

THEOPHILI

BONETI

Doctoris Medici

SEPULCHRETUM

SIVE

ANATOMIA PRACTICA

Quatuor Libris comprehensa & in duos Tomos divisa.

Ex morte vita

THEOPHILVS BONETVS D:M:
SERENISSIMI PRINCIPIS HENRICI AB AVRELIA
LONCAVILLÆ DVCIS MEDICVS æt: 59: an: 1679

THEOPHILI BONETI

D.Med. Nec non Serenissimo quondam Principi Henrico ab Aurelia, Longavillæ Duci, &c. à Consiliis Medicis.

SEPULCHRETUM

SIVE

ANATOMIA PRACTICA,

Ex

CADAVERIBUS MORBO DENATIS,

Proponens

HISTORIAS ET OBSERVATIONES OMNIUM
penè humani Corporis affectuum, ipsorumq; Causas reconditas revelans.

Quo Nomine tam Pathologiæ *Genuinæ, quàm* Nosocomiæ *Orthodoxæ fundatrix, imo* Medicinæ Veteris *ac* Novæ *Promptuarium dici meretur.*

Cum Indicibus necessariis.

OPUS OMNIUM MEDICINÆ ET ANATOMIÆ CULTORUM
votis hactenus expetitum summóque labore decerptum ac congestum.

Tomus Primus.

AFFECTUS CAPITIS ET PECTORIS CONTINENS.

GENEVÆ,
Sumptibus Leonardi Chouët.
M. DC. LXXIX.

Illuſtriſſimo Potentiſſimóque S. Rom. Imperii Principi

FRIDERICO AVGVSTO,

PRINCIPI WIRTEMBERGENSI, COMITI MONTISBELIGARD ET EBERSTEIN, Domino in Heintonheim, Fravenbourg, Forbach & Werdenſtein.

S A L.

EMINI olim privato apud Perſas coram Rege ſe ſiſtere conceſſum tradunt, niſi aliquo è Regia cohorte introducente: Audebo tamen ultro Sereniſſimam Celſitudinem Tuam *intrepidus adire, expertæ iampridem gratiæ fiducia impellente. Cum Genevam noſtram præſentia Tua condecorares, quoties auderem accedere, toties Benevolentiæ, vultus ſerenitate ſe prodentis, fores patebant. Id mihi beneficii alias ſi conceſſum, Abſentem, meique memorem verear compellare? Hoc vero manet alta mente repoſtum*, Celſitudinem Tuam, *dum Genevam incoleret, cum* Sereniſſimo Fratre, *valetudinis curam commiſſam mihi voluiſſe, ac profligandæ febris, tunc temporis epidemiæ, cuius aliquot impetus ſuſtinuerat; Hæc quæ animo non excidiſſe ſcio, ut accedere iterum ſuſcipiam impellunt, & ut librum hunc* Celſitudini Veſtræ *voveam & nuncupem, cum iam non ſuppetat aliud magnificentius quod ad Tuos tholos appendam. Multis gentibus eum morem fuiſſe legimus, ut mola ſalſa & lacte Diis ſupplicarent, ſi deficerent thura, Si novitas rebus omnibus aliquid pretij & dignitatis afferre ſolet, non eſt quod diffidam quin aliquam gratiam initurum ſit hoc leve donarium, apud* Celſitud. Tuam, *rerum novarum ut ſtudioſiſſimam, ſic laboris in comparandis quæ Principi ornamento futura ſunt, tolerantiſſimam: Teſtes oculos producimus quam pertinaci & indefeſſo ſtudio horis ſucciſivis & ſubſecundariis, libris incubueris, quas equeſtria exercitia, aliaq; quæ utriuſq; Palladis ſunt, concedebant* Sereniſſ. Parentis *veſtigia premens, non alienam à Principis dignitate literarum cognitionem credidiſti, quæ ex ſententia* Tyrii Maximi, *Philoſophi Platonici, iis imbutos medio intervallo inter Divos & cæteros homines collocat. Non* Sereniſſimus Ille Parens *Bibliothecæ (cui parem tota Germania non videt, ſive*

¶ 3 *librorum.*

librorum multitudini attendas, sive dignitati, sive ordinationi) constructionem, Non numismatum rariorum & rerum antiquarum, immanibus sumptibus & labore conquisitorum, cumulum in proprium usum tantum Nominisque famam meditatus est, Ex ungue Leonem qui novit, & in literas literatósque insitam insignémque propensionem Celsitudini Tuæ *destinata hæc voluit: Hæres Illi ex asse esto, quo studio eruditos prosequitur, illorum Mecænas & patronus, qui*

Solus tristes hac tempestate camoenas
respexit

Eodem animo favere illis perge: Palladis alumnum Marti & Musis sacra facere nil obstiterit: Quam strenuus illius assecla fueris, præter vulneratam dexteram, cujus robore plures conciderant, vel ipsi hostes testimonium perhibent, In celebri scil. illa pugna, quæ à loco, Principatui Tuo finitimo, ubi Mars furebat, Argentinensis nomen obtinuit, certamini, cohortis Dux, avidissime Te intulisti. Sed calamum reprimo, ne infra dignitatem Tuam dicentem, vel Tuo fastigio haud æqualia, Virtutis Tuæ describi nescia magnitudo obtundat, Redeóque in viam, Celsitudinem Tuam *rogans ut leue hoc devoti animi symbolum sub tam splendidis &* Augusti *nominis auspiciis (pacem & divitias ominantis) publicum subire aspectum patiaris. Deus O. M. diutissime Te toti orbi Christiano servet incolumem, votis annuentem (votis iam nunc assuesce vocari) quæ toto animo effundit.*

Genevæ ex Musæo nostro
Calendis Martiis 1679.

Serenissimæ Celsitudinis Tuæ

Humillimus & Obsequentissimus
THEOPHILUS BONETUS.

Præfatio ad Lectorem.

NEκροπομποῦ nomen Mercurio olim inditum, quod animabus ad inferos ducendis præesset, in me derivatum iri est quod metuam B. L. qui Te non ad Tempe, aut campos Elysios, ut alii (Scriptoris enim officium est miscere utile dulci) sed ad cadaverum acervum, ad sepulchretum, imo ad χειρουργίαν deducam, & loca in quibus.

Luctus ubique, pavor & plurima mortis imago.

A vestigiis tamen Medicorum non discedo, quibus Mortis prænuntii Morbi perpetuo obversantur: Nihilo felicior est Theologorum & Jurisconsultorum sors, qui Peccata & Lites, Legum Divinæ & Moralis παρεκβάσεις, assidua objecta habent. De Peccatis Illi agunt, devios à cœlesti tramite revocaturi: De Litibus Hi, pacem & concordiam conciliaturi. Medici morbos arcere satagunt, bonæ valetudinis gratia, atque ut flammam vitalem à σβέσει & μαρασμῷ defendant. En undique ex malo bonum emergit, ex Peccatorum abolitione, Salus æterna; Ex Litium compositione, redux, quæ terras reliquerat, Astræa, & ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία; Ex morborum profligatione Sanitas, bonorum omnium suavissimum, cæterum condimentum. At mortem, ultimam lineam rerum, quid manet? Ad Theologorum castra transilire nobis liceat, Legimus in sacris (*Ezechielis* 37.) Prophetæ objectam fuisset planitiem, cujus superficiem arida ossa (telluris inutile pondus) tegebant, Illa vi afflantis Spiritus collecta fuisse, coadunata, suo quæque loco coaptata, carne, nervis & cute vestita, tandem Anima adveniente, vitæ munia sequuta. Hoc beatæ resurrectionis ἔμβλημα instituto nostro componere liceat: Morbo denatum quempiam, ex naturæ lege resurgere etsi non contingat, ut tamen cujuspiam mors [illegible] salutifera sit, ac qui libitinæ destinatus erat ope Medica postmodum quasi resurgat, & dias in luminis auras evadat, in aperto positum est: hinc sicut ex mortuo leone apum examen exiliit, & ex forti exorta dulcedo, sic ex illius amara morte, huic vita suavis accedat: Quin Æsculapium, Apollinis filium, non solum ægros persanasse, verum etiam mortuos ad vitam revocasse perhibent, Hyppolitum, Glaucum & Androgeon,

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas,
Nosti, atque in cœlum manes revocare sepultos,
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum,
huc ades.

Empedocles, teste *Diogene Laertio*, Philosophus & Medicus insignis, maximam ex eo gloriam consecutus est quod mulierem defunctam vitæ restituerit. Ex *Plinio* & *Apuleio* lib. Florid. Asclepiades, magni inter Medicos nominis, hominem exanimatum, domo elatum, rogo jamjam imponendum, vivum reduxit. Nemini hæc ἄτοπα videantur, Animam enim jam sui juris, corporis claustris liberam, iterum in ea revocare, Aut eandem prorsus sepultam, corporis consortium evadentem, artis vinculis intus coercere & cohibere, perinde esse videtur: Adeo ut pari passu hæc incedant, jam mortuum suscitare, & mox moriturum Orci faucibus eripere: Nec hæc solum in Medici potestate, sed potiora, Cum sterilitatis causas aufert, artis efficacia præstat ut producantur alias nunquam nascituri: Præstat Idem ut fœtus in utero ad statutum usque partus tempus degant, quo non exacto abortus & exitii indubia occasio est: Quantus illorum numerus, qui absque periti Medici opera vitali aura non fruerentur, innumera in lucem fœliciter prodeundi obstacula amoventis? Multa etiamnum spondet *Anatome cadaverum morbosorum*, quæ vitia intus abscondita expromit, eo fine ut qui talia in sinu se fovere deprehendet, imminens inde exitium præcavere studeat, ab eo mature se subducat, fiatque ex alieno periculo cautus: Ne itaque horrescas, Lector, ad tot cadaverum tibi objectorum stragem, quibus vita & salus succedanea est: molestus fœtor nullus nares feriet, contagiosi affectus abest metus: quin perpende quan-

tum beneficii ex intimo viscerum scrutinio tibi accessurum sit: Cadavera olim, ne horrifera essent, floribus spargebantur: idem factitaturi sumus, flores hinc inde decerptos, tædii removendi gratia, aspersuri: Quantum vero utilitatis apparo Tibi Lector, tantum mihi laboris & molestiæ impendet, calli devio, nec prius trito insistenti, & sine duce viam inviam ingresso; ideóque temeritatis nota signando, qui tantum itineris ardui emetiri aggrediar: Utinam aliquis occupasset, & operi immensæ utilitatis peritam manú admovisset, onus humeris impar non imposuissem, imo detrectassem: Illustriss. *Harveo* id olim in mentem venisse tradunt. *Pet. Castellum*, Medicum Romanum, necrotomes amplissime professum, ac justo has volumine complexum notat *Marcus Aur. Severinus* lib. de Abscessibus pag. m. 187. Eundem ducentorum cadaverum evisceratorum historias collègisse, titulo *Sepulchreti* emittendas, asserit Clar. *Velschius* initio Sylloges Observationum: Novissime utilissimo operi annos plusculos dedicavit Illustr. *Thomas Bartholinus*, qui universam Anatomen, *(ait Ipsus Dissertatione de Bibliotheca incendio)* non ad morem vulgarem aliorum Prosectorum, qui hactenus in hoc pulvere desudarunt, ex sanis corporibus, sed morbo defunctis composuit. Quod Opus orbi humano invadit Vulcanus, xx. annorum laborem (irreparabili jactura) momento àbsorbens. Quod integrum susceperat, & perfecerat, Vir Illustris, idem in particularibus aliquot morbis alii adgressi sunt, quos inter eminent *Thomas Willis & Ioh. Iac. Wepferus*, qui Dissertationem de Apoplexia absolutissimam, ex *αὐτοψίᾳ* eo morbo defunctorum concinnavit. His priores *Fernelius, Fel. Platerus. Car. Piso, Franc. Sylvius de le Boë* Pathologias suas, solidissimo huic fundamento innixi, struxerunt. In censum veniant, viri Clarissimi, *Gul. Ballonius*, passim Operibus suis cadaverum dissectiones interserens, *Sennertus* & alii: E quibus præsertim affectuum aitiologias excerpsimus: nemini tamen vi illata, ut antiquorum vel recentiorum placita respuere vel amplecti quisque sit sui juris. Opus vero quià capite ad calcem pertexisset cum deesset, temerarius negotium suscepi, tenuitatis propriæ conscius. *Quid valeant humeri quid ferre recusent.*

Revera quis non doctrinæ, peritiæ, industriæ, sedulitatisque concursus & apparatus requiritur? Anatomes præsertim, accuratæ illius & subtilis, quam profitentur Neoterici, intima quæque & abscondita scrutantis, absoluta cognitio? Consummata præterea experientia, & in opere practico inveterata *γυμνασία*, quem requisitorum cumulum in me desiderari sat scio, alienis quippe oculis plusquam propriis qui vidi in arte Anatomica, oculatas manus exposcente. At si in magnis voluisse sat est, conatibus nostris & ingentibus laboribus qui faveant, & boni consulant non defuturos spero. Sed quandoquidem jacta est alea, ac *fecit indignatio versum* libérque evasit prælum, & *qui me vendit Bibliopola putat* Medicum, agedum, quædam de Operis ordine & dispositione dicamus: multa enim præfandi labore me sublevarunt Viri Illustres & Clarissimi *Thomas Bartholinus*, qui me hæsitatorem impulit, & *Ioh. Conradus Peyer*, quorum Judicia (Operis perfectissimi typi) luce publica fruuntur: Id monitum antecedat, quanquam Anatomiæ Practicæ titulo superbiat liber, non usque tamen stare fidem: neque enim, quod Practicis in more est, morbi nomen, essentiam, causas, signa & curationem ex ordine prosequor: Prohibeor ab instituto, quod est notiora, Affectus ægro ipsi & assidentibus manifestos, exhibere, à quibus ad ignota, morbi scil. sedes, causásque abditas transitus fiat: Affectus autem illi plerumque symptomata sunt, sensibus fere obvia: ideoque nulla peculiaria morborum latentium, quos sensus non assequitur (e. g. intemperiei alicujus partis, obstructionum, &c.) adducuntur observationes: Qui vero in propatulo sunt morbi, corporis habitum obsidentes, tumores, ulcera, &c.) quemadmodum symptomata suis quique locis collocantur: Demum palam est tyronibus opus hoc *ἀνάλογον* non esse, viam tritam sequuturis, sed provectioribus, qui ex usu, toto practico, rem metiuntur, atque ex casibus rarius occurrentibus, practicas cautiones eliciunt: Anatomes ergo Practicæ ex fine nomen deducatur, cum Medicum ad praxim dirigat, in ea confirmet, necnon in Diagnosi, illius fundamento, Cum ex *Hippocr.* lib. de Lege, *Is qui morbum novit, valeat non ad curandum tantum, sed etiam ad sanandum; Eum recte curaturum dicunt*, ait Celsus, *quem prima origo causa non fefellerit.* Quamobrem compendium nacti, cum Observata anatomica operis materies sint & basis, hæc congerere, collocare, servato, quantumlicuit, ordine practico, è re visum est: his assuendo scholia, quæ vel dedere Observatores: vel mutuatitia, eruta ex iis, qui maxime curant Anatomen vel propria: Id quoque innotescere volumus quoad assignatas in titulis observationum morborum causas, etsi plerumque innuere videar affectum ejus, quod aperto cadavere se exhibuit, progeniem fuisse, non ubique tamen id causas illius adæquatas me existimare, ob varias quæ extincto calore, vel ad interitum vergente, accidunt in corporibus mutationes: cavillandi enim ansam sæpius præberem & erroris objiciendi: Notum enim

illud

illud *Celsi*, *Nihil est stultius quam quodque homini viva ita est, tale existimare moriente, imo etiam mortua*: Et *Valerii Maximi lib. 9. cap. 12. Fine namque vita nostra variis & occultis causis expostio, imprimis quædam immerentia supremi fati titulum accupant, cum magis in tempus mortis incidant quam ipsam mortem accersant.* Flamma enim vitalis quandiu micat omnia expansa sustinet, in ordinem cogit, à putredine & corruptione vindicat: Eadem extincta, aut ad interitum vergente, concidunt, subsident, dislocantur: putredo & corruptio humores æque ac solidas partes invadit, adeo ut prioris formæ non omnia supersint vestigia. In id quoque notandum quod ait Eruditissimus *Glisson* lib. de Rachitide, *Morbos fere omnes tractu temporis alios diversi generis sibi adsciscere, ideoque chronicos plerumque ante obitum esse complicatas: Ne ergo putet Medicus in defunctis corporibus quicquid præternaturale reperitur ad hunc affectum (rachitidem) pertinere necessario: forte etiam magis ad alium morbum, huic ante mortem supervenientem quam hunc ipsam mortem respiciat.* Idem cap. de Gibbositate, *Anatomici frequenter ad hanc cautionem non satis attenti graviter in suis observationibus lapsi sunt, dum quæ ad alium morbum spectant, alteri, cum quo ante obitum complicatus erat, adscripserunt: Hunc ergo errorem quo præcaveamus, non temere ex unius aut alterius corporis inspectione pronuntiandum est, at multiplici seduloque facto experimenta, distinguendum prius est quæ perpetuo, quæ plerumque frequenter, quæ raro in dissectis ab eodem morbo occumbentibus occurrant: Enim vero sciendum est quicquid non perpetuo adest in corporibus apertis, eodem morbo extinctis, ad primam id intimamque ejus essentiam spectare non posse, Vtique etiam neque illud quod in variis corporibus reperitur, quibus morbus abest. Neque enim morbus ipse existere potest separatus à sua essentia, neque essentia à morbo.* Ideo Medicus insignis credit Pulmonem, qui ut plurimum corruptus aperto corpore reperitur, sæpe talem ante mortem non esse qualem anatome ostendit: At ut concedam post obitum alterari, præsertim si diu corpus infectum servetur, initium tamen corruptionis præcessisse verisimile est, cum aliquando inalteratus deprehendatur, maxime in præcipitibus morbis: à chronicis enim, ob varium partium consensum, vix labem declinare potest: De Jecore cavendum jubet Clar. Theod. *Kerkringius* Observat. Anat. 77. ne inventa ejus corruptione Medici decipiantur, existimantes dum eam in cadavere inveniunt, ægrum diuturna illius tabe laboravisse; eo quod viscus hoc subitæ obnoxium sit colliquationi, ut brevissimo temporis spatio crasin omnem possit amittere. Quod confirmat exemplo Equorum, qui concitato nimis cursu extincti erant, eodem quo conciderant die, hepar insigni & profunda putrilagine correptum apparuisse. Id tamen assertum dubium reddit *Riolanus* Anthropogr. lib. 2. cap. 19. qui hepar humanum elixatum, sub mensam anatomicam projectum, toto anno incorruptum permansisse tradit, adeo ut equorum ille morbus occultæ vi, hepati infestæ, imputandus videatur. Nec silentio involvendum quod idem Vir. Clariss. de Polypis variis, qui sæpius in vasis occurrunt, tradit, morbi antecedentis potius esse productum & effectum quam causam, quod illos producere artificio noverit. Sed concesso dari quæ sanguinis in polypos concretionem excitent, non proinde negandum causarum intrinsecarum sobolem eos esse posse, ac proinde multum morborum authores (quos præsertim patere maxime apti nati sunt) syncopes, cordis palpitationis, pulsus interruptionis, apoplexiæ, &c.

Hæc quoq; eo collineant ut Medicus in prædicendo sit cautus, præsertim quoad morbos qui cerebro assignantur. Nam, animadvertente *Ballonio* consil. 71. lib. 3. Sæpe capita hominum morbo capitis consumptorum aperta sunt, in quibus nihil commemorabile repertum est quod mortem intentasset; cum alioquin Medicus, aut abscessum, aut simile quid repertum iri pronuntiavisset, *Spes augurantium ipsa inspectio fefellit, & eorum fiducia & expectatia in stuporem vertit, ac si cum ipsa anima mortis occasio evolasset.* Nec prætereundum quod circa causas morborum productrices adnotat Excell. *Wepferus* Exercit. de Apoplexia pag. 286. *Plurimas earum, quæ continentes vacantur, ac immediate morbum producunt & fovent, plerumque sensim coacervari, Sæpe diu in corpore delitescere nullasque molestias exhibere, & non raro pauca sui indicia præbere: Aut si quandoque molesta sint, nandum tamen illum morbum efficere quem parituræ sunt, si vel virtute validiores, vel quantitate abundantiores evadant, vel sepulta quasi ab occasione aliqua excitentur*, Tunc enim sæpe subito in actum deduci morbosque gignere. Huic consentiens Clar. *Theod. Kerkringius* Observat. Anat. 42. *Fatearis*, inquit, *mecum, Lector, latere sæpenumero in corpore morborum causas, quæ & ipsæ morbi sunt, quas ne suspicari quidem Medicus potest, Frequenter autem ab Anatomicis qui eas invenerunt: Observationes in lucem data id afferent generi humano commodi, ut dum medicamenta ordinaria ad speratam sanitatem parum conferent, Medicus mentem advertat ad hæc, ludibria dicam potius quam ludos naturæ, quæ dum sic ludit, nobis illudit.* Cum in tali caligine animus versatur, *Tullii* illud observemus, *In re nova atque admirabili investigato si potes: Si nullam reperias causam, illud tamen exploratum habeto*

nihil

nihil potuisse fieri sine causa, eumque errorem, quem tibi rei novitas attulerit, natura ratione depellito.

Caliginem vero discusserunt nova quæ affulserunt numina, olim abditas morborum causas in apricum deducentia: Ex quo Illustrissimus *Harvéus* circularem sanguinis motum, novum jam in medicina fundamentum invexit, nihil mirum si Neoterici diruto caduco ædificio, prope novam instaurandam curaverint artem Medicam: Nec in Opere isto solus desudavit *Harvéus*, alios excivit qui ad structuram operas conferrent, *Bartholinos*, *Willisios*, *Sylvios*, *Glissonios*, *Diemarbrochios*, *Wepferos*, & alios, ex quorum præsertim concursu & præsidio opus hoc conflatum est, ut non tam meum quam ipsorum esse confitear, ac sicut Plautina illa mulier, *Alienos labores eam suppositum mihi.* Porro si, ut eleganter *Hildanus* in Præfat. Operum, *Anatome clavus est & clavis Medicina*, an solidior basis, cui inniteretur Ars, quæri debuit? Regio animo Viri illustres, qui Anatomen ad perfectionis culmen deduxisse videntur, Ægyptiorum Reges imitati, *Quibus*, teste *Plinio secundo*, lib. 4. cap. 1. *erat studium corpora scrutari mortuorum, & causas valetudinum oculata fide recognoscere*: Ex stabili hoc fundamento, juxta partium quarumcunque phænomena, per observationes anatomicas affectuum hypotheses veræ & reales cuduntur: hinc ægrotantium symptomata quæq; melius solvuntur & explicantur, causæ clariores evidentioresq; evadunt: Et quanquam antiqua receptaque medendi methodus exinde non concutitur, rationes tamen unicuiq; affectui accommodariores eruuntur, certiorique ictu morbi eorumq; causæ impetuntur: Gloriemur ergo hoc nostro ævo multa incognita, populóque ignota profano quotidie succrescere.

Potiori jure Ars exultaret, si jactis fundamentis, congestáque materia, accederet idoneus architectus, qui ædificii structuram ab imo ad summum adgrederetur: Materiem uberiem, maceriem forte dixeris, intuli: manum operi admovi, marmoreum, aut potius lateritium, daturus, donec aureum per alium exeat: At vero nulli rei contigit ut protinus & inchoata fuerit & perfectionem adepta, sua cuique & eruptionis & maturationis tempora: Opus hoc, adhuc dum in incunabilis, etsi mole vastum, indigitetur rudis indigestáque moles, congeries incondita, arena sine calce, imo monstrum horrendum ingens cui lumen ademptum, per me licet,

non potes in nugas dicere plura meas
ipse ego quam dixi:

Qualecunque autem patronos nactum est & defensores, imo Divos majorum gentium, umbonem hunc opponam non neminis telis, quæ sic irrita fient: Jatrarchias ille molitus Medicos quosdam Principes designat, Alios mediocribus officiis destinat, *Vade tu ad flumen Inachi, Tu autem ad Portas Thebaas.* Quosdam densa caligine obvoluit, nec fulgore quidem radiorum suorum (qui tam late splendent quam Solis parieti ad picti) illustratione dignat. Antistes è specula saluti totius Reipublicæ Medicæ prospicit, ac præcavet ne falsa, supposititia, fictitia, perniciosa, pro veris, genuinis & utilibus irrepant: veretúrque alter Atlas ne impositus humeris fractus illabatur orbis Medicus: statim ac prælum opere meo gravidum nuntiatum est, monstrum ali edicit, partum non expectandum, suffocandum in exitu, ne grandius incautos impetat, *Fugite, fugite hinc pueri, latet anguis in herba*, Imo de parentis fama sollicitus est ne caduca fiat; at illius aucupio nequaquam intentum esse, norunt omnes quibus intus & in cute patet; perpetuus fere incola loci musarum cultui dicati, quem vir πολυπράγμων Morphei domicilium statuit: Gloriæ si litavit, à viis legitimis nunquam deflexit: Aviculas educare neglexit quæ occinerent *Paphos est Deus*: Adversario si fides, toto in opere veri nihil, omnia ficta: Cautio tamen adfuit ut quæ vel male fidis firmata testibus, aut ab auritis tantum, credulisque aures præbentibus, vel inexpertis manarunt, exularent. Oblatas observationes, quarum laboraret fides, respui: Ex. gratia nuperam de Medico, cui ante decem lustra alterum lumen ademptum, & marasmo senili in primo senio confecto, decumbente in superstitem oculum humore, hiantibusque oculorum tunicis, crystallinus humor, omnibus obvius, ex centro excussus est, nihilosecius tamen, (sic visum Superis) & objectam papyrum designare valuit, & candelam admotam digitis indicare: Alteram item narrationem de fœtu in utero putrefacto, cujus pars à muliere, Superstite adhuc & incolumi, per os exclusa. Hæc, & similia, fœdare opus passus nō sum, quæ nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur, aut qui intemperie pietatis laborant, & *falsa superstitio mentes queis fascinat agras*: Quin tamen quædam irrepserint à vero forte aliena inficias non ibo, pro quorum tutela tanquam pro aris & focis decertaturus non sum: liberum est Lectori illis fidem adhibere vel detrahere. Nec tamen Opus totum falsitatis aut inutilitatis tedarguendum: cum quæ bona sint multitudine mala superent, & sine pondere habentia pondus. Ne hos in scopulos impingerem præmonuit Excellentissimus

Medicus

AD LECTOREM.

Medicus,à veridicorum hiſtoricorum cenſu quoſdam Medicos arcens,*Foreſtum,Schenckium*, *Zacutum* , qui , quia apella , male audit : At ſeverum hoc eſt judicium niſi, falſitatis reatu aperte convincantur , An quia quæ rara afferunt,à Viro Excell.viſa non ſunt,ideoſuſpecta? *quod non noſti fortaſſis novit Ofellus :* Notum eſt illud Averrois *Monſtra in morbis ſunt* , Si in morbis , quidni & in corporibus ? An monſtra in magno mundo admiſſutus non eſt ? ſi in hoc , quidni & in microcoſmo ? Si à *Zacuto* manaſſet hiſtoria eruciarii illius , in quo viſcetum omnium ſitus præpoſterus inventus eſt, à Medicis popularibus Viri Excellentiſſimi tradita , nunquid ut figmentum traduceretur ?

Magis vero mihi metuo à curioſis & in evolvendo opere nimis ſedulis , ob quædam typothetarum culpa mala collocata;quædam etiam quæ iterato irrepſerunt : Perpendat quæſo B. L. hoc Opus non unius ſed plurium eſſe annorum : neminem mihi fuiſſe *συνεργὸν* in colligendo, ſcribendo, exſcribendo, recognoſcendo : ideoque grandem laborem in errorem proclivem fuiſſe, ut quæ prioribus annis conſignata etant,poſterioribus tanquam nova ſe obtulerint : Adde à pluribus authoribus unam eandémque obſervationem traditam fuiſſe, quæ tanquam ſimplex advenit : Profeſſorum privilegio frui conceſſum non fuit , qui candidatos habent amanuenſes , idque muneris illis aſſignant : Amoliri quoque objectionem debeo, ob quaſdam ſcil. Obſetvationes vix inter ſe diſſimiles , identitatem , ut ſic dicam, referentes, unde inutili mole liber tutgeat , faſtidium lectori inducatur : Cum veto certum ſit plurimos morbos varia ſpecie illudere , pauciſſimorum ſigna eſſe univoca, ea utilitas erit congeſtionis multarum homogenearum,ut ſi affectus alicujus ſymptomata eadem in pluribus ægris,& confotmia,ſe prodant , Medicus certius ſe cauſam morbi deptehendiſſe credat audaciuſque pronuntiet. Sin diſſimilia, cautus ſit in enuntiando, memor effati Hippocratis , *Iudicium difficile:* Ea porro quæ fidem ſuperabant multiplici exemplorum ſerie roborare neceſſe fuit. Grande autem Opus , varia variorum indicia ſubiturum ſcio, at qui bene conſulant repertum iri ſpero, & conatibus noſtris qui faveant, alios ad ſtudium iſtud melius excolendum inſtigaturis. Ariſtoteles etiam male philoſophantibus gratiam habendam eſſe dicit, quod anſam offerant vera inveniendi : Scopum me quam minime aſſequutum eſſe ſatis ſcio , id tamen profitebor me primum in hoc pulvere deſudaſſe, & forte aliqua pars erit laudis temerariis auſis excidiſſe. Quicquid ab invidis ac malevolis opptobrii metuam , operæ meæ me nunquam pœnitebit , etitque unde placeam mihi,vel quod

Functus vice cotis acutum
reddere quæ ferrum valet exors ipſa ſecandi.

Sequuntur Monitoria & Hortatoria Clarissimorum Virorum.

rumpantur ut Ilia Codro.

Fridericus Christianus Winclerus, *Serenissimi Principis Electoris Palatini Archiater. Heidelbergæ xvii. Februar.* 1673.

A*Natomiam* tuam *Practicam* qood attinet, si promisso modo evulgaveris Orbis te mirabitur & laudabit, ea enim demonstratio causarum morbificarum, quæ hoc modo à posteriori fit, certissima semper & ferè infallibilis mihi visa fuit: Hactenus tale opus Maximè desiderabat ars nostra, & expectabat anxie ab Amico meo æternum venerando, celeberrimo Thom. *Bartholino*, &c. qui per proprias accuratissimas observationes causas omnes morborum à capite ad calcem cultro Anatomico detexerat, ejusque (ut ipse oretenus conquebatur) ad umbilicum ferè perduxerat, cum lugendo fato crudelis & invida flamma cum incomparabili Bibliotheca etiam hunc Thesaurum devoraret, & proinde nos omni spe frustraret. Sed en! Phœnix ex igne resurgit, infinita enim lectio & diligens crebraque observatio tua oobis amissum restituunt, & artem nostram, hactenus multis incertam visam, certam & benè in axiomatibus suis fundatam efficiunt. Ne dubites itàque, Vir Excellentiss. quin manibus Doctorum teretur iste liber, & quin tuum nomen æternitati hoc opere commendabis: melius enim de republ. Medicâ mereri non poteras.

Lucas Scræckius, Senior, Doctor & Reipubl. Augustanæ Physicus; Augustæ Vindelicorum. 15. Novembr. 1673.

ANatomiæ cognitio quàm necessaria sit Medico, cui morbos rite cognoscere, eosdemque feliciter propellere, curæ cordique est, plures in saluberrimæ Artis mysteriis explanandis solertissimi, eruditè demonstrarunt. Quibus jam jure suo merito annumerandus venit Clariss. *Theoph. Bonetus*, dum præter lucidum Orbi literario exhibitum scriptum, *Pharos Medicorum* nuncupatum, insuper *Praxin Anatomicam* divulgare, atque sic laborem maximè commendandum continuare parat. Huic propterea illud veterum *Feliciter!* adclamare, mecum omnes veri benè dictorum factorúmque æstimatores lubentissimè assurgent, & symbolum petenti annuent. Quod aotem meum benevolè requirere placuerit, per virum Amplissima D. Rectoratus ac Syndicatus Almæ Uoiversit. Artist. quæ Patavii est, functâ dignitate illustrem Dn. *Ioh. von Flammerdinge*, M. D. & Divi Marci Equitem Auratum, amicâ conversatione mihi gratissimum, benevoli in me animi *τεκμήριον* æstimo. Ast cùm perraro apud nos cadavera lustrare, inque causas morborum intrin-"secas inquirere, superstitiosa ergà demortuos veneratio, quæ (magni *Sennerti* effato) piaculum vulgus "habet, cadavera hominum, aliàs vermium escam, Anatomiæ debitæ committere, cùm tamen Summorum Imperatorum, Regum & Principum autoritate id nihil deroget prohibeat, voto Autoris in communicandis rarioribus observationibus unam alterámque notare vix datur optio. Ne tamen *ἀσύμβολος* planè sim, aut hoc officii genere, tam amico petito, deesse velle videar, sequentes, non quidem luce publica dignas, sed meę gratificandi promptitudinis indices, subministrare constitui, &c.

Iohannes Gothof. Geilfusius *Medicinæ Doctor, Butisbach, die* 16. *Novemb.* 1673.

NUllus dubito Anatomiam Practicam, æque ac curiosam, Medicis omnino profuturam, plurimos approbatores habituram, &c.

Ioh. Caspar Bauhinus Archiater & Primarius Professor Basiliensis. Basileæ 5. *Ianuar.* 1674.

LAudo institutum tuum Clar. *Bonete*, qui edendorum scopum tibi præfigis utilitatem publicam, quæ inde in rem medicam emanare poterit. Secus faciunt Observationum aliqui collectores, qui ut soli emineant sibi videntur cæteris omnibus plus sapere, quorum aut scripta legerunt, aut consiliis adjuti sunt, quorum truncatas sententias publico propinant minus suo arrident palato; imo oe conviviis abstinentes dum eos ignorantium albo adscribunt qui erant ipsis oon reticendi, quorum Umbra terroii esse posset, forte etiam deberet.

Antonius Menjotius Consiliarius & Medicus Regius. Parisiis xxvii. Aprilis 1674.

DE munere, quo me cohonestasti, gratiam habeo, Autorque sum ut rempublicam literariam juvare pergas, Utilissimas & cum judicio collectas emittens Observationes Tuas: Gratissima mihi fuit & frugifera lectio fragmenti à te mihi transmissi: Stylus inest sincerus & genuinus, materia autem rara, quæ curiosorum animos explet, adeo ut futurum sperem ut bene merearis de Republica literaria si ulterius progrediaris: Imperti quæso deinceps amicitiam tuam, quam hooorificam habiturus sum. Quantum in me est enitar ut eam commereat, &c.

Idem

Idem Parisiis 15. Maii 1675.

REdditæ mihi sunt paginæ à Te mihi nuper transmissæ, me cum fructu & avide perlectæ: Stylo nativo & puro conscriptæ sunt, ac me judice opus novitate & utilitate publico profuturum est: Eaptopter, Domine, autor Tibi sum ut in instituto pergas: Si enim eadem serie cæteros humani corporis affectus prosequutus fueris, proculdubio universi Medicorum cœtus gratiam initurus es: Condonabis vero mihi si hanc cautionem addidero, ut ne *Foresti, Schenckii* & *Zacuti* vestigiis insistas, qui operibus suis fabulas plusquam Judaicas interseruerunt, rati admirabundos se habituros Lectores, si stupendas historias adducerent: Candoris Tibi satis inesse scio ac propriæ famæ consulere Te velle: Posthac ubicunque se obtulerit occasio & Operis & Authoris perpetuus præco futurus sum, &c.

Henricus Glaser, Anatomes Professor in Academia Basileensi.
Basileæ 29. Maii 1674.

FRagmentum Anatomiæ Tuæ Practicæ mihi destinatum tradidit Clariss. Dom. D. Mangolt, quo me cohonestare voluisti. Opus id insignem lucem allaturum est indagandis plurimorum morborum causis: assensum habiturum eorum quibus perspectum est insigne discrimen quod intercedit certitudinem consequentiarum quas plerumque Authores à nudis conjecturis deducunt, & illam quæ fundamentum habet *αὐτοψίαν*. Multum debeo Domine quod me participem facere voluisti, &c.

Carolus Offredi Medicus Patavinus.
Patavii Octobris xiii. 1675.

ANatomiæ Practicæ mirandi sunt usus, nec satis extolli queunt, quod ex naturæ libro colligantur quæ errare nequit.

Ioh. Nic. Binninger, *Serenissimi Principis à Wirtemberg Medicus, Poliater Montisbelgardensis.*
Monsbelgardi xxvi. Nov. 1675:

EX tuis colligere licuit me ab amicitia Tua non excidisse, ac librum Observationum à me editarum pergratum fuisse: Utroque nomine gaudeo, præsertim quod ex iis aliquas selegeris, inserendas operi quod luci exponere satagis, *De abditis morborum causis ex cadaverum dissectione revelatis.* Votum est ut institutum illud Tuum, elegantissimum, utilissimum & laudatissimum cito prodeat, Ex quo quippe ornamentum, robur & certitudinem Ars sibi comparatura est: Celeberrimi quique Medici in constructionem Operis concurrere deberent, communicatis rarissimis Observationibus Anatomicis, quo decenti ornatu cito prodeat completum in nominis Tui gloriam.

Gulielmus Groun *Societatis Regiæ Anglicæ Socius.*
Londini Maii 10. Stylo Novo 1676.

GRatulor admodum, Cl. *Bonete*, temporibus hisce nostris, in quibus Opus, & Reipub. Medicæ, & universo generi humano utilissimum, sed hactenùs frustrà desideratum, Ex Te tanto Viro nasci contigit. Qui cùm excellenti rei medicæ cognitione, tum Græcis ut video, Latinisque literis sis Instructissimus, illud & opportunè Aggredi, & omnibus numeris perficere potuisti, & quod propterea adjicio, etiam debuisti. Equidem vehementer dolebam cùm ante aliquot menses è Bartholini Opusculo à Te memorato intellexissem, pretiosam illam Anatomiæ Practicæ supellectilem, plurimum annorum laboribus à se collectam, incendio perijsse; Verùm ex hoc dolore confestim recreabar, cùm apud Eundem illud mox occurisset, Virum qualis Tu es, in eodem Argumento versari: unde & facile augurabar fore ut jacturam hanc æquiori animo pati possemus. Nuperis diebus cum Prodromi Tui Anatomici exemplum ab ornatissimo Filio Tuo acceptum, sane nequeo dicere quanto sum animi gaudio perfusus: cùm & ipse nescio quid de mechanicâ cerebri constructione, vitiorumque, hoc est morborum ejus emendatione jampridem moliar. Tu interim Vir Clariss. Partum hunc Tuum, quem sane vitalem, Imò immortalem futurum spondere ausim, favente Lucinâ Diisque nixiis in lucem publicam quantocyus depropera ac Vale.

Thomas Bartholinus, *Regis Danorum Archiater, &c. Actorum Danicorum ann. 74.75.76. Observ. 28.*

PRæclaros Tuos conatus in promovenda Anatome Practica non possum non publice laudare, quos privatim hactenus tacitóque pectore æstimavi, Dignum genio mulriscio opus aggressus es, immortali orbis encomio pensandum. Mihi istam fortunam invidit vulcanus ut Tuæ gloriæ reservaretur. Intererat sane Reipubl. Medicæ ne diutius argumentum illustre negligeretur, cui Te parem monstrasti: Placuit institutum, quod ex primis foliolis mihi missis lætus hausi, sicut in Consilio meo de Anatome Practica publice testatus sum: Majori gaudio me implevit *Prodromus* Tuus, anno currente 1675. Genevæ typus expressus de Doloribus capitis ex illius apertione manifestis, ut de perfecti operis complemento optima quæq; ominari debeam, nisi

nisi quid sinistri portendat nomen meum, cui illustrem libellum inscripsisti: Non meritus sum tantum amorem, quem Tibi mecum debebunt eruditi, quod serio ad desideratum argumentum totq; votis provocatum accesseris. Perge in amore incepto, & qui tanto applausu particulam operis exire in publicum passus es, quod complementum adeptum est, noli invidere omnium expectationi.

Dominus Monin *Medicus Divionensis*, 7. *Junii* 1677.

Mihi semper in pretio fuere Observationes ex cadaverum anatome desumptæ: Idque animo meo alte infixum est nihil æque Medico medicinam facienti utile esse: ejusmodi exempla congessit *Benivenius* libro de Abditis morborum causis inscripto. Quod aggressus es opus, illi persimile est (cujus particulam mihi exhibuisti,) Medico practico summo usui futurum, eóque nomine mihi pergratum: Porro etsi ejusmodi observationes non frequenter occurrant, sæpe tamen occasiones cadavera dissecandi obviæ fiunt Medicis, quas elabi permittunt: non negligendæ tamen cum morbi, quorum causa occulta est, interimunt. Futurum spero ut cœpto insistas ac seriem Operis propediem depromas. Omnium qui Artem excolunt eo pacto gratiam initurus es. Ego autem palam facio Prodromi tui lectionem gratissimam fuisse, quo nomine gratias ago, &c.

Raimundus Johannes Fortis, *In prima Sede Patavina Practicam Ordinariam profitens.*
Patavii die xxiv. Septembris 1677.

NOn in alium finem ab Antiquioribus Anatome fuit instituta, nisi ut internarum partium affectiones nobis ignotæ, facilius innotescerent *Gal.lib.de Anat.parva.* adeò ut dissensiones, atque disputationes in Arte Medica per Anatomen dirimantur, cùm Autopsia *lib.An sang.in art.cont.*8.*&* 2. *de decret.*5. etiam demonstrationes superet, atque vincat, cui acquiescere coactus fuit & Erasistratus ipse: ut propterea Anatomes imperiti Medici non secùs, ac cæci iter agentes, 3. *per loca* 2. errantes periclitentur; quare mirum non sit, si Anatomen ipsam tanti fecerit, & ad sydera extulerit Flavius Boëthus *p. de Anat. adm. p.* Romanorum Consul, Galenum exorans, ut libros suos de Anatomicis administrationibus in publicam utilitatem ederet, quamvis moneat ipse Galenus 2. *de usu part.* 3. Anatomiæ scriptoribus credendum non esse, sed Dissectoribus tantùm plenam fidem habendam. Quæ si ità se habent, quis inter Medicos erit ità cæcus, ut non videat Anatomes necessitatem ad Morbos internarum partium dignoscendos? Verùm si ulteriùs consideremus, quod quantacunque diligenti industriâ à Medico adhibita, ejus tamen cognitio conjecturalis *Introduct. cap.* 5. fallaxque sit, tanto acutiora humana debent evadere Ingenia, fortioresque conatus intellectus edere, ut conjectura non multum à certitudine distet. Quòd si quispiam Medicorum inveniatur, qui nos ad internorum affectuum cognitionem certam ducat, erit mihi alter Apollo. Quam Methodum à Te Vir Præstantissime modò tentatam audio, dùm à posteriori autopsia ipsa non modo contemplabilem, sed sensibilem nostram cognitionem reddere intendis, in timandis, & indagandis abditis abstrusorum affectuum causis: Opus equidem Posteritati futurum utilissimum, dùm cognitis causis, & locis affectis, plurimi Morbi, hucusque incurabiles habiti, atque experti, curabiles evasuri sint. Ut igitur in tanto opere absoluendo pergas, non solùm hortor, sed exoro summam Virtutem tuam, ut de Republica Medica optimè meritus fias. Diutissimè vale, dùm ego vivam. P. & Exc. D. T. Æt. Add.

Andreas Falconet *Pater, Medicinæ Doctor Lugdunensis.*
Lugduni Gallorum xx. Octobris 1677.

MUltum debere me profiteor Domino *Sponio*, amico singulari & Collegæ, quo internuntio literis me cohonestas, quin simul elegantis Tui instituti commones: De eo ante cum sermo incidisset, quæ mea esset sententia, gratulabundus prædixi: Nomen jampridem atque merita mihi innotuerant ex libro à Te edito, cui materiem præbuerunt opera Viri præstantissimi & subacti judicii *Gul. Ballonii*, in quo omnia eleganter concinnoque ordine disposita, eximia cum utilitate. De eo disserendi ubi se occasio obtulit, cum Excellentissimo *Sponio*, in eam semper coivimus sententiam bene Te de republica Medica meruisse: Ille vero cum adjungeret commercium literarium intercedere, rogavi testatum faceret quanti Te æstimem: Facta quoque nuper mihi copia libelli à Te editi, per quem revixit Excellentissimus ille Practicus Dominus *De Mayerne*, cujus aliquot Consilia, cum Tractatu de Arthritide jam luce fruuntur: Celeberrimus ille fuit Medicus, Opulentissimus, Experientissimus: Quicquid deinceps à Te proditurum est, ut pote bonæ notæ, pergratum mihi futurum est, &c.

Carolus Sponius, *Medicus Regius, Doctor Monspeliensis, Collegii Lugdunensis Vicedecanus.*
Lugduni Gallorum die xxvii. mensis Octobris 1677.

S. P. Clarissime Dom. D. Bonata, Amicorum Optime, summóque cultu mihi prosequende, Humanissimis tuis Literis significas, animo destinasse Te, publicis usibus propediem impertiri Syllogen Observationum, depromtarum ex Anatomis & extispiciis personarum morbis omnis generis è medio sublatarum, prout sese oggesserint, eámque Syllogen Practica serie disponendam, juxta ordinem Ioh. Schenckii τοῦ μακαρίτου in simili materia pridem usurpatum, adjectis pro re nata Scholiis quibusdam, ad pleniorem rerum minùs perspicuarum illustrationem: quo super cæpto quid mihi videatur, rogitas. Ego verò, Vir Eximie, propositum istud tuum non possum non præclarum admodum, imò tantæ frugis, ut nihil suprà, pronunciare, quanquam perarduum quoque agnoscam, vastissimum ac laboriosissimum: quo fit ut ipsum

non

non immeritò compellere liceat titulo facinoris Heroici, Herculani, πολυάθλητα, solisque rarioribus ingeniis, qoale tuum, apprimè digni. Nullus omnino dubito quin tuas inter manus adeò industrias, mirificos successus acquirat, incredibilisque voluptatis sensu tam Teipsum auctorem, quàm curiosos omnes Philiatros sit affecturum, qui nullà unquam Tua lectitandi satietate capientur. Ecquod enim amœnius (obsecro) spectaculum ipsis exhiberi queat, quàm in multiplici Cadaverum dissectione, Morborum prægressorum funestas quasque clades oculatæ fidei perlustrandas exponere? quæ nonnisi imperfectè intelligi, aut potiùs subolfieri tantùm poterant ante corporis apertionem: ut idem heic evenire dicendum sit, ac in obsidionum solutione, ubi spectatores ejus rei satagei poliorceticos omnes hostis labores oculis usurpare cominùs facilè possunt, si velint, puta castrorum situm, munimenta, cuniculos, ruinas ac subversiones patratas, quæ singula, præsente adhuc hoste, obsessis minùs erant explorata. Consilium ergo Tuum, nunquam profectò satis laudandum, famâque unicè celebrandum, non aliò spectare mihi videtur, in abditorum Microcosmi recessuum detectione, quàm collimabat olim modernorum Argonautarum, Christophori Columbi & Americi Vespurii votum, quo sibi proposuerant Terrarum nova, alio (ut ait ille) Sole calentia, hactenúsque ignorabilia indagare ac detegere, quemadmodum etiam faustis avibus tandem præstiterunt, eóque ipso admirandi ac θαυμαστοὶ apud universam posteritatem evaserunt. Nostrâ etiam Patrúmque memoriâ non pauci extiterunt, quibus de meliore luto finxerat præcordia Titan, qui præcipuo studio ad Anatomicum negotium seriò pertractandum se contulerunt, naturalem partium humani corporis Diathesin accuratè rimaturi, quo ipso non parum sibi pepererunt gloriæ. Quòd si tali scrutinio gloria debeatur, nonne longè majorem merebitur alterum istud, cui litas, scrutinii genus, utpote multò majoris abollæ, & ad Medicum potiùs quàm Physicum pertinens, quo scilicet perlustrari solet Diathesis præternaturalis, quæ in corporibus morbo defunctis apparet, quæ quidem ipsa levi admodum brachio à plerisque Pathologiæ Practicésque delineatoribus hactenus fuit excussa atque expensa: etiamsi citra hanc speculationem nunquam solidè exploratæ esse possint infinitæ quorumlibet morborum noxæ, neque ad unguem reddi possint rationes omnium & singulorum φαινομένων quæ per totum morborum tractum occurrerunt, quas ad res assequendas hoc pacto commodissimè perveniri potest.

Quapropter summopere Te adhortatum velim, non tantùm ut à suscepto molimine minimè Te absterreri sinas, sed contrà ut huic gnaviter incumbas, quantum scilicet tum propriæ valetudinis, tum Tui abs tebus aliis otii ratio patietur; imò ut quantocyus tam amabile pensum auspiceris; persuasissimum habens, Te Rempublicam Medicam hoc ipso impensè demeriturum, ac in stuporem quodammodo abrepturum, adeóque Nomen immortale Tibi comparaturum, aliisque fortassis ansam præbiturum Tuum exemplum imitandi, præsertim cùm fieri non possit, ut tantæ molis tantique momenti Opus ab uno duntaxat homine & inchoari, & summam ad absolutionem perduci possit: quem ad scopum obtineodum vix ac ne vix quidem pares esse valeant aliquam multorum Vitæ. Si vultis ergo Tu, Tuique similes alii, reliquorum Asclepiadarum gratiam inire, atque ut Vobis applausus omnium concilietur efficere, non aliam puto Vobis viam esse calcandam. Assurgetur passim Vobis, Amor & Deliciæ Medicorum audietis, Elogia denique non inferiora tribuentur quàm quæ primis Astronomiæ Cultoribus accinebat Ovidius,

Felices animæ, quibus hæc cognoscere primum,
Inque domos superas scandere cura fuit!
Credibile est ipsas, positis vitiisque jocisque,
Altius humanis exeruisse caput.

Vale Vir Clarissime, Tui Nominis officiosissimus Cultor, &c.

Carolus Drelincurtius *Medicus Regius in Galliis, nec non glor. m. Principi de Turenna à Consiliis olim Medicis, Nunc vero Lugduni in Batavis Rector Magnificus, & Professor Medicus Primarius.*

Lugduni Batavorum exeunte Octobri 1677.

ANatome Tua, Ars potior cùm nulla sit, quò Veritas è puteô eruatur, debitis illam laudibus nullus extulerim, sed Tuam, mi Bonete, τήν τε ἐγχείρησιν τήν τε ἀγχίνοιαν per Apollinis sacra contestor, ut perdius & pernox veritatem illam, *quæ Medicinæ tenebras dispellas*, expromas.

Id profectò suis numeris si absolveris ~~rerum momenta~~ brevibus si perpendis, *inanibus missis, quæ ad rei pondus* ~~vel toto heroum~~ symptomata si fidus enarras, quibus, *cum Libitinæ Satellitibus*, in tumulum est Æger compulsus; Cadavera demum, industrius si penetras, rerum medullâ nos ut exsaties, universus Tibi assurget Medicorum Chorus.

Macte igitur peritiâ Tuâ, Clarissime BONETE, & quam nactus es spartam, exornato, Nobisque nucleum cedito, relictis pignori putaminibus. Sic ibis ad Astra, nec Te conticescent seri Nepotes, vaticinante Tibi C. D.

Natalis Falconet, *Andreæ Filius, Professor Medicus Lugdunensis.*
4. Calend. Ianvar. 1678.

FRueris tandem famâ nominis tui, & Lucubrationibus tuis tantopere optatis vicissim fruimur; cùm exquisitum penes nos sit opus tuum Pathologicum, verus Therapeutices gnomon: Qui enim meliùs quàm toâ ἀναλογίᾳ tot φαινομένων in morbis prorsus dissimilibus similium, explorata ratio poterat haberi? qui faciliùs pars affecta, cui debetur medicamentum, integræ damnosum, poterat internosci? Qui demùm tutiùs tot syrtes ac scopuli in vorticoso affectionum pelago exurgentes poterant declinari quàm novâ hac observationum tuarum cynosurâ? novum mehercle est opus, solo te Machaone altero dignum, nec sanè novum ex sola novitatis gratiâ, ex raro dictionis nitore, ac variis concinnitatis & elegantiæ quibus conspersum ornamentis, sed potissimùm ob insignem πολυμαθίαν optimâ fruge sparsam, atque maximum quod cu-

tanti & curando cedit emolumentum : opus ergo nomine multiplici novum, quippe quod nulli vel inter eos qui Anatome inclaruere, magis conspicui partem ætiologiam cum pari felicitate fuerint persequuti. Omnibus curis, muneribus nec non periculis labori huic impositis tam gloriosè defunctus es, ut quæ in te invidi tela foliis sub prælo sudantibus converterant, iisdem apricantibus aliò detorserint : mirum equidem quòd ad eum Evectus locum in quo Litterati ab omnibus invidiæ ventis solent circumflari, invidorum morsus & improborum contumeliam aufugeris; ad tot enim veritatum splendorem connivents qui aliorum opera dente Theonino solent rodere, defixis in terram oculis tabiosa videntur rodere silentia, Sed quid quæso Zoilis foret carpendum? nisi quod stolidi velut canes, nascenti in publica commoda, majoris magnitudinis allatrent siderii : quis enim majori lumine artem Medicam decoravit? quis diligentiùs excoluit? quis auxit uberiùs? occlusa, Vir Præstantissime, aperuisti, irretita explicuisti, impervia penetrasti, angusta ampliasti, universæ domum Medicinæ fines eò usque protulisti quò salebrosa & prærupta Diagnoseos via, ut offendiculorum plena, sic omnium errorum causa, jamjam nedum sit illustrata sed complanata, iis artibus affectas partes primas necis hospites tantâ cum diligentiâ perscrutatus es, & secundum vel minimas sui particulas erugasti, ut par paribus impendens fatum, nemini, quantum natura rei concesserit, non liceat avertere; sic tandem quæ solo conjecturæ nomine, alias audire consueverant validiora rationum momenta, diorismo ex Disquisitionibus tuis orto, nunc ferme ad demonstrationis pondus accedunt. Qui sint ergo qui obstrepant anseres? qui ogganniant scioli! qui subsannent Momi? qui tixentur Aristarchi? rumperentur sanè si qui forent miserrimi Cleones, cùm tot inter plausos ac solemnia, Panathenæis celebria non minùs Literatorum gaudia, nec cachinni, nec sibili, nec ipsimet scurrarum magis vociferantium, tumultus adauriculas quantumlibet avidiores possent pervenire gratulebatur in musæo suo amicorum constantissimus. N. F.

Joh. Jacobus *Harderus* Medicinæ Doctor & Philosophiæ Professor Basileensis.

Basileæ x x i v. Iunii 1678.

Iudicium de Opere Tuo in ultimis Tuis à me efflagitas, certè levius illud foret, nisi Nominis Tui stipatum prodire posset auxilio; ea enim ejus fama est apud Rei Medica peritos & Antistites hoc seculo, ut vel solo Nomine audito, liber Tuus facilem apud omnes sit inventurus locum, Ea insuper Operis Tui utilitas, ut non tantum φιλίατροι, sed etiam ij quibus paulò uberius Medicina delitias gustare datum est, optima exinde depromere queant Theoremata, quibus adjuti, & in morborum horumque causarum cognitionem facilius devenire, inq; his profligandis feliciori manu desudare poterunt: imo insignem hoc Tuum Opus, Tui ingenii spirat aciem φιλοπονία junctam egregia, adeò ut, si licitum foret, totus eruditus Orbis Te ad ulteriora nobis pandenda, jure esset stimulaturus. Habes itaque hic judicium meum leviusculum æquidem sed *ὁλόκληρον* & *ἀκίβδηλον*.

Iohannes Conradus Peyer, *Schaphusanus Med.*

Luteriæ Paris. 5. Iulii 1678.

Opus Tuum historiarum Anatomico-Medicarum & novitate & utilitate adeo præclarum est, ut non possit non ab omnibus expeti, quibus curæ Medicina. Neque enim ad artis nostræ perfectionem quicquam desiderari potest accommodatius : Talibus sane historiis pathologicis ad partes affectas & morborum causas dignoscendum vis multo potentior quam nudis tot systematum præceptis dubiisque regulis, quæ sine exemplo sunt ferculum sine sale : In Philosophia naturali hodie obtinuit ut nihil verum putetur quod sensibus percipi nequit, aut experimento demonstrari. Hac methodo si & medicina traditur, plurimum in ea certitudinis atque soliditatis eminebit, nec eam adversarii velut conjecturalem, & fortunæ rota instabiliorem amplius traducent. A cadaveris cujuscunque dissectione, aut historiarum anatomicarum lectione nunquam ædepol redeo nisi doctior & oculatior, ut cœcos omnino putem qui ista floccipendunt.

Ioh. Baptista Fantonus *Medicina Doctor, Augustæ Taurinorum Collegii Medicorum Socius, Et in alma Vniversitate Anatomes Professor. xv. Sept. 1678.*

Dum ignotas in cadaveribus vias, per quas effugerit vita scrutaris; extrema longè præcellis humana vitæ non minus, quam ingenii (Excellentissime Vir, Celeberrime) Eò quidem pervenit Anatome in Bartholinis, Riolanis, &c. ut incrementa assumpturam desperent sæcula : deerat nullatenus perfectio, tibi soli servata, quam cæteris respuere fatam; Illi naturales partium status, vel morborum locos, ex sanorum cadaverum dissectionibus recensent, Tu ulterius morborum non tantum locos, verũ locorum affectus oculorum examini præbes observatos : *Neque quisquam* (monet Harvéus Exercit. 1. Anat. ad Joan. Riolan.) *facile crederet quantum ex morbis, præsertim Chronicis, interiora pervertantur, & quanta partium interiorũ Monstra in morbis gignantur. Ausim dicere, plus una dissectio, & apertio tabidi, aut Morbo aliquo antiquo, vel venenato confecti corporis ad Medicinam attulit commodi, quam decem corporum strangulatorum,* & hoc hactenus expectat Orbis, pollicitusq; fuit Petrus Castellus Romanus in Hipp. Aph. p. lib. Epist. ad Dominicũ Panarolum, edituras bis centenas ex dissectis cadaveribus observationes, sub titulo Sepulchreti, quod sepulchri inter umbras secum involutum firmiter credo : Anxium quoque sub spe detinuit Orbem *Magnus Harveus* publicandæ Anatomiæ Medicæ; quod exequi negarunt Parcæ : Celeberrimus denique Barthulinus Anatomiam utilem sivè Practicam, quam Publico erat oblaturus, invida nimis incẽdia consumptere: sic erat in fatis, ne præcluderetur occasio Anatomiæ tuæ Practicæ publicãdæ: Pari titulo gloriatur Clarissimi Pauli Barbette,

Anatomia

Anatomia, Riolani Pathologia & Molinetti, Eæ tamen subalternantur Physiologiæ: Tua verò *Villimarum* erit *Anatomicarum Catastrophe*, vel potius *Theatrum Anatomicum Tragediæ vitæ humanæ*, tot scenis divisum quod partibus distinctum, Varium tot actibus, quot morborum capita. Festina itaque (Vir Clarissime) publicæ utilitati editionem; Anatomia nostro hoc seculo si ita adaucta, ut hoc tantum egeat complemento, Tu perfice, & dum oculis uteris in testes, quænam occurret dissensio? proferat Hippocrates, *longa in Arte dificile judicium*, Si te includit, erravit: quæ .n.comprobat sensus non dificilis est judicii: Denique tua hæc volumina mutilo prædicabunt eloquio immortalitati (Harvei loco citato) elogia. *Omnium* nempè *Morborum sedes ante oculos ponere omn est non nisi divino ingenio exatlaudum: gravem sanè subiit provinciam, qui morbos penè intellectûs aciem fugientes oculis prospiciendos tradidit: decent hæc conamina Anatomicorum principem*, Ego verò tuo lætabundus applausu, partiali devinctus beneficio, glorior ex Animo.

Iohannes Iacobus Wepferus *Poliater Scaphusanus xxv. Octobr. 1678.*

Laudatissimum opus tuum quod attinet, Anatomiam sc. Practicam, nec me applausore nec defensore indiger, cum vel solum nomen se commendet atque ex Prodomo de Capitis dolore ceu ex ungue Leo cognoscatur; ex illo enim perspicitur non solum sedulitatem & diligentiam tuam laude dignissimam, verum etiam in seligendo,& ad suum locum quamlibet historiam exactissimum judicium & in commentando incomparabilem etuditionem magno tuo merito singulariter æstimandam esse. Quilibet, cui vel mica salis in pectore est, Anatomiam Practicam non solum utilem sed quoque plane necessariam esse facile agnoscet: in omnium ore est Medicum tantum ad Curationem sufficere, quantum in cognoscendo valeat. At quis sine prævia hac luce plurimorum morborum loca præcipue affecta & causas proximas intelliget? nonne horum ignarus Andabatarum more hæc sacra profequetur? experimenta per mortes faciet? quos enim in medendo rerum locorumq; gnarus scopos sibi præfiget? quæ medicamenta adhibebit? quorsum diriget, aut quibus locis apponet? Plura absurda præterea: id tamen ausim dicere ob studii hujus neglectum nimium quam diu nobis falsa & delita obtrusa fuisse,& neminem hoc studium improbaturum, nisi quem absurda dedifcere pudet, aut nescio qua philautia fascinatum,ut nihil rectum putet nisi quod ipsemet comminiscitur, quotum semidoctorum sc. turba quotidie nobis occurrit.

At studium hoc noxium effutire, prorsus diabolicum dixerim, cum non nisi è schola illa proficiscatur cui Generis humani juratus hostis præest: quibus enim damnum aliquod affertur? mortuis ne? at paulo post esca vermium fient? An vivis? verum illorum bono labor iste suscipitur, nimirum ut præsens sanitas conservari, amissa felicini restitui possit: si quam noxam parit, illis affert qui Reipubl. Med.commodis impensius invigilant, atque ut proximo bona conscientia in medendo inservire valeant, ptopriam vitam vili pendant: Id Viri Excellentissimi & optime de Rep. Med. meriti Spigelius & Veslingini cum vitæ jactura, alii cum valetudinis incommodo fecerunt: eo laudabiliores quod Charitate Christiana nihil prius subveniet habuerint.

Ioh. Daniel Horstius *Diversorum, S. R. I. Electorum Principum & Magnatum Medicus, Collegii Medici Francofurtensis Senior.*

Francofurti 20. Dec. 1678.

Quæso, *Vir Celeberrime*, noli diutius otbi invidere doctissimos illos labores tuos, sed propediem in publicum publici boni causa illos emitte, quod mereantur plane: Non multa sed multum legisse præstat; nec multos sed bonos Authores noscere facit peritum & erudirum: Multis vero non amplius opus habebimus, si lucem aspiciat Tuum clarissimum & consummatum scriptum, quod ad Theoriam discendam & Praxim exercendam sat validum illud et & commodum, atque citra ambages commoda monstrat Philiatro committenda & omittenda, sicque ad solidam Artis Medicæ notitiam feliciter ducat, generalia specialibus, pro diversitate ægrotorum & ægritudinum apposite applicando: Non contemno quidem libros controversiarum & dissertationum, sed ad bene medendum unicum Artis scopum, non faciunt tantum quantum Observationum collectio, à qua lecta relectáque plus solatii quam à doctissima quavis, in novatorum maxime, erudita, & subtili contentione, morbi accipiunt, ipseque Medicus cum adstantibus: Cum ante annos quadraginta Professionis Medicæ munus mihi in Academia Marpurgensi concrederetur, in omnibus meis Prælectionibus hoc egi ut cuncta prolata exemplis potius Anatomicis & Nosologicis elucidarentur, quam spinosis disputationibus difficilia redderidem, inculcante nempe *Arte* nostra *longâ* & *Vita brevi*. Fac itaque ut brevi nos beet Tuum Opus desideratissimum & Vale. T. T.

Iosephus Du Vernay *Doctor Medicus & Regius apud Parisienses Anatomicus.*
Parisiis die xiv. Ianuarii 1679. ex Horto Regio.

Tuum de Historiis Anatomico-Medicis Completum jam Opus Summa cum Animi Delectatione cognovi, mihi certo constat nihil ad promovendam Artis Medicæ praxim Accommodatius, nihil ad illustrandam Medicinæ Theoriam, eamque à tot inanium Systematum commentis expediendam, aptius hac Tua Elucubratione posse reperiri, quæcumque enim præceptiones sedulis istis ac certis Observationibus, ilsdemque tot solertissimarum tuarum meditationum accessione locupletatis innitentur, fidem plane locupletissimam, ac celeberrimam apud litteratos quoscumque viros existimationem sibi jure merito vendicabunt; Itaque hujus Operis utilitate permotus meum hoc de ejusdem Excellentia Testimonium ad te libens lubens demandavi.

Ad Perillustrem Virum, Dom. TH. BONETUM.

Immensas grates fundet Tibi qualibet atas,
Gloria Paonis prima, BONETE, *chori,*
Quòd ferè inexhaustis Artem conatibus ornas,
Déque Cadaveribus parta tropbaa doces.
In putribus sunt mella feris qui quarere certant,
In microcosmo aperis mille, BONETE, *favos.*

Carolus SPONIUS Med. Lugdun.

Ad Excellentiss. Clariss. Doctissimumq; Virum
Dom. D.
THEOPHILUM BONETUM
Med. Doct., cum Opus utilissimum περὶ τῆς τῶν πτωμάτων αὐτοψίας in lucem Princeps ederet.

Τετράστιχον.

Si dum vivo meum corpus reserare liceret
Conspiceres anima pars tua quanta mea?
Pectora sed, nisi cum post fata recludere mos sit,
Mortem ero ad usque meam Bonete *tuus.*

VINCENTIUS MINUTOLI in Academia Genevensi politioris Literaturæ Professor.

Sur la même pensée
MADRIGAL.

Aprenés Illustre Bonet
Medecin consommé par l'Art & par l'Usage
(Car en fin je le dis tout net
Au sujet de ce bel Ouvrage)
Que si comme les morts l'on ouvroit les vivants,
Vous pourriés dans mon cœur lire les sentiments
D'une estime pour vous toute particuliere,
Mais que puis qu'on attend qu'on ait fini son sort,
Ie les conserverai d'une telle maniere
Qu'on pourra les y voir encor après ma mort.

Le Même.

In laudem Auctoris & Anatomiæ Practicæ.

Dat bona Bonetus, *mala cur tu Mome rependis?*
Non tibi de luto cor melior fuit.
Theophili *bonus omnis enim, nomen studiúmque*
Laudatum sera posteritate capit.
Magna molis opus praclaro Herculis ausu
Is dedit, aucipiti Gordia vincla secans.
Ferro qua patrat tacitas Libitina per artes
Ut jugulet miseros, ut struat insidias:
Felix qui potuit mortis cognoscere causas,
Hunc igitur librum volve, revolve, tenet:
Te cruor absterret, vel mors cautata? sed ecce
Hac manet innocuo vulnere parta salus.

IO. CONRADUS PEYER Medicus Schaffusa Helvetius.

Se bona diffunduut, arcto nec carcere claudi
Dum prodesse volunt se patiuntur ea.
Non mirum est igitur lucem praclare Bonete
Aspectare tua nobile mentis opus.
Hoc Medici est, multis gratam prastare salutem
Hoc prastas cunctis ore manúq; bonus,
Hinc nomen clarum splendentibus inseris astris,
Atque aterna tibi pramia fama canet.

JO. GEORGIUS MANGOLDT D. Medicus Basileensis.

Index Sectionum.

Liber Primus.

De Affectibus Capitis.

SECTIO I.

Liber Secundus.

De Affectibus medii Ventris, seu Thoracis.

Liber Tertius.

De Affectibus imi Ventris.

Liber Quartus.

INDEX

INDEX
Morborum & Affectuum.

Capitis Affectus.

Oculorum affectus.

Aurium affectus.

Narium.

Oris dentium, &c.

Vocis & sermonis vitia.

Pectoris & Pulmonum affectus.

Cordis *Affectus*.

Imi ventris Affectus
Ventriculi.

Inteſtinorum Affectus.

Hepatis *Affectus.*

Cyſtis felleæ *affectus,*

Lienis *Affectus.*

Pancreatis *Affectus.*

Omeoti *Affectus.*

Meſenterii *Affectus.*

Renum *Affectus.*

Arenularum

INDEX EORUM

Qui hoc in Opere adducuntur.

Joh.Ru-

Joh. Rudolphus Camerarius.
Hieron. Capivaccius.
Hieronim. Cardanus.
Julius Cafferius Placentinus.
Petrus Caftellus.
Ifaacus Cattierus.
Prothus Cafulanus.
Gedeon Chabræus.
Gualterus Charleton.
Mofes Charras.
Johannes Chiffletius.
Francifcus Chomel.
Volkerus Coiter.
Cafpar Collichen.
Tobias Cneulinus.
Andreas Cnoffelius.
Theodorus Collado.
Realdus Columbus.
Ludov.Herman.Combach.
Conradinus.
Paulus Conftantius de Rebeque.
Mauritius Cordæus.
Cafpar à Cofta.
Samuel Cofter.
Jofeph Covillardus,
Joh. Craro.
Alfarius Crucius.
Alardus Hermanus Cummenus.
Tobias Czazkelius.

Stephanus Dentand *Chirurgus*.
Alexander Deodatus.
Antonius Deufingius.
Isbrandus à Diemerbroeck.
Petrus Salius Diverfus.
Joh.Jacob.Venceflaus Dobrzenski.
Rembertus Dodonæus.
Joh. Dolæus.
Leonardus Doldius.
Michael Doringius.
Dovynctus.
Carolus Drelincurtius.
Ludovicus Duretus.

Sebaftianus Eckerti.
Joh. Henricus Egermeier.
Gallus Eifchneireuterus.
Joachimus Georgius Elfmer.
Joh.Sigifmundus Elshoftius.
Thomas Eraftus.
Bartholomius Euftachius.

Gulielmus Fabritius Hildanus.
Hieronymus Faber.
Antonius Faius.
Andreas Falconet.
Natalis Falconet.
Johannes Faber.
Nathanael Fairfax.
Adrianus Falkenburgius.
Gabriel Fallopius.
Joh. Baptifta Fantonus.
Michael Fehr.
Johannes Fernelius.
Ferrandus Senior.
Thomas Fienus.
Joh. von Flammerdinge.
Robertus Flud à Fluctibus.
Martinus Fogelius.
Cæcilius Folius.
Rodericus à Fonfeca.
Jacobus Fontanus.
Nicolaus Fontanus.
Lælius à Fonte.
Petrus Foreftus.
Samuel Formius.
Raimundus Joh.Fortis.
Carolus Fracaffatus.
Dominicus Fracaffatus.
Melchior Fribe.
Chriftophorus Fromannus.

Ofvvaldus Gabelchovverus.
Gaien *Chirurgus*.
Claudius Galenus.
Georgius Garnerus.
Petrus Gaffendus.
Achilles Gafferus.
Daniel Geiger.
Conradus Gefnerus.
Petrus Gaffendus.
Cornelius Gemma.
Hector Gibaltus.
Iohannes Gilbertus.
Matthias Glandorpius.
Henricus Glafer.
Francifcus Gliffon.
Reinerus de Graaf.
Gras.
Georgius Grafeccius.
Ioh. Georgius Greifelius.
Iacobus Greifelius.
Ofvvaldus Grembs.
Chriftophorus Guarinonius.
Iacobus Guillemeau.

Philippus Hæcftetterus.
Samuel Hafenrefferus.
Ehrenf. Hagendorn.
Paterfon Hain.
Fridericus Hammeticus.
Georgius Hannæus.
Ioh.Ludov.Hannemannus.
Chriftophorus Harder.
Ioh.Iacobus Harder.
Iohannes Hartmannus.
Gulielmus Harveus.
Ioh.Hebenftrett.

¶¶¶ 3 Henricus

Henricus ab Heers.
Ioh. Heinsius.
Moses Heldt.
Ioh Bapt. Helmont.
Johannes Henen.
Augustinus Hermannus.
Siboldus Hemsterhuys.
Matthæus Franciscus Hertodus.
Joh.Ferdinandus Hertodus.
Iohannes Hessus.
Ioh. Heurnius.
Ottho Heurnius.
Hiarne.
Nathanael Highmorus.
Hippocrates.
Fridericus Hofmannus.
Gaspar Hofmannus.
Mauritius Hofmannus.
Cosmas Holtzachius.
Martinus Holtzapellus.
Iacobus Hollerius.
Wolfgandus Hœferus.
Iohannes van Horne.
Hornungus.
Gregorius Horstius.
Ioh.Daniel Horstius.
Houppeville.
Ioh.Fridericus Huldenreichius.
Emanuel Hutterus.

Leonardus Iacchinus.
Matthias Iacobæus.
Oliger Iacobæus.
Desiderius Iacotius.
Iulius Iasolinus.
Ioh.Iessænius à Iessen.
Frider. Ferdinandus Illmerus.
Ingrassias.
Antonius Iodon.
Thomas Iordanus.
Laurentius Ioubertus.
Iulienus.
Georgius Sebastianus Iungius.
Lucas Iustus.

Ioh. Kentmannus.
Theodorus Kerkringius.
Athanasius Kirkherus.
Tobias Knoblochius.
Albertus Kyperus.

Frider. Lachmund.
David Laigneau.
Ioh.Lamont *Chirurgus.*
Ioh.de Lamomiere.
Ioel Langelot.
Iohannes Langius.
Nicolaus Larcheus.
Ioh.Henricus Lavaterus.

Andreas Laurentius.
Lævinus Lemnius.
Dominicus Leonus.
Fridericus Lepnerus.
Franciscus de Lestang.
Andreas Libavius.
van der Linden.
Iodocus Lommius.
Acta Londinensia.
Loselius.
Fridericus Lossius.
Ioh.Petrus Lotichius.
Richardus Lovver.
Marcellus Lucius.
Cyriacus Lucius.
Adam Luchenius.
Daniel Ludovici.

Eduardus Maii.
Ioh.Daniel Major.
Marcellus Malpighius.
Magnenus.
I. Georgius Mangolt.
Prosper Martianus.
Matthæus Martini.
Henricus Martinius,
Ieremias Martius.
Dominicus de Marchettis.
Petrus de Marchettis.
P. Andreas Matthiolus.
Ioh. Marquardus.
Theod. de Mayerne.
Henricus Meibomius.
Philippus Melancthon.
Antonius Menjotius.
Menxelius.
Ludovicus Mercatus.
Edmundus de Mera.
Hieronymus Mercurialis.
Thomas Mermannus.
Georgius Abraham Merolin.
Marinus Mersennus.
Franciscus Michinus.
Ioh. Mingaultius *Chirurgus.*
Iacobus Moccius.
Gothofredus Mœbius.
Henricus à Moinichen.
Molinettus.
Valentinus Andreas Mollenbroccius.
Monconis.
Ioh.Baptista Montanus.
Paulus Moth.
Moutonus.
Iohannes de Muralto.
Abrahamus Murgelius.

Sebastianus Nasius.
Ioh. Neander.

Neretus Neretius.
Benjamin Noel *Chirurgus.*
Ludovicus Nonnius.
Gregorius Nymmanus.

Obstetrix Gallica.
Adolphus Occo.
Iacobus Octhæus.
Fridericus Orthlobius.

Matthias Paisenius.
Georgius Palma.
Dominicus Panarolus.
Aureolus Theophrastus Paracelsus.
Ambrosius Paréus.
Guido Patin.
Simon Pauli.
Ioh.Henricus Pauli.
Pausanias.
Petrus Pavvius.
Pechlinus.
Conradus de Peniin.
Petrus Paulus Pereda.
Philippus Persius.
Henricus Petræus.
Georgius Christoph.Petri.
Gaspar Pencerus.
Ioh.Conradus Peyer.
Philotheus.
Petrus Pigray.
Severinus Pinæus.
Carolus Piso.
Pillement.
Simon Pimpernelle.
Gulielmus Plantius.
Georgius Plassius.
Felix Platerus.
Plazzonus.
Scipio du Pleix.
V.Fortunatus Plemplus.
Plinius.
D. Pollet.
Johannes Posthius.
Petrus Poterius.
Antonius de Pozzis.
Pressius.
Jacobus Primerosius.
Daniel Puerarius.
Franciscus Pureus.
Puylon.

Petrus Quentzius.
Josephus Quercetanus.

Justus Raphelengius.
Carolus Rayget.
Nardus Antonius Recchius.
Salomon Reiselius.
Joh. Renodæus.
Petrus Rex, *Pharmacop.*

Cœlius Rhodiginus.
Johannes Rhodius.
Johannes Riolanus Pater.
Joh.Riolanus Filius.
Lazarus Riverius.
Christophorus Rœslerus.
Guernerus Rolfinckius.
Gulielmus Rondeletius.
Ronseus.
Henricus Roonhusius.
Abel Roscius.
Franciscus Rota.
Jacobus Rothius.
Franciscus Roussetus.
Hieronymus Rubeus.
Olaus Rudbeck.
Christianus Rudnicius.
Henricus Rufus.
Joh. Udalricus Rumlerus.
Ruyschius.

Phil.Jacobus Sachs.
Angelus Sala.
Dominicus Sala.
Philippus Salmuth.
Rudolphus Saltzmannus.
Sanctorus Sanctorius.
Antonius Saporta.
Henricus Sampsonius.
Philibertus Saracenus.
Hercules Saxonia.
Jul. Cæsar Scaliger.
Schmid.
Conradus Victor Schneiderus.
Laurentius Scholtzius.
Joh. Schenckius.
Joh.Theodorus Schenckius.
Schrodter.
Simon Scultzius.
Lucas Serockius Senior.
Lucas Serockius Junior.
Johannes Scultetus.
Melchior Sebisius.
Georgius Segerus.
Jacobus Seidelius.
Daniel Sennertus.
Johannes Serrarius.
Marcus Aurelius Severinus.
Joh.Baptista Silvaticus.
Benedictus Salvaricus.
Slegelius.
Cosmus Slotanus.
Henricus Smetius.
Reinerus Solenander.
Cornelius à Sommeren.
Paulus de Sorbait.
Lazarus à Soto.
Petrus Sphererius,
Petrus Specth.

Adrianus

Adrianus Spigelius.
Samuel Spilemberg.
Carolus Sponius.
Georgius Fridericus Stoffel.
Nicolaus Steno.
Carolus Stephanus.
Bernardus Stieberus.
Stockerus.
Famianus Strada.
Joh. Uldaricus Streiter.
Suecus *Chirurgus*.
Franc. Sylvius de le Boë.

Georgius Tanftetterus.
Ioh. Tardinius.
Bernardus Telefius.
Jacobus Thevart.
Ignatius Thiermalr.
Auguftinus Thonerus.
Raphael Thorius.
Jac. Auguftus Thuanus.
Francifcus Tidicæus.
Gothofredus Tilefius.
Matthias Tilingius.
Balthazar Timæus.
Bernardinus Tornamira.
Joh. Frider. Trafelmannus.
Fridericus Treublerus.
Victor Trincavella.
Simon Aloyfius Tudecis.
Nicolaus Tulpius.
Leonardus Turnheifer.

Francifcus Valleriola.
Francifcus Vallefius.
Antonius Valetius.
Joh. Valverda.
Conftantius Varolius.
Chriftoph. à Vega.
Thomas à Veiga.
Georgius Hieronymus Velfchius.
Francifcus Vertunianus.
Andreas Vefalius.
Johannes Veflingius.
Bernardus Verzafcha.
Vidus Vidius.
Vifcherus.
Antonius Vitaglianus.
Joh. Georgius Volkamer.
Laurentius Voftfrigel.
Johannes Walæus.
Thomas Warthon.
Wolfgangus Wedels.
Joh. Jacobus Wepferus.
Joh. Jacobus Wecker.
Abrahamus Werner.
Joh. Valeus Willius.
Joh. Chriftianus Wilhelmi.
Thomas Willis.
Joh. Chriftianus Winclerus.
Henricus Wolgnad.
Laurentius Woltzfrigel.

Paulus Zacchias.
Zacutus.
Joh. Zecchius.
Jacobus Zvvingerus.
Theodorus Zvvingerus.

INDEX

INDEX
Rerum Memorabilium.

V.

Clyster

Index Rerum.

Q.

R.

S.

Sutura

FINIS.

ANATOMIÆ PRACTICÆ
SIVE
DE ABDITIS MORBORVM CAVSIS
Per Cadaverum Diffectionem revelatis
LIBER PRIMVS.
DE AFFECTIBVS CAPITIS
SECTIO I.
DE DOLORE CAPITIS
OBSERVATIO I.

Capitis dolor diuturnus, in apoplexiam desinens, à sanguine vasa duræ meningis, parti præsertim sinistra, distendente, Ejusdem meningis craßitie, & duritie insigni genitus.

MORBORVM successiones per quas, infausto sæpe transitu, invicem sese excipiunt, notæ sunt Practicis: Cerebro præsertim eæ familiares sunt, cum ab ejus substantia in ventriculos humores commigrant, aut in cerebellum ac nervos vel basin decumbunt: Ejusmodi μεταστάσεις, ob διαδέξεις τῶν χυμῶν, cephalalgicis accidunt, qui doloris molestiam, quia inducias concedit, vel acrius non vrget, sed surdo verbere cædit, diutiùs circumferunt, at tandem vel ob dictam μετάστασιν, vel ob ἀπηγύιον patientiæ incautæ pœnas luunt: Exemplum insigne dedit exiens October anni 1675. Nobilis & Lectissima N. vxor Viri Clarissimi & Celeberrimi Dom. N. annos circiter xx. nata, temperamenti laudabilis, coloris subfusci, aliquot ante matrimonium annis, sexto per mortem dissolutum mense, capitis dolori obnoxia vixit, sinistræ præsertim parti infesto, & ubi fluerent menses, graviori, quo vigente cervix in id latus invitè distorquebatur: Quindecim ante obitum diebus de ingravescente conqueritur, absque dilucidis intervallis, nec tamen à domesticis officiis distrahente, ac si gravior fieret, oculus sinister introrsum corripi videbatur: Consultus Medicus lienem maleficij accusat, quia conjugium viscerum obstructiones præcesserant: Eò collineat, syrupos & apozemata ex succis herbarum composita præscribit, nec non venæ sectionem, à quibus præsidiis nonnihil solatij percepit, generosioribus, in graviditatis suspicione, prætermissis. Pridie ante fatalem diem aliquid in cerebro crepitasse exclamat, mox tamen inficiatur, metum incutere satagenti & sollicito de salute marito verita: Nox eam diem excipiens utcunque tranquilla, mane vultum insolitus pallor obsidet: accedit in prandio præter morem apositia, unde graviditatis opinio certior Medico. Circa meridiem visitantes coætaneas hilari excipit vultu, sed paulo post dimittit invaletudinis prætextu, earum ad cubiculi usque limen comes, quod dum repetere intendit, suborta vel vertigine, quod verisimilius, vel leipothymia, humili sedili obvio insidere volens, concidit: Iacens deprehensa in cubiculum defertur, cui imposita vires brevi reparatas iri ait, ac quietem sibi permitti postulat: Interim absente Medico de confectione hyacinthorum aliquid præbetur, à qua vomitus excitatur: Superveniens ille hystericum πάθος suspicatur, alvum enemate prolui jubet, & cucurbitulas internis femoribus affigi: dehinc somnus conceditur, qui diutius protractus assidentibus suspectus fieri incipit, quod vix verbum extorquerent: erectæ caput nutabat, cum insigni & plumbea cor-

gravitate, unde serius animadversum *Apoplecticam passionem* Ægram invasisse: Exinde ad extrema concurritur præsidia: Syrupus emeticus Salæ exhibetur, à quo ἐρεθισμοῖ & irriti ad vomendum conatus, sed nulla exclusio, mors quarta à decubitu hora subsequitur. Præceps ille & lugubris obitus mœstissimos maritum & consanguineos ad causæ cognitionem per cadaveris reserationem impulit, quæ eodem die instituta est. Hæc est Profectorum, Medico adstite exarante, relatio.

Nos subsignati D. Medici & M. Chirurgi, rogante Clariss. D. N. instituimus dissectionem cadaveris Conjugis suæ, initio ducto ab apertione capitis: Remoto cranio, statim se obtulerunt venæ duram matrem perreptantes ultra modum & morem dilatatæ ac expansæ, nigræ & varicosæ, minimi digiti crassitiem pene æquantes, parte præsertim sinistra: inde cerebri superficies livida admodum apparebat: Hinc ad duræ meningis separationem progressu facto, ea deprehensa est insignis & insolitæ tum crassitiei tum duritiei circa præsertim basim cerebri, in qua venæ distentæ etiamnum & admodum lividæ apparebant. Dein ad Thoracem devenientes, omnia in eo integra visa sunt, pulmones à connexione cum costis liberi, ad livorem tamen utcumque vergentes: Quoad imum ventrem, nulla in eo labes adfuit: examini enim subjecti Renes & Lien, integritate donati reperti sunt; Uterus insignitet parvus, citra ulla conceptionis rudimenta: Quibus perpensis, Censemus insignem dolorem capitis, Ægræ olim molestum, ortum duxisse à crassitie & duritie extraordinaria cerebri meningum, liberam vaporum & fuliginum, à cerebro manantium, difflationem impediente, à quibus diuturnus ille capitis dolor excitabatur, qua de causa sanguis ad hoc alliciebatur, qui ideo illuc uberiori copia confluens, vasa præter modum replebat & distendebat; cujus etiamnum portio in cerebri substantiam basimque decubuit: Cum autem sanguis nimiam venarum distensionem pareret, ejus circuitus & reditus ad cor ideo prohibitus fuit, ac postmodum concrescens quasi & immobilis redditus, basis cerebri ab eo compressione facta, syncopen apoplecticam, ac tandem mortem intulit.

SCHOLIA.

EX hac historia elucescit quantum ad felicem τὴν μαμὸν diagnosis rite instituta valeat: atque verissimum esse tritum illud Ὁ ἄριστα γνοὺς ἄριστα θεραπεύσει: Eo quippe quis in medendo felicior est, quo in causarum discretione callidior & mentis sagacioris: Singularem vero solertiam & στοχασμὸν requirit affectus idiopathici ab eo qui per consensum est dignotio, ne pars innocens plectatur, rea vero absolvatur: Id præsenti in casu contigit, ubi caput insons pronuntiatum, culpa inferioribus adscripta. Revera sympathiæ aliqua erant argumenta, obstructiones scilicet viscerum conjugium antecedentes, & levamen τῶν ἐκφρακτικῶν usum consequutum: Sed potiora & dilucidiora doloris qui per essentiam affligit, & causam indigenam agnoscit, indicia se prodebant. Illius nempe assiduitas fere citra inducias, ac plurium annorum series: Etsi vero primordia ab inferioribus duxisse suspicari licuerit, id tamen perpendendū fuerat quod monet *Rondeletius*, Galenum sequutus. Non rarò scilicet accidere ut dolor qui à consensu partium initium accepit, in affectum proprium desinat, adeo ut partis primario laborantis affectu sublato, posterior per se subsistat, quod in cephalalgicis frequentissimum esse ait: Imbecilli as enim tandem & non delebilis διάθεσις parti inducitur, à qua congestionis supervacaneorum occasio: Retractio præterea oculi sinistri, & in orbitam, exacerbationis tempore intrusio, ac cervicis levis in id latus inclinatio, sympathicæ afflictionis opinionem excludebant: Prius enim symptoma cerebri membranas contrahi, convelli, distendi, aut quomodocunque p. n. affici à causa non advena indicabat, ad quarum consensum oculus intro rapiebatur. Posterius, vasa cervicem perreptantia plenitudine insolita distendi, (sic nervorum distensiones circa lumbos ex atrabilariis humoribus in venis oriri ait Hippocr. lib. de rat. victus in acutis) Aut nervosas partes membranis cerebri consentire: Plethoræ certe signa desiderabantur, neque enim insigni pulsu micabant arteriæ; nec venæ habituro corporis perreptantes extraordinarie eminebant, quin & vultus decolor erat & concidens, nedum floridus & plenus: nullæ etiam aderant de æstu capitis querelæ: Sed quod ad colorem attinet, nec semper εὐχροια plethoræ index est, cum ex Hippocr. decreto in Coacis Prænotionibus, 224. Bene colorata facies vetusta stercora subesse aliquando indicet, Nec vicissim sanguinis ubertas per coloris suavitatem semper se prodit: meminisse enim oportuit effati Divini Senis, initio libri de Humoribus, *Humorum color, nisi ad profunda corporis se receperint, veluti in cute efflorescens conspicitur.* Porro, nec semper plethora æquabiliter diffusa est, datúrque particularis, quæ hoc in casu adfuit; sanguis enim ambitum corporis deserturat, cerebri vasa & intimos recessus occupaturus. Cur vero flammeus adurensque calor in capite ideo non perciperetur, causa fuit interceptio sanguinis in vasis, (αἱματοφ λεβοσιώσις eleganti voce appellat Hippocr.) ob quam pene concrescens calorem cavit: *Spiritibus enim,* ait Idem 3°. lib. citati, *non potentibus naturales in ipso vias permeare, perfrigerationes fiunt ex flatione, & vertigines, & vocis interceptio & capitis gravitas:* at vero observatum in apoplecticis sanguinem etiamnum concrescere, nedum refrigerari: atqui apoplexia, eaque brevi funesta, cephalalgiam hanc excepit: Pulsus vero arteriarum solito non vehementioris, præsente sanguinis exuberantia, causa repetenda est à nimia vasorum plenitudine, ob quam sufficienter explicari nequeunt, id quod in plethoricis corporibus sæpe contingit, quibus dempto superfluo, commeatusque libertate restituta, arteriæ systoles & diastoles munia

munia felicius explent, unde facilius & liberius micaut. Id porro sympathici doloris fidem facere videbatur, quod de vehementia & acutie ex intervallis aliquid illi decedetet; at id contingebat quia causa vasis conclusa, pro vario æstu & orgasmo, à causis intrinsecis, vel extrinsecus advenientibus inducto, sive ab uberiori succi nutritii affluxu, mitius vel gravius membranas afficiebat. Solatium quod spectat ab usu obstructiones reserantium emergens, causam non magis imo ventre quam summo conceptam fuisse indicat, cùm eorum vis non minus ad caput, mediante sanguinis circulatione tendat, quam ad abdominis & pectoris loca: nam adhuc an dentur quæ ex destinato in hac vel illa parte obstructiones reserent, sub judice lis est. Ita ut ejusmodi medicaminum ope, sanguis in Ægri vasis capitis cæspitans ad motus redintegrationem impulsus fuerit.

Quæsitum vero quibus præsidiis, nisi medentis ἐγκέφαλον elusisset fallax morbi idæa, expugnari vel præcaveri potuisset lethalis affectus? Certissimum sane auxilium in liberali & repetita sanguinis missione quærendum fuit, quæ eo in casu ἐγχειρούμενον est; quandoquidem ejus luxuries, & cohibitio in vasis, aperta fuit affectus & lethi causa. Eaque juxta præceptoris libro de *locis in hom.* præceptum instituta, *In doloribus aut proximum ventrem secato*: Tundendo scilicet vel jugulares venas, vel ad arteriotomiam recurrendo, Earum quidem apertio certissimi levaminis fuisset, atque, experientia teste, tutissimi: reducem nempe è cerebro sanguinem segniùsque procedentem elicit, eòque pacto sinus cerebri & torcular, cujus occlusio præcipua, imo unica apoplexiæ causa est *Nymanno*, prompte expedit, cruoremque recta & tute ambagibus educit: Arteriæ autem cujusspiam apertio sanguinem in cerebrum irrumpentem, atque amplius vasa repleturum evocat. Sicuti enim arteriæ cujuspiam obstructio, aut constrictio quævis, sanguinis motum in partibus vicinis concitatiorem reddit, ita ubi canalis ejus aliquis aperitur, aut protius discinditur, adeo ut sanguinis torrenti exitus pateat, qooniam per apertum quasi ostium magis libere & expedite effluit, quam per potos corpori urgeri poterat, ideo ubi facilius potest, copiosior affluit, & via qua datur liberiore erumpit, adeo ut pulsus simul cum influxu ejus in vicinis partibus multum diminuatur. Atque hinc optima reddi potest ratio, (inquit Clar. *Louver.* Tract. de corde cap. 2.) quare Arteriotomia ad dolores, inflammationes, & plura hujusmodi symptomata mitiganda in tantum conferat, ut præsens juvamen afferre semper videatur: hoc autem ideo accidit, quod cum sanguis per arterias è corde impulsus ægre magis & difficulter per poros & habitum corporis circulatur, idcirco ubi liberam & apertam viam nactus fuerit, totus torrens ejus simul erumpit & exundat, unde proximis vasis solito suo liquore depletis & destitutis, impetus & impulsus inibi multum diminuitur. Sic expertus sum (addit) si arteriæ cervicalis ex hoc latere aperiatur, statim pulsum alterius cervicalis multum fatiscere: pariter etiam si arteria cruralis altera pertundatur, pulsum illico arteriæ oppositi cruris plurimum deficere.

Quæ de Jugularium venarum apertione supra dixi firmabo nupero experimento simili in casu, 16. scil. Decembris anni 1676. D. Martinus Genevensis, vit obæsus & brevis cervicis, sexagenarius, genio indulgens, dum coram Senatu stat, lingua simul & pedibus titubat: domum reductus lectóque impositus, destitui se cruribus ait, alterius esse quæ illi accubabant: Accedunt vertigo & cephalagia, quam mulceri appositis & appressis sincipiti manibus jubet, excutiens pileum cujus erat impatiens. Secta fuit è brachio vena, & postridie è malleolo, quia desierat stupor pedum, sed præsentissimum levamen attulit jugularis dextræ sectio, amplo foramine, è qua prodiit sanguis crassus & putridus: hinc apoplexiæ, quæ præ foribus erat, metus discussus, remissus capitis dolor, paucisque post diebus redux fuit sanitas, nonobstante hyemis rigiditate: Illud vero notandum, nullo periculo secari eas venas, nec alium apparatum quam in aperiendis brachiorum venis requiri; hoc uno discrimine, quod hic infra ligaturam, illic supra scalpellus admovendus sit; sanguine ab admotis spleoio & ligatura, citra gluten, quantumvis amplum sit foramen, & affatim effluat, illico coercito: Vnde vero præsens in affectibus cerebri illius phlebotomiæ levamen pendeat ostendit idem *Clar. Louver* Tract. de corde cap. 2. p. 159. Experimento probans nihil catarrhi, à cerebro in partes subditas illas descendere, sed quicquid seri ibi redundat in sanguinem denuo refundi, eique commisceri, per jugulares venas excludendum.

Crassities & durities insolita) Imo diuturnis doloribus capitis meningum siderationem succedere aliquando inferius videbitur. Crassitiem autem illam contrahunt ab uberiori, sed lento sanguinis affluxu, qui in nutricatum abit.

Venæ duram matrem irrigantes) *Riolanus* vasa duræ meningis arteriosa potius quam venosa esse censet: *Willis*, ejus vasa aut arterias esse ait, & sanguinem adducere; aut Ductus venosos, qui sanguinem illinc, ac à toto capite versus cor reducunt. utique sanguine præter modum distenta fuisse verisimile est.

Lien integrnate donatus, &c.) Qui in affectibus plurimis, præsertim melancholicis, immerito sæpe male audit, quamquam, experientia teste, nullum viscus, excepto corde, in cadaveribus plurimis minus labefactatum reperiatur, sic idem laudatur ab his culpatur ab illis.

Hystericum πάθος *suspicatur, &c. Lien incolumis*) Sympathicæ Cephalalgiæ, suspiciu nata est. Circa hanc vero notanda quæ tradit Exc. *Willisius*. Propter spasmos ait in partibus aliis inceptos, ab iisque ad ἐγκέφαλον continuatos cephalalgiæ non raro atroces succedunt: usitatum est ab hypochondriis, necnon è regione stomachi, mesenterii, uteri, imo interdum à membris aut partibus externis, quendam quasi formicationis sensum in caput protepere, ibidemque mox dolorem aliquandiu postea diuturnum excitare. Hujusmodi affectio, quæ non raro vertiginis, etiam Epilepsiæ aut Apoplexiæ proemium esse solet, Vaporum ascensus vulgo creditur, cum revera sit tantum spasmus in nervi cujusdam extremitate inceptus, qui versus originem ejus sursum proreptans, & dein cranio superato, quatenus aut ipsi ἐγκεφάλῳ, aut etiam meningibus, scilicet aut alteri aut utrique communicatur, convulsiones aut dolores ciet. Quæ tamen pathemata formicationem istam aliunde tradiam, modo velut sigoum, & quandoque velut causam sequuntur. Prioris rationem alibi explicuimus, ostenso nimirum quod cum materies morbifica nervorum origines, aut partes iis proximas in capite occupans spasmus sæpenumero ab eorundem nervorum extremitatibus incipiens, illinc sursum traditus, versus loca primario affecta quasi perreptando ascenderet: quare non tantum vertigini, sed & cephalææ vomitio crebro supervenit. Attamen præterea irritatio in viscere quodam aut membro dissito Cephalalgiæ interdum occasio & quadantenus causa est: nempe cum ma-

teries morbificæ usque ad turgescentiæ plenitudinem jamjam in capitis parte affecta aggeritur, fibrarum continentium vellicatione levi tantum opus est, ut materies ista concita morbi paroxysmum inferat: ad quam acciendam non raro sufficit quod visceris cujusdam dissiti, puta ventriculi, lienis aut uteri, cui scilicet cum capite intimus intercedit consensus, fibræ nerveæ vellicentur, nam proinde statim molestia per nervos communicata, fibræ quædam capitis membraneæ male dispositæ, & materia morbifica onustæ, stringi & corrugari incipiunt, cumque adeo morbi minera commovetur, à particulis ejus commotis, fibræ in corrugationes graves ac diuturnas urgentur, cephalalgiæ ad hunc modum à visceribus exoriri visæ & vulgò *Sympathicæ* dictæ, vaporibus adscribi solent, videlicet supponendo humoris noxii mineram in viscere quodam delitescere, è qua commota, dum effluvia in caput ascendunt, ibidemque fibras nerveas acrius percellunt vellicantque, dolores excitantur: Doctrinam hanc olim ita plane redarguimus, ut non opus fuerit rationes hic alias apponere; Interim verò disquiramus annon aliis etiam modis præter communicationem per nervos spasmodicam, capitis dolores propter eausam morbificam in stomacho, liene aliisque locis hospitantem, oriantur? Super his opinari fas sit materiem sæpe degenerem in partibus remotis congeri, quæ sanguinis commeatu, sive trajectu, capiti noxam inferat: Usitatum est humores corruptos, scilicet modo acres, modo acidos aut austeros in ventriculo, bilem in Epate, fæculentias atrabilarias circa Lienem, quin & aliusmodi degenerem materiam circa mesenterium, uterum aut alias partes congeri, à quibus demum ad turgescentiæ plenitudinem aggestis, miasma fermentativum sanguini infigitur, à quo iste velut ostro imbutus, impetuose effervescit, & partim turgescentia sua, partimque in membranas capitis quod incongruum est transferenda, dolorum paroxysmos atroces ciet &c. Quoad *Ventriculum*, rem nonnunquam ita habere, quidam morbo isti obnoxii plane experiuntur: quippe horum nonnulli post bilem in stomacho fluctuantem, aliique post insignem illic acorem & famem caninam, cephalalgiæ paroxysmum certissime expectant. Cujus ratio ex parte videtur esse, quod ista ventriculi contenta, à sanguine absorpta, ipsum effervefaciunt & turgescentiam cephalalgicam in eodem concitant: Insuper ab ejusmodi materia acri, vitriolica aut alias infesta, intra stomachum aggesta & commota, spasmus, sive corrugatio molesta fibris, nervorumque extremitatibus illic insertis imprimitur, qui mox eorundem nervorum paris octavi & intercostalis ductu in capite continuatur, membranis fibrisque nerveis in corrugationes dolorificas prædispositis communicatur. Propter eandem inter *Stomachum* & caput communicationem reciprocam, Nauseæ & vomitus cephalalgiæ non raro superveniunt, scilicet membranis à materia morbifica, (non secus ac à plaga aut vulnere illato assolet) in corrugationes dolorificas incitatis, noxamque nervorum ductu ad ventriculum ex se insontem transferentibus, vomendi nixus interdum inanis oritur, nihilo quod rejiciatur intra ventriculum superstite, quandoque tamen ab immani viscerum inter vomendum succussiones, humor felleus aut pancreaticus, nempe alter tantum aut utrique simul, in duodenum explosi & vomitu rejecti, pro materia cephalalgica perperam sumuntur. Dolores capitis lieni haud minus quam ventriculo imputari solent, & quidem passim observare est in hypochondriacis, isti etiam morbo obnoxiis, dum in sinistro latere dolor, inflatio, borborygmi, aut alia quævis, velut lienis affecti perturbatio, contingit, cephalalgiam quasi exinde suscitatam mox crebro succedere: hinc statim vox populi est vapores à Liene perturbato emissos capitis dolorem ciere: Verùmenimvero ut concedamus cephalalgiam lienis culpa interdum oiiri, tejecta tamen ista per vapores αἰτιολογίᾳ, hujus causa imputari debet, aut malo fermento à liene in sanguinem transmisso; aut spasmo illinc capiti per nervos communicato: quippe in liene male effecto, humor atrabilarius, inque naturam modo vitriolicam, modo acrem aut acidam vel alias infestam degener sæpenumero aggeritur, qui sponte ob plenitudinem, aut occasionaliter ob perturbationem quandam excussus & sanguini confusus, ei fermentationem imprimit, qua liquor ejus capitis membranis irruens per se, aut cum liquore nervoso effervescens vellicationes dolorificas ciet: Porro, haud minus probabile est, quod interdum spasmus in fibris nerveis, quæ circa lienem quam plurimæ disponuntur, excitatus, illinc per nervorum paris vagi ac intercos talis ductus, ad ἐγκέφαλον contin tatur, parem membranis ad id prædispositis affectionem imprimat. *Th. Willis Tract. de Anima Brut. parte 2. c. 2. p. 257. 258, 259.*

Observatio II.

Cephalalgia à vasis meningum & cerebri sanguine turgidis & distentis, Abscessu parvo seroso in parte cerebri anteriore.

Mercator Occitanus, nomine Montolius, quadragenarius, melancholicæ ad atrabiliariam vergentis constitutionis, gravibus curis implicitus, dum Helvetiæ nundinis celebria peragrat loca, ardente syrio, cephalalgia prehenditur, qua diutius circumlata, tandem Morati, Ditionis Bernensium oppido, præ doloris vehementia decumbere cogitur. Illuc Neocomo evocatus, anno 1662. pedis venas tundi jubeo, brachiórum, narium vasa, admotis hirudinibus, reserari; temporum, quæ pone aures decurrunt, ac frontis, cucurbitulas dorso cum scarificatione apponi; Quarta nihilominus die nullo alio succedente affectu, occubuit: Si secandarum arteriarum peritus adfuisset artifex nec illis pepercissem.

Cranio ablato vasa meningum & cerebri sanguine adsummum turgida deprehenduntur: Cranium vix cerebri videbatur capax, præ summa illa plenitudine & distensione vasorum membranarum, quodammodo liventium: Repertus & exiguus abscessus, avellanę magnitudine, sero plenus, ad levem attactum dissiliens, parte cerebri anteriore circa frontem.

SCHO-

SCHOLIA.

G*Ravibus curis implicitus, Ardente Syrio &c.*) Explanans historiam Sileni Galenus, quem ἐκ κόπων καὶ πόνων, καὶ γυμνασίων ἀγρίων febrem validam contraxisse dixit Hippocrat. morbum successisse ait ad ejusmodi causas externas, ob prævias viscerum dispositiones: Idem 1. ad Glauc. c. 2. dicit quosdam ab antecedente causa, ut ὑπερφλογίῃ, adustione solis, ira & similibus, in graves morbos incidere: Eos autem aberrare censet qui totum morbum causæ antecedenti adscribunt, neque aliam subesse præparationem arbitrantur: At certum est è procatarcticarũ classe alias aliis graviores affectus inducere, maxime si plurium sit concursus, aut unius diu protrahatur actio, etiam citra prævium morbidum apparatum, morbum erumpere. Inter eas curæ, & vehementes mentis sollicitudines, præ cæteris morbos pariunt, adeo ut etiam assiduam cogitationem occæcare asserat Celsus: ob eas enim humorum & vaporum facilis est ad caput συῤῥοη, hinc plurimos rei cuipiam nimis intentos cephalalgia prehendi notum est: Καύματος vero, ardente præsertim Syrio, quāta vis sit ad dolorem capitis ciendum ostendit experientia: fidem facit Sunamitidis filii historia, 7. Regum, qui graviter à solis radiis percussus, inducta κεφαλαλγίᾳ, non diu post interiit: Geminatæ hæ causæ mercatori dicto funestæ fuere: Curæ quidem & solicitudines, (sub quibus attentiora studia & meditationes comprehendere est) quomodo cephalalgiam parere valeant, elegantissime & doctissime proponit. Exc. *Ignatius Thiermair* consf. medic. 10. lib. 2. Dolores capitis, ait, ex plenitudine fieri ordinarium est, in otiosis præcipue & crapulæ deditis, nisi forsan caput habeant robustius, quandoquidem diversos homines novi, diu noctuque poculis egregie certantes, capite tamen semper firmissimo; Vidi præterea multos juvenes, etiam Religiosos, qui, licet boni habitus, atque uterentur, more religionis, cibo potuque admodum moderate, vexabantur tamen doloribus capitis & incalescentiis, seu, ut ipsi loquebantur, inflammationibus; maxime si studiis & meditationibus majori cum animi contentione, vacarent: Hujus doloris causam duplicem esse cognovi, 1. Spirituum insultum, quorum beneficio studia perficiuntur, 2. Cerevisiæ potum, studiosis, eo in loco ordinarium: Spirituum quidem insultum quod attinet, dubium non est quin illi, in corporibus sanorum juvenum abundantes, facile per mentis laborem, ad animasticam facultatis sedem copiosius trahãtur feranturque, & si meditationes, ac studia intenduntur, rapiant præterea una secum sanguinis calidioris quantitatem, unde necessario venis meningum repletis ac distentis, caput frequentius incalescit ac dolet: In istis proinde ita dolentibus, studia, & meditationes moderandas suasi, crebiores purgationes cephalicas, maxime vulgares & acriores pilulas, diagrydio stimulatas inhibui, utpote quæ caliditate suspectæ humores plus justo accendunt, fundunt & liquant: horum loco lenientia suasi, lotiones pedum cum decocto rosar. flor. nymphææ &c. Opiatas contemperantes, sanguinis missionem &c. Alteram causam, seu *Cerevisiæ nigræ potum* quod attinet, observavi sæpius omnes fere illos qui ex regionibus viniferis huc ad studia pervenere, magis à continuato potu cerevisiæ nigræ accendi & lædi, quam moderato vini usu sibi consueto: Credo id esse, quod cerevisiæ copiosior lupulus incoquatur, vel potius quod plurimum fermentum in Cerevisia nigra crassiori, & potu nunquam satis defæcato latitet: In corporibus denique juvenilibus hæsitans, facillime fermentans & incalescens, vino interim in assuetis longe promptius per corporum meatus dilabentre.

OBSERVATIO III.

Capitis dolor à vasorum meningum repletione; Seri copia in ventriculis.

SArtor annorum 35. temperamento calidus & biliosus, *facilis ad iram*, utcunque temperanter vivens, anno 1670. incidit in ossis frontis dolorem gravativum, compressivum & lacerativum, ita ut sinciput vix aut parum doleret, erátque dolor sine omni febri, pulsum habebat tardum similem melancholicis, cætera sanus toto corpore: *Exinde Vigiliæ, deliria* per intervalla, subinde etiam *somnus* ad horas 3. vel 4. extensus, adeo profundus, ut qui ipsi totum corpus dilaniasset, vix excitasset; tandem sponte evigilans nullam doloris remissionem sentiebat, dierum 14. spatio elapso sine convulsione fatis cessit: Prædixi adstantibus apostema frigidum adesse, utens vocabulo ad captum vulgi:

Mortuo aperio caput, Ecce vasa turgent in meningibus, cranium nimiam cerebri molem non poterat capere: Interiora timando, occurrunt in ventriculis anterioribus unciæ viij. seri flavi, & plexus choroideus subalbicans, præterea nihil: *Ex Frider. Ferd. Illmeri Medici in Wartenberg Observation. in Miscellaneis curiosis anni* 1670.

SCHOLIA.

IUdico hinc vel vas lymphaticum, vel vasa capillaria sanguifera aliqua rupta fuisse ob excessum iræ, in qua ebullientes humores nimia quantitate propulsi vasa minima distendunt, & minorem locum affectando, eadem disrumpunt, unde paulatinæ transsudationes seri, cerebri vasa particularia & cavitates replendo, distendendo & comprimendo hæc symptomata causaverunt: Curationis gratia extraxi sanguinem ex pede, brachio, manu; applicui vesicatoria, hirudines, cucurbitulas ad lateralia capitis, dedi purgantia &c. Dedi soporifera, verùm omnia incassum: Curiosius aliquis si legat lib. *Hippocrat.* de morbis, varia ibi de dolore capitis deprehendet, sed textum qui huc ex integro accommodari posset nullum inveniet; vel enim

intra 4. aut 2. dies mortui sunt, vel accessit febris quæ in nostris casibus non observabatur: Quod si tamen quis vellet analogia quadam uti, cum ipso non pugnabo. *Idem ibidem.*

Facilis ad iram] Capite sequenti generaliter dicit Clar. Illmerus se sæpius in convulsis & iratis vasa meningum sanguine turgida reperiisse, quod speciatim de hoc factore annotat.

Pulsum similem melancholicis] De pulsu melancholicorum vide *Herculem Saxonam* l. 3. de Pulsib. c. 38. & 100.

Observatio IV.

Capitis dolor ob vasa piæ duræque meningis sanguine turgida; Vlcus oblongum sub medio ossis sincipitis dextri, ad os Temporis extensum, Copiam seri in ventriculis anterioribus &c.

VIr Nobil. 46. annorum, temperamento supra temperatum calidior nonnihil & gracilis aliquomodo, ultimo complexionis melancholicæ: multis annis antehac phthisicus & asthmaticus, 4. diebus ante æstivum solstitium anno 1670. incidit in dolorem gravativum, tensivum & laceratívum *sincipitis* totius & frontis, quem insequuntur continuæ vigiliæ: elapso octiduo delitia interpolata, post continua, suavia tamen, non irata aut furiosa; tandem uno ante mortem die, motus totius corporis convulsivi leviores. Toto tempore nec vel exiguum signum alicujus febris aut caloris, sive vehementis sive lenti, sive essentialis sive symptomatici, præter ultimam diem, ubi ad præsentiam convulsivorum motuum exigua aliqua & lenta caloris exuperantia apparebat in pulsu, qui per 12. dierum cursum erat tardissimus, instar pulsuum melancholicorum: Vrina primo die usque ad XI. prodibat tincta instar Ictericorum: Concluseram dolorem hunc *oriri ab evaporatione bilis per arteriosum genus*, lege circulationis, in caput, unde adhibitis cholagogis lenioribus, & emulsione laxativa Mynsichti per epicrasin, urina tandem reddebatur coloris & consistentiæ naturalis, ne hilum quidem remittente dolore & dictis symptomatibus: revulsionis, derivationis, ventilationis, evacuationis causa, quantum in corpore phthisico vires vitales permittebant, *extraxi sanguinem ex pede*, manu, hæmorrhodibus, applicari curabam cucurbitulas ad homoplatas, hirudines post auriculas, vesicatoria ad venarum jugulatium latera: gallinæ disruptæ capiti applicatæ &c. sed frustra omnia.

Vt igitur cognosceretur causa tam pertinacis doloris, mortuo aperio caput, & ecce reperio, 1. venas arteriasque duræ & piæ meningis turgentes plenasque nigro sanguine, ac ita particularem vasorum capitis repletionem, uti sæpius in convulsis & iratis observavi. 2. Sub medio ossis sincipitis dextri, à processu falcato usque ad os temporis, extensum video ulcus oblongum cum sanie crassa & multum flava, quod ego habui pro maligno, quia ante aliquot annos à Pharmacopæo sciolo, in curatione gonorrhææ exhibita fuerant mercurialia, forte non bene præparata: 3. Interiora cerebri rimando, in ventriculis anterioribus uncias XII. seri limpidissimi occurrebant; 4. Plexus choroideus nonnihil erat arrosus & putrefactus; Inquisivi quoque in vasa lymphatica cerebri, sed ut ea viderem tam lynceus non fui: 5. In pectore aperto, Pulmones dextri lateris duplo erant majores solito, unde forsan causa quod æger semper in dextrum latus, etiam invitus decubuerit; Sinistri verò, à sterno usque ad spinam dorsi, ita pleuræ & costis accreverunt, ut judicarem eos mille clavis affixos, quorum interiora plena erant sanie, pure & scirrhis; cor autem optime constitutum. *Ex observat. D. Friderici Ferdinandi Illmeri Medici in Wartemberg. in Miscell. curiosis anni 1670.*

SCHOLIA.

SAlvo aliorum judicio, dico huic ægro ob ferinam tussim, qua ultimo anno vexabatur, in cerebro ruptam fuisse aliquam arteriolam vel venulam, vel vas lymphaticum, præcipue in plexu choroideo, unde exsudavit serum, quod paulatim augmentum sumendo, massam cerebralem distendit, in majorem molem elevavit, ipsas meninges earumque vasa compressit & capacitatem cranii ita occupavit, ut non fuerit sufficiens ad continendum capessendumque cerebrum, quemadmodum in ipsa apertura apparuit: exinde & foris secus & intrinsecus meningum compressio, ac pericranii per sympathiam tensio, sensum illum molestum seu dolorem, ad tactum etiam externum, inducens, simulque ostendens in cerebro & meningibus diminutam sanguinis circulationem. Mirabar non fuisse phrenitidem excitatam, verum dubium præsentibus solvi. Phrenitidem fieri à sanguine in cerebro vel meningibus extravasato, stagnante, & cum sit extra locum suum naturalem, p. n. effervescente & putrescente: hic vero sanguinem nihil ejusmodi fuisse passum, & ita usque ad XI. diem, ac ulterius, absque inflammatione cerebrum potuisse persistere, donec tandem ultimo longa

ga mora ipsis in vasis in putredinem præcipitaretur, sic vitium capiunt ni moveantur aquæ. *Idem ibidem.*

Extraxi sanguinem ex pede, &c.] Opem fortasse tulisset arteriotomia in temporibus celebrata, quæ expers periculi & certissimi solatii, cum causa in arteriis latet: cujus efficaciam (mense Aprilis anni 1672.) expertus est Genevæ Vir Consularis, qui immani capitis dolore, latere sinistro vexatus, irritis omnibus vacuationibus, tandem aperta temporis ejusdem lateris arteria, eductóque ad uncias sex sanguine, illico levamen sensit, brevíque sequuta sanitas, sola superstite vitium debilitate, à crebris venæ sectionibus inducta.

Orti ab evaporatione bilis, &c.] Capitis dolor est vel ἰδιοπαθικὸς, qui fieri potest modo duplici, aut per πρωτοπάθειαν, in ipso capite, materia secundum congestionem, generationem & pravam dispositionem producta: aut per δευτεροπάθειαν ἢ ὑστεροπάθειαν, materia in idem aliunde translata & concervata, nec per circulationem cum sanguine alimentali superfluo revecta: Vel est συμπαθικὸς, qui certas habet differentias, Soda facta per communitatem, inquit *Avicenna*, alia est cum communitate integra, alia cum non integra: Integra, seu Positiva cerebri condolentia, fit cum communitate materiarum, & in ea aliquid noxii aliunde accipit, Tale est humor, spiritus, vapor, flatus: obvia est in partibus quæ συμφύσει venarum & arteriarum junguntur: Vicinia si adsit, consensui huic patentiores aperiuntur fores: Sic Pulmones cerebro materiam censentur subministrare in peripneumonia, indéque genæ rubent: Privativa condolentia fit sine communitate materiæ, locúmque habere censetur in partibus inter quas substantiæ & operarum officiorúmque similitudo, quæque συμφύσει nervorum junguntur: Gentilitas consistit in substantiâ similitudine. Sic cerebrum cum membranis consentientem habet ventriculum νευρωδέστατον & εὐπαθέστατον. Societas consistit in operis communione; Sic cerebrum consentit nervis in ordinariis officii partibus: Nervosæ aliæ partes consentiunt nervosis: Locum in privativo consensu habent, non solum actiones animales abolitæ & imminutæ, ut in paralysi deficiente spirituum animalium influxu, verum etiam depravatæ dolorificæ: Tristi sensione percusso ventriculo, dolet etiam caput, absque eo quod vel humor vel vapor sensibilis accusari queat, nisi quis sit in conceptu mentis: Alternata successione Matrona affligitur capitis & ventriculi dolore, nihil habet quod accuset. In febribus sæpe oriuntur dolores translata materia, duplici modo 1. μετάστασις cum transfertur ad caput relicto priori foco; iterúmque duplici modo, vel critico salutari & ἀπόστασις, vel symptomatico funesto & μετάπτωσις appellatur: 2. ἐπιγένεσις dicitur cum superstite priori foco causa morbifica propagatur in caput, raro, imo nunquam salutaris. Uteri ob consensum creberrimi dolores, non solum generales, totum occupantes caput, verum etiam speciales, certas inter partes: Toti capiti sæpe infesti ab utero dolores, sincipiti autem præcipue insidiantur: Cur sinciput & interior capitis pars sæpius doleat quam posterior, hanc reddunt rationem quod meninx circa frontem reduplicata venas & arterias plures habeat, cum ob molem copiosiori ibidem nutrimento indigeat; Demonstratio videtur desumpta ex Hipp. lib. de Vulneribus, *Universum capitis id os tenuissimum & maxime infirmum est ubi apparet bregma, idémque tegitur carne paucissima: hoc item loco plurimum subjectum est cerebri.* Ab utero frequentissimi nascuntur in sincipite dolores, non desunt tamen aliis partibus, imprimis ventriculo, affectis: Hippocr. 6. Epid. comm. 1. t. 2. *Quibus ex abortu, aut uteri tumoribus, in capitis gravitatem permutatio fit, in sincipite dolores;* Galen. in comm. Quod in abortibus capitis oriatur gravitas, rem ipsam sensibus apparentem docet: Quod autem inter alias partes sinciput magis doleat, diversas adducit opiniones, quas tamen omnes fere rejicit, & tandem hanc subjungit: Primo quidem, quare ab uteri affectibus caput repleatur, causam refert in venarum constitutionem: Inter omnes, *inquit*, corporis partes plurimas grandissimásque venas uteri habent: Cúmque eos aut menses aut lochia affligunt, sanguine compleri necesse est, hoc deinde putrescente, vapores calidi ad caput mittuntur: Deinde quare sinciput maxime doleat, plures proponit rationes, quarum prima est anatomica, deducta à vaporibus calidis; qui per arterias in caput subvolant, arterias autem ipsas per collum ab utraque infundibuli parte recta in sinciput discurrentes videre licet: 2. est, quod sanitatis tempore tenuia & halituosa cerebri excrementa per sinciput difflentur: Ibi enim suturæ laxissimæ, calvaria tenuissima plurimis meatibus est prædita. 3. est, quod circa eundem locum membranæ plurimæ per suturas transeant, quæ a fuliginibus illis lædi queant. His ostendit Galen. quare sinciput ab utero potissimum trahatur in consensum, & utplurimum doloribus infestetur. *Joh. Langius* lib. 1. Epist. 43. & lib. 2. epist. 55. se plusquam centies in hystericis passionibus solum verticem capitis prope suturam coronalem, ubi mulieres etiam persentiunt glaciei frigus, dolere adnotavit. *Rolfinkius Tractatu de Dolore cap. pag. 68, &c.* Attamen certum est quamlibet capitis partem ejusmodi doloribus patere, prout hæc vel illa illius pars debilior est; (natura quippe in maxime debiles onus excutit) aut calidior, ideoque humores alliciens: Utplurimum autem afficiuntur sinciput & occiput: Illud cum humorum per vasa sanguifera transmissio fit: hinc in idiopathico dolore fere anterior pars afficitur, cerebrum quippe per nares & os à molestiis se liberat, anterioris partis emunctoria: Occiput autem, si sympathia contingat lege similitudinis substantiæ & generis: hinc uterini dolores ibi se produnt, uterus enim spinæ per nervos & vincula connectitur; nam nervosa nervosis συμπάσχει.

Per arteriosum genus, &c.] Affluxus humorum duplici nituntur circunstantia, 1. ut Fluant opus est, 2. ut Excipiantur: Fluxionis ipsius modus in sympathico, ratione partis mittentis, est Pulsio; ratione partis affectæ, Aptitudo ad recipiendum: Pulsio, Impulsio, Expulsio, provenit à partis robore: viscera & corporis habitus pellunt humores ad extremitates vasorum, nec ante relinquunt quam movendo expellant in caput, Pellant autem quia robustiora: Recipiendi aptitudo dependet ab imbecillitate capitis, ἀσθενέστερον μόριον est cerebrum: Recipiendi aptitudinem egregie delineat Avicenna l. 3. f. 1. tr. 2. c. 6. Hæc receptio est secundum duos modos, unus eorum est receptio à debilitate resistentiæ, 1. ab imbecillitate, Etiam scivisti quod cum membrum debilitatur, recipit quod ei advenit ex materiis: Alter modus est ab attractione eius, sicut si calefiat cerebrum, & attrahitur id à quo cerebrum calefiat: Adjuvat fluxionis motum hunc naturalis humorum inclinatio, & ad motum innata propensio, ut etiam impulsio, ejusdem naturæ lege instituta in circulatione naturali, in qua unda trudit undam, ita sanguis sanguinem. Tradiderat Averroës lib. 2. colliget cap. 8. per arterias sanguinem ex sinistro cordis ventriculo alendis partibus advehi: cum hoc alimentario sanguine miscentur multæ atomi, biliosæ, pituitosæ, melancholicæ, caliditate,

frigiditate, ficcitate, imo etiam figuris inæqualibus exasperatæ: Non desunt excrementiæ, quæ dum non legitimè coquuntur, membranarum, imo substantiæ medullaris poris communicari possunt: Recipiunt autem easdem arteriæ à venis, quæ tum ex primæ, tum ex secundæ, (cui jecur & cor destinantur) tum tertiæ coctionis regionibus illas hauriunt & ad cor deferunt. Præternaturalis propensio excitatur à Turgentia: In febribus ardentibus & intermittentibus hoc modo humores furore quodam concitati sæpe caput petunt, symptomatico vel critico modo, doloresque magnos excitant. Hoc modo qui influit humor, cum restitat & propter vasorum angustiam non effluit, circulatione abreptus, ναυσιώδης in carnes innominatas membranarum ejectus, quodam quasi vomitu continuitatem solvere potest. *Rolfinkius Tract. de Cap. dolore p.75.*

Observatio V.

§. *Capitis dolor à vasis cerebri sanguine adusto repletis, Meningibus velut sideratis.*

QVibus in capite focus est, ut jam doctrinæ gratia febris Capitalis dicatur, oculi rubent, dolor pulsatilis percipitur, est velut ὑπέριμος venarum capitis, ut prisco quidem verbo, sed non inepto explicat Hippocr. An non *arteriotomia* confert? Audimus D. Cardinalis Lotareni, qui febre veluti capitali interiit, aperto capite repertas venas omnes adusto plenas sanguine, & meninges veluti tactas de cœlo & sideratas. *Gul. Ballonius Epid. & Ephem. l.2.p.129.*

SCHOLIA.

Υπέριμος] Sic describitur ab Hippocrate initio lib.2. de morbis: Si circa cerebrum venulæ superevomant, nomen quidem rectum morbo non est, (neque enim fieri potest ut aliqua vena, sive magna sive parva, superevomat) nominant tamen supervomitum: Si verò etiam quam maximè superevomant, morbum ab hoc fieri non est verisimile: nam à bono malum fieri non potest, neque à malo utique bonum fiat: neque rursus bonum plus justo fieri potest: Verùm superevomere videntur quum ad venas bilis aut pituita ingressa fuerit: Elevantur enim venæ & pulsant, & dolor per totum caput dispergitur, & aures sonitum percipiunt ac nihil audiunt: Et sonitum quidem percipiunt, ut pote venis pulsantibus & palpitantibus: tunc autem sonitus est in capite: Graviter autem audiunt, partim præ interno strepitu ac sonitu, partim quum cerebrum & venæ circa ipsum elevantur: præ nimia enim caliditate vacuam circa autem partem cerebrum de se ipso implet: & quum æqualis aëris copia non insit, velut priori tempore, neque æqualem sonum exhibeat, ea quæ dicuntur non æqualiter se imprimunt, atque ex hoc gravem auditum habent: Hic si quidem erumpat ipsi ad nares, aut ad os aqua & pituita, sanus fit: Si verò non erumpat, septima die maximè moritur: At si in capite venæ superevomant, id quod ab iisdem fit, & quæ prius relata sunt: Signum verò quod tali modo superevomat hoc est, Quum quis aut manum, aut aliam quandam corporis partem hoc patientem incidat, sanguis niger profluit & turbatus ac morbosus: quanquam neque sanguis nominari justè meretur, nisi tunc quum rubicundus ac sincerus fluit: Quum itaque superevomant ab iisdem caussis, dolor & vertigo, & gravitas caput occupant: Dolor quidem præ nimia sanguinis caliditate: vertigo autem, quum acervatim ad faciem processerit sanguis: gravitas autem, quod copiosior sanguis sit in capite, & turbulentior ac morbosior quam intrinsecus: *Videatur comm. P. Salij Diversi in hunc locum pag.* 181.

Arteriotomia] De hac sic *Ballon* statuit, Potest obstinato malo arteriotomia decerni & cùm redit dolor, est velut accessio febrilis, maximè existente febre particulari & velut capitali. *Cons. 1. lib. 3.* Yvoni chirurgo ἀπυρέτῳ ὄντι ferè, dolores aderant capitis profundi, vehementes, lancinantes, divellentes, ὀξέα ἔοντες, ut inde vires pene consternarentur: Omni modo laboratum est, ut dolores sedarentur, sed præsentissimum attulit remedium arteriotomia, dicto enim citiùs conquievere: An non tutò idem fieri potest? At sunt qui ut audacter arteriotomiam in capitis dolore celebrēt, & de capite sanguinem ducant, dicunt multùm sanguinis esse in capite, & sæpe etiam mortuis turgere venas, At primùm nosse debent cerebrum esse natura frigidum & facile refrigescere secta vena: 2. abundare cerebrum sanguine per modum raptus tantùm, non propter generationem: 3. cùm in cerebro venæ turgent, hoc fuit morbosum non naturale: Et *Aristoteles l.* de somno, ait sanguinem capitis esse tenuissimum, contra partium inferiorum crassissimum: Ideo non fieri potest quin tenuissimum sanguinem multi comitentur tum fixi tum fluentes spiritus: Nisi forte dicat quis istum tenuitatem non posse esse nisi cum caliditate, & ideo metu inflammationis & majoris mali non esse alienum è capite ipso demere sanguinem: contra faciunt superiores rationes, Item quod cerebrum ab Hippocrate dicatur esse glutinosum, frigidique metropolis: Vide Hippocratem in historia Halicarnassensis ad dissuadendam phlebotomiam, præsertim frequentem in dolore capitis.

Observatio VI.

§. *Capitis dolor à phlegmone meningum, vasis & sinubus sanguine repletis, Aqua plurima in anfractibus.*

NOn minus à phlegmone & abscessu quam ab hujusmodi meningum Vasis & Tuberculis nonnunquam cephalalgiæ lethales aut incurabiles oriuntur; olim Iuvenis Academicus

demicus eum per duas septimanas de gravissimo capitis dolore, ipsum incessanter affligente conquestus erat: Tandem *febre* aucta; mox *vigilia*, *motus convulsivi* ac confabulatio *delira* succedebant; Quo tempore Medicus accersitus; phlebotomia, enematis, emplastris revulsivis, vesicatoriis. Item remediis internis, quæ fluxionem sanguinis ac humorum à capite revocent, sedulo adhibitis, nil proficere potuit quin mors brevi successerit.

Calvaria aperta, vasa meningas obducentia erant sanguine referta & plurimum distenta, quasi cruoris massa tota illuc confluxerat, Ita ut Sinibus dissectis & apertis cruor affatim erumpens ad plures uncias, supra ℔ pondus effluxerit: Porro ipsæ membranæ tumore phlegmonode per totum affectæ discolores apparebant: Integumentis hisce sublatis, cerebri anfractus omnes, ejusque ventriculi aqua limpida erant pleni, ejusque substantia, utpote nimis irrigata, madida erat & minus firma.

S C H O L I A.

PRoculdubio in hoc casu sanguinis effervescentis in meningas incursus, ejusque ibidem aggestio phlegmonem excitans, cephalalgiæ & subsequentis delirii causa fuit: Dein sanguis ibidem accumulatus, cum circulare nequiret, sese copiam à se rejecit, à quo totus ἐγκέφαλος cito inundabatur; proinde ut morbus forsan ab initio per phlebotomiam curabilis, postea lethalis evaserit. *Th. Willis Tract. de Anima Brutor. parte 2. cap. 2. p. 286.*

Febris, vigilia, motus convulsivi, delirium) Hæc symptomatum syndrome suspicionem injicit materiem morbificam non humore unico, quod ut plurimum contingit, sive singulari, compositam fuisse, cujus ideo dolorum paroxysmi paulo mitiores sunt & citius pertranseunt. Sed alteram adfuisse morbi causam, cum scilicet duo humores, (ait idem p. 251.) instar salinorum diversi generis, simul congressi, mutuo effervescunt, adeoque à particularum dissimilium lucta, fibræ plurimum vellicantur, inque dolores valde acutos & lancinantes aguntur, iisque non raro diutius infestantur: Hoc in casu pugil unus semper erit Liquor nerveus, alter Latex serosus aut Succus nutritius: Liquorem nerveum, obviiis modo citara, interdum per se fibras continentes vellicare, inque spasmos dolorificos ciere statuit. Sanguinem, quia fibrarum ductus tantum alluit, ac non intima subit, eximit: Hic tamen sæpe è visceribus materiam incongruam & infestam suscipit, qui ideo effervescens & cephalalgiam & dicta symptomata inducere potis est.

OBSERVATIO VII.

§. *Capitis dolor à vasis meningum & cerebri distentis sanguine, Aqua limpida cerebri plicas implente & totam compagem inundante.*

DOmina Perillustris per multos annos *affectibus spasmodicis* obnoxia, variosque & diversos perpessa, de capitis dolore & gravitate insigni conquesta, eum circa initium noctis alte dormiverat, expergefacta in paroxysmum convulsivum incidit, qui statim in *Apoplexiam* lethalem transiit:

Ejus calvaria exempta, *vasa meningas & cerebrum* perreptantia *sanguine plena & distenta* apparebant, cum in reliquo corpore inter dissecandum vix quicquam sanguinis effluxerat: Meninge crassiore amota, per alteram tenuem & pellucidam, aqua limpida cerebri plicas & anfractus implens, ejusque totam compagem quasi inundans cernebatur, Revera omnes cerebri cavitates & recessus *colluvies serosa impleverat*: Plexus Choroeides aquæ diu immersus, & velut elixus discolor & semicorruptus evaserat. *Willis Pathol. cerebri. Cap. X.*

S C H O L I A.

S*Anguine plena & distenta*) Quomodo sanguis cephalalgiam excitet, explicat Willis cap. de Cephalalgia. Interdum ait, sési sanguis in motum rapidiorem incitatus, ac in caput ebulliens, circa loca prædisposita inter transeundum angustatur aut sistitur, proindeque uberius mox ibidem aggestus, vasa distendit, membranas valde inflat, fibrasque nerveas ab invicem divellit, illique adeo corrugationes dolorificas inducit: Propter hanc rationem cephalalgiæ obnoxii occasiones omnes à quibus sanguis supra modum effervescit, uti, vini potum, exercitium, balneum evitare coguntur.

Vasa meningas & cerebrum &c.) Turgida & distenta eò confluente à toto corpore sanguine, tanquam ad partem (caput) jam pridem debilem: Inter causas autem quæ sanguinis & seri à capite ad inferas partes refluxum prohibent, circulationique liberæ impedimento sunt, recenset Clar. *Lower* Tractatu de corde cap. 3. supinum decubitum, si collum occipite magis attollitur, quia tunc sanguis in venas jugulares ascendere potius quam influere necesse habet; unde ab ejus motu retardato, foveas utrinque in occipite imprimi ait: Si vero ista refluxus cohibitio in tantum durum os temporis tractu adeo valeat ut sinuosos & profundos tractus in eo sibi excavet, quanto magis si sanguis ipse, ejusque serum in cerebrum redundet, ipsumque aggravet? At vero quocunque modo, *addu*, sive in sinubus sive in venis sistitur, malum tandem in

in cerebrum resilit, atque inibi futuris morbis & materiam congerit & fomitem abunde subministrat: quippe serum ob hujusmodi causas inter anfractus cerebri accumulatum, piam matrem eousque distendit, donec tandem vel acrimonia sua eam erodit, vel copia sua perrumpit, unde in basin cerebri defluens, medullam oblongatam atque nervos ex ea ortos, stagnatione sua corrumpit, aut acredine sua continuo lacessit; unde hydrops cerebri, convulsiones & dirus mortis apparatus in capite accumulatur: Si vero serum illud à substantia cerebri imbibatur, paralyses, sensuum torpores, lethargum, somnolentiam aliosque graves affectus capiti inducit.

Colluvies serosa impleverat) Si quidem pluribus experimentis certo mihi constet nihil Catarrhi à cerebro in partes inferiores ullas descendere, operæ pretium erit ostendere quasvia atque ductu aqua omnis è plexu choroeide & glandulis pone cerebellum, in ventriculos cerebri, & per infundibulum in glandulam pituitariam deposita & percolata, extra calvariæ limites deponatur: Atque in cranio vitulino (idem in humano postea expertus sum) aquam aut lac in foramina in osse calvariæ, pro sero à glandula excipiendo excavata, injectum, statim omne in venas jugulares utrinque exilire & effundi: Certo utique indicio quicquid seri à cerebro secernitur in sanguinē denuo refundi, eique commisceri. *Idem ibidem.* Serum ergo in capite congeritur cum refluxus illius ob obstructionem, compressionem, aliumvè affectum jugularium venarum inhibetur: *De causis autem collectionis seri in capite, vide plura Titulo de Hydrocephalo & Catarrho.*

OBSERVATIO VIII.

Capitis dolor à sanguine nigro venas implente & quasi varicosas reddente, cum siccitate cerebri ac membranarum ejus: Sero multo in ventriculo medio.

AVrelius adolescens medio Octobri capite doluit; sex vitæ neglecta, dolor tamen capitis indies aggravescebat: Febris acuta, dolor capitis auctior: febris vere κεφαλικὴ Τυφώδης: Æstus erat viscerum sed major capitis, oculus ardens, facies rubra: *dolor* capitis major *ad sinciput*: Per 40. dies traxit, mors. Ægro in sua initia resoluto, sectione internæ partes oculis subiiciuntur, Aperto capite, *venæ quasi varicosæ*, tabo & sanguine nigro turgentes videntur. Item observatum in ventriculo medio serum multum: medulla cerebri, quæ mollior & friabilis esse debet, siccior, membranæ siccissimæ, &c. *Vide Tit. de Delirio & Phrenitide.*

SCHOLIA.

DOlor *capitis major ad sinciput*] Cur sinciput magis quam alia capitis pars doleat ostendit *Galen.* comm. 1. in lib. 6. Epid. Ex putrescente, *inquit*, sanguine febres accenduntur quæ plurium vaporum copiam ad caput mittunt, à quibus cum repleatur, dolores in syncipite molestiam inferentes exoriuntur, eo quod vapores illi calidi per arterias in caput subvolare ratio ostendit. Ipsas quoque arterias per collum, ab utraque vocati Infundibili parte, recta in syncipur discurrentes videre licet; Præterea omni sanitatis tempore tenuia ac halituosa cerebri excrementa maxime per sincipur diffiari solere affirmamus; siquidem in ipso suturæ laxissimæ sunt, & ipsa calvaria subtilissima plurimisque meatibus pervia: adhæc & multa sensibilia corpora per suturas evadunt: membranulæ enim quædam crassum cerebri involucrum, pericranio vocatæ tucinæ connectunt, & multitudo tenuium conceptaculorum per suturas exiliunt: æquos autem magnitudine affectus sensibiliora natura corpora magis percipiunt; magis vero sentientia ab inferentibus dolorem causis magis cruciantur: His sane de causis in syncipite dolores fiunt: Hactenus *Galenus*. Hinc patet non ideo quod posterior capitis pars frequentioribus evidentioribúsque vasis est prædita, dolorem firmari in ea potius debere quam in anteriore: Ostendit enim Anatome ramos vasorum in occipite latiores esse, anterius vero exiliores, quod ab illa in hanc partem ferantur & desinant: Hoc tamen fieri intelligi vult *Rondeletius* cum nulla pars capitis altera magis imbecilla est, aut injutiis opportuna: quæ enim aut ab initio, aut à casu, vel aliqua læsione talem conditionem sortita est, in eam fluxiones & humorum decubitus fieri semper consuevērunt, adeo ut quamplurimis in ea parte, per temporum mutationes, aut alias etiam leves occasiones, repetat semper dolor. Nec solum qui per consensum, sed & qui primario affecto cerebro fit dolor, anteriori frequentius, quam posteriori parti molestus est, præsertim cum à materia pituitosa cum excrementis in capite collectis excitatus est: Solent enim illa anteriore magis quam posteriorē parte congeri, ut patet ex meatibus per quos expurgantur: Posterior autem capitis pars omnibus doloribus minus est obnoxia, nisi ab utero origo sit, ob peculiarem illius partis cum cerebro per spinalem medullam societatem: tunc enim dolores in occipite sæviunt & molestiæ initium faciunt, modo non per fumos aut vapores ab utero transmissos, sed per solam condolentiam caput afficiatur.

Venæ quasi varicosæ] I. e. varices colore & forma referentes, succo crasso & inæquali consistentia donato turgidas: Varicum causa in eo consistere videtur, (inquit *Excell. Th. Bartholinus* Anat. Reform. p. m. 409.) quod sanguis crassior, & gravitate sua motui sursum resistens, in valvulis diutius retentus dilatationem Valvularum faciat: absque his si esset, uniformiter intumescerent venæ, & non varicum modo: Veræ ergo Varices non adfuerunt, quia vasa duram meningem perreptantia, arteriæ sunt non venæ, uti superius annotatum, arteriæ autem in toto corpore valvulis destituuntur: Extraordinarie autem repleta vasa illa & sanguine distenta, scil. tum arteriæ tum sinus, varicum speciem exhibuere: Hic Harveanis ex principiis, & universalis circulationis fundamentis, eum usum habent ut superfluum tum à cerebri nutritione, tum à

tum à spirituum animalium elaboratione sanguinem recipiant, & per venas jugulares cordi reddant: Occursus horum rivorum à Galeno vocatur ..., procedunt enim sibi invicem obviam more illorum qui in platea montola sibi occurrunt, ascendentes descendentibus veniunt obviam: Venosi rivi à vertice descendunt, arteriæ carotides ascendunt, inque illo mutuo occursu præstant sibi invicem officia quæ alias in toto corpore faciunt per anastomoses omnibus notas: Mutuus hic concursus, & sanguinis per eum commeatus, impediri potest ab omnibus iis causis, quæ circulationem alibi impedire queunt, unde retentionis & congestionis occasio.

Observatio IX.

§. *Occipitis dolor ab humore acri crassam meningem erodente, Atro sanguine vasa tenuis & crassæ meningis distendente.*

QUidam per biennium conquestus fuerat de *dolore in occipite*, Huic crassa cerebri membrana *aliquot locis exesa* erat variis foraminibus, idque potissimum in bregmate sub sagitrali sutura, ubi ea cum coronali jungitur: Ex iis foraminulis effluebat, & per membranam dictam effusus erat *sanguis* ferme concretus, *ater ac adustus*: Tali quoque sanguine distenta erant vasa per exteriorem crassæ meningis superficiem discurrentia, quin & ea quæ per tenuem disseminantur: Ipsa cerebelli substantia flaccida omnino molliorque multo quam cerebri substantia. *P. Pawius Observat. Anat. VIII.*

SCHOLIA.

SAnguis ater & adustus &c.] Sanguis non solum è proprio penu capiti noxam impertit, sed eam aliunde suscipiens illuc defert: Sæpenumero cruor è stomacho, liene, mesenterio, hepate, utero, aliisve partibus aut visceribus materiam incongruam, aut sibi, aut nervoso generi infestam suscipit, quam brevi postea ut extrudat effervescens, membranis capitis suffundit, adeoque cephalalgiam, vulgo sympatheticam dictam, scil. per consensum ab aliis partibus excitatam producit: *Willis cap. de Cephalalgia, De capitis dolore per consensum. vide notas ad cap. 1.*

De Dolore in occipite] Dolor capitis vel universalis est vel particularis, in quantum sanguis, aut serum ejus, modo per omnes simul arterias, scil. tum carotidas, tum vertebrales: modo seorsim per has aut illas, aut symbolas aut oppositas, noxam in meningas transferunt: Hinc fit quod dolor interior, aut caput totum, aut maximam ejus partem infestet; aut regioni cuipiam privatæ limitatus, Hemicraniam modo in latere, modo in syncipite aut occipite producit.

Crassa cerebri membrana] Dolor capitis vel extra cranium est, vel intra cavitatem ejus: prior iste & rarior & mitior affectus est, quia scilicet partes supra cranium, nec tam sensiles quam meninges interiores existunt, nec tam uberi sanguinis affluxu irrigantur, ut à subito ac vehementi incursu ejus supra modum distendi aut inflammari facile possint.

Crassa membrana aliquot locis exesa] Sæpissime tales dolores fiunt ab ossis carie destillante & supra meningem aggregato humore, (adde & eam exedente) ac ossis particulis propter cariem secedentibus, *inquit Th. Fienus Tract. 1. de præcipuis artis Chirurg. controv. cap. 4.*

Observatio X.

§. *Anatome Iuvenis cum intenso capitis dolore, ob datum philtrum, extincti, in quo cerebri venulæ nigricantes repertæ, Saniosa materia pauca in superficie, &c.*

IUvenis xxx. annorum melancholia laborans hypochondriaca & vera, caput præter morem in sinistrum latus contorquens: vertigine Epilepsiæ finitima, capitisque & visus paulo post debilitate affectus, de intenso Capitis dolore affectus est; cui ad materiæ peccantis revulsionem Chirurgus, me jubente, vesicatorium ad nucham apposuit, & postea vesiculas aperuit: Temporibus & fronti, quibus de potissimum querulus erat, applicatum istud ℞. Ungu. Alabastr. ℥j. ungu. de nucleis Persic. ℥iij. opii Thebaici aceto solut. ol. nuc. mosch. expr. ana ℈ß. m. f. ungu. Interdum sacculis ex herbis abrotani. puleg. ruta, flor. chamom. thymi. &c. fovebantur tepide tam regio frontis quam lienis, ad repercussionem vaporum: Perseverante dolore intenso, vena frontis tusa, facta embrocha seu lotio capitis, Emplastrum vertici raso inductum ℞. Empl. nervini, ceronei ana ℥iij. cum olei costini q. s. malaxetur pro Empl. Sed nihilo minus morbus nullas dedit inducias: Interim narrabat mater, filium, desperate ægrotantem, è philtro, ab ancilla meretricula in spem matrimonii propinato, contraxisse virus istud: Revulsionis à capite igitur utrique carpo vesicatorium appositum, ac tandem remediis nequicquam proficientibus, & implacabili perseverante cephalagia, me jubente, quod extremis extrema debeantur remedia, Chirurgus in summo vertice, crinibus novacula abrasis, incisuram transversalem peregit sub forma literæ X, unde

unde sanguis præsto nigricans effusus, ægro dolorem apprime sentiente: mox cucurbitulam vitream cum flamma adhibuit per horæ quadrantem, quæ sanguinem attrahendo evacuavit: Quibus factis parum de pulvere hoc vulneri inspersum ℞. rad. helleb.n. asari, bryoniæ, gentianæ, pæoniæ, ana ℈ij. flor. beton. lavand. cheiri, anthos ana. gr. iv. castor. gr. vj. mosch. gr. j. m. f. Pulvis subtil. Postridie cucurbitula denuo applicata, una cum cruore vapores luculentos extraxit, sed parum profecit: Vesperi omissa cucurbitula Columbam viventem, è medio sectam cruentamque desuper imposuit: Trimestre post supervenientibus convulsionibus exspiravit

Aperto Capite, prodiit Cerebrum, post remotionem duræ meningis, qua venulas nigricans & lividum, cui in superficie inerrabat materia pauca saniosa cerebro impressa; &c. *Vide Tit. de melancholia*: Unde liquet à veneni violentia extinctum fuisse. *Lotichius lib. iv. cap. 4. Observ. 3.*

Observatio XI.

Capitis dolor ab inflammatoria affectione meningum & partis exterioris cerebri, ubi nigredo intensa deprehensa.

Generosus Baro De Monts, in Valle Equestrium, Bernensium Ditione degens, vir pusillæ staturæ & biliosi temperamenti, fumo Tabacci adeo se addixit per aliquot ante obitum annos, ut inde prostratus sit appetitus, solo mero, absque alimentis vitam sustinens; Vertici perpetuo manus admovebat, leniturus dolorem in syncipite cum ardore molestum.

Ablato mortui cranio deprehensa superna cerebri pars, cum meningibus, adeo insigni nigrore infecta, ut atra fuligine tinctum omnes adstantes crediderint. Obiit anno 1660. ætatis 70.

Observatio XII.

Capitis dolor à vasis tenuis meningis cruore oppletis & amplioribus; Sinu tertio sanguine turgido, Sero flavo per cerebrum circa falcem diffuso; humore purulento in utroque ventriculo, &c.

Barthol. Fher adolescens xix. annor. Capite doluit assumpta evomuit, &c. hinc in lethargum lethalem incidit. Sublata cranii olla, per duram meningem vasa tenuis in sincipite ad sinum tertium meantia, vidimus valde cruore oppleta & triplo ampliora quam alias existunt: ipse quoque sinus tertius sanguine turgidissimus erat: Remoto corpore falciformi, serum flavum satis copiose effluxit. Sublato prorsus fornice, conspeximus utrumque ventriculum cerebri lateralem, maxime sinistrum, humore purulento, viscido imbutum, &c. *Vide Tit. de affectibus soporosis.*

Observatio XIII.

Capitis dolor casum sequutus à Sanguine circa occiput inter cranium & pericranium effuso: Seri copia in anteriore capitis parte, inter membranas & cerebrum contenta.

Anno 1644. Filius Generosissimi Bernardi Budæi, Domini de Verasse, &c. Illustris Gulielmi Budæi Nepotis, septennis, vivacissimi ingenii puer, sedile cui insidebat antrorsum & retrorsum quatiens, supinus cecidit occipitiúmque pavimento graviter allisit, Illico exhortus est ingens capitis dolor, (de quo ante, sed leviori perpetuo, querulus fuerat cum *oculos attollendi impotentia*, quos humum versus defixos semper habebat:) nullis exterius læsionis notis apparentibus: Decima die accessit *Ischuria*, ad interitum usque, qui xv. die accessit, cephalalgiæ comes: Eo mortuo urina profluxit per horæ quadrantem: Nullæ convulsiones obitum præcesserunt, nec ullius membri resolutio: Venter autem multum intumuit.

Aperto

Aperto cadavere, viscera omnia imi & medii ventris optime constituta & absque labe deprehensa sunt: Vnicus vermiculus in colo inventus: Vrinæ excretione destinata organa nihil vitii præ se tulerunt. Dissectis cranii integumentis, in occipitio ubi ictus fuerat, sub his amplius libra una sanguinis concreti delitescebat, in anteriori verò capitis parte, inter cerebrum & meningas, ingens seri copia cohibita appatuit,

SCHOLIA.

Similem casum & graviorem, felicior excepit successus in Carolo, unico Philippi Hispaniarum Regis Filio: cui cum ex præcipitio caput mirum in modum intumuisset, magna cum omnium admiratione, obluctantibus aliis Medicis, insignis ille Andreas Vesalius pericranii incisionem instituit, unde totus humor collectus expurgatus, cute demum ossi enhærente: Sic audaces fortuna juvat.

Circa occiput inter cranium & pericranium sanguis, seri copia anteriori parte &c. Sicut duplex fuit dolor, antiquus & recens, sic & duplex causa, duplex itidem sedes: Inter cephalalgiæ differentias hæc vulgatissima est, quod alius dolor sit extra cranium, alius intra cavitatem ejus: prior mitior habetur, quia partes cranium ambientes nec tam sensiles quam meninges interiores existunt, nec tam uberi sanguinis affluxu irrigantur: Posterior, & crebior & vehementior censetur, ob sensum exquisitum membranarum cerebrum investientium, ad quas sanguis aditu multiplici, & per plures longeque majores arterias suffunditur: Efficacia tamen causæ, & putredo extravasato sanguini, inter cranium & pericranium collecto, inducta, ad lethum inferendum satis fuit, ob neglectam illius eductionem. A sero in anteriori cerebri parte congesto, tandem lethifera cephalalgia, aut alius affectus subsequi potuisset.

OBSERVATIO XIV.

Gravis Cap. dolor à Sero in ventriculis cerebri, Vasis meningum sanguine fœculento turgidis, & ab Vlcerato Ventriculi orificio.

IUvenis robustus cùm lauto convivio interfuisset, eadem nocte *dolore stomachi* correptus fuit, qui ab initio mitis, sed post auctus & vagus factus est: nunc de dolore acutissimo Capitis, mox, & in ipso momento, de maximo cruciatu oris ventriculi, ventris & artuum conquerebatur, cum vomitu omnium ingestorum: quandoque febris adfuit continua, *anorexia*, vigilia, à prædictis doloribus vagis ejulare cogentibus: multa à D. *Roscio* frustra præscripta, nam post tormenta 18. mensium, tandem anno 1599. obiit:

Inspecto Cerebro, in ejus ventriculis ad duas libras aqua limpida inventa; arteriæ item & venæ membranarum cerebri *sanguine crasso & fœculento turgebant*: In ventriculi orificio superiori, parte anteriore, ubi ramus sextæ conjugationis inseritur; *ulcus erat magnum* ac fœtidum, in vacuum usque ventriculi penetrans: cætera in ventre inferiore rectè se habebant: Ventriculus præterea humoribus corruptis, fœtidis & atrabilariis refertus erat; *Fabricius Hildanus Centur. 3. Observat. 20.*

SCHOLIA.

Ulcus magnum &c.] Dubitat Hildanus num ulcus hocce in orificio ventriculi, cum præsentia humorum corruptorum, fœtidorum & atrabilariorum in ejus cavo, causa fuerit vehementissimi istius doloris Capitis, ob maximum consensum qui intercedit nervi beneficio, cùm uno læso, alterum quoque statim affici contingat? Revera inde atrociorem dolorem extitisse, ob dictas rationes verosimile est; idiopathicum tamen quoque fuisse ostendit meningum cerebri constitutio, quarum vasa sanguine crasso & fœculento turgebant, accedente seri copia in ventriculis reperta, à quo ingentes dolores excitari constat.

In ventriculi orificio superiori &c.] Caput per consensum laborat quum aut universo corpore, aut aliqua ejus parte laborante, in consensum trahitur affectusque particeps redditur: quod diverso modo pro vario inter partes consensu fit, transmissis scilicet pravis vel vaporibus vel humoribus, aut non transmissis: Jecure enim inflammationem patiente sicut dolor ad jugulum pervenit, & oris ventriculi morsum sequitur labri inferioris tremor, sic affectis interdum partibus quibusdam infernis per continuationem quam cum capite habent, sine ulla humorum aut vaporum transmissione dolor ad ipsum defertur: Hoc modo fieri potest ut ore ventriculi morso, aut vellicato, aut quovis modo affecto, dolore afficiatur caput ob retractionem, cùm affecto cerebro stomachus pati è converso deprehendatur propter nervorum insignium, per quos illi cum stomacho consortium est, offensam: Quamvis non dubitemus ex vaporum fumorumque è ventriculo ad cerebrum ascensione dolorem excitari: De quo tamen jure posse dubitari videtur, cum nulla manifesta via per quam deferantur, appareat: Si enim per oesophagum, ut vulgus Medicorum credit, & ab oesophago per nares & odoratus organum & palatum ascendant, cur non semper & naribus apertis & ore patente potius illac exeunt? Quare existimamus non è sinu ventriculi solum, sed ex ipsius tunicis externis fumos ad cerebrum efferri; & qui è sinu, partim per oesophagum & viam odoratus, partim per rectitudinem & ambitum nervorum sextæ conjugationis ad cerebrum pervenire; Ea enim rectitudo eam vim habet quam baculus oblongus in camino erectus ut fumum sursum intra cana-

lem dirigat ne extra effundatur: nam illa ratione Torpedo per baculum tacta tangenti manuum stuporem inducit, ejus vim dirigente & deducente baculo ad manum, ne per aërem divagetur, quam vim alioqui non habet etiamsi manui quam proxime admoveatur: Qui vero ex tunicis exterioribus, per arterias magis quam per venas quæ in illa parte sunt, quæ à vena porta originem sumunt, sursum feruntur: Nec porro dubitandum ne tanta humorum copia non possit inde efferri, quanta ad dolorem generandum requiritur; Cur enim hi aliqua insigni agente qualitate, ex putredine vel corruptione humorum contracta prædiri, minorem vim afficiendi capitis & pungendi, quam pusillum quod ex scorpionis morsu prodit virus, ut statim epilepsiam pariat, obtinebunt: *Rondeletius. methodi lib. 1. cap. 5.*

Ventriculus humoribus corruptis &c.] Cephalalgiæ paroxysmos quandoque per consensum ab aliis partibus, scilicet stomacho, utero, liene, &c. oriri, licet Ægrorum experientia & querelæ prædicant, attamen hoc alia ratione quam per vapores à viscere affecto ad caput elevatos fieri, ex illorum historiis & phænomenis ritè perpensis non minus luculenter patescit: Et primo quod spectat ad dolores capitis ab utero excitari visos, nihil frequentius occurrit quam à mensibus aut lochiis suppressis cephalalgias immanes succedere: Porro catamenia licet ritè fluunt, tamen aliæ fluxu instante, aliæque eodem desinente, atroci capitis dolore affligi solent: Verum enimvero, quamvis eodem tempore quo caput, etiam uterus afficiatur, non tamen sequitur noxam hanc inde immediate transferri, sed ipse sanguis est qui materiam morbificam capiti affigit, eam scilicet modo in proprio sinu genitam, & utero destinatam perperam in cerebri meningas defert, & modo eam ab uteri partibus surripiens, cum majori malitia capiti tradit. Hujusmodi Ætiologia etiam cephalalgiæ, stomacho, Lieni, aliisque partibus vulgo attributæ convenit. *Willis Tract. de Anima Brutor. p. 289.*

APPENDIX.

De Cephalalgia stomachi vitio adscripta.

Mulier formosa & juvenis, gracili corporis habitu, & sanguine calido prædita, cum Cephalalgiæ hæreditariæ obnoxia fuisset, paroxysmos ejus crebros & vagos, alios nempe de levi occasione, aliosque sponte, h. e. absque causa evidenti oriundos, pati solebat: Pridie morbi accessionem spontaneam vesperi valde esuriens, cœnam uberiorem cum appetitu famelico, medicam canino devorabat, hoc signo dolorem capitis mane sequenti invasurum certissime præsagiens, cui augurio eventus nunquam defuit. Quam primum enim evigilabat, cruciatu per totum syncipur acerrimo afflicta, insuper vomitu humoris modo acidi, & quasi vitriolici, modo biliosi & summe amaricantis, afficiebatur, hinc ut indicium daretur Cephalalgiam istam à stomachi vitio exortam fuisse.

SCHOLIA.

Hujus rationem ut reddam, imprimis constat vomitionem capiti læso, nempe post plagam, vulnus aut casum ab alto succedere, attamen vomitus, cardialgiæ, aut stomacho alias laboranti, dolor capitis, nisi intercedat sanguinis effervescentia, raro aut minime supervenit: Quare in prædicto casu, cum plane liqueret cerebri meningas ad cephalalgiam prædispositas fuisse, ejusque paroxysmos sanguinis agitationem quamvis excitasse, hinc obvium erit concipere, quando particulæ heterogeneæ ob chylosews vitium, in massa sanguinea ad plenitudinem congererentur, statim ob molesti expulsionem fluore ejus obortto, eas utpote male congeneres à cruore secretas, partim ex arteriis in ventriculum suffusas fermentum ejus exsuscitasse, adeoque famem produxisse: partimque in capitis meningas prædispositas irruisse, ibidemque cephalalgiæ mox sequuturæ fomitem, seu potius incensivum deposuisse: *Idem ibidem. De Cephalalgia per consensum vide plura Observ. 1.*

OBSERVATIO XV.

Capitis dolor à turgentibus atro sanguine cerebri venis, & aqua in ventriculis.

Fratri N. (Vide Titul. de melancholia) ingens capitis dolor, mortuus; Venæ sublato cranio apparent plenæ sanguine melancholico: magnis satis aquæ quantitas in ventriculis reperta fuit: An id occasio mortis esse potuit? *Ballonius.*

SCHOLIA.

Venæ plenæ sanguine melancholico &c.] Causam vehementiæ doloris humoris qualitatibus adscribendam non esse rectè censet idem lib. 1. p. 44. Capitis dolores, *ait*, non tam surgunt ob humorem melancholicum aut frigidum, quatenus ejusmodi remanet: quæ enim humori melancholico inest siccitas, ea parum ad dolores excitandos idonea est: frigiditas verò & humiditas, quæ tanquam qualitates propriæ pituitæ quadrant, parùm quoque ad dolorem generationem valent, Nam, opinione *Galeni*, frigus torporem potius

potius & stuporem inducit: itaque cum in fluxionibus tam acerbis dolores excitantur, vel tales humores sunt pituita salsa aut acida (nam de fluxionibus biliosis sermo non est) vel flatulenta materia est: Ac credibile nullum penè dolorem excitari quin aliquid sit de natura flatulenta & serosa, quod videbatur Medicis πνευματικοῖς, quorum dogma *Hippocrates* videtur sequutus lib. de Flatibus; istas ventositates *ἀνεμίας* vocare possis, & flatus subventaneos, vagabundos, leves, irritos: nam ἄνεμος idem aliquando significat quod ὑπηνέμιος id est subventaneus: In talibus autem phlebotomia solvit.

Observatio XVI.

Capitis debilitas à sero copioso inter meningas diffuso & ventriculos replente.

EMinent. Cardinalis N. Catarrhis obnoxius aliquam Capitis debilitatem advertit &c. Cranio aperto plusquam libra seri tenuioris inter duram & tenuem meninges diffusa videbatur, quo turgida pia mater solitam crassitiem quater superabat: Eodem sero, sed rubicundiore, ventriculi cerebri erant referti. *Vide l. 2. Titulo de Pectoris dolore.*

SCHOLIA.

CUm massa sanguinea sero abundat, nonnunquam mera plenitudine ad illud excernendum excitatur, quare fluorem, seu velut deliquium quoddam, quo nempe tenue & aquosum à spissiori & cruento secernatur, concipit; Dein, siquidem cruor dilutior factus, inter turgescendum celerius & copiosius trajicitur per arterias quam reduci possit per venas, fere quicquid serosum est, juxta vasorum intercapedines amandatur, inque partes modo has modo illas suffusum, prout in quibusdam locis tumores aut catarrhum, ita in capitis membranis decumbens, dolorum paroxysmos ciet: Cæterum ob plures alias causas, à sanguine fluorem passo serosa colluvies exundans, in meningas & pericranium irruit, inque ipsis cephalalgias valde molestas parit: Subita pororum à frigore aut madore constipatio, talem affectum in plerisque huic morbo obnoxiis fere constanter producit: Vini acidi ac tenuis, pomacei, quin & cerevisiæ propter acorem fermentescere aptæ potus, quatenus sanguinem fundunt, & serositates ejus præcipitant, cephalalgicis tanquam venena prohibentur: Denique quicquid fere Podagricis, idem etiam & his ob similem in utrisque seri turgentis ad partem affectam, ubi cum humore nerveo sæpe effervescit, fluxionem, obesse solet.

Porro non tantum merum simplexque sanguinis serum in capitis membranas exundans, dolorum paroxysmos ciet, ast interdum humores alii sese adjungunt, hujusque ductu ad partem affectam admissi, morbi tragœdiam adaugent: sæpe acidiùs humorem tenuem & aquosum à vasis lymphaticis, glandulis, forsan & partium solidarum meatibus & poris (in quibus aggerebatur, subito effluere, inque sanguinem venosum suffundi, unde statim cordis sinus trajiciens, & sanguini arterioso confusus, ab eo denuo statim secernitur & qua data via rejicitur; idcirco partim per renes amandatus, urinæ limpidæ & copiosissimæ profluvium facit, quandoque etiam partim in cerebrum, aut nervorum origines redundans, affectus soporosos aut convulsivos producit: Quinimo interdum pars quædam ejusdem humoris limpidi in capitis membranas cum sero correpta, cephalalgiæ atrocioris paroxysmum ciet: Enimvero in pluribus *observavi urinam limpidam, & valde copiosam* morbi hujus paroxysmum aut præcedere aut comitari.

Cæterum opinari fas sit aliusmodi aliarum partium recrementa, scilicet bilem ab Epate; fæculentias atrabilarias à liene, & forsan humores incongruos à stomacho pancreate, renibus &c. à sanguinis sero absorberi eique penitus incoqui: quibus dum inficitur, effervescentias multo promptius concipit, proindeque in vasa cephalica impetuosius irruens, eumque liquore nerveo ibidem fermentescens, spasmos & vellicationes dolorificas valde molestas parit.

Serosa colluvies, sive hæc simplex, seu, ut ostensum est, complicata fuerit, adhuc amplius capiti infesta est, si quando solennis ejus evacuatio per debitas & assuetas vias præpeditur, videlicet, si vel poris constrictis transpiratio inhibetur, vel propter renes male affectos διούρησις haud satis commode peragitur, utrumq; defectum cephalalgici graviter luunt: Porro ob sanguinis transitum in aliis locis præclusum, capitis membranæ plectuntur: quibus enim viscera imi aut medii ventris, præsertim Epar aut pulmones, obstructione laborant, ita ut sanguis ibidem vix trajici possit, plenior ejus torrens in alias partes, ac præcipue versus ἐγκέφαλον dirigitur, ita ut propter hanc causam non tantum cephalalgias, sed affectiones soporosas & interdum lethales successisse novimus. *Willis de Anima Brutor. parte 2. cap. 1. p. 254, 255, & 256.*

Observatio XVII.

Caphalalgia à sero inter duram meningem & cerebellum latente.

DOminus Albertus dolore capitis vexabatur cum destillatione tenui, tandem cum convulsionibus obiit &c. Aquæ cochlearia tria erant collecta inter duram meningem ac cerebelli posteram sedem. *Vide Tit. de convulsionibus.*

SCHOLIA.

A *Qua cochlearia tria*] Exiguam adeo aquæ quantitatem dolorem intulisse mirum videri poterit; Sed falsam illam, fuisse, acrem, muriaticam vel acidam ostendunt subsequutæ convulsiones: Potest & adscribi doloris causa crassitiei duræ meningis, inibi quadruplicatæ, acutiorique quam qua cranium respicit parte sensu præditæ: adde & densitatem, detentionis humoris causam, diuturnioris actionis & difficilioris resolutionis. Hnc quadrare potest solutio dubii, Quis major dolor tenuium intestinorum an crassiorum? Tenuium quidem intensior censetur, quod membranea exquisitiori sensu polleant; ratione autem tenuitatis tunicarum, exitum humori facilius concedenti, secus ac crassa, quæ densitatis causa illum diutius cohibendo, pertinaciæ, si non acutiei doloris causa sunt.

OBSERVATIO XVIII.

§. *Hemicrania ab ingenti seri copia inter cranium & duram meningem contento, tum in hujus falce & reduplicationibus.*

MAtrona Nobilis (de qua titul. de Apoplexia) fluxum hæmorrhoidalem passa ab anno XVIII. postmodum hemicraniæ obnoxia vixit, totam capitis partem anticam & sinistram occupanti, *plerumque semel in hebdomada vexanti:* usu purgantium pilularum, XV. interdum dierum inducias concedenti, imo & mensis integri: dolore remittente oculis affecti lateris copiosas fundebat lacrymas; quod illi certum erat indicium affectus ad exitum properantis: Interdum nares è directo mulco stillabant sero, quam vacuationem lætissima ferebat, quod per menses integros postea cenderet dolor.

In defunctæ cadavere, inter duram matrem & cranium, in singulis hujus cavitatibus tàm anticis quàm posticis: Præterea in falce & duræ matris reduplicatione (abscissis prius fibris, quarum interventu cranio adhæret) Inventa aquæ flavescentis mediocriter salitæ, Pinta una, seu libræ Medicinales circiter quinque. *Ex communicatione Mag. Bailly, Chirurgi Genevensis peritissimi.*

SCHOLIA.

P *Lerumque semel in hebdomada vexanti &c.*] Cephalalgia Habitualis, aut Continua est, aut Intermittens, cujus periodi modo ad certum tempus determinantur, modo vagæ ac incertæ existunt: hæc frequentior continuâ, cujus accessiones cum certæ ac periodicæ fuerint, sæpissime intra nycthemeri spatium redire solent: Casus quorundam rationes audivi, & novi qui diebus alternis, imò qui semel in hebdomada aut mense affectus istius paroxysmos exacte repetentes perruletant: Usitatum est Cephalalgiæ profligari visæ, circa æquinoctia aut solstitia accessiones recrudescere, quia scilicet his temporibus sanguis ac humores turgescentias solito majores concipiant, & proinde cum liquore partium capitis nervearum irriguo effervescere magis apto, solitos dolorum insultus redintegrare: Verumtamen cum circa has anni τροπὰς cephalalgiæ repetunt, haud unica longiore accessione diu protogantur, sed plerumque periodos subordinatas nactæ, nycthemeri cujusq; spatio statis quibusdam horis infestare solent: Cum itaque cephalalgia periodica accessiones quotidianas plerumque habet, harum, uti febrium intermittentium, rationes à materiæ morbificæ stato tempore ad plenitudinem assurgentis & tunc effervescentis vitio peti debet: Enimvero supponere licet alicubi circa capitis membranas, fibras nerveas male dispositas, liquorem proprium pervertere, aut non bene trajicere, quare cum succus nutritius, iisdem etiam partibus à sanguine appositus, non statim assimilatur, nec cum altero humore bene convenit, demum ab utrisque simul aggestis & discrepantibus, mutua effervescentia, proindeque fibrarum vellicatio dolorifica exoritur: Quod autem dolorum paroxysmi non eadem semper à pastu distantia, sed in aliquibus citius, inque aliis tardius, atque modo ante somnum, modo post eum oriuntur, in causa est, partim quod alimentorum coctionis & distributionis munera, modo citius modo tardius obeuntur; & partim quia in his liquor nerveus, inque aliis succus nutritius plus peccat, quare prout hujus pleoitudo citius, ac illius tardius contingit, ita paroxysmi tempora variantur: 3. Cùm cephalalgiæ intermittentis paroxysmi sint vagi ac incerti, nec morbi procatarxis magna est aut constans, nec causa evidens assidua existit: Quare cum utraque causa sæpe deest, & non raro altera desideratur, morbi insultus non ad certa alligatur tempora, quin isti in quibusdam sunt velut fortuiti & accidentales, in aliis, quibus prædispositio ad hunc affectum paulo firmius radicatur, dolores capitis frequentius molestant, & propter varias accessiones passim excitantur, imo & ob quasdam certissime expectari solent: Paroxysmorum ita variè contingentium rationes ex morbi hujus aitiologia liquido patent. *Willis Tract. de Anima Brut. part. 2. cap. 2.*

Inventa seri pinta &c.] D. *Malpighius*, Professor in Sicilia, alium usum adscribit cerebro ab eo qui hactenus ei attributus est: Vult enim dimidiam, vel tertiam minimum sanguinis alicujus animalis partem, ad cerebrum deferri, neque tamen ibi contumi; Igitur subtilius sanguinis serum per medium Exterioris partis percolari, & in cerebri fibras postea ingressum, inde in nervos deduci: Hioc esse dicit cur caput sæpe aqua plenum reperiatur, quando cerebrum

rebrum quodam vulnere læsum aut aliquo morbo sit affectum: Se enim deprehendisse ait partem cerebri Exteriorem & molliorem tegere non solum corpus callosum, uti hactenus creditum, sed inserere se etiam ibi pluribus in locis: Corpus etiam callosum nonnisi plurium exiguarum Fibrarum, ex medulla Dorsi spinali exeuntium, inque dicta parte Exteriore cerebri finientium texturam esse advertit. *Ex Actis Regiæ Societatis Angliæ Anni 1667. pag. 150.*

APPENDIX.

De Hemicrania à sero producta, errhinis & vesicatoriis curata.

FOemina querebatur de hemicrania dextri lateris frontem potissimum infestante; adeo ut oculos vix aperire valeret: ab administrata V. S. & pilulis cephalicis peius habuit: ajebat se vertigine corripi ad quemvis motum capitis, & quocunque inclinaret caput, eo impendere vesicam aqua plenam: Applicantur ad aures vesicatoria: formantur turundæ immerguntur que in spiritum salis Armon. volatilem, spiritusque per nares in cerebrum attrahitur: Non diu his remediis usa, stillicidium ipsi aquæ ad tactum frigidissimæ accidit, & maxima copia, unde dolores evanuerunt. *Herm. Cummenus in Misc. Cur. anni 1672.*

APPENDIX.

De Cephalæa per aquæ limpidæ è naribus stillantis copiam soluta.

NOvi Fœminam illustrem cephalæa immani infestari solitam, quæ cum à gravi paroxysmo melius habere cœpisset, primo in cerebri fastigio motum formicantem, velut aquæ irrepentis sentiebat, dein motu isto paulatim anterius & deorsum progrediente, demum aquæ limpidæ plures guttæ è naribus exstillabant: hoc symptoma illi passim obtingere solebat, ut minime dubitaret ægra quin lympha ista ab ipso cerebro exstillaverit. *Th. Willis Anat. Cerebri cap. x jj.*

OBSERVATIO XIX.

Capitis dolor à sero ventriculos replente & spatia intra meninges &c.

I. Sperlinus Vietor 70. annor. anno 1657. phthisi obiit, fere ad ultimum usque halitum loqui poterat, ac ingentem dolorem in utraque femoris interna parte pertulit, quin etiam assidue *Caput doluit.*

Remoto cranio, plurimum seri subpallidi in omnibus ventriculis & spatio intra meninges reperi, *ita tamen ut cerebrum nondum comprimeret:* Quin etiam universa anfractuum superficies humore superfluo lentoque, ceu gelatina, oblita erat: Si superficiem illam sauciavi, exstillavit ichor serosus. *Ioan. Iacob. Wepferus Exercitat. de Apopl. pag. 300.*

SCHOLIA.

DE causa collectionis seri tanta copia, paucis dico Obstructionem insundibili, ac consuetorum catarrhorum suppressionem ad seri accumulationem multum facere: Et diutinos capitis dolores sero ad affluxum stimulos addere, prout meliceriam vulneratis nervis valdeque dolentibus quotidie profundi experimur. *Idem ibidem.*

Ita tamen ut cerebrum nondum comprimeret] Alias suborta esset Apoplexia: De generatione autem apoplexiæ à sero cerebrum comprimente. Vide infra Tit. de Apoplexia: Illud vero admiratione dignum, quod cum paralysis particularis ab humore nervos oriri censeatur &c. hic in *Sperlino*, cui plurimum seri subpallidi in omnibus ventriculis, & spatio intra meninges continebatur, excitata non fuerit, & quidem facilius, cum nervis sit mollius: Aliud tamen docent hydrocephali *Vesalii* & aliorum: Ea ergo copia requiritur quæ cerebrum & cerebellum comprimere valeat: Nam si serum quicquam extrinsecus humectando valuisset, unam vel alteram saltem actionem hic abolevisset, & loquelam præ multis, cum undique serum diffusum extitisset, ac superficiei cerebri se jam insinuare cœpisset.

Humore seu gelatina] In quam facessit Lympha per moram; adeo ut credere sit serum intra meninges & inventriculis contentum, vel lympham fuisse, vel hanc sero proprie dicto, permixtam.

Observatio XX.

§. Cephalæa à sero cohibito in cerebri ventriculis & ejus anfractus alluente.

Virgo cephalæa immani diu affligebatur, atque inter medios cruciatus multùm seri flavi & tenuis quotidie naribus effluebat: novissima hyeme hæc excretio aliquandiu substitit, & tunc demum ægrotans, & capite deterius habente, in convulsiones atroces cum stupore incidebat, atque intra triduum apoplectica interibat.

Capite aperto, latex flavus cerebri anfractus profundiores, ejúsque cavitatem interiorem, seu ventriculos inundabat: *Th. Willis Anat. Cerebri Cap. xij.*

Scholia.

Efficaciam seri effluvio cohibiti in generando capitis dolore ostendit *Ballonius* l. Epid. & Eph. 2. p.113. Anno 1675. deprehendimus, ait, seri biliosi, efferi si quando aliàs, magnitudinem & malignitatem: atque hujus maximè vis & copia in cerebro apparebat: Capitis dolores viguere tanti tamque longi ut Medicorum operâ eluderetur: Seri malignitas remediorum vim superabat: necnon conclusum ibi in capite, & exitum non habens, non poterat non affectionem nutrire: Et, quod nobis videbatur, illud serum peculiarem in cerebro generationem habens, & quod indomitos capitis dolores inferebat, diathesin quandam in cerebrum induxerat, quæ tantæ diuturnitatis causa esse potuit: Vnde cùm sine febre ægri viderentur, tamen erat nescio quæ oris siccitas, oculorum rubedo, pulsus in temporibus manifestus, sensus punctionis & lancinationis.

Observatio XXI.

Capitis dolor à copiosa aqua cerebrum alluente, cum ventriculi vitio.

Puella unius anni patiebatur capitis dolorem ac tandem *Epileptica* obiit. Cerebrum librarum quinque copiosa aqua circumfusum erat: Aderant ipsi pustulæ aqua plenæ: Ventriculus in sinistra parte nigricans, viridi humore refertus. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Observatio XXII.

Capitis dolor inductus ab aqua duræ matri incumbente.

Puella *Epilepsia* correpta de Cephalagia & frontis dolore querebatur: Cranio dempto duræ matri incumbentis aquæ dimidium fere cochleare repertum est. *Vide lib. 2. tit. de Tussi.*

Observatio XXIII.

Capitis dolor à Sero supra, intra & infra meninges contento: Abscessu grandiore intra dextrum ventriculum, &c.

Vrsula Aberling (cujus historia Tit. de Paralysi videatur) ex gravis ponderis gestatione sensit manifeste aliquid intra cranium ruptum fuisse. Dehinc conquerebatur de syncipitis dolore sævissimo, quasi summa vi sursum capilli ibidem raperentur continue: Oculus quoque dexter intensissime doluit, ac videbatur ipsi ac si ex orbita evelleretur, &c. Cephalalgia diu continue afflixit, atque hanc unice causabatur, quæ à vini potu exacerbabatur, tota itaque æstate aquam aut serum lactis caprini bibit, &c. Hæc præcipue dextram capitis partem occupans, nunc occiput nunc synciput, nunc tempus, nunc frontem misere excruciavit: quandoque præ dolore exclamavit abscessum intus sub syncipite latere, imo jam exitum parare, unde quoque non raro ut ille opera chirurgica maturaretur expetiit.

Mortuæ cadavere aperto, Cute capillata decussatim incisa, tum ex vasis capillaribus sauciis, tum ex cranio ipso denudato exstillavit sanguis ichorosus, &c. Olla ablata, integra dura meninge aliquid serosi excidit. Divisa dura meninge, copiosius serum occurrit: corpore falciformi à crista galli resecto, ac retrorsum flexo, superficies cerebri ubiquecu ge-

latina flava transparente tegebatur: Sauciata renui meninge, exstillavit copiosum serum flavum, tenue, admodum fluxile: Cerebri portione ad ventriculum dextrum usque ablata, protinus ex illo exiliit aqua turbida; Dilatato amplius hoc ventriculo, occurrit abscessus ovi gallinacei magnitudine, peculiari tunica vestitus, &c.

SCHOLIA.

Cephalalgia continuo & diu affligens post invasionem Hemiplecticam in dextro latere, qua etiam capillatam sursum trahi, & oculum ex orbita evelli putabat; non solis tumoribus dextri ventriculi adscribenda videtur, quia ante insultum de nullo dolore conquerebatur, & postea permanentibus tumoribus mense Februario remisit partim sua sponte, partim à medicamentis serum evacuantibus & absorbentibus: Rediit quidem subinde, & à vino exacerbabatur, sed non tam vehemens ut pridem usque ad mensem Augustum, quo denuo quidem ipsam crudeliter, inprimis in dextro syncipite excruciavit, ibique abscessum latere se distinctè sentire dixit, ejusque maturationem & apertionem à Chirurgo efflagitavit: Verum ob plurimos errores in victu commissos, & frigidorum abusum: quibus serum augebatur, adeo ut & hæc cephalalgiæ recidiva solis tumoribus attribui possit, sed & ipsi quoque seu lymphæ seu sero meninges tendenti, idq; magis in dextro latere, ob tumores ad hunc affectum concurrentes. Serum autem non solum copia, sed etiam acrimonia læsit, nam illud quod per meningem tenuem gelatinæ instar transparuit, subflavum erat: forte quoque serum non impune intra cranium & duram meningem fluctuavit, *J. Jac. Wepferus Histor. Apoplect. xiv. Exercit. de Apoplexia p. 403.*

OBSERVATIO XXIV.

§. Capitis dolor à sero ventriculum cerebri dextrum implente.

PUer 14. annorum caput casu ex alto allisit, hinc febris, stupor, Dolor capitis, absque rubore aut inflammatione, &c. mors. Inventus ventriculus dexter cerebri aquæ libram continere. *Vide infra Tit. de Soporosis affectibus.*

OBSERVATIO XXV.

Capitis dolor à Sero spatium inter utramque meningem replente, cerebri anfractus alluente, &c.

IAc. Reutinger aliquot septimanis ante obitum, (ex Apoplexia) crudelissima cephalagia totum caput frontem præcipue & occiput, afflixit, à qua ipsi nec mora nec requies; præ dolore quandoque amens erat, ut quid vel diceret vel faceret non raro nesciret, &c.

Altero die ab obitu cranium aperui; saucia dura meninge, profluxit serum pallidum spicei coloris, cum impetu quodam, non secus ac mediana vena brachii secta sanguis erumpit, & quidem tanta copia, ut cyathi aliquot unciarum capaces eo impleri potuissent, Hoc serum maxima ex parte colligebatur in spatio quod inter duram & piam matrem est, quod mihi amplius & capacius esse videbatur quam naturaliter existere solet, sero præ nimia copia duram matrem undiquaque expandente. *I. Iac. Wepferus Dissertat. de Apoplexia hist. 4.*

OBSERVATIO XXVI.

Capitis dolor gravativus, à serosorum humorum inter duas meninges collectione ortus.

DOm. Lud. Saladinus (vide historiam lib. 2. Tit. de morte repentina) de capitis dolore gravativo, cum summo virium languore diu conquestus est, Frigoris adeo impatiens, ut ad primum hyemis appulsum non domo solum sed cubiculo omnino, quasi carcere, conclusus maneret cujus omnes rimas, (quanquam densa aulæa parietes circumvestirent) papyro glutine inducta obstrui curabat: provectum ver & hirundinum ultimarum adventum expectans priusquam liberiori aëri se committeret.

Illius, subita syncope abrepti, aperto capite, inter duas meninges insignis serosorum humorum colluvies deprehensa est.

SCHOLIA.

Frigoris impatiens] De affectu hoc, qui vulgo dicitur Aptitudo ad frigus suscipiendum. Vide *Willis* Pharmacop, Ration. Part. 1. sect. 5. cap. 3.

Observatio XXVII.

Pungitivus Capitis dolor, excitatus ab aquæ perspicuæ copia in posterioribus cerebri ventriculis contenta.

Cerebrum facultatum animalium principem sedem esse, jamdudum contra Aristotelem Galenus disputavit, ipsásque functiones eo præstantiores reddere quo purius, temperatius, ac magis pervium extiterit; quanquam autopsia contrarium demonstret. Nam filiola cujusdam Comitissæ annorum quatuor, habitus corporis gracilis, biliosi temperamenti, correpta febre ardente, sine notabili operationum principum læsione, crescente morbo, decima quarta die succubuit.

In ventriculis cerebri posterioribus inventa fuit libra aquæ, ipsâ puteali magis perspicuæ, sine operationum principum læsione, nisi quod aliquando de *Pungitivo* capitis dolore exclamaret. Forsan ideo quia paucæ urinæ prodibant, & ad calefactum caput fecerunt metastasin. *Antonius de Pozzis miscell. curios. anni IV. Observ. xxxvj.*

Observatio XXVIII.

Capitis dolor à cerebro nimis humido.

Virginem febris, quam τεταρταιοφυΐα vocat *Galenus*, infestabat, & meridie exacerbationes, septima vespertina frigidi sudores; circa 6. diem κόρος per proropathiam genitus, nam & remissionis tempore perseverabat *Carus*: 7. Sudor erupit calidus satis: alvus adstricta, nec nisi πρὸς ἀνάγκην dejiciens, si fluxisset spes aliqua superfuisset: die 14. convulsa interiit: omnes corporis partes convellebantur: Illa quamdiu vixit doloribus capitis erat obnoxia: perpetuo incumbebat operi, quod ad capitis imbecillitatem faciebat, Austrina constitutio præcedens facile caput repleverat.

Aperto capite, cerebrum erat humidius quàm è natura foret. *Ballonius Epid. & Ephem. lib. 1. p. 5.*

Scholia.

Cerebrum erat humidius] Humiditatem cerebri, indéque ortum dolorem, (qui Gravativus est, ideo Gravedinis nomine donatur) à lympha vitiata deducit *Franc. Sylvius* Pract. l. 1. c. 29. & glandulis in cerebro existentibus simul affectis; qua distillante fiant Catarrhi (cujus comites sunt febres Catarrhales dictæ) Eadem acriore facta, & salia muriatica, vel simul acida, vellicatis nervis, convulsiones.

Observatio XXIX.

Cephalalgia ab aquæ copia in capite, ob evaporationes per aures susceptas.

Mulieri acerbissimi capitis dolores & aurium: Sine intermissione admittebat fumum cephalicorum per infundibulum: allevabatur: deteriores fiunt dolores, mors.

Aperto capite aquæ magna quopia reperitur: Causam Medici retulerunt ad vapores ita frequenter susceptos: Nec abs re, cautos esse oportet in excitandis in aurem vaporibus. *Gul. Ballonius parad.* 143.

Scholia.

Aqua] In ejusmodi doloribus à sero oriundis hidroticorum usus forte utilis est: Narrat idem Epid. l. 2. Hemicrania intolerabili quendam cruciatum, usu pilularum potentium juvatum fuisse: hinc naturam particularem in tempore sinistro sudorem excitasse, quo conferente, arte provocatum esse amplius, unde ægro melius fuerit.

Observatio XXX.

Gravis circa frontem dolor à seroso humore in substantia & ventriculis.

Anno 1626. invisi filiam D. Freson septem annos natam, quæ à duobus mensibus affligebatur dolore *capitis gravissimo circa frontem* & supercilia, qui singulis propemodum horis

horis recurrebat, ita acutus ut illa cultro sibi caput dividi frequenter postularet: Iam verò à duobus diebus tres aut 4. paroxysmos epilepticos passa erat cum spuma in ore: multa remedia frustra præscripta: Consilium inituris nuntiatum nobis eam novo paroxysmo epileptico sublatam, ac post mortem puris aliquid per nares effluxisse, quod nobis abscessus latentis suspicionem injecit:

Sed cerebro aperto, nihil repertum præter serosum humorem in cerebri substantiam & ventriculos effusum. *Lazarus Riverius Obs.37.Cent.1.Rolfinkius Tract.de cap.dolore pag.84.*

SCHOLIA.

HIc casus mihi in memoriam revocat historiam cujusdam virginis simili dolore per multos menses vexatæ, cui, cæteris irritis, totum caput, derasо capillitio, vesicatoriis contectum est instar cucuphæ, & vesicis excitatis, effluente copia serosi humoris liberata est, quod remedium alteri ex usu fuisset: *Idem ibid.*

Dolore capitis gravissimo circa frontem] Inter præcipuas doloris capitis differentias ea est quæ à sede causæ desumitur, quæ aut interna est aut externa, cùm dolor internus periculosior sit & curatu difficilior: Hic ex *Galeno* 3. de loc. cap. 1. & 2. de compos. med. K. τόπ. cap.3. Dolorem capitis internum hoc peculiari signo distinguit ab externo, quod ille ad radices oculorum pertingit, hic minimè: hac ratione quod tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeant, hinc fit ut dolor eo usque extendatur: Obstat *Fernelius* pathol.lib.5. cap.1.asserens externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quod pericranium, cui insident, oculorum cavum succingat: Reponit *Rondeletius* 1. meth.med. cap 5. ad dolorem pericranii oculi cavum non dolere, licet illud eo usque pertingat, propterea quod pericranii dolor à frigore externo utplurimum oritur, quia pars frigida à simili facillime patitur qualitate: Illud autem frigus ad oculi cavum non potest pervenire, quia à calore oculorum, spiritibus & sanguine conservatur: Si vero interdum ab æstu, aut simili causa dolor capitis externus excitetur, tunc cutem capitis tantùm affici affirmat, non autem pericranium, in profundiori loco situm: Verum hæc *Rondeletii* doctrina non omnem omnino tollit difficultatem: licet enim omnia quæ ille adstruit ipsi concederentur, tamen si dolor excitetur ab aliquo tumore juxta pericranium collecto, aut ab alia causa continuum solvente, nulla ratio erit cur dolor ad oculi cavum non feratur. Dicendum ad *Galeni* defensionem, duplici ratione hoc signum fuisse à Galeno positum, 1. quia membrana, quæ à pericranio ad oculi cavum fertur, est hebetioris sensûs, atque ita non compatitur dolori pericranii, nisi admodum obtusè, Tunicæ vero oculi, quæ prodeunt à meningibus, sunt exquisitissimi sensus, atque adeo insigniter dolent: Deinde, membrana illa, quæ à pericranio oritur, non ita intrinsece & profunde attingit occulum versus nervos opticos, sicut tunicæ quæ à meningibus procedunt: unde fit ut dolor ille externus non possit sese extendere ad fundamenta oculorum, ut loquitur *Galenus*. *Riverius Pract.lib.1. cap.16.*

Difficultas quoque est in dignotione doloris meningem crassam aut tenuem afficientis: hinc tamen conjecturam aliquam capere possumus, quod cum affectus in crassiore residet, ad exteriora dolor vergit, ob pericranium illi connexum: Si vero tenuis, dolor profundior fit, cerebróque immersus quasi esse videatur, quod per omnes cerebri anfractus disseminetur cùm que ambiat: In utraque tamen affecta dolor ad oculorum radices, cum oculi globus à cerebri membranis tunicas accipiat, pertingere potest.

OBSERVATIO XXXI.

Capitis dolor à colluvie serosa in cerebro, & corruptione omnium principum viscerum.

INter alia ex cadaveribus notata, hanc in Jurisprudentiæ studioso observationem ante aliquot annos notavi Cassellis Cattorum, & Excel. D. Wepfero Med. D. & Practico Schaphusiano Celeberr. Medico sane in Anatomicis curiosissimo, communicavi; quam & Tibi Excell. Vir, tanquam amico integerrimo negare nolui: Hic juvenis xxx. circiter annorum, ab amico amice exceptus, & domum redux, *post exacerbatum Capitis Dolorem* multa evomuit, Palpitationes cordis, Tremores artuum, Convulsiones subsequuntur, & sequenti die desubito moritur.

Judicis jussu apertum cadaver: omnia penitus viscera principaliora corrupta fuerunt inventa: Ventriculus intus coloris viridis, in quo materia quædam cineritia erat contenta: Intestina gangrænosa, flatibus turgida & vermibus dimidii cubiti scatentia: Epar corruptum: Pulmones flaccidi, coloris albi, hinc & inde exulcerati: Cor lividum, contractum & cruore quodam nigro repletum: Cerebrum serosa colluvie usque ad principium nervorum repletum; Cutis exterior maculis rubris inferius punctata, superius instar apoplecticorum coloris nigri & subviridis, fœtidissimo odore, licet statim post mortem cultro anatomico subjiceretur corpus, adstantium nares implebantur.

SCHOLIA.

ITa ut non exigua veneni exhibiti suspicio innotuerint, cujustamen nemo reus inventus, utut etiam curiose inquisitum fuerit: Ægrotans ipse mente adhuc constans aliquid extra prandium assumpsisse negabat,

gabat, Ita ut Judicis & Medici judicium suspensum, & insignis cujusdam malignitatis venenatæ, in ipsis corporis penetralibus progenitæ, suspicio saltem relicta fuerit, quæ quomodo tam brevi temporis spatio omnia viscera corruperit, & ad vitæ continuationem inepta reddiderit mirum est, cùm antea semper ægrotans firmissimæ & robustissimæ fuerit constitutionis. Dabam Genevæ die 17. Martii 1675. *Ex amica communicatione. Excellentiss. & Clarissimi Dom. D. Ludov. Hermanni Combach. aulæ Hassiacæ Medici.*

Post exacerbatum capitis dolorem &c.] Inter notas capitis doloris per consensum affligentis hæc præcipua est, quod ad affectum partis primario affectæ ingravescat. Notandum tamen aliquando fallacem esse hanc regulam. Cum fieri possit ut capitis affectus, seu alterius loci, cum alterius partis affectu invalescat, & cum eo levetur, nec ideo ab illa parte per consensum afficiatur, quandoquidem fieri potest ut ex eodem foco seu fonte, materia in plures partes divisa simul influat, & in parte mittente nullus dolor, nec aliquis affectus se exserat: Sic Agesii filiæ (6.Epid.3.4.) cum doleret coxendix, asthmate premebatur, dolore sedato, cessabat etiam suspirium; Et cum nullus daretur consensus inter coxam & pectus, suspicandum fuit ab eodem loco in utramque partem humorem confluere, & eodem etiam tempore dissipari: In enixa autem fortis est conjectura ab uteri ligamentis coxendicem, & asthma a pectoris cum utero consensu provenisse, & maxime non bene lochiis expurgatis, quæ utrumque affectum producebant; hinc verisimile est utrumque accidens etiam quievisse lochiis expurgatis: Uterus enim, maxime in enixis, omnium malorum scaturigo est.

Tremores artuum, convulsiones subsequuntur &c.] A diffusa serosa colluvie è cerebro ad nervorum principium, hinc ad eorum propagines: Sæpenumero vero accidit, ut citra causæ doloris effectricis propagationem, hic uno in loco excitatus in altero sentiatur, ejusque effectus per totam animam diffundatur: Ejus vero productio (juxta Cl. Willis) in hoc consistit, quod fibræ nerveæ à quodam incongruo, & valde improportionato, irritantur plurimum & ab invicem divelluntur, proinde ut spiritus in iis scatentes modo distrahantur, & ab æquabili sua expansione correpti in confusionem agantur: attamen doloris sensus efficitur, quatenus illa spirituum perturbatio undulatione quadam per ductus nerveos, ad commune sensorium, scilicet corpora striata delata, spiritus ibidem consitos in parem distractionem concitat; cujusmodi affectio, ulterius ad cerebri medullium pergens, imaginationem commovet, indeque mox reflexa, per totam spirituum hypostasin molestiam sive inquietudinem quandam diffundit.

Evomuit, palpitationes cordis, tremores artuum &c.] Quomodo tam varia symptomata à serosa colluvie in cerebro reside oriantur, ostendit Cl. Piso sect. 2. pag. 1. cap. 1. lib. de morbis à sero: Ita sane statuendum, *ait*, aquam in capite residem, & susque deque à repentina ambientis commotione, concepto veluti fervore agitatam & longe lateque despumantem, primo membranas cerebri impetere, violentaque earum distensione dolorem infligere, quoad ebullitio ipsa sensim conquiescere incipit per se, perturbatione exrecta pariter sedata, tum eandem sive sponte sua, sive compressione membranarum excussa, partim per patuli latam viam recta in ventriculum decumbere, partim in nervi sexti paris principium decurrentem, implentemque ac distendentem, viscera & partes abdomine contentas contrahere atque convellere, non sine acerbo quodam dolore, partim denique in meatus cerebri sensorios irruere: quare errabundo illo varias in partes motu, diversa symptomata paucas intra horas inferre, scilicet dolorem capitis hanc vel illam partem vellicantem, vomitum aquæ & bilis, dolorem alterutrius hypochondrii aut utriusque: Quoniam vero convulsivos illos motus capitis dolor prævertit semper, hinc elici potest caput per idiopathiam laborare, reliquas partes per consensum.

Ventriculus intus coloris viridis, in quo materia quedam &c.] Hinc capitis doloris causa arcessenda videtur: ab elato scilicet vapore ea ea materia membranas cerebri percellente: Sed hanc vulgo receptam hemicraniæ causam, à bilioso vapore deductam, impugnat Clar. *Piso* loco allegato: Si namque à vapore è bile in epate fermentata commotaque elato, hemicrania semper excitatur, quid causæ est, cur vel in principiis paroxysmorum febrium tertiani generis, & præsertim erysipelatis initio, hemicrania ægrotos non vellicat ac pungit semper. Equidem cum erysipelas si quia alius tumor sit frequentissimus, isque cum bilis fervore necessario conjunctus, ut vomitus biliosus, bilisque eruptio præter febrem indicant, tamen cum, quanquam in faciem bilis imperat, hemicraniæ non conjungi unquam, nec caput condolescere experientia quotidiana docet:

Multa evomuit.] Cephalalgiæ cui vomitus accedit, causa ut plurimum ventriculo aut subditis visceribus adscribitur: hanc contra idiopathicam statuit, laudatus Piso, vomitusque hanc rationem statuit; Nimirum, *inquit*, dum membranæ capitis in eacutiendo sero molesto sponte contrahuntur, peritonæum certe ejusque soboles omnes una quoque convellantur oportet: itaque quoque vesicam choledochum convulsam, bilem in ventriculum exprimere effunderequue necesse est, quæ actutum è ventriculo pariter quoque convulso, aut etiam sponte resupinatis, per bilis irritationem vomitu simul cum aqua è capite deorsum fluente rejicitur: Certe eam aliquando meningum cerebri in hemicrania, & præsertim in ipso vomitu contractionem persensi, ut manifeste cranium à seipsu divelli, suturaque coronalis aperiri mihi propemodum videretur, non sine atrocissimo dolore: tum quippe ventriculus, tum sponte, irritatus scilicet à bile, sursum moveretur; tum quasi per vim, per sympathiam membranarum cerebri primo contractarum, sursum trahitur, & tractus offendens aquam è cerebro distillantem, eam inter dilabendum in medio cursu circa proprium orificium, necdum in fundum delapsum abripit; cujus argumentum est salivatio crebra, jamjam instantem vomitum prænuntians: Nam quod ventriculus à contractis cerebri membranis vi sursum convellitur, aliquatenus luculenter demonstrant convulsivi & evidentes totius abdominis dolores qui in me hemicraniæ succedere, sed in aliis eandem comitantur.

OBSER.

OBSERVATIO XXXII.

Capitis debilitas à copia ſeri inter meninges collecta & in ventriculis.

EMinent. Cardinalis Catarrhis obnoxius, aliquam capitis debilitatem advertit. Cranio mortui aperto pluſquam libra ſeri tenuioris inter meninges collecta cernebatur, quo turgida pia mater ſolitam craſſitiem quater ſuperabat. Eodem ſero, ventriculi erant repleti. *Vide lib. 2. Tit. de pectoris dolore.*

OBSERVATIO XXXIII.

Capitis dolor à maxima collectione ſeroſi humoris inter duas meninges.

DOm. S. (*Tit. De morte ſubita*) De capitis dolore Gravativo diu conqueſtus eſt: Ablato mortui cranio, inter duas meninges deprehenſa ſeroſorum humorum extraordinaria collectio.

OBSERVATIO XXXIV.

Cephalæa à ſero largius meningibus affuſo, copioſo in ventriculis.

VIctor (*de quo Tit. de Paralyſi*) aſſidue caput doluit; comite nonnunquam vertigine: Diſciſſa mortui dura meninge plurimum ſeri ſub pallidi effluxit, quod in ſpatio inter utramque meningem continebatur. Hujus quoque ſeri plurimum in omnibus ventriculis repertum fuit.

SCHOLIA.

CEphalæa à multis annis propemodum continua, totum caput occupans, & quandoque cum vertigine juncta, potius ſero meningibus largius affuſo, quam ſanguini intra arterias illatum, ob motum impeditum ſtagnanti, vel flatibus meninges diſtendentibus attribui poteſt, cum à ſanguine pulſans dolor excitetur, qui nec tamdiu, nec tam continuo, citra graviorem noxam toleratur: A flatibus vero tenſivus, & brevi evanidus producatur, & plerumque citra vertiginem, cum medullam, ſpirituum animalium ſedem, non attingant, nec intra meninges diffuſi ſpiritibus permiſceantur: Et revera ſerum hanc effeciſſe ex ſectione conſtitit, quod copioſum inter utramque meningem, & ſub tenui intra anfractus repertum fuit. *Joh. Jac. Wepferus Exercit. de Apopl. p. 378.*

OBSERVATIO XXXV.

Capitis dolor à cerebro aqueo humore copioſo irriguo, & Tumore globoſo in parte interiore.

GAllus quidam Dolore capitis correptus eſt, mox ſequuta febris, qua ceſſante cephalalgiæ reliquiæ nihilominus remanſerunt cum vigiliis & capitis imbecillitate, &c. Invenimus cerebrum aqueo copioſo humore irriguum: Præterea inventus globus quidam glandulæ inſtar incluſus in cerebri ſubſtantia. *Vide Tit. de oculorum affectibus.*

OBSERVATIO XXXVI.

Capitis dolor ab aqueo & pituitoſo Sanguine plures cerebri partes occupante.

MUlier febre ardenti cum capitis dolore correpta eſt, manum capiti admovebat. Aperto capite effluxit aqua loturæ carnium ſimilis: Tenuis membranæ & *plexus choroidei vaſa aquoſo & pituitoſo ſanguine turgebant*: uterque ventriculus aqua plenus. *Vide Tit. de Delirio.*

SCHOLIA.

P*Lexus Choroidis vaſa aquoſo & pituitoſo ſanguine turgebant*) Non defæcato antequam ad cerebrum delatus ſit: Arteriæ enim (ait eleganter *Exc. Rolfinkius diſſer. Anat. lib. 6. c. 56.*) ſanguinem ex chylo natum, adoleſcentem & vix juvenem, ex ſiniſtro cordis haurientes ventriculo, & deorſum vehentes, in Lienem deponunt τὰ τρυγώδη melancholica; in Iecur χολώδη; in Renes ὑδατώδη ϗ ὀῤῥώδη; Surſum vero τὰ φλεγματώδη

pituitoſa;

pituitosa: Debuit omnino alimentarius sanguis, singulas, in partes deferendus, suis spoliis scoriari, imprimis vero cerebro cessurus in alimentum: purus hic esse debebat ὡς ἐϕικτὸν, ideo in vestibulo mundari debebat seorsim positis inquinamentis & retrimentis ablegantur ergo illa per carotidis internæ ramum exteriorem ad spongiosas narium, palati, faucium, oris partes omnes, glandulas πάλλιον, ipsam etiam linguam.

Observatio XXXVII.

Capitis dolor cujus nulla alia in corpore causa deprehensa quam bilis cystim felleam distendens.

Bilem subfuscam in vesica fellea, hanc distendentem, in puero aliquando cephalalgiæ sævissimæ & paraphrenitidis, subsequente tandem sopore, mortis causam fuisse reperi, nullo ad sensum vitio in cerebro animadverso. *I.Jac.Wepferus exercit.de Apopl.p.435.*

Scholia.

An forte redundans bilis vasis conclusa, in conspectum non veniens, doloris author fuit? Cystis sane nimis turgida non fuit capax majoris copiæ nec à massa sanguinea bilis ulterius secernendæ, ideóque cruori confusa ad cerebrum delata est, quod videtur innuere paraphrenitis à bile in vasis turgente ortum ducens.

***

Observatio XXXVIII.

Capitis dolor à bile meninges suffundente, & liquore inter eas contento.

Ictericus (*de quo lib.3.Titulo de Ictero*) Capitis doloribus continuo infestabatur. Cadavere aperto, cranii exterior superficies flavens deprehensa, ossis frontis interior superficies colore flavo infecta, cæterorum non item. Dura meninx flavescens, ut & liquor sub ea conspicuus, cujus sapor non erat notabilis. Tenuis meninx minus flava. In ventriculis, liquor satis copiosus, limpidus, subsalsus: plexus choroides valde glandulosus, &c.

Scholia.

Hic moveri potest dubium, An bili adscribenda sit doloris causa, quandoquidem Icterici, quorum habitum inficit bilis, indolenter eam ferunt, vix de pruritu queruli? An id membranarum eximio sensui imputandum, qui exquisitior quam in cute, ex parte tantum membranosa? An ab occursu aëris externi hebescit bilis, retunduntúrque ejus aculei, qui ad membranas cranio investitas pertingere nequit? An quis hæ densiores, minúsque quam cutis poris perviæ arctius bilem cohibendo gravius ab eo afficiuntur?

Observatio XXXIX.

Capitis dolor à vaporibus vel flatibus piam matrem distendentibus.

Sæpius vidi in capite recens post mortem aperto, Piam matrem vesicæ instar distentam ac pellucentem, ut aqua plurima subtus inclusa eadem intumescere videretur, quod tamen omnino fieri compertum est *à flatu* membranam distendente: ipsa enim dissecta, sine lymphæ effusione, tumor illico subsidebat. *Thom. Willis Anat. Cerebri.cap.8.*

Scholia.

Vulgaris opinio est quod acres & tetri vapores à visceribus imi ventris, ac imprimis à ventriculo, hypochondriis aut utero elevati, hanc membranam feriunt, adeóque eam dolore percellunt: Nos autem, licet impossibile hoc dicamus ut vapores tot viscerum ac ossium interstitia ac obices, sine molestia quavis penetrantes, unquam ad caput perveniant, eique noxam inferant, verumtamen haud inficias imus quin à sanguine intra cerebri confinia æstuante, interdum effluvia vaporosa procedant, quæ sub pia matre conconclusa, ac velut in nubem aggesta, eam valde inflant ac distendunt, adeóque dolore afficiunt. *Idem ibidem.* Vide Notas ad cap. de dolore cap. à venis atro sanguine turgentibus.

A flatu] Materia dolorem capitis faciens est vel vaporosa vel humorosa. Hæc potest esse alimentalis vel excrementitia, biliosa, pituitosa, vel melancholica, sero permista: Imprimis autem & sæpius alimentalis, atomis biliosis, pituitosis, melancholicis & serosis inebriata: Vaporosa dolores excitat tensivos, flatus enim distendunt: Audito nomine Vaporum, non intelligendi illi præcisi & separati ab humoribus, sed conjuncti, ita ut potius sint vapidæ & tenuissimæ sanguinis exhalationes, membranosis capitis partibus communicatæ: Viæ vaporosi hujus sanguinis sunt arteriæ, ex certis partibus vel toto advenientes corpore, quod sic exprimit *Avicenna* cap. I. *Soda fit uplurimum propterea quod arteriæ afferunt capiti vapores fraudulentos.* Arteriolæ, cum ductibus aliis, turgidæ sanguine factæ, per ταῦτα ἰχ ὑπερπῶλον, nauseabundam supervomitionem

vomitionem quandam tandem emittunt: Venæ Lacteæ ad cor advehentes, per arterias ex corde emittunt vaporosum cum sanguine chylum: Ductus lymphatici officio suo non exactè defungentes operas conjungere possunt, *Rolfinkius*.

OBSERVATIO XL.

Capitis dolor à Pure inter Piam matrem & Cerebrum contento, illuc ab inflammatis Pleura & Pulmonibus delato.

DOmina de Chalange, Brito-Galla, Lutetiam venit Medicorum consilium contra Fluorem muliebrem expetitura; Paucis ab adventu diebus magnus eam lateris dolor prehendit, comite febre: Dom. D. *Magnus, Duretus*, & *Rebourfius* convocati fuere, qui pleuritide & peripneumonia simul eam affectam judicarunt: Quamvis eodem tempore fluerent menses, præscriptus tamen clyster, nec non sanguinis missio, quam ægra omnino tenuit: Postridie, morbi septima, quod ingravescerent symptomata, phlebotomiam admisit: Dom. *Duretus* bis singulis diebus illam visitabat, prædixitque si supervenirct capitis dolor cum prutitu, mortem sequuturam, translata scilicet materia peripneumoniam efficiente ad cerebrum: Postridie dolor capitis cum prurigine successit, paucisque post horis interiit:

Quarta aut quinta ab ejus obitu die, Ego, Domini Reboutfius & Viardus, Sacrificuli cadaver aperuimus, pleuritide & peripneumonia complicatis interempti, cui quoque accessit Capitis dolor, exploraturi num præmissum prognosticum veritati esset consonum, ac num humoris facta esset à pleura ad caput metastasis? Dempto cranio, omnia pure referta comperta sunt, intra piam matrem & cerebrum, ut in prædicta matrona, concluso: *Ambr. Paraus Oper. lib.24. cap.68.*

S C H O L I A.

VUlneribus capitis abscessum Iecoris sæpe consociari, pure è cerebro illuc delato, ostenturi sumus lib.4. Tit. de vulner. capitis: Quod autem facilior illi sit descensus quàm ascensus, disquiteodum per quas vias in cerebrum irrepserit: Verisimile est illud aberrasse à solito tramite, dimissisque arteriæ trachææ bronchiis, Venam Pulmonalem subjisse, è qua tum in auriculam, tum sinistrum cordis thalamum infusum fuit, hinc in arteriam magnam, postmodum per ejus propagines in cerebrum, ubi depositum Dolorem capitis cum prutitu, ob acrimoniam, produxit: Mobilitatem autem puris, ritè cocti, observare est in urinis purulentis; concussa enim leviter phiala, illico dissilit totique remiscetur lotio; quo indicio à pituita distinguitur: Insignis autem tenuitatis argumentum, qua densissima quæque, hydragyri instar, trajicit, vidi in Pastore quodam Ditionis Bernensis, cui ab abscessu in Dorso neglecto, nec tempestivè aperto, sphacelus abortus est, pure pulmones subeunte, quod copiosè exspuebat, nil sibi sinistri metuens: Exitium instans cum uxori prædixissem, conviciis exceptus sum, sed mors post idis iocantum opprimens, à temere emissi prognostici errore vindicavit.

OBSERVATIO XLI.

Gravedo à pure ad os ethmoides delato.

QVidam vulneratur in occipite, succedente rima patente & cœca; male à Chirurgis tractatur, die 9. febris oritur, XL. moritur? Aperitur cranium, & inter secandum copiosissimum pus ex naribus rejicitur, *materia* per vulnus expurganda *ad os ethmoides delata*, unde etiam de *Gravedine supra nares* conquestus fuerat. *Vide l.5. Tit. de vulneribus.*

S C H O L I A.

M*Ateria ad os ethmoides delata*] Insigne cerebri emonctorium, quo obstructo pus cohibitum fuit: Accidit interdum obstructio meatuum per quos excrementa cerebri expurgantur fuliginosique halitus excernuntur, à qua dum retinentur intus, sua multitudine aut qualitate capiti offensionem pariunt. *Rondeletius Pract. cap.5.*

De gravedine supra nares] Per Gravedinem hic intellige non tenuis & incocti humoris per nares cursum, sed gravitatem vel ponderis sensum circa summas nares, illi similem quem patiuntur coryza affecti. Sed si blenna & mucus, humor viscidus & tenax, per os ethmoides viam sibi parat, Cur pus, summa tenuitate partium, & pervadendi vi insigni, illac exitum non quæsiit? Hoc favere videtur sententiæ Clarissim. *Rolfinkii, Schneideri* & aliorum, qui impervium illud iter statuunt, nec per os ethmoides quicquam transmigrare, quanquam amplis poris scateat, existimant; Quæ per nares exeunt arteriarum ad cerebrum tendentium esse ἀπόσπασματα & ejectamenta à massa sanguinis secreta, quo is purior & defæcatior eo feratur. Objicies illud *Hippocratis, Capite dolenti & circumdolenti, sanguis pus per aures aut nares exiens, morbi solutio*, aph.10. l.6. Iterum, Quo sublato alterum tollitur, id illius est causa; Si pus per nares excretum dolorem capitis solvit, id hujus causa fuerat & ex cerebro prodiit? Si stabilitam Clariss. Virorum doctrinam velis, dic, Pus illud sanguini residuo à nutritione cerebri & reducendo permixtum per venas, ad illas partes derivatas & hiantes exitum habuisse. Demum, certum est suppurationem in cerebro, citra vomicæ concursum, sæpe contingere, cùm scilicet in canali-

bus, seu sulcis duræ meningis, præter naturam cohibitus, & restagnans plus justo sanguis incalescit, inflammationem concipit, & tandem in pus abit, abscessus alterum genus constituit; hinc cruori ad cor revehendo communicetur.

Observatio XLII.

Capitis dolor à pure supra membranas & cerebrum effuso.

Quidam leviter vulneratus media capitis parte, tribus post mensibus incolumis vixit: dolor postea capitis subortus in loco vulneris inflicti, &c. Secta calvaria pus supra membranas & cerebrum deprehendi. *Vide l. 4. Tit. de vulneribus.*

Observatio XLIII.

Gravis circa oculum dolor, puncturam ossis temporis sequutus; ab ingenti puris copia inter membranas & cerebrum.

Vulneratur quidam punctim circa os Temporis, sequitur gravitas quædam intolerabilis circa oculum partis affectæ, Inter membranas & substantiam cerebri ingens copia puris, libræ civilis unius pondo, reperta est. *Vide l. 4. tit. de vulner.*

Observatio XLIV.

Capitis dolor vulnus sequutus, a putredine inducta dimidiæ cerebri parti; Pure & aqua in ventriculis.

Quidam ab equo vehementer in capite percutitur: Ab initio conquestus est de capitis, præcipue de colli intenso dolore: Inventa putredo dimidiæ partis cerebri: In ventriculo tertio plurimum tum puris tum aquæ, subrubro colore tinctæ vidimus. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

Observatio XLV.

§. Capitis Gravitas ab abscessu & pure in anteriore cerebri parte.

Mulier quædam aliquot diebus capitis gravitate laboravit, quæ succedente somno, post febre obiit: Capitis cranii osse sublato, abscessus in anteriore cerebri parte repertus, & pus interiori ossis cranii parti adhærescens &c. *Dodonæus observat. med. cap. 7.*

SCHOLIA.

Capitis gravitate] Dolor capitis gravans καρηβαρία dicitur: Gravis autem Dolor, Barbaris Gravativus, dicitur cum æger veluti ponderis loco affecto incumbentis sensum percipit: Provenit hæc doloris species à causa in membro per se sensu destituto, membrana involuto, qualia membra sunt Epar, Lien, Renes, Pulmo; Nam si tale membrorum parenchyma, vel inflammatio, vel abscessus, vel calculus, vel humor occupet, etsi ipsa caro visceris non sentiat, tamen dum ambiens membrana tenditur, aut deorsum trahitur, fit inde dolor talis gravis: In cerebro ejusmodi dolor fit à pituitosorum humorum copia, à plethora, abscessibus, puris copia &c.

Observatio XLVI.

§. 1. Capitis dolor ab abscessu seroso, natibus cerebri & infundibulo adhærente.

Puella 12. annos nata, temper. pituitoso & pingui habitu prædita, maximo *dolore fixo verticis* laboravit per quatuor menses: Vocatus ad ejus curam, eam ferè inveni sine febre sed omnia alimenta rejicientem, aqua autem sola cum saccharo per multos dies vitam traduxit: solum de dolore suturæ coronalis conquerebatur: Frustra fuere omnia remedia: nullus aderat tumor vel rubor: Tandem mors finem miseriis & doloribus imposuit:

Aperto capite, *omnia optimè conformata* & sine corruptione (præter spem tamen) reperta sunt: existimaveram enim pus copiosum latere, præcipuè quoniam paulò ante obitum per oculum dextrum aliquid purulentum amisisset: Sed cùm de causa agnoscenda desperaremus, dum curiositatis gratia Rete mirabile & alias partes Chirurgus discipulis suis demonstrare voluit, digitis abscessum rupit, natibus & infundibulo cerebri inhærentem, ex quo statim aqua clarissima cum impetu & ad libras duas exivit, quasi è fonte scaturiens & in altum prosiliens.

SCHO-

SCHOLIA.

QUo pacto contractus fuerit ille abscessus, vel species hydrocephali, facillimum est dicere: Pituitaria enim glandula, pituitam tanquam aqua spongiam alliciens & coacervans, temperamento juncta pituitoso puellæ, calorique debili aquas cumulavit: Serum vero è venis transcolari potuit ibique coacervari: Præterea, ex Hippocr. Caput est humanorum morborum radix & pituitæ metropolis: Non parum ad morbi generationem contulit quod 5. aut 6. ante morbum mensibus, scabiem capitis passa erat puella, ad cujus curam Monachi quidam repellentibus & unguentis frigidis usi fuerant, unde caput refrigeratum & serositates cumulatæ, causaque morbifica, palindromia facta, intus repulsa est, calorque naturalis ab ea materia extinctus: *Petrus Borellus centur. 1. observat. 57.*

Dolore fixo verticis] Plures deinceps vidi à doloribus verticis fixis cruciatas mulieres, quas phlebotomia venæ rectæ frontis, vel tanularum, cucurbitulis scarificatis, apophlegmatismis, errhinis, cephalicis, hidroticis & purgationibus levavi: vidique uxorem Advocati, quæ ex dolore distorta, semperque hoc pro matricis symptomate a Medico ordinario accepto, tandem obiit, quam tamen existimo his remediis curari potuisse: Semper tamen ab hoc fonte dolor ille ortum non ducit, mulierem enim vidi quæ de ingenti capitis dolore fixo & in minima circumferentia conquesta, nec S. M, nec vesicationibus aliisve levari potuit, quæ tandem multis vesiculis sponte obortis curata fuit: Aliamque quæ tumore in fronte nato apertoque, maximam puris copiam effudit, sicque curata remansit: In alia nihil ex his profuit, sed incisione cruciali celebrata, vermes latentes repetti sunt à quibus procedebat dolor, quibus detractis fuit curata. *Idem observat. sequente.*

Præter spem tamen] Caveant Medici prædicere se deprehensuros aliquid in capite eorum qui morbo cerebri interierint: *Gul. Ballonius annot. 57. in hist. 1. lib. 2.* Nescio qui fiat ut morborum Cerebri & Notitia & Curatio sit difficillima: Notitia quidem, quoniam multi convulsi sunt, apoplexia, epilepsia sublati, in quibus ferè nullum vestigium mali aperto cranio inventum est: nec sanguis, nec aqua, nec ichor; quanquam medici qui historiam morbi vidissent, certo affirmarent, sibique persuaderent se aut inter membranas, aut in cavitatibus, aut alia parte, aut abscessum, aut sanguinis, aut aquæ copiam deprehensuros: Ut tanto cautiorem prudentioremque esse Medicum oporteat, & in investigandis rerum causis diligentiorem quanto res sunt abditiores: adeo est obscura morborum capitalium ratio & evolutio difficilis. *Idem consf. 71. lib. 3.* Ea cautio quanquam necessaria, contingere tamen potest ut à minùs accurata indagine & evolutione anfractuum cerebri, in lucem non veniat quod disquiritur: Revera si Chirurgus in primo scrutinio substitisset, nec penitius manus intulisset, omnino morbi causa delituisset: Cerebri autem confectio trifariam administrari solet: modo enim à suprema parte inchoant Anatomici: modo à nervorum principio, juxta Varolium; Vel à summa quoque parte, sed secundum alterutrum tantùm latus: Prior dissectionis ratio, qua globus cerebri quasi in taleolas rescinditur, manca est, nec in aperto ponit omnes cerebri partes: Secunda & tertia accuratius eas exhibent.

Omnia optime conformata] Figura vitiosa magnum ad diuturnos dolores inferendos conferre ceoseut momentum; potissimum acuta, si adsint conditiones ab Hippocr. & Gal. 6. Epid. f. 1. t. 3. Nimirum ὀξυκέφαλοι capite dolent, si aures madeant sordibus, palatum sit cavum, dentes serratim commissi, i. e. inferiores superiorum & vicissim interstitia subeant, ut in canibus, ut tales figuræ, ita etiam dolores varii contingunt.

§. 2. Puella annorum circiter octo, filia D. Lefortii Aramatopolæ Genevensis, per plures annos de gravitate capitis conquesta est, & ad obitum usque: Obiit autem à frequenti syncope, inducta à lumbrico orificio ventriculi affixo.

Reserato capite, quo pateret causa pertinacis illius capitis gravitatis, inventus est medio in cerebro abscessus serosus, Sive cystis sero referta. Anno 1659.

OBSERVATIO XLVII.

Capitis dolor ab abscessu sanioso circa nervum opticum, cum glutinosa & pellucida aqua.

SOda Subethica puerum corripuit, & interfecit: Dissecto corpusculo, in media parte cerebri sinistri, supra oculum, prope nervos opticos, sinus apostematis, castaneæ magnitudine, vacuus deprehensus: Erupit preterea clara & mucilaginosa aqua. *Vide Tit. de Soporosis affect.*

SCHOLIA.

S*Oda Subethica*] Capitis doloris cum propensione ad somnum, causa statuitur pituitosus humor in cerebro redundans & torporé spiritibus animalibus inducens: Istius Sodæ causa fuit abscessus in media parte cerebri substantiæ sinistræ genitus, spirituum animalium liberum excursum, imo generationem impediens: & segnitiem vel torporem functionum animalium simul inducens, ut in Equite Boneturio, *de quo infra Tit. de Soporosis affectibus:* Id vero adnotandum de cerebro pituitosis humoribus obsesso, quod monet *Zacchias* consult. 72. fieri scil. posse ut in tali statu vigiliæ ægro sint molestæ, si scil. pituitosa excrementa statim cum gignuntur, concitato motu delabantur & catarrhum excitent., præcipue si cerebri calor nativus absumtus sit & cerebrum secundum substantiam exsiccatum.

OBSERVATIO XLVIII.

Capitis dolor à vomica in cerebro, sequuta ossis frontis fracturam.

NObilis duo vulnera accepit, unum in fronte &c. Cum utrumq; pene consolidatum esset, præter expectatum moritur, 4. septimana ab iis acceptis: Toto illo tempore conque-

 stus

stus fuerat de ingenti capitis dolore, non fixo, sed qui vicissim modo in fronte paulo supra supercilium, modo in supercilio affligeret,&c. Ablata superiore cranii parte usque ad aures & dura meninge, profluxit subito per aurem dextram magna sanguinis vis: deprehensum etiam vomicam in contigua cerebri parte latuisse &c. *Vide l. 4. Tit. de Vulneribus capitis.*

SCHOLIA.

HUnc capitis dolorem ab ea vomica ortum habuisse certum est, quæ tenui meningi intus proxima erat & fibris etiam alligata, unde non poterat non ei summe molesta esse: De origine autem istius vomicæ *consule locum signatum*. Ab ea proculdubio sanies tenuis decisa doloris istius non fixi, sed vicissim modo supra supercilium, modo infra molesti, causa fuit: imo forte effusi sanguinis, per aurem dextram manantis, corroso aliquo vase ab illius acrimonia.

OBSERVATIO XLIX.

Cephalalgia ab abscessibus in processibus mammillaribus, Erosione ossis Frontis.

I. Hualdus de dolore capitis quæritur, post *occæcatur*: præ mali vehementia & diuturnitate interiit. Reperti sunt abscessus in processibus mammillaribus: Os frontis erosum erat & perforatum vi humoris. *Vide ocul. affectus.*

OBSERVATIO L.

Dolor intolerabilis & fugax ad frontem & tempora, ex abscessu in media cerebri parte.

VIdimus in Nobili Viro Villanovano, cùm media cerebri pars ob ictum concussa foret, unde statim *abscessus* ea parte altus, conceptus ac nutritus est, conquestum illum de intolerabili dolore, eoque fugaci, *ad utrumque tempus & frontem*, cum tamen ea parte non foret abscessus. *Ballon. lib. de Convulsion. p. 27.*

SCHOLIA.

DOlore ad utrumq; tempus & frontem] Unde id? Excussa vi naturæ portiuncula tenuioris saniei à majore quadam mole puris, mediò cerebro contenti, defectæ & manantis: Et talis sanies implacabiles dolores excitabat, convulsiones alioqui, si in ventriculos cerebri immigrasset, provocatura: unus enim & idem humor varia edit symptomata pro variis partibus quas obsidet & occupat: *Idem ibidem.*

Abscessus conceptus &c.] Cerebrum quia sedes est frigidi & humidi, ipsum facile nō inflammatur ex Hipp. sententia: In partibus carnosis & humidis facile & inflammatio & cancer, ab atra & adurente bile, concipitur, non autem facile in cerebro, quia temperamentum frigidum & humidum resistit. *Idem ibid.*

Intolerabili dolore eoque fugaci] Fugaeis doloris, i. e. Desultorii, nec certo loco consistentis, sed modo hanc modo illam partem in uno latere lacessentis, altera incolumi & intacta, ab humore extra cranium consistente, insigne exemplum tradit *Hildanus* cent. 4. observat. 6. Pertinax fuit, ait, per annos xI. in dextra capitis parte, mox circa musculum temporalem manifestus, mox circa partem extremam auris, aut ipsam mandibulam inferiorem, aut oculi partem inferiorem, vel labium inferius, vel superius &c. sæviens, nunquam dimidiam partem faciei transgrediens: Irrita fuere omnia medicamenta, ipsa etiam narcotica frequenter exhibita & adhibita; soli setaceo cedens, sed bimestri tantum ab ejus applicatione, qui meo judicio vesicatoriorum efficacia citius fuisset sublatus, cum humor acris & copiosus copiose extillaret.

OBSERVATIO LI.

Circa Tempora dolor ab abscessu in cerebri penetralibus, vulnus sequuto.

D. N. catapultæ ictu circa tempus dextrum læsus est insigniter, occaluit tandem pars longo tempore: Cum vino Venerique indulgeret, dolor in veteris vulneris loca obortus est, mox in parte antiqua sæviens, mox in alteram partem velut desultorius rediens: comatosus factus, mors.

OBSERVATIO LII.

Capitis dolor ab abscessu purulento & fœtido.

OBservavi quendam ex diuturno capitis dolore, longisque vigiliis afflictum, tandem levi delirio & convulsione correptum periisse.

Et aperto cranio inventus fuit *abscessus cum pure* admodum fœtente & corrupto. *Sebastianus Nasius meth. Med-part. 2. quæst. 16.*

SCHO-

SCHOLIA.

Abscessus cum putredine] Imo ipsum cerebrum Apostemati posse quidam asserunt, quod an fieri possit pluribus *Consultator* tractat, Celebert, *Greg. Horstius* operum parte 2. lib. 2. Observ. 4. exemplum adducit, Idem lib. 7. Observ. 14. ex *Joh. Bulgero* narrat Cerebrum apostematum ovi anserini magnitudine visum, extra calvariam corruptum propendens, fermenti instar fermentans: Arrepto specillo, in cerebrum sinistri lateris apostematum intromissum usque quo postica capitis pars attingeretur, nullum dolorem intulisse, imo ne sensu quidem perceptum fuisse, ægro cum ingentibus convulsionibus 2. die intereunte.

OBSERVATIO LIII.

Capitis dolor à gravi in cerebro abscessu, suppressionem saniei ex auribus manantis sequuto.

Filia D. N. manantem aurem habebat, suppressum id quod effluebat, dolor inde capitis ejusdemque gravitas: Nullis malum capitis cessit remediis, Mors, Inventus gravis in cerebro abscessus. *G. Ballonius Epidem. & Ephemer. l. 2. p. 270.*

SCHOLIA.

Manantem aurem habebat] Quam periculi plena sit cohibitio manantis è cerebro per aurium meatum saniei, Vide infra tit. de *Aurium affectibus*: Novimus Virum Clarissimum qui obtuso capitis dolore diu vexatus fuit, nec tamen munia & officia publica intermisit; Auris interim dextra saniem modicam effundebat, quæ vacuatio dolore ipso erat magis importuna: ideoque eam cohiberi curavit: Vix suppressam ingens capitis dolor sequutus, aphonia, convulsiones, ad diaphragma pertingentes & tertio die mors: Si aperiendi capitis fuisset potestas, procul dubio abscessus fuit deprehensus: Solutæ autem per abscessum auris Hemicraniæ exemplum habetur apud *Horstium* Observ. 10. lib. 2. Sexagenarius *inquit* incidit in gravissimum & diuturnum capitis dolorem: Supervenit gravis auditus ac vehemens auris internæ dolor pulsatorius, donec rupto abscessu purulenta materia per auris cavitatem profflueret ac vehementissimum dolorem terminaret: Abscessuum autem capitis varius est eventus prout proximi aut remoti sunt ab emissariis, qui enim ab iis sunt dissiti & intimas cerebri partes occupant, necis propemodum omnes sunt authores; ab aliis salus speranda si vacuatio sit ἀξιόλογος & materiæ copiæ analoga &c.

Suppressum quod effluebat] Lethalis suppressæ saniei ex auribus manantis vide exemplum apud *Marianum S. Barolitanum* comm. in *Avicennam* de Exituris internis.

OBSERVATIO LIV.

Capitis dolor ab abscessu sub cranio: Duræ matris, Piæ & subditi Cerebri putredine, parvo spatio circumscripta.

Anno 1663. mense Octobri, per septimanas aliquot in Oppido Fenoullet, duobus milliaribus Tolosa dissito, juxta Garumnam, moram feci, Illustrem Priorem Collegii Sancti Martialis Tolosæ, educationi Nobilium egenorum destinati, curæ meæ commissum habens, cui lapidem ex vesica magno apparatu feliciter eduxeram: Interea oblatus mihi dives agricola, Claudius Bertrandus, dicti oppidi incola, annos 42. natus, de intenso capitis dolore prima visitatione conquestus, partem anticam & dextram sub coronaria sutura fatigante, quem ab insolatione contractum ajebat, Solis radiis diu caput simplici pileo contectum verberantibus, & nocte sequenti sub dio vigili traducta, unde postridie ægritudo emersit: Doloris capitis gravativi illico comites fuere febris ardens, nausea, rigor, vigiliæ, anxietas summa; oculi coruscabant & tubebant: Die v. accessit Phrenitis: Advocati in curationem Dom. Junseria, Facultatis Tolosanæ Medicus Aggregatus, & Dom. Saporta, Granatæ, Oppido tribus milliaribus Tolosæ proximo, Medicinam faciens, qui remedia omnia ex arte præscripserunt: iis tamen irritis nona die mortuus est æger circa quintam vespertinam.

Cum paulo ante obitum per os, narem & aurem dextri lateris, pus fœtidissimum effflueret, de capitis apertione cogitatio incidit, quæ ultro concessa est: Dempto ergo per me cranio, in conspectum venit Tumor avellanæ magnitudine, qui adapertus pus effudit fœtidissimum viridantis doloris: Dura & Pia mater putredine affectæ erant: Ulterius progressus ipsam substratam cerebri substantiam labem passam & fœtidissimam deprehendi, quæ ea parte à me resecta ad usque ventriculum anteriorem dextrum: Doloris sedes & circumscriptio assis Gallici magnitudinem vix excedebat: mirantibus D. D. Medicis & Mag. Johanne Daiguebelle dicti oppidi Chirurgo perito, dissectionis testibus: *Ex communicatione M. Baily Chirurgi & Operatoris Genevensis peritissimi.*

SCHOLIA.

S*olis radiis diu caput &c.*] Concentratur sanguis in capite vel ob plethoram in corpore redundantem; vel eo allectus aut impulsus, ut à calore Solis, balnei, hypocausti, vel clamore, tussi, ictu, casu &c. Ab iisdem causis caliditatem concipit majorem: In primis vero in morbis calidis, quorum symptoma familiare cephalalgia est, ac præsertim in febribus, in quibus sanguis unà cum spiritibus, tum in majoribus vasis, tum in cerebro accenduntur: In plerisque ergo febribus capitis dolor & hac de causa, & ab evaporationibus molestus est; in quibus uti omnes corporis partes sic & cerebrum incalescit.

OBSERVATIO LV.

§. 1. *De Capitis dolore ab Abscessu sub cranio latente.*

IN vacuo illo spatio, quod inter Cranium ac duram cerebri meningem intercedit, inflammatur aliquando sanguis, suppuratusque in abscessum convertitur, cujus abscessus duo animadverti genera, ut sedibus, ita subjecto, seu materia & causis multum inter se differentia: Prior istarum suppurationum fit in canalibus, seu sulcis duræ membranæ, tum anteriori seu superiori, qui ipsum cerebri corpus, amplo altoque hiatu à sese dehiscens, sub ductu suturæ sagittalis, notabili interstitio adusque callosum corpus in duas partes separat: tum posteriori, quo in occipitis regione cerebrum à cerebello discriminatur: In horum ductuum, seu canalium, alterutro, interdum verò utroque simul, restagnans sanguis, si plus justo calescat atque inflammetur, tandem in pus abit atque abscessum constituit: Inflammationis istius occasionem ibi, uti in aliis corporis partibus, variæ causæ præbere possunt: *sed quum nobis propositum non sit speculationibus indulgere, nec quid fieri queat exquirere, sed quæ facta scimus fideliter repræsentare, reliquis omissis, de iis loquamur, quas ipsi observavimus, ubi iste morbus sese nobis obtulit:* Fit igitur hæc inflammatio quando sanguis iste multa salsæ pituitæ admistione infectus, ac plusquam par est calefactus, amittit eodem tempore beneficium ventilationis per compages suturarum, aliosque cranii & circumjectorum corporum meatus isti officio destinatos, per vehementem subiti frigoris incursationem densatos obstructosque. Largiori autem talis pituitæ in istam partem affluxu atque acervationi, obnoxii sunt qui per aliquot annos experti periodicam coryzam, seu catarrhale per nares profluvium, postea solenni hoc evacuationis genere privati sunt, eoque diu caruerunt: unde fit ut serosi ac pituitosi humores, statis temporibus pro solito in caput delati, nec consueto olim itinere foras protrusi, alias sibi vias moliantur, ac postremò in prædictos duræ meningis canales regurgitantes, atque permixti sanguini, quem vel invenerunt ibi, vel secum detulerunt, effervescere eum faciant, ac majori quam antea ventilatione indigere: ut mirum non sit si defraudarus eadem tempestate, ob capitis perfrictionem, transpirationis beneficio, exæstuet penitus ac inflammetur, & inflammationem, ut fieri solet, suppuratio subsequatur: Fit autem fere ista inflammatio ac suppuratio, non simul ac universim, sed sensim ac per partes, unde aliquando ægrius initio cognoscitur.

Cerebri functiones ac mentis sensuumque actiones, hoc morbo nequaquam vitiantur aut interpellantur, somnus duntaxat corrumpitur, ac perpetuæ ferè vigiliæ infestant, ob doloris assiduitatem, qui non quidem dirus immanisque, admodum tamen molestus & cruciabilis, ac semper ferè sui similis, noctu atque interdiu, pari fermè tenore ægrum divexat: unde tandem febricula quoque, quæ primis diebus nulla, accersitur, appetitusque prosternitur; Capitis à principio magna adest gravitas, ac si grandi aliquo pondere premeretur, & calor major quàm reliquo corpore: quibus omnibus signis peritus ac sagax Medicus haud difficilem hujus mali conjecturam capere potest, idque à reliquis capitis affectibus ac doloribus discriminare: Omnem verò dubitationem illi eripiet præcipuum hoc ac pathognomonicum signum, quod, uti in Empyemate pro decubitus ratione, pus modo ab intersepiente pectoris membrana, seu mediastino ad costas, modo ab his ad illam provolvitur, ita hic quoque materia vitiosa, pro vario capitis situ huc atque illuc impellitur, vel à fronte ad occiput, aut contra, si in canali illo sub sutura sagittali subsistit: vel ab uno occipitis latere ad alterum, si ibi stabulatur: vel utroque modo, si ambos canales occupavit.

Medicus si tempori satis advocetur, omnibus modis id operam dare debet ut ne ad suppurationem deveniatur: Itaque sanguinem ex alterutrius brachii cephalica detrahet copiosè, idque repetet semel atque iterum, si vires ferant, justis temporis spatiis inter-

interpositis: cucurbitulas grandes lateribus cervicis ac scapulis apponet cum magna flamma, siccas primùm dein scarificatas: Purgabit plus semel (injecto prius, si adstricta sit alvus, uno atque altero clystere) blandius primùm, Senna, agarico, mechoacanna, Jalappa, gummi Gambodia, Mercurio dulci: deinde valentiùs, elaterio, colocynthide, diaphœnico, pilulis Cocciis, turbetho minerali, prout quodvis istorum in rem præsentem aptius videbitur: ubi autem corpora non fuerint ferendis vehementibus istis, tota purgatio peragi poterit decocto concinnato ex betonica, salvia, majorana, rorismarino, stœchade, senna, cnici semine, agarico, turbetho, jalapa; cujus bini tervè haustus in diem exhibeantur, per tres quatuorve dies continuos: Interea non negligenda quoque topica, ablatis prius capillis: ubi summa cautione opus est ne nudatum crinibus caput novi frigoris incursione amplius lædatur, atque ità malo, cui remedium quæritur, vires addantur: In Topicis hic adhibendus delectus, ut & devitentur refrigerantia insigniter ac repellentia, ne magis etiam impediatur transpiratio, ac materia impingatur: & valenter discutientia, ne calore immodico attrahant plus in locum laborantem quam discutiendo inde evacuent: Bene itaque faciet decoctum serpilli, verbenæ, hederæ, betonicæ, semen papav. albi cum oxyrrhodino & camphoræ momento; admovendum tepidum in pannis, lanis succidis, aut spongiis, post longam, sed clementem capitis frictionem; ungendi à fotu olei rosacei ac chamæmelini paribus portionibus inter se permistis.

Quod si serius ad ægrum accesserit Medicus, aut omnibus ritè administratis nihil profecerit, nec suppurationem impedire potuerit, sciat de cætero totum negotium naturæ committendum, adhibita tantùm diligentia nequid ab ægro fiat unde in opere suo interturbetur; id quod solicitè si observetur, solet ipsa toto negotio ritè defungi, ægrumque tandem in integrum restituere: Quippe puri jam percocto viam sponte quærens, idque per nares ferè expellens, sensim illhac evacuat ita,ut tandem nihil ejus reliquum fiat: quod certum quidem ad salutem iter, tædii tamen ac molestiæ plenissimum est, cùm in multos dies, interdum verò complures quoque septimanas, soleat extrudi: cujus temporis maximam partem pleraque aut omnia symptomata perdurant, cum nulla aut exigua remissione; Quod si hac via se exonerare, aut omnino non tentaverit natura, aut ægri errore aliquo impedita fuerit quo minùs id peragerer, in summo discrimine res versatur, neque aliud remedium superest quàm ut perforato in idonea regione cranio, frustuloque ejus exempto, exitus materiæ patefiat: quæ curationis ratio, si cum viro forti atque corporis bene constituti res sit, æque certa est acruta ac prior illa sponte naturæ suscepta, multoque breviori tempore patratur: Sin verò hanc quoque curationem aut ægri pusillanimitas renuerit, aut Medici prudentia, ob ejus imbecillitatem aliasve causas, non attentandam censuerit, omnino pernicies præ foribus est, neque aliud quam certissima mors expectanda: Quippe vel sola doloris, vigiliarum, aliorumque malorum symptomatum assiduitas, ægrum tandem conficiet: & si hoc non foret, tamen aliunde etiam exitium imminet: quum fieri non possit quin purulenta ista materia, intra cranium penitus conclusa, procedente tempore membranas ipsamque cerebri substantiam labefactet, & novo atque atrociori morbo, ad priorem adjuncto, miserum ægrum jugulet.

Ex hac observatione discere obiter licet, inflammationem atque *suppurationem* neque in Tumorum genere necessario collocandas esse, uti vulgò ab omnibus fit Medicis: nec accidere semper parti alicui corporis, multò minùs solis carnibus, aut partibus carnosis, sicuti acriter & verbosè à multis disputatur; quum clarè hic appareat eas *in ipso per se sanguine*, vel sincero, vel aliis humoribus mixto interdùm consistere: cranium enim & meninx in hoc casu, non pro parte affecta,sed pro loco simpliciter continente haberi debent: quod ipsum quoque locum habet in omni vomicarum genere, ad quarum classem pertinet altera Abscessus Hypocranici species, de qua sequenti observatione acturi sumus.

Expertientissimus Medicus *Lazarus Riverius*, mense Aprili anni 1646. in observationibus à Petro Pachequo communicatis observat. 38. loquitur de tribus capitis abscessibus, qui omnes, si quis rectè circumstantias consideret, videntur inter cranium ac duram meningem constitisse: Quare etiam abscessus Hypocranici,à capitis contusione aut allisione facti, ferè lethales sunt, ut in omnibus illis tribus apparuit; Quo etiam referendum videtur, quod idem Medicus observavit 18. observ. Quotquot vidit ex casu per aures saniosam materiam reddere, omnes de medio sublatos fuisse: Quum abscessus isti ab internis causis orti, de quibus proprie egimus isto capite, haud raro salutariter terminentur, ejus rei haud difficilis est peritis, conjectura. *Arnoldus Bootius de Affect. omissis cap. 1.*

SCHOLIA.

S*peculationibus indulgere*) Hinc collige ab αὐτοψίᾳ, aut propria, aut fide dignorum hæc tradidisse, non conjectura tantum aut suppositione adstruxisse.

Supperationem interdum in ipso sanguine consistere, &c.] Contentaneæ *Hippocrati*, qui 1. de morb. mul. menses purulentos evadere ait ubi duobus aut tribus mensibus moram fecerint, Idem asserit lib. de loc. In Coac. 324. 524. 527. 542. Item lib. de Nat. Pu. *Est ubi*, inquit, *Sanguis quinque aut sex mensibus in utero immoratus, ibiq; putrescens in pus vertitur, quod quibusdam per pudendum extra fertur.* Quod citra abscessum & ulcus contingere certum est: Id & in urinis cernitur quæ sæpe purulenta secum evehunt ejusmodi absentibus causis: Alvus quoque humores puriformes deponit in iis quibus longæ & maximi fuerunt mesenteriæ obstructiones: nam humores qui pepasmum admittere non potuerunt, tandem in mucorem vertuntur pus referentem: Idem in capite accidere verisimile est, atque huc quadrare videtur aphorism. 10. sect. 66. *Caput dolenti, & vehementer laboranti, Pus vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens, morbum solvit*: περιωδυνέοντι vertunt vehementer dolenti, ut Abscessus in cerebro suspicionem faciant, quasi citra illam causam pus in cerebro gigni non possit. Melius *Circumdolenti* verbum id reddideris, quo dolor late diffusus & vasorum ambitu conclusus intelligatur, non secus ac aqua vel sanguis similem dolorem invehentes: Revera abscessus cerebri utplurimum funesti sunt; qui periculum, declinant, id contingit quia ii cerebri emunctoriis proximi, naribus, auribus, palato, iique exigui, magni enim impune non feruntur, Fere autem dolorem angusto certoque loco circumscriptum pariunt, non toto capite diffusum.

DE VOMICA HYPOCRANIA.

§. 2. Reperitur quoque alterum inter cranium ac meningem Abscessus genus, in divexiore capitis parte, ad alterutrum latus, secus ossa petrosa oriri suetum, non ex sanguine cum alienis humoribus affatim permixto, uti illud modo explicatum, sed ex mero simplicique (qualis in venis continetur) idque inter cystin propriam; cujusmodi abscessus peculiari nomine Vomicæ appellantur. Origo illi ab externa violentia, validóque capitis ictu aut allisione, unde rupta aliqua ex venulis cranium vel meningem perreptantibus, aut hanc illi alligantibus, sanguinem in intermedium spatium profundit; cui solers natura confestim tenuia quædam ex ipso fila deproperans, ac undique retis instar circumtendens, iisque alia super aliis interserens, ac obliquis quoque transversisque fibris omnia inter se firmiter atque arctè ligans, eodem artificio quo membranæ in utero semini genitali statim à conceptu circumdantur, parvo temporis spatio detexit firmum densúmque folliculum, intra quem conclusus cruor, paulatim à statu suo demutatur, atque in pus excoquitur: hic Abscessus, seu folliculus pure plenus, semper una in sede stabilis permanens, quum neque evagandi spatium detur, ut emissis quoque quibusdam filamentis vicinæ meningi alligetur, efficit in eo latere, in quo consistit, jugem cujusdam ponderis sensum, ac molestissimum dolorem à compressione ac distensione meningis, cui à latere incubans, eam longius à cranio divellit, atque, ut sibi locum faciat, ad interiora impellit obnixam, inque antiquum ac naturalem statum redire semper adnitentem: Hujus mali, si omnia attente examinentur, cognitio haudquaquam difficilis est, curatio verò à Medico nequicquam speretur: quandoquidem cranii perterebrationem, quæ sola ei succurrere posset; nullo modo hic moliri licet, ob ossis petrosi naturam constitutionémque, isti perforationi, variis de causis, cuivis Anatomiæ perito sponte obviis, penitus ineptam: quod si ulteriùs in osse sincipitis eandem institueris, frustra ægrum excarnificabis; siquidem distantia, ac situs incommoditas, præpedient ne ullus inde ad extrahendum abscessum fructus capi queat: Medico tamen necessarius scitu hic est casus, ut si quando ei se obtulerit, possit existimationem suam tueri, noscénsque haud suæ opis rem esse, absistat vana, nihilque profutura curatione, ægrum torquere: cui hoc tamen in rebus mœstis solamen superest, quod sicuti pestem in capite circumgestat, humanis præsidiis omnino insanabilem, ita forte casu improviso, ubi Deo visum fuerit, aliquando ab eo liberabitur, id quod cuidam civi Londinensi haud ita pridem usu venisse compertum habeo.

Hic quum ad sex septemve annos ista ærumna laborasset, & plurima in Medicos, utpote in re lautissima constitutus, erogasset incassum, cum vix quisquam, ut in affectu insolenti, exploratum haberet ejus malum, plerique verò ne tenuissimam quidem ejus suspicionem animo conciperent, quodam die dum in publico obambulat, illisa est in aurem ejus lateris, in quo molestos illos ac diuturnos cruciatus perpetiebatur, grandis pila sive follis, qualibus per hiemem ac gelu, (erat ea tempestas anni) Londini aliisque Angliæ locis, in plateis ludere pueri consueverunt: Felix hic ictus suo impetu, ac capitis concussione, rupit vomicæ cystin, unde prosiliens affatim pus, viam sibi vi fecit in auris meatum, per quem copiosè ac subitò foras profluens, momento ægrum omni dolore liberavit, atque pristinæ sanitati, tot jam per annos in omne deinceps ævum desperatæ, inopinantem restituit, &

vixit

vixit postea incolumis valénsque, nullis prioris mali vestigiis relictis: quanquam cysti intus relicta, sive ea post excussum omne pus, penitus exarefacta & levissima effecta, desiit meningi molesta esse: sive ipsi sensim agglutinata, tanquam congener substantia, in unum cum ipsa corpus coaluit, sive alio quopiam modo obliterata est. *Idem ibidem cap.2.*

Observatio LVI.

Cephalæa à substantia quadam callosa in cerebro.

DIssectum fuit cadaver mulieris in Xenodochio Aquensi, In cujus cerebri substantia, prope meninges, fuit reperta quædam substantia callosa in cerebro, quæ ea vivente perpetuæ *Cephalææ* fuit occasio. *Iacobus Fontanus Pract.lib.1.cap.3.*

Observatio LVII.

§. Capitis dolor ab ossiculo duram meningem pungente, & abscessu purulento in cerebri substantia.

RVsticus phalango in palpebram superiorem oculi sinistri vulneratur, Hic ob imminentem capitis dolorem Chirurgum accedit; Die vero 1x. obiit: cranio aperto, interius orbita oculi ita erat læsa, ut ossiculum, in duram meningem dilaceratam imprimeretur: Sub tenui abscessus purulentus latitabat, &c; *Vide Tit.de Soporosis aff.ex Horstio.*

Observatio LVIII.

§. Capitis gravitas ab abscessu in anteriore cerebri parte.

MVlier aliquor diebus gravitate capitis laboravit, tandem adeo somniculosa facta ut excitari non potuerit: cranii osse sublato, abscessus in anteriori cerebri parte repertus, &c. *Vide Tit.de Soporosis affectibus, Ex Dodonao.*

Observatio LIX.

Capitis dolor, vulnus sequutus, à pure supra membranas & cerebrum effuso.

QVidem leviter vulneratus media capitis parte. Tribus post mensibus dolor capitis subortus est, loco vulneris inflicti, in quo jam ad cicatricem deducto, nihil apparuit. Secta post mortem calvaria, pus supra membranas & cerebrum apparuit. *Vide lib.4.tit. de Vulneribus.*

Observatio LX.

Capitis dolor à phlegmone ingenti intra calvariam excitata; duræ meningis inflammatione, puris copia.

MVlier in capite percutitur, relicto minimo ac contemnendo vulnere. Tertio die Dolor gravis sequitur, febris, &c. Ingens phlegmone intra calvariam inventa; Dura meninx tumens, dura, livore affecta & ingenti puris copia suffusa. *Vide tit.de vulnerib.l.4.*

Observatio LXI.

Dolor continuus à tumore juxta processum mammillarem.

POtest nasci tumor p. n. in substantia cerebri, quod contigit cuidam Damicellæ Dignensi; Ei námque juxta processum mammillarem natus erat tumor ab humore tenui, bilioso, cysti concluso, à quo dolor continuus profectus ad mortem usque comitatus est. *Iacobus Fontanus Pract.lib.1.cap.3.*

SCHOLIA.

TVmoris insignis supra callosum corpus geniti, non capitis dolorem, sed stuporem & hebetudinem præ mole sua inducentis, *Vide Exemplum Tit.de Mentis stupore.*

Observatio LXII.

Capitis dolor ab Hydatidibus obortis circa temporales arterias.

PVer præceps in caput ceciderat, inde domum delatus maximis cœpit vrgeri capitis doloribus, tandem *apoplecticus* obiit, &c. Illi circa temporales arterias hydatides repertæ quamplurimæ, quarum pars incrassatis humoribus, atheromata, pars steatomata, alia meliceridcs referebat. Vide lib. 4. tit. de vulneribus.

Observatio LXIII.

Capitis dolor à Tumore globoso in cerebro, Aqua plurima per id diffusa.

GAllus quidam dolore capitis correptus est, post cœcus, &c. evasit: Aperta calvaria invenimus cerebrum aqueo copioso humore irriguum: Prærerea Tumor seu globus quidam adfuit, glandulæ seu strumæ instar inclusus in cerebri substantia. *Vide tit. de oculorum affectibus.*

Observatio LXIV.

Capitis dolor ob tenuis meningis cum crassa concretionem.

IUveni (de quo Tract. de soporosis affectibus) Cranii superiore parte dempta, anterius sub fronte, dura mater admodum rugosa apparuit, ac si ibiâ flatu vel aqua distenta fuisset. Dura matre à crista galli utrinque juxta sinum tertium ad sinus laterales incisa, vidimus in sinistro latere sub osse syncipiris versus tempus, duram matrem tenui meningi, fere dimidii ida leri amplitudine, præter naturam intermediis fibris validissimis accretam fuisse; ob quam concretionem sævam proculdubio diu cephalagiam sustinuit. *I. Iac. Wepferus Exercit. de Apoplexia p.* 430.

Observatio LXV.

§. Capitis dolor ab abscessu in meningibus post phlegmonen suppuratam.

MEmini alium Academicum, qui post diuturnam Hemicraniam, sub futura temporali per tres septimanas, eum perpetuo & gravissime affligentem, in Apoplexiam brevi funestam incidit.

Capite aperto Phlegmon juxta locum dolentem in meningibus accreverat, à qua demum suppurata & disrupta, sanies in cerebrum decidens substantiam ejus livore & putredine affecerat. *Th. Willis Tract. 2. de Anima Brutor. cap. 2. p.* 286.

Scholia.

IN *Apoplexiam incidit, &c.*] Quanquam cephalalgia continua, (præsertim si in plures septimanas sine intermissione producatur) periculo non vacat, attamen de curatione ejus non illico desperandum est, quoniam hujus causa, utut fixa, sæpe longo remediorum usu, imo interdum sine illis, natura & tempore sanatur, utcunque in casu fere deplorato medecina quadam opus erit, ne præsens affectus in deteriorem, nempe soporosum aut velut convulsivum transeat. *Idem ibidem.*

Observatio LXVI.

Frontis dolor æstuosus, à cerebri & membranarum dispositione inflammatoria, sequuta puncturam membranarum & cerebri.

BRederus (*Vide hist. l. 4. Tit. de vulneribus*) vulneratus circa os frontis: At vero cum ictu isto cranii particula de lamina interiori omnino per meninges in cerebri substantiam transadacta esset, fieri non potuit quin paucos post dies pars læsa inflammationem pateretur, quam ob causam ingens æstus imprimisque capitis subsequebatur. *Greg. Horstius Tom. 2. l. 2. Obs.* 1.

Observ.

Observatio LXVII.

Cephalalgia à Tumore scirrhoso membranis cerebri accreto è latere Sinus tertii, Et Aqua limpida anfractus alluente.

MVlier quinquagenaria postquam per sex circiter menses gravissimo capitis dolore, sub sutura sagittali eam perpetuo fere molestante, nullísque medicamentis aut methodo cedente laborasset, tandem in *Lethargum* cum membrorum *Resolutione* partiali incidit, à quibus tamen per remedia tempestivè adhibita brevi recuperata, in cephalalgiam uti prius atrocem expergiscebatur: porro deinde intra duas vel tres septimanas in affectionem soporosam relapsa è vita discessit.

Cranio aperto è latere sinus tertii, Tumor scirrhosus tres digitos latus membranis accreverat, cujus interventu & dura meninx aliquanto spatio piæ accreverat, Et vasa sanguifera, quæ illic in sinus cavitatem dehiscere debuerunt, constipabantur: Porro Cerebri anfractus tum exteriores, tum cavitas interna, fuit aqua limpida repleta.

SCHOLIA.

EX his observatis, morbi istius invincibilis & demum lethalis causa liquido patebat, scilicet meningum fibræ maxime sensiles, partim ob solutionem continui, partimque ab humore nervoso ibidem aggesto & stagnante simúlque ab aliis affluis, cumque eo effervescentibus, continuo vellicatæ & lacessitæ, in spasmos aut distensiones dolorificas perpetuo ciebantur. Postea cum sanguis propter Tumorem istum in circuitu sat diu præpeditus, ut quoquo saltem modo pertransiret, laticem serosum (uti mos ejus est ubicumque obicem offendit) à se copiose amandaret, tandem hydrops cerebri, qui lethargi funesti causa erat, excitabatur: Casum in alio quodam huic similem me quondam per Anatomiam observasse memini. *Thomas Willis Tractatu de Anima Brutorum cap. 2. p. m. 281.*

Observatio LXVIII.

Capitis dolor à Gummatibus duræ matri inhærentibus.

NEc miranda cranii caries: In theatro enim Anatomico Patavii anno 1651. à V. C. Antonio Molinetto aperto capite rustici lue venerea inquinati, tria Gummata candida inhærebant duræ membranæ, Pia illæsa, cujus vestigia in calva corrosa erant conspicua. Talia etiam tradit Lud. Mercatus *de morbo Gall. l. 2. c. 6. Ioh. Rhodius Obs. 33. l. 1.*

SCHOLIA.

G*Vmmata*] Præduri sunt tophi, de quorum generatione videndus Fernelius cap. 5. lib. de Lue venerea: Consulendus quoque Mercatus l. c. qui exacte ejusmodi tumorum naturam & differentias persequitur; Quanquam vero doloris capitis in allato exemplo nulla fiat mentio, abfuisse tamen non verisimile est, cum cephalalgia luis soboles eis fere adscribatur: Innoxie quomodo delituerit, saltem circa generationis primordia, non video in parte eximio sensu prædita, Apud *Forestum* lib. 10. Obs. 53. Bononiæ Sartor, post cranium ablatum, grano quodam duro sub cranio latitante ablato, illico sanatus fuit. Alibi ex *Willisio* ostensum capitis dolorem pertinacem plerumque sequi ad membranarum cerebri morbos conformationis, tubercula, tumores scirrhosos, &c.

Observatio LXIX.

Cephalalgia orta ex gangræna duræ meningis, à sutura coronali usque ad frontem, excitata ab osse acuto in medio cerebro circa falcem latente.

CApitaneus obsidioni civitatis intentus, aphonus ex equo repente cecidit: an ex vehementi transeuntis prope caput tormentarii globi boatu, (ut referebat) an ex timore, non interpono meum judicium; tandem ad se rediens, semper de dolore obtuso capitis & aurium tinnitu conquerebatur: Post sextum annum *Herculeo morbo* præventus, irritis omnibus auxiliis, exuvias victori dedit.

Aperto capite, dura meninx à sutura coronali usque ad frontem, gangrena fuit detenta, & in medio cerebro per falcetam dissecto, latuit sat magnum os, ad instar lapidis stellati acutum, quod suo acumine membranæ inflammationi atque corruptioni dedit occasionem, nullo animadverso signo quondam disrupti cranii, aut cicatricis relictæ: An à nativitate cum crescente cranio creverit; An postcasum tantum suæ generationis contraxerit

principia,

principia, pro nunc aliis disputandum relinquo. *Ant. de Pozzis in miscellis curiosis Ann.* I V. *Observ.* 35.

Observatio LXX.

Capitis dolor ob tumorem & elevationem duræ meningis; Arteriarum ejus repletionem: Tenuis crassitiem; Serum copiosum per cerebrum diffusum, &c.

VRsula Pulen Frizen sanguineophlegmatica, circa 37. ætatis annum iterum gravida, diu continuos eósque sævissimos capitis dolores passa est cum vertigine: 4°. mense conceptionis mane è lecto surrexit, humi sedit, ac caput manibus suffulciens, de consueto capitis dolore conquesta est, atque malum quoddam gravissimum sibi imminere prædixit, &c.

Mortuæ remota cranii olla, dura meninx tumida & elata erat ac si flatibus distenderetur, ejúsque arteriæ sanguine turgidæ: Sublata dura meninge, tenuis ita omnes anfractus colligavit & æquavit, ut tota cerebri superficies lævis & æqualis apparuerit, crassiorque debito fuerit: Ista saucia, ex omnibus anfractibus, tam dextri quam sinistri lateris, copiose serum emanavit: vasa sanguifera tenuis meningis ubique majora & sanguine pleniora, &c. *Vide histor integram Tit. de Soporosis affectibus ex I. Iac. Wepferi Observ. de Apoplexia XV.*

Scholia.

CEphalalgia sævissima, cum vertigine juncta, circa principium cooceptionis mense Ianv. 1661. iocipiens, & post fœnisecium 1662. perdurans, causam vehementem stabilémque, quæ meninges, solas doloris capaces, afflixerit, simúlqoe spirituum animalium motum aliquomodo in cursu suo impedierit, adfuisse annuit: Quænam vero illa fuerit, dubium est: meningem tenuem multa à longo tempore passam fuisse, ejus insolita crassities significat, eóque magis quia anfractuum superficiem æquavit, lævemq; & planam primo intuitu sectio ostentavit: Sero sub illa cootento dolor attribui non potest, quamvis enim post obitum multum seri intra anfractus sub illa post obiium repertum fuerit, attamen cephalalgiam nullam, vel certe oon tam vehementem ab autumno 1662. ad Febru. 1664. effecit, quantam antea pluribus mensibus pertulit. Flatus meninges quandoque disteodere ex hac sectiooe constitit, nam dura meninx tumida & quasi inflata, & forte quoque tenuis meoinx à cerebro avulsa fuit, unde superficies planior à nobis visa: Verum flatus nec continuum nec tam durabilem dolorem excitassent: Mucus croceus tres ventriculos & plexum choroideum tingens, itidem causari nequit, cum pridem sublata cephalalgia & vertigine perstiterit, nec forte tantos cruciatus gignere valuisset: Ichorem subcruentum recenter extillasse arbitror, cum illum in aliis delirantibus, & febri continua defunctis his in locis repererim: Sanguioem in arteriis vtriusq; meningis Doloris capitis & vertiginis authorem fuisse, tum imprimis venæ sectio crebra, qua copia & fervor imminuebatur, verè scilicet, æstate & autumno, singulis mensibus, & hyeme alternis mensibus largior instituta cum emolumento, doloris scilicet mitigatione & vertigiois ablatione probat, tum in cadavere vestigia in utraque meninge indigitant, nam vasa sanguifera ampliora uidebantur: Effecit autem dolorem dum in vasis copiose stagnans oh cursum liberum, ad sinum præcipue tertium præpeditum, membranas exquisito sensu præditas nimium distendit, intusque medullosam substantiam aliquantulum coarctavit simulque vertiginem peperit. Quia in corde pituitosa corpora, quæ ramos longius protrudetunt, reperiimus, forte quoque tale, vel simile quodpiam ex lacticiniis, (quibus ordinariè vescebatur) progenitum, in sinubus impedimentum latuit, nisi demum hæc oh cachexiam, post largas sanguinis profusiones in corde nata velimus, cum talia plerumque in cachecticis inveniantur: Sanguinem copiose cumulavit ob lautiorem victum & vitam sedentariam, oam incolæ horum montium maximam partem fila trahendo traducunt, & in hypocaustis præfervidis cómorantibus sanguis incenditur, attenuatur & ampliatur, unde vasa nimium dilatata instar aneurismatis, vix ad pristinam gracilitaté redeunt & pertinacis mali causa fiunt: Sanguinis abundantiam auxit mensium suppressio post conceptionem. *Idem ibidem.*

Observatio LXXI.

Capitis dolor à Tumore scirrhoso Piæ matris, Ichore inter meninges & cerebrum.

AMedeus X L. annos natus, biennio variis per intervalla morbis, Dolore capitis, Ictero &c. afficitur; Mortui dura matre detracta, Tumor scirrhosus & latus in pia matre ad sinistram falcis partem repertus: Hæc fuit causa doloris capitis *qui totum biennium perseverarat*: Inter meninges & cerebrum ichor multus: Vide histor. l. 3. Tit. de cachexia: *Fabritius Hild. cent.* 1. *Observ.* 71.

Scholia.

Q*Ui totum biennium perseverarat*] Cephalalgia Habitualis aut Continua est aut Intermittens, Interdum accidit quempiam dolore capitis Continuo, per plures scilicet dies aut menses protogato, atque parum aut nihil, nisi cum somnus urget, intermitteote affligi; quo in casu supponimus nonmodo causam procatarcticam,

tarcticam, sed & conjunctam alicubi fixam esse & constantem: Præterquam enim quod partes affectæ, aut quæ subinde affici solent, sint debiles, & liquor earum irriguus, utpote depravatus, stagnare, aut cum aliis humoribus effervescere aptus fuerit; insuper in illis quædam solutio continui, nempe inflammatio, erysipelas, abscessus, tumor scirrhosus, aut alius cujusdam generis excitatur non raro, circa quem dum humores diversimodi concurrunt & aggeruntur, propter fibras nervas continuo vellicatus, dolores fere perpetui oriuntur, Hujusmodi cephalalgiæ non raro in affectus soporosos & tandem lethales terminantur: nam cum plurium ab hisce affectib. defunctorum capita aperuerim, signa sive vestigia prædictas ejusmodi causas morbificas declarantia apparebant, *Thomas Willis de Anima Brut. part. 2. cap. 1. p. 261.*

Observatio LXXII.

Capitis dolor à coalitu meningum, Sanguinis liberum excursum præpediente.

Defunctorum capita, qui dum in vivis agerent cephalalgiæ miserrimæ erant obnoxii, aliquoties aperui, in quibus juxta sinum longitudinalem, ubi dolorum sedes erat, pia ac interior meninx duræ ac exteriori, per aliquod spatium, sæpe duos digitos latum, accrescebat, & coalitione sua rumorem asperum & inæqualem excitaverat, in quo vasorum oscula ita penitus obserabantur, ut sanguini, licet plurimum ebullienti, in sinum propinquum nullus aditus relinqueretur: *Willis Cerebri Anat. cap. 9.*

Scholia.

Cephalalgia] Cephalalgias quæ propter piæ matris labem eveniunt, excitari censemus in quantum hæc à sanguine supra modum ebulliente, ejusque poros irruente, continue solutionem patitur, adeoque in spasmos leviores contrahitur. *Idem Ibidem.*

In Sinum propinquum &c.] Vasa duram meningem perreptantia aut Arteriæ sunt, quæ sanguinem adducunt: aut Venæ, quæ sanguinem illinc, ac à toto capite interiore superfluum excipiunt, ad cor revehendum: Quatuor autem venas, aut vasa venosa insignia continet, in quæ veluti alveos arteriarum, toti cerebro inservientium, rivuli omnes decurrunt; Nempe in hac meninge quatuor insignes cavitates, vulgo Sinus vocatæ, notantur, eo modo dispositæ, ut velut promptuaria in diversis locis constituta, sanguinem è qualibet cerebri regione & angulo reducendum excipiant: Arteriarum ergo officium cùm sit sanguinem nutritium cum vitali spiritu, mensura, numero & pondere justo distribuere, Excrementa sanguinis debito modo suis offerre emissariis, superfluumque sanguinem cum residuis excrementis, humorosis vel vaporosis, revehendum committere venis, Eo si funguntur, omnia rectè procedunt: circulatione hac impedita, sanguis meningibus impactus qui manet, doloris capitis differentias, ceu corpus umbram, post se trahit: Impeditur autem cum à sinu in sinum sanguinis excursus liber non est, quod in proclivi est ab hac meningum coalitione.

Observatio LXXIII.

Capitis dolor ab inflammatis cerebri membranis, Abscessu in parte cerebri Sinistra; cum Suturarum in cranio defectu.

Ornatissima Matrona Elizabetha Erot, Uxor Johannis Norry Horologiopæi Lugdunensis, annos nata XXIII. Eusarca, bonæ formæ, staturæ commodæ, crine subflavo densissimo, leni animo, &c. Nonum tertiæ suæ graviditatis mensem paucis abhinc diebus ingressa, immani capitis dolore, eoque ejulabundo premi cæpit, circa ultimos mensis Novembris dies, hujusce anni 1673. Quo nomine ad ipsam accersitus fui postrid. Kl. Decembr. St. N. Accedens mitè inquietam ac plangentem mulierculam offendo quanquam ἀπύρετον. Dumque in causam & sedem tantorum dolorum inquiro, tum ex ipsa, tum ex adstantibus accipio, à multo tempore cephalalgia vexari solitam, nunquam tamen tam gravi quàm impræsentiarum, imò pathos hujusmodi σύντροφον ϗ συνεχές ipsi fuisse, à septimo vel octavo ætatis anno, quo Variolis fuerat conflictata: à quo etiam tempore auris sinistra ipsi purulentam materiam perpetuo hactenus eructarat, quæ nunc longè parciùs quàm soleret, effluebat. Percontatus qua parte præcipuè doliraret caput, medium sincipitii verticem manu designabat, quam partem astantium palmis vehementer comprimi avebat in doloris solatium. Infuso enemate, cùm alvus esset astricta, missoque ex brachio sinistro sanguine longè corruptissimo, necnon fotu lactis tepentis supra caput instituto, detonso priùs capillitio, injectione item in aurem sinistram detergente præscripta, tentavi dolorem placare. Die septima mensis iterum vocor, video dolores non modo non remisisse, sed increvisse, & mulierem tremulo brachiorum motu σπασμώδης aliquid pati: denuò itaque & enema repeto, & è brachio missionem cruoris, qui corruptissimus apparuit, æquè ac præcedens. Postridie partus dolores invadunt, & circa sextam matutinam

puellum sanum ac vegetum feliciter enititur. Tunc verò spes affulgebat plerisque omnibus, dolores capitis per lochiorum effluxum conquieturos, ideoque totum negotium Naturæ magisterio relinquendum. Verumtamen die Decembr. XVI. & XVIII. accedens, pessimè solitis doloribus capitis confectam video, cum motibus illis utriusque brachii convulsivorum æmulis. Infuso enemate, Carapl. de mica panis impero capiti super imponi, deinde Catapl. Vigonis ad commotionem cerebri. Sed artem atque naturam vincente dolorum acerbitate, occubuit tandem repentè optima fæmina, die 19. ejusdem mensis circa septimam matutinam.

Funesta hujusmodi catastrophe ad investigandam mali causam nos excitavit, quam Cerebri abscessum conjectabamur. Quapropter sub vesperam cadaver apertum fuit, & primo quidem Caput. Cranii ergo fornice remoto, quem ἄῤῥαφον totum deprehendimus, ambo Cerebri omenta inflammata conspicati sumus, quibus incisis, abscessum statim deteximus, in parte sinistra Cerebri stabulantem, peculiari quidem folliculo involutum, sed quem paulo ante sponte ruptum subitæ necis causam fuisse judicavimus. Processum auricularem ossis petrosi, intra cranii cavitarem conspicuum, dura meninge adhuc tectum, ea remota observavimus sublividum ac cariosum, ira ut specilli cuspide tactum in pulverem nullo negotio comminueretur: Quod ad truncum corporis, nihil in ipso desideratum: Hepar amplissimum erat, Lien parvus, Pulmones ac Renes inculpati, Cor maximum, quale nunquam hactenus nobis visum: Uterus crassus tres pollices transversos circa fundum, & sanguine adhuc turgidulus, dum incideretur apparuit: qua vero parte versus orificium internum tendebat dissectus, candidiorem & αἱμόδαχρον substantiam exhibuit. *Ex communicatione benevola Clarissimi & Excell. D. D. Car. Sponis, Regis consiliarii, Vice Decani Facultatis Medicæ Lugdunensis.* &c.

S C H O L I A.

P*ercontatus qua parte præcipue dolitaret &c.*] Contingit nonnunquam ut diffuso per totum caput dolose διαγνώσεως τεκμαρτῆς vacillet, neque adeo exacte dignoscere valeamus inquonam loco stabuletur humor morbificus: Id tali conjectura investigandum: deraso capillitio capiti toti admoveatur cataplasma: hoc post aliquod tempus ablatum, qua parte magis exsiccatum apparebit, ibi latitare causam morbificam ostendet.

Dum in causam & sedem tantorum dolorum inquiro] Ad causarum cognitionem ut facilius deveniamus, duo primum contemplanda sunt, id vid. In quod dolor incider, & quod illum inducit: Ille igitur vel per universum caput spatsus est, vel ejus aliquam tantum partem affligit, eaque vel Interna vel Externa est, Internas voco membranas aut cerebri substantiam, vel venas, arterias, nervos: quarum aliæ sentiendi acumine magis, quædam minus præstant: quæ exquisitus sentiunt, meninges & nervos esse non est dubium, indeque doloris molestias vehementius percipere: Sed de arteriis, venis & cerebri substantia non adeo manifestum, cum gravem & obtusum dolorem tantum, qui partibus imbecillo sensu præditis accidere consuevit, persentiant: Neque enim iis partibus sensum omnino detrahere convenit, cum Galenus lib. k. τόπους venas & arterias, inter eas quæ doloris injurias sentiunt, enumeret, & de arteriis plane id prænuntiet: l. de Tumor. & cap. 3. de loc. aff. substantiam cerebri sensu carere dixit, quod de exactiore intelligendum censemus: Quod enim illi sentiendi quædam vis insit, experientia demonstrat in his qui in capite vulnus acceperunt, quibus per ipsum vulnus ad cerebri medium usque frigoris sensus pervasit: Sed quamvis hæ partes ita se habeant, connexio & consensus illarum inter se, propter quem vix aliquam læsionem sine alterius offensione possunt accipere; efficit ut ex doloris specie & vehementia, non satis perspecte de doloris situ & parte primo dolente possit judicari: Quis enim ex doloris gravitate substantiam cerebri tantum dolere, aut venas ipsas, affirmare audeat & recte possit? Quamvis gravitas, quæ in dolore est, substantiæ cerebri potius quam meningum dolorem demonstret, cerebri enim dolor cum ponderis cujuspiam specie gravis est; meningum autem pungens & acutus, ossium vero membranarum contundens & profundus est: Arteriarum dolor à venarum dolore proprietate sua & discrimine distinguitur, quod arteriarum, aut partium arteriis vicinarum, cum pulsatione fit, quæ illis propria est, venarum vero minime: Qui vero à nervis proficiscitur, vehementia cum meningibus, ut sensus acumine & præstantia convenit cum iisdem, sed hac nota discernitur quod quid convulsioni simile referat: atque etiam cum nervosa quædam pars cerebri afficitur, ejus affectus aliquod sensuum externorum organum particeps per consensum affici necesse est: ut si pars ea à qua prima & secunda nervorum conjugatio, aut nervus qui ad oculos sentiendi facultatem defert, ortum trahit, noxam subierit, oculis illis illa communicabitur: Si ea porro quæ tertiam & septimam producit, doleat, linguam in consensum suum trahet, quæ cum laxam & raram substantiam habeat, nullum ex distensione aut laxitate dolorem concipit: Eadem est & reliquarum conjugationum ratio, quarum quarta si patiatur, affectum suum per nares transmittit ad palatum, quinta ad aures, sexta autem ad os ventriculi: Dolor vero qui externas capitis partes exercet, aut in cute, aut in pericranio situm habet; Uterque ab interno dignoscitur, quod tactu deprehenditur pressuque capitis exacuitur, Interior vero minime, in quo etiam pili non erigi ut in externo videntur &c. *Rondeletius practic. lib. 1. cap. 5. De distinctione doloris interni ab externo vide Notas ad cap. 30.*

Spes affulgebat dolores capitis per lochiorum effluxum conquieturos] Ab utero pendere dolorem capitis demonstrant menses suppressi, semen, aut aliud in illo computrescens, vel circa illam partem humorum conturbatio: Raro enim ex peculiari cujuspiam partis consensu

sensu quam ventriculi aut uteri dolet caput: Nulla enim omnium capite inferiorum pars est quæ magis & evidentius cum cerebro consensum habeat, quam ventriculus per nervos sextæ conjugationis, & uterus per spinalem medullam, cui robustissimis tendonibus & ligamentis alligatus est; unde fiunt ab iis solis dolor ad cerebrum, sola condolentiæ ratione, nulla interveniente materia perveniat, cum uterque ab acrimonia humorum vellicatur & pungitur, aut multitudine sola distenditur: Quare licet non raro per aliarum partium affectus, ut lienis, jecoris & septi transversi caput in consensum adducatur, maxime si inflammationem patiantur, non tamen id nisi communis societatis quam totum corpus habet, ratione & materia intercedente, sicque per venas & arterias materia sursum transmittitur. In quo facilius id per venam cavam præstat Jecur, & Lien per arteriam magnam, sed cum alium nullum aditum quam per hos ductus ad cerebrum habeant, non videtur, qui ex eo potest excitari dolor, causam magis à mittente parte quam à recipientium imbecillitate obtinere, nec unam potius quam aliam capitis partem obsidere debere: Cum enim vena cava, arteriaque magna tantum juxta jugulum dividantur, dextramque & sinistram arteriam & venam in caput mittant, quæ ratio est cur quod à Jecore & Liene demandatur per illam potius quam per alteram ad caput perveniat, & in dextra potius quam sinistra dolorem stabilire debeat? Quod enim de rectitudine objicitur, vim in doloribus qui à materia per viam communem, & per arterias & venas fiunt, nullam habet: At in his qui per partium continuitatem & colligationem ab una in alteram transeunt, verum esse posse non inficiamur: Quod si hæc distinctio recipienda non sit, cur rectitudinis jure dolores omnes qui propter uteri societatem fiunt, non in occipite semper potius quam sincipite, ut Hippocr. & Galenus voluerunt, percipi debent, cum Galenus in hac re his qui afflictis tum lumborum tum prorsus spinæ, posteriori cerebro rectitudinem quadrare affirmant, non assentiatur? Quare dolori qui ex consortio Jecoris & lienis in capite suboritur, non dextra potius quam sinistra, nec alia pars assignanda est præter anteriorem: In qua cum omnis materia, sive vapores, vel quæcunque fuerit, qui à partibus inferioribus sursum defertur, recipiatur, doloris merito per consensum communem totius corporis, & per materiam procreati sedes & nota existit: Id Galenus comm. 1. in 6. Epid. demonstrare conatur, Ex putrescente, *inquit*, sanguine febres accenduntur, quæ plurium vaporum copiam ad caput mittunt, à quibus cum repleatur, dolores in sincipite molestiam inferentes exoriuntur, eo quod vapores illi calidi per arterias ad caput sursum ferantur, quas ex colli appellatione utrinque sinciput recta ascendentes cernere licet: (Eo loco autem Galenus quare ab uteri affectibus caput repleatur, & cur inter alias partes sinciput magis doleat, ostendit tribus adductis rationibus, quas vide Scholio 3. ad cap. 28.) Cum autem magnitudine æqualia fuerint pathemata, partes quæ natura sensu magis participant, sentiunt magis, quæ vero magis sentiunt, iis causæ dolorificæ molestæ magis: Ob eas itaque causas concludit in sincipite dolores existere: Ex eo vero quod pars posterior capitis frequentioribus evidentioribusque venis est magis conspicua dolorem firmari in ea potius debere quam in anteriore, non est quod quis contendat didicimus enim ex Anatome ramos venarum in occipite latiores esse, anterius vero exiliores, quod ab illa in hanc partem ferantur & desinant: Hoc tamen fieri intelligimus cum nulla pars capitis altera magis imbecilla est aut injuriis opportuna, quæ enim aut ab initio, aut ex casu, vel aliqua læsione talem conditionem sortita est, in eam fluxiones & humorum decubitus fieri consueverunt: Nec solum qui per consensum, verum etiam qui primario cerebri affectu fit dolor, in anteriore frequentius quam posteriore sentitur, præsertim cum à materia pituitosa, aut excrementis in capite collectis excitatus est: solent enim illa in anteriore magis quam posteriore cumulari, ut ostendunt meatus per quos expurgatur, ut nares & palati foramina in illa parte à natura constituta: Ex quibus abunde demonstratum esse arbitror posteriorem capitis partem omnibus prorsus doloribus minus esse obnoxiam quam priorem, nisi ab utero proveniant, quibus ab eam causam id proprii inest propter peculiarem illius partis & uteri societatem cum cerebro per spinalem medullam, ut in occipite sæviant & molestiæ initium faciant, dummodo non per fumos & vapores ab utero transmissos, sed per solam condolentiam, ut à ventriculo morso aut vellicato fieri antea docuimus, caput afficiatur: Iisdem enim modis uterus cerebrum, quibus & ventriculus in consensum trahit. *Rondeletius method. lib. 1. cap. 5.*

Per locatorum effluxum conquieturos &c.]De doloribus cap. per consensum ab utero, stomacho, liene &c. vid. Not. ad Obs. 14. *ventriculum humor. corrupta*, Ex Cl. *Willis*.

Observatio LXXIV.

Capitis dolor à membranarum phlegmone post casum.

Virgo cum capite in postem incidisset, vulnusculum in capite contraxit, quod neglexit, IV. die capitis gravitate correpta est; VI. obiit: Aperto capite, sanguinem sub cranio collectum, & cerebri membranas inflammatione correptas invenimus. *Vide hist. lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

Observatio LXXV.

Capitis dolor à sero flavo represso Tineam prius excitante, unde cerebri & membranarum corruptio.

Capitis doloris causæ sunt (quamvis hi casus sint rariores) abscessus & tophi Gallici, & caries ossium: Habui proximo anno Monachum ex S. Iustina, qui laborabat per decem annos capitis dolore, & singulis annis ultra tres libras usus est Philonii ad dolorem

leniendum: Erat autem dolor ex tali causa, nam *per terebrationem* inveniebatur caput plurima pituita refertum, & os corruptum, tandem obiit: Quod ipsum etiam, dum essem junior, vidi in quadam muliere, cui substantia cerebri plane erat corrupta ex multis lotionibus, cum *laboraret tinea*.

Aperui illam cum D. Tiberio, & invenimus in parte sinistra materiam cum aqua flava, & membrana erat corrupta. *Herc. Saxonia Panthei lib. 1. cap. 2.*

SCHOLIA.

LOtionibus tandem sanitati restitutam] An curari debeant achores non immerito quæritur? *Hippocr.* enim lib. de morbo Sacro scriptum reliquit infantes, si ipsis ulcera in capitibus, vel circa aures, vel in reliquo corpore excitentur, liberari ab Epilepsia. *Galenus* 1. de compos. medic. s. l. cap. 8. salsum quid & nitrosum in se continere cum humorem ait, qui & subdito cranio vim inferat. Revera nisi corpus ante exactissime perpurgatum sit, Aut malum sit topicum, fomentum à toto non suscipiens, (quandoquidem & cutis & habitus corporis suus habent morbos, aliunde non pendentes) Aut si totum cacochymicum sit, vix suscipienda curatio aliter quam per derivantia aut revellentia, præsertim fonticulos in brachiis, aut potius in dorso: Ejusmodi namque eruptiones sunt de genere abscessuum quos curari vetat Hippocr. 6. Epid. sect. 3. quia aliorum affectuum medela sunt, sicut fistulæ & hæmorrhoidum fluxus, à quibus multi, *ait*, intempestive curati, perniciosa perpressi sunt.

Per terebrationem inveniebatur caput plurima pituita refertum] Scilicet inter cranium & pericranium, quæ vel mora putredinem, acrimoniam & corrodendi os subditum vim acquisivit, vel insita malignitate donata, sit, qualis tineam excitat: Eo vero in spatio diu circumfertur aliquando humor gravitate sola molestus: Exemplum habetur apud C. Pisonem sect. 2. parte 1. cap. 1. de morbis ab illuvie serosa, Præfectus, *inquit*, hortis basilicis deploravit apud me suam ærumnosam vitam, ob pertinacem insomniam, quam gravis capitis dolor ei annum jam vertentem intulisset, qui tactu exacerbaretur & noctu ingravesceret. Cum caput contrectassem, ac stagnantem sub cute humorem deprehendissem, ac virum ab omni inhonesti morbi labe alienum nossem; temperies vero ejus atrabilaris, vitáque perpetuæ apricationi exposita ob oculos obversarentur, tum sane humorem, tumoris illius continentem causam, aquosum illum quidem, sed acri & bilioso perfusum esse ichore, qui insomniam dolorémque induceret sum suspicatus: Actutum postico occipiti cauterium inuri curo: dictum factum, aqua virore quodam insigni, & bili prasinæ simi imo ubertim per plures dies emanante, ab affectu liber evasit.

§. 2. Mulierem Tinea alias tentatam, ac frequentibus quibusdam capitis lotionibus tandem sanitati restitutam, in capitis dolorem febrémque continuam incidisse, ad illam vocatus minime mirum esse dixi: Cum vero nullis prorsus vel revulsoriis vel derivatoriis & vacuantibus cederent, sed tandem ægram post dies xxx. ad internecionem duxissent, sublato cranio media pars totius cerebri cum membranis (erat autem dextra) putrida prorsus inventa est, ichore citrinio referta, urinam rectè dixisses. *Idem Prælection. Practic. p. 1. cap. 1.*

OBSERVATIO LXXVI.

§. 1 *Meningum Sideratio sequuta diuturnos dolores.*

OBservarunt primarii Medici post diuturnos capitis dolores Syderationem meningum ipsius cerebri evenisse *Ballonius Hist. 4. lib. 2. consil.*

SCHOLIA.

Σφακελισμὸς Cerebrum occupat præeunte fere inflammatione. Id vero si illi accidat, potiori jure membranis, per quas numerosa vasa decurrunt, ab iis in illud expansa: quarum ratione dolet, ipsum per se sensus expers: Adsunt vero dolores capitis, (quos aut hæmorrhagia, aut puris excretio solvit, aut per aures aut nares, si frontem aut tempora occupent,) cum pus in cerebro, aut circum membranas adest, vel quod sit inflammatio, vel intemperies: hinc fieri potest ut pars livescat & ita sideretur: quod & lateri purulento evenit ut sit livens, syderatum, βλητὸν; Porrò, non aliunde τὸ βλητὸν petitur quam à successcentia humorum malorum, quorum excretione cerebrum, ejusque membranæ, fit immune ab omni affectione: Videatur partic. 15. l. 3. Progn. Quibus post dolores capitis sanguis aut pus non eruperit, lata in cerebrum materia, moriuntur *modo Apoplectico.*

§. 2. Tenuis meninx nigricans reperta post diuturnum capitis dolorem. Continuis & gravibus capitis doloribus affligebatur vir xxx. annorum per annum dimidium: Post obitum meninx tenuis nigricans, tum in superficie, tum inter anfractus corticis apparebat. *Rolfinkius Tract. de Dol. cap.*

Observatio LXXVII.

Capitis dolor ad occiput & spinam protensus, à meningum inflammatione, quam sequuta sideratio.

Quidam natus annos 30. sæpius in dies ebrius, cùm à forensi tabula alapa vapulasset, pacem cum illo initurus in multam noctem vino Hispano saburratus, sævissima cephalalgia, *cujus dolor etiam occiput spinamque* occupabat, cum omnium sensuum dejectione corripitur: ab amico, in cujus domum pro semi mortuo delatus erat, sub merinoctium vocatus, cum viderem assidue exilientem, corpus corybantis instar, & pedes maxime manúsque jactantem, nec verbulum, etsi aciculis à me premererur titillaretúrque, proferre valentem, dico videri mihi cerebri sphacelo correptum: nam aliquot ante diebus nunquam sobrius, convitiis verberibusque combibones plerosque male mulctarat: Acutissime febriebat, & tamen *potum omnem respuebat*, validísque manibus, dum vires tulerunt, à labiis admota cymbia amoliebatur: rubebat facies cum tumore: rubebant & oculi, quorum fixo obtutu conspectos phanatici instar terrebat; Præscripto, quando aliud non licebat, clystere validissimo, ad lectum redii, mane *quietissimum inveni*, movendi scil. vi per languorem abolita: Silentium tantum, vt vulsa barba, punctáque acu jaure, vocem nullam ederet, abolito nimirum omni sensu: Cùm venæ sectionem vires non permitterent, cucurbitulæ applicitæ, admota quæ ratio dictabat, sed invita Hygieja omnia, die enim tertio ebriam efflavit animam.

Amicis eum qui alapam dederat in jus vocantibus, à magistratu caput [eùm cerebrum sphacelo correptum assererem] aperire jussi: Invenimus *meningas valde lividas* omninóque syderatas; quas cum Iudices mortis causam dedisse, húncque sphacelum non alapæ, sed jugi ebrietati, quæ inflammationem cerebri conciverit, tribuendum Medici crederent, ulterius itum non est: fœtore maximo nasos omnium in alia omnia trahente. *H. ab Heers Observat. Med. xvij.*

SCHOLIA.

Potum respuebat.] Inter Phreniridis signa sitis absentia, præsentibus causis suiferis, recensetur: ægrotat scilicet mens & spiritus animales læso cerebro, ad os supernum ventriculi non diffuoduntur: Exactam hujus morbi διαγνωσιν vide apud P. Salium Diversum, de affect. partic. cap. 1.

Sæpius in dies ebrius] Cephalalgiæ causæ Evidentes conjunctas excitant, inque actus seu afficiendi rationes dolorificas cient: Sunt autem varii generis, & diversi modi operationis: quæcunque nempe res 1. aut materiam morbificam aliunde in partem affectam transferre, Aut 2. illam in ea prius hospitantem commovere aptæ sunt, Aut 3. fibris ipsis in spasmos dolorificos prædispositis, affectionem istam è longinquo & aliarum partium consensu imprimunt, ad hunc censum pertinent: Quoad prius, sanguis, ejusque inquilini humores, nempe serosus, nutritius, nec non recrementa biliosa, acida, ac alias vitiosa, variis de causis commoveri, inque capitis membranas transferri apta sunt; multaque exterius accidunt, videlicet aëris ac anni mutationes, æstus, frigoris aut madoris excessus, lautus victus, vini potus, balneum, Venus immodica, passiones violentæ, &c. illud passim efficiunt: Porro humores isti interdum sponte turgescunt, & sine causa externa, aut alias evidenti, commoti se in caput proripiunt, quo ubi advenerint, sibi isque prius indispositis jam insederint, licet causæ conjunctæ partem constituunt, ipsi tamen cumprimum in motu sive fluore sunt, causæ evidentis rationem subeunt, Quare cum prius explicavimus quo ritu sanguis, quæque in eo hospitantur, ad membranas affectas delata cephalalgias concitant, videndum quibus modis, & ob quas occasiones iidem humores commoveri, inque membranas corripi soleut. Et 1°. sanguis sua sponte, & ob intestinos particularum ejus motus & colluctationes subinde effervescens, capiti molestias impertit, nec tantum in febrium paroxysmis, ast insuper sine causa evidenti, aut morbi suspicione, turgescentiæ ejus crebræ ac vagæ contingunt, quas in aliis vix perceptibiles, cephalalgiæ obnoxii satis advertunt ac luunt: Nec solum è proprio penu sanguis capiti noxam immittit, sed eam aliunde suscipiens illuc defert: Sæpenumero cruor è stomacho, liene, mesenterio, hepate, utero, aliisve partibus aut visceribus materiam incongruam, aut sibi, aut nervoso generi infestam suscipit, quam brevi postea ut extrudat effervescens, membranis capitis suffundit, adeóque cephalalgiam, vulgo dictam sympatheticam producit, cujusmodi affectus ab aliis partibus transmissio ad caput, etiam alio interdum modo contingit, uti dicetur: Cum massa sanguinis a sero abundat, nonnunquam mere plenitudine ad illud excernendum excitatur, quod in capitis membranas decumbens, dolorum paroxysmos ciet: 3. In cruoris sinu prout serum, ita & succus nutritius, h. e. recens chymus ex alimentis confectus hospitatur, ac una circulatus, si semicoctus aut depravatus, vellicationes dolorificas ciet. 4. Restat adhuc aliud causarum evidentium genus, cum propter spasmos in partibus aliis inceptos, cephalalgiæ succedunt, De quibus omnibus, aliis locis. *Willis.*

Dolor occiput spinamq.] A repletione Sinum lateralium dictorum, alias Posteriorum & Descendentium sub suturæ lambdoideæ ductu sitorum: oriuntur utrinque unus in posteriori occipitis sede, unus dexter alter sinister dictus, ad latus foraminis occipitis, per quod spinalis medulla transit, cranio semper attensi. *Rolfinkius Dissectat. Anat. p. 998.*

Dolor occiput] Occipitis dolor causam sæpe agnoscit

cutis capitis inibi eximiam crassitiem, eoque nomine interiorum exhalationibus minus per viam, quæ coercitæ diutius, ubi ad naturam redierint, distendendo dolorem inferunt, à vulgo etinalem dictum, qui sæpe ἀρθριτικὸς esse arthritidis solet: hoc enim ex fonte, *Fernelio*, supervacui humores per summa corporis sub cute, iter sibi aditumque molientes ad arctum compagines scaturiunt.

Observatio LXXVIII.

Capitis dolor à phlegmone cerebri partem posticam obsidente, subsequente sphacelo.

NObil. juvenis annos natus 37. sub cane ingravissimum & acutissimum dolorem capitis incidit, *qui ad posteriora* & latus sinistrum magis porrigebatur; aderat *obscura & levissima febris*, sensuum vigor, gustus præcipuè: cùm his nihilominus sitis ingens & vigiliæ perpetuæ: *frons* nihil incaluit, caput parùm, ex tactu licet duro, non dolebat: appositis ad frontem manuum una, ad sinciput altera, *cerebrum intus concuti ac convelli* sentiebatur: ac *caput* universum *involuntariè subsiliebat: urina in principio crassa & alba*: Quibus animadversis, phlegmonem in cerebro metuentes, vel erysipelas, sanguinem mitti &c. jussimus: 4. morbi die, in linguæ latere dextro erupit tuberculum, quod durum & cavum & sine sensu ulcerosum deprehensum est, carcinoma scil. Septima sub vesperam pauluium deliravit, mox sudor in facie primum, deinde per totum corpus copiosus obortus est, ita ut veram & perfectam crisim adfore speraremus: Dum amoventur stragula & sudor abstergitur, illum fermè resolutum invenimus & continuò delirantem: *Vires quæ ante sudorem* fuerant prævalidæ, omnino fractæ percipiuntur, atque in eo statu nocte tota usque ad horam 8. diei IX. matutinam perstitit, garrulus supra modum & insipiens, & immemor omnium quæ sibi in morbo contigerant vel facta fuerant: Circa X. recipiscere visus est, quorundam reminisci, & sic spes animis addita fuisset, ni pulsus convulsivus, artuumque tremor cerebrum pessimè affici indicassent: In procinctu urinæ excretio copiosissima, quæ rubra & igneo splendore coruscabat: Simili hora, qua pridie sub vesperam, rursus ægrotantem invasit delirium, in eo pejus, quod cùm rursus vires constarent factus phreniticus, adstantes summo terrore profligabat: Nona matutina iterum resipuit usque ad vesperam, sub quam tumor exortus est in cervice, pomi mediocris magnitudine, non dolorosus neque à cute diversi coloris, nec minus delirium juvenem occupavit cum manuum motu convulsivo; die X. omnia similiter se habuerunt: Sub finem XI. convulsus moritur.

Cadavere dissecto, cæteræ corporis partes inculpatæ repertæ sunt præter cerebrum: aperta quippe calvaria magna copia sanguinis nigerrimi, etsi diluti, illico affluxit, intactis adhuc meningibus, imo ossibus vix diductis ad serræ capedinem; qui quidem sanguis inter calvam & membranas effusus ponderis lib. ij. vel pluris æstimabatur: Ubi detectæ sunt cerebri tunicæ, mox universum venulis nigro torridoque sanguine turgentibus conspersæ apparuerunt: Pars autem posterior duorum digitorum latitudine, longitudine quatuor, ubi torcularis sedes definitur, non solum nigricans, sed prætereа membranæ puniceo colore & gangræna correptæ visæ sunt: In qua parte dum scalpellum adigi jussimus, protinus inde materia purulenta ad unc. VI. cum fœtore emanavit: Novacula altius adacta, tota fere basis cerebri, imprimis cerebellum, & ea pars spinalis medullæ quæ primis vertebris excipitur, & super qua tumor apparuerat, sphacelo similiter correptæ sunt inventæ: meninges verò partis sinistræ ulcusculis exesæ, per quæ sanguinem sub calvam effluxisse verisimile est:

Scholia.

EX quibus collige causam doloris illius acutissimi, vigiliarum, delirii & convulsionum fuisse solutionem continui in cerebri parte postica, cerebello dicta: Solvere verò unitatem causæ duæ, ulcus & phlegmone erysipelatodes: Ulcus quidem ut causa primaria, ab aliquot mensibus contractum ex causis relatis, sed retinendis: ut sobolem habuit ulcusculum illud in lingua enatum, sic & partem debilem & reddidit & inflammationi locum dedit: phlegmonem autem erysipelatodem promoverunt ætas, temperies corporis & aëris, sed præsertim natatio in frigida sub dio post insolationem & excandescentiam: Febris verò obscura fuit eum tot terrificis symptomatis, 1. quia cerebrum unum laborabat. Secundo quod obscuri sensus fit ex se, tum frigidum & humidum. 3. Ob ejus distantiam à corde, hinc spiritus caput perreptantes ubi in plexus binos illos labyrintheos illapsi sunt, difficile ad eor recurrunt & contagium partis affectæ cordi minimè communicant. *Henricus Rosus ad Lazarum Riverium, Observ. 21.*

Tota basis cerebri &c.] Tenuis meninx infinitas vasorum propagines à crassa derivatas in se cum suscipiat, iteumque cerebro dispenset, hine elarum est eos hallucinari qui cerebrum inflammatione posse corripi inficiantur, quod experientia ipsa ostendit: Ad Aphor. 50.7. in quo Hipp, eos quibus syderatum est cerebrum, tridui intervallo obiie docet, gravem potius inflammationem

mationem, quam nativi caloris extinctionem (quam alias sphacelus significat) intelligendam esse testatur Galenus: Rationem addit, quod ab hoc nulla salutis spes supersit, quam Hipp. tamen promittit si hos superaverint: Iam & nos ipsi per foramina cranii, quæ terebris fiunt in capitis vulneribus, cerebrum cum dura membrana ita sublatum esse, ut extra calvariam prominceret, sæpe vidimus sedata mox inflammatione in suum locum rediisse: Quin & in apertis cadaveribus abscessus in ipsa cerebri substantia repertos multorum testimonio comprobatur. *Spigelius Anat. lib.10.c.5.*

Qui ad posteriora, &c.] Ibi enim grandes arteriæ & amplæ per quas humores in caput influunt.

Obscura & levissima febris.] Inanes sunt quas afferunt rationes, si enim adsuit phlegmone cerebri & membranarum, non potuit non sequi febris continua, admissa præsertim circulatione sanguinis: Ratio ergo quærenda in necrosi cerebri cito obrepente, vitalem sanguinis calorem extinguente, qui refluus ad cor non potuit ingens incendium inducere: frontem enim ait nequaquam incaluisse; caput partum, imo ne ad contactum doluisse.

Caput involuntarie subsiliebat] Vellicatis membranis ab acrimonia ichorum è phlegmone exsudantium, & orgasmo agitato sanguine in vasis, suscitatisque flatibus membranas distendentibus.

Vires quæ ante sudorem, &c.] Exhausto sero & lympha à quibus temperabatur acrimonia bilis, unde ἄχρησις facta actius sævit, hinc delirii cæterorúmque symptomatum exacerbatio.

Magna copia sanguinis effluxit] Ab ἀναστομώσει vasorum quæ exuberantiam illic deposuerunt.

Urina crassa] Futurus in febribus præsagiri potest capitis dolor ex urinis turbatis, *Quibus in febribus urinæ perturbatæ, quales jumentorum, iis dolores capitis vel adsunt vel aderunt aphor.70.4.* Hic aphor. ut rectè intelligatur, distinguendum est inter urinas perturbatas: Aliæ perturbantur à causa externa, aliæ ab interna, illa est frigus ambiens, & tales Cardanus vocat concretas, quæ in aqua calida rursus clarescunt: Hæc est calor internus præternaturalis, seu febrilis, qui partes humorum crassas, quæ in sedimentum erant abituræ, nunc valide permiscet cum tenuibus, nunc leviter: Si valde miscentur, manent turbidæ: sin leviter, cum calor earum actualis evanescit, sedimentum ponunt: Non primæ dolorem prænunciant ab externa quæ turbantur causa, sed postremæ, Ratio hujus prognostici suppeditatur à Galeno, Fiunt tales urinæ crassam & densam materiam agitante & versante calore, *atque in ea subigenda occupato*, Et paulo post, Serenis talibus vel dolores capitis conjungi vel eas sequi subjungit, *quia una cum calore flatuosus spiritus in caput facile tollitur.* Vrinæ tales fiunt à calore igneo per modum ebullitionis & ferroris humorum in venis, non aliter ac in musto: ut in hoc, ita & illic humores & vapores concitatios elevari necesse est: significant ergo tales urinæ κεφαλαλγίην εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναφορὰν imminentem: Tanta in febribus ium est agitatio, ut procellæ instar ad cœlum ferantur, & factum mentis domicilium attingant humores, inferiore regione interim non manente libera: Salia spirituum in morem sublimationem minantur, alembicum dum petunt, membranas ibidem lancinant. Elevantur autem ex internis venis ad cor, ex carotidibus ad cerebrum. *Rolfinkius Tract. de Cap. Dolore p.114.*

OBSERVATIO LXXIX.

§. 2. *Capitis dolor à totius cerebri Phlegmone quum sequuta eius necrosis.*

MVltos vidimus qui cerebrum sphacelatum (h. e. principium ad sphacelum, ut Gal. statuit) habebant: tamen nonnulli (contra Hipp. sententiam qui intra triduum perire asserit) pervenere ad 14. diem; Alii à 7. alii ad 10. & non sunt sanitati restituti, & horum calvarias aperientes, totum cerebrum penitus sphacelarum, i. e. corruptum invenimus: Hoc mihi videre contigit in Ill. Comite N. qui 6. die à sphacelismo obiit: Cum Gal. igitur in genere dicimus, cerebrum corruptum habentes nullomodo posse supervivere, imo brevi moriuntur, non tamen in 3. diebus: Nam virum quendam robustum vidimus qui usque ad 14. diem pervenit: Etsi peras, quonam modo cognosci potuit jam cœpisse corruptionem, Respondemus ex vehementissimo dolore quem patiebatur æger, tum putamus sphacelum & corruptionem cœpisse, 4. die effectus est attonitus, 8. die omnes sensus amisit, 14. die obiit: Huic ablata calvaria totum cerebrum corruptum invenimus: *Brassavolus comm. ad aphor.51. lib.7.*

SCHOLIA.

DE ejusmodi doloribus qui in sphacellum abeunt, ait *Hippocr.* aph.x. 6. Dolenti caput & valde dolenti, pus, aut aqua, aut sanguis fluens per nares, aut per os, aut per aures, solvit morbum: Nimirum ex aqueo succo aut sanguine ejusmodi dolores gignuntur: Sanguis autem aliquando naturæ beneficio in pus abit, aliquando transmutationem illam non subit; atque tunc periculum est cerebri sphacelismi, h. e. corruptionis, si supra dicta emunctoria sicca sint nihilq; per illa excernatur: Si tales succi in eo morbo per eas partes evacuentur, vacuatio est congrua, educuntur enim qualia decet & per regiones convenientes.

Totum cerebrum penitus sphacelatum] Cerebri abscessus & sphacelus à paucissimis autoribus describitur, licet ab Hippocr. annotatus fuerit. 3. de morbis, & in usu practico interdum occurrat, minúsque exercitatos Medicos alterius morbi specie deludat. Est autem substantiæ cerebri suppuratio vel corruptio, quæ gangræna vel syderatio etiam nominatur: Causa illius immediata est cerebri substantiæ inflammatio, quæ tamen à phrenitide distinguitur, ex eo quod in ea membranæ potissimum inflammantur, & ab iis inflammatio parti tantum exteriori & contiguæ communicatur: in hac verò partes cerebri interiores, ac totam propemodum illius substantiam occupat: magna autem illa inflammatio in parte mollissima & humidissima brevi

brevi sphacelum accersit: Causa est sanguis opperca-lefactus, vel admodum biliosus in cerebri corpus & partes ejus internas affatim irruens: Externæ causæ eæ sunt quæ sanguinem calidum copiosum congerere & ad caput transferre valent, sed maximè vulnera capitis gravia & contusiones: Ab hac tamen causa oriundus abscessus, vel sphacelus, à prædicto diversus quodammodo est, quia ex contusione factus abscessus tot cerebri partes utplurimum non occupat, sed uni præcipue adhæret: unde symptomata leviora, saltem ab initio, esse solent & affectus ad plures dies propagatur: Signa verò prioris hæc sunt, Invadente affectu ingens capitis dolor ægrum adoritur, qui per occiput collo & spinæ communicatur; cui mox succedit sensuum omnium tum internorum tum externorum abolitio, sicut in apoplexia contingit, à qua tamen signis infra describendis distinguitur: Variis motibus & inordinatis sese ægri exagitant, ut vix uno in loco contineri valeant: manibus interdum partes superiores invadunt, easque divellere ac dilaniare conantur, faciem unguibus dilacerant, crines avellunt: at procedente morbo corpus languescit, & ad motum impotens efficitur: febris acutissima & intensissima hunc perpetuo comitatur affectus, quæ ab ingenti inflammatione procedit: Ægri neque cibum neque potum admittunt, & vix aliquid in stomachum quocunque artificio ingeri potest, unde cita advenit virium exolutio: Abscessus ex vulnere aut contusione geniti hæc sunt signa: post acceptam contusionem capitis torpor quidam & mœstitia apparet, animalibus spiritibus à materia extravasata labefactati incipientibus: morbo invalescente febricula exoritur, materia putrescere incipiente: his capitis dolor succedit & somnolentia, mox aucta putredine omnia symptomata ingravescunt: febris intensior evadit, æger è profundiori somno emergens subito vociferatur & surgit è lecto, statimque iterum decumbit: frequenter manum ad caput adducit: Ex his plerique ante obitum purulentam materiam & virescentem ore aut naribus reiiciunt. Iste affectus periculosissimus est & utplurimum lethalis, aph. x. 7. Quibus cerebrum sphacelatum est in tribus diebus pereunt, si vero hos evaserint, sani fiunt: docet vero *Galenus* per sphacelum non esse intelligendam factam & completam partis corruptionem, quia hæc curationem non admittit, sed quæ est in fieri, imminétque ob inflammationis magnitudinem. *Riverius Pract. l.* 1. *c.* 12. Vide hujus affectus ampliorem descriptionem apud *Salium Diversum* lib. de affect. particul. c. 1. & insigne exemplum apud *Amatum* cent. 1. cur. 9. qui in hoc affectu cerebrum corrodi & exedi ait, & intra triduum ægrum perire, ac ad xiv. diem aliquando pervenire dissecto cranio experientia se didicisse ait. In infantibus morbus hic Seiriasis dicitur, de qua *Langius* l. c. Cujus triste mihi exhibuit exemplum filiolus meus Henricus x. menses natus anno 1657. mense Junio: qui in eum affectum incidit ex calidiore lacte, meribibula enim erat nutrix conducticia, & bombardarum in domus vicinia explosione: hunc febris prehendit acutissima, cum faciei pallore, inextinguibili siti, diarrhœa: Protinus fovea in sincipite apparuit: continua fuit agitatio brachii dextri, qui præ fatigatione aliquot post horas concidit, hinc sinistrum eadem agitatione commotum, tandem succedentibus convulsionibus xii. post hora obiit.

Observatio LXXX.

Hemicrania dextri lateris à corruptione cerebri latere sinistro.

MVlierem vidi quæ continua dextri lateris hemicrania diu & acerbissimè affligebatur:

Tandem defunctæ cranio detecto inventum fuit cerebrum in sinistro latere corruptum, ichore & sanie refertum: qua tamen in parte ipsa nullum deprehenderat doloris sensum. *H. Saxonia Prel. Pract. p.* 1. *c.* 1.

Scholia.

GAlenus 2. comp. loc. c. 3. magna ex parte scribit fieri Hemicraniam per consensum, expurgante se cerebro per venas & arterias: Sed hic pulcherrimum occurrit quæsitum, Cur dolor qui fit à causis essentialibus magis in una quàm alia parte oriatur? Quando enim caput afficitur per consensum, res plana est, Nam prout pars, à qua fit consensus, fuerit dextra vel sinistra, dolor etiam magis hanc vel illam occupabit partem: Sed ubi essentialis materia in capite reperitur, cur unica semper pars patitur, non quandoque una quandoque alia? Si contingat unam ex istis partem factam esse imbecilliorem, causa est in promptu, sed nulla præcessit imbecillitatis causa: Puto plerumque hoc fieri expurgante seipsum cerebro per consueta emunctoria, per unam tantùm capitis partem, per aliam minimè: Ita ut illa pars quæ excrementa educit ab hemicrania sit immunis, altera verò dolorem sentiat. *Idem ibidem.*

APPENDIX.

Hemicraniam per consensum] Observatam à se ait in nonnullis calculosis ejusdem lateris Hemicraniam, qua parte renum Calculus se urinæ opposuit doloremque fecit, Excell. *Th. Bartholinus* centur. 4. Epist. 6. An sero in caput restagnanti id imputandum, vel ad membranarum ejusdem lateris consensum, dubitat: Convulsionem, *ait*, minatur *Hippocrates* lib. 1. Prædict. §. 120. si vesica sit intercepta cum capitis dolore: forsan quia nervorum principium serum interceptum inundat: Ruborem genarum notavit *Lælius à Fonte*, Consult. 69. in iis quibus phlegmone obsidentur renes parte exteriore. Τὸ κατ' ἴξιν, autem, aut diametralis oppositio in situ doloris, non semper observatur: quin potius promiscue vapores à quacunque corporis parte qui subministrantur, nunc hanc nunc illam partem implere possunt: Arteriæ enim calvariæ circa basin foramina intrantes, postquam rete mirabile dictum

dictum constituerunt, se per universum meningum & cerebri districtum expandunt; cúmque alimentari humore excrementios multos humores & vapores in caput deponunt promiscue, nulla habita mandantis partis ratione: vaporibus etiam plus tribuitur quam revera in iis est. *Rolfinkius Tract. de dolore Cap. l. 2. s. 2. art. 1. part. 1. cap. 15.*

Observatio LXXXI.

Capitis dolor à vitiosa meningum dispositione, inducta ab humoribus atrabilariis, &c.

Siccæ meninges atque velut syderatæ apparuerunt post diuturnos capitis dolores, præsertim cùm & humores pravi sunt, retinentque aliquid *de natura humoris atrabilarii* adusti: In talibus balnea potius ex usu sunt, quàm agitatio ulla sudorificis aut calidioribus medicamentis tentata. *Ballonius Epid. l. 1. pag. 88.*

Scholia.

De *natura humoris atrabilarii adusti*] Etsi raro dolor capitis fiat à melancholia pura, fit tamen ab hac pituitæ permixta, ut in iis qui passi sunt morbum venereum: Si dolor fiat à pura melancholia, medicamenta alterantia debent esse calida & humida (nisi fiat à bile flava adusta) non admodum tamen sed mediocriter, ut borrago, buglosso. Vt autem pleuritis à melancholia raro fit, sic nec dolor capitis: Si enim sola dolorem faceret, certe qui melancholia laborant, frequenter dolore capitis vexarentur, qui tamen dolorem nullum habeot, nisi illum non sentiant quod mens occupata sit: Adde quod siccitas dolorem non facit, neque materia crassa, nisi vel bilis permisceatur, vel spiritus, qui distendendo partes dolorem faciunt: quod secus evenit in pituita, quia frigida est & humida, unde spiritus multus oritur qui distendendo inducit dolorem, idque potissimum noctu, ut in morbo Italico: Si vero fiat à melancholia adusta, ob bilis naturam quam retinet, dolorem facit: ob idque humidis & frigidis alteranda est: Inter remediorum formas magis conveniunt embrocatio capitis & irrigatio frequens: Deprehenditur autem à melancholia dolor fieri, si prius ægri quam dolerent, non dormiebant, & inter dormiendum somniis multis vexabantur, partesque omnes illis circa caput calidiores & sicciores apparent: Adhæc sentiunt veluti puncturas circa oculos, per quos Medici crediderunt melancholiam expurgari, ut bilem per aures, & pituitam per palatum ac nares: Quod si in corpore melancholico post morbum à melancholia, vel in morbo melancholico fiat dolor, qui medicamentis discutientibus facile non cedat, verisimile est ab eodem humore fieri. *Rondeletius methodi lib. 1, cap. 6.*

Observatio LXXXII.

Capitis dolor à vitio duræ matris & piæ, nigricantium circa os coronale, ad semidigiti transversi latitudinem, ob Tabacci fumi usum perennem.

Anno 1640. Prior Monasterii Cucullatorum Vicofezensacii Aremoricorum, Gravi dolore capitis infestabatur, tandem lethali: quanquam omnem curam impenderent Clar. D. D. Forgeus & Lommius: Qui causam atrocis illius doloris & lethi indagaturi, caput aperiri curarunt, quod à peritissimo Chirurgo Forcæo præstitum: Remoto cranio, animadversa circa partem supernam ossis coronalis, insignis nigredo duræ matri impressa, ipsam cerebri substantiam attingens, crassitiem semidigiti adæquans: Quærentibus Doctoribus num defunctus fumisugus esset? responsum vix momento à Tabacci usu temperare sibi potuisse, Imo per pennæ anserinæ tubum illius pulverem in nares attrahere solitum esse, unde ossis ethmoidis foramina ab illo omnino obturata reperta sunt. Quare ab iis pronuntiatum non aliam originem habuisse cephalalgiam, quam à prædicto Tabacci abusu. *Ex communicatione peritissimi Ioh. Lamont Chirurgi Genevensis.*

Scholia.

An Tabacci fumus sui vestigia in cerebro, cranio, meningibus vel aliis partibus relinquat, disquiritur libro quarto in Miscellaneis, ubi extant exempla tum eorum quibus nigrore fœdatæ eæ partes repertæ sunt, tum quibus puræ nec ullo modo inquinatæ extitere.

Observatio LXXXIII.

Capitis dolor à membranarum Coalitu, Tuberculis & Tumoribus scirrhosis.

Cephalalgia Scorbuto tam rarò deest, ut multi potissimum hoc affectu virus Scorbuticum luant: cujus nempe mali paroxysmis gravissimis, longo tempore protractis, & crebra vice repetitis obnoxii fiunt: Hujus causam unicuique obvium est humoribus in meninges

meninges ſuffuſis adſcribere, quod etiam αὐτοψία comprobavit: Nam in quorundam defunctorum capitibus utraſque membranas coalitas, & tuberculis ac tumoribus ſcirrhoſiis per totum obſitas vidi: Cujuſmodi tumores & concretiones, à gemini humoris dolorifici, *poſt crebras efferveſcentias*, mutuis coagulationibus exoriri videntur, *Th. Willis Tract. de Scorbuto cap.* IV.

SCHOLIA.

P*Aroxyſmis graviſſimis*] Cephalalgiæ, cujus paroxyſmi vagi ſunt ac incerti, à ſanguine aut ſero in loca affecta irruentibus crebra ſunt exempla; Intermittentis periodicæ inſigne affert exemplum *Excellentiſſ. Williſius* Tract. de Anima Brut. cap. de cephalalgia: Venerabilis, *inquit*, matrona anno ætatis 45. gracili corporis habitu ac temperamento bilioſo prædita, cum à longo tempore cephalalgiis occaſionaliter excitari ſolitis obnoxia vixiſſet, circa initium Autumni dolore capitis periodico moleſtari cœpit: Hic affectus circa quartam à meridie horam invadens, ad mediam fere noctem, donec ægrotans præ cruciatu & vigiliis defatigata in ſomnum cogeretur, protendi ſolebat: dein poſt ſomnum ſatis profundum illa mane evigilans recte habebat: Ad hunc modum ægrotans per tres ſeptimanas morbi hujus inſultus quotidianos paſſa, medicinæ, quam maxime horrebat, uſum diſtulit, tandem vero appetitu dejecto, & viribus attritis, ad therapeian expetendam coacta, poſt lenem catharſin & phlebotomiam, cepit bis indie, per unam aut alteram ſeptimanam, Electuar. ſeq. quantitatem nucis caſtaneæ, & integre convaluit.

℞. Conſerv. flor. cichor. fumar. ana ℥ij pulver. rad. Aron. compoſ. ℥ijß. Eboris ʒiß. ſant. citr. ligni Aloës ana ʒß. ſalis abſynth. ʒiß, vitriol. martis ℥j. cum ſyr. è quinque rad. fiat Electuar.

In hoc caſu, quod poſt diatheſin cephalalgicam morbi acceſſiones, febrium intermittentium ritu, demum periodicæ extiterunt, proculdubio in cauſa fuit chymi, ſive humoris nutritii in ſanguinem aſſimilatio impedita: quippe cum penus ejus in maſſam ſanguineam receptus vinci nequiret, poſt aliquantulam moram diſcrepare, cumque particulis ejus efferveſcere ſolebat; propterea ſtatim ſanguis, ut mixturam incongruam excuteret, turgeſcens, recrementa ſua, prout in alias partes, ita præcipue, & cum majoris moleſtiæ ſenſu, in meningum fibras prius debiles, aut in conformatione læſas deponebat: materies ea capiti ſuffuſa, aut per ſe fibras ſenſiles irritans, aut cum ſucco earum irriguo efferveſcens, doloris paroxyſmum modo deſcriptum ciebat: qui nempe perdurabat donec particulæ heterogeneæ vel mutuo congreſſu efferveſcentes, aut ſubigerentur aut exhalarent.

A Gemini humoris dolorifici &c.] Materies morbifica cephalalgiam inducens, vel eſt *ſanguis*, vel *ſerum* ejus, vel *ſuccus nutritius*, vel *liquor nervoſus*: Unum quodque horum varie diſpoſitum, aut fæculentiis imbutum, circa loca capitis prædiſpoſita, modo ante paroxyſmum ſenſim aggeritur, modo hoc ingruente affatim apponitur: Cæterum modo humor unicus plenitudine ac acrimonia ſua fibras ſenſiles diſtendit aut irritat; modo plures ſimul congreſſi mutua efferveſcentia fibras divellunt, adeoque ſpaſmos dolorificos cient: 1. *Sanguis* in motum rapidiorem incitatus, ac in caput ebulliens, circa loca prædiſpoſita inter tranſeundum anguſtatur aut ſiſtitur; proindeque uberius mox ibidem aggeſtus, vaſa diſtendit, membranas valde inflat, fibraſque nerveas ab invicem divellit, illiſque adeo corrugationes dolorificas inducit: 2. *Serum* in maſſa ſanguinea copioſius aggeſtum, ſæpe aut ſponte ſua, ob meram plenitudinem, aut à cauſa evidenti commotum, ſubito furorem concipit, & proinde ſtatim è cruore exundans, non ſemper, aut tantum in pulmones, at ſæpenumero in caput irruit; inque membranas ejus aut muſculos ſuffuſum, circa partes ad cephalalgiam prædiſpoſitas copioſius aggeritur, ibidemque inflationes & corrugationes dolorificas inducit: Porro *ſerum*, prout recrementa ſulphurea, aut ſalina, acida, bilioſa, acria aut melancholica, aut alius generis infeſta ſecum vehit, eaque fibris nerveis affigit, dolorem acutum aut hebetem, brevem aut longiorem efficit: Cephalalgiæ, propter hujuſmodi procatarxin oriundæ, tempore hyberno, cœlo humido & vento humido gravius inſeſtant: Inſuper hunc affectum aliarum faciei, oris, aut laryngis partium catarrhi ſæpe comitantur.

3. *Succus Nutritius*, ſive *recens Chymus*, è ſanguine ad partes ſolidas delatus, iiſque adponendus, ſiquidem ille quibuſdam capitis partibus male diſpoſitis improportionatus fuerit, *Cephalalgiæ paroxyſmos periodicos* excitare ſolet: Namque hujus penus, juxta fibras quaſdam nerveas depoſitus, ſiquidem aſſimilari nequit, poſt aliquantam moram eas aggravare incipit, & demum in corrugationes, propter moleſti expulſionem, incitat: Cephalalgia e tali cauſa procedens, poſt totidem à paſtu horas quotidie repetere, & pari temporis ſpatio perdurare: quinimo, prout victus ratio quoad quantitatem, qualitatem & aſſumendi tempora alteratur, etiam dolorum paroxyſmi variari ſolet, prout in multis obſervavi.

4. *Liquor Nervoſus*, inordinatione ſua, cum ſæpe in aliis partibus, tum non raro in capite dolorum cauſa exiſtit: nam iſte aut à craſi degener, aut fæculentiis imbutus, fibras nerveas non ita libere trajicit, quin ſtagnare, in iiſque ad plenitudinem irritativam congeri aptus eſt, idque præſertim intra fibras prius debiles, aut male conformatas (quales interdum ſunt capitis membranæ) quippe in his prædiſpoſitis, liquor irriguus in motu præpeditus, ad plenitudinem aggravativam aut irritativam facile aſſurgit, proinde ut fibræ adeo impletæ, inſtar ſtomachi nimis ſaginati, propter contenta ſua excernenda, ſpaſmos & corrugationes dolorificas ineant, nec ab iis ceſſent, donec ſarcina liberantur, quæ tamen poſtea rurſus modo citius modo tardius coacervata, alios ſubinde ac alios dolorum paroxyſmos infert: Cephalalgia talem ob cauſam oriunda, ſine notabili ſanguinis turgeſcentia, & ſæpenumero abſque erroribus in victu, lente ac velut ſua ſponte oritur: quandoque tamen propter inordinationes in non naturalibus, aliaque accidentia citius accerſitur, ſæpius horis matutinis, & poſt largiores ſomnos, cum fibræ nerveæ humorem iſtum copioſius imbiberunt, obtingere ſolet, Quo ritu autem, & ob quas cauſas remotiores, humores, nempe aut ſeroſus aut nutritius delinquunt, quoties *Nervo* intra fibras contento occurrentes dolorum paroxyſmos cient, infra declarabitur: Interim præcipua *Liquoris Nervei* culpa cephalalgias crebriores & habituales produci ſatis conſtare arbitror; quoniam hic & fibris ipſis quæ corrugantur, & ſpiritibus qui in diſtractiones dolo-

dolorificas aguntur, maxime intimus est: tum etiam quia dolores capitis nonnunquam sine ulla sanguinis, seri aut succi nutritii inordinatione aut tumultu oriuntur, atque his quantumvis depletis aut sedatis, cephalalgiæ pertinaciter sæpe durant: De *Liquore* autem *Nerveo* cum cephalalgiæ causa est, observamus culpam ejus modo universalem & modo privatam esse: Nam interdum iste labem suam à parte affecta acquirere potest, quatenus nempe intra fibras conformatione læsas subsistere aut stagnare coactus, adeo pervertitur ut demum infestus, istas vel per se, vel cum alio humore fermentescens, in corrugationes dolorificas irritet: quandoque tamen, ac præsertim in cephalalgiis gravioribus existimare fas est, totam Liquoris Nervei massam in vitio esse; Nervosas autem capitis partes præ aliis quibusvis in toto corpore noxam ejus luere, quia nimirum hæ primæ Liquoris Nervei scaturigini propiores existunt, atque etiam sunt maxime sensiles: Quapropter Liquor Nerveus, si quando vitiosus fuerit, intra meninges aliasque capitis membranas, plusquam alibi in cæteris partibus corporis vel sponte turgescens, vel ab altero humore ei suffuso effervescens, dolorificus evadit: Rem ita habere constat, quoniam Cephalæa diuturna ac gravis, non tam remediis capiti adhibitis aut appropriatis, quam iis quæ *succi nervei* atque *sanguineæ massæ* crases restituunt, qualia sunt chalybeata, antiscorbutica, curari solet: Quod certe arguit quicquid Liquor Nerveus in toto corpore peccat, id capitis partes potissimum plecti. *Idem ibidem, pag. 249, 250, 251, 252 & 253.* Vide plura l. c.

Post crebras effervescentias, mutuis coagulationibus &c.] In prædictis cephalalgiis materies morbifica humore ut plurimum unico sive singulari constat; proindeque dolorum paroxysmi paulo mitiores sunt, & non raro citius pertranseunt: Subest vero altera hujus morbi causa, cum duo humores (instar salinorum diversi generis) simul congressi mutuo affervescunt, adeoque à particularum dissimilium lucta fibræ plurimum vellicantur, ioque dolores valde acutos & lancinantes aguntur, iisque non raro diutius infestantur: In hoc casu pugil unus semper erit *Liquor Nervosus*; alter vero aut *Latex serosus* aut *Succus nutritius*: Sanguinem, quia fibratum ductus tantum alluit, ac non intima subit, eximimus: Liquor autem Nerveus, ob vitia modo citata, interdum per se fibras continentes vellicat, inque spasmos dolorificos ciet, Quod si huic ita prædisposito, ac intra fibras plenius aggesto humor alter, sive nutritius, sive serosus (nam uterque reus esse solet) minus congener existens, copiose suffunditur, particulæ statim omnes exsulcitatæ inter se colluctantur, adeoque mutua effervescentia fibras insigniter distendunt & vellicant, hinc ut ab iisdem diu & valde corrugatis, dolores acerrimi & diu perdurantes inducantur: *Idem ibidem p. 251.*

APPENDIX.

Cephalalgia supra vicennium durans, Ortum verisimiliter ducens à tumoribus scirrhosis &c. meninges obsidentibus.

ANte aliquot annos ad invisendam Nobil. Dominam, supta vicennium cephalalgia primo intermittente, ac nuper fere continua laborantem accersebar: Ante secundum ætatis lustrum *à febri periculosa convalescens*, capitis doloribus interdum sponte, ac sæpius à levi quavis occasione oriri solitis obnoxia evasit: Ægritudo non uni loco aut parti capitis limitata, modo dextrum latus modo sinistrum, & non raro totum ejus ambitum infestabat: Durante accessione (quæ raro intra nycthemeri spatium terminata, sæpe per duos, tres aut quatuor dies urgebat) illa lucis, loquelæ aut soni, aut motus cujusvis impatiens, intra cameram atratam, in lecto erecta sedens cum nullo colloqui, nihil somni aut victus capessere potuit: Tandem circa paroxysmi declinationem somno gravi & perturbaro succumbere, è quo evigilans melius habere, & deinsensim convalescere, ac intermissionis tempore mediocriter valere solebat. Olim paroxysmi nonnisi occasionaliter accersiti, raro intra xx. dies aut mensem, postea dein multo crebrius reperebant: nuper autem raro iis immunis degit: Insuper ob plures occasiones, seu causas evidentes, iisdem immanius plectitur. Propter curationem assequendam, seu potius conandam, per totum morbi progressum remedia quamplurima præscripta fine quovis successu; Ab inunctione hydrargyri salivationem diututnam tolerabat, postea bis à pulvere mercuriali curatio per oris sputum instituebatur: Thermas & acidulas nullo successu probavit: Phlebotomias crebras, semel Arteriotomiam admisit, Fontanellas plures gestavit; medicamenta nullius non generis, nempe cephalica, antiscorbutica, hysterica, specifica quævis famosa, imo & empirica sumpserat; Se tamen à nullo uspiam aut remedio aut medendi methodo, quidpiam aut medelæ aut levaminis recepisse profitebatur; quia rebellis & contumax ille morbus ad quævis medicamenta surdus domari recusavit: Porro iste τὸ ἐγκέφαλον pomœria tamdiu occupans, etsi cerebri claustra invadere nequiret, attamen quando eam invisi, in quasdam alias nervosi generis partes fines suos explicans, in membris, etiam in abdomine dolores atroces, prout in Rheumatismo ac in colica Scorbutica assolet, concitare cœperat.

SCHOLIA.

IN morbi hujus inveterati aitiulogiam si inquiritur, nihil minus suspicari possumus quam cerebri meningas ab initio levius tactas, postea vitium habituale & indelebile contraxisse: Ab affectus historia liquet primam ejus diathesin à materia morbifica, post febrem male judicatam in caput translata ortam fuisse: Tunc

Tunc forsan ob noxam membranæ illatam, fibrarum tonus in tantum læderetur, postea ut in iis humores, scil. tum nerveus irriguus, tum alii subinde afflui, ad plenitudinem aggesti, aut mera aggravatione, aut mutua effervescentia, Cephalalgiæ paroxysmos excitarent. Tandem vero causa morbifica ob crebros paroxysmos invalescente, videtur quod fibrarum istarum unitas in tantum solveretur, proinde ut Tubercula & Nodi scirrhosi in tota meninge exteriori, sat in magna eius parte accrescentes, dolores fere continuos, eosque à levi quavis occasione exacerbari aptos producerent: Talis certe causa invincibilis & permanens, scilicet duræ meningis Scirrhosa affectio, pia interim incolumi, Cephalalgiæ tam diuturnæ & nondum lethali par esse videtur: Quacunque enim alia de causa si naturæ & medicinæ cum morbo conflictus fuisset, longe citius aut citra mors venisset aut victoria læta. *Thomas Willis Tractatu de Anima Brutor. part. 1. cap. 2. p. 282.*

§. 2. *Cephalalgia continua funesta, ab iisdem Tumoribus scirrhosis, aut strumosis ortum ducere existimata.*

VIr egregius XL. circiter annos natus, robustus & sanus, cum per diem integrum pluvia perperim stillante inter faciens, propter continuum occipitis madorem frigus contraxerat, propediem in ista parte dolorem pati cœpit, qui brevi tempore plurimum exacerbatus, ægrum noctes & dies miserrime afflixit & fere semper insomnem detinuit, Ad curandum hunc affectum phlebotomiæ, purgatio, enemata, vesicatoria, hypnotica, quin & plurima nullius non generis remedia, diligentissime licet adhibita, parum aut nihil præstitere. Cum morbus his non obstantibus indies ingravesceret, post sesqui mensem glandulæ præter naturales tumidæ ac dolentes in tota cervice excitabantur, hemicrania interim nihil remittente. Insuper colli tendines plurimum distenti ac rigidi, ei plurimum molestiæ fecere; quibus brevi motus convulsivi, tendinum subsultus variis in partibus cum delirio succedebant, tandemque Æger doloribus & vigiliis attritus morti succubuit.

S C H O L I A.

ETsi cadaveris dissecandi copia non datetur, suspicari tamen suberat & pericranium & meningas in occipite cerebellum investientes, ubi crassiores illæ ac plurimum villosæ existunt, primario affectas fuisse, indéque noxam postea τῷ ἐγκεφάλῳ communicatam in totum genus nervosum migrasse. In membranis istis dum à frigore & madore transpiratio prohiberetur, simúlque fibrarum tonus plurimum læderetur, probabile est quod liquor nerveus eas irrigans, tum motu præpeditus & stagnans, corpora continentia aggravaret; tum iste io crasi depravatus, cum aliis humoribus affluis effervesceret, cúmque iis demum coagulatus, in Tumores quasi scirrhosos & strumosos concresceret, adeóque cephalalgiæ gravissimæ semioium copiosum jaceretur: Dein postea cum à vigiliis & doloribus perpetuis, magna spirituum inordinatio, & succi τῷ ἐγκεφάλῳ irrigantis dyscrasia ingens producerentur, propterea in cervice concretiones nodosæ, tendinum rigiditas, ac demum in cerebro totóque genere nervoso spasmi & motus convulsivi succedebant, cumque adeo œconomia animali plurimum labefactata præcordiorum motus perennare nequiret, flamma vitalis exspirabat. *Idem ibidem pag. 285.*

A febri periculosa convalescens] De cephalalgia Febribus, aliisque affectibus male indicatis suborta sic ratiocinatur Excell. Willis Tract. de Anima Brutor. p. li. c. 2. Interdum, *ait*, Soccus nutritius cephalalgiæ periodicæ causa existit, in quantum scilicet iste sanguini suffusus, & non rite assimilatus, ob particulas discordes ei turgescentiam infert: proinde ut cruor in caput ebulliens, exuvias suas in meningas, aut illarum partes quasdam prædispositas ingerat, fibrásque adeo in spasmos dolorificos irritet. Propter hanc causam novi plures, post variolas, morbillos, aliásque Febres aut ægritudines, quibus sanguinis massa viriati solet, cephalalgiæ quotidianæ obnoxios fuisse: videlicet totidem à pastu horis, modo citius modo tardius, primo ruboris in facie suffusio, dein capitis plenitudo & dolor eos infestabant; Insuper à vini potu aut alimentis turgidis comestis gravius plectebantur: Morbi accessio ab assumptis magis aut minus distare solet, prout chymus aut paulo post in cruorem primum ingressum, aut post aliquantulam in eo moram turgescere incipit. Hic affectus periculo vacat, & plerumque satis facile curatur: Post totius provisionem leni catharsi, & interdum leni phlebotomia institutis, remedia quæ sanguinis crasin restituant, cujusmodi imprimis sunt Antiscorbutica & chalybeata maxime proficiunt. ℞. conservæ fumariæ, tanaceti, lojulæ ana ℥ij. pulv. Ari compos. ℥iij. Eboris, oculor. cancri, corall. ppr. ana ℥iß. pulv. sant. citr. ligni aloes, ana ʒß. vitrioli martis ʒj salis absynth. ʒ iß. syr. de v. radic. q. s. f. Electuar. capiat mane & hora 5. pomerid. q. nuc. castan. superbibendo liquoris seq. ℥iij.

℞. aqu. fol. ari, verbenæ, flor. sambuc. sos ℥vj aquæ limacum lumbric. magistr. ana ℥ij sach. ℥j me.

Huc medicamenta varia contra sanguinis dyscrasiam scorbuticam usurpari solita accenseri, & bono cum successu exhiberi possunt: Nam cephalalgiæ quæ in scorbuto ita familiares existunt, sæpenumero à sanguinis homorem nutritium pervertentis, & recrementa sua capitis membranis ingerentis vitio procedunt.

§. 3. De

§. 3. *De Cephalalgia à vitio Succi Nervei excitata.*

MUlier venusta, procera & gracilis, affectibus cephalicis diu & graviter obnoxia, interdum per plures dies, imo septimanas quotidie primo mane somno experrecta, cephalalgia atroci, eam exinde per tres aut quatuor horas affligente, infestari solebat: Interim & totius capitis gravitate, sensuum torpore & mentis hebetudine afficiebatur, cujusmodi affectus, una cum dolore velut nube discussa, ante meridiem evanescentes sudum & serenum relinquebant, donec postero mane iterum velut nebulæ & caligo ἰγχύφαλον occuparent: Pro his sanandis pilulas purgantes, phlebotomiam parcam, vesicatoria insuper, Spir. c. c. aut fuliginis cum aquis appropriatis usum præscripsi.

SCHOLIA.

QUod in hac Domina dolores capitis somno succederent potius quam ab eo sanarentur, ratio esse videtur quoniam in cephalalgia hac matutina, materia morbifica in *Succo Nerveo* resideret, cujus insignior cruditas, & plenior circa caput aggestio mox à somnis contingunt: Alter autem hujus morbi paroxysmus vespertinus, cum a liquoris nutritii intra massam sanguineam plenitudine & turgescentia penderet, idcirco totidem à prandio horis contingens, nonnisi à somno, qui sanguinis inordinationes sedat, compescebatur.

Liquor Nerveus intra meningum aliarumque capitis partium fibras aggestus, modo incongruitate propria, quatenus acris aut alias degener, fibris improportionatus evadit: modo quatenus cum alio humore, scil. nutritio aut seroso illuc affluente effervescit, partes continentes vellicat, inque spasmos aut distensiones dolorificas incitat: Quando ita est morbificus, vel in tota massa peccans, capiti prædisposito maximam affigit noxam, vel ex se ipso insons, intra fibras affectus pervertitur, ac ita secundario morbificus evadit; cujus tunc curatio à partium continentium restitutione dependet, nempe si fibrarum debilitates aut conformationes læsæ emendentur, humor eas irrigans statim culpa vacabit: Quibus remediis partium ad cephalalgias prædispositarum vitia tollantur, mox dicemus: Interea si *humor Nerveus* in tota massa degener, majorem capiti ad dolorem præparato noxam impertit, ejusmodi medicamenta & methodus adhibeantur, quibus iste ad debitam crasin redactus, fibras istas blande trajiciens, parum aut minime irritet: In quem finem nec purgantia fortiora, nec phlebotomia larga aut crebra conveniunt, utpote quæ sanguinem & humores exagitant, viresque atterunt, proindeque nerveo liquori peccanti majorem acrimoniam, œstrumque imprimunt: Attamen blanda solutiva, & parca sanguinis detractio interdum ex usu erunt, quo viscera detergeantur, & massa sanguinea nonnihil expurgetur, & medicamentis aliis successuris via struatur: Pharmaca autem quæ *Liquorem Nerveum* capitis membranis ab eo molestari solitis magis amicum & benignum reddunt, ejusmodi sunt quæ *Cephalica* vulgo perhibentur, quorum scil. particulæ satis activæ; simulque tenues & subtiles, sanguinem absque turgescentia aut tumultu trajiciunt: dein *Liquori Nerveo* se insinuantes, eum blande actuant, ductusque nerveos adeo explicari faciunt, proinde ut spiritus animales corpora quæque tum sensibilia tum motiva liberius irradient, eaque sine deliquiis, spasmis aut distensionibus anomalis inspirent. Hujusmodi remedia etsi non semper efficacia existant, attamen cephalalgias quasdam haud multum inveteratas sæpe tollunt, inque aliis, utut pertinacibus, non raro juvant &c. *Willis Tract. de Anima Brutor. part. 2. c. 2. p. 270.*

OBSERVATIO LXXXIV.

Capitis dolor pertinax plerumque sequitur ad membranarum cerebri morbos conformationis.

PHlegmonas, Abscessus, Tubercula, Tumores scirrhosos, meningis cum cranio Coalescentias, aliosque malæ conformationis morbos in cerebri membranis excitatos novi: A quibus imprimis per longum tempus cephalalgiæ frequentes ac immanes, ac demum affectus soporosi ac lethales inducebantur: morbi causa nonnisi post mortem, per Anatomiam detecta: Et quidem suspicari fas sit Capitis dolores inveteratos & pertinaces, cum frustratis omnibus remediis frequentius redeunt, & in dies sæviores evadunt, à tali causa invincibili pendere. *Th. Willis Tract. de Anima Brutor. part. 2. cap. 1.*

SCHOLIA.

DOlorem capitis in Accidentalem sive Occasionem dividimus, & Habitualem: Prior sine procatarxi aut dispositione prævia, à causa evidenti solitaria excitari solet, crapula, insolatione, exercitio vehementi: item in febrium paroxysmis, cephalalgia fere quibusvis hominibus contingit: quatenus nempe sanguis, plus solito incitatus, ac immodice ebulliens membranas, quas pertransit, valde inflat ac distendit: quinimo serum & vapores ab eo tunc effervente copiosius immissa, & in membranas irruentia, fibras nerveas vellicant & irritant: *Habitualis* procatarxin aliquam alicubi affixam habet, propter quam vel constanter vel crebro molestus est, ita ut quandoque licet intermittat, sæpe tamen sponte redeat, ac insuper à levi quavis occasione excitetur: Hic autem sive continuus sive intermittens fuerit, neque semper neque tantùm, pro causa conjuncta Sanguinis aut Seri suffusiones aut evaporationes nimias habet, ve-

rum insuper partis affectæ, aut affici solitæ, semper mala procatarxis, seu prædispositio quædam affigitur, ob quam & causæ prædictæ, Item præterea Liquoris Nervosi inordinationes ejusque cum sero sanguineo, vel succo nutritio congressus & effervescentiæ dolorum paroxysmos cient.

Procatarxis cephalalgica licet multiplex fuerit, attamen ad eam constituendam hæc duo, nempe aut alterum, aut simul utrumque præcipue ac fere semper conducunt, nempe 1. *Partis affectæ mala aut debilis constitutio.* 2. *Dein propterea facilior & promptior materiæ morbificæ in illa congestio*: Quoad prius, Capitis partes doloribus obnoxiæ sunt fibræ Nerveæ ad membranas, tendines, carnes musculosas, aliaque corpora sensilia pertinentes, quarum apparatus morbidus in earum mala conformatione aut debilitate consistit: Ex his priorem quandoque innatam & hæreditariam esse inde constat, quia morbus à parentibus sæpe ad liberos traducitur, idque ea potissimum ratione fieri videtur, quod integumenta capitis debito crassiora aut constrictiora facta, nec humores nec vapores facile trajiciunt: quare ab his cohibitis, illisque in motu præpeditis & aggestis, meninges, pericranium, aliæque partes sensiles, aut infarctæ nimis, aut inflatæ, aut vellicatæ dolores accipiunt: Cui accedit quod interdum propter cerebri intemperiem originalem, humores aut vapores circa partes ipsum concamerantes varie congeruntur. 2. At vero longe sæpius accidit malæ conformationis vitia, quibus hæ vel illæ partes capitis ad cephalalgiam disponuntur, de novo contrahi, idque vario productionis genere; quippe nonnunquam à frigore, ob flatum borealem, nives contracto, in aliqua capitis regione cutis pori, quin & ipsæ fibræ nerveæ ita constipantur, aut alias pervertuntur debilitanturve, ut nec aëris externi occursum, nec sanguinis vel humorum agitationes quasvis patiantur, quin Cephalalgia statim oriatur.

Nec minus raro propter inordinationes in sex rebus non naturalibus, prædispositio cephalalgica induci solet: Enim vero sanguis ob quamlibet causam supra modum incitatus, aut ebullitione sua nimia, aut seri vel vaporum insinuatione, partibus quibusdam nerveis continui solutionem, aut aliusmodi noxam imprimit, propterea ut cephalalgia mox præsens, ac in posterum diathesis eam à levi quavis occasione suscepturа excitantur: Cæterum à passione vehementi, à crapula, insuper à capitis ictu, vulnere aut contusione, dispositio cephalalgica non facile delebilis, crebro inducitur, proinde ut humores aut proprii aut excrementitii, in iis congesti & stagnantes, postea aut per se commoti, aut cum aliis succis influis effervescentes, inflationes aut vellicationes dolorificas cient: quinimo plegmonas, abscessus, aliaque in *historia* narrata excitata novi: 2. Nec tantum mala conformatio & unitas soluta, sed etiam mera intertdum debilitas, sive enervatio quasdam capitis partes cephalalgiæ obnoxias reddit: Cum enim fibræ alicubi ita infirmantur ut nec proprium humorem ipsæ regere, nec alienis incursibus resistere valeant, pars sic disposita à levi quavis occasione in corrugationes dolorificas agitur: hujusmodi fibrarum debilitas nonnunquam externa accidentia uti, frigoris & caloris excessus; quandoque item errata invictu, prout crapula, ebrietas, & imprimis somni meridiani, insuper ingentes catarrhi, & seri acris decubitus longiores inferre solent.

Hæc de cephalalgiæ procatarxi primaria, quæ & fixa & radicata est: Altera ejus ratio secundaria & mobilis, consistit in materiæ morbificæ circa partem prædispositam prompta ac facili congestione, à qua dolorem paroxysmi ac insultus dependent: Materies autem cum multiplex fuerit, multifariam congeri & dolores diversis afficiendi modis excitare solet: *De illius materiæ speciebus vide insertas. Th. Willisius de Anima Brut. part. 2. cap. 1. p. 246. &c.*

Observatio LXXXV.

Capitis dolor à putredine dimidiæ partis cerebri, Pure & aqua in ventriculis. &c.

Quidam ab equo vehementer calce percussus in capite, vulnus accepit ad cranium vix penetrans: Ab initio conquestus est de capitis & colli intenso dolore: Aperto mortui capite invenimus putredinem dimidiam partem cerebri occupasse; In ventriculo laterali & medio plurimum tum puris tum aquæ, subrubro colore tinctæ vidimus, Dura membrana fuit integra &c. *Vide l. 4. Tit. de Vulneribus.*

Scholia.

Dimidium partem cerebri] An cerebri substantia doleat: hoc libro disquiremus: Id vero sentire, quanquam obtuse, ex eo ostendit *Rondeletius* quod qui vulnerati sunt frigus usq; ad medium cerebri sentiant.

Observatio LXXXVI.

Intolerabili capitis dolore in quodam affecto à diuturna lue, Cerebrum pene consumptum repertum est: Cerebri ἀναλωσις.

IN Xenodochio S. Petri & Pauli, Andreas Lippeneus, scortorum amantissimus & perditissimus, post diuturnum morbum Gallicum, variaque symptomata, tandem in crudelissimum capitis affectum incidit, cui nullæ auxiliatrices manus profuere, diæta quater repetita, bis suffumigiis factis, & quinquies inunctionibus administratis: Nilominus noctu diuque, sed tamen magis noctu cruciabatur, ut frequenter manus sibi violenter inferre tentaret: Demum

Demum empiricus quidam doloribus quasi enecato ægro & veluti desperato, nobis nescientibus, pisces, tenchas vulgò dictas, plantis pedum alligavit, & fere per totum diem ac sequentem noctem detinuit: At paulatim viribus animalibus & vitalibus in tanto cruciatu deficientibus, hanc miserrimam in meliorem commutavit vitam.

Quod defuncto, facta est dissecandi potestas: factis ergo necessariis sectionibus, cranio serra orbiculatim aperto,& à suis membranis, dura & pia matre liberato, Nihil cerebri in toto cranio reperi, præter quandam mucositatem & phlegma valde indigestum, quod vix quartam cranii cavitatis opplebat partem: Interim tantus fœtor ex pedum plantis, quibus admoti fuerant pisces, emanabat, ut nulli assistentium ibi adesse licuerit: Unde raptim aperto abdomine, festinanter visis intestinis & naturalibus visceribus, cadaver sepulturæ tradendum reliqui *Ex observ. D. D. Garneri.*

SCHOLIA.

INterea non parum disputatum est an cerebrum à morbo Venereo & Venere consumptum? an vero à piscibus pedum plantis admotis, per spinalem medullam & alios nervos attractum, necne? D. D. Nicolaus S. Michael, alias Comascus, asserebat credibilius esse cerebrum à morbo & Venere consumptum fuisse, potius quam à piscibus illis attractum, propter infinita obstacula quæ in ossibus ipsis, per quæ ferri debebat ipsum cerebrum, reperiuntur: Ex adverso quidam affirmabant ipsis piscibus summam vim inesse attrahendi, nec proinde mirandum, cum experientia doceamur quotidiana multam inesse vim rebus, quarum rationem assignare aut reddere non valemus: Quare liberum fuit credere quod unicuique secundum experientiam placuit. *Idem.*

Scortorum amantissimus in crudelissimum capitis affectum incidit] Cur Venus nimia tam acre cerebro bellum indixerit eleganter demonstrat Excell. *Willis de Anima Brut.* part. 1. c. 5. Humor genitalis, *ait*, non uti Hippocr. olim asseruit à cerebro in partes spermaticas defertur: nulli enim peculiares ductus hæc corpora longissime remota interjacent, sed proculdubio ipsa massa sanguinea nobilissimam quandam sui partem in genitalia æque ac in cerebrum dimittit: Quamobrem ad testes cum nulli pertingant nervi, illuc arteriæ insignes admirabiliter per ductus varicosos & crebras venarum inosculationes conformatæ mittuntur, in eum nempe finem ut sanguinis purissimum florem, quasi per tortuosos alembici canales, longissimo ductu destillatum, proindeque maxime subtilem & elaboratum in illas partes deferant: Hujus quod superfluum est, aut minus defæcatum, non tantum venæ excipiunt & reducunt, sed insuper quoniam à multo spiritu, magna serosi laticis (qui semper pro vehiculo est) quantitas redundat, idcirco lymphæductus quamplurimi ab his partibus plusquam ab alia quavis producuntur: Quod autem larga humoris genitalis dispendia cerebro ac nervis valde officiant, iisque debilitatem insignem afferant, ratio est, quoniam sanguinis, ut seminis, ad speciem propagandam destinati, jacturas resarciat, quicquid sui pretiosissimum est illuc confert & impendit, interim ut cerebrum debito penu defraudetur, maximis spirituum copiis in corpora spermatica delegatis: Quinimo sanguis cum è proprio penu genitalibus satis impertire nequit, tributa sua à cerebro aliisque partibus remandat aut rapit, ut illuc impendat, non raro item totius animæ ac corporis vires, ad vesanam insatietatem veneris explendam insumantur, atque in his desideriis unusquisque, vel imperitus, de flammis queritur, & non tantum sanguinem efflagrare, sed gliscente magis incendio, medullas æstuare persentit: non raro item carnes, viscera & ossa concremari inque putredinem redigi experitur.

Nihil cerebri &c.] Cerebri consumptionem Hippocr. eleganti vocabulo *ἀιάλωσιν* vocat, iis familiarem qui pertinacius res & cogitant & tractant: Inde enim siccius & defæcatius redditum, arescit, marcescit & *ἀιάλωσιν* patitur; quod ne facile contingat cautum est a natura, quæ glutinosa substantia id donavit: Quinimo ejus substantiam plane defuisse ab aliis compertum, Si fides *Vallériola*, *Carpo* aliisque habenda: *Nic. Fontanus* Amsterodami anno 1629. puerum sine cerebro se vidisse asserit, cujus locum, ut & spinalis medullæ, aqua limpidissima membrana inclusa occupabat: A nimio veneris usu imminutam observavit cerebri substantiam Exc. J. D. Horstius, ut testatur in Epistolis: Id autem veneris intemperie, necnon totum nervosum genus, lædi, autorum testimonia corroborant: *Salmuth* cent. 2. observat. 62. se novisse quendam ait cui ex nimio veneris usu cerebrum ita fuit exsiccatum ut etiam intra cranium hinc inde ferri audiretur.

OBSERVATIO LXXXVII.

Hemicrania sinistri lateris ob carotidem dextram intra cranium osseam factam.

DEfuncti caput aperui, in quo dum quæ ad ἐγκέφαλον pertinebant lustramus, carotidem dextram intra cranium emergentem, planè osseam, seu potius lapideam (cavitate ejus ferè in totum occlusa) invenimus, adeo ut sanguinis influxu hac via denegato, mirum videatur quare æger non interierit apoplecticus: at mens & functiones animales ad finem usque vitæ integræ fuerunt: Contra illud apoplexiæ periculum natura remedium satis aptum substituerat, nimirum ex eodem latere quo carotis defuerat, arteria vertebralis tubuli mole aucta, pari sua alterius lateris triplo major evaserat: quippe sanguis carotide exclusus vertebralis solito vectigali sese insuper addens,& duplicato fluvio in eundem alveum

 influens,

influens, arteriæ istius canalem ita supra modum dilataverat. Vir egregius circa initium ægritudinis suæ atroci capitis *dolore, juxta latus sinistrum*, torquebatur: cujus causa nescio an probabilior assignari possit quàm quod sanguis carotide dextra exclusus, cùm primò in sinistram impetuosius irrueret, membranam distenderat: idcoque idem affectus postea sponte evanuit, nimirum *sanguine superfluo per arteriam vertebralem derivato. Th. Willis Cereb. Anat. c. 7.*

SCHOLIA.

Hemicrania] Propter quam causam dolor magis unam quam alteram capitis partem exercet? Respondeo 1. Hemicrania magna ex parte fit per consensum, ut ea tantum pars laboret quæ est è directo partis laborantis. Ideo lib. 2. de compos. medic. sec. l. cap. 3. dicebat *Galenus* in Hemicrania dolores fieri ascendentibus vaporibus &c, quasi velit per consensum fieri. 2. Caput aliquando passum est aliquid extrinsecum, magis in una quàm in altera parte: Sic ubi uleus, aër externus lædens caput magis in una quam altera parte fuerit, hemicrania fieri solet: 3. Aliquando per multos annos caput universum doluit & tandem in hemicraniam desiit: Potest post diuturnum dolorem fieri abscessus qui succedat in una tantum parte, unde liberatur una pars, causa doloris remanente in altera: nam illa materia quæ erat quasi fermentum, ubi colligitur in unam partem, liberat alteram; quod contigit Episcopo Phocensi Polono, ex angina enim hemicrania facta est, cum dolor antea esset totius capitis: *Herc. Saxonia Panthes lib. 1. cap. 2.* Galeni sententia Hemicraniam fieri per consensum &c, intelligenda est non simpliciter, sed quod ut plurimum, Nam quid prohibet fieri per essentiam, cum ambæ tunicæ in duas velut partes, simul cum cerebro, per mediæ calvariæ longitudinem, ad amussim diremptæ sint? Si ergo affectus in una saltem illarum parte vel latere consistat, medium quoque tantum latus capitis dolore afficiatur necesse est;

Juxta latus sinistrum] Ad superiorem processum, Falcem ab Anatomicis dictum, nonnulli referunt quod hemicrania nonnunquam caput tentat, cohibita scilicet vi dolorificæ causæ ab hoc interseptimento, quo minus utrumque latus occupet, At falluntur hi graviter, cum hemicraniæ non internas subeant capitis partes, sed foris temporales musculos obsideant, humoribus biliosis irruentibus. *Spigelius Anat. lib. 10. c. 3.* Hippocr. tamen lib. de morbo sacro, rationem ab ea membrana cerebrum discriminante deduci, cur modo dextra modo sinistra pars doleat, cerebrum, *inquit*, homini, ut reliquis animantibus, duplex est, cujus medium tenuis membrana dividit: Ideo non semper eadem capitis pars dolet, sed sigillatim utraque, interdum vero totum.

Sanguine superfluo per arteriam vertebralem] In quantum sanguis, aut serum ejus, modo per omnes simul arterias, scilicet tum carotidas tum vertebrales: modo seorsim per has aut illas, aut symbolas aut oppositas noxam in meningas transferunt, hinc fit quod dolor interior, aut universalis fit, caput totum aut maximam ejus partem infestans; aut particularis, qui regioni cuidam privatæ limitatus, Hemicraniam modo in latere, modo in sincipite aut in occipite producit. *Willis Tract. de Anim. Brut. pag. 2. cap. 1.*

OBSERVATIO LXXXVIII.

Atrox capitis dolor ab arteriis carotidibus induratis: Aquæ collectione sub pia matre, & Arenulis in Glandula Pineali.

Elizabetha Joppen per 25. annos intolerabili capitis dolore cruciabatur, qui dum primo alimenta masticare inciperet, vel aura tempestuosa advenìret, *ita exacerbabatur*, præsertim in latere dextro, ut lacrymæ fontium ad instar ex oculis erumperent, ac ejulatu domesticos & vicinos defatigaret: Ad inauditi hujus capitis doloris ablationem plurium Medicorum auxilia frustra imploravit, & tandem 9. Martii, anni 1669. ex hac lacrymarum valle ad superos migravit.

Aperto ejus cranio invenimus 1. sub pia meninge *magnam quantitatem aquæ* limpidæ. 2. Ventriculos cerebri simili liquore repletos. 3. In *glandula Pineali* plurimas arenulas asperas, quarum aliquæ calculi nomen propter magnitudinem merebantur. 4. Arterias carotidas, curiosissimo spectaculo, ita induratas offendimus, ut externa facie calculosas, sive in lapideam substantiam mutatas eas judicaremus: sed illis apertis, observavimus earum lateribus materiam callo-lapideam accrevisse: Per harum arteriarum medium sanguini adhuc quodammodo concedebatur via. *Ex observat. Regneri de Graaf Med. Delphensis. in Miscell. curios. anni 1670.*

SCHOLIA.

In glandula Pineali.] Cartesius ejusq; sequaces existimant glandulam hanc Animæ sensitivæ sedem esse; sed præter varia argumenta quæ contra nobilem hunc usum afferri possunt, arenulas in ea repertarum copia ostendit viliori officio destinatam esse, cum nulla læsio sensuum internorum hic contigerit, quæ sine dubio emersisset ab ejusmodi extranei hospitis præsentia.

Magnam quantitatem aquæ] A seroso humore induci cephalalgiam palam est: Serum autem non pura puta aqua est, sed vehiculum salsi & tartarei humoris, qui in easu præsenti substitit & concrevit in calculos in glandula pineali, lateribusque arteriarum carotidum accrevit, aquea parte per lacrymas effluente.

Ita exacerbabatur &c.] Gal. 2. de diff. febr. causam præ-

præcipuam periodorum statuit inustam quandam cuique parti dispositionem, quæ nova occasione, et novo affluxu humorum, sese manifeste prodit: Dico affluxum humorum, qui vel in parte ipsa generantur, vel qui aliunde sunt; Sic si cui hemicrania innata sit ob pravam partis cerebri diathesin, non prius solet repetere quam forte ab ipso cerebro, aut partibus subjectis, humor advenerit qui partem lacessat, hemicrania tamen per protopathiam dicetur: Sic si dispositio in cerebro jamjam sit à parentibus contracta, quæ tamen non prius sese proferat quàm malignus vapor à partib. inferis venerit, qui partibus molestus sit, unde exsuscitetur pars ad expulsionem, unde convulsio sequatur, annon epilepsia ita per propriam affectionem dicetur? Itaq; ille sibi pugnat qui dixit dispositivam ipsam in cerebro esse, sed causam in præcordiis: quanquam excusari potest, nam revera non repeteret paroxysmus nisi impuritas viscerum concurreret. *Ballon lib. 1. consil.* 80.

Observatio LXXXIX.

§. 1. *In iis qui occipitis doloris obnoxii vixerunt, cerebellum cerebro mollius repertum: In aliis aridum & friabile.*

IN iis qui continuo dolore capitis in occipitio laborarunt, deprehendi cerebellum *mollius ipso cerebro*: In aliis aridum & friabile. *I. Riolanus Anthrop.* lib. 6. cap. 2.

§. 2. Quidam per biennium conquestus fuerat de dolore in occipite: Huic ipsa cerebelli substantia flaccida omnino, molliorq; multo quam cerebri substantia. *P. Pawius obs. Anat.* VIII.

Scholia.

C*Erebellum mollius ipso cerebro*] Substantia cerebelli cum cerebro eadem est, duriuscula tamen ac firmior: Utriusque quasi medullosa est, densa; alba, mollis: Mollitiei majoris in cerebello causa imputanda vel diuturnæ debilitati à dolore inductæ, omnium partium dissolvente; Vel humoris præsentiæ, madefaciente & laxante.

Aridum & friabile] *Heer* Observ. 4. Spadacrenes, narrat de quodam Cive Leodiense, Maniaco ex melancholia reddito, cerebrum illi siccissimum, durum, summaque in parte digitis friabile redditum esse, flavedine tinctum, ab acredine bilis; De capitis dolore nulla mentio, quia non abfuit, sed minime observatus quia mens laborabat.

Observatio XC.

Capitis dolor à nimis arcta Suturarum compage.

PRovida natura perforatam esse voluit Calvariam, variisque suturis distinctam, ut purgando à recrementis cerebro nusquam occasio deesset: Quod autem Suturæ hunc usum inter cætera præstent, præter Galeni & aliorum testimonium, nos etiam ipsa experientia docuit: Patavii juvenem quendam secui, qui diutino capitis dolore vexatus nullis remediis sanari potuerat, In cujus calvaria vix suturarum vestigia apparebant, adeo erant compacta, ut in unum coacta capitis ossa viderentur: Quamobrem pro comperto omnes habuerunt, non aliunde ingentem, ac fere continuum capitis dolorem, profectum esse quam ex arctissima illa ossium compositione, ex qua nullus exitus patebat fumidis illis crassisque vaporibus, qui & perpetui doloris causa fuerant, & tandem mortem intulerant.

§. 2. Sed neque semel id mihi contingit experiri: complures enim secui qui dum viverent in frequentem capitis dolorem incidere solebant, in quorum calvariis exiguas suturas, & eas coagmentatas invenimus, neque in viris modo, sed etiam in muliere, quod mirum fuit, ut vix credibile: nudatum enim ac decoctum illius caput fere sine suturis offendimus, & hæc pariter multo magnoque capitis dolore quam diutissime affecta atque afflicta, postremo Phrenesi laboravit & mortua est. *Columbus Anat. lib.* 1. *cap.* 5.

Scholia.

INde collige capitis suturas ad valetudinem non parum conferre, eoque magis quo laxiores; Neque audiendum Celsum qui l. 8. c. 1. caput sine suturis firmissimum atque à dolore tutissimum statuit: qui nisi de extrinsecus advenientibus causis intelligatur, parum probabilia attulisse dicendus est: Certum enim plus imminere periculi à causis domesticis, fuliginosis scilicet recrementis, quam à prioribus: Testis est mulier citata, quæ tandem phrenetica interiit: atque experientia, per quam constat saniores degere quibus laxior suturarum compages contigit, iis quibus aut desunt aut pressius connectuntur. In corpore autem ille suturarum defectus, vel arctior commissio cognosci nequit. Dolor ab ea causa excitatus, inquit *Hercules Saxonia Panthei* lib. 1. cap. 2. est antiquissimus: excitatur potius à causis internis quam externis: nulla est passio ab aëre externo & reliquis, sed potius à vini potu nimio: à capite non exciduntur furfures, nihil unctuosi adest, non adsunt excrementa, hinc ratio suadet ut in illis capilli sint tenuiores, non prolongentur, non nigri fiant: Hæc vero signorum syndrome à *Saxonia* allata dubia est: generatio quippe & incrementum capillorum fuliginibus adscribi non debet, sed pinguiori sanguinis portioni, per arterias affluenti, nec ullam per suturas transitum agnoscenti.

OBSERVATIO XCI.

Capitis dolor à crassitie cranii, Suturarum absentia, & Aqua multa in ventriculis cerebri collecta.

GEnerosa quædam mulier, (*vide historiam l. 4. de Febribus*) in gravissimos dolores incidit circa ossium nudam, præcipue articulorum, regionem, cum capitis intolerabilibus cruciatibus &c. Huic capitis *cranium crassum* inventum, atque integrum sine suturis : ventriculi in cerebro aqua limpida pleni. *Platerus observ. lib. 2. p. m. 503.*

SCHOLIA.

I*Ntolerabilibus cruciatibus*] Quorum origo adscribenda cranii densitati & suturarum defectui : Nam cum, ex Galeno 9. de V. P. cap. 1. cerebrum abundet excrementis crassis & tenuibus in eo genitis : deinde etiam vaporosis in illud è subditis partibus ascendentibus, illa si intercludantur, crassis neque per nares & palatum exeuntibus; neque vaporosis per suturas transpirantibus, dolores inde fieri necesse est : Compertum præterea eos quibus duplex accessit à natura sutura lambdoidea, à dolorib. in totum fere immunes esse, necnon eos quibus sagittalis os frontis ad nares usque dividit.

Cranium crassum] Crassities cranii non est in omnibus eadem : Persarum leviore ictu lapilli pertundebantur, secus ac Ægyptiorum : Hispani, teste A. Cadamusto, ducturi novos milites in insulam D. Thomæ, vicinaque Æquatori loca, id in primis inculcabant ne cum incolis conflictaturi unquam ipsorum caput peterent, quod enses protinus dissilirent : Crassities in delicatis mediocris est, evidentior in durioribus habitibus, & præcipue rusticis, quod in terebrationibus observavit Carpus, comm. in Mundinum p. 510. qui causam hujus rei refert, quod delicati caput semper bene cooperiant biretris & pileis : rustici autem per frigora & æstus nudo incedant capite, frigus vero omnia induret : Propterea monet idem Carpus patres-familias, ut liberorum suorum capita non tegant multis operimentis, ex ea enim nuditate natura corroboratur, & externis injuriis ferendis aptissima evadit. Hoc observant Patavini, quorum liberi portantur nudo capite per plateas, etiam media hyeme : pueri incedunt per hyemem nudis capitibus, æstate eadem muniunt pileo adversus Solem : *Rolfinkius Dissertat. Anat. l. 2. c. 9.* Sed si à frigore confirmatur caput, quia id durat cranium, an verisimile huic mulieri cranii crassitiem doloris causam extitisse ? ℞. extraordinariam fuisse illam crassitiem, accedente forsan nimia densitate & suturarum absentia : 2. Cranii illam indurationem adversus causas extrinsecas caput præsertim tueri, intrinsecas vero potius cohibere, in iis præsertim quibus insigne vitium est partium œconomiæ naturali inservientium, à quo plurima redundat excrementorum illuvies, quale deprehensum in prædicta muliere : atque huic suppressæ impuræ aquæ congeries in cerebri ventriculis, dolorem ingeminans, quod plures ad cerebrum vapores lati sint quam ut exhalare, ob interclusas vias, potuerint : Qua de causa, notante *Riolano* Enchirid. Anat. l. 6 c. 6. Natura duplicem calvariæ tabulam in mulieribus tenuiorem quam in viris effecit, quod excrementorum congestioni magis opportunæ sint.

Integrum sine suturis] Paræus ex Herodoto scribit Æthiopes, & eos qui regiones calidas circa meridiem incolunt, cranium durius habere, nullis aut paucis suturis discretum. Quod falsum esse docuit Æthiops nigerrimus publice a *Riolano* dissectus, cujus cranium nostris prorsus erat consimile. *Emberr. Anat. lib. 5. c. 8.*

Cranium crassum] Ea de causa capitis dolores qui per insignes febrium intermittentium paroxysmos prehendunt, his desinentibus, post aliquot horas perseverare solent : Materia scil. tardius difficiliusque resolvitur & discutitur propter cranii densitatem in capite, quam quæ per corporis habitum effusa est : Hac quippe nota caput per consensum laborare deprehenditur, quod affectus frequenter reperit & cedit, alterius incremento invalescit, illiusque remissione & affectu sublato mitescit vel levatur.

APPENDIX.

De immunitate à dolore Capitis ob cranii tenuitatem & perviam substantiam.

ANno 1596. dissecuit Fabritius Hild. caput detruncatum; cujus cranium in vertice vix papyrum crassitie æquabat, ubique instar ossis cribrosi perforatum : cutis, quæ extra cranium spiraculum, seu caminum illum cooperiebat, flavens fuit : Hominis robustissimi caput vix unquam dolore affectum fuisse existimat, ita ut ad extremum senium perventurus fuisset nisi prævenisset mors violenta : Ut à mortuis ad vivos transiliam, neque procul discedam, si conjecturæ locus est, maximam aut cranii tenuitatem, aut laxiorem suturarum in me suspicior copulam, aut utramque simul : Non semel contigit in Sacris ædibus, si sol tergum feriret, ut in opposita exhedra umbram excipiente; monentibus vicinis, manantem è capite, non secus ac è camino, manifeste fumum animadverterim : Hinc ante tricesimum annum vix cephalalgiam expertus sum; quæ deinceps molesta, frontis ambitu comprehensa fuit, eaque fugax, ab oblato ventriculo alimento coctionem celerem respuente : At naturæ id beneficium, quo causarum intus genitarum vim eludo, externarum efficaciæ opportunum reddit, minimum enim frigoris appulsum percipit caput, modicis tamen operimentis contentum, etsi capillitio jam pridem nudatum : Ejusdem vero raritatis, aut tenuitatis, insigne hoc esto argumentum, quod cum adolescens udum capillitium iride

odorati

odorati pulveris aspergine exsiccarem, paulo post ejus odor in os redundaret, non secus ac si illum deglutiissem, cibíque ingesti ea saporati mihi viderentur.

Observatio XCII.

§. 1. *Dolor Capitis à Suturarum Discessione.*

Solutio continui contingit aliquando in cerebro à causis internis, ab humoribus nempe biliosis aut salsis & rodentibus: aut ab humorum & vaporum copia, qui *distendendo dissolvunt continuum*. Vera autem tanta est aliquando ut juncturæ solvantur magno spatio, authore Aëgineta, Quod vidimus anno 1593. in filio Domini Merindoli Aquensis, E cujus capite dissecto effluxit ingens copia serosi humoris, qui in ventriculis & tota cerebri substantia inclusus manebat: Distabant autem suturæ quatuor fere digitis à se invicem. *Iacobus Fontanus practicæ lib. 1. cap. 3.*

§. 2. Anno 1622. quo ingens pestis in Polonia grassabatur, tanta fuit ejus sævitia, ut in de mortuis rumperentur & suturæ divisæ apparerent.

Scholia.

V*T juncturæ solvantur magno spatio*] Non pauci Suturarum ejusmodi distractionem in dubium revocant: 1. quoad exemplum à Fontano adductum, de puero hydrocephalo, ajunt Hippocr. illam in hydrocephalo non adnotasse, nec fieri posse credibile, nisi in puerulis & nuper natis, in adultis nullo modo. In aliis etiam affectibus id fieri ne possit pariter dubitant, nimis enim firmiter combinari ossa per suturas: facile quidem id contingere posse si modo serræ ubiq; modo committerentur, sed firmiorem esse compagem, ita ut nulla vi in defunctorum, vel naturali vel violenta morte, calvariis, & nonnisi rupeis flosculis & securi idicis separari queant. In cœmeteriis vero cum hæ extremitates sint læsæ, dehiscere sua sponte: Vulgi autem opinionem quod attinet, leniri à vinculo injecto dolorem, per accidens hoc fieri ajunt, quatenus a valida illa constrictione sensus intercipitur & pars ipsa stupore corripitur: Sed authoritatibus & rationibus non pugnandum contra Sensus.

Qui nisi sint veri ratio quoque falsa fit omnis,] Neque virorum arte insignium suspecta fides esse debet, quibus accedit Hildanus, cujus *χειρουργία* insignis, ac imponere hac parte arduum fuerit; Refert is cent. 1. obs. 1. scirrhoso oculi tumore affectum quendam, antea dolore capitis gravissimo laborasse, & cerebri motum ab attrectantibus perceptum fuisse, in conjunctione suturæ sagittalis & coronalis: audiros etiam sonitus & cranij crepitationem, perinde ac si lignum finderetur; Existimat id factum quod cranii suturæ, ob dolorem & inflammationem, copiosúmque in cerebro humorem, disjunctæ fuerint. Quanquam vero ipse *Fabritius* hoc in casu non fuerit oculatus testis, eadem tamen observatione narrat observasse se in honesto viro, laborante ex febri ardente cum dolore capitis acutissimo, illum habuisse suturas adeo disjunctas, ut per interstitium illud systole & diastole facile deprehenderentur. Idem asserit centuria 2. obs. 7. in Th. Houlen, febre continua cum intenso dolore capitis afflicto, circa sextum & septimum diem, suturas sagittalem & coronalem adeo a se invicem sejunctas deprehendisse ut adstantes non modo visu, verum & tactu systolen & diastolen cerebri, suturis digito imposito, eodem prorsus modo ut in pueris, antequam eorum cranium penitus obduruerit, facile percipere possent. Nec aliis Medicis intactus ejusmodi capitis dolor: Ita dego L. *Joubertus* cap. 9. de cap. affectibus, Tantus, *ait*, quandoque est dolor capitis ut oculos extrudat aut submergat: Fit sane ex capitis plenitudine, quæ, impediente calvaria, nec expurgari nec resolvi potest: itáque separatio fit Suturarum, quam ego semel observavi in fronte cujusdam puellæ, cui unius lateris os alterius superabat latitudinem, post diuturnam in infantia cephalalgiam: Firmat Excell. *Thomas Bartholinus centur. V. hist. 92*, In cephalalgia, *inquit*, sæpius loco moventur suturæ, quod in vidua quadam animadvertit parens *Gaspar Bartholinus*: In Hibernia frequenter suturæ in adultis; modo coronalis modo sagittalis dividuntur, sequitúrque dolor capitis ob solutionem meningis: Apud antiquiores Medicos monumenta ejus extant: Interdum accidit, ait *Oribasius* monente *Montuo* Anasceves morborum l. 1. c. 9. capitis dolor ab apertione suturarum: Sanatur vero ligatura quæ cephalica dicitur, & revertentibus Suturis in suum locum cessat dolor: Ipsum Galenum *sub finem* comm 3. in officinam Hippocr. assertorem habemus, qui suturas, quamvis sint arctissimè consertæ in viventibus, tamen facile interdum hiare pronuntiat & dolorem movere: Imò Hippocr. ipsum, qui loc. cit. *διαστήματα* adhibet, quo hanc ossium *διάστασιν*, atque hinc natum dolorem, sanet. Et Gal. 2. de locis c. 7. *ῥαφῶν διάστασιν* meminit ex Archigene, in cephalalgiis citra phlegmonem, quæ compressione sua affluxum humorum & vaporum ad caput impedit: Interdum enim vapor seu flatus ex pituita viscida, copulis membranarum, pericranii scil. & duræ matris, inter suturas inhærente genitus, ita crassus & validus est, ut præter insignem dolorem, etiam copulas illas membranásque distendendo, compages suturarum cranii relaxet: malo huic mulieres non inepte fasciis caput vinciendo medentur. Fieri censetur ex capitis plenitudine, quæ nec expurgari nec resolvi potest, ideóque fit separatio suturarum, unde intentus & vehementissimus dolor, quem Hipp. 2. Coac. 1. tom. 1. vocat *ἄλγημα σύντονον, καὶ ἀδυνάτως ἔχοντα*, qui nonnunquam tantus est ut oculos extrudat: Hunc annotat Avicenna lib. 3. canon. sect. 1. tr. 2. cap. 2. Soda diversificatur secundum fortitudinem, mediationem & debilitatem: Fortem delineat his verbis, Sed cum alia est valde fortis, ita ut cum obviat sincipiti infantis, lenia habentis ossa, separat ipsum & frangit commissuram ipsius. Quia vero accurate de hac specie doloris agit *Arnoldus Bootius* Tractatu de affectibus omissis capitis 4. integrum huc afferre libuit.

Frequens est in Hibernia ut capitis ossa à se discedant, ac notabili spatio dehiscant, præcipuè in coronali sutura, sed & quandoque in sagittali, idque à

Observatio XCIII.

Cranium ἄῤῥαφον & crassissimum in quodam, qui nulla vi externa facile lædebatur in capite, nec unquam à causa externa dolebat.

CVm Patavii Medicinæ operam daremus, plura cadavera dissecuimus: Cum multa in his rariora observare licuerit, tum istud singulare in bajulo advertimus: Hic cum viveret nulla vi externa facile lædebatur in capite, nec unquam à causa interna dolebat, etsi plerique prodiderint cephalalgias iis maxime familiares occurrere quibus cranium ἄῤῥαφον (*vapores ex inferioribus susceptos promptius non transmitteret*:) Aliter sane Celsus, *lib.* 8. *c.* 1. *Raro calvaria solida sine suturis est, locis tamen æstuosis facilius invenitur, & id caput firmissimum atque à dolore tutissimum est: ex cæteris, tamen pauciores sunt, eo capitis valetudo commodior est.* Nimirum quod causas externas attinet, has enim, ut frigus aëris, solis æstum & cæteras non facile admittit. Vnde distinguendum patet, nam internis eventandis ad transpirationem insensilem, quo plures & ampliores, eo etiam commodiores existunt futuræ. *G.H. Velschius Observ. Phys. med. hecastorea* 1. §. 77.

Scholia.

NEc unquam à causa interna dolebat, &c.] Hinc patet verum esse quod ajunt, Quamlibet regulam generalem exceptionem aliquam pati. An immunis cephalalgia fuit iste bajulus ob robur facultatum naturalium & vitalium, probámque constitutionem organorum, quæ superflua nulla congeri & redundare permitterent, sed protinus & perpetim è corpore eliminarent, accedente maxime valido exercitio, cujus ope halitus & fuligines è toto, unde molestia & dolor aliàs capiti imminet, assidua transpiratione extrapellantur? Adde, id genus hominum curis & studiis animum non gravare, vapores ad caput allicientibus, qui nisi per suturas exitum nanciscantur, id replent & dolore afficiunt: hinc senes, quibus per ætatem pressius comminuuntur, humidiore sunt cerebro, gravedinique obnoxii, à cohibitis illis vaporibus, quibus antea liber transitus, suturis hiantibus, concedebatur, accedente illiberali per habitum διαφορήσει: Cranium eorum qui æstuosas regiones incolunt, suturis carere ait Hippocr. lib. de structura hominis, nec ideo cephalalgiæ obnoxios tradit, quod facilis per ambitum corporis transpiratio, congestioni fuliginum in capite anfam præripiat.

Observatio XCIV.

Ingens capitis dolor ab ossis sincipitis dextri carie & Suturis obliteratis.

HAfniæ ulcus caput hominis invaserat in parte ejus dextra, quod malignitate sua ad cranium usque, sine tamen luis suspicione, serpsit, ut incredibilibus doloribus capitis mors lenta successerit.

Cranium defuncti accuratius consideravi, os sincipitis dextrum, à sagittali sutura ad temporalem, profunde caries corrupit, excavata prima lamina, & secunda transparente: Ex serpente carie reliquæ partes externæ utriusque bregmatis, asperæ & inæquales sensibus occurrunt, foraminula multa sunt pervia, præsertim ubi venæ iransire solent: Prope lambdoideam caries bregmata separavit & manifestiora foramina hiant: Secundum cranii longitudinem diffunditur caries, salvi, ossibus temporum, quod in cranii cavitate clarius apparet: nam os infinitis porulis ab osse sincipitis ad cristam, quasi acu diligenter pictum cernitur: Obliteratæ fere sunt suturæ sagittalis & coronalis, quanquam in homine, necdum senium prospiciente, ut mirum non sit quod internis injuriis expositus fuerit, ob impeditum vaporum exitum. *T. Bartholinus histor. VIII. centur. VI.*

Scholia.

INternis injuriis expositus] Contrarius videtur Celsus lib. 8. c. 1. quem ad concordiam revocant *Fallopius, Columbus, Riolanus*: Per transennam noto textum *Celsi* ita emendatum esse à P. Pavvio in codice, *Et id caput firmissimum atque à dolore tutissimum est ex cæteris, quo futuræ pauciores sunt, eòque capitis valetudo commodior est.* Putat ibidem in margine Celsum scripsisse, Adeóque non à dolore. *Idem.*

Observatio XCV.

§. Capitis gravedo à carie ossis frontis, & læsione superioris orbitæ.

QVidam Gravedine capitis afficiebatur, tandem subito in cataphoram lethalem incidebat. Patefacto defuncti capite, reperitur os frontis carie confectum, aliqua tantum ex parte, cerebro salvo ac ejus integumentis integris. *C. V. Schneid. l. de aff. cap. Soporosis.*

Observatio XCVI.

Capitis dolor à carie cranii parte interna juxta cerebellum.

IUvenis diu capitis dolore vexatus, tandem ab Epilepsia vehementissima extinguitur: Diligenter calvariæ osse, in posteriori parte externa, perspecto, nullum ibi morbi signum fuit; quo perpetuo dolebat, at capite adaperto, ossis posterioris interiorem partem, juxta cerebellum cariem satis notabilem contraxerat. *Zecchius consult. I X.*

Observatio XCVII.

Capitis dolor à Carie cranii & adhæsione cum membrana.

§. I. QVidam diuturna cephalalgia mitè torquebatur. Omnibus incassum tentatis, quatuor vesicantia cervici & scapulis affixa plurimùm profuere: pilulis deinde Cocciis irritata alvo, quum tæniam dejecisset, dolor aliquantulum remisit, qui tandem hypocausto cessisse visus: Graviorem autem fuisse mali causam paucis post annis docuit eventus.

Inopinato enim bidui dolore quum succubuisset ille, aperto cranio, cerebri membrana glutinoso humore obsita, quibusdam locis vix avelli potuit, osse passim carie corrupto, qualem in aliis cadaveribus deprehendi: unde lue infestati Venerea, sævis admodum capitis doloribus ab acri & venenoso humore nonnunquam excarnificantur. *Rhodius Centur. I. Observ.* LXXIV.

SCHOLIA.

CErebri membrana] Cum dolor omnis sit actio læsa, sive sensio molesta, à fibrarum nervearum spasmo sive corrugatione dependens, cephalalgiæ subjectum erunt capitis partes maxime nervosæ, h. e. ipsi nervi, necnon fibræ & membranæ, quales illud plures & maxime sensiles, tum supra tum infra cranium dispositas obtinet. Sunt autem ejusmodi partes quæ dolore afficiuntur, imprimis duæ meninges earúmque varii processus, Nervorum tunicæ, Pericranium, aliæque periostia, musculi, panniculosus carnosus, ac ipsa demum cutis: Quoad cerebrum vero & cerebellum, eorúmque appendices medullares, statuimus hæc corpora, siquidem fibris sensibilibus, corrugati & distendi aptis carent, dolorum immunia perstare. Idem pariter de cranio dicendum erit. *Willis de Anima Brut. part. 2. cap. I. p.* 244.

Fibras autem Nerveas immediatum Tactus esse organum statuit *idem* parte 1. cap. 11. Si inquiratur, an, quid in singulis aut membris aut partibus Immediatum Tactus organum fuerit? Dicendum erit illud ipsum esse *Fibras Nerveas* spiritum animalium copia ubique refertas & quasi distentas, quæ tanquam fidium chordæ, quoties à tangibilium ictibus feriuntur, impulsum quemlibet ubivis acceptum, per nervorum ductus illico ad commune sensorium propagant. Enimvero cuti, panniculo carnoso, membranis, carni musculosæ, imo & parenchymatis quibusdam, tales densissimæ fibræ intexuntur, ut non solum in volamanus, aut superficie corporis tangibilium exteriorum appulsus sentiantur, sed quoties intus in visceribus humores acres, aut contenta præternaturalia vellicationem inducunt, istius sensio molesta peragitur: Quare proprium Tactus organum, nec cutis, nec caro, nec membrana, verum ipsæ fibræ sunt quibusque istarum, aliarumque partium texturis insitæ.

Membrana glutinoso humore obsita] Excremento illius præternaturali: illa enim assiduitate doloris lafactata, & à naturali constitutione deflectens, proprium alimentum in substantiam ritè convertere non potuit, sed illud imperfectè assimilando inglutinosum illum humorem commutavit. Quod idem contingit in dysenteria, ubi mucosus humor copiosus excernitur.

Graviorem fuisse mali causam] Cum dolores capitis in morbo venereo sunt vagi, tum proveniunt à flatibus: Cum vero sunt fixi, tum signum est eo in loco fieri Talpariam, i.e. abscessum ossis. *Joh. Posthius in Observ. ad Columbi Anat. p.* 514.

Observatio XCVIII.

Capitis dolor ab adhæsu crassæ meningis cum cranio.

PHilosophus quidem intolerabili capitis dolore tenebatur: pars dolens in sincipite magnitudine digitum non superabat.

Aperto capite, crassior membrana ea parte in qua dolor excitabatur calvariæ adhærebat, pauculo humore putri interjecto. *Fernelius lib. de Abditis* 2. *cap.* 15.

SLHOLIA.

CVm virus Venereum Cerebrum summamq; corporis arcem obsidet, multa supervacua, pro partis conditione, pituitosa colligi necesse est, quæ si intercelusa capite contineantur, magnum & acerbum dolorem commovent: Quamquam enim pituitosa videtur materia, veneni tamen maleficio perfusa acrimoniæ particeps est, hinc sub ossium membranas se recondens, tum acrimonia tum distensione

dolorem excitat: In offium vero fubftantiam per tenues quafi tubos fefe inferens, illa diffindit dilatatque in tumorem, quę tandem carie confumpta putrefcunt: *Idem ibidem & cap.4 lib.de lue Venerea.*

Observatio XCIX.

Capitis dolor ab humore maligno cranium, Subditas membranas ipfumque cerebrum exedente.

REm in hydrargyro admiratione dignam, à nullo quod fciam animadverfam contemplemur: hic enim fi quis rerum eventus bene obfervet, non modo pituitofis morbis obnoxia noftra reddit corpora, partéfque omnes, inprimis carnofas fuo frigore & humore lædit, verum ita labefactat, & fua qualitate imbuit, vix ut corpus febre corripi poffit, etiamfi multa fcateat cacochymia. Anno à Chrifto 1556. Coriarium quendam Tonfor ut inviferem rogavit, rarum affectum & obfervatione dignum me vifurum dictitans. Is tametfi annos amplius decem poft curationem, per hydrargyrum, ita falubriter exegerat ut videretur percuratus: repente tamen exorto in fincipite dolore diutius perfeverente, non modo ejus partis ob totum paulatim computruit exefúmque eft, ut fruftulatim excideret, fed & cerebri vtraque meninx eadem putredine abfumpta, fubjectáque cerebri fubftantia in abfceffum converfa eft, unde magna puris copia (miferabile vifu) per multos menfes, non ex ea tantum parte, fed ex utriufque oculi angulis etiam ftillavit, dentes exciderunt omnes: Hic tamen neque febre corripi vifus eft, neque cibi faftidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum eft, quo tempore mors repente hominem diu mifere afflictum è medio fuftulit. *Fernelius lib. de Lue Ven. cap.* VII.

Scholia.

Suo frigore & humore lædere] De Hydrargyri temperie lis eft, alii enim frigidum alii calidum ftatuunt, *Fernelius* aliquot argumentis pro frigiditate pugnat, atque præcedentem hiftoriam in ejus confirmationem adducit; Rectius vero fentiunt qui calidum id exiftimant, quod patet, *ait Sennertus lib.6. cap.21.* ex maxima vi penetrandi corrodendique, ita ut etiam metalla penetret ac erodat: Qui vero ex effectibus frigidum effe colligunt, ij falluntur, caufam pro caufa fumentes: Sic Aurifabri, & qui argentumvivum crebro tractant, raro funt vivaces, fed ftupori, tremori, paralyfi, catarrhis fuffocativis & apoplexiæ obnoxii. Hæc vero non præftat frigefaciendo fed peculiari & abdita vi, cerebro nervifque infefta: Damnum à mercurio illatum, calefacientium ufu amendatur, caftoro, falvia, rorémarino, &c. quatenus hæc cerebro & nervis familiaria funt, & abdita vi mercuriali veneno adverfantur: zinziber enim, piper & alia id non præftant, quia fpecifica hac vi, cerebro amica, deftituuntur.

Dum ad cerebri ventriculos ventum eft] Ex præconcepta opinione eos effe fpirituum animalium officinas & receptacula. De eorum ufu aliter fentiendi ipfe *Galenus* 8°. de ufu partium cap.10. anfam præbet, referens adolefcentem Smyrneum ad alterutrum ventriculorum ufque vulneratum, femet oculato tefte, fuperftitem permanfiffe. Verifimile eft Coriarium eoufque malo obftitiffe, donec cerebri corticalem fubftantiam tranfgreffa corruptio, medullarem & profundam attigit, ubi fpiritus generantur, & unde in nervos derivantur, qua affecta protinus è vita migrandum fuit.

Dentes exciderunt omnes] Dentium vacillatio & cafus ab erodente fucco pravo eorum radices contingit, quod in lue venerea fæpe evenire compertum; maxime accedente hydrargyrofi: mercurius enim ut cerebro, fic & dentibus bellum indixit, Teftes funt mulieres quæ fucis, quos is ingreditur, utuntur, quos vel excutit, vel nigrore aut carie inficit. Id vero obfervatione dignum quod Clar. *Thierman* ex Exc. Iac *Wepfero* refert, Hemicraniam & dolorem capitis frequenter fieri a dente cariofo, quod & ab Hildano Cent.2. obf. 10. notatum. Ratio hæc eft, quod nervulus vitiofo denti infertus, atque ob cariem denudatus, faciillime ab ambiente exteroifque injuriis offendatur, malo fic ad nervorum initium inde propagato: Accedit dolore vigente ferofa attrahi, ipfumq; caput humida colluvie ad dolorem ufque compleri.

Observatio C.

Capitis dolor à Cranio fphacelato, Ichore putrido fupra meninges corruptas, & Corrupto cerebro nervífque opticis.

TAurini Quæftor quidam jam menfes aliquot infomnes peregerat ex gravi capitis dolore *circa finciput ac tempora*, ob Venereum morbum: Ab omnibus oppidi medicis opem acciverat, verum morofus præfidiis non infiftebat, Hic quoque ut illum inviferem rogat: confului ut capiti cauftica aliquot apponerentur juxta proximas commiffuras & fuper partes dolore infeftatas, quod ftatim confiliumdifficilis æger recufavit: Ego vero Taurino fecedens hunc non vidi unius menfis intervallo: Tamdem iterum rogatus illum adivi, quem penitus lumine orbatum offendi, oculi tamen nil extranei pati videbantur, &c. Ego illi

illi tunc persuadere nitebar ut pateretur cranium perfodi, tenuit: Tandem ut causticum sincipiti adhiberetur ubi magis premebat dolor, fuit contentus, noluit tamen ferre ut apertum servaretur: sic statim decisa crusta sponte cicatricem obduxit, quare illum inviserе destitit: Hic demum lx. dies post ad superos migravit.

Eum secuit L. Montanus, ubi *cranium* ad coronalis & sagittalis commissuræ regionem *sphacelatum* putidúmque invenimus, coronati regii latitudine: statimque cranio serra aperto, *abundans ichor putrilaginosus*, instar aquæ, fuligine fumarii & croco aspersæ profluxit, tum per ossis aperturam, tum per aures & nares, membranæque putidæ recta ad os affectum, verùm adhuc integræ erant, quæ solo tactu facile rumpebantur: corruptum & cerebrum & nervi optici, cætera verò viscera omnia integrè habebant: Censendum est huic potuisse conferre à doloris principio caustica, vel postea ossis effossionem, rationi si obtemperasset dum præbebat occasio. *Leonardus Botallus de Lue venerea cap.16.§.17.*

SCHOLIA.

Circa sincipui ac tempora] Dolor capitis à morbo Italico infestat maxima ex parte noctu circa partem anteriorem capitis, vel circa tempora, aliquando exterius, aliquando interius: cum est exterius facile deprehenditur, nam sæpe tumores præter naturam excitat: Dolorem internum comitantur dolores articulorum. *Rondeletius meth.cap.x.lib.1.*

Cranium Sphacelatum] Dolor ex carie cognoscitur si fuerit confirmatissimus: si suspicio aut luis Venereæ, aut saniei circa os; quod fit post vulnera aut contusiones non rectè curatas, ut notat in observat. *Schenkius*: Item, ex inæqualitate ossis, si tangatur, Et quod in hac carie tumores exoriuntur, quandoque laxi quandoque duriores, ob imbecillitatem enim partis talia generantur: Quod color partis mutatur ad luridum & fuscum. *Saxonia Panthei lib.1. cap.2.*

Abundans ichor] monet Hollerius Libello observ.1.in dolore capitis sæpe saniem subesse inter cranium & pericranium, quoad ut dignoscatur molliter vult digito contingi locum: Eum si fixus sit dolor, aperiendum, quod sæpe sic sanies effluat ægérque liberetur; alias metum esse ne os corrumpatur: Si quæ præterea illic vena est, aperiri vel ferro rescindi, nisi admodum sit insignis.

Abundans ichor putrilaginosus] Ejusmodi ichoris malitiam insigni exemplo illustrat Hildanus centur. 2. observ. 69. Viri cujusdam qui post sexennem gravativum capitis dolorem in crurum resolutionem incidit, cui supervenerunt ulcera in capite, non solum cutem & membranam carnosam, sed & ipsum cranium erodentia, qui ichor intrinsece primum colligebatur, tabula vitrea prius erosa, antequam vitium in exterioribus esset conspicuum.

OBSERVATIO CI.

Capitis dolor ab interiore cranii tabula carie affecta.

§. 1. VIr xxx. annorum, non sine Venereæ luis suspicione, continuo capitis dolore laborans, post obitum aperiebatur, interior tabula cranii semicariosa apparebat. *Rolfinkius Tract. de dolore capitis p.106.*

SCHOLIA.

IN Lue Venerea sæpe ingentes & continui excitantur dolores, lacessito pericranio & periostio à carie cranii laminarum, aut ipsius meditulii, quod διπλόη ab Hippocr. appellatur: Non parcunt illis qui mercuriali inunctione vel ligni decocto curati sunt. Nob. Italus prope suturam lambdoideam, lati digiti distantia occupabatur dolore, spatiolo nummulum trientem vix excedente: Cruciformi sectione per tcodiginum facta, cutis labiis diductis, & periostio separato, trepano facta apertura, caries observata: Ea lato fenestrato rasorio, profunde fere ad διπλόην cavernosum interstitium ablata, consolidato vulnere, æger ab omni insultu liberatus fuit. *Idem ibidem.*

Dolore] Doloris naturam & causas, paucis & remotis ambagibus perstringit Clar. Franc. de le Boë Sylvius Medic. Pract. lib.2.cap.1. Quemadmodum, *ait*, ex objecti sensorium demulcentis sensatione Voluptas excitatur, Sic ex ejusdem objecti sensorium lædentis perceptione Dolor producitur: Dolor non est tantùm sensus Tactus, sed sensuum quoque cæterorum affectio & molestum ipsis symptoma: Causa igitur omnis Doloris objectum est sensibile, aut intra corpus existens, aut forinsecus ipsi adveniens, atque sensorium quodvis molestè afficiens ac lædens: Sic lux nimia dolore afficit oculos, Sonus fortis, Aures; Odor gravis & acer, Nares: Sapor mordens linguam & palatum: Durities acuta, cutim & membranas: Calor & Frigus urens itidem cutim & membranas: Nihil impedit idem Sensorium pluribus inservire sensibus: Sic oculi non tantùm vident sed simul Tactu sunt præditi: Sic Lingua non tantùm Sapores dignoscit sed insuper duritiem, calorem & frigus: Cujus rei ratio videatur quod ad Tactus & Caloris sensum nullus requiratur sensorii apparatus, qualem desiderant Visus, Gustus, Olfactus & Auditus, idcirco peculiaribus organis alligati.

Quando autem Dolor ubivis circa partes capitis nerveas excitatur, ejus ratio formalis in eo consistit, quod spiritus animales ab invicem distracti & fugati, corpora continentia una convelli & corrugari faciunt, adeóque sensionem molestam cient. Quod vero spiritus ita distrahit, ut inde sensio molesta oriatur, est aliquid improportionatum in ipsos spiritus, aut in corpora eos continentia irruens, quod fibrarum poros & interstitia subiens, eas ab invicem divellit, spiritusque ibi hospitantes simul in ἀταξίας adigit. *Willis de Anima Brutor, part.2, cap.1. p.214.*

OBSERV.

§. 2. Juvenis quidam, cum per aliquot annos gravi ac perpetuo capitis dolore laborasset, tandem moritur, quem Medici tam diuturnæ cephaleæ investigandæ causa dissecantes, interiorem cranii tabulam semicariosam, tanti doloris causam extitisse invenerunt. *Ex Petri Sphererij Medici Florentini Observationibus.*

SCHOLIA.

HErc. *Saxonia* Prælect. Pract. l. 1. c. 2. ait perterebrato capite cujusdam ob cephalæam intolerabilem, repertum fuisse os corruptum, & supra meningem multam pituitam: *A. Severinus* Med. Effic. p. 2 c. 3. Chirurgiæ ossium, ait se scalpri ope invenisse in cranio tumorem & corruptionem, sic liberasse hominem.

APPENDIX.

Dolor capitis ab humore acri in capite collecto, potius cranium quam duram meningem erodente.

SVperiori æstate ad civem quendam Basiliensem, xxx. circiter annorum deductus fui: Laborat ille affectu plane abstruso: Elapsos ante annos sex vir iste dolore gravativo capitis correptus fuit & per menses aliquot continuo laboravit, Adhibitis remediis tandem ex parte iste remisit, sed crura ita resoluta fuere, ut in hunc usque diem ne digitum quidem pedum, multo minus crus movere possit: Non diu post resolutos, & quidem diversis temporibus, supervenerunt ulcera in capite, quæ non solum cutem & membranam carnosam, verum etiam cranium ipsum erodunt. Sed, quod admiratione non vacat, verisimile est materiam illam acrem ac corrosivam, primum intrinsece colligi, cariéque ista, antequam exterius appareat, tabulam vitream erodi: Si enim ulcus aliquod in capite oriri debet, ante omnia dolorem fixum illa in parte capitis intrinsece persentit, etiamsi in cute nihil extrinsecus appareat, graviora tamen symptomata non affert dolor ille, Demum paulatim tuberculum in cute exoritur, sensimque ad suppurationem pervenit: Rupto tuberculo, quamprimum ossa cariosa sese extrahenda offerunt, atque hæc omnia absque maximo dolore & gravioribus symptomatis accidunt: ossibus cariosis extractis, cicatrix parvo cum negotio inducitur: diversas & quidem in diversis partibus capitis, vidi & palpavi cicatrices profundissimas: vidi & ulcus quod & tum temporis ad duram meningem usq; penetrabat, interim tamen de gravioribus symptomatis minime conquerebatur: dolor erat exiguus, febris inquietudinésque fere nullæ. Ex hac historia singulare provenit problema, nimirum Cur materia illa acris in ipso capite collecta, potius cranium, corpus solidum ac durissimum, quam duram meningem, membranam exquisitissimo sensu præditam, eroserit, neque graviora symptomata induxerit? *Fabritius Hildanus Cent. 2. Observ. 69.*

OBSERVATIO CII.

Capitis dolor ab humore virulento inter cranij laminas contento.

IN cranii meditullio, inter duas tabellas, nonnunquam colligitur humor, qui tractu temporis vitiatus acerbissimos cruciatus ὀστεοκόπους inducit, quod sæpius accidit in lue inveterata, Et tum exostosi quadam cranium protuberat. *Rolfinkius Dissert. Anat. lib. II. cap. XI. Ex Riolani Encheiridio lib. 6. cap. 7.*

SCHOLIA.

EX *Hippocr.* lib. de Vuln. cap. cranium est *ἄτρητον*, exigua parte excepta, spongiam referens, plenum carunculis humidis, quæ digitis compressæ sanguinem emittunt: Ex his vehementiore ictu collisis, sanguis qui exprimitur, comparata putredine, os inficit & corrumpit parte interiore, exteriore facie incolumi apparente: Exsudans quoque sanies ab interiore tabula, ipsum cerebrum contagio afficit, inducta illi putredine: In illo ipso spatio gignitur interdum Meliceris, (teste *Rolfinkio* Tract. de dolore capit. pag. 106.) qua terebratione supremæ laminæ detecta & vacuata, omnia salva fiunt, ingentium dolorum auctore excluso. Cranium, juxta sedem superciliorum, natura diffidit in duas tabulas, quarum externam lues venerea nonnunquam exest, ac tum inter sternuendum illac animæ iter est. Tabulis magna sæpenumero cavitas intercedit, ad os narium devexa, quam infercit tenax quidam mador, elaborando ad odorandum aëri; ut videtur, appositus: consentaneum vero est aliquid, atque multum adeo humoris per abditos interioris tabulæ meatulos sive recessus transcolatione quadam colligi, tractúque temporis vitiari posse, unde existunt postea cruciatus illi *ὀστεοκόποι* non raro statis repetentes temporibus. *Salomon Albertus histor. Anat. pag. 8.*

Observatio CIII.

Capitis gravedo à carie ossis frontis illæsis meningibus & Cerebro.

Quidam gravedine capitis afficiebatur, quam sequuta lethalis cataphora: Patefacto capite defuncti, reperiebatur os frontis carie confectum, aliqua ex parte, Cerebro salvo & ejus integumentis integris. *C. V. Schneiderus l. de aff. soporosis p.* 241.

Observatio CIV.

Capitis dolor ab internæ diploidis particulis meninges pungentibus.

§. 1. Gravi pondere in caput suscepto gestatóque, internæ diploidis duæ particulæ à reliquo cranio diffractæ, duodecennem cephalalgiam concitarunt. *Rolfinkius Tract. de Dolore cap. p.*107.

§. 2. Ruricola quidam *ex arbore deciduus* in lapidum acervum, calvariam perfregit, ut hinc meninges disruptæ atque divulsæ sint, &c. Et quanquam vulnus contectum ac consolidatum fuerit quinque septimanarum spatio, quia verò mediocres cranii portiunculæ in ambas cerebri meninges depressæ fuere, hinc ex earum compressione dolores, ex doloribus humorum affluxus, & tandem mors, Quod ex aperta calva innotuit. Vide histor. l.4. Titulo de vulneribus.

Observatio CV.

Dolor circa frontem à laminæ interioris cranij ἐισπιέσει, & purulentia circa partem cerebri.

Vulneratur quidam supra nares, &c. Septimana nona cum antea de dolore frontis gravativo conquestus esset, extinguitur: In loco vulnerato reperitur lamina interior intrusa, cerebrum quoque totum ex una parte purulentum. *Vide l.4. Tit. de Vulneribus.*

APPENDIX.

De dolore capitis, seu Hemicrania, ab introcessione particulæ ossis frontis, meningem subditam premente, hinc liberum per vasa excursum.

Ab ineunte ætate gracilior & biliosa corporis mei constitutio est: Anno ætatis, si rectè memini, 4. vel 5. ex cursu celeriori præceps factus, frontis supra supercilium dextrum tantam contusionem in platea passus sum, ut ex cicatricis magnitudine facile conjicere possim ad Calvariam usq; penetrasse contusionem: Unde ætate procedente usq; ad pubertatem, ex jejunio, ardore Solis & vini cujusvis parcissimo licet usu, per intervalla nunc longiora nunc breviora, pungentes in illa dextra parte dolores sensi, nonnisi post vomitum biliosum & hæmorrhagiam narium remittentes: Ab eo autem tempore, ob loci & victus mutationem, rariores ex jejunio paroxysmi me afflixerunt, frequentiores ex cerevisiæ crassioris aut vini potu, in dextra scilicet semper frontis parte: Horum occasione animum ad Medicinam applicare cœpi, ut & aliorum & meas vitæ molestias declinare discerem: idq; cum successu per aliquam multos jam annos factum adeo felici, ut per spatia bimestria & longiora doloris illius immunitatem facile mihi hodiéque promittere possim, dummodo cerevisiæ crassioris, lupuli floribus conditæ, & vini recentioris, aut sulphuris fumo inebriati usu abstineo: Simulátque vero utriusq; liquoris modicam quantitatem haurio, vel pinguia actu calida, aut aromatibus condita assumo, inprimis quoties in ultima mensa Cancros fluviatiles degusto, qui in prima mensa cum butyro ventriculum aut caput minimè lædunt, malum ira recrudescit, támque pertinaciter plerumque affligit, ut vix post XXIV. horas remissionem faciat, salva interim semper frontis parte sinistra.

Per isthæc itaque experimenta varia & frequentia, in eam deveni opinionem massam meam sanguineam, tempore paroxysmi, quacunq; de causa, etiam odore croci, balsamorum fragrantium, &c. excitati, immoderatius effervescere, & ob transitum sub frontis dextra parte sanguinis chylosi difficiliorem, longiorem trahere moram, adeóq; intemperiem meningi duræ, isthic ex collisione ibi olim læsæ conciliare, continuum solventem, dolorís molestissimi auctorem: Credóque difficiliorem istum ibi transitum dependere, partim ex fibrarum meningis tunc temporis turbato ordine, partim ex ossis frontis proximi portiuncula introrsum coacta & protuberante, & comprimendo vasorum angustiam augente. *Ex communicatione Excell. & Clariss. DD. Mauritii Hofmanni PP. Altorfini.*

SCHO-

SCHOLIA.

Ob transitum sanguinis chylosi difficiliorem] A succo nutritii vitio quomodo indicatur Cephalalgia explicat Excell. *Willis* Tract. de Anima Brut. p.m. 269. Interdum, *ait*, Succus Nutritius cephalalgiæ periodicæ causa existit: in quantum scil. iste sanguis suffusus, & non rite assimilatus, ob particulas discordes ei turgescentiam infert, proinde ut cruor in caput ebulliens, exuvias suas in meningas, aut illarum partes quasdam prædispositas ingerat, fibrasque adeo in spasmos dolorificos irritet: Propter hanc causam novi plures post variolas, morbillos, aliasque febres aut ægritudines, quibus sanguinis massa vitiari solet, cephalalgiæ quotidianæ obnoxios fuisse, videlicet totidem à pastu horis, modo citius modo tardius, primo ruboris in facie suffusio, dein capitis plenitudo & dolor eos infestabant. Insuper à vini potu, aut alimentis turgidis comestis gravius plectebantur: morbi accessio ab assumptis magis aut minus distare solet, prout chymus, aut paulo post primum in cruorem ingressum, aut post aliquantulum in eo moram, turgescere incipit.

Et pag. 256. §. 3. In cruoris sinu prout serum, Ita & *Succus Nutritius*, hoc est recens chymus, ex alimentis confectus hospitatur, ac una circulatus, ejusdem quasi fluminis decursu illorum exorbitantiis obsequi cogitur; Quare cum sanguis mox à pastu impetuose aut inordinate ad caput proripitur, succus etiam nutritius semicoctus aut depravatus, fibris illic membraneis affigitur, vellicationes dolorificæ succedunt: hinc enim est quod à pleno ventre exercitium, balneum, passiones violentæ, lectio, aut seria animi intentio cephalalgicis officiunt. Interdum succus nutritius sanguini non statim aut facile miscetur, quin huic recens illatus mox turgescentiam concitat, adeo ut multi constanter à pastu intenso vultus rubore, non raro item cephalalgia afficiantur. Hoc vulgo, sed perperam obstructioni Epatis imputatur, cum revera à sanguinis dyscrasia, chymi accedentis mistura ægre ferentis, procedat.

Quoties cancros fluviatiles degusto] idem observatum ab Exc. *Bartholino* hist. 57. cent. 6. de cancris marinis, Novi *ait* fœminam quæ toties capitis dolores experitur, quoties in cibis cancris marinis utitur: Externæ figuræ *addit*, & internæ signaturæ si quid tribuendum, non male capitis externi rotunditatem & cerebri anfractus sinusque cum membranis, cancer rotundus marinus refert. Sed quid de attactis dicendum, in quibus ea similitudo desideratur? An ad antipathiam singularem recurrendum?

Observatio CVI.

§. Capitis dolor ab ossea spina inter duram & piam matrem, sita, cerebri substantiam ingrediente.

PH. de Atentio suspensus Romæ in platea pontis, qui quotidie Tabacco tum in fumo tum pulvere utebatur, à me publice sectus, Spinam quandam osseam, seu potius lapideam, tricipitem, Neptuni fasciam repræsentantem, habebat inter duram & piam matrem, in parte sinistra prope falcem, è directo intersectionis commissurarum coronalis & sagittalis, sed piæ ita fortiter adhærebat, ut sine laceratione ipsius avelli non posset: quinimo acuminibus in cerebri substantiam ingressa conspiciebatur: Quare si suspensus non fuisset, certè brevi mortuus fuisset; apparebant enim circa ipsam spinam Inflammationis rudimenta, *Dom. Panarolus Pentecoste v. Observ.* 14.

SCHOLIA.

QUamvis capitis doloris non meminerit *Panarolus*, eundem tamen abfuisse, præsentibus causis dolorificis, vix verisimile est, accedentibus etiamnum inflammationis rudimentis: Nisi dixeris cum Excell. *Th. Bartholino* in Anat. Reform. l. 3. c. 2. obtusiorem fuisse meningum sensum, ut in illo cui ossa tria sine damno adnata, Parisiis ab *Henrico Fueren* visa; Venetoque illo cui os grandiusculum dentatum in falce, seu duplicatura meningis succrevit: Vel sensim causæ dolorificæ illum assuevisse.

Observatio CVII.

Capitis dolor à styli frustulo in cerebro relicto, ingruente tantum pluvia molestus.

IOannes *Veslingius* ante suum iter in Ægyptum, ubi quinquennium Cayti, Consuli Venetorum valetudini adfuit, corporis humani dissectionem Venetiis publice instituens, in cerebro mulierculæ styli, seu pugiunculi subtilioris frustulum reperit, quod ipsa quinquennium gestaverat sine omni molestia, nisi quod ingruente pluvia caput doleret. *Ioannes Rhodius cent.* 1. *observ.* 32.

SCHOLIA.

I*Ngruente pluvia*] An tunc temporis sicut in plenilunio madescens cerebrum turgénsque, à styli cuspide vellicabatur; cæteris temporibus à dolore immune, quod se contraheret, sic à cuspide non attingeretur.

Sed quid dicendum de meretrice à *Zacuto* obs. 6. lib. 1. prax. Adm. memorata, quæ cultelli dimidium octennio intra cerebrum latens, citra noxam gestavit? An dixeris cerebrum esse insensile? At id non prorsus esse sensus expers, ostendit *Mercatus*, eorum exemplo qui capite vulnerati, dum tractantur appulsum aëris non ferunt: An forte eadem ratio cerebri quæ dentium, limæ attritum ferentium, non item calorem & frigus nimium? An forte mucore obductum fragmentum, cerebrum urgere non potuit ejusmodi clypeo munitum? Id vero sæpius deprehensum naturam solertem extranea corpora tali muco obvallare: sic lapis in vesica lentore tegitur, sic sæpe calculu renum, adeo ut *ἀνώδυνοι* gestentur.

Observatio CVIII.

Dolor capitis acutissimus, ex materia quadam lapidea duræ meningi adnata, aculeis tenuem perfodiente.

NObilissima N. dolore capitis acutissimo diu conflictata fuit, eóque pungente admodum, instar acuum vel telorum parti infixorum, interdum vehementius, interdum minus ipsam divexante: doloris vehementia pressa ejulabat, & ambabus manibus caput prehendebat: ad quem dolorem sedandum sæpe detractus sanguis: parti dolenti, cui instar verrucæ cujusdam callus inerat, admotum fuit pyroticum, & ad cranii perforationem deveniendum instabat Don. Pimpernelle: Hæc deinde in hydropem incidit, tandémque interiit.

Aperto cranio, inventus sub crassa meninge, juxta canalem anteriorem, seu torcular utrinque, indurata quædam materia & lapidea, instar cujusdam rupis inæqualis & aspera, aculeis multis, & veluti cati unguibus, conchyliis, variisque figuris distincta & variegata, ipsique crassæ meningi firmiter adhærescens, inter cujus inæqualitates venulæ ferebantur ad ligularum ferramentorum magnitudinem accedentes, quæ hanc materiam rigabant: supra tenuem meningem humor quidam mucosus repertus est. *Cattierus Observ. Medic. XV.*

SCHOLIA.

PVngente admodum] Alias gravativus dolor inter signa recensetur: qualis exercuit Mercatorem Hungarum, de quo *Schenckius* p. m. 45. qui laboravit multis annis hemicranico quodam dolore gravativo, parte anteriore circa frontem: sed tandem validius nares emungens, lapidem eduxit ad unguis humani digiti latitudinem & pollicis crassitiem, illi non absimilem qui in piscis carpionis capite reperitur: At scabrities & asperitas materiæ hujus lapideæ, partisque cui insidebat sensus eximius, aliam doloris idæam induxit: Sic calculus renalis quandiu parenthymati infixus est, gravitatis sensum exhibet: is ubi caput ureteris subit, dolorem acutum & pungentem excitat: Sequentia signa lapidis in cerebro tradit *Saxonia*, Continuitatem doloris ejúsque qualitatem, est enim dolor quidam fixus, nullis cedens remediis: adest gravitas, sine excrementis tamen.

Ad cranii perforationem, &c.] Natura monstrante viam, tuberculum excitante in parte dolente: Hinc Hollerius libello observ. *In intolerabili cruciatu capitis, qui & assiduus sit, nec aliis cedat remediis, ferro & igne utendum est: constat enim permultos meliùs habuisse terebellis vel cyclisco aperto capite:* Ipse Hippocr. lib. 2. de morb. non unam facit ustionem, sed in doloribus antiquis octo utitur, duabus in occipite, duabus in sincipite; duabus in angulis oculorum circa nares, duabus circa tempora: Alia operatio Chirurgica est Terebratio, qua usum se ait *Saxonia* Panthei lib. 1. cap. 2. in quodam R. Patre, quanquam non feliciter; quod contigisset ait ex natura patientis, non ex operatione: Vsi sumus, *inquit*, Terebratione, & invenimus os corruptum, & supra meninges copiam pituitæ, unde in soporem & paralysin semper incidebat; quo tempore foramina erant aperta, melius habuit, sed cum occlusum esset foramen (nam invito Chirurgo concrevit caro) sopor rediit, & ita perduravit usque ad mortem.

Supra meningem humor quidam mucosus] Cujus eadem forte generatio quæ mucosi illius excrementi, copiosè profusi à quibusdam calculo vesicæ laborantibus, quod falso quidam proximam lapidis materiam asserunt, cùm sit vesicæ male affectæ, & ob præsentiam lapidis male transmissum alimentum conficientis excrementum, in hujusmodi mucilaginosam materiam transiens.

§. 2. A Chirurgo audio repertum fuisse os mirum, multis cuspidibus horridum, in dura matre cerebri, unde dolores æger capitis diu passus fuerat. *P. Borellus cent. 4. Observ.* XCIX.

Observatio CIX.

Capitis dolor à lapide membrana incluso, in posteriore capitis parte, Aqua in ventriculis cerebri.

FIlius Dom. N. decennis ex alto cecidit: morbus neglectus est, quia nec vulnus nec contusio extra apparebat, capite alioqui perpetuo dolente. Eo aperto Lapidem ex gypsea materia concretum, & membrana inclusum, in parte capitis posteriore, sub sutura lambdoidea, inter duram & piam matrem, inveni, adeo adhærentem duræ matri, ut nonnisi violenter avelli posset. In tribus cerebri ventriculis, h. e. duobus anticis & medio, ultra duas libras aquæ limpidæ reperimus. *Vide lib. 4. tit. de Plagis*, &c.

SCHO-

SCHOLIA.

HIc triplex concurrebat causa doloris, Lapis, Aqua in tribus ventriculis contenta, (& proculdubio per cerebri substantiam diffusa, cum ii excrementorum tantum conditoria babeantur) Et humor tumori, ad sinistram autem exorto, fomentum præbens, cujus eductio doloris levamen attulit: Gravativum autem fuisse verisimile est, quia lapis cysti conclusus erat, nec aliter quam pondere aut compressione nocere potuit: Sic aqua ventriculis concepta gravamen tantum afferre valebat; si enim acrimonia prædita fuisset, expultricem ad excretionem sui commovisset.

OBSERVATIO CX.

Capitis dolor gravativus à lapide circa cerebri basin genito.

PAtritius Venetus nil plane olfacere poterat, cum Dolore capitis obtuso & maxime gravativo, adeo ut caput semper in pronum & pendulum habere cogeretur. Dum cerebrum excavamus, tandem prope basin lapidem compressum, nummi instar Taleri, sed non omnino rotundum, cineritii coloris reperimus. *Vide Tit. de Narium affect.*

OBSERVATIO CXI.

§. 1. A lapide in posteriore parte capitis, inter duram & piam matrem.

INtra Calvariam, h. e. in cerebro, si generetur lapis non solum cephalalgia simplex, verum etiam longè severiora symptomata sequuntur; Vidi id in puero decenni, qui quum per gradus decidisset, & posteriorem partem capitis gradibus allisisset, cerebrumque inde concussum fuisset, non solum sequutus est dolor capitis continuus, sed & plurima & graviora accidentia, quorum omnium causam in dissectione reperi.

Aperto enim capite, *lapidem ex gypsea materia* concretum & membrana inclusum, in posteriore parte capitis, sub sutura lambdoidea, inter duram & piam matrem, inveni, adeo adhærentem duræ matri ut nonnisi violenter avelli posset. *Fabricius Hildanus cent. 1. observat. 11. & cent. 5. observ. 1. ex Kentmanno.*

§. 2. Multis in partibus corporis humani calculi generari possunt: Observavimus concretos in capite & utero mulieris, cui dissecandæ in Scholis publice præfuimus; *Hollerius lib. 1. cap. 48. in Scholio.*

SCHOLIA.

IN Historia tam D. Kentmanni quàm Hollerii omissum est qood maxime desiderabatur, videlicet quanam in parte cerebri reperti fuerint lapides: In hujusmodi enim historiis, & quidem tanti momenti, omnia ut ad unguem adumbrentur necesse est; alioquin cùm cerebrum, pars corporis nobilissima, vix aliquid præternaturale ferre possit, non immerito aliquis historias prædictas in dubium vocare posset, aut saltem admirari qoomodo corpus adeo durum, solidum & asperum, per tot annos sine vitæ periculo in cerebro delitescere potuerit: Cum manifestum sit hominem stupidum fieri, imo & plerumque vitam amittere, si cerebrum ab impresso cranio comprimatur & motus ipsius impediatur; At vero si rem diligenter indagemus, id nihilominus fieri potuisse fidem nobis facient anatomicæ dissectiones: Non tamen in qualibet parte cerebri id sine ingenti periculo, sed solummodo in sinu isto duræ meningis superiori, qui Vesalio aliisque Anatomicis est tertius, & à nonnullis torcular appellatur, fieri posse arbitror; Eo enim in loco, cùm inter dextram & sinistram partem cerebri veluti vacuum quoddam sit, minus læditur ipsius actio, minusque motus ipsius à re aliqua præternaturali retardatur: Hanc ego existimo esse causam cur puer iste, gestato calculo juxta concursum suturæ rectæ & lambdoidæ, per tot annos supervixerit: Hujus rei singulare exemplum habes cent. 2. obs. 2. de milite, cui post ictum scloperi globulus plumbeus in capite per menses sex, sine gravissimis symptomatis remanserit: Observavi aliquoties vulnera cum cranii fractione aut impressione, minus esse periculosa & mortalia circa suturam rectam, & in vertice quam in bregmate, quæ Columbus Anat. lib. 1. c. 5. lethalia pronuntiavit: causam ex præcedentibus colligere poteris. Quæ vero in ipso cerebro nascuntur corpuscula dura, longe graviora excitant symptomata, ut videre licet apud Clar. Platerum observat. lib. 1. pag. m. 101. *Hildanus ibidem.*

Lapidem ex gypsea materia] Ubicunque generationi lapidis idonea materia reperitur, ibi lapis generari potest; At in cerebro ejusmodi materia reperitur, scil. serum, quo illud sæpe abundare certum est; Ergo & in cerebro lapides generari possunt: ut clarissime demonstrat Clar. *Platerus* Praxeos lib. 2. c. 12. Causam *ait* generationis arenularum & calculi, pituitam esse à calore partis adeo exsiccatam ut terrea indeque lapidosaq; fiat, communis est opinio: Verum nos potius causam materialem hujus terrestreitatis in corpore genitæ, terrenam quandam substantiam, unde hæc prodit, statuimus, quam in sero inveniri sic ostendimus: Quemadmodum aqua continuo per terræ meatus, & fluminum ac rivulorum alveos defluens, materiamque terrestrem secum devehens, eandem loca sicciora, ubi facilius hæret alluendo, successive deponens illisque agglutinans, sabulum, tophos & stirias lapideas gignit, eoque magis citiusq; si impura

lutosavè sit, aut si succo nativo terrestri imbuta, salsa, nitrosa, atramentosa, existit: à qua sicut in thermarum aqua videmus, in canalibus per quos fluit, materia terrestris illa adhærens & accrescens, calculi diversæ formæ effinguntur: Sic consimili ratione, serum ipsum concipiens salsum succum & terrestrem materiam, quæ indies in prima concoctione à Sale, quo perpetuo homo utitur, aliisque terrenis generatur (sicut in bestiis quæ sale adeo delectantur, eoque reficiuntur continuo, murosque ob id lambunt, uti capras facere videmus, in quibus plerumque, senescentibus præsertim, calculi inveniuntur) si eo maxime redundet serum, locis siccioribus & angustioribus quæ pervadit, ubi & citius adhærescit, se agglutinando, arenulis & calculis postmodum inde formatis præbet materiam: Idque præsertim illis in locis ubi à sanguine secretum serum, continuo renes pervadit, unde & in illis frequentius arenulæ primò colliguntur: Sed & serum dum adhuc sanguinem diluit, idem quod in renibus & vesica, in certis ad illud aptis locis potest efficere: Quod etiam si excrementis aliis permistum adhuc sit, nonnunquam facit, eoque facilius si bilem diluens majorem inde acredinem accipiat: unde & in vesicula fellis tam frequentes aureo argenteove colore, bilis flavæ causa, tincti calculi deprehenduntur, illuc cum bile terrestri quoque & salsa repurgata materia: Quod uti à sero, dum in corpore est fieri observatur, sic & si illud è corpore per lactymas exstillet, arenas quoque in ciliis deponere, illisque eas concrescere observavimus: Sed & in sero jam repurgato in vesicam, urina scil. qua ratione calculi in vesicam delapsi retentique, ab ea eodem modo incrementum sumant, squammisque novis, per appositionem continuam hujus terrestreitatis, obducantur, & in molem sæpe magnam excrescant, colligere licet: Apertiusque adhuc in urina reddita in vas aliquod videre licet, quo pacto si diutius eadem matula utantur, nec mundetur, arenosa & sabulosa illic accrescat materia, & nisi purgetur, in squammas crassas & lapideas tandem augeatur: Sic Chymici ex lixivio, quod ejusmodi quoque terrenam in se habet substantiam, salia sua solent excoquere, &c.

APPENDIX.

§. 1. *De Calculo per palatum rejecto.*

ANna Rietmannin annos nata 45. continuo capitis dolore admodum affligebatur: Ea omnibus prius tentatis, cum dolor subinde acerbissime rediret, acidulas petiit, ex quibus reversa post optime se habuit: Septimana demum proxime præterita, noctu post primum somnum, motum quendam velut rei viventis circa nasi radicem, vel paulo inferius evidenter animadvettit, obstupuit admodum, inque lecto erecta eventum anxie expectavit, & statim per palatum lapis sponte sua in os promovit, durus, asper, ex cinereo flavescens, admodum fœtidus (nucis moschatæ magnitudine) idque sine omni dolore, molestia, sanguine aliisque symptomatibus.

§. 2. Similis casus Bernæ accidit, Nobilis à Graffenried, annor. 36. cum anno 1607. aliquandiu contumacissimo & gravissimo dolore capitis, qui anteriorem partem ad futuram usque coronalem & dentes molares occupabat, laborasset, nec ullis remediis cedere vellet dolor, ut de recuperanda valetudine spes nulla esset, accidit ut quadam nocte, quum post ingentes cruciatus, multasque vigilias parumper obdormivisset, subito integram deturbaret familiam, & ita quidem ut non tantum domestici, verum etiam viciui accurrerent, nihil aliud putantes quam ipsum jamjam naturæ satisfacturum, quandoquidem tanta erat faucium angustia ac si aliquis laqueo eas strinxisset: In istis porro angustiis & suffocationis metu, cùm quoddam corpus, videlicet durum tuberculum, castaneæ magnitudinis, ejusdem coloris, ad fauces & os decidisset, illúdque expuisset æger, omnia mox remiserunt symptomata: Tuberculum autem hocce ex materia dura, & veluti caseo putridissimo constabat, & membrana validissima involutum erat: Ab eo tempore nunquam de hujusmodi dolore est conquestus, neque remansit ulla obstructio narium: ab arthritide tamen mirum in modum vexatur: *Fabritius Hildanus cent. 5. Observ. 1.*

SCHOLIA.

CIrca priorem casum hoc præcipue desidero, qualis fuerit odoratus tum ante tum post excretionem calculi, sed de his tacuit D. D. Rietmannus, præterquam qood adjunxit notabilem narium circa nasi radicem adfuisse obstructionem: Ex quibus colligo odoratum, si non abolitum, depravatum tamen fuisse: Cæterum, concretus fuit lapis ille vel intra vel extra calvariam, vel denique in ipsa calvaria, hoc est in cavitatibus ossis frontis, in supercilioium regione: Intra calvariam, h. e. in cerebro, si genitus fuisset, non solum cephalalgia simplex, sed & longe severiora symptomata sequuta fuissent, quod ostendit exemplum superius de puero decenni allatum: Porro cum Nob. Matrona Rietmannin nihil tale, excepta cephalalgia, experta fuerit, verisimile mihi videtur lapidem intra calvariam concretum non fuisse: nec video quomodo calculus ejus magnitudinis viam ex cerebro ad palatum sibi facere potuisset, quam ipsum enim ac solidum sit cranium versus fauces, nos docet Anatome: Præterea, foramina in basi cranii existentia, venis nervisque destinata, adeo sunt exilia ut lapidem per ea exiisse incredibile sit: Demum, si in anteriori parte cerebri concretus fuisset lapis, quomodo os ethmoides sine ingenti exulceratione, & deperditione ossis & cartilaginum perforare potuisset, non video: intra calvariam itaque genitus non fuit: In ipsa præterea calvaria, videlicet in cavitatibus quæ sunt in superciliorum regione, inter utramque tabulam, minime quoque genitum fuisse fidem facit ipsius magnitudo: cavitates enim sive foramina illa

utplurimum

plurimum sunt tam exilia atque angusta, ut quomodo lapidem continere possent nondum videam: utplurimum inquam, in illis enim quibus frons supercilia que protuberant, nonnihil capaciores reperiuntur: Viæ præterea ea his cavitatibus ad nares angustæ sunt: ossa quin etiam, præcipue in adultis, uti est dicta Matrona, adeo sunt solida ac spissa, ut à lapide minime dilatari possint, nisi maxima intervenerit putredo & ossium corruptio: at nihil tale in dicta Matrona accidit, Ergo in istis cavitatibus genitus non fuit: Demum, si ibi generationem habuisset, potius per nares excretus fuisset quam per palatum, quamvis non negem ipsum etiam ex prædictis foraminibus facile ad palatum pervenire potuisse, præsertim si ipso illo tempore quo lapis movebatur, & ad exclusionem sese parabat ægra aërem viriliter ad se, uti fit quotiescunque mucum circa os cribriforme collectum & exsiccatum ad fauces attrahimus, Ergo nec in ipsis cavitatibus concretus fuit: Ex his apparet lapidem Dominæ Rietmannin neque inter calvariam, neque inter duas tabulas cranii, hoc est in cavitatibus illis ossis frontis generatum fuisse: Arbitror autem extra calvariam, & quidem ad radicem nasi, circa os ethmoides, à longo tempore collectam fuisse materiam excrementitiam, lentam & viscidam, ea cerebro ibidem defluentem, eámque tractu temporis vi caloris, à continuis istis doloribus capitis, vigiliis & inquietudinibus accensi, & specifica quadam facultate exsiccatam, & tandem in lapidem compactam & induratam fuisset. Rem autem ita sese habere arguit satis, non tantum notabilis circa nasi radicem obstructio, verum etiam motus ille veluti rei viventis, quem ægra paulo ante ejectionem lapidis circa radicem nasi, vel paulo inferius, evidenter animadvertit: Quoad posteriorem casum, in Domino Grafenried, Non dubito quin tuberculum hocce, si diutius remansisset, facile tandem in calculum induruisset: podagricos enim ad calculos generandos pronos esse docet experientia: Quod autem materia hæcce calculi adhuc cruda ante concoctionem & coagulationem rejecta fuerit, tum fœtorem longe gravissimum, tum etiam quod vicinas partes comprimeret, & proinde naturæ molesta esset, in causa fuisse existimo: hinc enim natura & facultas expultrix excitata fuit, ac quod sibi noxium esse percipiebat, rejicere conata est; idque potius per fauces quam per nares: quæ enim nobis circa nasi radicem molesta sunt, ut est mucus, facilius vi ad fauces trahimus quam per nares extrudimus. Cæterum locum generationis tam lapidis Dominæ Rietmannin, quam tuberculi Dom. à Grafenried, circa os Ethmoides fuisse apud me nullum est dubium: nasus enim circa radicem cartilaginosus est, cavernulas quin etiam nonnullas habet, uti videre est in cranio quodam, quod in Musæo meo reservo, in quo inqua aut cavernula, quæ nucem avellanam facile excipere posset circa nasi radicem & versus latus dextrum conspicitur: Cartilagines præterea, quibus refertus est locus iste, corpori duriusculo facile cedunt, præsertim si accretio sit sensim: Observavi id in virgine, cui ductus auris ob innatum fungum scirrhosum haud parum extensus ac dilatatus fuit: Id si in osse duriusculo acciderat, quid non fieret in loco cartilaginoso? Cur autem obstructio circa radicem nasi in Matrona post excretionem calculi perstiterit, in Nobili vero nostro una cum tuberculo evanuerit, hinc accidisse mihi videtur, videlicet quod in illa membrana, qua involutus fuerat lapis, circa os ethmoides remanserit: in hoc vero viro cum tuberculo rejecta fuerit, sed & cartilagines à calculo extra naturalem situm, & procul dubio versus os ethmoides depressæ fuerint, & obstructioni narium ansam dederint.

Idem ibidem.

APPENDIX.

De Calculis per nares rejectis præcedente capitis dolore.

IN Dania nostra virgo Nob. ex naribus calculos emunxit forma & magnitudine dactylorum: Ex capite prodiisse id fuit indicium quod hanc plerumque excretionem dolores capitis præcesserint. *Th. Bartholinus Hist. xxxiij. cent. 1.*

OBSERVATIO CXII.

§.1. *Cephalalgia à calculo in cerebro nato.*

QUidam diuturno atque intolerabili capitis dolore adeo fuit excruciatus ut dies noctesque nullam quietem caperet: Eum autem sibi mori usu contractum asserebat: Medicus curæ adhibitus nihil intentatum reliquit, sed tandem æger perpetuis *doloribus*, iisque acerbissimis *superatus*, *esse desiit*:

Prædictus Medicus, (Psell) dissecto ægri capite, in cerebro lapidem reperit magnitudine & forma mori, colore quasi pullo aut cinereo. *Kentmannus libello de Calculis.*

SCHOLIA.

D*oloribus superatus esse desiit*] *Galenus* 1. de sympt. causis cap. 8. ait. In doloribus capitis minus periclitari ægros quàm in doloribus aliarum partium, ut aurium, dentium, oculorum, coli, periostii ab osse avulsione, eo quod Cerebrum per se sensus est expers: Et 2. de comp. med. s. l. c. 1. ait ob dolorem capitis vehementem neminem unquam aut syncope correptum, aut se ipsum occidisse, quemadmodum quidem Coli dolore vexari fecere. Id tamen audiendum quatenus dolor non alios graviores affectus accersit, aliquando enim in paralysin, convulsionem, phrenitim, apoplexiam aliosvè affectus desinit: sic refert *Saxonia* cuidam post dolorem capitis ambos oculos extra caput exiisse, sensisse tinnitum & obiisse: scribitq; *Hipp.* aph. 6.51. In dolore capitis si repente superveniat aphonia, lethale esse, nisi febris superveniat.

In Cerebro] *Galenus* loco superius citato, Cerebrum per se sensus esse expersait: At notandum singulos ejus anfractus & mæandros tenui meninge, exquisito sensu pollente, ubique investiri, à cujus extensione, laceratione, divulsione, punctione, vel alia irritatione, vehemens exoriri potest dolor: præsertim si calculus, vasa vel sinus cerebri premens, liberum humorum & vaporum commeatum prohibeat, unde doloris incrementum.

Lapidem &c.] Kentmanno testi multi præterea accedunt, quos recenset Schenkius. Easdem autem generationis habet causas quas in cæteris partibus, Succum scilicet lapidescentem in fæculentia alimenti latitantem, quod secum vehit serum ἔχημα τῆς τροφῆς, in quo exhalatio sicca & terrestris soluta est, instar salis aut aquæ calcis, cui pituita potest adjungi: Ibi igitur possibilis est generatio calculi, ubi conjunctio illa fit: prout exhalatio illa magis vel minus usta & attenuata est, hinc color intensior vel remissior exsurgit: Prout plus minusvè pituitæ ammiscetur, eò substantia solidior friabiliorvè est: In omnibus autem alimentis & poribus adest fuligo, ut sic dicam, quædam, quæ in serum deposita, fit id salsum: inde urinæ & sudoris salsedo:

APPENDIX.

Globulus plumbeus menses sex, nullo symptomate superveniente, in cerebro delitescit.

GLobulum plumbeum Vir Reverendissime, &c. In vacuo ventris, aut inter musculos, ad multos annos interdum delitescere posse experientia testatur: In cerebro vero id fieri nusquam visum esse arbitror: Attamen retulit mihi Joh. Griffonius, apud vos olim Chirurgus, casum tam admiratione quam annotatione dignissimum: nimirum tempore belli inter Ducem Sabaudiæ & Genevenses, in expugnatione Castri, *la cluse* dicti, quendam ex Genevensibus, Clerget nomine; ictum sclopeti in fronte cum insigni fractura cranii accepisse: Ægro semimortuo Genevam adducto, se methodicam instituisse curandi rationem, imo ossa non pauca extraxisse, globulum tamen nullum se offendisse affirmavit: Nihilominus miserum hunc pristinæ sanitati restitutum fuisse, & semestre post curationem incolumem vixisse: Cum vero morbo acuto tandem obiisset, cranium ejus aperuit, & globulum è regione verticis, inter cranium & duram matrem, ad latus Suturæ rectæ invenit, membrana tamen plane à globulo illæsa: Natura enim ea in parte materiam quandam callosam procreaverat, quæ duræ matri ad instar culcitræ subjacebat: *Fabritius Hild. cent. 1. Observat. 13.*

De Clergeto quod scripsi, sæpe me cum ipso locutum affirmo, ex quo sanatus est ex vulnere illi inflicto in capite, glande plumbea in ipso cerebro ad multos menses retenta: Postquam autem in excursione alia sauciatus vitam cum morte commutasset, & à Chirurgo extraordinarii casus illius investigaretur causa, audivi glandem illam ipso in cerebro repertam fuisse &c. *Antonius Fayus Theologia apud Genevenses Professor &c.*

OBSERVATIO CXIII.

Capitis dolor lethalis ab ossiculis circa falcem adnatis.

DIssecui corpus sexagenariæ, in cujus capite, parte interna duræ matris, Falce dicta, reperi sex ossicula lata, quorum quædam quatuor, alia quinque aut sex eminentiis, cuspidum acicularum instar acutissimis, donata erant piam meningem quoque pungentia, hinc continuo capitis dolore vexata fuit: *Neander in Tabaccologia.*

SCHOLIA.

L. *Botallus* Observat. Anat. 2. in cadavere ossicula quatuor, inter utramque cerebri partem invenit, dextram videlicet & sinistram, recta sub sagittali commissura posita, & sub torculari septo ipso affixa adnataque; quorum majus erat longitudinis crassitudinisque phaseoli, alia vero paulo minora, minimum sublongioris lentis speciem referebat: Dura erant, atque durissima cranii pars, intusque spongiosa instar ossis lambdoidis: An is in quo reperta sunt capitis dolori obnoxius fuerit non memini: *J. van Horne*, notis in eum locum, ait bis idem à se observatum Lugduni Batavorum, & etiamnum se asservare falcem è capite viri clar. anno 1653. exemptam, in qua spectare est utrinque, magis tamen à dextra parte, ossicula plura è lata basi in acumen desinentia, & rupis cujusdam instar aspera & inæqualia, durissima item & valde solida, intusque, quantum oculis assequi licuit, quodammodo cavernosa: Cum autem suspicio incidetet num continuo capitis dolore afflictus fuisset vir ille, dum vita frueretur, negasse hoc propinquos: Absentia doloris cuinam causæ adscribenda veniat non video, cum patientis dispositio & causæ efficacia adfuerint; nisi dixeris circa primordia adfuisse dolorem, ac tandem hebetiorem esse redditum partis sensum: vel forte mucilaginosa quadam materia obducta fuisse; à quatenus sint aculei; quod invesicæ calculco contingit: Vel ab initio cartilagineæ mollitiei fuisse, quibus sensim indurescentibus, paulatim assueverint partes circumsitæ duritiei increscenti.

Observatio CXIV.

§. 1. *Capitis gravitas ab hydrargyro post inunctionem in capite relicto.*

IN Xenodochio incurabilium Romæ, in illis qui post mercuriales inunctiones obierunt, capitis tibiarumque ossium cavitates argento vivo scatere deprehendi: Atque in uxore I. C. cujusdam (quæ frequenter inunctione ex hydrargyro usa erat, & in eam capitis gravitatem devenerat, ut eo parùm in latus aliquod inclinato, statim illuc magnum pondus deferri perciperet, nec caput, nisi adhibita manu, attollere poterat) binas ejus uncias inveni: *Petrus Castellus Dissert.* 1. *Dodechap. chalcant. p.* 7.

§. 2. Docet hoc Aurificis Anatomia Romæ facta, qui cùm summos capitis dolores passus obiisset, in aperti capitis cerebro plusquam libra una Mercurii reperta fuit, ex vapore ejus hausto ibique congelato. Ex observ. *Ph. Iac. Sachs Medic. Vratislaviensis.*

§. 3. In fœminæ calvaria quæ fucis ex Mercurio quotidie usa, & per biennium enormi capitis dolore fatigata, in osse calvariæ unciæ duæ Mercurii inventæ fuerunt. *Zwingerus Theatri f.* 520. *Ex Cardano de subtil.*

SCHOLIA.

AUrifabri, aliique qui nimis crebro Mercurium tractant, aut ejus fumum ore aut naribus incautius trahunt, nervorum vitiis afficiuntur: Neque absimili modo, (notante Kirchero de arte Magn. l. 3. p. 2.) Mercurius cerebrum nervosumque genus subit, quo vas Mercurium continens, Si enim loco clauso exponatur vas aureum, & dein Mercurius supposito igne in auras abire permittatur, quem sublimem avolasse credis, eum simulata fuga in aurei vasis amplexibus hærere deprehendes: Unde infert, cum non raro in craniis sepultis inveniatur, ea esse talium artificum, in quorum cerebrum vaporis specie per nares irrepserit, ubi concrescat, ac etiam post mortem superstes sit, non vero generetur, quod credunt qui Mercurium materiam Lapidis Philosophici falso experimento jactant. Quin & exterius admotus per poros corpori se insinuat, divisis particulis iterum se unientibus; hinc, notante Excell. *Bartholino* cent. 1. hist. 7. ex mamma concrosa Mercurius exstillavit, quod lamina admota unguento Mercuriali affricta fuisset: *S. Jacoz* apud *Riverium* obs. 13. aureum globulum naribus indit, & nummum aureum ori, ad eliciendum Mercurium è Capite eorum qui ob luem veneream inunctionem passi sunt, & *Zacutus* Prax. admir. l. 2. obs. 128. ex articulis ejusdem extractionem per applicatum aurum foliatum tentat: *Campanella* Principi, ab eadem inunctione doloribus habitus vexato, admotionem cucurbitularum aurearum consuluit.

Observatio CXV.

§. 1. *Capitis dolor pruriginosus à pediculorum caterva sub pericranio & intra cranii diploas latitante.*

MAtronam in Auvernier (oppidulum est Principatus Neocomensis in Helvetia, quod lacus alluit) pluribus mensibus κνησμώδης Capitis dolor adeo immanis divexavit, ut nullas inducias concedens ab omni consortio, imo etiam sacris cœtibus eam segregaret, perpetuoque scalptu caput dilacerare impelleret, non secus ac eos qui id pedibus obsitum habent, ut cum Titinnio loquar, quamvis nulli decurrerentur pediculi: Interim nubentis sororis cæremoniis interesse coacta, doloris insaniam toto bihorio in Sacris ædibus sustinet, semihora in convivio nuptiali, unde se subtrahit lecto ultimo se traditura, in quo paulo post, ferociente dolore spiritusque exhauriente extinguitur, à denegato solito solatio & anodyno quod concedebant ungues.

Mortuæ divisis capitis integumentis, sub pericranio Pediculorum myriades deprehensæ: dissecto vero cranio, ejus meditullium iisdem scatens animadversum, qui viam vi, procul dubio persuturas sibi fecerunt;

SCHOLIA.

TOtum corpus ejusmodi animalculis in prædam cessisse novum non est,

Quis non paveat Pherecydis fata Tragædi? &c.
Sylla quoque infelix tali languore peresus
Corruit, & fœdo se vidit ab agmine vinci.

Recentissimum vero exemplum suppeditavit annus 1673. exeunte hyeme: E sexcentis Equitibus, agmen Generosis. Marchionis de Lussing. Allobrogis, castra Maximi Regum sequuti, componentibus, vix decima pars superstes evasit, plerique non armis ceciderc sed dysenteria: Reduces vel pedum gangræna confecit, à diutina in paludoso solo mora, indesinentique ocrearum gestatione; vel Phtheiriasis: Adeo ingens Pediculorum numerus corpus occupabat, ut paucis diebus fœde & misere illi interirent: Ne ipsis thoracibus bubalinis (familiari Equitum vestimento) pepercerunt, in quibus domicilium quæsierunt, crebrisque effossis cuniculis perterebrarunt & eroserunt. Morbi autem Pedicularis speciatim caput invadentis ac ad necem deducentis, nullus quod sciam meminit,

præter

præter unum *Hartmannum*, qui *Praxeos Chymiatr.* l. 2. cap. xvij. de Pediculis cerebri agit: à se autem visos, aut ab alio non memorat: quibus abigendis præscribit cerebri porgationes, ptarmica, suffumigium à candelis ex cera & cinnabari trita confectis accensisque: turundas ex mercurio dulci in pinguedine capi distemperato naribus inditas: Tria vero ejusmodi animalculorum recensentur genera; primum palpebris, barbę, superciliis, axillis, inguinibus, pubi infestum est; cæteris partibus parcit, Italis *Piattola* dictum, Gallis *Morpion*, durum, depressum, cuti pertinaciter affixum: Secundum commune partibus omnibus quæ pilis vestiuntur: Tertium sub cuticula latitans, præ parvitate visum pene effugiens, Acari dicuntur & Cirones: Sed verius quatuor species statuendæ, secunda enim divisionem revera admittit, cum colore, figura & indole diversi sint: quandoquidem capillatæ capitis sedi infesti nigricant, ejus perpetui incolæ, nisi pectine aut aliter deturbentur, Ideo Nigri dicti & Capitis: Alii, excepto capite, ubique oberrant, Albi vocantur, caput nunquam invadentes, circa loca constricta præsertim hærentes, cruralem fasciolam, maxime circa collum, ob nidulandi commoditatem in indusii rugis, hinc utrisque limes constitui videtur, ut neque Nigri infra tendant, neque Albi capillitium affectent, quos oblongos ait esse *Hafenrefferus* Nosodoch. l. 1. cap. 10. crassiores in parte posteriori, desinentes in acutum versus caput; in vestibus laneis & sordidis latitantes, interdum gregariorum militum, remigum, mendicorum: Ab his Phtheiriasis inducitur; a prioribus internecio fuit misellæ mulieris. De generatione vero importuni illius animalculi consulantur Medici & Philosophi. Verisimilis est eorum sententia qui ortum ex succis calidis & humidis deducunt, tertiæ concoctionis reliquiis, modica putredine affectis: Pronam vero esse hominis carnem & succos ut in ejusmodi animalculi materiam facessant, sive vivus sit sive mortuus (quanquam Rondeletius neget in mortuo fieri, quod cadaver fugiant) ostendit historia sequens. Ante annos circiter LXXX. in pago quodam Ditionis supra memoratæ, B. aut dicto, ad fauces vallis Transversæ, qua iter est in Burgundiæ Comitatum, Diversitor erat celebris artocreatum, ob carnis teneritudinem & sapiditatem insignium, confectione, ut eo omnes rustici è vicinia ea de causa confluerent: Quidam advenit empturus ad hilaria celebranda, Diversitor unicum superesse ait ante octiduum factum: ille non abnuit, pretium solvit, discedit, mensæ apponit: operculo cultro remoto, per superficiem oberrantes pediculos animadvertit: convivarum unus è carne humana confecti ait: conjectura non fallit, in sectione pergendo digitus humanus reperitur: Res illico ad Judicem delata, (Majorem de Rochefort) qui Diversitorem comprehendi jussit, examini & torturæ subjici, extortaque veritate cum cæteris omnibus pagi incolis, latrocinii quoque reis, inter quos fuit & mulier, totæ post confracta membra imponi. Novimus præterea juvenem calidi & humidi temperamenti, à sordibus alienum, qui pruritum in pectore sentiens, eo nudato pustulam deprehendit, quam digitis comprimens, inde pediculum adultum expressit: Porro infestum istud animal antris & latebris ejusmodi gaudere mihi compertum est, Cum enim aliquando Alcis ungulæ segmen collo puellæ, sontico morbo obnoxiæ, qui illi à scabie capitis intempestive sanata ortus fuerat, appendendū dedissem, jussissémque revocari scabiem, ac severe nimis arceri pediculos prohibuissem, horum quidam poroso illi segmini se insinuaunt; quod cum uxor in proprii infantis usum, ad præcautionem convulsionum, repetiisset, hicque paucos post dies totus pediculis obsitus esset, ac eorum nidus inquireretur, hic in segmine illo repertus, cujus nullus porus pediculis eorumque fœtura refertus erat: Sed de hac fœditate satis, Plura qui desiderat adeat m. Donatum l. 1. c. 5. hist. mirab. Schenkium p. m. 675. Heurnium de morbis cap. 7. & alios. De pediculis alatis vide Diodorum Siculum l. 4. cap. 3.

Integumenta capitis divisis] Civis Sedanensis ante decem circiter annos molesto, perpetuo & prurigino so dolore, parvo loco circumscripto infestabatur; multos in consilium adhibuit, iniitis omnibus, qua parte dolor torquebat admota novacula, Inventum animalculum cimicis forma, denatis magnitudine, periostio in occipitio affixum, quo dempto, consolidatoque vulnere, dolor omnino desiit. *Ex communicat. Clariss. & Ven. Dom. Lambertmont, Pastoris Sedanensis Ecclesia.*

§. 2. Anno 1674. mense Augusto, puellæ quatuor menses natæ, filiæ magistri N. du Cros Genevensis, argenti in fila Ductoris, per matris incuriam sub crusta lactea pediculi plurimi innati sunt, à quibus *non cutis solum* & pericranium, sed & ipsa calvaria cum meningibus, ad cerebrum usque exesa deprehensa sunt, quod ab obitu, detracta ea crusta, ad coronati argentei latitudinem in conspectum veniebat.

SCHOLIA.

Non cutis solum &c.] Dum in nutricatum corporis restagnat sanguis, evomit excrementa quædam tenuia vel crassiora, Tenuia per insensilem transpirationem fugantur: Mediocria in sudorem se effundunt, Crassiora sorde inquinant partes, aut restagnant in cute: Hæc autem cutis suam amplitudinem in profunditate gerit: Quod si itaque hoc crassamentum excrementosum peripheriam cutaceam occuparit, in porriginem se porriget: Sin in altum se insinuaverit materia hæc tertiæ coctionis, & una malignitatem acrem redoleat, arcam creabit: quod si illud suave & calidum fuerit, nec maligna putredine contaminatum, sed modeste putruerit, & si ima in cute prope carnem stabulaverit, pedunculos proferet; nam caloris in cutis superficie efflorescentis non ea vis est ut animal gigni in eo possit: Professor Regius Lovaniensis olim *Bruegelius*, mihi retulit sese in humano secto cadavere, postquam aperuisset ventriculum, veliculas ei affixas deprehendisse pedunculorum plenas: *Aristoteles* 5. de hist. anim. pedunculos ex carne gigni existimat, *Heurnius de morb. capitis cap.* VIII. Quid vero obstitit quo minus in prædicta Matrona, sub pericranio geniti, in superficiem emerserint? An illius crassities & densitas quam pervadere non potuerint? An forte ad mulcendum pruritum capitis lotionibus usa est, quæ eos exitu prohibuerint? An oleosis & pinguibus caput inunxit, infectorum ejusmodi pernitie? Sic lumbricos in intestinis olei esus interimit: quod enematis inditum vermes ad superiora remeare cogit; An quia gratum & sufficiens alimentum sub pericranio & intra cranii diploas nacti, aliud quærere coacti non sunt?

Quæ

Quæ de discrimine & distinctione speciei pediculorum adduximus, confirmant Acta Societatis Regiæ Anglicæ, anni 1668. p. m. 181.

" *Ab aliis animadversum observationem illam, quam Oviedo exhibuit de pediculis (nempe illos fugere ab Hispanis Indias petentibus sub certo Latitudinis gradu, & rursus sub eodem gradu in reditu redire) verissimam esse : In Indiis, ait, neminem quantumcunque spurcissimum alere pediculos nisi in capite, ubi plurimi foventur, sed nunquam observavit vel sordidissimum eos habentem in indusiis vel vestibus : Et in reditu demum observabat eos denuo multiplicari : Rationem reddebat Generosus Eques Christophorus Mings, Eos quando appropinquant Tropico, ultra modum sudare, qui sudor per corpus abundans offendit veteres pediculos eosque perimit : quemadmodum, ait, usitatum est remedium capitibus pediculis scatentibus ea fricare ubique butyro vel oleo, & se sponsorem fore inde perire omnes pediculos : Et quod attinet ad novam quandam generationem, sudorem non satis diu in poris permanentem non posse penitus producere illa insecta, nam nullum in Indiis sudorem esse olidum prout in Europa, quantum ipsi observare licuit : In reditu sudor diutius inhæret poris & habitus corporis, & particulares formas seu fermenta, exaltata & resoluta, reductaque in activitatem, hæc insecta formare & ita foveri : Sed si interrogaris, Qui in Indiis alantur in capitibus ? Respondet, licet facies nostra multum sudent, tamen non tantum sudare capillos : præterea sudorem inhærere capillis, ibique generare insecta, neque ibi capitum tantum atque hic curam esse : Sed quicquid sit, Hispani Nigri lavant capita sua sapone semel singulis septimanis, quo præveniant pediculorum invasionem, dum alii Nigri multum temporis impendunt curandis capitibus, quæ quia crispa frequentiora sunt pediculis quam Angelorum, adeo ut affirmet vidisse magnos cuniculos in capitibus quorundam ignavorum à pediculis actos.*

Mortua] Quæ miselllæ medicina afferri potuisset non video, quanquam causa doloris obscura non fuisset, An Topica satis efficacia dubium : quæ enim pericranii densitatem pervasissent & cranii primam laminam, ea cerebro vim noxiam impressissent : validioribus enim opus fuisset, qualis est mercurius, ejusmodi insectorum clava Herculea, sed qui cerebro bellum indixit : Ab *Hartmanno* proposita medicamenta, ore & naribus assumpta, vim suam eousque exserere non valuissent, quod totam cerebri molem ab iis trajici necesse fuisset, antequam sedem affectam attingerent : Imo supponamus remediorum valida vi enectos pediculos, annon ab ea cadaverum strage novum emersisset periculum ? Providentiæ naturæ opus esse censent rerum naturalium periti, quod ex humorum corruptione animalia procreet, quia eo pacto coerceatur & damna ab ea oriri solita eliminentur : Ex ea ergo congerie nova putredinis occasio, ægræ non minus infelix emersisset : Lumbricorum in intestinis genitorum alia est ratio, enectis enim patens est ad exitum via : Quodnam vero præsidium suppeditasset Cheirurgia ? An pericranii simplex, aut decussatim facta incisio ? at hoc universum dementum fuisset, hospitium toto suo ambitu catervæ præbens : Quid terebratio valuisset & cranii quopiam in loco apertio, exitum non affectantibus animalculis & latebris illis gaudentibus ? De mortuis ex pediculari morbo. Vide Zvvingerum Theatri vitæ hum. f. 525.

Observatio CXVI.

Cephalalgia à verme in anfractibus cerebri latitante.

ANno 1571. in Marca Anconitana, in oppido Alburgo S. Sepulcro, grassabatur morbus atrocissimus quidam velut Epidemicus, clandestine homines invadens, paulatim *Vertigine affligens*, verum in secunda, 3. aut. 4. à decubitu die statim jugulans, & caput solum tentans, Cujus causas & essentiam omnes illius loci Philosophi & Medici plane ignorabant, nec proinde ei occurrere poterant, &c. Longo post tempore Nobilis quidam XXII. duos natus annos, hujus mali primo suspicione, mox & reipsa affectus, multis in patria frustra tentatis, Venetias tandem navigavit, mox ad se vocari curavit Medicos, quibus firmiter multisque rationibus comprobavit aliquid esse in cerebro vivens, fieri enim haud poterat ut atrocissimis hujusmodi doloribus periodice ita afficeretur quemadmodum afficiebatur: Nam illæsa ratiocinatione, intellectu, memoria & omnibus internis sensibus, *ita* pro tempore cruciabatur, ut sibi etaniam totumque cerebrum terebello perforari videretur, mox per universum cerebrum extensiones, contractiones multasque commotiones, cum maximis concussionibus & tremoribus frequenter & in omni paroxysmo percipiebat : Ob id *multa admota* & interne *exhibita* fuere remedia sed frustra, nam tertio ab adventu & ejus Venetias ingressu die, hac misera functus est vita.

Secandi data venia, novacula in capite ad os usque, orbicularem per frontis medium molitus sum sectionem, & cute aliquomodo remota, calvariam orbiculatim serra divisi, atque sectione per calvariam facta, ac superiore calvariæ parte à dura matre liberata, ad piam matrem deveni, cerebrumque membranulis denudavi suis, quibus extractis, illico concidit & quodammodo diffluxit, moxque ex dextro anfractu prorupit atque apparuit caput cujusdam lumbrici, qui statim aëre percepto frigidiore, sese in cerebri anfractus recipit, unde utrinque magnam cerebri portionem, quo cautius potui, abstuli, ne id quod suspicabamur fore detrimentum pateretur : tandem apertis dextro & sinistro cerebri ventriculis, maxime confusis, dilatatis & ad capitis basim conspicuis, repertus est lumbricus totus rubeus, indice digito longior, acutum os, oblongum & nigrum atque pilosum collum habens, multis modis sese in illis anfractibus convolvens, & ad capitis basin fere pertingens

pertingens, qui obtusiori forficula exceptus, & munda papyro appositus, paulo post obiit, qui nostro patienti etiam mortem intulit. *Ex obs. Georgii Garnerii Medici Austriaci.*

SCHOLIA.

VErtiginis affligens] Hinc *Saxonia Panthei* lib. 1.c.2. inter signa vermium in capite, præcipuum ponit vertiginum frequentiam, quod ad eorum motum spiritus simul agitentur: Addit dolorem simul esse acutum & pungitivum; accedere sternutamentum frequens, salivæ multitudinem, oris fœtorem; vehementem corrosionem, pruritum & fœtorem oarium, & ex quacunque agitatione capitis, odore ingrato &c. dolorem ingravescere: de signis vide plura inferius.

Multa admota & exhibita sed frustra] Feliciori eventu ptarmici usu exclusus per nares vermis dirum capitis dolorem inferens, Rustica, *inquit* Excell. *Th. Bartholinus Epist.* 74. *cent.* 1. cum per multum tempus diros sensisset capitis dolores, tandemque ii adeo increvissent ut instar maniacæ hinc inde discurreret, venit ad Pastorem pagi, famosum inter rusticos Medic. Practicum: Is statim consuetum sibi in cephalalgiis ptarmicum mulierculæ adhibuit, quo caput vehementer concussum una infaustum hospitem loco movit, éque nare exire compulit, quo facto immanis capitis dolor statim conquievit.

§. 2. In quodam milite, qui resimis erat naribus, ex fœdiore quadam eluvie diutius cohibita, vermes duo villosi instar digiti inventi sunt, qui tandem in furorem illum adegerunt & de medio sustulerunt: *Fernelius* lib. 5. pathol. cap. 7.

SCHOLIA.

VErmes dolorum capitis architecti fieri queunt, tum in intestinis, tum capite contenti: Vitales sunt spinæ, partim pungunt partim lancinant: multoties autem nascuntur in anteriore capite, super locum qui est in strictura narium: Notabilis est historia famuli 24. annorum adolescentis, qui canicularibus æstu ferventibus diebus, conquerebatur de dolore frontis, titillatione super cavitate stricturæ narium: Re pensitata, judicabatur ut in ovibus, ita in hoc vermiculos subnatos in cavitatibus seu sinubus, qui in infima ossis frontis parte reperiuntur, utrinque in nares summas pervijs, non vero ad cerebrum patentibus: *Trincav.* lib. 9. c. 11. se in Nob. Veneto, cephalæa antiqua laborante, naribos ejectum vermem cum pedibus, muco & cruore oblitum vidisse, eoque rejecto omnem cessasse dolorem scribit; Signa sunt prurigiosus quidam dolor cum inclinatione in vertigioem: Si lateant in cerebro, notantur à doloris gravitate diuturnitate & rosione, cum inclinatione ad soporem: In meningibus, à pungitivi vehementia, cum stupore mentis: Ex Avicenna cap. 8. *Vermium signa, ait, sunt illa quæ indeu dixit, Corrosio fortis, & fœtor odoris, & fit Soda fortior cum motu, & ejus sedatio est cum quiete*: Apertio foveæ ossis frontis in vermibus contentis, fida salutis anchora est: In bove feliciter instituta fuit & vacca: In homine tamdiu suspendatur quamdiu spes est vermes æstate natos adventante autumno morituros: Cum desperata salus, de ea cogitandum: *Rolfinkius Tract. de cap. dolore.*

OBSERVATIO CXVII.

Capitis dolor à vermibus inter meninges & putredine circa cerebrum ortus.

QUandam fuisse matronam memorant, cui post capitis vehementissimos cruciatus pestilentis Hemitritæi, dissecta calvaria magnam putredinis vim ostenderit circa substantiam cerebri, Et inter meninges tum vermiculorum tum cimicum copiam incredibilem *C. Gemma in appendice. Oper. Cosmocr. de Hemitr. pestilenti.*

SCHOLIA.

QUamvis Æginetа l. 4. cap. 57. ex vermibus dolores excitari quidem concedat, in cerebro vero generari neget, nihil tamen absurdi sequitur si localem in eo generationem habere dixeris, cum materia eorum productioni maxime idonea sit pituita, (cujus cerebrum metropolis) quæ accedente calore loci potest putrescere: Porro, si inter cranium & cerebrum abscessus generantur, quidni & vermes quorum mitior est putredo?

OBSERVATIO CXVIII.

§. 1. Capitis dolor à verme inter calvariam & piam matrem latente.

CUidam dolor capitis implacabilis circa suturam coronariam: irrita medicamenta; qua parte dolor designabatur, eadem facta scalpello sectio, non profuit:

Aperto capite, repertus est vermis *inter calvariam & piam matrem* situs: Si terebrata calvaria fuisset, spes vitæ aliqua fuisset. *G. Ballonius. Parad.* XIX.

SCHOLIA.

INter calvariam & piam matrem] Interjacet quidem dura meninx, sed quia hæc quibusdam in locis, cranio arctissime adhæret, recte designatur locus in quo vermis stabulabatur.

Si

Si Terebrata calvaria fuisset] Trepanum est remedium evacuatorium, illis tantum affectibus conveniens qui fiunt ab aliqua materia sub cranio concocta; quæ si est vacuari idonea; vel immediate sub cranio continetur, vel profundius in cerebro & sub membrana: Materia quæ profundius sub cranio est, quæque per cranium est evacuabilis, tantum est vapor & fumus, non autem materia aliqua humorosa & crassa, talis enim gravis est & spissa, & sic nec ascendere potest nec meningem penetrare: Vapor vero cum tenuis sit, & sursum ferri & meninges pervadere potest, itaque in morbis qui fiunt ab humoribus in cerebro contentis non potest Trepanum convenire; verum in affectibus difficillimis, qui à vapore & fumo maligno ac venenato fiunt, potest Trepanum locum habere, evacuando causam eorum quæ alioquin per solidam ossis substantiam exire non satis possit: Tales morbi sunt Epilepsia, Vertigo, Melancholia, Cephalalgia intolerabilis: Addo in morbis gravissimis & maximè diuturnis, quia cum remedium per se sit magnum & periculosum, non debet temere, & nonnisi in maximis diuturnis & intolerabilibus morbis, postquam alia omnia remedia non profuerint, adhiberi: Cum vero prædicti morbi aliquando fiant ab humoribus, à vaporibus aliquando, non convenit Trepanum in iis nisi quando à vaporibus sunt geniti: Etsi autem ob remedii difficultatem raro in illis affectibus trepanum adhibeatur, tamen Rationi & experientiæ consonum est ipsum aliquando adhiberi: Rationi, quia si in talibus affectibus cauteria sæpissime supra suturam coronalem adhibeantur, ut per ea facilius iidem vapores exire possint, multo etiam facilius iidem exibunt, cum etiam ipsum cranium erit pervium foramine, quam cum tantum ipsum pericranium & capitis cutis: Verum quidem est quod vapores capitis per suturas cranii sæpe exeant, sed non satis commode, & in sanis, cum vapores sunt pauci, non autem cum nimii sunt & crassiores: Experientia vero patet etiam hoc remedium etiam in illis affectibus convenire: A *Saxonia* adhibitum fuisse in cephalalgia gravi dictum Obs.108 Probatq; ab *Hollerio*, in melancholiæ morbo etiam sic ibit *Gamerius*: Ducati magnitudine mulierem Trepanasse, & Trepanum mense uno apertum reliquisse: Memini quoque mulierem Leodii capitis incredibili & diuturno dolore laborantem, à D. Rietio Trepanatam esse & dolore liberatam: Certe in hujusmodi nimis diuturnis, intolerabilibus & aliis incurabilibus capitis doloribus, qui sub cranio in eodem semper fixi loco sentiuntur, credo Trepanum sæpissime necessarium esse, sæpissime enim tales dolores fiunt ab ossis carie distillante, & supra meningem aggregata, ac ossis particulis propter cariem secedentibus: *A vermibus etiam ibidem genitis meningem pungentibus & erodentibus: Sæpe à lumbricis ibi cranio subtus adnascentibus*, ut in morbo venereo aliquando fit, In quibus casibus malum sine Trepano curari impossibile est, qua enim alia ratione quod ibi contentum est posset evacuari?

Thomas Fienus controv. Chirurgic. Tract. 1. cap. IV.

§. 2. Nimis diuturni; intolerabiles & aliter incurabiles capitis dolores, sæpissime fiunt ab ossis carie, ab ossis particulis &c. A vermibus etiam ibi generatis meningem pungentibus & erodentibus: sæpe à lumbricis cranio subtus adnascentibus, ut in morbo Gallico aliquando fit &c. *Fienus loco cit.*

OBSERVATIO CXIX.

Capitis dolor à verme nigra tunica involuto, quæ cerebelli substantiam à dextro latere sejungebat à reliquo corpore.

Lutetianæ puellæ annorum XII. curatis variolis tantus capitis dolor supervenit, ut trium mensium curriculo nec dormire quiverit, nec quiescere, nullas dolore inducias concedente:

Tandem cum Tabida obiisset, statim aperto cranio deprehensa fuit *universa cerebelli substantia in dextro à reliquo corpore sejuncta*, nigraque tunica involuta: Rupta tunica nigra, vermem nigrum pilosum, duobus punctis splendidis loco oculorum, prodidit latentem, ejusdem fere molis quæ reliqua cerebelli portio, qui duarum horarum spatio supervixit. *Thomas Bartholinus centur. 1. histor. 64.*

SCHOLIA.

Nec dormire nec quiescere &c.] Vermium in capite signa recenset *Benivenius de Abditis cap.* 100. Solet, *ait*, interdum acutus & pestifer dolor in capite excitari quem Græci Cephalalgiam vocant, scilicet talem quo caligent oculi, alienetur mens, cieatur vomitus, supprimatur vox, frigescat corpus & ipsa denique deficiat anima, rarum est videre: Nam & nos amicum habuimus, qui cùm his omnibus ageretur malis, & adventante die 7. mors ipsa, nullis conferentibus auxiliis, jamjam adesse videretur, vi tandem robustioris naturæ vermem è dextra nare palmo longiorem ejecit; quo propulso omnis statim cum eo amotus est languor: Hæc signa adducit *Rases.* cap. 10. l. 1. contin. Corrosionis sensum in capite, odorem fœtidum & augmentum doloris ad motum capitis: De iis agit Avicenna Fen Tract. 2. c. 3. l. 3. can. Ioubertus cap. 9. de cap. aff. *Holl.* 1. de morb. int. c. 1. *Montuus* Anasc. l. 4. c. 19. *Th.* 1. *Vega* comm. ad cap. 5. l. 4. de l. aff. & alii, Aliquando autem vermes non localem habent in cerebro generationem, sed per aures irrepunt, de quibus notandæ historiæ hæ: Puellæ annorum 18. in ditione Bapebergensi, in prato dormienti vermiculus rotundus, dimidii auricularis longitudine, lumbricum crassitie adæquans, aurem subintravit dextram, & paulatim rodendo in frontem ascendit, ibique per 4. septimanas hospitatus incommoda puellæ peperit quamplurima: Derelictæ ab omnibus succurrit Jac. Bertach pharmacopæus, in aures puellæ

reclinato capite immittens oleum juniperinum: quo aliquoties facto, duo ejecti vermiculi minores albi, prædicti soboles: Post ulteriorem illius olei infusionem, tandem & genitor illorum rubei coloris enectus comparuit, subsequente intolerabili circa frontem dolore, qui suffitu gummi Ammoniaci, una cum effluxu saniei fœtentis, fuit sopitus.

Hac æstate adiit me vetula annorum 68. hæc ante viginti annos, cum incautius molem graminis capiti impositam gestasset, fessa linteamini illius sarcinæ, infectis scatenti, capiti supposito obdormivit, Irrepserunt dextram ejus aurem formicæ, dictæ alias forbicinæ, quarum una Chirurgi ope fuit extracta relictis aliis, quas elicere vel solertissimi consulti Medici nequivera: Hactenus immensa earum copia cerebrum inter & cranium commorata, in diesque immensior reddita, ærumnosam mulierculæ vitam reddit, ut hac illac reptantibus insectis, dolorem tam in manuum quam pedum extremis sentiat. Quod si caput illico, hinc inde movet, interiora capitis crepitare adstantes non obscure audiunt: Huic verò, utut auxilio esse annitebatur, incassum tamen omnes nostri abiere conatus: Balsamum sulphuris terebinthinatum auribus ejus immisi, præter unicam, sed enectam, non potui elicere: Insectum enim illud meatus istos auditorios longo satis tempore quasi obvallasse vero admodum est simile: Fumo gummi Ammoniaci crebro usu mire delectabatur vetula, dum ad exitum accurrere forbicinas semper observasset: Cùm itaque nullum superesse videret ista fœmina auxilium, ad extremum vitæ terminum tolerare hoc malum decrevit, rogitans saltem, ut exantlatis tandem hujus vitæ ærumnis, calvaria ejus aperiretur, ut quæ ex tanto infestorum hospitum grege tormenta fuerit perpessa, omnibus innotesceret.

Mense hoc Augusti paupercula consilii gratia me convenit, cujus filiolæ fere triennis sinistræ auri vermiculus ante triduum, etiamnum vivens, formæ & magnitudinis, quales avellanarum esse solent, pluresque ante, calentis beneficio panis erepsere: læta est alioqoin puellula; Vtrum vero hoc insectum extrinsecus ingressum, vel intra genitum fuerit, in dubio relinquitur; Adeo vita quoque nostra vermium ipsorum præda est. *Joh. Georgius Volckamer in Miscell. curiosis anni 1672. observ. 266.*

Universa cerebelli substantia in dextro sejuncta &c.] In quibusvis animalibus cerebri compages in duas partes; per totam fere crassitiem, scil. usque ad corpus callosum, quod fundi loco est, dividitur, pariterque ac in sensoriis omnibus cerebrum quasi duplex habetur, ut contra unius lateris defectum alterius supplemento provideatur: Porro in homine, cui cerebrum præ cæteris animalibus capax & amplum est, utrumque hemisphærium rursus in duos lobos, anteriorem & posteriorem subdividitur: Certe hæc cerebri humani secunda partitio etiam in majorem ejus tutelam designati videtur, ut si forsan labes quæplam alterum, aut utrosque priores lobos occuparit, tamen posteriores, si quidem discontinui sunt, noxæ viciniæ ac latius grassantis contagium evadant: Ita cerebrum, velut castellum, in plures arces seu propugnacula divisum, eo munitius & expugnatu difficilius existit. *Willis pathol. cerebri cap. x.*

Observatio CXX.

§.1. *Capitis dolor à vermiculis circa nates & anum in cerebro latentibus. &c.*

Doloribus rebellibus regiam mentis arcem infestantibus, qui *nullis præsidiis expugnari poterant*, fomitem subministrasse vermiculos *circa nates & anum*, tertii ventriculi cerebri collem & convallem docuit Anatome. *G. Rolfinkius Dissertat. Anatom. l. 1. c. 13.*

§. 2. Ancilla quædam in Cimbria diu capitis doloribus enervata, quum forte reclinato capite rhedæ incumberet, alius autem ipsa inscia baculo fortius rhedam percuteret, statim fractum cranium dissiliit, innumerabilibus prodeuntibus vermiculis. *Th. Bartholinus cent. 6. histor. 3.*

Scholia.

Nullis præsidiis &c.] Interdum natura robusta ejusmodi animalcula sponte propellit cum ægri salute: Sic *Benivenius* cap. 100. narrat cuidam Philippo nomine, dolore capitis acuto laboranti, mentis alienatione, caligine oculorum, aliisque pravis symptomatis, cum jam mors esset in propinquo, septima die adventante vermem ex dextera nare palmo longiorem exclusum fuisse, unde statim omnis languor amotus: Trincavellius lib. 9. cap. 11. de aff. partic. ait se Patritium quendam vidisse, febre & continuo capitis dolore affectum, tandem per nasum vermem, muco & crasso sanguine involutum ejecisse: Refert quoque Duretus, Scholiis in Holler. puellam album vermem, latum, rejecisse per nares, nullo vomitu antecedente, præcedente acerbissimo capitis dolore: Vide & *Hildanum* cent. 1. obs. 8.

Circa nates & anum] Avic. lib. 3. tr. 2. c. 3. ait ex sententia Medicorum Indorum vermes nasci multoties in anteriori capite, & super locum qui est in strictura narium, & possibile est ut nascantur apud velamina, etsi raro contingat: nasci vero possunt ubicunq; reperitur materia apta: E naribus emungi exemplo probat Exc. *Th. Barthol. hist. 64. cent. 1.* Catarrho molesto post febriculam vexatus Vir Magnus, *Olaus Wormius*, cum frequenti dolore capitis, post cibum sumptum ingravescente, ex naribus emunxit vermiculum: In cerebro ab humorum putredine generatum extra omnem dubitationis ponit aleam: Pilulis cephalicis levamen sensit & parco fumi Tabacci usu: De se idem narrat *Smetius* l. 10. Miscell. p. 582. *Tulpius* de verme digiti longitudine l. 4. observ. c. 11. In ozæna in aliis quoque vidit laudatus modo *Bartholinus*: *Benivenius* Exempl. Med. c. 100. in cephalalgia acuta palmo longiorem observavit, & *Zacutus* lib. 1. prax. adm. obs. 6. suspectæ alias quibusdam fidei: Si quidem autem ex naribus cum muco emunguntur, in cerebro genitos suspicamur. Puella, ait *Hollerius* cap. de vermibus, album vermem, latum, palmo majorem, satis crassum rejicit per nares; nulla tussi, nullo vomitu antecedente; præcessit acerbissimus capitis dolor per duos dies: Observavit quoque *Valescus de Taranta* dolores capitis à vermibus esse.

Observatio CXXI.

§. 1. *Capitis dolor à Scorpionibus in cerebro natis.*

Cuidam Italo ex frequenti odoratu Basilicæ herbæ natus Scorpio in cerebro, vehementes dolores & longos, mortemdenique attulit. *Hollerius l. 1. de morbis int. cap. 1.*

§. 2. Puellam quandam in Gallia ajunt cum sæpe & multum odorata esset Basilicam herbam (minorem puto Gesneri) incidisse tandem in capitis dolorem incurabilem.

Et cum à morte dissecaretur ejus caput, inventos fuisse Scorpios in cerebro ejus: *Gesnerus lib. 5. de Scorpione.*

SCHOLIA.

Utique meo judicio nonnisi atomis, seu effluviis seminalibus, ad scorpionem generandum natis, ab herba Basilico prodeuntibus, & in cerebri substantiam per patentes è palato in caput vias illapsis: Sane de Basilico, seu, ut alii vocant, ocymo, apud *Plinium* lib. 20. N. H. cap. 12. asserunt aliqui (quibus quidem Plinius fidem non adhibet) tritum si operiatur ocymum lapide, tandem Scorpionem generare: Item si eo die feriatur quispiam à Scorpione, quo ederit ocymum, servari non posse: Quinimo manipulo ocymi, cum cancris decem marinis vel fluviatilibus trito, convenire ad id scorpiones omnes, Vide quid de ortu scorpionum ex ocymo tradat A. *Kircherus* in suo mundo subterr. lib. 12. sect. 2. c. 16. *Fr. Ignatius Thurmair* (*onsil. lib.* 1. c. 6.

Observatio CXXII.

Capitis dolor à sanguine aortam & cavam replente, ibidemque concrescente.

Puella cum per diem gravitatem capitis passa esset, die sequenti extincta est: *Post mortem immune cerebrum* inventum, sed in arteria magna & cava vena totus sanguis coalucrat. *Vide historiam lib. 2. Tit. de Syncope ex P. Salio Diverso.*

SCHOLIA.

Immune cerebrum] Immune inflammationis, ulceris, livoris aut alterius affectus manifesti; non item obstructionum quæ sub obtutum non cadunt: Adfuisse autem obstructiones ostendunt causæ, quæ triplices sunt Galeno, humorum multitudo, eorundem crassities aut viscibitas: Sanguinis multitudinem, ejusque crassitiem ponit Salius; quæ si præsens fuit in vasorum truncis, abesse non potuit in eorum propaginibus & ramis:

Post mortem] Mortis causa fuit concretio sanguinis in vasis: antecedentis vero doloris capitis gravativi, vasorum plenitudo & distensio, inducta à copia sanguinis, frigidisque succis & crassioribus admistis, liberam circulationem illius impedientibus, ac concretionem accelerantibus; Qui enim noverit, (inquit Salius l. c.) qua ratione sanguis extra venas concrescat, poterit easdem causas ad sanguinem intra venas existentem adaptando, rem ipsam declarare: Sanguis à vena ejectus concrescit statim evanescentibus spiritibus, ad quorum dissipationem sequitur ichorosæ partis separatio, quam excipit non puræ modo & syncerae sanguinis partis coagulatio, sed & cæterorum ei admistorum humorum, maxime si glutinosi sint & viscidi, quales in sanguinis emissi superficie aliquando cernuntur, vix acie culti divisibiles: Medendi rationem insinuat *Hippocr.* 4. de rat. vict. in ac. Sanguis copia superfluit, succisque frigidis & crassioribus abundat, ideo priusquam fixa sint omnia quæ contristant, (scilicet tum spiritus tum humores) sanguis per venæ sectionem è brachio copiose educendus: Qui si segniter effluat, quia adsit concretionis initium, præcedant fotus ex laxantibus; subsequatur purgatio superabundantium humorum, præmissa crassorum attenuatione, viscidorum detersione &c. Fluxilis reddatur sanguis usu salium volatilium, ex variis præsertim animalium partibus paratorum, quibus insignis vis inest coagulata & conglutinata omnia in corpore humano dissolvendi, eademque ad pristinam fluiditatem reducendi, inter quos eminent sal volatilis cornu cervi, spiritus salis Armoniaci, &c.

Observatio CXXIII.

Diuturnus capitis dolor cujus nulla alia deprehensa causa quam ulcus in ventriculo.

Paulum Constantium Derebeeque, puerum decennem, avi mei fratrem, perpetuus dolor capitis fatigavit & ad interitum usque; irritis enim omnibus remediis, illum tandem tumulo indidit.

Aperto cadavere, Salvum fuit cerebrum, ulcus autem in ventriculo deprehensum est, *Ex communic. Clar. D. D. I. Constantii; Medici Lausannensis.*

SCHOLIA.

De capitis dolore à ventriculo natales ducente, vide Notas ad observat. primam.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO II.

DE APOPLEXIA.

OBSERVATIO I.

§. Apoplexia oborta ab occlusione vasorum quæ spiritum vitalem ad cerebrum vehunt, scilicet concursus omnium crassæ meningis sinuum, Torcular dicti.

CUM paulo penirius rem introspicerem, vasaque cerebri singula diligenter perlustrarem, deprehendi tandem locum, quo tanquam è fonte sanguis & spiritus cerebro communicantur, & ex cujus obturatione cerebrum suis spiritibus, si non omnibus, tamen pluribus simul, privari possit: hicque est concursus omnium crassæ meningis sinuum (quem Torcular aliqui nominarunt, eo quod veluti è torculari sanguis è venis & arteriis in canales istos effusus in universam cerebri substantiam exprimatur) obvius in posteriore cerebri sede, prope apicem suturæ lambdoideæ, ubi tertius & quartus sinus oriunrur: priores vero duo ad suturam prædictam ascendentes conjunguntur, omnes autem exiguo foramine congrediuntur, quo obturato (ut facile fieri potest, siquidem circa id, etiam in cadaveribus nonnullis violenta morte peremptis, sanguinem, humorem crassum, sæpe & viscida pituita permixtum, concretum & valde compactum, ad obstructionem ejus aptissimum, deprehendi) nil sanguinis spirituumque in tertium & quartum sinum effundi potest, cerebrumque maxima spirituum copia distitutum suis functionibus omnibus privatur & vera Apoplexia proculdubio generatur. *Gr. Nymmanus Tract. de Apoplexia cap.* XV.

SCHOLIA.

ERrat doctissimus cæteroquin Vir, quod è Torculari, tanquam ex concursu omnium crassæ meningis sinuum, sanguinem è venis & arteriis in canales seu duplicaturas istas effusum, in universam dein cerebri substantiam sursum exprimi credat: Sanguis, per venas in sinus crassæ meningis sursum non effunditur, sed ille ipse sanguis qui per arterias in sinus prædictos illabitur, à venis jugularibus internis quæ in sinus illos, maxime vero laterales, à natura in hunc finem inoculantur, rursus absorbetur, atque circulationis lege, non sursum in substantiam cerebri, sed è capite deorsum ad fontem vitalem revehitur: Ac proinde quamvis inquam opinio Viri Clar. corruat, nihilominus tamen si assignatus ut ab authore locus paulo aliter expliceretur, funestissimæ apoplexiæ sedem plerumque habebimus: Nam venæ illæ jugulares internæ, quæ in dictos meningis sinus, præcipue laterales, ad reducendum è cerebro sanguinem insertæ sunt, si crasso, mucoso, pituitoso sanguine (quod meo judicio frequentissime in apoplecticis contingit) obstruantur, atque adeo affluum ex arteriarum carotidum, internarum & vertebralium, ramis sanguinem non resorbeant, tum enimvero debita circulatio sanguinis in cerebro torpescit, & cordis seu Solis micocosmici ulterior influxus seu irradiatio prohibetur, subsistente nimirum in carotidibus, aliisque rete mirabile & plexus choroeideos constituentibus arteriis, vitali sanguine; qui dum ibi turget, non raro in cerebri substantiam lethali vomitu effunditur: Hinc porro cerebri naturalis motus, omnesque animalticæ functiones turbantur, delentur: verbo, concidunt & subsident omnia, & funestum patitur, prout eleganter insinuavit Nymmannus, Lunare microcosmi sidus Eclipsin.

Objicies, hanc modo enarratam sinuum duræ meningis obstructionem, à sanguine pituitoso & crasso factam, nonnisi successive & lente contingere, atque adeo agnosci non posse pro causa conjuncta ac formali veræ apoplexiæ, utpote quæ plerumque ex improviso ingruit & hominem valentem derepente occidit: Respondeo, quamvis non negetur Apoplecticos derepente, mactatæ pecudis instar, in terram prosterni; atque etiam forsan concedi possit subitaneum casum ad essentiam hujus mali pertinere; haud tamen exin sequitur causas hoc malum efficientes omnes successive non pullulare: neque enim dicitur quod omnis & qualiscunque obstructio sinuum duræ meningis Apoplexiam essentialiter constituat,

sed

sed talis demum quæ affluentis vitalis sanguinis motum totaliter vel maxima ex parte impedit, atque cerebri mentisque operationes omnes evertit, unde præcedentia Apoplexiam symptomata, ut vertigo, capitis gravedo, dolor, & quæ sunt similia, quæque magnam similitudinem cum Apoplexia habent, merito imminentis Apoplexiæ dicuntur præludia: Interim non dico omnem Apoplexiam à tali sinuum in meningibus dependere obstructione, sed certum esse suppono diversis sæpe causis hanc cerebri concidentiam produci &c. *Franc. Ignatius Thermair consil. med. lib. 2. cap. 2.*

Ex cujus obturatione cerebrum &c.] Apoplexiæ causas omnes ad Neotericorum mentem egregiè tradit Clar. Dom. D. Joh. von Flammerdinge, Divi Marci Eques, Medicus Francofurtensis, Disputatione de Apoplexia: Apoplexia, *ait*, Th. 1. est repentina actionum animalium omnium, sensus scilicet & motus cum facultatum principum læsione ablatio, oborta vel ob aditum sanguinis ad cerebrum denegatum, vel propter spirituum animalium exitum è cerebro & cerebello prohibitum, salvis quadantenus respiratione & pulsu. Θ. 2. Causa proxima, ut ex definitione patet, est vel sanguinis ad cerebrum affluxus inhibitus: vel spirituum animalium è cerebro & cerebello effluxus prohibitus: Cùm enim ad generationem spirituum animalium, cerebrum vivifici hujus nectaris perpetuo appulsu indigeat, illo impedito, nulli generari poterunt: vel sanguis licet ad cerebrum appellat, inque illo generentur spiritus, ipsi interim in nervos ingressus si nullus concedatur, quid juvat illos genitos fuisse? utro quippe modo partes agente suo destituantur, illarum actiones perire necessum est. Θ. 4. Sanguinis autem ad cerebrum impulsus arcetur, vel obstructis, vel compressis arteriis, cùm carotidibus internis, tum vertebralibus: Obstructio contingit, vel in truncis vel ramis: Truncis potissimùm, à corporibus fibrosis pituitosisque, qualia in variis vasis sæpissime reperiuntur & nomine polypi veniunt, quæque vulgo in caverulis thalamorum cordis radices egerunt, unde ad notabilem magnitudinem excrescentes, altius assurgunt, & in connata cordi vasa longe lateque se pandunt: Sanguine autem quamcunque ob causam vehementius commoto, corpora illa, præsertim si fracidiora fuerint, abrumpuntur, sursumque cum copia irruentis sanguinis per dictas arterias translata, eas vel non procul ab ingressu intra cranium, aut in ipso ingressus vestibulo, simul & conjuncto quasi obturant: Eo enim loci ubi devecta sunt isthæc obturamenta, vasa inibi distendi nescia penitus offerciunt: Primo quippe *vertebrales arteria* per peculiare sibi, apophyses intra cervicis transversas, magnitudini illarum exactè respondens, exsculptum foramen; cerebrum utrinque, os inter occipitale ac petrosum, flexuose subeunt: *Carotides* vero *interna*, sub ossium petrosi, basilaris & occipitalis confiniis, ventricosiores efficiuntur, quo suo ventre, seu alveo, locum concedunt corporibus illis fibrosis, sanguinisque tenacibus & lentis particulis, inibi & stagnaturis & incrementa capessituris, donec sanguine vehementius commoto, ulterius adhuc angustiorem versus earundem arteriarum introitum, juxta scilicet sellam equinam, compellantur, ubi crassa membrana est densissima simul atque suis ossibus per quam agglutinata, & consequenter cedere nescia: unde liquet isthæc corpora eo semel adacta angustiis undique premi, è quibus, ceu aviis, nec remeare queunt, nec altius evehi, utpote quibus ulterius omne redditum sit, & invium & ἀνεξοδευτον: His si accedat & obstructio, iisdem de causis, jugulares intra venas & sinus cerebri, tanto celerius Apoplexiæ apparatus omnis ille in actum erumpet, morbi enim tales sensim & clanculum fiunt, ac derepente & fulguris more explendescunt. Θ. 5. Tali Apoplexia extinctus videtur Baxius, de quo *Observatione* 36. Talia certe corpora D. D. Franc. Sylvius & Fr. van der Schagen in carotide arteria viderunt, quo retracto, motum aliquem in quartum usque sinum animadverterunt, ut & Wepferus &c. Θ. 6. An arteriæ carotides & vertebrales simul ita comprimi possint ut sanguini fluxum inhibeant, valde dubium, vixque concipi potest, nisi in illis qui à luxatione vertebrarum colli diu paralytici decubuere, serumque in eorum cerebro stagnans, subito ac copiose per infundibulum in glandulas pituitarias irruens, illas brevi tumefaciat, atque hac ratione ad illius latera ascendentes carotidas comprimat, sicque fluxum sanguinis ulteriorem prohibeat: In laqueo suspensis etiam Apoplectici quid observare est: Verum non tantum arteriæ carotides in illis comprimuntur, sed & venæ jugulares internæ, unde ingressus & egressus sanguinis perinde arcetur: Illis vero in locis ubi carnifices suspensorum humeris insiliunt, apophyses cum spinosæ, tum transversales secundæ colli vertebræ abrumpuntur, atque hoc modo vertebrales arteriæ quam arctissime comprimuntur. Θ 7. Porro vasorum illorum *ramuli* obstruuntur, vel à solis particulis lentis ac viscidis in sanguine præexistentibus, vel accedentibus quandoque ad illas, circulationis ope, particulis fibrosis aliis, jam descriptis: Hanc itidem obturationem promovebunt cerebri tum constitutio frigida, tum compactior moles: forte enim vascula hæc, ab ipsis generationis primordiis angustiora præexistunt, sicque fiunt obstructioni magis obvia: Illis autem obstructis, cerebri medistullium spiritibus suis orbatur, sicque patitur eclypsim. Θ. viij. Exitus vero spiritibus nullus conceditur, vel oppletis vel compressis substantiæ cerebri, cerebellive medullosæ poris, utpote spirituum viis, Teste enim Galen. *In Apoplexia corpus cerebri magis afficitur, ventriculi minus*: Imò cerebri ventriculos laterales lædi posse citra Apoplexiæ casum, constat ex illa Galen. historia de juvene Smyrnæo, quem utroque ventriculo cerebri antico sauciatum curavit: Compressio autem, vel oppletio illa, contingit vel à sanguine, vel ab humore pituitoso serosove eo loci eructatis: idque potissimum si tumor quispiam, ceu hostis inquilinus, scelestam illam vim, quæ cerebro infertur, suo compressu eo adjuvet. Θ. ix. Sanguis porro effunditur è suis vasis vel per *ἀναστόμωσιν*, vel per *διαίρεσιν* vel per *διάβρωσιν*: *ἀναστόμωσις* accidit potissimum à plethora sanguinisque tenuitate nimia; *διαίρεσις*, vel à vulnere, vel ob vas obstructum, & à sanguine affluente ita distentum, ut amplius distendi nequeat, quocirca appellente ad illud novo sanguine vehementius moto, crepet necesse est: Sic in plethora cerebri vasa usque distenduntur, ut cum simplici tunica constent, levem ob commotionem rumpantur, uti à casu, collapso, inclinatione capitis &c. Tandem est sanguinis aliorumque humorum acrimonia vasa erodens, at rara hæc causa locum habet: Sanguis igitur quacunque de causa effusus sit, sibi ipsi noxam movet, & hac sua effusione exitium sibi cacat, dum omni commeatu seipsum interdicit, & vasa sanguiduca comprimendo, vel potius constringendo, inhibet ne novus ullus tubulos in compressos constrictosvè confluat: Θ. x. Ab ictu vehementiore in oculum sinistrum Apoplexiam fortem vidit *Fernelius*, de qua

Observatione 19. Apud *Henric.* ab *Heer* mulier pugno percussa juxta intercilium, mox apoplectica concidit, vide *Observationem* 19. Sic, notante *Tulpio*, quidam ab ictu in pectore concedit attonitus, Matrona ita incalescens, apoplectica xviij. post hora obiit. Juvenis dum sese incurvabat, torosus & athleticus intra xv. horas obiit, Apoplexiam quoque à plethora ortam observavit *Tulpius*, ut & *Wepferus* in viro 45. annorum, *Observatione* 20. Idem in septuagenariæ apoplexia defunctæ capite singularia observavit, vide *Observation.* 18. Rursus idem in sexagenaria, quæ ex monticulo prociderat, notavit totam cerebri basin sanguine offarctam, *Observatione* 15. ⊕. xi. Humores serosi sæpe intra cerebrum cumulantur, in illis præsertim quorum sanguis sero scatet; serum enim facile à sanguine secedit, uti ex urina, sudoribus aliisque patet, illis præsertim assumptis quæ effervescentiam in sanguine excitare valeot: Infundibulum quopue obstrui & comprimi, atque sic serum intra cerebrom colligi posse existimo, Iotercluso enim hujus seri ad glandulas pituitarias itinere, & per consequens illius exitu cerebro haud concesso, refluit regurgitatque in ventriculos omnes, quos repentina clade perimet: Si insoper vasis Lymphaticis cerebrum destitutum non est, uti ipsis puto illud non destitui, quidni reliquorum vasorum more hæc iisdem suum quandoqoe humorem affatim effundent subjectasque partes inundabunt? ⊕ xij. F. *Platerus* illum videns humorem aliquando copiosum per os, in apoplexia demortuis effluxisse, eundem copia & loco peccasse concludit: Idem cerebri concamerato opificio diruto, ac incisa cerebri meninge crassa, copiosum humorem prosilientem vidit: Ipsam insuper cerebri substantiam lactis cremoris instar dissolutam per faciem effluxisse observavit, *Observat.* 54. Apud *Wepferum* quinquagenarius apopl. extinctus serum pallidum effudit, *Observ.* 47. Quantum aotem his in casibus compressio valeat vel ex his innotescat: F. *Platerus* insignem tumorem supra callosum cerebri corpus deprehendit: Vidit & Cl. *Drelinc.* Tumorem steatomatis consistentia.

OBSERVATIO II.

§. 1. *Sanguis in Apoplecticis non solum frigescit, sed etiam concrescit.*

Constat refrigerato cohibitoque spiritu sanguinem non solum frigescere sed concrescere, quod in *catalepticis* & Apoplecticis, aliisque id genus diffectis observatum. *Hollerius comm. in Coacam.* 1. *lib.* 1.

§. 2. Highmori socer Haydocus, in Apoplexia laborante sanguinem in venis adeo concretum invenit, ut medullam sambucinam referret. *Goth. Moëbius Fundam. Physiologic. cap. xiij.*

SCHOLIA.

Idem in hystericis & omnibus affectibus, in quibus cordis motus subito cessat, fieri dicit *Highmorus*, qui addit rationes, Nimium in Apoplexia, aut hystericis affectibus, aliisque ejusmodi emortuis, subito prosternuntur vires, ablatisque spiritibus cor statim à mom desistit: quiescente verò, sanguis ulterius non movetur, sed statim dum adhuc calidus est uniuntur partes ejus homogeneæ, fibiæque incisæ statim concrescunt serumque separatur: In aliis vero qui sensim moriuntur, cordis pulsus sensim etiam langucor, adeo ut sanguis in emorientibus, licet non tam præcipiti agitetur cursu, ut in sanis, semper tamen concutiatur: & ut calor in corpore sensim debilitatur, sic & pulsus semper languent, motusque in sanguine sensim diminuitur, donec plane nullus sit: Atque hoc modo fibræ dissipantur & discutiuntur & à concretione conservantur.

Sanguinem in venis concretum] Quod sanguis in venis non concrescat Atiltot. venarum calori adscribere videtur: *Fernelius* vero ab earum ingenita vi provenite existimat, quum in mortuorum venis sanguis non coagulatus, In corpore autem vivente è venis in ventriculum vel intestina lapsus, concretus fuerit deprehensus: Laudatus Highmorus Pulsum sanguinem à concretione præmunire; boc probat, *Sanguis enim, ait, à coagulatione præservatur dum partes homogeneæ continuo motu ab unione frustrantur & perpetuo separantur: Atque hoc vel mulierculis notum est, quæ ut sanguinem fusslum à concretione præservent, crebra agitatione vel manu, vel bacillo illum concutiunt fibrasque dissipant, donec refrixerit, ne ingrumescat.* Ad eam iem tamen etiam plurimom spiritus virales actu calentes facere putamus.

OBSERVATIO III.

§. 1. *Apoplexia à grumo sanguinis in carotidibus hærente.*

IN dissectione cadaverum Apoplecticorum grumus sanguinis in carotides delapsus repertus est. *I. Crato Consilio* XXXVII.

SCHOLIA.

In carotides delapsus] Vel in iis in ascensu interceptus: hinc probatur distinctio causarum Apoplexiæ, Quod scilicet fiat vel ab influxu negato spirituum animalium è cerebro: vel intercluso aditu sanguinis ad cerebrum, qui fit per arterias carotides & vertebrales.

OBSER.

OBSERVATIO IV.

§. *Ab Apoplexia accidentali qui extinguuntur, iis Extravasatus sanguis, aut Abscessus mortis causa fuit.*

Defunctorum quorundam cadavera diffecui, sed tantummodo fere post magnam capitis læsionem, uti ab ictu aut casu sideratorum, in quibus omnibus sanguis extravasatus aut Abscessus mortis causa fuit. Apoplexia Habituali defunctos ne aperiamus sæpissime ab amicis prohibemur, qui eos redivivos expectantes, prout funus differunt, ita Anatomen prorsus vetant.

SCHOLIA.

Distinguendus est varius hujus morbi insultus, quatenus nempe interdum sine prævia quavis diathesi, aut procatarxi, à causa subita, solitaria & sæpe invincibili excitatus plerumque lethalis existit; contra hunc nulla medendi methodus præservatoria institui potest; & quæ inibi solet methodus curatoria, plerumque inefficax evadit. Vel 2°. paroxysmus Apoplecticus causam antecedentem, sive procatarxin præviam habens, propter varias occasiones, sive causas evidentes in actum deducitur. Quod ad prioris generis Siderationem spectat, nempe subitam ac improvisam, causa ejus conjuncta & proxima, aut est magna Solutio continui, alicubi intra, aut prope cerebri medullium contingens, propter quam poris & meatibus ejus obstructis aut compressis, spirituum emanatio omnis supprimitur: Vel est ingens ac subita spirituum in cerebro degentium profligatio aut extinctio: Solutionem continui majorem intra cerebrum efficere solent Sanguis extravasatus, Abscessus suppuratus & disruptus, atque Humoris serosi copiose inundantis diluvies. 1. A Sanguine intra Cerebrum effuso, sive extravasato, ibidemque aut in grumos concrescente, aut loca affecta suggillante, insultus Apoplecticos sæpe induci autopsia Anatomica comprobat. Tales autem sanguinis intra cerebrum extravasationes morbificas, vel à causa externa, uti casu ab alto, capitis ictu, aut allisione ad durum, concussione & similibus, vel à causa interna procedunt, in quantum scilicet cum sanguis acris & tenuis, atque vasorum oscula, eorumque interstitia nimis laxa existunt iste aut sponte aut occasionaliter plus solito effervescens, & per hæc exundans, in mollem & facile cedentem cerebri substantiam irrumpit: Porrò, licet huic morbo sedem in *corpore calloso* assignamus, sanguis tamen alibi circa, aut supra ipsum effusus, quia loca affecta intumescfaciendo medullam substratam comprimit, insultum Apoplecticum inducit. 2. Apostema, sive Abscessus, raro intra cerebrum, in meningibus vero sæpe, & propter easdem fere occasiones, ob quas sanguinis extravasatio accidit, excitari solet. Donec suppuratur, cephalalgiam aut torporem fere tantum inducit: verum ubi disrumpitur, sanies ab ipso in cerebri corticem decidens, eum erodit ac putrefacit, & dein particulas putridas, & spiritib. plurimum infestas cerebri meditullio sensim instillans, postremo morbi Attoniti paroxysmum ciet. 3. Serosa colluvies è sanguine in caput suffusa, etsi raro aut nunquam per se, quandoque tamen ob causas evidentes fortiores, affatim adeo in cerebrum incurrit, ut poros ejus medullares mox omnes implens, ac inferciens, aphoniam producat. Id quod quibusdam à nimio vini potatione, & aquarum Acidularum potu, mox supedormientibus contigisse novi: Similémque effectum à totali & diuturna urinæ suppressione, etiam in hæmorrhagiis subito cohibitis observavi. Denique in febribus malignis, recrementa serosa, metastasi critica ad cerebrum translata, aphoniam sæpe lethalem intulerunt. Causarum Evidentium, à quibus sideratio extemporanea inferri solet, genus alterum consistit in spirituum subita profligatione seu extinctione, quod quidem non raro efficiunt Narcotica fortiora, & Aquarum ardentium potus immodicus. At præterea observamus hunc morbum quandoque *Habitualem* esse, scil. in quibusdam hominibus diathesin constantem manere, propter quam illos primo velitationes, eásq; leviores exercent; postea ex intervallis brevioribus accessiones graviores occupant, à quibus plerumque ultimo intereunt Super his inquirendum, 1°. Quæ sit morbi hujus causa conjuncta, ejusque Ratio formalis? 2°. In quibus diathesis Apoplectica sive morbi procatarxis consistat; dein 3°. Quas insuper causas Evidentes habet. Quoad prius, ingruente paroxysmo Apoplectico, supponere liceat materiam quandam in Cerebri ambitu prius aggestam & dispersam, demum in meditullium ejus descendere, ibidemque spiritus omnes adoriri, ac in ipso emanationis suæ fonte supprimere & prosternere, etsi non planè constat utrum illud efficiant aut medullæ poros tantum interciendo, aut spiritus ipsos profligando, iisque narcosin infligendo, verisimile tamen est utroque simul modo fieri. Et quidem cerebri poros medullares nonnihil obstrui asserimus, quoniam eadem materies quæ primo *corpori calloso* insidens aphoniam intulit, exinde inferius in *corpus striatum* prolapsa, ejúsque deinceps poros inferciens, hemiplegiam excitare solet. Attamen haud tantum à medullæ cerebralis poris impletis siderationem oriri concludere liceat, quia tunc paroxysmus sæpe paulatim & lente irrepet: in quantum scil. pori non simul omnes, sed successive, & alii post alios à materia influente occupari possunt: quandoquidem vero hæc affectio subito ac instar fulguris insilit, quid minus concipere possumus quam spiritus à materiæ irruentis contactu maligno & velut afflatu prosterni? Videtur enim quod particulæ ejus undiquaque è cerebri ambitu in meditullium, sive corpus callosum descendentes, ipsumque ex omni parte subeuntes, & meatus, utpote angustiores, protinus opplere, atque spiritus huc illuc fugare atque in arctum cogere solent: quo dein obsessi & in angustias redacti, cum nec diutius resistere, nec in poros alios à materia morbifica occupatos penetrare queant, demum prostrati succumbunt, Animæ cognoscentia functionem omnem dimittentes: dein vero non facile nec cito emergunt, quia nec è materiæ malignæ complexibus seu vinculis se expedire, nec in spatia ullibi vacua & aperta transire possunt,

quaptopter diu suppressi jacent, donec tandem aliquando materies illa vel sensim difflata, aut in sanguinem resorbetur, aut medullæ porulis exudans, in cerebri ventriculos prolabitur: vel demum materies illa paulo inferius subsidens, & corpori striato, nempe uni, aut simul utrique impacta, hemiplegiam aut paralysin accersit: interim ut spiritus intra corpus callosum denuo liberi, & spatia ampliora nacti, munia pristina resumant, quæ quidem exequuntur, donec materies nova in cerebri ambitus repullulans, & sensim aucta in *corpus callosum* descendens, paroxysmum alium inferat, è quo, si neutro ea prædictis modo spiritus evadent, penitus succumbêtes sensim dispereunt. Quod si de materiæ hujus morbificæ indole sive natura inquiritur, suspicari licet spiritus animales in Apoplexia plane alio modo ac in passionibus convulsivis affici, nempe siderationi obnoxios copulam explosivæ contrariam, hoc est vitriolicam potius quam nitrosulphuream adsciscere, proindéque ab ea spirituosalina, ipsorum particulas prorsus figi, ac à motibus sive explosionibus quibuscumque ineundis inhiberi, non secus ac cum particulæ *vitriolicæ*, cum *auro fulminante* tritæ & combinatæ, virtutem ejus explosivam seu sclopetariam prorsus adimunt, & tanquam auræ glacialis afflatu particulas alias quasvis activas congelant & immobiles reddunt: Non absimili modo se habere videntur spiritus animales, eorúmque copulæ sive diversimoda adjuncta, quorum nempe alia virtutem elasticam & valde explosivam, prout in affectibus spasmodicis, aliáque iis stuporem ac immobilitatem, uti in morbis soporosis, etiam in apoplexia & paralysi inducunt.

Hæc de Apoplexiæ Habitualis causa conjuncta, & Ratione formali; Quod spectat ad causas ejus procatarcticas, simili ritu habent ac in plerisque aliis τῷ ἐγκεφάλῳ affectibus, nempe & sanguis in vitio est, quod particulas extraneas, atque spirituum animalium texturæ sive constitutioni plurimum adversas, & velut extinctorias, aut in se gignens, aut aliunde arripiens τῷ ἐγκεφάλῳ suggerat: Et deinde cerebri culpa est, quod in crasi imbecillum, secundum poros & meatus ejus, laxum & dissolutum nimis, materiam morbificam à sanguine obtrusam ita facile & sine repudio semper admittat, Utriusque rationes particulares, variosque fiendi modos non opus erit hic speciatim recensere, quin potius huc referri possint quæ de cephalalgiæ & lethargi procatarxi edisseruimus. *Th. Willis Tract. de Anim. Brut. par. II. cap.* VIII.

Observatio V.

§. *Apoplexia ab arteriæ magnæ orificio summe dilatato, & corde sanguine distento.*

Legatus Florentiæ apud Gallorum Regem, subito incidit in Apoplexiam omni vita destitutus, qui antea omnino sanus erat.

Aperto cadavere Cor tumebat, & ad sanguinis libras tres vel quatuor apertum emittebat, Arteriæ magnæ ore ita patente ut brachii æquaret amplitudinem. *Andreas Laurentius in controversiis Anatom. pag.* 803.

Scholia.

Hinc colligit *Moebius* Arteriarum potius quam nervorum obstructionem Apoplexiam parere; quod non ab eo solum sed & ab aliis observatum: firmat exemplo allato à *Fabritio Hild.* cent. 3. Observat. 11. *Simonis Clerici*, hominis sanguinei & robusti, hæmorrhagiæ narium à juventute obnoxii, qui ex ejus crebro recursu periculum metuens, appenso collo amuleto fluxum cohibuit quidem, sed succedente Apoplexia lethali, & XII. ab obitu horis, quum cadaver sepulturæ jam tradendum esset, sanguis copiose è naribus & ore manavit: Videantur & alia exempla allata. Ipsa Apoplexiæ curatio assertionem corroborat. Ea enim icti sæpe sola phlebotomia liberantur: Et hæc inquit *Hollerius* lib. I. Exerc. 6. nisi juvat spes in augusto est, actúmque fere de vita ægrotantis. Si autem obstructio nervi in causa foret, quem usum præstaret V. S.? certe humor è nervis nec evacuari nec revelli posset semel extravasatus. Ipsa medicamenta apoplexiam curantia idem corroburant: Pituita extravasata si nervo sese insinuasset, certo à nullo medicamento posset emolliri, essetque omnis incurabilis: Vis enim medicamenti solum communicatur sanguini & cum eo circulatur, potéstque obstructiones in venis & arteriis solum tollere, non quæ extra venas. *Moebius Fundam. Physiolog. p.* 88.

Cor tumebat, &c.] Apoplexia non in cerebro semper quærenda, *ait Excell. Bartholinus in consilio de Anat. pract.* §. 23. Nonnunquam in vasis cordis obstructis, intercepto cruore delitescit. Firmat illius sententiam Clar. *Willisius* cap. de Apoplexia, cujus verba, commentaria priorum huc adduco. Quod sanguinis, *ait*, in Cerebrum affluxui aliqua tantum ea parte inhibito negamus, id totali ejus exclusioni concedendum erit, propterea námque ἀναισθησίαν excitari sæpe animadvertimus, qui tamen affectus pro morbo Attonito raro habetur, sed Syncope potius aut Leipothymia, vel passio hysterica appellari solet. Si quando enim cordis motus in totum supprimitur, illico sanguine extra cerebrum retento, spiritus animales concidunt, non secus ac lux flamma suppressa evanescit. Cordis actio supprimitur aut imminuitur, vel ob sanguinis incursum improportionatum, uti in violentis timoris aut tristitiæ passionibus, vel ob spirituum animalium, qui motui ejus inserviunt, influentiam à Cerebello denegatam: Hoc autem ob ipsos nervos cardiacos spasmo affectos, aut alias constrictos accidere putamus: horum autem inordinationes ἀναισθησία sequitur, in qua laborantes aliquandiu sine sensu & motu, cum pulsu diminuto & raro velut exanimes jacent: Præterea tamen verosimile videtur cordis motum non raro supprimi aut inhiberi, ob spiritus animales functioni vitali destinatos, in ipso fonte, nempe intra cerebellum suppressos, &c. Vide de hac Apoplexiæ specie scholia infra.

Obser-

Observatio VI.

Apoplexia raro contigit ob Sanguinem cerebro exclusum; frequentius ab immodico illius excursu.

Licet sanguinis affluxum quandoque cerebro denegari perhibemus, non propterea Apoplexiam semper oboriri credimus: Alibi ostendimus Arterias cephalicas, scil. carotidas & vertebrales, omnes inter se invicem ita variis in locis communicari & mutuo inosculari, ut si contingat illarum plurimas simul obturari aut comprimi, sanguinem tamen unius tantum arteriæ, sive carotidis sive vertebralis, ductu ad ἐγκέφαλον admissum, statim illius partes omnes, tum exteriores tum interiores pervadere; quod quidem experimento satis probavimus, in quantum atramentum unius vasis trunco injectum, brevi ductus omnes sanguiferos implevit, ipsumque cerebrum ubique tinxit. *Olim Tabidi Cadaver aperui, in quo arteria dextra, & carotis & vertebralis, cranio superato, ossea ac impervia facta, sanguinem ab isto latere praecludebant, nec tamen Æger morbo Attonito unquam obnoxius fuit.* Quare dubitare subest utrum sanguis ob arterias quasdam obstructas, aut compressas, à cerebro exclusus morbum istum pariat. Certe longe plus periculi est à nimio ejus incursu & intra cerebrum extravatione. At vero quod sanguinis in cerebrum affluxui, aliqua tantum ex parte inhibito negamus, id totali ejus exclusioni erit concedendum. *Willis cap. de Apoplexia.*

Observatio VII.

Apoplexia ictum capiti inflictum & casum sequuta, ob sanguinem per cerebri anfractus & in ventriculos effusum, ex disrupto torculari, aliisque vasis finitimis.

Claudius Finalis, Calmuntiosegusianus, Limbolarius Textor, annos natus XXXVIII. Calendis Junii anni 1673. Genevæ circa horam noctis IX. in declivis vici descensu, dicti *le Perron*, Lapidis ictum supra supercilium sinistrum excipit, ubi vulnus contusum transversum inflictum, quatuor digitos transversos longum, pericranium attingens: Ictus vehementia prostratus in latus dextrum fuit: à casu vulnusculum in auriculæ lobo excitatum, cum circumsitarum partium livore & ecchymosi ad syncipur usque protensa, maxime temporalis musculi. Ictus, & casus vehementia impedimento non fuere (animos incendente vindictæ cupiditate) quin promptè exsurrexerit, quanquam sanguis per nares & aures prodiret, domum properaturus, gladiúmque, in illatæ injuriæ ultionem, arrepturus. Scalam descendens, in ejus ultimo gradu sistitur, ubi deprehensus, ventriculi saburra, qua per vomitum se liberaverat, circumfusus: post octodecim horas fit aphonos: Tertio die lethalis apoplexia succedit.

Cadavere in Nosodochium delato, primo vulnus supercilio inflictum stylo exploravi, num alte pervaderet: Hinc animadversa insigni ecchymosi, totum capitis latus dextrum occupante, monitos volui Mag. Dav. Denrand & Benjam. Noel, collegas & Nosodochii Chirurgos, ut res ad Senatum deferretur; Ex primi Consulis jussu cadaver à me dissectum, quo interitus causa pateret, præsentibus Clar. D. D. Alexandro Diodati, Facultatis Medicæ Decano, & Francisco Cailleo Medico Jurato; Sublata superiore cranii parte, in conspectum se dedit dura meninx non livida solum sed & nigricans; qua resecta Pia semiputris & fœtens deprehensa est, cum insigni sanguinis extra vasa effusi, ac in grumos concreti, tum per anfractus tum in ventriculis copia, inter quos unus insignis, ovum gallinaccum mole æquabat. Torcular enim ejusque rami, per duram matrem disseminati, necnon venarum jugularium aliquot propagines, laceri & disrupti erant: Dempta cerebri ad corpus usque callosum parte, vitium & labem id contraxisse compertum est: Ecchymosis parti capitis dextræ impressa, partes interiores non attigerat. *Ex communicatione Mag. Bailly Chirurgi Genev. peritissimi.*

Observatio VIII.

§. *Apoplexia vulnus sub oculi sinistri orbita inflictum sequuta, ob læsum dextrum cerebri ventriculum, effusum sanguinem ad basin cerebri & cerebelli regionem, &c.*

Studiosus infra orbitam sinistri oculi, prope nasum ense punctim vulneratus fuit; Paulo post loquela & ratione privatus tandem cum stertore Apoplecticus mortuus est: Aperto cranio

cranio vidi vulnus per orbitam oculi & os cribrosum prope cristam galli factum, dextro quoque cerebri ventriculo inflictum: ex quo etiam magnam portionem sanguinis atri, grumosi & fibrosi, ad crassitiem & longitudinem medii digiti extraxi: Basis cerebri & regio cerebelli copioso sanguine extravasato referta erant, præterquam quod tota cerebri moles quasi ab inflammatione etiam rubicunda appareret. *I. Jac. Wepferus Exercit. de Apoplexia, ex communicatione Max. Henrici Egermejeri Friburgi Professoris, &c.*

SCHOLIA.

Ab ictu ensis non statim loquelam & rationem amisit, quia cerebrum adhuc spiritibus abundabat, & sufficienter ad nervos loquelæ inservientes illæsos influebat, paulo post autem utraque facultate privabatur, non ob ventriculum dextrum vulneratum, cum neque in anterioribus, neque in tertio, neque in quarto ventriculo spiritus animales generentur aut asserventur: quæ vero tegeruntur tanti esse non videntur ut contrarium suadere possint, nam ad spirituum productionem cavitatem aliquam insignem requiri non universale est. Semen, omnium calculo corpus spirituosissimũ, è sanguine ex arteriis in fibrosissima filamenta traducto gignitur, quorum cavitates neque ab oculatissimo animadvertuntur, atque etiam fere tunc quando jam invasa ejaculatoria transeunt, adeo ut quidam cava esse negare ausi fuerint, quamvis revera talia sint, & in taurinis videantur, & succus manifeste exprimi possit; (videatur Regn. de Graef.) Chymici spiritum vini subtilissimum parant, per spongiam oleo imbutam, aut chartam Vulcani beneficio illum adigunt, ceu corpora minutissimis foraminulis & solummodo spirituosissimis pervia: In corde quidem ventriculi, ut creduntur spirituum vitalium officinæ, præsto sunt, attamen quoque tum dexter tum sinister donati sunt apertis ostiis, per quæ materia spirituum affertur, iterumque spiritus sanguini immixti magna vi protrunduntur, in cerebri verò ventriculos materiam spirituum ex arteriis fundi, atque per oscula quædam resorberi, hactenus sensibus nondum constitit, nec aliter demonstratum fuit, imo si in illis vel tantillum temporis persisterent, certius vel millies displodentur per spatia inter duram & piam matrem quam ut in medullam adigerentur, ut alia taceam: Quoniam spiritus animales quovis semine & vini spiritu subtilius corpus sunt, quod nervorum minutissimas fibrillas, ex quibus nervos spinalis medullæ compositos esse nemo dubitat, & jam idem de cæteris nervis asseritur, ad sensum & motum impertiendum permeat: rectius cerebrum & cerebellum, tum quoad medullosam substantiam, spirituum illorum officinæ statuentur, in primis si considerabuntur arteriarum distributio omnem admirationem superans, earundem immersio intra cerebri substantiam ac contentorum communicatio, quæ nonnisi summe tenuium corporum esse potest, cum medullam nullibi inquinent qui candorem lacteum obfuscant: Imo existimo *Rationem & Loquelam* paulo post apud *Juvenem* istum periisse, quia arteriarum ramis anterioribus vulneratis, cerebrum spirituum animalium materia & calore illud vegetante frustratum, quin etiam ipsissimum non leviter sauciatum fuit, nam ensis à sinistro latere, ad dextrum usque ventriculem adactus fuit.

Cum stertore apoplecticus mortuus est] Post viginti quatuor horas elapsas, quia interea sanguis extravasatus eousque accumulatus fuit, ut Cerebrum, cerebellum ac medullam oblongatam premeret, ac spirituum omnem effluxum intercipeet: insignem enim hæmorrhagiam intra cranium fuisse, citior copiosus circa basin cerebri & regionem cerebelli, grumus ex dextro ventriculo extractus, & tota cerebri moles ex inflammatione rubicunda indicant: Forsan ad sanguinis intra cranium accumulationem, multum contulerunt supinus decubitus & collapsa vulneris labia, quæ nihilominus absque magno emolumento declinari potuissent. *J. Jacobus Wepferus l. c. p. 361.*

Basis cerebri] Apoplexiæ subjectum immediatum & proximum sunt Spiritus animales cerebri regionem istam, ubi Principes animæ cognoscentis facultates resident, nempe corpus Callosum incolentes; Subjectum immediatum, Cerebri meditullium esse concludimus, quoniam hinc spontaneorum motuum instinctus procedunt & in hoc sensibilium omnium perceptiones terminantur: quo ritu cerebellum ac præcordia, aliæque partes omnes, scil. tum animales tum vitales, secundario afficiuntur, alibi exponemus: *Willis cap. de Apoplexia.*

Basis cerebri & regio cerebelli.] Paradoxum licet, haud tamen rationi incongruum videtur Apoplexiam duplicem statuere, atque unius Cerebello, & alterius sedem Cerebri meditullio assignare, aut simul utrique communem statuere: Cerebrum huic morbo magis obnoxium denotant præviæ & frequentes scotomiæ & vertiginis affectus. Cerebellum male dispositum arguunt creber Incubus, Pulsus intermittens, syncope, leipothymia frequens. Interdum enim contingit cordis motum supprimi aut inhiberi ob spiritus animales, functioni vitali destinatos, in ipso fonte, scil. intra cerebellum suppressos. Huic causæ proculdubio tribui debet quod in nonnullis observavi, post magnam in occipite gravitatem, Animi deliquium, cum repentina functionum omnium animalium privatione succedere, in quo laborantes immoti & insensiles, cum pulsu & respiratione valde diminutis, per totum frigescentes, per plures horas, imo diem sæpe unum aut alterum, mortuis similiores quam vivis decumbunt: Quicunque autem ab hujusmodi insultu, sive breviori sive longiori expergiscuntur, proinde nunquam in paralysin aut hemiplegiam incidunt, qui plerumque Apoplexiæ effectus sunt. Porro nullus dubito quin multi ab hujusmodi causa morbifica intereant, quorum mors perperam aut Syncopi lethali, aut Apoplexiæ ita proprie dictæ adscribitur. *Willis ibidem.*

Observ.

OBSERVATIO IX.

§. *Apoplexia à sanguine sub duram meningem, postica parte effuso, in basin cerebri; in fistulam spinæ dorsi, cum sero cruento in ventriculis anterioribus, &c.*

IOhannes Eberlin, Vir robustus, statura oblongus, 50. Annorum, Vino deditus: Auriga in Nosodochio nostro, anno 1672. d. 12. Decembr. Ebrius Vesperi hora 7. ex scala præceps decidit atque occiput in ultimo scalæ gradu validissime impegit, adeo ut gradum illum ligneum allisione hac violentissima propemodum fiderit. Post casum sublatus ad aliquot passus obambulavit, brachia movit, sanguis ex aure dextra & ore copiose emanavit; mox vomuit bis cruorem tum sincerum tum nigricantem. Neque Medicus neque Chirurgus vocabatur vesperi: Rusticus capillos obiter detondit vulnusque leviculum in occipite aceto eluit ac Empl. quodam viridi obtexit. Post horam septimam lecto impositus loquebatur plerumque rationi non consentanea; querebatur vinum subdole auferri (nam alias ad rem attentior erat) aliaque inepta effutiebat; quæ num Vino, anne vero casui ascribenda forent? dubitarunt astantes: Quandoque de lapsu hoc gravissimo querelas fudit: quandoque potum poscebat. Prima hora postquam decubuit crebro surgere ac abire ex conclavi conabatur. Ante decimam peccata sua agnoscere, deplorare & deprecari cœpit, seque precibus ac suspiriis Deo commendavit. Postea indormivit ac cum stertore respiravit. d. 13. Dec. Exc. D. D. Christoph. Harder vocatus fuit, qui Apoplexia fortissima affectum invenit; nam omnes sensus externi cum motu voluntario aboliti prorsus erant, ut nullo ingenio excitari posset, oblatas aquas Antapoplecticas & Syrupos deglutire nequiit: Respiratio cum validissimo stertore supererat, cum pulsu; ac facies rubebat, & totus habitus adhuc calebat. Vesperi circa quartam demortuus est D. 14. Dec. Cadaver cum D. D. Hardero aperui. In syncipite dextro occurrit tumor cum folliculo, quos Nattas vocant, olivaris, nuce juglande minor, qui vas sanguiferum ex poro cranii emergens recipiebat. In medio ossis Lambdoidei dextrorsum sedes visa fuit, sine fractura aut fissura foris conspicua. Foris in occipite ad collum usque omnia sub cute sanguine suffusa erant. Remota olla plurimum sanguinis grumosi sub dura meninge in tota postica parte, maxime dextra, qui ibidem quoque antrorsum effusus erat, & in ipsa basi cerebri copiose invenimus: quin etiam multum sanguinis grumosi, per ostium magnum in fistulam spinæ dorsi penetrasse visum à nobis fuit. Ventriculus dexter plenus erat sero cruento: sinister serum continuit multo minus dextro, minusque cruentum. Intra anfractus nihil cruoris invenimus, quamvis meninx tenuis alicubi sanguine suffusa esset. Cerebrum plane non subsidit, imo totum cranium ad summum usque implevit, non secus ac apud alios videtur, qui nihil apoplectici passi sunt. Avulsa meninge dura ab osse Lambdoideo, cæterisque in basi, nulla quoque vel rima vel fissura conspici poterat, ibi ubi sedes foris ossi impressa fuit: at in basi & ima ossis Lambdoidei parte fissura manifesta erat, quæ inde ad os cuneiforme & sellam equinam usque in dextro latere extendebatur, adeo ut pressa foras cuti in occipite ichor cruentus exsudarit, ossa amplius hiscerent & quasi divulsa moverentur. Alia quoque fissura reperta in processu interno ossis temporum, qui os petrosum continet, eaque transversa, quæ cum priore non continua erat; nec futura reputari poterat, cum in sinistra parte non observaretur. Os cuneiforme cum Lambdoideo seu in Viro jam provectæ ætatis, in unum os coaluerat. *I. Iacobus Wepferus Exerc. de Apoplex. hist.* 1. p. 313.

SCHOLIA.

E*X scala decidit, &c.*] Affectus iste Apoplexiæ nomine non defraudandus videtur, quamvis à causa externa & violenta, scil. gravissima capitis allisione evenerit: cum non raro occurrant Ægri, apud quos subito actiones animales, respiratione & pulsu exceptis, citissime abolentur, brevique enecantur, quamvis nulla causa externa huic violentiæ par præcesserit, potissimum à sanguine copiose intra cranium effuso, qui uno ore Apoplectici dicuntur. Hæc apoplexia merito fortissima nuncupatur: nam post horam duodecimam à casu, adeo omnes actiones animales abolitæ, ut non solum nullo ingenio excitari, verum etiam non amplius deglutire potuerit. Forsan jam post horam tertiam in vigore erat, id astantibus non advertentibus, & somnum circa decimam naturalem credentibus, nam jam tunc cum stertore respiravit.

Post casum sublatus, &c.] Post casum ab accurrentibus contubernalibus sublatus, ad aliquot passus obambulavit, brachia movit, loquebatur: omnia salva putabant, cum nulla fractura aut luxationis signa comparerent. Actiones istas perficere valuit, quia spiritus animales adhuc in medulloso cerebri corpore abundarunt, liberéque ad musculos artuum & loquelæ inservientes effluere poterant. Quanti vero facienda sit cerebri gravior commotio, atque ab illa pendens spirituum animalium perturbatio, quam nonnulli solam quandoque sufficere opinantur ad actiones animales aliquandiu vel abolendas vel imminuendas:

minuendas: Certe si quidpiam valeret in gravissima hac allisione ita statim illa labefecisset ad gressum ineptus fuisset, coque magis quia insuper mox à lapsu quoque sanguis intra cranium copiose satis profusus fuit, & ex sanguine ex aure & ore manante conjicere licet.

Sanguis ex ore & aure, &c.] Sanguis ex ore & aure dextra copiose promanavit & bis cruorem tum sincerum, tum nigricantem evomuit, non quod sanguini ex cavo cranii via manifesta aut occulta sensibus vel per aures, vel per os cribriforme, vel per basin cranii patuerit, id enim si factum fuisset, sique in his sedibus sanguis exitum invenisset, non tam celeriter, nec irrevocabili fato omnes actiones animales pessumdedisset, cum alii post ictum, casum, &c. cranio perforato, etiam non multo sanguine primum emanente, levamen experiantur. Potius ab eadem violentissima capitis allisione, vasa sanguifera intra aurem dextram ejusque canalem, & in externa basi cranii disrupta fuerunt, quod alias à capitis percussione evenisse memini, salvis arteriis interioribus cranii, vel certe non graviter sauciis, cum citra motus aut sensum interiorum læsionem contigerit. Fidem huic assertationi etiam obstinatissime facient fissuræ ossis sphænoidis penetrantes, quæ allisionem tam validam fuisse innuunt, ut pari facilitate, qua os crassissimum findebatur, etiam vasa tenerrima non solum intus, sed etiam foris, iisdem proxime ossi connata rumpi potuerint.

Loquebatur rationi non consentanea.] Decubuus verbis & factis se delirum ostendit. Vino delirium adscribebatur merito in principio; postquam vero crebro surgere & ex conclavi proripere se conabatur, jam sanguis extravasatus incalescens, gravius spiritus animales perturbans, ac meninges exquisito sensu præditas affligens accusandus videtur; inde enim anxietas quædam surgebat, quæ phantasiæ ejus quidpiam imminere prædicebat quasi, quamobrem, nondum crapula penitus profligata, peccata sua deplorare & summum Numen precibus sibi conciliare studebat. Forte etiam crapulæ impetus retusus fuit sanguine copioso non solum intra, sed etiam extra cranium profuso.

Postea indormivit, &c.] Somnus circa horam decimam obrepens, naturali proxime accessisse videri posset, cum hora ista somnum capiendi consueta fuerit seque paulo ante largioribus haustibus ad illum invitarit: Verum respiratio cum stertore jam apoplexiã in procinctu fuisse arguit, quæ invalescente somno per momenta, continuo ex arteriolis sanguine intra spatium meningum expulso, augebatur, donec ad summum vigorem pervenisset, sensibus sopore sepultis & nec vel minimum obsistentibus.

Respiratio cum pulsu superat, &c.] Abolitis omnibus actionibus cæteris, Cor nihilominus, etiam sequente die, validissime adhuc movebatur, quod ex pulsu, faciei rubedine & calore in toto habitu constitit; hæc namque non nisi à sanguine libere & largiter, propter integrum cordis motum, in universum habitum distributo proveniunt. Cordis motum, atque respirationem, spirituum animalium ministerio perfici negari nequit, postquam Viri Clarissimi & de universa Medicina optime Meriti Dom. *Willis* & D. *Lowerus* veritatem hanc præclaris experimentis stabiliverunt. Cur vero cæteris actionibus animalibus prostratis, istæ superstites manserint? nullum aliud effugium certius arripere licebit, quam si cum Exc. D. Willis statuam actiones animales non voluntatis imperio subjectas a Cerebello dependere: atque plures arteriarum ramulos à vertebralibus proxime oriundas atque ad cerebellum abeuntes integros post casum perstitisse: non eq uidem omnes à laceratione immunes dixerim, non solum propterea quia multum sanguinis in occipite & circa ostium magnum & in fistula spinæ invenimus, cum ille sub sinubus lateralibus è basi huc nansfluere potuerit, sed potissimum ob mortem celeriorem, quam ut vel sanguinis profusioni largiori, vel reliquarum actionum animalium abolitioni adscribi deberet: nam quotidie experimur multos sanguine etiam ad libras profuso, & quasdam hystericas omnibus actionibus animalibus, etiam pulsu & respiratione ad sensum diutius sublatis supervivere: ut taceam apud hunc apoplexia ista defunctum plurimum sanguinis in vasis majoribus medii & imi ventris redundasse.

Plurimum sanguinis grumosi, &c.] Apoplexiæ istius causam proximam fuisse sanguinem copiosissime intra cranium profusum abunde sensibus patuit. Hoc sanguinis diluvium casum præcessisse, aut apoplexiæ consequens & effectum fuisse, ut quidam opinantur, neutiquam verosimile est, nam ante casum sanissimus fuit & cuticulam curavit. Negari quidem nequit remulentiam casus parariam fuisse, dum aut mentem perturbavit, ut notissimas sobrio vias in tenebris invenire nequerit, aut pedibus manibusque robur ademerit, ut firmo gressu incedere & vicina adminicula apprehendere non potuerit. Verum ipsissimam capitis allisionem vehementissimam ad arteriarum ramulos in basi avellendos, rumpendos, & lacerandos sufficientissimam fuisse, luculenter demonstrant fissuræ in basi cranii, scil. ossis Lambdoidei parte ima ad os usque cuneiforme crassissimum, & in processu interno ossis temporum; non superficiariæ & leves, sed profundæ & totum os utrinque penetrantes, ut presso vel foris vel intus his osse sanguis transudarit. Sanguis copiosissime in spatium quod inter meninges est, in dextro latere imprimis, ad basin cerebri, ad ventriculos, ut & ad fistulam spinæ per ostium magnum in occipite, brevi tempore, profusus fuit ex arteriarum ramulis ruptis & avulsis ob perpetuum & validum pulsum, nam Cor in Viro sano & robusto vegetum erat ac venæ mero incaluerant. Apoplexiam vero fortissimam produxisse non una ratione videtur, nam ab hac largissima hæmorrhagia medullosæ substantiæ non solum in basi, verum etiam in vicinis partibus, ubi crura medullosa emergunt, spirituum animalium materia subtracta fuit, ipsa medullosa substantia nectare hoc vivifico orba in se collapsa densior evasit, ne spiritibus animalibus, qui in anteriore & superiore cerebri parte ex sanguine arterioso per ramos carotidis anteriores anfractus & corpus callosum perreptantes allato, adhuc generabantur, transitum denegaret; denique foris à copioso sanguine extravasato amplius coarctabatur; solam enim compressionem, à sanguine intra spatium meningum stagnante, ad apoplexiam faciendam sufficere, evincunt illi qui omnibus sensibus & motu privati, solo trypano à præsentissimo interitu vindicantur: quod ad aliam observationem plenius, Deo volente, explicabo.

Ventriculus dexter plenus sero, &c.] Serum in utroque ventriculo repertum copiosius in dextro, parcius in sinistro, in utroque cruentum, minus tamen sanguine tinctum in sinistro, forte quia serum à sanguine concreto separatum, per rimas ventriculorum versus basin hiantes intravit: quamvis non negarim ante casum illud in ventriculis redundasse, rambibulus erat: verum licet omnis contagii cruenti expers fuisset illud apoplexiam

plexiam nec effecisset nec illam adhucdum accelerasset, cum non raro majore copia serum in his sedibus reperetim, qui plane alio morbo quam apoplexia, aut affinitatem aliquam cum ipsa habente, diem suum obierunt.

Nullo ingenio excitari &c.] Misello nihil opis Medicæ adferri potuisset: Revellentia cujuscuuque generis vix tantum valuissent, cum nec vel minimum lacera vasa, vel glandularum oscula omnibus sensibus abolitis resorbuissent: Vim sopitam suscitantia trunco admota fuissent: Trypanum infamie fecissemus, quamvis enim sanguinis extravasati forte tantillum eduxissemus, perstitisset tamen in basi potior & nocentior pars, insuper ad quemlibet pulsum nova effusio supervenisset, cerebrumque magis magisque suo calido influente, non sine majore actionum animalium prostratione, orbatum fuisset: ut taceam fissuras in imo ossis Lambdoidei, osse cuneiformi & processu ossis temporum semper aliquid monstri alentes & vel solas immedicabiles. *Idem.*

Observatio X.

§. 1. *Apoplexia à Sanguine ventriculos cerebri infarciente.*

Ioh. *Chiffletius* pater meus, ut patet ex ipsius observationibus, anno 1600. Vidit in D. De Lesseii ex Ictu sanguinis ventriculos cerebri sanguine farctos, unde in quatuor horis mortua est. Talem exitum ei dudum prædixeram, quia sectionem venæ recusabat. *Iacob. Chiffletius Dædalmatum lib.1. cap.4.*

SCHOLIA.

Ictu sanguinis] Ego pro certo habeo per *Ictum sanguinis* nihil aliud intellexisse veteres quam Apoplexiam, ortam à sanguine cerebri meatus impediente, quod ipsum videtur sensisse *Chiffletius*. Inter antiquos scriptores *Eutropius* lib. 8. Breviarii de L. *Antonino* hæc narrat, *Obiit tamen cum à Concordia civitate Altinum proficiscerentur, & cum fratre in vehiculo sederet, subito sanguinis ictu, casu morbi, quem Græci Apoplexiam vocant*, &c. Itaque suspicor hanc Eutropii, & aliorum Veterum scriptorum phrasin (Ictum scilicet sanguinis) ansam postea dedisse plebeiæ de cadente gutta sanguinis, opinioni; Si quidem facile fuit ut hunc *Ictum sanguinis* haud aliter quam Guttam Sanguinem versus cor delabentem, illúdque unico quasi ictu interimentem, interpretaretur subsequens historicorum, vel etiam medicastrorum volgus, rei Anatomicæ inexpertum *Franc. Ignatius Thiermairus consil. med. lib.2. cap.2.*

§. 2. Frequenter in iis qui Apoplectici moriuntur cerebri ventriculos sanguine refertos deprehendimus. *Warthon Adenogr. cap.24.*

SCHOLIA.

Accidit frequenter in Apoplexia arterias & venas, ipsásque glandulas plexus choroidei intumescere; quo casu facile fit ut sanguis glandulas dictas infarciens, cum permeare non possit, cúmque novo subinde affluxu ab arteria impellatur, glandulas dictas disrumpat, aut venarum capillarium orificia divellat, atque in cerebri ventriculos effundatur, Et nonnunquam forte fit ut consimilibus morbis occumbentes, largam sanguinis copiam, etiam post obitum & naribus profundant. *Idem.*

Observatio XI.

§. 1. *Apoplexia à cerebri ventriculis concreto sanguine turgentibus, ex rupto plexus choroidei vase expresso.*

IN cadaveris muliebris à Cl. Veslingio Patavii 1644. nostram in gratiam aperti, ex Apoplexia, illique succedente Paralysi tandem defuncti, Aperto cranio repentinæ mortis innotuit causa: omnes cerebri ventriculi concreto sanguine turgebant, ut ne guttulam amplius exciperent: *Th. Bartholinus cent.2. historia 60.*

SCHOLIA.

Sanguis iste ex rupto plexus chorroidis vase expressus concretúsque, liberum spirituum animalium commeatum impediendo Apoplexiam excitavit, quam deinde paralysis sinistri lateris ad finem usque vitæ pertinax, insequuta est: Hanc igitur caussam apoplexiæ sine causa negat Nymannus, quam & Chiffletius observavit (vide Observ. 1.)

Repentinæ mortis &c.] Nova suborta apoplexia, cum ex hac in paralysin, & vicissim, facilis fit [illegible]: Priorem vero alteri causæ adscriptam vellem, nec enim sanguinem è vasis effusum diu impune fert pars princeps, sed cito succumbit, præsertim si insigne vas disruptum sit, quale statuendum in præsenti casu, cum omnes cerebri ventriculi sanguine oppleti reperti sunt.

§. 2. Evenit interdum ut quidam qui obmutescunt, nullo alio auxilio quam Sanguinis missione releventur, In quibus vas aliquod in cerebro, aut in partibus internis est disruptum: Prioris exemplum vidi in Tribuno ærario. Et in alio qui etiam repente interiit, *ventriculis cerebri sanguine refertis. L. Botallus de Curatione per s. m. cap. 11. §. 4.*

SCHOLIA.

V*Entriculis cerebri, &c.*] In theatro tamen Anatomico *P. De Marchettis* anno 1652. advertit in Apoplecticorum cerebro se nunquam deprehendisse ventriculos materia refertos, sed venas & arterias per cerebrum sparsas, quibus repletis fit apoplexia. Quod & Anatomicus Molinetti in publico demonstravit anno 1656. *Joh. Rhodius cent. 1. Observ. 67.*

Ventriculis cerebri sanguine refertis] Dubitat Clar. Caspar Hofmannus, An sanguis in ventriculos irruere possit. Quis *ait*, ventriculos, *l. 3. Instit. cap. 92. in aberrat. p. 439.* Sanguine oppletos in apoplexia vidit unquam? Id tamen possibile esse patet attendendo ad sanguinis motum, vasorum naturam ac partium intra cranium conformationem: Sanguinis enim, præsertim in arteriis, continuus est motus, nisi quid obstet: hinc aperto vase brevi tempore copia sanguinis effunditur: quod intra ventriculos fieri potest, per hiatus ambos lateraliom ventriculorum, ubi prope basin adaperti sunt: descensui quid obstabit, si intra spatium, quod inter utramque meningem est, impulsu novi sanguinis ascendat?

OBSERVATIO XII.

Apoplexia à Sanguine effuso & concreto in utroque cerebri ventriculo, Plurimo sero cruento devoluto in tertium & quartum, Arteriis duræ menungis sanguine tumidis, Plexus choroidis rami ruptura, &c.

ILlustris matrona octoginta annorum plethorica valde, à multa diæta & exercitio nullo, exeunte Decembri, ipso plenilunii die, hora nona vespertina, mensæ accumbens, protinus ira incaluit, ac duriusculum quid intra dentes diffringens, cecidit sensus & motus expers, cum stertore multo, oculis rubris atque clavorum more defixis, manibus resolutis ac frigidis, postridie febre correpta fuit, & XVIII. ab insultu horis vitam exhalavit.

Aperta calvaria, arteriæ tumidæ erant, tum in dura meninge exterius, tum circumcirca cerebris gyros omnes. In utroque cerebri ventriculo majori aderat grumus sanguinis, isque spississimus, & ad ovi anserini magnitudinem concretus: Insuper plurimum serum cruentum devolutum erat in tertium & quartum ventriculum, ac spinam medullarem usque: Plexus autem choroides juxta suatum alarum concursum, eo scilicet loci quo sanguinem suum in *venam magnam Galeni*, seu in *quartum cerebri sinum* effundit, crepuerat medius, atque nihilo secius per omnem suum, intra ventriculos illos anteriores decursum, vesiculis aqueis tumidissimis adunatis, & conglobatis refertus atque summe decolor erat. *Ex observationibus Clar. Caroli Drelincurtii Lug. Batavorum Professoris Practici & Anatomici.*

OBSERVATIO XIII.

§. 4. Apoplexia à sanguine per cerebri gyros diffuso, ex diffractis arteriosis vasis, caroticis & vertebralibus.

SEptimo Martii 1671. Lunæ nondum impleta falce, juvenis armiger, lautè victitans, torosus & athleticus, statim post prandium, dum sese incurvabat, derepente corruit sensu motúque privatus, ut pote Apoplecticus, nonnihil tamen universe convulsus est & intra quindecim horas animam expiravit.

Dirutis cerebri muniis, nigerrimi sanguinis quantitas ingens, ab arteriosis tubis, & caroticis & vertebralibus, gyros cerebri naturaliter perreptentibus, ibi denique præternaturaliter passim diffractis, ubique repetta est, sub meninge scilicet dura, à cerebri basi ad verticem, & ad anteriore cerebri lobo in posteriorem usque, juxta utrumque illius hæmisphærium, ventriculis ejus quaternis illæsis & intaminatis. *Ex Observationibus Clariss. D. Caroli Drelincurtii Professoris Practici & Anatomici, Lugdun. Batavorum.*

OBSERV.

Observatio XIV.

Apoplexia ab atro sanguine cerebrum occupante.

Iuvenis Lutetiæ Apoplexia cum periisset, illico caput ipsius fuit apertum, ex quo quamplurimus sanguis arer atramenti instar effluxit. *Ex Observ. Georgii Bauhini.*

Observatio XV.

Apoplexia à sanguine cerebrum suffundente ad basin usque, Eodem collecto inter piam matrem & cerebri substantiam, Ac seri congestione inter ventriculos, &c.

ANna Walrherin è pago Loninga, sex circirer stadiis ab urbe nostra distante, oriunda, sexagenaria major. Habiru corporis mediocriter carnoso prædita. Vitam à prima infantia vixit rusticam, pauperculæque omnes operæ rusticæ subeundæ efant etiam gravissimæ, quæ in vineis colendis, ab utroque sexu eò loci peraguntur; aliquot prolium mater fuit: hinc senior facta ad obstetricis munus peragendum ordinata est. Crebro sanguinem, tam Venæsectione, quam scarificatione, malo nostrotum more, profudit. Solent enim nostrates, ruricolæ inprimis, ter quaterve in anno Venæ sectiones usurpare; & qualibet vice duas, quandoque tres, non raro quatuor venas pertundendas curant; emittunt sæpè binas sanguinis libras; nulla cura est vel temperamenti, vel sexus, vel ætatis: Videntur quandoque gravidæ, quæ bis terve gestationis rempore sanguinem V. S. effundunt, nec eriam partui vicinæ à V. S. sibi temperant, persuasæ salubrius tum puerperium agi. Vidi senes octuagenarios hoc remedii genus expertos: nec sanguine fuso sollicitì admodum sunt, qua ratione inanitæ venæ præstantiore sanguine replendæ sint, frequenter enim statim ac Vena secta, & cibo & potu nimio corpus infarciunt; videres sæpius ex urbe nostra domum properantes titubare, nec pedes vestigia servare; & sæpe sæpius vel altero die ad consuetam victus rationem & solitos labores redeunt: alios errores taceo.

An verò & quibus morbis afflicta fuerit fœmina hæc roto vitæ curriculo, ab astantibus intelligere non potui, præter quam quod jam vetulæ incessus difficilior fuerit. Anno 1655. decimo tertio Julii, sexto die à plenilunio, circa vesperam domo, ad vicina pago dumeta, sarmenta collectura, egressa est. Ea nocte à suis desiderata & quæsita, sed non inventa fuit. Sequenti die juxta sepem in temporis sinistri medio leviuscule vulnerara & mortua reperta est. Tertio die cum inopinatus casus ad Rev. D. Ludov. Spleissium vigilantissimum pagi pastorem delatus esset, viso in tempore vulnere, operæ pretium esse duxit me accersendi, ad indagandum num ex hoc vulnere, forte violenra aliqua manu illaro, an verò vi morbi alicujus latentis occubuerit? quo postmodum Amplissimus Magistratus noster de tota re certior fieri posset. Detracta itaque cute, in tempore sinistro inveni vulnus vix cutim transiisse, & temporalem musculum parum in superficie attigisse: Ablato musculo temporali os ad sensum integrum erat. Hinc cranium sustuli, adjurus præcipuè fratris charissimi Johannis, Medicinæ studiosi operâ. Dissectâ durâ matre neque serum neque sanguis in spatio, quod inrer utramque est, occurrit. Neque vel minima macula in interiore parte ossis temporis, vel in dura matre contigua, eo in larere ubi vulnus accepit, apparuit. Adeo ut mortis repentinæ causam vulneri huic rribuere nullatenus potuerim. Mox elevato & non nihil reclinato cerebro, omnia sanguine suffusa comparuerunt: quæ ut rectius viderem, nervos dextri lareris abscidi. Hinc accuratiùs conspexi totam basin eerebri, quaquaversum cruore subductam, effuso illo intra piam marrem & substantiam cerebri. Suggillatio hæc diffundebatur antrorsum ultra nervos opricos, retrorsum usque ad foramen sacrum sub medulla oblongata, & ad latus ejus utrumque in ambobus cerebri lateribus, etiam intra anfractus longè lateque spectari poterat, maximè verò ἐγχύμωμα in dextro latere, parte scil. vulneri opposita ultra dimidium cerebri intra gyrorum hiatus & per superficiem eorum emicuit. Circa orificium magnum in occipite, intra duram & piam matrem, etiam aliquid sanguinis grumosi inveni. Omnes ventriculi sero flavescente stagnabant, cui innatabat grumus sanguinis in terrio ventriculo fabæ magnitudine. Aliquot hydarides parvulas plexui choroideo adnatas vidi: glandulæ hujus plexus manifestè turgidulæ & duræ erant. Cor in dextro

ventriculo replebatur copioso & grumoso sanguine, nec sinister ab eo vacuus erat. Pulmones aëre distenti, totam pectoris cavitatem occupabant, ut videri potuisset potius inspirationem ultimum vitæ actum, quam exspirationem fuisse. In cæteris partibus imi & medii ventris nihil notatu dignum deprehendi.

SCHOLIA.

IN historia Annæ tota basis, medulla scilicet globosa & oblonga, intra medullarem substantiam & tenuem meningem, sanguine suffusa erat, pertingente suffusione ad anfractus aliquousq; quod factum sorte ex ruptis radiculis, seu filameotis illis arteriosis, quæ à vertebralibus & carotidibus in basi exorta, immediate utramq; medullam ibidem subeunt: Rupta autem fuerunt ex casu, cujus proculdubio vertigo occasio erat, quam redundans in ventriculis aqua peperit, nam ad pedem colliculi mortua inventa fuit, sarmentorum fasciculo, quem collegerat, in editiori loco jacente, unde etiam vulnus in tempore accepit, licet enim neque os temporis, ubi vulnerata erat, neque meninges sauciæ fuerint, nihilominus tenellulæ arteriæ, concusso vehementius capite, abrumpi potuerunt, quod eo facilius quoque contigit, quia ob *redundans in ventriculis serum*, in vetula flaccidiores erant: Hoc *Fernelius*, (vide *Obs.* 19.) observavit in quodam qui ex finistri oculi vehementiore ictu subito attonitus corruit, &c. Videantur Exc. *Tulpij* Obs. 2. & 3. lib. 1. Cùm indagaturus & arteriarum per cerebrum distributionem, aliquot boum capita aperirem, animadverti ex percussione frootis, qua boves velut apoplectici concidunt, non solum supernas cerebri partes & ventriculos cruore infarctos, sed & in basi omnia cruore suffusa fuisse, proculdubio ob ictus vehementiam, filamentis illis arteriosis abruptis: quinetiam ob eandem causam os cuneiforme in basi fractum semel conspexi. Apoplexiam autem huic vetulæ, sanguis huc effusus ideo videtur attulisse, quia sanguis arteriosus præcipuæ cerebri & cerebelli substantiæ, ubi spiritus plurimi animales generantur, & unde omnes distribuuntur, denegatus fuit, idque partim propter plures abruptas arteriolas, partim quia ab extravasato & grumescente sanguine reliquæ adhuc integræ, in tota basi, compressæ fuerunt, unde ferè penitus ad hanc medullarem substantiam sanguini aditus interclusus fuit: ooo vero ob pressam & coarctatam medullam, cum sanguis paucus, nec ad compressionem sufficiens, intra tenuem meningem ac medullarem substantiam, effluxerit, qui tantum per superficiem ejus diffundebatur: At quantum sanguinis ad compressionem totius basis cerebri conficiendam requiratur, vel ejus moles edocere posset. Et quamvis arteriæ quæ anfractus intercurrunt integræ perstiterint, cerebrum debito fomite refecerint, atque illud ex suggesto spiritu vitali, animales in superioribus partibus produxerit, illi tamen ad sensus externos reliquumque habitum corporis distribui nequiverunt: postquam enim globosa & oblonga medulla sanguine & vivifico calore spoliata fuit, porosam suam & facilè permeabilem conformationem, frigidior reddita, perdidit, spirituúsque transitum ulteriorem negavit: Tantùm enim valet sanguis hoc in loco extravasatus, ut etiam duo cochlearia ad inevitabilem celerrimámque mortem afferendam sufficiant, probante Fernelii historia: cum alibi intra cranium copiosior effusus, si mature succurratur, non semper enecet. *Idem.*

Hydatides plexui choroideo adnatæ] Sunt pustulæ aqueæ, vesiculis illis non absimiles quæ ab emplastris epispasticis solent excitari, utrobiq; enim summa pelliculæ tenuitas & aquæ copia. In brutorum ventriculis cerebri sæpe repetiuntur, ex membranea eos succingente enatæ, forte eveniunt in membranosis illis partibus, quod vasa lympharum recursui destinata munere segniter fungantur: Ejusmodi autem vasa in cerebro quamquam hactenus aciem oculorum effugerint, iis tamen carere verisimile non est, cum humidi metropolis dicatur, aquosis excrementis sæpe plenum arteriisque refertum, ut quanquam patentibus palati, narium, pororum ductibus quotidie sic satis expurgetur, tamen communi cum reliquis ventribus lege gaudere debeat. Vide *Cl. Bartholinum* Cent. 4. histor. 38. qui ductus salivales recens inventos, eorum propagines censet.

Cor copioso & grumoso sanguine] Vnde suspicio apoplexiæ syncopen quoque accessisse:

OBSERVATIO XVI.

§. 2. *Apoplexia à repletis Sanguine Sinubus cerebri orta.*

NAscitur apopl. aut *quia spiritus animalis exitu*, *aut vitalis aditu* ad cerebrum prohibetur: Spiritus animalis exitu prohibetur, cum cerebri sinus repleti sunt nimia abundantia pituitæ, nigri humoris aut sanguinis: *Ac dum replentur*, *nec dum repleti sunt*, symptoma est convulsionis epilepticæ, quam excipit resolutio apoplectica, ut ipsi vidimus in Episcopo Nivernensi, & in Quæstore Ballomo, quibus vita defunctis inventa est repletio Sinuum à sanguine illuc prorupto. *Ludov. Duretus comm. in Coac. Prænot. p. m.* 366.

SCHOLIA.

N*Ymannus* lib. de Apopl. cap. 15. omnem veram Apoplexiam oriri contendit ob Torcularis angustiam subito contingentem, ob quam & cerebro & cerebello spiritus vitales denegantur: Torcular autem vocatur concursus omnium crassæ meningis sinuum, in quos canales, venæ & arteriæ, sanguinem pro universa cerebri substantia, exptimant. Harvejanis ex principiis, & circulationis sanguinis fundamentis, sinuum hic usus est, ut superfluum tum à cerebri nutritione, tum à spirituum animalium elaboratione sanguinem recipiant, & per venas jugulares cordi reddant. Nymmani *sententiam*, *speciosam magis* quàm solidam, re-

fellit

fellit Clar. Rolfinkius meth. cognosc. & cur. cap. affe-ctus dist. 9. p. 21. Quatenus possit admitti ejus sententia. Vide Notas ad Observ. 1.

Ac dum replentur nedum repleti sunt] Epilepsiæ & convulsionum Apoplexiam vel præcedentium, vel illius comitum, causa non in ventriculis quærenda est, sed in meningibus cum nondum obstruuerunt, sanguisque incensus aut acer illas pungit, ut principium nervosum, spiritibus animalibus abundans, viis ac meatibus nondum interclusis, insurgat, corrugationes motusque convulsivos violentissimos ad molestiam meningibus illatam excutiendam instituat. Epilepsiam autem in dicto Episcopo & Quæstore Ballomo, sequuta est Apoplexia, sanguine largius intra cranium effuso, tum quia fluxibilior à violentissimo motu redditus fuerat, tum quia corrugato cerebro fortius superne exprimebatur, & inferne ascensu liberiore prohibebatur.

Aut quia spiritus animalis exitu, aut vitalis aditu, &c.] Dubium tamen an spiritus Animalis à Vitali distinctus detur? *Hippocrates* & *Aristot.* hic fuit ignotus: *Galenum* cum adstruentem omnes sequuntur, quem impugnant *Argenterius*, *Zabarella* & Iac. *Schekius*. Etsi enim parenchymatum diversitas coctiones diversas supponere videatur, eam tamen necessariam non esse apparet ex hepate & corde, in quibus diversa parenchymata, non tamen specie differentes coctiones, cum in utrisque sanguis secundum magis & minus differens elaboretur: non itaque sequitur è cerebro & corde diversum spiritum emergere. 2. A cerebro diversi canales quidem prodeunt, sed probandum quod provehendis spiritibus sint fabrefacti: 3. Quanquam dissecto nervo tollitur motus, hinc tamen inde infertur solum nervos motui inservire, nô vero vehere peculiares spiritus. 4. Objicitur, si pereunte motu & sensu vita tamê in parte manet superstes sequitur quod spiritus animalis, in serviens mortui & sensui, differat à vitali, quod in apoplexia & paralysi manifestum. ℞. in forti apopl. ubi motus & sensus omnis perit, vitam omnino salvam & integram esse adhuc probandum, Partes paralysi affectæ si amittunt motum & sensum, tandem contabescunt, adeóq; de vitæ integritate gloriari nequeunt, Hæc vero provincia spiritus animales elaborandi si cerebro esset demandata, læsionem notabilem sine motus & sensus interitu non facile feriet, sicut corde vulnerato vita periclitatur: Testantur tamen historiæ cerebrum sæpe in quibusdam insigniter fuisse læsum, salvis sensu & motu. 2. Sicut læso hepate vel liene in hydrope nullus laudabilis sanguis generatur, ita in hydrocephalo spirituum animalium elaboratio, adeóque motus & sensus debebat periclitari, Contrarium tamen restatur experientia & exemplum ab *Hildano* adductum cent. 4. observ. 10. 3. In paralysi si partis cujusdam sensus & motus periit, tandem ipsam partem quoque contabescere videmus, non ex defectu spirituum animalium, quorum partes non sunt nutritæ, sed ab influxu vitalium male se habente, qui nutritioni, simul sensui & motui præsunt. Objicitur, Si spiritus vitalis præstat sensum & motum, cur dissecto nervo perit motus? ℞. Nervi revera motum juvant, sed solummodo trahendo articulum sive partem cui inseritur, & quidem imperante anima. 4. Ante accessum paralyseos vel apopl. plerumque homines conqueruntur de partis, quæ deinceps afficitur, aliquali frigiditate, id quod indicium spiritus vitalis influxum impediri, à nervis enim nullum calorem ad partem venire certum. 5. Visi apoplectici quibus vel in agone, vel statim post mortem sanguis cum impetu è naribus, ore & faucibus profiliebat, quod haud obscure arteriarum non nervorum obstructionem arguere videtur. 6. In Apopl. forti & motus & sensus in toto corpore perit, omnes ergo nervi debebunt simul obstrui, quod quam difficile sit factu Anatomia demonstrare potest. Pituita inquiunt, obstruit istos nervos, At catarrho laborantes, quibus totum cerebrum pituita perfusum, præ cæteris apoplexiam incurrere deberent, si pituita nervos ingredi posset. *Nymmannus* his difficultatibus commotus aliam apoplexiæ causam, sanguinis nimirum arteriosi obstructionem constituit, &c. *Moebius Fundam. Physiol. p. 84. & seq. ubi plures rationes.*

Observatio XVII.

Apoplexia à sanguine ventriculum cerebri sinistrum replente.

Dixit *Fernelius* Apoplexiam fieri posse à sanguinis effluvio in cerebrum, cum copia venarum anastomoses aperit: at utplurimum aqua tantum in iis post dissectionem, ex *Columbo* reperitur; Quare cum Apoplexiam à sanguine viderim, illam tacete non potui. Post Apoplectici enim obitum, aperto cranio, sinister cerebri ventriculus sanguine plenus repertus est: ***Sanguinis igitur missione*** plethorici talia accidentia præcavere debent. *P. Borellus Cent. 2. Observ.* XXXIV.

SCHOLIA.

Sanguinis missione) Quæ simili in casu necessaria est, nedum utilis, cum à sanguine vel redundante vel fervido ortum ducat. Hinc *Capivac.* Pract. l. 1 c. 17. in paroxysmo apoplectico tres venas, intra horas XII. tundi jubet: 1. in brachio, 2. in pede, 3. in fronte vel naribus: Imò quidam, ut *Nimmanus*, omnibus convenire, sive plethorici sint sive non, statuit, ob ejus efficaciam incomparabilem in revellendis humoribus à capite; susque deque habitis viribus, quæ oppressæ, non exhaustæ. Inutilis tamen judicanda, imò noxia, si à sero intra ventriculos & cavitatem cranii effuso oriatur, cùm nihil de causa proxima dematur, vi-résque ulterius atterantur. Nec momenti alicujus si fibrosa corpora arterias vertebrales & carotides occupent, vel torcular à simili corpore obstruatur. Quæ vas ruptum sequitur apoplexia, à V. S. non solvetur, quippe quæ incurabilis est, cùm sanguis intra ventriculos, imò & ad basin effusus inde remeare non possit, ubi statim in grumos concrescit. Si serum intrà substantiam effundatur, forte utilis erit s. m. quæ feri orgasmum, à quo sanguis in motum concitatur, ledat: Cum arteriolæ sanguinem per cerebri substantiam vehentes ab eo obstruuntur, V. S. ejus motum p. n. inhibebit, unde minore copia eò confluet; nam v. g. aperta brachii vena, non parva sanguinis portio per axillares, ad resarciendum illum qui eductus fuit, brachia petit. Deinde reliquo ex corpore, atque ex cerebro,

sanguis protinus ad cor, (quod per V. S. illo destitutum) properat, depauperato suppetias laturus: hoc vero sarcina liberatum, remeantem sanguinem avarius ad cerebrum transmittet, eaque quantitate quæ oneri & impedimento futura non sit; hinc demum, qui obstructionem in minimis vasis efficit, robore cerebri expellitur.

Observatio XVIII.

Apoplexia à parte cerebri sanguine suffusa, grumo sanguinis magno peculiari cavitate concluso; ex rupto insigni ramo arteriæ carotidis anterioris.

Barbara Zuberin septuagenariæ vicinior, totum ferè vitæ cursum in famulitio consumpsit, ac jam senex desponsata, utcunque vitam toleravit: Vidua in Nosodochium recepta fuit: Habitu corporis erat mediocri, & quantum mihi constat, non multum morbis conflictabatur, nisi quod ab aliquis annis visus ipsi imminui cœperit, quo quandoque tantum non penitus privabatur, quem tamen brevi, citra fere medicam opem, aliqua ex parte, recuperabat, protinus recrudescente malo: nunquam autem cœca omnino evasit. In utroque oculo manifesta suffusionis exordia conspici poterant. Jam ab aliquot mensibus apoplexiæ prodromi in ea ab astantibus animadversi sunt, dum subinde lingua titubavit, mox tamen hoc loquelæ vitio cessante, Anno 1657. 29. Jan. 10. à Plenilunio die, hora 3. pomeridiana, dum ut rebantur, sana cum sociis fila trahebat, subitò sermonis usum perdidit atque inclinare corpus visa est: mox ab ancillis in lectum ducta fuit, incessu illo observatum est adhuc dextri lateris pedem illam movisse, manum ad caput sustulisse atque verba quædam, sed haud intelligibilia, protulisse: statim tamen omnem sensum & motum animalem amisit, permanentibus respiratione (quæ tamen paulo post cum stertore fiebat,) pulsu & faciei colore rubicundo. Remedia pauca adhibita, eum nihil amplius à primo insultu deglutire valuerit. Eodem die, hora sexta pomeridiana exspiravit. Altero die post meridiem cum Clar. D. D. Hardero, collega meo honoratissimo & harum rerum studiosissimo, caput aperui: olla ablata, orbiculatim duram meningem mediam discidi, corpus falciforme à crista galli liberavi, ac laterales sinus dissecui: hinc reclinato ad latus cerebro, omnia nervorum paria, arterias carotides prope infundibulum, infundibulum ipsum, arterias vertebrales, ubi in occipite emergunt, ac denique medullam oblongatam, in ipso orificio magno occipitis, abscidi, atque ita cerebrum undique ab omnibus vinculis liberum, totum extraxi, quo penitius subiti casus proximam causam perscrutari valerem. Exemto cerebro, duram meningem ei adhuc incumbentem elevavi: apparuit pars dextra cerebri superior ac posterior, inferior, non tamen ad basin usque, & anterior frontem versus tota sanguine suffusa: Cerebrum ibidem molle erat & humor quidam in eo fluctuans manifestè attactu deprehendi poterat: In eximendo hoc in latere rimam egit, ex qua prominuit grumus sanguinis nigerrimus, nucis myristicæ magnitudine: digito immisso sensim cultello rimam dilatavi: inveni cavitatem amplam ad frontem ferè antrorsum, sursum ad corpus ferè falciforme & sinum tertium, posteriora versus ultra cerebri dimidium, ac deorsum etiam ultra dimidium dilatatam. Longitudo hujus cavitatis, seu antri præternaturalis, octo, latitudo quatuor, & profunditas duas cum semisse uncias superavit. Continuit grumum sanguinis ovum gallinaceum æquantem, præter alios minores grumos & fluitantem sanguinem, pondere unciarum circiter octo, vel integræ feræ libræ. Ventriculum lateralem primo intuitu opinati sumus: verum accuratius inquirendo invenimus cavitatem hanc non esse ventriculum vel ejus portionem aliquam, sed peculiarem & p. n. à sanguine extra vasa effuso formatam: & quidem ex rupto ramo aliquo, sobole insignis rami arteriæ carotidis anterioris, qui postquam nervos opticos transcendit, in parte anteriore & laterali cerebri notabilem anfractum ingreditur, ac non procul ab exortu in plurimos ramos scinditur, inter omnes cerebri anfractus medios incedentes, quandoque eorum superficiem scandentes, mox descensuri ac ulterius per medios anfractus sursum ad corpus falciforme ferè id minutissimos subdivisi surculos, ambulaturi: horum etiam non pauci nec uno loco manifestè cerebri substantiam subeunt: Et quidem hujus arteriæ ramos unum vel plures hoc in loco ruptos fuisse, clarè & sine dubio cognoscere potuimus, nam dum illius progressum in eo latere investigavimus, primarium ramum ejusque surculos, tum in principio, tum in cuncto reliquo incessu, vacuum omnino sanguine invenimus, secus ac se habebant arteriæ cæteræ omnes, tum in parte opposita, tum & posteriores in hoc latere, & anteriores quædam non ab hoc ramo profectæ. Præterea ubicunque incedebat hæc anterior lateralis arteria, ejusque rami, grumi sanguinis obviam

facti

facti sunt, sæpe pertinaciter arteriis adhærentes, idque tam latè & altè, quàm hæ arteriæ dispergunter. Rupta itaque una atque altera harum arteriarum, & sanguine intra anfractum profundiorem effuso, novi semper sanguinis appulsu, ut unda impellitur unda, magis magisque spatium anfractus dilatatum fuit, atque dum ab irruente sanguine perpetuo pulsu, humilior anfractuum superficies depressa, aliorum interstitium tenerum gracile, molle & sanguinis impetui cedens perruptum fuit, in hanc amplitudinem facilè excrevit, non secus ac in aneurismate fit, nisi quod citius in cerebro talis cavitas à sanguine irruente, quam in quavis alia parte, ob ejus mollitiem, conficiatur. Superficies anfractuum superiùs integra permansit, id cavente pia matre, eos colligando & quasi uniendo: nec basis hujus cavitatis perrupta fuit, tecto seu fornice ventriculi dextri magis medulloso & tenaciore existente, quam anfractuum interstitium: quod flaccidius est, ex cortice cerebri, ut vocat Clar. *Bartholinus*, confectum. In toto spatio illo, quod inter duram & piam matrem est, nullus humor ullibi, nec etiam in basi vel occipite occurrit. Ventriculus dexter undiquaque integer fuit: vix tantum seri subcruenti continuit, quantum dimidium nucis juglandis putamen caperet: in posteriore & ima ejus parte plexui choroideo hydatis parva adhæsit. Sinister omnino vacuus fuit: In plexus choroidei medio ibidem calculum gypseum, candidum, asperum & inæqualem, seminis lupini magnitudine invenimus, alios, in utraque plexus parte, seminis milii & majore magnitudine hinc inde dispersos vidimus. In tertio ventriculo grumulum sanguinis fabæ magnitudine reperiimus. Glandula pinealis non accurate præerat canali, è tertio in quartum ventriculum aperto, forsan quod ob tumoris hujus, seu aneurismatis cerebri magnitudinem sursum aliquantulum, cum quarto sinu, rapta fuerit. In principio hujus canalis parietes ejus paululum sero subcruento tingebantur, Verum quartus ventriculus mundissimus erat, nec vel minimam in eo labem animadvertimus: Omnes quatuor crassæ meningis sinus vacui erant à pituitosis corporibus, nec ullo in alio vase cerebri ea vidimus. In sinistro cerebri latere ne minimum quidem ἐγχύμωμα apparuit, nec quicquam sanguinis grumosi vel alterius rei p. n. vestigium occurrit. Adeo hoc αἴδεισμα ad apoplexiam fortissimam producendam suffecerit. Carotis interna utrinque ad latera glandulæ pituitariæ incedens, tum ante, tum post perforationem duræ matris, lamina ossea & tenera incrustabatur. *I. Iac. Wepf. Dissert. de Apopl. p. 5.*

SCHOLIA.

EX historia hac manifestum est liberaliorem sanguinis excretionem, infra anfractum anteriorem apoplexiam produxisse, cum in toto reliquo cerebro nihil à nobis inventum fuerit, cui vel proximæ vel sociæ causæ nomen tribui potuisset. Modum generationis spatii hujus Aneurismatis in enarratione historiæ indigitavi. Inquisitionem hoc meretur, quamobrem altera cerebri parte, & cerebello sanis ad sensum existentibus, nihilominus omnium actionum animalium citissime interficiens abolitio sequuta sit. Cum in multorum ore sit ideo plerasque partes duplices esse, ut una læsa altera tamen officio communi fungatur: atque ob hanc causam cerebrum ipsum quoque in medio aliquousque divisum nec Gal. abnuit, licet sint qui idem pernegent: Verum si quod res est fatendum erit, non aliter me extricare potero, quam si dixero cerebri partibus profundioribus & nobilioribus insigniter læsis, etiam alteram licet sanam, in consensum protinus rapi, non secus ac observatum est alterutro rene notabiliter læso & alterum muneris sui quasi oblitum fuisse: Nam si quis statuendum putet ab hoc aneurismate basin cerebri, etiam in altero sano latere pressam fuisse, illum hydrocephali redarguent, *in quibus* aquæ pondus longe hanc sanguinis molem superat: In Reitero quidem §. xx. sanguis extravasatus tale quid efficere potuit, at sanguinis longe major copia fuerat: frequentissime autem in apoplexiis, tum lethalibus, tum in iis quæ vel ad integram, vel aliqualem saltem valetudinem terminantur, alterutrum tantùm latus à causa proxima occupati existimo, cum illa plerunque ab hemiplegia occipiant, hinc aliquot novi, antequam fatalis apoplexia penitus eos obruisset, creta, vel aliis indiciis, significasse quid sibi fieri velint, quod de Fracastorio narratur: hæ vero maturius in hemiplegiam desinunt quam ut credi possit anteac causam in utroque latere delituisse: hemiplectici enim latere sano ita uti possunt ut plurimum, ut nulla in illo imbecillitas notari possit: Quomodo a[...]m hæc compassio fiat, sententia mea hac vice ἐπέχω, diligentior inquisitio, atque aliorum labores forsitan veritatem *mihi aperient*: Hemiplegiæ vero causa haud difficulter in hac *Barbara* reddi posset, cùm dimidium cerebrum maximam partem sanguine spolatum fuerit, effuso copiose intra anfractum sanguine, arteriis plerisq; eo vacuis, secus ac se in opposito latere habebant. *Idem p. 132.*

Verba quædam &c.] Sæpe vidimus, ait *Vallesius* lib. 5. Epid. in historia Hippostenis, Apoplecticos per quædam intervalla ad sese redire, loqui & sapere, ut videantur circumstantibus liberari, ac denuo corripi, idque bis aut ter, donec quum non possunt revocari, tandem moriantur: Quod conjectamus fieri expultricis cerebri opera: hæc enim si valida est, longè pellit & hominem liberat: si debilis admodum, ne movet quidem, & tunc uno perpetuo paroxysmo moritur homo: Sin autem est inter hæc mediocriter debilis, non pellit longe, facit tamen succos abscedere; cum vero non satis renitatur pars quæ expulit, irruunt in ipsam rursum.

Faciei colore rubicundo] Quibusdam apoplecticis facies rubescit, temporum & colli arteriæ pulsant, jugulares que turgidiores apparent, cùm scilicet obstruuntur carotides internæ & vertebrales, tunc copiosior sanguis per externas distribuitur: Arterias

autem & venas affluente copioso sanguine facile extendi, pater in iis quibus mero incaluit, sed maxime in gravidis, quarum vasa quadruplo majora redduntur, vacuatoque humore subsident atque pristinæ gracilitati prompte redduntur.

OBSERVATIO XIX.

Apoplexia à sanguine in cerebri basin effuso & concreto, arterias retiformes & plexum choroidem premente.

§. 1. IPse sæpe ac multum de Epilepsiæ, quemadmodum & de Apoplexiæ causis dubitavi: cùm enim aliquando vidissem virum viribus integrum, sinistri oculi ictu vehementiore, repente attonitum corruisse, moxque sensu ac motu privari, cum spiritu difficili ac stertore, & cum aliis *fortis apoplexiæ indiciis*, *eumque* nec venæ sectione nec alia potuisse ratione servari, quin horis XII. interiret, mortis causam investigatione dignam putavi: Discisso apertoque capite, neque ossis neque meningum, neque substantiæ cerebri quicquam confractum divulsumque, sed duntaxat interiores oculi *venas contusionis vi disruptas* animadvertimus, *è quibus sanguis*, cochlearium duorum mensurâ, in cerebri basin procubuerat, qui concretus arterias eas obstringebat quæ retiformem contextum conficiunt, & quæ illinc in cerebri ventriculos propagatæ choroidem alterum constituunt: Cerebri autem ventriculi prorsus illæsi inanésque cernebantur: *Fernelius de abd. l.2.c.XV.*

§. 2. Duobus à rixa colaphis inter se certantibus, alterius mater in primo senio constituta, mediam se, diremptura pugnam, sistit, illic *pugno percussa* ad os basilare, ubi supercilia ad nasi radicem coeunt, mox apoplectica concidit, mediaque hora citius, mirantibus omnibus, cùm in facie nec livor nec tumor ullus appareret, animam egit; De causa mortis controvertentibus Chirurgis, à Scabinis accersor. Dico, venulis & arteriis quibusdam magna contusione fractis, à validissimo enim juvene vapulaverat, plexum choroidem, seu rete admirabile, concreto sanguine opprimi: Statim diducta calvaria & cranio ablato, quod dixeram omnium oculis visendum se præbuit, cùm plusquam coagulati sanguinis tria coagularia, arterias illas prementia, notarent: inde enim Apoplexia fortissima, & cui succurri non poterat. *H. ab Heer observat.* X.

SCHOLIA.

C*Ontusionis vi disruptas*] Rumpuntur vasa ob sanguinis vel copiam vel concitatiorem motum, ut num vasa disrupta vel eorum oscula reserata fuerint ignores: quorsum etiam faciunt extrinsecus impetuosius capiti insultantia, casus & ictus vehementiores: frequenter autem hæc vasa rumpuntur, hinc cum viventibus adhuc, & post mortem magnam sanguinis copiam per os & nares erumpere toties observavit *Platerus* Pract. Tr. I. lib. I. c. 2. aliquoties sibi persuasit hanc potissimam apoplexiæ causam esse: Externæ causæ caput obtundentes si in caput incidant, cujus vasa imbecilliora sunt ac sanguine distenta, etsi sæpe leviculæ sint, nihilominus tamen vasa hæc disrumpere valent, prout apud nonnullos legitur alapam, aut nullius momenti alias futuram capitis allisionem, apoplexiam attulisse: Promptius quoque hæc vasa diffringentur si iis obstructis sanguis vehementius moveatur, cùm enim sanguini e. gr. in arteriola incluso, ob ulteriorem progressum impeditum major, continuo sanguinis motu, copia accedat, quam angustia arteriæ unius vel plurium capere possit, facile rumpentur, idque citius quam alibi, quia arteriarum tunica tenerior quam aliis in locis, maxime senibus, quorum arteriæ, ut aliæ spermaticæ partes, sicciores sunt.

Erosio rarior est, quin tamen aliquando fiat non impossibile esse videtur, si tota massa sanguinea corrodentibus humoribus scateat. Variolis apoplexiam supervenisse puellæ cuidam audivi, quod proculdubio vase aliquo ab interna variola eroso contigit, nam & eas intus circa partes membraneas erumpere notum est: Nisi forte incuria adstantium repercussæ fuerint, & viriosus humor sanguini permixtus potius vas aliquod ruperit. *J. Jac. Wepferus Exercit. de Apoplexia*, *p.* 237. & 239.

Venas disruptas è quibus sanguis] Apertio vasorum sanguiferorum præternaturalis cerebrum & cerebellum defraudat vivifico succo ad actionum animalium *ἐνέργειας* summe necessario, unde etiam apoplexia quandoque consequitur: Non tamen quocunque vase quolibet in loco aperto, aut etiam ad omnem, etiam copiosiorem sanguinis profusionem, apoplexiam produci dixerim, cum sæpe mensium, hæmorrhoidum nariumque hæmorrhagiæ admodum nimiæ sint, quin etiam ob vulnera diversis corporis partibus inflicta, non raro incredibili copia effluat, nihil tamen hinc patientibus apoplectici contingat: Quamvis negari non possit actionibus animalibus hujusmodi hæmorrhagias plurimum incommodare, ægrosque ad apoplexiam, nisi aliu mortis genere præveniantur, disponi, quatandem aliis causis concurrentibus pereunt: Hinc *Avicenna Tract.* 5. *Fen.* 1 *cap.* 11. *Qui plurimum utuntur vena sectione propter melancholicum sanguinem, multitudine quidem V. S. juvantur, sed in fine deficiunt, quoniam incidunt in apoplexiam*: Igitur quæ apertio vasorum apoplexiam effectura est, potius intra cranium fiet, hac enim ratione medullosa substantia, sanguine, proxime in ipsius usum cessuro, orbatur, quin etiam premitur, aliaque quæ ab extravasato sanguine, suam indolem protinus perdente ac noxio evadente, perpetitur: Nec tamen quilibet sanguis intra cranii cavitatem effusus apoplexiam affert, non raro enim

enim contuso capite intra cranium rumpuntur vasa, sanguisque castillat qui per aures, nares & os effluit citra apoplexiæ discrimen, dum vel trepano perforato cranio sanguini exitus paratur; vel dum, antequam lethalia symptomata corruptus efficiat, emplastris & fomentis congruis dissipatur, quod frequentissime nostris in oris faciliter, citra trepani usurpationem, absque noxa ulla ægri præstitum memini: *Wepferus Exercitat. de Apoplexia p. 222.*

Nulla ratione potuisse servari] An apoplexia à *sanguine ad interiora* cranii effuso prorsus *incurabilis*, *ut censet Petrus Salius* de aff. partic. cap. 2.? Respondet Excell. *Wepferus* p. 240. Hactenus id penitus persuasus eram, cum enim sanguis extravasatus, repentinum hoc malum effecturus vel quantitate nimia, vel loco peccare debeat, vix perspicere potui qua ratione, vel redundans vel situ noxius, cum ægri levamine auferri possit; Si namque tanta copia ventriculi, omneque cavum spatium intra cranium adimpleatur, qua hæc loca in *Rentero* obs. 20. infarcta vidi, nullam viam invenio per quam nocentior ejus portio exhauriri possit: Multò minùs sanguis qui intra anfractus in *Barbara* Obs. 18. delituit, ulla arte cum commodo ægræ elici potuisset: (ut taceam via quempiam mortalium exriturum qui primo intuitu perspicacissima ingenii vi causam hic absconditam subolfacturus sit) Trepano namque perfosso hic sincipitis osse, pertusis quin etiam meningibus & substantia cerebri, effluxisset quidem sanguis: at rupta arteria, ob perpetuum motum sanguinis, semper novus affluxisset, per recens foramen cum vitæ exitu defluxurus: Nec ille qui per basin fusus est sanguis, atque apoplex. producit, ut in *Anna* Obs. 15. ulla arte tolli poterit, sensibiliter enim sanguinem extravasatum ex his locis extrahere velle, insaniæ propius foret quam dextræ medendi rationi. Insensibiliter discutientia ad sanguinem, loco maxime peccantem, non penetrabunt: vel si penetrent, malo nullam Medicinam afferent, sed augebunt, dum sanguinem fluxilem magis reddunt, & ad elapsum ex ruptis arteriolis, promptiorem: Atque ob hæc argumenta apoplexiam à sangoine extravasato genitam adhuc immedicabilem existimo: Non tamen ignarus sum Rationem sæpe sibi discrimina fingere, quæ natura minus remediorum operoso apparatu turbata, feliciter dispellit, timidumque eludit: Quod forte aliquando & in hoc casu evenit: videmus enim non raro quosdam, ex gravi capitis percussione, omnibus sensibus & motu privatos, instar apoplecticorum corruere, qui nihilominus sæpe haud difficulter curantur: Tribuitur quidem vulgo id turbatis spiritibus animalibus, ob vehementius commotum cerebrum: verum si quis durationem symptomatum diuturniorem, & curandi rationem expendat, vix soli spirituum perturbationi hunc symptomatum cumulum adscribere poterit; Consideretur historia quam Excell. *Th. Bartholinus* cap. 3. obs. 3. exhibet de juvene, qui sine sensu, voce & motu, ab exploso sclopeto nucham versus, quinque dierum spatio jacuit: Præterea quotidie experimur partes extimas vehementer contusas, ruptis capillaribus vasis, integra cute, valde intumescere, citra tamen suppurationem, vel sua sponte subsidere; vel repellentibus, & tandem discutientibus admotis omnem extuberantiam evanescere.

OBSERVATIO XX.

§. 1. *Apoplexia à sanguine effuso inter utramque meningem, circa basin cerebri, perque totam ejus substantiam & ventriculos.*

JOhann. Jacobus Reiter Kenzinga-Brisgoius, ætatis circiter 45. annorum; habitu corporis gracili, capillis flavis & crispis præditus, ingenio pollens; honestis parentibus, patre scil. Consule prognatus; à puero literis operam dedit, ac lautè victitare potuisset, nisi miseranda & Germaniam universam devastantia obstitissent fata: quæ cum & patriam communi calamitati involvissent, varia passus, inprimis truculentam famis tyrannidem gravissimè anno 1634. expertus est, quæ malesuada ipsum coegit etiam iis vesci quæ natura, ceu venenum, alias horrere solet. Hinc post multa discrimina & varios casus Rheinovium appulit, ubi aliquot annis Ludimoderatorem egit: Tandem à Reverendissimo & Amplissimo D. D. Bernhardo à Freiburg, celeberrimi ejusdem Monasterii Præsule optimè merito, Domino meo plurimis nominibus colendo, intra Monasterium adscitus fuit, ubi Cubicularii munere aliquot annis fideliter functus est. Parcius semper, quamdiu ipsum novi, comedit, indulsit verò plus poculis adeo tamen ut non nimium Baccho litaret. Ad iram paulo pronior, non tamen rixarum amans, nec lites ex litibus serens. Aliquoties, in hoc Monasterio vivens, podagra excruciatus fuit, quæ primis annis in pedum articulos sæviit, sequentibus tamen nec reliquis articulis pepercit: Dum cum hoc morbo luctabatur, nihil ægrius tulit quam si podagræ nomine insignitus ille fuit. Ab anno verò & quod excurrit, ante obitum nunquam ejus consuetam sævitiam sensit, sive id medicamentorum clanculum usurpatorum culpa, sive naturæ imbecillitate, non potentis morbi causam amplius ad articulos, ceu ignobiliora loca pro trudere, factum sit. Hinc circa id temporis tussi molestissima diu vexabatur, adeo ut phthisicum crederent, quæ podagræ suppressæ tribuebatur. Verum idoneis à me propinatis remediis, tussis cessavit, & satis commode per integrum fere annum valuit, si herniam Intestinalem excipias, quam tussis violentia effecit. Anno 1655. 7. d. Novembr. quinto die à plenilunio, mane sanus salvusque, quantum omnibus constitit, Reverendissimo D. Præsuli sacra peragenti adstitit, quibus peractis in conclave suum se consueto more contulit: cum forte fortuna famulorum quidam ipsum

ipsum convenire voluisset, reperiit ipsum humi prostratum, ad vociferationes surdum, ad concussiones & corporis vellicationes, instar trunci, stupidum; accurritur, infunditur aqua antiapoplectica, atque alia, iis, quæ ad manum erant, tentantur, sed omnia frustra. Accersor & ego: cum post bihorium adventassem, vidi illum ex pallore livescentem, sensibus omnibus & motu animali orbatum, sola respiratione, primùm satis ordinata, excepta; & nisi respirantem vidissem, primo intuitu leipothymia vel omnino syncope affectum dixissem, adeo exsanguis facies erat ac livebant extrema, & cum naribus ad tactum perfrigebant, Pulsus primò validus, magnus, celer, mox debilior, minor & crebrior, respiratio quoque laboriosior, mox inæqualis evasit, ac sæpe penitus cessatura videbatur. Nullum genus congruorum remediorum omisi, venam in debili tamen & brevi exspiraturo tundere non ausus fui. Hora decima antimeridiana motu quodam convulsivo aliquoties totum corpus concutiebatur, plurimumque sputi albi, viscidi, lenti ex ore emanabat, nihil verò cruoris: hinc magis magisque vires labascere, ac extrema amplius frigefieri cœperunt: Hora prima pomeridiana ejusdem diei vivere desiit. Statim ac morbo correptus fuit, plurimum fæcum nigrarum per alvum excrevit, quod vino cuidam chalybeato tribui, de quo tum temporis, nescio ex cujus Empirici consilio, aut quem ob finem, singulis mane & vesperi cyathum epotare solebat. Indulgentia Reverendissimi D. Præsulis antea memorati, Patroni literarum omniumque bonarum artium summi, caput aperui: remoto cranio ac discissa dura meninge plurimum cruoris profluxit ex spatio, quod inter eam & tenuem meningem satis capax est, copiose p. n. undique & undique eo effusum; neque enim solum circa basin cerebri cruor stagnavit, sed & ad verticem usque & ad anteriora & posteriora pertigit, quinetiam intra anfractus, quotquot fere cerebri sunt, se insinuavit. Ventriculis detectis reperi & illos omnes cruore adimpletos, nec quarto quidem excepto, quorum laterales, prope basin quasi laceri, ac si nimio cruore distenti rimas egissent. Cruoris extravasati quantitatem duarum librarum pondus superasse haud difficulter divinare potui. Toto cerebro, ventriculis & superficie à nimio & grumoso sanguine contaminatis, ulterius nihil observare, nec vel ruptam venam aut arteriam deprehendere valui. Hoc tamen certum est, nullam causam violentam externam, sive ictum, sive casum, tantæ rupturæ vasorum sanguiferorum authorem, præcessisse, cùm derasis capillis & ablata cute, ne minimum quidem contusionis alicujus vestigium apparuerit. *Ioh. Iacobus Wepferus Exercitatione de Apoplexia historia* 1.

SCHOLIA.

A*Liquoties Podagra excruciatus*] In omni diuturno abscessu, sive sit cum evacuatione, ut ulcus, fistula aut hæmorrhois; sive etiam sine ea, ut vetus podagra, videndum est quomodo cures: Plurimi enim eorum qui tali morbo multis jam annis laborarunt, solent in nephritidem, aut asthma, aut etiam aliquam apoplecticarum passionum incidere; Vt contra multis fieri vidi ex Epilepsia, aut alio cerebri magno morbo nephritidem, & ex hac podagram: Tales igitur abscessus, cùm jam sunt inveterati, etsi cum evacuatione non sint, dico esse aliorum morborum medelam & curari sæpe prohibeo; *Vallesius lib. 6. Epid. sect.* 3. Cuidam ventriculi dolore periodico, post dolores hæmorrhoidales & articulorum affecto, Podagræ revocationem suadet *Silvaticus* cent. 2. consf. 74.

Baccho litaret] Quomodo vini liberalior usus ad Apoplexiam disponat, ostendit Excell. *Wepferus* p. 257. Plurima sunt, ait, caput replentia, ut absinthium, crocus, allium, cæpæ, semen sinapi, cannabis & alia: Qua autem ratione isthæc cerebrum repleant, Vini exemplo, pro virili explanabo: Vinum intra stomachum reconditum (maxime si parum solidioris alimenti, aut nihil assumptum prius fuerit, quæ alias humida imbibere & quasi absorbere solent, ac diutius in ventriculo detinent) citò elabitur, ac per venas lacteas & novos ductus chyliferos ad cor properat, & sanguini permixtum protinus cum eo in orbem agitatur: Cùm ad renes pervenerit, aquosior ejus portio ab ipsis emulgetur & mature emingitur: Spirituosior pars dum amplius cum sanguine indesinenter movetur, magis magisque incalescit, simulque aquosiores sanguinis partes, facile in halitus solubiles, incidit & attenuat: hac ratione affectum, per arterias superna quoque petit, ac per minutissima arteriolarum capillamenta, medullosam cerebri & cerebelli substantiam subintrat, & quia aliquot circumgyrationibus cum sanguine subtilius ac spirituosius redditum est, cum vitalibus spiritibus, per arteriolarum poros, in meatus, spirituum animalium vias, irruit; Si moderate id fiat, haud ingratus est hospes, sed torpidiores animales spiritus excitat alacrioresque reddit, unde Poëtarum Pegasus appellari meruit: Si immoderatius irrumpat, turbantur spiritus ac deliria oboriuntur, pro temperamentorum varietate diversa, quæ in compendio Horatius Carm. lib. 3. od. 21. piam suam testam decantando tradit: Qui plus quam humano more vinum ingurgitarunt, præ bestiis turpissimis abominandi fiunt, ut truncorum instar sensu & motu expertium tractandi sint: Dum spurii isti spiritus cum halitibus, aut seri tenuioribus portiunculis & veris vitalibus, (animalium spirituum materia) interiores sacri hujus palati aditus invadunt, quia solitò plures sunt, arteriolarum foraminula, ad vias spirituum animalium patentia, ampliora reddunt: unde si crebriùs vini peccetur abusu, patulis magis factis foraminulis, sensim medullosa substantia ad promptiùs recipienda spiritibus animalibus, eorumque actionibus adversa, disponitur: hinc etiam fit, ut qui juniores adhuc strenui potatores erant, senes uno atque altero cyatho evacuato statim inebrientur: Postquam

ebriosi

ebriosi deferbuerunt, atque crapulam edormierunt, portionibus subtilioribus dissipatis, reliquiæ intra meatus dictos, à peculiari, cui par non est in corpore, medullosa substantia coagulantur, ac in humores degenerant, ibidemque subsistunt, cùm ulterius in nervos, ob eorum cavitatem angustam, pergere facilè nequeant, regressusque ad arteriolas, ob perpetuum novumque appulsum spirituum vitalium prohibeatur, unde bibones mane stupent manusque eorum tremunt, donec denuo venæ mero incalescant: Si itaque quotidie in bibendo errores committantur, magis magisque cerebrum ac cerebellum apoplexiæ abnoxium reddetur, quæ levi ad teri effervescentiam occasione data, dispositos obruit: Ex his forte parebit qua ratione & reliqua, quæ cerebrum replere creduntur, hoc præstent: vinum enim in agendo, vel vincunt, vel infirmiora sunt, prout scil. sanguini permixta, citiùs vel tardius: in partes tenuiores vel crassiores resolvuntur; plures vel pauciores sanguinis portiones attenuant, secumque intra meatus rapiunt, ac sui vestigia graviora vel mitiora ibi relinquunt: horum enim quædam tantæ efficaciæ sunt, ut si in iis sumendis nimium peccetur, vel prima vice interimant, quod opium & vini spiritum non semel effecisse observatum est, vino tardius id effecturo.

Infunditur aqua apoplectica] Aquas apoplecticas repudiat Crato Medicus Cæsareus *conf.* 37. *ad apoplexiæ præservationem*; *Aquarum harum, ait, vitæ mortiferarum magna est varietas, summa in usu vanitas, atque non minùs interdum quàm ebrietas*, quæ hujus morbi mater est, cùm eodem modo cerebrum afficiant, nocent. Revera si vinum cerebrum replet, efficacius id præstabunt spiritus illi, ex liquoribus fermentationem perpessis, educti: Hi frequentius assumpti, non solum apoplexiæ obnoxium cerebrum efficiunt, sed & alia non concurrente causa, soli sæpius induxerunt. In ipso tamen paroxysmo apoplectico juvasse certum est, discussis ab iis vaporibus cerebrum obsidentibus.

Motu quodam convulsivo] Hinc adstrui videtur Galeni sententia, apoplexiam oriri ab omnimoda ventriculorum cerebri obstructione, Epilepsiam à dimidiata: atque motus hos convulsivos factos fuisse ante quam cerebri ventriculi omnino fuerint infarcti: Sed notandum quod Adr. Spigelius l. 2. de semit. cap. 16. refert, Dari mistum affectum ex apoplex. & epilepsia, simillimum illi qui in Pannonia frequens est, & ab Austriacis & Stiriis *Tuner* appellatur, in quo cadunt ægri velut apoplectici sine sensu, motu, tamẽ non destituti, nec ut Epileptici convelluntur, aliquando stertunt, nec tamen discusso morbo paralysin incurrunt: Judice Rolfinkio conf. 15. lib. 2. is est affectus quem describit Salius de aff. part. cap. 2. & vocat *apoplexiam à sanguine*; ortam, non affecto ullo ventriculorum, aut spiritibus animalibus, sed vasis sanguinem arteriosum ad sinus vehentibus, & ex iis ad venas revehentibus. Convulsiones autem accedunt concutiente se nervorum initio: Cùm enim sanguis copiosus ad superiores partes irruit, vasaque replere aliquomodo incipit, natura timens extinctionem & oppletionem totalem, forte etiam à qualitate acri sanguinis irritata, insurgit ad ejus propulsionem, ut fit in singultu à repletione: Eoque magis natura insurgit, quo magis à repletione vasorum sentit se gravari: concusso autem nervorum initio, in consensum etiam trahuntur propagines: Hunc affectum Hippocr. l. de vict. acut. 4. innuere videtur sub Aphoniæ voce; quem locum afferre lubet, quod circulatem sanguinis motum impeditum innuere videatur. *Cùm quis repente voce defecerit, φλεβῶν ἀπολήψιες, venarum interceptiones affligunt, ubi id benevalenti citra manifestam occasionem aut validam aliam causam contigerit: venam igitur incidere oportet brachii dextri internam, & sanguinem detrahere, habita secundum habitum & ætatem, pluris aut minoris ratione: Horum autem quamplurimis ista accedunt, facies rubores, oculorum immobilitates & manuum distensiones, dentium stridores, pulsationes, maxillarum adductio, extremorum refrigeratio & spirituum in venis interceptiones: ubi dolores accesserint, bilis atra acriumque humorum affluxiones fiunt: demorsæ autem partes interna dolent, demorsæque & admodum arefactæ venæ, tum intenduntur, tum inflammatione tentatæ ea quæ affluunt, attrahunt: Ex quo corrupto sanguine & spiritibus vias, quæ in ipso secundum naturam habent, pervadere nequeuntibus, perfrigerationes fiunt ob stabilitatem, vertigines, vocis defectio, capitis gravitas & convulsiones, si jam ad cor aut epar, aut ad venam pervenerint: hinc morbi comitiales, aut partium resolutiones fiunt, si in loca, quæ eas partes ambiunt, fluxiones inciderint, & spiritibus extra nequeuntibus, exaruerint.* Et lib. 2. *de morbis*: *D[…]r derepente caput prehendit, statimque vox deficit & sui impotens evadit: hic autem affectio contingit cùm ei bilis atra in capite agitata fluxerit, præcipueque in partem in qua plurimæ sunt venæ, in cervicem nempe & pectus; deinde postridie resolutione corporis tentatur, & fit ad motionem impotens, sanguine nimirum perfrigerato, &c.* Triplici ergò de causa, ex Hippocr. sanguinis motus inhibetur, primò cùm affluunt frigidi humores, de qua apoplexiæ specie loco ultimo citato agit; Hæc non subito jugulat, neque initio adest omnium functionum destructio: Taliter affectos evadere ait si sanguis incalescat, sive ab his quæ offeruntur, sive ex sese: mori autem, si sanguis omnino refrigeretur ac concrescat: Secundò, cùm sanguinis ventilatio impeditur à nimia venarum plenitudine; hinc ejus corruptio, spirituum suffocatio, atque motus interceptio: Tertiò oritur, cum humores acres sanguini per venas delato admiscentur, à quibus ejus concretio & *stasis* accidit, nón secus ac cum lac coaguli additione concrescit: Secunda species, quæ plethoram sequitur, hujus signa habet, ac subito fit & jugulat. Apoplexiæ autem generationem ob circulationem sanguinis impeditam, sic tradit Clariss. Rolfinkius Dissert. Anat. lib. 6. cap. 50. *Sanguis arteriosus per carotides & cervicales, in crassa meninge, mirabiles constituentes rete arterias, & ex eo in alterum basis cerebri rete, & mirabilem choroidem plexum, itemque minores meningum propagines & medullæ delatus poros, si non recte descendat, & per sinus crassæ meningis circuletur, & seu per inflexum victoris tubum, descendat in venas jugulares & cervicales, arteriæ, reliquique ἀγγεῖα, ductus nimium impleta distenduntur: cerebri particulas, quas permeant, comprimunt, Spirituum vitalium, arteriosique sanguinis commeatus intercipitur: Τῶν ἐσφαλμένων ψυχικῶν γένεσις καὶ ἐς τὰ κάτω τῆς κεφαλῆς ἐπίῤῥυσις, animalium spirituum generatio, & ad inferna, per nervorum principium, seu spinalem medullam effluxus impeditur, sicque ἐκ τοῦ αἵματος, καὶ τῆς αἰσθήσιος τε καὶ γνώμης, καὶ κινήσιος στέρησις, ut apoplexiam indigitat Aretæus l. de caus. & signis diut. c. 7. totius corporis sensus, & mentis, & motionis resolutio oritur. In ascensu impeditur hæc circulatio in cerebro, si carotides vel in mirabile, vel ex eo emergentes reti, utrobiq; exiles admodum, obstruantur una vel utraque, de superventu apopl. non dubitamus, quantumvis libera sunt cervicales: Non sufficiunt hæ spiritibus debito modo suppeditandis vitalibus, ex quibus conficiantur animales: Horum à defectu subsidet cerebrum, καὶ ἐπίσχεσις τῶν ἐσφαλμένων ψυχικῶν, spirituum animalium impeditur influxus. In descensu sanguinis circulatio impedita apoplexiam excitare potest si Torcular obstruatur, & de[…] labenti sanguini obex objiciatur: Tum turbarum plena [...] omnia, & sanguis ex sinubus retro præcipitatur in tenuis & crassæ meningis arteriolas*

arteriolas: principes turbantur actiones, & animalis spiritus in organa sensus & motus non influit.

Syncope affectum dixissem] Apoplexiæ cognati affectus sunt, 1°. Lethargus, à quo distinguitur quod hoc affecti excitari possunt & in somnum recidunt, adest febris: Apoplectici non excitantur, excitati paralysin incurrunt sine febre. 2. Carus, in quo respiratio est integra, sensim invadit; eo affecti puncti sentiunt: in apoplexia secus: 3. Suffocatio uteri, in qua faciei color mutatur & fit lividus, In apopl. non. 4. Syncope, in hac color faciei mutatur, dentes, os, manus, clauduntur: In apopl. laxa manent: in syncope respiratio nulla & pulsus nullus. 5. Catarrhus suffocativus, qui hominem sensu & motu integro jugulat.

Ventriculis detectis] Medicorum & veterum & neotericorum magna cohors Galeno adhæret, statuenti Apoplexiam obstructionem ventriculorum cerebri, à pituita crassa & viscida factam, sequi: Hanc opinionem invexit commentitius illorum usus, spiritus animalis esse ἐργαστήρια, atque illinc quaquaversum in nervos diffundi, qua ὁρμῇ prohibita, sensu & motu destitutum animal protinus concidat. Hæc sententia à plurimis impugnata est, & à Clat. *Hofmanno* Instit. med. l. 2. cap. 64. expugnata, qui excrementorum receptacula tantùm asserunt: Inter cætera argumenta quibus hoc officium destruitur, illud sufficiat, Quosdam apoplecticos factos salvis & sanis omnibus ventriculis; Et contra alios, ventriculis omnino repletis, ab apoplexia fuisse immunes, fidem faciunt Hydrocephalorum historiæ: *Wepferus.*

Cruoris extravasati quantitatem.] Apoplexiæ originem plerique repetunt ab humore frigido, viscido & lento, dictos ventriculos replente & obstruente: Quæ opinio omnium assensum non meretur: A sanguine enim produci ipse Galen. Hippocratem secutus 4. de vict. Acut. comm. 23. & 27. asserit, non per obstructionem ventriculorum, quorum nobilitas elusa, sed qui sanguinis circulari motu prohibito, γλῶσσα vel αἰσθήσεις spirituum animalium impeditur.

Nec vel ruptam venam &c.] Sanguis intra cranium extra vasa effunditur, vel reseratis eorum osculis, vel frequentius ob rupturam: rarius iis erosis. Ἀναστόμωσις vix videtur admittenda; tarditas enim & paucitas effluxus, ad generationem affectus, qui in momento erumpit, inidonea videtur: Ad anastomosin producendam hic eædem quæ alibi causæ concurrunt, sanguinis copia, tenuitas aut æstus, accedente æquali vasorum tenuitate: adde quod arteriæ in cerebro subtiliori tunica donentur: A suppressa familiari narium hæmorrhagia, redundantiæ sobole, Simon Clericus, apoplexia tactus subitò interiit, xii. horis ab obitu sanguine copiosè è naribus & ore manante, apud *Fabritium Hild. cent. 3. Observ.* xi. Idem narrat historiam mulieris Vesontinæ, cui naturæ sarcinam menstrualem per nares expellebar; qua vacuatione desinente, invasit apoplexia; sanguine copiosè, pluribus post excessum horis, per os prodeunte: *Observ. xii. ibidem.* Vasorum ora promptè recludentur si sanguis intra vasa æstuet, concitatus ab animi aut corporis motu: Ab hac causa profectam apoplexiam in Reitero, suspicari inducit ejus temperamentum calidius & meraci nimis, qui solidorum ciborum quantitatem superabat. Ruptionis suspicionem amovit absentia contusionis vestigiorum, etsi humi prostratus repertus sit. In defunctis ab Hildano notatis credibile est ῥῆξιν præcessisse, judice Platero Pract. lib. 1. c. 2. quibus & viventibus & mortuis affatim sanguis ore & naribus erupit.

Nullam causam violentam] Apoplexia non semper ad quamlibet sanguinis intra cranium effusionem sequitur; quandoquidem extant exempla ejus non solùm intra cranium & duram matrem, sed & intra hanc & tenuem, quin & ipsam cerebri substantiam, imo forte & ventriculos anteriores delati noxiæ, qui postmodum per os, nares & aures effluxerit, vel per trepanum parato exitu, vel dissipatus idoneorum topicorum admonitione, quod minutiora tantùm vasa læsa fuerint: sed inter rara hæc reponenda: Sic memini anno 1659. Friburgensem quendam, Epilepsiæ obnoxium, ebrium, præcipitem in caput è scala cecidisse, hinc sensu & motu privatum; sanguine autem per os, nares & aures affatim erumpente, non solum loquelam recuperasse, sed & sensum & motum, adeo, ut postridie, soluta crapula, insalutato hospite è domo evaserit, ac cymba vectus lacum Neocomensem trajecerit.

Observatio XXI.

Apoplexia à sanguine in ventriculos cerebri illabente, ibique concreto. Plexu choroeideo quasi contuso.

Matrona 73. ætatis anno subito extinguitur: Reperti in cerebri ventriculis tres grumi sanguinis, amygdali mole: *Vide historiam Tit. de morte subita lib. 2.*

Observatio XXII.

Apoplexia à sanguine supra & infra membranas cerebri effuso.

Iuvenis ictus in pectore concidit repente attonitus in terram, spuma ex ore manante &c. Causa fuit partim evidens calvariæ rima, partim sanguis effusus ubertim supra & infra cerebri membranas: Pulmo habebat plurimas lividas maculas. *Vide lib. 2. Tit. de Suffocatione.*

Observatio XXIII.

§. *Apoplexia à vasis cerebri & meningum sanguine turgidis, Aqua limpida totam compagem inundante.*

Domina [illegible] per multos annos affectibus spasmodicis obnoxia, convalescentiæ spem quandam concepit. Interea tamen conquesta erat de capitis dolore & gravitate insigni:

insigni: post in paroxysmum convulsivum valde horrendum incidit, qui statim in Apoplexiam cito lethalem transiit: Calvatia exempta, vasa meningas & cerebrum perreptantia sanguine plena & distenta apparebant; cùm in reliquo corpore inter dissecandum vix quicquam sanguinis effluxerit: Meninge crassiore amota, per alteram tenuem & pellucidam, aqua limpida cerebri anfractus implens, ejusque quasi compagem totam inundans cernebatur &c. (*Vide Tit. de Convulsione.*)

Observatio XXIV.

Apoplexia, vulnus sequuta, ab humore ventriculos cerebri replente, & sanguine putrente circa os cuneiforme fractum.

Septuagenatius delapsus ex altiore loco contraxit in calvaria amplum vulnus: postridie rediit ad se, sed die 4. exscreatis prius sputis purulentis, periit ab inopinata Apoplexia: Interiora capitis perscrutantibus, obtulit se primo frequens humor replens ventriculos cerebri: mox ingens ossis cuneiformis fragmentum, à reliquo osse sejugatum, supra quascunque partes circumpositas: in quarum remotiori recessu plurimum delitescebat sanguinis coagulati: Sed morbus attonitus traxit originem partim ex obstructis processibus spinalis medullæ (qui sunt verum nervorum principium) partim ex angustia retis mirabilis, quod constat ex intricato venarum jugularium, arteriarum carotidum & cervicalium concursu: Quibus nobilissimis partibus impeditis, homo sensu, motu & vita privatur: juxta illud Celsi, S. 26. Servari non potest cui basis cerebri percussa est. *Tulpius lib. 1. cap. 3.*

Observatio XXV.

Apoplexia sequuta fracturam laminæ secundæ cranii, integra prima.

Nobilis. ictus est in bregmate, alioqui casside armato: 6. die apoplecticus interiit: Fracta erat lamina secunda, restam ex se remittens, quibus tanquam aculeis cerebri substantia pungebatur, illæsa prima. *Vide lib. 4. titul. de Vulneribus.*

Observatio XXVI.

Apoplexia & paralysis post vulnus capitis, à cruoris copia intra cranium effusa.

Quidam venabulo supra tempus sinistrum ictus, brachio dextro resolvitur: nam in illa capitis parte, non in sinistra, venæ disruptæ multum cruoris effuderunt, unde sine sensu, mente, voce, in tertiam diem supervixit. *Vide ibidem.*

Observatio XXVII.

5. *Apoplexia à sanguine seroso intra spatia meningum concluso; Lethum promovente sanguinis in thoracem insigni effusione.*

Illustr. Dominus Rudolphus Hannibal, Comes de Reitnavv, annor. 39. habitu corporis obæso & statura mediocri præditus, à multis annis melancholicus, facie atrorubescente, taciturnus, πικρόχολος, literis addictus, ac in legendis historiis plurimum occupatus, anno 1671, 16. Jan. mane è lecto surrecturus anxietatem quandam percepit, quam vomitus sequutus est: eodem die parum comedit, potulenta rursus evomuit, noctem habuit inquietam, parum dormivit, noctu incaluit: Hodie pilulas sibi familiares sumpsit ante prandium, inde bis vomuit, quater dejecit; die 17. Jan. vomitus cessavit, parum comedit nec multum bibit: manus & facies per totum diem erant pallidæ & frigidæ, noctu melius dormivit: Die

18. Jan. nonnisi de anxietate præcordiorum conquestus est, parum comedit, bibit vinum cum decocto Rhabarbari & macis alteratum: circa vesperam rursus pejus habuit, cœnavit parum, varie faciem assidentes immutatam observarunt, noctem habuit quietam: die 19. Jan. Illustr. D. plane restitutum putabant: in prandio melius quam hactenus comedit: à mensa hora prima pomeridiana surrexit, inque locum secretiorem secessit, ubi per horæ quadrantem commorabatur: famulus ibi humi jacentem invenit; domestici conscii facti omnes statim occurrunt, inque lectum deportant: Post bihorium adveniens ipsum fortissima Apoplexia jamdudum defunctum inveni: Apoplecticum vero fuisse conjeci, quia Aulici ajebant Illustriss. Dominum post casum adhuc respirasse, atque illi sacris provisum fuisse:

Die 20. Jan. cadaver conditura causa aperui: In ventre infimo omnia se naturaliter habebant, præterquam quod Lien valde corrugatus esset, variæ incisuræ & corpora duo cartilaginosa in superficie apparerent. Inter secandum Chirurgus diaphragma læsit, unde ex Thorace magna sanguinis quantitas, dimidiam circiter libram ponderans, defluebat: Thorace aperto nec cor, nec pulmones, ob maximam sanguinis grumosi copiam, primo in conspectum veniebant; pendebat libram cum dimidia fere: In pericardio & cordis ventriculis nullum plane sanguinem deprehendere potui: Pulmones nullum vitium contraxerant; Redempta calvaria in capite, extra ventriculos cerebri sanguinem quoque, sed magis serosum deprehendi, dimidiæ plus minus libræ pondere: Cerebro dissecto omnia diligenter examinavi, nec quicquam tamen vitiosi animadvertere potui. *Observatio D. D. Emanuelis Hurteri, Medici Schaphusiani.*

SCHOLIA.

Affectum quo Illustr. Comes humi pronus jacuit, Apoplexiam cum Clar. D. D. Hurtero potius quam Syncopen appello; quia omnibus sensibus & motu voluntario abolitis, adhuc respiravit; atque alia vitæ superstitis indicia præbuit, unde quoque ipsi Sacris provisum fuit: Apoplexiæ causa primaria non fuit sanguis copiose sub sterno coacervatus, cum illa post adhuc largiorem hæmorrhagiam non contigerit; frequenter enim experimur per vomitum, secessum, in hæmoptoe, narium hæmorrhagia, uterum, per vias urinarias, ex vulneribus majorem non raro sanguinis vim citra apoplexiam profundi, & licet sæpius talibus leipothymia superveniat, restauratis tamen viribus nihil apoplectici supervenire: Senatori cuidam vegeto, in vicino nobis oppido à Barbitonsore ex vena in brachio secta, ultra quinque libras sanguinis emittebantur, qui primum cum illo de rostro licitus est, & ne frustra persolveret largiorem sanguinis effusionem præcepit: nulla quidem apoplexia sequebatur, verum in dyspnoeam, & paulo post in hydropem immedicabilem incidit, potius præcipua culpa sanguini seroso ad libram dimidiam intra spatium meningum reperto deferenda videtur, qui cerebrum premendo, & spirituum animalium fomite defraudando Apoplexiam produxit; quamvis non negem hanc dimidiam sanguinis libram potentius in cerebrum vim suam exseruisse, quod ante ipsius effusionem intra hoc spatium cerebrum, jam à prægressa hæmorrhagia in pectore, debilitatum, & tanto ponderi impar fuerit, nam magna sanguinis penuria illud laborasse credibile est, quia nullum in cordis ventriculis sectione invenerunt; Quando vero intra cranium sanguis extillarit, incertum est; nullo vero modo demum post obitum effusum credere possum: nisi enim hunc cruorem apoplexiæ causam reputemus, nulli alii adscribere poterimus, cum cætera in cerebro omnia sana reperta fuerint: Vita vero citius abrupta fuit, quia insuper cor & pulmones a sanguine sub sterno gravabantur.

Noctu incaluit &c.] Invasio morbi Febrili insultui non multum absimilis fuit, nam post cœnam sanus lectum petiit, mane surrecturus anxietate & vomitu correptus fuit, cum appetitus dejectione, nocte sequente æstuavit: perstitit anxietas cum inappetentia ad tertium diem, noctes fuerunt inquietæ, & die tertio a vino lædebatur: Si maturius vocati fuissemus, forte certiora febris signa expulsu, urina, attactu, lassitudine spontanea deprehendissemus.

Anxietatem quandam percepit] Causam anxietatis existimo sanguinem sub sterno copiose effusum & collectum: De istius autem anxietatis causis vide plura *capite proprio lib.* 4.

Illustr. Dominum plane restitutum putabant] Nox quidem fatalem diem præcedens quietior fuit, noctuque dormivit, quia cerebrum ob hæmorrhagiam istam perfrigeratum fuit, unde etiam somno aliquantulum Illustr. Comes refocillatus in principio diei quarti melius habere, & extra periculi aleam constitutus adstantibus videbatur, quamvis anguis in herba lateret:

Ex Thorace magna sanguinis quantitas &c] Sanguis statim in principio invasionis huc effusus, nec demum appropinquante morte, aut post obitum hic collectus fuit, statim enim apparebant insignis hæmorrhagiæ effectus, & spatium sub sterno amplius erat quam ut à moribundo corde sanguis huc pelli mediastinum extravasatus à sterno avellere, multo minus omni motu cessante solo pondere sinum aut cavitatem aliquam efformare potuisset: Ex vasis autem enormiter sanguis extrudebatur, ob copiam & tenuitatem seu fluxibilitatem; nam plethoricus erat, ut ex habitu corporis obæso & facie præ sanguinis copia atrorubescere patuit, Cumulavit sanguinem ob victum lautiorem & vitam desidem, cæteris omnibus sanis & validis quæ ad sanguificationem requiruntur: unde vero sanguis fluxibilior, & forte etiam acrior evaserit dubitatur? Lienem causabantur adstantes, verum utcunq; Ill. Comes melancholicus, vel potius paucorum verborum & meditabundus fuerit, & Lienem valde corrugatum variis incisuris, & duob. corpor. cartilaginosis superficie tenus in cadavere prædictum conspexerint, nihilom. lienem sanguinis acrioris & fluidioris authorem neutiquam

dixerim,

dixerim, nam neque sanguificat, neque sanguinem qualitate aliqua peculiari ad vitam vegetantem necessaria imbuit, cum plurimorum experimento constet illo dextre inciso animalia satis commode supervivere: ad illum proxime per arteriam splenicam affluit sanguis, laudatissimus, omnibus numeris absolutissimus, & non minus perfectus quam cerebro aliive parti nobili cor impertitur, nullaq. mora ad immutationem necessaria conceditur: & si vel decem guttulæ in quolibet appulsu restitarent, non mensium, non septimanarum, sed paucorum dierum spatio in molem vastissimam excresceret, quoniam præter venam splenicam arteriæ proportioni rite respondentem, nullum in eo, ut in glandulis conglomeratis, vas excretorium reperitur: In ventriculum per vas Breve, aut per ductum Pancreaticum se exonerare antiquata & pridem ab oculatissimis Anatomicis explosa opinio est: Per nervos ad cerebrum aliquid inde deferri nondum sufficienter, probatum est, mihique magis magisq; omni verisimilitudine carere videtur, postquam aliquot nervorum extremitates, vel in membranas expandi, vel cum musculorum & membranarum fibris, seu staminibus intime sociari atque uniri vidi: Vasa lymphatica ipsi non detraho, verum hæc communia habet cum ventriculo, intestinis, hepate, utero aliisque partibus membranis obvolutis, quæ hanc ob causam sanguinem peculiariter neutiquam alterare creduntur: Quamvis lien autem singulare parenchyma, scil. ex fibris mire inter se contextis obtineat, quod non contemnendos usus actionemque aliquam pollicetur, quam tamen definire non ausim, cum alibi corpuscula fungosa, ex similibus fibris contexta in corpore humano repererim, quæ ad sanguinis neque confectionem, neque depurationem, neque immutationem vel minimum momentum afferunt, adeo ut hactenus *Lienem* nonnisi *Sanguinis* aliquod *diverticulum* putarim, ne scil. pleno impetu ad hepar rueret, quod non sine instituto naturæ factum arbitror, quæ viscus hoc multis arteriis consulto dotare noluit: Quæ de sanguinis spatiola inter fibrillas implentis, & per venam splenicam ad hepar fluentis diversitate in colore, sapore & consistentia referuntur, si præjudicium absit, forte tanta non erunt ut non facile reliquarum venarum simillimus reputari possit: certe à multis acor ille in lienibus brutorum esculentis vix ab Apicio hactenus degustatus fuit: & in vivis animalibus ex splenica emissus, à venæ cavæ sanguine vix notabili aliquo discrimine distinguitur: Aliquot Liene magno præditos novi, & non perfunctorie tractavi, apud quos nunquam effectus illos qui acido humori redundanti tribuuntur, expertus fui. Apud Illustr. Comitem sanguinis fluidioris & acrioris, oscula vasorum vel sua sponte, vel prægressa quadam non memorata violentia reserantis, causa felicius alibi quæretur, nimirum ad chyli confectionem, ejusque & sanguinis per minutissima vasorum capillamenta distributionem, liquor necessario non exigua quantitate requiritur, unde non minus potulenta quam esculenta appetuntur: Si potulentum suo munere defunctum, aut redundans per vias consuetas, & à natura destinatas, scilicet renes, habitum corporis seu glandulas conglomeratas cuti substratas, quarum notitiam Excell. D. Stenonio debemus, aliasque rite excernatur, sanguis legitimam consistentiam adipiscitur ac retinet: si vero potulenta largius ingurgitentur, nec debita ratione excernantur, sanguis fluidior & aquosior evadit: simul acrimonia aliqua, si potulenta sale quodam acido imprægnata sint, aut si cibi sale & aromatibus nimium condiantur, aut in butyro aut oleo frigentur, aut alias sale aliquo abundent, quo nulla esculenta destituuntur, in coctionibus tum in ventriculo, tum in massa sanguinea in apricum deducitur, prout manifeste apud hydropotas observatur, qui non minus urinam multo sale turgidam emingunt: quam vini potores, & cuniculos sulo soncho aut lactuca pastos acerrimam urinam excernere fœtor nares è longinquo feriens probat: Nec solum modo massæ sanguineæ sal volatile, sed etiam fixum immisceri, calculi renum & vesicæ urinæ tartarum & arthriticorum tophi evincunt: Ill. Comes potulenta in massa sanguinea cumulavit, non propter excessus in potu, nam ipsum temperanter à multis annis vixisse & audivi & vidi, verum potius ob habitum corporis obæsum & vitam desidem, & neglectum exercitiorum à juventute consuetorum, quamobrem potulenta seu aquosiora, calore motus beneficio excitando non attenuata, nec ad excretionem faciliorem disposita fuerunt, nec liberius effluvium nacta, ductulis, à glandulis subcutaneis ad cutis, poros hiantibus à pinguedine compressis, in massa sanguinea persliterunt: Forte etiam alibi ob victum lautiorem & torporem, glandulæ plures à muco infarctæ, & ad secretionem lymphæ ineptiores redditæ fuerunt. Sanguinem simul acrimonia quadam imbutum fuisse nullus dubito, quia in uno pastu ferculis diversis & varie conditis fruebatur, bibitque vinum Tyrolense generosius: Cur autem sanguis potius sub sternum primo quam in alium locum profusus fuerit? dubium est, Forsan ob frequentem lectionem inclinato pectore, effecit ut vas aliquot sanguiferum sub sterno, varici aut aneurismati simile redditum à sanguine stagnante, vel ruptum vel aliter reseratum sit. *Iohannes Iacobus Wepferus Exercitatione de Apoplexia pag. 55. & seq. histor. 10.*

Observatio XXVIII.

Apoplexia à repletis sero ventriculis, & sanguine obstruente processus spinalis medullæ.

Septuagenarius ebrius, delapsus ex altiori loco, contraxit in calvaria tam amplum vulnus, ut commode per ejus hiatum educeretur quicquid inhæreret extimæ cerebri membranæ: Invadentibus ipsum nihilominus illico vertigine, vomitu ac stupore, sive à residua crapula, sive à concusso cerebro, Sed postridie rediit ad se, expers febris & immunis omnium aliorum symptomatum: Verum die 4. excreatis prius sputis purulentis, periit præter omnem spem, ab inopinata apoplexia.

Cujus ergo interiora capitis penitius perscrutantibus, obtulit se primum frequens humor replens ventriculos cerebri: Sed mox longissima rima excurrens continuata serie, per frontem oculique foramen usque ad sellam equinam, prope ossis cuneiformis medium: quo loci animadvertimus (quod jure in omnium oculis fuit rarissimum) ingens

offis cuneiformis fragmentum, ita fejugatum à reliquo offe, ut manifefte elevaretur fupra quafcunque partes circumpofitas: In quarum remotiori receffu cum delirefceret plurimum fanguinis coagulari, verifimile eft ex ejus putredine prodiiffe, poftremo vitæ die quod excreavit pus: Sed morbus Attonitus, qui ipfum occidit, traxit originem partim ex obftructis proceffibus fpinalis medullæ (qui funt verum nervorum principium) partim vero ex anguftia *retis mirabilis*, quod conftat ex intricato venarum jugularium, arteriarum carotidum ac cervicalium concurfu: Quibus nobiliffimis partibus impeditis privatur homo, non modo fenfu ac motu, fed ipfa vita, juxta illud Celfi lib. 5. cap. 26. Servari non poteft cui bafis cerebri percuffa eft. *Nicolaus Tulpius Obfervat. lib. 1. cap. 3.*

Observatio XXIX.

§. *Apoplexia, diuturnum capitis dolorem fequuta, à fanguine circa cerebri bafim effufo.*

UXor D. D. N. (vide Obfervat. 1. fect. 1. lib. 1.) capitis dolori à pluribus annis obnoxia, tandem eo ingravefcente Apoplexia gravi corripitur, quæ intra paucas horas lethalis fuit. Ablato defunctæ cranio, venæ duram matrem irrigantes dilatatæ ultra modum, nigræ & varicofæ repertæ funt, fanguine diftentæ, cujus portio in cerebri fubftantiam bafimque decubuit.

Observatio XXX.

§. *Apoplexia meningum phlegmonen fuppuratam fequuta, poft gravem cephalalgiam.*

QUidam poft diuturnam Hemicraniam in apoplexiam incidit: capite aperto phlegmon juxta locum dolentem in meningibus accreverat: hinc fanies decidens fubftantiam cerebri livore & putredine affecerat. *Vide Tit. de Dolore capitis.*

Observatio XXXI.

§. 1. *Apoplexia à vifcido humore, cerebrum opplente genita.*

DIffecui non femel qui ob fortem Apoplexiam obierunt, in quorum cerebro magnam aquæ copiam reperi, perfpicuam quidem fed glutinofam. *Realdus Columbus Anat. l. 15.*

SCHOLIA.

ANtiquitas humorem craffum frigidum affignavit, obftruentem cerebri ventriculos & meatus, atque adeo fpirituum animalium influxum in nervos prohibentem: Quam fententiam ego non æque ac multi hodie faciunt, fine difcrimine explodendam effe cenfeo. Nam pofita fanguinis in cerebro circulatione, quid facilius quàm in cerebro, & cavitatibus illius, fuccum craffum fubfrigidum cumulari? In cerebro, inquam, ubi videtur fanguinis ab arteriis in venas non adeo prompta tranfumtio? Ubi extrema vaforum minutiffima; major arteriarum quam venarum copia; ipfum parenchyma partis refpective frigidum, ne dicam pituitofum fit: Mortale peccatum eft in cerebro fi motus ille fanguinis retardetur, retardatur autem faciliime in vaftis corporibus, ac præcipue in quibus calor debilis eft, parenchymata vifcerum effœta, impulfus languidus, inftrumenta annofa, fanguis vifcidus & ad circulationem lentus: Atque hinc porro eft quod in venas (vel etiam in vafa lymphatica fi quæ funt) recipi minus aptus, vifcofus latex, & refpective frigidus cruor, in cavitatibus cerebri, in finibus duræ meningis levi negotio fubfiftat, vafa, meatus, ventriculos, & bafin feu nervorū principium fucceffive repleat, ductus coarctet, atque ipfum denique cerebri motum, pro caufarum magnitudine, impediat fiftatque. Confirmantur ifta experientia & autopfia: nam humida & auftrina tempeftate, capita pituitofis humoribus repleri, & plurimos apoplecticos fieri obfervamus fæpiffime, & recte annotavit *Foreftus* lib. 10. Obferv. 70. Porro probabile eft antiquos, dum unam folum Apoplexiæ caufam, nempe ventriculorum obftructionem proponunt, ad eam faltem Apoplexiam, quæ fine caufis evidentibus ac violentis, à fola caufa interna accidit & fenibus familiaris eft, refpexiffe, ut recte *Sennertus* lib. 2. Inftitut. part. 3. fect. 2. cap. 6. notavit. *Francifcus Ignatius Thurmarius conf. lib. 2. cap. 2.*

§. 2. Cur ftante tanta aquæ copia in Hydrocephalo, cerebri ventres replente, apoplexia non invadit? Caufam quis poffet affignare quod aqua tantum cavitates cerebri oppleat, non autem parietes & fubftantiam ipfius, quod in apoplexia requiri docuimus: Dic potius quod aqua illa tenuis eft, & non craffa & glutinofa, ita ut tranfitum fpirituum animalium in iis admittat. Eam enim aquam, feu potius humorem aquofum qui in apoplecticis, quorum

quorum capita secuimus, inventus est, glutinosum fuisse observavimus. *Marc. Donatus histor. mirab. lib. 2. cap. 6.*

OBSERVATIO XXXII.

Apoplexia à pituitosis humoribus spinalis medullæ principium occupantibus.

ATTILIA post obitum, à pituitosis humoribus supra spinalis medullæ principium, ejusque caudices collectis, id subortum ferale symptoma bis docuit. *Rolfinkius Dissertat. Anatom. lib. 1. cap. 13.*

SCHOLIA.

CAr. Piso lib. de colluvie serosa, tres Apoplexiæ species constituens, fortissimę causam statuit mucosum humorem sive solum, sive potius sero immixtum, sed ea proportione ut ille hoc multum superet: Levem à sero solo, sive mucori permixto, sed in pauca admodum quantitate, alias in paralysin non desineret.

OBSERVATIO XXXIII.

§. Apoplexia à pituita crassa & viscida quarti ventriculi foramen obstruente.

CErtum est ac indubitatum, multis experientiis confirmatum, in Apoplexia obstrui ventriculos cerebri, sive in choana; sed potissimum *quarti ventriculi* foramen, quod apophysi scolicoide clauditur, à pituita crassa & viscida ibi hærente, quæ si non discutiatur & removeatur, vacuata per choanam, lethum infert. *Riolanus Encheirid. Anatom. & Patholog. lib. IV. cap. 2.*

SCHOLIA.

QUarti ventriculi foramen] Ventriculum medullæ nobilem vocat Excell. *Thomas Bartholinus*, quem locum generationis & elaborationis animalium spirituum constituit; quod eo loco situs sit, ut undique circa se in omnes nervos spiritum animalem effundere possit, cum cæteri ventriculi excrementorum sint tantum receptacula: Vide *Anatom. Reform. lib. 3. cap. 4.*

OBSERVATIO XXXIV.

§. Apoplexia à crasso & viscido humore ad retiformem contextum invento.

ALterum qui citra causam externam apoplexia extinctus esset, dissecare visum est, in quo *crassus & viscosus humor* ad contextum retiformem inventus est, cerebri ventriculis nec oppletis aut obstructis: Hinc ergo ratiocinatus, consentaneum putavi iis *arteriis vel obstructis vel compressis, apoplexiam gigni.* Quod tum cerebrum nihil spiritus è corde per subjectas arterias recipiat, sitque necesse illius motum sensumque perire: *Quidam* hæc, opinor, animadvertens, *recte dixit* fieri apoplexiam *interceptis viis quæ sunt cerebro cordique communes. Fernelius l. 3. c. 15. de abd. rerum causis.*

SCHOLIA.

CRassus & viscosus humor] A Sero apoplexiam sæpissime induci supra demonstratum: An vero & alii humores qui ad cerebrum & cerebellum deferuntur apoplexiam parere possint? dispiciendum, Quicquid humorum intra medullam dictarum partium effunditur, per arterias illuc transportari ante dictum: Arteriis autem naturaliter nihil nisi sanguis includitur: præter naturam bilis & mucosus quidam humor confunditur, quibus vulgo melancholia additur. In sanguine si refrigescat, juxta Clar. Platerum, non secus ac in lacte, triplex substantia conspicitur, Butyrosa, tenuis, splendide rutilans & superficiem vestiens: Caseosa, crassa & fibrosa, huic subjecta & ima petens; ac Serosa, ambabus circumflua; nunc pallidior nunc flavior, instarque urinæ, lacrymarum & sudoris salsa. Si calescat & moveatur sanguis, nullum in eo partium discrimen observatur, ubique undiquaque similis, ex vena vel arteria aperta effluens, conspicitur: sique ex recenti vulnere prosiliens, dum adhuc fervet, per linteum colatur, omnis minutissima foraminula, nullis, vel certe rarissimis fibrillis in linteo restitantibus, permeat, ut etiam in examine sanguinis leprosorum, qui valde adustus & crassus creditur, iterum observavi: Serosam sanguinis portionem à reliqua massa segregatam, meatus obstruere aliquando posse, hactenus ostendi: reliquæ autem duæ substantiæ, si in halitus subtilissimos vertantur, eosdem meatus ingrediuntur; sed tantùm abest ut damnum inferant, ut potius summopere conducant, spirituum enim animalium materia sunt, & quò puriores & nitidiores, eo etiam præstantiores animales inde resultant: crassiores vero earum partes hos meatus, utpote minutissimos omnemq; visum fugientes, subire nequeunt, unde etiam medullosa substantia marmoreo splendore splendet: Si qua autem p. n. ob vim illatam, nimium dilatatis meatibus irruant, illud quod à

sanguine extravasato, & intra poros aliarum partium effuso fit, accidit nimirum inflammatio gignitur, alius ab apoplexia morbus, aliisque stipatus symptomatibus & forte non tam universalis, omnemque cerebri & cerebelli εὐφορίαν occupans, prout in apoplexia fieri necessum est: Quæ præter naturam sanguini admiscentur, ut aliis partibus quas sanguis alluit, nocent, ita non minus cerebro ac cerebello obesse ac eorum actiones turbare & pessundare valent.

Supra dictum viscida ac mucosa sanguini confusa omnem aditum spirituum vitalium ad interiora medullosæ substantiæ intercipere posse: Per se quidem ac sola, intima, ob meatuum angustiam, penetrare nequeunt, at calefacta cum sanguine, & motu attenuata, seroque diluta, non raru cum illa in profundiora medullæ irrumpunt, ac affectum graviorem atq; curatu difficiliorem reddunt, utpote calori planè immorigera.

Bilis equidem omnino majorem in hepate provocatum esse quàm hactenus credebatur, invento *Glissonii* innotuit; quotquot enim rami venę portę per hepar disperguntur, tot ramusculos ductuum biliferorum sibi accumbentes habent: Si itaque liberior bilis excretio per ductum & poros cholidocos impediatur, regurgitat illa in cavam, sanguini permiscetur, ac sero diluta minutissimos quoque meatus transit, ut Icterus comprobat, in quo urina crocea evadit, sudores non raro flavedinę tingentes lintea emergant, ac albuginea oculorum tunica, alias densissima flavescit: ac proinde nullum dubium interiora cerebri & cerebelli permeare, unde ictericis spontanea lassitudo, capitis dolor & vertigo quandoque obvenit, An verò unquam apoplexiam produxerit? credo id sine exemplo esse: si qua forte eam fecerit, non solam præstitisse arbitror, sed cum sero mixtam, ac propterea fere eadem ejus ratio erit quæ apoplexiæ à sero meatus obstruente est.

A melancholia omnem apoplexiam ortum ducere contendit Cardanus: Fernelius nullam ab ea produci autumat: Verùm cum humorem illum melanch. qui hactenus à liene ex epate, aut venis mesaraicis, per venam splenicam allici, ac ad peculiares nescio quos usus præparari credebatur, non ens censeam, apoplexiam a tali humore prætereo. *Wepferus pag.* 273.

In arteriis obstructis &c.] Supra dictum arteriarum vertebralium & carotidum ramos cerebro & cerebello, tum in basi maximè, tum intra anfractus, minutissimos & penè innumeros surculos impertire, qui se immergunt substantiæ eorum, ut & medullæ oblongatæ, Quæri itaque posset, annon & ipsi subito obstrui possint, atque impedita communicatione spirituum vitalium cerebro ac cerebello, ea proportione quæ ad animalium spirituum generationem ac reparationem necessaria est, annon inquam hanc ob causam etiam apoplexia oboriuta sit? Etsi prima fronte id creditu difficile sit, cùm arteriolarum numerus ingens existat, qui à diversis ramis, diversis in locis suis originem nanciscuntur. Verum considerata sanguinis varia constitutione, ejusque motu æquali sine omni delectu; surculorum exiguitate, cerebri cerebellique nativa indole, vitiisque ipsi tum ab internis tum ab externis causis evenientibus, forte etiam hæreditariis morbis concurrentibus, ac denique multiplicibus in victu erroribus, non adeo impossibile videtur quin surculi omnes simul & semel obstruantur: At iis obstructis necessario apopl. consequetur, cùm cerebrum vel tantillo temporis iis carere nequeat, citra actionum animalium omnium abolitionem. Et quamvis per duram matrem liberius fluat sanguis, aut per majores ramos anfractus intercurrentes, nullum tamen commodum in cerebrum & cerebellum redundabit, cùm sanguis ille ad sinus properet, hinc per jugulares ad cor refluat, medullosa interim substantia spirituum communione quasi orbata existente: Sanguinem enim primum quod attinet, nemo negabit illum pro temperamentorum, ætatis, sexus, victus, regionis, temporis anni varietate varium quoque esse, & non raru V. S. emisso sanguine conspicitur: nam si seorsim asservetur ac frigeat, sæpe tota ejus superficies viscido phlegmate operitur, quod citra digitorum conspurcationem non semel a reliquo sanguine, pelliculæ instar avulsi: si verò aquæ permisceatur, antequam illa tepescat, virgulis immissis idem phlegma, magna quantitate tenaciter adhærere vidi; qualem sanguinem frequenter in ichtyophagis, otiosis, obæsis, ac lautius victitantibus animadverto. Sanguis autem iste pariter per omnes arterias, citra omnem delectum propellitur, neque tenuiora sursum, crassiora deorsum ruunt; nulla namque sanguini intra arterias vel mora vel requies est, ob perpetuum cordis & arteriarum motum, sanguinis particulis semet, ut unda undam trudentibus, non secus ac in aquagiis videtur, aquæ rivulos, qua data porta per appositos canaliculos sibi undiquaque similes erumpere: Si itaque diu & sæpius in die (24. enim horarum spatio aliquoties sanguis circulatur) vasa hæc medullosam substantiam permeantia, talis sanguis, cui viscidæ plurimæ ac lentæ particulæ permixtæ sunt, transeunt, sensim quædam hujusmodi portiunculæ adhærescent, prout canalibus, per quos sæpius thermarum aqua rapidissime fluit, tophi accrescunt. Licet igitur non statim arteriolæ hæ, vel pori per quos spiritus vitales medullosæ substantiæ communicantur, à lentis his humoribus penitus obstruantur, at certe ad oppilationem paulatim disponentur, quæ tandem continget si sanguinis vitium non emendetur, sed diutius perseveret, aut si externa causa accedat quæ sanguinis motum acceleret, ut majori copia irruat, aut ejus motum per vasa hæc remoretur: Atque obstructio eo faciliùs eveniet, quia vasa hæc exilia valde sunt & vix capillos æquantia, unde non pauci doctissimi viri cerebro illa denegare ausi fuerunt: ad quam producendam non parum quoque faciet si hæreditario quasi jure minutiora sint, unde forte quædam Apoplexia hæreditaria est: Obstructionis quoque generationem non minus promovebit ipsa cerebri constitutio, quæ frigida est, nisi perpetuo à sanguine irroretur, & ponderosior, quæ non sufficienter refecta collabetur, ac vasa jam p. n. angustiora amplius coarctabit, atque ad pleniorem obstructionem disponet: Quid causæ externæ ad hunc affectum producendum valent, historiæ docent, quarum incursu subito quidam apoplectici collapsi sunt: Eæ si in corpus viscido sanguine prædirum, qui diu hæc capillamenta arteriarum alluit, incidant, facile obstructionem aliquando producturas admodum verisimile est, idque plurimarum vel plerarumque & in momento quasi: harum enim vis est sanguinem vehementer concitare & fundere, atque ut copiosior ad cerebrum properet efficere, qui ad capillamenta delatus, cùm ob eorum exiguam & parem capacitatem transire nequeat, partim prægressum validius impinget, atque obstructionem pariet, (quæ haud difficulter suborietur, cum pori illi qui in medullarem substantiam ex arteriolis patent, oppido exigui esse debeant, eos enim permeet necessum est subtilissima spirituum animalium materia, quæ ceu fulgur & ocyor aura, quoscunque nervos, ad quodlibet imperium voluntatis pervolare debet) partim subsistet,

unde

unde aliquomodo refrigerabitur, atque certior obstructior obolietur.

Obstructio verò hæc non vna ratione animales actiones prosternit, sed pro ejus conditione nunc plures nunc pauciores, prout scil. paucæ vel multæ arteriolarum perfectius vel imbecillius obstruuntur. Hinc quidam tantum loquela privantur, si in uno latere oppilentur, hemiplegia subsequitur: si utrinque, vera apoplexia exoritur, curatu facilior vel pertinacior, prout imbecillior vel validior illa fuerit. Ipsa curandi ratio frequenter tales apoplexias, maxime illas à quibus ægri plenam valetudinem brevi recuperant, è tali obstructione nasci comprobat; quidam enim sua sponte, citra omnem remediorum usum, ob naturæ robur & obstructionis levitatem: alii cephalicorum usu, non pauci sanguinis effusione sanitati restituuntur. Quæ indicio sunt apoplexias tales, sive imperfectas sive imperfectiores, graviorum certè prænuntias, potius ab arteriolarum (earum maxime quæ in basi oblongatam medullam & rotundiorem subeunt) obstructione proficisci, quàm ab aliis quibusvis proximis causis. Qualiber enim cæterarum apoplexiarum ab aliis causis oriunda, vel plane incurabilis est, vel si medicabilis sit, longius tempus ad curationem postulat, vixque unquam tam diligenter & fide curatur, quin indelebilem labem vel intensu aliquo, vel in motu post se relinquat. Sive enim ab obstructis carotidibus & vertebralibus, sive ab oppilato torculari à corporibus pituitosis, sive à sero intra medullosam substantiam effuso; sive ab eo extra illam in cavo cranii & ventriculorum fluctuante, sive à sanguine extra vasa profuso efficiatur, tum efficaciora remedia postulantur, tum longè diutius medicamentorum usus, dubio cum successu, continuandus erit. *Wepferus pag. 205. & seq.*

Vel compressis] Compressio arteriarum alterum morbi genus est, propter quod sanguinis aditus ad partes prohibetur. An vero in apoplexia generanda sola, citra alterius morbi concursum, locum habitura sit, valde dubito: quocumque enim mentem vertam, vix causam repetio quæ carotides & vertebrales, prope & post ingressum intra cranium, aut earum propagines omnes, vel maximam partem sola, exiguique temporis intervallo, ita comprimere & coarctare possit, ut omnium actionum animalium abolitio consequatur: Suspendium quidem aliquid apoplectici efficit, verùm non solùm carotides comprimendo, atque ingressum sanguinis prohibendo, sed & venarum jugularium coarctatione, refluxum ejus impediendo; unde sanguis intra cerebrum & cerebellum cumulatur, atque propterea Apopl. generabitur eo modo quo Galenus ob φλεγμωδῶν διαθεσι, & Salius de aff. omissis cap. ii. aut Hip. l. c. eam produci putarunt, nisi luxato jugulo etiam vertebrales arteriæ à vertebris premantur. Serum intra cranium, copiosissimum quoque, sive purum putum sit, sive pituita permixtum, vix arterias coarctabit, ut vel solæ hydrocephalorum historiæ docent. Atque in hydrope ascite observatur sanguinem per arterias, medias inter undas fluctuantes, diu sæpe elucétati & liberè fluere. A sanguine extra vasa intra cranium effuso, atque in grumos concreto, licet arteriæ premi possint, non tamen ob compressionem potius quam aliam ob causam apoplexia gignitur. Verum an non aliquando in illis, qui ob luxatas colli vertebras diu paralytici decubuerunt, quibusque ob eandem causam vertebrales arteriæ angustiores redditæ fuerunt, annon in quam carotidum quoque subita compressio supervenire possit, atque ita apoplexia gigni? Etsi hoc certò statuere non audeam, haud tamen adeo à verisimili abest quin aliquando hoc fieri possit: Experimur enim quotidie paristhmia, aliasque glandulas subito intumescere à serosa defluxione, accedente ob dolorem tenuioris sanguinis affluxu, sæpeque ad insignem magnitudinem excrescere. Cùm itaque Paralytici ob exercitii defectum, plurimum seri cumulent intra ventriculos cerebri, illudque sæpe situ acre evadat, si subitò per infundibulum ad glandulam pituitariam ruat, nec omne ad palatum expurgetur, non admodum absurde dicetur glandulam tumidam valde, brevi tempore evasuram, atque ad latera ejus incedentes carotides compressuram, unde cerebro ac cerebello, tam vertebralium quam carotidum vitio, sanguinis influxu privatis, apoplexia suborietur, ac miserrimis hisce paralyticis aliquando subitum ærumnarum finem afferet: quamvis autem aliàs arteriarum intra cranium compressio sola apoplexiam non generet, symbolum tamen suum non rarò ad illius productionem conferet. *Wepferus pag. 220.*

Cerebrum nihil Spiritus à corde, &c.] Omnium clarissimè capite plexi demonstrant quàm cerebrum indigum cordis perpetuâ & non interruptâ ope sit; quamprimùm enim caput cervice recissum est, omnis sensus & motus animalis, etiam in capite perit, cùm tamen si cerebrum sibi sufficeret, nihilque à corde acciperet, ad minimum palpebræ & oculi sentire & se movere deberent, quod nemo animadvertit. Ex quibus patet cerebro continuum sanguinis influxum per arterias, tum ob alia, tum ad actiones animales peragendas, omnino summe necessarium esse, & si forte eo defraudetur, statim ejus actiones omnes peritius cessare. *Idem pag. 195.*

Quidam rectè dixit, &c.] Quæ videtur fuisse sententia Hippocrat. lib. 2. de morbis, qui apoplexiæ essentiam statuit stationem sanguinis διὰ τὴν ἀπόληψιν τῶν φλεβῶν.

Interceptis viis qua sunt cerebro cordique communes] Notandum τὴν ἀπόληψιν τῶν φλεβῶν, interceptionem venarum, de qua Hipp. lib. 2. de morb. eandem esse cum Galeni διαθέσει φλεγμωδῶν cerebri, ut videre est l. de morb. caus. c. 3. & 4. de vict. acut. Certum autem est sanguinis circulatione, arteriarum cerebri distributione, ac sinuum vero usu ignoratis, nunquam illam probarum iri, nec Cl. Nymanni argumenta, quæ contra eam affert lib. de Apopl. cap. 22. superari posse. Verum agnita S. C. notisque sinuum usu, arteriarum ac rivulorum ad sinus progressu, Si unquam Torcular obstructum fuit, vel oppilari potuerit (cujus occlusionem ut probaret dictus Nymmanus dictum tractatum adornavit) haud difficulter intelligetur unde sanguinis tanta copia irruat, quæ vasa & eam repente oppleri possint, ut omnes meatus comprimere valeant, & cur senibus præ athletis & plethoricis obtingat: Si itaque vel torcular, vel laterales sinus, ibi ubi jugularibus venis uniuntur, subito à corporibus pituitosis (qualia æquè in venis ac arteriis reperiuntur) obturentur, quicquid sanguinis per arterias carotides & vertebrales, perpetuo ejus motu affluit, intra dictarum arteriarum propagines, per cerebrum, cerebellum, meningem tenuem & anfractus dispersas, ut & in rivis ab his profectis & ad sinus abeuntibus, stagnabit, brevique summopere replebit ac distendet, unde medullosa substantia undiquaque arctissime comprimetur, omnesque spirituum animalium meatus claudentur, subitòque apoplexia oborietur. Et cum senes ob calidi nativi

ad interitum vergentis debilitatem, crudos humores imprimis cumulent, illi præ athletis tali apoplexiæ obnoxii erant: atque hac ratione explicatam Cl. Nymanni sententiam de torcularis obstructione explicandam arbitror. *Wepferus pag. 301.*

OBSERVATIO XXXV.

§. *Apoplectici Caput, Pectoris regio, stomachus, pulmones, materia pituitosa referta erant.*

Cellarius quidam in collegio Pazzmaniano, assumptis à circulatore floribus Antimonii, incidit in Apoplexiam, qua durante in validissimum ptyalismum incidit, itavt per aures & os spumosi phlegmatis facile mensuras sex exspuerit.

Corpus defuncti apertum fuit, & pulmones, tota Pectoris regio, stomachus capútque materia ejusmodi plena fuere reperta.

SCHOLIA.

Ex hoc colligere licet, quod sicuti Antimonium diaphoreticum optime præparatum est Pulmonum singulare remedium, ita suo nondum sulphure arsenicali & mercurio, calcinationum & dilutionum vi, exutum, summum est venenum. *Paulus de Sorbait in Miscell. curiosis anni 1673. Observ. 270.*

OBSERVATIO XXXVI.

Apoplexia ob cerebrum pituita perfusum, Ejus venarum ab eadem obstructionem, ventriculos sero repletos, & Polypum cordis fibris adnatum.

Momma Baxius, *homo torpidus ac hebes*, occisus repente à morbo attonito, obtulit secanti Chirurgo cerebrum flaccidum, & membranas ipsas tam frequenti pituita perfusas, ut *opus fuerit eam spongia detergere*: Qua eadem pituita replebantur utique & venæ per cerebrum dispersæ, nec minus Sinus falciformis, & quidem utrobique tanta copia ac lentore, ut inde potuerit extrahi instar longioris alicujus fili. Movente hac concretâ pituitâ non levem polypi suspicionem, sed quem id temporis frustra quæsitum ivimus in naribus, illum offendimus deinceps inscii in sinistro cordis ventriculo: Sed redeundum ad pituitosum hoc cerebrum, in cujus ventriculis invenimus, non tantum plurimum aquæ (quod attonitis familiare,) sed spinalem medulam ita humidam, imò udam, ut necesse fuerit exuperantes liquores prius spongiâ absorbere, antequam licuit inquirere in naturam nobilissimæ hujus partis. Constabat autem is Polypus *ex alba ac concreta pituita*, inclusa membraneo involucro, & inhærens suis radicibus carneis Cordis fibris, assurgebat bifido trunco, obturatum non minus arteriam aortam quam venosam: quarum nobilissimarum viarum obstacula impedimento fuere, ne deinceps vel aërem libere attraheret, vel fuligines debite expelleret Cor, nedum exactè se clauderent valvulæ post egressum spiritus vitalis; cui tamen usui illas ibidem loci destinavit sollicita natura, unde factum ut partim ob exclusum aërem, partim vero ob retentas fuligines, & spiritus plus æquo dissipatos, infirmaretur usque eo cordis robur, ut nequierit amplius officium facere, multò minùs spiritus vitales quibuscunque partibus impartiri: quorum calore ac fotu ubi carendum fuit, refrixit inde confestim corpus, emarcuit animus, & torpuit tam vehementer cerebrum, ut tandem perierit à gravissima Apoplexia. *Nic. Tulpius lib. 1. Observ. cap. xxvij.*

SCHOLIA.

Pituita replebantur *& venæ*] An arteriæ carotides & vertebrales obstrui possint, dubitatur, cùm enim sanguis è sinistro cordis ventriculo ad cerebrum ejectatus, nuper admodum per minutissima capillamenta venæ arteriolæ in arteriam venosam transfusus & quasi percolatus fuerit: insuper in sinistrum cordis ventriculum infusus novas vires novúmque calorem acquisierit, nullatenus credibile videtur sanguini permisceri viscidos atque lentos humores, sufficientes futuros ad earum arteriarum cavitatem amplissimam respectu capillamentorum, quæ paulò ante sanguis permeaverat, obturandam, sanguinisque liberum transitum ad cerebrum & cerebellum penitus prohibendum. Vtcumque autem hæc argumenta valida appareant, non tamen omnino impossibilem generationem apopl. ab obstructione earum arteriarum credo: Atque ut hoc credam me persuadent corpora, sive pituitosa, sive fibrosa, quæ sæpius in cadaveribus cachecticorum, diuque & frequenter ex morbis decubuorum inveni. Utplurimum hæc corpora radices agunt in cavernis thalamorum cordis, atque ibidem non raro ad notabilem magnitudinem excrescunt, & ut quidam observarunt, quandoque ovi gallinacei magnitudinem superant; hinc è sinistro ventriculo ramos sursum deorsumque per aortam emittunt, qui pro arteriarum capacitate & numero

mero in plures & minutiores ramusculos pariter dividuntur: adeo ut reperto tali corpore in una arteriarum, non dubitarim simile in alia quavis arteria latitaturum, periculúmque faciendo rem ita se habere sensibus comperii. Si itaque fibrosa hæc corpora, infelicia ægri cordis germina, pariter carotides & vertebrales arterias, non procul ab ingressu intra cranium, aut in ipso ingressus loco occupent, non dubito haud difficulter obstructionem oborituram; & quidem talem quâ ostia harum arteriarum vel penitus occludantur, vel saltem angustiora eatenus reddantur, ut sanguis sufficiente ad cerebri refectionem & spirituum animalium generationem, copia influere nequeat: cum enim non raro sanguis ad vehementiorem motum, & præter solitum concitetur, impetuosius versus cerebrum quoque sunt, unde facile corpora hæc abrumpuntur, maxime si fracida sint, atque pertinacius harum arteriarum ostiis impinguntur, eáque penitus occludunt: Vel si forte tenaciora existant, ut non raro sunt, nihilominus obstructio obvenire poterit, tum à copia irruentis sanguinis, tum à corporibus istis, simul & quasi conjurato ad obstructionem concurrentibus; qualia obstructionum genera ab humorum & sanguinis copia, sibimet mole & redundantia viam præpedientium, passim Medici memorant.

Obturatum non minus arteriam, &c.] Si corpora hæc in corde primas radices agunt, ibi adolescunt, atque hinc æqualiter, pro numero arteriarum disperguntur, non tam apoplexiam quam alios affectus producent, æque hominem è medio tollentes, quales sunt orthopnoea, syncope cardiaca & similes? Fatendum equidem illos in quorum corde & arteriis hujusmodi corpora delitescunt, nunquam integra valedudine frui, sed iis cor palpitare, difficulter respirare, in omnibus actionibus torpidiores esse, faciémque illis & manus fœdo livore conspurcari, imò subitò interfici non oboriente apoplexia verè sic dicta: At nihilominus existimo apoplexiam quandoque lethiferam ab illis effici, quæ syncope nullatenus dicenda, cùm permanentibus actionibus vitalibus omnes animales aboleri ab his corporibus queant: cùm enim dictarum arteriarum conduio prope cerebrum sit ut amplius distendi nequeant, si occupentur penitus, tum ab his corporibus tum aliis humoribus, ad obstructionem patiendam concurrentibus, omnino apopl. continget citra alios mortiferos affectus: reliquæ námque arteriæ & cor ipsum, utcunque hæc corpora contineant, aliquem tamen & ad vitam sufficientem sanguini transitum concedunt, unde abolitis omnibus animalibus, vitales aliquandiu superstites esse possunt: cùm enim cor & arteriæ molles partes sint, & ad distensionem aptæ, si talia corpora in illis hospitent, sanguine vehementiùs moto cedent, amplioréque evadent: Observatum tamen quosdam cum istis corporibus diu satis commodè vixisse, atque pleráque vitæ munia obivisse: & licet per periodos, aut ob causam externam quandoque vehementer cor palpitarit, pulsus inæqualis diu fuerit, sæpeque asthma vehemens afflixerit, non tamen statim occidisse. Vtcunque enim sanguis ad impetum proritatus in cor irruat, atque ipsi suffocationem minetur, quia tamen in motu suo callidum est, imprimis si ad has angustias redigatur, statim exsurgit & quod molestum est excutere annititur: quod haud adeo difficulter præstat dum per patulam & membraneam aortam noxium evomere qualiber systole potest, aorta impulso sanguini non pertinaciter obsistente, sed post tot expulsiones cedente: unde quidem tunc cor à molestia aliquomodo liberatur, graviora passuro cerebro si ab expulso sanguine obstructio gignatur, quamvis negari non possit, si cor languidum sit, nec sanguinem amplius propellere valeat, syncopen potius cardiacam productum iri quam apoplexiam, corde maturè tanto oneri succumbente: Atque ita affecti plerumque vivi videntésque pereunt, mortemque præsentiunt, atque astantibus eam prænuntiant: Si verò primum animales actiones omnes pessumdentur, salvis adhuc vitalibus, non video cur non affectus apoplexia nominandus sit, utcunque syncope, aut citior mors supervenit: Si enim huic affectui apoplexiæ nomen denegandum, nulla lethifera apoplexia erit, cum omnis mortem afferens, mediante syncope, seu omnium vitalium actionum abolitione finiatur.

Homo torpidus ac hebes, &c.] Huic apoplexiæ ii potissimum obnoxii videntur qui perpetuo otio torpent, obæsi, alimenta viscida lenta ingerunt cachectici, quibus facies & manus livent, aut saturate rubescunt: quibus pulsus perpetuò inæqualis est: asthmatici, qui denique sævos quandoque insultus palpitationis cordis experiuntur: Hac specie repente occisus videtur Baxius ille: ubi primum observandum. Si talia corpora in corde & arteriis existant, eadem etiam in venis infallibiliter occurrere: 2. venas & arterias cerebri plerumque pridem non accurate distinctas fuisse. 3. etsi plurima aqua maduerit cerebrum, quinetiam spinalis medulla valde uda ab ipsa reddita fuerit, non tamen primas partes aquæ in efficiendo apoplexiam hanc deferendas esse, cum ejus plurimum intra cranium & ventriculos cerebri sæpe cumuletur citra apoplexiæ productionem: insuper confestim apoplexia hominem sustulit, quod aqua præstare nequit: quamvis non negem occupatis arteriis à pituitosi corporis ramis, aquam abundantiorem ad accelerandam apoplexiam multum contulisse. *Wepferus pag. 200. & seq. Exerc. de apopl.*

Retis mirabilis] Magna contentio est inter Anatomicos de Rete mirabili Galeni: In quadrupedibus existere illud pauci negant: An verò in homine tale reperiatur? ambigitur valde: quidam enim manifeste reperiri affirmant: quidam obscure & tantum ejus quædam lineamenta & rudimenta apparere asserunt, Nonnulli illi Plexum choroideum substituunt. Sunt & qui novum & diverso, ab hoc Galenico, loco situm excogitarunt: Rolfinkius Anatom. Dissert. lib. 6. cap. 40. sensus testimonio Rete hoc in homine confirmari ait 1. Si in suspenso carotidem in collo inflaveris arteriam, id rete cum flatu subsultat; imo etiam si leviter vulneratum fuerit, sanguinem exspuit: 2. Si duram meningem, quæ circumdat sellam, scalpello aperueris, aut ab osse substrato avulseris, à sella usque ad os occipitis innumeras invenies fossulas, innumeris arteriolis refertas, quæ rete hoc exprimunt. Consule Anatomicos de hac controversia & citatum Rolfinkium.

Sed morbus attonitus, &c.] A sanguine extra vasa effuso quomodo apoplexia oboriatur, ostendit *Platerus* Prax. lib. 1. cap. 2. Extra vasa, *ait*, sanguis delatus, si non in cerebri substantiam effusus, inflammationem pariat (tunc enim phrenitis fieret) sed anfractus & ventriculos subito opplendo obstruat, nervorum initium premat, stuporem & apoplexiam causat: Vt frequenter rupta vena accidit, idque nonnisi quam ob plethoram ad vasa, iis præsertim quibus consuetæ hæmorrhagiæ substiterant: Quibus & viventibus adhuc, & post mortem, magnam sanguinis copiam per os, nares, erumpere toties observavi, ut hanc potissimum apoplexiæ causam esse aliquoties mihi persualerim;

suasetim: Idem à causa externa violenta, ut cerebri contusione ex ictu vel casu, potest accidere, etsi cerebri substantia vulnerata minimè sit, ut sanguis quoque cerebri cavitates, ipsiúsque substantiam, iis locis præsertim ubi contusa, est oppleat, sicuti in tantorum securi percussorum cerebro fieri quotidie vident mulieres, quando cerebrum, antequam coquatur, à sanguine grumoso prius repurgant: unde apoplexiam fieri subito necesse est, nisi is per nares, aures, aliàsve partes seu vias vicinas, ut quoque interdum fit, statim erumpat, aut levior fuerit casus, unde levior obstupescentia potius accidit: Licet & sæpe in grumos conversus sanguinis affluxus retentúsque diutius, si putrescat, phrenitidem, convulsiones, quæ ante obitum lethargos & apoplexias sequuntur, aegrúmque jugulant, pariat.

Observatio XXXVII.

In plurimum ab Apoplexia extinctorum cerebri aut cordis vasis, reperta corpora viscida, glutinosa, in Polypi dicta.

§. 1. Quotquot Apoplexia aut catarrho suffocativo mortuos aperui, in omnibus corpora illa callosa, viscida ac glutinosa, aut in corde, aut in cerebro, aut in ambobus aliquando reperi, de quibus scribit Wepferus, &c. *Ioh. Georgius Greisel Miscellan. Curios. anni 1670. Observat. 74.*

§. 2. Vidi & ego, præsentibus viris magni nominis, corpus tale ex corde, & truncis ac ramificationibus, cum arteriæ tum venæ pulmonalis, uti & ex sinu duræ matris longitudinali, in homine quinquaginta annorum, apoplexia demortuo, eductum. *Ioh. Von Flammerdinge, Eques Divi Marci, Medicus Mœno-Francoff. Disput. de Apoplexia, Thesi V.*

Observatio XXXVIII.

In Apoplectici sinistro cordis ventriculo pinguedo reperta.

IN sectione Apoplectici cujusdam nupera, observata fuit in sinistro cordis ventriculo pinguedo in arteriam venosam ascendens, ubi cùm ejus orificium clausisset, in duo cornua dividebatur, ad similitudinem literæ Pythagoreæ: Si, ut volunt, à causa frigida concrescat pinguedo, mirum certè in calidissima regione adeo luxuriare. *Thomas Bartholinus Centur. 1. Epistola 2.*

Observatio XXXIX.

Apoplexia ab humore aquoso per cerebri substantiam diffuso, ventriculos replente, cum sanguine atro & crasso in arteriis temporalibus.

EGo multum magnificæ Dom. Mariæ Justinian. de Arrivabenis Dispensatorem, forti Apoplexia peremptum secare jussi: Totam cerebri substantiam aquoso humore perfusam & oppletam reperimus; quæ etiam & in cerebri ventriculis redundabat: Et (quod mirum sane fuit) dissectis arteriis temporalibus, tanta copia sanguinis atri & crassi effluxit, quamtam vix in toto corpore reperiri credidissem. *Marcellus Donatus Histor. mirabil. lib. 2. cap. 6.*

Scholia.

TAnta copia sanguinis atri, &c.] Meminit *Jul. Alexandrinus* Salubrium lib. 24. c. 2. Attoniti morbi qui interceptis venis arteriisque à multitudine fit, quos usque adeo infarctas obturat, ut expleras ad plenum, quum nec supersit vacuum, nec recipere extrinsecus quod refocillando nativo calori necessarium est, ulterius valeat, sed suffocato repente calore animal illico concedat: Hujus quoque recentiæ fuisse *Rasim* constat, quippe qui venas Guidez, seu Iugulares, in apoplecticis secandas mandat, ut pote quibus oppletis affectio oriatur, inanitis vero solvatur. Quare si corpus sanguine plurimo redundante apoplexia deprehensum, sed non validissima, nobis occurrerit, audacter ad arteriarum temporalium sectionem devenire operæ pretium futurum maxime crediderim &c. *Idem ibidem.*

Cerebri substantiam aquoso humore, &c.] Apoplexiæ causam indicto Dispensatore refert M. Donatus ad oppletionem arteriarum, nec meminit cerebri aquoso humore perfusi & oppleti, & in ventriculis redundantis, cum tamen à sero & humore aquoso apoplexiam induci certissimum sit: Adeo ut à duplici causa originem duxisse hæc videatur, sed revera simplici, Sanguinis enim arterioso copia peccanti, cum liber aditus per arterias in cerebrum non patuerit, in iis crassitiem adeptus est, imò pene coocrevit, serúmque, quo plurimo abundat sanguis arteriosus, ab eo secretum est, quod in cerebri substantiam ejúsque ventriculos exundavit; adeo ut apoplexia hæc ortum ducat, tum à negato influxu spiritus vitalis ad cerebrum, ob dictam arteriarum oppletionem: tum à spiritu animali exitu prohibito, ob serum in cerebro redundans.

Obser.

Observatio XL.

§. *Apoplexia à Sero plurimo in ventriculis cerebri, per substantiam diffuso, & in sacra fistula, Hydatibus in plexu choroideo, &c.*

VRsula Pulen Frisen, habitu corporis Sanguineo phlegmatico prædita; victu gaudebat lautiore, qualem scilicet rustici melioris conditionis hæc loca incolentes nanciscuntur, potissimum fere lacticiniis, quæ illorum deliciæ sunt, fruebatur: Aliquot liberorum mater erat: menstruus fluxus extra graviditatis tempus rite manabat: 1661. circa 37. ætatis annum iterum gravida, diu continuos eósque sævissimos capitis dolores passa est cum vertigine: Quarto mense conceptionis, scil. circa principium Maii, mane è lecto surrexit, humi sedit, ac caput manibus suffulciens, de consueto capitis dolore conquesta est, atque malum quoddam gravissimum sibi imminere prædixit: mox oculi pervertebantur, vomituriebat, maritum & liberos miserabili vultu intuebatur, at ἄφωνος facta amplius alloqui nequibat: protinus instar trunci omni sensu & motu privata concidit, sola respiratione salva manente: In lectum traducta per triduum, eo situ quo locabatur immota jacuit: Juscula & aquas antiapoplecticas, spiritum vini redolentes, absque labore deglutiit: Post diem tertium ad mentem aliquantum redit, compellata annuit, & paulo post artus sinistri lateris denuo movere valuit: Intra mensis spatium nullis aliis medicamentis adjuta, à marito aliisque adstantibus suffulta incedere potuit, ita tamen ut dextrum pedem trahere, & manu dextra ad opus aliquod perficiendum impotens esset; Intellectus semper debilior mansit: Appetitus constitit, mense Octobris 1661. delirio melancholico corripiebatur, circa finem Octobris infantem vivum enixa est: Appetius ad XIV. diem puerperi, integer permansit: hoc die subita debilitate obruta omnem cibum fastidivit, simulque delirium mitius evasit & ipsa quietior aliquandiu fuit: Rediit Delirium cum cephalæa solita, atque ad anni 1662. fœnisecium usque perduravit: In hoc delirio notissimos & omnia tuta timebat, maxime à fragore lignorum minus aridorum in foco crepantium percellebatur: sæpius in sylvas aufugit, ut vix satis custodiri potuerit: ter violentam mortem sibi inferre nitebatur, jamque laqueum collo sibimet adaptavit, totiésque mariti providentia à tanto facinore vindicata fuit: Nullam penitus liberorum curam habebat, nec famelicos vel mica panis refocillasset: nonnisi coacta comedit: Delirium hoc plerumque sub auroram incepit, duravit usque ad vesperam; hinc minus sibimet metuebat, quietior erat nec custodiam sui exegerat: Medicamentorum nescio tamen qualium usus frustraneus fuit: Empirici suasu Vere, Æstate & Autumno singulis mensibus, hyeme vero alternis, large vena secta sanguis emittebatur, unde delirium propulsatum fuit, quin etiam capitis dolor mitigabatur, & vertigo ablata fuit. Ultimo vitæ semestri venæ sectionem omisit: ob nimiam sanguinis profusionem vividus faciei color periit & cachectica evasit, postea iterum concepit fœtúmque vivum peperit, quem ad terminum suum usque fatalem lactavit. Ab illo tempore quo ab Apoplexia prostrata fuit, totum dextrum latus debilius perstitit, adeo ut inter incedendum imbecillitas quædam observaretur, insuper manu dextra corpora crassa & ponderosa facile arripuit firmitérque tenuit, at gracilia & levia apprehendit quidem, verum invitæ & insciæ statim iterum elabebantur: Die 21. Febr. 1664. noctu in lecto horrore concutiebatur, subsequente æstu cum dolore lateris dextri punctorio: Pleuritidem neglexit: vinum bibit, &c. die 26. Febr. mortua est.

Die sequenti cadaver secui: Remota cranii olla, dura meninx tumida & elata erat, ac si flatibus distenderetur, ejusque arteriæ sanguine turgidæ: Sublata dura meninge, tenuis ita omnes anfractus colligavit & æquavit, ut tota cerebri superficies levis & æqualis apparuerit, crassiórque debito fuerit: Ista saucia, ex omnibus anfractibus tam dextri quam sinistri lateris copose serum emanavit: vasa sanguifera tenuis meningis ubique majora & sanguine pleniora videbantur: In utroque ventriculo laterali serum subcruentum abundè stagnavit: Simile quoque serum in occipite circa medullam oblongatam invenimus, quin etiam antrorsum inclinato capite, ex foramine sacro juxta medullam, ad unciam hujus seri effluxit: Utriusq; ventriculi lateralis superficies lutea penitus & quasi rubigine obducta videbatur, obducta enim erat muco croceo, illi simili qui circa aquas ferratas cõspicitur, & lapidũ & terræ superficiem incrustare solet: Eodem quoq; Plexus choroideus infectus erat: pertingebat rubigo ista quoque ad tertium ventriculum, Quartus prorsus mundus erat: In dextro plexu choroideo plures hydatides, quarum quasdam piso majores invenimus: In sinistro itidem plures aderant, quarum una nuce avellana major, angulosa instar humoris

crystallini

cryſtallini perſpicua, ſolidáque à nobis viſa fuit: Cerebellum valde flaccidum erat: medulla ſpinalis multo naturali gracilior nobis apparebat: ſterno remoto, &c. (*qualis Pulmonum fuerit conſtitutio vide l. 2. Tit. de Lateris dolore*) In ventriculis cordis invenimus corpora pituitoſa, quæ ramos in pulmonum vaſa ſpargebant; Ventriculus & inteſtina flatibus admodum diſtenta erant, ut gravidam putarent, hepar pallidum & renes flaccidi erant: Lien naturalis viſus: In utero nihil p.n. apparuit. Mammæ adhuc lacte niveo abundabant. *Wepfer. Diſſert. de Apopl. p. 410.*

SCHOLIA.

S*Æviſſimos Capitis dolores, &c.*] Recurre ad Tit. 1. de cauſis horum dolorum.

Κ'ωφος facta, &c.] Vera Apoplexia correpta fuit menſe Majo 1661. nam humi ſedens, poſt oculorum motum convulſivum, κωφος facta, omnes ſenſus & motum animalem: reſpiratione & deglutitiune exceptis, amiſit, & trunci inſtar in lectum repoſita, immobilis jacuit: Cauſam hujus inſultus non poſſum conſternationem quandam reputare, quamvis ob ſævitiem doloris humi ſedens gravia malum ſibi imminere prædixerit, & miſerando vultu ſuos intuita fuerit, nam apoplectica vere ad diem tertium permanſit, artuum dextri lateris impotentia toto menſe Majo perduravit, & poſtea totu reliquo vitæ tempore, ſe ad quartum annum imbecillitas in inceſſu, atque apprehenſione rerum leviorum & minutiorum obſervata fuir: Sanguinem extravaſatum hanc feciſſe omni probabilitate caret, nam vel centies ipſam enecaſſet: Nec vaſa diſtendendo illam produxit; remiſit enim ante V. S. & poſtea vaſis longo tempore admodum turgidis, & cephalalgiam ſævam cum vertigine parientibus, nullam recidivam experta eſt: Serum in ventriculis & ſub meninge tenui concluſum, poſt obitum repertum, minus erat quam ut cerebrum comprimere valuiſſet, & revera nihil apoplectici attuliſſe ex mortis genere conſtitit, quo cot ob dextri pulmonis inflammationem inſignem, ſpirituum vitalium corruptelam & animalium imminutionem, in motu ſubſtitit & veluti ſuffocata obiit: Veriſimilius eſt ob vehementem capitis dolorem cataclyſmum quendam ſeri in medulloſam cerebri ſubſtantiam irruiſſe, non ſecus ac alias deorium, articulorum aliarumque nervoſarum partium doloribus tumores ſeroſi ſæpe ocyus ſuperveniunt, quem promptius debilitata, ut ex vertigine conſtat, ſenſibus omnibus & motu animali ſopitis, admiſit; nam principium inprimis noctu & in ſomno contigit, unde mane ſurgens calamitatem inſignem, forte ex ſignis quæ affari nequit, prædixit. Serum interiora cerebri ſubiens apoplexiam produxiſſe Iuvantia evincunt, motum enim & ſenſus recuperavit uſu aquæ antiapoplecticæ & parciore cibo, quibus ſerum abſumptum fuit, quod ſoli huic humori proprium eſſe ſæpius non ſine ratione *Carolus Piſo de ſeroſa colluvie* inculcat: quo penitus diſſipato, ſenſus & motus magis magiſque adepta eſt, relicta quadam imbecillitate, cum raro humor ille à peregrina miſtura immunis fit: Doloribus perſeverantibus non redit Apoplexia, quia in dies incrementa ſumente, multum ſeri aliorſum abreptum, in partu cum luchiis portio profuſa, & dum infantem lactavir aliquid etiam ſublatum; denique poſt tot rantáſque venæ ſectiones cephalalgia ſopita, nova ſeri irrumpendi anſa præciſa fuit.

In plexu choroideo plures hydatides] Hydatides inſigniores in plexu Choroideo, nullas turbas excitaſſe teſtantur auxilia, quæ illis permanentibus ſymptomata ſuſtulerunt, niſi quis autumet ignavius aquam à meninge tenui, & è ventriculis ab illis glandulis propter hoc plexus vitium reſorptam fuiſſe. *Id.*

OBSERVATIO XLI.

§. *Apoplexia ab aqua plurima anfractus cerebri alluente, In utroque ventriculo, præſertim dextro; cerebri mollitie & flacciditate; muco in Glandula pituitaria, &c.*

JUvenis quidam annor. circiter 24. ſtaturæ mediocris, macilentus, cute fuſca & ſtrigoſa præditus, quantum ex veſtitus ſemilaceri forma conjicere licuit, miles profugus, ex morbo aliquantulum convaleſcens (nam circa illud tempus plurimi Gallorum in Marchionatu Badenſi inferiore, febre Hungarica, Dyſenteria aliiſque gravibus morbis ægrotabant, in vicino colle extra urbem noſtram propemodum frigore enectus d. 14. Nov. 1673. repertus, moxque in Xenodochium deportatus fuit: Statim accerſitus fuit Exc. D.D.H.Screta: deprehendit ægrum quamvis in hypocauſtum calefactum delatum, & lecto plumeo fotum, toto corpore, non ſolum in capite & artubus, ſed etiam pectore, dorſo & abdomine tactu frigidiſſimum eſſe: Artus rigebant adeo ut nec brachium nec pedes flecti potuerint, brachium tamen ſurſum facile rollebatur: ore hiabat, verum aquarum cordialium ne guttulam quidem deglutiit: pulſum nullum invenire potuit; nulla inclamatione, vellicatione, aut frictione excitari valuit, ut vel minimum alicujus ſenſus ſuperſtitis indicium præberet, oculos ſemper clauſos tenuit; reſpiravit cum ſtertore, In lingua maculæ rubræ videbantur ac ſi illam convulſus momordiſſet: Veſperi circa 4. vivere deſiit.

Die ſequenti cum D.D. Screta cadaver perluſtravi: Foris in pectore latere ſiniſtro duo ulcera rotunda, dimidii Bazii amplitudine aliquouſque ſinuoſa, ultra cutim ſed non ad pleuram penetrantia, pus coctum continentia invenimus: In dextro latere circa coſtam tertiam, cutis palmi latitudine ſugillata erat: omnia ſub cute ad pleuram uſque ſanguine ſuffuſa viſa ſunt

fint, five à percussione five à casu contigerit: Abdomine aperto Omentum pertenue & macilentum occurrit: Ventriculus & intestina, præcipue tenuia, flatibus & fæcibus liquidis subflavis plena erant, iisdem fæcibus quoque colon infarctum erat: Foris, à colo imprimis, papillæ plurimæ, aqua limpida turgidæ pendebant: Hepar fuit rubicundum, Vesica bilaria tumida & quasi inflata, Pancreas album: Lien lividus major debito, nam duos palmos longus, palmo latior, crassitie dimidii palmi erat, aliquótque in locis quasi fissuris præditus, sed non perviis: Renes consistentia & colore naturales, sed omni pinguedine destituti erant: Ubi vasa emulgentia renes subeunt, loco pinguedinis humor aqueus subflavus, in gelatinam concretus sinus impleverat: Vesica distendebatur ab urinæ retentæ copia. In Pectore Pulmones dextro & sinistro lateri per fibras oblongas hinc inde laxe, non toti nec firmiter accreverant: In dextro latere Pulmonis lobus inferior debito rubicundior & paulo durior fuerat, ita tamen ut inflammationem nec magnam nec pridem enatam credere potuerimus: Omnes Pulmonum lobi aëre pleni & turgidi erant: Cordis dexter & sinister ventriculus, venæ item cavæ & arteriæ aortæ rami, superiores & inferiores, sanguinem prorsus fluidum, neutiquam fibrosum continebant & effundebant, adeo ut ne minimus grumulus à nobis inveniretur: Extravasatus in pectoris cavum, diu post effusionem grumescebat, ita tamen ut maxima pars fluida perstiterit. Cranii superiore parte dempta, anterius sub fronte dura mater admodum rugosa apparuit, ac si ibi à flatu vel aqua distenta fuisset: Prope cristam galli, incisa dura matre in sinistro latere, protinus multum aquæ promanavit, quod itidem incisione in dextro latere facta contigit. Dura mater à crista galli utrinque juxta sinum tertium ad sinus laterales incisa, vidimus in sinistro latere sub osse syncipitis versus tempus, duram matrem tenui meningi, fere dimidii dalcri amplitudine præter naturam intermediis fibris validissimis firmiter accretam fuisse; sub pia matre, intra cerebri anfractus, aquæ plurimum undiquaque fluctuabat: Reflexo corpore falciformi, diducto cerebro, vidimus insignem arteriam super corpore calloso incedentem, sanguine vacuam: & quamvis arteriæ & venæ sinum tertium adeuntes sanguine plenæ essent, nihilominus tamen sinus tertius & laterales non usque adeo sanguine implebantur. Cerebro cum cerebello cranio exempto, separata dura meninge circa sellam equinam, ostendi utrinque arteriam carotidem tortuosam esse, prout supra p. 38. depingitur: neutiquam vero ut in brutis in plexum, seu rete mirabile dispesci, quod aliis quoque vicibus feci: nec hactenus aliam arteriæ faciem in his locis inveni: Ausimque dicere talem semper apud homines repertum iri, ut quoque tandem aliquando fatebuntur Retis mirabilis patroni, si modo ipsi quoque rei periculum facient. Inversa cerebri & cerebelli mole, vidimus quoque arteriarum vertebralium & carotidum conjugium, ramósque varios hinc inde per universam machinam dispersas, cujus distributionis historia plenior supra p. 99. extat. In dextro ventriculo multum aquæ limpidæ continebatur, minus in sinistro: multum quoque aquæ ex fistula spinalis medullæ sublato trunco emanavit, In glandula pituitaria, duplo majore solito, sinum inveni plenum muco, qui in gelatinam subflavam pellucidam concreverat: Meningem tenuem citra cerebri lacerationem longe latéque avellere potui, evulsis simul innumeris fibrillis arteriosis substantiæ cerebri immersis, qua sublata in superficie denudari cerebri, rimulæ innumeræ conspectæ fuerunt, è quibus, presso leviculè cerebro, sanguis exsudabat: Id aliis vicibus præstare potui, quoties madidius cerebrum debito fuit, aut si per biduum aut triduum cerebrum frigido & humido aëri exposui. Cerebri pars cineritia flaccidior medullosa, utraque flaccidior debito, quin etiam cerebellum mollius quam in aliis observaveram. Non tamen cerebri substantia tam flaccida erat ut in se conciderit ac subsiderit, aut pultacea evaserit, quamvis undiquaque aquæ immersa fuerit, nam etiam extra calvariam exemptum cum cerebello figuram suam retinuit, etiam sublata tenui meninge in locis plurimis: adeo ut spectatoribus cætera cerebri & cerebelli curiosa demonstrare potuerim: ut taceam inprimis cerebrum intra cranium, corpus falciforme fibrásque & ramulos arteriosos, tum ab ipso tum alibi à dura matre profectos, suspensum tenuisse. Intestinis à sordibus mundatis, in medio Jejuno invenimus tumorem juglande majorem, inter intestini tunicam externam & internam conclusum, proprio folliculo circundatum, continens corpus mire fibris & vasis sanguiferis intertextum. In principio Jejuni reperimus quoque valvulam seu circulum membraneum, coli valvulæ similem, ascensum impedientem. In recto plurimos scrobiculos superficiarios, dimidiati pisi capaces vidimus, ac si non ita pridem dysenteriam passus fuisset, quæ tunc militibus epidemica fuit: Certe diarrhoeæ vestigia clinici in indumentis invenerunt, cujus quoque indices fuerunt fœces intestina replentes: Veficulæ seminales continebant humorem copiosum in

gelatinam concretum: utraque ductu insigni & proprio prædita, qui ambo quoque osculo proprio ad latus monticuli in urethram capaciorem hiabant.

SCHOLIA.

Affectus qui militem istum è medio sustulit, Apoplexia fuit, nam sensibus omnibus & motu, ipsaque deglutiendi facultate abolitis, respiravit adhuc cum stertore, à decima antimeridiana ad quartam vespertinam: Tetanus comes non incommode diceretur, omnibus artulus rigidis existentibus, nisi brachium attolli potuisset atque os hiasset: Convulsivi tamen quidpiam ante apoplecticam invasionem passum fuisse, maculæ in lingua, morsu proculdubio illatæ, probabile faciunt. Syncopen vero neutiquam appellaverim, quamvis totus habitus perfriguerit, nullúsque pulsus indicium tactu inveniri potuerit, respiravit enim cum stertore sex integris horis sc. ad ultimum vitæ momentum usque: Frigus præcipuam hujus Apoplexiæ causam fuisse existimo, nam intensissimum tunc erat, præcipue in colle edito, nivibus obtecto & libere ventis exposito: dum enim ex itinere, licet brevi, & morbis prægressis fessus quieti intempestivæ indulsit, tandem nemine expergefaciente, somno, æterni paratio, obrutus fuit, frigus sanguinem, cerebrū & spiritus animales ita cōgelavit, ut nec spirituum animaliū materia suppeditaretur, nec si forte aliquid sanguinis arteriosi accederet, in cerebro & cerebello percolaretur, nec si spiritus confecti adhuc fuissent, nervi ad loca debita detulissent; Frequenter id viatoribus Alpes Helveticas tempore hyberno transeuntibus, etiam robustissimis & sanissimis evenit, nisi soporem, plurimis per loca nivosa molestissimum, omni nixu excutiant: Ad congelationem, caloris & spirituum extinctionem à frigore facilitandam plurimum fecerunt morbi prægressi. Ad promptiorem congelationem, & spirituum ac calori, extinctionem intra cranium plurimum quoque contulit aqua intra meningas, sub tenui meninge, in ventriculis & fistula sacra redundans, nam quoniam immobilis stagnavit, facilius vim frigoris recepit, ac efficacius sanguinis & spiritibus impressit: Forsan tam copiosa aqua intra cranium collecta fuit, ob febrim continuam & cephalalgiam, quam proculdubio sævam diu sustinuit, ob tenuis meningis concretionem cum dura matre, dimidii daleti amplitudine sub sinistro sincipite. Propter aquæ abundantiam sub tenui meninge detentam, illam haud difficulter longe latéque à cerebro abstrahere potui cum fibrilis arteriosis, remanentibus rimulis, ex quibus presso levicule cerebro sanguinis guttulæ prodibant. Cerebrum flaccidius detracta meninge, non pultis fluidioris instar diffluxit, quamvis forsitan diu irrotatum & veluti inundatum, ab aqua & à frigore quasi congelatum fuerit, figuram enim suam integre servavit: Alias cerebrum per horas aliquot elixum, aliarum glandularum more, firmius & durius evadit: Glandula pituitaria duplo major naturali; in medio sinu prædita, qui muco subflavo, gelatinæ simili plenus erat, ad aquæ cumulationem symbolum contulit, dum nec serum intra cranium stagnans allexit, nec aliorsum excrevit, ob conformationem vitiosam.

Ex morbo convalescens] Affectus graves (qui ad congelationem & caloris ac spirituum extinctionem à frigore facilitandam plurimum fecerunt) non ita pridem Iuvenem hunc perpessum fuisse non obscure patuit: *Febrem* continuam prodiderunt absentibus phthisis signis, habitus valde extenuatus, cutis strigosa, Omentum & renes omni pinguedine privata: Renum sinus, ubi vasa emulgentia interuntur, gelatina loco pinguedinis occupans: Duo sinuosa *ulcera*, ampliora quam post furunculos relinquuntur, quæ non anthracis reliquias dixerim, cum pus laudabile & coctum continuerint, forsan ab inflammatione febris comite vel sequela, hæc supererant. Dubium an *Pleuriticus* fuerit necne? Sugillatio in utroque latere non est signum pleuritidis, cum foris cutis atrorubescens fuerit, quod alias non observatur: potius casus alicujus effectus, quia in valle, per quam huc proficiscebatur, via proclivis ad casum ob gelu copiām, apud juvenem gressu minus firmo utentem: In dextro latere pulmonis lobus inferior rubicundior duriusculus, aliquid inflammatorii passus videtur, nisi interceptæ subito sanguinis circulationi, circa ultimum vitæ anticulum, in pulmonibus hunc ruborem & apparentem inflammationem adscribere velimus. *Dysenteriæ* perpessæ vestigia in intestino recto, erant scrobiculi dimidii pisi capaces, & diarrhœa biliosa superstes.

Cordis ventriculi sanguinem fluidum, &c.] Sanguinem in cordis ventriculis & vasis majoribus fluidum, nec post obitum grumescētem, in cadaveribus febri continua defunctorum aliquoties, & nonnunquam venæ sectione emissum, febre maligna ægrotantibus observavi: an ob febrem continuam talem consistentiam apud Iuvenem hunc adeptus sit; num vero frigus spiritus & calorem extinguens illam effecerit? dubium est: Febri enim continua perseverante, in ter pedes perficere nequivisset, etiam brevius, quin potius antequam Ditionem nostram attigisset periisset in via.

Neutiquam in Rete mirabile dispexi] Retis mirabilis sub dura meninge, juxta latera ephippii, ubi in plerisque quadrupedibus situm est, in Homine hoc Gallo ne minimam umbram inveni: ibidem, loco hujus retis, spectatoribus arteriam anfractuosam, prout supra pag. 38. depingitur, ostendi, eámque solam citra accessionem ullius rami arteriæ vertebralis. Supra duram meningem, in basis cerebri parte posteriore, demonstravi canalem ex arteriis carotidibus & vertebralibus unitis resultantem, de quo supra pag. 111. qui tamen neutiquam Rete mirabile est, quale à Galeno lib. 9. de usu part. c. 4. describitur, de quo supra p. 26. videatur, multóque minus Retis nomen meretur, quam arteriarum ramuli qui intra anfractus cerebri feruntur. Proinde Reti mirabili in homine nullum unquam usum, ceu non Enti tribui: In Quadrupedibus quidem, quoniam prono capite incedunt, putavi sanguinem aliquantum remorari ne impetuose in cerebrum ruat, quod tamen non universale esse Equi monstrant, quos Reti mirabili carere Exc. D. Willis in præclara cerebri Anatome scribit.

In medio Jejuno invenimus Tumorem] Tumor inter duas Iejuni intestini tunicas, nucis juglandis magnitudine, conclusus, proprio folliculo præditus, & continens corpus ex fibris & vasis sanguiferis contextum, non impedivit chyli & fœcum protrusionem, ut ex contentis Ilei & crassorum intestinorum patuit.

Vesica distendebatur ab urina retenta copia] Vesica ob paralysin urinam propellere nequit, nullum enim impedimentum circa ipsius collum reperiebatur, cui urinæ retentio imputari potuerit.

OBSERVATIO XLII.

§. *Apoplexia à feri & pituitæ copia in toto cerebro & ventriculis.*

IN Anatomia Serenissimi Principis Apoplectici I. H. L. cui præfuit D. Bunccius 4. April. 1652. Cerebrum magnum & grande, sero & pituita plusquam refertum repertum est, maxime in ventriculis. *I. D. Horstius Observ. Anat. iij.*

OBSERVATIO XLIII.

§. *Apoplexia ab aqua limpida cerebri plicas implente & totam compagem inundante.*

DOmina Ill. diu affectibus spasmodicis obnoxia, post capitis dolorem & paroxysmum convulsivum in apoplexiam lethalem incidit. Mortuæ vasa meningum & cerebri sanguine plena apparebant: Omnes cerebri cavitates colluvies serosa impleverat. *Vide Tit. de capitis Dolore.*

OBSERVATIO XLIV.

Apoplexia levis à seroso humore in cerebro stagnante.

VIr Ill. Febre tertianaria prehensus: quinto die oblivio, desipientia, aphonia, sensus sepultus, motus abolitus sequuntur. Reperta aqua plurima in toto capite stagnans, &c. *Vide Tit. de Febribus. lib. 4.*

OBSERVATIO XLV.

§. *Apoplexia à feri ingenti copia inter cranium & duram meningem, In falce & illius reduplicatione, omnibusque cranii cavitatibus.*

ANno 1667. Anicii Vallesiorum, in Gallia Narbonensi, Sequutus Prætores Regios capitales, Vocatus fui cum Dom. D. Meyronnetio & Coralle Medicis; Magistris Nicolao, & Vicario, primariis Regis Chirurgis, & Odonnetto, Chirurgorum Decano, adstiturus Matronæ Nobili, Dominæ de Fernois, proxima consanguinitate conjunctæ Generosissimo Vicecomiti à Polignac, urbis Gubernatori, Apoplexia tactæ: Præsidia ex arte à dictis Medicis fuere præscripta & administrata, tam Pharmaceutica quàm Chirurgica, scilicet Venæ sectio utriusque brachii, Cucurbitulæ scarificatæ, Sinapismi, Vesicatoria, Errhina, totius corporis succussationes, cauterium actuale summo capiti, ad normam H. Fabritii ab Aquapendente; quorum remediorum ea fuit efficacia ut intra xv. horarum spatium sensus deperditi fuerint restituti, tam interni quam externi, superstite tamen *Paralysi* brachii sinistri: Elapsis autem 7. diebus de novo ingruit affectus, quem mors statim excepit, nec animadvertentibus qui ægræ assidebant: Tenetæ autem constitutionis fuerat, lubricæ valetudinis, macilenta, fluxum hæmorrhoidalem passa ab anno ætatis XVIII. à quo tempore vixit obnoxia *hemicraniæ*, totam capitis partem anticam & sinistram occupanti, adeo molestæ ut plerumque decumbere cogeretur & ab omni consortio abstinere: fatigabat dolor plerumque semel in hebdomada: usu purgantium pilularum xv. interdum dierum inducias concedebat dolor, quandoque mensis integri: quo remittente copiosas lacrymas fundebat oculus lateris affecti, quod illi certũ erat indicium affectus ad declinationem properantis. Interdum naris è directo multo stillabat sero. Si id accideret per menses integros feriebatur dolor; cujusmodi vacuationem lætissima ferebat. Febris præterea quartana frequenter eam prehendebat, præsertim hyeme. Vultus alias non omnino erat decolor μελανόφθαλμος Naribus ferè siccis sed sputatrix, multásque emittens urinas. Appetitu pollebat vegeto, cibum sat copioso diluens potu, vino scilicet sed temperato: In diæta non delinquebat quanquam saporatis & aromaticis gauderet, ut & fructibus omnigenis; à dulcibus abhorrebat & saccharo conditis, nisi acidiuscula essent: Musica organica illi erat in delitiis, cujus erat peritissima, præsertim citharæ & monochordonis, In actionibus omnibus moderata: Menses illi per sanitatem modice fluebant, qui anno 47. defecerunt: Obiit autem vidua, annos nata LVI.

Rogantibus consanguineis, & Doctoribus Medicis nominatis, Capitis apertio à me instituta fuit, præsentibus Chirurgis, quò, rum recidivæ, tum mortis causa innotesceret, Adstabant Viri Illustres Domini Caralanus à Porta & Pugetius, Regis Consiliarii magnæ Cameræ Parlamenti Tolosani? & alii, Inter duram matrem & cranium, Item in hujus cavitatibus, tam anterioribus quam posterioribus: Tum & in falce ac reduplicatione duræ matris (abscissis prius fibris, quarum interventu suturis adalligatur.) Inventa aquæ flavescentis, medioeriter salitæ, Pinta una, seu libræ medicinales circiter quinque: Actu m22. mensis Januarii anno 1667.

Ex communicatione D. Baylly Chirurgi Genevæ peritiss.

Observatio XLVI.

Apoplexia à Seroso humore cerebri anfractus alluente & ventriculos replente.

Virgo post cephalæam immanem, intra triduum apoplectica interibat: Capite aperto *latex flavus* cerebri anfractus profundiores, ejúsque cavitatem anteriorem, seu ventriculos inundabat. *Th. Willis Anat. cerebri cap. XII.*

Scholia.

Latex flavus] Ab omni humore induci posse Apoplexiam ostendit *Wallesius* comment. in histori am Androthali, 7. *Epidem* cui lingua sicca erat, plerumque admodum amara, aliquando cordis dolore afficiebatur, tandem post decubitum duorum aut trium dierum mortuus est: unde colligit humorem qui occupare cœpit & obstruere cerebrum, biliosum aut atrabilarium fuisse. An bilis apoplexiam parere possit, videbitur infra cephalæa immanis virginem prædictam affligens, cui successit apoplexia, humorem acerrima vi prædi tum supponit.

Observatio XLVII.

Apoplexia à Sero inter utramque meningem; Inter piam ac cerebrum & cerebellum; Madore substantiæ cerebri, Repletione ventriculorum ab eodem sero, & effluxum illius in sacram fistulam, orta.

Iacob Reutinger Viterdinga, ditionis Per-illustris & Generosi D. Baronis Hornsteinii oriundus, quinquaginta circiter annos habens, temperie totius ad calidam & siccam vergens, coloris fusci: habitu corporis utcunq; carnosus erat, capilli nigri & crispi, rari, dimidiumq; caput, juniori adhuc, calvities turpabat: ad iram vehementiorem proclivis. Pauper victum & amictum duris laboribus, præcipuè viticultura acquisivit. Multum ipsi usum cum Baccho fuisse & non rarò sicca labore pectora fervido maduisse mero, Gutta rosacea, quæ faciem fœdabat, fidem fecit. Quibus morbis toto vitæ tempore afflictus fuerit, ut de homine ignoto impossibile, ita hoc loco id referre supervacuum existimo. Quantum mihi constat, ab aliquot mensibus sæva cardialgia excruciabatur, ob quam & mea opera usus est, quæ purgantibus & stomachum roborantibus cessavit, brevi tamen ob pravam victus rationem, fame & pauperie etiam noxia imperante, rediit: hinc ope mea non contentus etiam carnificem consuluit, (nam & hoc genus hominum his in oris medicinam facere consuevit, & nulla non mortalium χαρακτῆρσι sacra hæc invadere audent) & haud obscurè intelligere potui, illum nec à benedictionibus, ut vulgo loquuntur, rectius ab incantamentis, abstinuisse, ad quæ fæx plebis, ceu ad sacram anchoram, non rarò confugere solet, adeo ut nefanda impietas vix satis dissuaderi possit. Aliquot septimanis ante obitum crudelissima cephalalgia totum caput, frontem præcipuè & occiput afflixit, à qua ipsi nec mora nec requies; fastidivit omnia medicamenta: Extrinsecus quædam mulierculárum suasu applicita fuerunt. Præ dolore quandoque amens erat, ut quicquid vel diceret vel faceret non rarò nesciret. Tribus septimanis ante mortem cæcus omninò evasit, nullo vitio extrinsecus in utroq; oculo apparente, vera scil. gutta serena excæcatus. Doloris quidem sævitia in capite aliquantum tunc temporis remisit, at remansit quædam anxietas, ob quam corpus hinc inde jactitabat, nec, procul dubio mente æger, causam hujus volutationis per lectum revelare valuit. Medicamenta plurima adhibita, sed serò, ideoq; sine successu. Quatuordecim diebus ante fatalem diem, lectum permingere cœpit; paucis diebus post hanc calamitatem nova excepit, Paralysis sc. pedis dextri, quam secuta paulo post & sinistri. Quatriduo ante obitũ Apoplexia correptus fuit, jacuit sine omni sensu & motu animali, nulloq; ingenio excitari potuit. Totis his ultimis diebus largiter sudavit: per integrum diem cum

stertore

stertore respiravit. Quamdiu decubuit ἄυπνος erat 11. Febr. & 11. à plenilunio anni 1656. vitam cum morte commutavit. Altero die cranium aperui, saucia dura meninge profluxit serum pallidum spicei coloris, cum impetu quodam, non secus ac mediana vena brachii secta sanguis erumpit, & quidem tanta copia, ut cyathi aliquot unciarum capaces eo impleti potuissent. Hoc serum maxima ex parte colligebatur in spatio, quod inter duram & piam matrem est, quod mihi amplius & capacius esse videbatur quam naturaliter existere solet, sero præ nimia copia duram matrem undiquaque, ubi nullum obstaculum inhibebat, expandente, ac cerebrum cerebellumque deprimente. Quin etiam seri plurimum intra piam matrem ac cerebrum & cerebellum continebatur, unde tota cerebri & cerebelli superficies, tam gyri quam, divulsis gyris, anfractus, ceu gelatinâ quaquavêrsum obsiti videbantur, qua cultello læsâ serum exstillavit sincerum, simile fere illi quod inter duram & piam matrem cumulatum fuit. Imo ipsam substantiam cerebri & cerebelli plurimum seri imbibisse, clarissime cognoscere potui, nam summopere utrumque flaccidum & molle erat, ut instar fere pultis, etiam leviculo attactu dissolverentur, ita tamen, ut non diffueret, prout vetulæ apud Cl. Platerum contigit, cui pultis forma cerebrum emanavit: nam citra attactum, & figuram & terminos antiquos cerebrum & cerebellum, ablata quoque pia matre, aliquo modo servabant. Tota cerebri externa facies pallida, vasaque sanguiduca tantùm non omnia exsanguia erant: ablata portione cerebri, raræ sanguineæ maculæ pullulabant. In omnibus etiam ventriculis serum redundavit; nec tamen nullum vidi orificium, seu canalem è tertio in quartum ventriculum patulum, obturantem; Verum presso cerebello, plurimum seri in tertium ventriculum regurgitavit, Plexus Choroideus totus erat luridus & sanguine fere privatus, quamplurimis nodulis varicosis subduriusculis prædirus. Abscissa medulla oblongata prope orificium magnum, elevatisque cerebro & cerebello, nonnihil declivi posito capite, plurimum seri ex ostio illo prosiliit, ut non dubitarim, rotam quoque fistulam sacram eo repletam fuisse: Adeo ut non vererer, morbum hunc Hydropem cerebri, & ὑδροκεφάλου quandam speciem appellitare. In reliquorum viscerum conditionem lubenter quoque inquisivissem, sed nec prece nec pretio quicquam à defuncti uxore & affinibus impetrare valui, ac potestatem mihi caput aperiundi factam fuisse, pro magno beneficio reputare debui; Ex superstitione enim quadam, plus quam ethnica, plurimi nostratium opinantur cadavera humana injuriâ quadam affici, si studio alios ægros juvandi, secentur, brevi vermium esca alias futura.

SCHOLIA.

SI ullus humorum in corpore nostre poros medullosæ substantiæ, in cerebro & cerebello, subito oppilare poterit, serum id præ reliquis præstabit: Etsi enim peculiarem cum cerebro familiaritatem habere videatur, eò quod tenuioris pituitæ, quæ serum est, metropolis dicatur, atque in embryone cerebrum instar seri fluidum conspiciatur, putetúrq; *Lympha Bartholiniana* ex spiritu animali coagulato generari, quin etiam frequenter, si non perpetuò, intra ventriculos aliqua seri portio reperiatur, quandoque magno impetu in catarrhis excernatur, ac denique nervosis partibus læsis, quasi suppetias laturum affluat, Nihilominus tamen si copia aut loco peccet, nullum emolumentum affert, quin potius ejus sanitatem destruit, atque in actionibus suis perturbat, & non rarò eas penitus abolere valet: Plures autem horum pororum, si non omnes, Serum præ ceteris homoribus obstruere potest, quoniam individuus sanguinis comes est, ac cum eo per universum cerebrum intra capillares arterias fertur, ac tenue est & visciditatis fere expers, ut minime foramina transire ac angustissimis meatibus se insinuare possit, non secus ac aqua spongiarum cavernulas, aut spongiis densiora corpora pervadit. præterea non difficulter à sanguine segregatur, ut non solum urina, lacrymæ ac sudores testantur, sed etiam morbi quidam, ut catarrhi, diarrhoea serosa, arthritis aliique comprobant: videatur de his aureus liber *Car. Pisonis* de Serosa colluvie, ubi constat purum serum subito sæpe à sanguine secretum, multorum malorum causam existere. Serum hoc sive sanguini intra arterias adhuc confusum sit, sive jam extra illas pulsum sit, mobile admodum est, impetuíque pulsoris libenter cedit, ut profunde intra cerebri poros adigi possit. Si itaque serum intra vasa effervescat, ac ab illo segregetur, in cerebelli ac cerebri substantiam quaquaversum extrudi poterit, ubi tum spiritus animales corrumpet, tum vias ac meatus eorum obturabit: & quia arteriolæ omnes eorum particulas subeunt, nulla à seri ebullientis ac tumultuantis irrigatione immunis erit, unde omnes animales quoque actiones, nec sensibus internis exceptis, peribunt: atque hanc ob causam felicius omnium sensuum abolitorum ratio reddi potest, quàm si solum basin coarctatam aut obstructam in apop. dicamus, nec nobis ad liberiorem spirituum motum prohibitum recurrendum erit. Inde quoque manifestum evadit quamobrem, sensibus externis & motu reparatis, sæpe internorum sensuum imbecillitas aliqua remaneat: utcunque enim de seri natura sit facile discuti posse, quia tamen profundis cerebri partibus se quoque immergit, quotium medicamentorum virtus vix penetrare potest, aut quia non raro ipsi aliquid mucosi, ut Cl. Piso monet; miscetur, non exigua ejus portio immota perstabit, & à reliquiis istis facile labes aliqua sensibus aspergetur, quæ ægre emendabitur; Eædem reliquiæ occasionem recidivæ, frequenter apoplecticis quibusdam evenienti, præbebunt: Non autem existimandum est ob capillarium

arteriarum, medullosam substantiam transeuntium, exilitatem, non tantam seri copiam in illam effusum iri, quæ ad tot actiones abolendas sufficeret, perpetuo enim sanguinis motu jugiter novum serum affluit, quod cum sanguini confusum sit, ac ad secretionem promptum & facile, prægressum absque mora sequetur, donec ad quantitatem illam pervenerit, quæ ad effectum hunc producendum requiritur: Non equidem negaverim hunc seri imbrem, aliquando largiorem, quandoque parciorem esse, sæpeque illum plures, non raro etiam pauciores medullosæ substantiæ partes perpluere, unde etiam fortior vel debilior apoplex. enascitur, nonnunquam ob seri ignaviorem & mediocrem irruptionem se tantum vel futuræ vel imminentis indicia ostentant: Consuli Chr. *Beyero* apud D. *Rolfinkium* dissert. 9. l. c. p. 23. brachii sinistri paralysis & loquelæ vitium, capitis gravitas, indormiscenti obrigit, parva procul dubio seri quantitate poros medullosos occupante: Idem pag. 38. ib. bis in nobilibus ægrotis observavit sensus tantum, manente motu, abolitos: Non raro à primo insultu tantùm lateris alterutrius paralysis, cum levi sensuum internorum & loquelæ vitio observatur: Si copia seri irruentis adhuc minor sit, sopores præter naturam producet. Verum enimvero nemo hominum est, cujusque demum temperamenti & ætatis sit, cujus massæ sanguineæ non quoque serum permisceatur, & sæpe satis copiosum, quod toto vitæ cursu frequenter effervescit, ac fermentarum quasi & ebulliens intra vasa non raro à sanguine secessum facit, atque vel manifeste & sensibiliter excernitur; vel in partem aliquam decumbens, illam tumidam reddit & dolore afficit: Rarius autem apoplexiam gignit, imprimis in junioribus ac pueris, quibus apoplexia est corvo rarior albo: igitur haud immerito de hujus affectus à sero generatione tsli dubitabitur: Quoniam autem omnis actio ab agente fit in patiente disposito, forsitan hoc Philosophorum axiomate in auxilium sumpto, dubium hoc expugnari poterit: Etsi enim sæpe in corporibus colluvies humorum redundet, non semper tamen morbos producit: id enim apud quosdam temperamenti robur, ac partium quarundam ea virtus est, ut sæpe validissimas morborum causas eludant: Itaque si serom dicta ratione apoplexiam producturum est, præsupponenda erit prævia cerebri & cerebelli dispositio atque imbecillitas quædam, ob quam serum irruens promptius recipitur, validiusque & efficscius actiones animales omnes prosternit & abolet, quamvis aliquando serum fermentantium vis tanta sit, ut citra talem dispositionem sola id præstare valeat.

Si quid in re obscura definire licet, *Dispositionem* hanc consistere existimo in pororum illorum, qui ex arteriolarum capillamentis in medullosam substantiam hiant, spiritibusque vitalibus transitum largiuntur, nimia laxitate, ob quam non solum spirituosæ sanguinis partes, sed & tenuiores seri portiones transsudare possunt: & in prævis repletione meatuum ac cavernularum per quas spiritus animales moventur, sensim à serosis humiditatibus introducta, propter quam, si seri nimbus ingruat, spiritus animales corrumpuntur, eorumque viæ penitius occluduntur, subsequente actionum illarum, quarum instrumenta sunt, ablatione, non secus ac loca alias irrigua, ab imbre permadescunt: Dispositiones has originem suam ab illis, quæ caput vulgo replere dicuntur, ducere autumo: quorsum etiam faciunt discussionem excrementorum tertiæ concoctionis impedientia, illa profundius impingentia & incrassantia, ut & poros ac meatus coarctantia: His si hæreditario jure, & à vitæ primordiis aliquid accedat, eò citius dispositiones illæ parabuntur: sicut etiam apud illos fieri solet quibus caput natura debilius est, & vel à fragrantiore odoramento læduntur, cerebrumque impleri sentiunt, quod calidum & humidum cerebrum habentibus evenire fertur &c.

His expeditis, haud difficulter intelligetur quamobrem non omnes qui sero abundant, aut quibus admodum intra vasa sanguifera tumultuatur, apoplexia obruantur, sed solum illi in quibus medullosa substantia, vel ob vitæ errores, vel hæreditariam infirmitatem, promptius & largius serum à massa sanguinea, mediante quadam fermentatione segregatum, recipit ac sibi obstructionem inferri non renititur. Serum ergo, rebus sic cum hominis valetudine constitutis, apoplexiam, si redundans in vasis sanguiferis ebulliat & fermentescat, efficiet: celerrime enim cum sanguine universo movetur, & copiose brevi tempore in partem ad receptionem dispositam illabi, omnesque medullosi corporis angulos pervadere potest, ut mirum non sit etiam principes actiones aboleri &c.

Recte vero concludit Car. Piso, præ reliquis humoribus serum hujus apoplexiæ causam existere, Neque enim viscidum, lentum & crassum humorem detergi, excuti & in principium nervorum depelli subito posse, neque humorem talem cavo nervorum, sensum fallenti, celeriter se insinuare, neque in nervos trajectum, penitus unquam resolvi; (quod tamen in hac paralysi factum, non raro dierum, aliquando mensium spatio, observatum fuerit) Cùm enim id caloris beneficio fiat, potius humores glutinosos indurarum, prout in calculorum generatione & crustarum narium productione cernitur, quam dissipatum iri. Non minùs verè asserit certius hanc apoplexiam ab obstructione, quàm ab compressione oriri: nam comprimens causa non ita celeriter simul & semel omnes actiones abolere, nec tam cito materia omnis expelli posset, aut hemiplegiam efficere: quâ enim ratione serum forinsecus cerebro & cerebello incumbens, locum suum deserere, ac rantùm dimidiæ medullæ se insinuare posset? quid serum ad alterutrum latus medullæ adigere, nervisque quibusdam potius quam omnibus impingere valeret?

Non parum autem in eo falli videtur quod putet apoplexiam fieri impletis à sero ventriculis: hemiplegiam verò subsequi ejus decubitum in nervorum principium: vel enim soli hydrocephali illius opinionem falsitatis arguere possent: Præterea non video qua ratione serum è ventriculis in medullam alterutrius lateris, potius quam ad utrusque deponatur, vel enim pondere eo ruit, vel pellitur: quocunque modo id fiat, æquali impetu ad medullæ subjectæ partes feretur, nullaque hemiplegia superveniet: nam humores ventriculis inclusi, sive pellantur, sive insita gravitate moveantur, cum tres anteriores unica cavitas sint, nullum in motu selectum observabunt, sed quo poterunt, abibunt, ab subjectam scil. partem, ubi utriusque medullæ propagines eminent: Taceo serum potius per infundibulum, amplo foramine præditum, elapsurum, quam cæcos ductus medullæ celeriter introiturum: Impossibilitas obstructionis totius medullosi corporis intra cranium, ac morbificæ causæ repentinus decubitus, quæ hoc in loco caussatur, tribuenda sunt ignorantiæ circulationis sanguinis, quam si novisset Vir Sagacissimus, monumenta hæc sua illustriora reddidisset, nec hæc in dubium vocasset:

Notandum porro est, apud Pisonem, hanc apopl. faciliotis vel difficilioris solutionis esse, prout sincerum

rum

rum serum est, vel mucis permixtum: Sed & ad talem apopl. fortiorem vel leviorem, solutu faciliorem vel difficiliorem producendam quoque faciunt, seri major vel minor copia, partium obturatarum multitudo vel raritas; cerebri robur vel imbecillitas, à paroxysmis vel nullis vel crebrioribus jam prægressis inducta: quorsum pertinet dispositio pertinacior, vel ad emendationem pronior &c.

Non pauca autem indicant istum *Rentingerum* sero abundasse, quod sensim intra calvariam collectum fuit, ob vigilas, quas *cardialgia peperit*: augebatur ob ingentem *capitis dolorem*, unde *Gutta serena* oborta est: cumulatum verò amplius, ac per orificium occipitis juxta spinalem medullam defluens, urinæ involuntarium profluvium, hinc pedum paralysin, tandem fortissimam apopl. attulit subito. Et quidem serum, non solum omnes ventriculos cerebri, spatium intra meninges & fistulam spinalem, per quam medulla descendit, adimplendo, sed & cerebrum ac cerebellum comprimendo apoplexiam effecisse, amplius spatium inter utramque meningem, quam naturaliter esse solet, indubie mihi persuasit: Etsi enim raræ guttulæ sanguineæ, ob defectum spirituum vitalium, illam generatam innuere videantur, non tamen huic adscribendam arbitror, cùm non penitus defecerint, nam sanguis & vitalis spiritus per arteriolas pulsu irruunt, ob quem aqua incumbens aliquomodo repellitur, ut aliquis adhuc influxus fieri possit: rariores autem erant, quia per aliquot dierum decursum nihil omnino alimenti assumpserat: Non negarim tamen minutissima capillamenta, superficiem perreptantia, in quibus pulsus elanguescit, à compressione non tura fuisse, quæ fortè etiam raritatis guttularum aliqua causa erat: at harum compressio tanti non est ut universam molem sanguinis influxu privare possit, cùm intra profundiores anfractus majores arteriæ repant, quæ sanguinem ipsi impertire possunt.

Cerebrum cerebellumque deprimente] Non minùs universalis cerebri ac cerebelli *Compressio*, ceu apopl. causa, controversa est, ac fuit obstructio omnium meatuum spiritus animalis: Qui impossibilem judicarunt, excogitarunt cerebri compressionem in basi, quam ad actiones animales abolendas sufficientem putarunt: Verum non satisfecerunt Clar. Nymmanno aliisque, qui prævident nec sensus internos nec externos omnes hac ratione perituros, nec respirationem salvam fore, sed primo vitium passuram, cùm diaphragmatis & pectoris musculi nervos a medulla accipiant, quæ, præ aliquot nervis, cerebro & cerebello in basi compresso, necessario læditur: Itaque si Compressio apoplexiam facitura est, necessum erit ut cerebrum & cerebellum undiquaque premantur, omnes spirituum animalium viæ coarctentur, spiritibusque omnis effluxus præcludatur, cum nervorum radices quaquaversum in utroque diffundantur. Difficile autem erit tale corpus intra cranium reperire, quod cerebrum ac cerebellum eousque comprimere valeat, ut spiritibus animalibus omnis transitus idque brevi tempore denegetur: *Sanguis* equidem, sive arteria sive vena insigniore reserata, tam in habitu corporis quàm in partibus internis, celerrime magnaque copia profunditur: nec ab eo interiora cranii immunia sunt: verùm alia plane ratione apoplexiam talis hæmorrhagia gignit quam premendo, scil. cerebrum & cerebellum, tum spiritibus vitalibus, animalium materia; tum calore, omnium actionum *ὀργάνῳ* privando: & si forte copiosius effusus comprimat, non tamen pressioni in abolendis actionibus animalibus primæ partes tribuendæ sunt, cùm pereant antequam quicquam premendo valeat: non secus ac alibi profusus, & vitales & animales actiones destruit citra ullam compressionem. *Bilem* tanta copia huc affluxisse, ac cerebrum in se coëgisse, sine exemplo est, nec quæ in universo redundat hepate huic compressioni sufficeret: ut taceam bilem sinceram, semper mordacem alios effectus producturam, maximè circa meninges, partes exquisitissimo sensu præditas, collectam, quàm apoplexiam. *Pituita* crassa, viscida, lenta, in & extra ventriculos nunquam tanta copia observata inter cranium fuit, quæ tantam molem comprimere valuisset. *Serum* ingenti copia non solum inter ventriculos, sed & in spatio, quod utramque meningem intercedit, cumulari nemo negabit, nisi in lectione observationum medicarum hospes sit, aut nunquam cadavera secuerit: Negat tamen Nymannus serum magna quantitate in bis locis collectum comprimendo apoplexiam efficere, adducto 1°. argumento Hydrocephali, in primis aute mexempli adducti à Vesalio, vide sup. in quo aqua abundantissimè in meditullio cerebri, & in puella bienni, (in qua ætate cerebrum flaccidius & mollius adhuc, atque baud illubenter incumbentis impulsui cedere ac coarctari potest) congesta fuit, citra ullius actionum animalium læsionem ad mortem usque 2. Serum magna quantitate minime subito & confertim in parte aliqua vel generatur vel colligitur, sed sensim cumulatur, si exitus ipsi per consueta loca denegetur, unde etiam subito & unico quasi momento premendo, omnem cerebri actionem aboleret, hominemque attonitum reddere nequit, sed unam actionem post alteram pessundabit, donec tandem omnes cum vita desinant. Insuper vix credibile est cranii cavitatem, repletis ventriculis & spatio inter meninges, plus seri admissuram, cùm cerebrum & cerebellum multis modis solidiora sint aqua, cujus impulsum potius retundent quam cedent, sero, ceu corpore humido & facile mobili, vel intra vasa restituto, vel potius retrocessuro ac alibi exitum quæsituro: Denique addit illos qui in apopl. defunctis serum copiosum conspexerunt, non meminisse fere semper in ventriculis cerebri aquosam humiditatem reperiri, etiam in iis qui apoplexia nunquam laborarunt: neque animadvertisse crassiores humores alibi existentes, secus ac *Columbus*, qui in gravi apopl. demortuis aquosum humorem purissimum, sed semper glutinosum invenit. Inter ea quæ spirituum animalium vias in cerebro & cerebello comprimunt, refertur decantata Galeni *ἀλέας φλεγματώδης*, quo pertinet *ὑπὸ λήψις ἢ πλήρωσις τῶν φλεβῶν*. Hippocrat. Quid illa sit, explicat P. Salius Diversus c. 2. de aff. partic. illosque erroris arguit qui exposuerunt hanc *ἀλέαν*, vel inflammationem, vel erysipelas, sive meningum, sive cerebri ipsius esse, cum ab ipsis alia symptomata producantur, nec spirituum animalium effluxus prohibeatur: Ipse vero statuit illam consistere in venarum arteriarumque nimia repletione à sanguine, cujus ratione fiat constipatio & constrictio, ut non tantum spirituum transitus impediatur, sed & ipsi strangulentur & suffocentur, unde perfecta succedat apoplexia.

Sunt præterea alia quæ cerebrum ac cerebellum premere possunt, ut tumores frigidi, sensim intra calvariam prognati, calculi in cerebro & circa meninges reperti, globuli plumbei, telorum fragmina &c. Verùm cum hæc non universam molem coarctent, sed portionem saltem ejus aliquam, eamque exiguam, non apoplexiam efficient, sed aliter cerebri actiones lædent: aut si ad hæc apoplexia unquam sequuta sit, alia longe ratione illam proculdubio quàm comprimendo

do produxerunt: neque sola illa effecerunt, sed concurrentibus aliis causis, nempe, vel sanguinis profusione, vel affluxu ejus decenti impedito, vel excrementorum nimia collectione ob alienorum humorum præsentiam, vel læsionem aliquam particulæ internæ: à similibus enim vix fieri potest quin interiora lacerentur.

Atque hæc sunt quæ apud quosdam compressionem cerebri & cerebelli, seu apoplexiæ causam proximam, si non impossibilem, certe difficilem reddiderunt: Et *bilem* quidem quod attinet, ut & *pituitam crassam* viscidamque, qualis quandoque emungitur, ac *Melancholiam*, nunquam illam compressionem fecisse haud invitus largior: quin etiam fateor *Sanguinem* extra vasa copiosius intra cranium effusum, potius cerebrum ac cerebellum necessariis spiritibus vitalibus privando, quam universam molem premendo ac coarctando, hoc malum frequenter afferre, cùm sæpe ad largiores sanguinis in interiora profusiones, apoplexia subsequatur, antequam ea copia ex vasis elabatur quæ ad compressionem sufficiens foret, ut procul dubio haud obscure secunda & tertia historia comprobant.

Seri alia est ratio: observatum enim abundanter admodum illud intra cranium collectum fuisse: ipseque vidi non solum ventriculos, sed & spatium inter utramque meningem eo repletum, ut ex histor. supet. patet, quæ ad confirmationem hujus non parum faciet. Si itaque serum tanta abundantia, tum in ventriculis, tum in spatio inter utramque meningem cumuletur, ut naturalis & congenita horum cavitas illud amplius capere nequeat, quin etiam cum sanguine perpetuus novusque ejus affluxus accedat, nec per solitas vias excernatur, non video quare, utcumque vasta sit cerebri & cerebelli moles, ab illo non undique comprimi possit: quotidie enim experimur serum intra cavitatem aliquam corporis nostri conclusum, auctario novo jugiter accedente, illam magis magisque distendi ac ad stupendam magnitudinem excrescere, & tantùm non præ mole rumpi: Quidni etiam ab incumbente, ac singulis momentis incrementa sumente seri appulsu, cerebrum & cerebellum comprimatur, atque ita coarctetur, ut spiritibus animalibus tandem omnem transitum deneget, cùm cranium densum ac osseum & cedere nescium, nulla vi expandi possit, cerebri vero ac cerebelli consistentia, multis modis musculorum ac membranarum substantia mollior sit, atque haud difficili conatu in se cogi possit?

De *hydrocephalis* argumentum insuperabile non est, internis scil. In his intra ventriculos aquam stabulari, ac potissimum puerili ætate, historiæ docent: cùm autem in teneriore ætate cranii suturæ non tam arctè combinentur (accedente membranea ejus constitutione) haud difficulter intelligetur quare minùs in illa quàm in adultiore aut provecta ætate ac senibus comprimatur cerebrum ab aqua: in hac enim suturæ non tantùm arctissimè junguntur, verùm etiam non raro cranium planè coalescit, unde pueris aqua, priusquam cerebrum premat, ventriculos distendit, crescente illo, etiam suturas non ægre cedentes divellit, tandem etiam membranas expandit, ut caput ad hanc molem excrescere possit: hinc aqua capacius spatium habens, nec amplius angustis cranii cancellis coërcita, minùs comprimendo valet: quorum cùm neutrum senibus contingere possibile sit, ob cranii duritiem ac unitatem, aqua quotidie intra cranium incrementa sumens, sibi spatium parat, ac obvia, qualia sunt cerebrum & cerebellum, premit, atque eousq; premendo pergit, donec coarctatis omnibus spirituum animalium viis, apoplexia sequatur. De puella Augustana hydroc. vide tit. de Hydroc.

Seri autem notabilem copiam semper in cavitate aliqua corporis nostri sensim colligi falsum est: Sæpè enim, brevi etiam temporis spatio, magnam ejus quantitatem cumulari, vel soli hydropes subitanei abunde docent: nam sive ab eroso rene, aut rupto uretere, aut majore vase lymphatico, sive ab ingurgitata avidius aqua, calefactis nimium visceribus, fiant, brevi abdomen ad insignem magnitudinem attollitur: quæ etiam sanior ratio probat, cùm enim serum facile à sanguine segregetur, promptè secretum per patentia loca ex vasis excernatur, ac ob perpetuum sanguinis motum, indesinenter novum ad excretionem similem affluat, non longo tempore magna ejus copia in cavitate aliqua cumulari poterit, maxime si in massa sanguinea redundet, nec exitus pateat in cavitate illa in quam affusionis primurdia fiebant. Et posito serum intra cranium sensim cumulari, non tamen sequitur illud nunquam universam molem, exiguo temporis intervallo, comprimere ac apoplexiam inducere posse: plurimæ enim morborum causæ plerumque sensim concervantur, sæpe diu in corpore delitescunt, nullasque molestias exhibent, & non raro pauca sui indicia præbent, antequam in actum deducantur, quod sæpe fit subito, quod Vesalii hydrocephalus ostendit: Si vero adhuc copiosius in prædictis locis serum colligatur, nec ullibi ipsi exitus, nisi forte per ostium illud magnum in occipite, pateat; magis magisque accumulabitur, atque actionem unam post alteram prosternet, nervis illis primum læsis, quos serum debiliores & ad patiendum præ cæteris adaptatos invenerit: Et postquam ea seri copia redundaverit quam dicta spatia capere nequiverint, cerebrum ac cerebellum, longa irrigatione infirmiora ac flaccidiora reddita, aliquando subito comprimentur: unde spiritibus animalibus omni via ad exitum præclusa, restitantibus in medulla suffocatis, & forte vitalibus aditu negato, ob capillatium arteriarum superficiem perreptantium coarctationem, confestim omnes actiones animales abolebuntur, quod eo facilius fit, quia pleræque actiones jam sublatæ sunt.

Inane autem commentum est cranii cavitatem interiorem non plus seri admissuram, quam ventriculi & spatium intra meninges capiunt: Etsi enim cerebrum & cerebellum aqua solidiora sint, quia tamen impetu & pulsu affertur, cedere coguntur, non secus ac in macrocosmo torrentem nulla obstacula remorantur: Et quantus seri irruentis impetus sit, vel soli hydropici docent, in quibus nihil aquæ invium est, & nihil non perrumpit, ceduntque hepar, ventriculus &c.

Quæ ultimo loco Cl. Nymannus attulit, ipsi suo modo largiri possunt, ac fatendum est sæpe multum seri, in & extra cerebri ventriculos repertum fuisse citra apopl. At tantam copiam, qualem Cl. Platerus invenit. & ego in *Reutingero* observavi, absque productione Apopl. unquam intra cranium, consolidatis aut firmiter combinatis ejus suturis, visum fuisse ambigo: Quæ de crassis alibi inquirendis humoribus monet, suam ... de Torcularis obstructione sapiunt, cui Columbi authoritas non patrocinatur, ut enim ille ventriculorum obstructionem factam tectam conservaret, humorem aquosum purissimum, simul glutinosum memoravit. Atque ita ex hia apparet Serum copiosissime intra cranium, in ventriculis & spatio inter meninges collectum veram apoplexiam

Com-

Comprimendo producere posse: quam sententiam amplecti quoque videtur Clar. *Platerus* Tract. 1. l. 1. c. 2.

Ablata portione cerebri rara sanguinea macula] Aristoteles lib. 1. hist. Anim. in omnibus cerebrum exangue ait esse; & neque parvum neque magnum vas ait desinere in ipsum? Sequitur Vesalius Fabr. corpor. humani lib. 3. c. 14 adstipulaturque Riolanus: Revera magna vasa, qualia hepar, lienem, renes &c, subeunt, per cerebri substantiam non decurrunt, at parva traduci veterum & recentium authoritate demonstrari potest: Hipp. lib. 2. de morbis sæpe eorum mentionem facit, Galen. 2. de admin. anatom. l. 9. c. 2 per cerebrum & cerebellum venas disseminari scribit: Fallopius in Observ. Anatom. venulas & arterias capillares plurimas, per candidissimam cerebri substantiam auditoribus se ostendisse ait: Idem affirmant Bauhinus, Spigelius & alii, insuper puncta rubra apparentia argumento sunt sanguinem in substantiam cerebri effusum vasis coërceri: abscissa enim cerebri portione, sanguis se expandit, punctumque, quod primo exiguum erat, diffunditur atque amplius redditur. De vasorum autem distributione per cerebrum, ex qua de circulatione sanguinis per illud, constat, vide Clar. *Wepferum* l. c. p. 99.

Summopere utrumque flaccidum & molle erat] Dubium an Serum extrinsecus cerebro ac cerebello incumbens, humectando Apopl. gignere valeat? Id pridem persuasus penitus eram, cum enim paralysin particularem, ab humore nervos alluente & admodum madefaciente oriri crederem, facile existimavi, idem omnium nervorum principium, & quidem facilius, quia nervis mollius, perpessurum: Verùm aliud me docuerunt, non solùm hydrocephali *Vesalii*, sed & anatome viri 70. annorum, qui phthisi obiit: hic fere ad ultimum usque halitum loqui potuit, ac ingentem dolorem in utraque femoris parte interna pertulit, quin etiam assidue caput doluit &c. Vide historiam de capit. dolore. Si itaque quicquam serum extrinsecus humectando valuisset, unam saltem vel alteram actionem hic abolevisset, & loquelam præ multis, cùm undique serum diffusum extitisset, ac superficiei cerebri se insinuare cœpisset: *Idem ibidem pag. 199.*

Cum stertore respiravit] Quod fortis ac vehementis apoplexiæ indicium est: Superstitis autem in apopl. respirationis, cùm motus cæterarum partium aboleatur, rationem hanc reddit *Regius* Med. 4. p. 302. Quia spiritus animales, qui supersunt, viam per nervos, respirationis instrumentis dicatos, ad influendum inveniunt: hi enim nervi ob motum respirationis (qui jam inde à prima nativitate, & dormienti & vigilanti, sine ulla intermissione continuatur) magis quam reliqui omnes totius corporis reliqui nervi & musculi (quippe qui per vices diutius sæpe quiescunt) ad spiritus vicissim recipiendos sunt adaptati: Et cùm hæc manifesta & sufficiens causa sit, nequaquam ad miram & occultam naturæ providentiam, ac summam respirationis necessitatem confugiendum arbitratur. *Idem.*

Ad iram proclivis] Iracundi duplices sunt, aut ob abundantiam caloris in corde, aut ob excessum caloris acris in ventre, qui os ventriculi contristat & proinde animam; quæ duplex causa in *Reutero* contingebat, cujus temperies ad calidam siccam vergebat &c. Præterea sæpe cardialgia torquebatur, quæ bilis dominatum in ventre arguebat.

Multum ipsi usum cum Baccho &c.] Etsi ad apoplexiæ generationem immodicus vini usus conferat, A vino tamen inducta non est, nam quæ ex vino fit, quantumvis fortis, crebro solvitur cum ipsa crapula: tametsi hæc non raro interimat, præcipue senes, & eos qui diutina ebrietate cerebrum excrementis impleverе. Quomodo ad Apoplexiam generandam conferat vinum Vide Not. ad Observ. 20.

Observatio XLVIII.

Apoplexia à plurima aqua cerebrum diluente.

APoplecticus concidit Sereniss. & Celsiss. Princeps Wilhelmus Lantgravius Hassiæ, ex acidulis redux: aperta calvaria, aqua plurima diluebat cerebrum. *Casp. Rolfinkius Meth. special. p. 144.*

SCHOLIA.

EX *acidulis redux*] Henr. ab *Heer* refert virum sexaginta annos natum, ex potu aquæ spadanæ in Apoplexiam incidisse, cui paralysis fuit succedanea, & qua defunctus, cum acidulas resorpsisset, novo apopl. insultu fatis concessit: Plures alios senes intempestive illis aquis utentes consimili morbo sublatos vidit.

Observatio XLIX.

Apoplexia ab abscessu seroso in cerebro.

MAria N. post contusionem sincipitis vertigine afflicta fuit, tandem Apoplexia fortissima subito obiit. Inspecto cerebro, in sinistro latere tumorem, ovi magnitudine, cerebri tertium ventriculum comprimentem, aqua limpida repletum reperi. *Vide tit. de Vertig.*

Observatio L.

§. *Apoplexia epilepsiam sequuta, à sero acri in cerebro, inter meninges & in ventriculis stagnante.*

VIr annorum 30. (Tit. de Epilepsia) occubuit Epilepsia terminata in apoplexiam: Inter piam & duram matrem, ubique, uti & in ventriculis, magna seri copia stagnavit &c.

Observatio LI.

Apoplexia à vesicis rotundis aquosis corpori calloso incumbentibus.

SAcerdos quidam in fine consecrationis stolidus cum magna admiratione factus, & paulo post tempus apoplecticus brevi mortuus est: Secto cadaveris capite, *vesica aliquot rotundæ* albidæ, humore pituiroso repletæ, supra corpus callosum invenræ fuerunt, quas hujus lethalis morbi immediatam causam fuisse existimatum fuit. *Dom. Panarolus, Pentecoste* 1. *Observat.* 17.

SCHOLIA.

VEsicæ aliquot rotundæ] ΥΔΑΤΙΔΕΣ vocatæ, de quibus supra. Si humor lymphaticus per vasa propria libere non excurrat, inde fit ut pars illius in transitu hærens, exudet in cavitatem ab initio perexiguam, efformatam in membranosa partis substantia: eademque ex novo materiæ affluxu paulatim aucta, cellula quædam in tunica oboriatur: Humor autem eo confluxus, initio tenuis, postea crassescit, & pituitæ formam induit. *Vide Barbette Pract. lib.* 4. *cap.* 4. §. 9.

Observatio LII.

Apoplexia ab abscessu in dura matre disrupto, cum corrosione tenuis & corticis cerebri, à pure inde manante.

NOvi abscessu in dura matre excitato, & postea disrupto, cùm à pure fœtidissimo meninx tenuis, os & *cerebri cortex exederentur*, ægrotum primo in stuporem, & demum in Apoplexiam lethalem incidisse, qui tamen in toto morbi decursu symptomate quovis Epileptico immunis degebat. *Thomas Willis Pathol. cerebri cap.* 2.

SCHOLIA.

INde infert Excell. Vir meningas in Epilepsia primario non affici: Idem autem pus, à quo meninx & cerebri cortex exesa, ad originem nervorum decumbens apoplexiam induxit, compressione aut obstructione facta; immediate aut mediante cujuspiam vasis erosione, unde sanguinis effluxus: Sic variolis apopl. in puella supervenisse narrat Excell. *Wepferus* Exerc. de Apopl. p. 239. vase aliquo ab interna variola eroso; Eas quippe interiorum partium, non secus ac exteriorum obsidere membranas compertum est.

Observatio LIII.

§. *Apoplexia à Tumore steatomatico constituto inter cerebrum & cerebellum.*

VIdit Clarifs Dom. *Drelincurtius* Tumorem steatomatis consistentia, pugnique magnitudine, cerebrum & cerebellum inter, eo præcise loci ubi conarium utrique substernitur choroidis plexus alæ, spatio semestri à sensibili læsione, cæcitatem primo, surditatem subinde, omnium denique sensuum & functionum animalium abolitionem, & necem ipsam intulisse. *Ioh. von Flammerdinge Disputatione de Apoplexia*, *Thesi* 12.

Observatio LIV.

§. *Apoplexia à cerebri subsidentia, dissolutione & fluiditate, ob pituitam ejus molem irrigantem.*

SI pituita cerebri substantiam longo impulsu adeo irriget, ut magna illa *cerebri moles mollior* laxiorque facta subito diffluat & subsidat, nervorumque principium in basi calvariæ à cerebro prodientis premat, & *spiritum animalium transitum præcludat*, Apoplexiam gravem parit: uti quando ventriculos seu cavitates cerebri pituita subito adimplet, *non obstruendo*, cum spiritus animalis non in ipsis, sed in cerebri substantia undique & nervis sedem suam habeat, nec per ventriculos transeat, sed eodem modo cerebri basin gravando, apoplexiam quoque inducere potest: Quæ tamen, *si humor ex illis descendens nervorum ductum sequatur*, *in paralysin potest desinere*: Hæc omnia sic se habere in *Caro* & apoplexia mortuis, ex eo quod copiosus *hic humor per os* tunc illis *effluxerit* aliquando deprehendimus, & sectione quoque diligenti aperta crassa cerebri membrana, in quibusdam copiosum humorem mox prosilientem per capitis regionem ad thoracem usque descendisse, ipsam

adeò cerebri substantiam in Anu quadam defluxisse observavimus Monspessuli, quæ subito apoplexia tacta expiravit: hujus calvariam cum aperiremus, cerebrum illius in meninge crassa hinc inde fluctuare deprehendimus: Quod & dissecta apertaque dura dicta matre, liquoris alicujus spissioris & albi pultem referentis per faciem universam defluebat, & hinc inde in pannos dispergebatur. *Platerus Pract. lib. 1. c. 2. & Observat. lib. 1. p. m. 16.*

SCHOLIA.

U*T magna illa cerebri moles mollior &c.*] Quæ sit causa radicalis hujus universalis resolutionis, magna est apud Viros doctos disceptatio: Credo ego substantiam, seu corpus totius cerebri perpetuo motu, systole & diastole, naturaliter agitari, sive ille motus cerebro competat ex natura sui pareochymatis, seu communicetur per pulsum arteriarum, membranas cerebri ipsiusque substantiam perreptantium: Motus iste necessarius esse videtur ad circulationem sanguinis, ad spirituum animalium elaborationem, & denique ad illorum per nervosum genus in totum corpus propulsionem, aut, (si cui ita loqui lubet) irradiationem: Istum inquam cerebri motum, si impediatur & subsistat, ipsumque cerebrum quasi subsideat, dico causam esse principalem radicalem Apoplexiæ, seu Impotentiam hanc motus cerebri esse ipsum formale & Essentiam hujus morbi: omnes etenim effectus, omnia symptomata in apoplecticis occurrentia, surculi sunt istius pessimæ radicis, ita quidem ut etiam omnes & singulæ concausæ ad Apoplexiam efficiendam natæ, illam ipsam radicem respiciant, foveant, augeantque: Quod si dicas pro radice hujus mali, assignandum esse potius motum impeditum, unde spirituum motus & actio omnis tollitur, prout ex *Hippocrate* monuisse videtur *Pr. Martianus lib. 2. de Morbis versu* 67. Respondeo, quodoquidem cerebrum mentis principale est organum, spirituum animalium officina, nervorum demum prima radix, à quibus motus & externi sensus omnes dependent, equidem non video, cur non rectius in cerebro quam usquam alibi Apoplexiæ essentiam repotuero, præcipue cum omnis morbosa agendi impotentia, non in humoribus, qui vita videntur carere, sed in partibus viventibus, (quale cerebrum) necessario consistat. *F. Ignatius Thiermairus. consil. med. lib. 2. cap. 2.*

Spirituum animalium transitum præcludat] Primus quod sciam inter recentiores G. *Nymannus* ausus est negare ullam veram Apopl. generari à spirituum animalium effluxu omnimodè intercepto: Nostra autem sententia id fiet ob principii omnium nervorum, vel Compressionem subito factam (ut in allato exemplo) unde denegatis spiritibus, quantumvis abundent vitales, apoplexia sequitur, vel ejusdem obstructionem: De Compressione vide Notas ad c. *Wepferus p.* 243.

Non obstruendo ventriculos &c.] Si non ventriculos saltem substantiam cerebri & cerebelli: Utrumque enim porosum esse, non solùm arteriolarum (quarum plurimas recipit) ratione, cujusmodi poros non paucos oculis usurpare licet, sed & propter spiritus animales, qui ex substantia utriusque in nervos propellendi sunt, supponendum est: Hos enim spiritus corpus quoddam esse, quælibet fere particulares partium paralyses, & nervorum ligaturæ docent. Si namq; spiritus isti in numerum qualitatum spiritualium referendi essent, hos obices facile possent superare (non secus ac lumen densissima vitra transit, atque odores escatum à piscibus profundissimis alveis immersis percipiuntur) nunquamque ulla vel ab humore vel vinculo paralysis generaretur, sed omnis nonnisi discisso nervo fieret. Deinde necessum & ut pori medullosæ substantiæ patescant arteriolis per eam dispersis, nisi enim aperti sint, citissime deficiunt animales spiritus, cum summopere indigeant perpetua spirituum vitalium refocillatione, qua deonegata brevi actiones animales peritent: Quibus positis, haud difficulter intelligetur medullosam substantiam cerebri obstrui posse: atque hinc quoque manifestum evadit unde humor obstruens affluat, quia enim duo tantum vasorum genera substantiam hanc subintrant, venæ scil. & arteriæ, his potius hæc provincia deferenda erit quam illis, cùm per arterias in omnes partes influant, per venas ad cor refluant: Lymphatica vero vasa hæc loca irrigare nondum notum est. *Wepferus pag.* 245. *&c.*

Si humor ex illis descendens nervorum ductum sequatur &c.] Carol. Piso de morbis à sero sect. 2. p. 2. cap. 5. Apoplexiæ tres species statuit, Fortissimam, quæ spiritum statim adimit, interimitque: Fortem, quæ violentum intentumque & sublimem spiritum reddit; Levem, quæ difficilem adhuc & explicatum ante spiritum trahit: Primam à mucoso humore fieri statuit, sive solo, sive potius sero immixto, sed ea proportione ut ille hoc multum superet: Levem contra à sero sive solo, sive mucori permixto, sed in pauca admodum quantitate, ut serum longe muco prædominetur: Fortem denique à miscella utriusque noo valdi dispari mensura coalescentis: Recteque inferrad productionem levis apoplexiæ, & ejus quæ vel medicamentorum usu, vel citra hunc, paulò post a paralysi utriusvis lateris excipitur, parum læsis sensibus internis, serum præcipuam causam existere: quod crassus, viscidus & lentus humor vix possit in principium nervorum excuti subito; aut cavum nervorum, sensibus impervium, subintrare, aut in eos deductus, omnino resolvi & dissipari, cum enim id à calore sperandum sit, potius is humores glutinosos, in halitum dissolvet.

In Paralysin potest desinere] Quod facta obstructione potius quam per compressionem continget: comprimens enim causa vix poterit simul & semel omnes actiones abolere: nec adeo subito omnis materia expelli, aut hemiplegiam inducere: Quo pacto enim serum, cerebrum & cerebellum ambiens, huic potius quàm illi medullæ parti se insinuabit? Quid ad alterutram, aut quosdam nervos, aliis intactis impellere valebit?

Hic humor per os effluxerit] Affine est exemplum quod adducit Car. Piso l. c. de puero 12. annorum, qui circa solstitium hybernum, sine sensu ac motu derepente concidit, ac 12. morbi hora suffocatus est: hunc ait merum mucum, sed spumosum, cum anima per nares reddidisse, confertim non stillatim, quomodo affectis pulmonibus aliquando excernitur, ut absit omnis suspicio è thorace manasse.

APPEN-

APPENDIX.

§. *Historia Apoplexiæ à cerebri subsidentia contingentis, ob tumorem cranii resectum.*

Mulier Leidensis tumorem in dextra sincipitis parte gestavit externum : ablatus ille fuit Chirurgi periti celeri manu ; & sine ullo gravioris mali metu tres dies effluxerunt : Sed quarto die, subito invadente apoplexia, moriebatur, ut prædixerat aliis motus simillibusque exemplis Clar. Walæus : Quia in hujusmodi capitis tumoribus læditur pericranium : quumque hærentes matres internæ dilatantur, concidit cerebrum comprimitque ventriculos. *Thomas Bartholinus cent. 4. histor.* 86.

SCHOLIA.

Concidit cerebrum comprimitque ventriculos] Hofmannus subsidentiam totius molis cerebri ceu absurdam irridet, At si illi accedat causa comprimens, non omnino impossibilis censenda est ; Universum enim medullosum corpus spiritibus tam vitalibus quàm animalibus refertum elevari, & tantùm non omne cranii spatium implere, iis vero orbum subsidere vel infantes moribundi probant, dum in illis, non solum circa suturam lambdoideam & sagittalem, manifesti & profundi sulci conspiciuntur, sed & membranea cranii dispositio, prope conjunctionem sagittalis & coronalis suturæ, foveolam nancisci deprehenditur : non aliam ob causam proculdubio, quàm qui cerebri universa moles, ob instantem mortem frigidior & gravior facta, subsidet, secumque falciforme corpus & laterales sinus annexos detrahit : Si ergo subsidentia compressioni ab incumbente corpore accedat, coarctatis in universo cerebro meatibus, & impedito spirituum effluxu, utique apoplexia generabitur. *Wepferus pag.* 298.

OBSERVATIO LV.

§. *A sanguine circa basin cerebri & rete mirabile effuso, cum cerebelli syderatione.*

Quidam ictus à sclopero concidit protinus in terram &c. Videre fuit prope plagæ locum, extimam cerebri membranam tum lividam, tum flaccidam, & non uno loco cruore arro obductam : cerebellum vero plane syderatum &c. *Vide lib. 6. de Vulneribus.*

OBSERVATIO LVI.

§. *Ab hydatibus circa temporales arterias, cerebri flacciditate. &c.*

Puer præceps in caput ceciderat &c. ac postremo apoplexia enecatus : Detracta defuncti cute ex capite plurima effluxit aqua : circa temporales arterias hydatides repertæ plurimæ &c. Aquæ tantillum in cerebro substantia plane flaccido &c. *Vide lib. 6. de Vulneribus.*

OBSERVATIO LVII.

§. *Apoplexia cito interimens, cerebro omnino salvo & incolumi, Solo vitio in Pulmonibus apparente.*

Senex Theologus, vir probus & pius, corpore obeso, nec non collo breviore & toroso præditus, diu invaletudinarius & vitam sedentariam agens, cacochymiam valde scorbuticam contraxerat : respiratione difficili & anhelosa & capitis gravitate & torpore insolito affectus, vix quicquam præterea laboris aut exercitii præstare poterat quam quod quotidie è cubiculo ad sacellum iret & rediret : Quodam mane capellam paulo ante preces ingressus, dum genibus provolvitur, derepente perculsus & mox ἄφωνος & insensilis factus in humum concidit ; Illicò vero sublatus & vestibus exutus, lecto concalfacto imponitur : Ipse aliique Medici mox accersiti reperimus eum, non modo absque sensu, pulsu & respiratione, sed toto corpore frigentem & plane rigidum : nec ullis remediis, aliquandiu licet diligentissime adhibitis, ad vitam aut incalescentiam revocari potuit, unde suspicati sumus à primo ictu cordis pulsum penitus inhibitum fuisse, flammaque ejus extincta sanguinis statim omnem motum suppressum fuisse.

Postridie cadaver exanime satis & obriguisse visum, aperuimus, nihil dubitantes quin affectus ita subito lethalis vestigia satis clara, intra ἐγκέφαλον relicta, in conspectum prodirent : Verum illic, aut in alia quavis parte, morbi, licet atrocissimi, ne vel umbra quædam

super

superererat vasa meningas irrigantia sanguine mediocriter repleta fuerunt, absque ulla tamen phlogosi aut extravasatione: Cerebrum, cerebellum & medulla ablongata, cum processibus eorum omnibus & prominentiis, ubique firma & bene colorata, tum extra, tum intus per totum apparebant: Nec serum nec sanguis effusus ullibi intra eorum poros & meatus, nec etiam intra ventriculos majores coacervabatur: quinimo plexus Choroeides tum intra cerebri cavitatem, tum pone cerebellum consiti, omni culpa immunes videbantur: adeo ut materies morbifica, æque tenuis ac subtilis ac sunt spiritus animales, quos affecerat, prorsus inconspicua maneret, ejusque illic præsentiam tantummodo ab effectu arguere liceret: Attamen ne alibi extra caput lateret illa, post singula τῶ ἐγκεφάλῳ contenta accuratius inspecta, ad Thoracem devenimus, ubi pulmones discolores & ichore spumoso per totum infarcti, respirationis difficilis & anhelosæ causam satis manifesto prodebant: Cor vero satis sanum ac firmum, obstructione quavis aut polyposis concretionibus immune prorsus existebat: Porro, nec in vicinia ejus, nec in aliis circumcirca visceribus, abscessus quispiam aut apostema, à cujus contactu aut fœtore cor opprimi, aut spiritus vitalis (si modo hoc possibile est) derepente suffocari potuit, reperiebatur.

S C H O L I A.

Quamobrem in hoc casu nihil aliud suspicari licuit, quam spiritus animales intra cerebelli meditullium consivos, à particulis quibusdam malignis, sive narcoticis, sive alias infestis, subito profligatos & quasi extinctos fuisse, proinde ut cordis, quasi primi in machina elateris, motu illico deficiente, statim cæteræ omnes functiones, earum impulsibus ademptis, prorsus cessarent. *Willisius Tract. de An. Brut. parte 2. c. 8. p. 375.*

Observatio LVIII.

§. *In cujusdam quem apoplexia extinxit cystide fellea, decem calculi reperti.*

Anno 1653. Aprilis 18. Castris Nob. D. Ferrand Apoplexia mortuus est, in cujus cystide fellea decem calculi nitentes; coloris flavi subobscuri, & aliquomodo triangularis figuræ, fabæ magnitudinis reperti sunt, quorum duos ego in musæo meo curiositatum asservo, *Petrus Borellus cent. 3. observ. 22.*

S C H O L I A.

An ea vesicæ felleæ obstructio Apoplexiæ causa esse potuit? In dubium enim revocatur num bilis eam concitare possit, Vide Notas ad caput 17. Sed quanquam hactenus deprehensa non sit Apoplexia à bile genita, certum tamen naturam non semper bilem quotidie genitam ad ambitum expellere sed sæpe ad alias partes, imò nobiles: *Sultetus* Armam. Chirurg. Observ. 18. ait se secuisse cadaver Nobilis. Galli atrocissimis coli doloribus confecti, cujus colon intestinum cancro occulto affectum erat, proculdubio ab obstructione pori bilarii: cui, qua parte duodeno inseritur, inserebatur lapillus pisum æquans, natura bilem ad colon deponente: Idem ibidem ait Venetam Cancro uteri exulcerato interemptam fuisse, cujus cystis fellea à calculo insigni omnino obstructa fuerit.

Observatio LIX.

§. 1. *Apoplexia à fulmine excitata.*

Puellam vidimus in qua nullum ictus vestigium apparebat, circa dorsum duo tantum erant signa à summo ad imum pertracta, quæ à pyragra candenti facta videbantur: Intus nihil erat incommodi præterquam in una pulmonis pinnula, in cujus fine exustio quædam videbatur. *Brassavol. comm. ad lib. 1. Hipp. de vict. acut.*

§. 2. Anno 1581. Vesontione cum campanatii contra tempestatem campanas pulsarent, quidam ex illis fulmine petitus interiit: Totum ejus corpus inspectum sine ullo vulnere & pellis integra apparuit: eo excepto quod collum denigratum nonnihil, & collare indusii scissum fuit: Ejus corpore aperto, præcipua viscera cor, hepar & lien desiderata sunt, reliquis minutioribus intestinis sideratis: Iis qui ipsi adfuerant pedes tantum ambusti fuerunt: *Ex Observ. I. Gilberti, Medici Vesuntini.*

S C H O L I A.

A Fulmine induci posse apoplex. ait *Benivitius* de abd. cap. 23. qui patrem & filium uno & eodem momento, à fulmine tactos, apoplecticos evasisse, iterumque integre sanatos fuisse refert: hujus enim potentia tanta est ut humores cerebri commovere, hominesque attonitos reddere valeat. Narrat Hildanus cent. 3. Obs. 26. de quodam famulo fulmine icto & occiso, cui caput paulò post intumuit & nigrum evasit, unde graviter læsum fuisse cerebrum constat. Rarius tamen veram apoplexiam excitat, nam ut plurimum, vel plane occidit, vel ita prosternit, ut colore faciei vivido deperdito, pulsuque & respiratione prorsus fere ablatis, icti mortuis similes appareant.

Observatio LX.

Fulmine icti & enecati Anatome.

Casus hic accidit die 19. Maji 1666. Medleji, quod hinc uno milliari abest. Duo Scholares Collegii Wadhamensis, qui soli fuerant in scaphaquadam a litrore non pridem remota, Medlejiad redeundum domum, positi in capite scaphæ infelici ictu Tonitru aut Fulguris statim ex scapha in aquam excussi sunt: Alter eorum ita ictus est ut plane rigidus moreretur, & ex aqua post vix unius minuti moram (uti ex relatu acceptum) extractus, nullum vel vitæ vel sensus motusvé indicium proderet: Simul atque ex aqua mortuus fuit extractus nihil remediorum inexpertum relictum est, sed frustra erant omnia: Quare postridie ejus diei in urbem sepulturæ causa delatus est, ubi Doctor Willisius, D. Mellingtonus, D. Lowerus & Ego accessimus, avidi lustrandi corpus mortuum, si forte in eo particularia nonnulla observanda venirent.

In universa ipsius cute nullum apparebat vulneris vestigium: Facies & collum nigra erant & livida: sed non in majore gradu quam solet procedere ex sanguinis sedimento: In dextra colli parte macula quædam parva nigricans, digitum unum longa; quartam vero digiti partem lata, ad summum, nota ferro candenti inustæ haud absimilis conspiciebatur: Habebat & aliam paulò majorem, ut memini in altera, i. e. sinistra colli parte, infra aurem: Directe infra, in latere pectoris sinistro, locus erat novem circiter digitos longus, & duos digitos latus, hic amplius, ibi minus, qui erat adustus & durus ut corium igni duratum, colore rubro valde sensibili, in nigrum vergente, cuti porcelli assati similis: In parte anteriore humeri sinistri aliam habebat similem maculam unius circiter solidi magnitudine, quæ tamen tam nigra & notabilis haud erat quam illa quæ in collo apparebat: A vertice humeri dextri deorsum, versus dictam pectoris partem, erat tenuis linea similis cutis adustæ, quasi aliquid in eam juxta collum intrasset, & infra versus pectus delapsum ibi se laxasset & ad finem callis ampliorem campum aperuisset: Maxima pars globulorum Thoracis ejus ablata fuit; collare fuit disruptum, Pileus mire erat laceratus, non quidem exacte per cacumen, sed per latera pilei & extrema: à latere ejus erat foramen majus pugno; quædam ejus partes omnino abruptæ, & inde undique hiatus sparsi erant, quasi pileus fuisset dissectus aut laceratus instrumento obtuso; Et præter illos una aut duæ fissuræ aliæ erant, quæ non committebantur foramini in latere: In reliquo vestimento nullum casus istius vestigium cernere licuit, neque odorari odorem aliquem sulphureum, cujus rei causa fuerit, partim quod jam temporis nonnihil post casum elapsum esset, partim quod vestimenta statim aquam hauserint, in quam inciderat homo: Sequente nocte tres Doctores supra memorati & Ego convenimus, & capitis apertionem fecimus, ut animadverteremus si quid in eo veniret, sed nullum contusionis indicium apparuit: cerebrum erat integrum & optime constitutum; Nervi quoque erant integri & nullo malo læsi: vasa cerebri plena & bene disposita, sic ut nihil extraordinarium in iis oculis nostris subjiceretur: Negandum quidem haud est aperturam illam factam ad lumen candelæ, non examinari potuisse pro votis, quamvis partem satis accurate ob brevitatem temporis (mox enim humandum erat cadaver) lustraverimus, Sunt qui imaginantur vidisse fissuram quandã in cranio exiguam quique illud tenuerunt dum serra dissecabatur, asserunt ibi se quandam percepisse rupturam, seu dissonantiam in manibus, apparebatque in oculis simile quid, verum tantillum id fuit: Ad tempus dextrum capilli manifeste erant adusti, & inferior pars dextræ auris paulo nigrior partibus circumsitis, sed mollis, & fortassis illius causa tantum fuit sanguinis sedimentum: Pars superior humeri sinistri & sinistra colli, facies etiam aliquanto nigriores apparebant reliquis partibus corporis, sed an illud evenerit ex ictu rumpente collare, & inurente ei rotundam rubram maculam, aut tantum ex sanguinis sedimento, non satis compertum habeo: attamen puto maxime fieri potuisse, ut tam caput quàm partem illam colli læserit prægrandis ictus, cum contusione in sequente (videturque ita accidisse ex dilaceratione pilei & disruptione collaris, & fortassis ex fissura cranii) nullo tamen existente signo contusionis, quia per Immediate sequentem necem non licuerit sanguini, ad illam partem congregari ibidemque subsidere, (quod in contusionibus est causa nigredinis) ita ut non secus esset ac si corpori recens mortuo talis ictus inflictus esset, ubi non solet accidere tale symptoma contusionis postquam sanguinis circulatio desiit.

Examinato itaque capite, Pectus quoque apertum est, & inventa adustio transiisse penitus totam cutem, quæ in locis illis adustis dura erat, & quasi cornea ac contracta, sic ut

non

non esset tam crassa ac tenera seu mollis cutis quæ circa istam erat; interim tamen sub cute nullum ejus rei erat vestigium: Musculi erant in situ suo naturali, neque quicquam ordinarii coloris amiserant (fortassis ob rationem jamjam memoratam de capite, collo & humero:) Tum sublato sterno, pulmones & cor coloris soliti nihil remiserant, neque quicquam alterationis prodebant:

Hæc igitur sunt quæ imprimis illo in casu sunt observata, quibus & hoc addo, noctu corpus multo magis tumidum fuisse quam mane, odoremque sparsisse penetrabilem & fœtidum; id quod forte tribuendum æstui tempestatis & calori quem multitudo in conclavi effusa concitaverat. *Actorum Philosoph. Londinensium anni* 1666. *pag.* 107.

Observatio LXI.

§. 1. *Apoplexia Ischuriam sequuta, ob vitium renum calculis obsessorum, serum non excipientium.*

Matrona post sanguinis & materiæ purulentæ cum membranis mictum, urinæ suppressionem per 14. dies passa, Apoplectica interibat. Illi Ren dexter omnino defuerat, Alter materia sabulosa & calculis undique oppletus. *Vide lib.* 3. *Tit. de Vrinis non natural.*

§. 2. In cadavere muliebri ex Apoplexia defuncto visus ren dexter atrophia correptus, cum calculo in pelvi sinistri: *Vide lib.* 3. *Tit. de Ischuria.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO III.

DE RELIQVIS AFFECTIBVS SOPOROSIS, Lethargo, Caro, Cataphora, Comate somnolento & Vigili.

Observatio I.

§. Lethargi causa interdum est serosa colluvies, cerebri anfractus exteriores ejusque poros alluens.

L*ETHARGVM à serosa colluvie cerebri anfractus exteriores* alruente *ejusque poros & meatus corticales* subeunte, interdum oriri observatione Anatomica sæpius comprobatum vidi: In multis enim ab hoc morbo defunctis, plicarum cerebri interstitia aqua limpida replera, Quin & extimam ejus *substantiam à nimio madore mollem* & minus firmam: Insuper in nonnullis cavitates interiores lympha turgentes, & totius cerebri compagem hydrope, seu potius diluvio inundatam reperi: *Th. Willis Tract. de Anima Brut. part. 2. cap. 3. p. 294.*

SCHOLIA.

L*ethargum*] Somni p. n. quatuor præcipue proponuntur differentiæ, Coma, Lethargus, Carus & Apoplexia, quæ cum ut plurimum ab iisdem causis oriantur, eandem curationem postulant: Differunt autem inter se, quod in *Comate* seu cataphora, est quidem somnus profundus, sed à quo æger excitatur, & oculos aperit & respondet, moxque iterum profunde dormit: In *Lethargo* est somnus comati similis, sed cum febre & delirio: In *Caro* æger febre caret, ut in comate, sed somnus est profundior, ita ut æger excitatus oculos vix aperiat, & non respondeat, sicut in prædictis, attamen vellicatus sentiat, & integra maneat respiratio: In *apoplexia* somnus est profundissimus, cum omnimoda sensus & motus privatione, ac difficili respiratione. Causæ horum affectuum plurimæ assignari possunt, 1. & potissima est humor pituitosus vel aquosus in cerebro p. n. contentus, qui in minori copia cumulatus, cerebri substantiam irrigans ac refrigerans, ejusque meatus insensiles obturans, *Coma* generare solet: Si vero in eadem copia collectus putredinem concipiat, sive in tumore collectus sit, sive per totum substantiam dispersus *Lethargum* producit: Quando vero majori copia collectus est sine putredine, & totus propemodum cerebri substantiæ imbibitus, *Carum* efficere consuevit. Si denique copia adhuc majori affluens, non solum cerebri substantiam, sed etiam ventriculos oppleat: aut saltem mole cerebri concidente comprimat & angustet, nec non principium nervorum in basi calvariæ à cerebro prodiens premat, & spiritui animali transitum præcludat, *Apoplexiam* facit: ij. A sanguine etiam redundante in cerebro soporosi affectus fiunt, maxime si crudior, serosior ac frigidior fuerit, unde spiritus animales condensantur, & motui ineptiores fiunt; tum copia cerebrum gravando liberum eorum commeatum impedit; ac pro majori vel minori copia, vel frigiditate, hunc vel illum affectum soporosum parit. iij. A sanguine etiam extravasato, & cerebri ventriculos opplente vel comprimente, præsertim apoplexia, rupta vena, vel ob plethoram ad vasa, vel ob contusionem capitis insignem, vel ob vulnus punctim aut cæsim factum: Sola cranii fractura cerebrum premendo comatosum affectum producere potest iv. A Tumore in cerebro genito pondere gravante, coma accedere potest, ut in Barone de quo infra: v. Vapores immodici ad cerebrum delati, qui si copiosi & halituosi sint; spiritus animales aggravent, & velut caligine suffundant, sicut nubes in majori mundo radios obtenebrant: Si vero crudiores fuerint, cerebrum adeo humectant ut languidum ad actiones fiat, Sic ebrii sopore profundo detinentur; Sic pueri lumbricis, scatentes, Sic in febribus nonnullis intermittentibus sopor inexpugnabilis accessionis initio contingit: v. A medicamentis narcoticis coma indicitur, imo à specifica & maligna humorum putredine. *Ex Riverii Pract. lib. 1. cap. 2.*

Cerebri anfractus exteriores, ejusque poros & meatus &c.] Somni essentiam in eo consistere statuimus quod Anima corporea se paululum subducens, & irradiationis suæ sphæram contrahens, imprimis extimum cerebri ambitum, sive corticem ejus, & dein exteriora quæque sensus & motus organa spirituum emanatione destituat & quasi fores occludat, proinde ut illi refectionis gratia intra revocati succumbant & quieti indulgeant; Interim cerebri exterioris pori & meatus à spirituum excursibus immunes & vacui, *liquori nerveo* è sanguine

è sanguine pro novis spirituum copiis exstillato aditum præbent: In somno naturali & assueto binæ hæ causæ, tanquam ex naturæ pacto quodam mutuo conspirant & simul contingunt, scil. eodem tempore spiritus recedunt, & humor nerveus subintrat, In somno autem non naturali sive extraordinario, causa interdum hæc, & quandoque illa prior est: nam vel spiritus defessi, aut avocati, se prius subtrahunt, & humori nerveo præ foribus aggesto introitum præbent; vel humor nerveus uberior loca illa adpellens, & quasi vi viam faciens, spiritus repellit, eorumque meatus subiens, quasi inundat: Somnus præternaturalis, sive insatiabilis sopor (qui præcipuum in Lethargo & morbis soporosis symptoma est) ab iisdem prorsus causis in majorem ἐνέργειαν evectis, quibus somnus non naturalis exoriri videtur, nempe aut spiritus animales prius affecti exteriorem cerebri ambitum destituunt, humorique non tantum nerveo, sed & seroso, aut aliis vitioso, introitum concedunt: vel humores superflui & excrementitii, una cum nerveo, cerebri corticales fores perrumpunt, ejusque poros & meatus velut inundantes, spiritus exinde repellunt abiguntque: Causa modo hæc modo illa prior & potior existit, quandoque utraque simul etiam contingit: Quandoquidem igitur in Lethargo immani & funesto sæpe ad modum in historia narratum habuisse constat: in somnolentia minori & curabili, saltem extremas cerebri oras humore nimis irrigatas, tractusque spirituum plane obrutos suspicari licebit: præcipue si lymphæ aut seri circa alias capitis partes abundantis signa apparebunt. *Idem ibidem.*

A serosa colluvie] Non tantùm à seri, aut alius humoris morbifici copia, sed interdum à malignitate ejus somnolentia gravis excitari solet: nam sæpe accidit materiam quandam infestam & virulentam è sanguine in cerebrum instillari, quæ substantiæ corticalis poros subiens, spiritus profligat, eos nempe aut extinguens, aut interius adigens, proinde ut regione hac ab iis destituta torpor & oblivio succedant: Hoc in febribus malignis, aut male judicatis passim accidere nullus est qui non advertat: Porro in cachexia scorbutica, Ictero & aliis quibusdam morbis chronicis, loco succi nervei subtilis & spirituosi, latex sæpe iners & vapidus, torporis & oblivionis parens suppeditatur: Hæc lethargi causa conjuncta scilicet humoris nimii aut incongrui intra cerebri corticales poros aggestio; Sed & in vitio est sæpe *Sanguis* tanquam causa procatarctica, materiam morbificam parti affectæ suggerens: Enimvero in aliquibus magnam laticis aquosi, in aliis seri salsi & scorbutici quantitatem; inque aliis humores excrementitios & regimini animalis infestos, à visceribus, modo his, modo illis surreptos, ad caput transfert, atque data occasione, una cum succo nerveo, ex arteriis cerebri oris extimis instillat, ibidemque materiam hujusmodi morbificam, vel paulatim insinuans, diutina congestione nobem attratam inducit; vel subita illius metastasi simul & semel cerebrum exterius inundat, spiritusque incolas tanquam mare irrumpens, fugat & versus interiora compellit. *Idem ibidem.*

Substantiam à nimio madore mollem] Materies morbifica, nuit copiosa aut infesta è sanguine in caput suffunditur; affectionem lethargicam minime producit, ni insuper in culpæ partem adsciscatur facile debilis aut vitiosa cerebri constitutio: Hoc enim si robustum & bene temperatum fuerit, humor quorumvis appulsibus facile resistit: imo errores & enormitates in sex non naturalibus impune fert: Quibus tamen hæc pars nimis humida aut frigidior est, uti pueris & senibus, item cacochymicis, hydrope, scorbuto, aut malaciæ affectis, illi in somnum valde proclives, à causa evidenti fortiori quandoque in veternum incidunt: Præterea qui cerebrum debilius, & quoad poros nimis laxum obtinent, ut fæculentiis à sanguine obtrusis facilis pateat aditus, somnolentiæ crebræ, imo & lethargo obnoxii evadunt: nam crapulæ aut compotationibus dediti, iisque peractis statim obdormire soliti, cerebri sui tonum labefactant, ejusque poros succo crudo & fæculento implent, ac nimis apertum, proinde ut cum illud ob tales occasiones superfluitates serosas in se admittere diu alluevit, postea nihil oblatum repudiare valeat, quin meatus ejus tanquam isti in colo nimis rarefacto & extenso, particulas quasvis crassiores, aquosas, salinas, terrestres, facile trajiciant. *Idem ibidem.*

Cerebri anfractus exteriore &c.] Si inquiritur cujus partis aut regionis incolæ spiritus, somno primum occupati, & ante alios quosvis somno indulgere incipiant? Supponere licet spiritus primo dormientes, eos esse qui intra globosam cerebri partem latentes, phantasiæ & memoriæ actus creant: Hi nempe aut sponte sua, aut ob alieni incursum à cerebri exterioris poris, in quibus exspatiari solent, decedentes, in penitiora ejus meditullia se recipiunt, ubi tanquam otiosi decumbentes, spiritus ibidem consitos in patem desidiam allectant, aliosq; in nervosum genus emanantes, ab effluxu revocant, ac ad otium sollicitant: Revera spiritus cerebrum exterius irradiantes primo obtorpescere, & recessu suo somnum inchoare, vel hinc constat, quoniam illos interdum ab expansione reprimi ac introrsum urgeri necesse est, ut *succo nervoso*, seu materiei, pro novis spirituum copiis, cerebro instillandæ cedatur locus: quare veterani isti, non solum delassati è statione recedunt, quin ab humore plenius irruente velut inundati, ab excubiis pelluntur. *Idem, ibidem Part. 1. cap. 16. pag. 219.*

Observatio II.

Somnus naturalis & p. n. oritur à latice aquoso cerebri poros & meatus occupante, hinc in ventriculos detruso.

Plures sunt instantiæ quæ plane evincunt humores serosos in cerebri ventriculos passim deponi, observationes Anatomicæ hominum plerisque morbis cephalicis, ac inprimis affectibus soporosis defunctorum hoc ratum faciunt: Quinimo opinari fas sit somnum naturalem succedere in quantum cerebri pori & meatus à latice aquoso, qui spiritibus pro vehiculo est, occupantur infarciunturque: Dein quoties à crapula aut vini potu quendam sopor profundus invadit, causam esse quod spatiola in medullari cerebri substantia

spirituum motibus destinata, humore narcotico aut aquoso nimis obstruuntur; Cujus reliquiæ quædam in vapores resolutæ, & à spirituum consortio detrusæ sæpe in inanem hoc spatium transsudent, *Th. Willis Anatom. cerebri cap. 9.*

SCHOLIA.

IN *cerebri ventriculos &c.*] Antiqui hanc cavernam adeo magnifecerunt, ut illuc statuerint spirituum animalium officinam, ubi & procreentur ipsi & præcipua functionis animalis opera moliantur: E contra Recentiores ita vilipenderunt, ut eadem materiæ excrementitiæ foras amandandæ meras cloacas esse asseruerint: Profecto ista veterum opinio facile concidit, eo quod spiritus animales, utpote valde subtiles & avolare apti, non tam spatia ampla & aperta, quam meatus & porulos angustiores, quales in cerebri substantia exarantur, requirunt; nam hi spiritus (siquidem pro variis animæ facultatibus, in varias series & diversos ordines componi & διατάσσεσθαι oportuit) idcirco intra peculiares veluti tractus & orbitas commoveri debent: Porro si quis cerebri fabricam exactè consideral, quod hi ventriculi non ex primaria naturæ intentione efformentur, at secundario tantùm & accidentaliter de cerebri complicatione resultent, longè aberit ut suprema animæ sedes illic figatur, ubi nobilissimo spirituum satellitio stipata functiones suas exequi aut obire possit: Neque enim omnino constat ex quali materia & quo artificio spiritus ibidem progignantur, nec quibus exinde emanationum viis in reliquas cerebri aut systematis nervosi partes deriventur: Quare Anatomici fere omnes, qui citerioris sæculi fuerunt, illud vilius cloacæ officium interiori huic cerebri cameræ delegarunt: Cui opinioni fides nonnihil adstruitur ex eo, quod hi ventriculi in defunctis sæpe aqua repleti conspiciuntur: etiam ab illis tum versus infundibulum, tum in os cribriforme, excretionum viæ patescere videantur: Observare est, quod ubicunque sanguis in partem aliquam copiosius influat, eamque irriget, illic è sero superfluo, ac inter circulandum derelicto, vapores aut humores aquosi progignuntur, qui ut plurimum, aut per effluvia vaporosa foras exhalant, aut per venas, aut per vasa lymphatica in sanguinem reducuntur: Cùm vero sanguis uberi satis influxu cerebri, non modo corticem, at etiam interiorem medullam irrigat, Restat ut latex serosus (si quando magis in sanguine abundat quam ut superfluitates ejus immediatè per venas, vel per lymphæductus, si qui adfuerint, reduci, aut à glandulis secerni queant) in specum hunc intra plicaturam cerebri excavatum dillabatur, observationes anatomicæ hominum affectibus soporosis defunctorum hoc ratum faciunt &c. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO III.

Lethargus non generatur ob interiores cerebri ventriculos affectos, sed cerebri oras extimas madore perfusas.

EX observatis Anatomicis mihi sæpius constitit Lethargum non oriri (uti vulgo putatur) propter interiores cerebri ventriculos affectos, quippe novimus hos frequenter lympha inundatos & interdum sanguine extravasato distentos, & tamen laborantes, dum viverent, Comate & torpore quovis magno immunes.

SCHOLIA.

QUandoque fateor, totius cerebri hydrops veternum infert, verum in hoc casu non tantum cavitas interna, sed & anfractuum externorum interstitia aquarum diluvie impletur: Itaque Lethargo ad cerebri oras extimas præfinito, limites ejus ita constituimus, ut gyris istis, una cum medullis interspersis fere in totum occupatis, somnus perpetuus & inexplebilis, cum oblivione inducatur: Cerebri interim meditullio, sive corpore calloso, è quo spiritus animales in partes omnes tum sensiles tum motrices irradiant, fere illæso, namque hujus eclipsis totalis Apoplexiam infert: At vero ultra citraque hos fines affectus soporosi passim reperiuntur; Somnolentiæ enim nimiæ sedes, prout Lethargi, in cerebro exteriori collocanda est, verum hoc discrimine, quod hujus effectus causa materialis, sive conjuncta, etsi semper & præ foribus urgeat, minus alte quam solet in lethargo penetrat, quin fere tantum cerebri superficiem, sive anfractuum substantias mere corticales afficiat, medullis inclusis fere intactis: Enimvero suspicari licet, quod dum sanguis cerebri oram rivulis densissimis ubique perluens, ei laticem subtilem pro spirituum materia ubique instillat, cum illo sæpe lymphæ copia affluens, ac una corticem subingrediens, ibidemque manens, ipsum valde impleat, ac (instar anasarcæ in habitu corporis) intumefaciat; parsautem hæc corticalis ad hunc modum tumefacta & velut hydropica, anfractus medullares ubique substratos ita comprimit, ut spirituum expansione, ob cerebri exterioris poros nonnihil constrictos, impedita, somnolentia inducatur: cui accedit quod sanguis propter cerebri corticem, ab aqua quasi intercute tumefactum, per totam viciniam minus expeditè circuletur, adeoque vasa & sinus implere, in iisque stagnare aptus sit: Ex quo si ut exterior cerebri limbus adhuc magis comprimatur, proindeque spatia pro spirituum emanatione requisita adhuc magis coarctentur: Revera hoc in causæ partem adsciscitur inde liquet, quoniam hujusmodi somnolentis, ob sanguinem in capite haud liberè circulatum, & propterea stagnare aptum, facies cum livore rubescere solet: Porrò dum hanc illuviem in cerebri cortice aggestam, liquor subtilis, qui pro spirituum materia est, pertransiens, in medullas substratas pergit, probabile est cum illo particulas quasdam extraneas, sive narcoticas minutissimas irrepere, quæ spiritibus mox accrescentes, eos torpidos, & sponte in desidiam pronos reddunt. *Willis de Anima Brutorum Parte 2. cap. 4. pag. 312.*

OBSERV.

Observatio IV.

§. *Lethargus ab aqua limpida sub meningibus, cerebri corticem obtegente & madefaciente excitatus.*

PArvulus paulo supra tres annos natus, cerebri humidi, prout ex ophthalmiis gravioribus & faciei exanthematibus aquosis, quibus interdum fuit obnoxius constat, ineunte Autumno male habens, *cum febre lenta* & appetitu dejecto *torpidus admodum & somnolentus* evasit, ut dies & noctes fere continuo dormiret: Experrectus vero adstantes novit & interrogatis apte respondit: Huic idonea remedia, scil. Enemata, vesicatoria, cathartica; &c. statim & sedulo adhibita in tantum profecerunt, ut intra 6. & 7. dies æger febre immunis, satis evigilans & alimenta poscens convalescere, & cura medica vix amplius opus habere videretur. Brevi tamen postea,(incertum ob quam occasionem) recidivam passus, & denuo Soporosus, torpore statim graviori afficiebatur,adeo ut integre expergissibilis vix quicquam noverit aut scienter fecerit; Postridie *plane stupidus*, etiamsi acrius vellicatus oculos aperiret, eosque huc illuc obvolveret, *nihil videbat*, atque intra diem unam vel alteram *totius dextri lateris paralysis* insequuta est: Huic remedia priora repetita, insuper sternatutoria, apophlegmatismi, sanguinis detractio, cataplasmata pedibus & epispastica toti capiti raso applicanda cum aliis medicamentis & administrationum modis ordine præscripta nihil profuere,quin æger postquam ita per 4. & 5. dies insensilis jacuisset, respiratione & pulsu tandem fatiscentibus, interibat.

Cadavere aperto, in imo & medio ventre fere omnia satis sana reperimus, nisi quod in dextro rene humor ichorosus albicans, quasi sanies tenuis, congeri cœperat,qui ex renis dissecti & compressi partibus quibusdam copiose effluebat;hoc abscessus futuri initium sive rudimentum quoddam fuisse videbatur, & forsan ob serum haud satis ubertim hic secretum, copia ejus major ad cerebrum influxerat. Nam calvariæ olla exempta,anterior τῦ ἐγκεφάλυ tegio, fere usque ad sinus quarti insertionem, aqua limpida per membranas translucente obtecta,intumescebat,quæ meningibus dissectis statim diffluebat: porro illic loci, cerebri assulatim dissecti portiones nimis madidæ, & fere sine punctis rubentibus, sive sanguineis apparebant; in Posteriori autem cerebri limbo vasa cruore rubescebant, & substantia corticalis sine tumore, aut aquæ diluvio, depressior & firmior apparebat: Ex his Lethargi causam à cerebri exterioris illuvie aquosa, & velut anasarca pendere manifesto liquebat: Cerebro assulatim abscisso, & foramine in cavitatem anteriorem, à lympha distentam facto, *aqua limpida*, quasi prius intra spatium angustius coarctata exiliit, cujus ingens copia ventriculos omnes, ad summum impleverat ac, uti videtur, thalamos opticos comprimendo, cæcitatem; atque corpus unum striatum, aut poros ejus subeundo, aut comprimendo Paralysin intulerat: *Plexus* choroeides tanquam semicoctus, subalbicans & fere exanguis apparebat.

SCHOLIA.

PRobabile est ex iis vasis Plexus choroeidei, lymphâ, qua ventriculi cerebri inundabantur; omnem, aut quoad maximam ejus partem, exudasse;quanquam in hoc casu si (prout nonnulli existimant) latex aquosus è cerebri cortice inferius subsidens, demum cerebro penitus trajecto, in hos sinus depluere potetit, non incommoda inde ratio petatur,quare Lethargus primo sanari visus, mox immanior cum cœcitate & paralysi adsciitis redierit; nimirum quatenus primo materiæ sopotiferæ penus è cerebri cortice in cavitatem ejus prolapsus est, functio animalis paululum inclaruit: postea vero cum nova materies in cerebri cortice pullularet, & hæc in sinus prolapsa ad plenitudinem aggereretur, ideo morbi prioris recidiva cum istis *cæcitatis & paralysis* auctariis contigit. *Th. Willis Tract. de Anima Brut.part.2.cap.9.p.416.*

Torpidus admodum & somnolentus] Lethargi proprie dicti ratio in hoc consistit, quod spiritus animales cerebri incolæ interioris, à motu & emanatione sua solitis inhibiti, somno profundo & inexplebili succumbunt. Inhibentur autem, vel proprio ipsorum vitio,quatenus absumpti aut narcosi affecti,velut congelantur & immobiles fiunt, vel quia illorum in cerebro exteriori orbitæ sive tractus obstruuntur, & ab hospite alieno occupantur, proindeque ut iis spatium pro expansione sua idoneum minime concedatur.

Torpidus, somnolentus, Stupidus, nihil videbat, &c.] Hujus morbi symptomata præcipua sunt Somnus & Oblivio; Functionis cujusque alterius cognoscentia aut spontaneæ cessatio: Respiratio inæqualis & tarda; Febris,Et non raro,affectu in pejus ruente, Spasmi,tendinum subsultus, ac demum convulsiones universales ac lethiferæ. Quoad bina horum priora, alibi ostendemus ob eandem prorsus rationem cum somnus excedat memoriam deficere; Quod spectat ad alias animæ corporeæ facultates,scil. Imaginationem, Appetitum, Sensum & motum, etsi nulla spiritibus in hæc munia destinatis vincula narcotica injiciantur, atque interiores pori, intra quos exspatiari solent, satis patere videantur: attamen hi spiritus, si quidem durante paroxysmo, cum aliis obstructis commercium habere nequeunt, etiam sponte succumbentes,

somno obruuntur: Quippe veterno circa animæ sensitivæ radicem, nempe cerebri corticem inchoato, mox tota illa provincia, scil. Animæ pars cognoscens, appetens & sponte movens, quasi velo obducto obscuratur: Porro ipse interea Intellectus, fenestris ubique occlusis vix quicquam speculatur. Porro hujus morbi potentia, etiam in alteram animæ sensitivæ partem, Cerebelli ejusque regiminis præsidem, quadantenus exteodi videtur: Propterea namque durante Lethargi paroxysmo *Respiratio* & *Pulsus* alterantur: Illa namque inæqualis & tarda, cum inspiratione modo alta & longior, modo repetita seu reduplicata: atque hic magnus & celer calorem febrilem per totum corpus diffundit: Prioris ratio est, quod eadem causa morbifica quæ cerebrum exterius ejusque incolas, etiam ex parte cerebellum, ibidemque spiritus præcordiorum motibus inservientes afficiat: qui proinde perturbari & præpediti, licet pensa sua non omittant, ea tamen difficulter & interrupte peragant: hinc ut diaphragma & thoracis musculi systolas suas non facile & celeriter ut prius, sed laboriosa, & nunc longiori conatu, interdum nixibus repetitis obeant. Hujusmodi respiratio inæqualis, longa & anhela, frequenter etiam in Phrenitide contingit, quare nonnulli tum hujus tum illius causam Diaphragmatis inflammationem esse censent, sed perperam hoc, quia symptoma illud in utrisque hisce morbis cephalicis, à cerebello, cerebri gravius affecti noxam participante, dependet.

Cum febre] Quod spectat ad Lethargici febrem, ex pulsu magno & citatiori, exspiratione calida, cum linguæ & faucium ardore absque insigni extremorum æstu dignoscendam, Nonnulli hanc ob eandem causam ac Lethargum, nempe vel à pituita in cerebro putrescente, Vel à cerebri inflammatione frigida deducunt: Alii contra febrem statuunt primarium affectum esse, & proinde materiam morbificam à sanguine effervente in caput transferri. Super his ut de pituita in cerebro putrescente, aut inflammatione ejus frigida (quod idem fere sonat ac ignis glacialis) nihil dicamus, Lethargum non raro febri superveniere concedimus, nam si hæc maligna aut mali moris fuerit, etiam si hoc pueris, senibus, aliisque pituitosis, scorbuticis, aut valde cacochymicis accidens, non bene judicabitur circa morbi ἀκμὴν, sæpe crises loco, materies febrilis in caput rapta, soporem immanem, & non raro exitialem inducit, qui tamen non morbus sed febris ipsius symptoma censeri debet. Ad hunc modum sæpe observavi febres soporosas, & velut narcoti quadam insignitas quibusdam temporibus, ob malam anni constitutionem exortas, & epidemice grassatas fuisse: Verum tamen non minus usitatum est, cum Lethargus affectio principalis fuerit, febrem succedere, eique tam originem suam quam solutionem debere, quippe febris post veternum incipiens, eo discusso mox sponte cessat: talem itaque non a sanguine, ob particularum intestinarum dissidia effervescente, sed propter corporum continentium & vicinorum impulsus, cursum ejus varie alterantes ac interturbantes exoriri putamus. Enimvero recta sanguinis temperies non tantum à particulis ejus rite commistis & subactis, sed insuper à motu cordi & vasis impresso, sive circulatione organica plurimum dependet. *Vide lib. de Febribus. Willis Tract. de Anima Brutor. part. 2. cap. 3.*

Tota pars dextra paralysi resoluta] Interdum materia morbifica, quæ Lethargum aut catum inducit, altius subsidente, Et à corpore calloso in corpus striatum unum, aut simul utrumque prolapsa, cerebrum paulo clarescit, ita ut affecti circumspiciant, loquantur & cognoscant: attamen in toto præterea corpore paralysis aut hemiplegia succedit; Verum neque sic, quoad vitam, res in vado est, nam sæpe quando cerebrum restitui, cerebellum deterius habere incipit, ut proinde spiritibus, qui functionis vitalis & mere naturalis munia exequuntur, ibidem male affectis, aut spasmi in visceribus aut præcordiis, aut pulsus & respirationis impedimenta lethifera excitantur: quandoque tamen, cum materies morbifica, nec admodum copiosa, nec nimis maligna est, illa partim in sanguinem resorbetur, partimque discutitur, ita ut affecti integre convalescant. *Willis Tract. de Anima Brut part. 2. cap. 4.*

APPENDIX I.

De Lethargo febri male judicatæ succedente, imperfecte soluto.

Hortulanus febre putrida laborans, & circa morbi ἀκμὴν loco criseos in veternum incidens, per tres aut quatuor exinde dies Sopore obrutus, nullius remedii usu ita ex somno excitari poterat ut perfecte evigilaret, Tandem vero cum raso capite per totum fere ipsius ambitum vesicatoria applicata, ulcuscula plurima & copiose manantia excitassent, experrectus aliqualem sensus usuram recuperavit, attamen memoria ferè in totum abolita, adeo stupidus evasit, ut nullius nomen aut verba recordatus, vix supra brutum saperet; Cum ad hunc modum per duos pene menses ingenii vacuus & somni plenus mansisset, nubes paulatim dispelli cœpit, atque is demum ad solitos labores rediens, mediocriter convaluit, eundem vero animi vigorem, & pristinam solertiam qua ante morbum pollebat, numquam iterum recepit.

SCHOLIA.

In hoc casu proponitur exemplum Lethargi febri male judicatæ supervenientis, in quo materia morbifica, subita & copiosa metastasi in cerebrum exterius facta, non tantum poros & meatus omnes paulisper impleverat, verum & eorum conformationem ita læserat, ut Spiritus aliquandiu exclusi, & demum immunes facti, nonnisi multo post tempore, orbitas & tractus suos priorea & solitos recuperarent.

Willis ibidem.

APPENDIX II.

§. *De Lethargo ex usu Opiatorum orto.*

LEthargi ex usu opiatorum orti, typum satis exactum memini me olim observasse in pago quodam. Ad casulam perexiguam & humilem deducor, ubi patrem senem & filiam inveni profundissimo sopore obrutos, qui pridie ipsos oppresserat, postquam radices hortulo nunc recens effossas crutas comedissent, pro pastinaca habitas, cum forte hyoscyami essent. In utrisque post vomitionem oleo & oxymelite gulæ infusis, pennáque gutturi intrusa copiose proritatam, tincturam castorei, ex cochleari aquæ Theriacalis, crebra vice per totam noctem exhibendam præscripsi; insuper ut eadem tinctura tempora & nares illinantur, & si fieri posset enema acrius iniiciatur, die sequenti primo senex, & postea filia evigilantes, ad se redierunt torpore excusso penitus: In hisce affectis, post narcotici reliquias, ne amplius nocerent, per vomitum rejectos, tantum opus erat ut per idonea medicamenta (in quo censu castoreum, contra opiatorum venena merito habetur) spiritus exsuscitati, à narcosi inflicta liberarentur. *Idem ibidem.*

SCHOLIA.

S*Piritus à narcosi liberarentur*] Somnus præter nat. sicut & non nat. excitantur, quia aut spiritus animales prius affecti, exteriorem cerebri ambitum destituunt, humorique non tantum nerveo, sed & seroso, aut alias vitioso introitum concedunt: vel humores superflui & excrementitii, una cum nerveo cerebri corticales fores perrumpunt, ejúsque poros & meatus velut inundantes, spiritus exinde repellunt abiguntque. Priorem causam superius allata spectant; posteriorem appendix secunda, spirituum scil. à parte affecta decessum, cui usitatum est alteram causam succedere: Hoc ab opiatis fortioribus, sine prævio cerebri corticalis diluvio aut infarctu, passim contingere unicuique obvium est. Nec enim probabile est Narcotica humores concitare, & ad cerebrum mittere, cum plane constet horum effervescentias omnes, & fluxiones ab iis sedari. At si modus & ratio quibus Opiatæ somnum, & quandoque Torporem exitialem inducunt, inquiritur, dicendum erit pharmaca hæc quoddam veneni genus esse, spiritus animales afflatu suo pessundans & quasi extinguens: sanguine interim & partibus solidis pene illæsis, quapropter, cum spiritus animales efferi, imo & velut œstro perciti, huc illuc se proripientes, compesci & sedari nequeunt, Opiatæ exhibitæ, velut aqua flammæ nimis auctæ injecta, eorundem manipulos quosdam extimos perimunt, proinde ut reliqui statim minores facti introrsum fugati placide succumbant: Narcotica autem ore sumpta vires suas partim in ventriculo, & quidem immediatè, partimq; in cerebro, tum illo, tum massa sanguinea mediantibus exerunt. Dum tantum in ventriculo operantur, quomodo somnum provocent disquirendum? Qua ratione tam brevi interdum spatio, & vix dum intra eum soluto somnus obrepat, id fieri existimo, quia iter à ventriculo per sanguinem ad sinciput satis expeditum est, & exiguo tempore transigi potest; Verum insuper opinari ducor, Opiatas nonnunquam immediatius in ventriculum agendo, atque mero contactu ejus, ante ullum sanguinis commercium somnum aliquatenus invitare. Inter affectus hujus causas evidentes alias assignavimus ventriculi aggravationem: quotus enim quisque est qui cibis crassioribus & dyspeptis comestis, atque ventriculo molestiam, & onus facessentibus, non statim somnolentus evadit? cujus ratio videtur esse quod cum inter spiritus stomachi, ac istos cerebri incolas maxima sit necessitudo & sympathia intima intercedat, ita ut utrique alterutrorum afflictiones & mala invicem subeant, hinc facile accidit ob spiritus illos qui ventriculo præsident, summe oppressos, & ab expansione libera præpeditos & quasi repulsos, mox totius Animæ hypostasin, ac imprimis partem istam principem cerebro præpositam, pariter coarctarvi, vela sua contrahere & se totam somni jugo submittere: Quanto magis opinari subest, si quando spiritus stomachici succum Opiaticum imbibentes venenantur, ac in magna copia destituuntur, statim cunctos illos circa ἐγκέφαλον excubantes concidere prorsus & somno opprimi? Si quis ergo in dosi nimis larga Opiatas sumit, tum in ventriculo tum in cerebro noxam illico persentiet, nempe in stomacho gravitas insignis & velut pondus immobile, ipsum & partes vicinas opprimere videbitur, indicio sane istius loci fibras (spiritibus qui prius actuabant eas interemptis) inanimes & velut cadaverosas fieri; Deinde ob particulas Opiatas cum sanguine ad cerebri ambitum circumductas, ejúsque cortici instillatas, spiritibus inde fugatis aut extinctis, torpor irresistibilis, & non raro lethalis subsequitur: quinimo à noxa graviori, fere tantum ventriculo narcotici fortioris usu inflicta, novi interdum mortem ipsam, priusquam somnus longa ambage accersendus obreperet, insequutam fuisse: *Willis Pharmac. ration. sect. 7. cap. 2. & Tract. de Anima Brutor. parte 2. cap. 3.*

Iterum vero inquiro, Annon etiam ab humore narcotico, intra nos genito (prout à chymicis quibusdam asseritur), exoriri possit? Id satis constare arbitror ejusmodi particulas morbificas, quam sunt elementares & humorales, in corporibus nostris produci, easque variis modis afficere, videlicet præter aquosas, terrestres, biliosas, pituitosas aut atrabilarias, etiam vitriolicas, nitro-sulphureas, aliasque salium ac sulphurum enormium participes, atque malo nostro activas detegere licebit: Pathologia spasmodica non alia ratione explicari potest, nisi supponendo corpuscula quædam extranea, & velut nitrosulphurea, quæ spiritibus adhærentia, & ab iis demum elisa ipsorum impetus quasi explosivos cient: Pariter opinari fas sit alias alius indolis, forsan sulphuris vitriolici aut narcotici æmula progigni, quæ si quando in cerebrum & nervosum genus irrepserint, spiritus quosdam animales extinguentia & figentia, eorum deliquia & eclypses, quales in vertigine, apoplexia aut paralysi obveniunt, passim inducunt, Quare in somnolentia quavis diuturna spiritus animales tali copula lethæa onustos suspicamur. *Idem.*

malignæ aut male judicatæ, vel cum cephalalgia, aut affectibus quibusvis convulsivis supervenit: vel à capitis ictu, casu ab alto, aut propter abscessum in meningibus disruptum excitatur, nam propter hujusmodi accidentia, interior cerebri medulla ita comprimi aut succuti, aliásve alterari solet, & proinde statim spirituum orbitæ sive tractus obliterentur. *Th. Willis Tract. de Anima Brut. part. 2. cap. 4. p. 317.*

Observatio VI.

§. *Sopor ab aqua duræ meningi circumfusa.*

FErdinandus III. Rom. Imperator, variis affectibus tentatus, tandem Somnolentus, &c. In eo cerebrum, cætera penitus salvum, præter humorem aquosum, qui duræ meningi copiosius infusus somnolentiam ei ultimis mensibus causavit. *Vide l. 3. tit. de vomitu.*

Observatio VII.

Sopor ab aqua cerebrum inundante.

HYdrocephalus familiaris pueris affectus, qui non solum, ut *Celsus* ait, cutem inflat, i. e. extra calvariam gignitur, sed etiam inter membranas cerebrum obvolventes, & sub ipsis fit, & etiam in adultis, ac quandoque in senibus, de quo *author Introductionis*: Quod tandem *inquit* intra meningem cerebrúmque incidit, insanabile est. Hoc morbi genere laboravit, cum obiit, admirabilis Princeps *Clemens VIII.* Pontifex Max. cujus cerebrum repertum est in aqua natans: Erat autem illius aquæ quantitas circiter libram & amplius: Hinc Somnus fere inexpugnabilis. *Hieronymus Rubeus ad cap. 2. lib. 4. Medic. Celsi.*

Observatio VIII.

Sopor ab humiditate serosa copiosa in cerebro.

PVellus nono vitæ mense soporosus, imo lethargicus suffocatus obiit, In cujus capite dissecto apparuit copiosa humiditas, serosa potius: *Raymundus Iohan. Fortis Centuria* IV. *Consult.* LIX.

SCHOLIA.

SErum sanguinis vehiculum, cum natura sua mulcebre sit, ac frigidum & humidum, somnum natum est excitare; ἰνδιάγρυπνος quidem si solum & simplex, ob naturam ejus facile resolubilem: Soporosum autem & ἀνδιάγρυπνοι, si excremento cerebri mucoso, vel aliis humoribus (præter bilem) commisceatur.

Carolus Piso.

APPENDIX.

Cataphora inducta à collectione humoris inter cranium & capitis cutim.

MIhi perspectæ fuerunt duæ collectiones humoris inter cranii os & capitis cutem contenti, unde in altero ægro extitere *motus convulsivi*, in altero tandem Cataphora gravior. *C. Victor Schneiderus lib. de Afflict. Soporosis pag. 241.*

SCHOLIA.

COllectiones humoris, &c.] Ideóque *Hollerius* lib. observat. §. 4. molliter digito contingendum locum suadet, ut si quid saniei vel puris subsit, aperiatur locus metu gravioris mali, Anno 1655. meæ curæ & Clariss. Dom. D. Alexandri Diodati, Facultatis Decani, commissus est D. N. Senex optimus, meique amantissimus, qui ex sedili malo collocato deciduus, occiput pavimento allisit: Casum nulla insignis noxa pro tempore consequuta, sed, opificio per tres hebdomadas vacavit, quanquam torpor & gravitas caput teneret; At tandem cataphora irrepsit, per plures dies continua, comite summa virium debilitate, ut per octiduum exitio proximus creditus sit. Lacessitus & vellicatus ad interrogata respondebat, sed facetè, quod nequaquam illi innatum erat, protinus in veternum relabens, Toto invaletudinis decursu manum occipitio afferebat, & quanquam remota, sponte illuc inclinabat. Multa parti admota topica, cataplasmata, fotus, litus, emplastra, pulli exenterati, &c. inani successu. Tandem me authore, & assentiente dicto Excell. Dom. Diodati, ampla ab expertentissimo Chirurgo Francisco Sabourin, admovetur cucurbitula cum profundis incisuris, cujus ope multus elicitus cruor nigricans, sed adeo celeri εὐφορίᾳ, ut protinus discussus sit sopor, vires restitutæ brevíque sequuta

valetudo

valetodo, omnibus desperata; supervixitque optimus senex totos annos decem, silicernium factus, & nonagenario proximus. Ambigua fuit apud alios morbi idea, ego Caraphoram vocavi, nec enim Lethargus fuit, quia defuit febris ἀνάλογος. Noo Carus quia æger excitatus respondebat. Nedum Apoplexia, quia integra fuit respiratio, nec sequuta paralysis levis apoplexiæ soboles, cum omnimoda sensus & motus privatione. Affectus causa verisimiliter fuit cruor inter cranium & pericranium collectus, quem exhausit cucurbitula: Ostendit curatio.

Observatio IX.

Coma Lethargicum ab aquæ limpidæ copia in ventriculis.

QVidam melancholicus, Comatosus & aliquantum Lethargicus factus est, &c. magna satis aqua limpidæ quantitas in ventriculis reperta est. *Vide Tit. de melancholia.*

Scholia.

AQuæ limpidæ] Lymphæ proculdubio: Vasa lymphatica, *ait Excell. Th. Bartholinus* Cent. 4. hist. 38. in abdomine, thorace & artulus hactenus innotuerunt. Solum caput iis carere præter æquum & fas iis visum est, &c. hactenus tamen accurata diligentia nihil comparuit quod nomen hoc meruerit. Pauciora sint oecesse est, partim quod emunctoriis aliis abundet caput, partim quod cum recurrente per venas jugulares sanguine serum inferiora petat, partim denique quod phæuomena morborum id evidentius testentur; Propter istam enim lymphaticorum paucitatem aqua sæpe principio nervorum immiuet, paralysin Apoplexiam, Soporem, stuporem, aliásque generi nervoso inimicas affectiooes inducens.

Observatio X.

§. Lethargus à sero ad libræ quantitatem ventriculum cerebri dextrum implente.

PVer XIV. annorum, duobus mensibus ante obitum caput casu ex alto allisit, & in dolio à literarum commilitonibus rotatus fuit, postea in febrem incidit, & primum empiricorum opera usus, hinc Ego vocatus fui: Inveni puerum leviter febricitantem, stupidum, instar ebrii incedentem, non sitientem, conquerentem de dolore capitis, absque rubore aut inflammatione; postea oculis clausis obmutescebat, dentibus stridebat. Frustrancis clysteribus, cucurbitulis aliisque remediis, & licet loquutus sit, mox tamen obmutescebat, Paulo post moritur.

Aperto cadavere, Inveni pulmonem dextrum & epar accrevisse, & ventriculum dextrum cerebri aquæ libram continuisse, Cui Lethargus imprimis adscribi debere videtur: *Chiffletius Observ. Singular. 11. p. 9.*

Scholia.

AQuæ illi ventriculum cerebri dextrum opplenti ooo sine ratiooe Lethargum adscribere videtur, cum in ea ætate tantom aquæ, cerebrum premendo, actiooes animales plurimum affligere valuerit.

Observatio XI.

Sopor Lethargicus ab aqua anteriores duos ventriculos opplente, substantiamque cerebri adeo premente ut anfractus inconspicui essent.

VIdi puerum (*Tit. de Hydrocephalo*) cui caput in incredibilem molem increverat, ac tandem in Soporem lethargicum lethalem incidit. Invenimus in duobus anterioribus cerebri ventriculis aquam crystallo clariorem ad libras XVIII. quæ substantiam cerebri ita distendebat ut gyri cerebri non conspicerentur.

Observatio XII.

Comatosus affectus, ab aqua citrina nervorum origini incumbente.

PVella post epilepticum insultum, in Comatosum etiam affectum incidit: Scissa transversim cerebri substantia, stagnantes aquæ citrinæ nervorum conjugationes inundantes patuerunt. *Vide lib. 2. tit. de Tussi.*

Observatio XIII.

Sopor profundus à sero ad caput amandato ob vitium renum perforatorum.

COmitissa quædam sterilis, in reditu ex Thermis Helveticis; in profundum incidit Soporem, adeo ut nocte tota, matutinóque tempore ad vesperam usque somno obruta, nonnisi admodum impulsa ab eo excitari potuerit, à cibo potúque abstinens, & ubi p... ...im excitata vigilasset, mox iterum obdormiscere solita: insuper & aliis accidentibus, inter quæ & pedum tumor atque inflatio erant, oppressa tandem expiravit.

Corpore aperto, abdomen pinguedine supra modum, transversæ manus spissitudine obtectum, intrinsecúsque omentum, mesenterium eadem admodum refecta deprehensa, uti & hepar lienque vitiata. Renes insuper perforati erant, sicut in hydrope ascite, qui ab epate fisso & renibus oritur. Præterea in vesica fellis, quæ tota ampla, sed nigra erat, loco bilis qua destituebatur, Calculi innumeri inclusi erant, coloris cinerei & subviridis, è quibus sex magnitudinem nucis moschatæ æquabant, rotundi, sed angulosi ac læves, minores vero circiter trecenti, alii pisi alii sem. coriandri, alii sem. raparum magnitudine. *Fel. Platerus Observat. lib. 3. pag. 894.*

SCHOLIA.

OBscura hic Soporis causa, cum caput reseratum non fuerit: Sympathicum aliquando esse fateor, sed cuinam ex memoratis, per anatomen corporis deprehensis, causa sit accepta ferenda, non liquet: Successisse dicitur in reditu ex thermis: An externus fuerit usus non constat, Si internus, nec commearint aquæ, earum reflexus ad cerebrum Coma potuit inducere, non dissimili ratione qua apoplexiam in Sereniss. Lantgravio Hassiæ de quo Obs. 48. Tit. de Apopl. Neque à pingui aqualiculo origo repetenda; Dubium an à Renibus perforatis, an à Calculis in cysti fellea repertis, cum in Seren. Electore Moguntino, lethargo interempto, reperti quoque sint plures calculi in meatu fellis: Hippocr. in Coacis & Prorrhet. ait Ictericis (Icterus sæpe sequitur a repletam Calculis cystin felleam) νωθρότητα & κάρωσιν aliquando accidere; quia, ut explicat Duretus, diffusa bile per totam compagi-nem, defraudatur cerebrum suo elementari calore & sale: Itaque sicut apparent ... ita sunt φλεγματώδεις ... At hic nulla Icteri mentio, ut suspicio sit bilem, (cui denegatus sit exitus ob occlusum porum cholidochum) interiora occupasse, atque ipsum proinde cerebrum, in quo vigilias potius & symptomata ... quam ... parere apta nata est. Nisi admittatur seri in caput admissio, ob affectos renes, qui perforati erant, ac ob id serum vel non alliciebant vel à sanguine non secernebant, unde inducta sit spirituum penuria, ad quam torpor & somnolentia successerit; quo me vertam nescio: Amplectendáque erit sententia C. Vict. Schneideri, qui lib. de affect. cap. Soporosis, Tract. de Lethargo, ejus sedem subjectumque Cerebrum esse negat, etsi pituita putri ad instar spongiæ infarciatur, ut & solo cerebro coerceri principes facultates, quas vult toto corpore diffusas esse; nec edi ex organis privatis, sed ex animæ sinu instar luminis fundi: statuítque membri cujuslibet dolore facultatem sensitivam per tactum aliquando ita irritari posse, ut inde cuncta facultas animalis facessat secedatque in animam altius, et ejus operatio deficiat fiatque velut eclypsis, Cari, *ait*, causa proxima est ejusmodi defectio, qua facultas animalis cuncta altissime in animam sese mergit, ut ægre revocetur ac quam minime interdum labefacta simul facultate vitali: causæ remotiores sunt ea omnia quæ quandam animæ facultatem ita concire queunt, ut inde afficiatur gravitet facultas animalis cuncta: Omnes animæ facultates latere ad tempus queunt ac quasi intermori: Videatur *dictus Schneiderus l. c.*

Observatio X.

§. Carus à Cerebro humidiore genitus & sero in vasis totius redundante.

VIrginem *febris quam* ... vocat Galenus, infestabat: circa 6. diem κάρος *per protopathiam* genitus, nam & remissionis tempore perseverabat, &c. Aperto capite cerebrum erat humidius quam è natura foret. (*Vide Tit. de cap. dolore.*)

SCHOLIA.

C*Erebrum humidum*] Lethargum non à crassa lentaq; pituita semper, sed sæpe à seroso humore, in toto primum, tandémque in capite universo ebulliente pendere probat *Car. Piso*, de Morbis à sero part. II. sect. 2. cap. 6. exemplo Præsulis, qui arthritidi vagæ acerbissimæ, cum febre magna & continua semper conjunctæ obnoxius vixit, doloribus vero languescentibus non ita post succedebat sensim gravis Sopor, qui vix duobus septenariis excuti poster: cui accedebat ... toto corpore & brevibus intervallis infestans, qui in vigilante conquiescebat, in sopito perpetuo excitabatur, cum oculis inconniventibus, sed semper madentibus, facie prætumida, ingenti mentis stupore & oblivione: Hinc demonstrat Vir Clariss. Lethargum humoris serosi sobolem esse, 1. Quia symptomatum, quibus Lethargus definitur, congeries, febri arthritidi conjunctæ, nonnisi jam aliquatenus progressæ, sub finem scil. primi septenarii, vel etiam serius, supervenire & nonnunquam prævertere consuevit: Itaque Lethargus tan-

quam primigenia capitis affectio constitui nequit sed per propagationem materiæ serosæ capitis communicatæ aliunde, ex vasis totius, superstite tamen priore foco succrescere fatendum. 2. Quia veternus ille ter quaterve, & sæpius quotannis periodice recurrens, sponte sua & sine ullis artis præsidiis solvitur. Quomodo igitur hoc fieri potest si à crassa lentáque materia, qualis est mucosa capitis pituita, duntaxat foveretur. 3. Tumor faciei aquæ concolor, id manifestum fecit. 4. ἱδρῶτες ac urinæ copiosæ & aquosæ prorsus, dejectionésque liquidæ, 5. Convulsorii in toto motus serosum humorem fervore suo membranas cerebri varie impellentem ac distendentem & in se contrahentem & concutientem, etsi non membrana ipsa, sive ob contractionis parvitatem, sive ob mollitiem nervorum vetustate morbi jam effœtorum.

Febris quam, &c.] De febre Tritæophya comatosa vide eundem *Pisonem* sect. 2. p. 2. cap. 4.

Κάρος per protopathiam genitus] Somnus sive sopor, quacunque hora diei omnibus hemicranicis sensim obrepens, doloris alioqui nonin jucundum carmen sive fascinus, à qua alia amabo causa, nisi ab humore seroso ex se ἄποιῳ, i. e. irritantis qualitatis experte suscitatur, In meatus scil. sensuum expresso, à membranarum cerebri compressione, & sensus tamdiu devinciente quoad loci tepore fuerit resolutus? Quoniam igitur ex quatuor humoribus in sanguinis massa contentis in capitis vasis, bilis vigilias potius infert sua acrimonia & siccitate, reliqui autem, una cum excremento cerebri mucoso, præ insita crassitie haud facile possunt resolvi, itaque in meatus sensuum appulsi non levem aut brevem somnum, qualis hemicraniam comitatur, sed contumacem afferunt: serum autem, cum natura sua muliebre ac frigidum humidum, tum præ tenuitate facile resolubile, proindéque somnum primis generi natum est excitare, & cum qui sit alioqui doloris præstantissimum remedium, (quod calor coactus pleonexiam serosam discutiat) ex alia autem parte idem est de vapore bilioso atque de ipsa bile judicium; relinquitur profecto serosum in capite humorem somni in hemicrania esse occasionem ac fomitem. *Idem.*

Observatio XV.

§. *Coma à refluxu seri exire prohibiti ob calculum renum & vesicæ.*

MArgareta Nicola infestata aliquandiu à dolore lumborum, procidit tandem in crudele calculi renalis tormentum cum urinæ difficultate, & interdum tanta ejus suppressione ut totos 18. dies nihil lotii reddiderit, unde excitabatur ipsi ex sero sursum recurrente Sopot, & mox contractio nervorum, ut cogeretur vitam cum morte permutare.

Dissecto cadavere apparuit ren sinilter intus frequenti aqua & pluribus calculis infarctus, quorum maximus insinuaverat se, acuto suo apice, tam longe in ureteris principium, ut id integre occluderetur, neque permitteretur illac descendere quicquam lotii. *Nic. Tulpius lib. 2. Observ.* XLV.

§. 2. Joh. Anton. Maginus Mathematicus celeberrimus, à morte sectus, sat magnum in vesica calculum ostendit, qui uncias XV. pependit, tot scil. malorum causam quæ ille in vita perpessus erat: Nam integro octennio continuo urinæ stillicidio & acrimonia graviter divexatus, cum semper de calculo dubitaret, & omnia in destillationem humoris salsi referret, doloribus tandem succubuit, superveniente febre continua cum Comate, quæ causa extitit ut eum plerique apoplexia mortuum crediderint.

§. 3. Ejusmodi soporem profundum doloribus à calculo ingentibus supervenientem in V. C. Joh. Jacobo à Brunn Medico Basileensi observatum memoravit G. Segerus oratione de vitæ ejus & obitu. Multos præterea ex Ischuria 5. 6. 7. dierum Comate extinctos vidit. *Ioh. Beverovicius lib. de Calculo c. 9. Velschius Episagm. Observ.* LXIV.

§. 4. Scribit G. Cleminius Jurisconsultus de Joh. Hebenstreit Medico præclaro 1593. Eum causarium diúque afflictum Calculo vesicæ obiisse, cui ovi magnitudine, sectione à morte reperto, per triduum sideratio accesserit, ætatis anno 64.

Coma ex Ischuria à calculo curatum commemorat J. Bevetovicius Epistolo ad Guid. Patinum scripta appendice de calculo. *Velschius Episagmate Observ.* 64.

Observatio XVI.

§. *Lethargus in Apoplexiam desinens, à vasis tenuis meningis circa sinciput, sinu tertio sangume turgidis, ventriculis lateralibus pure oppletis ab eorum ulceribus, &c.*

BArtholomæus Feer Triboldinga Turgovius, adolescens XIX. annorum, circa principium Novembris 1656. capite doluit, assumpta evomuit, hujus causa carnificem consuluit, qui purgans propinavit & V. S. suasit; an præterea aliis medicamentis & qua diæta usus fuerit rescire non potui: In dies morbo in deterius vergente 11. Novembr. ad Nosodochium delatus fuit: Febricitare mediocriter videbatur, dormivit plurimum, expergefactus stupidus quasi erat & delira loquebatur: nec cibum nec potum petiit, oblatum & intrusum deglutiit, cibandus erat infantis instar: urina naturali simillima. d. 15. Novemb. quo ipsum

ipsum cum D.D. Hardero conveneram, profundissime dormivit, ut ipsum nulla ratione excitare potuerimus: ajebant adstantes ipsum interdiu dormire noctu vigilare, attamen inscius lectum permінxerat: In respiratione nullum adhuc dum vitium observatum fuit: die 17. Nov. hora 10. noctis mortuus est: Ex ore demortui plurimum cruoris effluxerat: Dum ceu sanus adhuc vivebat, odontalgiæ obnoxius erat, cujus causa fumum Tabacci hauriebat: an crebrius id fecerit? nobis non constitit.

Die 18. Novemb. caput aperuimus, Sublata cranii olla per duram meningem vasa tenuis meningis in syncipite, ad sinum tertium meantia, vidimus valde cruore oppleta & triplo ampliora quam alias existunt, adeo ut primo intuitu circa verticem omnia sanguine suffusa apparerent; verum incisa dura meninge nihil extravasati invenimus, ipse quoque sinus tertius sanguine turgidissimus erat: Remoto corpore falciformi, primo cerebrum ad ventriculum sinistrum incidimus, protinus serum flavum satis copiose affluxit: Sublato prorsus fornice, conspeximus utrumque ventriculum cerebri lateralem, maxime sinistrum, humore purulento, viscido, instar pultis fluidioris turbido, copiose imbutum; hic quoque ad ventriculum tertium defluxerat: Ventriculus quartus plane mundus, nec vel minimum conspurcatus erat. Superficies utriusque ventriculi aspera & inæqualis & insuper flaccida fuit, dum enim blanda manu & leviculo pus detergebam, successit statim medullosa substantia candido suo nitore privata, corticis cerebri instar flavescens aut subfusca apparens: In dextro ventriculo observavimus superius tabulatum seu fornicem, imæ ejus parti, humore hoc purulento intermedio aliquomodo agglutinatum fuisse: Plexus choroideus iisdem sordibus inquinatus fuerat: Aperto pectore, Inciso pericardio effluxit aqua limpida flava: In corde nihil morbosi visum fuit: Pulmo in dextro latere leviter pleuræ accrevit; minus rubebat: in sinistro latere firmiter pleuræ adhæsit undique, admodum cruore suffusus: in abdomine, ventriculus, intestina, lien, pancreas, hepar & cæteræ partes à naturali dispositione non desciverant, quantum quidem oculis usurpare licuit: vesicula bilaria, bile coloris fusci plena fuit.

SCHOLIA.

QVali morbo primum Invenis iste affectus fuerit, ignorabatur: cum 11. Nov. ad Nosodochium delatus jam *Lethargicus* esset, multum dormiret, expergefactus deliraret, stuperet, oblivisceretur ciborum & potus assumendorum ut infantis instar cibandus esset. Quamvis urina naturalis similis, non tamen prorsus à febri immunis erat, licet intensa non fuerit. Die 15. Nov. quo ipsum cum Cl. D.D. Hardero conveni, Lethargus in Carum degenerasse quidem videbatur, quia à somno excitari nequibat, verum & tunc temporis adstantes fidem faciebant illum interdiu alto Sopore obrui, noctu autem vigilare, sed omnium immemorem, nam inscius lectum permingebat: In cadavere plura occurrerunt, quibus tum febris tum propemodum fere insuperabilis dormiendi necessitas deferri possent: In imo ventre nihil quidem visui præternaturale apparuit, nisi vesicula fellea bile subfusca distenta, qualem in puero aliquando cephalalgiæ, & causam fuisse reperii, nullo ad sensum vitio in cerebro animadverso. A vermibus in intestinis inductum Lethargum tradit *Chifletius* Obs. 10. pag. 8. In medio ventre pericardium aqua limpida flava plenum fuit, verum cordi nihil p. n. inerat quod manifeste febrilem fumitem sanguini inesse proderet. Intra cranium per duram meningem tenuis quasi inflammata apparuit, verum illa discissa vasa tenuis meningis, ad sinum tertium tendentia, triplo ampliora citra inflammationem, ipseque sinus tertius sanguine plenissimus apparuerunt, quod evenit à sanguinis circulatione impedita, vel prorsus intercepta. Pridem hoc factum fuisse credere non possum, quia cordis motu & respiratione integris, via inflammatio cerebri, vel vasis tenerі ruptio in tenui meninge emanasissent: non tamen negarim hanc sanguinis stagnationem mortem accelerasse; Potissima Lethargi causa in ventriculis cerebri lateralibus & tertio latuisse videtur, in sinistro enim ventriculo plurimum seri flavi, minus in dextro continebatur, quia tabulatum superius infernæ parti agglutinabatur. Insuper amborum ventriculorum lateralium superficies humore viscido, purulento, turbido, instar liquoris pultis farinaceæ, quo etiam ventriculus tertius & plexus choroideus inquinati erant, ventriculo quarto mundo, quia glandula pinealis hujus humoris descensum eo usque impediebat: denique deterso pure manifeste superficies ventriculorum exulcerata erat, nam aspera, inæqualis & flaccida fuit, & à blanda quoque detersione medullosa substantia secessit, summúmque nitorem candidum aliquousque amisit, subflaváque & cortici cerebri similior apparuit: Exulcerationem hanc cerebri proculdubio effecit serum flavum, aqueo limpidiore, acrius forte non nisi prævia inflammatione quadam. An Tabacci fumus quo contra Odontalgiam utebatur, aliquid ad exulcerationem contulerit, certo non constat, nam quomodo illo abusus fuerit nescitur, nec in reliquo cerebro fumi illuc penetrantis vestigia observavimus. In Juvene isto serum non ceu primariam causam accusarem, cum plus aquæ intra cranium contentæ apud alios nihil lethargici pepererit, alioque mortis genere perierint. Igitur plus tribuerem ulceribus in utroque ventriculo laterali superficiem depascentibus, idque satis profunde, nam non solum magnam stragem spiritibus animalibus inferre: illorúmque cursum intercipere & communicationis filum abrumpere valuerunt, unde dormiendi quædam necessitas & rerum oblivio enata est; verum etiam inquinamenta putrescentia ad substantiam medullosam sanam altius penetrarunt, deliriúmq; excitarunt; quædam massæ sanguineæ intra cerebrum

admixta febris lentæ causa evaserunt, Apoplexia autem potius quam syncope extinctus videtur, nam vesperi ante obitum adhuc bene respiravit, nihilque minus ad stantes cogitarunt quam ista nocte illum extinctum iri: Ad producendum Apoplexiam omnia vasorum repletio in cerebro, aquæ redundantia & ventriculorum ulcera conspirarunt.

Pulmo minus rubebat, &c.] Pulmones in dextro latere cum pauxillo rubore leviter accreti erant, firmius in sinistro latere, simúlque admodum cruore suffundebantur, ut vel *Pleuritidem*, secundum Plateri sententiam, vel Peripneumoniam ostentarent; Verum hanc suffusionem sanguinis, vel nullam vel nonnisi recentem inflammationem dixerim, ortam à sanguinis motu subsistente ab cordis motum in Iuvene plethorico subito abolitum, nam fere ad ultimum halitum nunquam ad actum valde æstuavit, facile respiravit ultima ante obitum vespera, nunquam tussiit, ac urinam consistentia & colore naturalem excrevit.

Ex ore demortui plurimum cruoris] Post mortem multum cruoris ex ore emanavit, qui non ex cranii cavo effluxit, cum nihil cruenti ibi, secto cranio, visum fuerit, verum prodiit è faucibus, ob venam aut arteriam aliquam in illis sedibus reseratam, quod non raro accidit fermentante sanguine post obitum; quibuslibet misti particulis, sublato rectore ad sua principia tendentibus, aut ad prædominantis jussa aliam formam affectantibus. *J. Jacobus Wepferus Exercitat. de Apoplexia, historia* XVII.

Observatio XVII.

Sopor sequutus insignem bregmatis sinistri contusionem.

IUvenis vulnus in regione bregmatis accipit, mox Sopor adfuit, &c. Tota regio bregmatis sinistri contusa deprehendebatur, unde sua sponte octo ossa abscesserunt, de quibus unum acutius in ipsam substantiam cerebri impressum per meninges inveniebatur. *Vide l.* 4. *tit. de Vulneribus.*

Observatio XVIII.

Lethargus gravem sinistrorum temporum contusionem sequutus, à sanguine coagulato & nigro lateralem ossis sphœnoidis sinistris cavitatem adimplente.

MArcus Prené, ex pago Ondreviliers, Ustrinæ ferrariæ in Audincourt Operarius, vir robustus, ann. 30. sub vesperam diei XII. Maii anni 1670. cum alio quodam ejusdem Ustrinæ operario litem habens, impacto in sinistra tempora palo graviter ictus concidit. Surgit paulo post, & prolatis aliquot verbis, Casam passus forte 40. illinc distantem petit, portatilem bombardam in vindictam explosurus: Uxor maritum, quo minus clavis pendentem arriperet, colapho excipitur. Illico post super arca recumbit Marcus, & sopore profundo correptus proxima nocte mortuus est.

Vespere diei XIII. seq. visitato cadavere, nullus tumor, nulla lividitas externe apparuit, sanies è naribus putidissima & cadaverosa effluebat, & eadem lecti lintea è sinistræ auris effluvio madebant. Jubeo Chirurgum raso in circulum capillitio, circumscissa communia cerebri involucra calanticæ instar removere: Hoc facto, sinister musculus temporalis ruber, lividus & contusus apparuit, nulla ruptura vel contra fissura: serrato & remoto cranio, sanguinis circiter ℥iij. coagulati & nigri invenimus, qui lateralem ossis sphœnoides sinistri cavitatem ita adimplebat, ut ab ejus copia incuneata, compressa meninges & cerebrum, adempta spirituum animalium commeatus libertate, mortis unica causa judicata fit; quum nullibi in tota cerebri substantia & ventriculis quicquam inventum sit quod contra naturam esset. *I. Nic. Benningerus Cent.* V. *Observ.* XXVII.

Observatio XIX.

§. *Coma à venis meningum sanguine melancholico refertis, Aqua in ventriculis.*

DOm. N. melancholicus, comatosus & aliquantum lethargicus factus est, &c. Venæ sublato cranio apparent plenæ sanguine melancholico: magna satis aquæ limpidæ quantitas in ventriculis. *Vide Titul. de melancholia.*

Observatio XX.

§. *Sopor à dura cerebri membrana Sanguine & pure suffusa.*

QVidam ad sinistram capitis partem percussus, mox Sopore prehensus: Capite aperto reperta durior cerebri meninx sub osse petroso sanguine omnino suffusa cum purulento humore. *Vide l.* 4. *Titul. de Vulner.*

Observatio XXI.

Lethargus à Tumore scirrhoso membranis cerebri accreto, Et aqua limpida cerebrum alluente.

Mulier post gravissimum sex mensium capitis dolorem, tandem in Lethargum incidit. Cranio aperto, è latere sinus tertii, tumor scirrhosus membranis accreverat; cujus interventu utraque meninx aliquanto spatio mutuo accreverant, & vasa sanguifera constipabantur. Porro cerebri anfractus & cavitas interna fuit aqua limpida repleta, *Vide Tit. de cap. dolore.*

Observatio XXII.

§. *Sopor à cerebri partis corruptione ortus.*

Quidam vulnus accipit in superiore dextri oculi palpebra, sequitur Sopor: vulnus os penetraverat, Durior membrana & vulnerata & sanguine multò perfusa erat, Jam corrupta cerebri portione proxima. Vulneri substantia ac vitiata, quæ proculdubio exitii causa: *Desid. Iacot. comm. ad aphor. 3. lib. 1. sect. 3. coac. Hippocr. Vide l. 4. tit. de Vulneribus.*

Observatio XXIII.

Sopor à purulento humore circa cerebrum consistente, dura meninge sanguine suffusa.

Quidam baculo crasso ad sinistram capitis partem, supra aurem percussus est: Huic mox supervenit Sopor. Reperta est durior cerebri membrana, sub osse petroso, sanguine omnino suffusa: Purulento etiam circa cerebrum humore consistente. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

Observatio XXIV.

Carus à cerebri subsidentia, dissolutione & fluiditate excitatus, ob pituitæ copiam.

Si pituita substantiam cerebri largo humore perfundat & refrigeret Carum efficiet: Hæc sic se habere in Caro & apoplexia mortuis ex eo patet, quod copiosus hic humor per os tunc illis aliquando effluxerit: Et sectione quoque diligenti aperta crassa meninge in quibusdam copiosum humorem mox prosilientem observavimus: *Vide supra Tit. de Apoplexia.*

Observatio XXV.

Sopor à flacciditate cerebri, Lapide in eo cum aqua in prioribus ventriculis.

Adolescens XIV. annorum, semifatuus, Somnolentus fuit, &c. Substantia cerebri omnino erat flaccida, Pia mater illi circumjecta. Aqua salsa inter duos priores ventriculos, Calculus in dextro reperiuntur. *Vide hist. tit. de mentis stupore.*

Observatio XXVI.

§. *Sopor à cerebri Substantia Sphacelo affecta.*

Quidam vulnus illatum in superiore capitis sinistra parte, &c. Supervenit huic Sopor: Reperta est dura meninx sinistra parte livens, sub hac cerebri substantia sphacelo correpta. *Vide lib. 6. cap. de Vulneribus.*

Observatio XXVII.

Coma ab abscessu in penetralibus cerebri.

NOb. N. catapultæ ictu circa Tempus dextrum læsus est; hinc comatosus factus: In cerebri penetralibus abscessus est repertus. *Vide l. 4. tit. de Vulneribus.*

Observatio XXVIII.

Cataphora inducta à carie ossis frontis, & læsione superioris orbitæ.

QUidam grandævus Gravedine capitis afficiebatur, tandem subito in cataphoram incidebat, & quidem lethiferam: ea nec levari poterat nec liberari: Patefacto capite defuncti, reperiebatur os frontis carie confectum, & quidem aliqua tantùm ex parte, cerebro salvo ac ejus integumentis integris. *C. Victor Schneiderus l. de aff. cap. Soporosis pag. 241.*

SCHOLIA.

GAlen. 4. de loc. cap. 2. testis est urgere cataphoram, vel minima squammula ossis sauciati mota: idque sæpius comperimus: Cuidam os frontis & sincipitis erat gladio scissum, sic ut innatarent meningibus frusta ossea: Si forfex vel dextertime admoveretur, in cataphoram labebatur miser, interdum motu convulsivo repetitus: Inde nec comprimebatur cerebrum, nec initium nervorum, nec spiritus animales consumebantur. Mercatoris cujusdam filius sex annos natus prono ore incumbebat in obtuse fastigiatum lignum, mox omni vi renitens prosternebatur, ut illud effringeret superiorem orbitam oculi sinistri: Hic dicto citius stertere cœpit, ceu altè soporatus: interrogatus inclamatusque qui haberet se? respondit vertigine se laborare, ac oculis flava oberrare ac viridia, ac interniterе simul coruscantia fulgura: Hic ea cataphora nec excuti poterat ulla ratione, nec exolvi: sexto die quam hanc exceperat plagam interiit cataphora: ægre excitabatur, mox obruebatur facultatis animalis ablatione, graviter stertens: integer mentis erat, animique sensa non verbis sed nutu prodebat jam excitatus; nec ulla jactabatur febre: Illa portio orbitæ leviter læsa erat, unde nec cerebri medulla, nec ventriculi, nec denique initium nervorum potuerunt comprimi, ita ut deinde deficerent spiritus animales: Usi sumus, *inquit Hercules Saxonia Pract. lib. 1. de dolore cap. 2.* terebratione, & invenimus os corruptum, & supra meninges copiam pituitæ, unde in soporem & paralysin incidebat semper: quo tempore foramina erant aperta, melius habuit, sed cum occlusum esset foramen (nam invito Chirurgo excrevit caro) Sopor rediit, & ita perduravit usque ad mortem. Mihi perspicuæ fuerunt duæ collectiones humoris inter cranii os & capitis cutem, contenti, unde in altero ægro extitere motus convulsivi: In altero tandem cataphora gravior; Tam mira est proprietas facultatum animæ; Ab earum enim consensu mutuo originem soporosorum affectuum deduco, non à vapore narcotico, nec à spirituum animalium defectu, ceu proxima causa; statuens eam esse cœptam jam facultatis animalis cunctæ abolitionem, ab aliqua facultatum animæ male affecta:

Qui plura volet, videat dictum authorem.

Observatio XXIX.

Sopor cum stupore à Tumore duro in cerebro, & aqua cerebrum irrigante.

SOporem vidimus in Barone quodam qui longo tempore attonitus, nihil secundum rationem agebat &c. Aperta post mortem calvaria, tumor p. n. durus, supra callosum corpus repertus, cum humoris copia qui cerebrum irrigabat. *Vide historiam integram Tit. de mentis læsione.*

SCHOLIA.

S *Upra callosum cerebri corpus*] Quod spirituum dispensationi potius quàm generationi destinatum est; unde illo ab ejusmodi globoso corpore compresso, inertia functionum omnium animalium subsequuta est. Vide Clariss. *Willisium* Anat. cerebri cap. 10.

Observatio XXX.

Sopor morti proximorum & scorbuticorum, à spirituum penuria pendet, cùm cerebrum ab illuvie serosa immune reperiatur & satis exsuccum.

SOmnolentia & Torpor insignis scorbuticis frequenter accidunt: in quantum scilicet spiritus animales particulis vel aquosis aut narcoticis onusti ac plurimum aggravati intra cerebrum, etiam valde obstructum, motus pernices & expeditos non facile ineunt, neque

neque functionum suarum actus & exercitia diu continuant, quin succumbere, ac otio & quieti indulgere amant: Porro hujusmodi affectus quandoque à spirituum animalium defectu penuria excitatur: Etenim *à sanguine* plurimum vitiato & quasi effœto, liquor nonnisi tenuis & vigoris omnis fere expers cerebro & nervoso generi suppeditatur: A tali *προφάσει*, in moribundis Lethargum excitatum novi, quo scilicet affecti, licet somno continuo indulgere videantur, interpellati tamen illico adstantes noscere, & affatis quibusdam respondere solebant: Spirituum vero animalium copia satiscente, nec diu evigilare, nec ad colloquia longiora attendere valebant: Tales demum cum somno perpetuo obrutos aperui, cerebrum satis exsuccum, ac hydrope aut colluvie serosa, quibus Lethargici plerumque afficiuntur: prorsus immune deprehendi. *Thomas Willis Tract. de Scorbuto cap.4.*

SCHOLIA.

S*Pirituum animalium copia satiscente*] Dari Cari speciem quidam volunt quæ fiat arteriis carotidibus & musculis temporalibus affectis: cùm enim hæ spiritum vitalem, animalis materiam ad cerebrum vehant, illis læsis, huicque transitu negato, priorum generatio non fit. Stabilire hanc cari speciem videtur *Valverdus* Anat. lib. 6. cap. 11. qui refert *Columbum* publice in theatro demonstrasse in adolescente, soporem induci ab arteriis carotidibus compressis vel constrictis: Huc quoque pertinere videtur historia à J. Costæo allata disquis. physiolog. lib. 6. cap. 6. Movendi sentiendique opera (*ait*) non sine spirituum fieri affluxu docent circulatores: Capra illis est, cujus nervis atque arteriis jugularibus injectum vinculum est, quod arbitratu suo contrahere possunt & laxare: eo igitur clam contracto, attonita illa corruit, laxato repente, resilit: firmissimo argumento prius prohibiti, moxque in corpus admissi spirituum cursus: Lucem addere videtur relatio de Mahumetanis, qui Christianorum adultorum præputia amputaturi, colli arterias & venas constringere solent ut indolens exerceatur operatio.

A sanguine &c.] Ex sanguinis circulatione male perfecta soporosus affectus excitari posse demonstrat Cl. *Rolfinkius* Dissert. Anatom. lib. 6 cap. 50. Somnus naturalis *ait*, quies primi sensorii ut sensorii, fit vaporibus vel humoribus per arterias & rete mirabile ad nervorum principium delatis: Præternaturalis, imo Imaginationis resolutio in Caro, ab ejusdem obstructione, vel spirituum à sulphureis narcoticis, per arterias ascendentibus vaporibus, fixatione: Per easdem arterias ascendentes vapores & humores narcotici & fixativi, excitant Coma somnolentum & Vigil & Catalepsin, nisi per venas debita circulatione moveantur. *Et consilia 5. lib. 2. ubi somni p. n. juxta recentiorum placita, causas per compendium adducit*, Lethargi causa immediata; *ait*, est impeditus spirituum animalium in organa sensus & motus transitus: Mediatæ sunt humores crassiores, pituitosi, in massa sanguinea contenti: Ad Chymicorum placita si respiciamus, accusari queunt hic Sal, Sulphur, Mercurius; Ad Helmontii placita, Acor: Ad Fabri Statuta, Chyli pravitas: Sylvius si audiatur, peccabit Sal acidum lixiviosum, & Sulphur oleaginosum, pancreatis & felleæ vesiculæ errore non expurgatum: Humores hi non generantur in cerebro, sed in visceribus confectioni & depurationi sanguinis destinatis, corde nimirum & jecore præcipue, indeq; orta cacochymia, & per *φλεγματισμὸν* eò promovetur.

OBSERVATIO XXXI.

Soporiferus capitis dolor ab abscessu sanioso circa nervum opticum, una cum glutinosa & pellucida aqua.

SOdæ subethicæ hic jam multos interficiunt potos, quorum è numero ante sex dies D. N. filium cùm eum XIV. die sopor citra febrem rapuisset, Dissecto corpusculo omnia salva reperimus, tantum modo in media parte cerebri sinistri, supra oculum sinistrum, prope nervos opticos, sinum apostemaris, castaneæ magnitudine, vacuum deprehendimus, (jam enim in ipsa serratione calvariæ pus per nares exierat mortuo) quem cum amplius videndum palparem, & sinisterius cerebrum eximerem, erupit clara mucilaginis subtilis instar aqua ad dimidiam usque libram, quæ sub cerebro supra nervos opticos & rete mirabili vocaro delituerat. *Epist. Ach. Gasseri ad Gesnerum & I. V. Rumlerus observ. 73.*

OBSERVATIO XXXII.

§. 1. *Sopor ab apostemate in cerebro, vulnus capitis secuto.*

IN Nosocomio Patavino 1645. caput aperuimus viri in osse temporum vulnerati, qui sine delirio, paralysi & pulsu febrili x. die soporosus decesserat: Vulnus ad cerebrum penetraverat, ubi Apostema excitatum pure copioso abundans, vicinis partibus ad nigrorem vergentibus. *Thomas Bartholinus cent. 2. histor. 34.*

Observatio XXXIII.

§. 1. *Lethargus ab abscessu & pure in anteriore cerebri parte.*

MUlier quædam honesto loco nata, cum aliquot diebus capitis gravitate laborasset, adeo fuit somniculosa ac in somnum propensa, ut quæcunque agens dormire semper cuperet ac assiduè in somnum dilaberetur, à quo initio excitari potuit, tandem vero accedente febre non potuit: Remedia multa huic tarde adhibita, sed tandem mors supervenit.

Capitis hujus cranii osse sublato, abscessus in anteriori cerebri parte repertus, & pus interiori ossis cranii parti adhærescens, quod & è naribus paulò ante mortem irritatis profluxerat. *Dodonæus Observat. Medic. cap. 7.*

S C H O L I A.

AEtius ex variis causis Lethargum originem ducere refert, & aliquando cerebrum per consensum, quandoque vero primario laborare: verum iste Lethargus proprius cerebri morbus fuit, & quidem partis anterioris, cujus partis affectum Lethargum esse veteres testantur. Fit autem cum pituitosus sanguis præpollet, quem in præsenti lethargia copiosum fuisse pituitosus sanguis ostendit, atque adeo quidem lentus ac viscosus, ut simul cum aqua permixta instar juris carnis musculosæ concretus mox fuerit, tenuis gelatinæ speciem & consistentiam referens, quod nonnisi admodum crudo, pituitoso viscidoque contingit: Talis autem sanguis in quocunque morbo apparuerit, crudorum, pituitosorum humorum redundantiam ostendit, & morbum lethalem, aut diuturnum & difficile curabilem: nobis certe lethales observati sunt morbi tali apparente sanguine. *Idem in annotationibus.*

Accedente febre] Putrescentem in cerebro pituitam Lethargum efficere docent, febremque comitem inde accendi: Verum nos ex pituitæ putredine, præsertim in capite, febrem accendi posse negamus, qui non capimus quomodo idem humor pituitosus putridus, sua frigiditate Carum, & calore febrem accendere; atque unum idemque & frigidum & calidum esse queat, cum contraria in eodem subjecto non possint consistere: Ideo longe aliam Lethargi causam, eamque à Cari illius qui febres sequitur, non adeo diversam assignamus: In venis mesaraicis febrium intermittentum materia putrescens calore attenuata, copioseque sursum, in prima præsertim invasione, ad caput delata, soporis hoc symptomata, in tertianis & quartanis nonnullis, in principio accessionis, dum frigus adhuc urget, necdum corpus penitus incaluit, accidens, & interdum ad solutionem usque paroxysmi perseverans, parit: Sed & in febribus continuis, cerebrum dolore præcedente diuturno & grave labefactatum, in vigore, vel post ipsum, Caro subsequente percolsum, ægrum in summum discrimen adducere sæpe observati: Quod & in principiis continuarum febrium si accidat, & mox propter nimiam evaporationem princeps hæc pars, cerebrum aliquo pacto præsertim ad Carum dispositum, ita labefactetur ut sopor gravis sequatur, Lethargus is erit qui cum febre continua copulatus est & mox cum illa invadit; ab alio Caro qui in declinatione febrium accidit, periculoso quoque, nisi quod statim cum febre incipiat, differens. *F. Platerus Pract. lib. 1. cap. 11. Vide Sennertum Pract. lib. 1. part. 2. cap. 20.*

§. 2. Juvenis cum lapide ad tempora ictus, statim in Caron & profundissimum somnum incidit, à quo non potuit excitari, quanquam à Chirurgo bene tractatus, altero die somno permanente obiit: Quemadmodum alius puer annorum novem, qui cum instrumento ligneo oblongo paulo supra frontem percussus, Caro etiam percussus fuit, febre acuta etiam superveniente, sed hic somniculosus vitam longius produxit, & in septimo obiit.

Capitis hujus cranii osse sublato, in anteriori cerebri parte abscessus repertus est. *Forestus libro 10. Observat. 40.*

Observatio XXXIV.

Lethargus à cerebri apostemate, cui Sphacelismus successit.

PUer 11. annorum Julio mense 1545. cum prius Lethargo laborasset ante paucos dies, vel stupore quodam non admodum gravi: à quo cum sanus factus videretur, demum in Lethargum gravissimum incidit & statim cerebri sphacelismum: Videbatur autem dum profundissimo somno detineretur hemiplegia laborare, nam tota pars dextra paralysi resoluta, neq; movebatur neq; sentiebat; nihil loquebatur, quamvis subinde garrire videretur mussitando, quæ nemo intelligebat, neque ullo modo, caudicis instar jacens, à somno excitari poterat, Tertius dies erat ita jacens absque loquela in castello patris: Ad hunc evocatus, thymum (cum nihil aliud esset ad manus) contritum cum aceto, glandis instar cum aceto nari dextræ imposuimus ad excitationem à somno, ut & materia crassa viscida dissolvi posset & ad nates derivari: atq; hoc adhibito remedio nonnihil reviviscere videbatur,

ut oculos

ut oculos aperiret & verba quædam indistincta proferret, & è nare materia quædam crassa valde corrupta, sanguinolenta, viscosa instar putridæ saniei prodiret: Hæc cum vidissem puerum abscessum una cum sphacelo in parte dextra cerebri habere pronuntiavi & cerebrum corruptum esse, unde nec puerum diem supervivere posse prædixi ob materiam corruptam, non solum ventriculos cerebri obstruentem, sed & totam ejus substantiam corrumpentem &c. Eo quarto die ut prædixeram, defuncto, rogatus fui ut cadaver aperirem. Cranii osse sublato, cerebrum & cerebellum in parte dextra, vergens ad posteriorem partem, omnino saniosum, putridum, corruptum, sanguinolentum inventum est, apostemate ex lethargo in abscessum & sphacelismum permutato: sinistra vero pars cerebrum album, sanum & incorruptum habebat: *Forestus lib. 10. cap. 11.*

OBSERVATIO XXXV.

Lethargus non semper sequitur ad apostema cerebri.

NOn semper Lethargus ex capitis apostemate provenit, Neque omne capitis apostema Lethargum inducit: Observavi enim quendam ex diuturno dolore capitis, longisque vigiliis afflictum, tandem levi delirio & convulsione correptum periisse: Et aperto cranio inventus fuit abscessus, cum pure admodum fœtente & corrupto: Quare dici debet non semper lethargum ab apostemate induci, sed tunc præcipue cum non circumscripta margine, sed in omni cerebri substantia humor diffusus putrescit: Vel cum apostema circumscriptum mediam & præcipuam cerebri regionem, in qua arteriosi plexus continentur, occupat, ita ut spiritus omnino opprimantur vel corrumpantur: Cum verò apostema locum certum circumscriptum in cerebro habet, & reliquæ ipsius partes remanent liberæ, nec spiritus opprimuntur in illis, & possunt ex illis ad organa sensuum diffundi, tunc non sequitur, neque lethargus, neque comatosus sopor, licet apostema fiat, ut in exemplo allato, *Sebastianus Nasius Meth. Med. Part. 2. p. 243.*

OBSERVATIO XXXVI.

§. *Carus & Soporosi affectus à tumore Phlegmonode meningum & cerebri exterioris ambitus.*

IN dissectionibus Anatomicis sæpe vidi meninges, imo quandoque & cerebri exteriorem ambitum, tumore phlegmonode obsessas; atqui laborantes minime phrenesi, verum è contra torpore affecti à Caro aliisvè morbis soporosis interibant. *Vide tit. de Phrenit.*

OBSERVATIO XXXVII.

Carus ab abscessu tunicato post vulnus in capite genito.

MIles acinace sauciatus fuit in posteriore capitis parte, Die 22. loquelam amisit, cerebrum Caro fuit correptum: die 23. obiit. Remoris proximis cerebri integumentis, Abscessum tunicatum monstravimus, in sinistro cerebri latere latitantem, ex quo pus fœtidum magna quantitate fluxit: His consideratis ventriculum cerebri sinistrum aliquantulum compressum: dextrum vero aqua limpida distentum vidimus, &c. *Vide tit. de Paralysi*

OBSERVATIO XXXVIII.

Lethargus ab abscessu purulento in substantia cerebri, vulnus orbitæ oculi sequuto. Et ossiculo duram membranam pungente.

RUsticus consistentis ætatis *phalangie in palpebram* superiorem oculi sinistri vulneratus, parum sollicitus de vulnere non admodum conspicuo, Chirurgum accedit ob imminentem capitis dolorem, qui ea quæ oculorum & palpebrarum vulneribus conveniunt, imponit, à quibus solutio continui penitus curata videtur: At vero cum circa septimum Coma quasi vigilans, & sensuum torpor sese offerret, accitus quoque fui: vires ægro adhuc ita constabant ut ex superiori contignatione in inferiorem ad nos descenderet: Consideratis circumstantiis, anguem in herba latitare dixi, tum ob subitam consolidationem externæ

læsionis quàm ob læsionem sensuum internorum : At sequentibus diebus magis magisque inclinatio ad somnum augetur, donec die obierit nono.

Post mortem cranium apertum fuit, ubi interius orbita oculi in superiore parte punctim ita læsa conspiciebatur, ut una etiam officulum in duram meningem dilaceratam imprimeretur : Separata vero dura matre, tenuis meninx etiam in eodem loco foramen instar fonticuli saniem expellentis exhibebat, sub quo tantus abscessus purulentus latitabat, ut superior cerebri substantia omnino in pus conversa videretur, quo undique cerebri ventriculi, superius & inferius replebantur. *Gr. Horstius Tomo 2. lib. 2. Observ. 4.*

SCHOLIA.

MIrum tam brevi tempore abscessum genitum fuisse? an forte canicularium æstus an iam præbuit? hinc fere quibusdam in locis calidioribus vulnera omnia capitis lethalia fiunt. 2. Mirum præter lethargum imperfectum graviora non successisse, paralysin, convulsionem aut apoplexiam ? An forte quod vulnus basin cerebri, adeoque initium nervorum non attingeret? 3. Mirum in tanta cerebri corruptione ratiocinationem, licet obtusam, fere ad mortem permansisse? An quia cerebri substantia primaria operationis causa est, quæ ex altera parte adhuc illæsa conspiciebatur, qua ratione sæpe jecur scirrho &c. laborans, nihilominus sana sua parte sanguificat? Mirum in tanta copia repletis ventriculis cerebri per materiam purulentam, nihilominus animales operationes, licet imperfecte fuisse peractas? An quia ventriculi cerebri ad excrementa recipienda potissimum formati sunt: *Idem.*

OBSERVATIO XXXIX.

§. 1. *Lethargus symptomaticus à Pulmonum vitio inductus.*

DOmina le Boindre morbo Medicis incognito, sed tandem inter legendum ab Hipp. descripto periit, Cujus ratio tenenda est ad unguem, quoniam Medici valde decipiuntur : Et Domina Garnier non dissimili morbo consumpta fuit: utraque comatosa, ac velut lethargica interiit, Affecti valde Pulmones reperti sunt. *Gul. Ballonius Epid. & Ephem. lib. 2. pag. 118.*

SCHOLIA.

AN lethargus à Pulmone esse potest? Ita sane eo modo quem Hipp. descripsit 3. de Morb. *Morbi Lethargi appellati idem status ac peripneumonia, & non omnino remotus ab humida peripneumonia : Tussis & sopor ipsum tenet, cum moriturus est, multum & liquidum egerit* : Idem repetit lib. 2. de morb. Ac Lethargus proprie est affectio cerebri : sed hic affectus, qui proprie affectionem pulmonis sequitur, & facile cerebro communicatur, ob pulmonum & capitis *συμπαθείας*, bifariam aut trifariam à similitudine quadam Lethargus appellatur, 1. quia hominem *λήθαργον* i. e. ignavum & comatosum cum febre reddit: *λήθαργος* enim impotentem, ignavum & abjecti animi hominem notat. 2. Quia lethargicam in cerebro dispositionem facit, ob crassorum vaporum elevationem à pulmonibus concalefactis excitatorum : talis enim species peripneumoniæ à pituita putri est, cujus crassior vapor feriens cerebrum, veluti hominem lethargicum facit: Sic enim observavimus ex Galeno in febribus, & præsertim earum accessionibus sæpe soporosos affectus per sympathiam contingere : 3. Lethargus dicitur, quia cum obstructi sint à pulmonibus pituita infarctis mæandri, & viæ liber aditus, & exitus spiritibus non sit, & sic lethargicum quid inducitur, quia soporantur instar eorum qui lethargo tenentur : Hæc notanda sunt, ne male consulas capiti cum omnino ad pulmones studium referre oporteat: *Idem ibidem.* Rem prope assequutus *Saxonia* Prælect. Pract. part. 1. cap. 4. locum Hippocr. 3. de Morbis & Coac. prænot. afferens, qui lethargum ait desinere ad suppurationem, præcipue pulmonum : Et exemplum uxoris, quæ à lethargo lethaliter decumbens, accedente tussi & excreto pure liberata est; sed errat ratus pus illud à cerebro in pulmones deerrasse, cum ibi localem habuisse generationem probet hectica socia, affectuum pulmonum potius quam cerebri comes: Aliquot habui ægros eo morbo laborantes, ac inter hos anno 1671. mense Julio Veredarium quendam nomine *de Rue* : qui à deglutitis pilulis ab Agyrta quodam, *Zacyntho Turci*, exhibitis, in peripneumoniam lethalem incidit, cujus toto morbi decursu inexpugnabilis lethargus comes fuit: Paucis diebus ante obitum, (quod prædixit Hippocr.) alvus plura & liquida egessit : Eodem pene tempore quinquagenaria mulier, dicta *Vidua Daby*, eodem plane modo interiit ab assumptis iisdem pilulis.

Pulmo insigniter tumidus &c.] Hippocr. l. Coacar. 145. Lethargi solutionem per Thoracis affectionem crebro fieri innuit, dicens, *ἐκόντι δὲ σώζονται τῶν ληθαργικῶν, ἔμπυοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται* : quæ verba mire torserunt interpretes: Martianus vult Hippocr. voce Lethargi, non morbum capitis sed pectoris intellexisse : Sed quorsum hæc subterfugia? cum sæpe contingat materiem morbificam in capite defixam primo veternum excitare, dein postea eandem materiam à sanguine resorptam, & in pectore depositam, empyema aut sputum instar rabidorum producere. In descriptione febris Epidemiæ soporosæ anno 1661. (l. de morbis convuls. c. 9.) quamplurimis accidisse notavimus. *Willis Tract. de Anima Brut. part. 2. cap. 3.*

§. 2. Vidua Dom. Garnier in morbum incidit; aderat corporis torpor, ignavia, rerum omnium contemptus: Febris continua fuit : Comatosa erat nec nisi interrogata respondebat: genarum erat rubor, urinam sub finem reddebat involuntarie, alvus etiam involuntarie descendebat, deliria aderant, tremor &c. Aperto cadavere reperti

sunt

funt pulmones veluti putres costis adhærentes. *Idem Consf.* 45. *lib.* 1. *Vide histor. Titul. de Febribus.*

§. 3. Virum illustrifs. febris prehendit cum sopore & thoracis dolore, achoc quarto die evanescente sopor redit, genarum rubor &c. In eo pulmo *insigniter tumidus* & quodammodo excesus repertus, in iisque unus humor albus & tenax ac purulentus delitescens. *Vide lib.* 4. *Titul. de Febribus.*

Observatio XL.

§. *Lethargo affectus habuit Calculos in meatu fellis, qua duodeno inseritur.*

REver. & Illustr. Elector Moguntinensis Vigili comate in Lethargum transeunte correptus, me circa morbi vigorem demum accersiri curat, sed mali violentia victus occumbit: Ejus naturalibus visceribus primum inspectis, dum intestinis eximendis occupamur, nescio quid durum occurrit: post deprehendimus meatum bilis duodeno insertum, præpinguem admodum, latum & utriculi instar inflatum, quem rei novitate perciti præcidimus, colligatum eumque calculis undiquaque refertum invenimus: Ex quibus majores omnes colore & forma exacta nucem moschatam ita referebant; ut vel Apellis manum vincerent: Minores plerique omnes plumbeum splendentemque colorem adeo repræsentabant, ut plumbeos globulos (*dragée de plomb*) ingestos diceres: fracti non admodum renitebantur, velut etiam attriti, intrinsecus flavi, gustu amari. Perpetuo ille dum viveret incredibili Siti torquebatur, adeo quidem ut subinde argenteum scyphum aqua plenum ori proluendo, sitisque mitigandæ ergo ad manus haberet, Princeps alias temperantissimus. *Schenkius ex Traffelmanni communicatione.*

Observatio XLI.

In quodam ab assumpto Opio extincto, id cordi adhæsisse deprehensum est.

MEdici apud Italos homines facinorosos, qui morti addicti sunt, certo anni tempore à præfectis impetrant, in dissectionis usum, & quo rei Medicæ studiosi in re Anatomica exercerl possint: Itaque ne ullos humores dissipati contingat, aut crassiores spiritus evanescere, omniaque se aperte proferant, Opii, hoc est, succi nigri papaveris binas ternasvé drachmas ex vino meracissimo, mortem commeritis exhibent, qua potione hausta, primum exhilarescere incipiunt, velut risu sardonio perfusi, mox in somnum soporemque resoluti, morte sopiuntur: Tanta siquidem pernicitate venas ac vitalia corripit, ut dissecto eorum, qui opio potionati sunt, corpore, Cordi adhæsisse compertum sit. *Levin. Lemnius de occ. natur. mirac. lib.* 2. *cap.* 52.

Observatio XLII.

§. *Lethargus à Vermibus in intestino tenui conclusis inductus, Sano Cerebro.*

PUellæ XI. annorum Lethargus quadraginta horarum spatio funestus fuit: Aperto cranio cerebrum sanum citra inflammationem, & ventriculi mundi reperti: In intestino vero tenui vermes duodecim oblongi, conglobati, & intestinum cum insigni rubore inflammatum fuit, frustra injectis clysteribus, cauterio suturæ coronali applicito & cucurbitulis affixis: *Chifletius singularium Observ.* 10. *pag.* 8.

SCHOLIA.

PUeros lumbricis laborantes comatosis affectibus corripi apud practicos in confesso est, elatis copiosis vaporibus ex crudis & pituitosis humoribus eos patientibus: Sic in febribus nonnullis intermittentibus sopor inexpugnabilis accessionis initio oboritur, ob crudorum & putrescentium humorum, præsertim in mesaraicis copiam, è quibus vapores exsurgunt spiritus animales aggravantes & velut caligine suffundentes. Castilius mercator, referente *Ballonio* Epid. lib. 2. cum febre continua Caroticus erat aut Comatosus: Vocatus Gorræus (aliis Medicis quò referrent causam nescientibus) quo judicio valebat, præsensit id à vermibus fieri: contra vermes pugnatum, cessaverunt ea symptomata: Etiam in viris suspicari oportet de vermibus ut in pueris.

Observatio XLIII.

§. *Coma vigil à repletione vasorum meningum, sero flavo in ventriculis cerebri.*

Sartor incidit in capitis dolorem, Exinde vigilias, Subinde etiam somnum ad horas tres vel quatuor extensum, profundum, inde evigilabat &c. Mortui vasa turgent in meningibus: Cranium nimiam cerebri molem non poterat capere: In ventriculis anterioribus occurrunt unciæ octo seri flavi: *Vide Tit. de capitis dolore.*

SCHOLIA.

Comatis Vigilis duplex imò triplex est ratio: primo enim quidam id nominis imponunt vigiliarum & somni vicissitudini, si sese identidem excipiant, ut in *Sartore*: 2°. Sic vocant delationem in somnum, quo tamen ægri non fruuntur; ita ut adstantibus dubium sit vigilent an dormiant, Seu cum clausis oculis frustra somnum capere tentant: Ex *Galeno* item, libro de *Comate*, unum est Phreneticum, cum delirio: aliud non Phreneticum, quod iterum duplex, vel Ignavum, cum ægri vix moventur; vel Expeditum, cum ægri valde delirant ac prompte moventur, & ubi evigilant è lecto prosiliunt ac nonnunquam adstantes invadunt, Cujus exemplum habetur apod Heurnium. Causam Comatis vigilis promiscue perhibent bilis cum pituita variam permistionem, ut ab hac somnus, ab ea vigiliæ procreentur: *Platerus* & *Sennertus* vapores narcoticos accusant, simul mentem conturbantes, quod in spiritu vini, solano manico aliisque deprehendere est, una somnum & deliria excitantibus; Febrium malignarum familiare id est symptomata, & quorundam venenorum soboles: Istud Coma, quo laborabat Sartor, ad priorem causam & vulgatam referendum videtur; Si modo serum, in ventriculis ejus anterioribus repertum, pituitæ nomine dignandum sit: Ab hoc enim propensionis in somnum (vide scholia proxime sequentia) causa deducenda videtur, sicut à vasorum plenitudine, capitis doloris & vigiliarum: Soli quoque sero uterque effectus imputandus videtur; qua enim serum, pituitæ indolem sapiebat; qua flavum, bilis miscellam arguebat; at sic comatis secundam speciem inferre debuisset in Sartore, non primam: Dixerim ergo eam somni & vigiliarum vicissitudinem iterum sero adscribendam, quod mobile, prout hanc vel illam cerebri partem occupabat, alterutrum symptoma invexit.

Observatio XLIV.

Coma vigil ab abscessu in substantia cerebri, ossiculo duram meningem pungente.

Rusticus circa palpebram superiorem oculi sinistri vulneratus, septima die comate quasi vigili corripitur; 9. is obiit die. Aperto cranio, interior orbita oculi punctim ita læsa erat, ut una etiam ossiculum in duram meningem dilaceratam imprimeretur; qua separata, tenuis foramen exhibebat saniem expellens, sub quo ingens abscessus purulentus &c. *Vide Tit. de Soporosis affectibus.*

SCHOLIA.

Ossiculum imprimeretur &c.] Galen. 4. de loc. cap. 2. ait urgere cataphoram si vel minima squammula ossis fauciati mota sit, quod huic Rustico contigit: Abscessus quoque cerebri consequi Soporosos affectus supra demonstratum, ut hic duplex Comatis concurreret causa: Quæ vero causa vigil effecit? an duræ meningis dilaceratæ dolor? An sanies acris ab ulcere manans, tenuem vellicans?

Observatio XLV.

§. *Coma vigil ab aqua plurima in toto capite & corpore stagnante.*

Vir Illustr. febre prehenditur in cujus episemasia coma pervigil se adjunxit: Defuncti aperto capite reperta aqua plurima in toto capite stagnans, & adhuc in cadavere reses, nec ab ardore febrili desiccata. *Vide histor. lib. de Febribus.*

SCHOLIA.

Cui mirum videbitur coma pervigil febris episemasiæ statim se adjunxisse? coma inquam, sive quod è sanguine in capite, pariter ut in toto ebulliente, vapore plurimo elato; aut sero in ipso expresso sinus cerebri complerentur, ac commeatu reciproco spirituum interdicerent: sive quod vasa ipsa sanguine fervescente magis distenta quam ante obstiparent eosdem sinus: Sive quod aqua in capite ægri, seorsim à sanguine jam ante delitescens, tum fervore concepto irrueret in ventriculos obstrueretque, sive potius quia serum cum sanguine ebulliens in ipsis vasorum stipitibus, sursum concitato quodam raptu impeteret cerebrum: sive denique vapor duntaxat, isque crassus, humidus plurimus è sanguine in toto confertim effumaret in caput: Tot enim sane modis haud dubie caput aquoso humore in principiis febrium, vel cene vapore aqueo, simul ac semel compleri potest; qui tamen vapor necessario oportet in capite aquescat: Sed pervigil coma, scilicet à bilis ichore sero mixto, aut fulginibus è sanguine adusto permistis sero, sopore identidem interrupto. *Idem ibidem.*

Cum febre] Coma vigil raro morbus solitarius, sed plerumque

plerumque symptoma est, aliisque affectibus uti febri, phrenitidi, lethargo & similibus superveniens: ideoque remediis primario indicatis adjungenda alia cephalica.

Aqua plurima in toto capite &c.] Causam statuit Clariss. *Willis* quod pori & meatus in cerebro, qui spirituum ambulacra sunt, à materia crassiori & soporifera, è cruoris massa stillata, plurimum occupantur, ut spiritibus à solita expansione & mutuo commercio plurimum inhibitis, Sopor jamjam gravis & inexpugnabilis imminere videatur: At vero in quantum spiritibus istis particulæ quædam actes, & summe vigiles, velut totidem aculei adhærescunt, illi perpetim in motus incitantur, ideoque illorum aliqui vias utcunque præclusas & sepimentis obductas perrumpunt, & directe aut oblique, qua ullatenus data via est, occursant; atque talis eorundem motus, utpote confusus, & propter impedimenta divaricatus, licet functionis animalis exercitium completum exercere nequeat, tamen illius requiem & cessationem facile interpellat, propterea quidem ut hoc morbo affectis (non aliter quam sub polo degentibus, quibus Solis tantum medietas supra horizontem vertatur) neque perfecta nox insitet, neque perfectus assulgeat dies, sed illi tantum medio inter Somnum & Vigiliam crepusculo fruantur.

Observatio XLVI.

§. *Coma vigil à venis cerebri varicosis, cerebri & membranarum siccitate; Sero multo in ventriculo medio.*

ADolescenti (de quo Tit. de Phrenitide) modo somnus erat profundior, ut vix excitaretur, deinde Coma vigil & inæqualis symptomatum mixtura &c. Aperto capite venæ quasi varicosæ, rabo & sanguine nigro turgentes videntur: Serum multum in medio ventriculo; Medulla cerebri sicca, membranæ siccissimæ &c.

SCHOLIA.

HOc est exemplum Comatis Vigilis Phrenitici, ejusque quod Expeditum nominari diximus: Eleganter autem istius affectus ideam tradit, cum causis Excell. *Willisius* l. sæpis citato, cap. de Vigiliis: Comate Vigili laborantes, *ait*, etsi in somnum continue proclives sunt, attamen vix omnino dormire possunt, quia Tantali in morem lethæo flumini labro tenus immersi videntur: cui pitissando, quoties se altius demergunt, toties aquæ labascentes semper inferius subsidunt: Sentiunt isti immanem capitis gravedinem, cum sensuum & facultatum omnium torpore; ut sese quaquaversum in lecto movere, aut astantium alloquio interturbari ægre ferant, seque mox somnum placidissimum inituros expectant: cui tamen cum penitus indulgere, ipsumque arctius amplecti enituntur, phantasmata varia animo obversantia usque eos vigiles detinent, ueque somnum, iis semper in procinctu esse visum, omnino capessere sinuntur: Huic non raro delirium accedit, ut dum clausis oculis ægri jacent, absurda & incomposita perpetuo fabulentur, ac brachia & crura huc illuc inordinate jactent, excitati torvum intueantur: Usitatum est febricitantes tota nocte velut Sopore obrutos manere, interea ut vix horæ minutum sileant quin varia secum obmurmurent, etiam aliquando clament, ejulent, atque lecto exiliant.

Observatio XLVII.

Coma vigil à parvis quibusdam pilis plexui choroideo adnatis.

IUvenem hoc morbo interemptum secui ad investigandum quænam hujus morbi sedes affecta esset: Reserato capite, in primis ventriculis, ubi sunt plexus illi choroidei, in dexrera & sinistra parte, duæ parvæ quædam pilæ conpactæ ita erant, ut non sine magna laceratione separari possent: Pilæ vero una quæque magnitudine ciceris, sed aliquantulum majoris, tunicam interne flavam habebat, substantia vero erat alba, sed aliquomodo dura, externe vero tunica rubra erat: Hoc ut vidi, collegi undenam proveniret quod huic morbo invalida essent medicamenta omnia, quandoquidem nec medicamento nec ferro, nec igne superari potest. *Domin. Panarolus Pentec.* 2. *Observ.* 9.

SCHOLIA.

DUæ parva quædam pila, &c.] Pilas illas plexui choroideo utrinque adsitas, nihil aliud fuisse probabile est quam glandulas induratas: plurimæ enim minutæ illi adjacent, superfluitates ablegatas absorbentes, & admissas expellentes: Hæ succo concreto turgidæ, non amplius officio fungi potuerunt, & premendo vasa vicina, ex quibus plexus ille contextus est, obstaculo fuere forte quo minus à sero superfluo liberare se potuerint, quod restagnans coma & delationem in somnum inducere potuit; A sero enim abundante & catum, & coma, & Lethargi speciem, & omne soporosorum affectuum genus deducit Clar. *Piso* lib. de colluvie serosa: Vigil autem Coma erat, au quia acte fuit id serum, aut aliæ causæ vigilias patientes una adfuere? Inter usus enim Plexus Choroeidei hunc recenset Clar. *Willisius*, repudiato vulgo allato, ut scilicet sanguinis cerebro destinati pars aquosior, in hujus vasa delegetur, eo quidem fine ut reliqua laticis cruenti portio, in spiritus exstillanda magis sincera & defæcatior evadat; Sanguis ergo aquosior hujus plexus vasa arteriosa subiens, ex iis in venas traductus, versus cor remandatur; Interim ne serum in vasis istis nimis redundans & ebulliens, circulationem impediat, superfluitates ejus in aliquo tempus à Glandulis tumminotibus, densissime intersertis, tum à Pineali excipiuntur: Vel dic

duas illas Glandulas tumidas, seri copiam admittere non valentes, in causa fuisse quod vasa plexus choroeidei impuro sanguine scaterent, ideo spiritus minus sinceri & puri, ac ad functiones principes edendas inhabiles geniti sint, torpidi, unde actionum segnities, neutrum statum inter somnum & vigilias referens, ortum duxerit: *Galenus* enim loco superius citato Coma Ignavum quoddam statui, non phreneticum, ad quod istud à *Panarolo* allatum referendum, seu ad mentis stuporem quendam, quo affecti ægri neque vigilantium neque dormientium speciem exhibent, quod *Equiti Bonacurtio* accidit. (de quo titulo de mentis stupore) in cujus cerebro tumor globosus repertus: Si juxta multorum mentem, statum plexum choroeidem sanguinem & spiritum viralem pro generatione spiritus animalis præparate, dic Pilas illas plexui adnatas, horum generationi in sufficienti copia obstitisse, sanguinem & spiritum vitalem diutius in vasis detinendo, unde ex animalis penuria actionum torpor obortus sit, Comatis Vigilis nomine indigitatus *Panarolo*.

Observatio XLVIII.

§. Coma Vigil à Pulmonibus tabidis parte sinistra, dextra humiditate multa suffusis.

ILlustr. Marchesia N. febre continua affecta &c. ferè continuo in somnum propensa est, dormire tamen vix potest, unde colligitur coma vigil &c. In dissecto cadavere reperti pulmones pene rabefacti & exsiccati, præsertim quoad partem sinistram; multa tamen humiditate suffusi ob inflammationem à sanguine pituitoso circiter latus dextrum &c. *Vide l. 2. Tit. de lateris dolore.*

SCHOLIA.

HOc est exemplum vulgo assignatæ causæ, ab inflammatione enim inductæ sunt vigiliæ; quia vero sanguis pituitosus eam excitavit, inde propensio ad somnum: A pulmonibus autem cataphoram induci ostensum supra.

***

Observatio XLIX.

In cujusdam Comate vigili affecti meatu felleo Calculi deprehensi.

REverend. Elector N. à vigili comate in Lethargum transiit, In quo deprehendimus meatum bilis duodeno insertum, calculis undiquaque refertum. *Vide supra Observ. 40.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
SECTIO IV.
DE CATALEPSI SEU CATOCHO.

Observatio I.

Catalepsis à crasso sanguine, majores venas quæ à posteriore capite ad synciput decurrunt replente, Et serosa materia posticam cerebri partem occupante.

IN Anatomia eorum qui Catoche periissent, *majores* venas, quæ recta decurrunt à posteriore capite ad syncipur, *plenas concocto crassoque sanguine* vidimus, & *posterius cerebrum* serosa materia occuparum; Atque revera in hoc malo posteriora magis affici veteres Medici putaverunt: Galenus meminit cujusdam condiscipuli in Prorrhet. qui ex hoc, sed levi malo, ut scribit, evasit: Nam in omni genere morbi, hic gravior ille levior est. *Iacotius comm. ad aphor. 7. lib. 2. Coacarum.*

SCHOLIA.

MAjores venas crasso sanguine plenas] Hinc *Rondeletius* infert Catalepsin frequentissime à sanguine natales ducere: argumento ducto ab adolescente illo cujus meminit *Aëtius* cap. 4. serm. 2. tetrab. 2. qui magna sanguinis profusione per nares liberatus est: Item à muliere, quæ cum synocho (sanguinea febris est)

est) laboraret, decimo nono die Catalepsi correpta est, sed largo tandem fluente è naribus sanguine, recuperatis sensuum functionibus, tanquam ab orco revocata est: Etsi vero sanguis actu humidus tensionem & rigiditatem partium inducere non posse videatur si paucus, copiosus tamen, venas & arterias distendendo, tensasque retinendo (non absimili ratione qua plethora convulsionem nervorum inducit) rigiditatem partium pariter: Sic venarum sanguine turgentium indicium est, cum manus in pugnum, præ valorum plenitudine, vix contrahi potest: Hinc lumborum tetanum ex atrabilaris humoribus in venis oriri ait *Hippocr.* 4. de ratione vict. in acutis: Ideoque hic affectus in circulationem sanguinis impeditam & *sanguinem* illius referri potest, qui concrescens in vasis mortis occasio fuit iis qui Catocho perierunt: Ab affectu vindicati sunt, ut juvenis ab *Aetio* memoratus, & mulier synocho laborans, de qua *Rondeletius*, quibus larga cruoris effusio contigit: Quod si Apoplexia circulati sanguinis motui inhibito plerumque ortum debet, cur ad candem causam finitimus affectus non referetur?

Posterius cerebrum] *Hercules Saxonia* Prælect. Pract. part. 1. cap. 12. Catalepseos naturam indagaturus, ad sensus recurrit & ad ea quæ manifestiora ex anatome sunt reddita, atque in cerebello causam latere statuit: Cerebellum, *inquit*, unum habet ventriculum in quo spiritus animalis continetur, qui deinde per meatum quendam posteriorem, qui conservatur apertus à processu quodam, (vermiformis vocatur) per hunc inquam meatum spiritus animalis transmittitur ad nervos omnes motorios: habet & meatum anteriorem, qui pariter defert animalem spiritum à postremo ventriculo in medium, ut sensum tribuat nervis qui sunt in parte cerebri anteriore: His sic stantibus, dum cerebelli pars posterior, aut comprimitur, aut obstruitur, ita ut spiritus ad medullam spinalem non possit confluere, tollitur sensus universi corporis, sed manente aperto meatu anteriore, spiritus potest confluere ad nervos oculorum & auditorios: Potest quoque imaginationi inservire, ita ut aliquando in Catalepsi eum amissione sensus totius corporis, servetur tamen visus, auditus & imaginatio: Quod si integra fuerit vel compressio, vel obstructio utriusque meatus, tunc in catalepsi tollitur etiam sensus & motus, & totius corporis, atque omnium etiam nervorum sensitivorum operatio: His sic stantibus dico resolute, omnem materiam quæ in cerebro continetur, quæve in cerebrum potest confluere, dummodo transmittatur ad cerebellum, sive comprimendo sive obstruendo meatum posteriorem, posse hunc affectum producere.

Venas plenas sanguine, posterius cerebrum serosa materia occupatum] Ideo existimat idem *Saxonia* non unam sed multiplicem esse materiam quæ catalepsin facit, at magna ex parte melancholicam; quia, *ait*, hic humor duritie, frigiditate & siccitate aptissimus sit ad compressionem, adstrictionem & obstructionem inducendam: idem spiritum generet crassum, qui per nervos distributus, indurationem efficiat: Ex pituita fieri, colligit ex Galeno 53. metha. 21. 4. de loc. affect. 2. ubi recenset affectiones quæ fiunt ex succo pituitoso, inter quas recenset Catalepsin: *Et Benivenius* de admirandis proponit casum Cataleptici, qui epilepticus factus est; Ille affectus, ait *Dodonæus* in comm. factus fuit ex pituita: De materia Biliosa hoc idem, (Saxoniæ) videtur affirmandum posteaquam scripsit *Hollerius* ad Coacam 12. lib. 5. Post delirium factam esse catochen; Affert vero Catoches historiam, quam vidit Venetiis, quæ persuadet ex bile potuisse hunc affectum fieri: *Camillus Balltonus* annum agens 24. temperamenti biliosissimi, incidit in febrem ardentem ab initio cum vigiliis & dolore capitis intensissimo: 4. die phreniticus evadit cum rixa & furore, cum vigiliis perpetuis, nullis conferentibus auxiliis: 14°. die delirio existente maximo, subito corripitur Catalepsi, rigidus manet, supino ventre, apertis oculis & inconniventibus, aperto ore sex horis continuis: Post sex horas redit sensus, & cum eo delirium, sequenti die eadem hora Catalepsis, perduravit 18. horis: sequenti die revertente accessione, eadem obiit: In hoc casu jure optimo posset quispiam, *addit*, arbitrari in tanto delirio catalepsin factam esse ex materia biliosa; quamvis existimet potuisse dirumpi abscessum ex magna inflammatione obortum, & abscessus materiam fuisse catoches causam: De sanguine non contendit: Ab humore melancholico bis mihi contigit videre Catalepsin, in uno laborante lethalem: Prior fuit Nobilis Vaseo annos natus 27. qui ex Papiensi obsidione redux, anno 1655. in transitu per Genevam, Autumno, primo erratica febre, hinc quartana corripitur (erat autem ille strigosus, temperamenti admodum melancholici, nomine Darais) post multos paroxysmos, in unius ἀκμῇ aphonos evadit: Hospes illius, Chirurgus, (vocatus Lamont,) me advocat syncope gravi illum prehensum dicens: Accurro & verum Catalepticum video, immotis omnibus, imo rigentibus membris, sine sensu, ad vociferationes & vellicationes insensilem, solius palpebræ superioris motitatione vitæ indicia dantem: Injectus acris clyster, admotæ cucurbitulæ dorso, lumbis & partibus imis adhibita ptarmica, oblatum naribus castoreum, frictiones validæ institutæ, potiones hidroticæ datæ: ac biborio post ad se rediit, gravissime se fuisse affectam nuntians, sed nihil præterea afferens: Sequenti paroxysmo, catalepsi iterum prehenditur, iisdemque præsidiis sed citius revocatur: Interim obnixe rogat ut sequenti accessioni obviam eatur, de se actum si similis paroxysmus recurrat; Quæro ex illo quid tam grave perpessus sit, ut imminens vitæ periculum existimet? Respondit se referre non posse, sed certissime scire vitæ filum abruptum iri: Quare ea præsidia (& alia) quæ per accessionem administrata sunt, ante ejus adventum in usum duco, sic à Catalepsi immunis fuit, imò & à febre quæ media hyeme soluta est: adventante vero vere, debilis adhuc, insalutato Medico & hospite discessit: Alterum exemplum est cujusdam Aurifabri, Genevensis, nomine Rival, qui nescio quo morbo decumbens, (Pharmacopœi enim curæ se commiserat) post sanguinis missionem in brachio factam, Catalepticus evasit, cujus causa advocatus fui, sed nullis conferentibus auxiliis, paucis post horis obiit, anno 1668. mense Decembri.

OBSERVATIO II.

Catalepsis à sanguine concreto in majori vena quæ medium caput perreptat, Et fero rufo in posteriore cerebro.

SEcretarius Vasco in febris declinatione, & alvi profluvio, urinis bene coctis certam valetudinis spem præbentibus, catalepsi prehensus uno die obiit.

Aperto cadavere pulmones & hepar corrupta sunt inventa: *Serum quasi rufum* cerebro posteriore contentum. Et sanguis concretus in majori vena quæ medium caput perreptat. *Scholiagraphus ad caput 9. lib. 1. Hollerii de morbis int.*

SCHOLIA.

S*Anguis concretus in majori vena*] Catoche quadrifariam potest occupare cerebrum & actiones quæ à cerebro sunt labefactare, 1. per præsentiam humoris. 2. per intemperiem; 3. per resolutionem, & primigenii humoris & spirituum primigeniorum cerebri absumptionem, ut quid hecticum in cerebro esse videatur, i.e. 2us. modus fit per alterationem, 3us. per alterationem; 4us. fortem aliquam imaginationem aut tristis, ut spirituum animalium vel fiat conculcatio oppressioque, vel dissipatio: quomodo tunc melancholia dicitur, & cum effectibus melancholicis congruit: Quæ omnia nisi ad unguem tenueris, de Catalepsi nil unquam certum habueris: Maxime verò ad veram ejus essentiam non tam præsentia humoris requiritur, quam eæ intemperies sollicitudinesque animi, concurrente maxime corporis & cerebri temperamento, ut corpus sit siccius frigidiusque: Præsentia humoris est, vel ut sit sanguis, vel succus melancholicus: Sanguis bifariam, vel sua quantitate premens, vel qualitate, i.e. ut mora in cerebro, per vigilias aut mœrores melancholici humoris naturam acquirat, florem enim facile suum & nitorem sanguis amittit: Sua quantitate, dum prehendit premitque cerebrum, præsertim si libera est respiratio, utpote partibus obsessis posterioribus, & si juvenis est, qui cum non facile obruatur & stupidus jaceat, & copia sanguinis pressus, veluti vigilans manet: Tunc catalepsis sanguinea dicetur, & ad Κῶμα ἄγρυπνον proximitate accedit: Sin qualitate potius sanguis peccat, tametsi prius esset laudabilis, melancholica catalepsis dicetur: Fit autem cum plenitudo est aliqua in cerebro ad vires, quam cum natura non regit, dum moram ibi trahit sanguis, facile immutatur, præsertim si quis calor alienus adveniat, ut tota affectio Κεφαλικὴ esse dicatur: Et quemadmodum corpora sanguinea si effluvium non habent, melancholica redduntur, quod in toto corpore fit, id in capite fieri potest, ut particularis sit suppressio, & ob congenerem suppressionem, morbi congeneris generatio, quo in sensu *Hippocr.* 2. Prorrh. pag. 14. *Facies color bonus & mœstitia multa, malum*: quo loco Gal. demonstrat quomodo ἐξέρυθροι melancholici fiant, cum facile sanguis aduratur & succi melancholici naturam acquirat: maxime vero sanguis in capite immutatur, si quis aut natura sit melancholicus, aut ex eventu & non αὐθαιρέτως ἐσχηκότως: Nam cùm melancholici, utrovis modo sint, perpetuo aliquid animo versent & volvant, facile ea cura agitatioque sanguini mutationem conciliat: atque eo modo tales in catalepsin proni sunt, præsertim vero si qua causa extrinsecus adventarit quæ semen morbi ipsius sepultum excitaverit: Et tales catalepses repente possunt incidere, ut & apoplexia & epilepsia: At non sic quæ ab intemperie frigida & sicca, aut quæ à resolutione, aut à mœrore, quas explicare consilium est: Si quis avidius & diutius incumbit literis, præsertim si noctes insomnes ducit, dissipatione spirituum, & siccitate præsertim humorum fluentium & spirituum, rigidus potest manere & catalepticus, quasi in cœlum raptus: Sic non est quod ii argutuli requirant longum valde tempus ad inducendam istam intemperiem frigidam & siccam & præsertim quod pertinet ad alterationem, & fluentes tum spiritus tum humores; quid enim tam facile instauratur & dissipatur quàm spiritus? testantur ii qui natura famelici sunt, qui statim expallescunt & dissolvuntur, guttula vero vini ad se redeunt; Et dum quis ita exhaurit labore cerebrum, jam rudimenta futuræ catalepseos habebat, prout perseverabat effluvium spirituum, sed malum non apparuit, quamdiu partes solidæ invadi cœperunt: Sunt enim quidam morbi qui non prius apparent, quam jam tacite clamque aliquot tempora percurrerint, & cùm nos prehendunt, jam pene in vigore sunt: Est & alia Catalepsis a quadam resolutione, per alienationem cerebri, & ea repente incidit, sed non solvitur facile, imo lethalis est: quod repente incidat, id audiendum est quoad sensum, non quoad generationem, nam occasio causaque fovebatur sensim, sed affatim malum se e repræsentat: unde cum nos alloquimur ægros, videmus eos statim mutos, & oculis apertis catalepticos fieri, dispositione hectica jam contracta, & vitio impresso partibus sese statim proferente; Et de catalepsi idem quod de phrenitisi dici potest, quæ duplex est, manifesta, in alteratione cerebri; altera occulta in alienatione, & hæc deterior est: Propriè autem catalepsis, quatenus speciem morbi efficit, ob alienationem contingit, ut non solum spiritus & humores fluentes vim passi sint, sed & in partibus solidis ipsius cerebri nota inuratur: Talis catalepsis in morbos longos & febres incidit, cum dissipatio facta est animalium spirituum, calor naturalis imbecillior factus & hectica dispositio inducta in cerebrum: Dicam quod nobis videre contigit, Servus Equitis torquati totam hyemam quartana duplice cum febre lenta laborarat: exhaustus & marcidus pene erat, repente catalepticus factus est, squallidis & siccis redditis spiritibus, sic generatio longa fuerat, sed invasionis modus subitus fuit, sed non est solutus morbus nisi cum morte: Sic cùm requirunt argutuli ad generationem catal. nescio quid ut cito fiat & solvatur, revera quæ per resolutionem fit, non solvitur cito, quia ab exhausto est, sed longam habuit generationem: Ereo modo *Galenus* quodam in loco ad phrenitidis generationem longum quoddam tempus requirit; in alio docet etiam subito fieri: Sed nodus hic solvendus est priore modo explicato: Filius Consulis Regii catalepticus interiit, cum duos menses tertiana laborasset & pene extabuisset, Et revera, ut plane fatear, ut repente adoriatur catalepsis, non tam facit sicca intemperies & squalor

(nam

(nam potiùs ad tarditatem invasionis faceret) quam motus quidam symptomaticus qui quodammodo suscitat, impellit & animat malum hoc quod in vitceribus & medullis latebat : unde iste puer catalepticus capite dolebat ante, & in ipso morbo catocho tantus ardor percipiebatur ut manum uteret : sic dispositio ad catalepsin in capite fota aliatque sese prurulit per translationem symptomaticam cujusdam venenati vaporis, aut natura sese in cerebrum exonerante & morbi sarcinam deponere volente : Et tales catalepses sunt ab exhausto : De iis audiendus Hippocr. aphorismus p. 4. lib. 3. prorrhet. *Quæ cum exolutione fiunt catochæ & aphonæ, pessima*, Sequuntur enim summam paupertatem caloris naturalis & naturæ imbecillitatem, suntque mortis paranymphi. *Quarta species catalepseos* sequitur fortem imaginationem rei alicujus, præsentim tristis, & animi concussionem ægritudinemque, ut viduis accidit, aut mœrore confectis, aut paventibus & metu consternatis : semisideratì manent oculis apertis & corpore immobili ; ideo pace Rondeletii dicam, id quod puellæ acciderat congressum mariti repudianti, fuit quidem catalepticum, sed non tam humorale fuit, quam, ut sic dicam, mentale & spirituale : Putat id fieri à sanguine qui in succum melancholicum conversus fuerat, ego vero potius animi pathema fuisse judico, per vim fortem imaginationis, quæ efficit ut nobis quodammodo abripiamur & extra nos simus : quanquam fieri quidem potest ut humorum & natura & propensitas coporis ad id concurrat : *Gui. Ballonius consil. Medic. lib. 2. hist. 1.*

Serum quasi rufum, & sanguis concretus] Quia Scoliographus *Hollerii* partem cerebelli ait plenam fuisse quodam sero rufo, censet *Saxonia* Catochen ortum duxisse potius ex illo sero quam ex sanguine in vena contento : Eo qood non sit præter rationem arbitrari illud serum rufum transmissum esse ab illa vena, in qua sanguis crassus retorridus continebatur : Quandoquidem si ex vaporibus ortum ducere aliquando potest Catalepsis, ut colligitur ex Galeno. 2. de sympt. causis c. 7. ubi scribit ex ore ventriculi fieri posse & melancholias, & comata & catalepses, potiori jure fieri poterit ex ichore, & potissimum pravo.

Observatio III.

In Catalepticis sanguis etiamnum concrescit.

Constat refrigerato cohibiroque spiritu, sanguinem non solum frigescere, sed concrescere, quod in catalepticis & apoplecticis, aliisque id genus dissectis observatum. *Hollerius comm. in 1. coacam. lib. 1.*

Scholia.

Catalepsis est subita omnium sensuum, motus & mentis prehensio, qua qui corripiuntur rigidi in eo statu, in quo prehensi fuerunt, apertis ac immoti oculis permanent : Causæ variæ statuuntur, Sennertus credit à vapore fixativo spiritus ita figi & immobiles reddi, sicut à fulmine & spiritibus è terræ cavernis promtmpentibus homines & bruta rigida redduntur : Asseritur à quibusdam vinum io dolio à fulminis spiritu interdum congelari : In nitro & plurimis aliis mineralibus insignis reperitur vis figens : plumbi vapor mercurium ita figit ut malleabilis evadat : *Platerus* spirituum animalium nimiam in nervos effusionem è cerebro accusat : Vide cap. 2. lib. 1. de mentis consternatione : Exemplum catalepsis à flatibus pituitosis & melancholicis nervosam substantiam replentibus vide apud *Sylvaticum* cons. 76. cent. 1. Inductæ à male curato Erysipelate pedum, apud *Gremb. Arb. int. & ruin.* l. 2. c. 1. §. 11. Ex nimia animi intentione apud *Platerum* l. 1. Obs. p. 29. Ex amore apud *Tulpium* Lr. Obs. 22. A vapore melancholico, apud *Thoner*. &c.

Sanguinem congrescere] Cur sanguis concrescat in vasis vide Tit. de Apoplexia Observat. 2.

Observatio IV.

Catalepsis à sanguine nigro & tabo venas varicosas capitis reddente, cum cerebri & membranarum ejus siccitate.

Adolescens primo febre leni, mox phrenitide & catocho corripitur : Oculi illi fixi & rigentes.

Aperto capite, venæ quasi varicosæ, tabo & sanguine nigro turgentes videntur : Medulla cerebri, quæ mollior & friabilis esse debet, siccior : membranæ siccissimæ &c. *Vide infra Tit. de Phrenitide.*

Scholia.

Pertinet & hæc Catalepsis ad eam speciem quam *Ballonius* proficisci ait ab exhausto, & cum quid hecticum ipsi cerebro impressum est : Siccitas quippe cerebri & membranarum primigenium humorem consumptum indicabant : utrobique melancholici & adusti humoris dominium adfuit.

Observatio V.

Catalepsis à cerebri circa superficiem siccitate exorta.

Civis Leodiensis mercator, à rivali suo in carcerem conjicitur, è quo dato vade liber domum reversus, totum melancholiæ se immersit ; paucos post dies acutè febriit,

sine delirio tamen: à febre liber; in amentiam primum, dein *furorem* versus, vinculis coerceri debuit: numcllas manus stringentes tanto interdum quatiebat strepitu, ut fracturus crederetur: uxoris collare dentibus arreptum, non discerpsit sed pene instar farinæ moluit: Melanagogis per epicrasin diu sumptis, conciliato etiam multis noctibus somno, ad mentem rediisse visus, ut omnino restitutus sibi videretur, xx°. à captivitate mense *fatuissimus* factus & repuerascens sub ætatis annum XL. primum sinistræ *manus digitos* tres ultimos *ita lunavit* ut nulla arte extendi possent: Purgato capite, appliciris medullæ spinali oleis calefacientibus & humectantibus, digitorum usum recuperavit, sed paulo post omnes digiti ejusdem manus incurvati riguerunt, &, ut in catochico, nullo ingenio dimoveri potuerunt; paulò post & dextro captus brachio & utroque crurum, *aphonus* factus, immobilis jacuit, multis litibus & fomentis & gargarismis linguæ usum recepit: Sed toto biennio ad mortem usque vocem articulatam formare non potuit, instar infantis semestris lallabat, alienaque manu cibum capiens sustentabatur: alvus interim utcunque respondebar, respiratio semper liberrima pulsusque optimi: tandem sub anni quarti finem fatis concessit.

Ad anatomen vocatus, volui primum cerebrum inspici, quod ablato cranio siccissimum, durum, adeoque in summa parte digitis meis friabile, flavedine citri æmula, undiquaque ad altitudinem digiti tinctum, observatum; Circa ventriculos & basin mollius & humidius, colore tamen aliquantum vitiato; rete admirabile depressum: nervorum origines siccæ solitoque graciliores: Thorax, Imusque venter nihil observabile exhibebant. *Henr. ab Heer. Observ. Medic. 3.*

SCHOLIA.

HÆc Catalepf. species ad tertiam speciem à *Bellonio* designatam, revocanda est, videlicet resolutionem & primigenii humoris absumptionem: concurrentibus simul causis quartam speciem inducere aptis.

OBSERVATIO VI.

§. *Congelatio à sanguine concreto in venis, ob haustum hydrargyrum.*

ARgentum vivum si largius sumatur congelare sanguinem testatur Conciliator, exemplo cujusdam seplasiarii, qui febre ardenti laborans, cum ad sitim sedandam imprudens aquæ vice, vasculum argento vivo plenum invenisset, illiusque magnam copiam ebibisset, Congelatus interiit.

Aperto cadavere sanguinem circa cor concretum Medici invenerunt. *Primirosius de vulgi Error. l. 4. c. 29.*

SCHOLIA.

INter venena à plurimis recensetur hydrargyrum: certum tamen à plurimis ad difficilem partum & vermes necandos innoxiè exhiberi: *Brassavolus* se pueris dedisse ait ad ℈j; *Amatus* in Dioc. praxis ignorantes vocat eos qui illud vituperant, ac præstantissimum antidoton ait pueris fascinatis & à vermibus infectis: Idem sentit *Matthiolus* cap. 28. lib. 6. Et propterea si congelavit sanguinem, ut refert Conciliator, id quia largius sumptum præstitit, nec ideo magis noxia illius virtus quam aliorum medicamentorum censeri debet: Imo *Rotarius* contr. 20. ait Germanum siti vexatum ac potum quærentem, vas in quo argenti vivi ℔iij. repositæ erant exhausisse, quod mane in lecto prope se repererit: Venenum itaque nullo pacto esse potest, nisi forte gravitate sua, non aliqua lethali qualitate.

ANATO-

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO V.

DE INSOMNIIS ET INCUBO,

OBSERVATIO I.

Insomniis & Incubo cujusdam vexati cerebri ventriculi aqua distenti reperti sunt.

CADEMICUS Oxoniensis, hydrope pectoris extinctus, postremo morbi decursu somnum nisi prona facie & inclinato capite capessere non potuit: Si enim capite in pulvinar reclinato somno se componeret, intra tertiam horæ partem horrendis Insomniis & terroribus tristis semper evigilavit, quin & Tremore cordis & ejusdem oppressione maxime diu postea afflictus fuit:

In cerebro post mortem aperto ventriculi aqua summè distenti reperiebantur, nulla autem præterea notabilis culpa in toto capite apparuit.

§. Novi quendam Incubo olim maxime obnoxium, virum alias robustum & satis sanum, qui per duos annos nunquam in dorsum conversus dormivit, quin simul affectu isto corriperetur, adeo ut necesse haberet servum contubernalem in eodem lecto decumbentem admittere, qui statim ac gemitus & suspiria, quibus affectus iste incipere solebat, exaudiret, ipsum in latus alterum converteret, quo factum est semper ut insultus illi præcaverentur.

SCHOLIA.

INcubo] Cum ventriculus quartus cerebello subjectus multo declivior & magis in profundo situs sit quam reliqui in cerebro, & quam ipsum etiam infundibulum, ideo fit ut lympha in ventriculos cerebri è plexu choroeide secreta, in dictum ventriculum reliquis magis declivem, potius quam in infundibulum defluat, præsertim si capite reclinato somnum quis capiat, Ex quo humorum decubitu cavitas illa plurimum repletur, & eousque aggravatur ut ponderis ejus sensus nervis præcordiorum communicato, sæpe cordis oppressio & Incubus inducantur: Atque adeo solenne hydrocephalis fere omnibus ut nunquam supini impune dormiant, quin in latus boc aut illud decumbere cogantur, quo melius hujusmodi molestias prævertant: Quin & plurimos infantes recens editos, si motibus convulsivis obnoxii fuerint, nunquam diu aut placide in cunis dormire, sed variis spasmis & artuum subsultibus corripi observare est: Causa hæc videtur, quod si quidem eorum cerebra multa aqua abundent, ex hujusmodi supino decubitu, qualis in cunis est, aqua in ventriculis cerebri contenta, ob situm magis declivem in ventriculum quartum potius quam ad infundibulum defluit, & proinde medullam oblongatam (ex qua nervi præcordiorum oriuntur) valde aggravat, & comprimendo illam spirituum in nervos transitum impedit, unde cordis gravamen & motus convulsivi tandem succedunt: Atque hoc ideo magis verisimile est, quia in contrario situ, scilicet intra ulnas nutricum, vel in earum sinu, ubi caput magis attollitur, placide & secure magis obdormiunt: *Richardus Lower. Tract. de Corde cap. 2. p. 150.*

Insomniis] Dimissis Insomniorum significationibus, solummodo inquiro quali spirituum animalium motu & agitatione in cerebro producantur: Dicimus igitur quod spiritus animales, licet alterna motus & quietis tempora naturaliter affectent, dumque requiei indulgent, *humoris nervosi* cerebro recens instillati complexibus, velut catenis, ne motuum ineant, sese colligari patiuntur, tamen plerumque accidit quod spiritus nonnulli hoc vinculum facile excutiant, atque alia inter reliquorum silentia huc illuc exspatiari ament: Atque revera Insomnia sunt tantum exeursus quorundam spirituum in cerebro ligatione solutorum, qui dum cæteris arcte constrictis, huc illuc sine duce aut regulatore quovis divagantur, atque motuum typos veluti choreas prius edoctas repetunt, rerum prius actarum cogitationes, licet more valde confuso, repræsentare solent: Spiritus qui aliis interim constrictis custodia soluti varie discurrunt, duplici ratione in motus libertatem vindicantur: Nimirum spiritus nonnulli somni captivitatem effugiunt, plerumque ob nimium cerebri calorem & agitationem, prout à vini potu, nicotianæ fumo, exercitio immodico, necnon passionibus aut studio acriori accidere solet: his enim modis spiritus stimulatione quadam citantur ac velut in impetus adiguntur, ut somno licet obrepente, non omnes constringi ac coerceri nequeant, quin aliqui velut spectra in cœmeterio inter reliquorum sepulchra obambulant, & stupendas rerum apparitiones faciunt: Alia spirituum quorundam in cerebro, qua *Insomnia* producuntur, exsuscitatio, fit ob spiritus quosdam in aliis partibus, uti in præcordiis, stomacho, liene, genitalibus, &c. perturbatos, à quibus dum perturbatio eadem per nervos in cerebrum communicatur, unus forsan aut alter spirituum manipulus ibi concitatus varia phantasmata repræsentari facit: In affectione *Incubo* dicta,

cum præcordia ob nervos constrictos, aut alias impeditos in motu sistuntur, animal aliquod, aut pondus grave pectori incumbens respirationem inhibere somniamus. Humor genitalis in vasis turgescens, eâdemque irritans Insomnia impudica producit. Cibi dyspepi & crassiores in cœna comesti, quatenus ventriculum aggravant & molestia afficiunt, Somnos item perturbatos & phantasmatum terriculamentis infestos reddunt, &c. Dum spirituum turmæ quasi privatæ in cerebro exsuscitatæ, & huc illuc se proripientes, phantasiam exercent, illorum excursus modo *regulariter*, modo *inordinate* contingunt; proindeque Insomnia, aut rerum anteactarum series, aut tantum Chimæræ, sive notiones omnino dispares & incongruas repræsentant; Porro dum Spiritus animales, eo ritu intra cerebrum agitati, Insomnia seu cogitationum simulachra producunt, non raro in genus nervosum resiliunt, ibidemque spiritus alios cientes, motus locales diversimodos producunt, quare nonnulli, etiam quando alte dormiunt, è lecto exsurgere, huc illuc ambulare, &c. solent: Quinimo de plerisque ita lemurum more noctu vagari solitis observare est, quod expergefacti fere nihil rerum in somnis à se gestarum recordantur, quasi diversum aliquid à Somniantibus patiantur, namque hi se motus locales edere concipiunt, quos revera minime edunt, verum isti loco moventur, nec tamen isti conscii fiunt. In somniantibus spiritus excitati omnino interius versus corpus callosum lati, tantum imaginationem & memoriam afficiunt: In somnambulis vero, illorum manipuli quidam exporrecti, *partim* suam solummodo exterius versus partes motrices dirigunt, interim sensu communi, imaginatione & memoria minime affectis: Mirum est quod Sagis passim accidit, nimirum dum Sopore profundo sepultæ sunt, se loca multum remote adiisse, &c. imaginantur, quia procul dubio Diabolus rerum Ideas phantasiæ illorum obiiciat, adóque fortiter imprimat, ut sese illic interfuisse pro certo credant: Econtra Somnambuli totas divagantur ædes, earúmque procinctus, & actiones diversimodas revera perficiunt, quarúmque vigiles facti prorsus ignari sunt. Si hujusmodi passionis ratio inquiritur, hic primo occurrit quod taliter affecti, facultates tum sensitivas tum locomotivas isto tempore libere exercent, quippe non tantum pedes & brachia, velut certis modis & numeris movent, uti solet machina rotis ac elatere instructa: at insuper auribus audiunt, oculis vident, motus locales variant. Quare hinc concludere licebit spiritus quosdam animalea, intra cerebri meditullium posterius, forsan circa corpora striata inordinate exsuscitatos, nervorum capitella ferire, aliósque deinde spiritus, longa serie intra ductus nerveos, & partes motrices consitos exciere, inque motus prius assuetos ineundos adigere, hinc ut corporis & membrorum lationes diversimodæ producantur: Attamen quia spirituum excitatorum *series* tantum exterius tendit, & non omnino interius in corpora striata & callosum reflectitur, proinde ut nec commune sensorium nec imaginatio afficiantur, idcirco agentes nec actiones suas percipiunt nec recordantur. Quod si interrogetur (si quidem sensus communis hoc tempore obtorpescit) quo instinctu spiritus animales juxta sensibilium impressiones, ac motus locales hujus aut illius generis obeúdos determinantur? Dicendum erit quod hæc sensus & motus reciprocatio à consuetudine potissimum dependeat, spiritus scilicet hoc aut illo ritu ordinari priusassueti, in somno actionis libertatem nacti, sponte sua ad solitos agendi modos componunt, non secus atque dum citharædus aliquis quippiam meditatur, digiti ejus modulaminis, numeros prius edocti, fides miro discrimine & agilitate exacte pulsant.

Itaque Somnambulationis causa in eo consistere videtur, quod spiritus animales sint effeti nimis & irrequieti, ut una omnes minime succumbant, verum aliqui, cæteris feriantibus, sponte exiliant ac motum ineant: propterea item quod spiritus ita ad exspatiandum apti, pro excursu suo in medulla oblongata, juxta originem nervosam potius quam in cerebro aut meditullio ejus spatia liberiora obtineant. Videtur enim quod durante somno, pori & meatus in globosa cerebri compage inferciantur, adeo ut spiritus illic, non secus ac lympha gelu constricta, una omnes arcte compingantur: interim intra medullares cerebri & medullæ oblongatæ processus, qui versus origines nervolas ducunt, substantia laxior & humore adventitio minus occupata existat, ut ibidem spiritus in motum pi omoti se facile exserant, & nervorum capitella subeuntes, motus locales, quorum sensus communes, & superiores Animæ facultates prorsus ignaræ sunt, producant: Enimvero talis cerebri, ejusque appendicis dispositio, quæ ad Noctuvagationem inclinat, tanquam à peculiari quadam organi conformatione dependeat, quibusdam hominibus a nativitate propria existit, nec quibusvis indifferenter accidit, aut unquam ab inordinata victus ratione contrahitur: Novi in quadam familia ubi & Pater & nati omnes huic affectioni sunt obnoxii, fratres noctu in somnis sæpe per domum discurrere, interdum convenire, ac invicem obviam factos comprehendere adeúque se mutuo exsuscitare: Attamen alii quibus hæc labes haud ab ortu imprimitur, nulla *occasione* seu manifesta occasione in hunc affectum incidunt. *Willis Tract. de Anima Brut. part. 1. cap. XVI.*

Observatio II.

§. *In quodam Incubo aliisque affectibus cephalicis extincto, repertum cerebrum quoad venulas nigricans, & cum pauca materia saniosa in superficie, Et copiosa sanie cum muco in sinistro ventriculo.*

Juvenis (de quo Tit. de melancholia) præ supina tristitia continuo suspirans, caput præter morem in sinistrum latus inclinans, paulo ante nocturnis terroribus atque Incubo simul præventus: Paulo post accessit vertigo Epilepsiæ finitima, capitisque & visus debilitas, &c.

Mortui cranio dissecto & separato, prodiit cerebrum, post remotionem duræ meningis, qua venulas nigricans & lividum, cui in superficie inerrabat materia pauca saniosa cerebro impressa: Dexter ventriculus naturalis, &c. *Lotichius Observ. lib. 4. cap. 4. Observ. 3.*

SCHO-

SCHOLIA.

Hujus affectus Aitiologiam hanc instituit *Excell. Willisius*, Moles ista, *ait*, *l. c. p.* 332. sive gravamen pectori incumbens reveta sentiri videtur, quoniam & cordis & organorum respirationi inservientium motus inhibetur: Etenim corde à motu cessante, aut cum ægrius absolvent, sanguis in sinubus ejus ac in vasis prænominatis stagnans, ibidémque plurimum angustatus, magni quasi ponderis sensus pectoris regionem opprimit, quod item eo gravius videtur, quia una cum corde Pulmones, diaphragma & thoracis musculi, à motibus suis impedita & quasi constricta, magno sese exerendi nixu laborant; At difficilis adhuc quæstio est, Cur motus sive actio præcordiorum supprimitur aut inhibetur? Impossibile videtur hoc à materia organis ipsis impacta fieri, cujus si quidem nonnisi ingens copia pro tot partium remota sufficiat, aliqua saltem alicubi extra paroxysmum appareret: quare potius dicendum videtur partium istarum actiones impediri, quia spirituum animalium influxus supprimitur, Hoc in affectibus spasmodicis crebro fieri experimento Anatomico, scilic. ligatis in cane vivo paris octavi nervorum truncis ostendimus: In affectis autem ab Incubo, spirituum obstructio, neque in ipsis organis, nec in ipsorum nervis excitari videtur: talis enim causa vigilantibus æque ac dormientibus contingens, haud denuo statim mobilis, sed fixa ac permanens esset.

Quamobrem Ephialtis paroxysmum induci putamus, quatenus inter dormiendum, una cum succo nerveo, materies quædam incongrua cerebello instillatur, quæ spiritibus in prima scaturigine torporem inducens, eos mox à functionum suarum muniis paululum cessare cogit, proinde ut ab altero, velut lethargo intra cerebellum excitato, actiones vitales eclypsim brevem patiantur, qua durante partim à præcordiorum obstrictorum lucta, partimque à sanguine plurimum in iis aggesto & stagnante gravamen illud, ac velut molis incumbentis sensus infertur. Deinde quoniam cæteræ omnes totius corporis facultates à cordis motu dependent, idcirco hoc impedito & suppresso, illæ statim deliquia aut inordinationes subeunt: præsertim vero quia sanguinis in cerebrum, pro spirituum animalium fomite, affluxus interrumpitur, propterea mox horum effluxus in systema nervosum supprimitur; adeo ut laborantes, dum pectoris molem imaginariam excutere satagunt, nec corpus nec membrum aliquod movere possint: nimirum quia spirituum (donec sanguinis affluxu destituuntur) irradiatio in partes motrices inhibetur: interim qui in cerebro resident, huic illuc lati phantasmata confusa, & ex molestia à præcordiis impressa, horrenda spectrorum insomnia concipiunt: Incubi paroxysmus cito finitur, quoniam materia raro aut nunquam altius insidens, facile excutitur, aut in sanguinem resorbetur: nam proinde spiritus complexu ejus immunes facti, ac intra solita spacia motus libertatem adepti, functionum suarum exercitia repetunt, quare sanguinis affluxu tunc statim in cerebrum redeunte, mox spirituum emanatio & effluxus, tum in medullia ejus, tum in genus nervosum, velut lumen de novo accensum restituuntur, unde expertectis vis motiva redit, atque imaginationis error percipitur. Quod autem in corde & Diaphragmate tremores & vibrationes celerrimæ succedunt, ratio est, quoniam hæc corpora, quamdiu à motibus suis cohibentur exerendi se nixu laborantia quamprimum restituuntur, intra justos limites se continere nequeunt, quia totas vires simul exerentia, & nimis actuosa, debitum officii munus excedunt; non secus ac virga, quæ si aliquandiu flexa detineatur, mox remota vi, impetu quodam se restituens, trepidationis seu vibrationis motum init. Ad hunc modum Ephialtis paroxysmus, quia functionem vitalem, quasi primarium in machina animali elaterem, immediate sistit, illico cæteras omnes facultates cessare, imo totam animam corpoream (plusquam gravior apoplexiæ aut lethargi insultus) mutare, ac velut eclipsin pati cogit. Attamen ab hoc affectu periculum minus imminet, quia materies morbifica è sanguine in cerebelli ambitum suffusa, haud altius penetrare sinitur, quippe spiritus, qui istius provinciæ sunt, semper in procinctu ac vigiles, hosti celerrime occurrunt, ejúsque introitum, intermissis licet interea functionis vitalis mundiis, fortiter oppugnant: Porro spiritus animales, qui in cerebri ditione sunt, expertectis protinus in cerebello laborantis subsidium convolant: nam Incubo laborantes, si forsan ab ejusdem lecti consorte mox somno excitantur, è paroxysmo citius evadunt. Quanquam autem raro quispiam ab hoc morbo solitario interit, attamen huic crebro obnoxii, si quando aliis affectibus cephalicis, ut Lethargo, Caro, Apoplexia, aut Epilepsia corripientur, longe periculosius decumbent, quia materies morbifica è sanguine in cerebrum suffusa, insuper cerebellum ita prædispositum facile invadet: proinde ut laborantes functionis vitalis, una ac animalis eclypsin passi, in majus vitæ discrimen adducantur: Hinc vulgaris observatio est Ephialte crebra tentari solitos non raro apoplecticos occumbere. Alter Incubi eventus minus periculosus solet esse, quod sæpe in passionem cardiacam, aliásque affectiones pro hypochondriacis vulgo habitas ducit. Novi plures dum juvenes Ephialte, in provectiore de inceps ætate ab ea immunes, cordis tremore, palpitatione, aliisque circa præcordia & hypochondria doloribus & spasmis gravissime afflictos. Commutationis hujus morbidæ causam fuisse putavimus, quod materies morbifica, postquam cerebelli ambitum sæpius obsidere soleret, randem facta impressione in privatum quendam locum altius penetraverit, & compagem ejus trajiciens, nervis ad præcordia destinatis impacta fuerit.

ANATO-

spiritus nonnulli, circa nervorum extremitates hospitantes, ab objecti fortioris impulsu expergefacti, alios in communi sensorio exsuscitant, quo, sensatio peragitur, & dein ictu ulterius continuato, una omnes velut dato signo in arma vocati, subito evigilant, atque excubiis accinguntur: Ejusmodi sensatio molesta, quæ spiritus animales à somno expergefacit, non tantum à sensibili externo infertur, ut cum sonitus ingens, aut plaga cuti inflicta, Soporem excutit, verum aliquando ab humore acri, pharmaco, lumbricis, aliisque affectibus interius ortis, partes nervosæ vellicantur, indeque spasmo aut dolore oborto, spiritus in motum coguntur, ut propterea à somnis excitentur. *Idem parte* 1. *cap.* 16. Ne tamen hæc spirituum expansio (quæ vigilia est) uspiam ad nimias illorum jacturas diutius quam par est protrahatur, Et spiritus subinde defessi flaccescunt, ac velut sponte decumbunt, Ac una liquor nerveus in cerebri corticem suffusus, eorum meatus infarcit ac occludit: Hinc sequitur vigilias præternaturales à duobus hisce, nempe altero aut simul utroque pendere, Aut enim illi nimis efferi, ac velut œstro perciti, haud sponte succumbunt: Aut Liquor nerveus cerebri exterioris poros non ita implet & obturat, proinde ut spiritus illinc introrsum ad requiem cogantur: utriusque horum typi observandi passim occurrant. Et 1°. advertere licet spiritus Animales interdum efferos, ac ita elasticos, aut alias enormes factos, non modo non sedari & quiescere, sed intra propriam emanationis suæ sphæram vix contineri posse, quapropter in Vigiliis continua expansi, cerebrum ita implent ac tensum servant, ut succus nerveus, præ foribus licet copiose aggestus, minime admittatur: quod si, ut ipse ingrediatur, spiritus à cerebri cortice introrsum revocentur, statim illic coërciti, vel intra cerebri meditullium tumultuantes, phantasmata mille & sæpe horrenda conciant, quibus somnus arcetur: aut illinc ulterius *prolabi* suam in genus nervosum diligentes, magnas ibidem inordinationes cient, quæ somnum, utut irrepentem & instare visum, continuo abigunt & abrumpunt. Quoad prius, horum sæpe observavi quosdam vigilia affectos, qui somnum, licet optato ingruentem, inire verebantur, quamprimum enim dormituri oculos clauderent, denuo statim exilientes, confusa phantasmatum multitudine sese mox adigi ad insaniam clamitabant, proinde ut necesse haberint somno abstinere. Secundo, Spiritus dum efferatiores facti propter somnum, ab ambitu cerebri versus interiora revocantur quandoque in genus nervosum suas convertunt *iras*, & tunc, aut in nervos præcordiis aut visceribus destinatos tumultuarie irruentes, in partibus respectivis inordinationes cient, (hinc taliter affectis quoties clausis oculis somnos invitant, aut cordis tremores, subsultus & constrictiones cum spirituum deliquiis, & respiratione impedita: Aut viscerum inflammationes & intumescentiæ, præfocationis sensus aliaque symptomata, pro hystericis vulgo habita, succedunt:) Vel secundo, spiritus ab excubiis vocati, & in genus nervosum conversi, quandoque in spinalem medullam, nervósque exinde in membra quæque exteriora protensos, impetus suos transferunt: quamobrem nonnullis dum lecto commissi somno indulgent, mox in brachiis & cruribus tendinum subsultus & spasmi, tantæque membrorum inquietudines & jactationes succedunt, ut laborantes haud plusquam equuleo torti dormire possint. Olim pro fœmina Nob. consulebar, quæ interdiu cardialgia & vomitu acerrimo tentari solebat, noctu autem, & somno subinde appropinquare viso, ob affectiones ejusmodi spasmodicas, cum ipso simul invadentes, impediebatur, nec quidem tota nocte dormire potuit, nisi laudano in dosi satis larga prius exhibito: quare medicamentum hoc primo tantum bis in septimana permistum postea quotidie, per tres circiter menses sumebat, nulla exinde noxa aut in cerebro, aut circa aliam quamvis functionem contracta; cúmque ab aliorum interea remediorum usu, sanguinis & succi nervosi dyscrasiis emendatis, spiritus animales benigniores mitioresque fierent, illa posthæc opio prorsus relicto, mediocriter dormire potuit. Hujusmodi affectus somnifugi, sive intra cerebri meditullium, sive intra genus nervosum, aut interius aut exterius concitati, omnino à spirituum animalium mala constitutione pendere videntur: nam qui mites, clari & lucidi corpora continentia blande actuare, & influentia benigna irradiare debebant, acres & efferi, ac tanquam effluvia ab aquis stygiis emissa coërceri inhabiles, ea nimis distendunt, voluntatis imperio regi, & à somno sedari recusant, quin uno in loco cohibiti mox in aliis tumultuantur: Talis spirituum animalium constitutio à sanguinis gignentis, & succi nervosi eam foventis & augentis dyscrasiis acidis, & sæpe quasi vitriolicis procedit: Quoniam vero ejusmodi Pervigilia diu tolerari non possunt, ideo imprimis adhiberi debent quæ spiritus demulceant, eorúmque inordinationes blande leniunt. Quod si ii irrequieti blanditiis compesci nolunt, in sedationem vinculis & verberibus quasi inflictis eos cogere oportet: eorum copiæ diminui, simúlque spatia, in quibus liberi & sine tumultu expandantur, dilatari, & ab aliorum humorum sc. sanguinis ac seri insultibus, expediri debent: In quos fines venæ sectio interdum convenit: Vesicatoria fere semper locum habent: Opiata, si bene conveniant, crebro assumantur, atque interea dum hæc inducias à morbi violentia præbent, hujus causa sedulo aliorum remediorum usu, quantum fieri potest, eradicetur: Quapropter quæ *sanguinis & succi nervei* acorem tollunt, eósque dulcedini restituunt de die in diem horis medicis exhibeantur: In quo censu pulveres testaceos, apozemata & aquæ destillatæ alterantes, ex antiscorbuticis temperatis, chalybis præparata minora. Spir. c.c. fulginis & præsertim Tinctura Antimonii. Restat altera Pervigilii species, cujus causa aliqua ex parte, si non maxima, consistit in pororum sive meatuum in cerebri cortice fere continua apertione, sive nimia dehiscentia; præterquam enim quod spiritus animales acres & nonnihil efferi, sponte sua succumbere & quieti indulgere recusant, insuper iis nulla repagula, aut juga é liquore nerveo cerebri poros subeunte, imponuntur, quin liberi omnique sarcina immunes, illi etiam intra cerebri exteriora spatia ubique vacua expanduntur: quare ob hanc causam pervigiles nullum torporem, aut sincipitis gravitatem, nullum somni appulsum aut desiderium sentiunt. Novi quosdam ad hunc modum affectos, qui cum plures noctes continuas prorsus insomnes degissent, usque tamen alacres & impigri stomacho valentes & ad negotia expediti, somno nondum caruisse videbantur. Hujus causa proculdubio est Sanguis retorridus & atrabilarius, qui cerebro exteriori succum nerveum, non mitem & benignum, sed assatum nimis & particulis adustis refertum suppeditat, qui proinde nec intra poros cerebri diutius manere, nec spiritus animales blande complecti & continere aptus sit: Porro ipsi spiritus ex eo procreati, ex natura sua nimis elastici & irrequieti evadunt, propterea ut nec facile sedentur, nec in soporem sua sponte proclives existant

stant. Cœterum fixiores illi haud prompte avolant, nec cito defatigati flaccescunt, quin longo tempore sine magna refectione perdurant ac vegeti perstant. *Th Willis Tract. de Anima Brut. part. 1. cap. 5.*

OBSERVATIO II.

§. *Vigiliæ excitatæ à phlegmone meningum, &c.*

JUvenis cum per duas septimanas de gravissimo capitis dolore conquestus esset tandem febris aucta & vigiliæ ac mors successere. Calvaria aperta, vasa meningas obducentia, erant sanguine referta: Porro ipsæ membranæ tumore phlegmonode per totum affectæ apparebant. *Vide Tit. de dolore cap.*

OBSERVATIO III.

§. *Vigiliæ à phlegmone cerebri partis posticæ exortæ.*

JUvenis sub cane in gravem capitis dolorem incidit cum vigiliis perpetuis, febre obscura & levissima, &c. Aperta calvaria magna sanguinis nigerrimi, etsi diluti copia effluxit statim: Cerebri tunicæ venulis *nigro torridóque sanguine* turgentibus conspersæ apparuerunt. Pars posterior non solum nigricans, sed & membranæ puniceo colore & gangræna correptæ visæ, &c. *Vide Tit. de cap. Dolore.*

SCHOLIA.

FEbre obscura & levissima] Causam affert *Rufus* quod cerebrum solum laboraret, frigidum natura & humidum. Id vero verumne sit jure in dubium revocant Viri gravissimi *Platerus* & *Wepferus*. Revera, si ad magnitudinem & numerum arteriarum, tum ejus substantiam subeuntium, partim superficiem perreptantium: Si morbos calidos, quibus obnoxium est, facilémque caloris susceptionem: Si necessitatem multi sanguinis calorisq; ad tot actiones admittendi, rectè id calidum, si non insito, saltem influente calore censebitur. Copia autem excrementorum, quibus redundat, multitudini alimenti ipsi necessarii adscribenda est.

OBSERVATIO IV.

§. *Vigiliæ ortæ à plenitudine vasorum meningum, nigro sanguine distentorum, Ulcere sub medio ossis sincipitis dextri, Seri copia in ventriculis, &c.*

VIr 46. annor. (*de quo Tit. de capitis dolore*) incidit in dolorem sincipitis, quem insequuntur continuæ Vigiliæ, Mortui aperto capite reperio 1. venas arteriásque duræ & piæ meningis tumentes plenásque nigro sanguine: 2. Sub medio ossis sincipitis dextri, ulcus oblongum cum sanie crassa & multum flava. 3. In ventriculis anterioribus, ℥ x 11. seri limpidissimi. 4. Plexus choroideus non nihil erat arrosus & putrefactus.

OBSERVATIO V.

§. *Vigiliæ inductæ à cranio sphacelato, & ichore putrido sub eo contento.*

TAurini Quæstor (*de quo tit. de cephalalgia*) jam menses aliquot insomnes peregerat ex capitis dolore: Eum secuit N. ubi cranium ad coronalis & sagittalis commissuræ regionem sphacelatum putidúmque invenimus, Et cranio sera aperto abundans ichor putrilaginosus profluxit, &c.

OBSERVATIO VI.

§. *Vigiliæ diuturnæ ab abscessu cerebri excitatæ.*

OBservavi quendam ex diuturno dolore capitis, longísque Vigiliis afflictum, tandem levi delirio & convulsione correptum periisse: Et aperto cranio inventus fuit abscessus eum pure admodum fœtente & corrupto. *Sebastianus Nassius meth. med. p. 2. quæst. 16.*

SCHOLIA.

Hinc inferendum non semper Lethargum ab apoltemate induci, sed tunc præcipue cum non circumscripta margine, sed in omni cerebri substantia humor diffusus putrescit: Vel cum apostema circumscriptum mediam & præcipuam cerebri regionem, in qua arteriosi plexus continentur: occupat, ita ut spiritus omnino opprimantur vel corrumpantur: Cum vero apostema locum circumscriptum habet, & reliquæ partes sunt liberæ, nec spiritus opprimuntur, tunc non sequitur lethargus. *Idem.*

OBSERVATIO VII.

Vigiliæ à vasis utriusque meningis sanguine turgidis, Ulcere oblongo sub sincipite dextro, Plexu choroeideo nonnihil arroso, &c.

Vir Nob. incidit in dolorem sincipitis, quem insequuntur Vigiliæ continuæ, &c. Illi vasa utriusque meningis sanguine erant turgida; Aderat ulcus oblongum sub medio ossis sincipitis dextri, Plexus chorœideus nonnihil arrosus. *Vide Tit. de cap. dolore.*

OBSERVATIO VIII.

Vigiliæ perpetuæ à Pancreatis abscessu latente excitatæ.

Mercator ærate virili & ἄσαρκος, cujus facultates naturales suo probe fungebantur officio, Verum de Somno apud Medicos duntaxat ipse conquerebarur; *Cum enim dormire conabatur*, tum in leipothymiam & totius faciei frigidum sudorem incidebat: Proprerea qui tum ipsi aderant Medici, ob stomachum, quem male affectum esse opinabantur, hieram Galeni propinarunt, sed frustra & absque ullo commodo, imo vero assumpto pharmaco multo quam antea deterius se habuit: Quare Medici mutarunt sententiam (quia ex juvantibus aut lædentibus non solum noscuntur interni morbi, sed curandi indicationes sumuntur) & ad Cardiaca intus & foris adhibenda confugiunt, ex quibus tamen nullum quoque commodum prorsus percepit: Itaque cum prorsus nihil dormire posset, tandem miser ille interiit.

Post sectum est cadaver, in quo Pancreas, interno salvoque vitæ principio & stomacho, duntaxat repertum est abscessu putrefactum: Unde per somnum spiritibus ad extremis partibus ad sua revocatis principia, tetros malignosque vapores cor ferientes, & forte etiam stomachum efferri excitarique Medici post hac conjectarunt: &c. *Iac. Aubertus progymn. Exerc. 44. ad lib. de abd. Fernelij.*

SCHOLIA.

Pancreas abscessu putrefactum, &c.] Hæc fuit remota & mediata Vigiliarum causa; Ut somnus obrepat tria requiruntur, Cerebri temperies, Animi tranquillitas & suavis Anathymiasis, qualis ab abscessu laborante parte efferri non potuit. Teter vapor inde manans, imo sanies, per ductum patentem à Wirsungo detectum in Pancreate, in duodenum hiantem, prompte ventriculo inferri potuit, lacessitisque ejus orificiis, eximio sensu prædiiis ob insignes nervorum propagines, & leipothymiam frequentem & perennes Vigilias, ob communionem quæ ventriculo cum Cerebro intercedit, & perpetuum vaporum ascensum parere valuit. Inter affectus quos Pancreas male constitutum accersere solet, Vigilias recensent *Tulpius* lib. 4. Observ. 32. *Riverius* Pract. l. 13. cap. 4. *Highmorus* in disquisition. Anat. ait in Nobili matrona Epilepsia & convulsionibus frequenter tentata, salva omnia fuisse, præter Pancreas quod ulceratum repertum est: Ex tenore *Sylviana* doctrinæ accusanda venit Pancreatici succi excedens aciditas; aut ejusdem vitiosa cum bile effervescentia, Cum constet acidos aut acres succos Vigiliarum parentes esse.

Ob stomachum quem male affectum] Vel idiopathice, vel per consensum, ut hic à substrato Pancreate abscessu tentato: Excellent. Willesins narrat de sene hypochondriaco, ipsum inter alia symptomata, eructationi crebræ sonoræ & valde molestæ à pluribus annis obnoxium fuisse: Eructationem istam in Pervigilium permutatam esse, nam affectu eo multo remissius habente Virum illum totas sæpe noctes insomnes traduxisse; Remediorum ope Pervigilio sensim evanescente, Eructationem rediisse. Hinc ut constet, *ait*, utriusque causam eandem fuisse, scil. particulas adustas & irritativas è massa sanguinea modo in ventriculi tunicas, modo in corticalem cerebri partem suffusas.

ANATO-

ℵ

& propterea convulso procedere, quam obrem antiquiores diaphragma φρένες appellabant: Verum istis non opus fuerat si considerassent diaphragmatis actionem omnem à spirituum animalium è cerebello effluxu pendere, & propterea necesse esse, si materia phrenitica cerebellum invadente quædam pars ejus in cerebrum simul irruet, ut præter desipientiam, insuper septi, ex se licet insontis, motus alterent.

Itaque Phrenitidis ratio formalis in eo consistere videtur, quod spiritus animales, imprimis in toto cerebro, plurimum irritari, in motus inordinatos & valde confusos, simúlque impetuosos adigantur: proinde ut functionis cujusque animalis actus depraventur & varie pervertantur, rerum ideæ simul plurimæ à memoria suscitatæ, veteres cum novis, atque aliis male conjunctæ, aut divisæ mire confundantur, phantasmata multiplicia & pene innumera, eáque tantum incongrua imaginatio suggerat. Sensibilium species distortas, duplicatas aut incohærentes, sensorium commune repræsentet: hinc ut mens & voluntas conceptus, & passiones nonnisi ridiculas & impertinentes eliciant, atque corporis actiones fere tantum irregulares edi faciant. Porro non tantum in cerebro, sed etiam in cerebello, & ubique in nervoso genere spiritus velut œstro perciti tumultuantur: quare phrenetici non solum delire loquuntur, sed inæqualiter respirant, vociferantur, pugnos cedunt, manus & pedes jactant, quin & membra quæque viribus intensis cúmque impetu validissimo cieunt, revera ut tota videatur anima in toto corpore furiosa excandescere & debacchari, seu potius velut incendio correpta inflammari: Et quidem Phrenitis nullo modo aptius definiri potest, quam quod sit totius animæ sensitivæ, sive spirituum animalium, quoad totam eorum hypostasin, phlogosis sive inflammatio: Incendium hoc à spiritibus cerebri incolis semper incipiens, & exinde in reliquas animæ sensitivæ partes emigrans à sanguine igne febrili prius æstuante, tum materiam primo incentivam, tum constans incendii pabulum accipere videtur: Enimvero probabile est sanguinem febriliter ardescentem, particulas interdum sulphureas una cum spirituosis cerebro offundere, quæ semiaccensæ, & quodammodo efflagrantes, si una cum alteris penetrarint, exinde mox omnes ductus medullares & nerveos subeuntes, spiritibus ubique adhærent, eósque adeo inflammatos summe efferos & impiacabiles reddunt: Certe verisimilius est Phrenitidem hoc ritu à spirituum phlogosi, potius quam à meningum aut cerebri inflammatione, quæ cephalæam aut lethargum, certius quam furorem (*prout ex cerebri Anatomiis compertum* habui) inferrent excitari.

Et quidem ita fieri haud nostra tantum aut nova prorsus opinio est, verum Hippocratis præcipuus ille sectator & Interpres optimus *P. Martianus* idem expressis fere verbis statuit, *Vide Scholia ad. cap. sequ.* Ubi manifeste distinguit inter *calorem* & *flammam*, atque istum respectu qualitatis, & hanc respectu substantiæ alterationem esse statuens, Phrenitidis causam spirituum inflammationi plane adscribit.

Spirituum à sanguine in cerebro productionem destillationi chymicæ sæpius comparavi. De qua observare est, si liquor spirituosulphureus igne nimis intenso urgeatur, eum inter exstillandum quandoque ignem concipere, ac efflagrantem cum flamma aperta in alembicum ascendere. Hoc de oleo Terebinth. per se, aut cum floribus sulphuris ebulliente quibusdam magno suo damno satis innotuit. Pariter opinari licet sanguinem intensius ardescentem; etiam spiritus de se exstillatis non raro incendium communicare, scilic. particulas quasdam semiadustas cerebri poris insinuare, quæ in spirituum ductus omnes, tum ibidem, tum in appendices ejus irruentes, spiritus ubique accendunt atque in motus pernicissimos ac velut fulguratos cogunt.

Quod autem febribus non omnibus, nec tantum maxime ardentibus, Phrenitis superveniat, ratio est quod cerebri claustra in tantum obserata esse debent, ut non modo iis nihil extraneum suffundatur, sed nec sanguinis, ut ut summe flagrantis, & circumcirca confiti flamma intensior eo perrumpere valeat: quare nonnullis febre causo affectis etsi cruor totus ardescit, torrentur viscera, æstuant medullæ, linguæ & fauces velut à carbone vivo assantur, usque tamen cerebro firmiter occluso functiones animales sartæ tectæ perstant: Verum è contra alii, quibus cerebrum debilius & nimis laxum est, atque sanguis plus debito sulphureus, non tantum à febre ardente, sed interdum à mitiori visa phrenitici evadunt.

Sanguinis autem prævia diathesis, disponens ad Phrenesin, requiritur, quæ modo simplex modo duplicata existit, Prior est constitutio ejus calida & acris, sive biliosa, nempe quod plurimas in se particulas sulphureas contineat, quæ plus debito in febre accensæ, sanguinem magis efflagrare, atque incendium suum cerebro insinuare aptæ sunt: Dispositio hæc quando potens & summe actuata fuerit, morbum istum per se non raro producit: plerumque vero subest altera sanguinis diathesis, quæ priorem istam adjuvat, & magis efficacem reddit, nempe quod præter particulas sulphureas & inflammabiles, adsunt aliæ asperæ & penetrativæ, quæ videlicet subeunt & aperiunt, adeóque priores facilius introducunt: Hoc corpuscula salina sulphureis conjuncta quodammodo efficiunt: hinc biliosi & melancholici febricitantes, in furorem sunt magis proclives: Attamen longe potentius particulæ heterogeneæ cum sanguini insunt, à febre commotæ, cerebri ostia aperiunt & inflammabiles quasque intromittunt: Quapropter variolis & febribus malignis ac pestilentibus Phrenesis crebro supervenit.

Requiritur & alter ad Phrenesin apparatus, qui cerebri est, qui partim in istius temperie & conformatione, partímque in spirituum incolarum indole consistit. Quoad prius, cerebro calido & sicco præditi in Phrenesin maxime proclives reperiuntur; non quod ea constitutio inflammationi sive phlegmoni magis obnoxia sit, (nam ad hanc minus apta est) sed quoniam in tali cerebro, secus ac in calido & humido; vel frigido & sicco, pori & meatus apertiores sunt, & nimis dehiscentes materiæ incentivæ à febre suggestæ aditum præbent. Quæ insuper multo facilius admittentur; si spiritus admodum fugaces & pathetici, levi quavis occasione in tristitiæ, timoris, iræ aut odii passiones apti fuerint; proinde ut materiæ extraneæ incursibus minus obsistant, ipsique incendium promptius concipiant.

Quod autem febribus non omnibus, nec tantum maxime Ardentibus, Phrenitis superveniat, inde est quod cerebri claustra in tantum obserata esse debent, ut non modo iis nihil extraneum suffundatur, sed nec sanguinis, utut summe flagrantis, & circumcirca confiti, flamma intentior ea perrumpere

valeat, quare nonnullis febre causo affectis, etsi cruor totus ardescit, torrentur viscera, æstuant medullæ, lingua & fauces velut à carbone vivo assantur, usque tamen Cerebro firmiter occluso functiones animales sartæ tectæ perstant; verum è contra aliquibus cerebrum debilius & nimis laxum est, atq; sanguis plus æquo sulphuteus, non tantum à febre ardente, sed interdum à mitiori visa Phrenitici evadunt. *Willis de Anima Brutor. part. 2. cap. 10. pag. 428. & seq.*

Observatio II.

Phrenitis à retrocessu humoris biliosi erysipelas in tibia parientis, in pulmones ac cerebri membranas irruentis, in quibus pustulas, &c. excitavit.

ANno 1664. mense maijo Tolosæ degens discipulus M. Franc. Prieur Chirurgi, Vicarii Dom. Francisci de Barnoüin, Regii Chirurgi primarii, accersitus fui sanguinem missurus juveni Typotethæ Lemovicensi, cui subortum etat erysipelas in tibia dextra, totam partem interiorem, à metatarso ad genu usque obsidens: Legitimum id fuit, solo rubore ad citrinum colorem, citra tumorem, vergente se prodens, comite dolore punctili & insigni partis æstu: Dom. Mulaterius, Doctor. aggregatus Facultat. Tolosan. congrua præscripsit remedia: accedenti vero mulierculæ potiorem fidem adhibuit æger quam med., qui cholagogo eum purgari curaverat, præmissa sanguinis missione, appositis parti affectæ linteis lacti tepenti immersis & expressis: medicastra vero usa fotu ex lenticula palustri, umbilico veneris, solano, foliis pruni sylv. malicorio aquæ fabrorum & aceto rosaceo incoctis, frigido actu adhibito, humorem intro repressit, qui illico remisso calore evanuit; at retrocessum diu non impune tulit æger; postridie enim cruris sensus stupidus evasit, affectu altius irrepente, regionemque epigastricam, umbilicalem & hypogastricam simul invadente, nec non thoracis latus dextrum, accedentibus *febre*, leipothymia, nausea: Et quanquam periculum imminens ab ejusmodi fotu patefecissimus, ideo tamen non destitit: hinc remisit quidem omnino affectus, sed in pejorem & lethalem desiturus: Exacto enim triduo intumuit ægri caput, ab occupato membro principe: Successit his ingens *spirandi difficultas*, *sitis* quæ sedari non poterat, ob quam *lingua extra os* perpetuo *exerebatur*: Apertæ fuere venæ brachiorum & pedum: præscriptus litus ex unguent. rosac. albo Rhasis, citrino; Adeo insignis fuit capitis totius cum rubore intumescentia, ut prioris formæ vix ulla superessent vestigia: Postridie discussus tumor, succedente Phrenitide, & dic morbi XI. morte.

Juvenis apertum fuit cadaver, anno XXVIII. denati, coram Dom. D. de Quayrats, Primarii Medic. Professoris, & Mulaterio Chirurgo. In imo ventre repertum hepar exiguum, exsuccum, lividum, Intestina vacua & quasi contracta. Thoracis regione aperta, Pleuræ pars dextra pustulis miliaribus obsita deprehensa est, necnon Pulmonum loborum membranæ, ante & retro. Dempto cranio, dura mater similibus pustulis conspersa apparuit, omnino exsucca & arida. Earum quædam dissectæ humorem crassiusculum effuderunt, sebo non adsimilem. Fœtor summus, præsertim capitis, ulteriorem disquisitionem prohibuit. *Ex communic. Magist. Bailly Chirurgi Genev. peritissimi.*

SCHOLIA.

ERysipelatis curam immit *Hippocr.* aph. 25. sect. 6. *Erysipelas foris intro verti malum: intus vero foras bonum*: Quasi dicat, (commentatur *Heurnius*) In Erys. non est valide refrigerandum, nam bonis ægrorum rebus fit mutatio intus foras: laudatur enim semper exclusio in partes infirmas ac ignobiles & externas partes: Quare non repelle ubi morbus est maligous, natura debilis, & materia copiosa & acris cum phlegmone viscerum: Ita in pleuritide & peripneumonia non repercutimus materiam, nam repressus intro sanguis augeret horum viscerum phlegmonem; Quicquid igitur ex visceribus ad cutem abit non debet retrudi: Excludenda tamen est causa antecedens, interdum phlebotomia & pharmacia, seróque lactis propinato ac julapiis temperandus fervor: Quin topica frigida & humida admovemus, non tam repressionis quam temperationis gratia: Si causa antecedens non magna subsit, lintea smegmate aqua soluto madentia admovemus optimo successu, maxime si acerrima vel maligna fuerit materia, & si viscus germen morbosum habet, vel si senex fuerit, aliáve de causa vires titubarint: Præclarum remedium est stercus recens bobulum, si in sartagine coquatur cum adjectis floribus chamæmeli & sambuci ut fiat cataplasma, quod tepide admovetur; Ex aceto rosato & ex aqua ranarum coquitur myrrha, & ea aqua admovetur. *De Erysipelatis cura inter cæteros consulendus Sennertus Pract. lib. 5. part. 1. cap. 7. & lib. de Febribus.*

Observ.

OBSERVATIO III.

§. Phrenitis à cerebri inflammatione & membranarum.

PHrenitici biduo extincti caput apertum, in quo cerebrum & membranæ cum rubore adeo tumebant, ut venæ ab ipsius substantia separari possent. *I. Rhodius Centur.* I. *Observ.* XXXIX.

OBSERVATIO IV.

§. Phrenitis à Piæ matris inflammatione illæso cerebro.

FAbritius Bartholetus mihi fassus est se in plurimis phreniticorum cadaveribus invenisse piam matrem sine omni cerebri noxa inflammatam. *I. Rhodius Obs.* XL. *Cent.* I.

OBSERVATIO V.

Phrenitis à duræ matris exulceratione, Vasorum ejus plenitudine & Piæ, cum Abscessu in cerebello flaccido.

QUidam per biennium conquestus fuerat de dolore in Occipite, tandem hic Phrenitide ac convulsivis motibus correptus subito interiit. Huic crassa cerebri membrana aliquot locis exesa erat variis foraminibus, idque potissimum in bregmate sub sagittali sutura, ubi ea cum coronali jungitur. Ex iis foraminibus effluebat, & per membranam dictam effusus erat sanguis fermè concretus, ater ac adustus, admodum fœtens. Tali quoque sanguine distenta erant vasa per exteriorem crassæ meningis superficiem discurrentia, quin & ea quæ numerosa per tenuem disseminata sunt. Huic intra cerebellum abscessus humore non naturali scatens repertus fuit: erat is humor colore ex citrino ad pallidum vergens, palida nimirum bilis. Ipsa cerebelli substantia flaccida omnino molliórque multo quam cerebri substantia. *Petrus Pauvius Observat. Anatom.* VIII.

SCHOLIA.

COnvulsivis motibus] Suscitatis ab ea pallida bile quæ abscessum cerebelli fovebat, Aut ab eodem humore qui cerebri membranam aliquot in locis exederat, Imo Phrenetidem Epilepsiæ complicatam vidit Saxonia in adolescente, qui Phrenitide capitis singulis diebus ac noctibus plusquam trigesies capiebatur Epilepsia, qua delinente statim redibat Phrenitis, qui vixit usque ad 14. cum his symptomatis.

OBSERVATIO VI.

In quodam ab obscura Phrenitide extincto repertæ sunt venæ cerebri varicosæ, medulla cerebri siccissima, membranæ siccissimæ.

ADolescens medio Octobri capite doluit; febris sed ea fallax, cum se febrire non putaret; nulla dum intermissio officii, lex vitæ neglecta, dolor tamen *capitis* aggravescebat: Externa accusabantur, ut ætas ad omnia prona: Tandem febris aucta, dolor capitis auctior; febris verè κεφαλικὴ Τυφώδης: nihilominus tamen sui negligens ruri modo in urbe fuit, securus omnium tandem lecto affigitur & affligitur: *fallax pulsus, ut in morbis capitis*, urina fallaciot, ille febri non respondebat, & in capite secus erat; segnities alvi, nec nisi arte provocata quicquam ex alvo profluebat: æstus viscerum, sed major capitis, oculus ardens, facies rubra, maximè genæ: aliquid pulmonicum suspicabamur; *dolor capitis* major ad sinciput: omnia noctu graviora, clamores, jactationes, *deliria* fugacia, indecora corporis compositio, mox ad se reditus: rursus deliria intra verba, somnus profundior ut vix excitaretur: deinde coma vigil, & inæqualis symptomatum mixtura: mox catochus; nisi quod delıratio jugis non foret, mox lethargicum quid, mox typhomanias species: taudam oculi fixi & rigentes, ut in catoche: obscura phrenitis, blanda, contrectabilis, dextrarum

parrium rigor revera σπασμώδης & deinde paraplegiacum quid ; Siriasin quandam & φλόγωσιν suspicati sumus : difficilis respiratio, qualis peripneumonico : omnia visa sunt mitiora : Convalescendi spes aliqua ; morbus variè lusit oppugnatus, sed non expugnatus invaluit, dolores repetunt, omnia in pejus ruere, per dies 40. traxit, mors.

Aperto capite venæ quasi varicosæ, tabo & sanguine nigro turgentes videntur : Item observatum in ventriculo medio serum multum : medulla cerebri, quæ mollior & friabilis esse debet, siccior : membranæ siccissimæ, quasi per siriasin & deflagrationem arefactæ & rigentes, vix lacerabantur, vix novacula præcidebantur, acutiei secantis resistentes : imò sectæ crepabant more membranarum arietinarum atque occalescentiam : Pulmonis partes dextræ lateri adhæsu contumaciore, lacerabiles nectebantur plenæ vomicis tabo & pure scatentibus : hæc reliqua ex gravi peripneumonia, quæ anno præterito illum oppressit ac pene consumpsit : Hepar labem conceperat, sed non maximam qualem pulmo : *Ballonius lib. 3. cons. 71.*

SCHOLIA.

M*Embranæ siccissimæ*] Causa interitus & symptomatum fuit illa Siriasis & phlogosis, præsertim membranarum cerebri : In his & in cerebro non tam fuit alteratio quàm alienatio : Et in his fuit quædam hectica intemperies diuturnitate temporis contracta: Accessit pulmonis dextri impuritas, in quo vomicæ erant, veteris tabi & puris reliqui ex peripneumonia: Hippocr. notat ex pulmone quosdam lethargos, cùm afficitur cerebrum tetro vapore, unde marcor cerebri, & marcet æger, nec fari potest ; ut uno dicam verbo, Typhomaniæ erat potius species quædam, mixtis symptomatis phrenitidis & lethargi ; non vera & aperta fuit phrenititis, in qua ad omnem audaciam prompta mens est, sed ob impressam iniustamque hecticam cerebro & membranis intemperiem obscuram. Vulgus designat phrenitim ex morsu, clamore, insultibus, involatu, in obvium quemque unguibus, delirio perpetuo, sed alia est sine his manifestis : id quod *Galenus* manifestè expressit in proth. Citat locum Hipp. ex Epidem. *Nullus phreniticorum valde insanivit, sed veternosa ad somnum inclinatione gravati peribant* : Et hi phrenitici obscuri vocantur : & id sæpe vulgo ignotum & Medicis : Eos demum vocant phreniticos qui clamant & exiliunt : In obscura virium languor est, & hectica quædam affectio phrenitidis est : Idem contingit quod lanis tinctis quæ colorem non deponunt : ita quidem hæc affectio cerebro impressa hectico modo vix elui potest. *Idem ibid.*

Dolor capitis, Deliria, Somnus &c.] Symptomata quæ caput exercent, aut sunt Cataphorica cum somno profundo : aut Paraphorica, cum delirio : aut Catarrhoica cum fluxionibus ; aut Cephalalgica cum dolore capitis : Tria sustinuit æger, paraphorica, cephalalgice, cataphorica.

Fallax pulsus ut in morbis capitis] Quod in apoplecticis præsertim deprehenditur, quorum pulsus ingruente affectu vix immutatur, qui si concidat, corruentis simul vitalis facultatis cum animali, instantique fati certum indicium præbet. An vero cordis Pulsus à spirituum animalium per nervos influxu ita necessario dependeat, ut eo prohibito cordis actio omnino cesset, disquirit Excell. *Willisius* Anat. cerebri cap. 24. Ac pro decisione experimentum in cane vivo factum affert, Circa jugulum, cute per longum discissa, utriusque paris vagi trunco seorsim arrepto, ligatura valde stricta injiciebatur : quo facto statim canis torpescere visus, obmutuit & circa hypochondria motus convulsivos cum magno cordis tremore passus est : verum hoc affectu brevi cessante postea quasi moribundus jacuit, ad motum quemvis impotens ac alimenta quævis oblata respuens, nihilominus vita ejus adhuc perduravit, nec, postquam Nervi isti penitus dissecarentur, statim extinguebatur, quin per plures dies superstes tamdiu vixit, donec fere præ longa inedia viribus sensim attritis enecaretur : Cadavere aperto, sanguis intra cordis ventriculos, & vasa illinc undequaque protensa, scil. tum arterias, tum venas valde coagulatus in grumos concreverat : nimirum proinde quia sanguis, licet pro vita utcunque sustinenda aliquatenus circularetur, maxima tamen ex parte tum in corde tum in vasis stagnaverat : cujus stagnationis causa non alia videtur assignanda, quam quod præcordia, prohibito spirituum animalium influxu, solitus motus deficeret. Quod si ultra inquiratur, unde spiritus animales (præcluso utrinque paris vagi ductu) cordi adhuc motum ejus perennantes suppeditentur ? Ait id fieri posse per nervos Recurrentes, utpote è quorum nodis surculi & fibræ plures cardiacæ prodeunt, atque præterea nervi utriusque extremitas Nervo à superiori plexu dimisso occurrens unitur: Notandum vero quod spiritus animales intra nervorum ductus ultro citrove deferri poterunt: quare, cum vitæ necessitas urget, spirituum penus diminutior licet, è plexu prædicto dimissus, à nervi recurrentis cauda excipitur, ac illinc commeatu retrogrado in ramos cardiacos, & demum in cor ipsum derivatur : Utcunque experimentum illud concludere videtur cordis motum non minus à spiritus animalis, quam à sanguinis influxu pendere : utriusque privatio totalis vitam adimit ; atque à sanguinis defectu (quatenus spiritui cordis insito copula sulphurea denegatur) cordis vigor ac vis elastica supprimitur, ut pulsu sensim debilitato vita paulatim extinguatur : Proculdubio in tenore pulsus explorando semper attendi debet qualis ipsi alteratio spirituum animalium & sanguinis vitio inducatur. *Vide plura loco dicto.*

Deliria intra verba] Tremulæ, obscuræ blandæque desipientiæ valde phreniticæ, ut Didymacho in Co obvenit, ut citat. *Hippocr.* 1. Proth. *Galenus* in comm. meminit phreniticorum, de quibus loquitur *Hippocr.* 3. Epid. Nullus phreniticorum, *ait*, vehementer insanivit, velut aliis usu venit, sed alia quædam veternosa in somnum inclinatione capite gravati peribant. *Et paulo post.* Phrenitide ex bilioso succo generationem habente, cum is in cerebrum decubuerit, principio quidem qualitate ipsius nondum toti corpori cerebri permixta confusáque, tumultuosæ fiunt desipientiæ : procedente vero tempore simile quippiam contrahitur lanis quæ à tinctoribus appellatis tincturam accipiunt : nempe & hæ vix eluibiles redduntur, non secus atque eæ quæ ab initio colorem habent : Talis igitur cerebri tinctura, desipientiam hecticam habet, atque ob id affectio horum, ut febrium hecticarum prava est.

Observatio VII.

Phrenitis à tumore inflammatorio in substantia cerebri.

AD invisendum puerum duodecennem accersitus, arteriam in carpo contemplor duram cum pulsu frequenti & exiguo: ægrum imaginatione laborare deprehendo, continuo delirantem, floccos carpentem, insomnem, immorigerum: cui lingua exusta, fuliginosa, nigra: excrementa sicca, dura, pilularum instar: Hunc phrenitide confirmata laborare, eaque exitiali mihi persuasi: nam triduo post, nullis auxiliis aptis proficientibus, migravit è vivis:

Secto capite, contemplatoque cerebro, in ejus medullari substantia repertus est tumor nucis juglandis magnitudine, rubidus, & venis turgentibus sanguine tepletus, qui hujus noxæ causa fuit certissima: rupto abscessu, emanavit fœtidus ichor, cochlearis quantitate, & venæ jam ante tumidæ, subsederunt: *Nicol. Fontanus Analector. cap. 1.*

SCHOLIA.

EO exemplo probat cerebrum posse inflammari, quia venis arteriisque præditum est, & quia nativa temperie calidum est: Objicientibus autem, quo fiat inflammatio requiri ut humor in parte detineatur & circumscribatur, ut difflari prohibitus putrescat, qui ob tenuitatem à cerebro laxiori cohiberi non potest, sed diffluit: Respondet bilem tametsi sit humorum tenuissimus, tamen acredine sua facile in cerebro laxo, aliquo persistere posse tempore, non obstante hujus laxitate aut mollitie, cum pulmo mollis & spongiosus phlegmoneis quoque sit capax.

Observatio VIII.

§. Phrenitis à verme utramque meningem perforante.

IN Anatomia cerebri vermis inventus est, qui piam & duram matrem transfoderat, unde phrenesis generata fuit: *Paracelsus lib. 2. Paramyr.* §. 2.

Observatio IX.

Phrenitis à meningùm, præsertim piæ, inflammatione.

LAboraverat juvenis gracilis & siccus Tertiana quadam continua, pravis comitibus symptomatis: imò quotidie sæviens cephalalgiam concitavit, ex retorridis fuliginibus caput ascendentibus: Ob dolorem, accedente etiam vigilia, vaporibus tetris oppletum est caput: quorum copiam multam cùm cerebrum reciperet, factum est ut nono die paraphrenitis invaserit ægrum, ex qua paulatim Phrenitis suborta, & sævis stipata symptomatis superveniet, quæ nullis auxiliis levata est: sed cum pulsu duro, cute arida, *rubentibus squallidisque oculis*, furiosus, amens, inquietus & insomnis, 63. die occubuit.

Desecto cranio, cerebrum sine læsione inventum, sed maculis sanguineis undiquaquè respersum: Meninges, præsertim pia, tumens visa est, sanguine nigriusculo turgens, & eo excessu, ut omnes ejus ramuli, qui per totam cerebri molem dispercuntur, aliquatenus apparerent tumidi & accensi: quoniam igneus inflammationis calor, alteratione per continuum facta, imò communicatis fuliginibus, universam tenuis meningis molem inflammat ubertim: *Nic. Fontanus Analect. cap. 2.*

SCHOLIA.

T*Ertiana quadam continua*] Duplex est generationis phren. modus, primatiò scilicet vel secundatiò affecto cerebro: Si à causa aliqua externa, ut insolatione, meri potu &c. æstum concipiat, sanguis ejus vasis conceptus extra illa in ejus substantiam & meningum effunditur, ubi fit systrophica inflammatio, cujus calor ad cor usque diffunditur, febremque sympromaticam dictam concitat: Quod itidem à vulnere, contusione &c. fieri potest, Phrenitisque hoc modo genita Primaria dicitur: Secundaria autem illa est quæ febribus ardentibus vel malignis succedit, detrusa humoris morbifici ad cerebrum portione: Plerumque enim in talibus contingit, ut natura à causa morbifica lacessita, hujus partem in viscus aliquod extrudat, inde ortus variis in partibus phlegmonarum: quæ depositio si ad cerebrum fiat, fiet hinc Phrenitis, in qua febris delirium præcedet; Cum in primariis delirium ab initio conspicuum sit: Harum generationem dat Hipp. lib. de affect. *Quæ febres* inquit, *hyeme sive ex vino, sive ex lassitudine, sive ex quavis alia re oriuntur, diligenter observanda sunt: interdum enim in acutas transeunt, earumque transitio fit hujusmodi, Agitatis duobus humoribus, tum bile tum pituita, ubi quæ minimè conveniunt corpori admoventur, ipsi in sese collecti in eam corporis partem quamcunque fors obtulerit, incidunt, fitque phrenitis aut &c.*

Tumens visa est] Admissa sanguinis circulatione, Phrenitis hanc habet generationis viam, Circulatione

turbata, æstuosus, biliosis atomis perfusus sanguis, nauseabundo vasorum & ductuum fastidio & vomitu, ejectus in inania spatia circa cerebri substantiam medullatem, aot meningem ipsam investientem, calefacit, inquit (*ous* lib. 1. de morb. totum corpus reliquum & delipit homo, & non sibi constat præ febris copia. *Guern. Rolfinkius Dissert. anat. l. 6. cap.* 1. Pars mittens humores est totum corpus, quod potentia superat omnes partes seorsim sumptas, inque cerebrum saburram suam exonerare potest: non mirum est humores hos petere summa: magna vis in angustis vasorum meatibus est coactionis, ut unde trudirundam, non solum deorsum, verum etiam sursum, ita etiam sanguis: In circulo non est neque sursum neque deorsum, ita neque in sanguine circulato: propensio moti biliosi sanguinis non est solum à naturali ad motum inclinatione, verum etiam præternaturali à fermentatione & quadam ejus διαχρίσει, segregatione. Humores hi non generantur in cerebro συνάθροισμῷ, sed in visceribus confectioni & depurationi sanguinis destinatis, corde nimirum & jecore præcipuè; indeque orta cacochymia, & per ῥευματισμὸν eò promoventur: Impacti iidem ibidem, στάσει ἢ συμπήξει quadam insinuati, συστροφὴν convolutionem quandam spirarum instar faciunt, nodosque & crispitudines, exitum non invenientibus per majores arteriolas & ductus, in minores qui influxerant humoribus. *Idem conf. 3. lib.* 2.

Membrana sanguine nigrisculo turgens] Exemplis edoctus Clar. *Bartholinus* asserit membranis cerebri inflammatis, vel spinali medulla sphacelata delirium ortum. *Epist.* 86. *centur.* 3.

Rubentibus squallentibusq; oculis] Inflammatarum meningum signum: Sed & ex eorum motu incomposito Delirii signa petuntur. Nam sicut (*ait Excellent. & Elegant. Menjotius Dissert. de Delirio*) datur, ἦθος ἐν ὄμμασι φρονίμοις, aspectus bene compositus, liquidum tranquillumque animum arguens; sic ὄμματα ξηρὰ est ἀγριωπὸν, truculentusque fixus contuitus delirium præ nunciat, ut etiam oculorum ῥιπὴ, inconstans volubilitas: Nam cum oculi proximi sint cerebro, ac venis arteriis, nervis, membranisque cum eo consociati, solent primi inter sensus ipsi laboranti συμπάσχειν.

Observatio X.

Phrenitis vulnus sequuta, hinc abscessum sub calvaria genitum.

Miles in occipitio vulneratus moritur: Aderat rima & depressio solius laminæ internæ cranii: hinc ortus *abscessus sub calvaria*, qui introduxit Phrenitidem. *Vide lib.* 4. *Tit. de Vulneribus.*

Scholia.

Abscessus ex vulnere aut contusione capitis genitus sequentibus signis dignoscitur: Post acceptam contusionem Torpor quidam & mœstitia apparet, animalibus spiritibus à materia extravasata labefactati incipientibus: Morbo invalescente febricula exoritur, materia putrescere incipiente; His capitis dolor succedit & somnolentia: mox aucta putredine omnia symptomata ingravescunt, febris intensior evadit, æger è profundiori somno emergens subito vociferatur & surgit e lecto, statimque iterum decumbit: frequenter manum ad caput adducit: Ex his plerique ante obitum purulentam materiam & virescentem ore aut naribus rejiciunt. *Riverius Pract. lib.* 1. *cap.* 12.

Abscessus sub calvaria] De abscessu hypocranio vide sectionem 1. Observ. 55.

Observatio XI.

Paraphrenitis ab inflammata dura meninge, plexu choroideo, Ichore inter meninges & cerebrum.

Amedeus N. post varios morbos tandem aucta febre, cum paraphrenitide extinctus est. Dura mater erat inflammata; Inter meninges & cerebrum ichor multus: Plexus choroides inflammatus. *Vide lib.* 3. *tit. de Cachexia, ex Hildano.*

Scholia.

Paraphrenitide extinctus est] Cur non potius Phrenitide, ad cujus ὑπαρξιν meningum inflammatio requiritur, quæ hoc in casu adfuit? An quia tumultuosum non fuit delirium, cum excandescentia, paraphrenitidis nomine donavit? At in homine viribus jam fracto à præcedentibus ægritudinibus, non potuit vehemens ille impetus, qui in cæteris adest phreneticis, quos morbus ab initio adoritur, observari.

Observatio XII.

§. *Phrenitis ab abscessu sub cranio latente, Putredine meningum & particulæ substantiæ cerebri.*

Agricola, cujus caput diu Solis radii verberaverant, (*vide tit. de dolore cap.*) primo dolore capitis, febre &c. affectus fuit, die 5. accessit *Phrenitis*: Paulo ante obitum per os, narem & aurem dextras pus fœtidissimum effluxit: Dempto cranio in conspectum venit Tumor avellanæ magnitudine, qui apertus pus effudit fœtidissimum viridantis coloris:

coloris: Dura & pia mater putredine affectæ erant: Substantia cerebri labem passa erat, quæ fœtidissima, à me resecta ad usque ventriculum anteriorem dextrum: Doloris sedes vix assis Gallici magnitudinem æquabat.

SCHOLIA.

D*ie 5. accessit Phrenitis*] Cerebrum vel primario afficitur, cum immediate à causa aliqua procatarctica incalescit; vel secundario cum febribus ardentibus vel malignis Phrenitis succedit: usu enim venit ut natura à causa morbifica lacessita, illius portionem in viscus aliquod excutiat, hinc peripneumoniæ, anginæ, hepatitides &c. *Vide Hippocr. lib. de Affectionibus.*

Observatio XIII.

§. *In Phrenitici cerebro nullæ phlegmones notæ repertæ.*

EGo Phreniticum jam phanaticum redditum, qui septem diebus μανικὸν καὶ τεχνικὸν intuens quosvis invadebat, à fatis secui, Nec ullum unquam phlegmones vestigium deprehendere potui. *Heurnius de morbis pector. cap. 1.*

SCHOLIA.

S*Eptem diebus &c.*] Phrenitidem vocat Hippocrat. Delirium cum febre continuum, ab inflammatione earum partium quæ rationi & menti inserviunt, ita enim spiritus animales, quorum vitio deliria fiunt, non simpliciter modo incalescunt, sed & secundum substantiam alterantur: hinc fit ut Delirium sit continuum in phrenitide, substantiæ enim spirituum vitium ex fervoris remissione, aut aliqua re adveniente emendari non potest: Quod perpendens Hippocr. Phrenitidis causam in sanguinem vitiosum retulit, quo existente impuro, perfectam spirituum animalium generationem fieri est impossibile: (1. de morb. s. 2. v. 277.) Cùm igitur ad Phrenit. generationem spirituum animalium substantiam & temperiem vitiari sit necesse, merito dictum hanc ab inflammatione earum partium pendere quæ menti & rationi serviunt: Inflammatio enim putredinem supponit, quæ spirituum substantiam & temperiem alterare prompte valet: Menti verò inserviunt, Jecur, septum transversum, cor & cerebrum: *Jecur*, quia materiam generationi spiritus vitalis subministrat, ex quo animales spiritus animæ instrumenta generantur: *Septum*, quod flabelli instar cordis & spiritus vitalis fervorem temperat; & cerebrum facultatis animalis sedes: De *Jecore*, 4. Epid. v. 348. legimus, Quibus in dextris distensio sub mollis, Phrenitici fiunt: Et de hac phrenitide specialiter tractavit lib. de affect. v. 92. A septo transverso phrenit. excitari, in *Hippocr* doctrina adeo frequens est, ut hanc solam Phrenit. causam agnovisse visus sit: Cerebro inflammato eam fieri certum est: Phrenit. cordis inflammationem sequentis nullus mentionem facit, quia mors eam occupat: Quoties autem hepar inflammatione corripitur, ea tanta esse debet ut totum viscus occupet, & præsertim vasa omnia per illud disseminata: Cùm enim pars aliqua ab inflammatione libera est, sanguis in parte non læsa genitus, purus existens, spiritus vitalis materia evadit: Cor enim optimum ad se trahit, unde spiritus puri generantur, quo casu nulla mentis læsio contingit: hinc non omnes inflammatione hepatis detenti Phrenetici fiunt *Pt. Martianus comm. in lib. 3. de morb. v. 99.*

Nec ullum phlegmones vestigium] Scil. in cerebro & membranis: quæ potuit esse vel in diaphragmate vel Iecore, aut etiam corde, juxta Martianum: Ob oculos autem habeat Medicus *Ballonii* cautionem cons. 71. l. 3. traditam: Sæpe *ait*, capita hominum morbo capitis consumptorum aperta sunt, in quibus nihil commemorabile repertum est quod mortem intentasset, cùm alioquin Medicus aut abscessum, aut simile quid repertum iri pronuntiasset: spes augurantium ipsa inspectio fefellit, & eorum fiducia, & expectatio in stuporem vertit, ac si cum ipsa anima mortis occasio evolasset,

Uterque ventriculis aqua &c.] Ex absentia inflammationis meningum, confirmari potest sententia *Paracelsi*, qui Phrenitidis causam propinquam & præcipuam deducit ex sublimatione mercurii: Generationis modum lib. 1. paramyron de orig. membr. cap. 4. pluribus proponit; Mercurius iste ab alio quopiam (necessario aliquid extrinsece assumit) sublimatur seu elevatur, & primo quidem calore virtutis digestivæ, quæ accidentalis est, prævalente, eumque ex inferioribus partibus propellente: deinde calore exercitii 3°. calore astrorum: postquam verò mercurius diu fuerit motus, adeoque subtilis effectus ut in suum ascendat gradum, tunc depellitur suo Astro (quæ depulsio corporis est morbus & morborum omnium principium) tunc nequitiam suam exercet & præparatione istiusmodi adeo fit subtilis, ut nemo ipsi possit resistere ob vim internæ naturæ: sulphur & sal non possunt ipsum coërcere ob vehementissimum calorem qui repellit hæc duo. Hinc collige phrenitidem Paracelso esse morbum mercurialem in liquoribus existentem, & quidem sublimationem, quæ fit à calore interno vel externo. *Petræus Nosologiæ p. 28.*

Plexus Choroidis vasa &c.] Idem lib. 1. de Virib. membr. spir. c. 3. Phrenesim & maniam generari ait ex oppilatione spiritus vitæ, quando nempe meatus per quos spiritus vitæ ad cerebrum trāsit, abstruuntur, tunc oritur putrefactio & exulceratio; & cum jamjam spiritus suffocatio & mortificatio adest, tunc totum corpus febrili paroxysmo percutit:

Observatio XXX.

§. *Phrenitis ab aqua cærulea cerebri ventriculos replente, à qua sinister exesus erat.*

IUvenis anno 1583. Phrenitide xvij. die perierat; Hunc secuit Matthias Grabisgadius Medicus Germanus: Inveni cerebri ventriculi aqua pleni cærulea, Ab hac sinister ventriculus

ventriculus exesus erat, acerrima enim inventa est: *Observatio Nereti Neretii Medici Florentini*

SCHOLIA.

Cerebri ventriculi aqua cerulea pleni &c.] Causa hujus morbi ex Parac. est Mercurialis liquor: absque humore igitur morbus hic non fit: humor ille calidus est, subtilis, acer, pungens, bilis dictus: Neque intellige humorem biliosum, qua solum calidus est & siccus, nudas nempe qualitates primas, sed talem substantiam quæ in sese habet δυνάμιν, μεγάλην ἰσχὺν & impressionem validam, quę ubi ad ἀκρόπολις pervenit & à reliquis secreta fuit, χαλεπώτατον πάθος ἐργάζεται, ut Hipp. loquitur: Secretio autem fit & divortium, cùm vel quantitate cæteros humores nimium excedit, vel à calore p. n. nimis exsiccatur & aduritur, unde partibus benignioribus, quarum humiditate temperabatur, exhaustis, acrior, amarior & corrosiva magis reddita, cerebrum in similem intemperiem abripit & morsu quodam vellicat. *Petrus Nosoleg. p. 29.*

Acerrima inventa est] Vt in externo Mercurio sublimatio sine salium administratione, à quibus illam acrimoniam & corrosionem contrahit, peragi nequit, ita in interni elevatione concurrunt Salia corrosiva, quæ partes membranosas rodunt, & atroces dolores inferunt, licet ob mentis ægritudinem non sentiantur. *Vide Petræum Nosolog. Harmon. part. 1. cap. 2.*

OBSERVATIO XV.

Phrenitici cadaver exhibuit Diaphragma gravi inflammatione correptum, Hepatisque partem inferiorem, Cum Polypo in sinu longitudinali duræ meningis.

Dec. 11. 1674. aperui cadaver defuncti Phrenitici: Diaphragma gravi inflammatione correptum notabatur, similiter ac hepatis pars inferior: In sinu meningis duræ longitudinali, materia continebatur alba, tenacissima, quæ non tantum sinum ipsum videbatur replere, sed & ad omnes sinus hujus rivulos, meningem tenuem pererranres se extendebat, sic ut quoties stylo digitové traheretur materia hæc sinu dicto hærens, eadem ad aliquot digitorum longitudinem se extendens moveretur: fibrosa maxime erat, & in filamenta plurima separabilis, non tantum quæ sinu detinebatur, sed & quæ sinus hujus ad anfractus cerebri excurrentibus propaginibus: Exacte satis hæc cognoscere licebat, quoties elevata substantia ea quæ in sinu hærebat, funiculorum ab ea ad sinus dictos rivulos extensorum unum alterumvé lenta manu extraheremus: Phreniticus hic quod motu convulsivo obierit, valde probabile mihi faciebat digitorum utriusque manus, brachiorumvé contracturæ graves, quales in demortuis aliis haud notari solent. *D. Blasius Observ. med. 2. p. 6.*

SCHOLIA.

De Phrenitide exorta ab inflammatione diaphragmatis, lecoris, aliarumvé partium naturalium, vide Notas ad Observat. 13.

OBSERVATIO XVI.

§. *Phrenitis absque inflammatione cerebri & membranarum ejus, ab aqueo & pituitoso humore in pluribus partibus cerebri;*

Anno 1567. mense Augusto, Mulier ex ingenti animi mœrore, febri ardenti cum capitis dolore, cui postea Phrenesis supervenit, correpta, vulgus duxit Hungaricum illum morbum fuisse: Signa omnia artestabantur hanc *Phr. ex sanguine fuisse*, ridebat, jocabatur, cantabat, omnibusque gestibusque hilaritatem exhibebat: interim ad interrogata responsum dedit, aliquando non; frequenter manum capiti, tanquam istic dolorem persentisceret, admovebat: Tempestivè fuit levibus medicamentis purgata & vena secta; sanguis erat majori ex parte pituitosus, crudus & serosus: randem resipuit & paulò post obiit.

Aperui caput: dum serra cranium removebam, effluxit aqua loturæ carnium similis: Tenuis membranæ & *plexus choroidis vasa aquoso & pituitoso sanguine turgebant: uterque ventriculus*, tam dexter quàm sinister, plenus aqua fuit inventus: *Nullam nec in membranis*, nec in cerebri substantia deprehendere quivi *inflammationem*. Ex finibus duræ membranæ cerebri, ut alias ex suspendio enecatorum cerebris, extraxi fibras, seu filamenta crassa, lumbricis non dissimilia, ex alba pituita conflata; Similes sumpsi ex cordis ventriculis. *Volch. Coiter. lib. Observat. Anatom.*

SCHOLIA.

Phrenitidem ex sanguine fuisse] Deliria sunt vel μετὰ γέλωτος, cum risu; vel μετὰ σπουδῆς, cum studio, qualia artificum, tanquam apud se essent, de arte sua differentium: Illa à sanguine excalefacto, hæc à bile oriuntur,

oriuntur, suntque in meditullio posita desipientiarum festivarum atque ferocium, ab atra bile originem ducentium, per quas ægri notos ignotosque adoriuntur: Sanguis autem est γελωτοποιός, geminam risus causam, gaudium scil. & admirationem accersendo: Gaudium quod attinet, à splendore sanguinis excalefacti spiritus redduntur lucidiores, unde instante hæmorrhagia λαμπηδόνες πυκναὶ καὶ πυρώδεις, scintillarum micæ, ac ignei circuli oculis offeruntur, auctoque spirituum fulgore conciliatur hilaritas: Admiratio vero ignorantiam sequitur: ac licet objectum delirii in se novum non sit neque insuetum, à mente tamen depravata velut insolens apprehenditur. *Menjotius Dissertatione de Paraphrosyne.*

Observatio XVII.

§. *Phrenitis absque febre, cum inflammatione cerebri & meningum.*

Avicennas & Rhazes nobis describunt quandam Phrenitidem veræ similem, tamen *absque febre*, atque adeo sine apostemate, cœteris autem similem inflammationi meningis: In hac, inquiunt, stringitur ipsius anhelitus, & *sitis* ejus, & cum bibit aquam, strangulatur ea, & expellit ipsam, & plures mortes ipsorum sunt cum strangulatione &c. Dices, non est hæc phrenitis idiopathica, quia sine febre & apostemate, sed tantum similis in multis accidentibus? fateor, verum eadem ratione, imo majori, potest id contingere in ea vera Phrenitide quæ fit cum febre & apostemate, si sit maligna & ferina, ut ex bile acerrima & quasi venenosa, ut aliquando accidit, imò in plerisque: Et possum ego sanctè hoc affirmare, vidisse in Medicinæ praxi aliquos Phreniticos, qui statim 2. aut 3. die hæc symptomata passi sunt usque ad mortem, quorum unum memini me præsente dissectum, qui ex phrenitide notha & remissa incidit in paralysim & apoplexiam, ex quibus periit: Ei inventa est meninx purulenta, & medullæ cerebri exterior pars vicina inflammata, partim ex rubro nigricans, partim purulenta: Alios aliquos omnia idiopathica Phrenitidis signa habuisse, qui idem passi sunt quod diximus: nulla tamen inflammati diaphragmatis aut anginæ primariæ experti sunt: Ejusmodi affectus, aut phrenitis idiopathica, cui similis est, necessario habet *spiritum parvum & frequentem*, ob necessitatem ventilationis, atque adeo vocem acutam quæ prius non fuerit: Quare spiritus, parvus, frequens, ac vox acuta non sunt tecmerium inflammationis diaphragmatis, (quod vult Laurentius) sed communia Phrenitidi idiopathicæ. *Theodorus Collado Adversar. lib. 1. cap. 20. §. 56.*

SCHOLIA.

Spiritum parvum & frequentem.] Delirantium respirationem exponam: hi sunt negligentes sui, nec eorum voluntas ante sese erigit ad functionem, quam acrior sensio excitata fuerit in phantasia per incrementum necessitatis: unde nonnisi impendente suffocationis metu respirant: hujusque respirationis raritas magnitudine compensatur, natura intermissionis dispendium resarciente: quod enim intenta alibi mens opus respirationis rarius exequatur, irati monstrant & mœrores, & idiotæ ad spectacula suspensi, & amantes, quorum spiritus gemebundus est: Notandum autem nō omni deliranti πνεῦμα inesse μέγα καὶ διὰ πολλοῦ, sed κατ τ' ἐπίσθεσιν, nimirum si magna fuerit expatiantis mentis μετάστασις, visque movens robusta fuerit, cum obedientia organorum spirabilium, potest namque tam parva esse mentis paulisper læsæ digressio, ut respiratio indelibata maneat: potest quoque alia affectio delirio complicari, quæ ipso potentior sit ad pervertendum respirandi ordinem, ut virium jactura, & dolor angustiave in membris spiritalibus: his namque de causis cum pectus sufficienter distendi non possit, crebritas adjungitur, quæ magnitudinis defectum suppleat. Itaque vigente solo delirio, spiritus magnus est atque rarus: urgente solo dolore partium thoracicarum, parva & frequens est respiratio: delirio & affectu dolorifico simul concurrentibus, spiratio inæqualis redditur, nunc magna & rara, nunc parva & frequens, pro alterutrius causæ dominio: quamobrem in libris Epidemicis multi ægri desipuisse leguntur, qui tamen spiritum magnum & ex longo intervallo non duxerunt. *Menjotius Diss. de Paraphros.*

Sitis adstringitur &c.] I. e. ajunt interpretes, non potest sedari, quia nequit deglutire aquam ob impedimentum strangulationis vel spasmi fortis in spiritualibus: tanta est necessitas spirationis crebræ, ut nequeat tandiu retinere spiritum dum aquam deglutiat, sed statim ab aëre sursum expellitur, & exit per os & nares & spumosa; etsi valde sitiat ob vehementiam ariditatis cerebri & gutturis: Hic ergo aderit etiam vox acuta ob siccitatem & angustiam.

Absque febre] Capitalem adfuisse verisimile est, de qua vide l. de febr. c. 1.

Observatio XVIII.

Phrenitis ab inflammatione meningum, cui successit earum syderatio.

Quidam sæpius in dies ebrius, cum vino se saburrasset, cephalalgia corripitur cū omnium sensuum dejectione: cum viderem ipsum assidue exilientem, corpus, manus pedesque maxime jactantem: nec verbulum, etsi aciculis premeretur, proferentem, dico videri mihi *sphacelo cerebri* correptum &c. Mortui invenimus meningas valde lividas omninoque syderatas &c. *Vide Tit. de Capitis dolore.*

SCHO-

SCHOLIA.

S*Phacelo cerebri*] A paucis authoribus describitur, licet ab Hippocr. annotatus sit lib. 3. de morbis: Est autem substantiæ cerebri suppuratio vel corruptio, quæ gangræna vel syderatio ejusdem nominatur: causa immediata est cerebri substantiæ inflammatio, quæ tamen à Phrenitide distinguitur quod in hac membranæ potissimum inflammantur, & ab iis inflammatio parti tantum exteriori & contiguæ communicatur: In hac vero inflammatio partes cerebri interiores, ac totam propemodum illius substantiam occupat: Magna autem illa inflammatio, in parte humidissima & mollissima brevi sphacelum accersit: Inflammationis causa est sanguis supercalefactus, vel admodum biliosus, in cerebri corpus & partes ejus intimas affatim irruens: Causæ procatarcticæ sunt quæ sanguinem calidum copiosum in toto corpore cumulare & ad caput transferre valent; (præsertim meri potus) sed frequentius vulnera capitis gravia & contusiones: Hinc tamen genitus abscessus & sphacelus à priori differt, quod in hoc tot cerebri partes ut plurimum non occupat, sed uni præcipue adhæret; unde symptomata leviora, saltem ab initio esse solent, & affectus ad plures dies prorogatur: *Signa* Abscessus & sphaceli, sine vulnere aut contusione producti, ita se habent: Invadente affectu ingens capitis adest dolor, qui per occiput collo & universæ spinæ communicatur, cui mox succedit sensuum omnium tum internorum tum externorum abolitio: Variis motibus & inordinatis sese ægri exagitant, ut vix uno in loco contineri queant: manibus interdum partes superiores invadunt, easque divellere ac dilaniare conantur; faciem unguibus dilacerant, crines avellunt, ac procedente morbo corpus languescit & ad motum impotens efficitur: *febris* acutissima est ab ingenti inflammatione: Ægri neque cibum neque potum admittunt, & vix aliquid in stomachum intromitti potest, unde citior virium exolutio. Abscessus ex vulnere & contusione signa vide supra *Obs.* 10. *Riverius Prax. lib.* 1. *cap.* 12.

Observatio XIX.

§. *Delirium à vasis meningum sanguine turgentibus, Cerebri substantia aqua madida, &c.*

PUella febre tentata Delire loquuta est de sua veste in aquas delapsa querebatur &c. Mortuæ aperto capite, vasa meningas perreptantia sanguine plurimum turgescere conspiciebantur, quasi vero tota cruoris massa in capite aggereretur: Membranæ, ubi cerebellum investiunt ac à cerebro dirimunt, sanguine extravasato suffusæ: Cerebri substantia prorsus madida humore aquoso irrigata &c. *Vide Titul. de Convulsionibus Willis Parthol. cerebri.*

SCHOLIA.

DElirium excitatur in quantum spiritus animales, aut nimis irritati, aut in confusionem acti, huc illuc intra globosam cerebri compagem (ubi phantasiæ & memoriæ sedes habent) ἀτάκτως & tumultuose efferuntur: Ita namque dum variæ imaginationis & memoriæ species simul excitatæ invicem confunduntur, phantasmata tantum absurda & incongrua animæ rationali objiciuntur, & proinde tum intellectus, tum voluntaris actus solummodo inordinate eliciuntur: Porro, quemadmodum hi intra cerebri meditullium, sive corpus callosum, tali œstro perciti, cogitationes multiplices & valde perturbatas cient, ita dum extra hujus confinia in originem nervosam feruntur, loquelam incongruam, corporis & membrorum gestus absurdos, & non raro motus convulsivos producunt: Si quidem vero talis spirituum orgasmus (secus ac in phrenesi aut mania) statim defervescit, & à tumultu istorum peracto nulli tractus devii in cerebro cuduntur, Delirium cito pertransit, & affecti iterum mox animo constant, sine relictis desipientiæ vestigiis:

Sanguine plurimum turgescere &c.] Quod si inquiritur unde hic furor brevis spiritibus cerebri incolis imprimitur, ut excussis animi habenis ira in œconomia sua omnia susque deque habeant, dicimus eos duplici ratione hujusmodi inordinationem concipere: nempe œstrum hoc, aut è *sanguine* cerebri compagem perfluente iis immediate confertur; aut spiritus quidam animales exterius, intra nervosum genus degentes, ἀταξίαν quandam primo ineunt: dein eadem cerebro per ductus nerveos communicata, spiritus ibidem hospitantes pariter afficiens in delirium ciet: Utriusque horum variæ sunt species & causæ, quarum præcipuas breviter hic attingemus; & 1. ostendetur, quomodo & ob quas αἰτίας sanguis aut nimia effervescentia tumidus, aut materia venenata prægnans, quatenus vel particulas efferas & indomitas, vel malignas & regimini animali infestas cerebri poris & meatibus insinuat, Delirii parens existit.

Quoad prius, In febrium intermittentium paroxysmis & continuarum ἀκμῇ, sanguis incendio immodico effervescens interdum mero ebullitionis suæ impetu delirium concitat, in quantum scil. iste plurimum turgescens, dum exiles arteriarum propagines per cerebri exteriorem ambitum ubique diffusus pertransit, eas valde inflat & distendit, proindeque cerebri substantiam comprimens, spiritus valde impellit & quasi in turbas valde confusas cogit: Porro è sanguine cum spumosa rarefactione ita turgescente, caloris effluvia, cumque iis particulæ heterogeneæ, cerebri poros & meatus subeuntia, spiritus exagitant, & huc illuc tumultuariè corripiunt: 2. Propter similem fere huic rationem Ebrietas aut altum soporem, aut Delirium infert, in quantum scil. massa sanguinea spirituosas vini particulas (à quibus effervescit) in cerebri poros & meatus insinuat, a quibus spiritus ibi hospitantes aut plane obruuntur, aut in motus inordinatos & confusus aguntur: Quippe indomita vini aut cerevisiæ uberius epotæ corpuscula, cerebri cujusvis, utut firmi & sani, claustra reserant, atque altius in ductus medullares penetrantia, & rationis & imaginationis actus perturbant & plane evertunt: 3. Nec tantum sanguis particulas febriles & turgidas, aut vinosas & indomitas, sed interdum malignas & quasi venenosas regimini animali suggerens, cum, vel sine febre Delirium ciet: Quoad prius, in peste, variolis, febribus malignis (etiamsi calor moderate habeat) materies maligna ad cerebrum translata, quatenus spirituum copias

copias dissipat (potius quam quod eos in tumulum adigit) notiones abruptas, incohærentes & tandem distractas parit: 4. Ob parem huic rationem Toxica quædam & venena intus sumpta, ac (ut nonnulli asserunt) exterius applicata Delirium cito accersunt: Hoc de solano furioso, mandragora & radicibus pastinacæ sylvestris vulgo fertur, Verum insuper advertimus, Delirium à spirituum animalium penuria & dissipatione magna nonnunquam excitari: quippe illorum series abruptæ, & ab invicem distractæ, non secus ac tumultuarie conglobatæ, notiones confusas & incongruas suggerunt: Hinc observare est quosdam à magnis hæmorrhagiis, aut longis vigiliis & diuturna inedia delirasse: propter hanc rationem plures moribundi delire & incongrue loqui solent.

Restat altera Delirii species, in qua sanguine infontes, spiritus animales alicubi in Nervoso genere scatentes, primo ἀταξίαν subeont, dein eadem affectio per ductus nerveos ad cerebrum perreptans, spiritus medi ultii ejus incolas in Delirium ciet; Hoc satis obvium est in passionibus quæ dicuntur Hystericæ, nempe post ventris intumescentiam & cordis oppressionem, demum modo ἀναισθησίαν, modo fabulationem absurdam, cum risu & fletu succedere: Pariter in colica atroci observavi interdum immanes, circa viscera aut lumbos cruciatus, mox in delirium cessisse, deinde paulo postea hoc cessante, tormina rediisse: Hinc etiam facit quod sæpius adverti, à gangræna in membro quodam externo incipiente Delirium accieri, Atque hoc pro signo lethali in vulnere aut ulcere passim habetur, quia denotat spiritus animales in parte affecta internecioni datos. *Idem Tract. de Anima Brutorum part. 2. cap. 10.*

Observatio XX.

Paraphrenitis à vasis cerebri sanguine turgentibus nigro, ut & cordis: Bile multa in cystide &c.

Auriga ex febre ardente quasi furibundus obiit: Ventriculus erat plenus humore ex viridi nigricante; E cysti fellea exsudabat bilis crocea; vicinas partes corradens: vasa cerebri turgebant sanguine nigricante; E corde dissecto idem dimanabat. *Vide de Febr. l. 4.*

Observatio XXI.

§. *Delirium occultum ab apostemate cerebri in Sphacelismum abeunte.*

Puer in lethargum gravissimum incidit: nihil loquebatur, quamvis subinde garrire videretur, mussitando quæ nemo intelligebat &c. Hæc cum vidissem, puerum abscessum una cum sphacelo in parte dextra cerebri habere pronuntiavi: Cranii osse sublato, cerebrum & cerebellum in parte dextra omnino saniosum, putridum inventum est, apostemate ex lethargo in abscessum & sphacelismum permutato. *Vide Tit. de Soporosis affectibus.*

SCHOLIA.

Garrire videretur &c.] Hecticæ Phrenitidis præludium, in qua ægri non loquuntur, quieti manent & dormire videntur: Mentis emotiones remulæ, obscuræ, pulpantes, valde phreniticæ sunt, ait. *Hippocrat. lib. 1. Prorrhet. §. 33.*

Observatio XXII.

§. *Delirium excitatum à tumore phlegmonode meningum.*

Juvenis (*de quo Tit. de Capit. dol.*) cum per duas septimanas de gravissimo capitis dolore conquestus esset, Tandem febre aucta, mox vigiliæ, confabulatio delira & mors succedebant: Calvaria mortui aperta, vasa meningas obducentia erant sanguine distenta: Porro ipsæ membranæ tumore phlegmonode per totum affectæ apparebant &c.

Observatio XXIII.

§. 1. *Delirium à phlegmone intra calvariam, Duræ meningis inflammatione.*

Mulier percutitur leviter in capite, 3. die febris, capitis dolor, mox Delirium &c. 5. mors, Ingens phlegmone intra calvariam invento: dura meninx tumens, dura, livore affecta &c. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

§. 2. Virgo à casu vulnusculum in capite contraxit: 4. die febricula, Delirium &c. Sanguis sub cranio collectus erat, Cerebri membranæ inflammatione correptæ. *Ibidem.*

SCHOLIA.

Percutitur in capite] Delirium vel est innatum, vel adventitium: Hoc oritur à causis seu externis seu internis, causæ externæ sunt μανικὰ, meditationes cerebræ & attentæ; æstus solis, quo cerebrum una cum spiritibus suis incalescit; ictus capitis conquatiens cerebri machinam spiritusque animales perturbans;

perturbans: Offis *Δαιμονὶ* fi invacuum, h. e. spatium cranio & meningibus interpositum penetraverit: Item inanitio vel à venere immodica, vel à vigiliis, vel ab immoderato sanguinis profluvio: *Illud*, scilicet Innatum, fit ob infausta τῇ τῆς φύσεως, naturæ novercantis primigenia, duplexque est, aut à parentibos devolutum in prolem; aut non hæreditariom, etsi congenitum, ab accidentario seminis virio &c. *Menjotius Dissertatione de Delirio in genere.*

Observatio XXIV.

Delirium à sanguine vasa utriusque meningis replente, Vlcere sub medio sincipitis dextri, Plexu choroeideo vitiato &c.

VIr Nob. incidit in dolorem Sincipitis, quem sequuntur vigiliæ & Deliria intepolata, post continua, suavia tamen, non irata aut furiosa; In mortuo repetta vasa meningum sanguine turgida, Ulcus oblongum sub medio sincipitis dextri; Plexus nonnihil erat arrosus & putrefactus &c. *Vide Tit. de Capitis dolore.*

SCHOLIA.

PLexus choroïdeus] In hoc, ut & in rete admirabili, sanguinem ad spirituum animalium generationem in cerebro præparari volunt: Vitium quod huic inerat, ab acrimonia humoris inductum, prædictam impedivit generationem & elaborationem spirituum animalium.

Deliria interpolata post continua] Paraphrosynen à phrenitide hoc volunt differre plurimi, quod phreniticorum jugis sit desipientia, etsi modo increscat modo decrescat, pro majore aut minore phreniticæ bilis exacerbatiooe: At παραφρονοῦντες per intervalla intra rationis septa reverti, quod in febris laxatiooe, si quæ evaporatio concendat sursum, ea & parcior sit & mitior quam ut mentem transversam agere valeat: Verumtamen signum illud est sublestæ fidei, quoniam febris continua tam incensa succendi potest, ut in suis quoque remissi nibus halitum χολώδη ἢ φλογώδη ad caput evehat: Deinde quia si febris eodem cursu tenore, ut Synochus ὁμότονος, ac multo magis si vires eundo acquirat, ut synochus ἐπακμαστικὴ, perennem excitari paraphrosynem nihil impedit: Ubi tandem quotidiano compertum est non paucos febricitantes plurium dierum, ac interdum septimanarum spatio, sympathica desipientia detineri. *Menjotius Dissertat. de Paraphrosyne.*

Observatio XXV.

§. Delirium excitatum ab ulceribus in ventriculis cerebri lateralibus, pure oppletis; Vasis tenuis meningis distensis sanguine &c.

BArthol. Feer (de quo Tit. de Soporosis affectibus) capite doluit, febricitabat mediocriter; dormiebat plurimum, expergefactus stupidus quasi erat & Delira loquebatur: Mortuj aperto capite, per duram meningem, vasa tenuis in sincipite, ad sinum tertium meantia, vidimus valde cruore oppleta, & triplo ampliora quam alias existunt: &c. Sublato prorsus fornice conspeximus utrumque ventriculum cerebri lateralem, humore purulento imbutum: Superficies utriusque aspera & inæqualis, ab ulceribus depascentibus, idque satis profunde, quæ non solum magnam stragem spiritibus animalibus inferre valebant, unde rerum oblivio, verum etiam inquinamenta putrescentia ad substantiam medullosam sanam, transmittentia, Delirium excitarant.

SCHOLIA.

VNde rerum oblivio] Respirationis, famis, sitis, excretionum cæterorumque operationum animalium prætermissiones ad μνημονικὸν ἁμάρτημα falso reduci consueverunt, cum vis imaginatrix istis actionibus det operam, non interveniente memoria: hæc enim circa res præteritas, prius que cognitas, minime vero circa præsentes occupatur, ac idcirco quibus memoria citra desipientiam proflua est, ii memorata symptomata haud patiuntur: Galenus ergo delirantes respirare tardius urinamque emittere scribens, quia oblivione renentur, nomen oblivionis noo sumit pro privatione actus memoriæ, sed φανταστικῶς, & juxta politicum diceodi modum, communeque, ut ajunt, forum pro inconsiderantia phantasiæ, quæ præsentia objecta non animadvertens, sui muneris oblivisci, hoc est, eo non fungi dicitur: Hanc esse Galeni mentem liquet ex lib. 2. de Dyspnoea, ubi magnam raramque delirantium spirationem, non obliviosæ sed vitiosæ actionis affectum esse docet, ut enim, ait immoderatam facere spiritus attractionem, rursusque immoderatam quietem, ejus est qui enim quando desinere actionem oporteat, novit, neque quaodo rursus incipere &c. *Menjotius ibid.*

Observatio XXVI.

Delirium vulnus sequutum, à duræ meningis & cerebri phlegmone, unde sphacelus.

Cuidam vulnus illatum in superiore capitis sinistra parte, Supervenit sopor, delirium. Reperta est dura meninx sinistra parte livens, necnon subdita cerebri substantia sphacelo correpta. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

SCHOLIA.

Cerebro afflicto mens non percellitur quamdiu spiritus animales inviolati permanserint: inde fit ut frequentissime è vulneribus capitis, aliisque gravissimis cerebri morbis absit delirium, quod spiritus animales sint ἄνοσοι, ac ex adverso à tantillo vapore spiritibus inquinatis, vel supra modum agitatis, simulque cerebro quamvis exiliter alterato, mens sæpenumero subvertatur. *Menjotius.*

Observatio XXVII.

Delirium in muliere, cujus cerebrum tenue serum madefaciebat, & ventriculos implebat.

Juvenis mulier (*de qua Tit. de Paralysi*) ad extremum Delirio ac Epilepsia occubuit: Ex cerebri substantia inter dissecandum effluxit aqua tenuis: Ejus omnes ventriculi eadem tenuissima, limpidissima, & pura scatebant.

SCHOLIA.

Aqua tenuis] De Phrenitide ab aqua cærulea, acri in cerebro, vide supra Observat. 14. Alias purum putum serum, acrimoniæ expers, delirium excitare non valet; ut nec pituita: quare Hippoc. mentionem faciens lib. de Morbo sacro, Desipientiæ à pituita genitæ, per quam ægri nec vociferantur, nec tumultuantur, non intelligit pituitam naturalem frigidam & humidam, hæc siquidem ignava est, nec corrumpit, verum minuit auferitve cerebri actiones, sed præternaturalem & putridam, ut in lethargo, quæ calore & acrimonia deliria movet, licet multi humaniora atque pacatiora quam bilis, propter istarum qualitatum remissionem:

Ad extremum Delirio] An forte à defectu spirituum animalium, ut in moribundis? Quomodo autem spirituum animalium egestas creat delirium dubium est, cum facultas languida actionem imminuat non corrumpat: Placet plerisque facultates principes curta spirituum suppellectile infirmari, ac ob ingentem potentiæ infirmitatem non solum ἀμυδρῶς, sed etiam παρεγνωσμένως exerceri actiones: licet enim hæ nonnisi a calore, qui ποιητικὸς est, ut frigus στερητικόν, queant insigniter depravari, attamen à causa quoque frigida, si potentissima fuerit ipsas mediocriter corrumpi posse affirmant, ut revera delirium exolutionem consequens moderatum existit; quemadmodum, *inquiunt*, in tremore à debilitate τοῦ φέροντος, præ pondere τοῦ φερομένου motus impotens est simulque pravus, ita dum objecta quæ ad mentem imbecillam deferuntur, vehementiora sunt, non mirum si nutet animus in eorum comprehensione: Nos vero à facultate languida functionem continuo imminui, ac nunquam erroneam evadere arbitramur: quotidie enim actiones cujuslibet generis infirmissimæ, & tamen nullatenus depravatæ conspiciuntur: Tremorisque exemplum non quadrat, quod tremor motus sit mixtus, partim à caduca vi motrice, partim à naturali partis gravitate: *vivens* autem quantumvis manca atque defectiva, à sola facultate rectrice obeatur nullo interveniente motore externo: deinde etsi inidonea illa tremoris comparatio admitteretur, tamen objecta facilia atque analoga menti debiliori proponi possunt, imo objecta modulum animi excedentia nullam rationi adjicient pravitatem, sed mera inde exurget rerum cognoscendarum ignorantia, quæ à delirio longissime distat: Itaque spiritus animales si perpauci fuerint, in vacuo ac inani cerebri spatio amplius quam decet commoveri, sicque desipientiam adducere probabilius nobis videtur, ut in decrepitis senibus, ac iis qui morti finitimi sunt.

Menjotius Dissertatione de Delirio in genere.

Observatio XXVIII.

§. *Delirium & amentia à sero plurimo per cerebri & cerebelli substantiam oberrante.*

I. Reutinger (de quo Tit. de Soporosis affectibus) aliquot septimanis ante obitum crudelissima cephalalgia afflictus fuit; præ dolore quandoque amens erat, ut quicquid vel diceret vel faceret, non raro nesciret.

Mortui cranio aperto, & saucia dura meninge profluxit serum cum impetu, maxima ex parte collectum in spatio quod inter duram & piam matrem est. Imo ipsa substantia cerebri & cerebelli plurimum serum imbiberat, nam summopere utrumque erat flaccidum & molle &c. *I. Iac. Wepferus Exercit. de Apopl. hist. 4.*

Observatio XXIX.

Delirium à vasis cerebri & cerebelli sanguine refertis.

Miles vulnus in capite accepit; primis 4. diebus sat bene habebat usque ad 7. quo vomitus supervenit eum paralysi, Deliriis frequentibus &c. Venæ omnes cerebri & cerebelli sanguine refertissime erant. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

Observatio XXX.

§. *Delirium à membranarum phlegmone.*

Virgo capite in postem incidit & vulnusculum in vertice contraxit, &c. Sexto morbi die comperi ipsam delirantem, faciem & oculos inflammatos, sequente die obiit, &c. Sanguinem sub cranio collectum & cerebri membranas inflammatione correptas invenimus. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

Observatio XXXI.

§. *Delirium à putredine dimidiæ partis cerebri, ventriculis laterali & medio pure & aqua cruenta occupatis.*

Quidam ab equo vehementer percussus in capite &c. 19. die accessit capitis dolor, delirium &c. paulo post mortuus est: Aperto capite, inventa supra memorata, &c. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

Observatio XXXII.

Delirium exortum ab obscessu in profunditate cerebri.

NOb. catapultæ ictu circa tempus dextrum læsus est; 60. die plane restitutus videbatur: Dolor in veteris vulneris loca subortus est: *Deliria intra verba solum:* Eo mortuo in *cerebri penetralibus abscessus* repertus est. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

SCHOLIA.

Deliria intra verba solum] Mente captorum tres sunt classes, Alii enim sola cogitatione delirant, qui silent quidem, sed longam ridicularum cogitationum telam ordiuntur; Alii verbo desipiunt, sic ab Hippocr. sect. 1. lib. 2. Epid. *οἱ διαλεγόμενοι ἀλλόχοα* dicuntur qui inter loquendum sermones ferunt a veritate, ratione, vel proposito dissentaneos: Alii denique opere etiam insaniunt, qui cogitata dictaque sua factis insuetis vel indecoris explent: horumque nonnulli adhibent artes, summamque speciem sanitatis præbent in captandis majorum operum occasionibus, sed exitu deprehenduntur. *Menjotius Dissertatione de Delirio.*

In cerebri penetralibus abscessus] Unde species Delirii ad fatuitatem pertinens & dementiam, exorta est; quia hic morbus organicus adfuit; at in Delirio simplici spiritus animalis solum patitur: Duplex est imaginationis instrumentum *inquit ibidem Vir Excell.* unum immediatum, primarium & animatum, nempe cerebri substantia, alterum mediatum, secundarium & animatum, scil. spiritus animalis, qui non modo ut medium internum sed etiam ut organum principibus potentiis famulatur: Præcipua igitur Delirii causa est cerebri morbus, non quidem organicus (hic enim fatuitatis & dementiæ potius quam delirii author est) sed similaris vel communis, ac frequentius calida intemperies; Duplex autem est in cerebro spiritus, unus insitus, fixus & animatus, ad cerebri integritatem pertinens: alter influens, vagus & inanimatus, utpote corpori contiguus non continuus, qui proprie animalis dicitur: hic à genuina conditione recedens, χ[illegible] ἢ ἄλυπα parit deliria: ille vero à naturali integritate declinans, pura impurior ac intemperatior redditus, desipientias promovet ἀηδεῖς ἢ δυσκόλους, quales plerumque sunt melancholicæ: spiritus influens afficitur salvo insito, sed spiritus insitus labem suam influenti illico communicat; quod ejus creator sit ac δημιουργός. *Idem ibidem.*

Observatio XXXIII.

§. *Delirium ob pus è cerebro exitu prohibitum.*

Rusticus vulnus circa dextrum os bregmatis baculo accepit: 8. die vocatus inveni ipsum febricitantem & delirantem, rubicundis oculis, &c. Huic dura mater ita adhærebat cranio ut nihil puris exstillare posset. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

Observ.

OBSERVATIO XXXIV.

§. *Delirium à collecto sanguine intra meningem duram & cranium, venis omnibus sanguine tumidis &c.*

Miles vulnus in capite exceperat, Sanguis vix sisti poterat: Empiricus aluminis parum ossi instravit, hinc paralyticus factus, deliriis frequentibus adjunctis &c. Sanguis plurimus intra meningem duram & calvariam collectus erat extra venas: Dura meninx puris acrimonia erosa; venæ omnes cerebri & cerebelli sanguine refertissimæ &c. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

OBSERVATIO XXXV.

§. *Delirium ab ingenti phlegmone intra calvariam; Tumore duræ meningis &c.*

Mulier exiguo in fronte vulnere vulneratur 3. die febris, delirium &c. 5. mors: Ingens phlegmone intra calvariam inventa: dura meninx tumens; dura, livore affecta & ingenti puris copia suffusa &c. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

OBSERVATIO XXXVI.

§. *Phrenitis à phlegmone posticæ partis cerebri.*

Juvenis sub cane in gravissimum capitis dolorem incidit, hinc phreniticus factus &c. Aperta calvaria magna copia sanguinis nigerrimi effluxit; Ubi detectæ sunt cerebri tunicæ, mox universim venulis nigro torridoque sanguine turgentibus conspersæ apparuerunt: Parte posteriore membranæ gangræna correptæ visæ, ut & fere tota basis cerebri cum cerebello & initio spinalis medullæ. *Vide Tit. de Capitis dolore.*

SCHOLIA.

Juvenis post capitis dolorem phreniticus] Causæ efficienti adjicitur causæ suscipientis dispositio, eaque duplex, generalis & specialis: Nam in genere cerebrum, etsi temperie donatum algidiore, prompte tamen incalescit ob infirmitatem mollitiei junctam; teterrima enim, non minus intra quam extra corpus, & gelantur facile & uruntur: In specie vero Desipientia frequentius appetit Juniores, biliosos, iracundos, studiosos, caput natura vel casu invalidum habentes, cura, exercitio, ac præsertim inedia vexatos: Jure his consulit Hippocrat. lib. 1. de Diæta: ut pleni potius quam jejuni gerant negotia: Mixto enim familiari alimento stabilior redditur anima quamdiu cibi iodiga est: Leves etiam ac turbulenti homines, vel parvis occasionibus, firmi vero & constantes nonnisi magnis de causis deliri fiunt, ex Galeno, *Menjotius Dissertat. de Paraphrosyne.*

OBSERVATIO XXXVII.

Delirium ab inflammatione, hinc suppuratione septi transversi.

Virgo sævis doloribus cruciatur ad alam sinistram & costas mendosas, cum febre & Delirio: Secto cadavere inventum est septum transversum in interiori parte suppuratum. *Vide l. 2. Tit. de Lateris dolore.*

SCHOLIA.

Docebat quondam Plato in Timæo, septum transversum cerebro visceribusque naturalibus, quibus anima brutalis tanquam ad præsepe vincta est, fuisse interpositum, ne rationis domicilium ab iis violaretur: Sed istud debet intelligi de statu homi nis naturali non morboso. An Phrenitis oriatur à septi inflammatione vide Observ. 1. hujus sectionis.

OBSERVATIO XXXIX.

Delirium in quodam cui pulmones corrupti & nigricantes.

Quidam febre ardentissima correptus *Deliria nocturna* habuit: doluit etiam à latere: Pulmonibus corruptis & nigricantibus inventus est. *Vide lib. 2. Tit. de Lateris dolore.*

SCHOLIA.

D*Eliria nocturna*] Causa adjuvans paraphrosynes est nocturnum tempus vaporum præpediens difflationem : ac observare est in febribus deliria de nocte præsertim vigere, quod Hippocr. 4. de diæta acut. notavit; *Noctes magis quam dies Delirii significationem prabent.*

Observatio XXXIX.

Delirium ab abscessibus tentatis Pulmonibus.

ANno 1601. In Ducatu Urbini grassabantur pleuritides, peripneumoniæ, anginæ &c. Ægri floccos aut paleas à parietibus carpentes IV. aut V. delirii die peribant, Sectis cadaveribus reperti sunt pulmonum abscessus : *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

A*Egri floccos carpentes*] Signa delirii è quadruplici fonte hauriuntur, 1. ex dissimilitudine morum, qui à natura non longe abeuntes desipientiam minitantur; ab ea vero plurimum desciscentes, ægrum mentis valetudine jam teneri commonstrant: Mores autem duplices sunt, insiti & instituti; illi quia temperiem necessario sequuntur, sunt mutabiliores: Hi, quia per Philosophiam acquiruntur, non pendent per se à temperie, sed apud animum habitant, & ut ardua est eorum comparatio, sic difficillima depulsio, ideoque plus potest morum adscititiorum quam ingenitorum innovatio ad diagnosin delirii. 2. Delirium petitur ab ἀγρυπνίᾳ laborum; hinc Hippocr. 2. aph. 6. Qui parte aliqua corporis dolentes, dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat. 3. Desipientia detegitur rerum propioque dictarum & factarum repentina ac extraordinaria oblivione, per quam æger eadem verba sæpius repetit, inchoatamque orationem narrando pertexere non recordatur: Quarto, omnis actio arbitraria quæ citra causam evidentem vel deficit, vel exoperat, vel indecenter fit, Delirii notis annumeratur; ut pertinax silentium in homine loquaci, λογοδιάῤῥοια in taciturno: Huc refertur manuum gesticulatio, linteorum & operimentorum indecora nec necessaria collectio; aut ubi æger cœcorum more suspensa manu, aut cum palmo aliquid vestigat; aut inani opera muscas venatur, de pariete stipulas legit, tomentum & flocculos à stragulis detrahit &c. *Menjotius Dissertat. de Delirio in genere.*

Observatio XL.

Delirium ab inflammato ventriculo ortum, impuro.

VIr XXIV. ann. usus fuerat dum caleret maxime, alias bene sanus, frigido potu: altero die Delirio corripiebatur vehementi, adeo ut vix detineri ab adstantibus poterit: sæpius, porci instar, foveis terræ se abscondebat, stramineque etiam summe impuro contegebat;

In defuncti corpore reperiebatur ventriculus totus, imprimis quoad inferiora, inflammatus, repletus materia flava, mucosa, qualem etiam aliquot diebus antequam obiret, maxime autem ubi agonisabat, vomitu excreverat. *Blasius observ. med. 21.*

SCHOLIA.

V*Entriculus inflammatus*] Anathymiases λυμαντικαὶ, ad rationis arcem obrepunt, vel ab intestinis verminantibus aut ileosis : vel ab inflammatis partibus internis, ut pulmone, jecore, diaphragmate: vel in febrium intermittentium paroxysmis ab earum foco: vel à toto corpore, ut in augmento aut vigore, ac interdum etiam in principio febrium continuarum. *Menjotius Dissert. de Paraphrosyne.*

Observatio XLI.

Delirium sequutum Tuberculi in ventriculo disruptionem.

ILlustriss. Ferrariæ Duci Alphoso Tuberculum in ventriculo disruptum est, Habuit hæc symptomata Exolutionem, vomitionem, animi defectionem, imo & mentis alienationem. *Vide lib. 2. tit. de Syncope.*

SCHOLIA.

M*Entis alienationem*] Scil. paulo ante obitum. Huc pertinet illud Hippocr. 1. Prorrhet. Deliria τὰ μετ᾽ ἐκλύσεως, prædebilitatorum pessima sunt, quod à causa perniciosa oriantur; videlicet extrema spirituum animalium indigentia: Si eo loci Hippocr. vires attritas considerasset, non velut causam delirii, sed simpliciter tanquam signum assidens delirio, profecto nihil novi nos docuisset, cum non solum in desipientiis, sed in quacunque alia ægritudine ruentem naturam mortis præsagium esse nemini non notum sit. *Menjotius Dissert. de Delirio simplici.*

Observatio XLII.

Delirium à vitio uteri exortum.

Puella suffocationibus uterinis obnoxia, Delirio subinde afficiebatur. Iuxta uteri testes vesiculæ erant tetro humore plenæ: In thoracis cavitate humor aquosus sanguinolentus, ex vitiato Pulmonum alimento. *Vide lib.3.tit. de Hystoc. aff.*

SCHOLIA.

I*uxta uteri testes vesiculæ*] Ab utero, partibúsve illi adnatis, semine vel sanguine corruptis turgentibus Deliria oriri, constans fama est; Hippocr. lib.de virgin. morbis, Sanguinem menstruum, si in virginibus viro maturis effluvio careat, ad cor & diaphragma præ multitudine regurgitare ait, inde cor primum infatuari, hinc torporem, & ex torpore dementiam invadere. Putridum semen hysterica symptomata, atque inter hæc Delirium parere notum est; emisso scil. vapore maligno, tenui & spirituoso ad mentis arcem, non solum per venas aut arterias, sed & per nervos ac cæca spiracula: Sed præter menstruum sanguinem & semen, quivis alius humor venenatam qualitatem induere potest in partibus utero adsitis.

Observatio XLIII.

Delirium ab abscessu in apice gibbæ hepatis partis.

Adolescenti crus dextrum vehementer doluit cum acuta febre, & Delirio ex intervallis. Abscessus repertus cum pure albo in apice gibbæ hepatis partis. *Vide lib.4.Tit.de Doloribus externis.*

SCHOLIA.

De Delirio à vitio Iecoris & aliarum partium extra cerebrum orto vide Observ.15.

Observatio XLVI.

Paraphrenitis à bile acerrima è cysti fellis exsudante, vasis cerebri & cordis sanguine nigro turgentibus.

Auriga ex febre continua, (*Vide l.4.tit.de Febribus*) ardente quasi furibundus mortuus secabatur. E cystide fellea integra exsudarbat tenuis bilis portio, trium digitorum transversorum spatio, circumcirca partes vicinas croceo colore inficiens, quæ putredine quasi affectæ. Vasa insuper cerebri turgebant sanguine nigricante: E corde dissecto sanguis niger prodiit: Unde facile colligendum vim bilis erodentem simul nervosum genus tetigisse & ægrum furiosum reddidisse.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO VIII.

De MANIA & RABIE seu HYDROPHOBIA.

OBSERVATIO I.

§. 1. *Mania à Siccitate cerebri in superficie, flavedine tincta, &c.*

CIVIS Leodiensis totum melancholiæ se immersit, Paucos post dies acute febriit, sine tamen delirio, à febre liber in amentiam primum, dein in Furorem versus, vinculis coerceri debuit. Ablato mortui cranio siccissimum, durum, adeóque in summa parte digitis friabile, flavum undiquaque, ad altitudinem digiti tinctum observatum. *Vide Tit. de Catalepsi.*

SCHOLIA.

MElancholia se immersit] Melancholiæ Mania in tantum affinis est, ut hi affectus sæpe vices commutent & alteruter in alterum transeat; nam diathesis melancholica in pejus evecta Furorem accersit: atque furor defervens non raro in diathesin atrabiliariam transit. Sæpe hæc duo quasi fumus & flamma se mutuo excipiunt cedúntque: Et quidem si in melancholia cerebrum & spiritus animales fumo & densa caligine obfuscari dicantur, Mania istis quasi apertum incendium accersere videtur. At vero si quidem spiritus animales accensos, sive inflammatos, Phrenitim cum febre (qua mania caret) excitare ostendimus, illorum affectio in hoc morbo, sicut in melancholia, ex *Liquorum Chymicorum* analogia melius elucescet.

Hinc in Furorem versus est] Quandoquidem mania sine Febre, cumque insigni functionis animalis læsione excitata, continua & diu permanens esse solet, *Subjectum* ejus proximum & immediatum erunt *Spiritus animales*, qui scil. non per consensum, nec ab alio impetum faciente, sed per se & habitualiter affecti, ab indole propria & genuina, nempe *Spirituo salina*, in *Sulphureo Salinam* (prout alibi innuimus) Aquæ Stygiæ æmulam adsciscunt, proindéque actus tantum inordinatos edunt, atque ita perperam agere diu persistunt: Huic illorum vitio aliquid forte Cerebrum, aut sanguis, aut aliæ partes contribuant, at ipse spiritus primo & potissimum in culpa sunt. De Maniacis observare est hæc tria illis fere omnibus esse communia, scil. 1°. eorum phantasias, sive imaginationes cogitationum impetuosarum æstu perpetuo occupari, ut dies & noctes varia sibi obmurmurent, aut clamando & ejulando proferant: Secundo, Notiones sive conceptus & incongruos esse, aut sub specie falsa sive erronea iis repræsentant. 3°. Illorum delirio audaciam & furorem sæpissime adjungi, contra ac in melancholicis, qui timore ac mœstitia semper affliguntur.

Primaria istæc Maniæ symptomata à Spiritibus animalibus indole *aquæ stygiæ* æmula præditis aptissime deduci ea sequentibus patebit: 1°. enim Aquæ Stygiæ particulæ summe agiles & irrequietæ, in motu perpetuo existunt, hinc ut effluvia ab iis decedentia nares continue feriant, atque liquor è vase effusus corporibus quibúsque aliis occurrens, valde effervescat, eorúmque poros & meatus penetret, Cujus ratio est, quod particulæ salinæ sulphori conjunctæ, se invicem exagitant, cúmque nullis alius generis cohæreant: Pariter opinari licet spiritus animales è sanguine uberiori & quasi nitrosulphureo extillatos, insigni mobilitate sive inquietudine præditos esse, qui proinde è cerebri meditullio quaquaversus tum in ambitum ejus, tum in systema nervosum expansi, indéque perpetuo teflexi, phantasmata efferata, & fere nunquam interrupta, atque functionis tum sensitivæ, tum loco motivæ inordinationes maximas & perpetuas producunt.

2°. Effluvia è spiritibus nitrosis sive Stygiis exhalantia, haud tantum in spaciis apertis evaporant, quin valde penetrantia, in quovis fere subjecto poros & meatus, per quos erumpere possint, ubique novos procudunt, imo corpora pleraque hujusmodi spiritus continentia, aut vasis foramini imposita, ab ipsis ita perforantur, ut friabilia statim reddantur ac in partes minutas decidua. Pariter opinamur in affectione Maniaca Spiritus animales ex indole sua morbida, valde mobiles fieri & plurimum exacui, ita ut priores itunm ac redituum tractus relinquant, ac in cerebro spatiola sive ambulacra ubique nova & plane devia sive excavent, in quibus dum scaturiunt, notiones inassuetas & valde absurdas producunt, unde necesse est ut affecti plerumque incongrua & tantum incomposita imaginentur, loquantur & agant: præterita præsentibus aut futuris, & contraria vel opposita simul confundentes. 3. Observare est vaporosa corpuscula è mineralium spiritibus nitrosulphureis decedentia, non (uti halitus à liquoribus acerosis emanantes) tantum in vicinia subsistere, sed longissime & quaquaversus in ambitum remotum diffundi. Sæpius vidi cum spiritus nitri butyro Antimonii commisceretur, totam cameram fumo atrato, è liquoribus istis stygiis ascendente impletam: Cum Aquæ fortis, aut Spiritus nitri ex alembico vel lento calore avocatur, vapor acerrimus inde diffusus, procul adstantium & nares & pulmones percellit; quod certe contingit ob salis fluidi & sulphuris efferati conjugium, quorum scilicet utrorumque corpuscula se

mutuo

mutuo incitant, proindéque simul combinata longius provehuntur. Pari equidem modo circa spiritus animales in Maniacis habere videtur, qui si quidem ejusdem ac aquæ stygiæ indolis fuerint, idcirco tum cerebri compagem, tum appendicem ejus illime trajicientes, affectos non tantum furiosos, sed velut Dæmoniacos efficiunt, adeo ut metu & languore quoque immunes quodvis audacter aggrediantur, ferro & flammæ sese intrepidos objiciant, etiam ob prodigiosas spirituum eorundem exertiones robore immani polleant, vincula & catenas sæpe dirumpant, atque viros fortissimos iis obstantes, & coercere nitentes simul plurimos debellent. Spirituum animalium cum aqua stygia, seu spiritu nitrosulphureo comparatio, clare indicat quæ sit maniæ conjuncta causa, sive immediata, quæ nimirum consistere videtur non tam in bile adusta, aut humore aut vapore tetro & acri in cerebrum derepente suffuso, atque spiritus incolas in œstrum & orgasmos incitante (talis enim vapor vel humor aut sponte exhalaret, aut remediorum ope cito dissiari posset, proindeque dementia inde concitata æque cito & facile uti furor aut delirium à pastinacæ sylvestris esu producta transiret) quin potius habitualiter Insanos, seu Maniacos, ita fieri constat in quantum ipsi spiritus animales ab indole miti & benigna, æque ac subtili & satis agili, nempe *spirituo-salina*, in aliam acerrimam, nempe salis fluidi ac sulphuris Arsenicalis participem, degenerant. Quod spectat ad Maniæ causas remotiores, sive Antecedentes, vidl. propter quas spiritus animales diathesin acerrimam acquirunt, prius ostendere oportet quomodo & qua ratione latex quispiam corrosivus (qualem supponimus spiritus animales cum vehiculo esse) in corpore humano progigni & subsistere possit. Profecto humores acerrimos interdum in corporibus nostris generari moltis observationibus plane constat: Novimus Nobilem cerebri & nervorum affectibus graviter obnoxium, cujus sudor (cum in paroxysmo esset) camisiam, quasi aqua forti intingeretur, exedens, mox friabilem redderet: usitatum est nonnullos sæpe laticem quasi vitriolicum œsephagi, ac palati tunicas erodentem, vomitu excernere; porro ulcera cancrosa, scrophulosa & pestilentia, humorem acerrimum, quo scil. carnes & membranæ velut ab aqua forti iis affusa cum acredine exeduntur, præbent. Porro observare est stagmata corrosiva haud potissimum in sanguine producta, cum musculosæ aut viscerum parenchymatis affigi, sed multo frequentius in *liquore nervoso* procreata cum latice ejus in partibus nervosis: aut eorum emunctoriis deposita, apostemata ac ulcera phagædenica, septica, aut alias cacoethea producere: Hæc enim sæpissime in glandulis, vel juxta tendines aut membranas excitantur, cumque humor ab iis decidens primo tenuis & aquosus est, postea atratus, valde fœtidus & corrosivus evadit, indicio sane ipsum *Liquorem nervoum* in ejusmodi putrilaginem abire.

Quemadmodum antea liquor iste ad hunc modum depravatus, in partibus nerveis prædictos affectus ciet, ita non difficile erit concipere eundem laticem, quatenus spirituum animalium in cerebro scatentium pro vehiculo est: una cum spiritibus ipsis indolem corrosivam & quasi stygiam acquirere proindéque Maniam excitaret. Spirituum animalium una cum succo cerebrum irrigante depravato, Sive Dispositio Maniaca, variis modis & propter diversas causas exoriri solet, ut plurimum vero affectio illa (prout de melancholia observavimus, vel à spiritibus ipsis vel à sanguine incipit. 1. Mania à Spiritibus incipiens nonnunquam à causa evidenti solitaria, uti passione violenta exoritur, quandoquidem à procatarxi in cerebro jacta procedit, veluti cum melancholiæ aut Phrenesi supervenit. 1. Quando vehemens affectus quempiam à mente sana depellit, id ita fieri contingit, vel quia spiritus animales prosternuntur nimis & in confusionem adiguntur, vel quia supra modum elevantur & ultra sphæram suam se expandere nituntur. 1°. Spiritus prosterni solent à passione violenta ac terribili: ita passim accidit quosdam à spectri intuitu vero aut imaginario, mox panico terrore perculsos, in Maniam perpetuam incidere: Porro nonnulli propter insigne opprobrium, aut repudium, alii ob verani amoris spem subito ac improviso frustratam; aliique ob vota temere rupta, primo animo insigniter perturbari, mox dementes evaserunt. Cujus ratio est quod spiritus animales extra series suas, & meatus solitos propulsi, & in confusionem adacti, tractus sibi novos & devios procudunt, quos subeuntes phantasmata mox delira pariunt: Interea succi nervei particulæ salinæ, spirituosis depressis, à volatilitate delcidunt, atque fluorem passæ, corpuscula sulphurea è sanguine in cerebrum, tunc debile & patens, suffosa sibimet assumunt, unde liquor hic statim instar aquæ fortis acerrimus, atque spiritus animales efferi & plurimum incitati, furiosi evadunt: 2°. Spiritus animales quandoque dum *elevantur* nimis, pari fere modo & sibimet & succo nerveo diathesim maniacam inducunt: hinc ambitio, superbia, & æmulatio, quosdam insanire fecerunt: Cujus ratio est, quod dum Anima corporea propriæ excellentiæ opinione & fastu intumescens sese erigit & quaquaversus amplissime ultra corporis oram expandere annititur, spiritus animalis *ἐν ἐκστάσει* tumultuarie vocati, intra solitas orbitas contineri nequeunt, ibidem vero refracti, & propter exertionem nimiam diversimode reflexi, in tractus novos & plane devios coguntur: quapropter tum ipsi è propriæ emanationis cursu extrubari, tum *liquor nerveus* diathesin (prædicto modo) acrem & incitativam cito acquirunt & proinde *mania* succedit.

A febre liber in amentiam, hinc in Furorem versus est,] Hæc de Mania propter causam evidentem solitariam excitata: Verum hic morbus insuper sæpe ob procatarxin in cerebro præexistentem exoritur, & præcipue ob melancholiam aut Phrenesin prægressas: In illa spiritus animales cum succu nerveo paulo magis exaltari, & in hac aliquantulum depressi diathesin Maniacam acquirunt.

Quoad prius, vulgaris observatio est Melancholiam subitam & magnam plerumque Insaniæ proximam esse: cujus ratio est, quia cum spiritus animales, una & liquor nerveus in acorem degeneres pervertuntur, tantummodo sulphuris accessu opus est, quo isti mox indolem stygiam nacti Maniam superinducant (veluti cum liquor acidus à vitriolo aut sale extillandus, addito sale nitroso aqua fortis evadit; At vero in immani Melancholiæ passione, quia spiritibus disturbatis cerebri meatus nimis dehiscunt, è sanguine bilioso & rancido particulæ sulphureæ diathesin priorem acetosam in stygiam seu Maniacam provecturæ, facilem aditum inveniunt: Hinc observare est si quispiam temperamenti calidioris in delirium atrabiliarium cum metu & mœstitia inciderit, quandoquidem in humoribus ejus particulæ sulphureæ, quæ salinis in fluorem depressis adjungantur, in promptu sint, ipsum ab initio tristem & valde cogitabundum, brevi postea insanum fore: Secundo,

Quod

Quod item Phrenesis in Maniam sæpe desinit, ratio fere eadem ac prior ista, sed diversa est, quatenus nimirum in Phrenitide *spiritus* & *liquor nerveus* sulphurei nimis & inflammati, postea deflagrantes, particulas salinas sibi consiscunt, & proinde pariter indolem acerrimam & quasi stygiam nanciscuntur, quare tunc febre cessante, Furor continuus & fixus evadit. 2. Dispositio Maniaca haud minus frequenter in massa sanguinea radices habet, & demum in actum producitur, quando nimirum sanguis summe depravatus & nitrosulphureus, liquorem nerveum, una & spiritus animales aut perversi aut malos suppeditat: cujusmodi sanguinis labes aut hæreditaria aut acquisita est.

1°. Communis Observatio est homines è parentibus ortos quandoque insanire solitis, eidem morbo obnoxios fore, & quamvis supra 30. aut 40. annos sæpe prudentes & sobrie vixerint, postea tamen absque ulla occasione, aut causa evidenti in Maniam incidere, Cujus ratio est, quod sanguis eo tempore à debita crasi sensim in nitrosulphuream deflectens, spiritus animales, una & succum nerveum indolis acerrimæ participes εἰς ἐγκέφαλον suppeditat. Olim ostendimus in complexione nostra particulas elementares seorsim à secundariis per nutritionem suppeditatis, durante vita persistere, atque suæ cruditatis, maturitatis & defectionis tempora habere, quamobrem & morbida semina juxta ætatum periodos in fructus maturari censemus: Porro annotamus sæpenumero morborum fructus ejusmodi maturatos aliquandiu, aut perpetuo quoad vitam manere. quandoque tamen velut sponte deciduos emarcescere; deinde nonnunquam aliquo temporis tractu ex miasmate relicto fruges novas repullulare, atque ad ἀκμὴν paulatim assurgere; Quapropter Mania hæreditaria interdum continua est, quandoque intermittens, ejúsque paroxysmi modo post breviora, modo post longiora intervalla repetere solent. 2°. Quemadmodum Maniæ procatarxis sanguini inhærens, sæpe innata sive originalis est, ita nonnunquam eadem, aut mala victus ratione aut evacuationum solennium suppressione, ob febrem prægressam aut ob alias causas sensim progignitur, & demum ad maturitatem perducta, in Maniam erumpito: Usitatum est in magna annonæ caritate pauperes quosdam, cibis tantum incongruis aut dyspeptis vesci coactos, primo tristes cum aspectu torvo & lurido, & brevi postea Insanos fieri. Hæmorrhoidum aut Catameniorum fluxus cohibiti, aut ulcera cacoethea suppressa, versus hunc morbum disponunt: Porro qui originaliter aut acquisite temperamento acriori, & moribus efferatis, & vultu minaci præditi sunt, propter sanguinis diathesin nitrosulphureæ propinquam, à causa evidenti fortiori in Maniam incidere periclitantur.

3°. Fermenta venenosa *sanguini* & *Succo nerveo* insinuata, uti imprimis ab Animalium rabidorum morsu, aut toxicorum quorundam assumptione Insaniam excitare solent. Sic novi Dominam Ill. quæ ex aconiti foliis teneris in acetario comestis, intra nycthimeri spatium Maniaca obiit.

Hæc de Maniæ causis, his insuper adjiciere visum est Audaciam, Robur, & quod labores quosvis usque indefatigati, dolores illæsi tolerent: Maniaci, non uti melancholici, tristes ac timidi sunt, verum audaces ac plurimum confidentes, adeo ut pericula fere nulla effugiant, & res quasque difficillimas aggrediantur: Cujus ratio est, quia spiritus animales efferi admodum ac incitati, tum imaginationem fortificant, ut nullum objectum ei solito majus aut immanius videatur: tum præcordia cum vigore actuant, proindo ut sanguinem nervose ac celeriter ejiciant, inque ultima corporis oras vegete propellant. In hoc affectu Anima ultra corporis ambitum efferri & quasi exilire satagit, adeóque quaquaversus enitens, contra quosvis exteriorum incursus sese intrepidam gerit. 2°. Insani usque ad prodigium validi ac robusti sunt, adeo ut vincula & catenas disrumpant, &c. cujus certe causa est quod in sanguine ac succo nerveo maniacorum particulæ quasi nitrosulphureæ, aut alias acerrimæ, ac velut stygiæ continentur, unde spiritus animales vi elastica, seu explosiva stupenda, & longe supra naturalem immani pollent. 3. Observare est Insanos fere nunquam defatigari, nam licet debacchando aut eluctando plures dies & noctes membra sua validissime exerceant, ac interea jejuni ac insomnes degant, vix omnino oblanguescunt, nec viribus exolutis ab actionibus desistunt. Quod proculdubio ita fit in quantum spiritus animales, etsi valde mobiles & elastici, non tamen volatiles ac facile dissipabiles, quia ob particulas salinas à volatilitate in fluorem depressas, cum sulphureis combinatas, firmi & fixiores evadunt, & ob id in activitate tam diuturna perdurant: pariter ac observamus de Aqua forti, quæ licet in vase aperto contenta effluvia quamplurima perpetim emittat, usque tamen substantiam suam illibatam fere, ac vim corrosivam retinet, secus ac spiritus vini aut sanguinis, quorum virtus cito evaporat. 4. Ob eandem pene rationem quanmvis tolerant aut affliguntur, minime læduntur, sed frigus & æstum, Vigilias, jejunia, verbera & vulnera absque noxa sensibili perferunt, quia Spiritus fixati & robusti, neque tergiversantur nec avolant; porro sanguis dyscrasiam nitrosulphuream nactus, cujusque alius subitæ mutationis incapax est; quare licet transpiratio insensibilis inhibeatur, aliæque vacuationes solennes supprimantur, aut succi nutritii supplementa denegentur, nec catarrhus, nec febris, nec atrophia, nec cacochymia Maniæ facile supervenient; Nam in hoc affectu, quamvis sanguinis particulæ valde turgescant, attamen ob salis copiam incendium febrile minime concipiunt. Ut etiam Aqua fortis, etsi multum effervescat, & alia subjecta adurat, ipsa tamen non omnino inflammatur, quin potius incendio resistit. *Willis cap. de mania.*

Observatio II.

Maniacus affectus in puero, ab atra bile vasa duræ & piæ matris occupante, Eadem in vasis partium vitalium & naturalium contenta.

Anno 1677. 14. mensis Maii, dissectus est puer annorum quinque à Magistro Bailly Nosodochij Genevæ Chirurgo perit. in Orphanotrophio, me præsente & D. D. de Communis Nosodochii Medico Præstantissimo. Vividi erat ingenii puer, agilis, macilentus, qui per quatriduum tantum ægrotavit. Conquestus est de dolore capitis, cum febre mediocri,

mediocri: Tertia die morbi, noctu ululabat inſtar carnis, cum brachiorum varia agitatione; de die ſatis erat quietus, ſed quid garriret nemo intelligebat, adeo ut aſſiſtentes obſeſſum a cacodæmone eſſe crederent, Latine & Græce eum loqui aſſerentes: quæ cauſa fuit quod cultro anatomico expoſitus fuerit.

Aperto medio ventre: 1. Peritonæum divulſum apparuit, nec non omentum, quorum pars ſupra, altera infra retracta erat. 2. Inteſtina flatibus tumida apparuere, præſertim colon, cum paucis fæcibus in omnibus. 3. Meſenterium aridum erat, exilibus admodum vaſis præditum. 4. Jecur diaphragmati adnatum erat pluribus in locis per fibras membraneas. 5. Veſica fellis magna, bile fuſca, grumoſa repleta. 6. Lien fere orbicularis figuræ, in orbem convolutus. 7. Renes pro ætate magni, intus & extra hydatidibus referti. 8. Veſica lotio repleta. 9. Ventriculus contractus, interius admodum rugoſus, cum aliquo mucore: 10 Vaſa omnia imi & medii ventris atrum humorem continebant, *Thorace aperto.* 11. Pulmones dextri cohærebant undique partibus vicinis, ſiniſtri ſumma tantum parte, per fibras ex mucoſa humore concretas, qui pulmones extima parte veſtiebat, marmoris inſtar variegatos, ſcirrhoſos, tuberoſos, quorum vaſa atrum cruorem, ſed paucum continebant. 12. Pericardium plurimam aquam limpidam continebat. Cor pro ætate magnum, omni pinguedine deſtitutum, cujus nulla in toto veſtigia. 13. Diaphragma, parte qua imum ventrem reſpicit, hydatidibus erat coopertum. Nihil tamen hactenus deprehendere licuit quod cauſam morbi & mortis innueret, at hæc in tertio ventre, ſcilicet Capite, manifeſta fuit, nam ablato cranio ſuperno, adeo tumebat cerebrum, ut eo repoſito, intra proprios limites reprimi non potuerit, diſſidentibus ab invicem admodum utriſque oris. Veſtigia ſuturatum, coronalis & lambdoideæ, duræ matri altè meningi duræ impreſſa erant, quæ ſe inter illas intruſerat; vaſa utriuſque meningis atro ſanguine admodum erant tumida, qui multus erat in ſinubus & torculari. Inter diſſecandum cerebrum: (more Sylviant) maximè in corpore calloſo, infinita puncta ſanguinis micabant, præſertim compreſſione facta. Abſciſſo collo, quo facilius cerebri partes in conſpectum venirent, plurimum ſerum ex occipitio emanavit, quod proculdubio in ventriculis continebatur, qui exhauſti apparuere: *Ex propriis Obſervationibus.*

SCHOLIA.

HAc ex hiſtoria manifeſtum fit verum eſſe quod ex *Ballonio* Obſervat. 6. ſequenti adducemus, in multis qui inſaniverant, vaſa capitis inventa eſſe turgentia, dilata ac varicoſa. Atrum vero ſanguinem in iis deprehenſum, localem in cerebro non habuiſſe generationem, patet ex eo quod vaſa imi & medii ventris atro humore ſcatebant, ſed pauco, cujus pars maxima in cerebrum delata fuit. Quæ cauſa raptus, inſolatione an alia, nos latuit; Id vero illi cum pleriſque fuit commune, quibus ſcilicet ater ac craſſus cruor in cerebro, vel alio in viſcere reperitur, ut iiſdem multum ſerum, à ſanguinis maſſa ſecretum, in vicinia deprehendatur. Sic hoc in puero vaſa meningum atro cruore erant tumida; reſecto autem collo, copia ſeri inſignis ex occipitis foramine exiliit: In pulmonibus paucus erat humor, craſſus, niger: at in pericardio plurima aqua; hydatides multæ diaphragmatis parti quæ imum ventrem reſpicit adnaræ erant, necnon pleriſque pectoris & abdominis locis.

OBSERVATIO III.

In Maniacorum cerebro macula nigra deprehenſa eſt, aut meningibus.

MAculam quandam in cerebro vel meningibus deprehenſam ſectione, Maniæ cauſam fuiſſe aliquando inventum fuit. *Platerus Praxeos lib. 1. cap. 3.*

OBSERVATIO IV.

Meningum putredo in Maniacis aliquando notata.

SIcuti & nonnunquam putredinem in cerebri meningum aliqua ſede natam inventum fuit: A quibus vapores tetros continuo ſuſcitatos ſpiritus conturbaſſe veriſimile eſt. *Idem.*

OBSERV.

Observatio V.

Mania à vermibus in cerebro inducta.

§. 1. A Vermibus in cerebro genitis Maniam accidere posse aliqui prodiderunt; Quæ vitia occulta, cum post mortem calvaria aperta primum manifestantur, vix vivente homine qualia sint, nisi in genere ex eo quod alia signa, quæ alias demonstrabant causas, hic desint, conjicere licet. *Idem.*

§. 2. In quodam milite qui resimis erat naribus, ex fœdiore quadam eluvie diutius cohibita, vermes duo villosi Instar digiti, intra nares geniti inventique sunt, qui tandem in Furorem illum adegerunt, febréque non admodum manifesta de medio sustulerunt. *Fernelius Patholog. lib. v. cap. VII.*

§. 3. Vermis qui generatur in Cerebro, & Maniam inducit Equo, an à putredine humoris? An ab apophysi vermiformi in vermem degenerante: (Initio quarti ventriculi apophysis quædam apposita est, à vermis figura vermiformis dicta) *Vercoquin* Gallis dicitur, inde proverbium, *Chacun a son Vercoquin en la teste*, ac si intelligerent illam apophysin Vermiformem. Quinetiam veterinarii illum vermem interficiunt ustione facta inter caput & collum. *Riolanus Anthrophag. lib. 4. cap. 1.*

Observatio VI.

§. *Mania à venis cerebri varicosis ortum ducens.*

MUltis qui Insaniverant post melancholicas affectiones, caput apertum fuit: Venæ capitis inventæ sunt turgentes, dilatatæ ac varicosæ factæ. Idem capiti contigerat quod venis varicosis. Imo affectus erat quem Hippocr. lib. 2. de morbis ὑπερέμετον vocat venarum: Supervomitionem & eructationem voco. *Ballonius Paradigm.* 184.

Scholia.

V*Enæ varicosæ*] Crassiori & exusto sanguine circa valvulas hærente & impacto, qui ibi στάσει καὶ συμπήξει quadam insinuatus, συστροφὴν, convolutationem quandam, spirarum instar facit, nodósque & crispitudines: venarum enim officium est sanguinem, per arterias jugulares ad cerebrum evectum in cor iterum revehere.

ὑπερέμετον, &c.] Affectum illum sic ab Hippoc. vocatum dolorem capitis inducere vult: ut vero mania inde deducatur, aliud præterea requiritur, occulta scil. qualitas, humoribus ibi coercitis inhærens, enormium illorum pathematum parens, quæ à manifesta causa solóque calore p. n. proficisci non possunt. Sic furor uterinus à semine corrupto, malignam & venenatam vim adepto oritur: Sic hydrophobia, species maniæ, à morsu venenato canis rabidi, in quocunque temperamento, sine atræ bilis concursu oritur: venena præterea quædam, ut cerebrum mustelæ & solanum manicum, eam inferunt, quanquam non negandum in melancholicis & atrabilariis frequentius producit, quod humor ille tali dispositioni suscipiendæ idoneus est.

Venæ turgentes, dilatatæ] Dispositio maniaca sæpe in massa sanguinea radices habet, & demum in actum producitur: De sanguinis labe ad eum morbum inducendum requisita, *consule Observat.* 1. in Scholiis. Continetur autem nunc in universi corporis vasis, nunc in cerebro propioribus; Interdum in ipsis cerebri vasis, unde etiam mitiora vel graviora & hæc vel illa symptomata excitantur. Totius corporis vasa materiam continuerunt in Eo qui per Transfusionem sanguinis curatus est, de quo consule Acta Londinensia: Cerebri vasa affecta fuere præsertim in iis quibus post obitum venę cerebri quasi varicosæ repertæ sunt.

Observatio VII.

In demorso à cane rabido, Pericardium sine humore repertum, & ex parte consumptum, Sinus cordis aridi.

RAbidi canis venenum quarto ordine calidum esse videtur, cum enim dissectum esset Monachi cujusdam cadaver, tria notanda apparuerunt. 1. Nulla aderat humiditas aquosa in pericardio, tota erat consumpta ab hoc igneo veneno: 2. Sinus cordis conspiciebantur aridi & sanguine prorsus destituti, 3. in Pericardio portio quædam fuit observata ferme combusta & in pulverem redacta. *Capivaccius pract. lib. 7. cap. 12.*

Scholia.

NOn inde tamen evincitur hujus morbi causam in qualitatibus primis consistere, cum cujusque temperiei homines invadere queat: defectus enim aquæ in pericardio, Siccitas ventriculorum cordis & ἰσχναίνεται nota in pericardio sequi potuerunt ad potus abstinentiam quæ hydrophobiam sequitur: Statuatur

tuatur ergo causa venenum peculiari modo dispositum, à tota substantia, ut loquuntur, agens: Qualitatibus primis non adscribendam causam ex eo patet, quod in dies multæ mutationes in primis qualitatibus accidunt, quæ tamen rabiem non excitant. Experientia præterea teste, non in maximo solum æstu, sed & per maxima frigora canes in rabiem aguntur, quod non contingeret si à caliditate & siccitate malum ortum duceret à causa enim frigidissima affectus calidissimus oriri non potest.

Observatio VIII.

§. *In quodam hydrophobia affecto summa siccitas viscerum reperta.*

ANno 1674. mense Maijo juvenis artis Saltatoriæ magister, à cane rabido mordetur, Tertia post septimana in hydrophobiam incidit, salvo tamen judicio; dantur illi pilulæ purgantes, à quibus ritè expurgatur: postridie, quod nausearet, exhibitum vinum emeticum; Paulo ante assumptionem, cum alio ejusdem Artis magistro, cui cum jurgium exstiterat, in gratiam redit mutuisque amplexibus uterque ejus firmitudinem testatur; tertia ab haustu hora extinguitur: Pro more loci, ante sepulturam, à Chirurgo, ad id officii destinato, cadaver examinatur: Ille livore digitorum animadverso, (quia convulsionibus inter irritos vomendi conatus ortus erat) malignitatem suspicatus, & ignarus eorum quæ præcesserant, aperiri cadaver voluit. Intactum fuit cerebrum, sed in visceribus naturalibus & vitalibus summa siccitas fuit deprehensa, quæ an veneni indoli, aut potius inanitionibus præcedentibus adscribenda fuerit, dubium remansit. *Ex propriis observationibus.*

Scholia.

DIoscorides, eumque sequuti quidam practici, ubi Rabies ad hydrophobiam processit, Elleborum exibent. At vero cum id venenum mere sit spiritale, satius est propriis specificis oppugnare, atque per vesicatoria & caustica evocare: Inter specifica commendatur eximie radix cynosrhodonis siccata & ad ʒ j. pluries ex aqua quapiam hidrotica, e. g. cardui ben. exhibita, Forsan ab ea efficacia, rosæ caninæ & rubi canini nomen illi inditum.

Observatio IX.

§. *Luporum morsus, præsertim Rabientium est venenatus, quod in eorum renibus serpentes nascantur.*

IN Luporum senum renibus serpentes observavi, ita ut aliquando Lupus in uno rene duos habeat serpentes, quorum unus pedem longus, alter pollicis longitudine, alii etiam breviores sint, qui venenatissimi redduntur & cum tempore Lupum enecant. Hinc videmus si animal aliquod à Lupo fuerit præmorsum, raro & quam difficillime curari, quod dubio procul propter peculiare venenum in Lupo delitescens usuvenit: pleraque enim animalia præmorsa moriuntur, aut saltem membrum præmorsum putrescit. *Carolus Stephanus Agricult. lib. 7. cap. 1. Gaspar Bauhinus lib. 1. cap. 17. de corp. hum. fabrica. Ioh. Bauhinus Tract. de Luporum rabie memorabili p. 77.*

Observatio X.

In iis qui demorsi sunt à cane rabido nihil anginosum deprehenditur.

MOrdendi desiderium in à Cane rabido morsis, magni nominis Medicus referebat ad inflammationem faucium, & conjunctam Anginæ speciem: Sed aperta aliquoties cadavera, nulla inflammationis vestigia ostendere. *Gu. Rolfinkius Dissertat. Anat. lib. 1. cap. 13.*

Observatio XI.

§. *In Equis, Bobus & ovibus Rabie affectis vermes in capite deprehensi.*

ÆStas hæc sicca æstuánsque multa animalia in phrenitidem & vertiginem agit, quod damno suo multi apud nos agricolæ experti sunt. Notandum id imprimis de equis, bobus & ovibus, vermes capiti inesse ita affectorum rusticorum nostrorum est observatio. *T. Bartholinus Cent. 3. Observ. 48.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
SECTIO IX.
DE MELANCHOLIA & AFFECTIONE HYPOCHONDRIACA.

OBSERVATIO I.

In Melancholico venæ meningum sanguine malancholico plenæ repertæ sunt, cum aqua in ventriculis.

FRATER uxoris Dom. Baillon febre non apparente tenebatur, τὴν γλῶσσαν ἀκρατὴς, quod melancholicum esse scribit Hippocr. taciturnus, sitibundus comatosus, & aliquantulum *lethargicus* factus est, ingens *capitis dolor*, mortuus.

Venæ sublato cranio apparent plenæ sanguine melancholico: magna satis aquæ limpidæ quantitas in ventriculis repetta est, An id occasio mortis esse potuit. *Balonius Epid. & Ephem. lib. 2. p. 244.*

SCHOLIA.

Τὴν γλῶσσαν ἀκρατὴς,] Hippocr. sect. 5. lib. 2. Epid. ait Balbos, celere lingua præditos, atræ bilis humori obnoxios esse. *Arculanus* cap. de melancholia explicat qua ratione blæsi balbique Melancholici dicantur, Corpora, *ait*, habentia cor calidum. cerebrum autem humidum, sunt dispositioni melancholicæ opportuna, Nam caliditas cordis est choleræ nigræ in corde genitrix; Cerebri autem humiditas causa est cur facile impressio ejus suscipiatur quod in corde gignitur: Ideo balbi & lingua vacillantes ad melancholiam parati sunt, maxime si linguas lenes habuerint & oculos mobiles, & cætera; Sic pilositas & rubor faciei calorem cordis significant: Blæsitas mollitiesque linguæ cerebri humiditatem: *Hæc Arculanus,* Quorum plurima in præsentem ægrum quadrant, Venæ enim meningum atro sanguine refertæ, Sitis, Soboles sunt caloris viscerum & cordis: Aqua plurima in ventriculis reperta, humidi cerebri index est, unde linguæ ἀκράτεια, coma, dolor capitis.

OBSERVATIO II.

§. Melancholia à mane ad vesperam vigens, orta à sanguine superfluo cerebri vasa replente & distendente, Ventriculorum & plexus choroidei superficie muco oblita, &c.

VRsula Pulen Frizen (*cujus vide historiam integram Tract. de Soporosis affectibus*) diu continuos capitis dolores passa est, quos sequutum delirium in quo notissimos & omnia tuta timebat; Sæpius in sylvas aufugit ut vix satis custodiri potuerit; tet violentam mortem sibi inferre nitebatur, &c. Delirium hoc plerunque sub auroram incepit, duravit usque ad vesperam, hinc minus sibimet metuebat, quietior erat, nec custodiam sui exegerat, &c.

Mortuæ remota cranii olla, vasa sanguifera tenuis meningis ubique majora & sanguine pleniora videbantur, &c. Utriusque ventriculi lateralis superficies lutea penitus & quasi rubigine obducta videbatur, oblita enim erat muco croceo, illi simili qui circa aquas ferratas conspicitur, & lapidum & terræ superficiem incrustare solet: Eodem quoque plexus choroideus infectus erat: pertingebat rubigo ista quoque ad tertium ventriculum, quartus prorsus mundus erat, &c.

SCHOLIA.

DElirium ante & post partum aliquot mensibus fœminam hanc exagitans melancholicum fuit, nam omnia tuta timuit, non sine desperatione quadam: Id in Delirio hoc notatu dignum quod à summo mane ad vesperam ipsam perterruit, noctu vero quietem indulsit, ut remotis custodibus acquieverit,

causam

Causam in sanguine delituisse Iuvamen ex venæ sectione, frustraneis medicamentis, clarum fuit: Ventriculorum lateralium & tertii, ut & plexus choroidei superficies muco croceo oblita non parum me perturbarunt & varias suspiciones apud me moverunt, cum ventriculorum superficies, imprimis fornix, splendescant & lucis alicujus participes sint, verum postquam tot venæ sectionibus melancholiam expugnatam fuisse, illamque placide viaisse perpendi, necessario melancholiæ causam in massa sanguinea concludi arbitratus sum. *J. Jac. Wepferus Dissertat. de Apoplexia, histor. av. p 414. & 420.*

Ventriculi superficies quasi rubigine obducta] Excell. *Willis* spirituum in melancholicis diathesin spiritibus è mineralibus distillatione elicitis comparat, *Vide Scholia ad Observ.*]

Observatio III.

§. *Melancholia à Sanguine nigro in venis tenuis meningis.*

MElancholicus juvenis Epilepticus obiit, &c. In latere dextro admodum turgebant venæ tenuis meningis multo sanguine nigro & concreto; Ea pars nigricabat, &c. *Vide Tit. de Paralysi.*

APPENDIX.

Melancholia ab affecto cerebro circa Torcular.

NOvit *Ioh. Sylvius* quendam qui levem quandam melancholiam patiebatur, & aliquando similis furioso videbatur: is ardorem magnum dicebat se sentire interna capitis parte qua Torcular est, vasorum cerebralium ad futuram lambdoideam & in occipitio ubi decidit vas insigne, quod reptans ad frontem usque inter duo cerebella protenditur, in quo solum cerebrum afficitur: In hoc morbo sectio cephalicæ & basilicæ inutilis fuit, atque etiam poplitis; Forte vena Frontis secta utilis fuisset, quod animalem facultatem exoneraret. *Dovynetus Apologia lib. 3 c. 2.*

Observatio IV.

§. *Melancholia ab humore atro in dextro cordis sinu contento.*

IN mulieris melancholia hypochondriaca laborantis sinistro cordis sinu, reperta pars humoris melancholici ibi velut concreta ac fermentata, &c. *Vide lib. 2. de palpitatione cordis ex Ballonio.*

SCHOLIA.

S*inistro cordis sinu*] Melancholia vulgo definitur Desipientia sine febre aut furore, cum metu & tristitia conjuncta: Unde sequitur illam & cerebri & Cordis affectionem complicatam esse: Nam quod melancholici delirant, à cerebri & spirituum animalium in eo degentium vitio ac inordinatione procedit: quod autem valde tristes & meticulosi evadunt, hoc Cordis passioni merito attribuitur. Melancholia ergo non tantum cerebri & spirituum in eo degentium, sed insuper præcordiorum & sanguinis ibidem accensi, & exinde in totum corpus projecti affectus est, & quemadmodum illic delirium, ita hic timorem & mœstitiam producit, quo tamen situ videamus: In mœstitia imprimis animæ pars flammea, seu *Vitalis*, quoad ambitum suum coarctatur, & intra brevius spatium coercetur: Dein consequenter pars *Animalis*, sive lucida, sphæram suam contrahit ac minus vigoratur: In Timore autem utraque subito reptimitur, & quasi nutare, atque intra minima spatia se continere cogitur: In utraque passione *Sanguis* non vegete & cum pleno incendio circulatur & conflagrat, verum circa præcordia aggeri & restagnare aptus, ibi gravamen aut deliquium ciet; ac interim caput ac membra uberiori ejus affluxu destituta elanguescunt. Quod autem istæ passiones in Melancholicis habituales sunt, Causa est partim in *sanguinis*, & partim in *Cordis* actione animali; Enimvero sanguis ob particulas salinas exaltatas minus inflammabilis existit, unde nec in pulmonibus satis accenditur, neque intra cordis & vasorum ductus flamma satis clara ac uberi ardescit, sed qualis ad venti cujusvis flatum reprimi & pene exsufflari apta sit. Hinc cum flamma vitalis tam tenuis & languida sit, ut ad motum omnem nutet ac trepidet, nihil mirum est si Atrabilarius velut animo subsidente & semiobruto, tristis semper & meticulosus existit: Propter salinam hujusmodi sanguinis dyscrasiam Melancholici rarius febricitant: ea tamen correpti, propter irregulare sanguinis incendium, periculosius decumbunt.

Nec minus vitio *Cordis* accidit Melancholicos ob sanguinis cursum retardatum, aut subinde revocatum, mœstos & meticulosos fieri: nam siquidem iste musculus spirituum nonnisi imbecillium & enormium influxu actuatur, contractiones suas haud valide satis & constanter, quibus sanguis sine remora aut resilitione in totum corpus propellatur, obire potest: Ita sanguis & spiritus animales labe reciproca se mutuo afficiunt & alterutris invicem noxam inferunt. Sanguis atrabilarius, hoc est è particulis salinis, una cum sulphureis evectis constans, spiritus animales indole acetosa præditos progignit, atque spiritus hi functionis vitalis munia perperam obeuntes, talem sanguinis dyscrasiam augere faciunt. *Willis Tract. de Anima Brutor. part. 2. cap. 11.*

Q 2 Observ.

Observatio V.

§. 1. *In Melancholicis quibusdam cor aridum & exsucum rep rtum.*

POsse universam cordis substantiam aliquandiu pati, præter Marulli Mimographi historiam 7. de Adm. Anat. indubitatam nobis fidem facit *Melancthonis* authoritas, qui lib. 1. de anima testatur *Casimiro Marchioni Brandenburgio*, ob mœrores & vigilias, humore qui involucro cordis continetur, exhausto & exsiccato, cor exectum pyri tosti faciem retulisse: ubi proculdubio perpessi fuere tres illi humores (secundarii vulgo dicti) satis conspicuam cladem, si quidem eas in angustias redactum est cor non parvo temporis momento, quod ex assignata causa colligi potest, non adeo vehemente puta tristitia, qua sapiens in sacris voluminibus etiam ossa asseruit arescere: unde non modo levem, sed etiam *insignem cor posse sustinere intemperiem* opinamur, *Iordanus de pestis phænomenis lib.* 1. *cap.* 16.

§. 2. In Nobili matrona Vidua, memorabili, sed merito sine nomine dimittendo, exemplo, post melancholiam *δεινοθεῖσαν* laqueo sibi fauces præcludente, sicque strangulata, & cor exsuccum, & nullum in ventriculis sanguinem observavimus. *Rolfinccius Dissertatione de corde cap.* 2.

S C H O L I A.

I*Nsignem cor sustinere posse, &c.*] Valgo tamen dicitur quod humor melancholicus, præsertim cum naturam malignam acquisivit, cordi & nativo calori est tanquam capitalis hostis: Si hoc verum est, quomodo tamdiu durant & vivunt? quomodo morbos tam longos sustinent? quomodo tantas vacuationes & tam validas ferunt? Illud enim absonum videtur calorem naturalem, imo naturam ipsam virulentia ipsius humoris melancholici aut atrabilarii affici, & tamen tamdiu persistere: cum videamus solo sæpe vapore aliunde elato vitæ nostræ filum abrumpi, aut cardiacas contingere syncopas. Hoc non caret difficultate. A pure aut abscessu, aut à grumo solo sanguinis vapor elatus mortem intentat, cur non ab humore melancholico Vapor elatus idem faciet? Fere analogia est inter vaporem luis venereæ fomitem, & vaporem à succo melancholico aut atrabilario excitatum. Prior ille vim habet, non ad dissipandum, non ad necandum, sed ad alios quosdam effectus, idque per quandam *ἰδιοσυγκρασίαν*. Et tale venenum ad cutim & musculos natura depellit, unde juncturarum dolores implacabiles. At vapor pestilens, aut à pure aut à grumo sanguinis excitatus dissipat spiritus, & propterea alia quadam proprietate nocet & mortem affert. Idem de menstruo & semine corrupto, quod hysterica pathemata non mortem affert. *Ballonius Epidem. & Ephem. lib.* 2. *pag* 219.

Observatio VI.

§. *Melancholia ab atro sanguine in cordis cavitate, serositate in pericardio, & abscessu prope sinistram auriculam.*

PUer trium annorum, tempore quo cruciabatur, admodum mœstus & gemebundus vixit, repente verò obiit: Aperto cadaver, præter atrum sanguinem in cordis cavitate, & serositatem in capsula cordis, repertus est abscessus instar ovi prope sinistram cordis auriculam. *Observatio Ludovici Nonnii Medici Antverpiensis.*

Observatio VII.

§. *Melancholia ab atro sanguine adusto in corde exsiccato & mesenterio.*

SAnguis in quodam subjecto tam erat à melancholico humore exsiccatus, ut omnes venæ cordis & ipsum cor à perito Chirurgo dissecari nequiverint. Turgidæ tamen meseraicæ cernebantur sanguine atro & luculento. *Bartholinus Cent.* 3. *hist.* XCIV.

§. Dominus de Harsy Jurisconsultus, (Cujus historia extat lib. 3. Tit. de Ventris Tumoribus,) affectione hypochondriaca à liene multis annis divexatus, post obitum dissectus in toto venoso & arterioso genere, in cordis sinubus, lienis parenchymate nihil præter atram bilem exhibuit; Melancholica pathemata singulari animi robore premebat ut inter sodales ludicra festivissimus & in jocos pronus videretur; sibi relictus & inter familiares occultum aliis pathema manifestum faciebat.

Observatio VIII.

§. *In Melancholici cadavere cor arefactum repertum eſt.*

Quidam cum Melancholia tentationibúſque variis vexaretur, proprio gladio ſe confodit: vulnus intra duos menſes ſanatum eſt, ſed iterum de *abſurdis cogitationibus* conqueſtus vomitu vexatus exſpiravit, &c. Cor arefactum erat, copioſa aqua citrina in capſula, &c. *Vide lib. 3. Tit. de vomitu.*

SCHOLIA.

De *abſurdis cogitationibus conqueſtus*] Extant varia & multiformia imaginationis depravatæ genera, de quibus in communi obſervare licebit, quod affecti vel circa omnes, aut ſaltem plurimas res delirant, ut fere de nullo ſubjecto judicium ritè ferant; vel iſti ſolummodo in uno aut altero particulari caſu perperam imaginantur, verum de pleriſque aliis notiones ſuas prorſus incongruas inſtituunt. Etiamſi melancholica univerſalis affectio delira ſymptomata multiplicia contineat, tamen illa in his tribus potiſſimum conſiſtunt. 1°. Quod affecti in cogitando fere continuo occupantur, ut eorum phantaſia vix unquam otioſa & quieta fuerit. 2°. Inter cogitandum res pauciores quam antea ſolebant, animo comprehendunt, ut ſæpe dies & noctes idem objectum animo volutent: de rebus aliis, quæ interdum longe majoris momenti ſunt, nihil ſolliciti. 3. Objectorum ſive conceptuum ideæ ſæpe deformes & velut ſub larva apparent, ſemper autem in majore ſpecie repræſentantur, ita ut res quælibet exigua iis magna & difficillima videatur. Ad hunc modum phantaſmata in cerebro male configurata, intellectui objiciuntur ſimili fere ritu ac ſpecies viſibiles vitri cujuſdam optici interventu ſiſtuntur oculo, ubi nimirum objectum quodvis monſtrum horrendum ac ingens apparet, & propterea rei viſibilis in immenſum auctæ portio tantum exigua aſpectu accipitur: dein propter horrendam ejus & inaſſuetam φάσιν, imago ſemel concepta non facile nec cito diluitur. Expendemus modo quali cerebri & ſpirituum affectioni hæc phænomena contingunt.

Hic autem 1°. inquirendum occurrit de *Spirituum animalium diatheſi*, ſeu conſtitutione præternaturali: nam in quantum iſti irregulari modo ſe habentes, in anomaliis ſuis aliquandiu aut ſemper perſiſtunt, cumque huic illorum affectioni non paralyſis, apoplexia, vertigo, aut convulſio adjunguntur, quæ cerebri obſtructiones arguunt, inferre licebit quod ſpiritus animales, neque ab alieno impetum faciente in tales inordinationes adiguntur, neque potiſſimum ob cerebri poros & meatus obſtructos ἀταξίας ſuas concipiunt, ſed potius in hoc caſu propriæ indolis vitio prædicta ſymptomata ægris acceriunt.

Talis Spirituum animalium indiſpoſitio ad hunc modum vulgo deſcribi ſolet, nempe quod illi cum tranſparentes, ſubtiles & lucidi eſſe debuerint; in melancholicis obſcuri, opaci, tenebroſi evadant, adeóque rerum imagines velut umbra, aut tenebris obductas repræſentant. Cujuſmodi explicatio non incongrua videtur, ſi quidem oſtendimus ſpiritus animales à ſanguine accenſo emanantes, ſe quodam modo tanquam lucis radios à flamma profectos habere: Atqui ſatis conſtat lucem diverſi mode ſe habere, juxta quod ab incendio corporum vario ritu efflagrantium, ſcil. ſpiritus vini, olei, ſevi, ſulphuris mineralis, nitri, aliorumque procedit: pariter & ſpiritus animales, in quantum à ſanguine craſin modo hanc, modo illam aliámve nacto, aut ſubtiles & clari, aut hebetes, craſſi & velut fuliginoſi exſtillantur, functionum animalium organa varie trajiciunt & irradiant, eorúmque proinde actus diverſimode pervertunt: Verum inſuper, cum ſpiritus animales non uti lucis corpuſcula prorſus, liberi & ſoluti exiſtunt, ſed mutuo cohærere, & ne animæ continuitas abrumpatur, quodam latice contineri debent, idcirco ipſi una cum vehiculo cui inhærent, liquoribus quibuſdam Chymicis, è mixtis naturalibus per deſtillationem elicitis, ſatis apte comparantur: Quæ quidem analogia in explicandis *Inſanis affectibus* commodiſſima videtur, prout ex ſequentibus patebit.

Primo Liquores Spagyrice deſtillati, juxta quod elementa activa variis modis in iis combinantur, diverſi generis exiſtunt: Horum præſtantiſſimus, omnium conſenſu, perhibetur eſſe in quo *Spiritus Salis* unitus eum volatiliſat, invicémque ab eo acuitur & aliquatenus ſtatuminatur: Hujuſmodi indoliis concipiuntur *Magnum Elixir*, & *Liquor Alkaheſt*, & revera quodammodo ſunt, *ſpiritus ſanguinis*, *C. cervi*, *fuliginis* & ſimilium valde ſubtiles, volatiles & penetrantes, nec tamen inflammabiles aut cito diſſipari apti: Et quidem ſpiritus animales diatheſi ſana & legitima potiti, quadantenus ſe habere videntur tanquam liquor ſpirituoſus ſale volatili refertus, qui à ſanguine diſtillatur, præterquam quod huic inſignis acrimonia & empyreuma ab igne inferantur, quæ à liquore cerebri & nervorum irriguo omnino abſunt.

2°. Alii Liquores Chymici ſunt nimis *ſulphurei*, & ardentes, uti ſpiritus vini & terebinthinæ, quæ cum ſpiritu & ſulphure una combinatis conſtent, facile inflammantur, & ſua ſponte ab aliis ſecedunt, & huc illuc qua data via ſe proripiunt, cujuſmodi indolis ſpiritus animales in Phrenetide quadantenus participare oſtendimus.

3°. Liquores, ſive Spiritus quidam, ab opere chymico producuntur, in quibus Sal fixus ad fluorem evectus dominio potitur, cujuſmodi ſunt qui ex aceto, lignis ponderoſis & quibuſdam mineralibus igne mitiori extillantur, quorum particulæ ſunt valde mobiles & irrequietæ, ſed minoris activitatis, ita ut effluvia ab iis longe emanent, ut, ſi in balneo deſtillentur, nihil præter phlegma inſipidum in alembicum evehatur: Et quidem ſpiritus animales hujuſmodi indolem acetoſam, cum ſalis fluidi dominio in affectibus melancholicis habere ſuſpicamur, prout mox oſtendetur.

4°. Stagmata quædam Spagyrice prolicita quandoq; ſunt acerrima, in quibus nempe ſalis fluidi, una & ſulphuris arſenicalis particulæ indomitæ ſimul combinatæ exaltantur, ut ſunt *aqua Stygiæ* ex nitro,

vitriolo, antimonio, arsenico, viridi ære & similibus exstillatæ, quæ omnes naturæ sunt efferæ, valde penetrativæ & irrefragabilis, ita ut effluvia earum motu perpetuo agitentur, quidvis penetrent, etiam longe lateque diffundantur: Atque hujusmodi liquores spirituum animalium diathesin in *Mania* acquisitam satis apte referunt.

Impræsentiarum vero ut Melancholiæ *rationem formalem & causas* tradamus, opinari fas sit liquorem è sanguine cerebro instillatum (qui τ ἐγκεφάλου ejusque appendicis nervosi poros & meatus omnes implens ac irrigans, spirituum animalium & vehiculum & vinculum est) a natura, miti, benigna & subtili, in acetosum & corrosivum (cujusmodi sunt liquores ex aceto, buxo & vitriolo prolicit) degenerasse, atque spiritus animales qui à cerebri meditullio, tum in globosam ejus substantiam, tum in systema nervosum irradiantes, sensuum & motuum tum interiorum tum exteriorum functiones omnes producunt, pariter habere ac effluvia è liquoribus istis chymicis acetosis decedentia: De quibus observare est hæc tria, videlicet 1. Illa esse in perpetuo motu, 2. haud longe emanare 3. non tantum viis apertis ferri, sed porositates novas in corporibus vicinis producere, isque se insinuare: Ex hujusmodi conditionum circa spiritus animales analogia evenit, quod *Melancholici* sunt semper *cogitabundi*; quod res pauciores omnino comprehendunt; quod de iis notiones suas perperam instituunt: Singula hæc paulò explicatius perpendemus:

Itaque primo advertimus effluvia è liquoribus acetosis stillatitiis decedentia esse perpetim in motu, Nam spiritus vitrioli, aceti radicati, aut salis marini continue evaporant, Cujus ratio est, quoniam istæ salis fluidi particulæ fere cum nullis aliis cohærent, quin ubicunque sistuntur, mox subjecta sua derelinquere aptæ, consortia nova ambire videntur: Hinc quidam *mobile perpetuum* nulla ratione melius affingendum censent, quam si acidi mineralium spiritus phiola hermetice obsignata includantur, ita namque vapores, sive effluvia circulatione continua vitri latera perreptabunt: Pariter opinari licet, à sanguine interdum sale fixo, vel particulis vitriolicis, aut alias heterogeneis referto, *liquorem nerveum* acetosum, pso spirituum animalium materia & vehiculo in cerebrum instillari, proindeque illos intra τ ἐγκεφάλου meditullia admissos, propter functionum animalium actus, poros & meatus omnes non ocyus trajicere & irradiare, sed tanquam ἀτμίδας acidiusculas, lente sed incessanter huc illuc perreptare, & velut formicationis motu quodam irrequieto, per totam viciniam se paulatim diffundere: Hinc cogitationum æstus perpetuus cietur, quibus sine intermissione cerebrum occupari solet, adeo ut melancholici phantasiam dies & noctes continue perturbatam habeant; in quantum scil. eorum spiritus animales ex materia indesinenter mobili constant: hinc item oculis intortis aut fixis obliqueaut torvum intuentur, aliasque facultates & sensitivas & locomotivas inadvertenter exercent; in quantum spiritus motus assiduitate attriti & distracti, systema nervosum non bene actuant aut irradiant:

2. *E spiritu acetoso*, arte Chymica parato, licet effluvia continue decedunt, tamen ista non longe pergunt, quin prope liquoris superficiem densissime agglomerata, corporibus tantum vicinis impinguntur, procul consita minime attingentia: Hinc spiritus vitrioli, salis, aut aceti, è cucurbita in alembicum altiorem, nisi calore valde intenso urgeatur, haudquaquam ascendunt, at phialæ humilioris inclusi epistomium perforant & corrodunt: Pariter habet circa *atrabilariorum phantasmata*, nam in quantum spiritus animales in naturam acidam degeneres, haud totam cerebri compagem, uti prius irradiant & cito permeant, ast in meditullio tcaturientes impetu suo in poros & meatus tantum propinquiores feruntur, ideo cogitationes inde concitæ, utut perennes, tamen res pauciores comprehendunt: cumque ita plures spirituum copiæ finibus angustioribus coerceantur, objectum quodlibet exiguum & minoris momenti, iis prægrande & curæ insignis videtur: pari certe ratione & modo ac cum per vitrum microcospicum species visibiles trajectæ oculo inferuntur; nam quatenus ejusdem rei plures radii concentrantur, ejus magnitudo in immensum augeri videtur, ita cum species quælibet intentionalis spirituum una plurium confluxo in cerebro confirmatur, ista solito major & gravior animæ apparet, Hujus veritatem unusquisque nonnunquam in seipso experitur, cum enim à victu crassiori & melancholico, aut propter tristitiæ passionem cogitabundi evadimus (cujus affectus causa est quod spiritus animales emanationi liberiori impares existunt) tunc de minimis quibusvis, tanquam exinde salus nostra, aut fortunæ æternum periclitetur, valde solliciti & timidi sumus: Hinc etiam, quia spiritus animales, licet fere semper in motu, usque tamen intra eosdem breves cancellos limitantur, Melancholici sæpe rem eandem cogitando, & in animo revolvendo, diutissime persistunt:

3. Verum restat adhuc alia spirituum animalium, cum istis è *vitriolo*, aliisque salinis exstillatis, similitudo, nimirum quod sicut effluvia è spiritibus ejusmodi acetosis dimissa, haud tam spatiis apertis & tractibus prius excusis evaporant, quam poros & meatus sibi novos in corpore objecto producunt, adeo ut suberem vasis continentis foramini impositum facile perforent & friabilem reddant: quod minime accidit à spiritu vini ad eundem modum phiola incluso: Ita quidem in melancholicis usu venire solet, nam in quantum spiritus animales particulis salinis velut acuati, dum è cerebri meditullio scaturiunt, haud priores tractus & expansionis suæ orbitas observant, verum spatiola sibi nova & insolita intra globosam cerebri substantiam densissimam excavant: hinc cogitationes haud quales olim habuerunt, at novæ, incongruæ & plerumq; absurdæ animo objiciuntur: Enimvero quod Phantasia circa rerum conceptus prævaricatur, & propterea quod judicii & rationis actus perperam efformantur, utique in causa est quod spiritus animales sejectis prioribus ambulacris, suisque iterum ac reditum in cerebro viis, huc illuc in obliquum & transversum lati, itinera omnia devia & insueta affectant, quod equidem illis agere ex diathesi acetosa qua laborant proprium est: in quantum sc. istiusmodi liquorum effluvia via haud directa & libera emanatione, velut lucis radii se expandunt, verum motu flexuoso, & velut formicante, quaquaversus in viciniam perreptant. *Th. Willis Tract. de Anima Brutor. cap. de Melancholia.*

OBSERV.

Observatio IX.

§. *Anatome Melancholici in cujus corde reperta vesicula atrum sanguinem continens.*

N. Dum viveret taciturnus erat, frequentia hominum colloquia non affectabat, melancholicus: &c. obiit ex inflammatione hepatis: cordis adhærebat dextro ventriculo vesicula justæ magnitudinis continens in se sanguinem atrum. &c. *Vide lib. 3. Tit. de Hypochondriacis doloribus.*

Observatio X.

Anatome Melancholici, in cujus cordis utroque sinu reperta pituita vitrea.

IUvenis diu melancholici omnia se recte habuere præter cordis ventriculum utrumque, qui non sanguine, sed pituita potius vitrea repletus erat. *Vide lib. 2. Tit. de morte repent.*

Observatio XI.

Melancholia ab atro sanguine in cordis cavitate.

PUer trium annorum (*Vide lib. 2. Tit. de Morte subita*) admodum mœstus & gemebundus vixit: Repertus ater sanguis in cordis cavitate, & serositas in capsula &c.

Observatio XII.

Melancholia ab humore atro in sinistro cordis sinu.

IN sinistro cordis sinu mulieris melancholia hypoch. laborantis, reperta est pars humoris melancholici velut concreta. *Vide lib. 2. Tit. de Palpit. cordis.*

Observatio XIII.

In melancholici sinistro ventriculo cordis reperta caro nigricans & glandulosa.

IN Nob. viri cordis sinistro ventriculo glandulosæ, sed nigricantis carnis libras duas reperimus, corde instar uteri ad ejus carnis molem extenso, & homine ante mortem habitu utcunque melancholico. *Vide lib. 2. Tit. de Pulsu non naturali.*

Observatio XIV.

Melancholia à fœtido humore in sinistro cordis ventriculo concluso.

CIvis M. per triennium melancholia laboraverat hypochondriaca: In defuncti cordis sinistro sinu repertus tenuis, prætuber & fœtidissimus humor. &c. *Vide lib. 2. Tit. de Syncope.*

Observatio XV.

Melancholicæ mulieris pericardium undique cordi adnatum erat.

VXor N. per tres ultimos vitæ annos mœsta valde & melancholica erat: Viscera inferioris ventris integra erant, Cordi vero toti pericardium ubique arcte accreverat &c. *Vide Tit. de de Syncope.*

Observatio XVI.

Hypochondriaca affectio à ventriculi vitio, Epiploi humore melancholico infarcti.

IN apertis cadaveribus eorum quos sua sors peremerat, alias inventa Pylori inflammatio, obstructionis & angustiæ causa: In aliis glandularum mesenterii durities, & quasi callus mesenterii, aut quidam sphacelus &c. *Vide Tit. de Vomitu. lib. 3.*

OBSERVATIO XVII.

Hypochondriaca affectio à ventriculi vitio, Epiploi humore melancholico infarcti.

DOm. N. temperamento melancholico & adusto, vomitu contumaci affligebatur, crebris ructibus &c. Epiploon erat crassum, rubrum, scirrhosum, in quo humores melancholici acervati ad ventriculum refluebant: hic lividus in fundo tenuis parte superna. *Vide Tit. de Vomitu lib. 3.*

OBSERVATIO XVIII.

Hypochondriacæ affectionis sedes in pyloro reperta.

NOb. N. hypochondriacus revomebat semper cibum & simul aliquid nigrum. Pylorus scirrhosus erat: Diocles subjectum statuit Pylorum potius quam venas mesaraicas. *Vide lib. 3. tit. de Vomitu.*

OBSERVATIO XIX.

Hypochondriaca affectio à Liene male constituto orta, Vasis mesaraicis atro sanguine turgentibus.

VIr 49. annorum, constitutionis melancholicæ, hypochondriaca affectione per aliquot annnos mire divexabatur; maxime tamen de dolore hypochondrii sinistri conquestus est: Defuncti Lien quidem fuit magnus, colore lividus & flaccidus: Mesaraicæ tam venæ quam arteriæ, tum & vasa gastroepiploica atro sanguine turgescentia & quasi varicosa conspiciebantur; Pulmones sanguine nigro turgescentes fermentescente, Talis etiam sanguis in Liene & confinio venæ portæ, ac dextro cordis ventriculo conspiciebatur. *Vide Tit. de Hæmoptysi. lib. 2.*

OBSERVATIO XX.

In Hypochondriaci cadavere omenti vitium deprehensum.

IN cadavere M. Beale hypochondriaci & scorbutici, omentum nigricans, laceratum, friabile & fere putridum ac pinguedine destitutum inveniebam: Plurimis quoque in locis infra umbilicum peritonæo adhærebat, venisque nigris & turgentibus, certis obstructionis indiciis scatebat. *Warthon Adenographiæ cap. 12.*

OBSERVATIO XXI.

Lien frequenter vitii accusatus, sæpe inculpatus in melancholicis deprehenditur.

§. 1. LIen olim affectuum melancholicorum reus actus est potius quam peractus: Neque sententia illa nuperis experimentis est consentanea, Plurimi enim istiusmodi affectibus obnoxii, & post obitum exenterati, Lienem ab omni tali culpa absolverunt. *Glisson Anatom. Hepatis cap, 45.*

§. 2. Franc. Sylvius non admittit peccare in melancholicis Lienem, qui in quinquaginta & ultra cadaveribus vix unquam se Lienis vitia deprehendere potuisse testatur. *Olaus Borrichius apud Th. Bartholinum cent. 3. Epist. 97.*

§. 3. In affectibus melancholicis obnoxiis, & post obitum exenteratis, Lienem ab omni tali culpa absolverunt Medici. *Nath. Highmorus de aff. Hypochondr. cap. 4.*

SCHOLIA.

QUatenus inter partes in affectione Hypochondriaca affici suspectas, maximæ querelæ contra Lienem suscitantur: erit operæ pretium inquirere quali officio hoc Viscus defungatur: dein quoties ab eo deficitur, utrum huic morbo contribuat? Mihi probabile videtur à sanguine per arterias advecto, portionem quandam fæculentiorem, scilicet materia terrestri & sale fere constantem in hoc viscere deponi, quæ illic velut digestione exaltata, & in fermenti naturam evecta, denuo sanguini per venas refluo committatur, quæ ipsum ζυμώσει quadam inspiret, atque circa πεδιμάτων ejus idem præstet quod fermentum nostrum vulgare massæ farinaceæ commissum; nam sicuti panis incocti portio quædam, ad austeritatem servata, istam indolem assequitur ut panes alios fermentet, eorumque particulas alias segnes in motum

motum vindicet; ita videtur quod sanguis in liene reconditus, ibidemque velut stagnatione acescens fermenti naturam induat, quo quidem reliqua cruoris massa, aliique forsan humores tanquam spiritualitati, in motum vividiorem actuentur. Hic amplius annotare libet, quod in corporibus animalium ex elementorum quinario conflatis, uti spiritus cæteris præpollere debent, ita quidem isti viscosa sulphuris & aquæ humiditate irretiti præpediuntur adeo, ut sæpe vices suas vegere satis exercere nequeant, hinc particulæ salinæ, utpote plurimum fermentiscibiles, ad hoc requiruntur ut corpuscula spirituosa aliorum complexu semi obruta ac sopita exsuscitentur, ac in motus libertatem vindicentur: unde in nobis ipsis experimur cum à sanguine nimis halituoso spiritus hebescunt, à liquoribus acetosis, uti primario vinis tenuibus & pomaceo insigne juvamen præstari: hujusmodi enim remedia spiritus exacuunt ac torporem quemvis excutiunt: Talem omnino ξυμένως virtutem à liene recte se habente erga sanguinem & liquorem nervosum jugiter exerceri facile credimus: Cum enim hoc viscus triplici vasorum genere instruatur, scil. arteriis & venis, ac insuper magnis vasorum plexibus, fibrarumque nervearum textura confertissima, singulorum usus ad hunc modum disimi censemus: nempe per arterias sanguis Lieni infertur, hinc fæculentias suas, è sale fixo & materia terrestri conflatas, in meatus & porositates ejus deponit, atque istæ ibidem reconditæ, velut digestione quadam in succum valde fermentativum evehuntur, cujus item portio sanguini per venas reducendo continuo permiscetur, adeoque tota ejus massa hujusmodi particulis fermentativis à liene inspiratur, à quibus eidem velut austeritas quædam & acumen cum motus vigore conciliatur, ita ut propterea ipse sanguis vegetius in vasis feratur, etiam exinde succus nervosus e sanguine procreatus magis activus regimini animali suppeditetur, at vero haud tantum hoc ritu mediate & cruoris interventu, lienis virtus fermentativa cerebrum & genus nervosum inspirat, veruntamen opinari licet quod hoc aliquatenus immediato nervorum in liene dispersorum, commeatu fiat: nam si quidem in hac parte nervorum & plexuum nerveorum, fibrarumque ab iis ortarum ingens satellitium anatomia detexit, merito ambigitur quali usui inserviunt; Super hoc imprimis annotetur ventriculum & lienem cum cerebro intima commercia habere, in tantum ut Helmontius in visceribus istis animæ sedem posuerit, hoc autem nulla quam per nervos prædictos commodiori via fieri possibile est; Quapropter hic merito suspicamur non tantum spiritus animales à meta alterutra ad alteram internuntios esse, quin etiam & liquorem nervosum, qui spirituum istorum tum pabulo tum vehiculo est, modo à cerebro versus hæc viscera descendere, modo à visceribus hisce per nervos susceptum versus ἐγκέφαλον perreptare, cujusmodi succus lienaris ad cerebrum delatus spiritus animales exacuit, eosdem segnes erigit ac in motus pernices irritat: unde à liene mentis acumen & sagacitatem proficisci vulgo fertur, & Lienosi pro ingeniosis habentur: Cæterum probabile est quod passionum ὁρμαὶ impetusque, à spiritibus cerebri incolis incœpti, nervorum commeatu in lienem feruntur, adeoque spiritus inibi degentes pathetice afficiunt, & sanguinem illuc confluum in perturbationum fluctus exagitant; hinc enim aliquatenus procedit in ira, tristitia aliisque animi affectibus, juxta quod Lienis fermentum, plus aut minus commotum sanguini inspiratur, hujus liquor diversimode ebullit. Porro ob hanc rationem accidit lienosis, à passione quavis violenta sinistri hypochondrii inflationes & commotiones magnas cieri: Circa Lienis usum his ita prælibatis in promptu erit, juxta hanc nostram hypothesin, symptomata pleraque ad affectionem hypochondriacam pertinentia explicare & singulorum rationes assignare:

Si quando enim Lien in officio suo deficit, h. e. cum sanguinis recrementa atrabilaria non secernit, nec in materiam fermentativam coquit, sicut in pueris, aliisque temperamenti sanguinei aut nimis phlegmatici crebro evenire modo observavimus, animi indoles fit hebetior, corpus otio pinguescit, quin & sanguis debito segnior intra vasa stagnare, aut saltem minus vegete circulari aptus est: E contra vero cum lienis vis fermentativa nimis exaltatur, aut pervertitur, sanguis proinde debito acrior aut austerior factus, huc illuc rapide transcurrit atque motuum anomalias concipit: quin & succus nervosus à recta crasi desciscens, spiritus animales copula heterogenea & explosiva imbuit, eosque adeo velut stimulis afficiens in crebros spasmos incitat: ut non prorsus immerito Liene, perperam habenti, plurima morborum genera imputentur: dum autem afficiendi rationes, quibus Lien male dispositus passionis hypochondriacæ symptomata producit, aut saltem eorum ortui contribuit potissimum hæ sequentes.

Scilicet 1. accidit interdum spongiosam Lienis substantiam à sanguinis fæce poris ejus nimis impacta, ibidemque stagnante plurimum infarciri ac obstrui, ut deinceps massæ sanguineæ recrementa haud satis excipiat, quin eadem illuc delata, sed minime suscepta, in arteriæ cœliacæ ramos propinquos regurgitent, unde statim in ventriculi membranas, omentum, mesenterium, aliasque partes vicinas deferuntur, iisdemque affigi solent: hinc viscerum istorum tonus in tantum labefactatur, ut circa chyli coctionem debita munia haud rite exequantur, & membranæ circumquaqꝫ consitæ particulis heterogeneis & irritativis plurimum imbutæ, si quidem fera continuo vellicantur, à spasmis hic illic suscitatis doloribus vagis, contracturis, distensionibus & flatuum proventui gravius obnoxiæ fiant: propter hujusmodi sanguinis a Liene obstructo regurgitationem, verisimile est pulsationem istam, quæ in hypochondriacis subter ventriculum sentitur, excitari.

2. Cum sanguinis fæculentiæ Liene obstructo excluduntur, partibus ei viciniis, uti dictum est, affixæ, sinistri hypochondrii affectionem valetudinariam pariunt: at vero licet viscus illud succum atrabilarium è cruore per arterias advectum satis excipiat, sæpe tamen eundem haud rite coquit, verum sale plurimum exaltato in humorem nimis acidum aut austerum, vel alius generis vitiosum pervertit; quo cum tota massa sanguinea, atque succi alibilis in sinu ejus contenti penus inficiuntur, seminii hypochondriaci fructus in toto corpore repullulant, sanguis indebito effervescens in quibusdam impetuosius agitatur, simulque in aliis stagnare aptus est: hinc Lienosis familiare est statim à pastu faciem rubescere, manuum volas incalescere, hypochondria æstuare, cordis oppressiones atque pulsus variationes insignes succedere: cæterum particulis istis fermentativis è sanguine in partes solidas ubique translatis, *dolores vagi* hinc inde transcurrentes, & punctionum sensus in plerisque corporis membris accientur: porro ab hoc cruoris inquinamento, si quidem massa ejus à temperie benigna & balsamica in saliam & tartaream mutatur, corporis habitus macilentus cum vultu luttido & obfusco inducitur.

3. E sanguine ita Lienis culpa depravato, etiam *regimini animali* labes sæpenumero infertur, nam particulæ heterogeneæ & spasmodicæ non raro in *cerebrum*, indeque in nervosum genus suffunduntur, ita ut spiritus animales in utraque provincia degentes, varias anomalias concipiant propter noxam τῷ ἐγκεφάλῳ impressam, hypochondriaci variis phantasmatis & cogitationum mole fluctuationibusque tentari solent, Insuper iis crebræ vertigines, scotomiæ, cephalalgiæ & non raro affectus paralytici contingunt: dein quatenus materies morbifica è capite in nervosum genus prolabitur, affectiones spasmodicæ in plerisque corporis partibus, potissimum vero circa præcordia, ac imi ventris viscera excitantur; cum enim spiritus intra nervos, qui partes istas respiciunt, scatentes, propter animi affectus valde perturbantur, particulæ spasmodicæ istos ductus promptius subeunt, illisque spiritibus diathesin convulsivam facilius imprimunt: Itaque partim ob labem, mediante cerebro transmissam; partimque ob noxam à Liene (ut ostensum est) immediate communicatam, *cordis palpitatio, tremor & frequens deliquium, pectoris constrictiones, respirationis impedimenta, stomachi* dolor, rugitus, multa alia in istis visceribus accidentia hypochondriacis contingunt:

4. Præter hujusmodi inordinationes quæ sanguinis trajectu à Liene in humores & partes solidas, ipsumque cerebrum & nervosum genus derivari solent, & alia præterea mala quæ ab hoc viscere, etiam nervorum commeatu, exoriri videntur: quippe cum eorum propagines extremæ, ipsæque fibræ nerveæ visceribus intertextæ, extimis suis osculis humorem quendam imbibere, ipsumque nonnunquam sursum convehere ostendimus, summè probabile est fibras nerveas Lieni dispertitas (quarum ingens satellitium est) succum ejus acerrimum suscipere, qui ductus nerveos altius perreptans, motuum convulsivorum causa existit: Revera quod inter cerebrum & Lienem tam intima commercia habentur, nimirum longe citius quàm quæ per sanguinis ambages fieri possint, opinari liceat nervos paris vagi & intercostalis proximam commeatus viam esse qua hæ partes invicem communicant, ac sese mutuo afficiunt: Videtur enim quod cum atrabilis in Liene, aut sponte turgescit, vel à causa quadam evidenti commovetur, particulæ ejus fibras nerveas, eidem densissime distributas, subeant, quæ spiritus animales in iis scatentes perturbant inque explosiones, aut saltem ἀταξίας quasdam adigunt: dein spiritus ita perturbati proximos, illique alios afficiunt, donec continuata ipsorum serie passio intra Lienem incepta usque ad cerebrum propagetur, ibidemque phantasmata inordinata, qualia hypochondriacis accidunt, producit: Etiam vice versa, cum gravis animi affectus, intra cerebrum occasionaliter excitatus, spiritus ejus incolas molestat, impressio phantasiæ oblata spirituum intra nervos paris vagi & intercostalis consitorum serie, & affectione successiva, usque ad Lienem perducitur: hinc fermentum ejus magis commotum, tum in viscere isto, tum in tota vicinia, fibrarum & membranarum spasmos ciet, & insuper sanguinem in fluxus & refluxus, variasque æstuationes cogit; quin & spirituum perturbationes in cerebrum reflectit: Ab hujusmodi reciproca cerebri & Lienis affectione accidit quod Hypochondriaci adeo sunt irrequieti, instabiles & proposito quovis fluctuantes, quasi juxta Poetam *Decem animi in, ut una certarent. Th. Willis Pathol. cerebri cap.* 11.

Observatio XXII.

§. *Melancholia à Lienis absentia prognata.*

Uxori N. cutis atro colore erat tincta, absque febre perpetuo mœsta: Medici causam judicarunt contumacem lienis & mesenterii obstructionem, &c. cadaver sine lieno inventum est &c. *Vide lib. 3. Tit. de Ictero.*

Observatio XXIII.

§. *Hypochondriaco malo laborans Lienem gerebat quatuor librarum ponderis & Durum.*

Lienis corpus præter modum augmentum sumere posse, naturale, vel omnino præternaturale, Anatomicorum observationes satis docent: Placet communicare observatum rarius recurrens: Quatuor nempe librarum pondus vix potuisse æquivalere ponderi Lienis alicujus, ex viro diu Hypochondriaco malo vexato exscissi: Durus insuper hic lien. *G. Blasius in observat. Anatom. p.* 127. *Et observat. med.* 22.

Observatio XXIV.

§. *Hypochondriaca mel. à Liene scirrhoso.*

Generosus N. hypochondriaci affectus symptomatibus & nephriticis doloribus crebro infestabatur: In mortui cadavere ventriculus mediocriter habebat: Lien scirrhodes erat: Jecur floridum, In mesenterio nulla apparebat noxa. *Vide histor. Tit. de Renum doloribus, lib.* 3.

Obser-

Observatio XXV.

§. Melancholia Hypochondriaca à Liene male constituto, livido, flaccido, Vasis mesaraicis atro sanguine turgentibus.

Vir 40. annorum constitutionis melancholicæ, hypochondriaca affectione per aliquor annos mire divexabatur, maxime tamen de dolore hypochondrii sinistri conquestus est &c. In illo Lien fuit magnus repertus est, colore lividus & flaccidus: Mesaraica vasa, & gastroepiploica, atro sanguine turgescentia & quasi varicosa conspiciebantur. *Laur. Wolfstigel in Miscellan. curiosis anni* 1670.

Observatio XXVI.

§. Melancholia hypochondriaca à Liene scirrhoso, cui adnatum tuberculum, & Mesenterio atro succo referto.

Nobilis matrona (*de qua lib. 2. Tit. de Phthisi*) hypochondriacas molestias & lienis tensiones annuarim quasi; circa Solstitia maximè & Æquinoctia, passa est:

Inciso mortuæ cadavere, Lien erat scirrhosus, appendice ovum columbinum æquante instructus, Hepar vero magnum & floridum: ventriculus & intestina omni fere humore destituebantur, mesenterium autem atro succo refertum erat &c. *I. D. Horstius Observat. anatom.* 8.

Observatio XXVII.

Melancholia hypochondriaca à vitio lienis, orta, in quo venæ varicosæ &c.

Dom. N. symptomatibus melancholicis affectus fuit: Corpus Lienis aliquomodò erat globosum, coloris diversi, in cujus medio, digiti latitudine, atra linea, In convexo venæ varicosæ, crasso sanguine farctæ &c. *Vide lib. 3. Tit. de Ventris tumor.*

Observatio XXVIII.

§. Melancholia à parvitate Lienis inducta. &c

D. Nicodemo Sitzlino obtigit natura frigidior ac siccior & *plane melancholica*, prout ex totius corporis constitutione arida ac macilenta, facie livida, barba nigra parebat: exin ab ipsa statim adolescentia melancholiæ hypochondriacæ fuit obnoxius: cerebrum obvenerat frigidius ac siccius, quia ἄγρυπνος & catarrhosus, in rebus peragendis tardior: cor & ipsum frigidiore donatum intemperie, cujus θυμικέων metus, mœstitia, pusillanimitas jugiter molestantia: Hepar olim in iuventute videtur fuisse calidius, cum ille atrabilarius: ac progrediente ætate evasit frigidius, prout ex serosa massa sanguinea, colore Jecoris pallido & plumbeo, & vesica fellis grandiore aquoso repleta humore, innotuit. Enormes in diæta commiserat errores, Baccho indulgens, non tam desiderio vini quam ad demulcendos acriores atræ bilis fumos: Accessit ἀγρυπνία plusquam annua, ut media nocte ad lychnum legere solitus dum somnus obrepsit: crebrior usus validiorum etiam pharmacorum: Spatio annuo bis in acidulas profectus: exin vix ultra annum in vita superstes mansit: Aliquot ante obitum septimanis, nocturno imprimis tempore, infestatus gravissimis destillationibus affatim è capite destillantibus, & in asperam arteriam subito irruentibus, ut nonnisi *recta cervice spirare* fas, & non raro ingens impenderet suffocationis discrimen. *Quin & ex infernis partibus per anadromen restagnantes serosos humores pectus replevisse à ratione haud alienum:*

Aperto demortui thorace, inventum pus in eo, dixisses lutum viscosum cruore imbutum: Erat defunctus μεγαλόσπλαγχνος: notatu per quam dignum omnia interna membra, Hepar, Pulmones & Cor, in tam arido & exsucco corpore, admodum grandia & pallida, ac pene plumbei coloris visa, haud aliter colorata ac adhuc viventis facies tincta & plane livida: Cum hepar sit officina sanguinis, nihil mirum totam massam sanguineam consimili colore è mortuo infectam, & exin progeneratum humorem melancholicum: Recordor cum aliquando venæ sectioni adessem, & sanguinem emissum contemplatus, eum lividi ac plumbei coloris observasse, haud secus ac hepatis constitutio deprehensa:

Quin

Quin & reperta vesica grandior, instar nivis candida, in gibba hepatis parte, pellucida, aquoso conferta humore, quæ hydropis prænuntia: Si fata defuncto diuturniorem lucis usuram concessissent, proculdubio hydrope fuisset extinctus, ab empyemate & orthopnœa maturius sublatus. Melancholiæ hypochondriacæ tam contumaci, & ultra 20. annos duranti, occasionem haud levem suppeditavit vitiosa *Lienis* à natura conformatio in diminuta quantitate; qui *admodum pusillus*, vix dimidiæ palmæ manus, & lividi coloris in conspectum venit, unciæ unius pondus haud excedens. Cor ingens ratione proportionis corporis se ostentavit; quin & ejus duo ventriculi repleti sanguine crasso & nigerrimo, instar attamenti, qui index humoris melancholici. *Augustinus Thonerus Epistola 2. lib. 6.*

§. 2. Huic observationi adstipulatur *A. Laurentius*, referens sibi cognitam Illustrem familiam, melancholiæ hypochondriacæ obnoxiam, ex qua nonnulli præmatura morte sublati, nec ulli causæ præproperum fatum imputari potuisse quam exiguitati splenis, functioni à natura destinatæ satisfacere nequeuntis.

SCHOLIA.

CUm Lien eum in finem destinatus à natura ut massam sanguineam depurget à fæce melancholica, aut parte chyli crassiore; si is justo minor non potest tantum attrahere quantum natura exigebat, idcirco è venis regurgitans ac restagnans, per totum mesenterium dimanat ac diffluit. *Idem Thonerus Ibidem.*

Ex inferius partibus humores pectus replevisse &c.] Pectoris omnino maximus cum hæmorrhoidali arteria consensus est, quod truncus ex quo arteria oritur à corde descendens, in primo statim exortu intercostales ramos propagat: Vnde accidit ut qui Hypochondriacæ affectioni & Scorbuto sunt obnoxii, sæpe de acerbissimis pectoris doloribus, iis tamen non diuturnis, ut & pectoris constrictione conquerantur, materia flatulenta, serosa, tenui & acri per dictas vias in musculos thoracis effusa, membranasque ibi vellicante & distendente. *Sennertus Pract. lib. 3. part. 5. c. 2.*

Nonnisi recta cervice spirare] Lienis perturbationi Respiratio difficilis passim in hypochondriacis & scorbuticis succedit: quia nervi splenici cum peripneumonicis communicant: quandoquidem igitur utrique materia morbida, sc. spasmodica obliditur, eadem in alterutris commota, spasmos ciens, alteros in affectus consensum trahit; *Willis Pathol. cerebri cap. 12.*

Lien admodum pusillus] Excrementi melancholici receptaculum esse qui negant, id confirmant exemplo eorum quibus tristitia causa fuit mortis, in quibus partium internarum examen instituenti Anatomico, nulla fere occurrit quæ minus à statu naturali recesserit Liene, corde solo excepto, quod spiritus vitales insigniter adeo defendunt ut minus aliis partibus afficiatur. *P. Barbette Anatom. Pract. lib. 1. cap. 15.*

Observatio XXIX.

§. *Melancholia à liene corrupto exorta.*

SEcuit nuper D. *Van Horne* quendam *Martinum del Slaper*, qui quod febricula tentatus carnificis ministerium occuparet, h. e. seipsum è clavo fenestræ suspenderet, cessit in prædam novaculis publicis: Duo in illo rariora, Totum pectus, imo & abdomen hispidum, imo & dorsum, sed præcipue brachiorum superiora, nec tamen pili illi, præsertim in dorso, ad inferiora vergebant, ut solenne alias, sed nitebantur omnes versus superiora: In humeris, qua brachia exeunt, tam hirsuta omnia, ut pene Ursi alicujus armos videre me existimarem: In cruribus tamen vix pilorum vestigium.

Quod ad interiora *solus Lien peccasse* videbatur, ablata enim, qua tegitur membrana, totum lienis parenchyma instar crassæ & nigræ amurcæ diffluebat, nihil in eo solidum, ut non crederetur dissimile vero ex corruptione melancholici visceris, miserum in deliria actum, jus vitæ suæ laqueo dixisse. *Bartholinus Epist. 97. cent. 3.*

SCHOLIA.

S*Olus Lien peccasse*] Lien male affectus totius corporis œconomiam turbare plurimasque partes in consensum trahere potest: Imo quod ait Hippocr. de utero, quod fœminis sexcentarum ærumnarum author sit, idem de Liene affirmamus, quod infinitarum fere calamitatum faber existat: Cerebrum licet à Liene sit satis remotum, gravissime tamen ejus culpa potest affici, & in varia symptomata præcipitari: Melancholiam à Liene non recte constituto non semel observavimus, quod plurimorum quoque authoritate confirmatur. *Mœbius Fundam. Physil. cap. 17. §. 8. 9. & 10.*

Observatio XXX.

§. *Melancholiæ hypochondriacæ sedes est in vasis cœliacis & mesentericis.*

IN cœliacis & mesentericis arteriis & venis melancholiæ sedem arbitratur esse *Spigelius*, Illas autem hoc in morbo esse affectas, continua & vehemens illarum pulsatio & insignis calor suadent: Solebat idem in ægris hoc morbo defunctis φλογώσεις *partium* ostendere ab illis

illis irrigatarum : unde & solis clysteribus humectantibs & moderate refrigerantibus hos affectus debellari posse putabat. *Rolfinkius Differt. Anat. lib. 6. cap. 25.*

SCHOLIA.

Φ*λεγμονὰς partium &c.*] Morbi ideam, & qui maxime sint obnoxii ostendit egregiè *Ballonius lib. 1. consil.* 38. Qui sunt corpore squallido, macro, sicco, pulsu satis infirmo, aut qui prærubri sunt (de quibus Galen. 5. loc. aff.) ii melancholiæ hypochondriacæ sont obnoxii : Item qui curis, ægritudinibus perturbationibusque animi concutiuntur, qui generosis vinis dediderunt se, eos in melancholiam hypochondriacam præcipites ruere testatum satis est : Quò fit ut mirum non sit si desideretur inflammatio aliqua in partibus illis, quæ & retorreat in hypochondriis humores & ita obstruat : Inde hypochondriorum æstus, inæqualitas in calore & frigore, vincente victoque calore, & materia superante calorem & ab eodem superata : Itaque nomen phlegmones non ita strictè accipiendum ut illic tumor sit, sed pro phlugosi accipiendum : Non quin calor ille qui eò loci exuperat, & materiam contumaciorem reddat, exucto tenui quodam humore in terrum vaporem degenerante, tandem coacervet aliquid quod proximè in flatus facesset, partimque tumorem aliquem in partibus illis excitet : Accedit quod dominatu illius caloris, quodammodo febrilis, vasa quadamtenus conniveant & coocidant, hinc major coacervatio, hinc obstructio, hinc alimenti impedita distributio : Sic nimirum hypochondriaci dum vel minimum alimenti sumpserunt, videntur impleri satiatique, nequeunte distribui alimento ob viarum angustiam : Itaque statuendum vitio splenis, mesenterii & intestinorum, melancholiam hypochondriacam contingere : Intemperies enim est mesenterii, vel venarum mesaraicarum, quæ ad intestina & ventriculum deducuntur : Et intemperies illa potius juncta est cum caliditate & siccitate aliqua; item cum obstructione à calidiore sanguine, cujus pars tenuior halitus modo, à calore exurente excitata summittitur in cerebrum, crassior autem deses ignavaque resistit, & calorem obruens, & gravitatem in partibus illis afferens : Ut de curatione verbo dicatur, Temperatio illius caloris acris, obstructionis libertas omni ratione est procuranda.

OBSERVATIO XXXI.

Melancholia essentialis & hypochondriaca, à cerebri venis atro sanguinis plenis, Sanie & muco in ventriculo sinistro; Jecore & liene lividis, & Corde nigro sanguine referto.

FAmulus mercatoris 30. annorum, verno tempore melancholia, sicut videbatur, hypochondriaca & vera laborabat, ita ut præ insolita & supina tristitia nihil præter mortem ultimumque diem optaret, continuoque suspiraret : Imprimis autem caput, præter morem, finistrum in latus contorqueret : paulo ante nocturnis illis terroribus, atque *Incubo præventus*.

Multis tentatis remediis 3. Julii, postquam à matutino tempore usque in vesperam acerbo agone conflictatus esset, tandem supervenientibus haud obscuris convulsionibus, exspiravit circa septimam vespertinam. Die sequenti cadaveris visitatio *Anatomica instituta*. Cranio dissecto & separato, prodiit cerebrum, post remotionem duræ meningis, qua *venulas, nigricans & lividum*, cui in superficie inerrabat materia pauca saniosa, cerebro impressa. Dexter ventriculus naturalis, nisi quod materia sanguinolenta, instar filamenti oblonga & tenui esset infarctus : In sinistro verò maxime ventriculo morbi tam contumacis mortisque causa extabat, copiosa scil. sanies, cum muco ac materia putrescente inibi contenta, cui adscribendum quod Spasmis ejusce lateris initio affligeretur; capite nimirum ac collo in id latus inclinato. Eodem *latere* cadaver maxime lividum & intense nigricans notabatur. Juxta etiam dextræ manus *digiti* impensè livebant nigricabantque: 2. *Aperto infimo ventre*, *intestina* flatibus redundabant : *Ventriculi* fundum vacuum : *Lien* extra, media sui parte, livebat, intus nihil mali præ se ferens : *Hepar* pariter gibba parte ex dimidio lividum, sima vero & intus naturaliter sese habens. 3. Aperto medio ventre; *Cor* dissectum nigrum multumque effudit cruorem. *Pulmonum* autem lobi omnino erant lividi, saniosi & corrupti. E qua rari, pertinacis & lethalis mali historia evidens est, non melancholiam, prout initio suspicio nascebatur, tantum hypochondriacam, causam & originem præbuisse, sed forte gravioris alicujus veneni violentiam primum pulmones; juxtaque cor, vitæ communis fontem, & sic deinceps ipsum cerebellum corrupisse è materiæ μετασικῆς. *I. Petrus Lotichius Observ. Medic. l. 4. cap. 4. Obs. 4.*

SCHOLIA.

M*Elancholia Essentialis & Hypochondriaca*] Interdum melancholia à Spiritibus animalibus perturbatis, & in confusionem quandam actis incipiens, & aliquandiu persistens, sanguini diathesin atrabilariam accersiti, quandoque item sanguis dyscrasiam istam primo contrahens, spirituum indolem pervertit.

Melancholiam à regimine animali sæpenumero oriri unusquisque è plebe satis advertit, quatenus nimirum spiritus animales à passionibus animi violentis inordinationes concipiunt; in quibus cum diu persistunt, totam Animam, imo & corpus a debita crasi & constitutione deflectunt : Ita imprimis amor

R perditus,

perditus, tristitia vehemens, terrores panici, invidia, pudor, cura & studia immodica hunc affectum crebro excitare solent: Propter enim hujusmodi *ἀφορμὰς* spiritus animales extra solitas expansionum orbitas depulsi, & ob passionis assiduitatem in errore suo permanentes, demum in tractus devios incidunt, quos postea observantes, in priores ac debitos ægre revertuntur: Dein siquidem propterea cordis motus & vigoratio minuuntur, ideo sanguis à debita crasi & *ἀνδρ...* descicit, atque fixior & salioo sulphureus exinde factus, spiritus animales nonnihil io acorem degeneres suppeditat, adeoque sanguis à posteriori depravatus, diathesi melancholicæ, a spiritibus inceptæ fomitem tribuit:

Nec minus crebro accidit melancholiæ semina primo in sanguine jacta, demum spiritibus labem istam impertire: Propter hanc rationem nonnulli hæreditario jure isti morbo obnoxii fiunt: Cæterum victus inordinatus, exercitii diu assueti intermissio, evacuationes solennes, uti sanguinis menstrualis aut hæmorrhoidalis, item seminis aut ichoris serosi subito suppressæ, pluresque aliæ occasiones sanguinem facile inquinant ac atrabilarium reddunt, cujus dein pravam diathesin necesse erit sanguini communicari:

Quod autem plerique Medici Melancholiam ab *humore* atrabilario alicubi primario & per se genito exoriri statuunt, & pro genesi ejus loca singularia, nempe cerebrum, lienem, uterum & totum habitum corporis assignant, non facile hæc omnia concedimus: præterquam enim quod nullæ talis humoris minera, nisi forsan in Liene, usquam conspicuæ apparent, insuper ipse sanguis est qui intemperiem atrabilariam, aut quamvis aliam per se primo concipit, dein recrementa ejusdem indolis in propriis emunctoriis aut receptaculis deponit; Nec enim flava bilis in vesica fellea, aut atra, sic dicta, in Liene reconderetur, nisi prius massa sanguinea humores istos progigneret: Si quando hi, aut alii excrementitii alicubi depositi, à cruore excipiantur, hujus effervescentiam, sed non statim, aut facile In temperiem ejus producunt:

Primo quod itaque melancholiæ origo interdum capiti adscribitur, atque cerebri intemperies ab his, uti nimis calida, ab illisque frigida accusatur, potius statuendum arbitror affectionem istam quandoque à cerebro, Animaque ipsam incoleote, primo incipere; quod etiam *Hippocrates* 6. Epidem. Sect. 8. textu 58. plane asseruit, Namque Epilepticos & melancholicos simul aut successive factos, quoad morborum rationes formales distinguens, ait *ἂν μὲν τὸ ἀρρώστημα τὸ σῶμα, γίνεται ἐπιληπτικοί· εἰ δὲ ἐπὶ τὴν διάνοιαν, μελαγχολικοί*, Ita in melancholia Animam distincte, & quasi seorsim à corpore sive cerebro affici innuit:

Secundo, quod morbi hujus origo nonnunquam ab *utero* deducitur, non putandum est humorem atrabilarium ibi primo generari, sed melancholiæ occasionem inde procedere; vel quoniam ob menstrua suppressa, totus sanguis inquinatus & degener factus, postea in dyscrasiam atrabilariam prolabitur: vel quatenus propter veneris stimulos, non sine magna animæ corporeæ reluctatione cohibitos, spiritus animales diu coerciti & restricti, demum fixiores & melancholici evadant.

Tertio Melancholiam quandoque à *Liene* male affecto, aut primario excitari, aut plurimum foveri, proindeque peculiari vocabulo *Hypochondriacam* appellari, & communis est & nostra fert sententia; Attamen sanguis prior in culpa, fæculentias atrabilarias ab initio in se gignens, in Liene deponit, quas postea in mali fermenti naturam exaltatas denuo excipiens, ab earum inquinamento in crasi sua magis vitiatur.

Quarto, quod insuper alia melancholiæ species ab Hypochondriaca & prioribus distincta, simul in *Toto corpore* progigni perhibetur, nihil aliud est quam totius sanguinis massam propter etiam in fex non naturalibus, & ob plures alias occasiones, à recta iodole degenerem, dyscrasiam atrabilariam, (hoc est ubi spiritu depresso particulæ sulphureæ, una & salinæ cum aliquot etiam terrenis evehuntur) acquirere; cum sanguinis diathesis melancholica plurimum affinis sit isti sulphureo-salinæ, quam in scorbuti quodam genere præpollere ostendimus: *Willis l. c.*

Insubo præventus] Juxta veterum decreta, sit ob influxum prohibitum spirituum animalium, præclusis nervorum poris, in principio spinalis medullæ contentorum, Bartholinianis ex fundamentis accusari poterit crudus chylus per lacteas ad cor delatus. Hic si crassus, semicoctus, viscidus, flatulentus, superari nequit & probi sanguinis naturam induere: Hic à corde per arterias carotides & vertebrales transmissus, in capillaribus vasis substitit, nec ultra pergit, hinc spiritibus animalibus fomentum subtrahitur, ut indecenti copia ad partes sensui & motui destinatas descendant: Atque inde forte repetenda contorsionis capitis in finistrum latus causa, à substitente scilicet ejusmodi chylo sanguini commisto, in ramis capillaribus, atque in cervicali arteria restagnante, unde distentio fibrarum carnosarum.

Cerebrum qua venulas nigricans & lividum] A crasso & fœculento sanguine per arterias in cerebrum delato, qui non rite in venosos ductus transumptus, sed circa *ἀναστομώσεις* stagnans, spirituum animalium puritatem inficit ac pathemata melancholica induxit. Sed annon materia similis à circulatione in habitum simul abripitur? Ita sane est, Nec sola cava vasorum impuritate scatent, sed & spatia extra ea: præsertim partium infimi ventris, quæ generationi aut defæcationi sanguinis inserviunt.

Aperto infimo ventre] Prima mali scaturigine: Hinc recte monet *Riverius* Pract. lib. 1. cap. 14. In curatione melancholicæ, undecunque morbus traxerit originem, hæc duo perpendenda esse, 1. ut totum corpus ab humore melancholico, omnique aliorum humorum illuvie liberetur; cum tarissime contingat ut unica pars hoc humore obsideatur: 2. ut ad hypochondria curatio præcipue semper dirigatur; cum in hepate & liene prima humoris melancholici generatio, & in iisdem partibus, totaque hypochondriaca regione illius collectio fieri consueverit.

Lien & Hepar &c.] *Gabriel Cunæus* in apologia pro Vesalio, p. 102. in melancholicis morbis & mania reperiri ait membranam quandam à jecore ad lienem tendentem, ventriculo subditam, omnique illo intervallo mesenterii vice fungentem, in qua pravi succi coacerventur, qui post longas variasque, modo continuas, modo intermittentis febres, interdum per vomitum, interdum per sedem excernantur: Sed negat *Volcherus Coiter* libello observ. se unquam invenire potuisse ejusmodi membranam, quanquam multa secuerit corpora: *Riolanus* Antrop. lib. 6. cap. ult.

Eam membranam nihil aliud esse quam omentum duplicatum censet.

OBSER-

Observatio XXXII.

Melancholia à Iecore nigricante, œdematoso, fissuris affecto &c.

NObilis quidam rerum suarum jacturam passus, *gravi mœrore & animi dolore* pressus, in Melancholiam incidit, assidue tristis, cogitabundus, ingemiscens: parsimonia jacturam reparare studebat: metuebat lemures & spiritus quosdam: Cùm autem malum intenderetur, nec spes aliqua superesse videretur ut ad mentis sanitatem redire posset, commissus est monachis quibusdam, apud quos sui similis multis annis vixit. Postquam autem hoc modo annis plus minus 20. vixisset, tandem de virium debilitate conqueri cœpit, & cibum ac potum aversari, quæ tamen citra appetentiam admisit: *Nulla* aderat *febris*: sitis nulla, universum corpus frigere videbatur, pedes processu temporis œdematosi facti sunt: Urinæ autem rubicundæ erant, veluti si febris ardens aut jecoris inflammatio præcessisset, quæ quales reddebantur permanebant, nec ab aëre aut frigore perturbabantur: Malo autem ingravescente ad alium cibum sumendum, præter exiguam sorbitionem adduci haud potuit: Ita tandem deficiente naturali facultate, inedia quodammodo confectus è vita migravit.

Hujus Hepar colore undiquaque nigrius quam secundum naturam apparuit, sed tamen minus nigricans quam pulmonis sphacelo correpti substantia: impressorum digitorum vestigia facile retinuit, nec minus facile soluta parenchymatis unitate rimas contrahebat. *Dodonæus cap. 3. Observ.*

Scholia.

MAnifestum hinc hepar sphacelo correptum, & urinæ ruborem haud à calore Jecoris, sed ex debilitate pene abolitæ facultatis naturalis natum fuisse: urinam autem eadem de causa talem permansisse qualis fuit reddita, quod crudissimis proprium est. *Dodonæus cap. 30. Observat. De causis hujusmodi urinarum vide lib. 3. tit. de urinis non naturalibus.*

Gravi mœrore & animi dolore pressus] Potentissimam vim passionum animi esse affirmamus: Causa hæc *προκαταρκτικὴ* necne dicatur, tamen ubi quis ex ægritudine tanquam causa procatarctica in morbum incidit, gravissime omnium laborat: Ipsa enim ægritudo imprimit nescio quid animo, deinde corpori, animi instrumento, unde functionum omnium & omnis œconomiæ ratio, & ut ita dicam, cardines concuti ac convelli videntur: Et nisi ipsa ægritudo resederit, ægre autem levatur ac residit, vix ac ne vix quidem corpus suum primum robur ac vigorem recuperat ac resumit: declarat hecticarum prompta ob ægritudinem animique pathemata & mœrorem generatio: Quod enim vix longo intervallo facit febris, etiam satis magna, id est contactis partibus & solidis partibus ipsius cordis hecticam non generat, id brevissimo spatio facit mœror animique ægritudo: Imo nostram ipsi experientiam judiciumque interponemus: Nos nos (inquam) in ipsis operibus Artis experientia didicimus eos omnes quos mœror ægritudoque animi in morbum, tanquam primaria ac externa causa conjecerit, aut lethaliter aut gravissime periculosissimeque ægrotare: vix enim ægri si liberari debent, etiam rebus omnibus rite factis liberantur: Tanta est vis ipsius ægritudinis pathematumq; animi: Nam cum, *ex Tullio in Tusculanis*, omnis ægritudo miseria est, tum etiam est carnificina, habet ardorem libido, levitatem lætitia gestiens, humilitatem motus, sed ægritudo majora quædam affert, tabem, cruciatum, afflictionem, fœditatem; lacerat ipsa, exest animum planeque conficit. Itaq; cum ægritudo tale sit monstrum, & quod renascentis hydræ instar repullulet ac reviviscat, qua possumus ratione & animo pene herculeo oppugnemus, vincamus, elidamus, conteramus: Denique eam animi præsentiam infractionemque adhibeamus, quę masculam virilemque virtutem in nobis inesse declaret ac testetur. *Ballonius lib. 3. consil. 5.*

Nulla aderat febris] Affectu hypochondriaco obsessi horarum aliquot spatio falso se febricitare putant, quoniam arteriæ omnes, tum ob vehementem æstum, tum propter compressionem arteriæ magnæ immodice pulsare solent, & potissimum per horas ab assumpto cibo, vel à corporis motu, Cum tamen nulla sit febris, quæ tribus aut quatuor horis omnino cedat: quanquam febris lenta aut alia accedere possit.

Observatio XXXIII.

5. Melancholia Hypochondriaca ab atro humore in cavitate ventriculi, Pyloro arcte ob scirrhum concluso, mesenterio scirrhoso & lapidoso.

STrenuus & Nob. Vir in Germania ex Italis parentibus natus, ætatem consistentem prætergressus, raræ texturæ, picrocholus, crinibus subflavis, euchymis cibis usus & facilis digestionis, maxime iis diebus quibus carnis esus concessus, reliquis ex farinaceis cibis comedit, cum piscibus commode uti non posset: vinum bibit bonum, vetus ac clarum, ingurgitationibus non favebat, avide tamen comedebat ac celeriter more Italorum, Nec hoc ab ipsius ingenio erat alienum, *quum celeres haberet animi motus*, quibus & acta mentis & cordis *πάθη* agitabat corpore agilis, unde etiam motus facilis, celer, inquietus, Non tamen ullam in exercendo corpori violentiam faciebat, quiescere tamen more gentis diu nequivit: Errata in victu fecit exigua, nisi quod conquestus de potu vappæ, aut musti incertus fuit, & suæ afflictionis causam pronuntiavit: Hausit in convivio invitus quod emptionis aut venditio-

nis causa instituitur, si quidem firmari omnes contractus fama est compotatione: Ab illo tempore *pondus in stomachi sensit fundo*, ructus habuit foetidos, *flatus vagos*, *murmurantes in abdomine*, dejectiones cineririas foetidas & saepius diarrhoeas aemulantes, maxime primo anno *aestus* quosdam sensit, sed eos non magnos *in hypochondriis*: Appetentia non plane primo concidit, cibis vescebatur optimis & facilis digestionis, ferre nullum potuit in bibendo erratum: *Distensiones hypochondrii* sensit & tristitiae ac metus dedit signum, periculum ex hoc malo certo sibi praedicens: Augustani Medici pronunriarunt flatulentam hypochondriacam, & ei morbo auxiliares manus votis potius quam persolutione adhibuere: Negavi ego morbum durius tractandum esse, ventriculo succurrendum abstergentibus, eluentibus & evacuantibus fermentum hoc in ventriculo relictum, factum hoc pilulis aloëticis, syr. rosato laxativo, quum facilis solutionis esset, idque diversis & vicibus & temporibus: Pilulas aloëticas menstruum volui esse auxilium: Morbus longus est, & de quo oraculum Montani verissimum, Medicos nimirum & medicinas esse fugiendas, quae incendium ventriculo afferunt, ut loquitur *Ferriolus*; carminativa & calidissima aromata exitio esse aegro: misere si quidem cum eo agitur cujus ventriculus à medicamentis exsiccatur, ne flatuum fiat hospitium, quod extenuatus nostri aegri ventriculus probe docuit: deterrime quoq; quum medicamenta fortia evacuantia ad saburram eluendam saepius propinantur: Labor Augustanorum Medicorum erat ut obstructiones mesenterii reserarent, ventriculi saburram levi medicamento abstergerent & cruditatibus omnem viam intercluderent; unde quidam vinum chalybeatum, quidam mecum alterata herbis brodia, cum pilulis interpositis, aut hierae picrae, aut aloës rosatae, exhibuit, adjunctis carminativis hepaticis: Interim cum mali hujus medela esset nulla perfecta, impatiens aeger morae diuturnioris ab omnibus consilium petebat, obtemperabat omnibus, sed ita ut miserer omnium auxiliorum materias; Acidulis meo suasu ante biennium usus, haud deterius habuit, quamvis nec hujus levaminis perseverantia, nec usus ritus fuit: Inveterato malo accessit taciturna melancholia, praeter hominis ingenium, *lancinationes*, subversiones, deliquia cacotrophia, oedematosi pedes, difficilis incessus & apperitus casus: summa omnium functionum imbecillitas, defluxio ad aurem dextram brachium & femur, convulsiones ventriculi aliquales, tandem coma vigilans luctuosam praecedebant multis horis mortem.

Dissecto Nobil. (*Octaviani à Taxis*) cadavere, diligenterque omnibus partibus perspectis, nullum in ulla alia parte notabilem affectum observavimus quàm in solo ventriculo ejusque inferiori orificio, & mesenterio: Ille namque à flatibus admodum distentus, valdeque extenuatus existebat, in cujus fundo *atramento similis* copiosa & maxime corrupta (sicut foetor denotabat) continebatur *materia*: Orificum vero, seu *pylorus*, *scirrhosus* arctissime constrictus, ut vix penna transire posset, una cum mesenterio toto scirrhoso & lapidoso quasi, *in cujus venulis sanguis ater*, serosus videbatur: Hepar, Lien, Renes, Intestina, vesica, Pulmones omniparte integri erant, praeter quam quod cor multa pinguedine obsitum fuit: *Haechstetterus observ.* 3. *Decade* 5.

SCHOLIA.

Historia haec Ventriculi & Mesenterii vitium & labem innoxio hepate & liene monstrat: Scirrhum ex praepostera cura & à calidioribus medicamentis fieri pauci dubitabunt; M. *Martini*, de mor. mesenterii, affectus hypochondriaci octo differentias ponit, 5 in quarum numerum si collocatur, hic stomachicus & mesentericus dicetur, videri ibi possunt signa diagnostica:

In cujus fundo atramento similis humor &c.] Ructuum flatuumque vel sursum erumpentium, vel intus cum rugitu strepituve conclusorum huic affectui familiarium, causam statuit Fernelius praecipuam pathol. lib. 6. cap. 3. Bilem flavam vel atram ventriculo substratam, tunc enim liquidi flatulentique cibi pars maxima concoctione calorisque vi facessit in flatum.

Pylorus scirrhosus &c] Pylorus inferioribus imperat omnibus, ex sententia Helmontii, digestionis moderator: De ejus furore multa loquitur, ac in hac affectione multum molestati censet, nam in Pancreate, corpore glandulofo, multis fermentis donato, pro necessitate oeconomiae naturalis, si peregrinum quoddam sal volatile, ex digestione natum, illic locorum irrepserit, mediante latice vel cruore, tum inclusum hoc, quia non vitale archeo molestum ex maturitate temporis incalescit (omnis enim calor opera corrosivorum salinum fit, ait *Grembs* Arbor. int. & min. l. 1. c. 7. §. 9.) hinc pervenit illa phlogosis hypochondriacis familiaris: Isthaec etiam exinde provenit dum archeus partis hospitem exosum sentiens blas alterativum excitat, & dum non valet expellere, varie commutat, propter viciniā hujus partis pylorus afficitur, induens pertinacem segnitiē, ex qua segnius se aperit: tum si super cibum diutius retentū vis fermentalis desuper operetur, necesse est ut in flatus pars chyli transmutetur; hi, si per ructus non expellantur, tum solent compressionem excitare, de qua hypochondriaci fastidiose lamentantur: Hinc conficit *Helmontius* in melancholia hypochondriaca Pancreas & Pylorum maxime affligi.

Flatus vagos, murmurantes in abdomine] Non raro accidit ut humoribus & flatibus in ea omenti parte quae est inter Lienem, septum & ventriculum congestis & inprimis in cavitate illa in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, ex ventriculi, omenti, coli & viscerum connexu orta & exitum non habente, sed ita conclusa ut aquam continere possit, quam Sal. Albertus de Scorbuto th, 71. stagnare aqua vidit, de qua accipiendus

piendis aph. 57. 7. ut Lien frustra accusetur, materia in omento consistente, & sæpe abdomen in sinistra parte versus umbilicum in tumorem attollente: Accidit etiam nonnullis ut dum ventrem attollunt vel comprimunt, aut moventur, sonum & strepitum quendam in ventre audiant, quod evenit ob humores & flatus in hac omenti cavitate conclusos, hosque nonnulli ἐγγαστριμύθους appellari putant. *Sennertus Pract. lib. 3. p. 3. c. 6. Vide eundem de affect. hypochondriaca.*

Lancinationes &c.] Ex Aristot. & experientia constat eos qui atro succo abundant, ut dolendi ita conquerendi finem non facere: At dolor non ob calorem, non ob frigus adest, sed ob inexplicabilem ineffabilemque qualitatem sanguinis, quam à nescio qua viscerum affectione & diathesi acquirit, Et natura eum succum ut non mitem & benignum refugit relegatque: & quoad potest suis facultatis expellentis præsidiis ista repellit ac rejicit: Hoc dum fit, dolores in partibus nervosis, quia humor cietur, excitantur: Et unum notandum est de iis, quod calcis modo eorum calor fuliginem pravam excitat etiam benignitate alimenti irrigatus, & à cibo sumpto deterius multo habent, imo febricitare quasi videntur, *Gub. Ballonius cons. 4. lib. 3.*

In mesenterii venulis sanguis ater &c.] Nam si ejus vitia ita extra vasa consistunt, ut in hæc facile effundi, & proinde in corpus hinc inde diffundi non possint, tot symptomatum quot in affectione hypochondriaca animadvertuntur, causæ esse non possunt: Imo plerumque nonnisi in mortuis cognoscuntur, cum in partibus ignobilibus consistant: Et observationes Medicorum docent plurimos qui talia mesenterii, pancreatis, omenti mala passi sunt, de affectione hypochodriaca conquestos non esse: Itaque locus in quo affectionis hypochondriacæ causa continetur, talis constituendus è quo humores hinc inde fluere possint: atque ipsum statuimus esse ramos venæ portæ & arteriæ cœliacæ ac mesentericæ, qui ab hepate & liene ad ventriculum & vicina loca tendunt: Et certe ea mesenterii, omenti & pancreatis loca sunt è quibus in hæc vasa humores vitiosi facile recurrere possunt. &c. *Sennertus Pract. lib. 3. p. 5. S. 1. cap. 2. ubi vide plura.*

Observatio XXXIV.

Affectio hypochondriaca à vitio ventriculi, cujus tunicæ tenues; humore atro in cavo ejus, Pancreate, Hepate duris &c.

Ferdinandus Imper. Affectionis hypochondriacæ pleraque habuit symptomata, borborygmos, ructus &c. In ventriculo libræ duæ biliosi & melancholici humoris, Ejus tunicæ instar chartæ tenues: Vas breve obstructum: Lien admodum parvus: Pancreas nigrum, durum, Hepar in dextro lobo scirrhosum; cystis fellis vacua &c. *Vide Tit. de Vomit. lib. 3.*

Observatio XXXV.

§. *In melancholici ventriculo, ranam vivam in eo se gestare rati, repertus scirrhosus Tumor.*

Vidi virum rusticum, qui adeo graphice ranam se in ventriculo habere vivam multis Medicis pro consilio significavit, ut profecto licet hominem prima fronte melancholicum suspicaremur, nobis tamen de rei veritate dubitandi ansas injiceret non graves: Ajebat annum esse quo hoc affectu detineretur: timere se ne sperma ranarum cum aqua hauserit: coaxationem stridoremque ranæ in ventriculo existentis se inaudire sæpius; nuper ex vino adusto bibiro evacuasse se excrementa spermati ranarum simillima, oculis nigris distincta: Ex potu aquæ ranam in ventriculo innatare, ac tunc sibi esse maxime infestam: mire vero debilitari illam ex allii decocto frequentissime sibi consueto: In vomitionibus Ranam ad gulam usque ascendere, sed ob magnitudinem ejici non posse, unde animal hoc exterius ad regionem ventriculi manibus se prehendere, ac detinere sæpissime constanter affirmabat: Interim dormire se, appetere, functiones alias recte peragere, nisi quod parum videatur emaciari; Profecto hæc rustici relatio. Viri cæteroquin prudentis, ac minime temperamenti melancholici, non immerito Medicos detinuit perplexos: Itaque adhibita sunt aliqua, utpote species diaturbith cum Rhabarbaro, & mercurio dulci. Data quoque Antimoniata: Ranæ excrementis ægroti ad fallendum studio impositæ: Propositæ pro abstersione, evacuatione, acidulæ Ægrenses, in vermibus nobis expertæ, vel aquæ salsæ ex Rhœria &c. sed omnia incassum:

Anno iterum elabente, dum hæc scribo (1673.) virum hunc esse mortuum intelligo macie confectum; Apertum cadaver à Clar. viro D. Raimundo Maria Pistorinlo, Tumor Scirrhosus, ovi gallinacei magnitudine, venis varicosis distinctus, ventriculi pyloro proxime adhærebat, & paulatim cancrosum ulcus minabatur: Ecce Ranam quam toties rusticus manibus prehendebat, toriesque agitato per vomitum ventriculo ad gulam usque ascendere credebat: Porro casus notabilis quem eo libentius recitavi, non quod rusticum hunc inter vere melancholicos repositum velim, sed ut appareat quam sæpe abstrusæ nobisque incognitæ causæ occultos morbos foveant, nec non prudentium Medicorum judicia mire suspendant. *Franc. Ignatius Thiermair. Consil. Medic. lib. 1. cap. 5.*

SCHOLIA.

Non inter vere melancholicos &c.] Ratiocinatio enim non semper multum læditur, neque in omnibus, & ut *Aretæus* 1. de causis morb. diut. c. 5. loquitur, In melancholia in una re aliqua est lapsus, constante in reliquis judicio: Ratiocinationis tamen aberratio hic adfuit, phantasiæ depravatæ & ranæ præsentiam fingentis adfuit: Hypochondriacæ autem radicem hic adfuisse certum, scirrhosum scil. tumorem, ad cancri naturam vergentem, cum venticulus speciei illi natales sæpe det. Historiam Juvenis Ranam vivam se in corpore alere existimantis & sanati vide apud *Platerum* in Observat. p. m. 47.

OBSERVATIO XXXVI.

In melancholico capsulæ atrabilariæ majores solito animadversæ sunt & peculiaris figuræ, cum parvo Liene.

Capite truncatum anno 1551. aperui, vir fuerat melancholicus, firmo tamen corporis habitu & succi pleno: Lien illi exilis rotundusque: Capsula atrabilaria dextra major & longior, duplici cavitate ampla, una rotunda, altera ad latus oblonga & angusta: Sinistra latior sed brevior: In utraque cavitate parietes tingebantur nigrore quodam *Th. Bartholinus cent.* 1. *histor.* 38.

SCHOLIA.

Capsula atrabilaria] *Casserius* Renes succenturiatos vocat: *B. Eustachius* sub glandularum nomine meminit: Excell. *Bartholinus* ob usum quem iis tribuit, Capsulas atrabilarias, quia humorem quendam nigrum & fœculentum continere deprehenduntur: *Vide Anat. Reform. lib.* 1. *cap.* 17.

OBSERVATIO XXXVII.

§. In Hypochondriaci cadavere magna colluvies materiæ purulentæ inter duas mesenterii tunicas reperta.

Patricius quidam intemperantissimus in affectionem hypochondriacæ non dissimilem admodum sua forma incidit: aderat & *nausea continua, creber vomitus* & cogitationes melancholicæ: symptomata levibus purgationibus & tempestiva sanguinis missione aliquanto remissiora sunt reddita, at nunquam malum fuit extirpatum: aliquot dicbus post *sensit horrorem*, & supervenit tumor & dolor in sinistro genu: itidem circa pubem tumor prognatus, qui vesicæ orificium ita compressit ut difficulter urinam reddiderit: hic tumor interdum augebatur, interdum minuebatur, unde causa flatibus adscripta est: quotidiano tamen incremento ita auctus est ut sese ad umbilicum & latus sinistrum extenderit & respirandi difficultatem excitarit: fuit redditus Cacochymicus & cachecticus, & postquam cruciatibus morboque totus contabuerat, septimo à morbi principio mense obiit diem.

Apertum fuit corpus, & in eo inventa collectio materiæ purulentæ ac fœtidæ, nimirum *inter duas mesenterii tunicas*: Collectio hæc occuparat majorem inferioris ventris partem & hepar sua putredine infecerat: *Coiter libello observat. Anat. & Chirurg.*

SCHOLIA.

Hinc non mirum si facta mala sanguificatione tumoribus inflammationibusque crura infestata (ut hydropicis contingit) fuerint: opinandum sane est multos similem materiam, tanquam gravissimorum morborum fomitem, in hoc mesenterio coacervare, à qua si non per vomitum vel per alvum liberentur, in tædiosos longos atque gravissimos morbos incidunt, & ultimo miseriis consumpti occumbunt. *Idem ibidem.*

Inter duas mesenterii tunicas] An obstructio mesenterii hypochondriacam melanch. potest generare? Affirmatur, si materia obstruens exusta sit & fervida, quæ melancholicis fumis & halitibus cerebrum perturbat & operationum principum depravationem inducit: Ratione enim obstructionis, cum sanguinis liber commeatus impediatur, necesse est ut hinc plus justo incalescens aduratur, quod præsertim contingit in atrabilariis: In virginibus chlorosi laborantibus, adest ejusmodi mesenterii obstructio, sed sanguis ibidem collectus refrigeratus & recrudescit, hinc emergit affectus frigidus, quod color subalbidus innuit, crudorum humorum soboles. *De obstructione & aliis affectibus mesenterii vide inter ceteros Warttoni Adenograph. c.* 1. *item Matt. Martini de morb. mes. abstrusior.*

Observatio XXXVIII.

Anatome Melancholici hypochondriaci; in quo aneurysma sub clavicula dextra repertum.

D. Pelet *quinquagenarius*, *atrabilario temperamento præditus*, cum gravissimis curis afflictus fuisset, *post multa symptomata melancholiam hypochondriacam attestantia*, passus est tumorem sub clavicula dextra eminentem, & ovi dimidii magnitudinem æquantem, mollem & reliquæ cuti concolorem, in quo *pulsatio insignis* apparebat: Judicatum fuit esse aneurysma insanabile.

Eo defuncto inventa est arteria magna ascendens à corde ad claviculam, ita dilatata, ut brachii fere magnitudinem æquaret. *Laz. Riverius Cent.4.Observ.34.*

S C H O L I A.

A*Neurysma*] P.Barbette Pract.lib.2.c.3.ait partem affectam sæpissime, imo fere semper, ob arterias carotides, collum esse: etsi in aliis partibus, ut genubus & brachiis, observatum.

Arteria] In cœliacis & mesentericis arteriis & venis melancholiæ hypochondriacæ sedem statuebat *Adr. Spigelius* Ab his in cæteras potest transfundi sanguis fervidus atque aneurysma parere.

Quinquagenarius, atrabilario temperamento præditus] Affectus qui vulgo hypochondriaci perhibentur hominibus temperamenti atrabilarii, cum a pectu lurido & graciliori corporis habitu, potissimum accidunt: Raro est quod morbus iste ἄνευ πυρετοῦ, vultu florido, aut etiam nimis phlegmaticos molestat: circa ætatis ἀκμῇ signis manifestis se prodit. Huic viri frequentius quam fœminæ obnoxii repeiiuntur: *Th. Willis pathol. cerebri cap.*XI.

Post multa symptomata melancholiam hypochondriacam attestantia] Symptomata quæ huic morbo accensentur vulgo valde multiplicia & diversimodæ indolis existunt, neque in omnibus parem originem, aut eandem à se mutuo dependentiam observant: quippe in his ventris inferioris viscera, in illis præcordia, in aliis cerebri confinia plurimum affici videntur. In plerisque, verumtamen haud omnibus, ventriculus multum laborat, circa appetitum sæpe nimius, atqui ab ingestis statim aggravatur, In sinistro hypochondrio distensio, pulsatio, dolores, murmura, &c. In Thorace sæpenumero adest magna constrictio, respiratio difficilis: Insuper de cordis tremore & palpitatione, cum insigni ejusdem oppressione laborantes queri solent: item crebra spirituum deliquia & lipothymiæ metus superveniunt, ut ægroti mortem iis semper imminentem putarint: in hac regione circa membranas, ac præcipue mediastinum, dolor acutus, qui modo in una parte circumscribitur, modo ad scapulam extenditur, hujus morbi symptoma familiare est: At vero in capite malorum ilias hypochondriacos plerunque perturbat, nempe dolores atrocissimi periodice revertentes emergunt; item scotomiæ, crebræ vertigines, vigiliæ pertinaces, cogitationum æstus & fluctuatio molestissima, animi incertitudo, phantasia perturbata, rei cujusque formido & suspicio: morborum, quibus immunes sunt, possessio imaginaria; pleræque etiam aliæ spirituum distractiones, imo interdum melancholia & mania hanc ægritudinem comitantur: Præter interiores hasce corporis regiones ab hoc morbo obsessas, insuper partes fere quasvis extremas dolores vagi, necnon spasmi & stupores cum formicationis sensu invadunt; Sudores nocturni, sanguinis in facie & volis manuum suffusiones, febres erraticæ & pleraque alia incertæ originis symptomata passim oriuntur: Interim observare est quod præcipua hujus ægritudinis symptomata sunt spasmodica, atque immediate a spirituum animalium & succi nervosi anomaliis, potiusquam à viscerum coctioni inservientium dyscrasiis dependent: *Idem ibidem.*

Pulsatio insignis] In iis quos melancholia hypochondriaca male habet, sæpe pulsatio in sinistro hypochondrio percipitur, exagitatis scil. iis in locis humoribus fervidis, qui in vapores soluti arteriarum systolen & diastolen intendunt; hæc pulsatio manum admoventibus aliquando se exhibet, tum præsertim manifesta, cum ægri meri potu exercitióve incalescunt, aut in iram feruntur: Contingit autem præsertim in cœliaca arteria, quæ illa parte insignior est: In morbo inveterato nullas quandoque dat inducias, perassiduo molesta, imo admotæ manui perceptibilis, morbi hectici & curationem respuentis indicium. Indesinentem illum σφυγμὸν aneurysma aliquando sequitur, quale observatum à *Fallopio* lib. de Tum. p. n. cap. 14. Nec solum arteria cœliaca in iis pulsat, sed omnes quoque aliquando, tum ob vehementem æstum, tum ob compressionem aortæ, præsertim per horas aliquot & sumpto cibo, vel ab immodico motu.

Raimundus J. Fortis Consult. 89. Cent. 2. agens de ejusmodi Pulsatione in hypochondriaco, Tumor, *ait*, qui modo pulsans percipitur primo observandus, num immediate sub digitu pulset, an mediate à magna arteria, quod hypochondr. familiare: namque si immediate pulset, credendum foret arterias à ramo cœliaco illac percurrente, plus justo dilatatas, simúlque venam gastricam dexteram, pyloricam scil. sanguine crasso, usto, copioso repleri, ac varicosam velut fieri. Quod si pulsatio ab arteria magna sub pyloro proveniat, conjiciendum sanguinem crassum per cœliacam in pylori substantiam evomuisse, sicque tumorem excitasse, &c.

Idem Excell. *Fortis* Arteriarum pulsationis causam, non solum in calorem sanguinis & spirituum refert, sed præsertim in insignes & contumaces obstructiones, non mesenterii solum, verum vasorum Pancreatis præcipue; à quibus dum comprimitur arteria magna, sanguis & spiritus continuo eandem præterfluentes, ac eorum transfluxu ob compressionem intercepto, viam sibi parare nitentes, impetum faciunt, sicque non naturalis: sed violenta quodammodo sequitur ejusdem arteriæ pulsatio: *Consult.17.Cent.1.*

Nausea continua, creber vomitus, &c] In plerisque hypochondriacis ventriculus multum laborat: circa appetitum sæpe nimius, at qui ab ingestis statim aggravatur: cúmque alimenta ob βραδυπεψίας diutius in eo morantur, eorum particulæ salinæ in fluorem evectæ, totam chyli massam in pultem modo acidam aut

austeram, modo in salsam aut acrem pervertunt; hinc cardialgia, flatuum ingens proventus, rugitus ac crebra vomitio succedunt. Et quoniam ob πνευματώσεως defectum, chymus haud in totum volatilisatur, ac foras provehitur, quin viscosæ materiæ saburra ventriculi tunicis adhærescens, pone relinquitur, Sputatio fere continua eos infestat, Licet vero Ventriculum in hoc affectu sæpe graviter laborare concedam, cujus siquidem tonus fit laxus, & robur præfractum, propter alimenti indigestionem, pituitæ viscosæ saburra usque in sinu ejus progignitur, cui ob particulas salinas diutina mora in fluorem evectas sæpe acor insignis aut austeritas accedunt: dein quia vitium in prima coctione haud emendatur, in secunda ἀπεψίαν illam sanguinis dyscrasiæ & inordinationes excipiunt: Veruntamen in illam opinionem haud adducar ventriculum semper esse primum in culpa, aut cætera morbi hypochondriaci symptomata tantum à vitiosa illius constitutione pendere. Novi enim plures ægritudine ista immaniter afflictos, qui stomacho satis valebant: etenim de pulsatione in sinistro hypochondrio, de pectoris angustia & dolore vago in eo excitato, nec non de cordis tremore & oppressione, cum metu continuo & imaginatione perturbata plurimum questi sunt; interim cibos copiose appetere, ac ingesta quævis sine ventriculi molestia aut gravamine, etiam absque sputatione aut ructu acido digerere solebant: Quinimo observavi alios bibaces, & mala victus ratione utentes, stomachi flacciditatem eum dyspepsia, flatulentia & crebra vomitione contraxisse, qui circa præcordia & facultates animales satis sani, pro hypochondriacis haud omnino habebantur: Præterea in hoc affectu sæpe ventriculus, potius aliarum partium aut sanguinis vitio quam propria culpa laborat: quippe usitatum est hujusmodi ægrotos, quamdiu in lecto compositi multum perspirant, circa stomachum recte habere: cum vero excitantur, poris occlusis, & massæ sanguineæ fœculentia intus restagnante, statim cardialgia, flatuum aggestione & crebro vomendi nixu afflici. Propter hæc aliaque rationum momenta, affectionis hypochondriacæ originem ab alio fonte quàm à ventriculi imbecillitate derivandam esse existimo: *Thom. Willis patholog. cerebri cap. x1.*

Mesenterii Glandulas indaratas, &c.] In mesenterio plurimas glandulas reperiri omnes consentiunt, quas *Vesalius* & alii Anatomici in hunc usum fabrefactas à natura scribunt, ut vasis, quæ per mesenterium copiosa disseminantur, fulcimentum quoddam ac firmamentum sint, ne in violentis motibus dirumpantur. *Fallopius* autem censet eas obstare quominus vasorum ductus comprimantur, vel à repletis intestinis, vel à prono decumbenti animali, vel compresso abdomine quopiam alio modo. Utrumque vero usum præstare posse verisimile est si naturaliter sint constitutæ, cum spongiosa rara & levia corpora sint: si autem humore quopiam crasso & terreno, qualis melancholicus, repleantur earum cavitates, sit ut potius comprimantur vasa & anadosi impedimento sint. Replentur itaque in hypochondriaca affectione ex glandulæ, ut testatur *Mundinus* in Anatome cap. 13. humore crasso, atro & melancholico, asfario scil. sanguine qui in vasis multiplicibus, quibus abundat mesenterium continetur; Cum autem centrum mesenterii insigne glandulosum corpus occupet, insigniores, ac primas vasorum distributiones suffulciens hinc fit ut ibidem magna arteria, quæ juxta Cavam per dorsi medium versus sinistram partem percrepit, si crasso humore glandulosum hoc corpus turgeat, simul & reliquæ circumsitæ glandulæ comprimantur, accedente simul calidiori intemperie, insignis, ratione compressionis, in sinistro hypochondrio pulsatio percipiatur. Alios præterea usus his glandulis assignant *Glissonius*, *Wartbonus*, *Lauver* & alii.

Observatio XXXIX.

§. *In Melancholico Omentum maximum & Scirrhosum, ob transfusum à Liene humorem melancholicum, deprehensum est.*

IN Canonico Monspeliensi *Omentum* vidimus *scirrhosum*, totam epigastrii regionem occupans, & quatuor digitorum transversorum crassitudinem æquans, Ille autem tumor lienis colorem referebat, ut verisimile fuerit humorem melancholicum à *Liene in eam* partem translatum & cumulatum fuisse, cum æger temperamento valde melancholico donatus fuisset & via patentissima sit per ramos splenicos à liene ad Omentum: Per quos etiam ramos in hydrope, (ut docet Hipp.) non raro fertur aqua à liene ad omentum, è quo in capacitatem abdominis exstillat. *Laz. Riverius Prax. lib. 13. cap. 5.*

SCHOLIA.

O*Mentum scirrhosum, &c.*] An hic vel similis tumor curabilis est? Valde dubium est, præsertim cum tales excrescentiæ non aliter quam ferro, seu sectione curari velint: ac quo modo in ejusmodi tumore interno sine vitæ periculo hoc fieri possit non video. Si quis tamen sagaci conjectura principium tumoris observabit, non dubitandum quin usu continuo discutientium & resolventium fortiorum aliquid præstare possit. Difficulter enim (inquit *Sennertus* lib. 3. pract. p. 3. cap. 8.) humores vitiosi in Omenti venas & substantiam effusi evacuantur, quia venarum illarum orificia in locum evacuationi aptum non dehiscunt, ut venæ mesaraicæ, & si evacuari debent, necesse est ut regurgitent ad loca per quæ sunt illapsi: quod verisimile non est fieri posse, cum expultrix hujus partis valde debilis esse videatur. *Greg. Horstius problem. 10. Decad. 6.*

Ut verisimile fuerit, &c.] Quod de toto Epiploo ponit *Riverius* id ejus portioni à colo dependenti assignat Riolanus Anthropograph. lib. 2. cap. x1. Altera *ait*, portio Epiploi à colo dependens, intestinis gracilibus superextensa, pendula est, pluribus venis intertexta, &c. duabus etiam membranis ad invicem disjunctis contexta est: Quare facta fuerit hæc portio pendula infra colon dubitatur? An ut instar vitria crassam Lienis illuviem excipiat, quæ in illas Omenti venas transfertur si quando redundet? Nec mirum si Omentum venis amplis & evidentibus conspersum

fuerit, quum nullas aut raras, easque exiles venulas in alio adipe queas deprehendere: Quare existimo impuritatem & illuviem lienis in Omentum duplicatum; multis venis scatens derivari & conservari, &c. Id annotarum ab Hippocr. lib. de locis. Ubi vasa pinguedine vasa fuerint, & à splene florescente & angescente in omentum defluxerit, utpote vicinum valde existens, & vasa habens eaque vacua, &c.

Observatio XL.

§. *In Melancholico ab hypochondriis, glandulæ Mesenterii & Omenti scirrhosæ & induratæ deprehensæ sunt, Tumor Scirrhosus in eodem, &c.*

Rustica imaginabatur sibi ad mortem usque se ranas tres viventes per 4. menses in ventre gestare: Cujus falsæ imaginationis occasio hæc fuit: bibit illa aliquando ex fonte per fistulam scaturiente, & jam satiata, ore à fistula remoto, pedem ranæ fistulæ inhærentem vidit, unde se tres, uti dictum, ranas imbibisse vulgus per rugitus flatúsque, præsertim jejuno corpore, uti solent, discurrentes & quasi coarxantes, sedulo persuadebat: Accessit quod quasi capita ranarum tria in superiore abdominis parte tangi adstantibus, imo & Chirurgo videbantur: Ascitica tandem facta pie obiit, nec ante obitum, *licet non melancholica nimium*, ab hac imaginatione falsa seduci potuit.

Aperto abdomine, inciso peritonæo, aqua qualis hydropicorum est, affatim effluxit, unde partes infimi ventris fere omnes concidebant, erigentibus sese excrescentiis tribus, quas mortua, cum vulgo, capita ranarum putabat; Glandulas autem omenti scirrhosas & induratas fuisse deprehendimus: Adnatus hisce tandem tumor Omenti scirrhosus totus videbatur, Gissensi non absimilis, cujus Cl. T. in suis Therap. meminit, nisi quod libras duas cum unciis tribus solum penderit, ille contra libras quinquaginta sex: Totius Omenti tumorem ego hunc puto, nostrum ejusdem saltem partialem, cum particulas Omenti adhuc invenerimus: *Mesenterii* autem *glandulas majores*, cum omenti quibusdam, *induratas* scirrhosásque fuisse affirmari posse videtur, quod tumoris pars inferior, quæ in centrum mesenterii desinere videbatur, non sine laceratione à lumborum vertebris liberari potuerit. *Ex observationibus Ioh. Huldarici Streitter apud Greg. Horstium Tomo* 1.*p.m.*141.

SCHOLIA.

Licet non melancholica nimium] Melancholia morbum ab humore melancholico factum significat, quia hunc solum humorem illius causam esse multi putant ac ad eum solum remedia dirigunt. Non tamen semper ab hoc humore ejúsque vaporibus fieri multa ostendunt, nam multi sæpe hoc symptomate vexantur in quibus nulla ejusmodi humoris prædominantis signa, imo cujuslibet temperiei homines sic affici interdum possunt, ex sola intemperie aut cerebri aut spirituum; Hippocr. solum timoris & mœstitiæ meminit, ubi delirium omittit: Matthæus in Rhasin vult cogitationes fortes longas adducere ad hanc passionem non immutando realiter complexionem, & homines fieri tristes cum non possunt consequi effectum rerum de quibus cogitant: Videmus sæpe irrito conatu melancholicos ejusmodi à Medicis torqueri purgationibus aliisque remediis, qui statim postea curati sunt mutata solum imaginatione. Vide plura apud *Primrosium de vulgi erroribus lib.* 2. *cap.* 26.

Observatio XLI.

§. *Melancholia vitio Cordis, Pulmonum & Iecoris exustorum, cum cerebri ventriculi corruptione, excitata.*

IN capsula cordis observatur esse aqua rori similis, ad cordis irrigationem necessaria in illo assiduo motu & calore: Hæc aqua in magna mœstitia paulatim arescit, eáque consumpta Cor contabescit, Id quod αὐτοψία anatomica declarat, Vidi enim anatomen cujusdam mortui ex melancholia, cujus cor totum exustum, Jecur totum fumosum, Pulmo inassatus, ventriculus cerebri corruptus extiterit. *P. Boaystuu Theat. mundi l.*3.*p.*103.

SCHOLIA.

Cor totum exustum] Affici cerebrum, & quidem ut pars similaris est, extra controversiam est, Verum cum, ut *Fernelii* verbis utar, negandum non sit dum iracundia, doloribus, gaudio, metu cæterisque ejusmodi animi perturbationibus concutimur, conspicue atque insigniter Cor in nobis opprimi & gestire, animique perturbationes in corde fieri, Melancholia vero sit delirium cum tristitia aut metu, aut certe alio animi affectu, concedendum est ea ratione in melancholicis simul Cor affici, imo plerumque principium melancholiæ esse ex corde: cordis enim temperies corrupta corrumpit temperiem cerebri, Et licet delirium hoc nunquam accidat nisi cerebro primario affecto, tamen si spiritus vitalis impurus sit &

& tenebricosus, (*qualis à Corde retorrido gignitur impuram quoque materiam suppeditante Jecore fumoso, Pulmonibus inaffatis vitium etiam imprimentibus*) vitium hoc spiritibus animalibus & cerebro communicatur, & ita cor sæpe huic delirio primam occasionem præbet, malúmque hoc fovet, & proinde tum non solum ad cerebrum, sed etiam ad cor in curando respiciendum. *Sennertus Pract. lib. 1. p. 2. cap. 8.*

Ventriculus cerebri corruptus] Melancholiæ initia etsi potissimum, & non raro, fere tantum à spirituum *indole acetosa* procedunt, postea tamen sæpe in causæ partem adsciscitur ipsius cerebri conformatio: Nempe quatenus sanguinis atrabilarii recrementa perpetim suffusa, substantiam ejus magis crassam & opacam reddunt, atque functionum animalium tractibus, sive orbitis primariis pene deletis, novi, obliquiores & densi producuntur, in tantum ut spiritus, etiamsi meliores suppeditantur, haud facile cerebrum irradient, aut statim ductus priores recuperent. *Willis cap. de melancholia.*

Observatio XLII.

Melancholiæ hypochondriacæ sedes reperitur plerumque in illis venis quæ alimentum è ventriculo excipiunt, sanguine crasso ac torrefecto tumefactis, quasi varicosis.

GAlenus 3°. de locis aff. 7. *Flatuosas vocatas melancholias credendum est plus caloris quam deceat, in illis venis quæ alimentum è ventriculo excipiunt. in iisque sanguinem crassiorem esse factum*, asserit. Sed neque hic finis præsentis p. n. affectus, quandoquidem tamen *aliquando* accedit, quem subortum alias observavi, repletis venis illis crassiori sanguine, nec non de exusto atque nigro tumefactis ac varicosis redditis, ut in *dissectis cadaveribus observari* aliquando accidit, cum tenuior & serosior ejusdem sanguinis portio à vasis in Pylori substantiam se insinuat, & reliquo non adeo tenui vehiculum præstat, atque adeo partem in tumorem elevat. *Raym. Joh. Fortis Consult. 88. Cent. 2.*

SCHOLIA.

AFfectionem Hypochondriacam in Legitimam & spuriam distinguit Vir Excellentissimus, Hujus sedem in visceribus, Jecore, Liene ac Mesenterio statuit: Sicut prioris in Pyloro ac mesaraicis, in quibus adest phlogosis; Eo diversa ab inflammatione, quod in illa fervidus sanguis in venis conclusus est: In inflammatione vero extra venas effusus & in aliqua parte impactus: hincque fit quod in phlogosi nulla fit febris, prout inflammationem semper eadem necessitatio comitatur, quæ doctrina est Galeni loco in textu allegato: Utraque ab obstructionibus ortum ducit, Spuria quidem in Lacteis venis, ob cruditates in ventriculo genitas, quæ à calore circumstantium viscerum siccæ, terreæ & melancholicæ redduntur. Legitima non à cruditatibus provenit, sed à sanguine crasso, melancholico, atque exusto in locis memoratis. *Vide Consultat. à 1. ad 55. cent. 3.*

Observatio XLIII.

Melancholici vasa mesaraica nigro sanguine distenta reperta sunt.

MElancholicæ constitutionis viduus conquerebatur de dolore ventriculi cum ructibus austeris, &c. Superveniente vomitu nigricantis sanguinis & leipothymiis crebris obiit. Intestina in detro latere livida, nigricantia, sphacelata visa sunt: Vasa mesaraica in intestina desinentia sanguine nigricante turgida: Intestini coli pars superior sanguine concreto, fœculento, nigerrimo instar picis, quale vomitu rejecerat admodum repletum. *Vide l. 3. Tit. de Inappetentia.*

Observatio XLIV.

Melanchol. Hypochondriacæ sedes est ut plurimum in sinistro hypochondrio, multo nigro succo scatente.

CAusæ detinentes humorem melancholicum sunt Lien, Venæ tam mesenterii quam hæmorrhoidales, Vasa spermatica, Uterus, & aliæ ventris inferioris cavitates, in quas vel intemperies, aut morbus organicus, ceu obstructio, vel utrumque cadere potest: Quorum ratione non semel visi sunt Hypochondriaci, quibus istæ corporis partes, ac sinistrum cumprimis hypochondrium, multo nigro succo, tanquam atro jure, oppletæ distentæque fuere: aut quibus haud absimilis humor, súsque déque, sine tamen periculo, fuit ejectus; qualem etiam *Solenander* consi. 7. sect. 2. ad sex aut 7. libras ex dextro hypochondrio citra noxam explosum fuisse affirmat. *Matthæus Martini Tract. de Affect. Hypochondr. p. 136.*

Observatio XLV.

§. *In Affectu hypochondriaco laborantibus vasa mesaraïca veluti varicosa & cancrosa evadunt.*

SVnt multi qui in hoc & in aliis morbis nihil nisi obstructiones accusant, Verum equidem non negamus in aliquibus vasis humores quasi impactos esse, ita quidem ut *vasa ista* veluti *varicosa & cancrosa* fieri interdum scribat *Mercatus* lib. I. de morbis cap. 7. Etenim si natura vitiosos humores in vena cava per ramos ejus in certas partes depellere potest, ut in cruribus varices, in aliis etiam partibus venæ cancrosæ humore atro turgeant, Cur non idem in ramis venæ Portæ accidere possit? Atque id ubi accidit, malum fere desperatum est & medicamentis facile exacerbatur, &c. *Sennertus Pract. lib. 3. p. 5. s. 1. c. 3.*

Observatio XLVI.

§. *Melancholia hypochondriaca orta à Mesenterio nigris varicibus obsito: Pancreate obstructo, Hepate parvo, nigro, scirrhoso, Lieno duro, &c.*

CElsissimus quidam Princeps, staturæ brevis, melancholicus, pauciloquus, sedentariam agens vitam, & deformem dorso, ad instar literæ M, ferens gibbum, duobus annis ante mortem cœpit ab ore insigniter fœtere, cum excoriatione gingivarum & dentium notabili mobilitate: Octo diebus ante mortem correptus *febricula lenta*, cum virium resolutione, ob defectum probi sanguinis & spirituum carentiam in Domino obdormivit.

Ut debitus cadaveri balsamationis redderetur honos, apertum est abdomen, ubi primo sese omentum fœtidissimum atque putridum sese obtulit: deinde mesenterium nigris varicibus undique circumseptum, cum pancreate induratis multis magnisque glandulis impervio: Hepar extitit parvum, nigrum atque scirrhosum: Ren vero infra hepar latens, major capite puelli duorum annorum, ponderans libras duas cum semisse, in cujus centro calculus ℥iii. ß. repertus, cujus acumen afficiens parietes ipsius renis, gangrænam induxit: Infra hunc renem, circa musculum psoas, aderat abscessus longus atque profundus, flavo ac fœtido pure plenus, absque ullo femoris torpore vel dormitatione, contra *Fernelium*: Ventriculus mediocris atro humore plenus: Lien longus, durior solito: Ren vero altior & naturali major, continens ad minimum centum parvos lapillos, apparuere: Hinc deventum est ad Vedium ventrem, in quo visæ sunt duæ hydatides, ab humero usque ad septum transversum, inter pulmones & pleuram, aqua, veluti glaciata repletæ, cum pulmonum, tam secundum substantiam quam secundum vasa insigni corruptella: Ita ut melancholia hypochondriaca, Scorbutus, Tabes, spirituum resolutio, viscerúmque corruptio causæ fuerint istius interitus: Sed quod mirum est, toto tempore vitæ nunquam est conquestus de doloribus nephriticis, calculis, urinis sabulosis, aut difficulter vel diminute fluentibus, multo minus ad renis dextri ingens augmentum, femur dextrum torporem est perpessum. *Antonius de Pozzis Observ. 29. miscell. curios. anni* 4.

Observatio XLVII.

§. *Sectio Gravide Hypochondriacæ, hæmoptoicæ, In cujus ventriculo materia viscidissima, spadicei coloris reperta, copia sanguinis concreti, Pylorus constrictus, &c.*

JAn. 26. Catharina Caspareidis, mater octo liberorum abortivit: Per totum tempus conjugii valetudinaria fuit. Per tres menses sanguis menstruus non est purgatus. A septem hebdomadibus in parte sinistra pectoris & hypochondrii dolores sentit, & in hypochondriis quoque tensionem, Terrore à spectro incusso perterrita incidit in hoc malum. Frigus molestum non calor. Alvus respondet, Patitur subinde aliquid uterinis suffocationibus simile, Tum flatus erumpunt, unde levatur, ℞. *aq. puleg.* ℥ ii. *Theriacal.* ℥ß. *tinct. castor.* ℈ii. *ol. succin. gtt.* iv. *laud. op. gr.* ij. *syr. fœnic.* ℨvi. me. *Die* 24. in variis levamen sensit: Dolores omnes minuuntur: Iteretur mistura 26. præscripta. *Die* 28. dolores leviores sunt. Quando respirat sibilus auditur in pectore: Iteretur mistura dicta: *Die* 29. suffocatio adhuc

subinde

subinde urget: Nec heri nec hodie dejecit, Sed propter suffocationes non consultum purgare: Iteretur mistura dicta. Pro Tussi ℞. Massæ Pil. de cynogl. ℈i. f. P. nº. viii. *Die* 3. *Febr.* præterito die Sabbathi paroxysmum febrilem passa, cujus frigore durante incepit dolor rodens & molestus femoris & tibiæ, qui adhuc durat: ℞. ung. marriati, ol. Nard. an. ℥iii. ol. philosop. ʒ i. m. *Die* 4. hodie mane circa 5. ex vehementi tussi in sanguinis vomitum incidit, ac subito extincta est.

Secuit Cl. Sylvius cadaver die 6. Febr. Rugæ se offerebant in infima ventris superficie, externa signa partuum antegressorum. In abdomine secto copiosa & laudabilis pinguedo. Colum sub umbilico situm: Intestina pleraque flatibus distenta. Illorum substantia tenuis & elegans, imprimis quo in loco distendebantur. Præ aliis tamen omnibus in immensum distendebatur intestinum tenue, ante sui inflexionem sinistrorsum versus: Intestina hinc inde colore fellis infecta: Folliculus fellis prægrandis erat & pallidus. Lien quoque solito multo pallidior. Plures in intestinis erant lumbrici. In ventriculi aperti parte inferiore nihil cruenti, sed materia viscidissima spadicei coloris fere: Totus ventriculus valde rugosus & densus: Ex parte superiore extra insignis copia concreti sanguinis cum fluidiore, simul saporis austeri: Orificium inferius, sive pylorus, valde constrictus: Rugæ ventriculi tortuosæ & prope pylorum fere circulares. Intestini vero rectæ secundum fistulæ intestinalis ductum. In intestinis nihil rubicundi aut obscuri: Hepar variis in locis per fibrillas diaphragmati annexum. Pulmo dexter pleuræ firmiter connexus, mollis, boni coloris, sed flatu distentus, thoracem totum opplens, sectus apertúsque liquorem limpidum, salsum subacidúmque fundens. Sinister lividior distentus, passim connexus pleuræ, gelatinoso & viscido humore obductus, firmus nigricansque, interius etiam, sanguinis instar coagulati. Pancreatis substantia elegans, à liquore per syringam immisso parum ringebatur. In latere complures glandulæ plane non tinctæ: Ductus Pancreaticus insignis: Lien pallidior multo, in quo initia apostematis: Hepar bene habebat: Bilis copiosa, pallida & tenuis. Humor in pericardio subsalsus & subacidus: Cor bene constitutum: In dissecti ventriculo dextro parum sanguinis, in sinistro ne gutta quidem. Prope radicem Mesenterii connectuntur renes vertebris, ligamentis firmis. Hic suspicatur *Cl. Sylvius* quærendas vias à ventriculo ad renes, per quas potus sæpe tam cito transeat. Papillares in renibus carunculæ foraminulis perviæ, per quas urina colatur. Extrema in parte tubarum, variæ vesiculæ aqua repletæ, hydatides dictæ. Ligamenta rotunda uteri, extra abdominis musculos elapsa, parvum quasi musculum adjunctum habentia, in varia tenuissima filamenta disperguntur, quæ partim ad os pubis, partim in pinguedinem, & forte cutem, partes externas muliebres inseruntur: Arteria spermatica utraque ex trunco oriebatur, ut & venæ spermatica dextra, sed sinistra ex emulgente, uti in viris: Rami illi, qui ex Iliacis ad uterum tendunt, hic fere æquales illis qui ad crura. Quarto mense gravida judicata. Tota substantia uteri spongiosa & cavernosa multis magnis foraminibus, sive potius canalibus pervia, in locis quibusdam stylum crassum admittentia: In horum unum immissus sinistram versus, tubuli ope, flatus per uteri substantiam & venam spermaticam in venam renalem & cavam transiit, magisque tumens universus observatus uterus, quasi etiam in ipsius cavitatem flatus penetrasset. Inflata arteria spermatica ad ipsos usque restes mota & tumefacta placenta uteri cum secundina, sive membrana chorio, mirabili textura è tenuissimis fibrillis conjuncta. Funiculus umbilicalis in latere sinistro placentæ insertus: Fœtus caput in fundo uteri: Fœtus masculus lateri sinistro incumbens: Extremitates manuum pedúmque, ut & narium albicantes: Umbilicus parte ventris magis inferiore quam in adultis. In totius corpusculi superficie venatum ramificationes elegantissimæ conspicuæ: Facies ruditer efformata. In arteria aspera sanguis coagulatus, in œsophago non. *Matthias Paisenius in Miscell. cur. ann.* 4. & 5. *Observat.* XCVI.

Observatio XLVIII.

§. *Sectio cadaveris Puerperæ ex mœrore mortuæ.*

A Clar. Sylvio in Nosocomio Leidensi anno 1664. administrata.

Foemina erat 15. ante obitum dies fœtum enixa, cujus vir ante 6. fere hebdomadas, morbo decumbens Nosocomium delatus ibidem mortuus: Objectum forte fuit fœminæ à vicinis quod male viri sui curam habuerit, eámque calumniam tam ægre tulit ut totam se mœrori dederit. Enixa deinde, nec sedato illo animi affectu, cum nullam

corporis rationem haberet, nec cibos aut medicamenta caperet, tandem mente destituta intra xv. diem mortua est.

In ipsius dissecto cadavere hæc imprimis inveniebantur præ cæteris rara & notatu digna. Omentum non omnia intestina, quæ nonnihil loco mota erant, tegebat, *Unde Clar. Sylvius colligebat fæminam, dum invivis fuit, sæpissime torminibus ventris colicisque doloribus laborasse.* Intestinum crassum non circumdabat totum abdomen cinguli instar, sed à ventriculi fundo infra umbilicum intorquebatur, indéque ad ventriculum redibat, facta fere semiluna: Cl. Sylvius addebat se in variis variè hanc inflexionem & gyrationem observasse. Idem intestinum, ut & tenue, inæqualiter flatibus turgebat, ita ut inter partes valde inflatas medium spatium interesset omnino vacuum & contractum, vix ad pollicis crassitiem: *Cl. Sylvius* affirmabat se in vivis animalium sectionibus, imprimis cuniculorum, idem observasse, & ita quidem ut pars quæ jam inflata erat mox detumuerit dum secaret, & contra. In hoc cadavere quoque dum intestina movebantur, æqualiter omnia distendebantur. *Cl. Sylvius* putabat ob doloris sensum partes intestini constringi: Ejusdem intestini crassi flexus sigmoidis, qui alias infra rectum est intestinum & interiora respicit, contrario modo se habebat. Observabile etiam erat quod de tenui intestino, Ileo dicto, commonstrabat D. Sylvius, nempe oriri illud in dextro latere ad Ileum os, & post aliquot flexuras retro & deorsum tendere, ascendere deinde rursus sub umbilico per ipsum mesenterium, sinistrúmque latus occupare, séque ad hypochondrium sinistrum, os Ileon & vicina reliqua loca extendere: Unde patet, docente eodem Sylvio, *Tormina quæ hypochondriacis in hypochondriis accidunt, non alibi quam in hoc intestino latere, imprimis cum hoc antrorsum*, ubi dolores *maxime percipiuntur, vergat. Lien vero interiora magis petat, Et vix etiam in cadaverum sectionibus tales obstructiones in vasis illis vix inveniantur quæ tantos dolores producere possint.* Visa quoque fuit utriusque ductus, tam biliarii quam pancreatici in intestinum illud insertio, quorum pori in cadavere hoc juncti erant. Hinc remotis Pulmonibus & ventriculo, apparuit Ductus thoracicus, sive Chyliferus, inter venam azygon, quæ ad dextram erat, & magnam, quæ ad sinistram, situs, una cum capacitate illa inferius sita, & nonnullis capsula dicta, quod chylum excipiat, alias nimis ductum illum obruturum. Flexuræ ventriculi in parte dextra subjacebat Pancreas. Dexter pulmo omnino naturalis erat constitutionis, sinister costis adhærebat. Sub utraque mamma, quia lactis non habita fuerat ratio, apostema erat repletum pure, quod tamen in dextro latere copiosius profluebat. *Uterus*, quia omnino erat singularis, & nunquam ita à Cl. Sylvio observatus, ultimo loco accuratius secabatur, in eo hæc imprimis notata: Magnitudo ejus erat omnino insolita, superabátque fundi latitudo vel octo digitos transversos: crassities erat ad minimum quatuor digitorum, cum tamen mulier jam ante xv. dies peperisset: Crassities ipsius substantiæ uteri erat fere pollicis: Causa hujus magnitudinis, ut post sectionem patebat, erant relicta in utero placentæ frustula, uteri parietibus firmiter adhærentia, quæ putredo & inflammatio consequuta fuerat. Clar. *Sylvius conjectabatur mærorem inter alia hujus retentionis & cohærentiæ causam fuisse, utpote qui omnia in corpore duriora & magis fixa reddat, cum contra lætitia eadem magis solvat:* In vasis, ut ex cavernis, sive tubulis uteri, substantia viscosa & pituitosa hærebat hujusmodi, qualis si in corde & alibi hæreat, Polypus dici solet. Apparebat insuper in utero esse communicationem vasorum omnium in utroque latere: Inflata enim uteri vena, omnia vasa, ut & lateralia, & utrumque uteri ligamentum inflabantur: vasa etiam minima turgebant: Inflata etiam arteria, quæ ex iliaca oriebatur, ingressus inflati aëris observabatur ad totam uteri substantiam & sinus anfractuosos, sed sensim, quod in vena citius apparebat. Uteri substantia tota est cavernosa, experimento per tubulum sumpto. *Matthias Paisenius in miscell. cur. anni 4. Observ. 143.*

Observatio XLIX.

Melancholia à vasis spermaticis semine corrupto refertis.

Illustr. matrona à non exculto uteri fundo in melancholiam incidit. Vasa omnia spermatica semine, sed indurato turgebant. *Vide lib. 3. tit. de Hystericis affectibus.*

Observatio L.

Anatome canis melancholici, in cujus hepate vermis repertus.

MAgnus canis solitarie vivens, & magis quam alii canes melancholicus fuit, qui ob calorem quendam internum, pluviosum amabat tempus, adeo ut à pluvia nunquam recederet, séque madefaciendum præberet, dissectus fuit à D. Tardin, & in ejus hepate vermis hirsutus repertus est. *Petrus Borellus Centur. iij. Observ. xxxiij.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO X.

DE IMAGINATIONE, RATIOCINATIONE & Memoria depravatis & abolitis.

Observatio I.

§. *Amentia à vitiosa cerebri conformatione inducta, ob aquæ copiam cerebri molem inferciente & distendente.*

PUer Hydrocephalo extinctus à robustis parentibus fatus, actionibus Animalibus quæ ex cerebro prodeunt, puta Ingenio, loquela, risu, &c. Destitutus fuit. In duobus cerebri ventriculis aquam crystallo clariorem ad libras octodecim invenimus, quæ non solum ventriculos, sed & substantiam cerebri distendebat. Ita ut totum cerebrum, (cerebellum excipio) in facculum extenderetur, hinc fiebat ut circumvolutiones & gyri cerebri non conspicerentur, sed turgerent omnia. *Vide Tit. de Hydrocephalo ex Fabritio Hildano.*

SCHOLIA.

STopiditas sive ἀνοησία, etsi potissimom ad Animam Rationalem spectat, atque intellectus & judicii defectum significat, non improprie tamen inter morbos capitis, seu τοῦ ἐγκεφάλου recensetur, in quantum scil. ista Animæ superioris eclypsis ab imaginatione & memoria læsis procedit, atque harum deliquia à spirituum animalium ipsiúsque cerebri vitiis pendent.

Animam Rationalem in sensitiva sive corporea subsistere, ejusque sedem quasi principem Imaginationem esse: porro ab hac & memoria rerum omnium quas Mens speculatur, aut notiones ipsas, aot earum occasiones suppeditari alibi ostendimus. Quare si quando has functiooes corporeas deficere aut inhibere cootingit, proinde intellectus acies, quasi oculis ejus obvelatis, hebetari plurimum, aut penitus offuscari solet. Itaque ut Stultitiæ & stupiditatis pathologia rite tradatur, imprimis inquirere oportebit qua ratione & quibus causis Imaginatio & memoria sæpe deficiuor vel præpediuntur. Super his ut methodice procedatur, huc referri debent quæ de Animæ corporeæ functionibus, earúmque subjectis & instrumentis disseruimus, Imagioationis sedem *Corpora Callosa* sive *Cerebri meditullium*, atque Memoriæ, *Cerebri corticalis medullas.* Porro utriusque organa immediata esse Spiritus animales declaravimus. Quamobrem quod potentiis istis (quæ functiunis cujusque alterius scil. tum rationalis tum sensitivæ primi aut præcipui elateres sunt) præpeditis, Mentis imbecillitas & hebetudo, Tarditas ingeoii, Stupiditas, ac ipsa demum Amentia sæpenumero oriuntur, in culpa sunt aut Cerebrum ipsum, aut Spiritus animales, aut utraque simul, atque prius modo hi, modo illud.

Primo, quoad Spiritus animales, cujusmodi illi ex propria & ingenuina indole esse debent, & quales ob diathesin præternaturalem in Phreoetide, Mania, Melancholia existunt jam declaravimus: Verum insuper suspicari licet Spiritus istos interdum particulis activis fere destitutos, quasi vappidos & effoetos fieri, nempe cum particulæ spirituoiæ præpollere, atque sibimet salinas volatilizatas conscíscere deberent, in Stupiditate tum hæ utræque, tom sulphureæ nimis depressæ, aquosis vel terrestribus immerguntur fere ac obruuntur: Enimvero *fatui* non tam rudi crassaque Minerva quam Anima prædití esse videntur, eorumque Spiritus Animales potius quam præcordia ex luto effingi: Plures sunt causæ evideutes quibus spiritus animales texturam adeo levideosem acquirunt, quarum præcipuas attingemus. 2°. Attamen haud frequenter evenit Stupiditatem mera spirituum, aut ipsius *Animæ corporeæ* culpa solitaria excitari: quin sæpius cerebrum ipsum potius aut prius in culpa esse reperitur

reperitur. Quippe cum plurima sint requisita quibus hoc peridoneum functiones animalis subjectum sive machina constituatur, si forte eorum quodlibet aut deficiat, aut depravetur, facile sequitur taliter affectos ingenio minus pollere. Primo vulgaris observatio est Indolem ac ingenium nonnihil à capitis, & consequenter à Cerebri ejus Magnitudine & Figura pendere, nam quoad molem ejus, in adagio est Cerebri Parum aut Nimium stoliditatem arguere. Et quamvis hoc non semper, attamen crebro sic evenire Cujus ratio est, quoniam in *parvo* (*crebro* pauciores tantum spiritus gignuntur exercentúrque, Vide Observat. 3. 4. 5.) *Grandius* autem textura plerumque viliori constans mentis acumini minus accommodum existit.

2°. Cerebri figura genuina & optima Globosa esse debet, scil. in eum finem ut spiritus æquabili effluxu à meditullio ejus quaquaversus in ambitum diffundantur, & illinc æqualibus ubique reflectionum angulis retorqueantur: Verumtamen qui capite depresso, vel nimis acuminato, aut alias improportionato insigniuntur, ut plurimum functionis animalis labe quadam notabili afficiuntur: ejusmodi namque cerebra, tanquam specula distorta, rerum species non recte colligunt, nec Animæ rationali eas vere objiciunt.

3. *Substantia cerebri* sit bene temperata & laudabilis texturæ, nec tantum quoad caloris & frigoris, siccitatis & humiditatis qualitates, verum systasis ejus sale volatili & spiritu copioso cũ modica reliquorum proportione constans; sit Tenuis & Aëre, aut Spiritus facile totum trajiciant, & sibi tractus procudant; simulque mediocriter firma & compacta, ut tractus & meatus exesi permaneant, nec statim à partium nimis mollium subsidentia deleantur. In stupidis vero suspicari licet, modo in cerebro qualitatis cujusdam manifestæ, uti imprimis humiditatis aut frigiditatis excessum, propter quam rationem pueri & senes sensuum hebetudine sæpe affici solent, modo *texturam* nimis crassam & terrestrem esse, proindeque spiritus non facile ipsum irradient, aut sibi tractus procudant; nempe haud, plusquam lucis radii, corpus opacum penetrare possint. Hujusmodi levidensis cerebri texturæ rusticorum & agrestium nati, quasi ea pejore luto fut mati, crebro obnoxii sunt: hinc in quibusdam familiis, multas retro progenies recolendo, vix unum sagacem & sapientem reperire datur; In quibusdam locis cœli ac aëris influentia incolas ad stupiditatem inclinare perhibetur, ita in Bœotia nasci, in adagio idem est ac Fatuum esse, *Vide Observ.* 2. 9. 10. 15. 16. 18.

Quarto præter hæc cerebri vitia, quæ ut plurimum originalia & connata sunt, nonnunquam mala ejus secundum poros & meatus conformatio, propter inordinationes quasdam acquisita, in causa est quod functio animalis minus recte excolitur. Nam 1. quod attinet ad cerebri meatus & poros minores (quos ipsi spiritus per totam ejus compagem ubique procudunt, inque iis pro functionum animalium exercitiis perpetuo scatent) nonnunquam accidit hos *deficere* aut *perverti*, proindeque mentis hebetudinem aut morosin accersiri Spatiola hæc *deficiunt*, in quantum cerebri consistentia, aut obdurata aut fluida nimis, ea debito modo procudi, aut permanere non sinit. Cæterum, meatus illos *perverti* suspicamur, vel quatenus nimis laxi vel constricti sunt, vel quatenus eorum conformatio inæqualis est: Pori nimis stricti materiem pro spirituum copiis haud satis uberem admittunt: Supra modum laxi, una cum materia ista particulas heterogeneas & regimini animali infestas excipiunt: Inæqualiter conformati videntur, siquidem patentiores sunt in una parte cerebri, & angustiores in alia. Propter hanc causam putamus esse quod nonnulli res satis recte sentiunt, sed male semper judicant; quippe notiones eorum & conceptus, velut species visibiles, medium diversimodum pertransseuntes, distorti evadunt: Porro ob hanc rationem forsasse contingit quosdam imaginatione & phantasia satis pollere, ac in memoria plurimum deficere, & alios è contra.

Tertio interdam accidit utrasque has Moriæ causas conjunctas simul concurrere, nempe quod tum Spiritus animales hebetes ac torpidi, tum cerebrum male conformatum fuerit: Et revera quæcunque pars prior in culpa est, brevi alteram pariter ream facit: Quippe cum spiritus obtusi ac inertes cerebrum haud libere trajiciunt, Pori & Meatus in eo vel non satis procuduntur, vel denuo coalescunt; atque spiritus si ob malam cerebri structuram satis expandi nequeunt, ipsi tandem segnes & otio obtorpescentes diathesin vitiosam acquirunt. Vide Observ. 11. 12. 13. 14.

Hæc de Moroseos causis conjunctis, quod ad proeatarcticas & evidentes spectat, plures sunt *προφάσεις* propter quas prædictæ labes crebro aut spiritibus, vel simul utrique inferri solent. Primo enim stupiditas interdum originalis sive connata est, & sic vel *Hæreditaria*, ut cum stulti progignunt stultos, Cujus ratio satis patet, iisdem nempe paniculis effoectis, ad constituenda organa animalia in filio, quæ fuerunt in patre confluentibus, Vel stupiditas *congenita* quasi *accidentalis* est, nempe frequenter accidit sapientes & summe ingeniosos insulsos ac bardos progignere.

Secundo plures sunt *causæ evidentes*, quibus Stupiditas nonnullis originaliter sanis induci solet: Quidam prius solertes & ingeniosi, mera ætatis declinatione, sine magnis in victu erratis, sensim hebetiores ac demum insulsi evadunt, quatenus nimium *sanguis* & *liquor nerveus* (quorum dyscrasiis spiritus animales obsequuntur) tanquam vina quædam, aliique liquores fermentati, post fermentationem perfectam à vigore decedunt, & paulatim quasi in vappam degenerant: Enimvero observare est quorundam ingenia, juxta ætatum suarum periodos, varia incrementa & decrementa suscipere: Novi plures in pueritia sagaces admodum & summe dociles, ut literatura sua & discursu suo quosvis in admirationem raperent, qui postea adolescentes obtusi & hebetes evaserunt: E contra evenit multos primo indociles, literaturæ prorsus ineptos, & vultus inconcinni videri, qui ubi ex ephebis excesserunt, eximia mentis acie & formæ nitore pollent. Prioris ratio est, quod ingenium præcox, instar fructus horarii, haud diu in eodem statu permanet, quin cito declinans brevi emarcescit. Quippe in omni mixtione & concretione rite facta requiri videtur, ut progressus à cruditate ad maturitatem lente & paulatim fiat, hoc est, elementa activa imprimis haud cæteris emineant & supra modum præpolleant, quin iis obvoluta paulatim emergant ac sese exserant. Secus enim ab initio libera nimis & soluta facile avolabunt, subjectum suum effœtum fere ac vappidum relinquentia. Quapropter de pueris, qui primis annis paulo hebetiores videntur, spes erit eos postea cum cerebri temperies, (evaporata humiditate superflua) maturatur, satis ingeniosos fore.

S a 3. Ter-

3°. Interdum magna capitis plaga aut concussio, præsertim quæ casu præcipiti ab alto contingit, facultatis animalis noxam & debilitatem infert: Novi quosdam egregie literatos, atque summi acuminis ac judicii homines, qui fortuitis hujusmodi casibus superstites, postea hebetes & crassioris ingenii fuere, Vulgo dicitur taliter affectorum *Cerebri substantia inversa* esse, & quidem vehemens cerebri concussio assuetos spirituum tractus & orbitas valde pervertit, & non raro comprimit aut occludit, proinde ut memoriæ & imaginationis actus in posterum ægre aut perperam obeant, adeo ut nonnulli à plaga fortiori capiti inflicta Bardi prorsus & amentes evaserint.

4°. Ebrietas frequens & crapula, præsertim si poculis indormiant, somno vinoque sepulti, quorundam ingenia plurimum labefactant & rationis usum infirmant: quatenus nempe hoc modo pori & meatus cerebri aperiuntur nimis, iisque corpuscula heterogenea & regimini animali valde infesta introducuntur: Ob similem fere rationem frequens Opiatorum usus quibusdam mentis aciem valde perstrinxit.

5°. Violentæ ac subitæ passiones, quales imprimis sunt improvisus atque immanis terror, aut tristitia vehemens, nonnullis vecordiam intulere, proinde ut sensa animi verbis exprimere, aut actiones vitæ familiares vix obire potuerint. Quod certe accidit in quantum spiritus cerebrum incolentes, propter talem occasionem plurimum dissipati, & ab invicem distracti, priora motuum suorum vestigia postea repetere nequirent: pariter ac milites à subito ac violento hostis incursu fugati, ordines & stationes suas haud facile recuperant.

6°. Observare est quosdam homines ob morbos cerebri immaniores etiam Morosin contraxisse: In Epilepsia gravi & diuturna hoc frequenter accidit in quantum hic affectus cerebri meditullia occupans, poros & meatus omnes, ob spiritus ibidem crebro & vehementer explosos pervertit, & feculentiis infercit, adeoque implet, ut spirituum tractibus occlusis sensuum motuúmque internorum actus inhibeantur. Novi puellam primò indolis acutæ ac vividi ingenii, quæ postquam morbo comitiali diu laborasset, μεφύχυ μωροΐεξ evasit. Porro stupiditatem *Paralysin* comitari aut præcedere in pluribus notavi, nempe eadem materies quæ in *corpore striato* resolutionem, in *Calloso* aggesta, si non apoplexiam aut carum, sæpe morosin accersit: *Th. Willis parte 2.c.13. Tract. de Anima Brutorum.*

Robustis parentibus satus] Frequenter accidit Sapientes & summe ingeniosos, insulsos ac bardos progignere; quod ob hanc causam ita interdum fieri putamus, quatenus parentes literarum studiis, imo & lectioni aut meditationi nimiis dediti, spiritus animales cerebri hospites in tantum impendunt, ut pro supplementis eorum generosissimæ sanguinis particulæ usque ad ἐγκέφαλον accersantur, paucioribus tantum & tenuioribus ad corpora spermatica descendere permissis: Quando Anima rationalis de fœtu suo (qui Intellectus opera sunt) edendo maxime sollicita est, tunc Anima corporea (spiritibus in alterius obsequia vocatis) aut minus aut imbecillius prolifica evadit. Alia ratio nimis frequens occurrit, nempe quod parentes intemperantia, luxuria & malis moribus, corpora sua ita infirmant enervántque, propterea ut natos nonnisi languidos aut valetudinarios gignant. Hinc ut plurimum qui parentibus senio fractis, aut nondum ætate maturis, aut ebriis, aut mollibus, aut effœminatis nascuntur, ingenio magno & liberali carent. Nec minus facultatis animalis detrimentum iis accidit quorum satores malis cerebri affectionibus, ut paralysi, epilepsiæ, caro, spasmis & similibus obnoxii fuerunt, Ita ut ex parentibus nasci, quibus mens sana in corpore sano est, patrimonio amplissimo longe præstet. *Idem ibidem.*

Observatio II.

§. *Oblivio & Desipientia à sinistra parte cerebri laxiore reddita, Dura matre livida, &c.*

Quidam vulneratur in occipite, die nona febris oritur quam *paralysis* excipit, subsequente *desipientia* & oblivione; XL. die moritur. Remoto cranio, Sinistra pars cerebri multo laxior apparebat, duráque mater circa tertium sinum, prorsus livida. *Vide historiam l.4.tit.de vulneribus.*

Scholia.

Febris oritur] Ab excitata phlegmone in tenui meninge. Alias interdum accidit Febrem quosdam stultos & stupidos sanasse & acutiores reddidisse: Refert Janus Huartus in Scrutinio Ingen. quendam Cordubæ in aula Regia fatuum, cum febre maligna afficeretur, in medio morbi ad tantum judicii & discretionis acumen pervenisse, ut universam aulam in admirationem raperet, & toto vitæ, quod residuum habuit, tempore prudentissimum perstitisse. Novimus & nos quendam obtusi & plane Bæotici ingenii qui in febre delirans, dicteria acutissima, & plurima sale condita celerrime promebat. Novimus & senem, memoriæ, & proinde discursus usum amisisse, qui ab intemperie febrili postea accedente juvamen maximum recepit: Quorum ratio videtur esse quod æstus febrilis caliginem cerebro obductam quandoque rarefaciat & dispellat. *Willisius l.c.* Id usuquoque compertum in pueris febricitantibus, ut supra ætatem sapiant & ratiocinentur, calore scil. febrili, humorem superfluum, cerebrum obruentem, discutiente & ad temperiem ratiocinationi congruam deducente.

Observatio III.

§. *Fatuitas nativa ob parvitatem Cerebri & Plexus intercostalis, cerebro & cordi communis exilitatem.*

Cum nuper cujusdam à nativitate Fatui cadaver dissecaremus, nullum in cerebro, nisi quod mole perexiguum esset, defectum aut vitium reperire potuimus. Præcipua autem discriminis nota quam inter illius & viri cordati partes advertimus hæcce erat, nempe quod prædictus Nervi intercostalis plexus, quem Cerebri & cordis internuntium & homini proprium diximus, in stulto hoc valde exilis & minori Nervorum satellitio stipatus fuerit.

Dum hæc scribuntur, Cercopitheci Anatomen instituimus, Cujus cerebrum parum ob eo quod in cane aut vulpe cernitur differebat, nisi quod proportione ad sui corporis molem habita longe esset capacius, ejusque anfractus ampliores existerent. Prominentiæ orbiculares, *Nates* & *Testes* dictæ; item *Protuberantia annularis* à cerebello dimissa, ad earundem partium figuram & magnitudinem in Homine propius accedebant. Quod autem præcipue notatu dignum occurrebat, hoc erat, scil. quod Nervus Intercostalis, licet pariter ac in cæteris brutis assolet, eadem cum Paris octavi trunco vagina inclusus, per collum ferebatur, tamen iste ab hoc Nervo prope claviculam abscedens, antequam Plexus juxta superiorum costarum radices posito inserebatur, aliquot surculos in cor & appendicem ejusque fibras quasdam in diaphragmatis nervum mittebat: Quæ forsan ex parte ratio est, cur hoc animal præ cæteris bestiis adeo solers & mimicum existat, atque hominis non modo gestus, verum passiones quasdam & gestus, tam apte referre & imitari possit. *Willis Neurologiæ c.26.*

Scholia.

Nisi quod mole perexiguum, &c.*] Vide Not. ad Obs. 9.

Nervi Intercostalis Plexus (quem cerebri & cordis internuntium diximus:] Nervi Intercostalis descriptionem & ramificationes vide apud eundem toto cap. xxv. præcedenti: Inter Hominem autem ac Brutum, quoad partes principales, nempe Cerebrum & cor, haud tam magnum discrimen occurrere ait Vir Clar. quam est circa commeatum ab *uno* ad *alterum*, sive commercium quod istæ partes ad se mutuo habent: In utraque specie, propter functionis vitalis exercitium, spiritus animales ab ἐγκεφάλῳ in præcordia constanti emanatione derivantur: quali eorundem influxui Nervorum Paris vagi ductus sufficiens videtur: quare in plerisque brutis, & tantum hac via, & vix omnino per ullos Paris intercostalis nervos, aditus ad cor aut appendicem ejus patescit. Verum in homine Nervus Intercostalis, præter officia ejus in imo ventre, huic cum cæteris animalibus communia, etiam ante pectoris claustra internuntii specialis loco est, quæ cerebri & cordis sensa mutua ultro citróque refert: Cum etiam præter Vagi Paris nervos, etiam in præcordia humana attensos (qui certe ad functionis mere vitalis munia exequenda satis videntur) totidem insignes rami a prædicto plexu intercostali mittuntur, quodnam muneris genus his attribui potest, nisi ut spiritus animales contineant, quorum opera & ministerio Cerebri & cordis mutui respectus & affectiones invicem communicentur? Dum hanc utriusque speciei differentiam perpendo, succurrit animas Brutorũ esse velut machinas apparatu simpliciori & minus operoso fabricatas, proindeq; tantum unius generis motu instructas, sive ad idem prorsus agendum determinatas: Attamen in homine diversimodæ motuum series, & velut rotarum intra rotas complicationes apparent: Enimvero prædicti plexus commeatu, cerebri conceptus statim afficiunt Cor, ejusque vasa & reliquam, una cum diaphragmate, appendicem commoveri faciunt. Hinc sanguinis motus, ejusque in corde accensio, simul cum pulsu & respiratione perficiuntur, proinde vero à corde alterato non modo eorundem nervorum ductu impressiones in cerebrum retorquentur, verum & ipse sanguis, cursu suo immutato, fluctuatione diversa aut inassueta cerebrum appellit, adeóque spiritus animales variis impulsibus agitandos, conceptus alios, & subinde alios, produci facit: adeoque propter has reciprocas cordis & cerebri affectiones, quæ longa serie vicissim propagari solent, cogitationum & phantasmatum multiplicitas oritur. Hinc veteres, tum Theologi tum Philosophi, Sapientiam in corde posuerunt: Certe prudentiæ & virtutum opera à mutuo, quod cordi cum cerebro intercedit, commercio plurimum dependent, quippe ut cogitationes circa appetitus, aut judicii actus rite eliciantur, sanguinis fluctus in pectore coerceri, ejúsque ac ipsius cordis inordinationes à nervis tanquam habenis regi, inque motus aptos & requisitos oportet.

Idem Ibidem.

Observatio IV.

Mentis Stupiditas à tumore globoso in cerebro, & aqueo humore copioso ventriculos distendente.

Gaspar Bonecurtius Nob. Eques sensim per biennium mente alienari cœpit, adeo ut tandem omnino attonitus nihil secundum rationem ageret, & Cibum nec petebat, nec nisi per vim intrusum capiebat: lectum nonnisi coactus petebat, sed ad mensam brachio innixus *continuo dormiens* fere sedebat, nec nisi interrogatus sæpeque ad-

 monitus

monitus, verba quædam, sed quæ ad rem minime pertinebant, proferebant: *stillabat* interim è *naribus pituita aquea* copiosa frequenterque. Quibus sic semi anni spatio se habentibus, tandem expiravit. In causis perquirendis nihil quod huic malo ansam præbuerit certius cognosci potuit quam *ictus capitis*, quo tribus aut quatuor annis ante percussus, cerebri imbecillitatem ab eo tempore cœpit experiri, cum alias prius strenuus alioqui miles, nihil tale sensisset.

Calvaria post mortem ipsius aperta, cerebro diducto, *supra callosum cerebri corpus*, insignis tumor globosus, glandulæ instar carnosus, scirrhosus fungosusque, pomi mediocris magnitudine, deprehensus est, qui privata tunica investitus, venulisque erat consitus, ab omni tamen connexione cum substantia cerebri liber, adeo ut citra sectionem manibus exemptus, foveam insignem aqueo humore mox repletam, *quo & ventriculi admodum dilatati* diductique referti erant, post se relinqueret. Quem *globum* sua mole *cerebrum illiusque ductus comprimentem* irrigantémque, hujus stuporis & torporis, tandémque mortis occasionem fuisse deprehendimus. *Platerus observationum lib.1.pag.13.*

SCHOLIA.

I*Ctus capitis*] Iuvenem capite percussum semifatuum evasisse, refert *Hosferus* Herculis med. lib.1. cap. 13. quem curavit fonticulo suturæ coronali impresso: *Hildanus* Cent. iii. Observ. 21, narrat, puerum decennem, eatenus vividi ingenii, memoria paulatim orbatum fuisse, post intellectu, ob depressionem cranii decimo anno factam: curationéque spreta, ac paulatim indurato cranio, depressionem cum functionum principum læsione ad extremum vitæ diem perdurasse. Vide *Borellum* Cent.2. Observ.73.

Tumor globosus] De tumore tunicato in cerebro genito, vertiginis & apoplexiæ causa, post contusionem capitis. *Vide tit. de Vertigine.*

Globum cerebrum comprimentem, &c.] Cerebrum porosum est, & in porosa & fungosa quasi ejus substantia spiritus animales generantur, continentur & moventur. Hi meatus & cavitates ut ad cerebri nutritionem, spirituum generationem, conservationem, motum & in totum corpus distributionem necessaria sunt, ita iis angustioribus redditis istas actiones lædi necesse est. Angustiæ plures quidem sunt causæ, his tamen meatibus & cavitatibus præcipue obtingit ab Obstructione vel compressione. In dicto Nobili Compressio locum habet, quæ cum à causis internis vel externis contingat, Inter internas sunt primo humores crassi & pituitosi; 2°. sanguis ex vulnere, contusione, &c. 3. Vasorum φλεβωτώδης διάθεσις, 4. ipsa cerebri substantia mollior flaccidiórque reddita: 5. ut hoc in casu, Tumor durus pondere illos meatus comprimens & angustiores reddens: generationi spirituum, illorúmque libero excursui & commeatui obstans, Inter externas causas est cranii cerebrique à causis externis compressio.

APPENDIX.

De Fatuitate à vitiosa cerebri conformatione, cujus indicium erat prava suturarum dispositio.

IN fatuo Neopoli in Nosocomio Incurabilium cum M. A. Severino observavimus Suturas Capitis omnes uno quasi clivo exaltatas ac toto sublimiore prominentes: *Bartholinus Histor. xxx. Cent. ii.* In figura deviabant Suturæ capitis Fatui cujusdam, quæ omnes uno quasi clivo exaltatæ eminebant. *Idem Anatomes Reform. libello 4. cap.5.*

SCHOLIA.

SVturatum prava figura vitiosæ cerebri conformationis index erat; de qua *Platerus* Praxeos lib. 1. cap.3. sic disserit: Conformatio prava cerebri, ut si nimis magnum aut parvum, vel alias non recte formatum existat Stultitiam innatam, cum ab insitis causis à semine parentum, qui vel ipsi stulti fuerunt, vel semen ipsorum aliquod vitium contraxit, boc proveniat, plerumque procreat: Faciléque ex eo quod stulti fuerint ab ortu cognoscuntur, & quod caput cerebro informi, magnitudine vel exilitate aut deformatione responderat: Quod vitium si ad nervos quoque aliasque partes pertingat, non mirum hos interdum vel surdos, vel mutos, vel incurvos, aut strumosos alióve modo viatos esse: Quam certè potissimam stultitiæ originalis causam esse, uti hæc ipsorum deformatio interdum apparens, interdum nonnisi sectione post mortem deprehensa ostendit: Thersites, qui minus decentem capitis figuram obtinuit, pravi ingenii & morum fuisse perhibetur.

OBSERVATIO V.

5. *Stolidias à lapide in cerebro reperto, Substantia ejus flaccida, & Cerebri cum cerebello mala cohærentia, Defectu glandulæ Pinealis.*

J. Nicolai XIV. annorum adolescens, id ætatis inter rationis stultitiæque confinia traduxerat, semper somnolentus, semper capite obtuso, ut si quid ageret quod hominem saperet,

peret, potius ex crepere cujusdam rationis scintillis, quam ex vero ejus usu proficisci videretur. Is cum obiisset in causam constitutionis inquisivi.

Substantia Cerebri omnino erat flaccida: *Pia mater, quod in hydrocephalis* fieri amat, ita laxe cerebro erat circumjecta ut nullo negotio posset ab eo separari; Cerebrum, non ut in hominibus fit, cerebellum magna ex parte obumbrabat, sed ab eo recedens, ut videre est in ovibus, nudum cerebellum primo aspectu oculis subjiciebat; *Glandulæ Pinealis ne vestigium* quidem natura elaboraverat: An forte quia non decreverat homini huic indulgere (quod hic fieri quidam putant) animæ corporisque colloquium? An camphoræ instar aëri expositæ in nihilum redacta? An denique resoluta erat instar salis ab humido? Ratiocinentur alii in quaslibet partes, Ego nihil nisi quod vidi & tetigi, aut alio sensu percepi in medium profero: Inter quæ aqua falsissima, quæ priores duos ventriculos fatui hujus plus media parte repleverat, quorum dexter etiam inclusum servabat calculum colore albicantem, qui Medica statera examinatus grana pendebat tredecim: *Th. Kerckringius Observ. Anatom.* 35.

SCHOLIA.

GLandulæ Pinealis ne vestigium] Cartesius, ejusque sequaces, nobilissimum usum huic assignat, Animam quippe vult in hac sola sensibilia externa, & omnes ideas quæ à quinque sensibus proficiscuntur, apprehendere tanquam in centro & discernere, atque deinde ejus ope spiritus ad varios nervos mittere; Vide de hac opinione judicium Clar. *Bartholini* Anat. reform. lib. 3. c. 6.

OBSERVATIO VI.

§. *Ossium capitis crassities nimia stoliditatis indicium est & feritatis.*

SI præter modum ossa capitis crassa fuerint, indociles & parum à feris abhorrentes ac obliviosos ostendunt; Talia sunt Indis Hispaniolæ, ut *Oviedus* refert, atque adeo dura, ut consensu inter Hispanos convenerit non esse ferienda capita, tametsi nuda, Indorum, quod enses frrugantur: *Cardanus lib.* 12. *de Subtilitate.*

OBSERVATIO VII.

§. *Mentis stupora seroso humore bile perfuso caput replente &c.*

ILL. Virum horripilario cum lassitudine invadit mane, circa noctem oblivio & desipientia quædam obrepunt, &c. Aperto capite, aqua plurima in tora stagnans reperta &c. *Vide lib.* 4. *Tit. de Febribus.*

OBSERVATIO VIII.

§. *Fatuitas à cerebri siccitate in superficie.*

MErcator in carcerem conjectus totum se melancholiæ immersit: 20. à captivitate mense fatuissimus factus & repuerascens &c. Cerebrum siccissimum inventum, durum, summa parte friabile &c. *Vide Tit. de Catalepsi.*

OBSERVATIO IX.

§. 1. *Mentis stupor ob cerebri molem justo minorem, & gyris paucioribus instructam.*

VIr Illustr. parentibus proavisque, aut cerebri aut nervorum dispositioni alias morbidæ obnoxiis oriundus, circa ætatis ἀκμὴν stupore affici cœpit: Dum cranio aperto morbi causam perquirimus, primo occurrebat cerebri molem justo minorem & gyris paucioribus instructam fuisse, unde spiritus animales non satis copiose productos suspicati fuimus: *Vide Tit. de Convulsione.*

SCHOLIA.

ETsi mentis stuporis nulla fiat mentio, eam tamen colligere licet ex causis præcedentibus: immediata, paucitate spirituum; Mediata, cerebri mole justo minore & gyris paucioribus instructa: Si spiritus animales, *inquit Sennertus Pract. lib.* 1. *cap.* 15. sint pauciores quam par est & deficiant, omnes animales actiones languent, & ex defectu spirituum actiones principis facultatis imminuuntur, abolentur aut depravantur: ut enim dum pondus nimium facultati moventi imbecilli offertur, tremor excitatur: Ita dum objectum sensibile principi facultati debili offertur, Imaginatio & Ratiocinatio, objecto non satis proportionatæ & debiles, vacillant. Homini præ cæteris animalibus ignobilioribus, ob functionum

animalium præstantiam & numerum, grande cerebro concessum est: Si inquiritur quid cerebro gyri & convolutiones præstent? Respondet *Willisius* Anatom. cerebri cap. 10. datos esse tum propter uberiorem alimenti spirituosi receptionem, Tum ob commodiorem spirituum animalium in quosdam usus dispensationem ad varios Imaginationis & memoriæ actus, intra certos & distinctos cancellos commotionem, motuumque istorum per eosdem tractus sive orbitas iterationem crebram. Vide plura l. c.

Observatio X.

Fatuitas nativa ob cerebri molem justo minorem & tenuiorem.

APud *Willis* Anatom. cerebri cap. 3. Figura 4. extat affigies cerebri humani cujusdam adolescentis, ab ipsa nativitate Fatui, & ex eorum numero qui vulgo Lemurum subdititii perhibentur: Cujus cerebri moles cum tenuior ac justo minor fuerit, limbus ejus ulterius elevari & reflecti potuit, ut interiora quævis penitius conspicerentur.

Observatio XI.

§. *Stupor mentis à vitio duræ meningis pustulis obsitæ, Cerebri spiris nigro sanguine refertis, unde compressio anteriorum cerebri ventriculorum. &c.*

IUvenis diu in carcere detentus, languidus decubuit, perpetuo *Stupore* afflictus: Secto capite, pustulæ supra duram meningem apparuerunt, erosa ipsa, & cerebro per foramina eminente pluribus in locis: Omnes ejus spiræ nigro sanguine refertæ erant: In ipsa etiam substantia copiosus latebat, unde inflammatio exorta erat, & hanc ob causam anteriores ventriculi vix in conspectum veniebant: Ejus substantia mollior, sanguine pituitoso affluebat.* (*Vide Tit de Epilepsia.*)

Observatio XII.

§. *Stoliditas à vesicis corpori calloso incumbentibus.*

SAcerdos quidam stolidus subito factus est, & paulo post apoplecticus: Repertæ vesicæ aliquot rotundæ, albidæ, humore pituitoso repletæ, supra corpus callosum. *Dom. Panarolus Pent.1.Observ.17.*

SCHOLIA.

S*Upra corpus callosum*] Quod propter hunc finem conditum est (ex mente *Willisii* Anat. cerebri cap. 10.) ut in eo spiritus undequaque confluentes, velut in propria sua sphæra expandantur & facultatum animalium actus exercere incipiant. Vide plura l. c.

Observatio XIII.

Mentis stupor à seroso humore caput opplente.

ILl. Vir cum febre oblivione & desipientia prehenditur: Reperta aqua plurima in toto capite stagnans: *Vide Tit. de Febribus. lib. 4.*

Observatio XIV.

§. *Mentis hebetudo ob anteriorem cerebri cavitatem sanguine cum seri copia plenam.*

IUvenis (*de quo Tit. de Paralysi*) post resolutionem unius lateris paulo postea in mentis hebetudinem quandam & torporem incidit &c. Capite aperto, anterior cerebri cavitas sanguine partim ichoroso, partim concreto & grumoso, cum seri copia implebatur.

Observatio XV.

Mentis stupiditas ab aqua cerebrum inundante.

COloniæ invisi puerum cui caput in incredibilem molem increverat: Cranio mortui dissecto inveni in duobus anterioribus cerebri ventriculis, aquam ad ℔. XVIII. à qua substantia cerebri ita distendebatur ut gyri non conspicerentur: Hic ingenio plane fuit destitutus &c. *Vide Tit. de Hydrocephalo.*

Observatio XVI.

Mentis & totius corporis torpor & hebetudo à flacciditate cerebri pituita perfusi, Polypo in corde.

MOmma Baxius, homo torpidus ac hebes, occisus repente à morbo attonito, obtulit secanti Chirurgo cerebrum adeo flaccidum,& membranas ipsas tam frequenti pituita perfusas, ut opus fuerit spongia eam detergere: Qua eadem pituita replebantur utique & venæ per cerebrum dispersæ, nec minus sinus falciformis: In ventriculis quoque non tantum plurimum aquæ, sed & spinalem medullam udam: Polypum quoque invenimus in sinistro cordis ventriculo, ex concreta pituita formatum &c. *Vide Tit. de Apoplex.*

Observatio XVII.

Fatuitas à summa siccitate cerebri superficiei. Retis mirabilis depressione.

CIvis Leodiensis à melancholia in Furorem transiit; Medicamentorum ope ad mentem rediit, sed post fatuissimus factus & repuerascens: Illi post obitum siccissimum cerebrum, adeoque in summa parte digitis friabile, flavedine citri æmula, undiquaque ad altitudinem digiti tinctum,observatum: Rete mirabile depressum &c. *Vide tit. de Catal.*

SCHOLIA.

A *Cerebri siccitate*] Ab ejusdem frigiditate, fatuitatem sed fugacem inductam animadvertit Excell. *Bartholinus* histor. 88. cent. 6. In tribus puellis nubilibus, quæ hyeme intensa in rheda circumductæ, domum reversæ, velut extra se raptæ fatuæ videbantur, per 14. dies, quas pelle vervecina calente, nuper à vervece detracta, capiti imposita restituit: Mentis quoque stuporem, à spirituum fixatione observavit *Idem* in Nauta quodam, cui pedes frigidissimæ aquæ immersi,redeunte ad cerebrum ex calcaneis sanguine alterato, ei id algoris particeps fecerunt, adeo ut vix annuum spatium emendando sufficerit.

Rete mirabile] In proverbio est,quod quando aliquis stultus apparet, dici solet, *Caret rete mirabili.*

Observatio XVIII.

Stupiditas mentis in quodam cui lobus Hepatis, qui pertinet ad diaphragma, niger exterius deprehensus est.

QUidam morosus, stupidus, melancholicus: Lobus ille Hepatis qui pertinet ad diaphragma, erat niger exterius, ad palmæ latitudinem intra parenchyma. *Vide lib. 2. tit. de Vocis læsione.*

Observatio XIX.

Fatuitatis inveteratæ nulla in cerebro causa deprehensa.

NObilis Virgo circa VIII. ætatis annum à vespertilione demorderetur: Paulo post stupor mentis accessit: adeo ut domi ad 35. annum conclusa maneret: Aliquot ante obitum mensibus de ventris doloribus conquerітur, qui mentis errori adscribuntur: Tandem morte subita abripitur: Viscera omnia imi & medii ventris corrupta inveniuntur, cum teterrimo fœtore, unde causa mortis evidens fuit: Cum dissectioni præessem caput quoq; aperiri curavi, in quo cerebrum integerrimum,absque omni labe deprehensum est.

Observatio XX.

§. Oblivio excitata à serosa colluvie cerebri anfractus exteriores ejusque poros alluente.

IN unaquaque fere Lethargi specie advertitur quasi signa pathognomonica semper adesse, & pari passu succedere Torporem & *Oblivionem*: Morbi hujus insultum graviorem passi, si quando in declinatione ejus vi quadam excitantur, rerum omnium *obliti*, haud propria aut amicorum nomina *recordantur*; Etiam qui pocula hæc lethæa aliquando parcius biberunt, quantum in somnum proclives sunt, tantum etiam in memoria deficiunt, ita ut nuperrime actorum immemores, idem sæpius agendum repetant, & eandem quæstionem multoties propositam proponant: Quoad cæteras facultates, quales sunt Ratio, Phantasia,

Phantasia, potentiæ Sensitivæ ac Locomotivæ, earum deliquia aut defectus, juxta somni & memoriæ enormitates proportionantur: Eadem ergo causa quæ soporem Lethargicum, eadem & oblivionis causa est, serosa scilicet colluvies cerebri anfractus exteriores, ejusque poros & meatus corticales subiens, quam sæpe observatione Anatomica sæpe se deprehendisse testatur *Willisius* Tract. de Anima Brutorum. *Vide ut. de Soporosis affect. cap.*

SCHOLIA.

PRofecto & somnus & vigilia ac memoria, earundem partium & locorum affectiones sunt: cujus non leve indicium est, quod experientia satis vulgari constat medicamenta opiata, quibus somnus provocatur, crebro exhibita memoriam lædere: Quin & ipse memini quendam ab hypnotico fortiori assumpto, postquam febre laborans plures dies & noctes insomnes degisset, memoriam ? quoad longe præterita, fere in totum amisisse: Cum vero somnus excedit, memoria deficit, in quantum scilicet spiritus cerebri exterioris incolæ, aut constricti, aut tractibus suis expulsi, nec è corpore calloso cerebri corticem irradiant, quo fiat imaginatio & vigilia: Nec inde introrsum lati, & vestigia priora repetentes, rerum ante actarum ideas, sive imagines repræsentant. *Idem ibidem.*

APPENDIX.

§. A Lienis constitutione pendet morum diversitas, ut quibus sit coloris rubicundi, iis animi indoles ad hebetudinem, otium & mollitiem inclinet: Quibus coloris lividi, ii solertia, sagacitate &c. præditi sint.

DOctissimus Velthusius in Liene fermenrum, quo sanguinis particulæ segniores ad activitatis statum perducuntur, contineri, uti summe probabile constituit; Quippe animadvertens quod in pueris, aliisque temperamento sanguineo, & habitu corporis obesiori præditis, uti mores & animi indoles ad otium, mollitiem & hebetudinem inclinarent, Ita Lien semper coloris rubicundi & sanguinei, uti hepar, florido repletus fuerit: hinc concludit in his Lienem, uti partes genitales ante pubertatem, aut in elumbis, minus officio fungi: E contra vero quandoquidem in viris circa mediam ætatem, præcipue in istis qui sunt vultus severi & corporis gracilioris, uti solertiæ, sagacitatis, constantiæ ac fortitudinis indicia se produnt, Ita Lien coloris lividi, & sanguine velut cœnoso imbutus reperiatur: Hinc insuper arguit sanguinem in Liene, velut conditorio, diutius asservatum plane in fermentum abire, quo reliqua ejus massa subinde inspirata subtilisetur magis, ac spiritus acutiores in regimine tum animali tum vitali progeniti supponit enim corpora nostra naturaliter humiditate nimia scatere, qua quidem partium & viscerum plerorumque functiones plurimum hebetantur: At vero Lienem massæ sanguinis communicare partes solidas, constantes, firmas nec facile dissipabiles, atque has detergere illam humiditatem, simulque aliquatenus à sanguine & spiritibus illam mollitiem auferre, quæ in tenella ætate præpollet, eo ferme modo quo Boreas, aut ventus orientalis, siccitate & robore suarum partium, aërem ventilans & intime penetrans aëri & corporibus nostris robur inspirat. Vide plura Sectione de Melancholia.

ANATO-

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO XI.

De VERTIGINE.

OBSERVATIO I.

Vertigo à seroso humore cerebri anfractus alluente, ejusque ventriculos replente & Arteriis venisque coalitis, cum glandulis plurimis & duris adsitis.

ITALUS quidam mercator, bene coloratus & bene habitus, in virili ætate sensim cœpit vertigine laborare, quæ ætatis decursu adeo invaluit ut nec ambulare, nec in lecto se erigere quin corrueret, posset: Sic autem otiosus decumbens dies noctesque in lectulo, cibum nihilominus capiens & bibens sanorum instar & dormiens, mire factus est obæsus, atque eo modo multos annos, scabie interim quandoque infestatus, perduravit, tandem verò *Caro* correptus in somnum profundum incidit, quo diebus aliquot elapsis expiravit.

Causam indagaturi, antequam calvariæ scutella detraheretur, à sectione vulnerata illa crassa meninge, aqueus humor copiose per faciem in corporis, quod erectum nonnihil erat, humeros pectusque defluens linteamina admodum madefaciebat. Calvariæ dein pars separata, cum tenaciter duræ matri connata esset, ægre ab ea, & non citra illius dilacerationem avelli potuit. Intrinsecus omnes cerebri anfractus & ventriculi aqua madebant: Vas venosum, omnesque arteriæ induratæ callosæque factæ occalluerant, distinctisque globulis toto ductu undique in capite, ad ipsorum juxta infundibulum insertionem usque protuberabant.

Ex quibus & aquam, longo tempore in capite collectam fluctuantemque & vertiginis & cari subsequentis causam fuisse, uti & arteriarum illam obstructionem vertiginis deprehendimus: *Bauhinus Theat. Anat. cap. ultim. de Similiaribus partibus: Platerus obs. l. 1. p.* 101.

Repletionem cerebri ab humore aqueo, tam seroso quam pituitoso factam, vertiginem causare certum est, Quod ex ipsorum relatione constat, qui de fluctuatione in capite conqueruntur: Et aperta calvaria hanc humoris immensam copiam sæpe invenimus: In eoque cui arterias quoque occalluisse diximus, tantam illius copiam deprehendimus, ut aperto cranio undatim defluxerit: Quæ & una cum arteriarum illa obstructione, geminam causam vertiginis proferens, eam tam diuturnam & incurabilem effecerat. *Idem Praxeos lib. 1. cap. 7.*

SCHOLIA.

VT Vertiginis causa morbifica, & fiendi modus p. nat. eruatur, inquirendum quo ritu eadem affectio à rebus non natur. concitari soler, 1°. Quando homines aliquamdiu circumgyrantur, tum in motu isto omnia circumgyrari videntur, tum etiam à circumgyratione cessantibus phantasma illud persistit: Cujus apparitionis causa dependet à fluxili spirituum animalium substantia: Quippe intra cerebrum scatentes non secus habent ac aqua, aut densa vaporum congeries phialæ inclusa, quæ una cum vase continente circumagitur, & facto semel vertice, etiam vase quiescente, motum istum aliquamdiu continuare persistit: Pari modo, cum quis circumgyratur spiritus cerebri incolæ, ab ista capitis, tanquam vasis continentis, circumductione, in motus rotatiles ac velut spirales aguntur; cumque ideo solito influxu, & directo jubare nervos irradiare nequeant, hinc una cum visibilium rotatione, sæpe scotomia & pedum vacillatio inducuntur: Hemisphærium visibile rotari videtur, quia spiritus speciem excipientes circulariter moventur: quare si quidem sensibilis receptio, recipitur per modum recipientis, prout spiritus ita objecta in orbem moveri videbuntur. 2. Tonitrus ab alto & pontium transitus V. excitant, in quantum ab objectis inassuetis, necnon à corporis situ, aut incessu periculoso, imaginationi terror injicitur: unde ipsa valde sollicita quo pacto spiritus in nervorum organa rite ordinet, ac firmius dirigat, eos in cerebri meditullium revocat, adeoque à solito affluxu & irradiatione pervertit, cumque eorum aciem melius instruere, & certius dirigere satagit, cura nimia in confusionem quandam ac motum irregularem adigit: quare ebrii ac audaces, quia de spirituum animalium aurigatione minime solliciti sunt, nihil quicquam tale patiuntur; Navigatio, aut vectio in curru, Vertiginem infert, quia spiritus valde fluxiles nimis agitati, tanquam aqua in vitro concussa, inordinate huc illuc transiliant: Porro plerique in navi aut curru circumducti,

circumducti, etiam vomitioni fiunt obnoxii, quia spiritus motu nimio & fluctuatione confusa in ἀταξίας rapti, nervorum paris vagi capitella inordinate incurrunt, ideoque spasmos & motus convulsivos in visceribus excitent: 3. Ebrietati vertigo velut pathognomicum accidit, item Nicotianæ fumo, quod scil. liquore aut vapore exhibitis, particulæ quædam efferæ ac indomitæ, sanguinis vel succi nervosi commeatu cerebro inferuntur, quæ spiritibus animalibus, si quidem incongruæ ac improportionatæ sunt, occursantes, eos huc illuc, à solitis ituum & redituum tractibus abigunt, adeoque in vertices ac gyros agunt.

Hæ sunt præcipue causæ evidentes solitariæ quæ Vertiginem in hominibus quibusvis excitare valent, cujusmodi effectuum occasiones istæ producunt, in quantum spiritus animales extra statas series, & ordines suos perturbari, tum intra cerebri meatus huc illuc fluctuatim & inordinate moventur, tum solitæ irradiationis suæ in nervosum genus quædam quasi fila interrumpunt: Enimvero, hæc duo fere semper reciproca se mutuo excipiunt, & ab invicem dependent, Nempe Spirituum intra cerebri medullium perturbatio, Eorumque effluxus in nervosum genus impeditus, quacunque de causa alteruter affectus infertur, mox alter subsequitur: Corporis circumgyratio, Vectio in curru aut navi, ebrietas, insuetus Nicotianæ fumus, spiritus in cerebro inordinate titubare faciunt, qui proinde statim à debito in nervos affluxu inhibentur, ut affecti vix stare aut progredi valeant: Pariter è contra, Intuitus ab alto, pontium transitus, languor aut syncope ingruens, spiritus à solita in nervosum genus emanatione revocant, qui proinde intra cerebrum tumultuantes, aut inordinatius commoti, Scotomiam aut objectorum circumrotationem inducunt:

Inquirendum, his præmissis, quot modis à causa intrinseca & præternaturali Vertigo induci solet? Super his annotetur Vertiginem quandoque symptoma esse, ab affectu quodam alio modo intra cerebrum, modo extra ipsum consito dependens; Interdum vero hunc per se morbum esse, qui intra cerebri medullium excitatus, molestus admodum & terribilis, sæpe etiam curatu difficilis existit: Quo ad prius, plerique morbi cephalici, dolor acutus, lethargus, epilepsia, carus, apoplexia &c. Vertiginem sæpe adjunctam habent, in quantum scil. æquabilis spirituum expansio, eorumque eainde in genus nervosum itradiatio, à variis ejusmodi causis morbificis facile interturbantur: Cæterum hoc symptoma interdum ob affectus alios, longe extra cerebrum consitos produci solet, idque duobus potissimum modis, Nam 1°. usitatum est Scotomiam oriri propter, sanguinis affluxum à cerebro derepente avocatum, uti in syncope ejusque approximatione: magna inedia, improbo labore, hæmorrhagia immensa, longis jejuniis, violentis tristitiæ aut metus passionibus &c. si quando sanguinis motus in corde deficit aut vacillat, ita ut affecti in lepothymiam proclives sint, statim quia liquoris vitalis tributum subducitur, etiam spiritus animales in cerebro deficientes irradiationem in nervosum genus suam subtrahunt: quippe cum eorum scaturigo præscinditur, qui superstites sunt, ab emanatione sua resilientes, confuse in cerebro oberrant, & affectus vertiginosos & non raro delitos cient.

Secundo spirituum animalium à viscere quodam, aut membro externo, inordinatus in cerebrum recursus, non raro vertiginem infert, in quantum scil. spiritus à parte affecta, longa per nervorum ductua serie perturbati, demum alius cerebri medullium incolentes perturbant, inque partes ἀταξίας adigunt, propter hanc causam est quod humores acres ventriculi fibras vellicantes, quod materies sæpe infesta & irritativa in Liene, Pancreate aut Intestinis commota, leves in cerebro scotomias parit: Novi à dolore acuto, ulcere & sphacelo in pede aut brachio consistis, spirituum in cerebro quasi titubationes, & vacillationes crebras & leves inductas fuisse:

Dum concepta spirituum inordinatio à loco affecto per nervos in cerebrum transfertur, formicatio, seu velut auræ frigidæ ascensus persentiri videtur: quare hujus affectus causa vaporibus inde ad caput elevatis vulgo adscribitur, quem errorem alibi satis refutavimus: Porro quod multis cum jejunaverint, aut prandii horam diutius protelaint, oculi obfuscari & caput rotari solent, & deinde mox à levi comestione nebulæ istæ evanescant, id non (uti populi vox est) ita contingit in quantum à stomacho vacuo flatus & vapores ad caput ascendunt, quos alimenta ingesta mox supprimunt, sed quoniam ventriculi fibræ & filamenta nervosa succo nutritio quo irrigari amant, destituta corrugari & spasmos leviores inire solent, cujusmodi spasmi & spirituum inordinatio nca, siquidem per ductus nervosos in cerebrum continuantur, affectionem vertiginosam producunt, quæ quam primum stomachi fibræ corrugationes suas remittunt, sponte cessat: Ob hanc rationem novi quosdam à vomitorio exhibito, & ventriculi tunicas lacessente, vertigine immani correptos: quinimo à cibis dyspeptis, aut cerebro ingratis affectum illum nonnunquam oriri suspicor.

Attamen vertigo non tantum symptoma, sed interdum primario & per se morbus est, cujus naturam ut penitius indagemus, inquirere oportet in subjectum ejus, rationem Formalem & causas:

Vertiginis subjectum immediatum procul dubio sunt spiritus vitales, quos unusquisque hoc affectu laborans valde perturbatos, susque deque obertare persentit: Subjectum vero mediatum illæ cerebri partes sunt in quibus imaginatio & sensus communis resident, & inde in genus nervosum proxima via ducit; hæc sunt autem corpora Callosa & Striata: Enimvero spiritus animales intra hæc loca medullosa quasi in campum amplissimum quaquaversus expandi & exspatiari amant; quare sicut lucis radii medullarum omnes poros & meatus densissimos, jubare pleno & irretorto trajiciunt: hinc dum una serie è corporis callosi oris extimis (nempe è corporibus striatis & cerebri gyris) versus medullium ejus blande scaturiunt, imaginationes & phantasias jucundas repræsentant; dumque alia serie & forsan per alios meatus illi è corporis callosi medullio in cerebri gyros emanant, notionum resseras pro *memoria* illuc transferunt, atque dum exinde in corpora striata & nervorum origines tendunt, partes omnes motrices actuant, & iis quoties occasio fuerit, motuum incundorum instinctus deferunt: In vertigine autem æquabiles istæ spirituum, velut radiosum lucis emanationes, variis in locis intercipi & diversimode perverti videntur: quippe spirituum manipuli quidam obscurantur, alii alio inflectuntur, huc illuc in gyros & vortices aguntur, & non raro in transversum rapiuntur: Quapropter in cerebro, ob spiritus ita perturbatos phantasmata confusa, sensibilium species vagæ & inconstantes, aut circumactiones repræsentantur: dein quatenus irradiatio in nervosum genus minuitur aut inhibetur, scotomia & functionis motivæ deliquia ac vacillationes sequuntur: Quod si adhuc amplius inquiratur à quo impellente, aut vias obstruente, spiritus

ita

ita intra cerebrum aut deviare, aut tumultuari coguntur? Probabile videtur tales eorum inordinationes à duplici causa pendere; scil. 1. quod particulæ quædam efferæ & extraneæ, cerebrum una cum ſucco nerveo altius ingressæ, ſpiritibus adhærent; eosque in motus enormes agunt: hoc autem à vini aut aquarum ardentium potu immodico, nicotianæ fumo inassueto, vegetabilium quorundam esu, ab inunctione mercuriali quibusvis accidere cum experientia vulgari constet, in quantum scil. corpuscula quædam heterogenea, & ſpiritibus infesta, eos usque in cerebri meditullium assequuntur & corripiunt, quidni è ſanguine aliisque humoribus plurimum vitiatis, ejusmodi particulæ morbificæ & vertiginosæ ſuggeri, inque cerebri conclave penitius insinuari possunt? dein 2. ſuſpicari licet quandoque illuviem ſerosam una cum ſucco nerveo ſensim irrepere, & cum altius demum penetraverit, purissimas has medullas contaminare, ejusque poros valde infarcire, proinde ut ſpiritus animales non luce clara & plena, ſed debili, & multis quasi umbellulis interſpersis fracta irradient. In vertigine habituali ac inveterata, causam conjunctam utraque hæc complecti, indicio non levi à juvantibus & lædentibus deſumpto constare videtur, nam in plurimis observavi affectionem istam ob duo αἰτιῶν genera in pejus aut melius alteratam fuisse, nam quæcunque intus ſumpta particulas turgidas, & plus nimis efferi & effervescere aptas progignunt, uti vina, aquæ ardentes, alimenta piperata & flatulenta vertiginosos fere afficiunt; nec minus nocumenti propter occasiones quibus cerebrum impletur & plus infarcitur, uti ſunt crapula, ſomni meridiani aut matutini protractiores, venus austrinus, aër humidus, nebulosus & crassus; habitatio humilis & paludosa, percipiunt: E contra autem idem à victu tenui & leviori, etiam à cœlo ſudo, atque ſolo aperto & perflato ut plurimum adjuvantur: Hæc de Vertiginis Subjecto, Ratione formali & causa Conjuncta, jam in causam Procatarcticam inquiramus, Ob quem ſcil. apparatum, five prædispositionem morbidam gemina hæc ſpiritibus cerebri meditullium incolentibus labes inferri ſolet: Hic autem in culpa deprehendemus esse tum cerebrum ipsum, cum Liquore irriguo; Tum ſanguinem cum humoribus inquilinis: Hujus ſæpissime vitium est quod à recta crasi in temperiem acrem, acidam aut alias vitiosam degener ſuccum nutritium pervertat, ac insuper in ſinu ſuo ſerum & fæculentias varii generis congerat, quas præsto est in caput ſuffundere: Plures autem ſunt causæ evidentes, ſcil. mala victus ratio & errata in non naturalibus; item ſcorbutus, febris diuturna aut maligna, aliique morbi prægressi, propter quas ſanguis adeo cacochymicus & ἰχωρώδης nuxius evadit; Interea cerebri crimen est, quod temperies ejus humida & debilis, compages laxa & minus firma, cum poris debito apertioribus & nimis dehiscentibus existunt, proinde ut particulæ quævis heterogeneæ & elasticæ, ſimulque recrementa ſerosa, aut alias morbida, è ſanguine in caput ſuffuso, in cerebrum una cum ſucco nerveo facile admittuntur, & propter meatus ejus magis patentes usque in meditullia, ſcilicet corpora callosa & ſtriata, ſine obice decumbant: Hujusmodi cerebri nimis laxi & dissoluti habitudo, quibusdam innata & originalis existit: Porro qui teneræ ſunt constitutionis, ſcil. viri ac fœminæ, delicati, pathici & molles, quorum ſpiritus nihil fortius ſufferre valent, diathesin vertiginosam facile contrahunt, ſeu potius ſuccrescentem habent: quatenus nimirum cerebri ſpiritus, cum alienis incursibus resistere nequeant, materiæ cuivis appellenti aditum præbent: Cæterum aliis licet robustis, victus inordinatus, vita ſedentaria, frequens crapula, item ſomni ac ſtudia intempestiva: insuper ſcorbutus, inveterata cachexia, febres diuturnæ, & morbi alii cephalici pravam hujusmodi cerebri dispositionem non raro accersunt, Quoad morbi hujus ſedem, notandum, illam modo incertius, ac, uti videtur, in corpore calloso contingere, fere tantum in ſincipite ſpirituum tumultus & vacillationes, atque notionum & ſensionum actus vagos, inconstantes & ſæpe confusos habere; quandoque autem materiem morbificam posterius circa corpora ſtriata decumbentem, ſcotomiam functionisque motivæ deliquia ciere, ut ſæpe oculi obſcurentur & gressus vacillent. *Th. Willis Tract. de Anima Brutorum parte 2. cap. 7.*

Observatio II.

§. *Vertigo à ſero caput replente ob ſuppressam urinam.*

IOh. Baptistæ d'Ornano Polemarcho, cum per dies undecim *ſuppressa esset urina*, In aperto cadavere inventum caput aqua plenum, causa vertiginis: Ren unus macilentus: Inter alterum & ureteres, durities inventa quæ aquæ fluxum impediverat. *Scipio Du Pleix in historia Gallica.*

Observatio III.

Vertigo ob ventriculum cerebri ſinistrum compressum; dextrum aqua limpida distentum &c.

MIles acinace ſauciatus in posteriore capitis parte &c. (*vide historiam tit. de Paralysi*) ventriculum cerebri ſinistrum aliquantulum compressum: dextrum verò minime depressum, ſed aqua limpida distentum ostendit: In ſinistro plexus choroides pallidus, in dextro rubicundissimus apparuit: Ex dictis causam Vertiginis &c. habemus. *I. Scultetus Armam. Chirurg. Observ. 19.*

Observatio IV.

Vertigo ab aqua limpida in ventriculis cerebri & substantia.

Puella cum febre vertigine fuit affecta. Cerebri substantia prorsus erat madida, aqua irrigata; ventriculi omnes eadem impleti: vasa meningum sanguine turgida: *Vide lib. 4. Tit. de Febribus.*

Observatio V.

§. *Vertigo à vermibus in cerebro.*

Anno 1571. grassatus est morbus epidemicus, paulatim vertigine affligens, 2. 3. aut 4. à decubitu die jugulans: Aperto cerebro repertus est (in quodam) lumbricus rubeus, indice digito longior &c. *Vide Tit. de cap. dolore. Observ. 116.*

Observatio VI.

§. *Vertigo ab abscessu saniem effundente in cerebri substantiam.*

Rusticus aliquot vulnera in occipite & vertice accepit,quæ ad cicatricem fere perducta: 9. à vulnere die febris & scoromia supervenit &c. Sanies inventa est purulenta in ipsa cerebri substantia: In dextra occipitis parte pellicula instar abscessus contenta &c. *Vide lib. 4. Tit. de Vulneribus.*

Observatio VII.

§. *Vertigo à sanie & muco in sinistro cerebri ventriculo &c.*

Juveni melancholia affecto, post incubo, &c. accessit Vertigo epilepsiæ finitima &c. Cranio dissecto prodiit cerebrum qua venulas nigricans & lividum, cui in superficie inerrabat materia pauca saniosa; In sinistro sinu copiosa sanies cum muco ac materia putrescente &c. *Vide Tit. de Convulsione.*

Observatio VIII.

§. 1. *Vertigo ab abscessu in cerebro aqua limpida repleto.*

Anno 1634. narravit mihi Nicol. Reutten Chirurgus de suis oviculis, quarum una laboravit Vertigine, Ex relatione pecoris magistri, hoc malum pulchrioribus fere esse commune, ipsasque, toto cerebro in aquam converso, tandem subita morte perire: Dictus igitur Chirurgus oviculam vertigine & longa circumgyratione debilitatam mactari jussit: mactatæ caput aperui: detectis meningibus cerebri substantiam, ejusque anteriores ventriculos perlustrans,ne guttulam aquæ reperi: hic 3um. & 4um. inspexi,in quibus pariter nullum aquæ vestigium invenire licuit, sed tertius concreto sanguine repletus comparuit: postea olfactus organa manubrio scalpelli anatomici osseo elevavi, & in sinistro latere, inter cerebrum nempe & piam matrem, inveni abscessum instar vesicæ piscium, aqua limpidissima repletum, propeque oculum sinistrum substantiam cerebri subnigram: Ego miratus fui, cum in hoc malo ipsissimum cerebrum afficeretur,cur ovicula non potius convulsionibus aut paralysi, quam vertigine laboraret.

§. 2. Anno 1645. una ex meis oviculis simili vertigine interiit: quare secui caput, & ablato cranio, substantiam cerebri cum omnibus integumentis examinavi, statimque in sinistro occipitis quasi latere, sub dura matre folliculum,instar piscium vesicæ, crassum,aquaque & vermiculis, quales in caseis generantur, repletum, incipiebat enim ad fundum putrescere: Hic autem tumor tunicatus, magnitudine ovum gallinæ superans, in cerebri substantiam ita se insinuavit, ut tertium ejus ventriculum nonnihil comprimeret: hæc ovicula, opilione teste, tota sui interitus die in dextram sese partem circumgyravit.

§. 3. Quod accidit superioribus oviculis, illud etiam hominibus evenire potest: observavi namque similem affectum in Maria N. quæ post contusionem syncipitis à me curatam,

tam, per integrum annum de sola vertigine gravissimas querelas habuit, remediisque frustra usurpatis *Apoplexia* fortissima subito obiit.

Aperta calvaria, inspectoque cerebro, in sinistro latere tumorem, quoad folliculum & materiam contentam, superiorum duorum postremo non absimilem, qui magnitudinem ovi gallinæ mediocris adæquans tertium cerebri ventriculum ex parte compressit:

Quærentibus quænam hujus tumoris tunicati causa extiterit? Respondi, nec forsan adeo male, quod cerebrum ea parte vehementer percussum, debilitatem quandam contraxerit, ob quam affluens alimentum non in cerebri, sed in descripti tumoris substantiam fuit conversum, *I. Scultetus Chirurg. Armamentar. Observ.* 10. & 11.

Observatio IX.

Vertigo à vesiculis aqueo humore refertis, in cerebri ventriculis.

Vertiginum gravissimarum causam nonnunquam esse vesiculas, aqueo & seroso humore plenas, in tertio ventriculo conspicabiles, plus vice simplici in ovibus, & semel in homine animadverti. *Rolfinkius Differt. Anatom. lib.* 1. *cap.* 13.

Anno 1650. cum juvenca in pascuis crebrius vertigine corriperetur, mactata fuit: capite aperto, ac cerebro denudato, sinistrum latus sub sincipite tumidius & mollius reperii, quod cum durius attrectassem, prosiliit aqua limpidissima, faciemque mihi conspurcavit, tumor subsidit: divulso cerebro ad corpus usque callosum, ventriculum sinistrum aperui, *inveni vesicam tenerrimam* totam ejus anteriorem partem occupantem, quam citra ulteriorem lacerationem integram extraxi, superantem ovum gallinaceum magnitudine: In ventriculo, tam verticem versus superius, & infra, asperitas leviuscula, ubi vesica annata erat, apparuit, ac si seminibus papaveris albi aspersa fuisset: Ventriculus iste sinister duplo major erat dextro in anteriore parte: superior ejus pars & lateralis tempora versus, propter extensionem, tenuis & vix cultelli dorsum crassitie æquavit: cætera sana erant.

Retulit mihi N. frequentem esse morbum boum apud Subsylvanos in Helvetia, se Vertigine prodentem; ac bubulcos esse qui ipsi medeantur hac ratione, primum malleolo cranium post cornua pulsant, ubi ex sono aliud vacuum spatium, ac ordinarie sunt in craniis bubulis, percipiunt: statim in pulsato loco perterebrant, ac foramini pennam indunt, & attracto spiritu vesicas hujusmodi extrahunt; Si in superficie existat, prompte suctioni cedir: Si autem profundior & cerebro immersa sit, successu eos frustrari dixit, ac proinde semper lanius huic operæ adstat, ut si de animalis valetudine desperetur, ipse curationis telam absolvat. Exempla curatorum se vidisse adseverat. *Wepferus de Apopl. p.* 69.

Scholia.

Inveni vesicam tenerrimam] Hæ in brutis inventæ vesicæ, ex membrana ventriculos succingente enatæ, instar hydatidum aliarum partium, argumento mihi sunt non adeo tenuem esse ut vulgo creditur, vel tam porosam & spongiosam esse ut Clariss. Riolanus existimat; alias vel millies à tanta aquæ copia ruptæ fuissent, nec unquam ad hanc molem crevissent. *Idem ibidem.*

Observatio X.

§. 1. *Vertigo ab Abscessu magnis juxta cerebri dextrum ventriculum cum Hydatibus, &c.*

Ursula Aberlin (*vide histor. Tit. de Paralysi*) ex pondere gravi capite gestato, sensit manifeste aliquid intra cranium ruptum fuisse: Hinc de Vertigine querebatur, ob quam pronam se casuram verebatur, hujusque sedem dextram potius partem dicebat, cum cerebrum præcipue turbari ibidem distincte sentiret. &c.

Olla calvariæ ablata, divisa dura meninge, copiosum serum effluxit: Cerebri portione ad ventriculum dextrum usque ablata, protinus ex illa exilit aqua turdida: Dilatato amplius hoc ventriculo, occurrit abscessus ovi gallinacei magnitudine, peculiari tunica, crassitie pennæ columbinæ vestitus, cujus oppositum latus versus tempus dextrum exporrigebatur: Inciso hoc folliculo aqua turbida subfusca effluxit &c. *I. Iac. Wepf. Diss. de Apop. p.* 398.

§. 2. Hydatides majores intra ventriculos Jumentorum Vertiginis causa vulgo creduntur, atque hujus causa ad eximendos folliculos aqua plenos trypano cranium perforatur, & vesiculæ sectione per pennam facta proliciuntur, ut supra, Obs. 9. memini: Id à rustico Berovi ensi, hujus artis perito, Gurtvvilæ 1664. præstitum, atque aliquot hydatides extractas fuisse vidi: Verum cum pluribus hydatidibus, quarum quædam nuce moschata non

minores erant, eductis vertigo non cessaret, Jumentum necessario protinus mactandum judicavit, quod plures in profundioribus cerebri partibus laterent eæque lethiferæ: In mactati animalis ventriculis cerebri, præcipue sinistro, & pariete intergerino, cerebrum à cerebello distinguente, ubi cerebrum respicit, plurimas inveni, plerasque instar ovorum serpentinorum, aut lacertarum cohærentes, & tum internæ ventriculorum membranæ medullam operienti, tum parieti dicto accretas.

§. 3. Amicus quidam meus vidit in prædio suo vitulum anniculum inter armenta sua, ob Vertiginem semper ad latus inclinare ab aliquot septimanis: noluit illum veterinarii dubio experimento exponere, sed protinus mactandum curavit, & capite integro me donavit: Ablata olla & dura meninge, cerebri pars anterior quasi fumo denigrata apparuit, quamvis nunquam in fumoso stabulo commoratus fuisset: Detracta tenui meninge, cerebri superficies sanorum instar albebat: In dextro ventriculo nihil p. n. nisi hydatis in plexu choroideo, ubi ejus ala cum sinistra jungitur, prope glandulam pinealem, apparuit: Aperto sinistro ventriculo, mox grumus sanguinis, longior & major ovo gallinaceo secundum longitudinem dimidiato, durus, tenax & granulis minutis, rotundis, albicantibus, seminis papav. albi aliquomodo similibus conspersus occurrit: Ventriculus ad methodum Excell. D. *Sylvii* undique dilatatus triplo amplior, ejusque tabulatum superius tenue, verum multo tenuior & quasi membranea erat pars ejus posterior cranio incumbens, ibidemque superficies interna sordido vulneri similis, inæqualis & viridis apparuit: detersis blande sordibus, secedebant corpuscula lentis magnitudine, viridia, casco Glaronensi colore & consistentia similia: Plexus choroidei ala sinistra amplior, crassior & densior erat naturali, aliquot centenis granulis, magnitudine seminis papaveris albi conspersa, ca serie composita qua semina bombycum aut araneatum conspiciuntur: In nullo ventriculorum lympha aut serum redundavit: Processus mammillares ambo cavi erant & sinistro dexter amplior, aqua limpidissima plenus: Grumum sanguinis non demum post mortem concretum existimo, nam citra percussionem capitis necabatur: Sinister ventriculus ita distentus erat, ut foris anfractus obliterati essent: grumus compactior erat quam ut talem firmitatem statim à mactatione nancisci potuisset, ut taceam granula quibus aspersus erat: Granula ista, quæ ad manus, exsiccata, subflava sunt & pellucida instar succini.

SCHOLIA.

Postquam Cephalalgia (*Ursula*) sævior recrudūit, accessit ei vertigo, qua sibi prone cadendum verebatur, cujusmodi casus periculum auxit brachii sinistri pondus ab oedemate: Hujus vertiginis sedem ipsamet dextram partem esse definierat, quia manifeste hanc nutari sentiebat: Proculdubio tumores duo insignes in ventriculo dextro, causa Vertiginis mense Augusto evaserunt, qui ante Julium Hemiplecticum, & postea demum aliquot elapsis mensibus hanc nondum excitarunt, quia minores adhuc erant, & spirituum animalium cursum, nondum comprimendo medullosam substantiam turbarunt, donec ab errores in victu majorem molem acquisivissent: Plexui choroideo, utrinque glandulis albentibus & pellucidis referto, nullam vertiginis culpam tribuere possum, cum ab illo nihil ad cerebrum deferatur, verum sanguis à cerebro reflluus per illum ad sinum quartum & ioculare deducatur: Nisi quispiam velit ob glandulas lympha turgidas sanguinis cursum retardatum aliquomodo fuisse: Serum intra meninges, anfractus & ventriculos stagnans forte quoque non in censum causæ Vertiginis veniat, quia copiosus apud *Jac. Sperlin.* nullum attulit.

Idem ibidem.

OBSERVATIO XI.

Vertigo excitata à repletione cerebri ab humore aqueo, tum seroso tum pituitoso.

Repletionem cerebri ab humore aqueo, tam seroso quam pituitoso factam, Vertiginem illam causare quæ Apoplexiam & Carum præcedere aut minari solet, certum est, Quæ frequens & diuturna, & nisi præcaveatur, in hosce morbos terminari cum vitæ summo discrimine solet: Verum hoc refrigerando & humectando cerebrum non facit, cum agitatio hæc spirituum quæ in Vertigine fit, sic potius impediretur quam promoveretur: Sed fit hoc cum cerebri anfractus spatiaque adimplens, maxima copia calvariam replendo, & flatuum simul copiam generando (qui ex aqueis humoribus sæpius quam vapores generantur) in ea fluctuat: Tunc enim sicuti in cordis involucro aqua redundans, cum agitatur, palpitationem cordis facit, ita & hic cerebrum undique opplens, cum caput movetur, agitatus humor & capitis motum sequutus, talem sensum capiti præbet: Quod ex ipsorum relatione qui de tali fluctuatione conqueruntur, satis patet: *Et aperta calvaria hanc humoris immensam copiam* sæpenumero invenimus, sicuti in apoplexia dictum. *Platerus Praxeos Tomo* 1. *p. m.* 183.

OBSER-

Observatio XII.

§. *Vertigo à plenitudine vasorum meningum, cerebro suffuso sero, aqua limpida in ventriculis.*

Puella febre laboravit absque calore aut siti intensis, vertigo fere continua molestabat &c. Mortuæ calvaria amota, vasa meninges perreptantia sanguine turgida conspiciebantur, quasi tota cruoris massa in capite aggereretur: Cerebri substantia humore aquoso supra modum irrigata videbatur, ventriculi omnes aqua limpida repleti: *Vide lib. 4. tit. de Febribus. Ex Willis.*

SCHOLIA.

Vasa meninges perreptantia] Impedita hinc circulatione sanguinis: Sanguis autem vertiginem inducit, aut quia fervidior in osculis τῆ ἀρτηρῖ dum restagnat, hinc inordinatus spirituum concitatur motus: Aut quia dum impuris & cacochymicus ad cerebrum per arterias transfertur majores à corde propagatas, hinc in minores, feces suas non deponit in membranas narium aut faucium, sed impurus ingreditur angustissimos cerebri ductus ac ipsam medullam, sic turbat spirituum animalium motu, Aut quia recto tramite non decurrit ad cerebum, sed ob impedimentum & angustiam vasorum, cæspitat in via, inordinatumque spirituum motum inducit. *Rolfinkius lib. 2. cons. 9.*

Observatio XIII.

§. *Vertigo à Sphacelo cerebri in Bove genita.*

Vermes capita brutorum infestare creduntur, cum præter consuetudinem delirare solent: Tales subinde in cerebro Equorum visi: De quibus observat *Laurentius Rusius* Equum semel vermibus infestatum nunquam inposterum ex solito agilem, tametsi integra valetudine appareat: In Bove Jani Johannis, Cauponarii Hagestedani, aliter observatum, in quo Vertigine laborante, cum mactaretur, Universa cerebri compages nigricans visa instar atramenti, & sicut aqua diffluens, præsertim sinistra parte, ad quam plerumque vivus caput flectebat; Humidæ æstatis vitio id contraxisse existimandum; *Hipp.* oraculo Coaca 187. Sideratos septem dies evadentes perire scimus si os disparatum apparuerit. *Bartholinus Act. med. anni 1671. Observ. 33.*

Observatio XIV.

§. *Vertigo vitio ventriculi, nigro succo ex dimidio pleni &c. excitata.*

Adolescens (*de quo lib. 3. Tit. de dolore ventriculi*) crapulæ indulgens, cœpit vertigine laborare &c. In aperti cadavere inventum Epiploon putrefactum, Hepar ficcius, ventriculus interior ad finem quasi contusus, nigro succo ex dimidio plenus. *Hollerius lib. proprio observat. 21.*

SCHOLIA.

Inde Vomitoria in vertigine sæpius prodesse constat, cumque vertiginosi non raro sponte vomant, hinc opinio inolevit morbi causam fere semper in ventriculo latere, quod secus habere ostensum: Emetica autem juvant, quia maxima humorum à cerebro fit revulsio, & spiritus in eo tumultuantes quamptimum coercentur: Quando ventriculi & viscerum juxta consitorum membranæ & fibræ vellicantur, in eas partes varii humores, scilicet nerveus, serosus, lymphicus, pancreaticus & bilosus attrahuntur, adeoque emulgentur, ut ἐγκεφάλου eorum affluxibus immunis persistet, quin & plurimos jamjam ipsi impactos facile excutiat: Dein quoad spiritus animales, alibi ostendimus inter eos stomachi, aliosque cerebri incolas maxima semper commercia intercedere; proinde ut ventriculi ab assumptis affectio grata vel ingrata, spirituum in cerebro degentium ovationes aut dejectiones inferat: opiatæ dum adhuc in cerebro commorantur Soporem accersunt: Pariter in vertigine, aliisque morbis cephalicis, quo spiritus cerebri usque deque aberrantes, & enormiter agitati reprimantur, ac in ordines redeant, non parum conducet si consocii ipsorum, sive affines, intra ventriculum, à pharmaco irritante, consternantur, quippe dum in horum subsidia plurimi à cerebro evocati, alii superstites inordinationes suas remittentes, munia pristina resument: Hinc certe est quod Emetica in affectibus maniacis opem sæpe egregiam conferunt, usque adeo ut Empirici quidam iis fere solis utantur. *Willis l. c. p. 390.*

APPENDIX I.

De Vertigine gravissima, memoriæ jacturam sibi adsciscente, delirium & paralysin, feliciter curata.

GEnerosus quidam 66. annos natus, cum à longo tempore vertigine leviori, & fere tantum occasionaliter excitari solita, obnoxius degisset, circa finem novissimi Autumni affectu illo gravius laborans etiam obliviosus fiebat. Hunc, postquam per tres circiter hebdomadas ægrotasset, invisens, vultu & aspectu, utriusque vigore diminuto, valde immutatum reperi, Huic, cum quotidie ad vesperam febricula, cum pulsu alto & vehementius vibrante afficeretur, sanguinem imprimis è brachio, & post 6. vel 7. dies è podice detrahendum præcepi: Insuper vesicatoria statim cervici, & subinde pone aures, etiam cauteria pro duabus amplis fontanellis inter homoplatas excitandis applicanda curavi: intus remedia cephalica cujusque fere generis horis medicinalibus quotidie sumebat: Intra mensis spatium recuperari visus, foras deambulare & res domesticas curare cœpit: Ineunte vero hyeme à frigore, dum quotidie foras prodiret, contracto, in febriculam cum majori spirituum intra ἐγκέφαλον perturbatione incidit; nam vesperi quotidie delirus, quod ageret aut diceret parum conscivit; verumtamen intra 7. aut 8. dies, febre post sanguinis missionem & victum tenuem evanescente, cerebri affectio à pristino statu immutabatur: nam vertigine prorsus cessante, obliviosus valde, simulque in toto latere dextro paralyticus evadit: De capite sæpius interrogatus, num clarum illud, scotomia & phantasmatis confusis immune esset? respondit quoad ista nunquam melius fuisse, nam bene intellexit infirmitatem suam, amicos &c. salutatum venientes cognovit, vix ullorum vero nomina recordari potuit: cumque de rebus quibusvis colloquia iniret, verba deerant quibus animi sui sensa exprimeret: dein quoad latus affectum, in brachio & crure dextro, non modo resolutio talis & ἀκινησία, verum in utroque insuper tumor œdematosus ingens acceverat, in tantum ut non modo curationis, sed & vitæ diu prorogandæ spes fere omnis deponeretur, imo magistratus officium jamjam alii efflagitabant: Utcunque ab opera therapeutica non desistebam: Ægro sedulo ministrans, pilulas solutivas ex intervallis sumendas, atque aliis diebus remedia cephalica, antiscorburica, antiparalytica, horis medicinalibus capienda dabam: Capiti raso emplastrum è gummi & balsamis imponendum, partes resolutas oleis & balsamis illinendas & fortiter perfricandas præcipimus: Dum hæc aguntur, cum aliquali quoad majorem intellectus claritatem successu, nescio qua de causa media hyeme in febrem incidit, adeo ut singulis noctibus cum calore & siti ingenti, somnoque interrupto valde æstuarer: lingua torrefacta & scabra pulsus altus, urina rubicunda & contentis saturata erat: phlebotomia abstinuimus ob senium & paralysin, & præcipue ob hydropem in latere affecto inchoatum: attamen victu tenui è jusculis hordeaceis & avenaceis imperato, julapia, apozemata, aliaque remedia sudores & urinas moventia de die in diem adhibeo, cumque hoc tempore fontanellæ juxta homoplatas excitatæ copiose fluerent, æger quoad memoriam & paralysin melius habere cœpit, & deinceps ab utrisque his affectibus, simulque à febre sensim convalescens, & quotidie proficiens, intra sesqui mensem integræ sanitati restituitur, & etiamnum sanus vivit,

SCHOLIA.

IN hoc ægrotante materiæ morbificæ motus & varia metastasis notabilis fuit, nam quæ primo cerebri medicullio, scil. corpori calloso, insidens vertiginem immanem excitabat, eadem postea adaucta, ac (uti probabile est) ulterius in cerebri anfractus diffusa, priori affectui oblivionem superinduxit; dein quatenus materies eadem a febri commota & paululum discussa, partim in corpus unum striatum decidens, hemiplegiam intulit: partimque in cerebri ambitum expulsa memoriam pene sustulit, corpore calloso interea sudum obtinente: denique non sine alterius febris adminiculo fuit, quod materies morbifica ab utrisque his ultimis focis discussa penitus eliminaretur, Ægro ad salutem restituto. *Th. Willis ibid.*

APPENDIX II.

Vertigo aquæ limpidæ per nares stillatione desinens.

NOvi aliquos Scotomiæ & affectibus vertiginosis valde obnoxios, quibus sub finem paroxysmi aquæ limpidæ ingens copia extillarit, cujusinodi evacuatione, velut critica, paroxysmus terminari solebat.

Novi

Novi fœminam illustrem cephaleæ immani, nec non Vertigine infestari solitam, quæ cum a gravi paroxysmo melius habere cœpisset, primo in cerebri fastigio motum formicantem, velut aquæ tepentis sentiebat: Dein motu isto paulatim antetius & deorsum progrediente, demum aquæ limpidæ plures guttæ è naribus exstillabant: hoc symptoma illi passim obtingere solebat, ut minime dubitaret ægra quin lympha ista ab ipso cerebro exstillaverit.

Hæc ratio suadere videtur cerebri ventriculos, sive cavitatem à limbi ejus complicatura factam, esse meram humoris exerementitii cloacam; quódque humores illic congesti per nares & palatum expurgentur. *Willis Anatomes cerebri cap.12.*

APPENDIX III.

De Vertigine emetico curata.

THeologus sexagenarius, postquam per tres circiter menses vertigine leviori, sive spirituum in sincipite crebra velut coruscatione laborasset, tandem morbo ingravescente σκοτοδινὶς insuper ac caducus evasit, Intantum ut inter deambulandum quandoque pronus in humum corrueret: Ad curationem vocatus, phlebothomiam cum catharsi leni ex intervallis repetendas præscripsi; insuper electuaria & mixturas sedulo exhibui, vesicatoriis itémque aliis administrationibus minimè neglectis: Postduas septimanas nullo ex his levamine insequuto, Vomitivum ex sale vitrioli & infusione croci metallorum propinavi, à quo cum decies & facile evomeret, exinde statim melius habuit, Et cephalicis alterantibus per duas circiter septimanas adhuc amplius usus, perfecte convaluit, & ab eo tempore per sexennium vere atque autumno vomitivum, cum pharmacis quibusdam aliis quotannis cepit, & etiamnum integre valet. *Willis Ibidem pag. 333.*

APPENDIX IV.

Vertigo Antidinicis curata.

VErtiginosi cujusdam importunis querelis defatigatus, post alia multa remedia incassum tentata, præscripsi tandem ut mensis spatio Pulveris sequentis circiter cochlear bis in die quotidie assumeret, superbibendo haustum decocti Salviæ aut rorismarini, Coffée tinctura imprægnati, ℞. pulv. rad. pæon. mar. ℥ij. flor. ejusdem contusor.& Sole exsiccator. ℥j. stercot. Pavonis albiss. ℔ß. sacch. albiss. ℥ij. m. Vix credibile quantum ab hoc remedio juvamen recepit; post mensem me denuo invisens, novus & alter homo visus est, vertigine immunis, confidenter ambulans, res domesticas curans, negoria quævis ardua tractare valens. *Idem ibidem p.356.*

OBSERVATIO XV.

§. *Vertigo à Semine in vasis seminariis concluso.*

NObilis coitui addictissimus, ab eo per sex menses abstinens Vertigine concutitur, post Epilepsia enectus est. Dissecto corpore nullum vitium in ventriculo, cerebro repertum; sed in cavitate vasis semen in penem deferentis, quæ semine oppleta visa est, cum ulceribus sordidis inde contractis. *Vide Tit. de Epilepsia.*

OBSERVATIO XVI.

Vertigo à nigro succo in ventriculo contento.

QUidam crapulæ indulgens cœpit Vertigine laborare: Ventriculus inferior ad finem quasi contusus erat, nigro succo ex dimidio plenus. *Vide lib.3.tit.de Ventriculi dolore.*

OBSERVATIO XVII.

Vertigo à concrescente in venis sanguine.

PUella cum per diem capitis gravitatem, vertiginem, &c. passa esset, die sequenti moritur, In arteria magna & in vena cava totus sanguis coaluerat, &c. *Vide Tit. de Syncope.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
SECTIO XII.
De EPILEPSIA.

Observatio I.

Neque cerebrum neque meninges ſubjectum ſunt Epilepſiæ, quod illa ſequuta non ſit ùs à pure vellicatis.

NOVI abſceſſu in dura matre excitato, & poſtea diſrupto, cum à pure fœtidiſſimo meninx tenuior & cerebri cortex exederentur, ægrum primo in *Stuporem*, & demum in apoplexiam lethalem incidiſſe, qui tamen in toto morbi decurſu ſymptomate quovis Epileptico immunis degebat. *Willis Pathol. cerebri cap. 2.*

SCHOLIA.

EPilepſiæ ſubjectum, ſive ſedem ubi materies morbifica præſertim ſubſiſtit, reperire difficillimum eſt; neque enim probabile eſt eandem per cunctas cerebri partes diffundi: Nec tamen conſtat in quo loco ſingulari ea defixa, cæteras omnes partes ita ſubito in ejuſdem noxæ conſenſum trahat: E variis ſententiis duæ præ cæteris magis probabiles videntur, & pari veriſimilitudine aſſenſum ſibi vendicant: quarum una aſſerit *cerebri meditullium*, atque altera *Meningas ipſum inveſtientes* eſſe primariam Epilepſiæ ſedem: Prioris ratio in hoc fundatur, quod ubi ſpirituum animalium fons & ipſius animæ ſenſitivæ origo conſiſtit, ibidem hujus morbi cauſa poni debet: nempe cum principes facultates primo læduntur, cæteræ omnes ejuſdem noxæ facile participant: verum enim vero ut concedam in Apoplexia & ſpirituum Deliquio ita habere, attamen in convulſione, cujuſmodi eſt Epilepſia, non ſequitur fibras & nervos omnes convelli, quia cerebri meditullium prius convellitur: quippe hoc cum ſit mollis & fluidæ ſubſtantiæ, ac motus & ſenſus expers, Contractionis ſive affectionis ſpaſmodicæ minime capax videtur: Quapropter alii Cerebrum & quamvis ejus partem à morbi hujus culpa eximentes, cauſam ejus omnino in meningas rejiciunt, aſſerentes membranas cerebrum inveſtientes, ac imprimis illarum proceſſus cerebri ac cerebelli fiſſionibus inſtratos, ſiquidem à materia morbifica vellicantur, ſpaſmos immanes concipere: Dein à meningibus iſtis contractis & diductis, una cerebrum incluſum valde comprimi & conſtringi, ita ut poris & meatibus ejus conſtrictis [illegible] inferatur, ſimulque nervorum caudices, quibus utraque meninx appenditur, in conſenſum illarum perducti, etiam motus convulſivos ineant. At mihi ab hac ſententia diſcedere viſum eſt, quia nimirum haud conſtat quo ritu & quam ob cauſam imminente caduco, meninges iſtæ ſpaſmos adeo horrendos concipiant: quinimo nec liquet quomodo ab iiſdem, utut convulſis, paroxyſmus Epilepticus inducatur. Quoad prias, impoſſibile videtur meningas, quoad totas earum concavitates, ita contrahi, ut inſtar marſupii arctius conſtricti, contenta ſua undique convellant ac in ſpatium anguſtius contrahant: quippe dura mater pluribus in locis calvariæ firmiſſime cohæret, quin & illi pia mater, juxta ſinuum proceſſus, mutuo membranarum nexu, & ubique præterea vaſorum continuitate colligitur: hinc facile patet utramque membranam quoad magnam ſui partem immobilem eſſe, ita ut ſpaſmos univerſales nequaquam ineant: Quod vero ad ſpaſmos minores attinet, ut cum meningis hujus, aut iſtius, aut ſimul utriuſque portio quædam convellitur, revera tales evenire concedimus: nam ſæpius audivi cephalalgia graviori affectos, de magna partium ſub calvariæ latere, modo dextro modo ſiniſtro conſitarum, conſtrictione immaniter queri: nec tamen exinde ullus caduci inſultus ſequebatur. Porro ut membranæ iſtæ inſigniter læſæ vellicationes maximas ſubeant, haud propterea tamen paroxyſmus epilepticus induci ſolet. Novi enim abſceſſu in dura matre excitato, & poſtea diſrupto, cum à pure fœtidiſſimo meninx tenuior & cerebri cortex exederentur, ægrotantem primò in ſtuporem, & demum in apoplexiam lethalem incidiſſe, qui tamen toto morbi decurſu ſymptomate quovis epileptico immunis degebat: Item memini duram matrem, terebello à Chirurgo imperito adhibito valde dilaceratam: In alio caſu eam cum parte calvariæ per vulnus abſciſſam, ut portio quædam cerebri extuberaret, nec tamen cuilibet horum pathemata quævis epileptica ſupervenerunt. Quapropter nec veriſimile eſt ſanguinem aut humores, vel vapores meningibus iſtis impactos, majorem noxam inferre, quam aut plagam aut vulnera iiſdem inflicta, aut ſaniem ibi ſuffuſam. Præterea epilepſia leviori affecti, ſi quidem vix concidunt, ac per totum morbi inſultum adhuc animo conſtant, membranas ita contrahi, & cerebri globum arctius compingi perciperent ſi ejuſmodi quædam affectio ſubeſſet: verum illi è contra cerebrum quaſi inflammatum, & ſpiritus cum efferatione quadam exilientes ac velut exploſos perſentiſcere videntur. Et quidem, uti veriſimillimum, arbitror paroxyſmum epilepticum à ſpirituum animalium cerebri incolarum (qui nempe ſunt primum & immediatum hujus morbi ſubjectum) ſubita quadam rarefactione & exploſione concitari.

concitari: qua scil. cerebrum ipsum inflatur adeóque insensile redditur, simúlque nervi appensi in convulsiones aguntur. Hinc enimvero contingit hujus morbi accessionem ita derepente incipere, & perfectè terminari, sine magna materiæ morbificæ provisione aut reliquiis, quia nempe labes non tam partibus solidis quam ipsis spiritibus infertur.

Alibi ostendimus (*Vide Scholia ad Observ. 1. Sectionis sequentis*) quo ritu copula heterogenea & explosiva, particulis uti videtur nitro sulphureis constans, spirituum animalium particulis spirituo salinis accrescens, ab iisque ob plenitudinem aut irritationem denuo elisa & explosa, symptomata convulsiva producit: quamvis autem ejusmodi copula spasmodica, è sanguine in cerebrum primo exstillatur, plerumque tamen spiritus ibi non prebendit, aut cum iis saltem illic non diu hospitatur: quin potius versus appendicem nervosam illico detrusa, spasmos particulares, & juxta loca affecta respectivos accersit: Interdum verò si quidem materies spasmodica uberiur & potens, atque cerebri constitutio imbecillis fuerit, copula heterogenea spiritibus non tantum in nervoso genere, sed etiam intra ipsum *ἐγκέφαλον* consitis affixa, diathesin epilepticam infert, atq; spirituum & copulæ istius particulæ explosivæ ab invicem elisæ caduci paroxysmum cient: Quandoquidem enim urgente Epilepsiæ insultu, *ἀναισθησία*, plerumque symptoma primum & fere pathognomonicum existit, inferre licet spiritus animales, intra ipsum cerebri meditullium scarentes, ante alios affici, proindéque partem eam esse principalem morbi sedem: Dein quatenus ægrotantis casus sive in humum projectio, atque membrorum & viscerum spasmi sæpissime *ἀναισθησίᾳ* illi succedunt, sequitur spiritus animales etiam systematis nervosi incolas, eadem particula explosiva imbui, cumque ipsis cerebri incolis in consensum trahi, ab iisque ad explosiones pariter inordinatas excitari, licet aliquando (tota spirituum tum in cerebro tum in nervoso genere consitorum series, instar longuris pulveris pyrii tractus ad explosiones prædisposita) spasmus exterius & è longinquo, forsan in membro quodam aut viscere incipiens, posterius in cerebrum traducatur.

Interim ipsius cerebri regio semper hujus morbi sedes primaria statuatur, atque pro affectus causa conjuncta supponere debemus, non aquam in cerebri ventriculis contentam, nec humorem crassum aut viscidum, ejus poris & meatibus impactum, tales enim causæ sensim gignerentur, & proinde signa quædam paroxysmi imminentis prænuntia ederent: porrò accessione morbi finita talis materia non ita brevi tempore penitus discuteretur, quin à reliquiis ejus functionis animalis impedimenta quædam manerent, quod equidem in Epilepsia, nisi inveterata, rarius contingit: Attamen pro caduci insultu excitando, nihilminus suspicari licet quam spiritus animales, qui intra medullarem cerebri substantiam scatentes, sensus interioris actus perficiunt, copulam heterogeneam nactos inordinatè explodi, proinde istis extra ordines & stationes suas perturbatis, superiores regiminis animalis facultates eclipsin pati: Dein ab hac majori spirituum explosione, velut à fomite igniario, spiritus alios, appendicis medullaris & nervusæ hospites, etiam in explusiones prædispositos, similes *ἀταξίας* concipere, paritérque explosos, corporum continentium motus convulsivos ciere.

Quamvis enim cerebri meditullium semper esse primariam Epilepsiæ sedem, & ab initio fere tantum in illa regione materiam morbificam congeri statuamus, tamen affectu ingravescente hæc uberius in caput delata fines suos latius explicat, adeo ut particulæ spasmodicæ, & in reliquo cerebri, & insuper in appendice nervosa, tanquam pulveris pyrii, sive seminii explosivi strata, huc illuc, longe latéque protensa jaciuntur, quo fit ut primo *ἀναισθησίας* insultui convulsiones modo in his, modo in illis partibus & non raro in toto corpore excitatæ superveniant. *Willis Pathol. cerebr. cap. 2.*

Observatio II.

Idiopathica Epilepsia ex ventriculorum infarctu non semper suscitatur.

Quæ in cerebro fit Epilepsia, aperto eorum qui è vivis decesserunt capite, animadversa est sæpius aliunde suscitari quam ex ventriculorum infarctu: Causam interdum deprehendi cerebri abscessum esse: interdum corruptam meningis portionem calvæ adhærentem, *summo dolore, quibus è locis* teter vapor in cerebri ventriculos penetrabat. *Fernelius Pathol. lib. 5. cap. 3.*

Scholia.

Hinc (infert.) non sola noxii humoris copia Epilepsiam infligitur, quod in Sopore ejus copia intur citra convulsionem: Quocirca præter humoris copiam, venenata & cerebri substantiæ graviter infensa atque inimica qualitas Epilepsiæ causa statuenda est, quæ quoties exagitatur ac prorepit in cerebrum, ea quidem feriente, cerebro autem contra pugnante, quasi à colluctatione quadam & dimicatione, fit Epilepsia; Ejus autem, *addit lib. 2. cap. 15. de abditis rerum causis*, quæ ipsomet affecto cerebro fit, non alia videtur quam ejus quæ per consensum fit, causa: ut enim aliquando observavimus è summo capitis vertice, in quo sub pericranio vitiatus venenatúsque humor coercebatur, vaporem manifesto sensu intro subire, qui Epilepsiam concitaret, hancque postea caustico persanatam medicamento, ita procul dubio existimari debet, intus vel circum meninges, vel circum cerebri substantiam vitium contineri veneni æmulum, cujus ex intervallis impetu facto Epilepsia suscitetur.

Quibus, è locis, &c.] Idem ibidem, Visa est *inquit* Epilepsia quæ à summo vertice capitis originem haberet, è quo vapor quoque versum excurrens, si per externas partes solum vagabatur, vertiginem: Sin intro penetrabat in cerebrum, Epilepsiam ciebat.

Observ-

Observatio III.

Epilepsia suscitata à carie cranii, parte interna juxta cerebellum.

Juvenis xxx. annorum diu capitis dolore vexatus, tandem in melancholiam taciturnam incidit; Sed capitis dolor, quando tunc temporis mitigari videbatur, ob affectæ partis innatum calorem quasi emortuum, Epilepsia vehementissima corripitur, cujus paroxysmo tertio extinguitur.

Dissecto cadavere, diligentérque calvariæ osse in posteriori parte interna, quæ perpetuo ante dolebat, perspecto, nullum ibi notabilis morbi signum notavimus, At capite aperto, *ossis posterioris interiorem partem*, juxta cerebellum *satis notabilem cariem* contraxisse vidimus: Terigimus ea in parte foramen quoddam, ad denarii magnitudinem, quod quidem usque ad summam laminam, exclusive tamen perveniebat.

Conjectandum hinc Epilepsiæ & mortis causam, fuisse malam quandam auram ab osse & partibus affectis in cerebri substantiam sublevatam: Cujus mali causa exterior nobis fuit incognita, nimirum *capitis illinitio ex hydrargyro frequens*, non sedandi doloris gratia, sed aliam ob causam: Hydrargyrus autem usque adeo frigida est, ut vi narcorica dolores quosvis sopiat quidem, at partium renitente corpora omnia, vel etiam durissima ossa subeat penetretque, emolliat atque dissiper; unde frigiditate cerebrum valde offendit, nervos & artus valde infirmat, inde tremor & paralysis, necnon partium frigidarum corruptio aut caries, ut dentium aliorumque ossium. *Zecchius Consult.* ix.

Scholia.

Hinc credendum Epilepsiæ in hoc subjecto causam interiorem fuisse, vel malam quandam auram à carioso osse in cerebrum sublevatam; non frigidam crassámque materiam cerebri ventres obstruentem: Ideo sum in ea sententia vitium hoc sequi morbum in via, non obstructionem ventriculorum cerebri, ab humore frigido, crasso, lento, quod vult Galenus, sed potius, adstrictionem seu angustiam meatuum ipsius cerebri, sese contrahentis ad malæ cujusdam auræ, sive perniciosi humoris graviter molestantis expulsionem, quo deinceps excluso statim in pristinum restituuntur statum; qualem motum in singultu edit ventriculus, ubi acri mordetur humore, aut corrupto cibo molestatur, vel etiam cibi copia gravatur. *Idem ibidem.*

Cariem satis notabilem] *Rumlerus* Observ. lxv. notat in Sartore venerea lue summe laborante & Epileptico, esse repertam exesam calvariæ partem posticam, sanitatique fuisse redditum, quamquam postremo ea tarrho suffocativo & Epilepsiæ paroxysmo succubuerit.

Capitis illinitio ex hydrargyro frequens, aliam ob causam] Multos ipse vidi inde Epilepticos evasisse, quod in curanda lue Venerea, dum unguentis ex hydrargyro illinerentur nonnihil in aurem & in cerebrum penetrasset. Talem igitur & in omni alia Epilepsia causam existimato, atque si quid aliquando putridi humoris inesse deprehenditur, non ex ea ipsa putredine, sed ex venenata quam concepit qualitate, hoc mali suscitari: Itaque quocunque corporis in loco is fuerit, venenatus illine vapor in cerebrum sublatus, id ipsum meningésque totius substantiæ inimicitia acriter ferit. *Fernelius de Abditis lib. 2 cap. 15.*

Ossis posterioris interiorem partem] Ex *Hippocr.* lib. de vuln. cap. Cranium est duplicatum, διπλόον, in capitis medio, id est cavum intra duas laminas, ut medullarem succum contineat ad nutritionem ossium: Addit *Hippocrates*, universum caput exigua parte excepta, spongiam refert plenam carunculis humidis, quas si digito premas sanguinem stillare cernes. Etiam tenues venulas discurrentes videbis sanguine abundantes Ex istis carunculis vehementiore ictu collisis sanguis expressus & putrescens os corrumpit, foris integro apparens, sed exudans sanies ab interiore tabula cerebrum ipsum corrumpit ac putrefacit.. Externam laminam sæpe lues Venerea exedit, & utramque interdum vita superstite, teste *Palmario* l. de lue c. 4. Exemplum simile leges apud *Benivenium* lib. de Abditis c. 18. Et nos sæpius id observavimus. *Riolanus Encheirid. Anat. lib. 6. cap. 7.*

Observatio IV.

§. *Epilepsia à Vitio duræ Meningis pustulis obsitæ, & perforatæ, nigro sanguine per cerebri spiras sparso, cum inflammatione, hinc ventriculorum constrictione, &c.*

Anno 1588. obiit juvenis qui diu in carcere detentus, Epilepsia correptus erat cum aliis symptomatis, diu enim languidus decubuerat, perpetuo *stupore* afflictus.

Secto capite, pustulæ supra duram meningem apparuerunt, erosa ipsa & cerebro per foramina eminente pluribus in locis: *Omnes ejus spiræ nigro* sanguine refertæ erant: In ipsa etiam substantia copiosus latebat, unde inflammatio exorta erat, & hanc ob causam anteriores ventriculi vix in conspectum veniebant: Communis humore seroso plenus, Rete autem mirabile totum flaccidum apparebat: cerebelli substantia, præterquam quod solito esset

esset mollior, sanguine etiam pituitoso affluebat. Hinc ad pulmones deventum, qui costis & sterno adligati flaccidi omnino erant, mole tamen magni, humore spumeo refetti, dextro latere inflammati: Similiter & cordis ventriculus dexter sanguine plenus repertus est, sinister vacuus: hepatis unus quasi globus apparebat, stupendæ magnitudinis, laudabile alias & sanguine bono abundans: hujus moli ut cederent renes, ipsi quasi venæ cavæ ad spinam dorsi adalligati erant: *Rumlerus Observ.53.*

SCHOLIA.

EPilepsiam credo per consensum ortam esse, cum pustulæ illæ, quæ usque ad calvariam exerebantur, morbi Gallici soboles fuerint; cariem autem ex lue, etiam usque ad membranas progressam, si modo opportunos medicus accesserit, nunquam lethalem fuisse experientia constat. *Idem ibidem.*

In ipsa etiam substantia copiosus latebat, &c. Unde Apoplexia extinctum colliges, in hanc enim sæpius transire Epilepsia observata. *Velschius.*

Rete mirabile totum flaccidum] Effuso scilicet sanguine in ipsam substantiam cerebri, ut fieri solet: Quæ vero de cerebello itidem oppleto adduntur, firmandæ sententiæ G. Hofmanni fecerint, quam perdocte de torculari Herophileo fuvebat, licet & reliquum cerebrum excludi non debeat. *Idem.*

Epilepsia correptus cum aliis symptomatis] Sic complicatam vidit Phrenitidem cum Epilepsia *Saxonia* in adolescente, qui phrenitide captus singulis diebus ac noctibus plusquam trigesies corripiebatur Epilepsia & 14. obiit. Fatuitatis sociam Idem animadvertit in puero: Apoplexiæ connexam, ut mutuo se exciperent, in Medico quodam, & in Matrona quæ spatio 17. horarum obiit, Epilepticos fieri melancholicos, & vicissim, asserit *Hippocrates*. Ejusmodi, addit *Saxonia*, Epilepsia non potest fieri ex repletione partium infra caput, nam functiones principes & sensitivæ insigniter patiuntur: Itaque causa tunc temporis nulla est alia quam portio hujus materiæ quæ replet partem sentientem, quam dum natura tentat excutere, motum fuit convulsivum.

OBSERVATIO V.

§. 1. *Epilepsia à Sero caput replente.*

EPilepticos affectus à sero caput opplente, & præcipue posticam ejus partem, excitari ex Anatomia didici, Nam dissecto anno superiore cadavere, posticum caput universum aqua turgens repertum, ut non solum principium nervorum aquæ innataret, sed membranæ ipsæ aqua prægnantes & imbutæ, non secus atque papyrus aut tela aquæ diu immersa, conspicerentur: At quamprimum cranium sectum, aqua ex ea parte diffluxit plurima, quin etiam sanguis in venis ea parte concretus inventus, a frigore scil. aquæ stagnantis. *Carol. Piso De morbis à colluvie serosa sect.2. part.2. cap.7.*

§. 2. Amorthæi Consulis pusio quadrimestris *torminibus vexabatur*, ut colligere erat. Non longè post aphonos, *oculos intorquebat, convellebatur*, mirum hoc, repente facies mutabatur, tanquam conantis aliquid excutere; deinde velut comprimebatur, tumque *occurrebat in os spuma*, & spiritu velut compresso diu, quasi ad se rediens, magnum spirabat, eorum more qui contentione animi aliquid intuentes spiritum cohibuere. Per totam noctem convellebatur tantum *brachio* sinistro, & illud *convulsorio modo agitabatur*, deinde cessante hoc, idem brachium dextrum passum est: & ex intervallis occurrebat spuma magna copia, & aphonos erat, & excreta spuma salivâque, magna spiratione, tunc restituebatur. Epilepticum hoc fuit: Provisum ventri: aliquid σύνζυγος. Duodecimo ætatis mense interiit.

Aperto cadavere ingens aquæ copia in cerebro reperta est: nervi optici erant valde angusti, alii nervi erant ferè duplò majores. *Ballonius cons. lib. ii. annot. 1.*

SCHOLIA.

TOrminibus vexabatur] Ad ventris tormina sæpe subsequi Epilepsiam experientia ostendit, Tunc fæces alvi infantium viridis & porracei sunt coloris, quibus exclusis & ad naturalem colorem redeuntibus cessat Epilepsia, quæ tunc per consensum ab intestinis oboritur. Ut in hoc Pusione verisimile fit per consensum, & per primariam cerebri affectionem genitam fuisse Epilepsiam, quæ à duplicis causæ concursu gravissima fuit,

Oculos intorquebat, convellebatur, Spuma magna copia, &c.] Si affectio sit primaria in cerebro, totum corpus & faciei partes convelluntur. Pituitam cognoscetis ex ætate puerili, & spuma admodum copiosa: Spuma autem circaos, & involuntarius seminis, urinæ & excrementorum alvi exitus, non sunt signa Epilepsiæ necessaria, sed tantum vehementis, propterea dicebat *Rhases*, Quod si Spuma superveniat, & semen, aut urina, aut alvi excrementa egerantur, tunc passionem esse graviorem: Nam ut docuit *Gal.2. aph.43.* Spuma fit ex insigni agitatione & motu succi pituitosi in cerebro existentis. *Saxonia Prælect. Pract. parte 1. cap.15.* Ex his indiciis constat Pusionem affectum fuisse Epilepsia idiopathica, quia faciei partes convellebantur, & quia infantium cerebrum debile facile percellitur: Eandem à pituita fuisse genitam, ob spumæ copiam & ætatem pituitæ fetacem.

Brachium convulsorio modo agitabatur.] Epileptici quidam in terram prostrati pectora sua manibus gravissime tundunt & cohiberi se ægre tolerant; nam cum præcordia spasmo affecta & præpedita, movere se solito more non possint, sanguisque in iis stagnans non sine insigni cordis gravamine vitæ suffocationem minetur,

minatur, tunc fit ut laborantes, cerebro licet inscio, mero naturæ instinctu thoracem percutiant, nimirum ut præcordiaita concussa, & velut exagitata, motus suos redintegrent, adeòque sanguis à stagnatione, & cor à gravi oppressione vindicentur. Non absimili ritu id fieri videtur ac cum dormientes aut titillati aut pulicum morsu vellicati, illico locum affectum inicii confricant aut scalpunt.

Occurrebat spuma magna copia] Epilepsiæ symptoma maxime pathognomonicum habetur, si affectis in terram prostratis, & convulsiones horrendas passis, Saliva spumosa ex ore effluat, quæ quidem à cerebro constricto in palatum exprimi putatur. Verum enim vero, ut concedatur hoc spumæ effluvium sæpenumero Caduci signum esse, tamen illud non ita huic morbo appropriatur, quin idem in apoplexia, in caro, in affectibus hystericis, aliisque convulsivis interdum accidat; Porro ejusmodi Spuma haudquaquam à cerebro descendit, nullus enim per quem transeat meatus patescit: Verum à pulmonibus insiatis ac usque ad laryngem elevatis, unde velut cum effervescentia quadam & ebullitione saliva spumescit: Urgente enim Caduci paroxysmo, cum plerique nervi in toto corpore contrahuntur, etiam qui pulmonum & diaphragmatis motibus inserviunt, ipsasmos immanes passi, præcordia omnia sursum elevant, eáque in sistole diuturna fere immobilia continent, ita nimirum ut pulsus & respiratio vix ac ne vix perficiantur: Interea quia sanguis intra cordis sinus coercitus ipsum distendit admodum, ac fere opprimit, Pulmones utcunque impediti ne more solito & naturali moveantur, quod possunt tamen festinata & spissa agitatione quoquomodo sanguinem è corde exantlare satagunt; à quo ipsorum nisu, aër humiditatem viscosam crebra respiratione succutiens, ut agitatum ovi albumen in spumam attollit, mox sursum in oris cavitatem elevat & illinc ulterius foras propellit. Quare saliva spumosa etiam in aliis affectibus, ubi nervi pneumonici aut contrahuntur, aut a functione sua obeunda inhibentur non raro succedit. *Th. Willis Pathologia cerebri cap. 19.*

OBSERVATIO VI.

Epilepticorum cerebrum, ventriculi & sacra fistula plerumque limpida aqua imbuta sunt & repleta.

PLuries invenimus in cerebri ventriculis sacráque fistula aquam limpidam, tenuem & puram, quam flavam, vel bili colore similem, vel etiam alium humorem: Majorique itaque ex parte, si non semper, paralysin excitat tenuis limpidáque aqua in cerebri ventriculis atque in spina dorsi collecta, quæ sensim à superiori parte nervos irrigat, quoad pervenerit ad eorum extremitatem: De Epilepsiæ causa, idem quasi asserendum opinor, nam similem aquam *in Epilepticis & apoplecticis multoties vidi, &c.* Nihil in cerebri ventriculis pituitæ, nullam in iis obstructionem, & non plus tenuis humoris aquosi & limpidi in medio ventriculo, atque in reliquis deprehendere quivi, cæterum totam cerebri substantiam inveni aquosa humiditate infarctam, ventriculósque omnes eadem aqua plenos. *V. Coiter lib. observat. Anatom. & Chirurg.*

SCHOLIA.

A *Qua lympida*] Lymphæ, Etsi hactenus vasa lymphatica in cerebro conspicua non fuerint, credendum tamen id iis non carere, sed ob teneritudinem & tenuitatem exhausta lympha, visum effugere: Ratio cogit multiplex ea admittere, & 1°. necessitas eadem quæ in cæteris partibus ubi reperiuntur, ad suscipieodam scilicet lympham cerebro inutilem & gravem, peracta nutritione: 2°. aquæ copia sæpe in capite reperta, à sero aliis vasis concepto, arteriis præsertim, omnino aliena, quod etsi tenue, coloris tamen non est expers. 3°. Vas illud excretorium in natiura tunica, à Clar. Nicolao Stenone repertum, quod sobolem esse eorum vasorum verisimile est, cum lympham puram effundat.

OBSERVATIO VII.

Epilepsia ab aqua cerebrum alluente, cum pustulis; ventriculi vitio, &c.

PUella unius anni diarrhoea corripitur, febre, capitis dolore, &c. tandem Epileptica obiit. Ventriculus erat in sinistra parte nigricans, viridi humore refertus. Cerebrum librarum quinque copiosa aqua circumfusum, adérant ipsi pustulæ aqua plenæ. *Vide tit de Febribus.*

OBSERVATIO VIII.

Epilepsia à sero tenui cerebrum madefaciente & ventriculos implente.

JUvenis mulier, (*de qua Tit. de Paralysi*) ad extremum delirio ac Epilepsia occubuit. Ex cerebri substantia inter dissecandum effluxit aqua tenuis & rubicunda, quod vasorum incisioni adscribendum; nam aqua, qua omnes ventriculi scatebant, fuit tenuissima & limpidissima.

OBSERV.

Observatio IX.

Anatome Epileptici pueri, cujus cerebri ventriculi tres aquam limpidam continebant.

Filius Dom. N. decennis ex alto cecidit: Quum autem nec vulnus nec contusio aliqua externa appareret, nec febricitaret, morbus neglectus. Post menses quinque asthmaticus factus est, gibbosus: Tandem accidit catarrhus, sinistri lateris resolutio & nonnulli paroxysmi Epileptici.

Capite aperto lapis membrana inclusus in posteriore parte capitis, inter duram & piam matrem inventus; In tribus cerebri ventriculis, hoc est, in duobus anticis & medio, ultra duas libras aquæ limpidæ reperimus. *Vide lib. 2. tit. de Gibbositate.*

Observatio X.

§. 1. *Epilepsiam excitari à sero præcipue posticam capitis partem opplente, ostendit Anatome.*

Epilepticos affectus à sero caput opplente, & præcipue posticam ejus partem excitari, partim ex anatome didici, Nam dissecto anno superiore cadavere Claudii Iuvenis, posticum caput universum aqua turgens repertum, ut non solum principium nervorum aquæ innataret, sed membranæ ipsæ aqua prægnantes & imbutæ, non secus atque papyrus aut tela aquæ diu immersa conspicerentur: & quamprimum cranium sectum, aqua ex ea parte defluxit plurima, quin etiam sanguis in venis ea parte *concretus* inventus, *à frigore* scil. *aquæ stagnantis*. Partim idem colligere est ex *analogia affinium morborum*, scil. Catalepseos. Narrat enim Hollerius in occipite cujusdam vi Catochi demortui, plurimum serum quasi rufum repertum in cerebro posteriore, una cum sanguine concreto in majore vena quæ medium caput perreptat. *Car. Piso de morbis à sero sect. 2. p. 2. cap. 7.*

SCHOLIA.

A Sero caput opplente) Cum seri in capite collectio foveatur a colluvie serosa totius, certe propagatio ejus seu corrivatio è toto in caput, vel sensim sine sensu fieri potest, vel cum raptu quodam; ac sensim quidem duplici nomine, scil. vel trahitur serum a parte, ratione nutritionis, vel sponte sua idem movetur ad caput, sive quia sanguis, præcipue tenuis & aquosus, ichore bilioso affusus, superum affectat a natura locum, sive quia ratione officii sequitur motum spiritus vitalis. Nam cum spiritus vitalis cuique parti laboranti succurrere soleat, una cum spiritu vitali sanguis, præsertim arteriosus, ad caput movetur, ut pote cujus perpetua fere est actio, ac proinde serum ad caput abunde confluit. Iam confestim in caput idem serum rapitur quodammodo, à causa quacunque sanguini in vasis fervor accidit: tum enim cum in illo fervore tenuem sanguinis partem attolli & despumare necesse sit, evenit serosam & biliosam partem sursum rapi & caput petere: Quod contingere vidimus in quibusdam febribus, à qua causa, affluxu scil. seri biliosi, oppletum cerebrum tentatur epilepticis insultibus. *Idem ibidem.*

Ex analogia affinium morborum scil. Catalepseos, &c.) Platerus utriusque causam deducit ab effusione seu profusione spirituum animalium in nervos cerebro continuatos: quæ à duabus causis præsertim provenicus, diversa nonnihil accidentia profert; quarum prima est, *ait*, nimia & vehemens perseveransque sensuum internorum operatio, per quam uti in cordis magnis passionibus adeo spiritus vitales efferri videmus, ut animi inde defectus sequatur, ita & si per vehementiorem cogitationem & intentionem in rem aliquam, spirituum animalium fiat in externorum sensuum organa dissipatio, accidere potest ut velut attoniti leviter stupeant, & vel mox iterum remeantibus illis, ad se redeant; vel si diutius perseverent diversæ catalepseos species excitentur. In quibus si non penitus spiritibus effusis, portiones aliquæ illorum in cerebro remanserint, sensus quoque aliquos persistere, aliis cessantibus, & prout in nervos effunditur, motus quoque vel saltem permanere, aut cum rigiditate sese citra concussionem, exercere posse, si nulla nervorum fiat contractio: utique tamen quoque si per animi violentum affectum adeo spiritus efferantur, ut aliquandiu se recolligere nequeant, Epilepticorum instar illos corruisse vidimus in quibusdam, qui cum in magnis conventibus perorabant, ob nimiam animi & sensuum contentionem, spiritibus agitatis hoc passi sunt: Unde forte quod idem ob eam causam in comitiis aliquibus contingere solebat, Epilepsia comitialis morbus dictus fuit: Altera & frequentior profusionis spirituum in nervos causa, unde graviora Epilepsiæ & Catalepseos sequuntur symptomata, cerebri irritatio existit, talis per quam facultas illius expultrix excitata, ad excutiendum quod molestum est insurgit.

Concretus à frigore aquæ stagnantis) Concretionem sanguinis præcessit illius à sero secretio, per coagulationem quandam: sic lactis pars caseosa quamdiu sero confusa est, liquida permanet, accedente vero causa coagulante, serumque ab ea sequestrante, illico crassitiem adipiscitur. Idem de sanguine esto judicium; concretio autem sanguinis potius partibus heterogeneis, divulsionem facientibus, sero commixtis, quam illius frigiditati adscribenda est.

§ 2. Puella trium annorum post clamorem horrendum insultu correpta est Epileptico. Scissa mortuæ cerebri substantia, stagnantes aquæ citrinæ, nervorum conjugationes inundantes, nobis patuerunt. *Vide lib. 2. tit. de Tussi.*

Observatio XI.

Epileptici insultus à seroso humore in cerebri substantia & ventriculis.

Filia D. N. septennis cum dolore capitis gravi paroxysmos quoque epilepticos passa est, cum spuma in ore: Consilium inituris nuntiatum eam novo paroxysmo Epileptico sublatam, ac post mortem puris aliquid per nares effluxisse, quod nobis abscessus latentis suspicionem fecit.

Sub cerebro aperto nihil repertum præter serosum humorem in cerebri substantiam & ventriculos effusum. *Laz. Riverius Observ. 37. cent. 1.*

Observatio XII.

§. 1. *Epilepsia ab aqua limpida in cerebro, ventriculis & Sacra Fistula*

Secui mulierem quæ post colicam paralytica facta est, ad extremum Epileptica occubuit: Ex mortuæ cerebro effluxit aqua tenuissima ac pura, ut & è cerebro & ventriculis, Sacra fistula eadem plena fuit. *Vide tit. de Paralysi.*

§. 2. Hippocrates cum movicularum Epilepsia sublatarum cerebra, aquæ liquore plena reperit, eum morbum inde tradidit diffundi: Quidam puerulus levi Epilepsia arripiebatur, cujus mox in dies intumescebat caput, ut tandem morbo, cui nomen est Hydrocephalus, diuteneretur. Hujus jam defuncti cerebrum tenui sero perfusum erat, & hic semel tantum Epilepsia attentatus fuit. *C. V. Schneiderus l. de Catarrhis special. p. 257.*

Observatio XIII.

Epilepsia in Apoplexiam desinens à sero acri in cerebro, inter meninges & in ventriculis stagnante, cum vermibus in intestinis.

Anno 1672. die 23. Maii, in Xenodochio, vir annorum circiter xxx. habitu carnoso, pilis nigris, temperamento sanguineo melancholicus, dissectus est à DD. *Glasero* Qui occubuit tandem *Epilepsia terminata in Apoplexiam*, cum anno ante ægrotaret febre lenta, dein intermittente, ictero, quartana, hydrope, à quibus malis sibi videbatur convaluisse ut nulla videretur aqua adesse, sed versa pagina è vivis excessit, in cujus corpore sequens anomalia inventa.

In infimo ventre 1. Hepar ingentis magnitudinis & ponderis, licet mollitie naturale, colore verò livido, duplo fere majus erat quam natura esse deberet. 2. Lien etiam duplam magnitudinem vel triplicem ad naturalem habebat, substantiam flaccidā, friabilem, colore ad lividum accedens; Scirrhus neque in hepate neque in liene reperiabatur. 3. Epiploon putridum, à quo mesenterium infectum inflammatione tentatum. 4. Intestina copiam magnam vermium continebant, ut aliquibus locis instar nodorum complicarentur: aqua pauca, aut fere nulla reperiebatur: infimi ventris reliqua erant naturalia. 5. In thorace cor flaccidum, molle, ita ut substantia cordis tantum dimidiam crassitiem contineret, quam habere deberet; Capsula cordis aqua repleta, uti & in toto thorace seri magna copia stagnavit. 6. Pulmo in sinistra parte adnatus, cæterum semi putridus. 7. In capite inter piam & duram matrem, ubique, uti & in ventriculis, magna seri copia stagnavit, *cujus sapor acris*, subacidus & salsus & parum exedens repertus. Venæ circa membranas valde turgebant. In tertio ventriculo, inter anum & vulvam, ponticulus instar duorum nervorum complicatorum reperiebatur, colligans quasi crura cui innitebatur septum lucidum; Exterior cutis color lividus erat, ob sanguinem per circulationem revertentem, circa cutem stagnantem. *Ex communicatione Clar. DD. Mangolt Medici Basiliensis.*

Scholia.

E*pilepsia terminata in apoplexiam.)* Quia serum dum circa meninges inerrabat, acrimonia eas vellicans Epilepsiam induxit; Idem in cerebri meditullium effusum, per ejus oppressionem Apoplexiam peperit. In apoplexia à sanguine oborta idem observavit Excell. *Wepferus* historia 2. Apoplecticorum p. 332. Cessante *ait*, Epilepsia, fortissima apoplexia supervenit, sanguine largius inter cranium effusō, tum quia fluxibilior à violentissimo motu redditus fuerat, tum quia corrugato cerebro, fortius superne exprimebatur & inferne ascensu liberiore prohibebatur. Cur autem apoplexiæ mutuo succedat Epilepsia, id fieri censet *Ari-*

stena

sanna quia pituita in ventriculis cerebri conclusa, ebullitionem ibi patitur. Sed dum fit ebullitio flatus & vapor elevatur, hic replet membranas ventriculorum, quæ statim concutiuntur, unde fit convulsio Epileptica.

Serosum sapor acru) Urinæ liqoor (qui serum est humorom) analysi spagiricæ expositus in has partes, velut principia, potest resolvi inter destillandum; 1°. ascendit quicquid inest spiritus vinosi cum aqua diluti, verum exiguo admodum quantitate, ut non facile sit ipsum gustu percipere: 2. succedit latea aquosus in proportione satis larga; cui salis, ac præcipue sulphuris particulæ quædam laxiores commiscentur, 3°. castillatur aqua valde penetrativa, quæ vulgo spiritus vinosi fere expers, maxima ex parte tantum phlegma est Sale insigniter aculeatum. 4°. post humiditatem penitus exhalatam, in fundo cucurbitæ altera salis portio cum terra remanebit. *& Willis Tract. de urinis cap.* 1. Hinc constat qua ratione serum Epilepsiam pariat, scil. non obstruendo, sed qua continet in sese partes acetrimas, quæ eapulicem irritant & vellicant: Ideo *Saxonia prælect pract. cap.* 15. de materia quæ reperitur in ventriculis cerebri verba faciens, ait aqueam, nisi fit permista succo bilioso, nec sit flava aut viridis, non facere Epilepsiam: atque inde esse quod in plurimis cerebri vetriculi reperti sint aqua sim plici repleti sine Epilepsia, in aliis inventa sit aqua biliosa in ventriculis, quos Epilepsia interemit.

Epilepsia terminata in apoplexiam) Non est inconveniens (ait *Martianus* comm. 3. in lib. Hippocr. de Glandulis, unom eundémque humorem modo apoplexiam modo epilepsiam inducere, quando quotidie observatur Epilepticorum plerosque à supervenient apoplexia è medio tolli: Imo quotiescunque humor, qui cerebrum infestat, acris est & mordax, quia facultatem inde non irritari non est possibile, ideo convulsionis motus semper inducitur. Etiam Hippocr. in apoplexia l. c. cerebrum convelli ait, quod quidem non observatur, si quidem convulsio apoplexiæ penitus adversari videtur, quando hæc motus privationem, illa vero motum injustum & p.n. importat: Sed Hipp. acutissimus speculator, causam apoplexiæ respiciens, quæ acris & rodens materia existit, impossibile esse existimavit cerebrum non convelli, dum ab illa materia acri irritatur, quandoquidem ex 7°. Epid: constat omnes motus convulsivos a stimulata facultate pendere: Quia igitur cerebrum ab acri materia roditur, facultatem irritari necesse est, quæ ut quod molestat expellat, cerebrum motu convulsionis movet, verum quia spiritus animales per nervos, ad motum præstandum, ferri prohibentur, motus illi convulsivi cæteris partibus non communicantur, & ideo motus nullus ad sensum fit conspicuus; Si autem idem humor acri qualitate sanguinem in cerebri sinubus existentem corrumpat, ita ut sistatur, & naturali motu privetur (in hoc enim essentiam apoplexiæ Hippocr. reposuit) quia spiritus animales ad motum efficiendum concurrere non possunt, ideo convulsio, quæ in motu p.n. consistit, in partibus ultra cerebrum non percipitur: quamvis ipsum cerebrum irritatum intimius concuti convellique rationabile videatur Hippocr. sed sensus & motus privatio tantummodo apparet, quæ duo symptomata apoplexiæ essentiam constituere existimantur. Si vero ab humore prædicto non fiat corruptio & congelatio in sanguine, quæ lationem impediat animalium spirituum, sed facultatem tantummodo ipsius cerebri irritet, tunc spiritus importuno illo motu agitati, convulsionis motum faciunt, iisdem quod molestat expellere tentantibus, unde totius convulsio oritur, quæ communiter Epilepsia dicitur.

OBSERVATIO XIV.

§. 1. Epilepsia ab obstructione ventriculorum cerebri non fit, eo quod in defunctis ejus nullum vestigium appareat.

IN sectione Epilepsiæ defunctorum nullum obstructionis vestigium apparet, sed modo macula, modo humor ater & spumosus, modo nihil prorsus. *Henricus Petræus Nosol. Harmon. lib.* 1. *Dissert.* 11.

SCHOLIA.

OBstructionem à Galeno positam, factam à more frigido, crasso & viscoso, ventriculos cerebri non integre obstruente reiicit Vir Clar. 1°. quia si fieret ab obstructione sequeretur privatio, aut saltem diminutio motus; at vero omnes partes præter voluntatem ad motus violentos hic concitantur. 2. quia esset eadem cum apoplexia, vel tantum majoris & minoris ratione differrent, nec tam diversa haberent symptomata, cum eadem utriusque statuatur causa, idem subjectum, idem læsionis modus, definiret etiam sicut illa in paralysin. 3. quia in Caro sequerentur symptomata Epileptica, quia talis adest causa. 4. Sternutatio, singultus & vertigo, quæ maximam cum Epilepsia similitudinem habent, à simili obstructione fierent. 5. Subita invasio & solutio non potest esse ab humore crasso difficulter mobili & dissipabili, nec locus est in quem tanta copia tam cito detrudi queat. 6. Ob rationem interxtu allatam. 7. quia vacuationis post paroxysmum qualitas id ipsum redarguit; oscitant enim, sternutant, spumam per os reddunt, pandiculantur. Probabiliorem eorum sententiam statuit, qui vaporosam & tenuem materiam, sive ut Pelops Galeni præceptor nominabat, *πνευματώδη τινὰ οὐσίαν* [illegible], Epilepsiæ causam esse sentiunt, quæ vel acrimonia & adstrictione, vel qualitate venenata & maligna cerebrum nervosúmque principium vellicando & molestando, constrictionem & angustiam meatuum inducat, & sensibiles partes ad ονaii expulsionem stimulet. Vide plura l. c.

§. 2. Complurium Epilepticorum cerebrum dissectum nihil habuit ex quo obstructio colligi posset: Dissecti enim alii sunt *in quibus ventriculi* aqueo humore, aliquando etiam cruento pleni apparuerunt, quamvis Epileptici nihil passi fuissent. *Erastus Parte* 4. *Disput contra Paracelsum.*

SCHOLIA.

Quamvis Epileptici nihil.) Quippe ex sententia *Fernelij* desuit qualitas occulta & venenata, proxima hujus mali causa. Eum impugnat *Saxonia* Prælection. Pract. p. 1. cap 15. §. 6. quod non possit causam reddere cur in corporibus sanis per somnum tantum, crapulam & ebrietatem, per sonitum vehementem, terrorem aut mœrorem, odorem galbani aut myrrhæ statim excitentur epileptici: Statuit autem qualitatem istam quandoque esse manifestam, quandoque occultam: priorem elevari ait ex pituitoso succo, salso, acido melancholico, ex pure, sanguine, sive concreto sive adhuc in vase excitente.

In quibus ventriculi) An possint esse in Epilepsia locus affectus, vide infra cap. 19. Illi, ex Columbo & aliis, succinguntur membrana tenui, ex pia ortum ducente, sensu exquisito prædita, ut ideo hac irritata, aut aliqua ex parte repleta, fiat Epilepsia.

OBSERVATIO XV.

Epilepsiæ causa sæpe est humor limpidus calidus & acerrimus.

MOrbum comitialem ab humore limpido, calido & salso, aquæ fortis aurificum æmulo nonnunquam ortum novimus.

SCHOLIA.

FErvorem & acrimoniam non vereor sero tribuere, quo aliquando saturata est pituita prope crystallina. Cogitent quæso Naturæ consulti quam sit fallax caloris vel frigoris à colore indicium: Norunt id optime qui mineralia & metalla, ignis beneficio in varias partes dirimentes, prolectant liquores subtilissimos ac limpidissimos plane igneos, quibus nullum, quantumvis purissimum, resistit metallum; Eadem vero principia sunt omnium quæ terræ sinu conduntur, quæque eam vestiunt ad mortalium nutritionem; Proinde nec mirum humani corporis succos alibiles eorum repræsentare naturam, quibus insigni acrimonia immoderatis, & calore propemodum igneo præditis conficiuntur ac sustentantur. Cruda porro etiamnum excrementa quandoque ex putredine incalescunt, vel excedente qualitate ignea contrahunt acredinem, quæ non raro cutem adeóque carnem ipsam exedit: Hinc Galenus, non minus verè quam diserte de causis sympt. c. 6. lib. 5. pruritum pituitæ nitrosæ adscripsit. *J. Rhodius observat. 29. cent. 1.*

Humore calido & salso) Hinc Paracelso *Salinus* est hic morbus, quippe chronicus de sale, stabiliore principio, participare ipsum oportet. Item *vitriolatus*, quia omnes vitrioli proprietates, tincturas & symptomata secum circumfert; quas tincturas exhalando temporis intervallis, malignas, acres, acidas, adstringentes & corrosivas spiritibus vitalibus & animalibus, symbolum & conspirationem habentibus, nullo negotio committit. Fomes siquidem tetri hujus vaporis est mucilago tartarea seu impura, quam alias phlegma vocant, pituita acida, sanguis grumescens & putrescens, bilis porracea vel æruginosa, melancholia adusta, qui humor ob copiam salis vitriolati, aluminosi & armoniaci, quandoque & antimonialis & arsenicalis: phlegmate mercuriali & sulphure glutinoso exutus, instar *aqua fortis* summam acrimoniæ, fermentationis, corrosionis, & penetrationis violentiam acquirit, adeoque omnium acerbissima, gravissima & exitialissima corpori symptomata infert. Cùm enim pungentissima salia exquisitissimi sensus partes lancinant ac vellicant, & tota substantia cerebrum infestant, aciditatéque styptica ventriculos contractant, vasaque constringunt, & sulphurea fuligine spiritus obnubilant, convulsiones, luctæ, distorsiones, sensuum, tam exteriorum quam interiorum interceptiones, aut interitus etiam consequuntur; pro diversa liquoris & vaporis mercurialis & salini copia, acrimonia, aciditate atque virulentia. *Henric. Petræus Nosologia Harmon. Dissert. VI. lib. 1.*

OBSERVATIO XVI.

Epilepsiæ obnoxiæ oves & capræ, ob redundantem fœtidam in cerebro humiditatem.

CErebrum humidius quam pro natura existit, & pituita exundat, ita ut crebriores defluxiones contingant, neque amplius fieri possit ut pituita excernatur, neque ut cerebrum resiccetur, sed irriguum & humidum esse necesse est: Id ipsum autem præcipue ex Ovibus hoc morbo correptis quis cognoscere queat, ac præsertim Capris, quæ frequentissime hoc morbo prehenduntur. Harum si caput secueris, cerebrum humidum & sudore redundans, & male olens deprehendes: Ex quo certe cognosces morbum non Deum corpus infestare, Sic etiam in homine se res habet, cum enim inveteraverit morbus, amplius curari non potest, cerebrum enim à pituita eroditur & colliquescit; quod colliquatum est in aquam vertitur, foris cerebrum ambit & circum circa alluit. *Hippocrates lib. de Morbo Sacro.*

OBSERVATIO XVII.

§. Epilepsia ab humore fœtido in cerebri substantia.

DEprehendimus in altero, cerebri substantia *humorem fœtidissimum*, cúmque exiguum contineri: ventriculos tamen & meatus omnis humoris omnisque obstructionis expertes. *Fernelius de Abditis lib. 2. cap. 15.*

SCHO-

SCHOLIA.

H*Umorem fœtidissimum, &c.*) Præter inanitionem & repletionem, vulgares Epilepsiæ causas. *Saxonia* Prælect. Practic. part. 1. c. 15. Irritamentum cum cæteris neotericis ponit, Quanquam nullus istorum, ait, exponat quale sit hoc *irritamentum*: Id autem dupliciter fit, Aut repleta parte sentiente, cujus facultas expultrix sit valida, quæ propterea statim insurgit ad expulsionem rei nocentis: Hujus causæ, occultis tamen verbis, meminit *Galenus* 3. de loc. aff. c. 7. circa initium, nam posteaquam declaravit fieri Epilepsiam ex crasso humore ac pituitoso, subjungit convulsionem fieri concutiente se ipsum cerebro, ac moliente expulsionem rei nocentis: Aliud *irritamentum* est tantum qualitatis sive acris & mordacis, sive venenatæ. Primam irritamenti speciem non admittunt *Erastus*, neque *Rondeletius* aut *Fernelius*, aut *Holl.* qui propterea non possunt reddere causam, addit *Saxonia*, Cur in capite per essentiam repleto, aut melancholia, aut pituita, aut aliis humoribus, vel alia materia extranea, ut in casu præsenti; Aut tumore oborto, ut in præcedenti, frequentes fiant convulsiones Epilepticæ, & illæ quidem universales. Nec quoque causam reddere possunt cur aliquando mutuo se excipiant Epilepsia & Apoplexias, Epil. & Melancholia, item Fatuitas & Phrenitis: Ejusmodi Epilepsia non potest fieri ex repletione partium infra caput, nam functiones principes & sensitivæ insigniter patiuntur: Itaque causa tunc temporis nulla est alia, quam portio hujus materiæ quæ replet partem sentientem, quam dum natura tentat excutere motum facit convulsivum.

OBSERVATIO XVIII.

§. *Epilepsia orta à pauco humore putri inter calvariam & crassam meningem delitescente.*

ALiquando observavimus è summo capitis vertice, in quo sub pericranio vitiatus venenatúsque humor coercebatur, vaporem manifesto sensu intro subire, qui Epilepsiam concitaret, hancque postea caustico persanatam medicamento; Ita proculdubio existimari debet intus, *vel circum meningas, vel circum cerebri substantiam*, vitium contineri veneni æmulum, cujus ex intervallis impetu facto Epilepsia suscitetur: Aperto Epileptici Philosophi, qui decesserat, capite, qui vehementissimo *dolore circa sinciput* torquebatur, deprehendimus crassiorem meningem ea sede calvæ ossi adhærescere, pauculo humore putri interjecto. *Fernelius Pathol. lib. 5. cap. 3. & lib. de Abditis 2. cap. 15.*

OBSERVATIO XIX.

§. *Epilepsia ab humore tenui & crasso in ventriculis cerebri.*

OBservarunt præstantissimi Anatomici plerosque dissectos, habuisse ventriculos cerebri aqua simplici repletos absque Epilepsia: Contra verò Epilepsia laborantes post mortem inventi sunt habere in ventriculis *aquam biliosam, Aut saltem succum crassum fœtidum. H. Saxonia prælect. pract. cap. XV. n. IX.*

SCHOLIA.

V*Entriculos aqua simplici repletos.*) A multis impugnatur Galenus, quod ab imperfecta ventriculorum cerebri obstructione Epilepsiam nasci dicat: Etsi vero causa hæc sit infrequens, non omnino tamen impossibilem esse quidam statuunt, quod omnis irritatio fiat à materiæ quantitate aut qualitate: Quantitas autem materiæ morbiferæ, naturæ gravis, ejus expultricem lacessit, Si ergo humor ventriculos cerebri obstruens naturæ molestus sit, quidni cerebrum ad illius exclusionem insurget? Rationes Fernelii sic evertunt. 1. Si, inquit, Epilepsia ab humoris copia fieret, in sopore ea maximè contingeret? ℞. humorem soporis causam substantiam cerebri, sensu destituti, obsidere, non ventriculos, hinc nulla expultricis irritatio, in ventriculis maximè residentis: 2. Cum Epilepsia citò solvatur, cur eam paralysis non excipit? ℞. In apoplexia, cum debilis sit expultrix, ad viciniores partes detrudi materiam, succumbit enim ea præ humoris copia, in Epilepsia vegetiorem esse, ac ad emunctoria excrementa pellit: Demum falsum supponere Fernelium, ad Epilepsiam non sequi paralysin, quod à multis id observatum sit, Imo non rarò apoplexiæ præcursor est Epilepsia, quod anno 1657. Neocomi Helvetiorum in Caupone quodam vidimus, qui paroxysmos Epilepticos plures ante apoplexiam brevi lethalem sustinuit. Nec Galeni argumenti vim expugnarunt, qui illi objiciunt ut completa ventriculorum obstructio integram functionum abolitionem infert, sic incompleta imminutionem earum, non depravationem inferre apta est: Nam in integra obstructione, natura mole obruta onus excutere non tentat: In imperfecta autem satis superest roboris ad noxii exclusionem: Sic, si Pulmo totus catarrho oppleatur, nulla sequitur tussis, quia scilicet impar est expultrix copiæ materiæ, ac ne tentat quidem sarcina se liberare, sequitúrque tantum summa dyspnoea: Si minori copia humor influat, ad expulsionem se accingit pulmo. *Riverius cap. de Epilepsia.*

In ventriculis) Cerebri ventriculos simili humore repletos, aut alio modo affectos, apertis defunctorum capitibus adinvenere multi Medicorum, ut Smetius, Coiter, Thevartus, Salmuth, Riverius, Glandorpius, Bontius, Falcoburgius, teste D. D. Bartholino, Borellus, Rhodius, Petrus Pauvius; Vis expultrix naturalis ab ejusmodi vitiis cerebri & meningum, ac etiam à sero innatante æque lacessi potest ac à dolore & à malis cæterarum partium, &c. *C. V. Schneiderus l. de catarrh. special. p. 174.*

Aquam biliosam, aut succum crassum fœtidum) Qualitas irritans in variis latere potest humoribus, in pituitoso succo; salso, acido, melancholico, in pure, in sanguine, tum concreto, tum vasis concluso: Ex Bile, quam

quam *Hippocr.* hoc negaverit lib. de morbo sacro, experientia tamen docuit in corporibus biliosis & ingeniosissimis viris, qualis fuit *Cæsar* & *Mahumet*, frequentes factas esse Epilepsias. Ideo *Galenus* 2°. de locis 5. refert historiam Grammatici, qui cum diutius à cibo abstineret, Epilepticus fiebat, non aliam ob causam quam bilem: Melancholicum succum parere posse Epilepsiam ait *Hippocrates* Epidem. 6. sect. 7. ubi ait Epilepticos fieri melancholicos, & vicissim. Ne autem putetis hoc fieri quod tota materia melancholica transmutata à substantia ad ventres pariat Epilepsiam, nam si hoc esset, sequeretur sublata accessione Epileptica, melancholiam aliquo saltem temporis spatio defecturam, quod tamen non est, imovero cum primum desinit Epilepsia, melancholia est in suo cobore; Itaque causa tunc temporis nulla est alia quam portio hujus materiæ quæ replet partem sentientem, quam dum natura tentat excutere, motum facit convulsivum. Aliquando etiam sanies & sanguis corrumpens Epilepsiam facit, sic observavi in filia cujusdam Nob. Patavini disruptum in capite abscessum vehementissimam peperisse Epilepsiam, quæ tamen est sublata, expurgante natura saniem per aures, per oculos & nares. Sic quoque in magnis cerebri contusionibus & vulneribus, extravenato sanguine, neque exitum habente fit Epilepsia: Nonnunquam ex suppressa urina, cujus rei historiam habeo ego singularem cujusdam monialis, cui supervenit Epilepsia ob suppressionem urinæ supra renes factam, renibus ipsis angustatis partim à calculis, partim ab inflammatione. Fit & Epilepsia cum repente aliquis cutaneus affectus retrocedit; Sic scribit Trincavellius lib. 2. cap. 6. patrem & filium scabie laborantes & inunctos, recedente scabie Epilepsiam incurrisse. *Saxonia Prælect. Practic. part. 1. cap. 15.*

Ventriculos repletos) Hoc in casu duplex accedit causa angustiæ ventriculorum, materia obstruens, aut subsidentia ipsa: nam quadruplex est causa sublatæ functionis sensitivæ ac principis, sola obstructio, sola subsidentia, subsidentia cum obstructione, & subsidentia cum compressione: Est sola obstructio, quando fit Epilepsia ex insigni copia humoris pituitosi ventriculos obstruentis, atque universum cerebrum replentis, id quod fit quando Epilepsiæ mutuo succedit Apoplexia: Est quandoque subsidentia, quando scil. membranæ ventriculorum cerebri irritamentum patiuntur à vapore aut flatu, aut qualitate mordaci aut venenata, non in ventriculis contenta, sed ex alio loco confluente: contingit tertio ut aliqua reperiatur materia in ventriculis cerebri, quæ potest esse aquea aut crassa, Si sit aquea, dummodo non sit permista cum succo bilioso, propterea non sit coloris flavi aut viridis, non facit Epilepsiam, *Idem ibid.*

Aqua simplex) De ejusmodi materia aquea pronuntiat Idem, eam nisi sit permista succo bilioso, nec sit flava aut viridis, non facere Epilepsiam, quod desit irritamentum, necessarium ad illius morbi productionem. *Vide Observ.* 17.

Ventriculi repleti absque Epilepsia, &c.) Si materia Epilepsiam committens est quam confinxit Galenus, cur innumeri catarrhosi, & quibus multa pituita plenum est cerebrum, Epileptici non fiunt? An quia est dispositio aliqua, an non? Et si est dispositio, an prius inducta est, an simul cum materia inducitur? Si materia id facit, quare non omnes Epileptici fiunt? an quia materia aliam acquirit qualitatem? Qui subtili sunt ingenio, & delicato cerebro, ii facile in Epilepsia cadunt, Item qui crasso & obeso sunt corpore, & obtuso ingenio: An id eadem ratione? Nequaquam, exquisitus sensus id facere potest: omnis pars delicata & exquisito sensu prædita, non facile fert cumulum humorum, & tetra adversaque anathymiasi prompte feritur: Imo etiam solo jejunio facile nervi laborant, & melancholicis, quia assiduis agitati curis spiritus & sanguinem inflammant, cerebrum à sua mole facile obruitur. *Jac. Thevart Annot. 4. in consil. 4. lib. 2. consil. Ballonii.*

Aquam biliosam) Hippoc. lib. de morbo sacro, hunc morbum ait pituitosos non autem biliosos invadere: Hujus tutelam suscipiens *Martianus*, ait hunc morbum ex sui natura biliosos non corripere, quia non est verisimile cum hoc temperamento tantum pituitæ generari, ut corpus, & caput maxime, ad hunc morbum producendum disponatur: At quia ab erroribus in victu, per repetitas cruditates hujusmodi humores accumulari possunt, ideo non esse inconveniens Apelleum Larissæum, juvenem temperamento biliosum (5. Epid.) sacro morbo correptum interiisse, propter errores in victu commissos, quo respiciens Hippocr. subjunxit in historia *Erat valde vorax multi cibi*, Ex hoc inferens morbo incongruo correptum & interemptum fuisse: Pituitam autem sinceram vix hunc morbum parere posse ex ipso Hippocr. constat, qui eodem libro Capras & Oves huic morbo obnoxias pronuntiat, ob cerebrum humidum quidem & sudore redundans, sed male olente, accedente nempe humoris putredine: Et paulo post subdit cerebrum à pituita erodi & colliquescere, quod simplex pituita præstare nequit.

Observatio XX.

§. *Epilepsia ab apostemate in cerebro, venis tenuis meningis sanguine nigro turgidis, &c.*

M*Elancholicus Iuvenis Paralysi* & convulsione in febre laborans, Epilepsiæ frequentes paroxysmos patiebatur, &c. In latere dextro admodum turgebant venæ tenuis meningis multo sanguine nigro & concreto, Ea pars nigricabat & Apostema continebat in proxima cerebri parte. *Ex Observat. Ioh. Bauhini.*

Scholia.

M*Elancholicus Juvenis*) Hippocr. 6. Epid. sect. 8. ait melancholicos plerumque fieri Epilepticos & vicissim, prout in alterutram partem morbus inclinaverit, Si quidem in corpus, Epilepticos fieri vult. Si autem in mentem, melancholicos. *Galenus* 3. de locis, converti in mentem dicit esse afficere secundum temperamentum: Converti in corpus, afficere secundum compositionem: Epilepsiam ergo fieri ab humore obstruente, Melancholiam ab humore intemperiem inferente, mentisque sedi tenebras offundente. Clariss. Willis (qui melancholiam distincte Animam, & quasi seorsim à corpore, sive cerebro, affici

stituit, quatenus nimirum spiritus animales (qui animæ corporeæ hypostasin constituunt) à passionibus animi violentis inordinationes concipiunt, in quibus cum diu persistunt, totam animam imo & corpus à debita crasi & constitutione deflectunt, per mentem ipsam animam intelligit.

Melancholicus juvenis paralysi, &c.) Quod hic morbus non raro in paralysin, melancholiam aut maniam desinit, ratio est, quia crebris spirituum animalium explosionibus cerebri tonus & conformatio depravatur, ejusque naturalis status tandem ita pervertitur, ut particulis morbificis, etiam alius generis intus admissis, spiritus figantur, nec amplius in explosiones justo procliviores sint; quin potius vitio interdum contrario superinducto, ipsorum virtus elastica nimium deficit, ita ut supra modum hebetes & torpidi evadant: non secus ac intensiora febris incendia sanguinis intemperies justo frigidior sæpe excipit: atque hæ quidem spirituum depressiones, partim propria ipsorum culpa contingunt, quippe particulis agilioribus nimium explosis, segniores tantum superfunt & deinceps suppeditantur: partim vero cerebri vitio accedunt, eo quod pori & meatus ejus, à crebris caduci paroxysmis usque adeo dilatantur & aperiuntur, ut postea una cum succo nervoso, particulis quibusdam heterogeneis, & diversimode morbificis aditus patescat. *Willis Patholog. cerebri cap. 3.*

OBSERVATIO XXI.

§. 1. *Epilepsia ab abscessu in cerebro excitata.*

QVæ in cerebro fit Epilepsia, aperto eorum qui è vivis decesserunt capite, animadversa est sæpe aliunde suscitari quam ex ventriculorum infarctu: Causam interdum deprehendi Abscessum esse. *Fernelius Pathol. lib. 5. cap. 3.*

§. 2. Juvenis caput aperuimus qui punctim ense tenuissimo in dextra frontis parte ante xvi. dies ictus fuerat. Calvaria cum utraque meninge perforata, in cerebrum altè penetrarat, Abscessúmque fecerat, in quo puris albi unciæ fere tres latebant. xi. vulneris die cum Epilepsia febricitabat. *H. Smetius Miscellan. lib. x.*

SCHOLIA.

ALiquando sanies & sanguis corruptus Epilepsiam facit. Sic observavi in filia Nob. Patavini disruptum in capite Abscessum vehementissimam peperisse Epilepsiam, quæ tamen est sublata expurgante natura saniem per aures, per oculos & nares: Hic causa Epilepsiæ non potest esse sola qualitas, nam simplex qualitas cito dissolvitur, neque alius remanet affectus, quod aliquando contingit, ut cum jungitur apoplexia, fatuitas, phrenitis, melancholia; Sed repletio partis sentientis, cerebri & ventriculorum, quorum expultrix valida insurgit ad impulsionem rei molestæ. *Saxonia l. c.*

OBSERVATIO XXII.

Epilepsia à læsione substantiæ cerebri ab accepto vulnere, cum sanguinis effusione, &c.

STudiosus vulneratur in vertice, musculo masserere sinistro, utroque calvam penetrante, & in dextra frontis parte. Sexto die Epilepsiam patitur: Ipsa cerebri substantia divisionem passa erat: Os autem cranii fissuram habebat. Sub cute in occipite, in tempore dextro, & frontem versus, contusiones aderant cum sanguine coagulato interfuso. Et inter calvam, circa verticem & lambdoidis initium, ex sanguine grumoso, macula ossi inhærens, &c. *Vide l. 4. tit. de vulneribus.*

SCHOLIA.

OS cranii) ut Cranium osseum evadat, causa efficiens sunt particulæ salinæ in sanguine cerebrum irrigante, quæ interiori spirituum animalium operi inutiles, adeóque extra amandatæ, in peripheria ita concrescunt ac in duritiem saxeam congelatus: Enimvero sanguis versus caput delatus, uti spiritu, ita sale plurimum abundat: hujus particulæ summe volatiles, spiritibus conjugatæ, cerebro impenduntur: interim corpuscula salina, quæ fixioris naturæ sunt, à spiritu insito de cerebro in circumferentiam protrusa, cranium lapideum, velut bullam flatu incluso superinductam, constituunt. *Willis Anat. cerebri cap. 6.*

OBSERVATIO XXIII.

§. 1. *Epilepsia à cerebro Sphacelato post cranii vulnus.*

VUlneratur quidam in cranio, qui visus est Cheirurgo sanitati restitutus, Egreditur domo & funus quoddam procurat, altera vero die repente concidit & Epilepsia extinguitur.

Aperitur cranium & dimidium cerebrum Sphacelosum reperitur. *Philip. Salmut. Cent. iy. Observ. xxij.*

§. 2. Cerebrum Sphacelosum vidit *Glandorpius* Observat. 6. atque hinc ortam Epilepsiam.

Observatio XXIV.

In Epilepticæ mulieris Sinu meningis duræ Polypus insignis repertus.

IN sinu meningis duræ longitudinali subjecti muliebris, publice in Theatro Amstelodamensi dissecti, materia continebatur alba, tenacissima, quæ sinum replebat & ad omnes sinus rivulos diffundebatur. Epilepsia laboraverat mulier jam ab aliquo tempore, qua etiam extincta. *G. Blasius Observ. Med. 2. Parte 6.*

Observatio XXV.

§. Epilepsia à gladioli frustulo in ipsa cerebri substantia impacto.

REtulit Ioh. Dom. Sala, in ipsa cerebri substantia gladioli impacti frustulum perpetuo cuidam, reliquo curato vulnere, sine detrimento hæsisse, nisi quod Comitiali morbo frequentius convelleretur. *Th. Bartholinus hist. LXVII. Cent. 4.*

Observatio XXVI.

Epilepsia oborta à carnoso tuberculo in cerebri ventriculo contento.

NUllo ingenio huic malo admodum gravi, quandoque medelam reperiri mitetur nemo, qui communis mali causas, ut plurimum inexpugnabiles consideraverit. Quidam singulari Ioh. Prævotii fama excitatus, recuperandæ valetudinis spe Patavium venerat. Nullo effectu ad suos reversus, quum paulò post fato cessisset, in cerebri ventriculo Tumor carnosus fuit inventus, qui cerebro compresso inanem huic morbo Medicinam docuit. *Ioh. Rhodius Centur. 1. Observ. lv.*

Observatio XXVII.

Epilepsia excitata ab osse acuto juxta falcem latente, cui successit gangræna duræ meningis.

CApitaneus ex equo repente cecidit aphonus, ubi ad se rediit, invadit dolor capitis, post sextum annum, herculeus morbus lethalis. Aperto capite, dura meninx à sutura coronali ad frontem fuit detenta, & in medio cerebro latuit sat magnum os, acutum, quod suo acumine membranæ inflammationi & corruptioni dedit ansam. (*Vide Tit. de Dolore cap.*)

Obseravtio XXVIII.

In Epileptici cadavere angustia nativa ventriculorum cerebri reperta est.

ANno 1649. adolescens quidam 18. annorum Epilepticus in nosodochio Leydensi, in ipso Epileptico insultu mortuus est, cujus dissectionem cum Clar. Falcoburgius aggressus esset, & inter cætera in causam mortis accurate inquireret, Nullam invenire potuit manifestam, præterquam quod *ventriculi cerebri nimis erant angusti* quam alias naturaliter constituti esse solent: In Pectoris vero capacitate humoris sanguinei coclear unum inventum est. In imo ventre omnia optime constituta erant, Lien solito gravior, sed boni coloris & habitus: Præterea *membra generationi inservientia* p. n. erant conformata, nam vasa semen Deferentia vix conspiciebantur. Præparantia in uno latere deerant, Testiculi autem intus retracti fuere. *D. Simon Schulzius miscell. cur. anni 1671. Obser. 62.*

S C H O L I A.

A*Dolescens vasa generationi inservientia p. n. conformata*) Epilepsiam interdum sua sponte terminari, ac fere tantum circa pubertatem contingit, adeo ut qui ista periodo elapsa, h. e. ante 25. ætatis annum minime curantur, vix unquam postea sanitatem recuperent; Nimirum circa pubertatem corpori humano duplex alteratio, atque propterea morbi comitialis, aut alterius cujusvis altius radicati, non raro solutio contingit. Nam 1°. hoc tempore humor genitalis in vasis spermaticis congeri incipit, unde sequitur particulas spirituosas, quæque ipsis accrescere solent nitrosulphureas, & morbificas non tantum in cerebrum, sed etiam in testes deponi, quare si heterogenea ista spirituum copula in novum hoc promptuarium uberius inferatur, ex inde cerebrum immunius degens, diathesin epilepticam, aut alias morbidam non raro exuit. 2. Circa pubertatem, prout sanguis aliquid cerebro prius destinatum, per arterias spermaticas genitalibus suffundit, sic etiam fermentum quoddam ab iisdem partibus per venas retributum accipit, sc. particulæ quædam seminali tinctura imbutæ in massam sanguineam regeruntur, quæ ipsam vigorant, ac virtutem novam & vegetiorem inspirant: quare tunc temporis & corporis & animi dotes se potissimum exserunt, pili erumpunt, vox sonora evadit, fœminis catamenia fluunt, aliáque accidentia superveniunt: quibus liquido constat & sanguinem & succum nervosum ἐνέργειαν quadam recenti imprægnari, quam fermenta

menta, sive seminia morbifera nisi ab hoc novo fermento naturali superantur, deinceps sæpe usque in mortem indomita persistunt. *Willis Pathol.cerebri c.3.*

In ipso Epileptico insultu mortuum est) Accedente forte casu, qui in vehementi affectu fere accidit. Notandum autem monet Clar. Willis hoc morbo laborantes non tam cadere prout Apoplecticos, aut syncopen passos, sed potius cum impetu prosterni, inque terram, aliáve corpora fortuito objecta, tanquam à spiritu quodam malefico dejectos allidi, ita ut sæpissime aliqua capitis aut faciei pars præ casu violento lædatur, affectósque haud secus ac Dæmoniacos in Evangelio, non raro in ignem aut aquam præcipitari. Huc referre oportet Epilepticos ejusmodi malis obnoxios fieri, eo quod urgente paroxysmo iis notitia omnis sive providentia adimitur, ac insuper nervis capiti vicinis valde contractis tota corporis moles in præceps corripitur: Nimirum in syncope & apoplexia corporis affecti casus videtur tanquam ædificii ruina, quæ ob fulcimenta ejus subtracta contingit: At vero in caduco, non aliter res habet quam si domus à pulvere pyrio exploso everteretur, quæ ut plurimum extra locum in quo steterat dimovetur.

Ventriculi cerebri nimis angusti) Ideoque, ex sententia Galeni, imperfectæ obstructioni magis obnoxii; Si cum Neotericis excrementorum receptacula eos statuis, dic quandoquidem præ angustia eorum capaces non essent, ab illis oppressum fuisse cerebrum, meatus obstructos, &c.

Observatio XXIX.

§. *Epilepsia à compressione ventriculorum cerebri, & sanguine concreto in substantia ejus.*

NOnnunquam cerebri ventriculi ita collapsi sunt in Epilepticis, ut spirituum non facilis sit transitus liber: *Adr. Falcoburgius* puerum XVI. annorum in ipso Epilepsiæ paroxysmo extinctum aperuit, nullámque aliam Epilepsiæ mortísque causam invenit, nisi quod cerebri ventriculi valde fuerint compressi, sibique invicem superiacentes, sine ulla manifesta cavitate: In supremo verò cerebro, prope cranium, sanguinem concretum detexit. *Th. Bartholinus cent. 2. histor. 92.*

Scholia.

V*Entriculi valde compressi*) Huc pertinet Epileptici Iuvenis historia à *Ballonio* Paradigm. 122. allata, Quidam *ait* XX. annos natus epilepticus erat; nil tale passus erat antequam natus esset annos X. At nono ætatis anno inciderat in cranium, qua decurrit corona *κελαῖα*, effractum est cranium: Effectum ut quod intro pulsum erat relevaretur: Oa illud quod effractum erat vitium attigerat, ideo incremento & nutritione prohibebatur: Sic reliquum cranium crescebat, & qua parte læsum fuerat non nutriebatur, secundum illam partem tamen cerebrum crescebat: Sic per oppressionem cerebri, quo præsertim tempore turgebat, vertigines & Epilepsia.

Observatio XXX.

§. *Epilepsia à materia adipi simili inter cerebri ventriculos sita.*

FAto functo Epileptico quodam, inter cerebri ventriculos magná materiæ adipis æmulæ copiam reperi. Hæc autem materia sine dubio, vel ventriculos comprimebat, vel vasa, adeo ut obstruerentur, nec spiritus animales facile ea permeare valerent. *Petr. Borellus Cent. 2. Observ. lxxviii.*

Observatio XXXI.

In Epilepticæ cerebro nihil secanti occurrit præter tenuia & exilia quædam corpuscula in ventriculis.

MVlieri intra paucas horas extinctæ cum convulsionibus, in cerebro nil ferè alienum compertum est. In ventriculis aliqua erant corpuscula, sed adeo tenuia & exilia ut parvi essent momenti. Accepimus eam huic morbo alias obnoxiam fuisse. Erant hæc Epileptica. *G. Ballonius Epid. lib. 1. p. 69.*

Observatio XXXII.

§. *Epilepsia ab incurvatione diploïs internæ excitata.*

VIri cujusdam magni nominis filiolus septimestris, dum nutrici de nocte ad lactandum traderetur, somno, si non vino, obrutæ (nam solebat per vetulam furtim vinum emendicare, matula depostatum) postquam denuo puellum in cunas reponeret, cecidit supra earum quandam prominentiam, unde post quatuordecim dies correptus Epilepsia ad plures abiit.

Ut ignota, & à perversis mulieribus suppressa innotesceret causa, dissectum fuit caput, in quo paulo supra tempus sinistrum inferior cranii lamina, seu tabula, in notabilem tumorem elevata versus cerebrum, superiori omnino illæsa, visebatur: unde facta eo loci membranarum compressione, humorum affluxu, ac cerebri notabili corruptela, Epilepticus exspiravit *Antonius de Pozzis Observ. 35. miscell. curios. Anni* IV.

APPEN-

APPENDIX.

Suturarum prava dispositio in tribus Epilepticis.

I nfigura deviabant Suturæ capitis fatui cujusdam, quæ omnes uno quasi ellvo exaltaræ eminebant, Quod in tribus Epilepticis pueris Neapoli vidimus, præsertim coronalis, ut novam Epilepticorum & causam & curationem suggesserit. *Bartholinus Anatom. Reformatæ libello* IV.*cap.*V.

SCHOLIA.

C*urationem*) Ad eas suturas, quæ muri instar extabant, deprimendas ustione Arabica, per fila accensa, utebatur *Severinus* in Siphyllide, hydrope, ulceribus, tumoribúsque, summo successu cum Ægyptis usitata: Ego in quodam ingenii acuti, sed singularis, officula suturæ lambdoideæ ita tumentia vidi, ut digitis singula discernere valuerim, dubio omni procul cerebro huc amandante supervacaneas humiditates, sicut in exostosi & siphyllide in tumorem ossa elevari videmus: Ossa enim, quia per sanguinem nutriuntur augenturque, abscessus pati possunt & quosvis Tumores. *Idem cent. ij. histor.* XXX.

OBSERVATIO XXXIII.

Epilepsia à vasis tenuis meningis sanguine nigro & concreto repletis, cum apostemate in proxima cerebri parte.

MElancholicus juvenis (*de quo Tit. de Paralysi*) laborabat paralysi & convulsione cum febre insigni; menre constabat extra paroxysmum Epilepsiæ: In latere dextro admodum turgebant venæ tenuis meningis multo sanguine nigro & concreto: Ea pars nigricabat, & apostema continebat in proxima cerebri parte.

SCHOLIA.

De Epilepsia à sanguine vide *Petrum Salium Diversum de affectibus partic. cap.* 3.

OBSERVATIO XXXIV.

§. *Epileptici motus per consensum à Pulmone dextro adusto, nigerrimo, thoraci adhærente, Cerebro & reliquis partibus salvis.*

ADolescens Basileensis territorii, annorum forte aliquot supra viginti, ingenti Parotide laborans, à Chirurgo nuper curatus fuerat: Certa die incalescens frigidæ haustum avidissime sumit & herbæ incubat, Paucis diebus post de cephalalgia conqueritur, febricitat, delirat, ita ut in Xenodochio nostro detentus pauper vinciri juberetur: Inde omnibus fere horæ diei quadrantibus buccas extraordinarie moticans, Epilepticis insultibus corripitur, sputum album bullis refertum plurimis exprimens, oculos intorquens, servato semper judicio & sensibus, ut mihi interroganti in ipso vigore observare contigit, imo expedita satis post paroxysmos breviusculi temporis ad interrogata responsione. In collo dolere se compellatus respondebat, ubi tamen & nihil p.n. exterius deprehendebatur: urina citrina, crassa erat cum hypostasi: pulsus debilis, æqualis & parum febrilis, sudoribus facillime diffluebat æger: Deliria quidem theriaca & syrupo de succo limonum cum aqua acetosæ pacari potuerunt, nunquam illis vel aliis curari morbus.

Aperto cadavere, fellis vesiculam externe & interne albam & vacuam plane reperiimus: Pulmonem dextrum adustum, instar atramenti nigrum & thoraci firmiter adhærentem, Unde per consensum cum cerebro morus epileptici & deliria accesserant: In cerebro & reliquo corpore nihil contra naturam invenimus. *I. Nic. Binulagerus Obser. xxxviij. cent. iii.*

OBSERVATIO XXXV.

In Epileptici cordis sinubus humor concretus repertus.

IN hominis cadavere per me secto, Inventus uterque *Sinus cordis* humore obsitus concreto, instar vulgaris gelatinæ flavioris; quam ego putavi puttem pituitæ mucaginem, bilis aliqua portione tinctam. Hic primum Epilepticus & elinguis, demum occubuit cum sinistri brachii convulsione: Ejusmodi ad unguem concrementum repertum est & in *magnis venis quæ cordi inferuntur*, atque etiam in hujus auriculis Religiosi. *Severinus de Abscessibus pag.* 277.

SCHOLIA.

I*N magnis venis quæ cordi inferuntur*) *Hippocr.* Repletionem Epilepsiæ causam pronuntiat, quę ipsi præcipuè est in venis illis duabus, quæ ab hepate & liene cerebro communicantur, ut lib. de morbo Sacro legitur; Facit enim ibi venosi non nervosi generis affectum, ut ostendunt verba illa, quibus grandiores ab hoc

hoc affectu absolvi sit, Quia venas cavas patentes habent & magnas, in quibus sanguis calidus est multus, Senes è contra, quibus vacuæ venæ, paucus sanguis, aquosus & tenuis, facile interfici. Tumultus & harum turbarum causam, in libro de Flatibus ponit sanguinem conturbatum & tumultuantem, cujus motus inæqualis & impeditus est: Libro autem de rat. vict. in Ac §.37. & 38. venarum earundem interceptiones accusat, & spirituum liberum per eas excursum impeditum. Quum dolores aut, accesserint, atræ bilis & acrium fluxionum affluxus fiunt; Dolent autem partes internæ dum mordentur, converfæ vero & valde siccæ factæ venæ, intenduntur, & inflammatæ affluentia attrahunt, Unde corrupto sanguine, & spiritibus non potentibus naturales in ipso vias permeare, perfrigerationes fiunt ex statione, & vertigines & vocis interceptio, & capitis gravitas, & convulsiones, si jam ad cor aut hepar, aut ad venam devenerint: Hinc morbi Comitiales fiunt, aut Semisyderati, si in ambientes locos fluxiones inciderint, & à spiritibus pertransire non potentibus, resiccatæ fuerint, Vide comment. *Vallesii & Pr. Martiani* in eum locum & P. *Salium* de Affect. partic. cap.3.

Ejusmodi concrementum, &c.) De hujusmodi concrementis & fibrosis corporibus, in corde & vasis illi vicinis repertis vide Tit. de Apoplexia. Talem viscositatem, vasis majoribus adhærentem deprehendisse se in arteria pulmonica, venosa dicta, in infante, tertio subsultu è vivis erepto. tradit *Bennerus Theatri Tabid. Exercit.*19.

Verque finis humore obsitus) Hinc collige venæ sectionem ad Epilepsiæ curationem conferre, restituta sic sanguini, alias stagnaturo, commeatus libertate. Narrat *Riverius cent.iv. Observ.* 58. Puellam 12. annor. Epilepsia frequenter corripi solitam, irritis omnibus remediis, cum pleuritide correpta fuisset, pluries ei sectam venam, & ab eo tempore ab Epilepsia vixisse immunem. *Et Rhodius cent.*1. *Observ.*64. ait octennem puerum, frustra omnibus tentatis, tandem sanguine è vena cubiti aliquoties in mense educto, convaluisse, summa in corpore inducta mutatione ab hoc præsidio; quam tamen non admittendam monet, præterquam in morbo per consensum cum genere venoso & sanguine plurimum fervido oborto. Qua de causa, & cum per arterias deferuntur humores *Epilepticam insultuum causa*, Arteriotomiam imperat Severinus Chirurg.Efficacis p.46. atque feliciter institutæ exempla profert.

Cordis) Firmari videtur inde eorum sententia qui Epilepsiam per cordis consensum adstruunt, & eo quod plerisque antequam afficiatur cerebrum, insignem in cordis regione læsionem percipiant. Refert *M. Donatus* H. M. lib.2. c.4. Canonicum quendam, antiquo & frequenti Epilepsiæ obnoxium, imminente paroxysmo de corde conquestum esse; cujus regionis, si à socio fieret frictio, multo levius evaderet malum, citiusque hinc desineret paroxysmus: Non tamen hinc licet inferre Cor principaliter & primo affici, concidetent enim vires si læsio esset idiopathica, antequam sympathica fieret: Cardialgia autem, paroxysmi prodromus, vapori venenato, ab inferioribus mananti, ac eor in transitu lacessenti adscribenda videtur, quod prius palpitat antequam icto cerebro sequatur Epilepsia: At quia interim dum cor afficitur mens permanet integra, hinc est quod ægri de sola cordis passione querelas edunt, non de corde, quo subinde affecto mens quoque aberrat.

Situs cordis) Cujus insignis cum cerebro consensus, tum in statu naturali tum præter naturam: A mutuo cordis cum cerebro, inquit *Clar. Louver. Tract. de corde cap.* 2. *p.*99. & sibi invicem accommodata opera, tota sensus motusque ratio dependet, Dum scil. à cordis motu, sanguis continuo in cerebrum & cerebellum, pro exstillandis spiritibus transmittitur, Et spiritus vice versa per nervos in cor influentes, motum ejus perennem & constantem vicissim conservant, Adeo ut cordi debeatur quod spiritus in cerebro nunquam deficiant: Quin & cerebrum hoc agit ut cordis motus nunquam cesset.

Observatio XXXVI.

§. *Epilepsia illæso cerebro ejusque ventriculis excitata.*

Decembr. x. 1613. aperui corpus cujusdam decollati quæ Epileptica dicebatur; In ejus tamen ventriculis cerebri nullus omnino humor apparuit: Ipsa etiam cerebri substantia erat temperamenti siccioris: Unde conjeci ipsam aut Epilepsia non laborasse aut Epilepsiam fuisse per consensum. *Saltzmannus Observ. Anatom. pag.*48.

Scholia.

Cerebri substantia erat temperamenti siccioris) An ut Vertigo (Epilepsiæ prodromus & *μικρὰ ἐπιληψία*) aliquando oboritur cerebro nimium repurgato, ideoque exquisitioris sensus reddito, ut in iis qui Trochiscis viperinis abutuntur, Sic Epilepsia similem habet generationem? Revera constat quosdam sagacissimi ingenii, cerebrique ob id defœcati, fori lentico morbo laborasse, quod de Machumete produnt & Julio Cæsare: Auram autem, & vaporem subtilissimum ad eum affectum inducendum satis esse omnibus in confesso est, ut oculis obviam causam exposcere necesse non sit.

Observatio XXXVII.

A Sero vel aqua limpida, qua talia sunt, Epilepsiam non posse produci, ostenditur ex eo quod in plurimis defunctorum capitibus cerebrum illis immersum, citra affectum illum repertum est.

Tantæ ægritudini excitandæ colluvies serosa, aliique minus eferri humores, licet in ipsis cerebri ventriculis, aut circa nervorum origines depositi non sufficiunt: Quippe in defunctorum capitibus non raro cerebri meditullia, ipsaque nervorum principia aquæ limpidæ

limpidæ prorsus immersa vidi, quibus tamen dum vixerunt, nec Epilepsia nec motus convulsivi adfuerunt. *Willis lib. de morbis convulsi. cap. 2.*

SCHOLIA.

POtius ad hos motus producendos requiruntur corpuscula maxime activa, qualia sunt salina & sulphurea, quæ cum spiritibus combinata, & dein subito erumpentia, particularum mineralium combinationes, violentásque combinationes imitentur. Quandoquidem enim in motu regulari & ordinario musculi impetum motivum & vim elasticam concipere nequimus, nisi spirituum animalium explosio quædam supponatur, certe multo magis pro insultibus Epilepticis, aliisque convulsionibus admirandis excitandis, eorundem spirituum cum aliis particulis valde effetis complicationes, eorúmque ab invicem elisiones vehementes requiri asserere licebit. *Idem.* Vide plura de Convulsione in genere.

Observatio XXXVIII.

§. 1. *Anatome puellæ Epilepticæ cujus cerebrum vitio caruit, cum viscerum omnium integritate.*

ANno 1676. mense Junio obiit puella annicula, Filia Illustr. Dom. Ezechielis Spanhemii, Serenissimis Electoribus Brandenburgico & Palatino à Consiliis, Coloniæ eorum nomine Residentis, &c. Leviri mei, Quæ per tres hebdomadas gravissimis insultibus Epilepticis vexata, tandem irritis omnibus remediis interiit.

Dissecto mortuæ cadavere, viscera omnia sine labe reperta sunt, nec quicquam vitii præ se tulere, quod tam pertinacis affectus & lethalis causam proderet: Cerebrum omnino incolume.

SCHOLIA.

MEminisse hic debet Medicus præcepti à *Ballonio* traditi hist. 1. lib. 2. consil. alibi adducti, Nescio qui fiat, *ait*, ut morborum cerebri notitia difficillima sit, quoniam multi convulsi sunt, pavoribus consternati, phrenitide, apoplexia, Epilepsia sublati, lethargicis affectibus oppressi, Sideratique, in quibus nullum fere vestigium mali, aperto cranio, inventum est, nec sanguis, nec aqua, nec ichor, quanquam Medici, qui historiam morbi vidissent, & terrifica symptomata observassent, certo affirmarent, sibique persuaderent se aut inter membranas, aut in cavitatibus, aut alia in parte, aut abscessum, aut sanguinis, aut aquæ copiam deprehensuros; Ut tantò cautiorem prudentiorémque Medicum esse oporteat, & in investigandis rerum causis diligentiorem, quanto res sunt abditiores: Adeo est obscura morborum capitalium ratio & evolutio difficilis.

§. 2. Infantium Epilepsia extinctorum cerebra perspexi, sæpius nihil in iis unquam notavi: Quos tamen medentes concordi assensu confirmabant Essentiali, ut loquuntur, Epilepsia conflictatos fuisse: multos hic morbus à teneris unguiculis exercuit, nec ulla nota offensi cerebri post mortem eorum in capitibus deprehendi poterat. Non vero is fuim qui cerebrum nego vitiari posse. Ipse in eo viscere malos humores résque alienas aliquando deprehendi; inde autem Epilepsia semper haud nata fuit: Ac si accesserit irritatio tantum in cerebri partibus sensibilibus facta, fuit commota hinc facultas naturalis expultrix, qua corpus tantopere concutitur, vis autem animalis illis debilior est, ut prior validior: Ii vero convalescunt ætate procedente, qua Animalis se interdum corroborat. *S. V. Schneiderus lib. de catarrhis specialiss. p. 257.*

Observatio XXXIX.

In muliere Epilepsiæ & convulsionibus obnoxia, solum Pancreas male affectum deprehensum est.

LIcet sæpius contingat *Epatis, Lienisve affectiones* pravas malam Pancreatis, constitutionem insequi, non raro tamen contrarium evenire experientia docet, Hoc in Nob. fœmina *Highmorus* observasse se in disquisitionibus Anatom. scribit, quæ annos retro plures convulsionibus, Epilepsia & *passione hysterica* laborabat, & tandem post dolores & cruciatus exquisitos *obiit*, Aperto corpore *solum Pancreas male affectum* & ulceratum inveniebatur. *Ger. Blasius ad cap. iv, Anat. Veslingy.*

SCHOLIA.

P*ancreas male affectum*) Pancreatis affectus ad cerebrum pertingere palam faciunt vigiliæ pertinaces totos sex menses quendam fatigantes, in quo omnia illæsa præter Pancreas reperta sunt Quomodo autem eo affecto Epilepsia induci queat, vide infra.

Post dolores & cruciatus exquisitos, &c.) Accidit sæpe, ait *Sennertus pract. lib. 1. p. 2. c. 31.* ut instante paroxysmo epileptico, dolor vel tensio in cruribus, aut alia parte externa percipiatur: imo inde etiam quasi aura quædam ad caput ascendere sentiatur, Cum tamen eo loci causa mali genita non sit, sed in utero; cujus expultrix causa morbifica stimulata per vasa materiam venenatam

tam excludere conatur, cui calor innatus, & vis partium principum occurrens, eam per vasa in pedes, vel alia loca remotiora detrudit, ubi congesta vires tandem acquirit, & vel nervis communicata, vel per alias vias ad cerebrum tendens, Epilepsiam excitat: In tali causa diligenter inquirendum an uteri affecti signa præcesserint.

Hepatis Lienisve affectiones) Epilepsiam per consensum à variis partibus oriri constat: Cum melancholia conjunctam, à Liene ortam vidit *Tulpius* in Juvene l.1.Obs. 9. Lien in eo, *ait*, à turgido atræ bilis fermento jam tumidus, diffudit illico ex se vapores cerebro tam inimicos, ut Juvenis protinus concideret in vehementissimos morbi comitialis insultus, excitatos non tantum à causa interna, sed subinde quoque ab externa: nam pressa vel solo digito regione Lienis, contrahebantur illico omnes nervi, & sequebatur confestim miserabilis universi corporis distensio, lædens iteratis, suis circuitibus usque eo mentem jam aliquoties labefactatam, & cumprimis vim ipsius imaginatricem, &c. Ortum quoque Epilepsia à Renibus & vesica ducit, Referebat nobis, (*inquit Excell. Thomas Bartholinus* histor. 61. centur. 5.) Bened. Silvaticus vidisse se in Austria Principem Epilepsia laborantem ex Renum affectione cum vesicæ calculo; hocque ipsi malum fuisse hæreditarium narravit, à matre calculosa contractum, quæ Epilepticis convulsionibus sæpe correpta tabida tandem obiit. *Galenus* 3.de loc.aff. 7.ex pollice pedis suscitatam refert, quod & Saxonia Prælect. pract. cap. 15. observasse se refert, *Galenus* item 6.de loc. 5. ex utero natam vidit, ob retentum semen & menses. Eandem à Testibus & vasis spermaticis suscitari quidam tradunt.

Tandem obiit) Cum paroxysmi Epileptici crebro repetunt, & qualibet vice atrociores fiunt, functio animalis brevi debilitatur; atque hinc labe in spiritus & nervos, præcordiis inservientes sensim traducta, functio vitalis paulatim enervatur, donec tandem languente toto corpore, pulsuque imminuto, ac demum cessante, postremo flamma vitalis extinguitur. *Willis Patholog. cerebri cap. 3.*

Epilepsia, Dolores & cruciatus, &c.) Ventris scil. Epilepsię autem & ventris torminum causam in succo pancreatico quærit *Cl. Regn. Graaf.* Tract. de eo succo c.10. *Epilepsia* quidem, A succo Pancreatico (*inquit*) acidiore puerorum insultus Epilepticos provenire nemo non credet, qui accurate ad insultus, & ipsos concomitantia symptomata, & curandi rationem attenderit: nam præterquam quod acidum sæpissime per os expirent, ventris tormina patiantur, lac concretum sursum & deorsum excernant, alvi excrementa viridia sint & acidum odorem à se fundant, etiam acidum temperantibus curantur, v.g aqua fœniculi, liliorum convallium, spir. salis ammoniaci & similibus.

Ventris autem *doloris* causam sic statuit. Si succus Pancreaticus acrior cum Bile acriori concurrat, ingens statim in tenui intestino excitabitur effervescentia, qua intestina quandoque ita distenduntur ut ruptionem minentur, &c. Si præter dictos succos modo jam dicto peccantes, multa in intestinis hæreat pituita, eáque viscida sit, præter dicta incommoda statim accedent flatus: Si succus Păcreaticus acidior cum Bile inertiori concurrat, non quidem tam manifestam excitabit effervescentiam, sed acrimonia sua intestinorum tormina, erosiones, &c. excitabit.

Observatio XL.

Infantis Epileptici cadavere aperto, vitium in intestinis & ventriculo repertum est.

SÆpius apud Nos infantes recens nati, vel etiam ad semestre spatium accedentes, derepente sine ulla manifesta causa, quandoque cum; quandoque sine magnis clamoribus Epilepsia corripiuntur, emoriuntur, ut suo merito hinc νόσημα παιδίκον ex Hipp. sententia audiat: vix enim denos inter centenos reperire licebit infantes mortuos, qui non convulsionibus, vel illis certe supervenientibus, mortui: Novi in Ill. familia aliquot successive Epilepticos obiisse infantes, omnes sex vel septem septimanis à partu, itaut desperabundi parentes in proxime nascituro Inustionem occipiti; more in Italia, imprimis Florentiæ receptissimo, instituere decreverint, ad avertendum gravissimum hunc effectum: Alios notavi, qui à convulsionibus servati, ad primum tamen usque septennium stato tempore singulis annis semper recidivam passi, reliquo tempore bene & extra ullam molestiam, constituti. Varias & diversas vulgus promit hujus mali causas: nec minus operosi sunt Practici, nunc cœli constitutionem, nunc horam nativitatis, nunc cerebri imbecillitatem, nunc aliud incusantes.

Cum mense martio anno 1674. Viennæ essem, mercatoris cujusdam, in vicinia, ubi divertetam, habitantis filiola 24. septimanarum, per aliquot dies alvi profluvium cum torminibus clamoribúsque die ac nocte passa, hoc ipso die suasu adstantium fœminarum, licet satis debilis, purgata fuit syr. ros̃. mosch. circa vesperam: post unam vel alteram operationem extreme debilitata, in consilium vocor: Vidi statim fatalem instare terminum, & cum Epilepsia finem vitæ prædixi, id quod & factum, nam media nocte supervenere convulsiones Epilepticæ, per tres horas durantes, & altero die mane mors. Simili plane fato ante annum ejusdem ætatis obiit ipsi filiolus, Hinc avidus sciendi morbi causam parens, petiit ut interessem apertioni corpusculi.

Nihil autem in aperto cadavere invenimus, nisi intestina inflata, distenta, vacua, & pauco excremento bilioso, liquido, hinc inde fluctuante repleto: ventriculus inflatus continebat materiæ pituitosæ spumantis, & quasi adhuc fermentantis, quantum binis cochlearibus excipi potuisset.

SCHOLIA.

IN hanc materiam Pater & Chirurgus causam funestæ Epilepsiæ conjiciebant, quos in sententia reliqui: Mihi vero verisimilius visum infantem hunc, & præcedentem, ut & plerosque omnes multo meconio bilioso, quod omnibus recens natis solemne, & à me studiose expurgari solet, abundasse; qua suburra biliosa insequens nutrimentum fuisse corruptum, & lac coagulatum, unde tormina; & propter exhalantes ad caput vapores malignos, Epilepsia: Observavi namque sæpius, si excrementum hocce connatum statim post partum, vel robore naturæ, vel medicamentis bene expurgetur, infantes præservari: sin minus morbo hoc vel vexati vel enecari penitus: unde fui author, ut si in posterum ipsis nasceretur infans, statim partum vel de syr. rosf. mosch. vel de elect. de manna exhiberetur. Id quod feliciter etiam suasi Ill. præfatis parentibus, quippe binis infantibus quos postea habuere, nihil tale quid evenit, sed salvi & incolumes adhuc vivunt. *Carolus Rayger in miscell. cur. ann. 6. & 7. p. 696.*

Pauco excremento bilioso) Non paucos & videre mihi licuit infantes Epilepsia correptos, cum alvi torminibus & dejectione fæcum viridium. Plurimi similii in casu confugiunt ad pulveres antepilepticos, præsertim de *Guttetæ Monspeliensium*, vel ad occipitis inustionem, sed inani effectu, cum morbi minera in primis viis lateat, Plerosque à morbo vindicavi usu mellis rosf. solut. cum syr. de cichor. misti, additis guttis aliquot spir. vitrioli, cochleatim exhibendo, donec prædicta minera exhausta sit, & fœces naturalem colorem & consistentiam adipiscantur. Dolores mulceo exhibitione olei amygdalini cum pauco decocto flor. cham. Rom. & calendulæ ac sacch. cantii pulvere.

OBSERVATIO XLI.

§. 1. *Epileptici canis anatome cujus intestina vermibus erant obsita.*

ADrianus Spigelius Catellum Milesium, quem in delitiis habebat, Epilepsia confectum aperuit, Intestina vermibus scatebant: Sed imprimis latus Lumbricus iis adhæsit capite bifido, qui veram candidi coloris fasciam referebat. *Ioh. Rhodius centur. 1. Observ. l ix.*

SCHOLIA.

EPilepsiam à Lumbricis in intestinis oriri confirmant practici sit sed hoc inter alia, exemplum ab Excell. *T. Bartholino cent. 6. hist. 20.* allatum, de Iuvene convulsionibus sæpe tentato, cum inter cætera remedia ἑλμινθαγωγὰ fuissent præscripta, ac deturbati ascaridi, meliori cutsu cura processit. *Idem cent. IV. hist. VII.* adducit historiã mulieris Epilepticæ, in qua observavit mirandas plane vermium formas teretium, laterum, ovalis ferme formâ, multipedum: Illi ut plurimum erant rubri, hi viridi lanugine investiti, duas in capite prominentias habentes, quasi essent cornuti: Biberat sitibunda in itinere, veniens ex Italia cum marito, sæpiuscule de obvia sibi aqua avidissime. Cum non procul (ait Clar. Vir.) à nostris finibus abesset, prehensa fuit tam gravi Epilepsia, ut nec aquam nec ignem præterire posset, quin statim gravissimo insultu corripere-tur, Totum corpus intumuerat tam tetro colore infectum, ut similem huic nunquam viderim, fuscus erat viridi dilutiore permistus. Examinata à me paulo accuratius, statim morbi mineram cognovi: Exhibui itaque præmissis præmittendis, ea antepileptica quæ specifica virtute ad infecta exterminanda valerent, referebat enim se statim post aquas improvide ingestas pejus habuisse, ventris continua tormina persensisse, colorem corporis sensim sensimque degenerasse, & antequam Epilepsia corriperetur, sensisse semper in sinistro latere motum viventis cujusdam animalis, movi dictis aliquid sed nihil promovi, donec tandem pilulas meas mercuriales propinatem, quarum usu aliquoties repetito, tantam multiformium verminum copiam dejecit, ut numerari haud potuerint: Quamprimum hi hospitio suo exturbati fuerunt, paroxysmi quoque Epileptici desiere sequuta sanitate, &c.

§. 2. Secui puellam quadrimam verminosam, quæ post Epilepsiam Ileosa facta, per os & vermes & alvina excrementa deposuit: Quærens causam, tandem in fine Ilei quinque intestini complicationes inveni, Hujus sine dubio putri vapori, atque à vermibus elevato originem suam debebat. *Heer Spadacrenes Observ. xxiv.*

OBSERVATIO XLII.

Anatome Pueri Epileptici, cujus Lien induratus, scirrhosus & fere lapidosus repertus est.

SErenissi. ac Celsissimi Principis D. Ferdinandi Alberti Ducis Brunsvvicensis, & Lunæburgensis Filiolus unius anni, Convulsionibus Epilepticis admodum erat obnoxius, Cum his ita graviter affligeretur ut tandem vitam cum morte commutaret, corpus ejus die 27. Jann. 1673. aperui, & Lienem colore lividum & nigrum, substantia admodum induratum, scirrhosum & fere lapidosum inveni. *Matthias Tilingius in miscell. curiosis ann. 1674. 1675. & 1676. p. 280.*

OBSERVATIO XLIII.

Anatome Epileptici, cujus viscera salva inventa, solus ventriculus repertus tenuissimæ membranæ instar.

CHirurgus ex majori Polonia, artis suæ bene peritus scripsit nuper Nobilem quendam *anxietate cordis* diu vexatum, infinitisque usum remediis, tandem Epilepsia correptum per duos dies mortuo similem jacuisse, tandem fatis cessisse.

Aperto

Aperto cadavere reliqua viscera salva inventa fuisse (ut ille ait) solum ventriculum repertum renuissimæ membranæ instar. *Ioh. Patersonius Hain, in miscell.cur. ann. 6. & 7. p. 239.*

Observatio XLIII.

Epilepsia à suppresso semine.

NOb. quidam coitui addictissimus, tandem hujus fœditatis pertæsus, castitatem sibi servandam ita rigidè proposuit, ut deinceps jejuniis, abstinentiæ & orationi solum esse intentus: Ecce post sex menses nausea correptus, vertigine concutitur, & post paucos dies Epilepsia sæva opprimitur: Medici à vitio ventriculi subortam rati ventriculo, sed frustra consulunt: nam malo ferocius infestante in plenilunio, præcedentibus inordinato linguæ motu, capitis rotatione, pallore faciei, caligine oculorum, Epilepsia cum valido dentium fragore correptus, post paucas horas velut sideratus enectus est.

Dissecto corpore, *nullum vitium in stomacho, cerebro* reliquisque partibus inventum, præterquam in cavitate vasis semen in penem deferentis, quæ licet conspectum quodammodo Anatomicis fugiat, & coitus tempore solum aperiatur, tamen ea semine in virorem mutato oppleta visa est, & ulceribus sordidis, ab hac virulenta substantia tetenra & corrupta fortè contractis conspurcata, è quibus ascendebat indesinenter aura noxia, quæ cerebrum lancinans, excitata Epilepsia, ægrum ad interitum deduxit. *Zacutus Prax. Admir. lib. 4. Obs.* CXIX.

SCHOLIA.

NVllum vitium in stomacho, cerebro, &c.*) Epilepsia in idiopathicam & sympathicam distinguitur, Hanc Galenus observavit vel à partibus externis, vel internis procedere: Plura equidem Epilepticorum exempla occurrunt, in quibus paroxysmo ingruente, primo spasmus cum stupore in manu, aut pedis digito, aliove membro particulari sentitur, qui statim exinde, velut cum formicationis sensu, versus caput prorepit: quod cum attigerit, illico æger in terrã prostratus *ἀναίσθητα*, aliisque pathognomonicis caduci symptomatis corripitur: Nec minus usitatũ est istius morbi proventum, & primam quasi velitationem à stomacho, liene, utero, intestinis, genitalibus, aut aliis visceribus incipere: imprimis nempe in istorum aliquo perturbatio quædã cietur; dein ab eo loco auræ velut frigidæ in caput ascensus percipitur: cui statim affectioni caduci accessio cum horrendo symptomatum apparatu succedit: hinc vulgo creditur Epilepsiæ causam in parte ita primario affici visa delitescere, atque noxam suam in cerebrum, ex se insons propagare. Verum enimvero super hisce dicendum esse videtur, in quavis Epilepsia causam, non modo procatarcticam, sed & conjunctam omnino in cerebro consistere: nempe spiritus hujus incolas ad explodendum dispositos, ibidemq; explosos, caducum omnem inferre: Quoad præliminaria istæc in quibusdam Epilepticis symptomata, ea interdum causæ evidentis, nonnunquam verò tantum signi rationem habere: si quando enim diathesi epilepticæ mala cujusdam visceris, puta stomachi, lienis aut uteri dispositio accidat, quoties in viscere isto affecto perturbatio quæpiam cietur, facile contingit ob fermenti illinc transmissionem, aut spasmi in caput continuationem, in cerebro prædisposito accessionem Epilepticam excitari: Attamen ejusmodi caduci symptomata, quæ exterius suscitata affectum cerebro propagare videntur, non rarò ipsius cerebri consensu oriuntur, & paroxysmi epileptici ingruentis, sive spirituum in cerebro explodi incipientium tantum signa existunt: cum enim spiritus animales in cerebri & cerebelli meditulliis, simúlque in medulla oblongata, juxta nervorum origines consiti, copula heterogenea ita saturantur, ut ad ipsam elidendam, proindeque morbi insultum acciendum parati sint, priusquam illi una omnes conglobatim explodunter spiritus aliqui exterius in privatis quibusdam nervis scatentes, si quidem assueto superiorum influxu destituuntur, irritationes quasdam concipiunt, proindeque spasmos ineunt; qui spasmi (prout in ejusmodi affectibus sæpe mos est) à nervorum extremitatibus, huic vel isti membro aut visceri insertis incipiunt, unde sensim ad eorum principia prorepunt, quo cum perveniunt, illico spiritus per totum *ἐγκέφαλον*, prius in explosiones dispositi, ab eo spasmo commoti, proindéque tanquam fomite igniario correpti, subito eliduntur: adeóque Epilepsiæ paroxysmum per se prius incipientem, velut secundario & instinctu aliunde tradito excitare videntur: Ad hunc modum aliquando passiones hystericæ, cum ab imo ventre incipientes, cerebro communicantur, à visceribus istis oriri, & eorum culpa suscitari creduntur, cum interim causa morbifica circa nervorum origines potissimum subsistit: *Th Willis patholog. cerebri cap. 5.*

In cavitate vasis, &c.) Epilepsiam Testium consensu oriri, ait *Dom. Leonus art. med.* 14. A Testibus *ait*, & vasis spermaticis, quando in iis sperma corrumpitur infrigidatúrque, & sibi induit naturam veneni, ejus vapor ascendens cerebrum lædit & Epilepsiam inducit: Assentitur *Jacchinus* 9. ad Alm. 14 Neogamus quum se ad satietatem amore formosæ puellæ expleret, nec deplere facultatem animalem perciperet, Epilepsia corripitur referente, *H. ab Heer Observ.* 18. *Συνουσίαν* parvam Epilepsiam vocat *Aristoteles.*

Observatio XLIV.

Epilepsia leve palpebræ vulnus sequuta, lethalis, nullo alio vitio in corpore apparente.

HOmo ad iram pronus cum puero gladio obtuso contendit: ab hoc sub oculo sinistro leviter vulneratur: hinc fit *ἀφωνος*, & post aliquot horas fortissima Epilepsia correptus obiit. Examinato post mortem vulnere, nulla læsio, præter eam quæ exterius videbatur apparuit. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

APPENDIX.

Epilepsia in Inguine dextro fomitem habens, tandem lethalis.

Epilepsiæ per consensum originem præbere multas partes, etiam habitus corporis, fama est: Ab inguinibus suscitatæ exemplum hactenus non prodiit: Inde tamen ortam observavi ann. 1656. Neocomi Helvetiorum in Dom. Rösselet, vallis Locie Coactore, Vir erat quinquagenarius, rufi capillitii, festivus, veneris sacris, sic audiebat, in juventute addictus: Ex intervallis illi Inguen sinistrum, bubonoceles instar intumescebat, hinc formicationis sensus per totum crus lento gradu ad pedis plantam usque progrediebatur, quam ubi attigerat, vapor quidam, quavis aura citius illinc recurrebat, cerebrum invadens, ejusque sinistram solùmodo partem afficiens, quod ex contractionibus & lævæ partis faciei manifestum erat, corrugationibus crebris deformatæ, salvo tamen judicio & loquela, attamen vitiata, vapore etiam nervos linguæ feriente: hæc enim verba apud me, sed balbutiens, in paroxysmo proferebat, *vide, vide*, inquit, *quam male atrox iste morbus me habeat*, comitibus simul brachiorum & crurum jactationibus, intra duodecimam horæ partem desinentibus: Multa tum à Medicis tum ab Empiricis præscripta in usum duxit remedia: Cum meo quoque consilio uti vellet, ferro & igne id malum oppugnandum esse dixi, caustico partem inurendam, viámque vi malignæ illi auræ, quo pateret exitus, faciendam: neque solum partem maleficii suspectam attingendam, sed & in femore interno & tibia emissaria paranda, quacunque scilicet pernicioso illi vapori esset via: Renuit Patiens, supplicia reorum hæc esse dicens, non remedia; nec toleraturum ut sibi eorium cribro simile tot pertusionibus factis evaderet: Unicam, eámque lapide caustico faciendam admitteret suasi, quam quoque renuit: Tandem ut ligatura, infra vel supra genu facta, excursum vaporis interciperet, author fui, cui consilio assensit: statim enim ac commotam auram, titillationémque cum extumescentia in inguine animadvertebat, periscelide, perpetuo spondæ lecti eum in usum appensa, tibiam arctè stringebat, unde remota paroxysmis semper injecta; Neglectis autem cæteris remediis, ecce dum coenat cum uxore & liberis, qui mensam lecto admoverant, exsurgit vapor, nec satis cito removentur impedimenta arripiendæ fasciæ, ea ferocia diu coercitus vapor mora deterior factus exurgit, ut in eo paroxysmo extinctus, sit vir ornatissimus.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO XIII.

De Convulsione & motibus Convulsivis.

OBSERVATIO I.

Convulsio à sero cerebrum inundante & spinalem medullam, exinde extenuatam.

VIR Illustr. parentibus proavísque, aut cerebri aut nervorum dispositioni alias morbidæ obnoxiis oriundus, circa ætatis suæ ὀφθαλμῷ seminis istius νοσερῷ fructus luere cœpit: primo enim artuum debilitate, *stupore* & spasmis levioribus tentari solebat; ejusmodi affectibus cùm diu laborasset, demum curationis gratia Bathoniam adiens, *thermis calidioribus nimis crebro usus*, vice remedii tantam exasperationem sensit morbi, ut ab isto tempore prædicta symptomata non amplius per vices sed fere constanter urgerent: nimirum singulos artus, imò quamvis partem corporis, motus convulsivi & tensiones dolorificæ incessanter exercebant, ita ut musculi simul omnes subsultibus repetitis perpetuò convellerentur, idque non sine insigni cruciatu: *cujus unica sedandi ratio in hoc sita erat, ut corpus modo totum, modò aliqua ejus membra motu locali perpetim exercerentur*, quamdiu enim evigilabat, in lecto vel sedili agitari; aut in curru vehi, aut membra comprimi vel fricari necesse habuit, in quem finem illi parabantur cathedræ & lecti

& lecti cum basi arcuata, uti sunt puerorum incunabula, in quibus cum decumberet vel erectus sederet, huc illuc, motu versatili continuo agitaretur: quod ni fieret immani dolore & musculorum tensionibus atrocioribus infestabatur. *Hujusmodi diurnam affectionis spasmodica molestiam tempore nocturno*, & statim à somno symptomata longè graviora excepere: nam recens expergefacto, illico totum corpus *horrescere*, *musculi tensionibus dolorificis* plurimum exerceri, singuli artus, velut instante mortis agone, sudore squallido perfundi solebant, qui in tantum corrosivus erat, ut instar aquæ fortis lintea, ni statim abluerentur, cito exederet & corrumperet: Æger durante hoc conflictu, sudores inter & horrores per plures horas torquebatur, donec penitus defatigato somnus obrepens levamen aliquod afferret: quod si paroxysmo ingruente protinus è lecto excitaretur, melius habuit, adeóque solitam affectus ferociam præcavebat; idcirco quamprimum à somno expergisceretur, licet hoc intra horæ semissem contingeret, illico ut torturam evaderet, domesticis ascitis, statim lecto eximebatur: Quantum ad appetitum, satis valens absque nausea comedebat, neq; à comestis stomachus turbabatur: sæpe tamen de cardialgia querebatur, ac *interdum sputatio molesta* cum fœtore oris, velut ab assumpto Mercurio per plures dies eum exercuit: calidiora quævis, tum pharmaca tum alimenta constitutioni ejus minime congruebant: Vinum aut cerevisiam generosiorem ne pitissare audebat: Primis ægrotationis suæ annis ad conspectum ignis horrescebat, postea imbecillior factus, licet urgente bruma prope focum sedere renuebat: Urina semper fuit citrini coloris, quæ si in vase fictili supra prunas evaporaretur, fæculentiæ salinæ supra dimidium liquoris in fundo residebant: *Alvus* continuo *adstricta*, nisi à pharmacis aut enemate irritata, sarcinam nunquam deposuit: Quinimo præter motus convulsivos *Paralysis* spuria totius corporis membra quævis occupabat. Nec enim manus attollere, aut pedes gressui accingere potuit, *lingua vacillans* verba nonnisi imperfecta protulit: interdum verò cum ex occasione gaudio repentino gestiret animus, spiritibus & robore mire exsuscitatis, è cathedra subito surgere, & sine alterius ope recta incedere & salire valebat: quod tamen intervallum vix horæ minutum durabat, quin membra denuo vacillarent & solito languore & tremore afficerentur. Cum supra XII. annos ad hunc modum ægrotabat, remedia quamplurima, ac ferè nullius non generis tentavit, verum nulla medendi methodo sanari potuit, Tandem ingravescente senio simul ac morbo, spasmorum paroxysmi atrociores, non uti prius somno peracto, sed quamprimum lecto incalesceret, ipsum invaserunt, ut necesse habuerit lecto suo omnino abstinere, atque vestimenta rarò, nisi ut lintea mutarentur, exuere, hinc transpiratione impedita, recrementa serosa, aliáque evaporari solita in pulmones defigebantur, quæ primo *respirationem crebram*, postea affectionem asthmaticam, ac denique Tabem lethalem intulere.

Cum Illustr. hujus viri à phthisi demum extincti cadaver aperuissem, pauca admodum ejusmodi gravissimorum pathematum vestigia detegere licebat, Hinc ut constet paralysin & spasmum non tam à crassa & copiosa materia, alicubi in mineris congesta, quàm à mala spirituum animalium, qui subtilissimi ac invisibiles sunt, affectione pendere: Abdomine aperto, Omentum (prout in plerisque à tabe, aliisque morbis chronicis interemptis assolet) putridum erat & fere consumptum. Interim ventriculus, intestina, pancreas & mesenterium satis rectè habuerunt: scilicet membranæ erant firmæ, bene coloratæ, & abscessu quovis aut tumore scirrhoso liberæ: Intestinis majoribus excrescentiæ quædam carneæ, instar auricularum muris adnascebantur; hujusmodi cum plurimæ fuerint ex utroque intestinorum, Coli & Recti, latere, ad certa quasi stadia, instar ramorum arboris, gemellæ prodibant, Simile quiddam in rabido olim reperi. Hujus ratio videtur esse quod in phthisicis nutritio (licet circa partes solidiores & exteriores deficiat) aliquando tamen interius prope succi nutritii fontes plus debito perficitur, proinde ut epiphyses non naturales & superfluæ excrescant. Lien, qui semper pessimè audierat, & à plerisque Medicis velut Scorbuti & cæterorum omnium affectuum causa principalis damnatus fuerat, prorsus insons, & quavis culpa immunis apparebat, nam prout in maximè sanis observamus, fuit subatri coloris, mollis, & superficiei æqualis, obstructione aut scirrho quovis liber, fibris & vasis satis distinctis & firmis præditus: è compage ejus dissecta sanguis nigricans effluxit. Hepar (quod equidem mirari subest) mediocriter se habuit: nec à tam gravi & diuturna ægrotatione solito durius aut scirrhosum, aut tuberculis obsitum evaserat: erat tantum grandius & coloris nonnihil obfusci. Renes, licet calculo ac ulcere quovis immunes, tamen culpa non vacabant, nam in medio dextri renis cavitas ingens à pelvi distincta, eáque multo amplior, aqua limpida impleta conspiciebatur, Talem in hydropicis sæpe numero comperi: Atque hæc quidem fortasse ex sero in renem istum deposito, quod haud facile per meatus & poros ejus percolaretur, orta est: quippe serum inibi subsistens, ab initio specum sibi exiguum procuderat, qui sensim postea dilatabatur, cumque

X 3 ob hanc

ob hanc rationem seri secretio, & per ureterem exitus aliquatenus præpediretur, latex ejus in sanguinem restagnans, capiti noxam graviorem intulit, quod quidem eo magis suspicari fas erat, quia ren etiam sinister valde extenuatus & absumptus, plures hydatidas & cavitates aqua limpida repletas continebat. Pulmones sterno, & costis: & diaphragmati undequaque adnati, sine ulla fere distinctione loborum, una tantum compages carnis spongiosæ, putridæ, & materia ichorosa per totum infarctæ videbantur. Proculdubio æger hoc malum non ita pridem contraxerat, scil. cum nullo corporis exercitio defungi, nec intra lectum, ut liberius perspiraret, commorari potuerit, sanguinis fæculentiæ & recrementa, quæ per cutim evaporare solita sunt, in pulmones deposita, in causa erant quod hi & inter se & cum aliis partibus concrescerent, eorúmque tonum & conformationem prorsus vitiantes, ita ut phthisis demum exorta cæterorum affectuum, quibus diu ac miserè affligebatur, effectus & productum, ac minimè causa fuerit. In utroque Cordis ventriculo sanguis in substantiam solidam, albidam & carnis coctæ æmulam concreverat: quæ juxta cordis & vasorum cavitates & processus effigiata, serpentis cum cauda multiplici & divisa, figuram nonnihil referebat: Quo quidem in multis, post longam invaletudinem defunctis, nihil usitatus occurrit. Cujus ratio est, quod sanguis à longa ægrotatione effœtus, atque hinc circa præcordia pigrè circulatus, in corde & vasis appensis stagnare incipit, proindéque in concreta ejusmodi carnea sensim congelatur. Dum cranio aperto præcipuam morbi causam inter contenta ejus perquirimus, primò occurrebat cerebri molem justo minorem & gyris paucioribus instructam fuisse, unde spiritus animales non satis copiosè productos suspicati fuimus: Porro universa τῦ ἐγκεφάλυ compages justo humidior, latice aquoso madida & prorsus immersa videbatur, ut integumenta ejus, seu meninges integrę divellerentur, atque anfractus & ventriculi omnes aqua limpida inundarentur. Probabile est hoc cerebri diluvium nuper accidisse, nempe qua ob διαπνοὴν impeditam, & lotii secretionem parcius habitam, serositates in massa sanguinea aggestæ capiti traderentur: ideóque cerebri substantia, & imprimis corpora striata, uliginosa prorsus, & tam madida erant, ut discissa eorum substantia, vix compacta maneret, quin liquido tum inspissatorum more, aliquatenus diflueret intra sinus cerebro ejusque appendici superstratos ac insertos, atque vasa ex iis prodeuntia, sanguis in glomeres duriusculos, ac velut carneos, non secus ac intra cordis ventriculos, & vasa iis appensa, concreverat, quod etiam nuperrime cum sanguis pigre circularetur, ob eandem rationem qua sanguis intra præcordia coagulabatur, accidisse putamus. *Spinalis medullæ* truncus aquæ limpidę immersus, valde extenuabatur, ut vix dimidium osseæ cavitatis impleverit; quod equidem à seri salsi, cui velut incoquebatur, colluvie effectum censemus. *Thomas Willis Pathologiæ Cerebri cap. ix.*

SCHOLIA.

SI prædictorum affectuum rationes inquirantur, obvium erit universa hæc mala a prava cerebri & nervosi generis cōstitutione, ac immediatius, succi istas partes irrigantis dyscrasia ac vitio deducere: Nam cum liquor iste, in quo spiritus animales scaturiunt, quoad temperiem summè acri, & instar aquæ stygiæ corrosivus esset, & quoad mixtionem particulis tum narcoticis tum explosivis referciebatur, haud mirum est propterea spiritus plurimum onustos, proindéque à debita expansione cohibitos, ubique in minutas explosiones, seu velut crepitus urgeri, quin & corpora continentia, à debita tensitate & robore exoluta, etiam in corrugationes dolorificas continuo irritari: Affectiones istæ spasmodicæ mox à somno acrius infestabant, quoniam calor lecti heterogeneas succi nervosi particulas exsuscitat, eásq; rarefaciens velut in explosiones adigit; tum etiam quia pars nervosa in somno succum suum ac cū eo simul allatæ materiæ morbificæ penum uberiorem imbibunt: quibus ad plenitudinem saturatę, primo evigilationis instanti, protinus quod molestum est excutere nituntur. Propter hanc rationem observare est Scorbuticorum dolores, & asthmaticorum paroxysmos à lecti calore, atque a somno plurimum ingravescere: ideo statim lecto eximi, ut his ita huic ęgro levamen conferre solebat.

Quod autem molestia à continuis musculorum subsultibus & tensionibus dolorificis excitata, corporis aut membrorum motu locali aliquatenus sedaretur, ratio est quia spiritus animales, dummodo in actiones diversas ab extra coguntur, inordinationes qualvis ad intra suscitatas remittunt: Etenim ut in dolore & pruritu, qui leviores sunt spasmi, partem affectam comprimere, fricare aut scalpere juvat: ita musculorum ac tendinum motus convulsivi, à totius corporis aut membrorum agitatione inordinata aliquatenus placantur.

Quod spectat ad *copiosam sputationem* cum fœtore anhelitus, quę incertis intervallis redire solita est, suspicari est eam forte à mercurio clanculum aliquādo exhibito processisse; Quanquam & multos viderim affectibus tum convulsivis tum scorbuticis laborātes, quibus hujusmodi perpetua sputi ex ore defluxio, citra omnem mercurii suspicionem, molesta fuit: Nonnullos etiam quibus salivatio superveniens (materia explosiva ad hunc modum critice evacuata) morbum solvit: Porro verisimile est hunc affectum à meris succi nervosi recrementis productum fuisse, ductusque salivales, cum plures & satis patentes fuerint, superfluitates à nervis æque ac arteriis in glandulis copiose depositas excipere & foras convehere.

Quoad lucida intervalla quibus æger inducias quasdam, licet breves, mitigata quasi morbi ferocia, obtinere solebat ut quem modo ægritudo cathedræ alligabat, derepente exilire & circumcirca deambulare potuerit, inspe-rato tamen atque evanido hoc robore, mox iterū in pri-

stinû languorem desinente. Dico ejusmodi motus, naturæ laborantis, & sub gravi onere prostratæ, fortiores quosdam nisus & ultimos conatus esse, quibus scil. ad momentû temporis se recolligit & quasi morbi jugum excutere tentat: verum quia huic certamini diu sustinendo impar sit, denuo statim relabitur & pristinæ succumbit sarcinæ: Profectò mirum est quantùm supra naturæ vires ira ac timor, aliæque animi passiones quædam nervosum genus intendant, atque impetus plane stupendos edere cogant: sunt verò exiguæ tantum durationis hæc conatuum prodigia.

Designata ad hunc modum morbi prædicti causâ conjunctâ, & symptomatum præcipue urgentium rationibus ostensis, adhuc inquirendum restat circà causam προκαταρκτικήν, nempe ob quas προφάσεις succus nervosus ita degener factus, 1°. paralysin, ac dein musculorum omnium subsultus, sive spasmos intestinos intulerit: Porro explicare oportet quare morbi hujus fructus paulatim accrescentes, thermarum usu tam citò ad maturitatem pervenerint, Item quare ægritudo ista nullis remediis cedens incurabilis extiterit.

Quoad prius, dicendum esse videtur quod æger parentibus, qui morbis cephalicis graviter obnoxii fuerint, oriundus, malam cerebri & nervosi generis constitutionem originaliter contraxerat, adeo & intra sextum ætatis suæ lustrum paralysi spuria laborare inceperit: dein cum procatarxi huic hæreditariæ causæ evidentes, sanguini & humoribus majorem in dies labem affigentes accederent (erant enim varii casus atque infortunia quæ viro eximio mœstitiam & melancholiam continuo intulere) propterea quidem liquor nervosus, sale fixo & scorbutico supra modum imbutus, instar aquæ fortis, aut stagmatis vitrioli, summè acris & irritativus evasit, proindéque spiritus & corpora eos continentia, non secus ac prædicti liquores lumbricis infusi, in corrugationes & contracturas spasmodicas continuo irritaverit.

Quod autem hic morbus primo sensim accrescens, thermarum calidarum usu in statum longe deteriorem cito vehebatur, ratio facile patet: Experientia enim constat balnea calida & sulphurea in corpore humano, salinas, aliasque morbidas, quæ intra viscera aut humores scatent particulas, plurimum exaltare, & citò ad ἐκβρασμοὺς perducere, eas scil. exagitando efferatiores reddere, è primis viis in sanguinem, & exinde in cerebrum & nervosum genus urgere, quinimo prius secretas & otiosas conjungere, ac in ζύμωσιν quandam incitare: quare qui aut arthritidi, aut calculo hæreditario obnoxii, istorum affectuum paroxysmos nondum perpessi fuerint, à thermarum usu sæpissime alterutrius morbi fructus in se statim maturati sentiunt. Cum itaque in hoc ægro & sanguis & liquor cerebrum nervosúmque genus irrigans, particulis tum narcoticis tum spasmodicis imbuerentur; quin & à crasi dulci & balsamica, iste versus salsum, atque hic in acetosum, stagmatis vitriolici æmulum degenerarent, tantum abfuit aquarum calidarum mineralium usus ab auxilio ferendo contra hæc mala, ut propterea statim omnia plurimum exacerbarentur, atque morbus ab humoribus, quoad temperiem & mixturam ita depravatis procedens, nullis uspiam remediis curari potuerit, nihilo facilius scilicet quam acetum in vinum reducatur. *Thom. Willis, ibidem.*

Observatio II.

A colluvie serosa convulsivos motus non cieri, nisi aliud accedat, ostenditur eorum exemplo, in quorum cadaveribus cerebrum sero immersum repertum est, etsi spasmodicis affectibus obnoxii non fuerint.

TAntæ ægritudini excitandæ colluvies serosæ, aliique minus efferi humores, licet in ipsi cerebri ventriculis, aut circa nervorum origines depositi, nequaquam sufficiunt: Quippe in defunctorum capitibus non raro cerebri medullia, ipsáque nervorum principia, aquæ limpidæ prorsus immersa vidi, quibus tamen dum vixerunt, nec Epilepsia, nec motus convulsivi adfuerunt. *Thomas Willis Pathologiæ cerebri, cap. 1.*

Scholia.

TAntæ ægritudini excitandæ.) *Cum inter universas humani corporis ægritudines nulla occurrat cujus causa magis in abdito sit quam Convulsio, adeo ut Averroes non dubitarit pronuntiare, verba Medicorum in hoc accidente universaliter esse propinquiora verbis musicorum, quam demonstrativa: Ipse* Galenus *ingenue fateatur difficile esse tradere causas ob quas convellantur partes corporis, acutissimus autem Willis proxime eas attigisse videatur, integrum caput ex ejus Pathologia Cerebri huc transferre opera pretium visum est, utpote ex quo singularum convulsionum specierum aetiologiam eruere licet.*

Vt spasmi natura & causæ rectius innotescant, verbo annotetur spiritus animales esse proximum motus regularis instrumentum; ipsorúmque vim motricem in eo tantùm consistere, quod densius agglomerati in parte motiva, ibidémque in spatium amplius expansi eandem intumefaciant, quæ proinde quoad longitudinem contracta, illico ad se partem sibi appensam attrahit: In Nervorum descriptione nostra innuimus hujusmodi motum esse duplicem, Spontaneum, & merè Naturalem: hujus instinctum à cerebello, ac ipsius à cerebro: utrumque autem per nervorum ductus, cùm ad musculos, tum ad fibras, membranis, parenchymatis, aliisque partibus motivis intertextas: denique in hisce omnibus tam expeditè varias peragi actiones ea solùm ratione, quod inter spiritus animales, qui animæ sensitivæ hypostasin constituunt, intra prædictas partes, continuata seriè dispositas, ubique eadem est communicatio officii, intima conjunctio & celerrimum commercium.

At verò inter motum à musculo, eúmque ab aliis partibus editum, discrimen hoc occurrit, quod in his actio sæpissimè intra corporis motivi terminos circumscribitur, ita ut ejusdem tantùm membranæ, aut visceris pars una aliam moveat, & deinceps hæc à vicina moveatur: In genere autem musculoso, plerúnque pars movens in uno membro, & movenda in alio proximè consita est (quanquam & inter partes musculosas quædam, uti cor & diaphragma propriè seipsas fere tantùm movent) Hinc membranæ & viscera, motum quasi intestinum & vermicularem habere dicuntur: qualis ubicumque incipitur, spiritus ibidem densè agglomerati & expansi, primo partem ipsam, deinde ultra pergentes, aliam & mox

ulteriorem intumefaciunt, proindéque partem illam, quæ à tergo est, trahunt, adeóque intumefactionem & propterea motum à loco in locum transferunt, simili fere ritu ac lumbrici aliáque reptilia progressus suos faciunt: Huic autem membranarum ac viscerum functioni motivæ, si frequens aut indiscontinua fuerit, spiritus copiosi requiruntur, qui tamen sine tumultu satis tranquillè pensa sua exequuntur.

Si quidem observare est spiritus animales in viscera membranacea haud multo parcius quàm in musculos influere, prout arguere licet ab istarum partium sensu exquisitiori, & in iisdem multiplici nervorum insertione & diversimoda per plexus & fibras divaricatione, licet interea musculi uberiori sanguinis influxu irrigantur.

Quoad motum verò in genere musculoso peractum, spirituum agglomeratio & rarefactio per totam partis motivæ compagem subito ac simul explicatâ, tanto cum impetu ac robore peraguntur, ut attractio musculi in nixu motivo vim trochleæ aut vectis excedat, cùmque vis ista tantùm à spirituum parti motivæ insitorum expansione sive rarefactione dependeat, nihil minus concipere possumus quàm spiritus ita expansos pulveris pyrii ritu, veluti ignitos explodi.

Enimvero supponere licet spirituum fibras musculo intertextas incolentium particulis spirituo salinis, alias diversi generis particulas, à sanguine arterioso inter easdem fibras ubique interfluo nitro sulphureas accedere, illísque intimè accrescere, dein quoties particulæ utriusque generis, velut nitrum & sulphur combinata, propter motus instinctum per nervos advectum, tanquam à fomite igniario, commoventur, protinus ab invicem elisæ & velut explosæ, musculum subito inflant, proindéque tractionem validissimam efficiunt: Enimverò in hunc finem ita constitui videtur, ut musculi multò uberius quàm viscera membranacea sanguine arterioso perfundantur, nimirum ut spirituum copiæ elasticæ, per motus valde crebros, ac interdum continuos absumptæ, ac perpetim deciduæ, subinde statim nova à latice sanguineo substituantur, interim ut ipsi spiritus in minori copia per nervos exiles suppeditati, usque in eadem statione, tanquam veterani milites diutiùs persistant & sæpe copulam multiplicem impendant. Certè ob hanc rationem & cordis & ceterorum musculorũ virtus motiva robustior, & supra organum quodvis mechanicum, elastica evadit, nempe in quantùm spiritus animales, ubique in musculoso genere agentes, sibimet copulam explosivam adsciscant.

Apud antiquos increbuit opinio affectionem hanc tantùm à Repletione & Inanitione produci. Ex recentioribus plerique solummodo irritationem nervosarum partium causam statuerunt, conjecturam inde opinor petentes, quod αὐτοψία pateat ab ipsa vellicatione, solóque nervorum tactu nervorum spasmos induci: verum enimvero, ut concedamus partium nervosarum irritationes non rarò causæ evidentis rationem subire, insuper aliquando hac causa solitaria spasmos leviores & cito transeuntes produci: nihilominus ut graviores hujus morbi paroxysmi, iique crebra vice repetentes debitè explicentur, alias atque altiores causas, scil. tum conjunctam tum procatarcticam, investigare oportebit.

Quandoquidem igitur spasmi nequaquam accidunt nisi in corpore vivo, ubi partes nervosæ turgescunt spiritu animali, in promptu est conjicere ipsos spiritus animales, sicut in motu regulari, ita in convulsivo esse proximum actionis instrumentum: nimirum, illi quandiu copula explosiva idonea & moderata imbuuntur, ac ad ipsam elidendam tantùm appetitus jussu, aut naturæ instinctu proritantur, motus solummodo regulares pariunt: Sin verò iidem spiritus sibimet copulam heterogeneam ac nimis elasticam adsciverint; vel si justò impetuosiùs & vehementiùs in actus suos rapiantur, utique tanquam equi effrenes stimulis agitati, inordinatè exiliunt, & copulam suam, licet genuinam ac naturalem violenter explodunt, proindéque partes continentes, velut currus appensos, motu perverso effcróque secum una corripiunt.

Cùm itaque motus convulsivi ob duas potissimùm causas excitentur, hinc totidem illorum species constituuntur: nam 1°. interdum accidit convulsionem sine procatarxi, aut copula heterogenea priùs adscitis, tanquam à causa evidenti solitaria induci, ut passione animi, solutione continui in nervoso genere, si cerebrum & nervi debilioris sint constitutionis: quippe spiritus animales, objecto improportionato ipsos fugante, partes continentes exagitant, quin & copulam suam, licet idoneam, vehementer elidendo, easdem inflant, proinde alias hisce annexas convellunt: Spasmi hoc ritu excitati, quoniam in iis spirituum copula naturalis vehementiùs eliditur, quodammodo sunt explosivi, qui tamen citò desinunt, & sæpissime sine viscerum aut membrorum jactationibus, cum tremore tantum & horrore aliquo in spirituum deliquia transeunt: Verum 2°. Convulsiones quarùm paroxysmi sunt graviores, usque diutiùs persistunt aut crebrius repetunt, omnino à causa procatarctica, sive dispositione prævia pendere, & ab alia, præter irritationem, causa conjuncta exoriri videntur: Idéoque in hoc casu *Particulas heterogeneas & valde explosivas spiritibus in hac aut alia corporis regione agentibus accrescere supponimus: deinde, ex iniquâ hac combinatione, & irrequieta hujusmodi materiæ & spirituum collisione, crebras vehementésque explosiones editas paroxysmos ἀνωμάλους inducere.*

Enimvero præter copulam elasticam, quæ spiritibus à sanguine spirituoso accedit ubivis, & à cujus explosione ordinata *impetus motivus*, juxta appetitus nutum aut instinctum naturæ in partibus quibusvis nervosis perficitur: etiam aliusmodi interdum corpuscula naturæ effetæ, & pulveris nitrati magis æmula, spiritibus adveniunt, iis que intimè adhærent: cujus materiæ à spirituum amplexibus cùm frequentia & subita divortia contingant, à mutua particularum elisione corpora cõtinentia variè inflantur; adéoque in motus convulsivos aguntur: Revera quoties Affectio Spasmodica habitualis evadit, ut paroxysmi convulsivi non rarò sua sponte, & sine causa evidenti, passim vero levi quavis occasione oriantur, talis morbi procatarxis in hujusmodi mala spirituum animalium diathesi consistit; neque enim tantæ ægritudini excitandæ colluvies serosa, aliíque minus efferi humores, licet in ipsis cerebri ventriculis, aut circa nervorum origines depositi, sufficiunt.

Quippe in defunctorum capitibus non rarò cerebri medimllia, ipsáque nervorum principia aquæ limpidæ prorsus immersa vidi, quibus tamen dum vixerunt, nec Epilepsia nec motus convulsivi adfuerunt: Quin potius ad hos motus producendos requiruntur corpuscula maximè activa, qualia sunt salina & sulphurea, quæ cum spiritibus combinata, & dein subito erumpentia, particularum mineralium combinationes violentásque explosiones imitentur: Quandoquidem enim in motu regulari & ordinario musculi impetum motivum & vim elasticam concipere nequimus, nisi spirituum animalium explosio quædam supponatur: certè multò magis pro insultibus Epilepticis, alíisque convulsionibus admirandis excitandis,

dis, eorundem spirituum cum aliis particulis valde efferis complicationes, eorúmque ab invicem elisiones vehementes requiri, asserere licebit.

Circa verò ejusmodi copulam spasmodicam, quia differt à naturali, quam in motu regulari adesse, & ubivis à sanguine suppeditari alibi ostendimus, inquirere oportet Undenam illa provenit, & quo situ, quibusve in locis spiritibus accrescat.

Quoad prius, observare licet explosiones spasmodicas non solùm in musculis, quibus solis quæ motum regularem efficiunt, limitantur, sed etiam in membranis, scil. ventriculo, intestinis, mesenterio, aliísque partibus ferè exanguibus passim contingere: Porro explosiones ipsas in affectione convulsiva, licet contra appetitus nutum & naturæ morem excitantur, longe vehementiores esse & diutius persistere quàm in motu regulari: Ex quibus constare videtur copulam explosivam spasmodicam aliunde quam motus regularis effectricem advenire: Et quidem probabile est illam, non utique hanc à sanguine arterioso, inter fibras musculosas ubique interfluo profluere, verum à cerebro cum liquore nervoso irrigante descendere, & dein juxta horum origines, medios processus, plexus, extremitates, quasi in morbi convulsivi mineram congeri: profectò nihil evidentiùs liquet, quàm affectus spasmodicus, ob noxam imprimis cerebro affixam, & exinde in varias systematis nervosi partes transmissam, sæpissime oriri: hinc enim accidit quod passio vehemens, spiritus τῷ ἐγκεφάλῳ hospites afficiens, ita crebro pathemata dicta hysterica ac hypochondriaca ordiatur: Porro, quòd in malis febrium crisibus, cùm sanguinis recrementa adusta in caput transferuntur, convulsiones passim succedant: Porro & hæc ratio est cur vertigo, capitis inflatio, mentis torpor & alia, spasmorum in visceribus, & non rarò in toto corpore subsequentium prooemium esse solent: Quapropter minimè dubitandum est quin particulæ heterogeneæ & explosivæ è sanguine, una cum succo nervoso cerebro instillentur, quæ postea in nervorum genus detrusæ inibi spiritibus accrescunt, iisque diathesin convulsivam infriunt: Revera affectus σπασμώδεις, qui aut universales sunt, aut saltem plures simul corporis particulas occupant, hoc tantùm fere modo oriuntur: Interim tamen haud negamus quin spasmi particulares, qui se intra quosdam locos, capite nullatenus affecto, continent, aliis interdum modis inducantur: Nam si quidem nervi ab utroque fine, sc. radice & extremis ramis humorem suum imbibunt, (ut in νευρολογίᾳ ostensum) profectò hinc quoque inferre licebit, etiam particulas spasmodicas non tantùm à nervorum principiis, sed aliquatenus per illorum extremitates intus admitti: Id quod forte satis apertè constat, quod ex liene malè affecto spasmi circa illius regionem exorti hypochondria non rarò infestant. Novi quibus à tumore, vel ulcere in mesenterio, utero, aliísque visceribus existente, convulsiones cùm in parte affecta, tum circum circa eam increbescere solebant: quod non aliunde pendet quàm à particulis heterogeneis in loco affecto uberiùs congestis, quæque simul in fibras nerveas per totam viciniam cunctas irrepentes, iis motuum convulsivum, velut pulveris pyrii ignicoli fomitem suppeditant: At verò spasmi ob tales αἰτίας oriundi, haud sese solent longè latéque diffundere, neque semper ad caput ascendere.

Ægritudo igitur convulsiva plerumque originem à capite sumit: variis autem modis materies morbifica in caput admittitur, plures item quibus in hanc aut illam systematis nervosi regionem deducitur & juxta varias causæ morbificæ translationes, diversæ motuum convulsivorum species constituuntur.

Igitur quod particulæ heterogeneæ & spasmodicæ intra ἐγκέφαλον admittuntur, & sanguinis mittentis, & cerebri suscipientis vitio imputandum est.

1. Cùm sanguis materiam morbificam capiti suffundit, vel tota ejus massa depravatur, ut in febribus malignis, in affectione scorbutica, cacochymica, ac imprimis originaliter morbida: vel sanguis insons maligna corpuscula aliunde accipit; quæ post cerebro affligit, sic in magnis viscerum impuritatibus, ulceres abscessu, &c. affectis, particulæ noxiæ in sanguinem ebulliunt, ejúsque commeatu postea in cerebrum deponuntur.

Attamen 2°. sanguis ut vitiosus & seminio morbido impregnatus haud facile inquinamentum suum cerebro admittit, nisi etiam cerebri ejúsque appendicis constitutio aliquatenus in vitio fuerit: quandiu hæ partes bene conformantur & vigore pollent, se suáque tuentur, foribus occlusis, nil præter liquorem spirituosum usibus dicatum, purum putúmque admittunt; Sin vero aut cerebri meatus & pori nimis laxantur; aut Spiritus ostiarii ab excubiis suis cessant vel avocantur, una cum succo nervoso, materia heterogenea & morbifica irrepit, ac in regimine animali malignitatem suam explicat: Quod spectat ad ipsius cerebri malam Dispositionem, ea aliquando hæreditaria existit, quia aut ipsius intemperies justò est humidior, aut siccior, vel alterius qualitatis excessu aut defectu peccat: Interdum pori sunt laxiores; vel ejus consistentia nimis dura aut mollis est; quin & partium *cerebri* & *appendicis* ejus *conformatio* indebito modo habere potest: At aliquando cerebri & Nervorum indoles originaliter sana, ex accidente vitiatur ob morbos chronicos, &c.

Quod spectat ad spirituum animalium ἀταξίας, propter quas particulæ spasmodicæ cerebrum absque repulsu subeunt, observare est eos quibusdam à nativitate teneriores & citò dissipabiles existere, ita quidem ut nihil sensui aut imaginationi fortius oblatum tolerare possint quin statim in confusiones adigantur; qua de causa fœminæ præ viris, atque his aliæ præ aliis affectibus hystericis dictis obnoxiæ fiunt: Porro interdum passio violenta spiritibus, ut & mediocriter firmis, ejusmodi prosternationem ac inordinationem imprimit, ut postea nihil fortiter sufferre, nec cuivis injuriæ resistere valeant: ita passim accidit subito timore, aut ingenti tristitia regimini animali impressiones morbidas affigi, quæ postea vix unquam delentur, hinc mulieres sæpe affectiones dictas uterinas, & viri hypochondriacas primò contrahunt, iisque postea fere semper assuescunt.

Ex his constat quomodo materies spasmodica intra cerebrum admittatur, jam videndum quid de illa fiat postea, si quidem affectus convulsivos aut non semper, aut non eodem modo prorsus modo inducit.

1°. Interdum accidit particulas explosivas in cerebrum admitti, quæ tamen inde sine magna noxa, & priusquam genus nervosum subeant, rursus exterminantur; quippe venæ & lymphæ ductus sæpe quod superfluum resorbent vel foras convehunt, vel in emunctoria deponunt: dum talis materia parumper cerebro agitatur, particulæ ejus spiritibus nonnullis affixæ, in hisque demum elisæ, vertiginem & scotomiam cient: at verò quia nervorum ductus haud subeunt, affectiones spasmodicæ minimè succedunt.

2°. Quando materies morbifica intra ἐγκέφαλον admissa non inde statim relegatur, sæpenumero noxam suam, priusquam nervoso generi infertur, haud prodit, nam intra cerebrum spiritus animales admo-

du

dum vegeti & spatium liberius nacti, copulæ cujusvis heterogeneæ complexus evadunt, quos equidem intra angustos nervorum canales evitare nequeunt: Porrò ipsa materies morbifica, si quidem à cerebro per vasa excretoria amandari non potest, exinde mox in systema nervosum, utpote partem imbecilliorem dimittitur: sin verò invitis facultatum superiorum præsidiis, talis materia diutiùs intra cerebrum commoretur, ejúsque spiritus incolas valde inficiat, Epilepsiam inducit: attamen multò crebriùs labes à cerebro, absque magna noxa ejus, in nervosum genus traducitur, quod non uno semper modo fieri contingit.

Enimvero particulæ heterogeneæ liquori nervoso immixtæ, ac versus nervorum principia delapsæ, eadem non simul omnia, neque hæc aut illa, prout sors tulerit, indifferenter subeunt, verùm in aliorum ductus præ aliis, idque non sine aliqua ratione diriguntur: namque observamus symptomata convulsiva sedem plerumque aliam in pueris ac in adultis; aliámque in tenerioribus ac in robustis sibi eligere.

In pueris, qui affectibus cordis & membrorum exteriorum exercitiis nondum assueverunt (quibus sc. utriusque causa morbifica longinquius à cerebro profertur) materies spasmodica in nervos proximos, eos scil. tertii, quinti, & sexti paris sæpius incurrit, quare illis faciei ac oris partes maximè convelluntur, rarúmque est & inusitatum iis viscera & præcordia, prout in adultis, attolli motúve inordinato affici: E contra in provectæ ætatis hominibus, aditu ad nervos paris vagi & intercostalis, uti ad istos spinalis medullæ magis patente, partes quas nervi illi magis respiciunt, frequentiùs convelli solent: hoc tamen cum discrimine, quod in tenerioribus, & iis qui sunt valde [illegible], quibus ob passiones animi præcordia & viscera sæpius turbantur, materies spasmodica nervorum interiorum ductus apertiores promptius subit, iique propterea spasmis in abdomine & thorace excitatis magis obnoxii redduntur: hinc enim est quod mulieres passionibus dictis hystericis, ac viri quidam hypochondriacis molestantur.

Cùm materies spasmodica quorumvis nervorum capita adpellit, vel ibidem subsistens vertiginem tantùm, partiúmque ad quas nervi isti pertingunt, leviores spasmos & subsultus creat; vel in nervorum ductus altiùs prolapsa paroxysmos atrociores parit: Eadem verò in processus nerveos delata, per caudicis, sive trunci unius aut plurium propagines modò omnes, modò aliquas tantùm, cæteris patentiores disponitur: atque spiritibus, tum intra fibras appendices consitis, paulatim accrescit: nimirum par ratio est, & similis fit apparatus in dispositione ad paroxysmos convulsivos, ac si pulveris pyrii successivè explodendi grana per longas series disponerentur.

Spiritus ad hunc modum copula heterogenea imbuti, tum intra nervorum truncos, tum intra fibras membranis & musculis intertextas, potissimùm verò intra plexus nerveos hospitantur: Cúmque illi, aut gravati ob nimiam plenitudinem, aut data aliqua occasione exagitati, copulam suam excutere conantur, particulæ elisæ, & ab invicem prosilientes, partes continentes valde inflant, adeóque imperium motivum contra appetitus & naturæ jussum & leges exerunt.

Porrò spiritus ad motus Convulsivos obeundos semel incitati, à systematis nervosi extremitate una aut altera, ut plurimum verò in fine explosiones ordiuntur: Illi autem qui primo explosi sunt proximos quosque prædispositos, velut traduce igniario corripiunt, adeóque longa & continuata spasmorum serie, à meta una ad alteram affectionem inceptam propagant: nam convulsio ab imo abdomine, aut à pede aut manu exorta, sensim ad superiora, & plerumque ad ipsum ἐγκέφαλον prorepit: idemque affectus cùm à cerebro (prout in Epilepsia) orditur, illinc pariter deorsum ad viscera remota, etiam ad membra & artus exteriores derivatur.

Materies morbifica in capita nervorum influens, pro varia sui copia & dispensatione, diversimoda convulsionum genera producit: nam primò observare est, abundante & exuberante materia, interdum systematis nervosi, aut quarundam ejus partium totos ductus occupari, ita ut spiritus animales tum influi, tum insiti, copula heterogenea, ejúsque supplemento perpetuò saturati, in spasmos continuos urgeantur: Novi quibus musculi omnes ac tendines in toto corpore contracturis & subsultibus sine intermissione afficiebantur: Novi alios quibus brachia & crura, cæterique artus in varias flexiones & distorsiones perpetuo cogebantur: Quin & alios vidi qui saltare, huc illuc discurrere, pedibus manibúsque humum contundere necesse habuerunt, quod ni facerent, in immanes viscerum & præcordiorum convulsiones incidebant: 2°. Particulæ heterogeneæ & explosivæ, si minori copia cum spiritibus combinatæ sint, ipsis sine tumultu aut perturbatione adhærent, donec post aliquod tempus utræque particulæ iterum dissilientes, ac ab invicem elisæ paroxysmos convulsivos cient: cujusmodi paroxysmi sunt, vel periodici, & statis horis exactè repetunt, quod accidit ob materiam morbificam æquali dimenso generi nervoso quotidie suffusam, proindéque circa idem temporis spatium, ad plenitudinem explosivam etiam quotidie aggestam: vel vagi & incerti, in quibus sc. particulæ heterogeneæ minori adhuc copia suffusæ, nonnisi longo tempore ad plenitudinem explosivam assurgunt: quarum interim cùm plenior aggestio, tum explosio ob plures occasiones, sive causas evidentes, modò crebriùs, modò rariùs solent accidere, hinc fit ut affectio spasmodica nonnunquam causæ evidenti in totum adscribatur, cùm revera nisi procatarxis convulsiva præcessisset, talis causa nullam excitasset.

Causarum autem evidentium, quædam 1°. procatarcticam intus latentem & in efficiendo potiorem adaugent, eamque citius ad plenitudinem explosivam perducunt, uti sunt mala victus ratio, & errata in sex rebus non naturalibus, quæ sanguinem & succum nervorum inquinando, particulas heterogeneas majori copia spiritibus ad saturationem suggerunt, proindéque affectiones spasmodicas eo citiùs accersunt: vel 2°. quædam spiritus derepente exagitant & irritant, ut statim explodantur, & copulam suam, qualiscunque fuerit, elidant: atque hujus generis plurima sunt, quæ spiritibus modò intra ἐγκέφαλον, modo intra systema nervosum consitis, accidentia, motus convulsivos instinctu diversimodo aut Directos aut Reflexos cient.

Priori generis potissimùm sunt violentæ animi perturbationes, quibus spiritus cerebri incolæ, agitati atque confusi alios intra nervosum genus scatentes, & sæpe prædispositos ad explosiones irregulares incitant.

2°. Quoad alterum causæ Evidentis genus, quo sc. Spasmi actu Reflexo incitantur, hoc quidem, nec infrequenter locum habet, quoties gravis molestia, cum fibrarum & spirituum irritatione nervoso generi alicubi exhibetur: quippe eadem molestia mox cum primis spirituum fontibus, nempe cerebro aut cerebello communicata, exinde motus inordinati ac violenti præter animi arbitrium incepti, h. e. convulsivi retorquentur: ita námque lumbrici, pharmaca, aut acres humores, intestinorum tunicas immaniter vellicantia istarum partium,

& non

& non rarò membrorū externorum spasmos inferunt: Hactenus de morbis convulsivis habitualibus factis, & cum gravioribus paroxysmos repetere solitis, Restat altera species; ubi paroxysmi à causa evidenti solitaria, seu ferè tantùm ab Irritatione, spiritibus nondum copula explosiva praeoccupatis, dependent: super his in communi statuitur insultus spasmodicos, à mera irritatione productos, aut leviores esse & citò pertranseuntes; aut gravissimos, & non rarò lethales: prout quando venenis assumptis aut φαρμάκοις superveniunt: Porro adnotetur, cùm materies morbifica sive irritativa, ipsis nervorum caudicibus aut plexibus insederit, eam non rarò etiam explosivam evadere, utcumque spasmos etiam à mera irritatione productos, explosione squaldam esse, sed ad rem propositam.

Partium nervosarum Irritatio, quae motus convulsivos efficere solet, variis in locis, variisque ex rebus, quae spiritibus & fibris nerveis atque inimicae sunt, contingit: Quoad res spirituum naturae adversantes, observare est praeter venena, & qualitatum tangibilium excessus, qui ab extra instiguntur, multa quae in nobis gignuntur sc. varia sanguinis & succi nervosi recrementa, febrilia; humores praeternaturales, salinos aut sulphureos, quinimò lumbricos, calculos, cum plurimis aliis nervoso generi infesta esse, & irritationes spasmodicas passim ciere.

Quoad loca affecta, sive materiae irritativae sedem, licet haec in qualibet systematis nervosi parte noxam inferat, ut plurimum verò maximè infesta esse solet cùm juxta systematis nervosi principia, vel extremitates, vel circa medios nervorum processus, ac praecipuè in eorum plexibus desigitur: Porrò talis materia, quae spiritus irritans causae evidentis loco esse solet, non rarò, prout modo innuimus, etiam procatarcticae rationem subit, nimirum particulae heterogeneae ab illa emissae fibras nerveas subeunt, & cum spiritibus combinatae, eos ad explodendum aptiores & procliviores reddunt.

OBSERVATIO III.

In capitibus eorum qui Spasmis vehementibus, post malas febrium crises & cephalicos morbos graves affecti fuere, postica medulla oblongata sero acri immersa reperta est, atque pellicula obvolvens aliquando disrupta.

1°. Igitur interdum accidit humores malignos & nervoso generi infestos, è sanguine in cerebri regionem suffusos, & exinde demum in posticam capitis regionem delatos; nervorum origini incumbere, ubi si disrupta pellicula quae medullam oblongatam investit; in nervorum truncos nudos incidunt, eorúmque fibras altius subeunt, propterea quidem motus convulsivi non modò in partibus capiti vicinis, verùm aliquando in valde remotis, & non rarò in toto systemate nervoso oriuntur: Hoc passim observare est in malis febrium crisibus, materia morbifica in caput translata: item in affectibus cephalicis in statum pessimum ac lethalem evectis: Re verà cùm plurium hoc ritu defunctorum capita aperuerim, reperi in omnibus posticā medullae oblongatae regionem sero acri & salsugineo immersam.

SCHOLIA.

2. Quemadmodum systematis nervosi extremitas interior, sive origo, ita non rarò exterior, sive finis, à vellicatione illi facta, motus convulsivos suscipit, eosdémque quaqua versus transfert: hoc in membris exterioribus passim fieri testantur tendinum ac nervorum puncturae: Nec minus à vellicatione in visceribus facta spasmi circumquaque excitari solent, si quando pharmaca aut humores acres, necnon lumbrici in ventriculo aut intestinis scatentes partes membranaceas vellicant, adeóque sensionem molestam primis sensoriis imprimunt, eainde statim ob spirituum exacandescentias, motus convulsivi modò in partes affectas, modò indifferenter in alias quascunque retorquentur: nam à graviori visceris cujusdam noxa, saepe spasmi non tantùm partes affectas & vicinas occupant, verùm in faciei ac oris musculos, necnon in membra exteriora transferuntur; Calculus ureteri impactus, haud tantùm in isto ductu, verùm in tota vicinia contractiones immanes accersit: Porrò symptomata quaedam hysterica, aliáque hypochondriaca, nonnunquam hac ratione inducuntur, quatenùs nimirum vellicatione in visceris cujusdam membranis facta, illicò spasmus retorquetur.

3. Materies irritativa, quae spasmorum causa evidens esse solet, interdum medios nervorum processus occupat, & propterea partes, modò supra, modò infra illius sedem, ad motus convulsivos incitantur: Hoc de nervorum plexibus satis constare videtur, cùm enim succi nervosi recrementa acria in iisdem congeruntur, non rarò spasmi per totam viciniam procreantur, hac ratione affectio colica atque hysterica, nulla viscerum istorum culpa, tantùm ab humore in nervorum plexibus deposito non rarò progigni atque excitari videntur: Pariter ob plexus gangliosformes humore acri & irritativo obsessos, praefocatio in gutture, necnon variae praecordiorum contractiones inferuntur: Porrò affectiones spasmodicae ab humore acri intra totos nervorum caudices & corporum nervosorum meatus scatente, non rarò dependent: Vidimus quosdam convulsionibus admirandis ac perpetuis affectos, ut necesse habuerint membra huc illuc jactare & distorquere, saltare, discurrere, humum manibus aut pedibus contundere, aliásque gesticulationes stupendas exercere, haud secus ac si sagarum praestigiis laederentur: cujusmodi passionum causa genuina in eo consistere videtur, quod succus nervosum genus irrigans, instar aquae stygiae acerrimus, ac à debita crasi degener factus, spiritus insitos influósque continuò irritaret ac velut oestro quodam afflaret. *Thomas Willis Pathologia cerebri cap. 1. & seq. vide Gassendum Phys. sect. 3. lib. 11. cap. 5.*

Morborum convulsivorum, propter originem Nervosam praecipuè affectam ortorum, causae & generatio explicantur.

Licet affectiones Convulsivae quae adultioribus accidunt, aliis nominibus insignitae, etiam alius cujuspiam prosapiae vulgò reputantur, atque ad passiones dictas hystericas, hypochondriacas aut colicas, vel ad scorbutum referri soleant: attamen si res paulò attentius consideretur, facile patebit symptomata quaedam spasmodica, tum viris tum foeminis, crebrò evenire, quae convulsionis nomen sibi propriè ac jure vendicant: Hoc autem pro multiplici causae morbi-

ficæ sede, vario modo distingui possunt, præsertim in tres has species, sc. in Spasmos quosdam ob *Nervorum Originem* præcipuè affectam excitatos, inque alios qui propter *Nervorum Extremitates* materia morbifica obsessas cientur: ac demum in alios, quorum materies morbifica à capite descendens, *Nervorum* quorundam, vel simul omnium *Ductus*, aut totos aut quoad maximam partem occupat.

Quoad Convulsiones à *Nervorum origine* affecta ortas, imprimis notandum materiam morbificam Nervorum initia obsidentem, quandoque in priora nervorum paria, quæ scilicet oculorum & faciei musculis prospiciunt, potissimum influere: proindéque modo nasi, genarum aut labiorum contractiones & tremores, modò oculorum aut oris distorsiones sequuntur: 2. Aliquando *par vagum & intercostale* particulas heterogeneas maximè imbibunt, & tunc *abdominis & hypochondriorum inflationes contractionésve, quin & cordis Palpitatio, tremor, respiratio difficilis ac interrupta, pulsus intermittens*, aliáque medii aut infimi ventris symptomata plurimum infestant: 3°. Nonnunquam causa morbifica posterius consita, *Spinalem medullam* præcipuè afficit, & propterea *membra exteriora & artus subsultibus & contracturis inordinatis* obnoxia redduntur: Porrò in pluribus hujusmodi casibus, quia spiritus animales circa Nervorum origines explosi, versus ἐγκέφαλον inordinatè resiliunt, idcirco quibusvis ferè spasmis hoc ritu excitatis, *vertigo*, item sæpe *Scotomia*, *aurium tinnitus*, & nonnunquam ἀναισθησία adjunguntur aut succedunt.

Cæterum, prout ex variis affectionis Convulsivæ typis conjicere licebit, videtur quod materies spasmodica, hos aut illos Nervos, aut simul eorum plures appellens, vel circa ipsorum principia, ferè tantùm hospitetur, itat ut spiritibus ibidem crebrò explosis, *Vertigo frequens* & valde molesta oriatur: insuper circa *præcordia tremores*, ac breve *deliquium & leipothymiæ* metus: non raro in visceribus aut musculis *subsultus & contractura leves* sentiantur: vel 2°. particulæ explosivæ, ad nervorum origines delatæ, eorum processus altius subeunt, & non raro in plexus nerveos, ad præcordia aut viscera imi ventris, aut etiam] membra exteriora pertinentes, delapsæ, illic affectionum spasmodicarum alios quasi nidos consciscunt, ut quoties spiritus circa originem nervosam in explosiones adiguntur, statim in abdomine, thorace, aut artubus, *paroxysmi* velut *hysterici*, *asthmatici*, aut aliàs *convulsivi* oriantur: Interim materica spasmodica nervorum ductus influens, cùm usque ad processus & plexus eorum remotos transfertur, quando tamen præcipuam mineram adhuc circa originem nervosam habet, ad eo ut post graves *viscerum* aut *membrorum* spasmos, magna *cerebri perturbatio* cum *vertigine*, *aurium tinnitu*, & non raro ἀναισθησία subsequatur: Interdum verò materia morbifica, quoad maximam partem ad longinquos Nervorum fines translata, deinceps circa eorundem principia immanius agitur: Etenim plures observavi, qui dum principio *vertigine*, crebro *leipothymiæ* metu, *cephalalgia* & occipitis gravitate infestarentur, circa præcordia aut viscera leviores tantùm inflationes aut tremores pertulisse: postea tamen circa has partes spasmos immaniores perpessos, de prioribus capitis affectibus minimè conquestos fuisse.

Quod si de *Materia Spasmodica* amplius inquiratur, undenam illa suggeritur, & *quibus viis* versus nervorum origines defertur, & cujusmodi ibidem *situs* & quasi *focos* obtinet? dicendum videtur, quod licet hujus ductus manifestos & vestigia detegere nequimus; quantùm tamen ex observationibus quibusdam & rerum analogia colligere datur, supponere licebit, *binos hosce distinctos transitus modos*, quibus particulæ spasmodicæ primùm è sanguine in cerebrum & cerebellum suffusæ, exinde versus nervorum principia convehuntur, sc. primo Interdum materies ista à cerebro ac cerebello imbibita, ac utriusque poros sensim pertransiens, in medullæ oblongatæ caudicem delabitur, cujus item tractu quodam superato, unà cum succo nervoso, versus nervorum origines prolabitur, ac propè illorum capita, vel intra ipsum caudicem medullarem, vel intra prominentias annulares aggeritur; in quibus locis, aut diutiùs subsistens, crebras vertigines, ac in partibus remotis spasmos leviores, ut dictum, ciet; vel exinde in nervorum ductus altius delapsa convulsionum valde atrocium paroxysmos excitat: Talem causæ morbificæ progressum suspicamur, in quibus vertigo, scotomia, capitis gravedo ac mentis torpor insultus convulsivos præcedunt: cujusmodi quidem affectus prævios, materies ποιᾷ adhuc in cerebro, & appendice medullari scatens producit, quæ deinceps in nervos allapsa convulsiones infert.

Secundò, restat alter modus quo liquide patet materialem effectus spasmodici causam in principio nervorum transferri, nempe cùm eadem à colluvie serosa intra cavitates, sive ventriculos τῦ ἐγκεφάλε deposita, in vicinas nervorum radices insinuatur: Enimverò in morbis chronicis, cùm ad insignē sanguinis & humorum dyscrasiam cerebri quoque maladispositio accedit, sæpe ingens seri acris, & nervoso generi infesti copia, è plexuum choroideon vasis exudans, in cerebri, ejúsque appendicis, ventriculos delabitur; serosus autem hic latex, postea in quartum ventriculum, cerebello substratum, incumbens, laxata ibidem pellicula, qua medulla oblongata obtegitur, unius aut plurium nervorum origines obsidet, eósque vel particulis heterogeneis & explosivis imbuendo, diathesin spasmodicam inducit: *Atque hæc ferè causa est, quod post febres diuturnas, aut malè iudicatas; etiam post morbos cephalicos graviores, ægrotantes demum convulsi intereunt, prout ex crebra cadaverum, eo ritu defunctorum, anatome deprehendi: Quin etiam ex observatione anatomica constat, cerebrum colluvie quadam serosa inundari, absque dispositionis spasmodicæ affectu: Porro & nonnullis ab Epilepsia, aliísque morbis convulsivis defunctis, nullum intra cerebri ventriculos feri diluvium adfuisse*: Ex quo datur intelligere, affectiones spasmodicas, haud tantùm ab aquosa τῦ ἐγκεφάλε illuvie profluere: cæterum nec omnino à tali causa oriri, nisi latex serosus cerebri ventriculos, ac imprimis istum cerebello substratum inundans, particulis heterogeneis & explosivis imbuatur.

Observatio IV.

Convulsivi motus excitati à sero intra omnes ventriculos fluctuante.

Memini olim peritum esse meum consilium pro adolescente phthisi laborante, & tunc temporis planè desperato: præter tussim & dyspnoeam, ille per plures dies, imò hebdomadas, graviter conquestus erat non potuisse se in lecto supinum decumbere, aut dum in cathedra sederet, caput vel minimùm reclinare: quippe ab hoc illóve corporis situ, illico cordis tremores & spirituum deliquia, quasi jamjam moribundus esset, pati solebat, quapropter necesse habuit caput semper pronum, sive antror-

sum

sum inclinatum tenere: post obitum cadavere dissecto, pulmones per totum fere scirrhosi & in quibusdam locis ulcerosi apparebant, dein cranio aperto, ingens seri salsi & flavi copia, intra omnes cerebri ventriculos fluctuabat: qui certe latex, dum capite reclinato in quartum ventriculum, supra medullæ oblongatæ caudicem prolaberetur, *in nervorum paris vagi & intercostalis* capita irruens, circa præcordia convulsiones prædictas ciebat: quamdiu autem capite antrorsum inclinato, ista seri colluvies in anteriores cerebri ventriculos refluebat, nervorum origines ab ista materia spasmodica immunes perstitere.

SCHOLIA.

SCio plurimos pathemata hæc convulsiva præcordia graviter fatigantia, vaporibus à liene elevatis adscribere, attamen ratio longe potior videtur eadem à materia spasmodica, intra cerebrum aggesta, & in nervorum principia irruente deducere; quia scilicet excrementi cujusdam, à partibus aliis in caput metastasis præcessit.

Cæterum quia istius materiæ portio quædam, à capite descendens, nervorum ductus sæpe altius subit, adeoque circa medios, ultimosque eorum processus & plexus, *fomitem explosivi*, quasi *pulveris pyrii* fomitem struit, ex re fore videtur hujusmodi casuum exempla quædam subjicere.

Puella quædam procera & venusta, parentibus sanis orta, ipsaque constitutionis (prout videbatur) originaliter sanæ, postquam bero longa invaletudine detento, diu & fere continuo ministrasset, atque hinc sæpius totas noctes evigilare, aliisque temporibus crebro expergisci cogeretur, ut nunquam somnus, nisi brevis & interruptus, capesseretur, tandem de capitis hebetudine cum crebra vertigine queri cœpit: Intra breve exinde temporis tractum, affectu in dies ingravescente, tremores sensit in toto corpore, cum levi membrorum succussu, quibusdam vicibus, licet vagis & incertis ingruentes: postea dein paroxysmos planè convulsivos, eosque horrendos & crebro infestantes perpessa erat: Paulò ante morbi insultum scotomia brevi afficiebatur: mox pectoris angustiam & oppressionem magnam, qua præcordia simul omnia strictim contrahebantur, persensit; tum illico stridorem ingentem, cum forti ejulatu edens, in terram concidere solebat; interim animo constabat: ac magna cordis oppressione laborans, donec ista pectoris constrictio relaxaretur, se nullo modo relevare potuit: postea cum paroxysmus pertransierat, insigni *cordis palpitatione*, sensuum torpore & functionis animalis debilitate magna adhuc aliquandiu afficiebatur: Postquam hæc ægrotans per XIV circiter menses ejusmodi paroxysmis, crebra vice repetentibus, obnoxia degisset, demum epileptica evasit, ut quoties mali insultus rediret, in terram prostrata ἀναισθησία, cum spuma oris, aliisque pathognomonicis caduci symptomatis corriperetur: Neque hic affectus iste gradum sistebat, quin, vix elapso anni spatio, in maniam degenerabat, ut denique ægrotans amisso rationis usu, modo cum furore insaniret, modo cum stupore plane desiperet.

Ab initio materies morbifica juxta nervorum principia consistens, viscerum & membrorum leviores tantum spasmos & succussiones cum vertigine intulit: postea ejus portio in *nervos pneumonicos*, eorumque plexus delapsa, gravissimas, *præcordiorum, diaphragmatis & ventriculi* convulsiones produxit: quin & ejusdem materiæ portio altera cerebrum ejusque meditullia invadens, ἀναισθησίας, ac dein caduci paroxysmos inferebat, atque demum spirituum textura in totum vitiata, eorumque latice in liquorem acerrimum, ac veluti stygium, degeneri, *affectiones spasmodicæ in maniam* transibant: Quod spectat ad particulares tum morbi tum symptomatum rationes, videtur quod ea virgo ex vita sedentaria, vigiliis nocturnis & somno frequenter interrupto, vitiosam sanguinis & humorum diathesin, simulque pravam & debilem cerebri & nervosi generis constitutionem contraxerit, atque quod forte ex hero miasmata spasmodica hauserat: Et primò quidem particulæ heterogeneæ, una cum succu nervoso in cerebrum & cerebellum suffusæ, ibidemque spiritibus accrescentes, præliminari scotomia quasi velitabantur: Dein materies spasmodica nervorum paris vagi & intercostalis, atque spinalis medullæ principia obsidentes, una cum vertigine viscerum & musculorum subsultus & succussiones leviores intulit: postea cum eadem *Nervorum ductus* altius subiens, *in plexus cervicales, cardiacos*, & forsan intercostales, aliosque deferretur, atque spiritus, respirationis & pulsus munia exequentes, copula explosiva imbueret, illi crebra vice ob plenitudinem, vel propter irritationem, una cum superioribus nervosæ originis incolis, in explosiones adacti, partium respectivarum spasmos horrendos excitabant: Enimvero urgente paroxysmo, à *nervis pneumonicis* constrictis, derepente thoracis systole inordinata ciebatur: deinde statim diaphragmate subitò & vehementer retracto, ejulatus iste obstreperus succedebat: Porrò cum ob istam thoracis systolen, diutiùs continuatā, sanguis ne moveri posset impeditus, omnino in præcordiis stagnaret, idcirco durante paroxysmo, cordis oppressio magna cum ἀπνοίᾳ & ἀσθμάτι laborantem urgebat: Interim verò cùm adhuc cerebri regio à spirituum explosionibus libera ac immunis perstaret, ægrotans animo constabat: postea verò cum materies spasmodica, in dies adaucta, etiam in cerebri debilitati & præfracti meditullia explicaretur, prioribus circa præcordia pathematis, ἀναισθησία, dein Epilepsia, ac ultimo mania, ob rationes dictas supervenerunt.

APPENDIX.

Affectio Convulsiva, quasi Hysterica, in viro, propter originem Nervosam affectam.

NOn tantùm in sexu fœmineo, ut pote debiliori & magis patibili, spasmi ab origine nervosa principaliter affecta oriuntur, verum ejusmodi affectiones aliquando in viris à simili procatarxi excitatas, videre licuit; Ante annos aliquot festinanter accersitus ad extraneum quendam, ipsum primo intuitu revera Dæmoniacum suspicabar, eique exorcismis, potius quam pharmacis opus fuisse rebar: Erat is quadragenarius, qui jam

 per

per tres annos, statis quibusdam temporibus motibus convulsivis tentari solitus est, hujusce ægritudinis, dum hic fortuito paucos dies hospitaretur, occasione ingentis mœstitiæ, insultum solito majorem perpessus erat: morbi accessionem per duos aut tres dies præsentiscere solebat, nempe ex magna intra sinciput commotione, continua ferè vertigine, & erebra oculorum obfuscatione: ingruente autem paroxysmo, primo oculi variè contorquebantur invertebanturve: dein moles quædam instar vivi animalis, ab imo ventre sursum versus cor & thoracem, & exinde in caput obrepere videbatur: Ejusmodi motum egomet manu ventrem ejus comprimens, planè persensi: & quamdiu palmis, totis viribus obtentis, istius globi ascensum inhiberem, se mediocriter habuit: quamprimum verò intumescentia isthæc sensim superius obrepens ad caput pertigerit, illico membra totius corporis immaniter convellebantur, ut tanquam spiritu malo obsessus, se ad parietes & postes illideret: à quatuor robustis viris vix summa vi detineri & coerceri potuit quin exiliret, & brachia, & pedes, & caput motibus diversimodis huc illuc jactaret: quando ab exilitione cessaret, membra fuerunt robustissimè extenta, & musculi rigidi & velut tetano affecti: Talis paroxysmus circiter horæ quadrantem durabat; dein ad se rediens sobriè loquutus est, in cubiculo obambulavit, qualia passus erat, conscivit & veniam ab adstantibus petiit, brevi postea oculos obvertere & ocyssimè volutare cœpit; dein statim affectus spasmodes repetens, similem, uti prius, excitabat tragœdiam: atque isto ritu, intra tres horas, quinque aut sex paroxysmos ejusmodi convulsivos sustinuit; In medio quodam paroxysmo vena in brachio pertusa, factoque orificio satis largo, sanguis lentè effluebat & statim congelari visus est, ita quidem ut in pelvim exceptus, haud liquidorum more, in superficiem planam & æquabilem difflueret, at instar sevi liquefacti, & in vas frigidum instillati, gutta super guttam accumulata, in molem accresceret.

Si affectio hæc stupenda mulieri contigisset, obvium esset eam hystericam dicere, ejusque causam in uteri vitium conjicere: eò magis quia tanquam molis cujusdam ab imo ventre ascensus paroxysmum inchoavit: attamen cum vulgaris ista solutio, quæ sæpissimè merum Ignorantiæ subterfugium est, in hoc casu admitti nequit: rationi maximè congruum videtur, omnia istæc symptomata in malas cerebri & nervosi generis affectiones referre: Enimverò morbi causam in ipso capite latere ex symptomatis paroxysmum præcedentibus, quæ spirituum intra ἐγκέφαλον scatentium agitationem insignem denotabant, planè colligitur: Ista cerebri inflatio, graves scotomiæ, quæque insultu jamjam ingruente constanter evenerunt, oculorum contorsiones, manifestò arguunt particulas heterogeneas & explosivas spiritibus intra ἐγκέφαλον, juxta nervorum principia degentibus accrevisse: adeo ut hic casus etiam ad Epilepsiæ naturam prope accederet, excepto tamen quod intra cerebri meditullium spiritus, nec copulam heterogeneam admitterent, nec alibi explosi illic tumultuariè perrumperent: durante enim paroxysmo ægrotans usque animo constabat: ac verò materies morbifica, in capite uberius congesta, cum illinc in nervorum tum interiorum tum exteriorum ductus altius prolaberetur, in visceribus tum imi tum medii ventris, etiam in membris exterioribus, seminis explosivi mineras valde diffusas posuerit: adeo ut cum spiritus animales juxta nervorum origines explodi inciperent, illico statim alii plexus mesentericos, & deinceps alii alios plexus nerveos, à meta extima usque ad caput interjectos, incolentes, ordine explosi, spasmos à parte in partem usque continuabant, donec ad ἐγκέφαλον perveniretur: exinde verò explosione statim ad spiritus spinalis medullæ & nervorum appendicum hospites, translata, musculorum & membrorum totius corporis convulsiones validissimæ insequutæ sunt: Quod autem iste velut molis ascensus, qui sæpenumero in imo ventre, circa convulsionum initia percipitur, à spiritibus intra plexus mesentericos, in explosiones adactis, procedat, ubi *de passionibus hystericis* dicemus, declarabitur:

Paroxysmo Convulsivo juxta Nervorum origines incipiente, cur spiritus extimè degentes explosiones interdum primò ineant.

Si inquiritur ob quam rationem paroxysmo convulsivo ἀπὸ τ' ἐγκέφαλον, juxta nervorum origines incipiente, illico spiritus extimè degentes, (quotquot in illud symptoma prædispositi sunt) explosiones ineunt, adeoque affectionem spasmodicam illic plenius exorsam, sursum transferant (nam ita plerumque habet, sive morbi accessio in imo ventre, sive circa medium abdomen, hypochondria aut præcordia incipit: quippe spasmus ab istis locis sensim versus caput protrepere solet) Dico propter hujus solutionem hæc duo imprimis consideranda offerri, scil. primò advertimus quod, cùm spirituum integra series quædam perturbatur, qui in extremo ambitu resident, influxu originali primò destituuntur: quare isti ante alios tumultuari, & irregulariter habere incipiunt: hinc quando nervus cubiti aut femoris, ob incubatu, constringitur, ut solita spirituum influentia impediatur, stupor cum punctionis sensu in manus, aut

pedis

pedis digitis primò sentitur, unde sensim superius versus loca affecta perreptat: Secundò subest altera, eaque potior istius affectus ratio, nempe quod spiritus in explosiones parati, cùm intra ductus nervosos, unum aut plures, quasi totidem distinctos tubulos, continentur, spatium satis amplum requirunt in quo plurimum, & quidem successivè rarefieri & expandi queant; quod si quidem intra nervorum truncos, à principio versus finem haud facile conceditur, idcirco dum spiritus circa originem nervosam primò elisi, versus ἐγκέφαλον resiliunt, proindeque vertiginem cient, spirituum explosio apertior, circa nervorum processus inferiores, aut extremitates, ubi nervi caudex, aut in plexus ampliores dilatatur, aut in plures fibras latè sparsas terminatur, plerumque incipit: dein spiritibus istis explosis, statim aliis ordine succedentibus, quo pariter explodi possint, locus conceditur. : Hinc observare est, dum spiritus exteriores exploduntur, si ligatura aut compressione strictiùs facta, aliorum in idem spatium successio, aut versus exteriora progressus intercipitur, spasmus ne sursum ascendat inhiberi solet: quare cùm stupor (prout historiæ medicæ testantur) ab extremo manus aut pedis digito exorsus, cum formicationis sensu, aut instar auræ frigidæ ad superiora repit, ac cerebrum demum petens, convulsiones horrendas infert, si mox ab initio insultus brachium aut crus fortiter ligetur, spasmus locum istum ligatum superare non valens, à capite conscendendo impeditur: quinimò usitatum est fœminis hystericis, quamprimum ventris intumefactio, sive molis in abdomine ascensus primò sentitur, medium corporis truncum fasciis circumpositis valde constringere, adeoque sæpius præcavetur ne præcordia, & capitis regio eodem paroxysmo convulsivo afficiantur.

Quod autem sanguis in affectibus convulsivis citò congelatur, id fit ob immodicas musculorum & viscerum contractiones, unde sanguis interfluus, spiritu & sero exhalantibus aliquantulum in mixtione solvitur, & ideo aliquatenus coagulatur, sic lac in butyrum agitatione concrescit.

Motuum convulsivorum generatio, quorum causa circa Nervorum extremitates, aut intra Plexus nerveos subsistit.

Affectiones spasmodicas interdum absque capitis vitio, à spirituum circa nervorum extremitates scatentium irritatione explosioneq; oriri, vel hinc constat, quia cùm pharmaca ventriculi aut intestinorum tunicas acrius vellicant, aut lumbrici eas corrodunt, non tantùm in istis partibus succedunt spasmi, sed insuper motus convulsivi nonnunquam in membra & artus exteriores retorquentur; Enimverò, cùm partem aliquam gravioris molestiæ sensus excruciat, & ab illa primo sensorio communicatur, exinde statim spiritibus ibidem irritatis, motus involuntarius & irregularis reflecti solet, idque non tantum per eosdem nervos, quibus doloris sensus efferebatur, sed interdum etiam per alios, aut affines aut prorsus extraneos spasmus reciprocatur: Ita lapis ureteri infixus, fibrasque ejus nerveas plurimum irritans, motus convulsivos non tantum in vase affecto, sed in cunctis fere abdominis visceribus excitat: adeo ut urina suppressa tormina, huc illuc diffusa, & vomitiones horrendæ ut plurimum succedant: quapropter minimè ambigendum est, etiam morbos & symptomata quædam spasmodica, propter noxam externam, nervorum apicibus, intra membranas, musculos aut viscera terminatis illatam sæpenumero induci: quinimò in passionibus hystericis, hypochondriacis & quibusdam aliis, si quando motus convulsivi, capite illæso, uteri, lienis aut alius visceris culpa excitantur: næ illi hac solùm ratione, nempe reliquarum partium incommodis hac via per nervos, nullatenus autem per vapores ad cerebrum translatis, oriuntur, ac quoquoversum in varias corporis regiones propagantur.

Hic autem adnotetur, quod licet causa evidens solitaria, si quidem ea fortis ac vehemens fuerit, convulsiones interdum per se & absque dispositione prævia inducat, quatenus nimirum spiritus animales supra modum irritati, explosiones debitò majores & plusquam ordinarias ineunt, prout in hypercatharsi, ac paroxysmis colicis & nephriticis passim evenire solet: attamen in plerisque aliis affectibus spasmodicis, quorum accessiones sunt crebræ & habituales; præter irritationem circa nervorum extremitates factam, quæ ut plurimum causæ evidentis loco est, etiam procatarxis quædam adest, cujus efficaciæ morbi insultus præcipuè debetur, nempe cùm motus convulsivi lienis, uteri, aut alius privatæ partis vitio excitari, ac crebra vice repetere solent, suspicari licet quod spiritus animales fibrarum in parte affecta, & in vicinia ejus dispositarum incolæ, copulam heterogeneam & explosivam prius contraxerint, qua ad plenitudinem saturi, levi occasione in explosiones spasmodicas cientur: dein istæ circa nervorum extremitates primò inceptæ, eorundem nervorum ductus sursum perreptant, & non raro ad ipsam originem nervosam, ac interdum ulterius ad cerebri meditullium traducuntur: à quo denuo in nervosum genus reflexæ, etiam membrorum ac artuum spasmos secundario inferunt: postquam verò cerebrum, & superior systematis nervosi portio, spasmis infra citatis sæpius compati & eo affici assueverunt, etiam spiritus istarum partium incolæ, ipsi tandem adulterati, copulam heterogeneam & explosivam admittere, adeoque in causæ procatarcticæ partem adscisci incipiunt: hinc demum procatarxis spasmodica utriq; caudicis cujusdam nervosi termino communis evadit, atque spiritus animales in nervi unius, aut plurium, tum capite tum cauda, malè dispositi, ab alterutro explosiones concipiunt, easque alteri statim tradunt.

Passiones quasdam spasmodicas contingere à materie morbifica, intra plexus nerveos subsistente ostenditur.

Ex plexuum Nerveorum descriptione, & usu verisimillimum motuum convulsivorum paroxysmos graviores, intra hasce partes sæpenumero incipientes, exinde quaquaversus in viciniam, & non raro in longinquum propagari; saltem multò probabilius videtur particulas heterogeneas & explosivas, postquam τοῦ ἐγκεφάλου, ejusque appendicis medullaris tractus supervenerint, inque nervorum canales, eorumque ductus, una cum succo ipsos irrigante, altius prolapsas, intra plexus Nerveos, velut compita, sive diverticula, copias explicare, ibidemque aliquandiu stativa habere, donec tandem uberius aggestæ, quasi collectis viribus, affectiones spasmodes immaniores producant: hoc inquam longè probabilius apparet, quàm (quod vulgò fit) ex utero liene, ventriculo, aliove viscere vapores elevatos supponere, in quos omnis culpa ex facili rejiciatur: Nam intra hosce plexus pro mineris morbificis spatia satis idonea conceduntur, ut materies illic sensim deponi possit & manere, donec ad plenitudinem congeratur:

deinde vero quia spirituum copias ingentes, supra quam in aliis quibuscunque cellulis, illic hospitari credimus, copula heterogenea illic accrescens, in explosiones graviores quas fomitem struit, adeo ut spiritus intra hæc corpora explosi, ea non modo inflent & dilatent, verùm de situ elevent & attollant (velut cum ædificium à pulvere pyrio subvertitur) quare partes suprajacentes subito in tumorem efferuntur, atque appensæ huc illuc violenter contrahuntur: ad hunc motum atrociores circa præcordia & viscera convulsionum paroxysmos sæpenumero excitari, præter argumenta ex ratione petita, non ita pridem *αὐτοψία* comprobatum habui.

Cùm enim fœminæ Illustr. paulò ante obitum affectibus, quos vocant, hystericis gravissimè laborantis, cadaver aperirem, uterum quidem prorsus insontem reperi: verum juxta mesenterii plexus nerveos (uti videbatur) in molem attolli & elevari solitos, visceris istius membranas ab invicem divulsas & solutas, ut circumquaque tumidæ & laxæ, quasi in bullulas, sive vesiculas inflatæ apparerent.

Profectò plura sunt rationum solidarum momenta quibus adducimur ut credamus pathemata, dicta hysterica, sæpissimè à materia spasmodica, intra plexus mesentericos aggesta, & per vices explosa oriri: credimus item dolores colicos à materia acriori & irritativa, iisdem plexibus contenta non raro procedere: Paroxysmorum convulsivorum, qui à liene aut ventriculo incipere videntur, nidum constituimus intra plexus nerveos ad lienem aut ventriculum pertinentes: Ejusmodi materies intra plexus cardiacos, gravissimos cordis tremores & passiones; intra plexus pneumonicos aut cervicales, terribiles asthmatis insultus excitare videtur: Porrò ab eadem causa intra plexus ganglioformes aggesta, & per vices explosa, istum in gutture præfocationis sensum in paroxysmis convulsivis tam crebro excitatum procedere, nec immerito, arbitramur.

Motuum Convulsivorum generatio, à liquore corpora nervosa irrigante, totosque eorum processus in spasmos irritante.

Affectiones convulsivas aliquando per totum Nervosum genus vagari, atque partes modò has modò illas, modò plurimas simul infestare, adeo notum est ut nil magis; quippe advertere licet in his, musculorum tendines ubique subsilire, spasmis contrahi: in aliis membra quævis exteriora, variis flexionibus, torsionibusque huc illuc multifariam flecti aut extendi: Vidimus nonnullos spirituum effræni & indomita vi coactos, modo veluti œstro percitos, currere aut salire, modo pedibus aut pugnis terram vel objecta quævis validissimè contundere: quod ni fecissent, illico in leipothymias & horrenda spirituum deliquia incidere: Nimii esset tædii singulos casus spasmorum universalium, & per totum nervosum genus oberrantium enumerare, istiusmodi autem symptomata, licet varia & multiplicia fuerint, ad tria tamen capita præcipua quodammodo reduci possunt, Nimirum quatenus à tribus causarum generibus potissimum dependent: Quandoquidem enim in vagis istis spasmis supponere debemus totum liquorem nervosum vitiari, atque spiritus animales in eodem ubique scatentes adulterari, proindeque ferè perperam explodi, advertere licet ejusmodi labem, & succo nervoso, & spiritibus ubique insitis, uno aut altero ex tribus hisce modis, ut plurimum, imprimi, sc. 1°. vel à venenis aut veneficiis: 2. vel à febre maligna, aut male judicata; in

quibus sc. materies morbifica in cerebrum aut nervosum genus, longo temporis tractu, ob affectionem scorbuticam, aut aliàs vitiosam, à debita crasi in liquorem acrem, aut alio modo præternaturalem & spasmodicum degenerat: *Patholog. cerebri cap. 7.*

Spasmorum universalium qui propter succi Nervosi diathesin vitiosam excitari solent, ratio & generatio traditur.

Ostendendum quo ritu, & quibus de causis spasmi universales absque veneno, aut miasmate febrili propter succi Nervosi dyscrasiam scorbuticam, aut alias vitiosam inducuntur: Enimvero liquor tum nervos, tum partes nerveas irrigans, interdum à crasi naturali ac idonea desciscens, particulis heterogeneis & explosivis in tantùm refercitur, ut spiritus animales copulam incongruam, sibimet ubivis accrescentem, admittentes, in continuos veluti crepitus, sive explosiones convulsivas irritentur; Cujusmodi spirituum affectiones, aut sunt divisæ sive discretæ, inter quas nulla communicatio aut dependentia intercedit, scil. quando multæ partes corporis, simul totidem spasmis, sibi propriis, afficiuntur, qui se invicem successivè non excipiunt, sed in eodem musculo aut membro, ubi incipiunt, terminantur; quo situ novi quosdam ægrotantes, quibus musculi & tendines simul omnes, in toto corpore, totidem distinctis convulsionibus, perpetuò subsilirent: Vel 2°. Affectiones convulsivæ, quæ in toto nervoso genere simul excitantur, sunt continuæ sive connexæ, quæ perpetua quadam vicissitudine inter se continuatæ, invicem succedunt: in quantùm membrorum ferè omnium, motus inordinati sese mutuò excipientes, ab una parte exortæ, mox in alias transeunt:

Quod spectat ad speciem priorem, facile occurrit ejusmodi affectus non simplices sed complicatos esse, nimirum ex spasmo & paralysi: nam licet musculi & tendines motibus convulsivis perpetuò urgentur, tamen ægrotantes enerves facti, membra quævis, aut totum corpus strenuè movere nequeunt: quinimò his pathematis dolores per singulos artus æque diffusi adjunguntur: Hinc inferre liceat spiritus animales copula multiplici, scilicet particulis tum explosivis tum narcoticis, tum etiam aliquatenus irritativis imbui: adeo ut quamvis semper onusti, explosiones ineant, tamen nec plures simul, ob particulas alias alius generis interjectas, nec quidem ulli expeditè ac vegetè exploduntur: quare impetus motivus haud longè pergit, sed brevis usque & interruptus existit: Res ferè simili modo habet ac cum pulvis nitratus humore limoso subactus ignitur; quippe non tota simul massa cum fragore eliditur, nec unus acervus illico alium accendit, sed pauca tantùm grana, eaque successive, scilicet alia aliquandiu post alia, cum exiguis crepitibus exploduntur: pariter & liquor nervosus particulis spasmodicis, qui spiritibus usque accrescunt, per totum refercitur: in quantum verò quædam narcoticæ, aliæque dolorificæ illis admiscentur, priorum vis elastica, utut perennis & valde diffusa, tamen multùm restringitur, ac ubique intercidit.

Quoad posteriorem speciem, scilicet spasmos continuos, in hujusmodi casibus spiritus animales, non tantùm insiti in privatis quasi focis & mineris, copulam explosivam sibimet adsciscunt, & eam quatenus, vel saturati, vel irritati per vices quasdam elidunt: sed cum tota liquoris nervosi massa particulis elasticis abunde scateat, hæ quidem spiritibus tum influis, tùm insitis ubique accrescunt; quos propterea in spa-

in spasmos ferè continuos ciens: in quantùm verò spiritus non semel omnes, utcunque prædispositi, explodi queant, (quia scilicet tantis illorum agitationibus intra ductus nerveos spatium satis amplum non conceditur) idcirco impetus explosivus, in his aut illis partibus exorsus, inde mox in alias, & subinde in alias transfertur; adeoque instar pyroboli, aut ignis missilis è pulvere tormentario conflati, sese huc illuc ocyssimè proripientis, ex artubus his in illos, & dein statim ex omnibus, in præcordia, aut viscera, ac vice versa vagè transcurrit.

De Convulsionibus musculorum vitio oriundis, ubi de subsultu spasmodico, de Tetano, aut spasmo Cramp *dicto.*

Motuum à musculis obeundorum instinctus, ita per nervos traditi, aut à cerebro, appetitu jubente, aut conscio, vel à cerebello missi, juxta naturæ leges, nobis plerumque inscijs peraguntur: Verum insuper musculi nonnunquam præter, vel contra *appetitum* aut *naturæ* placita, in motus anomalos, scilicet violentos & convulsivos aguntur, idque variis modis & propter diversas causas accidere ostendimus: Verum præter istas diversimodas Convulsionum species, quæ propter vitium ipsis nervis alicubi inhærens excitantur. *Myologia* hæc nostra quosdam alius generis spasmos, à *Musculis* præcipue affectis oriundos detegit.

Enimvero advertere licet spiritus animales, intra ipsos musculos dispositos, propter labem aut à cerebro, aut à sanguine, & forsan non raro simul ab utrisque derivatam, particulis quibusdam heterogeneis infici, propter quas in loculis suis subsidere & requiescere nequeunt, quin irrequieti semper & agitabundi, è fibris tendinosis in carneas sua sponte prosiliunt, proindeque spasmos crebros & non raro immanes producunt: Hoc autem duplici modo fieri observamus, scil. 1°. in quantum spiritus copula elastica onusti, intra tendines haud diu maneant, quin subinde in fibras carneas prosilientes, musculi spasmos frequentes, sed & breves, seu quasi subsultus inducant: Vel 2°. Quod spiritus animales, etiamsi intra tendines satis placide interdum quiescant, ex ipsis tamen in carnes inordinate correpti, ibidemque immanius explosi, haud statim reprimi, in ordinem cogi, aut in tendines redoci possunt, quin nobis, utut invitis, diu expansi persistunt, proinde musculi contractionem diuturnam & valde dolorificam patiuntur: Cujusmodi spasmus satis vulgò notus, *Cramp* appellari solet.

Prior affectio, *Subsultus Spasmodicus* dicta, tum in febribus malignis, tum in scorbuto familiaris existit, Quoad istas, passim advertimus, quando crisis aut nulla aut mala obtigerit, demum à sanguine & succo nervoso plurimum vitiatis, particulas heterogeneas non tantum in visceribus (quorum crases & functiones pervertunt) sed ubique fere in musculis deponi, ibidemque spiritibus accrescentes, eos velut oestro quodam afficere, proinde ut simul pacate consistere, aut intra tendines consistere nequeant, quin divisi & ab invicem distracti, manipulatim subinde in carnes prosiliant, ibidemque spasmos minores, sed & crebertimos cieant: Pariter ob spiritus musculorum incolas, copula elastica ipsis ibidem accrescente onustos, nonnulli *Scorbuto* inveterato laborantes, membra eodem situ haud diu continere valent, quin necesse habent manus aut pedes modo extendere, modo huc illuc agitare, varie transferre, ac interdum illorum oestra cursu, saltu, aliisve duris laboribus subigere.

Olim de motibus convulsivis agentes, *Spasmi permanentis*, sive *Tetani* aitiologiam fere in totum omisimus, utpote quæ à musculorum doctrina postea tradenda penderet: Tunc fere tantum innuimus ejusmodi contractionem exoriri in uno musculo, quoniam alter antagonista ejus resolvitur: quod equidem in facie & quibusdam membris sæpenumero accidit, in quibus dum partes unius lateris *Paralysi* afficiuntur, oppositæ alterius, veluti fræno solutæ, nimis contrahuntur: Attamen hujusmodi spasmus, ut plurimum sine dolore est: porro hic non statim aut facile, sicuti nec etiam paralysis, quæ illius causa est, pertransit vel curatur.

Quod itaque ad spasmi, *Cramp* dicti, rationem formalem pertinet, unusquisque hoc affectu laborans, in seipso musculum unum aut plures, involuntarie ac validissime contrahi, eosque aliquandiu ita summe distentus & quasi rigidos manere persentit, ac interea in quantum *Fibræ carneæ* immanius contractæ, tendinem utrumque, eum sc. qui parti immotæ, forsan haud minus quam alterum qui parti movendæ affigitur, violenter convellunt, dolorem molestissimum inferunt: Quandoquidem autem hic spasmus, propter spiritus animales sese in fibras carneas impetuose proripientes excitatus, minime cessat donec iidem spiritus in tendines regressi, carnes relaxari sinant, idcirco proximæ ejus causæ erunt, spirituum animalium intra fibras carneas tum major impetuositas, qua illuc injussi prosiliunt, tum diuturnior mora, in quantum tardius ac difficilius in tendines recedunt: Pro *secundariis* causis, tum mala *spirituum animalium* dispositio, tum prava *tendinum* conformatio, sc. modo hæc modo ista, & non raro simul utraque haberi debent:

Quoad prius, hic affectus, prout cæteri spasmodici, exoriri videtur in quantum spiritus animales particulis heterogeneis, sive copula elastica onusti, demum irritati, ad ipsam elidendam incitantur: quæ tamen si quidem crassa & viscosa, proindeque tenacior fuerit, non cito nec facile discutitur, quin spiritus eadem usque irretiti, atque fibras intra carneas conclusi, diutius in expansione detinentur: Quod quidem non absimili ritu forsan contingat, ac cum aqua & aer conjuncta bullam constituunt, quæ si ab aqua in qua aliquantulum saponis dissolutum sit, excitetur, tenacior illa, multo amplior & permanentior evadit quam quæ ex meris aquis producitur: Proinde observamus eos qui humoribus crassis & tartareis abundant, hujusmodi spasmis obnoxios fieri, ipsosque insuper à cibis aut potu crassioribus, post crapulam, ac imprimis si lautiori cœnæ mox superdormiunt, atrociores illius morbi insultus pati: Verum & aliquando ipsi Tendines in culpa esse reperiuntur, quatenus *constricti* nimis, aut *obstructi*, spiritus è fibris carneis redituros non facile admittunt. *Tendinum obstructio* in causa est quod *Arthritici* & *Scorbutici*, quorum nempe tendines humores salsi & tartarei facile incurrunt, & obstruunt, hujusmodi spasmis dolorificis immanius tentari soleant: *Constrictionem* autem *Tendinum* quandoque hunc morbum parere ex eo patet, quod fæminæ quædam gravidæ (uti sæpius advertimus) ultimis gestationis mensibus, propter abdominis musculos nimis extensos, crebris spasmis, tantummodo in ventre excitatis, molestari soleant. *Willis Tractatu de motu musculari, ubi exemplo illustrat suam hanc aitiologiam*, Sennertus Spasmum hunc *flatulentum* vocat, quem à flatu vel humore aliquo tenui ac seroso, in musculo aliquo collecto, ejusque fibras vellicante fieri censet: De *spasmo abdominis* agit *Herbsletterus* observat. Decade 5. cas. 1. *Heurnius* de morbis capit. cap. 5. Vide eundem *Willis* Pharmac. Rat. sect 6. cap. 3.

Observatio VI.

§. *Motus convulsivi in pueris, causa est aliquando serum intra cavitatem cerebello subjectam congestum, & membranam, qua medulla oblongata investitur, distendens ac nervorum originem inundans: Aliquando occulta est, nullo sui relicto vestigio, &c.*

Quo certius atque ad sensum pateret cujusmodi in motibus convulsivis sit materies morbifica, plurium, quos hic morbus oppressit, defunctorum corpora aperui: causam intra coctionis viscera & primis viis semper frustra quæsivi: Multorum capitibus latex serosus, intra cavitatem cerebello subjectam congestus, & membranam qua medulla oblongata investitur distendens, nervorum origines inundabat: *In quibusdam nulla hujus morbi vestigia* apparebant: adeo quod spiritibus accrescens, eos ad explosiones irritat, interdum imperceptibili prorsus constat mole, & originem tam occultam habet, ut vel perspicacissimum visus scrutinium omnino lateat. Olim in hac urbe cujusdam mulieris nati plures ex hoc morbo interierunt: tandem fœtus quarti, intra mensem, uti priores interempti, caput dissecuimus, nulla hic serosa colluvies ventriculos inundabat, sed cerebri tantum, ejusque appendicis substantia erat justo humidior & laxior: Quod potissimum observatu dignum erat, in cavitate quæ cerebello subjicitur, supra medullæ oblongatæ caudicem, sanguinis grumosi & velut concreti copiam insignem reperiebamus: *At vero incertum est* utrum materies isthæc ibidem ab initio deposita, spasmos primario intulerat; an potius sanguis iste à partium circumcirca consitarum contractione expressus & extravasatus, convulsionum effectus & productum, ac minimè istarum causa fuerit; Nam & in apoplecticis ejusmodi phænomenon passim occurrit, quod tamen morbi effectum potiùs quàm causam esse ostendemus. *Thom. Willis Patholog. cerebri cap. 4.*

Scholia.

Infantes & pueros affectibus spasmodicis tentari, passim & tam freqnenter accidit, ut hæc præcipua & fere unica convulsionum species statuatur, nam ejusmodi symptomata in adultis aliis insigniuntur nominibus, atque ad Epilepsiam, passionem hystericam &c. referuntur; in pueris vero κατ᾽ ἐξοχὴν motus convulsivi appellantur; Circa duo autem potissimum tempora maxime obnoxii reperiuntur, scilicet intra primum à partu mensem: Et circa dentium eruptiones: Primo igitur sæpe accidit recens natos, aut saltem nondum bimestres, crebra vice spasmis in diversis partibus excitatis affici; eundemque affectum etiam præcordia nonnunquam afficere hinc liquet, quod dum spasmi artus & membra exteriora occupant, etiam à sanguine in corde & pulmonibus una contractis stagnante, facies modo pallorem modo livorem contrahit: Cùm itaque in pueris spasmi tres corporis regiones infestare soleant, nempe capitis & faciei partes, membra & artus exteriores, atque præcordia & viscera, observamus modo has, modo illas, modo binas aut simul omnes regiones à causa morbifica occupari, nempè prout eadem aut circa nervorum origines aut extremitates desigitur, & cùm prius horum accidit, prout medullæ oblongatæ pars superior, media aut infima spinalis, scilicet unica aut plures simul à causa morbifica impetuntur: Quod spectat ad causas hujus affectus procatarcticas & evidentes, quæ prioris generis sunt, in his duobus præcipue consistunt, primo quod infantibus παντὰ τῆς ἐγκεφάλου valde sunt imbecilla & viscosa humiditate scateant, nempe cerebrum minus firmum, atque nervorum tonus valde laxus, ne leviores quidem cujuvis materiæ impetus sustinere possint, quin spiritus eorum incolæ, etiam à proprio, quo istæ partes irrigantur, liquore, paululum modo immoderatior influxerit, aut saltem copiosior quàm pro tantilli roboris modulo, facile in motus irregulares sive spasmos incitantur: Attamen secundo, quoniam observatione constat puerulos, nec solos nec omnes qui tenuioris sunt constitutionis, in hunc morbum proclives reperiri, idcirco pro potiore procatarxeos morbidæ ratione haberi debet, quod infantibus quibusdam, propter mala ab utero contracta, & sanguis & succus nervosus originaliter vitiosi existunt: quippe recens natis massa sanguinea per plures retro menses ventilatione carens, impurior evadit: quare plerisque infantibus brevi à partu efflorescentiæ latæ & rubicundæ, morbillorum instar per totam cutem erumpunt: cujusmodi ἐξάνθημα si impeditur aut reprimitur, sæpenumero aphthæ periculosæ circa oris partes succedunt: hinc, merito suspicamur tales sanguinis impuritates quandoque in cerebrum & nervosum genus, utpote debiliora suffundi, & propterea spasmodicas affectiones oriri: nempe dum sanguis ab utero vitiosus existens, depurare satagit, fæculentias suas, efflorescentia in cutim facta, exterminari solitas, in caput transfert: quare latex modo tenuis & serosus, modo crassior ac viscidus, ac uterque salium & sulphurum præternaturalium particeps, intra hos aut illos cerebri, cerebelli, atque medullæ oblongatæ recessus & cavitates deponitur; cujusmodi recrementa cum nervi hujus aut illius, ac interdum una plurium origines aut caudices obsident, spiritibus eorum incolis particulas heterogeneas, atque in explosiones spasmodicas aptas affigunt: quamprimum enim nervi tales particulas altius imbiberunt; spiritus eorum copula onusti, aut sponte sua, aut à causis evidentibus incitati, eam elidere & excutere satagunt, proindeque explosiones spasmodicas ineunt: Profecto quod particulæ heterogeneæ, quæ sanguini ab utero innatæ, in plerisque pueris per ἐξάνθημα in toto corpore cutaneam amandari solent, in aliis capiti suffusæ, affectionis spasmodicæ causa materialis existunt, præter rationes citatas, etiam à maxime iuvantibus inferre licet, quippe in puerulis hæreditario huic morbo obnoxiis, insultus convulsivi optime præcaventur, si mox à partu

fontanella

fontanella in nucha excitetur, & sanguis hirudinum suctu è jugularibus venis detrahatur: illa namque succi nervosi corruptelæ subducuntur, atq; hoc cruoris efflorescentiæ impuræ à capite avocantur: Hisce administrationum modis cùm prius duo aut tres ejusdem parentis nati, brevi post partum convulsi interiissent, fœtus omnes alii ab eodem malo liberabantur. Circa Dentitionis quoque tempora pueri spasmis obnoxii evadunt, quippe nervorum quinti paris una aut altera insignis propago, ad cujusque dentis radicem pertingit, quæ cum à sanguinis aliorumve humorum particulis acrioribus illic congestis vellicatur, corrugatione sua acerrimum molestiæ sensum sive dolorem infert: istiusmodi autem hujus nervi vellicatio in pueris dentientibus ideo contingit, quia dentibus jam in majorem molem crescentibus, & adhuc intra gingivas vix dum cavatas inclusis, membranæ & fibræ quaquaversus distenduntur: hinc sanguis in circuitu præpeditus tumorem infert, adeoque nervos comprimit, quin & acriores seri particulas iis suffundit, quibus illi insigniter vellicati corrugationibus & spasmis dolorificis torquentur. *Idem ibidem.*

In quibusdam nulla hujus morbi vestigia] Experientia confirmat cerebro sæpius integro, nec quicquam p.n. affecto, quod persistentes ejus operationes testantur, nihilominus gravissimas convulsiones jam hanc, jam illam partem torquere posse, sicuti non tantùm in morbo convulsivo, Hassiæ olim Epidemico sæpius, sed & in Illustri quadam puella, ob imperfectam variolarum expulsionem, diversarum partium miserabiles convulsiones patiente vidi &c. *Gregorius Horstius observat lib.2. obs 45.*

At vero incertum est &c.] Cuidam convulsionibus gravissimis tentato, in medio quodam paroxysmo vena in brachio pertusa est, factoque orificio satis largo, sanguis lente affluebat & statim coagulari visus est, quod quidem ita fieri in affectibus convulsivis & apoplecticis passim assolet: Attamen quod nonnulli hinc contendunt convulsiones omnino à sanguinis crassitie, motu impedito & stagnatione prodire, minime concedendum est, quippe sanguis ab iis qui spasmis obnoxii sunt paulò ante paroxysmum detrahitur, sero dilutus atque satis fluidus existit: quapropter opinari liceat congelationem illam ab ipso paroxysmo induci, quia scilicet in motibus convulsivis, ab immodicis musculorum & viscerum contractionibus, sanguis interfluus, spiritu & sero ejus exhalantibus, aliquantulum in mixtione solvitur, & propterea aliquatenus coagulatur, non aliter quàm cùm lac propter nimiam agitatione, m& partium ab invicem separationem, in butyrum concrescit: quare hujusmodi sanguinis coagulatio videtur convulsionum potius esse effectus quam causa: *Villis ibidem.*

Observatio VI.

§. Convulsionis febribus diuturnis, aliisque morbis chronicis, ante obitum accidentis, causa est serum nervos in exortu afficiens.

IN morbis chronicis, cùm ad insignem sanguinis & humorum dyscrasiam cerebri quoque prava dispositio accedit, sæpe ingens seri acris & nervoso generi infesti copia è plexuum choroi de corvasis exudans, in cerebri ejusque appendicis ventriculos dilabitur: serosus autem hic latex postea in quartum ventriculum, cerebello substratum irrumpens, luxata ibidem pellicula, qua medulla oblongata obtegitur, unius aut plurium nervorum origines obsidet, eosque vel irritando, vel particulis heterogeneis & explosivis imbuendo diathesin spasmodicam inducit: Atque hæc fere causa est, quod post febres diuturnas, aut male judicatas, etiam post morbos cephalicos graviores, ægri demum convulsi intereunt, prout ex crebra cadaverum eo ritu defunctorum anatome deprehendi: *Th. Willis Patholog. cerebri cap. 5.*

Observatio VII.

§. Convulsivi motus totius corporis, hysterici crediti, à serosa illuvie cerebri omnes recessus occupante.

DOmina Illustris per multos annos affectibus spasmodicis obnoxia, potissimum verò quoties utero conceperat pathematis convulsivis, quasi hystericis supra modum tentari solebat; quippe statim à mensibus cohibitis particulæ heterogeneæ ad cerebrum & nervosum genus translatæ, atrocissimi affectus paroxysmos intulere: postquam novissimè conceperat, primis mensibus, juxta pristinum morem, affectibus convulsivis subinde molestabatur: Circa nonam gravidationis hebdomadam, a frigore suscepto in febrem periculosam incidit, in qua dolores valde acuti per plures dies, in lumbis & juxta hypogastrium gravissimè urgentes, abortum minari videbantur: attamen dolores isti, prout ab eventu constitit; potius colici censendi, ab humore acri per nervorum ductus à cerebro in istas partes decumbente procedebant, nam circa febris declinationem materia istac alibi translata, diarrhoea, pedum dolores & dispositio velut ulcerosa successerant. Quamprimum hæc Domina à febre & doloribus istis convaluit, affectus convulsivi redibant, nam quoliber mane è somno evigilans, circa oris & faciei partes, necnon in brachiis & cruribus, spasmos & contracturas immanes pati solebat: quæ symptomata proculdubio à serosa colluvie in capite circa nervorum origines aggesta, ab iisque una cum succo irriguo, in somnis altius imbibita oriebantur; & cùm postea eadem materies nervorum

interiorum ductu iterum in mesenterii plexus ac lumbos ferebatur, istarum partium dolores atrocissimi, ac insuper paroxysmi quasi hysterici eam graviter infestabant: Enimvero isti faciei & membrorum motus convulsivi brevi tempore cessabant, usque tamen imbecilla ac enervis cum vultu pallido, gressu infirmo ac tremulo, atque alimenti tantum incongrui & liquorum calidorum appetens perstabat; sub finem tertii mensis, quo tempore constanter abortire solebat, menstrua eruperunt, quibus per duos aut tres dies, una cum membranarum laceratarum frustulis descendentibus, abortum expectabat: attamen fluxu isto cessante, dolores, velut parturientis, in abdomine & lumbis exorti sunt, eamque hebdomadæ spatio, die & nocte miserrime torquebant, tandem balneo herbarum emollientium usa, & exinde lecto ad sudandum commissa, uteri sarcinam deposuit: conceptus ita cum ingenti cruciatu decedens, galli Indici ovum & magnitudine & figura æquabat; hujus tunica exterior fuit lacera & disrupta, interior integra manens, aquæ limpidæ circiter ℔ß. & nihil præterea continebat: nulla quidem fœtus aut formati aut uspiam futuri rudimenta apparebant: postea per 4. aut 5. dies lochia cum aliquibus membranarum frustis effluebant: interim dolores cum solita atrocia urgebant, cumque elapso hebdomadæ spatio haud sponte desinerent, demum iis sedandis remedia expetuntur: Propter hunc finem imprimis linimenta, fotus, balnea & clysteres crebro adhibentur, etiam medicamina uteri sordes expurgantia, in quas totius mali causa rejicitur, intus sumuntur: Priorum usum torminum breves intermissiones sequutæ sunt; subinde vero affectus cum insigni molestia redibat; quinimo intra tres hebdomadas morbus plurimum ingravescens, multa alia horrenda symptomata ascivit: nam præter dolores in abdomine & lumbis, qui in dies atrociores fiebant, insuper in dorso, cervice, scapulis, necnon in brachiis & cruribus magno cruciatu mox afficiebatur, idque acerbius quoties lecto incalescebat: Cæterum crebra vertigine, vomitu & nausea, atque sæpius in die paroxysmis convulsivis gravissimis affligebatur, scilicet primò moles in hypogastrio ascendere visa, illico totum ventrem cum impetu attollebat, mox respiratione cohibita ἀναισθησία cum vultu cadaveroso successit: postquam ita velut demortua per tria aut quatuor horæ minuta jacuerat, subinde exilire solebat, ut astantibus vix comprimi aut contineri posset: dein contractiones immanes & distorsiones in cunctis oris & faciei partibus, necnon in omnibus corporis membris sequutæ sunt: symptomata hæc revera hysterica judicabantur, quoniam Domina Illustr. nuper ita abortierat. Attamen hæc singula perpendens, in ea demum sententia fui utriusque paroxysmi, tum ἀλγηματώδους, tum spasmodici causam omnino à mala cerebri & nervosi generis affectione, etiam absque uteri culpa, pendere; nempe quod humor acris intra ἐγκέφαλον congestus, exinde per nervorum ductus in partes longe dissitas descenderet, qui membranis & fibris insidens, cumque humore à massa sanguinea influo fermentescens, eas plurimum irritaret, adeoque dolores atroces cieret; postea dein cum particulæ heterogeneæ & explosivæ, cum humore isto intra ἐγκέφαλον admissæ, atque ductus nerveos subeuntes, spiritibus accrescerent, propterea diathesis spasmodica subinde in graves paroxysmos erumpens inducebatur: Juxta hujusmodi aitiologiam intentiones curativas instituens D. ægrotanti, quo tempore gravius laborabat sanguinem è vena saphena mitti, intra biduum lene catharticum exhiberi, idque semel aut bis in hebdomada iterandum præcepi: Aliis diebus, vesperi & mane spir. c. c. aliisque horis, bis aut ter in die pulveris è margaritis & oculis cancri cum dosi seq. julapii propinabam ℞. aq. limacum, lumbric. magistral. an. ℥iij. saxifrag. cerasor. nigr. an. ℥iv. hystericæ ℥ij. syr. è corall. ℥iß. tinct. castorei ʒß. m. Balneo herbarum dulcium frequenter usa fuit cùm necessitas urgeret, opiata semper cum bono successu assumpsit, vesicatoria internæ parti utriusque femoris, etiam cervici applicabantur: porro fotus, linimenta, clysteres, cucurbitæ, sternutatoria &c. juxta symptomatum exigentias administrabantur: Ab hac medendi methodo per 14. circiter dies adhibita D. Illustr. plurimum alleviata, paroxysmis convulsivis omnino caruit: Quinimo viscerum & membrorum tormina, aliaque symptomata valde mitigata citæ convalescentiæ spem optimam fovebant: Posthæc verò, partim ob malam vivendi rationem, cui ægrotans vel paululum refecta semper indulsit, præcipue tamen ob subitam terroris, vel tristitiæ passionem, quam funestum accidens excitarat, recidivam passa, mox morbus in multo deteriorem statum evectus, nam & spasmi & dolores atrocius infestabant, quin & ventriculus vomitu fere continuo lacessitus, nec alimenta nec medicamenta retinebat: lac asininum per aliquot dies cum fructu quodam sumebat: quod tamen siquidem in ventriculo bilescens, ei molestiam pareret, brevi omittebatur, tandem invitis omnibus remediis Nobilissima patiens magis in dies magisque elanguescebat, atque sensim morti appropinquabat; Biduo ante obitum ventris & lumborum tormina plurimum remittebant, ipsaque solito alacrior facta convalescentiæ spem quandam con-

cepit, interea tamen conquesta erat de capitis dolore & gravitate insigni: cumque circa initium noctis altè dormiverat, expergefacta in paroxysmum convulsivum valde horrendum incidit, qui statim in apoplexiam cito lethalem transiit, namque insensilis & ἄφωνος facta, intra 12. horas è vita migravit.

Cum circa aegritudinis causam varia judicia ferebantur, plerisque nimirum mala omnia in affectiones uterinas, aliis in abscessum aut apostema, quod alicubi circa abdominis viscera latitans suspicati sunt, referentibus, placuit ut cadaver aperiendum sedulo inspiceretur, adeoque genuinae morbi & mortis causae investigarentur: Itaque primo circa habitum corporis observatu dignum erat, quod membra & partes inferiores, juxta ac ultra dolorum causas consitae, plurimum contabuerant, ut crura prorsus emaciata, instar sceleti apparuerint: interim facies, cervix & brachia satis plena & torosa manebant, unde constat liquorem nervosum operi nutritio non minus quam facultatum animalium exercitio conferre: quare cum liquor iste, in lumbis & abdomine à transitu multum impeditus, & spasmis continuis absumptus haud debito influxu ad partes inferiores descenderet, istae propterea statim tum enerves, tum emarcidae evaserunt: Hujusmodi atrophia ab hoc differt ab altera hectica quae sanguinis vitio contingit, quoniam in hac facies Hippocratica praecipuum morbi signum est; in illa vultus aspectusque parum aut nihil mali produnt.

Cadaver, ut valde emaciatum, & viscera omnia inanita fuerint, tamen illud citissime computruerat: nam intra 40. horas cutis per totum discolor; in hac parte livida, in ista viridis, inque alia subnigra apparebat, & corpus tam cito putrescens odorem summe tetrum exspirabat, cujus ratio proculdubio erat, quod ob musculos perpetuis spasmis exercitos, mixtionis principia in tantum laxarentur, ut illa in dissolutionem prompta, post obitum mox ab invicem decederent: pari certe ritu uti observamus de carne ferarum, quae aut cursu diuturno fatigatae, aut fustibus contusae occiduntur, haec enim multo citius putrescit, quam illarum quae statu tranquillo & sedato mactantur.

Abdomine aperto, intestina & ventriculus satis sana, integra enim & bene colorata apparebant; erant tamen inanita & quasi inflata, utpote quae in perpetuas fere evacuationes: scilicet supra aut infra habitas, sollicitata fuerint: In tota cavitate hac nullus abscessus aut apostematis vestigia cernebantur: Dum morbi causam perquirentes viscera huc illuc devolvimus, in mesenterio aliquid notatu dignum occurrebat, nempe circa medium ejus, ubi dorso affigitur, atque majores nervorum plexus continet, substantia laxior, & quasi pluribus vesiculis inflata manus latitudinem exaequans videbatur; eo scil. ritu ac quando in armo vitulino interstitia musculorum à laniis insufflantur, ut pars ea plenior fuit, & quasi pinguior facta extumescat: hoc mesenterii loco, quia tumidior & tactu mollior fuit, humorem aliquem doloris causam hospitari putaveram; aperiens verò deprehendi tantum membranas fuisse ab invicem solutas, & interstitiis suis nihil praeter flatum inclusisse: qualis membranarum separatio, & ab invicem divulsio, procul dubio inducta fuerat à crebris spasmis, sive spirituum explosionibus, quae intra plexus & fibras nerveas illic densissime consitas fere continuo ciebantur: atque spasmi isti ob particulas heterogeneas & explosivas, illuc nervorum ductu à capite derivatas contingebant: Enimverò quod spectat ad ista ventris tormina, & in affectibus convulsivis velut molis ascensum & abdominis inflationem, non dubitandum est quin causae morbificae sedes in illa mesenterii parte delituit: Attamen quoniam uteri principaliter affecti tanta suspicio ferebatur, quantum hoc viscus meruerat, proxime inquirebam: itaque pelvim intra ossa pubis consitam diligenter scrutatus, uterum in debito situ, & quoad omnia sanum & sartum tectum reperi: corpus ejus ad justam molem, licet tantum septimanae quinque post abortum praeterierant, contrahebatur, scil. pyrum minus & magnitudine & figura referebat: Glandulae ex utroque fundi latere, quae Testes dicuntur, perexiguae & flaccidae, sine quovis humore superfluo aut virulento in iis contento, apparebant: Uteri corpus ubilibet dissectum, crassitie sua pollicem latum aequabat, ejusque interior cavitas haud major fuerat quam ut fabam contineret: intra hunc specum, sicut in aliorum viscerum cavernis assolet, mucosum quiddam in perexigua quantitate includebatur: revera circa uterum, aut appendicem ejus, nihil extabat, cui tanquam causae morbificae symptomata modo dicta imputari potuerint: Quare hinc, quod prius opinatus sum, ἀποδεικτικῶς concludere liceat, *Passiones* dictas *uterinas*, saepissime ab alia causa quam uteri vitio excitari.

Intestinis amotis, etiam *Renes* satis sanos reperiimus: alter tamen eorum insuitatae erat figurae, scil. in plures lobos instar renis vitulini findebatur: *Lien*, *Pancreas* & *Omentum* sine culpa, *ventriculus* valde inflatus erat, ejusque tunica interior absque plicis aut rugis plana evaserat, quod certe acciderat ob crebros vomitus, viscere hoc spasmis continuis fere affecto: Porrò ob hanc rationem, scil. stomachi tono praefracto, alimenta nec bene

bene appetere nec concoquere solebat: *Hepar* à sana constitutione plurimum desciverat, fuit namque tumidum & subdurum, pallidi coloris atque instar ligni putridi exangue prorsus & exsuccum; hoc proculdubio effecerat liquorum cardiacorum & impense calidorum crebior usus: *Pulmones* erant lividi coloris & per totum obstructi, utpote ichore spumoso & fœtido infarcti: certe hoc viscus & Hepar a longo tempore vitiosa extiterant, propterea ut sanguis diutius à crasi recta degener & valde depravatus, ægritudinis prima seminia, ejusque deinceps fomitem constantem suggesserit.

At vero præcipuam & quasi originalem morbi causam in capite, idque haud frustra quæsivimus; itaque calvaria exempta, vasa meningas & cerebrum perreptantia, sanguine plena & distenta apparebant, cùm in reliquo corpore inter dissecandum vix quicquam sanguinis effluxerat: meninge crassiori amota, per alteram tenuem & pellucidam, *aqua* limpida *cerebri* plicas & anfractus implens, ejusque *totam compagem quasi inundans* cernebatur: Revera omnes cerebri cavitates & recessus colluvies serosa impleverat; plexus choreides aqua diu immersus, & velut elixus discolor & semicorruptus evaserat: Juxta nervorum splanchnicorum origines aqua se plurimum insinuans, piam matrem à medullæ oblongatæ caudice, per duos digitos latos separaverat: proculdubio horum nervorum ductu materies morbifica à capite in mesenterii plexus descendens, & dolorum & spasmorum causa extiterat: Porro eadem materies etiam aliorum nervorum capita afficiens, eorumque ductus pervadens, postea in aliis partibus, scil. quibusvis fere totius corporis, atrocissimas hasce affectiones produxit. *Thom. Willis Pathol. cerebri cap.10.*

Observatio VIII.

§. *Convulsio à sero inter cranium & meninges diffuso, circa principium spinalis medullæ, quartum ventriculum & substantiam cerebri.*

CLaudius juvenis fractus tandem *partim* acerbitate *dolorum abdominis* 40. dies totos acriter urgentium nec ullam quietem concedentium: partim vehementia *motuum convulsivorum, qui iis languescentibus successere, post paralysin* obiit.

Corpore dissecto deprehendimus intestina, quanquam cruciatu per tot dies acerbissimo fuissent afflicta, atque immedicabili ferè segnitie laborassent, tamen integra & inculpata fuisse, nullamque causam tot dolorum fomitem in iis repertam: Sed ubi ad caput ventum, cum primum serra caput posticum divideretur, tum aqua pura liquidaque sponte diffluere cœpit non pauca: avulso autem cranio, meninx occipiti & cerebello interjecta tota madida decolorque apparuit: ad instar papyri aut telæ in aqua diu demersæ: Et vero totum principium spinalis medullæ, nervique hinc inde in vertebras propagati, in aqua plurima innatare, vasaque ipsa per membranas dispersa concreto sanguine livescere, congelato quippe à frigore aquæ circumstantis, comperta: Aperto demum cerebello, non solùm ventriculus quartus aqua scatens, sed & substantia ipsa eadem prægnans, totaque imbuta conspecta: cerebrum autem reliquum siccum prorsus & candoris nativi, cæteræque constitutionis retinens, repertum. *Carolus Piso L. de morbis à sero sect. 4. capit. 11.*

SCHOLIA.

ACerbitate dolorum abdominis] Inter duos Renes, ad basin mesenterii, perquirendus est Plexus ille nervorum Fallopii, contextus ex stomachico & costali, utrinque concurrente ad formationem istius plexus, à quo derivantur omnes nervi qui distribuuntur partibus alvinæ regionis: Eo plexu inebriato pravis humoribus, Convulsiones accidunt in doloribus colicis, illæso cerebro, in viris ut in mulieribus: *Riolanus Enchir. Anatom. lib. 2. cap. 37.*

Post Paralysin obiit] Affinis est Convulsioni Paralysis tam materiæ ratione quam nervorum affectorum, unde sibi invicem succedunt, subinde quoque se presso pede comitantur: Viro Clariss. circa vesperam ex linguæ paralysi sublata loquendi potestas: postero die sinistrum latus resolutum, & os adeo firmiter constrictum fuit ut nulla vi aperiri posset, dextrum vero latus convellebatur: Nempe materia maligna, cujus indicia petechiæ apparentes prodiderunt, spinalis principii partem sinistram prorsus obstruens, sensum motumque illius partis abolevit: In dextram vero partem non ita copiose irruens, membranas vellicando, quia nervum totum replere non potuit, ad convulsiones irritavit: Honesta matrona, durante spasmo dextri cruris & pedis in eadem parte Paralysi tenebatur per æstatis decursum, ita tamen ut sensus in pede remanserit, motu sublato. *Thomas Bartholinus Histor. 3. cent. 4.* Sic primo Epidem. Ægr. 13. Mulier, quæ decumbebat in littore, cito lingua privata est voce; Dextra manus languit cum convulsione, Apoplectico modo &c. quarto lingua privata est voce, convulsio eorundem &c. Sed quid est (ait Vallesius in comment.) quod dicit, tertio manum languisse cum convulsione, Apoplectico modo? certe resoluta est, si autem resoluta, non videtur cum convulsione languisse, nam Resolutio longe differt à Convulsione; Verum quod [illegible] contingit [illegible]

contigit, hoc est quod etiam contigit quarto die linguæ, pars resoluta est, tamen antequam resoluta omnino caderet, motus habuit convulsivos, ut scilicet fieri solet succo ingrediente nervos, & facultate repugnante ut membrum in figura contineat.

Observatio IX.

Convulsio à sero omnes cerebri ventriculos replente & initium nervorum irrigante.

ANnò 1624. in fœmina omnes cerebri ventriculi, etiam quartus, humore limpidò, sero nempe bilioso referti: *Quo è quarto ventriculo* in spinalis medullæ cavitatem perfluente, quum irrigato nervorum principio stimularetur facultas obscuri motus in nervis, convulsio invasit. *Ioh. Rhodius cent.* 1. *observ.* 49.

Scholia.

E *Quarto ventriculo in spinalis medullæ cavitatem*] Quem ventriculum medullæ Nobilem vocat Excellent. Bartholinus, quod sit locus generationis & elaborationis animalium spirituum; eo quod 1°. sit purissimus & subtilissimus 2. cavitatem ad id sufficientem obtineat, 3. Eo in loco situs sit ut undique circa se in omnes nervos spiritum animalem effundere possit: Cæteros ventriculos esse excrementorum conceptacula statuit 1. ex structura, nam foramen abit à cavitatibus ad glandulam pituitariam, 2. Eorum superficies semper aqueo humore oblinitur. 3. Sæpe toti repleti pituita & aquea humiditate reperiuntur.

Observatio. X.

Convulsivi motus ab humore inter cranium & capitis cutim collecto.

MIhi perspectæ fuerunt duæ collectiones humoris inter cranii os & capitis cutim; unde in altero ægro extitere motus convulsivi. *C. V. Schneiderus libr. de Affectib. Soporosis pag.* 241.

Observatio XI.

Convulsio à sanguine vitioso replente vasa meningum, abscessu intra cerebellum, cum exulceratione duræ meningis.

QUidam per biennium conquestus fuerat *de dolore in occipite*, tandem *Phrenitide* ac Convulsivis motibus correptus subitò interiit: Huic crassa cerebri membrana aliquot locis exesa erat variis foraminibus, idque potissimum in bregmate sub sagittali sutura, ubi & cum coronali jungitur: Ex iis foraminulis effluebat, & per membranam dictam effusus erat sanguis fermè concretus, ater ac adustus, admodum fœtens: Tali quoque sanguine distenta erant vasa per exteriorem crassæ meningis superficiem discurrentia, quin & ea quæ numerosa per tenuem disseminata sunt: Huic *intra cerebellum abscessus* humore non naturali scatens, repertus fuit: Erat is humor colore ex citrino ad pallorem vergens, pallida bilis nimirum: Ipsa *cerebelli substantia flaccida* omnino, molliorque multò quàm cerebri substantia. *P. Pavius observ.* 8.

Scholia.

C*Erebelli substantia flaccida &c.*] Id quoque à Riolano in Anthropogr. lib. 6. cap. 2. annotatum, iis quibus continuus capitis fuit dolor in occipitio, cerebellum mollius ipso cerebro fuisse repertum; In aliis aridum & friabile.

Intra cerebellum abscessus] Quibus disruptis & pure excluso sanitas aliquando consequitur: *Horatius Augenius* l. 1. Epist. 1. homini quem exspiraturum prædixerat, maximo naturæ impetu facto, per nares auresque affatim libras quatuor, plus minus, puris albi vacuatas conspexit, unde vitæ restitutus fuit: Excellent. *Th. Bartholinus* cent. 6. hist. 13. narrat de Generoso *Rozacranzio*, cum quocunque veniret, & se verteret, fœtorem naribus occurlantem sentiisse, aliis nihil fœtidi animadvertentibus: Tandem per nares sensim octo dierum spatio fluxisse fœtidam flavamque materiam, rupti abscessus certum indicium, cum summo ægri levamine. Sanitatis spes est in iis quibus abscessus ad cerebri emunctoria vergunt, quæ nulla cum partes ejus posticas occupant, iis enim disruptis proclivis est saniei influxus in spinam, cui non conceditur exitus.

Observ.

OBSERVATIO XII.

Iuvenis motibus convulsivis afflictus, in cujus capite vasa meningum sanguine turgida reperta sunt, Cum tumore earundem phlegmonode; Aqua plurima cerebri anfractus implente.

JUvenis cum per duas septimanas de gravissimo capitis dolore conquestus esset, Tandem febris aucta, vigiliæ, *motus convulsivi:* Calvaria aperta, vasa meningas perreptantia erant sanguine referta, Ipsæ tumore phlegmonode per totum affectæ apparebant; Cerebri anfractus omnes, ejusque ventriculi aqua limpida erant repleti. *Vide sect. 1. lib. 1.*

OBSERVATIO XIII.

Convulsio cervicis, & convulsivi motus à sanie & muco in sinistro ventriculo cerebri &c.

JUvenis (*de quo Tit. de melancholia*) Caput præter morem in sinistrum latus inclinavit. Mensis spatio elapso, resoluto quasi collo, membrisque omnibus tremulis, & velut saltu subsilientibus &c. 12. post diebus à mane ad vesperam *acerbo agone constictatus*, supervenientibusque haud obscuris convulsionibus, expiravit.

Cerebrum post remotionem duræ meningis, qua venulas apparuit nigricans & lividum, In sinistro ventriculo copiosa erat sanies *cum muco* &c. Cui adscribendum quod spasmis ejusce lateris affligeretur.

SCHOLIA.

A *Matutino tempore ad vesperam acerbo Agone constictatus &c.*] Quomodo in agone seu lucta mortis, spiritus vitales ad tempus, si non plene, refocillari debeant, neglectum fere hactenus est, quia videntes Medici juxta Hippocrat. signa lethalia, deserunt ægros, ne se, artem & medicamenta prostituant; Sed non deserendi ægri, quin omnia adhibenda quibus vita prolongari potest: Novi namque plures semimortuos à Medicis derelictos, per exilia remedia restauratos: Dicam hic ingenue quod sentio: In corde, quod est ultimum moriens, extinguuntur spiritus vitales variis modis 1. Nimio æstu sanguinis, sive ex maligna venenata qualitate, sive ex nimia quantitate, cùm vehementi motu corporis, vel affectibus animi commotus in fervorem sanguis, cor obruit: hos juvat V. S. potiones refrigerantes, atque epithemata pectoris. 2. Alii moriuntur dum ad cor non affluit pro circulatione continuanda, 1. vel novus Chylus, idque vel ex defectu ciborum, aut eorum expulsione per dysenteriam aut vomitus, aut vitio vasorum mesenterii, aut si chylus per ductus debitos non transmittatur ad cor, nam si absque novo chylo prior sanguis solus sæpe circuletur, absumitur: His prodesset transfusio sanguinis humani vel vitulini in venas, novum illud inventum: nam de liquoribus alimentosis infundendis, parum in agone spero. 2. Si Sanguis qui per venas revehi debet, grumescit & coagulatur, idque varie ex variis morbis, In Tabe, marasmo, febribus præfervidis, lympha seu serum utile deficit in sanguine, unde incrassatur & nimis acris fit: Hos in agone (nil de morbi causa dico) sublevat ad tempus balneum calidum, quod coagulationem diluit & humectat: In aliis morbis qui Tartarei dicuntur, ut Scorbuto &c. Viscidus fit sanguis, carens spirituosis tenuibus partibus, unde incrassatur vel putrescit: Tales ægri incipiunt mori ab extremis membris, pedibus, manibus, imo & capite, & paulatim desinente pulsu & circulatione membra frigescunt: Hi sublevantur quoque per balnea calida, & per potiones spirituosas coagulationem impedientes: In talibus mortuis arteriæ sunt flaccidæ, sed venæ turgent: Laudatur à Chymicis spiritus ardens ex Saturno, ut insigne solatium morientium (cum quo celebre aurum potabile fecit Fr. Antonius Anglus, teste Schrodero in Pharmacop.) sed certa experimenta nondum novi: 3. Multis cordis motus obruitur per catarrhos suffocativos, quatenus Pulmones (per quos sanguinis circulatio ex uno cordis ventriculo in alium peragitur) & vasa respirationis per visciditatem frigidam obruuntur, idque fit vel 1. vitio excrementorum cerebri, 2. vel Salivalis materiæ, vel 3. vitio œsophagi: 1°. cerebrum mucosum excrementum, præsertim in morbis frigidis copiosius generat, idque glutinosius seu crassius fit ubi spiritus animales debilitantur; idque si ægri supine decumbant, sive in dorso (quod adstantes vehementer errare permittunt, & causam mortis, vel diuturnæ miserrimæ luctæ præbent) ad laryngem & pulmones ruit: Facile remedium aliquoties vidi, si ita in latus ponantur ægri, ut pituita per os effluat, præsertim si collo calidum pulmentum, & capiti atque cervici calida arena imponatur: Quia apoplectici ex tali pituita ventriculos cerebri opplente moriuntur, uti anni 1. miscellan. observat. 74. dicitur, & dudum ad Highmoro proditum est, parum prosunt cucurbitæ ad cranium, & vesicatoria ad cervicem adhibita: Si errhina & apophlegmatismi non sufficiunt, modestè opinor profuturum si famulus per nares exsugat & extrahat viscidam materiam, & subinde elevatum caput ægri levi manu concutiat, ad promovendum materiæ descensum: 2. Salivalis materia à natura destinata est ad humectationem arteriæ & pulmonum, ne per attractum aërem exsiccant, necnon ad os humectandum, ut fiat deglutio ciborum, prout hosce ductus detexit Clariss. Steno aliique: Quando saliva hæc, quæ tenuis esse debet, vitio chyli (uti in scorbuto & obstructionibus mesenterii,) vel ob morbos pectoris, uti in pleuritide,

peri-

peripneumonia, asthmate, refrigeratione ab extra, &c. fit viscida, tartarea, ut vocant, & subinde acris, tunc larynx & pulmones obstruuntur, sicuti per catarrhos: Sed quia hoc non adeo repente fit, remedium petendum erit ex potionibus diureticis validioribus: In agone, ubi cum sibilo jam exilis erat via respirationis, scio viro profuisse sepinagenario, perito alias Chymico, calida pulmenta & arenam, collo & pectori admota, & haustulum spiritus vini tepidi cum oleo amygdalino: 3. Interdum ex ventriculo humores vel vapores per oesophagum ascendunt, vel exhalant per tracheam, ut larynx & lingua incrustetur crasso glutine, quod salivam inficit & impedit respirationem: Hic prosunt liquores nitrosi & abstersiones manu Chirurgi: Nihil hic dico de morte, quando sanguis vitalis effunditur per vulnera externa vel corrosione vasorum interna, &c. *Observ. Anonymi in Miscell. cur. anni 1671. Observat. 159.*

Cum muco.) Qui causæ antecedentis vicem gerit & mediatæ, proxima enim videtur esse flatus ex simili humore exsurgens: Hoc enim inter convulsionem propriè dictam, & Paralysin à multis statuitur discrimen, quod hæc ab humore pituitoso, puro, & impermixto generetur, qui tensionem non efficit in partibus, sed eas potius relaxat, ut in oedemate videre est; Convulsio verò ab eodem humore fiat, non quidem sincero sed plurimis flatibus permixto: à flatibus præsertim tenduntur nervi ac musculi, & vertus suam originem contrahuntur; Spiritum flatuosum agnovit *Galenus* 2. de tympt. caus. cap. 2. Adde quod convulsionis gravissimi dolores sint comites, quos à flatibus distendentibus fieri credibile est.

Observatio XIV.

Convulsiones vulnus occipitis sequutæ, ob sanguinem in basin cerebri effusum, unde cerebelli syderatio, &c.

I. B. Ictus à sclopeto in Occipite, foris vix læsus, sed intus tam vehementer offensus ut graves convulsiones, &c. sequutæ sint. Post obitum, calvaria apparuit illæsa foris, ostendit tamen intus varias fissuras: Prope plagæ locum, extima cerebri membrana flaccida, atro cruore fœdata; cerebellum planè syderatum; circa basin cerebri sanguis concretus. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

Observatio XV.

Opisthotonus à materia viscida, lutea, ventriculos cerebri replente & initium nervorum premente.

Miles quidam cùm per integram noctem ebrius in solo decubuisset, evigilans tam repente spasmo correptus est, flexo in posteriorem partem corpore; ut omnino rigidus ac incurvus permaneret, ipse nostræ curæ mandatus est: nihil deglutire poterat, & turbidè loquebatur, tanquam ex loco subterraneo vocem emittens, truculenter nos intuebatur: at etsi omnia adhibita, intra quatuor dies interiit.

Cadavere aperto Vitalia & naturalia integra invenimus: cerebrum autem ad ventriculos usque dissecuimus, quos repletos invenimus materia quadam viscida ac glutinosa, colore luteo, vitello ovorum perquam simili, sed fœtida admodum: hæc incumbens principio nervorum, tam sæva symptomata in subjectis partibus excitarat: Venæ intercurrentes utramque cerebri meningem, admodum turgidæ erant bilioso sanguine.

Eodem modo pauco post tempore affectus fuit signifer: Sed hic præter prædicta symptomata spasmo cynico in dextra maxilla torquebatur, ita ut loqui planè durante isto paroxysmo non posset, & intra 24. horas è vivis excessit. *Iacobus Bontius Medicinæ Indor. Observ. 1.*

SCHOLIA.

QUi in Hollandia rarus est Spasmus, in Indiis tam familiaris est affectus, ut merito inter endemios numeretur: Tam repentinus ac subitus est aliquando ejus impetus, ut dicto citius homines rigidi non secus ac statuæ permaneant, dum vel in anteriorem vel posteriorem corporis partem musculi, involuntario motu versus suum principium trahuntur: crudele me Hercules malum, quod sanis partibus vitalibus ac naturalibus, cum summo cruciatu miseros mortales intra brevissimum temporis spatium è vivis ad mortem rapit; dum nihil nec esculenti vel potulenti per oesophagum in ventriculum deducere queunt: Porro hoc malo affecti truculente admodum adstantes intuentur, præsertim (quod sæpe fit) interveniente spasmo cynico, cum utravis maxilla aures versus trahitur: Ruber ac viridis color ex oculis & facie oritur, dentibus strident, ac murmur inconditum edunt, tanquam ii qui à cella subterranea loquuntur, ita ut imperitis vere Dæmoniaci appareant: Cura in hoc affectu à copiosa sanguinis missione inchoanda est; frictiones validæ ac ligaturæ adhibendæ, Inunctiones ex oleis macis, caryophill. cum oleo aneth. anthosat. cum oleo terebinth. ac spicæ indicæ: Valent cucurbitulæ amplæ, cum multa flamma, sine scarificatione affigendæ cervici, lumbis, humeris ac mammills: ita enim serosus iste ac biliosus humor commode à nervis & musculis revellitur: Si remediis istis paroxysmus pau-

 lomi-

lo mitior evaserit, ac æger jam aliquomodo deglutire incipiat, antiduta adversus hanc pestem in forma liquida exhibenda sunt, quæ venenosam hancut plurimum materiam impugnando, per sudores ac urinas celeriter ejiciant: Talia sunt lapis Bezoar, rasura cornu Rhinocerotis cum Theriaca ac Mithridatio mixta, &c. Tum vomitoria ex infusione guttæ Cambodiæ, vel croco metallorum, danda sunt: In hoc affectu nihil procrastinandum, quod sit morbus acutissimus, qui, si quis alius, vehementer, cito & cum periculo movetur: si autem malum invaluerit, & æger deglutire non valeat, per acerrimos clysteres alvus eluenda est: Dein æger à capite ad calcem inungatur oleis supradictis: Balnea quoque ac fotus fiant ex herba Lagundi, frutice in hoc malo specifico: Sal prunellæ per os sumptum peculiare hic est remedium, ac materiam biliosam per urinas copiose excernit, & si febris adsit, cor ac arterias refrigerat benigne: Ratione sævissimi symptomatis, doloris, tantisper omissa causa ad laudanum Quercetani, Extractum croci, &c. recurrendum, Et quanquam Narcotica quibusdam videantur suspecta, sciendum tamen quod calidissima climatis temperies ea requirat, & sine his ægrum evadere non posse: Certe si opiata hic nobis deessent in morbis calidis grassantibus, frustra remedia adhiberemus, &c. *Idem ibidem.*

Observatio XVI.

Contractio Dorsi & incurvatio, affectis nervis spinæ ab acrimonia urinæ, effusæ è vesica lacera.

JUvenis duos insignes in vesica habuit calculos, à quibus vesica adeo fuit attrita, ut effusa ex ea urina fluctuaverit libere per universa intestina, quæ acrius ab ea vellicata, malum nervis à spinali medulla oriundis communicarunt, & illi vicissim ipsi cerebro, cujus p.n. contractio incurvavit non semel tam vehementer hujus juvenis dorsi spinam, ut universum corpus videretur instar globi retrorsum conglomerari. *Tulpius lib. 3. cap. 2. vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

Observatio XVII.

Contractio digitorum sinistræ manus, à siccitate & gracilitate nervorum originis.

CIvis Leodiensis à melancholia in Furorem transiit, hinc in fatuitatem, Dein sinistræ manus digitos ita lunavit, ut nulla arte extendi possent; Purgato capite, applicitis medullæ spinali oleis calefacientibus & humectantibus, digitorum usum recuperavit, sed paulo post omnes digiti ejusdem manus incurvati riguerunt, &c. Illi post obitum cerebrum in summa parte siccissimum repertum: Nervorum origines siccæ solitoque graciliores. *Vide tit. de Catalepsi.*

Observatio XVIII.

Spasmodes dextræ partis corporis rigor, à siccitate medullæ cerebri & membranarum, sero multo in ventriculo medio.

ADolescenti (*de quo tit. de Phrenitide.*) comate vigili affecto, catoche, &c. sub finem dextrarum partium rigor accidit, revera σπασμώδης: Aperto capite, venæ quasi varicosæ, tabo & sanguine nigro turgentes videntur: In medio ventriculo serum multum: medulla cerebri sicca, membranæ siccissimæ: Pulmonis partes dextræ vomicis plenæ, lateri adhærebant, &c.

Observatio XIX.

§. 1. Variæ nervorum distensiones à cerebro suppurato ortæ.

PUero effractum os frontis & laceri cerebri adempta portio, hinc fungus ingens, pullulavit, manente firmo animi & corporis robore, licet biduo post vivendi finem fecerit, sub sudore frigido ac crebris nervorum distensionibus, conversa in pus maxima laceri cerebri parte. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 2. Quid majori admirationi esse poterit, quam videre, quod una mecum vidisti, in milite isto hasta læso in ipsa cerebri substantia, qui cicatrice obducto vulnere, & extractis quamplurimis ossium fragmentis, septem & ultra septimanas sanus aliis inserviebat ægris.

In octavo

In octava verò Convulſus cum moriebatur, cauſam ſubitaneæ mortis intueor, unam cerebri partem corruptam, putridam, viſu admirandam, imo conſumptam & in putredinem converſam vidi? *Samuel Coſterus in Reſponſ. & curat. Nic. Fontani, libro primo, pagina* 13.

§. 3. Juvenis ſaucius oculo dextro: primo ſtatim die convellitur bracho dextro à femore; XI, moritur, cerebrum dextrum totum fuit purulentum, ſiniſtrum plenum ſeroſo humore. *Vide lib. 4. tit. de Vulner.*

§. 4. Miles haſta læſus in ipſa cerebri ſubſtantia, cicatrice obducto vulnere, octavo convulſus moritur: Una cerebri pars corrupta erat putrida, &c. *Ibidem.*

Observatio XX.

Capitis involuntarius ſubſultus à phlegmone poſticæ partis cerebri, &c.

Juvenis ſub cane in gravem incidit capitis dolorem, Appoſitis ad frontem manuum una, ad ſinciput altera, cerebrum intus concuti ac convelli ſentiebatur; caput univerſum involuntarie ſubſiliebat, &c. Tota fere baſis cerebri, cerebellum & ſpinalis medullæ initium ſphacelo correpta erant, &c. *Vide tit. de dolore capitis.*

Observatio XXI.

§. 1. *Convulſiones ab abſceſſibus in cerebro latentibus excitatæ.*

Quidam ex diuturno capitis dolore ac vigiliis levi Convulſione correptus periit. Inventus fuit abſceſſus cum pure admodum fœtente & corrupto. *Seb. Naſius meth. med. part. 2. quæſt. 16.*

§. 2. Melancholicus juvenis (*de quo tit. de Paralyſi.*) laborabat Paralyſi lateris ſiniſtri, & convulſione dextri violenta. In latere dextro admodum turgebant venæ tenuis meningis, Ea pars nigricabat & apoſtema continebat in proxima cerebri parte.

Observatio XXII.

§. 1. *Spaſmi à colluvie ſeroſa cerebri varias partes occupante.*

Domina Ill. diu affectibus ſpaſmodicis obnoxia, in apoplexiam lethalem incidit: Mortuæ meninge craſſiore amota, per alteram tenuem & pellucidam aqua limpida cerebri plicus & anfractus omnes ad implebat, &c. *Vide tit. de cap. dolore.*

§. 2. Virgo cephalæa diu afflicta, tandem in convulſiones atroces cum ſtupore incidebat, &c. Latex flavus cerebri anfractus profundiores & ventriculos inundabat. (*Tit. de cap. dolore.*)

§. 3. Virginem febris τριταιοφυής infeſtabat; die 14. convulſa interiit, omnes corporis partes convellebantur: Aperto capite cerebrum erat humidius quam è natura foret. (*Vide tit. de cap. dolore.*)

§. 4. Juriſpr. ſtudioſus ab amico exceptus, domum redux, poſt capitis dolorem, vomitum, &c. convulſiones ſubſequuntur, &c. Illius viſcera principalia penitus corrupta erant, &c. vermes in inteſtinis: cerebrum ſeroſa colluvie uſque ad principium nervorum erat repletum. *Ibidem.*

§. 5. Puella *Tuſſi infeſtata* fuit quæ plane convulſiva evaſit: ſucceſſit febris, hinc motus convulſivi, primò in artubus, mox in facie & ſubinde in toto corpore: dum paroxyſmi convulſivi urgerent, pulſus erat plurimum inordinatus ac ſæpe intermittens, &c. Vaſa meningas perreptantia ſanguine turgebant, &c. Integumentis ablatis, cerebri ſubſtantia prorſus erat madida, ventriculi omnes aqua limpida repleti, &c. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

§. 6. Gallus quidam dolore capitis correptus eſt, poſt menſem cœcus evaſit, ſequutis Convulſionibus quæ illum per vices affligebant: Poſt mortem invenimus cerebrum aqueo copioſo humore irriguum, &c. *Vide tit. de Oculorum aff.*

§. 7. Dom. Octav. Albertus dolore capitis ac tenui deſtillatione vexabatur, cum exigua *Convulſione* cervicis ad poſteriora: Hunc defunctum comperi aquæ cochlearia

tria collegisse inter duram meningem ac cerebelli posticam sedem. *Schenikens ex Nereto Neretio Medico Florent.*

SCHOLIA.

T*ussi infestata.*) Highmorus lib. de affectione Hypochondriaca, à pulmonibus sanguine infarctis, aut motu impeditis, affectiones spasmodicas in aliis partibus, aut in toto corpore excitatas deducit: quod incongruum videtur, Quippe advertimus passiones istas solummodo à spirituum animalium, in cerebro aut nervoso genere scatentium irritatione procedere, atque ut plurimum aut à materia morbifica intra partes illas aggesta, aut à vellicatione insigni iisdem inflicta pendere, quorum nullius pulmones infarcti & immobiles facti causa esse possunt: Quæcunque enim pars per consensum partes alias in motus convulsivos rapit, necesse est ut ipsa primo convellatur: Quod autem instat, *Naturam, ut præcordiis oppressis subveniat, facultatem animalem ad motus convulsivos invitare:* id quidem à constanti ejus ritu ac consuetudine abhorret, quæ sicubi insultu morbido, aut molestia premitur, instinctu quodam quasi divino edocta, angustiis sese expedire & non majoribus implicare solet: Si forsan regeras spasmos interdum [illegible], & immensis hæmorrhagiis supervenire, & non tarò moribundis accidere? Dico hoc non ex naturæ irritatione, sed ex nimia tum ipsius, tum facultatis animalis prostratione fieri: Quippe in magnis languoribus spiritus animales plurimum distracti, aut absorpti, solitum in nervoso genere tensitatis, sive irradiationis suæ, filum ac continuitatem sustinere nequeunt, quare ab invicem divulsi, ac quasi in manipulos facti; dum cursus aduniri quærunt, nixus motivos ubique divisos, & quasi per subsultus ineunt: at vero neque membrorum, nec aliorum viscerum spasmos, ex molestia præcordiis illata facile oriri, præter dictas rationes, insuper observationes pathologicæ clarissime evincunt: Qui asthmate, peripneumonia, angina, pleuritide horrendia laborant, inter diros paroxysmorum cruciatus, aliarum partium motus convulsivos haud facile incurrunt: In adolescentula polypum cordis, post morbillos accretum, & in arterias pulmonicas illapsum, eas fere in totum obstruxisse memini, ut hinc sanguis intra dextrum cordis sinum aggestus, & ultra progredi non valens, maximum illic gravamen & oppressionem, cum respiratione difficillima & maxime laboriosa intulerit: Attamen observare est in hujusmodi casibus Naturam circa præcordia, gravissime licet affectam, non propterea functionem animalem ad motus convulsivos invitasse. *Willis, Tract. de affect. hypochondriacis & hystericis.*

OBSERVATIO XXIIII.

Sive exempla convulsionum, vulnera capitis sequutarum ob saniem, pus, vel abscessus in cerebro genita.

§. 1. RVsticus vulneratus est in capite, 16. die à vulnere accidentibus convulsionibus & distortionibus moritur: Sanies inventa & purulentia in cerebri substantia. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 2. Iuvenis saucius dextro oculo, fracta orbita, fit ἄφωνος, convulsus dextro brachio & femore: Cerebrum dextra parte fuit purulentum: sinistrum plenum serosa pituita. *Vide ibidem.*

§. 3. Quidam punctim vulneratur circa os temporis, ita ut dura membrana simul læderetur: Sequitur Convulsio partis læsæ. Inter membranas & substantiam cerebri ingens copia puris reperitur. *Ibidem.*

§. 4. Nobilis ad sinistram partem suturæ coronalis punctim percutitur: die 3. supervenit Epilepsia fortis & convulsiones lethales: Valde profundum vulnus utramque meningem, ipsósque cerebri ventriculos penetrans repertum est. *Ibidem.*

§. 5. Juvenis vulnus in regione bregmatis accipit: Sequuntur sopor, dextri lateris Convulsivi motus Epileptici: Tota regio bregmatis sinistri contusa deprehendebatur, unde sua sponte octo ossa abscesserunt; de quibus unum acutius in ipsam substantiam cerebri impressum erat per meninges. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 6. Adolescens accepto contemptibili, ut videbatur, in capite vulnere, oborta 6. die in eo inflammatione, sequente convulsione & paralysi in crure dextro & brachio, 11. moritur: E regione partis vulneratæ, inter cranium & duram meningem, pus inventum est, non copiosum sed lividum & fœtens. *Vide tit. de Paralysi.*

§. 7. Miles acinace sauciatus fuit in posteriore capitis parte, cum læsione ossis sincipitis. Die 22. brachium dextrum motibus Convulsivis fuit agitatum, &c. Aperto cranio, interna ossis fissi superficies in tantum fuit corrupta, ut totum occipitis os usque ad suturam lambdoidem tenuius esset quam os petrosum: mox Abscessum deprehendi magnum in sinistro cerebri latere latitantem, proprio folliculo circumscriptum, ex quo pus fœtidum magna quantitate effluxit. Ventriculus cerebri sinister aliquantulum compressus; dexter aqua limpida distentus: In sinistro plexus choroeides pallidus, in dextro rubicundissimus apparuit. *Vide tit. de Paralysi.*

Adolescens

§. 8. Adolescens fuste lignea è salice, levi quidem illa, sed ex alto dimissa, accepto contemptibili vulnere in capite, absque cranii fractura scissuráve, oborta sexto die inflammatione, sequente Convulsione & paralysi in crure dextro & brachio sinistro 11. die moritur. Dissecto cranio, e regione parris vulneratæ, inter cranium & duram meningem pus inventum est, &c. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 9. Puero ex alto baculus in sinistram capitis partem perpendiculariter decidit, unde fractum cranium: partim Convulsus est in opposito latere, obiit 15. die, Exhausto ad corpus callosum usque cerebro, *lib. 1. tit. de Paralysi.*

§. 10. Mulieri, non satis perspecta rima, (à projecto in caput poculo vino pleno) secundum frontem vulneratæ, mortis causam attulit: 3. die adfuit febris, delirium, convulsio: 5. mors: Ingens phlegmone intra calvariam inventa; dura meninx tumens, livida, ingenti puris copia suffusa. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 11. Studiosus circa os frontis vulneratur, primis diebus leviter laborabat, sed post ingens æstus sequitur, in primis capitis, & spasmus cynicus in parte opposita; post mortem particula de lamina interiori, per meninges in cerebri substantiam transadacta reperta est. *Ibidem.*

§. 12. Nobilis in capite læsus circa suturam lambdoideam, cum rima & depressione solius laminæ internæ, quæ cerebrum continuo compressit, hinc ortus est abscessus sub calvaria, qui prægressa febre, à phrenitide Convulsiones induxit. *Ibidem.*

§. 13. Ruricola ex arbore deciduus os temporum & frontis perfregit: vulnus spatio quinque septimanarum consolidatum: Quia vero locis duobus distinctis ac æque latentibus, sectione demum patefactis, mediocres cranii particulæ in ambas cerebri meninges depressæ fuere fortiter, ex compressione dolores, ab his humorum affluxus, ab hoc Apostema subortum, quod postea Convulsionibus ansam præbuit. *Ibidem.*

§. 14. Viniror à jacto lapide contusum habuit in bregmate sinistro vulnus: post 7. augetur febris, contrahuntur manuum digiti: 14. obiit: Inter cranium & meningem copia puris inventa est; hæc prætumida & decolor. *Ibidem.*

Observatio XXIV.

Convulsivi motus ab affecto Diaphragmate ulcerato, &c.

Virgo doloribus cruciatur, qui regionem sub ala sinistra lateris & costas mendosas occupant, & interdum ad thoracis vertebras & ad imum ventrem ex porriguntur, sæpe motibus convulsivis tentatur, vixit usque ad 44. diem, Secto cadavere inventum est septum Transversum in interiori parte suppuratum, ulcusculis refertum, &c. *Vide historiam lib. 2. Titulo de Lateris dolore.*

SCHOLIA.

Motibus convulsivis tentatur.) Affecto Diaphragmati, parti eximie membranosæ adscribendis, nervos per totam substantiam sparsos obtinenti, delatos ex spinali medulla colli, inter quartam & quintam vertebram: quibus à puris acrimonia vellicatis, occasio data est ejusmodi motibus convulsoriis.

Observatio XXV.

Convulsivi motus post sumptum venenum ventriculum afficiens.

D. N. Inquietudinibus, motibus convulsivis, &c. afficitur: Reperta ventriculi interna tunica, omni ex parte livida & syderata, maculis conspersa. *Vide lib. 3. tit. de Vomitu.*

Observatio XXVI.

Convulsiones à vertebris lumborum duabus ad spinalem medullam usque corrosis.

Puellæ Excrescentia erat supra vertebras Lumborum, convulsionibus correpta obiit: Spinalem medullam denudatam reperi, ita vt duæ vertebræ lumborum desiderarentur. *Vide lib. 4. tit. de Tumor.*

Observatio XXVII.

Motus convulsivi à verme intestinum duodenum perforante.

NObiliss. puerulus bimulus, Generos. D. Dive, Equitis aurati, filiolus, formosus atque optimo corporis habitu præditus, cum per duos tresvè dies minus bene haberet, & tussi sicca laboraret, cum inquietudine, nocturno præsertim tempore, & crebris ejulatibus, nutrix eum dentibus laborare putabat, donec randem in gravissimos & continuos motus convulsivos incideret: quibus pacandis duo mecum Medici in consilium adbibiti; Varia ad eos sedandos exhibita sunt, sed frustra omnia, Nobili puerulo tertio convulsionum die naturæ debitum solvente.

Aperto corpore, diligenti scrutinio nihil invenimus quod lethum accelerare potuisset, donec ad intestina deventum, quibus examinatis, duodenum à rerete lumbrico perforatum & exesum invenimus, quem adhuc vivum inde extraximus, *Frid. Lossius lib. 2. Obser. 33.*

SCHOLIA.

MIra sunt quæ ab authoribus de Lumbricis proponuntur indicia, mirabilia quæ quotidie in iis, qui ab ipsis infestantur, visuntur symptomata, inaudita & rerroris plena, quę ægros misere torquent, eáque adeo obscura, & cum aliis morbis communia, ut doctissimorum, & lynceis oculis preditorum *διάγνωσιν* quandoque eludant: imprimis vero Teretes, omnium frequentissimi, graviora inducunt symptomata, qui cum natura sua semper sint pessimi, & toto genere p. n. attamen minores majoribus, pauci multis, viventes mortuis, sunt moliores, &c. *Idem.*

Observatio XXVIII.

In mulieris cerebro, intra sex horas à spasmis extinctæ, nihil repertum est.

MUlier subito *ἄφωνος* jacet, convellitur, sex horis post moritur. In ventriculo nil ferè alienum compertum, In ventriculis aliqua erant corpuscula, sed tenuia & exilia. *Vide Tit. de catarrho.*

Observatio XXIX.

Manuum & pedum contractio & convulsio in quodam, nullo vitio in visceribus apparente.

PIctor laudabili constitutione præditus, manuum digitos graviores solito ægriúsq; mobiles percipiens, paucis post diebus contrahi illos convellique sensit, atque sensim in dies magis ac magis aucta affectio est, dum incurvi illi, pene inflexibiles manerent; Quin & brachia & carpum pervasit affectio, nec multo post idem virium pedes sensere: In dissecto cadavere, Jecur, Lienem, Ventriculū & Renes naturalem constitutionem præ se ferre vidimus, nihil in ulla parte notari potuit quod tantorum foret malorum causa. Sed cum imprudens penicillum ore exsugeret, verisimile est ut è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totique generi nervoso, communicatam fuisse cinnabarim, &c. *Vide lib. 3. Tit. de Ventris doloribus ex Fernelio.*

Observatio XXX.

Convulsio terribilis, vi cujus ossa femoris, humeri, &c. fracta in cadavere reperta sunt.

IUvenis ann. x. jam tertio ætatis anno Epilepticis insultibus vexari cœpit, iique annis labentibus adeo in dies increverunt, ut aliquot ante obitum mensibus brachia cum pedibus illis convulsionibus penitus in gyrum agerentur, ipsáque ossa tam humeri quam tibiæ sinistræ partis confringerentur, quibus ejus loci Chirurgus restituendis, & aptè devinciendis sedulam quidem navavit operam, humerúmque juxta cum tibia, spleniis & ferulis ritè colligavit, sed reversus convulsivus ille impetus, nihil conferentibus qualibuscunque ligaturis, extrorsum denuo ita emovit, circumrotavit & effregit modo vix dum commissa ista ossa, ut nullo amplius ingenio composita servari potuerint: Hinc misellus sufferendo morbo impar, viribus paulatim exhaustis, vehementissima tandem convulsione, & quæ os humeri fractum, ea parte qua cubitum attingit, per cutem transegit, mortuus fit: In tanta tamen miseria de nullo dolore conquestus æger, nec vel minimum vociferatus est, adeo ut sensu quasi omni orbatus, ac mente sibi non satis constare visus sit, præsertim cum toto morbi decursu nihil cibi petierit, oblatum tamen sumpserit.

Defuncti cadaver dissectum fuit, omnia viscera inculpata apparuere, & magna bilis vesica viridi suo colore vicina stomacho intestina infecit. Aperto brachio sinistro, conspectum id os humeri fuit effractum & sinistrorsum ex cute prominens. Os femoris ejusdem regionis extrorsum violenter à suo capite divulsum trochanterem acutum, suóque cuspide cutem

cutem per forantem habuit: Appendix inferior femoris sinistri, atque interior, qua genu efformat, vasto se satis tubere manifestavit: Tibia tandem introrsum reflexa & curvata eum fibula sua, in medio violenter fracta visa fuit, atque illius ossis cavitas omnino ita obliterata, ut nec medullæ, alias in ea contineri solitæ, vestigium animadverteretur. *Ioh. Georgius Volcamer in Miscellan. curiosis anni 1671. Observat. 225.*

Observatio XXXI.

Convulsivi motus Calculos in ureteribus & Renibus subsistentes sequuti.

COmes quædam, itémque Monialis, ingenti dolore diem clausere suum: utraque velut cuneum, uno trianguli acumine in renes: altero vero intra ureterem desinente exhibebat, atque spasmo crudeli obierunt ambæ. *Helmont lib. de Lithiasi cap. 7.*

SCHOLIA.

NOn quidem moriuntur præ urinæ suppressione, ubi alter renum lotio satisdat, atroci sed solo spasmo oppetunt, qui spasmus iterum circa mortem laxatur, quapropter dissectio, præter lapillum uniformem, exhibuit nihil quod mortem attulerit, *Idem ibidem.* Atque cap. 5. & 6. fotus & humectantia laudat, hæc, *inquit*, ut althæa, malva, amygdalinum & cætera juvant, non quatenus amplificent ureteres, sed in quantum spasmum crispationis demulcent. *Idem* cap. 6. Sub paroxysmo cum toto abdomine turbatur, præsentique inomine atque metu, instantem procellam non minus quam eandem compatitur, tolerátque præsentem: præsentire enim videtur arenam nondum visam: at sane est tum in utero suo, dúmque præsentitur, & tunc adest contracturæ illius exordium: Volens itaque Archeus hostem eluere, & excusare instantem paroxysmum, accersit undecunq; omnem laticem & ad eluendum renes demittit: Contrahuntur ergo venæ in calculosis renibus, consentiúntque intestina, atque dolorem colicum ideo mentiuntur ob consensum: Qua de causa Nephriticus dolor à colico nondum per scholas satis distinguitur. Nec mirum ad spasmum venarum ipsa intestina quoque convelli, cum contracturæ attuum sequantur propter consensus consanguinitatem tam dolores immanes colicos quam nephriticos. *Hæc Helmontius.* Si in una parte irritatur vis expultrix naturalis, surgit aliquando in alia, nec semper proxima, sed etiam in dissita & prorsus contraria, ut cunctum corpus tandem concutiatur, sublata plerumque ad tempus vi animali. Quod mali nuncupatur Epilepsia, item motus Convulsivus, quo puerperæ, teste *Valleriola*, sæpe corripi solent. Nuper juvencula puerpera primipara hac mortis via interibat: si nitebatur illo motu convulsivo nunc ejus totum corpus, nunc dextri vel sinistri lateris partes semper vexabantur. Hystericam Epilepsiam in vulgus plurimi celebrant. Nimia continentia urinæ urgente homines quoque convelluntur: Du. *Sperlingius* cum urinam tamdiu reddere non posset, usque ad mortem istis motibus convulsivis varie premebatur: Simul vermes stomachum mordicant, ingruit Epilepsia: Atque ea vix expultrix, ex ejusmodi membro surgens, & illarum animali motu gaudentium partium facultatem expultricem naturalem concitare potest, ut totum corpus tandem convellatur: Vis illa naturalis ex stomacho, ex matrice, ex renibus concitata est similis bestiæ quæ hominem subito invadit: hic sentit quoque vim quasi inferri: quare is membrum queritur sibi renitenti invitóque agitari, quod facultate animali antea fuit motum. *Schneiderus lib. de catarrhis spec. p. 234.*

Observatio XXXII.

Anatome Equi, cui os subito obriguit & clausum est, ob constrictas moxillas à fero musculos earum imbuente, & glandulas vicinas tumefaciente.

IN stabulo Regio dissectus fuit à Chirurgis Regiis equus generosus, cujus affectus fuerat quod subito os obriguerit clausumque fuerit, ut pabulo vesci nequiverit, unde sensim contabuir: In hujus affectus causam inquisituri, sequentia in sectione strangulati animalis invenerunt, quæ annotavit D. Simon Paulli.

1. Statim jugulato equo, musculi colli & dorsi (qui vivente animali tensi & duri erant) flaccidi evaserunt. 2. In apertione abdominis, inter peritonæum & musculos abdominis, ichor quidam flavescens observatus, ad os pubis usque prorensus. 3. inter intestina & peritonæum multi vermiculi candidi, longitudine digiti, crassitie fili medioeris, partim mortui, partim viventes reperti. 4. Omentum pravi coloris, exile & contractum. 5. Lien colore p. n. in limbis contusus, quasi ut friari potuerit, colore quam reliquum lienis corpus rubicundiori. 6. Epar valde magnum, concava parte plumbeo colore, convexa fanius, fine vesicula fellis, sanguine, qui in vasis erat, nigro & adusto. 7. In ventriculo satis parvo, magna copia vermes singulares reptabant, rotundi, crassi, nigri, grisei: aliquot cochlearia plena quoque aquosæ, flavæ & nigrescentis humiditatis. 8. Pylorus ferè cartilaginosus: 9. Cor insolitæ magnitudinis, in sinistro latere durum quidem tactu, sed secari tamen aptum: In ventriculis Polypus 1. quadrantes longus, pollicem crassus, 10. Pulmones exiles, duri, colore p.n. præditi, nempe pallidiores præter morem aliorum animalium, immisso siphone immobiles. 11. Musculis colli digito separatis, utrinque ad latus asperæ arteriæ, præsertim ad latus sinistrum, pellucida, flavescens

lympha, inter musculos adhuc membrana sua involutos reperta: 12. Glandulæ pone aures & infra maxillam inferiorem, solito copiosiores, magnæ pariter & exiguæ, quarum minores digitis facillime, majores minime friabiles erant, 13. Caput à vertebra colli prima resectum nihil insoliti monstravit. 14. Separatis musculis maxillam inferiorem moventibus, penitúsque abscissis, & carne ossis palati resecta, maxilla tamen immobilis mansit in articulatione cum superiori, ut manibus fortissimis separari aut aperiri non potuerit. 15. In cerebro nihil p. n. notatum, licet solito fuerit siccius. In cranio os singulare, inter cerebrum & cerebellum observatum, quale in canibus solet. *Observatio Simonis Pauli Regis Daniæ Archiatri.*

SCHOLIA.

QUæstionem sibi in aula propositam, quæ causa fuerit *Quod Equo nobili subito & insperato maxilla contracta fuerint, ut cibum capere nequiverit, & spina dorsi obriguerit*, eruditè solvit D. Simon Paulli, & publicu scripto lingua Germanica edidit Hafniæ: Neque ea cura infra dignitatem ejus æstimanda, A Medicina enim, si credimus Vegetio, præfat. artis veterinariæ, non adeo in multis discrepat veterinaria: Imo Ioh. Philippus Ingrassias, Quæst. de Vetet. cap. 13. veterinarios Proto medicorum examini subjiciendos voluit: Hic per compendium repetam libelli laudati præcipua momenta, rationes prægnantiores & observationes Medicas notatu dignas. Respondet igitur Anatomicus expertus.

1. Sanguinem omnem totâ substantiâ corruptum, unde polypo cordis nata occasio, quem ante cum Chirurgo in humano corde, repentina morte extincto, cum venenari oblati suspicione Hafniæ viderat, 2. Notandum inter musculos abdominis ichorem insolitum, uti & inter musculos colli ad latus utrumque arteriæ asperæ collectum fuisse: 3. In quodam cum Hafniæ ex gangræna oa humeri resectum esset, successisse post paulo maxillæ inferioris immobilitatem, ut liquida per dentium rimas hauriret & per easdem verba proferret. 4. Eidem 24. horis antequam exspiraret postremum, præter convulsionem colli prædictam, etiam Tetano universum corpus, bracbia, pedes & dorsum obriguisse, ut integro intellectu, neque ipse, neque aliorum auxilio se membráque sua movere potuerit, sed trunci instar ad fatalem usque horam decubuerit. 5. Viduam N. post choleram morbum, simili Tetano comprehensam ex esu limonii, quod febricitans alia ægra diu manibus versaverat. 6. Ex suppresso igitur sudore in bis exemplis, & in equo regio Tetanum oriri posse, In cujus rei confirmationem duo exempla recenset, Primum de puero 14. annor. cui ex suppresso sudore in paroxysmo febrili tertio, spasmus levis 14. post diem, successit oris, colli & aliarum partium, móxque tetanus earundem partium, & nonnullarum paralysis, ut integris sensibus internis, non tantum mutus fieret, sed oculis solis nutu animi sui sensum exprimere potuerit: hæc symptomata supervenientis febris maligna curavit, qua rursum ex methodo extincta, paronychiæ digitorum excreverunt: Alterum, Nobilis quidam in choreis velata facie, larva intus argento foliato obducta subministrat, qui cum sudorem extra larvam collectum abstergere non posset, musculis oris convulsis, spasmum cynicum passus est. Ex his observationibus & hypothesibus de circulatione & vasis lymphaticis, ad Equi regii morbum devolvitur Author, sanguinémque corruptum vellicasse musculos, & lympham extra vasa sua magis quam sanguis malignam inspicaros, Ex intempestivis verò habenis, nimisque arctis, circa collum compressis glandulis, & cursu exercitiisve excalefacto, & maturius ad aquæ potum adducto, forsan sudorem repressum, Tetanum aliáque equorum mala induxisse: In rusticorum Equis affectum illum Capitis volgo *Fiebel*, Gallis, *les Avives*, provenire partim ex crassioribus habenis caput constringentibus, partim quod in pratis humidis frigidisque gramen mordicantes, infrigidentur pedes: magnum autem consensum pedum & cordis esse, circulationis beneficio, experimentis duobus demonstrat. 1. Juris quidam Doctor Hafniæ, ex sphæristerio reversus in hospitium, pedes frigidæ immergens, post paulo in lipothymiam & cordis palpitationes incidit, ut fere obmutuerit pulsu deperdito: Evocavit istum ab orci faucibus calido vini spiritu, quo lavit pedes, & vino Gallico albo, cui calidissimo immersit pedes. 2. Similia passam fœminam, mensium tempore inordinate viventem, curavit immisso brachio cubitum tenus, in amphoram vino Gallico calido repletam. *Thom. Bartholinus Observ. xi. & xii. Actorum Medic. ann. 1671. & 1672.*

OBSERVATIO XXXIII.

§. *Capitis in sinistram partem convulsio, & motus convulsivi, à sanie & muco in sinistro ventriculo.*

JUvenis xxx. ann. melancholicus, caput præter morem sinistrum in latus contorquebat: Tandem supervenientibus haud obscuris convulsionibus exspiravit circa septimam. In sinistro ventriculo morbi contumacis mortísque causa extabat, copiosa scil. sanies cum muco ac materia putrescente inibi contenta, cui adscribendum quod spasmis ejusce lateris initio affligeretur. *Vide Tit. de melancholia.*

SCHOLIA.

C*Aput in sinistrum latus*) Exemplum contorsionis colli affert *Ballonius* Paradigm. §. 2. Nob au, vir in bello civili perfuga multa tulit incommoda: In tot tantisque discriminibus cœpit laborare destillatione à capite postico, præsertim in humeros & cervicem, hinc colli ac cervicis contorsio quædam: Et cùm tempore occursum non fuisset remediis, ita malum increvit, ut facies in posteriora detorqueretur, & nonnisi magno conatu in anteriora reflecteretur; At sive bibere, sive edere, sive loqui vellet, funiculo in eam rem comparato retrahebatur caput aliorsum inclinans: Laborandum fuit in specie morbi inquirenda & reme-

& remediis accommodatis: Videbatur nonnullis unius partis esse resolutio, quæ alteri convolsionem attulisset, quod non erat credibile, nam in eodem statu pars perpetuo permansisset: at reducta facies in suum locum, nisi magno conatu & magno cum dolore sisteretur, convulsivo quodam modo statim revellebatur in postica, magna omnium qui aderant admiratione: Convulsio erat revera, & omnes musculi erant affecti & viscoso frigidoque humore imbuti, qui discussus usu rerum calidarum affectum sustulit. *Hæc Ballonius.* De eo affectu agit *Arnoldus* Bootius libello de affectibus omissis cap. 5. profertque exemplum à se notatum: Et nos vidimus Neocomi Helvetiorum obstetricem septuagenariam, cui invitæ in sinistram partem caput semper retorquebatur: Id mali ante annos xx. contraxerat, ideoque incurabile, quod materia altius foret impacta.

Observatio XXXIV.

Colli rigida durities ob ejus musculos corruptos.

Petrus Balen conquestus est de rigida colli duritie, cui successit ejus intumescentia. Musculi colli omnes corrupti reperti sunt, ut & œsophagus luridus, lividus: Plurimum quoque erat materiæ crassæ circa musculos & œsophagum. *Vide lib. 3. tit. de Deglutitione læsa.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO XIV.

De Stupore, Torpore, Tremore, Horrore, Rigore, Anxietate, seu Inquietudine

Observatio I.

Stupor à cerebelli substantia molliore, sanguine pituitoso diffluente.

Juvenis diu in carcere detentus, languidus decubuerat, perpetuo Stupore afflictus, Cerebelli substantia prætorquam quod solito esset mollior, sanguine etiam pituitoso affluebat. *Vide supra Tit. de Epilepsia.*

SCHOLIA.

De *Stupore, Torpore*) Inter Stuporem & Torporem distinguit Illustr. Fortis, illum diminuto sensui, hunc motui assignans; quanquam in causis conveniant. *Vide consult. 62. & 66. centur. 11.*

Cerebelli substantia solito mollior) Quæ duriuscula est & firmior, etsi eadem cum cerebri substantia.

Cerebelli) Ex quatuor truncis, binis cerebri, binisque cerebelli inter se coeuntibus & in unum corpus compactis, omnes omnino nervi tum intra tum extra cranium oriuntur. In iis autem omnis fere stuporis veri, ait *Platerus* Praxeos lib. 1. cap. 5. causa latet: quæ in omni nervo esse potest, cum omnis nervus sensu tactus præditus sit, eundémque parti, cui inseritur, cum influxu spiritus animalis, propriæque substantiæ communicatione communicet: Quo ita affecto ut illa communicatio intercepta, vel omnino vel ex parte impedita sit, si hoc fiat in nervo, qui in musculum insertus simul cum sensu tactus illi motum confert, & resolutionem & stuporem simul accidere necesse est, Quod quando in generali pluribusque partibus communicato nervo affecto fit, generaliorem quoque læsionem multis musculis, nec dum solum illis, sed & cuti & membranis, cum à musculorum nervis ad has quoque partes propagines delatæ, illis sensum tactus conferant, communem sequi oportet: Si vero in privato aliquo nervo ad unam tantum partem delato accidat, eam tunc saltem lædi necesse est; Sed & ex ejusdem nervi, sive generalis sive particularis existat, enarrato affectu, accidere potest ut motus vel langueat vel cesset, remanente nihilominus sensu tactus vel integro, vel obtuso saltem, cum ad motum edendum major vis spirituum quam ad sensum requiratur. Fieri tamen quoque potest, ut & nervo affecto Stupor tantum, remanente motu in parte, fiat, si nimirum nervus sensorius solum, hoc est, qui non in musculos sed cutem aut membranam, aut alia viscera immobilia tantum desinit, afficiatur. Quales insignes cutaneos nervos, in nervorum magnorum divisionibus duntaxat cutem membranasque implicare, atque ad partes naturales deductos, nervos vi. & vii. conjugationis, multis illis quæ non moventur partibus, sensum Tactus saltem communicare ostendimus: Aliósque nervos sensorios à nervis motoriis musculis insertis, ad illas quoque quæ non moventur partes ferri. Quibus sensoriis nervis, vel etiam motoriis, sed extra musculum ductis, læsis, partem nunc duntaxat eam quibus inseruntur, vel omnino vel ex parte, prout læsio magna est, stupere contingit. Quorum tamen omnium causa eadem

dem quæ resolutionis, diversa tantum sede differens, esse potest.

Languidus, perpetuo stupore effectus) Ob spirituum animalium sensui & motui destinatorum defectum, quæ mali continens causa est: Hi autem deficiunt, quia non transmittuntur, vel quia transmissi non admittuntur, vel licet influant, cum ipsa parte male disposita non uniuntur. Non transmittuntur, ubi vitium est in cerebro, ut in casu præsenti & sequentibus.

Observatio II.

§. Stupor à sero flavo per anfractus cerebri oberrante & in ventriculis.

Virgo cephalæa diu torquebatur, & capite deterius habente in convulsiones cum stupore incidebat, &c. Latex flavus cerebri anfractus profundiores & ventriculos inundabat. *Vide Tit. de cap. dolor.*

Observatio III.

Stupor à sero cerebrum inundante & spinalem medullam.

Vir Ill. proavis cerebri aut nervorum dispositioni morbidæ obnoxiis oriundus circa ætatis suæ ἀκμὴν artuum debilitate, Stupore & spasmis tentari solebat. Huic universa τῦ ἐγκεφάλυ compages justo humidior, latice aquoso madida & prorsus immersa videbatur, &c. Spinalis medullæ truncus aquæ limpidæ immersus, &c. *Vide Tit. de convulsione.*

Scholia.

Stupore & spasmis) Sicut paralysis & spasmodici motus aliquando concurrunt, cum vel materia utrumque affectum committens heterogenea est, particulis narcoticis & irritativis simul constans: vel idem humor simul vellicat lacessitque nervos, atque aditum spiritibus, obstructione aut compressione nervorum, intercludit, Ita & de stupore idem censendum est: Stupor autem hic universalis fuit, quia universa cerebri moles, spinalisque medullæ truncus totus aquæ madebant diluvio: Circa stuporem particularem, notandum quod monet *Sennertus* Pract. lib. 1. p. 3. sect. 1. cap. 1. neminem recte stuporis, & paralysis alicujus partis causas omnes recte investigare posse, qui anatomiæ gnarus non est, & cognitum non habet unde quælibet pars nervos suos habeat: cum sæpe accidat ut non in ipsa parte affecta, sed loco remotiore, in nervi principio, vel ejus ductu, causa mali hæreat.

Artuum debilitate, stupore) Illustr. *Fortis* in Consult. Med. distinguit inter Stuporem & Torporem, Illum diminuto sensui, hunc motui assignans: *Vide Centur. 1. consult. 62. & 66.*

Observatio IV.

Stupor digitorum gangrænam præcedens, à denegato spirituum influxu, ob cor extenuatum.

Uxor N. morbo intricato detenta, paulatim *stupore & frigore* circa extremitates digitorum sinistræ manus correpta est: Illi cor sanguine plane exhaustum repertum est. Arteria venosa mire extensa, sero impleta, &c. *Vide lib. 2. Tit. de Phthisi.*

Scholia.

Stupore & frigore, &c.) A negata simul ἐπιῤῥοῇ spiritus & caloris vitalis: Sed stupori formicationis cujusdam sensus sæpe adjungitur; tunc nimirum quando spiritus animalis aliquandiu detentus in stupido vel resoluto membro, viam vi sibi facit obstaculúmque perrumpit: Tunc enim ad membri extrema, ut digitos, ad quos spiritus primo impetu defertur, punctionis sensus excitatur, spiritu ubique membrum veluti titillante & pungente, atque tamdiu donec eo sufficienti copia delato, pars pristinum tactus sensum recuperet: quod nonnunquam valide percusso nervo sensorio accidit, uti eo qui circumflexus in cubiti gibbo ad annularem & minimum digitum excurrit: quo violenter casu impulso, duo hi digiti formicationis sensum aliquandiu, donec nervus compressus ab ictu rursum dilatetur, spiritusque sufficienter transmittatur, patiuntur. *Platerus.*

Observatio V.

Sensus Tactus stupor in Matrona Lepra infecta, ob scirrhosam musculorum habitus constitutionem.

Ill. Matrona Lepra infecta interiit. In illa sensus Tactus obtusus, vellicationem & punctionem vix percipiens: Præter varia viscerum vitia, Musculi habitus corporis, præsertim artuum inferiorum, scirrhosi reperti sunt. *Vide lib. 4. Tit. de Habitus corporis affectibus.*

Scholia.

SCHOLIA.

Vellicationem & punctionem vix percipiens) Facultas sensitiva nonnunquam per se, & motu adhuc salvo læditur: Hoc de organis quorum nervi sunt tantum sensiles, uti nimirum de visu auditu, gustu & olfactu satis obvium est, & ratio facile patet: At vero quod in extremo corporis habitu, aut membris interdum Tactus pereat, potentia Locomotiva illæsa, uti passim cernitur in Leprosis, Elephanticis, & maniacis quibusdam, nude incedere, & humi discumbere solitis, qui in cute & carnibus musculosis adeo obstupescunt, ut scalpelli incisiones, aut aculeos alicubi adactos minime persentiant, hoc inquam explicatu perquam difficile videtur. Verumtamen super his dicendum erit, eosdem forsan Nervos motuum instinctus & sensibilium impressiones prorsum & retrorsum conducere, sed non easdem fibras, quæ sunt *locomotiva*, prorsus aut potissimum sensiles esse: Potentiam illam *fibras musculosas* & tendinosas easqui alibi ostendimus, verum species sensibilis, à *fibris membranaceis* fere tantum excipitur: quare cutis externa primarium tactus organum est, post hanc membranæ musculos integentes, ac denique viscera constituentes ab ob acto tangibili quodammodo afficiuntur. Quapropter tactus læsio aut amissio, propter noxam membranis exterioribus illatam exoritur, nempe cum harum fibræ à materia vitriolica obstruuntur, aut à frigoris excessu valide constipantur: proinde spiritus animales, qui impressiones suas excipere debent, ab organis suis excluduntur: Et quidem has membranarum exteriorum incolas tantum affici inde constat, quia membra *sensu* non sicut *motu* privata exarmescunt, sed plena & torosa perstant: quod indicio est spiritus animales, *nervos* & *fibras carneas* usque subeuntes, nutritionis muneri virtutem suam (quali modo pridem ostendimus) contribuere: at cum *motu* abolito, spiritus partibus istis fere in totum exulant, carnes, quia materies nutritia, per arterias licet advecta non assimilatur, contabescunt. *Willis Tract. de Anim. Brut. part. 2. c. 9.* De Fibrarum natura, officio, differentiis, vide cap. 19. Cerebri Anatomes, Ubi & de Nutritionis diversitate.

OBSERVATIO VI.

Stupor totius corporis, cum pedum tremore & palpitatione continua, in viro cujus Lien quadratus erat, cartilaginosa substantia incrustatus.

Vidi in Abbate Nobilissimo familiæ d'Antragues, mirabilem splenis formam, hic quum tremulos ac continue palpitantes habuisset pedes per duos menses, tandem superveniente Stupore totius corporis, interiit.

Aperto cadavere, observavi Lienem exacte quadratum, trium palmorum latitudine, crassitie quatuor digitos æquantem, & undiquaque *cartilaginosa substantia* incrustatum. *Riolanus Anthropogr. lib. 2. cap. 23.*

SCHOLIA.

Stupor à Galeno 2. de sympt. caus. modo levis Paralysis vocatur, modo Dispositio quædam inter valetudinem & absolutam Paralysin, quam causæ omnes, quæ in Paralysi recensitæ sunt parere possunt, licet hic majores sint & graviores. Continens est spirituum animalium, sensui & motui in parte aliqua destinatorum, defectus: Communissima ea antecedentibus est materia catarrhalis, non in affectis partibus genita, sed à cerebro suppeditata, hinc in nervosam substantiam influens, liberum spirituum animalium influxum impediens, obstructione vel compressione: Huic materiæ catarrhali si serositates quoque acidæ atque melancholicæ, quales gignit Lien male constitutus, nervosæ & densæ substantiæ penetrationi non parum conferunt: Adde quod si Paralysim inducere potest humor melancholicus, cujus Lien parens perhibetur, potiori jure Stuporem inducet.

Stupore totius corporis) Qui rarissimus est, plerumque enim una pars vel plures stupore afficiuntur: visus tamen *Brassavolo* aph. 9. lib. 7. hæmorrhagiæ narium succedens, tandem lethalis irritis omnibus remediis: Et *Fernelio* lib. 5. path. cap. 3. eorum solam obsidens, illæso motu, post crapulam: Matthiolo item, in rustico, qui cum hasta prægrandem serpentem confodisset, duobus annis postea universi fere corporis stupore laboravit.

OBSERVATIO VII.

Tremor à Sero subvirescentis coloris substantiam cerebri alluente, cujus portio in Spinalem medullam influxerat.

Scripsit ad me *Guido Patinus* Medicus Parisiensis celeberrimus, Campanum quendam Nobilem, præter febrem & alia symptomata Tremore insolito fuisse correptum, qui efficacia remediorum liberatus sit, Tandem quum vino multo eóque meraciore usus esset, cum ἀκρασίᾳ (?) & fugaci delirio extinctum esse:

In cujus cranio dissecto substantiæ cerebri Serum multum, instar seri lactis subvirescens innatabat, cujus portio in spinalem dorsi medullam decidua, Tremorem illum initio morbi concitaverat. *Th. Bartholinus Spicileg. 1. de vasis Lymph. cap. 3. & Observ. Anat. 39. cent. 2.*

SCHOLIA.

Tremorem initio morbi) Sic Pythioni, hist. 1. sect. 1. lib. 3. Epid. primo die Tremor à manibus, febris acuta, &c. Ejusmodi Tremorem plenitudinis progeniem esse credit *Galenus*, quod primo die inciderit in ægrum, qui non debeat à purgando & vacuando deterrere, ut cum à spirituum & humorum dissipatione dependet.

dependet. Interdum cum parit mala humoris, etsi quantitate pauci, qualitas, ut hoc loco; Interdum partium solidarum siccitas & marasmus; sicuti cum phrenitim aut causon excipit.

Tandem quum vino multo, &c.) Cur vini belluones tremant, & cur Mercurius Tremorem efficiat, pulcherrime differit eruditissimus *Ign. Thiermair* cons. 10. lib. 2. Non improbabile *ait*, credo Cerebrum, tanquam medullosam & glandulosam substantiam, naturaliter perfundi humiditate aliqua, roris instar, seu (si ita mavis loqui) Succo nervoso per meatus cerebri in Spinalis medullæ rivos, sensim ac sensim derivanda: Hæc rorida ac naturalis nervorum humiditas, si recte & prout par est, instrumenta facultatis motricis nervosa, musculosa, unguinis instar, undiquaque irrigarit, illa ad motum efficiet promptissima. Quod si vero eadem cerebri humiditas, vel quantitate p. n. abundaverit, vel etiam qualitate peccaverit, nervosum inde genus male affici, utique dubitandum non erit: Proinde cum Mercurius particulari aliqua qualitate resolvat, liquet, capútque humiditatibus impleat, mirum profecto nemini videbitur, si in omnibus iis qui mercuriatum minerale frequentius tractant, nervosus ille naturalis succus in nervos decidens, serosa præternaturali humiditate multa perfundatur, vel etiam morboso aliquo miasmate depravetur: Unde non tantum ob mollitiem nervosarum partium imbecillitas oritur & Tremor artuum, sed ob arsenicales vapores (qui in mercurio nunquam non fere latitant) membranarum etiam infesta vellicatio, ac tremula quasi titillatio, perpetuo observatur. Ita Tremorem ex Sero sub viteſceute, in substantia cerebri innatante, cujus portio in spinam dorsi decidua fuit, ortum esse in Nobili Campano, febris vehementia dein extincto, & ex dissecto corpore vidit *Guido Patinus*. Ita novi Ego Patrem & Filium, ambos Medicos, magno humidóque capite & vasto corpore præditos, in ætate declinante, continuo manuum ac pedum Tremore insigniter vexatos fuisse, Non alia, ut arbitror, de causa, quam quod nervorum propagines, majori quam par erat humiditate perfusæ, ac perpetua quasi stillatione irrigatæ: In quo casu nervorum genus ex naturali suo robore sese attollit quidem, satagitque niti firmitudine sua, sibi debita, deprimitur tamen iterum iterúmque, plurcula hac humiditate continuo emollitum; ipsis quoque Spiritibus, ad motum destinatis, humiditate extranea non parum obrutis: Ita demum & vini helluonibus, (*adde & his qui horis matutinis & jejuno ventriculo merum hauriunt*) contingere mihi plane persuadeo: Nam cum eorum cerebrum vapido vini spiritu creberrime impleatur, fieri non potest quin copiosæ defluxiones ad nervosum genus concitentur ac destillent, fluxiones inquam, quæ partim perenni humiditate nervos emolliant, partim vinosa sua aciditate illos ad Tremorem usque vellicent: Unde fit similes helluones à Tremore non citius (saltem ad tempus) liberari, quam recenti potu vini generosioris, refocillatis scil. spiritibus animasticis, qui prius extranea humiditate in musculosis partibus perfusi, quasi torpebant, nunc vero novo robore confirmati, inimicum vini acidum, nervis imbibitum, facilius superant, & ad tempus saltem discutiunt. *Hactenus Exc. Thiermair*: Quibus adde quod tradit Hipp. l. de vet. med. *Vinum meracum hominem debilem reddit, frigidam intemperiem in nervis introducit, &c.* Nota vero quod Idem Stimargi ancillam copioso sanguine misso à Tremore liberavit.

Observatio VIII.

Anatome Viri, cui Tremuli erant pedes, in quo deprehensus Lien quadratus, cartilaginosa substantia incrustatus.

Vide supra Observat. VI.

Scholia.

A Liene ita conformato, crasso & substantia cartilaginea incrustato deducere Tremorem & stuporem absonum forti videbitur, à doctrina tamen *Hippocr.* non omnino absonum: qui aph. 56. sect. 6. morborum melancholicorum decubitus corporis syderationem denuntiare ait, i. e. interprete *Marnano*, Paralysin communiter dictam; quæ nervorum affectio est, ut & Tremor & Stupor, illius prodromi: Supposito igitur Lienem melancholici humoris fontem esse & originem, atque ab eo humore Paralysin induci, juxta doctrinam Hippocr. absurdi nihil videtur allaturus qui à Liene sic constituto & Tremoris & stuporis pedum causas deduxerit: Melancholicum autem humorem Apoplexiam & Paralysin inducere testatur *Hippocr.* pluribus in locis, & 1°. quidem lib. 2. de morbis vers. 66. ubi Apoplexiæ speciem describit, quam ab atræ bilis affluxu, sanguine refrigerato, fieri testatur: Et lib. acut. 4. versu 41. Ex atræ bilis & acrium humorum influxu apoplecticos & paraplecticos fieri testatur: Aphor. 40. item sect. 6. Si lingua derepente impotens fiat, aut aliqua corporis pars apoplectica, melancholicum tale existit: Melancholicum autem sanguinem tenuem esse & serosum, qui intimos nervorum recessus subire queat, omnibus notum est: Nervos paucos Lieni, magis quam per tunicam quam substantiam sparsos, assignant Anatomici, Oculatissimus tamen *Willisius* Anat. cerebri cap. 27. multos in eo & ad eum tendentes deprehendit.

Observatio IX.

§. *Tremor à Sanie & muco in sinistro ventriculo cerebri, &c.*

Juvenis Melancholia essentiali & hypochondriaca laborans, varia capitis accidentia passus est, mensis spatio elapso membra omnia Tremula illi facta sunt & velut saltu subsilientia, &c.

Cranio dissecto prodiit cerebrum qua venulas nigricans & lividum, cui in superficie inerrabat materia pauca saniosa: In sinistro ventriculo copiosa erat sanies cum muco ac materia putrescenti. *Vide Tit. de convulsione.*

OBSERV.

Observatio X.

Tremor à verme in cerebro latente.

Anno 1571. in Marca Anconitana grassabatur morbus epidemicus, quo Nobilis quidam affectus, asserebat aliquid in cerebro esse vivens, cranium ipsi & cerebrum quasi terebello perforari videbatur, mox maximæ concussiones & Tremores &c. Apertis defuncti dextro & sinistro cerebri ventriculis, repertus est lumbricus totus rubeus, indice digito longior &c. *Vide Tit. de capit. dolore.*

Observatio XI.

Morbus Tremulus Equæ, à Glandulis maxillaribus, & totius corporis, humore flavescente & acri imbutis.

Quatuor abhinc annis in Equa, morbo Tremulo quem Angli *The Steggers* vocant, laborante, abscisso capite à Clar. D. Henrico Sampsonio, Cantabrig. Aulæ Pembrochianæ Socio, Notavimus ductus Salivales superiores, qui viam suam per marginem maxillæ inferioris affectabant, uti fit in bobus &c. neque directe ad proprias glandulas, masseterem musculum supergrediendo, tendebant, ut fit in hominibus, canibus &c. Glandulas has flavo colore valde tinctas, sicut & totius corporis omnes cæteras, humore quodam acri imbutas fuisse, Unde conjicio *Maciem* equæ, morbumque à genere nervoso, quod glandulas occupat, ortum habuisse. *Ioh. de Muralto Exercit. med.* 2. §. 10.

Observatio XII.

Horror perpetuus ab impuro sanguine venarum, totoque purulento.

Domina à Chalmontio per totum morbi decursum perpetuos habuit horrores (quod forte nunquam visum est) & sanguis omnis in massa contentus putruerat & extabuerat.

Aperto corpore, quicunque è venis effluebat sanguis merum pus erat; *Ballonius l.*1.*cons.*110.

Scholia.

Merum pus erat] Quod ob dominatum caloris contra naturam omnis corrumpentis contigerat, necnon corporis interioris intestina cacochymia, toti sanguinis massæ ita communicata, ut inde totius corporis corruptio insequuta fuerit. *Idem ibidem.*

Perpetuos habuit horrores] Multis modis videmus in febribus, etiam dum æstus adest, horrores leves incidere, ac si novi paroxysmi nova foret occasio: Item & manus videmus alias moderato calore perfusas, alias veluti incendio conflagrare: quæ duo aliquando simul incidunt, aliquando seorsim visuntur: Visuntur simul in ingenti cacochymia, cùm non modo in mesenterio, quod est totius corporis sentina, verum etiam in genere venoso corruptio est humorum & sanguinis, & qui detrahitur sanguis purulentus est: Hinc & vulgares dicunt se malum sanguinis cursum sentire, Quod non abs re dictum, etenim secta illis bis aut ter vena, eductoque sanioso sanguine & subviridi, seosum punctionis quem habebant, & horrores illos parvo amplius non habent; Domina à Chalmontio hoc satis docuit: Item vicarius S. Gervasii, in quo sensus deambulationis formicarum, quem in brachiis & metaphreno percipiebat, & quædam inæqualitatis sensio, non aliunde erat quam à sanguinis corruptela per venas fusi: declaravit curatio, nam ista cessarunt misso ter aut quater sanguine satis cumulatè. Horum demonstratio peti potest ex lib. 6. Epid. ubi *Galenus* scribit omnes cacochymos, cum repente incalescunt, inhorrescere: Testatur & quotidiana experientia, nam si quis pravis scatens excrementis in Sole versetur, statim inde redibit inhorrescens: sic calor febrilis dum agitat humores putres, idem præstat quod & Solis calor: inducit enim rigores & horrores, nam humores corrupti incalefacti seipsis fiunt acriores, moventur & ita lancinant atque feriunt membranas; item & ichor excitatur à calore agitante, qui sensum horroris, morsus, & inæqualitatem invehit: Atque eorum qui in febribus ex facili horrescunt, multa reperio genera à variis causis nata, ut non sit temere pronuntiandum de hac aut illa causa si quis inæqualiter horreat: Nam quidam cùm vident istos horrores & inæqualitates sæpe incidentes, de suppurato verentur, ac sæpe eò recurrunt, at falso: Inter cætera videmus istos rigores & horrores initio paroxysmorum contingere, de iis non loquimur: aliquando per totam febrem adsunt, quod de semitertiana intelligit Galen. in qua horrores per omne tempus, & particulare & generale febris percipiuntur, sive intensio faciat reduplicationem, sive ascensus fiat inæqualis, ideo φρικώδης dicitur κατ' ἐξοχὴν: hoc efficit materiæ diversitas in qua febris accenditur: Etenim ex duobus humoribus contrariis simul mixtis fit, bilioso & pituitoso; atque dum biliosus incanduit, calfit pituitosus, & sic ascensus inæqualis fit; idemque contingit quod & initio paroxysmorum, quo præsertim tempore urgent horrores: quia enim inæqualiter & calfit & movetur humor unus, ideo inæqualitas contingit & horror: cùm totus humor æqualiter affectus est, desinunt horrores, & tum incrementum & vigor adest: Quod si in uno humore, interpolatam febrem committente fit, multò magis in duobus confusis fieri potest, ut in febribus Tritæophyæa & hemitritæa &c.

Idem ibidem.

Observatio XIII.

Horror à diffusione seri è cerebro in spinalem medullam & partes membraneas.

VIro Illustr. (de quo supra observ. I.) musculorum tensionibus dolorificis obnoxio, recens expergefacto, illico totum corpus horrescere incipiebat: Illi universa cerebelli compages, & spinalis medullæ truncus latice aquoso madescebant. *Vide Titul. de Convulsione.*

Observatio XIV.

Horror à colluvie materiei purulentæ inter duas mesenterii tunicas latentis.

QUidam intemperantissimus in affectionem hypochondriacæ similem incidit; cui supervenit horror. Inventa est colluvies materiei purulentæ inter duas mesenterii tunicas, &c, *Vide Tit. de de Melancholia.*

Observatio XV.

Rigor citra recalescentiam, à putredine inducta dimidiæ parti cerebri.

QUidam ab equo vehementer percussus in capite. 2°. die sequitur *rigor febrilis*: XIX. accessit Rigor frequens inordinatus, *absq; calore concomitante*, cum mandibularum τελμῷ, delirio &c. Inventa putredo dimidiæ partis cerebri: In ventriculo tertio plurimum puris & aquæ. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

SCHOLIA.

R*Igor febrilis*] Ejus hæc est generatio juxta *Willisium* lib. de Febribus. Cum succi nutritii particulæ à cruditatis statu versus maturitatem pergunt, ipsam vero non attingunt, insignem acorem contrahunt, quo partes nervosas valde pungunt & vellicant, atque frigoris sensum incutiunt (non secus ac cerevisia, quæ utribus inclusa à dulci in acidum & nitrosum saporem transit, ut præ acore & frigiditate vix deglutiri possit) cum itaque massam sanguinis hujusmodi crudi succi particulæ, nitroso acore præditа, ad turgescentiam implerunt, & cum densius agglomeratæ in fluore esse incipiunt, spiritus vitales acore suo primum obtundunt, & calorem nonnihil obruunt, quare sanguis frigidior existit, & tardius circulatur; quin & ob caloris defectum sensus frigoris in toto corpore percipitur, & pulsus admodum rarus existit; Porro, cum hujusmodi succo acetoso partes nervosæ & solidæ pro ultimo suo alimento irrigantur, hujus fluore, qui simul contingit cum sanguinis turgescentia, partes istæ sensiles vellicantur, & in tremores ac spasmos irritantur: Atque hæc procul dubio est vera & genuina causa frigoris & Rigoris quæ in paroxysmo febris intermittentis excitantur: nimirum succi in materiam nitrosam degeneris fluor & turgescentia, quo spiritus & calor sulfusi obtunduntur, & corpora nervosa irritata in tremores cientur: Postea vero cum particulis hisce nitrosis, aliqua ex parte in superficiem corporis protrusis, earum gravamine & oppressione sanguis nonnihil liberatur, spiritus vitales se recolligunt & emicare incipiunt: deinde autem calor intensissimus succedit, quoniam & cruoris massa, propter effervescentiam cum materia febrili laxata, ejusque mixtione soluta, particulæ sulphureæ uberius in corde accenduntur: & quia (poris cutis ab eadem materia versus circumferentiam corporis protrusa) effluvia vaporosa intus cohibentur, quæ sanguinem magis exagitant & effervefaciunt, calor iste in sanguine usque persistit donec materia ista fermentativa penitus combusta, ac una cum recrementis adustis a deflagratione residuis plene subacta & subtiliata, seroque involuta, sudore aut transpiratione insensibili evaporet.

Rigor absque calore comitante] Tunc temporis non est subsequutus calor, quia cerebri pars in necrosin abiit, post abscessum illius: Quomodo à catarrho è cerebro eiciatur Rigor, Et cur hunc non semper recalescentia sequatur, explicat *Ballonius* cons. 124. lib. 1. Cum cerebrum *ait*, peculiari morbo laborans non capiat eum fructum ex alimento quem capere debet, illud corrumpit, unde pars aliqua jam sequestrata est quæ continuos dolores, aut parum intermittentes committat, pars alia à cerebro valente pellitur foras: Si nitrosum quid salsumque habet ῥεῦμα per putredinem, sensum caloris & acrimoniæ infert, & sic putant sibi partes deuri: Si quapars mixta frigidior & crassior, dum confunditur massæ sanguineæ, dum nervosum genus ferit & imbuit, sensum quoque frigoris infert; sic paret & surgit ea inæqualitas frigoris & caloris quæ sæpe percipitur: Imo si initio paroxysmorum minimus appulsus externi aëris frigidi, aut sparsio humoris etiam calidi & biliosi sensum horroris & rigoris infert, quanto magis id præstabit humor à capite labens, qui tametsi & salsedinem & nitrositatem habens, caliditatem intrinsecam habet, tamen quia omne excrementum retinet aliquid de ea parte cujus est excrementum, cum cerebrum sit natura frigidum, non mirum si in isto humore sit aliquid ἐγκεφαλικὸν: Hinc non mirum si catarrhosi sæpe horreant aut rigeant, & in febribus & extra febres, ut non necesse sit ad istas horripilationes febrem sequi, quod temporibus Hippocr. eveniebat: nam horrorem rigoremque proxime febris sequebatur: Præter autem alias rationes hæc forte probabilis est, Quod si primus horroris & rigoris impetus, & in internis partibus & ab internis sit; præsertim si materia præparata est, maxima ex parte febris suscitatur: Sin autem potius de foris est, & ab externa causa, & manifesta occasione, non est ita necesse accenso calore & humoribus febrem consequi.

OBSERVATIO XVI.

Rigor ἀνεκπυημάτος à corruptione uteri ortus.

DOmina N. febre Tertianæ typum referente laboravit, cum dolore ad hypogastrium: Rigor tertii paroxyſmi fuit tantus ut ab eo non recaluerit: Uterus erat corruptus & quaſi gangræna affectus, plenus tabo & ſanie. *Vide tit. de Febribus lib.* 4.

SCHOLIA.

QUi Rigor erat à ſuppurato, cujus indicium fuit ſanies & tabus quibus ſcatebat uterus. Vide Scholia ad obſ. ſeq. Rigorem ſine febre contingentem c. 6. lib. 2. de diff. febrium ab acida aut vitrea pituita deducit Galen. cum ſenſibiles corporis partes perreptant, tunc, ait, infertur Rigor ſine febre, quod apud antiquos nunquam eveniſſe teſtatur, quia moderato victu cultuque utebantur.

OBSERVATIO XVII.

Rigor Pleuritidi in ſuppuratum abeunti ſuccedens.

QUanquam Hippocr. dicat pleurit in non ante 14. diem ad ſuppurationem tendere, obſervavi tamen 7°. vel etiam 4°. id evenire: Sic in adoleſcente cui Rigor febriſque 4. 5. 6. & 7°. repetebant, intra ſecundum ſeptenarium, morbi mortuo, univerſus thorax pure prægnans repertus eſt: *Vide lib. 2. tit. de Exſputione purulenta.*

SCHOLIA.

THorax, *pure prægnans*] Omnis Rigor aut eſt ἀπὸ τῶ ἀγρίων aut ἀπὸ τῶ ἑλκίων: ἀπὸ τῶ ἀγρίων, affecto præſertim panniculo carnoſo: ἀπὸ τῶ ἑλκίων, à ſuppurato: Dom. N. ad mentem Majorum rotmina, abundat & humore bilioſo & crudo: utriuſque humoris motes inæquales, motus inæqualis: dolor ad imum ventrem inclinans, ad partem potius dextram: Turgebant adeo humores ut fere oppreſſus fuerit, toto aqualiculo in tumorem elato: febris ſucceſſit partim periodica partim non: Tandem excrevit puris materiam, facto in meſenterii parte, aut inteſtino aliquo abſceſſu: Poſt longum tempus, & longas adeo purgationes convaluit: Horrebat aliquando & rigebat, qui rigor erat à ſuppurato. *Ballonius Epidem. lib. 2. ad finem. De Rigore Empyematis thoracis tamen vide Galenum prognoſt. lib. 2. comm.* 58.

OBSERVATIO XVIII.

Rigor vehemens citra febrem, à bile circum jecoris cava coërcita.

VIr quidam (*de quo tit. de Paralyſi*) quotidianæ bilis vomitioni obnoxius, hac repente ſuppreſſa cœpit corpus citra febrem vehementi rigore, tanquam invadente exquiſita tertiana, ex intervallis quotidie ſupra vicies concuti. Deprehenſa eſt poſt obitum, bilis ſincera, eaque praſina, circum jecoris cava, libræ pondo membranis coërcita.

SCHOLIA.

RIgor *Duretto comm. in coac.* 1. eſt concuſſio totius compagiuis, maxime autem partium poſticarum quæ adjacent Lumbis, metaphreno, cervici ad caput: dum ſcil. protitantur appulſu cacochymiæ, illuc è vaſis expreſſæ & viam ad exitum affectantis: Ῥῖγος autem aut latè ſumitur, pro omni frigore quod conjunctum ſit cum concuſſione corporis, & hoc fit tam ab externis quam ab internis cauſis; aut preſſe, pro eo tantum quod ab internis & ſponte, non prægreſſa cauſa externa: Atque ab Horrore diſtinguitur vulgo cauſæ tantum magnitudine, Hofmannus verò Inſt. medic. lib. 3. cap. 15. Rigorem omnem convulſionem quandam eſſe cenſet, quæ non fiat niſi translatis ad cerebrum, præcipue qua nervorum principium eſt, vaporibus acribus copioſis, quibus in nervos receptis, & ad muſculos detruſis, fiat id quod videmus: Hoc perſuadet, *ait vir Excell.* ipſa rei natura, cùm enim Rigor tam valida ſit muſculorum totius corporis concuſſio, in muſculos autem alia via non ſit quam quæ per nervum, quis vitio mihi vertat ſi hoc divertam? Apud Hippocr. autem & Galenum Horror & Rigor quadruplex repetitur, Plethoricus, Periodicus, Criticus & Symptomaticus: Primus fit in homine ſano, qui ſeſe multis craſſis, & frigidis cibis oppleverit: eſtq; cæteris Rigoris ſpeciebus mitior, quia frigidæ materiæ motus magnus eſſe non poteſt, ut notat Galen. cap. 5. de Rigore, Et hunc attigit Hippocrat. ad hiſtor. 5. ſect. 3. lib. 1. Cæteræ tres Rigoris ſpecies in homine febre laborante conſiderantur: Criticus colligitur ex aphor. 8. lib. 4. *Qui ab ardente febre corripiuntur, superveniente rigore liberatur*: *Periodicus* ex aph. 63. lib. 4. *Quibus unoquoque die rigores fiunt, unoquoque die febres ſolvuntur*: Symptomaticus colligitur ex aph. 46. lib. 4. *Quibus Rigor contingit febre non deficiente, ſi æger jam eſt debilis, lethale*: Et ex Progn. 58. lib. 2. quo ait, *ſignum ſuppurationis eſſe eo ipſo die quo Rigor incipit*. Dum enim ex ruptione & eroſione vaſorum pulmonis fit portionis ſanguinis in pus mutatio, tunc puris acrimonia partes ſanæ lancinantur, unde Rigoris ſenſus, calore ad interiora, ut ſuppetias ferat, ſe revocante: ſed notatu dignum eſt omnem Rigorem fieri à materia calida, vel per ſe, ut in Rigore decretorio, & periodico febris tertianæ: vel per putredinem, ut in rigore ſymptomatico a materia purulenta: Diſtinguuntur autem inter ſe, quod periodicus & criticus incipit à lumbis per aph. 69. 4. ſymptomaticus autem à parte inflammata: A Lumbis autem originem ducunt periodicus & criticus, quia in Lumborum regione, fit confluxus ſucci pancreatici, bilis & pituitæ in tenui inteſtino, à quibus humoribus elevantur

halitus acres, qui gradibus acrimoniæ differentes alias horrorem producunt, alias rigorem, quoties nempe ſucci pancreatici aciditatem majorem, undecunq; ortam, ſupprimere neſcit acrimonia bilis remiſſior, quin quodammodo, ſaltem per frigusculum, partiumve membranearum roſionem, hancq; ſubſequentem panniculi carnoſi concuſſionem levem, illa ſeſe manifeſtet. *Vide Sylvium de le Boe prax. lib. 1. cap. 30. §. 79. & cap. 31. §. 3.*

Observatio XIX.

Anxietas excitata à ventriculo inflammato poſt ſumptum venenum.

D. N. Inquietudine ingenti vexabatur, cum vomitu &c. Reperta ventriculi tunica interna omni ex parte livida & ſyderata, maculis conſperſa. *Vide lib. 3. tit. de vomitu.*

Scholia.

Duplex eſt Inquietudo, vel critica, quæ in perturbatione fit, criticum humorum motum antecedente: ſolentque tum ægri ſe erigere, jactare & variè movere; Altera, quæ citra criſin eſt, & ſymptomatica nominatur, accidit in genere cum quicunque dolor & quæcunque moleſtia hominem angit, Eſtque duplex, una cum os ventriculi à pravis humoribus vellicatur, de qua *Galenus* 7. aph. 56. ſcribit ἀλυσμὸν, ſeu anxietatem & inquietudinem iſtam, iis maxime evenire, quibus in ore ventriculi propria quædam humoris moleſti qualitas continetur, neq; multi, neq; innatantis in ventriculi capacitate, ſed altius in ipſis tunicis imbibiti: Nonnunquam cauſa iſtius inquietudinis eſt cibus intempeſtive exhibitus: Altera eſt, quæ oritur à materia maligna & acri febrem excitante, quæque circa viſcera moleſtat, vel ab inflammatione alicujus viſceris provenit, unde eæ febres ἀσώδεις nominantur. *Sennertus Pract. lib. 1. p. 2. cap. 23.*

Observatio XX.

Anxietas à pure è pleura in ventriculum illabente.

Empyematicus paracenteſin recuſavit: huic pus ab apoſtemate in pleura diaphragma corroſit, hinc totum ductum ventriculi & inteſtinorum tunicas exteriores: Hic febricula, ſiti, Inquietudine &c. tenebatur. *Vide tit. de Febribus.*

Observatio XXI.

Anxietas orta à lumbrico ori ventriculi affixo.

Filius N. Cardialgia prehenditur, nauſea &c. Jectigatio erat inſignis: In ventriculi fundo deprehenſi duo lumbrici: In ejus orificio macula purpurea, unguis minimi digiti magnitudine, in cujus medio veſtigium apparebat ſedis cui affixus fuerat illorum alter. *Vide lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

Scholia.

Nauſea] Jactatio Græce ἀλυσμὸς dicitur; apud Galenum part. 47. l. 1. Prorrhet. duplex eſt unus ναυτιώδης, alter ἀσθματ... : Ita enim ſcribit: Bifariam ægri ſunt ἀσώδεις, uno modo cum virtus à corpore gravatur, nullamque figuram retinent ægri; alio modo cum os ventriculi à pravis mordetur humoribus: Priores perniſioſe afficiuntur, poſteriores ſunt nauſeabundi: Et plenius in Prognoſt. parte 19. lib. 1. περὶ ἐπιπλασμῶν καὶ ἄλυσ... : ἀλύουσι ægri, i. e. jactant ſeſe & priorem corporis figuram non retinent, ſed ſubinde immutant, aut ob ventriculi καύσωνα, affectionem ſignificati, aut ob virium imbecillitatem, ut corpus ipſum ægro & naturæ ſit oneri: Quod eſt intelligendum niſi æger mollior & delicatior ſit, ut qui minima re offendatur & doloris inſolens jactetur: ideoque in fine dixit, vide an æger ſit numerandus inter homines leves, qui facile remittunt ac concedunt, & vinci ſe patiuntur, etiam re levi: Ad duas illas cauſas, aut ſigna τῆς ἀλύσεως, nempe oris ventriculi ab acri humore demorſi (aut alia re irritante, ut lumbrico) & ἀρρωστίαν malignam qualitatem accenſebis: Imo virium infirmitas iſtius ἀλυσμοῦ non videtur cauſa, cum ſæpe poſt magnas evacuationes multos videas valde imbecillos, qui quieſcunt, nec ſubinde mutentur: Itaque aliqua latens cauſa, ut venenata qualitas, eſſe videtur, quæ homines jactari & conflictari (quod Græcis δυσφορεῖν dicitur) faciat, & proinde infirmitatem afferat, unde major occaſio inquietudinis; Sed aſſignare jactationis cauſam infirmitatem virium (pace Hippocrat. dicam) non eſt æquum: In peſtilentibus febribus, & in grumo ſanguinis ἐκθλιμμὸν videmus, à maligna qualitate vires labefaciente & ſpiritus diſſipante: *Ballonius conſil. lib. 2. p. 147.*

Observatio XXII.

§. Anxietas à ſanguine copioſe intra thoracem effuſo & collecto.

Illuſtr. Comes de Reitnavv (vide hiſtor. tit. de Apoplexia lib. 1.) mane e lecto ſurrecturus Anxietatem quandam percepit, quam vomitus ſequutus eſt: Inter ſecandum cadaver Chirurgus diaphragma læſit, unde ex thorace magna ſanguinis quantitas deſluebat &c. *I. Iacob. Wepferus Exerc. de Apoplexia p. 351.*

Scholia.

Cauſam anxietatis, cum virium proſtratione ſtatim ab invaſione junctæ, non in ventriculi cavitate delituiſſe exiſtimo, quamvis vomuerit, cibos abhorruerit & potulenta rejecerit; nam nec vomitu nec purgantibus Anxietas tollebatur, inſuper non ſitit: Nec adſcribenda videtur fermento ſtomachi, bili & ſucco

& ſucco pancreatico in duodenum confluentibus & inter ſe conflictantibus, nam continua fuit, & neque purgantibus neque victu tenui emendabatur, nec credibile videtur huic triumviratui moram ad quartum uſque diem conceſſam fuiſſe à duodeno exquiſito ſenſu prædito, & continuo ſuo vermiculari motu adverſa vel ſurſum vel deorſum propellente: Nec principium nervorum laceſſitum in prima invaſione arbitror, quamvis poſt obitum ſanguis ſeroſus in ſpatio meningibus interjecto repertus fuerit, noctesque inquietas traduxerit; nam de nulla cephalalgia nullaque vertigine conqueſtus eſt: Sed ſanguinem ſubſterno copioſe effuſum & collectum præcipue culpandum puto, nam ſauciato intempeſtive in cadaveris apertione diaphragmate, circiter dimidia libra cruoris effluxit, & remoto ſterno, libra cum dimidia ſanguinis reperta fuit, ut præ copia, ſecedente quoque mediaſtino, nec cor nec pulmones videri potuerint, mediaſtino hæc viſcera operiente, unde nec in pericardio, nec cavitate reliqua pectoris ſanguis ſtagnavit, & pulmones à vitio immunes inventi fuerunt: Sanguis enim etiam in his ſedibus copioſe cumulari poteſt, quia etiam illas vaſa ſanguifera tranſeunt, & mediaſtinum facile a ſterno ſecedit, ut quidam ſpatium quoddam vacuum inter ſternum & mediaſtinum naturale, quamvis falſo crediderint: deinde jam die ſecundo facies & extrema pallebant & frigebant, & die tertio facies varie immutabatur, quod in ſimplici anxietate ab humore acri orificia ſtomachi & duodenum affligente citra ſæviſſimam cardialgiam, quæ nulla fuit, nunquam evenit: Denique anxietas die primo poſt pilulas neſcio quas purgantes, & ab infuſo Rhei die tertio exacerbabatur, quæ potius abſtergendo, & eliminando contenta ventriculi, opem ferre debuiſſent: Forſan Medicus præſens alia indicia animadvertiſſet; ſcilicet dolorem tenſivum & gravativum cum difficultate reſpirationis

Idem ibidem.

APPENDIX.

Anxietas orta à pure intra thoracem concluſo, deſinens illi exitu parato.

RUſticum ſenem novi qui multis annis ſub ſterno Empyema ſuſtinuit, quod juxta cartilaginem enſiformem in ſiniſtro latere ſibi exitum paraverat: quoties fiſtula occludebatur, aut à pure concreto obſtruebatur, à pure ſtagnante valde angebatur circa præcordia, difficulter reſpirabat ac dolorem aggravantem & tenſivum patiebatur; quamprimum vero fiſtula turundis ex radice gentianæ dilatata pus copioſe profuderat, ſtatim melius habuit & aliquot annis ſatis commode vixit. *Wepferus ibidem.*

OBSERVATIO XXIII.

Anxietas orta à concreſcente in vaſis ſanguine.

PUella cum per diem vertiginem, Anxietatem &c. eſſet paſſa, die ſequenti extinguitur: In arteria magna & vena cava totus ſanguis coaluerat: &c. *Vide lib.2. tit.de Syncope.*

SCHOLIA.

IN Scholiis ad obſerv. 21. adnotatum à grumo ſanguinis anxietatem oboriri: Si grumus eam inducere valet, potiori jure ſanguinis omnimoda in vaſis concretio, vel potius cauſa maligna eam patiens: qui effectus eſt venenorum quorundam ſanguinem congelantium, ejuſque mixtionem deſtruendo corrumpentium, ſcil. maſſæ ſanguineæ, ait erudite, *Willis* cap. 12. de Febribus, primo congelationem, deinde putredinem inducunt: Cum enim ſpiritus cruoris à veneni contagio profligati diſſipantur, liquoris mixtio æquabilis ſolvitur: quare particulæ craſſiores ſe mutuo implicant, & (inſtar lactis ab infuſo coagulo, aut ſpontanea aceſcentia) invicem coagulantur: hinc cruor in vaſis grumeſcit, ut minus prompte in iis circuletur:

OBSERVATIO XXIV.

Anxietas excitata à Pericardii inflammatione.

QUidam acuta febre prehenſus eſt cum ſiti, Anxietate, reſpiratione frequenti &c. Sectio palam fecit fuiſſe Pericardii inflammationem. *Vide lib.2. tit. de Pectoris dolore.*

OBSERVATIO XXV.

Anxietas à mediaſtini inflammatione nata.

NObilis cum febre acuta inquietudine magna detinebatur: Inventus eſt in membranis interſepientibus tumor inflammatorius. *vide lib.2.tit. de Pectoris dolore.*

SCHOLIA.

DInſtinctionem cauſarum anxietatem parientium vide in ſcholiis ad obſ.19. ex Sennerto: Ex Hippocr. plurimorum morborum comes eſt, *Doloris capitis inflammatorii*, 2. de morbis; *Supervomitus venarum in cerebro*, ibidem. *Cerebri ex inflammatione tumentis* 3. de morbis. *Cynanches* ibidem, *Pulmonis inflammationis*, lib. de diebus judicat. *Pulmonis ſuppurationis* Coaca 18. *Eryſipelatis Pulmonis* 3. de morbis & lib. de int. affect. *Morbi Ructuoſi*. 2. de morbis. *Craſſi morbi ex pituita putrida*, lib. de int. affect. *Ruptorum in uno ventre* 2. Epid. ſect. 1. *Eryſipelatis uteri*. lib. de nat. mulr. *Inflationis uteri*, ibid. & 2. de morbis. *Aſcenſus uteri ad ſtomachum*. 1. de morbis. *Ad cor*. 2. de morbis. *Suppreſſionis menſium ſeminarum*. 1. de m. m. *Menſium copioſiorum & craſſiorum*, ibidem. *Bilioſorum*. Ibidem. *Pituitoſorum & membranoſorum*: Ibidem: *Lochiorum imminutorum, ibidem*: *Atra bilis in utero* 2. de m. m. *Fluoris muliebris ſub pallidi & glutinoſi*; ibid. *Acrium & ærugmoſorum humorum in corpore turgentium*. lib. de Priſca med. *Cura, gravis morbi* 2. de morbis, *Bilis ſincera ab alvo excreta*. 1. de victu

acut. Cibi intempestive *egris exhibiti.* ibidem. *Vomitus* à re qualibet partes sensiles afficiente & naturam ad *fineri* Prorrh. 62. Tandem censenda ortum ducere excretionem sollicitante.

Observatio XXVI.

Anxietas orta à polypis in cordis sinubus & Pulmonibus sanguine infarctis.

Filiolus N: 10. mensium, cum tussi febricula, dyspnœa, magna Inquietudine & rotius corporis jactatione afficiebatur. Pulmones sanguine stagnante infarcti reperti: In sinubus cordis polypi ingentes: *Vide Tit. de Dyspnœa. lib. 2.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
Sectio XV.
De PARALYSI.

Observatio I.

Paralysis gravis ortum ducit à dissolutione Corporum striatorum cerebri.

Orpora striata τῷ πρώτῳ αἰσθητικῷ munera exequi, præter illorum fabricam & usus analogiam, exinde colligendum, ex observationibus quibusdam circa ea, quo ritu in morbis Paralyticis afficiuntur adhuc certius constare videtur: Cum enim aliquoties cadavera quorundam à longa Paralysi & gravissima nervorum resolutione defunctorum aperuerim, deprehendi semper hæc corpora præ aliis in cerebro minus firma, instar amurcæ discolorata, & striis multum oblireratis: Porrò in catulis recens natis, qui visu carent, aliasque motus aut sensus facultates ægre perficiunt, hæ striæ vix integre formatæ, tantummodo rudes apparent. *Willis cerebri Anatom. cap. 13.*

SCHOLIA.

Ubi corpus callosum desinere putatur, medulla oblongata incipit, cum nimirum cerebri substantia medullaris, juxta utriusque hæmisphærii umbones crassissima existit, utrobique meditullio isti corpus subalbidi coloris, at nonnihil obfuscum, ac instar eboris striatum apparet. Bina hæc corpora sunt crurum medullæ oblongatæ extremitates, sive apices, inter quos & cerebrum proxima & maxime immediata commercia habentur: utrumque horum videtur quasi cylindrus in orbem convolutus, qui tamen utriusque cruris summitatem haud sphæricam, sed ovalem, & ad posteriora nonnihil deflexam constituit; Superficiei illius portio amplior cerebri substantiæ medullari conjungitur, pars tamen aliquanta à cerebri cohæsione libera, seorsim eminet, & protuberantiam istam in utroque laterali ventriculo eminentem facit: Hæc corpora si per longum in medio dissecentur, striis medullaribus, & velut radiosis insignita apparent, cujusmodi striæ duplicem aspectum, sive tendentiam habent; nempe aliæ à corporis hujus summitate descendunt, quasi tractus sint à cerebro in medullam oblongatam: atque aliæ à parte inferiori ascendunt, & prædictis obviam fiunt, quasi spirituum orbitæ sint à medulla oblongata in cerebrum; Et observatu dignum est quod in toto ἐγκεφάλῳ nulla præterea pars simili ritu striata reperiatur.

Horum usus si inquiritur, hoc statim occurrit quod hæc corpora inter cerebrum & appendicem ejus collocata, utriusque magna & communia diversoria existunt; quæ nempe spirituum animalium impulsus ac impetus quoscunque ab alterutro emissos suscipiant, ac statim alteri communicent; sive ut planius dicam, hæc pars Commune Sensorium est, nempe Aristotelis verbis, τὸ πρῶτον αἰσθητικόν, quod sensibilium omnium ictus à nervis cujusque organi delatos accipit, adeoque omnis sensionis perceptionem efficit: cujusmodi sensibilium ictus, cum hinc in cerebrum ulterius trajiciuntur, Sensioni statim imaginatio succedit: Atque insuper hæc corpora, uti sensuum omnium impetus, ita motuum omnium localium spontaneorum primos instinctus suscipiunt: quoties nimirum Appetitus aliquid agendum decernit, statim reciproca spirituum animalium tendentia, h. e. à cerebro in has partes motuum à quavis parte aut membro ineundorum conceptus hic loci in actus disponuntur: Hic enim velut in foro celeberrimo, spiritus animales rei volitæ executionem molientes, in nervos appropriatos diriguntur: Rem ita habere constat, quoniam à cerebro in nervosum genus, & è contra ex hoc in illud omnis influentia, & mutua spirituum animalium commercia hæc corpora pertransire necesse habent: Quapropter omnes nervi, etiam qui ad sensuum organa interiora spectant, pone hæc corpora striata oriuntur: Quippe nervi optici & olfactorii, longo ductu

ductu & ambagibus cerebri superficiem perreptant, ut infra hanc partem medullæ oblongatæ inserantur: Enimvero sensibilium species per istos nervos susceptæ immediatius cerebri meditullio inferri poterant, nisi quod prius huic sensorio sisti deberent: Porro has partes prædicto officio fungi conjicere licebit ex striata & quasi radiosa illorum contextura: Cum enim istæ striæ, quibus hæc corpora insigniuntur, duplicis sint generis, nempe aliæ descendentes, quæ à cerebro versus medullam oblongatam spectant: aliæque ascendentes, quæ ab hoc versus illud distinctè feruntur, concludere licebit quod in his sursum latis, sensibilium impressiones percipiuntur; atque in illis deorsum tendentibus, motuum instinctus peraguntur. *Idem ibidem.*

Deprehendi semper hæc corpora minus firma] Paralysis est partium nervosarum à debita tensitate resolutio, sive relaxatio, cujus ratione motus & sensus, nempe aut alter tantum, aut simul uterque, in toto corpore, vel in quibusdam partibus debito more exerceri nequit: *Partes* nervosæ resolvuntur, quia spiritus animales eas non satis irradiant, inflant & vigore actuant: Cujus defectus causa est aut *vasorum obstructio*, qua illorum transitus sive trajectio impeditur, aut *spirituum animalium* impotentia, quatenus ii vel narcosi affecti, vel copiis minores, se non vegete satis explicant: Quoad prius, spirituum ob meatus obstructus à partibus resolutis interceptio, supra eas semper existens, variis in locis, & propter diversas causas fieri solet, præcipue tamen vel in *primo Sensorio*, scil. in *corporibus striatis*, aut alicubi circa Caudices medullares, aut denique in Nervis ipsis, & sic, aut in eorum Initiis, aut mediis processibus, aut in extremis finibus, scil. fibris nerveis contingit: Quando noxa *corporibus striatis*, aut medullæ oblongatæ, aut Spinali infertur, vel obstruit totum funem medullarem, unde Paralysis infra locum affectum universalis oritur: vel unam medietatem, unde hemiplegia, vel in latere uno, aut simul utroque quorundam nervorum capitella afficit, unde in hoc aut illo membro seorsim ab aliis resolutiones inducuntur:

Plures sunt modi quibus spirituum animalium viæ, sive meatus, in prædictis corporibus obstruuntur: 1°. nempe aut ductus eorum implentur à materia extranea iisdem impacta: Aut 2°. comprimuntur à sanguine extravasato, Colluvie serosa, aut Tumore quodam iis incumbentibus: Aut denique 3°. continuitas solvitur, uti à vulnere, plaga, concussione; etiam à frigoris aut caloris excessu; propter noxam autem Sensorio communi illatam, scil. corporibus striatis, αὐτοψίᾳ comprobatum novi Paralysin oriri, atque ex observatione capitis sequentis demonstratur: Porro quoties Paralysis universalis, aut hemiplegia, (uti crebro assolet) lethargo, caro vel apoplexiæ succedit, unicuique obvium est conjicere talem morbi mutationem ob materiæ morbificæ metastasin accidere, quatenus nempe hæc è *Corporis callosi* poris & meatibus (quos prius occupatat) tandem evadens, & paulo inferius decidens, *Corporis striati* unius, vel forsan utrinsque, tractus medullares incurrit: Cumque adeo spiritus animales à solito effluxu, sive irradiatione in nervosum genus præpediuntur, sæ has motiva tantum, aut (si obstructio immanior fuerit) hæc una cum sensitiva inhibetur: Corporis striati non tantùm obstructio, sed etiam compressio, uti ex observatione capitis 2. declarabitur, nonnunquam Paralysin inducit, nempe cum intra cerebri cavitatem inferiorem sanguis extravasatus & grumescens (forsan & serosa colluvies ibidem aggesta) corpori striato graviter incumbit, ipsumque comprimit, propterea ut tractus medullares constricti, spiritibus affluxum denegent. *Idem Tract. de Anima Brut. Part. 2. c. 9.*

Τὸ κοινὸν αἰσθητήριον] *Hofmannus* Institut. lib. 2. cap. ult. nullum alium præter cerebrum, sensum communem agnoscit, Galenum sequutus lib. 1. de sympto. causis cap. 8.

Observatio II.

Paralysis à sero inter cranium & meninges diffuso, spinæ initium rigante & cerebellum, quartum ventriculum replente.

Juvenis fractus acerbitate dolorum abdominis, motibus convulsivis, post Paralyticus obiit: Cum serra caput divideretur, statim aqua pura sponte effluxit non pauca, meninx occipiti & cerebello interjecta papyri instar madida & decolor: Totum principium spinalis medullæ & nervi in aqua plurima innatabant: Ventriculus quartus aqua scatebat, ac substantia cerebelli eadem erat prægnans. *Vide Tit. de Convulsionibus.*

Scholia.

Fractus acerbitate dolorum] De Paralysi hoc imprimis distinguendum, eam scil. vel Accidentalem vel Habitualem esse: Prior à causa evidenti, solitaria, cujusmodi sunt plaga, vulnus, concussio, frigoris aut caloris excessus, & sine prævia diathesi quibusvis accidit; & præter hanc causam & conjunctam, quæ plerumque est compressio, aut unitatis solutio, alias non habet: *Paralysis habitualis* à causa procatarctica dependet, quæ semper est materies extranea & quasi vitrinlica, alicubi prius genita & aggesta, quæ deinde in sensus ac motus organa infusa, quatenus tractus medullares, aut nerveos obturat, vel spiritus interdum mero contactu profligat, vel simul utrumque efficit, in partibus respectivis, ob influxum spirituum iis denegatum, Resolutiones parit: Hujusmodi procatarxis à duplici causa antecedenti dependet: una scilicet Remota, quæ est sanguis vitiosus materiem morbificam, aut in se genitam, aut à visceribus, aut aliunde surreptam τῷ ἐγκεφάλῳ ingerens, atque ab altera propinquiori, quæ est cerebrum indispositum, nempe debile aut nimis laxum, vel alias male confirmatum, proindeque particulas heterogeneas & noxias facile admittens: Materies morbifica cerebro illata Paralysin, quandoque primario, sæpius tamen secundario, & nonnisi post alios affectus prius excitatos inducit: Prioris ratio (nempe ut Paralysis habitualis primarius & per se morbus sit) hæc duo requirit, videlicet ut particulæ heterogeneæ ad Paralysin potissimum accendam sint dispositæ: dein ut sensim, & in copiis nonnisi minutis admittantur: Nam si pleno agmine intraverint, Carum aut apoplexiam imprimis, & si indolis non plane vitriolicæ fuerint, quando cerebro trajecto sensus & motus organa subeunt, in iis affectiones sæpe convulsivas, aut dolorificas, imo

interdum colicam, Arthriticam aut Scorbuticam prius, & tandem è postliminio Paralysin accersunt a. Paralysis secundaria affectibus plerisque chronicis, post functiones naturales & vitales ab iis plurimum læsas, non raro succedit: Febris lenta ac diuturna, viribus tandem attritis, sæpe totius corporis, aut quorundam nervorum enervationes aut resolutiones infert: Tristitia longa & immodica, Tabes, Atrophia scorbutica, diuturna lecto affixio, Senectus valetudinaria, quin & alia multa pathemata, post labem insignem cerebro & nervoso generi prius allatam, Paralysin demum accersunt: At vero hic morbus frequentius quibusdam aliis affectibus, aut cerebri, uti imprimis Caro & Apoplexiæ: aut Nervosi generis, quales præcipui sunt Scorbutus, Convulsio, Colica, & Arthritis supervenit: Quod ad Paralyseos habitualis causas evidentes spectat, nempe ob quas ..., sive occasiones, in hunc morbum dispositi, etiam citius contrahunt, aut jamjam eo correpti, adhuc gravius plecti solent, dico huc facere quæcunque sanguinem plus vitiant: Item quæ cerebrum & appendicem ejus nerveam opplent, aut materiæ morbificæ in ea suffusiones concitant, quæ insuper spiritibus narcosin infligunt, aut eorum copias minuunt: In hoc censu primo occurrunt inordinationes in sex non naturalibus &c.

Acerbitate dolorum Abdominis] Affectioni Colicæ crebro & graviùs obnoxii, demum Paralytici evadunt: casus adeo frequens *apud Anglos* ut morbi hujus successio inter istius prognostica habeatur: nam qui torminum in ventre, aut paroxysmos atrociores per intervalla redeuntes pati solent, aut doloribus circa abdominis viscera paulò atrocioribus fere continue molestantur, tandem in habitu corporis ac membris dolores vagos, dein postea stupores, & denique non raro ... sive resolutiones subeunt: Hujusmodi effectûs causa, tum à morbi sede, tum à materia morbifica immutatis procedit: Hæc nimirum quæ per exigua, sed acris & irritativa, nervos tantum splanchnicos incurrebat, proindeque ob viscerum fibras vellicatas in iis spasmos & dolores ciebat, postea copiosior, simulque bebetior & narcotica evadens, per spinalem medullam depluit, atque nervos his aut illis membris, aut musculis destinatos subiens, in partibus respectivis resolutiones parit. *Willis cap. de Paralysi.*

Motibus convulsivis post Paralysi] Quia materies morbifica intra cerebri & appendicis ejus tractus, tum medullares tum nerveos continue admissa, & crebro explosa, tandem eos ita debilitat & dilatat, ut aliusmodi particulis, sive narcoticis, sive vitriolicis, aditus patescat. Sed prætérea adnotatum affectioni Arthriticæ non raro Paralysin supervenire, ejusque ratio patet; Nam si quidem in ægritudine ista materiem morbificam binam esse, atque particulas salsas & quasi lixivialea per arterias deponi, iisq; acetosas alias per nervos accedere supponimus, nihil mirum est si demum aliusmodi particulæ per vias adeo tritas se comites addant, & tandem perangustos spirituum meatus aut implendo aut comprimendo obstruunt. *Id. ib.*

Observatio III.

§. *Motus impotentia à sero in fistulam sacram illapso, totum cerebrum & cerebellum occupante.*

Jacobus Spoerlein septuagenarius, staturæ proceræ, pallidus, gracilis, robustus; Victor; in laboribus assiduus, industria celeritateque in opera & dexteritate nulli secundus, nec facile cuiquam jam senex cedens: Mercaturam aliquandiu exercuit, spiritum vini aliaq; in castris divendidit, & hujus causa pericula crebro subiit, variasque tempestatum injurias in itineribus frequentissimis passus est: Ante plures annos ad carceres perpetuos condemnatus fuit; in quibus tenebris & squallore terrificis ultra 12. annos vixit, tandem libertati restitutus in Nosodochium receptus fuit: Huc perveniens totus Cachecticus erat, facies & labia pallebant, pedes œdemate tumebant, omnes artus languebant: Tibia dextra ulcere dysepuloto afficiebatur, quod ichorem flavum acerrimum copiosumque continuo cum summo dolore stillavit, ut plures noctes insomnes duxerit: quandoque etiam sanguinem sincerum profuderat: quamprimum emplastri sine morsu siccantis usum intermiserat, serpebat ac profundius reddebatur: Fonticulus in tibiæ parte externa interceptionis causa excitatus, ad ulceris consolidationem non exiguam opem tulit, sed non fidam, nam sæpe recruduit: Postquam liberiore aëre cibis salubrioribus & medicamentis congruis fruebatur, sensim Cachexia & pedum œdema evanuerunt, ac strenue pristinos labores adit: Paulò post adventum ipsius in Nosodochium, scil. mense Augusto 1656. Ischuria omnimoda cum alvi occlusione per integrum octiduum ægrotavit, utrumque symptoma, inprimis alvi constipationem occultans: Postquam clysterem emollientem injiciendum curaveram, pluribus scybalis, summopere induratis excretis, protinus urina effluxit copiose, atque in posterum nihil amplius hujus generis passus est: Urina clara erat, nihil sabulosi, vel arenosi, vel mucosi subsidit, nec memini ipsum unquam calculum excrevisse, quamvis de dolore sæpe circa regionem renum & lumborum conquestus fuerit, qui non raro alterutram coxarum pertingebant: Quandiu in Nosodochio vixit, cibis salubrioribus frui poterat, cum talis effœtis suppeditetur, & à nocuis Vir prudens & longævitatis studiosus abstinuit; Sæpe omnem cibum, inprimis carnes fastidivit; sæpe etiam nec vinum sapuit; non raro amarore quodam omnia imbuta videbantur quæ assumpserat; crebro mane jejuno stomacho aquea, quandoque meram bilem non sine violentia evomuit: Alvo suppressa protinus colica torquebatur, quam bis intra novem circiter

circiter annos *Paresis brachiorum sequuta est*: candem quoque antequam huc pervenerat aliquoties post colicam expertus est, ob quam minimi & auriculares digiti in manibus incurvi permanserunt, ut quamvis flectere, tamen extendere nequierit; A *Paresi* ab Excel. D. D. Hardero, tum à me, non magno medicamentorum apparatu vindicatus fuit: Diarrhœam biliosam iteratis vicibus non incommode sustinuit: Fere perpetuo de dolore quodam compressivo & tensivo præcordium conquerebatur: Assidue quoque *caput doluit*, comite nonnunquam vertigine: Hæmorrhagiæ narium frequenter obnoxius fuit, quæ non raro profusissima erat; Anno vitæ ultimo, mane inprimis, tussire cœpit & purulenta expuit: Paucis septimanis ante obitum conquestus est de catarrho *mane* impetuose ad pectus ruente & suffocationem intentante: Ultimis mensibus sævissimum dolorem perpessus est in utroque interfemineo, ut attactum minime perferre potuerit: Incipiebat ab osse pubis ac desinebat in medio femoris, ductum musculi tricipitis sequens: in loco dolente nullus tumor, præter paucos quosdam & exiguos ac concolores cutis nodos, nullus rubor videbatur. Paulò ante obitum loquebatur, *& corpus præ languore & impotentia immobile*, verti petierat, quamvis nondum omnis motus animalis perierat.

Die 10. Maji 1657. cadaver cum Excell. D. D. Hardero aperui. Dissectis integumentis imi ventris, ventriculus & intestina sanis similia apparuerunt: Pancreas & mesenterii glandulæ duriusculæ sed non tumidiores erant: Ductus Pancreatis vacuus: Hepar fuit legitimæ magnitudinis, debito mollius, pallidum, & tantum non cruoris expers, si venæ majores excipiantur: Bilis in ductibus choledochis vitellina redundavit, pressoque parenchymate copiose profluxit: Vesicula foris albicans simili bile flava implebatur, simulque continuit calculum magnitudine nucis moschatæ: Lien fuit lividus, major debito, mollis & divisus, naturali similis: Renes erant pallidi: unius carunculæ papillaris extremo apici exiguum lapilli frustulum immersum fuerat; cætera nec vestigium arenularum ullibi apparuit: Vesica nihil p. n. continuit: Pectore recluso, pulmonum lobos superiores utrinque, maxime sinistrum, accretos invenimus: ambo subduri & compacti erant, nondum tamen ad illam duritiem pervenerant quam alias in phthisicis observavi: In cordis ventriculis corpora pituitosa parva, nec longe per quatuor fontes propagata, at firmiter suis radicibus thalamorum anfractibus immersa & connata invenimus: In Pericardio plurimum seri flavi continebatur: In cavo pectoris serum subcruentum copiose redundavit: Remota cranii ossa, ac discissa dura meninge, plurimum seri subpallidi effluxit, quod in spatio inter utramque meningem continebatur, sed non in tanta copia quanta apud Jacobum Reutingerum videram (*Obs.* 47. *s.* 2.) nam interstitium angustius erat: Tota anfractuum superficies quasi gelatina operta fuit, qua cultello sauciata aqua exstillavit: Hujus seri quoque plurimum in omnibus ventriculis repertum à nobis fuit: Plexus choroideus palluit, ac exsanguis propemodum erat: In illo manifeste glandulas, sed luridas cænosasque vidimus ac duriusculas tetigimus: Cerebri consistentia mollis quidem & flaccida fuit; minus tamen quam apud prædictum Reutingerum, nec collapsam aut coarctatam & compressam observaveram: *Multum* quoque *seri* reclinato pectore *ex ostio magno occipitis* promanavit.

SCHOLIA.

Dum in vivis erat Victor, plurima symptomata experiebatur quæ principium nervorum graviter afflictum sæpe fuisse significabant, inter quæ præcipua sunt *Paresis* colicam bis sequens, ob quam duo auriculares digiti ad extremum vitæ immobiles & incurvi perstiterunt: *Cephalæa* continua affligens, quam nonnunquam vertigo comitabatur, unde per plures annos imprimis apoplexiæ subitum insultum summopere timuit: Impotentia corpus versandi circa ultimos vitæ articulos: In cadavere vero nō pauca occurrerunt quæ causam Apopl. proximam illustrandam plurimum faciunt: nam apertum evadet ad apoplexiæ productionem serum in spatio inter meninges, in ventriculis, inter anfractus sub tenui meninge, atque in fistula sacra, non parva quantitate stagnans, sui isque incumbens oentiquam sufficere, nisi ad illam copiam perveniat quæ cerebrum comprimat, atque ita coarctet ut spiritibus animalibus omnis exitus præcludatur. Antequam autem carceri manciparus fuit, nunquam, vel certe non periculose ægrotavit, semper robur & industriam suam nobis deprædicans, ob quæ omnia tædia facile superaverit: Postquam carceri inclusus, & eo pluribus annis detentus fuit, turmatim ipsum morbi invaserunt, quorum causam præcipue mœrori & exercitiorum consuetorum intermissioni adscribebat, nam laute alebatur, nec unquam vinum subtrahebatur: Plerique affectus quos dum nobiscum vivebat, à sero seu lympha redundante pendebant: Primum enim postquam libertate donatus fuit Cathexia, vel principio potius hydropis afficiebatur, cum ulcere tibiæ dextræ dysepuloto: Sero superfluo, ob ulcus perpetuo manans, maximam partem exhausto; illa insuper paucis medicamentis propinatis amplius evacuato, cachexia imminuebatur, hydropis periculum evasit, & cum labores, ad quos semper anhelavit, solito more suscipere & perficere ad lubitum valuit, reliquias penitus sustulit.

Tibia ulcere dysepuloto afficiebatur] Ulcus dysepulotum diu perstitit, & quamvis subinde occluderetur, brevi tamen aliquoties recrudescebat, non ob pinguedinem sub cute consumptam, quam recidivantium ulcerum causam quidam reputant, cum non

raro

raro cuti cum pinguedine sectione, ambustione, aut gangræna penitus sublatis, ulcus fi mistima circatrice nihilominus obducatur, verum ob continuum seri abundanioris affluxum ex vasis, sive sanguiferis, sive lymphaticis erosis: nam postquam fero per fonticulum in tibia alibi exitus paratus fuit, ad extremum vitæ consolidatum mansit: Forte tamen quia non sufficienter per fonticulum ejus copia exhauriebatur, alibi postea serum stagnavit: nam non raro observatum fuit ulcerum hujusmodi, si imprimis annua fuerint, intempestive occlusorum damna in caput & pectus redundasse: Serum, hujus ulceris causa & fomes, acerrimum fuit, nam sævoa dolores diu noctuque excitavit, & nisi edulcorabatur fine morsu ficcantibus, carnem in fundo & cutim vicinam instar corrosivi depascebat.

De dolore circa regionem Lumborum &c.] Orto à fero in fistula dorsali stagnante, nam seri multum ex ostio magno ossis occipitis promanavit,

Assidue caput dolait comite nonnunquam vertigine] Cephalæa illa orum duxit à fero meningibus largius affuso, *Vide Tract. 1. de capite dolore.*

Crebro aquea evomuit &c.] Vomitus matutinus aqueus soboles fuit seri redundantis in massa sanguinea: *Vide de hoc vomitu lib. 3. Tract. de vomitu.*

Prout in plerisque phthisicis &c.] Phthisis quæ victorem tandem prostravit, fero acri & mordaci etiam suam originem aliquomodo debere videtur. *Vide lib. 2. Tract. de Phthisi.*

Conquestus est de catarrho &c.] Catarrhus suffocativus quandoque mortem intentans, quoque fero aut lymphæ tribuendus, sive foris nervos diaphragmatis & pulmonum paralysi quadam affecerint; sive impetuose, quod Æger sibi persuadebat, catarrhus in pulmones irruerit; utriusque enim invasionis rationes apparuerunt: Influxum se sentire æger dicebat: Genus nervosum undique fero perfusum sectio manifestum fecit.

Sevissimum dolorem in utroque interfemineo] Latex spinæ inclusus aliorsum deflectebat, atque ultimo anno dolores in interfeminco cum nodis concoloribus peperit: Acrius autem serum apud senem istum evasit, non ob errores in victu, nam neque valde lautis, neque aromaticis impense delectabatur, sed ob particularum salinarum excretionem cum fero impeditam, non tam renum, qui ambo sani erant, quam aliarum glandularum excretoriarum culpa, quæ induratæ nullas vel exiguas suppetias in sanguine depurando renibus contulerunt.

Bilis inductibus choledochis &c.] Pori choledochi rami per universum hepar dispersi Bile vitellioa referti erant, quæ presso foris Epate ex ductu bilario emanavit: Eadem vesicula bilaria impleta erat, nam illam ex pori bilarii ramulis bilem accipere quidam solerti indagine invenerunt: Ipsemet casu non ita pridem ramulum porotum istorum, prope collum vesicæ bilariæ oblique insertum, vieterum vesicæ urinariæ more implantatum reperii, qua ratione ingressus facilitatur, regressus vero penitus impeditur: Dum enim hepar bubulum perscrutabar, in omnibus ramis pori bilarii vermium, quos hirudines vocant, quamvis vulgo notis prorsus dissimiles sunt, congeries occurrit, nullis prorsus in venæ portæ & cavæ ramis apparentibus: Vesica bilaria secundum longitudinem incisa, pluses quoque bili innatantes vidi: Evacuata bile prope collum vesiculæ, ubi epati accretum est, caput vermiculi prominuit, quem dum blande extraxi, integrum foramen satis patulum perstitit, ac stylo indito in cavitatem manifestam perveni: Caute remoto hepatis parenchymate, deprehendi cavitatem hanc esse ramum pori bilarii, oriundum à vicino poro majore: traducto stylo usque ad mojorem ramum, rursusque versus collum adacto, manifeste vidi insertionem prorsus ureterum in vesicam similem esse, quæ forsan causa est quamobrem hactenus de bilis in vesicula generatione & collectione scriptores sententiis diversi & ambigui fuerint: Bilis apud Victorem copiosior & flavior producta fuit, ex sanguine per ramos portæ meseraicos, gastricos & splenicos allato, & ob febrem lentam magis adusto.

Vesicula foris albicans] Albicans apparuit quamvis bilis vitellinæ plena esset, quia ejus tunica crassior debito erat, ut bilis color transparere nequierit, quod alias fit si legitima consistentia prædita sit: crassitiem autem dedit calculus nucis mulchatæ magnitudine, qui secus ac à calculo vesica urinaria, ob continuum attritum sæpe quadruplo crassior evadit: Idem calculus causa erat doloris à longo tempore circa præcordia gravantis, & tensivi, cum in ventriculo circa pylorum, & in duodeno nullum vitium animadversum fuerit: Icterum non effecit, quia ex poro bilario ad ductum in duodenum hiantem, nullum obstaculum invenimus, nec forte calculus globosus majusculus, & levis penitus, haud continue collum vesiculæ obturavit.

Hepar pallidum &c.] Pallidius erat ob sanguinis paupertatem in vasis sanguiferis, nam febris multum depascebat, & ob inappetentiam consumptus non restaurabatur; imò plurimis mensibus solis jusculis vitam tolerabat.

In Cordis ventriculis corpora pituitosa] Ea corpora non erant mocus, demum post obitum concretus, qualis in superficie sanguinis V. S. emissi apud cachecticos & febricantes, postquam refriguit, alias videtur, qui sæpe crassus & fere membranæ instar tenacissimus est: non enim sanguinis superficiem corpora hæc operiebant, Generata fuerunt ob cordis debilitatem &c. *Vide l. 3. Tit. de Cachexia.*

In Pericardio plurimum seri &c.] Secus ac apud hecticos hic colligi posse vulgo putatur: materiam aquæ præbuit abunde serosa colluvies massæ sanguineæ. Cumulabatur procul dubio ob glandulas induratas, aquosum non amplius resorbentes: vix enim pancreatis, mesenterii, plexusque choroidei glandulis duriusculis, pericardii glandulæ ab hoc vitio immunes esse potuerunt: quod eo lubentius credo, quia calor hecticus aquam non consumpsit, neque etiam valuit, quamvis enim in auram tenuem dilulvisset, non tamen corruisset, quia densitas pericardii obstitisset: Non memini unquam Victorem de cordis palpitatione conquestum fuisse, quam tamen corpora pituitosa, & aqua in pericardio redundans excitare solent, quod forte ideo factum fuit, quia longo tempore decubuit, & ob quietem placidius sanguis cor transit; Sicuti quotidie observamus cachecticis cor, si tranquilli maneant, raro palpitare; à motu vero, maxime in acclivium ascensu, fortites subsultare.

Ischuria omnimoda] A solis scybalis duris intestinum rectum, intestinum rectum implentibus, & collum vesicæ in postica parte prementibus.

Corpus vero potiras &c.] Cordis motus tensim magis magisque elanguit, tandem plane substitit, spiritibus animalibus ad motum hunc necessariis deficientibus, propter spirituum vitalium & sanguinis penuriam, & principio nervorum, scil. cerebro ac cerebello, ab ingenti seri intra cranium illuvie non impune diu afflicto:

Paresis

Paresis brachiorum sequuta est] Paresis colicæ superveniens genus nervosum valde affligi indigitabat. Equidem bile Vietor abundabat, verum quoque humoribus serosis acribus scatebat, qui plexus nervosos mesenterii alluentes, profundiusque se insinuantes, vellicando spasmo intestina affecerunt: ex alvo pertinaciter occluso, retentis flatibus & bile, atrocissima tormina excitarunt; quoniam quoque ob dolores die noctuque excruciantes, vigiliasque continuas, simul aditus aquoso latici ad medullosam substantiam, in cervice inprimis, paratus fuit.

Quamvis nondum omnis motus animalis perierat] Impotentia, ob quam corpus de latere in latus versare nequiit, non imputanda videtur soli spirituum vitalium defectui, quamvis febris lenta, phthisis comes, plurimum horum consumpserit; nam quia in toto habitu æqualiter ad extremum vitæ fere calebat, adhuc influebant; Forsan insuper spiritus animales musculis non debita quantitate, & ad hunc motum requisita, suppeditabantur, ob principium nervorum undiquaque à sero inundatum, quæ irradiationem imminuit, non tamen sustulit, nam adhuc motus aliquis cum sensu in artubus supererat & loquebatur.

Paresis brachiorum sequuta est &c.] Varii affectus quos subsequuta Paralysis in hoc effœto sene, vero similem reddunt Excell. Willisii sententiam, Eam non minus à spirituum inopia aut vitio, quam Nervorum ortum duxisse; Cacochymia enim multiplex, tam ætatis decursu, quam externarum caussarum efficacia congesta, ineptam spirituum animalium generationi materiam, eamque paucam subministratam fuisse ostendit: De Paralysi à simili caussa producta hæc tradit Vir Excellent. cap. de Paralysi. Quod superius in Apoplexia, ita modo in Paralysi, *aut*, statuere visum est, particulas *variegis* haud tantum oppilativas, sed interdum narcoticas spirituum velut extinctorias esse, cujusmodi afficiendi ratio, si potentior fuerit, nonnunquam sine magna viarum obstructione symptomata paralytica accersit: Halitos Antimonii, Mercurii & Auripigmenti, quibusvis inter Chymicorum & metallorum fornaces diu versatis, membrorum debilitates, tremores & sæpe resolutiones inducunt: Pariter opinari subest in quibusdam scorbuticis & valde cacochymicis particulas heterogeneas, ac, uti videtur, indolis vitriolicæ (cerebro & appendice medullari superatis) ductus nerveos una cum succo eorum irriguo subire, in iisque spirituum manipulos quosdam dejicere, aut à motu supprimere; Hinc stupores aut resolutiones in membris aut musculis, modo his, modo illis subito oriuntur, & brevi postea in uno loco evanescentes, subinde repullulant in alio: Tandem vero cum ejusmodi particulæ copia ingenti in nervos suffusæ, & acervatim aggestæ, hic illic varie desiguntur, spirituum insuper vias præcludunt, adeoque Paralysin fixam & permanentem inducunt: Est & Paralysis species à *Spirituum inopia* & paucitate dependens, in qua etsi motus nulli parti aut membro prorsus deficit, à quibusque tamen nonnisi debiliter tantum, aut depravare peragitur: Nimirum affecti, *ἀκινησίᾳ* licet immunes, membra tamen fortiter movere, aut pondus aliquod sufferre nequeunt: insuper in nixu quovis motivo artuum tremore laborant, qui tantum debilitatis, & roboris præfracti in potentia motiva effectus est: Cùm enim deficiunt vires pro membro quopiam firmiter & uno molimine attollendo, naturâ vacillans conatu sæpius repetito agit, proindeque pars in motu existens velut concuti & trepidare cogitur: Cui accedit quod cum fibræ nerveæ flaccescentes nixum tonicum, seu tensitatem in regimine animali sustinere nequeunt, istæ ultimam suam potentiam exerere annitentes, motus quasi spasmodicos ineunt eosque perpetuo iterant; Quare in nonnullis Paralyticis artuum omnium tremores & concussiones semper persistunt: Qui ad hunc modum & spirituum animalium paucitate, sive inopia, proindeque ab illorum in systema nervosum dispensatione parciori & diminuta Paralytici evadunt, tali affectioni propter varias caussas & occasiones obnoxii fiunt.

Primo Senectus extrema, seu valetudinaria; item sanguinis aut humoris genitalis impendia immodica, diathesin ejusmodi paralyticam plerisque hominibus inducunt; quatenus nimirum è sanguine effœto & pene vappido, spirituum animalium penus nonnisi perexiguus in cerebrum castillatur.

Secundo, ob eandem fere rationem Scorbuticis valde & cacochymicis facultas motiva plurimum vacillat: namque tales exercitio cuivis impares fortiori, infirme ac imbecille gradiuntur; à deambulatione longiori aut citatiori paulò plurimum delassantur; Porro à nisu quovis graviori sæpe stuporem in artubus cum movendi impotentia patiuntur. Quandoquidem enim his massa sanguinea valde aquosa & impuritatibus referta existit, cumque cerebrum debilius & quoad poros laxum fæculentias quasvis in se facile admittit, propterea spiritus animales pauciores tantum procreari, illique haud sinceri & subtiles, verum hebetes & crassioris materiæ adhæsione impediti (quamvis non semper adsit viarum obstructio aut diathesis narcotica) sese in nisus motivos explicari nequeunt.

Tertio, non tantum Scorbutici, sed & plerique alii à morbo chronico ægre ac tarde convalescentes, artuum langoore & membris à debito vigore aut robore plurimum resolutis, afficiuntur, ut cum stomacho valeant, eorumque pulsus & urina laudabiliter habeant, ipsi tamen quasi enerves & elumbes, motus locales vix ac ne vix inire audeant, ac initos haud diu perficiant: Quinnimo nonnulli absque ægrotatione notabili, longo tempore prope diem quasi moribundi lecto affiguntur: dum imperturbati recumbunt, cum amicis colloquuntur & alacres degunt, excitari autem vel incedere nec volunt nec audent; imo motum quemvis quasi horrendum quiddam quasi aversantur: Proculdubio in his, etsi spiritus animales totum genus nervosum quodammodo actuant & irradiant, attamen eorum copiæ ita tenues & minus confertæ existunt, ut cum plures spiritus alicubi ad motum in ipsum agglomerari debeant, magnum sit periculum ne statim in vicinia continuitas eorum abrumpatur, proinde in partibus nervosis tensitas solvatur, quapropter cum spiritus cerebri incolæ aliorum, in membris dispositorum, debilitatis conscii sunt, ipsi motum localem, siquidem difficile nimis pensum, sociis suis imponere recusant: quamobrem affecti vix ulla persuasione ducuntur experiri utrum incedere possint necne; Verum tamen qui spirituum inopia laborantes, eos quoad possunt in motus locales urgebunt, mane primum excitati firmiter gradi, brachia huc illuc jactare, aut pondus attollere valent: ante meridiem vero spirituum qui in musculos influxerant penu fere absumpto, vix manum aut pedem movere possunt: Curo jam fœminam, quæ per plures annos hujusmodi spuria paralysi, non tantum in membris, sed & in lingua fuit obnoxia; hæc per tempus quoddam expedita loquitur,

tur, post sermones tamen longos illico obmutescens, amplius ne gry quidem proloqui potest; porro nec olli post horam unam aut alteram vocis usuram ullam recuperat: In hujusmodi *spuria Paralysi*, à spirituum animalium defectu & debilitate potius quam obstructione oriunda, suspicari licet non modo ipsos spiritus, quoad ipsorum primas copias & particulas originales, in vitio esse, sed insuper aliquando motus localis imbecillitatem & impotentiam, aliquatenus etiam à copula explosiva, ubique in fibras motrices è sanguine suffusa, vitio pendere: Enimvero è sanguine valde cacochymico, proinde vappido & effœto, sicut spiritus animales nonnisi pauciores cerebro instillantur, ita probabile est ipsis è cerebro in nervos derivatis, & demum intra fibras musculosas dispositis, particulas alias nitrosulphureas (quas ad motum muscularem requiri alibi ostendimus) è sanguine ita vitioso omnino hebetes, & à potentia elastica degeneres accedere, propterea quidem ut à spiritibus intra musculos ita perperam concretis, non secus ac à pulvere pyrio fæculentiis crassioribus referto, explosionum actus & rarius & debilius exerantur *Willis cap. de Paralysi.*

Multum fieri ex ossio magno occipitis promanavit] Post corpora striata, proxima causæ morbificæ sedes sunt medulla oblongata & spinalis: Etiam in his quandoque, licet rarius, obstructio, sæpius tamen compressio, aut unitatis solutio Paralysin excitant: Quoad prius, haud probabile est materiæ morbificæ copiam, simul & confertim in hanc illamve partem à cerebro dimitti: talis namque ingens & subitus affluxus, vix ultra corpus striatum pertingit: Attamen suspicari fas est particulas narcoticas, aut alias infestas, continenter in cerebrum susfusas, & exinde in appendicem ejus protrusas, intra caudicis medullaris spatium angustius primo hærere, & dein sensim coacervatas obstructionem Paralyticam inferre: Particulæ illæ dum sparsim in cerebro, corpore calloso, aut striato feruntur, crebras vertigines & scotomias, ac in partibus motivis breves interdum spasmos cient, verum illæ sensim intra medullæ oblongatæ, aut spinalis caudicem in unum aggestæ, quatenus ductum ejus totum aut partem occupant, & proinde spirituum poros simul omnes, vel eorum series quasdam obstruunt, aut hemiplegiam, aut membrorum quorundam, scilicet, modo superiorum, modo inferiorum Resolutiones patiunt: In utraque autem medulla, ac præsertim spinali, spirituum interceptio, sive inhibitio paralysin creans, sæpius propter compressionem, aut continui solutionem evenit: Sanguis extravasatus, aut sanies abscessu disrupto emanans, forsan & serosa colluvies intra cavitatem spinæ deposita, Quin & Tumor scirrhosus alicubi in ea excitatus, finem medullarem comprimendo, spirituum vias occludit: *Idem.*

Observatio IV.

Hemiplegia à mollitie & flacciditate cerebelli, sero plurimo in sacra fistula, quam medulla non adimplebat &c.

Ursula Aberling, virgo 23. annorum plethorica, staturæ mediocris, carnosa, robusta, famula, æstate 1667. semel magnam graminum farraginem ac pondere gravem capite gestatam ex agro domum deportavit: Sub hoc onere sensit manifeste aliquid intra cranium ruptum fuisse: Paulò post cibaria, cum suppellectili capiti imposita, ad messores in loca montana vicina detulit: cum ab hoc onere summopere gravabatur ut sibi sub illo occumbendum putaverit, nemoque præsto esset qui ipsam hoc onere levasset, magna contentione etiam per acclivia ad locum destinatum properavit, unde denuo fragorem intra cranium editum animadvertit, Ab illo tempore minus urinam detinere valuit: nihilominus officia servilia solito more præstitit, strenua alias nec ob patrem duriorem labores fugiens, nec unquam de ullo alio symptomate conquerens: Menses semper rite fluxerunt: die 22. Decembr. 1667. nihil mali præsentiens ad templum ita cucurrit ut inde incaluerit: in templo perfrigeratur, mox animadvertit se pedi sinistro non posse firmiter insistere, unde in genua decubuit, vix inclinato corpore, nisi à vicina sustentata fuisset: Totum sinistrum latus motu & sensu privabatur; labia torquebantur, ac *maxilla inferior dextrorsum abripiebatur:* primum loquebatur ut intelligi potuerit, paulo post vero ægerrime: Astantes leipothymiam morbum raræ, quamvis vividum facici colorem non amiserit, ipsam frigida large conspergunt: Hemiplectica domum deportata per dies 14. deliravit: Conquerebatur de *syncipitis dolore* sævissimo, quasi summa vi sursum capilli ibidem raperentur continuè: *Oculus* quoque *dexter intensissime doluit*, ac videbatur ipsi ac si ex orbita evelleretur: In sinistro latere toto hemiplectico, neque in capite neque alibi, præter motus ablationem, nec vel minimam molestiam experiebatur: Primis diebus creberrime & copiose mingere cogebatur, nunquam tamen lectum perminxit: Cephalalgia diu continue afflixit atque hanc unice causabatur; Medicamenta nulla præter aquas quasdam cephalicas paupérculæ exhibita fuerant: Die 18. Febr. ad ipsam vocabat, scilicet post octavam septimanam ab insultu hemiplectico: Tunc temporis carnosa & bene colorata fuit: Os non amplius distorquebatur, loquebatur sana & expedite, non multum de capitis dolore conquerebatur: brachium sinistrum movere sua sponte nequiit, at uno alterové digito incurvo fortius à me compresso brachium aliquantulum attraxerat:

attraxerat. Pedi sinistro aliquandiu insistere, verum antrorsum ipsum promovere nequii: Tum brachium tum pes sinister sæpe motu quodam convulsivo succutiebantur: Appetit & cætera satis bene habuit: menses quoque stato tempore ceu sanæ huc usque legitime manarunt: Suasi tunc temporis decoctum rorismarini aliarúmque herbarum cephalicarum; purgantia per vices sumenda & linimentum nervinum, imperata simul congrua victus ratione: His aliquandiu sed non satis sollicitè continuatis, sensim viribus pedi sinistro redeuntibus, scipione suffulta in publicum prodiit tota æstate, templum quoque frequentavit, Subinde tamen cephalalgia recruduit, quæ à vini potu exacerbabatur, tota itaque æstate aquam aut serum lactis caprini bibit: Frigida præ calefactis unice appetebat, unde tota æstate acetariis, fructibus crudis & lacticiniis profuse vescebatur. Sæpe toto die nonnisi mane jusculum comedit: Mense Aug. 1668. mane è lecto surrectura sensit motum animalem denuo languefieri, simúlque querebatur de *dolore in planta pedis dextri* alias sani, ob quem nunquam diù posthæc nudo, & non prius linteaminibus probe involuto pedi insistere audebat, doloris rationem ipsamet effari nequibat: Rediit quoque tum ante, tum post novum hunc insultum *Cephalalgia*, præcipue *dextram capitis partem* occupans, & nunc occiput, nunc Sinciput, nunc tempus, nunc frontem misere excruciavit; quandoque præ dolore exclamavit abscessum intus sub syncipite latere, imo jam exitum parare; unde quoque non raro ut ille ope Chirurgica maturaretur expetiit. Tunc quoque de *vertigine* querebatur, ob quam pronam se casuram verebatur: hujúsque sedem dextram potius partem dicebat, cum cerebrum præcipue turbari ibidem sentiret. Incedebat nihilominus subinde, ac brachium sinistrum paralyticum tam ponderosum ajebat sæpius fieri ut casum timeret, pondere corpus antrorsum trahente: Hyeme adventante, tum ob frigidorum abusum, tum ob vitam sedentariam, tum denique ob medicamentorum neglectum, sensim pedes œdematosi facti fuerunt ac intumuit abdomen. Mense Januar. 1669. primum menses substiterunt: Subinde catarrhi ad pectus ruebant, respirationem difficilem reddebant & tussim excitabant, qua aliquoties sanguinem concretum fabæ magnitudine excrevit, alias cessante catarrho libere respiravit, commodéque decubuit, humilius certe quam cæteri hydropici: Hydrops in dies incrementa sumpsit, abdomine prætumido & œdemate etiam lumbos occupante: Doluit summopere pes dexter: Die 23. Mart. 1669. ipsam moribundam conveni; præter pedes, abdomen, lumbos, *brachium* quoque *sinistrum admodum intumuerat:* Facies erat Hippocratica, extrema frigida, lingua arida, pulsus summe debilis, In pedibus maculæ rubræ apparebant; in dextra tibia gangræna in procinctu erat: delirabat per aliquot dies, ante obitum ad mentem rediit: Semper & ad ultimum usque halitum accurate vidit & acute audivit: Die 24. Martii 1669. mortua est.

XXV. Martii cadaveris apertionem prece & pretio obtinui. Ante apertionem in cadavere observavi maculas in tibiis latiores & lividas evasisse: alicubi vesicas amplas sero turgidas emersisse, quibusdam in locis ex poris serum exsudasse, abdomen subsidisse, ex ore humorem viscidum subflavum copiose emanasse: Cuti capillata decussatim incisa, tum ex vasis capillaribus fauciis, tum ex cranio ipso denudato exstillavit sanguis ichorosus, fluidus, omnibus fibris destitutus, nec in grumos concrescens: Olla ablata, integra dura meninge copiosius serum occurrit: Corpore falciformi à crista galli resecto ac retrorsum flexo, superficies cerebri ubique ceu gelatina flava transparente tegebatur, iliáque alias anfractuosa, plena & lævis conspiciebatur. Sauciata tenui meninge exstillavit copiose serum flavum, tenue, admodum fluxile: Cerebri portione ad ventriculum dextrum usque ablata, protinus ex illo exiliit aqua turbida, dilatato amplius hoc ventriculo occurrit abscessus ovi gallinacei magnitudine, peculiari tunica, crassitie pennæ columbinæ vestitus, cujus oppositum latus versus tempus dextrum exporrigebatur, Inciso hoc folliculo, aqua turbida subfusca effluxit, qua evacuata cerebri superficies in fundo & ad latera inæqualis, & quasi exesa & exulcerata apparuit: nam detersо in fundo muco subsidente, manifeste cerebri portiunculæ prominulæ & laceræ videbantur, In folliculo hoc nullibi foramen nec premendo ante incisionem, nec postea reperire potui. In sinistro ventriculo, ut & tertio quoque aquam, sed pauciorem & limpidam inveni, unde conjeci dextrum duos folliculos recondidisse, quorum primus incaute incisus fuerat: Plexus choroideus utrinque glandulis plurimis, minutissimis, albentibus & pellucidis refertus erat: In toto reliquo cerebro nullum vitium animadverti: in basi quidem sinistra pars mollior primum videbatur, verum posteaquam ipsam cum dextra contuli, discrimen admodum exiguum deprehendi. Cerebellum mollius & flaccidius cerebro fuit. Cerebro & cerebello è Calvaria exemptis, recisa medulla spinali, ex orificio calvariæ amplo plurimum seri subcruenti effluxit, simúlque observavi ostii istius spatium multo amplius fuisse quam ut à medulla impleretur: Vidi medullam hinc inde manantibus quibusdam fibris alligatam

 quidem,

quidem, sed nihilominus humoribus descensum concedere: Ex medullæ incisæ superficie guttulæ sanguineæ exsudabant, quæ alias firma & nitida erat, sinistra tamen pars dextra minor videbatur. Quicquid sanguinis intra cranium stagnaverat, fluidum mansit nec in grumos concrevit: Imo ventre aperto aqua citrina effluxit, sed præter expectationem quantitate minor. Ventriculus & intestina, tum tenuia tum crassa, flatibus turgidissima erat: crassa ab excrementis vacua: Hepatis superficies livida, inæqualis, ceu corpus ex plurimis glandulis conglomeratis apparuit, mole vastum: Lien non erat naturali major, mollis, lividus, Glandulas mesenterii & Pancreatis admodum duras comperii: videbatur Pancreas esse corpus ex multis glandulis conglomeratum; ejus Ductus vacuus erat. Uterus ejúsque testiculi minores quam alias in hac ætate inveneram: Nullibi sanguis concrevit: Pectus, quia alio avocabar, nec multum de Pectoris morbis conquerebatur, non aperui.

SCHOLIA.

S*ensit aliquid intra cranium ruptum fuisse*) Onerum graviorum gestatio in capite Abscessibus, seu Tumoribus cum folliculo in ventriculo dextro ansam præbuisse videtur, nam prima vice aliquid rumpi, altera fragorem sensit manifeste, quæ indicio sunt de maximum nixum tenuem meningem intra ventriculum dextrum, à medulla quam obtexerat, jam tum avulsam fuisse: Aurium enim instrumenta quidpiam passa fuisse neutiquam credibile est, quia ad extremum vitæ acute audivit, neque in reliquo toto cerebro quidpiam visum fuit, cui fragor & sensus ruptionis adscribi potuisset, præterquam in hoc ventriculo: & omnino medullam cerebri tunc temporis afflictam fuisse testatur urinæ detentio aliquomodo læsa, ob quam urinam non diu in vesica detinere valuit, debilitato sphinctere, quamvis oondum lectum perminxerit.

Totum sinistrum latus motu & sensu privabatur) Hemiplegia septimum circiter mensem post perceptam ruptionem & fragorem sub onere gravissimo, eveoit, quem Tumoribus dextri ventriculi primario tribuere nequeo, quamvis alter qui integer permansit, ovum gallinaceum superarit: alter, quem imprudenter sauciavi, oon multo minor fuerit, ut ex aquæ tumidæ affluentis copia divinare potui, quamvis etiam in fundo & ad latera corpora striata, & portio corporis callosi, exulcerata, inæqualia & quasi lacera apparueriot; nam à xxii. Decemb. 1667. ad xxiii. Martii 1669. nullum insultum hemiplecticum primo similem experta est, licet proculdubio in tanto temporis intervallo tumorum moles augmenta sumpsisset, & superficies medullosa à liquore acri in ventriculo hoc amplius erosa fuerit: Imo Tumoribus, ut pote folliculo inclusis, integris permanentibus, potissimum naturæ beneficio & usu aquarum cephalicarum primum pedi sinistro insistere, pressis digitis movere brachium, labia rite conformare, & verba ad intelligentiam comparata effari potuit. Adhibitis postea medicamentis efficacioribus, scipione suffulta obambulare, in publicum prodire & templum frequentare, aliásque actiones animales postliminio reparatas edere valuit: Perstitit quidem brachii sinistri impotentia ad motum, iotegro sensu, à primo insultu ad vitæ extremum, non tam ob tumores, quam ob labem aliquam particularem nervorum axillarium, qui graciliores & teneriores sunt nervis ex osse sacro ad femora & pedes descendentibus; nam auctis tumoribus, impotentia brachii post sumpta medicamenta minor erat quam in primis post insultum diebus. Nec Hemiplegiam istam sero intra craoium & duram meningem, aut illi qui intra meninges, & in sinistro & tertio ventriculo stagnaverat, aut illi qood subflavum copiose sub pia matre collectum transpruerat, nam in utroque latere pari copia, forte ob hydropem, redundavit, oeque quicquam apoplectici passa est, nec apoplexia mortua est: quemadmodum quoque Victor, *de quo supra*, à magna seri intra craniū colluvie ab insultibus apoplecticis, post paresin superatam, aliquot annis ad fatalem diem immunis fuit: Non equidem nego tumores istos ventriculi dextri ad Hemiplegiam sinistri lateris symbolum suum contulisse, nam ipsemet cum plurimis aliis observavi uoo latere affecto, oppositum paralysi correptum fuisse: verum sociam, & forsan primariam causam Hemiplegiç, serum extitisse arbitror: accidit eoim postquam curru cootentiore sanguis incaluit, & in templo subito per habitum corporis perfrigiūi, serúmque in massa sanguinea despumatum aut segregatum, cum impetu ad interiora etiam capitis ruit, atque se porulis cerebri in dextro latere insinuavit, una porulos jam ante à tumoribus compressos facilius obstruxit, spirituumque meatus occlusit, atque hemiplegiam effecit: forte etiam sanguinis attenuati portiunculas secum ad profundiora traxit, delitavit enim xiv. diebus post insultum: sero námque extra medullarem cerebri substantiam & medullam spinalem fluctuanti, aut tumoribus solis Hemiplegiam adscribi non posse jam dictum est: Serum vero post antiperistasin & insultum istum segregatum fuisse, crebra & copiosa mictio primis diebus sufficienter probat, & profundius cerebrum subiisse evincit curatio, quæ peragebatur serum discutientibus, absorbeontibus & evacuaoribus: Medulla cerebri in sinistra basis parte mollior, quin dextræ plane noodissimilis, oeque locum affectum neque causam proximam demonstrat: Neque multum ad hujus rei demonstrationem confert medulla spioalis sinistra mioor dextra, si enim præternaturale quidpiam fuisset, æque pes ac brachium ad motum impotens permansisset.

Conquerebatur de Syncipitis dolore, &c.) Cujus causa partim tumores, intra dextrum ventriculum, partim lympha seu serum meninges distendens.

Brachium & pes motu convulsivo succutiebantur] Succussio brachii & pedis sinistri mense Febr., à me adhuc animadversa, erat vere motus convulsivus, nam inopinato & præter voluntatem artus isti agitabantur: Quamvis in Hemiplegiæ principio artus sinistri lateris elanguerint, atque aliquandiu paralytici perstiterint, non tamen ita omnis sensus & motus nervis huic lateri dicatis perierat, quin ad molestiam quadam excutiendam adhuc insurgere valuerint, prout omnino oculis patuit, & à me in aliis etiam fortissima Apoplexia decubuis non raro observatum fuit: Quoniam autem uoo momento simul artus isti succutiebantur, necesse est molestiam hanc in medullæ spinalis parte quadam extitisse, ubi nervi brachii & pedis adhuc uniti erant, nam intra cerebrum conclusam fuisse neutiquam credibile est, cum sensibus integris

fiebat

fiebat: molestiam hanc non arbitror irritationem quandam diei posse, nam succussio brevi tempore durabat,& postquam cerebrum, cerebellum ac spinalis medulla sero largissime etiam actiore perfundebantur, non amplius eveniebat; potius cum Exc. D. Willis explosionem hic admitterem, eam omnino spatiola sunt inter medullare nervorum substantiam & membranam illam ambientem, quæ manifeste in funiculis, in quibus plures nervuli colligantur, dextra manu inveniuntur; atque hæc succussio tunc solum Ægram afflixit, cum adhuc humoribus nitrosulphureis abundavit: postquam vero illos victu refrigerante quasi suffocavit, penitus cessavit.

Querebatur de dolore in planta pedis dextri) Dolor plantæ pedis dextri, alias sani, ob quem nudo,& non prius linteis probe obvoluto insistere non ausa est, quemq; verbis exprimere nequiit, non videtur à sero inter cutim & musculos, aut intra musculorum interstitia fluctuante, quod in œdemate frequenter sine dolore fieri solet, sed ab humore intra membranas valde nerveas, seu nervos in membranas expansos,in planta pedis coercito originem duxisse, atque propterea affini tamen aliquam cum arthritico habuisse: An vero hoc ex fistula sacra derivatus, anne vero ex arteriarum capillamentis effusus fuerit, incertum est, nullum enim in partibus intermediis,ab osse sacro ad pedis plantam dolorem passa est.

Brachium sinistrum admodum intumuerat) Brachium sinistrum intumuit, sive ob lympham ad venam axillarem refluam in motu impeditam & stagnantem,sive ob serum fistulæ sacræ inclusum huc vergens: Alias hemiplecticos novi, quibus brachium paralyticum permanens prorsus contabuerat,quod ob succum oervosum denegatum fieri credebatur.

Mortua est, &c.) Non mortua est apoplexia, nam ad extremum usque pes dexter summopere doluit, accurate audivit & acute vidit, sed sensim cordis motus substitit, quoniam sanguis ob pedis dextri gangrænam corrumpebatur, spiritibus orbabatur nec instaurabatur, unde paulo ante obitum delirabat, facies Hippocratica, extrema frigida & pulsus summe debilis aderant: Post obitum sanguis ubique ichorosus nec grumescens ex vasis sanguiferis sauciis emanavit; Quomodo vero partis alicujus Gangræna aut Sphacelus, Item cancer & ulcus cum ossis carie totam massam sanguineam corrompere, eandem labem alii parti imprimere, aut ipsam mortem imprimere possit, peculiarem dissertationem postulat. *J. Jacobus Wepferus Exercit. de Apoplexia, histor. XIV.*

Maxilla inferior dextrorsum abripiebatur) Cur ut plurimum materie morbifica in corpus Striatum prolapsa, oculi,nec non oris & faciei musculi adhuc motus suos retinent, proinde ut nonnulli circa initium spinalis medullæ, infra nervos omnes à medulla oblongata oriundos, obstructionis locum statuant? Dico rem istam ita habere, quia nervi prædictis musculis (quorum scil. motus per instinctus naturales cientur) destinati, & à quinto & sexto pari profecti, non secus ac nervi præcordiis & visceribus inservientes, spirituum animalium influentias potissimum a cerebello derivant, cujus regimen, affecto licet corpore striato, sæpe illæsum perstat: *Willis cap. de Paralysi.*

Observatio V.

§. *Paralysis ab excremento cerebri aqueo in spinam decumbente excitatur eo quod Dorsalis medulla inde Intumescat, non ab obstructione Nervorum.*

A Pituita, seu excremento cerebri aqueo, seroso, frigido, humido, cerebrum irrigante, vel Nervorum omnium principium premente, uti Apoplexiam, quæ totius corporis est Resolutio, generari, sic si hoc in nervis accidat Paralysim fieri censemus: Talis enim humor a cerebro in Apoplexia, quam prius procrearat, excussus, vel sine ea defluens, non per Dorsalis medullæ aut nervorum substantiam, sed vel per cavitatem Dorsi vertebrarum, dorsalem medullam continentem descendens, illicque vel circa principium aut progressum Illius subsistens; vel ulterius per ductus, quos nervorum paria à dorsali medulla progressa, citra omnem connexum undique in corpore permeant, delabens, aut etiam à capite nervorum conjugationum similes ductus sequens, alicubíque circa nervos hærens, quocunque loco, sive hoc circa dorsalem medullam, sive nervorum paria aut conjugationes accidat, ea comprimendo, vel irrigando, uti si hoc in cerebro fiat, Apoplexiam, sic si hoc in jam dictis locis accidat, Paralysin plurium pauciorúmve partium, prout generalis particularísve nervus afficitur, procreat, cum si copiosus humor eo affluat, angustiis, illis in locis pondere suo *nervos comprimendo spiritus animali viam intercipere possit:* eóque diutius si crassior & mucosus longiore mora detentus evadat: Præcipue vero quod humiditate sua nervorum substantiam continuo irrigans & adimplens refrigeransque, eo in loco propriam ipsorum temperiem destruat, & quo minus spiritu animali impleri eóque perfrui possint, impediat: unde & propter inutilem hanc interpositam nervi affecti portionem, reliquo qui ad partes deducitur nervi ductu ad functionem edendam simul inepto facto, resolutionem perfectam, si magna sit læsio, partium quibus hi communicantur sequi necesse est, eámque eo diuturniorem & pertinaciorem quo major Nervi offensa existit: *Quam veram Paralyseos pituitosæ causam esse, intumescente ex aqueo humore dorsali medulla, Sectione deprehendimus:* Ut non opus sit obstructionem quandam in *nervis*, hic, *qui solidi sunt*, aut *ex filamentis constiti*, nec cavitatem ullam, quæ humorem illum crassum, uti quidam scribunt, admittere possit, excogitare: vel si nervorum hanc humectationem quidem concedant, id ramen hac ratione, quod nervi longiores laxiorésque facti, ad motum edendum inepti fiant, cum Nervi partem minime attrahant, fieri asserere. *Platerus Pract. lib. 1. cap. 2. part. 2.*

SCHOLIA.

NErvi qui solidi sunt) Nervorum ductus non, uti Arteriæ & venæ, perforati sunt, nam illorum compages non modo stylo cuivis impervia est, sed & microscopii applicatio cavitatem nullam his adesse confirmat. Quod ad tubulos olfactarios attinet, isti ita conditi videntur, non pro spirituum animalium commeatu, verum ut serositates quædam hac via elabantur. Ipse autem spiritus in lateribus, ac minime in cavitate utriusque tubuli feruntur. Cæteri autem Nervi substantia compacta & plane firma constant, ut humor subtilis, qui spirituum vehiculum est, illorũ compages, non secus ac spiritus vini extensas fidium chordas tantummodo sensim perreptando, trajiciat: Hinc arguere licet, quod siquidem spiritus animales pro expansione sua nullam intra Nervos cavitatem manifestam requirunt, neque tali iisdem opus esse intra cerebri compagem: quin ventriculos, ita vulgo dictos, in aliud quam hoc munus deputare oporteat. *Willis Anatomes cerebri cap. xix.*

Ex filamentis consiti) Nervi ipsi (prout microscopii ope detegere licebit) per totum poris & meatibus, quasi totidem alveolis densissime excavatis, & invicem contiguis instruuntur; ita & *συνεχῶς* eorum substantia, instar cannæ Indicæ, ubique porosa ac pervia est. *Idem ibidem.*

Nervos comprimendo spiritui animali viam intercipere:) Præter Spiritus animales intra Nervos conceptos, Liquorem quendam *Idem* l. c. statuit: Intra hæc spatiola, *ait*, Spiritus animales, sive corpuscula valde subtilia, & ex natura sua semper in motum prompta, blande scaturiunt, quibus tum pro *vehiculo*, tum etiam pro *retinaculo, latex aquosus*, & ipse particum subtilium valde, adjungitur, Humor iste fluiditate sua spiritus per totum systema nervosum diffundit; item viscositate sua eosdem, ne protinus dissipentur, velut in systasi quadam ac serie continuata requirit: Videtur enim quod sine tali humore spiritus intra nervosum genus consistere nequeunt, quin tenues evanescant in auras.

APPENDIX.

Nervi, quantumvis sero immersi, Paralysin non incurrunt nisi ab eo premantur, aut corrodantur, &c.

IN dicti Spoerlin (*Vide Observ.* 1.) aperto capite, colluvies seri ingens inter meninges & in ipsis cerebri ventriculis reperta, vix non quemlibet persuasisset quin graviores noxas actionibus animalibus, imo ipsam apoplexiam attulisset, nisi diligenti observatione contrarium animadversum fuisset, nam ad ultimas usque horas omnibus sensibus valuit, sanè loquutus est, manuum & pedum digitos ipsósque artus aliquantulum movit: atque manifeste docuit nervos medias intra undas natantes nunquam ita emolliri, aut structuram ipsorum eousque destrui, quin spiritus integre conservent, liberumque transitum concedant, nisi premantur, aut à circumfluo humore corrodantur & sphacelo enecentur. Idem antidhac in hydropicis annotaveram: plures patiebantur ventris tormina, imprimis post propinata purgantia, mediocriter appetebant, sitiebant, ac quandoque sævissimos dolores tolerabant, inprimis si funesto plerisque erysipelate rubebant, quamvis in abdomine nervi & plexus nervosi non solum sero copioso inundati fuerint, sed etiam illos ipsos aqua tenui membrana coercita, veluti gelatina incrustarit, ut sectione inveni: In pedibus vero, à planta ad coxam ipsósque lumbos, œdematosis, viderim cutim, pinguedinem, membranas, imo ipsos musculos instar spongiæ aqua turgidissimæ maduisse, quæ largissime vulnere facto exstillavit: Imo ne lethargum quidem peperit, licet ob pulmonum ulcus febricitarit dictus *Spoerlin*, & cerebrum aquæ immersum fuerit, quod forte propterea factum, quia cerebri ventriculos & corticem infra anfractus vestiens, tenuis meninx ab omni aquæ irruptione medullarem substantiam immunem præstitit: Nullos insultus Epilepticos, aut alios motus convulsivos serum cranio inclusum peperit, quod vellicando alias efficere valet, quia proculdubio multa lympha dilutum, minúsque acre, salinis aculeis in percolatione non transeuntibus, fuit quam illud quod ulceris, dyspeuloti & depascentis (quo laboravit) causa fuerat: Forsan etiam meninges longa assuetudine, veluti callo obducto, aquam facilius tolerarunt. *I. Iac. Wepferus Dissert. de Apoplexia p.* 370. *& sequ.*

OBSERVATIO VI.

Paralysis colicos dolores sequuta, à Sero cerebrum & spinalem medullam inundante ortum ducens.

IN Germania, & præcipuè in Franconia ac in Norinbergico tractu frequentissimum hoc malum est. Quo verò modo & quibus de causis hæc contingat, ex subsequenti historia intelliges: Secui *juvenem mulierem*, quæ primo ex epatis & vesicæ bilis obstructione in Tertianam notham, deinde in *colicam passionem incidit, paulo post Paralytica reddita* integrum annum vixit: quæ tamen usu thermarum aliqua ex parte sublevata, ad extremum delirio ac Epilepsia correpta occubuit: Paralysis à principio occupavit brachiorum superiores

riores partes, sensim ad extremitates manuum, ultimo ad crura descendit: *ægra atrophia contabescebat*, de ventriculi ardore, Siti, appetitus edendi prostratione, alvi difficultate, & dolore Ilii sinistri tensivo gravique (sentire enim sese inquiebat in illo loco pondus aliquod grave, tanquam plumbi massam) conquerebatur.

Hanc mulierem aperui, & reperi jecur pro corporis ratione nimis magnum obstructionéque minimè vacans: Vesicam bilis bile crassa ac nigra turgidam: Ventriculum humore plenum viridi, atque extensum: Ulterius descendens, inveni Colon male atque p. n. conformatum, Si quidem ubi sacculus, sive monoculus situs est, & ubi colon ventriculo annexum est, colon fuit valde laxum, flatibusque expansum, reliquis in locis, ad crassum intestinum usque angustum, fæcibus crassis durisque in globulos concretis infarctum: Eodem modo conformatum vidi Colon in multis fœminis: Reliqua viscera, tam naturalia quàm spiritualia, erant illæsa ac integra. Ex cerebri substantia inter dissecandum effluxit aqua tenuis & colore subricundo, quod venarum arteriarúmque incisioni adscribendum est: nam aqua, qua omnes ventriculi scatebant, fuit tum tenuissima, tum limpidissima ac pura, nihil vero pituitæ in ventriculis cerebri vidi: Totum spatium, quod in sacra fistula, inter tenuem ac duram membranam est, & ubi nervorum funiculi nervos constricturi à spinali medulla recedunt, simili aqua plenum extitit. *V. Coiter lib. observat. Anatom. & Chirurg.*

SCHOLIA.

EX hac historia & symptomatibus quæ præcucurrerunt, conjicio malorum scaturiginem ab epatis & cystis obstructione prodiisse, indeque febrem consequutam: Postquam vero bilis non expurgabatur per convenientes vias, scil. intestina, occ eorum expultricem stimulavit, hinc debilia stupidáque reddita, multa superflua, quæ in flatum soluta colicum dolorem excitarunt pertinacissimum, collegere. Hi flatus cùm liberum exitum, ob coli in quibusdam locis angustiam habere nequierint, in laxa parte, ut pote paulo supra inguen sinistrum collecti, huic parti vicinisque locis, quibus colon beneficio ligamentorum firmissimè alligatur, magni ponderis & tensionis sensum excitavit, in aliis locis non æque; nam non ita laxa erant. In his affectibus bilem tenuiorem regurgitare in ventriculum, tum quotidiana experientia docet, tum Galen. ad Aphorism. 50. 6. In hujus fœminæ ventriculo humor contentus undequaque erat viridis & satis tenuis; unde non mirum si ventriculi actiones disturbatæ fuerint, ac ægra omnem cibum nausearit, sitimque ardorémque ingentem cum morsione perceperit: Ad *Paralysin* capitisque alios affectus quod attinet, notissimum est nullas partes consensionis vim majorem atque cerebrum & ventriculi orificium invicem obtinere: quare in hoc casu cerebrum per ventriculi consortium affectum esse minime dubitandum existimo: multò minus plurimos vapores ad caput elatos, atque in tenuem illam humiditatem, quæ forsan acrimonia non caruit, conversos, atque totum cerebrum irrigasse: à cerebro undequaque hanc humiditatem per sacram fistulam ad nervorum originem defluxisse: ad extremum facta humoris aquosi ebullitione, auctáque acredine, sequutum delirium ac Epilepsiam opinor. Hæc ita sese habere omnes quos similibus affectibus correptos, & tandem simili modo interemptos vidi (vidi autem plurimos) manifestè attestantur, præcucurrerunt hæc majori ex parte, 1°. febris tertiana notha; faciei color subflavus, Ictericis non admodum dissimilis, vel color pallidus, nonnunquam pallor, interim faciei tumor, appetitus edendi dejectio: totius corporis emaciatio & languor: plerique incurrunt in colicas passiones difficillimas, colica cessante subsequitur paralysis 1°. brachiorum, 2°. manuum, ultimo crurum: paralysin comitatur nonnunquam delirium, interim lethargus, interim apoplexia, interim epilepsia & mors ipsa: Fœminæ non rectè purgantur, habéntque mensium purgationes pravas atque inordinatas. Juvenes multi ab hac paralysi liberantur usu convenientium remediorum, abstinentia vini venerisque & iræ: Senio confecti vix evadunt. *Idem ibidem.*

In Colicam passionem incidit, paulo post Paralytica) Plurimi in ea sunt sententia eam ipsam materiam quæ doloris Colici causa est, ab intestinis ad membra exteriora non transmitti, sed aliam materiam aliunde ad membra exteriora fluere; ita G. *Hofmannus* in consiliis *Scholzii* cons. 173. asserit. *Tum demum hanc Paralysin fieri, ubi jam maxima pars materiæ pituitosæ in intestina effusa per alvum excreta, ac per paroxysmos absumpta est, ut jam quodammodo mitescere & rarius invadere Colica videatur, tum enim reliquos humores pituitosos, & præsertim eos qui sunt in capite, ob dolores, mediam, vigilias, calidorum & incidentium medicamentorum usu attenuatos, relicta priore consueta via ad propiorem declinare, ac ita secundum nervos ad musculos, & sic ad manus & pedes contendere, unde artus laxentur: Atque hinc non in omni colica resolvi artus, sed tantum in ea quæ magna ex parte pendet ex delapsu pituitosi humoris ex capite per venas, in intestina.* Paulus Ægineta lib. 3. cap. 4. meminit Epilepsiæ & Paresis quæ fiat critica quadam ex profundo transpositione, eo modo quo abscessus fieri solent, vel morborum permutationes, per vias quas sibi parat natura, cum corpus undique transfluxile sit: *Ad. Spigelius* Anat. l.6. c.4. statuit ex colo per mesaraicas humorem morbificum in tenuissima earum ora se insinuantem, in aortæ truncum regressum ad lumbares pervenire; has turgescentes vicinos comprimere nervos, unde crurum oriatur paralysis, Eandem ob causam succedere nonnunquam Colicæ Epilepsiam censet, si humores vitiosi in lumbares arterias influxi ad spinalis medullæ latera usque ad cerebrum ascendant. *Rolfinkius* Dissert. Anat. l. 6 c. 59. mutatione hanc doloris colici in πάρεσιν per μετάθεσιν; ejusque speciem quæ à bonis ad prava vocatur fieri censet, non quod materia colicos dolores inducens ab intestinis convertatur ad spinalem medullam, locum nobiliorem, relicto priori foco, sed quod nova affluens materia non amplius petat intestinum aut ejus viciniam, sed eam præternaviget & spinalem medullam petat. *Senertus Pract.* lib. 3. sect. 2. c. 4. ait novam viam per quam materia ad spinalem medullam deferri, & Paresin efficere possit, à recentioribus Anatomicis demonstratam esse, nimirum, Ramum quendam

ab Aorta, non longe à mesenterico ex porrectum, serpentem in spinam ejusque vertebras: Demum ostendit ad motum cerebrum non sufficere, sed nervos & musculos etiam requiri, quorum integritatem violatam motus depravatio consequatur illæso cerebro. Revera experientia testatur in hac Paresi fere principium nervorum non lædi, & caput ab omni dolore alióque affectu esse vacuum, quod certe accidere non posset si eadem materia quæ colon afficit caput etiamnum obsideret: Adde his ejusmodi Paresin vera citius curabilem esse, quod caput & nervorum origo extra culpam sint: in altera musculosæ ac nervosæ solummodo partes afficiantur. *Laurentius* Anat. l.4.c. 20.qu.8. Metastasin à nervis in venas & intestina, & à venis in nervos facile fieri posse asserit, nixus Hippoc. authoritate, *Convulsio*, ait, in Coacis præl. *febrem finem affert*, &c.& 2. aph. 26. *Convulsioni febrem advenire*, &c. Inde infert, cum materia febrilis in vasis sedem habeat, Convulsio nervorum affectus sit necesse est, si febrem convulsio sedat, materiam è venis in genus nervosum transferri, Et è contra, cum febris convulsionem sedat: *Tulpius* lib. 3. Observ. cap. 22. Colicum dolorem Convulsionis speciem censet, *Raro contrahuntur*, inquit *homini abdominis nervi*, *attamen frequentius quam animadvertant Medici nonnulli*, *confisi nescio qua imprudentia quemcunque ventris dolorem*, *vel fieri à bile acri*, *vel ob spiritum intendentem intestinum Colon: Verum inæqualis ventris distensio & adstrictio*, *rigidorum musculorum contractio*, *arguunt satis perspicue nervos magis quam intestina pati*: *Alias non contraheretur venter tam inæqualiter*, *neque latera apparerent tam obliqua*; *vel musculi recti adeo recta introrsum incurvati*, ut luce clarius videre est in hac, *de qua loquimur*, *Convulsione*: Ita etiam opinatur Excell. *Wepferus* in Ephemer. Germanicis anni 1671. *Carolus* quoque *Piso* sect.4. cap. 2. de morbis à Sero, Colicum dolorem sequi divulsionem seu convulsionem quandam intestinorum, secundum eorum longitudinem statuit; Novissime *Exc. Fr. Ign. Thiermair* consf.lib.2.c.4. Colicum dolorem aliquando Nervorum affectum probabiliter esse censet, *Quod si igitur*, inquit, *nervorum affectus fit aliquando colicus dolor*, *atque porro nervi tum abdominis tum intestinorum crassorum aliqui*, *tum pedum & manuum*, *surculi sint ex eadem stirpe* (*spina medulla*) *pronati*, *quin obstat quin materia peccans*, *qualis est partim humor tenuis*, *ichorosus*, *vaporosus*, *ac forsan particulari pravitate nervis inimicus*, *ab intestinis coli*, & *abdominis dolentibus membranis nervísque*, *in nervosas tum pedum tum manuum partes*, *eo quo dictum est modo*, *continuo propellatur*, *atque crisi*, *sed imperfecta*, *ad extremos corporis artus ab interioribus evacuetur*. *Dixi*, qualis est partim humor tenuis, ichorosus, &c. *Etsi enim nullo modo negem adesse in colicis plerumque humorem pituitosum crudum*, *intestinorum tunicis inhærentem*, *tamen nemo facile dixerit abesse humorem tenuem*, *biliosum*, *ichorosum*, *acrem simul mixtum*: *iste enim est qui humoris cruditatem in colo delitescentem*, *fermentando*, *flatus doloré sque exinde suscitat*, *iste oris siccitatem & sitim creat*: *iste tempore paroxysmi colici & ebullitionis*, *urinam multo sulphure tingit*. *Iste demum quia tenuis est & vaporosus*, *facillime ad artus per sacram dorsi fistulam propulsus penetrat*: *Hinc Paresis*, *de qua loquimur*, *non est semper & necessario nervorum obstructio vel mollificatio*, *ut in Paralysi vera plerumque contingit*, *sed subinde aliqua alia particularis artuum enervatio*, *pendens ab humore vel vapore*, *nervorum robori peculiariter infesto*.

Ægra atrophia contabescebat) Atrophiæ in Paralyticis causam ad interceptam sanguinis circulationem refert *Rolfinkius* Epitomes cogn. & curandi, &c. lib. 1. p.1. cap.10. & Dissertat. Anat. l. 4. c. 19. Nervi & spinalis medulla κατ᾽ συμπαθείαν ἰδίαν ᾗ ὁμοπαθείαν: Venæ & Arteriæ κατ᾽ συμβεβηκός afficiuntur, circulatione officium haud faciente: hinc pulsus tardus, rarus, debilis, frequens, membri frigiditas & tabes: Id ex Harvejanis principiis optime declarare licet: motum sanguinis per arterias è corde facilitat calor & attractio carnium: motum ex venis capillaribus, & regressionem in ramos majores, motus membrorum & compressio musculorum qui circumstant vasa circulatoria: cum hæc, motus nempe & compressio, desint, deest enim contractio & extensio in membris paralyticis, non est mirum si circulatio sanguinis non ritè peragatur: hinc sanguis, novis non refectus & illustratus spiritibus, torpidus relictus, friget, pulsúsque tardus apparet cum tabe: *Glisson Anat. Hepatis* c. 45. à Nervorum obstructione fieri censet, & inopia succi eorum nutritii, In Paralysi, *ait*, partea resolutæ ob fibrarum laxitatem, facilémque sanguinis affluxum initio subtumidæ apparent: Constat tamen id à genuino partium nutritarum incremento minime fieri: quippe eædem postea, etsi sanguis usque copiose allabatur, paulatim marcescunt, ut jam præter ossa & pellem vix quicquam supersit: Argumento haud obscuro vasa, per quæ nutriuntur, obstructa esse, Nervos scilicet: quippe venæ & arteriæ morbi hujus immunes sunt, nervíque soli officio suo male funguntur.

Post Paralytica reddita) Quomodo ex uno affectu alius fieri potest, præcipue post colicam, cum nulla ibi sit affinitas? *Erastus* lib 4 disp. contra *Parac.* inquit. Cum materia quæ ex colica Paralysim facit sit duplex, aut calida & tenuis, aut frigida & crassa, de priori non est insignis dubitatio quomodo hoc fieri possit. Et revera Paulus novit hujus Paralysis causam nullam aliam quam humorem biliosum, Et ego quoque, qui semel vidi ea colica paralysin factam esse ex humore bilioso certe scio, in Episcopo quodam paralytico in utroque brachio. Sub cura fuit *Capivaccij* & mea, & factus sanus ea oleorum refrigerantium & fructuum usu: Sed quando fit ex humore pituitoso, certè res est difficilior; Quod autem fiat, docet *Erastus* l. c. ubi inquit frequentem esse in tractu Franconiæ hanc permutationem: Modi quibus materia ea intestinis deferatur in nervos multi sunt, 1. Ut ex intestinis feratur in mesaraicas, inde in jecur, hinc in venas totius, per has in ambitum, inde in musculos & nervos, quem tamen modum improbat *Erastus*, inquit enim difficile esse materiam pituitosam & crassam, quæ post excerni per amplissimos ductus in ventriculum & intestinum, ferri in ejusmodi longas vias: Sed etsi difficile, non tamen alienum, Omnium enim una conspiratio: Quod mirabilius, in peripneumonia posse fieri abscessum in articulus crurum: Omnis enim, dicit, locus est amplior. Si pateat alvus, potius excerneretur, sed alvus supprimitur, unde natura alio defert. 2. Ut materia recipiatur in tunicas intestinorum, ex his in peritonæum; ea hoc in vertebras, sive post ascendat in nucham, sive ibi paralysin efficiat. 3 Ut hujusmodi materia, cum non potest transmitti, convertatur in vapores aqueos, repleat cerebrum, vertatur in aquam & fiat paralysis, quod testatur quidam ex ipsa αὐτοψία (*Ceterum allato exemplo*) 4. Quando Colica fit ex humore descendente à cerebro in intestina, tunc enim potest permutari à loco ad locum: quod mittebat natura ad intestina, mittit jam ad nervos: 5 Quando humor continetur in venis, dum transmittitur ad intestina, facit colicam, dum ad nervos, paralysim. Hi duo ultimi modi mihi non probantur, nam hoc non est fieri ex colica paralysin: loquimur de illa quæ fit præsentibus doloribus colicis cessantibus. *H. Saxonia Panther lib. 1. cap. X.*

Præcipuè

Præcipuè in Franconia.) Vt & Moravia, Austria aliisque quibusdam locis, ubi vina fortia, sulphurea & tartarea in usu sunt, quod in solo terra calcaria, vel lapide calcario, vel simili materia minerali abundante crescant: De hac Paresi post colicam sic differit, *I. Iac. Wepferus* in miscell. curiosis anni 1671. Observat. 39. Ægri aut, colica biliosa affecti, subsequente nonnunquam Paresi, mihi plurimum negotii ab aliquot annis facesserunt: Nostrates enim plerumque vinum rubrum bene maturum spirituosumque bibunt; Si qui futre in agro Schaffusiano colica excruciantur, nullus tamen quod sciam Pareticus fit, nec id à centum annis factum fuisse unquam ex annalibus Medicis colligere potui: Rari etiam apud nos Scaphusanos sunt podagrici & calculosi, nec convulsivi motus frequentes sunt: potissimum id vino rubello salubri hactenus adscripsi: E contra ubi vina alba bibuntur, quæ ut conserventur imbuenda sunt sulphure, nec aperto vase, ut rubella defervescunt, sed in doliis, osculo vix palmæ amplitudine patulo, unde sulphur vini narcoticum exhalare nequit, ac cum vino permixtum permanet, colica hæc frequentissima est, scilicet in Alsatia ad Lacum Acromium, in Ducatu Wirtenbergico, &c. Frequentiores quoque observantur Podagrici & Nephritici, plures quoque utriusque sexus, maximè sequioris, convulsionibus exagitatos vidi: Non ita pridem aliqui Monachi Dominicani potu vini Alsatici colica affecti, supervenientibus convulsionibus enecti fuerunt, quibus ob negotia adesse nequiveram, Vinum nimium sulphure imbutum aiebant: Ego id sulphurata tænia, quam dulcem vocant, & semin. anisi, coriand. cinnamomi, Bismutho aliisque conspergitur, præstitum suspicabar: Bismuthum *Io. Jordanus* in pestis phænomenis, jam olim damnavit, hujúsque morbi paratium in Moravia existimavit, Quid enim plumbum in pollinem redactum atque intra corpus admixtum valeat, ea *Fernelio & Palmario* constat: Insuper Monasterium nobis vicinum est, ubi Patres vinum austerum bibunt, vix ullus inter eos est qui hanc pestem effugiat: Superstitiose maleficio cuidam occultato morbum, signis suis notissimũ adscribunt: Colicam hanc ab aliquot annis jam credidi oriri nullo modo ab obstructione quadam, sed constrictione & convulsione quadam fibrarum intestinorum, ob quam strictissime alicubi occluduntur, ac flatibus ascensum ac descensum denegant, unde sævities dolorum: Hujus constrictionis causam existimo humorem tenuem, acrem, nervorum ductum sequentem, ac in plexu aliquo nervoso mesenterii stagnantem, unde bis lumbi impense dolent, & abdomen instar carinæ quasi excavatur umbilicúsque introrsum trahitur; Humor ob doloris sævitiem & vigilias continuas accumulatus, Paresin gignere videtur: quamvis observarim brachiorum Paresin aliquando colicam præcessisse, scilicet humore circa cervicem hæsitante & nervos, antequam plexus nervosos mesenterii assequatur, emolliente: In curatione notavi Purgantia dolores exasperare, paresin, imo mortem accelerare: Plus beneficii contulerunt juscula refrigerantibus alterata & acidulæ: clysteres refrigerantes & emollientes, item inunctiones & epithemata, e. g. è succo lactucæ, senecionis, &c. Hæc morbum breviorem effecerunt & plerique Paresin effugerunt: Venæ sectio, quam *Chifflетius* commendat, aliquibus Paresin accersivit: Clariss. *Spigelius* de Hemitritæo, mesenterii inflammationem in cadaveribus reperiit, quam à præpostera sæpe curandi methodo excitari nullus dubito: Cadaver cujusdam colica enecti secui, totum abdomen pure impletum erat, toto mesenterio abscessu quasi existente: Culpam mali adscripsi fomentis emollientibus & calefacientibus, purgantibusque fortioribus: Clariora omnia evaderent si per superstitionem cadavera secare crebrius liceret: Unice me angit qua ratione constrictio hæc specifico aliquo antepileptico mature solvi possit; Hactenus morbum refrigerantibus, humectantibus, & anodynis expugnavi.

Observatio VII.

Paralysis ab aqua limpida in cerebri ventriculis & sacra fistula contenta.

Si ocularis inspectio hac in parte scriptorum authoritati est præponenda, nostra sententia magis ad *Rondeletii* quàm ad *Fernelii* opinionem inclinabit: Pluries enim invenimus in cerebri ventriculis, sacraque fistula, aquam limpidam tenuem & puram, quam flavam vel bili suo colore similem, vel etiam alium humorem: Majori itaque ex parte, si non semper, Paral. excitat tenuis limpidáque hæc aqua, in cerebri ventriculis atque in spina dorsi collecta, quæ sensim à superiore parte nervos irrigat, quoad pervenerit ad eorum extremitatem. *Coiter libello Observ. Anat. & Chirurg.*

Scholia.

Paralysin à pituita crassa nervo tenaciter inhærente fieri, omnium Medicorum est sententia, Ego vero à tenui, sed multa, quæ à cerebro defluit, & ob tenuitatem totam nervi substantiam irrigat molliorémque efficit, in quo idem nervis quod in apoplexia cerebro accidit: Quare non est audiendus *Fernelius* qui flavam bilem Paralysin excitare posse scribit, &c. *Rondeletius cap. 13. Practica. Vide ibi rationes quibus opinionem Fernelii impugnat.*

Observatio VIII.

Paralysis à sero totum cerebrum madefaciente, & paucitate spirituum ob hujus molem exiguam.

Vir Ill. proavis cerebri & nervorum dispositioni morbidæ obnoxiis oriundus spasmis levioribus tentari solebat; præterea Paralysis spuria totius corporis membra quævis occupabat, nec enim manus attollere, aut pedes gressui accingere potuit, &c.

Primo occurrebat cerebri moles justo minor & gyris paucioribus instructa, unde spiritus animales non satis copiose productos suspicati fuimus: Porro universa τῦ ἐγκεφάλυ compages justo humidior, latice aquoso madida & prorsus immersa videbatur, &c. *Vide tit. de Convulsione.*

Observatio IX.

Paralysis, aliáque animalis facultatis symptomata, ob anteriorem cerebri cavitatem sanguine & sero plenam, corpus unum striatum comprimentibus.

Juvenis temperamenti sanguinei, ingenuus & plerumque satis sanus, post lautiorem cœnam & vini potum immoderatiorem in cathedra, sedens, stupiditate in manu dextra ita afficiebatur, ut cheirotheca, quam forte manu tenebat, involuntarie exciderit; deinde se erigens & ambulare nisus, in femore & crure ejusdem lateris resolutionem sentit: sine apoplexia tamen, incidens, nam animo semper constabat, interrogatis satis apte, tarde licet ac impeditè respondens, & quæ jussa erant faciens, Medico peritissimo statim accersito, phlebotomia, vomitio, purgatio, ordine celebrata fuere: cucurbitulæ, scarificatio, linimenta, frictiones, aliæque administrationes idoneæ sedulo adhibebantur: nihilominus *Paralysis* accrevit, ut præter motum membris dextri lateris fere ademptum, etiam istius oculi visum amitteret; usque tamen, etiamsi torpidus & somnolentus, mentis compos amicos dignoscebat, & infirmitatis suæ conscius, & pro sanitate recuperanda sollicitus, remedia quæque oblata sumebat: verum his non obstantibus, functiones animales magisque in dies, eorúmque consensu demum vitalis fatiscebat, ita ut circa diem 7. aut 8. modo in convulsiones, aliásque spirituum animalium distractiones subinde incidens, tandem viribus exolutis, morti succumberet.

Capite aperto, anterior cerebri cavitas sanguine partim ichoroso, partim concreto & grumoso, eum feri copia implebatur.

SCHOLIA.

Hinc ut facile esset concipere ab illuvie ista corpus unum striatum comprimente, ejúsque poros & meatos constringente, spirituum affluxus in appendicem istius lateris nervosam impediri, & propterea in membris respectivis resolutionem excitatam: Atque ob thalamum opticum, ubi corpori striato inseritur, etiam compressum, istius lateris oculum visu privatum fuisse: Porro quatenus corpus callosum, istud antrum concamerans, à materia aggesta nonnihil premeretur, inde functionum Animæ principum hebetudo & torpor, sine ulla tameo earum subversione aut inordinatione excitabantur: cujusmodi illarum affectiones propter noxam substantiæ cerebrali, ejusque spiritibus incolis affixam, ac minime à ventriculorum impletione procedere satis liquere videtur. *Willis l. c.*

In mentis hebetudinem, &c.) Observavi in pluribus, quod cum cerebro primum indispositio, mentis hebetudine & oblivione, & deinde stupiditate & μυρα-‑ρυ afficerentur, postea in paralysin incidebant; scil. materia morbifica sensim delapsa, & demum alicubi intra caudicem medullarem (ubi tractus medullares plusquam in corpore striato abstantur) ad plenitudinem oppilativam aggesta: propterea enim, prout loca obstructa magis aut minus ampla fuerunt, aut paralysis universalis, aut hemiplegia, aut membrorum resolutiones quædam partiales accidebant. *Idem.*

Observatio X.

Paraplegia in Phrenitico, ob serum multum in ventriculo medio deprehensum, cum siccitate medullæ cerebri & membranarum.

Adolescenti Phrenitico, sub finem dextrarum partium rigor revera σπασμώδης & deinde Paraplegia, &c. Observatum in ventriculo medio serum multum: medulla cerebri siccior, membranæ siccissimæ, &c. *Vide tit. de Phrenitide ex Ballonio.*

SCHOLIA.

Σπασμώδης *& deinde Paraplegia.*) Spasmum paralysi interdum accidere adnotavi, nempe cum è musculis antagonistis unus resolvitur alter convellitur: Porro usitatum est pathematis convulsivis dudum obnoxios, tandem in membris debilitates, ac demum resolutiones sive ἀκινησίας pati: Novi plures epilepticos, & alios spasmodicos, ob functionem motivam in hac aut illa parte modo inhibitam, modo abolitam, primo claudos, & dein clinicos evasisse; cujus ratio videtur esse, quod materies morbifica intra cerebri, & appendicis ejus tractus tum medullares, tum nerveos continue admissa, & crebro explosa, tandem eos ita debiliter ac dilatet, proinde ni aliusmodi insuper particulis, sive narcoticis sive vitriolicis (propter quas spasmo paralysis supervenit) aditus patescat: Porro sæpius observavi ob diversimoda hæc materiæ morbificæ miscellanea (veluti cum nix & pluvia simul contingunt) una motibus convulsivis & paralysi laborantem infestari: Hujus notabile exemplum in Tract. de Morbis Convulsivis cap. 9. p. 115.

atti ultimus

attulimus : *Willis cap. de Paralysi.*

Serum multum, medulla cerebri siccior.) In omni paralysi per obstructionem facta, materia morbifica non crassa & frigida pituita est (prout *Galenus* & plures Medici asserunt) talis enim cerebrum ductúsque nerveos pervadit, sed ex particulis valde subtilibus & activis, regimini licet animali infestis, constare videtur : Enimvero Paralysis hominibus, non secus ac syriasis, sive uredo, arboribus accidit ; quippe venti nonnulli, halitibus plusquam frigidis, scil. spiritu nitroso aut vitriolico præditi, cum virentes tenerósque arborum frutices sufflant, eos repente emarcescere faciunt ; in quantum scil. stamina tenella, nervorum instar, foliis & frutici passim intertexta, maligni aëris afflatu ita penitus constringuntur, ut succum è trunco aut radice suppeditatum non amplius suscipiant, ritu, ob cujus defectum exarescunt. Non absimili particulæ extraneæ & quasi vitriolicæ, intra sensus & motus organa admissæ, quatenus una poros constipant, & spiritus animales dejiciunt, vel à motu supprimunt, partibus respectivis quasi uredinem inducunt, Hanc autem non à mera pituita, aut colluvie serosa excitari plane arguitur, quoniam qui cerebro frigido & humido præditi, nares & oculos mucci, aut humoris aquosi stillicidio fere semper madentea habent, imo qoi hydrocephalo laborant, in quibus cerebrum, & summi.as utriusque medullæ lymphę velut innatant, non propterea in Paralysin, nisi per medullæ compressionem disponuntur. *Thom. Willis ca. de Paralysi.*

OBSERVATIO XI.

Paralysis ab aqua limpida cerebri anfractus alluente.

Mulier post diuturnum & gravem capitis dolorem, randem in lethargum cum partiali membrorum resolutione incidit : Cranio mortuæ apetto, cerebri anfractus tum exteriores, tum cavitas interna fuit aqua limpida repleta. *Vide tit. de dolore capitis.*

OBSERVATIO XII.

Paralysis à sero inter utramque meningem incluso; inter piam ac cerebrum & cerebellum, adore substantiæ cerebri; repletione ventriculorum & effluxu illius in spinam.

J. Reutinger, crudelissima cephalalgia tactus, post cæcus ævasit : 14. diebus ante obitum lectum permingebat ; paucis diebus post paralysis pedis dextri successit, quam sequuta paulo post & sinistri, hinc lethalis apoplexia : Aperto capite cerebrum & cerebellum molle & flaccidum deprehensum, cum sero plurimo in locis memoratis. *Vide tit. de Apoplexia.*

SCHOLIA.

Paralysis pedis dextri, quam sequuta post & sinistri, &c. Forfice diviso, juxta os sacrum, Trunco aortæ descendentis, intueberis innumeras arteriolas quas spinali medullæ & musculis lumbalibus suppeditat: Inde disces materiam se.osam influere posse ad hos locos, ad excitandam Paralysin partium inferiorum. *Riolanus Anthropogr. lib. 2. cap. 25.*

OBSERVATIO XIII.

Paralysis spuria à cerebro humidiore, sero immerso, necnon spinali medulla, quæ valde extenuata.

Viri Illustris, præter motus Convulsivos, Paralysis spuria totius corporis membra quævis occupabat, Nec enim manus attollere aut pedes gressui accingere potuit : Illi cerebri moles justo minor & gyris paucioribus instructa fuit, unde spiritus animales non satis copiose producebantur : Universa τῦ ἐγκεφάλυ compages justo humidior, latice aquoso madida & prorsus immersa videbatur : Spinalis medullæ truncus aquæ limpidæ immersus, valde extenuabatur, ut vix dimidium osseæ cavitatis impleverit, quod à seri salsi, cui velut incoquebatur, colluvie effectum. *Vide tit. de Convulsionibus.*

OBSERVATIO XIV.

Paralysis à seri insigni copia, inter cranium & duram meningem collecti; circa falcem & illius reduplicationem, ac in omnibus cranii cavitatibus.

Materia (*de qua tit. de Soporosis affectibus*) apoplexia prehensa, efficacia medicamentorum liberatur, superstite tamen Paralysi brachii sinistri, recurrente septimo die apoplexia lethali : Aperto capite, inter durammatrem & cranium : item in hujus cavitatibus tam anterioribus quam posterioribus, tum & in falce ac duræ matris reduplicatione, inventæ aquæ flavescentis libræ medicinalis circiter quinque.

Observatio XV.

Paralysis inducta ab aqua ventriculos omnes cerebri replente, hinc ad corpus unum striatum diffluente.

PArvulus cerebri humidi, qui lethargicus obiit (*vide tit. de Soporosis affect.*) plane stupidus factus est, atque intra diem unam vel alteram toto dextro latere paralyticus factus est. Calvariæ olla exempta, anterior τῦ ἐγκεφάλυ regio, aqua limpida obtecta intumescebat; cerebro assulatim abscisso, & foramine in cavitatem anteriorem, à lympha distentam facto, aqua limpida exiliit, cujus ingens copia ventriculos omnes ad summum impleverat, atque corpus unum striatum, aut poros ejus subeundo, aut comprimendo, Paralysin intulit.

Observatio XVI.

Paralysis à cerebri ventriculis sanguine concreto repletis, ex rupto plexu choroide.

ANno 1644. apertum cadaver mulieris ex apoplexia, illique succedente paralysi tandem defunctæ &c. omnes cerebri ventriculi concreto sanguine turgebant, ut ne guttulam amplius exciperent: Sanguis iste ex rupto plexus choroeidis vase expressus concretusque liberum spirituum animalium commeatum impediendo, apoplexiam excitavit, quam deinde paralysis sinistri lateris pertinax insequuta est. *Bartholinus cent. 2. hist. 60.*

Observatio XVII.

Paralysis à bile ad Spinæ nervos detrusa.

VIr quidam ætate florente, epulans liberaliter, quotidianæ vomitioni biliosæ jam dudum fuerat obnoxius: hac repente suppressa ventriculi vehemens dolor prehendit cum nausea & tussi inani: Huic mox cœpit corpus citra febrem vehementi rigore, tanquam invadente exquisita tertiana, ex intervallis quotidie supra vicies concuti: Exactis diebus circiter xv. putrescente jam bile, tertiana febre corripitur; qua multis post diebus soluta, Resolutio insequitur omnium partium quæ sunt sub capite, nec multò post interitus.

Corpore dissecto, tam multorum affectuum causam deprehendimus bilem sinceram, eámque prasinam, circum jecoris cava, libræ pondo membranis coërcitam, Et cujus jam portio in spinæ nervos obrepserat. *Fernelius de Febribus lib. 4. cap. 10.*

SCHOLIA.

DE Bile an Paralysin inducere queat? est aliqua controversia, Nam *Galen.* 1. Prorrh. 13. causam segnitiei & Paralysis refert in solos crassos, viscidos & pituitosos humores, Bilem minime posse hos affectus inferre censet, quam sententiam *Rondeletius* accepit, ideo in *Fernelium* invehitur dicentem 5. path. 3. dari Paralysin ex materia biliosa sub finem febrium biliosarum ad nervos transmissa: Cæterum non hæc tantum est *Fernelii* sententia, sed etiam *Aëgineta* l 3. c. 43. Ego quoque vidi Episcopum Ill. qui cum ex colica in Paralysin brachiorum incidisset, frustra diu curatus medicamentis calidis, tandem cum Religionis ergo diutius uteretur oleribus frigidis, aquæ potu, &c. sponte à Paralysi est curatus. *Objicies*, Biliosam materiam Convulsionem potius quam Paralysin facere in nervis impactam? Respondeo distingui Paralysin & convulsionem, non ratione materiæ sed loci affecti; Etenim eadem materies sive biliosa, sive pituitosa, sive melancholica, Paralysin & convulsionem inducit: Nam in Paralysi substantia medullaris præcipue afficitur, In convulsione autem membranosa & fibrosa: *H. Saxonia Prælect. Pract. part. 1. cap. 13.*

Observatio XVIII.

Paralysis lateris sinistri ex apostemate nata cerebri, turgentibus venis tenuis meningis.

M*Elancholicus* juvenis laborabat Paralysi lateris sinistri & *convulsione* lateris dextri violenta, cum *febre* insigni: Paroxysmi erant admodum frequentes, Ita ut multoties quateretur: mente constabat extra paroxysmum *Epilepsia*.

Eo mortuo aperuimus cadaver: in latere dextro admodum turgebant venæ tenuis meningis, *multo sanguine nigro* & concreto: Ea pars nigricabat, & apostema continebat in proxima cerebri parte. *Schenckius ex commun. Joh. Bauhini.*

SCHOLIA.

Multo sanguine nigro.) Si datur apoplexia sanguinea, ex Galeno l. de curandi rat. per s. m. capite 5. Ergo Paralysis quæ sequitur hanc Apoplexiam erit ex sanguine: Valleriola lib. 2. Observ. 8. scribit in quodam Paralytico, qui ictus fuerat in capite, post mortem inventam esse saniem Paralysis causam: Et *Galenus* 4. de l. 4. ex Peripneumonia inquit fieri Paralysin. *H. Saxonia Prælect. Pract. p* 1. c. 13. ideo sanguis audacter est evacuandus: Venetiis ovi mulierem, cui cum secta fuisset vena ad ℥vj. sanguinis, non sanabatur, sed missus ad libras est sanata: de qua tanta sanguinis copia alii Medici timebant: Et alios duos novi quibus sanguine misso in multa quantitate, & pro pluribus vicibus sanitati sunt restituti: Itaque in Paralysi sanguinea audacter est sanguis mittendus, neque semel tantum sed pluries; non ex uno loco, sed pluribus: *Idem ibidem* §. 10. A sanguine autem, in nervorum cavitates illapso recentóque diutius, Paralysin fieri negat Clar. *Platerus*, cum ille mox putrescat & inflammationem pariat, unde alia potius quam resolutionis accidentia sequantur: Io vasis verò, si ex plethora, vel situ membri non naturali (ut si brachium diu in altum elevatum teneatur) sanguine delato in unum locum copiosius, quia tunc nervum vicinum) cum venarum ductum semper nervi sequi soleant) premendo, id efficere credendum est, ostenditque curatio per sanguinis missionem.

Melancholicus Juvenis, &c.) Quamvis magna ex parte obstructio fiat ex crassis ac pituitosis humoribus, potest etiam fieri ex melancholicis: Nam si Paralysis sequitur Apoplexiam, & hæc fit ex humore melancholico, Ex hoc quoque fiet Paralysis: Fiet autem præcipue ob humorem serosum quo diluitur melancholicus, aut quia serum hujus vehiculum est.

OBSERVATIO XIX.

Paralysis sequuta cerebri suppurationem & Effracturam ossis Frontis.

PUero octo annorum ob effractum frontis os, procul à futura coronali, adeo depressa fuit subjecta cerebri medulla, ut adempta libertate, destitueretur quasi omni motu, qui tamen paulò post iterum rediit, adaperta per exemptum fragmentum via, per quam exitum ubi invenit lacerum cerebrum, extulit seipsum longè latéque supra os fractum extimámque calvariæ superficiem, incremento tam uberi, ut necesse fuerit tantùm huic parti nobilissimæ demere quantùm recipiendo fuisset vacua ovi gallinacei testa. Ex qua præcisi cerebri dilaceratione protinus expullulare ingens fungus, primùm quidem mollis ac albus, ac mox duriore callo, ac cinerea crusta obductus: quo luxuriante tumore in dies, magis magísque increscente, ac in majorem molem elevato, resolvebantur tandem die xi. nervi lateris oppositi: manente adhuc firmo ac illibato tam animi quàm corporis robore, licet biduo post vivendi finem fecerit, sub sudore frigido ac crebris nervorum distensionibus, conversa jam tum in pus maxima laceri parte: cujus corruptio eò majorem admirationem excitavit in Medicis quò minorem viderant virium jacturam biduo ante mortem; quæ morbo proculdubio diutius reluctabantur, tum ob uberem humidi radicalis copiam, tum ob solida increscentis corporis fundamenta. *Tulpius lib.* 4. *Observ.* 1.

OBSERVATIO XX.

Paralysis à pure inter cranium & duram meningem.

§. 1. ADolescens annorum xiii. fuste lignea è salice, levi quidem illa, sed ex alto demissa, accepto contemptibili, ut videbatur, vulnere in capite, absque cranii fissura fracturáve, oborta 6. die inflammatione in vulnere, sequente *Convulsione & Paralysi* in crure dextro & brachio sinistro, cum febre & delirio xi. die tandem moritur.

Detecta & abscissa primùm capitis cute, pericranioque amoto, vulneris sedem penitius perspeximus: vidimus qua parte telum impactum fuerat, os livens, contuso utique à ligno pericranio atque etiam ipso cranio: Dissecto rursus cranio, è regione partis vulneratæ, inter cranium & duram meningem, pus inventum est, quod mox dissecto osse effluere cœpit, non copiosum tamen, sed lividum & fœtens: membrana ipsa leviter intenta inventa fuit, non tamen colore demutata, &c. *Franc. Valleriola Obs.* 1. *lib.* 3.

§. 2. Vinitor accepto vulnere in bregmate paralyticus factus, &c. post mortem repertæ sanies inter cranium & duram meningem sat copiosa; &c. *Idem lib.* 3. *obs.* 8. *Vide historiam integram lib.* 4. *tit. de Vuln.*

SCHOLIA.

Convulsione & Paralysi, &c.) Quare illi qui vulnerantur e.g. in parte dextra aut sinistra, incurrunt Paralysin partis oppositæ? Quidam imaginantur causam esse defectum spirituum, quia spiritus animales non confluunt ad illam partem, ob magnitudinem inflammationis quæ fit in parte affecta, & sic locus oppositus destituitur spiritu: Hæc sententia, si sermo sit de paralysi quæ statim post ictum accidit, vera est: nam si simpliciter hoc esset verum omnes phrenitici essent paralytici: Nolo negare fieri etiam ex inflammatione, ubi hæc desinit ad gangrænam; videtur exemplum apud *Dodonæum* Observationem secunda. Vera causa est confluxus seu impetus spirituum & humorum, qui secedit in partem oppositam propter vehementiam ictus: hinc plerumque fit ut pars contusa non disrumpatur, sed fiat ruptura

roptura cranii in parte opposita: nam omnes Medici, præter *Celsum*, invenerunt propria experientia oppositam disruptam. *H. Saxonia Panthes lib.* 1. *cap.* 10. *Aretæus* lib. 1. de signis chron. cap. 7. causam refert in χιασμῷ σχήματος, permutationes nervorum decussatim factas: consentit *Dion. Cassius* Iatrosophista probl. 41. Adnuit *Cæsalpinus* in quæstion. *Hofmann.* in instit. lib. 2. cap. 82. videantur *Martianus* comm. in v. 377 sect. 1. lib. 1. Epidem. &c. *Van Der Linden* in Medicina Physiologica. Multa de hac materia superius adducta. Reperta sanies, *&c.* A sanie in vertebras decumbente, præcedente abscessu, se etiam vidisse Paralysin in *Bernardo Trevisano*, socero suo, tradit *Saxonia Prælect. Pract. part.* 1. c. 13.

Observatio XXI.

Paralysis ab abscessu Cerebri, & aqua limpida in sinistro ejus ventriculo.

Miles 27. annor. temperamenti calidi & sicci die 9. Aug. 1638. acinace sauciatus fuit in posteriore capitis parte, cum læsione ossis occipitis: Hoc vulnus ab initio tractatum quasi simplex, usque in diem 31. Januar. 1639. quo æger fuit receptus in nosodochium, ubi Balneator vulnus, partim cicatrice & partim excrescentia carnis obductum, specillo obtuso & tenui exploraturus, illud ad tertiam longitudinis partem, recto tramite, non tantùm in fissuram cranii & ambas cerebri membranas, verum etiam in ipsissimam cerebri substantiam (ex qua multùm puris effluxit) immisit: Die 1. & 2. Februar. patiens de oculorum gravitate conquestus; die 3. vocatus, inspecto vulnere & consideratis circumstantiis, ob profundam imprimis specilli intromissionem, anguem in herba latitare suspicatus sum: unde cutim & pericranium scalpello statim incidi, &c. Die 4. inspecto vulnere rimam cranii longam & satis latam inveni, &c. Die 6. æger conquestus est de vertigine & dextri oculi dolore; iterúmque die 8. &c. Die 15. fungi majores visi, &c. die 19. magna puris copia per fungorum interstitium effluxit, &c. Die 20. dextrum latus omnino fuit *Paralyticum*, &c. Die 6. patiens loquelam amisit, cerebrum Caro fuit correptum, & brachium dextrum motibus convulsivis agitatum, &c. Die 23. obiit.

Aperto per ferram cranio, interna ossis fissi superficies in tantùm fuit corrupta, ut totum occipitis os usque ad suturam lambdoidam tenuius esset quàm os petrosum: Mox specillo obtuso intra fungos posito, abscessum deprehendi magnum, qui in sinistro cerebri latere latitavit, proprio folliculo circumseptum: Remotis proximis cerebri integumentis, cerebrum ipsum cum abscessu tunicato monstravi, Et processum duræ matris falcatum elevavi, ut spatium quod est inter dextram & sinistram cerebri partem, cum suis vasis & spiris inspici posset; Cerebro transversim inciso, & magna ejus portione, citra læsionem ventriculi sinistri ablata, abscessus in conspectum venit, ex quo pus fœtidum magna quantitate effluxit: deterso per gossypium abscessu, in circumferentia apparuit crassa aliqua membrana quæ materiam purulentam continuit: In vicinis autem partibus nullum adfuit vel inflammationis vel corruptionis signum: his consideratis, ventriculum cerebri sinistrum aliquantulum compressum, dextrum verò minimè depressum, sed aqua limpida distentum ostendi: In sinistro plexus choroides pallidus, in dextro rubicundissimus apparuit: Ex dictis causam Paralyseos dextri lateris, vertiginis, doloris dextri oculi & hesternæ convulsionis dextri brachii habemus: Ideóque ubi læsum & fissum cranium, & fungosa caro subcrescit, ibi certissimum signum est, si non substantiam, saltem cerebri membranas vel contusas vel laceratas esse. *Scultetus Observat. Chirurgic.* 19.

Observatio XXII.

Pueri Paralytici, post cerebri vulnus, repertum est cerebrum ex parte exhaustum.

Puero sexenni ex alto baculus in sinistram capitis partem perpendiculariter decidebat; unde fractum ad mensuram crassitudinis baculi cranium: E parvo tamen primum ossis sincipitis foramine, cerebrum paulatim prodiit instar fungi, donec tandem sponte decideret: Statim ab illato vulnere convulsus est in opposito latere, mox in eodem, quo læsus, *Resolutus*, deinde iterum convulsus, donec vitam 15. à vulneris accepti die cum morte commutaret, exhausto usque ad corpus callosum cerebro. *Ioh. Beverovicius Epist. ad Th. Bartholinum, in hujus Epist. cent.* 1. *Ep.* 93.

Observatio XXIII.

In Paralytico adultæ ætatis laxæ & hiulcæ cranii suturæ repertæ.

Quidam laxas & hiulcas suturas, ut pueri, & nonnulli etiam homines habent, quod in Govino 45. annos nato Pictavii observavi, qui universali nervorum resolutione perierat, calvariaque tenuissima erat. *Fortunianus comm. ad lib. Hipp. de vulner. capitis.*

Observ.

Observatio XXIV.

Paralysis ab ichore ex carie cranii exudante.

IN cranio juvenis qui Paralysi extinctus, undique tempora versus à lue venerea caries, utraque membrana ei tenacissime adhærente. *Vide lib. 4. tit. de Lue venerea.*

Observatio XXV.

Paralysis dextri lateris à cerebri apostemate.

PUer lethargicus, dum profundissimo somno detineretur, videbatur hemiplegia laborare, nam tota pars dextra neque movebatur neque sentiebat: Mortui cerebrum & cerebellum in parte dextra, vergens ad posterioriorem partem, omnino saniosum, putridum, &c. *Vide Tit. de Soporosis affectibus.*

Observatio XXVI.

Paralysis crurum ab affecta spinali medulla è regione renis sinistri affecti.

ILl. N. corripitur febre lenta assidua, post sensum & motum utriusque cruris amittit: Ren sinister repertus niger, & *ab eodem latere spinalis medulla affecta. Vide tit. de Febribus lib. 4.*

SCHOLIA.

A*B eodem latere Spinalis medulla.*) Maligna in Renibus inflammatio producta, Spinali medullæ communicata, potuit spiritum ac virtutis animalis influxionem arcere, quæ per propagines nervorum sexti paris: vesicæ impertitur verum etiam ex medulla spinæ, qua partes inferiores lumborum trajicit, excurrit, ut vegetioris sensus compos effecta, ea quæ ex naturæ legibus sibi molesta tunc persentiens, excutiat atque depellat, iter etiam præcludit spiritibus, ne fluant per nervos qui ad coxas & crura, ex infimis lumborum vertebris, atque ossis sacri quatuor foraminibus emerserunt, omnes ferè in unum funiculum conjecti, parte posteriore qua coxa amplissimum gerit, in crura protrudunt, Imo & humoris repulsi malignitate sentiendum est copiam spirituum dissipari, qui ad spinalem medullam & partes infernas delegantur. *Lalius à Fonte consult. 59.*

Observatio XXVI.

Sive Exempla varia Paralyseos vulnus cerebri sequutæ, ob variam cerebri læsionem.

§. 1. JUuenis læditur in regione bregmatis sinistri, postridie dextri lateris convulsivi motus, sinistri Paralysis observatur, &c. Tota regio bregmatis sinistri contusa deprehendebatur, ut sua sponte viij. ossa separarentur, de quibus unum acutius in ipsam substantiam cerebri per utramque meningem depressum inveniebatur. *Lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 2. Patavii 1644. Procurator nationis Germanicæ, ex levi capitis contusione, neglectis per imprudentiam remediorum præsidiis; primo pedum brachiorúmque Paralysi, mox maturo inde fato oppressus.

In elevati cerebri compage nullum alicujus momenti vitium præter abscessum in opposito latere comparuit. *Th. Bartholinus cent. 2. hist. 34*

§. 3. Puer ex vulnere in osse frontis sinistra parte; xl. die in resolutionem alterius lateris incidit, tertiáque post moritur: Alienatum & cancro affectum cerebrum inventum est; sauguis enim ex tenui omento erumpens cerebro vitium fecerat & inflammationem excitarat, à qua abscessu facto & aperto pus in spinalis medullæ nervos dextros decubuerat, *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 4. Nobilis circa tempus dextrum læsus est, Species Pareseos in parte eadem sequitur: Aperto cranio sanies exigua apparuit: In cerebri penetralibus Abscessus erat. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 5. Henrico II. Galliarum Regi, ex venæ tenuis meningis in occipitio ruptæ sanguis erumpens abscessum fecit, quo rupto pus in spinalis medullæ nervos dextros decubuit & resolutionem dextram creavit. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 6. Studiosus vulneratur in occipite: die 9. febris obotitur, quam Paralysis partis dextræ (vergebat vulnus ad latus sinistrum) excipit: Sinistra pars cerebri multo laxior apparebat, duráque mater circa tertium sinum prorsus livida, *Ibidem.*

§. 7. Miles vulnus in capite acceperat; sanguis impetuose ex arteria effluebat, ut vix sisti posset; Empiricus purum aluminis ossi insperſit, hinc ſubito partis affectæ, quæ erat dextra, Paralyſis; Sanguis plurimus intra meningem duram & calvariam collectus extra venas erat. *Ibidem.*

§. 8. Quidam venabulo ſupra tempus ſiniſtrum inflicto proſtratus, brachio dextro reſolutus fuit: Multum cruoris intra cranium effuſum erat. *Ibidem.*

§. 9. Vulneratur quidam punctim circa os temporis, poſt aliquot ſeptimanas extinguitur convulſione partis dextræ & Paralyſi oppoſitæ, ſymptomatis conſuetis: Inter membranas & ſubſtantiam cerebri ingens copia puris deprehenditur. *Ibidem.*

§. 10. Cuidam vulnus illatum in ſuperiore capitis ſiniſtra parte, cum inſtrumento retuſo, &c. Ingraveſcente malo univerſum dextrum latus reſolutum eſt, &c. Reperta eſt dura meninx ſiniſtra parte livens, cum ſubſtrata cerebri parte ſphacelo correpta, &c. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

§. 11. Arelatæ graviſſima viſa eſt Paralyſis ex levi vulnere illæſo cranio, ſed ſanie per meatus ſuturæ ſagittalis ingreſſa ſenſim ad tenuem meningem, quæ cerebri ſubſtantiam obvolvit, nervos, venas & arterias ſuſtentat, unde primum ejuſdem partis Reſolutio, ex qua mors ſequuta eſt: Secto cranio pus inventum, *Scoliographus ad cap. 10. lib. 1. Hollerii de morbis int.*

Observatio XXVII.

Paralytici, lue venerea inquinati, membranæ cerebri cranio carioſo tenaciſſime adhærebant.

IN cranio Juvenis qui Paralyſi extinctus, undique tempora verſus, à lue venerea caries, utraque membrana ei tenaciſſime adhærente. *Rhodius obſerv. 34. cent. 1.*

Scholia.

DEbilitato nempe calore naturali credibile eſt nervos ita fuiſſe relaxatos, ut graviſſimus inde ſubortus fuerit affectus. *Idem.* Nec enim in ichorem à carie exudantem cauſa reiicienda; quod hinc potius ſpaſmi & epilepſia oriri debuiſſent, vellicatis ab ejus acrimonia nervis.

Observatio XXIII.

Paralyſis corporis inferioris ob contuſam Spinalem medullam à globo ſclopeti.

PUella nubilis è pago vicino anno 1611. Baſileam revertens, & à tergo cuidam in equo aſſidens, exploſo ſclopeto à quodam, ſtatim reſoluta, inferiore corporis parte à media lumborum ſede, penitus facta eſt, adeo ut nec pedes nec illorum digitos ullo pacto movere poſſet, *nec ſenſum ullum perciperet*, ſicque domum devecta eſt: Chirurgus vulnus in dorſi media fere ſede deprehendit, cui curam adhibuit, quod à caſu ab equo factum putabant: Verum cùm in ſuperioribus partibus nullum alium ſentiret defectum, atque inferiores omnino reſolutæ & ſtupidæ manerent, hiſce curandis & Chirurgus & mulierculæ conſilia varia dantes, inter cætera ſtuphas pedibus adhibuerunt, à quibus vapor adeo fervens ſuſcitabatur, ut cùm ob ſtuporem ardorem non ſentiret, pedes ab imo ad coxam uſque, ac ſi ab aqua fervidiſſima combuſta eſſet cutis, aduſti nigricantéſque apparerent admodúmque tumerent: Vocatus ad eam cùm de principio & cauſa hujus caſus rogarem, narravit mihi ſe cùm bombum bombardæ, quàm comes itineris equitans diſploſerat, audiiſſet, eodem momento ac ſi tergum ſuum tactum eſſet, dolorem ſenſiſſe, ſubitóque animo defeciſſe, nec an ciciderit, an à comitibus retenta fuerit & ab equo relevata, ſe ſcire, donec recepto animo ſe vulneratam & reſolutam ſenſerit: Cùm vulnus inſpicerem, erat illud in latere dextro dorſi, juxta 8. vel 9. illius vertebram, & ad ſpinam vertebratum illius obliquè intrinſecus declinabat: Erat autem vulnus exactè in cute rotundum, in ſinum profundum deſinens, & cùm in ambitu contuſionis nullum ſignum appareret, ex ictu glandis accidiſſe ſuſpicans, juſſi veſtes afferri, quæ ſimiliter rotundo foramine, uti & induſium perforata, meam ſententiam globulo ſclopeti hoc vulnus factum & ſpinalem medullam læſam fuiſſe confirmabant, uti & Chirurgi alii, poſtea vocati, idem indicabant, & præſertim cum ſtylo immiſſo vertebræ portionem abruptam deprehenderent: Quia verò jam exactis à læſione decem diebus, quibus de ſuperiorum partium affectu aliquo non admodum conquerebatur, tunc vero pejus habere inciperet, vomi-

vomitúque gravari, & de ardore superioris partis spinæ, capitis dolore ac spasmo circa cervicem conqueri, hisce emendandis remedia, uti & vulneri fuere præscripta, prognostico interim præmisso incurabilem hunc fore affectum, uti mox apparuit, nam xx. post eum quo hoc accidit, die expiravit.

Et cum adhuc dubium apud authorem facti, uti alios aliquos esset, à sclopero vel casu ab equo hoc evenisset, licet constaret eam non ab equo cecidisse, sed post sclopetum explosum, animóque mox deficientem, ne ab equo caderet, ab eo cui à tergo assidebat, retentam fuisse, ut globus adhuc in corpore detineretur, si ab ictu illius factum fuit, cum nullus alius pateret ipsius exitus, necesse erat: Itaque cùm in vulnere per sectionem post mortem dilatato nihil inveniretur, illúdque vertebram subiret, exempta spinæ dorsi aliqua portione, eáque juxta vulneris ingressum dissecta, globus plumbeus spinalem medullam disrupisse, atque in corpore vertebræ substitisse tandem deprehendimus: globus is appendicem habebat, cui chartam, quæ pulverem tormentarium recipit, adligare solent, erátque globus ex parte illa, qua os tetigerat nonnihil dilatatus, uti sæpe hoc, si globus os in corpore tangat, nec illud penetret, accidere observavi. *F. Platerus.*

SCHOLIA.

Nec sensum ullum perciperet.) Gravis est Paralyseos species in qua facultas etiam sensitiva afficitur cum motiva: Talis utriúsque simul noxa fere tantum accidit, in quantum spirituum ductus & meatus firmius occlusi, ipsorum, sive prorsum sive retrorsum tendunt, irradiationem omnem intercipiunt: Quod interdum, licet rarius à materia morbifica è cerebro in medullam oblongatam delapsa, sæpius vero propter graviorem Spinæ læsionem, uti plaga, casu ab alto, aut vulnere eidem inflictis contingit: Nam ob tales occasiones fune medullari compresso, aut distento nimis, aut intorto, (*aut etiam disrupto, ut in præsenti casu*) spirituum tractus omnes delentur. Quod si inquiritur cur non sensus æque ac motus in Paralysi semper inhibetur, si quidem uterque perficitur ab iisdem nervis & fibris, ac, uti videtur, intra eosdem tractus medullares, ita nimirum ut altera facultas sit tantum alterius inversio? Dicendum, quod sicut lux per vitrum radiat ubi ventus excluditur, ita & sensu adhuc salvo motus sæpe aboletur: Præterea sensus est tantum passio atque impressio sensibilis, quæ continuitate processus nervosi ab organo ad sensorium commune sine quovis spirituum nixu aut molimine propagatur: quod fieri possit etsi commune sensorium aliquatenus obstruitur, ejúsque incolæ spiritus obtorpescunt, attamen motus est actio difficilis & laboriosa, ad quam requiritur ut spiritus se vegete expandant, & non tantum organis motivis, sed præcipue circa partes, ubi motus principium, ejúsque primus impetus est, exinde toto per partes nerveas commeatu, nixus quasi explosivos edant: Quare cum spiritus pauci & ligati pro sensu sufficiant, ad motum plures, & quoad expansiones satis liberi & expediti requiruntur. *Willis.*

OBSERVATIO XXX.

Imbecillitas totius corporis & δυσκινησία, pendens à liene & hepate semiputridis.

J. Agers diu conquestus est de Imbecillitate totius corporis, &c. Hepatis color erat omnino mutatus, substantia laxa & putrida, lien similis hepati. *Vide lib. 3. tit de Hypochondriorum dolore.*

SCHOLIA.

PRæter Paralysin, in qua ob spirituum vias obstructas; ipsósque narcosi quadam affectos, in toto aut partibus respectivis, facultas loco motiva aboletur, aut plurimum impeditur, datur alia hujus morbi species, à spirituum inopia & paucitate dependens, in qua etsi motus nulli parti aut membro prorsus deficit, à quibusque tamen nonnihil debilitet tantum aut depravate peragitur: Nimirum affecti ἀκινησία licet immunes, membra tamen fortiter movere, aut pondus aliquod sufferre nequeunt: Insuper in nixu quovis motivo artuum tremore laborant, qui tantum debilitatis & roboris præfracti in potentia motiva effectus est: Cum enim deficiunt vires pro membro quopiam firmiter & 000 molimine attollendo, conatu sæpius repetito natura vacillans agit, proindéque pars in motu existens velut concuti & trepidare cogitur: Cui accedit quod cum fibræ nerveæ flaccescentes nixum tonicum, seu tensitatem in regimine animali sustinere nequeunt, istæ ultimam suam potentiam exercere annitentes, motus quasi spasmodicos ineunt, eósque perpetuo iterant: Qui ad hunc modum à *spirituum animalium paucitate*, sive *inopia*, proindéque ab illorum in systema nervosum dispensatione pauciori & diminuta Paralytici evadunt, tali affectioni propter varias causas & occasiones obnoxii fiunt: primò *Senectas extrema*, seu valetudinaria; item sanguinis aut humoris genitalis impendia immodica, diathesin ejusmodi paralyticam plerisque hominibus inducunt: quatenus nimirum è sanguine effœto & pene vapido, spirituum animalium penus omnisi perexigous in cerebrum extillatur. Secundò, ob eandem fere rationem *Scorbuticis* valde & *Cacochymicis* facultas locomotiva plurimum vacillat: námque tales exercitio cuivis fortiori impates, infirme ac imbecille gradiuntur, à deambulatione longiori, aut paolo citatiori plurimum delassantur, porro à nixu quovis graviori sæpe stuporem in artubus, cum movendi impotentia patiuntur: quandoquidem enim his massa sanguinea valde aquosa, & impuritatibus referta existit, cúmque cerebrum debilius, & quoad poros laxum fæculentias quasvis in se facile admittit, propterea spiritus animales pauciores tantum procreati, illique haud sinceri & subtiles, verum hebetes, & crassioris materiæ adhæsione

impediti (quamvis non semper adsit viarum obstructio, aut diathesis narcotica) sese in motus motivos explicare nequeunt: Tertiò, non tantum *Scorbutici* sed & plerique alii à morbo chronico ægre ac tarde convalescentes artuum languore, & membris à debito vigore ac robore plurimum resolutis, afficiuntur; ut cum stomacho valeant, eorúmque pulsus & urina laudabiliter habeant, ipsi tamen quasi enerves & elumbes, motus locales via ac ne vix inire audeant, ac initos haud diu perficiant: Quinimo nonnulli, absque ægrotatione notabili, longo tempore quasi propediem moribundi lecto affiguntur; dum imperturbati recumbunt, cum amicis colloquuntur & alacres degunt: Excitati autem vel incedere nec volunt nec audent, imo motum quemvis, quasi horrendum quiddam aversantur: Proculdubio in his, etsi spiritus animales totum genus nervosum quodammodo actuant & irradiant, attamen eorum copiæ ita tenues & minus confertæ existunt, ut cum plures spiritibus alicubi ad motum in ipsum aggloinerari debeant, magnum est periculum ne statim in vicinia continuitas eorum abrumpatur, proinde in partibus nervosis tensitas solvatur: Quare cum spiritus cerebri incolæ, aliorum in membris dispositorum debilitatis conscii sint, ipsi motum localem, si quidem difficile nimis pensum, sociis suis imponere recusant: quamobrem affecti vix ulla persuasione ducuntur experiri utrum incedere possint, necne: Verumtamen qui spirituum inopia laborantes, eos quoad possunt in motus locales urgebunt, mane primum excitati firmiter gradiri, brachia huc illuc jactare, aut pondus attollere valent; ante meridiem vero, spirituum qui musculos inflexerant penu fere absumpto, vix manum aut pedem movere possunt: In hujusmodi spuria Paralysi à spirituum animalium defectu, & debilitate potius quam obstructione oriunda, suspicari licet nonmodo ipsos spiritus, quoad primas eorum copias, & particulas originales, in vitio esse, sed insuper aliquando motus localis imbecillitatem & impotentiam, aliquatenus etiam à copulæ explosivæ, ubique in fibras motrices è sanguine suffusæ, vitio pendere: Enimvero è sanguine valde cacochymico, proindeque vappido & effœto (*qualem gignunt viscera αἱματώσεως inservientia male constituta*) licut spiritus animales nonnisi pauciores cerebro instillantur, ita probabile est ipsis è cerebro in nervos derivatis, ac demum intra fibras musculosas dispositis, particulas alias nitrosulphureas (quas ad motum musculosum necessario requiri alibi ostendimus) è sanguine ita viriosо non nisi hebetes, & a potentia elastica degeneres accedere: propterea quidem ut à spiritibus intra musculos ita perperam concretis, non secus ac à pulvere pyrio excutientiis crassioribus referto, explosiones actus & tatius & debilius excitentur. *Willis cap. de Paralysi.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
SECTIO XVI.
De Hydrocephalo, sive Hydrope capitis.

Observatio I.

Hydrocephalus ab aqua inter cranium & pericranium collecta productus.

Bogislaa Nicolai, &c. Sexto mense gravida abortum rejecit, cætera non inelegantem, sed à temporibus & fronte nucham versus tumore ingenti deformem, qui mitræ Turcicæ similitudinem gerebat: Mox tamen sponte aperta prope sinistram aurem cute, evacuatáque inde aqua loturæ carnium simili, concidit & flaccida cute quasi disparuit, nisi quod immisso flatu eandem figuram turbinatam & ovalem nanciseeretur.

Resecta ista in particulas membrana crassiore, calvaria ostendebatur naturali forma, sicut in puerulis solet: E jugularibus autem venis, intra processum ossis jugalis temporum, ambiens & suturas mendosas, ad os frontis usque sese ostendebat, proximéque cum pericranio copulatus cernebatur, qui crassitie stilum ferreum intortum referebat: Iconem non addo, illi hydrocephalo similem, quam dedit M. A. *Severinus.* de Abscess. cap. 9. ut ovum ovo similius non sit. *Th. Bartholinus Tract. de Cometa, p. 97. ex communicatione Frideric. Hammerici Medici Helsingorensis.*

SCHOLIA.

De hoc abortu dubitat *Hammericus* an pro monstroso vel morboso sit habendus: de illo certum esse vulgus, de hoc se judicare Hydrocephali esse miram nec vulgarem speciem, quum abortum 5. vel 6. mensium tantæ magnitudinis ejici perrarum sit: Posse vero per vasa lymphatica venas jugulares comitantia

tantia aquam deponi in istam cisternam: quanquam actio sympathetica excludi non debeat, hæsisse enim huic mulieri in fixa memoria infortunium, quod pridem ejus culpa infanti Chirurgi acciderat, qui in lebetem ferventis aquæ demersus post paulo exspiraverat. Ego judicium Medici magis laudo quam vulgi superstitionem: Re enim accuratius examinata, Hydrope capitis iste abortus laboravit, nec adeo raro nec periculoso si extra uterum definito tempore processisset, ideóque non tam monstroso quam vulgo creditum: Inter omnes enim hydrocephali species, ista & frequentissima est & maxime indemnis, quæ pericranium inter seu cranium & cutem pilosam oritur, alibi nobis visa & observata, reliquis intra cranium periculo magno non carentibus, nec curationem admittentibus: Nobiles enim hic cerebri partes premuntur, vel prorsus supprimuntur: Ibi externæ afficiuntur, quæ per incisionem curantur, ea cautione quam Aquapendens affert in oper. Chirurg. ut per cannulam immissam sensim aqua evacuetur, vel discutientibus imminuatur, sicut naturali evaporatione per poros & pilos quotidie caput depleri videmus: De internis consensum habemus veterum Medicorum, esse perniciosissimos & insanabiles, in quibus, ut Arabes loquuntur, non sit ingenium curationis: De utroque tamen tam externo quàm interno veteres vel falsos credo vel mutilos: Falsos quidem, quod aquam inter cranium & pericranium colligi dixerint, adeoque hanc hydrocephali speciem distinxerint ab illa quæ inter pericranium & cutem latet: quem errorem, vel subtilem verius quam veram distinctionem ab Ægineta, Aëtio, aliisque traditam sequuntur longo agmine omnes Medici: Ego vero pro una specie habendas judico, fieri quippe non potest ut pericranium ita distendi possit quin rumpatur, adeóque ex duplici unam speciem faciat; Vix novacula separare in dissectionibus possumus, magnóque labore abraditur terebrationibus, ingentémque doloris sensum hydrocephalicis excitaret, quem raro advertimus: Ex duritie quidem & dolore exiguo pericranium distentum suspicantur Chirurgi, sed vel compressi pericranii id est signum ab incumbente sero acri, vel interioris hydrocephali in externum degenerantis, & cum ossibus cranii membranam quoque hanc disrumpentis.

Talis Hydrocephalus esse potuit quem *Panarolus* vidit Pentecoste 5. Observat. quadragesima septima, in puella, cui suturæ alicubi erant sejunctæ, alicubi vero unitæ, sed in ipsa cranium erat perforatum, etenim multis in locis aderant cavitates rotundæ, aliæ majores, aliæ minores, per quas humor egressus, distendens cutem, magnitudinem capitis augebat: Hinc una incisione utrumque tumorem externum curavit Albucasis, & utriusque signa conjunxit Ætius tetr. 2. s. 2. c. 2. quæ distinxerat Ægineta, contra *Hipp.* & *Celsum* qui lib. 4. c. 1. cutis tantum meminit, quæ humore inflatur, ne artem per se difficilem subtilioribus magis quam necessariis distinctionibus oneraret. Manca quoque est Veterum distinctio, quia aquarum collectionem neglexerunt, quam inter ventriculos cerebri posteriorum diligentia observavit; Galenus Isagoges cap. 18. inter iv. hydrocephali species ventriculos excludit, forsan quia raro ventriculi aqua replentur quin ad exteriora extrudatur, vel tell- quæ sub cranio & extra cranium partes afficiantur, quin una cerebri substantia ejúsque ventriculi comprimantur.

Hac compressione ad eas angustias compellitur cerebrum, ut in hydrocephalo quodam pilam palmariam non excedere viderit Paræus lib. 7. cap. 1. Ventriculi ipsi non tantum aqua copiosa ad libram & ultra replentur, quod observavit Chifflerus observ. 6. Sed adeo extenduntur cerebrum secum ut gyri obliterentur, quod observavit *Hildanus. Vide Observ. xvi.* Vel in vertice membranæ instar tenue apparuerit, quod vidit *Vesalius* (*vide Obs. vi.*) vel amissa figura globosa sequatur forma convexi fornicis, apud *Tulpium*, (*vide Observat. ix.*) Imo quandoque cerebrum universum diffluat, juxta *Zacutum*, Aut ex cerebro irruens aqua suturas dissolvat, ex *Fontano*, *Pract. lib. 1. cap. 3. Vide Observ. x.* Hellingorensis vero Hydrocephalus, inter cranium, quod illæsum, & cutem aquæ sarcinam congesserat, prorsus periculi expers, nisi fata vitam denegassent & corpusculi perfectionem.

Per quas vero vias confluxus aquarum in caput tumidum fiat, difficile non est divinare, nec veterum commenta in eam rem advocabo: Lymphatica quidem vasa huc pertingere nec dum observatum: Igitur ex arteriis deponitur aqua in externum locum: In interiori vero hydrocephalo diversa ratio: glandulas plexus choroidei in his affectibus sæpius intumuisse advertit Exc. *Willisius*, unde hunc vicarium lymphaticorum judicat, quod recipiat ex sanguine circulato serum abundans, remittátque si copiosius sit quam ut venæ statim reducant, in ventriculos cerebri: Hydrocephali hinc origo petenda, quando nempe major seri copia ex arteriis infunditur glandulis choroideis, quam per venas forsan vel exiles, vel nonnihil obstructas revehi queat, in cerebro restitat, vel in ejusdem ventriculis hæret tanquam in cisterna, & aucto in dies affluxu universum caput inundat extenditque: Hæc causa est quod fere tantùm in ægris glandulæ istius plexus observentur; experientia *Fran. Sylvii* disput. 4. §. 12. quia scil. à sero augentur, Et inde quoque ortus repetendus hydatidum parvularum illi plexui adnatarum, glandulis ipsis manifeste turgidulis & duris, quales in cadavere Walcheriæ annotat Doctiss. *Wepferus* de Apoplexia, histor. 3. quæ si supervixisset, vel hydrope cerebri, vel apoplexia periisset.

Ætas hydrocephali nostri tenella nos terrere non debet, quicquid obstetrices veteranæ garriant: Nulla fere ætas eximenda, quanquam puerorum ossa mollia, & cerebra humidiora huic malo magis sint opportuna: In decenni puero vidit Zacutus, In puella 6. annorum Fallopius: Puerorum 5. annorum vidi cent. 1. histor. 28. Quibus annumerandus puer bimulus apud Ingrassiam de Tum. cui per hydrocephalum superiores omnes & legitimæ suturæ, præter unam lambdoideam, quæ parum hiabat, ita erant diductæ, ut aqua incumbens cerebro per diaphanam cutem transpareret.

Simile Hydrocephalici abortus, ab aqua inter cutem & pericranium consistente, vide apud *Epiphanium Ferdinandum*, historia xxi.

Observatio II.

Hydrocephalus ab aqua collecta in anfractibus cerebri.

IN Cadaverulo sexannorum vidimus hydrocephaleam, scil. aquam in capite, quæ collecta erat inter cerebrum & piam matrem, in anfractibus illis, eratque limpidissima aqua, satis copiosa respectu loci patientis. *Fallopius in Observationibus à Franc. Michino editis.*

Observatio III.

Ab Hydrocephalo interno processus mammillares sæpe corrumpuntur.

PRocessus mammillares ob plures causas corrumpi queunt: Si Hydrocephalicorum capita recludimus, plerumque in iis, si cerebrum ista aqua perfusum est, hi processus vitiose se habent. *Schneiderus lib. de osse cribriformi p. 506. & lib. 2. de catarr. c. 2.*

Observatio IV.

In Hydrocephalo plexus choroides collabitur, laxata à nimio madore glandula Pineali.

NOn levis momenti res est quod glandula Pinealis plexum choroidem, alioqui laxe pendentem, atque in se concidere, aut saltem extra propriam sedem dilabi aptum sustentet, & in debita expansione contineat: Quare sæpius adverti in Hydrope cerebri, quod hæc glandula, radicibus à nimio madore laxatis, & non raro abruptis, loco suo dimota, plexum choroidem ab expansione propria colabi, ac inferius subsidere, nec non vasa ejus inordinate complicari sinat. *Willis Anat. cerebri cap. xiv. Vide Scholia ad Obs. 1.*

SCHOLIA.

OBservare est quod plexus Choroeides glandulis quamplurimis minoribus stipatur, & ubivis intertexitur, quæ serum à sanguine in vasis minutioribus secretum imbibant; idcirco propter idem hoc officiũ, ubi vasa omnia concurrunt, Pinealis glandula, majori mole prædita collocatur, ut serositates illic uberius depositas excipere & continere valeat. Observare demum est in omnibus cujuscumque speciei aut formæ animalibus, quod huic glandulæ, juxta foramina aut ductus ad infundibulum patentes, semper positæ, plexus choroides continuo adjungitur: quinimo hic plexus (de glandula pineali processum ejus medium sustentante, tanquam de fibula aut clavo suspendi visus exinde) in binas alas huc, illuc, super medullæ oblongatæ crura exporrectus, dividitur: Quare plexus hujus gratia glandulam istam præcipue conditam esse, suspicamur, ejúsque munus non aliud omnino esse quam aliarum glandularum, quæ juxta vasorum sanguiferorum concursus disponuntur; nempe ut humores serosos, à sanguine arterioso depositos, excipiat & in se retineat, donec aut venæ depletiores factæ eosdem resorbeant, aut lymphæductus (si qui adfuerint) eos extra convehant. *Idem, ibidem.*

Observatio V.

In Hydrocephalo glandulæ cerebri intumescunt & in conspectum veniunt.

GLandulæ plexus choroeidis, & per alios plexus vasorum interfertæ, in cerebro Hydropico aut humidiori, quæ alias perexiguæ, ut fere visum fugiant, à madore intumefactæ facile percipiuntur. *Th. Willis cerebri Anatomes cap. 7.*

SCHOLIA.

OBstructis vasis Lymphaticis Iugularibus humorem aquosum, aut inter cutem & pericranium, aut inter ipsum cranium collectum effundi, à quo ὑδροκέφαλος, morbus infantibus maxime familiaris excitetur, inde totum caput intumescat, censet, *Jac. Henr. Pauli in Anat. Bilsiana* cap. 8.

Observatio VI.

Hydrocephalus ab aqua cerebri ventriculos replente.

AUgustæ Vindelicorum puellæ bienni caput in mensibus plus minus septem ita increverat, ut nullum viri unquam viderim quod non mole illi cederet: fuitque is affectus quem veteres Hydrocephalum vocarunt, ab aqua quæ in capite asservatur, sensimque colligitur: Quanquam ea non inter calvariam & exterius ipsam succingentem membranam, aut cutem, ubi alias aquam reponi Medicorum libri docent) huic puellæ fuerit collecta, verum in ipsius cerebri cavitate, adeóque in dextro sinistróque illius ventriculis, quorum cavitas amplitudóque ita increverat, ut novem fere aquæ libras, aut tres Augustanas vini mensuras continuerint: Adhæc, ut cerebrum in capitis vertice,

tice, membranæ quasi modo erat tenue & quodammodo continuum cum tenui sua membrana corpus, ita quoque calvaria fuit prorsus membranea, tantáque duntaxat sede ossea, quanta calvariæ puellæ erat amplitudo, priusquam caput extra modum increscerer: ea fere ratione qua in nuper natis pueris frontis os & verticis ossa constare cernimus, ubi illa alioquin mutuo sunt contermina, & in admodum pueris insigni intervallo amplitudinéque visuntur membranea: Cerebellum interim, cerebrique universa basis secundum naturam habebant, uti & nervorum productiones: dein nullis prorsus sedibus quam in cerebri ventriculis, adeo atque dixi adauctis, aquam reperi, & *puella ad mortem usq; sensibus omnibus integris est usa*: Et quoties caput, quum illam paucis ante mortem diebus conspexi, ad adstantibus movebatur, & nonnihil, quantumvis etiam leviter, erigebatur, gravis illico tussis puellæ molesta fuit, cum difficili respiratione & totius faciei miro rubore, sanguinisque suffusione & lacrymarum proventu: Reliquo corpore mediocriter habuit, etsi laxis infirmísque, sed non resolutis tamen fuerit articulis, neque præsenti etiam insigni macie, aut etiam seroso in membris tumore, aut morbo comitiali, aut tremoris alicujus notis: Jecur, cum paulo post mortem spectaretur, subpallidum, & nonnihil naturali alias jecore contractius duriusque occurrit: Liene interim maximo & molli conspicuo, perinde ac si jecoris vices aliquandiu obivisset: Adeo ut eum præsentibus Medicis nihil æque admiratus fuerim ac tantam aquæ vim in cerebri ventriculis, absque majoribus symptomatibus tamdiu collectam fuisse. *Vesalius Fabr. corp. hum. lib. 1. cap. V.*

S C H O L I A.

IN *dextro sinistróque ventriculis*) Quandoquidem experientia testatur serum & humores excrementitios sæpenumero intra hos specus reperiri, circa illorũ aditum exitúmq; diligentius inquirendum: Eo magis quia de specuum horum usu à nonnullis valde ambigitur, nec desunt in nupero hoc sæculo qui opinionem antiquam de spiritibus hic loci genitis, exercitísque, licet dudum explosam, redintegrare satagunt, spiritus hic minime progigni, nedum exerceri, ob rationes supra allatas, extra dubium censeo: nec minus certum fecit experientia Serosam colluviem hic sæpius colligi. Itaque hoc tantùm restat ut videamus *unde* illa, ac *quomodo huc confluat*, Et dein quibus excretionum viis eadem foras amandetur: Quoad prius, summè probabile est laticem serosum, qui spirituum recens productorum vehiculum est, ac una cum illis in cerebri poros introducitur, postea exolutum, ac in vaporem attenuatum, in hanc cavernam exudare, ibidémque denuo in humorem aqueum concrescere: Secus enim quid fit de humore isto, aut in quod aliud receptaculum derivari poterit? Præter hanc ordinariam, & puto assiduam, colluviei serosæ intra cerebri ventriculos congestionem, pro certo haberi debet quod à glandulis plexui choroideo insertis, nimium repletis, ejusmodi serosus humor in ventriculos ita dictos exstilletur.

Sæpius vidi in hydrope cerebri glandulas istas intumuisse, & veluti hordei grana, à nimio madore crepantia, flaccidas evasisse, adeo ut serositates allatas minime retinuerint, verum eas in cavitatem subjectam continuo deposuerint. Profecto in hydrope cerebri hi ventriculi semper aqua repleti conspiciuntur, cujusmodi affectus causa est sanguis aquosior factus, qui majorem seri colluviem inter circulandum deponat, quam venæ statim reducere, aut glandulæ sata excipere & retinere valent.

Enimvero, quò serum usquequaque è vasis redundans in cerebri ventriculos melius dilabatur, ita comparatum est ut majores vasorum plexus, cum glandulis intertextis, prope singulos τῶ ἐγκεφάλου ventriculos dispositi fuerint: quippe non modo plexus choroeides juxta trium ventriculorum in cerebro concursum, at plexus alter, & non minus insignis (quem supra descripsimus) cum glandulis majoribus, (pone cerebellum, juxta quartum ventriculum collocatur. In omnibus eo ut videtur fine ita cautum est, ut è sanguine qui aut cerebro, aut cerebello destinatur, pars aquosior, si quidem spiritibus procreandis minus idonea fuerit, hos vasorum plexus incurrat: attamen si major seri copia illic deponitur quam in iisdem contineri, aut extra amandari queat, quicquid ejus superfluum est, in cavitatem subjectam delabitur. Hinc constat unde, & quo ritu serosa colluvies intra cerebri ventriculos congeritur, *Thomas Willis Cerebri Anat. cap.* XII.

Cerebrum in capitis vertice membrana quasi modo tenue, &c.) Cum in infantibus ac teneriore ætate, cranii suturæ non tam arctè combinentur, ac in adultâ, haud difficulter intelligetur quare minus comprimatur cerebrum ab aqua: In provecta enim ætate, ac senibus, suturæ non tantum arctissime junguntur, verum etiam non raro cranium plane coalescit, ut vestigia tantum suturarum supersint. Hinc pueris aqua, priusquam cerebrum premat, ventriculos distendit, hac augescente, etiam suturas, non ægrè cedentes divellit, tandem etiam membranas expandit, imo & ipsum cerebrum, membranatum in modum ductile; unde caput ad eam molem, quæ in hydrocephalis conspicitur, excrescit: hinc aqua capaci spatio conclusa, minus premit & distendit: In senibus autem quorum cranium durum ac compactum, si aqua quotidie incrementa sumat, defectu spatii, obvia quæque comprimit, atque eousque donec arctatis omnibus spirituum animalium viis, apoplexia illos abripiat.

Quantumvis leviter erigebatur, &c.) Tussis succedens, dyspnoea, faciei rubor, sanguinis suffusio, lacrymarum proventus, contigerunt quod erecto capite aquæ pondere premeretur cerebrum; unde effluxu spirituum animalium prohibito, respiratio læsa fuit; & influxu vitalium impedito, facies rubore suffundebatur: nullum enim vitium in pulmonibus à *Vesalio* deprehensum.

Ad mortem usque sensibus integris) Hinc colligit *Moëbius*, & aliis argumentis confirmat Physiolog. med. cap. 6. §. 31. cerebrum spiritus animales non conficere: quemadmodum enim, *ait*, læso hepate vel Liene in hydrope nullus laudabilis sanguis generatur, ita & in hydroce-

hydrocephalo spirituum animalium elaboratio, adeóque motus & sensus debebat periclitari, contrarium tamen testatur experientia: Sic refert *Vesalius*, &c. Sed certe, si spiritus animalis in cerebro peculiaris ad motum & sensum elaboraretur, in hoc affectu cessare istę actiones debebant, vel ad minimum turbari.

Observatio VII.

Hydrocephalus ab aqua cerebri spatium occupante, idque ad angustias redigente.

DIssecabatur Lugduni Batavorum anno 1666. Infans unius anni, à puero hydrocephalus: Ex hujus capite D. Van Horne extrahebat uncias 36. aquæ limpidæ subsalsæ: quibus extractis adeo apparebant cuncta vacua, ut quis existimare potuisset cerebrum hic plane deficere: sed oculi acie eo penitus directa, apparebat cerebrum nequaquam deesse, sed amissa saltem figura globosa, induisse formam convexi fornicis, & ab exuperante aqua sequacem ejus medullam adeo fuisse distentam, ut instar alicujus crassioris membranæ, adhæresceret undique arcuatæ ossium circumferentiæ, ita tamen ut tam exterior cinereus cortex, quam interior albicans medulla optime discerneretur. Præterea 1°. sub cute nulla conspiciebatur pinguedo. 2. In thorace notabilis aquæ quantitas, illi quæ in capite continebatur similis. 3. renes adhuc inæquales. 4. glandulæ pituitariæ & pinealis nullum vestigium, in pavimento tamen cerebri notabantur aliqua filamenta nervorum, materia quadam mucilaginosa obtecta; quæ credita sunt esse filamenta seu propagines nervorum sexti paris. *Ex observationibus Alardi Hermanni Cummii, Archiatri Brunsvicensis in Miscell. curios. anni* 1670.

Observatio VIII.

Sectio infantis octimestris Hydrocephalo affecti, cujus ventriculi cerebri laterales aqua repleti &c. à Clar. Hornio administrata.

CApitis perimeter erat 1$\frac{1}{4}$. ulnæ: Tumor digito prementi cedebat non remanente vestigio; Cranii ossa, quamvis hiabant ab invicem, eo quo pueris solent loco, solito tamen ampliora erant, magis tenuia, ita ut cultro commode secari possent; nou multum absimilia cornubus ex quibus lucernę fiunt. Dura meninx cranio arctissime annexa, Aqua, nec inter cutem & pericranium, nec inter pericranium & cranium, nec inter hoc & duram meningem, nec, quantum observari poterat, inter meninges, sed intra ventriculos cerebri laterales continebatur, Ejus quantitas octo pintas Leidenses, sive 160. uncias medicinales, h. c. tredecim libras excedebat: Aqua erat limpidissima, nullo notabili sapore prædita, nisi quod aliquantulum ore detenta, salsugine quadam linguam feriret: Cerebrum amplum, & pueri cerebro densius duriúsque. Ejus anfractus omnes penitus obliterati, contra cerebri laminæ egregiè distinguebantur, Cerebellum totum cerebro minus affectum, Vasa quædam per superficiem cerebri serpentia sanguine turgida; Sinus falcis superior plane sanguine vacuus: Cerebri sinus laterales, quibus aqua continębatur, pro quantitate, æque distenti, adeo ut totum cerebrum nonnisi saccus videretur. Glandula pituitaria flaccida & satis magna. Glandula pinealis nulla inventa, nescio an errore dissecta ablatáve: In plexu chorioide glandulę nullæ observatæ: Radix spinalis medullæ quasi in filamenta fissa, quod memini in cerebris ovium aliquando observasse. Omnes fere corporis glandulæ solito majores, mesenterium totum plurimis glandulis rubentibus, lentésque parvas æquantibus consitum. *Matthias Paisenius in miscell. cur. annor.* 4. *&* 5. *Observ.* 197.

Observatio IX.

Hydrocephalus ab humore mediam tantum capitis partem obsidente.

HUmor capitis hydropem inductutus inflar & extendit interdum tam late nobile hoc mentis palatium, ut in ętate tenella nonnunquam excedat magnitudinem virilem. Delitescente aqua non minus extra quam intra calvariam, & utrobique modo supra, modo infra membranas, obvolventes vel cerebrum vel calvariam ipsi circumpositam: atque ut plerumque totum caput protuberat, sic aliquando duntaxat media ipsius pars, hærente liquore vel in dextro vel sinistro cerebri ventriculo: In quorum alterutro memini me bis vidisse ultra duas aquæ libras, inclusas tam stricte uni isti parti, ut altera foret plane illæsa ac integra: *Tulpius cap. xxv. lib.* 1. *Observationum.*

SCHOLIA

SCHOLIA.

INsserat quidem hisce capitibus ulcera Chirurgus, & dissecuerat non uno loco cutem, sed utrumque æque improspere, exstillante humore magis guttatim quam tam effuse ut levaret cerebrum, & exhauriret fontem, vitalem calorem alias certo extincturum. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO X.

Hydrocephalo affecti dissecto capite (cujus suturæ iv. fere digitis distabant) ingens copia seri effluxit.

SOlutio continui contingit aliquando in cerebro à causis internis, &c. Vera autem tanta est aliquando ut capitis juncturæ solvantur magno spatio: quod vidimus anno 1595. in filio Dom. Merindoli Aquensis, E cujus capite dissecto effluxit ingens copia serosi humoris, qui in ventriculis & tota cerebri substantia inclusus manebat: Distabant autem suturæ 4. fere digitis à se invicem. *Iacobus Fontanius pract. lib. 1. cap. 3.*

SCHOLIA.

HIc inquiro cur illa aqua, quæ in cerebro hydrocephalicorum coercetur, non per os Ethmoides; in quo Natura foramina fecit cribello simi-lia, interdum defluat? Aqua, ut est proverbium, hæret. *Schneiderus l. de osse cribriformi.* Vide tit. de Catarrho.

OBSERVATIO XI.

Cerebri absentia in Hydrocephalo laborante puero.

PUerum ex hydrocephalia mortuum accepi, medio circiter & quinque mensibus vixerat: Suturæ capitis magno hiabant spatio, intus autem non cerebrum, sed cerebri loco aquam reperi mucosam: quod ideo commemoro, quod non meminerim simile quid à tot diligentissimis Anatomicis observatum. Quam affert Tulpius historiam, quamvis stupenda admodum sit, non est tamen eadem cum hac ubi nihil cerebri repertum fuit. *Th. Kerckringius Observ. Anatom. 46.*

OBSERVATIO XII.

Hydrocephalo laborantis pueri Cerebrum, pilæ palmariæ molem non excedens.

VIdi quatuor infantes hoc capitis affectu laborantes, è quo numero unum mortuum dissecui: Et sanctè testor cerebrum me reperisse pilam palmariam vix mole æquans: Neque sanatum vidi cui aquosus humor partibus internis conclusus est magna copia: Si verò partes exteriores obsidet, sanationem non respuit: Si ergo humor inter cutem musculosam & pericranium, aut inter hoc & cranium, si pauca insit quantitate, resolventibus tentanda ejus discussio. Si non succedat, ad incisionem transitus fiat, vitato musculo temporali, expresso inde humore loturæ carnium simili: ater aliquando sanguis concluditur: Si contusionis soboles sit sanguinis grumi humori permisti aderunt: Humore vacuato, linteis discerptis inflictum vulnus oppleatur, factâque idonea ligatura, eáque arcta ad cicatricem deducatur. *Pareus Operum lib. 8. cap. 1.*

OBSERVATIO XIII.

Hydrocephalus ab aqua intra duplicatam duram meningem contenta, absente cerebro.

DEcennis puer percussus est cum ense in parte posteriore capitis; hic passus est vulnus satis magnum, cum incisione ossis, velaminum, & deperditione substantiæ cerebri, nam hæc exivit quantitate nucis juglandis: curatus convaluit citra noxam. Hic post tres annos, confluentibus succis ad partem debilem, hydrocephalo correptus emoritur.

Apertum caput sine cerebro est inventum: dura meninx in conspectum apparuit duplicata, habebat tamen in se aquam limpidissimam, bonique odoris, quæ ab adstantibus gustata, insipida videbatur: at in præsentia putrilaginis tantæ jucundum odorem persentiri monstrosum est, cum ingens corruptio graveolentiam ex se prodat manifestam. *Zacutus prax. adm. lib. 1.*

SCHOLIA.

C*Aput sine cerebro*) Refert quoque Fontanus in Epitome Vesalii Anatome, se vidisse puerum in quo cerebrum deletum fuerit, qui aliquomodo rationis manserit particeps: cerebri vicem supplente membrana crassiori, à natura provida ipsi concessa:

OBSERV.

Observatio XIV.

Hydrocephalus ab aqua totum caput replente, ut cerebrum ab ea compressum deesse videretur.

PUer quinquennis diffectus congesserat in capite tantum liquoris, ut vitiata naturali figura, tantopere inter se descifferent dissoluta ossa, ut dilatata ipsorum compages haud parum discreparet à virili magnitudine, sed finem miseriæ imposuit mors, qua defunctus ostendit in capite suo detineri quinque aquæ libras: quibus effusis, fuere adeo omnia vacua ac inania, ut plerique præsentium judicaverint hic conspici caput sine cerebro: At oculi acie penitius directa, vidimus cerebrum non defuisse, sed amissa figura globosa, induisse formam convexi fornicis, & ab exuperante aqua, sequacem ipsius medullam adeo fuisse distentam, ut instar alicujus crassioris membranæ adhærescere undique arcuatæ dissolutorum ossium circumferentiæ: *Mirabantur* qui sectioni interfuerant Medici, qui ex tam deformi cerebro, & medulla adeo extenta ac irrigua, prodierint integra mentis munia. *Nicol. Tulpius obs. lib. 1. cap.* xxiv.

SCHOLIA.

MIrabantur, &c.) Nec abs re, cum in aliis vel solius figuræ vitium inducat sive morbum attonitum, sive lethargum, vel fatuitatem vel insanabilem aliquam amentiam: Aliis suggessit confusa hæc intricati cerebri congeries, inexpugnabile argumentum adversus distincta illa loca quæ nonnulli assignant cuilibet animæ facultati. Alii vicissim credebant hic confirmari dogma Arist. asserentis Cerebrum non mentis ergo, sed refrigerandi cordis causa constructum. Et prout quisque vel amore vel studio fuit in hanc illámve partem, pro eo etiam extulit rejecitve vel hujus vel illius sententiam Sed exercitatiores confugiebant ad ingenuum illud, *Quantum est quod nescimus.* Velut anamque in aliis, sic certe credibile est potissimum nos cæcutire in genuino cerebri regimine: cujus opera multo fortassis sunt diviniora quam quispiam hactenus suo comprehendit captu. *Idem ibidem.*

Observatio XV.

§. 1. *In iis qui Hydrope cerebri laborant, tenuis meninx à cerebri substantia & anfractibus facile avellitur.*

QUò mirabilis tenuis membranæ cerebri in omnes cerebri anfractus diffusio, adeóque vasorum per intimos quosque recessus distributio melius conspiciantur, hominis aut etiam bruti animalis Hydrope defuncti caput aperiatur: quibus enim cerebrum multa humiditate scatet, retinacula quibus hæc meninx cerebri substantiæ affigitur, laxantur, adeo ut *membrana* cum vasorum plexibus *facile abstrahi* ac fere integra avelli poterit: qua quidem avulsa, cerebri plicæ nudæ apparebunt: etiam vasorum ubique in penitiorem cerebri substantiam insertiones percipientur: Cerebro autem sano & sicco pia mater ita arctè cohæret, ut vix in ulla parte distrahi aut cultello separari queat. *Willis cerebri Anatom. cap. vii.*

SCHOLIA.

MEninx facile abstrahi) Imo, notante Exc. *Lowero* Tract. de cordis motu, serum inter anfractus cerebri accumulatum piam matrem eousque distendit donec tandem vel acrimonia sua eam erodit, vel copia sua corrũpit, unde in basin cerebri defluens, medullam oblongatam, atque nervos ex ea ortos, stagnatione sua corrumpit, aut acredine sua continuo lacessit, unde hydrops cerebri, convulsiones, &c.

§ 2. In adolescente semifatuo (*sect. 10. Observ. 5.*) substantia cerebri omnino erat flaccida: Pia mater, (quod in Hydrocephalis fieri amat) ita laxe cerebro erat circumjecta, ut nullo negotio posset ab eo separari. *Idem.*

Observatio XVI.

Hydrocephalus ab aqua anteriores duos ventriculos opplente, substantiámque cerebri adeo premente, ut amfractus conspicui non essent.

COloniæ multoties invisi puerum *robustissimis parentibus natum*, cui caput in incredibilem molem increverat, ita ut ipsius rotunditas ulnam & quartam partem ulnæ Coloniensis, ejusdémq; altitudo, ab una aure ad alteram, ulnam cum quarta parte excederet, *Non* autem sic natus erat, sed cum septimum mensem ætatis vix attigisset, cœperat ei caput monstrose excrescere: *nullus præcesserat morbus*, reliquum tamen corpus vitiose nutriebatur: verum caput intra menses xxx. paulatim in illam magnitudinem accrevit, ac tandem puer in *soporem lethargicum* incidit, *nec* ita *multo post obiit.*

Cranio dissecto, invenimus in duobus anterioribus cerebri ventriculis *aquam crystallo clariorem*, ad libras Colonienses xviii.: illa autem non solum ventriculos, sed & *substantiam* cerebri distendebat, ita ut totum cerebrum (cerebellum excipio) in sacculum extenderetur: hinc

hinc fiebat ut circumvolutiones & gyri *cerebri non conspicerentur*, sed turgerent omnia, *Dura & pia matres integræ erant*, atq; ita dilatatæ ut totum cerebrum operirent; *cranium* similiter dilatatum erat, sed passim *membranosum potius quam osseum* : *Tertius ventriculus* anterioribus *confusus non apparebat* : *in Quarto, viscidam quandam materiam*, parva tamen quantitate invenimus, reliqua in cerebri basi secundum naturam erant, nec reperiebantur meatus per quos serosus ille humor ad caput delatus fuerat, quantumvis accurate dispiceremus, omnia: Partes vitales & naturales perquam sanæ erant, unde earum functiones parum lædebantur, ita ut vix febre unquam laboraverit, quinimo edebat, bibebat, excernebat, & dormiebat ut sanus, ipsa tantum *deerat nutricatio* : *totum* enim corpus (excepto capite) *perexiguum* & extenuatum remansit : actionibus autem animalibus, quæ ex cerebro prodeunt, puta ingenio, loquela, visu, &c. destitutus fuit : *brachia autem & tibias*, labia, palpebras, oculos voluntarie vix movebat, at involuntarie sæpius h.c. *contrahebantur* & convellebantur continuo, absque tamen dolore. *Fabritius Hildanus Centur*. 1. *Observ*. x.

SCHOLIA ex Marco Aurelio Severino lib. de Abscessibus p. 185.

R*obustissimis parentibus natum*) Quod è robustissimis parentibus ortus puer hic languido capite, teferendum eo est quod duro homines corpore, & hac ipsa firmitatis fiducia, arbitrario & prompto qualicunque victu, & potu quanto cumque usi, vim superfluitarum insolentem congerunt : Sic observatum est mihi plerumque ex sanis & præfatis parentibus morbosos ac tenues obortos fuisse filios.

Non sic natus erat) Sed quod non profectus utero hydrocephalus, verum jam septimestri puero initium, eam causam puta, quod sub materni claustri fomentis vegetior pueri calor, noxam prætersiti temporis erat : inde elapsus, eam vim amitteret, & causis se submittere morbiferis jam paratis lente se assuevit.

Septimum mensem attigisset) Quod judicationibus aptum est tempus & prope fatale.

Nullus præcesserat morbus) Nullo id prægresso morbo factum admitto; quinimo si variolæ & morbilli, exanthemata denique alia præcessissent, præcurrisset utique malum, & hoc miser non incurrisset puer.

In soporem lethargicum incidit) Non incongrue, sopientibus nimirum aquis, quæ stagnantes tricesimo jam mense, sulphuream anathymiasin & narcosin inducere debuerunt.

Non multo post obiit) Quod & veternus minatus videri potuit, lethaliter jam pressis omnibus cerebri receptaculis.

Aquam crystallo clariorem) Parti videlicet consonam, sale cerebri resoluto, ut Chymiatri volunt & ex his max. Joh. Petrus Faber in Chirurgia spagyrica, ubi de œdematis.

Substantiam cerebri distendebat) Cerebri corpus distendebatur aquosa colluvie, propterea quod spongiforme & glanduliforme videtur τῆ ἐγκεφάλῳ substantia, non ita parencephalon, quod siccius, durius, densius, solidius; i. e. minus cavum, atque adeo crebris aut laxis futurarum hiatibus, aut ossium raritate aut tenuitate paulum, idcirco pseucocephalum, ut parencephalum æque dicerent me authore, quare & authore Hippocr. partem anticam plus continere cerebri dictum, quare ipsa vere contineat cerebrum, non ita vere postica.

Gyri cerebri non conspicerentur) Quippe qui nimio opere ob distendentem copia humorem explicari : quo referri potest spiratorum istarum causam haud solo usu esse venarum & arteriarum commode applicandarum, ut omnes anatomici voluere; verum causas adhuc restare materiam, effectorem & formam : materiam inquam dissimilem sibi ipsi, quando septi lucidi, callosi corporis & intercolumnis densior, pressior & compactior, rarior verò, laxior & solutior spiralis cerebri circumductus : in quas binas materias & formas adaptavit se bifariam effectos, ita plicatilis is fabrefactus dilensus est, facile explicante hydero cerebrum.

Dura & Pia matres integra erant) Propterea quod incumbens aqua intermixta, & salsa nonnulla parte, ut salsa sunt omnia excrementa hominis, & fœtus præsertim novelli, utpote quæ sal concoctorum omnium armoniacum eluerunt ac secum abstraxerunt.

Cranium membranosum potius quam osseum) Quippe quod humore multo circumfuso nequiverat addensari aut siccari : in pueris siquidem omnibus calvariæ cartilagineæ magis quam osseæ videntur.

Tertius ventriculus confusus non apparebat) scil. eadem distentus vi & insolentia.

In Quarta viscidam quandam materiam) In quarto sinu concrementum viscidius & parcius, eadem qua dixi partis posticæ natura exsucca.

Deerat nutricatio) Quod integris jam visceribus reliquum corpus non alebatur, non mirandum fortasse; propterea, quod similares noxæ non apparent, bene se habentibus alioquin organicis.

Totum corpus perexiguum, &c.). corpus inferum gracile ac prætenue videbatur, nulla existente labe viscerum interiorum, absumpto scil. & rapto à superioribus alimento, vel quemadmodum abunde distento splene cætera membra contabescant : Ea scilicet est œconomiæ corporis communitas, ut uno læso viscere præcipuo, bene valere nequeat cæterum corpus.

Brachia, &c. contrahebantur). Brachia, & mota, crura; etsi relicta mobilia, convelli sueta, difficile sit id, quod cereb. llum & postica pars cerebri bene se habeant, verumtamen & sine labefacta secundum suam structuram, nihilominus quia necesse fiebat ut comprimerentur hæc, unde convulsionis ansam capiebant.

Vix febre unquam laboravit) Febris & dolor nullus, hebetudine & longinquo reductu cerebri. *Hactenus Severinus.*

Aquam crystallo clariorem) Qualem sola continent vasa lymphatica, quæ quamvis in cerebro, nondum comperta, adesse tamen evincit talis liquor. Adde hydrocephalum familiarem esse fœtui ægre in lucem exeunti, ubi vis ab obstetrice illata, quæ tenellis vasis vim facit : A duriori attrectatione capitis in partu, cætera vasa sanguinem continentia, sæpe disrupta fuisse fidem faciunt & ecchymoses residuæ & sanguis concretus per os & nares aliquandiu excretus; quod filiæ meæ Elizabethæ per bimestre contigit, quæ frequentes thrombos nigri sanguinis excrevit, quod durioribus vasis accidit, in tenerioribus, qualia lymphatica, potest fieri?

ANAT.

pore in cerebrum Particulares cerebri vacuationes per errhina, sternutatoria, masticatoria, tot hactenus decantata laudibus, vires suas in spongiosas oris, palati, faucium, nasi carnes dum spargunt, easdem mundat, eáque venarum & arteriarum extremitatibus pituitosas, mucosas, viscidas & salivales extrahunt humiditates, adeóque per accidens cerebrum emundando inserviunt, dum sanguinem dephlegmant a fæcibus & scoriis, antequam ad cerebrum devehatur, liberant. Existimarunt antiqui bonum indicium valetudinis esse sternutamentum, cerebrúmque inde purgari. Nos quamvis nihil è cerebro effari dignum vacuari, aut cerebrum inde sublevari censeamus per se, prodesse tamen judicamus per accidens, vacuatis ex arteriis carotidibus, ad nares & os tendentibus humoribus. Quæ arcano ex euphorbio & convallium liliorum floribus concinnato pulvere, in substantia, vel infuso naribus immissi, ore ligneo bacillo dentibus applicito, aperto servato, educuntur tenacia, viscida lenta, mucosa excrementa, non educuntur ex cerebro per cribrum aut cuneum, sed ex spongiosis carnibus oris & narium, fomitem suppeditantibus arteriarum & venarum extremitatibus: Galenus Art. med. cap. 11. bene temperati cerebri signa esse ait, & decentem capitis figuram, & quando excrementa quæ per palatum, vel aures, vel nares, vel oculos expurgantur, hæc quoque moderatè se habent: Ad nostrum institutum accommodari possunt ea quamoptime: Si ex arteriis excrementa hæc ordinatè deponantur in emunctoria narium, oris & faucium, bene habet salus cerebri: Sin minus, excrementa eadem cum arterioso sanguine sursum ascendunt ad cerebrum, ejus temperies ad justitiam mutatur: Glandula pituitaria recipit quidem ex ventriculo tertio per infundibulum superflua, sed ea pauca sunt: absumuntur illa in glandula sensim & sensim: *Depascunt glandulæ in intestinis*, ait Cous lib. de Glandulis, *dum exprimuntur, madorem, absumentes reliqua corporis abundantiam*: Idem etiam facit hæc glandula in cerebro; Aberrat à janua Galenus cùm 9. de usu part. cap. 3. percolare putat cerebri excrementa: imbibit glandula excrementa, humectat, & refrigerat vicinas retis mirabilis partes, sensimque superfluitates absumit:

Interrogati, Quas ergo per vias excrementa mucosa in nares & palatum deveniunt? quomodo colliguntur tanta in copia, si ex cerebro, antiquus cogitas non derivantur per vias, os cribrosum vel cuneiforme? Respondemus dari alias vias, publicas vel privatas, privatæ nullæ sunt hisce excrementis everrendis dicatæ: munus id exequuntur publicæ: Inepti sunt nervi, spiritum enim animalem vehunt: Inidoneæ videntur venæ: hæ enim ad cor revehunt sanguinem ex arteriis: Punctum ferunt arteriæ carotides omnes Arteriæ sanguinem ex chylo natum, adolescentem & vix juvenem, ex cordis sinistro haurientes ventriculo, & deorsum vehentes, in lienem deponunt τὸ ἀκρίδα melancholica: In jecur biliosa, in renes aquea & terosa, sursum verò pituitosa: Debuit omnino alimentarius, singulas in partes devehendus, sanguis spoliari suis scoriis, imprimis verò cerebro cessurus in alimentum: Purus hic esse debebat & διυλισ Ideo in vestibulo mundari debebat, seorsim potius inquinamentis & retrimentis, ablegantur ergo illa per carotidis internæ ramum exteriorem, ad spongiosas narium, palati, faucium, oris partes omnes, glandulas παρίσθμια, ipsam etiam linguam. Hoc retrimentum secundum essentiam consideratum, est Salivale in tonsillis & ore: Mucosum, βλεννά dictum, in naribus & faucibus, pituita utramque indigitatur φλεγματώδης: Pituita hæc, dum ad naturæ se componit leges, in arteriis ferè est aquosa & sero persimilis: lentorem adipiscitur à spongiosis carnibus: deinde autem calore partium, portione ejus tenui dissipata, crassescit: Male se habet retrimentum hoc, si præternaturam mutetur evacuatio hæc per arterias: recedere autem potest à naturali statu si biliosæ, melancholicæ, pituitosæ se permisceant atomi: Cùm Venetiis media hyeme iter faceremus Patavium noctu, manè post levem somnú salsos advertimus catarrhos ore rejectos: Salsum autem hoc arteriosum fit retrimentum nonnunquam ob duas à Galeno 2. de diff. febr. cap. 6. assignatas causas, putredinem & serosæ humiditatis admistionem: Chymici ad salium, quæ à reliquis principiis in officio non continentur suo, actu in arterioso sanguine prædominantium ἐκρίπτας confugiunt: malè se etiam habet retrimentum hoc, Essentiæ hujus materiæ modum si consideremus, tum quantitatis, tum qualitatis primæ & secundæ, tum excundi modi, temporis, & loci ratione: Si itaque copia; si qualitate prima vel secunda, ουσίας, salsugine vel virulentia peccet, sanitatis limites egreditur: contrahit vitium hoc catarrhus ex toto corpore, per venas ad cor delatis, nec per emissaria ordinaria ritè evacuatis cruditatibus: Nullum dubium etiam est quin ex cerebro, à nutritione residuo cum sanguine, multæ humiditates excrementitiæ per sinus crassæ meningis ad venas jugulares revehantur, & ad partes has circa nares & os, ceu emunctoria ordinaria deponantur: Non omne excrementum solas affertur per arterias, ut nutrimentum; venæ non omne quod vehunt, vehunt & inferunt in cor, sed quiddam etiam evehunt ex corporis emissariis: Ita hæmorrhagiæ contumaces, per nares, pulmones, anum, uterum, non solum fiunt per arterias, sed & vicinus venarum apices.

Interrogati, Anne nullus omnino transitus humiditatibus quibusdam aqueis per cribrosi & cuneiformis ossis foramina concedendus? Respondemus, fieri posse quod turbato naturæ ordine, arteriarum ad nares & os evehentium expultrice vitiata, arteriolarum etiam crassæ & tenuis meningis, & sinuum circulatione titubante, non omne quod à nutritione superfluum expellatur, sed in ventriculis copia abundet liberaliori: Id si contingat, necessitate urgente, qua data porta cùm ruant omnia, superflua hæc ad cribrum & glandulam cuneiformis ossis exundare & per foraminula vasorum emanare queunt: Objicientibus in faucibus & naribus deesse locum in quo mucus omnis, qui excernitur, moram nectere valeat, muci natura præsupponit moram extra arterias, sed quæ commoditas in faucibus? respondemus diverticula in narium spongiosis manifesta sunt anfractibus: imbibuntur à carne fungosa faucium superfluitates, retinentur & condensantur, adhærescunt parte postica; sæpe circa uvam hærent: in narium tamen anfractibus imprimis mucosa recepsetur militia: cum emunctio non respondet voto, quia firmius adhæret mucus, aut à nasi tubulis exitus ejus impeditur, spiritu per nares copiosius attracto, eundem retrahimus in fauces & expuimus: Rogati sententiam de modo quo arteriæ imprimis, ex parte etiam venæ, deponant has excrementitias humiditates in spongiosas narium & faucium carnes? Respondemus vasa hæc, in narium & faucium carnibus, aranearum telæ istas divaricari & roris in modum transsudare, eo modo quo, Philosopho authore 2. de genet. animal. cap. 7. transsudat alimentum per rariorem vasorum textum: transsudat autem illud non aliter quam aqua per fictiles ollas, crudas adhuc, & nondum incrustatas: ut Ni-

trum & Ammoniacum sal aqua solutum per ollas coquinarias transsudat, storibusque candidis externam coronat superficiem, ita etiam ὑγρὰ ἀποθεματικὰ hæc transit per ἀραιὰς membranæ narium & palati πόρους, sensim & sensim collecta in scalia seu gradibus narium muci naturam induit, inque illis moram nectens, condensatur, & ad scalarum figuram varias induit formas, quas cùm nares desiccamus, ac collecto, & contractis thoracis musculis impulso spiritu, condensatum emittimus, expellimus mucum, quod emungere vocant, apparent; videntur lacinias & laceras vestium amiratum præ se ferre particulas, eæque quæ cavum respiciunt narium, siccæ ut plurimum sunt, quæ membranæ narium adhærent, humidæ: continuo scaturit fons harum humiditatum proventu, animali bene habente. Sed quandoquidem hoc arteriarum officium à natura civitate est donatum, qui fit quod molti reperiantur qui parum vel nihil emungunt? Respondemus paucos reperiri ea temperamenti moderatione beatos, ut sint ἀμύξωτοι, siccitas hæc narium & palati, non tam signum est cerebri temperati, sed potius optimæ ad justitiam totius corporis temperaturæ: Qui vero impuro corpore scatent, hujusque vacuationis, per nares aut palatum, destituuntur beneficio, illi certè id impunè haud ferunt, sed multis subjecti sunt ærumnis aliis: Franciscus Galliarum Rex ἀμύξωτος, aurium ulceribus vixit obnoxius: Alii emunctæ naris, arthriticis, podagricis & capitis doloribus infestantur: nonnulli tussiculosi fiunt, conversâ ea toto per venas in dextrum ventriculum, & ex eo in arteriosam venam, cum nutritio Pulmonis, & sinistro cordis sinui destinato sanguine, excrementitia materia: hæc cùm totis modo per sensui ferè impervios meatus in asperæ arteriæ transsudat bronchia, interna irritata membrana, jussisque se thoracis contrahere musculis, fit efflatio illa vehementissima quæ appellatur Tussis: Novimus matronas quibus gratioso hoc arteriarum ad nares pituitam evehentium, destitutis beneficio, continua à partibus hymeneo sacris dependet stilla, quamque molestum est profluvium. *Guernerus Rolfinccius Dissert. Anatom. libro 5. cap. 56. & 57.*

Cerebrum non est fons Catarrhorum, expers est culpæ in omnibus destillationibus. 1°. Paucissima in cerebro generantur excrementa à nutritione cerebri residua: 2. nulla in eodem idunea deprehenduntur excrementorum receptacula: Ventriculi extra medullam, ex accubitu partium medullæ per accidens nati, quamvis ob capacitatem & humorem accurati possent, tamen si quis accuratiori inspiciat oculo, videbit horum foramina, ad expellendam in tanta copia pituitosam hanc crassam materiem, non sufficere; Processus papillares, glandula pinealis & pituitaria, vulgò excrementorum cerebri judicantur receptacula, verùm & hæ catarrhorum inundationibus recipiendis vel transmittendis sunt impares. 3. Viæ à veteribus excogitatæ, à neotericis pro genuinis non habentur. 4. Nec cerebri omenta & membranæ evehentium ductuum vicem sustinere possunt: Et quis cerebrum, divinæ mentis sedem, omniumque humanarum actionum, totiusque corporis nobilissimam partem talibus proscinderet injuriis; ut hisce impuritatibus sive generandis sive recipiendis destinatum diceret? Totum potius corpus & cor motus catarrhi principium *à quo* dicendum, sanguis enim plebus humoribus permistus, per arterias carotidas summa petens, ad spongiosas narium carnes impuritates defert, ut ibidem emungantur: causa proxima sunt humores excrementitii, salsi, melancholici, biliosi, serosi, &c. facultatem expultricem ad expellendum stimulantes, qui communiter uno Pituitæ verbo insigniuntur: Generantur hi humores, non per essentiam ob facultatem læsam, à nativa membranæ hujus debilitate, quæ impedit, quò minùs alimentum ritè coquatur, & sic multa excrementa producantur, Sed per consensum à toto corpore cacochymico fomes membranæ glandulosæ pituitariæ κατ' ἐπιμετάστασιν communicatur: Viæ per quas materia hæc ad membranam defertur, sunt illæ per quas sanitatis tempore eadem fluit: Inter illas, quæ aliunde veniunt, prima est excrementitius meatus osseus, post cartilagineus redditus, è concha auris tendens in palatum, per quem nonnunquam clauso ore teterrimus spiritus irruit in concham & sibilum excitat: sed parum hic conferre poterit: Altera via est meatus inter utramque palpebræ membranam, ad orbitæ angulum excurrens, nontamen ibidem desinens, sed ulterius extensus, & in nares per amplum foramen lacrymalis glandulæ, cujus punctis est continuus, tendens, eo humiditates serosas deponit: Quamvis autem angusta sit hæc via, & vix verisimile videatur tantam copiam, quæ emungitur, inde suppeditari, possibilitatem tamen persuadet continuatio translationis: In ipsa narium tunica exorta vasa, catarrhi hujus materiam deferentia, duo sunt: breviora alia, exilia, & nonnisi per capreolum humorem conspicua, alia longiora: confertim & magnis portionibus non fit affluxus, sed sensim: implent nares naturali in lentu, non vi, sed sæpe & continuo tractu cadendo: Rivi fomitem perennem suppeditantes sunt *Arteriæ & Lymphatica vasa*: Viæ & vasa, quæ in glandulosa membrana affluentem humorem (non, ut nonnulli loqui amant, Pituitam, inde etiam Pituitariam ipsam vocant membranam, sed in mucum conversum, cum munere humectationis naturali persuncta; vel in majori præternaturali copia collecta est) excipiunt & excernunt, sunt binæ in utravis parte una. *Idem consiliorum lib. 3. consil. 1.*

Quidam non recipiunt membranam narium esse partem emissariam, aut in quam arteriæ suam deponere possint saburram, aptum locum, cùm ea sit odoratuua organum: Fatemur ὑμένας, membranas tegentes communiter dictas, tegere & huic soli vacare officio: verùm τοὺς χιτῶνας, membranas constituentes, quæ appellantur tunicæ, aliis etiam vacare officiis: Sic intestinorum tunicæ recipiunt excrementa totius corporis in fluxibus alvi: cutis membranea tota, præterquam quod tegat, similis est nassæ piscatoriæ, quæ totius corporis excrementa recipit; Ita etiam narium à crassa meninge propagata membrana, pluribus destinata officiis, singulis vacat naturæ jussu, odoratorium est sensorium, & excrementorum est diversorium: Prius officium ut exsequatur, nervis instructa est odoratoriis; ut posterius, carneo intertexta est tomento: ut verò ex ea in inania narium spatia pituita exstillare queat, facta est porosa & spongiosa. *Idem Dissert. Anatom. lib. 2. cap. 20.*

NB. Scholia sequentia pertinent ad textum pag. 318. errore Typothetarum collocatum.

SCHO-

SCHOLIA.

QVandoquidem experientia testatur serum & humores excrementitios sæpe intra cerebri ventriculos reperiri, videndum unde illi, ac quomodo huc confluant, & dein, Quibus excretionum viis iidem foras amandentur?

Quoad prius, summè probabile est laticem serosum, qui spirituum recens productorum vehiculum est, ac una cum illis in poros cerebri introducitur, postea exolutum ac in vaporem attenuatum, in hanc cavernam exsudare, ibidemque denuo in humorem aqueum concrescere, secus enim quid fit de humore isto, aut in quod aliud receptaculum derivari poterit? Præter hanc ordinariam, & puto assiduam, colluviei serosæ intra cerebri ventriculos congestionem, pro certo haberi debet, quod à glandulis plexui choroideo insertis, nimium repletis, ejusmodi serosus humor in ventriculos ita dictos exstilletur: Sæpius vidi in hydrope cerebri glandulas istas intumuisse, & velut hordei grana, à nimio madore crepantia, flaccidas evasisse, adeo ut serositates allatas minimè retinuerint, verùm eas in cavitatem subjectam continuò deposuerint: Profectò in hydrope cerebri, hi ventriculi semper aqua repleri conspiciuntur: Enimverò quo serum usque quaque è vasis redundans in cerebri ventriculos meliùs dilabatur, ita comparatum est, ut majores vasorum plexus, cum glandulis interfertis, prope singulos τ̃ ἐγκεφάλου ventriculos, dispositi fuerint: quippe non modò plexus churoides, juxta trium ventriculorum in cerebro concursum; at plexus alter, & non minus insignis, cum glandulis majoribus, ponè cerebellum, juxta quartum ventriculum collocatur: In omnibus eo, ut videtur, fine ita cautum est, ut é sanguine qui aut cerebro aut cerebello destinatur, pars aquosior, siquidem spiritibus procreandis minùs idonea fuerit, hos vasorum plexus incurrat: attamen, si major seri copia illic deponitur quam in iisdem contineri, aut extrà amandari queat, quicquid ejus superfluum est, in cavitatem subjectam dilabitur.

Hinc constat unde, & quo ritu serosa colluvies intra cerebri ventriculos colligitur: certe huic exitum denegare, nihil aliud est quàm cujusque cerebrum viperа gravidum asserere, cui quidem partus, nisi per exesa parentis viscera minimè concedatur: Qui partes juxta ventriculos existentes, earumque fabricas primò tantùm intuitu leviter considerat, cum antiquis facilè juraris quod cerebri excrementa, tum inferiùs per infundibulum in palatum: tum anterius per processus mammillares in nares deponuntur: attamen si in partium harum structuram paulò accuratius inquiratur, statim è contra nemo est qui non facilè putaverit neutra harum via cujusvis humoris excretionem fieri: neque enim à glandula pituitaria per os cuneiforme: nec à processibus mammillaribus, per foramina ossis cribriformis apertura quævis manifesta percipitur: Verumenimverò ut per bina hæc emunctoria cerebrum aliquatenus purgari existimemus, objectioni isti referre licebit, quod in viventibus humorum translationes, per loca quæ videntur impervia, facilè perficiuntur: dum enim pori & meatus, in quibusvis corporis animalis partibus existentes, à spiritu & calore dilatantur, isti velut per raram panni lanei texturam seri depluvium transmittunt: hoc planè constat ex affectibus arthriticis, in quibus latex serosus corpora nervosa sensim perreptat, & spatiula perquam minima trajiciens, in partes modò has, & deinde alias, humorum decubitus facit, adeoque obvium est quod membranæ processus nervosi, instar spongiæ, humores serosos imbibunt, & dein à levi compressione, eos confertim reddunt; uti liquet in oduntalgia, quoties stylo cavo denti immisso, aqua limpida copiosè excernitur: Revera in corpore animali vivente, humorum transitus, non modò per ductus & canales apertos fiunt; verùm latex aquosus & tenuior, solida & tereria nervorum corpora, necnon fibras & membranas, tanquam filtri lacinias, perreptat, adeoque per angustias imperceptibiles, de loco in locum transfertur; Quidni ergo supponamus humores serosos è ventriculis cerebri, in glandulam pituitariam ac processus mammillares decumbentes, per membranas aut nervos, hic aut illic pertranseuntes amandari?

Circa *Infundibulum*, res satis probabilis existit; quippe hujus positio & structura indicare videntur, quod humor aliquis è cerebri ventriculis versus glandulam pituitariam deferatur: etenim hæc pars ita constituitur, ut in aperturam ejus, è quovis cerebri interioris, ejusque appendicis, angulo & recessu, humorum decubitus fiat: cumque in variis animalibus ventriculorum figura & situs plurimum varient, tamen in quibusvis illorum omnes τ̃ ἐγκεφάλου ventriculi, qualescunque fuerint, aperturas versus infundibulum dehiscentes habent: cæterum quod hæc glandula, cui infundibuli ductus inseritur, humores serosos suscipiat & foras amandet, etiam hinc constare videtur, quoniam illos non tantùm à cerebro delapsos, ast etiam à sanguine, in cerebrum ascensuros secretos, intra poros suos admittit, quippe in quadrupedibus plerisque, vasa quædam ab utraque arteriâ carotide huic glandulæ inseruntur, quæ substantiam ejus intime subeant: cujus indicium est, quod atramentum alterutri arteriæ trunco injectum, rete mirabile (si modò adfuerit) & sæpius interiorem hujus glandulæ compagem, atro colore inficiet: unde licebit arguere quod hujus glandulæ munus sit serositates superfluas excipere, quas non tantum à cerebro dimissas postliminio accipit: ast interdum eas præoccupat, & à sanguine priusquam cerebro infertur, derivare solet: Ideoque hæc glandula, si seri superfluitates ei tantùm à cerebro deriventur, perexigua: sin insuper à sanguine accedant, grandior existit; prout nempe uno aut duplici officio defungitur.

Quod vero ad trajectionis viam spectat, qua nempe humores in hac glandula depositi, foras amandentur; Vulgaris opinio est eosdem per foramina ossis subjecti in palatum decidere: quare in ejusmodi animalibus, quibus rete mirabile adest, ejusque multæ propagines hanc glandulam subeunt; plura foramina in osse subjecto excavantur: *Porrò si ossis cuneiformis scrobem, sive glandula istum sellam, cranio abscissam, extrahas, ejusque foraminibus, membrana denudatis, aquam desuper affundas, illa totam ossis compagem citò pertransiens, per alia foramina, in lateribus ossis patentia, subitò exstillabit: Attamen experimentum hoc pro sententia proposita minimè concludit, quippe foramina ista in quibusdam animalibus, ac ut plurimùm in cranio humano, omnino desunt; Quibus verò adsunt, uti vitulo, imprimis observare est, quod eadem à vasis quibusdam cavis implentur; quibus si liquor atratus per syringam injiciatur, iste ossis compagem trajiciens, plurima alia vasa ossi subjecta, ac demum venæ jugularis truncum pervadet: quod certo indicio est, humores exinde in palatum minimè deferri: quoad vasa autem quæ ossis foramina obducunt, quæque numerosius eidem subjiciuntur, aut venæ, aut lymphaductus esse videntur.*

Atque ex his præcipuum excretionis modum, quo

humores serosi, in glandula pituitaria depositi, foras ablegantur, conjicere licebit, nempe quod isti ab ea, sicut ab aliis plerisque glandulis, in sanguinis massam remandentur: In vitulo res αὐτοψίᾳ patet, nec dubium est de cæteris animalibus quibuscunque rete mirabile adest: quippe sicut rami arteriosi, ita etiam venosi ad hanc glandulam pertingunt, qui humores, non tantùm ab arteriis depositos, ast insuper à cerebri ventriculis delapsos, absorbeant: Quinimo item homini, equo, aliisque animalibus, quibus rete mirabile deest, opinari licet, aut lymphæductus, aut ejusmodi vasa quædam qualia in capite vitulino prostant, & ab glandula humores certissime exportant, subesse: Illorum vestigia non ita facile detegere licebit, quia priusquam hæc claustra perrumpantur, lymphæductuum, si qui adfuerint, tractus evanescerent: nec enim vasa isthæc in omnibus, sicut in vitulo, per injectionem deprehendere possumus: quoniam ossis foramina quibus, tanquam fili ductu, injectio ad vasa, alias delitescentia pertingit, in plerisque desiderantur: Haud dubito quin longior dies, humorum è glandula pituitaria reductiones in cunctis animalibus satis manifestas reddet: interim ex eo quod in aliquibus serositates illinc in massam sanguineam remandentur, suspicari licet, quod eodem aut simili ritu etiam in quibusvis fiat, licet commeatus viæ non satis patescunt: Quoad alterum cerebri emunctorium, quo nempe humores serosi è cerebri ventriculis in processus mammillares deponi, *indeque per foramina ossis cribriformis amandari putantur, profectò circa hanc excretionis viam multò magis ambigitur, quoniam in defunctis foramina isthac, dura meningis insertionibus & fibris nervosis, utrinque à processu mammillari dimissis, obducta & plenè infarcta, nequicquam humores, utut limpidissimi, transmittant*, Porrò nihil certius est quàm quod humores serosi, è glandulis & vasorum extremitatibus intra nares desinentium, in ipsorum cavernas exprimantur; ita ut, præterquam quod vix possibile sit humores illuc à cerebro descendere, non opus omnino videtur ejusmodi excretionis viam supponere: Verumtamen super his, ut paulò altius ratiocinemur, si à partium apparatu & ab affectis arguere liceat, non est quin probabile existimem humiditates quasdam etiam à cerebro in nares depluere: Supposito enim quod humor serosus, non modo apertos canales, sed strictiores etiam nervorum poros & meatus trajiciat, atque fibras & membranas, tanquam filtri lacinias perreptans, de loco in locum transferatur (quod equidem facile erit demonstrare) quid obstat quominus ejusmodi latex, per fibras ossis colatorii foraminibus impactas, descendat: Nam licet in defunctis istæ partes imperviæ esse videntur, tamen durante animalis vita corporum nervosorum meatus ac cœci ductus, à spiritu & calore dilatati, humorem copiosum, quo irrigantur, facillimè transmittunt. Os cribriforme in diversis animalibus, pro multiplici odoratus exigentia & discrimine, varie perforatur: per singula ejus foramina processus à dura matre, & fibræ nervosæ multiplices, transeunt, & interiora narium illinunt: sicuti autem per corporum horum ductus, ab organo versus sensorium protensos, sensibilium impressiones, sive species sensibiles, continuata spirituum animalium velut undulatione ascendunt, ita per easdem vias, humiditates eorundem corporum irriguæ, siquidem aliquando solito magis superfluæ sint, in nares distillare possunt: enim verò tales humores, uti à cerebro perpetim amandari, ita quidem olfactus organa copiosè perfundere debent: Interea talem excretionis viam, in nares dehiscentem, extare observationes quædam circa ægrotantes, à morbis cephalicis habitæ ulterius suadent: Novi aliquos Scotomiæ obnoxios, quibus sub finem paroxysmi aquæ limpidæ ingens copia extillarit; cujusmodi vacuatione, velut critica, paroxysmus terminari solebat: (*Vide exempla Tr. de vertigine & cephalalgia*) Possem hic plures alias rationes proferre, quæ suadere videntur cerebri ventriculos, sive cavitatem à limbi ejus complicatura factam, esse meram humoris excrementitii cloacam; quodque humores illic congesti per nares & palatum expurgentur &c. (*Thom Willis cerebri*) *Anatom cap.* 12. Hic magnum nobis relinquitur dubium, cùm caput excrementa pituitosa à venis & arteriis hinc delata recipiat, Quæritur per quas vias illa excrementa expurget? Cum Veterum vias, utpote os cribriforme, cunieforme, &c. nos pro veris viis non agnoscamus? Respondet *Schneiderus* 3. de Cat. sect. 2. c. 3. *Membranam quandam, quæ additamentum ossis occipitis in ultimo palato involvit, pituitam seu materiam catarrhosam, condere, continere & emittere*: Modum autem & quomodo hæc emissio fiat paulò post exprimit, pag. 500. *Si verum volumus, catarrhus sudatione potius fit quam distillatione: nam humor in sudantibus hic membranis confluit, & nunc pendet, mox in exscreando projicitur: Interdum quidem tenuior humor & copiosior cadere videtur, Cæterum Natura eam membranam ad lentum humorem imbibendum, & in modum sudoris emittendum perquam callido artificio figuravit: venæ illius musci circum circa scatent, unde quoque tanta vis ejus potest subinde abundere affluere.* Schroder Dissertation. de pleuripneumonia cap. 2. §. 11.

§. 7. *Cerebrum frigore non corrugari, adeo ut phlegma, eo compresso; in pelvim defluat, Ostendit anatome infantis frigore extincti, cujus cerebrum frigore induratum repertum est, cum pauculo humore in ventriculis, Infundibulo & glandula pituitaria vacuis existentibus.*

SUperioribus annis, cum exercitus circa urbem Magdeburgensem consistens, tandem castra moveret, hyems illa fuit, credo, sævior ea cujus meminit *C. Tacitus* lib. 2. *Annotatusque*, inquiens, *miles, qui fascem lignorum gestabat, ita præriguisse manus, ut oneri adhærentes truncis brachiis deciderent*: Illo magno itinere uxor militis gregarii, infantem puerum collo bajulavit: de illa corbe autem eminuit ejus caput, tantis aëris injuriis maxime objectum: Infans non tam somno soporatus, quam frigore exanimatus, publica laraque via reperiebatur: Judicis jussu corpusculum considerabatur: violationis notæ nullæ extabant: Mox superveniebat nuntius, illius caput ista frigoris inclementia obriguisse.

Ac *Cerebrum* gelu induratum, insecto cranio, maxime inveniebatur: paululumque humori, in gelu concreti ventriculis cerebri anterioribus continebatur, qui manuum calore contre-

contrectando jam liquescebat: hoc in paucas guttas aquæ tandem abibat: nihil autem humoris sive tabescentis jam, sive frigore durati in infundibulo, ac in illa glandula pituitaria reperiebatur. *Schneiderus lib. 4. de Catarrhis cap. 5.*

SCHOLIA.

Vulgus statuit, homine iter asperrimo hyemis faciente, cerebrum ita frigore corrugari, ut rabescens intus phlegma in Pelvim confluat, unde catarrhi in os & fauces delabantur: Cerebrum gelascit eo modo quo frigus concipit caro musculorum brachii aut femoris: hæc se non in rugas contrahit, ut cum humorem quem continet naturaliter, exprimat, ac deorsum vel in manus, vel in extremos pedes manare patiatur: Sed primum sanguis ab arteriis importatur, quo omnia corporis membra rigantur, si is non tam vehementer refrigeratur, iterum in venas reducitur: ille vero frigoris vi urgente, tandem gelu adstringitur: Sic quoque tempestate perfrigida non bene opertum cerebrum affligitur, ac sanguis ille refrigeratur, venis recipitur: Tandem illud læviore hyeme ac gelu indurescit: Si vero sanguis ille gelidus venis tantum reducitur, Natura ab eo afficitur, ut humores moveat, & tandem faciat catarrhos: minime vero cerebrum se corrugans, instar spongiæ udæ, in *ventriculos*, in *pelvim* & in glandulam pituitariam effundit humores, de quibus subito catarrhi narium & faucium nascuntur. *Idem.*

OBSERVATIO II.

Catarrhi Pectus obsidentes, à cerebro originem non ducentes.

Fluxio quæ multa est & mala, *fluit aut ad pectus, aut ad venas:* quæ ad venas, facit morbos laterales, & pulmonias, & præfocationes quæ cito interimunt; dicebat Gal. cum Hipp. 3. aphor. Et hoc dicit, accidit maxime senibus: unde plures senes quasi repente intereunt, Et in hoc plerique Medici aberravere, eas fluxiones existimantes esse ex earum genere quæ possunt per tussim expurgari, & laborabant cum becchicis medicamentis, frustra vexantes naturam & non parum nocentes.

Ex simili morbo quum periisset Nob. *Cæsar Brippius* Mediolani, dissecuimus illum, Inventa est sanies multa in vinculo quo jecur annectitur costis: Et non erat pus bonum sed liquidum, & supervixerat plus 40. diebus cum hoc morbo. Et similiter dissecuimus *P. Cajatum*, puerum 14. annorum: & quoniam erat dives valde, suspicabantur de veneno, & inveni in pulmone saniem tenuem è latere dextro, quæ ejus partem exederat: & pronuntiavi quod non perierat ex veneno, sed ex fluxione sicut primus: Dicam etiam quod accidit *Comiti Aluysio Consaghæ*, ad quem cum vocatus essem quarta die, prædixi non supervicturum ultra septimam: Itaque mortuus est sexta die vesperi, Et nos dissecuimus illum, invenimusque non esse abscessum, *sed omnia vasa pulmonis* ex triplici genere, magis tamen asperæ arteriæ rami erant pleni sanie simili lacti, adeo ut nullus adesset prorsus sanguis. Quid plura? Fluxio illa non erat ut duæ priores, sed Pulmonia mendosa.

Hac etiam æstate dissecui puellam 13. annorum, quæ cum esset prædives & unica, suspicantes de veneno ob magnitudinem patrimonii, cùm non potuissem adesse ægrotanti, advocatis à me in re tanti momenti octo aliis Medicis, cognovi illam ex defluxione repentina obiisse, non ex veneno, atque ita omnes Medici ad unum consenserunt: Erat enim puellæ morbus jamdiu in capite, & suppressa purgatione per ulcera, nec adventantibus mensibus, correpta *febri*, cum alioqui non videretur graviter ægrotare, imò contenti fuissent duobus familiaribus Medicis, repente tanquam siderata interiit: quo casu perculsi suspicabantur de veneno: Omnes autem hujusmodi fluxiones necessario adducunt febrem æstuosam, non tamen ardentem, nec valde siticulosam, quoniam, ut dixi, materia putret prope cor, & implet vacuum pectoris, & est humida & cruditatibus permista; *demittit autem cerebrum in pectus*, propterea quod guttur non est contectum, & est è regione. *Hippocr.* lib. de loc. in hom. *Cardanus de providentia ex anni constitut. p. m.* 1052.

SCHOLIA.

Sed *omnia vasa Pulmonis &c.*] Ex his exemplis è Cardano & Ballonio adductis deprehendere est, quam male plerique medici quancomque materiam in Pulmones illapsam, vel ex iis exclusam, à capite manasse censeant, cum ab ejus vasis insignibus prodeat: Sensu enim liquet cor universi caloris & spiritus fontem esse: hoc pulmonem, molle & rarum viscus, sino suo excipere, infinitis vasis refertum: ibi hæmatosin perfici constat, atque ulterius sanguinem excoqui & elaborari; unde necesse est haud modicum excrementi redundare: Cum enim duo maxima vasa, cava & aorta, ex finibus cordis oriunda, subter pulmonem ad jugulum ascendant, dum plurimo sanguine & spiritu turgent, necesse est intra thoracis cavitatem ab iis plurimos ichores exsudare, ideoque per sudorem aut urinas excerni: Ita ex duobus aliis insignibus vasis, vena scilicet arteriosa & arteria venosa, verisimile est in anteriorem & posteriorem pulmonis regionem, si multa diffluunt materia, in totam ejus substantiam quicquid superfluit & exundat,

 excolati,

excolari, & postea pulmonis excussione in bronchia & asperam arteriam rejici ac per anacatharsin excludi: Quæ autem materia excrementitia, dum è vasis in pulmones delata, vel sua mole aut cruditate, aut lentore & crassitie exclusionem non assequitur, hæc angustiora vasa ita replet & obstruit, ut Peripneumoniam aut alia Pulmonum vitia accersat, in laxiorem horum substantiam transfusa. Vide *Schneiderum* lib. 5. de catarrhis cap. 4.

Fluit aut ad pectus aut ad venas] Ejusmodi defluxiones à vasis Lymphaticis colli deducit *Jac. Henr. Pauli Anatomes Anatomia Bilsianæ cap.* 8. Quis inquit, ponderabit Catarrhorum materiam quam per laryngis vasa & tunicam sudare Celeb. *Schneiderus*, multorum authorum unanimi consensu probabit, magnam partem per hos ductus non descendere? quæ postmodum in jugulari & axillari vena sanguini permista, & ad cordis dextrum ventriculum per ascendentem cavam deducta, indeque ad pulmones translata, quum pro alimento apponi nequeat, & copiosior quam quod satis est affluxerit, multorum morborum in thorace fomentum fiat: unde vehementissima sæpe concitatur Tussis, ac plerunque Tabem, Phthisin & Peripneumoniam præcedit ejusmodi destillatio, quæ si tenuis atque acris fuerit, ulcerat & exedit Polmonis parenchyma, quod juxta *Malphigium*, Est aggregatum quid ex levissimis & tenuissimis membranis, quæ extensæ & sinuatæ pene infinitas vesiculas orbiculares & sinuosas efformant, veluti in apum favis alveolos ab extensa cera in parietes conspicimus: Sin viscida sit & crassior, diuque retineatur in bronchiis, screatum, raucitatem, asthma & orthopneam inducit, nec raro in calculos & grandinem concrescit: Si in latera thoracis & costas succingentem membranam, exterius vel interius defluat, utramque pleuritidem generare, aut si magno cum impetu ruat, catarrhum suffocativum immittere creditur, ut nonnunquam plane obmutescamus, & propter vicinos recurrentes nervos, quorum actio in locis hisce pro te nata impeditur, voce privemur: Potest hinc ratio reddi, quare de improviso suppresso sudore, aut collo a frigore non defenso, statim catarrhus subsequatur: Cur pariter in favis & achoribus puerorum, è quibus perpetuo promanat ichor, glandulæ colli insigniter intumescant & doleant. Et præprimis cur strumæ quæ hic contingunt, modo crescant modo diminuantur, modo à parte ad partem transferantur, tandemque evanescant; Tubercula ad aures, scribit *Hippocr.* Coacar. Prænor. 204. sect. 2. emolliunt, sive æquant, tussiculæ cum ptyalismo procedentes: Cujus memorabile exemplum in quodam adolescente annotavit C. Piso l. de morbis ab illuvie serosa p. 54. Tumor namq; non tantum partes in ambitu auriculæ obsidebat, sed per cervicem jugulumque in homoplatas & pectus medium usque descendens, in prodigiosam excreverat molem, qui tamen brevi subsedit atque deliruit: Causam vero interrogati, haud facilius nos expediemus, quam si horum accidentium & generatio & solutio ad Lymphatica jugularia referatur: Sed adscribi etiam his vasis potest, quod iis obstructis humor aquosus, aut inter cutem & pericranium, aut inter ipsum cranium collectus effundatur, à quo hydrocephalus, infantibus maxime familiaris morbus excitetur, & totum caput intumescat.

Observatio III.

Seri à cerebro in pulmones defluvium per tracheæ ductus, Phthiseos causam non esse, ex observationibus Anatomicis constat.

Complures Catarrhum, sive seri à cerebro per tracheæ ductus in pulmones defluvium, præcipuam phthiseos causam statuunt: Quam opinionem ab antiquis erronee traditam, miror quempiam è modernis aut medicis aut Philosophis admisisse: Siquidem ex observatione Anatomica manifesto constat nihil à cerebro per glandulam pituitariam, (quæ unicus exinde transitus videtur) in palatum aut pectus decidere, sed serum ibi depositum per ductus appropriatos ad venas jugulares deferri & sanguini amandari: Porro αὐτοψίᾳ etiam constat quicquid reliquum seri in glandulis aurium, oris, nasi aut faciei deponitur, ex iis omnibus per ductus item peculiares foras convehi, proinde ut nullus omnino humor, aut à cerebro aut è palato in Pulmones depluat.

Scholia.

Veteres Hippocr. sequuti, fere tantum duas hujus morbi causas assignarunt, scil. *catarrhum & venæ ruptionem*, quibus nonnulli satis recte Empyema addunt, aliique interim ab hoc cenfu catarrhum excludunt, nam quod vulgo asseritur pituitam à capite in pulmones deciduam, sæpissime phthiseos causam existere, necnon ab illa, si quando intra pulmones diutius commorata putrescit, crebro inferri, prorsus erroneum esse ostenduri iimus: Interim ut constet quæ sit materies phthisin generans, quoties ea sine empyemate aut hæmoptoe præviis gignitur, considerare oportet quot modis, & quibus viis aliquid incongruum aut heterogeneum pulmones subeat, qua indagine facta, facile apparebit quid vis pulmoni inimicum irrepere ac intus admitti præcipue, aut per tracheam, aut per arterias pneumonicas, etiam aliquatenus forsan per nervos, nihil autem per venas aut lymphæductus, quorum munus est sanguinem vel lympham solummodo referre sive exportare, atque nihil prorsus ingerere. Quoad *Tracheam*, satis constat eam in hunc finem constitui, ut per ductus sive tubos ejus aër constante reciprocatione ingeri & modo regeri possit: Insuper an quæpiam alia materies præcordiis infesta, aut tabifica, per eandem viam admittatur, modo inquirendum est: Et quidem hoc aditu pulmones sæpe labem exitialem concipere inde liquet, quia regionum quarundam aër humidus fumosus, aut vaporibus malignis scatens, diu befsu phthisicam sæpenumero inducit: cujusmodi tamen affectio per particulas tantum aëreas & minutas, sive atomos (quibus nempe aut sanguinis crasis, aut pulmonum conformatio, vel utraque simul læditur) communicari solet: Verum an præterea materies serosa, vel humor aliquis pulmonum corruptivus per hunc commeatum eos subeat, merito ambigitur: etsi complures catarrhum, sive seri à cerebro per tracheæ

ductus

ductus in pulmones depluvium præcipuam phthiseos causam statuant &c. (*vide textum*) At vero licet materies tussim excitans non à capite per tracheam in pulmones depluat, quandoque tamen ex tracheæ lateribus in ipsorum cavitates decidens, affectum catarrhi nomine vulgo insignitum producit: Enimvero, Aspera arteria, pariter ac arteriæ sanguiferæ, uti tunicam nerveam & musculosam pro sensu & motu occasionaliter habendis, sic etiam *Vasculosam* & *Glandulosam*, pro calore vitali & nutricatu sustinendis obtinent: Posteriores hæ tunicæ interstitia cartilaginea constituunt, quinimo ipsas cartilagines quodammodo obducunt: Porro in tunicam Glandulosam serositates à sanguine, totam tracheam irrigante, superfluæ deponuntur, quæ statim magna ex parte in tracheæ cavitates exudantes, ipsis lubricandis & humectandis præcipue inserviant: Si quando autem massa sanguinea nimis funditur, ac in serositates præcipitatur (uti à frigore suscepto, acidis epotis, & ob multas alias occasiones crebro assolet, propterea statim materiæ aquosæ ingens copia è tracheæ glandulis & arteriolarum osculis in cavitates ejus exudat, quæ cito tussim valde molestam, & non raro sputum multum (quod & postea fit tabificum) infert, At vero hæc sputi, ac tussis quodammodo catarrhalis causa, perraro solitaria existit: quia dum sanguis tracheam irrigans fluorem passus, serositates suas glandulis (unde mox in cavitates ejus exudent) ingerit, iosimul & reliqua massa sanguinea pariter fusa, serum intra arterias pneumonicas secretum, partim in sinus tracheales, partimque in lymphæ ductus insinuat, cujus diluvio pulmones quasi inundati, & valde irritati, in Tussim & expuitionem fere continuam cientur: Cujusmodi Tussis & Expuitio, dummodo moderate habent, & tantum serositates sanguinis superfluas excernunt, sæpe in commodum potius quam nocumentum cedunt: quoniam massa sanguinea, ipsisque pulmonibus hoc ritu expurgatis, symptomata illa ut plurimum sponte cessant, & valetudo integrior exinde sequitur: Sin vero affectibus istis diu protractis, serosus humor utrobique in ductus tracheales depositus, & in dies uberius aggestus, tandem versus putredinem alterari incipiet, propterea tum liberi aëris reciprocatio præpeditur, tum sanguinis & motus & crasis pervertuntur: hinc tussis immanior & respiratio fit difficilior: quinimo tota massa sanguinea, quatenus à tabo (quod venæ à pulmonibus excipiunt) polluitur, ab indole sua benigna paulatim desciscens & depravatus, non modo serum superfluum, sed & succum nutritium (quem assimilare nequit) ex arteriis pneumonicis in tracheales ductus continue profundit, adeoque materiæ tabificæ moles in dies augetur, donec pulmonibus magis usque & magis oppletis & obstructis, atque sanguine plus inquinato, & ad quæque munia sua præstanda inhabili facto, tussis & sputum ingravescunt, & cito mali moris evaduot: insuper respiratio impedita, totius corporis languor & marcor, functionum omnium debilitas, & demum febris hectica, & festina ad mortem declinatio succedunt: Quando tussi ac sputo diu continuatis & sensim auctis, humor copiosius è massa sanguinea in pulmones deponitur, iste imprimis vesiculas tracheales subit ac tandem implet, & nonnihil distendit, è quibus cum quolibet mane, per expectorationem tunc uberius habitam, fere totus ejicitur, exinde pro brevi tempore thorax gravamine immunis, & respiratio magis libera videtur: paulo tamen postea sanguis sero aut succo nutritio refarcitus, novam materiem pulmonibus suffundit, proindeque rursus è cibo aut somno vesiculæ replentur, atque humores affluxu indies adaucto magis distenduntur ampliantutque, tandemque lateribus duarum forsan aut plurium disruptis, multæ hic illic vesiculæ in unum quasi lacum efformantur, intra quem materies tabifica copiosius aggesta, ibi (siquidem tota haud statim ejicitur) putrescit, proindeq; & pulmonis cui insidet substantiam corrumpit, & sanguini pertranseunti inquinamentum porridum insinuat: Fovea ita in pulmonibus facta indies augetur, & sæpenumero plures simul ac diversis locis cuduntur, atque ob magnam humoris in iis aggesti & putrescentis copiam pectoris gravitas, velut onus ingens sentitur, respiratio magis impeditur, insuper à Tabo uberius in sanguineam massam suffuso crebræ hujus effervescentiæ, succi nutritii deperditio, porro sitis ac æstus, inappetentia, sudores nocturni, & totius corporis intabescentia oriuntur: Cæterum cruor à pulmone inquinatus, hanc actione reciproca, videl. à proprio tabo magis plecti facit: quippe sanguis venosus unoquoque circuitu materiem istam purulentam excipiens, eam mox arterioso tradit: unde cum neque per diaphoresin aut diuresin satis amandari queat, tandem per arterias pneumonicas ad pulmones refertur, ubi rursus à sanguine secreta, ubique in tracheæ tum vesiculas tum ductus minores insinuatur, ita demum ut tota pulmonum compage impleta, & foveæ, sive ulcera deinceps in pluribus locis efformentur, & sinus reliqui omnes ichore spumoso infarciantur: At vero interdum accidit ejusmodi lacum, sive foveam unicam, aut forsan binas in pulmonibus efformari, easque circumcirca parietes callosus obtinere, ita ut materies ibi collecta in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti expectoretur: Taliter affecti, quasi tantummodo fontanellam in pulmone habeterent, sputum etsi multum & crassum, imo flavum & quasi purulentum omni mane, & aliquantulum in toto die rejiciunt, tamen alias satis sani deguot, bene respirant, comedunt & dormiunt; *ἄπυρετοι* aut saltem in modico corporis habitu perstant, & non raro persenescunt: Hinc nonnulli dicuntur phthisin per 30. aut 40. annos habuisse, & morbum eum usque ad ultimum vitæ terminum (haud proinde abbreviatum) protraxisse: atque interim alii cum minus tussiant aut expuant, intra paucus menses in febrem incidant hecticam, ac brevi in sepulchrum præcipitentur. *Th Willis Pharm. rat. p. 2. sect. 1. cap. 6.*

Observatio IV.

§. 1. *Anatome Equi Coryza laborantis, ob vitium massæ sanguineæ, salvo cerebro.*

Coryza Equi arripiuntur, tam fœda ea est quam lethifera: quare desperata salute Paterfamilias eos sæpius tolli jubet: Nuper eo morbo æger Equus incisis venis profusoque sanguine necabatur, quo caput cerebrumque inviolatum iterum inspicere liceret: In assiduum examen explorata quoque expedir sæpius revocare, Eandem namque rem ego similiter capite de *Coryza* testatus fui: Nunc cunctum caput, cerebrumque æque salvum rursus reperiebatur: Illæsum quoque erat Os cribriforme: naturaliter se habebant

 processus

processus mammillares mundi erant & sui coloris: fibras de dura meninge tractas receptabant foramina illa tam minima: Quid multa? nullum vestigium ullius vitii intra cerebrum deprehendi poterat: Os spongiosum quoque non erat adesum: At illæ hoc os obtendentes membranæ erant aliquo modo vitiatæ: nimio illo muco adeo perfundebantur, eoque sinus inibi obvii vehementer scatebant: Attamen plus istiusmodi muci in sinistris naribus adinveniebatur: medii & infimi ventris visceribus haud vitiose affectis: In aliis cadaveribus Equorum venæ valde livescebant, ut plures sanguinem crederent semper in vitio esse: Illa sanguinis vascula, quæ ad interiorem narium tunicam pertinent, in hoc Equi corpore nimium intumescebant, quare plus muci etiam exudarunt. Membrana Pituitaria posterior haud laborabat, pressa solennem reddebat liquorem: Ast narium ille mucus redundans infestante ista Coryza est spissior, albidus quidem, attamen fœdus aspectu ac nescio quo modo movet nauseam & prope vomitionem: Est nequam morbus: hujus contagium in equos tam mire vulgatur: præsepium, pabulum, levis contactus ac aër adversus etiam ex longinquo virus in alios transfert, & ut credunt, in eos maxime qui sunt illius coloris cujus est ipse qui hac maligna ægritudine laborat: Veterinarii varios liquores in nares infundere consueverunt, cerebrum imprimis ægrum esse rati; sunt & imitatores vetustiorum medicorum.

S C H O L I A.

JUniorum ex turba multi, urgente Coryza, humorem credunt, si non ex cerebro, ex cerebri tamen membranis in nares confluere posse: atque superioribus experimentis nihil moti ajunt cerebri membranas madere; quæ ad os & ad nares producuntur: Itaque humores ex illis cerebri membranis eo sensim ferri, idque in humano æque ac in belluino corpore fieri: Membranarum cerebri fibras manifeste per foramina ossis cribriformis ad nares, & per foramina ossis cribriformis, una cum nervis transeuntibus ad palatum & ad alias partes proximas trahi: Glandulam pituitariam habere multa sanguinis receptacula, unde liquor pituitæ sensim manare possit: Sed operam dabo ut dissentientes ad meam sententiam, respondendo, tandem perducam: Glandulæ pituitariæ sint venæ haud paucæ: Madeant quoque cerebri membranæ, harumque portiones & fibræ ad palatum & ad patentes nares trahantur: Sed quis vel leviter rei physicæ, medicæve peritus crediderit constantiorem illum, viscidumque liquorem muci per illas excutientes membranaceas partes, in palatum & in nares ita viam facere, ut nec minimum vestigium tam lenti humoris in cerebro, aut ejus in membranis unquam deprehendi possit? Si nervorum membranæ pituitam cerebri portant, ea feretur etiam in alia membra, in genas, in tempora, in colli, brachiorum, & pedum musculos, quos intrant nervi de cerebro proficiscentes: Nunc circa Glandulam Pituitariam, maxime circa occipitis foramen, crassiores fiunt, magisque distant cerebri membranæ: Si per eas ita deductas foret iter ille tardior pituitæ, omnis catarrhus fieret in spinalem medullam quæ proxime abest: Nulla membra ex se fundunt reliquias alimenti redundantes: quare eæ nec in cerebro unquam deprehendi queunt: ut namque aliarum partium, ita & cerebri venæ, quod est alimenti residui in massam sanguineam reducunt: hujus quoque purgamenta jugiter exhalant puri cutis & spiracula: Nec cerebrum aliis humoribus dat viam transitumque, nam hi in eo patefacto tandem deprehendi possent: Si urina ita decurrit ut sui vestigia relinquat in renibus, cur non pariter in cerebro sub oculos venit ac cadit sub tactum pituita, quæ æque prompta ad decurrendū haud est: hæc spissa est, lenta & viscida, ita ut si contingatur manu filatim ducatur: Talis humor in cerebro nunquam conspici potest, sive homo careat catarrhis, sive iis urgeatur; Qui humor in ventriculis cerebri deprehenditur, non est mucus, non est pituita: Quæ cum ita sint, intelligendum est omnino pituitam nec naturali instituto, nec valetudinis vitio cerebrum, principem illam partem corporis, transire. *Schneiderus lib. special. de Catarrhis p. 217.*

§. 2. *Gallinarum cerebrum Coryza laborantium salvum reperitur.*

VIllani eo morbi genere cerebrum Gallinarum vitiari arbitrantur: Ast si ejusmodi capita patefiunt, illud omni ex parte salvum est, integrum & naturaliter coloratum: nares interiores tantum ex illa multitudine muci laborant: Externa rostri foramina sordes plerumque opplent pulvereæ, quare ut recipiatur anhelitus, os semper patulum tenetur: quo fit ut linguæ tunica vehementer arescat: Sic malum curant, rostri foramina gracili teretique penna clementius trajiciuntur, butyrumque pipere leviter aspersum datur devorandum, detracta linguæ tunica ficciore. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO V.

Coryza laborantium capita dissecta exhibuerunt vasa per membranam oris, Pituitariam dictam, disseminata, distensiora.

DIssectis Gravedinosorum hominum capitibus, vasa per membranam oris dispersa, distensiora & confusa apparuerunt, gelato illo sanguine magis exuberante, in quo candens pituita latebat, ut ea oculis signari posset: cerebri ventriculi, pelvis, glandula & processus in mammillares erant sine spurcitie. *Schneiderus lib. 3. de catarrhis p. 503.*

SCHO-

SCHOLIA.

Hinc colligit massam sanguineam esse fontem pituitæ quæ à cerebro defluere creditur, in quo tamen tanta copia contineri, aut in illud citra perniciē immitti non potest; Cujus sententiam, contractam in compendium, ex Rolfinkio adduximus; De his membranis otis pituitariis ipsi dictis, sequentia excerpsimus, Hoc integumentum *ait*, quam optime potes oculis manibusque contrectare, si inverso caput, maxillam inferiorem amovendo, & mox perstringas avellasque quatuors os maxillæ superioris: quo facto Nares incidas uttinque ac diducas: Extrema hæc membrana est fungosa, sublivida, ac extra intusque venosa, ut facile credas esse hic officinam cujusdam humoris digerendi: Qua os Vomer cognominatum ad gulam & laryngem spectat, illa tunica nonnihil defluit: Cum inanitas illa sit divisa intercedente dicto Vomere, pituita vergit vel in nares vel in fauces: ac illa quoque modo huc, modo illuc spiritu impelli potest: Tenuior non ægre decidit, hujus vero spissioris guttæ parvis orbibus globatæ se figunt, ut sæpe vomitus illo nisu, quem excreationem vocas, concitetur: Perliquidus humor plerumque & copiosior est & acrior, nonnunquam moderatior: utque talis sine fraude & offensione tunicarum derivatur, ita idem cursus sponte substitisse consuevit: acriorem vero sequitur inflammatio, hanc ulcus: Hæc denique membrana materiæ coryzæ sufficere posse videtur: ea namque est sat ampla & lata, cum spiritus iter sit oblongum spatiosumque ac quoque geminum: hoc si pituita desuper præcludit, spiratio est impedita, sonantior, ac vocalis spiritus etiam efficitur vitiosus: Sæpius quoque coryza superveniente hæc tunica quadam inflammatione inter initia afficitur, hinc illæ narium æstuantium verminationes, hinc illæ pruigines, hinc istæ emunctiones, quæ non sunt sine sensu doloris, sine cruore, sine sternutatione: Nam vapor, quo turget sanguis huc affluens, prætentat hanc viam & aperit oscula vasorum; quo fit ut tunica narium tam molliter vellicata, frequens sæpe sternutamentum provocetur: ac ille dolor non circa regionem Processuum mammillarium, sed in interioribus naribus ac in ipso animæ canali esse consuevit: Hujus membranæ vasa quoque sunt turgidula, de quibus quasi jam exiit sanguis, jam crassus est tam pendulus: unde mucus occultè eliquatus, coit interdum & cadit: *Dissectu Gravedinosorum &c.* Quidni ergo quem usum Glandulæ cerebri pituitariæ dictæ, detrahimus eam huic membranæ ex parte attribuerim? quidni eandem appellaverim Pituitariam, & quidem à situ, Anteriorem? Hoc loco alius rivulus Pituitæ juxta fluit, quæ priuri non adeo dissimilis, excreando exspuitur: ejus portio cibo immiscetur ac deglutitur: naturalis est modica; si præternaturaliter fertur, morbus est; Illa membrana quæ additamentum ossis occipitis in ultimo palato involvit, illa inquam pituitam condit, continet & emittit: oritur illa ab extremo illo aëris meatu quem *Os Vomer* dictum dividit, & prope usque ad foramen magnum ossis occipitis fertur; Facile se dat in conspectum, colore enim est exalbida, vicinæ membranæ sunt sanguineæ, h. e. subfuscæ: præterea est plenior & quasi præpinguis, hæc semper uda est & muco quodam glutinoso sudat: In hac membrana tam multa vasa discurrentia non notantur, in vicinia autem sunt venosæ raritates: quare nunc cuivis exploratum erit vasa sanguinis hic definentia illius muci materiam subministrare, quæ tandem hac membrana concipitur, digeritur ac in modum sudoris subinde emittitur. Eam vocamus *Pituitariam posteriorem.* Notandum autem hanc nec reliquo animalium generi esse negatam. &c.

Celeb. *Schneidero* in eo adstipulari nequit Clariss. *Steno*: dum membranæ munus illud totum adscribit, nulla glandularum facta mentione, cum tamen sub ipsa membrana vasorum, quæ copiosa ibi reperiuntur, extremis affusæ sint glandosæ portiones, in parte narium anteriore minores, quo vero posteriora versus magis recesseris, majores, unde exigua quædam excretoria orienda secretum ex arterioso sanguine humorem emittunt.

Idem *Steno* Ductus novos Oculorum & Narium comperit; De ocularibus & lacrymarum origine vide *Tit. de Oculis affect.* De Nasalibus, per quos materia Coryzæ deferri videtur agit in observat. anatomicis: Nares, *ait*, succingens tunica cùm non modo in demortuis, tum hominibus tum brutis, humida reperiatur, sed & in vivis perpetuo quodam madore percipiatur irrigata, nec tamen perpetuus è naribus aquosi humoris profluat rivus, necesse est vias dari tum in nares humorem illum deponentes, tum eo in loco depositum alia inde via abducentes &c. Dubius autem hærebam usque dum præter Aquæductum jam ante cognitum, & præter glandulosas carnes tunicæ *Schneidero* Pituitariæ dictæ, etiam punctorum lacrymalium in nares usque continuationem, aliumque Naribus peculiarem Ductum, omnia nares humectantia vasa, & simul angustum quasi fretum, per quod contentus in naribus humor in palatum transmittatur, observatem: De primo Nares irrigante canali, humorem quo aurium cavernæ madeeunt, eo desente, cùm à variis sit descriptus, non agam, ad cæteros pergens; Secundum, per quem ab oculis in Nares derivatur humor cum jam sit descriptus, prætermittam, quem in nares usque pertingere, non in brutis modo, sed & in homine jam secundo observavi: Tertio loco quæ in ipsa narium tunica oriuntur vasa examinanda, quæ duum generum sunt, Breviora alia, & nisi vix per expressum humorem, cujus guttæ sensim prodeuntes vasorum ostia produnt, conspicua: Alia longiora, quæ veri canales nomen merentur: Breviora illum effundunt humorem quem in membrana pituitaria anteriore observavit Schneiderus: Longiora verò in homine quidem nondum vidi, in ovibus tamen canibusque non raro, sunt autem bina, in utravis narium cavitate unum, ubi & originem agnoscit & finem: In illis enim, quæ sub narium tunica in ovibus dispersæ latent, glandulis radices plurimæ supra molarium regionem observantur, eleganti ordine dispositæ, è quibus unum in truncum coeuntibus ductus exsurgit, qui ubi sub nervoso canali dorsum versus ascenderit, in anteriora inde reflexus, dorsum inter & continuum punctis lacrymalibus vasculum progreditur, donec circa extrema fere narium, quo loco supra reliquam planitiem cartilago exsurgit, in sinum intra cartilaginosam elatum protuberantiam conspicuum se exoneret. Non difficulter in aspectum producitur &c. Ex dictis patet quam studiose id egerit animalium Conditor, ne, quæ sordes regiam sedem, caput puta, inquinarent: Humectandi erant cum aurium cavitates, oculi, irrigandæ nares, os, faucesque unctuoso humore oblinendæ, nihilominus nec oculi, nec nares, nec fauces, si naturæ convenienter vixeris, quicquam excernent: Quid enim lacrymæ nisi commoti animi signa? quid mucus narium, quid oris sputum, nisi vitæ à sanitatis legibus

legibus deficientis symbola [Greek] : Ubi munus suum implevit ille humor, ex auribus per aquæ ductum, ex oculis per collicias in nares derivatur, unde partim per ingentes hiatus in fauces, partim per angustum fretum in oris cavitatem dimittitur, & hinc per œsophagum in ventriculum descendens & in vasa sanguinea per chyli lymphæque ductus viam affectans, peculiarem suo modo circuitum absolvit. *Vide plura apud eundem.*

OBSERVATIO VI.

Muci, Sputi carentia, Urinæ paucitas ob serum in cerebro suppressum.

ANno 1630. aperiri curavi Fontenacii, prope Vicennam sylvam, puellam 14. mensium, cujus corpus & caput optima & justa conformatione prædita erant, Post decubitum aliquot dierum, gemitus, faciei pallorem, & capitis in humores inclinationem morientem.

Serra diviso osse capitis, cultro dura mater cranio adhærens divellenda fuit, unde illico ad minimum aquæ limpidissimæ, liquidæ, quasi ex fonte, libræ duæ profiluerunt: Aliquot ante obitum diebus hilaris erat, saltans & discurrens sed neque mucum, neque salivam excernebat, cum pauca mictione. *David Laigneau lib. de Sanguinis missione p.m.263.*

SCHOLIA.

NEque mucum neque salivam] Pituita & serosus humor in capite si congerantur, aut detinentur, cephalicos morbos inducunt; aut à natura in subditas partes amandantur, ubi varios morbos procreant pro natura excipientium membrorum: Observatum mulieres emunctæ naris fluori uterino infestari: *Franciscus* Galliarum Rex, [Greek], aurium ulceribus vixit obnoxius.

OBSERVATIO VII.

Colluvies serosa sive Lympha, catarrhi materia, colligitur in Glandulis plexui choroideo adsitis, unde in ventriculos exstillatur.

PRæter ordinariam colluviei serosæ intra cerebri ventriculos congestionem, ortam ex latice seroso, qui spirituum recens productorum vehiculum est, ac una cum illis in cerebri poros introducitur; in vaporem attenuatum, denuoque in humorem aqueum concrescentem, pro certo haberi debet, quod à glandulis plexui choroideo insertis, nimium repletis, ejusmodi serosus humor in ventriculos exstillatur: Sæpius vidi in Hydrope cerebri Glandulas istas intumuisse, & veluti hordei grana à nimio madore crepantia, flaccidas evasisse, adeo ut serositates allatas minime retinuerint, verum eas in cavitatem subjectam continuo deposuerint. *Thom. Willis cerebri Anat. cap.12.*

SCHOLIA.

QUoties ab externo frigore affectæ sunt male Glandulæ cooglobatæ circa Choroidem Plexum, in cerebri ventriculis lateralibus & alibi observabiles, toties consequi solet Gravedo, qua urgente producta Lympha exiftit Salsoacida, talisque gustatur in Coryza; Unde probabiliter licebit concludere, quocunque demum modo tunc lædantur notatæ Glandulæ, Lympham deflectere à suo statu & qualitate naturali, generatique Salsoacidam: cum ab ipsa non tantum per nares effluente corrodatur interna ipsorum superficies, ut & faciei cutis, verum quaquaversum intra corpus delata, vel distillante, dolores producantur nunc leviores, nunc graviores, prout nimirum ejusdem vitium existit levius graviusve: Hi dolores sicut adscribuntur vulgo catarrhis, non satis explicatis, ita verius deducuntur à vitiata, sicut dictum, Lympha ex vasis suis effusa & in partes vicinas, quin aliquando remotas quoque, viam reperiente, aut acrimonia sua sibi faciente. Ab eadem Lympha vitiata & acriore in asperam pulmonum arteriam per fauces delabente, ortum habet in plurimum Phthisis &c. *Franc. de le Boë Sylvius Prax. med. lib.1. cap.49.*

OBSERVATIO VIII.

In catarrhosi cerebro libra & amplius tenuioris seri inter duram & tenuem meningem reperta est.

EMinentiss. *Cardinalis Camillus Meltius*, non simplices catarrhi, quamvis levioris, molestias aliquoties perpessus, aliquam capitis debilitatem advertit; quibus *febris sociam* se superaddens, 14. ab invasione die septuagenarius moritur.

Cranio ejus aperto plusquam libra seri tenuioris inter duram & tenuem meninges diffusa videbatur, quo turgida pia mater solitam crassitiem quater superabat: Eodem sero, sed rubicundiore, ventriculi cerebri erant repleti. *Henr. à Moinichen in Epist. Th. Bartholini, Ep. 97. cent.2.*

SCHOLIA.

FEbris sociam se superaddens] A sanguine effervescente, nec satis per ætatem eventilato: Hinc in plerisque tenuioris cruoris parte excalefacta, ac reliquo liquore solummodo in confusionem acto, synochus simplex,

simplex, sive plurium dierum inducitur: In nonnullis vitiosa sanguinis diathesis si accedit, aut malus adsit corporis habitus, febris in putridam periculosam abit & non raro lethalem.

OBSERVATIO IX.

A continuo Catarrhi influxu foramina in basi calvariæ exesa & ampliata reperta sunt.

Foramina in basi calvariæ soporales arterias transmittentia, necnon alia ad palatum oculorumque cavitates pertinentia, in multis adeo exesa & ampliata reperi, ut non jam vasorum, quæ deducebant, amplitudini responderent, sed duplo quoque vel triplo majora existerent, quod à continuo humorum à cerebro defluxu, uti gutta cavat lapidem, profectum licebat colligere. *Felix Platerus. Vide Scholia ad observ.1.§.5.*

OBSERVATIO X.

Coryza à tumore globoso in cerebro & aqua plurima in ventriculis.

Nob. per biennium mente alienari cœpit; stillabat interim è naribus pituita aquea copiosa frequenterque: Supra callosum cerebri corpus tumor globosus repertus; quo exempto fovea relicta, aqueo humore mox repleta, quo & ventriculi admodum dilatati &c. *Vide tit. de mentis stupore.*

APPENDIX I.

Coryza singularis, seu vesicula sero plena, extra nares quandoque propendens, serum stillatim fundens.

Continua Coryza affligit nares Integ. D. *Pauli Mothi* Archiatri Regii, ætatis ingravescentis, ut per nares impedita via difficilis sit illi & somnus & spiratio: Obstructionis narium peculiaris causa & ratio est, Quoriescunque molestior est affectus per narium cavitatem prolabitur vesicula oblonga, rotunda, candida, sero plena, quod exsudat: Ea vero vesica membranosa sæpe in medio narium subsistit, sæpe extra nares propendet, levi digitorum impulsu sursum ad caput retruditur naresque deserit; sed circa os ethmoides & olfactum & spirationem impedit: Evacuatur subinde exstillante sero; & liberior redit olfactus, Ex pulvere sternutatorio sæpe amicorum hortatu hujus Coryzæ quæsivit levamen, sed quia majores in naribus obstructiones nimia tractione catarrhi oriuntur, ab illo destitit, unumque dormienti remedium est, in opposito latere obstructæ naris *decubitus:* Facillimum foret vesicam pendulam forfice amputare, si de membranulæ natura & origine constaret.

Ad varias conjecturas mentem torsi: An processus mammillares? Per epilepsiam ad nares protrusos author est *Erastus*, & recipiendis excrementis cerebri destinantur à *Warthono* in Adenogr. Sed quomodo ossis ethmoidei foraminula permeabunt, nisi p. n. cribrum hoc dilatetur amplius? At quid de olfactu dicendum? ut in quavis Coryza, ita & hic propendentibus vesiculis cessat odoratus, qui illis evacuatis redit: Taceo processus facile rumpi posse nimis sero distentos: Polypi principium quo minus credamus, facit substantiæ diversitas & mobilitas: An duræ matris productio vel laxatio? Id sine insigni doloris sensu haud fieret, quo tamen caret vir optimus: An vasorum lymphaticorum progenies? Nec color abludit, nec contentus liquor, nisi alia subsit causa: Forsan idem cum Polypo generationis modus, Observante enim *Riolano* 4. Anthropogr. c. 6. In cellulis osseis spongiosis carunculæ exiles continentur, quas vidit prolongatas & ad imas nares prolapsas, sponte vero adstringentibus medicamentis superne revelli: Vesiculas membranosas sine dubio, loco caruncularum in hoc corpore natura efformavit, quæ sero ex catarrhoso cerebro defluente intumescant: *Th. Bartholinus hist.* 37. *cent.* 6.

APPENDIX II.

Phlegmatorrhagia.

§. 1. Quemadmodum aliis nares sanguine stillant, ita semel vidi illas pituita tenui cuidam stillare integrum triduum, per intervalla tamen: Vacuato autem cerebro cessavit: *Qua de causa hyeme nares stillent* notum est, *per compressionem scil. cerebri*, qua causa itidem per æstatem, scil. per fusionem humorum: Hoc loco autem quomodo separatio illa humoris pituitosi à reliqua massa sanguinea contigerit, merito dubitatur, in cerebro enim tanta copia latere non potest absque gravitate:

§. 2 Id.

§. 2. Id plane sibi evenisse asserebat conjux N. quodnempe cum virgo adhuc, int egrum triduum absque ullo prorsus somno choreis consumpsisset per quatriduum integrum dormierit, Evigilanti vero cœperint nares pituita sincera per dies aliquot stillare; cessavit autem iste fluxus usu pilularum cephalicarum. *Salmuth observ. 37. cent. 1.*

SCHOLIA.

Per compressionem cerebri] Vide Scholia ad §. 4. observat. 1.

OBSERVATIO XI.

Catarrhus suffocativus in muliere, cujus cerebrum illæsum fuit, Soli Pulmones vitiati.

MUlier dies 40. fœtum gerens, dum forte sororem est nacta, eamque complectitur, paulò post *tenebricosum quid ob oculos observatur*, nec amplius potest consistere; hinc aphonos jacet, ac *primum flertit* ac si suffocante catarrho premeretur, *convellitur*, nulla ratione restitui potuit, omnia tentata sunt, convulsiones perseverant, sex horis post moritur: Aperto cadavere, Pulmones inveniuntur corrupti, ac sanie fœtenti & olida repleri, sed hoc non fuit causa tanti morbi, quanquam juvare potuit. In cerebro nihil fere alienum compertum est: In ventriculis aliqua erant corpuscula, Sed adeo tenuia & exilia ut parvi essent momenti: Accepimus eam huic morbo alias obnoxiam fuisse: Erant hæc Epileptica, Et non interiisset nisi convulsiones assiduæ fuissent, nihil enim est quod tam vires frangat: Vitium illud pulmonum ad subitam istam moriendi occasionem aliquid forte attulit. *G. Ballonius Epid. & Ephem. l. 2. p. 69.*

SCHOLIA.

MIhi potius persuadeo fuisse catarrhum suffocativum per quandam διάχυσιν, quod iis qui multum se exercuere evenit, & in iis malis multum ægros agitare malum est. *Jac. Thevart in Notis ad eum locum pag. 74.*

Ac primum flertit &c.] Apoplexia, Syncope & Catarrhus suffocativus sunt inter se passiones finitimæ, sed tamen differunt aliquid: Qui catarrho suffocativo oppressus est, ægre spirat: anima certe cum spiritu fertur: Qui autem graviore apoplexia aut syncope corripitur, vix vita manifesta est, nec ea spirandi difficultate vexatur: Pulsus quoque est diversus: Dein humor influens variat hunc catarrhum suffocat. Nonnunquam intima lingua tantum, confluente per arterias sanguine, intumescit, ut vox sit valde impedita, vulgus falso vocat Catarrhum suffocativum, Nonnunquam musculi laryngis gulævè solvuntur, ut homo maxime præsentaneo vitæ periculo non vacet: Diagnostica, ut vocant, signa catarrhi suffoc. sunt Gravedo dolorque pectoris, difficultas respirandi, vox fere amputata, periculum suffocationis, anxietas, interdum tussis, pulsus tardior ac rarior, Nonnunquam illæ oris nariumque membranæ, anterior & posterior, pituitariæ, plus humoris reddunt, quo os scatet, sternutamento concitato. *Schneiderus de Catarrh. l. 5. c. 4.*

OBSERVATIO XII.

Romani fluxionibus maxime obnoxii, ac in plerisque post obitum pulmonum varia læsio deprehenditur.

AEr Romanus inconstans insalubris est & mutationi valde obnoxius, quare pulmonibus summopere nocet, uti partibus spongiosis, aptis ad recipiendum fluxiones morbosas, quod & observatum à Galeno suo tempore, ut testatur lib. 5. meth. medendi: Sane novimus in urbe Roma, loco profecto fluxionibus valde obnoxio, Et sic multi qui aliis morbis occupati pereunt, tamen semper plus minusvè in illis pulmones læsi reperiuntur: Nos inter centum cadavera vix quinque invenimus in quibus pulmones non essent aut variegati, aut nigricantes, aut dealbati, aut exsiccati, aut purulenti, aut aquosi, aut costis inhærentes, aut in totum ex una parte carentes, aut his similia, quod nullo modo oriri potest nisi ab aëre Romano, sed non omni, nam qui summitates inhabitant meliori sanitate fruuntur: *Domin. Panarolus Pentecoste 3. observat. 15.*

SCHOLIA.

COelum Romanum destillationum esse feracissimum testatur quoque Zecchius, consultationibus 20. 23. 25. 41. 45. & 89. Hippocrates lib. de Flatibus tit. 6. morbos ab aëre solum oriri existimat, qui locus consulendus.

OBSERVATIO XIII.

§. 1. *Catarrhus vitio cerebri humidioris genitus.*

D. De Abbeibroux (*lib. 2. Tit. de Phthisi.*) Catarrhis erat obnoxius: Aperto mortui cerebro, albissimum illud inveni, humidum tamen, ut prædixeram.

§. 2. Uxor

§. 2. Uxor Nobil. N. per hyemes Coryza & tussi vexabatur; manifesta erant capipleni & catarrhi indicia, &c. Illius cerebrum universum aqua perfusum repertum. *Vide lib. 2. Tit. de Dyspnœa.*

§. 3. Ictericus (*de quo lib. 3. tit. de Ictero*) Gravedine & tussi afficiebatur. In ventriculis cerebri liquor satis copiosus, limpidus, salsus.

SCHOLIA.

Communis fert opinio Cerebrum Catarrhis plerumque privatim laborare, & interdum etiam propter inferiora, unde vapores efferantur. Cerebrum nunquam per se ita afficitur, nam credunt, sive illud sit calidius natura, vel vitio valetudinis, sive frigidius, corrumpere sua alimenta & plura gignere excrementa, quæ se conferant in ventriculos cerebri, & hinc in infundibulum, aut rectam viam affectent ad processus mammillares, & ad foramina ossis cribriformis. Cerebrum de sanguine per arterias allato haurit tantum quantum satis est, ejus residuum per venas reduci patitur, qua ratione ad unum omnia corporis membra aluntur: Si vero de vasis cerebri sanguis aut humor tenuior exit, non illi leves morbi, quos catarrhos vocant, sed graviores & lethiferi suboriuntur, ut lethargus, apoplexia, paralysis, hydrocephalus: Nec humores, ut vocant, extravasati de cerebro vel ad nares vel ad fauces pervenire queunt: *Quare illi sæpe in defunctorum cerebris fluitantes inveniuntur.* Ergo ibi constant potius quam defluant: Si cranium illata plaga fractum est, Cerebrum etiam læsum, ut ulcus ibi remaneat, nulli humores deorsum ad infundibulum decurrunt: Si vero de tali ulcere halitus quidam gravis venis in massam sanguineam revehatur, authores ab eo, ut à noxio humore, fluxionem concitari posse arbitrantur. *Schneiderus lib. 3. de Catarrhis cap. 5.*

OBSERVATIO XIV.

Catarrhus suffocans à cerebro molliore & flaccido, Copia seri inter utramque meningem. Anfractuum superficie gelatina quadam abducta, &c.

I. Spœrlin (*de quo Tit. de Paralysi*) Paucis septimanis ante obitum conquestus est de catarrho mane impetuose ad pectus ruenre & suffocationem intentante: Discissa mortui dura meninge plurimum seri effluxit, quod inter utramque meningem continebatur: Tota anfractuum superficies quasi gelatina operta fuit, qua cultello sauciata, aqua exstillavit: Hujus seri quoque plurimum in omnibus ventriculis repertum. Cerebri consistentia mollis & flaccida.

SCHOLIA.

Catarrho ad pectus ruente) Catarrhi suffocativi, uti & tussis cum sputo copioso, minime oriuntur eo quod humor aquosus (prout vulgo perhibetur) è capite in guttur & pulmones depluit, sed quia latex serosus, modo è vasis Pneumonicis immediatè in pulmones suffunditur, modo arteriis in laryngem dehiscentibus exsudans in pectus decumbit: Si pororum constrictio accedat, & hinc transpiratio impedita, propter effluvia retenta sanguis effervescens, si simul seroso latice nimis scatet, plurimum ejus ex arteriis in laryngem terminatis, quasi evomitur. *Willis de Febribus cap. 11.* In dicto *Spærlin* plurimum seri inter utramque meningem reperiebatur, quia vasa in toto eo scatebant.

OBSERVATIO XV.

§. 1. *Catarrhus Suffocativus à cerebri laxitate & mollitie pendens.*

GEner. N. hypochondriacus, nephriticus & ascitcus à catarrho suffocativo interiit, &c. Cerebrum serosis humoribus, à justa consistentia deflectens, diffluebat: *Vide l. 3. Tit. de Lumborum doloribus.*

§. 2. Observarunt medici multos catarrhis obnoxios esse, quod medullam ipsius cerebri delicatam & mollem habeant: Propterea ea confirmanda est, vitanda cruditas, vitandus rerum valde liquidarum frequens usus. *Ballonius Epid. & Ephem. lib. 2. pag. 218.*

OBSERVATIO XVI.

In Corde aut cerebro, aut in utrisque, eorum qui à Catarrho suffocativo extincti sunt, Polypi aut concretiones repertæ sunt.

§. 1. D. D. Kirstenius plures observavit cordis Polypos, in quibus Catarrhos suffocativos ideo oriri imprimis credidit, quia omnes illi in quibus Polypos hos observavit catarrho hocce extincti sint: Credidit scil. hujusmodi excrescentias inhibere aut plane sistere *fluxum purpuræ alimentaris. G. Segerus ad Th. Bartholinum Epist. 85. cent. 2.*

§. 2. Quotquot *Apoplexia* aut *Catarrho Suffocativo mortuos* aperui, in omnibus corpora illa callosa, viscida ac glutinosa, aut in corde aut in cerebro, aut in ambobus aliquando reperi, de quibus scribit Excell. Wepferus Exercit. de Apoplexia. *Ex Johan. Georgii Gresselii Observat.*

SCHOLIA.

Polypus cordis) Exemplum singulare affert Clar. *Tulpius* Observat. libr. 1. cap. 16. de Momma Baxio, quem à morbo attonito extinctum ait, ob stertorem cum catarrho suffocativo affinitate junctum: Dubitari vero potest de ejusmodi Polypis, causa sint an productum ejusmodi affectuum? quandoquidem ab irruente affatim per venas jugulares destillatione, sistitur motus sanguinis, qui ob stationem illis in locis concrescere potest, ac formam polypi, &c. inducere: momentaneam enim eorum esse generationem existimat *Kerkringius* & alii. Vide de iis alibi.

Apoplexia aut catarrho Suffocativo mortuos &c.) Quomodo idem humor Apoplexiam & Catarrhum Suffoc. pariat ostendit *Schneiderus* de Catarrhis lib. 5. cap. 4. Hippocr. *ait*, 12. aphor. 5. Si australis hyems & pluviosa, & clemens fuerit, Ver autem siccum & aquilonium, Senibus fiunt catarrhi perniciem brevi allaturi: quo aphorismo Hippocr. & apoplexiam & catarrhum suffocativum indicasse videtur: Sanguis hyeme austrina & pluviosa, vere autem sicciore fit aquæ aëriisque plenior, ac inde multo turbatior, præcipue si corpus cœli injuriis objicitur: hinc catarrhi lethales, qui non per os, fauces & asperam arteriam, sed per venas feruntur, quarum cavitas senili corpori major est, major quoque earum intensio: Sanguinem ingravescente ætate minui ostéosum, quare consequens est ut venæ tunc temporis sint magis inanes, utque iis sanguis tanto majore vi, vel tendat ad cerebrum, unde Apoplexia; vel ad pulmones se proruat, unde catarrhus hic suffocativus oritur: Quomodo sanguis in cerebrum arteriis tractus apoplexiam seu ictum sanguinis faciat D. D. Wepferus & J. Rhodius ostendunt. Catarrhus suffoc. est ille catarrhus, quo sanguis plerumque pituitosus, cum de venæ cavæ trunco ascendente, ut vocant, tum maxime de ejusdem venæ cavæ trunco descendente in cor, & hinc in pulmones confertim celeriterque fluit, necnon & interdum in musculos thoracis: Quemadmodum Apoplexia ingruente Sangnis arteriarum in cerebrum: ita oriente Catarrho Suffoc. venarum sanguis in Pulmones, qua superne qua inferne tanto vehementius movetur: Nec Botallus & Baronius, qui Catarrhum negant venis deorsum ferri, in hoc audiendi sunt: Tam nota nunc est sanguinis itio in circulum ac quoque reditio: Illam maxime venarum valvulæ testabuntur. Earum quidem rationem *Tulpius* Observ. l. 1. c. 7. longe secus exponit, Ne juvenis *inquit*, iterum subjiceretur, monitus fuit quolibet vere sanguinem sibi detrahere, sed monitis hisce floccifactis dedit post biennium negligentiæ pœnas, siquti namque disruptis aggeribus submerguntur prata, sic obruitur quoque facile cerebrum à sanguine, præsertim si vel effringatur vel enerveturr membraneum illud ostiolum, quod ad coercendum sanguinis impetum, internis juguli venis incomprehensibili artificio à provida natura inditum: Habent quidem & aliæ venæ similia repagula, sed ut in illis impeditur sanguinis descensus, ita hic contra ejusdem ascensus: obruerentur alias facillime à concitati sanguinis copia, repleta athletarum corpora, *Hactenus Tulpius*. Si valvulæ venarum jugularium, ut videtur Tulpio, convelluntur; sanguis tanto vehementius deorsum ruens Catarrhum suffoc. potius concitabit quam Apoplexiam: Quis vero dubitare potest quin illæ valvulæ in senum corporibus vitiari possint? Quod vero metuunt *Botallus* & *Baronius*, ne venæ jugulares refluente sanguine, interdum pituitoso crassoque, stringantur, metus inanis est; Nec hunc recursum vel inhibebit sursum fluens de jecore sanguis, vel cerebri pituita, quæ per os cribriforme & cuneiforme se foras edere fingitur: Eo sanguine autem per venas jugulares recurrente, Cor interdum premi posse non est dubium: Cujusmodi vero sanguis in cerebrum per arterias jugulares, ejusmodi per venas jugulares refertur; sanguinis mucus non in cerebri sinus evomitur.

Sistere fluxum purpura alimentalis) Materiam Catarrhum Suffocativum efficientem *Vincentius Baronius* in Pulmones deferri per cavæ truncum descendentem statuit; *Zecchius* consult. 18. quamvis non neget a capite in asperas arterias & pulmones materiam destillare, censet tamen à toto, & à vasis ad pulmones pertingentibus excrementa delegari: constat quoque experientia, quibus inferiorum partium, ut hæmorrhoidum, uteri, &c. consuetæ purgationes sunt suppressæ, asthmata, phthises, tusses, & copiosiorem pituitæ proventum succrescere, quæ à capite arcessere absurdum est: His, & aliis, nonnulli adducuntur ut humores, non solum è venæ cavæ trunco descendente, sed & simili trunco Aortæ in cor, & mox in Pulmones rapi opinentur, vocantque Catarrhum Suffocativum & Cordialem, seu catarrhum ἐπὶ τῇ καρδίᾳ, Cujus quoque Hippocr. lib. de morbo Sacro memoiisse videtur, Si defluxio, *ait*, ad cor viam affectavit, cordis palpitatio & anhelationes prehendunt, pectus corrumpitur, quidam etiam incurvantur: ubi enim pituita ad pulmonem & cor devenerit, refrigescit sanguis, venæque per vim refrigeratæ ad pulmonem & cor resiliunt, córque palpitat, indeque necessario anhelatio & spiratio, quæ erecta cervice trahitur, incidit. Neque enim spiritum suscipere potest, donec quod influxit à pituita superatum & calefactum per venas diffusum fuerit: deinde palpitatio & anhelatio cessat, ídque prout ejus copia se habuerit: Si enim magna copia defluxerit, tardius, si pauciori citius: Et si quidem crebriores defluxiones fuerint, frequentior morbi insultus fit, sin minus rarior: atque hoc modo afficiuntur cum pulmonem & cor defluxio penetrit. *Galenus* neque à destillatione, neque à peripneumonia, neque à pulmonum tuberculo, neque à suppuratione quenquam repente strangulari posse existimavit, sed à sola angina in qua neque in faucibus neque in cervice quicquam apparet: At vero (inquit *Fernelius* pathol. lib. 5. cap. 10.) quibus jamdiu & multum pulmones infarcti erant, ut in veteri asthmate, multam repentinamque destillationem plerúmque jugulasse restamur.

OBSERV.

APPENDIX.

De Catarrho externo, extra calvam à summo capitis vertice in externas & subditas partes delabente, contra Fernelium.

F*Ernelio*, viro acutissimo, Destillatio alia Interna est, quæ è cerebri ventriculis, & è partibus quæ sub calvam sunt, in interiores cerebri sedes prolabitur: alia Externa, quæ extra Calvam, à summo capitis vertice in externas partes corporis fertur, in oculos, maxillas, coxendicem, in crura, omnes denique articulos, quæ tum omnis arthritidis, tum omnis externi doloris causa existat. Ego quidem non negaverim venarum, per faciem & tempora in caput irrepentium, ubi turgeant affluántque sanguinis copia, reliquias alimenti, & supervacua sub cutem effundere, cum sic fieri verisimile sit, idque tum humor, qui sæpe cutis contactu deprehenditur; tum dolor capitis externus, qui sc. ad cutem, præcipue vero ad cervicem percipitur manifeste attestantur: quemadmodum etiam verisimile est vapores & fuligines per suturas extra calvam emissas, cutis crassitie & densitate foras omnes evaporare non posse, sed eorum partem tenuiorem pilos gignere, crassiorem vero una cum dictis excrementis sub cute detineri, misceri, simúlque coagmentari, quorum deinde copia & pondere gravatur natura, & ad infernas partes per scapulas transmittitur, eos morbos pariens quos *Fernelius* refert. Sed ea in re fallitur meo judicio, quod omnem arthritidem, chiragram, ischiadem & podagram ab ejusmodi externa destillatione deducit, & ab excrementis duntaxat extra calvam sub vertice capitis genitis fieri censeat, Cum certissimum sit ab internis corporis partibus, scil. intra calvam positis, sæpenumero copiam sanguinis biliosi, pituitosi aut melancholici, per venas & arterias ad eas partes amandari, qui ibi decumbens eorum omnium morborum origo & causa existat: Venio in hanc sententiam, non modo quia ejusmodi morbi fiunt nullo præcedente externo capitis dolore, scapularúmve gravitate, quæ præire deberent ejusmodi humorum fluxiones ad eas externas partes, affirmante *Hippocr. lib. de Nat. hum.* Omnem partem transmittentem excipientémque, in omni humorum decubitu laborare, atque suis se symptomatis prodere; sed etiam quia ex Hippocr. & Galeni decretis, humorum impetus ab uno in alium locum fit & convertitur, ut tum à cerebri Sinibus atque venis, tum ab hepate, liene, cæterisque partibus humores à natura ad externas partes transmitti possint, præcipue vero ad articulos: Unde illud Hipp. 6. Epid. 4. 3. Cui intestinum à dextra parte articulorum morbo laboraverat, erat quietior, postquam vero id curatum fuerat, erat dolentior; ubi Galenus in comm. exponit, Humorum impetum factum ab intestino colo in articulos: Et sæpe vidimus à diarrhœa intempestive cohibita sequutam arthritidem: In febribus quoque diuturnis scimus interdum articulorum dolores consequutos, cum ægrotum alleviatione, materia fovente febrem ad articulos à natura detrusa: Ut verum quidem fit à vertice capitis in cervicem, in scapulas, brachia, atque in articulos infernarum partium materiam tenuem atque serosam decurrere, eámque plerumque pituitosam à prædominio; quæ dolores, tumores, abscessus aliquando, multiplicésque morbos pariat, Verum illud etiam exploratissimum est à venis & arteriis membranarum cerebri, ejusque finibus, materiam vel copia vel qualitate peccantem, per venas & arterias, per spinalem medullam, & per interna spatia ad infernas partes demitti, quæ illos efficiat morbos ante citatos: Sic opinio *Fernelii* de Externa destillatione veritatem aliqua ex parte continet, verum quatenus omnem arthritidem, &c. ab ea duntaxat prodire affirmat, mordicúsque tenet ejus destillationis materiam perpetuo esse pituitam, seu pituitosum excrementum, cum Galeno, authoritati, rationi & experientiæ ipsi repugnet, à nobis venit prorsus rejicienda. *Paschettus l. 2. de Catarrhis.*

Negamus externum catarrhum eo modo fieri, & humores de vasis emissos, sub cute per interna, ut vocant, & inania spatia libere vagari, & sine ullo obstaculo usque ad Ischia, ad manus & ad pedes migrare, ut Ischiagra, Podagra, Chiragra suboriantur. Arteriæ nonnunquam in extimas & internas partium tunicas humores effundunt, aut jamjam effundere videntur, ut levis horror illa membra percurrat: Hos vero humores excipiunt venæ & revehunt. Perite *Paschettus* ait coryza nonnunquam faciei vasa intumescere, ut cutis rubeat & sanguine quasi suffusa videatur, Mecum autem non facit dum ait etiam de cerebri finibus materiam harum fluxionum manare. Qua via, quo modo ille humor de cerebri ventriculis usque ad extremos pedum articulos per inania spatia venire potest? Si quis dolore cervicis scapularúmque urgetur, arteriæ ad illos cervicis & scapularum musculos humorem ferunt, ut dolor quidam suboriatur: hácque ratione arteriæ quasi inflatæ turgent; membranas distendunt & offendunt: venæ autem illum humorem recipiunt ac revehunt, si corpus eo loci clementer fricetur aut foveatur ut insudare incipiat; Quam multi, & quammul-

tarum partium Tumores fomentis, linimentis & explastris ad id aptis discutiuntur? Tumores qui sub cute capitis nonnunquam existunt, quam difficulter sua sede emoventur, etiamsi illi sunt molles, ut illæ collectiones ex humore fluido & tenui constare videantur. Ergo ex eo effici non potest humores de vasis sub cute capitis facile exire, & sub ea ad quasvis inferiores partes posse decurrere. *Schneiderus lib.4. de catarrhis cap.5.*

§. 3. Siquidem pluribus experimentis certo mihi constet nihil Catarrhi à cerebro in partes inferiores ullas descendere, operæ pretium erit ostendere qua via atque ductu aqua omnis è plexu choroeide,& glandulis pone cerebellum in ventriculos cerebri, & per infundibulum in glandulam pituitariam deposita & percolata extra calvariæ limites deferatur; Atque in cranio vitulino olim expertus sum aquam, aut lac ipsum in foramina, in osse calvariæ pro sero à glandula excipiendo excavata, injectum, statim omne in venas jugulares utrinque exilire & effundi, adeo ut humor omnis à cerebro secretus in hoc animali in sanguinem denuo redundet atque exoneretur: Quod ipsum in cranio humano nuper etiam expertus sum, quanquam enim in osse calvariæ humanæ, glandulæ huic subjecto, foramina occurrant nunquam, at aqua ab hac glandula destillans à vasis ex utroque sellæ Turcicæ latere, ubi arteriæ carotides juxta ascendunt, hiantibus quasi osculis excipitur, & in venas jugulares utrinque paulo infra sinum tortuosum effunditur, quorum ductus facile parebunt, si aqua aut lac e syphone in venam jugularem uttamvis, paulo infra tortuosum sinum vi injiciatur, mox enim conspicietur prope glandulam pituitariam diversis in locis erumpere atque scaturire, certo utique indicio quicquid seri à cerebro secernitur in sanguinem denuo refundi eique commisceri. *Richardus Lower Tract. de cordo pag.159.*

§. 4. Tracheæ arteriæ tunica interior musculosa, binas alias etiam quasi adnatas habet, scilicet Glandulosam & Vasculosam; nam fistula tracheæ interior textura vasorum omnis generis, ac præcipue sanguiferorum, densissima & quasi retiformi obducitur: Quod spectat ad usus horum procul dubio arteriæ & venæ tracheæ tubum rivo sanguineo, propter nutricatum ejus, perluunt: atque Nervi spirituum copias, & motuum obeundorum instinctus, ad fibras musculares deferunt; Dein quicquid humiditatis superfluæ, ab arteriis depositæ, Venæ reducere nequeunt, Glandulæ excipiunt & retinent, donec massæ sanguineæ per Lymphæ ductus remandari possit. Si quando ob Lympham copiosius depositam, nimis implentur illæ, humor tum è glandulis, tum ab arteriis in Tracheæ cavitatem extillans. *Catarrhum* infert: Porro ex iisdem Glandulis, & vasorum reticulo, ubique fere intra intimos quosque Pulmonum recessus continuatis, *humor Catarrhalis* depluit. *Willis oper. posth. sect. 1. cap. 1.*

§. 5. In multis cadaveribus quæ ad usum Anatomicum dissecui, ex quibus quædam poterant esse mucosa & pituitosa, nunquam inveni processus mammillares ampliores: At oporteret per eos ductus pituitam ad os Ethmoides derivari; vel ad basin cerebri fluitantem sponte ad eum locum (sinum sphænoidem) confluere, quoniam ventriculi anteriores cerebri raro sunt antrorsum perforati & in nares pervii. Propterea existimo, omnem nasi pituitam, non per os Ethmoides percolari, sed per ductus, sive canales quatuor choanæ in palatum defluere, vel in cavitatibus ossis sphœnoidis collectam, si trajiciatur per foraminula rabulæ ossis sphœnoidis, in ossa narium spongiosa derivari. *Ioh. Riolanus Enchetr. Anatom. & Pathol. lib. VI. cap. VII.*

§. 6. Vulgaris opinio est humores in glandula Pituitaria depositos, per foramina ossis subjecti in palatum decidere: at hæc ut plurimum in cranio humano omnino desunt, &c. *Vide plura in Scholiis.* Quoad alterum cerebri Emunctorium, quo humores serosi è cerebri ventriculis in Processus mamillares deponi, indeque per foramina ossis cribriformis amandari putantur, profecto circa hanc excretionis viam ambigitur, quoniam in *Defunctis* foramina isthæc nequicquam humoris, ut ut limpidissimi, transmittunt, &c. *Willis Anatom. cerebri cap. 12.*

ANAT.

Scholia huc pertinentia, Typothetarum incursa transposita pagina 315. &c. habentur.

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
SECTIO XVIII.
De Oculorum Affectibus.

OBSERVATIO I.

§. 1. *Amaurosis à tumore globoso in cerebro nervos opticos premente.*

Gallus quidam annos natus 24. dolore capitis correptus est, mox sequuta febris, qua cessante, cephalalgiæ reliquiæ nihilominus remanserunt cum vigiliis & capitis imbecillitate: Tandem in oculo sinistro Visio obscurari cœpit, & post mensem etiam in dextro, sequutáque est paulo post in utroque omnimoda cœcitas, nullo vitio in oculo apparente: Postmodum etiam cœcus ille *convulsionibus laboravit*, quæ illum per vices tota hyeme affligebant: Quibus initio veris cessantibus supervenit tussis, febris hectica, expuitio purulenta & tabes, qua diu molestatus & consumptus tandem expiravit.

Corpore aperto pulmonum vitium deprehendimus: Verum cum causam Cœcitatis, aperta calvaria in cerebro perquireremus, invenimus cerebrum aqueo copioso humore irriguum, partémque illius anteriorem, Sinistra præsertim in sede, tumidiorem, à qua cum portio adimeretur, inventus est tumor seu globus quidam, glandulæ seu strumæ instar, inclusus in cerebri substantia, ab ea tamen separatus, propriáque membrana dura contentus, per quam venæ aliquæ capillares dispersæ erant, ovi gallinacei magnitudinem superans, inæqualis & formam pineæ nucis exprimens, cujus interior substantia, alba & æqualis, ovi albumen coctione induratum referebat, sed durior illo erat: Hic cono obtusiore nonnihil sursum prominebat, basi vero latiore, ventriculo cerebri, anteriore sede innitebatur, & pondere suo, quod erat drachmarum XIV. *Nervorum opticorum exortui* in cerebro incumbebat, *eósque comprimebat*. Quam causam fuisse cœcitatis, quod cum spiritus animalis transitus ad oculos fuerit impeditus, conclusimus: cum alioquin in nervis opticis nulla obstructio, aut aliud vitium, uti nec in oculo apparuerit. *Fel. Platerus Observ. lib. 1. pag. 108.*

SCHOLIA.

Hinc colligere licet, (*addit Vir Experientissimus*) graves & diuturnos cerebri vitio accidentes, & incurabiles morbos, ab ejusmodi occultis in cerebro latentibus tumoribus aut vitiis frequenter accidere, Et cum raro hæc sectione indagentur, qui causam cerebri intemperiei aut humoribus tribuunt, atque hisce remediis accommodando, operam & oleum perdunt, latere.

Convulsionibus laboravit) Non infrequens cæcitas post convulsiones graves & frequentes, sed à nemine quod sciam, recte descripta causa; Hanc non ab humoris affluxu deduco, ut voluerunt, sed quia in magnis illis per paroxysmos convulsionum, partium omnium, & oculorum simul, contorsionibus, in quibus sæpe quoque convulsi, admodumque exerti & inflexi apparent, attracto sic nimium & tenso nervo optico, illis adnato, illoque simul contorto & læso, spiritusque visorii transitu impedito, oculos visione privari contingit, atq; inde provenire diligenti examine & consideratione invenimus. *Platerus Prax. lib. 1. c. 7.*

Nervorum opticorum exortus) *Barth. Cabrollius* Observ. 1 v. falli ait & fallere eos qui originem nervorum opticorum ab anteriori cerebri parte deducunt: atque à posteriori, prope cerebellum, prodire asserit, quod instituta sectione, inverso prius cerebro, manifestum esse ait, Non ergo Tumor ille globosus cœcitatem induxit nervos in exortu comprimendo, sed in progressu & prope insertionem.

Eósque comprimebat) Etsi obstructio Guttæ Serenæ causa communissima statuatur, cum humor pituitosus à cerebro nervos opticos subiens, spirituum animalium commeatum impedit, non secus ac in paralysi cæteri nervi obstruuntur, Ex historia tamen allatâ certum esse debet adstrictionem & cõpressionem illorum nervorũ, huic affectui occasionem dare posse, sive sit pituita ambiens, sive sanguis, sive pus, aliáve materia: Sic phrenitidi & cerebri inflãmationi, in malignis febribus, uno die cæcitatem successisse, aut alterius oculi visus privationem, fidem facit experientia. Ab hac autem causa oborta Amaurosis, facilius curationem suscipit quam quæ ob obstructione est, quod testatur historia à *Fabritio Hild.* allata Cent. 5. Observ. 19. cum materia comprimens promptius remediis cedat quam quæ nervis impacta est.

Nulla obstructio) Opticos nervos perforatos esse scribit *Galenus* lib. 10. de V.P. ad spiritus animalis delationem. Qui eorum cavitatem defendunt, in simiis manifestam esse dicunt, quinetiam in homine modo

nervus ab exortu non statim transversim secetur, sed paulo ante insertionem: *Galenus* autem 7°. de Placitis c.4. & libello de oculis, tres conditiones requirit ad pervidendum optici nervi foramen, ut animal sit magnum, nuper mactatum & lucido aëre conspiciatur: præterea si nervi non essent perforati, quomodo fieret amaurosis? Nulla tamen cavitas sagacissimo *Vesalio* animadversa, qui deprehendit nervuum opticum solidum esse, ex variis fibrillis conflatum, interveniente passim substantia medullari: Si fides *Riolano*, eos transversim dissectos perforatos vidit, & ante coitionem foramen apparere dicit. In ipsa conjunctione solidiores esse, ut per eorum substantiam spiritus traductus subtilior reddatur, & ne affatim ad oculos affluens cito dissipetur. *J. Rud. Salzmann* Observ. Anat. pag. 71. asserit se in theatro Anatomico, præsentibus aliquot Medicinæ studiosis, manifestum meatum, qui stylum satis crassum admittebat, in nervo optico oculi bovini, animadvertisse & deprehendisse. Vide *Varolij* Epistolam ad *Mercurialem*.

§. 2. Non admodum absimilem globum glandulosum, cum etiam in cerebri substantia in Nob. Equite, obstupescentia gravi laborante invenerimus, satis conjicere licet graves & diuturnos cerebri vitio accidentes & incurabiles morbos, ab ejusmodi occultis in cerebro latentibus tumoribus aut vitiis frequenter accidere: Et cum rarissime hæc sectione indagentur, Medicos, qui causam cerebri intemperici aut humoribus attribuunt, atque hisce remedia accommodando, oleum & operam perdunt, latere. *Platerus ibidem*.

Observatio II.

Amaurosis ob vesicam nervos opticos circa crucifixionem prementem.

ANno 1590. dissecui filiam Præsidis Hollandiæ, 18. annorum: hæc aliquot ante obitum annis Diabete laborarat, Paucis ante obitum diebus cæcitate hac correpta fuit, qua uterque oculus clarus quidem existebat, nec aut in membranis, aut humoribus vitii aliquid, ipsa tamen nec lumen quidem candelæ oculis admotæ percipiebat.

Huic aperto cranio reperi insignem vesicam, quæ nervos opticos occuparat circa crucifixionem: Hac novacula pertusa, circiter libra semis aqueæ materiæ limpidissimæ effluxit, utpote materia potus, præ renum imbecillitate attrahi amplius cum non posset, *ἀνάρροπος* facta, ad caput regurgitarat, eúmque locum occuparat. *Petrus Pawius Observat. 9.*

APPENDIX.

Gutta Serena illico exorta à sanguinis è vena frontis eductione.

Anno 1676. rusticus capitis dolore ingenti afflictus, adit Chirurgum in vicino commorantem pago, dicto *Ville la grand*, horæ spatio Geneva dissito, qui venæ frontis sectionem suadet; Annuente rustico, tunditur vas; sed statim ab eruptione sanguinis, iste de visus titubatione conqueri cœpit & obtenebratione oculorum. Pergente nihilominus venisecca in sanguinis emissione, cœcitas integra succedit, hactenus insanabilis.

SCHOLIA.

VErisimile est capitis dolorem ortum debuisse sanguinis copiæ in toto & cerebro; quæ prius per vasa communia exhauriri debuit? secta autem vena frontis, ad proxima nervis opticis vasa sanguis attractus fuit, quæ turgida eorum compressionem pepererunt. Alias felici eventu *Spigelius* in Gutta Serena mediam frontis venam pertundere solebat, sanguinémque tamdiu evacuabat, donec sponte sisteretur. Et nuperis annis insignis *Garcias à Lopés*, Burdegalæ Medicus Hebræus, simili præsidio, præmissis multis vacuationibus, cœco visum restituit: Referuntque Practici quidam ob frontis vulnera cœcitate aliquos aliquando liberatos. In quibus sane cœcitatis causam verisimile est fuisse compressionem nervorum opticorum à conterminis vasis, venis inquam atque arteriis sanguine tumidis, quas dicta vulnera nonnihil evacuarunt, unde compressione sublata reddita est visio.

Observatio III.

Cœcitas ab extenuatione nervorum opticorum.

NOs licet fateamur nervorum opticorum conjunctionem adeo arctam & intimam esse, ut medullæ & pori confundantur quasi, Et in viventibus non possint ab invicem separari, Nihilominus tamen negare non possumus naturam quandam distinctionem in illis observare: Apparet hæc si extenuentur, Sic observavimus in fœmina quadam cœca *Nervum utrumque extenuatum*, quilibet ad sui lateris oculum migrabat. Inde recte colligere licet in illa conjunctione arcta, naturam tamen unius ab altero distinctionem non negligere. *Gu. Rolfinkius Dissert. Anat. lib. iv. cap. xxxi.*

SCHOLIA.

N*Ervum utrumque extenuatum*) Ex Veterum Practicorum mente, qui rerum quam verborum magis erant aucupes, obstructio alia est Oppilativa, ab humore vas infarciente; alia Attenuativa, per collapsum vasorum & viarum, quæ accidit nervis opticis.

OBSERVATIO IV.

Visus privatio in quodam, cui abscessus in processibus mammillaribus enati sunt.

IOh. Hualdus annos natus XXII. de dolore capitis queritur, *humiditate* cerebri *effusa in nervos opticos* occæcatur: Adversus id omni præsidiorum genere oppugnatur, nihil proficitur: Audio tandem visum aliquatenus recuperasse: dolores perseverant capitis intolerabiles; omnium remediorum vim malum superavit: Præ mali diuturnitate & vehementia interiit:

Aperto cadavere, abscessus reperti sunt in processibus, (quibus vires & munia certa à natura tribuuntur) mammillaribus. Illos abscessus meliceridés vocare possis, quamquam ad scirrhum proximè accedant: Os frontis erosum erat, & perforatum vi humoris acrimoniáque: foramen erat instar quadrantis qui tres denariolos pendet, &c. Paulo antequam interiisset nec videbat nec odorabatur: *Convulsus* interiit; Uno antequam interiisset anno pedes incurvos retractosque habebat, &c. Tanta fundi calamitas non aliunde orta erat, peritiorum consilio & opinione, quam à latente luis venereæ veneno, *Gulielm. Ballonius Paradigmate* VII.

SCHOLIA.

H*Umiditate effusa in nervos opticos*) Vel potius à compressione eorum per illos abscessus: Cum enim ii proximi sint processibus mammillaribus, quod primum par à Neotericis constituitur, verisimile est lege viciniæ vim passam esse secundam nervorum conjugationem.

OBSERVATIO V.

Amaurosis à Subsidentia ventriculorum cerebri, & marcore nervorum opticorum.

PAtavii anno 1620. Cadaver pauperculæ cujusdam (quæ per XX. annos Amaurosi pedetentim invadente laboravit, & tandem cancro mammillæ sinistræ occulto, & medicamentis non convenientibus ad thoracis cavitatem detruso, miserrime obiit) delatum fuit in theatrum anatomicum, ubi in causam hujus cæcitatis legitimam inquisivi: Aperto igitur per sertam cranio, inveni duos anteriores cerebri ventriculos subsidentiam passos & conglutinatos, per quos spiritus animalis ad oculos deferri non potuit. Unde nervis opticis sensim marcescentibus (apparebant enim hic duplo minores quàm in aliis reperiuntur) Amaurosis, seu Gutta Serena, illæsis undique oculis inducta fuit: bene enim adhuc nutriebantur, venis & arteriis ritè constitutis, nisi quod arteria ad alterius oculi radicem ingressa turgebat, adeóque inflammationem quandam, menstruis nempe regurgitantibus insinuabat.

SCHOLIA.

ADdebat Excell. *Adrianus Spigelius* in lectione anatomica, quam super pauperculæ caput habuit, vitio huic minime occurri potuisse, licet Pausanias aliquando ex vulnere frontis talem Guttam Serenam sublatam fuisse affirmet, imo rarissime ex obstructione Nervorum opticorum exoriri, sed plerumque ejusmodi dispositionem supponere. Hinc etiam mirum non est quandiu ejusmodi affectus omnem & multis expertam medendi operam eludunt. *Sultetus Armam. Observ. XXVI. Horstius Observat. VII. libr. IX. ex Streittero.*

OBSERVATIO VI.

Cæcitas à putredine vitrei humoris & vermiculo in eo reperto.

VItreum oculi humorem non inflammari tantùm, sed etiam putrescere argumento est anno 1622. ab *Adriano Spigelio* repertus in Vitreo humore oculi equini vermiculus qui C. Gesnero Vitulus aquaticus appellatur. *I. Rhodius cent. 1. Observ.* LXXXIII.

OBSERVATIO VII.

Amaurosis à Sero copioso inter utramque meningem, cerebrum deprimente, quod & plurimum imbiberat.

JAc. Rentinger (de quo Tit. de Soporosis affectibus) tribus septimanis ante mortem cæcus omnino evasit, nullo vitio extrinsecus in utroque oculo apparente, vera sci Gutta serena excæcatus. Huic serum magna copia collectum erat in spatio quod inte duram & piam matrem est, unde cerebrum cerebellúmque deprimebatur: Imo ipsan eorum substantiam plurimum seri imbibisse cognoscere potui, quia utrumque summo pere erat flaccidum & molle, &c. *Wepferus Exerc. de Apoplexia, hist.* 4.

SCHOLIA.

NUllo vitio in utroque Oculo.) Certo indicio nervos affectos fuisse: Illud vero quod certissimum existimant quidam, si compresso oculo ægro pupilla non dilatetur, nervi vitio hoc fieri, quod influxus spiritus in oculum cohibeatur, Verum non compert Platero, cum spiritus animalis non flatus instar ocu lum distendat cúmque adimpleat, quod in retiform nervo persistit.

OBSERVATIO VIII.

Amaurosis à contorsione nervorum opticorum producta.

ILlustrissimus Comes Raposwillensis sexagenario minor, à pueritia cæcus evasit: Pu pillæ utræque clarissimæ, erant, & Gutta Serena laborare judicabatur ab obstruction opticorum vel insigni compressione.

Aperto cadavere à Clar. D. D. Paulo Scheibano Medico Aulico, inventi sunt (ut ill paulo post obitum mihi retulit, die scil. 15. Augusti 1673. Raposvvillæ) ambo optici non obstructi vel angustati, sed intorti, ita ut ideo spirituum Visualium commeatus manifest impediretur, cæcitatis causa. *Ex amica communicatione Clar. D. D. I. Nicolai Binninger Medici Aulici Montisbelgard.*

OBSERVATIO IX.

Amaurosis inducta ab aqua cerebri corticem madefaciente.

PArvulus, cerebri humidi, ophthalmii obnoxius, soporosus factus est, &c. Postridi stupidus factus est, oculos actius vellicatus aperiens, eos huc illuc obvolvens, nihi tamen videbat, Calvariæ olla exempta, anterior τῦ ἐγκεφάλυ regio, aqua limpida, pe membranas translucente, obtecta intumescebat: Cerebri assulatim dissecti portiones ni mis madidæ: Cujus aquæ ingens copia, ventriculos omnes ad summum implendo, tha lamos opticos comprimebat. *Vide tit. de Soporosis Affectibus.*

OBSERVATIO X.

Cœcitas inducta à tumore steatomatico inter cerebrum & cerebellum.

VIdit Clar. D. Prof. Drelincurtius Tumorem steatomatis consistentia, pugni magni tudine, cerebrum & cerebellum inter, qui cœcitatem primo, mox & necem intu lit. *Vide tit. de Soporosis Affectibus.*

OBSERVATIO XI.

Visus amissio in uno oculo, ob cavitatem cerebri anteriorem sanguine cum seri copia plenam.

JUvenis (*de quo tit. de Paralysi*) Præter motum membris dextri lateris fere ademptum etiam istius Oculi visum amisit. Capite mortui aperto, anterior cerebri cavitas sanguin cum seri copia implebatur.

OBSERVATIO XII.

Cæcitas ob aqua cerebrum inundante.

COloniæ vidi puerum cui caput in incredibilem molem increverat, Quandiu vixi actionibus animalibus, quæ ex cerebro prodeunt, visu, loquela, &c. destitutu

fuit

fuit Inveni in duobus anterioribus cerebri ventriculis aquam ad libras Colonienses xviij. à qua ejus substantia adeo distendebatur ut gyri non conspicerentur. *Vide tit. de Hydrocephalo.*

Observatio XIII.

Infans hydrocephalicus ante mortem fit cæcus, ob nervos opticos vi aquæ corruptos.

Hydrocephalicorum cerebrum si aqua perfusum, processus mammillares vitiose se habent; Quid, ipsi nervi optici etiam vi influentis aquæ nonnunquam consumuntur, ut ii disrupti esse videantur: Infans paulo ante mortem lumen oculorum amittebat, sed eos (qui mos hydrocephalicis nescio quomodo solennis est) indesinenter motitabat. *Schneiderus l. de osse cribriformi, p.* 506.

Observatio XIV.

Visus diminutio in vetula, cui pars cerebri sanguine suffusa & mollior reperta est, cum insigni grumo sanguinis peculiari cavitate concluso.

Barbara Zubetin (de qua tit. de Apoplexia) septuagenaria, ab aliquot annis de visus imminutione cœpit conqueri, aliquando recrudescente malo, nunquam autem cæca omnino evasit: Capite aperto, apparuit pars dextra cerebri, superior ac posterior, inferior, non tamen ad basin usque, & anterior frontem versus, tota sanguine suffusa: Cerebrum ibidem molle erat, & humor quidam in eo fluctuans manifeste attactu deprehendi poterat: Inventa & cavitas ampla, ad frontem fere antrorsum, grumum sanguinis ovi gallinacei magnitudine continens.

Observatio XV.

Amblyopia ab excedente in ventriculis anterioribus cerebri humiditate, &c.

Ill. Marcelli Sachetti, (*de quo lib. 2. tit. de Phthisi.*) cerebrum in ventriculis anterioribus excedentem humorem tenuem ac pellucidum continuit, qui Amblyopiæ censendus est opifex, &c.

APPENDIX.

Gutta Serena, visusque abolitio aut diminutio, aliquando oritur ab obstructione aut constrictione filamentorum nerveorum, corpora striata adeuntium.

Prominentiis quæ Nates ac Testes dicuntur, succedunt Thalami nervorum opticorum, qui etiam supra caudicem medullarem epiphyses, quædam muneri privato, sc. functioni tantum visivæ inserviunt: Enimvero visus nobilissima facultas, prout oculi organum maxime concinnum, ita petampium & maxime augustum, ad sensorium commune, scil. corpora striata, apparatum sive porticum obtinet: quippe nervi optici, sub caudicem medullæ oblongatæ coeuntes, & denuo mox disjuncti, latera ejus scandunt, ubi protuberantias appropriatas subeuntes, in filamenta medullaria numerosissima, quæ substantia corticali ubique intertexuntur, abeunt: ita *stricturæ medullares*, sive *nerveæ*, quæ proculdubio species visibiles trajiciunt, sunt omnes parallelæ, quæ recta protensæ, corpora striata ubique per totos ipsorum ambitus adpellunt: Hinc probabile est *Guttæ serenæ*, quin & visus alias *depravati*, aut aboliti, non solum in oculo nervóque optico, sed interdum in his partibus latere, in quantum scil. filamentis illis nerveis obstructis aut constrictis, species visibiles usque ad corpora striata irradiare nequeunt: Novi quendam imaginatione & memoria graviter læsis affectum, demum morbis istis evanescentibus in cæcitatem incidisse; cujus accidentis ratio videtur esse, quod materies morbifica primo cerebri superiorem compagem occupans, illinc inferius per corticem delapsa, thalamos opticos subierat. *Willis de Anima Pract. part.* 1. *cap.* 4.

Observatio XVI.

Cataractæ nigræ causam in nervo optico obstructo non semper consistere ostendit Anatome; sed in vitreo humore & crystallini absentia.

Quis nigræ Cataractæ hactenus non credidit causam *Obstructionem nervi Optici*? Attamen in aliquibus cadaveribus nullam in eo noxam, sed totum vitreum humorem in aquam resolutum, & crystallini nulla vestigia deprehendi. *Rolfinccius Dissertat. Anat. l.* 1. *c.* 13.

SCHOLIA.

Obstructionem nervi optici.) Notari vult *Willis* Nevrologiæ cap. 21. quod sicut in Olfactu, ita & in visu Sensio haud tam Nervi quam fibratum, quæ organo intertextæ sunt, ope peragitur; scil. fibrillæ oculorum membranis, ac imprimis tunicæ sclerotica insertæ, ac ad reticuli modum dispositæ, speciei visibilis impressionem suscipiunt, atque rei simulacrum, quale extra objectum est, repræsentando visionem efficiunt: ipsius autem Nervi munus esse simulacrum istud, sive speciem sensibilem, velut tubi optici ductu transmittere ac communi sensorio inferre.

Vitreum in aquam resolutum.) Quem & putrescere censet *Rhodius*, Vide supra *Observat.* 6.

OBSERVATIO XVII.

Visus debilitas in uno oculo ab extenuatione nervi illius visorii.

Cæsalpinus notat in Anatome publica Pisis celebrata anno 1590. repertum fuisse alterum ex nervis visoriis attenuatum alterum, plenum: Visus autem erat imbecillis in oculo ad quem nervus extenuatus ferebatur: habuerat enim vulnus in capite circa eandem partem: Nervus autem extenuatus *non ad oppositam partem procedebat*, sed ad eandem flectebatur: Unde omnes spectatores argumentum id certum existimatunt, nervos visorios nequaquam se intersecare, sed coire & regredi ad eandem partem. *Riolanus Anthropograp. lib. 4. cap. 2.*

SCHOLIA.

Non ad oppositam partem procedebat, &c.) Vesalius Anat. lib. 4. cap. 4. recenset historiam Iuvenis cujus nervi visorii nulla in parte, nullo congressu in vicem connectebantur, nec se contingebant, sed dexter nonnihil ea sede, qua calvariam fuerat egressus, sinistrorsū, & sinister dextrorsum nonnihil reflectebantur, quasi non coalitos occasione nervi congrederentur, verum ut commode per suum foramen è calvaria procederent: Se autem, *ait*, sedulo & sollicite à familiaribus hujus viri percontatum fuisse, an illi omnia gemina perpetuo oculis obversarentur, ac nihil aliud rescisceте potuisse quam illum de visu nunquam conquestum fuisse: Hinc ille putat nervos opticos coonjungi potius, ut commode queant per foramina exire: negans unionem hanc quicquam facere ad unionem specierum visibilium.

OBSERVATIO XVIII.

Suffusionis causa plerumque est crystallini humoris incrassatio.

Suffusionis & cataractæ in Oculis, causa non est concretio humoris albuginei; aut membranæ arachnoidis, quæ tenuissima propagine parte antica crystallinum, obvelat, sed ipsius crystallini humoris incrassationem Parisiis in publicum propalavit Franc. Quarreus Med. & Chir. eminentissimus: Confirmavit binis vicibus mea in oculis defunctorum apertis autopsia, qua sine duce ab antiquitatis authoritate recedere piaculum foret. *Rolfinccius Dissert. Anat. lib. 1. cap. 13.*

OBSERVATIO XIX.

Cæcitatis in brutis causa multiplex & varia sectione deprehensa.

Hoc tamen perpetuo ita evenire pronuntiare non ausim: nam in bobus, vaccis, equis, ovibus, canibus, oculorum usu privaris, præternaturalis diathesis tam varia à me observata, ut mirari satis non potuerim: modo nulli humores, sed carne quadam callosa interstitium inter corneam & crystallinum oppletum: modo crystallinus plane cum cornea connexus: modo albugineus induratus apparuit. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO XX.

Hypochyma non oritur ab humore in Oculos influente, sed potius ab humoris Aquei crassitie.

Hypochyma, seu cataractam, non ab humore in Oculos defluente, cum nulla sit via per quam eo humor ferri possit, sed ab Aqueo humore adeo exsiccato à causis externis, vel morbis, ut tenacitatem acquirat aliquam, pupillæque adhæreat eámque obfuscet, & tandem albuminis ovi excocti instar diuturnitate albescat & induretur, pupillámque penitus occludat, proficisci, ut multis rationibus probare possum, sic ex ipsa sectione deprehendi. *Felix Platerus prax. lib. 1. cap. 7.*

SCHOLIA.

R*ationibus probare possum.*) Quas refellit *Plempius* Ophthalmogr. lib. 5. cap. 9. Litigant, *ait*, Medici quo loco consistat suffusus humor, & simulacra oculis obversantia, imagines dicta; In Galenico tribunali locum illum definiunt interiori facie corneæ & exteriori crystallini: Nos non dubitamus asserere in crystallino quoque, & post crystallinum in vitreo humore posse consistere materiam suffusam, tam enim transmittunt species crystallinum & vitreum quam aqueum; Itaque si earum transmissio ab crassa atque opaca materia in vitreo stagnante prohibeatur, suffusione, seu morbo in via, oculus dici debet laborare, tam æquo jure quam si in aqueo humore natet materia: Cæterum id fatendum est rarius suffusam materiam in vitreo, rarissime in crystallino hærere; ac fere semper in aqueo observari: Ratio est, quia illi humores propriam habent à suis tunicis circumscriptionem, hic fluidus est & alienis terminis continetur; adeoque facile extranea recrementa suscipere aptus.

Causam suffusionis recte statuunt pragmatici omnes humoris alicui influxum, vel ipsum humorem innatum crassefactum: Solus Platerus, nullo duce aliorsum deflectit à via regia, contendens ab aqueo humore tenacitatem aliquam adipiscente causam suffusionis proficisci: fieri vero ab humoris influxu nec ratione ulla probari, nec demonstratione ostendi posse: Defensionis vero suæ has rationes adducit: 1°. *Si ab aqua, vel humoris in oculi globum fieret affluxu, non hæc exigua tantum, & vix lentis instar ampla nasceretur materia, sed oculi globus totus distentus & velut hydropicus tumeret.* ℞. quamvis suffusionem cataractæ nomine donarint incultioris sæculi Medici non tamen adeo fuere rudes iidem ut in eo affectu copiosum humorem ubertim, quasi per amplas cataractas, opinarentur in oculos irrumpere; Satis visum ipsis fuit si irrumperet: irrumpit vero, non copiosus humor; sed paucissimus, quia exiguiculi & pene invisibiles sunt ductus, ac proinde oculi globum distendi ac tumere non est necesse: 2°. *Nullum spatium inane in oculo invenitur quod aquam hanc possit admittere, cum totus undique propriis humoribus ab ortu in eo natis adeo repletus & distentus sit, ut ne guttulæ quidem alienæ locus supersit, aut cornea ulla ratione amplius distendi dilatarive queat.* Veretur hic fortassis penetrationem dimensionum, at non est periculum, est enim, aut fit locus externo allabenti humori, addendo nonnihil aqueo, & subterfugientibus aliquibus spiritibus humori forsan aqueo intermixtis: quippe à mero aqueo non distendi corneam, significant mortuorum animalium oculi subsidentes & corrugati: Itaque spiritus hi leviores cedunt locum extraneæ irruenti materiæ graviori: 3°. Petit per quam viam hæc aqua in oculum defluat? *Non enim per venas & arterias, cum hæ oculi interiora minime subeant: Non per nervum opticum; indignum est partem tam nobilem excrementis hisce deferendis aptam statuere; per quam præter æthereum illum spiritum animalem transire nihil potest: confugere vero ad corporis transpirabilitatem, ignorantiæ asylum est petere.* Nos nihilominus omnes illos modos viásque commodas existimamus: quod enim ad venas arteriásque spectat, opinamur oculi interiora omnino eas subire: Nervis vero opticis etsi utatur natura ad devehendum animalem spiritum, abuti tamen iisdem aliquando potest ad deferendas superfluitates; id quod in aliis multis partibus fieri consuevit; sic thoracis pus per sinus cordis transit: Denique quando ad ignorantiæ asylum, corporis nempe perspirabilitatem nos confugere exprobat, calumniatur magno Hippocrati, qui dixit corporis confluxum esse unum, conspirationem unam & consentientia omnia: detrahit Galeno, qui id ipsum confirmavit; experientiæ, quæ attestatur. Sane si quarumcunque defluxionum in arte nobis obvenientium manifestas vias invenire adlaboret Platerus, magnum sibi imposuit opus, magnum laborem frustra: Possem enim multorum exemplorum congeri inutilem ejus satagentiam demonstrare: Ad extremum porro, suffusionem non semper ob humorem aqueum crassefactum gigni, sed etiam ob alieni humoris influxum hoc arguere queat, quod incrassatio aquei non nisi sensim & pedetentim longiori tempore absolvatur: at crassam & consummatam suffusionem uno die congeri interdum vidit *Fernelius*,

OBSERVATIO XXI.

Suffusio aliquando nascitur inter corneam & uveam tunicam.

ANno 1624. in theatro Anatomico, *Franc. Plazzoni* ductu, Suffusionem vidimus inter corneam & uveam, humori crystallino oppositam: cujus materia non erat pelliculæ similis, ut vulgo creditur, sed dura & mediocriter crassa, squamæ corneæ in modum, candelæ tamen admota aliquantulum pellucida. *Ioh. Rhodius centur.* 1. *Obs. lxxxi.*

OBSERVATIO XXII.

Suffusio aliquando gignitur muco tenaci circa foramen uveæ sensim concrescente; illiusque margini interiori adhærente.

§. 1. MUco tenaci in ambitu foraminis uveæ membranæ seu Pupillæ margini adhærente illique prætenso, sensímque concrescente, in uno fere tantum oculo, licet & alter nonnunquam mox simili ratione affici incipiat, visio frequentissime labem patitur, dicitúrque quod Pupillæ suffundatur, suffusio, Hypochyma. *Platerus Prax. lib.* 1. *cap.* 7.

§. 2. Ab ea causa Suffusionem oriri didici tum ex erutis & dissectis caprarum oculis, illi affectui obnoxiis, tum ex sequentibus duobus exemplis: Vidi anno 1663. Burdegalæ, Vasconiæ Metropoli, mense Martio, in Suburbio S. Crucis, uxorem Piscatoris, cui nomen erat Simon Sequéus, Suffusione in utroque oculo laborantem: Chirurgus Pardius vocatus,

vocatus, Leytourienfis Vafco, quæ oculum finiftrum obfidebat, feliciffime (vifus enim illi oculo reftitutus) decuffit, eandem operationem autumno proximo in altero oculo fufcepturus: deftinatum vero tempus mors occupavit, fufte enim à vicina in capite percuffa, unde fractura & depreffio cranii, Junio fequente interiit: Ego vero cupidus cataractæ caufam cognofcendi, annuente marito, oculum dextrum orbitæ exemptum diffecui, ac præfente magiftro meo D. Balano, ad amuffim examini fubjeci: A nobis autem deprehenfum, vveæ tunicæ *foramen à materia denfiore obftructum*, muco è naribus educto perquam fimili, totum fpatium implente, mediantibus fibrillis capillaribus undique margini foraminis adhærere: Eam acus cufpide, Oculiftis ufitatæ, non parvo labore removimus: Eodémque tempore obfervare nobis fuit conceffum, obtenfam cryftallino humori pelliculam, candicantem & lucidam, à mutua dictarum fibrillarum cohæfione effictam fuiffe: Humor porro cryftallinus, tum Aqueus & Vitreus integri & puriffimi erant. Adftiterunt mihi Dom. D. Mingelozeau, Burdegalæ Medicinæ Profeffor, & Mag. Balanus & Depleffius Filius, Chirurgi. *Obfervatio Magiftri Bally Chirurgi Genevenfis peritiffimi.*

§. 3. Anno 1668. Vidi in Nofodochio Sancti Bernardi Avenionenfi, quendam nomine Marcum Fornetum, panni bombycini tenuis Textorem, cui, ab Empirico cataractæ depofitionem tentanti, pertufa tunica Cornea, dilatatáque Wea, eadem ipfa die, elapfis humoribus Aqueo & Cryftallino, perfecta inducta fuit cœcitas, Exactóque trimeftri enata eft Excrefcentia carnea, pugno major, fanguinis copiam ex intervallis ἀθρόως effundens, fi præfertim illius fufciperetur extirpatio: Unica donatum erat id farcoma bafi feu pedunculo, pollici craffitie æquali, afperum & tubeculis inæquale, exquifitiffimo fenfu præditum, nafum eo latere operiens, atque ad buccas ufque protenfum, qua de caufa os nifi eo remoto obice aperire non valebat: Mifellus autem poft annuum languorem fatis ceffit: Alter vero oculus fuffufione etiam affectus, à me orbita exemptus exploratus fuit, adftitibus Dom. D. Sudra, Ferrara, Guifone, Honorato Medicis, & Magiftris Morelotio, Provanceo, ab Horto, Chirurgis: Cunctis autem in prædicto vveæ foramine obfervare licuit materiam, five humorem concretum, marginis circuitui affixum, porrigini, five furfuri, quod è capite pecten decutit, omnino fimilem, nulla vi exemptum: Nihil autem vitii dicti oculi humores præ fe ferebant. *Ex ejufdem communicatione.*

SCHOLIA.

Hoc à me perfæpe, dum propria manu in quamplurimis utriufque fexus, operationem nominatam perficin obfervatum, eam nunquam ex voto fucceffiffe, nifi crebro acus acie circa dicti foraminis marginem circumducta, ad tranflationem obftruentis humoris, non deorfum modo, quod vulgo præcipiunt, fed etiamnum furfum & ad latera, (fcil. oculorum angulos, cum infra femper non liceret, felici tamen fucceffu: Fidem faciet poftrema à me peracta depofitio, in Petro Dunantio, viro fexagenario, cujus rei teftes adduco, viros Clariff. Dom. D. Alexandrum Deodati, Facultatis Decanum, Ioh. Iacobum Rillietum, Pompeium Deodati, & Le Clerc, Medicos Genevenfes: D. Dentandum Patrem, De Monthoux & Noel Chirurgos: Prædictus Dunantius, vicennali oculi dextri fuffufione laborans, finiftro autem orbus, adeo ut duce perpetuo indigeret, à me operationem exegit, quam quia maturitatem adepta erat non invitus fufcepi: Pertufa ergo acu membrana, & ad decentem ufque locum inducta, atque pro more fæpius circumducta, materia fuffufionem pariens in multiplices particulas diffilit eft, quas fucceffive modo verfus inferiora depreffi, modo ad fuperiora impuli, reliquas oculorum canthos verfus adducens, donec oculus integer & nitidus omnibus appareret, cujus beneficio nunc folus obambulat: Alterius autem oculi fuffufio maturitatis notas exhibet: Operatio anno 1675. menfe Septembri acta eft. *Idem.*

Foramen à materia denfiore obftructum.) A me nunquam obfervatum materiam, affectus caufam, ante vel pone pupillam collocatam effe; quandoquidem acus acies, fi modo obftructionis caufam removere intendimus, perpetuo intra foraminis ambitum ducenda eft, poftmodum deprimenda: Quamdiu vero obverfantur culices & atomi, cenfeo id contingere ab ea materia adhuc divulfa, necdum fibris, ex quibus, cooftat invicem cohærentibus: Id quoque obfervabile eft, à quo tempore illi operationi incumbo, (quam pluries & felici femper cum fucceffu exercui) me nunquam fictam illam duritiem & foliditatem materiæ obftruentis animadvertiffe, quandoquidem acus intrufa nullam reoitentiam inveneri. *Idem.*

Muco tenaci, &c.) Humoris fuffufionem patientis varium ftatum tradit laudatus *Platerus*: Suffufio, ait, ab initio, cum fit adhuc mucus pellucidus, & lucem tranfmittat, ob craffitiem tamen vifioni, ac fi nube obtenfa offufcaretur, & variis atomis volitantibus res viderentur, impedimentum ac hallucinationem parit, unde tunc Imaginatio & Nubecula appellatur: Atque hæc in oculo nondum bene confpicua eft, nifi quod illius nigrum, quod ftellam vocant, non exacte nigrum, ficut penitus nigrum effe debet, fed turbidum nonnihil appaiet; quo etiam, fi in uno tantum oculo hoc videatur, altero adhuc puro exiftente, ab illa imaginatione & nubeculis, quæ vaporum caufa fimili fere modo oculo fe offerunt, nifi quod utrumque æqualiter afficiant, diftinguitur: Tandem vero fenfim magis magifque mucus ille incraffatus, perfpicuitatémque amittens, faciliúfque intuitu cognofcitur, glaucóque fere, vel cinereo, ut Oculiftæ vocant, colore fe manifeftat, ac nigrum oculi nonnihil delens, vifui tunc quoque magis officit, quam immaturam fuffufionem & aqueam, cum mollior adhuc fit & aquea, acu deprimi adhuc non poffit, vocant:

vocant: Postremo verò dicto muco penitus incrassato dealbatóque, sicuti exiccatione res lucidas dealbari, & perspicuitatem omnem amittere constat, ita & hic accidit, visionéque penitus tunc ablata cæcitas omnimoda sequitur: Nisi forte, uti sæpius vidi, io parte aliqua illius, vel in ambito, tantillum nigri adhuc, punctim vel circularim appareat, per quod exigui splendoris scintillæ, oculum adhuc luce obscura, ex qua tamen nihil rectè dijudicare possit, illustrant: Estque hæc confirmata suffusio dicta, quam maturam appellare solent, ovi albumini coctione obduratæ pelliculæ, & colore & tenacitate non absimilis.

Eruta est excrescentia carnea. De simili excrescentia carnea, seu fungosa, sanguinem quoque fundente, vide Observationem 1. cent. 1. Operum Fabritii Hild.

OBSERVATIO XXIII.

Cæcitas à corruptione cerebri & nervorum Opticorum.

QUidam gravi capitis dolore circa sinciput & tempora ob venereum morbum laborabat, &c. neglectis remediis plane lumine orbus evasit: Oculi tamen nil extranei pati videbantur. ix. post die obiit. Huic cranium ad coronalis & sagittalis commissuræ regionem sphacelatum, &c. corruptum & cerebrum & nervi optici. *Vide tit. de cap. dolore.*

OBSERVATIO XXIV.

Cæcitas à nervis opticis crassefactis & fragilibus.

PUer novennis in caput ceciderat, hinc capitis dolor, febris continua, cœcitas, &c. Nervi optici maxime labefactati inventi sunt, debitóque crassiorem induerant spissitudinem, & ita fragiles ut ad manuum contactum dissolverentur. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

OBSERVATIO XXV.

Oculi ob ἐκπτωσιν extirpatio & anatome, cujus humores in sebaceam materiam erant controversi.

PUero rustico oculus dexter sua orbita prominebat, & inversa utraque palpebra; veluti per λαγοφθαλμίας faciem deturpabat; Aderat dolor capitis cum tensione superioris palpebræ, præcipue noctu: alii similem casum dicebam ei qui à *Platero* l. 3. Observ. p. 766. notatur: alii scirrhum cancrosum, qualem *Trincavellius* de aff. parr. c. 6. notavit; supponebant, Ego ἐκπτωσιν *Actuarii* l. 2. meth. med. vocabam à conferta crassáque fluxione, & distinguebam à πρόπτωσι *Celsi* l. 6. c. 6. quod oculus non penitus orbita sua excuderetur: colluviem ex toto catharticis exhauriendam institui prius tamen correctam, Setaceum trajeci; collyrium hoc ter die applicatum ℞ vitr.℥ß.tutiæ rosac.extinctæ ℥j.& ß.terræ cimoliæ in pollinem redactæ q.s. cuncta cum aq. rof. & euphrag. an ℥iij. m.s. ab usu die per corneam tunicam ad imam palpebram sebacea materia apparuit, Ex hoc deprehendi oculum esse extirpandum, ne vitium per nervos ad cerebrum transiret: Ægro ergo apte collocato lithotomum filum per oculum læsum jussi traducere, confestim separato oculo ab adnata in angulo utroque, cultello Fabritii cent. 1. obs. 1. arrepto orbitam profunde circinaret, & oculum extemplo cochleari ad id conformato eradicaret: Gratia sit Deo, omne negotium absolvimus octo fere minutis: hæmorrhagiam in his, uti convenit largiorem concessi, & tandem inspersо pulvere ex styptricis, & collo epithematis injectis, cum diæta decenti lecto concredimus & quieti: biduo post digestivo Fabritii nostri utimur, desuper Empl. Basiliconis: facies intumuit tertio post die, sed sacculis ex emollientibus & carmin. eam depressiorem reddidi, ita cum aliis remediis restitutus est.

In oculo à me dissecto, omnes humores in sebaceam materiam conversos ostendi, tunicas sui juris, uti & musculos, & pinguedinem interfusam. *Martinus Bogdanus observat. med. 1.*

SCHOLIA.

QUo pacto extra orbitam oculus non rupto nervo optico possit procidere: Responde nervos admodum extendi secundum longitudinem posse; Dum ergo humiditatis plurimum hic suscipit in inflammationibus oculorum, facile fit ut laxetur: Ipsi autem musculi plurimum intumescentes, cum amplius in orbita contineri nequeant, extra prosiliunt: plerumque enim ab inflammationibus oritur oculorum procidentia: *Spigelius Anat. lib. 7. c. 2.*

Observatio XXVI.

Oculus procidens ob tumorem pone eum delitescentem.

EX suppressis menstruis inciderat filia cujusdam Vittatii in immodicum narium profluvium, quo intempestive ab iracundia suppresso, convertebatur protinus omnis impediti sanguinis impetus in oculum dextrum, qui inde usque adeo intumuit, ut sede sua propulsus, deformaverit mirum in modum totam faciem: cujus vitium uti auferret, nihil non nobiscum molitus fuit vir jure magni nominis *V. F. Plempius*, sed successu minus prospero: Induerat quippe jam tum naturam carcinomatis, cum cute livida, tubere inæquali & pure tam acri, ut vitiata forent inde narium ossa, & vires prætetea adeo fractæ ut nihil profuerint etiam salubertima consilia, nisi fortasse libuisset oculum excidere; quod tamen crudele auxilium, licet succedat nonnunquam feliciter, equidem haud facile suaserim nisi constent vires.

At enim sublata è vivis ægra, vidimus evidenter procidentiam hanc originem traxisse ex tumore pone oculum delitescente: quo adaperto, occurrebant passim venæ laceræ, membranæ distentæ, ossa carie infecta, & tantum sanguinis cum extra tum intra cerebrum effusi, ut nulli mirum videretur periisse virginem tot hostibus circumventum. *Nic. Tulpius Observat. lib. 1. cap. xxviij.*

SCHOLIA.

QUo intempestive suppresso.) Inconsiderate agit quisquis satagit coercere qualecumque sanguinis profluvium: distiguenda sunt cautè loca, & vitanda obnixè quæ hic signantur brevia: Satius enim naturam liberare quàm onerare; & præstat interdum sanguinem aliquandiu fluere quam indiscriminatim inhibere.

Usque adeo intumuit.) Male vocant nonnulli quamlibet oculi procidentiam sive πρόπτωσιν, sive σταφύλωμα *Æginetæ* l. 3. cap. 22. & lib. 6. c. 19. Loquitur quippe illic de illa procidentiæ specie quam produxit vel rupta, vel elevata oculi tunica; cujus etiam meminit *Celsus* l. 7. c. 7. *In ipso*, inquit, *oculo, attollitur nonnunquam summa tunica, sive ruptis intus aliquibus membranis, sive laxatis, & similis figura fit acino*, unde id σταφύλωμα Græci vocant: At longe aliud procidentiæ genus in exemplo allatos cui simile *V. Trincavellius & Fabritius Hildanus* memoriæ consecrarunt, Protuberantiam videlicet, non uveæ tunicæ, elevatæ, vel instar acini, vel capitis muscæ, sed tumorem totius oculi, effundentem tam late se ex sede sua, ut deturpet faciem universam: Quem desormem excidentis oculi prolapsum, si quidem lubet reducere ad nomen aliquod antiquitati usitatum, videbis eum *Paulo* ἐκπιεσμὸν vocari l. 3. c. 22. *Exprimuntur*, inquit, *oculi & exerti permanent: causa est vel strangulatus, vel dolores qui frequenter accidunt ex partu, quos solvunt uteri purgationes*: Sed *Aetio* ac *Celso* vocatur idem vitium πρόπτωσις, tumor videlicet ob magnum inflammationis metum oculos sede sua propellens, *Celsus* lib. 6. cap. 6. Verum addit *Aetius* procidere usque adeo oculum ut à palpebris contegi haud possit, imo interdum vergere ad malas & ipsa supercilia, lib 7 cap. 24 *Tulpius l. c.* Oculi ἐκπιεσμὸν, à causa externa inducti, feliciterque intus propulsi, reductique in orbitam exemplum vidi anno 1657. mense Iulio, Serenissimus Dux Longavillanus, Principatum Neocomensem, Ditionem suam, post quinque lustra ultimo perlustravit, Comitabatur Principem Nobiliss. juvenis, cujus nomen subticeo, qui ubi vale dicturus, post lautas epulas, merique liberaliorem haustum, nec sanæ mentis, equum bis ad ascensum calcaribus, bis ad descensum per præruptum incitavit vicum: Imprudentiæ Domini pertæsus equus impellenti & urgenti resistit, ac desilire cogit: crebris ille instare verberibus pergit, donec eorum impatiens equus calcibus impeteret ac faciem Dom. feriret; unde protinus oculus dexter extra orbitam propulsus, maximo creparuræ & cæcitatis metu; In diversorium proximum Nobili delato, imminentis maximæ in toto vultu inflammationis signa deprehendo, oculus autem, quanquam exorbitans, ac solis musculis cohibitus, illæsus apparuit: Phlegmonem v. s. prævertere satago, obstabat vero crapula & ventriculus cibo potúque recens ingestis turgidus, quem indita in os penna, oleo madida depleo: Eo saburra exonerato, sanguis è brachio μετ' ἐξιν illico missus, cujus vacuationis tanta fuit efficacia ut illico subsidere vultum & ruborem minui contigerit: Admotum cataplasma ex pomo acido in aq. rosar. & plantag. cocto, additis flor. rosar. rub. chamom. Rom. hordei farina, &c. Exhibita potio sanguinis fervorem temperans; admota occipitio cucurbitula, à qua statim pristinam sedem oculus repetiit: Quinta post die iter instituit Nobilis, Principem prævium assequuturus.

Observatio XXVI.

§. 1. *Oculi dextri macror & extenuatio ab ætate ineunte, ob nervum dextrum tenuiorem sinistro, ultra conjunctionem.*

PAululum progressi nervi Optici (qui non ex anteriore parte basis cerebri oriuntur, ut communis est opinio, nam ulterius occiput versus quærendum eorum initium) in media fere via uniuntur, supra sellam ossis sphœnoidis, non per simplicem contactum vel intersectionem in homine, sed totalem substantiæ confusionem, ut medio viæ longioris tractu ob mollitiem minus patiantur: *Vesalius, Aquapendens, Valverda*, aliquando observarunt toto ductu divisos mansisse: Contactu in quadam conjunctos observavit *Vesalius* quoque, cui dexter oculus ab ineunte ætate emarcuerat, quia nervus dexter tenuior erat sinistro ultra

conjunctio-

conjunctionem: Sed in plerisque ordinariè confunditur interior substantia, ut accurata inquisitione deprehendi. *Bartholinus Anatom. Reform. libello 3. cap. 2.*

S C H O L I A.

IN *media fere via uniuntur.*) Coalitus nervorum Opticorum ideo a natura institutus, sive ne sensibile utroque haustum oculo geminetur, sive ut spiritus visivus altero oculo, si opus sit, totus conferatur, quæ *Galeni* sunt conjecturæ: sive denique ob robur & fulcimen hic necessarium, ne in cerebri concussionibus discumpantur, distorqueanturve, ceve ob cerebri opticorumque mollitiem & humectationem, quod *Plempio* placet, à destillationibus & excrementis aliis flaccidiores redditi, à tramite suo depellantur. *Idem ibidem. Vide Plempium Ophtalmogr. libro primo, cap. 19.*

§. 2. Mulieri supplicio affectæ dexter oculus ab ineunte ætate emarcuerat, sinistro interim integerrimo, Huic dexter nervus toto progressu longe tenuior sinistro visebatur, non solum extra calvariæ cavitatem, verum in exortu quoque, & in dextra congressus nervorum sede. *Vesalius lib. 4. cap. 4. de Humani corpor. Fabr.*

Observatio XXVII.

Oculi Procidentia ob Tumorem inter cranium & duram matrem delitescentem.

ANno 1597. Puerulo trienni aperui caput: Hic aliquot mensibus ingenti laborarat tumore ex oculo sinistro, adeo quidem ut integer bulbus ocularis cum musculis omnibus foras protuberaret, in tantámque accrevisset molem ut duos pugnos protuberantia æquaret: Huic duabus ante mortem septimanis alius tumor ortus fuerat prope musculum temporalem sinistrum, quem ablata cute vidimus peculiari, (eáque crassa satis) membrana obductum intra cutem craniúmque hærere: Cranium exiguum habebat foraminulum per quod materiam ejecerat natura: Ablato cranio vidimus ocularis tumoris materiam intra cranium & duram matrem collectam universam, integro planè & illæso cerebro: Aperto utroque tumore, vidimus eos substantia cerebro plane simili repletos, permixto sanguine concreto, haud aliter ac si molæ substantiam vidisses. *Petrus Pavvius Observ. Anat. xxiij.*

S C H O L I A.

PRominentiæ oculi extra orbitam singularem causam detexit Fabritius Hild. centur. 5. Observat. 1. scilicet in cavitatibus illis, sive sinubus exsculptis in superciliorum regione, inter utramque tabulam; exemplo allato Iuvenis stylero ad sinistrum supercilium vulnerati, nec ex arte curati, nam exorta tandem inflammatione, sequutóque dolore vehementissimo, oculus in tantam molem excrevit, ut ad ovi gallinacei magnitudinem extra orbitam propenderet: Arbitratur autem pugione prima perforata tabula, sanguinem in cavitatem hanc delapsum esse, ibidem putrefactum, adnatam primo, deinde per consensum totum oculum infecisse: maximum enim inter has cavitates & oculos consortium esse, fidem faciunt foramina ex cavitatibus istis ad oculos penetrantia.

Observatio XXVIII.

Strabismus unius oculi, & Resolutio superioris palpebræ, ab humore multo cerebrum, nervumque oculi motorium alluente.

ILlustr. Marcellus Sacchettus (de quo lib. 2. tit. de Phthisi) inter varios affectus p. n. strabismo quoque unius oculi & resolutione superioris palpebræ affectus fuit; Qui admiratur, meminerit Nervos oculorum motores, ab alluente cerebrum humore multo, quem diximus, imbutos, & secundum longitudinem, dum crassitudo cedit, contractos, in alterutram partem contorqueri & convelli facile potuisse, sic ad utriusque partis vitium, & sui situs emotionem efficiendam uni se comparant hi nervi. *M. A. Severinus de Abscessibus p. m. 275.*

S C H O L I A.

STrabismi, Geminatæ visionis & ad latera causam refert *Hercules Saxonia Prælect. Pract. part 1. cap. 20. §. 8.* io crystallini humoris vitiosam figuram, quam an ex Anatome deprehenderit, an conjectuis assequutus sit, non constat, Depravata, *ait*, visio fit ex mala situatione vel totius oculi, vel pupillæ, vel crystallini: Hæc mala situatio si fuerit vel ad superiora vel ad inferiora, facit apparere res geminas: Si sit ad latera, res non apparent geminatæ: Si quæratis causam, Ego veram proponam quam alibi non inveni: Istis crystallinus haber cubam figuram, in anteriori parte est planus, ob id extremitates terminantur linea & angulis: Si vertatur oculus ad angulum, non mutatur planities: Si vertatur ad superiora vel inferiora, mutatur planities, nam angulus necessario se porrigit in oculo straboso ante planitiem alterius oculi sani: angulus crystallini strabosi est altior & eminentior quàm crystallinus sanus: ubi igitur unus humor suam habet planitiem, alter porrigit angulum, species visibilis primo recipitur in illo oculo cujus crystallinus porrigit angulum qui recipiatur in planitie alterius: ubi autem species bis recipitur, objectum apparet geminatum.

OBSERVATIO XXIX.

Oculi dextri dolor ob abscessum in cerebro natum ventriculum sinistrum compressum.

Milles acinace sauciatus fuit in posteriore capitis parte: die 6. conquestus est de dextri oculi dolore, &c. Deprehendi abscessum magnum, qui in sinistro cerebri latere latitavit proprio folliculo circumscriptus, ex quo pus fœtidum magna quantitate effluxit. Ventriculus cerebri sinister aliquantulum compressus; dexter minime, sed aqua distentus, &c. *Vide tit. de Paralysi.*

OBSERVATIO XXX.

Oculos attollendi impotentia ab ingenti seri copia inter cerebrum & meningas, anteriori parte collecta.

Puer septennis (*de quo tit. de capitis dolore*) de capitis dolore perpetuo afficiebatur, cum oculos attollendi impotentia, quos humum versus semper defixos habebat. Illi in anteriore capitis parte, inter cerebrum & meninges, ingens seri copia cohibita apparuit.

OBSERVATIO XXXI.

Lacrymarum proventus ab aquæ copia insigni in anterioribus cerebri ventriculis, cranio membraneo.

Puellæ bienni caput mirum in modum intumuerat, ab aquæ copia in dextro sinistróque cerebri ventriculis contenta ad novem fere libras: Cerebrum in capitis vertice membranæ quasi modo erat tenue, Calvaria fuit prorsus membranea, &c. Paucis ante mortem diebus, si caput illi vel leviter movebatur, sequutus est mirus totius faciei rubor cum Lacrymarum proventu, &c. *Vide tit. de Hydrocephalo.*

OBSERVATIO XXXII.

Lacrymarum ubertas ab aquæ copia sub pia meninge, & in ventriculis cerebri.

Elizabetha N. per 25. annos intenso capitis dolore cruciabatur, quo dum primo alimenta masticare inciperet, vel aura tempestuosa adveniret, ita exacerbabatur ut Lacrymæ fontium ad instar ex oculis erumperent. Aperto mortuæ cranio, inveni sub pia meninge magnam quantitatem aquæ limpidæ, ac ventriculos cerebri simili liquore repletos. *Vide tit. de capitis dolore.*

OBSERVATIO XXXIII.

Humiditatis ab oculis ad nares deferendæ interceptio, ob calculum in glandula lacrymali contentum.

Octob. x. adfui examini defuncti rustici: præter alia leviora consideratione dignus erat calculus in glandula lacrymali, ad oculi angulum internum sita, occurrens: inæqualis valde erat, totam glandulam receptioni humiditatis ad nares deferendæ ineptam reddens: *G. Blasius Observ. Med. 16. Parte 6.*

APPENDIX. I.

De Lacrymarum origine.

Ad palpebrarum interiorem conjunctionem, seu in cantho utriusque oculi majori, caruncula spongiosa ac mollis, meatui ossis subjecti ad nares pertingenti (qui punctum lacrymale nonnullis vocatur) apposita, vel intrusa potius, est Glandula Lacrymalis dicta, quæ humorem lacrymalem non ad oculos, sed ex oculis susceptum, ad nares transmittit, nec foras identidem profluens, obtutui officiat: In angulo minori itidem glandula occurrit, priori plane dissimilis, plana nimirum candidáque, & aliis glandulis non absimilis: In limbis palpebrarum cartilagineis, juxta majorem angulum, colliculo leviter prominente, observantur duo exigua foraminula, quæ Puncta lacrymalia dicuntur, immissam setam intra membranas palpebrarum transmittentia: Ex hisce glandulis, eatúmque vasis, quæ palpebras inter oculique globum observantur, humor procedens per lacrymales puncta in nares defluit, qui modo parcius accedens, à paucis observatur, modo impetuosius profluens Lacrymarum nomine venit. Quarum materiam quidam à parcius allabente humore distinguentes, diversam utrique originem assignarunt, sic è venis oculo-

rum

rum hunc exsudare, illas à cerebro provenire Platerus statuit: Nec qui à cerebro lacrymas derivant, inter se conveniunt: alii solo cerebro contenti, de viis dissentiunt, dum hi anteriores choanæ canales, illi nervos, isti venas, & nescio quas non alias vias excogitarunt: Quidam vero præter cerebrum, alias in auxilium vocarunt partes: sic eas partim à cerebro, per secundum ossis cuneiformis foramen: partim à vertice capitis & lateribus, ad punctorum lacrymalium ductum confluere Veslingius putat: Qui cerebro excluso alia putarunt afferenda, nec hi inter se consentiunt, quidam enim ab oculorum nutrimento, aliis à crystallini humoris, vitreique excrementis deducunt: Schneiderus proxime ex arteriis, *Cartesius* ex vaporibus qui ex oculis quam ulla alia parte, ob nervorum opticorum magnitudinem & multitudinem parvarum arteriarum copiosiores egrediuntur: Sed licet hæ opiniones probabilitate niti videantur, Experientia tamen alias vias demonstrat, ordinario naturæ modo magis convenientes, ut enim quæ omnibus partibus communia universalibus organis peraguntur, ita quæ singulis debentur peculiaria, peculiaribus locis præparantur, & per vasa peculiaria excernuntur: Existimo itaque manifestum satis esse, illum saltem humorem qui motui palpebrarum inservit, ex arterioso sanguine in glandulis secretum per descripta modo vasa adferri: Lacrymas vero nihil esse, nisi humorem qui oculo irrigando destinatus, majori copia affluentem, ideóque cum vasa in Glandulis oculorum observata, manifestas & propinquas ostendant vias, ex occultis aliis & remotis non deducendæ: *Vide plura apud Nicol. Stenonem de Ductibus novis oculorum & narium.*

APPENDIX. II.

DE CAUSIS MYOPIÆ ET NYCTALOPIÆ.

Ostenditur ex Opticæ fundamentis Myopiam à spirituum vitio non procedere; sed ab humoris Crystallini situ diverso.

IN Myopia (Latinis Lusciositas dicitur) objecta nonnisi propinqua & fere oculis admota cernuntur, dissita vero minime, vel saltem imperfecte, ut ita affecti notos & amicos prætereuntes non agnoscant, Fitque secundum Galeni & omnium fere recentiorum doctrinam, à paucitate & tenuitate spiritus visorii, qui non eget medii illuminati copia ad perfecte visionem efficiendam, sed ab ea dissipatur: contra vero qui spiritus habent crassos remota melius vident, quia spiritus ille crassus majori indiget illustratione, quæ in majori medii illuminati copia reperitur: Verum hæc doctrina falsissima ex Opticæ ignorantia oriunda, cujus theorematis aperte demonstratur ex humoris Crystallini situ diverso has visionum diversitates emergere: Cum enim species objectorum per pyramidem recipiantur in crystallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur, si crystallinus ad anteriora & versus pupillam magis vergat, objecta remotiora melius videntur, quia ut conus pyramidis ad crystallinum perveniat, & in eo terminetur, objecta remoriora esse necesse est: Si enim ad oculum magis accedant, conus pyramidis crystallinum transgreditur, & objecta magis confusa percipiuntur: Contra vero si crystallinus in profundo oculi magis situs sit, & ab Uvea tunica magis remotus, objecta debent oculis esse viciniora, ut conus pyramidis ad eum accedere valeat: Unde patet Myopiam non aliter fieri quam ex situ crystallini profundiori, atque ita affectum hunc esse connaturalem neque remediis superabilem: Affectus vero Myopiæ contrarius, in quo nimirum objecta remotiora melius videntur, senibus plerumque solet contingere, in quibus humoris aquei portio consumpta est, ut Crystallinus ad Pupillam accedat: Adde quod à longa capitis inclinatione, quæ vitæ decursu fit, vel in legendo, scribendo, vel alia negotia tractando, humor crystallinus sensim ad anteriora vergit: Hæc demonstrantur usu specillorum, si quidem Myopia laborantes juvantur specillis concavis, à quibus radii specierum visibilium disperguntur, sicque efficiunt ut conus pyramidis longius protendatur, atque adeo res, quæ ob distantiam majorem à myopis percipi non poterat, postmodum percipiatur, protenso nimitum pyramidis cono usque ad crystallinum, qui antea in pupilla vel humore aqueo seu albugineo desinebat: Senes contra juvantur specillis convexis, quibus radii uniuntur, & conus pyramidis abbreviatur, atque ita res propinquæ melius cernuntur, quarum conus antea crystallinum pupillæ propiorem transgrediebatur: Vide *Platerum* de Sensuum læsionibus *cap. vii.*

OBSERVATIO XXXIV.

Oculi dolor à pure inter cerebrum & membranas delitescente.

VUlneratur quidam punctim circa os Temporis, hinc gravitas intolerabilis circa oculum partis affectæ. Inter membranas & substantiam cerebri ingens copia puris reperta. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

OBSERVATIO XXXV.

Oculorum dolor ab abscessu tunicato in cerebro Sinistro ventriculo cõpresso, Dextro aqua distentò.

NOb. acinace sauciatus fuit in posteriore capitis parte: Sexto post mense de Oculorum gravitate conquestus est, & aliquot post diebus obiit: In cerebro abscessus tunicatus inventus: finister cerebri ventriculus compressus, dexter aqua limpida distentus. *Vide tit. de Paralysi.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
SECTIO XIX.
De Aurium Affectibus.

OBSERVATIO I.

Aures purulentæ ab abscessu cerebri.

HIlia Dom. de Masseparault manantem aurem habebat; id quod effluebat erat ἰχωροειδὴς, suppressum id est, *dolor* inde *capitis* ejusdémque gravitas: caput videbatur non posse sustinere: Febris, Nullis malum capitis cessit remediis, mors, Inventus est gravis in cerebro abscessus. *Gul. Ballonius Epid. & Ephem. lib. 2. pag.* 270.

SCHOLIA.

SUppressionem materiei virulentæ mortiferam esse hoc exemplo fit manifestum & eo quod affert Mar. *Sanctus Barolitanus comm.* ad text. *Avicenna* de signif. Exituræ internæ: Quidam, inquit, Venetiis ulcus fistulosom in aure sinistra cum pateretur, ex quo sanies plurima flueret, Medici illius fluxum retioere voluerunt, contra meam opioionem: nam ego a cerebro defluere dixeram, cum quidam Physicorum esset me percontatus unde taota sanies deflueret, cùm sinus ille, non fuisset tantæ capacitatis quo quidem retento, quasi repente mortuus est, adeo præsto mors fuit: Et post mortem, ne visus essem mentiri, plurima sanies ab auribus & naribus effluxit, ut ostenderet materiam retentam fuisse in cerebro, quam si foras eduxissent, talis casus minime contigisset.

OBSERVATIO II.

Surditas à tumore Steatomatico inter cerebrum & cerebellum.

VIdit D. Drelincurtius Tumorem Steatomaticum inter cerebrum & cerebellum, à quo surditas & mors inducta, &c. *Vide tit. de Apoplexia.*

OBSERVATIO III.

Surditas cum Tinnitu, à redundantia aquei humoris & Bdella in cerebro.

ILlustr. Marcellus Sachetti (vide histor. I. 2. tit. de Phthisi) sinistra valetudine diu quassatus fuit: Surditas & *auris perpetui* quidem sed nunc se remittentes, nunc ingravescentes *soni*: Causa fuit tum *Bdella* incrementa ac decrementa, sub Lunæ præsertim recessibus & Synodis: (Nempe se obtulit nobis ex infima calvaria, basin cerebri residuam eximentibus, qua Nervus auditorius in exsculpti ossis auriculæ forulum excurrit, quantus minoris hirudinis, aut millepedæ ductus est, hinc atque hinc, sed dextera major, fibra sanguinea, aut sanguinis concrementum, quod cum auditorio nervo oblique pergens, ad antedictum foramen finiebat.) Tum aquei in cerebro redundantes ichores: qui quidem & *Amblyopiæ* censendi sunt opifices; quæ res fit hacatione probabilior, quod Generosus vir à Romano cœlo, quæ humidior est habitatio, ad nostrum Neapolitanum & potissimum ad maritimam plagam translatus, tum Audiendi tum videndi functionibus omnino melius habuit: quam autem longe optime cum ad sulphurea Puteolorum loca, & ad assas, quæ sunt in myrtetis sudationes curandum se recepit. *M. Aur. Severinus de Abscessibus p. m.* 275.

SCHOLIA.

TUm a uei in cerebro redundantes ichores.) Qui si per du ctum cartilaginosum, ex aure in palatum desinentem, exitum na cti essent, surditas forte minus gravis fuisset: Ad radicem apophyseos pterygoidis,

dis, foramen cartilagine cinctum apparet, cujus beneficio muti aperto ore audiunt, siquis in os loquatur: ideo masticatoriis auris facillime expurgatur: Hinc in febribus quibusdam conqueruntur ægri de gravi auditu, qui tamen non adeo pravum est signum, præsertim si ægri prius de pruritu aut titillatione ad palati latera ac gargareonis radices, mox de depravato gustu conquerantur: quippe plerunque hos servari observatum, materiam peccantem per dictum meatum ex aure in palatum, natura excernente, ac moliente crisin excitato ptyalismo.

Soni perpetui auris, sed nunc se remittentes, &c.) A varia inæquali illius humoris in cerebro agitatione & Bdellæ incremento & decremento: Huc refer quod de Hermoptolemi uxore dicit *Hippocr.* 7. Epidem. eam audiisse inæqualiter, ita ut quædam quidem prompte, perceperit, etiamsi summisse quid diceretur; quædam vero altiori voce pronuntiari oportuisse: Quod accidisse necesse est, inquit *Vallesius* in comm. organo eodem modo habente aut mutato, mutari quidem adeo crebro, ut nunc videretur audire nimis; nunc non satis, fieri non poterat nisi ob flatuosam & tenuem substantiam quæ obversaretur, velut iis qui ob ventriculum aut partem aliam laborant suffusione: quædam enim vident expedite, tunc forte nullo vapore opposito: quædam mox obscure, vapore intercurrente: Eodem modo habente organo, fieri potest, *ut*, ob mentis alienationem: quibus enim mens non satis constat, solent eorum quæ adsunt, neque audire, neque videre, & rursum quædam facile sentire: Præcipue vero hoc accidere solet melancholicis & ex eo succo insanientibus: sunt enim sicca & excarni aure, atque ob id, si adsit animus, nimium audiunt; sin autem absit, non audiunt.

Soni.) Sonitantium aurium varietas pendet, 1°. à viarum latitudine vel angustia: Ex consistentia materiæ plus minusve crassioris 32. Ex illius abudantia vel paucitate. 4. Ex ipsius cursu continuo vel interrupto. 5. ex ejusdem celeri vel lenta allisione, sive ob majorem vel minorem expulsivæ facultatis contentionem, sive etiam quod materia proprio nisu potentius aut segnius ad elabendum insiliat: Igitur pituitosi humoris collisio susurrum facit aquæ molliter defluentis, auréque reddit, si ita loqui liceat, undisonas: crassiores flatus spatiosiore loco convoluti, pleniusque irrumpentes, bombum edunt graviusculum, sic dictum vel à confusa colloquentium plurimorum hominum voce, vel à sono apum, vel à rauco cornuum murmure, unde fortassis galli vocant *Cornement d'oreilles*: Tenuiores cum impetu duto autem longiore tinnitu, instar pulsatæ campanulæ, aut crotali everberant: Tenuissimi leniter illabentes, clarum acutumque sibilum, serpentum vel locustarum vocis æmulum reddunt, quem *συριγμὸν* nuncupant, licet hæc nomina plerumque confundantur: *Menjotius Dissertat. de Bombo Aurium.*

Bdella in Cerebro.) Rem cum admiratione inquirentibus, quid aliud videretur quam Bdella Hippocr. 2. Prorrh. memorata, de qua *Marsilius Cagnatus* lib. 11. Var. Lect. 11. *Severinus* ibidem.

Auris perpetui Soni.) A vapore, flatu aut aëre auris cameram subeunte potius quam humoris influxu: Vapor enim tenuis & subtilis, uti minutissimos meatus subire, sic & per angusta foramina (quorum sex interiorem hanc cameram auditus desinentia, vasaque transmittentia esse, in opere Anatomico ostendimus) interdum hucusque penetrare sine dubio potest: Et sic quoque non tantum cerebrum afficiendo depravare, sed etiam propter dicta foramina, quorum aliqua è calvatiæ interioribus huc desinunt, alia extra calvariam occurrentia huc quoque pertinent, cum multæ sint viæ, etiam ad auditus organum pervenire posse certum est: quod cum fit sibilum, tinnitum & strepitum auditui offerri necesse est: Flatus aut aër idem potest efficere: qui si in interiorem hanc auditus cameram irrumpat, & per angustam viam veluti coactus feratur, Sibilum edit; si per aliud foramen, sic instructum ut in fistula formari solet, Tinnitum efficit: Si vero per ampliores ductus, & per anfractuosos illius loci cuniculos discurrat, alium aliquem strepitum facit: hoc sæpe, si per vim eo propellatur, evenit, ut cum naribus compressis, & spiritu sive aëre vehementer impulso nasum emungere volumus, interdum accidit ut illius portio per foramen è narium amplitudine auditus organi canalem geminum (ut in Anatomico opere ostensum) irrumpat, & sibilum vel tinnitum diu sæpe perseverantem excitet, interdum mox, aëre rursum eadem via erumpente, quod sæpius deglutiendo citius fieri crebro expertus sum, cessantem: Ab interna etiam causa; Flatus hic in audiius cameram excitari potest, si excrementitiis humiditatibus, circa periostia cranii collectis, inque flatus conversis illic colligantur, unde in cephaleis antiquis, & capitis & circa ossa doloribus, in lue venerea, tinnitus aurium admodum est molestus: Spiritu quoque, si arteriola quæ hanc sedem subit, copioso; vel calidiore impleatur, vel is in ea nimium agitetur, validiore tunc pulsu facto in auribus, pulsans in auribus fit sonus. *Plateri Pract. lib. 1. sect. 2. cap.* 8.

Observatio IV.

§. 1. *Surdus quidam à nativitate ob defectum ossiculi Incudis dicti.*

Quare surdi à nativitate muti reddantur, plerique varia tradiderunt, usque ac Lutetiæ magnus naturæ interpres, *Petrus Mersennus*, in surdo & muto à nativitate, post mortem deprehensum fuisse defectum ossiculi Incudis manifestè invenit: Hic utriusque affectus causa censeri potest illa maxima colligatio quæ auribus est cùm vocalibus nervis. *Caspar Galdera Illustrat. Med. xxv. p.* 192.

§. 2. Scriptum mihi est à Medico Turonensi se aperuisse cranium hominis, à nativitate surdi & muti, cui è tribus auris ossiculis *Incus* de erat. *Marinus Mersennus Epist. ad Beverovicium, in hujus Spicilegio de calculo.*

Scholia.

Defectum Incudis.) Post meatum Auditorium antrosa Cavitas se pandit quæ Tympanum vocatur, quod nervosa membrana orbicularis fit obtenta. In illa cavitate tria ossicula occurrunt, à figuræ qualicunque rudimento *Malleoli*, *Incudis* & *Stapedis* nominibus indigitata, quibus quartum Innominatum additur: Usus eorum est, *inquit*, Excell. *Bartholinus*, Non quod invicem percussa strepitum edant, sed ut species

soni excepti ad inferiora permeet, & aurium excrementis via pateat: Nam *stapes* fenestram ovalem seu superiorem claudens, ab Incude movetur (unde aperitur fenestra, ut species soni in nervum trajiciatur, & Incus à malleo, malleus à membranula, tympani aëris externi appulsu perculsa (quæ ne nimium intropellatur, malleus propugnaculo est) quod dum fit, intropellitur hæc, & gibba redit, unde aër congenitus afficitur, qui per cochleam errans efficit ut nervi auditorii propagines sonorum species per fenestellas delatas suscipiant, & cerebro subministrent; atque ita malleus tantum intro movetur: In recursu vero extrorsum movetur cum membrana tympani, à musculo illo minimo à *Casserio* invento: Horum ossium usu sic constituto, dic quod Incude deficiente, Stapes fenestram ovalem claudens, ab Incude absente moveri non potuit; ideoque clausa, in prædicto Surdo, manebat fenestra, sonorum species in nervum transmittens. *De usu horum ossiculorum & Tympani vide Eruditiss. Willisium Tract. de Anima Brutor. part. 1. cap. 15. Julium Casserium Placent. de Organo Auditus lib. 1. cap. 12.*

§. 3. Ossicula tria Auditus sunt siccissima & durissima, æqualisque magnitudinis in infantibus atque in adultis, ait *Riolanus Anthropogr. lib. 6. cap. ult.* Illa ex pueri, tertium annum prætergressi, à nativitate surdi & muti capite admodum exilia, ac tertia parte minora, exempta peritiss. Chirurgus L. Bailly Genevensis penes se asservat, ac nuperrime mihi communicavit.

SCHOLIA.

Dubitari tamen potest an eorum officulorum, ut & Tympani, aliquis sit usus ad Auditum, si verum quod affert *Riolanus Encheir. Anat. lib. 4. c. 4.* In naturali, *ait*, surditate, à conformationis vitio, An tentandum istud experimentum, quod inopinato & feliciter successit cuidam, qui intruso auri scalpio in aurem profundissime, disrupit tympanum, fregitque ossicula & audivit? Præterea in Simia, acuti auditus animali, nulla intus in osse petroso ossicula reperiuntur, asserente *Julio Casserio Placentino de Organo Auditus lib. 1. cap. 12.*

APPENDIX.

De usu membranæ Tympani dicti, quod meliori acutiorique auditui tantum conferat.

Tympanum non audit, sed meliori tutiorique Auditionique confert: Si hæc pars destruatur, sensio adhuc aliquamdiu, rudi licet modo, peragi potest: quippe experimento olim in cane facto constabat, quod perforato utriusque auris tympano, auditio adhuc ad tempus perstaret quæ tamen post tres circiter menses penitus cessabat; scil. postquam sensorii ad externas injurias patescentis crasis everteretur. Videtur ergo quod Tympanum auditionis instrumentum præliminare & quasi præparatorium fuerit, quod soni impressionem, sive species sensibiles primo suscipiens, eas in debita proportione & apta conformitate, versus Sensorium, quod adhuc interius consitum est, dirigat. Simili officio fungitur respectu Auditus, ac tunicæ oculi pupillam constituentes, respectu visus: utræque membranæ species sensibiles refringunt & quasi emolliunt, easque sensorio nonnisi proportionatas tradunt, cui nudo si adveniant, teneriorem ejus crasin facile lædant aut obruant. *Willis de Anima Brut. p. 1. c. 14.*

OBSERVATIO V.

Auditus læsio à Sordibus aurium lapidescentibus.

Dubium videtur an in Aurium meatu ex sordibus possit generari calculus, quia ex antiquis Medicis, solertissimis investigatoribus affectuum humani corporis, aliquem non invenio, qui meminerit calculi Aurium: Recentiores noverunt, nec mirum, quia artes per additamentum fiunt: At certo statuendum rarissime id contingere, ac solum in iis qui negligentia magna ducti expurgationi harum sordium operum dare noluerunt: Si ex flava bile in cysti fellis crassefacta calculi generantur, cur ab eadem materia non fiat in auribus. *Jul. Cassertus Placentinus De Auditus organo lib. 1. cap. 20. p. 90.*

OBSERVATIO VI.

Aurium dolor à cerebro humidiore.

Mulieri acerbissimi capitis dolores & Aurium: Sine intermissione admittebat fumum cephalicorum per infundibulum: Aperto capite aquæ magna copia reperitur: causam medici retulerunt ad vapores ita frequenter susceptos. *Ballonius Paradygm. 143.*

SCHOLIA.

In basi cerebri serum vel sanguis effunditur in summis doloribus capitis inflammatoriis, quæ dum exitum quærunt per cavitates Aurium, dolores acutissimos excitant, qui ad dementiam & mortem præcipitant. An in ista desperatione liceret terebra perforare occipitis alterutrum latus, ut detur exitus humori superfluo, putri & cerebrum corrumpente? *Riolanus Encheir. lib. 4. cap. 2.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO XX.

De Narium affectibus, Odoratus læsione, Polypo, Excretionibus p. n. Hæmorrhagia, Sternutatione.

OBSERVATIO I.

Odoratus amissio ob abscessus in processibus mammillaribus genitos.

IO H. Hualdus annos natus XXII. de dolore capitis queritur: humiditate cerebri effusa in opticos nervos occæcatur. Adversus id omni præsidiorum genere oppugnatur: nihil proficitur, imo & Empiricorum præsidia advocantur. Aperto cadavere abscessus reperti sunt in processibus mammillaribus, Illos abscessus Melicerides vocare possis, quanquam ad scirrhum proxime accedant: Os frontis erosum erat & perforatum vi humoris acrimoniáque. Circum foramen obsita erat caries multa; quæ tempore excedisset: Ossa autem ethmoidea parte interna magis cariem contraxerant; & paulo antequam interiisset nec videbat nec Odorabatur. Convulsus interiit: Tanta fundi calamitas non aliunde orta erat quam à latente luis Venereæ veneno. *Gul. Ballonius Paradigm.* §. 7.

SCHOLIA.

EX Schneiderii sententia, Papillares processus non sunt organa Odoratus Nervi autem tum à crassa membrana, tam à processibus papillaribus propagati, spirituum animalem ad narium membranam deferunt: membrana vera ipsa est verum Odoratus instrumentum: Nova hæc sententia *Rolfinkio* arridet, neganti propagationem inferius accumbentis medullosi corporis, medullosi albicantis canalis, processibus illis, nervi odoratorii nomine dignam, Eo quod utraque pars soni productiones cerebri corticeoli, cinerei, & medullosi albi, primi sensorii indolē & vicem sustinentes, invicem tandē ex amplioři initio, capite & radice in unum coalescentes finem, caudam & extremitatem, quę in foramina cribri se insinuant, & crassa meninge investitæ nervorum odoratoriorum vicem sustinent, sentiendique odores specialem vim membranæ narium impertiunt: Neque superius adducta exempla contrarium evincunt, Non à Ballonio allatum memoranti abscessus repertos in processibus mammillaribus, quod momento geniti non sunt, cum tamen odorandi vis tantum paulo ante interitum, facultatibus omnibus jam labascentibus, extincta sit: Neque secundum ex *Rudio*, & tertium ex *Schneidero*, cum hi odorato privati sint, quod interior narium tunica, genuinum olfactus organum, male simul habuerit. Quia *Schneideri* sententia nova est, optime stabilita, eam huc adducere, ex ejus libro de osse cribriformi, operę pretium est.

De hac interiorum narium Tunica loquamur, de hac commode *Julius Casserius Placentinus*, Internam, *inquit*, Narium superficiem membrana quædam à dura matre exorta, à reliquarum membranarum natura & temperie multum distans ambit, Valde sensibilis, mollis, cerebro contigua; & quamvis, inquit Bauhinus, hæc & tunica oris, lingua & palati communes esse videantur, tamen in naribus & exquisito sensu tactus donata est, ita ut irritata sternutatio fiat: Hæc tam privata tunica, támque sensilis intima narium, sinus, cavitates & tubulos mire investit. In humanis naribus in corpus spongiosum cavernulis plenum, quod certe ingens est, & satis spectatæ quoque sunt cæteræ cavitates: In brutorum, bovis, ovis, capreoli, porci naribus, etiam aliquot tubuli conspiciuntur, qui affabre ficti sunt, & perquam callido artificio cavati: hi vero in bestiis variè differunt: cæterum cavitates illorum mundæ sunt, inanes & aëre admodum plenæ: cave enim putes tales tubulos à natura in eam rem fabricari, ut hi de cerebro destillantem pituitam suncipiant, retardent & tandem de se egeri patiantur, Quid? canis raro aut nunquam pituitam naribus rejicit: Ego sagacium canum nares incidendas curavi; profecto in iis mirifice tortos & in se revolutos tubos, quos ego ita voco, adinveni, qui interveniente membrana tenui & pellucida colligati erant: hos si evolvebam & jam extendebam, illi oppido quam longi erant, sunt enim quasi glomerati, quare eos deduci necesse est: mox Leporarii, & etiam vulgaris canis interiores tubulos inspexi, sed eos multo minores reperiebam: Dein hos tubulos qui in bovis, ovis, &c. naribus inveniuntur, non ad excrementa recipienda datos esse; illud satis argumento est, quod non aperti sint, sed utraque ex parte, qua superne, qua inferne cœci: qui ergo tam crassus humor hisce vel colligi poterit, vel iisdem reddi? Suntque illi, non semiossei, non cartilaginei, sed membranei, quos tubulatas vesicas vocare licebit; Hæ sunt vapido aëre plenæ, alioqui inanes & perquam mundæ, nec in iis pituitosus humor reperitur: Harum ad supremum, ex anteriore & acuminato cerebro, tendunt duo nervi, quorum membrana

membrana ex membranis cerebri, medulla ex ipso cerebro, in majoribus avibus trahi videtur, hi vero sunt exiles, teretes & oblongi, nam sunt exporrecti usq; in principium rostri, quod eo loci plenius latiúsque est. Hi canales, aut si vis filamenta, erunt vel ipsa organa olfactus, vel natura & officio nervi. Non possunt esse primarium Olfactus organum, quia odorandi sensus ac ratio in tam angustis fistulis contineri nullo modo potest, Sunt ergo nervi, qui more nervi optici, aut auricularis nervi spiritum animalem impertiunt: Si ergo nervi sunt, non possunt esse primarium Odoratus organum: Jam illud avium in naribus nulla alia pars esse potest quam hæ instar cochleæ cavatæ & quasi tubulatæ vesicæ, quæ pertenui membrana sunt investitæ, or etiam tunica in avibus, genuinum olfactus organum, illorum nervorum ope esse possit: In hominis quidem & brutorum craniis, os cribriforme multis foraminibus insigne est, quibus non duo, ut in volucribus, sed plures & ii admodum exiles nervi, (ita enim vocamus illa filamenta) feruntur, qui tunicam narium intima operientem inseruntur: quare illa narium membrana admodum sensilis, & ad odores percipiendos vehementer apta evadit, quamvis ejus ad sensum etiam plurimum conferant nervi qui, diverso tramite à tertio pari proficiscuntur: & quamvis hæc narium tunica, etiam propter illorum nervorum multitudinem maxime exquisito sensu gaudeat, tamen verisimillimum est eundem magis magísque intendi à filamentis illis, quæ de dura cerebri meninge tracta, ad hanc tunicam per foramina ossis cribriformis meant, ac in eam quoquaversum inseruntur: Hæc filamenta, aut has fibras, nos in anatomiis nervos vocare consuevimus: nam quamvis quædam foramina ossis cribriformis, in hominis & quorundam animalium craniis sint adeo angusta, ut ejusmodi quid quod nervus digne vocari possit, vix transire queat, tamen quædam sunt spatiosa, ut illa trajecta filaméta hoc cognomen mereri posse videantur. Nam cum in majusculis illis filamentis quædam medulla intus inclusa & esse videatur, certè illa impune nervos vocabimus: Sunt enim illæ majores fibræ quasi tubi aut quasi caiguæ cicutæ, quarum membranæ, ex quibus constant, de dura piáque meninge, & intus in iis delitescens medulla, de anterioris cerebri medulla trahuntur: utramque rem recluso bovis cranio ad satietatem contemplari poteris. Atque quam multi sunt nervi qui tam exiles sunt ut vix sub oculos veniant? Sique illas fibras nervi nomine dignari dubitas, ideo quod non de interiore cerebro, ut plerique nervi nascuntur, poteris tamen nervos minus proprie vocari, nec negabis has nervosas fibras narium tunicam, quæ maxime sensilis est, multo magis sensilem reddere. Pericranium acri est sensu, ideo quod à dura illa meninge originem ducit, quam sensibilis itaque erit hæc tunica, interiorum narium, tum ob has nervosas fibras tum maxime ob tertii paris nervos, hinc *Lindenus*, Narium tunicæ tam exactè nervus quidam annectitur, ut *Vesalius* crediderit ipsam ab hoc constitui: hinc pendet sensus ille exactissimus, qui cum siccior aër & asperior sternutationẽ facit acerrimam & frequentissimam: Si ergo aëris siccitatem tam exquisite sentit hæc tunica, etiam illam percipit quæ odorifera suffitione fit major. Quare eadem tunica & siccitatis & odoris, qui aëri sicco inest, sensum habere videtur, cum illa aëre sicco vehementer, vehementius autem eo sicco, juxta & odoro lacessatur, &c. Præterea illi processus mãmillares ob plures causas corrumpi queunt: Si Hydrocephalorum capita recludimus, plerumq; in iis, si cerebrum ista aqua perfusum est, hi processus vitiosè se habent, Nec tamen Olfactus læsio animadvertitur, nisi simul succingens narium tunica afficiatur. *Vide plura Eodem libro sub finem, ubi de Amissione Odoratus, & Willisium de Anima Brut. part. 1 cap. 13.*

Nec odorabatur) Olfactus læditur dum ad spongiosas membranas narium, oris, palati & faucium, cum sanguine nutritio ex corde, impuriori adhuc permistam chylo, internarum carotidum rami deferunt saburram, neque eadem per venas cum sanguine revehitur; hinc membranæ narium temperamentum vitiatur & organica in meatibus similaritati membraneæ essentiali et propria constitutio; Nec solum tunc odoratus actio læditur, sed & κόρυζαι & μύξαι oriuntur, contumaces & chronicæ, multarum interdum durantes spatio septimanarum, arteriis ex corde & venis per cor, ex toto semper fomitem suppeditantibus corpore. *Gu. Rolfinkius Dissert Anat. lib. VI. cap.* LVIII.

Observatio II.

Odoratus privatio in quodam, quia Narium tunica non obtinebat nervos qui ipsi debentur.

Quemadmodum apud Columbum juvenis, nomine Lazarus, cibaria gustare non poterat, quod hi hujus paris nervi in occiput derivati essent: Ita juvenis (de quo *Eustachius Rudius*, qui à nativitate Olfactu carebat, nasum valde resimum habebat, cui vox omnino illæsa, facilis respiratio, necnon copiosa (præsertim post sternutationem per nares expurgatio) aderant, non Odorabatur, quod tunica narium ejusdem paris nervos, qui ipsi debentur, non nacta fuisset. *Victor Schneiderus lib. de Osse cribriformi, pag.* 118.

Observatio III.

Odoratus privatio ob papillarium processuum & odoratoriorum nervorum partis defectum.

Falcoburgius testatus est in quodam Tabaccobibulo famosissimo post mortem dissecto, papillares cerebri processus cum quadam nervorum odoratoriorum parte defuisse. *Rolfinkius Anatom. lib. II. cap. XX.*

Observ.

OBSERVATIO IV.

Odoratus amisso ob lapidem circa cerebri basim inclusum.

CLar. D. Nic. S. Michel, dum per aliquot menses quendam Patritium Venetum XLVI. annos natum curasset, qui à pueritia fragrantissimis odoribus vehementer delectabatur, in maximam tandem Olfactus organorum obstructionem incidit, ita ut nihil planè, etiam fœtidissima olfacere poterat, cum *dolore capitis* obtuso, & maxime gravativo, adeò ut caput semper in pronum & pendulum habere cogeretur: Adhibitis autem multis calidis & omnis generis medicamentis, in *febrem continuam* incidit quæ intra nonam jugulavit hominem.

Detracto cranio & exemptis membranulis, alteram per medium cerebri mollius sum sectionem, nihilque in ventriculis cerebri reperimus: At dum magis cerebrum excavaremus, tandem prope basim lapidem compressum, tali nummi instar, sed non omnino rotundum, cinericii coloris reperimus, qui os cuneiforme & olfactus meatus plane impediebat, adeo ut nec olfacere nec expuere poterat. Quo reperto & expurgato, quod mortis causam non faceret, abdomen aperui, atque membra omnia naturalia examinantes, ultimò jecur valde obstructum, durum, & quasi lapideum, nigri coloris, carbonum instar: sanguisque in eo contentus perinde erat atque atramentum, valde ater & corruptus, quem mortis causam fuisse, affirmabat dictus Dom. quod vel illo tacente constabat. *Observ. D. Garneri Medici Austriaci.*

SCHOLIA.

N*Ec olfacere*) Hippocr. lib. de carnibus, Odoratus organi siccitatem requirit ad ejus perfectionem, Nares tamen succingens tunica, *Schneidero*, verum olfactus organum, non modo in demortuis tum hominibus tum brutis humida reperitur, sed & in vivis perpetuo quodam madore percipitur irrigata à Ductibus quibusdam in mëbranam illam insertis, de quibus vide tit. de Catarrho c. de Coryza: Unde constat humiditatem illam Olfactui non omnino obesse, cum & illi in canibus, quibus odora vis eximia, reperiantur.

OBSERVATIO V.

Odoratus amissio ob fœdiorem illuviem; è qua duo vermes geniti, circa olfactus organa cohibitam.

ODoratus perit aut imminuitur impedito narium ethmoidisque ossis meatu, quo spiritus ac odor duci solet, idque vel sarcomate, vel polypo & phlegmone, vel gravedine: At si horum nulla signa comparent, offensionis causa vel ad priores cerebri ventriculos, vel ad eas propagines, in quibus est odorandi sensus, referri debet. In his vel intemperies, vel humorum copia, vel corruptela sensum ejusve spiritus contaminat: Circum eas sedes Abscessus interdum fiunt, nulla febre, minimo dolore, è quibus ruptis animadverti pus syncerum per nares affatim profluere, perinde atque è purulentis auribus, idque nullo incommodo valetudinis: *Sed & in quodam milite*, qui recismis erat naribus, ex fœdiore quadã eluvie diutius cohibita, vermes duo villosi instar digiti, illic geniti inventique sunt, qui tandem in furorem illum adegerunt febréque non admodum manifesta, de medio sustulerunt die circiter XX°. *Fernelius Patholog. l. v. cap. vii.*

OBSERVATIO VI.

In Fumisugo deerant processus mammillares, unde Olfactus destructio.

P*Auvius* patibularium fumisugum secuit, cui deerant omnino processus mammillares, unde suspicabatur à Tabacci abusu fuisse absumptos: Erat autem is omnium Tabacci amatorum facile princeps, deerántque non processus modo, verum & nervorum odorantium extrema. *Magnenus de Tabacco p.* 135.

SCHOLIA.

SIcuti hecticorum cutis exsiccatur, & in ardentitissimis febribus colliquantur partes, ita nimio fumi exsiccantis usu potuit hoc organum labe factari, regestis scil. naso fumi halitibus. Hoc *Falkenburgius* concludit, Meetus autem negat morbos in conformatione posse unquam à pravo usu rerum p. n. oriri, Et citat pro se *Columbum*: Lazaro enim vitrivoro deerat gustus, quod quarta nervorum conjugatio ad occiput reflecteretur: Pariter multis aliquando multa desunt, & plura sunt monstra in interioribus quã in exterioribus appareant: Dico tamen 1°. quicquid sit de illa *Pauvii* dissectione, olfactum ab usu Tabacci in multis aboleri: id plures mihi retulerunt, tum qui pulvere, tũ qui fumo abutuntur: Ratio est, quia nimis exsiccantur processus mammillares, unde cum sicciores quovis odore reddantur, non possunt ab iis immutari: odor enim est è sicco superante humidum, sensoriáque ab objectis suis immutari opus est, ex Arist. 3. de Anima: Dico 2°. Processus mammillares aboleri non posse à Tabacco, quia nullam habet vim erosivam: Exsiccabuntur autem, sed non colliquescent, colliquatio enim non est partium nervosarum affectio. *Idem.*

OBSERV.

OBSERVATIO VII.

Odorum, remotare odorata à naribus, pertinax mora in quibusdam, pendet ex eo quod os Frontis, supra supercilias insigni caverna præditum est.

IN osse Frontis cavernula observanda est, quam *Spigelius* ad odores hauriendos facere existimat, cum ibi aër odore prægnans excipiatur paulumque conservetur, ne nares tam subito præterlabatur, unde odor per integrum diem in narium summitate persentitur.

SCHOLIA.

EJusmodi diuturnæ permansionis odorum exemplum insigne adducit *Schneiderus* l. de osse Cribriformi p. 112. Quidam mercator *ait*, in angusto cubiculari lecto dormiens fœtorem quem quidam, morbido corpore juxta cubans, ore, naribus & toto corpore exhalarat, tota nocte adeo naribus hauserat, ut expergefactus vehementer nausearet & fœtorem naribus efflare laboraret. Et quod mirum, xx. die quam hunc fœtorem hauserat adhuc hoc malo conflictabatur. Nam cum vehementiori vento adversus iret, hunc fœculentum odorem olfacere videbatur: Consultus sternutamenta cienda curavit, ut intima narium penitius purgarentur: Ipse vero hunc vaporem non in hac cavitate ossis frontis inclusum fuisse judicat, nam ille afflante aëre & vento adverso magis sursum versus ad concavum ossis, quam aut retro deorsum ad processus mammillares, aut recta deorsum ad os spongiosum propulsus fuisset: Quare ille cæteris anterioribus finibus inhæsit, ac aëris interni impulsu agitatus, organum Olfactus denuo afficere potuit: Porro, *addit*, in cranio hominis hæc ossis caverna semper inanis est, nec ullum humorem coercet. Sed est admodum tersa, splendida; Verum scire convenit hanc cavitatem, in qua inesse consuevit hæc membrana, sæpius cranio deesse, ut ejus rei testes sunt varii: Atque illi ipsi homines, qui tale cranium nacti fuerunt, bene Olfacere potuerunt: Ex quo intelligi datur hanc membranam, quæ sine illa cavitate non potest existere, ad organum Olfactus minime spectare: Hoc eodem gladio etiam jugulat eos qui aëri in hac cavitate incluso eam vim assignare non dubitant. Hanc cavitatem in anatomia corporis humani diligentissime perscrutatus sum, at frustra fui, nam os eo loci minime erat excavatum, sed plenum & fungosum, nec planum satis, sed sat extabat, at is, cujus fuit, bene loqui potuit, ex relatione eorum quibus notus. Verum illud multos movet, quod iter de hac cavitate, si ficta est, semper ad nares feratur, Ex quo tamen minime effici potest illam aut ad sonum vocis, aut ad sensum odoris facere: nam supra nares & os cribrosum hæc multum extat caverna, quare ipsa harum partium fabrica tacita clamat, in eam rem à natura non fingi cavitatem, Nullus, *inquit Varandæus*, est ductus sensilis per quem ejusmodi species ad sensum communem & cerebrum deferuntur: Et *Cardanus* hanc rationem premit, quod nullus nervus hanc cavitatem petat, Qui vim horum argumentorum videre, hanc hoc utilitatis afferre volunt, ut odorus halitus & vapor in ea diutule contineri & servari possit: Verum narium antrum est per se admodum capax, ut odor diutius inhærere possit: Quot enim in osse spongioso insunt sinus? quam varii? quam vacui? quam porosa est hæc membrana? aër inclusus quam vapidus. Hæc ergo cavitas nullo modo facit ad sensum odoris: interdum illa interjectu corporis fungosi obliteratur: Sed sæpius fingitur, ac intus semper pellicula tenui integitur, Cavitate levius evadit cranium: dictu est difficile quam vehementer Natura ab inutili pendere abhorreat, &c.

OBSERVATIO VIII.

Polipus narium, octonis pedibus donatus, à concreta pituita ortus.

POst frequentes destillationes occupavit uxorem N. insignis Polypus colore albus, substantia pituitosus, narem obturans utramque, cum continuo suffocationis metu. conspiciebatur, & in naribus & in gutture, cum duplici caruncula, altera livida ac dura, à carcinomatis natura parum distante, Suadentibus itaque celerem remediorum usum, hinc præcipiti carcinomatis metu, illinc vero æstuantium faucium fervore, & humoribus acrius nares jam erodentibus, tentatum fuit impedimentum hoc inde extrahere: sed fractis magis quam eductis illinc carunculis, atrepta fuit deinde forcipe illa pars quam diximus carcinoma minari; qua potentius vellicata, sequebatur protinus integer Polypus, cum omnibus suis pediculis, tam in naribus quam gutture conspicuis.

Erant huic Polypo (cui vel à pisce marino, vel à pedum frequentia nomen) octoni pedes, incipientes singuli, instar pyrorum à tenui pediculo, orto ab excrescentiæ hujus centro, unde quoque prodiere venæ per ipsum dispersæ: Pedes autem, quos carunculas vocant Medici, plurimum inter se discrepabant qui enim in naribus erunt oblongi, illi ipsi fuere in faucibus rotundi, sed omnes erant tecti membraneo velamento, sub quo continebatur concreta pituita, in plerisque mollis ac pellucida instar pulpæ pruni albi: in aliis vero dura ac opaca, ad instar cornu adusti. *Tulpius Observ. 26. lib. 1.*

SCHOLIA.

ARgumento hoc evidenti metuendum non tantum de lividis ac melancholicis, sed etiam à polypis albis ac pituitosis, præcipue si vel à fervido sanguine, vel ab æstu intus concluso degenerët in carcinomatis naturâ, uti hic evidenter factū. Errar itaq; non leviter qui judicant Polypū pituitosū carere omni periculo, quod

quod plerumq; quidem verum, sed nec promiscue nec indifferenter: Sed dicat quis, an non fortuitum hocce tentamentum, & inopinata hæc Polypi per fauces eductio, ut etiam in aliis idem liceat experiri? Quod si vero lubeat medicamentis rem tentare, confugiendum erit ad pulverem vitrioli calcinati, colcothar vocant Chymici, vel ad radicem hermodactyli albi, exceptam aut melle rosato, aut aqua sabinæ, quibus remediis corrugatur magis quam aperitur Polypi tunica: nec penetrat hic pulvis per angustiam prope nasi finem, ab excrescentia obturatam: Unde tamen nisi eduxeris carunculas illic stabulantes, luxuriabit continenter eadem hæc seges, Et ex affluxu novi humoris intumescet assiduo, quæ in exsiccata tunica remanserat pulpa: Nisi forte involuctum ipsius sit adeo teres ac molle, ut à pulvere hoc absumatur non minus pulpa quam tunica illam succingens: quem ipsius successum alicubi aliqui experti, credidere propterea, sed satis temere, pulverem commemoratum ubique locorum idem pollere & infallibiliter sanare quemcunque Polypum.

Idem ibidem.

Observatio IX.

Polypus narium ex viscerum imi ventris vitio ortum ducens, illæso cerebro, foraminibus ossis cribriformis & processibus mammillaribus.

APertum caput defuncti hominis qui Polypum in vita sæpe passus fuerat, omni ex parte quam diligentissime consideravimus: In hoc autem cerebrum salvum, nervosa filamenta integra & foramina ossis cribriformis illæsa invenimus: contra imi ventris viscera, hepar & lien vitiose affecta erant: ac processus illi mammillares in cerebro erant incolumes & sui coloris, qui certè vitium tandem duxissent, si de iis ille *pernitiosus humor* ad nares jugiter defluxisset. *C. V. Schneiderus lib. de osse cribriformi pag.* 436.

S C H O L I A.

CAve credas noxium illum & redundantem humorem, ex quo hoc malum nascitur, semper de cerebro, per foramina ossis cribriformis depromi, sed illa materia ex vasculis, in intimas nares porrectis, eo concurrit: Quare curationem ad viscera, quæ sanguinem conficiunt commodius quam ad cerebrum dirigimus: *Ibidem.* Materia Polypi de cerebro non venit: Nunc fortissime asserimus morbum illum semper de massa sanguinea venire: deprehendimus & oculis contemplamur vasa quæ intus tument: Erant, *inquit Tulpius*, octoni pedes, incipientes singuli, instar Pyrorum, à tenui pediculo, orto ab excrescentiæ hujus centro, unde quoque prodiere venæ per ipsam dispersæ: Et plerumque natum est hoc malum si solenne quoddam profluvium redundantis humoris fuit suppressum, nam ortus est polypus cum ulcus pedum curaretur: Sæpe quoque aliis morbis jungitur: Rem ergo sic habeto, Si massa sanguinea est impura, noxii humores modo huc, modo illuc ruunt; ac si iis in egestionis exitum confluentibus, narium vasa vias præbent, facile fieri potest ut hinc tale malum oriatur: Et hoc est quod authores tradunt Polypum, ut sanguinem, cum Luna crescere & decrescere: *Idem lib.* 3. *de Catarrhis cap.* 6. *p* 188. Accedit ad hanc sententiam *Riolanus* Anthropogr. lib. 4. cap. 6. qui discissis nasi cartilaginibus, intra cavitates narium, observari jubet carnes spongiosas, subrubras, quibus ossa nasi spongiosa oppleta sunt. Ex his tumefactis Polypum generari ait: Quæ tumefactio aliter contingere nequit, quàm si iis carnibus narium spongiosis (quas subrubras esse ait, colorem scil. à sanguine iis trahentibus) impurius ab arteriis alimentum deferatur, unde illæ excrescentiæ.

Pernitiosus humor] Humorem Polypi causam à Lymphaticis vasis alii deducunt, quorum soboles sit vas in narium tunica recens à Nic. Stenone repertum, de quo Clar. Bartholinus cent. 3. Epist. 58. Excretorium vas in narium tunica, à postica parte versus anteriora procedens, novum est, &c. Lymphaticum esse fateris, & lympham ea propter expurgare, ab arteriis cerebri excretam, quam etiam non pauci ex naribus stillantem experiuntur; reseratis fortan osculis, præsertim in frigidioribus, senioribus & hyemali tempore: Hinc quoque Polyporum fomenta deduci possunt, aucta lympha ex hoc vase, quos adstringentibus ea propter optime curant, superne revellentibus vel exsiccantibus.

Idem.

Observatio X.

Mucus graveolens è naribus prodiens, à cerebri substantia copioso humori innatante.

MAtronæ è naribus graveolens mucus concretus subinde extrahebatur, virens aut omnino mali coloris, &c. Cerebri substantia integra: sed copioso admodum humori innatans, qui fomes esse potuit muci, qui sæpe in naribus concreverat. *Dodonæus observ. med. cap.* 25.

Observatio XI.

Pus per nares excretum à Pulmonibus inflammatione & abscessu affectis.

PRinceps Illustr. per 15. dies febre, sopore &c. tentatus: accessit insignis spirandi difficultas cum dolore thoracis superioris &c. In ipso agone è naribus per horas quatuor destillavit humor albidus, tenax & fœtidus & vere purulentus, qui in pulmonibus ebulliens sua sponte in nares despumaverat; cujus etiam reliquias repertum iri in dissecto

pulmone denuntiavi, & revera observavi, quanquam longe major portio ante mortem distillasset. *C. Piso de morbis à diluvie serosa sect. 6. p. m. 506.*

Observatio XII.

Excretio materiæ cruentæ, saniosæ è naribus, ab apostemate cerebri.

PUer in lethargum graviſſimum incidit: Ad hunc evocatus, thymum (cum nihil aliud esset ad manus) contritum cum aceto, glandis instar nari dextræ imposuimus, ut materia crassa, viscida dissolvi posset & ad nares derivari: hinc è nare materia quædam crassa, valde corrupta, cruenta, viscosa instar putridæ saniei prodiit: Illi cerebrum & cerebellum, in parte dextra, omnino saniosum, putridum inventum est, apostemate ex lethargo in abscessum permutato. *Vide tit. de affect. Soporosis.*

Observatio XIII.

Excretio muci fœtidi è naribus, ob copiosum humorem cerebro infarctum.

MAtronæ è naribus graveolens mucus concretus subinde extrahebatur: Illi cerebri substantia integra, sed copioso admodum humori velut innatabat, qui fomes esse potuit muci illius. *Vide tit. de oris affectibus.*

Observatio XIV.

Hæmorrhagia ab Hepatis & Lienis scirrho, Cordis vitio &c.

FIlia N. antea frequenter Hæmorrhagiæ obnoxia, ac proinde cachexia fere consumpta &c. Lien & Hepar scirrho laborabant, In capsula cordis humor putridus: circa valvulas dextri ventriculi Calculus &c. *Vide tit. de Synope lib. 2.*

SCHOLIA.

SAnguinis è naribus effluxus plerisque propter magnas occasiones passim evenit, nam quoties sanguis, vel ob propriam vasorum laxitatem eruptuius, alicubi viam facere aut invenire aptus est, naturæ instinctu quodam sæpiſſime ad nares, quasi partem facillime aperiendam dirigitur: Vasa è quibus idem effluit, sunt propagines rami arterialis à carotide, postquam cranio superato cerebri basin attigit, profecti: hæc enim juxta processus mammillares procedens, plures surculos quaquaversus à se dimittit, quorum aliqui notabiles, cum nervis olfactoriis, foramina ossis cribrosi transientes, per membranam glandulosam, summæ naris anfractus investientem, distribuuntur: Arteriæ hæ nasales à carotidis trunco, intra cranium primo abscedentes, sanguinis partem maxime serosam à cerebro anticipant, atque serum ipsum & recrementa alia aquosa, in naris glandulas, velut propria istius regionis emunctoria deponunt, unde in cavitatem ejus destillant: Quapropter siquidem arteriolarum oscula istarum propter seri exudationem semper paululum dehiscunt, nihil mirum est si ipse sanguis turgidior factus; eadem, (quæ non raro ex se nimis laxa sunt) paulò amplius reserans foras erumpat: Profecto hoc tum seritum sanguinis emiſſarium, ordinarie, aut pro data occasione recludi aptum, cerebri aut præcordiorum, imo nonnunquam totius corporis magnas incommoditates, aut præcavet aut curat: Namque imprimis hac via serum à capite derivatur, cùmque vasorum istorum ora à ptarmico nari immiſſo vellicantur ac irritantur; serum exinde copiosius elicitur, quod tamen non à cerebro descendit (uti vulgo putatur) sed ne ipsum petat, per arterias hasce nasales anticipant, è quibus cum errhinorum usu uberius exprimitur, emulgetur, propterea cerebrum magis serenum & nebulis immune evadit: Dein 2°. ne cerebrum à sanguine impetuosius inundante obruatur uspiam, portio hujus per hæc vasa abscedens, & foras erumpens facile impedit: At vero interdum accidit hujusmodi Hæmorrhagiam in morbum potius quam remedium cedere: Si quando enim sanguis è nare crebrius & copiosius quam par est effluet, si non vita illico ob nimis ejus impendia periclitabitur, exinde tamen reliqua cruoris massa depauperata, & crasin suam amittens, diathesin cachecticam, & non raro hydropicam acquiret, quia vitium aut in sanguine, aut in vasis, aut simul in utrisque consistit: 1. Sanguis per se hæmorrhagiam inducens, aut quantitate, aut qualitate peccat: proindeque dum occasionaliter effervescit, intra vasa contineri nequit, quin eorundem ora aut distendendo aperiens, aut acrimonia sua reserans, foras exilit; quibus accedit quod sanguis interdum in compage solutus, & quasi venenatus, circulationis filo continuando impar evadit: quatenus nimirum portiones ejus ab invicem decedentes, partim in carne aut cute defigantur necrosin passæ: partimque erumpentes hæmorrhagias immanes & non raro lethales cient, uti passim in febribus malignis, & aliquatenus nonnunquam in scorbuto cernitur: Attamen sanguis mera quantitate, aut acrimonia peccans, nisi vasorum culpa etiam superveniens effluxum ejus proritet, aut facile nimis permittat, raro in hæmorrhagiam immanem erumpit. 2. Itaque vasa sanguifera, quoties ad affectum istum producendum conspirant, in vitio esse solent, vel quatenus primo ob fibras nimis laxas & debiles, oscula illorum dehiscentia, sanguinem ex arteriis in venas non expedite transvasant, quod vitium in scorbuticis & cachecticis, passim contingit: vel secundo, quatenus ob easdem fibras motrices spasmodice affectas & convulsas, sanguis huc illuc, & imprimis versus caput impetuose correptus, propter continuandum circulationis filum erumpere cogitur. *Willis Pharmac. rat. p. 2. sect. 3. cap. 2.*

Lien, Hepar scirrho laborabant] Juxta tenorem veteris

teris doctrinæ, symptomatica hæmorrhagia, morbis chronicis præterim familiaris, accidit cum sanguis vitiosus ab Hepate debili, & insigni aliqua intemperie laborante gignitur: cum scil. aut serosus & aqueus est, unde a retentrice facultate non continetur; aut acrior & nutritioni ineptus, ab excretice expellitur: Si Neotericorum decreta, qui sanguini vim sanguinis genitricem assignant, sequi libet, dic contingere ob cruoris massam effœtam & languidam, quæ chymo advenienti sanguinis crasin & ichorem inducere nequit: Si Hepar colatorii munere fungi velis, dic vitiose ab eo secretam bilem cruori commisceri, unde adepta acrimonia fluxilior & ad exitum proclivior evadit.

APPENDIX I.

Sive exemplum Hæmorrhagiæ ob fibras motrices arteriarum spasmodice affectas contingentis.

NUper ad distans consulebar pro Generoso quodam sanguinis eruptiones crebras & immanes, modo ex naribus, modo vasis sedalibus aliquandiu passo: huic phlebotomiæ ex amicorum suasu crebro factæ nihil profuere, imo sæpissime post V. S. in sudores frigidos ac leipothymias incidens, atque sanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius multo deterius habere solebat: Huic ego nondum viso Julapia & decocta refrigerantia & anodyna, item herbarum expressiones succulentas, aliaque sanguinem refrigerantia præscripsi; Verum etiam his (quasi omnia essent à scopo aliena) nihilo melior adfuit successus: Tandem rus ad eum invisendum accersitus, reperi affectionem, qua laborabat iste, mere aut potissimum spasmodicam esse, quippe cum sanguis quotidie erumperet, pulsus erat debilis, extrema frigebant, & vasa omnia quasi nimis inanita concidebant: Porro Æger vertigine fere continua, ac cordis tremore, & subinde leipothymia, aut metu ejus afficiebatur: Profecto tantum aberat ut sanguis ob plenitudinem aut turgescentiam nimiam è vasis erumperet, ut potius è contra rivus ejus admodum depressus & tenuis, vix circulationis fluento sustinendo par videretur: Attamen, quod res fuit, sæpius in die persentiscebat in corpore suo aliquid, modo sursum modo deorsum, sub flatus specie confestim obrepere, & plerumque motus istius tendentiam, sanguinis é naribus aut hæmorrhoidibus effluxus sequabatur: hinc ut facile concludere esset, vasorum sanguiferorum fibras, quibus contrahuntur illa, motrices spasmo affectas, sanguinis fluvium, utut dimissum, tenuem, huc illuc inordinate corripuisse, & subinde in eruptiones compulisse: quod item facilius evenit, in quantum vasorum ora laxa & dehiscentia, cruorem ad ea compulsum absque remora debita effluere sinebant: Ætioligiam hanc medendi methodus instituta, quatenus tali supposito innitens feliciter successit, plane comprobat: nam S. m. & medicaminum ἰχαίμων usu deinceps omisso, præscripsi usum pulveris sequenti cujus dosin sexta quaque hora cum Julapio sumebat idoneo.

℞. pulv. rad. pæon. mar. corall. r. margar. ana ʒj. eboris, ocul. cancri, lap. hæmat. ana ʒß. lap. prun. ʒj. f. pulvis, dozis ʒß.

℞. aq. ceras. nigr. ℥viij. meliss. cinnamomi hordeat. ana ℥ij. theriacalis ℥j. syr. e corall. ℥iß.

Cæterum præcepi ut ligaturæ quibusdam locis ex ritu constanti, & subinde aliis pro data occasione, tum ad sistendos, tum ad intercipiendos vasorum spasmos adhiberentur: atque hujusmodi remediis sine ulla morbi recidiva brevi convaluit: *Willis Pharmacop. rat. p. 2. sect. 3. cap. 3.*

APPENDIX II.

De viis per quas sanguis in Hæmorrhagia Narium *erumpit.*

CUm illa ossis cribiformis parte, quæ contra medium interstitium narium exoriens, intra cranium assurgit, ille *Canalis* qui dicitur *Falciformis* sinus, committitur, quem nonnulli instar venæ adaperiri arbitrantur. *Riolanus Encheir. Anat.* l. 4. c. 6. *In hæmorrhagia*; inquit, *sanguis vel è naribus scalptis & erosis fluit, vel è sinu illo longitudinali duræ meningis qui prorepit ad nares.* Verum cum hujus sinus falciformis finis in *Cristam galli* porrectus, non meatus cujusdam formam, sed ligamenti naturam usumque habeat, veri haud simile est hunc sinum in novissima sui parte, qua ligamenti naturam induit, & ossi, quod *Crista galli* audit, innascitur, instar canalis inseri posse, ut de eo, tanquam de vasculo, oris adaperti sanguis promanare queat: Objicies, Nonne vena umbilicalis, etiam in junioribus, est ligamentum, ast illud morbo relaxatum, instar canalis nunc sanguinem, nunc aquam interdum reddidit, ut historiæ medicorum eloquuntur? Sed dispar ratio est, vena umbilicalis fuit quondam vena, canalis & vas sanguinem invehens: quare in iis, qui in ætatem adoleverunt, intumescente per morbum ventre, facilius reseratur, Et ea nonnunquam vitio valetudinis in infantibus

non clauditur: At extremus hic sinus falciformis nunquam instar venæ fuit excavatus, sed ab ipso vitæ exordio naturam & officium ligamenti nactus est: Nam medius hic sinus quidem, instar venæ aut canalis sanguine distentus est, at is ad os cribiforme tendens, magis magisque fastigiatur, & in tam solidum ligamentum coarctatur, ut nullo modo reserari posse videatur: *Instabis* 1°. Hippocr. cervicem aqua calida perfundit, ut die critico major fit hæmorrhagia: Idem, ut illam stringat, aqua præfrigida cervicem rigat? Respondeo, & illum sanguinem qui de venis in intimas nares porrectis per nares defluit, hoc remedii genere revocatur: (*perfrigerato scilicet sanguine qui per arterias carotides & vertebrales in cerebrum influit.*) Instabis 2°. Is cui nares jam incipiunt fluere capitis gravitate prius urgetur, Ergo sanguis de cerebri venis promanat, *Respondeo* eidem faciem, cujus & nasi venæ sunt communes, rubere & omne corpus sanguine distendi: Quinimo damus de cerebri membranis sanguinem interdum promi posse, cum præsto sit illa vena quam *Spigelius* ait ex narium amplitudine, per ossis cribiformis foramen in membranas cerebri disseminari, Sed negamus sinum falciformem sæpius adaperiri: Quidam hanc opinionem sic exponunt; non ipsum sinum extremum patescere, sed ab hoc profectas venas, & in dura & tenui meninge, ac in summo cerebro discurrentes ita apetiri, ut de iis sanguis per hujus ossis foramina defluat, & de naribus tandem crumpat: Verum omnis talis hæmorrhagia multis nominibus erit mortifera: Quam facile sanguis confluet in illam fossam quam æqualis facit cerebri divisio? Quam facile gelascet sanguis, ut nonnisi pertercbrato cranio evacuari possit? Ipsa foramina ossis cribiformis quam sunt angusta, & illa quam arcte clausa? quare tam facilis haud erit transitus, Quid? sanguis constabit potius quam defluet; Quam facile hinc apoplexia, epilepsia, lethargus & similes morbi nasci poterunt? Quam sæpe nos inspectis mortiferis capitis vulneribus intus sanguinem gelatum integro cranio invenimus, qui comprcssetat cerebrum: Avicennæ sententiam qui sanguinem de illis venis, ex quibus rete admirabile constat, in hæmorrhagia fluere censet, commode interpretatur *Iac. de Partibus* Retis cerebri, i. e. piæ matris & duræ, quæ comprehendunt cerebrum sicut rete: *Fernelio* sanguis videtur per nares emanare aperta, rupta vel exesa vena eo desinente: Hæ venæ, *inquit*, non ex intimis cerebri, sed ex oris palatique sedibus excurrunt, satis quidem detectæ ac patulæ, ut quasi emissarium sint supervacui sanguinis expellendi, quemadmodum & hæmorrhoides, & quæ in uteri cervicem pertinent: Hic cum pluribus sequitur antiquos, Hippocratem, Galenum, Aretæum: Frustra opponis, sunt minutæ venæ, taurum sanguinis, quantum sæpe defluit, ex illis venis depromi non potest? Nam aliquando ex *Benedicto Veronensi*, venula narium à tonsore leviter sauciata, sanguis adeo erupit, ut cum is sisti non posset, æger cito extingueretur: Id confirmant *Collado*, *Salmuth*, Si solennis est abundantia mensium, & subito stringitur, plerumque fœmellis profluvium sanguinis fit è naribus, una vel altera &c. *Schneiderus lib. de osse cribiformi pag.* 411. *&c.*

Observatio XV.

In iis qui ob Narium hæmorrhagiam mortui sunt, Sinus cerebri & Torcular, corrosa reperiuntur.

Jugulatibus venis in postrema parte coeuntibus, figura quædam Ypsilon Græcæ efformatur, quæ per longam calvariæ percurrit internam substantiam membranatum separans cerebri, à quibus vas effingitur, quod Torcular nuncupatur, quo usque ad Nares descendit; Unde quando sunt qui sanguinis fluxu è naribus moriuntur, hoc fit quia corroduntur hæc vasa, quemadmodum observavi in Anatome. *Hippolitus Boscus de Facult. Anat. Lectione* 5. *pag.* 50.

SCHOLIA.

Corroduntur hæc vasa] Dissentit C. V. *Schneiderus* lib. 2. de Catarrhis cap. 20. pag. 223. Sæpe sanguinem *att*, in cerebro gravissime percussorum, non procul à fine falciformis sinus reperimus, Nunquam in vivis ne gutta quidem perfluere potuit: Et quomodo sanguis, qui de vasis in basi cerebri extantibus intus fluit, ad cavum narium venire potest: Adde, Sinus falciformis est vena, de ea sanguis deorsum versus ad cor, minime ad nares rapitur: Quare hæc & ejusmodi alia nunc ob circulationem sanguinis, ut vocant, merito repudiantur.

OBSERV.

OBSERVATIO XVI.

Hæmorrhagia ab Hepatis vel Lienis vitio inducta.

§. 1. Juvenis anasarca laborans factus est ictericus, sequitur Hæmorrhagia narium, mors subita: Hepar fuit subalbidum, cum abscessu in parenchymate: Lien magnus, lapidibus albissimis plenus. *Fontanus Respons. & curat. p.* 90.

§. 2. Æger per annum febre multiplici intermittente laboravit: Sæpius hæmorrhagiam narium patiebatur, plerumque è sinistra; Totus Lien durus erat, plumbei coloris, magnus, crassus, in quo materia similis feci vini rubri continebatur. *Vide l.* 3. *tit. de Hyp. tumore.*

§. 3. Virgo 35. ann. biennio ante mortem copiosissimam narium hæmorrhagiam, quæ sola f. m. sistebatur, habuit, unde hydropis initium: Vena umbilicalis sanguinis copia turgida apparuit & varicosa: Hepar erat album, tuberosum, durum & exangue. *Vide tit. de Febr. l.* 4.

OBSERVATIO XVII.

A sternutamento sæpius concitato mors, ob disruptas arterias & meninges cerebrum cingentes.

Sternutamento agitatum caput violentius, disruptis eo impetu meningibus, luxataque cerebri compaginatione, nonnulli interierunt: Pistor Suburranus, cum vicesies quater sternutasset continuè, succedens proxime sternutamentum 25. exitio fuit disruptis arteriis & membranis cerebrum circumcingentibus. *Famianus Strada in Prolusionibus Academicis.*

SCHOLIA.

Magna vis est Sternutationis, quà omne corpus succutitur, caput enim tum illis musculis movetur, quorum plurimi thoracem contingunt, qui revocato introrsum spiritu & mox eo reddito vehementissime conquassantur: ipsumque caput vertebris colli sustinetur, quæ vertebris thoracis insident; atq; quæ in intima aurium detrusa, ea ore clauso interdum sternutando eliduntur, non quod cerebrum aut durá meninx, aut tympanum tantopere moveatur, sed quod aër per aquæ ductum ad antrum auris tum quasi impetu facto prorumpat, & ea quæ inibi inhærent, suo loco dimovere possit: Cæterum corpus etiam propter musculos, illum succussum sternutationis patitur: nam thoracis musculos plurimi attingunt, ut nihil de diaphragmate & musculis abdominis dicam: Musculi Glutæi dicti, in extremo corpore siti, sternutando vehementius agitantur, ut id in ossis sacri ulceribus, si illa ingentia existunt, sæpius animadvertunt Chirurgi: Hippocr. 7. aphor. 52. naturam & proprietatem sternutationis sic exponit, Fit ex capite calefacto cerebro, aut humectato spatio in capite inani: aër enim intus contentus foras effunditur; strepit autem, quia per angustum ipsi est exitus: Qui ejus sententiam tuentur, ii & cerebrum & ejus meninges sternutatione credunt ad id quod molestum est dispellendum insurgere, atque ob id manifeste intus morari. At qua ratione cerebrum, viscus tam molle, per sternutamenta tam vehementer morari queat, non intelligitur: Ac dura meninx quam firmiter omni loco adhærescat cranio anatome ostendit: Atque si etiam cerebrum & ejus membranæ aliis locis morari possint, tamen illud hic fieri non potest, nam processus mamillares in sinum ossis cribriformis penitus abstrusi sunt, & nervi odoratorii in homine quam tenues sunt? quam facile quodam agitatu abrumperentur? Et dura meninx propter trajectatos nervulos quam leviter adhærescit tunicæ narium: His nunquam te adduci patieris ut credas membranas cerebri, & cerebrum ipsum intus sub cranio privatim morari: Minime autem nego cunctum caput propter musculos sternutatione quassari: Nec humor quem sternutans per os & nares projicit, de cerebro venit, & per os cribelli modo tenuiter foratum destillat, sed ut *Cardanus* ostendit perite, ex imis faucibus ad nares & summum os propellitur: Sed sternutatio semper oritur à Tunica narium, quæ vel ab externis rebus proritatur, vel ab internis: De illis constat: Has voco quæ intra corpus gignuntur, halitus acres à cibis nondum in ventriculo digestis, qui instar auræ sublati tunicam narium lacessunt; aut si ex vasculis narium transsudat liquor quidam acris & tenuis, tum ab internis causis sternutationes evocari videntur: Vide *Horstium* lib. 1. part. 1. observ. 49. Hoc itaque certum sit semper hanc interiorum narium tunicam irritari antequam sternutamentum excitetur: mox insurgit thorax, & elidendo sonitum facit maximum, si tunica pulmonum & laryngis à re acri offenditur, Tussis existit, qui motus & sensus solius est thoracis, In sternutatione autem non solum thorax sonum edit, sed etiam ille biforis narium meatus quo aër cum strepitu dispellitur: Hinc aberrare videntur; qui si sternutatio existit, in cerebro flatum semper gigni cogique, & mox per ossis cribrosi foramina cum sonitu emitti, ac una cerebrum ejusque membranas vehementissime intus moveri arbitrantur. Tunica autem narium plurimos nervos, & eos diversos nacta est, ob quos sensu gaudet perexquisito &c. *Schneiderus lib. de osse cribriformi pag.* 442. *& seq.*

De Sternutatione hoc annectam, Epilepsiæ hanc finitimam censeri: atqui ut hæc à vapore ab inferis elato interdum suscitari dicitur, idem de sternutatione credere est; Quidam à me quæsiit, cur inter venereos amplexus, instante *ὀργασμῷ* bis vel ter sternutatione percellitur? Aura seminalis à testibus & vasis spermaticis suscitata, sursum repens sensibiles narium tunicas vellicabat atque ad ejusmodi motum impellebat: Illus tunicæ in eodem viro *ἰδιοσυγκρασίας* fidem facit interiorum narium titillatio, cum constrictionis cujusdam sensu, à vapore è ventriculo exorto, in quo prius molestiam & vellicationem percipit, quem per œsophagum obrepere percipit inque naribus terminari: cætera inculpata valetudine fruitur.

APPENDIX.

Hirudo naribus admota, in cerebrum irrepere non potest.

ADnotatum est per foramina ossis cribriformis Hirudinem ad cerebrum irrepsisse, *Petrus Paulus Magnus* scriptum reliquit Chirurgum anno 1572. Romæ cuidam hirudinem applicasse, quæ paulò post penetravit usque ad tunicas cerebri & hominem interfecit: Idem tradunt *Saxonia & Zacutus*: Adversus hæc respondetur, Hirudo minime videtur ad cerebrum interius irrepsisse, illa ad summa narium sairem hæsit: Qui hæc foramina satis perspecta habet, is constanter negabit per ea hirudinem se penetrare potuisse: Si vero illa foramina vi morbi vitiata fuerint, sunt patentiora & facile dilatari possunt, quemadmodum illa etiam lue venerea corrumpuntur, ut redundantes humores per ea nonnunquam emittantur. Illa foramina in sceleto obvia sunt, conspicua, patula: In cruento recentique cranio multo secus est: nulla ibi poteris invenire foramina, adeo ea obscura sunt ob vasa & membranarum fibras: Si vero cranium coquis, coctum expurgas, expurgatum aridumque oculis contempiaris, illa foramina tum demum erunt magis notabilia, quæ in succido cranio latent omnino: *C. V. Schneiderus lib. 2. de Catarrh. c. 20.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO XXI.

De Oris affectibus, Labiorum, Gingivarum, Dentium, Palati, Gulæ, Linguæ, Salivæ defectu.

OBSERVATIO I.

Gingivarum erosio incurabilis; à vermium abundantia in intestinis.

PUER quidam Dusseldorpiensis erosione Gingivarum à longo tempore gravissime divexabatur, multa remedia frustra adhibita, tandem vitam cum morte commutavit.

Aperto corpore tanta inventa est abundantia vermium, ut aliquibus in locis intestina eroserint, multique in vacuo ventris reperti fuerint. *Fabricius Hildanus cent. 1. obfervat. 59.*

SCHOLIA.

SCorbuticam indolem resipuisse humores, è quibus vermes geniti, suspicari cogit patria pueri: Scorbuticis autem tam familiaris est Gingivarum erosio ut lippi etiam scorbutum inde possint conjicere; parte materiæ acriore & subtiliore ad eas partes translata, natura teneras, molles, flaccidas, quæ facile à talsis & serosis ejusmodi humoribus labem patiuntur. Partes mandantes sunt Cerebrum, Ventriculus, Lien aliæque partes: Lienosi præsertim ulceribus gingivarum maxime obnoxii, unde in scorbuto magna earum partium exulceratio & corruptio contingit; Interdum etiam ex lumbricis, aut corruptis humoribus ex quibus illi generantur, gingivarum erosiones solent contingere, ita ut illæ diu perseverantes lumbricorum intus latentium indicia esse soleant, testis est historia ab *Hildano* allata, *Riverius* cent. 4. observ. 68. meminit virginis quæ per duos annos gingivarum erosionem passa est, & ab eo affectu nonnisi magno labore liberata est, quia à Lienis intemperie calida & sicca, atque adeo atrabilaria constitutione dependebat.

OBSERVATIO II.

Aphthosum os & Gurgulio à syderato intus thorace.

CUidam cum aphthosum os & Gurgulio fuisset, cum anhelitus insuavitate, excretio puris contigit: Aperto corpore totus internus thorax syderatus apparuit: *Ballonius Paradigmate* 108.

SHOLIA.

SCHOLIA.

EX plurimorum sententia Aphthæ fiunt defluente & quasi stillante è capite humore: vel halitu calidiore & vapore ab inferis misso per œsophagum, trachеam, vasa cœcosve meatus: *Schneiderus* & H. *Regius* volunt eas ex humoribus serosis & acribus, in toto redundantibus, tanquam causa antecedente ortum ducere: vel vaporibus fervidis, viscidis & acribus ex quapiam parte elatis per vasa ori vicina: Si corpus lue venerea est infectum, Aphthæ sunt malignæ: quare verisimile est eas de massa corporis sanguinea venire, tanquam ejus despumationem: Si redundat sanguis noxius, ac menstrua sistantur, is hic vel illic subsistit, ut cutis varie fœdetur: in proposito exemplo, eadem causa, idemque humor qui aphthosum os & gurgulionem efficit, syderatio nem pulmonibus induxit: *Sylvius* earum causam à succo Pancreatico acidiore deducit.

OBSERVATIO III.

Oris ariditas in quodam cujus jecoris sima pars apostemate obsessa erat.

NOribergensis quidam totus cholericus, de molesto quodam hypochondrii dextri dolore, edendi appetitus amissione, oris ariditate &c. conqueri cœpit: Aperto corpore invenimus vomicam simæ parti hepatis, cujus non parum putrefecerat, connatam, eamque satis magnam atque apertam. *Vide lib. 3. Tit. de Hypochondriorum dolore.*

OBSERVATIO IV.

Oris fœtor à Thymo glandula corruptis humoribus infarcta.

THymum novi, ex quorundam lue venerea infestatorum cadaverum sectionibus id doctus, tam certò instar spongiæ ab excrementitiis corruptis humoribus intumescere, quam ter tria sunt novem: unde quoque sonora non sunt voce, ægre cibum potumque deglutientes, sæpe per foramina nasi in nares ea excernentes; ægre spirantes insuper, compresso à tumore Thymi œsophago, renitente cartilaginosa aspera arteria, (hic illico ignarus Anatomes crepabit occultam causam morbumque Formæ) Imo suspicor eosdem ob pravam hanc Thymi constitutionem fœtenti esse anima, salvis adhuc Pulmonibus: (Id enim si ita se non haberet; aut exulcerati pulmones essent, qui quæso fieri posset, ut spatio sex septimanarum lue venerea infectis mederi possemus?) non tussientes, sed sputatores ac screatores; unde quis, si non facile halitu, at sputo contagioso & osculo spissiori interveniente, inquinari perfacile potest: Quæ omnia de Thymo hic tradita, quoque lue venerea laborantium medela confirmat, facta per ptyalismum artificialem, quem collo circumdatum empl. de ranis Vigonis simplo vel duplo mercurii constans, promovet & accelerat: Licet vero Thymus in sanis & ætate provectioribus, ex Warthono, exigui sit ponderis vel magnitudinis, imbibit tamen plurimum seri, sæpe corrupti, ob situm quem habet inter divisiones arteriarum & venarum subclaviarum satis insignium. *S. Pauli Digressione de Febr. malignis.* §. 17.

OBSERVATIO V.

§. 1. *Oris fœtor à putredine intestinorum & omnium interiorum viscerum.*

VIrgini fœtens erat anima, purulenta extussiens &c. Intestina omnia à pyloro adrectum intestinum putrida erant, sphacelata: Testes corrupti, Jecur putridum; Pulmones purulenti & nigricantes, *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 2. Clerico halitus fœtens fuit: Ileosus mortuus est: Colon erat velut nigrefactum, Epiploon putre, Ad regionem hepatis sanies purulenta; fœtebant adeo omnia ut viscera dimovere impossibile fuerit. *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

OBSERVATIO VI.

Anatome Hæmaptoici, cujus anima admodum fœtens, citra pulmonum ulcus.

THeologus ante 15. priusquam obiret annos, tussi pertinacissima, cum sputo cruento & gravi anhelitus fœtore tabidus interiit: Cadavere dissecto nulla anhelitus fœtidissimi vestigia comparebant, quippe nulla fuit in pulmonibus, aut cavitas ab ulcere, aut solutione continui facta; nulla puris aut materiæ putidæ collectio, sed tantum visceris hujus lobus à tumore scirrhoso obriguerat. *Vide lib. 2. tit. de Phthisi.*

Observatio VII.

Hæmoptysis à lobo Pulmonis sinistro scirrhoso reddito, trajectionem per os sanguinis liberam impediente.

INsignis Theologus ante 15. priusquam obiret annos, tussi pertinacissima, & subinde sputo cruento & salso, cum gravi anhelitus fœtore cocyten propemodum æmulante laborabat, unde maximo corporis marcore emaciatus, parum aberat quin plane tabidus extingueretur: Quoties hæmoptœ aliquandiu intermitteret, etiam sputi & anhelitus graveolentia cessabat, dein hujus reditus alterum istum affectum mox affore constanter pronuntiabat: In languido hoc statu cum Vir egregius, Regis partibus tunc temporis gravi tyrannide oppressis favisse deprehenderetur, ac in arctissimum carcerem conjectus loco potus ordinarii meram aquam biberet, præter omnium spem & expectationem revaluit, adeoque supra decennium mediocriter sanus perstitit: Postea tamen nescio propter quam occasionem, nisi forsan ob hyemis rigidioris inclementiam, non solum prædicta mala, scil. Tussis cum sputo cruento, salso & graveolenti recrudescebant, sed insuper suppersponpondii loco ventriculi debilitas, inappetentia & febris nocturna accedebant: Deinde vero haud multum temporis præcedebat, quin symptomatis hisce paululum remittentibus sudum denuo affulgere videretur, donec quodam die cœlo derepente in frigidissimum mutato, sub noctem magna pectoris angustia, cum respiratione difficillima, pulsu celeri & imbecilli, cumque spirituum omnium (quasi jam moribundus fuisset) fatiscentia incesseretur: Attamen ex hoc discrimine, per diacrises scil. 1. hæmoptoen copiosam, & mox diaphoresin satis uberem, cito evasit: verum ex eo tempore sputum ejus multum de solito fœtore, & nonnihil de salsugine remittebat: cumque brevi postea ultimus & gravissimus imminerct hæmopteos insultus, solitum istum ab anhelitus graveolentia præsagium omnino deerat, subsequens vero sanguinis sputum valde copiosum vires adeo deprimebat, ut exinde sensim declinans, intra mensis spatium exspiraret: cumque paulo ante obitum, propter acutum lateris dolorem vena tunderetur, cruor adeo deficere videbatur, ut fere nullus effluerer sanguis.

Porrò in cadavero post obitum dissecto, sanguinis quantitas perquam minima reperiebatur, nec quidem ulla symptomatum aliorum maxime notabilium, vid. Hæmoptoes, atque sputi & anhelitus fœtidissimi vestigia comparebant, quippe nulla fuit in pulmonibus, aut caviras ab ulcere, aut solutione continui facta, nulla uspiam puris aut materiæ putidæ vel fœtentis collectio, sed tantùm visceris hujus lobus, ceu potius rotum latus sinistrum, à tumore scirrhoso adeo obriguerat, ut sanguis molem istam ita constrictam, & quasi lapideam, non facile aut minime pertransierit, quare non mirum est, si cruor rapidissimè per pulmones trajiciendus, alicubi è vasis, quæ ob scirrhositatem minime cohærebant, aut circulationem sustinebant, subinde erumperet.

S C H O L I A.

HIc major difficultas oritur, nempe cum Pulmones ulcere quovis, aut notabili solutione continui prorsus immunes reperirentur, undenam iste sputi & anhelitus odor retertimus, sputi cruenti semper præcursor & comes (exceptis tantum ultimis hujus morbi insultibus) procederet: Super his alibi advertimus Phthisicorum ulcera pulmonaria, & sputa purulenta raro aut nunquam, matetiem vero è Pulmonis vomica ejectam sæpius fœtere: quod autem in ægro Pulmones utroque affectu immunes anhelitum adeo tetrum expirarent, ratio optime constabit si inquirimus de causa & productionis modo Fœtoris in genere: Hanc autem excitari observamus, quando sulphur impurum à sale lixiviali aut acido, scil. alterutro dissolvitur, ac ab altero præcipitatur, Sulphur commune, aut antimonii ab oleo tartari, aut ab aqua Stygia dissolvitur: dein si huic solutioni salis fixi deliquium, ac isti acetum infundas, fœtor teterrimus emanabit: Pariter in casu proposito opinari subest, sanguinis valde impuri particulas sulphureas, è sale fixo, quo latex ejus abunde scatet, corrodi: deinde quando humor acidus fluorem passus, è partibus nerveis io massam sanguineam redundat, sulphur solutum præcipitat, proindeque è Pulmonibus fœtorem istum exhalari facit, ac insimul dum sanguinem in turgescentiam adigit, paulò post hæmoptoen accieri cogit: Novi quosdam pectore satis firmo præditos, atque tussi omni ac diathesi tabida liberos, anhelitum valde tetrum semper expirare, quod equidem à nulla alia causa, præter eam quam modo notavimus, procedere possit: Saoguis impurus, & sulphure à salibus dissoluto scatens, si forsan dum intra Pulmones rarefit, ac in compage laxatur, humori acido occurret, inter expirandum effluvia putida & tetra exhalabit: Propter consimilem sanguinis alias dispositi rationem accidit, quod uti quorundam anhelitus valde putens, ita aliorum suaveolens exigit: Revera spiritos sive aër per respirationem reciprocatus, quatenus sanguinis intra præcordia maxime rarefacti effluvia secum evehit foras, vaporem modo gratum modo summe ingratum dispergit. *Willis Pharmac. rat. lib. 2. sect. 1. cap. 7.*

NB. Observatio hæc, ad librum sequentem, & Sectionem de Hæmoptysi pertinens, fata nescio quo in hanc irrepsit.

Observ.

OBSERVATIO VIII.

Oris Fœtor ab ulcere ventriculi genitus.

MAtrona annos 60. nata ex ore spiritum fœtentem multis emiserat annis: E naribus graveolens quoque mucus concretus subinde extrahebatur, virens aut omnino varii coloris: *Dolor circa ventriculi regionem* assiduus, non tamen valde molestus; ut quem lenire poterat sacculus in quo herbæ, semina & aromata una cum gossypio consuta erant: Mens & sensus ad extremum constiterunt, longo morbo confecta è vita discessit.

Ventriculus hujus exterius ab omni parte, superficie tenus, exulceratus extitit, & quæ ipsum contingebant universa, non tamen alia quam qua ventriculo contigua erant parte: Cerebri substantia integra, sed copioso admodum humori velut innatans, qui fomes esse potuit muci qui sæpe in naribus concreverat: *Dodonæus cap. 25. observ. medic.*

SCHOLIA.

GRaveolentia ex ore variis effertur de causis; quandoque in ore, faucibus, aut juxta nares, vel in ipsis vitium consistit: subinde in pulmone latet, quandoque vero ex ventriculo odor procedit: Tradunt recentiores vitio ventriculi graveolentiam fieri, majoremque esse corpore jejuno, minorem vero ab assumpto cibo: verum hujus matronæ ex ore fœtor semper similis fuit, neque unquam sive post cibum sive ante cibum remissior: Ulcera tamen ventriculi causam fuisse graveolentiæ satis apparuit: *Idem in Scholiis ad cap. citatum.*

OBSERVATIO IX.

§. 1. Oris Fœtor à Pulmonibus oriundus.

CUidam cum aphthosum os & gutgulio fuisset, cum Anhelitus insuavitate, excretio puris contigit: Aperto corpore totus internus thorax syderatus apparuit: Et nos vidimus Dominam cui saniosum os est & velut purulentum, fœtens: Dubitant Medici an à Pulmonibus à cerebro. *Ballonius Paradigmate* 108.

§. 2. Puella ab ipsis incunabilis morbis obnoxia fuit; atque octavo ætatis anno obiit: Huic substantia Pulmonis materia purulenta erat imbuta, præcipue ex sinistra parte; ubi ob spinæ incurvationem compressa, ideoque magis livida quam in dextro latere conspicicbatur, & principium sphaceli ibi fuisse color præ se ferebat: Hinc Anhelitus fœtidus, hinc tussis gravissima, qua per dies aliquot ante obitum affecta fuerat: *Fabritius Hildanus cent. 6. observ. 74. Vide historiam integram lib. 2. tit. de Phthisi.*

OBSERVATIO X.

Oris fœtor à nimia Pylori laxitate.

ORis fœtidus anhelitus ab intestinorum excrementis prodire solet, quando ob nimiam laxitatem & dilatationem ventriculi, illiusque præsertim oirficii, Pylori dicti, quo se in intestina aperit, is nimium patet, vixque exactè amplius constringi occludique potest, sicuti naturaliter fieri debet, tunc fœda excrementorum exhalatio sursum per intestina exspirans, per apertas hasce & laxas vias in ventriculum, indeque ad os usque delata, anhelitum fœtore suo inficit: Quam nos præcipuam causam illius oris fœtoris, qui stercorosum odorem exprimit, esse diligenti inquisitione deprehendimus; Ob id adeo perseverantem & pertinacem, cùm ab organi vitio procedat, quod ægre reparari potest: Cui occasionem crapula diu continuata præbere solet, ex qua tandem ventriculus adeo laxus redditus, vel alia illius imbecillitas sequitur. *Platerus de funct. læsion. lib. 3. cap. 3.*

OBSERVATIO XI.

Oris fœtor ab Epiploi putredine, Coli & Hepatis vitio.

APerto Clerici 22. annos nati cadavere, colon erat velut nigrefactum, Epiploon totum putre, Ad regionem Epatis sanies purulenta: fœtebant adeo omnia ut viscera dimovere impossibile fuerit: Audio halitum illi fœtentem fuisse. *Vide lib. 3. Tit. de ventris dolore.*

OBSERVATIO XII.

Oris amaror ab insertione pori choledochi in fundum ventriculi.

VEntriculi dolore premebatur quidam cum continuo oris amarore, &c: Repertum vas cholidochum ad ventriculi fundum implantatum. *Vide lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

membrana ex membranis cerebri, medulla ex ipso cerebro, in majoribus avibus trahi videtur, hi vero sunt exiles, teretes & oblongi, nam sunt exporrecti usq; in principium rostri, quod eo loci plenius latiúsque est. Hi canales, aut si vis filamenta, erunt vel ipsa organa olfactus, vel natura & officio nervi. Non possunt esse primarium Olfactus organum, quia odorandi sensus ac ratio in tam angustis fistulis contineri nullo modo potest, Sunt ergo nervi, qui more nervi optici, aut auricularis nervi spiritum animalem impertiunt: Si ergo nervi sunt, non possunt esse primarium Odoratus organum: Jam illud avium in naribus nulla alia pars esse potest quam hæ instar cochleæ cavatæ & quasi tubulatæ vesicæ, quæ pertenui membrana sunt investitæ, ut etiam tunica in avibus, genuinum olfactus organum, illorum nervorum ope esse possit: In hominis quidem & brutorum craniis, os cribriforme multis foraminibus insigne est, quibus non duo, ut in volucribus, sed plures & ii admodum exiles nervi, (ita enim vocamus illa filamenta) feruntur, qui in tunicam narium intima operientem inseruntur: quare illa narium membrana admodum sensilis, & ad odores percipiendos vehementer apta evadit, quamvis ejus ad sensum etiam plurimum conferant nervi qui, diverso tramite à tertio pari proficiscuntur: & quamvis hæc narium tunica, etiam propter illorum nervorum multitudinem maxime exquisito sensu gaudeat, tamen verisimillimum est eundem magis magísque intendi à filamentis illis, quæ de dura cerebri meninge tracta, ad hanc tunicam per foramina ossis cribriformis meant, ac in eam quoquoversum inseruntur: Hæc filamenta, aut has fibras, nos in anatomiis nervos vocare consuevimus: nam quamvis quædam foramina ossis cribriformis, in hominis & quorundam animalium craniis sint adeo angusta, ut ejusmodi quidquod nervus digne vocari possit, vix transire queat, tamen quædam sunt spatiola, ut illa trajecta filamẽta hoc cognomen mereri posse videantur. Nam cum in majusculis illis filamentis quædam medulla intus inclusa & esse videatur, certè illa impune nervos vocabimus: Sunt enim illæ majores fibræ quasi tubi aut quasi exiguæ cicutæ, quarum membranæ, ex quibus constant, de dura piáque meninge, & intus in iis delitescens medulla, de anterioris cerebri medullis trahuntur: utramque rem recluso bovis cranio ad satietatem contemplari poteris. Atque quam multi sunt nervi qui tam exiles sunt ut vix sub oculos veniant? Sique illas fibras nervi nomine dignari dubitas, ideo quod non de interiore cerebro, ut plerique nervi nascuntur, poteris tamen nervos minus proprie vocari, nec negabis has nervosas fibras narium tunicam, quæ maxime sensilis est, multo magis sensilem reddere. Pericranium acri est sensu, ideo quod à dura illa meninge originem ducit, quam sensibilis itaque erit hæc tunica, interiorum narium, tum ob has nervosas fibras tum maxime ob tertii paris nervos, hinc *Lindanus*, Narium tunicæ tam exactè nervus quidam annectitur, ut *Vesalius* crediderit ipsam ab hoc constitui: hinc pendet sensus ille exactissimus, qui cum siccior aër & asperior sternutationẽ facit acerrimam & frequentissimam: Si ergo aëris siccitatem tam exquisite sentit hæc tunica, etiam illam percipit quæ odorifera suffitione fit major. Quare eadem tunica & siccitatis & odoris, qui aëri sicco inest, sensum habere videtur, cum illa aëre sicco vehementer, vehementius autem eo sicco, justa & odoro lacessatur, &c. Præterea illi processus mãmillares ob plures causas corrumpi queunt: Si Hydrocephalorum capita recludimus, plerumq; in iis, si cerebrum ista aqua perfusum est, hi processus vitiosè se habent, Nec tamen Olfactus læsio animadvertitur; nisi simul tunica narium tunica afficiatur. *Vide plura Eodem libro sub finem, ubi de Amissione Odoratus, & Willisium de Anima Brut. part. 1. cap. 13.*

Nec odorabatur) Olfactus læditur dum ad spongiosas membranas narium, oris, palati & faucium, cum sanguine nutritio ex corde, impuriori adhuc permistato chylo, internarum carotidum rami deferunt saburram; neque eadem per venas cum sanguine revehitur; hinc membranæ narium temperamentum vitiatur & organica in meatibus similaritati membraneæ essentialiter propria constitutio; Nec solum tunc odoratus actio læditur, sed & κόρυζαι & μύξαι oriuntur, contumaces & chronicæ, multarum interdum durantes spatio septimanarum, arteriis ex corde & venis per cor, ex toto semper fomitem suppeditantibus corpore. *Gu. Rolfinkius Dissert Anat. lib. VI. cap. LVIII.*

Observatio II.

Odoratus privatio in quodam, quia Narium tunica non obtinebat nervos qui ipsi debentur.

Quemadmodum apud Columbum juvenis, nomine Lazarus, cibaria gustare non poterat, quod hi hujus paris nervi in occiput derivati essent: Ita juvenis (de quo *Eustachius Rudius*, qui à nativitate Olfactu carebat, nasum valde resimum habebat, cui vox omnino illæsa, facilis respiratio, necnon copiosa (præsertim post sternutationem per nares expurgatio) aderant, non Odorabatur, quod tunica narium ejusdem paris nervos, qui ipsi debentur, non nacta fuisset. *Victor Schneiderus lib. de Osse cribriformi, pag.* 118.

Observatio III.

Odoratus privatio ob papillarium processuum & odoratoriorum nervorum partis defectum.

Falcoburgius testatus est in quodam Tabaccobibulo famosissimo post mortem dissecto, papillares cerebri processus cum quadam nervorum odoratoriorum parte defuisse. *Rolfinkius Anatom. lib. II. cap. XX.*

OBSERVATIO IV.

Odoratus amissio ob lapidem circa cerebri basim inclusum.

CLar. D. Nic. S. Michel, dum per aliquot menses quendam Patritium Venetum XLVI. annos natum curasset, qui à pueritia fragrantissimis odoribus vehementer delectabatur, in maximam tandem Olfactus organorum obstructionem incidit, ita ut nihil planè, etiam fœtidissima olfacere poterat, cum *dolore capitis* obtuso, & maxime gravativo, adeo ut caput semper in pronum & pendulum habere cogeretur: Adhibitis autem multis calidis & omnis generis medicamentis, in *febrem continuam* incidit quæ intra nonam jugulavit hominem.

Detracto cranio & exemptis membranulis, alteram per medium cerebri molitus sum sectionem, nihilque in ventriculis cerebri reperimus: At dum magis cerebrum excavaremus, tandem prope basim lapidem compressum, taleri nummi instar, sed non omnino rotundum, cineritii coloris reperimus, qui os cuneiforme & olfactus meatus plane impediebat, adeo ut nec olfacere nec expuere poterat. Quo reperto & expurgato, quod mortis causam non faceret, abdomen aperui, atque membra omnia naturalia examinantes, ultimò jecur valde obstructum, durum, & quasi lapideum, nigri coloris, carbonum instar: sanguisque in eo contentus perinde erat atque atramentum, valde ater & corruptus, quem mortis causam fuisse affirmabat dictus Dom. quod vel illo tacente constabat. *Observ. D. Garneri Medici Austriaci.*

SCHOLIA.

NEc olfacere) Hippocr. lib. de carnibus, Odoratus organi siccitatem sequi, it ad ejus perfectionem, Nares tamen succingens tunica, *Schneidero*, verum olfactus organum, non modo in demortuis tum hominibus tum brutis humida reperitur, sed & in vivis per petuo quodam madore percipitur irrigata à Ductibus quibusdam in mébranam illam insertis, de quibus vide tit. de Catarrho c. de Coryza: Unde constat humiditatem illam Olfactui non omnino obesse, cum & illi in canibus, quibus odora vis eximia, reperiantur.

OBSERVATIO V.

Odoratus amissio ob fœdiorem illuviem; è qua duo vermes geniti, circa olfactus organa cohibitam.

ODoratus perit aut imminuitur impedito narium ethmoidisque ossis meatu, quo spiritus ac odor duci solet, idque vel sarcomate, vel polypo & phlegmone, vel gravedine. At si horum nulla signa comparent, offensionis causa vel ad priores cerebri ventriculos, vel ad eas propagines, in quibus est odorandi sensus, referri debet. In his vel intemperies, vel humorum copia, vel corruptela sensum ejusve spiritus contaminat: Circum eas sedes Abscessus interdum fiunt, nulla febre, minimo dolore, è quibus ruptis animadverti pus syncerum per nares affatim profluere, perinde atque è purulentis auribus, idque nullo incommodo valetudinis: *Sed & in quodam milite*, qui resimis erat naribus, ex fœdiore quadá eluvie diutius cohibita, vermes duo villosi instar digiti, illic geniti inventique sunt, qui tandem in furorem illum adegerunt febréque non admodum manifesta, de medio sustulerunt die circiter XX°. *Fernelius Patholog. l. v. cap. vii.*

OBSERVATIO VI.

In Fumisugo deerant processus mammillares, unde Olfactus destructio.

PAvvius patibularium fumisugum secuit, cui deerant omnino processus mammillares, unde suspicabatur à Tabacci abusu fuisse absumptos: Erat autem is omnium Tabacci amatorum facile princeps, deerántque non processus modo, verum & nervorum odorantium extrema. *Magnenus de Tabacco p. 135.*

SCHOLIA.

SIcuti hecticorum cutis exsiccatur, & in ardentissimis febribus colliquantur partes, ita nimio fumi exsiccantis usu potuit hoc organum labe factari, rege stis scil. naso fumi halitibus. Hoc *Falkenburgius* concludit, Meetus autem negat morbos in conformatione posse unquam à pravo usu rerum p. n. oriri, Et citat pro se *Columbum*: Lazaro enim vitrivoro deerat gustus, quod quarta nervorum conjugatio ad occiput reflecteretur: Pariter multis aliquando multa desunt, & plura sunt monstra in interioribus quá in exterioribus appareant: Dico tamen 1°, quicquid sit de illa *Pavvii* dissectione, olfactum ab usu Tabacci in multis aboleri: id plures mihi retulerunt, tum qui pulvere, tú qui fumo abutuntur: Ratio est, quia nimis exsiccantur processus mammillares, unde cum sicciores quovis odore reddantur, non possunt ab iis immutari: odor enim est è sicco superante humidum, sensoriáque ab objectis suis immutari opus est, ex Arist. 3. de Anima: Dico 2°. Processus mammillares aboleri non posse à Tabacco, quia nullam habet vim erosivam: Exsiccabuntur autem, sed non colliquescent, colliquatio enim non est partium nervosarum affectio. *Idem.*

OBSERV.

Observatio VII.

Odorum, remota re odorata à naribus, pertinax mora in quibusdam, pendet ex eo quod os Frontis, supra supercilias insigni caverna præditum est.

IN osse Frontis cavernula observanda est, quam *Spigelius* ad odores hauriendos facere existimat, cum ibi aër odore prægnans excipiatur paulúmque conservetur, ne nares tam subito præterlabatur, unde odor per integrum diem in narium summitate persentitur.

Scholia.

EJusmodi diuturnæ permansionis odorum exemplum insigne adducit *Schneiderus* l. de osse Cribriformi p. 112. Quidam mercator ait, in angusto cubiculari lecto dormiens fœtorem quem quidam, morbido corpore juxta cubans, ore, naribus & toto corpore exhalarat, tota nocte adeo naribus hauserat, ut expergefactus vehementer nausearet & fœtorem naribus efflare laboraret. Et quod mirum, a x. dic quam hunc fœtorem hauserat adhuc hoc malo conflictabatur. Nam cum vehementiori vento adversus iret, hunc fœculentum odorem olfacere videbatur: Consultus sternutamenta cienda curavit, ut intima narium penitius purgarentur: Ipse vero hunc vaporem non in hac cavitate ossis frontis inclusum fuisse judicat, nam ille afflante aëre & vento adverso magis sursum versus ad concavum ossis, quam aut retro deorsum ad processus mammillares, aut recta deorsum ad os spongiosum propulsus fuisset: Quare ille cæteris anterioribus finibus inhæsit, ac aëris interni impulsu agitatus, organum Olfactus denuo afficere potuit: Porro, *addit*, in cranio hominis hæc ossis caverna semper inanis est, nec ullum humorem coercet. Sed est admodum tersa, splendida; Verum scire convenit hanc cavitatem, in qua inesse consoevit hæc membrana, sæpius cranio deesse, ut ejus rei testes sunt varii: Atque illi ipsi homines, qui tale cranium nacti fuerunt, bene Olfacere potuerunt: Ex quo intelligi datur hanc membranam, quæ sine illa cavitate non potest existere, ad organum Olfactus minime spectare: Hoc eodem gladio etiam jugulat eos qui aeri in hac cavitate incluso eam vim assignare non dubitant. Hanc cavitatem in anatomia corporis humani diligentissime perscrutatus sum, at frustra fui, nam os eo loci minime erat excavatum, sed plenum & fungosum, nec planum satis, sed sat estabat, at is, cujus fuit, bene loqui potuit, ex relatione eorum quibus notus. Verum illud multos movet, quod iter de hac cavitate, fisicta est, semper ad nares feratur, Ex quo tamen minime effici potest illam aut ad sonum vocis, aut ad sensum odoris facere: nam supra nares & os cribrosum hæc multum extat caverna, quare ipsa harum partium fabrica tacita clamat, in eam rem à natura non fingi cavitatem, Nullus, *inquit Varandæus*, est ductus sensilis per quem ejusmodi species ad sensum communem & cerebrum deferuntur: Et *Cardanus* hanc rationem premit, quod nullus nervus hanc cavitatem petat, Qui vim horum argumentorum vident, hanc hoc utilitatis afferre volunt, ut odorus halitus & vapor in ea diutule contineri & servari possit: Verum narium antrum est per se admodum capax, ut odor diutius inhærere possit: Quoi enim in osse spongioso insunt sinus? quam varii? quam vacui? quam porosa est hæc membrana? aër inclusus quam vapidus. Hæc ergo cavitas nullo modo facit ad sensum odoris: interdum illa interjectu corporis fungosi obliteratur: Sed sæpius fugitur, ac intus semper pellicula tenui integitur. Cavitate levius evadit cranium: dicta est difficile quam vehementer Natura ab inutili pendere abhorreat, &c.

Observatio VIII.

Polipus narium, octonis pedibus donatus, à concreta pituita ortus.

POst frequentes destillationes occupavit uxorem N. insignis Polypus colore albus, substantia pituitosus, narem obturans utramque, cum continuo suffocationis metu, conspiciebatur, & in naribus & in gutture, cum duplici caruncula, altera livida ac dura, à carcinomatis natura parum distante, Suadentibus itaque celerem remediorum usum, hinc præcipiti carcinomatis metu, illinc vero æstuantium faucium fervore, & humoribus acrius nares jam erodentibus, tentatum fuit impedimentum hoc inde extrahere: sed fractis magis quam eductis illinc carunculis, arrepta fuit deinde forcipe illa pars quam diximus carcinoma minari; qua potentius vellicata, sequebatur protinus integer Polypus, cum omnibus suis pediculis, tam in naribus quam gutture conspicuis.

Erant huic Polypo (cui vel à pisce marino, vel à pedum frequentia nomen) octoni pedes, incipientes singuli, instar pyrorum à tenui pediculo, orto ab excrescentiæ hujus centro, unde quoque prodiere venæ per ipsum dispersæ: Pedes autem, quos carunculas vocant Medici, plurimum inter se discrepabant qui enim in naribus erant oblongi, illi ipsi fuere in faucibus rotundi, sed omnes erant tecti membraneo velamento, sub quo continebatur concreta pituita, in plerisque mollis ac pellucida instar pulpæ pruni albi: in aliis vero dura ac opaca, ad instar cornu adusti. *Tulpius Observ. 26. lib. 1.*

Scholia.

ARgumento hoc evidenti metuendum non tantum de lividis ac melancholicis, sed etiam à polypis albis ac pituitosis, præcipue si vel à fervido sanguine, vel ab æstu intus concluso degeneret in carcinomatis naturā, uti hic evidenter factū. Errāt itaq; non leviter qui judicant Polypū pituitosū carere omni periculo,

quod

quod plerumq; quidem verum, sed nec promiscue nec indifferenter: Sed dicat quis, an non fortuitum hocce teotamentum, & inopinata hæc Polypi per fauces eductio, ut etiam in aliis idem liceat experiri? Quod si vero lubeat medicamentis rem tentare, confugiendum erit ad pulverem vittioli calcinati, colcothar vocant Chymici, vel ad radicem hermodactyli albi, exceptam aut melle rosato, aut aqua sabinæ, quibus remediis corrugatur magis quam aperitur Polypi tunica: nec penetrat hic pulvis per angustiam prope nasi finem, ab excrescentia obturatam: Unde tamen nisi eduxeris carunculas illic stabulantes, luxuriabit continenter eadem hæc seges, Et ex affluxu novi humoris intumescet assiduo, quæ in exsiccata tunica remanserat pulpa: Nisi forte involucrum ipsius sit adeo tenera ac molle, ut à pulvere hoc absumatur non minus pulpa quam tunica illam succingens: quem ipsius successum alicubi aliqui experti, credidere propterea, sed satis temere, pulverem commemoratum ubique locorum idem pollere & infallibiliter sanare quemcunque Polypum.

Idem ibidem.

Observatio IX.

Polypus narium ex viscerum imi ventris vitio ortum ducens, illæso cerebro, foraminibus ossis cribriformis & processibus mammillaribus.

Apertum caput defuncti hominis qui Polypum in vita sæpe passus fuerat, omni ex parte quam diligentissime consideravimus: In hoc autem cerebrum salvum, nervosa filamenta integra & foramina ossis cribriformis illæsa invenimus: contra imi ventris viscera, hepar & lien vitiose affecta erant: ac processus illi mammillares in cerebro erant incolumes & sui coloris, qui certè vitium tandem duxissent, si de iis ille *pernitiosus humor* ad nares jugiter defluxisset. *C. V. Schneiderus lib. de osse cribriformi pag.* 436.

SCHOLIA.

Cave credas noxium illum & redundantem humorem, ex quo hoc malum nascitur, semper de cerebro, per foramina ossis cribriformis depromi, sed illa materia ex vasculis, in intimas nares porrectis, eo concurrit: Quare curationem ad viscera, quæ sanguinem conficiunt commodius quam ad cerebrum dirigimus: *Ibidem.* Materia Polypi de cerebro non venit: Nunc fortissime asserimus morbum illum semper de massa sanguinea venire: deprehendimus & oculis contemplamur vasa quæ intus tument: Erant, *inquit Tulpius*, octoni pedes, incipientes singuli, instar Pyrorum, à tenui pediculo, orto ab excrescentiæ hujus centro, unde quoque prodiere venæ per ipsam dispersæ: Et plerumque natum est hoc malum si solenne quoddam profluvium redundantis humoris fuit suppressum, nam ortus est polypus cum ulcus pedum curaretur: Sæpe quoque aliis morbis jungitur: Rem ergo sic habeto, Si massa sanguinea est impura, noxii humores modo huc, modo illuc ruunt; ac si iis in egestionis exitum confluentibus, narium vasa vias præbent, facile fieri potest ut hinc tale malum oriatur: Et hoc est quod authores tradunt Polypum, ut sanguinem, cum Luna crescere & decrescere: *Idem lib. 3. de Catarrhis cap. 6. p.* 188. Accedit ad hanc sententiam *Riolanus* Anthropogr. lib. 4. cap. 6. qui discissis nasi cartilaginibus, intra cavitates narium, observati jubet carnes spongiosas, subrubras, quibus ossa nasi spongiosa oppleta sunt. Ex his tumefactis Polypum generari ait: Quæ tumefactio aliter contingere nequit, quàm si iis carnibus narium spongiosis (quas subrubras esse ait, colorem scil. à sanguine iis trahentibus) impurius ab arteriis alimentum deferatur, unde illæ excrescentiæ.

Pernitiosus humor] Humorem Polypi causam à Lymphaticis vasis alii deducunt, quorum soboles sit vas in narium tunica recens à Nic. Stenone repertum, de quo Clar. Bartholinus cent. 3. Epist. 58. Excretorium vas in narium tunica, à postica parte versus anteriora procedens, novum est, &c. Lymphaticum esse fateris, & lympham ea propter expurgare, ab arteriis cerebri excretam, quam etiam non pauci ex naribus stillantem experiuntur; reseratis fortasse osculis, præsertim in frigidioribus, senioribus & hyemali tempore: Hinc quoque Polyporum fomenta deduci possunt, aucta lympha ex hoc vase, quos adstringentibus ea propter optime curant, superne revellentibus vel exsiccantibus.

Idem.

Observatio X.

Mucus graveolens è naribus prodiens, à cerebri substantia copioso humori innatante.

Matronæ è naribus graveolens mucus concretus subinde extrahebatur, virens aut omnino mali coloris, &c. Cerebri substantia integra: sed copioso admodum humori innatans, qui fomes esse potuit muci, qui sæpe in naribus concreverat. *Dodonæus observ. med. cap.* 25.

Observatio XI.

Pus per nares excretum à Pulmonibus inflammatione & abscessu affectis.

Princeps Illustr. per 15. dies febre, sopore &c. tentatus: accessit insignis spirandi difficultas cum dolore thoracis superioris &c. In ipso agone è naribus per horas quatuor destillavit humor albidus, tenax & fœtidus & vere purulentus; qui in pulmonibus ebulliens sua sponte in nares despumaverat; cujus etiam reliquias repertum iri in dissecto

teris doctrinæ, symptomatica hæmorrhagia, morbis chronicis præterim familiaris, accidit cum sanguis vitiosus ab Hepate debili, & insigni aliqua intemperie laborante gignitur: cum scil. aut serosus & aqueus est, unde a retentrice facultate non continetur; aut acrior & nutritioni ineptus, ab excretrice expellitur: Si Neotericorum decreta, qui sanguini vim sanguinis genitricem abrogant, sequi libet, dic contingere ob cruoris massam effœtam & languidam, quæ chymo advenienti sanguinis crasin & teneorem inducere nequit: Si Hepar colatorii munere fungi velis, dic vitiose ab eo secretam bilem cruori commisceri, unde adepta acrimonia fluxilior & ad exitum proclivior evadit.

APPENDIX I.

Sive exemplum Hæmorrhagiæ ob fibras motrices arteriarum spasmodice affectas contingentis.

NUper ad distans consulebar pro Generoso quodam sanguinis eruptiones crebras & immanes, modo ex naribus, modo vasis sedalibus aliquandiu passo: huic phlebotomiæ ex amicorum suasu crebro factæ nihil profuere, imo sæpissime post V. S. in sudores frigidos ac leipothymias incidens, atque sanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius multo deterius habere solebat: Huic ego nondum viso julapia & decocta refrigerantia & anodyna, item herbarum expressiones succulentas, aliaque sanguinem refrigerantia præscripsi; Verum etiam his (quasi omnia essent à scopo aliena) nihilo melior adfuit successus: Tandem rus ad eum invisendum accersitus, reperi affectionem, qua laborabat iste, mere aut potissimum spasmodicam esse, quippe cum sanguis quotidie erumperet, pulsus erat debilis, extrema frigebant, & vasa omnia quasi nimis inanita concidebant: Porro Æger vertigine fere continua, ac cordis tremore, & subinde leipothymia, aut metu ejus afficiebatur: Profecto tantum aberat ut sanguis ob plenitudinem aut turgescentiam nimiam è vasis erumperet, ut potius è contra rivus ejus admodum depressus & tenuis, vix circulationis fluento sustinendo par videretur: Attamen, quod res fuit, sæpius in die persentiscebat in corpore suo aliquid, modo sursum modo deorsum, sub flatus specie confestim obrepere, & plerumque morus istius tendentiam, sanguinis é naribus aut hæmorrhoidibus effluxus sequabatur: hinc ut facile concludere esset, vasorum sanguiferorum fibras, quibus contrahuntur illa, motrices spasmo affectas, sanguinis fluvium, utut dimissum, tenuem, huc illuc inordinate corripuisse, & subinde in eruptiones compulisse: quod item facilius evenit, in quantum vasorum ora laxa & dehiscentia, cruorem ad ea compulsum absque remora debita effluere sinebant: Ætioligiam hanc medendi methodus Instituta, quatenus tali supposito innitens feliciter successit, plane comprobat: nam S. m. & medicaminum ἰχαίμων usu deinceps omisso, præscripsi usum pulveris sequenti cujus dosin sexta quaque hora cum Julapio sumebat idoneo.

℞. pulv. rad. pæon. mar. corall. r. margar. ana ʒj. eboris, ocul. cancri, lap. hæmar. ana ʒß. lap. prun. ʒj. f. pulvis, dozis ʒß.

℞. aq. ceras. nigr. ℥viij. meliss. cinnamomi hordear. ana ℥ij. theriacalis ℥j. syr. e corall. ℥iß.

Cæterum præcepi ut ligaturæ quibusdam locis ex ritu constanti, & subinde aliis pro data occasione, tum ad sistendos, tum ad intercipiendos vasorum spasmos adhiberentur: atque hujusmodi remediis sine ulla morbi recidiva brevi convaluit: *Willis Pharmacop. rat. p. 2. sect. 3. cap. 3.*

APPENDIX II.

De viis per quas sanguis in Hæmorrhagia Narium erumpit.

CUm illa ossis cribiformis parte, quæ contra medium interstitium narium exoriens, intra cranium assurgit, ille *Canalis* qui dicitur *Falciformis* sinus, committitur, quem nonnulli instar venæ adaperiri arbitrantur. *Riolanus Encheir. Anat.* l. 4. c. 6. *In hæmorrhagia*, inquit, *sanguis vel è naribus scalptis & erosis fluit, vel è sinu illo longitudinali duræ meningis qui prorepit ad nares.* Verum cum hujus sinus falciformis finis in *Cristam galli* porrectus, non meatus cujusdam formam, sed ligamenti naturam usumque habeat, veri haudsimile est hunc sinum in novissima sui parte, qua ligamenti naturam induit, & ossi, quod *Crista galli* audit, innascitur, instar canalis inseri posse, ut de eo, tanquam de vasculo, oris adaperti sanguis promanare queat: Objicies, Nonne vena umbilicalis, etiam in junioribus, est ligamentum, ast illud morbo relaxatum, instar canalis nunc sanguinem, nunc aquam interdum reddidit, ut historiæ medicorum eloquuntur? Sed dispar ratio est, vena umbilicalis fuit quondam vena, canalis & vas sanguinem invehens: quare in iis, qui in ætatem adoleverunt, intumescente per morbum ventre, facilius reseratur, Et ea nonnunquam vitio valetudinis in infantibus

non clauditur: At extremus hic sinus falciformis nunquam instar venæ fuit excavatus, sed ab ipso vitæ exordio naturam & officium ligamenti nactus est: Nam medius hic sinus quidem, instar venæ aut canalis sanguine distentus est, at is ad os cribiforme tendens, magis magisque fastigiatur, & in tam solidum ligamentum coarctatur, ut nullo modo reserari posse videatur: *Instabis* 1°. Hippocr. cervicem aqua calida perfundit, ut die critico major sit hæmorrhagia: Idem, ut illam stringat, aqua præfrigida cervicem rigat? Respondeo, & illum sanguinem qui de venis in intimas nares porrectis per nares defluit, hoc remedii genere revocatur: (*perfrigerato scilicet sanguine qui per arterias carotides & vertebrales in cerebrum influit.*) Instabis 2°. Is cui nares jam incipiunt fluere capitis gravitate prius urgetur, Ergo sanguis de cerebri venis promanat, *Respondeo* eidem faciem, cujus & nasi venæ sunt communes, rubere & omne corpus sanguine distendi: Quinimo damus de cerebri membranis sanguinem interdum promi posse, cum præsto sit illa vena quam *Spigelius* ait ex narium amplitudine, per ossis cribiformis foramen in membranas cerebri disseminari, Sed negamus sinum falciformem sæpius adaperiri: Quidam hanc opinionem sic exponunt; non ipsum sinum extremum patescere, sed ab hoc profectas venas, & in dura & tenui meninge, ac in summo cerebro discurrentes ita aperiri, ut de iis sanguis per hujus ossis foramina defluat, & de naribus tandem erumpat: Verum omnis talis hæmorrhagia multis nominibus erit mortifera: Quam facile sanguis confluet in illam fossam quam æqualis facit cerebri divisio? Quam facile gelascet sanguis, ut nonnisi perterebrato cranio evacuari possit? Ipsa foramina ossis cribiformis quam sunt angusta, & illa quam arcte clausa? quare tam facilis haud erit transitus, Quid? sanguis constabit potius quam defluet; Quam facile hinc apoplexia, epilepsia, lethargus & similes morbi nasci poterunt? Quam sæpe nos inspectis mortiferis capitis vulneribus intus sanguinem gelatum integro cranio invenimus, qui compresserat cerebrum: Avicennæ sententiam qui sanguinem de illis venis, ex quibus rete admirabile constat, in hæmorrhagia fluere censet, commode interpretatur *Iac. de Partibus* Retis cerebri, i. e. piæ matris & duræ, quæ comprehendunt cerebrum sicut rete: *Fernelio* sanguis videtur per nares emanare aperta, rupta vel exesa vena eo desinente: Hæ venæ, *inquit*, non ex intimis cerebri, sed ex oris palatique sedibus excurrunt, satis quidem detectæ ac parvulæ, ut quasi emissarium sint supervacui sanguinis expellendi, quemadmodum & hæmorrhoides, & quæ in uteri cervicem pertinent: Hic cum pluribus sequitur antiquos, Hippocratem, Galenum, Aretæum: Frustra opponis, sunt minutæ venæ, tantum sanguinis, quantum sæpe defluit, ex illis venis depromi non potest? Nam aliquando ex *Benedicto Veronensi*, venula narium à tonsore leviter sauciata, sanguis adeo erupit, ut cum is sisti non posset, æger cito extingueretur: Id confirmant *Collado*, *Salmuth*, Si solennis est abundantia mensium, & subito stringitur, plerumque fœmellis profluvium sanguinis fit è naribus, una vel altera &c. *Schneiderus lib. de osse cribiformi pag.* 411. *&c.*

Observatio XV.

In iis qui ob Narium hæmorrhagiam mortui sunt, Sinus cerebri & Torcular, corrosa reperiuntur.

Jugularibus venis in postrema parte coeuntibus, figura quædam Ypsilon Græcæ efformatur, quæ per longam calvariæ percurrit internam substantiam membranarum separans cerebri, à quibus vas effingitur, quod Torcular nuncupatur, quo usque ad Nares descendit; Unde quando sunt qui sanguinis fluxu è naribus moriuntur, hoc fit quia corroduntur hæc vasa, quemadmodum observavi in Anatome. *Hippolitus Boscus de Facult. Anat. Lectione* 5. *pag.* 50.

Scholia.

Corroduntur hæc vasa] Dissentit C. V. *Schneiderus* lib. 2. de Catarrhis cap. 20. pag. 223. Sæpe sanguinem *ait*, in cerebro gravissime percussorum, non procul à fine falciformis sinus reperimus, Nunquam in vivis ne gutta quidem perfluere potuit: Et quomodo sanguis, qui de vasis in basi cerebri extantibus intus fluit, ad cavum narium venire potest: Adde, Sinus falciformis est vena, de ea sanguis deorsum versus ad cor, minime ad nares rapitur: Quare hæc & ejusmodi alia nunc ob circulationem sanguinis, ut vocant, merito repudiantur.

OBSERVATIO XVI.

Hæmorrhagia ab Hepatis vel Lienis vitio inducta.

§. 1. JUvenis anasarca laborans factus est ictericus, sequitur Hæmorrhagia narium, mors subita: Hepar fuit subalbidum, cum abscessu in parenchymate: Lien magnus, lapidibus albissimis plenus. *Fontanus Respons. & curat. p. 90.*

§. 2. Æger per annum febre multiplici intermittente laboravit: Sæpius hæmorrhagiam narium patiebatur, plerumque è sinistra; Totus Lien durus erat, plumbei coloris, magnus, crassus, in quo materia similis fęci vini rubri continebatur. *Vide l. 3. tit. de Hyp. tumore.*

§. 3. Virgo 35. ann. biennio ante mortem copiosissimam narium hæmorrhagiam, quæ sola f. m. sistebatur, habuit, unde hydropis initium: Vena umbilicalis sanguinis copia turgida apparuit & varicosa: Hepar erat album, tuberosum, durum & exangue. *Vide tit. de Febr. l. 4.*

OBSERVATIO XVII.

A sternutamento sæpius concitato mors, ob disruptas arterias & meninges cerebrum cingentes.

STernutamento agitatum caput violentius, disruptis eo impetu meningibus, luxataque cerebri compaginatione, nonnulli interierunt: Pistor Suburranus, cum vicesies quater sternutasset continuè, succedens proxime sternutamentum 25. exitio fuit disruptis arteriis & membranis cerebrum circumcingentibus. *Famianus Strada in Prolusionibus Academicis.*

SCHOLIA.

MAgna vis est Sternutationis, qua omne corpus succutitur, caput enim tum illis musculis movetur, quorum plurimi thoracem contingunt, qui revocato introrsum spiritu & mox eo reddito vehementissime conquassatur: ipsumque caput vertebris colli sustinetur, quæ vertebris thoracis insident; atq; quæ in intima aurium detrusa, ea ore clauso interdum sternutando eliduntur, non quod cerebrum aut dura meninx, aut tympanum tantopere moveatur, sed quod aër per aquæ ductum ad antrum auris tum quasi impetu facto prorumpat, & ea quæ inibi inhærent, suo loco dimovere possit: Cæterum corpus etiam propter musculos, illum succussum sternutationis patitur: nam thoracis musculos plurimi attingunt, ut nihil de diaphragmate & musculis abdominis dicam: Musculi Glutæi dicti, in extremo corpore siti, sternutando vehementius agitantur, ut id in ossis sacri ulceribus, si illa ingenua existunt, sæpius animadvertunt Chirurgi: Hippocr. 7. aphor. 52. naturam & proprietatem sternutationis sic exponit, Fit ex capite calefacto cerebro, aut humectato spatio in capite inani: aër enim intus contentus foras effunditur; strepit autem, quia per angustum ipsi est exitus: Qui ejus sententiam tuentur, ii & cerebrum & ejus meninges sternutatione credunt ad id quod molestum est dispellendum insurgere, atque ob id manifeste intus motari, At qua ratione cerebrum, viscus tam molle, per sternutamenta tam vehementer motari queat, non intelligitur: Ac dura meninx quam firmiter omni loco adhærescat cranio anatome ostendit: Atque si etiam cerebrum & ejus membranæ aliis locis motari possint, tamen illud hic fieri non potest, nam processus mamillares in sinum ossis cribriformis penitus abstrusi sunt, & nervi odoratorii in homine quam tenues sunt? quam facile quodam agitatu abrumperentur? Et dura meninx propter trajectatos nervulos quam leviter adhærescit tunicæ narium: His nunquam te adduci patieris ut credas membranas cerebri, & cerebrum ipsum intus sub cranio privatim motari: Minime autem nego cunctum caput propter musculos sternutatione quassari: Nec humor quem sternutans per os & nares projicit, de cerebro venit, & per os cribelli modo tenuiter foratum destillat, sed ut *Cardanus* ostendit perite, ex imis faucibus ad nares & summum os propellitur: Sed sternutatio semper oritur à Tunica narium, quæ vel ab externis rebus proritatur, vel ab internis: De illis constat: Has voco quæ intra corpus gignuntur, halitus acres à cibis nondum in ventriculo digestis, qui instar auræ sublati tunicam narium lacessunt; aut si ex vasculis narium transsudat liquor quidam acris & tenuis, tum ab internis causis sternutationes evocari videntur: Vide *Horstium* lib. 1. part. 1. observ. 49. Hoc itaque certum sit semper hanc interiorum narium tunicam irritari antequam sternutamentum excitetur: mox insurgit thorax, & elidendo sonitum facit maximum, si tunica pulmonum & laryngis à re acri offenditur, Tussis existit, qui motus & sensus solius est thoracis, In sternutatione autem non solum thorax sonum edit, sed etiam ille biforis narium meatus quo aër cum strepitu dispellitur: Hinc aberrare videntur, qui si sternutatio existit, in cerebro flatum semper gigni cogique, & mox per ossis cribrosi foramina cum sonitu emitti, ac una cerebrum ejusque membranas vehementissime intus moveri arbitrantur. Tunica autem narium plurimos nervos, & eos diversos nacta est, ob quos sensu gaudet perexquisito &c. *Schneiderus lib. de osse cribriformi pag. 442. & seq.*

De Sternutatione hoc annectam, Epilepsiæ hanc finitimam censeri: atqui ut hæc à vapore ab inferis elato interdum suscitari dicitur, idem de sternutatione credere est; Quidam à me quæsiit, cur inter venereos amplexus, instante [illegible] bis vel ter sternutatione percellitur? Aura seminalis à testibus & vasis spermaticis suscitata, sursum repens sensibiles narium tunicas vellicabat atque ad ejusmodi motum impellebat: Illus tunicæ in eodem viro [illegible] fidem facit interiorum narium titillatio, cum conslictu nis cujusdam sensu, à vapore è ventriculo exorto, in quo prius molestiam & vellicationem percipit, quem per œsophagum obrepere percipit inque naribus terminari: cæteris inculpata valetudine fruitur.

APPENDIX.

Hirudo naribus admota, in cerebrum irrepere non potest.

ADnotatum est per foramina ossis cribriformis Hirudinem ad cerebrum irrepsisse: *Petrus Paulus Magnus* scriptum reliquit Chirurgum anno 1572. Romæ cuidam hirudinem applicasse, quæ paulò post penetravit usque ad tunicas cerebri & hominem interfecit: Idem tradunt *Saxonia & Zacutus*: Adversus hæc respondetur, Hirudo minime videtur ad cerebrum interius irrepsisse, illa ad summa narium saltem hæsit: Qui hæc foramina satis perspecta habet, is constanter negabit per ea hirudinem se penetrare potuisse: Si vero illa foramina vi morbi vitiata fuerint, sunt patentiora & facile dilatari possunt, quemadmodum illa etiam lue venerea corrumpuntur, ut redundantes humores per ea nonnunquam emittantur. Illa foramina in sceleto obvia sunt, conspicua, patula: In cruento recentique cranio multo secus est: nulla ibi poteris invenire foramina, adeo ea obscura sunt ob vasa & membranarum fibras: Si vero cranium coquis, coctum expurgas, expurgatum aridumque oculis contemplaris, illa foramina tum demum erunt magis notabilia, quæ in succido cranio latent omnino: *C. V. Schneiderus lib. 2. de Catarrh. c. 20.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO XXI.

De Oris affectibus, Labiorum, Gingivarum, Dentium, Palati, Gulæ, Linguæ, Salivæ defectu.

OBSERVATIO I.

Gingivarum erosio incurabilis; à vermium abundantia in intestinis.

PUER quidam Dusseldorpiensis erosione Gingivarum à longo tempore gravissime divexabatur, multa remedia frustra adhibita, tandem vitam cum morte commutavit.

Aperto corpore tanta inventa est abundantia vermium, ut aliquibus in locis intestina croserint, multique in vacuo ventris reperti fuerint. *Fabricius Hildanus cent. 1. observat. 59.*

SCHOLIA.

SCorbuticam indolem resipuisse humores, è quibus vermes geniti, suspicari cogit patria pueri: Scorbuticis autem tam familiaris est Gingivarum erosio ut lippi etiam scorbutum inde possint conjicere; parte materiæ acriore & subtiliore ad eas partes translata, natura teneras, molles, flaccidas, quæ facile à salsis & serosis ejusmodi humoribus labem patiuntur. Partes mandantes sunt Cerebrum, Ventriculus, Lien aliæque partes: Lienosi præsertim olceribus gingivarum maxime obnoxii, unde in scorbuto magna earum partium exulceratio & corruptio contingit; Interdum etiam ex lumbricis, aut corruptis humoribus ex quibus illi generantur, gingivarum erosiones solent contingere, ita ut illæ diu perseverantes lumbricorum intus latentium indicia esse soleant, testis est historia ab *Hildano* allata, *Riverius* cent. 2. observ. 66. meminit virginis quæ per duos annos gingivarum erosionem passa est, & ab eo affectu nonnisi magno labore liberata est, quia à Lienis intemperie calida & sicca, atque adeo atrabilaria constitutione dependebat.

OBSERVATIO II.

Aphthosum os & Gurgulio à syderato intus thorace.

CUldam cum aphthosum os & Gurgulio fuisset, cum anhelitus insuavitate, excretio puris contigit: Aperto corpore totus internus thorax syderatus apparuit: *Ballonius Paradigmate 108.*

SCHOLIA.

EX plurimorum sententia Aphthæ fiunt defluente & quasi stillante è capite humore: vel halitu calidiore & vapore ab inferis misso per œsophagum, tracheam, vasa cœcosve meatus: *Schneiderus* & H. *Regius* volunt eas ex humoribus serosis & acribus, in toto redundantibus, tanquam causa antecedente ortum ducere: vel vaporibus fervidis, viscidis & acribus ex quapiam parte elatis per vasa ori vicina: Si corpus lue venerea est infectum, Aphthæ sunt malignæ: quare verisimile est eas de massa corporis sanguinea venire, tanquam ejus despumationem: Si redundat sanguis noxius, ac menstrua sistantur, is hic vel illic subsistit, ut cuivis variè fœdetur: In proposito exemplo, eadem causa, idemque humor qui aphthosum os & gurgulionem effecit, syderationem pulmonibus induxit: *Sylvius* eatum causam à succo Pancreatico acidiore deducit.

OBSERVATIO III.

Oris ariditas in quodam cujus jecoris sima pars apostemate obsessa erat.

NOribergensis quidam totus cholericus, de molesto quodam hypochondrii dextri dolore, edendi appetitus amissione, oris ariditate &c. conqueri cœpit: Aperto corpore invenimus vomicam simæ parti heparis, cujus non parum putrefecerat, connatam, eamque satis magnam atque apertam. *Vide lib. 3. Tit. de Hypochondriorum dolore.*

OBSERVATIO IV.

Oris fœtor à Thymo glandula corruptis humoribus infarcta.

THymum novi, ex quorundam lue venerea infestatorum cadaverum sectionibus id doctus, tam certò instar spongiæ ab excrementitiis corruptis humoribus intumescere, quam ter tria sunt novem: unde quoque sonora non sunt voce, ægre cibum potumque deglutientes, sæpe per foramina nasi in nares ea excernentes; ægre spirantes insuper, compresso à tumore Thymi œsophago, renitente cartilaginosa aspera arteria, (hic illico ignarus Anatomes crepabit occultam causam morbumque Formæ) Imo suspicor eosdem ob pravam hanc Thymi constitutionem fœtenti esse anima, salvis adhuc Pulmonibus (Id enim si ita se non haberet; aut exulcerati pulmones essent, qui quæso fieri posset, ut spatio sex septimanarum lue venerea infectis mederi possemus?) non tussientes, sed sputatores ac screatores; unde quis, si non facile halitu, at sputo contagioso & osculo spissiori interveniente, inquinari perfacile potest: Quæ omnia de Thymo hic tradita, quoque lue venerea laborantium medela confirmat, facta per ptyalismum artificialem, quem collo circumdatum empl. de ranis Vigonis simplo vel duplo mercurii constans, promovet & accelerat: Licet vero Thymus in sanis & ætate provectioribus, ex Warthono, exigui sit ponderis vel magnitudinis, imbibit tamen plurimum seri, sæpe corrupti, ob situm quem habet inter divisiones arteriarum & venarum subclaviarum satis insignium. *S. Pauli Digressione de Febr. malignis.* §. 17.

OBSERVATIO V.

§. 1. Oris fœtor à putredine intestinorum & omnium interiorum viscerum.

VIrgini fœtens erat anima, purulenta extussiens &c. Intestina omnia à pyloro ad rectum intestinum putrida erant, sphacelara: Testes corrupti, Jecur putridum; Pulmones purulenti & nigricantes, *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 2. Clerico halitus fœtens fuit: Ileosus mortuus est: Colon erat velut nigrefactum, Epiploon putre, Ad regionem hepatis sanies purulenta; fœtebant adeo omnia ut viscera dimovere impossibile fuerit. *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

OBSERVATIO VI.

Anatome Hæmaptoici, cujus anima admodum fœtens, citra pulmonum ulcus.

THeologus ante 15. priusquam obiret annos, tussi pertinacissima, cum sputo cruento & gravi anhelitus fœtore tabidus interiit: Cadavere dissecto nulla anhelitus fœtidissimi vestigia comparebant, quippe nulla fuit in pulmonibus, aut cavitas ab ulcere, aut solutione continui facta; nulla puris aut materiæ putidæ collectio, sed tantum visceris hujus lobus à tumore scirrhoso obriguerat. *Vide lib. 2. tit. de Phthisi.*

Observatio VII.

Hæmoptysis à lobo Pulmonis sinistro scirrhoso reddito, trajectionem per os sanguinis liberam impediente.

INsignis Theologus ante 15. priusquam obiret annos, tussi pertinacissima, & subinde sputo cruento & salso, cum gravi anhelitus fœtore cocyten propemodum æmulante laborabat, unde maximo corporis marcore emaciatus, parum aberat quin plane tabidus extingueretur: Quoties hæmoptoe aliquandiu intermitteret, etiam sputi & anhelitus graveolentia cessabat, dein hujus reditus alterum istum affectum mox affore constanter pronunciabat: In languido hoc statu cum Vir egregius, Regiis partibus tunc temporis gravi tyrannide oppressis favisse deprehenderetur, ac in arctissimum carcerem conjectus loco potus ordinarii meram aquam biberet, præter omnium spem & expectationem revaluit, adeoque supra decennium mediocriter sanus perstitit: Postea tamen nescio propter quam occasionem, nisi forsan ob hyemis rigidioris inclementiam, non solum prædicta mala, scil. Tussis cum sputo cruento, salso & graveolenti recrudescebant, sed insuper superpondii loco ventriculi debilitas, inappetentia & febris nocturna accedebant: Deinde vero haud multum temporis præcedebat, quin symptomatis hisce paululum remittentibus sudum denuo affulgere videretur, donec quodam die cœlo derepente in frigidissimum mutato, sub noctem magna pectoris angustia, cum respiratione difficillima, pulsu celeri & imbecilli, cumque spirituum omnium (quasi jam moribundus fuisset) satiscentia incesseretur: Attamen ex hoc discrimine, per diacrises scil. 1. hæmoptoen copiosam, & mox diaphoresin satis uberem, cito evasit: verum ex eo tempore sputum ejus multum de solito fœtore, & nonnihil de salsugine remittebat: cumque brevi postea ultimus & gravissimus immineret hæmopteos insultus, solitum istum ab anhelitus graveolentia præsagium omnino deerat, subsequens vero sanguinis sputum valde copiosum vires adeo deprimebat, ut exinde sensim declinans, intra mensis spatium exspiraret: cumque paulo ante obitum, propter acutum lateris dolorem vena tunderetur, cruor adeo deficere videbatur, ut fere nullus efflueret sanguis.

Porro in cadavere post obitum dissecto, sanguinis quantitas perquam minima reperiebatur, nec quidem ulla symptomatum aliorum maxime notabilium, vid. Hæmoptoes, atque sputi & anhelitus fœtidissimi vestigia comparebant, quippe nulla fuit in pulmonibus, aut cavitas ab ulcere, aut solutione continui facta, nulla uspiam puris aut materiæ putidæ vel fœtentis collectio, sed tantùm visceris hujus lobus, seu potius totum latus sinistrum, à tumore scirrhoso adeo obriguerat, ut sanguis molem istam ita constrictam, & quasi lapideam, non facile aut minime pertransierit, quare non mirum est, si cruor rapidissime per pulmones trajiciendus, alicubi è vasis, quæ ob scirrhositatem minime cohærebant, aut circulationem sustinebant, subinde erumperet.

SCHOLIA.

HIc major difficultas oritur, nempe cum Pulmones ulcere quovis, aut notabili solutione continui prorsus immunes reperirentur, undenam iste sputi & anhelitus odor teterrimus, sputi cruenti semper præcursor & comes (exceptis tantum ultimis hujus morbi insultibus) procederet: Super his alibi advertimus Phthisicorum ulcera pulmonaria, & sputa purulenta raro aut nunquam, materiem vero è Pulmonis vomica ejectam sæpius fœtere: quod autem in ægro Pulmones utroque affectu immunes anhelitum adeo tetrum expirarent, ratio optime constabit si inquirimus de causa & productionis modo Fœtoris in genere: Hanc autem excitari observamus, quando sulphur impurum à sale lixiviali aut acido, scil. alterutro dissolvitur, ac ab altero præcipitatur, Sulphur commune, aut antimonii ab oleo tartari, aut ab aqua Stygia dissolvitur: dein si huic solutioni salis fixi deliquium, ac isti acetum infundas, fœtor teterrimus emanabit: Pariter in casu proposito opinari subest, sanguinis valde impuri particulas sulphureas, è sale fixo, quo latex ejus abunde scatet, corrodi: deinde quando humor acidus fluorem passus, è partibus nerveis in massam sanguineam redundat, sulphur solutum præcipitat, proindeque è Pulmonibus fœtorem istum exhalari facit, ac insimul dum sanguinem in turgescentiam adigit, paulò post hæmoptoen accieri cogit: Novi quosdam pectore satis firmo præditos, atque tussi omni ac diathesi tabida liberos, anhelitum valde tetrum semper expirare, quod equidem à nulla alia causa, præter eam quam modo notavimus, procedere potest: Sanguis impurus, & sulphure à salibus dissoluto scatens, si forsan dum intra Pulmones rarefit, ac in compage laxatur, humori acido occurret, inter expirandum effluvia putida & tetra exhalabit: Propter consimilem sanguinis alias dispositi rationem accidit, quod uti quorundam anhelitus valde putens, ita aliorum suaveolens exigit: Revera spiritus sive aër per respirationem reciprocatus, quatenus sanguinis intra præcordia maxime rarefacti effluvia secum evehit foras, vaporem modo gratum modo summe ingratum dispergit. *Willis Pharmac. rat. lib. 2. sect. 1. cap. 7.*

NB. Observatio hæc, ad librum sequentem, & Sectionem de Hæmoptysi pertinens, fato nescio quo in hanc irrepsit.

Observ.

OBSERVATIO VIII.

Oris Fœtor ab ulcere ventriculi genitus.

MAtrona annos 60. nata ex ore spiritum fœtentem multis emiserat annis: E naribus graveolens quoque mucus conceretus subinde extrahebatur, virens aut omnino varii coloris: *Dolor circa ventriculi regionem* assiduus, non tamen valde molestus; ut quem lenire poterat sacculus in quo herbæ, semina & aromata una cum gossypio consuta erant: Mens & sensus ad extremum constiterunt, longo morbo confecta è vita discessit.

Ventriculus hujus exterius ab omni parte, superficie tenus, exulceratus extitit, & quæ ipsum contingebant universa, non tamen alia quam qua venrriculo contigua erant parte: Cerebri substantia integra, sed copioso admodum humori velut innatans, qui fomes esse potuit muci qui sæpe in naribus concreverat: *Dodonæus cap. 25. observ. medic.*

SCHOLIA.

GRaveolentia ex ore variis effertur de causis; quandoque in ore, faucibus, aut juxta nares, vel in ipsis vitium consistit: subinde in pulmone latet, quandoque vero ex ventriculo odor procedit: Tradunt recentiores vitio ventriculi graveolentiam fieri, majoremque esse corpore jejuno, minorem vero ab assumpto cibo: verum hujus matronæ ex ore fœtor semper similis fuit, neque unquam sive post cibum sive ante cibum remissior: Vlcera tamen ventriculi causam fuisse graveolentiæ satis apparuit: *Idem in Scholiis ad cap. citatum.*

OBSERVATIO IX.

§. 1. *Oris Fœtor à Pulmonibus oriundus.*

CUidam cum aphthosum os & gurgulio fuisset, cum Anhelitus insuavitate, excretio puris contigit: Aperto corpore rotus internus thorax syderatus apparuit: Et nos vidimus Dominam cui saniosum os est & velut purulentum, fœtens: Dubitant Medici an à Pulmonibus à cerebro. *Ballonius Paradigmate* 108.

§. 2. Puella ab ipsis incunabilis morbis obnoxia fuit; atque octavo ætatis anno obiit: Huic substantia Pulmonis materia putulenta erat imbuta, præcipue ex sinistra parte; ubi ob spinæ incurvationem compressa, ideoque magis livida quam in dextro latere conspiciebatur, & principium sphaceli ibi fuisse color præ se ferebat: Hinc Anhelitus fœtidus, hinc tussis gravissima, qua per dies aliquot ante obitum affecta fuerat: *Fabritius Hildanus cent. 6. observ. 74. Vide historiam integram lib. 2. tit. de Phthisi.*

OBSERVATIO X.

Oris fœtor à nimia Pylori laxitate.

ORis fœtidus anhelitus ab intestinorum excrementis prodire solet, quando ob nimiam laxitatem & dilatationem ventriculi, illiusque præsertim oirficii, Pylori dicti, quo se in intestina aperit, is nimium patet, vixque exactè amplius constringi occludique potest, sicuti naturaliter fieri debet, tunc fœda excrementorum exhalatio sursum per intestina exspirans, per apertas hasce & laxas vias in ventriculum, indeque ad os usque delata, anhelitum fœtore suo inficit: Quam nos præcipuam causam illius oris fœtoris, qui stercorosum odorem exprimit, esse diligenti inquisitione deprehendimus; Ob id adeo perseverantem & pertinacem, cùm ab organi vitio procedat, quod ægre reparari potest: Cui occasionem crapula diu continuata præbere solet, ex qua tandem venrriculus adeo laxus redditus, vel alia illius imbecillitas sequitur. *Platerus de funct. læsion. lib. 3. cap. 3.*

OBSERVATIO XI.

Oris fœtor ab Epiploi putredine, Coli & Hepatis vitio.

APerto Clerici 22. annos nati cadavere, colon erat velut nigrefactum, Epiploon totum putre, Ad regionem Epatis sanies purulenta: fœtebant adeo omnia ut viscera dimovere impossibile fuerit: Audio halitum illi fœtentem fuisse. *Vide lib. 3. Tit. de ventris dolore.*

OBSERVATIO XII.

Oris amaror ab insertione pori choledochi in fundum ventriculi.

VEntriculi dolore premebatur quidam cum continuo oris amarore, &c: Repertum vas cholidochum ad ventriculi fundum implantatum. *Vide lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

Observatio XIII.

Interiorum oris partium gangræna & corruptio, ab hydrargyro in cerebro post litum relicto.

Vicentius Boniventus, Patritius Clodiensis, à juventute omnibus carnis voluptatibus addictissimus, indeque quasi consumptus, postquam quinquies ligni s. salsæ parillæ, mechoacæ decoctum assumpsisset, terque sed frustra inunctus fuisset, randem cuidam meretriculæ se curandum tradit, quæ quidem illum tali medica dignum ita tractavit, ut magna inflammatio in palato, osse cribroso, in columella & partibus omnibus illis adjacentibus, à mercurio male extincto, & aliis corrosivis facta, subito in gangrænam, & mox in cancrum verum affectus terminaverit, adeo ut quotidie aliquid ex partibus illis corruptis & putrefactis excrearet, & gurgulione partibusque vicinis primo ejectis, eousque progressum est, ut & demum cerebrum ipsum excreatu per os exspueret maximo cum fœtore: Tandem miserrime obiit.

Mortui caput serra aperui, suisque membranulis liberavi, prout potui, erat enim tantus ibi fœtor, etiam sub dio, ut nullus astare posset: Nihilominus magna patientia, summoque videndi desiderio ductus, superiorem cerebri partem cultello satis largo amputavi, & confusis omnibus cerebri ventriculis multum argenti vivi cum cochleari in eis collegi, & illud ipsum chare reservavi: atque intolerabili fœtore victus & exturbatus, vespilloni cadaver sepeliendum reliqui. *Ex Observationibus D. Georgii Garneri. D. m.*

Scholia.

Cerebrum ipsum excreatu &c.] Quod mirandum est, cum dixerit Hippocrat. 6. aphor. 18. Velica discissa, aut cerebro, aut corde &c. lethale esse: Verum Galen. eo in comm. asserit se experientia vidisse in Smyrna cerebrum valde vulneratum, sanatum tamen fuisse: Quod etiam multo melius testatur ipsemet 1. de sympt. caus. c. 2. Ita ut cerebrum, sicuti reliqua membra, solutionem continui pati possit. *Idem.* Vide apud Fernelium lib. de lue vener. cap. 7. historiam Coriarii, cui post alipticam ex hydrargyro inunctionem, non modo sincipitis os totum paulatim computruit, sed & utraque meninx eadem putredine absumpta, subjectaque cerebri substantia in abscessum conversa est, dum ventriculos cerebri putredo attigerit, quo tempore mors repente hominem è medio sustulit.

Observatio XIV.

Fauces aphthis & albicante mucilagine obductæ, à pulmonibus aridis, mucagine illa obductis.

Puer septennis, febre affectus, fauces habuit aphthis & albicante mucilagine conspurcatas &c. Pulmones erant exusti, aridi & mucilagine illa obducti. *Vide l. 4 Tit. de Febrib.*

Scholia.

De generatione illius mucilaginis, Vide lib. 4. Tit de Febribus, ex *Willisii* lib. de Febribus cap. 10.

Observatio XV.

Gulæ dolor ab inflammatis summis Pulmonibus.

Quidam subito exspiravit: Vivus post cibum sumptum de dolore circa gulam conquerebatur: Pulmones prope gulam inflammati reperti sunt. *Vide l. 2. tit. de morte subita.*

Scholia.

Imo quorundam opinio est eam anginæ speciem, quæ Cynanche dicitur, in qua nihil intus vel extra apparet, non ab inflammatis laryngis musculis interioribus pendere, sed à phlegmone summos pulmones obsidente, quæ ad gulam eadem ratione pertingat qua dolor extremi penis, ab affecto calculo vesica, vel tenesmus aut dolor podicis affectis inferioribus intestinis.

Observatio XVI.

Salivia ex ore ubertim manans læsis Buccarum Glandulis earumque ductibus salivalibus.

In homine buccarum glandulas Salivæ dicatas superiori anno observavit. Clar. Sylvius, licet vasa nondum essent detecta: Cum enim haberet ægram Buccarum ulceribus laborantem, interdum limpidam inde aquam Salivæ æmulam manare videret, data in Nosocomio occasione, Buccas examinando Glandulosam illarum carnem nobis demonstravit: Sed & quæ apud Aquapendentem leguntur de humore aqueo per relictum à curato Buccarum vulnere foramen quotidie stillante idem arguere videntur. *Ex observat Anatom. Nicol. Stenonis.*

SHOLIA.

SCHOLIA.

Saliva vulgo excrementum audit, ex ore tanquam inutile rejiciendum; cui materiam suppeditat partim coctio prima quæ fit in ventriculo, partim tertia quæ fit in cerebro, elaborationem tamen aliquam in Tonsillis suscipiens: Diligentissimus Nicol. Steno Excell. Anatomicus & Clariss. Warthon Ductus variosvariis in oris partibus detexerunt, canales per quos Saliva vel Mucus propellitur: Hic Maxillares Glandulas in externas & internas dividit: Internarum (quæ immediate intra maxillam inferiorem sitæ sunt) partem posteriorem & crassiorem habere ait arterias, venas & nervos, Item vas quoddam diversi generis sibi proprium, hactenus Anatomicis incognitum, radices suas capillares in omnes hujus glandulæ partes æqualiter spargens: Glandulas has partes excretorias statuit, munere publico fungentes, quia ubicunque vas Excretorium peculiare reperitur, verisimile est id peculiari cuidam excretioni destinari: Cumque excretio quælibet determinati excrementi humorum residuorum depurationi inserviat, quod in emolumentum totius cedit, sequitur hoc ipsum esse officii publici: Humor autem quem hæc Glandula secernit & excernit, ipsi est *Saliva*, per quam intelligit, non crassum illum viscidumque humorem qui è Tonsillis screatu aut tussi (sputum dicimus) exprimitur, sed illum tenuem & aquosum quem Græci σιαλὸν & σιάλον vocant: Ejusmodi vero humorem ex hac Glandula per suum vas in os expui oculari experientia testatur, quod in partis hujus canali, tam in homine quam in bove humorem salivalem manifeste deprehenderit: Quoad usum, Salivam non esse excrementum omnino inutile, nec indignam esse quæ in os ipsum deponatur existimat; quod 1°. quasi lympha peculiaris ad masticationem solidiorum & præsertim aridorum ciborum idonea sit, absque eo enim animalia, quæ fœno, avena &c. vescuntur, vix commode ea masticare possent aut deglutire: 2°. valere ait ad gustum, quod è siccis tinctura sapida sine aliqua humiditatis perfusione vix educi queat. 3°. conducere ad coctionem ventriculi promovendam; 4°. sitim, alias perpetuo molestaturam, extinguere, linguæ motum lubricare, ardorem oris squalorem que sua humiditate temperare.

Salivalis Ductus superioris inventionem sibi assumit *Blasius* commentar. in syntagma Anatom. *Veslingii* p. m. 463. a glandula maxillari posteriori vicina, variis radicibus initium sumentis, sub cute ad buccas properantis ad dentium molarium anteriorum regionem, ubi manifesto foramine, papillari quadam prominentia munito, in oris cavitatem hiat:

Inter Glandulas quæ pluribus Excretoriis vasis donatæ sunt, primo loco veniunt quæ in Buccis reperiuntur, à *Nic. Stenone* repertæ, inter cæteras tum glandulæ tum vasorum magnitudine maxime conspicuæ: Hæ autem totam Buccarum regionem occupantes, exteriorem oris cavitatem undique ambiunt, & sursum deorsumque ad gingivas pertingentes, musculos inter & tunicam oris feruntur.

Sublinguales quod attinet, ab eodem *Stenone* observatas utrinque ad linguæ latera sitas, ejusdem generis cum proxime præcedentibus facit, nisi quod vasa excretoria obtineant, non quidem breviora sed angustiora: orta intra ipsam exiguis rivulis, & hinc ubi invicem parallela, à lingua versus gingivas recedunt, ubi ad digiti fere distantiam à dentibus vix conspicuis, nisi premantur, ostiis per tunicam hiant.

Ad Palatum quæ sunt, Glandulas Palatinas appellare illi visum est, cum revera tota Palati caro ut in brutis, sic & in homine, nil nisi conglomerata glandula sit, Tonsillis continuata, unde innumeri exiles ductus prodeunt, qui ipsam membranam perforantes, quasi cribrum inde formant.

Epiglottidis cartilaginem permeantes canaliculi, qui à caruncalis epiglottidi incumbentibus orti, per cartilaginem transmissum humorem aversa ejus parte, quæ laryngi imminet, evacuant: *De Saliva Praeparatione lesa in Glandulis maxillaribus vide Sylvium Pract. lib. 1. cap. 51.*

OBSERVATIO XVII.

Salivæ defectus ab obstructione ductuum Salivalium è Glandulis ortorum.

Pueri scorbutici Lugduni dissecti, vix unquam salivam in hoc morbo ore spuebant: his mesenterium totum scrophulosum, omnesque glandulæ solito majores, duriores, porique chylum deputantes inibi obstructi erant, ut vel crassior chylus eo trajici, & Receptaculis infundi, vel aquosior & salsior non cribrari potuerit. Pancreas *Virsungii* durum valde extiterat, ductusque ejusque obstructus, ut quæ à plexu nervorum mesenterico superiore insigni, pancreati contiguo, eo defertur lympha, & in duodenum excernitur, viam non habuerit liberam, sed regurgitarit, vel ob valvularum in proximis lymphæductibus impedimentum, foras in abdomen effluere coacta fuerit: repetimus enim lympham copiosam in toto abdomine stagnantem, quæ sine dubio interstitiis musculorum cruris, totiusque pedis communicata fuerat, & membranas valde sensiles sua acrimonia, ob stagnationem contracta læserat: Præterea & glandulæ in inguinibus valde turgebant: Aqua per thoracis cavitatem spargebatur: Thymus solito durior extiterat: Salivales ductus in ore obstructi & Parotides justo majores ac duriores erant. *Ioh. de Muralto Exercitatione Anatom. 2. §. 10.*

SCHOLIA.

Glissonii, Warthoni & aliorum doctrinam sequutus, D. D. Muraltus, Nervos succû certarum partium nutritioni destinatum deferre statuit, atque ex eodem vitiato multorum morborum originem deducit: A nervis (*inquit*) Lympham quandam profundi existimo, quia glandulæ conglomeratæ plurimis nervis præditæ sunt: & corpora tum humidiora tum sicciora, modo hypochondriaca, salivam copiosius expuunt: Illa, quod eorum nervi superflua quoque humiditate madefeant: Hæc, per consensum ventriculi nauseantis &c. Lympham vero deferunt vasa Lymphatica dicta, quæ late disseminantur, & truncum

cum

cum artubus suo ambitu involvunt: vel enim supra diaphragma, vel infra illud inseruntur: Infra septum enata pleraque sunt heparica, quæ ab arteriæ cœliacæ hepaticis ramis liquorem suum crystallinum ad mesenterium & commune receptaculum deducunt &c. Eadem hæc vasa è glandulis inguinum & è testiculis pluribus ductibus in unum conjunctis, vasa sanguinea, præcipue arterias hypogastricas & iliacas conscendunt; item & venam cavam variis gyris annulisque comitantur; ad sinistrum latus ramo arteriæ longiori hinc inde anastomosibus inter se junguntur, & per pinguedinem ad glandulas lacteas sursum feruntur: Per omentum quoque lymphatica ad superius os ventriculi & glandulas circumjacentes spargi observavi: Plures valvulas in dictis vasis, sicut in aliis vidimus, hæ cum liquore vasa turgent, penitus nodosa facie externa apparent, impedimentum enim dum adest, lymphaque ad glandulas redire nequit, vi quasi lympha sursum propellitur, Ex quo indubitate colligitur lympham ibibi à circumferentia moveri ad centrum, & non contra, quemadmodum à multis, ante valvularum in iis vasis inventionem, judicatum fuit: idem motus lymphæ ex ligaturis evincitur: constrictis enim vasis lacteis in mesenterio, evacuata receptacula mox lympha purissima turgescent, in primis si ligatura & evacuatione factis, canis adhuc calentis venter claudatur & aliquandiu relinquatur. Quod ad Pancreatis lympham, ea per ductum proprium, nullis valvulis prædium, in intestinum duodenum evacuatur: lympha hæc insipida est, nulliusque aciditatis in statu naturali particeps, quod sæpe gustu judicavi: colligitur hic liquor in conglomerata pancreatis glandula, à contiguo nervorum plexu mesenterico, qui excrementum suum spirituosum plurimis ramis in tam vile intestinorum stabulum amandat; Quæ vero supra septum transversum sunt aquosa vasa, ex artuum imprimis & colli conglobatis glandulis oriuntur in jugularem externam, seu axillaris concursum, ad latera tracheæ majoribus ramis descendendo, ingrediuntur; opposita videlicet ductibus thoracicis insertione; atque circa Thymum gyros & anfractus splendidos & magnos efformant, qui liquorem ad ipsum cordis ventriculum dextrum cum sanguine perducunt, & sine trunco per rivulos ad communem corporis oceanum pleno gurgite exundant: hic notandum Ductum Thoracicum, infra sextam thoracis vertebram plerumque semicirculum efformare, & vasa lymphatica undiquaque recipere: id quod videtur imprimis si venæ jugulares in cane vivente constringantur, ut arteriæ suum sanguinem non liberè venis infundere possint, & seri hujus nobilioris secretio major fiat. Sunt præterea suprà diaphragma oculorum vasa lymphatica numero plura, vel exteriora, vel interiora: illa externo oculi angulo occumbunt, & à glandula conglomerata in eodem cantho sita oriuntur: hæc glandulam, vulgo lacrymalem dictam pro fonte agnoscunt & lacrymas ducunt: Considerandi sunt inter vasa lymphatica superiora, Ductus Salivales dicti, tam superiores quàm inferiores, intra oris cavitatem internam conspicui, qui magnam Salivæ copiam continuo in os vel ventriculum deponunt, Salivalium inferiorum primus inventor Clar. *Varthon* è nervoso genere Salivam in glandulas profundi existimat, In magnis salivationibus *ut*, quales Mercurii opera cientur, nervi multùm exsiccantur & à superflua humiditate liberantur, quod vix contingeret si nervi ad ptyalismum nihil plane conferrent: præterea haud facile dictu est in quem alium usum tanta nervorum copia in has glandulas deferatur: certè motui nihil plane conducunt, nec multum sensui, quoniam ab objectis sensibilibus longe absunt: quare aliquid vel apportant vel auferunt; afferre autem non auferre ex eo constat quod hæ glandulæ sint conglomeratæ & Excretoriæ; denique major est quantitas materiæ Salivalis per has glandulas excretæ quàm facile credas ab exiguis illis arteriis & venis, quæ ad partes has distribuuntur, afferri posse: non negamus tamen quin forte arteriæ quoq; aliquid ad hanc humoris illius accumulationem conferant; *Hactenus Warthon*: Liquor hic nervosus si per glandularum salivalium malam dispositionem per nervos regurgitet, epilepsiæ, motus convulsivi, & scrophulæ oriri possunt: Et hæc vera est causa cur quandoque morbi hi gravissimi per salivationem curentur, sicut & lues venerea, cujus venenum massæ sanguineæ commixtum, quamvis nullis partibus parcat, suam præcipue vim glandulis infert, quia lymphæ facile conjungitur: A compressione glandularum inguinalium liquorem inter nervos ad caput regurgitasse, & symptomata spastica caussatum esse refert *Willisius* de morbis convulsivis hoc exemplo: Puella annorum 12. herniam contraxerat, hinc fasciam male adaptatam, cum fibula duriuscula glandulas inguinales valde comprimente, non sine magno cruciatu per binas septimanas gestabat: ista hoc spatium, (cum prius integrè valebat,) de vertigine & gravi capitis torpore queri cœpit, ac paulò post affectiones convulsivas & quasi hystericas crebro ingruentes passa erat, simulque scrophulæ ingentes pone aures ac in cervice ejusdem lateris oriebantur, quibus antehac in tota vita haud quaquam obnoxia fuerat.

OBSERVATIO XVIII.

Labiorum intumescentia à Glandularum copia sub cute delitescentium.

Sectus à Dom. D. *Sylvio* febricitans & Ictericus, cujus Labia, quod tumidiora viderentur, aperta magnum glandularum numerum statim sub cute ostendebant. *Olaus Borrichius ad Th. Bartholinum in hujus Epist. centur. 3. Ep. 97.*

SCHOLIA.

F*Ebricitans & Ictericus*] Interdum tumores & vesiculæ Labia occupant præsertim in febribus, eo detruso febrili seminario à venis & arteriis; quod febris ad exitum properantis, nec falso, scripsit esse Avicennas: Nonnunquam tamen tales tumores in morbis lethales observantur: Ita Phenicis & Andreæ satribus, apud *Hippocr.* 5. Epid. sect. 4. mala altera intumuit, & Labium, quod ex anteriore parte malæ & oculo respondet, neque quicquam initio spectandi comparebat, neque fuits ullam puris significationem edebat, sed arida putredine intumescens marcescebat, & mortui sunt: Pravus color Labiorum labem in visceribus sæpe designat, præsertim Pulmonum: Obiit ante annos xv. famula quædam mea ex hydrope Pulmonis, cujus inter cætera signa præcursor fuit insignis Labiorum lividitas. Porro Labia sæpe ob hypochondriorum

driorum affectus pari observavit *Vallesius* Comment.in lib.IV. Epidem. quia ascendentia sursum eorum excrementa, tanquam in via intercipiunt.

Labia tumidiora) De Labiorum tumore singulari agit *Arn. Bootius* Tract. de affectibus Omissis, sub titulo Labrosulcii seu Cheilocaces, cap. 10, affectu in Anglia & Hibernia familiari, interdum Epidemio: infantibus præsertim molesto: Sub quo admodum labra tumescunt, tumore duro & nonnihil rubicundo, sed nequaquam fervido aut inflammatorio, qui nunquam suppuratur: ortum verisimiliter ducente à glandulis quæ naturaliter insunt labiis, minutis in statu naturali, tumidis in morboso, ab humorum confluxu.

Febricitans) Lycino Grammatico (apud Hippoc. 4. Epid.) febre biliosa ex splene correpto, cum gravitate capitis, in utrisque labiis ulcuscula, interius rotunda & parva eruperunt: Affectionem capitis significare, ait *Vallesius in comm.* ulcuscula mali moris, in utrisque labiis interius orta: Nam quia caput excipiebat à Liene multum & malum succum, multitudo faciebat gravantem dolorem, malignitas ulcera mali moris: nam talia esse indicabat forma eorum; quæ cum magna non essent, erant tamen rotunda & profunda, quæ duo in ulceribus magnopere vituperantur.

Observatio XVIII.

Lingua in pelliculas crassas & glutinosas vi pestilentis febris resoluta, ob siderationem viscerum quorundam.

Novi mulierem cui in pelliculas crassas & glutinosas, non solum lingua sed & œsophagus universus cum ventriculo, tandem & intestinorum tunicæ putruerunt: Hæc inter initia sitiens magnopere, vinum austerum & rubrum sumpserat in uno die, prope ad quantitatem librarum sex, unde sic illi guttur incanduit, ut nec liquidiores cibos transmittere, nedum medicamenta potuerit, Obiit illa miserrimo fato, damnans humana præsidia, multúmque impatiens quod ne potui quidem accipiendo in acerbissima siti, viam aut instrumentis commodam reperirent: Urina huic alba semper, &c. Illi, & plerisque, dissecto corpore universa viscera, aut major illorum portio, nunc nigra ut carbo quispiam visa est; nunc suppuratis pustulis plena: fit enim facillime ut per consensus tunicarum pituita concrescens jugiter adhærescat. *Gemma lib. 2. cap. 4. Cosmocrit.*

Scholia.

In ardentibus febribus quandoque Lingua adeo atra & excocta redditur quam carbo est, quæ vel nova excrementitia pellicula obducitur. Sic memini me vidisse Chirurgum M. Martinum Sixtum à Monichen, Consuli Malmogiensi, spatio sex vel septem horarum, aliquot dies hemitritæo laboranti, excoriasse omnino linguam, alia subinde pellicula totidem horis intermissis obductam, quam ceu à forma calcei, calceum calcearius, seu sutor, ille de lingua detractam reponere posset, ubivis locorum quo vellet, qui tamen alexipharmacis propinatis ex morbo gravissimo eluctatus est: Sed horum & similium, seu morborum seu symptomatum, linguæ quasi torrefactæ rationem ex *Adriani Spigelii* de corp. hum. fabr. l. 6. cap. 2. petemus, quò loci demonstrat cur in ardentibus febribus lingua nigrescat, imo difficulter ægri deglutiant. *Etsi verum est (qua causa vulgo affertur) ex universo corpore vapores ad caput plurimos transmitti, non minimam tamen hujus nigredinis culpam arteriæ vicinitati licebit adscribere, quæ accensa ac inflammata, œsophago, & sic consequenter ipsi etiam linguæ gravia mala impertit:* Quod si vero philosophica regula hic loci locum habet, unius positionem non esse exclusionem alterius, nec Thymus hic omni culpa vacat, quem tum temporis ingenti sicca intemperie laborare ratione optima me defendere posse arbitror, maximè ob vasa quæ ad hanc glandulam distribui *Wharthonus*, Adenographiæ cap. 16. docet: Ut ergo ad labia pellitur naturæ robore, in synocho non putrida, fermentum febris, ita tale quid moliri eam, sed spe frustratam in Synocho putrida verisimile est, & ubi extrudere è naribus sanguinem non potest, per Thymum vasaque salivalia, aut ductus salivales Wartoni, salivatione interveniente, affirmandum videtur: quod si vero nec ea ex sententia perficitur, symptomata ingravescunt, & sputum vel omnino nullum, aut ægerrime exscreatur, lingua oppido aduritur: Tale ergo ob corruptum sanguinem tunc temporis lingua, quale quid ob artificiale causticum cutis brachii, patitur, i.e. Lingua expers facta sensus, imo quoque gustus est, *Simon Pauli Tractat. de Febribus malignis p. m. 27.*

Urina alba semper) An quia bilis, vel sal lixivus, urinam tingens, totus in inflammata parte, post modum sphacelo correpta, cohibentur? Non secus ac in febre Leipyria interiora æstu torrentur, algentibus extremis, à bile incendii causa, omnino intus coercita & diffundi prohibita ad superficiem.

Observatio XIX.

Linguæ nigredo à pulmonibus retorridis, cum hydrope thoracis dextri.

Uxori N. dyspnœa accidit cum febre levi, sed siti perpetua, & Lingua nigra quidem non tamen arida. Thoracis dextri spatium aquæ magnæ vi erat distentum, Pulmones retorridi & multo purulento tabo prægnantes. *Vide l. 2. tit. de Dyspnœa.*

SCHOLIA.

Lingua nigra) Unica est, & ea quidem proxima Linguæ colorum causa, nempe humorum color, aut vaporis: cujus varietas non uno modo colorum linguæ varietatem parit; nam aut humor cum suo colore permixtus sanguini, ob errorem assimilatricis singularum partium non redditur illi concolor, ut in leuce: pituita alba maculis albis inficit cutem, quia sanguis pituitosus haud assimilari potuit, ut etiam in Ictero flavo & nigro evenire solet, & hoc modo linguam versicolorem fieri usu ipso novit: quanquam & hoc modo vario colore tingi non est negandum: nam sicut cutis externa, dum nutritur sanguine aut bilioso aut pituitoso, aut melancholico magis quam par est, nec plane nutriendæ parti assimilari potest à coctrice illius, cur & in lingua quandoque id non accidat? præsertim cum id videatur innuere Aristoteles Probl. 34. cum quærit, cur lingua tot coloribus evariet quot cutis? nam quæstio potissimum intelligi debet, ut lingua colore tingatur eodem modo quo cutis, si par ratio debet esse utriusque particulæ. Alio modo adsciscitur linguæ color, cum per influxum humor à parte in partem impellitur, ut in linguæ tumore phlegmonoso cum sanguine, qui partem præter naturam tumefacit, apponitur etiam rubor, & hoc modo linguam coloratam non raro videre licet: Frequentius, & tertio modo, colore imbuitur lingua, cum humor extrinsecus adveniens, vel à ventriculo, vel capite pituita illi, tanquam parieti calx allinitur, aut in vaporem resolutus eam tingit, ut fumus caminum. Denique aut è venis & arteriis linguæ ipsius exsudat humor tenuis, qui suo colore linguam maculat, ut sæpe sanguis è venis effluens cutim rubefacit: Nec quis facile alios colorationis cutis & linguæ modos afferre poterit, nisi addat eos, qui vel cibo & potione, vel medicamentis efficiuntur. *Probus Casulanus de ling. l. 4. c. 6.*

Nigra quidem non tamen arida) Nigra à Pulmonum incendio, non tamen arida, ob aquæ copiam in cavo thoracis districti contentam, à cujus præsentia humectabatur: Demum ab atro humore Lingua nigrificari potest citra ariditatem.

Observatio XX.

Lingua nigra ob corruptam in utero secundinam.

Mulieri secundinæ subsisterunt: febris nata, Lingua nigra: Inventa caro oblonga adnata utero, & membranarum pars quæ computruerat. *Vide lib. 4. tit. de Febrib.*

SCHOLIA.

Frequentissime in acutis febribus lingua nigritiem induit, ideo *Galenus* comm. 1. in 6. Epid. ait, in vteri phlegmone febres valde vehementes concitari & calidas, ob quas lingua velut à fuligine nigrescit: Et *Hippocr.* lib. de Affection. *Si vero externa partes circa praecipium non valde fervide fuerint, verum interne, & lingua aspera & nigra fit.* Fit autem Lingua nigra non solum quia fuliginosum corpus eam tingat, vel ater humor exudans à venis, sed etiam quia vene, quæ sub ipsa sunt, crassæ & nigræ evaserint, ut 2. de morbis Hippoc. *Connotatur sæpissime lingua nigra quacunque scribitur adusta: adustio enim in ore duo conducere solet, siccitatem & nigredinem.* 3. Epid. comm. 1. Galen. vel siccitatem quidem semper, nigredinem frequentissime: Fuliginosa etiam idem notare solet ac nigra, nam omnino quod fuliginosum est nigrum intelligitur, licet non contra, quicquid nigrum est fuliginosum sit, nam lingua etiam ab atro humore nigra fieri solet.

Lingua nigra) Aliquando lingua nigra fit & fuliginibus tingitur in ardente febre, cum tamen fauces & circuminæ partes tantum rubescant, quia hæ propinquiores sunt accenso vapori è ventriculo per gulam, & è pectore per tracheam expirante, Lingua autem remotior est, quæ progressas fuligines & extinctas excipit: adde hujus substantiam raram esse & fungosam, admittendis fumosis vaporibus magis aptam: Sic in fornacibus pars remotior à fuligine nigrescit, proxima foco rubra est.

Observatio XXI.

Linguæ & faucium nigredo, à nigro humore in arteria venosa & aorta concluso.

In anatome Sereniss. Principis, arteria venosa & aorta nigro humore erant repleta, qualem in Lingua & faucibus per aliquod tempus magna cum difficultate habuerat. *Vide lib. 3. tit. de vomitu.*

SCHOLIA.

De Linguis ampla est materies, præsertim quod pertinet ad judicium de febribus faciẽdum: Fere cum Lingua alienum quid in se habet, tum aut febrem suspicamur, aut affectum aliquem partium internarum, *Galenus* enim 4. lib. 2. *de locis*, ait maxime linguæ & totius corporis colorem alterari cum hepar laborat. Sed an necessario febrem adesse significat, ut aliquid p. n. in lingua contingat, quasi vero caloris contra naturam proprium sit aut vaporem aut exhalationem excitare è segni latentéque in corpore humore? Nunquid eorum qui pomeridiano somno indulgent, & os & lingua aliquid aut insulsum aut ἀηδὲς habet, cum tamen nulla adsit febris? Nunquid & *Hippocrates* part. 17. libr. 6. Epid. sect. 5. ait *Salsa gustatus carnes superflua materia signum*, id est, si salsedinis gustus sit in ore, materiei superfluæ & excretionem sui indicantis est argumentum: Non meminit febris, Sic cum humor redundat in corpore potest sui speciem repræsentare in lingua absente febre, ut in *Serenissimo Principe*: Et tamen quia talem humoris excessum proxime aliquando sequũtur febris, tribuitur alteratio linguæ non tam humori quam febri, & id quidem male: Sic lingua tingitur, aut quia febris adest, aut hujus illiusve humoris abundantia, ut in hypochondriacis, & nigricat

& nigricat lingua, & aciditatis sensus in ore adest, aut quia in ventriculo continetur humor. Et Hippocr. part. 14. sect. 5. lib. 6. *Epid. Lingua lotium indicat*, id est, quis humor in corpore redundet; Id quod lotium, id est serum, cujusque humoris refert, tanquam facilior paranymphus, & eo loco varias species colorum in lingua describit: Sed omnino duo summa genera colligemus, Aut lingua affecta est per modum vaporis, aut per modum fuliginis & exhalationis: una species est humoralis, altera non tam est materialis quam immaterialis, per æstum tantum & effervescentiam, ita ut vel nulla sit materia, vel si fit, ea pauca est, aut jam exusta, ut vapor nullus excitetur. Et revera aliud est alterari linguam materialiter per modum vaporis, aliud est immaterialiter per modum fuliginis & exhalationis: Prius purgationem vacuationémque postulat, posterius omnimodam alterationem: Qui secus faxit, rebus minime intellectis in summa ignoratione versabitur, Quæ omnia Hippocrates quodammodo explicavit, sed obscure, Dum enim ait, *Lingua virides biliosa*, materiam significant, Cum ait, *Arida*, à fuliginosa exustione, posterius linguarum alterationum genus graphice describit: Maxime vero macrics aliqua in lingua & dentibus apparet, cum à calore extraneo excitatur vapor, Quod & Hippocr. aphor. 53. 4. scribit, dum ait *Quibus in febribus circa dentes lentores quidam fiunt, in fortes febres fiunt.* Declaratur enim & caloris multitudo & pituitosioris humoris copia, à qua crassus vapor excitatur, qui resiccatus febrilis calore circa dentes τὰ ἀὀγλισχρὰ facit: Tametsi enim humor in præcordiis redundet, vix magna copia excitatur vapor, qui ἀὀγλισχρὸν linguam inficiat, nisi calor contra naturam adsit qui materiam agitet: Unde plerisque sanis, mane sæpe à somno excitatis, aliquid ἀὀγλισχρὸν apparet, sed id facile aliqua lotione eluitur, quia causa efficiens non manet. *Guillelmus Ballonius Epidem. & Ephemer. lib. 2 pag. 116.*

OBSERVATIO XXII.

Linguæ siccitas & rubor à parte sinistra Pulmonum tabida, Purulenta materia in sinistra thoracis parte.

VXor D. N. nata parte Pulmonico, tandem questa est de Linguæ rubore & siccitate, juncta Siti insigni, &c. Pars sinistra Pulmonis magna sui parte tabuerat: Purulenta materia continebatur illa thoracis parte. *Vide lib. 2. tit. de Phthisi.*

SCHOLIA.

Linguæ rubore & siccitate) *Prosbus Casalanus* libro de Lingua 3. cap. 11. Linguæ ruborem & exsiccationem, junctam vocis obscuritati, notare ait anginam, sive inflammationem musculorum faucium internorum, cujus inflammationis rubor, aut pars ejus, (non est enim unquam sine rubore vera phlegmone) linguæ communicatur. Exsiccationem vero pendere à febre anginæ conjuncta: Ejusmodi autem colorem, cum siccitate linguæ, pulmones phlegmone, erysipelatide præsertim, tentatos (at tunc lingua simul exerta est) indicare certum est.

OBSERVATIO XXIII.

Linguæ siccitas in quodam cui Pulmones circa dorsum corrupti reperti sunt.

VIr Rever. Febre assidua affectus est, cui tussis accessit, difficilis respiratio, sinistri lateris dolor. Sequitur ariditas & *siccitas linguæ sine Siti*, dolor Dorsi, &c. Hic spatio duorum dierum suffocatus obiit. Reperta est corruptio pulmonis in parte sinistra versus dorsum vergente. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

Siccitas linguæ sine Siti) Si absit delirium, cujus causa non percipitur molestus sensus Sitis, prædici potest mors instans, ob interitum facultatis appetentis, pendente à calore & siccitate febrili, unde destructio temperamenti in quo vis potius appetens sita est: Concurrere autem possunt simul delirium atque hujus facultatis destructio, quod fortis intemperies calida & sicca, & delirium parere, & sentiendi vim intermittere valeat.

OBSERVATIO XXIV.

Lingua scabra & nigra in quodam cui Carbo pestillens in ventriculo repertus est.

IUvenem febris continua prehendit, cum ariditate & scabritie linguæ; quæ & nigra: In ventriculi fundo vestigium simile ab impresso cauterio actuali cum eschara reperimus. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

Linguæ constitutionis & colorum in febribus has causas tradit Excell. *Willis* libro de Febribus cap. 10. Linguæ ac Faucium ardor ac scabrities, sæpe etiam amurcæ cujusdam albæ, aut flavæ, aut nigræ accretio accidunt, propter calorem & fuliginem è ventriculo & Pulmonibus æstu flagrantibus exhalatam; Lingua vero *albescit*, quotiescunque humiditas illa (qua plurima naturaliter imbuta est) exaruit & decoquitur, adeóque exterior linguæ cutis à torrido calore velut elixatur. Hinc quoque *Scabra* evadit, quod etiam in sanis cernitur, si quando linguam jusculo, aliove sorbili præfervido amburi contingit: Pariter cum

linguæ animalium ad mensarum usum elixantur, earum cutis alba & aspera evadit: Sive enim saliva è glandulis maxillaribus, sive alius quispiam humor à tonsillis aut aliunde proliciatur, quia tamen ob calorem & siccitatem nimiam incrassescit & viscidus evadit, etiam tunc quoque linguæ tunica exterior albicat nihilominus, sed & mucoso quodam lentore obducitur, nimirum quia humor iste præ crassitie linguam oblinere quidem potest, non tamen diluere & humectare: Si vero accidat linguam humore bilioso vel introrsum suffundi, vel extrinsecus tingi, (ut in vomitibus picrocholis usuvenit, tum villi ejus, utpote spongiosi, *flavum virus* imbibentes, colorem quoque similem exhibent: Quod si denique calor adeo intensus fiat ut sanguinem aduræt, ignemque solito ardentiorem excitet, sequitur ut è cordis foco, per pulmonum spiracula, vix tanto incendio ventilando sufficientia fuligines suscitentur, quæ ad palati fornicem allisæ, linguam quasi reverberio feriunt & *nigrore* inficiunt. Istiusmodi autem nigredo (ut & reliqua linguæ inquinamenta) in medianis ejus partibus magis conspicua est, quia scilicet exteriores ambitus, frequentiori ad gingivas & palatum attritu detergentur.

***

Observatio XXV.

Linguæ scabrities & nigredo in febre inducta à vitio & intemperie calida & sicca ventriculi ac jecoris.

QUidam *febre laborabat* quasi amphimerina: Lingua erat omni fuligine nigrior, aspera, arida. In mortuo apparuit *Ventriculi* imum quasi excoriatum, & *Iecoris* superficies convexa nigerrima. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Scholia.

F*ebre laborabat*) Febrem putridam & acutam affectionem esse primario Cordis, hinc annexorum vasorum, apud omnes constat. Ab eo cordis extraneo calore, intemperie calida & sicca, primo arteriæ & venæ majores incalescunt & exsiccantur, dein mediocres & minimæ, denique illæ quæ ipsi Linguæ intextæ sunt, quibus calefactis & exsiccatis, necesse est illam exsuccam & aridam fieri. Idcirco Hippocrates lib. de vict. rat. in acut. ait, *Morbi sicci tum arteriarum tam venarum dignoscuntur Lingua siccitate, & ea, quæ totum corpus occupat, ariditate.* Et lib. de Prisc. Medic. *Quæ in venis & arteriis contingunt ariditates, ha tum lingua, tum externo colore conspicua sunt.* Hoc est, Linguæ & totius ariditates sunt effectus earum siccitatum quæ prius venas & arterias attigerunt, adde & cor: nam affectiones partium à principibus deductarum, pendent ab iis membris quæ principii rationem habent; præsertim si pars à membro principe non multum dissita sit, ut lingua super laryngem, asperam arteriam, pulmonem & cor posita est, Sic *qui viret in foliis venit à radicibus humor.*

Ventriculi & Jecoris) Propagata & diffusa hinc exustio ad oris partes & Linguam. Atque ut squalloris illarum partium Lingua index est, sic & multæ humiditatis, qua hæc abundat, causa existit redundans ventriculi humor, ut docet Galenus 6. Aphoril. 82. *Lingua admodum humida existente, & ventriculum talem par est esse, ut alteram tantam communem habeat ad linguam.* Et comm. 5. 6. Epid. *Sed tam in ventriculo ejusmodi aliquid continebitur, aut multo calore fundente, atque in spiritus humores vertente, in sublime halitus ferentur.* Ex quibus palam fit colorum Linguam inficientium, causam esse copiam humoris in ventriculo redundantis, sive is per se ascendat, sive halitus specie, à subigente calore excitatus, eo deferatur: Obstare videtur *Avicenna*, ex cujus sententia difficile est complexionem stomachi ex colore linguæ cognoscere, Aliud enim est dicere causam colorum linguæ contineri sæpe numero in ventriculo, ob humores quos aliunde suscipit: Aliud temperiem ventriculi nasci ex coloribus linguæ: nam multoties bilis flava, seu amara, ab hepate in ventriculum regurgitat in iis qui picrocholi sunt parte ejus superna; qui humor cum colore suo ubi communicatur linguæ, hepatis non ventriculi arguit vitium.

Observatio XXVI.

Lingua Sordida, Aspera Rubra, à Pulmonum inflammatione.

ANno 1601. in Ducatu Urbini vagabantur anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, &c. *Lingua erat excrementosa*, humida, modo aspera & rubra: Aderant pulmonum abscessus, ex quibus materia fœtens prodibat. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Scholia.

Γλῶσσα περιπλευμονικὴ ab Hippocr. dicitur lingua qualis in peripneumonia laborantibus cerni solet: Relinquit enim tanquam verum fieri non posse quin in pulmonis inflammatione fuliginis abundet copia, à qua lingua densetur, exasperetur & siccescat: Imo in ejusmodi affectibus crusta quadam obducta lingua videtur, ob ingens conceptum in pulmone incendium, unde sitis quæ nulla fere arte extingui explerique potest: Itaque ex particulari morbo signum linguæ ariditatis desumit, ut περιπλευμονικὴ γλῶσσα dicatur ab eo Epid. 7. ὁ ξηρὴ, πελιδνὴ, λευκὴ, ἢ τραχεῖα: quod verum quidem est in ea peripneumonia quæ in erysipelate consistit: nam reperio apud eundem Hippocr. Epidem. lib. 7. linguam peripneumonicam dici eam quæ cum pallore albicat: Nam materiæ pituitosæ, peripneumoniam committentis, naturam

turam insequitur: Lib. autem 1. de morbis, ait ex pleuritide facile in ardentem febrem transitum fieri, non autem in peripneumoniam, quia, credo hæc à pituita potius est. *Ballonius Definition. Medicin. pagin. 16.*

Rubra) Rubescit lingua p. n. ab inflammatione, de qua Hippocr. 5. Epidem. narrans historiam mulieris quæ angina laborabat, cui vox obscura erat & lingua rubens; De eadem lingua idem 2. Epid. loquens de quadam specie anginæ, *Linguæ posterior pars inflammatur*, i. e. linguæ pars quæ ad columellam respicit, sed quod inflammatur necessario rubescit; cum inter signa pathognomonica phlegmonis sit rubor, ex Galeno, Rubor linguæ non uniusmodi est, alter enim intensus est, ad nigredinem quandam vergens, de quo audiendus Hippocr. 2. de morbis, cum ait, *Febris tenet, & situ vehemens, & lingua aspera & nigra, & cum virore pallida & sicca, & vehementer rubicunda*, id est, eo robore rubra qui in nigro rubescit. Et 7. Epidem. *Bali filio, cum ex monte pensius aberrasset, lingua die 6. subrubra*: qui alter rubo ria modus, ad dilutum declinans, ideo subrubrum dixit.

Lingua erat excrementosa humida; modo aspera & rubra, vagabantur peripneumonia.) Albor cum pallore linguæ, ex sententia Hippocr. 7. Epid. denotat inflammationem Pulmonis, si signa pathognomonica adsint; nam pallor & albedo nonnisi sunt *ανασύρματα*, quæ ab eo morbo separari possunt, In Coacis enim præsagiis, ubi hujus morbi descriptio fit, alboris & palloris linguæ nulla mentio; quia sine his possit esse. Nec enim valet consequentia, Lingua excrementis scatet, vel alba est & pallida, ergo adest peripneumonia, nam & talis in tertiana notha, ex commistione bilis & pituitæ deprehenditur: Quod si signa Peripneumoniæ pathognomonica, cum tali lingua adfuerint, talis morbus esse certo pronunciatur. Objicies, 3. de morbis Hippocrates signa inflammationis pulmonum recensens, flavitiem & nigredinem poni, non pallorem & alborem? Respondeo 1°. per flavitiem intelligendam esse palliditatem, flava enim & pallida bilis, utriusque coloris parens, interdum pro eodem sumuntur, pallor enim flavedinis æmulus est. Dico 2°. distinguenda esse tempora morbi, initio enim albedo & pallor insunt, in augmento & statu pallor & nigrities, seu flavedo & nigrities: Hinc Hippocr. 2. de morbis, *Primum lingua flava est, verum progressu temporis nigrescit*, hoc est, Principium morbi deprehenditur ex albedine linguæ, augmentum ex ejusdem pallore, ut status ex flavitie & nigredine: Nec res caret ratione, quæcunque enim tea ab ubertiore caloris actione nigra fit, sublatis scil. fuliginibus ex iis quæ magia magisque aduruntur.

Observatio XXVII.

Lingua extra os perpetuo exerta, ob Pulmonum incendium pustulis per membranam obsitorum.

IUveni, (*de quo tit. de Phrenitide Observ. 9.*) cui ex retrocessu erysipelatis accessit spirandi difficultas, & Sitis, Lingua perpetuo ex ore efferebatur; Pleuræ pars dextra pustulis miliaribus obsessa deprehensa est, nec non Pulmonum membrana.

SCHOLIA.

HIppocr. 2. de morbis & 3. loquens de Pulmone piæ calore tumente, ait Tussim tenere, & erectæ cervicis spirationem & acervatim respirate ægrum, & Linguam frequenter exerere, quod indicium est magno cor teneri incendio; ob inflammatorium aliquem pulmonum affectum, Ut enim canes & equi à citatiori & diuturno cursu æstuantes, linguam exerunt, tum ut latiorem viam pandant aëri, ejusque major ingrediatur copia; tum ut facilior fuliginibus pateat exitus, sic & hominibus æstuoso quodam morbo correptis.

Observatio XXVIII.

A gingivarum crassitie eruptio Dentium impedita, unde mors.

VOcatus fui ab Illust. Duce Nivernensi quo dissecarem cadaver filioli octimestris, cui nullus adhuc dum dens eruperat: Explorata diligenter mortis causa, nulla alia à me deprehensa præter gingivarum extraordinariam duritiem & crassitiem, cum tumore earundem, quæ parte superna incisæ, dentes omnes eruptioni proximos ostenderunt, si auxilium per gingivarum levem apertionem allatum fuisset. Hæc mea fuit & medicorum assidentium sententia, mortis non aliam fuisse causam quàm naturæ debilitatem, quæ perforandis gingivis impar fuisset, dentibúsque extrudendis, qui pro ætate duriores erant, imo etiam provectiore.

SCHOLIA.

DEntitionis tempore nihil ori infantis actu frigidum indendum, ne eruptio tarda fit & difficilis, at potius dulcia, & lenientia, dilatandæ gingivæ gratia & leniendi doloris, quamobrem nutrix crebro digitis, oleo amygdalino intinctis, vel butyro recenti, melli aut saccharo misto cófricabit, vel etiam mucilagine seminum psyllii, althææ, cydoniorum, extractæ cum aqua violarum, illinet. Exterius admovebitur cataplasma ex farina hordei, lacte, oleo rosaceo, vitellis ovorum paratum: necnon cerebro leporino tosto, vel elixo, ob relaxandi vim qua pollet, singularemque & abditam dentes eliciendi vim, quam probat experientia: Valet & in id porcelli lactentis cerebrum: Vulgo exhibetur pueris liquiritiæ bacillum melli immersum, vel dens lupi

lupi crepundiis insertus, quæ gingivis affricant, cum delectatione: erupturi enim dentis prutitus in gingivis illis molestus eo pacto mulcetur, gingivis sic rarioribus redditis & attenuatis: Ejusmodi vero præsidia, ob gingivę duritiem sæpe inutilia sunt, idcóque dentes moram trahunt, ejúsque distensionem graves sequuntur dolores, febres aliáq; accidentia & tandem mors. Quamobrem suasor sum Chirurgo ut levem gingivæ incisionem tentet, supra ipsum dentem, exitúmque sic illi paret faciliorem. Id in propriis meis liberis à me præstitum est, præsentibus Dominis *le Fevre*, Medico Regis ordinario, *Altino*, *Courtino*, Facultatis Medicæ Parisiensis Doctoribus. *Jacobo Guillemeo* Chirurgo Regio, &c. *Pareus Operum lib. xxiv. cap. xiv.*

OBSERVATIO XXIX.

Dentium dolor & Caries ab humore è capite per meatum peculiarem in cavitatem maxillæ superiori insculptam stillante.

SIlentio præterire non possumus quod generosæ cuidam fœminæ sub nostra cura laboranti accidit. Cum subserina, eáq; continua falsi humoris destillatione per multos retro annos laborasset, omnésque pene dentes corrosos ac cariosos avulserat, nec tamen à dolore liberata, tandem dente canino sinistri lateris effosso, simul squammosa illa distinctio inter cavitatem hanc & dentis foveam eripitur, adeo ut humorum per alveolum dicti dentis ab antro illo perennis successerit destillatio. Qua multum perterrita, stylo argenteo in alveolum immisso originem fontis hujus exploratura, usq; ad oculum per tunicas pene duas sursum adegit: magis adhuc metuens, pennam minorem plumis deceptis totam pene ad longitudinem palmæ unius immisit. Jam maxime consternata, ad cerebrum usque decurrere existimans me consuluit: Ubi autem singulas examinavi circunstantias, pennæ reduplicationes, illámque per cavitatem hanc designavimus: Atque sic ubi in figura convenienti cavitatem hanc designavimus, illam usu ac necessitate hujus satis instructam, perennísque illius fontis patientissimam habuimus, à timore & Medicina simul desistit.

Cavernula in maxilla superiore magna est, seu Antrum utrinque unum, sub oculi sede inferiore; ubi os ad oculi tutelam quodammodo protuberat, ad latera inferiora nasi situm: insigniter cavum, sphæricum, aliquantulum vero oblongum, & ita amplum ut articulus pollicis majoris pedis ultimus in illa delitescat: osse attenuato, seu squamma ossea, obtegitur: os enim quod illud includit, & quod à dentium alveolis extremis distinguit, crassitie chartam emporeticam non multum excedit: in basi hujus protuberantes quædam eminentiæ cernuntur, quibus Dentium apices tenuiores includuntur. Dentium alveoli margini hujus ossis inferiori insculpuntur, quibus dentes insiguntur: Antrum hoc frequenrius vacuum, aliquando muco repletum reperitur, in quod humores à capite per meatum quendam à cavitate illa in osse frontis, & ab osse Ethmoide destillare poterunt. Levitatis ossium causa, quæ hic oculorum situs gratia crassa esse debuere, factum esse arbitramur. *Highmorus Disquis. Anatom. p. m. 227.*

OBSERVATIO XXX.

Dentium dolor à sero flavo circa corpus falciforme contento.

BArthol. Feer. (*de quo Tit. de Soporosis aff.*) qui Lethargicus obiit, Dum ceu sanus adhuc vivebat, Odontalgiæ obnoxius erat, cujus causa fumum Tabacci hauriebat. Remoto corpore falciformi, cerebrum ad ventriculum sinistrum incidimus, unde protinus serum flavum satis copiose effluxit.

SCHOLIA.

C*Erebrum*) Dentium dolor itidem ab eo sanguine movetur quem advehunt carotides externæ: At hactenus traditum fuit eum de catarrhis nasci, quamquam inventi sunt qui docuerunt eum ab inferioris corporis sanguine oriri posse *Sennertus* qui V. *de Tarantá* ibi studiose sequitur, eam rem hisce verbis exponit, *Et confluit materia in superiorem maxillam per angulum oculi majorem, in inferiorem per venas temporales, & principium hujus fluxionis plerumque est à capite: nonnunquam tamen ex inferiore corpore materia affluit ex hepate, liene & utero*: Primum quo pacto materia catarrhi in superiorem maxillam per angulum oculi majorem à capite fluere queat, non video. Jam vero D. D. N. *Highmorus* venas, quibus sanguis ad dentes refluit, ita exequitur: Ubi exterior hic carotidum arteriarum ramus ad aurem pervenerit, circa radicem ejus bifariam dividitur, quorum alter surculus auris capitisque posteriora petit atque irrigat: reliquum surculis jugularis externæ, quibus uniuntur, transfertur, & ab his in jugularem externam: A posteriore hoc carothidis exterioris ramo, arteriæ binæ sub aurem, maxillam inferiorem ingrediuntur, & secundum ejus longitudinem io omnium dentium inferiorum radices disseminantur, quibus sanguis ad dentiū nutritionem defertur: Quod restat sanguinis, venis quibus per anastomoses committuntur, emendatur. Hisce in vasis humores acres una cum sanguine ad dentes perveniunt, quibus illorū membranula, exquisite sentiens, interiorum eorum medullam succingens, eroditur & vellicatur. Unde dolores illi Dentium exquisitissimi ortum petunt. Et ab hac arteriarum dentes petentium origine, adstringentia pone, vel sub aures, meliore cum successu in Dentium dolore applicari, quam ad tempora, facile suaderi potest. Ex hisce etiam in Dentium dolore pulsatio quædam in illis percipitur, uti Galeous in seipso est expertus.

OBSERV.

Observatio XXXI.

Dentium doloris pulsatorii causa pendet ab affluxu humorum per arterias, in vasis obstructiones pariente, manifestis in dente Bubulo.

VAsa omnis generis ad Dentes feruntur, Arteriæ, Venæ, Nervi: Arteriarum & Venarum ingressus in cadavere humano tam conspicuus quidem non est ac in bovino: qui dubio procul in vivente ob sanguinis impulsum manifestissimus: Dolor Pulsatorius sæpe in odontalgia, largioresque in extractionibus Dentium hæmorrhagiæ sese offerentes, canalium sanguinem ducentium insertionem satis certam probabunt: *Galenus* Dentium dolore vexatus pulsatorium cruciatum in seipso diligentissime observavit, alias plurimis quoque notum: *Rousetus* lib. de hom. princip. & hyster. affect. refert fœminæ cuidam menses per loculum dentis excussi sæpius evacuatos fuisse: Hæmorrhagiam à Dente extracto lethalem *Holler*. comm. in aph. 18. 2. & *Platerus* in Fabro ferrario memorant: Talem desperaram cruoris rejectionem, candenti ferro non cedentem, *Zacutus* emplastro Galenico extracti dentis oculo injecto sanavit: Usus autem Arteriarum hic est nutrimentum & spirirum viralem adducere, Venæ superfluum spiritibúsque exhaustum sanguinem ad fontem, ut in cæteris partibus reducunt: Per arterias sæpe materia excrementitia, serosa & acris, simul cum sanguine ad Dentes demittitur, ibi obstructiones in vasis parit, accumulatur, doloresque excludit sævissimos: *Moebius fundament. Medic. cap. x. §. xij.*

Observatio XXXII.

A resecto Dente prominulo Convulsiones & mors, ob Nervum illi insertum simul abscissum, in segmine conspicuum.

MOnialis quædam Paravii Dentem, quem habebat præ aliis longissimum, quum ad deformitatem vitandam secari curasset, statim convulsa & epileptica concidit: In parte autem Dentis absecta nervi vestigium apparebat. *Gaspar Bartholinus Instit. Anat. lib.*

S C H O L I A.

NErvi à quinta conjugatione in superiori maxilla; à tertia in inferiori ad dentes derivantur, qui dubio procul, in eorum cavitatibus expansi constituunt membranam à Columbo, Fallopio, & Eustachio descriptam: Sensum autem circa partem dentis quæ nervum recipit & membrana obducta est, acutissimum vigere concedit *Moebius Fundam. med.* cap. x. §. 12. Nervos autem accipere, non sensus gratia, vult; quo carere decet ad masticationem, sed ad firmiorem connexionem & à casu præservationem.

Observatio XXXIII.

Dentium dolorortus à vermiculis in eorum cavernulis genitis.

IN Dentium carvernulis non raro vermes nascuntur sævientis doloris causæ: *Moebius Fundam. med.* c. 10. §. 12. Idem asserunt *Avicenna*, *Dodonaeus ad Benivenii* cap. 100. *Al. Benedictus* l. 6. c. 13. *Rondeletius* hist. aquat. cap. de cancro fluviat. *Th. à Vega* comm. ad l. 1. cap. 5. de loc. aff.

Observatio XXXIV.

Dentes decidui ab eorum alveolis gypsea materia incrustatis.

DE defluxionibus quibus obnoxii sunt Dentes illud dico, observasse me non semel presepiola tantam copiam gypseæ materiæ coacervasse, ut concavitate replera Dentes omnes prorsus à vinculis soluti sensim foras expellerentur, ac tandem sponte cederent. *Eustachius de Dentibus cap. ult.*

S C H O L I A.

GYpsea materia.) De hac materia sic sentit *Helmontius*: Deotis natura inter petram & os neutra est; quicquid sibi adnatum fuerit, illud Dens petrificat ex odore & semine petriformi, quem odorem pols denti adhærens per attactum haurit, & hoc est quod *Paracelsi* sequaces decepetit Tartari nomine, quasi ex cibo foret, cum tamen febricitanti, à quatriduo jejunanti, hæc mucilago non desit, unde non ex cibo, sed ex male digesta materia ultimi alimenti sui provenit, quæ deinde putrescit: Nec omnino absona Helmontii opinio, cum non in juventute, quo tempore maximi in diæta errores, sed senescentibus & ad frugem devenientibus accrescat tophacea illa materia, etiam accuratè os eluentibus; unde constat male peragi eorum nutritionem & plurima redundare excrementa, non secus ac sordes copiosiores in senibus hecticis &c. copiosæ cuti adhærent, hebetiori facto calore nativo.

OBSERVATIO XXXV.

§. 1. *Gustus privatio, ob vitiosum nervorum situm.*

Maxima admiratione me affecit inspectio Lazari vitrivoracis vulgò dicti : Hic nullo prorsus gustu dum viveret, prædicus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil injucundum persentiebat, insipida, amara, dulcia, pinguia, falsa, acria non distinguebat; vitrum, saxa, lapides, ligna, viva, animalia, carbones, pisces è vivario extractos adhuc salientes vorabat, item lutum, lineos laneósque pannos, fœnum, stipulam, & ut brevi omnia complectar, quicquid homines, quicquid animantia vorant, quicquid edendum, seu deglutiendum potius offerebatur, proposita mercede, dictum ac factum, ingurgitabat.

Cum igitur hoc naturæ monstrum mihi dissecandum esset Patavii, cœpi hujusce rei diligenter, quoad ejus fieri potuit, causam venari, quam me tandem Deo duce ex particulari illius structura assequutum esse confido : Nam *quarta nervorum conjugatio*, quæ Gustus gratia in aliis hominibus à natura producta est, in hoc Lazaro neque ad palatum, neque ad linguam, sed ad occipitium reflectebatur. *Columbus lib. xv. Anatom.*

§. 2. Similem naturæ παρέκβασιν in sartore naturali morte extincto notavimus. *Rolfinccius Dissertat. Anat. l. 4. c. 35.*

SCHOLIA.

Quarta nervorum conjugatio.) Viris Clar. Th. Bartholino & Willis sexta est, quam ferri ajunt in palatum.

APPENDIX.

Gustus privatio à læsione nervi illi sensui destinato.

Cur in Laryngibus vulnerati sæpe sermonem, sæpe quoque saporem amittunt? Equidem non sine admiratione spectavi *Wilelmum Aurasiorum Principem*, accepto in collo vulnere sensum Gustus amisisse? Est enim nervus duplex à tertia conjugatione manans qui in laryngem inseritur; altero quidem ramo lingua sermoni apta redditur, altero sapores percipiuntur; hoc quidem resecto Gustus, illo sermonis usus amittitur: Quod cum *Aristoteles*, (l. de histor. anim. & l. de anim. & l. de sensu,) non prospiceret, pro decreto posuit nullum animal sine Gustu vivere posse: At Princeps Aurasius amisso Gustu tam diu vixit quoad occideretur: ac tametsi cibos condimentis acribus, acidis, salsis, parari juberet, nihil tamen gustu percipiebat, ut quidem ab illo accepimus: Minus quidem mirum est Gustum amisisse, sed amitti sermonem ab eo qui audiat Lingua integra, incredibile antea mihi videbatur nisi experientia compertum haberemus. *Bellinus Theatri Naturæ lib. iv. p. 460.*

SCHOLIA.

D. *Malphigius* in Lingua plures exiguas Eminentias detexit, quas præcipuum esse organum *Gustus* credit : Haud tamen omittendum quod *Fracassatus* observavit, quod sicut Lingua versus cuspidem complures habet Eminentias, quibus obviam quasi it, ut ita loqui liceat, Saporibus, ita radicem versus complures contra cavitates habet in quas eos recipit : Hæ cavitates omnes in Nervos desinunt, & quorundam quasi Infundibulorum alimenta eo portantium vicem subire videntur : Hinc est quod *Malphigius* dicat, quod etiam valde probabile sit, subtiliorem alimenti partem immediatè ex Lingua transire in Nervos, & hinc quoque esse cur vinum, saltem ore exceptum, vires quoque reficiat:
Ex actis Regiæ Societatis Anglicæ Anni 1667. p. 152.

ANAT.

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI PRIMI
SECTIO XXII.
De vitiis Vocis & Sermonis.

Observatio I.

Aphonia & Raucedo ab inflammata Aspera arteria.

ANno 1624. in cadavere fœminæ Aspera arteria tota erat inflammata parte inferiore cum notabili nigredine: Quod nunquam à *Spigelio* antea observatum; Longo intervallo quum *Rauca* vixisset tandem obmutuit. *Ioh. Rhodius cent.* 1. *Observat.* 100.

SCHOLIA.

VOcis præternaturalis variæ recensentur differentiæ: Commodissima vero distributio est quæ secundum actionum læsarum species procedit, Aufertur ea, vel Imminuitur, vel Depravatur: Vocis ablatio ἀφωνία vocatur: Imminutæ, Deficientes ac Defectæ voces, Hippocr. in Prorrhet, φωνὰς ἐκλείπουσας dicuntur: Depravatæ sunt *Raucæ*, *obscuræ*, *Tremulæ*, *Abruptæ*, *Clangosæ*: Læsionis causæ, ut & Sermonis, in organis eas efformantibus quærendæ sunt: sunt autem Larynx, cum annexis musculis Recurrentibus, Aspera arteria: Ob Aeris efflationem, Thorax, musculis suis instructus, & Pulmo: Concurrunt præterea, Lingua, Columella, Palatum, Dentes. Primò, Tollitur vox, & Imminuitur, aut nervorum principio læso, vel vocalibus instrumentis, vel si deficit vocis materia: *Abolетur* si cerebrum afficitur, ut in illius commotione vel concussione, apoplexia, epilepsia; necnon in syncope, hystericáque suffocatione, ac similibus affectibus, à denegato spirituum animalium influxu: quo pertinet aphonia ab ebrietate inducta; de qua Hippocr. 5. aph. 5. vapore narcotico spiritus animales sopiente: *Imminuitur* autem vox vel aboletur affectis organis vocalibus. Primò, si laryngis membrana nimio madore perfunditur, ut ab illapsu catarrhi. Secundò, Si laryngis rimula angustior evadit, occlusa vel compressa à tumore, ut in angina, & si cervicis vertebræ luxationem patiuntur: Tertiò, Si musculi motui laryngis destinati spasmo, paralysi, vulnere, contusione afficiantur: Quartò, A præcisis nervis vocalibus, divulsis, interceptis, aut quomodocunque læsis. Quintò, Ab incisa aspera arteria, *phlegmone tentata*, obstructa, compressa. Tandem a negata materia, Vox perit aut imminuitur, vel à tracheæ arteriæ vulnere, aut ab eadem compressa, hinc spiritui commeatu non concesso, aut ob thoracis musculos resolutos, vulneratos, confossos; vel idem succingenti costas membranæ si accidat, prohibita ideo thoracis constrictione; quod de insigni tantum læsione intelligendum est: Pulmonis quoque vitio multiplici idem accidere potest. *Depravatæ* vero *vocis* variæ sunt species, quas inter maxime familiaris est *Rauca* (hinc affectus βράγχος dictus) à membrana laryngem asperam arteriam investiente, madore nimio perfusa sæpe numero excitatur, ob catarrhum è cerebro defluentem & pneumatica organa rigantem: Talis & fit à crebra vehementique tussi, τραχύτητα arteriæ inducente, phthisicis & empyematicis malum familiare: Ulceri quoque obnoxia dicta organa, hinc lue venerea infectis raucedo molesta est: τραχυφωνίαν quoque parit sermo productior intensiorque vociferatio, à quibus tracheæ διάθεσις φλεγμονώδης inducitur: Secundò, *Vox obtusa*, seu *tenebricosa* & *turbida*, juxta Avicennam, illa est quæ refert sonitum ex laminæ unius plumbi cum altera attritione nascitur humore admodum crasso, qualis est pituita vitrea, spiritus instrumenta occupante; Ex Rhasis sententia, 6. contin. Uvulæ abscissionem sequitur: Tertiò, *Vox Tremula* imbecillitati virtutis tribuitur, ac spirituum defectui instrumenta non sufficienter irradiantium, ut in febribus quibusdam observare est: Talis quoque evadit humore cattaneo imbutis laryngis musculis & linguæ nervisque his destinatis: Timore perculsi non lingua solum, sed & pedibus manibúsque tremunt, ad cor revocatis calore & spiritibus: Quartò, *Abrupta vocis*, *perfracta*, *perversa*, meminit Hippocr. 4. de victu Ac. quam κατεηγυῖαν vocat, imbecillitatis simul facultatis motricis, & organorum spiritui efflationi assignatorum soboles: Assimilatur sono ex musicis organis expulso, si qui folles movet debilis sit, ac inæquali motu impellat, ab ea impulsionis varietate sonus interruptus producitur: Idem contingit à musculis materiæ vocis efflandæ inservientibus, qui debiles, nec æquali tono agitati, soni anomalian vocísque interruptionem pariunt. Quintò, *Vox Tarda* facultati suppressæ, quæ libere thoracem movere non potest, ortum debet, ab effuso in spinalem medullam & nervos musculorum thoracis humore. Sextò, *Vox clangosa*, ex Galeno 7. de usu Part. c. 7. Talis est à siccitate nimia laryngis & asperæ arteriæ, ac defectu humiditatis ex naturæ lege arteriam rigantis, illíque lævorem inducentis; febre ardente laborantibus & phreniticis familiaris.

Aspera arteria inflammata.) Ejus caput, scilicet Laryngem phlegmone tentari posse negat *P. Barbette*: Vide Scholia ad Observat. 1. sect. sequentis.

OBSERV.

Observatio II.

Vocis læsio ob tumorem exortui tracheæ innatum.

IN puella hectica circa exortum asperæ arteriæ, ex pulmonis substantia moles steatomatum carne permixta, ovi magnitudinem excedens inventa est, tam asperæ arteriæ quam oesophago adhærens, hinc vocis læsio, &c. *Vide tit. de Phthisi.*

Observatio III.

Vocis & sermonis amissio à lapidibus asperam arteriam & nervum recurrentem prementibus.

PUer decennis ex alto cecidit, &c. quum nec vulnus nec contusio extra appareret, morbus neglectus est, Demum asthmaticus factus est cum vocis & loquelæ amissione, &c. Lapides quamplurimi ex gypsea materia concreti, proxime cor, erant, adhærebant autem etiam asperæ arteriæ & sinistro recurrenti nervo, &c. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

Observatio IV.

Vox obscura ob Pulmones scirrhosos, Tracheam arteriam aridam, Bronchia obstructa, &c.

ILl. Matrona Lepra infecta, si sermonem protraheret, vox illico fusca fiebat & obscura: Pulmones omnino erant aridi & exsucci: Bronchia mucoso humore obstructa: Trachea arteria arida & aspera. *Vide lib. 4. tit. de Habitu corporis vitiis.*

Observatio V.

Vox clangosa ob fragmenta bronchiorum à substantia Pulmonum avulsa.

HEntico N. in dextro latere thoracis inventa sunt fragmenta bronchiorum à substantia pulmonum avulsa, qualia dum viveret in magna quantitate exscreaverat: Vox illi fuerat clangosa, qualis Gallorum Africanorum aut Calecutensium. *Iac. Bontius Observat. 2.*

Scholia.

VOcis consideratio magni est ad diagnosim momenti: Nam juxta Hippocr. lib. de Arte ex vitiosa voce ducimur ad cognitionem eorum quæ intus latent: Ex voce & urinis, *ait*, nos doceri per ἀλλοτρίας ἑρμηνείας, interpretationes peregrinas: Thoracicarum partium & pulmonum præsertim vitia designat, atque ad Tabem propensionem; Hinc *Galenus* comm. ad part. 17. sect. 1. lib. 1. Epid. *ait*, Quæ destillationes hominibus primo tussim concitant, deinde Raucedinem, neque consistunt, alteram Tabis differentiam afferunt: Et lib. 3. Epid. ad part. 32. sect. 3. plurimi facit ipsum vocis vitium, Cum multas ob caussas, ait, tabes consequatur, tum maxime ob distillationem fit, eam præcipue quam vitium vocis consequi solet. Nam ex eodem lib. 1. Epid. sect. 1. part. 17. Tabes non semper advenit ob distillationes à capite, sed aut ob vitium ipsius Pulmonis, aut affecto eo ob affluxum ab aliis partibus quam à capite: Sic est ubi Raucedo floccipendi, est ubi magni fieri debet: Est & extra thoracem corruptæ vocis quandoque causa quærenda; nec semper caput aut pulmones accusari debent, sed hypochondriorum ratio habenda & hepatis: Sic Elephantici vitiosam vocem habent, & quidam hypochondriaci: Sæpe occulta est causa vitii vocalis. *Ballonius conf. 2. l. 3.*

Vox illi fuerat clangosa.) Sic elegantissime describitur à Clariss. Menjotio, Morbosa τραχυφωνία duplex est, una obtusa & rauca: altera sonora & clangosa, velut si intra fictile siccum, aut cavum ædificium vox emitteretur: quales etiam sunt voces gruum, anserum & aquilarum clare strepentium: In qua, sive stridula, duo spectari debent, primum quod sit clarisona, deinde quod aspera, Claritas sequitur immodicam ariditatem, quæ membranam tendendo, ipsam clarescere facit atque resonare; Asperitas autem nascitur vel à mero calore exsiccante, ut per febres ardentes; inanitis enim membri spatiolis humiditate imbutis, quasdam ejus particulas paululum eminere, quasdam vero deprimi necesse est; vel ab acri materia arteriæ tunicam leniter arrodente, scil. aut ab evecta effera anithymiasi, aut à mordaci humore, ut in phthisi ac empyemate; item in catarrhis ferinis ac lethalibus capitis vulneribus, pus inferne deponentibus, ut observavit *Hippocr. libro septimo. Epid.*

Observatio VI.

Vox intercepta ob nummum venenatum in gula subsistentem, Pulmones inflammatos, Os ulceribus obsitum, &c.

CAtharina Clodiensis cum M. Ant. Boscolum ulcisci pro injuria illata non posset, simulata amicitia ipsius puerulo in strenam nummum, singulari quodam veneno delibu-

amice dedit; puerulus ejus pulchritudine allectus subito arripuit orique admovit: paulo post pustulis ex doloribus in ore excitatis ipsum forte fortuna deglutivit: mox faucibus & gula subinde inflammatis, vox faucibus ipsis hæsit; nec clamare potuit, & quamplurimis sed frustra admotis, sequenti die obiit: Ego vocatus, & visis in ore pustulis maxima cum inflammatione, indicavi nummum illum fuisse veneno infectum & maxime corrosivo: Rogavit vero uterque parens ut præterea dissectione inquirerem num puerulus extinctus fuerit simplici nummo per suffocationem, an vero per ipsum venenum nummo communicatum.

Sectionem itaque à mento auspicatus, ad os pubis usque recta deduxi, ac mandibula inferiori per medium divisa, amputata vero & separata lingua, & ejus musculis, carbone nigrior omnibus exposita, ita ut mirarentur quod tam brevi temporis spatio, nondum xxiv. horis revolutis, in tantam devenerit gangrænam: Ulterius progrediens, secundum gulam sectionem ad claviculam & secundam thoracis vertebram usque deduxi, & quasi in gulæ medio, non longè ab œsophago, nummum ibidem fixum reperii, gula fere tota sursum deorsumque corrosa, una cum ventriculo valde constricto, ut ulterius descendere non potuerit: Extracto autem nummo, thoracem similiter aperui, Cor ut viderem, an jam esset veneno infectum necne: quo discooperto, nihil notatu dignum in toto thorace reperi quam pulmones valde inflammatos: Cordis vero parenchyma cum suis vasis contracta & strictiora reddita, & sanguis in ipsis contentus infectus valdeque ater erat. *Ex observationibus Georgii Garneri Medici Austriaci.*

OBSERVATIO VII.

Aphonia à Siccitate superficiei cerebri, & Nervorum originis, solito gracilioris.

Civis Leodiensis (*Vide tit. de Catalepsi.*) à Melancholia in Furorem abiit: hinc aphonus factus, post linguæ usum recepit, sed ad mortem usque vocem formare non potuit, instar infantis semestris lallans, cerebrum illi siccissimum repertum in superficie, nervorum origines siccæ solitóque graciliores.

OBSERVATIO VIII.

Aphonia ab inflammatione meningum, quam sequutus sphacelus cerebri.

Quidam sæpius ebrius cum multam in noctem vino Hispano se saburrasset, sævissima cephalalgia cum omnium sensuum dejectione corripitur, nec verbulum, etsi aeleulis a me premeretur, proferre valebat, &c. Eo mortuo inveni meningas valde lividas omninóque sideratas, cum inflammatione cerebri. (*Tit. de dolore capitis.*)

OBSERVATIO IX.

Aphonia ab abscessu tunicato in cerebro post vulnus capitis nato.

Miles acinace sauciatus in posteriore capitis parte, die 22. loquelam amisit, &c. die 23. obiit: Abscessum deprehendi magnum, qui in sinistro cerebri latere latitavit, ex quo pus fœtidum magna quantitate effluxit. *Vide tit. de Paralysi.*

OBSERVATIO X.

Aphonia à dextra cerebri parte purulenta, &c.

Juvenis saucius oculo dextro à primo statim die ἄφωνος factus: Cerebrum dextrum totum fuit purulentum, sinistrum plenum serosa pituita. *Ballonius lib. de convulsion.*

OBSERVATIO XI.

Aphonia ab abscessu in Pericardio.

Joh. N. interiit à magno abscessu in Pericardio: Aphonos per duodecim horas, aut eo plus manebat. *Ballonius Paradigm. §. 55.*

OBSERVATIO XII.

Aphonia ab humore concreto in cordis ventriculis.

IN hominis cadavere inventus uterque cordis sinus humore obsitus concreto, &c. His primum epilepticus & elinguis paulo post occubuit, &c. *Vide l. 1. tit. de Epilepsia.*

OBSERVATIO XIII.

Aphonia à vitio pulmonum corruptorum.

MUlier ad occursum sororis insperatum vertigine corripitur, hinc aphonos jacet, sex horis post moritur, &c. Pulmones inveniuntur corrupti, sanie repleti. In cerebro nihil commemorabile, &c. *Vide l. 1. tit. de Catarrho.*

OBSERVATIO XIV.

Vox deficiens ob Pulmonis vomicam & alia vitia.

§. 1. JOh. Tassino (*Tit. de Phthisi.*) sæpe vox deficiebat, ac si aut pulmo confossus, aut perforatus, aut adhærens esset, Dolorem lateris pungentem & lancinantem querebatur; Aperto cadavere, deprehensus pulmo adhærens in parte dextra & sinistra costarum: Circa gibbum diaphragmatis pars pulmonis tota in pus liquefacta erat.

§. 2. Joh. N. linguæ minime continens repente concidit, obmutuit, &c. Dolorem lateris querebatur & ad regionem epatis, &c. Sæpe vox deficiebat: Deprehensus est pulmo adhærens dextra & sinistra parte costis: circum gibbum diaphragmatis pars pulmonis tota in pus & saniem liquefacta erat, &c. *Vide tit. de lateris dolore.*

OBSERVATIO XV.

Vox Rauca & turbida ob spasmum vitio cerebri ortum.

MIles spasmo correptus est flexo in posteriorem partem corpore, Turbide loquebatur, tanquam ex loco subterraneo vocem emittens: Vitalia & Naturalia membra integra reperta sunt: Cerebri ventriculi repleti erant materia viscida & glutinosa: hæc incumbens principio nervorum omnia symptomata excitarat. *Vide l. 1. tit. de Convulsione.*

OBSERVATIO XVI.

Raucedo producta ob Thymum glandulam corruptis humoribus infarctum.

THymum novi, ex quorundam lue venerea infestatorum cadaverum sectionibus, instar spongiæ ab excrementitiis corruptis humoribus intumescere: unde sonora non sunt voce. *Vide lib. 1. sect. 21. observ. 4.*

OBSERVATIO XVII.

§. 1. *Vox Impedita, Rauca, ob variam Pulmonum læsionem.*

FAmulus quidam xxvij. annor. Hydrope moriebatur, quo morbo cœperat laborare quatuor annis ante obitum suum, Semper fuerat homo morosus; stupidus & melancholicus, nunquam jucundus, nunquam ridens, uno verbo μισάνθρωπος, præcipue à decem annis ante mortem suam: Voces reddebat quasi cum violentia, parum loquebatur, idque addito suspirio.

Cum fuisset dissectus, sinister locus Pulmonum videbatur penitus consumptus, nullo tamen in residua parte apparente ulcere vel præternaturali phænomeno, præter consumptionem: Capita vasorum, & rami asperæ arteriæ æque grandia ac in altero lobo: Lobus ille Epatis, qui pertinet ad diapragma, erat niger exterius ad palmæ circiter latitudinem, intra parenchyma: Aliæ partes erant sanæ. *Observatio Nathanaelis Fairfax in Actis Philosoph. Societatis Anglicæ anni 1667. pag. 238.*

§. 2. Filius N. dyspnoea interiit, cum Raucedinem haberet caninam. Pulmo erat parte dextra vitiosus. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 3. Ill. Casauboni Pulmones corruperat & denigraverat ferina & perennis fluxio à capite, quam prodebat ordinaria tussicula, & in ultimo morbo consueta Raucedo ingeminata. *Vide l. 3. tit. de mictione difficili.*

§. 4. Janus N. Phthisicus obiit (*tit. de Phthisi.*) A primo morbi insultu vox intercepta fuit, ut præter affirmantis particulam effari nihil posset: Aperto thorace, pulmones spongiosi, pluma leviores reperti, parum sanguinis continentes.

SCHOLIA

Observatio XVIII.

Anatome Rauci in cujus ventriculo abscessus repertus est.

DOm. N. vox rauca cum dolore circa ventriculi regionem: observavi in ejus ventriculo materiam nigram lutulentam, quæ causa & morbi & symptomatum. *lib. 3. tit. de vetriculi dolore.*

Scholia.

CAusa assignanda videtur læsioni rami Paris vagi illuc deducti, & aliorum nervorum qui huic comites se adjungunt: Quo sympathiæ ratio pateat quædam de ramificatione & distributione hujus Paris adducenda ex Clar. *Willis* Necrologia: Octava, *ait cap.* 23. Nervorum Paris conjugatio, ab antiquis pro sexta habita, Par vagum appellatur, eo scil. quod nervus ejus non uno contentus membro, aut corporis regione, partes diversas ac longe dissitas respicere, atque ramificationes suas, non modo in vicinia circa caput & cervicem, sed per totam medii ac imi ventris cavitatem, ac ad pleraque in utrisque viscera exporrigere putatur: Revera hic Nervus provinciam satis amplam habet, attamen non adeo amplam uti putatur, nam plures alii nervi, quoniam huic se adjungentes insosculati sunt, ejus pars esse perhibentur: &c. *Plexus Gangliformis*, super *Paris vagi* trunco constitutus, nervum unum aliunde immissum recipit, aliumque à se foras emittit: A plexu prædicto ramus insignis emissus versus *Laryngem* defertur &c. Exinde Paris vagi truncus, absque ulla insigni ramificatione descendit, ubi plexu altero constituto, surculi plures ac fibræ numerosæ versus *cor & appendicem ejus* dimittuntur &c. E regione cordis, Paris vagi truncus plures surculos insignes utrinque emittit, qui in *Pulmones* delati, una cum vasis sanguiferis per totas illorum compages distribuuntur, ac in transitu *bronchiorum* ductus, tum arterias quoque & venas κτ᾽ ποδὶ assequuntur: Dein ejusdem Paris vagi truncus, juxta tracheæ latera utrinque descendens, multas propagines etiam in *Oesophagi* tunicas distribuit; Infra ramos Pneumonicos uterque truncus Paris vagi, in duos ramos, interiorem & exteriorem dividitur: Rami utrinque interni, pariter externi, ad *ventriculi* varias partes diducuntur &c. Reliquæ Paris vagi fibræ simul colligatæ in eundem truncum coalescere videntur, qui statim surculo à Nervo intercostali ascito, Plexum gangliformem constituit: Et quidem verisimile est harum fibrarum, quæ in Paris vagi trunco simul complicantur, unam *Nervo recurrenti*, aliam *Præcordiis*, tertiam *Pulmonibus*, ac demum aliam *ventriculo* destinari; quæ omnes licet inter se communicent, usque tamen ab ipsa origine distincti, spirituum animalium diversos ductus constituunt: Quod autem à nervo intercostali surculus in superiorem Paris vagi plexum deferatur, ratio est, ut inter hos nervos arcta quædam affinitas & necessitudo intercedat, eorumque alteruter circa alterius munia afficiatur: Cum enim Paris vagi nervus præcipue ad præcordia & stomachum, atque Intercostalis ad reliqua imi ventris viscera propagines distribuat, observare est quod inter hæc omnia, non modo commercia quædam, sed sympathia & actionum passionumque consensus habeatur, quare necesse est ut nervi utrisque partibus designati inter se communicent.

Diuturnam colicam *Raucedinem* sequi notat *Gaspar Bartholinus Institut. Anatom.* lib. 3. capite 2. Novum par nervorum, ait, aliis sextum & vagum, inter carotidem & jugularem descendens dividitur utrinque in ramum exteriorem & interiorem; Interior dexter 1°. ad radices costarum cuilibet nervo intercostali ramulum de se largitur; deinde cum arteria magna septum pertransit, & infimo ventri toti prospicit: Abit vero in tres ramos, 1. ad omentum contendit, à quo alii tres ramuli, 1. ad Colon, hinc post colicam diuturnam *Raucedo* &c. Hæc *Bartholinus*. Exemplum ante plures annos vidi in Dom. *J. Anton. de la Chena*, quem colicus dolor diutissime & frequentissime male habuit, Raucedo autem & vocis summa obscuritas paulo post accessit ad mortem usq; comes.

Appendix I.

Aphonia, neque ad apoplexiam neque ad epilepsiam pertinens, affectus inter utramque medius.

VOx & sermo abolitur ob cerebrum, nervorum principium, affectum in apoplexia, epilepsia, cerebri concussione & commotione, ac similibus affectibus, ob quos spiritus animalis influxus prohibetur: In primis vero in affectu illo qui κατ᾽ ἐξοχὴν Ἀφωνία appellatur, & neque ad apoplexiam, neque ad epilepsiam commode referri potest, sed inter eos quidam affectus medius videtur: Quem etsi in praxi sæpe observaverim, descritum tamen invenire hactenus apud Authores non potui, nisi nuper apud *Adr. Spigelium* lib. 2. de febre semitertiana, cap. 16. *Est morbus*, inquit, *in Germania & Pannonia frequens, quem Austriaci, Moravi & Styri Timorem appellant, inter Apoplexiam & Epilepsiam quodammodo ambigens: cadunt enim velut apoplectici sine sensu, non autem motu privantur, neque tamen convelluntur, ut epileptici; aliquando stertunt, nec tamen discusso morbo paralysin alicujus membri incurrunt*, Si tamen causæ magna sit vehementia in apoplexiam vel epilepsiam degenerare potest, tandemque aliquos hoc modo affectos subito ut apoplecticos mortuos vidi. Talis ἀφωνία etiam proculdubio est quæ fit ex ebrietate, de qua Hippocr. 5. aphor. 5. oritur autem fere à consensu partium infernarum, & vapore narcotico spiritus animales in cerebro sopiente seu perturbante, & propterea commodissime inter affectus cerebri

refertur. *Sennertus Pract. lib. 2. p. 3. cap. 4. Rolfinkius lib. 2. conf. 15. de hoc affectu, ait fieri ab ea* ἀπολήψει *vasorum de qua Hippocr. 3. de rat. v. in ac. t. 23.*

APPENDIX II.

Vocis interceptionis, ut & Somnolentiæ iis accidentis qui Torturæ subjiciuntur, ratio ex fundamentis anatomicis deducta.

Politicos quosdam cognovi qui captivos in Tortura, clausis oculis ac si dormirent, obmutescentes, omnium sceleratissimos asseverabant, cùm tamen naturaliter id fieri Anatomia nos edoceat: Musculi enim brachia pectori adducentes, apud Vesalium Tab. I. musculor. L. notata, & ossi pectoris in eadem Tabula VI. notati adhærentes, quia brachiis inter scapulam & cubitum tenacirer inseruntur, ut ex Tabul. IV. musculorum (in qua insertio illa in dextro brachio Q. & T. in sinistro vero h. notata est) videre licet, si brachio retrorsum & in altum, crura vero deorsum trahuntur, pectus adeo constringitur & coarctatur ut Respiratio impediatur: Musculi enim laryngis, & Nervi recurrentes per consensum ita afficiuntur, ut mirum non sit hominem in maximis ac crudelissimis istis tormentis obmutescere ac vix spirare posse: Et quia ex violenta illa corporis extensione secundum par nervorum colli quoque afficitur, ideo palpebræ quoque concidunt clauduntur que: Somnus itaque ille miserum captivum neque reum esse significat: habet enim causas suas naturales: *Fabritius Hildanus in operum præfatione.*

Observatio XIX.

Loquela vitiatur iis quibus os Frontis non est sinu excavatum.

§. I. Os frontis sinu est excavatum, ut, authore *Fallopio*, sit ἠχεῖον quoddam naturale, & aëre illo repercusso vox canora fiat: Atque se animadvertisse quod quibus illi sinus dari non sunt, rancidulum quiddam balba denare loquantur.

§. 2. Ad nasi summum, supra supercilia, adsunt cavitates vel sinus amplissimi; sed non adsunt 1. in puellulis usque ad annum. 2. in quibus facies est depressa & sima. 3. in quibus frons est divisa; ut plurimum gemini inter utrumque tabulatum, interdum membrana succincti viridi & separati, corpus quoddam molliusculum & medullosum continentes: Et habent hi sinus foramina qua desinunt in narium amplitudinem: Usus harum cavitatum 1. ad canoram reddendam vocem, quia sinus hi in iis, qui male loquuntur, non reperiuntur &c. *Bartholinus Anat. reform. libello 4. cap. 6.*

SCHOLIA.

De his Sinubus in osse Frontis notat *Schneiderus* l. de osse cribiformi c°. eos non in omnibus reperiri; Superioribus, *ait*, proximis annis hanc cavitatem in anatomis corporis humani ante omnis quam diligentissime perscrutari curavi; & statim ferramenta admoveri jussi, quibus hic cranii locus, cum non continuo appareret, nunc leniter incidebatur, nunc clementer radebatur, at frustra fuimus, nam os eo loci minime erat excavatum, sed plenum & fungosum, nec plane penitus, sed sat extabat 1 2. Ad formationem vocis nihil conferre: Quidam ait, credunt hujus ossis antrum iis deesse quibus Frons sit depressior; Id quod confirmat Highmorus, ac se caput ancillæ, boc faciel vitio deformis dissecuisse, in qua hæc caverna omnino desiderata fuit: Noster quoque (de quo paulo superius) cujus etanium hac ossis frontis cavitate caruit, bene loqui potuit, Nam cum hanc cavitatem notare non possem, statim ex iis quibus notus fuerat, quæsivi an clare loqui solitus fuerit, omnes qui præsto erant, unanimi consensu confirmabant ipsum voces perbene profundere potuisse: 3. Quod licet iter de hac cavitate, si ficta est, semper ad nares feratur, ex eo tamen minime effici posse, illam aut ad sonum vocis, aut ad odoratum facere, quod supra nares & os cribrosum hæc multum exter caverna. 4. Quoad viridem membranæ cavitatem illam succingentis colorem, se hanc semper candidam, semper tenuem & puram invenisse, Dissectionis autem Professores, finita Anatomia corporis, hanc cavitatem jam effractam introspicere solere, quo tempore tam tenuis membrana plerumque est vitiata: Et hoc est quod Petrus Pauvius doceat Tympanum viridi colore esse præditum, qui absque dubio id in putrescente cadavere inspexit: Atque interior quarti ossis maxillæ membrana ob eandem causam nonnunquam contraxit viridem colorem: Nam membrana in osse delitescens æstate facile corrumpitur, præsertim cum sit tenuis. 5. Hanc cavernam semper inanem esse, nec ullum humorem coercere, sed admodum tersam esse & splendidam: Sin novissimis diebus sectionis, quibus ossa coquuntur, non negat vitiosam quandam materiam ibi aliquando reperiri posse, cum humores tabescentium partium, quæ procul absunt, in hanc cavitatem confluere posse videantur.

Observatio XX.

Balbuties. vitio Linguæ jugiter irrigatæ à feroſo humore, è cyſtide in cerebro eo repleta.

Subit admirari ſæpenumero opera naturæ: Diſſectis enim corporibus admiranda inveniuntur, quæ citra αὐτοψίαν ita eſſe, ut ſunt, vix perſuaderemur. *Roberto Barriere* ferè quamdiu vixit deſtillatio perpetua ad nervos motui linguæ deſtinatos adeo loquelam impedierat, ut Balbutiem moleſtam invexerit, quæ nullis auxiliis potuit unquam emendari, unde tandem fluxione aucta *ſuffocatione* repentina eſt extinctus.

Aperto cranio, ac utrobique ſeparata ſenſim portione extima cerebri, in conſpectum venit cyſtis, id eſt, ſacculus robuſta membrana compactaque contextus, undique ſeroſum humorem continens, qui in fundo exiguum foramen habens ſemper novam materiam nervis linguæ communicabat: Quare cum nulla induſtria ſeroſus hic humor abſumi poſſet, tum ob copiam tum membranæ denſitatem, quæ nimium obſtabat quo minus vis medicamentorum eo perveniret, uno ore diximus talem affectionem incurabilem fuiſſe. *Riverius cent. 4. obſerv. 7. additarum.*

Observatio XXI.

Balbuties pendet aliquando à defectu foraminum quarti oſſis ſuperioris maxillæ.

Τραυλότης affectus eſt in conformatione, non in intemperie: Sunt enim in media palati regione, i. e. in quarto oſſe ſuperioris maxillæ, in illis omnibus quos huc uſque viderim, qui literam R exprimere non poſſunt, duo foramina quæ nullo modo aperta & obvia inveniuntur in iis qui illo affectu tenentur: Ergo cauſa immediata, quæ poſita ponit, erunt duo illi meatus aperti. *Sanctorius meth. vit. Error. lib. 3. cap. 9.*

Observatio XXII.

Loquela vitiata ob Epiglottidem induratam.

Epiglottidem adeo quandoque induratam deprehendi, ut loquelæ abolitionem inferat: malum hoc incurabile. *P. Barbette Anat. Pract. lib. 1. cap. 4.*

SCHOLIA.

Mollior eſt Epiglottidis ſubſtantia, utrinque membrana ori communi alligatur, quaſi etiam lento humore perfuſa ſuccingitur laryngis interna cavitas. *Bartholinus Anatom. Reform. lib. 2. cap. 11.*

Observatio XXIII.

Mutitas cum ſurditate nativa, ob deficiens oſſiculum Incus dictum.

Scriptum mihi eſt à Medico, ſe aperuiſſe cranium hominis à nativitate Surdi & Muti, cui è tribus Auris oſſiculis Incus deerat. *Marinus Merſennus Epiſt. ad Beverovicium, in hujus ſpicilegio de Calculo.*

SCHOLIA.

Silentio premenda non eſt Mutitas, inſitæ Surditatis comes individua: Nam à natura Surdi lugent quidem, gemunt & vociferantur, ſed loquutionis plane ſunt expertes, ac τὸ ἄλαλον eſt conſequens adeo neceſſarium τῆς κωφῆς, ut à Græcis κωφὸς pro muto accipiatur: *Surdi a generatione*, inquit Hippocrat. lib. de Princ. *loqui neſciunt ſed ſolam vocem edunt.* Et Ariſtoteles, 4. de hiſt. anim. 9. *Quibus loquutio, eis etiam vox; at quibus vox non omnibus loquutio: quicunque ſurdi ſunt à nativitate iidem etiam muti, vocem emittunt, loquutionem vero nullam.* Ratio eſt, quod vox homini naturalis ſit, infantes namque à vagitu inarticulato vitam auſpicantur: vocis autem articulatio debeatur diſciplinæ auditum expoſtulanti: Quemadmodum ſtatua quoad materiam naturalis eſt, quoad formam artificialis, ſic vox, loquelæ materia, à natura procedit: Loquela atque idioma arte conficitur: Lingua etenim humana per ſe quidem, ac ſine doctore mobilis eſt, vimque loquendi naturaliter poſſidet, ſed dum actu ſermonem pronuntiat, hunc habet ab imitatione, ipſæque infantulurum lallationes, rudeſque ac monoſyllabæ dictiones, incboata ſunt auditorum verborum imitamenta. Illi ergo hallucinantur qui ſurdos à nativitate muteſcere exiſtimant, læſo nervo quintæ conjugationis, cujus major ſurculus fertur ad aurem, minor vero propaginibus quibuſdam in nares & buccas obiter tranſmiſſis, radici dentium, linguæ & laryngi diſtribuitur, nam ſurditas ingenita, ob pravam organi πῆρωσιν, e. g. ſi primum, & anfractuoſum utriuſque auris antrum, ἀκοὰς Græcis dictum, adnata membranula obturetur, illæſis interim auditoriis nervis, loquutionem nihilominus labefactat: Falſo enim ſupponunt hujus

opinionis patroni, constans surditatem nervi auditorii culpa semper oboriri, cum ex adverso rarissime id contingat: alioquin simul cum auditu tactus quoque in aure interna necessario deficeret, quod nervus ille utrumque sensum auribus impertiat: Jam autem à natura surdi patiuntur otalgiam, quæ partis tactum superstitem, ideoque nervi illius incolumitatem demonstrat: Ponamus insuper ramum nervi quintæ συζυγίας ad aures perreptantem naturaliter vel deesse, vel quocunque modo vitiari, salvo altero ejusdem nervi surculo qui ad linguam ducitur (quod sine dubio possibile est) nativa profecto ejusmodi surditas, juxta adversariorum dogma, haud deberet accersere mutitatem, cum tamen illa præsente hæc sit inevitabilis: Præterea natu grandiores, adepta jam per auditum loquendi industria, si ob paralysin nervi quinti paris obsurdescant, nunquam simul mutos evasisse compertum est, etsi forsan paulò submissius loquantur: Deinde, cur vox simul cum loquela non destruitur, affecto, ut volunt, nervo laryngi & linguæ cum auribus communi? si dicant à nervis recurrentibus ad laryngem propagatis vocem sartam tectam conservari, quidni etiam septima nervorum societas, ad linguæ musculos delata, loquelam saltem nutantem ac imperfectam præstabit? Addamus si propter aurium cum lingua sympathiam, ex ejusdem nervi communione, surditas innata loquendi ἀδυναμίαν secum adducit, vicissim qui à natura muti sunt, necessario surdos fore, contra fidem experientiæ: Tandem ex hac sententia sequeretur, quotquot à naturæ primordiis sunt surdastri, eos omnes impedite loquutos esse, quod pariter eventis non quadrat. *Menjotius Dissertat. de Mutitate.* Quod affert Vir Illustr. Non omnes à natura mutos pariter surdos esse, comprobatum vidi in juvene quodam, *Colombier* dicto, incola pagi Troinex, semihoræ spatio Genevę dissito, qui mandata omnia, vel submissa voce data, promptissime exequebatur: Admirandum vero quod tradit Fr. *Vallesius* sacræ Philos. cap. 3. quendam P. Pontium, etiam eos qui surdi nati sunt potuisse docere loqui, res ipsas digito indicando quæ characteribus significabantur, deinde ad motus linguæ illis respondentes provocare.

Observatio XXIV.

Loquelæ impedimentum cerebri malam conformationem, sero undique suffusi, sequutum.

Viri Illustr. præter motus convulsivos, paralysis spuria totius corporis membra occupabat: Lingua vacillans verba nonnisi imperfecta protulit: Hujus cerebri moles justo minor, & gyris paucioribus instructa fuit, unde spiritus animales non satis copiose producti sunt: Porro universa τῆς ἐγκεφάλου compages justo humidior, latice aquoso madida, *Vide lib. 1. tit. de convulsione.*

Scholia.

Sicut linguæ, hæc illavé verba naturaliter proferentis, multifariæ sunt inflexiones, nec expositu faciles, ita loquendi errores flexurarum istarum culpa exurgunt quamplurimi, vixque omnes distincte tradi queunt: Nam suum est cuique fere genti ἰδίωμα atque vernaculum elocutionis vitium, sic Dores ut platystomi incessebantur à Græcis, quod ore in latum diducto loquerentur, ac justo frequentius τὸ α dictionibus ingererent: Eretrienses sugillabantur quod verba ex ρ conflata, geminato ρρ cum stridore & asperitate efferrent, ῥωτακισμὸς id vitii dicitur, quemadmodum ἰωτακισμὸς, λαμβδακισμὸς, ἰωτακισμὸς vocantur literarum ι, λ & μ crebræ otiosæque iterationes; πολυσίγμα vero ubi simplex σ multiplicato σ. σ. cum sibilo editur, Quidam etiam fringultiunt, id est præpedite & obscurius verba promunt: nonnullorum denique subagrestis est ac plane subrustica pronuntiatio: Verum istis, & si quæ sint aliis, invenustis loquutionibus posthabitis, agendum de *Balbutie*, quam Aristot. 11. Probl 30. ad ternarium numerum reduxit, scil. τραυλότητα, ψελλότητα, ἰσχνοφωνίαν.

Τραυλότης generis nomen retinens dicitur Aristot. 2. de part. animal. 17. ἔλλειψις τῶν γραμμάτων, cum nempe lingua ἐνδεῶς certas consonantes articulare non valens, in alias deflectit, v. g. T. mollit in D, ac G. in S. dicitque Capidolium pro Capitolium, & Anselus pro Angelus: præsertim verò literam acriorem atque caninam R. detorquet in L, quæ hebetior est, ac pro maria ait malia: Cum enim consonantium nonnullæ liberiorem linguæ dilatationem, firmioremque incisoriis dentibus ac palato innixum requirant, fit ut lingua, si præ mollitie ac debilitate non satis amplificetur, dentibusque obfirmetur, pro asperioribus & quasi confragosis litteris, leniores pleni oresque appellet, utpote magis affines, minoréque indigentes linguæ expansione ac stabilimento: quemadmodum autem pætus oculus non est inamabilis, ita lingua tantisper traulizans, ac, ut vulgo loquuntur, paulo pinguior, decorem quendam sermoni conciliat.

Altera *Balbutiei* species Græcis ψελλότης, ψελλισμὸς & ψελλισμός, loquutio est detruncata, qua litera syllabave absorbetur aut eliditur: Hippocrat. γλῶσσαν ἀσαφέα vocat, quoniam trunca, & quasi tertiata verba involuta sunt nec intelligibilia: Græci ita loquentem κολοβόγλωσσον nominant, quod voces decurtet; item βλαισὸν, & Latini Blæsum: Alias vocantur βλαισοὶ, Valgi, qui suras habent extrorsum intortas, ad similitudinem literæ Λ, quibus opponuntur ῥαιβοί.

Tertium Balbutiei genus nuncupatur ἰσχνοφωνία, per quam homo medio inter loquendum tempore, repressis velut quodam offensaculo conatibus, syllabas propere non connectit, sed in priori paululum detinetur, eamque cogitur retexere ac alternare, seu in principio dictionis pro Cæsar dicens Cæcæsar, seu in fine, ut pro fama, famama: Ejusmodi hæsitationem tractumque verborum βατταρισμὸν vulgo vocitant, defluxa voce à Batto quodam Rege: Ejusmodi Balbutientes ab Homero Iliad. 7. ἀφραδέοντες dicuntur, Latinis Bambaliones, ἀπὸ τῆς βαμβάλειν, quod Hesychius interpretatur labiis tremere.

Balbutiei causæ sunt multiplices, 1°, musculorum Linguæ non quidem stupor, ut in loquutione imminuta, nec intercisa, sed potius tremor, per quem non plene absolvitur loquutionis integritas, at itendidem interturbatur: 2. Lingua, vel brevior, nec idcirco satis premens anteriores dentes, quod infrequenter fieri observat Galenus: Vel crassior ac tumidior, ideoque gravis ac inflexibilis; nam lingua ad διάρθρωσιν

lata

lata esse debet, unde aves vocem humanam æmulantes, cæteris sunt πλατυγλωττότεραι. Vel aridior, proindeque inobediens minusque plicabilis, ut per febres ardentes: quæ sicca linguæ intemperies, aut nusquam aut perraro ingenua est: Vel humidior & laxior, vel frigidior, ac idcirco δυσκίνητος: vel tandem calidior ac irrequietior, & quæ temere magis quam impigre imaginationi præit potius quam ministrat: Nam sicut cæteri Balbutientes cunctanter verba fundunt, hærentque quasi in salebra, ita hi sunt ταχυγλωσσότεροι σπουδαῖοι sermonem promptum habent ac torrentem: Nec tantum Linguæ volubilitas verba mutilando ψελλισμὸν infert, at quandoque etiam, cursu syllabarum intercepto ἰσχνοφωνίαν adducit, quemadmodum enim prærapide currentes in alium motum difficulter flectuntur, sic concitata lingua uni syllabæ durius insistit, vixque divertit ad alteram: 3°. Balbuties fit à tumore rarius phlegmonoso, sæpius œdematoso partes linguæ subjacentes occupante, quem Ranulam vel ranunculum dici voluitt, quod ad modum ranarum ægri inter loquendum quasi coaxent.

4°. Frænulum Linguæ subditum ad ipsam moderate coercendum, tripliciter incommodat loquutioni, primum si mollius ac flaccidius fuerit, penitusvè defecerit: lingua enim ita frænata palati cameram mobilitate sua nimium replet, unde homines pleno ore loquentes ac hiulco, subinde βαβάζουσι, repetuntque τὸ ba ba: Quintilianus πλατειάζειν vocat: Cui opponitur pronuntiatio semicluso ore facta, sive morbosa fuerit, propter nativam oris angustiam, aut cicatricem ex vulnere superstitem; sive mentita, præsertim à fœminis huic loquutioni tanquam elegantiori studentibus: *Secundo*, si vinculum ad linguæ cuspidem propius accesserit, ejus præpedit volutationem: demum si brevior fuerit, seu ab ortu, ob pravam διάπλασιν, seu post ortum à cicatrice, aut præarida intemperie, lingua arctius subligata recurvatur, nec anteriores dentes satis contingit: hic morbus ἀγκυλόγλωσσον, communiter *filum* dicitur: pueri autem eo malo a natura irretiti, tarde quidem prorumpunt in sermonem, tandem vero satis festinanter verba eserunt ac citra offendiculum, præterquam in literis R, L & K, ad quarum quippe expressionem lingua sufficienter vibrari nequeat atque explicari.

5°. Ut Labia in regendis sermonis discriminibus funguntur quodammodo vice digitorum, quibus modo adductis, modo reductis spiritum in fistulis cantusque harmoniam tubicines moderantur, sic eorum vitio μογιλαλία oritur, puta si aut mutilata fuerint, aut crassiora, duriora & nimis inversa, ita ut segniter moveantur, ut in labeonibus.

Tandem Dentium series multiplex, malevé disposita, vel eorundem præsertimque incisorum defectus, loquelæ officit, ac dentiloqui dicuntur *Obese loquentes*, propter dentium inopiam: quare infantibus sermo distinctus non est, ante primorum dentium è locellis suis ἀνάδοσιν:

Præterea Balbuties accidentario progignitur ab impetuosa cogitationum inundatione, ut in delirantibus: nam quemadmodum servus uni dicto audiens, molesto domino plura simul imperanti præsto ad omnia esse non potest, sic lingua quantumvis agilis atq; explanata, consertis nimium atque velocibus mentis conceptibus exprimendis impar est, sed in præceps delapsa turbide ac adhæse loquitur, horum scil. imaginatione rerum oblatarum mole ac diversitate varie distracta: Male autem se habente organo homines nunquam non balbutiunt, at pacata mentis jactatione expedite loquuntur, Non raro etiam causa utraque, videlicet & instrumenti morbus, & animi præcipitantia eodem conspiratu ad balbutiem concurrit.

Homo frequenter Balbutie teneri solet, quod humentissimo polleat cerebro, ac plurimis rapiatur ocyssimisque animi motibus: Senum decrepitorum lingua titubatione aut offensione impeditur, ob defectas vires regnantemque pituitam: Puerorum mollis est ac infracta loqutio, hæc namque ex multis literis genere & numero distinctis conflatur; diversas postulantibus linguæ motiones: atqui quod varium est, inquit Aristot. 11. Probl. 57. pluribusque notatur differentiis, id nonnisi plurimo tempore ad exitum perduci potest, jam vero facultas motiva in puerili ætate effœminata existit: ac linguæ potissimum, utpote spongiosæ, bibulæ, udoque cerebro subjectæ, quam cæterarum partium lapsans motus, tardius in pueris firmatur.

Melancholici balbutiunt, ex Arist. 11. probl. 33. unde apud Hippocrat. 2. Epid. 5. Varice ad dextrum sinistrumque testem enato, solvitur ἰσχνοφωνία, & Balbi morbis admodum melancholicis conflictantur. 7. aph. 40. Ejusmodi autem balbuties tam per se oritur quam per accidens: Per se, ab organi invaletudine, nempe aut propter linguæ exsuccæ contumaciam: aut ex adverso, ob ejusdem madorem, seu à serosa illuvie qua melancholici restagnant, seu à pituita in crudiore ventriculo congesta, nam quemadmodum linteum aliqua sui particula aquæ demersum, sensim expansa humiditate totum tandem humescit; Sic cum ventriculus, gula, partes oris, ac ipsamet aspera arteria eandem participent membranam, facillima est humoris è ventriculo per continuitatem communis tunicæ ad linguam, quamvis superne locatam diffusio, etiam absque ulla, ut in vomiturientibus & nauseabundis, ventriculi compressione: Nec essentiali modo, sed accidentali etiam linguæ titubantia laborant melancholici, à myriade phantasmatum imaginationi globatim occurrantium, non quidem propter spiritus animales, ut in phrenitide, procellosos & inquietissimos, hi namque fixiores potius sunt atque pigriores, sed quod animus melancholicorum fastidiosus, & veluti ἀψίκορος res omnes etiam optatissimas, mox tanquam ingratas respuat, sicque ab uno objecto ad aliud desultoria levitate transiliat:

Biliosis denique lingua inexplanata est, juxta illud Hippocr. 2. Epid. 6. Qui pectore sunt admodum bilioso, balbutiunt: idque duplici de causa, 1°. quia ut corde calent, sic cerebro ut plurimum madescunt, linguam perpetim irrorante: deinde ob animi σπουδαιότητας, perquam verborum volumina, vocumque turbas blaterant, potissimum ubi in iram labuntur: cum è contrario frigidi & torpidi excandescentia expeditius loquantur, imo è mutis vocales aliquando evadant:

Inter causas procatarcticas duæ potissimum confusaneum ac inconditum sermonẽ efficiunt, Timor & Temulentia, Ille propter spirituum ἀνατάκλασιν: hæc quoniam linguæ nervos & musculos emollit & relaxat, imaginesque polydædalas menti interius offert. *Menjotius Dissertat. de mutitate & Balbutie.*

Quod de Lingua crassiore & tumidiore affert Vir Excell. in memoriam mihi revocat medicum quendam Helvetium, nomine Meuron, cui quantumvis lingua sesquipede exiret, vitulinam magnitudine æquans, cujus ope globulum saccharinum summis naribus impositum (vir alias nasutissimus) in os sensim deducebat; Illi tamen adeo volubilis & expedita, ut avium garritus quarumcunque exprimeret, & loquacitate omnium aures obtunderet.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI PRIMI

SECTIO XXIII.

De ANGINA.

OBSERVATIO I.

Angina latens à Pulmonis abſceſſu purulento.

JANIO quidam meridie *circa laryngem & fauces* dolorem ſentit, & quandam in deglutiendo cibo & potu difficultatem, Adiit ſub veſperam Pharmacopæum: datur ex aquis plantaginis, lactucæ & diamoron, addito aceto, gargariſmus, quo cum ſubinde uteretur, doloribus intenſis, ſubito, nocte, mente conſtans ſtrangulatus interiit.

Hujus corpore aperto, reperta eſt pulmonis ſubſtantia, ſive παρέγχυμα, in pus converſa, & ad unum ejus latus, abſceſſus pure quoque impletus: Nulla tuſſis huic antea fuerat moleſta, negue ſanguinis ulla ſputatio præceſſerat, ſano validoque corpore eousque viſus, eoque non gracili ſed obeſo. *Dodonæus cap. 18. obſervat.*

SCHOLIA.

NUlla inter Anginæ ſpecies æque periculoſa eſt ac ea in qua nullus tumor in faucibus ac collo apparet, quam latentem hac de cauſa non inepte diximus: Talis autem quandoque hominem paucis diebus conficit ac é vita tollit, mente & ſenſibus integris; Quod & Hippocr. prædict. lib. 3. cap. 8. ſcriptum reliquit, Angina, *inquit*, graviſſima eſt & celerrime interimit, quæ neque in cervice (i. e. collo, interprete Galeno) neque in faucibus conſpicuum quid exhibet, hæc etenim eodem die & ſecundo & tertio & quarto ſtrangulat: Plurimum vero hanc quoque dolorem inferre & ſpirandi difficultatem: Adſunt vero non modo hæc, ſed & vehemens copioſaque humorum è capite deſtillatio, dolor autem circa laryngem & aſperam arteriam talis, ut nec contingi quantumcunque leniter, citra graviſſimum dolorem queat, ſed nec moveri ſurſumque attolli: Quare non ſpiritus tantum cum difficultate trahitur, ſed & cibus ac potus ægerrimè, aut non demittuntur, Cùm etenim per œſophagum deſcendunt, cedit & ſurſum aſcendit larynx: Inflammari per hujuſmodi anginam interiores ac latentes laryngis muſculi exiſtimantur, verum nos nullam juxta laryngem, aut ejus muſculos, vel circa aſperam arteriam inflammationem aut abſceſſum cognovimus, ſed pulmonem male affectum, quod ſuperior hiſtoria demonſtrat: Eadem & ſimilia æſtate anni 1565. diligenter annotavimus, quando multi angina, ac ſimul moleſta ex capite deſtillatione correpti fuere, præſertim ex his qui præcedente hyeme vel tuſſi vel raucedine laboraſſent, aut è peripneumonia evaluiſſent: Plurimis eorum poſteaquam circa laryngem dolor remiſſior tandem deſiiſſet, peripneumonia ſucceſſit cum lateris dolore, non tamen pungente: aderant reſpirandi difficultas & pulſus mollis: horum non pauci, intra non multos dies mortui, ſeniores evaſerunt & natura frigidiores: Pulmones horum vel purulenti fuere vel abſceſſum habuere: juxta vero laryngem aut ejus muſculos nihil occurrit, quod vel adeſſe vel adfuiſſe inflammationem oſtenderet: Satis quidem apparuit pulmones male quidem prius affectos, ſuperveniente ac accedente è capite deſtillatione, reliqua ſymptomata ſucceſſiſſe; laryngem vero non primario ſed per ſympathiam laboraſſe: Veriſimile verò etiam eſt deſtillante humore aſperam arteriam ejuſque ramos impleri atque diſtendi: deinde eodem ad alia vaſa transmiſſo, à dolore liberari quidem aſperam arteriam, ac ejus ſupremum finem, ipſam laryngem: Pulmonis autem male affectas partes è dolore occupari, atque modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri: *Hactenus Dodonæus.*

Ad hanc anginæ ſpeciem, in qua nec intus nec foris rubor aut tumor adeſt, referenda ea videtur de qua *Aretæus* lib. 1. cap. 7. ubi collapſionem inſtrumentorum adeſſe ait & ſtrangulationem vehementem, ut ipſiſmet in pectore latentibus partibus, circum cor atque pulmones, abdita eſſe inflammatio videatur; & συνάγχην hanc propterea dici ait, quaſi συνδιέουσ ἔσω ἢ ἄγχουσ, h. e. interius vergentem & angentem: Ego vero exiſtimo, *inquit*, ſolius ſpiritus id vitium eſſe, ad calidiſſimum ſicciſſimumque converſi, nulla corporis parte inflammatione laborante: Sunt itaque Aretæo duæ anginæ ſpecies, una cum tumore ingenti ac rubore tonſillarum & foris verſus; quin etiam interdum, inquit, lingua, gurgulio, cæteræque partes in tumorem efferuntur: Altera efficitur illis locis collapſis, ſed interius compreſſio majore ſtrangulatu diſcruciat, ut interna inflammatio ad cor uſque pertinere videatur: *Sennertus* autem vix ad anginam hanc ſpeciem commodè referri poſſe putat, ſed potius ad ſuffocationem, quia in pectore vitium ſit, ubi ſpirandi initium ponitur: Atque ſi ea quæ tradit *Aretæus* diligenter perpendantur, de acutiſſima aliqua Pulmonis inflammatione, aut certe de æſtuoſiſſima & acutiſſima

acutissima febre, qua spiritus calidissimus redditur, loqui existimat: *Heurnius* dubitat num illa symptomata, quæ narrat *Aretæus*, oriantur ab inflammatione ejus nervi, profectò magni, qui enatus ex vertebris colli, ac per pericardium elatus, una cum illo pericardio & diaphragmati implantatur: Sciunt, *ait*, illi qui anatomica tractant, pericardium & diaphragma consocialia & juncta adeo esse, ut vix dicas num hoc ab illo, vel num pericardium à diaphragmate nascatur, symphysis illa pericardii ad diaphragma æquat quatuor digitorum ferè amplitudinem, ad sinistram si ab osse sterno abeas; & ab ipsa ossis sterni superficie, si duorum digitorum latitudine deflectas: hinc valida illa symptomata nasci posse quis dubitet?

Pulmonum substantia &c.] L. à Fonte consult. 3. refert anno 1601. in Ducatu Vibini, & Piceni regione, grassatas esse Anginas, Pleuritides, Peripneumonias, atque sectis ægrotantium cadaveribus repertos esse pulmonum abscessus, è quibus materia fœ.eus prodibat: Unde inferre licet Anginam ortum quoque habuisse ex illis Pulmonum abscessibus, atque pleuritides Peripneumonias vocandas fuisse, quia simul obsessi erant Pulmones. Equidem Anginæ, ut & pleuritides & peripneumoniæ, sæpe contingunt in febribus, materiæ parte ad hunc locum depulsa, ut febris essentialis potius sit, vel comitata, ut ait Escell, Platerus, quam symptomatica.

Circa Laryngem & fauces] Anginæ differentias, & causas omnium optimè & clare tradit *Platerus* Prax. lib. 2. cap. 91. Sanguinis, *ait*, influxus si in fauces obsidentes musculos diffundatur, inflammationem, veram Anginam appellatam, pariţ; leviorem tolerabilioremve prout defluxio interiora exterioravè magis possidet: Nam si interiores musculos laryngis & faucium, ac ossis hyoidis, qui respirationi, voci & deglutitioni inserviunt, procumbat, cum vehementer tunc augat & velut suffocet; prima & deterior erit anginæ species: Si verò in exteriores potius collum illic occupantes feratur musculos, cum minus hisce functionibus tunc incommodet; mitiorem, & quæ tum tumore externo sese quandoque manifestat, tertiæ speciei dictam Anginam procreabit: Quod si vero tam ad interiores quam exteriores se musculos dispergat defluxio, medio modo se habens, secundæ speciei appellata nascetur Angina, in qua cum tumor non ita collectus & abditus, ut in primâ sit, ille in faucium interioribus te nonnihil prodit, ibique potest conspici: Qua ratione & rectius Anginæ veræ differentiæ explicantur, quam si, prout in hos illosvè musculos defluxio cadit, cum in illis in abdito occultatis hoc discernere nequeamus, alia insuper ipsarum genera statuamus, & pro horum differentiis, Cynanchas, Paracynanchas, Synanchas, Parasynanchas appellemus: Cæterum si sanguis in glandulas illic positas potius defluat, illasque inflammet, præsertim humiliores asperæ arteriæ utrinque adstratas, quæ propter venas, quibus intextæ sunt & nigricant nonnihil, facile inflammantur, Anginæ quoque erit species, eoque magis cum & tunc vicini quoque musculi fere inflammentur: deterior mitiorve prout se in musculos dictos diffundit inflammatio: Si vero in glandulas elatiores, Tonsillas sc. vel Gargareonem feratur, harum partium inflammationes, Antiadum & Wulæ nominibus expressas parit, quæ ad vicinas quoque partes sæpe expanduntur, frequentiusque quam Anginæ fiunt, cum sanguis in laxas hasce glandulas, magnis venis adstratas, citius quàm in alias, cum fluit, feratur: Quod si in Gulæ seu Oesophagi sedem potius descendat, quod rarum est, dolorem graviorem longe, præsertim in Deglutitione, à principio gulæ ad ventriculum usque sese extendentem, sed non cum tanta spirandi difficultate, nisi ad vicinas quoque partes se extendat, procreat: Cujus influxus sanguinis, atque inde natæ inflammationis, causa eadem quæ cæterarum inflammationum existit, nimirum plethora, sanguine admodum in corpore redundante, vel ferventiore & tenuiore existente, eoque se potius quam alio ob partium dispositionem exonerante &c.

Laryngem] Errare censet *P. Barbette* in Anat. Practica, eos qui Laryngi inflammationem adscribunt; licet enim cartilagines ipsas inflammari, hinc corrumpi posse non neget, Certum tamen credit inflammationem cartilaginibus adscriptam, aditûs glandulis, carnosisque faucium partibus competere; alioquin tam sæpius curationem non admissuram, cum corruptio atque inflammatio laryngis lethalis, eo judice, sit morbus.

Adiit Pharmacopæum &c.] Accersitus Medicus phlebotomiam eamque iteratam, quæ in ejusmodi inflammationibus princeps est remedium, præscripsisset: Tunduntur venæ in brachiis, maxime cephalica, post venæ sub lingua: Sed maximi momenti est Iugularium apertio, Auxilii celeritas & efficacia inde est, quod serum in sanguine supe.fluum, è cerebro per ductum peculiarem in jugulares venas, extra cranium, refunditur; (Vide lib. 1. Tit. de Catarrho, ex *Lowero*,) quarum depletio, ob viciniam & communicationem cum parte affecta, opem citissimam affert: Serum autem sanguini commixtum illi vehiculo est, quo facilius exiles earum partium venas subeat: Hinc annotatum eos qui sudantes ab exercitio collum nudo aëri exponunt, Angina facile tentari, repulso sero, & in musculos glandulasque vicinas ambientis vi retraso: Sævæ Anginæ, quam neque terna venarum brachii sectio, ac profusa sanguinis missio, neque raninarum apertio tollere potuit, solutionem, eamque citam, beneficio apertæ Iugularis, Vidi anno 1675. mensis Maji 1. in Dom. Dyonisio Bordier Genevensi: Eadie faucium dolore & deglutiendi difficultate corripitur: comites erant nausea & cardialgia, phlebotomiam alias necessariam, prohibentes, livebant enim præ sanguinis copia extremæ manus: Iis sedatis sanguis ad uncias decem è basilica, ob delitescentem cephalicam, educitur, floridus & rutilus: Iteratur postridie, mane & vespere, etiamnum expers vitii, atque adeo nullo successu; Ad cucurbitulas scarificatas, transitus quoque fit, præmissa raninarum sectione, Tandem fusa jugulari sinistra à Magistro *Foubert*, dexterrimo Chirurgo, sanguis omnino putris affatim exilit, ejus eductioni Anginæ cessit, sed succedente peiore affectu, qui priori socium se plerumque adjungit, scilicet Peripneumonia, à qua tamen, quanquam gravi, paucis post diebus emersit.

Observatio II.

Angina latens ab inflammatione Pulmonum in gangrænam desinente, Tumore Thymi glandulæ, phlegmone obsessæ.

Miles gregarius recens conscriptus à Nobil. Domino *Buisson*, Genevensi Capitaneo, Helvetiorum legionibus, Regis Christianissimi castra sequutis adscripto, cui nomen *Abrahamus Perroux*, Territorii Lausannensis, quinquagesimum annum prætergressus, Enteroceles molestias declinaturus castrationi se submisit, quæ feliciter peracta est inclinante mense Septembri anni 1677. Tertia post hebdomada, rite omnibus se habentibus ac consolidatione vulneris jam proxima, jamque per urbem vagari ubi inciperet, difficultate deglutiendi prehenditur cum difficili respiratione: Tertia die & instante ægri fato accersor, Lingua, præter apicem, atro carbone erat nigrior, erecto pectore cubabat, si quid è cochleari offerretur, suffocationem inducebat, quamobrem licet extreme debilis magno conatu oblata respuebat: velamina omnia abjiciens, quanquam actu frigidus esset, solos pedes cooperiri permittens: Pastorem, qui animæ consuleret, illico advocari jubeo; Anginæ symptomata omnia video, quanquam nihil omnino, neque intus neque extra appareret, si insignem illum linguæ nigrorem exceperis, unde pronuntiavi interiorem adesse gangrænam, internæ inflammationis sobolem, quam in pulmonibus esse credidi: memor consensus qui inter Testes & pectus intercedit, ad quem attentum esse jubet *Hippocrat.* Medicum lib. 6. Epidem. Misellus sesquihora à meo discessu interiit.

Explorato vulnere inguini dextro inflicto, operationis rite & ex arte peractæ, à juvene *Colet* vocato, indicia fuere, nullis inflammationis notis præsentibus, Ad superiora facto progressu, dissecta secundum longitudinem pars colli interior, ubi salva trachea arteria reperta est, omnis phlegmonis expers, ut & adjacentes musculis: Thymus glandula intumuerat, atro sanguine referta, tracheam premebat: Compresso thorace, exudabat per sectionem factam sanies; Ille apertus inflammationis insignis in pulmonibus notas exhibuit, aterrimo sanguine distentis, lividis, nigris creberrimis maculis conspersis, juxta dorsum præsertim, cum gangrænæ indiciis evidentibus: Hinc apparuit deglutiendi & spirandi difficultatis, ac loquelæ impeditæ causas (vocales enim tantum literas A & O efferebat æger) adscribendas fuisse, tum compressioni tracheæ à tumida illa Glandula, Tum ejusdem retractioni ad inferiora à Pulmonum infarctorum pondere: Abscessum latentem inquirere, è quo sanies effundebatur, non licuit ob instantem sepulturam: Jecur tamen vitiose coloratam, admodum tumidum, diaphragma sursum compellens se offerebat: Votacissimum fuisse audivi.

Scholia.

Thymus glandula intumuerat, atro sanguine referta] Thymus Glans venæ cavæ ditemptui vice pulvini substernitur atque superjicitur, ita ut suo sinu eam comprehendat: Animadvertit *Galenus* hanc glandulam in nuper natis animalibus prægrandem esse, ob vasorum mollitiem & imbecillitatem: crescentibus illis, ot pote durioribus, ipsam exsiccari atque decrescere, ita ut in juvenibus exiguum ejus vestigium remaneat: Sed in mulieribus est mollior & crassior, ideoque suffocationes quæ accidunt mulieribus frequenter, viris interdum sine læsa respiratione, ab ista glandula turgida dependent. *Riolanus Anthropogr. lib. 3. cap. 13.*

Enterocele] Id in quibusdam à me annotatum, qui ejus causa eunuchismo se submiterunt, paulò post in affectus pectoris, pleuritidem, peripneumoniam aut anginam incidisse; quod commonefacit συμπάθεια quæ vitalibus partibus cum genitalibus intercedit, de qua Hippocrat. in lib. Epidem.

Observatio III.

Angina Pestifera in capite fomitem habens.

Ab anno 1618. erupit insuetus inter nostras gentes affectus, qui homines, *potissimum pueros, extincto vel præcluso spiritu* interimerer, ἀγχόνη λοιμώδης dictus, Tonsillæ pestilentes, ab aliis strangulatorius faucium affectus, aut Carbunculus pestilens, aut laqueus Gutturis: à plerisque passio Anginosa, quibusdam aut ulcus Syriacum, cum Aretæo, aut Tonsillæ pestilentes, cum Aëtio: Indicant autem plura non obscure superiore Tonsillis loco sedem affectam, quæ cerebrum est, cui nostræ suasioni favet Anatome complurium corporum vi morbi enectorum, In quorum capitibus exectis reperti grumi sanguinis lato schemate diffusi, sub maximos sinus membranæ crassioris &c. *Severinus de Abscessibus, Tract. ult.* Nervos per occipitis foramen in musculos cervicis, laryngis, hyoidis, & faucium in sanguinoso hoc affectu non leviter læsos deprehendimus. *Thom. Bartholinus comment. in dictum affectum. Exercit.* I.

SHOLIA.

SCHOLIA.

EUm affectum anteceffit boum annua lues, quo mirum in modum strangulati concidebant: Extant de hac re peculiaria, compendiosa, luculenta & accommodata *Aretæi* monumenta, quæ huc integra produci placet, ut antiquæ morbi ideæ quantum hodierna cedat perspici possit; Is cap. 9. lib. 1. de causis & signis morborum.

Vlcera Tonsillis fiunt aliqua mitia, familiaria, non lædentia: aliqua aliena, pestifera necantia: Mitia quidem sunt munda, exigua, non alte descendentia, non inflammata: Pestifera sunt laxa, cava, pinguia, quodam concreto tumore albo, aut livido, aut nigro sordentia: id genus ulcera Aphthæ nuncupantur: Quod si concreta illa sordes altius descenderit, affectus ille Eschara est, quam circumveniunt rubor excellens & inflammatio, & venarum dolor, quemadmodum in carbunculo, & exiguæ raræque pustulæ, quas Græci exanthemata vocant, orientes, hisque aliæ supervenientes in unum coalescunt, atque inde latum ulcus efficitur: Id si in os interius serpit depascendo, ad columellam usque pervenit, ipsamque exedit, & linguam etiam occupat, & gingivas & dentium alveolos, dentesque inde labefactantur & denigrescunt: In collum etiam phlegmone erumpit; atque isti haud ita multis diebus post phlegmone, febribus, fœtore, inediaque consumpti intereunt: At si in pectus per arteriam id malum invadat, illo eodem die strangulat, Pulmo enim & cor, neque talem odoris fœtiditatem, neque ulcera, neque saniosos humores sustinent, sed tussis spirandique difficultas enascitur: Causa maleficii Tonsillarum est frigidorum, asperorum, calidorum, acidorum ad stringentiumque devoratio: quandoquidem hæ partes pectori ad vocem spiritumque edendum inserviunt, & ventri ad alimenti transmissionem, & gulæ ad ejusdem devorationem obsequio sunt: Internis vero partibus si quod contingat incommodum, ventri scil. gulæ, & pectori ad isthmum & tonsillas, & loca ibi posita, mali consensus & eructationes perveniunt: quare pueri usque ad pubertatem maxime hoc morbo tentantur, præcipue namque pueri multum frigidum aërem inspirant, quoniam in his plurimum caloris inest, & ad cibos intemperantes sunt, & varia concupiscunt, & frigidam potant, & excandescentes ac ludentes altius vociferantur: Puellis quoque usque ad menstruæ purgationis tempora hæc vitia usitata sunt: regio Ægypti horum affectuum plane fœcunda est, aer enim spirando siccus adducitur: varios præterea cibos suggerit; radices enim herbæ atque olera ibi largè proveniunt, & acria semina, & potio crassa, utpote Nili aqua: Syria quoque illa, maxime quæ Cœle i. e. cava nominatur, hujusmodi morbos procreat, unde Ægyptia & Syriaca ulcera id genus appellant. Modus vero mortis quam miserrimus accidit, dolor quidem acer & calidus, qualis in carbunculo, spiritus viciatus: exhalant enim maximæ putredinis odorem, eundemque vehementer in pectus spirando adducunt: Immundi adeo sunt ut neq; suum ipsorum odorem ferre queant: pallida his scil. livida facies, febres acutæ; sitis, ut igne accensi videantur: Potum veriti dolores non admittunt, tristantur enim cum Tonsillæ comprimuntur, aut potius (potus) in nares resilit: Cumque decumbunt, surgunt, ut sedeant, decubitum non ferentes, quod si sedeant, quiete carentes; iterum decumbere coguntur: plerumque autem recti stantes obambulant, nam quiescere nequeunt, solitudinem fugiunt, dolorem tollere dolore tentantes: inspiratio magna est, frigidum enim aërem ad refrigerationem desiderant, expiratio vero parva: nam veluti igne exusta ulcera cum sint, à calido præterea spiritu incenduntur; raucitas adest, vox nihil significat: atque hæc in pejus ruunt cum subito in terram delapsis anima deficit. *Hæc Aretæus.*

Cui Græcanicæ morbi figuræ dispar haud est Italica nostra, nisi quod paulo auctior per symptomata capitis, quæ minime recensita veteribus, visuntur non infrequenter in nostris hominibus male affectis, præsertim viris & fœminis natu jam grandioribus: Equidem inter cæteros notavi duos, qui non sine comate, stupore, caribaria, atque aliis hoc genus occubuere: Neque enim sæva Proserpina pepercit capiti Medici quadragenario majoris: Altera fuit Pharmacopæi conjux, quæ delira per morbum sæpe apparuit, morbo commortua: Excretiones è naribus consuetæ putridæ, pituitosæ, ichoroides, aliquando cruori commistæ, aliquando duntaxat cruentæ mero: Puella quoque nubilis eodem affectu dire gravata, cum exitum è strangulatu expectaret, ex subita hæmorrhagia profusiore præsentaneam opem sensit, postremo vero ex malo ori venefico servata, incertum qua nova morbi vi fuit inopine sublata: Interim scire licet unum è tribus pueris, qui pessimè habuit inter cæteros, & nervorum languore relictum, cruribus apprime imbecillum, atque oculo strabum, transvoratu vero sic impeditum, etiam à diu præterito affectu, ut vix emollitum humore panem demittere valeret: quanquam duriusculas panis offas, & solidas molles fabas ingereret commodiusculè: Qua eadem sanguinis per nares excretione facta, puero decenni salus perfecte reddita est, quanquam hic jugularis venæ sectione fuerit egregie levatus: *Indicant hæc porro non obscurè superiore Tonsillis loco sedem affectam, qua cerebrum est, cui nostræ suasioni favet Anatome complurium corporum vi morbi enectorum, in quorum capitibus extra reperti grumi sanguinis, lato schemate diffusi, sub maximos sinus membranæ crassioris.* Accedit & quod in duobus pueris provectioribus, & puero quinquenni, dira lues nares utrasque compleverit putridis & prælatis aphthis, quæ viru putridissimo manabant; Quid, quod cum putrilaginem reddere visæ sunt nares, ut cerebri substantiam retulerint: Sed & illud notandum, quod etsi Tonsillas pestilentes hocce vitii vocitemus, nihilominus observatum est sæpe supra strangulatum, & putris jam visceribus, sublatos pueros morbo, qui liberi fuerant reputati: imo post 30. dies & 40. jam prærepti morbi furoribus, præter omnium opinionem ex improviso sunt extincti, adeo scil. recondita veneni vis est &c.

Quoad morbi procreationem, certum est luem hanc analogiam habere ad ætatem puerilem, fortan ob excedens calidum & humidum temperamentum, ad putredinem & pestem concipiendam aptum; aut ob naturalem impotentiam ubsistendi causis morbificis, ratione laxi, teneri, spongiosique corporis: aut ratione inordinati victus, ob quem subinde sanguis redundat crudus & impurus, paratus ad putredinem & exinde luem concipiendam; unde altera pendet analogia: cui tertia, partis scil. est adjungenda, quæ mea opinione cerebrum est, his argumentis; Nam eo primum supposito, quod probatissimorum authorum consensus docuit, contagium ad distans, atque omnem pestilentiam communicari per aërem inquinatum, porrò aër ex Hippocr. lib. de morbo sacro, *primum admittitur à cerebro, relinquens in ipso suum ipsius vigorem:*

vigorem: Si enim, inquit in corpus primus advenirent, & posterius in cerebrum, dignotione aut judicio in carnibus & venis relicta, ad cerebrum calidior jam existens perveniret, & non sinceras ac puras, sed admixto humore à carnibus & sanguine: His accedit quod cerebrum ad patiendum, & ad suscipiendum maxime imbecillum & minime obsistens, molle scil. & laxum, præsertim humidum & glutinosum est, quod unicè facit ad concipiendam labem humidam & glutinosam: Ad hæc cerebrum est glandulæ consimile; ex Hippocr. lib. de Glandulis, n. 7. atqui glandulas apprime corripit pestilentia, nimirum parotidas, alas, inguina, quod experimento quotidiano docemur? Postremo constat sanguinem fœdum, putridum putridumque manare sub ista lue de naribus, & vocem rancidam ex his prodire, quod partim humorem ut dixi, crudum, partim affectam sedem ostendit: Quæ cum demonstrare voluerim naturalibus adductis causis manifestis, non est tamen quod occultæ morbi formæ fuerim oblitus: Generationis autem modus hic est: Deductus aër putris per canales priorum sinuum cerebri, pervenit ad retiformem plexum arteriarum & venarum: ibi primum corrupto sanguine, mox secedit & penetrat corpus cerebri, quod corruptum testatur à postremo contagio: quo tempore consummatur status & forma, sive idea morbi: Hæc enim inquam Sphacelismus est & corruptio cerebri, ex qua deinde sequuntur affectus alii ac symptomata omnia: Quod autem sit corruptio cerebri, audiendus Hipp. l. 2. de morb. n. 1. *Corrumpitur cerebrum cum aut nimium calefactum, aut perfrigeratum, biliosum aut pituitosum plus solito factum fuerit*, Et in Coacis, *cerebro corrupto alii in tribus diebus, alii in septem moriantur, hos vero si effugerint servantur*, item aph. 51. 7. ubi Galenus corruptionem non accipit vulgari modo, sed pro nativi caloris exsolutione à materia prævalente; quo quidem sensu, non mirabile est quod morbi quidam & læsiones cerebri non consequuntur perpetuo, ut apoplexia, catalepsis & cæteræ organicæ passiones, quæ obveniunt secundum nervos & sinus ductusque cerebri: hæc aliòqui passio fit secundum cerebri substantiam æqualiter: ac ut in hectica febre non agnoscitur dolor, aut alteratio aliqua præcellens, & sine his etiam ad mortem itur, sic & in re nostra non est cerebro præcellens officialis aliqua læsio, præsertim exordio, sed conclusa illa & profunda labes tacito quodam exitio perdit omnem ejus crasin: quæ dum fiunt, communicatur & subjectis partibus vitium, i. e. vicinæ tracheæ, pulmonibus ac subinde cordi: Hinc esto talis morbi definitio, quocunque nomine veniat, Sideratio cerebri pestilens, contagiosa, à seminariis impense putridis, delatis cum aere, per ventos præsertim australes, ad glandulosas puerorum partes, & cæt. *M. A. Severinus Tractatu proprio, qui ultimus est lib. de Abscessibus, unde hæc desumpta: Videatur & comm. Clar. Th. Bartholini.*

Homines potissimum pueros] Juvenes senibus frequentius angina corripiuntur, quod bilioso sanguine scateant: Viri frequentius quam fœminæ (exquisita scilicet) quod earum sanguis frigidior, larynx minor, ac gutturis partes & venæ, angustiores exilioresque, qua de causa sanguinem difficilius admittunt: Interim anginæ nothæ, ob partium laxitatem excrementorumque ubertatem, viris magis obnoxiæ sunt: Cur vero angina hæc pestifera pueros præsertim adoriatur, causas reddit supra *Aretæus*.

Extincto vel prælaso spiritu moreretur] Non pauci cor in primæ partis participationem adsciscunt: Sed certum est omnium malorum hanc clausulam (mortem) sequi cerebrum, non præcedere, eo præcipue argumento, quod sine febrili intemperie Pædanchone fatum maturet, cerebri non cordis affecti indicium: Cor enim omnis alienæ contrariæque virtutis advento, velut ad rem diversam & noxiam, quocunque gradu contractum, perpetuos pulsuum motus vel retardat vel accelerat: At vero alia cerebri conditio, corruptionem, sine vitalium intemperie, eousque perferre, donec venas, cordis ductus, vitii magnitudine infecerit: Imo ex se, sine cordis consensu, mortem inducere quid vetat? quod animalium spirituum ad vitæ uturam juxta necessarium sata moderatur: De cerebro, medius fidius in Pædanchone minus ambigo, quam de ejusdem partibus in societatem mali, ne prærogativam dicam, adscribendis: Quippe interior nobilioris cerebri recessus, quem medullam vocant, ut pars princeps excludi non meretur, apud quam animalis vitæ sedes arbitrium & potestas: Ab hac enim nervorum origine, per occipitis foramen in musculos cervicis, laryngis, hyoidis & faucium disseminatur par Vagum, ad latera tracheæ exteriora, nervos recurrentes, vocis fere & respirationis moderatores expandens, quos in sanguinoso hoc affectu non leviter læsos deprehendimus: quanquam causam alii, inter quos Aetius, in impeditum pulmonum motum conjecerint: Hinc pendet problematis solutio, Quo fiat ut tot subito subinde, sine alia manifesta causa extinguantur ægroti? In promptu ratio quæsiti, ex cerebri nuclei conditione, quo vel leviter læso, sive ab interiori incidente, sive punctura exteriore, animans inopinato mortis genere prosternitur: quod laniorum artificium, solo acus in cervicem impactu, apud Subalpinos, improvidi boves experiuntur: *Bartholinus comment. in Pædanchonem.*

Observatio IV.

Anatome cadaveris septennis pueri à Pædanchone extincti.

Mortuus est puer septennis in valetudinario incurabilium, dissectus mense Novembri 1642. Pædanchone affectus septimo post die obiit, anhelus & anxius, recto plurimum capite cubans: Mihi quidem Angina illa sicca visa est, Hipp. descripta 1. progn. comm. 13. p. 16. & ab Aretæo lib. Acut.

Sterno resoluto, & costis utrinque dissectis, extitit pulmo latis maculis prælividus & prope niger: auricula cordis dextra grumis sanguinis plena: venæ omnes pulmonis & cordis distentæ: Vena cava insectu suo adaperta sanguinem atrum & grumos reddidit, sic & ventriculi abunde saturi sanguine; In capite, una cum facie prætumido, facta dissectione, reperta inter cutem & musculos temporarios, pituita mucosa citrina, *longo ad malas usque discursu:* Ossis testa reclusa, venæ membranæ tenuis distentæ undique sanguine, sic & item *omnes sinus membrana crassa*, sic & rete mirabile; vasa ad summum omnia gravida

gravida ſanguine, quæ cerebri baſin emenſa medullam nutrire fuerant parata. *Severinus in calce lib. de Abſceſſibus.*

SCHOLIA.

In capite una cum facie prætumido] Cur colli extumeſcentia, quæ alias ab Hippocr. inter ſalutaria ſigna habetur, hic mortifera eſt? Exitialis eſt tam ratione cauſæ quam ſigni: hujus reſpectu mala, quia nobiliſſimæ cerebri officinæ monſtrat ſtatum, ea malignæ materiæ copia gravatum ut ſuis terminis amplius contineri nequeat: Deterior cauſa, quæ ut maturius moriendi neceſſitatem acceleret, recurrentibus nervis oppletis, ſtrangulantem humorem ſuſcitat, in muſculis alioquin nudis innoxium: Bonum ergo exterius vergere humorem in angina quacunque, ſi materiæ metaſtaſis univerſæ ſequatur & extra nervorum tactum ſubſiſtat. *Bartholinus Exercit. 1. comm. in dictum affectum.*

Omnes ſinus membrana craſſa &c.] Quatuor in univerſum demonſtrantur ab Anatomis craſſæ membranæ veluti ventriculi, quibus tres alii Sylviani accedunt, inferior nempe falcis, & laterales duo: Horum omnium preſſior cum arteriis eſt copula: ex latere altero venis ſociantur jugularibus, ad quas velut canaliculi illum ſanguinem amandant qui in ſuperflua cerebri nutritione ex arteriis venerat, ad inferiores jugularium venas ſolito gyro rediturus; unde ſi rationem ſubducamus ex neceſſario horum ductu, expeditam delabentis cauſæ morbificæ ad partes in Angina affectas, collumque, viam extruemus ſolutionis, ſeu criſeos gratia, quæ ſubinde per narium hæmorrhagiam perficitur, ex continuata longiſſimi ſinus falcia cum ſummis naribus communione: nonnunquam quoque, & ſæpius quoque per laterales ſinus, venis deſcendentibus inſertos, abſceſſu critico ad colli partes tentatur: quanquam fruſtraneam non raro operam ludat natura, ob impleti cerebri & corrupti vehementiam, qua in ſinubus grumeſcit ſanguis ſpirituum defectu, & ad nares, corruptionis labe infectus, aliis putridisque aphthis commutatur; cujus utriusque, & ſinuum, & naſi turpes facies in demortuorum ſectione *Severinus* advertit *Idem.*

Longo ad malas uſque diſcurſu] Riolanus Encheir. l. 4. c. 9. ab eodem fonte hujus morbi & ſtrumarum originem deducit: humore videlicet maligno, qui in linguam, gargareonem & Tonſillas decumbens, eas erodat aphthasque malignas generet; inſimul ſtrangulationem inducat, unde Garotillo Hiſpanis dicitur; malum Neapolitanis familiare, à quibus *ulcus* Syriacum dicitur, forſan à commercio cum Hiſpanis, quibus ſtrumæ endemiæ, à quibus per traducem derivatum.

FINIS LIBRI PRIMI

ANATOMIÆ PRACTICÆ

SIVE

DE ABDITIS MORBORVM CAVSIS

Per Cadaverum Diſſectionem revelatis.

LIBER SECVNDVS.

DE AFFECTIBVS PECTORIS

SECTIO I.

DE RESPIRATIONE LÆSA.

OBSERVATIO I.

Dyſpnoea ab infixo aſperæ arteriæ oſſiculo.

PUER ſeptennis, Aurifabri Genevenſis Dom. Gainier filius, anno 1650. oryzam juri carnium incoctam comedens, oſſiculum deglutit, quod à conſueto tramite deerrans, aſperam arteriam ſubit, illi impactum hærens. Digito locum deſignabat, circa colli medium: hinc difficilis cum tuſſi anhelitus, maxime in *inſpiratione*, dolórque punctorius: Cum nec progredi nec regredi oſſiculo daretur, bronchotomiam ſuaſi, alteri Medico ineptam viſam, & ſexto demum die, ſed ab obitu factam: exemptúmque os teres, æreæ monetæ craſſitie, triplici angulo parietibus arteriæ aſperæ affixum: Spes erat ſalutis in mature inſtituta operatione.

SCHOLIA.

D*ifficilis cum tuſſi anhelitus, maxime in Inſpiratione.)* Reſpiratio Inſpiratione & Expiratione conſtat: Inſpiratio lædi dicitur, quando uſus ejus fruſtratur, aut quoquo modo inhibetur, quod ſæpiſſime accidit propter aëris inſpirandi vitium, vel defectum: Poſterius hoc accidit, quatenus nimirum aër copia ſatis ubere introduci nequit: Cujuſmodi effectus cum plures & diverſimodæ cauſæ exiſtant, ut plurimum verò illud propter Reſpirationis organa, vel quoad motum impedita, vel quoad meatus obſtructa contingit: 1. Aëris, quominus libere Pulmones ſubeat, inhibitio reſpirationem lædens, ſæpenumero ob vias, nempe Tracheæ ductus occluſos, aut non ſatis patentes contingit: Enimvero ductus illi occludi, & plenum aëris ingreſſum prohibere ſolent, quatenus vel opplentur, vel comprimuntur, vel arctius contrahuntur: Cum plures ſint cauſæ & modi quibus Tracheæ ductus oppleri ſolent, imprimis & ſæpiſſime hoc facit ſeri, dum à ſanguine abſcedit, fluor catarrhalis, & è vaſis ſanguiferis in has partes exundatio: Quod primò tenue & acre tuſſim moleſtiſſimam parit, poſtea per coctionem craſſeſcens, & tracheæ parietibus adhærens inſpirationis vias valde anguſtat, & extremitates earum prorſus opplendo, decurtat: partes etiam ſanguinis extravaſati, necnon puris aut materiæ ichoroſæ è lymphæductibus, aut ſanguiductibus in veſiculas tracheales exudatio, dyſpnoeam gravem, & non raro phthiſin producit. Ductus tracheales tum ultimos, tum intermedios ſæpenumero per compreſſionem anguſtari aut occludi obſervatione ſatis vulgati conſtat: Enimvero à paſtu uberiore, nec non à vini, aut cereviſiæ fortioris potu copioſo (quatenus vaſa pneumonica ob cruoris turgeſcentiam valde diſtenduntur & tracheæ latera compreſſa liberum ſolitúmque aëris ingreſſum non admittunt) homines alias ſatis ſani, difficulter & anheloſe reſpirant: quod quidem ob pulmones repletos & extenſos, potius quam à ſtomacho ſaginato, & diaphragmatis ſyſtolen impediente, accidere putamus: Porro ob hanc rationem, etiam in febrium paroxyſmis, reſpiratio crebra & laborioſa exiſtit: Nec tantum à ſanguine turgeſcente, ſed etiam ab eodem ſtagnante, aut extravaſato, inſuper à concretionibus lapidoſis aliiſque diverſimodis, tracheæ vaſa compreſſa inſpirationem liberam perficere nequeunt. Secundò, Tracheæ ductus nonnunquam à fibris eorum ſpaſmodice affectis proprius contracti & occluſi, aëri ad debitam inſpirationem aditum negant: Hinc cum nulla ſit in pulmonibus

 obſtructio,

obstructio, aut mala conformatio, nulla insuper diathesis tabida, tamen à fibris istis præternaturaliter convulsis, & simul contractis, Asthmatis paroxysmi horrendi sæpe oriuntur: Præter hos Inspirationis læsæ casus, subsunt quidam alii qui propter aërem in primo aditu, scil. intra nares, guttur, aut laryngem à tumore, aut mala conformatione prohibitum excitantur; Ita namque polypus in nare, angina in gutture, aut tonsillarum inflammatio respirationem difficilem reddunt, quæ pathemata cum sensui pateant prætermittuntur.

Secundò, Respirationis organa aut sunt mere passiva, quæ scil. moventur, uti pulmones, aut sunt activa, quæ scipsa, ac insimul istos movent, uti musculi thoracis, ac Diaphragma: In quibusque horum motus impedimenta, quibus respiratio læditur varie contingunt: Et primò quod ad pulmones spectat, hic interdum ob vasa plurimum distenta & sanguine impleta, valde intumescunt,, in tantum ut rigidi & inflexiles, thoracis systolæ ac diastolæ vicibus minime obsequantur: Porro interdum accidit ob phlegmonen, tubercula, aliásque diversimodas concretiones, parem in ipsis rigiditatem excitari: Secundò, Respirationis *organa activa*, sive partes moventes, scilicet musculi pectoris & diaphragma, à functione sua motiva varias ob causas inhiberi aut perverti solent: Solutio continui in quolibet horum facta, sive per sanguinis aggestionem, sive per seri aliorúmque humorum decubitus, ut in pleuritide & scorbuto, sive à plaga aut vulnere inflictis, dolorem in loco affecto cum motus impotentia & respiratione difficili passim ciet: Quinimo interdum sine dolore, aut causa quapiam evidente, partes istæ à motu præpeditæ dyspnoeam gravissimam inducunt, prout in asthmate, suffocatione uterina, & quibusdam aliis affectibus spasmodicis, aut hypochondriacis cernitur: cujusmodi pathematum ratio procul dubio in eo consistit, quod spiritus animales, functioni istarum partium motrici destinati, à debito in fibras motrices influxu avertuntur: Ideo multi quoad pulmones satis sani, & tantum cerebri & nervorum affectibus obnoxii, etiam dyspnoeæ paroxysmis horrendis sæpe corripi solent.

Quoad aëris inspirandi vitium, si forte depravatus fuerit, sanguinem nec recte accendit, nec eventilat, quinimo nonnunquam hujus crasin pessundat sive venenat, prout in aura constitutione admodum maligna cernitur: Hujusmodi affectuum ut rationes præcipuas attingamus, advertere est quod si quidem particulæ aëris nitrosæ (uti multiplici experimento constat) ad vitam tuendam imprimis necessariæ existunt, ita frequenter accidit illud aëris nitrum aut deficere, sive ab aliusmodi particulis obscurari in tantum aut ligari, ut virtutem suam ζωτικὴν satis exercere nequeat, aut denique eidem corpuscula maligna, sive exitialia adjungi: Primò, Aëris particulæ nitrosæ deficiunt, si quando ipso stagnante, aut valde æstuante, nitrum inde abigitur, aut in actum minime concitatur: hinc in camera arctiore vel nimis conclusa, aliisque in locis, aut hominum frequentia stipatis, aut solis ardore effervefactis ægre respiramus: Idem usu venit in locis valde excelsis, supra montium cacumina, atmosphæræ summitatem excedentia, in quibus ob nitri defectum respiratio ægre ducitur, & diu illic vivere non licet: Secundò, Particulæ nitrosæ ab aliis accessoriis interdum obscurari aut obtundi, quandóque nimis acuari solent: Quoties enim flante Austro, aura nimis humida & crassa evadit, in quantum particulæ nitrosæ ab aquosis ac sulphureis occupantur, ac plurimum obtunduntur, dum inspiratur illa, sanguis haud vegete accenditur, verum instar ligni viridis igni suppositi, fumigat potius quam clare efflagrat: proinde ut durante tali aëris statu, torpidi ac hebetes, ac ad motum inepti perstemus: E contra autem cum sæviente Borea particulæ frigorificæ, acerrimæ ac summe aculeatæ nitrosis adduntur, sanguis satis accenditur & libere respiramus: Attamen flamma vitalis à gelu intenso ipsi improportionato undique reprimitur, & ni motu & calore resocillatur, non raro prorsus extinguitur. *Willis Pharm. rat. p. 2. s. 1. c. 3.*

Observatio II.

Dyspnoea à pituita lenta intra Tracheam arteriam concreta.

Ægri quatuor mihi noti, qui eodem fere tempore interiere pene morbo consimili: Omnibus Medicis negotium dedit: Imo ausim asserere morbum non intellexisse: Difficultas erat spirandi summa, spiritus frequens & parvus ad mortem usque: In sicco velut spirare videbantur: nec tussis nec sputum, spiritum ne ad momentum cohibere poterant: Erecto paulum corpore ita parvum & frequens spirabant: febris non erat magna, nec quæ istam respirationem requireret &c. Chirurgus affirmavit se secuisse cadaver pueri ista difficili spiratione & morbo, ut dixi incognito, sublati.

Inventa est pituita lenta, contumax, quæ instar membranæ cujusdam arteriæ asperæ erat obtenta, ut non esset liber exitus & introitus spiritui externo, sic suffocatio repentina. *Ballonius Epid. & Ephemer. lib. ij. pag. 197. & 201.*

SCHOLIA.

Ea difficultas spirandi quæ eo tempore vagata est, non ab una causa eademque profecta est: Secundus æger (Scil. Nicolæa Honorata) renes habuit purulentos cum summa bilis effusione in intestina: Filius D. le Noir (ait ibidem Ballonius) Pulmones habuit parte dextra vitiosos: Nepti uxoris N. pulmones erant integri, aliquantula pars adhærebat costis: Ut colligendum sit pulmonibus præsertim eam tempestatem bellum indixisse.

Observatio III.

Dyspnoea orta à lapidibus asperam arteriam prementibus.

Vir quidam laborabat maxima anhelitus difficultate, non tamen tussiebat, non excreabat, nec ulla vel asthmatis, vel orthopnoeæ, aut vulgati, alicujus pectoris vitii a derant

aderant symptomata: Medici curabant eclegmatis, syrupis & similibus morbum non obsequentem. Æger tandem febre superveniente abiit ad plures.

Causa autem morbi & mortis postea sese aperto corpore aperuit: Lapides varii, variæque figuræ, Asperæ arteriæ incumbentes immediatè, ita eam oppresserant, ut tandem *hominem præfocaverint*: Cætera enim interiora nihil contraxerant vitii: Ita sæpe quæ latent in corpore medicantes latent. *Theod. Kerkringius Observat. Anat. xxxiij.*

SCHOLIA.

VT *tandem hominem præfocaverint.*) Respirationis usum perquam necessarium esse eleganter Hippocr. lib. de Flatibus declaravit, *Mortalibus* hic, (Spiritus) *tum vitæ tum morborum ægrotantis causa est: tantáque corporibus omnibus spiritus inest necessitas, ut si quidem aliis omnibus, & cibis & potionibus quis abstineat, duos tamen & tres, vel plures dies possit vitam ducere, At si quis spiritus in corpus vias intercipiat, vel exigua diei parte, homini pereundum sit: adeo necessarius est usus Spiritus in corpore: Adhæc quoque quum omnibus aliis actionibus homines quiescant, quod mutationibus innumeris vita sit exposita, ab hac tamen sola actione nunquam* desistunt animantia, quin aut *spiritum adducant aut reddant.*

APPENDIX.

Spiritus difficilis ob putamen nucis avellanæ circa caput asperæ arteriæ inhærens.

CIvis Amstelredamensis septem amplius annos, divexatus ab indefatigabili tussi, traxit continenter spiritum adeo difficulter, ut corpus ipsi summopere emarcuerit: sed ejecto tandem per vehementissimam tussim putamine nucis avellanæ, duxit illico spiritum commodius, & evasit celerrime quod vitæ intentabatur periculum.

Inhæserat autem hoc putamen (quod adæquabat unguem humanum) circa caput asperæ arteriæ; uti satis distinctè indicavit æger: forte prope illum locum, in quo aureum nummum scribit ultra biennium delituisse Ph. Hæchstetterus observ. 16. casu 10. *Tulpius Observ. lib. 2. cap. 7.*

OBSERVATIO IV.

Orthopnoea ab inflammata aspera arteria.

POstquam Adr. Spigelius, plurimum deditus experimentis, deprehendisset in orthopnoicis dissectis, inflammatam asperæ arteriæ tunicam ob materiam tenuem et biliosam ipsi infarctam, Diuturnæ orthopnoeæ accessiones medicamentis scammoniatis, ut Pilulis cocciis, Aureis & hujus generis cæteris levavit. *Ioh. Rhodius Observat. 28. cent. 2.*

OBSERVATIO V.

Dyspnoea à Tumore lateri asperæ arteriæ adnato.

VIduæ N. succrevit paulatim humilis ac latus tumor, insidens firmiter lateri asperæ arteriæ, hinc impediri evidenter spiritus: Offendimus hunc tumorem ad instar carcinomatis, radicibus diffusum per quamcumque colli partem. *Vide lib. 3. tit. de Deglutitione læsa.*

OBSERVATIO VI.

Dyspnoea à Thymo, glandula, humoribus excrementitiis referto, Thracheam premente.

THymum novi, ex quorundam lue venerea infestatorum cadaverum sectionibus, instar spongiæ ab excrementitiis corruptis humoribus intumescere, unde ægre spirant, compresso à tumore Thymi œsophago, renitente cartilaginosa aspera arteria. *S. Pauli Digressione de febre maligna.*

OBSERVATIO VII.

Dyspnoea ab aneurismate aortæ arteriæ tracheam vicinam premente.

J. Pauli Tumor pulsatorius circa claviculæ sinistræ & sterni conjunctionem obortus est, exterius pugni magnitudinem multum superans, & interius respirationi non leve impedimentum afferens: Aperto mortui thorace apparuit dilatata arteria aorta ad latus asperæ arteriæ. *Vide tit. de Hæmoptysi.*

APPENDIX.

Dyspnoea convulsiva à Tracheæ bronchiis coarctatis & constrictis.

DYspnoeam convulsivam interdum excitari putamus ob tracheæ bronchia coarctata nimis, & non raro penitus constricta: In Nevrologia nostra advertimus, plurimas nervorum fibrarúmque nervearum propagines asperæ arteriæ ramificationes omnes ubique amplecti & circumligare: quos equidem nervos, si forsan accidat à materia morbifica obsessos, in crebros spasmos irritari, propterea sequitur canales sive ductus quos ambiunt, valde constringi, & in quibusdam locis prorsus occludi. *Willis Pathol. Cerebri c.12.*

OBSERVATIO VIII.

Dyspnoea & stertor à cancro pulmonis partem superiorem obsidente, & arteriam asperam premente.

INterdum pars superior Pulmonis in cancrum abit, atque ad juguli partem superiorem trahitur, ut sub alis latear: unde compressa arteria aspera stertor quidam obauditur, non à puris multitudine, aut alterius humoris; sed ab angustia & interceptione meatus, in quo refractus & agitatus humor aliquis in gutture fuerit. *Iacotius Comm. 1. in lib. v. sect. 2. aph.67. Coacar. Hipp.*

SCHOLIA.

AD *juguli partem superiorem.*) Hippocrates in Coacis t.400. superiorum pulmonis alarum inflammatione obsessarum, signum posuit clavicularum dolorem, ambarum quidem, si ambæ superioris pulmonis alæ laborent, Unius si unica.

In cancrum abit.) Sanguis qui inflammationem pulmonis parit vel purus est, vel biliosus, vel pituitosus, vel melancholicus: Pituita è capite defluens inflammationi occasionem præbere censetur: Bilis sanguini permista Erysipelas pulmonis inducit, de quo *Hippocr.* lib. 1. de morb. & lib. de int. affectionibus: Si fuerit melancholicus sanguis, isque exustus, cancrosam inibi affectionem parit, à qua Anginam obortam vidit *Heurnius* de morbis Pectoris cap. 1. Sæpe, ait, in cancrum degenerat, hoc maxime fit in puellabus melancholicis quibus restui sunt menses: Nuper tres vidi, duas puellas, & unam senescentem jam fere, nuptam, Nigredo quædam ad epiglottida fere apparebat; Nupta præ glutiendi difficultate periit: Aliis exedebantur œsophagus ac musculi sternohyoidei, ita ut per anteriora profluerer, ac exesis jugularibus hæmorrhagia interiit earū una, altera sensim extabuit.

OBSERVATIO IX.

Respiratio læsa ob sanguinis transitum per venam pneumonicam, prope cordis insertionem lapidescentem, impeditum.

QUandoque vidimus tum arteriæ tum venæ pneumonicæ canales plane osseos alicubi factos, corúmque parietes ita compressos, ut rima tantum exigua ad sanguinis transitum relinqueretur: Non ita pridem juvenem, à tali venæ pneumonieæ mala conformatione extinctum dissecuimus, in quo vasis hujus truncus, prope cordis insertionem lapidescens adeo coaluerat, ut sanguis nonnisi guttatim, aut cum exiguo tantum filo cordi instillaretur.

SCHOLIA.

CUm ad Respirationis munus spectent pulmonum vasa, scilicet trachea cum bronchiis & vesiculis, Item cor cum arteriis & venis; Insuper adsint nervi cum fibris tum muscularibus tum nerveis, Lymphæductus & glandulæ: Porro, cum & vasorum horum contenta, sc. aër, sanguis verus & recens cum sero ejus, Lympha & Spiritus animales; vitium quodvis in uno quoque horum contingens, sæpe totam functionem pneumonicam perturbat: Nec minus etiam organa pectoris motiva, scilicet musculi cum diaphragmate, atque nervi iis destinati, quinimo interdum spiritus animales, antequam nervos eos subeunt, perperam scilicet habentes, nonraro magnas circa respirationem ἀταξίας inducunt. Cum præcipua pulmonum functio & usus fuerint, sanguinem & aërem per totas partium compages intimósque recessus, atque ductus quósque minutissimos traducere, & ubique invicem committere, in eum nempe finem ut sanguis venosus à circuitu redux, & chymo recenti dilutus, proindéque crudus & velut semiextinctus, tum perfectius misceatur & velut subigatur, tum potissimum & secundum omnes suas partes ab aëre nitroso de novo accendatur, hinc primaria circa hoc negotium, sive munus pulmonare, delicta, ut plurimum in his duobus consistunt, scilicet primò quod sanguis non rite trajiciatur per cordis sinus & vasa pulmonica, Et secundò, Quod aër haud debito modo in tracheam ejúsque ductus inspiratur exspiratúrque: Utriusque horum duæ sunt partes: Primò enim quoad Sanguinis Trajectionem, culpa interdum intra cordis sinum dextrum, aut arterias pneumonicas; quandoque item intra venas pulmonares, aut cordis ventriculum sinistrum committitur: Dein 2°. quoad aërem, modo in inspi-

inspirando, modo in exspirando imprimis ac potius delinquitur: quanquam insuper utraque functio interdum ex æquo peccet: Singulorum ex his varii sunt casus, plures item causæ & fiendi rationes, quarum præcipuas hic breviter perstringam: Primo igitur, quando sanguis non rite cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas pertransit, aut proprio ipsius vitio, aut ductuum modo illorum, modo ulteriorum culpa illud contingit: quippe nonnunquam sanguinis rivus in citeriore præcordiorum regione subsistit, propter obicem in alteria factum: quinimo interdum actis inspirati defectus, aut vitium, sanguinis trajiciendi remoram facit. Quod spectat ad *Sanguinis vitium*, nostra fert sententia utrumque sanguinis rivum, pariter chymo recente perlutum, prorsus homogeneum existere: atque id propter vasa lactea thoracica tam longo itinere chyli partem circumducere, quam trunco venæ cavæ descendenti, æque ac partem alteram vasa mesaraica trunco ejus ascendenti infundunt, quod etiam una cum chylo humor lymphaticus vasis subclaviis infundatur, ita ut in sanguinem reduci percommode queat, nec quidem aliis aut pluribus ejus ductibus opus videtur: Porro humorem istum recte constitutum, æque ac chylum ipsum dulcefactum, massæ sanguineæ, absque lucta in corde excitata simul congruere & facile assimilari statuimus: Sin vero humor Lymphaticus, à cerebro & nervoso genere atque ac a glandulis redux, a debita crasi degener (uti cerebro assolet) acorem contraxerit, idcirco sanguini venoso reinfusus ipsum fundit, & in serositates præcipitat, proindeque magna urinæ profluvia inducantur: At vero tantum abest ut talis humoris lymphatici fluor in dextro cordis sinu majorem sanguinis effervescentiam conciet, ut potius è contra exinde cum pulsu debili, sæpe totius infrigidatin, aut rigor, non raro etiam spirituum deliquia aut affectus spasmodici excitantur, & urinam copiosam & pallidam comitentur: Quorum ratio proculdubio est, quod tum humor limpidus è cerebro & nervosis partibus exundans sanguinem in serositates fundit, & nimis diluendo refrigerat; proindéque spiritus animales vehiculo suo destituti, aut deficiunt, aut motus inordinatos ineunt, At vero sanguinis in cordis sinu dextro, à partium dissimilium lucta, effervescentiam elasticam (*quam flatuis Clari Sylvius*) uti prorsus negamus, ita quoties exinde in pulmones non debito modo ejicitur, illud non tam proprio ipsius quam facultatis animalis vitio aut defectu, accidere statuimus: Si quando enim spiritus cordis fibras motrices actuantes; aut deficiunt, aut in ἀτάξίας spasmodicas adiguntur, cor proinde inordinate vibrans, laticem cruentum aut infirme aut irregulariter foras propellit.

Quod autem sanguis corde egressus arterias pneumonicas haud semper expedite trajicit, id interdum propria ex culpa, quandoque item ob vias obstructas, quin & aliis ob causas passim contingit: Ipse sanguis duplici respectu, scilicet aut quoad accensionem, vel quoad crasin suam peccans, propter per pulmones transitus officit: utriusque horum varii sunt casus, Primò enim quatenus iste aut minus, aut nimis quam par est accenditur, in circuitu pulmonari impeditur: Si quando in massa sanguinea, spiritu ac sulphure absumptis aut depressis, partes aqueæ, terrestres, aut salino fixæ prævallent, id propter latex ejus, æque aut parum ab aere nitroso accensus, non facile intra ductus pulmonares rarefit, eóque exilientis instar flammæ sua sponte vix trajicitur, sed gravis & quasi limosus usque in viis hæret, atque plurimum molestiæ ac laboris, quo circumpellatur, cordi creat, Hinc quoties à totius corporis, aut partium ejus motu citatiore, sanguis paulo uberius in præcordia urgetur, cor & pulmones pro circumpulsione ejus difficillime, & extremis quasi cum nixibus laborant: Atque in hoc casu verisimile est sanguinem, intra cordis sinum dextrum rapidius aggestum, aliquatenus stagnare, quia nimirum in ductus à fronte oppletos oppletos statim transferri nequit: Porro ob hanc causam *concretiones istæ grumosæ sive carnosæ, cordis Polypi dictæ*, interdum exoriri videntur: Hinc & in *pica*, *leucophlegmatia*, *hydrope* ac *scorbuto* inveterato, à corporis motu citatiore Respiratio valde difficilis ac laboriosa existit.

Secundò, Sanguis nimis interdum accenditur, totúsque fere in flammam erumpens, ac supra modum expansus, intra ductus Pulmonares, quos plurimum inflat & extendit, vix contineri potest, quin eos inflammare sive accendere periclitatur: quare ne diutius in iis moretur, præcordia crebertimis simulque fortissimis nixibus vibrant, ut sanguis ita nimium accensus satis eventilari & circumagi possit: secus enim iste intra pulmones aggestus, eósque totos inflammans, functionem vitalem cito destrueret: Præter hæc sanguinis quoad accensionem, restant alia quoad crasin sive mixtionem ejus vitia, propter quæ ductus pulmonicos minus libere aut expedite trajicit: Enimvero quando ejus compages aut minus laxa, aut supra modum stricta existit, per exiles pulmonum meatus haud facile pertransibit; quin sæpe in iisdem hærere & stagnare, aut etiam excurrere & extravagari periclitatur: Sanguis in compage diversimode solutus, aut deliquia, aut recrementa, aut corruptelas suas in pulmonibus exoit, quæ in vasorum recessibus deposita, aut parietibus eorum affixa, rivi sanguinei cursum variis modis inhibent aut pervertunt: Prima, Sanguinis dissolutio, quæ pulmonibus sæpissime (quamvis non periculosa admodum) infesta est, contingere solet quatenus serositates, intra massam ejus contineri inhabiles, cum non satis per diaphoresin aut diuresin è vestigio emandantur, intra pulmones à cruore abscedunt, adeoque effervescentea, & è propriis vasis exundantes, tum actis tum sanguinis transitus perturbant aut præpediunt; proinde ut recrementi hujus serosi expellendi, & circuitus sanguinei continuandi gratia, pulmones in tussim crebram & valde molestiam irritentur: Nec tantum latex serosus, sed & plures alii humores, aut sanguinis recrementa in pulmonibus deposita, eorum ductus sæpe infarciunt, adeóque tum actis, tum cruoris transitus præpediendo, Dyspnoeam aut tussim inducunt: Hoc in cacochymicis, gulosis, bibonibus, aliisque vitam inordinatam aut desidem agentibus passim cernitur: Hinc cursores, ut pulmones humorum illuvie & sanguinis excrementis usque immunes babeant, diæta tenui & perquam exacta utuntur: observavi quosdam melancholicos, sanguinis fæce adusta intra ductus pulmonares exundante, sputum instar atramenti nigricans; quin & alios biliosos & ictericos flavum, & quandoque summe amaricans excrevisse.

Tertiò, Insuper Pulmones interdum sanguinis corruptelas & putrilagines luere, plures instantiæ satis manifeste declarant: Si quando enim massa ejus miasmate, aut contagio pestilente, aut venenato tacta, corrumpi incipiat, inque portiones coagulatas &

ſphacelatas faceſſat, pulmones inde labem præcipuam ſuſcipiunt: Hoc in variolis, morbillis, peſte & febribus malignis notum eſt: à quibus affectibus quoties ægri intereunt, ita fieri videtur, vel quia ſanguis intra cordis aut pulmonum vaſa grumeſcens, proprii ibidem circuitus viam obſtruit, proinde ſtatim ut influxus ejus in cerebrum præpediatur: vel quia ſanguinis corruptelæ ductuum pulmonarium parietibus affixæ, affectionem quaſi phlegmonώδη iis inducunt: proindéque tuſſim moleſtiſſimam, aut dyſpnoeam, & non raro ſputum ſanguineum accient.

Hactenus de circulationis ſanguineæ impedimentis, quæ intra pulmones, propter cruoris maſſam nimis diſſolutam, inque partes aut portiones (quæ ibidem relictæ ipſorum ductus obſtruunt) abſcedere aptam, contingunt: Superſunt aliæ præcordiis haud minores injuriæ, quæ à ſanguinis compage nimis conſtricta, & nihil à ſe dimittente procedunt, cujuſmodi ob cauſam, aut febris Cauſus, aut pleuritis vel peripneumonia oriuntur: In priore affectu, ſanguis plus debito ſulphureus, ſimulque craſſus ſero non diluitur, quaſque hujus in ſe particulas continet, à complexu ſuo ægre deponit, quare intra pulmones uberius accenditur, cúmque horum ductus tum ob majorem effervescentiam, tum ob craſſitiem ſuam difficilius pertranſit, cor impigre & vehementiſſime vibrans, circumpulſionem ejus totis viribus molitur; nihilominus à flamma ejus majore intra præcordia gliſcente, æſtus & ſitis moleſtiſſima, cum linguæ ſcabritie & velut torrefactione quadam oriuntur. In altero genere, vid. pleuritide & peripneumonia, ſanguis æque craſſus, ſed minus ſulphureus aut inflammabilis exiſtit: quapropter incendium haud tantum concipit: attamen ob craſſitudinem ſuam, cum ductus thoracicos aut pulmonares non ita facile & expedite trajicit, ſæpenumero extravaſatur, atque ductuum interſtitiis aut parietibus hærens, obſtructionem & phlogoſin brevi excitat, quibus ſæpe dolor cum ſputo ſanguineo aut diſcolori ſuccedit: Obſervare eſt à phlebotomia in hujuſmodi morbis facta, cruoris, poſtquam ſubſederit, ſuperficiem pellicula albicante, aut alias diſcolori, craſſa & viſcoſa ſemper obduci; cujus ratio eſt, quod ſanguis, cum inter circulandum particulas veteres nona ſe dimittit, novâſque in ſe non tantis recipit, diuturna coctione inſpiſſatur, ac inſtar carnis elixæ, à colore ſanguineo verſus albidum mutatur, in quo ſtatu, ſi quidem vaſorum ductus exiles haud facile pertranſit, extravaſari periclitatur, & pleuritin aut peripneumoniam facile excitat.

Præter has ſanguinis, dum præcordia pertranſit, remoras, ob propriam ipſius noxam excitatas, ſunt inſuper alia ſufflamina & impedimenta ejus, quæ aut *cordis* aut *viarum*, aut etiam aëris inſpirati vitio, vel defectu contingunt. Quot modis, & quibus de cauſis cor in motu peccans, ſanguinem minus recte aut debite è ſinu ſuo dextro per pulmones in ſiniſtrum propellit, in tractatu de affectibus cardiacis oſtenſum: Nimirum muſculus iſte nonnunquam ſpirituum inopia aut defectu laborans, vibrationes ſuas haud ſatis vegere & robuſte peragit: Re vera cum à corporis exercitio cruor ſolito uberius è vena cava in cordis ſinum urgetur, ſiquidem hoc firmiter ſe contrahere nequit, juxta vires ſuas impigre laborans, pulſus creberrimos, ſimúlque debiles exerit: Porrò, huic ut ſuppetiæ ferantur, tum arteriæ pneumonicæ, tum aliæ in variis corporis partibus, quæ ſanguineum quoquomodo circumpellunt, contractiones crebras & inordinatas edunt: Hoc obſervavi in virginibus pica laborantibus, aliiſque interdum cachecticis, à motu corporis citatiore, non ſolum cordis palpitationem, ſed in collo & temporibus aliiſque locis arterias irregulariter pulſaſſe: Nec tantum ſpirituum defectus, ſed quandoque etiam illorum inordinatio, in cauſa eſt quod præcordia minus recte ſanguinem trajiciant: quippe interdum ſpiritus nervorum cardiacorum incolæ, à copula incongrua irritati & ſpaſmodice affecti, cordi aut arteriis contractiones irregulares, quibus iter ſanguinis varie pervertitur, aut impeditur, imprimunt, uti paſſim in cordis palpitatione, tremore, pulſu intermittente, &c. Tertiò, Sanguinis iter pulmonicum quandoque ob vias non ſatis patentes varie inhibetur: cujuſmodi impedimenta contingunt quatenus meatus, ſive ductus iſti, vel *obſtruuntur*, vel *abrumpuntur*: Prioris duæ ſunt rationes, ſeu ſendi modi, vid. viæ aliquando occluduntur, quatenus vaſorum ductus, à fibris carneis contractis ad ſe invicem propius adducuntur, uti in cordis palpitatione & aſthmate ſpaſmodico nonnunquam accidere alibi oſtendimus: Cujuſmodi affectus, ob clauſum ſanguinis intra præcordia rivum, Reſpiratio difficilis & anhela, pulſus exilis & totius infrigidatio comitari ſolent: Porro interdum ſanguinis meatus occluduntur, quatenus vaſorum ductus *à corpore*, aut *humore quodam exterius incumbente* comprimuntur: quare cum cellulæ, aut tubi bronchiales, (uti frequenter aſſolet,) à phlegmate viſcoſo, materia purulenta, ſanguine demum extravaſato implentur, ſicut in ipſis liberior aëris, ita in vaſis adjunctis etiam ſanguinis tranſitus inhibetur: In ejuſmodi cauſæ rationem veniunt *Tumores*, *tubercula*, *vermes*, *necnon concretiones* velut *lapidoſa*, *arenacea*, *caſeoſa*, aliæve alius generis diverſimode excitari ſolitæ: Inſuper quandoque, &c. (*vide textum.*) Secundò, Ductus ſanguiferos ſæpenumero impleri & obturari, propterea ut ſanguinis rivus obſtruatur aut anguſtetur, plures inſtantiæ & obſervationes anatomicæ ſatis manifeſto declarant: Ex his enim liquido conſtat *ſanguinis concretiones grumoſas*, ſeu veluti carneas, ipſius cordis ſinus, & vaſorum majorum radices ita nonnunquam opplere, ut fluenti ſanguini curſus fere in totum obſtruatur: Quinimo hoc in vaſis minoribus ſæpius contingere & ratio ſuadet & experientia concludit; quippe (prout modo innuimus) ſanguis in rheumatiſmo, peripneumonia & pleuritide per phlebotomiam emiſſus, poſtquam refrixit, pellicula conſimilis omnino ſubſtantiæ cum concretionibus iſtis polypoſis obducitur; indicio, uti videtur, manifeſto, eum propter craſſamenta iſta viſcoſa vaſorum minorum ductus ægre pertranſire: quapropter, ut quoquomodo evadat, ea plurimum diſtendit, quandoque etiam perrumpit: ſæpe item eorundem ora reſerat, inque Tracheam hiatus aperit, proinde ut cruoris extravaſati portiones crebro tuſſi ejiciantur: Quidam anhelosi obierunt (*vide infra*) quorum pulmones multum intumuerant, eo quod ſanguis craſſior & feculentior vaſa extenderet; ac in minoribus tubis ſtagnaret: Inſuper cruoris feculentiæ, modo ſalinæ, diverſi ſtatus, modo ſulphureæ aut terreſtrea cum illis combinatæ, ſæpe vaſorum ductibus exilibus impactæ, ibidémque fixæ, eos penitus obſtruunt, propterea ut ſanguinis circulatio pneumonica, in ſpatium brevius contrahatur, & conſequenter tubis aut cellulis compreſſis reſpirationis ambitus coarctetur: Plures & diverſimodi talis obſtructionis caſus & ſpecies extant. Tertiò, Sanguinis commeatus pneumonicus non tantum ob vias occluſas aut obſtructas, ſed quandoque etiam *abruptas* impeditur: Etenim vaſa iſthæc in

qui-

quibusdam tenuia, aut tenera, aut valde laxa, sanguinis impetu aut acrimonia non raro aperiuntur, ita ut latex cruentus, vel in tracheam erumpens per sputum ejiciatur: vel ductuum interstitiis aggestus peripneumoniam, vel in thoracis cavitatem decidens empyema producat.

Restat adhuc tertium Sanguinis in itinere pneumonico impedimentum, quod videlicet ob *Aëris defectum*, aut vitium accidit, &c. *Willis Pharm. Rat. p. 2. sect. 1. cap. 2.*

Observatio X.

Dyspnoea à transitu sanguinis per Pulmones impedito.

QUi in principio paroxysmi Tertianæ mortui sunt, iis sanguis in Pulmonibus impactus, incrassatus inventus, transitu causæ morbificæ impedito. *Harvæus.*

Observatio XI.

Respiratio læsa ob Pulmones tumentes à Sanguine intra vasa stagnante, bronchia premente.

§. 1. NOvimus quosdam *ἄσθματικοὺς* & anhelosos obiisse, quorum pulmones ulcere, aut continui solutione quavis graviore immunes, *adeo intumuerant*, ut illorum intra thoracis cavitatem motui spatium desideraretur; Cujus ratio proculdubio fuit quod sanguis crassior & fæculentior, proindéque vasa non facile pertransiens, arterias & venas ubique extenderet, inque minoribus eorum tubis stagnaret. *Willis Pharm. Rat. part. ij. sect. 1. cap. 2.*

§. 2. Asserimus asperæ arteriæ ramos, à distentis venis & arteriis pulmonum ita comprimi posse ut Asthma oriatur: Si menstrua non respondent, implentur sanguine vasa pulmonum, in tantum ut idem morbus nascatur, & phthisis sequatur, aut subsequi videatur: Talia defuncta corpora incidi jussimus, Ac invenimus vasa pulmonum vehementer sanguine distenta, quibus rami asperæ arteriæ pervii haud erant: Quid? cunctum corpus pulmonum aliquando adeo refertum erat, ut thoracis membranam contingeret, & ei quoque adnatum esset: Hydrops pectoris etiam, teste *Chiffletio*, oritur suppresso illo sanguine. *Schneiderus l. 3. de Catarrhibus cap. 6.*

Scholia.

ADeo intumuerant.) Pulmonis Tumentis meminit Hippocr. lib. 3. de morbis, Quum, *inquit*, pulmo tumuerit præ nimio calore repletus, Tussis tenet fortis & dura, & erectæ cervicis spiratio, & acervatim respirat, & frequenter anhelat, & intumescit, & nares expandit, velut equus ex cursu, & linguam frequenter exserit, & pectus ipsi canere videtur & gravitas in ipso inesse; quapropter hanc capere pectus non potest, sed dirumpitur & impotens fit, & dolor acutus emergit, & dorsum & pectus & latera velut aculeis punguntur, & ardent hæ partes velut ejus qui sedeat ad ignem, & rubores exoriuntur ad pectus & dorsum, velut à flamma, & morsus fortis incidit, & angustia, ut neque stare, neque sedere, neque decumbere possit, Verum ita velut desperatis rebus anxius seipsum jactat, & jam mori videtur: Moritur autem maxime quarta aut septima die quas si effugerit, non valde perit: Hunc sic cures, Infernam alvum quam citissime, clystere adhibito, probe purgare oportet, & de cubitis, & naso, & lingua, ac de omni corporis parte sanguinem mittere: Potiones item frigefacientes exhibere, & sorbitiones idem præstantes: Danda sunt & urinam cientia sæpe, sed quæ non calefaciant: & ad ipsos quidem dolores, quum irruunt, calefactoria levia ac humida adhibendo, locum calefacere ac humectare oportet ubicunque dolor fuerit: ad reliquas vero partes frigefactoria adhibere, vicissim ea apponendo ac tollendo, & ubicunque asserit, frigus facere: A vino autem penitus abstinere.

Observatio XII.

Dyspnoea ob cruorem intra Pulmones extravasatum.

THeologus cum palpitatione cordis Dyspnoea affligi cœpit: Pulmones summe obstructi & cruore atro extravasato infarcti. *Vide tit. de Palpit. cordis.*

Observatio XIII.

Orthopnoea ob Pulmonem dextrum inflammatum.

XIV. April. 1676. in virgine 30. ann. aperta, inveni pulmonem dextrum insigniter, ad intima usque inflammatum, cum duritie summa, variis in locis suppurationis sese ostendebant initia: utroque in latere similiter ac circa dorsum firmiter Pleuræ cohærebat Pulmo: Imo etiam Epari, Lien, quæque ipsis nexæ partes, interventu fibrillarum nervearum innumerabilium miro modo sibi invicem uniebantur: Jam ab aliquo tempore Orthopnoea laboraverat, subito valde extincta. *G. Blasius Observat. med.*

OBSERVATIO XIV.

Dyspnoea à phlegmone pulmonum post venenum sumptum.

D. N. inquietudine, nausea, Respirandi difficultate afficitur, In pulmonibus deprehensa inflammatio ad livorem vergens. *Vide lib. 3. tit. de vomitu.*

OBSERVATIO XV.

Dyspnoea à pulmonum inflammatione & œsophagi.

IUveni inter cœnandum ossiculum in gula remansit, hinc collum durum, tensum, & ad ipsum pectus tumefactum, cum dolore maximo, Dyspnœa. Oesophagus cum vicinis partibus plane sphacelatus: Pulmones ob præcedentem inflammationem lividi. *Vide lib. 3. Tit. de Deglutitione læsa.*

OBSERVATIO XVI.

Dyspnoea à pericardii & pulmonum phlegmone, hinc suppuratione.

AGricola plaustri ruinam in se passus, de punctorio & gravativo pectoris dolore conquestus est, cum quadam cordis compressione & dyspnœa, &c. Pericardium scatebat pure copioso. Pulmo ejusdem labis particeps &c. *Vide Titul. de Pectoris dolore.*

OBSERVATIO XVII.

Constitutio interna & externa Senis, qui annos centum & quinquaginta duos vixit, cum Spirandi difficultate mortuus, ob Pulmones Sanguine distentos & costis annexos.

THomas Parre, pauper Comitatus Saloniensis rusticus, unde abductus à Nobiliss. D. Thoma Arundeli & Surri Comite, mortuus est postquam supervixerit novem Principes, decimi eorum anno decimo, ipsius ætatis CLII. & IX. mense.

Ejus cadaver, cum apertum fuit (vid. anno 1635. Novembris XVI.) repertum fuit admodum carnosum, pectus hirsutum, genitalia integra, quod nota fuit non exigua, qua firmabatur rumor ipsum publicas propter incontinentiam censuras subiisse, præcipue cum post hoc tempus (vid. ætatis CXX. anno) viduam duxerit, quæ aguovit cum eo rem habuisse ut alii mariti solent, cum ea congressum frequentasse: Porro amplum illum pectus habuisse, Pulmones minime fungosos, sed costis adhærentes, atque multo sanguine distentos ostendit; livor in facie apparebat, sicut difficultate spirandi aliquandiu ante ipsius mortem laborabat, & durabilis post eam sub axillis & in pectore calor sentiebatur: Quæ signa simul cum aliis æque manifesta fuerunt in suo corpore ac solent in iis qui suffocatione moriuntur: Cor ipsius ingens erat, densum, fibrosum & pingue. Sanguis in corde existens diluto colore nigricans, Sterni cartilagines non magis osseæ quam in aliis, sed flexibiles & molles: Sua viscera reperta sunt sana & firma, præcipue stomachus, & compertum est ipsum solitum esse sæpius noctu diéque comedere, quamvis contentus fuerit caseo antiquo, lacte, pane nigro, vili cervisia & sero lactis, Et quod magis notandum est, media nocte, paulum antequam è vivis exiret, cibum accepit. *Renes* ejus cooperti erant pinguedine satisque integri, ut anteriori tantum eorum facie nonnulli aquei & serosi abscessus, ut videbatur, teperti sunt: quorum unus magnus erat, instar ovi gallinacei, flavescente aqua repletus, quæ orbicularem cavitatem impresserat in hoc rene, unde plurimi illum urinæ suppressionem paulo ante mortem passum esse cogitarunt: quamvis alii voluerint hanc urinæ suppressionem potius à regurgitatione serositatis in pulmonibus ortum habuisse. Nullum omnino signum repertum est calculosæ materiæ in renibus vel vesica: Sua intestina etiam labe intacta erant, nonnihil pallida circa superficiem: Splen ejus admodum exiguus erat, vix magnitudinem unius Renis adæquans: Ut paucis dicam, omnes ejus partes internæ adeo sanæ videbantur, ut si victum & aërem non commutasset, satis diu forte vitam produxisset. *Cerebrum* ejus repertum est integrum & firmum, & quamvis oculis captus esset, nec admodum valebat memoria aliquot annis priusquam diem obiit, auditum tamen & apprehensionem integerrimos habebat usque ad annum ætatis 130. quicquid rustici est operis perficere, etiam frumenta flagellis triturare potuit.

SCHOLIA

SCHOLIA.

IPsius mortis causa præcipue victus & aëris immutationi tributa est, quia à sereno, subtili & libero aëre discedens in crassum Londini aëtem venit, & post æqualem, simplicem & durum rutis victum io splendidam familiam receptus est, in qua laute excipiebatur, & copiose ex melioribus potabat vinis, à quibus functiones sui corporis partium naturales supra modum onustæ fuerunt, Pulmones ejus obstructi & totius corporis habitus male dispositus: unde non aliter evenire potuit quam ut cita sequeretur dissolutio. *Observatio Celeb. Harvei in Actis Regiæ Societatis Anglicæ annor.* 1668. *&* 69. *pag.* 69.

Observatio XVIII.

Orthopnea ob Pulmones inflammatos à casu: Dextrum cordis sinum sanguine nigro repletum, &c.

ANno 1587. obiit vir 54. annorum, alias robustus, qui ex casu decubuerat sine ullo sensu & motu sex diebus: Non poterat autem unquam jacere, sed cogebatur semper sedere in lecto, cum perpetua respirationis difficultate & periculo suffocationis.

Secto cadavere, primo pulmo summè inflammatus repertus est, cum stridore & crebro sputi egressu inter incidendum, ut hujus cavitates humore totæ repletæ essent. Prodiit autem hæc inflammatio ex *dextro cordis ventriculo*, qui venam ad Pulmones emittens viscus hoc nimium replevit: Siquidem & ipse dexter ventriculus cordis, ad quem, pro sanguine perficiendo, vena cava insignem ramum porrigit, sanguine nigro, non tamen coagulato, sed tenui, totus refertus erat, cum aliquot filamentis ex pituita concretis, unde facile miser potuit suffocari. *Rumlerus Observat.* 1v.

SCHOLIA.

D*Extro cordis ventriculo)* Sanguis in dextro cordis ventriculo effervescens, incalescens, parietes ipsius sensim magis magisque expandit, donec ista expaosione irritatum cor, parenchyma suum musculosum, spirituum animalium ope contrahat, simulque sanguinem contentū in pulmonalem arteriam expimat: ex qua per pulmonum parenchyma in Pulmonalem venam transfusus, ad sinistram cordis auriculam ventriculumque sinistrum pergit: Læditur hic sanguinis per Pulmonis motus 1. quando nullus fit. 2. quando tardius. 3. quando celerius procedit. 4. quando alio quam quo decebat propellitur sanguis, Vbi universalis, ac per omnia Pulmonum vasa contingat motus ille sanguinis, valde impeditus aut cessans, brevi moritur homo, aut extinctus ob sanguinis defectum, aut suffocatus ob ejusdem copiam vel stagnationem, ni confestim secta vena redundans minuatur, vel pro re nata copiosius affluens alio avertatur: ubi autem in quibusdam duntaxat Pulmonum vasis, ob obstructionem moveri desinens sanguis aliquandiu ibidem stagnat, Peripneumoniam parit: *Franciscus Sylvius Practica lib.* 1. *cap.* 20.

Viscus hoc nimium replevit, &c.) Impeditur nonnunquam io suo Refluxu Sanguis, quoties is vel stagnat subsistitque io suis vasis & viis, vel effunditur extra ipsa, sive hoc fiat intra vicinarum partium substantiam, vel corporis cavitates, sive id accidat extra corpus ipsum: In vasis stagnans & paulatim collectus eadem magis magisque distendit, & ita quidem ut aliquando rumpantur, aut quoties modo alio exitum ipsi concedant, unde contingit tunc sanguinis è vasis suis effusio, sive idem hæreat io partium adjacentium substantia, sive colligatur in cavitate corporis propinqua, sive effundatur in totum extra corpus: Causa omnis sanguinis effluxus est Apertio vasorum qualiscunque, sive illa fiat ex nimia vasorum à copioso, valde rarefacto, aut retardato sanguine, flatibusvè distensione, sive ab humoris aut in vasis, aut extra ipsa subsistentis acrimonia rodente, sive à re dura & acuta vulnerante, obtusave contundente, aut quovis alio idem contingat modo. *Idem cap.*20.

Sanguine tenui cum filamentis ex pituita, &c.) Cum Mesves de Peripneumonia loquitur, notat quandam biliosam esse, aliam pituitosam: Porro pars quælibet laborat ab humore vel ut nutrimento, vel ut excremento: Si pulmo laboret ab humore ut excremento, à pituitoso humore laborat; Si tanquam à nutrimento, à bilioso, nutritur enim humore bilioso. *Ballonius.*

Observatio XIX.

Dyspnoea à Pulmonibus magnis, spumoso, atro sanguine turgidis, Exterius maculatis, gangrenæ notas gerentibus, &c.

POdagra Illustrem Comitem Maximilianum Fuggerum diu habuit: habuit dico, quia à pedibus ejus raro secessit, orbavit gressu, causam effari non licet. Pilulis ex Turpetho minerali usus & hagioxyli decocto sæpius: cum nec his cederet ad Thermas missus, & in Bollensibus aquis liberum incessum reliquit, in Badensibus Helvetiorum res ad grallos venit; Inter humorum acervos cumulum afflictionum sensit, & fartaginem receptarum, nullum tamen auxilium recepit: Arthriticos dolores his ultimis annis observavi universales, ex destillatione à capite, non vehementes nec ardentes, verum gravativos, & motum impedientes: præcessit semper gravedo capitis, post nucha, dorsum, scapulæ gravabantur ac si ponderoso onere gravarentur: Anno 1625. consilii loco ad Illustris quæsita hæc respondis.

1. Quo Cauteria sint adhibenda? Quia copiosus humor ad consuetam fontanellam in brachio non fluat, neque sufficienter evacuetur ab ea, in opposito pede ponendum esse: Quia Fontanellæ quæ totius corporis gratia fiunt, in cruribus ponendæ sunt, & quidem profunde, cum superficiariæ nihil prosint, ut vult Vesalius, Solenander, Platerus, &c. in consiliis à Gaterio collectis.

2. Qualis Purgatio menstrua instituenda? Pilulis consuetis Marocostinis: ventriculum enim esse humidum & frigidum, unde crudi humores, quorum copia ex primis viis expurganda: Si illæ non placent, mihi consuetis utatur ℞. Aloes inebriatæ succis rad. Ebuli & primulæ veris ℈j g. Ammoniaci dissoluti aceto scyllit ʒß cum aqua betonic. formentur pil. Vel meo pulvere familiari de tartaro laxativo: ℞. Cholagogi insuccati, i.e. diagrid. ppti. cum fumo sulphuris, & postea succo rosar. pallidarum insuccati ʒß cremor Tatar. ʒß fæculæ rad. aronis ℈j folior. Senn. mundat. ʒvj. M. F. pulvis, dozis ℈ij vel ʒj.

3. An vernali tempore cura sudorifera instituenda? Cum sudor semper in humidioribus corporibus prosit, & inania spatia corporis evacuet, omnino profuturum.

4. Quali vino utendum? Lacus Veneti, quæ Rhenanis propiora. Acronii ut crudiora & magis styptica non prodesse; Ramensia ex Necarinis eligenda.

5. Qualia Topica prosint? Pedi dextro immobili vinaceorum usum convenire, calide, & cum remanentia quadam musti expressi fermentantium, quibus & sinister pes indendus.

6. Qualia corroborantia velim? ventriculo theriacam, cum discutiat humores excrementitios, humiditatem absumat ventriculi, foveat calorem & omnem nutritionis œconomiam in ordinem redigat: in septimana bis, noctu iturus cubitum ad drachmæ pondus suadere hoc Solenandrum, docere Galen. Caput lavetur lixivio medicato, betonica, verbena, chamædri, chamæpytide, rosa, agarico, &c. Lotum exsiccatur fumo excepto linteis ex pulvere pretioso ad catarrhum: Pedes firmentur vel fotu ex aqua ferrata fabrorum vel simplici, aut alterata verbasco, verbena, lavendula, rosa, betonica, artemisia, sale, &c. vel suffumigio ex sandatac. Arab. ʒij thuris, succini ana ʒiß rosar. rubr. semin. coriand. ana ℈ij lignis aloës, garyophil. ana ʒi Benzoin. storac. calam. ana ℈iv M^e. vel vestiamur emplastro diacalcith. ut docet Solenander, Strictam hoc anno observavit diætam, licet antea minus sobrie vixisset. Venæ sectionem, à qua semper deterius, triennio omisit: Mannæ diluto in aqua sambuci purgatus optime. Flatus pilulis marocostinis & Francofurtensibus expulit. Anno 1627. persuasus à Medico podagrico, lotione usus est pedum & brachii ex decocto ex halonitro & vitriolo, quod ut arcanum & in se probatum maxime extulit. Similis lotio est in cista Epistol. Hornungi, sed ea tendines pedum & brachii ita siccati sunt, ut atrophia laborarent; & tamen cum dolores leniret aliquomodo, sæpius repetit; Assumpsit etiam intro alia exsiccantia corpus, ut Theriacam, mithridatium, spiritum tartari compositum, vinum Hispanicum & Gallicum, &c. quæ tempore inappetentiæ potius venena quam corroborantia medicamenta fuerunt. Paucis ante mortem septimanis de lassitudine conquestus, de Inappetentia, de obstructionibus mesenterii, de splene, calculus exagitavit vites, nec hoc excluso tedibant: Itaque saburra accusatur & obstructiones mesenterii: exhibetur cremor Tartari, item liquor apozematis purgans, idque per vices, at deterius habuit: Vocatus ego corroborantia & sistentia ordinavi, in purgationem antea non consentiens. Ambæ nares stillabant sanguine atro, proposita phlebotomia ad Dominicam Invocavit dilata; interim ille Bacchanalia utcunque vivit, inclinato capite & lassis viribus rhedâ evectus urbe liberum aërem petit; incurvatio corporis & vox summissa testabantur debilitatis virlbus: domum igitur properat, & in die cinerum, ad fallendum melancholiæ fastidium in agrum exspatiatur, & ovo sorbili sumpto lassus cubitum petit, dormit tredecim horis, experrecto adest dyspnoea, stillicidium è naribus sanguinis: famulitium ignarum debilitatis Comitis gratulatur sibi de somno longo heri, sed curator ædium eum visitans, deprehendit debilem, Ego vocatus, extrema extremis deberi remedia; postulanti venæ sectionem, sanguinem jussi demere, qui corruptus admodum, & quasi nullus sanguis erat: Disposuit domui suæ & circa principium noctis exspiravit, 2. Martii 1629. 4. ejusdem cadaver conditum fuit, & simul in tenorem viscerum inquisitum.

Dissecta cute abdominis decussatim & thoracis, pinguedo copiosa membranam carnosam investiens apparuit, viscera ex abdomine aperto exempta, ligatis vasis prius, exsiccavimus spongiis cavo innatans humidum, Sic examinavimus.

1. Ventriculus magnus, membranosus, inanis quasi, (paucus enim humor ab assumpto Hispanico vino corruptojam innatavit) sine crustulis, mucosa materia, rugis & pinguedine, quin & sine famelico & esuritivo humore.

2. Epar substantia, magnitudine, rubore & robore integrum, in sima tamen, juxta cystis felleæ situm, virore bilioso parum maculatum.

3. Cystis

3. Cystis hæc in se paucum, crassum, subnigrum fellis humorem continebat, una cum decem lapillis magnitudine pisorum minorum siccatorum, coloris lutei.

4. Lienis corpus non fuit magnum, boni coloris, satis compactum, sine sanguine crasso, nec bubulæ linguæ, nec vestigii humani æmulum.

5. Ren dexter minor sinistro, arenulis tenellulis & subtilibus conspersus, sinister major, in quo & arenulæ subtilissimæ, & lapillus ex iis concretus, triangularis, friabilis.

6. Mesenterium pingue.

7. Intestina flatibus plena.

Cavitatem Thoracis cum à visceribus, ligatis prius vasis, liberaremus, consideravimus: 1. Pulmonem, cujus substantia magna, spumoso, atro, sed tenui, pro natura visceris, sanguine turgida & repleta: exterius maculis luridis, lividis ac cœruleis passim conspersus, quemadmodum in spermate ranarum bullæ seu pustulæ nigræ cernuntur, quales in parte inferioris Pulmonis vidimus, lividæ & fuscæ. 2. Capsula cordis continuit paucum serosum humorem. 3. Sinister Cordis ventriculus habuit sanguinis atri multum; substantia ejus rara, tecta pinguedine. 4. Vasa magna incisa sanguinis atri fundebant parum, nempe quantum una aut altera spongia exsiccavit, &c.

SCHOLIA.

Viscerum dispositionem sic examinavimus. 1. Ventriculus magnus sine rugis, quia Illustr. Comes, ut omnes illius sanguinis, affatim comedit & multa: qui autem multo cibo utuntur, aut crapulæ sunt dediti, illis ventriculus ampliatur & tenuis redditur, ut corrugari amplius non possit, quæ forte causa deterioris concoctionis. *Bauhinus* Theat. Anat. lib. 1. c. 46. Pinguedo non nisi in carnosis est, ideóque sine pinguedine: Tenuis, an propter pugnantium medicamentorum, decoctorum sudorificorum? an propter spiritus actiores Tartari compositi? an ob ejus cremotis frequentem usum, an propter calefacientia immodice sumpta dicat noster *Ferriolus*, accusans inflammatores & calefactores ventriculum? Certe ingenitus in eo humor nullus, aut admodum exiguus, vel à vino Hispanico suppressus, ob quem summa inappetentia: Cum itaque inappetentia adest, non statim accusetur obstructio mesenterii, saburræ copia in ventriculo, nec supercilioso consilio de noxa, deque ejus amotione fiant longa consilia; disputetur accurate, sed vane, proponentur aperientia, purgantia, tartarea, spiritalia, paratur calamus, charta in mensa posita complicetur, adsit à dextris custos atramenti, infigatur character schedulæ, ut signum mercibus, subjiciatur congeries ingredientium, coctum, colatum ac dulcoratum propinetur exsurgens apozema.

Nam hoc semper evacuabit aliquid excrementi ex nostro corpore, sed una spirituum: Non sola cacatione omnis morbi absolvitur curatio, quilibet habet propria indicantia; nec is medicus erit qui semper à corroborantibus, quę etiam in cacochymicis destruentia sunt, inchoat: Methodo opus est, in qua omnium secretorum in Medicina, si ex optime cognito morbo resurgit, scaturigo posita est, ut quidam magnus Æsculapius Italus pro lectione dixit, & quidem vere dixit, sine enim judicio data secreta medica secernunt animam à corpore. Sic imponere nobis situm doloris historia secti cadaveris docet: Epatis & Lienis integritatem vidimus, & tamen illa à medicis accusata fuit: Et sane nullus fere nostrum erit, nisi ex Lynceis sit, qui audiens ægros conquerentes de ardore & dolore in sinistro hypochondrio aut dextro, qui non ægro de vitio hepatis aut lienis garriet: Et quod apud nos frequentissimum est, ut omne peccatum abdominis illi visceri adscribatur in cujus sede sentitur dolor, sic noster Comes audiebatur splenecticus. Virgo juvencula. Vide tit. de Hydrope) ex viscerum detrimento in hydropem incidisse, & magnitudo omnium partium. *Vide ibid.* dicebatur Hydrops. Annon liceret dicere Medicinam & Medicos regi opinionibus, ægros pati & mori: Audiantur & peregrina, Iliacos enim intra muros peccatur & extra: Excell. Gr. Horstius 1628. hæc ad me de Eisenreichio, Nobili Bavaro, Scorbutico, D. Sagittarii literæ Lienem neque insignis magnitudinis, neque coloris usque adeo pravi extitisse, &c. Quibus subjungit D. Horstius, Ex utriusque relatione constat quod salvo Liene (contra communem opinionem) dispositio scorbutica sæpius adesse queat.

Lapilli in cysti fellis inventi, nil rari: *Libavius* causas lithogenesiæ hujus epist. 64. & 68. in cista medica has affert; Materiam lapidum in homine magis sulphuream quam salsam esse, & hoc lapides hi affirmare videntur: Vnum addo me apud mercatorem vidisse lapidem in cysti fellis bovis inventum, in vino infundi & exhiberi adversus calculi dolores cum fructu.

De pulmonibus quid dicemus? mirabatur maculares Medicus domesticus: Ego omne illud violentum, quod prius artubus molestum ad pulmones ascendisse, quod inflammasset aliquomodo, quia eorum color peripneumonicorum linguæ apud Hipp. similis erat, certum gangrænosum quid passum esse, subita non fuit mors, etsi ignorantibus visa, spiritus enim vitales & naturales, imo & animales, jam longo tempore deficiebant, & suffocatus videbatur quam cum spiritus defecissent prius: spiritus enim & sanguinem regit & vivificat, at hic putris in venis & quasi nullus fuit, ut ex vena eductus demonstravit; & qui in cerebro non regebatur, effluxit, ex naribus ater, ex auribus purulentus; aberat febris, somnus solum ultima nocte longus & laborem faciens; locutio ad agonis usque initium, motio & assurrectio corporis ad horam proximam mortis ultimam, negat cerebrum quid apoplectici passum esse.

Clariss. *Horstius* de hujus cadaveris perlustratione hæc, Anatomiam exuviarum Illustr. Comitis libenter legi, nec aliam subitaneæ mortis causam invenio quam catarrhum Suffocativum, non tam ex copia defluentis materiæ, quod alias fieri solet, quam quod nervosum genus debilitatum admodum, illas quoque tandem propagines, quæ pectorales in musculos disseminantur, & præ cæteris in ipsos

quoque

quoque somno sofficientem ad respirationis motum animalem influxum *ἀθρόως* recipiunt, ulterius regere non potuerit: qua ratione confirmatos arthriticos perpetuo tandem asthmate quasi suffocari expertus sum. *Hachsletterus Decade x. casu.* 1x.

Observatio XX.

Dyspnoea à vitiato lobo dextro Pulmonis.

Filius Dom. le Noir Difficultate spirandi interiit, cum *raucedinem* quandam haberet *caninam*, & tumentes paulum fauces. Pulmo erat parte dextra vitiosus. *Ballonius Epid. & Ephem. lib.2. pag.*201.

SCHOLIA.

R*aucedinem caninam*) Instantium Rubiolarum in pueris præcursorium, quarum materia nisi foras prorumpat, in Pulmonibus sæpe defigitur: Ejusmodi Dyspnoeæ causas sic explicat Ballonius l.c. Difficultatis, *ait*, spirandi causa aliquando non tam est in Pulmone ipso, quam in regione hepatis aut lienis; Et quod initio febrium, aut continuarum aut intermittentium, nausea, dyspnoea sicca tussis, *ἄλυσις*, pandiculatio, suppressio & ephialtæ species inducitur: ita si movetur materia, & species quædam febris, intus fovetur, quandam spirandi difficultatem afferre potest, quam nec ad catarrhum suffocantem, nec ad vitium pulmonum referre debemus. Filius D. N. videbatur casurus in has affectiones orthopnoicas: dyspnoea erat & obaudiebatur strepitos magnus cum raucedine: Id ad crudum succum referebatur, Aut ad flatum malignum, in pulmone excitatum: at adventantis rubiolæ id fuit indicium: An non ea dyscrasia fit in pulmone eo modo quo in metu morbillorum, ut spirandi difficultas inde oriatur? Alius puer vii. annos natus consimili morbo interiit, non est deprehensa tam lævi morbi & dyspnoeæ causa: Eo tempore vagabantur tusses, vulgo *Quintæ* dictæ. Et quod ex intervallis facit Quintæ tussis causa fugax, id facit eadem causa fixa, hic perseverat difficultas spirandi usque ad interitum.

Observatio XXI.

Dyspnoea à Pulmone tumente & quodammodo exeso, cum humore tenaci & purulento in eo concluso.

Rever. & Illustr. Præsul. arthritidi obnoxius, cùm jam xv. dies febris, arthritis, sopor aliáq; symptomata crudeliter exercuissent, Ecce derepente insolita accessit Spirandi difficultas, ad sublimem accedens & rectispira, &c.

Eo defuncto *Pulmo insigniter tumidus* & quodammodo exesus repertus, in iisque unus humor albus & tenax ac purulentus delitescens, &c. *Carolus Piso de morbis à sero Sect.* v. c. 1.

Observatio XXII.

Dyspnoea à Pulmonibus ichore spumeo refertis & discoloratis.

Senex obesus, respiratione difficili & anhelosa affectus, derepente mortuus in humum concidit: Thorace aperto Pulmones discolores & ichore spumoso per totum referti dyspnoeæ causam prodebant. *Vide lib.1.Tit. de Soporosis affectibus.*

Observatio XXIII.

Orthopnoea à Pulmonibus semiputribus purulentis, nigricantibus.

Magnus in Germania Princeps, cum ætatis anno xviii. *frigidam liberalius* potasset, difficillimo mox Asthmate correptus est per intervalla: paroxysmi, ut qui crasso & obæso esset corpore, graves erant: Sellæ in id paratæ ut integros dies & noctes sedens etiam dormire posset: Sæpe per biduum & ultra ita tectus insidere solebat, ut vere orthopnoicus dici posset: Liberatus tamen est à difficili hoc malo, ætatis annum agens circiter xl. cuique plurimum profuerunt Badenses thermæ.

Post mortem tamen inventi *Pulmones magna ex parte nigri* & putridi, non sine pure, ea præsertim parte qua dorsum attingebant. *Oswaldus Gabelchowerus.*

SCHOLIA.

F*Rigidam liberalius potasset*) Hinc impedito libero per Pulmones sanguinis commeatu, qui inde labem concepit, ipsorum substantiæ communicatam: Stagnat in vasis sanguis, *inquit Franc. Sylvius* Pract. lib.1.cap.40. vel ob Plethoram ad vasa, vel ob Angustiam, & præsertim Obstructionem. Obstruuntur venæ ab ipso sanguine, Pituitáve in ipsis coagulatis ac concretis. Sanguis coagulatur & à frigore aëris vel Aquæ intenso, partes valde afficiente, &c. Pituita coagulatur in dictis vasis ab iisdem causis, frequentissime tamen à frigore Aëris, Aquæ Potus aliorumve Partes prius calentes subito infestante, atque pituitosam viscosam imprimis, quacunque de causa, in tenui præsertim intestino solutam, hinc ad sangui-

nem

nem deductam, & una cum ipso quaqua versum propulsam iterum inibi cogente ac inspissante. De Frigidi potus inimicitia erga Pectorales partes vide *Hippoc.* lib. de Liquid. usu & aphor. 24. sect. 5.

Pulmones magna ex parte nigri & putridi non sine pure) Ab excitata in iis inflammatione: Sanguis enim in nominatis vasis stagnans, & paulatim collectus, eadem magis magisque distendit, & ita quidem, ut ali quando rumpantur, aut quovis modo alio exitum ipsi concedant: unde contingit tunc sanguinis e vasis suis effusio, postea hætens in partium adiacentium substantia, ubi collectus sponte mox excandescit & caloris sensum molestum in parte producit, ac sensim corruptus in pus vel saniem abire solet; Prior mutatio vocatur inflammatio; Posterior Abscessus vel Apostema: Arbitror autem incendi ac inflammationem parere sanguinem, quatenus ex ipso in vasis suis valde districtis, partibusve quibusvis aliis subsistente, hoc est stagnante, mox incipiunt evanescere partes spirituosæ, magisque volatiles ac subtiles, tum acidas tum salinas temperare solitæ, unde utræque acriores factæ acrius in se mutuo insurgunt, effervescentiamque ad partes sanguinis oleosas præsentes calidum excitant; quin paulatim sanguinem ita corrumpunt ut in Pus vertatur. *Idem ibidem.*

Cui plurimum profuerunt, &c.) Ad Inflammationis ergo, hinc & Abscessus sequutum, curationem requiritur 1. ut Obstructio vasorum tollatur. 2. ut Subsistentis stagnantisque sanguinis motus restituatur. 3. ut Sanguis e vasis effusus, si fieri potest, ante sui suppurationem inde removeatur. 4. Si removeri, atque adeo suppuratio impediri nequeat, ut eadem promoveatur: Obstructio vasorum à pituita viscosa, vel sanguine in ipsis coagulatis, curabitur assumptis & admotis peccantem humorem solventibus, iterumque fluxilem facientibus: Inter interna conducunt præ aliis Salia volatilia ex variis animalium partibus parata; quippe quæ egregia vi pollent coagulata & conglutinata omnia dissolvendi, eademque ad pristinam fluiditatem reducendi. Hinc est quod exhibito tempestive unico sæpe sudorifero, ex laudatis salibus volatilibus aut similibus parato, Pleuritis, Lateris nempe inflammatio, absque ulla venæ apertione, fuerit felicissime curata. Hinc est quod Mixturæ ex simillibus paratæ, atque cochleatim per intervalla brevia usurpatæ, tum Pleuritidem seu Peripneumoniam curaverint: Exemplum hoc esto, ℞. *aqu. petroselini, hyssopi, fenic. ana* ℥ii *theriac. simpl.* ℥ß *spiritus salis Armon.* ʒß *laud. Opiati gr. iv. syr. papav. err.* ℥j *m.* Inter externa conveniunt Ung. martiatum, Cataplasmata magis dissolventia quam emollientia, quæ humorem coagulatum, sanguinem pituitamve incidant & solvant, ex partibus nempe plantarum acrium & aromaticarum: Sanguini autem stagnanti, & in vasis suis subsistenti, restituitur motus felicissime sudoriferis, aliquando sanguinis missione: Sudoriferis, quatenus ab ipsis fluidior & mobilior fit sanguis, magisque rarefit à volatili sale ibi existente. Dum enim ad dextrum cordis ventriculum pertingit earum sal volatile, ibidem amplius rarescit sanguis, ac non tantum sponte sibi exitum quærit, sed & cordis ventriculum amplius expandendo, ipsum ad frequentiorem & validiorem contractionem cogit: Venæ sectione autem, quatenus in educti locum sanguinis transfertur vicinior, atque facto sic universo sanguinis spatio ampliore, movetur quoque sanguis omnis tum celerius tum potentius: quocirca & ille qui prius in vasis suis stagnans subsistebat, nunc vero sublata plethora non sistitur amplius, ad motum interruptum redintegrandum potentius concitatur: Tunc autem post sanguinis detractionem sufficientem, utile est particis vicibus exhibere misturam dictam sudoriferam & incidentem. *Vide plura loco citato.*

Observatio XXIV.

Dyspnoea à Pulmonibus media parte aqua tumidis, cum parenchymatis duritie.

REv. Pater febre assidua cum destillatione ad pectus conflictatur: accessit gravitatis sensus in pectore, cum tussi, spirandi difficultate vehementi: Inventa est altera pulmonum pars aucta in magnitudine, altera quadruplo major & durior, qua secta multa aqua fœtida exiit, & caro inventa densa, dura: ab eodem latere nonnihil læsi musculi intercostales. *Vide Tit. de Febribus.*

Observatio XXV.

Respiratio læsa à gangræna Pulmonis.

IN Domini Coliches infante, in dextra parte pulmonis copia ichoris albi reperta est, instar puris, unde Dyspnoea, sed tussi non afflictus est: Utraque pars Pulmonis nigricabat. *Christophorus Ræsterus in Miscell. curiosis anni* 1672. *Observ.* 337.

Scholia.

PVlmonibus læsis non necessè est ut semper tussis adsit: Itaque non concludendum est, Tussis nulla molestat, Ergo salvi sunt Pulmones: *Severinus* de Abscessibus pag. 269. contra *Galenum* statuit Phthisin, & demonstrat, in qua Pulmones non sunt exulcerati, sed saltem putrida quadam laxitate infirmi; quod fit quando mucore pituitoso ac semiputri diu multumque alluuntur: Gangrænæ vero in hoc infante causa, mea quidem sententia, fuit ichor ille albus repertus, qui proculdubio valde frigidus, & venenata qualitate infectus, calorem nativum Pulmonum extinxit. *Idem ibidem.*

Observatio XXVI.

Asthma à Pulmonibus viscidis oppletis humoribus.

Filius Dom. ab Haltzvvelt à commotione cerebri post casum Asthmaticus factus est: Tandem novo incidente catarrho in pulmonem, decessit è vivis.

Cadavere inciso Pulmo ubique pituitosis & viscidis humoribus oppletus repertus. *Fabritius Hildanus cent. 1. Observat. xi.*

SCHOLIA.

Novo incidente catarrho) Dyspnoea aliquando est sine sonitu, ubi materia occupat propriam pulmonum substantiam non vias. Sin hæc incidat in bronchia, tunc sonitus accedit. Angustia est maxima si duo casus concurrant, obsessis scil. tum pulmonum parenchymate, tum bronchiis: aut quando materiæ crassæ in viis detentæ, supervenit tenuis præceps illapsus, unde catarrhus suffocativus: Hinc ratio deducenda cur dyspnoea laborantes aliquando orthopnoici evadant, qui erecta cervice facilius respirant, quod pulmones tunc temporis dehiscant ac costæ minus gravent pulmones, minúsque bronchia à mole pulmonum, opprimantur. Catarrhi autem generationi in Puero, ansam dedit casus, quem commotio cerebri, hinc debilitas sequuta.

Pulmo pituitosis humoribus, &c.) In spirandi difficultate ab ejusmodi causa inducta, non esse formidandum etiam frequentem & magnam purgationem, quanquam multi prohibeant, ostendit *Ballonius* Epid. & Ephem. lib. 2. exemplo matronæ orthopnoicæ, cui magna copia putris pituitæ in pulmone, frequenti imi ventris purgatione expurgata est, unde facili tequuta anacatharsi convaluit.

Observatio XXVII.

Asthma à pulmonibus pituita putrida & purulenta infarctis, &c. Cordis ventriculi dextri ulceratione, &c.

Clariss. Domina de la Roquette sexagenaria, pinguis admodum & obesa, vitam agens sedentariam, à xv. annis dyspnoea laborare cœpit, quæ paulatim incrementum susceperat, ita ut jam scalas ascendens in 3°. vel 4°. quoque gradu quiescere cogeretur, Circa principium Januarii 1642. cum iter faceret in aëre austrino & pluvioso, subito correpta est catarrho, partim in pulmonem partim in mandibulas delabente. Inde aucta est difficultas Spirandi, & tumor apparuit in gena dextra, tum mandibulæ ita erant coarctatæ ut jusculum tantùm sorbillare posset, Corripi solebat per intervalla, jam à multis annis, Erysipelate tibiæ sinistræ, quod sæpe exulcerari consueverat, & ante hujus catarrhi invasionem etiam apparuerat cum ulceratione insigni: Vocatus ad eam 8°. die morbi, invenio Pulsum admodum inæqualem, & tertia vel 4. quavis pulsatione intermittentem, cum difficillima respiratione. Unde conjeci grave esse malum, non solum in pulmone, sed & in corde, aut vasis cordi proximis. Quod prognosticum certius reddebatur, ex eo quod ulcus Erysipelatis subito ac derepente exsiccatum fuerat, juxta Aphor. 25. 6. Præterea resoluto paucis diebus genæ tumore, mandibulæ nihilominus clausæ permanserunt, túmque apparuit illam constrictionem mandibularum, à musculorum eas moventium convulsione pendere: xv. morbi die matutinis horis dexter oculus clausus apparuit, altero aperto existente, quod contigit ex palpebræ paralysi, quæ graviorem affectum minabatur, qui eodem die post meridiem contigit, scil. Apoplexia levis, à qua intra duas horas aliquantulum resurrexit, sed media corporis pars, sinistra nimirum, reddita est paralytica, Et triduo post, sensim fatiscentibus viribus, extincta est. Toto morbi decursu *nulla tussis* difficultatem spirandi comitata est, neque stertor, nisi per unum diem ante interitum.

Aperto cadavere, Lien repertus est putredine affectus, ita ut levi compressione in frusta discederet. Pulmonis substantia livida, & humore aqueo perfusa, unúsque illius lobus, ad sinistram partem situs, pituita putrida & purulenta refertur. Cordis ventriculus dexter parte interiori membrana denudatus, putridus & exulceratus apparuit, ut illius fibræ carnosæ, summis digitis contrectando, in frustula secederent: Auricula dextra solito major apparuit, & omnino referta substantia quadam carnosa, partim rubra, partim nigricante, sanguini concreto simili, quæ tamen manibus dividi non poterat: Hos duos affectus, auriculæ nempe & ventriculi dextri, puto causam fuisse tantæ Pulsus inæqualitatis & intermissionis, dum Cor rem sibi molestam excutere tentans, variis motibus quateretur: Unde Pulsus naturalis interruptio atque interceptio ciebatur. Spirandi vero difficultatem à Pulmonis infarctu ortam esse satis manifestum est. *Riverius centur. ii. Observ. lxxvii.*

SCHOLIA.

SCHOLIA.

Ulla Tussis) Quia scil. putrida illa & purulenta pituita bronchia pulmonum non obsidebat, sed parenchymate erat concepta, quod ... , hinc cum irritatio non perciperetur, nulla incitatio ad tussim sequuta est, neque stertor, ob meatus eorum non obstructos: bis vero à materia extrinsecus subsistente compressis respiratio difficilis evasit. Neque etiamnum materia in lævibus arteriis contenta Tussim movet, etsi asthma producat, ratio est ea *Schneidero* 5. de Cathar. cap. 4. 1. earum imbecillitas. 2. quia sunt organa facultatis naturalis, Tussis autem fit partim à natura, partim à causa morbifera, ex Galeno, 3. quia sunt instrumenta spirituum & sanguinem deferentia, atque eum sint sanguini assuetæ, nequaquam ab humore irritantur ad discussionem, sicut asperæ arteriæ, soli acti deferendo dicatæ, quæ ab humore quolibet, etiam benigno, ad tussim proritantur.

Causam fuisse tantæ Pulsus inæqualitatis) Vide Scholia ad Observationem sequentem.

OBSERVATIO XXVIII.

Orthopnoea à materia crassa & pituitosa in substantia Pulmonis, intra & extra bronchia.

MAteria crassa aliquando continetur in ipsa arteriarum asperatum cavitate: Quandoque vero in ipsa Pulmonum substantia, & tamen orthopnoeam gignit, cujus rei vidi experientiam in Clar. Veneto Milledonio. *Saxonia Pral. Practic. part. 1. cap. 26.*

SCHOLIA.

MAssarias Avicennam reprehendit, quod statuat humorem Asthmatis causam contineri quandoque etiam extra bronchia pulmonum, in ramis lævium pulmonis arteriarum, quarum propagines multæ per Pulmonem distribuuntur; statuitque si in pulmonibus obstruantur propagines, non asperæ arteriæ, cor laborare, pulsusque fieri inæquales, minimeque asthma excitari, nisi bronchia pulmonum simul obstruantur: Verum enimvero materiam, asthmatis causam, quandoque etiam extra bronchia, in aliis pulmonum vasis, imo in ipsa pulmonum substantia consistere, multæ Medicorum observationes docent. Et patet id ex eo quod qui asthmate laborant, non continuo cum stertore & sonitu respirant: neque enim semper tussiunt, aut si tussiunt, tussis tamen sicca est; quod minime fieri deberet, si materia in asperis arteriis pulmonum semper consisteret: Nam aër materiam transiens, & displodens, sonitum & stertorem excitat, & quiequid in aspera arteria, ejusque ramis existit, tussim excitare solet: Et licet verum sit lævibus arteriis affectis *mutationem in Pulsu fieri*, tamen & respiratio tunc quoque affici potest, si obstructio illa tam magna sit, humorisque tanta copia, ut & asperas arterias comprimat, angustioresque reddat: docentque hæc satis paroxysmi asthmatici; qui per intervalla materia agitata in vasis excitantur: Ideoque si materia in lævibus arteriis consistat, & asperas comprimat, sive in utroque arteriarum genere consistat, simul & asthmata & pulsus inæqualitatem parit: Et ipsa origo asthmatis satis docet causam potius in venis & pulmonis substantia quam asperis arteriis contineri. *Sennertus.*

OBSERVATIO XXIX.

Asthma productum à materia pituitosa substantiam Pulmonum infarciente.

IN quodam nomine Britio, Asthmate mortuo, Pulmo tanquam spongia imbutus multo humore pituitoso inventus est. *Hollerius Prax. lib. 1. cap. 25. in Scholiis.*

OBSERVATIO XXX.

Dyspnoea à materia contenta in Substantia propria Pulmonum.

IN Dyspnoea aliquando non adest sonitus, quia talis si fit ex materia contenta in substantia propria Pulmonum; non in viis, facit difficilem spirationem absque sonitu, Observavi Venetiis in Clar. quodam Secretario cujus sectioni interfui post mortem. *Herc. Saxonia Panthei lib. 2. cap. 4.*

SCHOLIA.

Liquando non est sonitus) Uti nec cum destillatio musculos pectoris invadit, de qua insigne exemplum habet Ballonius Epid. lib. 2. p. 177. N. à destillatione ferina & diffusione humoris, non à capite tantum, sed reliquis partibus ita undequaque est oppressus ut thoracem dilatare non posset: Externum erat malum & dolorificum: cruda & maligna erat materia, Et eadem est quæ catarrhos suffocantes facit, febris potius fuit symptomatica: multo alvi profluvio liberatus est, admirabilis fuit hic morbus & Medicorum opinione major: facultas animalis non erat imbecilla, nec vitalis nec naturalis: mirum est quod ἐπίδρωσις contulit: sed tam non fuit ab imbecillitate naturæ quam à particulari redundantia humoris naturam molestantis: circa xxx. aut xxxv. diem sudor subfrigidus erupit toto corpore, fœtens & venenatus: infecit enim eam custodem quæ manum corpori sudanti applicaverat.

Observatio XXXI.

Spirandi difficultas ab abscessibus duobus in infima Pulmonum parte.

ACre erat gelu, noctis initium cum Nob. Vir foco assidens, Bacchóque indulgens, vesicæ onere premeretur, qui foras progressus, inspirato aëre frigido, moxque reversus, adeo vehementi respirandi difficultate correptus, ut suffocatus propemodum fuerit, & nisi præsto fuissem mox perjisset: hominem reperi pedibus vix insistentem, frontem tensam, sudores frigidos, alvus præ angustia excrementa deposuerat, pulsus tam exiguus ut pene nullus: Assumpto pulveris croci ℈j cum vini Cretici duobus cochlearibus, subito restitutus, libere respiravit, ab omni suffocatione liber, & potuisset in sanitate permanere, nisi pulmo male affectus fuisset, sed cum asperæ arteriæ rami subinde obstruerentur, quandoque etiam dyspnoea recurrit, minus tamen quam primo tempore vehemens, sed diuturnior, ut quandoque duabus, tribus vel pluribus horis perseveraret; Crocus, qui initio multum ac cito profuerat, postea exiguum, deinde nihil amplius contulit: Tentata sunt & alia plura remedia, sed frustra, nam revoluto mense defunctus est.

In hujus Pulmonis inferiore sede ac basi, qua septo incumbit, reperti sunt abscessus duo, unus in dextra, alter in sinistra parte: per meatus Pulmonis purulentus ferebatur humor, qui inciso pulmone ex ipsis defluebat. *Dodonæus Observ. Med. cap. xix.*

Observatio XXXII.

Dyspnoea à corporibus glandulosis in Pulmone; Sinistri lobo fere corrupto.

IN optimi Viri nuper Pulmonibus *Glandulosa* reperimus *corpora*, maxime in dextræ partis lobo, coloris Pulmonum; majores & minores. Sinistræ lobus aliquomodo corruptus & gangrænosus lituris variegatus. Hic aliquando hujus partis laboravit pleuritide à qua liberatus deflexu in pedem: Spiritus ipsi erat difficilis aliquo modo, sed haud pro notatu hujus affectus. *Observatio D. Danielis Geiger Medici Augustani.*

Scholia.

G*Landulosa corpora*) Quoties ob vitiatam in dextro cordis ventriculo sanguinis ascendentis descendentisve effervescentiam, vitiosus existet sanguis ex utroque exurgens, lædetur ipsorum Pulmonum nutritio, & quidem citius, facilius atque potentius quam ulla alia corporis pars, si ex parte saltem nutriantur sanguine è dextro cordis ventriculo accedente, quippe qui minus temperatus est altero è sinistro cordis thalamo effuso, & ab inspirato aëre plus minus in eo dem temperato: *Sylvius de le Boë Pract. lib. 1. c. 24. § 3.* Depravata autem hic est nutritio à sanguine vitioso, vel vitiatos humores admistos habente: Ex *Plateri* sententia, cum sanguine ad Pulmones allabente pro eorum alimento, confluxit simul succus glandularum nutritioni destinatus.

Observatio XXXIII.

Asthma à vesicis humore flavo plenis in Pulmone.

ILlustr. Cardinalis Caetanus post fonticuli in crure dextro occlusionem, quatuor à mensibus afficitur respiratione præter naturam, celeri, frequenti, instar eorum qui vehementer sunt moti, major tamen in inspiratione quam in exspiratione difficultas occurrit, cui immensa sitis, faciei color & vigiliæ connectuntur: quod exspuitur exiguum est, salsedinis non expers; febris quoque lenta comes est. In spatio trium mensium ad ultimum vitæ exitum est deductus.

Secto cadavere inventus est *Pulmo vesicis plenus*, quibus apertis aqua exibat flavum colorem referens. *Lelius à Fonte Consultat. viii.*

Scholia.

P*Ulmo vesicis plenus*) Quæ constitutio non est præter naturam, nisi quatenus eæ majores, & apertæ flavum humorem effundebant, Si fides adhibenda Marc. Malphigio Professori Bononiensi, qui diligenti indagine adinvenit totam Pulmonum molem vasis excurrentibus appensam, esse aggregatum quid ex levissimis & tenuissimis membranis, quæ extensæ & sinuatæ pene infinitas vesiculas orbiculares & sinuosas efformant, veluti apum favis alveolos ab extensa cera in parietes conspicimus: quæ talem habent situm & connexionem, ut ex trachea in ipsas, mox ex una in alteram patens sit aditus, & tandem desinant in continentem membranam: His concessis, nemini mirum sit si vesicæ in Pulmone aliquando manifestæ fiant humore turgidæ, quin potius quod frequentius non occurrant.

Observ.

Observatio XXXIV.

Dyspnoea ob Pulmones steatomatibus obsessos.

NOn solum in Pulmonibus steatomata comperi, sed & officula non parva. *Columbus lib. xv. Anatomes.*

SCHOLIA.

S*teatomata*) ad Tubercula referenda; Tuberculum autem duplex est, aut crudum & suppurationi ineptum, quale est atheroma aut steatoma: quod genus Tumoris scribit Columbus libr. xv. se in suspiriosis sectis sæpe invenisse: Aliud ad suppurationem tendit, quale contigit filiæ Agesis apud Hippocr. lib. 4. Epid. 6. 4. quæ tamen fuit sine febre: Hinc collige. pus citra febrem in pulmonibus colligi posse. *Saxonia prælect. Pract.* 1. *cap.* 26. Tuberculorum autem in Pulmone generatio depravatæ eorum nutritionis sobules est. Depravatur pulmonum nutritio, inquit *Clar. Franc. Sylvius* Practic. lib. 1. cap. 24. §. 10. à sanguine alterutro, (ascendente sc. vel descendente) vel utroque vitioso; vitiosos saltem humores admistos habente: Hisce causis, nunc à *bile*, nunc à *succo Pancreatico*, nunc à *saliva*, nunc à *liquore hoc ternario* exurgente; nunc à *chylo*, nunc à *lympha*, quovis modo vitiatis; nunc à *Sero* in renibus haud secreto, verum in sanguine præter naturam permanente, & si quæ sunt pluri quæ sanguinem vitiare possunt ac solent, pendêtibus debetur *Tuberculorum* hinc inde in pulmonibus sæpius observatorum exortus. *Substantiæque ipsorum* mollis & spongiosæ mutatio in *carnosam*, oedematosam, multisque modis subito *duriorem*, *solidiorem* aliterve à naturali consistentia descicentem: Materiam vero Tuberculorum in Pulmone *Hippoc.* duplicem statuit; bilé & pituitam, i.e. humores calidos & frigidos provenire vero præcipue ab externa aliqua violentia statuit lib. de salubri Diæta: *Quibuscunque, ait, dolores fiunt ex visceribus, sive ex exercitiis, sive ex alio aliquo labore, his quiescere conducit, cibis abstinentes: potatione autem utantur qua quam paucissima in corpus assumpta plurimum urina ducat, quo vena visceribus infixa non distendantur repleta: Ex talibus enim Tubercula oriuntur & fibres.* Etenim sive ex causa externa sive interna venæ violenter distendantur, ait *Sennertus*, progerminant & simul materiam loco distento subministrant, seu sanguinem, naturalem seu humores vitiosos, ex quibus formantur Tubercula: Possint tamen sine externa violentia à causa interna talia Tubercula fieri, non secus ac Tumores in aliis corporis partibus, cum par subsit ratio. *De signis consule Sennertum.*

Observatio XXXV.

§. 1. *Asthma à Tuberculis in Pulmone, & Corruptione lobi dextri.*

TUberculum Pulmonis potest esse duplex, aut crudum & suppurationi ineptum, quale est steatoma aut atheroma: Id genus tumoris scribit *Columbus* lib. 15. se in suspiriosis post mortem sectis sæpe invenisse: Aliud ad suppurationem tendit, quale contigit filiæ Agesis, de quo Hippocr. 4. 6. Epid. 4. & tamen fuit sine febre: unde infero in pulmonibus contineri posse pus nulla existente febre. *H.Saxonia Prælect.Pract.* part.1.c.xxvi. §. iv. Binos secui quorum uterque Dyspnoea ob cruda ab initio tubercula tentabantur. Utrique tamen suppuratio successit: uni quidem post duos, alteri post tres, ab initio affectus menses: uterque sanguinem cum pauco pure & frustulis pulmonum exspuit: Secundus antequam obiret, & jecoris tumorem satis magnum incurrit, ex quo hydrops leucophlegmatia, Post sectionem ambobus dexter pulmo interius prorsus corruptus, exterius jam pleuræ coaluerat. *Idem apud Schenckium.*

§. 2. In Pulmonum substantia congeri potest humor crudus viscidúsque, & consistens; in tuberculum crudum congestus ac incuneatus, & vesicula etiam conclusus, qualem vidi in cadavere Nob. adolescentis. *Car.Piso de morbis à sero Sect.* 3. *cap.* 4.

Observatio XXXVI.

Orthopnoea à Pulmone vesicis referto, Hydrope thoracis, Iecoris tumore inflammatorio.

ANno 1600. Nobilis adolescens Burgundus, orthopnoea inveterata à multis annis, & febre funesta laborans, extremum obiit diem, vi morbi jugulatus.

In ejus cadavere, præter inflammatorium in epate tumorem, repertus hydrops thoracis, sed in uno duntaxat latere, Et *Pulmo vesicis* humore consistente, lentóque & pellucido, instar albuminis ovi prægnantibus refertus.

SCHOLIA.

NOn est difficilis inquisitio hydatidum quæ medio in pulmone observatæ: Nam quid mirum serum tantillo muco, vel potius purulentæ materiæ exquisitè permixtum alicubi colligi; & ejus puris sive pituitæ lentæ partem concrescere in vesicam sive cystim, ut in abscessibus satis frequentibus, atheromate, steatomate & meliceride? Nam hydatides certè citra abscessum nunquam mihi observatæ,

Carolus Piso de morbis à colluvie serosa Sect. 3. cap. 7.

OBSERVATIO XXXVII.

Dyspnoea ab ala dextri Pulmonis superiore & inferiore empyemate affecta, Ingenti vomica in superiore, Pulmone per totum viscido pure obsito cum suis vasis, & costis annexo, Alarum mutua cohæsione, &c.

HErman Stas diu de anxia asthmatica constitutione querulus fuit: In ejus cadavere aperto miserandam Pulmonis constitutionem deprehendimus; nam lateris dextri ala superior & inferior empyemate infecta erat, ita ut in superiore ingens vomica, pugni capacitate, existeret: circumcirca autem undequaque ipsum pulmonis parenchyma pure viscido, tenaci erat obsitum, ita ut vasa quæ multiplicia per pulmonem decurrunt, viscida ejusmodi purulenta materia impleta essent, &c. Exterius Pulmo arctissime annexus erat costis, ipsæque alæ inter se firmissime copulatæ, adeo ut Chirurgi manu multo conamine avulsio facienda esset: Sinistri lateris alæ liberæ erant ab omni annexu, sed intus exiguæ etiam quædam vomicæ passim dispersæ erant pure impletæ, &c. *Vide historiam Tit. de phthisi. Ottho Heurnius hist.* XI.

SCHOLIA.

I*Ngens vomica*) Vomica Pulmonis est abscessus exiguus, & puris in pulmonis quadam parte collectio, quod membranula propriáque cysti arctè adeo concluditur, vix ut quicquam de se tetrum in cor exspiret. Hæc frequens est in tabidis, sed & plerunque sine tabe fit, quum sanguis ex aperta, rupta aut exesa vena in parvam quandam Pulmonis regionem secedens, illic putrescit, sensimque mutatur in pus, ac per summa siccescens sibi cystin efformat. Latens profecto, & in primis abditum vitium, sæpe nec laboranti nec Medico notum, quo laborans ipse nec consueta munia intermittit, nec se morbo teneri putat, causámque interitus sui nesciens intus gerit sub pectore: Sic affecti sublivido fere sunt faciei colore, ejúsque lingua lentore quodam est oppleta, maxime quum longe à cibo absunt; & corporis agitatione, aut potu cibóve calidiore urina facile tingitur, & pulsus citatur, citra tamen ullam spirandi difficultatem: Interdum vero post concitatiorem corporis motum, pilulæ parvæ & globuli instar pisi exigui redduntur à pulmone, membranula conclusi, qui contriti digitis pus reddunt fœtidissimum, quale è cavo putrique & corroso dente interdum expurgatur. Adolescens quidam à paulo vehementiore exercitatione, cum acerba tussi nullo puncto temporis intermisso torqueretur, vomicam integram columbini ovi magnitudine excrevit, in qua aperta pus exquisite album & æquale deprehensum est: Cruenta excreatio interdum biduum persistit, magna febre magnáque corporis perturbatione; at nihilominus servatus is est atque sanitate restitutus. *Fernelius Pathologiæ lib. v. cap.* x. ubi affert duo exempla ab iis vomicis extinctorum, Titulo de morte subita quærendorum: mirum tamen Fernelium vomicas ejusmodi gestari citra spirandi difficultatem asserere, cum idem easdem nominatim paucis lineis interpositis inter signa recenseat.

Ingens vomica existeret) Vomicæ diu pectore gestatæ & casu sanatæ exemplum memorabile affert Excell. *Bartholinus* histor. Anat. 14. centur. 6. Quidam vomicam diu in pectore gestavit, quanquam ignotam, unde in spirandi difficultatem & atrophiam incidit. Forte in duello vulneratur, gladio prope sternon inter costas penetrante: hoc vulnere vomica latens feliciter aperitur, cujus pure defluente repletus thorax vix læso spiritum concedebat. Aperto vero, sicut in empyematicis, latere inter consuetas costas, magna copia vacuato pure sensim ad se rediit, convaluit & habitiuosior factus est, Apud *Plinium Phaleraeus* quidam Vomicæ morbo à Medicis deploratus, quum mortem in acie oppeteret, vulnerato pectore invenit medicinam,

Pulmo annexus costis) Hoc frequens est in asthmaticis à pituita viscida, quoniam illa per poros pulmonis foras protrusa, ibi in membranularum tenacissimarum consistentiam à loci calore excoquitur.

Ita ut vasa impleta essent, &c.) Vasa habet Pulmo 1. venam arterialem, arteriam pulmonariam alias dictam. 2. Arteriam venosam. Hæc vasa in ramulis per pulmones dispersis, à crassis & viscidis humoribus obstructa, Asthma inducunt: Per arteriam venosam humores Pulmonibus infarcti, ut & purulenta materia, in pulmonum ulceribus interdum ad sinistrum cordis ventriculum, & exinde per aortam & arterias emulgentes ad renes & vesicam deducuntur: Et hinc observatum est asthma sæpe citra tussim solvi: *Zacutus* consult. 18. exemplum proponit de Cardinale Paliotto asthmatico, simul ardore & difficultate urinæ laborante, in quo ardore urinæ, & difficultate maxime urgente spirandi difficultas imminuebatur, & vice versa: Idem observavit *Highmorus* in quodam Theologo: Pus tamen si sit crassius & hæreat in corde, derepente suffocat, teste *Riolano*. Exemplum habet Fernelius lib. 5. path. cap. 10. *Mæbius Medic. Physiolog.* c. 14. In prædicto Hermanno Stas ejusmodi solutio non contigit, ob viscidiratem materiæ & copiam pertinacius vasis inhærentem.

Observatio XXXVIII.

Dyspnoea vomicæ insignis in Pulmone progenies.

Mulieri tumor in pectore enatus, qui in ulcus abiit, comite gravissima Respirandi difficultate: Inventa ingens vomica sinistrum lobum pulmonum magna ex parte corrodens atque ad cordis substantiam usque pertingens. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

Observatio XXXIX.

Dyspnoea ob pulmones undique annexos, Tuberculis scirrhosis refertos.

§. 1. Virgo (*de qua l. 3. tit. de affect. hystericis.*) Febre prehensa respirabat crebro difficulter: Pulmonum lobi undique thoracis membranæ firmiter annexi erant, ut sine dilaceratione non distraherentur: Tuberculis scirrhosis undique referti.

§. 2. Benjamin N. difficultate spirandi affectus, &c. Illi pulmones utrinque numerosis tuberculis scatebant: Lobi pluribus in locis pleuræ adnati erant. *Vide tit. de Phthisi.*

Observatio XL.

Dyspnoea à binis in pulmonibus Tuberculis.

Doctor N. asthmate ac orthopnoea ita erat defatigatus, ut nonnisi erecta cervice spiraret. Bina in pulmonibus tubercula reperta sunt. *Vide lib. 3. tit. de Ictero.*

Observatio XLI.

Dyspnoea à lapide in substantia pulmonum, Tuberculis circa ramos tracheæ: hydrope pectoris, Scirrhis viscerum naturalium, &c.

L. Rochalfinger per multos annos asthmate & tussi laborans, tandem extenuatus obiit: In ejus cadavere (præter epatis, lienis, aliorúmque viscerum obstructionem ac scirrhositatem) in pulmonis substantia lapidem prædurum inveni: præterea hinc inde per pulmonis substantiam, præcipue circa ramos tracheæ arteriæ Tubercula plurima ex viscida materia in scirrhos concreta repetiebantur: In pectore quoque & pericardio multum aquæ innatabat, &c. *Fabritius Hild. cent. ij. Observ. 29.*

SCHOLIA.

L*apidem prædurum, Tubercula ex viscida materia &c.*) *Galenus* 4. de loc. aff. c. 8. ex lento humore, qui ante tussi rejiciebatur, retento, siccato induratóque grandines generari statuit, concurrente forte pulmonum caliditate: *Platerus* gypseam materiam albam; duram, ex succo crasso pulmones nutriente, potius quàm pituita, fieri censet; hæc enim adassata visci instar tenax est, non friabilis uti gypsea, quæ obstruendo intrinsecus ramos, diuturnum asthma, in quo pituitæ nulla sunt indicia, parit, nisi forte accidens defluxio malum geminet & suffocet: Quod & calculum eadem ratione facere posse statuit, ex seroso pulmonum excremento in pulmonum angustiis genito, nunc friabili, nunc duro, nunc plano, nunc inæquali, & pro ratione vasorum tophi instar formato, quales aliquando sectione se deprehendisse refert: *Sennertus* internam vim ad coagulationem tendentem adjungit: *F. Sylvius de la Boe*, Pract. lib. 1. c. 24. & Tuberculorum, hinc inde in pulmonibus sæpius observatorum, & substantiæ ipsorum, mollis & spongiosæ, mutationis in carnosam, oedematosam, solito duriorem solidiorémve, aliterve à naturali consistentia desciscentem, adscribit quoque depravatæ pulmonum nutritioni à sanguine utroque vitioso, vel vitiosos humores admistos habente, unde raro pulmones tantùm, verum cæteræ quoque corporis partes simul afficiuntur ac perperam nutriuntur: Cum scilicet vel bilis, vel succus pancreaticus, vel saliva, vel ex hoc tertiario exsugens liquor, vel lympha quovis modo in vitio sunt, vel serum in renibus haud secretum, at in sanguine p. n. permanens: Lapidis autem & Grandinum in pulmonibus contentorum signa omnino obscura: Individua tamen comes est fere Tussis diuturnior: Quidam apud *Fernelium* crebro calculos extussiens, gravitatis sensum in pectore percipiebat.

Observatio XLII.

Calculosi pulmones illæsa respiratione.

Anno 1665. dum corpus Illustr. Baronis N. ex ulcere colli vesicæ defuncti aperiretur, præter opinionem apertis pulmonibus, eosdem hinc inde plurimis calculis milii magnitudinem æquantibus refertos invenimus, copiámque illorum ad duo cochlearia capacia collegimus; ille alias nunquam de ullo dolore aut difficultate pulmonum conquestus: Mistum illorum præsentiam nullum notabile accidens unquam occasionasse. *D. I. Iac. Wenc. Dobrzensky à Negroponte, in Miscell. curiosis anni* 1671. *Observ.* 181.

SCHOLIA.

ORitur dubium, cur re extranea in pulmonibus hærente, ejusdem tamen non tam facile persentiatur difficultas, cùm aliàs ubivis minima re contraria posita, natura suas turbationes excitet? An ergo pulmones non ita sensu præditi ut alia membra, Et vero simile videtur, cùm & Phthisici, in quibus pulmones consumuntur, de nullo plane dolore pulmonum, nisi tussis molesta su conquerantur & suaviter suos dies finiant. *Idem ibidem.* Quod autem respirationi noxam non intulerint, causam existimo fuisse, quia hinc inde per substantiam pulmonum calculi dispersi fuerunt; aliàs conglobati, præsertim juxta bronchia, necessario vel gravitatem vel dyspnoeam passuri erant.

OBSERVATIO XLIII.

Dyspnoea à calculis circa jugulum, in medio intersepientium membranarum accretis.

IN pectore circa jugulum, in medio intersepientium membranarum glandulis illis calculos accrevisse in Anatome observavi. *Platerus Observ. lib. 1. p. 180.*

OBSERVATIO XLIV.

Dyspnoea à metallis in Pulmonibus concretis.

A Medico quodam experientissimo, qui diu Fribergæ, fodinis metallicis, nobili Misniæ oppido, medicinam fecit, relatum scio, Is enim cùm aliquos ex fossoribus metallicis mortuos aperuisset, In pulmonibus ea ipsa concreta metalla reperit, in quibus effodiendis vivi laboraverant. *Sennertus lib. de cons. & Dissensu cap. ix. Magnenus de Tabacco.*

SCHOLIA.

EJusmodi Dyspnoeam, morbósque alios à fumis metallicis oriundos, non aliter expugnari posse quam per mineralia medicamenta observ. Clar. Gregor. Horstius obs. l. 7. obs. 25. quod aliquot exemplis confirmat, & quidem primò filii Aurifabri, qui asthmate fere desperato laborans, irritis remediis omnibus appropriatis, exhibitione gr. xij. mercurii dulcificati semel atque iterum, ab imminente lethali suffocatione liberabatur: adstiterat autem patri deaurandis vasis argenteis occupato. Secundò, Exemplo cujusdam in separatione materiæ metallicæ, Aurifabris instar scoriarum residuæ, strenuè laborantis, qui in gravem dyspnoeam incidit, hocque pacto liberatus est, ℞. *laxativ. mineral. compos. gr. viij. pulv. Syru gr. vj. mercur. dulcif.* ℈j. *m. cum conserv. ros.* ʒij. *f. bolus* Qua evacuatione feliciter peracta, per antimonium diaphoreticum, cum pauxillo Theriacæ permistum, bis sudorem in lecto provocavit, paucísque diebus ægrum restituit.

OBSERVATIO XLV.

§. 1. *Dyspnoea ab exsiccatis pulmonibus orta.*

MEtallurgi plerumque morbis pulmonum intereunt, quos inter est quem Paracelsus vocat *Die Bergsucht*: In hoc affectu pulmones exsiccantur & attenuantur chartarum more, quasi in fumo suspensi. *Ioh. Theod. Schenckius Epist. 72. in Epist. Th. Bartholini cent. 4.*

§. 2. Morbo hoc affecti paulatim contabescunt, & si mortuorum pectus aperitur, nullum ulcus in pulmone apparet, sed pulmones veluti fumo exsiccati conspiciuntur. *Sennertus Pract. lib. 2. p. 2. cap. 2.*

SCHOLIA.

COg[illegible]s inde quod spongiæ vicem pulmones subeunt, irrigantes zonam thoracis torridam, ut aiebat *Veslingius*: Tantus est horum usus quantus hepatis & lienis, sed in adulto potissimum & sanguineis. *Idem.*

Pulmones exsiccantur.) Dyspnoeæ quæ in febribus evenit causam Platerus refert in septi transversi, quod liberum est, & in interioribus latens, interno calori undique expositum, exsiccationi & constrictioni.

OBSERVATIO XLVI.

Difficilis Respiratio à pulmonibus Calculis, Grandinibus, Lapillis, Oßibus obsessis.

§. 1. SEcabatur quidam Lutetiæ, quem Medici tanquam Orthopnoicum diu curarant: At cum in cavitate asperæ arteriæ humor nullus crassus & lentus inveniretur, secta tandem substantia parenchymatis, Lapilli minuti reperti, sed friabiles; quidam etiam caseo perveteri simillimi. *Salmuth. cent. 1. Observ. 7.*

§. 2. Illustr. Principis Bonifacii, Cardinalis Caetani, diu asthmate vexati, tandem mortui ex doloribus nephriticis, propter varios, asperos, angulares calculos, dissecto cadavere, varii inventi sunt in pulmonum substantia lapilli, formæ potius latioris, omnino leves, qui exsiccati instar spongiæ foraminibus pervii visi sunt. *Crucius de quæsitis p. 93.*

SCHOLIA.

REspirationis læsæ duplex occurrebat causa, essentialis una, altera per consensum; à renum enim vitio Dyspnoeam excitari infra ostendetur.

§. 3. Aliis examinandis occupato occurrit in Asthmatico dissecto, sinistro in pulmone durities singularis, eo loco ubi vena pulmonalis substantiam pulmonis intrat, osseum quasi

circulum

circulum ab aliis connexis partibus separata repræsentabat, aspera aliquomodo, fungosa, subrubra, fragilis valde; unde etiam os an calculus substantia hæc haberi debeat dubitantem huc inclinare coegit. *Gerardus Blasius Observ. med.* 18. *parte* 6.

§. 4. Uxor Jac. Bagole morbo admodum intricato correpta, inter alia symptomata Respirandi laboravit difficultate: In ejus pulmone post obitum lapides plurimi hinc inde reperti, diversi coloris, parvi tamen omnes. *Fabr. Hildanus cent.* 2. *Observ.* 89.

§. 5. Plures materias Grandinosas habuit quidam Belga, qui anno elapso obiit orthopnoea, quem secuimus & inventa est grando multiplex. *Saxonia Panthei l.* 2. *c.* 4

SCHOLIA.

GAlenus 4. de locis capite octavo, ex lento humore, retento, siccato induratóque Grandines generari statuit: Re vera humor crassus & viscidus calculorum in pulmonibus est materia, facitque ad concretionem etiam exsiccatio & pulmonum caliditas, Sed præterea requirit *Sennertus* internam ad concretionem & coagolationem dispositionem, aquæ in aliarum partium calculis generandis concurrit.

6. Vidi & in pulmonibus ossa non parva, ut superiore anno in Francisco Capello, quem Paulus IV. Pontifex maximus Commendatorem Hospitalis S. Spiritus fecit. *Columbus Anatomes lib. xv. p.* 4. 88.

§. 7. Pulmonibus innatum calculum reperi in sectione filii Parci Typographi anno 1557. Alium in sectione studiosi cujusdam. *Platerus Observ. lib.* 1. *p.* 180.

§. 8. Testor me vidisse in pulmonibus Alberici Quæstoris aliquot durissimos calculos, æquabili superficie, colore argillaceo. *Scaliger Exercit.* 108.

SCHOLIA.

LÆsæ ea de causa respirationis differentias persequitur *Fernelius* l. c. Atque hæc quidem, ait, aliis sine dyspnoea, aliis cum suspiriosa orthopnoea obtingunt, qua qui conflictantur vehementi angustia pressi prope suffocantur, altóque & suspirioso spiritu multum & frigidum aërem ducere contendunt, quo plurimo cor ad refrigerium indiget: Omnes ita affectos fere asthmaticos, i. e. anhelatores & suspiriosos appellamus, qui jejuni, & in quiete, & sereno cœlo facilius spirant: at quoties causa & materia inius condita frigido humidóve cœlo, aut etiam multa crapula humescens & quasi tumens diffunditur, nova quasi dyspnoeæ accessione conflictantur, multóque magis si forte recens quædam distillatio in arterias, veteri malo jam impeditas irruit: Hæc *Fernelius*: Signa vero & curandi rationem ex hoc exemplo à Benivenio capite 24. allato collige, Henricus quidam *Alemanus*, inquit, cum laterum doloribus triennio jam vexaretur, & ob id opera & consilio multorum Medicorum, sed frustra usus esset, ad nos tandem venit, oratum ut si quomodo possem laboranti illi opem ferrem: Interrogo igitur hominem an initium morbi causámve teneret? utrum scil. ex frigore, vel ictu aliquo, aut nimio cursu, vel destillatione à capite, sive etiam ex præcedente aliqua alia ægritudine hoc illi contingerit? Respondet se nullam scire procatarcticam causam, sed tantum ea occulto initio paulatim increvisse morbum illum, adeóque auctum ut eum ad mortem deduceret: Anxius igitur, & tanti doloris causam minime deprehendens nesciebam quo me verterem; Neque enim ulla vel materiæ vel mali habitus erant indicia, cum tussicula quædam sicca hominem urgeret, neque item excrementa aliqua visebantur: Et medicamenta etiam quibus curatus fuerat, intentiones fere omnes evacuaverant: Quare authorum tandem sententiis nixus, quibus docetur Medicus, cum causæ morbi abditæ sunt, his præsidiis uti quæ conferre quidem possint, nocere non possint: cœpi primum leoire pectus, mollire guttur & asperam arteriam, donec calculo ad avellanæ magnitudinem de pectore propulso, & sicca illa tussicula & omnis præterea dolor amotus est.

§. 9. Calculus ex seroso pulmonum excremento in eorum angustiis natus, obstruendo intrinsecus ramos, diuturnum asthma, in quo pituitæ nulla sunt indicia, parit, nisi forte accedens defluxio ingeminet malum, atque suffocet: qui nunc friabilis, nunc durus, nunc planus, nunc æqualis, & pro ratione vasorum tophi instar formatus est: Quales aliquando sectione deprehensi, Alias tussi post diuturnum & immedicabile asthma rejecti, quæ fuerit causa ostenderunt. *Platerus Pract. lib.* 1. *sect.* 2. *cap.* 4.

§. 10. Anno 1561. *Fallopius* juvenis cujusdam viri corpus secuit, qui adversa valetudine diu usus, tabe paulatim consumebatur, de anhelo pectore & quotidiana Tussi præcipue quærens, donec tandem plane obiit.

In ejus pulmone quatuor lapides offendit, nullum faba majuscula minorem, latos nonnihil & tuberosos, cinereos & subduros. *Kentmannus lib. de Calculis.*

§. 11. Asthmate ingravescente lentus humor in grandinem concrescit, atque hæc tandem in veros calculos, quibus interdum dissectos pulmones confertos deprehendimus, *gypseapituita duritie*, omnes quidem propria cysti obductos: Sed etiam non ita pridem vir occurrit, qui quoties exercitatione incalescit, concitata tussi, calculos è pulmonibus edit prædurös, eósque excreat modo hordei, modo pisi magnitudine: bona tamen is valetudine fruitur, præterquam quod paulo difficilius respirat, & in medio thorace gravitatis cujusdam pondus percipit. *Fernelius Pathol. lib. v. cap. x.*

OBSERV.

OBSERVATIO XLVI.

Asthma à massa coadnata pulmonis substantiæ, lapillis referta, Lobis adnatis, & Compressione tracheæ arteriæ à pinguedinis copia.

STrenuus Nob. G. à Sebottendorff per plurimos annos fere semper decubuit, statis horis omni carens spirandi facultate, nec ulla ratione convalescere potuit: sed tandem fato concessit.

Aperto post obitum cadavere, inveni peritonæum satis putridum, ventriculum pene inanem, omni chylo destitutum, nec ullam aliam humorosam in se continentem materiam, & consequenter occlusum quasi ac parvum: Intestina nullo repleta excremento: Hepar corruptum, maximè in illa parte ubi à costis tegitur: Splen in sinistro latere suis ligamentis fuit solutus, duplicatus quasi, ac ex omni parte semiputridus: Inciso vel aperto diaphragmate, dum perveni ad pulmonem, massam admodum induratam, coadnatam essentiæ pulmonis, & ingenti copia lapillorum refertam, plenis manibus extraxi: Pulmoni adeo adnati fuerunt sui lobi, ut nullum illi morum communicare potuerint: Tracheæ arteriæ & Gulæ tantum adipis (à pinguissimis haud dubie carnibus sæpiusculæ ingestis contracti) indurati adhæsit, ut non modo beneficium spirandi & respirandi crebrò desideraverit, sed paucos quoque dies ante obitum cibum assumere nequiverit, solo potu sustentatus, Et facile credo si diutius supervixisset, illum inedia, periturum fuisse: Cæterum externam mihi causam talem retulit, Ex Italia redux cùm ægrotare incepisset, impetitum Chirurgum in consilium adhibuit, qui post primum statim intuitum audacter asseveraverat illum infectum morbo (lue ven.) quo tamen haud unquam laboraverat: Præparavit itaque unguentum ex argento vivo, nunquam s. a. extincto: Adhibita inunctione, in dies magis ac magis, ob efficaciam penetrationis & resolutionis quæ est in hydrargyro, peius sese habuit usque ad finem vitæ: Causam ergo nullam aliam extitisse judico, quàm quod argentum vivum in ipsam essentiam Pulmonis, propter raritatem ac viscositatem ejus, insederit, ac in minutissimas postea dissolutum partes quantitate sit adauctum. *Schenckius ex M. Ioh. Fabri Observation.*

SCHOLIA.

CAusam ergo nullam.) Quid sibi velit Cl. Faber admodum obscurum: Innuere videtur his hiasis istius causam esse hydrargiri in istam massam, lapillis refertã, metamorphosin: Asserit quidem *Petrus Castellus*, Med. Romanus, dissert. 1. dodechap. chalcant. p. 7. in Xenodochio incurabilium Romæ, in illis qui post mercuriales inunctiones obierant, capitis tibiarúmque ossium cavitates argento vivo scatere se deprehedisse: At in uxore J. C. cujusdam binas ejus uncias in capite reperisse: At illud propriam formam ibi servavit, nec lapidis induit naturam: Præterea Mercurius caput potius quam pulmones obsidet, atque ob horum spongiosam & porosam naturam, facile præterfluit; nec moratur eo usque donec concrescat: Causa ergo istius concretionis lapidoſæ aliunde repetenda, scilicet ab abundantia illius succi qui talem transmutationem subire aptus natus est.

OBSERVATIO XLVII.

Dyspnoea sequuta pulmonum lapideam duritiem.

§. 1. MUlier Romana xxxv. annorum per plures annos inappetentiam passa, cum tussi sicca & Spirandi difficultate, cum frustra variorum medicorum auxilia tentasset, tandem moritur.

Dissecto ejus cadavere, ventriculi omnes fibræ nigræ duræque repertæ sunt: Tres vero pulmonum lobi adeo durati, ut potius tophos lapideos quam carnem omnibus videntibus ementirentur; Lien ipsius ovi gallinacei magnitudinem non excedebat. *Ex observat. Petri Sphererii Medici Florent.*

SCHOLIA.

LIen, &c.) Hujus parvitati symptomatum omnium syndrome imputari potest: Deficiens enim magnitudo causa fuit quod massæ sanguineæ defæcandæ ab humore melancholico impar, hic illi remissus œconomiam naturalem depravaverit: ad pulmones enim delatus materiam scirrhosæ duritiei contrahendæ suppeditavit, &c.

§. 2. In Asthmatico duros & lapidescentes pulmones observavit Helmontius. *Th. Bartholinus Anatom. reform. l. 2. c. 9.*

OBSERVATIO XLVIII.

Respiratio læsa ob pulmonum duritiem, vitri instar fragilium.

QUod nos semel propriis oculis observavimus, id hoc loco bona fide testari possumus, Illustr. Principem Claudium Landum, Bardi, Compiani & Vallis de Tarro Dominum,

Dominum, ex Asthmate gravissimo defunctum, annum 55. agentem annis superioribus exenterari jussimus: Hujus pulmones sic induratos invenimus, ut vitri cocti instar frangerentur. *Joh. Bapt. Silvaticus Historia xxx.*

OBSERVATIO XLIX.

Dyspnoea à tribus Pulmonum lobis induratis.

MUlier tussi sicca & spirandi difficultate diu fatigata est: Tres pulmonum lobi adeo erant indurati ut tophis potius quam carni similes essent. *Vide l.3. tit. de Inappetentia.*

OBSERVATIO L.

Dyspnoea à Parenchymate pulmonum densiori, minusque spongioso & explicabili.

PUlmonum vitio non sufficiens, ideóque frequentior fit aëris inspiratio, quando eorundem parenchyma universum, vel saltem maxima sui parte, est minus spongiosum minusque explicabile, quoties fit magis carnosum & solidum, quale non raro reperi in quorundam post mortem dissectione.

SCHOLIA.

QUamvis hujus affectus causam reddere adæquatam putem valde arduum, si non impossibile, conjecto tamen carnosius & solidius fieri pulmonum parenchyma, quoties ab acriore simul & viscidiore sanguine idem, parte arteriis venisque intermedia, tum leviter excoriatur, tum iterum consolidatur & nutritur, ita ut sensim solidior fiat ipsius caro. *Fr. Sylvius de le Boë Prax. lib. 1. cap. 22 §. 17. 18.*

OBSERVATIO LI.

Dyspnoea à corrugatione parenchymatis pulmonis.

FRequentior & non sufficiens fit aëris inspiratio, quoties pulmonum parenchyma corrugatum existit, quale aliquando à me observatum in quorundam post mortem dissectione: Quam corrugationem acceptam refero sanguini austeriori & acriori, ibidem ipsum leviter excoriatum potenter contrahenti potius quam vere nutrienti: Nisi forsan idem accidat à pure vel aqua similiter austeris, & in pectoris cavitate collectis, ipsúmque paulatim penetrantibus & constringentibus. *Sylvius de le Boë Praxeos lib. 1. cap. xxij. §. 17. 18.*

OBSERVATIO LII.

Anatome canis dyspnoea laborantis ob pulmonum scirrhum.

CAnem villosum plateas Wittembergenses, amisso Domino, peretrantem emissarii nostri exceperant, quem cultrone anatomico subjiceremus, an vivum aliis destinaremus usibus in suspenso relinquebatur: Canis enim gestibus, ut poterat festiuissimis, gratiam nostram studebat demereri, omnium maxime tamen exercitia nonnulla, sive artes ut vocant, quibus feliciter imbutus erat, misericordiam sollicitabat: Interea cum vitæ & mortis calculi in partem utramque ponuntur, animadvertimus canem difficulter respirantem, aliquo pulmonum vitio laborare: Videre gestiebamus quem fontem malum hocce agnosceret, utrum vasorum angustia vel obstructio, an ulcus pulmonem consumens & exsiccans dilatationi debitæ obicem poneret: Verum utravis opinione nos deceptos fuisse patuit, cùm sublato sterno ingentem Scirrhum sinistræ pulmonum parti annatum, & super dextram aliquantulum porrectum, deprehenderemus: Longitudo & latitudo ejus ex metacarpo manus habilioris æstimetur, nisi quod ob figuram informem circa extremitates, præsertim qua ad partem dextram pulmonum pertingebat, magnitudine quasi extra oleas vagabatur: crassities duorum digitorum supra dimidium erat: Color respondebat pulmonibus, non item substantia, quæ scirrho densa & crassa, nihil prorsus aëris quamvis pulmones folle crebrius excitarentur, admittens: Similem casum fere reperiet Lector apud Claudinum consil. 43. Item apud Chiffletium Observat. med. 38. *Simon Schultzius in miscell. cur. anni 1673. Obs. 262.*

OBSERVATIO LIII.

Suspirium à siccitate Pulmonis.

JAc. Gallus J. C. in Academia Patavina diu Suspirio torquebatur, cui Medicorum peritissimi decoctum ligni s. ex jure Galli nullo effectu suaserant; omnibus incassum tentatis ad

tis ad materiæ crassæ attenuationem : Accessit frequens Nicotianæ usus, quo se laborans, profecturum sperabat.

Mali verò causam fuisse pulmonem à siccitate subsidentem ostendit eventus : quandoquidem in defuncti corpore sola restabat aspera arteria, cum pulmonum vasis fidium instar siccatis.

§. 2. Cujusmodi vitio quum sublatus esset Patavii anno 1611. Caterva Diamantinus, pulmones à diuturno ligni Guaiacini decocto exaruisse, in cadavere compertum fuit : *Ioh. Rhodius cent. ij. Observat. xxi.*

SCHOLIA.

Asthma nonnunquam fieri à siccitate pulmonis notat *Avicenna*, qua imprimis tentantur qui fornacibus assident, Aurifabri, Chymistæ, qui circa metalla occupantur, à quibus suscitantur halitus, qui cum aëre inspirati, pulmoni siccam intemperiem inducunt : Signa illius sunt causæ exsiccantes prægressæ, Tabes sensim adveniens, respiratio parva & frequens, sitis continua, sputum paucum, nullum ab exsiccantium usu juvamentum : Medela est per humectantium usum, cassiæ, liquiritiæ, violarum, passularum, amygdalarum dulcium, &c. Diætam præsertim, & cibos humidos : Asthma à simili causa inductum testatur se curasse *Salius* Notis in *Altimarum* cap. 48. in juvene 22. annorum, solo ptisanæ & lactis potu, ac victus ratione leniente & humida: De Tabe ex marcore senili pulmonum exemplum, vide apud *Schenkium* *p. m.* 256.

§. 3. Vidi in quodam Typographo adeo siccatos pulmones ut aridum pomum fere dici potuissent *I. Heurnius de morb. Pect. cap. iv.*

§. 4. Dyspnoea aliquando contingit à siccitate pulmonum : Audivi à D. *Tomitano* orthopnoicum post mortem sectum habuisse pulmones ambos exsiccatos. *Saxonia lib. 2. cap. 4. Panthei.*

§. 5. Memini me vidisse quendam Religiosum qui curabatur ac si laboraret orthopnoea ex humoribus crassis : non conferentibus auxiliis, post mortem inventi sunt *ambo pulmones tabe affecti* & exsiccati. *Saxonia Prælect. Pract. lib. 1. cap. xxvi.*

SCHOLIA.

A*mbo pulmones Tabe affecti.*) Sequitur quoque difficilis respiratio ad siccitatem marcoremque reliquorum viscerum, cordis præsertim, in quibusdam hypochondriaca affectione laborantibus manifesta: nam in ea siccitas est totius corporis per alimenti proprii corruptionem ; siccum est cor, calidum tamen calore acri, febrili & squalido : Unde cum id flabellationem eventilationémque summe efflagitat præ siccitate, dum sufficientem motum duplicem non habet ad refrigerationem ejus caloris febrilis, statim repetito motu illud compensat ac resarcit : hinc fit ut dum paulo magis corpus agitatum est, quasi animal ipsum ἄπνουν remaneat & velut suffocatum : Itaque omnino in eo versandum est ut quacunque ratione id fieri possit corpori prima moles restituatur, tollatúrque tum alimentis tum medicamentis squallor & marcor totius corporis: Adnotat enim quidam ex veteribus melancholia hypochondriaca laborantes tum demum curatos censeri cum pinguescunt.

Observatio LIV.

§. 1. *Orthopnæa à Pulmonibus flatu distentis.*

In quodam flatus adeo abundabant, ut etiam à somno superveniente orthopnæa, cum strepitu quodam per os erumperent : Tandem ingravescente animi deliquio, quo vexabatur assidue, subito occubuit : Aperto thorace, inventi pulmones flatu distenti, &c. *Vide tit. de Syncope.*

SCHOLIA.

Suffocationi ab ejusmodi causa imminenti remedio est paracentesis in thorace instituta ; quam sæpius celebratam Parisiis, magno cum ægrorum levamine & pectoris solatio asserit *Cl. Riolanus* Encheir. l. 3. cap. ij. Hippocr. πνευματίας, dicuntur quibus thorax flatu distenditur : Nisi eo præsidio succurratur, curatu difficillima est & funesta est dyspnoea : A flatu autem eam posse induci innuit *Galen.* comm. in Proth. 2. 39. ubi ait, Asthma fieri à flatu, à pituita è capite delapsa, à pleuritide translata, à pure. A flatibus in pectore suscitatis ortam esse, in quodam conjecit *Platerus* ex murmure circa thoracem, sine stertore.

§. 2. Non semel vidimus in Nosocomio Leydensi, & alibi, atque in cadaverum dissectionibus sæpius offendimus pulmonum parenchyma atque vasa *flatu* adhuc *distenta*. *Reg. de Graaf de succo Pancreatico cap. 9.*

SCHOLIA.

A Succo Pancreatio acidiores halitus per effervescentiam excitatos, & una cum flatibus per venas lacteas in cor, hinc & in pulmones delatos, ibique hærentes, non tantum Respirationem difficilem, sed siccam quoque Tussim excitari statuit Clar. de Graaf atque in rei confirmationem superiorem observationem adducit : Si flatus *addas*, illos concomitetur pituita viscida, eáque in pulmonibus detineatur, quidni asthmatis species inde produci posset ?

Observ.

Observatio LV.

Suspirium à Pulmonibus inflatis.

ANno 1623. Nobilis vir diarrhœa cum suspirio extinctus fuit dissectus: Pulmones erant flatu adeo turgentes ut omnem thoracis cavitatem implerent. *Johan. Rhodius observat. 22. cent. 2.*

Observatio LVI.

Dyspnœa à Pulmone maximo.

PUellum secui cujus Pulmo justo major omnem cavitatem totius thoracis replebat, & latera illius velut inflatus attingebat: Erat duorum saltem mensium, & si diutius illum vivere contigisset, Respiratio illius qualis futura fuisset sane ignoro: hærebam quidem annon ex ultimo respirandi per agonem conatu, dilatari ab aëre inspirato Pulmo ita potuisset, & post mortem per aliquot temporis spatium talis permanere: Unde etiam alias cadaveribus spuma circa os & nares continuo etiamsi abstergatur, colligitur cum manifesto aëris per bullas egressu; veram tamen ipsius parenchymatis eam magnitudinem fuisse inde constabat, quod licet compresso multoties Pulmone, ut aër si quis ibi crassior detineretur, expelleretur, priorem tamen magnitudinem ille semper retineret: Visus tum mihi sum videre quomodo *Ferdinando Imperatori*, & aliis, Pulmo thoraci adhærescere potuerit, per pituitam scil. glutinosam, quæ gypsea postmodum fuit reddita. *Phil. Salmuth. cent. 1. observ. 22.*

Observatio LVII.

Asthma à Pulmonum insigne mole.

§. 1. DOm. Lælius Lombardus Genevensis, vir torpidus & hebes, quinquagenarius, derepentè obiit anno 1646. Asthmati erat obnoxius, quod malum toti familiæ *σύγγονον*; Vindemiæ tempore *cellam vinariam*, in qua fervebat mustum, ingressus, tam violento paroxysmo prehensus est, ut vix dum in lectum impositus animam reddiderit: Aperto thorace, Pulmones citra labem, aut vitiosum colorem deprehensi sunt, sed tanta eorum erat moles, ut bubulos æquarent magnitudine.

§. 2. Augeri credendum Pulmonum nutritionem, quoties iidem consistentiam suam & substantiæ modum naturalem servantes, nimium tamen excrescunt, atque pectoris cavitatem ita replent, ut inde impedita potius quam difficilis reddatur respiratio, Cujus rei exemplum semel atque iterum post mortem in sectione habui. *Fr. Sylvius Praxeos lib. 1. cap. 24. §. 12.*

Scholia.

AUctæ hujus Pulmonum nutritionis causam puto, partim constitutionem ipsorum optimam, partim usum alimentorum nutriendis pulmonibus maxime aptorum, ac forte pulmonum ex junioribus animalibus desumptorum: Auctam hanc Pulmonum nutritionem significabit respiratio citra evidentem causam impedita, existente corporis reliqui constitutione laudabili. *Idem ibidem.*

Ingressus cellam vinariam] Suffocatos nonnullos in cellis cerevisiariis, quando illa recens cocta ebullit & fermentatur observat *Solenander* cons. 6. sect. 5. quia tum in iis ram crassus aër est, ut cum spiritu in pectus & pulmones attractus, repentinam suffocationem inferat: A fervente musto id evenire multo verisimilius est, ob ejus penetrandi vim efficaciorem: Ante annos quinquaginta Genevæ, duæ famulæ Dom. le Faucheur, Patris Celeberr. Dom. le *Faucheur*, Pastoris Ecclesiæ Charantoniensis Lutetianæ, eodem tempore in cella vinaria extinctæ sunt, in quam mustum pridie delatum erat: Similibus in casibus *M. Donatus* cerebrum præcipue affici statuit, quod revera, ut & spiritus animales, afficitur, quia postea quam resoluti sunt, quidam delirarunt; At concedendum organa quoque respirationis affici, aër enim istis fumis infectus, calori cordis ventilando ineptus est, fuliginumque calidarum expulsionem impedit, Indicio autem est quod nonnulli periculo suffocationis cessante, febre correpti sunt.

Observatio LVIII.

Asthma ab enormi Pulmonum magnitudine, lutulento humore infarctorum.

ILlustr. D. de Chabotte (de quo tit. de Phthisi) tabidus cum insigni pectoris oppressione interiit: Illius Pulmones summe vitiati & gravissimi deprehensi sunt, humore lutulento undiq; prægnantes; qui bilanci impositi uncias octoginta cum una pependerunt.

Observatio LIX.

Dyspnœa à pulmone dextro ad jugulum usque retracto, pleuræ ad claviculam connexo; Sinistro maximo, tuberculis obsito.

Filius N. tumore lienis insigni, aliisque affectibus correptus est &c. successit dolor pectoris ad pulmonem dextrum & respirationis clangosæ summa difficultas &c. In thorace pulmo dexter latebat exiguus, sinistrum vix dimidio æquans, nigricans, ad jugulum retractus & pleuræ ad claviculam connexus: Sinister duplo grandior, quibusdam in locis tuberculis obsitus, in quibus tophacea materia &c. *Vide lib. 3. sect. de Hypochondriorum tumoribus.*

Observatio LX.

Asthma cum exspuitione purulenta sanguinea, ab utroque Pulmone costis annexo, pericardii hydrope.

Maji III. 1676. aperui cadaver juvenis, 22. annorum, qui ante annos octo, dum calcabat maxime ex cursu, frigidam postquam sumpserat, *pleuritidem* contraxit, quam *neglectam*, nulla instituta venæ sectione, sequutum asthma grave, cum purulenta & sæpius sanguinea expectoratione: dolor circa lumbos gravissimus, qui nephritidem semper mentitus, melancholicus semper.

Vesica fellea exigua valde, insigniter crassa, lenta materia repleta, ubi attingebatur satis dura, nigerrima hæc materia, interior crusta crassa etiam, & facile separabilis instar tunicæ specialis, nigerrimi etiam tota coloris: Hepar maximum, ultra Lienem, satis valide ope ligamenti transversi, eo usque se extendentis diaphragmati cohærebat, tuberosum valde, & satis ubique scirrhosum: Ren uterque integer, Lien etiam circa dorsum diaphragmati nectebatur: Venter totus tumidus aqua obscuri coloris, lenta: In Thorace uterque Pulmo inseparabiliter totus costis cohærebat, maxime circa vertebrarum corpora, usque ad diaphragmatis inferiora, fere consumptus: In Pericardio ultra ℥xxx. aquæ limpidissimæ, dulcis satis saporis erat, unde valde extensum: Hoc remoto, cor & auricula dextra insignis magnitudinis se offerebant: Ligatis omnibus aliis vasis, ex aperta auricula, & ventriculo dextro eduximus sanguinis fluxilis, lentæ pituitæ, cruorisque nigerrimi plusquam uncias xx. *G. Blasius observ. med.* 19.

Scholia.

Pleuritidem neglectam &c.] Pleuripneumoniam adfuisse Pulmonum cum costis cohæsio ostendit; inflammati quippe parte exteriore saniem effuderunt glutinosam, coalitus cum pleura causam: Illi enim assignandum sequutum asthma, quod ante abfuerat.

Observatio LXI.

Dyspnœa à Pulmonis parte sinistra septo firmiter adhærente, Et materia crassa sinistro cordis ventriculo impacta.

Filius Mercatoris quinque annos natus, cum male educatus fuisset à nutricibus, inter varia symptomata hoc præcipue pati solebat, ut cum curreret, aut vehementius moveretur, spirandi difficultate laboraret; Tandem 3. Julii, cum ab exercitio multum incaluisset, incidit in tussim cum difficultate spirandi & febricula, cum alvi fluxu mediocri, in quo flava, pituitosa, & aliquando subviridia apparebant: hæc tamen symptomata adeo levia erant, ut de vocando medico parentes non cogitarent, sed à Pharmacopæo admotum fuerat vesicans posteriori cervici: Die quinta morbi vocatus ego, eadem invenio symptomata, ex quibus fluxionem conjiciens in Pulmonem, cum metu peripneumoniæ, V. S. præscribo, quæ facta non fuit quia vena non erat conspicua, sed cucurbitulæ scarificatæ statim fuerunt admotæ, & julepus pectoralis refrigerans exhibitus: Hæc circa meridiem fiebant: at hora 3. vespertina subito æger correptus est leipothymia, à qua brevi excitatus est: postmodum vero pulsus apparuit parvus, languidus, frequens & pulsibus morientium similis, venter admodum tensus & dolens, respirandi aderat summa difficultas & sitis inexplebilis: Multa frustra usurpata, sed æger continuo in pejus ruens media nocte interiit.

Aperto cadavere, partes naturales bene constitutæ apparuerunt, nisi quod cystis fellea grandior & humore nigricante referta erat: Sed Pulmonis pars sinistra diaphragmati hærebat ita firmiter, ut separari non potuerit, unde difficultatem spirandi ex parte provenire censuimus:

censuimus: Sinistra vero cordis auricula, solito amplior, referta erat materia crassa & compactâ, omnino alba, laridum coctum referente, quam substantiæ mortis causam fuisse censuimus, cordis ventriculum sinistrum suffocando & illius ventilationem impediendo. *Laz. Riverius centur. 1. obs. 83.*

SCHOLIA.

Materia crassa & compacta] Sæpe in cachecticorum cadaveribus, aut eorum qui morbis obnoxii vixerunt, corpora quædam sive fibrosa sive pituitosa reperiuntur, quæ ad notabilem magnitudinem excrescunt, radicesque agunt in cavernis ventriculorum cordis, hinc è sinistro ramos sursum & deorsum per aortam emittunt, atque in varios ramusculos, juxta arteriarum capacitatem & numerum diminutos: Hæc corpora qui secum circumferunt, nunquam integra valetudine frui possunt, atque ex illis orthopnœæ, syncopes cardiacæ, pulsuum intermissionis & interceptionis, aliorumque affectuum causa deduci potest, ut & Apoplexiæ, si eadem in carotides & cervicales arterias irrepant: Hoc ergo in casu Dyspnœæ causa, non in unicam Pulmonum cum pleura cohæsionem referenda, sed in illam obstructionem auriculæ cordis sinistræ, à qua & leipothymia & mors subita deducenda: Fidem facient exempla inferius adducenda.

OBSERVATIO LXXII.

Asthma ob Pulmonem exanguem, meatus omnes pituita infarctos, vomicas parvas in parenchymate, undique costis annexo.

ANno 1646. apertum est cadaver Walonis annorum 50. qui diuturno & miserando asthmate attritus & enecatus erat: Deprehensus est pulmo plane exanguis, ejus parenchyma, omnesque spirabiles meatus infarcti, impleti & infuccati crassa, viscida pituita, concurrentibus multis parvis vomicis in ipso parenchymate: Adnatus erat in utroque latere adeo pleuræ firmiter, ut vix multa manuum vi posset avelli: color erat pallidus, luridus, ita ut omni robore ad excutiendam materiam destitutus fuerit, nullaque ventilationis cordis erat oportunitas: quoniam manifestæ spirabiles viæ asperæ arteriæ, arteriæque venosæ, plane erant impletæ & angustatæ copia materiæ, quæ causa tandem calorem vivificum cordis, retentis fuliginibus, oppressit & extinxit.

Causam tanti mali prava diæta, indeque debilitata viscera naturalia possidebant: quippe ipse ventriculus parvus languidusque existebat, ac tenuissimæ substantiæ: Omentum plane erat extenuatum & omni pinguedine expoliatum: Hepar pallidum & satis exile, quæ attestabantur nec primam nec secundam coctionem satis officio functas fuisse. *Ottho Heurnius histor. 9.*

OBSERVATIO LXXIII.

Dyspnœa à Pulmonibus undique, etiam pericardio & mediastino connexis, Infinitis tuberculis obsessis &c.

Dyspnœæ cum atrophia seu Tabe, historia anatomica.

ANno 1676. mense Februario, adolescens ex agro Schaphusiano nostrum in xenodochium deferebatur, quem macies imbellem rusticisq; imparem laboribus reddiderat. Facultates illi quidem animales integræ, sed pectoris obstabant angustiæ quo minus sese, quocunque vellet, liberè mover. Sæpe enim citatior unus alterque gressus misero suffocationem minari, ut humi postratus mox spiritum excerta lingua ægerrimè duceret. Perstitit aliquot mensibus ista calamitas, quam à præcipiti, æstuantibus præcordiis, frigido haustu ortam dixerat; imò respuens medelam crevit, cum tussicula ad ultimum vitæ articulum molesta & irrita. Mirè varius illi, ac in singula propè momenta mutabilis, pulsus. Mox enim celer, frequens & validus is erat; mox larvâ mutatâ tardus, rarus & debilis; nunc inæqualis, ac vel tertio quartove saltu intermittens; nunc tremulus, denique & nullus. Urina consummato jam morbo tenuis & pauca. Postremò, die 29. Maji, summa confectus tabe, intercepto ferè aëris in pulmones commeatu, vitam æger cum morte commutavit.

Defuncti cadaver aliquot horis post, adjutus Clar. amicissimique Viri *Matthæi Harderi*, Mediei nostratis, operâ dissecui, in lumbis ac juxta spinam ex decubitu livescens. Mox, patefacto abdomine, Intestina flatibus distenta cum impetu eruperunt, Quibus instratum Omentum vehementer extenuatum erat & lacerum, ac imprimis glandularum atque pinguedinis loco multis hinc inde scirrhorum moleculis obsessum. Harum pleræque ciceris, aliquæ pisi, nonnullæ fabæ magnitudinem cum figura servabant. Plurimæ videbantur in acervum quasi congestæ, aliæ autem solitariæ ac à cæteris disjunctæ. Omnium casei instar antiqui dura & friabilis substantia. Præterea ex Ileo prodeuntes alicubi vasorum la-

cteorum surculos, chylo albo adhuc dum scatentes, deprehendimus; sed filo tenui subtiliores, ac per mesenterium ad glandulas ibidem consitas excurrentes, quo chylum digitis adactum deposuerunt. Ipsis Intestinis tenuibus præter flatus etiam lumbrici teretes inerant, massæ cuidam pultaceæ subflavescenti intestinorumque muco immersi. Ubi maxima lumbricorum vis, ibi Intestini proximus paries valde rubebat; quasi à motu & rosione illorum in procinctu jamjam inflammatio fuisset. Ventriculus inflatus erat & flaccidus, lactis pridiè oblati coagulo plicis ejus adhærente. Porrò glandularum Mesenterii plurimæ induratæ, & præter naturam tumidæ degeneraverant; utpote quarum substantia, obstructis ac deletis pororum & vasorum tractibus, callo durior evaserat atque compactior. Idem utriusque Pancreatis fatum: quanquam id, quod *Asellii* vocatur, durius altero genuino existeret. Hepar vitium magni momenti nullum presserat; nam & colore satis florido, & parenchymate laudabili se commendavit, præterquam quod supernè Diaphragmati paulo pertinacius accreverit; quo in loco membranam quoque Hepatis solito crassiorem, atque sero instar gelatinæ coagulato stipatam deprehendimus. Ipsa quin etiam bilis vesicula debito crassior fuit, luteo, sed tenaci viscidoque felle imbuta. Cervici ejus glandula phaseoli magnitudine & figura extrinsecus adnata hæsit, rubicunda atque vasis instructa sanguineis. Adhæc vasa lymphatica, ex hepate juxta Venam portæ, ductusque choledochos in Mesenterii glandulas determinata, notavimus hinc inde rimis patula & corrosa; adeo ut lympha ex illis profusa ad cyathi quantitatem in abdominis cavo jam contineretur, quæ igni exposita in spissamentum grati odoris abiit. Lienem tubercula caseosa, albida & dura tam superficie tenus, quàm in recessu deturparunt, numero innumera, majora minoraque: quorum substantia pisorum aquâ maceratorum erat persimilis. Iisdem renes etiam obsessi, atque horum maximè sinister, qui tres in superficie moleculas, nuclei avellanæ magnitudine, geminasque altius reconditas exhibuit. Renes succenturiati sive glandulæ, ut vocant, atrabilariæ in scirrhos omnino versæ, nec cavitatem amplius, nec poros aut vasa conspicua obtinuere; colore earum ex obscuro nigricante. Paulo infra renes, juxta Musculorum ψοῶν confinia, gelatina plurima sive serum condensatum membranulisque interceptum apparuit, hydropis ascitis præludium. Diaphragma, qua respicit abdomen, verrucosum videbatur, ac pluribus in locis erosum inque thoracis cavitatem prorsus absconditum.

Jam in thorace præcipua vitæ organa, Cor nempe cum Pulmonibus, maximè affecta deprehendimus. Nec facile verbis expresserim, quàm miro nexu ac intricato continentes ambientesve partes omnes cum contentis in unum quasi coaluerint. Neque enim ulla hic erat, præterquam quæ cultro fiebat, distinctio. Pericardium extrinsecus undique Pulmonibus, anterius sterno, inferius (quod quidem lege naturæ, licet non tam crasso nexu, fieri assolet) Diaphragmati arctissimè adhæserat, ut nulla ex parte liberam ægerrimè distingui ac separari potuerit. Hæc eadem cordis membrana, duplo quàm alias crassior evaserat, ut corium potius quàm tunicam repræsentaret. Nulla hic mediastini vestigia, nullum inter pulmones discrimen aut paries quasi intergerinus. Pulmones quippe tum inter se invicem, tum undiquaque cum pleura, costis, sterno, diaphragmate coaluerant, ut maximo ad eos, nulla ex parte liberos, è thoracis cavo eximendos separandosque opus labore fuerit. Enimvero ipsa visceris tunica partibus illis ceu glutine affixa hæsit, quam & multùm æquo crassiorem spissioremque observavimus. Internam Pulmonum substantiam tuberculorum crudorum agmen occupaverat, à quibus pondus ac moles eorum non parum aucta. Videbantur enim omnes lobi, horumque cellulæ seu vesiculæ membranaceæ, in quas inspiratus aër commeat, aut ejusmodi farctæ tuberculis, aut mutuo coalitæ. Pulmonibus per tracheam inflatis, aliquot duntaxat vesiculæ, non integri lobi, nedum viscus universum intumuit. Imò frustum hujus ingens aquæ injectum, embryonis pulmonum instar, fundum illico petiit. Tantus autem erat tuberculorum numerus, ut quocunque pulmones in loco dissecarentur, plurima semper in conspectum venirent. Aliqua illorum pisum, fabas alia, nonnulla denique castaneæ fructum magnitudine ac interdum figurâ æquârunt. Quædam porrò sevi aut casei instar antiqui & compacti albicabant; quædam obscurè rubebant, vasis instructa sanguineis. Reliqua nigricabant, pressu digitorum in amurcam vini fecibus analogam, absque tamen fœtore, diffluentia. Maximus omnium in pulmonis dextri infimo tractu scirrhus apparuit, nuce juglande major, subalbidus & lardo quovis aut caseo compactior. Hoc ipso in loco pulmo diaphragmati pertinacissimo coalitu jungebatur. Cæterùm nullibi pus verum, sed ichor duntaxat turbidus è compressis Pulmonum vesiculis emanavit; quo & imbutos asperæ arteriæ ramos notavimus. Cor flaccidum omnino & decolor,

ablato

ablato pericardii velo,cernebatur; tristi vultu suæ miseriam sortis coram quasi deplorans ac exprimens. Sauciato eo magna è penetralibus sanguinis aquei fluidique copia manavit, quo & auriculæ plurimum turgere. Tandem Diaphragma ut infernè corrosum, ita supernè Pulmonibus, insueto nexu, devinctum atque intra thoracem adeò retractum constrictumq; invenimus; ut, antequam à vinculis liberaretur, abdomen versus nullo detrudi modo potuerit.

SCHOLIA.

HUic quanquam Ilias malorum lethum exitiumque adolescenti paravit; duo sunt tamen præcipuè affectus, quorum alter vitæ organa, alter œconomiam naturalem, uterque junctis viribus prœmaturæ corpus universum internecioni dedit. Priori Dyspnœę nomen, posteriori Atrophiæ universalis est. Illam pectoris angustia cum spirandi difficultate, ad motum corporis vel tantillum aucta, ægroque, dum viveret, molestissima, evincit. Hanc, macies omnimoda; qua, exhausto succorum & sanguinis penu, contabescentibusque musculis, utpote genio suo fraudatis, aridam prçter cutem ossibus superinductam, nihil erat residui.

Ea verò his intercedit morbis necessitudo, ut alter ab altero, ceu à matre filia, infausto licet partu dependeat, atque Dyspnœam atrophia, velut umbra corpus, secuta sit. Sanguis enim, & qui ei inest succus nutritius, cùm suæ perfectionis ἀκμὴν, & nutriendi vivificandique aptitudinem, in corde & pulmonibus potissimum adipiscatur; facillimum judicatu est, istis vitio quocunque laborantibus, non etiam illum, labe velut per traducem suscepta, corrumpi nutriendoq; ineptum evadere. Idque tanto magis, quanto inhærens præcordiis atque pulmonibus malum extiterit gravius. In nostro equidem adolescente omnem atrophiæ culpam, à solo organorum vitalium pneumaticorumque affectu derivare possemus: at fas tamen imi quoque ventris viscera in scenam & crimen vocare, quorum prava διάθεσις tabi aut juxta producendæ, aut productæ jam fovendæ, non potuit non plurimum conferre. Pancreatis intelligo scirrhos, lienis renumque moleculas, glandularum denique in omento mesenterioque induratarum tubera. Harum enim partium commune ac naturale munus fert, ut chylo nutritio, tam generando quàm depurando atque distribuendo vacantes, nutritionis maximè saluti atq; integritati consulant. Quo igitur eæ magis à crasi nativa descicunt, eò major nutritionis corruptio & detrimentum.

Quemadmodum autem affectibus hisce cognationis quasi vinculum est, ita causarum etiam affinitas. Proximè enim ab obstructione pendet uterque; nec diversa causa remotior, frigidæ nempe infelix æstuantibus præcordiis haustus. Non congeram hoc loco plurium exempla, quorum simile delictum similis excepit pœna. Iis namque auctorum scatent volumina, qui de affectibus corporis humani eorumque causis scripsere. Nec dubito, quin præclarum hoc ipsum D. *Boneti* opus plurima alia sit exhibiturum. Optandum potius, ut pauciora deinceps occurrant, mortaliumq; gula, tandem aliquando sapiens, à cibo potuque intempestivis sibi temperet. Rationes tantum expendere juvat, ob quas frigidæ ingurgitatio tantam fervido pectori noxam abdominiq; inferre potuit. Vetus *Hippocratis* oraculum est, V. Aphor. 24. τὰ ψυχρὰ τῷ στήθει πολέμια, *frigida pectori adversari*; cujus veritatem exemplo juxta & damno suo adolescens iste confirmat. Nec difficilis ratio, de qua *Heurnius* in notis sic: *quia vitam tuetur pectus, cujus tutela calore peragitur*: Enimvero gliscit pectore conclusus in præcordiis hominum, effervescentia & calore vitali se prodens ignis, ad cujus ceu flammulæ sustentationem blando amicoque fotu opus est. Secus idem à frigore, tanquam maximè contrario, obrui, suffocari, denique extingui periclitatur. Nec frigus hic, nisi intempestivum ac in excessu, quod & *Hippocrates*, intelligendum. A moderato enim decentique præcordia lædi tantum abest, ut tempore æstivo aura potuque frigidiusculis nihil mortalibus contingere possit acceptius. Et tempore igitur & excessu, quæ hominum est intempeties, noster peccavit adolescens, cùm frigidam sive labore sive cursu æstuans affatim ingurgitaret. Imber enim hic gelidus laryngem ac gulam mediumque thoracem perluens, turgidos fervente sanguine pulmones enormi frigore perstringit; quo tum cruor in membranaceis illis vesiculis & vasorum extremitatibus coagulatus, tum serum etiam in lymphæductibus superficiariis (quarum descriptionem in parte posteriore Pharmac. ration. *Th. Willis*, τοῦ μακαρίτου, videre est) profligatis repentè spiritibus densata. Jacta sic primùm fuere semina morborum. Ex his pleuritidem verisimile est, aut analogam illi succrevisse affectionem. Quæ neglecta, in dyspnœam fatalem cum atrophia degeneravit. Sanguis etenim coërcitus, & lympha stagnans, denegata expectoratione indolem adquisiverunt heterogeneam, qua omnis vastata pulmonum crasis & conformatio. Enimvero corruptus cruor, acrimonia sua vicinarum usque cellularum parietes & vascula erodendo, continui solutionem auxit: cui mederi satagens natura, callis hiatus istos è succo nutritio genitis opplevit. Verùm coalescentibus hoc modo in scirrhos pulmonum vesiculis, respiratio detrimentum cepit; aditu enim prohibebatur aër, quem vitæ tantoperè exigit necessitas. Factumq; hinc adeò, ut æger motu quantulocunq; præscotaneum suffocationis discrimen experiretur. Quo ancipiti respirandi conatu, probabile est labefactatas pulmonum tunicas alicubi rimas egisse. Inde serum transsudans viscidum, & lympha ruptis ductibus profusa, glutinis vicem prębuit; quo Pulmones undiq; cum pleura, diaphragmate, pericardio & sterno coaluerunt, promovente nexum ac firmante pectoris, ob interceptum spiritum, quiete atq; compressione. His itaq; constrictos insuper vinculis pulmones dyspnœa immedicabilis secuta est, tabe universali, ceu comite individuo stipata. Nam sanguis cum chylo ad cor delatus, atq; per venam arteriosam è dextro ventriculo expulsus, cùm vasa pulmonum tot præpedita obstaculis permeare, auræque vitalis (qua sui ad perfectionem indiget) demensum haurire nequiret, labe ex pectoris tabe concepta, mox visus est crassior factus degenerare; imò, ejurata quasi nutriendi provincia, ex obstructionibus in mesenterio, pancreate, omento, liene renibusque obstructiones serere. Donec tandem omnino degener, in diathesin hydropicam, analysi velut spontanea, devergeret. Quibus accedit, quòd ventriculus ipse cum intestinis, intempestivo illo potu valde refrigeratus, chylum deinceps aquosum & nutriendo minus idoneum generaverit; quo tum lactea vasa obstructa, tum mesenterii glandulæ induratæ, ac, ut verbo me expediam, omnis viscerum œconomia subversa fuit.

Dicendum apertius fuisset de obstructionum & scirrhorum ortu ac fiendi modis, nec non unde suum pulmonum & pericardii membranis in crassitie augmentum? Verum hæc observationibus nostris de hydrope anatomicis, ubi phænomena ista frequenter occurront, reservare visum est; quas aliquando, in ὁ κύκλος θεῖον, publico non invidebimus. Istis librum hunc observationum Clar. *Theophili* ornasse dicam an onerasse, satis erit. Ex αὐτοψίᾳ & ratiocinio *Joh. Conradi Peyeri, Schafhusâ Helvetii*.

Observatio LXIV.

Dyspnoea à Pulmonum cum thorace & partibus aliis coalitu.

§. 1. Aperui corpus cujusdam ancillæ quæ in chorea, inter saltandum subitanea morte periit: Pulmones ita arcte undique thoracis lateribus adacti inventi, ut vix separari potuerint, unde continua laborabat spirandi difficultate. *Salzmannus observ. p. 46.*

§. 2. Anno 1625. & duobus sequentibus, Pulmonum ad costas agglutinatio in plurimis cadaveribus observata eorum qui suspirio valde angebantur. *Ioh. Rhodius obs. 23.*

§. 3. Aliquando Pulmones coalescunt cum membrana succingente costas, & tunc fit asthma & orthopnœa, insanabilis.: Hunc casum vidi in quadam Religosa. *Herc. Saxonia Pral. Pract. part. 1. cap. 26.*

§. 4. Ferdinando Imperatori Pulmo thoraci adhærescebat per pituitam glutinosam, quæ gypsea postmodum fuit reddita. *Phil. Salmuth. cent 1. observ. 22.*

§. 5. Anno 1629. dissecui cadaver militis qui ferme per integrum annum languerat fluxu ventris æruginoso, Tussi sicca & insigni Respirandi difficultate: Huic è vitalibus dexter lobus Pulmonis costis & diaphragmati erat adnatus, ut invicem continui esse viderentur: Usus sæpe fuerat holothuriis & eorum speciebus, lepore marino & sepiis, quæ peculiari vi pulmonibus sunt infesti. *Iacobus Bontius med. Indor. observ. 7.*

§. 6. Anno 1599. aperui fœminam gravidam, quæ Asthmatica fuerat: Vidi in thorace Pulmonem dextro latere per valida filamenta nervea aliquot locis costis adnatum, Tum & in utroque latere non naturali colore pulmonem insignitum. *Pet. Pawius ob. Anat. 6.*

§. 7. Matrona 73. ætatis anno apoplexia subita opprimitur: Asthmate diu fatigata fuerat: Pulmones arctissimo nexu costis affixi erant, qui vix sine laceratione distrahi indepotuerunt. *Vide tit. de morte subita.*

§. 8. Domina Favre annum ætatis agens 73. morte subita extincta, diu Asthmati obnoxia vixerat:

Reseratis pectoris claustris tantam pulmonum cum costis cohæsionem deprehendi, ut inde divelli absque dilaceratione non possent; quæ causa fuit quod asthmate multis annis tentata vixerit:

SCHOLIA.

Non tamen censeo ejusmodi adhæsionem ex necessitate asthma invehere, cum contrarium deprehenderim in quodam vocato *Marnasson*, cui simili modo annexi erant Pulmones, egregius tamen cursor fuerat. *Josephus Covillardus observat. Jatro Chirurgicar. 37.*

§. 9. Aliquando fit orthopnœa ex coalescentia Pulmonum cum costis, ut vix cultro possint separari; Secui ego monachum anno elapso & ita inveni eum:

Hæc coalescentia fit quando Pulmones in magnam excrescunt molem, ob catarrhosam materiam imbibitam, & ita vix moventur & causam præbent coalescentiæ: *Saxonia Panthei lib. 2. cap. 4.*

SCHOLIA.

Pulmonem in pluribus pleuræ connexum, nunc in altero latere, nunc in utroque vidimus: atque hæc Pulmonum in nonnullis cum pleura connexio in causa plerumque est ut medici penetrantia thoracis vulnera nequaquam agnoscentes; (quippe qui hoc Chirurgorum axioma putent, omne thoracis vulnus penetrans extra spirare:) in illis quibus hæc pulmonum connexio cum membrana succingente contigit, possunt vulnere thoracem perforante laborare, neque tamen spirare vulnus cernitur. *Columbus Anatom. lib. 15.*

Coalescentia Pulmonum cum costis] Per fibrosos nexus aliquando connascuntur Pulmones citra dyspnœam, cum scilicet laxa est ea connexio, neque omnium pulmonum partium: At si hæc colligatio ampla & arcta fuerit, ita ut Pulmo immediatè costis adhæreat, molestam spirandi difficultatem etiam in sanis hominibus affert. *N. massa* hanc connexionem cordi utilem censet ne Pulmonum mole prematur, aut spirandi facilitas impediatur: Circa inferiores costas eam præsertim annotavit Clar. *Thom. Bartholinus*, prope diaphragma, ne hoc premerent.

Observatio LXV.

§. 1. *Asthma ob Pulmones per filamenta nervea costis dextro latere accretos.*

Anno 1592. aperui fœminam gravidam, quæ asthmatica fuerat: Vidi in thorace Pulmonem dextro latere per valida filamenta nervea aliquot locis costis accretum: Tum

Tum & in utroque latere non naturali colore Pulmonem insignitum. *Petrus Pauvius observ. Anat. 6.*

SCHOLIA.

P*Er valida filamenta nervea*] *Adrianus Spigelius* Pulmones Diaphragmati nexibus quibusdam fibrosis à membrana, qua integuntur, ortis annecti, eorumque superficiem posticam ejusmodi fibris costis & pleuræ adjungi, ut eo facilius motum thoracis sequantur refert. Istæ fibræ *addit*, si breviores fuerint, dyspnœa sequitur incurabilis: *Highmorus* autem hasce fibras Pulmones pleuræ annectentes bis tantum in perpetua dyspnœa laborantibus invenit: Putatque eam connexionem esse p. n. à vitiosa in utero formatione, quæ eadem quoque fieri potest à morbo: *Tulpius* l. 2. observ. 17. putat Pulmonem paucis corporibus esse omnino liberum, sed plerumque agglutinari vel huic vel illi costæ, neque tamen evidenter lædi respirationem, nisi accreverit ubique locorum: *Bartholinus* cent. 2. histor. Anatom. 35. ait sæpe pulmones costis visos esse tam firmiter adnatos ut motus reciprocus cessaverit: Avium pulmones lateribus & costis adeo affixi sunt, ut parum admodum dilatari, assurgere & contrahi possint; præ cæteris tamen animalibus non modo facillime respirant, sed vocem etiam in cantu diversimode modulantur, teste *Harvæo* l. de gener. anim. Exercit. 9.

§. 2. Connexus Pulmonum cum Pulmone strictior per fibras, eos libere (quod vero requirebatur) moveri non sinit; anhelososque, præsertim dum se movent, reddit; Quod quibusdam ab ortu, aliis post casum vel pleuritidem evenisse sectio tandem patefecit, cum alioquin hoc non liceat nisi conjecturis assequi. *Felix Platerus Pract. lib. 2. cap. 4.*

OBSERVATIO LXVI.

Dyspnœa ob cohæsum pulmonum cum pleura per membranas.

PUlmoni quandoque membranas adnasci, ipsamque pleuræ annectere, ex observatione anatomica satis liquet: attamen tales membranæ, pulmonis cum pleura conjunctivæ, raro præexistunt, *Willis Pharmac. rat. part. 2. sect. 1. c. 8.*

OBSERVATIO LXVII.

Dyspnœa à Pulmonibus putridis & costis adhærentibus.

JUvenis 25. annos natus, ex Dyspnœa, marasmo, vesicæ calculo extinctus fuit: Sinister Pulmonis lobus succingenti membranæ, una cum dextro, ita tenaciter adhærebat, ut ad medias putrefactus, & summa puris copia refertus: Sicut & dexter ejusdem lividus plane & ponderosus, vix avelli potuerunt &c. *Fabritius Hildan. ex Petri Blandini commun. centur. 4. observ. 50.*

SCHOLIA.

HIppocr. lib. 2. de morbis Pulmonis ad latus prolapsum vocat, *Si aut, Pulmo ad latus prolapsus sit, tussis tenet & erecta cervice spiratio, & Saliva tussi rejicitur alba, & dolor ad pectus aut dorsum emergit, & grave quid in pectore incumbere videtur, & dolores acuti pungunt, & sanguis stridet veluti pellis & spirationem prohibet, Et ad affectum quidem latus decubitum sustinet, non autem ad sanum, verum veluti grave quiddam ipsi de latere dependere videtur, & per pectus se transspirare putat*: Vide *Salii* commentarium in hunc locum: Fit autem hoc malum, vel à causa interna, ab ortu & mala conformatione: aut cum Pulmo, mediante pituita viscida & tenaci interjecta, membranæ thoracem vestienti adhæret: Vel à causa externa, ubi vulnerato thorace, aut facta paracentesi ob empyema, idem contingit, ut etiam à pleuritide: Non secus ac cæteræ partes ob ulcus aut vulnus invicem coalescunt: Hippocr. lib. de locis addit exsiccationem à siti, *Lateralis morbus siccus citra fluxionem oritur cum ex vehementi siti Pulmo admodum resiccatus fuerit, gracilis evadit & impotens redditur, & latus præ impotentia inclinatur ipsumque contingit; eoque contacto, cum humidum existat, ei adhæresit & morbum lateralem facit.*

OBSERVATIO LXVIII.

Dyspnœa ab insigni Pulmonum cohæsione cum costis omnibus anterioribus.

NOvi Nob. Romanum qui à diuturna capitis destillatione in spirandi difficultatem sine stertore inciderat, atque malo progrediente eo devenerat, ut in alterutrum latus non sine labore & anxietate quadam cubare posset, in dorsum nequaquam, ob ingentissimos dolores & cruciatus quos in spinam jacendo, juxta anteriorem thoracis partem experiebatur: In ventrem autem commodior minusque molestior huic erat decubitus, sed tandem morbi sævitia obiit.

Dissecto cadavere, observatum fuit Pulmones thoracis costis omnibus anterioribus ita pertinaciter hærere, ut nonnisi cultro sejungi possent. *Zecchius consult. 1.*

Observatio LXIX.

Asthmatici Principis omnes Pulmonum lobi, intus & extra nigricantes reperti sunt, sanguine nigro turgidi, Cordis sinus infarcti.

ILlustr. Princeps Sexagenarius, bis aut ter in anno catarrho tenui ad pectus fluente, & orthopnœam cum suffocationis periculo pariente, afficiebatur: In thorace omnes Pulmonum lobi, intus atque extra, nigricabant, Sanguine quoque nigro turgebant, substantia visceris æquabili, dextro tamen lobo pleuræ adnato: Cor in utroque sinu substantiam quandam continebat. *Vide tit. de cordis Palpitatione.*

Observatio LXX.

Dyspnœa à Carunculis in bronchiis pulmonum exortis.

FAmula cujusdam pistoris, quum die quadam lixivium ad linteamina mundanda pararet, factum est ut inter loquendum, capite in ahenum forte prono, ore hiante vapores lixivii elevatos confertim imprudentius intra præcordia receperit, à quibus mox pectoris angustiam sensit, quæ ad septennium usque duravit: Ego quum paupercula esset, ex perennibus forte destillationibus hanc angustiam autumans, pilulas ex aloë rosat. lambitivum & sudoriferum præscribo, à quibus nonnihil levaminis accepit: Haud pauco interjecto intervallo, cum fortiora à me remedia quæreret, pilulas illi fortiores & alia præscripsi, à quibus nonnihil opis persensit, sed non diu. Tandem desperabunda usum remediorum omnino neglexit, hinc angustia hac magis magisque negotium facessente, contigit nocte quadam, cum bene saturata de mensa cubitum pergeret, ut tanta pectoris angustia corriperetur quæ suffocationem & interitum produceret:

Corpus aperuimus, pulmonemque colore livido, ad nigrum vergente deprehendimus, absque tamen omni labe, ipso etiam dissecto post asperam arteriam secundum longitudinem dissecuimus, & ecce, quam prope meatus Pulmonum, carunculæ quamplurimæ nigræ, in modum parvarum glandularum, fabarum & pisorum magnitudinem nunc æquantes, nunc excedentes inventæ sunt, quæ Pulmonum meatus replendo, externo aëri introitum & fuliginibus exitum impediebant: Hæc præterea *diminuta menstruorum fluxione laboravit*, quæ forte angustiam hanc nonnihil auxit. *I. Bilgerus apud Gr. Horstium Tom.* I. *p. m.* 142.

SCHOLIA.

D*iminuta menstruorum fluxione*] Cui jure merito ille carunculatum exortus adscribi potest: mensibus enim subsistentibus illorum ad thoracicas partes & pulmones plerumque recursus fit, ob *συμπάθειαν* quæ pectori & partes generationi dicatas, in utroque sexu intercedit. *Hippocrates* sect. 1. l. 2. Epid. meminit societatis pectoris, mammarum, genituræ & vocis: Imo observatur consensus pressior cum arteria aspera & collo; In juvenibus puberibus vox mutatur & fit gravior: Ac veneris usu aspera arteria, carotides & jugulares distendi & ampliores fieri dicuntur.

Observatio LXXI.

Dyspnœa excitata à multiplici Pulmonum affectu.

§. 1. GAsparo N. dolor pectoris & respiratio clangosa: Pulmo dexter colore nigricans ad jugulum erat retractus, pleuræ ad claviculam connexus: In sinistro tubercula tophaceam materiam continentia. *Vide lib. 3. Tit. de Hypoch. tumore.*

§. 2. J. Arminius, cordis palpitationi obnoxius erat, cui accessit respirationis difficultas &c. In pulmone nihil non aridum ac maculosum, cor magnum sine pericardio: Pulmo bili flavæ innatabat. *Vide tit. de cordis palpit.*

§. 3. Illustr. Marchesia febre continua affecta, cum respiratione frequenti laboriosa & stertore quodam &c. Repetti pulmones pene rabefacti & exsiccati, præsertim quoad partem sinistram; dextri multa humiditate excrementitia suffusi. *Vide tit. de lateris dolore.*

§. 4. Puellus crebris anhelationibus ventris inflatione afficitur: Pulmones illi erant flaccidi, & ex una parte purulenti. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 5. Illustr. N. difficultas spirandi; Pulmones utriusque lateris thoraci accreti, ab inflammatione nigri, & integra sui parte materia purulenta undique referti. *Vide lib. 3. tit. de Ischuria.*

§. 6. Virgo biennio ante obitum altum ducebat spiritum: Pulmones illi syderati inventi sunt, maculati, qui compressi saniem & tabum eructabant. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 7. Vir

§. 7. Vir Rever. febre continua affectus cum difficili spiratione & dorsi dolore: Reperta est corruptio pulmonis in parte sinistra versus dorsum. *Vide tit. de Febribus.*

Observatio LXXII.

Asthma ab insigni seri copia in thorace.

EX dissectione novimus thoracem repleri sero sanguineo nimio usu repellentium, quod anno 1553. Mercatori cuidam evenit, qui priusquam moreretur laboravit magna anhelandi difficultate: Nihil aut parum exspuebat, tandem vita cecessit, & in thorace repertæ sunt seri amphoræ quatuor:

Id accidisse puto propter laminam plumbeam quam semper gestabat supra pectus, cancroso tumore affectum, & medicamenta fortiter refrigerantia & repellentia quibus usus est, etiam post suppurationem: Argumento est sanguinem residasse in pectus, quia tumor maximus erat, qui detumuit, & longe minor factus est post usum illorum remediorum: Et prius cum non laboraret difficultate anhelandi, ab eo tempore difficulter anhelavit, donec è vita excessit: Serum illud erat sanguineum, i. e. videbatur sanguis paucus in sero dissolutus, nec tale esse quale reperitur in peritonæo & pericardio. *Rondeletius meth. cur. morbos lib. 2. cap. 23.*

Observatio LXXIII.

Dyspnœa ab Hydrope Thoracis & Pulmonum, in quibus aqua spumosa.

HYdrops Pulmonis casus rarissimus est, cujus meminit Hippocr. 2. de morbis, Et ego hunc Hydropem vidi ante annos septem in quodam Clarissimo ex familia Marcella, cui post mortem dissecto inventæ sunt libræ multæ aquæ spumosæ in capacitate Thoracis & Pulmonibus. *H. Saxonia Prælect. Pract. part. 1. c. 26.*

Observatio LXXIV.

Dyspnœa ab Hydrope thoracis & Pulmonum vitio, dextro latere.

BEnjamin de Clerck cadaver postridie à morte, die Augusti x. 1637. apertum fuit, & deprehensum est *latus thoracis dextrum humore aquoso* subrubente, sed non fœtente, *repletum*, ita ut ℔xij. æquaret: Lobi Pulmonis ibi erant omnino flaccidi, vix dimidiam naturalem magnitudinem obtinentes: Vomicæ in iis existebant parvæ quatuor, & una magna ad asperæ arteriæ divaricationem, sed libere fluctuabant lobi, nullis villis pleuræ annexi: Sinistrum latus thoracis vix effatu dignum humorem continebat, ibique pulmo in naturali erat constitutione, sed colore paulo pallidior: Pericardium cordi erat firmiter annatum, ita ut digitis ab ipso sine dilaceratione separari non posset. Substantia ipsius erat potius carnosa quam membranosa, & sextuplo naturali crassior: Cor omniaque ejus vasa nigro liquido sanguine repleta erant: In abdomine libræ duæ tantum aquæ rubicundæ continebantur: Viscera naturalia omnia erant integra, excepto omento, quod marcidum nigricabat, & folliculo fellis, in quo tres erant calculi, quorum major castaneæ majoris habebat magnitudinem, & figuram triquetram in pyramidale fastigium extensam: Duo reliqui phaseoli erant magnitudine, sed figura planiore, & angulosa ac triquetra fere: Omnes erant tophacei, leves, exterius nigricantes, interius lutei & mediocriter solidi, sed non adeo ac renum aut vesicæ calculi esse solent: aquæ injecti non natabant, ut multi scribunt, sed subsidebant: nec dissolvebantur aut aquam colorabant: In eorum majore apparebant circuli corticales sibi insidentes, ex agglutinatione sensim facta, sicuti in vesicæ calculis per agglomerationem & adhæsionem contingere solet. *O. Heurnius observ. 6.*

SCHOLIA.

UT *multi scribunt &c.*] Fernelius Pathol. lib. 6. c. 5.

Latus thoracis humore aquoso repletum] Ex Lympha è Thoracis vasis Lymphaticis lateralibus obstructis, mox & ruptis, effusione, atque per tegentem costas membranam in Thoracis cavitatem penetratione Hydropem Thoracis plerumque, si non semper ortum habere censet *Sylvius de le Boë* Practic. l. 1. c. 50. Lympham autem, duplicem facit, unam Glandulosam, aliam à musculis aliisque partibus, ex spiritibus animalibus eo delatis ac superstitibus ortum habeorem: Utramque *ait* confusam per eadem vasa Lymphatica pergere ad ductum Lymphæ chyloque communem, ac per universum thoracem ad dorsi spinam situm, ideoque Thoracicum vocatum, donec tandem exoneretur omnis in venam Iugularem, Axillaremvé sinistram, ubi sanguini conjuncta descendit cum ipso per cavam venam superiorem ad dextrum cordis ventriculum: Hic naturalis Lymphæ per vasa Lymphatica Ductumque Thoracicum motus lædi potest 1. quando in totum, vel quodammodo saltem impeditur. 2. Quando alia via & alio quam versus dictas venas movetur Lympha: Si unquam in totum impeditur ejus motus per Ductum Thoracicum, diu non putem superfuturum ægrum. In totum impediri

potest

potest per plura vel pauciora Lymphatica vasa Lymphæ motus, imprimis ob eorundem obstructionem, factam à pituita glutinosa per ejusdem vasa delata, inibi concrescente ac coagulata: Deferri solet pituita glutinosa per vasa Lymphatica, quoties ipsa in tenui intestino, præsertim ab æris æstu qualicunque, corporis motu vehementiore, potu spirituoso aqnosove, imprimis tepido vel calente, copiosius ingurgitato solvitur, & primo quidem per Lacteas venas, mox & Ductum Thoracicum sanguini confunditur, ac postea cum ipso una quaquaversum, ergo ad Conglobatas quoque Glandulas, hinc & vasa Lymphatica propellitur: Coagulari solet pituita eadem in vasis Lymphaticis, frequentius ab aëre externo, pluvia, aqua frigida, nive quoque quovis modo superficiem corporis molesto frigore afficientibus, ac simul fluida quævis facile coagulabilia in ipso ubivis coagulantibus atque ad concrescendum cogentibus. Quodammodo impeditur Lymphæ motus per vasa Lymphatica, tum quando ipsa est glutinosior, adeoque ad motum lentior ac ineptior, tum quando ex parte compressa, vel quovis modo alio angustata sunt vasa ipsa: Quoties in vasis suis obstructis subsistit, & magis magisve accumulata nimium ipsa distendit, & tandem rumpit Lympha, toties eadem in loca vicina, vel cavitates propinquas effunditur, atque tunc alia via, & alio quam decebat, movetur Lympha: Ea hac Lympha è Thoracis vasis Lymphaticis lateralibus obstructis, mox & ruptis effusione, atque per regentem costas membranam in Thoracis cavitatem penetratione *Hydropem Thoracis* plerumque, si non semper ortum habere censeo: Prævenietur vasorum Lymphaticorum in Thuracis interioribus obstructio, cavendo 1. ne corpus nimium incalescat, Et hoc si caveri nequeat 2. ne Thorace denudato idem mox refrigeretur, ac per consequens pituita fusa, & quaquaversum diffusa potenter in vasis variis, ergo & Lymphaticis concrescat & coaguletur: Curabitur eadem obstructio si quantocyus, quando locum habuerunt causæ ipsius memoratæ, atque metus est ne notatum malum fuerit productum, assumatur simul ac semel, aut vicibus partitis sudorifetum attenuans & incidens, quale præbent aquæ Theriacales plures: Vasa Lymphatica rupta, postquam obstructione notata fuerint medicamentis laudatis liberata, consolidabuntur sponte, sicut observamus evenire in vasis sanguineis, cum conglutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippe plus minus tenax & glutinosum: *Hydrops Thoracis* cognitu admodum difficilis, nout satis frequens: Curabitur tutissime (post præmissam Lymphaticorum vasorum obstructorum reserationem, ac consolidationem, quo ipsius non foveatur amplius) continuato tam per laudata medicamenta, quam per stupham siccam sudore, sicque paulatim evacuatis per corporis poros aquis, p. n. in pectore stagnantibus: Quibus si nihil efficiatur, & de Thoracis hydrope satis constet, non video cur non liceat per acum argenteam cavam, in Thorace innoxiam instituere paracentesin: Ea tali namque vulnere parvo nihil periculi imminet ægro.

Lobi Pulmonis omnino flaccidi, vix dimidiam magnitudinem obtinentes, vomica in iis &c.] Indicia diminutæ & depravatæ ipsius nutritionis: Læditur enim, quando *diminuitur* vel *abolitur*, & ipse plus minusve contabescit; 2. quando ipsa *depravatur*, & substantiam consistentiamque acquirit naturali duriorem, compactioremve, aut contra molliorem flaccidioremque, aut etiam inæqualem &c. 3. si id contingat, quando nimis augetur.

Observatio LXXV.

Hydrops thoracis sinistri, cum crassitie pleuræ in eo latere.

IN cadavere adulti vidimus hydropem pulmonis: erat in sinistra tantùm thoracis cavitate collecta maxima copia aquæ limpidissimæ, ad mensuram ferme situlæ unius: nec erat imbibita in aliquo membro, sed continebatur in cavitate thoracis: Eratque in ea parte thoracis pleura admodum crassa & callosa, Et similiter pulmones, mediastinum, septum transversum & Lien erant callosa fere. *Franc. Michinus observ. 7. appendicis ad Fallopii comm. in lib. Galeni de ossibus.*

SCHOLIA.

PEctoris regionem Hydrope nonnunquam affici, & certo & multiplici indicio plane constat, namque illud in viventibus aquarum fluctuantium sensus ac sonitus, inque defunctis αὐτοψία anatomica evidentissime demonstrant: Attamen circa morbi hujus causam, & fiendi modum, quibus nempe viis, & quali ritu dispositis aquarum intra thoracis specum aggestio primo incipiat, dein sensim augeatur, & sæpenumero insensim, donec morbus deploratus evadit, continuetur, res adhuc in abstruso latet: Si quando hydropis, aut anasarcæ affectus generalis existens, & carnes & viscerum cavitates, ubique, aut plerisque in locis occupaverit, nihil mirum est si aquarum istarum illuvies etiam pectoralia occupabit: attamen propterea interdum accidit regionem thoracicam, aut primo, aut solummodo inundari, cæteris interim partibus ubique satis sanis, aut secundario tantum læsis: Circa morbi hujus ortum, & generationis modum valde ambigitur, undenam, & per quos ductus, aquarum illuvies uspiam intra thoracis specum reperta illuc perveniat: Authores nonnulli eam desuper, videl, à capite per tracheam descendere: aliique scaturiginem ejus ab infra derivantes, à cavitate abdominis, quandoque item ab hepate vel liene, aquas istas in pectoris cavitatem, per vias nescio quas cæcas deferri statuunt: Verum neutra ex his sententiis, aut assensum nostrum vendicat, aut elenchum meretur: nullus enim sanguinis & humorum in corpore transitus perpendens, aut hanc aut istam commeatus viam agnoscet: quin vero statuere oportet humorem serosum, hydropem pectoris excitantem, illuc pervenire aut specie vaporis, qui à præcordiis & thoracis partibus exhalatus in aquam facile condensatur: Vel 2°. serum illuc deponitur sub propria forma, quatenus nempe è vasorum, scil. arteriarum osculis reseratis, in cavitatem istam eaudat: Utrum Lymphæductus, aut Chylifer alicubi aperti, aut disrupti, morborum istum quandoque pariunt disquiritur: Quoad prius, in tantum probabile est hydropem pectoris à vaporibus intra specum ejus condensatis nonnunquam exoriri, ut mirum videatur quomodo uspiam secus habeat, aut quispiam à tali affectu immunis degat:

Quantum

Quantum enim vaporis est, quod à sanguine ebulliente decedit, cumque in præcordiis iste diutius defervet, qui fieri potest quin vapor copiosus in claustro hoc, velut sub alembico conclusus in aquam condensetur? Et quidem non facile erit determinare, cum halitus vaporosi intra pectoris specum ita perpetim aggerantur, quid de iis fiat, quomodo absumantur, aut exinde foras ablegentur: Profecto dicendum erit eos vel thoracis parietes penetrare, vel (quod potius videtur) in pulmonum poros insinuari, adeoque inter exspirandum avolare: Utraque sane via vapores thoracici exhalare possunt; & forsan si alterutra deficiat, aut præpediatur, propterea Hydrops pectoris accietur. 2. Verum insuper opinari subest morbum hunc etiam modo altero, (videl. quatenus serum sub propria forma è vasis exudat) interdum contingere: Enimvero in constitutione corporis cacochymica, aut valde scorbutica, ubi sanguis aquosus & subtilis serum superfluum è compage sua passim dimittit, & ab arteriarum osculis etiam laxis & patentibus ubique ejiciens circulationis filo excludit, nihil usitatius est, quam cavitates, nec viscerum, non & præcordia, imo & cerebrum ipsum illuvie aquosa inundari: Porro in tam generali ad hydropem diathesi, regionem hanc modo istam vel alteram, primo & nonnunquam fere tantum occupari: quandoque item penetralibus intactis, carnes exteriores, scil. musculos, eorumque interstitia, ab illuvie serosa inundari: 3. Inter vasa materiem hydropicam in pectoris cavitatem infundentia, Lymphæductus & Tubi chyliferi merito in suspicionem veniunt; Ad priores quod spectat, autopsia anatomica constat ingens horum satellitium totos pulmones perreptare, atque ab exterioribus eorum oris citerius latos, versus ductus thoracicos tendere, iisque laticem suum, quem à sanguine arterioso superfluum ubique absorbent, maxima ex parte infundere: Si quando igitur hæc vasa obstruantur, aut quoquomodo à munere suo defungendo impediantur, necesse erit aquarum in pectore aggestionem fieri, quæ postea in pectoris cavitatem decidentes, regionis istius hydropem excitabunt: Enimvero hac lympha in compagem pulmonarem restagnante, sæpenumero accidit vesiculas hydatidas dictas, in extima hujus visceris superficie excitari, quæ postea disruptæ, & aquas in thoracis cavitatem dimittentes, ibidem Asciten producunt: *Hujusmodi affectus in ovibus, quando ob tempestatem humidiorem, & pascua aquosa ab hydrope gregatim intereunt, passim cernitur:* Et quidem nonnunquam in homine pectoris asciten à tali causa procedere sequens historia plane arguere videtur.

Nuper adolescens satis sanus & robustus, venationi, equitationibus improbis, aliisque corporis exercitiis quantumvis immodicis, dudum impune assuetus, tandem in thorace plenitudinem, seu velut inflationem quandam persensit: in tantum ut pulmonis latus sinistrum intumescere, & cor extra locum suum dextrorsum protrudi videretur: ea namque ex parte pulsatio ejus maxime percipiebatur: Postquam in hoc statu aliquandiu perstiterat, quadam die cujusdam quasi vasis intra thoracis cavitatem disrupti sensum habuit: indeque per semihoræ spatium in regione ista humoris velut ab alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium non tantum ab eo percipi, sed etiam ab adstantibus audiri potuit: Quanquam affectus hujus raritate primo attonitus esset, quia tamen exinde quoad vires, appetitum somnumque, aliaque naturalia satis recte valeret, mox denuo securus & medicinæ negligens evasit: postmodum vero à corporis motu, inclinatione aut agitatione quavis, in latere sinistro aquæ intus aggestæ fluctuatio ab ipso persentiebatur; quin etiam ab aliis motus & sonitus evidentissime: tum tractatu tum auditu percipiebatur: Hinc cum extra dubium fuerit Dom. insignem pectoris hydrope tunc affici, ita verisimillimum videbatur morbum istum ex eo originem duxisse, quod lymphæductus ad pulmonis latus sinistrum spectantes, prope insertiones suas in ductum chyliferum primo obstructi, ad molem insignem intumescerent, & postea disrupti humorem suum in thoracis cavitatem extillarent. Quando nunc præcordiorum, atcisque adeo vitalis inundatio immineret, tandemque vir egregius sibi medendum ratus medicinam adiit, & curationis ergo pharmaca quædam ruri sumpsit, sine ullo tamen fructu notabili: Deinde Londinum adveniens primo D. D. Lovver consuluit: Hic thoracis apertionem, quasi unicum remedium proponens, me quoque in consilii partes adsciscí curavit: Dein statim communi consensu lateris sectio decernitur: itaque post factam totius provisionem, Chirurgus inter sextam & septimam vertebram cauterium applicuit, & postridie foramini in pectoris cavitatem facto canalem indidit, quo facto statim liquor crassus, ac instar chyli albescens, & quasi lacteus effluebat: Hujus prima vice tantum sex circiter unciæ detrahebantur, & postridie tantundem: Die tertio, cum paulo major quantitas exire sineretur, magno statim languore affectus, & dein febricitans per diem unum aut alterum male habuit: Quapropter donec temperiem & vires recuperaret, materiæ istius exitum inhibere visum est; postea vero ejusdem evacuatione tantum parca quotidie facta, pectoris cavitas fere in totum maniebatur: adhæc vero canalem cum epistomio in foramine gerit, quo semel nycthemeri spatio aperto, humoris usque tantillum emanat, aliaque exercitia prius assueta satis vegete obit: Pharmacia haud multa est usus, aut opus habuit: Post sectionem cardiaca temperata sc. pulverem perlarum, Iulapia & quandoque hypnotica, & postea decoctum traumaticum quotidie bis sumendum præscripsimus. Hac methodo, & medicamentorum formulis aliquandiu continuatis, Vir insignis temperiem, vires, corporis habitum, imo & pectoris immunitatem recuperare visus erat, usque tamen cannam argenteam in lateris foramine (è quo ichor quotidie effluxit) gerebat; cumque post aliquot menses hac subtracta funtanella occluderetur, intra pectoris specum ejusdem humoris, per sonitum & fluctuationem perceptibilis aggestio fiebat: deinde vero cum recurrente morbo idem recurreret remedium, proindeque lateris apertio decerneretur (forte natura hoc Chirurgi munere defungente) ea sponte obveniens, materiæ ad erumpendum apta exitum præbebat: Iamque necesse incumbit ad præcavendam pectoris illuviem, foramen istud quasi lacunam constanter patefieri. Ex his constare arbitror pectoris Asciten, quandoque ob vasa lymphatica intra pulmonem disrupta exoriri: nec minus dubito quin idem affectus etiam à ductibus chyliferis, intra thoracis cavitatem diffractis exoriri possit, attamen rarius &c. *Willis Pharm. rat. p. 2. s. 1. cap. 13.*

Thoracis pleura admodum crassa] Quod in pleuriticis cadaveribus animadvertere licet. decuplo crassiorem & sideratam in iis se vidisse ait *Riolanus Enchir. Anatom. lib. 3. c. 4.*

Observ.

Observatio LXXVI.

§. 1. *Dyspnœa à thorace aqua sanguinolenta pleno.*

FUit Ingolstadii vir doctus, qui quod incautior esset in victu, & studiorum graviorum occupationibus detineretur quotidie, raroque exerceretur, sensim in cachexiam inciderat, quæ hyposarcam in propinquo esse denuntiabat: Solicitus de salute me & plurimos consuluit: Etsi autem venter, qui prius subtumidior videbatur, factis purgationibus convenientibus humorum mole sublevaretur, tamen spiratio difficilis tam non diminuta est, ut etiam sensim augeretur: Itaque cum diu hæc affectio protracta esset, tandem hic vir optimus suffocatione periit, cujus demortui thoracem cum aperiremus, animadvertimus (quod & ante suspicabamur) thoracem aqua sanguinolenta esse omnino plenum, ita quidem ut ea exempta, libras quatuordecim exæquaret: Ex qua frequentem apparere hunc hydropem, si modo advertatur, conjici facile potest. *Ex Oethai observationibus.*

SCHOLIA.

F*Actis purgationibus*] Mirum serum in pectus & pulmones effusum purgationibus non cedere, cum idem in habitum extra vasa illapsum remeare possit, quod in me aliquando sum expertus, cui à seri fervore & orgasmo in caput facies adeo intus muit, vix ut ejus partium aliqua superessent lineamenta, quæ tamen protinus, & ad primam sedem subsedit, assumptis pulv. rad. Gialapæ ℈ij. ut eadem die in prandio assidere mensæ potuerim, nullo superstite tumoris vestigio: Sed experientiæ refragari nefas est, Testis *Cratone* apud *Scholtzium* cons. 4. In morbis *ait*, pectoralibus tutissimum esse abstinere à medicamentis purgantibus re ipsa comperi. &c.

Cerebrum universum aqua perfusum, & thoracis dextri spatium aqua vi distentum &c.] Dyspnœæ, pulmonum & thoracis vitio singulari ac socio excitatæ, causas egregie reddit *Thomas Willis Pathol. cerebri cap.* 12. Dyspnœæ, *ait*, affectionem quandoque pulmonum vitio accidere facile credimus, quoniam αὐτοψία anatomica plane detexit: nam si colluvies serosa ingens, in thorace deposita, pulmones plurimum inficit, illorumque poros omnes & meatus in tantum obstruit, ut in circuitu impeditus vasa pneumonica haud libere pertranseat, propterea quidem taliter affecti nullo non tempore anhelosi fiunt: Deinde quoties sanguis, ab exercitio aut calore lecti plus incalescens & rarefactus, pro circulatione sua intra pulmones spatium amplius requirit, tunc statim à tali occasione respiratio creberrima, sive paroxysmus asthmaticus cietur: Si præter hanc morbidam diathesin pectoris, etiam massa sanguinea latice seroso abundans, subitis fluxionibus & seri effervescentis apta fuerit, hinc etiam ob violentum seri effervescentis, in pulmones prius obstructos & valde oppletos incursum, non raro istius morbi insultus graviores & pene suffocativi eveniunt. Porro interdum præter asthmatis radices, uti dictum est, circa præcordia defixas, ejusdem morbi germina quædam ab ἐγκεφάλῳ pullulantia, prioribus occurrunt, cumque iis complicata, immaniores dyspnœæ fructus producunt: Nam siquidem pulmonibus sero oppletis, ejusdem amplius in sanguine redundantis quantitas alia, particulis spasmodicis imbuta, capiti suffundatur, eadem nervos pneumonicos promptius quam alios subiens, asthma thoracicum prius simplex & moderatum, periodice vehemens & convulsivum efficit.

Thoracis dextri spatium magna vi aqua distentum &c.] Ex Lympha è Thoracis vasis Lymphaticis lateralibus obstructis, mox & ruptis, effusione, atque per tegentem costas membranam in Thoracis cavitatem penetratione, Hydropem Thoracis plerumque, si non semper, ortum habere censet *Sylvius de le Boë Pract. l. 5. c. 50.*

§. 2. Quidam in Cachexiam (vide lib. 3.) cum difficili spiratione incidit, & sensu ponderis: Thorax universus aqua plenus repertus est.

Observatio LXXVI.

Dyspnœa ob Hydropem Pulmonum & Thoracis.

SExagenario maxima erat Dyspnœa & Pulsus inæqualitas: Pulmo & Thorax aqua pleni inventi sunt. *Cardanus de causis & signis morborum.*

Observatio LXXVIII.

Dyspnœa ab insigni Hydrope thoracis & Pulmone putri.

THomas N. febre nocturna laborabat cum anhelitus difficultate pene suffocante: In thorace aderant serosi humoris putris libræ Parisienses decem: Pulmo totus putrilaginosus. *Vide tit. de Tussi.*

APPENDIX.

Thoracis Hydrops sine Dyspnœa.

VIrgo brevi morbo sublata est: Dissecto thorace, ab utraque ejus cavitate confertim aquæ virosæ magna effluxit copia ad libras IV. mirum quod orthopnœam, vel saltem dyspnœam, viventi non invexerit, aut fluctuationem non prodiderit. *Vide tit. de Phthisi.*

SCHOLIA.

An forte confluxus subitus lymphæ in thoracem factus fuit ob disruptum vas aliquod, aut exesum à pure? Fidem facere videtur morbi brevitas, & forte mors subita, inducta suffocatione.

OBSERVATIO LXXIX.

Orthopnæa ab hydrope pectoris dextra parte, Pulmonibus retorridis & pure prægnantibus cum defluxione à capite.

Exemplum Asthmatis convulsivi & Pneumonici.

Uxor Nobilis. N. initio Februarii anni 1616. eam spirandi difficultatem sensim incurrit, quæ tandem euidenter gravis, crebra sublimisque esset & cum erecta cervice, sed inæqualis; de nocte scil. plurimum, sed diuersis horis ingravescens, modo prima vigilia, modo 2. aut 3. pro vario canæ pruinæ casu, at de die remittens de sua vehementia: Huic difficultati palpitatio cordis sese adjunxit, à qua pulsus non admodum depravaretur, sed increbesceret tamen & minueretur admodum, adeo ut in ἀκμῇ paroxysmi prorsus in brachio sinistro delitesceret: Quartana Nobilem mulierem magnam superioris autumni partem detinuerat satis, vehemens illa quidem, continua siti urens, & ad frigidæ potum largum & frequentem quotidie cogens: Superiores hyemes totas coryza tussisque negotium exhibuerant, sed hoc tempore acrius infestare cœperunt: Prurire quinetiam erubescereque præter modum nares partesque confines, ac sanguis ex iisdem grumosus sæpe stillare; uti & in morbi decursu pustulæ aquosæ os fœdare, & aqua ex dormientis ore continuo diffluere, denique caput gravari & sternutatione frequenti concuti. Cum igitur adeo manifesta essent capiplenii & catarrhi in pectus indicia, atque propinato medicamento phlegmagogo gravis illa dyspnoea tantum cepisset levamentum, ut ægra itare per domum, prope sui juris facta, posset, ecce de repente tertio die, sub crepusculum & primam vigiliam, dyspnoea ingravescere adeo vehementer cœpit, ut in suffocationis periculum pene venerit: Exinde dyspnoea, & præsertim de nocte gravior non destitit opprimere, sed ita ut per insignes temporum mutationes valde semper angeret ac prope suffocaret per aliquot dies, deinde vero mitius, sed premeret tamen: Febris interea non dare quietem, etsi levis admodum, sed tamen siti vigiliisque fere perpetuis comitata, Lingua autem nigra quidem, non tamen arida, & urinæ perpetuo decolores, h. e. aqueæ, seri lactis, sed non exquisite depurati instar, & sedimento carentes, nisi quod aliquando purulentum quid in imo subsidebat; Cùm hic status rerum esset toto quadragenario, vomitus inde urgere cœpit, & de nocte fere quotidie, non solum assumptorum ciborum, sed & aquæ sinceræ, cui, quanquam non cessanti, sese post octiduum diarrhæa etiam aquosa & diuturna sese adjunxit. Notandum ab initio fere morbi universum caput cachexiam evidentem præ se tulisse, abdomenque, sed præcipue hypochondrium dextrum, distentum apparuisse, & maxime pedes, qui sedenti præsertim adeo immanem in modum intumescebant, ut aqua per cutem quasi tralucere videretur, nedum fluctuantem eam tactu deprehendere erat: Ad hæc accessit circa deliquium Lunæ, Maii initio, soporosa affectio & insolens, quæ apoplexiæ aut lethargi non inanem metum mihi injecit, nam vix exacto dimidiato die apoplexia gravis & lethalis ingruit.

Dissecto cadavere *Cerebrum universum aqua totum perfusum* repertum, & thoracis dextri spatium magna vi aquæ distentum: quinetiam nonnihil aquæ in imo abdomine collectum repertum: Apparuit præterea substantia Hepatis, & utriusque Renis, omnino decolor & albida: Pulmones ipsi retorridi & multo purulento rabo prægnantes reperti, alterque è pulmonibus fere torrefactus & corruptus totus inventus. *Carolus Piso de morbis à Sero sect. iij. cap. viij.*

SCHOLIA.

Vehementissimæ ex se & immedicabilis dyspnoeæ causas haud facile fuit in tanta symptomatum heterogeneorum multitudine distinctè cognoscere: Mihi tamen singula expendenti, præter catarrhum à capite satis manifestum, duo detecti alii longè graviores affectus, licet ex se obscuri, scilicet hydrops thoracis, & tumor viscerum ac præsertim dextri, phlegmonodes: phlegmonodes quidem affectus tecmiria habui febrem continuam, etsi valde mediocrem, quasi latentem, tumoremque hepatis non obscurum, & occasiones externas, terrorem scilicet vehementem & horrorem triduanum: Hisce scilicet ex causis sanguis sponte in viscera, & præsertim hepar recurrit, simulque vehementer com-

Pulsus fuit, ut crassiore parte resistente in iis tumor non mediocris fuerit excitatus, isque brevi scirrhosus per resolutionem aqueæ in eo partis, scilicet factam ab incendio febrili: nam reliqua aquosior portio magna ex parte, tum compulsa ab iisdem causis redundavit in vasa magna, despumavitque & irruit in thoracem, unde simitu hydrops quoque thoracis sequutus, sive quod natura sibi invenit vias, ut loquitur Hipp. 6. Epid. cœcáque per spiracula sibi apprime cognita, aquam redundantem refundit, ut sæpe alia recrementa, sive quod aquosus humor, una cum sanguine leviter è vasis ebulliens, refudat sub vaporis forma ex iis, imo ex membranis, sive pleuræ sive pulmonum, iisque superatis mox in amplo eo spatio, remisso calore, ad ingenium redit aquæ, non aliter atque è cute ipsa quicunque vapor aqueus abire solet. Sive quod idem serum è finibus extremorum vasorum per amplas thoracis membranas decurrentium, sub propria forma & sensibili exilit, exundátque confertim in thoracis cavum, vel in intestina ipsa, ut hydrops abdominis & diarrhœa aquosa satis indicant: Hujus autem hydropis pectoris terminum fuit exacerbatio dyspnoeæ, sive primo somni tempore, sive quotiescunque serum semel ibi collectum, aliquem conceptii fervorem, aut vi temporum mutationum subinde ingruentium, aut per animi pathemata & præsertim iram: nam alias sponte defervescente sero, minor erat molestia, præsertim quod dextrum tantum latus aqua scateret, ut decubitus & quies in eo uno non difficulter arguebat. Probabile igitur priorem illam difficultatem fuisse catarrhi sobolem, ex se evidentis, sed secundam longe graviorem, illi adhuc superstiti supervenisse censeo, per seri è vasorum stipitibus decubitum & confluxum in thoracem, sensim ab ambientis inclementia, toto triduo quo se crepusculo & frigori externo exposuit, illatum: accedit quod verosimile est è pulmonibus, multa aqua epota prægnantibus (cùm ex Hippocr. pulmones æstuantes epotam aquam affatim imbibant) non minimam ejus partem percolasse exudasséque in inane spatium thoracis: Serosæ autem pleonexiæ, sive illius quæ defluit è capite in pulmonem; sive illius quæ è toto habitu pulmonibúsque ipsis itruit in thoracem medium, causæ perevidentes fuerunt, partim error externus, partim corporis constitutio calida sicca, tum nativa, tum adscititia, ratione febris præsentis, & forte empyreumatis quartanæ: scilicet potus aquæ vel gelidæ profusissimus tota hyeme quotidianus & frequens uberem materiam illi dedit: Notum autem sanguinis massam copioso supra modum sero diffluere in calidis siccis naturis, & præsertim quartanariis, quibus perpetui quippe sudores, urinæ copiosæ sputióque assidua: Cùm igitur serum plurimum redundaret, suppressum ab hyberno frigore, & sensim ab intemperante potu auxisset, quid mirum tanta corpus pleonexia serosa corpus laborasse, quæ omnes ventres & habitum proluerit inflarétque & *cachexia* defœdaret: confirmarunt ejus præsentiam *profluvium è naribus sanguinis*, & sanguis è vena secta eductus, tum vero *aqueus vomitus, diarrhæa aquosa*, & imprimis dissectio cadaveris, Nam & *cerebrum universum aqua perfusum fuit*, unde Soporosi affectus supervenerunt, iique tandem lethales: Et *thoracis dextri spatium aquæ vi distentum*, quin etiam ejus nonnihil in *abdomine collectum*: nam probabilior major portio aquæ, quæ prius collecta erat in abdomine sensim depluit *in artus* singulis diebus, quod ipsa sedere potius cogeretur quam jacere: *Substantia* autem *hepatis & utriusque renis omnino decolor & albida fuit*, An quia depluvium aquæ, ejúsque lentæ, assiduum, floridum viscerum colorem, una cum calore insito corruperat extinxerátque? *Pulmones* autem ipsi *retorridi & multo purulento tabo prægnantes reperti*, scilicet verosimile est, saltem sub finem morbi, reliquias sanguinis itruisse in anhelantes pulmones & ibi putruisse tandem, unáque ab ejus inquinatione computruisse parenchyma pulmonum, nam *alter è pulmonibus fere torrefactus & corruptus totus inventus. Idem ibidem.*

OBSERVATIO LXXX.

Asthma ab aqua utramque Thoracis cavitatem replente.

NObilis N. temperamento impense calido, & annorum aliquot supra lxxx. sensim gravi spirandi difficultate opprimi cœpit, & ea quæ de nocte potissimum negotium exhiberet, scilicet cum primum somnus eum de more teneret, tum de subito suffocatio somno interrupto senem excitabat, ut invitus è lecto surgere, & simitu ad fenestras cubiculi confugere, liberioris aëris naribus apertis captandi gratia cogeretur: Videre erat Senem inflammata facie spiritum ex alto citantem, scapulis palpitantibus, & nullibi locorum consistentem placide, & vel rigidiore hyeme ab omni foco maxime aversum, imo dio sese ultro exponentem, ab ea tamen angustia sensim sine sensu, die procedente liberiorem fieri, præsertim post meridiem, sed succedente somno iterum affectio recurrebat & urgebat pariter optimum senem: Jam autem unum & alterum annum ita mire suspiriosus vixerat, ut animam in dies, aut potius in noctes agere videretur: Medicis, quos ille consuluerat, aliis Incubum, aliis Sonticum morbum opinantibus, sed tandem morte non immatura excessit è vivis.

Chirurgus mortuum dissecans reperit pulmonem præcordiáque in plurima aqua septis thoracis interclusa innatantia. *C. Piso ibidem cap. vij.*

SCHOLIA.

SCHOLIA.

Ego attente anhelitum illum intuitus, multáque per unam aut alteram horam apud me meditatus super causis tam pertinacis angustiæ, & quotidianum circuitum præ se ferentis, conclusi tandem humorem illum, sive bronchia ipsúmque pulmonem occupantem, sive medio in pectore potius stagnantem, ejusmodi esse ut somni quidem tempore, per palindromen spiritus vitalia in præcordia refluentis, novum conciperet quendam fervorem, adeo ut cum ita efferveſcena, spatio veluti suo contineri ut ante non posset, pulmones comprimeret necessario, itaque motum liberum interciperet: fervore autem eo sensim quiescente per se, spiritu scil. è præcordiis in habitum corporis, ut fit in vigilantibus, refluente, tum pulmones spatium liberius recuperare, ægrúmque sic spirare non tanta cum angustia: Eum porro humorem unum serosum esse posse, sive aqueum, qualem videram olim semel & iterum in dissectis corporibus: Quare summa ratiocinationia meæ adducta est eo tandem, ut dyspnoeam illam singulis noctibus urgentem, & de die nonnihil remittentem, in hydropem thoracis rejiciendam esse apud me statuerim. Cum autem affectum diuturnum & gravissimum, nondum attritis adhuc viribus primo quoque tempore corrigendum asse ratio juberet, corpus statim repurgandum præscripsi, & consului ut aperiri sibi permitteret latus alterum, ut sensim aqua illa educta animam liberiorem duceret æger: Quod consilium meum tardius quam par erat cùm audisset Chirurgus, nimium ægro blandiens, hic interim excessit è vivis. *Idem*,

OBSERVATIO LXXXI.

Asthma à thorace universo aqua pura & stupenda copia repleto, cum Hepatis tumore.

Reverendus N. primo autumni frigore febre & catarrho in pectus decumbente correptus, exactis sex septimanis circiter utcunque revaluit, sed die natalis Domini aquilonia tempestate desubito sæviente, cùm sacri pervigilii celebrandi causa media de nocte domo exiisset, ab horrore longo in febrem rursus ac dyspnoeam gravem incidit, quæ somnum abrumperet, nec nisi sedenti & erecto spiritum ducere permitteret: Ego tum insignem in hypochondrio utroque, sed præsertim dextro, tumorem, febri vehementi conjunctum cum deprehendissem, non aliam, ut ingenue fatear, dyspnoeæ causam sum suspicatus, quàm evidentem illam diaphragmatis compressionem à distentis nimium visceribus.

Sed in demortui cadavere, lx. die à recursu febris, præter *Hepar* tumidum, induratum, retorridúmque, & *pumicis instar hiulcum* ac poris distinctum, universus thorax aqua pura plenus inventus & in stupenda copia. *C. Piso de morbis à sero cap. vij. sect. iij.*

SCHOLIA.

Vi frigoris ambientis sanguis à prægressa febre adustus, in viscera præcordiáque, ceu sanguinis fontes, impulsus, ut horror diutinus pulsúsque indicavit, parvus adeo per quatriduum, ut venæ sectionem, ab urente febre alias insinuatam, prorsus dissuaderit: impulsus inquam sanguis in vasis substiterat, sed serum in thoracis medium spatium longe latéque è vasis exudarat: quam seri copiam stupendam auxisse probabile est epotam ptisanam, largius pridie mortem, ab anheloso scil. sed æstuoso pulmone attractam immodicè, ut urina tum suppressa penitus arguit, Animadversione autem digna fuit in Rev. viro resolutio utriusque brachii, jam à principio recursus manifesta: quam tamen tribui deberè fluxioni à capite non improbabile tum fuit, quod catarrhus priori febri se adjunxerat, faciléque is commutari potest cum stupore brachiorum: Hic, ut reliqui hydrope thoracis laborantes, pariter ægerrime respirabat circa primam vigiliam, nec se loco continere poterat, non solum ob motum febris vespere recrudescentis, sed ob fervorem aquæ thorace delitescentis: *Idem, ibidem.*

Hepar pumicis instar hiulcum &c.) Fernelius Pathol. lib. 6. c. 8. hydropis ascitis causas inquirens, ait eum sæpe accidere quia viscerum substantia siccitate humorísque penuria, ceu rimis quibusdam dehiscit, eorúmque ambiens membrana diffringitur, ut non amplius tenue serum continere possit, sed id tenuem more elabi sinat, atque sensim quasi ex fissa olla stillare in vacuum abdominis spatium. Hic igitur merito quis quærat, cur cum Hepar Viro Reverendo repertum fuerit tumidum, induratum, retorridum, (febris prægressæ progenies) pumicis instar hiulcum ac poris distinctum, Cur inquam ascites non successerit præsentibus causis? Abfuisse indicio est quod in imi ventris apertione, prodeuntium vel exeuntium aquarum nulla fiat mentio: Demum Dyspnoeæ causam Clar. Piso non in solum thoracis hydropem & hepar tumidum rejecisset, Cum inter hydropis ascitis signa dyspnoea recenseatur à presso diaphragmate: Hydropis thoracis causas adscribit Vir Clar. fluxioni à capite illapsæ. An non potius seri ex abdomine in thoracem confluxus inculandus? Revera hydropis abdominis causa frequentissima & efficacissima adfuit, scilicet Jecoris siccitas & scirrhosa constitutio; Si ergo serum in imo ventre non repertum, sed plurimum in Thoracis cavo, illinc huc migrasse conjecturæ locus est, eo forsan ob febris vehementiam illectum & translatum: De viis non anxie sollicitus erit, qui præter Εὐφημίαν decantatam, vasorum lymphaticorum Jecoris, (quod alterum eorum principium est) cum vasis lymphaticis Thoracis communionem agnoverit; quorum illa forte, nonobstante hepatis vitio, integra permanserunt: hæc vel rupta, exesa aut alio modo vitiata fuere, ut hinc repletus thorax fuerit.

Observatio LXXXII.

Orthopnoea à sero foetido capacitatem thoracis replente, pulmonibusque sphacelatis.

Henricus Appleton mense Julio 1664. cœpit conqueri de orthopnoea, cujus occasione somnum capessere non poterat, sed semper erectus ambulare cogebatur, nisi forte in cathedra sedens prono pectore paulisper aliquando quiesceret, ut præ nimiis vigiliis summam virium jacturam sit passus: pulsus interim satis robustus, lentus & æqualis erat, appetitus mediocris & urina laudabilis, nec omnino sitiebat, unde viscerum tum naturalium tum vitalium integritas significabatur: postquam aliquamdiu laborasset, ego vocatus cùm intellexissem illum continua quidem dyspnoea detentum, ea tamen præcipue affligi cùm ad somnum se componeret, Hydropem pectoris adesse pronuntiavit: Multa illi præscripta fuerunt alterantia & hydragoga, necnon topica pectori applicata, sed in Emeticis præcipuum experiebatur levamen, fugax tamen illud & parum permanens, nam intra unum aut alterum diem relabebatur: hidrotica, quia in lecto recumbere non poterat, non præscripsimus: Narravit autem uxor superiore hyeme illum gravi catarrho laborasse, quo sponte evanescente scrotum illi tumuisse, eum tumorem topicis quibusdam applicatis, citra catharsin aut aliam totius præparationem disparuisse: Hinc conjecturam feci serosum humorem catarrhi materiam primo à pectore ad scrotum metastasi facta, tandem *à scroto ad pectus palindromen* fecisse, ut facilis & frequens partium spitabilium cum genitalibus consensus, & è contra: quare dum adhuc viscera essent incorrupta, apertionem lateris ad seri eductionem, ut in Empyemate fit, consului: Sed illo id remedii genus aversante, suasi ut saltem in utroque inguine permitteret excitari fontanellas, post cucurbitulas & vesicatoria frequenter ibidem applicata, ea spe ut serum à pectore ad scrotum, eadem qua ascenderat via remearet: Sed interea dum in levioribus tempus teritur, sitis intendi, appetitus prosterni, pedes tumere, pulsus in crebrum, debilem, intermittentem mutari, morte non ita multo post sequuta.

Cadaver apertum, capacitatem thoracis sero fœtente refertam, pulmones sphacelatos, ventriculum & hepar putria & livida conspectui exhibuit, sero ob diuturniorem in thorace moram putrescente, & putrilaginis contagium primo vicinioribus, ac tandem etiam remotioribus visceribus communicante: *Edmundus de Meara in histor. Medicis rarioribus p.* 156.

SCHOLIA.

A *Scroto ad pectus palindromen, &c.*) Consensus Testium est magnus 1. cum hypochondriis, in intestinis, ventriculo, hepate & liene 2. cum corde, 3. cum pulmonibus, mammis & thorace, 4. cum aspera arteria & collo, 5. cum auribus, 6. cum oculis, 7. cum cerebro & nervis, inquit *Moebius* Fundam. med. Physyolog. p. 398. Eum qui cum Thoracicis partibus intercedit ostendit *Hippocr.* 2. Epid sect. 1. Quum Testis inquit intumuit à tussi, memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, genituræ & vocis; Id est, explicante Vallesio, instrumentorum genitalium, quæ sunt uterus, testes & virile membrum; Et vocalium, quæ sunt imprimis larynx & nervi recurrentes; deinde & thorax & omnia instrumenta respirationis: Horum consensio & communio multis significatur indiciis: Mutatione vocis ex usu veneris & ex testium defectu: Intumescentia mammarũ, ex suppressione menstruorum: gracilescentia earum in abortu, & mutua passione thoracis & testium, qua scil. ex tussi sicca & antiqua intumescit Testis, & ex illius intumescentia fit Tussis: Illa vocalium cum genitalibus communio est manifesta in venis, quæ de mammis descendunt per musculos rectos abdominis & committuntur cum ascendentibus ex utero; Et in nervis sextæ conjugationis, eadem enim mittit surculos quosdam in Testes & producit nervos recurrentes.

Observatio LXXXIII.

Dyspnoea à sero cruento loturam carnis referente, thoracem replente.

Notanda historia D. Briçonnet: diu laboravit, erat catarrhosus difficultas spirandi; Alii referebant ad ζύμωσιν τοῦ χυμοῦ μελαγχολικοῦ, Alii ad pulmones: Pulsus erat inæqualis & valde inordinatus & perturbatus: Interiit repente.

In thorace magna quantitas reperta est aquæ cruentæ loturam carnis referentis: Unde hoc & quomodo factum fuerit, non est facile conjectura assequi: *Ballonius Epid. & Ephem. lib. 7. pag.* 217.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

ZYμωίλω τῷ χυμῷ μελαγχολικῷ.) Aliquando vapores & flatus ab imis visceribus exurgunt septúmque comprimunt, unde asthma flatulentum exoritur: Humor præsertim melancholicus, hypochondriis conceptus, uberem flatibus materiam suppeditat, hinc melancholia flatuosa κατ' ἐξοχὴν dicitur, quia ab hypochondriis est, asthmáque flatulentum vel hypochodriacum nominatur: *Aretæus* inter signa asthmatis immanentis, flatus in præcordiis, & eructationes præter rationem enumerat.

Observatio LXXXIV.

Asthma à sero cavitatem pectoris sinistram replente, lixivio simili.

VIxit in aula Imperatoris *Marchio de Finali*, Is per omnem fere ætatem prospera usus valetudine, robusto & procero corpore, circa extremum, ultra 50. annum, multis & variis affectibus conflictatus fuit, nunc catarrhis, nunc scotomia, nunc melancholia, nunc pedum inflatione, nunc hydropis suspicione, postremo etiam Dyspnoea: multa tentata remedia, sed calor naturalis actuare ea nequivit; ita respiratione intercepta, cum nequicquam expueret, suffocatus obiit, cubans ut plurimum in sinistro latere.

Dum cadaver exenterabatur, in ventre inferiore nihil vitii conspectum fuit, sed pectoris sinistra cavitas aqua purpurea referta fuit, lixivio substantia & colore simili, qua spongia exhausta, apparuit in pulmone ulcus grande cum cineritio ichore: dextra pectoris cavitas naturali formæ per omnia respondebat. *Ex Iohannis Aicholtzii observationibus.*

Observatio LXXXV.

Asthma à pure in thoracis parte dextra contento, septum deprimente & pulmonis ulcere, cum abdominis hydrope.

SUtor nostras anno 1586. Vir annor. 30. apertus fuit, pituitosus, *hydrope ratione asthmatis causato* periit; Is antequam tumere venter inciperet, in regione dorsi latere dextro, tumorem habuit carnosum, non recedentem à colore cutis, quem Tonsor cultello incidit, quo aperto nihil nisi aqua effluxit per aliquot dies, postmodum vulnus curatum fuit: Sed cum tussi vehementi divexaretur, pedes cum ventre tumere inciperent, dyspnoea adesset, Medicorum consilio usus, tandem & meo, exhibitis iis quæ videbantur ad morbi curationem palliativam potius facere, per certa intervalla melius habere cœpit, mox recidivam passus periit.

Abdomine aperto, quatuor vasa ænea tonsorum aqua repleta citrina effluxere: *Viscera omnia in abdomine* contenta satis commode habebant, solo omento excepto: Diaphragma verò non ab hepate sursum comprimebatur, sed à materia in thorace contentà præter modum deprimebatur: Thorace aperto *purulenta materia vasa tria* ænea repleta effluxere ex latere dextro, cujus lateris pulmo totus ea pus abierat, sinistro integro persistente & satis commode se habente: Hinc asthma, hinc tussis, hinc hydrops, ex pulmonis ulcere dependentia omnia. *Gaspar Bauhinus de Observat. propriis.*

SCHOLIA.

V*iscera omnia in abdomine.*) Hinc constat hydropem abdominis aliunde ortum quam à vitio jecoris, quod sæpe accidere suo loco videbitur.

Solo omento excepto.) Quod in morbis longis vitiatum semper observatum.

Purulenta materia vasa tria &c.) Empyema nunquam primario & per se incipit, sed aliorum morborum haud rite judicatorum fere semper productum est: Ratio formalis, sive causa conjuncta, materia est purulenta è pleura, aut pulmone, (sicut præsenti in casu) aut laynge in cavitatem thoracis effusa: Circa materiam morbificam quædam disceptatio est, quippe alii hanc merum pus, aliique non hoc, sed materiam purulentam esse contendunt, in qua opinione est Io. Heurnius, qui materiam purulentam pro Empyematis causa statuens, inter hanc & merum purúmque pus distinguit, asserens hoc fieri, *ab humore nutritio sanguineo* hoc est, *ab ipso sanguine aliquatenus corrupto, sed pepasmi capaci: materiam vero purulentam humorem excrementitium, vid. serum* aut *ichorem esse*, quia sanguine inter circulandum alicubi præpedito & obstructo provenit: Hinc observare est de abscessu, qui pus verum & laudabile exhibet, cum plerumque compactum, undique conclusum, & vel cysti, vel privatis quasi mœniis obvolutum esse, deinde postquam maturus, & disruptus humorem contentum effundit, cito ac facile sanati: verum abscessus materiam purulentam præbens nidum suum non ita constipatum & parietibus obseptum, sed plerumqoe inæqualem & sinuatum obtinet, atque disruptus saniem potius quam pus effundit, dein ob ob perennem humoris excrementitii scaturginem ægre sanatur. Quanquam autem istam puris & materiæ purulentæ distinctionem haud improbamus, tamen nec solummodo hanc, nec semper istud Empyematis causam conjunctam esse statuimus: cum hic morbus pleuritidi

ſimplici ſuccedens, ab apoſtemate in latere ſuppurato & diſrupto oritur ſæpiſſime purum merúmque pus eſt, quod in pectus decidens morbum iſtum parit: Sin ſuccedat peripneumoniæ (niſi pulmonis vomica intercedat, materies ichoroia, circa plegmones locum aggeſta, poſt coctione craſſeſcens, pulmonis unitatem ſolvit, & tandem membranam inveſtientem perforans, inque thoracem exundans Empyema producit: Iſta materia purulenta potius quam merum pus dicatur. *Willis pharm. rat. part. 2. ſect. 1. cap. 10.*

Hydrope ratione aſthmatis cauſato.) Ab humoribus ſcilicet crudis & ſeroſis à venoſo genere per arteriam pulmonarem in pulmonem tranſlatis, qui ſi ad bronchiorum canales profluant, verum aſthma cum ſtercore inducunt: Si verò in pulmonum ſubſtantia, vel in lævibus arteriis ſubſiſtant, aſthma ſpurium ſine ſtercore generant.

OBSERVATIO LXXXVI.

Aſthma à triplici hydrope inductum, Thoracis, Pericardii & Abdominis.

Vir temperamenti laudabilis, ann. 32. cùm aliquandiu potationibus nimiis indulſiſſet, præſertim vino Gallico ſtillatitio, paulatim in gravia incidit ſymptomata, Dejectus ciborum appetitus, adaucti dolores hypochondriorum, maxime ſiniſtri; anhelitus difficulter reciprocatus, *urina* cum redderetur, *turbida & pauca*: ſanguis ſcorbuticus, ſuperne viridis, glutinoſus, ſerum ejus multum & quaſi croco tinctum, ſomnus vel nullus vel parciſſimus: Occurſum fuit tot malis ſanguinis miſſione repetita, emetico, catharticis, vino medicato & per epicraſin operante, diureticis, antiſcorbuticis, chalybeatis, aliis. Incaſſum universa: invaluit violentiſſime aſthma & dolor ſiniſtri hypochondrii, quibus tandem ſuccubuit, & corpus ſuum poſt fata Anatomicorum ferro obtulit.

In apetto cadavere quæſitum ſtatim hypochondrium ſiniſtrum, ubi mox in conſpectum prodiit Lien, juſta magnitudine quadruplo auctior, durior naturali temperie, & nigra quadam amurca hinc inde diſtentus, cui viciniſſima coſta ſuprema notha, & illa vitioſe diſtorta labem affricuerat. Inteſtina ſuperiora lividiuſcula, & gangrænam minantia in aquis turbidis natabant, vero hydropis abdominis argumento: Hepar tamen cætera ſanum, niſi quod juſto durius eſſet; In pectore novus ſe calamitatis fons aperuit, enimvero & pulmones parvi, exſucci, flaccidi, & ſi ultimos margines excipias, ſemiputridi, aquis fœdis copioſiſque innatabant, &, quod ſtupori proximum, pericardium ita ampliatum diſtentúmque, ut tres libras, & quod ſuperat, acris turbidique liquoris ſinu ſuo complecteretur: Acrimoniam confirmabat non tantùm aſtantium & deguſtantium lingua, ſed & miſeri cordis externa facies, quippe nonmodo membrana cordis propria abſumpta erat, ſed & exterior caro cordis, ab humoris illius vi profunde exeſa, in lacinias & villos carneos putreſcentes abierat, reliqua ſubſtantia interiori contracta, flaccida & marceſcente. Idqueeo magis mirum, quod de cordis dolore æger nunquam conqueſtus fuiſſet, ſed tantum de Aſthmate & hypochondrii ſiniſtri dolore: Credibile ipſam cordis carnem, ſublata membrana veſtiente, non eſſe admodum ſenſilem: Incumbebat vivus dextro hypochondrio ægerrime; ſiniſtro facilius, ideo haud dubiè, quia incumbens dextro lateri, pondere illo graviſſimo vaſtiſſimi lienis, ſentiebat inteſtina affecta gravari: contra ſiniſtro incumbens, ab epate ſano nullum adeo doloris ſenſum percipiebat: Quia autem Pulmones, & ab aqua in cavitate pectoris hærente, quæ ad iv. libras excreverat, premebantur, & ab ampliſſimo illo diſtentóque humore pericardio, hinc aſthma illud intolerabile profectum: Ita in uno corpore juvenili, & hydrops abdominis deprehenſus, & pectoris & pericardii, mala quæ vix ipſe curaſſet Æſculapius. *Olaus Borrichius in Actis Medicis Th. Bartholini annor.* 1671. *&* 1672. *Obſerv.* 89.

SCHOLIA.

V*Rina turbida.*) Hinc Sennerti ſententia confirmatur, qui Aſthma interdum fieri ait ab humoribus crudis & ſeroſis à venoſo genere per arteriam venoſam in pulmones tranſlatis; qui ſi ad bronchiorum canales profluant, verum aſthma cum ſtertore producunt: Si in pulmonum ſubſtantia, vel in lævibus arteriis ſubſiſtant, aſthma ſpurium generant: Comprobatur præſertim opinio ex conditione urinarum, quæ craſſæ & turbidæ eſſe ſolent, præſertim in paroxyſmo, quia humorum craſſorum & crudorum, in venis agitatorum portio ad renes & veſicam transfertur. Vide plura ſupra.

OBSERV.

OBSERVATIO LXXXVII.

Variæ Pulmonum læsiones cum Hydrope Thoracis, Empyemate.

NObil. N. (*de qua tit. de ventris dolore lib. 3.*) In cavo thoracis habuit serum corruptum, biliosum, fœtidum, unde Respiratio difficilis: Pulmonum corpus magnum, flaccidum, conspurcatum hinc inde maculis nigris ad extra; gangrænæ signum certum, &c. *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

Virgo ann. XIV. brevi morbo sublata est, ante biennium tamen altum ducebat spiritum: In thorace aqua reperta, Pulmones syderati cum tabo, Pleura & musculi intercostales vitiati. *Vide tit. de phthisi.*

Puella septennis febricula irregulari, Variolis (Rossaliis dictis) affecta, cum dyspnoea; pectoris pondere, &c. Pectoris cavitas aqua citrina referta erat: Pulmones ambo lividi & gangrænosi: Sinistro dissecto apparuit abscessus, &c. *Vide l. de Febribus.*

Uxor N. Ascitica pridie mortis dyspnoeam cum raucedine persensit. In sinistro pulmone sano lapillum reperi. Dexter quibusdam locis adhærebat succingenti tunicæ & diaphragmati. In utroque thoracis latere multum seri. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

Nob. cum febre incidit in pectoris angustiam, dyspnoeam. In pectore serum sanguinolentum copiosum: Pulmones sanguine crassiore scatebant. Extremis eorum partibus induratis & nigricantibus. *Vide Tit. de Febribus.*

Nobili cœpit venter subito quandoque intumescere cum summa Dyspnoea. Pulmones erant inæqualiter colorati, & ex parte vitiosi, integri tamen, è quibus sectis cruor ater & pituita prodibant; fibris costis, sinistro præsertim latere, adnexi erant. Thoracis cavo aqua quoque inerat. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

Jac. de Vala (*de quo tit. de Hæmoptysi,*) conquerebatur de difficili respiratione: Ex mortui thoracis cavitate aqua copiosa valde effluebat: Substantia Pulmonum firmior erat, & à flatibus distenta: Multum sanguinis nigricantis & coagulati in substantia hærebat: Costis annexi erant, præsertim sinister. *Vide Tit. de Hæmoptysi.*

Sartor Asthmate diu laboraverat: In thoracis cavitate dextra aderant aquæ libræ XV. Pulmone ex ea parte consumpto. *Tit. de Phthisi.*

Sexagenarius per quadriennium initio lævi, post gravi pectoris angustia detinetur. Aperto mortui thorace, mox aqua ex viridi citrina cum impetu prosilit: Pulmo multis maculis nigris variegatus occurrit, quo dissecto sanguis nigerrimus profluit. *Vide tit. de morte Subita.*

Nob. puer ex febre continua decubuit cum difficili spiritu, sublimiori quam pro febris ratione. Reperta vomica in dextro pulmone, universam simul dextræ partis thoracis pleuram occupans. In cavitate thoracis dextri plurima aqua citrina. *Vide lib. de Febribus.*

Uxor D. N. nata patre pulmonico, concepit, peperit; à partu substiterunt lochia, febris, dolor lateris sinistri, ægre spirans, frequens spiritus. Pars sinistra pulmonis magna sui parte tabuerat; Purulenta continebatur illa thoracis parte. *Vide tit. de Phthisi.*

Juvenis vulneratur prope claviculam dextram, & prope scapulam sinistram. Sanguinem exspuebat, & Difficultas spirandi urgebat. In cadavere ingens inventa copia materiei purulentæ, sinistram thoracis cavitatem occupantis; quæ diaphragmati incumbens respirandi difficultatem auxit: Pulmo sinister insuetæ erat parvitatis, sed sine manifesto vitio. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

OBSERVATIO LXXXVIII.

Asthma ab hydrope thoracis parte dextra, Pulmonis consumptione ea parte; & vomica.

SArtor quidam Patavii asthmate diu laboraverat, tandem medicamentis utitur, sed frustra, in primis vero in sinistrum latus cubare non poterat, & pulsus semper erat formicans: De causis symptomatum cum D. Valthero varie pugno, moritur tandem subito.

Cadaver aperio, & in thoracis cavitate dextra heminas aquæ reperio ad minimum duas, h. e. libras XV. pulmone ex ea parte prorsus consumpto, ut ne tantillum de ejus substantia restaret: aderat simul vomica instar ovi gallinacei: vasa erant plane purulenta: Pulmo interim sinister integerrimus, & pericardium plenum aqua, unde Pulsus formicans exiterat. *Ph. Salmuth centur. 1. Observat. xiii.*

Observatio LXXXIX.

Dyspnoea ob varium partium thoracicarum vitium.

IN φθινώδει corpore aderant indicia hecticæ cum purrida, & Dyspnoea dextro potissimum latere: Dexter pulmo rumidus repertus, quo inciso, sanguis spumosus, crassus effluebat. Divisis bronchiis, alba materia fere rota referta erant. *Vide tit. de Phthisi.*

§ 2. Ill. matronæ (*de qua lib. 4. tit. de Febrib.*) Respiratio fuit difficilis, phthisicorum similis. Pulmones omnino erant aridi & scirrhosi: bronchia viscido humore obstructa: Trachea arteria arida & aspera.

§. 3. Puella cum tussi continua exspiratione laborabat: Utrique pulmones tenacis & spumosæ pituitæ glutine costis coaliti inventi sunt: superjacens Thymus plane osseus erat. *Vide tit. de Tussi.*

§. 4. Joh. le Mire querebatur de dolore ad nothas costas; Respiratio difficilis cum magnum spirare cogeretur: Pulmo illi erat amplus, thorax angustus, semiputris pulmo à mediæ partis inflammatione, contumaciter lateri dextro adhærens. *Vide tit. de lateris dolore.*

§. 5. Adolescens à pueritia gibbo & asthmate fuit vexatus, randem phthisicus obiit. In dissecto cadavere reperta vitiosa spinæ figura: Vertebræ quædam carie exesæ, quarum fragmenta Pulmonis substantiæ infixa erant, cum ulceribus Pulmonum callosis. *Vide tit. de Gibbositate.*

§. 6. Virgo (*Vide tit. de morte repentina*) gibbosa, ad minimum motum anhela erat: Pulmones erant lividi; pituira viscida circumfusi, cum pure multo in parenchymate: Spina dorsi contorta pulmones comprimebat.

§. 7. Diu anhelantem spiritum quidam circumtulerat: orta contentione vapulat, XIV. die moritur: Pulmo sinister compurruerat totus, scatens pure fœtido: Tunica externa pleuræ adnata: Sana pars superstes ponderis ℔v civilium. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 8. Vir Nob. multis annis fuit phthisicus & Asthmaticus: Pulmones dextri lateris duplo erant majores sinistro, sinistri pleuræ & costis accreverant, quorum interiora plena erant sanie, pure & scirrhis. *Vide lib. 1. Tit. de cap. dolore.*

§. 9. Dom. N. Phthisicæ Respiratio semper fuit difficilis: Dissecto mortuæ corpore inventi sunt Pulmones purres & costis adhærentes, cum ulceribus variis. *Fernelius consil.* 21.

§. 10. Adolescenti (de quo lib. 1. Tit. de Phrenitide) in levi febre, difficilis erat respiratio, cum faciei, maxime genarum rubore, &c. Illi Pulmonis partes dextræ lateri contumaciter adhærebant, plenæ vomicis, tabo & pure.

§. 11. *Dom. Fr. Sylvius* fœminam aperuit, quæ anhelosa fuerat & asthmatia ab octo mensibus, ob menstrua ab 18. mensibus suppressa: Illi pulmo costis undique annexus, luridi coloris & distentus: Ex dextro lobo aperto sanguis profluebat copiosus, stagnans ibidem ob obstructiones. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 12. Ill. puellus rrimus febre acuta prehenditur cum gravi anhelitu: In sinistra parte abdominis occurrit magna diaphragmatis propendentia instar facci, à torali suppuratione sinistri lobi pulmonis. *Vide lib. 4. Tit. de Febribus.*

§. 13. Chirurgo renum & dorsi doloribus diu vexato, tandem Dyspnoea supervenit: In sinistro pulmonum lobo copiosissimus inerat extravasatus sanguis: Diaphragma perforatum. *Vide lib. 3. Tit. de Lumborum dolore.*

Observatio XC.

Variæ Partium thoracicarum læsiones cum affectu cordis.

§. 1. JUvenis diu Dyspnoea fatigatus cum marasmo, Thorax apertus exhibuit utrumque Pulmonis lobum pleuræ tenaciter annexum, putridum, purulentum: Dextrum lividum ponderosum, cum variis cordis & partium vicinarum vitiis. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 2. Filia D. N. febre correpta fuit cum febre intermittente, sicca tussi, Dyspnoea. Inventus est Pulmo colore albicante, costis undique & diaphragmati adhærens, tum etiam pericardio: Cor media fere sui parte exesum atque exulceratum. *Vide Tit. de Hæmoptysi.*

§. 3. Puero trimo ferebatur ab humido capite tam frequens distillatio in pulmones, ut inde contraxerit summam spiritus difficultatem: Pectus erat aqua refertum: Pulmones flaccidi, & sinistra Cordis auricula variis ulceribus exesa. *Tit. de Syncope.*

§. 4. Mulier asthmatica tympanitica obiit: In cordis dextro ventriculo substantiam pituitosam viscidámque reperi, ovi vitello similem: Pulmo in dextro latere per valida filamenta

menta nervea aliquot locis costis adnatus erat. In utroque non naturalis color. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 5. Quidam ita abundabat flatibus, ut supervenient orthopnoea cum strepitu per os erumperent: Inventi Pulmones flatu distenti: Inter magnæ arteriæ ramum, & venæ arterialis radicem, carnea excrescentia insignis. *Vide Tit. de Syncope.*

§. 6. Dom. S. palpitationi cordis ac paroxysmis asthmaticis diu obnoxius fuit: Asthma cum ingruebat liberiorem aërem quærere cogebatur. Pulmones erant maximi, quibus dissectis apparuit materia saniosa: lobus dexter costis cohærebat. Circa auriculas cordis adnatum erat corpus carneum vel membranaceum. Inter duas meninges collecta erat seri copia. (*Tit. de morte subita.*)

§. 7. Joh. N. crure dextro mutilus percepit obrepentem subito respirationem difficilem, cum anhelatione, ut suffocationis periculum immineret. Posteriores pulmonum lobi, ad dorsum positi atro succo, atramento simili, turgidi erant ac subtumidi: Dexter cordis sinus sanguine turgebat. *Vide Tit. de Suffocatione.*

§. 8. Illustr. N. ascite detentus cum oris ventriculi dolore & respirandi difficultate: Latuere in abdomine XVI. mensuræ aquæ, In thorace quatuor. Epar erat durum, scirrhosum. Cor bovino majus erat, totam thoracis cavitatem replens. In sinistro ejus ventriculo inventi duo Polypi. *Vide lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

§. 9. Johanna N. variis à nativitate morbis obnoxia fuit: aderat angustia pectoris & respirandi difficultas: Substantia pulmonis materia purulenta erat imbuta; Sinistra parte ob spinæ incurvationem compressa: Pericardium permagnum, diaphragmati in medio tenaciter annexum. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 10. Dom. N. palpitatione cordis laborans, tandem & Dyspnoea affectus est. Pulmo totus sanguine multo refertus erat: cordis ventriculus uterque sanguine plenus, caruncula aderant in sinistro. *Vide tit. de cordis palpit.*

§. 11. Ill. N. (*l. 3. tit. de ventris tumore*) orthopnoeam cum suffocationis periculo sæpe incurrebat: Omnes pulmonum lobi, intus & extra nigricabant: Lobus dexter pleuræ adnatus, Sanguine nigro turgebat. Cor in utroque sinu substantiam quandam continebat.

Observatio XCI.

Asthma à cordis præternaturali magnitudine ortum.

Quidam difficulter spirabat, anhelus erat, macruerat, Omnes accusabant Pulmones. Aperto cadavere nil commemorabile in Pulmone repertum: *Cor*, quod admirabile, *majusculi capitis magnitudinem* æquabat: adeo increverat, *ut omnis sanguinis & spiritus eo facta sit* σύῤῥοια & συνδρομή. *Ballonius Epid. & Ephem. l. 2. p. 144.*

S C H O L I A.

Omnis *sanguinis & spiritus facta sit* σύῤῥοια) Quod & contingit cum à nimio labore & vehementiori corporis motu respirationis actus valde impeditur, ut spiritus fere deficiat ac sæpe delinquere periclitetur. Ratio est, quoniam à validis exercitiis sanguis in cordis sinus plus nimio cogitur, qui ne ipsum suffocet, sed in pulmones exantletur, respiratio valde crebra & anhela instituitur.

Cor majusculi capitis magnitudinem) Causam assignat *Idem* consil. 2. lib. 3. Pulmo, *ait*, præ angustia thoracis corde æstuante majus refrigerium requirit & attrahit sanguinem, cum non sufficiat inspiratio exspirationi, hinc Cor dilatatur, id quod in multis observatum est: Cor enim calidius effectum aut oppressum, multi aëris indigens vehementer movetur, & infernè aërem nequiens attrahere, sanguinem valide attrahit: sanguis vi attractus, & copiosior quam par sit, imo quodammodo cumulatus & conculcatus, opprimit & vasa distendit: Hanc affectionem veteres medendi magistri, barbaro sed apposito nomine Sanguisugum vocavere; partes enim hirudinum modo alliciunt & attrahunt: Deinde Cor vehementius & celerius movetur majoris refrigerii ergo & pene animans suffocari videtur, & veluti καρδιωγμοὶ adsunt, attracto multo sanguine, & corde perspiratum non habente, &c.

In ventre inferiore nihil vitii) Cum tamen pedum inflatio & imminens hydrops suspicionem latentis in eo vitii præbere debuerint: Sed notandum ex *Galeno* cap. 12. lib. 2. de dyspnoea, sæpe ob difficilem respirationem, causa ipsa thoracem non egrediente, dolorem oboriri in partibus ventris, aut in ventriculo ipso: Et tunc male Medicos partibus dolentibus manum applicare, cum dolor oriatur ex evento, quia nimirum pendentes aut agnatæ partes ventris inferioris, instrumentis respiratoriis trahantur in consortium partium superiorum: Et vice versa, Thoracem sæpe dolore ob affectum imi ventris, per meram sympathiam. Sic *Quercetanus* adnotavit pleuritidem ortam à vermibus in intestinis: Hypochondriaci de doloribus laterum & pectoris sæpe sunt queruli. Vide tit. l. 3. tit. de ventris dolore historiam *Capivaccii*, imi ventris viscera phlegmone laborare censentis, quæ post obitum illæsa reperta, morbi fomite in pectore consistente.

OBSERVATIO XCII.

Respiratio difficillima & laboriosa, à Polypis ingenitibus in sinubus cordis, & Pulmonibus sanguine stagnante infarctis.

Filiolus Nobiliss. Comitis, circiter decem menses natus, antea satis sanus eodem morbo obiit, postquam ille per 4. aut 5. dies tussi cum febricula laborasset, subito deterior factus, respiratione crebra & laboriosa, lingua sicca, magna inquietudine & jactatione totius corporis afficiebatur: quibus symptomatis fere continuo infestantibus, intra biduum extinctus est.

Cadavere: aperto, viscera imi ventris sine culpa, Thorace inspecto pulmones sanguine stagnante infarcti, discolores, scilicet purpurei, inque multis locis nigricantes apparebant: erant tamen abscessu, tumoribus, aut ichoris suffusione satis immunes, ut illorum affectio febris productum potius quam causa videretur: Dum vero hanc, & lethi adeo subiti occasionem sedulo rimamur, tandem corde dissecto, in sinubus ejus Polypi ingentes, concretionibus adiposis similes, inque omnes arterias exporrecti, earúmque cavitates obstruentes reperiebantur: Novi insuper ante aliquot annos, puerum alium triennalem, propter eandem causam morbificam subito, ac fere improviso diem obiisse. Quin etiam suspicari fas sit plurium aliorum morbos, aut mortes vulgo dentitioni, aut lumbricis imputari solitas, à tali cordis affectione procedere. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO XCIII.

Respiratio difficillima & anxia, cum cordis oppressione, à Polypo cordis in arterias Pulmonicas illapso.

Memini in adolescentula Polypum cordis post morbillos accretum, & in arterias Pulmonicas illapsum, eas fere in torum, (uti ex cadavere postea dissecto apparebat,) obstruxisse, ut hinc sanguis intra dextrum cordis sinum aggestus, & ultra progredi non valens, maximum illic gravamen & oppressionem, cum respiratione difficillima & maxime laboriosa intulerit: Puella autem postquam tres dies continuò hujusmodi agone conflictata jacuerat, facultate animali sensim fatiscente, & demum attrita, expiravit. *Th. Willis Tractatu de Affect. Hystericis & hypochondriacis.*

OBSERVATIO XCIV.

Difficilis respiratio ob adhæsum Pericardii cum Corde, & defectum humoris in eo.

EN habe observationem raram ac prorsus admirandam, Decessit nuper post puerperii labores Ill. Dn. D. Halincourt, Proregis in Gallia Lugdunensi conjux: cujus rimato cadavere, cordis illud involucrum quod Pericardium dicitur, cordi ipsi adhæsisse, humoréque illo naturæ providentia, ad ejus irrigationem & refrigerium instituto, vacuum fuisse repertum est: Res stupenda profecto: & nemini antea quod sciam observata: Persensit sane illa ex humoris istius inopia evidentia incommoda. Nam æstuans perpetuo aërem captabat frigidum, Siti molesta torquebatur, ne tenuissimi etiam tegumenti patiens, pectus nudabat: quinetiam à fervidiore corde concalefactis pulmonibus, in eorum bronchia attractis atque exrorrefactis humoribus, Difficili Respiratione laborabat, Quæ symptomata nulli alii causæ potius quam pericardii ariditati imputanda sunt. *Philibertus Saracenus Epistola ad Hildanum, cent. 4. Observ. 32.*

OBSERVATIO XCV.

Respiratio sensim deficiens à Polypo cordis ventriculos obsidente.

D. D. Zacharias Mannagetta, in anatomia Publica Parisiis, demonstratum vidit Polypum utriúsque ventriculi cordis, cujusdam hominis lenta morte, respiratione sensim ac sensim absque causa manifesta deficiente extincti: dexter major sinistro, uterque magnitudinem fabæ non excedebat, suum vero prope valvulas & orificium cordis obtinebat.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

D. *Theod. Kerckringius* observ. 73. p. 145. ejusmodi Polypos pro pseudopolypis agnoscit, Dubito, *ait*, vidisse ullos verum polypum cordis aut aliarum partium : Servo ejusmodi quos vocant Polypos ex variis partibus collectos (unde ibidem depingit pseudopolypum arteriæ venosæ, hepatis, dextri ventriculi cordis) nihil aliud fuot quam sanguis qui post animalium mortem refrigeratus & grumosus redditus, dumque ex corde, hepate, aliisque partibus, extrahitur, in varios ramos divisus; prout ubi in variis cavitatibus hæsit, qui polypo narium ita similis est, ut prima fronte prorsus appareat idem : Sed cum similes polypos in animalibus formare possim quoties libuerit, non ægre ferent docti, qui putarunt id genus morbi fuisse in vivis, cujus in mortuis orta est aliqua similitudo, ex concreto in variis cavernulis sanguine, qui concrescit ob admixtionem acidi peccantis humoris: Experimentum fieri potest si cani vivo vena secetur, eique spiritus vitrioli infundatur, coagulabitur statim sanguis, & putatitios faciet Polypos.

OBSERVATIO XCVI.

Dyspnoea à materia p. n. in cordis auricula dextra, & pinguedini simili in sinu dextro.

PUella palpitationi cordis & asthmati obnoxia, tabida obiit, Huic fuit auricula cordis dextra prætumida, cui inerat materia quædam alba, membranosa, crassa, oblonga : In sinu cordis dextro materia pinguedini similis.

OBSERVATIO XCVII.

Dyspnoea ab induratione Pericardii & sinistræ cordis partis.

ILlustr. Schonbergius (*Vide tit. di Suffocatione*) à longo tempore difficultate respirandi laborabat: Illi membranea & carnea omnis pars, quæ sinistram cordis regionem regit, & ad flabellationis assiduæ usum dilatatur ac comprimitur, ex immodico calore tota ossea evaserat.

OBSERVATIO XCVIII.

Dyspnoea à Pulmone sanguine referto caruncul is in sinistro ventriculo.

DOm. N. decubuit, cum difficultate spirandi laborare inciperet, & tibiæ inflatæ apparerent : Pulmo totus sanguine multo refertus visus : In sinistro cordis ventriculo inventæ carunculæ rotundæ. *Vide tit. de cordis Palpitatione.*

OBSERVATIO XCIX.

Dyspnoea à pericardio crassiori, cordi undique adnato.

VXor N. per tres vitæ ultimos annos anhela fuit : Pulmones satis sani reperti, Sed cordi toti pericardium arcte accreverat : Porro hæc membrana veluti callosa fuit. *Vide tit. de Syncope.*

OBSERVATIO C.

Respiratio læsa à Polypo cordi innato.

MOmma Baxius, repente occisus à morbo attonito, (*Tit. de Soporosis affectibus*) in sinistro cordis ventriculo Polypum gerebat, qui constabat ex alba ac concreta pituita, inclusa membraneo involucro, & inhærens suis radicibus carneis fibris cordis, assurgebat bifida trunco obturatum non minus arteriam aortam quam venosam, quarum viarum obstacula, impedimenta fuere ne deinceps vel aërem libere attraheret vel fuligines debite expelleret cor, &c. *Tulpius lib.* 1. *Observ. cap.* 27.

SCHOLIA.

EXperientia constat vasa sanguinem deducentia adeo impleri & obturari, ut ejus hinc cursus intercipiatur aut retardetur : Id aliquando faciunt sanguinis concretiones grumosæ ac velut carneæ efficiunt cordis sinus & vasorum majorum radices opplentes, imo & nonnunquam vasa minora, ejus commeatum omnino prohibentes Ejusmodi sanguinis dispositio ad tales concretiones apparet in pleuritide & peripneumonia laborantibus, quibus sanguis emissus in superficie viscida pellicula obducitur, substantia concretionibus illis polyposis non absimilis : Imo sanguinem per phlebotomiam emissum in Typographi Genevensis nomine *Miége*, uxore, carneam substantiam acquisivisse observavi anno 1668 sero innatantem, quæ exempta & aquæ calenti immersa indissolubilis permansit, musculosæ carni omnino similis.

OBSERVATIO CI.

Dyspnoea à Pericordio aqua distento.

IN corpore cujusdam palpitatione cordis & Dyspnoea laborantis, repertum Pericardium immanem in tumorem elatum, pluribus libris aquæ distentum. *Vide tit. de Palpit. cordis.*

OBSERV.

Observatio CII.

Dyspnoea à pericardii inflammatione.

CUidam cum acuta febre rhoracis erat incendium & Respiratio celerrima & frequens. Sectio à morte palam fecit adfuisse pericardii inflammationem. *Vide tit. de Lateris dolore.*

Observatio CIII.

Dyspnoea à copia adipis cor & pulmones investiente.

REver. N. corpore ob nimiam pinguedinem vasto, per aliquor annos de dyspnoea, maxime inrer eundum, sæpissime conquestus est. Viscera omnia medii ventris, Cor insigni pinguedine præditum cum Pulmonibus reperimus: In abdomine adeps, octo digitorum transversorum crassitiem superans conspiciebatur. *Vide Tit. de morte subita.*

Observatio CIV.

Dyspnoea à Pericardii & pulmonum phlegmone in suppuratum abeunte.

AGricola plaustri fœno onusti ruinam in se passus, de pectoris dolore conqueritur, succedente ardente febre cum Asthmate. Pericardium in defuncto scatebat pure copioso, cui velur immersum cor. Pulmo ejusdem tabis particeps. *Vide Tit. de Pectoris dolore.*

Observatio CV.

Dyspnoea ex amplo corde, firmius annexo diaphragmati & pleuræ.

VEnetus quidam annorum x l. temperamenti calidi & humidi, crapulæ deditus, de difficultate respirationis & hypochondriorum angustia conquerebatur, qui multis adhibitis frustra remediis, Patavium cum venisset, postera nocte morte repentina extinctus est.

Aperto cadavere, in hypochondriorum regione nihil quidem præter naturam se prodidit, verùm in rhorace cor adeo amplum observavi, ut tria naturalis magnitudinis adæquaret: ventriculis itidem amplissimis, cujus capsulæ ubique pressius adhærebat, superiori ac lateralibus partibus pleuræ etiam annexum; inferiori verò, diaphragmati, nec solum membranosæ ejusdem parti, sed ob ejus molem, carnosæ quinetiam.

Scholia.

EX quibus conjicere non præter ratinnem fuit, præfatam gravem respirationem aliunde ortum non duxisse quam à pulmonum & diaphragmatis compressione, quæ & causa fuit doloris hypochondriorum, & potissimum distensio ejudem. *P. de Marchettis Observ. xlix.*

Observatio CVI.

Dyspnoea ab atra bile & sanguine nigro in corde concreto.

MUltos difficultate spirandi laborasse cognovimus, sed inter cæteros quendam, qui nonnisi recta ceruice spiritum trahens, paulatim ex angustia deficiente virtute, toto corpore pallidus ac livens efficiebatur: nullus tamen in pectore, nullus in præcordiis dolor erat; sed nec sibilus aliquis ob angustias, per quas evadit, percipiebatur, ex quo judicare posses ægritudinem in pectore concipi: Verum cum paucos post dies invalescente morbo, nullis conferentibus auxiliis, æger evita migrasset.

Aperto corpore, *non parum* atræ bilis & *sanguinis nigrioris* in ejus corde cojisse invenimus, unde etiam per venas diffusus, non est mirum si corrumpente eo spiritum ipsum, hominem ad festinam mortem deduxerit: quod etiam, authore Galeno, alias contigisse cognovimus. *Beniventus cap. lxi. de abditis.*

Scholia.

N*On parum sanguinis nigrioris in corde*) Huc referenda Dyspnoea scorbutica, de qua Excell. *Willisius* Tract. de Sorbuto sic disserit. Respiratio difficilis, ac ad motum quemvis anhela, familiare scorburi symptoma est, cujus cũ binæ soleant esse caosæ, modo ab una, modo ab altera, & aliquando simul ab utráq; causa, dependet: Ea dyspnoea si valde crebra & fere cõstans fuerit, à sanguinis statu pauperiori & quasi effæto, qui quidem in corde stagnare & non statim accendi aptus est, proveoit, quare à motu quovis, si quidem musculi vasa sanguifera comprimendo liquorem conteotum prorsum urgent, sanguis aliquanto uberius in cordis ventriculos iruit, qui cum illic oon statim accenditur, & foras evehitur, cor aggravat & functionis vitalis deliquium minatur: idcirco pulmones, ut suppetias ferant, celerius moventur ut sanguinem citissime exantlent: adeoque in hunc finem, nempe sanguinis effœti, & ex se pene immobilis circulationem, respiratio valde crebra & anhela instituitur: In hoc casu cum respiratione laboriosa etiam pulsus celer & parvus existit. *De altera causa qua nervosi generis culpa contingit. Vide Scholia ad Observ. 79.*

Observ.

Observatio CVIII.

Asthma ab abscessu in vena arteriosa.

MOnachus asthmate brevi interiit: Dissecto repertus abscessus in vena arteriosa integris Pulmonibus. *Gul. Ballonius Paradigm.* 99. *Hollerius de morb. int. cap.*23.

Observatio CIX.

Asthma à corporibus fibrosis sive pituitosis in arteria aorta contentis.

IN fœmina quadam diu asthmatica, & cum cordis palpitatione conflictante, tandem cardiaca Syncope interempta, corpora, sive pituitosa, sive fibrosa, ulnæ longitudinem superantia ex aorta extraxi. *I. Iac. Wepferus Exercit. de Apoplex. p.*197.

SCHOLIA.

CAruneulas longas repertas tum in arteria venosa, tum in vena arteriosa, nec non cava vena dextrum cordis ventriculum attingente, citra tamen ullam difficultatem respirationis, narrat *Ballonius Paradigm.* 176. Vterque ren tabuerat ægro, nec in utroq; quicquam succi & carnis; An prædictæ carunculæ hinc eo translatæ fuerint, inquisitione dignum? quod mediante circulatione sanguinis possibile videtur.

Observatio CX.

Dyspnœa ob dilatationem primæ arteriæ ex aorta prodeuntis, sub corde.

JOh. Fabri circa 50. annum cœpit ægre Respirare cum Dyspnœa: Prima arteria sub corde, ex magna ad caput ascendente orta, maxime dilatata & dilacerata erat. *Vide tit. de Tumoribus lib.* 4.

APPENDIX.

Respirationem peragi beneficio Diaphragmatis, ejusque nervorum, experimento in cane facto probatur.

Enarratio methodi qua Canis respirare cogitur ad instar Equi asthmatici, adinventæ & experimento confirmatæ per Richardum Lovver Medicum Oxoniensem.

HOc experimentum repetitum fuit coram Regia societate Oct. 17. 1667. postquam aliquandiu ante id temporis privatim ab authore fuerit probatum: Ecce Autoris verba. Postquam sæpe mecum perpenderam Methodum Respirationis, & ex multis observationibus collegeram præcipuum ejus organum esse Diaphragma, non alio probabiliore experimento illud probari posse arbitrabar quam rumpendo nervos quorum ope motus ejus perficitur: 1. Perfora latus animalis inter 6. & 7. costam in medio Thoracis, è regione cordis, cultello incisorio, cultro admoto in ipsam cavitatem Pectoris, deinde cultello extracto immitte Ditectorem, eumque infige ad profunditatem unius digiti, directa extremitate ejus sternum versus, compressaque ad latus interius Pectoris: Postea super eo seca ad digiti unius longitudinem musculos intercostales, ne forte acie cultelli lædas Pulmones: Hoc facto impone digitum, & ungue separa Nervum qui potrigitur juxta latus pericardii Diaphragma versus: Deinde impone specillum, paulo incurvata extremitate instar hami, & apprehende nervum, eumque protrahe ad orificium pectoris, ac reseca, arcteque consue foramen: Idem operare in altero latere, & statim Canem dimitte, videbis eum respirare omnino instar Equi Asthmatici: Idipsum apertius observaveris si canem post sectionem aliquandiu ad funem agitaveris: Sed quo quis facilius hoc Experimentum perficiat, primo observet quomodo Nervi Diaphragmatis porrigantur juxta utrumque latus pericardii in animali mortuo, antequam periculum fiat in vivo:

Ex hoc Experimento pronum est sequentes colligere observationes. 1. Modum Respirationis totalem penitus alterari: Nam cum sano animali, aërem trahente seu inspirante, Venter tumescat elevatione intestinorum per contractionem Diaphragmatis, Eodemque Exspirante venter subsidat per Relaxationem ejusdem, in asthmatico Cane vel Equo contrarium omnino observamus, Eo enim aërem trahente ventrem contrahi in tenuem longitudinem, Exspirante autem relaxari & rursus tumescere planissime videmus, 2. Cum constet Pulmones per se nihil omnino moveri, sed illorum motum totaliter dependere ab Expansione thoracis per musculos Intercostales & Diaphragma, ex hoc experimento liquet quantum simplex motus alterutrius illorum speciatim conferat ad Respirationem:

cum enim omnis Inspiratio fiat dilatione Thoracis, illaque Dilaratio perficiatur partim per musculos Intercostales, elevantes costas, partim eodem rempore per Diaphragma, contractione sua deprimens inferiores renues costas, quibus adhæret, atque elevans viscera inferioris ventris, quibus una omne possibile spatium præparatur, quo aër admittatur & Pulmones distendantur, necessario inde sequitur Intercostalibus musculis operatione sua desistentibus, Diaphragma naturæ impulsu magis anniti quo suppleat illorum defectum, & vice versa: quando utraque, nempe & Intercostales musculi & Diaphragma duabus diversis functionibus sunt destinata (quanquam in eandem finem) & ncurrum alterius munere fungi potest: Quæ res evidentissime apparet, nam Diaphragmatis usu, ex defectu ejus Nervorum sublaro, musculi Intercostales solito amplius dilatant costas, vel in extremam possibilem distantiam, necessitate cogente: quemadmodum manifeste videre est ubi canem agitaveris aliquandiu post sectionem, aut Equum asthmaticum in concitatissimum cursum impuleris, 3. Cum modus Respirationis in cane, cujus nervi Diaphragmatis secti sunt, idem fit qui in equo asthmatico, plusquam probabile est causam in utroque esse eandem, prout signa sunt eadem; Estque verisimile admodum, quanquam alia vitia in Pulmonibus illorum animalium occurrant, ea tamen inferri ex languore Respirationis, occasione primum arrepta ex relaxatione seu ruptura nervorum diaphragmatis: quod ipsum eo credibilius videtur, quod observemus ex nimia pressione Diaphragmatis, (qua nervi plane rumpantur, vel extra propriam tonum extendantur) ut plurimum morbum illum accidere. *Ex Actis Philosophicis Societatis Anglicæ anni 1667. pag. 231.*

Observatio CXI.

Dyspnœa à corpore sub Diaphragmate succrescente.

NE semper eclegmatis, bechicis, aliisque ad asthma & pectoris morbos conducentibus remediis operam suam ludant Medici juniores, dum iis æger abutitur respirationis difficultate pectorisque angustiis laborans, narrandum videtur quod anno 1669. mihi oblatum est rarius circa id morbi genus phænomenon: Obierat mortem post longas paulatimque auctas pectoris augustias respirandique molestias Vir quidam annorum 45. Tussis nulla, nullæ inflammationes adfuerant, omnis denique symptomatum caterva, quæ stipare solet pectorales illas ægritudines abfuerat, & tamen respirandi difficultas de medio sustulerat ægrum.

Simul atque ventrem inferiorem dissecuisset culter Anatomicus, objecit se corpus quoddam, ea constans tunicæ spissitudine quæ solet esse eorum petasorum quibus nostrates à capite arcent cœli injurias: Continebat autem aquæ insipidæ, nisi quatenus eam fœtor corruperat, uncias circiter 40. Innatabant aquæ filamenta quædam oblonga, quæ digitis contrectata etiam in latitudinem quandam diduci poterant: Locus unde corpus istud enascebatur, erant eæ lumborum vertebræ quibus bini diaphragmatis processus implantantur: Quod diaphragma tanto versus pulmones compellebatur vehementius, quanto in dies capiebat incrementa majora corpus hoc, tam importuno loco succrescens: unde respiratio reddebatur primo difficilis: deinde coarctatis nimium pulmonibus, etiam impossibilis: Ita ut mirum non sit hominem, non alia vexatum ægritudine, præclusa respirandi facilitate, reddidisse animam. *Theod. Kerkringius observat. Anat. 89.*

Observatio CXII.

Dyspnœa à pure supra Diaphragma decumbente, à quo efformatus in eo saccus, deciduo à suppurato sinistro pulmonis lobo.

ILlustr. Comitis Filiolus trimus, tumorem pone aurem sinistram, ad juncturam maxillæ inferioris radicatum patitur, usq; in collum prorensum, cum dolore ardente: sequenti febris acuta ingruit, cum difficili anhelitu & tussi sicca constanter ad morrem usq; renentibus.

In demortui exenteratione, sinistra rhoracis parte, obviabat magna diaphragmatis propendentia, instar sacci, purulenria è totali suppuratione sinistri lobi Pulmonis infarcta. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Observatio CXIII.

Dyspnœa ob materiam viscidam diaphragmati adhærentem.

COntingit non raro materiam lentam & viscidam, ad digiti crassitiem superiori Diaphragmaris parti insidere, quæ nisi vomitu auferatur, ægrum jugulat: Sic obiit Lantgravius quidam Hassiæ, in cujus cadavere ejusmodi mareria est inventa.

SHOLIA.

SCHOLIA.

Hinc falsum illud in omni morbo pectoris noxium esse vomitum; verum illud si pulmo laboret solutione continui, non si repletus sit crassis & viscidis humoribus. *Walæus meth. med. p.56.*

OBSERVATIO CXIV.

Dyspnœa à Steatomatis Diaphragmati adnatis.

Nata supra Diaphragma pugni magnitudine steatomata, ponderis molesti difficilisque respirationis causas præbuerunt. *I. Veslingius Syntagmatis Anat. cap. 9.*

SCHOLIA.

Diaphragma liberæ respirationis organum esse apud omnes in confesso est: Istud quando tenditur, aër, ne detur vacuum, ore & naribus attrahitur, à quo attracto, tum ipse thorax distenditur, tum pulmones elevantur, intestina autem deprimuntur, à quibus inferior venter intumescit & sic fit inspiratio: Diaphragmate autem remittente, concidit thorax, & simul pulmones & intestina, antea depressa, attolluntur, & fit exspiratio: hinc fit quod Paræus, & alii observarint, ut in vulneribus diaphragmatis, in exspiratione, intestina & ventriculus in thoracis cavitatem ascendant: Diaphragma in respiratione primarium motorem esse patet ex eo, quod sublato ejus motu, ipsa tollatur respiratio, & homo in momento suffocetur: Barbaris hoc notum, qui umbilicalem venam, quæ in homine extra uterum constituto vinculi vicem obit, resecant, ut hepar collapsum tendat diaphragma, impediat ejus motum, & ita ipsam respirationem simul cum vita tollat. *Mœbius Fundam. Physiol. cap. 14.*

OBSERVATIO CXV.

Dyspnœa ob pus diaphragmati incumbens, à vulnere.

Juvenis punctim prope claviculam dextram & scapulam sinistram vulneratur: succedit Dyspnœa &c. Ingens copia materiæ purulentæ candicantis in sinistra cavitate thoracis continebatur, quæ diaphragmati incumbens respirandi difficultatem auxit. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

OBSERVATIO CXVI.

Dyspnœa exorta à cartilaginea costarum parte in osseam substantiam indurata.

Cartilagines costarum, quæ ad motum faciliorem edendum circumferentiam pectoris ex parte componunt, si induratæ in substantiam osseam, reliquis costis similem convertantur, quod senii causa aliquibus, aliis citius, idque fere in mulieribus, mammarum sustinendarum causa evenit, quia tunc thorax sufficienter dilatari non potest, suspiriosos, accedente præsertim pondere mammarum, si mammosæ mulieres dorso incumbant, efficit. *Platerus Prax. lib. 1. cap. 4.*

SCHOLIA.

Cartilagines costarum &c.] Frequentior est nec satis perspecta dyspnϾ causa à costarum vitio: Anno 1675. mense Junio, Vir Reverendus & Clarissimus Dom. Petrus Mussardus, Ecclesiæ Lugdunensis Pastor, Vir quadratus & plethoricus conquestus est de dyspnœa, sine tussi aut stertore, à sumpto cibo maxime urgente, Multos in consilium adhibuit; Medicus Pleuritide eum affici ratus, quamvis omnino abesset febris, purgatione, metu periculi præsagianei & mortis interdixit, quæ tamen à Pharmacopœo exhibita auxilium attulit: Causa externa præcesserat, gestatio gravioris ponderis manu sinistra, & è terra elevatio, libri scilicet grandioris, quanquam nocumentum non illico percepisset, onde verisimile ab alio Medico existimatum in quopiam musculorum pectoralium σπάσμα contigisse, fibrarumvé aliquam divulsionem; Accedens vero muliercula deprehendit nothæ ultimæ costæ cartilaginem depressam, qua in locum reducta illico cessavit dyspnœa: Per mulierculæ ejusdem industriam longa invaletudine liberata Nobilis puella Lausannensis, difficultate spirandi, oppressione pectoris à paucissimo cibo, interdum vomitu, per 18. menses vexata, quæ omnia obstructionum & chloroseos soboles credita sunt, accedens tamen medicastra dicta, nomine Crespio, duarum costarum extremarum cartilaginum depressionem observavit, quarum inferior superiori incumbebat: quibus pristinæ sedi, manus opera, restitutis, symptomata omnia protinus desierunt.

OBSERVATIO CXVII.

Dyspnœa malam sterni conformationem sequuta & mammarum molem Thoraci incumbentium.

In mulieribus mammosis & obæsis, detracta mole mammarum, sternum acuminatum deprehendi, & pectus angustum; quod in illis causa fuit Dyspnœæ: Eam angustiam excitaverat pondus mammarum: *Riolanus Encheir. lib. 2. c. 2.*

Observatio CXVIII.

Respiratio læsa à Pleura adipe contecta Pulmones premente, & Mediastino adiposo quatuor digitorum latitudinem obtinente.

ABr. Clef Montbelgardensis Bielæ incola, hydrocephalo olim sub cura mea liberatus, anhelosus, cacecticus, fœda crurum & pedum scabie conspurcatus, erysipelati phlegmonodi aliquando obnoxius, die 7. Januar. 1657. Nidavio bene potatus rediens, flante oriente & rigido cœlo friguit, & calidum domi ingressus hypocaustum, circiter horæ quadrantem post fornacem dormivit: Expergefactus surgit, cadit stupente lingua & latere sinistrorsum: Edormita crapula sequenti die melius habuit, sed cum à vino sibi non temperasset, vespere sensit insignia circa umbilicum tormina cum dysuria: Accessit die 39. in dextro hypochondrio dolor punctorius cum spirandi difficultate, solita majori, tussi sicca sine febre: Detractus sanguis cute flava obductus erat, circumducta aqua citrina: A die quarta ad mortem circa claviculas obaudiebatur insignis ebullitio & strepitus materiæ crassæ in trachea sursum & deorsum agitatæ, non expectorandæ. Die 7. pulsus febrilis factus est, supervenit loquelæ impedimentum, tussis suppressio, inquietudo: Diei nonæ hora 5. vespertina obortus est sudor calidus, universalis, copiosissimus, & post sesquihoram mortuus est suffocatus, spumante ex ore pituita.

In aperto cadavere nullam inveni vesicam urinariam, (*Vide histor. lib. 3. tit. de urinæ difficultate*) Hepar & Lienem habebat amplissimum, Fellis vesiculam ovi anserini magnitudinis, plenam; Abdomen pinguedine refertissimum: In thorace Cor erat maximum: Pulmo sinister tertia manus palmæ parte nec major nec crassior, sed aliquanto dextrum superans, extravasati sanguis, phlegmati confusi cochlearia fere tria continens (sonitus in respiratione causam) color utriusque pulmonis diversus erat, subalbus, ruber, viridis & sublividus: Inter utrumque cernebatur Mediastinum mere adiposum, 4. digitorum transversorum latitudinis: Ipsa pleura undique tanto regebatur adipe quantum ad implendum thoracem, imminutis pulmonibus, sufficiebat: Quæ omnia in vitæ cursu & morbis contingentium symptomatum rationem patefecerunt apertissimam, nempe conformationis vitium sola Anatome detegendam. *I. Nic. Binningerus observ. 34. cent. 2.*

Observatio CXIX.

Dyspnœa à pleuritico apostemate coaffectis pulmonibus.

STudiosus iter faciens insignem persensit rigorem in latere thoracis sinistro, subsequente febre, Dyspnœa ingenti &c. Inventum ingens in latere sinistro pleuriticum apostema, quod pulmonem simul occuparat. *Vide lib. 4. tit. de lateris dolore.*

Observatio CXX.

Dyspnœa à Pleura parte dextra pustulis obsita, Pulmonumque lobis eodem modo affectis.

JUveni oboritur erypelas in tibia, quod à medicamentis introrsum conversum est, unde summa Dyspnœa oborta est: Illi Pleuræ pars dextra pustulis miliaribus obsita reperta est; nec non pulmonum lobi antici & postici. *Vide lib. 1. tit. de Phrenitide.*

Scholia.

P*Leura pars dextra &c.*] Coaffectis simul vicinis musculis, unde constrictionis pectoris, hinc Exspirationis præsertim difficultas: Exspirationis autem læsæ causas clare, de more tradit *Excell. Willis Pharm. rat. p. 2. sect. 1. c. 4.* Sicut Exspiratio, *ait*, multo facilius & cum minore negotio quam inspiratio peragitur, ita quoad actum suum minus inhiberi aut perverti periclitatur: Enimvero ad istum perficiendum musculorum pauciorum nixus contractivi requiruntur, in tantum ut nonnulli asserant partium motricium, à quibus pectoris dilatatio perficitur, metas relaxationes ad contrictionem ejus sufficere: hinc cum in agone mortis ultimus naturæ labor sit thoracem aperire, & spiritum ducere, quo vitæ flamma perennetur, quamprimum irritus iste conatus fuerit, nullo cum negotio animal exspirat & moritur: At vero constat ἰσχὺς haud minus quam ἐξ... pensa à musculorum peculiarium opera obiri: Quare cum Exspirationis organa lædi aut inhiberi contingit, necesse erit functionis istius difficultatem aut depravationem oriri: Partes motrices, quæ pectus constringunt, ejusque cavitatem coarctant, præcipuæ sunt musculi Pectorales interni, Lumbares quidam, aliique abdominis: insuper laryngis & tracheæ fibræ musculares; propter vitia quævis, modo has modo istas, aut singulares aut plures simul occupantia, Exspiratio diversimode inhiberi aut perverti solet: Quanquam autem hujus functionis læsio sæpenumero ab inspiratione læsa dependeat, quandoque tamen ea solitarie contingit; ita ut cum aërem satis recte & facile ducimus, eum nonnisi impedite aut perverse reddamus: Quod quidem ob varias causas, & pluribus modis (quorum præcipuos hic breviter attingemus) fieri solet: Primo enim, si quando solutio continui, vel

affectio

affectio spasmodica, vel paralytica in musculo (qui exspirationem facit) uno aut pluribus accidat, propterea thoracis cavitas ad aërem sive spiritum plenius efflandum, non ita libere constringi ac comprimi potest: Hinc *Pleuritide*, tumore aut vulnere in musculis intercostalibus, aut abdominis laborantes, tussire aut canere, aliosque exspirationis fortioris actus non facile obire possunt: nec minus ob fibras istarum partium motrices resolutione aut spasmo affectas, thoracis constrictio debita inhibetur.

OBSERVATIO CXXI.

Dyspnœa ab abscessu inter pleuram & costas aborto.

Filiola Rever. N. tussicula continua & difficultate anhelitus vexabatur: circa 11. mensem ætatis sub axilla dextra exortus est abscessus, quo aperto pus copiose per mensem effluxit, sine magno levamine, Tandem clauso ulcere, symptomata aucta sunt, ita ut 18. circiter mense è vivis discesserit.

Inciso cadavere, ingentem abscessum sub axilla sinistra, & quidem inter pleuram & costas inveni, in quo pus copiose repertum. *Hildanus cent. 2. observ.* 28.

OBSERVATIO CXXII.

Dyspnœa à spinæ contorsione, Pulmonibus purulentis & Pericardio septo annexo.

Puella quædam laborabat tot morbis complicatis, ut ne ipse Æsculapius mederi potuisset &c. Maxima illi humiditas cerebri spinam dorsi adeo irroraverat, ut inde incurvata fuerit, præsertim circa sinistram partem pectoris, unde angustia pectoris & dyspnœa: Substantia Pulmonis materia purulenta erat imbuta: Pericardium permagnum, ac septo, & quidem in medio ubi nervosum est, tam tenaciter & mediante callosa materiâ annexum erat, ut illud nonnisi novacula separare potuerim. &c. *Hildanus cent. 6. obs.* 74.

OBSERVATIO CXXIII.

Asthma ob mediastinum sero sanguineo plenum, Pulmones materia purulenta infarctos.

ANno 1632. Vidua Dom. N. cum paucis induta vestibus è lecto in fenestram transiliisset circa mediam noctem, illico correpta est, dyspnœa asthmatis paroxysmum æmulante &c. Aperto cadavere, inventum est mediastinum plenum *sero sanguineo*, quod forte rupta membrana versus partem superiorem pulmonis, eamq; atq; asperam arteriam comprimens subito suffocaverat; Præterea inventa est pulmonis universa substantia referta materia purulenta & gravitate insigni prædita. *Riverius cent. 1. observ.* 60.

SCHOLIA.

SEro *sanguineo &c.*] *Olaus Rudbeck* inventis vasis glandularum serosis, censet congregari posse aquam inter sternum & mediastinum, obstructis illis vasis quæ à glandulis sterni (Tab. 2. fig. 1. o. p.) ad jugulum positis orta, ductui chylifero ad insertionem ejus in vesicam axillarem inhiant: Sicut & in pulmonum parenchymate ac thoracis cavitate, illis occlusis quæ à glandulis pulmonum (Tab. 2. fig. 1. s. r. s.) sinistro cordis lateri adnexi, ac pinguedine pericardii procedunt, & ductui chylifero inoculantur.

Mediastinum sero sanguineo plenum] Intra mediastini duplicaturam materiam aliquam colligi posse, quæque perforato sterno à sedulo Chirurgo elici possit, ait *Columbus* Anat. l. 2. c. 3. Notandum autem præternaturalem esse illam intercapedinem, ubi viam vi sibi faciunt flatus & humores, si verum est quod volebat *Adrianus Falcoburgius* Anatomicus Leydensis Excell. membranas mediastini antici sub sterno evidenti intervallo nequaquam distare, neque eam cavitatem constituere, quam credunt plurimi tam late patere quam latum est ipsum sternum: Arctissime enim adeo duæ hæ membranæ copulatæ sunt, ut nequidem arte, nisi violentia accedat, separabiles sint: Quod itaque in dissectione corporis ab Anatomico exhibeatur sub sterno cavitas, per accidens est, & fit cum is sternum magna, vi à membranis mediastini divellit: Nec est quod cavitatem eam, quæ notabilis satis sub sterno, ubi mediastinum septo unitur sese exhibet, nobis obtrudant, Ea enim sub parte aliqua sterni tantum est, non vero sub eo toto, ut volunt authores.

OBSERVATIO CXXIV.

Dyspnœa ob Mediastinum copiosa pinguedine suffarctum, Et Pulmonis lobum superiorem costis affixum.

IN corpore virili obæso, annorum 22. deprehendi Pulmonis dextri lobum superiorem costis affixum, Et Mediastinum, quod rarius, pinguedine copiosissima suffarctum: ut propterea una cum Pulmone costis affixo Respirationem fecerit tanto difficiliorem. *I. Daniel Major Histor. Anat. cap.* 13. §. 14. 15.

Observatio CXXV.

Orthopnœa à mediastini inflammatione.

§. 1. Quidam orthopnoicorum more cubabat, quoties enim quiescere supinus cupiebar, statim animi deliquio corripiebatur.

Mortuo ægro secto inventæ fuerunt *membranæ intersepientes maxime inflammatæ*: Maximus est morbus qui prope cor, vitæ fontem stabulatur. *Dom. Panorolus Pentec.2.observ.*10.

§. 2. Nob. febre acuta detinebatur cum respiratione frequenti admodum & celeri. Eo secto inventus est in membranis intersepientibus tumor inflammatorius satis notabilis magnitudinis. *Vide tit. de Pectoris dolore.*

SCHOLIA.

Membrana intersepientes maxime inflammata &c.] Inflammationi obnoxium quoque diaphragma, cujus exemplum affert Platerus in observ. p. 159. Recenset ibi Medicum quendam primarium morbo correptum, de dolore in regione ventriculi, cinguli instar ventrem supra lumbos ambiente potissimum conquestum esse simulque de respiratione impedita, pulsu febrili, delirio,& de cingulo quodam suffocante, Quem dolorem ipse septi transversi causa evenire judicavit, ex qua etiam brevi post mortuus est.

Observatio CXXVI.

Asthma ob Pulmonem sinistrum consumptum; dextrum dorso connexum, Empyema sinistri thoracis; Hepar, Ventriculum, Lienem Diaphragmati annexa, Ventriculum & Intestina flatu distenta.

Febr. 13. anno 1669. Anatomico meo cultro subjecerunt amici virum 60. annorum, emaciatum omnino, qui ante 26. annos venenum aliquod assumpserat,à quo tempore variis malis affligi cœpit, Asthmate imprimis, quod etiam ultimis vitæ annis adeo grave, ut ne verbum quidem proferre valuerit cujus vis ab adstantibus intelligi posset.

In aperto cadavere *omentum* arcte adeo margini ossis pubis dextri adhærebat, ut nonnisi cultri ope separationem facere liceret: *Hepar* etiam *Lienque* & peritonæo,& diaphragmati firmissime adhærebant; *Ventriculus* flatu distentus diaphragmati itidem atque hepari, molrarum fibrarum membranacearum beneficio junctus erat: Intestina nonnisi flatum continebant, à quo summe erant extensa: *Ren* dexter exiguus valde pure scatebat, sinister arenulis: *Vesica* contracta adeo ut ne nucem sua cavitate continere posset: *Pulmonis* pars dextra dorso connexa, in latere & anterius libera, sinistra vero tota consumpta, sic ut pus spatium illud totum thoracis repleret: In pure autem hocce laminæ plurimæ reperiebantur,ossis duritiem coloremque intime referentes,quarum particulam in musæo meo reservo: Quod mirum,puerpera decumbebat viri hujus uxor. *G. Blasius P.4. observ. med.*5.

Observatio CXXVII.

Dyspnœa hydropis pectoris soboles, Pulmonum cum costis, septo & vertebris cohæsionis; cum Pericardii absentia & Iecoris mole excedente.

Anno 1675. Junii 6. obiit D. Marcus Guillermetus Genevensis, annos natus 56. Crebris ille hæmorrhagiis,per multos ante obitum annos obnoxius fuerat quibus tandem Asthma omnem remediorum vim eludens successit: accessit tibiæ sinistræ tumor tandem dehiscens,aquæ limpidæ & inodoræ singulis diebus libras plures fundens,superstite tamen asthmate, comitibus crebris *leipothymiis*: Decumbere nequaquam illi concessum, sedili dies & noctes affixo: Die 18. Junii anni 1674. tumorem tibiæ gangræna excipit, convenientium remediorum,balsami præsertim Saturni, usu repressa: relicto tamen ulcere universam tibiam occupante; vix,& plurium mensium intervallo, ad cicatricem mea opera deducto; nec tamen omnino, cum reliquiæ coronati argentei magnitudinem æquarent, fonticuli vicem gerentes, adeo ut ad solitum opificium redierit æger: Donec 26. Aprilis 1675. rediviva fuerit affectuum priorum cohors (asthma scil. hydrops, non unius tibiæ solum, sed & utriusque, imo crurum tumor,) nullis remediis expugnabilium:

Annuentibus, imo rogantibus consanguineis, cadaver à me fuit apertum coram Clariss. D.D. le Clerc, Senatore Genev. Ablato sterno cor nudum se exhibuit, aquis innatans, Pericardio omnino destitutum, cujus ne minima extabant vestigia: Pulmones admodum erant contracti, costis, vertebris & diaphragmati tam arcto nexu cohærentes, ut nisi vi magna ab iis divelli potuerint: Coloris subcœrulei, serosum humorem intra se continentes: Jecur repertum maximum, ex parte scirrhosum: Splen admodum parvus, sed inculpatus:

patus : Renes hydatides, dextrum præsertim obsidebant, Nihil vitii cæteris in partibus: *Ex communicatione M. Stephani Dentand Chirurg: Genev. peritissimi.*

SCHOLIA.

P*ericardio destitutum*] Id defuisse in quodam suorum condiscipulorum testatur *Columbus* Anat. lib. 15. Hippol. Boscus, de Facultat. Anat. Lect. 4. ait Ant. Mariam Cananum inspexisse cadaver eo carens, cujus vices pinguedinis massa supplebat : Contestantur Galenus, Benivenius & D. D. Bartholinus. Hinc collige, si quidam sine pericardio vitam traxerint, eos errare qui putant vitam sine aqua Pericardii servari non posse ; Jasolinus hanc permagni facit, credens eam, sic loquitur, transmissam esse ab ipsa natura, primigenio forsan ortu : *Carpus & Bertinus* credunt hominem consumpta hac aqua innata illico mori : Ego nonnunquam (ait Clariss. Schneiderus 2. de catarrh. c. 10.) unam atque alteram guttam duntaxat inveni in pericardio, nonnunquam fere nihil, quare hæc aqua nunc auctior nihil utilitatis fere afferet : nam in morientibus, & jam mortuis, aliquanto redundantior est: In viventibus tantum vaporis ex vasis cordis emittitur, quantum humoris ad humectationem membranarum sufficit, hicque est usus vaporis in aquam euntis : In morientibus, invita quasi natura, plus vaporis exhalatur, isque facilius in aquam vertitur, quod membranæ natura frigidiores sint, & jam refrigescere incipiant : quo fit ut talis aqua post mortem in ea cavitate sit aggesta : In cavitate pectoris, item abdominis, nonnihil aquæ inest, in fundo subsidet, facile conspicitur si cadaver rigidum erectumque constituitur, Illa est pauca, & si corpus longinquis morbis non fuerit maceratum, albida & limpidissima : Si corpus fuerit ægrum, aut si guttur laqueo fractum fuerit, illa aqua subcruenta est, & nonnunquam acris & copiosa : Atque hinc philosophari hoc modo licet, Cavitates pectoris, abdominis, sunt excrementorum receptacula, quia nunc clara, nunc vitiosa aqua in iis invenitur : Gignitur ille Pericardii liquor ex vaporibus, hinc naturalis ejus claritas : Simplices ac creduli fuere vetustiores, qui opinabantur ejus defectu corpus tabescere : Aqua, *inquit Carpus*, Cor irrorat & prohibet ne exsiccetur à forti calore ; quæ si exhausta sit, cardiacus morbus efficitur, quo animal ad tabem perducitur, ut Simia Galeni : Verum sæpe serescit sanguis, integris visceribus, hepate & liene, quare aqua nunc in abdomen, nunc in thoracem & ejus in membra, nunc in pulmones, nunc in pericardium effunditur ; illaque vasorum exudatione hæc aqua nonnunquam augetur : Si serescit sanguis, non potest nutrire corpus : Eo jam tabescente, serum ex osculis vasorum ad viscera exudat ; Ubi ergo in eo illi, qui corpora incidunt, tantam vim aquæ invenerunt, continuo credidere tabem & marasmum ex illa aquæ copia ortum fuisse : Qui putant vitam sine hac aqua servari non posse, ii meminerint quosdam sine pericardio vitam traxisse.

OBSERVATIO CXXVIII.

Dyspnœa à vitio Pulmonum ex parte purulentorum ; ex alia seroso humore imbutorum; cum scirrhis per totam substantiam, plurimis calculis, & variis cordis & imi ventris affectibus.

JAc. Bagole uxor morbo admodum intricato correpta, cum difficultate spirandi: Huic post obitum Pulmo dextra parte materia purulenta ac fœtida ; Sinistra vero humore seroso imbutus erat : Dein per totam substantiam scirrhi plurimi, colore lividi, in quibus materia nigra atramenti instar contenta fuerat, conspiciebantur præterea lapides plurimi, &c. *Hildanus cent. 2. observ.* 89.

OBSERVATIO CXXIX.

Dyspnœa ob Pulmones consumptos, Thoracis cavitatem sanguine putrido plenam, & pericardium pure, ac hepar maximum.

CAdaver dissecuimus in quo repertus Pulmo consumptus, thoracis cavitas plena sanguine putrido & concreto ; in pericardio plusquam mensura puris albi continebatur: Tota cordis superficies absumpta erat & putrida, extenuatumque admodum cor : Hepar usque adeo magnum habebat, ut infra umbilicum descenderet, totam anteriorem partem hypogastrii occupans : Symptomata, quibus vexabatur erant, Tussis, febricula, dolor in thorace, & in anteriore ventris parte, difficultas respirandi ; paucis diebus ante mortem, deliquia animi : mens constabat. *Ioh. Bauhinus.*

OBSERVATIO CXXX.

Dyspnœa cum gutturis exulceratione, à Pulmonum vitio & putredine, in quorum summo vomica, cum hepatis & renis dextri vitiis.

MUlier honesta mollis & rara, annorum 30. febre, destillatione veteri in pulmones laborabat, fœtum gestans octimestrem: contra exulceratum guttur pugnatum est. In difficultate anhelitus cucurbitula alternatim scapulæ affixa : Peperit die 7. levata febris : Mortua decima hora à partu :

Apertæ uterus grumis plenus inventus, Totus venter flatibus tumens, Ren dexter purulentus, Hepar quantitate peccans, lobo uno costis adhærens, colore totum vitiatum, aridum, ac veluti frixum, aliis partibus quasi putredine mucosum: Similiter & pulmones, in quorum summo ad arteriam vomica pure plena erupit. *Hollerius in observ. ad consilio curandi* §. 8.

SCHOLIA.

HIc plurium caosarum concursus ad difficilem respirationem, pulmonum vitium; hepar grandis diaphragma premens, lobo ooo costis adhærens, venter flatibus distentus; Aura maligna à grumis io utero contentis; cum Renis dextri vitio; Renibus autem affectis dyspnœam induci, hac sectione ostenditur: Distillationi veteri in pulmones malum adscripsit author, verius deduxeris à vitiata partium naturalium œconomia, & corrupto alimento pulmonibus oblato, accedente proprio illorum vitio.

OBSERVATIO CXXXI.

Dyspnœa & pectoris oppressio, ob Pulmones tabo sine ulcere refertos, Hepatis & Ventriculi molem, in angustias partes spiritales redigentem, Renes male constitutos.

ANno 1595. cum Serenis. Ernestus Archidux Austriæ, Protex Belgii, vehementer frigida aëris constitutione domum reverteretur, in arthritidem, ut sæpe solebat, incidit; qua cum per aliquot dies detineretur, accessit capitis dolot, destillatio in pectus, mox febricula, cum nausea vomitu, cibi fastidio, ac dolore ad ureteres, cum mictu laborioso & stranguriofo. Visum fuit Medicis tum ratione dolorum, tum febris, tum nephritidis, cujus non obscura signa aderant, non aliud commodius ac præsentaneum remedium, nec citius ac securius esse V. S. quæ adhibita fuit; à qua levius visus fuit habere, quanquam id sine ratione Medicis visum fuerit, cum urinæ albæ, perspicuæ, ac tenuissimæ forent, ac omni sui ratione calculus esse videretur, Itaque cum perseverarent ureterum dolores, vomitus ac meiendi difficultas, propinatum est oxymel cum contemperante syrupo, quo hausto per aliquot dies, calculum exclusit album, rotundum, à quo dolor absfuit, & meiendi difficultas sed non vomitus: Cum vero ex eo Medici & alios lapillos esse suspicarentur, cassiam dedere cum speciebus hieræ, à qua bis tervé; sine ullo incommodo, multa pituita tenaci levatus est, sed perstitit vomitus cum nausea, ac urinæ omnino limpidæ: nocte non bene dormire, non quiescere poterat, *anxius ac circum præcordia oppressus*: fluxit præterea sanguis ex naribus, non multus, albidus & serosus, ex quo Medici desperare cœperunt, Consilium tamen fuit clysteribus ac levibus vomitoriis, sursum deorsumque humorem peccantem ducere, revellere, retrahere, sed omnia frustra, crescente anxietate & aucta pulsus imbecillitate, ita ut interfectus videretur, myurus, mox capillaris, tandem sine pulsu; quo cum per biduum vixisset, esse desiit 20. Februarii, (*initium ægritudinis 15. Ianuar.*)

Quo jam vita defuncto, cum corpus dissecaretur, in conspectum venere, pulmo, cor, pleura ac septum vi retracta, ac in angustum coacta hepatis mole, & ventriculi, septum quasi superantia: Pulmones nigricantes, sine ulcere quidem, sed digitis compressi tabum quoddam reddidere; cor integrum, sed inæquali figura præditum; Hæc in superiore ventre, inferior talis erat: Mesenterium valde pingue, Hepar multo maximum in uno lobo livebat: Renum uterque magnus, durus, colore livido: in dextro pustulæ, phlyctænas esse diceres; sinister, præter dicta, in acuta cuspide, ulcus cavum habebat, nigrum & cum ἰχωρῶδες esse videretur, non immerito cancer esse videbatur: Aderant in cavitate fragmenta calculi & majores arenulæ multæ, ut videretur aliquis calculus egressus in in vreteres delituisse, Et vesica putrida, fœtens, livida &c. *Schenckius lib. 3. p. m.* 440.

OBSERVATIO CXXXII.

Dyspnœa inducta à pulmonibus costis adnatis, hydrope thoracis, & utroq; Rene calculoso.

PLumarum venditor emortuus ob Renum Pectorisq; vitia, habuit in utroque Rene insignem calculum: In thorace tres aquæ libras, Pulmonem costis adnatum, & cor non tantum pericardio suo destitutum, sed exprimens præterea extima sui parte naturam pallescentis sevi: quem colorem ipsi procul dubio impresserat aqua in thorace contenta, uti videre est in eorum musculis quos accidit vel λευκοφλεγματίᾳ vel ἀνασάρκᾳ. *Tulpius lib. 2. observ. c.* 44.

SCHOLIA.

TRes aquæ libras] Ob vitium cordis quod primatias, secundum multorum opinionem, partes tenet in opere sanguificationis, Et Renum, qui calculo obsessi, nec sero liberam excretionem concedentes, hujus in pectoris regionem transfusionem pepererunt.

Observatio CXXXII.

Respiratio læsa à Pulmonibus flatibus distentis, dextro costis adhærente, & abscessu tentato: Hepate & Liene insolitæ magnitudinis, septo adnexis &c.

ANno 1663. die 9. Febr. Clar. Franc. Sylvius de le Boë in Nosocomio Leydensi vetulam secuit, in cujus cadavere sequentia notabantur. Hepar solito grandius,& usque ad os coxendicis inferius protensum, in sinistro vero latere diaphragmati validissime annexum, ut separari non posset fine ruptura diaphragmatis: Lien insolitæ magnitudinis & mirabilis conformationis quasi ex pluribus lobis compositus videbatur, diaphragmati validissime adhærebat, & inferius eousque propendebat ut sinistrum renem plane comprimerer, eumque admodum parvum relinqueret; Lienis color & parenchyma plane diversa erant à statu naturali,color erat valde rubeus,qui naturaliter solet esse plumbeus: Parenchyma erat firmum, instar parenchymatis renum, quod naturaliter laxum esse solet & diffluens: Membrana externa crassa erat & fere cartilaginea, quæ substantia usque in profundum tendebat: Ventriculus infra umbilicum protendebatur, loco superiori amplior erat,intermedio loco angustior, loco inferiori iterum amplior: Angustiæ in medio causam esse putabat magnitudinem insolitam hepatis & lienis, à quibus coarctabatur ventriculus: Pulmo à flatibus erat distentus, ita ut cum dissecaretur flatus erumperent, variisque in partibus thoraci per fibras adhærebat in dextro latere, in sinistro plane erat liber: In dextro Pulmone, qua parte firmiter adhærebat costis, abscessus erat pus fœtidum, subviride & valde tenax continens ultra duo cochlearia. Color obscure rubens visebatur in variis intestini tenuis partibus, ipsaque vasa intestini erant turgidula: qua parte attingebat folliculum fellis, ab ejus colore tinctum erat intestinum, qui color penetrabat usque ad partes interiores. Humor fuscus & obscure nigricans continebatur in ventriculo & intestino tenui, qualem sæpe à moribundis evomi ajebat, idque pessimum esse signum, & raro ægros talia evomentes evadere: Putabat eam esse miscellam bilis & succi pancreatici valde vitiosam,ubi jam omnia à statu naturali abierunt. In rugis intestini duodeni quærendam esse ajebat insertionem ductuum bilarii & pancreatici; stylum non poterat inductum immittere, ob aliquod in illo obstaculum, idque indicium esse putabat alicujus valvulæ in ipso ductu; Transverso pollice satis grandi distabat insertio ductus pancreatici ab insertione ductus bilarii: Duplex erat insertio ductus pancreatici in intestinum tenue; alter ramus erat in loco aliquantulum superiore,& erat minor:alter,qui major erat,inserebatur eo in loco,in quo erat exitus duplex bilarii: quæ duplex insertio ut frequentissima est in brutis,canibus præsertim,ita rarissima est in homine: Ductus Pancreaticus tantæ erat capacitatis, ut stylum calami scriptorii crassitie admitteret: Immisso tubulo in ductum & inflato, attollebatur tota substantia pancreatis. Inter duplicem tunicam intestini tenuis, ad transversi pollicis latitudinem,inserebatur ductus bilarius,plane ut ureteres inter duplicem tunicam vesicæ inseruntur. Ren sinister erat valde exiguus ac mollis, & cum dissecaretur, pus aquosum emittebat, in parte superiore bona sui parte consumptus erat, nullus tamen aderat calculus. Suppurationem illam renis provenisse putabat à compressione ejus facta à liene grandiore, unde urina diutius retenta acrior facta substantiam renis erosit:

Membrana Renis interna, quæ pelvim constituit,triplo fere crassior erat quam naturaliter debebat, idque sæpius fieri ajebat in partibus purulentis, sanguinem enim affluentem partes tum magis munire adversus acrimoniam humorum: Ureter sinister satis erat grandis, ut raro tam grandis appareat: Ren dexter in parte superiore, ubi fit secretio seri à sanguine, cavitatem habebat pisi magnitudine, in quo calculum hæsisse putabat, & hinc inde per totam renis substantiam observabantur granula quædam sabulosa albicantia. Vena umbilicalis non prorsus coaluerat, reperiebat enim stylo per eam ingressum in venam portæ: Uterus totus erat contortus versus dextram, quod sibi nunquam visum ajebat: fieri quidem interdum ut fundus uteri magis declinet in alterutram partem,sed totam uteri substantiam ita contorqueri rarissimum esse putabat: Causam esse existimabat propinquitatem nimiam ossis sacri, cui uterus necessum habuisset cedere: Putabat idcirco illam partus habuisse minus felices: ob viciniam enim ossis sacri coangustatur locus per quem fœtui transeundum est: Justò quoque grandior erat uterus,& vasa in eo valde conspicua, quod in vetula mirum. Orificium vesicæ admodum erat amplum: existimabat proinde illam aliquando excrevisse calculos: Inserta tubulo in apertum aliquod vas in Tuba uteri & inflato, plurima vasa hinc inde per tubam discurrentia attollebantur, in quibus vasis sæpe stagnare putabat sanguinem,& variorum morborum in fœminis causam esse. Ductus Thoracicus valde erat exilis, ut diceret se tam exilem in corpore humano non reperisse:

Dum

cavitas aquis diffluebat, sterno enim remoto velut ex fonte lympha cum impetu dimanabat. Verum ergo Hydropem pectoris ibi reperi & ipsam mortis causam (Pulmones enim syderati erant & male affecti) Pergo tamen sectione ad imum ventrem, & ibi ventriculum tam pusillum, tam contractum vidimus, ut pugni magnitudinem non excederet, hepar vero justo grandius erat & scirrhosum, quamvis abdomen aquis nec dum distentum esset: *Observatio D. Caspari Collichen Medici Dani, in Actis Medicis Bartholini, anni 1673. observ. 118.*

SCHOLIA.

De Pectoris hydrope pauca apud Practicos reperimus, ita enim *Laz. Riverius* Pr. med. l. 7. c. 5. Practicorum vulgus huoc morbum non describit: *Carolus Piso* tameo Tract. de morbis ex colluvie serosa, p. 214. & nuper *Sylvius* in Praxi sua l. 1. c. 50. paulo fusius & satis accurate de eo scripserunt, frequens tamen est malum in oris praesertim maritimis, ratione scorbuti, & cognitu difficile. *Idem ibidem.*

Nulla signa apparent] Vt cognitu difficilis est iste morbus, ita etiam curatu: Cognoscitur enim proprie difficultate spiraodi, quod signum tamen ambiguum est: signum pathognomonicum statuere oportet, inquit C. Piso, Eam io spirando difficultatem ac crebritatem, quae desubito somoi primo tempore invadat & quiete defraudet, sed tamen procedeote die sensim leoescat; quod signum tum ratio mihi dictavit, tum experientia in omnibus confirmavit: Curatu difficilis est, *pergit Piso*; Vacuatio certe contentae materiae io thorace teotari quidem posset sive purgantibus, sive per tussim vacuantibus, sive discutientibus, sive aliis id genus, sed verendum ne ab eorum calore agitata materia dyspnoea increbescat, suffocatioque suboratur: quo sane consultius videtur ut vacuetur illa sensibiliter thorace aperto cauterio potentiali, in aliis autem masculi animi, actuali: *Idem.*

Hepar justo grandius & scirrhosum] Sic io omni hydropis specie Hepar laborare verum est, cum enim sit colatorium sanguinis, illo male affecto etiam sanguis patitur ratione seri quod vehiculum est sanguinis, uode hydrops & alia mala, prout Hepar affectum est, *Idem.*

OBSERVATIO CXXXVIII.

Dyspnoea ab Hydrope Thoracis, Diaphragmatis exulceratione, Crassitie membranae Pulmonum, Parenchymatis eorum duritie, Glandulis in eo, vario vitio partium naturalium.

Anno 1663. die 22. Junii Clariss. Pylvius secuit in nosocomio Leydensi secuit Saram Jansen, in cujus cadavere sequentia notatu digna occurrebant; Hepar in dextro latere loco admodum profundo situm erat, & infra umbilicum superioremque partem ossis coxendicis propendebat: Pallidiusculum erat, & quiasatis grande, partes subjectae inferius, quam secundum naturam esse debebant, sitae erant: Suspensorium Hepatis, quod solet esse in dextro, vel medio Thoracis, plane in sinistra parte situm erat, & tres digitos transversos minimum distabat à medio: alter lobus Hepatis occupabat totum sinistrum hypochondrium, quod eo totum replebatur: Folliculus fellis in sinistro etiam conspiciebatur latere: Tinctura ipsi peritonaeo à folliculo fellis erat inducta: Ventriculus non continebatur in medio, sed totus in sinistro hypochondrio situs erat, & quodammodo convolutus: Pylorus etiam erat in sinistro latere. Ventriculi substantia inferior interius nigricabat, & vasa minima insigniter conspicua erant, & stellulas quasdam quasi repraesentabant, ex quibus alia vasa exibant: Pancreatis substantia bene se habebat, sed glandulae conglobatae ipsi adhaerentes grandiores & duriores erant: Lien admodum exiguus erat, ut raro tam exiguus appareat: Intestinum colon situm erat loco decliviore ob hepatis magnitudinem, & flatibus erat turgidulum, cumque communiter è dextro latere transversim versus sinistrum feratur, in hoc subjecto deorsum ferebatur: Vasa minima & capillaria in eo variis in locis turgidula erant, quod indicium esse putabat alicujus φλογώσεως, idque sibi nunquam in crassis intestinis visum: Tam tenuis etiam erat membrana intestini ut in nullo tenui esse solet, quod etiam rarum: apparebat autem tenuitas illa eo potissimum in loco ubi major ejus erat distensio: Intestina tenuia aliqua sui parte distenta erant, & vasa illorum turgida & rubicunda, aliqua vero parte flaccida & pallida: Glandulae plures notabiles in mesenterio apparebant: Ren dexter admodum grandis erat; Sinister comprimebatur à partibus superioribus, quare etiam aliam à naturali conformatione habebat figuram. Ductus Pancreaticus satis grandis erat, ut duos stylos admitteret, ingressum ejus in intestinum cum ex pancreate non posset invenire, dissecto intestino & immisso stylo in orificium ductus bilarii, manifeste in intestino protuberantis, stylus in ipsum ductum pancrearicum penetrabat, Spatium insertionis ductuum in intestinum quatuor circiter transversos digitos distabat à pyloro. *In cavitate thoracis, potissimum*

in

in dextra ejus parte aque fœtida copiosa continebatur, qua aliquot catinos implebat. Ab acrimonia illius aquæ, pleura & tota superficies interior diaphragmatis exulceratæ erant & erosæ ut etiam pus darent. Membrana Pulmonis dextri quadruplo fere crassior reddita erat ab illa aqua purulenta, Pulmo dexter plane durus erat & corrugatus, coloris lividi & fœdi. In partibus superioribus interius corrumpi cœperat Pulmo dexter & aliquid puris continebat: Pulmo sinister melius habebat, in sinistro latere aqua etiam coeperat colligi, sed limpidior, nec partes ita rubebant & excoriatæ erant: hinc inde in substantia pulmonis sinistri parvæ glandulæ erant: Pericardium plenum erat aqua limpida, quæ 6. vel 7. cochlearia implebat, cum vix naturaliter duo cochlearia adesse debeant. In orificio interno uteri materia viscida reperiebatur. In parte interna colli uteri parvi quidam musculi eleganter apparebant. *Observatio D. I. Henr. Brachtfeld in Actis M. Bartholini ann. 1673. Observ. 16.*

Observatio CXXXIX.

Dyspnoea à Pulmonum vitio, & spiritalium partium compressione ab utero elato.

MUlier quædam à partu statim expiravit: Uterus illius occupabat totam capacitatem ventris usque ad foveam pectoris, ventriculúmque compulerat versus diaphragma: Pulmo lividus atro sanguine refertus; laboraverat autem asthmate. *Vide lib. 3. tit. de partu difficili.*

Observatio CXL.

§. 1. *Dyspnoea à multiplici viscerum vitalium & naturalium vitio.*

VIcentinus, &c. Pulmones habuit nimio vini potu debiles, hinc tussis, Respirationis difficultas: Apertum cadaver exhibuit pulmones male constitutos, siccos. Dexter costis adhærebat mediante muco: Serum aderat in thoracis cavitate, in musculis externis & visceribus; cordis auricula dextra sanguine distenta erat. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 2. Uxor N. affectibus tentata, tussicula, Dyspnoea, hydrope, &c. Pulmo dexter materia purulenta plenus erat; sinister humore seroso. Scirrhi per totam eorum substantiam; Lapides plurimi hinc inde sparsi: hydrops abdominis. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 3. N. Palpitationi cordis cum asthmate obnoxius fuit: Corrupti pulmones deprehensi sunt, Lobus dexter diaphragmati annexus: hoc sursum à colo tumido compulsum. *Vide tit. de Cordis palpitatione.*

§. 4. Dom. N. Pulmones magni, flaccidi, colore lividi, variegati & quasi gangrænati; diaphragmati arcte connexi, ut & pleuræ, Hepar diaphragmati annexum: Pinguedinis copia vestiebat omnia viscera, ob quod pondus spiritus impeditus fuit. *Vide lib. 3. Tit. de ventris tumore.*

§. 5. Juvenis (*Ischuria laborans, Vide lib. 3.*) de difficili respiratione conqueritur: Hepar & Pulmones diaphragmati cohærebant; aderat polypus in corde, cum hydrope abdominis.

§. 6. Nutrix in difficili partu obiit; uterus ad foveam pectoris pervenerat; ventriculum compulerat versus diaphragma; aderat hydrops abdominis. Pulmo erat lividus, atro sanguine refertus: Ex thoracis capacitate aqua ichorosa effluxit; Laboraverat asthmate. *Vide lib. 3. tit. de partu difficili.*

§. 7. Fr. Chapuis, gravida à sex mensibus in continuam febrem incidit, erecta cervice spirabat, rubor erat genarum: Fœtus aperto corpore in conspectum venit, grandior: intestina omnia flatibus turgebant: Pulmones erant tumentes, lividi, pure prægnantes, *Vide l. de Febribus.*

§. 8. D. N. Aliquot ante obitum septimanis, gravissimis destillationibus affatim è capite destillantibus in thoracem infestabatur, ut nonnisi recta cervice spirare fas, unde aliquando ingens impendebat suffocationis discrimen: Aperto demortui thorace inventum pus in eo: Hepar, Pulmones & Cor, in arido & exsucco corpore admodum grandia & pallida. *Vide lib. 1. tit. de melancholia.*

§. 9. Illustr. Dom. de l'Isle (de quo tit. de Phthisi) præeunte virium languore, febre lenta & tussi à Pectoris oppressione ac dyspnoea extinctus est. Huic Pulmones tumidiusculi inventi sunt, & repleti partim humore lutulento, partim flatu; Iecur In extraordinariam molem excreverat.

§. 10. Vitiosa Pectoris figura in Rachitide Respirationem facit impediriorem ac crebriorem. Jecur quoque supra modum adauctum, cum in ventre non inveniat spatii satis, in thorace mutuatur quod ipsi deest, ac versus superiora assurgens, diaphragma longe impellit. *Vide Tit. de Gibbositate.*

§.11. Conqueſtus quidam de Febricula dyſpnoea, dolore hypochondrii dextri: Ingens abſceſſus in Jecore inventus, Thorax pure abundabat. *Vide lib.3.tit.de Hypochond. dolore.*

§.12. Uxor N. diu Dyſpnoea laborabat: Illius Hepar durum: Pulmo dextra parte materia purulenta; ſiniſtra ſero imbutus erat: per totam ſubſtantiam ſcirrhi plurimi, & lapides hinc inde diſperſi. *Vide Tit. de Phthiſi.*

§.13. Puella ab ephemera febre in hecticam incidit. Illius Hepar mediante materia gypſea tenaciter diaphragmati adnatum erat, hinc anhelitus difficultas: Thorax aqua plenus, Pulmones materia purulenta & ſteatomatis imbuti erant. *Vide tit.de Phthiſi.*

§.14. Seren. N. febre duplici tertiana afficitur cum ſpirandi repentina difficultate: Inteſtina omnia flatibus diſtenta erant. Jecur tumidum, cor prægrande: In cavo pectoris aquæ ℔ v. Dextra pulmonis pars flaccida, craſſo & mucoſo humore oppleta; Siniſtra in ſaniem reſoluta, tunica pulmonis ut in ſacco concepta, &c. *Vide Tit. de Febrib.*

§.15. Dom.N.palpitationi obnoxius fuit cum aſthmate: Pulmones putridi reperti; lobus dexter diaphragmati per corpus cartilagineum connectebatur. Diaphragma ſurſum compulſum erat à tumido ob flatus colo. *Vide tit. de palp. cordis.*

§. 16. Uxor N. pleuritide lateris ſiniſtri correpta interiit. Lobus dexter pulmonis parenchymate erat deſtitutus, membrana ſuperſtes diaphragmati arcte connexa: Siniſter totus in putrilaginem abierat: Pleura craſſa erat, ſyderata: Cor ſolito majus Diaphragma ſolito elatius, à Jecore tumido, ſcirrhoſo, maximo ſurſum compulſum. *Vide tit. de Exſputitione purulenta.*

§. 17. N. fatigatus & calefactus, potui litavit, hinc dolor thoracis cum Reſpiratione difficili, &c. Pulmo dexter totus erat ſcirrhoſus cum fiſtuloſis ulceribus, adnatus pleuræ, diaphragmati &, mediante hoc, hepati. In ſiniſtro erat quoque ulceroſa colluvies, & cum pleura cohæſio. Sanguis in utroque cordis ſinu nigerrimus, Hepar totum adnatum diaphragmati, &c. *Vide Tit.de Phthiſi.*

§.18. Doctor Rumoldus pluribus annis aſthmate ac orthopnoea, ut nonniſi erecta cervice ſpirare poſſet, defatigatus fuit: Præter bina in pulmonibus tubercula, lxxij lapilli in veſica fellis & poris choledochis ſunt reperti. *Vide lib.3.tit.de Ictero.*

Observatio CXLI.

Reſpiratio in Bobus difficilis à pila conglobata in ventriculo oboriente.

Conteſcunt Poma in Boum ventriculis: quæ penitus examinans, interius ex meris pilis bovinis arctiſſime compactis conſtare reperi, & exterius glabra, nigra, & dura pelle tegi: Unde crediderim boves ſibimet pruriente cute dentibus pilos evellere, qui cum ab omaſo digeri nequeant, in maſſam coguntur rotundam, quæ poſtea in pilæ majoris magnitudinem excreſcit, unde anheloſi & aſthmatici diu incedunt. *Gualt. Charleton Diatriba de Lithiaſi ſect.1.cap.2.*

Observatio CXLII.

Dyſpnoea à ventriculo ob pus intra membranas concluſum tumente.

Reſpiratio intercipi poteſt à diaphragmate introrſum compulſo à ventriculo tumente, & pure inter duas membranas collecto prægnante; ut obſervavi in matrona, uxore Mag. Joh. Chavotii Pharmacopolæ. *Car.Piſo de morbis à ſero ſect.3.cap.4.*

Scholia.

Diaphragmate interdum compulſo à ventriculo) Ventriculum ſitum naturalem interdum mutaſſe obſervatum, dum aut ſurſum revulſus diaphragma premit, quod à paſtu dyſpnoeam induci, aut deorſum fertur, imo ad umbilicum uſque; aut ad latera declinat: Qui plurimo utuntur alimento dyſpnoeæ ſunt obnoxii, tum ex multitudine ſanguinis, unde major occaſio ipſi pulmoni ſui implendi, & oppreſſionis occaſio major: Tum ex ventriculi tumore, hic enim ingeſto alimento, ut pars membranoea, facile dilatatur; & aſſiduitate capiendi multi alimenti, dilatatur magis; unde ſive plenus, ſive vacuus, ut amplificari ſolitus, diaphragmati, liberæ reſpirationis inſtrumento, oneri eſt: hoc preſſum thoracem anguſtum reddit parte interiore; hinc Pulmo, præ anguſtia thoracis corde æſtuante, majus refrigerium requirit.

Observatio CXLIII.

Dyſpnoea à ventriculo tumido diaphragma premente.

Mulieri venter in inſignem molem excrevit, cum difficultate Spirandi. Ex aperto ventre xc. libræ aquæ prodierunt, quas è ventriculo mire dilatato ortum habuiſſe oſtendebant ſuperſtites veſicæ. *Vide Tit. de ventris tumore.*

Observ.

Observatio CXLIV.

Dyspnoea ob vitiosum ventriculi & omenti in thorace situm.

STudiosus graves singultus & vomitus passus, In sinistro latere thoracis omentum & ventriculum sitos habuit. Ante vivebat athletice, nisi quod asthmate paulisper laboraret. *Vide lib.3. tit. de vomitu.*

Observatio CXLV.

Dyspnoea à ventriculi parte, cum portione duodeni & coli, in thoracem per pertusum diaphragma delata.

MIliti gladius anceps paulo infra cartilaginem xiphoidem intruditur, hinc respitatio intercipitur, &c. Invenitur venrriculi orificium & pars sinistra ejus, cum portione duodeni & coli ad thoracem per vulnus diaphragmatis delatum, &c. *Vide lib.6. de vuln.c.*

Observatio CXLVI.

Dyspnoea à tumente ventriculo ob serum intra ejus membranas coërcitum, Hydrope abdominis.

MUlieri gravidam se credenti abdomen in magnam molem excrevit: tandem in febrem continuam incidit cum difficultate spirandi, &c. & 7. die obiit. Aperto abdomine ingens serosæ humiditatis factum est effluvium: Ventriculus prægrandis per medium dissectus ulnam Parisiensem superabat: membrana interior multis hydatidibus conspersa erat, &c. *Vide l.3. Tit. de ventris Tumor.*

Observatio CXLVII.

Asthma periodicum à flatu tumidis intestinis, & lapide insignis magnitudinis in cysti fellea.

HOc anno circa finem Janu. mortua matrona quædam, vidua N. per triennium asthmate periodico detenta: hanc humi sedentem, erecta cervice respirantem, pedes & ventrem tumidum biduo ante mortem, cum ordinario alias Medico D. D. Schilpachero, visitavi. Cum adstantes vomitorium urgerent, nos vero summam virium prostrationem & extrema instare adverteremus, timendo ne in ipsa operatione medicamenti ægra deficeret, illúdque ac si eo strangulata fuisset nobiscum diffamaretur, postulatum caute declinavimus, alia præscribendo: Avidus filius sciendi unde hæc Dyspnoea, aperiendam concessit.

Dissecto itaque thorace, ubi omnes alias Medici veram sedem figunt Asthmatis, in Pulmonibus nil neque viscosi, neque serosi, neque impacti quicquam in illorum bronchiis observavimus, sed bene constitutos ac laudabiles invenimus, præterquam quod exiguis fibrillis hinc inde, imprimis in dexrto latere pleuræ adnexi hæserint: In hoc tamen non acquievimus, cum vitium illud à prima conformatione videretur, ipsa vero à triennio demum asthmatica: Continuavimus itaque sectionem, ventrémque, qui, ac si hydropica fuisset, distentus erat, aperuimus, sed remotis integumentis ne gutta effluxit aquæ, intestina vero omnia, imprimis jejunum, mire inflata, distenta & tota vacua conspecta: Lien bonus, ut & Hepar laudabile: vesica fellea magna, aperta nihil continuit bilis, sed lapidem inclusum habuit magnum, inæqualem, pondere quatuor drachmarum officinalium: *Carolus Raygerus Observ. xi. Miscell. curios. anni quarti.*

SCHOLIA.

HInc conclusimus Asthma fuisse flatuosum, & flatulentiam auxisse alvi constipationem prope continuam, ortam proculdubio à defectu bilis, nam per aliquod tempus nunquam, nisi clysteriis aut aquis laxativis, sollicitata alvus suum fecit officium, ad omnia autem purgantia melius se habuit: Vidimus etiam frustra quod à nobis exhibitum fuisset vomitorium, si quidem materia non impacta fuit Pulmonibus, flatus vero per superiora pauci vel prorsus nulli evacuantur, *Idem.*

Observatio CXLVIII.

Dyspnoea ob tumida flatibus intestina.

Minoris ordinis D. Francisci socius, Respirationis difficultate aliquando laborans, coli dolore subito è vita discessit.

Intestina ejus adeo flatibus intumuere, ut ventre aperto in adstantes prosilirent: compresso igitur septo transverso Pulmonibus movendi atque Respirationis facultas cohibita fuit. *Ioh. Rhodius Cent. 2. Observ. 26.*

Observatio CXLIX.

Dyspnoea à fœcibus exulceratis intestinis in cavum abdominis effusis, viscera versus thoracem compellentibus.

Uxori N. post partum venter intumuit, &c. accessit respirandi difficultas quæ in dies increscens vitæ finem imposuit. Dissecto ventre, sordes nigræ, quales in cloacis, effluxerunt, crassæ, fœtidæ, quarum tanta copia ut quatuor urnas implere potuissent, &c. Distensio ventris tam magna, ut jecur, lien & ventriculum, cedente septo, intra pectoris spatium ascenderint. *Vide lib. 3. Tit. de ventris Tumore.*

Observatio CL.

Dyspnoea à flatibus viscera omnia replentibus.

Ludovicum N. vidimus spiritus magna angustia affectum: Viscera omnia in eo vento plena conspeximus. *Vide lib. 3. Tit. de ventris doloribus.*

Observatio CLI.

Dyspnoea ab obturata arteria cœliaca à pituita concreta, & hujus aneurysmate.

Anna N. febrem incurrit stipatam orthopnoea, pulsatione vehementi supra ventriculum, &c. Detecta parte quæ primos magnæ arteriæ divaricatus sentit, corpuscula offendimus tria ex pituita concreta, transversim arteriæ ductum obturantia, &c. Arteria se obtulit cœliaca ita dilatata ut compressum pugnum admitteret, &c. *Vide tract. de Febrib. l. 4.*

Observatio CLII.

Asthma ab Hepate magno, materia indurata infarcto, Pancreate maximo.

Vir Nob. dolore hypochondrii dextri per plures annos conflictatus fuit, cum ventriculi & diaphragmatis compressione. Initio, cum degeret in agro Pictaviensi, hic dolor pro colico, huic regioni vernaculo, à Medicis judicatus fuit. Ex remediis parum utilitatis habuit: postea Lutetiam se contulit, celebrioresque urbis Medicos advocavit, quorum judicio abscessus in Hepate genitus dicebatur, variáque absque emolumento exhibita: Ego sub finem morbi & vitæ vocatus, inveni ipsum gravi Dyspnoea laborentem, & dolore hujus lateris & abdominis ita vexatum & compressum, ut neque in dorsum nec in latus posset recumbere, sed cogeretur residere in lecto, & pro doloris gravitate & vehementia ipse disrumpi sibi videbatur, tandem atrocibus hisce doloribus confectus extremum obiit diem.

Aperto cadavere Hepar magnum multis abscessibus refertum inventum est, & materia quadam indurata, vitellósque ovorum colore referente repletum. Pancreas erat admodum ingens: Ren erat luxatus & è suo loco dimotus, propellente scil. ipsum paulatim deorsum Pancreate. *Cattierus Observ. x.*

.SCHOLIA.

Materia vitellos ovorum colore referente) Vitellina erat bilis à calore exsiccata: Verisimile est cum morbus ab initio pro colico habitus & curatus sit, in usum ducta fuisse remedia calefacientia, qualia ad ejusmodi morbum, pituitæ & flatuum fere sobolem, usurpantur: Ab his bilem in jecore hospitantem incanduisse & dolorum maximam partem induxisse, novam genitam, &c.

Ren erat luxatus) Fr. *Pedemontanus*, qui continuavit Grabadim, i.e. Practicam Mesuæi, mentionem facit dislocationis Renum & vesicæ, atque remedia proponit ad curationem ejusmodi morborum. Verum quidem est luxari Renem, sed dubitatur de vesica, quæ firmiter affixa est & inclusa duplicato peritonæo: Causa luxationis Renis potest esse violenta & diuturna tussis, quæ perenniter exagitans Diaphragma, ejus extremitates, quibus incumbunt Renes, possunt Renem alterutrum sua sede dimovere. Ren dexter magis obnoxius est luxationi, quia macrior ob viciniam jecoris, liquata pinguedine, quæ ipsum instar glutinis lumbis affigit, facilius devolvitur. *Riolanus Anthropogr. lib 2. cap. 26.*

Observ.

Observatio CLIII.

Dyspnoea ob tumorem Hepatis scirrhosum, & Lienem in tabum resolutum.

Lædi potest Respiratio ab alterutro viscere, aut utroq; in insignem tumorem elato: juxta illud Hippocratis, *Orthopnoeam inferunt hydropici affectus duri.* Coacar. sect. 2. l. 5. §. 29. ut hoc tempore vidimus in studioso quodam, Israele l'Alman, qui à quatuor mensibus *insigni tumore* inflammatorio Hepatis oppressus, cathedræ toto eo tempore insidere & indormire coactus, interiit nuper, cujus Patens simili orthopnoea triennio ante jugulatus est.

In cujus cadavere Hepat scirrhosum valde inventum, una cum liene in tabum verso. *C. Piso de morbis à sero Sect. 3. cap. 4.*

SCHOLIA.

I*Nsigni tumore*) Hoc exemplo utitur Excell. Th. Bartholinus, Tract. de vasis Lacteis cap 15. probaturus suffocationem, sive orthopnœam sæpe induci, delato universo chylo ad thoracem per novos Ductus thoracicos, quia hujus commeatus ad hepar ob illius affectus p. n. intercipiatur: quo in casu vitam & sanguinis munia supplere & præstare cor statuit, sed quia solum nequeat hepatis auxilio destitutum, perire hominem: Hujus læsæ respirationis causa vulgo assignatur tumido visceri, diaphragmatis liberum motum impediente: Sed & aliis illius affectionibus, citra tumorem, ut scirrho, corruptioni &c. successisse fidem faciunt plurima exempla: Hinc recte colligit Vir Illustr. orthopnoeam illam irruenti affatim chylo, pulmonésque in transitu afficienti, adscribendam esse.

Observatio CLIV.

Asthma ab abscessu juxta lienem genito.

NObilis vidua per multos annos pedem graviter ulceratum & fontanellam etiam in altero habuit, horum diuturna molestia defessa, per Chirurgum, dissuadente me, consolidari tamen & ad cicatricem perduci curavit, quo facto, statim spirandi difficultas occupat, appetitu edendi non dejecto, imo ipsa dicente, jam vegetiori reddito ita ut desiderio indulgere, ob asthma, nunquam audeat, Tandem facies & manus extremæ, cum abdomine atque pedibus, ob humores stagnantes, & exitum amplius non habentes, intumuerunt, & asthmate aucto, viribus diuturnitate fractis & attritis, vitam naturæ reddidit.

In hujus post mortem latere sinistro, ad lienis situm, abscessus, quem omnium cum admiratione, occultum habuerat, apertus inventus est, ex quo, defuncta jam ipsa, magnam fœdissimæ saniei copiam effluxisse mihi relatum: Hinc patet ulcera diuturna, aut abscessus, in quos natura se exonerat, caute tractandos esse, nisi in aliud tristius discrimen se conjicere quis velit. *Greg. Horstius Observ. xv. lib. ix.*

SCHOLIA.

C*Onsolidari*) *Hippocr.* 6. Epid. sect. 3. tit. 28. vetat abscessus, qui aliorum affectuum medela sunt curari; In quem locum commentarium Vallesi memoria tenendum: Definitio, *ait*, horum abscessuum diuturnitas est, fiunt enim diuturni, quod natura jam consuetudinem eo mittendi comparaverit: Igitur in omni diuturno abscessu, sive sit cum evacuatione; ut ulcus, fistula aut hæmorrhois, Sive etiam sine ea, ut vetus podagra, videndum quomodo cures, Plurimi enim eorum qui tali morbo multis jam annis laborarunt, solent in nephritidem aut asthma, aut etiam aliquam apoplecticarum passionum incidere: ut contra multis fieri vidi ex Epilepsia, aut alio cerebri morbo magno, nephritidem, & ex hac podagram. Tales igitur abscessus, cum jam sunt inveterati, etsi cum evacuatione non sint, dico esse aliorum morborum medelam, ut fistulas: quare sæpe curari prohibeo, aliquando etiam fieri suadeo, juxta præceptum *Hippocratis*; Quibus in morbis facti decubitus liberant, eosdem si ante fiunt, prohibent.

Observatio CLV.

Dyspnoea à variis Hepatis & Lienis vitiis.

INstrumenta respirationis moventia aliquando impediuntur ab externo corpore, ut hepate p. n. diaphragmati agglutinato: hinc retardantur in suo motu, ut nos vidimus non semel, & nuper in Nobili juvene & Religioso ex familia de Pouly. *Car. Piso de morb. à Sero sect. 3. cap. 4.*

Bimulus Princeps defunctus 26. Julii 1676. Hepar illi valde durum, albicans, inusitatæ magnitudinis. Præterea undique angustum & arcte costis spuriis & diaphragmati accretum: hinc facile colligi potuit unde difficilis Respiratio orta. *In Actis Medicis Th. Bartholini ann. 1674. 75. 76.*

§. 3. Puella in hecticam incidit cum tussicula, Anhelitus difficultate. Hepar mediante

materia gypsea tam tenaciter diaphragmati adnatum erat, vix ut avelli posset. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 4. Matrona semper conquesta de difficili respiratione. Hepar pendebat libras xxiii. Duo tumores saxei pendebant ab ejus suspensorio. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 5. Cuidam dolor & tumor in hypochondrio dextro cum Dyspnoea. Inventus ingens abscessus in Jecore, unde pus venæ cavæ ramum superiorem subierat & thoracem. *Vide lib. 3. tit. de Hypoch. dolore.*

§. 6. Cuidam aderat febris, pulsus durus, Dyspnoea, & dolor in superiore parte thoracis: Vomica in Hepate, cum maxima puris coacervatione inventa. *Vide tit. de Lateris dolore.*

§. 7. Dom. Penso magnus erat abdominis tumor cum anhelitus difficultate, &c. Aperto abdomine prodiit Lien maximus, latissimus, ita ut totum impleret abdomen: Jecur valde durum, obstructum, pendens libras xi. &c. *Vide lib. 3. c. de ventris Tumoribus.*

§. 8. Vir sinistri lateris tumore & dolore diu cruciatus fuit: Lien insolitæ molis adhærebat diaphragmati firmissime, unde Spirandi difficultas quam ambulaturus fuerat expertus. *Vide lib. 3. Tit. de Hypochond. dolore.*

§. 9. Latus sinistrum deciduo ex loco superiore lapsu affixerat Th. Iohannis, &c. Extrinsecus illæsum in tumorem assurgit, &c. Accedebat anhelandi difficultas quam rebantur alterius morbi sobolem, &c. Unica tot malorum causa fuit Lien isto lapsu læsus, qui præter modum induruerat, & magnitudine diaphragma premens, dyspnoeam induxerat. *Vide l. 3. Tit. de Hypochondr. Tumoribus.*

SCHOLIA.

Respirationem lædi à tumente Liene, pondere suo diaphragmatis, cui alligatur, motum impediente notat *Mœbius in Medic. Physiolog. cap.* 17. §. 17.

§. 10. Mulierem diu fatigavit Dyspnoea, cum abdominis mole: Aquarum stoffæ xv. educuntur, inventúmque Hepar xxiii. libras ponderans, scirrhosum. *Vide l. 3. tit. de ventris Tumore.*

OBSERVATIO CLVI.

Dyspnoea ab insigni Mesenterii tumore, in quo plures vesiculæ, Iecore magno septo accreto, &c.

Filia N. dissecta ostendit in mesenterio insignem tumorem ponderis lib. xx. interius referto pluribus vesiculis limpida aqua distentis, &c. Integro triennio vix unquam spiritum libere duxerat; sive ob copiam aquæ, sive ob jecur diaphragmati onerosum & illi firmiter accretum. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

OBSERVATIO CLVII.

Dyspnoea producta à variis Mesenterii vitiis.

§. 1. Mesenterii glandulam offendit Fabr. Bartoletus in muliere, quam plures annos gesserat; unde Dyspnoea, retracto per ventriculum diaphragmate: mirum *ἀνάδοσιν* haud interceptam fuisse. *Ioh. Rhodius cent. 2. Observ. 29.*

SCHOLIA.

Mirum *ἀνάδοσιν*) Ea glandula ab Asellio Pancreas vocatur, ex qua venarum lactearum originem deducit, quæ ibi in unum omnes coeunt, indéque tum sursum tum deorsum ad hepar porriguntur: Revera mirum anadorsin ideo non fuisse impeditam, neque atrophiam sequutam; Sed chyli Receptaculo, Ductúque chylifero illæsis, chyli distributio illac commeatum habuit.

§. 2. In Asthmatico crebra & per intervalla anhelosa respiratione affecto, tam gravi insultu ut sæpe ὀρθοπνοικῶς sederet, in paroxysmo mortuo, nullum in pulmonibus vitium, sed in Mesenterio magnarum glandularum copiam inveni, argumento evidenti non omnia asthmata à defluxionibus in pulmonem, sed sæpe vaporibus solis ex hypochondriis ascendentibus oriri. *Guern. Rolfinkius Dissert. Anat. lib. 1. cap. 13.*

§. 3. Quidam cum ventris tumore querebatur de difficili Respiratione. Aperto abdomine ingens moles, pinguedinem in superficie referens se exibuit, totum fere mesenterii spatium occupans. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 4. Isabel-

§. 4. Iſabellæ N. abdomen in tumorem ſenſim ac ſine ſenſu increſcere cœpit: Reſpiratio illi erat difficilis &c, Meſenterium totum, atque in meſenterio Pancreas, tumore miro & incredibili turgens animadvertimus &c. ſuberant infiniti in eo abſceſſus &c. Reſpiratio ob ſepti compreſſionem difficilis erat, &c. *Vide l. 3. tit. de ventris Tumoribus.*

Observatio CLVIII.

Dyſpnoea inducta à variis Omenti affectibus.

§. 1. Dyſpnoeam in muliere deprehendit Fabritius Bartoletus ab *Omenti pinguedine* ſeptum tranſverſum comprimente: Diſſentientibus Medicis, qui pulmonum hydropem adeſſe cogitabant. *Rhodius cent. 2. Obſerv. 24.*

SCHOLIA.

1. *Omenti.*) Omentum membrana eſt pinguedine in obæſis copioſe perfuſa, ventriculo circa fundum conjuncta: Quouſque ſe demittat in vivo corpore varie diſceptatur; auctaque pinguedinis mole ponderoſum redditum, potius infra tendit quam aſcendit: hinc in mulieribus utero preſſo ſterilitatem aliquando invehit: Si ergo adipe copioſo perfuſum Dyſpnoeam peperit, id contigit à compreſſo ventriculo, qui ſurſum compulſus diaphragma oppreſſit, liberúmque motum impedivit.

3. *Diſſentientibus Medicis.*) Difficultatem ſpirandi non ſolis ſpirabilibus organis affectis imputandam eſſe, quod quibuſdam viſum, ſed & à partium imo ventre concluſarum vitio pendere oſtendit Galenus cap. 12. lib. 2. de Difficili reſpir. Perſpicuum eſt, *ait,* quod ventriculus, peritonæum, ſplen, hepar, alvus, ſuperiora tenuia inteſtina, & muſculi præcordiorum in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus in parvis: Ob id parvus & denſus, non ſolum in pleuriticis, ſed in ventriculi doloribus & totius ventris ſpiritus erit: Conſimiliter reſpirabũt qui hepar, aut ſplenem, aut aliquod ex eis membrũ affectum habebunt: Omnia enim talia partim appenſa, partim agnata, Reſpirationis inſtrumenta ad horum motum commoventur: *Hactenus Galenus*, Quæ valde notanda ſunt, fere enim omnes cum difficilem reſpirationem vident, accuſant pulmones, cum ſæpe vitium in imo ventre reſideat, & tunc eſt adminiculandum partibus in eo contentis relicto thorace.

Ab Omenti pinguedine.) Microſcopii ope detexit *Malpighius* Epiploon, ingentis inſtar ſacci conſtructum eſſe, ſacculos alios innumeros intra ſe continentis, adipis congeriem ſinu ſuo concludentes: Vaſa plurima, adipoſa ipſi dicta, ex ea membrana exilire obſervavit, ac per totum corpus diffundi, adipem convehentia, non ſecus ac arteriæ ſanguinem afferunt: Ac ubicunque adeps reperitur, ibidem ejuſmodi ſacculorum numerum reperiri, in quibus reconditur: Eáque de cauſa in macilentis corporibus & extenuatis, pinguedinis vice membranulas tantum occurrere: Addit Idem, ſacculorum & cyſtidum illarum ſtructuram, vaſorúmque adipoſorum, ſat manifeſte oſtendere Adipis generationem accidentariam non eſſe, ex ſanguinis pinguibus vaporibus, quæ communis eſt opinio: Sed veriſimile eſſe potius inſervire ſalium temperationi per ſanguinis maſſam & ſerum diffuſorum: Revera ideo macilentos, & quibus Epiploi portio exſecta eſt, præ cæteris Rheumatiſmo eſſe obnoxios, lienteriis ſimilibúſque morbis facilius tentari quorum acrimonia humorum parens eſt: Viceverſa pingues iis minus affici, quod ſeri acrimonia admixtione adipis emendetur, non ſecus ac lixivium quodvis, utcunque acre, ab admixto oleo hebeſcit. *In Tetrade anatomic. Epiſt. M. Malpighii, & Carol. Fracaſſati.*

Pulmonum hydropem.) De hydrope pulmonum & thoracis, vide ſupra ſigna & cauſas obſervat. 74. & ſequenti.

§. 2. Ego vidi Omentum carnoſum, ſeu potius glandulოſum, ſemipollicari craſſitie, è virgine cachectica exſectum, (*Vide lib. 3. tit. de Cachexia.*) Abdomen circa regionem umbilicalem duriuſculum & ſubtumidum apparebat: paulo poſt tuſſicula cum Spirandi difficultate oborta eſt &c.

§. 3. Uxori N. ejuſmodi erat ventris tumor ut aſcitem mentiretur, cum compreſſione pectoris ac diaphragmatis &c. Aperto abdomine inteſtina juxta dextrum latus aſcendentia occurrebant; quibus remotis Tumor ingens, totam capacitatem infimi ventris complens, occurrit, Exemptus pendebat libras lvj. &c. *Vide l. 3. tit. de ventris Tumor.*

Observatio CLIX.

Orthopnoea à Rene purulento.

Nicolæa Honorata cum febre lenta laboraviſſet, & bene cœnaviſſet, cœpit brevi ſpirare & frequenter. Iſta reſpiratio manſit donec expiraret: Retulimus ad ventrem inferiorem malum, non ad pulmonem, alii contra.

Aperto cadavere repertus eſt Ren dexter purulentus: unde credibile à maligno vapore hanc orthopnæam ſiccam inductam fuiſſe: Incredibile enim qualia ſymptomata afferat aura venenata à pure traducta: Porro huic puellæ pulmones erant integri: aliquantula pars adhæreſcebat coſtis, ſed id non erat ἀξιόλογον: *Gul. Ballonius Epid. & Ephem lib. ij. pag. 497.*

Apertæ uterus grumis plenus inventus, Totus venter flatibus tumens, Ren dexter purulentus, Hepar quantitate peccans, lobo uno costis adhærens, colore totum vitiatum, aridum, ac veluti frixum, aliis partibus quasi putredine mucosum: Similiter & pulmones, in quorum summo ad arteriam vomica pure plena erupit. *Hollerius in observ. ad consilio curandi* §. 8.

SCHOLIA.

HIc plurium causarum concursus ad difficilem respirationem, pulmonum vitium; hepar grande diaphragma premens, lobo uno costis adhærens, venter flatibus distentus; Aura maligna à grumis in utero contentis; cum Renis dextri vitio; Renibus autem affectis dyspnœam induci, hac sectione ostenditur: Distillationi veteri in pulmones malum adscripsit author, verius deduxeris à vitiata partium naturalium œconomia, & corrupto alimento pulmonibus oblato, accedente proprio illorum vitio.

OBSERVATIO CXXXI.

Dyspnœa & pectoris oppressio, ob Pulmones tabo sine ulcere refertos, Hepatis & Ventriculi molem, in angustias partes spiritales redigentem, Renes male constitutos.

ANno 1595. cum Serenissi. Ernestus Archidux Austriæ, Prorex Belgii, vehementer frigida aëris constitutione domum reverteretur, in arthritidem, ut sæpe solebat, incidit; qua cum per aliquot dies detineretur, accessit capitis dolor, destillatio in pectus, mox febricula, cum nausea vomitu, cibi fastidio, ac dolore ad ureteres, cum mictu laborioso & stranguriofo. Visum fuit Medicis tum ratione dolorum, tum febris, tum nephritidis, cujus non obscura signa aderant, non aliud commodius ac præsentaneum remedium, nec citius ac securius esse V. S. quæ adhibita fuit; à qua levius visus fuit habere, quanquam id sine ratione Medicis visum fuerit, cum urinæ albæ, perspicuæ, ac tenuissimæ forent, ac omni sui ratione calculus esse videretur, Itaque cum perseverarent ureterum dolores, vomitus ac meiendi difficultas, propinatum est oxymel cum contemperante syrupo, quo hausto per aliquot dies, calculum exclusit album, rotundum, à quo dolor absiit, & meiendi difficultas sed non vomitus: Cum vero ex eo Medici & alios lapillos esse suspicarentur, cassiam dedere cum speciebus hieræ, à qua bis tervé, sine ullo incommodo, multa pituita tenaci levatus est, sed perstitit vomitus cum nausea, ac urinæ omnino limpidæ: nocte non bene dormire, non quiescere poterat, *anxius ac circum præcordia oppressus*: fluxit præterea sanguis ex naribus, non multus, albidus & serosus, ex quo Medici desperare cœperunt, Consilium tamen fuit clysteribus ac levibus vomitoriis, sursum deorsumque humorem peccantem ducere, revellere, retrahere, sed omnia frustra, crescente anxietate & aucta pulsus imbecillitate, ita ut interfectus videretur, myurus, mox capillaris, tandem sine pulsu; quo cum per biduum vixisset, esse desiit 20. Februarii, (*initium ægritudinis 15. Januar.*)

Quo jam vita defuncto, cum corpus dissecaretur, in conspectum venere, pulmo, cor, pleura ac septum vi retracta, ac in angustum coacta hepatis mole, & ventriculi, septum quasi superantia: Pulmones nigricantes, sine ulcere quidem, sed digitis compressi tabum quoddam reddidere; cor integrum, sed inæquali figura præditum; Hæc in superiore ventre, Inferior talis erat: Mesenterium valde pingue, Hepar multo maximum in uno lobo livebat: Renum uterque magnus, durus, colore livido: in dextro pustulæ, phlyctænas esse diceres; sinister, præter dicta, in acuta cuspide, ulcus cavum habebat, nigrum & cum ἐχαρῶδες esse videretur, non immerito cancer esse videbatur: Aderant in cavitate fragmenta calculi & majores arenulæ multæ, ut videretur aliquis calculus egressus in in ureteres delituisse, Et vesica putrida, fœtens, livida &c. *Schenckius lib. 3. p. m. 440.*

OBSERVATIO CXXXII.

Dyspnœa inducta à pulmonibus costis adnatis, hydrope thoracis, & utroq; Rene calculoso.

PLumarum venditor emortuus ob Renum Pectorisq; vitia, habuit in utroque Rene insignem calculum: In thorace tres aquæ libras, Pulmonem costis adnatum, & cor non tantum pericardio suo destitutum, sed exprimens præterea extima sui parte naturam pallescentis sevi: quem colorem ipsi proculdubio impresserat aqua in thorace contenta, uti videre est in eorum musculis quos accidit vel λειποφλεγματίᾳ vel ἀνασάρκᾳ. *Tulpius lib. 2. observ. c. 44.*

SCHOLIA.

TRes aquæ libras] Ob vitium cordis quod primarias, secundum multorum opinionem, partes tenet in opere sanguificationis, Et Renum, qui calculo obsessi, nec sero liberam excretionem concedentes, hujus in pectoris regionem transfusionem pepererunt.

OBSERVATIO CXXXII.

Respiratio læsa à Pulmonibus flatibus distentis, dextro costis adhærente, & abscessu tentato: Hepate & Liene insolitæ magnitudinis, septo adnexu &c.

ANno 1663. die 9. Febr. Clar. Franc. Sylvius de le Boë in Nosocomio Leydensi vetulam secuit, in cujus cadavere sequentia notabantur. Hepar solito grandius,& usque ad os coxendicis inferius protensum, in sinistro vero latere diaphragmati validissime annexum, ut separari non posset sine ruptura diaphragmatis: Lien insolitæ magnitudinis & mirabilis conformationis quasi ex pluribus lobis compositus videbatur, diaphragmati validissime adhærebat, & inferius eousque propendebat ut sinistrum renem plane comprimeret, eumque admodum parvum relinqueret; Lienis color & parenchyma plane diversa erant à statu naturali,color erat valde rubeus,qui naturaliter solet esse plumbeus: Parenchyma erat firmum, instar parenchymatis renum, quod naturaliter laxum esse solet & difluens: Membrana externa crassa erat & fere cartilaginea, quæ substantia usque in profundum tendebat: Ventriculus infra umbilicum protendebatur, loco superiori amplior erat,intermedio loco angustior, loco inferiori iterum amplior: Angustiæ in medio causam esse putabat magnitudinem insolitam hepatis & lienis, à quibus coarctabatur ventriculus: Pulmo à flatibus erat distentus, ita ut cum dissecaretur flatus erumperent, variisque in partibus thoraci per fibras adhærebat in dextro latere, in sinistro plane erat liber: In dextro Pulmone, qua parte firmiter adhærebat costis, abscessus erat pus fœtidum, subvitide & valde tenax continens ultra duo cochlearia. Color obscure rubens visebatur in variis intestini tenuis partibus, ipsaque vasa intestini erant turgidula: qua parte attingebat folliculum fellis, ab ejus colore tinctum erat intestinum, qui color penetrabat usque ad partes interiores. Humor fuscus & obscure nigricans continebatur in ventriculo & intestino tenui, qualem sæpe à moribundis evomi ajebat, idque pessimum esse signum, & raro ægros talia evomentes evadere: Putabat eam esse miscellam bilis & succi pancreatici valde vitiosam,ubi jam omnia à statu naturali abierunt. In rugis intestini duodeni quærendam esse ajebat insertionem ductuum bilarii & pancreatici; stylum non poterat inductum immittere, ob aliquod in illo obstaculum, idque indicium esse putabat alicujus valvulæ in ipso ductu; Transverso pollice satis grandi distabat insertio ductus pancreatici ab insertione ductus bilarii: Duplex erat insertio ductus pancreatici in intestinum tenue; alter ramus erat in loco aliquantulum superiore,& erat minor: alter,qui major erat,inserebatur eo in loco,in quo erat exitus duplex bilarii: quæ duplex insertio ut frequentissima est in brutis,canibus præsertim,ita rarissima est in homine: Ductus Pancreaticus tantæ erat capacitatis, ut stylum calami scriptorii crassitie admitteret: Immisso tubulo in ductum & inflato, attollebatur tota substantia pancreatis. Inter duplicem tunicam intestini tenuis, ad transversi pollicis latitudinem,inserebatur ductus bilarius,plane ut ureteres inter duplicem tunicam vesicæ inseruntur. Ren sinister erat valde exiguus ac mollis, & cum dissecaretur, pus aquosum emittebat, in parte superiore bona sui parte consumptus erat, nullus tamen aderat calculus. Suppurationem illam renis provenisse putabat à compressione ejus facta à liene grandiore, unde urina diutius retenta acrior facta substantiam renis erosit:

Membrana Renis interna, quæ pelvim constituit,triplo fere crassior erat quam naturaliter debebat, idque sæpius fieri ajebat in partibus purulentis, sanguinem enim affluentem partes tum magis munire adversus acrimoniam humorum: Ureter sinister satis erat grandis, ut raro tam grandis appareat: Ren dexter in parte superiore, ubi fit secretio seri à sanguine, cavitatem habebat pisi magnitudine, in quo calculum hæsisse putabat, & hinc inde per totam renis substantiam observabantur granula quædam sabulosa albicantia. Vena umbilicalis non prorsus coaluerat, reperiebat enim stylo per eam ingressum in venam portæ: Uterus totus erat contortus versus dextram, quod sibi nunquam visum ajebat: fieri quidem interdum ut fundus uteri magis declinet in alterutram partem,sed totam uteri substantiam ita contorqueri rarissimum esse putabat: Causam esse existimabat propinquitatem nimiam ossis sacri, cui uterus necessum habuisset cedere: Putabat idcirco illam partus habuisse minus felices: ob viciniam enim ossis sacri coangustatur locus perquem fœtui transeundum est: Justo quoque grandior erat uterus,& vasa in eo valde conspicua, quod in vetula mirum. Orificium vesicæ admodum erat amplum: existimabat proinde illam aliquando excrevisse calculos: Inserta tubulo in apertum aliquod vas in Tuba uteri & inflato, plurima vasa hinc inde per tubam discurrentia attollebantur, in quibus vasis sæpe stagnate putabat sanguinem,& variorum morborum in fœminis causam esse. Ductus Thoracicus valde erat exilis, ut diceret se tam exilem in corpore humano non reperisse:

Dum immitteret tubulum & inflaret, tentans an partes ductus superiores intumescere vellent, obtinere id non potuit, ob aliquod quasi concretum in ipso ductu, quo remoto intumuit, ut optime pateret insertio ejus in venam axiliarem sinistram, Liquore rutilo totus ductus erat plenus, quod sibi nunquam visum ajebat: Vasa cerebri à sanguine valde erant turgida, ut nunquam se adeo turgida vidisse diceret;

In sinu falcis superiore reperiebatur substantia tenax & viscida, per totum ductum falcis dispersa, quale quid frequenter reperiri, in Belgio præsertim, posseque eam appellari Polypum cerebri aiebat: Addebat reperiri etiam in omnibus venis sæpe talem substantiam, & reperisse se in venis capillaribus: Subinde in venæ sectione in venis hærere talem materiam, ut Chirurgi aliquando cogantur absistere à venæ sectione, nec eam administrare possint nisi emollita & sublata hac materia: Aqua cruenta satis copiosa, modicæ salsedinis particeps reperiebatur inter utramque meningem, ut & spumæ satis multum: Cujus causam esse putabat, quod cum inspirando mortua esset, facile potuisset fieri ut in illa angustia aliquid aëris ad cerebrum penetrarit: Immisso tubulo in arteriam carotidem & inflato, intumescebant omnes arteriæ per totam cerebri substantiam dispersæ: In cerebri ventriculis aqua copiosa salsi saporis continebatur: Infinita vascula ab arteria carotide tendebant, usque in plexum choroidem, qui ex multis parvis rubicundis glandulis constabat, quo in loco, si quod sit, esse putabat Rete illud mirabile Galeni: Ex radice cerebri duo corpora nervosa satis conspicua utrinque ferebantur in ipsam glandulam Pinealem, quæ se primum reperisse aiebat, ipsi etiam Cartesio ignorata, quem in Anatomicis plane imperitum & inexercitarum fuisse aiebat, ex propria illius ipsi facta confessione. In glandula Pineali arenulæ grandiores reperiebantur: *Ex observat. Iohan. Henrici Brechtfeld; Medici Dani, in Actis Medicis Th. Bartholini anni 1672. observ. 14.*

SCHOLIA.

Non expressit quo morbo interierit vetula, & quanquam Apoplexia interemptam esse suspicari fas sit, quod cerebri vasa sanguine essent turgida, & Sinus falcis superior obstructus esset; Aut Phthisi, ob abscessum & ulcus in Pulmone, Ac obstructionem Ductus thoracici, Si tamen conjecturæ locus, Respirationem illi difficilem fuisse credendum ob Pulmonum & Septi variam læsionem.

OBSERVATIO CXXXIV.

Pectoris oppressio & dyspnœa à Pulmonum inflammatorio affectu, & Hepatis magnitudine præternaturali.

Illud jam Medicis solenne est, etiam melioris notæ, ut si dubia sit morbi idea & causa, illico ad obstructiones imi ventris, Lienis præsertim, recurrant, & mala idiopathica per sympathiam excitata judicent; adeo ut morbi causa alibi quam in fonte quæratur: Junii 8. anni 1677. vocatus fui ab Illustriss. Comitibus de Savigni & Salanova, quo præsessem dissectioni cadaveris Puelli, octodecim menses nati, filii dicti Comitis à Salanova: Toto vitæ decursu languidus fuerat, quod lactis & nutricis vitio adscriptum: Respiratio illi plerumque anhela, cum sibilo quodam sed sine stertore, frequens aderat cordis palpitatio, tussicula sicca, pectoris oppressio: volarum manuum squallor & calor, quæ quandoque flavescebant; vicissitudines crebræ ruboris & palloris in vultu: Hæc omnia vaporum è liene & hypochondriis elatorum soboles credita, & obstructionum partium alvinarum. Præscriptæ aliquot purgationes, potus aperientes, fotus imi ventris, à quibus pejus habuit; paucisque diebus ab eorum usu interiit:

Antequam dissectio institueretur, examinatum totum corpus: quod pluribus in locis lividum erat & ecchymosibus latis fœdatum, præsertim in dorso & externis femoribus: Macie confectum cum abdominis tumore & scroti latere sinistro, ob Enterocelen, cui ab incunabulis obnoxius fuerat Nobiliss. Puer: Admota novacula, illico extra prosiliere intestina tenuia, quæ cum ventriculo flatibus tumebant: hic vero ab eorum eruptione, flaccidus, mollis & extreme relaxatus apparuit, ac pro ætatis ratione major: Jecur maximum erat, substantiæ tamen & coloris laudabilis: cui adscribenda ἀδδηφαγία & edendi aviditas insignis, necnon ex parte dyspnœa, à compresso diaphragmate: Lien integerrimus, Ren sinister dextro duplo fere major, intra parenchyma abscessum pure refertum, avellanæ magnitudine continebat: Dexter naturalis erat: Productio peritonæi, per quam Ileon in scrotum devolvebatur, (unde crebri ventris dolores) latissima erat, digitum medium facillime admittens: In pectore vero plerorumque symptomatum & lethi causa apparuit, Pulmones enim inflammationis erysipelatώδης præegressæ notas gerebant, marmoris instar variegati, viridi coloris, lividi, rubri, exsucci, paucum tantum

cruorem

eruorem nigerrimum dissecti fundentes; ab omni connexione cum costis undiquaque liberi: Rarissimus autem occurrit casus, Auricula scil. cordis dextra ovi columbini magnitudinem æquans, pure referta, quod è ventriculis cordis manabat: Adeo ut imus venter, si renem dexrrum excipias, & ventriculum laxiorem ob dictam voracitatem, culpa pene liberandus fuerit: Cum è contra Thorax, partesque in eo contentæ, nullo vitio idiopathico laborare judicatæ sint, præcipuorum tamen affectuum sedes & lethi causæ. *Ex propriis observationibus.*

Observatio CXXXV.

Boum strages epidemica à vitio Pulmonum, Hepatis, hydatidibus obsessorum, Respirationem anhelosam inducentium, Tussiculam, &c.

Quo obtusior Bilis est, eo oleosæ partes & pingues luxuriant magis, carnesque licentiosius obsident quam naturæ ex re sit: Tum alias, tum Abrahamitropii Sielandiæ 1674. id observasse contigit: Ægrotabat pæne omnis Boum familia, omni corpore languor, respiratio anhela, tussicula rara; comedebant, coibant, imprægnabantur, pinguescebant: Quædam utriusque sexus horum animalium dissecui: Pioguedo ubique copiosissima, carnibus flaccidis, Pulmones innumerabilibus hydatidibus referti, quædam dos pugnos æquabant, In vaccæ unius Pulmonibus numeravi 17. exterius, sed copiosiores intra ipsos pulmones latentes numerum non admittebant: Non tenues pelliculæ has involvebant, sed crassæ membranæ, vulneratæ limpidum cruorem profuderunt, quædam, at pauciores, flavescentem: Omnis thoracis cavitas aqua cruenta inundabatur: In alia vacca dexter Pulmo una hydatis videbatur: Circa cordis cum vasis nexum copiosa pinguedo: Cruentus in pericardio liquor, copiosus, similis ei qui thoracem inundaverat: Cor in omnibus, si fibras spectes, flaccidum: In vaccæ alicujus cordis dextro ventriculo substantiam, parieti non septo, adnatam offendi, magnitudine gallæ, quatuor cruribus parenchymati cordis, polypi instar, se insinuantem, extrahi cum cruribus haud ægre potuit; abluto simplici aqua cruore, ceræ instar flavescebat, dissecta copiosas ostendebat fibrillas, cujus stamina sevo farcirentur, substantia concisa igni injecta & pinguedinem fudit, & crepuit; Omnium *Hepar* pessime habuit: multatum vaccarum innumeris replebatur aquosis tumoribus, pugni, pomi, juglandis, avellanæ, majoris minorisvé quantitatis, membrana crassissima corneæ oculorum nec duritie cessit, nec colore: Vulnerati tumores quidam aquam salsam, pleriq; vel flavescentem, vel viridiusculam amarescentem effuderunt: Rarus erat tumor magnus cui non complures minores includerentur, pari omnino tunica vestiti; nonnullis ex eadem membrana parietes erant & septa: quarum Hepar ita scatebat rumoribus, iis Hepatis color quasi adustus erat, & ex atro rubeus. Aliorum boum jecinora hydatidibus quidem destituta erant, sed passim in scirrhos indurverunt: Omnium cystes felleæ consueto longe majores erant, copiosissimo humore repletæ, qui colore pallidus, leviter amarus, fluidus instar aquæ: Quamplurimis non tantum in omnibus propemodum venæ portæ ramis, sed ductibus etiam bilariis vermes reperiebantur copiosi: Lien, Renes, Genitalia &c. nil præter naturale ostentabant:

Scilicet ubi sanguis sulphuris sui & salis legitima proportione orbatur, facilis est putredo, aut ejusmodi insectis apta corruptio, & succorum benignorum degeneratio, quæ sæpe in generationem copiosæ pinguedinis, sive ea sevum, sive lardum, sive aliud quid mentiatur, facessere potest. *Iohan. Val. Willius in Actis Medicis T. Bartholini ann. 1674. 75. & 76. pag. 132.*

Observatio CXXXVI.

Dyspnœa à Strumis in Pulmonibus, orificio Stomachi, Omento, Mesenterio &c.

Juvenis Strumis, quæ gulam asperamque arteriam oppresserant, moritur. Eo mortuo repertæ quoque Strumæ in orificio ventriculi, Pulmonibus, omento, mesenterio &c. *Vide tit. de Suffocatione.*

Observatio CXXXVII.

Respiratio læsa ob Hydropem pectoris, Pulmones sideratos, Hepar grandius & scirrhosum.

Nuper cum ex officio in cadavere fœminæ alicujus causam mortis indagarem, cum in supremo ventre nulla mortis signa apparerent, aperto Thorace tota pectoris cavitas

cavitas aquis diffluebat, sterno enim remoto velut ex fonte lympha cum impetu dimanabat; Verum ergo Hydropem pectoris ibi reperi & ipsam mortis causam (Pulmones enim syderati erant & male affecti) Pergo tamen sectione ad imum ventrem, & ibi ventriculum tam pusillum, tam contractum vidimus, ut pugni magnitudinem non excederet, hepar vero justo grandius erat & scirrhosum, quamvis abdomen aquis nec dum distentum esset: *Observatio D. Caspari Collichen Medici Dani, in Actis Medicis Bartholini, anni 1673. observ. 118.*

SCHOLIA.

DE Pectoris hydrope pauca apud Practicos reperimus, ita enim *Laz. Riverius* Pr. med. l. 7. c. 5. Practicorum vulgus hunc morbum non describit: *Carolus Piso* tamen Tract. de morbis ex colluvie serosa, p. 214. & nuper *Sylvius* in Praxi sua l. 1. c. 50. paulo fusius & satis accurate de eo scripserunt, frequens tamen est malum in oris præsertim maritimis, ratione scorbuti, & cognitu difficile. *Idem ibidem.*

Nulla signa apparent] Ut cognitu difficilis est iste morbus, ita etiam curatu: Cognoscitur enim proprie difficultate spirandi, quod signum tamen ambiguum est: signum pathognomonicum statuere oportet, inquit C. Piso, Eam in spirando difficultatem ac crebritatem, quæ desubito somni primo tempore invadat & quiete defraudet, sed tamen procedente die sensim lentescat; quod signum tum ratio mihi dictavit, tum experientia in omnibus confirmavit: Curatu difficilis est, *pergit Piso*; Vacuatio certe contentæ materiæ in thorace tentari quidem posset sive purgantibus, sive per tussim vacuantibus, sive discutientibus, sive aliis id genus, sed verendum ne ab eorum calore agitata materia dyspnœa increbescat, suffocatioque subortatur: quo sane consultius videtur ut vacuetur illa sensibiliter thorace aperto cauterio potentiali, in aliis autem masculi animi, actuali: *Idem.*

Hepar justo grandius & scirrhosum] Sic in omni hydropis specie Hepar laborare verum est, cum enim sit colatorium sanguinis, illo male affecto etiam sanguis patitur ratione seri quod vehiculum est sanguinis, unde hydrops & alia mala, prout Hepar affectum est, *Idem.*

OBSERVATIO CXXXVIII.

Dyspnœa ab Hydrope Thoracis, Diaphragmatis exulceratione, Crassitie membranæ Pulmonum, Parenchymatis eorum duritie, Glandulis in eo, vario vitio partium naturalium.

ANno 1663. die 22. Junii Clariss. Pylvius secuit in nosocomio Leydensi secuit Saram Jansen, in cujus cadavere sequentia notatu digna occurrebant; Hepar in dextro latere loco admodum profundo situm erat, & infra umbilicum superioremque partem ossis coxendicis propendebat: Pallidiusculum erat, & quia satis grande, partes subjectæ inferius, quam secundum naturam esse debebant, sitæ erant: Suspensorium Hepatis, quod solet esse in dextro, vel medio Thoracis, plane in sinistra parte situm erat, & tres digitos transversos minimum distabat à medio: alter lobus Hepatis occupabat totum sinistrum hypochondrium, quod eo totum replebatur: Folliculus fellis in sinistro etiam conspiciebatur latere: Tinctura ipsi peritonæo à folliculo fellis erat inducta: Ventriculus non continebatur in medio, sed totus in sinistro hypochondrio situs erat, & quodammodo convolutus: Pylorus etiam erat in sinistro latere. Ventriculi substantia inferior interius nigricabat, & vasa minima insigniter conspicua erant, & stellulas quasdam quasi repræsentabant, ex quibus alia vasa exibant: Pancreatis substantia bene se habebat, sed glandulæ conglobatæ ipsi adhærentes grandiores & duriores erant: Lien admodum exiguus erat, ut raro tam exiguus appareat: Intestinum colon situm erat loco decliviore ob hepatis magnitudinem, & flatibus erat turgidulum, cumque communiter è dextro latere transversim versus sinistrum feratur, in hoc subjecto deorsum ferebatur: Vasa minima & capillaria in eo variis in locis turgidula erant, quod indicium esse putabat alicujus φλογώσεως, idque sibi nunquam in crassis intestinis visum: Tam tenuis etiam erat membrana intestini ut in nullo tenui esse solet, quod etiam rarum: apparebat autem tenuitas illa eo potissimum in loco ubi major ejus erat distensio: Intestina tenuia aliqua sui parte distenta erant, & vasa illorum turgida & rubicunda, aliqua vero parte flaccida & pallida: Glandulæ plures notabiles in mesenterio apparebant: Ren dexter admodum grandis erat, Sinister comprimebatur à partibus superioribus, quare etiam aliam à naturali conformatione habebat figuram. Ductus Pancreaticus satis grandis erat, ut duos stylos admitteret, ingressum ejus in intestinum cum ex pancreate non posset invenire, dissecto intestino & immisso stylo in orificium ductus bilarii, manifeste in intestino protuberantis, stylus in ipsum ductum pancreaticum penetrabat, Spatium insertionis ductuum in intestinum quatuor circiter transversos digitos distabat à pyloro. *In cavitate thoracis, potissimum* [illegible] *in,*

in dextra ejus parte aquæ fœtida copiosa continebatur, qua aliquot catinos implebat. Ab acrimonia illius aquæ, pleura & tota superficies interior diaphragmatis exulceratæ erant & erosæ ut etiam pus darent. Membrana Pulmonis dextri quadruplo fere crassior reddita erat ab illa aqua purulenta, Pulmo dexter plane durus erat & corrugatus, coloris lividi & fœdi. In partibus superioribus interius corrumpi cœperat Pulmo dexter & aliquid puris continebat: Pulmo sinister melius habebat, in sinistro latere aqua etiam coeperat colligi, sed limpidior, nec partes ita rubebant & excoriatæ erunt: hinc inde in substantia pulmonis sinistri parvæ glandulæ erant: Pericardium plenum erat aqua limpida, quæ 6. vel 7. cochlearia implebat, cum vix naturaliter duo cochlearia adesse debeant. In orificio interno uteri materia viscida reperiebatur. In parte interna colli uteri parvi quidam musculi eleganter apparebant. *Observatio D. I. Henr. Brachtfeld in Actis M. Bartholini ann. 1673. Observ. 16.*

Observatio CXXXIX.

Dyspnoea à Pulmonum vitio, & spiritalium partium compressione ab utero elato.

Mulier quædam à partu statim expiravit: Uterus illius occupabat totam capacitatem ventris usque ad foveam pectoris, ventriculumque compulerat versus diaphragma: Pulmo lividus atro sanguine refertus; laboraverat autem asthmate. *Vide lib. 3. tit. de partu difficili.*

Observatio CXL.

§. 1. *Dyspnoea à multiplici viscerum vitalium & naturalium vitio.*

Vicentinus, &c. Pulmones habuit nimio vini potu debiles, hinc tussis, Respirationis difficultas: Apertum cadaver exhibuit pulmones male constitutos, siccos. Dexter costis adhærebat mediante muco: Serum aderat in thoracis cavitate, in musculis externis & visceribus; cordis auricula dextra sanguine distenta erat. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 2. Uxor N. affectibus tentata, tussicula, Dyspnoea, hydrope, &c. Pulmo dexter materia purulenta plenus erat; sinister humore seroso. Scirrhi per totam eorum substantiam; Lapides plurimi hinc inde sparsi: hydrops abdominis. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 3. N. Palpitationi cordis cum asthmate obnoxius fuit: Corrupti pulmones deprehensi sunt, Lobus dexter diaphragmati annexus: hoc sursum à colo tumido compulsum. *Vide tit. de Cordis palpitatione.*

§. 4. Dom. N. Pulmones magni, flaccidi, colore lividi, variegati & quasi gangrænati; diaphragmati arcte connexi, ut & pleuræ, Hepar diaphragmati annexum: Pinguedinis copia vestiebat omnia viscera, ob quod pondus spiritus impeditus fuit. *Vide lib. 3. Tit. de ventris tumore.*

§. 5. Juvenis (*ischuria laborans, Vide lib. 3.*) de difficili respiratione conqueritur: Hepar & Pulmones diaphragmati cohærebant: aderat polypus in corde, cum hydrope abdominis.

§. 6. Nutrix in difficili partu obiit; uterus ad foveam pectoris pervenerat; ventriculum compulerat versus diaphragma; aderat hydrops abdominis. Pulmo erat lividus, atro sanguine refertus: Ex thoracis capacitate aqua ichorosa effluxit; Laboraverat asthmate. *Vide lib. 3. tit. de partu difficili.*

§. 7. Fr. Chapuis; gravida à sex mensibus in continuam febrem incidit, erecta cervice spirabat, rubor erat genarum: Fœtus aperto corpore in conspectum venit, grandior: intestina omnia flatibus turgebant: Pulmones erant tumentes, lividi, pure prægnantes, *Vide l. de Febribus.*

§. 8. D. N. Aliquot ante obitum septimanis, gravissimis destillationibus affatim è capite destillantibus in thoracem infestabatur, ut nonnisi recta cervice spirare fas, unde aliquando ingens impendebat suffocationis discrimen: Aperto demortui thorace inventum pus in eo: Hepar, Pulmones & Cor, in arido & exsucco corpore admodum grandia & pallida. *Vide lib. 1. tit. de melancholia.*

§. 9. Illustr. Dom. de l'Isle (de quo tit. de Phthisi) præeunte virium languore, febre lenta & tussi à Pectoris oppressione ac dyspnoea extinctus est. Huic Pulmones tumidiusculi inventi sunt, & repleti partim humore lutulento, partim flatu; Iecur in extraordinariam molem excreverat.

§. 10. Vitiosa Pectoris figura in Rachitide Respirationem facit impeditiorem ac crebriorem. Jecur quoque supra modum adauctum, cum in ventre non inveniat spatii satis, in thorace mutuatur quod ipsi deest, ac versus superiora assurgens, diaphragma longe impellit. *Vide Tit. de Gibbositate.*

§. 11. Conquestus quidam de Febricula dyspnoea, dolore hypochondrii dextri: Ingens abscessus in Jecore inventus, Thorax pure abundabat. *Vide lib. 3. tit. de Hypochond. dolore.*

§. 12. Uxor N. diu Dyspnoea laborabat: Illius Hepar durum: Pulmo dextra parte materia purulenta; sinistra sero imbutus erat: per totam substantiam scirrhi plurimi, & lapides hinc inde dispersi. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 13. Puella ab ephemera febre in hecticam incidit. Illius Hepar mediante materia gypsea tenaciter diaphragmati adnatum erat, hinc anhelitus difficultas: Thorax aqua plenus, Pulmones materia purulenta & steatomatis imbuti erant. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 14. Seren. N. febre duplici tertiana afficitur cum spirandi repentina difficultate: Intestina omnia flatibus distenta erant. Jecur tumidum, cor prægrande: In cavo pectoris aquæ ℔ v. Dextra pulmonis pars flaccida, crasso & mucoso humore oppleta; Sinistra in saniem resoluta, tunica pulmonis ut in sacco concepta, &c. *Vide Tit. de Febrib.*

§. 15. Dom. N. palpitationi obnoxius fuit cum asthmate: Pulmones putridi reperti; lobus dexter diaphragmati per corpus cartilagineum connectebatur. Diaphragma sursum compulsum erat à tumido ob flatus colo. *Vide tit. de palp. cordis.*

§. 16. Uxor N. pleuritide lateris sinistri correpta interiit. Lobus dexter pulmonis parenchymate erat destitutus, membrana superstes diaphragmati arcte connexa: Sinister totus in putrilaginem abierat: Pleura crassa erat, syderata: Cor solito majus Diaphragma solito elatius, à Jecore tumido, scirrhoso, maximo sursum compulsum. *Vide tit. de Exspuitione purulenta.*

§. 17. N. fatigatus & calefactus, potui litavit, hinc dolor thoracis cum Respiratione difficili, &c. Pulmo dexter totus erat scirrhosus cum fistulosis ulceribus, adnatus pleuræ, diaphragmati &, mediante hoc, hepari. In sinistro erat quoque ulcerosa colluvies, & cum pleura cohæsio. Sanguis in utroque cordis sinu nigerrimus, Hepar totum adnatum diaphragmati, &c. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 18. Doctor Rumoldus pluribus annis asthmate ac orthopnoea, ut nonnisi erecta cervice spirare posset, defatigatus fuit: Præter bina in pulmonibus tubercula, lxxij lapilli in vesica fellis & poris choledochis sunt reperti. *Vide lib. 3. tit. de Ictero.*

Observatio CXLI.

Respiratio in Bobus difficilis à pila conglobata in ventriculo oboriente.

Concrescunt Poma in Boum ventriculis: quæ penitus examinans, interius ex meris pilis bovinis arctissime compactis constare reperi, & exterius glabra, nigra, & dura pelle tegi: Unde crediderim boves sibimet prurient e cute dentibus pilos evellere, qui cum ab omaso digeri nequeant, in massam coguntur rotundam, quæ postea in pilæ majoris magnitudinem excrescit, unde anhelosi & asthmatici diu incedunt. *Gualt. Charleton Diatriba de Lithiasi sect. 1. cap. 2.*

Observatio CXLII.

Dyspnoea à ventriculo ob pus intra membranas conclusum tumente.

Respiratio intercipi potest à diaphragmate introrsum compulso à ventriculo tumente, & pure inter duas membranas collecto prægnante; ut observavi in matrona, uxore Mag. Joh. Chavotii Pharmacopolæ. *Car. Piso de morbis à sero sect. 3. cap. 4.*

Scholia.

Diaphragmate interdum compulso à ventriculo) Ventriculum situm naturalem interdum mutasse observatum, dum aut sursum revulsus diaphragma premit, quod à pastu dyspnoeam inducit, aut deorsum fertur, imo ad umbilicum usque; aut ad latera declinat: Qui plurimo utuntur alimento dyspnoeæ fiunt obnoxii, tum ex multitudine sanguinis, unde major occasio ipsi pulmoni sui implendi, & oppressionis occasio major: Tum ex ventriculi tumore, hic enim ingesto alimento, ut pars membranea, facile dilatatur; & assiduitate capiendi multi alimenti, dilatatur magis; unde sive plenus, sive vacuus, ut amplificari soli tus, diaphragmati, liberæ respirationis instrumento, oneri est: hoc presso thoracem angustum reddit parte interiore; hinc Pulmo, præ angustia thoracis corde æstuante, majus refrigerium requirit.

Observatio CXLIII.

Dyspnoea à ventriculo tumido diaphragma premente.

Mulieri venter in insignem molem excrevit, cum difficultate Spirandi. Ex aperto ventre x c. libræ aquæ prodierunt, quas è ventriculo mire dilatato ortum habuisse ostendebant superstites vesicæ. *Vide Tit. de ventris tumore.*

OBSERVATIO CXLIV.

Dyspnoea ob vitiosum ventriculi & omenti in thorace situm.

STudiosus graves singultus & vomitus passus, In sinistro latere thoracis omentum & ventriculum sitos habuit. Ante vivebat athletice, nisi quod asthmate paulisper laboraret. *Vide lib.3. tit. de vomitu.*

OBSERVATIO CXLV.

Dyspnoea à ventriculi parte, cum portione duodeni & coli, in thoracem per pertusum diaphragma delata.

MIliti gladius anceps paulo infra cartilaginem xiphoidem intruditur, hinc respiratio intercipitur, &c. Invenitur ventriculi orificium & pars sinistra ejus, cum portione duodeni & coli ad thoracem per vulnus diaphragmatis delatum, &c. *Vide lib.6. de vuln.c.*

OBSERVATIO CXLVI.

Dyspnoea à tumente ventriculo ob serum intra ejus membranas coërcitum, Hydrope abdominis.

MUlieri gravidam se credenti abdomen in magnam molem excrevit: tandem in febrem continuam incidit cum difficultate spirandi, &c. & 7. die obiit. Aperto abdomine ingens serosæ humiditatis factum est effluvium: Ventriculus prægrandis per medium dissectus ulnam Parisiensem superabat: membrana interior multis hydatidibus conspersa erat, &c. *Vide l.3. Tit. de ventris Tumor.*

OBSERVATIO CXLVII.

Asthma periodicum à flatu tumidis intestinis, & lapide insignis magnitudinis in cysti fellea.

HOc anno circa finem Janu. mortua matrona quædam, vidua N. per triennium asthmate periodico detenta: hanc humi sedentem, erecta cervice respirantem, pedes & ventrem tumidum biduo ante mortem, cum ordinario alias Medico D. D. Schilpachero, visitavi. Cum adstantes vomitorium urgerent, nos vero summam virium prostrationem & extrema instare adverteremus, timendo ne in ipsa operatione medicamenti ægra deficeret, illúdque ac si eo strangulata fuisset nobiscum diffamaretur, postulatum caute declinavimus, alia præscribendo: Avidus filius sciendi unde hæc Dyspnoea, aperiendam concessit.

Dissecto itaque thorace, ubi omnes alias Medici veram sedem figunt Asthmatis, in Pulmonibus nil neque viscosi, neque serosi, neque impacti quicquam in illorum bronchiis observavimus, sed bene constitutos ac laudabiles invenimus, præterquam quod exiguis fibrillis hinc inde, imprimis in dextro latere pleuræ adnexi hæserint: In hoc tamen non acquievimus, cum vitium illud à prima conformatione videretur, ipsa vero à triennio demum asthmatica: Continuavimus itaque sectionem, ventrémque, qui, ac si hydropica fuisset, distentus erat, aperuimus, sed remotis integumentis ne gutta effluxit aquæ, intestina vero omnia, imprimis jejunum, mire inflata, distenta & tota vacua conspecta: Lien bonus, ut & Hepar laudabile: vesica fellea magna, aperta nihil continuit bilis, sed lapidem inclusum habuit magnum, inæqualem, pondere quatuor drachmarum officinalium: *Carolus Raygerus Observ. xi. Miscell. curios. anni quarti.*

SCHOLIA.

HInc conclusimus Asthma fuisse flatuosum, & flatulentiam auxisse alvi constipationem prope continuam, ortam proculdubio à defectu bilis, nam per aliquod tempus nunquam, nisi clysteriis aut aquis laxativis, sollicitata alvus suum fecit officium, ad omnia autem purgantia melius se habuit: Vidimus etiam frustra quod à nobis exhibitum fuisset vomitorium, si quidem materia non impacta fuit Pulmonibus, flatus vero per superiora pauci vel prorsus nulli evacuantur, *Idem.*

Observatio CXLVIII.

Dyspnoea ob tumida flatibus intestina.

Minoris ordinis D. Francisci socius, Respirationis difficultate aliquando laborans, coli dolore subito è vita discessit.

Intestina ejus adeo flatibus intumuere, ut ventre aperto in adstantes prosillirent: compresso igitur septo transverso Pulmonibus movendi atque Respirationis facultas cohibita fuit. *Ioh. Rhodius Cent. 2. Observ. 26.*

Observatio CXLIX.

Dyspnoea à fœcibus exulceratis intestinis in cavum abdominis effusis, viscera versus thoracem compellentibus.

Uxori N. post partum venter intumuit, &c. accessit respirandi difficultas quæ in dies increscens vitæ finem imposuit. Dissecto ventre, sordes nigræ, quales in cloacis, effluxerunt, crassæ, fœtidæ, quarum tanta copia ut quatuor urnas implere potuissent, &c. Distensio ventris tam magna, ut jecur, lien & ventriculum, cedente septo, intra pectoris spatium ascenderint. *Vide lib. 3. Tit. de ventris Tumore.*

Observatio CL.

Dyspnoea à flatibus viscera omnia replentibus.

Ludovicum N. vidimus spiritus magna angustia affectum: Viscera omnia in eo vento plena conspeximus. *Vide lib. 3. Tit. de ventris doloribus.*

Observatio CLI.

Dyspnoea ab obturata arteria cœliaca à pituita concreta, & hujus aneurysmate.

Anna N. febrem incurrit stipatam orthopnoea, pulsatione vehementi supra ventriculum, &c. Detecta parte quæ primos magnæ arteriæ divaricatus sentit, corpuscula offendimus tria ex pituita concreta, transversim arteriæ ductum obturantia, &c. Arteria se obtulit cœliaca ita dilatata ut compressum pugnum admitteret, &c. *Vide tract. de Febrib. l. 4.*

Observatio CLII.

Asthma ab Hepate magno, materia indurata infarcto, Pancreate maximo.

Vir Nob. dolore hypochondrii dextri per plures annos conflictatus fuit, cum ventriculi & diaphragmatis compressione. Initio, cum degeret in agro Pictaviensi, hic dolor pro colico, huic regioni vernaculo, à Medicis judicatus fuit. Ex remediis parum utilitatis habuit: postea Lutetiam se contulit, celebrioresque urbis Medicos advocavit, quorum judicio abscessus in Hepate genitus dicebatur, variáque absque emolumento exhibita: Ego sub finem morbi & vitæ vocatus, inveni ipsum gravi Dyspnoea laborentem, & dolore hujus lateris & abdominis ita vexatum & compressum, ut neque in dorsum nec in latus posset recumbere, sed cogeretur residere in lecto, & pro doloris gravitate & vehementia ipse disrumpi sibi videbatur, tandem atrocibus hisce doloribus confectus extremum obiit diem.

Aperto cadavere Hepar magnum multis abscessibus refertum inventum est, & materia quadam indurata, vitellósque ovorum colore referente repletum. Pancreas erat admodum ingens: Ren erat luxatus & è suo loco dimotus, propellente scil. ipsum paulatim deorsum Pancreate. *Cattierus Observ. x.*

SCHOLIA.

Materia vitellos ovorum colore referente) Vitellina erat bilis à calore exsiccata: Verisimile est cum morbus ab initio pro colico habitus & curatus sit, in usum ducta fuisse remedia calefacientia, qualia ad ejusmodi morbum, pituitæ & flatuum fere sobolem, usurpantur: Ab his bilem in jecore hospitantem incanduisse & dolorum maximam partem induxisse, novam genitam, &c.

Ren erat luxatus) Fr. *Pedemontanus*, qui continuavit Grabadim, i.e. Practicam Meluæi, mentionem facit dislocationis Renum & vesicæ, atque remedia proponit ad curationem ejusmodi morborum. Verum quidem est luxari Renem, sed dubitatur de vesica, quæ firmiter affixa est & inclusa duplicato peritonæo: Causa luxationis Renis potest esse violenta & diuturna tussis, quæ perenniter exagitans Diaphragma, ejus extremitates, quibus incumbunt Renes, possunt Renem alterutrum sua sede dimovere. Ren dexter magis obnoxius est luxationi, quia macrior ob viciniam jecoris, liquata pinguedine, quæ ipsum instar glutinis lumbis affigit, facilius devolvitur. *Riolanus Anthropogr. lib. 2. cap. 26.*

OBSERVATIO CLIII.

Dyspnoea ob tumorem Hepatis scirrhosum, & Lienem in tabum resolutum.

LÆdi potest Respiratio ab alterutro viscere, aut utroq; in insignem tumorem elato: juxta illud Hippocratis, *Orthopnoeam inferunt hydropici affectus duri.* Coacar. sect. 2. l. 5. §. 29. ut hoc tempore vidimus in studioso quodam, Israele l'Alman, qui à quatuor mensibus *insigni tumore* inflammatorio Hepatis oppressus, cathedræ toto eo tempore insidere & indormire coactus, interiit nuper, cujus Parens simili orthopnoea triennio ante jugulatus est.

In cujus cadavere Hepar scirrhosum valde inventum, una cum liene in tabum verso. *C. Piso de morbis à sero Sect. 3. cap. 4.*

SCHOLIA.

INsigni tumore) Hoc exemplo utitur Excell. Th. Bartholinus; Tract. de vasis Lacteis cap. 15. probaturus suffocationem, sive orthopnœam sæpe induci, delato universo chylo ad thoracem per novos Ductus thoracicos, quia hujus commeatus ad hepar ob illius affectus p. n. intercipiatur: quo in casu vitam & sanguinis munia supplere & præstare cor statuit, sed quia solum nequeat hepatis auxilio destitutum, perire hominem: Hujus læsæ respirationis causa vulgo affignatur tumido visceri, diaphragmatis liberum motum impediente: Sed & aliis illius affectionibus, citra tumorem, ut scirrho, corruptioni &c. successisse fidem faciunt plurima exempla: Hinc recte colligit Vir Illustr. orthopnoeam illam irruenti affatim chylo, pulmonesque in transitu afficienti, adscribendam esse.

OBSERVATIO CLIV.

Asthma ab abscessu juxta lienem genito.

NObilis vidua per multos annos pedem graviter ulceratum & fontanellam etiam in altero habuit, horum diuturna molestia defessa, per Chirurgum, dissuadente me; consolidari tamen & ad cicatricem perduci curavit, quo facto, statim spirandi difficultas occupat, appetitu edendi non dejecto, imo ipsa dicente, jam vegetiori reddito ita ut desiderio indulgere, ob asthma, nunquam audeat, Tandem facies & manus extremæ, cum abdomine atque pedibus, ob humores stagnantes, & exitum amplius non habentes, intumuerunt, & asthmate aucto, viribus diuturnitate fractis & attritis, vitam naturæ reddidit.

In hujus post mortem latere sinistro, ad lienis situm, abscessus, quem omnium cum admiratione, occultum habuerat, apertus inventus est, ex quo, defuncta jam ipsa, magnam fœdissimæ saniei copiam effluxisse mihi relatum: Hinc patet ulcera diuturna, aut abscessus, in quos natura se exonerat, caute tractandos esse, nisi in aliud tristius discrimen se conjicere quis velit. *Greg. Horstius Observ. xv. lib. ix.*

SCHOLIA.

COnsolidari) Hippocr. 6. Epid. sect. 3. tit. 28. vetat abscessus, qui aliorum affectuum medela sunt curari; in quem locum commentarium Vallesi memoria tenendum: Definitio, *ait*, horum abscessuum diuturnitas est, fiunt enim diuturni, quod natura jam consuetudioem eo mittendi comparaverit: Igitur in omni diuturno abscessu, sive sit cum evacuatione; ut ulcus, fistula aut hæmorrhois, Sive etiam sine ea, ut vetus podagra, videndum quomodo cures, Plurimi enim eorum qui tali morbo multis jam annis laborarunt, solent in nephritidem aut asthma, aut etiam aliquam apoplecticarum passionum incidere: ut contra multis fieri vidi ex Epilepsia, aut alio ecrebri morbo magno, nephritidem, & ex hac podagram. Tales igitur abscessus, cum jam sunt inveterati, etsi cum evacuatione non sint, dico esse aliorum morborum medelam, ut fistulas: quare sæpe curari prohibeo, aliquando etiam fieri suadeo, juxta præceptum *Hippocratis*, Quibus in morbis facti decubitus liberant, eosdem si ante fiunt, prohibent.

OBSERVATIO CLV.

Dyspnoea à variis Hepatis & Lienis vitiis.

INstrumenta respirationis moventia aliquando impediuntur ab externo corpore, ut hepate p. n. diaphragmati agglutinato: hinc retardantur in suo motu, ut nos vidimus non semel, & nuper in Nobili juvene & Religioso ex familia de Pouly. *Car. Piso de morb. à Sero sect. 3. cap. 4.*

Bimulus Princeps defunctus 26. Julii 1676. Hepar illi valde durum, albicans, insuetæ magnitudinis. Præterea undique angustum & arcte costis spuriis & diaphragmati accretum: hinc facile colligi potuit unde difficilis Respiratio orta. *In Actis Medicis Th. Bartholini ann. 1674. 75. 56.*

§. 3. Puella in hecticam incidit cum tussicula, Anhelitus difficultate. Hepar mediante

materia gypsea tam tenaciter diaphragmati adnatum erat, vix ut avelli posset. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 4. Matrona semper conquesta de difficili respiratione. Hepar pendebat libras xxiii. Duo tumores saxei pendebant ab ejus suspensorio. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 5. Cuidam dolor & tumor in hypochondrio dextro cum Dyspnoea. Inventus ingens abscessus in Jecore, unde pus venæ cavæ ramum superiorem subierat & thoracem. *Vide lib. 3. tit. de Hypoch. dolore.*

§. 6. Cuidam aderat febris, pulsus durus, Dyspnoea, & dolor in superiore parte thoracis: Vomica in Hepate, cum maxima puris coacervatione inventa. *Vide tit. de Lateris dolore.*

§. 7. Dom. Penso magnus erat abdominis tumor cum anhelitus difficultate, &c. Aperto abdomine prodiit Lien maximus, latissimus, ita ut totum impleret abdomen: Jecur valde durum, obstructum, pendens libras xi. &c. *Vide lib. 3. c. de ventris Tumoribus.*

§. 8. Vir sinistri lateris tumore & dolore diu cruciatus fuit: Lien insolitæ molis adhærebat diaphragmati firmissime, unde Spirandi difficultas quam ambulaturus fuerat expertus. *Vide lib. 3. Tit. de Hypochond. dolore.*

§. 9. Latus sinistrum deciduo ex loco superiore lapsu afflixerat Th. Iohannis, &c. Extrinsecus illæsum in tumorem assurgit, &c. Accedebat anhelandi difficultas quam rebantur alterius morbi sobolem, &c. Unica tot malorum causa fuit Lien isto lapsu læsus, qui præter modum induruerat, & magnitudine diaphragma premens, dyspnoeam induxerat. *Vide l. 3. Tit. de Hypochondr. Tumoribus.*

SCHOLIA.

RESpirationem lædi à tumente Liene, pondere suo diaphragmatis, cui alligatur, motum impediente notat *Mœbius in Medic. Physiolog. cap.* 17. §. 17.

§. 10. Mulierem diu fatigavit Dyspnoea, cum abdominis mole: Aquarum stoffæ xv. educuntur, inventúmque Hepar xxiii. libras ponderans, scirrhosum. *Vide l. 3. tit. de ventris Tumore.*

Observatio CLVI.

Dyspnoea ab insigni Mesenterii tumore, in quo plures vesiculæ, Iecore magno septo accreto, &c.

FIlia N. dissecta ostendit in mesenterio insignem tumorem ponderis lib. xx. interius referto pluribus vesiculis limpida aqua distentis, &c. Integro triennio vix unquam spiritum libere duxerat; sive ob copiam aquæ, sive ob jecur diaphragmati onerosum & illi firmiter accretum. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

Observatio CLVII.

Dyspnoea producta à variis Mesenterii vitiis.

§. 1. Mesenterii glandulam offendit Fabr. Bartoletus in muliere, quam plures annos gesserat; unde Dyspnoea, retracto per ventriculum diaphragmate: mirum *ἀνάδοσιν* haud interceptam fuisse. *Ioh. Rhodius cent. 2. Observ. 2.*

SCHOLIA.

M*irum ἀνάδοσιν*) Ea glandula ab Asellio Pancreas vocatur, ex qua venarum lactearum originem deducit, quæ ibi in unum omnes coeunt, indéque tum sursum tum deorsum ad hepar porriguntur: Revera mirum anadorsin ideo non fuisse impeditam, neque atrophiam sequutam; Sed chyli Receptaculo, Ductúque chylifero illæsis, chyli distributio illac commeatum habuit.

§. 2. In Asthmatico crebra & per intervalla anhelosa respiratione affecto, tam gravi insultu ut sæpe *ὀρθοπνοικῶς* sederet, in paroxysmo mortuo, nullum in pulmonibus vitium, sed in Mesenterio magnarum glandularum copiam inveni, argumento evidenti non omnia asthmata à defluxionibus in pulmonem, sed sæpe vaporibus solis ex hypochondriis ascendentibus oriri. *Guern. Rolfinkius Dissert. Anat. lib. 1. cap. 13.*

§. 3. Quidam cum ventris tumore querebatur de difficili Respiratione. Aperto abdomine ingens moles, pinguedinem in superficie referens se exibuit, totum fere mesenterii spatium occupans. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 4. Isabel-

§. 4. Isabellæ N. abdomen in tumorem sensim ac fine sensu increscere cœpit: Respiratio illi erat difficilis &c, Mesenterium totum, atque in mesenterio Pancreas, tumore miro & incredibili turgens animadvertimus &c. suberant infiniti in eo abscessus &c. Respiratio ob septi compressionem difficilis erat, &c. *Vide l. 3. tit. de ventris Tumoribus.*

Observatio CLVIII.

Dyspnoea inducta à variis Omenti affectibus.

§. 1. Dyspnoeam in muliere deprehendit Fabritius Bartoletus ab *Omenti pinguedine* septum transversum comprimente: Dissentientibus Medicis, qui pulmonum hydropem adesse cogitabant. *Rhodius cent. 2. Observ. 24.*

SCHOLIA.

1. O*menti.*) Omentum membrana est pinguedine in obæsis copiose perfusa, ventriculo circa fundum conjuncta: Quousque se demittat in vivo corpore varie disceptatur; auctaque pinguedinis mole ponderosum redditum, potius infra tendit quam ascendit: hinc in mulieribus utero presso sterilitatem aliquando invehit: Si ergo adipe copioso perfusum Dyspnoeam peperit, id contigit à compresso ventriculo, qui sursum compulsus diaphragma oppressit, liberúmque motum impedivit.

3. *Dissentientibus Medicis.*) Difficultatem spirandi non solis spirabilibus organis affectis imputandam esse, quod quibusdam visum, sed & à partium imo ventre conclusarum vitio pendere ostendit Galenus cap. 12. lib. 2, de Difficili respir. Perspicuum est, *ait*, quod ventriculus, peritonæum, splen, hepar, alvus, superiora tenuia intestina, & musculi præcordiorum in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus in parvis: Ob id parvus & densus, non solum in pleuriticis, sed in ventriculi doloribus & totius ventris spiritus erit: Consimiliter respirabũt qui hepar, aut spleneam, aut aliquod ex eis membrũ affectum habebunt: Omnia enim talia partim appensa, partim agnata, Respirationis instrumenta ad horum motum commoventur: *Hactenus Galenus*, Quæ valde notanda sunt, fere enim omnes cum difficilem respirationem vident, accusant pulmones, cum sæpe vitium in imo ventre resideat, & tunc est adminiculandum partibus in eo contentis relicto thorace.

Ab Omenti pinguedine.) Microscopii ope detexit *Malpighius* Epiploon, ingentis instar sacci constructum esse, sacculos alios innumeros intra se continentis, adipis congeriem sinu suo concludentes: Vasa plurima, adiposa ipsi dicta, ex ea membrana exilire observavit, ac per totum corpus diffundi, adipem convehentia, non secus ac arteriæ sanguinem afferunt: Ac ubicunque adeps reperitur, ibidem ejusmodi sacculorum numerum reperiri, in quibus reconditur: Eáque de causa in macilentis corporibus & extenuatis, pinguedinis vice membranulas tantum occurrere: Addit Idem, sacculorum & cystidum illarum structuram, vasorúmque adiposorum, sat manifeste ostendere Adipis generationem accidentariam non esse, ex sanguinis pinguibus vaporibus, quæ communis est opinio: Sed verisimile esse potius inservire salium temperationi per sanguinis massam & serum diffusorum: Revera ideo macilentos, & quibus Epiploi portio exsecta est, præ cæteris Rheumatismo esse obnoxios, lienteriis similibúsque morbis facilius tentari quorum acrimonia humorum parens est: Viceversa pingues iis minus affici, quod feri acrimonia admixtione adipis emendetur, non secus ac lixivium quodvis, utcunque acre, ab admixto oleo hebescit. *In Tetrade anatomic. Epist. M. Malpighii, & Carol. Fracassati.*

Pulmonum hydropem.) De hydrope pulmonum & thoracis, vide supra signa & causas observat. 74. & sequenti.

§. 2. Ego vidi Omentum carnosum, seu potius glandulosum, semipollicari crassitie, è virgine cachectica exsectum, (*Vide lib. 3. tit. de Cachexia.*) Abdomen circa regionem umbilicalem duriusculum & subtumidum apparebat: paulo post tussicula cum Spirandi difficultate oborta est &c.

§. 3. Uxori N. ejusmodi erat ventris tumor ut ascitem mentiretur, cum compressione pectoris ac diaphragmatis &c. Aperto abdomine intestina juxta dextrum latus ascendentia occurrebant; quibus remotis Tumor ingens, totam capacitatem infimi ventris complens, occurrit, Exemptus pendebat libras lvj. &c. *Vide l. 3. tit. de ventris Tumor.*

Observatio CLIX.

Orthopnoea à Rene purulento.

Nicolæa Honorata cum febre lenta laboravisset, & bene cœnavisset, cœpit brevi spirare & frequenter. Ista respiratio mansit donec expiraret: Retulimus ad ventrem inferiorem malum, non ad pulmonem, alii contra.

Aperto cadavere repertus est Ren dexter purulentus: unde credibile à maligno vapore hanc orthopnæam siccam inductam fuisse: Incredibile enim qualia symptomata afferat aura venenata à pure traducta: Porro huic puellæ pulmones erant integri: aliquantula pars adhærescebat costis, sed id non erat ἀξιόλογον: *Gul. Ballonius Epid. & Ephem lib. ij. pag. 497.*

SCHOLIA.

HIspanus, Nicolæa Honorata, Nicolaus Du Buisson, neptis uxoris Gilberti, interiere pene morbo consimili: Omnibus Medicis negotium dedit: imo ausim asserere morbum non intellexisse: Difficultas erat spirandi summa, spiritus frequens & parvus ad mortem usque, in sicco velut spirare videbantur: nec tussis nec sputum, spiritum ne ad momentum cohibere poterant: erecto paulum corpore ita frequens & parvum spirabant: febris non erat magna nec quæ istam respirationem requireret: Medici accusabant pulmonem, alii catarrhum esse putabant, alii inflammationem, aut phlogosin pulmonis: Quod non erat credibile, cum febris non esset, saltem commemorabilis: nec phlebotomia, nec subductio alvi juvit: Nicolaus Du Buisson sicut superior, (Nicolæa Honorata) interiit: A venenata aura credibile quoque istud factum: Nam huic per annos pene 15. aut 16. familiaris erat excretio purulenta per urethram: a renibus id erat, minus æquo excretum est: Dolor colicus ortus, deinde difficultas spirandi sine tussi aut aliquo consimili symptomate, mors: An colicis doloribus & tetræ anathymiasi hæc succedere possit dyspnoea, quæri potest? Nos id deteximus & animadvertimus prædictis exemplis: Porro eam affectionem dubitamus an vocare jure possemus orthopnoeam siccam, an sanguisugum? orthopnoeam siccam, quia videbatur aliquid affine habere ei affectui quem Hippocr. vocat orthopnoeam siccam parte patre 21. lib. 4. acut. Galenus vocari putat eam dyspnoeam quæ sine sputis, vel eductione per tussim usque eo vehemens est, ut inclinari, citra suffocationem, qui ita affectus est non possit: hæc autem à spirituum interceptione fit: meminit autem inflammatorum hypochondriorum, quod horum affectio eam affectionem inducere possit: Vel Sanguisugum vocabamus, Gordonium imitati: Porro Sanguisugum est difficultas anhelitus; cum aliquis non potest expellere aerem pro tanto, quia pectus & cannæ non possunt constringi sufficienter, ibi retinentur fumolæ superfluitates. *Idem. Epid. lib. ij. pag.* 197.

OBSERVATIO CLX.

Orthopnoea à Calculis renes obsidentibus, & contorsione Spinæ dorsi.

ILlustr. Virgo annorum circiter xxx. optimo corporis habitu, sed paululum gibbosa, ex subotto in proprio conclavi igne ita perterrita fuit, ut menses ab eo tempore non amplius fluxerint: interea utcunque se habuit, nisi quod aliquando de difficultate respirandi, nec non dorsi dolore conquereretur, cujus nomine varia tentata remedia: Elapsis vero sedecim annis, computatione à retentione menstruorum facta, prædicti dolores magis magísque intenderunt, ut mors tandem subsequuta sit.

Corpus cum condiremus, spinam dorsi instar majusculæ literæ S. Binos etiam lapides in sinistro rene inveni. *Hildanus cent. vj. Obs. xliij. ex communic. Lucæ Iusti.*

SCHOLIA.

REspirandi difficultatis causa non semper in pulmonibus & thorace latet, temerè que & inscienter multi illuc recurrunt, cum sæpe aut hepar tumens, aut hypochondriaca affectio, aut affectus renalis, aut vitium nervorum à spinali medulla derivatorum ortum præbeat; Rationem autem reddere cur affecti renes pneumatica instrumenta in consensum trahant, dyspnoeámque inducant, etsi non adeo facile sit, Experientiæ tamen tergiversari nefas est, ubi corporum illi pathemati obnoxiorum apertio non aliam exhibuit causam, ut patet ex allato exemplo, Et curatio instituta per Renum meatuum ἐκφρακτικά, respirandi libertatem restituit, testibus *Ballonio* & *Dodonæo*: Ille consilio xlvj. lib. 1. Quidam, inquit orthopnoea laborare videbatur, unde gravissime haberet, Nonnulla erat suspicio affecti pulmonis, non tamen certa erant argumenta quibus appareret vitium in pulmonibus conceptum: tamen cum orthopnoicus ac anhelosus maneret, quæsitum quæ illius difficultatis causa esset: multis ad unguem pertractatis, in eam ventum est tandem opinionem, ut nil tale in pulmonibus consistere crederetur quod eam difficultatem inveheret: Sed ut plerique sunt aliis oculatiores, dictum est suspicionem magnam esse calculi in renibus, quod cum contingit, aliquarum difficultatis spirandi species apparere potest: consultum renibus est, deturbatus remediis convenientibus calculus, libertas respirationis est restituta: Causam autem ejus rei esse voluit, quod nervulus est a sexta conjugatione pervadens diaphragma, & ad renes usque perreptans, qui oppressus, ut in opposito femore stuporis sensum infert, ita in partibus superis difficultatem nonnullam respirationis afferre potest, nam renes ambigunt inter partes superas atque inferas: Et nos vidimus mulieres aliquot & viros, quibus familiaris renum dolor est, gravis & pungens, qui sæpe conqueruntur de dolore lateris, ac si pleuritis aliqua nothas costas occuparet, cùm tamen nil sit tale, sed ob obsidionem renis à calculo, aut ejusdem oppressionem ab aliqua re obstruente, ratione nervi implantati in renis corpus, idem fit quod & in lienis & hepatis tumore aut obstructione, nam circum claviculas dolorem sentiunt tensivum: Quærat quis, cur non id in omnibus calculosis contingit, aut quibus præpediti sunt renes? Non est necesse, nam sæpe insigniores sunt nervi in aliis atque in aliis, ac errore quodam naturæ in eam sedem partis alicujus inseruntur, in qua sensus viget magis, ac consensus major est cum partibus vicinis: Nec enim quibuscunque contentus in capacitate renis lapillus est, iis objectum oppositumque femur stupet, tametsi stuporem tanquam σημεῖον σπουδαῖον lapidis in rene contenti constituat Hippocrates. *Hæc Ballonius*: *Dodonæus* autem Observ. xx. ait mercatorem, etiam juvenem, Orthopnæa correptum, nullo fructu omnia remedia admisisse, tandem calculi in renibus doloribus ac podagra correptum, ab effectu liberum factum, qui ante in sedili tantum somnum capere debuerat: Sed præter rationem à *Ballonio* allatam, ex nervorum consortio desumptam, altera à Renum officio afferenda, quod est serum à sanguine segregare: hoc si calculo præpediti, vel aliter non fungantur, redundans serum ad pulmones dyspnoeam facile inducit, Vide *Vide Ioh. Rhodium cent. ij. Observ. xxvij.*

Observatio CLXI.

Dyspnoea ob Renes iecori affixos.

Renes ambos Jecori affixos vidi : Æger de pectoris angore & spiritus impeditione subinde conquerebatur. *Vide tit. de Phthisi.* In pulmonibus, corde, thorace, nihil vitii: Valde sitiens hauserat poculum vino frigidiore plenum.

Observatio CLXII.

Orthopnoea ab immani Renis unius tumore excitata.

INtercipi potest Respiratio compresso Diaphragmate, una cum intestinis, ab immani Renis alterius tumore, ut in Elizabetha Des-Bordes, uxore Panarii Principis. *Car. Piso de morbis ab illuvie serosa sect. 1. cap. 4.*

Observatio CLXIII.

Dyspnoea à massa carnea crinita & aquæ ingenti copia in abdomine.

VXori N. abdomen in insignem protuberantiam assurgebat, adeo ut præ pondere vix incederet cum difficili anhelitu &c. Aperto abdomine ℔xxiv. aquæ prodierunt; Innatabat dictæ aquæ folliculus crinitus admirandæ formæ & magnitudinis. *Vide l. 3. tit. de ventris Tumoribus.*

Observatio CLIV.

Asthma convulsivum in occipite, juxta nervorum origines, causam habens, colluviem scilicet serosam.

ASthmatis convulsivi causam nonnunquam in occipite juxta nervorum origines consistere, per Observationes Anatomicas plane deteximus, nimirum adverti quosdam ægrotantes, qui cum ab aliis morbis deploratis decumbentes insuper Asthmatici fierent, necessum habuerunt intra lectum aut cathedram cum capite semper erecto aut prono detineri: reclinari autem aut supinari, statim anheli, ac velut moribundi difficillime respirabant, cujus causa (*prout per dissectionem apparuit postquam obierunt*) tantum erat, quod cum intra cerebri cavitates seri acris colluvies ingens aggereretur, si ob caput reclinatum, illa in nervorum octavi paris originem recideret, illico præcordia, ac imprimis spirabilia spasmis horrendis tentabantur : Porro interdum ob hanc rationem videtur esse quod orthopnoici in lecto absque suffocationis periculo decumbere nequeunt, quin corpore erecto sedere coguntur.

Scholia.

ASthma (quod ob peculiare interdum symptoma etiam orthopnoea dicitur) describi potest quod sit Respiratio difficilis, crebra & anhelosa, cum magna pectoris agitatione, & plerumque citra febrem: Respirationis actus dependet, Tum à pulmone movendo, cujus conformatio ejusmodi esse debet, ut ductus ejus & meatus omnes, pro aëre libere inspirando & expirando semper patescant: Tum à partibus sive organis ipsum moventibus, quæ per alternas systolẽn & diastolẽn vices, pectoris cavitatem, & consequenter ipsos pulmones dilatari & contrahi faciant: Cum itaque plures & diversimodæ sint afficiendi rationes quibus Respiratio læditur, ad bina hæc capita fere omnes reduci possint, nempe quod vitium sit, vel in *Pulmone movendo*, vel in *Partibus* sive instrumentis quæ ipsum movere debent ; Atque hinc morbi istius differentiæ & species optime designantur, Nam juxta variam causæ morbificæ naturam & situm Asthma dicatur, vel mere *Pulmonicum*, omnino à ductibus aëriferis obstructis, aut non satis patentibus procedens : vel mere *convulsivum*, quod tantummodo ob defectum, aut culpam in organis motivis exoritur: vel *mixtum*, quando utræque partes in vitio conspirant, cujusmodi originem Asthma quodvis immane & inveteratum habere solet : Super his singulis ordine dicemus, & primo Medici veteres, & plerique adhuc moderni, primam solummodo Asthmatis speciem agnovere, morbi hujus causam usque proximam, & fere unicam, statuentes Bronchiorum angustiam : videl. quod ductuum illorum spatia vel per obstructionem, vel per compressionem coarctata, quoties respirationis usus augeatur, aërem in copia satis idonea non admittunt ; quare ob pleniorem aëris quantum opus erit *ἀναπνοὴν* respirationis organa nixibus creberrime repetitis difficillime laborant: Quod autem nonnulli, sine manifesta pulmonum labe, paroxysmis asthmaticis obnoxii reperiuntur, totum hoc vaporibus à liene, utero, mesenterio, aut alio quodam viscere satis immerito adscribi solebat; at vero pathema istud, absque bronchiorum angustia, aut viscerum istorum culpa, à partium motricium spasmis oriri alibi evicimus, & mox clare ostendetur : Bronchiorum angustia, primam Asthmatis speciem inducens, per *obstructionem* fieri supponitur, quoties aut humores crassi & viscidi, vel materies purulenta, vel sanguis extravasatus iis impinguntur, aut tubercula, scirrhi vel calculi eorum ductibus insidebunt ; vel denique humoris serosi catarrhus in eos confestim depluet : Porro idem affectus per *compressionem* excitari putatur, quoties ejusmodi (cujusque illorum

illorum generis) materies arteriæ aut venæ pneumonicæ ductibus inhærebit: Profecto à variis hisce causis & afficiendi modis diathesis asthmatica dependet: verum morbi insultus quique, aut saltem paroxysmi majores, propter accidentia quædam, aut occasiones excitari solent: quippe dum sanguinis rivus dimissus, & leniter decurrens, respiratione modica contentus esse potest, præcordia sine magno pulmonis aut pectoris labore pertransit: Sinvero iste effervescens, & pulmones impetuosius trajiciens, pleniorem aëris inspirationem desiderat, propter hunc per vias angustas admittendum, organa pneumonica statim omnia in nixus creberrimos accientur: Quicquid igitur sanguinem effervescit, inque orgasmum concitat, ut motus violentus corporis aut animi, frigoris aut caloris externi excessus, vini potus, venus, quinimo interdum merus lecti calor, in prædispositis insultus asthmaticos accersit: Usitatum est huic morbo obnoxios, sæpe lectum ingredi non ausos, tantummodo in cathedra, aut super cubile vestibus indutos dormire posse: Cujus ratio est, quod corpore stragulis cooperto & concalefacto, sanguis proinde in motum paulo citatiorem concitus & fervescens, uberiorem aëris inspirationem requirit, quam per tracheæ ductus coarctatos suppleri queat: nam quo plus sanguinis quaque systoles & diastoles vice pulmones trajicit, eo propter accensionem, simúlque eventilationem ejus, aër copiosius & celerius ingeri regerique debet: cui penso (cum propter impedimenta non facile absolvitur) tamen quoquomodo peragendo, partium omnium respirationi dicatarum, cum magna totius pectoris contentione, conatus ultimi exeruntur: Porro sanguis agitatus, in prædispositis non tantum asthmatis occasio, sed aliquatenus etiam causa existit, nam proinde vasa sanguifera intra pulmones magis impleta & distenta, ductus tracheales jamjam angustos comprimunt & multo arctiores reddunt.

2. Asthma Convulsivum (quod secundam hujus morbi speciem esse, & sine magna bronchiorum obstructione, aut compressione, a meris fibrarum motricium spasmis excitari statuimus) non uni loco, aut peculiari cuipiam organo limitatur, sed ἐνεργείας valde diffusæ, ad partes ferè omnes respirationi dicatas (quantum modo hæc modo illa, vel alia in culpa est) extenditur: Enimvero affectio spasmodica insultum asthmaticum ciens, ad vasorum pulmonarium fibras motrices, ad diaphragma, ad musculos pectoris, ad nervos, qui è pectoris aut pulmonis ditione sunt, quinimo ad nervorum istorum origines intra ἐγκέφαλον consitas spectat, atque singulis hisce in locis dum materies morbifica hospitatur, respirationis opus inhibens aut pervertens, morbi istius paroxysmos infert: quippe spiritus animales, ad respirationis munus destinati, si quando valde molestantur, inque motus irregulares urgentur, organorum spirabilium fibras tum nerveas tum motrices inordinate subeunt, easdemque proinde irregulariter modo contrahi, modo distendi, necnon solennes & æquabiles systolῶν & diastolῶν vices varie perturbari aut impediri faciunt. Causa morbifica, sive materies spiritus, operi pneumonico accinctos irritans, cum variis in locis, tum præcipue in his tribus vim suam exerere solet, videl. primò aut in ipsis fibris muscularibus, aut secundò in ramis vel propaginibus nerveis, vel tertiò denique intra ἐγκέφαλον juxta nervorum origines: 1. Quoad prius, interdum materies heterogenea, & spiritibus inimica, ab ἐγκεφάλῳ in nervorum truncos excussa, exinde per eorum ductus & propagines, si forsan in quantitate perexigua fuerit, absque noxa magna, aut multum sensibili, in fines ultimos dilabitur: Cúmque dein fibris nerveis inciderit, & sensim in dies aggesta demum in molem accreverit, spiritus incolas molestare, inque spasmos asthmaticos concitare incipit: qui subinde infestant, & pro ratione causarum evidentium augentur, nec plane cessant, donec penus materiæ sic aggestæ discutiatur penitus & absumatur; dein quando renovatus iste ad plenitudinem assurgit, morbi istius paroxysmi repetunt, proindéque, uti observatione communi patet, sæpenumero periodici existunt: Juxta hanc afficiendi rationem, Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in vasorum pneumonicorum tunicis muscularibus, quandoque item in septi, aut processuum ejus lumbarium fibris delituisse merito suspicamur; Haud multũ probabile est morbi istius nidum, juxta hujus aut istius musculi pectoralis fibras consistere: quanquam in scorbuticis etiam ab his materia spasmodica obsessis, dolores & spasmos leviores cũ respiratione læsa obortos novimus. 2. At vero (prout alibi non tantũ ratiocinio, sed per observationes ægrotantium historias plane ostendimus) Asthma convulsivum sæpius infertur quoties materies morbifica, in nervos pneumonicos delapsa, alicubi intra ductus eorum, & præcipue circa ductus hæret: unde quoties ad plenitudinem aggesta discuti & moveri incipit, propterea spiritus ibidem scatentes, & ad respirationis organa affluentes perturbari, inque anomalias adiguntur, illíque mox spiritus alios, fibrarum pectoralium aut pulmonarium incolas afficiunt, inque spasmos irregulares & asthmaticos excitant: Propter hujusmodi causam, & afficiendi rationem, non tantum morbi hujus insultus, sed insuper & præcordiis proinde perturbatis, passiones cardiacas accieri declaravimus. 3. Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in occipite, juxta nervorum origines consistere per observationes anatomicas plane deteximus &c. *Vide textum.*

3. Quamvis nonnunquam Asthma ab initio simplex, scil. vel pneumonicum mere, vel convulsivum existat, attamen postquam alteruter morbus aliquandiu increbuit, plerumque alterum sibi conciscit: hinc ut concludere liceat, Asthma quodvis inveteratum affectionem mixtam esse, & partim pulmonis male conformati, partimque nervorum & fibrarum nervearum ad spirabilia pertinentium vitio excitari: Quippe cum ductus pneumonici à qualibet causa coarctati, vel obstructi, liberam aëris inspirationem expirationémque non admittunt, propterea etiam sanguis, quinimo & humor nerveus à cursibus suis præpediti, atque lente procedere & stagnare coacti, fæculentias suas & excrementa partibus nerveis affigunt, unde spirituum meatus obstruuntur, aut pervertũtur, ipsisque demum labes spasmodica accrescit: Porro sanguis, si quidem intra præcordia haud debite inspiratur eventilatúrque, tandem in crasi sua vitiatus, cerebro & nervoso generi succum nonnisi depravatum suppeditat, cujus delicta respirationis organa, utpote prius læsa & debilitata, maxime luunt: Pariter etiam è contra reciprocatur malum, quoties hic morbus nervosi generis culpa incipit; nam quatenus pulmonum motus propter fibrarum muscularium spasmos crebro sistitur, aut impeditur, tum sanguis, tum liquor nerveus à motibus solitis coërciti, recrementa & fæculentias congerunt, eáque partibus continentibus affigunt, à quibus non tantum humores viscosi & ductuum obstructivi, sed & tumores aliáque solidiora concreta, pulmonis conformationem vitiantia, producuntur. *Willis Pharmac. ration. parte 2. sect. 1, cap. 12.*

OBSERV.

Observatio CLXV.

Aſthma ab abdita cauſa productum.

§. 1. Retulit mihi D. D. Gualtherus Needham ſe noviſſe lanium, qui cum diu laboraverat aſthmate periodico, intra 14. vel 20. dies, ut plurimum recurrente, tandem in ipſo paroxyſmo extinctus eſt.

Cadaver apertum exhibuit viſcera omnia ſana, præſertim Pulmones: neque aut *excrementi in bronchiis collecti*, *aut ſanguinis* in venis reſtagnantis ulla indicia prodita ſunt: Hoc tantum p. n. accidit, quod veſica fellea calculos complures in ſe continuit: Cætera, *ſubdit ille*, [illegible] generi nervoſo affecto tribuenda erant, vel cauſæ nobis ignotæ, certè oculis non conſpicuæ: *Thomas Willis Pathol. cerebri cap. xij.*

§. 2. Vir, ante hydropem, cibum ſumpturus, vel cùm ad ſomnum ſe componeret, ſumma anhelandi difficultate & ſuffocationi proxima concipiebatur. In nullo vi[illegible]rum quicquam vitii notari potuit. *Vide lib. 2. tit. de ventris tumore.*

SCHOLIA.

N*Eque aut excrementi in brochiis collecti, aut ſanguinis &c.*) Aſthmatis cauſam vulgares Medici nullam fere aliam præter fluxionem à capite agnoſcunt: Interdum tamen induci ab humoribus crudis & ſeroſis, à venoſo genere, per arteriam venoſam in pulmonum tranſlatis ſubſtantiam, vel in læves arterias, unde aſthma ſpurium generetur, oſtendit *Piſo* lib. de morbis à colluvie ſeroſa, atque ex eo *Sennertus*: Hæc ſpecies Dyſpnoeæ confirmatur primo ex ſtertoris abſentia, ſecundò ex urinarum conditione, quæ in paroxyſmo redditæ, turbidæ & craſſæ ſunt, à craſſorum & crudorum humorum parte ad vaſa urinaria delatione: Demum aſthmaticorum nonnulli ſtranguriæ obnoxii ſunt, qua dum urgentur, reſpiratio illis inculpata eſt: recurrente vero aſthmate, viciſſim urinæ libertas reſtituitur, pro varia humorum in venis contentorum huc vel illuc metaſtaſi: Adde indicium à juvantibus & lædentibus, In ea enim dyſpnoeæ ſpecie quæ ſtertoris eſt expers, adeo utilis eſt v. s. ut ea in paroxyſmo facta, ubi primum ſanguis fluere incipit, reſpirandi libertas ſtatim accedat, eâque peracta ægri omnino liberi conſpiciantur: Comes præterea hujuſmodi dyſpnoeæ eſt cachexia, pedúmque œdematoſus tumor, unde colligendum materiam vaſis contineri ac ab hepate proficiſci; Harveanis ex principiis, deferuntur humores & vapores crudi, cum tefluo ſanguine, in dextrum ſinum cordis, ex eo in pulmonum vaſa & parenchyma, ibique firmati bronchia aſperæ arteriæ comprimunt: Qui tranſitum per parenchyma non admittunt, in lævium arteriarum repletione acquieſcunt: Detectio vaſorum lymphaticorum lucem hic forte fœneratur: Eorum uſus præcipuus eſt. 1. Vt nutriendas partes onere inutilis ſibi aquæ levent. 2. Vt aquam aliis partibus certos in fines apportent, in primis cordi, ſive ad ſanguinem, alioquin craſſiorem, nonnihil diluendum, ſive calidiorem temperandum, ſive ad ſanguinis concretionem promovendam: Iis obſtructis in pulmonibus, coërcetur lympha, quæ compreſſione bronchiorum dyſpnoeam inducit: Si præ plenitudine ea dehiſcant, hujus irruptio in pulmones & cavum thoracis Hyderum inducit.

Cauſa ignota aut oculis non conſpicua.) Vt cum majores præſertim nervi ſepti, à dorſali medulla progreſſi, defluxionibus aut aliis morbis ſeparatim & ſolitarii infeſtati, dyſpnoeam quandam patiunt; qualem in aſthmaticis, nullis aliis pulmonum affectorum indiciis apparentibus, continuo ægrotos infeſtare obſervavimus. *Platerus Praxeos part. 2. lib. 1. cap. 4.* Huc refer Aſthma illud Scorbuticum quod periodice ægros affligit, & nonnunquam incautos jugulat, qui accidit quia ſpiritus ligantur & eorum influxus in organa reſpirationis impeditur; Remedia ex arte exhibita ſæpius eludit, ſed præ cæteris valet extractum croci ſpiſſius, in aqua appropriata diſſolutum & per intervalla exhibitum; ideo juvans quia crocus inſigne eſt reſtaurans caloris nativi: *Thom. Bartholinus in Actis med. anni* 1671.

Generi nervoſo affecto) Dyſpnoea ſcorbutica interdum à nervoſi generis culpa procedit: poſtquam enim labes morbida cerebrum ac appendices ejus occupavit, particulæ heterogeneæ ab ἐγκεφάλῳ dimiſſæ, uti nervos alios, ita pneumonicos aliosque affines; ſcilicet diaphragmatis & muſculorum pectoris motui intervenientes crebro ſubeunt: proindéque cùm quod nervi illi à muniis rite defungendis aut inhibentur aut perverruntur, reſpiratio difficilis varii generis producitur, eſtque ut plurimum aut paralytica aut convulſiva: etenim particulæ morbificæ caudices nerveos ſubeuntes, & circa eorundem plexus, aut extremitates uberius congeſtæ, ſpirituum copiis affiguntur: hinc aliquando accidit à tali particularum (ſi forſan illæ narcoticæ fuerint) cohætione, ſpiritus quorundam nervorum incolas ligari prorſus, & ab actibus deſignatis inhiberi, unde reſpiratione impedita, cæteri ſpiritus nervorum adhuc immunium hoſpites, ut ipſi proprio marte penſum commune perficiant, valde exercentur, adeóque qua licet reſpirationem magis crebram & laborioſam edunt: quandoque vero ſpiritus, intra quoſdam ex reſpirationis munere nervos ſcatentes, copula heterogenea exploſiva, ſive ſpaſmodica afficiuntur, cujus elidendi gratia, cum illi ob plenitudinem, vel propter occaſiones aliquas excitantur, motus convulſivos ineunt, proindéque pulmones cum laborioſis & crebrius repetitis, modo ſyſtoles modo diaſtoles vicibus, paroxyſmis quaſi aſthmaticis detinentur: In his caſibus quandoque nervi diaphragmatis, interdum pneumonici ac pectoris motus abſolventes, item forſan aliquando bronchia amplectentes, ac illorum modo hi, modo iſti, ſeorſim à reliquis, aut narcoſi, aut affectionibus ſpaſmodicis obnoxii ſunt, ac propterea reſpirationis anomalæ variæ differentiæ ac modi occurrunt: Eugalenus, Horſtius & Sennertus dyſpnoeæ ſcorbuticæ cauſam à viſceribus imo ventris inflatis aut tumefactis, proindéque ſeptum comprimentibus deducunt, non ſecus ac in gravidis & hydropicis fieri aſſolet: at hæc opinio non admittenda, quia ſymptoma illud non raro iis evenit quibus venter & hypochondria ſatis mollia ac infra coſtas ſubſiſtentia,

sistentia, spatium pro septi motu satis liberum conceduut: Quod autem lienis perturbationi respiratio difficilis passim in hypochondriacis, & quandoque forsan in scorbuticis succedat, ratio est, quia nervi splenici cum pneumonicis communicant; quandoquidem igitur utrique materia morbida sc. spasmodica obsidentur, eadem in alterutris commota spasmos ciens, alteros in affectus consensum trahit, prout de passionibus hypochondriacis disserens declaravi in omni dyspnoea, ob nervosi generis culpam excitata, pulsus ut plurimum satis fortis ac d. bilo celerior, ac interdum intermittens existit. *Thomas Willis Tract. de Scorbuto capite tertio.*

Observatio CLXVI.

Dyspnoea à pulmonum defectu, & humore lacteo in cavitate thoracis.

Retulit mihi Joh. Baptista D. M. se subjectum vidisse cui deerant ambo pulmones, ut utrinque quid potius substantiæ pulmonum analogum videretur: In cujus thorace stagnabat aqua veluti lactea, quæ tamen non erat ex empyemate pus verum. *Fabritius Bartoletus de diff. respir. p. 3. c. 3.*

SCHOLIA.

Aqua veluti lactea.) Chylum arbitratur fuisse Cl. *Thom. Bartholinus Spicileg. 2. de vasis lymph. cap. 2.* à disrupto vel hiante Ductu chylifero thoracem pertepiante.

Observatio CLXVII.

Lobus unus pulmonum potest deficere vita superstite.

Quia lobus pulmonis sinister major dextro est, propter sinistri ventriculi cordis non tantum eventationem, verum propter fuliginum receptionem, ob id potest animal absque lobo dextro vivere: quod bis est à me observatum in cadaveribus hominum qui inuncti fuerunt propter Venereum morbum, erat enim absumptus in his lobus dexter pulmonum usque ad bronchia; Et hoc à viris gravissimis, ut ab Excell. Brasavola fuit sancitum: *Hippolitus Boscus de Facult. Anat. Lect. 4. p. 40.*

§. 2. Anno 1623. Franc. Plazzonus secuit eanem cui sinister pulmo globulo sauciatus plumbeo putruerat, illæso dextro, cujus beneficio diu superfuit. *Ioh. Rhodius cent. 2. Observat. 6.*

SCHOLIA.

Plazzonus quoque nautam Patavii medicabatur in superiore dextri pulmonis ala vulneratum, qui per tres hebdomadas cum pure ipsum pulmonis parenchyma ejecit: Ex quo suspicatus ille absumptos pulmonis lobos: Sinistri tamen usu vixit, sed cum difficultate spiritus: Quid igitur mirum ulcera pulmonum sanari si putrida ipsorum vulnera sanantur? Galenus difficultatem ostendit l. 4. c. 5. de loc. non impossibilitatem, relicto nempe callo, notante Cardano de causis, sign. loc. morborum, §. 60. *Idem.*

§. 3. Sæpe natura in formanda una corporis parte deficit, luxuriando in altera: Ita accidit cuidam Ill. Baronissæ: Ambo enim Pulmonis lobi, scil. superior atque inferior sinistri lateris defuerunt, non ex ulcere consumpti, quia cicatrices adfuissent, sed quia natura defecit in eorum productione, alio distribuendo materiam: Ventriculus magnus adfuit; Lien erat ponderis libr. vj. Intestina tantum tria apparuerunt: Natura ergo cum defecit in producendis medio pulmone, parvo epate, & brevibus intestinis, supplevit defectum in Liene.

SCHOLIA.

Hic Anatomicus campum habet quærendi quomodo circulatio sanguinis in hoc corpore fieri potuerit deficiente arteria venosa, in sinistrum pulmonis lobum excurrente, cum non facile admittat septum cordis pervium à Galeno sancitum: Sed quod maxime consideratione dignum est, nunquam spirandi difficultate fuit detenta, cum pulmones obstructi eam impediant, Deficientes penitus auferant. *Antonius de Pozzis Observat. xxx. miscell. cur. ann. iv.*

APPENDIX. I.

Asthma & dysuria reciproca, ut hac præsente cessaret asthma, hoc urgente illa desineret.

Refert *Zecchius* conf. 18. Cardinalem Paleottum asthmaticum, simul ardore urinæ & difficultate laborasse, & ita quidem, ut cum urinæ ardor & difficultas urgeret, spirandi difficultas evidenter imminueretur, & rursum cum majore impetu, stranguria cessante, repeteret: Nos de his hanc ferimus sententiam, Asthma oritur ab humoribus tenuioribus qui cunctæ massæ sanguineæ insunt: ac ii de capite, cui per se plus sanguinis,

sanguinis, pluresve venæ sunt, ut tradit Hippocr. ad pulmonum venas sæpius vehuntur: quare nulla tussis præcedit, sed nonnunquam quædam capitis gravedo: Per cavum asperæ arteriæ ille humor de capite non labitur: Quare frustra est *Zecchius*, causam explicaturus cur æger tussire non incipiat: Asthma finitur nonnunquam incipiente *stranguria*, ideo quod humor crassior ad renes feratur, tenuior in pulmonibus relinquatur: Et hoc quoque est quod Asthma desinat & increscente tumore pedum, ut ego sæpius vidi, & copiosa urina, ut testatur D. Joh. Rhodius. *Schneiderus l. 3. de Catarrh. c. 6.* Vide Sennertum lib. 2. *Pract. qu.* 45.

APPENDIX. II.

An Homo vivere possit sine Respiratione.

GAlenus 6. de loc. aff. cap. 5. scribit *Respirantem non vivere, & viventem non respirare, impossibile est*, Galeni sententiam confirmant multæ Rationes de necessitate Respirationis, & Experientia: cum in dies videamus homines respiratione privatos illico mori: Verum eadem ipsa Experientia nonnunquam contrarium quoque docuit, cum variis exemplis demonstrati possit nonnullos homines notabili temporis spatio sine ulla respiratione vivos superfuisse: nominatim in India dicuntur Urinatores illi, qui margaritas & corallia in fundo profundissimorum fluminum quærunt, plerumque per semihoram, vel diutius, sub aquis commorari posse, sine ulla respiratione.

Hujus rei ratio inquirenda restat: Galenus passim variis firmisque rationibus & argumentis, ab experientia & sensu communi desumptis, docet cordis calorem esse causam necessitatis respirationis: Quo usque enim per suum calorem cor sanguinem attenuat, & dilatatum è dextro ventriculo in pulmonem impellit, necessario requiritur refrigerium, per respirationem allatum, ut calidus attenuatus in pulmonem impulsus sanguis rursus condensari, sicque è pulmone in sinistrum ventriculum delabi possit, quo refrigerio denegato, mox halituoso sanguine replentur pulmonis vascula, & seroso vapore vesiculosa substantia, nec quicquam ad sinistrum cordis sinum descendit, sicque citissime suffocatur homo; Ex hoc fundamento jam sequitur alterum, scil. quoties cor nimis refrigeratum est, vel calor ejus à morbificis causis adeo oppressus, ut nullam sanguinis illapsi effervescentiam seu dilatationem faciat, tunc etiam nullâ respirationem necessariam esse (sublata enim causa necessitatis, tollitur necessitas) atque isto tempore hominem sine respiratione aliquandiu vivere posse: In omnibus, quæ adducuntur historiis, atque etiam ab aqua frigida sola (ut in margaritarum piscatoribus) totum corpus, ipsique simul pulmones adeo refrigerati sunt, ut illa refrigeratio aliquandiu sanguinem è corde in pulmonem, sed minus calidum, & pauciore quantitate ob totius frigus) impulsum satis refrigerare ac condensare potuerit: vel à maximo terrore & frigore simul, cor, unacum toto corpore, adeo refrigeratum & contractum est, ut fere desierit pulsare: Vel à vitiosis malignisque vaporibus aut humoribus ejus calor adeo oppressus est, ut etiam plane desierit sanguinem dilatare ac pulsatione propellere: Desinente autem propulsione sanguinis in pulmonem, non est necessaria respiratio, eaque tunc homo aliquandiu carere, & tamen vivere potest, si modo ille status non diu duret, scil. donec ipsum calidum innatum penitus extinguatur: Sed tunc vivit homo immobilis, suique impos, sicut hyberno tempore vivunt muscæ, ranæ &c. quæ veluti mortuæ sine ulla respiratione latitant, eo quod calor cordis oppressus & veluti extinctus sit, neque ullo refrigerio indigeat. Galenus ipse hanc difficultatem prævidens, ut ex ea se expediat, confugit ad Transpirationem, quæ fit per universi corporis poros, eámque ponit tanquam speciem minimam respirationis, seu potius ejus vicariam, quam ad vitam sustentandam sufficere posse existimat, verum hoc diverticulum non sufficit ad probationem, nam cum & humores non moventur, tunc totum Corpus illico refrigeratur, & neque halitus calidus expellitur, neque aër frigidus usque ad cor intromittitur: Itaque dicendum potius sententiam Galeni priorem veram esse de communi modo vivendi, non vero de casibus raris, in quibus res aliter contingere potest. *Diemerbroeck Anatom lib. 2. cap. 13.*

Observatio CLXVIII.

Urinatores, & animalia amphibia, diu in aqua salva respiratione subsistunt, quia foramen ovale per totam vitam apertum servatur.

Amphibia, quæ ad libitum suum modo in terris modo in aquis degunt, etsi constat hæc non semper nec perquamdiu subter aquas morari posse, attamen mirari subest quomodo interea respirant, nam si tracheam aperiant, aquæ statim irruentes pulmones inundabunt: Bartholinus hoc dubium facile solvit asserendo in his brutis per totam vitam foramen ovale, sicut in embryonibus, apertum servari: *Cornelius Consentinus* eodem ritu etiam in urinarotibus habere statuit, innuitque modum quo homines quicunque ad urinandum habiles fiant, nempe si dum infantes fuerint, ad plorandum sæpius irritati, spiritum diu cohibere sinantur, hine ut necesse foret sanguinem subinde per foramen ovale trajici,& propterea coalitionem ejus impediri: At vero in Brutis istis,de tali præcordiorum conformatione peritissimus Anatomicus D. D. Gualthereus Needhamus, ambigit, eamque in nonullis, post dissectionem indaginemque ocularem desiderat. *Th. Willis Tract. de Anima Brut. p. 1. cap. 3.*

Usus septi cordis est, ut per id sanguis tenuior ex dextro ventriculo in sinistrum transeat, ad vitalis sanguinis spiritusque generationem, qui postea per arterias in universum corpus distribuitur: crassior vero pars & major naturali ordinariâque via per arteriosam venam arteriæ venosæ mediantibus pulmonibus communicatur: Tenuior per septum transiens illud in transitu nutrit: Hac sola viaurinarores & suspensi aliquandiu vivunt & reviviscunt, motu pulmonum cessante. *Bartholinus Anat. Reform. lib. 2. cap. 7.*

SCHOLIA.

Foramen Ovale. In corde aliter se habent vasa dum fœtus in utero est, aliter cum jam in lucem editus est: Nam conjunctiones seu uniones vasorum cordis in fœtu sunt duplices: Alia fit per anastomosin, alia per canalem: Per anastomosin fit unio venæ cavæ & arteriæ venosæ, sub dextra auricula prope coronariam, antequam cava se plane in dextrum ventriculum aperiat: foramen est amplum & ovalis figuræ, cui in cavitate arteriæ venosæ apponitur membranula pendula, tenuis & dura, foramine major: Post partum aliquantulo tempore coalescit hoc foramen & exsiccatur, ut locus hic nonquam pertusus fuisse putetur: Verus ejus usus est, ut partem sanguinis in fœtu, ex cava hepatis in sinistrum ventriculum cordis transfundat, qui ordinaria per pulmones non dilatatos nec respirantes vix illuc ire non potest: Ne vero sanguis in cavam relabatur, prohibet membranula apposita quando concidit. *Idem ibidem cap. 8.*

APPENDIX I.

De Respiratione Urinatorum.

Foramen ovule iis qui sub aqua vivunt hac ratione existimo conferre: sanguis qui à dextro cordis ventriculo in pulmones per arteriam pulmonariam propellitur, nequit in sinistrum ventriculum permeare, nisi aër arteriæ asperæ surculos inflet atque distendat: Hinc enim pulmonariæ arteriæ ramuli comprimuntur, & conclusus in his sanguis protruditur in surculos venæ pulmonariæ: ubi vero aër non potest distendere asperæ arteriæ surculos, sanguis per alios ductus ex dextro ventriculo in aortam, & ex vena cava in sinistrum cordis ventriculum non trajecto pulmone perlabi debet: Jam cum in infantibus recens natis & fœtibus tales ductus peculiares observemus, qui pulmonum vices supplent, quamdiu in utero hærent; in submersis vero (*& urinatoribus*) aër minime pulmones subire valear ideóque ut in animalibus utero conclusis, ita in his à suo munere pulmones vacent, admodum vero mihi simile fit per eosdem ductus, vel non satis coalitos, vel patulos (quales in quadrimulis & quinquennibus, imo grandioribus natu pueris observarunt Anatomici) motum istum sanguinis absolvi. *Martinus Fogelius* in miscell. curiosis annor. 1674. 75. & 76. *pag.* 162.

APPEN-

APPENDIX.

Ostenditur (experimento facto in Cane, cui vita prorogata fuit per horam, jugi aeris per follem in ejus pulmones impulsu, etiam disruptis thorace & diaphragmate) mortem immediate non pendere à cessatione motus Pulmonum, aut ab inhibita sanguinis circulatione, sed à recentis aeris inopia.

DOminus Hook, experimenti author, Societati Regiæ relationem hanc exhibuit: Alias, *ait*, coram Societate experimentum à me factum in Cane, cujus vitam produxi, etiam disruptis pectoris claustris, dissectis costis & diaphragmate, imo dempto pericardio cor ambiente: Experimenti autem veritatem quod plurimi suspectam haberent, id propterea assidente Societate universa, ultimo conventu propalare volui: Privatim & publice æque ad votum successit, Effracto enim canis thorace, constrictaque aspera arteria, cujus cavo tubulus follis inditus fuerat, infra epiglottidem resecta; insufflari in pulmones aërem curavi, eos sponte demum subsidere permittens, cujus reciproci motus ope animal ultra horæ spatium vivere conspexi, Confirmaturus autem ulterius meam hypothesin, in gratiam eruditorum quorundam Medicorum, motum pulmonum ad vitam omnino esse necessarium asserentium, quod præcipuum circulationis sanguinis sint organum, ideóque animal statim suffocatum iri ac pulmonum motus deficit, existimantium, Experimentum quoque sequens addidi priori, (modo nempe intermissa in pulmones canis insufflatione,) convulsionibus correpti ubi omnino illi subsidebant & quiescebant (modo reddito illis motu inspirationis follis beneficio, unde vitæ restitui illico videbatur; hácque vicissitudine reciproca cani vita per horam integram conservata) Alterum follem priori immediate conjungi curavi, machinæ interventu eam in rem à me concinnatæ, Compuncto postmodum per acutissimum scalpellum calamarium universo pulmonum ambitu, postremum follem maxima celeritate agitari jussi, cujus interventu, dum prior aëre semper plenus erat, insufflatio in pulmones assidua fiebat, unde continuo turgidi & immobiles manebant, ab indesinenti aëris in eos impulsu, & quantum illius per facta à scalpello foramina exire concedebatur: Ejusmodi insufflatione aliquamdiu protracta quietus, ut ante, mansit canis, cum oculorum nitore toto eo tempore, ac regulari cordis agitatione: Desinente vero insufflatione, pulmonibus autem concidentibus & quiescentibus, illico rediere convulsiones quasi morti proximus esset: vitæ autem restitutus est quo momento aëri recenti in pulmones regressus concessus est, ab immisso folle.

Peracto hoc experimento, lobulus pulmonum omnino resectus est, in quo liberam sanguinis circulationem deprehendere licuit, ejusque per pulmones liberum transitum, non modo quamdiu perpetuo turgidi erant, ope artificii prædicti, sed & ubi post concidentiam quiescebant: Hinc arguendum videtur, sicut simplex & solus pulmonum motus, absque novi aëris appulsu, ad animantis vitam nequicquam confert, quod æque vi- munia obiit iis quiescentibus aut motis, Non à pulmonis motu aut cessatione mortem immediate pendere, vel circulationem sanguinis inhiberi, sed à novi aëris defectu. *Ex Ephemer. Eruditorum xiij. anni* 1667.

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI SECUNDI.
SECTIO II.
De SUFFOCATIONE.

OBSERVATIO I.

Suffocatio Anginosa à Constrictione Venarum Iugularium orta.

Aud pridem venas jugulares, subducto iis filo in cane arcte ligaveram, & post aliquot horas partes omnes supra ligaturam mire intumescebant, & intra duos dies canis quasi angina suffocatus interiit; ab impedito sanguinis ab arteriis in venas circuitu. *Richardus Lowver Tract. de corde, cap. 2. pag.* 124.

SCHOLIA.

A Carotidum arteriarum simili constrictione oriri soporem, unde illis nomen, ostensum lib. 1. Tit. de soporosis affectibus; Suffocatur autem homo cum aër ventilando calori cordis necessarius non attrahitur, *ait Sennertus Pract. libro secundò, pag. capite tertiò*, fuliginésque calidæ expiratione non emittuntur: sit hoc primò cum viæ aëri attrahendo dicatæ occluduntur, quod fit interdum ore occluso seu obstructo, simúlque naribus muco obturatis, unde interdum apoplecticis & epilepticis periculum suffocationis imminet: Secundò si fauces, præsertim circa laryngem occluduntur, id quod fit in tumoribus musculorum faucium, laryngis, glandularum, columellæ, sicut & in luxatione vertebrarum cervicis: Tertiò, si asperæ arteriæ caput à re quacumque obstruatur: etsi enim facile hoc non fiat, sed natura ob imminens summum periculum, per tussim magno conatu omnia talia excutere conetur, tamen si res ita pertinaciter & sine rimulæ illi inhæreant, Suffocationem inducunt: Ita Adrianum Pontificem à musca in fauces involante suffocatum esse tradunt historiæ, aliosque uvæ acinis, infantes quosdam nummis &c. suffocatos esse tradunt: De suffocatis ab aqua vide observat. 44. Quartò, ipse quidem asperæ arteriæ ductus non facile obstruitur, cum sit satis patens, à vi tamen externa collo constricto, ut fit in strangulatione, via omnis spiritui intercipi potest; *quod & à tumoribus, ut bronchocele, tracheam prementibus fieri potest*, Præterea fungorum quorundam usus, ut & alia venenata, strangulare solent: quod proculdubio fit cum ob membranam, quam œsophagus habet cum aspera arteria & larynge communem, laryngis rima contrahitur & coarctatur: Ita ex medicamento sursum ac deorsum purgante fere suffocatus Auctor apud Harpalidem, *lib. 7. Epidem.* Quintò, accidit etiam in apoplexia suffocatio, cum motu thoracis omni, & membrorum respirationi inservientium læso, nulla fit respiratio: Sextò, in catarrhò etiam subito & confertim ad pulmones ruente suffocatio fieri potest, unde suffocativi nomen adipiscitur, de cujus generatione vide lib. 1. sect. 17. observation. 11. & sequ. Pertinet huc & aër, qui attrahitur, ventilando calori ineptus & suffocans, qualis est ille qui è carbonibus, cloacis, musto &c. exhalat, qui quomodo suffocationem inducat, vide infra observat. 40.

Quomodo autem à venarum constrictione suffocatio inducatur ostendit Louver loco superius adducto: Quemadmodum, *ait*, venarum alicubi dilatatio sanguinis supplementum & influxum debitum divertendo, cordis motum valde diminuit, ita ubi venæ in angustum adeo ambitum compinguntur, ut sanguini commeatum satis liberum non concedant, idem omnino incommodum cordi accedit: quippe in valde obesis animalibus, propter venas à nimia pinguedinis mole & incremento compressas, quia sanguis pro motu cordis continuando debite suppeditari non potest; proinde in vasis suis & corde stagnare & concrescere aptus est, adeóque *Suffocationi* & morti repentinæ (*præsertim quibus à natura cor vegetum & robustum datum non est*) obnoxios reddit: ut autem venæ cujuspiam, minoris licet, compressio sanguinis motum inhibendo aliquantulum alterat, ita quo plura & majora eorum vasa obstructa aut constricta fuerint, eo præsentius cordi periculum impendet: Et sicuti aortæ paulo supra diaphragma compressio, sanguinem totum corpori debitum, & omnibus simul vasis quantitate proportionatum in partes solum superiores coagerendo, caput ipsum & cor obruit & pessundat, ita si vena cava paulo supra diaphragma, in dextro pectoris latere, ubi trunco ab omnibus corporis partibus distincto & discontinuo versus cor incedit, adeo arcte ligetur, ut sanguinis per illam affluxus prorsus supprimatur, dici vix potest quanto animalis detrimento hoc fiat: quippe licet ab injecta venæ ligatura, nullum doloris aut cruciatus sensum contentione aut ejulatu fatetur, mox tamen adeo oblanguere & fatiscere incipit, ut pedibus vix stare possit, quin & non tam procumbere quam in terram ruere & concidere semel vidi ferocem molossum, non aliter quam si vita omnino destitutus esset. Ratio autem quare tanto discrimine & tam tranquille venam cavam ligari, aortam vero adeo anxie comprimi sustulerint, alia esse non videtur, quam quod vena inibi ligata sanguis toti corpori debitus, inferiori solum parti plurimum impenditur,

adeóque

adeóque caput vitali ejus influxu valde orbatum, spiritus pro cordis motu sustentando impertire adeo potens non est, ut utrumque vacillare & deficere multum necesse fuerit, quod nullo utriusque dolore perficitur: compressa autem aorta supra diaphragma, sanguis qui maxima ex parte inferiori corpori, & visceribus ventris debetur, totus superiori & minori suffunditur, quem cum excipere omnino incapax sit, nimia ejus copia prorsus opprimi & suffocari debet; atque ideo cum mox cerebro, & cordi ipsi, tantam molestiam afferat, ad primam compressionem animal rem tam inique patitur & summo conatu amoliri nititur.

Observatio II.

Suffocatio à miro palati Abscessu, Et auriculæ dextræ cordis ab atro sanguine distensione & infarctu.

Villicus adolescens ex frequenti & diu producto subdialis frigidique aëris usu, provocato viscidæ pituitæ distillatu, sentiit sibi primum nescio quid ad palati forulum adhærescere, quod aliquot post diebus in tuberculi formam se prodidit, atque ex majoribus in dies incrementis ad eam magnitudinem tandem increvit, ut totas hominis fauces oppleus, ne dum firmioris alimenti traductum, sed etiam potum inspiratúmque præcluderet: renixu duro, colore carneo, variis aliquot plicamentis in ambitu excurrentibus præruptum. Decoctum salsæ parillæ diu potum nihil profecerat, ac neque buccatus & gargarismata varia: Ego re inspecta nova & insolenti, præfocatum hominem iri certo agnoscens, Collegis meis laryngotomiam non dubitavi proponere, qua sola velut sacra anchora, tum miserandæ sortis exitio posset occurri: Quæ nostra suasio cum admissa approbatáque non fuerit, denegatis interim vitalis auræ fomentis, fato functus est miser homo.

Quo, frigente mox corpore, in anatomicam inspectionem vocato, præsectum tuberculum ostracinum intro repertum est totum, cum aliquo particulæ conformatu & quarundam quasi alarum & rostri discretu: Itaque non inepte à plerisque adstantibus, & à nobis ipsis æquiparatum est testudini terrestri parvulæ.

Sed ante hanc tuberis excisionem, *experimentum* quod fecimus *laryngotomiæ* narrabo: dissecta enim primùm cute secundùm longitudinem corporis, ex hoc aditu facto, resoluta transversim trachea, qua bronchia per synchondrosin connectuntur, confertim & subito visus est humor prodiisse cum spuma, auditúsque fragor spiritus veluti dissilienti ab angusto conclusóque loco: Qua re sic plane cognita, præsentes censuerunt valde probabile ut viventi jam ad prorogandam spiritus usuram ejusmodi pertusio subventura singulariter fuisset: Quod autem magis optandum erat, nunc vero tantumdem dolendum est, fortassis quotidianis epidemicæ anginæ casibus conclamatis, eo exemplo Medici nostrates animati didicissent aliquando succurrere.

Sed hujus ejusdem hominis visceribus exsectis, quæ offenderimus enarrandum: Reperta dextera cordis auricula durior & cartilaginea, plurimo atro sanguine distenta sic ut pugni magnitudinem æquasset: quæ dissecta neque resedit neque repressa est, sed eodem modo fornicata perstitit, velut obfirmata huic statui & velut tigillis affabricatæ: sinistra quoque auricula nil à priore varians: Intestina fibris quibusdam velut laciniis aut appendiculis distincta luteis, quas & in hominis suspensi cadavere secto per nos anno 1630. observavimus. *M. Aur. Severinus de Recondita Abscessuum doctrina p. m. 192.*

Scholia.

Experimentum Laryngotomiæ.) Bronchotomiam scribendum esse pro laryngotomia, docuit Celeb. Renatus Moreau: Pauci autem hactenus extitere qui eam in usum adducere ausi sint, idque vel periculi metu deterriti, vel agendi opportunitate destituti, vel ab ægrotorum amicis propter rei novitatem revocatis: At quandoquidem, juxta *Celsum*, satius sit anceps experiri auxilium quam nullum, in casu extremæ necessitatis institui potest, præsertim cum prostent exempla eorum in quibus hæc operatio bene cessit: Nec metus est ne partes nobiles aut vasa lædantur majora: denique vulnera ejusmodi cito coalescere exemplo docet Tulpius observat. 50. lib. 1.

Observatio III.

Anatome Suffocatæ puellæ tabidæ, ob effusum copiose cruorem è Pulmonibus, asperam arteriam replentem.

Anno 1676. Junii mensis initio, Filia Gener. Dom. de Sergy, in Præfectura Giessensi, annos xiij. nata Genevam adducta est, ob imminentem tabem, meæque curæ commissa est: habitus illius, sicut & parentis φθινώδης, perpetua tussis molesta erat, per

quam purulenta copiose, citra præcedentem hæmoptysin, excludebantur; De gravativo dolore ad sternum imum querula erat; anhela in acclivibus & productiori deambulatione, ἀνόρεκτος, medicamentis omnibus infesta; sola juscula, eáque raro, China, rad. pimpinell. pulmonar. capillo ven. tussilagine alterata admittens: Ideóque lactis muliebris usui se disponens, eadem die qua discessum in domum paternam meditabatur, medio in prandio, quidpiam in pectore disruptum esse exclamat, suffocari se fatúmque instare, & verbo emisso Dei misericordiam implorans, post excretum paucum cruorem, suffocata extinguitur.

Quarta post hora à Mag. Danello, Chirurgo peritissimo, dissecatur cadaver, referatóque pectore, primò illius hydrops deprehenditur; plurima enim aqua cruenta in eo continebatur, parte præsertim dextra, cui pulmones innatabant: Secundò remoto sterno, glandulosum corpus se exhibet, scirrhosum, album, castaneam mediocrem adæquans, utrinque depressum, extremo uno pulmonis dextri inferiori lobo affixum; altero mediastino & diaphragmati. Tertiò, dum examini subjiciuntur pulmones, simile corpus ad dorsum, latere dextro, illis & pleuræ cohærebat: Utrumque dissectum glandulæ induratæ formam referebat: Quartò, pulmonum labes insignis non fuit, variè tamen exterius colorati; dissecti & compressi cruentam purulentiam fundentes; substantiæ quam decet densioris: parte postica leviter ulcerati: His levissime compressis spumeus cruor plurimus ex ore manabat, ante anatomen spuma alba sponte diffluente: Mirum vero nec vel tantillum illius materiæ, quam copiose dum in vivis erat expectorabat, in Pulmonibus animadversam esse: Quintò, Tumidum valde occurrit pericardium, è quo dissecto seri cruenti ℥xvj. effluxerunt, ejusdem conditionis cum eo quod capiebat thorax: Sextò, extima cordis superficies lanuginoso panno omnino similis, aut intimæ ruminantium animalium ventriculi tunicæ, quasi corrosa, proculdubio à seri acrimonia intra pericardium conclusi. Septimò, trachea arteria sanguine semi concreto infarta erat, quæ Suffocationis causa fuit: Reliqua scrutari non licuit, ob Parentem in proximo cubiculo lugentem & invitum.

SCHOLIA.

AB insigni sanguinis, ejúsque seri acrimonia, potius quam copia reseratum fuisse insigne quoddam pulmonum vas, idque tracheæ arteriæ proximum, verisimile est: Primò quod nullus stagnans in eorum parenchymate appareuerit; paucus in cordis ventriculis: Secundò, ex constitutione puellæ tabescentis & exanguis: Tertiò, ex côditione tunicæ cordis atque extimæ substantiæ; omnino corrosæ, acerrimi seri effectus, pericardio inclusi, ut affectum illum jure merito cum Hildano cent. 1. observat. 43. Hydrocardiam, aut Cordis hydropem vocare possis (ante tres hebdomadas a me in uxore Clariss. Dom. D. *Crameri*, observatum) Mirum vero hæmoptysin, præsentibus causis, non præcessisse, Idquoque mirum Hydropis thoracis, præter dyspnoeam, nulla alia se exhibuisse indicia, cum decubitus in omnem partem facilis fuerit, somnus prolixus & in multam lucem productus, citra suspiria, qua nota præsertim morbus ille se prodit: A tussi enim nullum indicium desumendum erat, quæ illic sicca est, puellæ vero perpetuo humida: Nec minus mirum de cordis palpitatione nullas unquam fuisse quetelas, quanquam causa id opprimens, exuberans serum, adesset: An quia seorsim aggesto, illi tandem assuevit, ab assuetis autem non fit passio? Jampridem vero ibi congestum fuisse palam facit cordis passio, in superficie corrosi & tunica pene destituti: Tabis autem pulmonariæ cum duæ præsertim assignentur differentiæ, una quæ pulmonis ulceris soboles est; altera quæ insitam illius debilitatem insequitur, ab hac postrema causa ortum duxisse dubium non est: Notandum autem Nob. puellam ruso fuisse capillitio donatam, quibus autem tale obtigit, ii acerrimos plerumque humores congerunt.

OBSERVATIO IV.

Suffocatio à Struma interna abscondita circa jugulum.

FIlius Marci Peresii, quinque menses natus, bene habitus, nullo præcedente alio affectu, subito cum stridore & respirationis difficultate, è medio sublatus est: quo genere mortis prius quoque cùm duos amisisset filios, causam scire cupiens, ipso rogante pectus aperuimus.

In regione juguli glandulam illius loci, in strumam quandam magnam, unciam unam cum semisse pendentem, spongiosam, venisque refertam, & quæ beneficio membranarum duntaxat vasis maximis illis circa jugulum ascendentibus adhærebat, excrevisse deprehendimus, carniformi quadam materia & sanguine oppleta, quo subito irruente, glandulamque illam dilatante, adeout vasa illius loci premeret, suffocatum fuisse infantem judicavimus. *F. Platerus observ. lib. 1. pag. 184.*

SCHOLIA.

SCHOLIA.

G*landulam illius loci*) Thymum intelligit, de qua Warthon Adenographiæ cap. xvi. Huic quatuor genera vasorum assignat, arterias, venas, nervos & lymphæductus, quos vidit frequenter per hanc partem decurrentes. Ex quorundam judicio Glandularum totius corporis munus est lympham transcolare, quo munere nisi fungantur, crassescit lympha, glandulámque in tumorem attollit, à qua comprimitur aspera arteria. Hoc in infantibus facilius accidit, quibus Glandula illa quàm in adultis multo major est. In allato exemplo augmentum accepit à sanguine per arterias delato.

Glandulam illam dilatante) Ea tumefacta strangulationes etiam viris possunt accidere, sed in mulieribus hystericis frequentius ex tumescens ipsas suffocat, nisi secta vena succurratur. *Riolanus Anthrop. l.3. c.9.*

OBSERVATIO V.

Suffocatio à pituitæ viscidæ copia ad uvulam delatâ

APerui corpusculum filioli D.D. qui die præcedenti ex improviso, post sectam & colligatam fissuram labiorum interiit.

Causam mortis tam inopinatæ scrutaturi, invenimus in palato, seu ad uvulam, satis magnam pituitæ viscidæ copiam, in qua suffocatus videbatur: quæ forte ob commotionem, ejulatum & ploratum, ex operatione causatum, delapsa à cerebro fuit: reliquæ enim omnes partes & viscera sana erant: Erat autem & palatum fissum usque ad sellam Turcicam; quemadmodum stylo percipere potui: gingivæ quoque non coibant invicem ex parte illius fissuræ. *Io.R.Saltzmannus Observ.pag.42.*

OBSERVATIO VI.

Suffocatio à carnis frusto devorato, subsistente inter epiglottida & laryngis rimulam.

SUeno Olai, juvenis robustus, sed pallido faciei colore, annorum 19. cum in cœna convivis, jussu hospitis inserviret, linguæ frustulum bubulæ, in patina residuum, clam & festinanter ori injecit, unde statim vox sublata & respiratio, nec caro deglutita conatu ullo aut vi ulla potuit elici. Antequam advocatur Chirurgus, suffocatur.

Postridie cadaver apertum fuit, inventumque est frustulum illud linguæ bubulæ, pondere unciæ unius cum dimidia, *inter epiglottida & laryngis* rimulam se insinuasse, totámque laryngem obturasse, tam arcte ut vix manu eximi potuerit: unde mirum non est subito & vocem cessasse & periisse respirationem: Oesophagus, quanquam ex vicinia comprimentis carnis angustior fuerit, ex ventriculo tamen potum regurgitantem per os naresque defuncti admisit. Pulmones à naturali defecerant statu, colore lividiores & flaccidi, unde color lividus faciei: & dubio procul exiguum vivendi spatium superfuisset, quanquam voracitas defuisset. Hepar solidum & liene duplo majus. *Th.Bartholinus cent.1. histor.xi.*

OBSERVATIO VII.

Suffocatio ex frusto rupti Pulmonis in Trachæa arteria subsistente.

VIr quidam 36. annorum, calidus & siccus, phthisicus, morte repentina emoritur penes suam uxorem, hujus mortis inscіam, quæ necquidem tam funestum casum sibi imaginabatur: Mane ea surgens maritum suaviter quiescentem à somno excitare noluit, sed tandem impatiens longioris somni, adhibito omni conatu in eo expergefaciendo, illum mortuum invenit.

Aperitur cadaver ad causam subitæ mortis investigandam, in cujus cadavere nihil notatu dignum reperi: Ad thoracem accedens, vidi primo ictu oculi circa cartilaginem arytænoidem collum inflatum ad instar strumæ, quam inflationem vivens non habebat: Aperto thorace inveni Pulmones exulceratos & pure repletos: ruptum autem erat ulcus illud, quasi per mediam partem sinistri lobi, cum deperditione substantiæ & alicujus particulæ quam ibi non inveneram: Ex hoc suffocationem mihi statim imaginabar, adeóque totam asperam arteriam, in qua illum tumorem tum temporis inveni; extraxi una cum pulmonibus & corde: his extractis volebam folle pulmones per asperam arteriam inflare, sed nullus halitus aut aër transivit: Digito causam resistentiæ indagans, inveni illud frustum rupti pulmonis in aspera arteria ita infixum, ut uncis illud nonnisi laceratum extrahere potuerim, quod transitum aëris impedivit, adeóque subito suffocari

miserum necesse fuit: Postquam autem frustum illud extractum erat, pulmonem inflabam, (dextrum tantum non sinistrum, qui erat laceratus) magna tamen cum difficultate ob copiam purulentæ & viscidæ materiæ: Sed multo mirabilius in hoc cadavere inveni, Resectis Pulmonibus Cor aperui, in cujus dextro ventriculo foliolum integrum viride sisymbrii, per modum acetarii pridie vesperi comesti (ut referebat vidua) & sapore & odore inveni. *Ex Observat. Ioh. Georg. Greiseli Med. Viennensis in miscell. cur anni* 1670.

Observatio VIII.

Suffocatio ab alimenti sordibus asperam arteriam occupantibus.

NUper in Vitulo morticino causam mortis investigans, eam inveni ubi minime suspicabar, habebat is asperam arteriam fœno permixtisque aliis sordibus ita plenam, ut animæ interclusus fuerit exitus: erat epiglottis ei parva adeo ut vix medium tracheæ hiatum obtegeret: hinc fœno paulatim, ut ex substantia ejus semiputrida apparebat, obturandæ arteriæ fecerat copiam. Nec in brutis hoc tantum usuvenit. In puero trienniali alias tracheam corrupti alimenti sordibus oppletam reperi, cui & epiglottidem fuisse, quæ non esset opplendo arteriæ illius osculo perspexi. *Th. Kerckrengius Observ. Anatom. xlvii.*

Observatio IX.

Suffocatio à Bronchocele asperam arteriam promente.

§. 1. FIlia quædam Bronchocele laboraverat, quæ in parte colli anteriore nata, trium circiter mensium spatio ita excreverat ut longe ante mentum promineret, miserámque tam præcipiti augmento enecaverat.

Nobis quomodo id factum esset post mortem inquirentibus, Tumor hic, substantia glandulosus, visus est ita asperam arteriam colli vertebris appressisse, ut inde *Præfocata* fuerit. Quod quia rarum videbatur, hic annotandum putavi, ne lenti nimis in similibus tumoribus, subito increscentibus, naturæ arbitrium otiosi expectent Medici: præstiterat hic humores imminuisse, reliquias eorum aliò divertisse & localibus adfuisse remediis, quam permittere ut misera misere strangularetur. *Th. Kerckringius Observ. Anatom.* 74.

§. 2. Bronchocelen in theatro P. Marchettus proposuit, ubi glandulæ diversæ asperæ arteriæ adstabant, quarum quædam sero copioso turgebant; quas si ante mortem dissecuissent, mortem ipsam evasisse credidit *Marchett. Henr. à Moinichen in Epist. Bartholini Cent. 2. Epid. 77.*

Observatio X.

Suffocatio à lapidibus asperam arteriam prementibus.

QUidam laborabat magna dyspnoea sine tussi, Lapides varii asperæ arteriæ incumbentes immediate, ita eam oppresserant ut tandem hominem præfocaverint. *Vide tit. de Dyspnoea.*

Observatio XI.

Suffocatio à colluvie purulenta in asperam arteriam confluente à vomica Pulmonum disrupta, &c.

ANno Dom. 1574. pridie Calendas Junii, facta est dissectio corporis Caroli IX. Regis Galliarum, Cujus Pulmo, qui in partem sinistram thoracis incumbebat, à costis illegitimis ad claviculas usque totus lateri adhærebat, ita firmiter & obstinate ut avelli non potuerit sine dilaceratione & discerptione cum putredine substantiæ, in qua se prodidit vomica rupta, è qua colluvies purulenta, putrida & graveolens effluxit, cujus tanta fuit copia ut in asperam arteriam redundarit, & præclusa respiratione præcipitis & repentini interitus causam attulerit. Alter Pulmo sine adhæsu fuit, magnitudine tamen naturalem constitutionem, turgidus & distentus, superans, (ut & sinister superabat in substantia, insignem corruptelam præ se ferens) parte superiore putris, refertus & conspurcatus humore pituitoso, mucoso, spumoso, puri finitimo. *Iacobus Guillemeau, Operum pag.* 856.

Observatio XII.

Suffocatio à seroso humore, affatim è cysti seroso humore plena, in cerebri extima parte sita delabante.

R. Barriere destillatio perpetua ad nervos linguæ loquelam quamdiu vixit impedivit; quæ tandem aucta Suffocationem intulit: Aperto cranio, in extima cerebri parte, in conspectum venit Cystis robusta membrana contexta, undique serosum humorem continens, in fundo exiguum foramen habens. *Vide Tit. de Lingua affectibus lib. 1.*

Observatio XIII.

Suffocationis sensus à liquore p. n. cysti contento, tertiam circiter thoracis sinistri partem occupante.

PUella 18. ann. languida erat admodum obstructo thorace: domum egressa tempestate ventosa, cogebatur domum properare, parum enim abesse aiebat quin vento strangularetur. Mortuæ cavitate thoracis aperta, evaporabat fœtor olidus admodum, Dextrum tantum ejus latus erat integrum: In tertia circiter sinistri parte aderat cystis plena liquore cremori simili, ad quantitatem trium pintarum. *Vide Tit. de pectoris dolore.*

Observatio XIV.

Suffocatio excitata ab insigni Aneurismate in Arteria magna prope jugulum.

QUidam Juvenis, vix in curationem recepto Medico, derepente Suffocatus periit: Cum de causis mortis subitaneæ dubitaretur, pectus post mortem fuit apertum, ubi tumor Aneurismatis insignis, in arteria magna prope jugulum deprehendebatur, ob sanguinis ebullitionem & incandescentiam, suffocationi occasionem præbens. *Greg. Horstius Observat. 1. lib. 9.*

SCHOLIA.

IN internis partibus Aneurismata sæpius incurabilia fieri, non tantum Authores, sed etiam experientia confirmat, imprimis in iis qui litus atque sudores ad curationem morbi Gallici toties sustinuerunt, ob sanguinem attenuatum & incalescentem, arterias majores in amplitudinem p. n. distendentem *quod Pareus in cadavere cujusdam vestrarii deprehendit, qui ejusmodi aneurismate arteria venosa repente rupto subito mortuus fuerat.* Similem observationem hic in Nosoamio Gallico quoque notavit ordinarius Medicus *in pradello juvene*, qui vix in curationem receptus repente suffocatione perierat. *Idem.*

Prope jugulum) Partem affectam sæpissime, imo fere semper, ob arterias carotides, collum esse observat *P. Barbette prax. Med. lib. 1. cap. 3.*

Observatio XV.

§. 1. Suffocatio ab aquarum copia in thorace inducta.

NUper dissecui Nob. mulierem, quæ viginti quatuor horis à partu decessit è vivis, Aquarum copia, quibus abundabat thorax, corde suffocato. *Riolanus Anthrop. lib. 3. c. 1.*

§. 2. Vir doctus sensim in cachexiam incidit, tandem Suffocatus obiit, Thoracem aqua sanguinolenta omnino plenum reperimus. *Vide Tit. de Dyspnoea.*

§. 3. Infans variolis infectus Suffocatus interiit, Thorax aqua viridi plenus cernebatur.

§. 4. Plurimæ morborum causæ, quæ continentes vocantur, ac immediate morbum producunt & fovent, plerumque sensim coacervantur, Sæpe diu in corpore delitescunt nullasque molestias exhibent, & non raro pauca sui indicia præbent. Aut si quandoque molestæ sint, nondum tamen illum morbum efficiunt quem parituræ sunt, si vel virtute validiores, vel quantitate abundantiores evadant; vel sepultæ quasi ab occasione aliqua excitentur; Tunc enim sæpe subito in actum deducuntur, morbósque gignunt: Fidem facit hydrops pectoris, in quo aqua sensim cumulata, primum parum vel nihil molesta est: hinc crescendo & acrior facta tussim siccam efficit: adhuc abundantior respirationem difficilem reddit, palpitationem cordis excitat, tandémque quantitate major quam ut pectoris cavum eam capere possit, pressis undique pulmonibus, subito hominem, nondum id timentem suffocat, Ut nuper admodum in juvene quodam *Philippo Spærlino* observavi, qui nullo in pulmonibus vitio, si compressionem excipias, apparente, subito, ab aquæ copia in pectore cumulata suffocatus obiit. *I. Jac. Wepferus Exercit. de Apoplexia pag. 286.*

OBSERVATIO XVI.

Suffocatio ab Vterino hydrope & Thoracis.

Mulier incurrit tumorem ventris Asciti vel Tympaniti similem, &c. In thoracis cavitate aqua erat copiosa, quæ potuit esse causa suffocationis, &c. Ex abdomine effluxerunt aquæ circiter libræ 75. Ista aqua omnis in uteri cavitate continebatur, &c. *Vide lib.3. Tit.de ventris Tumoribus.*

OBSERVATIO XVII.

Suffocatio à materia purulenta bronchia opplente, Pulmone dextro tumido.

Aperto corpore Phthisici, dexter Pulmo tumidus inventus, adeo ut totam illam impleret cavitatem. Incisis bronchiis, alba materia & puriformi repleta erant, qualem ante ejecerat, quam si extussire potuisset, Suffocatus non obiisset. *Vide tit.de Phthisi.*

OBSERVATIO XVIII.

Suffocatio à carunculis in bronchiis Pulmonis obortis.

Famula N. diu pectoris angustiam persensit, tandem saturata de mensa surgens, aucta pectoris angustia, suffocata obiit. Pulmo deprehensus coloris lividi: aspera arteria dissecta, carunculæ quamplurimæ nigræ inventæ sunt. *Vide tit. de Dyspnoea.*

OBSERVATIO XIX.

Phthisici suffocati moriuntur aliquando, ob materiam viscidam bronchia obstruentem.

Modus terminationis ad mortem in Phthisi est 1°. diarrhoea, 5.aph.12. 2°. Suffocatio, cum sputum fuerit retentum, aph.16.17. Tamdiu vivunt, ait Galenus, quamdiu extussire, & per sputa pulmones expurgare queunt; ubi vero intus remanent, respirationis obstruuntur viæ & Suffocantur. In demortuis apertis illam à purulenta, tenaci & viscida materia obstructionem bronchiorum sæpe observavimus. *Rolfinkius meth. partic. &c. lib. 1: part.2.cap.6.*

OBSERVATIO XX.

Suffocatio ob Pulmones variolis obsessos.

Puellus variolis obsitus Suffocatus obiit, Pulmones ita undique Variolis intus & foris erant pleni, ut nil plane sani conspiceretur. *Vide Tit.de Febribus.*

OBSERVATIO XXI.

Suffocatio à Sanguine universo ad pulmones confluxo.

EX rupta vena fuit Suffocatus subito G. Ulrich. aurifaber. Secto ejus corpore, omnis sanguis repertus est in Pulmone. Ex observat. *Ioh.Hessi Medici Norici.*

OBSERVATIO XXII.

Suffocatio à turgidis & sanguine distentis venis internis.

Ægrum morti proximum, semisopitum, sine sensu & motu xxx. circiter annorum vidi, cúmque aliqua spes in phlebotomia illucesceret, quoniam corpore esset quadrato, tamen renuente seniore medico, phlebotomiam consensu ipsius reliqui, ipsi administrandò, ut calor nativus, (ut ille aiebat) excitaretur 1°. clysterem, ligaturas dolorificas, cauterium in nucha, vesicantia brachiis & tibiis, columbum per dorsum dissectum capiti applicatum, epithemata cordialia testibus, extremis partibus, cordi, quibus omnibus optime paratis, æger mortuus est.

Secto corpore, nulla in hepate, in cerebro aut corde, lethalis noxa percipiebatur, sed venæ omnes turgidæ supra modum ad immensam molem excreverant; ita ut aliquæ venæ in aliis corporibus exiles ac parvulæ, in isto cadavere crassitudinem pollicis æmularentur. *Dom.Panarolus Pentec.1.Observ. xiii.*

SCHOLIA.

SCHOLIA.

VIde in hanc rem Galeni comm. in Aphor. 3. sect. 1. de habitus athletici periculosa constitutione, & quomodo cito sit solvenda: Exemplum mihi præbuit annus 1668. Petrus Bonneton Lugdunensis, Hortulanus Sereniss. Principis de Longueville in Arce Colombiers, vir sexagenarius, quanquam vultu & alacritate corporis xl. annum vix attigisse videretur, torosus, quadratus & vere athletici habitus; Post aliquam in sole moram ἄφωνος evadit, immotis & inconniventibus oculis, cataleptico similis; venæ omnes illi ad summum turgidæ erant, pulsu vix micante, circa merinoctium accersitus fui; Chirurgum illico advocavi qui superfluum sanguinem demeret, & instantem suffocationem anteverteret; Icta vena sanguis saltu cubiculi lacunar attigit, quem ad libras duas exire permisi, hinc vox statim restituta & altera die incolumis ad officium rediit pristinum.

OBSERVATIO XXIII.

In suffocato & strangulato Pulmones Sanguine spumoso pleni reperti.

ANatomem virilis cadaveris ob furta strangulati, hominis proceri, sanguinei, habitúque corporis robusto instituens, Inveni pulmones grandes, variegatos, cœruleos, rubore inspersο, marmoris instar, leves & spongiosos, sanguine spumoso tam plenos, ut non tantum externæ venæ tumidæ ubique in membrana apparerent, sed in dissectione cordis demonstrantem me fere impedirent. *Th. Bartholinus Histor. xxxii. cent. 1. §. 31.*

OBSERVATIO XXIV.

In Strangulato fistula Pulmonum Spuma repleta inventa.

VIrile cadaver, hominis sauissimi, strangulatum à me dissectum est anno 1656. Fistula Pulmonum spuma copiosa erat impleta ex strangulatione. *Barthol. centur. iv. histor. vi.*

OBSERVATIO XXV.

Suffocatio à crasso nigróque succo cordis sinus infarciente ac posteriores lobos Pulmonum.

IOh. Gingk annos supra 50. natus, crure dextro paulum infra genu ante circiter xxx. annos resecto, mutilus: homo εὔσαρκος & robustus, allato in prandium pane, vinóque de more hausto, & quidem adhuc jejunus, percepit obrepentem sibi subito (citra tamen tussim, vomitum, nauseam aut leipothymiam ullam præcedentem) respirationem difficilem cum anhelatione, ut densissime, nec nisi stando spiritum ducere quiret, & Suffocationis præsens periculum sibi ingruere videret mente integra. Advocatus Medicus, pectoris angustiam magis magísque augescere thoracem *collumque intumescere*, adeóque, mamillarum loca in altitudinem panis domestici turgescentia conspicatus, ideóque veneni sumpti suspicionem habens, theriaces ʒi ex aq. card. bened. liquore propinat, & simul mortem prævidens, de Medico animæ accersendo hortatur, æger interim, & quidem paulo post horam 1um. pomeridianam, animo constans loquénsque, suffocati in modum exspirat.

Ante cadaveris apertionem, (quæ inter 3. & 4. horam vespertinam fiebat) utraque palpebra in altitudinem ovi gallinacei indurati, per medium in longum secti, tumebat, colore dilute flavo: tumebat & tota facies, malæ, frons, capillitium, cervix, collum, humeri, pectus, scapulæ, brachia, dorsum, venter, nates, femora, usque ad genua, in quibus turgiditas desinebat. Tumor pulsando concavum tympani sonum referebat, in velleris ovilli, à lanio ad deglubitionem faciliorem inflati modum: Tempora, cervix, scapulæ, humeri, dorsum, non solum livescebant, sed nigrescebant potius, lividum hunc nigtúmque colorem ante horam ix. mane ejus diei, jam animadverterat Medicus.

Dissecto peritonæo, ventriculus, intestina, hepar, lien, culpa vacare videbantur, prætterquam quod ventriculus cum intestinis pauco flatu turgebant: lien nihil livoris naturalis habebat, verum rubicundior quam pro natura existebat: Venæ ventriculo, colo aur hepati insitæ nigrescebant, fellis folliculus multa bile ac pallescente plenus, eóque colore intestinum jejunum tingebatur. Pectore recluso, anteriores pulmonum lobi, dexter atque sinister, satis sani apparebant, verum posteriores ad dorsum positi, dexter quidem, atro totus succo atramento simili, turgidus ac subdurus erat: sinister autem similiter

militer, sed paulo minus nigrescebat; Pericardium nihil humoris continebat: At dexter cordis sinus atro, crasso & fusili sanguine scatebat, sinister verò nigricantem paulo minus habebat.

SCHOLIA.

CAusam dyspnoæa, orthopnoeæ & suffocationis, utriusque posterioris lobi infarctum, Subitaneæ autem mortis culpam in crassum nigrúmque succum conjiciendam puto, quo uterque cordis sinus oppletus fuit, qui spiritum vitalem opprimebat, quem fibris destitutum & putridum venenatumque facultas expultrix, theriaca pauxillum quidem adjuta, cutem versus amoliri conabatur; sed crassitie ejusdem, & pororum cutis densitate, calorisque vitalis imbecillitate exterminare prorsus nequibat, at in flatus convertit: Talia moliri videmus naturam per anostomosin, reseratis vasorum osculis, in hyposphagmate, utroque ictero, in œdemate, hyposarca & in schirris aliisque cutis vitiis: Niger & atrabilarius erat, ob lienis imbecillitatem, non satis validi ad extrahendum expurgandumque fœculentas ex hepate sordes, limumque melancholicum, qui in massa sanguinis relictus, illum inficiebat, refrigerabat, calidumque nativum extinguebat: Exemplo famuli *Principum Bullionaeorum*, Nec non Illustr. Principis Friderici III. Electoris, quorum uterque atrabilarium in ventriculis cordis, veréque nigrum & crassum succum gerebat. *Henricus Smetius Miscellan. lib. x. pag.* 580.

At in flatus convertit) Atrabilarium succum uberem flatuum proventum facere omnibus notum: Testantur hypochondriaci, quorum affectui flatulenti nomen ob id impositum. Hydropem tympanitem à flatibus ex atrabile suscitatis oriri multi contendunt, ac inter hos Sennertus.

Collum intumescere) In affectibus hystericis & quibusdam hypochondriacis præfocationis sensus in gutture, symptoma crebrum & familiare existit: Enimvero spasmus in nervo quopiam incipiens ejusdem ductu ulterius prorepere solet, adeoque partes modo has modo illas successive invadere: Si quando igitur spasmus in utrovis paris vagi, aut intercostalis nervo alicubi oriatur, & exinde sursum aut deorsum tendens ad alterutrum plexum pervenerit, illico ambobus affectis, musculisque in tota vicinia contractis, in gutture moles seu tumor globi instar, cum præfocationis sensu excitatur. *Willis Anat. cerebri cap.* 29.

Quoties paroxysmi convulsivi à Liene aut Ventriculo incipere videntur, ut pote quorum initia sunt partium istarum inflationes, & perturbationes insignes, verisimile est materiæ spasmodicæ nidum intra *plexus nerveos, ad Lienem* aut *ventriculum* pertinentes reconditum fuisse: Quin etiam ejusmodi materies, intra plexus cardiacos, gravissimos *cordis tremores & passiones*: Intra *plexus pneumonicos* aut *cervicales*, terribiles *asthmatis* insultus excitare videtur: Porro ab eadem causa, scilicet materia σπασμώδη intra *plexus ganglioformes* aggesta, & per vices explosa, istum in *gutture præfocationis sensum*, in paroxysmis convulsivis tam crebro excitatum procedere (nec immerito arbitramur *Idem lib. de morbis convulsiv. cap.* 6. Hunc *Præfocationis sensum* à succo Pancreatico austeriore deducunt *Fr. Sylvius* & *Regn. de Graaf.* Hic Tract. de *succo Pancreatico* §. 189. Unum *aut*, de ipso magis austero liber addere, ortum ab ipso habere strangulationis sensum ac metum, fœminis quidem quam maribus magis familiarem, atque ficti uteri ascensus nomine passim notum, cujus notabile in viro Clar. exemplum libet afferre. Fact. in anno 1663. ut oblatum mihi ab Excell. D. Sylvio succum Pancreaticum gustaverim, eumque perceperim 1°. ut videbatur, subsalsum, mutato tamen non nihil sapore, visus est deinde esse cum levi austeritate subacidus, fœtor in ore productus tantus, ut qui mecum erant me de fœtore monerent, similisque erat ille fœtor illi qui ex aqua limosa & fœtida oritur, os & fauces non solum inde exsiccabantur, sed & constringebantur ita ut suffocari viderer, &c. Erat succus ille ex cane à me præsente D. Præside eductus. Hinc non absurdum videtur dicere viros aliquando suffocatione laborare Hystericæ consimili, cujus causa proxima accedat a tenui intestino, in quo excitati, ob vitiosam concurrentium humorum effervescentiam, halitus & flatus austeri, quoties per œsophagum assurgunt, eundem ita angunt ut in strangulationis periculo se versari putent ægri.

Hæc Graaf: Prior autem aitiologia allato exemplo accommodari potest.

Observatio XXVI.

Suffocatio ab utroque cordis ventriculo tenui sanguine distento.

QVidam ex alto decidit, &c. Ventriculus uterque cordis tenui sanguine distentus erat, unde suffocatio acciderat: Respiratio viventi magna erat & crebra. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

Observatio XXVII.

Suffocatio ob pericardium & cordis regionem sinistram ossea reddita.

NEmauso in Septimania, dum à Confluentia inclinata jam die reditur, res nec opinato intervenit summopere tristis: ad Santantonianam urbis portam *Schombergius*, qui cum

qui cum *Thuanus* mane Confluentiam venerat, in curru suo, antequam in proximum diversorium deduci posset, animam Deo reddidit, intercepto spiritu statim enectus: Is jam à longo tempore difficultate respirandi laborabat, ad quam per intervalla accedebat acutissimus circa præcordia dolor, quo cum corripiebatur, sudore per totum corpus diffluebat, adeoque debilitabatur, ut prope anima linqui videretur; Verum ut erat moderata & patienti natura, cum nihilominus quotidiana aulæ officia minime intermitteret, longua assuetudine & morbum sibi familiarem & suis minime suspectum fecerat.

Secto corpore, quod prævalidum ac vastum vivus habuerat, admiratione dignum Chirurgis ac Medicis fuit, quod membrana, & carnea omnis pars quæ sinistram cordis regionem tegit, & ad flabellationis assiduæ usum dilatatur ac comprimitur, ex immodico calore & liberaliore victu tota ossea reperta est, ita ut respirandi facultatem impediret, idque tandem repentinæ suffocationi causam dedisse creditum est; nam alioqui saluberrimo temperamento, nullaque pars in eo non maxime sana erat, nisi quatenus crebra spirituum strangulatione vexabatur. *Thuanus histor. lib.122. p. m. 864.*

SCHOLIA.

Hippocrat. lib. de corde, Cor musculum ait esse validum, non nervo, verum carnis spissamento, αὐτοκίνητον, quod substantiæ quidem soliditatem requirit ad motus perennitatem, at non eam quæ constrictioni & dilatationi, inhabilem reddat, hinc pulsificæ facultatis interceptio accidit, cujus primarius effectus est sanguinem cum spiritu vitali distribuere: secundarius finis, seu usus est ἐμψυξία τῶ καταψύξεων & à recrementis repurgatio: Ventilatione illa fuligines pulmonum exspiratione difflantur, quæ cohibitæ suffocationem invehunt.

Observatio XXVIII.

Suffocatio ab aneurismate aperto arteriæ magnæ sub corde.

R. P. Franc. Bettotus Metaph. Professor, ætate 56. annorum, 10. aut 12. annos pulsationem p. naturalem in sinistra thoracis parte, ubi cordis præcipuus pulsus micat, passus est, quæ ab anatomes ignaris Cordis palpitatio censebatur: Ego vero accitus, conjeci ipsum laborare aneurismate; ex quo postmodum, multis incassum tentatis remediis, noctu suffocatus obiit:

Dissecto cadavere, cavitatem thoracis dexteram sanguine refertam observavi, cui copia seri superfusa erat, Pulmonis dextri substantia consumpta & sola ejusdem superstite membrana, instar sacculi: qua dissecta patuit membrana interna arteriæ magnæ, prius quidem laxata, postmodum verò, cum dissectioni nullus esset locus, disrupta: Aneurisma itaque fuit in arteria magna, extra cor duos solummodo digitos transversos: quo loco sanguis à sinistro ventriculo effusus, valido impulsu prius internam disrupit membranam interna dilatata: qui, cum nullum aliud pateret spatium, intra pulmonem dextrum sibi viam fecerat, ubi calore, motu & compressione substantiam ejusdem consumpserat. *P. de Marchettis observat.* 48.

SCHOLIA.

Cordis palpitatio censebatur] Quod conjecit ex affectus diuturnitate & pertinacia: Nulla enim palpitatio cordis adeo continua est, quæ inducias non concedat aliquas; alias Cor similem noxam tamdiu tolerare nequit, quæ illi sit essentialis: *Galenus* enim 5. de loc. aff. 2. ait nullum eorum qui hac specie corripiuntur quinquagesimum annum superare posse: Nam cæteræ differentiæ palpitationis, quæ ex flatibus vel vaporibus facultatem irritantibus fiunt, non necessario interficiunt ante quinquagesimum.

Observatio XXIX.

Suffocatio à rupta vena in Pulmone & in eum effuso sanguine.

Ex rupta vena fuit subito suffocatus Gaspar Ulrich aurifaber: secto ejus corpore omnis sanguis repertus est in Pulmone. *Observatio Ioh. Hessi, Medici Norici.*

Observatio XXX.

Suffocatio à Pulmone inflammato, sinistro latere copiosæ aquæ innatante; dextro costis adhærente.

Vocatus Chan ad Priorem, Dom. de Jaillon, laborantem defluxione in Pulmonem, scapulas & thoracem, tussi, tensione ingenti ventriculi, ructibus, nausea; præcessit diarrhœa: à levi medicamento exerevit magnam copiam humorum biliosorum & pitui-

toforum fœtentium: Nephriticus ac lithiasi nonnihil quoque tum vexabatur, arthritidi obnoxius April. 13. subito suffocatus: adveni paulo ante mortem cum esset in stertore:

Aperui cadaver, Pulmo dexter undique costis adnatus cernebatur, tumebat, ac durus ab inflammatione, In sinistro latere bene habebat, innatabat tamen copiosæ aquæ sanguinolentæ, quod à me nunquam fuit visum: In rene sinistro aliquot calculi, & unus magnus, occupans ureteris principium, deprehensi, magnitudinis amygdali cum cortice: dexter totus consumptus, in abdomine aqua. *Ex observ. Iohan. Bauhini.*

Observatio XXXI.

In juvenis ab ictu in pectore repente suffocati cadavere, reperti Pulmones plurimis lividis maculis conspersi.

JUvenis temulentus, ictus vehementer in pectore, concidit repente attonitus in terram ceu fulmine consternatus, & cum spiritu gravi, vomitu frequenti, voce suppressa, & spuma tam confertim ex ore emanante ut intra paucas horas amitteret vitæ usuram.

Cujus inopinati eventus causa fuit, partim evidens calvariæ rima, à casu exorta: Partim vero frequens sanguis effusus ubertim cum supra tum infra cerebri membranas: Sed Pulmo habebat plurimas lividas maculas: *Tulpius lib. 1. observ. 6.*

SCHOLIA.

M*Aculas*] Adscribendas forte vel repentinæ suffocationi, vel Nicotianæ crebrius assumptæ: Ad suffocationem quidem has referre suadebat cùm spumæ tum livoris natura: Spuma quippe est spiritus & humorum mixtio: fitque in morbo Attonito, vel ex distillante capitis pituira per aërem rarefacta: vel ex spirituoso oppressi pulmonis vapore: Priorem spumam plane innoxiam declarat quotidianus spumosæ epilepsiæ reditus, Sed alteram lethalem repentina apoplecticorum mors, orta proculdubio ex adempto spiritu, sine quo ne momentum quidem subsistit homo: Cujus spumæ periculum propositurus Celsus, subjungit, *Neque is ad vitam redit qui ex suspendio spumante ore detractus est.* Quippe hanc spumam non producit Pulmo, nisi summe laborans, sive à resolutione humidi, sibi cordique insiti: sive à spiritibus, ob retentos vapores, impeditamque respirationem adeo affervescentibus, ut in extremo dissolutionis metu sit calidum innatum: Quam luctam cum designet hæc spuma, quid mirum eam utique præsagire ineductabilem hanc mortem? inducitur enim post illam partibus obsessis, loco vividi coloris, obscurus ac luridus livor, non secus ac a solis occasu tenebræ, & à flammæ suffocatione carbonis nigredo: Livor enim sequitur, vel extinctionem, vel interceptionem spiritus ac caloris vitalis, Potuit itaque hæc repentina suffocatio has quidem produxisse maculas, sed rarius, cum occurrant in eorum Pulmonibus quos occidit morbus attonitus: & contra frequentius in illis quibus Nicotiana fuit in deliciis; Lubet autem hic excutere naturam illius fumi, qui æri permixtus & ore attractus tam bene facit ad multorum palatum, Extra omnem controversiæ aleam est, Nicotianam potui datam tantum adversari ventriculo ac intestinis, quantum prodest humido ac frigido cerebro: Sed dubitatur utrum fumus ipsius offendat Pulmones, calida quippe est planta, imo acris ac vellicans, sive natura, sive arte; ex pulvere, videlicet euphorbii, pyrethris, piperis aliorumve acrium aromatum, lucri causa, à fraudulentis mercatoribus clanculum contortis ipsius foliis insperso: quorum omnium vapore verisimile est non minus offendi pulmones, quam à raphani agrestis ac piperis tritura cerebrum sternutans: immodicus namque calor ut exhaurit humidum radicale, sic obscurat nebulosus ipsius fumus non parum illustrem nostræ vitæ spiritum, imo suffocat tam efficaciter calidum innatum, ut instar tabidorum (qui ex Gal. sententia à siccitate consumuntur) plane extenuentur, cum tussi perenni & infatigabili spiritus difficultate: quæ duo arguunt inextricabile oppressi pulmonis vitium: A quo equidem plurimos, qui dies ac noctes cum hac Helena transegerant, vidi pessundatos: Moderata certè uti nullibi, sic neque hic culpantur: sed modum in hoc fumo si excesseris, defatigaberis à tussi, vitiabitur pulmo, emarcescet animus, & tandem consumetur corpus universum: vel lente, si fueris integer ac valens; vel celeriter, si quid vitii alibi sit in visceribus; Sicut videre fuit in hoc ægro: quem eo, proculdubio, citius strangulavit morbus attonitus, quo minus potuerit reluctari, & spiritum ab interitu vendicare exsuccus ac maculosus pulmo. *Idem*

Observatio XXXII.

Suffocatio à sanguine grumoso cor replente, & abdomine humore distento.

VIrgo 48. circiter annorum, jam per sex annos ægrotans, ex ingenti corporis intumescentia, ulnas duas & quartam unam in circumferentia superante, multis ab aliis incassum tentatis mensium accisionem respicientibus, Suffocatione expiravit:

Abdomine aperto, mensuræ 46. humoris, non serosi sed musti instar effluebant: Omentum duplicatum omni ex parte saniosum, aliis officinæ naturalis visceribus optime constitutis. Naturæ lusum circa renes & vasa emulgentia animadverti, quatuor enim vena, emulgentes in latere sinistro, non confusas nec intricatas, sed levi negotio superabiles deprehendi: Aperto thorace, dexter thoracis lobus ita costis adhærebat, ut vix violenter sine

sine dilaceratione dimoveri posset: Cordis corpus grumoso repletum sanguine, quod in Suffocatis familiare. *Zacutus Praxis admir. lib. 2. obs. 63. ex Mic. Rup. Beslero.*

Observatio XXXIII.

Suffocatio ob auriculas cordis & vasa, aqua & sanguine grumoso & nigro distenta.

Filia 17. annorum orphana paralytica, sine manifesta causa suffocatur subito.

Secto cadavere, cor inveni duplo majus ordinario: auriculas ejus maximas, venas arteriasque aqua & sanguine nigro grumosoque admodum distentas: Ita ut diceres hanc hydrope thoracis laborasse: Res notatu digna, *nunquam animi deliquio*, cordis palpitatione laboraverit, nec unquam mœsta aut suspirabunda fuerit, neque circa cor dolorem senserit. *Nic. Fontanus, Respons. & curat. pag. 59.*

SCHOLIA.

N*unquam animi deliquio*] In corde plura eaque monstrosa innasci posse auctorum testimoniis ratum est: Ægros autem in quibus similia notantur semper ante mortem de syncope, lipothymia, cardiogmo, palpitatione cordis, aut aliis thoracis affectibus, ex quibus, veluti propinquo mali fomite, in cor continuo & veluti in orbem scaturit conquerentes audiverunt: Quid ergo dicendum d. hujus ægræ subitaneæ mortis causa? Eam non ad cor, sed ad pulmones, catarrhali materia refertos referendam dicerem, sic & ad resolutionem, debilitatum cerebrum & catarrhum suffocativum: Quid enim minum hanc resolutione concussam, & cerebro partibusque animalibus debilitatis, multam pituitosi sanguinis & crudi saburram progenuisse, quæ in pulmones delapsa, corpore debiles, & magnum consensum cum partibus nervosis habentes, subitam mortem (negato aëre libero cordi) introduxit: Et cum hæc in tanta copia, materia ichorosa & cruda in pulmonibus impacta esset, eam ultimo conatu, violentoque motu cum expelleret natura ad cor sibi vicinum ejusque ventriculos expulit, unde sinus cordis dilacerati, vasa disrupta, & sic magna sanguinis crudi copia in corde inventa est: Neque bonum argumentum quempiam fecisse puto, qui mortis causam in cordis affectum retulerit, quod cor duplo amplius inventum sit, & auriculæ ejus majores quam in statu naturali: neque enim existimo citra noxam ullam, ut dixi, aut affectum cordis potuisse vivere filiam, quin de eo conquereretur: Materia ergo catarrhosa in cor insiliens mortem acceleravit, non concretus niger sanguis, aut ichorosus humor, multo minus cordis moles, quam ego naturalem fuisse non dubito: *Idem ibidem.*

Observatio XXXIV.

Suffocatio à copiosiore pericardii humore inducta.

SÆpe in Pericardio copiosus humor colligitur qui Suffocationem affert & cor obruit. *Riolanus Encheir. lib. 3. c. 4.*

SCHOLIA.

AB istius aquæ augmento Cordis palpitationem oriri volunt *Galenus* 5. de loc. aff. & *Spigelius*, Verum copiam istius aquæ potius cordis motum impedituram esse, non aucturam ostendit *Riolanus*, consentiente *Highmoro*.

Cor obruit] Si non possis exhaurire istud serum per hydragoga, licetne Terebra sternum aperire intervallo pollicis à cartilagine Xiphoide? quia pericardium sui adnexum ad suspensionem cordis: Dubia salus certa desperatione potior: Satius est anceps remedium experiri quam nullum: Vbi nulla spes salutis nisi ex machina Deus affulserit. *Riolanus ibidem.*

Observatio XXXV.

Suffocatio à materia alba circa cor in sanguine contenta.

INterfui apertioni cadaveris vitilis in Hospitali aulico Viennæ, in cujus dextro ventriculo cordis & vasis Pulmonicis, vena cava, portiones aliquot materiæ cujusdam albæ, teretis, tenacis ac viscosæ, spithamæ circiter longitudinis inventæ fuere: Similes quoque portiones, è cadaveris cujusdam corde ac vasis Pulmonalibus extractas, ad theatrum Anatomicum Viennense detulit D. D. *Schubert.* Ego materiam illam pro chylo crasso ac viscido habui, qui ob fermenti vitalis vitium ac debilitatem spirituascere, volatilasari ac in sanguinem elaborari, nec ob crassitiem debite circulari poterit: unde in vasis illis stagnans, formam illam oblongam contraxisse videtur; Nec dubito materiam hanc in cordis ventriculos vi propulsam una suffocationis ac mortis causam non minimam fuisse: *Ex observ. Georgii Sebast. Iungii Medici Viennensis in miscell. cur. anni* 1670.

SCHOLIA.

OBservarunt jamdudum quoque *Erastus* concretionem in corde pituitosam flavescentem instar medullæ, quam in boum coctis ossibus reperiri, ait Th. Bartholinus Anat. reform. l. 2. c. 7. p. 262. Et in sinistro cordis ventriculo albicantem pituitam vidit concretam *Fontanus* apud D. I. Daniel. Horstium man. ad m. d. p. 1. c. 1. s. 2. rh. 3. Et materiam crassam, compactam, albam, laridum coctum referentem in

sinistra cordis auricula, *Riverius* obs. 82. l. 1. Quod autem materia crassa, alba, in sanguine reperta fuerit circa cor, comprobat eo facilius aliorum fidem, qui etiam in sanguine per V. S. educto invenerunt materiam albam egredientem, quam alii pituitam, alii Lac, alii chylum vocarunt: Sanguis ægro in Tertiana duplici extractus è salvatella, plane albus fuit & glutinosus in modum pituitæ, referente *Rhodio* cent. 1. obs. 86. videatur idem cent. 3. obs. 32. & *Borellus* cent. 2. obs. 25. Quidam chylum prodiisse putant in talibus venarum sectionibus: *Borellus* cent. 1. obs. 25. narrat viro febre maligna detento, vena secta sanguinem missum albedinem lactis retulisse: quod læsa vi sanguifica, chylum immutatum relinquente accidisse creditur: Refert Collegium Regium Anglicanum ex *Lowero*, Virgini, postquam largius jentaculum sumpsisset circa 7. matutinam, venam sectam fuisse 11. ejusdem diei in pede, priorem sanguinem exceptum in pelvi, brevi spatio totum album evasisse: posteriorem exceptum acetario, extempore albidum evasisse instar lactis gelati: post 5. vel 6. horas, eum qui erat in pelvi, partim fuisse sanguinem partim chylum, quibus serum album instar lactis supernatabat: Qui in acetario erat, merum fuisse chylum, sine minima apparentia guttæ sanguinis, & cum separatim calefierent ad ignem, utrumque induratum fuisse instar albuminis ovi cùm coquitur: aut instar seri sanguinis quando calefit, sed multo candidius: Eam virginem, addit, fuisse bonæ valetudinis, sanguinemq; misisse ob menstrua suppressa: Aliud ibidem extat exemplum Tom. 1. n. 8. p. 129. *Thoma Day* mirrebatur sanguis, cui erat albus instar lactis, cum exiret è brachio dilute rubebat, sed mox, cum in vas delaberetur, erat albus: causam reddebat Medicus, quod æger multos edisset pisces: In scabioso sanguinem lacteum notavit *Borellus lib. 1. obs.* 25. Alia alibi prostant exempla.

OBSERVATIO XXXVI.

Suffocatio à nimia in toto pinguedinis redundantia.

MAcie confectum vidimus puerum biennalem, *vide tit. de Phthisi.* Examinemus nunc pinguiculum & crussiusculum, medio anno seniorem, qui nescio an alio morbo quam nimia pinguedinis copia obierit: Vidi candelam non raro nimia sua pinguedine extingui, præsertim dum flamma ellychnii exigua debilior erat quam ut affluentis sevi absumeret copiam: Idem hic factum si affirmem, omnes corporis partes sanæ & integræ, sed pinguedine undique obrutæ, meæ suffragabuntur sententiæ: Si enim pueri exterius pellem tangeres, indicem usque ad primi articuli finem imprimebas, interius autem exiles musculos pinguedo copiosa circumdabat & abscondebat: Aperto thorace, cor abesse sacerdotum veterum quispiam, qui ea ratione populo imponebant, exclamasset, latebat enim ita pinguedine obvolutum, ut non appareret, hodieque à me asservatum sub eadem pinguedine delitescit, uti & pericardium, cujus membrana vix conspiciebatur: Inferior venter viscera omnia sana, sed omnia vix semestris pueri magnitudinem exæquantia dabat, ita erant omnia una pinguedo, Omentum & mesenterium adeps pura: cum cerebro autem flaccido ventriculis inclusa erat aqua insipida: plexus choroideus obsessus hydatidibus, quarum una ad nucis avellanæ excreverat magnitudinem: *Theod. Kerckringius obs. Anat.* 66.

SCHOLIA.

SUffocatio à nimia pinguedinis mole & incrementio contingit, quia sanguis pro motu cordis continuando debite suppeditari non potest, proinde in vasis suis stagnare & congrescere aptus est, adeoque morti repentinæ (præsertim quibus à natura cor vegetum & robustum non est) obnoxios reddit.

§. 2. Si viscera interna propter pinguedinis copiam comprimantur, eorum actiones læduntur: Id quam sit perniciosum vidi Coloniæ Agrippinæ in Illustri quadam fœmina, quam diuturno morbo mortuam esse nonnulli Medicorum, qui ipsi multa variaque medicamenta præscripserunt, constanter asseverarunt, sed perperam, Ego enim cum Clar. D. D. Joh. Slotano, Coloniensi Medico, vocatus ut cadaver condiremus, sancte affirmare possum viscera omnia tam integra inventa fuisse, ut saniora in corpore videri posse vix credam, pinguedine vero erant adeo onerata & compressa ut officio suo fungi non potuerint: ut enim de monstroso omento taceam, pro certo affirmare possum è regione lineæ albæ, secundum longitudinem abdominis facta incisione, pinguedinis spissitudinem spithamas duas excessisse: Pinguedinis itaque abundantia potius quam morbi violentia extinctam fuisse matronam hancce à D. D. Slotano, aliisque multis qui dissectioni interfuerunt, statutum fuit. *Fabritius Hildanus cent. 6. obs.* 97.

APPENDIX.

Obæsitas nimia Suffocationem minitans arte curata.

§. 1. TRibunus militaris sexagenario major, abdomine tardus & pinguedine nimia distentus aliis gravis, sibi invisus fit, cui malo cum varia quæsierit remedia, inediam, acida, exercitia, frustraneo eventu, novissime in mercurio dulci opera invenit: Progreditur enim pilulis mercurialibus ad eam paulatim dozin, ut apertis gingivarum laxitatibus Ptyalismus consequatur,

consequatur, nec is perfunctorius, sed qualem in adustis Veneris nepotulis efflagitant medentes ut fœdam luem exspuant: Per has vias Omasum sese exonerat & alacrem Tribunum ad munia sueta reddit expeditiorem: Ex eo triennium integrum exigit ab infesto aqualiculi pondere liberum: Tandem redit sensim malum & quinto post anno novam curam deposcit, *Bartholinus in Actis Med. anni* 1671. *observ.* 74.

§. 2. Scipio Vitellius, celebris in historia Belgica, cum sub mediam ferme ætatem, increscente adeo corporis mole ut fascia è collo demissa sustinendus venter esset, immodicè projectus, videret tardiorem quotidie reddi se ad belli munia, homo ad militiam cuncta referens, vino sua sibi sponte interdicto, acetum exinde bibere ad vitæ usque finem perseveravit: effecitque ut detumescente abdomine, defluenteque ventris pelle, qua ipse se thoracis instar obvolvebat, octoginta septem librarum decrevisse pondo compertus sit: *Strada* 1. *de bello Belgico* 8.

Observatio XXXVII.

Suffocationis sensus ab abscessu sub ala sinistra, Suppuratione septi transversi, Pleura vitiata.

Virgo sævis doloribus sub ala sinistra cruciabatur, exporrectis ad thoracis vertebras & imum ventrem, & non raro suffocati videbatur. Inventum est septum transversum interiori parte suppuratum, pleura contaminata relaxata, cum abscessu sub ala sinistra; *Vide tit. de Lateris dolore.*

Observatio XXXVIII.

Suffocatio ab hydrope thoracis, Tympanite abdominis, Pulmonum vitio, Copiosa in thorace pinguedine.

Aperuimus Dn. D. Dinckelius & ego Puellam hydrope thoracis suffocatam: nil aquarum abdomen inundaverat, sed *tanta flatuum moles intestina distenderat*, ut vix facto per musculos foramine magno conatu contenderint foras: Thorax plenissimus aquis: Pulmones multis parvulis hydatidibus referti, pressi leniter copiosam saniem fuderant: pericardium, mediastinum, quin omnis fere thorax pinguedine obsidebatur. *Ioh. Val. Willius in Actis med. Thomæ Barthol. ann.* 1674. 75. *&* 76. *p.* 134.

Observatio XXXIX.

§. 1. *Anatome infantis repente suffocati, cujus Pulmones lateri dextro cohærebant, cum Iecoris præternaturali magnitudine.*

Anno 1674. mensis Februar. 21. Coloniæ puellus anniculus, filius Illustr. Dom. Ezechielis Spanhemii, S. S. Electoribus Brandenburgico & Palatino à consiliis &c. post quatriduanam ægrotationem suffocatus interiit.

Aperto cadavere; Pulmo dexter vitiatus deprehenditur, costis annexus: Jecur autem, pro ætate, justam magnitudinem excedebat: Quare judicarunt Medici interitus causam, tum compressioni diaphragmatis ab hepatis mole, Tum pulmonum vitio & cohæsioni, ob quam libere explicare se non poterant, adscribendam esse.

§. 2. Vidua N. diu decubuit assidua febre affecta: percipiebatur tumor in abdomine versus umbilicum, ad dextram partem inclinans: Aperto cadavere, inventum Hepar tumoribus scirrhosis refertum: Totum pendebat 20. libras & amplius. *Vide lib.* 3. *Tit. de ventris tumore.*

§. 3. Adolescens Tertiana laborans subito suffocatus interiit: Hepar immani tumore distentum erat: In Pulmonibus vomica pure prægnans. *Vide lib.* 4. *tit. de Febribus.*

Observatio XL.

Suffocatio ab insigni abscessuum magnitudine in imo ventre, diaphragma sursum compellentium.

Filiola N. insigni ventris tumore & tensione vexabatur, &c. Dissecto abdomine à sinistro latere immensæ molis abscessus repertus, ab apophysibus transversis vertebrarum lumborum ortum ducens, deinde sub liene transiens totum id latus occupat &c. *A dextro latere duo itidem alii &c.* Abscessus illi ita sursum ad claviculas diaphragma impulerant, ut duorum digitorum spatium pulmonibus non esset reliquum ad motum, quod causa ut velut suffocata obierit. *Vide lib.* 3. *tit. de ventris tumoribus.*

SCHOLIA.

AD claviculas diaphragma impulerant &c.] *Clar. Bartholinus* centur. 3. Epist. 78. dubitat an externa Hepatis compressio cor ita possit adstringere & in angustum compellere ut statim ejus motus impediatur: Premi quidem ait in hypochondriacis, scorbuticis, hydropicis, strangulatione uteri, sed tum vel lentam mortem inducere, vel interno humorum vaporumque affluxu accedente necem accelerare, tumque copia sua vel cor vel pulmones implere: Pistorem asthmaticum, summa ingluvie copiosius ingesta, cocta scil. cum pane cerevisia, suffocatum obiisse existimat, non intercepto diaphragmatis, hinc cordis pulmonumm motu, sed copioso chylo, celeriter propter aviditatem cocto, & cordi infuso, cujus partem pulmones obstructi nequiverunt recipere: alioqui si tardior facta fuisset coctio, vel distributio, diutiusque moram in lacteis traxisset alimentum, copia pulmo & cor obrutum non fuisset: Revera autem si ad eam altitudinem assurgat diaphragma, ob affectus inferioris ventris, ut & ipsius motus omnino prohibeatur, simulque pulmones in eas cogantur angustias, ut neque ipsi cordi libero moto sui concedatur, suffocationem ab ea causa posse oriri quis dubitaverit?

Observatio XLI.

Suffocatio excitata à tenuium intestinorum per vulnus diaphragmatis, in thoracem ingressu.

QUidam cultellus inter quartam & quintam costam adigitur: Inventum fuit diaphragma omnino perfectum, tenuiaque intestina in thoracis cavum irrepserunt, Pulmonemque & cor suffocarunt. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

Observatio XLII.

Suffocatio orta ab utriculo utero adnato, diaphragma opprimente.

FOemina diu ventrem tumidum gessit instar prægnantis, atque obiit præfocata brevi temporis spatio: Uteri fundo extimo adhærens erat utriculus, ventris capacitatem explens & diaphragma premens. *Vide tit. de ventris tumore.*

Observatio XLIII.

Suffocationis suspicio in infante, præsentibus illius notis, mortuo ob compressum manibus caput.

MEmini me ante aliquot annos in curiam Cassellanam vocatum, ob infantem nuperrime editum, mortuum, & in fasciculo stramineo repertum, cujus caput, humeri & pectus plane nigra erant; nares sanguine stillabant, propendulum intestinum rectum extra abdomen: Apertum corpusculum viscera omnia optime constituta repræsentabat, nisi quod pulmones flatibus turgidi erant, tumida & nigra etiam lingua, & circulus rubicundi coloris circa collum, ita ut Ego & Chirurgus judicium de suffocato infante tulerimus, licet puerpera postmodum capta nostrum errorem ipsamet detexerit, & se tenerrimum infantis cranium manibus compressisse, & ita occidisse confessa fuerit: quod nostrum erroneum judicium in eo excusationem merebatur, quod Judex apertionem capitis concedere noluerit, quoniam infans ante occasum solis adhuc erat sepeliendus, vesper appropinquabat, & ne portæ civitatis clauderentur metus erat, sufficientia satis suffocati infantis indicia adesse putans, & adhuc infelix illa meretrix tam astutè & artificiosè iterum cranium adaptaverat, ut exterius, extra cutis nigredinem, nihil vitiatæ conformationis in conspectum venerit. *Ex communicatione Excellent. & Clariss. D. D. Ludov. Hermanni Combach, aula Hassiaca Medici, die 17. Martii 1675.*

SCHOLIA.

REvera suffocatus interiit infans, Suffocationis enim expressa indicia adfuerunt, quanquam necis causa a compressione capitis ortum duxerit: Tenella enim cranii ossa, & adhuc membranea, prementibus manibus citra fracturam cesserunt, hinc subditi cerebri sinus, per duram matrem excurrentes, cum nec sanguinem per arterias advectum, ob angustiam admittere potuerint; nec superfluum in venas jugulares, retrudere, factum est ut in vasis illis cæspitans concreverit, livoremque & nigredinem partibus superioribus induxerit: Idem libere per pulmones circulari cum nequierit, inde illorum tumor; adeo ut infans eorum more interierit, quos suffocans conficit Catarrhus.

Observatio XLIV.

In aquis qui suffocantur, moriuntur, non quod aqua multa ventriculum subeat; sed quia aër ad respirationem necessarius pulmones non subeat.

EOs qui aquis immersi moriuntur, non quod aquam affatim & nimium bibant, ut vulgo creditur, sed quia suffocantur, extingui sic probatur: Quod aqua nonnisi per degluti-

deglutitionem ventriculum nostrum subire possit: deglutitio autem, cum motus sit ex arbitrio nostro pendens, cohiberi ne fiat, æque in aqua atque extra eam, nec ad eam tunc impelli possit, etsi forte aliquid deglutiatur, in hac necessitate & agitatione tamen parum illud esse liquor, quod patientem tam cito interimere minime valeret, *Sicuti in suffocatorum in aquis ventriculis observatum à me aliquoties fuit, in quibus paululum aqua fuit inventum.* Eamque aquam quæ inverso corpore ab illis qui ex aquis extrahuntur destillat, à vestibus potius defluere certum est: Quamobrem quod aëris per respirationem ab aqua intercedente attractio impedita sit, cum aër attrahi deberet, aqua illius loco in asperam arteriam illabatur causa suffocationis illius, illaque mortis existit. *Platerus Quæst. Patholog. 55.*

Observatio XLV.

Pueri fulmine occisi meninges sulphureis maculis tinctæ repertæ sunt, sulphuris odorem emittentes.

Puerum olim vidi fulmine occisum dum dormiret, qui nec digiti inde articulum movit: Invenimus autem cerebri panniculos in secto hujus cadavere sulphureis tam odore quam colore maculis tinctos. *Nardus Antonius Recchius.*

SCHOLIA.

Sunt qui tentur eos qui noxio aëre hausto, musti ferventis, carbonum, cloacarum &c. extinguuntur, illam auram per cribriformia foramina penetrare & cerebrum lethaliter affligere; quam opinionem quidam vehementer probant, inter quos principem locum tenet M. Donatus, quem sequitur D. D. Sennertus, nam hic de vapore narcotico, unde oriatur Apoplexia, verba faciens, Maxime veritati, *inquit*, consentaneum est vapores illos, seu fumos è carbonibus accensis, musto & cerevisia exhalantes, aëri permisceri, & sic cum spiritu quem ducimus, attrahi, atque ad cerebrum penetrare, ibique spiritibus animalibus misceri, & eos à natura sua immutare & ad officium suum ineptos reddere: Addit *Recchius*, hi qui vel musto, vel fumo carbonum moriuntur, placidissime moriuntur: Quod canibus etiam in antro illo, dicto *La grotta de cani* usu venit, & in *puero* supra dicto, qui nec digiti articulum movit: Si enim horum quisque ex Pulmonum ac cordis, & non cerebri potius atque animalium spirituum suffocatione moreretur, ne ille brachiorum jactatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione atque labore molestaretur: *Sunt* qui tentur Cerebrum, & simul Cor & Pulmones tali vapore affligi: Quam in opinionem *Dominicus Terillus differit*: Licet, *ait*, in universum tota animalium corpora ab aëre alterentur, duæ tamen partes principes, à quibus postea totum corpus bene & male habet, alterationem recipiunt: Aër namque inspiratus bifariam partitur, altera quidem minore sui parte per nares ad cerebrum devehitur, pro spiritus animalis generatione: Altera vero majori per asperam arteriam ad pulmones pro symmetria caloris nativi servanda, pro refrigeratione ejusdem, pro spirituum vitalium assidua regeneratione: Defertur etiam ad cor aliqua aëris portio, cum distenditur cor ut expleatur, facta fuliginum evacuatione, quod ex magnitudine distensionis sufficienter indicatur, alias daretur vacuum in cordis cavitatibus. Cùm ex dictis pateat aërem maxime necessarium vitæ & conservationi vitalis caloris, qui est vitæ instrumentum, existere, & corpora nostra ex necessitate alterare, cum duas præcipuas partes ingrediatur, & contingat cor & cerebrum, facile modo erit ex dictis videre quomodo aër suffocare, & animalibus respirationem intercipere affatim possit: Nam si aër per angustas pulmonum vias, asperæque arteriæ ramulos, per substantiam ipsorum divaricatos, facile pertransire & recipi debet, ratum & impermistum necessario esse congruum est, non crassum, non fuliginosum, non à carbonum fumo contaminatum, non caliginosum; à quibus causis profecto animal suffocabitur, & derepente brevi temporis spatio morietur, *Corde* debita privato extensione, necessarioque calidi innati refrigerio: talis enim crassities angustas arteriolas permeare non potest: Si quoque nimis copiose attrahatur, vel ingrediatur, idem suffocationis discrimen affert, ut si quis per vias maximo ventorum perspiratui patentes, ore ejus apposito ambulet, aut suffocabitur, aut suffocationis periculum persentiet: Vel si quis per longum temporis spatium aërem introspiret, absque ulla exspirationis interpositione, idem detrimentum experietur: Aer etiam calidus hum. eximie, ut in balneo; vel calidus siccus, ut in Laconico, maxime si sit fumus carbonum, si diutius aliquis ibi moretur, affatim suffocando interficere potest &c. *Hæc Terillus*: Apud *Paræum* quoque disputatur prolixius in utramq; partem, ad extremum autem asseritur utrumque viscus lædi: Quam opinionem & *Solenander* amplectitur, *Nos* vero arbitramur tali vapore Pulmones & Cor unice affligi, quanquam eo vitiose affecto etiam Cerebrum tandem lædatur: Cum enim viscera, præsertim cor & jecur, vapore illo noxio occupata sint, iisque negetur refrigerium, membranæ ventriculi contrahuntur, & ex assante calore spiritus suffocantur: Nobiscum quoque facit Galenus 7. de 5. part. 8. Spiritus, *ait*, qui ab asperis arteriis extrinsecus trahitur, in Pulmonis quidem carne primo conficitur, postea vero in corde atque arteriis, & iis maxime quæ in plexu sunt retiformi, ultimum ac perfectissime in cerebri ventriculis: *Hæc Galenus*: Confinia narium & cerebri hunc errorem fecerunt, *ut creditum sit aërem per eas ad cerebrum ire*, Quia enim nares à cerebro proxime absunt, continuo creditum fuit aërem ibi capi, & ad cerebrum vehi, Sed longe secus est, Narium meatus unice ad meatus fert, qui dilatati cum hauriunt avide &c.

C. V. Schneiderus lib. 2. de catarrhis c. 1.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI SECVNDI

SECTIO III.

De TVSSI.

OBSERVATIO I.

Tussis excitata à vitio Pulmonis dextri, prope absumpti, sinistri inflammati, costis agglutinati, Pectoris hydrope &c.

GEORGIUS N. Tussi aliquot mensibus vexatus est, Inveni pectus plenum serosi humoris: Pulmonis dextram partem prope absumptam; Sinistram non mediocriter inflammatam. *Vide tit. de Cordis Palpitatione.*

SCHOLIA.

TUssis describi potest, quod sit Expiratio vehemens, crebrior, inæqualis & sonora, propter cujusdam molesti & irritantis aut sedationem, aut è Pulmonibus, per Tracheæ ductus expulsionem, excitata: Quippe aër violenter exclusus, & in transitu ad ductuum trachealium latera allisus, quicquid iis ullibi impactum est, si facile mobile fuerit, discutit & absterget, & non raro foras amandat. Ad Tussim excitandam, tum musculi thoracem contrahentes, tum bronchiorum fibræ motrices intima συνεργείᾳ in motu concurrunt: Quippe illi dum pectoris cavitatem coarctant, ac undique totos pulmones comprimunt, hi ductus tracheales, modo hos modo illos contrahendo, & à tergo aërem, dum foras propellitur, occludendo, expulsionem ejus citiorem & vehementiorem moliuntur: Omnem Tussis actum inspiratio subita intensior præcedit, nempe ut aër in majore copia admissus, statim violentius explodi possit: in quo nisu non tantum recens, qui modo inspiratur, sed etiam vetus, intra vesiculas tracheales antea aggestus, ad augendum spiritus exsufflatum una explodi-tur: cumque non primo impetu quod molestum est, sedatur, aut movetur, hujusmodi vehemens exspiratio crebra vice usque ad magnam naturæ fatigationem iteratur.

Tussis cujuscunque causa primaria est nervorum aut fibrarum, ad pulmones pertinentium, irritatio: De nervis observate est, quod non tantum rami & propagines eorum pulmonibus inserti, verum alii è quibus oriuntur illi, aut quibuscum intime communicant, in locis à pectore dissitis lacessiti, illico tussim accient: quam ob causam sæpe humor acris intra ἐγκέφαλον aggestus, indeque in capitello nervorum pectoralium decumbens, tussim molestissimam aut affectus asthmaticos inferre solet: Propter eandem rationem molestia naribus, palato aut gulæ inflicta, tussim, seu potius tussiendi nixum, licet inanem concitat, Parum insuper sert ex arteriis, in gulæ aut laryngis partes superiores extillans, absque notabili pulmonum noxa, tussim crebram & valde molestam producit: At vero hæc irritatio, nervis ac fibris in ipso pulmone distributis inflicta, crebrius & quidem immanius tussiendi conatum provocat, qui per vices iteratur, donec quod molestum est foras exernitur, aut irritatio ejus compescitur: Causæ irritativæ Tussim inducentes, & sunt multiplices & variis in locis consistunt: præterquam enim quod nervi, prout modo innuimus, insuper & membranæ, quibus intima cum pulmonibus communicatio est, in nare patulo, aliisque in locis irritatæ pathema istud è longinquo pulmonibus imprimunt. Sæpissime expiratio ista irregularis propter aliquid incongruum, aut aliquomodo improportionatum, pulmonibus impactum excitatur: quippe molesti hujus amovendi gratia, imprimis nervi fibræque nerveæ circa pulmones dispertæ irritantur: dein, horum consensu, musculi pectoris constrictivi, simulque tracheæ fibræ motrices in contractiones vehementes & crebro iterandas adiguntur. *Willis Pharmac. rat. p. 2. sect. 1. cap. 3.*

OBSERVATIO II.

Tussis ab humore lutulento intra Pulmones concluso.

ILlustr. N. diu languidus fuit cum febre lenta & Tussi: Pulmones summe graves erant, ob humorem lutulentum in iis inclusum citra ulcus. *Vide tit. de Phthisi.*

SCHOLIA.

OB *humorem lutulentum*] Tussis omnis vel humida est vel sicca: in priore humor quidam alicubi intra ductus tracheales depositus tussiendo succutitur, sursumque in os foras excernendus ejicitur: Humor iste cum multiplex & diversimodus existat, ut plurimum dicatur vel serosus, vel nutritius, vel purulentus, vel sanguineus; Prioris plures sunt species & differentiæ, nempe, quoad consistentiam, aut tenuis, aut crassus est, sive crudus vel concoctus, Quoad colorem, aut albus, aut flavus, aut subviridis; quandoque

doque item cæſius aut ater: Porro Tuſſis humida varie diſtinguitur, quoad loca è quibus humor extuſſiendus procedit: quandoque enim laryngis parietibus adhæreſcens, aut iis exudans, fibris motricibus per lenem tuſſiculam ſuccuſſis, facile ac levi tranſitu in os ejicitur: Interdum materie excernenda paulò altius bronchiorum tubis impacta, nonniſi per exſpirationes magnas & crebro repetitas: Denique nonnunquam accidit recrementa ejicienda intra tracheæ veſiculas ultimas deponi, è quibus non ſine vehemente & crebrius iterato toſſiendi labore educitur, & dein longo per totos pulmones itinere, foras propellitur: De Tuſſi humoris nutritii, item ſanguinei & purulenti poſtea cum de Phthiſi agemus. *Idem ibidem.*

Observatio III.

Levis Tuſsicula in magno Pulmonum & Thoracis affectu, cum hydrope & empyemate &c.

Sereniſs. Venetorum Dux, Franciſcus Contarenus, incidit in febrem typum duplicis tertianæ ſervans: Inter alia ſymptomata aderat quoque levis Tuſſicula, quâ è faucibus videbatur aliquid pituitæ craſſæ reddi: Mortui aperto cadavere, præter alia vitia, In cavitate pectoris ℔v. circiter aquoſæ materiæ repertæ: Dextra Pulmonis pars flaccida videbatur, craſſo & mucoſo humore opplera: Siniſtra prorſus reſoluta erat in ſaniem albicantem, quæ tunica Pulmonis tanquam in ſacco continebatur, Ea diſſecta effluxit in cavitatem thoracis ſanies ad ℥xvj. circiter: Plane nullum pulmonis veſtigium ſiniſtro latere, præter membranæ, (quæ coſtis adhærebat) indicium relictum erat: Hæc quanquam ita ſe haberent, *Tuſsis nunquam fuit continua*, imo aliquando integris horis, etiam paulo ante obitum, non tuſſiebat, unde arguebant quidam in thorace nihil noxium contineri: multò minus in profundis partibus Pulmonum, Et potius concludebant leve faucium irritamentum, ex aliquo decubitu catarrhi, Tuſſiculam efficere: Illam vero, quæ aliquando cum labore fiebat, ſed raro, Pulmonum ſiccitatem cauſam habere, impedientem liberam contractionem, ad expulſionem aliquarum catarrhi reliquiarum, deorſum labentis per aſperam arteriam. *Vide hiſtoriam integram tit. de Febrib. lib. 4.*

Scholia.

T*Uſsis nunquam fuit continua, &c.*] Quæſtio oriri poteſt cur, cum tanta copia materiæ purulentæ in thoracis capacitate contineretur, non multum tuſſiebat, & nihil illius materiæ educebatur? Solutionem vide Titulo de Phthiſi ex Ballonio.

Observatio IV.

Sicca Tuſſis à Pulmonum vaſis & ſubſtantia flatu diſtentis.

AB halitibus acidis per lacteas venas in cor, hinc & Pulmones pertingentibus, ibidemque hærentibus, non tantum reſpiratio difficilis, ſed ſicca quoque Tuſſis excitari poteſt ac ſæpe ſolet: Cujus rei confirmationem habuimus non ſemel in Noſocomio publico, & alibi in diſſectione cadaverum, repertis adhuc Pulmonum vaſis & parenchymate flatu diſtentis. *Regn. de Graef Exercit. de ſucco Pancreatico cap. 2. §. 182.*

Observatio V.

Tuſſis ab inflammatis, poſtea ſuppuratis Pulmonibus, & pleura latere ſiniſtro.

FIliola Dom. Floræi, cum ſub dio partim in Sole verſata eſſet, dolere caput cœpit & Tuſſire: febris prehendit acuta, & quæ tamen ex intervallis major eſſe videretur, omnes noctes plenæ moleſtiarum fuerunt: maxime enim ad ſextam ſerotinam & febris & reliqua exacerbabantur: Jactabatur, nullo conſiſtebat loco, Tuſſis & Tuſſiendi cupiditas illam perpetuo infeſtabat, Nil è pulmone educere poterat tametſi eſſet ſtridula: In pulmone humoris concurſatio quæ obaudiretur: Sitis erat ingens & implacabilis, frequens & brevis reſpiratio cum difficultate: *Poſtquam tuſsiverat ſtatim ejulabat*: aliquando in partibus extimis febris miteſcere videbatur, imo leniter perfrigerabantur ac ſi nova foret acceſſio, ſed illud fallax fuit: Pugnabatur cum febre & *Tuſsi*, quod *eam* partim *à capite excitari* crederemus, partim à reſudatione ichoris à calefacta pituita in pulmone: Octavo die ſymptomaticus alvi fluor, nono interiit.

Aperto cadavere, latus ſiniſtrum purulentum erat, & pars pulmonis, quæ illud contingeret, imo & pus in cavitatem fuſum erat. *G. Ballonius conſ. 76. lib. 1.*

Scholia.

P*Oſtquam tuſsiverat ſtatim ejulabat.*] Et hoc erat argumentum pleuritidis: Exemplum domeſticum mihi præbuit anno 1662. filius meus I. Andreas, ſex menſes natus, ab alio morbo denatus; Acute febriebat cum tuſſi valida, quam ſtatim excipiebat ejulatus, ut & ſi latus ſiniſtrum contingeretur, non item dextrum, unde ſuſpicio nata pleuritidis: quia robuſtiſſimus erat, & bienni non inferior tum magnitudine

tum

cum ob ore brachio, quod erat è directo lateris affecti, duas affigi jubeo hirudines, à quibus protinus remisit dolor ac febris, ac postridiè sanus redditus est.

Latus sinistrum purulentum & pars Pulmonis &c.] Quod sine exulceratione fieri potest, alias Phthisis semper sequeretur: Sæpe enim sanguinem uti & alios humores, in pus abire, citra partis substantiæ suppurationem ostendunt oculi pure sordidi.

Quod eam à capite excitari credéremus] Nos valde decepti fuimus existimantes Tussim à capite esse; Sed quod tam frequens esset & sicca, & cum difficultate spirandi juncta, illud inflammationem aut in latere, aut in Pulmone, aut in utroque satis significare poterat: Tamen unum desiderabatur ut ægra de dolore lateris quereretur: hoc expectabamus, interea ignoratione rei præsidium in inflammationibus thoracis usurpari solitum magno incommodo omisimus: Et si illud usurpavissemus, certis signis sequentes assequi utra pars esset affecta, è latere dextro sanguinem nullo profectu detraxissemus: Itaque puellæ pervicacia & morositas maximam periculi partem creavit: Rubor genarum non erat, tamen fere perpetuo adest in inflammatione partium thoracis: Item aliquando clauso ore dormiebat, quod nos in eam adduxit opinionem ut crederemus costas non esse obsessas, sed omnis ratio ista nos decepit valde: Tamen vix excusari possumus quin sanguinem demere debuerimus, cum inflammationis in thorace magna esset suspicio: Ad sectionem venæ & insignis febris, & inflammationis suspicio, & sitis inextinguibilis, & jactationes ob incendium naræ, & maxime difficultas illa spirandi hortari debuerant: Nam cum difficultatis differentiæ à motu ipso sumantur, ut velox tardaque respiratio dicatur, A materia calida & frigida; A thorace magna, parva: A quiete, densa, rara: quemadmodum magna & frequens incendium in corde arguit; magna & rara delirium: parva & frequens in febribus, aut œdema, aut impedimentum in thorace, ut inflammationem aut quid simile; Cum videremus ingenti præter æstu, puellam habere frequentem admodum respirationem, & tamen parvam, veluti oppresso & coangustato thorace, de inflammatione aliqua suspicari nos oportebat: Tamen hoc asserimus sæpe nos observasse in pueris valde febrientibus frequentem parvamque respirationem, licet affectus thorax non esset: Sed nonnunquam magna intercidit respiratio, in omnem dimensionem dilatato thorace: At in hac puella nihil tale observavimus, imo cum dilatare thoracem vellet, subsultabat quodammodo & vociferabatur. Hæc à nobis eo consilio scribuntur, ut cum alias, tum maxime puerorum curam suscipientes, tanto diligentiores in eorum morbis nos præstemus, quanto minus certos de suarum affectionum idea reddere nos solent: Imo cum pueris, tanquam cum mutis ægris nos rem habere existimemus, ut quoniam ex relatione, quæ tamen in dignoscendis morbis plurimi facienda est, nil certi nihilque pensi habemus, aliis conjecturis, signis & symptomatum ob ervationibus nitamur, alioqui puerorum salus valde periclitatur: Nec enim ab ista ægra puella expectandum erat ut dolorem lateris pungentem quereretur, quo secandæ venæ occasionem porrigeret, sed aliis modis res erat assequenda *Ballonius ibidem.*

Tametsi esset stridula] Unde, & ex obaudita humoris in Pulmone concussatione, Pulmonem affici conjiciendum erat, Stertor enim ob læsum Pulmonem contingit, Tunc enim, teste *Jacotio*, oboritur stertor cum in bronchiis, aëris conceptaculis, materia fervet; *Hippocr.* 5. Epid. Peripneumonicam stertorosam fuisse ait: Et in Coacis ait Anxie stertere sputi copiam in Pulmone significare. *Idem ibidem.*

Credebamus Tussim à capite excitari] Pituitosam materiam, nunc crudam nunc purulentam, nunc tenacem & viscosam, alias sublividam, alias subviridem quæ Tussi, à senibus præsertim & hyemis tempore excreatur, non semper à cerebri excrementis à capite in pulmones destillantibus, sed ab excrementis quoque in Pulmonibus continuo congestis proficisci, illud docet, quod quemadmodum cerebrum propter vasorum copiam continuo superfluitatibus scatet, tunc maxime quando sanguis impurior est, cerebrumque imbecillius, Ita & pulmones quia vasis innumeris constant, sanguine omnino redundant, si cacochymia sit corporis, continuo ejusmodi excrementa colliguntur, eaque in minoribus vasis in majores asperæ arteriæ ramos protrudunt, è quibus dein una cum excrementis, destuxione hac delatis, tussi rejiciuntur. Huc accedit quod tanta copia pituitæ, qualis quotidie excreatur, si a capite continuo in pulmones deflueret, perpetua tussis, ob defluentem materiam asperamque arteriam titillantem, homo divexaretur, præsertim si maligna, qualis fere rejicitur, existeret: Unde magnam illius portionem in pulmonibus congeri, atque eam quæ à capite defluit tenuem, mora diuturna in pulmonibus mucosam viscosamque fieri judicamus. *Platerus quæstion. Patholog* 51.

Pleuritis fuit] Vel potius, Pleuripneumonia, nam præterquam quod læsionis in Pulmonibus indicia fuere, symptomata eos affectos esse clarè arguebant, stertor, humoris concussatio, sitis ingens, febris acuta & alia.

Observatio VI.

Tussica Boum lues ob vitium Pulmonum, vel costis firmiter annexorum, vel tandem absumptorum & deficientium.

IN Tussientibus Bobus anno 1660 mactatis, Pulmones vel deficere observavimus, & maxima sui parte absumptos, vel costis firmiter annexos.

Scholia.

NE ea pestis jumenta inficiat, tabesque consumat, expertum ex veterinariis nostris remedium producam, quod raro fallere multæ anni hujus experientiæ, quarum quoque sum testis, testantur, ℞. Antimonii ℥j. sulphuris ℥j. Tere utrumque, per se & cribro percola: Tum sume polentam contritam, & cerevisiam calidam, vel fontanam, & invicem omnia subige, ut fiat massa ovi gallinacei magnitudine, vel pulmentum: Bovi hæc per os diffunde, capite bene elevato donec deglutiverit: Æger Bos vel Vacca tussica vesperi domi continenda, ut nihil illa nocte comedat: Mane vero exhibeatur jumento prædictum remedium, nec eo die & nocte sequenti quicquam pabuli concedendum: Postridie edat bibatque: Junior bos media dozi contentus sit, sed vacca imprægnata fere conceptum rejicit, Solet hæc Medicina largius

largius ventrem movere: Poteſt etiam ſanis animalibus injici,ut à tabe & tuſſi præſervet; Notandum vero ut accurata lance expendantur doſes pro ſingulis jumentis: Sulphur ad tuſſientes quoque laudat *Vegetius* lib. 3. veterin. cap. 68. *Bartholinus cent. 6. hiſtor.* 97.

Observatio VII.

Tuſſis excitata à Pulmonibus ſanguine ſtagnante infarctis.

F*iliolus* Nobil. febricula, Dyſpnœa, Tuſſi &c. fatigabatur: Pulmones illi *ſanguine ſtagnante infarcti* reperti ſunt. *Vide tit. de Dyſpnœa.*

SCHOLIA.

P*ulmones ſanguine ſtagnante infarcti*] Tuſſis ſicca interdum naturæ inſtinctu, velut antliæ loco excitatur, nimirum ut ſanguis, vel ob propriam dyſcraſiam, vel ob vaſa pneumonica non ſatis patentia, pulmones ægre pertranſiens, partium harum ſuccuſſu promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri poſſit: *Willis Pharm. rat. part. 2. ſ. 1. cap. 3.* Quod ſi beneficio tuſſis ſanguinis ſtagnatio impeditur, cur huic puello accidit? Dic cauſas quæ ſanguinis liberum excurſum probibent, anguſtiam ſcil. vel ſanguinis copiam, validiores fuiſſe, quam ut Tuſſis illum promovere, vel urgere potuerit:

APPENDIX.

Tuſſim diuturnam dilatatio varicoſa vaſorum Pulmonum ſequitur.

PUlmo ſæpe Tuſſi vexatur,modo mediocri modo vehementi, quæ anhela eſt, ac pene ſuffocans, à catarrho ferino, ſive ſubita fluxione & copioſa: Inde ex Tuſſi moleſtiſſima quatiente Pulmones oritur Spadon vaſorum, ſive dilatatio varicoſa, quæ ſpecies eſt Aneuriſmatis periculoſa & formidabilis. *Riolanus Encheir. lib. 3. cap. 6.*

SCHOLIA.

D*ilatatio varicoſa*,] *Κιρσὸν* vocat Paulus lib. 6. c. 82. venæ dilatationem ab affluxu humoris copioſi & craſſi cui negatur exitus: Omnis enim copioſior ſanguinis in venam confluxus, cui effluxus non conceditur, varices facit: Idem Paulus quatuor earum ſedes in corpore ſtatuit, tempora, partes infra umbilicum, teſtes & ſcrotum, poſtremo crura, quibus palpebras adjungit Aëtius: Varicoſi Pulmonis ſolus meminit Hippocr. 1. de morbis duobus in locis, primo ait, ex venæ ſpaſmate, ſi omnino rupta non fuerit, fieri ſpadonem, id eſt, diſtenſionem ſimilem varici: Et paulo poſt, ait, A labore atque violentia venæ fieri diſtenſionem, quæ ſi omnia rupta non fuerit, eſt quaſi varix: Hinc collige Varicem Pulmonis ortum habere à ſpaſmate, h. e. definiente *Gorræo*, ſolutione continui in parte nervoſa citra vulnerationem: Diſtinctio tamen adhibenda, quod vena in ſpaſmate patitur tantum diſtenſionem in longum, propter nervoſas fibras quas habet: at in varice vena patitur diſtenſionem in longum & latum, propter multitudinem & craſſitudinem affluentis materiæ: Libro autem de morbis internis ſic deſcribitur ab eodem Hippocr. textu 5. *Si in Pulmone varix fiat, Tuſſis ſicca apprehendit, & rigor & febris in principio morbi, omnino cum impetu & vehemens: habet autem & orthopnœa: & in capite conſiſtit (cauſa morbi) & ſupercilia videntur ſuſpendi, & tumor pervenit ad faciem, & ad pectus & ad pedes, ſæpe etiam (tumoris materia) in caput decumbit, & videre non poteſt præ dolore, cum labor habet, & corpus ſubpallidum, & venæ aut inflammatæ, aut nigræ extenſionem patiuntur in ipſo corpore.* Ex venis autem varicoſis, quæ priores occupant ſedes, quod corpus exonerent, eæ ſalutares eſſe queunt: quæ vero pulmones obſident, partem ad vitam maxime neceſſariam, eo in cenſu habendæ non ſunt.

Observatio VIII.

Tuſſis à tuberculo Pulmoni adnato, cum ſanguinis copia ad pulmones affluente.

D. N. incidit in ſputum ſanguinis cum Tuſſi &c. Inventum tuberculum crudum adnatum Pulmoni, ex materia tam acri natum,ut adjacentis coſtæ fere mediam partem conſumpſerit: Omnis etiam ſanguis redibat in pulmone collectus, cum cæteræ partes viderentur exangues. *Vide tit. de Hæmoptyſi.*

Observatio IX.

Tuſsis à tuberculis Pulmones obſidentibus.

NObil. N. variis affectibus fatigatus, tandem dyſpnœa, Tuſſis continua & violenta, hinc tabes ſupervenit, &c. Huic Pulmones utrinque numeroſis tuberculis, variæ magnitudinis, inſtar cotyledonum vaccarum, ſcatebant, quorum unum uncias duas pendebat &c. *Vide tit. de Phthiſi.*

quasi (uod dicitur) herba suffocatetur. Sed cujus curæ auspicio & initio, præter omnem spem & opinionem, patiens duos calculos inrer tussiendum me præsente rejiciebat, cum rareria purulenta cruore nonnihil tincta; Hisce visis & perlustratis, pulmonum substariam hujuscemodi calculis referram esse, haud obscure colligere potui. Qua propter cum plures subinde ejusdem farinæ per intervalla dierum rejicerentur calculi, materiáque purulenta, viridem & subflavum referente colorem, fœtoris haud expertem, exulcerationem pulmonum innuerer, in ram incipiti casu alium etiam medicum accersendum curavi: communicato invicem consilio, dubiæque spei relicto prognostico, selectissimis & pretiosissimis contra hostem hunc pugnarum est remediis, sed frustra & incassum tentatis omnibus. Quippe per octodecim septimanarum spatium durante affectu, concurrente sub finem morbi & vitæ etiam *abdominis & pedum tumore*, Hydropem asciten præsagiente, omnémque medicamentorum vim eludente, tandem strue hac calculorum (prout ocularis inspectio docuit) oppressus, membrísque omnibus fessus, Juvenis iste diem suum obiit.

Aperto cadavere libras aliquot aquæ in abdomine fluctuantis emisimus; Demum inspectis diligenter visceribus, præsertim Pulmonibus, proh Deum: tantum calculorum diversæ magnitudinis agmen, in illis maximam quidem partem *exulceratis*, repertum est, ut aliquot centum eruere ex iisdem quis potuisset: Imo, vera scribo, in tanta copia apparuere, ac si manu seminantis injecti fuissent. *Hepar induratum & quasi elixatum* conspiciebatur. Cæteris visceribus, quantum judicare licuit, salvis & illæsis.

§. 2. Non absimilem in substantia Pulmonum germinantem calculorum prolem aluit Parens defuncti studiosi. Idcirco ex semine, morbosis hujusmodi rincturis inquinato, per hæreditariam dispositionem in filium etiam hunc affectum derivatum & propagatum esse nemo facile negatum ibit: Huc quadrare videtur illud.

Qui viret in foliis venit à radicibus humor,
Sic Patrum in natos veniunt cum semine morbi.

Ioh. Frider. Huldenreichius in miscell. cur ann. 6. & 7. p. 326.

OBSERVATIO XIV.

Tussis multiplices Pulmonum affectus sequuta.

§. 1. PUella paulatim in tabem incidens, Tussicula vexabatur continuo. In dextro Pulmonis lobo abscessus erat putridus & fœtidus; in quo continebatur pus membrana conclusum, ad libram unam & semis, Erant & steomata & multi scirrhi undique per substantiam pulmonis. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 2. J. Spœrlin, septuagenarius anno vitæ ultimo Tussire cœpir, & purulenta exspuit: Pulmonum superiores lobos utrinque accretos invenimus, Ambo subduri & compacti erant, nondum tamen ad illam duritiem pervenerant quam alias in phthisicis observavi. *Vide lib. 1. tit. de Paralysi.*

OBSERVATIO XV.

Tussis sicca, ob tres Pulmonum lobos induratos.

MUlierem diu Tussis sicca & dyspnoea fatigavit. Tres Pulmonum lobi adeo erant indurati ut tophos referrent. *Vide lib. 3. tit. de Inappetentia.*

SCHOLIA.

TUssis sicca, quoties pulmonum idiopathica est, pluribus modis, & ob varias causas excitatur: hanc enim ductuum quorumcumque pneumonicorum obstructio, sive per compressionem, sive oppletionem, sive contractionem ea fiat, necessario inducit: Quapropter inflammatio, tumor, tuberculum sanguinis ob plenitudinem aut depauperationem stagnatio, item concretiones argillaceæ, lapideæ, polyposæ, vermes, quin & multa alia præternaturalia, quia fibras nerveas perpetuo irritant, Tussim siccam & inanem, sed valde molestam inducunt. Cæterum Tussis sicca interdum naturæ instinctu, velut antliæ loco excitatur, nimirum ut sanguis, vel ob propriam dyscrasiam, vel ob vasa pneumonica non satis patentia, pulmones ægre pertransiens, partium harum succussu promoveri, ac in motum rapidiorem vrgeri possit. *Willis Pharmac. rat. p. 2. sect. 1. c. 3.*

OBSERVATIO XVI.

Tussicula ab impacto tracheæ arteriæ ossiculo.

PUer Septennis offam comedans ossiculum deglutit, quod in tracheam deerrns, illi affixum manet, hinc Tussis, dyspnoea, mors. Aperto cadavere repertum in asperæ arteriæ medio officulum, planum, triangulare, angulis lateribus ejus affixum. *Vide historiam Tit. de Dyspnoea.*

OBSERVATIO XVII.

Tussis diversos affectus Pulmonum sequuta.

§.1. QUinquagenarius tabi opportunus Tussicula tres annos laboravit. Inventus Pulmo aridus, scirrhis plenus, &c. *Vide tit. de Phthisi.*

§.2. Quidam febre renratus fuit, Tussicula, sed rara, Pulmo insigniter erat tumidus, quodammodo exesus, cum humore albo tenaci, purulento. *Vide l.4. tit. de Febribus.*

§.3. Quidam querebatur de tumore paulo infra ingueno borto, diutissimaq; Tussi vexabatur, Pulmo inventus est putris è regione ipsius mali. *Vide l.4. tit. de Tumoribus.*

§.4. Anno 1601. in Ducatu Urbini, totaque Piceni regione, grassabanrur Tusses. Sectis cadaveribus reperti sunt Pulmonum abscessus, ex quibus multa materia fœtens spumosa prodibat. *Vide tit. de Febribus lib. 4.*

§.5. Nob. N. à suppressis lochiis incidit in tussim molestam, cum pectoris dolore & gravitate. Pulmones toti purulenti inventi sunt; In his juxta claviculas deprehensus saccus pure refertus, exesa pulmonum substantia productus. *Vide tit. de Phthisi.*

§.6. Nob. N. ex maxima refrigeratione crurum, ac vehementi animi consternatione Tussi fuit correptus. In pulmonibus magnus abscessus fuit inventus, in quo putrida materia fere librarum VI. pendebat. *Vide lib. 4. tit. de Tumoribus.*

§.7. Quidam tabi opportunus Tussicula, &c. tres annos laboravit. Inventus mortui pulmo aridus, scirrhis plenus, syderata pars pleuræ. *Vide tit. de Phthisi.*

§.8. Pictor cum valida Tussi sanguinem rejecerat. Illi Pulmonis pars quædam nigricans reperta & sphacelo correpta. *Vide tit. de Hæmoptysi.*

§.9. Mulier destillatione veteri in pulmones laborabat. In Pulmonum summo, ad arteriam, vomica pure plena erupit, Exulceratum erat guttur. *Vide lib. 3. tit. de Partu difficili.*

§.10. In cadavere mulieris reperi in lobo dextro pulmonum scirrhum ovi gallinacei magnitudine, laboravit hæc febricula, nec non Tussicula. *vide tit. de Febribus.*

§.11. Miles per annum diarrhoea, Tussi sicca, &c. affectus fuit. Dexter lobus pulmonis costis & sepro erat adnatus, ut invicem continui esse viderentur, usus erat diu lepore marino, Pulmonibus infesto. *vide tit. de Dyspnoea.*

OBSERVATIO XVIII.

Tussis à variis Pulmonum & partium thoracicarum vitiis excitata.

§.1. VIdua N. cum paucis induta vestibus è lecto in fenestram transiisset circa mediam noctem, illico correpta est Tussi, dyspnoea febre, &c. Inventum est mediastinum plenum sero sanguineo, & Pulmonis vniversa substantia referta materia purulenta. *vide tit. de Pectoris dolore.*

§.2. Quidam per multos annos Tussi, &c. laborans tandem extenuatus obiit: In Pulmonis substantia lapidem inveni: præterea tubercula plurima in scirrhos concreta: In pericardio ad libras duas aquæ: uti & multum in pectore. *vide tit. de Dyspnoea.*

§.3. Virgo annorum XL. cruciatur doloribus sub ala sinistra & ad costas mendosas, ad thoracis vertebras & imum ventrem exporrectos, cum Tussi, Inventum diaphragma in interiori parte suppuratum, ulcusculis refertum: Tota pleura contaminata & relaxata, cum abscessu sub ala sinistra. *vide tit. de Lat. dolore.*

§.4. Sereniss. N. Tussicula laborabat cum difficili in latera decubitu; Cavitas pectoris continebat libras quatuor aquosæ materiæ: Dextra pulmonis pars erat flaccida, muco oppleta. Sinistra resoluta in saniem, superstite sola membrana. *vide lib. 4. tit. de Febribus.*

§.5. Nobill. N. cum pectoris angustia Tussi affligitur: Pulmones secti effuderunt cruorem atrum & pituitam. In Thoracis cavo aqua inerat. *vide lib. 3. Tit. de ventris dolore.*

§.6. Uxor N. morbo intricato affecta, Tussicula, dyspnoea, &c. laborabat. Pulmo tabidæ ortuæ dextra parte materia purulenta ac fœtida, Sinistra humore seroso imbutus erat,

Per totam eorum, substantiam scirrhi plurimi, colore lividi, in quibus materia nigra atramenti instar contenta fuerat, conspiciebantur. Lapides plurimi hinc inde per pulmonem, diversi coloris, parvi tamen. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 7. Uxor N. cum dyspnoea, Tussi infestata fuit. Illi thoracis dextri spatium aquæ magna vi distentum erat, Pulmones retorridi & multo purulento tabo prægnantes. *Vide Tit. de Dyspnoea.*

§. 8. Filia D. N. febre correpta, non poterat in sinistrum latus decumbere, quin statim cardialgia & Tussi corriperetur, &c. Pulmo costis undique & diaphragmati adhærebat, tum etiam pericardio: Cor media sui parte fere exesum & exulceratum, &c. *Vide tit. de Hæmoptysi.*

§. 9. Virgo brevi morbo sublata, ante obitum febre continua fuit prehensa, decumbens nonnihil tussiebat sine sputo. Thorace mortuæ inciso, ab utraque cavitate aquæ virosæ magna effluxit copia. Pulmones syderati inventi sunt: In ambitu passim puncta albicantia, quæ levissimo tactu disrupta tabum eructabant. *Vide tit. de Phthisi.*

Observatio XIX.

§. 1. *Tussis à variis Thoracis affectibus excitatâ.*

Puella Tussicula continua vexabatur. Ingens abscessus sub axilla sinistra, & quidem inter pleuram & costas inventus. *Vide Tit. de Dyspnoea.*

§. 2. Virgo dolebat sub ala sinistra, ad costas mendosas cum Tussi, febre, &c. Inventum est septum transversum in interiori parte suppuratum, ulcusculis refertum, Abscessus sub ala sinistra. *Vide Tit. de Lateris dolore.*

§. 3. Filiolus Nob. trimus gravi anhelitu & Tussi sicca ad obitum usque detentus fuit. In sinistra parte obviabat magna diaphragmatis propendentia instar sacci, à purulentia sinistri lobi pulmonis. *Vide tit. de Dyspnoea.*

§. 4. Juvenis inter 6. & 7. costas vulneratur. Sequitur febris gravitas in parte, Tussicula sicca. Ingens inventa copia puris inter thoracem & Pulmones. *Vide l. 4. tit. de vulnere.*

Observatio XX.

Tussis à vario Thoracicarum & Naturalium vitio inducta.

§. 1. Cadaver secui cujusdam qui crebra Tussi fatigabatur. Repertus pulmo consumptus; Thoracis cavitas plena sanguine putrido & concreto, in Pericardio pus album; Hepar maximum. *Vide tit. de Dyspnoea.*

§. 2. Vitiosæ pectoris figuræ in Rachitide Tussicula sicca plerúmque comes est. Jecur quoque immense adauctum diaphragma & partes spiritales impedit. *Vide tit. de Gibbositate.*

§. 3. Puella cachectica pulmones habuit intus & extra corruptos. Hepar valde magnum. Ad abdomen scatebat materia aquosa multa. Hæc crebro tussiebat, &c. *Vide lib. 3. Tit. de Cachexia.*

§. 4. Puella hectica, Tussicula affecta est, &c. Hepar per materiam gypseam tenaciter hepati adhærebat, Thoracis vacuum aqua limpida implebat, Pulmonis substantia materia purulenta imbuta, &c. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 5. Puella in febrem ephemeram, mox in hecticam incidit cum Tussicula, &c. Hepar mediante materia gypsea tam tenaciter diaphragmati adnatum erat vix ut avelli posset. Thoracis vacuum aqua limpida plenum; Pulmones substantia materia purulenta imbuta; cum steatomatis nucem æquantibus, &c. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 6. Pueri duo Tussi & tabe detenti obierunt. Inveni in Jecore & Pulmone pustulas. *Vide Tit. de Phthisi.*

Observatio XXI.

Tussis sequuta Pulmonum compressionem à spinæ incurvatione, & purulentiam eorum.

Puella Tussi gravissima per dies aliquot ante obitum affecta fuit. Substantia pulmonis materia purulenta imbuta erat, præcipue ex sinistra parte, ubi ob spinæ incurvationem compressa, ideóque magis livida quam in dextro latere conspiciebatur, & principium sphaceli ibi fuisse color ostendebat. *Vide tit. de Phthisi.*

Observatio XXII.

§. 1. Tussis ab hydrope Thoracis cum Pulmonis & pleuræ corruptione, &c.

Virgo 35. annor. post profusam narium hæmorrhagiam cachectica facta, 14. die ante interitum corripitur Tussi molestissima & sicca, &c. In ejus cadavere Thoracis capacitas dextra erat aqua subnigra & putrida plena, ad cantharum unum & dimidium. Pulmonis dextra pars, in ea cavitate collocata, cum pleura corrupta ac nigra fuit, &c. *Vide lib. 4. tit. de Febri.*

§. 2. Thomas Cartier Parisiensis annos natus 57. temperamento sanguineo biliofo, vergente ad atrabilarium, *laborabat Tussicula & febricula.* Utrumque symptoma adauctum in eam magnitudinem ut coactus fuerit decumbere. Febris nocturna gravior cum anhelitus difficultate pene suffocante: dolor etiam per intervalla acutus ad latus sinistrum supra regionem lienis; Tumor pedum neque die neque nocte desinens: Adauctis omnibus symptomatibus successit febris acuta, continua, maligna, quæ hominem ante septimum diem sustulit, Quatuor mensibus ante mortem, erat plane ἄσφυκτος.

In dissecto cadavere deprehensæ sunt in toto thoracæ fluctuantis serosi humoris, putris & graveolentis, libræ Parisienses decem, Pulmo totus putrilaginosus, præsertim in parte sinistra. Lien quoque majore sui parte putris & fœtido ichore plenus. Ἀσφυξίας nulla alia deprehensa fuit causa præter x. aut xii. grumos sanguinis crassi, nigri, concreti, collecti & stabulantis in ipso ductu aortæ prope Cor. *Th. Bartholinus cent. ii. Observ. vii.*

SCHOLIA.

Laborabat Tussicula, febricula) Commemorabilis est locus apud Ballonium lib. 2. Ephem. & Epidem. p. 175. de causis Tussis à congestione excrementorum in Pulmonibus, qui huic ægro adaptari potest: In morbis, ait, Medico multum est negotii sæpe, Non solum enim ei cura habenda est Mesenterii, sed Pulmonum, capitis, Etenim quod alvo contingit, idem & cæteris partibus, Alvus sæpe, quia communis est receptaculum potulentorum & esculentorum, habet evacuationes & ἀπορρήξεις. Idem aliis partibus evenit, postquam enim diu congesserunt excrementa, tandem minima occasione externa, laxatis veluti fibris, exonerare se volunt: Hinc Tussiendi diuturnæ molestiæ, defluxiones, diarrhoeæ, & in febribus longis ῥευματισμοί: Et id valde annotandum, ut reddatur ratio τῆς συμπλοκῆς ἢ μίξεως τῶν νοσημάτων.

Observatio XXIII.

Tussis ab Hydrope Thoracis excitata.

§. 1. Vidimus duos laborantes hydrope thoracis & pulmonis: in altero aperta est via, obortáque Tussi & vehemente siti, arefactis scil. pulmonibus, mortuus est. Alter non fuit sectus, sed tandem interiit, & illi inventus est Pulmo omnino corruptus. *Hollerius comment. ad Aphor. xiv. lib. vi.*

SCHOLIA.

Non fuit sectus) Paracentesis thoracis instituí debet visceribus adhuc integris, alias inutilis est si vitium concepere: Hydropicos, inquit Hipp. 6. Epid. sect. 7. celeriter secare oportet.

§. 2. Cachecticus quidam Tussi aspera, sine stertore & prorsus sicca laborabat, Thorax universus aqua cruenta repletus repertus est. *Vide lib. 3. tit. de Cachexia.*

Observatio XXIV.

Tussis à mediastino inflammato excitata.

Nob. cum febre acuta detineretur, Tussis initio sicca fatigabat, quæ postea subsequuta est humida. Secto mortuo, inventus est in membranis interseptientibus tumor inflammatorius satis notabilis magnitudinis. *Vide Tit. de Pectoris dolore.*

Observatio XXV.

Tussis excitata à pericardii inflammatione.

Quidam acuta febre prehensus est cum Tussi sicca, respiratione frequenti, &c. Sectio palam fecit adfuisse Pericardii inflammationem. *Vide tit. de Lateris dolore.*

OBSERV.

Observatio XXVI.

Tussis à Jaculi parte in Diaphragmate latente.

PAstoris in pago Cimbriæ nostræ Hunslund, vacca tussica diu vixit, & vitio Pulmonum laborare credebatur, quod frequens hoc 1660. anno inter pecora nostra malum fuit, plurimis damnosum. At quum vertente anno ad usus culinarios mactaretur vacca, Pulmones sine vitio inventi, sed in diaphragmate repertum ferri frustulum, digiti longitudine, jaculi forma, angustum & crusta lapidea obductum, quod tubere singulari diaphragmatis carnosi crassitiem ad tres digitos extenderat. Divinare nescio qua via ferrum huc penetraverit, an deglutitum, an sagitta extrinsecus immissum? quamcumque enim eligamus viam plenis obsita erit difficultatibus: postrema tamen est verisimilior, quanquam cicatricis externæ vestigia rudior & incautior lanii manus neglexerit. Passim enim insolentiores Sarmatæ, in exercitu fœderatorum, sagittis obvia animalia quæque insectabantur, & carnosæ septi transversi parti facile infigi jaculum potuit: Naturæ vero studium admiramur, quæ quum nusquam infensam rem posset expellere, inducto quasi operculo muniverit, & annuo spatio pertulerit. *Bartholinus cent. vi. hist. xcvii.*

Observatio XXVII.

Tussis à vario partium naturalium vitio excitata.

§. 1. VIrgo Cachectica tandem Tussicula, dyspnoea, febricula, &c. infestabatur; Jecur male coloratum erat, vesicula fellea liquore nigricante & frustulis sabulosis referta: Omentum incrassatum, &c. *Vide lib. 3. tit. de cachexia.*

§. 2. Cuidam diu vox rauca, Tussis, &c. In ventriculo reperta materia nigra lutulenta, &c. Fuit abscessus in ventriculo. *Vide lib. 3. Tit. de ventriculi dolore.*

§. 3. Vir quidam (*de quo lib. 1. Tit. de Paralysi.*) quotidianæ bilis vomitui obnoxius, hac repente suppressa, ventriculi dolor prehendit cum Tussi inani. Deprehensa est ab obitu bilis sincera, eáque prassina, circum jecoris cava, libræ pondo, membranis coercita.

§. 4. Quidam rumorem durum in hepatis regione habuit, levi Tussi correptus, &c. Inventa vomica simæ parti Hepatis connata, satis magna atque aperta, reliqua satis sana. *Vide lib. 3. tit. de Hypocondr. tumore.*

§. 5. Duobus Jecur vulneratum fuit, ut post mortem videre licuit. Hi cum febre ardente Tussi continua afficiebantur. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

§. 6. Quidam in magno æstu sitiens, exhausit prægrande poculum vino frigidiore plenum: Mortui cum renes investigarem, inveni eos jecori per membranas quasi adnatos. *Vide tit. de Tabe.*

§. 7. Mattona (*de qua tit. de Ventriculi dolore*) in regione ventriculi dolebat, accedit febris, Sitis, Tussicula arida: Pancreas magnitudinem naturalem multo excedebat, scirrhosum omnino. Pulmones erant naturales.

§. 8. Jurisconsultus sicca Tussi vexatus, tabidus tandem obiit, &c. Obviam secanti se obtulit tumor pendulus & annexus lateris dextri musculis lumbaribus, cum plurimis adnatis cystidibus, &c. *Vide Tit. de Phthisi.*

Observatio XXVIII.

Tussis continua & sicca à gravi Ventriculi affectu, salvis Pulmonibus.

CUm sæpiuscule Friderico Slesvvici & Holsatiæ Duci, &c. valetudinis laborúmque Chymicorum causa adessem, sæpe per jocum mihi Medicorum errores objiceret, hanc identidem in fidem rei exponere historiam solebat, nimirum Sereniss. Patruum, Johannem Fridericum, Episcopum Bremensem, &c. cum ex Tussi continua & sicca, eáque post somnum invalescente diu laborasset, & tandem contabescerer, à Medicis pro Phthisico fuisse habitum, adeóque omnem curam in everrendis sanandísque Pulmonibus collocaram.

Et hactenus ea quidem sederat sententia, sed cum deinde post mortem in causam mali paulo accuratius inquirerent, Pulmones præter omnem opinionem intemerata substantia salvos reperere, Ast, quod minus crediderant, *Ventriculum* tam male affectum, ut facile iis fidem fecerit omnem ab eo mali causam suborram fuisse, rantam nempe putredinem conceperat, ut etiam ad levem contrectarionem in squamas & mem-

OBSERVATIO XXXII.

Tussis illæsis pulmonibus fatigans, ob nervosum genus affectum.

OLim pro puerulo nobili consului, qui 12. circiter menses natus, paroxysmis convulsivis, & quasi Epilepticis, à quibus brevi fatum obiit, gravissime affligebatur: Sæpius observatum quod dum spasmi partium exteriorum remitterent, Tussi immani & singultuosa corriperetur: unde suspicio fuit materiem morbificam hand minus in pectore quam in cerebro defigi.

Post obitum vero cadavere aperto, pulmones sarti recti, vitio quovis immunes apparebant, ut manifesto liqueret Tussim istam propter nervosi generis affectionem excitatam fuisse. *Thomas Willis Pathol. cerebri cap. xij.*

SCHOLIA.

PRopter nervosi generis affectionem &c.) Tussim aliquando sine magno pulmonum vitio, propter materiam morbificam nervis pulmonicis illapsam excitari, clare indicat historia Nob. puellæ paroxysmis convulsivis, ac insuper vertigine gravi & continua laborantis, nam cùm ex Medici præscripto fotus ex decocto cephalico capiti adhiberetur, illico scotomia cessabat, inque vicem ejus Tussis inanis, sine ullo sputo, sed dies & noctes fere perpetuo molesta, succederet: quod proculdublo contigit ob materiem spasmodicam a cerebro in nervorum origines depulsam: Hujusmodi exempla Tussis mere convulsivæ in adultioribus raro occurrunt, ut affectum huic similem haud sæpius viderim: Attamen usitatum est in pueris (quandoque etiam novi in viris) Tussim à collectione serosa pulmones inundante exoriri: quæ cùm primo simplex & moderata fuerat, postea vehemens & convulsiva evadebat; ita nimirum ut inter tussiendum, & diaphragmate sursum contracto, ac in systole longiori aut creberrime repetitas detento; pulmones valde coarctati in motu suo plurimum inhibeantur: interim ob respirationem impeditam, & sanguinem intra præcordia cohibitum, proindéque in aliis locis stagnantem, laborantes suffocari periclitentur, & non raro vultum lividum & cadaverosum acquirant: Cæterum in hoc casu præter spasmos cum tussiendi impetu, circa præcordia excitatos, non raro etiam ventriculus in consensum adductus, quicquid suo continetur sinu vomitu rejicit: Quin & novi in quibusdam tenellulis hoc ritu affectis, morbum subinde in alias excitasse, ac demum lethalem evasisse: Hujusmodi Tussis convulsiva inter pueros frequens valde est, & quibusdam annis ita plurimos corripit ut plane Epidemica videatur: ubi radices egit, difficulter admodum remediis sanatur, quin sæpius diu protracta, vix aliter nisi ab immutato anni statu curari solet: Si prædicti affectus causæ inquirantur, obvium erit procatarxin ejus, ad serosi humoris in massa sanguinea, & aliquatenus in toto corpore redundantiam referre: cujus materiæ portio quædam arteriarum osculis in pulmones exudans Tussim ordinariam creat; postea cum serosa colluvies, adhuc in sanguine exuberans, & particulis spasmodicis referta; etiam intra caput aggereretur, eadem *nervos pulmonicos* subiens, Tussim simplicem in convulsivam adauget: Cùm enim hi nervi circa extremitates suas prius irritati supra modum exerceantur, illi propterea materiam spasmodicam, juxta principia sua depositam facilius imbibunt: Cúmque adeo demum binis in locis, scil. capite & cauda, atque ob duas distinctas causas, scil. à spirituum tum irritatione tum explosione, in motus irregulares adigerentur, nihil mirum est si Tussis primo communis, postea in malum morem evecta, adeo immanis & spasmodes evadat: Porro cum interdum accidit eandem materiam in capite aggestam, nervos quosdam alios subire, propterea Tussi convulsivæ, aliusmodi pathemata spasmodica non raro superveniunt. Hujusmodi affectus, pueris potissimum familiaris, curatio difficilis & nonnisi longioris temporis existit, Præcipuæ autem indicationes erunt, tum humores serosos & acres è sanguine & visceribus expurgare; ut illorum *jam* ad decubitus in cerebrum, ac aliquando forsan intra pectus præcaveatur: Tum has partes, ne seri æstuantis superfluitates facilius admittant, corroborare: In hos fines vomitoria, & cathartica leniora fere semper conducunt, & aliquatenus iterari debent: Vesicatoria sæpe proficua sunt: Quinimo si morbus sit contumacior, fontanellæ in nucha aut brachio, vel circa axillas excitentur: Potus & alimenta liquida in quantitate solito minori sumantur: Istius vice Bochetum ex sarsa, china, santalis, rasura eboris, c. c. cum ingredientibus diureticis & antispasmodicis usurpetur: In hoc casu remedia quædam velut specialia valde commendantur cujusmodi sunt *muscus pixidatus* in pulvere exhibitus, vel lacti incoctus, adeóque crebra dozi quotidie exhibitus: Decoctum vel syrupus ex castoreo & croco: decocta radicis pæoniæ, visci querni, item hyssopi multos juvarunt: Aquæ cerasorum nigror, saxifragiæ; aqua limacum cum sero lactis ac ingredientibus appropriatis distillata, sæpe cum fructu adhibentur. *Idem.*

OBSERVATIO XXXIII.

Tussis excitata ab aqua cerebri ventriculis conclusa.

PUellæ bienni caput mirum in modum intumuerat, ab aqua in dextro sinistróque cerebri ventriculis contenta ad novem fere libras: Caput illi quoties paucis ante mortem diebus etiam leviter movebatur, gravis illico Tussis molesta fuit cum difficili respiratione &c. *Vide Tit. de Hydrocephalo.*

SCHOLIA.

P*uella bienni.*) Huc pertinet Tussis *Quinta* dicta, da cujus origine disceptat *Ballonius*, capiti an pulmonibus sit adscribenda; hæc habet de ea lib. 2 Epid. & Ephemeridum: Anno, *ait*, Domini 1578. æstas flagrans & æstuosa fuit: pueros quadrimestres, decimestres, & paulo adultiores, febres adortæ sunt quæ innumeros sustulerunt: maxime ista solennis *Tussis* quæ *Quinta* seu *Quintana* vulgo dicitur: Hujus gravia sunt symptomata: Pulmo ita irritatur, ut omni contentione nitens excutere id quod molestum est, nec admittat spiritum, nec vicissim facile reddat: Intumescere videtur, & quasi strangulabundus æger mediis faucibus hærentes spiritus habet: Cur Quinta vulgo dicatur dubio non caret, Quidam verbum fictitium esse putant per ὀνοματοποιίαν, ab eo sono & & strepitu quem edunt ita Tussientes: Alii non inde repetunt, sed vocari Latine Tussim Quintanam putant quod certis locis repetat: Id quod experientia verum probat, nam vacant ista tussi molestia aliquando horarum 4. aut 5. spatio: Deinde repetit iste tussiendi παροξυσμὸς, aliquando tam molestus, ut sanguis & per nares & per ora vi excernatur, sæpissime subversio ventriculi contingat: Nondum quenquam authorem legi qui de ea Tussi verba faceret: Ac dubitant an à capite, an à corpore ipsius Pulmonis, An aliunde serum aut ichor, aut ὀῤῥὸς, aut serina destillatio manare soleat: Videtur esse a pulmone ipso, Nam plerosque vidimus ita Tussientes, quibus post inanem conatum semiputris materia incredibili quantitate excreta est: ut verisimile sit eam materiam residem & ibi collectam istius tussis causam esse: Aliis videtur esse à capite ipso, veluti liquefacto per quandam διάχυσιν, ut loquitur Hippocr. Quid si aliunde? Nam commemorabiles duo sunt loci apud Hipp. & Gal. ex quibus elici possit demonstratio horum, Gal. ad part. 12. sect. 1. lib. 1. Epid. Siccæ Tussis causas assignans, statuit primam causam esse exasperationem gutturis & faucium: Secundam Intemperiem instrumentorum respirationi inservientium, Tertiam crassitiem humoris, Quartam humoris tenuitatem: Deinde de humore tenui ita scripsit: Humor autem tenuia par guttur & asperam arteriam delabens in pulmonem, ante vastit fundi ac dividi, vel ante effunditur ac dispergitur quam à spiritu per tussim concitato excludatur: quod Thasiis contigit, ut pote capite repleto ab austrino statu, & sic destillationem transmittente omnibus thoracis regionibus: Et ad part. 17. ejusdem lib. scripsit. *Quæ destillationes capitis primum homines raucos ac tussiculosos reddunt, nec tandem consistunt, hæ alteram Tabis differentiam afferre solent*: Duæ enim sunt ejus differantiæ, Una est ex fluxionibus a capite, Altera ex affectibus pulmonia ipsius, maxime post exspuitionem sanguinis, potissimum vase rupto: Sæpenumero verò fluxione impleto pulmone alia de causa, ex partibua aliis non ea capite: quasi verò aliunde sit ῥεῦμα quàm ax capite: Locus meo judicio, male Latinus factus est, πολλάκις δὲ καὶ ῥευματίζονται τὸ πνεύμονα διὰ τινὰ ἄλλην αἰτίας ἐκ μερέων ἑτέρων, οὐκ ἐκ τῆς κεφαλῆς, Ego puto ῥευματίζεσθαι posse explicari, non distillatione affici, sed irrigari & repleri per quendam modum raptus à partibus internis, & per quandam σύντηξιν, &c. quandam colliquationem partium pulmoni vicinarum, vel etiam propriie ejua excrementi quod fundi potest ac colliquari: His conformiter idem Hipp. scripsit l. 1. de morbis, *Erysipelas in pulmone fit cum fit nimium resiccatus ab ardore, à febribus, labore ac intemperie. Nam tunc plurimum sanguinis ad se trahit, maxime ex magnis venis: Hæ enim ipsi sunt vicina & ipsi incumbunt, trahit enim tenuissimum ac debilissimum: cum traxit, febris ex eo fit acuta, tussis sicca, repletio in pectore, dolor acutus in anterioribus & posterioribus partibus, maxime circum spinam, minimum magnis venis calefactis: Vomunt aliquando subcruentum, aliquando sublividum, vomunt pituitam & bilem & animo linquuntur.* Quo loco explicat etiam naturam istius molestissimæ quæ Quinta appellatur, Et Tussis siccæ occasio, non à capite est, ut plerisque videtur, sed aliquando à pulmone ipso, aliquando à subjectis partibus: Quod sit à pulmone ipso, declarat ingens copia pituitæ putris & semipurulentæ quæ extussitur: Nam si esset sola ferina destillatio causa illius Tussis permolestæ, quæ vulgo Quinta dicitur, non ea copia incredibilis materiei excluderetur: quanquam non nego à capite aliquid defluere quod irritet: Quid enim impedit quo minus eo modo se habeat materia in pulmone collecta, quo & ea materies quæ in ventre est? At quæ est in ventre, prout movetur aliquando, ita tormina, & punctiones alvi excitat, dysenteriam, diarrhœam, exulcerationes leves: Ita quoque in pulmone irritat, pungit dum movetur & tussiculosos homines reddit, tusses veras excitat & inane tussiendi desiderium: quare etiam qui ad caput Tussis occasionem referunt: Vel potius ad id referetur, quod cum dormienti destillatio in pulmonem facta est, moram aliquam trahens, acrimoniam majorem acquisivit: Deinde eo modo quo in cerebro excitatur fermentamentum, materia ista in pulmone tumultuatur, movetur ac agitatur, unde facultas partis irritata, tussim istam promovet: Cæterum quod irritetur ῥευματισμὸς aliquis in pulmonem aliunde quam à capite, declarat ingens copia materiei quæ excernitur in suppurato à casu: Vix enim credat aliquis quanta illius materiei copia evacuetur, quam non est credibile à capite manare & tam cito ἐκπτυσθῆναι, sed aliis è partibus ad thoracicas affluit: Porro incredibile dictu quantæ & quales fuerint febres quæ adortæ sunt eos quos illa Tussis Quinta dicta divexavit, graves, vehementes, inordinatæ & anxiosæ fuerunt, & licet alvus fluat, vix mitigantur, imo ad quandam tabem ægros ducunt: Mirúmque est quod pueris multis, qui ferinis istis destillationibus sunt conflictati, ab istis interaundum fuit, & iis exclusus est paulo ante mortem, aut post, humor terribilis visu, ac si abscessus in cerebro fuisset: Alii interiere cum summa difficultate spirandi, aáque terribili & immedicabili: Quæret quis, An pulmonis venæ possint esse focus & conceptaculum febrium istarum essentialium? Possunt esse, si credere est *Galeno* comm. in lib. Epid. 1. part. 73. sect. 2. Porro unum annotandum quod observavimus in ejusmodi morbis, i. e. & febre assidua & tussi molesta, quæ Quinta vocatur, corpus intumescit, deinde valde extenuatur, Quod autem corpus intumescat, & coloratius reddatur in liquationibua istis & fusionibus pituitæ, docet *Hipp.* lib. 2. de morb. & cur id fiat docet: Item quod extenuatio postea contingat, *Galenus* docet in Epid. dum explicat cur Thasii tussientes & catarrho acri, ferino & maligno ad extremam extenuationem adducerentur. Filiola N Quintana Tussi laborabat, visa est convaluisse, recruduit morbus, Ante obitum excreta est è cerebro materia latentis abscessus: Annon id ferinæ destillationis occasio esse potuit? *Hactenus Ballon.*

Dicta qua lucem afferre potest modus generationis Tussis, juxta leges circulationis sanguinis, adducam huc quæ proponit Clar. Rolfinccius habet Dissertat. Anatom. libro secundo, cap. 20. Tusses non oriuntur catarrhis ex cerebro delabentibus per palatum ad fauces & pulmones: Nec semper vitio pulmonum proprio, sed ut plurimum

vitio-

vitioſorum, qui per narium & faucium arterias excerni debebant, humorum ad Pulmones converſione: cùm nulla alibi inveniunt emiſſaria, itur ad hos ſpongioſos folles: Non tamen negamus ex faucibus & ore, per tracheam, ſæpe hæc catarrhorum ad Pulmones collimare fluenta, nulla cerebro deprehenſo in culpa: *Et lib. vi. cap. lvii.*

Nonnulli Tuſſiculoſi fiunt converſa ex toto per veoas in dextrum ventriculum, & ex eo in arteriolam venam cum nutritio Pulmonis, & ſiniſtro cordis ſinui deſtinato ſanguine, excrementitia materia. Hæc cùm roris modo per ſenſui fere impervios meatus, in arteriæ aſperæ tranſſudat bronchia, interna irritata membrana, juſſitque contrahere thoracis muſculis fit efflatio illa vehementiſſima quæ appellatur Tuſſis.

Observatio XXXII.

Tuſſis pertinax ob pulmones arcte & undique coſtis adhærentes, Seri è capite in nervos pulmonicos illapſum.

MArgarita Binninger, filia mea longe dilectiſſima, annum ætatis tertium agens die 11. Septembris anno 1661. poſt clamorem horrendum circa quartam matutinam, inſultu correpta eſt Epileptico: Illuceſcente & protracto die viſcidam pituitam copioſe evomuit; inde Tuſſi correpta eſt epidemica, qua fere omnes infantes illo tempore laborabant; violenta concuſſione circa noctem invaleſcente liveſcebat: Succeſſit die xiii. Auris dextræ dolor: Die xvii. antequam Tuſſis invaderet, de cephalalgia & frontis dolore querebatur, quam Tuſſis cum continua exſpiratione, ſuffocationis metu, febre lenta & marcore excipiebat, donec violentia maxima pituitam expectoraſſet ægra, inde repetebat adhuc ſemel ſemper cum ſtertore, ſed minor acceſſio. Nullis autem nec evacuantibus, nec becchicis, nec ſudorificis, nec cephalicis, nec alexipharmacis tolli potuit affectus, ut in omnibus epidemicis infantium Tuſſibus nuper præteritis annis obſervare contigerat. A pituitæ per violentam & diuturnam Tuſſim, inter pulmonum lobos & pleuram propulſæ, adaucto calore p. n. ſenſim incraſſatæ viſcoſitate, pleuræ coaluiſſe pulmones ſuſpicio tandem invaſit, unde matudinis ſingulis, fricato & uncto pectore, manu dextra ſiniſtrum apprehendi talum, & ſiniſtra dextrum, inverſo in poſteriora corpore cogebam. Inde ingraveſcente malo, evectis jugiter craſſis in cerebrum fumis, illius frigiditate reſolutis, acceſſit comatoſus affectus. Suppoſitoria, clyſteres, hydrophlegmagoga, cephalica, veſicatoria, ſternutatoria, ſudorifica, corroborantia, methodice præſcripſi, non neglecto affectu primario, varia: Impediri autem paterna cura & Medica arte non potuit quin expleto ſemi anno 23. Martii 1662. obiret puella; Diagnoſeos in cura inſtituta probe quidem mihi conſcius eram ſed ut omnem ſcrupulum à mente mea amoverem, Chirurgum à prandio vocari jubeo: Huic filiolæ defunctæ tam diuturnæ & incurabilis Tuſſis cauſam, coalitos Pulmones dico, & ſoporis, mortis tandem, Seri vel aquæ citrinæ in baſi cerebri forte cochlearia duo, ſenſuum nervos & animales ſpiritus obruentis: corpuſculúmque me præſente & præmonſtrante aperiret rogavi.

In abdomine omnia probe conſtituta inventa ſunt: Aperto thorace, utrique pulmones tenacis & ſpumoſæ pituitæ glutine, ita coſtis toti coaliti inventi ſunt, ut ab illis avellendi à Chirurgo omnino dilacerarentur: Superjacens thymus, ſpongioſus alias, plane oſſeus repertus eſt: In orbem circumciſis cranii involucris & cranio ſerrato, duræ matris incumbentis aquæ dimidium fere cochleare erat: Ruptis meningibus & ſciſſa tranſverſim cerebri ſubſtantia, eo ipſo in loco ubi prædixeram, eadem propemodum quantitate, ſtagnantes aquæ citrinæ nervorum conjugationes inundantes nobis paruerunt. Hoc ubi ex Anatome obtinuiſſem, & in diagnoſi mea ita confirmatus fuiſſem, Deo M. gratias egi qui incurabilibus affectibus laborantem, nec niſi, ſi vitam diutius protraxiſſet, miſerrime victuram puellam beatis ſedibus donaſſet. *I. Nic. Binningerus Cent. iii. Obſerv. xxx.*

SCHOLIA.

STagnantes aqua nervorum conjugationes inundantes) De Tuſſi convulſiva, ſive ſuffocativa, infantibus & pueris familiari ejuſque generatione ſupra actum: Ad hanc pertinet Tuſſis Epidemica, Gallis Quintana dicta, cujus origo ex Ballonii ſententia ſopetius adducta eſt, Anglis *Chincough*, de qua *Willis Pharmac. Rat. part. 2. cap. 6. ſect. 1.* Ad hanc claſſem *ait*, Ubi de Tuſſi, quæ oondum phthiſis eſt, agitur referri debet Tuſſis puerorum convulſiva, ſeu ſuffocativa, Morbus hic pueros & infantes potiſſimum inceſſit, & quibuſdam temporibus, ſcil. vere præſertim & autumoo, epidemicus eſſe ſolet: Ægrotantes tuſſiendi paroxyſmos crebros ac atroces admodum habent, in quibus nimirum reſpirationis organa non tantum graviter laborant, ſed etiam ſpaſmodice affecta actus ſuos varie interrumpunt, ſuſpendunt aut pervertunt: Plerunque vero diaphragma per ſe, aut partium aliarum impulſu convulſum, modo ſyſtolen, modo diaſtolen perquam diu obſtinate ita continuat, ut inſpiratione, vel

expiratione

expiratione pro tempore inhibita, spiritus vitalis vix ac ne vix duci queat, proinde ut tussientes quasi præfocati ejulent, & ob sanguinem stagnantem, in vultu atredinem contrahant: is forsan istis organis non in tantum convulsivis liberius tussire possunt, usque tamen vehementius & diutius, donec vires fatiscunt, tussire coguntur: Morbi hujus ratio formalis, sive causa conjuncta, in his duobus consistit, nempe quod adsit crebra & vehemens pulmonum irritatio, qua ad molestum aliquid tussi ejiciendum fere continue incitantur; ac insimul quod partes thoracis motivæ, vid. nervi ac fibræ nerveæ ad spasmos prædispositæ, quoties irritantur, tussim non regularem sed convulsivam, & ordinario respirationis muneri oppositam aut injuriam accicant. Materies pulmonem ita crebro in tussim irritans, videtur esse serum è massa sanguinea, propter compagem ejus nimis solutam perpetuo exudans, atque pectori talia molestans: quatenus per arterias tum tracheales in asperæ arteriæ cavitatem destillat, tum per pneumonicas in ductus quosque patentes copiose suffunditur: Partium motricium diathesis spasmodica, ut in aliis affectibus convulsivis, procedere videtur a materia heterogenea & elastica, è cerebro per nervorum ductus una cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapsa, quare cum spiritus fibrarum illarum incolæ, ad motus expirationis violentos edendos incitantur, motus convulsivos ineunt. *Hactenus Willis.* Ejusmodi Tussis anno 1657. tota æstate Neocomi Helvetiorum epidemica fuit, ut vix puer aliquis immunis evaserit: Meus natu major, tunc quadriennis, ab ea gravissime afflictus fuit, ac pene ad tabem deductus: Cujus ea erat immanitas, ut ea correptus protinus in ventrem procumberet, humi sese volutans; ea vehementia, ut quanquam intercederet spatiosa area meum & illius cubiculum, tussi impetus tamen obaudiretur: Juvatus & sanatus fuit usu crebro emulsionum ex amygdalis & seminibus frigidis, purgationibus ex manna, sed præsens levamen attulit frequens pedum in tepida lotio incoctis malvæ, violariaque & litus plantarum pedum ex lucii pinguedine, à quibus somnus placidus subsequebatur.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI SECUNDI.

SECTIO IV.

De Pectoris, Laterum & Dorsi Dolore.

OBSERVATIO I.

Pectoris dolor & gravitas ob serum intra mediastinum conclusum, Materiam purulentam in pulmonibus.

VIDUA D. N. anno 1632. 8. April. cum paucis induta vestibus è lecto in fenestram transilisset circa mediam noctem, illico correpta est magna dyspnoea, asthmatis paroxysmum æmulante, cum tussi, sputo cruento, febre & faciei rubedine: Vocatus ego venam cubiti dextri aperiri jubeo, hinc statim spirandi difficultas quievit: post clyster laxans injectus, & julepus refrigerans exhibitus: Die 9. eam invenio febricitantem cum tussi & sputo sanguineo, tum pondus grave sentiebat in medio pectoris cum ardore interno & puncturis in variis locis: Impero s. m. ex brachio sinistro, clysteris ac julepi iterationem & pectoris inunctionem: A V. S. statim levata & sensus ille ponderis cum ardoris sensu in thorace valde imminutus: hora quinta vespertina credens ab inferis partibus vapores & humores in thoracem transferri, quod orthopnoea illa indicabat, præscribo missionem sanguinis ex saphena, ex qua etiam melius habuit: Die x. mane melius habuit, febris & reliqua symptomata valde remissa: circa tertiam vespertinam levem refrigerationem extremorum passa, cum sudore levissimo in pedibus & volis manuum, inde febris aucta, pulsus valde oppressus & gravitatis sensus in thorace plurimum actus: Vocatus in consilium *D. Ranchinus*, censuit affectum esse pleuritidem anteriorem ex inflammatione mediastini, & ex communi consensu missus sanguis ad ℥vij. ex brachio dextro, unde etiam melius habuit, reliqua remedia continuata, & frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ in partibus inferioribus: Die xj. morbi iij. commotus iis quæ observaveram in alio morbo ejusdem ægræ, in quo fluxu alvi tenesmode & catarrho in pectus vicissim affligebatur, Ita ut quoties alvus restitaret, catarrhus graviter affligeret; & fluxu alvi redeunte, statim catarrhus cessaret, facta palindrome ad intestina humoris in pectus defluentis, censui purgationem ipsi fore

utilissi-

utilissimam, à qua multa pituitosa, serosa, acria fœtidáque excrevit; nihilominus exacerbatio circa vesperam rediit, ut die præcedenti, attamen pulsus non erat oppressus ut antea, & gravitas pectoris minor: sed dolorem percipiebat circa claviculam dextram, qui etiam tactu exasperabatur: Die 4. morbi, cum mane febris & dolor ad claviculam perseverarent, accessit maxima palpitatio cordis, quæ etiam apparuerat in hypochondrio dextro, tum etiam in latere sinistro, sed exiguo tempore: at in regione cordis permanebat, & instar mallei violenter percutiebat: Cum suspicio esset vapores ferri ab utero, præscriptus clyster hystericus, cucurbitulæ in partibus inferioribus &c. Die 5. morbi mane eam invenio cum exigua febre, sine ulla pectoris oppressione aut dolore, & exigua cordis palpitatione &c. Die 9. alvi fluxus tenesmodes levis, quo pituitosa & pauca dejiciebat, & ante illum fluxum per vomitum rejecit amara multa: Die 10. alvi fluxus minor, vespere omnino substitit, febris nulla, inde omnino convaluit: Die 29. ejusdem mensis, cum optime se habere videretur, & negotia domestica ageret, sedens in sellula, subito in terram concidit exanimis & vere emortua.

Aperto cadavere, inventum est mediastinum plenum sero sanguineo, quod forte rupta membrana versus partem superiorem pulmonis, eúmque atque asperam arteriam comprimens, subito suffocaverat, Prærerea inventa est pulmonis universa substantia referta materia purulenta & grauitate insigni prædita: Tum etiam testiculus sinister exigui oui magnitudinem æquabat, colore nigricante, eóque aperto, substantia illius spongiosa, nigra & veluti gangræna affecta visa est: imo vero statim ab apertione excidit à testiculi medio materia quædam nuclei instar, & grumo sanguinis putrefacto simillima: Inde oriri conjecimus affectus hystericos quibus erat valde obnoxia: Imo vero forsan cordis palpitatio inde oriebatur, à tetris nempe vaporibus ab ea elevatis. *Riverius cent.* I. *Observat. lx.*

Observatio II.

Pectoris Dolor & ardor à Mediastini inflammatione.

Vidi Nobilem Januensem, qui cum febre acuta detineretur, ad quam inquietudo magna, ingensque sitis consequebatur & cætera quæ febres ardentes comitari solent (in his spiratio frequens admodum & celer erat) in thorace maximum aderat incendium, unde & frigidum aërem inspirare desiderabat, & calidum spiritum reflare: Nullus in thorace aderat *dolor insignis, præterquam ad sternum, ubi angustiam & offendiculum* quoddam inspirando potiùs, quam dolorem persentiebat, Tussis initio sicca, quæ postea subsequuta est humida: quæ per tussim excernebantur, erant colorata, vel rubra vel flava, plurimum tamen flavi coloris, paucissima rubei: Pulsus qualis pleutiticorum esse solet, ut si dolorem lateris habuisset, certo pleuritide laborare judicassem: Hic inquam cum omnibus his symptomatibus teneretur, & ad oblata cæteráque omnia tamen belle se haberet, lotiáque admodum laudabilia essent coctionémque indicarent, quorum merito judicabatur ex morbo eum convaliturum, ex insperato præcedentibus nonnullis syncopis, nona die defunctus est.

Cum dubitaretur inter Medicos de morbo, & ejus amici suspicarentur de veneno, ob syncopas dictas, sectus est, in quo nullare alia re p. n. præsente, inventus est in membranis intersepientibus tumor inflammatorius satis notabilis magnitudinis, qui etiam in parte communicabatur pericardio. *P. Salius Diversus de affectibus particul. cap. vj.*

SCHOLIA.

E Narrata symptomata considerans, videlicet febrem acutam, incendium in thorace, spirationem frequentem, offendiculum illud ad sternum, Tussim cum sputis coloratis, pulsus duritiem, non potui non induci quin crederem ægrotantes, in quibus talia animadverterem, inflammationem in partibus spiritalibus pati: quæ cum non esset Peripneumonia, quoniam nec aderat illa difficultas anguftiáve anhelitus quam in peripneumonia adesse noveram, nec illa pulsus durities confirmare poterat: Et cum pleuritis similiter esse non potuisset, cum huic non assideret lateris dolor pungitivus: Nec etiam cor hoc pati judicarem, utpote quod incipientes fere vix tolerare possit inflammationes: Reliquum erat ut censerem membranas intersepientes pericardiúmve hanc pati, quibus inflammatis necessario omnia superius dicta consequantur: Febris quidem acuta & vehemens accidit, tum ratione affectus, tum quia sedes affecta parum distat à corde, quod cum supercalefiat admodum à proxima flamma, non mirum est si etiam in thorace incendium persentiant, inquietudóque succedat maxima, & sitis aliquando inexhausta, hocque multo magis inflammato pericardio quam mem-

membranis illis, quorum membrorum inflammatio altera sæpius ob viciniam alteri communicatur : Cæterum an magis afficiatur pericardium vel membranæ, hoc ex subsequentibus habeatur : Affecto enim magis pericardio, urgente morbo syncopæ aliquæ nonnunquam contingunt, & æstuationes ingentes accedunt, quoniam inflammatio cor ipsum fere contingit, omniáque symptomata in hac sunt sæviora quam affectis membranis : Iisdem inflammatis, quoniam annectuntur & membranæ succingenti & thoracis sequitur anhelitus difficultas, spiratióque inde frequens ; celer autem ratione necessitatis adauctæ : Dolor autem, licet inflammatio sit in parte membranosa, non adest ita pungitivus sicut in pleuritide, quoniam hæ membranæ, sicut illa, non firmantur ad costam, vel ad os alterum, cujus merito compressa majorem persentiat ab eo punctionem, sed est in parte laxa thoracis : nec hæ, sicut illa adeo sensatione vigent : sed offendiculum illud ad sternum tantum illis succedit, quoniam hæ partes ibi colligantur : quare & ibi inflammatio tanquam parti magis sensitivæ, quoquo pacto communicatur : Tussis autem cum sputis coloratis adjungitur, quoniam cum in omni inflammatione, quæ operculo duriore non tegatur, semper aliquid reludet, ideo his partibus affectis, materiæ diversi appareot colores, & inde sputum coloratum : Quod profecto fuit principale signum quod me ad hoc judicandum manuduxit, cum viderin Galenum sputa colorata in acutis passionibus adscribere inflammationibus partium spiritalium, scil. vel pleuræ vel pulmonis : quorum neutrum cum in prædicto casu clara luce deprehenderem inflammatione affectum esse, conjeci hanc in membranis illis adesse, communicata aliquando ipsi pericardio hac affectione, Pulsus omnino durus in hoc eodem casu accedit, quia genita inflammatione in corpore membranoso, cujusmodi hæc duo sunt, necessario in arteriis talis durities imprimitur, qualis in pleuriticis videri solet : *Vide plura loco citato. Heurnius* comm. ad aph. 24. sect. 5. affert historiam juvenis ab ejusmodi inflammatione mortui.

Observatio III.

Dextræ Thoracis partis dolor ab abscessu sub integumentis communibus, ad finem musculi Serrati minoris.

EMinentiss. Cardinalis Meltius septuagenarius, jam menses aliquot de obtuso quodam dolore in dextra thoracis parte ad claviculam conquestus, non simplices catarrhi, quamvis levioris, molestias aliquoties perpessus, aliquam capitis debilitatem advertit, quibus febris sociam se superaddens, 14. ab invasione de Ægrum è medio sustulit, quam convulsio pridie præcessit.

In dissecto abdomine nullum vitium notatu dignum se obtulit, nisi quod semiputridus Lien simplici attactu inter manus nostras colliquaretur, tunica à parenchymate sponte discedente : In thorace, sub integumentis communibus, ad finem musculi serrati minoris antici, inter primam & secundam legitimarum costarum, abscessus erat non ita magnus, pure pauco, albo, æquali & minime fœtido scatens, quod illæsa pleura primam costam corroserat ac transversim disruperat, sine ulla tamen coloris mutatione : Distabat hic abscessus duos digitos à confinio primæ sterni cartilaginis, in dextro latere : Dum vixit, in cute nullum hujus abscessus indicium, etiam diligentissime intuentibus apparuit : Pleura sana, pulmonis tunica abscessui propior fibris pleuræ adhærens, callo obducta erat : Pulmonum substantia pure referta : In superficie Cordis vesicula erat : In dextro ventriculo Polypi duo, tendinibus mitralium valvularum implicabantur, digiti minoris crassitie, quorum unus è fundo ventriculi in venam arteriosam ramos aliquot spargebat, alter in venam cavam : E sinistro ventriculo alii duo prodibant variis fibris annexi valvulis tam tricuspidibus quam semilunaribus : major in arteriam aortam justo ampliorem ad octo digitos excurrebat : Non tam frequentes alibi ac hic Romæ vidi Polypos cordis : In arteria aorta plurima apparuerunt ossis rudimenta, qualia etiam in sigmoideis fuere valvulis : sparsa erant hæc frustula ossea hinc inde per arteriam ad distantiam trium à corde digitorum : Cranio aperto, plusquam libra seri tenuioris, inter duram & tenuem meninges, diffusa videbatur, quo turgida pia mater solitam crassitiem quater superabat : Eodem sero, sed rubicundiore, ventriculi cerebri erant referti. *Henricus à Moinichen Centur. ij. Epist. xxvij. Bartholinus.*

SCHOLIA

SCHOLIA.

AD sternum ubi angustiam & offendiculum Arn. Boeotius Tractatu de affectibus omissis cap. 11. meminit cujusdam doloris ad sternum, ab humore peculiari membrana ibi concluso, cujus affectus integram *ἀφήγησιν* afferre libet: *Unum alterumque in Hibernia* notum habui quos in superiore sterni parte dolor vexabat, non sævus nec asper, sed pertinax ac diuturnus, & qui intermitteret quidem quotidie magnam diei partem, ita tamen ut semper aliquis molestiæ sensus superesset: Non faciebat difficilem respirationem hic dolor, nec tussim habebat comitem, magna tamen inspiratione ac profundis suspiriis aliquantulum exacerbabatur; uti & subita ac magna corporis resupinatione, capitisque ad dorsum reclinatione nec non pandiculatione, præsertim si utrumvis istorum post magnam corporis antrorsum ac deorsum inclinationem fieret; quibus rebus efficiebatur etiam ut molestiam illam, intermissionis tempore residuam persentisceret, quum alioquin ea penitus fere obliterata lateret; Fixus uno semper in loco perseverabat, interdum tamen in proximas pectoris partes ac versus axillas sese propagabat: Judicavi dolorem hunc provenire ab humore qui inter membranam peculiarem (illa enim toti thoraci communis, Pleura seu succingens dicta, à sterno longius recedit, dum mediastinum constituit) atque ipsum sterni corpus, qua cavitatem thoracis intro respicit, impactus erat, haud magna copia, nec valde acris aut malignus, biliosus tamen, utpote in vigore ætatis, fervidiore temperie, ictero aliisque à bile morbis admodum obnoxio, ac sæpius multumque iis infestato: Conjecturam hanc firmavit eventus atque ipsa curatio, peracta præcipue cholagogis, mitioribus quidem, (cùm corpus picrocholum ac raræ texturæ vehementiora non sustineret) sed aliquoties iteratis: quum aliquantum contulissent etiam fotus partis ex anodynis ac relaxantibus, & gestatio emplastri ex olibano, cera virginea, ac pice Brutia, quam Burgundicam vocant, cujus egregia vis est ad cujusque modi humores acres ex alto blande evocandos & sensim dissipandos: Puto humorem, qui istum dolorem fecit, non eundem semper perstitisse, sed naturali calore victum, occulta diapnoe sensim absumptum fuisse, relicta duntaxat exigua portiuncula, à qua in mediis etiam intermissionibus nonnulla vellicatio semper superesset, ac cui alius de novo humor se associans, (transmissus aliunde in partem debiliorem, ut solet, exonerante se natura) dolorem toties repararet.

OBSERVATIO IV.

Pectoris dolor à Pericardii & Pulmonum phlegmone & suppuratione.

JAcobus Ruanus agricola, annos natus 45. plaustri fœno onusti eversionem ruinamque in se passus, de Punctorio, simulque gravativo doloris sensu in pectore, nec non de quadam cordis compressione & spirandi difficultate conquestus est: Thoracis vertebræ, quæ citra ullam costarum fracturam contortæ & subluxatæ conspiciebantur, levi negotio opera Chirurgi restitutæ fuerunt, ipseque æger post quatriduum adeo levatus, ut ad consuetos labores redierit: Verum aliquot elapsis diebus ardente febre conflictari cœpit, cum asthmate, deliratione, vigiliis perennibus, siti maxima, genarumque rubore & leipothymia sibi mutuo succedentibus, ita demum 11. morbi die (cùm præsertim à vini usu, conjugis indulgentia non abstinuisset) vitam finivit.

Aperto cadavere, id imprimis rarum innotuit, Pericardium scatens pure copioso, cui velut immersum cor, magna sui parte, ad utramque potissimum auriculam, partim exesum, partim etiam marcidum visebatur, quinimo contagium supernam sinistri ventriculi regionem jam invaserat: Insuper & ab ipso corde, dum Chirurgi manibus comprimeretur, saniosa quædam materia exiliit: Pulmo ejusdem labis particeps, aliis interim visceribus & statu naturali parum immutatis. *Fabritius Hild. cent. 11. observ. 27.*

OBSERVATIO V.

Agitatio & Pectoris dolor à Cysti maxima liquore cremori simili plena, à sinistro humero ad extremum lateris dextri diaphragmatis extensa &c.

PUella Rumburgo Suffolciensis 15. circiter annorum, adhibitis medicamentis chalybeatis contra Leucophlegmatiam seu chlorosin, remissionem quidem sensit morbi, sed post multum laborabat obstructione flatuum: Ab anno 16. ad 22. semet summopere affligebat ob obitum parentum & corruptos mores Fratris: Interea singulis annis uno duobusve morbis acutis laborabat: Anno ætatis 18. languida admodum erat, obstructo thorace & melancholica; domo fortasse egressa tempestate ventosa, cogebatur domum properare, parum enim abesse aiebat quin vento strangularetur: Ægre admodùm & lente ambulabat, magna cum difficultate ascendebat in montes, vel per scalas in contignationes superiores; Tum observabatur magnopere premi siti, cum soleret bibere cubitum itura, necnon aliquando noctu, nisi vellet, ut ipsa aiebat, siccitate suffocata perire: Inter annum 21. & 22. ætatis suæ descendens de scalis, persensit horribilem agitationem in pectore suo, quod tum aliis in eadem domo significabat, monstratoque illis modo agitationis illius motu corporis sui, secum omnes in admirationem ejus accidentis pertrahebat; qui judicabant (prout plerique omnes ex fremitu judicabant) Pectus ejus totum fere aqua esse

 repletum:

repletum: Utebatur variis medicamentis sex circiter menses, sine sensu remissionis morbi: Dimidio post anno, initio Autumni, levi frigore affecta, tantam passa est obstipationem, ut nihil nisi mussitare valeret, nec poterat prostrata cubare, sed sedebat ad angulum obliquum suffulta cervicalibus: Ego accersitus, extemplo venam secari curabam, cum phlebotomia sit remedium procurandæ liberiori circulationi & spatio extricando quo natura semet exoneret: Intra unius horæ intervallum spiritum recipiebat, pristinamque conditionem recuperabat non multo post: Asserebat se nunquam sudasse, neque ei sudorem elici potuisse per vulgaria sudorifica: desiderio remedii empirici præscripsi pilulas Matthæi, quæ illi facile sudorem eliciebant, ultra memoriam ejus: Singulæ quotidianæ dozes pilularum Lockieri quaternarum, agitationem illam in pectore removebant, ut aiebat, deorsum magis diaphragma versus, cum, metuens hypercatharsin pilularum usum ad duos tresve dies omitteret, & deinde denuo reiteraret, nulla ulteriore agitatione per illas inducta: Nunquam sinistro latere prostrata jacere poterat: Anno 23. ætatis, tempore Brumali, periculosa laborabat Febri, comitata Diarrhœa, sed convalescebat: Anno 24. hyeme rursus frigida, Gravedo illi totalem obstipationem inferebat, & post quinque sexve dies convulsionem patiebatur, antequam vena ei secta fuisset, per negligentiam familiarium ejus: Sera nimis phlebotomia statim passionem levabat, ipsa vero vesperi quidem hilaritate perfruebatur, at postridie illius diei moriebatur: Ipsa adhuc vivens, ejusque consanguinei, permiserant mihi corporis mortui sectionem, quam etiam perfeci.

Quamobrem primo os pectoris seu sternum diffindebam, à cartilagine ensiformi usque ad collum: Ibi tum cavitate thoracis exposita, evaporabat primum fœtor olidus admodum, non obstante rigido gelu temporis illius, quod erat circa Natalitium diem Salvatoris nostri: Deinde ubi viam parabam, exponendo utrique lateri sterni, cum stupore videbam, (ut præsenseram, totam fere cavitatem thoracis superius vacuam, cadavere supino jacente) & inferius nonnisi crasso lacte repletam: Sed ulterius investigando comperi tantum dextrum latus Thoracis integrum, & tertiam circiter sinistri partem ita se habere: Extendebatur in parte collum versus latitudine palmæ, & excurrebat in crassitiem digitorum trium, ad dextrum latus mediastini: Liquor cremori similis erat, vel potius glutini albi Hispanici, seu cerussæ distinctæ flavo, instar colostri: Immisso enim cochleari extrahebam ex fundo spissam, limosamque materiam, simillimam cerussæ, quæ subsidit in fundo glutinis: Quantitas erat circiter trium pintarum, continebaturque in sacculo, qui illius duplum & amplius capiebat: Sacculus porrigebatur à sinistro humero ad extremum lateris dextri diaphragmatis, non directe in longum, nec firmiter extensus, sed ad palmæ latitudinem ab ortu directe descendebat ad diaphragma, cum quo in longitudinem occurrebat: Cutis seu pellis ejus crassior erat pelle stomachi, ejusque capacitas amplior quantum flexuræ costarum illi adjacebant, & componebant plusquam dimidium circumferentiæ: Ubi adhærebat diaphragmati, digitum fere crassa erat: & in loco quodam, in quo separare eam conabar à diaphragmate, offendebam tenuiorem sacculum, unde effluebant duo triave cochlearia aquæ putæ, quæ qua via eo penetrasset, invenire haud poteram: Mediastinum vel totaliter fuerat absumptum, vel intextum in crassitudinem Sacculi, quod observabam accidisse in pleura, quousque sacculus pertinebat: Porro sacculus ille solutus & remissus jacebat ab axillari sinistra ad Pectus, cum ante fuerit repletus aut distentus vel vento vel liquore: Tota cavitas erat inquinata circumcirca agitatione liquoris instar algæ limosæ quæ æstui maris est subjecta: Lobus ille Pulmonum qui debuerat extitisse in latere dextro, perierat totus; dexter autem tertia fere parte mutilus erat; In ventre inferiore omnia se recte habebant.

SCHOLIA.

Doctor Brown ait se offendisse simile quid in Authore Italico, Ipsi erat sententia salivandi eam: Ego meditabar Paracentesin: nam ex fremitu liquoris, & eo quod non posset sinistro latere cubare, concludebam quod esset cystis in dextro: Sed si id factum fuisset, sacculo nimis crasso existente, mors forsan insequuta fuisset, Agitatio simillima erat agitationi aquæ vel lactis: Hæc fœmina plano pectore instar maris prædita erat: Quæstio est, an liquor processerit ex delapsu chyli ab axillaribus, quod videtur aliqua ratione probabile: *Observ. Nathanaelis Fairfax in Actu Philosoph. Societatis Anglicanæ an. 1667. p. 235. & seq.*

OBSERVATIO VI.

Pectoris dolor ab angue in lævo cordis ventriculo contento.

§. 1. Nob. Angius, nom. Joh. Pennant, annos natus 21. die 20. Nov. 1639. fato functus est Londini: Hic adolescens totis tribus ante obitum annis perpetuo conquestus fuerat de *Pectoris insigni dolore ac gravitate in sinistrum latus divergente.*

Aperto post obitum corpore, repertus est in ipsius cordis lævo ventriculo anguiculus, cætero

cætero quidem corpore apprime candicans ac lucidus, capite vero rubro: cauda bifurcata erat, singuli autem caudæ rami quadripartito rursus visebantur dirempti: *Zacutus Lusitanus Praxis admir. lib. 2. observ. 140. ex communic. Clariss. Dom. D. Caroli Sponii Med. Lugdunensis; Vice-Decani Excellent.*

§. 2. Hic producitur historia monstrosi corporis, quod in sinistro cordis ergastulo creatum ac fotum aliquandiu, mox conditorem alumnumque suum quacunque fera serius misere perdidit, cujusque historiam ex Anglia nobis cum icone transmissam tibi B. L. ob oculos prius proponere libuit: Londini in Anglia anno 1637. Eduardus Mali, Vir in Medicinæ arte undique conspicuus, Johannis Penant vita functi ætatis anno 21. cadaver magnis impellentibus causis aperire voluit: adscitoque sibi primi nominis Chirurgo; sectionem aggressus est à regione naturali: Vesicam ulceribus plenam &c. invenit: Tum ad vitalem regionem accedens, altius omnia scrutabatur, & in Pulmonibus quidem minus læsionis apparuit, cor vero globosum & in latitudinem magis quam in longitudinem deductum, cujus dexter ventriculus cinerei coloris, exinanitus, crispatus, contractusque ad crumenæ coriaceæ formam repertus est, absumpto penitus pericardio: Sinister vero longe altero major atque in lapidem obduratus, ex quo inciso tanta vis sanguinis effluxit, ut toto ex corpore ad sinistrum illum cordis ventriculum confluxisse credi potuerit: Verum fide majorem partis illius crassitudinem ac duritiem admiratus eximiæ vir peritiæ Eduardus, ejus orificium latius aperiri jubet: Inde (mirum dictu) carnea quædam substantia, in gyros collecta, serpentem referens, sese oculis objecit, cujus formam sequens figura repræsentat; Serpentis deinde extensi dimensionem & partes ex altera figura cognosces, monstri hujus memorandi color omnem humanorum corporum albedinem excedebat: pellis etiam nitens more imaginis recens illustratæ: caput sanguineum & serpentino simillimum; crura rami, fibræ, nervi, chordæ, vel quicquid fuerint, carnis omnia colorem referebant: In re tam nova adeoque obstupescenda vix sibi credens Eduardus, ne vel sibi vel aliis de ejus veritate dubitandi locum relinqueret, suspicatusque ne sanguinis concreti, aliusve alterius rei species aliqua oculos veluti præstigio caperet, rem exploratus inquirere aggressus est; quare attentissime omnia circumspexit, caput dorsum cæteraque diligentius scrutatus, omnia serpentis reperta sunt: caput densam, sanguineam, glandulosam substantiam præ se ferebat, collum (ut credidit) ex violenta à corde separatione aliquantulum contusum; corpus muliebri tenuique capillorum discerniculo tentatum solidum visum est, venam tamen vel arteriam habere videbatur, quæ ad naturæ beneficium serviret: Quæ omnia fidelissime, ut coram testibus bonæ famæ, acta sunt, ita narrantur. *M. Aurelius Severinus de Abscessibus p. m. 281.*

SCHOLIA.

COmpertum est, quicunque sit ortus rerum alienarum nostro corpori, in hujus sinubus præcipue non obscuris neque exilibus fieri, nimirum in quos aut affluere aut congeri facile potest, ad generationem accommodatæ: Adde quod in hisce locis scatet vagaturque plurima spirituum copia stabili naturæ lege, quam annotavit oculatus Galenus alicubi: Respondentibus igitur & subjectæ materiæ numeris & effectoris viribus in loco, præsertim congruo, & naturalibus illiciis foto, reliquum est subinde ut prodeat existatque fœtus; vivens inquam species, non tantum vitæ expers: sic in alvo ascarides; in utero non insolenti ritu monstrosa corpora, quæ quidem procreationes sunt ferme frequentes: Cæterum infrequentioris ordinis visuntur, & quæ in cerebri latebris, & quæ in auriculis gignuntur bestiolæ, & quæ in manibus cirones, & in cruribus dracunculi vocati antiquitus: Videntur autem maxime ex putri, aut ad putrem accedente materia hac exoriri: quanquam hanc subputrem affectionem adeo exilem judico sæpe, ut aut non sentiatur interdum, aut interdum etiam facile feratur à complectente particula præsertim robusta: Nota autem sunt quæ retulit Ioh. Schenckius ubi de corde: notum quod protulit Hollerius de Scorpione orto in sinu cerebri: notum quod arbitrati sunt nostri scriptores de atheromatum materiebus diversis, Porro materia universa, ex qua principio mundus conflatus est, respondentes variis generis portiones, atque segmenta in uno homine studiose natura patens complexa est, nimirum & qui toto rerum ambitu nunquam intermittente visuntur cursu suo generationes & motus, hos omnes in parva universitatis imagine mentium excitandarum excolendarumque gratia, quotidianis ferme spectaculis expromeret atque referret; ut non miseris jam, prælente semper materiæ multiplici fornice, tam varias extare vicissim novarum rerum facies in humano corpore: an enim ullo rerum apparente seminio subito creandi usu deses & otiosa, futura sit potestas, cui producendi atque nascendi libidinem & propensionem unam si detrahas, neque etiam nomen reliquum sit.

Nunc audi, M. Hougthon, quod hæc expendentibus suasit ratio nobis: Cum ad sententiam corporum genus communis omnium calculus facile referat hujusmodi καρδιόγενον fœtabulum, hoc equidem in vegetabilium categoria repono: Rationabilius autem est his accenseri quæ depressioris & inferioris sunt ordinis corpora, horum quippe tum proclivior, tum facilior est generatio quam perfectiorum, in quibus quippe procreandi & plurium & majorum requiritur vis: Deinde, naturæ pugnantius est animal dignissimo visceris throno insideri, tedarum & immobile minus molestum: Tertio, forma & figura bifida, & in plures postremo soboles diffissa, recte quidem vegetabili adæquatur, inepte angui, qui

monoſtylos i. e. ſimplicis & unius eſt ductus: Itaque ſi defixeris humo caput, vel radicem, rectius meo judicio fungeam ſublato trunco, & aſſurgentibus hinc atque inde ramis, qui in ſurculos plurimos finiunt, ſic apparebit phyteuma planum, at me ineptum futurum etiam eſt hoc non ſolum, ſi nos arbitrarium illum ſiium extra cordis ſyſtema paremus; verum etiam eundem ipſum natura indiſum in cordis clauſtro comperies, qui adverteris radicem non alia, præterquam baſi viſceris parte inhæſiſſe, quæ baſis inferiori mundi loco, hoc eſt, terræ reſpondet, maxime ſi id ſpectes quod homo ſtirps eſt inverſa: Præterea vero inani corpore conflatum ſit hujuſmodi concrementum (id quippe oſtendit intruſa in ultimum trunci diremptum, dirigente manu, virga) haud videtur ſane iſta vacuitas animantis cujuſpiam eſſe; Verum enim vero propria eſt plantæ, ex quo genere novimus à trunco ad ramulos inanes nonnullos, ut fœniculi, ſionis, cardui cujuſpiam: Denique anguis omnis ſtabili quadam naturæ proprietate à craſſioribus & capitis & ventris initiis minoribus perpetuo momentis in exiliora tenuatur; contrario vero modo ſtirps quæcunque, ab exilibus exorta fibris, perpetuo in ſpatia latiora divaricatur, atque plantæ modo non anguis ſane procedit ejuſmodi germen: igitur plantæ potius quam anguis & credendum & nominandum eſt iſtud. Quas ob res, pace primi obſervatoris, quem virum de hac edita re plurimum laudo, quod anguem indigitemus, quod guſto debeamus vere! an quod magnificentius eſt anguis nomen quam plantæ? ſed non curant, aut aſpernantur potius Philoſophi: Verum enimvero, ſit animal, ſit planta, non multa refert, dummodo τὸ λόγον ejus & ideam teneamus: hæc autem aſſignari latentibus ſic hujus rei principiis & cauſis vero non poteſt: Verum quod divinare in tanta rerum caligine licet, amico privatim dicam, Trucatus è dextro cordis ſinu, per magnam venam limus ſanguinis, & mucida pituita in alterum ventriculum, atque hic ſatis collectus, dum putreſcit, à calore vivido ſiniſtri lateris agitatus & fotus, in eam quæ tenacitatem materiæ ſequitur, formam traductus eſt: Neque enim in Anatome nova ſunt hæc, Sed & mihi plus ſemel inventa in ventriculis cordis vaginæ prælongæ productio: Teſtes mihi Rev. Neapolitani P. N. qui à me diſſecto in corde P. Menenini, ex hydrope mortui, viderunt vaginulæ ſubflavæ concrementum, quantum tota aſcendens cava reciperet. Hæc ſunt quæ mihi ſuper hac re meditari licuit &c. *Idem.*

Serpentem referens] Sæpe vermes intra pericardium gigni tradit *Richardus Louver, Tract. de corde cap. 2.* Signa ait eſſe ejus tremorem, pulſus intermiſſionem, dolorem pungentem & ſyncopen: Remedia proponit Cataplaſma è foliis cinaræ, tanaceti & abſynthii vulgaris, aceto vini albi acerrimi incoctis, & cum pauco mithridatio mixtis; quod regioni cordis bis applicatum animalium catervam diſſipavit. *Vide Tit. de Palpitatione cordis ex Hartmanni Praxi chimiatrica.*

Observatio VII.

§. 1. *Pectoris Pulſativus dolor ab aneuriſmate arteriæ venoſæ.*

ANeuriſma vidi arteriæ venoſæ, quæ in eam amplitudinem diſtenta erat, ut manum in pugnum complicatam capere potuerit: Tunica autem illius interna oſſea evaſerat. *Pareus lib. 6. cap. 28.*

§. 2. Nos ſimilem caſum ante duos annos in hac urbe vidimus, nempe Aneuriſma in pectore, ex arteriæ dilatatione, quæ pueri 15. annorum pugnum recipere poterat: Tunica vero arteriæ cartilagineam craſſitiem ac duritiem acquiſierat. *Lazar. Riverius Pract. lib. 11. cap. 5.*

Observatio VIII.

Pectoris gravitas, cum fluctuationis ſenſu, ob hydropem Pulmonem.

NOs binos tractavimus Pulmonum hydrope laborantes, in quorum thoracis cavitate, dum ſe hinc inde moverent, aqua commota ſonitum edebat qualem in utre agitato fieri obſervamus: hæc quoque in dies ſenſim & ſenſim per univerſum corpus diſſeminata eſt ac diſperſa, ita ut primo abdomen & facies, mox coxæ & crura pedesque in maximam molem excreverint: Altera mulier fuit B. *Lancini* uxor: alter vir F. del Reame dictus, qui ambo nullis proficientibus auxiliis interiere: *M. Donatus hiſtor. mir. lib. 3. cap. 9.*

Observatio IX.

Pectoris dolor à variis Pulmonum & Thoracis affectibus.

§. 1. NOb. Mulier à ſuppreſſis lochiis in Pectoris dolorem & gravitatem incidit: Pulmones toti purulenti ſunt inventi, cum ſacco juxta claviculas pure referto. *Vide tit. de Phthiſi.*

§. 2. Gaſparus N. poſt multas ægritudines ſenſit dolorem pectoris ad pulmonem dextrum: Pulmo dexter parvus, ad jugulum erat retractus, & pleuræ ad claviculam connexus. *Vide lib. 3. tit. de Hypochondr. tumore.*

§. 3. Illuſtr. N. diu languidus fuit cum tuſſicula & Pectoris oppreſſione: Pulmones citra ulcus ſumme graves erant, qui ſtateræ impoſiti ℥lxxx. pondus exæquarunt, ob humorem lutulentum in iis concluſum. *vide tit. de Phthiſi.*

§. 4. Poſt

§. 4. Post sanguinis sputum in φθινώδει corpore, ingentis in dextro pulmone ponderis sensus animadversus: Aperto mortui thorace, dexter pulmo tumidus, adeo ut totam illam impleret cavitatem: Eo inciso sanguis crassus effluebat &c. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 5. Illustr. N. febre affectus fuit cum tussi & Pectoris gravitate quadam: Pulmones fuerunt inventi tumentes & pravi coloris. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

§. 6. Illustr. febre corripitur cum dyspnœa, tussicula, & Dolore universi thoracis superioris: Pulmo insigniter tumidus & quodammodo exesus repertus, in iisque unus humor albus, tenax & purulentus. *Vide tit. de Febribus.*

§. 7. Vir Rever. febre assidua prehenditur cum dolore sinistri lateris & dorsi: Reperta corruptio pulmonis in parte sinistra versus dorsum. *Vide tit. de Febribus lib. 4.*

§. 8. Vir Illustr. febre assidua prehensus cum tussi, dolore non ita intenso ad mediam thoracis partem vergente: &c. Pars dextra pulmonum fuit inventa corrupta, Et ejusdem lateris Pleura male affecta. *Vide tit. de Febribus.*

§. 9. Nob. N. cum febre incidit in pectoris angustiam, dyspnœam: Pulmones sanguine crassiori scatebant, Extremæ eorum partes induratæ. *Vide tit. de Febribus.*

§. 10. Rev. P. febre assidua prehenditur cum sensu gravitatis thoraci incumbentis &c. Inventa est altera pulmonum pars aucta in magnitudine, ut quadruplo major esset altera, & durior: è quasecta multa aqua fœtida exiliit. *vide tit. de Febribus.*

§. 11. Puer Rossaliis affectus de pondere intra Pectus conquerebatur cum stertore: Tota pectoris cavitas aqua citrina referta Pulmonesq; lividi erant, gangrænosi &c. *vide ib.*

§. 12. N. Cursu fatigatus & calefactus, copiose bibit, hinc sensit dolorem thoracis circa sterni dextram partem, &c. Diffecto sterno, inventus pulmo dexter totus scirrhosus, adnatus diaphragmati, pleuræ &c. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 13. Cadaver sectum in quo thoracis cavitas plena sanguine concreto, In pericardio plusquam mensura puris, Tota cordis superficies absumpta, Hepar maximum. *Vide tit. de Dyspnœa.*

Observatio X.

Dolor circa mammam dextram vitio jecoris lapidibus obsessi ortus.

IN Friderici Clegeri, diuturnis dolotibus circa mammam dextram vexati, Hepate viginti quinque lapides deprehensi sunt, quorum minimus æquabat fabam: pondus omnium unciæ duæ & drachmæ tres, forma saxum cornutum rufum, (vulgo *rother feurstein*) referebant, duritie vero smiridem. *Turneiserus.*

SCHOLIA.

SÆpe cacochymia imo ventre concepta, & obstructio hypochondriorum dolores facit, qui maxime apparent & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana & lateribus & diaphragmati parte convexa: Sic in iis qui affectioni hypochondriacæ obnoxii sunt circum mammas & sternum & latera dolores fingunt: Sic initio paroxysmorum & in specie incubi, & contumaci obstructione viscerum, oriuntur dolores in thoracis partibus: In iis excitandis maxime valet illud quod dicitur totum corpus conspirare & confluere, ut sæpe dolor alia in parte excitetur quam ubi causa primaria sit: Anstatim in ejusmodi doloribus ad sanguinis missionem recurrendum, quod plerique faciunt? Nequaquam, ostendit enim experientia si vel cholera morbus succedat, vel alvi fluor, solvi ejusmodi dolores: Ergo potius de evacuatione cogitandum per purgationem, & de apertione obstructionum. *Ballonius.*

Observatio XI.

Pectoris dolor ob ventriculum fæcibus & flatibus distentum.

VIrgo febre maligna afflicta, in Pectore & hypochondrio sinistro maximum sentiebat dolorem ac æstum; nulli lateri incumbere potuit: mortuæ ventriculus mirum in modum copia tum fæcum tum flatuum inflatus erat ac tumidus. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

ILlud observandum in affectibus hypochondriorum (ne similitudinis errore decipiamur) quod in thorace dolores sentiuntur, ac si pleuritidis argumenta aliqua forent: Et ignari Medici ad remedia male confugiunt pleuritidis, cum dolor iste per hypochondrii sympathiam oriatur: *Vide histor. lib. 2. consil. 9. Ballonii.*

Observatio XII.

Dolor ad Pectus ob Renum vitium.

VIdua N. sæpe nephritica erat, Dolor ad Pectus, Ren sinister obsessus erat lapide exiguo; in magnam molem undique increverat: adæquabat renem bubulum magnitudine; Dexter admodum parvus. *Vide lib. 4. Tit. de Febribus.*

Observatio XIII.

Pectoris dolor & scapularum à flatu viscera extendente.

Ludov. N. viscera omnia vento plena conspeximus, quo cum in monoculo affligaretur, dum pars parte premitur, exitu negato hinc inde, non solum viscera & pectus, sed scapulæ etiam incredibili extendebantur dolore. *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

Observatio XIV.

§. 1 *Pleuritis sedem aliquando in sola pleura habet non coaffectis Pulmonibus.*

Pleuritidis (quoties morbus primarius & solitarius existit) sedem in pleura, seu membrana interna costas succingente consistere, tum doloris sensus, tum observationes anatomicæ Pleuriticorum defunctorum habitæ plane testantur. *Willis Pharmac. rat. lib. 2. sect. 1. cap. 9.*

§. 2. Videmus in Pleuriticis cadaveribus Pleuram syderatam decuplo crassiorem, Ergo in se morbum continebat, Non inficior posse communicari Pulmonibus & Pleuritidem degenerare in peripneumoniam. *Riolanus Encheir. Anat. lib. 3. c. 4.*

SCHOLIA.

Non *inficior posse communicari*] Vulgaris observatio est Peripneumoniam sæpenumero pleuritidi succedere aut supervenire: Super hoc opinari ducor Peripneum. & Pleuritim affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes; & modo invicem successivos aut succedaneos esse: Enimvero causa procatarctica in actum concita, adeo ut sanguis lentescens simulque effervescens vasa minora alicubi obstruat, morbi nidus interdum in pleura, aut pulmone separatim, quandoque in utrisque simul, & nonnunquam primo in hoc, & denique in illa defigitur: plerumque vero pleura imprimis salutata, mox eadem causa morbifica etiam vasa pneumonica invadit: Porro novimus diversimodam hujus affectus metastasin, cum vid. 1. latus dextrum, vel sinistrum, mox eo relicto pulmones, & dein utrisque desertis occupasse cerebrum, & non raro iedem inde in priora loca transtulisse; Cæterum ob rationem prædictam Peripneumonia, non tantum pleuritidi, sed frequens etiam anginæ, & aliis interdum affectibus succedit: quippe dum sanguis lentescens, simulque effervescens, febrem in toto continuat, obstructionem phlegmonoden huc illuc varie transfert: Atque hinc observationis istius, vid. quod peripneumoniæ interdum paralysis, aut hemiplegia lethalis succedat, solutio, quæ interpretes ita plurimum torsit, liquido patet, in quantum sanguis, qui lentescens modo vasa pulmonica obstruxit, postea vasorum plexus quosdam carotidas infarciens, spirituum animalium in hac aut illa ἐγκεφάλῳ regione genesin, indeque in partes nerveas respectiva, affluxum inhiberet: *Willis ibidem.* Utriusque affectus eadem procatarxis, vid. sanguinis ad lentescendum, simulque effervescendum diathesis: quinimo eadem causa conjuncta est, nempe vasorum alicubi minorum, ob talem sanguinis dispositionem obstructio phlegmonώδης: Porro à Medicis plerisque neotericis ad utrumque morbum eadem præscribitur medendi methodus: potissima discriminis ratio, qua ab invicem distinguuntur, à locis affectis, quæ nomina eorum denotant, desumitur: Enimvero sanguis, ad obstructionem inflammatoriam alicubi accendam prædispositus, morbi nidum ideo sæpius in corpore defigit, quoniam hic propter incendii vitalis focum, immanius effiagrat, ac insimul effluviis vaporosis, aliisque recrementis, quæ circulationem præpediunt, minime liberat: Quibus accedit, quod regione hac clausa sanguinis compages, perductus angustiores transitura, non uti in visceribus imi ventris, aut fermento quopiam reseratur, aut succo aquoso recens diluitur; itaque si forsan cruor per arterias vertebrales in membranam costas succingentem provectus, in transitu suo circa vasorum angustias aut intercapedines hærebit, affectus, de quo nunc agitur, succedet: Pariter si quando intra ductus Pulmonares obstructio contingat, Peripneumonia excitabitur. *Willis ibidem.*

§. 3. Observatum fuit in Pleuriticis post mortem apertis Pleuram adeo intumescere ut decuplo solito sit crassior, & propter νέκρωσιν hujus membranæ costæ livent: Propterea scripsit Hippoc. cadavera pleuriticorum dissecta apparere fulgurita, quod de partibus internis thoracis est intelligendum. *Riolanus Anthrop. lib. 3. cap. 5.*

SCHOLIA.

Pleuram *adeo intumescere*] Quidam dicunt eam adeo attenuari in pleuriticis ut vix conspici queat: Duplea autem est ubique, ut inter duplicaturam vasa ferri queant: Inter eas membranas sæpe materia pleuritica colligitur, nec tantum inter pleuram & musculos: Galenus simplicem facit, duplicemque tantum circa mediastinum admittit: Duplicaturam illam de crassitie interpretator *Riolanus*, non sine laceratione demonstrandam: Contrarium in pleuriticorum tumido latere est manifestum. *Bartholinus Anat. Reform. lib. 2. cap 4.*

Quod de partibus internis] Latus lividum, (vehementis pleuritidis reliquias,) vidi in viro 30. annor. Fabro Sclopetario, anno 1638. propagata phlegmone ab internis partibus ad externas: alias si exteriores partes solum inflammatæ fuissent, vix fuisset pleuritis lethalis.

Decuplo crassior] Enormis illa crassities satis ostendit solitariam posse inflammari: *Platerus* tumidam vidit à scirrhoso tumore; Callosam in hydrope pulmonis

monis *Vollepius*: Si autem vasa habet, arterias & venas, quin & costarum periostium (quod innumera venarum serie conspersum esse ait *Riolanus*) cur phlegmone non tentabitur illæsis pulmonibus?

§. 4. Quod in plurimis ex Pleuritide interemptis pulmo affectus inveniatur, inde concludendum non est semper ita contingere, nam pleuritides vehementiores quæ mortem inducere consueverunt in peripneumoniam ut plurimum degenerant: Sed plurimi testantur, & nobis etiam experientia compertum est, in multis pleuriticorum cadaveribus, solam pleuram corruptam & putrefactam inveniri. *Laz. Riverius Pract. lib. 7. cap. 2.*

SCHOLIA.

PLeuritidis solitariæ non coaffectis Pulmonibus, indicia dant tussis absentia aut raritas, & excreationis; vehementia vero doloris insignis: Talem observavi mense Julio anno 1676. in Genevensis Nobili, Dom. de Fernex, Illustr. Gulielmi Budæi Pronepote: Adeo acutus urgebat dolor, lancinans pectoris partem dextram infra mammam, ut anhelus leipothymiam frequenter incurreret: Intra triduum malum desiit thermasmatum usu, fotuum scil. ex lacte vesica incluso, & cataplasmatum ex malva, alth. flor. lilior. alb. chamom. utr. melilot. sambuc. hyper. parietaria, semin. lini, fœnugr. lacti incoctis, addito croco: Iterata est potio ex oleo amygdal. dulc. syr. papav. errat. & albi; aqu. taraxac. atriplic. papav. rhœad. card. S. & Mariæ, additis pulv. ex mandibula lucii, oculis cancri & flor. ejusdem papav. Toto vero morbi decursu nulla fuit tussis neque anacatharsis: In pertinacia doloris parti dolenti siccam cucurbitulam admoveri curassem; præcesserat autem sanguinis missio, qui purus & incorruptus prodiit absque levamine. Complicatæ cum peripneumonia pleuritidis, sed in qua extima tantum membrana pulmonum affecta fuit, recentissimum habeo exemplum: Aprilis 10. 1678. Dom. la Tour Sedanensis, insigni vomitu materiæ biliosæ corripitur, succedit immediate dolor punctorius sub mamma dextra, comite tussicula, sed sine febre: Pharmacopæus accersitus venæ sectionem imperat, quam supervenieus inhibeo, ac acrem clysterem præscribo, à quo plurima exclusa bilis: Pergente dolore sanguinis missionem concedo ad ℔j. qui putris omnino; mane sequenti ad eandem quantitatem educo, paulo minus impurum: postridie tantundem, cujus pars prior exiens corruptionis notas adhuc dabat, reliqua purum sanguinem exhibuit; quo emisso julepum antipleuriticum præbui, hinc sedatus dolor, tussis cessavit; at paucissima diei spatio per anacatharsim exclusit: Interim fotus, cataplasmata admota; Iotra sex dies morbo omnino defunctus est.

§. 5. Scio in Archihospitali St. Spiritus, ad quod pauperes ex Romano agro curandi afferuntur, quotidie observari cadavera pleuriticorum, in quibus latus læsum & corruptum reperitur, cujus rei plures & ego oculati testes sumus: *Prosper Martianus comment. in versum 261. lib. Hipp. de loc. in homine.*

SCHOLIA.

ZEcchius in appendice ad consul. 26. ait se in sectione demortuorum eorum qui Pleuritide periisse judicati, non membranam succingentem inflammatam, sed pulmones cum sua membrana laceratos & corrosos observasse: hac experientia nixus, & loco Hippoc. lib. de loc. in homine, *Quum ambo latera doluerint, reliqua autem similia velut in priore fuerint, hæc quidem Peripneumonia, illa verò Pleuritis &c.* asserit pleuritidem omnem Pulmonis inflammationem esse: Et hæc apud ipsum tanti fuere ut cætera omnia Hippocr. loca rejicere studuerit, in quibus latus, quod costis, carne & membranis constat, in pleuritide affici testatur: Verum ei considerandum fuerat Authorem hoc in loco de Pleuritide non exquisita sermonem habere, sed de ea quæ à destillatione à capite ortum ducit, quæ à vera & exacta pleur. multum differt, & ratione materiæ, & quodammodo loci affecti: In hac enim materis pleuritidem aut peripneumoniam faciens in pulmonis cavitatibus continetur, dum à capite descendens per asperam art. fertur: Ubi quoniam Inflammationem excitare non admodum est apta, nisi ex propria natura calida sit, ideo Hipp. hanc apposuit conditionem, *Si bilis fuerit*, Sic enim humor in pulmonis cavitatibus consistens caloris tantum inducere potest, ut inflammatio in eo excitetur, quod raro aliis humoribus evenit: In vera autem pleurit. aut peripneum. quia materia non à capite descendit, sed à toto, & à proximis partibus ad affectos locos procedit, ut apertè testatur Hippocr. 1. & 2. de morb. ideo hæc facile inflammationem in parte ad quam fluit inducere potest, dum à venis egressa, per carnesque & earum porositates dispersa, putrescit, indeque incalescens inflammationem inducit, hæc enim inflammationis est generatio: Ex quo altera notatur prædictarum affectionum differentia, quia ad veræ pleuritidis, aut peripneum. generationem, bilis & pituita simul concurrunt, ut locis allegatis testatur Hipp. In his verò, de quibus hoc loco tractatur, bilis sola requiritur, alioqui bilis pituitæ admixtione ita contemperaretur, ut in cavitatibus pulmonum ob aëris frigidi consortium accendi esset impossibile, & in hoc consistit differentia inter hunc affectum & veram peripneumoniam, in qua bilis & pituita, quia ut testatur Hipp. 1. de morb. à toto ad interiores pulmonum cavitates fertur, eorum pertransiens substantiam, statim incalescit, ita ut cum ad internas cavitates pervenerit, refrigerari non possit, quod evenit in hoc affectu, in quo materia à capite descendens ad pulmonis cavitates immediatè pervenit, in quibus statim refrigeratur, ut inflammationem excitare non possit, nisi bilis simplex fuerit, eaque copiosa, ut ait Hipp. in textu: cum ergo adeo inter se differant prædicti affectus, eorum essentia minime simul confundenda: Et si ab Hipp. Pleur. & Peripneum. nomine sunt denominati, id ob similitudinem symptomatum factum, cùm enim apud omnes constet Pleur. esse affectionem lateris; Peripneumoniam vero pulmonis inflammationem, Et quia pleuritis pro majori parte unum tantùm latus occupat, raro utrumque, ob distantiam dextri lateris à sinistro. E contra vero peripneumonia ob pulmonis loborum connexionem & continuitatem, raro evenit unam ejus partem inflammari, altera permanente illæsa: Hæc omnia respiciens Hippocr. qui morbos à capite oriundos descri-

bere profitebatur, ut demonstraret & pleuritidem & peripneumoniam à capite originem habere posse, Pleuritidis nomine unius tantum lateris affectionem appellavit, Peripneumoniam vero utriusque affectum: Nec Pleuritidis hæc denominatio impropria censenda, quin in Peripneumonia latus affectum esse demonstrat Hippocr. quia, *ut ipse inquit*, fluxione bilis in pulmones dilabente pulmo repletur, repletusque intumescit, adeo ut latus attingat, cui adhærens inflammationem ei impertitur, unde dolor oritur, non ratione inflammationis pulmonis, quia ob sensus exiguitatem minimum dolet, sed ratione affectionis ipsius lateris &c. Quæ omnia Vir præfatus animadvertere debuerat; nec ex hoc unico loco, & in quo de his affectibus non ex professo tractatur, cætera omnia rejicere in quibus de his peculiariter agitur: Quod si in omnibus sectis cadaveribus pulmones læsos in pleuritide semper reperiit, considerare debuerat Romæ id observasse, ubi ob cœli inconstantiam & humiditatis excessum morbi à capite pro majori parte ortum ducunt, ut mirum non sit si pleuritides & peripneumoniæ, quæ hic vagantur, sint fere omnes de numero earum de quibus hoc in loco fit mentio: Scio quidem in Archihospitali S. Spiritus &c. (*vide supra*) Quare quoties Pleuritis est vera, cujus signa, generationis modum & affectum locum diligenter explicavit Hippocr. 1. de morb. sect. 2. v. 200. & quæ à rigore incipit, ut testatur idem l. c. ex communi experientia, non autem destillatione à capite, semper latus affectum invenietur, pulmone illæso apparente; nisi ubi contigerit pleuritidem in peripneumoniam transmutari. *Hactenus Martianus*: An vero Pleuritis à catarrho è capite delabente oriri possit, vide *Schneiderum* lib. 2. de catarrhis p. m. 206. Ejusdemque Theses de Pleripneumonia cap. 2. §. 3. 4. 5. 6. & seq.

§. 6. Subcostalis tunica ampla est, thoracis cavitati respondens, tenuis sed robusta, crassior tamen circa dorsum; atque in thoracis morbis quibusdam ita sæpe excrescit tumetque, ut decuplo crassior quam cum sana erat, sicut observavimus, evadat: *Platerus lib. 2. de hum. corporis fabrica. p. 168.*

SCHOLIA.

Pleura ubique duplex est; ex quibus illa pars crassior est quæ thoracis cavitatem respicit, tenuior vero costis alligatur: Inter utramque vasa omnis generis excurrunt, ex quibus venæ sunt 12. utrinque, quæ partim ab intercostali ramo elatiore derivantur, ut duæ superiores: partim à vena sine pari, ut decem inferiores: Totidem quoque sunt arteriæ, quarum quatuor superiores ab intercostali superiore, costarum radicibus attensa, nascuntur: Inferiores octo à posteriore sede trunci descendentis arteriæ magnæ: Quia autem plurima hæc vasa sunt, propterea & frequens admodum hujus membranæ inflammatio nascitur; Neque tamen inter pleuram tantum, & musculos intercostales, quos una cum costis pleura succingit, si qando inflammatio hæc in abscessum versa fuerit, pus ipsum coacervatur, sed pluries fere inter duplicaturam hujus membranæ, per quam vasa incedunt, & qua stabiliuntur. *Spigelius Anat. lib. 9. cap. 3.* Duplicem cur fecerit natura hanc membranam, rationem reddit Columbus Anat. lib. 2. cap. 3. ob ossium scil. duritiem, ne interna, eximii sensus, ob pulmonis indesinentem motum læderetur.

§. 7. Hoc notavi minime veram esse, *Zecchii*, *Fel. Plateri* aliorumque doctrinam, pertinaciter defendentium in Pleuritide, quæ frequens est morbus, vel nunquam vel rarissime Pleuram, sed semper inflammari exteriorem Pulmonis membranam, in eaque propter exquisitum sensum (*hunc male* & præter omnem experientiam ei tribuunt) tam crudeles dolores excitari: in Peripneumonia vero inflammari interiorem Pulmonis substantiam, quæ obtusissimi sensus est, atque hinc tantum obtusos in ea fieri dolores: Quippe ex multijuga cadaverum pleuritide extinctorum dissectione, rem aliter se habere invenimus, & Medicinæ Studiosis non semel demonstravimus: Scilicet comperti sumus, in omnibus Pleuriticis inflammari pleuram, eamque solam si Pulmo liber esset ab ejus connexu: sed si ille pleuræ adnecteretur firmius, tunc una cum pleura etiam pulmonis adhærentem partem inflammari, *De Diemerbrok* Anatom. lib. 2. cap. 13.

§. 8. Anno 1656. mense Decembr. in Nosocomio professui cadaver mulieris Pleuritide interemptæ, qua primis 14. diebus acutissime afflicta fuerat: Postea vero inflammatione ad suppurationem deveniente, morbus per aliquot dies mitior visus, sed tandem morte finitus est:

Invenimus Pulmonem à Pleura omnino liberum, & in dextro latere totam pleuram, ad axillis usque ad diaphragma inflammatam: abscessum vero disruptum fuisse ad quintam & sextam costam, quæ duæ costæ digitorum latitudine, per ruptionem abscessus omnino erant à pleura liberatæ, & pus in thoracis capacitatem mediocri quantitate effluxerat: Pulmo autem prorsus nulla inflammatione, aliave prava affectione læsus inveniebatur. *Idem ibidem.*

§. 9. Plane similem casum etiam demonstravi anno 1657. in utro pleuritico extincto, qui media æstate in fœno colligendo occupatus, & valde sudans, cerevisiam frigidam magno haustu biberat, sicque illico morbum, & paulo post mortem contraxerat; In quo etiam tota pleura unius lateris inflammata reperiebatur, Pulmone prorsus illæso. *Idem.*

§. 10. Ex his liquet minime verum esse quod scribit *Regius* lib. 2. Instit. cap. 11. In omni pleuritide exterioris partis Pulmonis inflammationem etiam adesse, idque omnium pleuritide

ridite extinctorum corporum sectiones docere, in quibus semper Pulmones affecti inveniuntur, Pleura sæpe integra; Credo Clariss. Virum ex præconcepta opinione hæc docere, nam ut certum duco eum Pleuriticorum sectiones nunquam fecisse, ita etiam vero simile existimo: illum easdem ab aliis instituras, vel nunquam vel rarissime vidisse: Nam autopsia omnino contrarium docet, ut ex multa pleuriticorum extinctorum sectione, quam in studiosorum Medicinæ gratiam privatim institui, abunde liquet: Nunquam enim Pleuritidem illæsa pleura factam invenimus, sed in quibus pulmo pleuræ affixus adhærebat, in iis Pulmonem, qua parte pleuræ adnectebatur, simul etiam affectum vidimus: In aliis vero, quibus Pulmo liber à Pleura erat, eum nihil affectum fuisse: hacque in parte oculis nostris magis confidimus quam dictis aliorum qui forte nil tale viderunt: Si *Platerus* se quid tale aliquando observasse scribat, nihil miror, fortassis ille (quod etiam aliis contingere potest) inter plurimos variis morbis interemptos, tamen paucos Pleuriticos secuit, Et forte paucis illis quos secuit, etiam pulmo pleuræ affixus fuit, *Quemadmodum ex dissectionibus comperio illud tertiæ vel quartæ hominum parti contingere*: sed alios quibus Pulmo à pleura erat liber, secuisse non videtur: Quales tamen non semel nos spectandos exhibuimus, cum gravi pleuræ, nulla vero pulmonis inflammatione, aliave affectione. *Idem.*

Observatio XV.

Lateris dolor ab abscessu in pleura & musculis interioribus thoracis.

Quondam Viri Illustr. à Pleuritide spuria & diuturna defuncti cum Anatomen faceremus, manifesto liquebat abscessum magnum in pleura & musculis intercostalibus suppuratum ac interius disruptum, puris copiam ingentem in thoracis cavitatem profudisse, quod diaphragma substratum corrodens, ingens in eo foramen excuderat. *Willis cap. de Phrenitide.*

Scholia.

P*leuritide Spuria*] Pleuritis distingui solet, quod sit vel exquisita & vera, ab inflammatione ipsius pleuræ, ex affluxu sanguinis effervescentis: vel Notha, quæ sedem habet in musculis intercostalibus, vel in eorum interstitiis, à flatu, vel humore seroso & acri ibidem aggesto: Notha ergo dupliciter talis est, vel ratione sedis affectæ, vel ratione causæ: Hoc in casu notha non fuit ratione causæ, abscessus enim adfuit, è quo insignis puris copia prodiit, cujus generatio est è sanguine; Sed ratione affecti loci; Sedes enim abscessus fuit in musculis intercostalibus, qui disruptus viam sibi fecit per pleuram à pure corrosam: Quanquam plurimi censeant vix possibile esse ut musculi mesopleurii non simul ob contiguitatem inflammentur cum pleura: Id vero plerumque contingit ut notha pleuritis, ratione causæ, in legitimam transeat, cum scil. flatus inter pleuram & musculos irrumpunt, vel inter pleuræ duplicitatem: sic enim via fit sanguini adapertis vasorum osculis, quod ratione doloris promptius confluat.

Observatio XVI.

Lateris dolor excitatus à tumido ea parte pulmone, cum vitio musculorum intercostalium.

Rever. N. febre assidua conflictatus est cum dolore sinistri lateris: Inventa est altera pulmonum pars aucta in magnitudine, ut quadruplo major esset quam altera & durior: qua secta multa aqua fœtida exiit, Et ab eodem latere musculi intercostales læsi. *Tit. de Febribus lib. 4.*

Observatio XVII.

Anatome Pleuritici cujus Pleura supra modum erat crassa, Et pulmo vicinus valide illi adnatus.

Jac. Cobier in morbum acutum thoracis inciderat: Defuncti cadavere dissecto, Pulmo dextri lateris pleuræ validissime adnatus erat, ipsaque pleura supra modum crassa, ut facile conjicere fuerit hic morbi initium & focum fuisse: nam totus ibi Pulmo fœde consumptus erat. &c. *Vide tit. de Phthisi.*

Observatio XVIII.

Anatome Pleuritici, cujus uterque lobus Pulmonum arcte costis adhærebat.

Henricus N. in lateribus dolorem senserat: Inventa sunt fragmenta bronchiorum à substantia pulmonum avulsa, cum sanie copiosa: Et uterque pulmonum lobus arcte adnatus costis, ut sine laceratione avelli non posset: In dextro latere majorem dolorem senserat. *Vide tit. de Phthisi.*

OBSERVATIO XIX.

Sinistri lateris dolor ab abscessu sub ala sinistra, cum vitio Pleuræ relaxatæ, Diaphragmatis suppuratione.

VIrgo annum agens 11. sævissimis doloribus cruciatur, qui regionem sub ala sinistra lateris, & costas mendosas occupant, & interdum ad thoracis vertebras & ad imum ventrem exporriguntur: sæpe motibus convulsivis tentatur, & non raro suffocari videtur: Tussis deliriumve aliquando coram est: assiduè febricitanti lotia pinguntur crassiora: Anno præterito experta est tumorem in eodem latere, qui suppurari non potuit: Infelix juvenis vixit usque ad 44. diem.

Secto cadavere inventum est septum transversum in interiori parte suppuratum, ulcusculis refertum, quemadmodum tota Pleura contaminata & relaxata, & abscessus manifestus sub ala sinistra, in parte interiori non disruptus. *Lælius à Fonte consult.* 132.

SCHOLIA.

EX propositorum symptomatum diligenti expensione, non difficile est judicium facere affectionem referendam esse in tumorem sub ala sinistra interius suppuratum, cujus materiæ pars dum ad meninges vertebrarum vertitur, dolores efficit acerbiores: Dum ad septum transversum trajicitur, ejus naturale temperamentum & substantiam permutans, cætera accidentia accersit: Dum ad peritonæum profunditur, ventris dolorem producit: Neque mirum hujus materiæ noxiæ ad has partes facilem esse profusionem; maxima enim inter has partes reperitur consensio: Pleura namque à tenui duraque meningibus medullam spinæ obtegentibus, originem ducit, ut omnium membranarum uuum sit principium: Hæ igitur meninges mox in cavum thoracis emergere incipientes, latius sese explicant, produntque membranam pleuram dictam: quapropter dura tenuisque meninx erunt principium à quo & peritonæum & pleura reliquæq; vero membranæ originem trahunt: Diaphragma verò φρίζωμα Aristoteli dictum, adnectitur extremis costarum omnium notharum, atque duodecimæ dorsi vertebræ, & ori ventriculi illum perforanti, atque inferiori sui parti, interventu peritonæi, Superiori autem interventu Pleuræ, ut illi origo (cum musculus sit) pendeat à cartilagine omnium costarum notharum, tum ab ultima dorsi vertebra: atque ita principium illius erit circulare perfectum, à commemoratis partibus deductum. Decretum igitur sit symptomata omnia fluxioni purulentæ accepta referri debere, quæ ea consensu partium finitimarum, in principiis convenientium conciatur: ad quas dum materia noxia profunditur, earum temperatio atque continuitas alteratur, atque inflammatio suboritur, & pus, ratione cujus omnia symptomata proposita originem ducunt: Alii Medici (quorum opinio prævaluit) arbitrabantur dolores a flatibus proficisci & à vermibus. *Idem*

Virgo] A sexu & vitæ conditione peculiares exurgere indicationes, quod morborum idea inde varietur, in confesso est: Observatum cùm Nutrices fiunt pleuriticæ, graviter eas ægrotare & magna dyspnœa teneri: Quod contingit & quia mammæ attrahunt, & ad eas impetu humor fertur, ut Gal. docet in lib. de Simpl. med. facult. Sic corpora exercitata & robusta facilius à pleuritide & peripneumonia intereunt. *Hippocr.* in Coacis teste.

OBSERVATIO XX.

Pleuritis & Peripneumonia sæpissime complicantur, ut pleuritis solitaria raro existat.

§. 1. SEmper in hac fui sententia ut Lateris dolores magna ex parte ad Pulmones pertineant, raro autem ad membranam illam costas succingentem: Cum in pluribus præsertim corporibus post obitum dissectis, ægrorum qui communiter accepta pleuritide periisse judicabantur non membranam hanc affectam fuisse sed Pulmones observaverim, una cum sua membrana laceratos & corrosos. *Zecchius appendice ad consult.* 26.

SCHOLIA.

PLeuritidem nonnulli è recentioribus non putant diu perdurare solam sine propagatione humoris in Pulmones, qui sæpius adhærent pleuræ, imo transilire per metastasin humorem in Pulmones & formare Peripneumoniam: Id primus proposuit *Zecchius* in consiliis, ex Hippocratis authoritate: Rationibus alii id confirmarunt, scriptis editis, ut *Vincentius Baronius* libro de Peripleumonia (*quem sequutus Schneiderus in Thesibus à Schrodero propugnatis*) Atque illam combinationem affectuum thoracicorum *Pleuroperipneumoniam* appellant, quod ante ipsos monueram in mea *Anthropographia*, capite de Pulmone: Locus Hippocratis consideratione dignus est, cujus explicationem multi tentarunt, Ego vero sic interpretor, Sæpe Pulmones in utroque latere, vel alterutro, adhærent membranæ costas succingenti: vel si non adhæreant, quando latus primò fuerit affectum inflammatione, membrana pleura ex affluxu humoris inebriata & mollior facta, exudat tenum glutinosum à Pulmones verò cum inspiratione totum impleant thoracem, tandem adhærescunt Pleuræ, & nexus ille firmior redditur per ardorem febrilem: Nec motus Pulmonum impedit istam adhæsionem, quia inspirationis & exspirationis, adaucto lateris dolore, motus sunt exigui ex parte ægrotantis, metu doloris vehementioris: atque sic agglutinatur Pulmo parti dolenti, tuncque pleuritis transit in peripn. Vel uterque affectus conjunctus est, ac proinde facilis expectoratio humoris, primum cruenti, ex levi exulceratione tam pleuræ quam membranæ Pulmonis: dein

reliqua

reliqua materia partim ex latere procedit, partim ab excremento Pulmonis nutriti, vel ab impuritate massæ sanguineæ circulatoriæ transeuntis per pulmones: inde tanta copia manat excrementi biliosi, pituitosi, quod rejicitur tussiendo: Si vero non adhæreat Pulmo Pleuræ, vel effunditur ichoroidis humor, sive saniosus in capacitatem thoracis, & difficillime resorbetur, tumque nascetur Empyema, quod nisi sponte vacuetur, aperto latere exhauriendum erit: Itaque ex Hippocrat. doctrina, quam sequuti sunt Herophilus, authore Cœlio Aureliano, & C. Celso, vera Pleuritis est si accesserit Peripneumonia unius lateris, Si utrumque latus doleat, vera erit Peripneumonia, quia totus Pulmo laborat, tam dexter quam sinister: atque assidue diverberans costas ichore suo, quo diffluit, imbuere & lædere potest: Itaque Pleuritis & Peripn. sunt affectus fraterni & congeneres, qui sibi mutuo tradunt operas ad perniciem vel solatium ægri: prout valida fuerit aut imbecillis constitutio Pulmonum, atque remediis, præsertim V. S. liberali sublevati fuerint; Nec potest per alias vias materia Pleuritica transferri vel propagari in Pulmones, per metastasin vel epigenesin: Videmus tamen in Pleuriticis cadaveribus pleuram syderatam decuplo crassiorem, ergo in se morbum continebat: Non inficior posse communicari Pulmonibus, & Pleuritidem degenerare in Peripn. sed eo modo quem dixi. *Riolanus Enchiridii Anatom. lib. 3. cap. 4.* Etsi vero solum contactum pro causa admittat *Riolanus*, innixus hoc fundamento quod viæ non adsint communes, cùm Pleura ramos accipiat ab ἀζύγῳ vena, Pulmo autem ab arteriosa & arteria venosa, accidere tamen potest ut inflammatio in pleura & pulmonibus simul excitetur, scilicet superior pars pleuræ afficitur, quod illa cum membrana pulmones ambiente communionem habeat, & circa partem superiorem hi cum pleura connectantur; dum sanguis p. n. in hanc influit, facile etiam in pulmones simul illabi potest: Sed vicissim concedendum solam membranam costas succingentem aliquando inflammari, & veram pleuritidem, cui ob id à pleura nomen inditum, generari posse: membranam enim hanc inflammationis capacem esse ostendit ejus constitutio, cùm enim duplex sit interior & exterior, inter quas venæ & arteriæ perreptant, fit ut à sanguine p. n. affluente, adeo intumescat excrescatque, ut decuplo sana crassior evadat; quod *Platerus* observavit: Idque contingit cùm inferior ejus pars phlegmone afficitur quæ cum Pulmonibus non cohæret. Viæ autem per quas sanguis ad Pleuram pervenit, communiter statuuntur venæ cavæ ascendentis ramuli, & quidem venæ mammariæ, quibus nutriuntur quatuor costæ superiores; vel ἄζυγος vena, quæ ramos ad inferiores reliquas costas diffundit: Si harum capillares propagines quovis modo aperiantur, sanguis in pleuram exilit: Ex decreto circulationis sanguinis, hic per arterias transmittitur vel attrahitur: Transmittitur, cum in his congestus sponte effervescit, à toto aut parte aliqua impulsus: Attrahitur vel admittitur ab imbecilli pleura, calente vel dolore affecta; quanquam concedi potest ex arteriis per venas refluo sanguine pleuram etiam irrigari posse.

Pulmones lacros & corrosos] Quidam Medicus magni nominis, ait non esse mirum si Pulmo ita corruptus aperto cadavere reperiatur, nec propterea talem sæpe esse ante mortem qualem anatome ostendit: Probabile id quidem, sed ut concedam post obitum alterari, præsertim si corpus diu insectum servetur, sed tamen id tantopere non afficit pulmonem: Quibus Pulmo totus vitiosus est, iis sanies in pulmone est quæ falsas pleuritides infert, nec sanguinem expectorant: An his multus potus bonus? nequaquam. *Ballonius Epid. & Ephem. l. 2. p. 165.*

§. 2. Dom. de Gatinois à Pulmonia & Pleuritide complicatis convaluit beneficia *tam copiosæ excretionis cruentæ*, ut quotidie linteum unum & alterum lecto instratum tabo rejecto compleueret: Sed quadriennio post simili affectu recrudescente, in interempti cadavere abscessus in Pulmone relictus post detectus. *C. Piso de morbis ab illuvie serosa sect. 3. c. 9.*

S C H O L I A.

A *Pulmonia & Pleuritide complicatis*] Pleuritidem & Peripneumoniam distinguere a se invicem operæ pretium est: Sunt autem fere germani & similes affectus: quæ similitudo vel doctiores sæpe fallit, Hippocratis annotatione: Iuniores itaque deinceps meminerint non solum doloris specie distingui; Pleuriticus namque acutus est & pungit vehementer alterutrum latus aut utrumque, cùm in Peripneumonia gravis quidem, sed obtusus & parvus, ac paucos alioqui dies premat pectus fere supra mammas, sed etiam hisce notis, scilicet in Peripneumonia sputum cruentum primis statim diebus & largius diffluit, si salubris præsertim futurus sit exitus, sed diutius & 40. etiam dies, ut observavi non sine admiratione in D. de Gatinois &c. (*vide supra*) Deinde vero vomitu utrumque affectum à se distingui, quanquam nullus quod sciam Practicorum annotaverit, diuturna tamen me experientia docuit, primis nimirum diebus Pulmonicis vomere familiare esse, forte quod membrana communis est œsophago & bronchiis pulmonum, ideoque facile Pulmonibus ventriculus συμπάσχειν solet: *Piso loco citato.*

excreationis cruentæ] Pro varietate sanguinis inflammationes hæ pulmonum generis sunt diversi: nam si ille purus fuerit, qualem arteria venosa continet, simplex erit phlegmone, in qua quod expuitur sanguine sincero mixtum esse apparet: Si vero tenuior ferventiorque sit, qualis in venali arteria existit, phlegmone erysipelatodes dicta, nascetur, in qua febris vehementior: uti & si sincera bile perfusus, tunc sputum cruentum & subflavum redditur: quod cum frequenter eveniat, causam præbuit ut peripneumoniam ab erysipelate pulmonum prodire aliqui scripserint: Fit quoque ut si bilis atra sanguini commisceatur, fusca & subatra sputo cruento commixta esse videantur: Sed & à crudo, seroso, pituitosoque sanguine si phlegmone fiat, sputum minus coloratum erit: Ab humore à sanguine separato veræ pleuritidis aut peripneumoniæ causam statuere, quod aliqui faciunt, non possumus. *Platerus Tom. 2. Prax. p. m. 343.*

§. 3. Steph. Jonam corripuit *acutissimus* lateris sinistri *dolor*: Pulmo mortui totus vitiatus deprehensus *costisque accretus*. &c. *Tulpius observ. lib. 4. cap. 19.*

SCHOLIA.

C*Ostis accretus*] Ab exsudante sanie glutinosa compingente pleuram & pulmones: quod facilius contingit in iis quibus à natura simul cohærent: vel quibus ex pleura, hoc vel illo latere (sed frequentius sinistro) nerveæ quædam fibræ expullulant, quarum interventu simul connectuntur; ideoque fit ut simul & semel pleuritis & peripneumonia exoriantur.

Acutissimus dolor] Punctorium lateris dolorem soli pleuræ quidam adscribunt, pulmonis membranæ detrahunt: At quid impedit quominus pulmonis membrana, à mordacissimo humore vellicata, punctorium percipiat dolorem? Hippocr. 2. de morbis, textu 57. ubi de Pulmone ad latus prolapso, *Et dolores acuti urgent ait*; Neque etiam in Pleuritide necessarius est iste dolor Punctorius, cum Hippocr. in Coacis, in pleuritide mites dolores admittat ab initio, dicens, *Quibus Pleuriticis initio dolores sunt mites, ingravescunt autem 5. aut 6. die, facile ad 12. usque diem perveniunt*: ubi *Duretus* in comm. *Initio dolores sunt mites, quia non adest efferus humor, nec tensio fortis, nec inflammatio magna*: Potest ergo contingere ut aliquando pulmo dolore punctorio afficiatur, si humor sit efferus, vel tensio valida, vel inflammatio magna: Non ergo simpliciter ex dolore valido & punctorio arguendum Pleuram esse affectam.

§. 4. Vidimus apertum cadaver *Iohannæ, Navarrorum Reginæ, Caroli Noni Gallorum Regis, Ioh. le Mire* & aliorum, qui omnes interiere à latente Peripneumonia, præcedente *dolore lateris aliquo*, sed non magno, Et iis omnibus Pulmonis corpus putre erat, saniosum & fœtidissimum: *Carolus* Rex peripneumonicus erat, sed inflammatio vere eum non sustulit, quanquam dolores lateris eum sæpe fatigarent: Alii vero Peripneumonici intra sex aut septem dies periere, cum in latere dolor ortus esset qui derepente evanuit. *Ballonius Ephem. l. 2. p. 154.*

SCHOLIA.

A *Latente peripneumonia*] Levis pleuritidis specie imponente, quia lateris dolor, aut mitis est, aut secta vena aliove remedio usurpato statim evanescit, cum tamen sæpe peripneumonia comes sit, aut succedat: Imo isti dolores lateris per accidens tantum contingunt, scil. per resudationem seri acriusculi in corpore ipsius pulmonis stabulantis: Et cum febris adest, & præsertim thoracem occupat, contingit humorum ebullitio & velut turgescentia, hinc dolor alius in sinistro latere, qui pleuritidem refert, Et tunc tamen secatur vena: hinc cessante dolore lateris, superstite tamen æstu, siti, dyspnœa, securi esse solent Medici, quod ille desierit, cum tamen in Pulmone deterius foveatur malum, scil. phlogosis, à sanie ibi concepta & fervente. *Idem.*

Dolore lateris aliquo] Dubitarit aliquis an inflammatio Pulmonis dolores in lateribus excitet? Primum id experientia vidimus, Imò plerique vix distinguunt inflammationem Pulmonis cum febre conjunctam à febre causode, quod vera inflammatio Pulmonis raro adveniat; Sed illi fere peripneumonici intereant, quorum Pulmones infirmi natura multam saniem collegerunt, unde corruptio ipsius Pulmonis, sequuta est: Id vidimus in cadavere. *Navarrorum Reginæ* &c. Et quæ inde Peripneumoniæ, & febres focum in Pulmone habentes nascuntur, decipiunt Medicos: *Hippocr. lib. de int. affect. cum Peripneumoniam describit, ait, Peripneumonia fit cùm Pulmo sanguinem aut pituitam salsam in se attraxerit: ab initio & per totum morbum tussis arida & acuta, rigor, febris, dolor in pectore & in dorso incumbit, aliquando etiam in latere, erecta cervice spirat*, Maxime vero observavimus in iis dolores laterum excitari quibus aut thorax hydrope laborat, aut Pulmo duriusculus sanie multa scatet, Quod in superioribus visum est. *Ballonius Epid. & Ephem. p. 154.*

§. 5. Joh. le Mire, cum Meloduno Parisios lintre devectus petit, rigente admodum hyeme, vi frigoris ita calor intro cogitur, ut inde *horruerit valde*, deinde calorem ingentem conceperit: Media nocte cœpit queri de dolore fixo ac pungente ad nothas costas: *Magna notha Pleuritidis suspicio est*: Is narrabat sæpe se ea in parte dolores, quos colicos vocabat, solitum esse sentire, qui fomentorum usu non ita multo post levarentur: Ac primum ei credidimus, cum tamen apud nos potius valeret opinio ac suspicio pleuritidis per congestionem aliquam excitatæ, quàm narratio de vetere dolore, coegimus ut alvus enemate sublueretur: Ac dolore perseverante, ut urgeretur occasio, tertia pomeridiana bolum cassiæ, addita confectionis de dactylis portiuncula, ne medicamentum ignavum maneret, exhibuimus: hujus usu multa corrupta admodum educta sunt: Sequenti die relicta sede priore, dolor ad orificium ventriculi pertinebat; Tunc nos pœnituit quod non die præcedente venam secuissemus, ut ne inflammatio ad aliam partem nobilem, uti contingit, serperet ac oberraret; valdeque timuimus ne in ventriculo malum figeretur, gravioraque omnia nascerentur: Per dies tres continuos venam ter secuimus, *purulentus sanguis detractus est, ne guttula quidem puri sanguinis*: viribus metuebatur ob ætatem ingravescentem, Dolor non erat fixus, thoracem dilatare omnino non poterat: Respiratio alioqui erat facilis, nisi cum magnum respirare cogeremus: At tum narrabat se aliquid imis costis inhærens sentire quod respirationem eliderer: Sitis & febris erat ingens, omnia cruda, nam nec alvus nisi sollicitata ferebatur, nec quicquam ex facili è Pulmone educebatur: Dubitamus an diaphragmatis esset inflammatio, præsertim in parte concava,

præsertim qua attingit nothas costas : Si inflammatio foret illius partis, cur non deliraret quærebamus : Suspicabamur collectam ibi illam materiam & præsertim serosam (quod dolores vagi apparerent) quæ olim colicos dolores excitarat : idque evenisse arbitrabamur ob ambientem frigidum impense, unde suppressio nata foret : Ad id cogitandum situs partis dolentis incitabat : Tamen quærebatur, si ea in parte inflammatio esset, cur non ad claviculas dolor pertineret ? Sed sectio corporis post mortem omnia aperuit : Ergo cùm circa finem diei quarti dubitaremus an quarto secanda vena esset *in tanta siccitate morbi*, febre, difficultate spirandi, Ecce primarius Medicus videns nostras sectiones inutiles, ratus collectionem esse quandam, ad catharticum confugit, idque vehemens admodum, ut vi deturbaretur humor qui infra diaphragma consisteret : At cum humor nullus esset infra diaphragma morbi author, irritum medicamentum fuit, & duabus post horis hypercatharsin induxit, perturbationem tantam ut brevi ægro intereundum fuerit.

Aperto cadavere, Ren sinister plane putris & corruptus repertus est : Inventi duo in vesica calculi, qui suppressioni urinæ in progressu morbi occasionem dederant : Morbi mortisque causa hæc erat, Pulmo erat admodum amplus, thorax angustus : Semiputris erat pulmo, & ita contumaciter *ad latus dextrum adhærescebat*, ut vix avelli potuerit : Abscessus in ea parte erat : & sua mole & magnitudine ad nothas fere costas descendebat: Erat Inflammatio mediæ partis pulmonis, præsertim ejus quæ abscessum fovebat: Adacto cultello Chirurgico, putris & fœtens sanies manavit, cujus portio dum decurreret per membranarum continuitatem, dolorem excitabat, & cùm effluebat, dolor cessabat, ut mirum non esset si modo pars doleret, modo non doleret: Et quoniam osculum alvi medium diaphragma transcurrit & secat, dum per gibbas diaphragmatis serum decurreret à parte putrefacta manans, attingerétque osculum ventriculi, non mirum si dolorem in ventriculo sentiret, ac si in capacitate ejus malum foret : quanquam non erat inflammatio in ventriculo, tametsi adesse videretur : Hepar erat maxime vitiatum, & præsertim pars ejus superior erat friabilis & ὑποφάθυρος. *Gulielmus Ballonius consil. 94. lib. 1.*

SCHOLIA.

M*Agna notha pleuritidis suspicio est.*) In qua purgationem sanguinis missioni præfert Hippocr. part. 11. lib. 2. de Diæta acutorum, Quæ quæstio quoniam est de apicibus artis, audiendum est Ballonii loco cit. de ea judicium. *Potius*, ait, *sequendum erat Galeni consilium, cujus verba ad unguem tenenda sunt, ubi non solum acutus morbus fuerit, cujusmodi est pleuritis, verum cum febre vehementissima, multo magis vitanda purgatio, atque per sectionem venæ vacuandum magis, etiam si ad hypochondrium dolor finiatur : Nempe, etsi minus quidem auxilium quam per purgationem sequatur, securius tamen multo existit : Imo nullum periculum impendet ex eo quod fit per sectionem venæ, eo discrimen maximum subeunte quod per purgationem tentatur, maxime si laborantis naturam non fueris expertus : Si enim naturam non noveris, metus est ne plus justo vacues, aut nullo pacto naturam moveas : aut si moveris, non sufficienter vacues; quæ omnia in magnis morbis offensas pariunt, quod non facile ut in iis qui non febricitant, emendatur. Cum igitur non fuerit vehemens febris, & naturam laborantis expertus fueris, ad medicamentum purgans te conferes, in qua ab Hipp. dicta sunt, usus.*) Atque hoc in loco tria animadvertere oportet, dum sectionem venæ antefert purgationi, primum est, cùm meminit febris vehementissimæ, ut vehementia febris dehortari debeat purgationem, præsertim & cum adsit inflammatio : Febris autem vehemens & inflammatio purgationem dehortatur, quod medicamentum calorem sit adaucturum : Secundum quod minus auxilium à sectione venæ sequatur quàm à purgatione : Tertium quod securitas sit magna in sectione venæ, non item in purgatione. Quæ tria sunt diligenter animadvertenda, ne forte sententia Galeni male intellecta, nos valde munitos putemus cum alioqui gravissime erremus : Quid enim obest illud quod objicitur de febre ardentissima, nam in pleuritide, ea præsertim quæ occupat hypochondrium (de ea enim eo loco agit, quanquam & generaliter illud intelligi potest) non est tanta febris : Si non tanta febris, etsi minus auxilium affert venæ sectio quam catharsis, ut idem fatetur Galenus, omni ratione amplexanda est purgatio, non autem purgationi præferenda sectio, ut securius consilium & remedium : Quorsum enim ista securitas si non prosit remedium ? Præterea si febris vehemens, possumus dare medicamentum non ita eradicans, non calfaciens, non agitans; Item, quod ad eum calorem quem præbiturum medicamentum afferet, jam respondit Galen. in aphor. 24. 1. medicamentum quidem calfacere, sed majus sequi commodum ex evacuatione humorum morbificorum, quàm incommodum ex ea calfactione & febris auctione : Denique, si purgatio in vehementia febris nocet, cur non & v. s. Relinquamus Arabes qui in biliosis morbis phleboromiam reformidant, sequamur ipsum Galen. is comm. in part. 6. prorrhet. sect. 2. ait, Resiccatos nec rigorem nec vacuationem insignem, nec simile quid ferre : ac Exsiccatorum nomine & biliosos audiemus, & eos qui biliosissimis & siccis morbis tenebuntur : Pleuritides maxima ex parte biliosæ sunt ex Galeno aphor. 12. 1. cum ergo siccus sit morbus bifariam, & ratione ἐμφράξεως, & quia sæpe nihil excernitur, præsertim initio, & febris juncta est, affectus & siccus & siccans, An locus erit vacuationi per phlebotomiam ? Præterea, si ex Hippocr. in mulieribus biliosis, etiam naturalis mensium eruptio formidabilia affert symptomata, ut ipse eo loco docet, frequens v. s. conferet ? Quanquam in comm. in aph. 23. 1. in biliosis & ardentibus febribus non reformidat v. s. etiam ad leipothymiam usque : Ad superiora uno verbo respondebimus, omnis inflammatio facile juvatur & tollitur s. m. nihil enim est quod tam refrigeret corpus & inflammationis occasionem tollat : at pleuritis inflammatio est: quod autem medicamentum daretur, illud suo calore febrem & augebit & corpus siccabit, & vix de

inflammato loco quicquam educet. Cùm dicit minus auxilium à sectione afferri, sed securius, illud intelliges de inferiorum costarum inflammatione: nam si de inflammatione superiorum intelligeret, hoc falsum esset: non enim liber est exitus ad excretionem materiæ per partes infernas: At cum pleuritis inferior est, cum fiat à congestione potius, & quæ infra diaphragma sunt purgatione per inferiora, potius exigi debeant quàm alia arte, libero etiam existente exitu, potius ad catharsin accedendum est: Sed ignoratione ejus qui purgatur, & metu incrementi febris, vult nos impediti ne tam audacter purgemus, ac venam secemus. Jam vero hoc loco statuendum est purgationi potius intendendum esse in pleuritide, & dolore occupante oo has costas, si tria illa animo comprehenderes, si medicamentum non sit perturbans & calefaciens multum, si febris non sit intensa; si inflammatio non sit magna, sed potius dolor à congestione quadam humoris: Unde hodie graviter peccatur ab iis qui festinanter nimis audito nomine doloris ad latus, (ubicunque is dolor sit) statim ad v. s. confugiunt, Imo etiam si nulla adsit febris, aut exigua, etiam audacter venam secant; persuasi illa sententia Galeni superius adducta, quod securius sit remedium phlebotomia, minus tamen auxilium: At nosse debent illas conditiones quas attulimus, & quas nisi noverint, non sunt digni Medicorum nomine: Itaque quemadmodum nimis tardos esse non oportet in v. s. celebranda, ita festinatio probro est: Multi enim dolores pleuritim mentiuntur, in quibus aut solum fomentum, aut leviuscula purgatio abunde erit, ut ita in humano sanguine fundendo liberaliores non simus: Nec nos ad sectionem venæ iterato, imo pluries faciendam incitabit impuri sanguinis effluxus, quod plerisque porrexit occasionem celebrandæ v. s sæpius, & virium frangendarum non sine magno vitæ periculo.

Purulentus sanguis detractus est; ne guttula quidem puri sanguinis.) Ex purulento sanguine educto argumentum sumi debuit coaffectorum pulmonum, è quibus inflammatis talem effundi ostendit experientia morbo jam progresso. Quod si secunda vice detractus talis appareat, nec sinceri & puri sanguinis ulla vestigia, conclamati morbi indicium est.

In tanta siccitate morbi.) Sicca erat pleuritis, non eo modo quo dicitur morbus siccus, i. e. crudus, sed sicca sine sputo dicitur: Ac tussium inanium & aridarum duo sunt genera, cum materia tenui quidem, sed quæ tandem aliquam crassitudinem acquirit in pulmone, cujusmodi est pleuriticorum tussis initio; alia est Tussis inanis, quæ nihil postea relinquit, est autem ejus causa spiritus ichorosus, aut ichor spirituosus omnis pepasmi expers. Ita Hipp. 2. prognost. ait, in inflammatione Hepatis, ob serum resudans tussim fieri & inane desiderium: tussim, si magis materiale est serum; tussiendi inane desiderium, si magis efferum, tenue, spirituosum: Apud Hippocr. duplices reperiuntur pleuritides, aliæ cum sputo, quæ & siccæ & humidæ dici possunt: siccæ, initio cum nondum procedit sputum: Aliæ sine sputo, ut quales hyeme sæpe grassantur, & quæ a calore fundente & colliquante sunt: item quæ a serino oriuntur, quæ omnium deterrimæ: In siccis autem pleuritidibus omni ratione humectare convenit, tum ad retundendam humoris acrimoniam, tum ut mitior redditus cedat naturæ, expellenti.

§. 6. Quadragenarius febre ardentissima correptus, doluit etiam à latere: detractus mediocriter sanguis ad vascula duo, perseverant omnia, neque cedit dolor remediis: 6. die detractus iterum sanguis ad duo vascula, putris & corruptus: Sudor 7. levis, tenuis & tantum in capite & thorace: nihilo melius habuit: deliria nocturna, æstus & inquietudo magna, urinæ turbidæ, sudavit 9. & 11. nihilo levata febre: decimo levius habere visus est, nocte eadem patitur: 11. urinæ subsident, sed divulso & nigro sedimento: Sudat ut prius; pulsus perpetuo frequens & magnus cum pauca inæqualitate: Jam tendines manuum, sine manifesto membri motu, revelli sentiuntur: Urinæ bene coloratæ & corporatæ cum sedimento nigro: 13. floccos colligit manibus, revelluntur digiti, delirium fere perpetuum: 14. media nocte mortuus est.

Pulmonibus corruptis & nigricantibus inventus est. *Hollerius libello observationum propri, xiij.*

SCHOLIA.

Febre ardentissima.) Febris pleuritidis comes non semper symptomatica est, sed aliquando essentialis, quæ illi dat originem primam: Ubi scil. initio febrium continuatum sanguis in venis fervens à natura in partem susceptioni maxime pronam expellitur, quales sunt partes laterales, unde fit inflammatio: Hæc febris à symptomatica dignoscitur, quod primo ægrum adoriatur; hinc secundo aut tertio die lateris dolor sequatur: At ubi symptomatica est, morbi exordium est à dolore lateris, quod febrem paulo post excipit: Medici, *ait Ballonius Epid. & Ephem. lib. 2. p.* 208. Plurimum debent animadvertere ut dignoscant an febris sit essentialis an non, quoties agitur de dolore lateris. Filii *D. Posse* observanda historia; falluntur quippe sæpe Medici, qui audientes ῥῖγος quoddam junctum cum dolore lateris, cum expectoratione exigua, de sinistro rei eventu præsagiunt: Iste convaluit præter spem, Et febris potius erat essentialis: In omni febre essentiali, cùm junctus est lateris dolor, febre aucta dolor augetur: at in vera pleuritide augetur febris aucto dolore.

§. 7. Pleuritide interemptum secui qui maximam saniei copiam tum in pleura tum in pulmonibus, firmiter costis adhærentibus habebat: Sed cordis inspectio maximum stuporem pariebat: Illud enim totum albidum & tomentosum, instar pellis quæ vulgo *cerviotto* dicitur, aspeximus: Pus enim, ut credo, cum ob crassitiem & copiam totum per anacatharsin expui non posset, tunicæ cordis, ob immensum ipsius calorem, dum aliquomodo exsiccaretur, adhærebat, unde totum tomentosum nobis conspicuum fuit. *Dom. Panarolus observ. xlviij. Pentecoste* 1.

§. 8. Studiosus, calidi temperamenti & sicci, erysipelate cruris eodem anno bis infestatus, Erfurto Jenam media hyeme, frigore intensissimo iter faciens, insignem *persensit rigorem in latere* thoracis sinistro: Eum excipit insignis calor, dolor, *tussis sicca, post humida*, excernitur spumosum quid sanguini permistum puro: difficultas respirationis adest ingens: Increscenre morbo excernit purulenta in magna copia duarum septimanarum spatio, post sanguinem purum, Tandem per alvum nigrum grumosum sanguinem fœtidissimum: adstantes civitate donatis opinionibus imbuti, pulmonem *& jecur excerni* putaverunt.

Aperto post obitum cadavere, inventum ingens in latere sinistro pleuriticum apostema, quod pulmonem simul occuparat, *συστροφὴ* prægressa inflammatione, eumque totum absumpserat: ventriculus & intestina grumoso plena sanguine, qualis per alvum copiose fuerat excretus. *Rolfinccius Dissertat. Anatom. lib. vj. cap. xxvij.*

SCHOLIA.

P*ersensit rigorem in latere.*) Qui fit ut magna pars eorum, qui in pleuritidem incidunt, horreat, cùm tamen illud non videatur esse de natura istius mali? Hippocr. 1. de morbis explicat cur laborantium pleuritide horror occupet, sive ebrius sit sive sobrius; atque ait, *Cùm latus natura carne nudum sit præ omnibus corporis partibus, & non sit quicquam in ipso quod renitatur, præter ventriculi cavitatem, maxime rigorem percipit. Et cum riguerit ac perfrigeratum fuerit, tum caro quæ est in latere, tum venæ contrahuntur ac convelluntur*: Vicinia autem cum panniculo carnoso, qui horroris subjectum est, facit ut ea vel vaporibus vel humoribus acribus impedita, hic concutiatur & rigorem in toto concitet.

Tussis sicca, post humida) Mirum quod in pleuritide, cùm inflammatio sit, sanguisque biliosus plerumque author sit, non tamen aut pus, aut sanguis excernitur, si materia conjuncta est malo, sed pituita quædam putris, & ea solvit pleuritidem: An quia membrana inflammatur, ideo sanguis quodammodo pituitescit, ut fit in inflammationibus partium nervosarum? fit enim excretio, aut seri tenuis, aut mucosæ pituitosæque materiæ.

Jecur excerni &c.) Interrogati an per arterias aut venas splenicas, cœliacas & mesentericas frusta Hepatis, Lienis aut Pancreatis, imò etiam pulmonis ad intestina deferri & per inferiorem excerni queant gutturem? Respondemus contestari Aretæum lib. 1. *περὶ χρονίων* cap. 14. in abscessus scirrhosi lienis ruptis pus incoctum, subalbidum & cinereum, quandoque fæculentum & lividum, nigrum, quandoque & succi lienis tabescentis particulam exprimi: *subjungit*, Quibusdam præterea & integræ lienis partes exierunt, si quidem natura dissolubilis lien: *Matthæus de Gradibus* in 9 *Rhasis* part. 1. cap. 7. post Hepatis ulcus multam quantitatem carnositatis hepatis excretam refert: *Οὐρήσεσι* nullo non die, tum per urinam fibrillas, per alvum vero frusta horum viscerum colliquatorum excerni, ceu ex tripode pronuntiaor: quin etiam nemo non vulgi opinionibus imbutus, quoties per alvum grumosum crassumque videt excerni sanguinem, judicat esse pulmonis & hepatis particulas: Sed hoc modo viscera excerni posse verisimile non est *Sennertus* Paralip. ad l 3. pract. 12. neque hepatis neque lienis substantiá frustillatim per alvum excerni posse putat, quod viæ commodæ non dentur: judicat potius frusta carnea ab hæmorrhoididus vel meseraicis fuisse excreta, & ante fuisse sanguinem concretum & in illis vasis condensatum. Nobis placet *τὸ ἐπιμερίζον* adhibita distinctione, in abscessibus Hepatis & Lienis parenchymata colliquata per vasa ad intestiná deferri queunt, sine abscessibus nunquam. *Idem ibidem. Schenkius ex Zvvingero* affert historiam Hepatici (ab inflammatione ulcerata) qui carneas portiunculas, cruentatis fæcibus mixtas alvo dejecit: nec sanguinis fuisse grumos ex massa illa pertinaciter aquæ injecta sibi cohærente, fibris quoque implicita deprehendit: convaluisse tamen ægrum ait, alvo Philonii beneficio coërcita: Et quid exiguas carnis partes, distentis meseraicis non (ut fingitur) sensui vix obviis, sed commodam sui magnitudinem nactis, arceret transitu? Valere (addit) hic Columbi velim, adjectas osculis meseraicarum introrsú versus valvulas: novas item quorundam argutias, qui exiles dictis venis obtusas fabricant, qua in intestinorum cavum se derivant, tunicas.

§. 9. Tassinus vertigine oppressus linguáque minime continens repente concidit: Obmutuit, &c. designabat locum dolentem ad dextras lateris partes, qua septum alluit, &c. Dextrum latus dolere narrabat, & sinistrum ante doluisse &c. Restitutus tandem de reliquiis doloris in latere & capite querebatur &c. Pulmonicum quid putabant, aut à pure vaporem, aut tuberculum, aut convulsionem articulorum pulmonis, aut adhæsum, &c. Post magnam purgationem convaluit, *Ballonius histor. 1. consil. lib. 2.* Exitus morbi, qui eum uno post anno prehendit & de medio sustulit, unam ex conjecturis veram esse comprobavit: Vomicam aliquam subesse conjiciebamus à qua vapor teter efferretur vehementium symptomatum author: Nec ego unquam putassem *elatum à pure materiave purulenta vaporem* tanti esse: Ad mensem Augustum dolore capitis incredibili tentatur, febris assidua, jactationes, verebamur ne in ea incurret in quæ prius ceciderat: multum sanguinis è naribus fuderat antequam morbo prehenderetur: statim injectum enema, missus sanguis, Eodem die datum medicamentum: alvus liquidissimis excrementis fluxerat, nec quicquam compactum apparuit: Ingens erat incendium & vires naturæ dejectæ erant: Dolorem lateris *querebatur, & ad regionem Hepatis*: Iis locis pungentem se dolorem & lancinantem percipere ac sentire narrabat: De vomica conjectura augebatur: Sæpe vox deficiebat, ac si aut pulmo confossus, aut perforatus, aut adhærens esset: Nihil purulentum expectoravit: Non poterat multum & affatim bibere quia deficiebat spiri-

tus & potus velut in cavum descendere videbatur, septimo die tandem cum sudore pingui interiit.

Aperto cadavere *deprehensus est pulmo* adhærens tum in parte dextra tum sinistra costarum: membranæ utrinque sublivebant: Circum gibbum diaphragmatis, pars pulmonis tota in pus & saniem fœtentem liquefacta erat: Magna quoque puris materia transfluxerat in Hepatis regionem, & ibi conclusa erat, Nova ibi vomica conclusa videbatur, at non erat: Totum corpus internum fœtens admodum, Hepar sanum & Lien: Intestina alieno maxime colore. *Ballonius consil. 6. lib. 1.*

SCHOLIA.

ANno præterito quo maxime laboraverat, purulentas habuerat dejectiones: ac credo idem hoc posteriore morbo naturam moliri voluisse, sed vias non fuisse idoneas & faciles: credo quod si ustus fuisset aut sectus, magna salutis spes affulsisset: Nec mirum si periclitatorum cæca medendi ratio sæpe methodicorum & Rationalium præceptis & ratiocinationi anteeat, Et cum summus Hippocrates passim hoc remedium in libris περὶ ἐμπύων usurpet, nunquid satius est aliquo remedio cruento & ancipiti certissimam mortem, si aliter facias, & id genus remedii omittas, redimere? Humanum est & officii plenum aliqua ratione ægrorum miserorum dolores elevare, atque id magis si id cum aliqua salutis spe.

Elatum à pure aliáve materia purulenta vaporem. Verisimile est in febribus putridis, à loco & foco ipsa vaporem excitari igniitum, cor appetentem & ferientem, qui donec discussa fuerit materiæ pars, à qua est elevatus, alit febrem, ut enim in ægro nostro deprehensum est, & a certo foco, nempe a vomica, suscitabatur vapor qui & aphoniam & febrem excitabat, & veluti miraculo quodam paroxysmus solvebatur deinde redibat terrifico modo: magna est vis vaporis maligni, præsertim ubi est ἐξ αὐτῆς τε συνεδρίας, ut loquitur Galenus aliquo loco: In Coacis Holleriis multa continentur quæ ad demonstrationem hujus difficultatis bibendi, nullo existente in faucibus tumore, faciunt. *Thevartus in notis.*

Deprehensus est pulmo &c.) Huic putris erat pulmo, imminutus, semilacer & adhærescens: In tali casu oppugnare oportet putredinem per siccantia: Et tamen vulgus medicorum fere humectantia consulit: Sic dum habet rationem cujusdam extenuationis, liquida putrefactiva præscribit: Galenus multo melius lib. ult. 4. de locis affectis, in eo casu desiccantia & aromatica præscripsit: vide diligenter istum locum. *Idem ibidem.*

Querebatur ad regionem hepatis.) *Saxonia* Prælect. Pract. part. 1. cap. 27. propria experientia observavit pleuritides quasdam incipere ab intestinis & iecore, ut non minus emolumenti attulerit clyster quàm venæ sectio, ut si venæ sectio præmittatur, humor fluens sursum trahatur: Itaque interrogandos vult qui dolorem sentiunt, utrum simul motum & ebullitionem quandam in ipsa iecoris parte sentiant, Tunc enim præmitti clysterem vult: Vide quæ dicta sunt de Pleuritide descendente observat. 15. Exemplum habui anno 1662. in Nob. Neocomensi Dom. I. Iac. Tribolet, annos 35. nato, Huic subitò cum subortus esset vehemens dolor in regione jecoris, curat sibi venam secari, hinc facta humorum metaprosi in pulmones & pleuram; (dolor enim superiorem regionem illico occupavit) irritis omnibus remediis quarta post die obiit.

§. 10. Ex pleuritide peripneumonicum secui, in delirio mortuum, Dextro in latere pulmones sterno & costis, fibrillarum plurium ope adhærebant: quarum quædam rotundæ, aliquæ latiores, tum albidæ tum rubicundæ: In sinistro liber ab ejusmodi nexu pulmo fuit: *Pleuræ pars dextra* superne *purulenta* erat, ipsaque tunica discedebat corrupta, pus tenacius referens: Eadem & crassior justo observabatur: Dextræ pectoris cavitati vel integra puris mensura inerat, fœtidi, obscure flavescentis, & striis sanguineis cruentati aque acido acris: Qualis etiam intra pulmones ipsos stagnabat, Ex quibus diffectis tabes & sanies copiose dimanarunt. *Ex literis Ioh. de Muralto Medici & Chirurgi Tigurini, die vj. Aug. 1677. datis ad Clar. I. Iac. Peyer Doct. Medicum Schapusanum, cujus benevolentia debeo observ.*

SCHOLIA.

IN *Delirio mortuum.*) De Delirii generatione & caussis, *Vide lib. 1. sect. 7.* Observ. 19. in scholiis.

Pleuræ pars dextra superne purulenta.) Succingentem tunicam quoque inflammari non negamus, uti & vicina illi periostia (quæ tamen separatim nonnunquam inflammari, indéque privatam aliquam pleuritidis speciem nasci, cum adeo pertinaciter succingenti, ubi costis illa obducitur, hæret, concedere minime possumus) quod tamen cum fit, non inflammatis simul pulmonibus, pleuritis illa, quæ vera dicitur, non erit, in qua cruentæ & purulentæ fiunt per sputum excreationes, cum succingens eo se exonerare minime possit, sed illa ejus species quam peculiariter succingentis pleuritidem nominavimus; In qua, si magna præsertim sit inflammatio, sine dubio etiam presso thorace dolor nonnihil exacerbatur, & ad exteriora se aliquousque extendit, cum inflammatio tunc adeo in tenui succingente membrana, vel periostiis collecta, subsistere nequeat, quin ad musculos illi connexos quoque se dilatet: & proin extrinsecus etiam, cum thorax adeo spissus non sit (uti & peritonæo inflammato videmus accidere) tactu percipiatur: In qua insuper specie, si inflammatio suppuretur, extrorsum potius abscessus quam introrsum vergit, illícque se aperit: Vel si is in interioribus persistens illic disrumpatur, pus in cavitatem pectoris potius, quam pulmones, ad quos tam cito perferri, eósque penetrare minime posset, effundit: Hoc autem ita evenire, ut hæc comprobant, sic & verisimile videtur, si succingens pulmonum inflammatorum

matorum causa simul inflammetur, & utriusque partis concurrat inflammatio, discuti tunc eam potius quæ in succingente fit quam suppurari: cum tanta copia sanguinis tunc in pulmones infusa, in tenui succingente tunica non facile colligatur: aut si illud fiat ad exteriora potius ferri, uti ostensum, musculósque illos quoque implere illicque suppurari: atque inde est, ut post pleuritidem veram, licet succingens simul inflammetur, nihilque foris appareat, rarius, uti tamen aliquando fit, empyema subsequatur.

Pleura pars dextra purulenta.) A prægressa inflammatione: Hæ vero inflammationes, tam in peripneumonia quam pleuritide vera, in pulmonum aliqua sede accidentes, uti & cæteræ, à sanguine procedunt: Quo enim universus pulmo, in vasis amplis & multis quibus intextus est, redundet, isque propter arterias & vicinum cor fervidior existat, facilius inflammatur, crebrioresque cæteris proin inflammationibus internis hæ pulmonum Inflammationes existunt, Quæ à sanguine, uti & reliquæ inflammationes fiunt, quando is è vasis suis, vena arteriosa & arteria venosa, non in asperæ arteriæ ramos effusus, (alioquin hæmoptoica fieret passio) sed per pulmonum substantiam diffusus, eos adimplens & attollens, gravitatem pectoris & compressionem angustiámque parit, caloréque suo vicinum cor, jam prius febre fere accensum, amplius calefacit, perque tussim, quam commovet, portione illius in asperæ arteriæ ramos impulsa, sanie primum tenuiore, mox cruore sputum imbuit, tandémque maturatus, & calore coctus suppuratusque, tamdiu donec penitus expurgatus fuerit, excreatur, illæsa tamen pulmonum substantia, alioquin enim ea exulcerata, phthisis, sicuti cum hæc læditur fit, illáque interdum post hos morbos relinquitur, sequeretur: Sed & evenire potest ut pulmonum inflammatorum causa, in vicino latere sanguis in succingentem quoque membranam infusus eam inflammet, quod tamen non ita frequenter, cum exigua pauca vasa eam perfundant, venáque illa cui potissimum causam attribuunt, azygos dextrum tantum latus perrepter, pleuritis vero sæpe etiam sinistrum occupet, accidit: *Platerus prax. tom. 20. p. m. 341.*

§. 11. Filiolæ N. febris continua, cum dolore sinistri lateris fugaci: Totus sinister pulmo, & thoracis pars sinistra pure plena erat. *l. 4. tit. de Febribus.*

§. 12. Filia D. N. patiebatur dolorem in summa scapula sinistra & summitate brachii &c. aderat & per intervalla dolor lateris pungens, &c. Inventus est pulmo costis undíque & diaphragmati adhærens &c. Cor vero media sui parte fere exesum & exulceratum &c. *vide tit. de hæmoptysi.*

§. 13. Ill. N. febre laboravit cum difficiliore spiritu quam pro febris ratione & lateris dolore ad tactum: Reperta vomica in dextro pulmone, universam simul dextræ partis thoracis pleuram occupans. *Lib. 4. tit. de Febribus.*

§. 14. Filius N. quatuor annos natus febre corripitur cum dolore ad sternum & latus sinistrum: Una pars pulmonis veluti stipula ardente deflagraverat, ut & hepar. *Ibidem.*

§. 15. Uxori N. à partu substiterunt lochia, febris, dolor lateris sinistri: Pars sinistra pulmonis fere magna sui parte tabuerat & tabo infecta erat, sana reliqua substantia: *vide tit. de Phthisi.*

§. 16. Uxori N. pleuritide lateris sinistri corripitur: Lobus sinister pulmonis totus fere in putrilaginem abierat: Pleura ea parte crassa erat, syderata, cui cohærebant fragmenta membranæ pulmonis: *vide tit. de Exspuitione purulenta.*

§. 17. Puellula Cachectica. (*vide lib. 3.*) pulmones habuit intra & extra corruptos, fœtidos & purulentos: Dolore punctorio crebro afficiebatur.

§. 18. Uxor N. de dextri lateris dolore conquesta est cum aliis affectibus: Dexter pulmo quibusdam in locis adhærebat succingenti tunicæ & diaphragmati, non tamen multum tumens & inflammatus: *vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 19. Thomas N. cum dyspnœa dolorem etiam per intervalla acutum ad latus sinistrum percipiebat. Pulmo totus putrilaginosus erat præsertim parte sinistra: *vide tit. de Tussi.*

§. 20. Rudolphus N. pleuritico simillimus, nam dolor lateris &c. pulmones toti erant putridi, purulenti, fœtidi: *vide l. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 21. In cadavere cœnobitæ cucullati, empyemate cum tabe extincti, conspexit Bened. Silvaticus læsos ante pleuram pulmones: Æger nempe ab angina in peripneumoniam, & ex hac in pleuritidem inciderat. *Ioh. Rhodius cent. 2. observ. 11.*

§. 22. Matronam sustulit pulmo & thorax purulentus, copia autem puris erat insignis & omni superior fide: Antequam ita purulenta diem suum obiisset, per annum unum & dimidium antè querebatur de siccitate linguæ, siti & calore incredibili thoracis, omnia sicca erant, nihil expectorabat, ne tussiebat quidem: Cum postea per dies xx. continuos de dolore sinistri lateris questa fuisset, & novies φλεβοτομηθεῖσα, cum spiritu frequenti, & inquietudine incredibili fatis concessit. *Ballonius consil. 3. lib. 3.*

§. 23. Nos non tantum in peripneumonia, verum etiam in pleuritide, quam veram vocant, pulmones inflammatos fuisse; in mortuis aliquoties apertis spectavimus. *Plateri Pract. tom. 2. p. m. 339.*

SCHOLIA.

IDem rationibus, quas certas vocat demonstrat: Quod sanguis, quem tam cito excreant pleuritici, à tunica succingente, inflammata tam cito præsertim per pulmones, illiúsque vasa, ad exspuitio-

nem penetrare, nec suppurata ea, pus ex eo loco transitum sibi per pulmones, illis non læsis aut ulceratis facere, & sic ad excretionem usque perferri minime potuisset: Sed potius si inde manaret, in thoracis cavitatem deflueret, atque illic empyema gigneret: Quæ proinde cum in pleuritide statim & copiose interdum excernantur, uti in peripneumonia, hæc à pulmonibus provenisse, nec aliunde eo pervenire potuisse satis declarant: Sicuti & accidentia reliqua utrique affectui commonia, eandem sedem affectam, pulmones scilicet ambobus esse, luculenter ostendunt; Quod objiciunt, pulmones in pleuritide non inflammari, quia dolor affectio sit partium membranosarum, quales non sunt pulmones; in pleuritide autem punctorium esse, illis proprium, qui gravativus est in peripneumonia; solvit dicens, si circa interiora magis inflammentur pulmones quam circa extimam superficiem, nullas punctiones sentiri: Si circa ambitum pulmonum inflammatio sit, ipsius tunicæ causa punctiones aliquas sentiri, cum pulmo non sit omnino insensilis: Si pleura quoque coafficiatur, manifestiorem esse punctionis sensum.

§. 25. Porosa est pulmonum membrana, ut si forte quid saniei in thorace colligeretur in pleuritide & peripneumonia, in eos pateat aditus, quo per tussim rejiciatur: In quibus tamen affectibus & pulmones affici statuimus: Sic ex pleuriticorum anatome, & remanente difficili respiratione, ejusque lateris aliquo dolore, in iis qui convaluere ad finem vitæ, edocti. *Bauhinus Anat. lib. 2. cap. 26.*

§. 26. Uxor Aurifabri à partu pleuritide sinistri lateris corripitur: Ibi disrupti abscessus notæ deprehensæ, cohærebatque latus cum vicino pulmone sanie mediante. *Lib. 3. tit. de Hypochond. dolore.*

§. 27. Quinquagenarius phthisicus obiit; triennio ante pleuritide laboraverat: Inventa syderata pars membranæ succingentis & costarum. *Tit. de Phthisi.*

§. 28. Quibus pulmo totus vitiosus, est, ut *Regi Carolo* contingit, iis sanies in pulmone est quæ falsas pleuritides infert, nec sanguinem expectorant *Gul. Ballonius Epid. l. 2. p. 165.*

§. 29. Pleuriticorum duorum sectioni adhibitus, cum examinarem costas succingentem membranam, maculam taurum lividam in ea deprehendi, illique affixos pulmones, qui ægre ab ea nonnihil lacerando avellebantur, eósque potius quam succingentem membranam affectos. *F. Platerus.*

§. 30. Ursula Pulen Frisen, (*Vide histor. lib. 1. Tract. de Soporosis affectibus*) noctu in lecto horrore concutiebatur, subsequente æstu, cum dolore lateris dextri punctorio: Pleuritidem neglexit, vinum bibit, venæ sectionem distulit ad signum zodiaci gratius, & magis ex superstitione valetudini commodum: singulis horis dolor lateris dextri incrementa sumpsit, tussiit frequenter: ob doloris vehementiam sputi subcruenti parum excrevit: dolor à latere dextro, quandoque ad collum usque pertigit, qui tamen nec continuus nec una sede fixus permansit: Die 25. Februari expectatus venæ sectionis dies advenerat, (quintus ab initio doloris) Verum ob virium languorem & delirium omittebatur: die 26. mortua est, &c.

Mortuæ sterno remoto, pulmo in toto dextro latere firmiter pleuræ adhæsit: quo avulso, in postica pectoris cavitate ad libras duas circiter seri pallidi comparuit: In sinistro latere fibris intermediis pulmo levicule accretus erat: In dextro latere pulmonum lobi omnes magni, duri, tensi, utcunque rubri, vel potius ex rubro variegati: illorum membra extima densa & crassa: Incisi intus pleni ichore subcruento, subaqueo, spumeo, & in partibus profundioribus purulento adimpleti erant: Sinistri Pulmonis lobi erant molles, flaccidi, albicantes, pauxilla rubedine diluti, &c.

S C H O L I A.

IN pleuritide alterutrum pulmonum lobum inflammatum Platerus, plutéque Italorum hoc sæculo, rationibus & sensibus permoti statuerunt, quibus quoque hæc Anatome calculum præbet: *J. Jacobus Wepferus Dissertat. de Apoplexia hist. xv.*

In partibus profundioribus &c.) Cum pulmonum partes profundiores obsidet phlegmone; tunc nullæ in latere punctiones sentiuntur: In prædicta Ursula dolor lateris dextri adfuit punctorius, quia pulmones intus & extra, necnon eorum membrana afficiebantur: Si enim adeo ad exteriora usque diffundatur inflammatio, ut ejus causa pulmones nimium distenti, præsertim quando inspirato aëre dilatantur & exsurgunt, (quo tempore solum punctionis sensus adest) accidit tunc ut ob fibras (quarum interventu succingenti tunicæ connectuntur & continuantur) adstrictas & divulsas, punctiones in latere sentiantur, quamvis inflammatio membranam non attigerit, quod & à flatibus fieri notum est: Gravior autem affectio est si eadem succingens tunica & sympathice à pulmonibus, & idiopathice patiatur incalescens & tumens.

Observatio XXI.

Phthisicis superveniens Lateris dolor, ortum debet pulmonum cum pleura cohæsioni.

CAutio adsit ne longa à Tabe emaciatis sanguinem abducamus, cum his lateris supervenerit dolor, Etenim secari vidimus plurima talia corpora, ac deprehendimus eorum

pulmones

pulmones arcte, ὑπὸ φύσιν, membranæ costis intextæ annecti: Dum enim ventosus quis vapor se inserit huic nexioni, continuum avellit. *Heurnius lib. de Aff. Pectoris.*

Observatio XXII.

Pleuritis lethalis ob succedentem pleuræ Sphacelum.

IN Pleuritide dolor adest persæpe immanis, ita ut æger de vita periclitetur: Si vero perseverantibus signis deterrimis ipse conquiescat, timendum quia inflammatio, pestilens quandoque & maligna, in corruptionem abit & sensum partis aufert: Quo cum premeretur quidam immisericorditer, ut præ doloris vehementia insomnes noctes ac dies duceret tandem cohibito spuro evanuit dolor, qui cum sanus à Medicis judicaretur, post diem subito occubuit.

Aperto cadavere, inventa est pleura in parte interna tota fere nigrore perusta: Quod signum veneni intus sævientis & sphaceli est certissimum. *Zacutus Praxis adm. lib. 2. Observ. 6.*

§. 1. In pleuritide gangræna aliquando accidit, quod vidi in Duce Medinæ Cœli, qui ante 6um. obiit; Tunc nullus dolor in parte sentitur, cum sphaceli ratione sensus deficiat. *Lazarus à Soto Comm. in lib. Hipp. de loc. in homine text. 16.*

Observatio XXIII.

Lateris dolor peripneumoniam sequutus cum hydrope Pectoris.

PArentum morbosæ dispositiones jure hæreditario in liberos transfundi apud omnes in confesso est, quanquam non eadem semper idea affectus erumpant. Id ut in plerisque partibus, sic & in thorace elucescit. Virum nobilem Dom. Jacobum Favre, Senatorem Genevensem, hydrops pectoris abstulit, sub febriculæ specie, in hypochondriis fomitem habentis imponens. Ejusdem Filium annos xl.natum, virtutum, bonorum & muneris Senatorii hæredem, idem morbus, aliis thoracicis affectibus, peripneumonia scil. & pleuritidi connexus, abstulit anno 1669. mense Decembri: Peripneumoniæ, toto morbi decursu indubia fuerunt argumenta, pridie vero ante obitum ingens lateris sinistri dolor obortus est, qui Medicis non parum negotii dedit, quod virium debilitas à principe remedio, venæ sectione, dehortaretur. Pluribus ante mensibus fœdus faciei color & cachecticus, ac luridus labiorum, difficilis gressus imarúmque tibiarum sub vesperam intumescentia, cum pectore anhelo, vitii paterni suspicionem apud me movebant; Vix animam trahenti suppetias, inter plurima præsidia, solum urticæ decoctum, attulit, cujus ope cruenta è pectore excludebantur.

Dissecto cadavere, Cor & Jecur nihil vitii præ se tulerunt. Pulmo dexter à constitutione naturali quodammodo deflexerat. Sinister fere consumptus, uterque plane exanguis: Pleura, qua parte dolor fatigavit, pene syderata erat. In cavitate thoracis aquæ libræ xviii. repertæ sunt. Glans itidem plumbea, eo è summa scapula, ante aliquot annos vulnerata (quam nulla Chirurgorum industria eximere valuit) deducta. Lien parte superna vitiatus & corruptus erat: Ren sinister lapillum continebat; maximum vesica, quatuor unciarum & semis pondo, extremitate acuta fundo vesicæ annexum, neque pondere neque urinæ difficultate molestum. A pueritia Nob. patiens nephritidi obnoxius fuerit, hinc calculi in vesicæ latitantis certa signa exhibuit; quamobrem in consilium adhibitus Illustr. *Dom. de Mayerne* lapidem extereentia præscribit, à quorum usu omnes molestiæ desierunt: credíditque in posterum vir Excell. efficacia medicamentorum detrusum calculum, qui se vesicæ supernæ affigens omnibus imposuit.

SCHOLIA.

LAteris sinistri dolor) Notat *Fernelius* Pathol. lib. 5. cap. 10. ubi peripneumoniæ, pulmonum ulceri aut abscessui lateris dolor accedit, sitque interior, firmus & permanens, significare affectum pulmonem pleuræ jam adhærescere, interveniente pituitæ aut saniei quoidam lentæ à læso pulmone effluentis: Eo in casu non aliis remediis locus, quam iis quæ cohæsionem illam solvere valeant, saniémque aut pituitæ lentorem liquare: Fotibus ex aqua tepida, lacte & similibus, vesica inclusis: Συμμάρτυρα siccantia nocent, saniei & pituitæ lentorem augendo. Monet idem *Ballonius* Epid. lib. 1. pag 18. multis, *ait*, Pulmonis levi de causa dolores lateris excitantur, pleuritidem mentientes, An his ad sedationem doloris frequens venæ sectio? minime, cum tantum aut flatus sit, aut febris exigua: sic sectio non confert; nam si cum dolor oritur, secueris, lædes plurimum, nam latera tandem debilitantur, & hoc nocet. Si inflammationis sit suspicio, id quidem agendum & protinus ad anodyna concurrendum. *Vide Observat. xxi. ex Heurnio.*

OBSERVATIO XXIV.

In Peripneumonia sæpe unus aut alter lobus tantum Pulmonum inflammatur.

IN Pulmonia non est necesse totum Pulmonem inflammari, quia sæpissime unus aut alter lobus tantum id patitur, ut Infinitorum Cadaverum apertio nos docuit. *Ioubertus cap. 10. de affect. Thoracis.*

OBSERVATIO XXV.

Pectoris dolor gravativus in Peripneumonicis contingit ubi Pulmonis viscus inflammatum est, Punctorius ubi pleura coafficitur.

IN Pulmonis inflammatione pectoris angustia adest cum dolore; Dolórque non est pungens sed gravativus, spinam attingens, ubi membranæ pleuram attingentes sustentantur, ísque dolor remissior est, nisi membrana simul inflammata fuerit. Nam deprehensum est in dissectis peripneumonia mortuis sæpe membranam pulmones ambientem simul inflammari, & aliquoties simul cum pulmone pleuram quoque simul inflammatione corripi, ubi dolor acutior & punctori us est. Ubi vero ipsæ membranæ primario non afficiuntur, sed visceribus quæ ambiunt inflammatis extenduntur, dolor tantum gravis excitatur. *Sennertus Pract. lib. 2. p. 2. cap. 3.*

APPENDIX.

Varias Lateris Doloris Ideas & causas Continens.

Pleuritidum & dolorum lateris tres fere ideas in artis operibus observavimus: Alii enim dolores sunt ob phlegmonen, alii ob erysipelatoden affectionem, ut in nostris consiliis scripsimus: alii ob purum & sincerum humorem à capite labentem, & tunc non tam est pleuritiris quam lateris dolor: ac fere talis dolor inflammationis non est comes, sed tantum congestionis cujusdam humoris & adhæsionis: Imo multos vidimus laborantes dolore lateris ob copiam excrementi in pulmone, cujus pars tenuior & serosior dum ad membranas funditur, dolores excitat: Sed quod diligenter est observandum, major pars pleuritidum, & dolorum capitis, est tum à congestione cujusdam excrementi in pulmonem & thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum à ventre inferiore, quam à capite & partibus superioribus, Quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare & solvere ventrem; at sæpe hoc plus confert quam phlebotomia, imo tunc sectioni venæ locus non est. *Ballonius Ephem. lib. 1. p. 79.*

Autumno anni 1570. Pleuritides grassatæ sunt: potius dolores erant laterum ob diffusionem seri à capite. Non erat magna dyspnoea; non tam in tumore & phlegmone consistebant quam in effusione quadam erysipelatode, Juvabat venæ sectio. *Idem p. 7.*

Tempestas verna anni 1576. innumeros dolores hypochondriorum intulit, per quandam expressionem inferne sursum mali seri & ichoris à cacochymia manantis. Hi dolores falsas notháfque pleuritides retulerunt. Nec tam de secanda vena cogitavimus quam de purgando, quanquam & V. S. locus fuit: dolores erant sævi, & inter cæteros adoriebantur mulieres, & quibus anxietas ægritudóque aliqua fuit. *Idem p. 168.*

Cum dolores vagabunde tenent nothas costas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas & partes sterni anteriores, caute videre oportet an propter ventris inferioris cacochymiam, à qua propter vapores elatos dolores surgunt, sensio adsit doloris, An causa ipsa à partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit: Vulgo enim secatur vena, undelibet dolor sit, atque id quidem male: Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse S. M. sed etiam nocere sæpe, quod attractio fiat à partibus infetis, & si nondum ad sit pleuritis, ea per sectionem venæ acceleretur? *Ibidem pag. 88.* Plerique queruntur de dolore pectoris unaque ventriculi, & sese animam ducere non posse dicunt: Hic nihil aut parum proficit. S. M. Declarat rerum exitus, etenim si vel cholera morbus succedat, vel alvi fluor, vel laxante alvus sollicitetur, manifesta est istorum dolorum sedatio: Sic cacochymia, obstructio hypochondriorum dolores facit, qui maxime apparent & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana, & lateribus & diaphragmati parte convexa. Sic in iis qui melancholia flatuosa tenentur, circum mammas & sternum & latera dolores surgunt, an ideo venam secabis? Non, præsertim ad evacuandum, sed si velis & urget dolor, ad libertatem obstructionis: Sic initio paroxysmorum, & in specie incubi, & contumaci obstructione viscerum, excitantur dolores in thoracis partibus, & frustra secatur vena. Sic in talibus tentandam prius purgationem existimo, non phlebotomiam

contra opinionem vulgi. In doloribus excitandis maxime valet illud quod dicitur, totum corpus conspirare ac confluere, ut sæpe dolor alia in parte excitetur quam vbi causa primaria sit. *Idem pag.97.*

Alios & dolores laterum observavimus à *flatu.* Flatum autem excitabat ὕδατος ὑποχονδρίου, & præsertim cum chyli fit anadosis, aut quibus solennis est frigidæ haustus dum cubitum discedıtur, aut crudorum fructuum esus. *Idem pag.* 8. Medici debent attendere ne temere affectus unus pro altero supponatur) nam novi plerique hypochondriacis sectam esse venam ob dolorem lateris, cum is tantum esset ratione cujusdam flatus ab hypochondrio surgentis. *Idem histor.1.lib.2.* Dolores homoplatarum hypochondriacis familiares, & virginibus quarum faciem fœdus deturbat color, & in his non tam laxare venam quam ventrem convenit, & flatui exitum dare. Hanc flatuum copiam & imbecillitas caloris nativi, & melancholici succi ζύμωσις inducit, præsente quadam ipsorum lactium & pylori phlogosi, ex Dioclis sententia. *Idem cons.48.lib.2.*

Plerisque, hyeme præsertim rigente, dolores ejusmodi laterum excitantur à congestione ob ambientem frigidum: An his S. M. imperanda ad orgasmum impediendum? faciendum, aut omnino, nam purgationi tunc nullus locus. In hoc à plerisque peccatur, & ideo Hippocr. purgationi præfert S. M. *Ibidem pag.*18.

Dum sævit hyems dolores pectoris & lateris sæpissime grassantur: imo & 3. aph.3. inter hyemales morbos numerantur lateris dolores: qui sæpe à flatu crudo & frigido in pulmonem thoracémque ducto oriuntur, & mendax est id quicquid est: Ad id festinanter Medici phlebotomiam præscribunt, & id temere, Potius valet usus lituum & thermasmatum. Hic gravissime aberratur usu & experientia parum probanda. *Idem pag.* 54.

Ancilla subito correpta est dolore atrocissimo, Latus dextrum & lumbos tam immaniter infestante, ut illa continuo ejulare cogeretur: Cum nulla febris adesset, affectum esse hystericum existimavi; Ideo statim oxycrati cyathum exhibui, quem post horæ quadrantem vomitu rejecit cum multa pituita; Sedato vomitu alterum oxycrati cyathum hausit, & statim dolor protinus evanuit, eáque prorsus liberata est. *Laz. Riverius cent.4. Observ.6.*

Multis Pulmonicis levi de causa dolores lateris excitantur, pleuritidem mentientes; an his ad sedationem doloris frequens venæ sectio? minime, cum tantum aut flatus sit aut febris exigua: sic sectio non confert, nam si cum dolor oritur, secueris, lædes plurimum, nam latera tandem debilitantur, & hoc nocet: si inflammationis sit suspicio, id quidem agendum, & protinus ad anodyna concurrendum, *Ballonius Epid.l.1.p.*18.

Pleuritides & Peripneumoniæ siccæ, i. e. quæ non tam in humore & tumore phlegmonode consistunt quam in phlogosi & vagabunda afflatione aut adustione, jugulant homines incautos & minime cogitantibus Medicis: Harum author est serum acre, subtile, malignum, efferum, eludens exclusionis ansam & pepasmi occasionem, à quo siderantur pulmones derepente. Signa sunt rubores genarum fugaces, tussis inanis, indolentia fere, jactationes, ariditas linguæ & extenuatio præter rationem dolores pungentes & fugaces: De his agit Hippocr. l.1. de morbis. *Idem pag.83. Vide pag. 32. & 20. ibidem.*

Dolor lateris aliquando oritur à sanguine bilioso pulmonum venas replente, ac partium inflammationem quandam suscitante: quoquidem certis quibusdam horis magis minusve ferocente, ideóque membranam pulmones ambientem distendente, dolor ille concitatur. Nam licet Pulmones non sentiant, eorum tamen membrana sensu aliquo non caret: Ejusmodi dolor non est punctorius & acutus, sed admodum mitis, non continuus, sed longo temporis intervallo leviter suscitatur; certo loco minime circumscriptus est, sed modo hanc modo illam lateris partem invadit: nulla vel exigua tussis adest, raro admodum excitata. *Zecchius consult.26.p.m.*273.

Observatio XXVI.

Lateris dolor contusionem sequutus, cujus vestigia intrinsecus apparuerunt.

Rusticus ab equo calcatus dolorem protinus in latere sensit; Eo mortuo, post apertionem pectoris intrinsecus contusionis signa eo in loco apparuerunt. *Vide tit. de Hæmoptysi.*

Scholia.

Pleuritidis à causa externa excitatæ domesticum exemplum habui anno 1666. mense Julio in vxore charissima, Celeberrimi & Rever. Dom. Spanhemi, Theologiæ Lugduni Batavorum olim Professoris filia, &c. Hæc gravida septimestris, equo in planitie prostrato, latus sinistrum terræ graviter allisit, Illico pleuritidis signa pathognomonica oborta sunt; sed paulo post facta venæ sectione, multóque sanguine educto, quia plethorica, Postridie exhibito decocto traumatico, ex artemisia, bugula, sanicula, alchymilla, beta

beta rubra, hedera terr. scabio'a, flor. papav. errat. ejectisque hujus ope, semel tantum assumpti, grumis sanguinis pluribus per anum, quorum quidam nucem juglandem mole æquabant, intra quatriduom omnino sana evasit, adeo ut susceptum iteritum ex Helvetia in patriam, cum bono Deo, die Veneris sequenti (casus autem antecedente Dominica circa noctis horam decimam acciderat) inchoaverimus. Lateri dolenti magma eaundem h. rbarum admotum fuit.

Observatio XXVII.

Lateris dolor à Mediastini inflammatione, costarum contusionem & confractionem sequuta.

ANno 1638. apertum est cadaver Joh. Hax Holsati, qui ex gravi contusione lateris dextri versus dorsum, in tribus primis costis spuriis (unde *flatulentus œdematosus tumor* procreatus) in musculis gangrænam, & in illis costis cariem effecerat: prorendebatur hoc malum à spina dorsi, manus extensæ in longum amplitudine antrorsum. Multa puris copia profluebat, ipsaque costarum substantia, ubi spinæ apophysibus articulatur, non tantum inæqualis conspecta fuit, verum etiam aliquatenus confracta: Pleura à naturali constitutione non multum erat alterata, nec Pulmo corruptus, Cor integrum. Verum admirabile erat, quod in mediastini intercapedine, ad cartilaginem tertiæ costæ, à parte superâ numeranda, vomica *existebat crasso* pure repleta; similisque etiam sterno sub pleura insidebat, eo loci ubi mediastinum connexum erat, vomica affectum, Ita ut inter se duæ hæ vomicæ communem aditum haberent: Eæ autem non aliunde quam à *pleuritide mediastini* originem habuisse videntur.

Aperto abdomine nullum viscus præter naturam graviter affectum deprehendimus: Sed admirationem faciebat magna puris copia abdomini innatans, præcipuè autem ad aqualiculum collecta, cujus cum causam accurate perscrutaremur, nullam aliam oculatè deprehendere, nec ratione comprehendere potuimus, nisi quod pinguedo omenti, & quæ intestinis foris adnascitur, tabifica febre eliquata esset: nam cum residua intestinorum & omenti pinguedo attrectaretur, liquida diffluebat, similique ideam purulentæ dictæ materiæ repræsentebat. *Ottho Heurnius Observ. xii.*

SCHOLIA.

HIppocr. 6. aphor. 5. Inter costarum pectorisque dolores, & partium aliarum, quantum inter sit perdiscendum jubet. Hoc vult magnus Medicinæ Magister ingens esse momentum in praxi, Dolorum varias species, magnitudinem & durationem observare ac dignoscere, nam inde pars affecta, causa, affectus & eventus dignoscuntur: Quippe dolor Punctorius designat membranam affectam, Tensivus membranam copia materiæ distentam; Gravativus partem carnosam laborare; Pulsativus partem cui arteria inexitur. Ita in Rene dolor Gravis indicat carni insidere calculum, & interdum etiam abscessum: Punctorius autem designat calculum ejus pelvim lancinare. Sic in Hepate dolor gravis parenchyma affici arguit, acutus autem & pungens ejus membranam: Vult præterea Hippocr. ut ex syndrome signorum, præcipue pathognomonicorum, Medicus distinguat, in thorace an foris tantum malum sit, aut simul etiam intus, vel an tantum intus delitescat. Inde enim ducenda sunt indicationum curativarum fundamenta, ex natura partis læsæ & morbi specifica constitutione desumpta. Cùm autem costarum læsiones nihil sæpe periculi portendere videantur, & postea in mortiferum affectum malum degeneret, ideo Hipp. in aphor. Costas priore loco posuit, etsi ignobiliores partibus thorace contentis: contingit ex costarum percussione mortiferum fieri apostemam, dum caro musculorum collisa supra costas ab iis secedit, non quidem initio, sed post aliquot dies. Etenim dolor multos humores tunc eo attrahit, qui in tumida illa, & tunc fungosa carne suscepti, ob ejus temperamenti imbecillitatem, non possunt in ejus substantiam converti, ideòque nebulosam & flatuosam crassitiem acquirunt, ita inter carnem & costas interferunt, tensimque crassæ & viscidæ pituitæ mucidæ copia ibi colligitur, quæ nisi educatur, carni infert gangrænam & costis sphacelum: Ad hoc malum præcavendum oportet statim initio omnia moliri Medicum, ut quæ secessit à costâ caro, ei plagulis & ligamentis decenter applicatur. Quod si medicamentis malum non cedat, ad ferri auxilium deveniendum, & apostema aperiendum, materiáque, si copiosa sit, fistula intertenda est plumbea deorsum protensa, ut quæ materia perseveranter in hoc apostema incurrit, etiam continenter inde exitum sortiatur. Si autem ea mali pravitas existat ut etiam hæc remedia spernat, postremo ad ignem erit deveniendum, & cauterio actuali caro gangræosa exurenda, caute vitando costæ periostium & membranam pleuram. Sin periostium exesum fuerit, tunc costæ caries cauterio erit complananda; contingit tamen raro in hoc morbi genere ut ægroti mortem vitare queant, quoniam ex terra anathymiasi, ulcerisq; evaporatione, provenit febris hectica tabifica, lente ægrum necans.

Flatulentus œdematosus tumor) In Belgii maritimis Provinciis, non raro contingit ut Pleuritici, qui multum & diu humidis fomentis utuntur, contrahant in externis thoracis musculis tumorem pugni magnitudine, à flatulenta materia eò confluente, ob aëris & diætæ humidam constitutionem, locique ex vicina pleuritica inflammatione calorem. Is curatur & dissolvitur calido siccóque fotu, qui continuari debet donec plene morbus deletus fuerit: *nam* consuevit de die evanescere & de nocte recurrere.

In mediastini intercapedine,) Post inflammationem intra duas mediastini tunicas materiam purulentam nonnunquam descendere observavit *P. Barbette Anat. pract.* l. 3. cap. ult. cum ea per pulmones ejici non possit, Trepano sternum perforare jubet, quo foramine & via facta, penicillorum, spongiæ, aliorumque instrumen-

instrumentorum ope, pus educi queat: Notandum autem mediastinum in homine tam magnam non habere cavitatem quam in canibus aliisque animalibus. Vide *Riolanum* Enchir. anat. lib. 3. c. 4. qui idem auxilium proponit.

OBSERVATIO XXVIII.

Pleuritis à vomica sub mamma, plena humore virescente.

INterdum malignæ & vulgares Pleuritides grassantur, qualem anno 1598. vidi, quæ generabatur ex humore tenui virescente, & omnibus qui ea corripiebantur fere lethalis erat.

In cadaveribus dissectis, sub mammis reperiebatur vomica plena virescente liquido humore: Huic Pleuritidi unicum in sectione remedium, quod humoris pravi nulla sit mitigationis & coctionis spes. *Iac. Fontanus Med. Pract. lib. 2. c. 3.*

SCHOLIA.

UNicum in sectione remedium) Et noxia Venæ sectio: *Ballonius* l. 1. Epid. p. 20. meminit cujusdam pleuritidis epidemiæ, erysipelatodis, à tero maligno ortæ, quod pepalmi erat incapax: Repentina erat doloris invasio, tussicula inanis: inoumeris lethalis fuit S. M. cessabat dolor ea instituta, sed postliminio revertebatur: multis ad pulmones metastasis, hinc ad caput; quæ omnia orgasmum humoris tenuis, pepasmi incapacis indicant.

Unicum in sectione remedium) Ut & in ea pleuritide quæ solam pleuram obsidet inclusisque musculos, nisi vi naturæ sponte disrumpatur abscessus, aut pus ad vias urinæ deflectat. Anno 1658. curandam habui Neocomi Helvetiorem viduam Dom. Gautier Genevensis, mercatoris Gemmarii, Mariam Horicæam. Hæc precheosa dolore lateris punctorio, comite febre, tussi, dyspnoea, pulsuque duro, nihil quicquam toto morbi decursu per anacatharsin expulit. Punctorio dolori gravativus successit & lateris intumescentia. Pyoticum, multis dissentientibus admoveri jubeo, hinc pus prosiliit rite coctum. Paucis post horis lacteas, mero pure perfusam profudit urinam, cujus exclusio promota est emulsione fructuum halicacabi & seminum frig. majorum, ex decocto ficuum, cicerum rub. summ. urticæ & liquir. Hinc integrè convaluit.

OBSERVATIO XXIX.

Anatome Pleuritici, à Pericardii inflammatione extincti.

QUidam in ætate florente acuta febre est prehensus cum siti ingenti, anxietate, respiratione celerrima & frequenti, thoracis incendio, tussi sicca, syncope, cordis tremore, levissimo In thorace dolore sternum versus, cum angustia summa, pulsu duro & inæquali. Hic pro pleuritico curatus, triduo è vita sublatus.

Sectio à morte palam fecit fuisse Pericardii inflammationem, nam tota fere tunica livida & rugosa visa est, & in multis partibus asperitudines apparuere miliaceæ, nigrore infectæ, omnia ab adurente calore profecta. *Zacutus Praxis adm. lib. 2. Observat. 138.*

SCHOLIA.

DE inflammatione Diaphragmatis, Mediastini, Pericardii, speciatim non meminere Practici, quod juxta *Avicennam* eadem infestent symptomata quæ in pleuritide, communique vestiantur tunica: Hinc Galenus 4. de præsag. ex Pulsibus c. 5. *Cum omnia quæ magnis pleuritidibus accidant respondeant symptomatibus partes nervosa diaphragmatis, tum quod succingens costas tunica multis nervis prædita sit, tum quod adhæreat septo, membranisque thoracem intersepientibus, per quas ad cor continuatur, &c.*

OBSERVATIO XXX.

Anatome mulieris Pleuriticæ, cujus pericardium pure plenum inventum est.

SEcabatur fœmina quædam Patavii, quæ pleuritide laboraverat, atque pro tali curata fuerat, cui etiam sectio respondit. Postquam vero ad cor perventum est, totum pericardium pure plenum, & quasi illo obductum, cordis substantia illæsa reperiebatur. *Phil. Salmuth cent. 1. Observat. 15.*

APPENDIX.

Puris sputum iis Pleuriticis advenit, quibus Pulmones Pleuræ connectuntur, Empyema quibus ii liberi sunt.

IN praxi hoc notatu dignum observavi, scil. illos quibus ex aliquibus signis judicabam Pulmonem pleuræ adhærere, facilius & frequentius in pleuritidem incidere quàm alios: eáque durante suppuratio accederet, etiam pus sanguinolentum ex latere affecto facilius & citius

& citius exspuere. In aliis vero quibus Pulmo à pleura liber est, pleuritidem minus frequenter contingere, eámque, si ad suppurationem deveniat, rarissime solvi per puris exspuitionem, sed plerumque mutari in empyema: Ratio hæc est, quod in priori casu pus ex pleuræ apostemate possit immediata defluere in ipsam pulmonis substantiam ei annexam, atque una cum pleura, forte ob viciniam nonnihil quoque inflammatam, & sic exspui: In posteriore vero non possit non defluere in thoracis cavitatem, è qua non facile datur introitus in Pulmonis poros. *Diemerbroeck Anatom. lib. 2. cap. 12.*

Observatio XXXI.

In Pleuriticis quibusdam doloris sedationi succedit cordis gravamen, ob sanguinem in sinibus cordis & vasis concrescentem.

Solent pleuritici nonnulli, cum dolores evanuerunt, de insigni gravamine, & velut pondere circa cordis regionem defixo quæri: Cúmque ex hujusmodi affectibus obeuntium cadavera aperuimus, in cordis sinubus, & vasorum circumcirca cavitatibus, sanguinem in frustula & glomeres oblongos concrevisse vidimus. *Willis lib. de Febrib. cap. xi.*

Scholia.

IN Pleuritide, angina, peripneumonia, & similibus affectibus, advertere licet sanguinis aptitudinem quandam ad coagulandum, qua fit minus fluxilis, adcóque in vasis minoribus coagulari habilis, non secus ac in lacte cernitur cum acescere incipit, tunc enim sine coagulatione non coquitur, nec super foco incalescit. Pariter & in sanguine suspicari est diathesin quandam ad acescendum, cujus ratione coagulationi sit obnoxius: facile enim constat quod in Pleuritide & similibus affectibus, inflammatio, seu cruoris extravasatio, non semper depédeat à sanguinis exuberantia & vasorum plenitudine, sæpe enim cum pulsu debili, & vasorum subsidentia, sanguis in motu sistitur, & in latere, aut alibi extravasatus dolorem acutum infert. Imo ex una parte depulsus mox in alia defigitur: Quandoque in ipso corde stagnare incipit, ibidemque oppressionem sæpe lethalem inducit, Quare solent Pleuritici nonnulli, cum dolores evanuerunt, de insigni gravamine, circa cordis regionem defixo queri. *Idem.*

Cum dolores evanuerunt) Cum dolor secta vena disparet, an ideo securos de morbo esse oportet? Nequaquam, nam multos statim Peripneumonicos evasisse vidimus. Ingens erat sitis, incendii in pulmone nota, tussis non aderat nisi aliquando, Fallacia sæpe sunt signa inflammationis Pulmonis, quia exquisita raró urget; Si inflammatio *ἀκριβὴς*, ingens tussis, sitis, lingua cum virore pallida, pulsus duriusculus cum mollitudine, vomitiones, circa alvum dolores, alvus facile irritatur, sic cautus & restrictos esse oportet in usu catharticorum: Animus sæpe videtur deficere tum ob phlegma contentum, quod fatuitatem quandam inducit, tum ob vaporem, tum maxime quod cordis regia accensa animus præ incendio videatur deficere. Accedit revocatio caloris & spiritus ex omnibus partibus, excitatio *φρενῶν* capite accenso, evocatio humorum ichorúmque à partibus inferis, quod Hippocrates observavit. *Ballonius l. 1. Epid. & Ephem. p. 22.*

Observatio XXXII.

Anatome pleuritici in cujus thorace copia puris deprehensa est.

§. 1. Pus aliquando ex aperta vomica in pleuritide *in thoracis spatium confertim effunditur*: Sic in Dom. Danferville & de S. Ygnon cadaveribus, præ vehementia pleuritidis quarta morbi die extinctis, pus ad libras plures collectum repertum est, præter eam particulam quæ à naribus effluxit. *C. Piso de morbis à serosa illuvie sect. 3. c. 4.*

Scholia.

P*Us in thoracis spatium*) Quod verisimilius quam penetrare à pleura in pulmones, ad quos tam cito transferri nequit: Si copiosum per anacathatsin educitur, proculdubio coaffecti fuere pulmones. Alias si succingentis costas membranæ ingens sit inflammatio, vix fieri potest quin ad exteriora se non porrigat, musculósque connexos afficiat, hinc à succedente suppuratione abscessus extrorsum potius quam ad interiora verget, ibique se aperiet, vel si in interioribus consistat, ibique disrumpatur, pus in pectoris cavitatem delabi necesse est.

§. 2. Juvenis punctim gladio prope claviculam dextram, & prope scapulam sinistram vulneratur. Succedit dyspnoea, sinistri Lateris dolor, &c. Ingens copia materiæ purulentæ candicantis in sinistro thorace reperitur. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

Observatio XXXIII.

Lateris dolor aliquando excitatur quia Hepar fibrarum ope nothis costis alligatur.

Corporibus nonnullis à natura datum est, ut Hepar fibris quibusdam ita costis inferioribus hæreat, ut hoc viscere laborante distentóque, costarum regionem dolor infestet, atque Pleuritidis speciem referat, quemadmodum multis abhinc annis observavi, & experimento comprobavi. *Zecchius consult.26. Hollerius lib.1.c.26.*

SCHOLIA.

Hoc viscere laborante) Omnibus Jecorariis, id est, quibus grandius hepar, amplius, tumentius & calidius, cum febribus magnis prehenduntur, maxima ex parte tempore urgentis febris, dolores in claviculis & secundum homoplatas sentiunt satis vehementes: & signa diagnostica pleuritidis superiores aut inferiores partes occupantis Hippocr. desumit ex dolore aut claviculas aut ileos regionem occupante. Hepate accenso, aut inflammato, aut per insignem febrem æstuante plurimum, dolor potest ad jugulum pertinere. *Ballonius consil. 77. lib.1.* A Liene etiam dolores in mammis & scapulis oboriri docet Hippocr. lib. de int. affection. cap. de Hydrope & Liene.

Observatio XXXIV.

Lateris sinistri dolor, ob Diaphragma Lieni affixum.

Quidam purulenta tussiens, circa diaphragma sinistro latere vehementissime doluit: Mortui dissectio, diaphragma solito crassius lieni firmissime annexum ostendit. *Vide tit de Phthisi.*

Observatio XXXV.

Anatome Virginis latere dextro dolentis, quod illæsum deprehensum est, irritatum à pure ex abscessibus imi ventris eructato.

Virgo annorum circiter XVIII. hebetioris ingenii, boni habitus, in orphanotrophio Genevensi educata, de dolore capitis sæpe querula fuit Mense Octobri ineunte anni 1677. de gravitate perinæi & pubis conqueritur cum mictione difficili, frequentique urinæ interceptione: Mag. D.Dantand & *Bailly* Nosodochii Chirurgis peritiss. commissa, hic cathætere calculum invenit, quem ovum grande æquare asseruit: Hinc præmissis præmittendis, eodem mense exeunte, Lithotomiæ exponitur, quæ ab eodem Chirurgo suscepta est feliciter, quanquam ob magnitudinem lapidis (ovum enim anserinum æquavit,) ejusque insignem asperitatem, semihoram eductio impleverit: Operatione peracta septem dies excurrunt citra febrem aut grave symptoma, vulnere pus coctum eructante: Octava autem de dolore lateris dextri conqueritur, sed citra tussim, citra dyspnoeam, *comite tamen febre*, quanquam miti. Ter missus illi ea de causa sanguis, nullum vero medicamentum (quodvis respuens) ore assumpsit: biduo ante obitum, quatriduo ab invasione lateris doloris, quinquaginta & ultra excrevit lumbricos vivos per os, unum per nares, sesquipedalis omnes longitudinis & crassissimos.

Cadaveris aperiendi facta potestate: Corpus sat bene habitum repertum est & succi plenum: Mammæ tamen flaccidæ, Pectus justa latitudine donatum, sed dimidia parte supra brevius intervallo quod mucronatam cartilaginem & umbilicum intercedit. Eo dissecto 1°. Hydrops pectoris deprehensus. 2°. Pulmones circa dorsum ad livorem vergentes: Aperto abdomine 3°. Hepar bene constitutum, sed imis lobis nigricans, à contactu puris in imo ventre fluitantis. 4°. Vesica fellis infra lobum jecoris pendula erat, pondere lapidum inclusorum detracta, è quibus tres nucem moschatam minorem æquabant; reliqui n°. XV. granis piperis similes erant, flavi omnes, & bilem colore referentes: reliquum cystis spatium occupabat amurca illi similis quam depingit in sua Praxi *Franc. de le Boë Sylvius cap. de Ictero*: 5° Omentum lacerum erat ima parte: 6°. Lien externa facie utcunque bene se habebat, extremus tamen lobus nigricabat à pure infectus, intus omnino putris, sanguini farciminum similis: Maxima labes in mesenterio & circa id deprehensa est, ubicunque enim manus admoverentur, abscessus & pus deprehendebantur, à cujus præsentia vitiata erant omnia circa fundum abdominis: Uterus illi innatabat, cujus cavitatem portio subierat: Pars multa, ob supinum decubitum, in pectoris cavum viam vi sibi fecerat. 8°. Ren dexter solito major, prave conformatus & pene rotundus, abscessu quoque tentatus, pus enim inter propriam tunicam & adiposam continebatur, nec non in cavo circa pelvim, quæ dilatata erat, ut & ureteris orificium. In eo Rene lapidem è vesica edu-

ctum rudimentum accepisse verisimile est. Sinister debitæ erat magnitudinis & figuræ, intus quoque purulentus: 9. Vesica urinaria contracta erat & retracta ad ostium, citra ullas phlegmones prægressæ notas, intus rugosa & exasperata à lapidis præsentias quæ quanquam non illæsa, è partibus tamen quas continet imus venter, minorem cladem passa est, quanquam ob vim illatam, & vicinarum partium vitium, deteriori loco res ejus esse debuissent: Mirum autem cum tanta viscerum corruptela, non infirmiori valetudine usam fuisse virginem, neque marcore confectam fuisse, quinimo succi plenam & torosam, integráque valetudine totis sex ante operationem hebdomadis fuisse.

Lapis è vesica extractus cineritii erat coloris, ovalis formæ sed aliquantulum depressioris, aspertimus & scaber, In lateribus rubens quasi ex sanguine in calculum concreto.

SCHOLIA.

C*Omits tamen febre*) Consideratione dignum quod observavit *Ballonius* Epid. & Ephem. lib. 2. p. 145. Quosdam laterum doloribus esse obnoxios, quibus dum febris adest, aut adesse debet, dolet tunc latus, eodem modo ac si pleuritici forent: frangente se febris calore, minui dolorem, quod arguit dolorem istum accidentarium esse: Mulier, *ait*, prægnans latus dextrum dolet: dum sana est, de eo querula est latere, fortassis quia pars hæc infirmior est aut hæret pulmo ad costam: Mirum quod contigit; cum febris increscebat, quæ certe erat partim essentialis, partim symptomatica, tantus dolor erat, ut summam difficultatem respirandi afferret: Ergo non erat pleuritis, sed dolor lateris pro motu febris & humoris exacerbatus. An his sectio venæ confert? sed non sæpius repetita, quia non tam fit per inflammationem: aut impactionem, quam infirmitatem, ut quæ pars infirma est facile corpori condoleat: maxime verò sese profert dolor in gravidis, ob compressionem vasorum à fœtu.

Observatio XXXVI.

Lateris dolor ab Hepatis vomica excitatus.

Cum æger temperamento bilioso, xxxv. circiter annorum, corpore squallido, inflammatione Hepatis laboraret, Medicus quidam pleuritide excruciari eum asseruit; deceptus quia aderat febris, pulsus durus, difficultas respirandi & dolor in superiore parte thoracis. Quibus signis, quasi veris pathognomonicis, calidis remediis usus est, me semper renuente, qui refrigerantia præscribi volebam ob igneitatem Hepatis; Anatomica enim sectio alias mihi annuebat indicationes: ex qualibet enim inflammatione, etiam minimi digiti, oriri potest febris. Inflammato suspensorio Heparis, per consensum, cum sit membrana, potest fieri pulsus durus: Difficultas porro respirandi & dolor pectoris circa claviculam dextram, non magnæ erant considerationis, cum enim Hepar communicet cum peritoneo, *indéque cum pleura*, (quæ nihil aliud est quam vitalium partium peritonæum) mirum non est si ipso accenso, dolor circa claviculam persentiatur & difficultas adsit respirandi. *Aderant alia signa* quæ si accurate ab illo enucleata fuissent, æger forsan viveret, sicuti dolor acerbus supra regionem Hepatis, calor immodicus, vomitus biliosus cum cardialgia, diarrhoea biliosa, postmodum dysenteria cum siti vigiliáque intolerabili, atque totius corporis emaciatione: tandem post xv. dierum spatium, magna puris graveolentis quantitas per alvum excreta fuit, quam paulo post mors sequuta est.

Secto cadavere vomica in Hepate cum maxima puris coacervatione inventa fuit. *Dom. Panarolus Pentecoste* 1. *Observat.* xxxvii.

SCHOLIA.

I*Ndéque cum Pleura*) Quibusdam corporibus à natura datum est ut Hepar fibris quibusdam costis inferioribus copuletur. Itaque laborante Hepate imago Pleuritidis repræsentatur: Aliis materia quædam crassa & viscida in membranis pectoris colligitur, toto etiam thorace, unde dolor gravis, dyspnoea & ficta pleuritis: nam nec pungitivus dolor, nec febris incenditur, ut nec si flatus membranis aut intercostalibus musculis impactus est. Aliquando etiam musculi inflammantur, sed pulsus hic alius, nempe mollis: dolor gravis est, non pungens, & omnia fere leviora sunt: Membranæ quoque thoracem distinguentes si inflammantur, par negotium vitæ faciunt atque lateris dolorem verum. Sæpe etiam inferioribus costis inflammatis diaphragma, atque hinc stomachus graviter laborat, magno periculo; Morbus hoc anno 1551. in vere plurimos, & eos maxime qui vel temere vel negligenter curari sunt, sustulit. *Hollerius lib.* 1. *cap.* 26. *de morb. internis.*

Observ.

Observatio XXXVII.

Lateris dolor à Pustulis duabus, una in stomacho, altera in cavo Iecoris, sobole morbi Venerei, inductus.

Fuit juvenis qui maximis tenebatur doloribus dextri lateris: Nullum ei remedium proderat: Postquam verò mortuus est, facta secandi potestate, animadversa est, cicatrix circa genua, unde facta conjectura eum morbo Gallico laborasse.

Aperto corpore, invenerunt quod morbo Gallico etiam interius totus laborasset. In Diaphragmate videbantur maximæ pustulæ: Ubi autem fuit dolor maximus dum viveret; ibi stomachus habuit cavæ manus instar pustulam, & in superincumbente cavo hepatis, similem aliam pustulam, ut una alteram comprimeret. *Ex Schedis C. Gesneri.*

Scholia.

Vnde *facta conjectura eum morbo Gallico laborasse*) Vidimus, *ait, Ballonius* 1. Epidem. & Ephem. p. 7. Dolores lateris perpetuos, sed qui de nocte urgerent; nullis cedere remediis: Cùm remediorum inopes essemus, de lue Venerea suspicio fuit, Tandem diæta & litu curatio procurata est. Quoties consuetis remediis morbi non profligantur, ad [Greek] Galeni consilio est recurrendum.

Observatio XXXVIII.

Pleuritis à vermibus in imo ventre latentibus producta.

Fuit à nobis alias in observationibus nostris animadversum, Pleuritidis quandam speciem esse, quæ in omnibus veram & legitimam, non autem spuriam æmuletur: Orta est à malignis & acribus vaporibus, ab inferioribus partibus sursum in pectoris regionem delatis: ex quorum virulentia & acrimonia, Pleuræ inflamatio, nec non venarum erosio excitatur, unde sanguinis exspuitio, spirandi difficultas, febris & alia symptomata, quæ veram Pleurisim comitari solent, consequuntur. Ubi purgatio sanguinis detractioni longe latéque præferenda erit. Sed hujus rei veritatem cognoscent ii qui Ferrariæ in Xenodochio aliquandiu degerunt, ubi infinita Pleuriticorum cadavera quotidie dissecantur, in quibus viscera interiora, stomachus scil. & intestina, lumbricis & vermibus tota infarcta reperiuntur: Hujusmodi Pleurirides, quæ ab iisdem quibus pestilentes, ortus sui causam ducunt, *auxilium tale exposcunt* quod facultatem habeat vermes expellendi & corruptionum incommoda tollendi: qualis est virtus & proprietas mercurii, rerum mercurialium, &c. *Quercetanus Pharmacop. Restit. cap. vii.*

Scholia.

Puella viij. annos nata laborare cœpit tussi & febre, quibus successit lateris dolor, ita ut Pleuritica censeretur. Attamen 5°. die morbi tres aut quatuor lumbricos excrevit per clysterem, ac diebus sequentibus quamplures. Tum exhibitis medicamentis lumbricos expellentibus, tum purgante medicamento, & ita est curata. Unde patet vapores ex materia putrida (à qua lumbrici generantur) elevatos, dolores lateris & tussim, aliáque simptomata producere quæ pleuritidem mentiuntur. *Riverius centuria* 1. *Observat. lxxv. Firmat Gabucinus cap.* 13. *libelli de Lumbricis*, Nos inquit puellam curavimus in qua cuncta spectabantur symptomata quæ pleuritide laborantibus solent obvenire: dolor in primis aderat punctorius in thoracis dextra parte; tussicula quædam sicca, vel levi quaque occasione commota, pulsus arteriarum durus, serræque haud omnino dissimilis ac recurrens, spiritus offendens, continens febris. Hujus cùm interdum videremus totum corpus frigidum, nonnunquam calidum, cum malarum alterius rubedine fieri, sumpto ad lumbricos necandos & educendos medicamento, statim plures eduxit atque incolumis evasit. *Idem à Ballonio observatum Epid. lib.* 1. *pag.* 21. Puero dolor erat circum latera, detrahebatur audacter sanguis: dolores non concedebant, inopinato vermes exclusi sunt, dolores quieverunt. An vermes id facere potuerunt? Ita prorsus, imo & innumeras doloris species excitare possunt in omnibus partibus, ac præsertim si ad ventriculum repant. *Helmontius*, referente *Grembsio Arbor. ra.* lib. 2. cap. i. §. 9. Vermes quoque Pleuritico dolori ansam præbere censet, exemplo fœminæ dolore punctorio detentæ, quæ sumpta purgatione per os rejecit vermem vivum oblongum. Ille *ait*, in pectore non continebatur, sed archeus in stomacho propter vermem irritatus acorem produxerat, qui in pectore punctorium dolorem causabat; adeo stomachi archeus in omnes reliquarum partium spiritus innatos seu archeos dominatur, quasi illarum digestionibus præsit.

Auxilium tale exposcunt) Notavi in centuriis Martini Rulandi inchoatam semper fuisse ab illo Pleuritidis curationem à purgatione, quam statim initio præmittebat, dilutam aqua ejus benedicta, quæ semper vomitum aliquem levem proliciebat, ut ipse refert: hanc describit, licet obscuris verbis, cujus basin constituit crocum metallorum, quem aqua ulmariæ aut cardui benedicti (unde nomen ei imponit benedictæ aquæ) diluebat. Qui quidem crocus, etsi omni sapore destitutus est, non caret tamen per inferiora purgandi viribus, levem simul atq; utilem vomitum interdum excitans. Nec miror inter specifica illius remedia istud ab illo usurpatũ in Pleuritidũ curatione, præsertim pestilẽtialiũ: Si quidem in multis pleuriticis ea jugulatis, etiam

ſenibus, quorum corpora poſt obitum aperienda curavi, deprehendi magnos interdum lumbricorum cumulos in ventre collectos, ex quorum ſordida & putrida materia, ſeu virulentis ac acribus vaporibus pectus inficiebatur ac incendebatur, unde conſtat quam apte purgatio potius quam venæ ſectio præſcribatur in illis pleuritidibus. Hinc ſubiit judicare crocum iſtum metallorum ejuſmodi virulentis putrilaginibus abigendis maxime proprium & ſpecificum eſſe remedium, &c. *Quercetanus cap.5. Defenſ. Hermet. Med.*

Observatio XXXIX.

Pleuritidi quidam fuit obnoxius, quod in vena azygo unica eſſet valvula.

PRimus poſt Amatum valvulas venæ azugæ detexi, & in omnibus cadaveribus privatim & publice demonſtravi, atque in vena intercoſtali valvulam adhuc ſæpius obſervavi: Quum thorax ob reſpirationis neceſſitatem perpetuò moveatur, ne ſanguis in venam azygon aſſatim irruens Pleuritidem inferret, benigna parens natura ut huic incommodo proſpiceret, tres valvulas tanquam oſtiola in caudice venæ azugæ alternatim diſpoſuit: prima eſt in exortu venæ, duæ aliæ directè oppoſitæ in medio caudice ſunt affixæ, affatim irruenti ſanguini obſiſtunt, ſed remeanti cedunt, Propterea non impediunt quominus materia pleuritica ab azugæ ramis in cavam refluat: Quod ſi *unica* tantum *adſit valvula*, ut ſemel mihi videre contigit, ejuſmodi corpora Pleuriticis affectibus ſæpiſſimè tentantur. *Riolanus Anthropogr. lib.3. cap.8.*

SCHOLIA.

VNica adſit valvula, &c.] Humorum motum ſiſtunt valvulæ venatum: hæ ſi vel abſint, vel quocunque de cauſa obſtructæ ſint, tunc in ea ſaltem vena, eâque corporis parte ſanguinis motus impeditur, ubi obſtaculum hujuſmodi adeſt: Ita ſanguinem inhibere valent anaſtomoſes, ſi vena quælibet cuilibet venæ vel arteriæ ſociæ debite orificio ſuo non adaptetur; id quod fieri poteſt ob ſolutæ unitatis, vel etiam cavitatis, ſcil. obſtructionis, morbum: Si enim ſanguis non in ſociam venam & arteriam, ut decet, ſed in habitum corporis effunditur, atque ita non ſolum ſanguinis profuſio, ſed ſimul etiam fluxus inhibitio fit, cum nec illa mittat, nec hæc recipiat ſanguinem; ſed ſanguis, qui ulterius venæ ſanguinem impellere debebat, à debita aberrat via.

Quominus materia pleuritica, &c.) Cum vena ἀζύγῳ non raro emulgentibus intercedit communio: *Fallopius* in Obſervat. Anat. ſcribit ut plurimum unico ramo eam inſeri in emulgentem, & hanc viam eſſe per quam materia pleuritim faciens nonnunquam cum urina expurgatur, ita ut non amplius neceſſe ſit credere illam per venam cavam & ventriculos cordis tranſſumi: contra hanc ſententiam vide *Laurentium* lib. 9. Anat. qu. 12.

Si unica tantum, &c.) *Hippol. Boſius* de Facult. anat. p.54. ſe nunquam in vena ſine pari valvulas deprehendiſſe aſſerit, teſtem adducens Anatomicum peritiſſimum *Joh. Baptiſtam Cananum.*

Pleuriticis affectibus ſæpe tentantur) Clar. *Walæus* in ſua methodo Med. cauſam diſquirens cur in Pleuritide juvet ſanguinis miſſio, venaè directo aperta, eam in arteriis quærendam ait, non in venis. Arteriæ quippe ſanguinem in partes convehunt, revehunt venæ ſuperfluum, ac quo celerius, eo minor inflammationis metus; celerius autem ſi deſint valvulæ, quæ obices ſunt & repagula confluenti ἀθρόως ſanguini. Aſſignetur ergo potius cauſa frequentis invaſionis pleuriticæ, ſanguinis qualitati, qui concretionis facilis cauſas intra ſe gerat: Niſi dicas arterias venis ampliores plus adducere quam hæ reducere valeant.

APPENDIX.

De Pleuritide ex Dorſo.

PLeuritis ex Dorſo affectus eſt ab Hippocr. nominatus, à paucis, quod ſciam, obſervatus, à me ſemel; erat autem mulier gravida gerens ſeptimeſtrem ferè fœtum: dolor erat punctorius paulò infra duodecimam ſpinæ vertebram, dolor inquam inſignis pertinens ad regionem Hepatis, febris aſſidua, tuſſis inanis, cùm inflammatio ferè extra Thoracem eſſet, ut Pulmo ſerum ab inflammatione manans apprehendere nequiret, inter ſigna Pathognomonica erat dolor circum Dorſum: membrana affecta, non quæ coſtis obtenditur, ſed quæ vertebras cingit: inter ſigna demonſtrativa, erant urinæ planè vinoſæ, ac ſi ſanguis multus eas proluiſſet ac tinxiſſet, quia enim coafficitur Hepar, urinæ tales apparent. De ea Affectione ita Hippoc. lib.3. de morbis. *In Pleuritide ad Dorſum dolet ipſum Dorſum velut ex plaga, ſuſpirat & acervatim ſpirat, ſtatim ſpuit pauca tertia aut quarta die, ſaniem meiit ſubcruentam, &c.* Et ſecundo de morb. loquens de morbo Dorſali quem νωτιάδα vocat, qui aliquid affine habet, ita ſcripſit, *Dolet Dorſum & Inguina, tertia & quarta cruentam meiit urinam:* Inflammatio itaque pertinet ad partes Thorace inferiores, In eo ergo affectu duo ſymptomata rarata comperimus, unum eſt mictio cruenta, vel quod præ calore & inflammatione, ſerum & χυμὸς urinæ appareat οἰνώδης, ob bilis mixtionem quamplurimæ, vel quod reapſe ſanguis remiſceatur ipſi urinæ, facta tranſlatione quadam ad veſicam. Alterum eſt, difficile ſpirare erecto corpore, quod novum eſt in morbis Thoracis, Hippocr. in Coacis meminit cujuſdam Pleuritidis in quâ Dorſum rubet per eryſipelas, à fluxu concitato per venam Thoracicam, per quam fit Pleuritis Dorſalis, de qua hic agitur, hæc à reliquis differt. Curatio mihi videtur maximè poſita in ſanguinis detractione, eâque tantò frequentior & major eſſe debet,

quò

quò magis posita est in inflammatione per collectionem, & quod spes sanitatis non sit posita (ut cæterarum Pleuritidon) in larga & facili sputorum eductione: nec enim alæ Pulmonum allidentes ad latera, exugere possunt materiam phlegmones, resudatione quadam corpus Pulmonis subeuntem: Nos isti mulieri, etiam gravidæ, sanguinem septies dempsimus, & cùm nobis religio esset toties evacuare, illa instabat precibus ut id auderemus, adeo manifesta ex frequenti liberalique sanguinis detractione allevatio consequebatur, foribus litibusque aliquando adjuta est, aliquando ægrescebat. *Tractatu peculiari de eo morbo.*

Observatio XL.

§. 1. *Dorsi dolor à Pulmonis sinistri corruptione & Ventriculo perforato.*

Vir *maximis in Dorso doloribus* diu multúmque divexatus, tandem nigra vomuit, de 3°. vel 4°. die vomitus repetens, interdum tres mensuras id quod exiit adæquabat: primus ille vomitus membranaceam cruentam particulam secum eduxit, unde mihi de perforato prope Lienem ventriculo exorta fuit suspicio: Fuere in re Anatomica male informati apud quos irrisionem merui, posthabitis utriusque cultrivori, Bohemi unius, alterius Borussi historiis, malè de stomachi perforatione sentirent; Vitali tandem aura privati illius ægroti cadaver ubi apertum, infima corporis regio omni labe carebat: In pectore verò sinister pulmo totus corruptus & putrefactus, citra qualemcúmque fœtorem apparuit: Lobus ille spinæ dorsi firmiter adhæsit, atque per œsophagum paulo supra superius ventriculi orificium, ruptum, liquorem illum nigricantem in ventriculum congessit, unde per intervalla vomitu ista saburra prodiit. *D. Volcamerus Med. Noribergensis Annot. ad Observ. 229. Miscellan. curios. ann.* 1671.

Scholia.

Maximis in Dorso doloribus) Viscerum internorum causa dorso accumbentium, majorum præsertim, & per ligamenta dorso appensorum, si ea distantur, aut in tumorem eleventur, aut alioquin ponderosiora fiant, trahendo & distendendo membranas dorsi, quibus annectuntur, ejus dolorem, horum morborum fomitem, procreavit. Qualis Dorsi dolor admodum frequens, qui ponderis, aut veluti divulsionis sensum exprimit, in diversis Hepatis, Lienis, intestinorum, mesenterii, uteri (adde ventriculi) morbis, &c. *Platerus Praxeos lib. 2. cap. 16.*

§. 2. Vir Reverendus Febre assidua prehenditur, cui tussis accedit, difficilis respiratio, siccitas linguæ sine siti, Dolor universi corporis, præsertim Dorsi, mingendi difficultas, &c. Reperta est corruptio Pulmonis in parte sinistra versus Dorsum vergente. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Observatio XXI.

Dorsi dolor à carie vertebrarum inductus.

Nobilis vir, quia *Venerea contagione* infectus fuerat, & cum instar venenatorum humorum lues ista sæpe de instituto adoriatur hanc aut illam partem, dolores sentit implacabiles in tertio & quarto metaphreni spondylis. Nullis superantur remediis; præ dolore interiit.

Reperti sunt duo isti spondyli carie ac tabo confecti, hinc dolores, hinc mors: Avicenna Fen. 22. tract. 1. cap. 12. eam corruptionem Spinæ vocat *Ventositatem spinæ*, quod talis corruptio fit ab ichore: ichor vero & flatus malignus consimilis fere affectus afferunt: diximus enim ichores & flatus dolorum maxime causas esse. *Ballonius Ephemer. & Epid. lib. 1. p. 83.*

Scholia.

Venerea contagione infectus) Memorabile est præceptum *Ballonii* consil. 28. lib. 1. ubi proponit casum cujusdam doloribus atrocibus ad sternum & spinalem medullam divexati à lue venerea obortis: Cùm querelas, ait, ægrotorum audimus de morbis intercutaneis, quod nil aut parum levari videntur à remediis, recurramus ad occultum aliquod; non quod à cœlo repetamus, sed ad internas occultásque causas. Nam quoties de fugacibus morbis, aut doloribus potius, conqueruntur ægri, aut de fixis circum ἀρθρῶν, suspicari oportet aut latens venenum, aut reliquias ejus luis, sive ab hydrargyri, sive à morbi ipsius maligna vi ortum dicatur. In plurimis enim id nobis contigit videre, quos sævi admodum dolores sursum deorsum, in omnémque partem errantes.

Ventositatem spinæ) Ad mentem Arabum Ventus seu flatus spineus dicendus, quem affectum vulgus voce inversa Spinam ventosam vocat: Severinus novo nomine Pædarthrocacen; non spinam solam sed & cætera ossa invadens & carie exedens, quanquam id nominis primario gerat si spina affecta sit. Vide de hoc morbo librum ultimum.

Observatio XLII.

§. 1. *Dorsi dolor à Pulmonibus Dorso annexis, Vitiatis, &c.*

Viduus melancholicus diu conquestus est de dolore ventriculi, necnon renum & Dorsi. Pulmonum lobus dexter inferior versus Dorsum annexus repertus est. *Vide lib. 3. tit. de Inappetentia.*

§. 2. Georgius N. dolore continuo capitis, tum circa Homoplatam dextram affectus est, cum destillatione ad pulmones, &c. Pulmonis dextra pars propemodum absumpta erat. *Vide Tit. de cordis Palpit.*

Observatio XLIII.

Dorsi & Gulæ dolor à pulmonibus in vicinia utriusque inflammatis.

Auriga subito in curru extinguitur: Illi prope gulam & Dorsum inflammati erant pulmones, sicut & ipsa Gula. Unde vivus post cibum sumptum de dolore ibidem loci ingenti non immerito conquerebatur. *Vide lib. 2. tit. de morte subita.*

Observatio XLIV.

Dolor Dorsi ab aneurismate interno.

Mercatori dolor summus ad spinam dorsi, annum integrum laborabat. Quod aliquando lue venerea infectus esset, id attribuebant veteri morbo. Ter aut quater litus est, nihil malum quievit, tandem sursum deorsum ingens sanguinis copia est excreta.

Aperto cadavere, Aneurisma compertum est in divisione magnæ arteriæ ad ilia, qua parte spinæ incumberet. *G. Ballonius Paradigm. xiii.*

SCHOLIA.

Quod *aliquando lue venerea, &c.*) Cui familiares ejusmodi dolores, præsertim quartæ ejus speciei. Cum jam invalescens lues, *ait Fernelius*, solidas partes, ossa, vincula, membranas ac nervos adoritur. In his jam vitiatis excrementa molta, crassa quidem ac glutinosa pro partis conditione, sed tamen maligna congestione accumulantur, quæ nonnunquam in tendones, sæpius inter ossa ac periostica constuunt, hæc cum vel membranam ab osse divellunt, vel cum maligna acrimonia feriunt, cruciatos cient implacabiles. Circa regionem ossibus proximam, ut notat *Platerus prax. lib. 2. cap. de Habitus corporis dolore*, in media fere ipsorum latitudinis vel longitudinis potissimum excarni: ut in tibiarum maxime interiore nudæ sedis longitudine; & juxta scapulas, homoplatam, & cubitum; in sterni item anteriore ossea sede, quæ in hoc solo affectu, cum aliter vix ab internis causis dolere possit, dolet, & proin hæc lues etiam solo hoc signo quandoque cognoscitur.

Observatio XLV.

Omoplatarum dolor à putri materia in thorace contenta.

Dominæ du Plessis ab acri sero dolores excitati sunt in Omoplatis: ardoris & acrimoniæ sensus erat, & nil iuvabant remedia, imò ne opium: talis dolor viginti menses perseveravit.

Tandem cùm interiisset repetra est collectio putris & olidæ materiæ in thorace, cujus serum eos dolores faciebat in partibus vicinis, & *id Pulmonicis est familiare. Ballonius lib. 1. consil. 114. Iac. Thevart annot. 3.*

I*D Pulmonicis est familiare*) Nec iis solum sed & Hepaticis, notante *Ballonio* consil. 77. lib. 1. Unum, *ait*, animadvertere oportet, quod ad therapiam & diagnosin facit imprimis. Omnibus Jecorariis, i. e. quibus grandius Hepar, amplius, tumentius & calidius, cùm febribus magnis prehenduntur, maxima ex parte, tempore urgentis febris, dolores in claviculis & secundum omoplatas oboriuntur satis vehementes: nam quemadmodum incumbentibus paroxysmis intumescit & expanditur Hepar, contingens diaphragma, unde difficilis spiratio contingit, ita quoque dum æstuat Iecur, intumescentia est quædam, hinc tractui similis contentio, quo fit ut per communicationem vasa superiora afficiantur.

Observatio XLVI.

Dorsi dolor à venæ cavæ inflammatione & dilatatione.

Aretæus venam cavam inflammari scripsit, atque inde ruptionem pati; quod accidisse vidi. Non potest dilatari truncus venæ cavæ quandiu libera est sanguinis circulatio. *Riolanus Encherid. Anat. lib. 2. cap. 27.*

Observatio XLVII.

Dorsi dolor ab aneurismate aortæ, dorsi vertebris adnatæ.

NOb. N. ex saltu & concussione Equi ferocientis, incidit in vehementissimum dolorem Dorsi, cui successit Tumor cum pulsatione. In ipsa Aortæ cavitate Tumor prægrandis repertus, ex arteriali sanguine concretus. *Vide lib.4. Tit.de Tumoribus.*

Observatio XLVIII.

Dorsi dolor à Liene calculis referto, Rene dextro lapide obsesso, Utero lapideo.

VIdua gravi dolore Dorsi vexatur, post fit hydropica: Lien quasi convolutus calculis plenus conspicitur. In Rene dextro aderat quadrangularis lapis: Uterus cartilagineæ duritiei. *Vide lib.3.tit. de ventris tumore.*

Observatio XLIX.

In virginis diuturno Dorsi dolore vexatæ, bini lapides in sinistro rene reperti.

NOb. virgo Dorsi dolore diu vexata est, cujus nomine varia tentata remedia, Binos lapides in sinistro rene inveni. *Vide Tit. de Dyspnoeâ.*

Observatio L.

Dorsi Dolor à sero pingui infarciente musculos humerales.

INcredibiles circum scoptula operta & rachitidem dolores oriuntur à *delapsu crudi ac serosi humoris per partes posticas capitis*, Et ii mulieres maxime exercent. In Domina du Plessis per viginti menses perseverarunt, nulli cedentes remedio; Johanni Bellicanro (qui laqueo vitam finivit, calamitoso supplicio infinitarem, ut verbo Tulliano urar, suorum scelerum expiaturus) eosdolores sæpe perpesso, cum corpus mortuum secaretur, omnes nervi & ligamenta musculorum humeralium, erant oppleta sero pingui: Idem observatum in aliis similes dolores passis, quos nulla fere ars levaverat. *Quid hic capias consilii, quæ medendi methodus? Gul.Ballonius Ephemerid.& Epidem.lib.1.pag.46. & cons. 114. lib.1.*

SCHOLIA.

A *Delapsu humoris per partes posticas capitis*) Quæritur hoc loco quo modo generetur iste humor in capite, & unde effluat, Qualis sit, an ratione caloris, an ratione frigoris, Et si acer nitrosusque est, cur tam facile horreant. Hippocr.lib.de locis in homine duplicem mucum facit à capite orientem & dolorem excitantem, unum ab interno cerebri corpore, per infundibulum defluentem; alterum à transsudatione sub pericranio in partes externas sese proripientem; Si ab interno capite est, mordet & dolorem facit; Si ab externa parte, non mordet: Hoc tantum probabile est, sicut & illud quod scribit, Si fluxus muliebris mordet, à corpore est, id est, ventre ipso in quo pravus humor latitet; Si non mordet, à capite est: Nam in Maria Berthier (quæ jam annos aliquot capitis anteriora dolet, frigus se sentire in sutura coronaria narrat, Et uno ab hinc anno manifestè sentit fluxionem à capite in scoptula operta per collum, in metaphrenum & lumbos, Et eo humore fluente dolores sentit vehementes, & sensus caloris & acrimoniæ adest: Si hic humor subeat artus & membrorum articulationes, illam arthriticam reddet, sed dum subtus cutem fluit, nec in interiores capacitates sese insinuat ac infert, nondum profundos dolores & arthriticos infert) dolores capitis, & vicinitas locorum qui primum dolent, deinde transfundunt eundem dolorem in partes contingentes, & significant à capite humorem manare, qui nitrosus est, malus, efferus, & qui quamcumque in partem irruerit, suæ malitiæ virus expandet. Tabem enim inferet, & ea omnia quæ ab Hippocr. lib. de Glandulis explicantur. Hujusmodi humoris & generationem, & fontem, & effectus Hippocrates l. c. explicat, & sæpe experientia patent; Si enim constat partes omnes internas sæpe labefieri ob nitrosum salsumque humorem à capite manantem, cur humor qui in partes externas refunditur, aut liquatus subit, aut expellitur vi pellentis naturæ, & qui cum eo qui interiora subit habet affinitatem, similia symptomata non progignet? Generatur autem peculiariter tale serum in quibusdam, & eo facilius quo magis tempus & aër est idoneus ad talem generationem, ut austrina constitutione, per corruptionem acquisita salsedine & nitrositate, Et ad id facit si calor corporis est acer, corrumpens, squalidus, talis enim calor non actionem facit, sed corrumpit potius: Atque primum ejus malignitatis prima labes ab hepate est: alimentum enim, id est, sanguis aliquando acrior est & serosior, & tractu temporis dum majorem malitiam acquirit, tum virulentus fit quodammodo: Ac præter vitium in sanguine, potest esse peculiaris dispositio in capite, quæ efficiat ut alimentum in capite ipso corrumpatur: Et cum non videamus ullum fluxionibus malignis opportunum (nisi forte per totum corporis habitum diffusus sit calor acer, & corrumpens) qui non doloribus capitis frequenter exerceatur, fit ut propter impressionem a dolore, & vim factam parti, facultas partis debilitetur, calor infirmetur, & pro nativo extraneus inducatur, imo & febris quædam capitalis inducatur, id est, calor extraneus, siccus, malus, corruptor ac alimenti depravator: Et sic perennis sit

nis fit generatio humoris, fit & perenne effluvium, & tum cum extra caput ille humor non educitur, tum vertigines, epilepsiæ, apoplexiæ quoque fiunt ipsæ: Et illa est vere *διάθεσις* quam morborum stata ratáque periodo reducum causam *συνεχῆ* constituit Galenus 2. de diff. febrium. *Idem ibidem.*

Ex Lymphæ, per vasa sua, in corporis habitu distributa, & obstructa, hinc rupta, effusione in partes vicinas, produci censet ejusmodi dolores *Fran. Sylvius de le Boe* praxeos lib. 1. c. 50. Et Tumores quoque catarrhis vulgo adscriptos, eos præsertim qui partem brachii superiorem usque ad humerum ipsum occupant, & quandóque collum ipsum affligunt: Ad quos refert eos qui dolorem Ischiadicum mentiuntur, atque incessum impediunt, in natibus hærentes: Curat *priores*, præmissis hydragogis & sudoriferis, hoc litu, ♃. ungu. *martiat*, olei lumbric. ana ℥ß. succini ℈j. m. Quod si inde vel solis integumentis augeantur, isto utitur ♃. ungu. populei, nervini, ol. lumbric. ana ℥ij. olei lilior alb. ℥iij. m. *Posteriores*, scil. coxendicis, sedat Balsamo sulphuris terebintinato, paucis ejus guttis partem illinendo.

Crudi ac serosi humoris.) De natura, effectis variis, & noxa quas infert partibus in quas defertur, sic sentit *Bennettus* Theatri tabidorum Exercit. xix. Nun insipidarum, *ait*, aquarum indigus microcosmus, quarum mediocri proportione ad sanguinis contemperationem utitur, quandque supervacaneum, si intra vascula coërceatur, totum gravat, ut & extravasatarum partes; præsertim spirabiles, si in eas *ἀθρόως* aut copiose congerantur; cæterum parum refert, quod ad rem nostram attinet, an lymphæ mites a vasculis suis designatis oriantur, vel an illis peracto opere destinato reductæ fuerint, modo eas cum sanguine circulationem subiisse, & in majores cavitates per expressionem elutriatas inspissari comprobavimus, &c. In plerisque lymphæ tenuiores è sanguine emergentes primo tracheam copiosius alluebant, unde evanuit algor, suboriebantur sputa tenaciora, pellucida, cum screatu laboriosissimo, a quorum congerie pectoralia pertinaciter infarciri annotavimus: Omnibus pleuritide correptis postquam purulenta expurgata fuere, successit per dies aliquot hujus ideæ ejectamentum, à quo cum premuntur viscera vasave naturalia, minus obturantur spiritalia; minime vero si ejus muco oblinita fuerint intestina: Quem mucum in infundibulo ureterum stagnantem obturare, seriique meatum præcludere, atque in ventriculum & intestina regurgitare Dorsi dolores, vomitiones, tormina & ischuriam notham procreare pro certo habeo: Imo talem viscositatem vasis majoribus adhærentem, non raro sanguinis reciprocationem præpedire videre est, quod semel in arteria, venosa dicta, infante ternario sublatu è vivis erepto observavi: In partes denique extimas particulares si inæqualiter diffusæ fuerint aquæ deniabiles, tumores œdematosos constituunt: si vero in universas, leucophlegmatiam & anasarcam curatu difficillimam: In sexu fœmineo, vel frigidioris temperaturæ maribus, ut & in convalescentiæ statu collocatis, quibus scilicet sanguinis calor minus viget, increvit in toto. hæc mucositas, obturationis vasorum radix pertinacissima.

Ut si mulieres maxime exercitat.) Id observavimus, ait, *Ballonius* loco proxime citato in *Maria Berthier*, & in uxore N quæ utraque doloribus capitis est obnoxia, & in uxore N. Et in iis quibus corpora sunt macilenta & *δυσκρατα*, juxta illud, *Qui venere sunt calido, cararr habent frigidas.* Et quod notandum, istæ mulieres ttes, cum calorem habeant acrem, mordacem, multum, & tali humore abundent, tamen se ne minimum frigus perferre posse dicunt, & sibi perpetuo in rachitide, & in occipite, quod parte anteriore est frigidius, sensum quendam frigoris, & catarrhi fontem, perennitatemque constitutam dicunt: Ac si ab ea parte defluat humor, tantas in partibus remotis molestias excitaturus: Causam ejus rei evolvemus, Cum cerebrum peculari morbo laborans, & veluti quadam febre sibi propria impeditum, non capit eum fructum ex alimento quem capere debet, illud corrumpit, unde pars aliqua jam sequestrata est, quæ continuos dolores, aut parum intermittentes committat; pars alia a cerebro valente pellitur foras: Si nitrosum salsúmque quid habet *φῦμα* per putredinem, sensum caloris & acrimoniæ infert, & sic putant sibi partes deuri; Si qua pars mixta frigidior & crassior, dum confunditur massæ sanguinis, dum nervosum genus ferit & imbuit, sensum quoque frigoris infert; sic paret & surgit ea inæqualitas & vicissitudo caloris & frigoris: Imò si initio paroxysmorum minimus appulsus externi aëris frigidi, aut sparsio humoris etiam calidi & biliosi, sensum horroris & frigoris infert, quantò magis id præstabit humor à capite labens, qui tametsi & salsedinem & nitrositatem habens, caliditatem intrinsecam habet, tamen quia omne excrementum retinet aliquid de ea parte cujus est excrementum, cùm cerebrum natura sit frigidum, non mirum si in isto humore sit aliquid *ψυχρὸν*: Ac de rigoribus & horroribus locus est apud Hipp. 3. de morb. *Rigor, ait, in morbis fit ab externis &c. maxime verò fit cum bilis & pituita remissa fuerit sanguini, aut altera ex his aut utraque &c.* ut mirum non sit si catarrhosi sæpe horreant aut rigeant: Humor autem à capite refunditur ob *διάχυσιν*; nam instar spongiarum madefactarum, quæ manu premuntur, cerebrum oppletum ab ambiente aëre comprimitur, alias atque alias, in has aut illas partes, quod fit ob calorem aut frigus: Alia causa est vis expultricis quam irritat humor, qualitate aut quantitate peccans: Accedit quod omne serum & humor nitrosus sua mala qualitate præditus facile sibi viam quærat atque paret: *Idem ibidem*, Ubi plura lectu dignissima: confirmat exemplo *Bennettus* l. c. Matrona, *ait*, ætatis 47. eusarca, at vero valetudinaria, cui vascula omnia in hepate, liene & mesaraïco desinentia obturata fuere, horrorem inæqualem aliquoties, infrigidationem vero partis alicujus semper perpessa est, qualem infrigidationem aquæ gelidæ affluxini superfusionem assimilasse asseverabat: Et licet saburram subducendo insudavimus, adhæsit hoc symptoma: quoties vero ptyalismus aut diarrhœa supervenerint, ad tempus destitit, Præmissis demum aliquot catharticis, quibus viscosa copiose seclusa, postquam sudores in stupha sicca multoties excitati fuerunt, diæta parva & sicciori convaluit.

Omnes nervi & ligamenta.). Notandum quod ait, *Galenus* ad partem 66. lib. 3. de artic. *Frequenter in ossibus, membranis aut nervis, mucaginosus humor colligitur: carnosa autem pars propria sua ratione mucosa non fit*: Pituitosus & mucaginosus humor collectus ægre extenuatur, cum nec perfusione, nec cataplasmatis, nec medicamento attrahatur aut discutiatur, nisi prius attenuatus & in vaporem resolutus: Et quoniam lentus humor ægre quoque evacuatur, & hæc humoris illius glutinosi contumacia dolorem semel obortum fovet diutius atque alit. *Jac. Theratt Annot 6. in consil. 3. lib. 2. Ballonii.*

Quid hic capias consilii, qua medendi methodus?) Tum ex Celso tum ex Hippocr. eruenda est harum fluxionum

num medela : Primum quantùm spectat ad usum rerum humidarum (quoniam vulgo dicunt liquidiora non convenire catarrhis) convellenda est ista opinio: Quanquam ex Hippocr. 4. de morbis, quo plus humidi sumitur, plus quoque pituitæ videtur in cerebro (quod pituitæ fontem facit) accumulari & sic occasio fluxionum suppeditari: Sic hoc expediemus: Pituitosis & præpinguibus frequens rerum liquidarum usus non quadrat, ut nec iis in quibus humiditas multa, præsertim excrementitia: Ideo Hippocr. aph. 19. 7. scribit, famem convenire iis qui humidas carnes habent, quia fames siccat ex eventu, ait Galenus: At catarrhosi maximam partem humiditate multa abundant: Imo cum catarrhus nullius morbi peculiare nomen sit, sed morbidam excretionem significet, quæ prout in has aut illius partes procumbit, ita varias morbus qui inde sequitur appellationes sortitur: si excessus sit humiditatis, quis dubitat quin siccandum sit? At contra aliter faciendum est: Si excessus multus sit humiditatis, si cerebrum sit humidius, nemo dubitat quin siccare non sit bonum, contrario contrarium opponendo: At quoniam nitrosæ, acres, salsæ, subtiles quoque sunt defluxiones & catarrhi; vel quia qui à partibus inferis surgunt vapores in cerebrum talem naturam habebunt vel quia ob peculiarem in cerebro constitutionem, & malam diathesin talem nanciscuntur naturam; vel quia hepar calidius proventum facit istius humiditatis per modum effumationis & sublimationis, in hoc casu ab humectantibus (etsi corpus videatur humidiusculum) & ἀπὸ τῶν ὑγρῶν abstinere non oportet: Sed an in fluxionibus istis & ρευματώδεσι nitrosis tuto Balnea præscribuntur universalia? Præscribuntur ad contemperandum non ad evacuandum; nam cum Balnea evacuent, authore Galeno, aph. 2. 4. si tantum in aquam egelidam æger mittitur, nec elicitur sudor; temperatur quodammodo humor nitrosus per cutim fusus, saltem sub cutim diffluens, & dolores excitans partésque labefactans: Quod consilium est Hippocr. 2. de morb. mul, dum loquitur de fluore muliebri ab humoribus salsis & acribus ac nitrosis; Si ea quæ effluunt bilis fuerint & fuligo, & non solum internas partes, sed & externas partes exulcerent, diætam transmutabis & humectabis ut fluxiones quam aquosissimæ fiant, & minime mordaces, balneis multis calidis uteris &c. *Et Aëtius* in fluxionibus & congestionibus humorum acrium & mordacium utitur epicerasticis, idest, iis quæ affusa aut circumfusa, aut applicita vim habent mitificandi & moderandi humoris & ejus impetum sistendi: Atque hæc omnia ad unguem tenenda sunt, ne temere, quod alias magno ægrorum incommodo factitatum videmus, quoties quis de defluxionibus conquicitur, ad hidrotica recurramus, præsertim valentia, ut est lignum Indicum; nam ejus usu sæpe eam augemus intemperiem quæ tam pravarum fluxionum author existit: Et ut concedam elicitis sudoribus adjumenti aliquid afferri, plus tamen incommodi affertur augendo intemperiem omnium malorum causam: Si simplex esset & absoluta humiditas, quæque solum sua quantite molesta foret, discussione ejusmodi humoris sanitas compararetur.

De rumpendis crustis ferro candente *Hippocratis* locus est præclarus lib. de loc. in hom. ubi de Fluxione quæ retrorsum fit, *Cum retro in carnem juxta vertebras fluxus illapsus hydropem fecerit, sic medeberis, Caro in collo inter venas crustis uratur, cicatrices quam tenuissime inducantur, & quam pituitosissimis utatur.* Hoc autem fit ut fiant emissaria, per quæ educatur serum nitrosum quod perreptando corpus totum, & sese sensim insinuando dolores intolerabiles facit, imo & maciem toti corpori conciliat.

Ballonius ibid.

Observatio LI.

Dorsi dolor à mole pingui mesenterii principio adhærente.

Virgini à casu tumor in lienis regione succrevit: accessit præter appetitum prostratum & virium imbecillitatem, circa Dorsi medium dolor. Reperta pinguis quædam moles in sinistro præcipue latere latitans & intestinis incubans, xl. ℔. pondo æquans: Circa mesenterii principium alia quædam pinguis portio, hinc ille in dorso dolor. *Vide lib. 3. tit. de Hypochond. tumore.*

Observatio LII.

Dorsi dolor pungitivus à trunco aortæ descendente osseo in regione diaphragmatis.

Nob. juvenis pugnacissimus diu de ardore cordis & Dolore quodam pungitivo ad Dorsi spinam conquerebatur, præcipue à leviori aliqua commotione: Illi truncus aortæ descendens, circa septum transversum, ad minimi digiti longitudinem, totus osseus erat, Cor autem pilosum. *Vide lib. 4. in miscellaneis.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI SECUNDI.
SECTIO V.
De Sputo Sanguinis.

OBSERVATIO I.

Hæmoptysis à Pulmonibus Sanguine nigro, liquido, cum sanie refertis.

ILLUSTR. Comes sanguinem tussiendo exspuerat: Dissecto corpore, ut an recte de abscessu sensissem judicium fieret, Inventi sunt pulmones sanguine nigerrimo, liquido, cum aliqua sanie, citra propriam suppurationem redundantes. *Hier. Cardanus Art. Curat. p. 294.*

SCHOLIA.

Circa Hæmoptœn considerare oportet primò, è quibus vasis, & quali eorundem affectione sanguis erumpat, secundò, in quibus locis sæpissime deponatur: tertiò, quot modis, ut per os excernatur, sursum duci aut ejici soleat.

Quoad prius, ex circulationis lege supponendum erit sanguinem, sponte erumpentem, omnino ex arteriis prodire: nam venæ, donec integræ manent, eum versus cor reducunt, ac minime effundunt: quamvis inficias non eamus illas interdum à vulnere, casu, contusione, alióque accidente violento, quod unitatem solutas, sanguinem extra fines suos dimittere: Verumtamen sæpissime sanguis, Hæmoptœn faciens, ab arteriarum osculis, reseratis aut diruptis procedit, & tunc in culpa esse solet, aut ipsius sanguinis dyscrasia, aut vasorum mala conformatio.

Utriusque horum variæ sunt differentiæ aut species, quæ item ad sanguinis sputum excitandum diversimode concurrunt: Enimvero sanguis quandoque tenuior, simulque acris existens, arteriarum oscula reserat aut exedit; quandoque item crassior, & ad coagulandum aptus, cùm à venis satis prompte excipi nequeat, extravasatur: Propter hujusmodi sanguinis vitia, scorbuto aut febre pestilente laborantes, etiam qui venena quædam biberunt, frequenter in hæmoptœn cadunt; Nec minus ex vasorum culpa hic affectus exoriri solet, quatenus nimirum ista, vel tenera nimis, vel gracilia, nonunquam à motu violentiore, uti à tussi, vociferatione, saltu, alióque exercitio vehementi dirumpuntur: vel in quantum ea laxa nimis & humida, quoad oscula sua dehiscunt, & sanguinem è circuitu erumpere sinunt: porro interdum quatenus venæ à frigore constrictæ & corrugatæ cruorem non prompte trajiciunt, iste restagnans arteriolas distendit, & ex earum osculis erumpit.

Circa arterias, è quibus sanguis Hæmoptœn faciens erumpit, multum interest cujusmodi illæ, ac ubinam loci consitæ fuerint, præterquam enim quod sputi cruenti differentiæ insignes oriantur, juxta quod cruor vase percxili, aut magno; ac alterutro aut in pulmonis summitate prope laryngem, aut in regione ejus media inter vasorum ramos majores, aut denique in extrema inter vesiculas orbiculares, confiteo crumpit; insuper advertimus arterias sanguinem expuere solitas, vel ex earum numero esse, quæ è stirpe pulmonari oriundæ tracheæ ramos ubique comitantur; vel quasdam ex illis esse, quæ originem suam aortæ debentes, tracheæ tunicam densa ramificatione obducunt.

Quippe manifesto liquet ex harum, uti & glandularum, osculis humorem unctuosum ad tracheæ superficiem interiorem lubricandum exudare: porro quatenus ex iisdem humor serosus afflatim in asperæ arteriæ cavitatem destillat, catarrhum exoriri: Quapropter minime dubitamus asserere, etiam ex harum osculis reseratis, merum cruorem in ductus tracheales quandoque exudantem, in perexigua licet quantitate, sputum cruentum parere: observavi plures sine tussi, aut pulmonum indispositione quavis, semel aut bis in die, sputum unum, forsan & alterum cruentum excrevisse quod quoties inguit, patientes in imo gutture, aut summitate pectoris, quandam quasi destillationem percipiunt: unde statim mera fibratum trachealium contractione, sive motu velut cochleari, parum sanguinis fluidi, pituita permixti, ac minime spumosi expuitur, Cumque interdum per plures menses talis affectio perdurasset, exinde nihil incommodi, aut quod phthisin inferret, aut minaretur, insequutum est, quod minime fieret si quædam ex vasis pulmonicis aperta fuissent.

2. Hæc de vasis Hæmoptoicis, eorúmque in sputo cruento affectione diversimoda: Quod spectat ad loca in quibus sanguis extravasatus deponitur, hæc præcipue & fere tantum sunt Asperæ arteriæ, ejúsque partium cavitas interna: Quippe in hanc velut in cloacam, ductum quorumcunque cæterorum recrementa quæque, aut superfluitates, per ultimos, qua licet, naturæ nixus, foras statim amandanda derivantur: Quod si in lobulorum interstitia sanguis extravasatus impingetur, vel membrana ultima exudans in thoracis cavitatem decider, hic empyema, & illic frequenter abscessum creat: ut plurimum vero cruor, a circuitu pulmonari deciduus, varias sputi cruenti differentias producit, juxta quod nidum

suum, vel superius intra laryngis cavitatem: vel paulo inferius circa intermedios ductus tracheales, vel denique ulterius intra vesiculas orbiculares nanciscitur: Prior affectus solummodo procedit ab arteriæ cujusdam, quæ tracheæ truncum obducit, osculis reseratis; proximus quandoque forsan ab hac causa, sæpius tamen ab ipsis arteriis pneumonicis apertis, aut disruptis: quæ vasa cum majora fuerint, sanguinis quantitatem sæpe horrendam profundunt, cujus item exspuitio, & totius pectoris musculis, simúlque ipsis tracheæ fibris multum irritatis & valde contractis, copiosa & violenta existit: Sin vero sputi cruenti scaturigo in ultimis vesiculis consistat, sanguis in minore quidem copia, sed cum tussi profunda, sæpius iterata & valde molesta rejicitur.

3. Atque hinc (quod tertio erat propositum) excretionis è pulmonibus sanguineæ differentiæ: & multiplices sputi cruenti ritus sive modi innotescunt: Nam cruor in laryngem exudans, post levem in gutture titillationem, sine tussi hujusmodi cruoris extravasatio in somnis continget evigilantibus hæmoptœs vix consciis statim ore effluit: quatenus nimirum tracheæ fibræ motrices, etiam inter dormiendum contractæ, sanguinem recens extillatum jamjam in fauces extillarunt: Sin vero è vase majori, circa medios pulmones dehiscente, aut disrupto, sanguis (qui semper spumosus est) affatim in ductus tracheales erumpat, iste mox tussi concitata, exinde sursum cum impetu & copia ingenti ejicitur, ut videantur affecti cruorem evomere potius quam extussire: Quod si denique cruor ex vasorum plexibus; quibus vesiculæ orbiculares cinguntur, erumpens in cellulas istas deciderit, inde per vices in quantitate minore, nonnisi per tussim profundam & sæpius repetitam excernitur. *Willis operis posthumi sect. 1. cap. 7.*

Observatio II.

Anatome hæmoptoicæ mulieris, cujus pars interna pulmonum pure referta inventa est, Mediastinum plenum sero sanguineo.

Vidua D. N. cum paucis induta vestibus e lecto in fenestram transilisset circa mediam noctem, illico correpta est magna respirandi difficultate, cum tussi, Sputo cruento, febre & faciei rubedine, &c. Aperto cadavere, inventum est mediastinum plenum sero sanguineo: Prætcrea inventa est pulmonis universa substantia referta materia purulenta & gravitate insigni prædita. *Vide tit. de Pectoris dolore.*

SCHOLIA.

E *Lecto in fenestram transilisset, &c.*) Hæmoptœs causæ procatarcticæ & evidentes multiplices & variæ existunt: In priore censu habentur imprimis pulmonum indispositio hæreditaria, uti cum ipsi debiles & teneri, cum pectoris angustia, originaliter fuerint: Porro illorum à tussi, empyemate aut pleuritide prægressis mala affectio, & præsertim obstructio, aut mala conformatio, ad hæmoptœn valde disponunt: ac ita potius, si tali diathesi sanguinis acrimonia, sive dyscrasia, a mala victus ratione, aëre insalubri, aut aliis modis contracta accesserit: Fluxus menstrualis, hæmorrhoidalis, aut è naribus effluentis suppressio, quosvis fere ad sputum sanguineum inclinat: Secundo inter causas evidentes referri debent, imprimis caloris aut frigoris excessus, quippe cum sanguis supra modum æstuat; aut transpiratio ejus per poros cutis impeditur, immaniter exinde turgescens, frequenter è vasis pneumonicis erumpit: hinc notavit olim Hippocrates, & etiamnum vulgi observatio est, hæmoptyses sæpissime in hyeme flante Borea accidere: Nec minus raro Thermarum usus multis, antea satis sanis, hoc malum intulit: Quinimo hoc plures à vini, aut aquarum ardentium potu, ab ictu, lapsu, exclamatione, vomitu, aliáque violenta totius corporis aut pulmonum agitatione passim contrahunt: Porro venena quædam, & juxta *Heurnium*, radii Lunares (cujus ratio non facile patet, neque fides constat) hunc Affectum excitare perhibentur. *Willis l. c.*

Pulmonis substantia referta materia purulenta,) A prægressa eorum inflammatione, cujus testes febris, dyspnœa, vultus rubor, tussis: Observatum est, *ait Heurnius*, ex pulmonis phlegmone aperiri ac erodi etiã vasa, maxime si cor ac hepar incendio incanduerint, sed hoc omnino funestum est.

Observatio III.

Sanguinis sputum ab Aneurismate Aortæ circa dorsum, & ruptura Cavæ.

Anno 1557. Vir Nobil. Leonardus Welserus ex Aneurismate interno obiit: Secto cadavere vena cava maxima reperta est: Ea rupta erat qua parte aneurisma ipsam attigit: Cor magnum, sanum, plurimo sanguine abundans: In ipsa aorta dilaratio non modica, ad palmæ magnitudinem, costis & dorsi vertebris adnata, qua divulsa dimanavit sanguis tenuis, ruber, qualis esse solet arteriosus: Pulmonum nulla læsio, licet æger copiosum sanguinem ante obitum exspuerit. *Vide libro quarto, tit. de Tumoribus p. n.*

Observatio IV.

Hæmoptysis ab inflammatione Pulmonum & Lateris dependens.

Vir sanguineæ & biliosæ temperationis in febrem assiduam delabitur, cujus cum diuturno rigore fuit initium, tussi, dolore pungente, Sputis cruentis &c. 7. die alba ea visa sunt, qua transacta rursus febris invadit cum rigore & Sputione cruenta nigricante ubertrima &c. Mortui xiv. die secto cadavere, pars dextra pulmonum fuit inventa corrupta, nigricans, tanquam sanguis concretus, & ejusdem lateris etiam pleura male affecta. *L. à Fonte consult. 9.*

SCHOLIA.

Sputiones copiosæ & nigricantes ipsorum pulmonum caloris naturalis corruptionem confestim factam non mediocre indicium præ se ferunt: Cujus affectionis causa proxima est biliosi sanguinis ad pulmones defluxio, prava qualitate affecti; Remotiores vero jecoris intemperatio fervidior, mala dispositio pulmonum & errores exteriores: Neque arbitrandum est, (ut alter Medicus, quod materia noxia à capite prolaberetur) tam uberi sanguinis corrupti copiam inde prolabi, nam necesse fuisset aliquã gravem affectionem in capite præcessisse, in quo nulla est offensio. *Idem.*

Observatio V.

Hæmoptysis ob lobum Pulmonis sinistrum scirrhosum redditum, trajectionem liberam sanguinis impedientem.

Insignis Theologus &c. *Vide hanc observationem lib. 1. Sect. 21. observat. 7. illuc errore translatam.*

Observatio VI.

Sectio Cadaveris Hæmoptoici. A Clar. Sylvio in Nosocomio Leidensi administrata 1664. Cujus pulmones multum sanguinis nigri & concreti continebant &c.

Nov. ij. die ante sex circiter hebdomadas cœpit male habere Jacobus de Vala: Tussi correptus est & Sanguinem spuit, maxime lecto decumbens: Conqueritur de difficili respiratione: Quando plus potat magis etiam sanguinem spuit: Urina cruda: Sedimentum pituitosum: heri sensit dolorem circa lumbos, qui adhuc adeo continuat ut erigere corpus non possit: Cumprimum inciperet male habere, per totum diem à laboribus incaluerat, noctu vero domum rediens à frigore læsus fuerat, unde primum tussis, quam post duas hebdomadas sanguinis sputum consequutum est: Jam tabescit & debilis fit: pro consolidatione vulneris, quæ promovenda cito, ne in ulcus evadat, utatur sequenti medicamento ℞. *aq. plantag.* ℥ij. *fænic.* ℥j. *acet. stillat.* ℥ij. *sangu. drac.* ℈j. *laud. opiat. gr. ij. syr. myrth.* ℥j. assumet subinde cochlear: Nov. 12. melius in omnibus habet: dolores enim lumbares non sentit & paucum quoque sanguinis dejecit: Perget ulterius eo uti: *Nov.* 13. heri vesperi edit lac dulce, unde noctu summis anxietatibus fuit pressus: Secunda nocturna sensit frigus; forsan paroxysmum febrilem habuit: Tum vehementissime (durante frigore) sitivit, cerevisiámque frigidam bibit, quam tamen præ nimia linguæ & faucium siccitate non gustare, neque sitim illa extinguere potuit: A frigido sumpto adhuc magis anxius factus, vehementem cordis palpitationem passus est: Malum hoc, unaque frigus fere per 5. horas duravit. *Die* 14. sitis non tanta fuit, ob usum posterioris misturæ, (*vide infra scholia*) Pauciorem sanguinem exspuit: *Die* 17. melius habet: Iteretur mistura 13. Nov. præscripta: *Nov.* 19. Hodie hora tertia pomeridiana assidens foco luculento habuit paroxysmum febrilem: Somnolentus tum fuit, sensitque gravitatem per universum corpus: & frigus, simulque tremorem, nec frigus, nec dolorem speciatim sentit in lumbis, sed tantum in ventre circa umbilicum, partibúsque extremis inferioribus: duravit circiter per horam, nullúsque calor subsequutus: Multum jam sitit, sumpsit misturæ aliquid, Non quiescit, semel dejecit: *Die* 20. iterum habuit paroxysmum post prandium: Frigus iterum in abdomine & artubus, sed & in regione lumbari, vehementius quoque fuit hesterno, perque duas horas duravit: Insequutus calor per horam permanens: Valde sitivit, utque sitim levaret comedit integrum malum citrium: Nondum alvus hodie suo munere functa ℞. *massæ pil. cochiar.* ℈ß. *troch. alhand. gr. v.*

resin.

resin. Gial. gr. 4. *ol. garyoph. gtt. ij. m*. *f. Pil. n.* 5. assumet cras summo mane: Itere tur simul mistura 13. Nov. præscripta; adde *laud. op. gr.* 1. *Die* 21. pessime habet, doloresque habet in hypochondrio sinistro, Non potest respirare graviterque anhelat: Nullum frigus sentit: A pilulis hodie mane assumptis, à meridie tantum semel sed parum dejecit: ℞. *aqu. hyssop. petros. fœnic. aa* ℥j. *tinct. cinnam.* ʒß. *spir.* ⊖ *gtt. viij. syr. fœnic.* ℥j. *m*. assumet subinde cochlear. *Die* 24. *Nov.* valde statim ab usu misturæ ab angustiis & anhelationibus, à quibus videbatur suffocari, levatus est: continuabit usum ejusdem misturæ: *Die* 25. conqueritur de tussi sicca, quæ per biduum illum jam afflixit, unde non quiescit, Item crura tument & quasi distenduntur, Non dejicit; habet adhuc misturam, Pro Tussi ℞. *massæ pil. de Cynogl.* ℈j. *f. Pil. n. viij.* sumat æger subinde unam: *Die* 26. Ante octo annos erysipelate laboravit in utraque tibia, à qua quidem nullam huc usque amplius molestiam sensit, rubor tamen permansit: Occupaverat rubor ille pedem quoque, sed ille colorem & cutim muravit: Nunc iterum pes dolet, supraque & infra ruborem illum pedes valde tument & splendidi fiunt: Non dolores tantos in pectore expertus est minusque tussivit, commodius quoque quievit: continuabit in usu misturæ & pilul. de cynogl. Pro Erysipelare ℞. *aq. plantag. fumar. aa.* ℥iv. *acet. sambuc. spir. vini vulg. aa.* ℥ij. m*. lintea liquore illo tepido madefacta circumponet pedibus & loco affecto. *Die* 27. heri vesperi lac dulce comedit, & hodie mane, à quo & noctu & hodie pessime habuit: Non dejecit, unde abdomen valde renditur; Rubor ille pedum sensim minuitur & in livorem abit; Perget uti medicamentis præscriptis: *Die* 28. *Novembr.* iterum pessime habet, difficulter respirat & graviter anhelat, inprimis si incurvet corpus, tum videntur ipsi partes interiores quasi infringi: Ter dejecit crassa excrementa cum torminibus in parte superiore abdominis: sanguinem rursus exctevit, hodie octies, sed parum singulis vicibus: Abdomen jam non distentum neque flatus emisit: Conqueritur se jam nihil commodi à mistura sentire: Iteretur mistura 21. d. præscripta, adde sangu. draconis ℈ß. Obiit.

In Cadavere ejus dissecto 2. Dec. Liquor tenuis & serosus repebat in corporis habitu sub cute inter musculos & pinguedinem, unde ipsa pinguedo mollior & laxior erat: Omentum non tegebat inrestina, sed ad latera deflectebat: Intestinum crassum inflexum infra umbilicum erat: Color Intestinorum carneus & solito rubicundior: Intestina crassa flatibus turgebant, tenuia non item: Tenuium tamen vascula turgebant, *quod fieri solet à doloribus*: Aqua in abdominis cavitate continebatur subflava & subsalsa; initium nempe hydropis; cui aliqua purulenta materia juncta erat: *Iecinoris* color subpallidus, *qui color fere ab aquis præsentibus* provenit: *Folliculus fellis* externe instar membranæ albicabat, nihilque omnino fellis continere ob tenuitatem videbatur: *Lien* satis grandis, & parti posticæ & vicinis annexus: color ejus pallidior justo, substantia firmior erat: *Pancreatis* substantia satis elegans: Ductus illius magnus: Immissus in ductum liquor variis in locis pancreas non tingebat; *Ex Thoracis* cavitate aqua copiosa valde effinebat, clara, limpida, nec tam salsa quam quæ in abdomine erat: *Pulmones* costis annexi, imprimis sinister: Aqua illa ex dextro pectore promanabat: In sinistro pectore aliqua quidem aqua, sed pauca conspicienda erat: Color Pulmonum solito erat obscurior, lividior, substantia firmior & à flatibus distenta, Multum sanguinis in ipsa Pulmonum substantia hærebat interiore, qui nigricans & coagulatus illam distendebat, occurrentibus passim particulis durioribus, quæ sensim in apostemā abire solent: *Die* 3. *Dec.* aperto capite cerebrum vidimus copiosum ac firmum, quod Cl. *Sylvius* post meridiem accuratissime demonstravit: *Die* 4. *Dec.* Cum absente Cl. Sylvio, ipsius permissu ulterius scrutaremur cadaver, deprehendimus in utroque cordis ventriculo materiam crassam, fibrosam, quasi carneam, Polypum vulgo dicunt, quæ in omnia vasa extendebatur in cor exeuntia: præcipue vero ex jugulari sinistra eduximus tres spithamas longitudine superantem: Erat autem illa materia in ipsis cordis ventriculis crassitie insigni, cui multum grumosi sanguinis adhærebat, annexa cordis carneis fibris, easque suis fibrillis amplectens: In medio continebat sanguinem grumosum, videbaturque minuscula vasa habere: In aspera arteria aperta materiam spumosam, piruitosam, cumque pauco sanguine mixtam, qualem vivens sæpe excrevit: Humorem in pericardio copiosum, similem illi qui in abdomine repertus fuerat: In folliculo fellis bilem & substantia & colore vere vitellinam, paucissimam, eamdemque aperto per incisionem variam ipso hepatis parenchymate, in plurimis ductus Hepatici ramis hærentem vidimus: *Renis* sinistri pelvis erat magna, extra ipsum renem propendens, ureter naturali longe amplior: Facta incisione in tibia Erysipelate affecta, vidimus substratam carnem integram, cute tantum læsa, à qua cuticula facillimè separabatur: *Matthias Paisenius in miscell. cur. ann.* 4. & 5. *observ.* 193.

SCHOLIA.

D*Urante frigore ſitivit &c.*] Durante frigore paroxyſmum facit; præſtat ergo ſi tum ſumma ſitis urgeat, ſitim fallere & ſubinde cochlear liquoris alicujus, in quo parva quantitate lapis prunellæ ſolutus ſit, capere, ſed parce. Ubi ægro tales anxietatea obveniunt, utatur ſubinde ſequenti medicamento, ♃. aq. petroſ. fœnic. aa ℥j. theriac. ſimpl. ʒß. lap. prunell. ℈j. ſyr. fœnic. ℥j. capiet ſubinde cochlear.

Jecinoris color ſuppallidus] Qui color fere ab aquis præſentibus provenit. *Sylvius.*

OBSERVATIO VII.

Sanguinis ſputum à Pulmone ſphacelo infecto manans.

C*Um tuſſi ſanguinem excerni*, modo pulchrè rubentem, aliàs pituitæ, puri aut ſputo permixtum haud infrequens eſt: Nigrum verò atque ſpumoſum ejici, ut concretus & undequaque poroſus ſpongiam aut pumicem referre videatur, rariſſimum, hujuſmodi autem à nonnullis cum tuſſi rejectum, non ex vaſe aliquo rupto, huc ex pulmonis ulcere, ſed ab ipſa pulmonis ſubſtantia ac parenchymate profuſum ſuſpicati fuimus, nec fefellit nos conjectura: Nam pictoris cujuſdam, qui cum valida tuſſi hujuſmodi ſanguinem rejecerat, pulmonis pars quædam nigricans reperta ſphacelo correpta, in qua magnus & profundus ſinus, nulla interim ſanie, nullo pure vel hanc vel reliquam partem occupante: atque ex hoc ſinu ſanguis corruptus, nigricans, atque cum eo ſiderata parenchymatis pars cum tuſſi rejecta: Similem & Ichthyopola quidam ſanguinem exspuit, cujus & pulmo eodem modo affectus fuit. Cerceviſiæ coctor ejuſmodi ſanguinem cum valida tuſſi ter reddidit: in hujus autem Pulmone, plurima parte nigro, tres patuerunt ſinus: Semper autem *talem affectum incurabilem* judicavimus, vitam tamen produci ad aliquod tempus poſſe, bona beneque inſtituta victus ratione, haud alienum eſt: Pictor pluſquam menſem ſupervixit: Cereviſiæ coctor bis evaſerat, ſed & in tertia exſpuitione ſubito periit, veluti & Ichthyopola qui & in ſanguinis ſputo defecit. *Dodonæus obſerv. medic. cap.* 24.

SCHOLIA.

DE hujuſmodi ſanguinis ſputo ſenſiſſe videtur Hippocr. aph. 13. 5. Quicunque, *ait*, ſpumoſum ſanguinem exſpuunt, iis è Pulmone fit eductio: Nam qui ex vaſe diſrupto, aut ulcere profunditur, haudquaquam ſpumoſus apparet: fatetur ipſe Galenus in comm. ſæpius ſe vidiſſe ſanguinem plurimum bene coloratum exſpui, quem, ait, ratio dictat ex aliquo Pulmonis vaſe prodire, ſed hunc ſpumoſum fuiſſe non addit: Spumoſus ſanguis, vel ut Hippocrates, ἀφρῶδες αἷμα, naturam ac figuram ejus retinet unde abſceſſit, Pulmonis ſubſtantia laxa & poroſa eſt, talis & ſanguinis quem cum tuſſi profuſum ſcripſimus, cui parenchymatis partem conjunctam & commiatam fuiſſe ſatis apparet. *Idem.*

Talem affectum incurabilem] Hunc morbum ſemper curatu difficilem exiſtere, communis obſervatio eſt; Cujus item ratio liquido patet, in quantum ſcilicet pulmonum munus in motu perpetuo conſiſtens, continui ſoluti therapeiæ, ad quam imprimis ſedatio & quies requiruntur, omnino contrarium eſt: Cui etiam medelæ impedimentum hoc majus accedit, quod moles pulmonaria non (uti putabatur) parenchyma eſt, ſed vaſorum innumerabilium textura, ſive tela admodum ſubtilis, cujus unitas ſi quando ſolvatur, impoſſibile prorſus erit vaſculorum disjunctorum fines rurſus coire, aut ſpatium, uti in aliis partibus, carne aut callo adimpleri: At vero unicum hoc ſupereſt, ut dum vaſorum extremitates incongrue ſemper & imperforate coaleſcant, ſanguinis circulatio in parte affecta ceſſans, per aliam vicinam ſuppleatur; quod quidem raro ſine totius pulmonis noxa aut incommodo ſuccedit. *Willis l. c.*

Cum tuſſi ſanguinem excerni &c.] Contradictio in adjecto eſſe apparet, Dyſenteria & Pleuritis indolens: Hæmoptyſis ſine tuſſi, attamen revera dari interdum talia obſervare novum non eſt illis qui praxin ſolicitè exercent: Anno 1669. fœmina 54. annor. hic loci Hæmoptyſin patiebatur, αἱμῶδε excernens ſanguinem ſpumoſum & floridum, ſine dolore, cum reſpiratione aliquomodo difficili, ſed, quod ſingulare eſt, ſemper abſque Tuſſi: Eadem ante decennium eodem modo aliquoties excrevit ſanguinem ad aliquot uncias, curata tunc à Medicis ordinariis, qui miro hoc affectu moti vix credere ſuſtinuerunt, poſſe abſque tuſſi è pulmone ita ſanguinem mitti, donec αὐτοψία frequentior eos convicit: curata à me eſt binis medicamentis 1. ſemine hyoſcyami cum lap. Cancr. aliiſque reſolventibus & adſtringentibus mixto: 2°. Tinctura catechu ad 60. guttas pro doſi propinata. Eodem anno vidua 48. ann. veniebat conſilium petitura, eumque quid pateretur ex ea quærerem, loco reſponſi floridum excernebat per os ſanguinem & ſpumoſum ſine Tuſſi, ſentiebat cum impetu quaſi ſanguinem urgere exitum & aſcendere: Curabatur Tinctura antiphthiſica Michaelis, Opiatis aliiſque, ſemper interpoſitis illis quæ ſanguinem coagulatum ſolvunt: Circa curationem enim methodicam hujus morbi, notanda eſt cautela Pergameni 4. m. m. & 7. de comp. m. κϛ. ππ. ſcil. ſanguinem exſpuentibus quæ adhibentur medicamentis, miſcenda eſſe tum calida, tum tenuium partium exiſtentia, ut medicamenta adſtringentia diſtribui melius poſſint, hinc v. g. mel admiſcendum monet: Innuere vult, non adhibenda eſſe pro ſiſtenda hac excretione terreſtris craſſioris ſubſtantiæ medicamenta quæ ſolum conſtipant, anxietatem præcordiorum & reſpirationem difficilem patiunt, ſed quæ ſimul liberum aëri relinquant motum, & quæ ſimul ſanguinem effervescentem refrænent: Deinde illud maxime obſervandum,

ut

ut vel misceantur, vel interponantur provide sanguinem coagulatum dissolventia, ne ex intempestivo & solo astringentium usu sanguis retineatur, putrescat, & in ulcus phthisicum degeneret hæmoptysis, quo de conqueritur Rondeletius m. cur. morbos: Ad observationem superiorem addi potest distinctio: hæmoptysis duplici contingit modo, vel *ἀθρόως ἢ* [illegible], simul & semel, unica irruptione, extravagante & quasi effervescente sanguine, ubi sæpe ad uncias aliquot vel libram excerni potest, Et in hac specie rarior observatur Tussis, tanta enim non adest irritatio, sed sanguis lubricat sibi ipsi viam, per superius guttur affectans exitum: vel excernitur & quasi extussitur pedetentim ab erosis in pulmone vasis, & ob salinas particulas teneras Pulmonum Vesiculas stimulat, & inde irritatione facta Tussim producit cruentam.

G. Wolfgang Wedels in miscell. curiosis anni 1671. observ. 43.

Observatio VIII.

Hæmoptysis ab aneurismate in Pectore, aperto per exesionem.

JOh. Pauli homo ebriosus, circa 50. ætatis annum in aneurisma incurabile incidit: Anno 1640. circa Autumnum, cùm supra modum inebriatus fuisset, postridie anxietate quadam pectoris correptus fuit, quam primo negligebat consueto more vivens: Circa initium sequentis anni, Tumor cum valida pulsatione, circa claviculæ sinistræ & sterni conjunctionem subortus est, qui ab omnibus judicatum est aneurisma insanabile, eo quod ab internis initium sumpserat: Medicina ea tantùm adhibita fuit quæ sanguinis calorem mitigaret, & quantum possibile tumoris augmentum prohiberet: Sed omnia frustra, nam tumor in tantum increvit, ut exterius pugni magnitudinem multùm superaret, & interius respirationi non leve impedimentum afferret: 12. Novembr. circa vesperam, per tussim incepit rejicere grumos nigri & concreti sanguinis, unde tumor multum imminutus fuit: Sed cum continua ea esset sanguinis excretio, summo mane vitam finiit.

Cadavere aperto, in Thorace statim sese conspectui dedit dilatata aorta arteria descendens, cujus paulo supra divaricationem tanta erat amplitudo, ut duas libras sanguinis & ultra capere posset adeoque iste tumor ad latus asperæ arteriæ increverat antrorsum, ut cuti proxima esset ipsa arteria: Sed ea ipsa in loco sub aspera arteria exesa esse videbatur, simul & postica pars asperæ arteriæ, unde suprema ipsi nocte ea sanguinis evacuatio: Quæ tamen non confertim processit, uti plerumque in ruptione aneurismatis fieri consuevit: Ideoque videtur verisimile ob summam ægri debilitatem, sanguinem in tumore contentum refrigeratum atque concretum fuisse. *Otho Heurnius observat. 27.*

Observatio IX.

Hæmoptysis à percussione Pectoris & contusione interna.

RUsticum Eques quidam ebrius in campo adortus, in thorace sclopeto percussit, & in terram dejectum equo calcavit; unde dolorem protinus in latere sentiens, sanguinemque excreans, post septimanas aliquot exspiravit. Judice criminali Medicorum judicium, an ab hac vi illata mortuus sit, inquirenti? Corpore aperto, internisque diligenter inspectis atque examinatis, talis ab illis sententia lata est.

Cùm prius ante hunc casum minime ægrotarit, sed tunc primum cum læsus fuit, dolorem vehementem & perseverantem in illo latere senserit, sanguinemque exspuerit; atque post apertionem pectoris intrinsecus contusionis signa eo in loco apparuerint, sine dubio percussionem illam atque ictum ex calce equi, mortis causam fuisse. *F. Platerus obs. p. m. 785.*

Observatio X.

Anatome Hæmoptoici, cujus Pulmones summa parte obsidebat tuberculum crudum, è quo acris materia prodibat eos erodens.

D. Christ. Hallerus, homo proceræ staturæ, ætatis 45. cholericus, laborabat destillatione tenui, aliquando salsa ad pectus & ad fauces, ita ut cum fluxus ille inciperet, aliquando per os ad pondus dimidiæ libræ effluebat, randem incidit in sputum sanguinis copiosum cum tussi: Habebat etiam à multis annis Tuberculum circa furculam, in latere dextro pectoris, quod aliquando crescebat, aliquando decrescebat, & mutabat interdum colorem: interdum enim album, interdum rubrum apparebat: Tandem tussiens in momento aperta denuo vena, vel potius rupta, in momento suffocatus est:

Secto ejus corpore, invenimus tuberculum crudum spongiæ haud dissimile, adnatum pulmoni circa furculam, in latere dextro, quod ex materia tam acri erat natum, ut fere adjacentis costæ mediam partem consumpserat, omnis etiam sanguis redibat in pulmone collectus, cum cæteræ partes viderentur exangues. *Ex Ioh. Hessi observ.*

Observatio XI.

Hæmoptoici dexter Pulmo tumidus à sanguine illic subsistente repertus.

POst sanguinis sputum in φθινώδει corpore, ad duarum librarum mensuram, ingens in dextro Pulmone sensus ponderis aliquot septimanarum decursu animadvertus: rejecta materia flava, crassa, viscida, tenax, frustillatim tenui aqueæ copiosæ innatans: Adaperto iterum vasculo hæmoptysis urgebat: Ea sine negotio sedata, continuabat excretio priori similis: Aderant indicia Hecticæ non levia, putridæ intermista, & Dyspnœa, dextro potissimum in latere: Sanguis nullus excreabatur, sed alba solum, tenax, viscida materia, viribus exhaustis anni quadrante elapso, suffocatus abibat ad plures:

Aperto thorace, dexter pulmo tumidus, adeo ut totam illam impleret cavitatem: Inciso Pulmone, in circumferentia sanguis spumosus crassus effluebat: Incisis & divisis bronchiis, alba ut materia fere tota referta erant, Ita illa effluebat puris speciem præ se ferens planissimam, qualem multis ante septimanis ejecerat: quam si extussire potuisset, nondum vitæ terminus adpropinquasset.

Alius Hæmoptysi correptus, & ab ea sine negotio liberatus, statim gravitatem pectoris sensit, & tensionem in brachio dextro, circa axillas molestam: Aliquoties sputo sanguinis suppresso, de eadem gravitate conquerebatur: Tandem illa gravitate pectoris vires sumente, dyspnœa febrique hectica superveniente, suffocatus ultimum mundo vale dixit: Nullum dubium si cadaver apertum fuisset, eundem deprehensum fuisse statum. *Rolfinckius Dissertat. Anat. lib. 1. cap. 13.*

SCHOLIA.

DExter Pulmo tumidus] Dubium est an omnis sanguis per dictas anastomoses (*vide Scholia ad observ. 1.*) transeat, an non etiam multi vasculorum sanguiferorum fines desinant in ipsam Pulmonum substantiam, in eamque arteriolæ sanguinem effundant, venulæ vero ex ea rursus exsorbeant, sicuti sanguinis circulationem in plerisque aliis partibus fieri diximus: Rem ita se habere videntur docere rationes citatis locis allatæ, Sed in pulmone repugnat autopsia, qua ipsum parenchyma fere penitus exangue apparet, nec unquam quicquam cruoris effatu dignum in ejus substantia reperitur (etsi horæ spatio sanguinis octo vel novem libras transmittat) secus atque contingit in hepate, musculis aliisve partibus, multum sanguinis transmittentibus, in quibus copiosus sanguis extra vasa reperitur: Præterea iste sanguis extra vasa in vesicularum substantiam effusus, partim vesiculas aëri recipiendo destinatas repleret, sicque respirationi plurimum obesset, partim Hæmoptyses frequentissimas pareret, quæ tamen valde raræ sunt, & manifestissime contingunt cum ruptis aut erosis vasis sanguis in vesiculosam substantiam & bronchia profunditur, nec unquam sine hujusmodi vasorum apertione evenire visæ sunt:

Forte aliquibus mirum videbitur quod parenchymatis substantiam exanguem esse, h. e. sanguinem notabili quantitate in eo non conspici, dicam, cum tamen sanguine, sicut aliæ partes, nutriatur: cum etiam Hippocr. 5. aph. 13. scribat, *Qui spumantem sanguinem extussiunt, iis ex pulmone educitur*, cum denique in suffocatis multum sanguinis in pulmonibus sæpe reperiatur? Respondeo ad 1. Nutriri pulmonem sanguine sicut arteriæ, venæ & nervi, qui ea transeunte sanguine & spiritibus assumunt quod sibi conveniens est nutrimentum, atque etiam per invisibiles vias & arteriolas tantum recipiunt quantum ipsis necessarium est, sicut de nervis docebimus: Ad hæc, pulmonem etiam, & quidem præcipue nutriri eo sanguine qui per arteriam bronchialem, à *Frid. Ruysch* repertam, advehitur: Præterea distinguendum esse inter sanguinem paucissimum, quo nutritio pulmonis perficitur, & copiosissimum qui toti corpori inservit, Illum per invisibiles vias ad vesiculosam substantiam posse infundi, & vix uspiam conspici; Hunc vero, propter singularem copiam, nonnisi per manifestum conspectum transire, & Anatomicos, cum de transitu sanguinis per pulmones loquuntur, de hoc, non vero de illo intelligendos esse; Ad 2. regero Hipp. citato aphor. loqui de pulmone in genere, quatenus ex propria substantia, vasis & membranis constituitur, non vero speciatim de solius parenchymatis propria substantia; atque sic, cum dicit sanguinem è pulmone educi, illum intelligere istum sanguinem, non ea propria substantia, sed ex erosis vel ruptis aliquibus vasis sanguiferis, per substantiam decurrentibus erumpere: Ad 3. dico, qui in suffocatorum pulmonibus reperitur sanguis, eum non ex propria substantia, sed è vasis, propter impeditum circularem transitum ruptis effluxisse in vesiculas. *Diemerbroeck. Anatom. lib. 2. cap. 12.*

Observatio XII.

Hæmoptysis à fluxione acri, tracheæ partem cum Pulmonibus erodente & levem arteriam.

LObum pulmonis sinistrum cujusdam erodebat ulcus, è tussi inveterata & fluxione salsa Hæmoptysin inducente oriundum; quod levis arteriæ divaricationem lobo infertam una pereserat; Dissecto cadavere tracheæ pars erosa, cui cicatrix inducta fuerat varicosa: lobo vero pars adnata callosa conspiciebatur. *Bennetius Theatri Tabid. p. 95.*

Observatio XIII.

Exspuitio cruenta Vomicæ in Pulmone disruptionem fere præcedit.

NOn pauci subito è vivis erepti sunt, in quibus non alia mortis causa comparuit quam repentina Vomicæ disruptio in Pulmonibus: Omnibus sic affectis, multo tempore antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio præcessit è Pulmonibus, eaque cum tussi &c. *Fernelius Pathol. l. 5. cap.* 10.

Observatio XIV.

Anatome Hæmoptoici, qui Phthisicus interiit.

HEnricus N. Phthisicus obiit: In dextro thoracis latere, ubi majorem dolorem senserat, inventa sunt fragmenta bronchiorum à substantia Pulmonum avulsa, cum sanie copiosa: Laboraverat longo tempore antea sputo sanguinis, unde hujus miserandi mali principium. Bronchiorum fragmenta & saniem copiosam, dum viveret, in magnâ quantitate ejicere consueverat. *Vide tit. de Phthisi.*

SCHOLIA.

S*puto sanguinis, saniem copiosam, phthisicus obiit:*] Ex sanguinis sputo puris sputum: Ex puris sputo, Tabes. *Aphor.* 15. & 16. *sect.* 7.

Observatio XV.

Exspuitio cruenta, nigricans, ab inflammatione pulmonis dextri, cum pleuræ affectione.

VIr Illustr. febre affectus cum tussi, dyspnœa, dolore levi ad medium thoracem, cruenta exspuit nigra, uberrima. Pars dextra Pulmonum fuit inventa corrupta, nigricans: Ejusdem lateris pleura male affecta. *Vide tit. de lateris dolore.*

Observatio XVI.

Sanguinis & puris sputum sine Pulmonum offensa aliquando contingit.

EXspuunt non semel statis temporibus quidam cum pure sanguinem, nec tamen Phthisici sunt, nec ulcus ullum in Pulmonibus habent: Hujus census tres novit Sala, quorum duo exspuerunt statis vicibus pus & sanguinem sine pulmonis ulcere, quippe sanati sunt & bene valuerunt, tertius adhuc vivit sanus: nam ex rupto abscessu inter thoracem per Pulmones quidem expurgata est materia, sed sine ejus læsione; quod in cadaveribus duorum dissectis eidem apparuit: Adest quidem in hujusmodi impedita respiratio, febrisque lenta, sed absterso pure & exsiccato ista signa disparent. *Bartholinus cent.* 4. *histor.* 17.

SCHOLIA.

E*xspuunt non semel*] Hæmoptysis affectus satis frequens, & mirum quod non frequentior existit: Cum enim conceptacula sanguinis, seu Pulmonum vasa, varie diducantur & implicentur, ab æstuante in illis sanguine rapidiorique motu concitato, via fieri potest, quin per illas ambages & perplexos meatus non difficillime fiat commeatus, hincque vasorum disruptioni aut apertioni occasio præbeatur: In viventibus sanguinis excursum impedimentis variis interturbari conjicere est, quia in mortuis liquores injecti ægre meant & ubique fere cæspitant.

Sine Pulmonis ulcere] Vide Scholia ad observ. 1.

Observatio XVII.

Hæmoptysis ob Pulmones putres, corruptos, ulceratos.

§. 1. DOmina N. quæ phthisica obiit, cœpit derepente sanguinem exspuere & de pectore educere: Dissecto cadavere, inventi sunt pulmones putres cum ulceribus variis. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 2. Binos secui dyspnœa affectos: Uterque sanguinem cum pauco pure & frustulis Pulmonum exspuit: In utroque dexter Pulmo interius prorsus corruptus est. *Vide tit. de Dyspnœa.*

Observatio XVIII.

Hæmoptysis à Pulmonibus induratis, nigricantibus.

NObilis N. cum febre incidit in pectoris angustiam, sequente sputo cruento: Cadavere aperto, in pectoris cavitate serum sanguineum copiosum aderat: Pulmones sanguine crassiore scatebant externis eorum partibus induratis. *Vide tit. de Febribus lib.* 4.

SCHOLIA.

E*xtremis partibus induratis*] Ideo male peracto iis in locis sanguinis circuitu, hic ad alias pulmonum partes refluus, male regitur. *Vide Scholia ad observat.* 1.

OBSERVATIO XIX.

Hæmoptysis ab acri cruore quo cor infarctum repertum est.

ILlustr. Vir juvenis prævis cordis palpitationibus, in nonnullas sanguinis sputationes,& denique in syncopen lethalem incidit: Quid autem venarum anastomosin causavit quam hujusmodi producta ex viciata cordis digestione obnata, vim corrosivam habentia, instar salium corrosivorum, ad quorum tyrannicam vim obtundendam archeus cordis cruorem copiosiorem alliciebat: hinc grandius redditum, & cruore infarctum secto cadavere in conspectum venit. *Vide tit. de cordis palpitatione.*

OBSERVATIO XX.

Sputum sanguinis nigri à pulmonibus & cordis ventriculis eo refertis.

DOm. N. de Palpitatione cordis conquestus, cum dyspnœa, randem per sputum excrevit sanguinem nigerrimum, crassum & conglomeratum, cum tussi molesta, unde respiratio facta levior; sed eo sputo plurimum aucto interiit: In eo inventus fuit cordis ventriculus uterque sanguine concreto distentus: Pulmo etiam totus sanguine multo refertus visus est. *Vide tit. de palpitatione cordis.*

OBSERVATIO XXI.

Hæmoptysis à cordis ulcere orta.

DIe 3. Januar. 1634. vocatus sum ad filiam D. N. annos 14. natam, quæ antea per multos dies laboraverat vomitu pituitoso semel aut bis in die invadente, horis præcipue matutinis, cum cardialgia per intervalla affligente: Item patiebatur dolorem in summa scapula sinistra & summitate brachii qua humero committitur; Nocte insequente,quæ erat quinta à prima invasione, correpta est alvi fluxu & febre quæ tota die eam detinuerunt. 6. Sumpsit rhei pulveris. ʒj. cum jusculo, & pluries dejecit, febris perserverat, nocte bis tantùm dejecit, per duas horas dormivit: 7. alvi fluxus perseverat,sed minus frequens, ut locum dederit venæ sectioni, qua missus fuit sanguis ad ℥iv.: Hæc duo peculiariter à febris invasione notavimus,quod Pulsus fere semper erat intermittens, Et cùm dolor prædictus in eadem parte fixus permanerer, neque ad thoracem ullo modo pertingeret, ægra tamen non poterat in illud latus, quod erat sinistrum, decumbere, quin statim cardialgia & tussi corriperetur; ita ut perpetuo super latus dextrum decumbere cogeretur: Tussis sicca eam infestabat per intervalla; flatus emittebat interdum supernè & inferne: 8. Eadem symptomata perseverant, præcipue cardialgia per intervalla recurrens, & pulsus intermittens inæqualiter: Somnus paucus: continuabantur cardiaca, sumpta & admota, tum vermes enecantia ac ventriculum roborantia: Urgente admodum cardialgia, exhibitus est Salis absynthii ℈j. cum succi limon. cochleari, unde optime habuit per horas aliquot, sed symptomata redierunt, noctu urinæ erant crassæ & satis pallidæ. 9. Admotum fuit vesicans cervici, quo tussis cessavit: antea dolor humeri imminutus fuerat, & supra latus sinistrum melius decumbebat: Eadem die sumpsit medicamentum ex infusione ʒj. Rhei cum hieræ picræ ʒj. & syrup. de cichor. comp. ℥j. quo valde purgata est cum fructu, & alvi fluxus perseveravit per aliquot dies, unde prorsus convalescere visa est, cùm tamen pulsus continuo intermitteret in 3. 4. vel 5. pulsatione: Postquam à lecto surrexit, intermissio pulsus desiit, manente tamen frequentia & ægra tussi premebatur, noctu præcipue cum difficultate spirandi: Quæ symptomata per longum tempus perseverarunt,ac prærer difficultatem spirandi aderat per intervalla dolor lateris pungens, qui magis urgebat cum ægra in latus sanum decumberet, & contra gravior erat difficulas spirandi quando supra latus dolens decumbebat: febris perpetuo erat intensa, quæ omnia magnam suspicionem faciebant abscessus in sinistra pulmonis parte latitantis. Tandem die 34. morbi subito correpta est *Sanguinis Sputo*, quem per tussim excrevit ad ℥viij. circa meridiem; is autem sanguis erat satis crassus & non spumosus, quem ægra ipsa diceb at à capire descendisse: seque ante illius exclusionem, in faucibus percepisse titillationem, tum aliquid ejus mungendo per nares eductum fuerat: Attamen vesperrinis horis sanguinis sputo redeunte, satis apparuit eum è pulmone ferri, erat enim totus spumosus, ejusque quantitas fuit ad ℔j, Tum missus

missus fuit de basilica sinistra, exhibitus julepus ex aqua plantaginis & papav. rhoead. cum sale prunellæ & syrupo de rosis siccis: utebatur tota nocte syrupis violaceo, de rosis siccis & de papavere simul mixtis, quibus Tussis sedabatur, excrerionis reditus impediebatur & per intervalla dormiebat: Postridie mane iterata fuit ʒ. m. ex brachio dextro, iteratus julepus, & multa alia remedia in hæmoptysi usitata, præscripta fuere in communi consilio habito cum D. D. Ranchino & de Lort: Sputum sanguinis rediit ad ℥viij. circa horam 11. ante meridiem, continuabantur remedia & V. S. malleoli usurpata: Hora 4. vespertina redeunte spuro sanguinis copioso subito extincta est.

Dissecto cadavere, inventus est Pulmo colore albicante, costis undique & diaphragmati adhærens, tum etiam pericardio undique adhærebat, ut unum corpus continuum efficeret: Cor vero albicans visum est, & media sui parte fere, qua diaphragma respicit, exesum atque exulceratum, ut fibræ carnosæ semiputridæ summis digitis avellerentur: Et animadversum fuerat frustula quædam carnea, hujusmodi fibris simillima cum sanguine per sputum rejecta fuisse: Ita ut verissimum sit istam ægram cordis substantiam sputum rejecisse, quod est valde mirum. Cum autem in capsula cordis nullus humor repertus fuerit, existimandum est materiam hujusmodi abscessum, seu ulcus, efficientem cum sanguine permixtam fuisse & per tussim excretam. *Lazarus Riverius centur. 1. observ. 87.*

Observatio XXII.

Hæmoptysis ab inflammatis Pulmonibus, subsequente abscessu.

PLeuritis à Peripneumonia hac præsertim nota distinguitur quod in hac sputum cruentum primis statim diebus & largius diffluit, si salubris præsertim futurus sit morbus, sed diutius & 40. etiam dies, ut observavi in Nob. A. de Gatinois, qui à pulmonia & pleuritide complicatis convaluit beneficio tam copiosæ excreationis cruentæ, ut quotidie linteum unum & alterum lecto instratum tabo rejecto compleveret: Præterquam quod enim è pleura tanta cruenti sputi copia rejectari nequit, abscessus in Pulmone relictus, sed detectus quadriennio post in cadavere magni viri, à simili affectu recrudescente interempti, repertus satis docuit. *C. Piso de morbis à colluvie serosa sect. 3. c. ultimo.*

Observatio XXIII.

Hæmoptysis à sanguine melancholico è Liene & vasis mesaraicis transmisso.

VIr 19. annorum constitutionis melancholicæ, hypochondriaca affectione per aliquot annos mire divexabatur, maxime tamen *de dolore hypochondrii sinistri* conquestus est, tandem prægressa suppressione fluxus hæmorrhoidalis, quo alias cum levamine fovebatur, hæmoptysi bis intra semestre spatium corripitur, qua etiam tertium redeunte purpuream *cum sanguine vomit animam.*

Impetrata licentia aperiendi cadaver, infimus venter 1. ad examen vocatus, in quo Lien quidem sat magnus, colore lividus & flaccidus: mesaraicæ, tam venæ quam arteriæ, tum & vasa gastro epiploica, atro sanguine turgescentia & quasi varicosa conspiciebantur: Ad Renes vero cum deventum erat, eorum sinister flaccidior multò & magnitudine inferior dextro reperiebatur: hic vero dexter in parte superiori extrorsum, cysti donabatur ad magnitudinem pilæ lusoriæ, sero subflavescente turgida, qua dissecta, ac cum impetu prorumpente humore, nulla via conspicua erat perquam vel excretio vel ingressus sero pateret: quantum conjectura assequi licuit, videbatur dicta cystis ex membrana communi Renis conflata. Ad medium ventrem ubi deventum, in eo Pulmones sanguine nigro fermentescente turgescentes ac inflati comparebant: Talis etiam sanguis in Liene, & confinio venæ portæ ac dextro cordis ventriculo conspiciebatur.

Scholia.

HInc conjectari licuit ex fermentatione nimia humoris melancholici, massam sanguineam orgasmo concitatam, cum per consuetas vias evacuatio non pateret, per ramum splenicum in Hepar, inde in cavam ac dextrum cordis ventriculum, exindeque per venam arteriosam seu arteriam pulmonalem facta vel anastomosi, vel ruptura ad superiora regurgitasse, ibique ob copiam & viarum angustiam circulationem sanguinis impeditam; indeque huic viro flammam vitalem extinctam fuisse. *Ex observ. Laur. Wolf strigel Medici Viennensis, in miscellan. curiosis anni* 1670.

De dolore hypochondrii sinistri &c.] Bifariam dicemus è Pulmone sanguinem rejici posse, uno modo loco hæmorrhagiæ, altero ad exonerationem partis alicujus, in qua grave aliquod periculum crearetur: Inveniuntur quibus occluduntur viæ ad nares: Si sanguis non absumitur in incrementum, loco hæmorrhagiæ, è pulmone educitur sanguis innocue, Item & in quibusdam sanguineis, aut in mutilis, hæmorrhoidon loco: Altero modo sanguis expectoratur in Hepaticis & Lienosis; Lienosis per cœliacam, ut contigit filio Præsidis Parisiensis, Is sanguinem affatim expe-

ctorabat, omnia pene pulmonum vasa rupta putabantur, & periculum tabis adesse putabant: Tandem dum forte contingitur hypochondrium sinistrum, percipitur pulsus in ea parte & palpitatio: tunc hic latere fontem mali putant, & tactum ductumque sanguinis mano percipiunt: consultum est lieni, multum & valide repurgatus, cessavit palpitatio & pulsus, item sanguinis rejectio: Credibile sanguinem & spiritum ibi compressum & conculcatum fuisse, & ob cruditates cacochymiamque veluti obsessum, unde successisset necessario aneurisma. *Ballonius consil. 1. l. 2.* Quod de filio illo Consulis dictum est, idem huic ægro evenire potuit, ut illa sanguinis rejectio (suppressionem hæmorrhoidum sequuta) non tam vitium pulmonum sequeretur quam copiam & orgasmum sanguinis in præcordiis turgentis & propter affectiones melancholicas: Huc pertinet locus Hippocr. 2. Prorrhet. Inter Hæmoptoicos evadunt quicunque dolores habent melancholicos & in dorso & in pectore: Quasi hi minus laborent & periclitentur quàm alii: Rejectio enim à Pulmone si fit tantum per anastomosin aut diapedesin non ita mala est, per diabrosin omnino suspecta esse debet.

Cum sanguine vomit animam] Dubitandi ansam præbet Hippocrates, an excretio illa ventriculo taorum propria sit, non item Pulmonibus? Ille enim Coacat. Prænot. sect. 9. v. 36. *Qui spumosum sanguinem vomunt, dolore infra septum transversum non existente, de Pulmonibus vomunt.* Sed adnotante *Martiano* comment. ad aph. 37. verbum vomere ad omnem copiosam excretionem ab ore usurpat Hippocr. ad distinctionem Sputionis, quæ fit in pauca quantitate: illud accommodando tam excretioni quæ fit per gulam, quam quæ fit per asperam arteriam: Qui sanguinem vomunt, i. e. pleno ore profundunt, interpretatur *Duretus* comm. in prædictam Coacem prænotionem: Id tamen consideratione dignum quod monet *Walæus* in sua medendi methodo, Tenacem pituitam pertinaciter diaphragmati aliquando adhærere, quæ nisi emetici ope extruberetur, hominem suffocat: Empyematicorum pus ejusdem beneficio feliciter excludi asserit etiamnum *Franc. Sylvius de le Boe in sua Idea Med. Pract.*

Observatio XXIV.

Hæmoptysis à Jecore per fibras costis nothis annexo.

Vidi in hac Civitate Senatorem Clarissimum, qui cum ardenti febre correptus spumantem sanguinem spueret, falso judicatus est Pleuriticus, quia non à thorace sed ab hepate inflammato sanguinem spuebat, cum hypochondrii dextri dolore, & sine dolore lateris, tandem interiit:

Dissecto hujus cadavere, inventum est fibris quibusdam connexum hepar cum nothis costis, ut inde vix avelli potuerit: *Duretus annot. in Hollerii lib. 1. cap. 26. de morbis Int.*

Scholia.

Juvenis 18. annorum Ictero flavo per trimestre spatium antea laborans, demum curatus incidit in Hæmoptysin cum purulenta excretione, dolore item à jugulo ad costas nothas in latere dextro acuto sese extendente, febrique continua symptomatica conjuncta, cujus vehementia Inflammationis magnitudinem sequebatur, & noctu imprimis cum delirio & agrypnia exacerbabatur: Tussis etiam sicca cum dyspnœa aderat: Pulsus modo vehemens, durus, modo debilis: urina rubra, crassa, cum sedimento rubro: Hunc affectum Hepatis inflammatorium, cum hæmoptysi ex ruptione alicujus vasis in latere dextro, suspensorii hepatis, monstrabat locus affectus & cruoris per sputum excretio: At miretur quispiam, quomodo per sputum & excreationem materia cruenta & purulenta potuerit evacuari: Sciendum per vasa suspensorii Hepatis ad thoracem hanc materiam fuisse transmissam, cum dolor sese extenderet ad costas nothas lateris dextri: similis ferme est historia à Dureto superiùs narrata. *Frid. Hofmannus* ✠. *m. p. m.* 313.

Hepate inflammato] Si vis explorare utrum in parte quadam inflammatio adsit, an non, applica topica calida: Si ista pars ferat, nulla adest inflammatio: Sin autem non ferat, certo credas inflammationem adesse, & inde subsequuturum abscessum, Id quod multoties sui expertus cum *Lazar. Riverio* centur. 1. observat. 51. *Idem ibidem pag.* 316.

Observatio XXV.

Hæmoptysis ob Sanguinem è Jecore in Pulmones transfusum, eo per totum distentos.

R. P. Hieronymus Griffius, ordinis Prædicatorum, Juvenis optimo habitu præditus, in sanguinis sputum copiosum incidit, spumosum valde secundum totam substantiam, ita ut post concretionem totus cavernosus instar spongiæ appareret, ad differentiam sanguinis cum spuma, quam in superficie tantummodo conservat, una cum hypochondrii dextri dolore, Et dum sputi sanguinis curationi incumberetur, idem fluxus repetiit sæpius, concomitabatur etiam tussis vehemens, cum sputi pituitosi copia non mediocri, ita ut dum alii Medici huic curationi adhibiti, timentes tabem, humectare corpus, jam sanguinis fluxu sedato, tentarent, à sputi copia suffocaretur: Quapropter ego Coacæ 360. sect. 2. authoritate permotus, ad Hepatis curationem me contuli *remediis communibus*, quæ hepatica medicamenta dicuntur, & inter ea Trochiscis cypheos, quos singulo mane exhibui, à qua curatione adeo sublevatus est ut sibi sanus videretur: Quia tamen ante perfectam sanitatem frigidiori vento se exponens à febre magna correptus est, eaque continua cum siti, spitandi difficultate, tussi, aliisque symptomatis gravioribus, à qua 25. dierum spatio extinctus est.

Cumque

Cumque aperto cadavere partes læsas inspicere procurarem, unum primo occurrit mirabile, quia ventriculus omnino vacuus est inventus, etiamsi antequam moreretur, spatio non ultra 4. horarum plurimum commedisset, videlicet ferculum ex pane contrito, tria ova, panem & carnes (erat enim per totum morbum vorax multi cibi, nec ab eo se continere poterat) sed & intestina fere penitus inanita erant: Hepar satis magnum erat, alioqui sanum; Pulmo totus sanguine repletus mirum in modum tumidus apparuit, ita ut non vasa tantummodo turgerent, sed per totam substantiam sanguis conglobatus scirrhi duritiem æmularetur, Nulla tamen alia læsio in eo apparebat: Cor & circumsitæ venæ sanguine mirum in modum repletæ inventæ sunt, & in latitudinem immodicam distentæ, imo & sinister cordis ventriculus sanguine repletus erat: Turgebant pariter venæ omnes, quæ per costas disseminantur; *Prosper Martianus comm. in aph. 12. sect. 5.*

SCHOLIA.

IN summa totum malum in sanguinis plenitudine consistere videbatur, Ex quo in eam conjecturam deveni, Hepar attractricem omnino validam habuisse cum sanguificatricis robore, cujus gratia sanguinis copiam majorem producebat quam ei conveniret; Quem cum natura per pulmones ut antea excernere frustra tentaverit, in ipsis pulmonibus conglobatus & constipatus; putredinem sive fervorem contraxit, & febrem illam ingentem induxit, Ea qua forte servari potuisset si sanguinem denuo exspuisset, aut sanguis in larga copia missus fuisset: verum morbi causa ignorata, nemo sanguinem mittere copiosum in emaciato corpore ausus fuisset: Hæc adnotare volui, ut constet ab Hepate per medios pulmones sanguinem educi posse, cujus indicium erat & spuma & dolor in hypochondrio dextro, nec ob id falsum erit dicere eductionem à Pulmonibus fieri ut ab aphor. 13. sect. 5. docemur, *Qui sanguinem spumantem tussiendo excreant, iis ex Pulmone talis eductio fit*, Quem male interpretantur illi qui in sanguinis spumosi excretione Pulmones semper affectos esse exponunt: Eo enim aphor. docemur tantummodo cognoscere in universum per quam regionem sanguis excernatur, non quæ pars afficiatur quando sanguinis spumosi fit excretio: Particulatim vero id explicavit sect. 2. Coacar. Prænot. 360. ubi ita legitur. Qui spumosum sanguinem vomunt, dolore infra septum transversum non existente, de Pulmonibus vomunt: Ex quibus quidem magna vena in eo rumpitur, multum vomunt & in periculo versantur, &c. Et paulo inferius, Qui sanguinem spumosum spuunt, præcordium dextrum dolentes, de hepate spuunt & moriuntur: Casus quidem à me bis observatus in praxi &c. *Idem ibidem.*

Remediis communibus &c.] Inter quæ recensentur Ligaturæ, quæ modo sanguinem compescant quæritur? quidam eas attrahendo id præstare volunt, eo quod pars ligatura intercepta tumeat, adeo ut etiam à copia irruentis sanguinis inflammetur, imo subsequatur gangræna: Item, quod si collum deligetur fasciis, venæ capitis intumescant: Si humerus ligetur, cubitus & manus valde tumeant, hinc dolor à vinculo excitatus attrahere creditur: Modus attractionis à veteribus tribuitur dolori, calori, fugæ vacui: dolori, quatenus pendet à suis causis, intemperie calida & solutione continui: hæc partem debilitat & repellendis à se humoribus imparem reddit, inde tumor partis constrictæ: At aliunde petenda intumescentiæ ratio: Ex priori causa deduci non potest cur ligato brachio, infra ligaturam intumescant cubitus, manus & digiti: Non oritur ille tumor à sanguine, à corde in partes trans ligaturam copiosius per venas irruente, sed ab impedito motu sanguinis reflui per venas in cor: detentus sanguis ibi tumorem excitat: Ligaturæ sanguinis è naribus, ore fluentis motum sistunt brachiis injectæ, non quod ratione doloris aut caloris trahant, sed quod sanguinem ex arteriis resumptum, ad cor per venas tendentem, quominus tam cito ad dextrum ventriculum perveniat, retardent: hoc in fundamento jacet vis ligaturarum, dum injiciuntur parti sanæ; sanguinem per venas ad affectam refluere in copia prohibent, & sic pars affecta ab influxu liberatur.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI SECUNDI

SECTIO VI.

De Expuitione Purulenta, Sordida, Empyemate.

OBSERVATIO I.

Expuitio varia à Pulmonum abscessibus educta.

ANNO 1601. in tota Piceni regione &c. grassabantur anginæ, pleuritides, tusses, thoracis dolores &c. cum sputo viscido, spumoso, crasso, raro, subflavo, subcruento, subnigro, rarissime purulento, &c. Sectis cadaveribus reperti sunt Pulmonum abscessus ex quibus multa materia fœtens exibat. *Vide lib. 4. Tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

C*Um sputo viscido, spumoso, crasso &c.*] Quanquam Pulmones ut plurimum inflammatione, abscessu &c. tentati sint, ubi ejusmodi sputa apparent, observatum tamen aliquando ubi vitiosa sputa exeunt, nulla labe infectos fuisse Pulmones, nullamque in iis aut thorace inflammationem adfuisse: Quare *Duretus* Coac. lib. 2. cap. 16. tit. 54. quando sputa sincera, glutinosa, alba atque rotunda &c. exspuuntur, docet quod necessario hæc pravitas & sputi conditio, opinionem facit perusti humoris ab æstu & ardore quo pars ipsa, unde sputum venit, conflagrat; Quæ causa est cur alibi de sputo rotundo ita scripserit Hippoc. *Sputa rotunda delirium indicant*, Ad quem locum scripsit Gal. 6. Epid. *Talium sputorum causam materialem esse crassitudinem & lentorem humoris in bronchiis pulmonum cumulate collecti: efficientem vero immodicum calorem:* Quæ omnia ut non nego ex decreto veterum & ipsius *Hippocr.* accidere pleuriticis & peripneumonicis, ita simillima his exspuere sputa prava febre essentiali laborantes, citra ullam pleuritidis aut peripn. suspicionem docet experientia: Ita Pythion. l. 3. Epid. p. 4. sect. 1. sexto die varia & cruenta sputa exspectoravit, cum nec peripneumonicus nec pleuriticus foret; nec à capite malum esset, sed à defluxu tantum materiæ, quæ non erat tanta ut inflammationem pareret: aut forte in pulmone congesta, sed quæ incendium non conceperat: Hinc *Hippocr.* aph. 47. l. 4. In febribus quæ non intermittunt, excreationes sanguinolentæ, liventea, graveolentes, biliosæ, omnea malæ sunt: nomine τῶν ἀποχρέμψεων volens notare non tam esse materiam thoracis morbificam quæ excernitur, quam excrementum aliarum partium in pulmonem transmissum, cui per moram alienus color inductus sit: Sic cum inopinato in febre essentiali talis apparet mala apocrempsis, non tam generatio est, quam veteris excrementi collectio: Ideo dixit, in febribus non intermittentibus, ut declaret ratione præsentis cacochymiæ, & vi caloris humores fundentis, & per modum attractionis ipsius pulmonis à partibus inferis; aut per modum transumptionis & diapedesis, colligi in pulmone materiam alienam, quæ aut tussi, aut alio modo expectoratur. Errant ergo Medici qui cum talia sputa vident statim pronunciant aut pleuritin esse aut peripneumoniam: An forte hic incusandus Thymus, ob vasa quæ ad hanc glandulam distribui Eruditissimus *Whartonus* Adenogr. cap. 16. ostendit? nam ex ejus sententia, ubicunque vas excretorium peculiare reperitur, non putandum est frustra conditum fuisse, sed speciali cuidam excretioni destinatum: Idem etiamnum observat. c. 21. de Glandulis maxill. majorem esse quantitatem materiæ salivalis per has glandulas excretæ, quam ab exiguis illis arteriis & venis, quæ ad has partes distribuuntur, afferri possit; Notum vero eundem Thymum ex quorundam lue venerea infestatorum cadaverum sectionibus, instar spongiæ ab excrementitiis corruptis humoribus intumescere: Hinc ratio patet cur ptyalismus artificialis cieatur, collo circumdato emplastro de ranis cum Mercurio, facilius quam per Zonam mercurialem.

OBSERVATIO II.

Expuitio materiæ flavæ purulentæ à Pulmone fistulosis ulceribus scatente.

QUidam thoracis dolore laborans excernebat *materiam flavam purulentam*: Illi Pulmo dexter totus scirrhosus inventus, fistulosis ulceribus scatens, In sinistro quoque erat ulcerosa colluvies. *Vide tit. de Phthisi.*

SCHOLIA.

M*Ateriam flavam purulentam*] Plurimi putant eam solam materialem puris solum esse massam sanguineam, cæteros vero humores extra venas existentes esse adeo rebelles ut alteratrici resistant: Dicimus autem nos ex Galeno, non solum sanguineos humores in pus converti posse, verum etiam cætera recrementa corporis, quamvis majori cum difficultate: Galenus 7. aph. 38. ait quod fluit à capite in thoracem, 20. diebus suppurari, at id phlegma est purum: Præterea Hippocr. & Galenus 1. Prorrh. 35. dicunt humores frigidos tractu 60. dierum suppurari si locus calidus sit: In pedibus enim & brachiis, ob distantiam à fonte caloris nunquam in pus abeunt: Galenus 3. Præsag. 29. docet quando expectanda sit conversio humorum in pus, Si vires sint robustæ, & humores calidi, per excretionem fit judicium: Si frigidi & vires robustæ per abscessum: Si calidi & vires debiles, per abscessum quoque judicantur: Ubi vero vires debiles & humores frigidi, ii vel moriuntur, vel vix longo temporis intervallo humores concoquunt: Hinc colligere licet quando fieri possit pus, & quando non, 1°. enim si fuerint humores calidi, & vires robustæ non fiet pus; ratio est, quia humores calidi transpirant, & vires fortes expellunt insensibiliter: Hic communis error notetur qui *tumoribus biliosis*, robusta existente virtute, adjungunt suppurantia ex jacte, farinis &c, quibus occluduntur pori, detinenturque acres vapores, qui ideo adeo effrænes evadunt ut partem exedant & gangrænam inducant: Si vero fuerint frigidi humores, & virtus robusta, per abscessum expectanda erit crisis: Ex quibus quoque colligimus ex frigidis humoribus fieri pus: Non ergo solum ex sanguine fit pus, quia sanguinea massa non est sola & adæquata causa materialis puris, ostensum enim ex Galeno pituitam in cavo thoracis posse suppurari: *Ex Sanctorii meth. vit. Err. l. 8. cap. ult.*

Materiam flavam] Quæ non erat mera bilis, hæc enim in verum pus non abit, sed sanguis biliosus; aut bilis pituitæ remixta, qua ut plurimum scatent Pulmones.

Materiam purulentam] Empyematis materiam alii merum pus esse volunt, alii purulentam, qua in opinione est J. *Heurnius*, qui inter hanc & merum purumque pus distinguit, asserens hoc fieri, *Ab humore nutritio sanguineo, h. e. ab ipso sanguine aliquatenus corrupto, sed pepasmi capaci: Illam vero humorem excrementitium, videlicet serum aut ichorem esse*, qui à sanguine inter circulandum alicubi præpedito & obstructo provenit: Hinc observare est de abscessu, qui *pus verum* & laudabile exhibet, eum plerumque compactum, undique conclusum, & vel cysti, vel privatis quasi mœniis obvolutum esse: dein postquam maturatus & disruptus humorem contentum effudit, cito ac facile sanari: Verum abscessus *purulentam materiam* præbens, nidum suum

sium non ita conspipatum, & parietibus circumseptum, sed plerumque inæqualem & sinuatum obtinet, atque disruptus saniem potius quam pus effundit: dein ob perennem humoris excrementitii scaturiginem ægre sanatur. Quanquam autem istam puris & materiæ purulentæ distinctionem haud multum improbamus, attamen nec solummodo hinc, nec semper istud Empyematis causam conjunctam esse statuimus: Quando hic morbus pleuritidi simplici succedens, ab apostemate in latere suppurato & disrupto oritur; sæpissime purum merumque pus est, quod in pectoris cavitatem decidens morbum istum parit: Sin vero Empyema Peripneumoniæ soboles sit (nisi Pulmonis vomica intercedat) materies ichorosa, circa phlegmones locum aggesta & postea mota, coctione crassescens, pulmonis unitatem solvit, & tandem membranam investientem perforans, inque thoracem exundans, Empyema producit: Ista materia purulenta potius quam pus merum dicatur. *Willis Oper. posthums sect. 1. cap. 10.*

Observatio III.

Expuitio purulenta à Pulmonibus pure infarctis.

Virgini fœtens erat anima cum Purulenta expuitione, citra tabem; hæc inopinata morte prehenditur: Pulmones illi pure scatebant, & nigrore erant tincti. *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

SCHOLIA.

F*oetens anima cum purulenta expuitione*] Advertere est utrumque humorem, scil. tum pus tum materiem purulentam interdum insigniter fœtere, quandoque tum odore quovis tetro prorsus immunem esse: Quædam apostemata maturata & disrupta pus fœtidum, alia inodorum effundunt: Pulmonum vomicas, quin & partium aliarum phlegmonas ita diversim habuisse sæpius notavi: Materies purulenta è plerisque ulceribus effluens grave olet, phthisicorum sputa, quæ multo magis existunt, ut plurimum inodora sunt: Usitatum est è latere propter empyema perforato, materiem primo haud insuavem exundare, dein post duos aut tres dies, aëre orificium sæpius subingresso, tum horrende putuisse: quæ tamen putiditas post injectionem spiritus cujusvis vinosi, aut aromatici, evanuit brevi: Sed multi tædii res esset singulorum hujusmodi accidentium, & alterationum rationes particulares designare, in quantum perexigua tantum puris, aut materiæ purulentæ alteratio iis fœtorem inducit adimitque: Cum particulæ sulphoreæ æqualiter coctæ, & salinis subjugatæ in mixto continentur, graveolentia abest; quamprimum vero illæ solutæ avolare incipiunt, secumque salinas, à quibus aculeantur) auferunt, odorem valde tetrum quaquaversus dispergunt: Quod autem ulceri putido, aut Empyematis nido, lotio vel injectio, cum liquore vinoso aut aromatico aliquoties adhibita, sæpe fœtorem tollit, in causa est quoniam ulceris, haud secus ac testæ putentis, latera quodam quasi fermento liquorem contentum inquinant, adeoque fœdorem imprimunt: cumque adeo à liquore bene temperato & potente, illud vasis aut visceris fermentum eluitur, aut subigitur, deinceps fœtoris ista propagatio cessat: Hinc sequitur indicium non semper malum, nec itaq; valde bonum esse, si quando phthisicorum sputa, & empyematicorum abscessus, cum vel sine graveolentia excernuntur, quoniam utriusq; generis casus quosdam salubres, aliosque funestos extitisse cognovi: Adhæc non certius indicium inde sumitur, quod phthisicorum quorundam sputa aquæ injecta aquæ supernatant, aliorumque submerguntur. *Willis l. c.*

Observatio IV.

Expuitio purulenta à pulmone sinistro omnino in pus resoluto.

Pleuritide quidam laborans, post 14. diem cum expueret sanguinem, in Xenodochium receptus est: ibi cum omnia incassum remedia tentarentur, *vix post dies 40. saniem ad dimidiam mensuram fere expuit:*

Cum secaretur, *nullum* apparuit *vestigium Pulmonum in sinistro latere*, verum ad 28. bocalia saniei deprehensa: Diaphragma totum in illa parte conversum in saniem, una cum musculis intercostalibus inventum est: Si tres adhuc supervixisset dies, crepuisset per costas: mediastinum vero non erat læsum, & alter dexter Pulmo sanus & integer, colore & substantia conspectus est. *observatio G. Wolphii Medici Tigurini.*

SCHOLIA.

S*aniem ad dimidiam mensuram fere expuit*] Quæri potest qua ratione, etiam ab exiguo ulcere, tam multa in thoracem confluant, ut & suppurati ægri evadant, & ingentem puris copiam in dies expectorent, quàm nulla fere alleviatio insequatur? Causæ multæ sunt, 1. locus ipse vulneris depressus, si lateribus conferatur, ad quem humores suapte natura graves delabuntur, & ex circumpositis gravia omnia. 2. Infirma partis affectæ retentrix, tum ob fibrarum quæ in retentione contrahuntur solutionem: tum propter ambientis contactum, quo membri temperies evertitur, Quo fit ut quæ humida utrinque contineri non possunt, in locum medium defluant: 3°. concoctio vitio solutionis oblæsa, cum alimentum assimilare non possit, excrementi auget copiam: Postremo, ad imbecillum ex solutione locum, tum ob dolorem, tum ob calorem, confluxio fit, & ex ipsa propter vacuum ab universo corpore colliquatio: Ea ratione accidit, ut si quis per singulos dies rejecti puris quantitatem in quibusdam suppuratis collegerit, interdum sex aut octo heminas, *ait Galenus*, interdum decem, atque etiam plures totam summam æquare inveniat: Cum ergo uncias decem hemina fere contineat, heminæ decem puris, quod singulis diebus rejicitur, uncias centum perficient: ex quibus partium affectarum summa imbecillitas, & è toto corpore colliquatio arguitur: Refert quoque *Nicolaus*, vidisse suppuratam

putatam ex ulcere, quæ quotidie libras octo puris expueret, perseverasseque in ea copia sex dies *Jacotius comm.1.ad aph.5.sect.2.lib.6.Coacar. Hippoc.* Adde rationibus adductis, pus, ut sic dicam, sui multiplicativum esse, atque vicina quæq;, tum carnem, tum sanguinem, in sibi similem substantiam transmutare: Ideo *Sanctorius* in meth. vitandorum Errorum, monet Chirurgos ne totum ex abscessu, adhuc immaturo, pus profundant, quia inquit, id quod relinquitur, abscessus partem crudam concoquit, incidit; illique puris formam inducit: Materiam autem plurimam suppeditant Pulmones, ob vasorum & sanguinis copiam illos permeantis, qui ab attactu virulentæ materiæ, ejus naturam prompte induit; hinc infecta massa sanguinea, circulationis ope totum corpus alimento defraudatur.

Vix post dies 40.] Diuturnum ac confirmatum Empyema significant febris lenta continuo infestans, quæ partim putrida partim hectica videtur; interdiu mitior, noctu vero vehementior: sudores multi, noctu præsertim advenientes: tussis frequens & molesta, temporis vero processu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concavi redduntur, ungues incurvantur, pedes intumescunt & pustulæ circa pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremam usque cutem penetrante.

Nullum vestigium Pulmonum in sinistro latere] Plazzonus nautam Patavii medicabatur, in superiore dextri Pulmonis ala vulneratum, qui per tres hebdomadas cum pure ipsum pulmonis parenchyma ejecit: Ex quo suspicatus ille absumptos dextros Pulmonis lobos: sinistri tamen usu vixit, sed cum difficultate spiritus: Dextro etiam lue venerea corrupto hominem vixisse tradit *Hippolitus Bosius* lect. 1. de fac. Anat. Idem *PlazZonus* secuit canem cui Pulmo globulo sauciatus plumbeo putruerat, illæso dextro, cujus beneficio diu superfuit: Quid igitur mirum Pulmonis ulcera sanari, si putrida ipsorum vulnera curantur? *Rhodius cent. 2. observat.* 6. & 7.

OBSERVATIO V.

Exspuitio purulenta ab Empyemate pleuritidis succedaneo, & corrupto utroque Pulmonum lobo, in pus conversorum.

VXor Limbolarii Textoris, nomine Cezeau, 36. annos nata, Genevæ obiit 7. Junii 1675. A sex mensibus utero gestans Pleuritide lateris sinistri corripitur, multaq; purulenta exspuit, nec tamen morbo defungitur, sed maxima materiæ abscessus latus occupantis parte in cavum thoracis decumbente, Empyema congeritur; si enim de latere in latus se convolveret, fluctuationem manifestam & ipsa & assidentes animadvertebant; quamobrem instituta, sed serius, paracentesis, prodiitque *puris fætidi* ingens copia, quam effusionem sequutum levamen, remittente pectoris gravitate, febre, dyspnœa, & aliis symptomatis, sed tandem ægra tabe conficitur. Triduo ante obitum brachium dextrum miro œdemate totum intumuit, quod admota candela pellucidum transparens erat: Humeri partem sylvestrem, juxta cubitum gangræna quoq; invasit, è qua tabum cruentum effluebat.

Apertum fuit, me præsente, cadaver à Magistro Bailly Chirurgo peritissimo, facta per maritum secandi potestate: Reserato Thorace, primo occurrit Tunica lobi dextri Pulmonis plurimis maculis variegata, ranæ cutem & colorem referens, parenchymate destituta, & diaphragmati arcte connexa: Lobus sinister totus pene in putrilaginem abierat, per paracentesim eductam: particula enim solum superioris lobi superstes erat, & membranæ, cujus aliquot fimbriæ exinde dependebant: 2. Pleura ea parte crassa erat, syderata, cui cohærebant fragmenta membranæ pulmones investientis, ut & diaphragmati, quæ adnascentia naturalis videbatur, non per fibrosos nexus, sed membraneos: 3. Cor solito majus erat, cujus vasa paucum sanguinem atrum, exustum & atrum continebant: 4. Pericardium pustulis plurimis erat exasperatum ab acrimonia puris, à quo exesum fuisset, nisi paracentesis prævertisset corrosionem. 5. Diaphragma duobus digitis solito elatius erat, in cavitatem thoracis à Jecore tumido, scirrhoso maxime, & utrumque hypochondrium occupante, compulsum; glandulis præterea plurimis per extimam superficiem obsitum: Parenchyma dissectum aridum se exhibuit, sub fusci & cineritii coloris: 6. Pancreas pene totum consumptum erat, cujus Ductus solum cum membrana apparebat: 7. Adacta in brachii *partem sphacelo infectam* novacula, caro putris & nigricans, tabo diffluens apparuit: Ulna & manus extrema, œdemate tumentes, lympham plurimam, limpidam dissectæ emiserunt. *Ex Observationibus propriis.*

SCHOLIA.

P*Uris fætidi*] Hippocrates inter signa Empyematis funesti prænuntia, recenset specillum à pure velut ab igne coloratum, sive, quod sæpe advertimus & nonnunquam absque malo eventu, si specillum argenteum, lateris aperti orificio inditum, statim colore tanquam aureo aut cupreo tingeretur: Quod certe nihil aliud significat, nisi quod puris, aut materiæ purulentæ particulæ sulphureæ adeo exaltantur, & à mixtionis vinculo laxantur, ut facile abscedentes, corpori cuilibet alteri, & imprimis argenteo (cui affines sunt) affigantur: *Willis.*

Brachii partem sphacelo infectam] A transmisso è Pulmonibus putri & virulento ichore: dissecto enim secundum longitudinem humero, indagatisque vasis ad subclavia, illa, necnon Pulmonum, scil. tum vena arteriosa, tum arteria venosa, atro & corrupto sanguine distenta reperta sunt: Cujus portio in summam brachii partem delata, sphacelum illi induxit.

Lympham plurimam] Lymphæductus plurimi pulmonum superficiem ambiunt, qui humorem in iis superabundantem continuo amandant, quem totum venæ revehere nequeunt; plurimus autem congeri-

tur,

tur, quia nihil exterius per diapnœn exhalat: His vasis disruptis aut obstructis, ut pulmonum & pectoris hydrops, aliique affectus enascuntur, sic brachii œdema illorum viris debuit originem, eò corrivata lympha, quam vasa pulmonum lacera emiserunt.

Observatio VI.

Expuitio alba, rotunda, à Pulmone tumente & viscido albo humore infarcto.

VIrum Illustr. insolita adorta est dyspnœa, cum dolore gravi universi thoracis, & sputis toto morbi tempore albis, viscidis, spumosis, prorsus *rotundis*: Pulmo insigniter tumidus repertus, in iisque unus humor viscidus, albus, tenax ac purulentus delitescens. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Scholia.

Prorsus rotundis) Ubi sputa illa eam figuram adipiscantur, explicat Clariss. *Diemerbroeck* Anat. lib. 2. cap. 12. Præter autopsiam, ait, pulmonis substantiam totam vesiculosam esse, ducet etiam ratio, nam multoties sputa rotunda, crassa & fœtida, vomicæ, folliculi, vermes (sicante paucos annos vermem vivum, magnitudine & forma bombycem majusculum referentem, sed subrubrum, cum valida tussi à muliere quadam excussum vidimus) calculi, aliàque res p. n. in pulmonibus gignuntur, ut observationum scriptores exemplis testantur, & nos quoque multoties in praxi vidimus, & cùm tussi rejectas, & post mortem in pulmone repertas: Quæ certe, non in vasis sanguiferis; nec etiam in bronchiis (suffocationem enim, asthma violentum perpetuàmque tussim induxissent) sed necessario in hisce vesiculis gigni, ac longo tempore detineri debuerunt & potuerunt.

Observatio VII.

Expuitio purulenta manans à bronchiis pure infarctis.

COrpus φθινώδης albam, tenacem, viscidam materiam excreabat: Incisis & divisis mortui bronchiis, alba ut materia fere tota referta erant, ita illa effluebat puris speciem præ se ferens planissimam, qualem multis ante septimanis ejecerat. *Vide tit. de Tabe.*

Observatio VIII.

Expuitio purulenta à pulmonibus muco obsitis, sinistro latere purulentis.

NObilis diarrhœa laborans, febre etiam affectus fuit lenta & continua, ac per tussim purulenta ejiciebantur: Pulmones muco tenaci plane erant obducti: In latere sinistro purulenti. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Observatio IX.

Expuitio purulenta ab apostemate in latere, cum pulmonis vicini inflammatione.

STudiosus sensit rigorem in latere sinistro thoracis, sequitur calor, tussis, &c. increscente morbo excernit copiosa purulenta: Inventum ingens in latere sinistro apostema, quod pulmonem simul occuparat prægressa inflammatione. *Vide tit. de lateris dolore.*

Scholia.

MAgna disquisitio orta est, Quo transitu, vel quibus viis materies sputo rejecta à pleura ad ductus tracheales feratur: Alii hanc in cavitatem thoracis delapsam, à pulmonibus tanquam à spongia imbibi: atque alii per membranas adnatas, quibus sæpe pulmo pleuræ cohæret, eum exinde sæpe transferri putant: Verum uterque modus valde improbabilis, si non impossibilis videtur: primo enim pulmones specus thoracici contenta non exsugere inde constat, quoniam in hydrope, aut vulnere pectoris, quando pulmone intacto contingunt, neque aqua neque sanguis omnino per tussim rejicitur, tametsi humoris hujus aut illius copia sæpe magna subeat, quæ è thorace per sectionem aperto statim sponte effluit: Cæterum pulmoni membranas quandoque adnasci, ipsumque pleuræ annectere, ex observatione anatomica satis liquet; quinimo hac commeatus via materiem purulentam, in latus translatam, ibidemque per fontaneliam ab arte vel natura excitatam, cum crisi salutari evacuatam fuisse, aliquoties novi; attamen tales membranæ, pulmonis cum pleura conjunctivæ, raro præexistunt: inque pleuritide, qui morbus peracutus est, haud tuberis instar unius aut alterius diei proles esse possunt: Insuper, licet integ dum præsto sint cœci illi ductus, qui fortan admirabili naturæ instinctu quiddam è pulmonibus versus thoracis pomœria exportant, attamen contra naturæ œconomiam videtur ut corruptelam, quamvis exterius genitam, intus ad nobilissimam hanc partem, quæ revera vitæ & caloris fons est, derivent. Dubium vero diluit Clariss. *Daniel Winkler* miscell. curios. anni sexti, Observat. 41. Miles, *an*, vulneratur gladio acu-

 to, vulne-

to, vulnere penetrante per veras costas in cavitatem pectoris, non effluit sanguis multus, vulnus à Chirurgo consolidatur brevi tempore: Consolidato vulnere æger incidit in febrem cum summa respirandi difficultate, vocatus sanguinem in cavitatem pectoris confluxisse suspicor: v. s. primo omnium injungo, mitigatus calor, melior respiratio: adjungo roborantia, refrigerantia, pectoralia; lateri dextro emplastrum maturativum applico, per noctem augetur tussis, expectorat dimidiam pelvim plenam materiæ purulentæ: Sanum se affirmat dextro latere, de sinistro conqueritur: Inspicio vulnus, tumorem animadverto, locum tenui quasi membrana clausum, qua aperta, exsilit tanquam à vena secta purulenta materia: Æger sanitati restituitur: Cum materia expectorata in cavitate pectoris inhæserit, per quas vias expectoratio materiæ facta sit? inquisitione dignum: Torsit hæc quæstio multos, præcipue cum non saltem materiam purulentam, sed & iutundam, referente *Tulpio* lib. 2. observat. 15. è cavitate pectoris rejectam fuisse certum sit: M. A. *Severinus* lib. de Abscessibus diligentissime in has vias inquisivit: idémque prosequutus est in Epistol. *Bartholini* centur. 1. Epist. 68. ubi illi placuit hoc, tum ad motus perennis vim, tum ad pulmonis superni, tum diaphragmatis inferni complosum referre, sed hæc, quod ingenue fateor, captum meum superant: Quæ vero de amaritiei sensu in ore, ab injectione amara percepto ex *Pareo* affert, saltem à vaporibus, quibus pervia sunt omnia, provenisse quis affirmare posset: In luto itaque ignorantiæ tantopere hærentibus, auxiliares manus nobis porrigit Clariss. & ingeniosissimus *Harvæus* lib. de Generat. Anim. 3. p. m. 43. his verbis, *Perforatio pulmonum à me inventa, haud obscura & cæca est, sed, in pennatis præsertim, patulæ admodum, adeo ut in struthiocamelo meatus plurimos repererim, qui digitorum meorum apices exciperent*, Et paulo post, *Imo vero dubitare liceat, an non in homine, etiam dum vivit, aër per dictos meatus in thoracis cavitatem penetret: Quomodo enim aliter Empyicorum pus, & pleuriticorum extravenatus sanguis, illuc effluant? In vulneribus pectoris (illæsis etiam pulmonibus) aër per vulnus foras erumpat? aut liquores in cavitatem pectoris injecti, cum sputo reddantur?* Harveo adstipulatur Clariss. *Bartholinus* Anat. Reform. lib. 2. cap. 9. *Membrana cingitur pulmo tenui, lævi, poris multis insignita, qui pori, inflato pulmone follibus, satis conspicuis: quos aliquoties Joh. Walæus pisi majusculi magnitudine in vivorum dissectionibus observavit: hinc sanies thoracis penetrare potest, & per tussim exire*: Huic sententiæ calculum adjicit Clar. Lindenius Med. Physiolog. lib. 1. cap. 6. §. 286. *Perforationem talem membranæ pulmonariæ peculiare quid esse, & ea cognita nulli jam mirum videri debere posse, quæ, quæ præter naturam collecta sunt in cavitate thoracis, inde absorberi, & per arteriam asperam expui, esse tamen istum abusum potius dictorum meatuum, & in casu extremæ necessitatis tantum: usum vero esse perspirandi aerem in eandem cavitatem, quo circumfusis pulmonibus hos refrigeret*: Et ita lux tenebris nostris tandem affulsit: Etsi enim in mortuis, subsidentibus omnibus, pori isti non admodum sint conspicui, tamen cum alibi (ut in pennatis certo constat) oculis pateant, non video qua causa commotus quis dubitare velit eosdem in homine existere, & naturam in extremis iis uti posse, cum sæpe meatus obscuriores necessitate adacta sibi inquirat, ut è doctrina de abscessibus luculentum evadit, ubi natura oppressa sæpius vias plane invias invenit, per quas materiam ceu sarcinam deponit: *Hactenus Clariss. Winclerus*: Superest tamen scrupulus, Si adeo patulæ sunt viæ, ac poris pervia est pulmones ambiens membrana, quidni semper, vel saltem ut plurimum, Empyicorum pus illac traducitur, sed ad paracentesin confugiendum? An à natura concessi quibusdam illi pori, aliis denegati? An quibusdam laxior ea, aliis adstrictior? An puris crassities aut viscidítas, etiamnum copia, trajectioni obstat, adeo ut pulmones exsugere illud non valeant? An facilius permeat pus in iis quibus pulmones lateribus propius cohærent? An densius aut rarius illorum parenchyma difficilius aut facilius pus absorbet? An forte membrana, è pure prognata ab astante calore, poros illos obducit, non secus ac pleuram ab eadem aliquando circumvestiri quandoque compertum est, ac aperto ad puris eductionem latere, nihil prodiisse; obstante spuria illa membrana, quod in milite, de quo supra, contigit?

Rigor, calor, tussis) Inter Empyematis signa illud est, quod eo affecti nocturnas potius quam diurnas exacerbationes patiantur: Causa verisimilis istius perturbationis & exacerbationis nocturnæ à *Ballonio* cons. 3. lib. 3. assignatur: In omnibus, *ait*, suppurationibus dolores ad noctem incidunt, id quod non tantum audiendum dum pus fit, sed dum continetur aliqua parte fovens febrem lentam: cum autem Empyicis, & propterea hectica febre implicitis, partes solidæ sint ignitæ, non mirum si noctu calor increscat ratione ipsius diathesis, & quia non humectat (ideo calor hecticus calci non dissimilis se prodit) revocatur calor & spiritus intro, sic calor increscit, non solum qualitate sed & quantitate: Et ita dum revocatur calor ad centrum, diflatióque prohibetur ob noctis dominatum; calor iste maleficus est, malignus, squallidus, non ἀτμώδης, nec nanciscitur ἑδρὰν, id est, focum, locum, domicilium aptum & conveniens, & calor fixus non accipit fluentem istum calorem febrilem tanquam amicum & ἐπικεραστικὸν, contemperantem moderantémque, sic non bene convenit isti calori fluenti cum fixo, licet uterque in ægrum conspiret: Sic cum recurrit calor maleficus, & nanciscitur æque malum & perniciosum, dum augetur calor & dolor, non fiunt novæ accessiones febriles, sed αὐξήσεις caloris & exacerbationes quædam, non ob novi humoris motum, sed ob ignitam naturam partium solidarum, seipsa factam πυρωδεστέραν, i. e. ignitiorem; quómodo Galen. comm. in aph. 1. lib. 2. docet somnum aliquando obesse, ut cum humores, calor & spiritus revocantur intro, & augentur Inflammationes & dolores, ita in Empyicis fieri solet: Quærat autem quis, an pus suos habeat motus nocturnos potius quam diurnos? nam & in inflammationibus internis paroxysmus est nocturnus: & id non est proprium nec hecticis, nec empyicis ut nocturnas molestias potius experiantur, quam qui aliis morbis implicantur: Unde mirati sumus cur antiquitas peculiari quodam privilegio & prærogativa exacerbationem nocturnam puri & purulentis assignaverit, Nec enim id novum est, nam & venerea lue affecti, præsertim ubi solidas partes invasit & conspurcavit, nocte dolent magis, Et arthritici, & ὀδονταλγεῖς, & κεφαλαλγικοὶ, & ἰσχιαδικοὶ, denique multo maxima pars ægrotantium: Præter rationes adductas, & hæ probabiles sunt, 1°. quia omnes fere morbi sub tempus noctis ingravescunt, multis de causis, partim quia ob adveniens tempus nocturnum fit admirabilis quidam motus & revocatio intro, ifque

que contrarius motui vigiliarum : deinde coctio fit noctu, nec solum humorum naturalium, sed & contrariorum & febrilium : at dum pus fit, febris augetur & dolor : : quæ ratio & analogia de pure in abscessibus, in aliis morbis & febribus audiri potest, maxime autem id apparet in empyicis : dolent enim partes solidæ, & augetur calor febrilis, qui interdiu in partes omnea expansus erat : Accedat quod inter vigilandum animus occupatur, & vigiliarum motus sequitur, Et mens ipsa sese noctu recolligeos tota in morbi & doloris cogitationem incumbit ; interdiu sensus ab innumeris objectis pelliciuntur, & ista irritamenta & illecebræ retinent animum : Vide Alex. Aphrodisæum Probl. 116. lib. 1.

Observatio X.

Empyema Pleuritidi succedens ante decimam quartam diem.

ADvertant juniores, quanquam Hippocr. observatione pleuritis non ante xiv. diem ad suppurationem tendit, Nostra tamen observatione, non solum in juvenibus, sed etiam viris constantis ætatis, 7. vel etiam 4. id evenire, & evidenter *id detegi rigore* & subsequente febre, ab illis diebus invadentibus & singulis diebus recurrentibus : Sic sane in Nob. adolescente *rigor febrisque*, 4. 5. 6. 7. usque repetentes *prænuntiarunt suppurationem*.

Dissectio autem cadaveris secundum intra septenarium morbi, in illo factam suppurationem ante perfectam fuisse demonstravit, cum universus thorax pure prægnans repertus esset : Quin memini me vidisse pus in thorace cujusdam Sacerdotis, qui 9. die extinctus obiit, quod præpostero consilio purgante medicamento usus esset, neglecta v. s. & dilata in sextum, quo sum advocatus. *Carolus Piso de morbis ab illuvie serosa sect. iij. cap. ix.*

Observatio XI.

Empyema insigne Sinistri lateris thoracis, nulla sui signa exhibens.

S*Vppuratum mortuum* secuimus in quo nulla pulmonis sinistri pars aderat, sed tota cavitas aqua & pure repleta erat : cùm tamen per duorum mensium spatium, quo tempore ab hoc morbo vexatus fuit, *nullam respirandi difficultatem*, & paucam tussim, sine ulla materiæ morbificæ ejectione habuisset, Attamen secto corpore tota thoracis sinistri cavitas aqua purulenta referta erat. *Dom. Panarolus Pentec. 1. Observat. xlvj.*

Scholia.

N*Ullam respirandi difficultatem &c.*) Incipientis suppurationis tria proponuntur signa ab Hipp. 2. Prognost. 1. Si pleuritide vel peripneumonia non expurgata, febris intensior evadat, dum enim pus conficitur, febris intenditur. *Hippocr. aphor.* 47. 2. ij. *Rigor.* qui fit dum puris acrimonia partes vellicat membranosas. iij. *Pondus* & sensus gravitatis in parte; humor enim in cavitate contentus magis gravat quam dum in partis substantiam effusus est; Addit Galen. 4. de loc. aff. cap. 9. fluctuationem, Nam ubi quis, *inquit*, affatim à decubitu transmutatur, idque maxime si ab uno latere in aliud se convertens defluere aliquid sentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia conjectura est. *Hæc Galenus* : Quin etiam in his fluctuatio sæpenumero haud obscure auditur, nisi puris crassities aut copia quæ totam thoracis cavitatem impleat, fluctuationem impediat : His etiam accedit Respiràtio difficilior : quamvis enim rupto abscessu dolor lateris sedetur, & hinc diaphragma, & thoracis musculi liberius moveri possint, quia tamen pulmo à circumfuso pure gravatur, ut libere moveri non possit, & præterea quædam puris portio in spongiosa pulmonis substantia imbibitur, inde pulmo gravior redditur, bronchiáque à pure imbibito obstruuntur, respiratio redditur difficilior : Ex illa etiam puris in pulmonem & bronchia transmissione sputum purulentum exoritur, quod etiam factum Empyema significat : non semper tamen puris excretio fit propter illius crassitiem, ob quam ad bronchia pervenire non potest. *Riverius pract. lib.* 7. c. 4. Aliquod dictorum signorum in isto Empyematico defuisse nihil absurdi erit, at præcipua & pathognomonica desiderari, historia admirationem parit: An authoris suspecta fides? An illud Averrois *Monstra in morbis fiunt*, à curatione ad diagnosin transferendum? Paucæ Tussis rationem reddere non adeo difficile est, quia vel humoris non insignis erat acrimonia, qui aqueopurulentus refertur; vel quia à bronchiis maxime sensibilibus, procul aberat, vel quia pulmonis pars sinistra destructa erat & corrupta : Nullæ expulsionis causa quoque non est obscura, Tum ob defectum sinistri pulmonis, ac viarum, bronchiorum nempe simul absumptorum, per quas humor extruderetur, absentiam, Tum ob humoris conditionem, qui aqueus, ac proinde expulsioni ineptus, quod in thoracis hydrope manifestum : At unde respirationis libertas deducenda? forsan ab integritate pulmonis dextri, qui necessitatem ventilationis supplere potuit : A compresso tamen diaphragmate, incumbentéque illi gravi pondere, quin dyspnœa aliqua vel gravitatis sensus adfuerit, vix fieri potest, alioquin laborabit scribentis fides : Fluctuationis sensus abest ubi cavitas plena est, qualis refertur pectoris cavitas sinistra, percipitur si pars tantum occupatur.

Thoracis sinistri cavitas) Locus affectus distinguitur ex iis quæ habentur apud Hippocr. 2. Prognost. 21. Si Empyema, *inquit*, in altera tantum parte existat, hos convertere ac discere oportet doleantne in altero latere, & an alterum altero sit calidius, atque cubantem supra sanum latus interrogare, an videatur sibi onus aliquod desuper suspendi : si enim ita est, in quodcunque latus pondus sit, in altero suppuratio existit : Quemadmodum si utrinque calor & pondus sentiatur, in tota thoracis cavitate pus continetur : Addit Avicennas etiam conjecturam, quam depromsit ex Hipp. 3. de morbis, Applicetur,

inquit, linteum thoraci madefactum, secundom utramque partem, dextram & sinistram, citius exsiccabitur illud quod supra partem, pus continentem, appositum est: Aliud denique signum, ab experientia nostra desumptum proponere licet, quod ab authoribus non fuit animadversum, Quod nimirum in latere affecto tomor ut plurimum œdematosus apparet, ex tenuiore materiæ collectæ portione in thoracis musculos resudante: Et quando in suspicione empyematis, hujusmodi tumor, aut inflatio cutis in alterutro latere apparet, certo pronuntiare licet Empyema intus latitare, & apertio lateris tuto fieri potest. *Riverius.*

Observatio XII.

Empyema pulmonum exulcerationem frequenter sequitur in Phthisicis.

PUs in Pulmonum exulceratione genitum, non solùm asperæ arteriæ ramis illapsum exspuitur, sed & tandem quando ex corruptione Pulmonum substantia dividitur, in pectoris cavitatem influens, illicque sensim coacervatum, atque interdum magna copia congestum, Empyema producit, Quod ab exulceratione hac in phthisicis eo modo prodire Sectio patefacit, per quam in corruptione pulmonum puris semper aliquam saltem portionem, si non magnam, pectori adhærere vel innatare deprehendimus. *Platerus pract. lib. 3. cap. 5.*

Observatio XIII.

Expuitio purulenta à fractura ossis cuneiformis, & sanguine circa id suppurato.

VIr delapsus ex altiore loco, die 4. exscreatis prius sputis purulentis, obiit. Prope ossis cuneiformis medium sejugatum erat ejus fragmentum, & circumcirca multum sanguinis coagulati, è cujus putredine, pus prodiit. *Vide lib. 4. tit. de Vulneribus.*

Observatio XIV.

Expuitio frustulorum carneorum à cordis substantia ulcerata.

FIliæ D. N. (*vide tit. de Hæmoptysi*) mortuæ cor albicans visum est, & media sui parte fere exesum, ut fibræ carnosæ semiputridæ avellerentur: Frustula quædam carnea, hujusmodi fibris simillima, per sputum rejecerat.

Observatio XV.

Suppurati pericardium totum fere corruptum repertum est, & cordis major pars exesa.

INsuppuraro, qui post diuturnam affectionem obierat, observatum est ferme pericardium totum corruptum fuisse, majorémque ipsius cordis, quod adhuc quidem, ob diutius scil. putredinalem in eo asservatum calorem, palpitabat, partem exesam extitisse, ut quidem ulcus diutius tulisse facile credi possit: *Franc. Rota cap. 23. de Tormentar. vulnerum curatione.*

Observatio XVI.

Empyema lethale Pleuritidem sequutum, ob neglectum per paracentesin, abscessus apertionem.

NOvi duos lateris sectionem à Medicis præscriptam admittere nolentes, fatum obiisse, eorumque cadavera dissecui: Item binis aliis operationem istam adhibitam vidi, quorum unus convaluit, alter tabidus interiit: Cujus tamen ratio erat, quod pulmone insigniter vitiato, & viribus prostratis, lateris apertio serius facta nullum juvamen isti contulit, sed spiritus prius imbecilles depressit valde, eorumque corpus absumpsit: Iste, cujus aperiebatur latus, pulmonem satis firmum habuit, sed à Lateris abscessu intus rupto, materies in thoracis cavitatem decidens, septum adeo comprimebat ut vix respirare potuerit. Chirurgus sine caustico, inter vertebram sextam & septimam scalpellum intrusit, & carne penitus perforata cannulam indidit: Ichor cruentus primò effluxit, & dein per vices in modica copia exemptus, per triduum sine fœtore quovis effluxit; postea vero quoties foramen aperiretur, odor teterrimus expirabat per plures dies persistens, donec per injectiones ex myrrha & herbis amaricantibus, aqua & vino incoctis factas, & sæpius quotidie adhibitas, tandem extingueretur: quorum usu diuturno materia morbifica, & sorditie omni demumablura, effluxus omnis cessavit; & denique foramine clauso, patiens integre convaluit: Illorum qui, cum Lateris apertionem admittere nollent, interibant, cadavera dissecui, In uno pus ab apostemate in pleura & musculis intercostalibus excitato, intúsque disrupto emanans, loci affecti & pulmonis contigui partem sphacelo affecerat, indéque diaphragma corrodens, & foramine in dextro ejus latere facto, in viscera imi ventris descenderat, ibidémque toto ductu ventriculi & intestinorum tunicæ exteriores, In quas materies purulenta descenderat corrosæ & disco-

lores

lores apparebant: Et demum materies purulenta inteſtinum rectum corrodens & perforans, una cum excrementis per anum foras prodibat: Ægrotans robuſtus & medicina cujuſque impatiens, morbi hujus tyrannidem per duos circiter menſes ſuſtinuit, ſed interim *febricula*, *Siti*, *Inquietudine*, *ventriculi moleſtia*, *& crebra ſubverſione*, *ἀγρυπνία* fere continua miſerrime affectus degebat.

Cadavere poſt obitum aperto, odor fœtidiſſimus eloacam omnem ſuperans per totam cameram diffundebatur.

Alterius ab Empyemate defuncti anatome, non ita vaſtam materiæ purulentæ diffuſionem exhibebat: Illa quidem in latere nidum habuerat, unde in thoracis cavitatem decidens, ibidémque congenti ingeſta, & continue pulmones immerſos polluens, *febrem lentam*, & quaſi hecticam, à qua æger valde ſenex interiit, excitabat. *Willis Pharmac. rat. p. 2. ſect. 1. c. 10.*

SCHOLIA.

F*Ebricula, Siti &c.*) Morbi hujus prognoſis tum ante, tum poſt ſectionem inſtituitur: Prior determinat utrum latus aperiri debeat necne; Item prædicit cujuſmodi, cum vel ſine apertione, morbi eventus futurus ſit: Si Empyema tardius poſt primarium affectum, ſcil. non ante xxx. aut xl. diem, quando vires plurimum atteritæ, atque pulmones vitiati ſunt, eorumque conformatio læſa, ſuccedet, ac inſimul ſi febris velut hectica perſiſtet, reſpiratio brevis ac laborioſa, pulſus debilis & celer, cum ſodore frigido, cúmque diarrhœa velut colliquativa, & crebris ſpirituum deliquiis, tunc empyici ſtatus plane deploratus ſectionem minime admittit: Medicus eum ſinat incruente mori, ne videatur occidere: Sic vero è contra, poſt manifeſta empyematis maturius facti indicia, pulmonum aut lateris moleſtia, nec non febris aliáque ſymptomata remittent, atque pulſus & vitium robur conſtabunt, licebit tuto ad ſectionem procedere, indéque ſucceſſum felicem ſperaret Sectione facta, ſi pus album, verum, bene coctum, aut alias laudabile cum euphoria exilit, ſi pectoris gravitas & dyſpnœa remittit, & ægrotans quoad alia pathemata habet melius, de therapia minime dubitandum erit: Sin vero pus nullum aut modicum, ſi tenue, ſubcruentum aut fœtidum ex latere aperto effluet, perexiguam inde ſalutis ſpem concipere licebit.

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI SECUNDI.
SECTIO VII.
De Tabe in genere & Pulmonari.

OBSERVATIO I.

Tabes non ob ſolum Pulmonum vitium excitatur, ſed ſæpe Viſcerum aliorum & Sanguinis ſequitur.

QUoties vidimus à ſcirrho in Liene, Hepate, Pancreate aut meſenterio excitato: ab Inteſtini cujuſdam, aut etiam Renis, Uteri, aut Veſicæ ulcere, vel tumore cancroſo, aut alias eacoethe, abſque notabili pectoris aut pulmonis vitio, Atrophiam lethalem ſueceſſiſſe?

SCHOLIA.

PHthiſeos & Tabis vocabula propria ſignificatione ſolummodo denotant Atrophiam, ſive contabeſcentiam ſolidarum partium cum debilitate virium: Cujuſmodi affectio quamvis ſæpenumero à Pulmonum unitate ſoluta ſive ulcere procedat, quandoque tamen ſine horum vitio, aut mera ſanguinis, aut præcipue ſucci nervei culpa, totius corporis extenuatio ſive contabeſcentia exoritur: Generales igitur hujus morbi rationes exponendæ ſunt, & oſtendendum quot modis, & quibus de cauſis humorum dyſcraſiæ totius corporis atrophiam quaſi tabidam inducere ſolent: Enimvero ipſa Tabes pulmonaris non proxime ac immediate à viſceris iſtius ulcere aut corruptione procedit; verum oritur quatenus ſanguis inde labem contrahens, & ſumme inquinatus, propterea virtutem ſuam outritivam prorſus amittit: Porro tum *Hic*, tum inſuper *Liquor nerveus* ob multas alias cauſas diatheſio talem ἀτροφίαν acquirit: Et primò quoad *Sanguinem*, ſæpenumero advertere eſt quoſdam ſine tuſſi, & citra apparens in pulmone aut pectore vitium emarceſcere; & in dies ſolitæ caroſum molis diſpendium pati: interea ut circa appetitum, digeſtionem, ſomoum, & fere totius functionis naturalis, imo & animalis œconomiam mediocriter habeant: attamen quaſi alimentum receptaculo uique perforato infunderetur,

minime nutriuntur verum invitis omnibus diæteticis regulis sensim contabescunt. Cujusmodi affectus ratio formalis, sive conjuncta, sæpenumero tantum in eo consistit, quod sanguis insigniter depravatus succum alibilem sibi jugiter suffusum, assimilare nequit, quare ipsum non modo protinus amandat, sed etiam solidarum partium particulas delibat, quas in se rapiens statim foras profundit, vel in diverticula cogit, vel evaporando absumit. Sanguinis depravationes, sive status degeneres, Atrophiam inducere solitæ, vel in propria ipsius dyscrasia consistunt: vel ipsi aliunde, & quidem præcipue, aut à Visceribus, aut à Liquore Nerveo etiam degeneri, communicantur. Propria ipsius dyscrasia ἀτρόφιμος duplex existit, juxta quod particulas Salino acidas, aut Sulphureas & summe acres, supra modum exaltari & præpollere cæteris contingit: Enimvero cruor interdum ab indole sua genuina, scil. dulci ac volatili, in acidam facessit: prout in Scorbuticis quibusdam, melancholicis & cachecticis passim cernitur: Quapropter succus nutritius, perpetim in massam sanguineam suffusus, si quidem assimilari & partibus solidis apponi nequit, rursus brevi relegatur, atque vel protinus per urinam, aut sudorem aut diarrhœam amandatur; vel intra carnes aut viscerum cavitates aggestus, hydropem infert, cujusmodi Affectus, in malum statum evecti, effectus ordinarius solet esse, quod cum aliquæ partes valde intumescunt, aliæ plurimum extenuantur: 2°. Porro subest alter sanguinis status ἀτρόφιμος, huic plane contrarius, quando nimirum iste supra modum calidus & sulphureus, proindéque immaniter semper effligrans, effervescentia sive accensione sua succum nutritium absumit & nimis evaporari facit, adeo ut partes solidæ debito ejus penu defraudatæ emarcescant: Diathesi huic obnoxii vasa habent ampla & cruore plurimum distenta, carnes vero emarcidas & præ calore induratas: quamvis taliter affecti raro ad mortem usque intabescunt, attamen citius consenescunt & plerumque brevius vitam finiunt. 2 Sanguis non tantum ex propria indole, sed insuper ob tabem aliunde, & præcipuè a visceribus, vel succo nerveo communicatam non raro tabificus existit: Et 1°. hoc viscerum culpa crebro accidit: hæc enim male affecta chymum, sanguini convehendum, interdum haud rite coquunt; sæpe item pervertunt, ac fermentis extraneis & heterogeneis inquinant; intantum ut hæmatoseōs & nutritionis munera frustrentur. Porro interdum ob vasa chylifera in iis obstructa, etsi multum comedant, parum tamen aut debito minus, in massam sanguineam convehitur: Insuper in coctionis visceribus nonnunquam tumores, abscessus aut ulcera contingunt, a quorum putrilagine sanguis inter transeundum infectus, reliquam ipsius massam contaminat ac operi nutritio ineptum reddit. Quinimo tumores, abscessus, aut ulcera strumosa vel cancrosa in partibus externis, & præcipue in dorso contingentia, frequenter exitialem tabem afferunt. Quorum ratio facile patet, quatenus nimirum in ejusmodi affectibus, tum succi nutritii copia ingens ad partem affectam per arterias advecta, ibidem vel tota impenditur, vel inde foras profunditur, in tantum ut cæteræ quæque totius corporis partes debito penu defraudentur: tum insuper quod materies virulenta, aut valde incongrua, illic genita & aggesta in venas resorbetur, quæ sanguinem tabo impuro inquinat, proindéque ad nutritionis munus obeundum prorsus inhabilem reddit. Nec solum à visceribus & partibus solidis, sed insuper à succo Nerveo sanguini labes, (obquam ἀτρόφιμος existit) non raro communicatur. Si quando enim hic latex à crasi genuina, scil. dulci ac volatili, in acidam degeneret, subinde è fibris ac partibus nerveis exundans, inque sanguinem refluens, liquorem ejus præcipitat, inque fluores cogit, quibus omnis materies nutritiva ejicitur, & modo per urinam aut sudorem, modo per vomitum aut diarrhœam profunditur. Cæterum ipse liquor Nerveus interdum per se, ab indole sua desciscens, & in crasi vitiatus, atrophiæ causa existit, quod item binis afficiendi modis fieri contingit: Enimvero succus iste plurimum vitiatus & degener, qua vapidus & effœtus evadit, proinde ut fibras tum nerveas tum carneas non satis actuet & spiritu animali irradiet: quapropter ubique in solidis partibus, uti virtus motiva, sic etiam nutritiva deficit: Hinc aut totum corpus, aut membra quæpiam, vel partes ejus, paralysi aliquandiu affecta tandem emarcescunt. 2. Porro item notavimus plures febre lenta (sive μαρασμώδει à nobis dicta) laborantes, statim oblanguescere, & dein brevi tempore plurimum emaciari. In utroque casu ratio eadem aut analogia assignari debet: quippe ostenso alibi quod spiritus animales, una cum liquore nerveo, eorum vehiculo, (qui seminis instar masculini est) humorem nutritivum ubique juxta partes solidas aggestum, quasi semen fœmineum actuant, inque opus nutritivum quasi fœcundum reddunt: id propter, si quando Liquor iste Nerveus, aut vapidus, aut depravatus fiat, partium solidarum moles quasi sterilis facta emarcescet. *Willis Pharm. rat. p. 2. sect. 1. cap. 5.*

Observatio II.

Phthisis à pluribus pulmonum ulcusculis, Vomica in eorum dextra parte, &c.

Affectus de quo Sereniss. Princeps Carolus Fridericus Marchio Badensis, &c. præcipue conqueritur, est *Dyspnoea* quædam cum molestissima *Tussi*, quæ tum imprimis evenit quando corpus aliquot passibus ambulando & acclivia scandendo movetur: Causa hujus mali proxima, seu morbus à quo pendet, tum nomen affectui impertiet, tum omnem curam & sollicitudinem Medicorum ad se trahet. Quoniam habitus corporis consumitur, Pulsus frequentior & celerior est, nec non manifeste purulenta tussi ejiciuntur, supervacuum erit inquirere num Tubercula cruda vel Lapilli in pulmonibus? Anne vero catarrhi ab bronchia ruentes hujus mali authores forent? etsi forte negari non possit Tubercula cruda hanc calamitatem præcessisse, & nunc catarrhos purulentæ per tussim ejectioni accedere: sæpe enim pauxillum puris, multo sputo pituitoso pellucido involutum, conspicitur: imo his diebus vidimus uvulam elongatam, & fauces rubicundas à sero acri hæc loca alluente & exasperante: Potius operæ pretium erit indagare unde pus hoc proveniat, an ab Empyemate? num à vomica Pulmonum peculiari folliculo vestita? an vero à substantia

eorundem

eorundem primum indurata & tandem suppurata? Empyematis latentis suspicionem movere posset pleuritis S. P. mense Aug. anni 1673. affligens, quæ nec sputi ejectione, nec sudore nec aliter judicabatur, nam ab illo tempore tussis & dyspnœa inceperunt, magis magisque increverunt, & huc usque perdurarunt, verum licet hæc indicia suspicionem Empyematis probabilem reddant, neutiquam tamen illud evincunt: nam S. P. à mense Augusto prædicti anni, usque ad principium Aprilis anni 1675. obambulavit, equitavit, castra sequitus est & prœliis interfuit, imo utcunque dyspnoea cum tussi post motum molestaret, illa tamen protinus cessavit, quando humi decubuit; adde quod in pectore nullus unquam rumor apparuerit, & utrique lateri, situ etiam humili incumbere valuerit, quæ tum præstare tanto temporis intervallo impossibile fuisset: quamprimum enim pus in cavitatem pectoris ex abscessu rupto stillare incipit, in dies augetur, & sæpe brevi ad insignem copiam cumulatur, nisi exitus alicubi pateat: nam à congesta puris colluvie pulmonum distensio impeditur, & diaphragma deprimitur, unde summa respirandi difficultas vel orthopnoea subsequitur, & sæpe in pectore, ubi empyema est, tumor excitatur. Vomicam apud S. P. intra pulmones potius latuisse, multa sunt quæ fidem indubiam faciunt, nam à Septembri prædicti anni, usque ad Aprilem anni 1675. semper difficulter post motum respiravit, & quamvis multum ac vehementer tussiret, ne guttulam quidem puris ejecit, quod signum erat tum obstaculi cujusdam in Pulmonibus, ob quod usus respirationis à motu aucto non sufficiens aër pulmones subire potuit, tum alicujus irritaminis ad tussim inanem impellentis: hoc autem omnino vomicam fuisse inde manifestum evasit, posteaquam S.P. thermas Aquisgranenses prædicto mense Aprili bibere incepit, nam vomica hęc per aquam calidam, atomis sulphureis imbutam, copiosius haustam, emollita, atque postin itinere rupta, pus tam copiose & affatim exspuir, ut uno atque altero quasi rivulo propulso, protinus novum puris effluvium è Pulmonum bronchiis fauces impleret, illúdque sine magna tussi, vel leviculo impulsu, aut simplici screatu ejiceret: Insuper S. P. Vomica hac maximam partem depleta, nondum finita cura facillime respitavit, adeo ut scalam concitato cursu scandere voluerit, quod ad hunc usque diem nondum licuit: unde firmiter credit, si post potum aquarum quieti vacasset, aut aliter valetudini suæ consuluisset, quin integram sanitatem recuperasset: Vomicæ exordium præcipue adscribi potest potui frigidæ, æstuante corpore, cui S. P. nimium indulsit: nam à potu frigido superfluo sanguis subito coagulatur, unde portiuncula sanguinis grumosi intra vesiculas Pulmonum subsistit: adde quod natura sanguinem coagulatum & grumosum, præsertim in partibus principibus, peculiari folliculo quasi circumvallare soleat, ne gravius damnum inferat: interim cum iste sanguis non moveatur, ille in pus convertitur, quod sensim augetur: cum autem folliculi vasis peculiaribus dotentur, ex illis perpetim aliquid stillat, ut ex indole omnium tumorum cum folliculis constat, qui sæpe à minutissimis exordiis ad insignem magnitudinem excrescunt: An vero à mense Aprilis 1675 usque ad diem quintum Novembris, substantia pulmonum indurata, & cavernosa seu sinuosa evaserit? vel ut uno verbo dicamus, Num Pulmones cum labiis duris exulcerati sint, indagationem seriam postulat, atque in hujus notitia rei cardo verti videtur. Tale vitium Pulmonibus minantur inesse, dyspnoea post absolutum thermarum potum rediens, tussis vehementissima, veri puris ejectio, febris lenta pulsu se prodens, habitus macilentus & lassitudo spontanea universalis. Confirmant idem compages corporis valde gracilis, scapulæ alatum instar prominulæ, proclivitas ad febres intermittentes, continuas & malignas, quarum omnium vehementiam non semel S. P. expertus est: Licet autem in pulmonibus talis adsit labes, illa tamen nondum magna observatur: nam C. P. placide dormit, citra ullum sterrorem aut sibilum inter respirandum, humili situ utrique lateri pro lubitu incumbit, expergefactus mane parum puris absque labore excernit, nec ad copiosiorem ejectionem post somnum stimulatur quod alias phthisicis solemne est, postquam scil. somni indultum aliquandiu à tussiendo quieverunt: insuper color faciei vividus est, bene appetit, non sitit, nec sudat, utina prorsus naturalis est cum laudabili sedimento, habitus non valde emaciatus, cutis nondum squallida & scabra, nec capilli defluunt, vel à pastu corpus æstuat. Quæ cum ita sint apud S. P. ulcus detergendum ac consolidandum, & quoniam à pure inquinamenta sanguini commiscentur, quæ febrim consumentem efficiunt, ipsis occurrendum & tabes diligenter præcavenda erit; His indicationibus Deo Benedicente, congruis auxiliorum remediis satisfieri posse spem faciunt ætas juvenilis, temperantiæ amor, & labes pulmonum nondum ad supremum gradum deducta, &c. *Hæc consulebant Viri Excell. Dn. D. Ioh. Iacobus Wepferus & Bernardus Verzascha.*

Posteaquam S. P. per aliquot septimanas remediis cum maximo emolumento usus fuisset, mihi

demandavit ut de valetudinis suæ statu & medicamentorum effectu Dn.D. Wepferum certiorem reddam, quod sequenti epistola à me præstitum est.

S. P. Ampl. & Exc. Domine, Unanimi consensu inchoata cum S. P. medendi methodus feliciter succedere videtur, nam febris lenta, hecticæ prodromus, decrementum sumit, tussis molesta imminuitur, materia per exscreationem ejecta raro purulenta observatur, per duas noctes cum levamine nihil exscreavit, blande dormit, bene appetit ac concoquit, & urina semper laudabilis conspicitur, imo in brachiis carnem generari nuper animadvertimus, &c. *Dom. D. Verzascha. 22. Novembris* 1675.

Plurima in literis Tuis occurrunt quæ optima quæque de valetudine S. P. in integrum reditura pollicentur: plenius apud me gaudium evaderet, si quoque acclivia scandentem facilius respirare intelligerem: hac enim ratione persuaderer nullum imperscrutabile vitiam in Pulmonibus latere, &c. *Dn. D. I. Iac. Wepferus* 30. *Novembris* 1675.

Post transmissam Epistolam statim subsequente die S. P. catarrhus corripuit, unde majori cum difficultate respiravit, molestius tussivit, copiosius sed sine ulli puris notabili quantitate excreavit, & aliquoties capite doluit; Hæc omnia animum meum vehementer discruciarent, nisi apud uos, isto hyemali tempore, catarrhi essent malum epidemicum, Erigit animum meum quod prædicta symptomata remittere incipiant, &c. *Dn. D. Verzascha.* 3. *Decembr.* 1675.

Catarrhos ab anomalia aëris ubique locorum plurimis infestos esse undiquaque audio: Symptomata remittentia apud S. P. bona quæque prænunciant, eóque magis quia sputum, tussi molestissima copiose rejectum, purulenti inquinamenti expers erat: Maius gaudium evaderet si intellexero respirationem liberiorem existere, &c. *Dn. D Wepferus.* 6. *Dec.* 1675.

Quatuordecim dierum spatio aliquoties autumavit S. P. se circa horam nocturnam nonam paroxysmo febris tertianæ corripi, hinc prædicta hora sexies illum invisi, sed nullam febrem tertianam observare potui, pulsus enim raro febrilis, urináque semper laudabilis erat, Quæ per tussim adhuc molestam & exscreationem rejicit, pauca sunt & illis similia quorum in consilio mentionem fecimus, imo aliquor noctes transegit in quibus nihil exscreavit: Excrementa alvina sanorum similia semper apparent, si quando fluida redduntur, biliosa, sed nullo chylo commixta observantur, &c. *D. D. Verzascha* 22. *Decemb.* 1675.

S. P. febri tertiana immunem esse confido, cum hactenus nullæ febriles accessiones à te deprehensæ sint, pulsusque & urina naturaliter se habuerint; quoniam vero in suspicionem paroxysmi febrilis venit, proculdubio aliquod symptoma passus erat quod illam primo movit: forte horrorem aliquem expertus fuit, qui sæpe evenit quaudo pus generatur, quod in virgine nobili hoc ipso tempore animadverto: aliquot enim noctibus, ferme circa horam IX. horrores perpessa est, nunc purulenta exspuit cum manifesto phthisis incremento: meliora tamen spero, quia pulsus est naturalis, purulenta ejectio non augetur, & S. P. aliquot noctes citra tussim transegit. *Dns. D. Wepferus.* 29. *Dec.* 1675.

Necessarium esse duco cursum morbi describere qualem post ultimus meas in S. P. observavi: Decem sunt dies elapsi quod S. C. cum in conclavi Principis Sybillæ commoraretur, circa horam secundam pomeridianam inopinato dolorem, fere per horas duas, pungentem in parte lateris dextri passus fuerit, qui ex præscripto julepo cum aqua scabiosæ, farfaræ & syrupo papav. rhoeados parato, & ungu. Resumptivo Fernelii, cum spermate ceti mixto eadem die disparuit: verum tussis molestissima mox supervenit, excrementáque purulenta, compacta & subviridia, non sine aliqua virium jactura rejecit. Ad promovendum novæ hujus materiæ exitum, syrup. pectoralem *Zwelferi*: hederæ terr. *Quercetani*: de althæa *Fernelii*, & erysimo *Lobelii* præscripsi, ex quorum syrup. usu facillime exspuit, unde cum illis pergendum esse censeo: An autem nova ista materia ex nuper aperta vomica, vel ex collectione recenti in veteri sinu vomicæ, cum per XIV. dies S. P. fere nihil exscreaverit, ortum trahat, judicio Tuo accuratiori examinandum relinquo: cæterum intra prædictos x. dies, per duos dies excrementa alvi liquida, biliosa & serosa reddidit, quæ fœtorem intolerabilem sparserunt, &c. *D. Verzascha. ultimo Dec.* 1675.

Sputum purulentum S. P. fœtidum, tenuissimum, & consistentia prorsus compactum, non nuper natum esse his indiciis manifeste apparet; quod etiam confirmat dolor punctorius sævissimus excretionem præcedens, ipse excretionis modus cum vehementia junctus, & debilitas illam consequens: An vero ex vomica recenter rupta prodierit, vel in sinu antiquo delituerit, & tussis violentia ex laribulo tali productum fuerit, certo definiri non potest. Ex vomica rupta illud credidissem si sputum cruore tinctum fuisset: vix enim vomica est cujus folliculus vasis capillaribus non donetur, &c. *I. Iac. Wepferus.* 29. *Ianuar.* 1676.

Prima

Prima continuatio Historiæ morbi. V. E. D. D. V Vepfero Authore.

S. P. habitum corporis macilentum die xv. Febru. præsens observavi, non tamen multo macilentiorem quam post abitum meum ultimum erat: ante meridiem inveni pulsum minus frequentem, celerem & durum; post pastum vero frequentem, celerem, parvum; Tussis adhuc perdurat, & à pastu, corporis motu, extensione subita brachiorum, & diutius continuato sermone frequentior evenit quam mane & noctu: nonnunquam noctu post tussim statim indormiscit, ut mane se tussivisse ignoret. Sputum crassum mane, & quandoque interdiu, post unum alterumvè tussis actum facile succedit; verum si ob titillationem quandam in faucibus ad tussim irritetur, ut post pastum & sermonem accidit, diu nihil & rantum mucus tenuis, spumeus cum magna violentia exploditur: Sputum hoc crassum, quod ex pulmonibus procedit, est consistentia crassius, viscidum, tenax, & in fila trahi potest, ac si in bronchiorum ramulis diversis portiones quædam condensatæ, & deinde in caverna collectæ fuissent, quæ postmodum ceu in unum bolum conglobatæ ejiciuntur: Colore est subviride, luridum & turbidum, non fœtet, at nescio quem dulcorem odoratui adversum spirat: hoc sputum quantitate non semper æquale existit, notavit D. *Verzascha* illud ab aliquo tempore xxiv. horarum spatio ad ℥iii. ʒvi. ʒi. ac ℥iß. ejectum & ego observavi ad ℥i. ultraque quotidie excretum fuisse: Quod sputum ob titillationem majore tussis violentia explodit, spumeum, tenuius & pellucidum est. S. P. etiam mucum viscidum, turbidum, crassum, album & copiosum crebro per nares emungit ac screatu ejicit: Quando se movet, quod raro amplius fit, difficulter respirat. Ab aliquot septimanis semper in hypocausto manet, plerumque decumbit & quidem in dorsum, si in latus sinistrum recubet, magis tussire cogitur: dolet frequenter in latere sinistro, maxime inter costam quintam & sextam, quandoque etiam in dextro, sed parte altiore; dolor iste ab attactu exasperatur, quamvis locus affectus nec tumeat nec rubescat: profunde dormit ad plures horas noctu, & mane in multam diem, licet quandoque à tussi excitetur atque exspuat, mox tamen iterum indormiscit, ut plerumque se tussiisse aut exspuisse mane non amplius recordaretur, nisi sputum in vasculo conspiceret. Appetitus mediocris, quandoque satis laudabilis est: à cibo non gravatur, nec sitit ex quo lac sugit, nunquam diarrhœam passus fuit: Fæces alvi sunt compactæ, subfuscæ & subflavæ: urina crassior nunc est quam pridem, & coloratior cum satis laudabili sedamento: Sudavit nuper frequentius, nunc autem rarius sine notabili virium prosternatione: capilli plane non defluunt: Attactu non amplius tam calidus est quam fuit, nihilominus calor p. n. adhuc circa regionem arteriæ in carpo observatur: die 18. Febru. cum noctu ob dolorem capitis inquietè dormisset, mane nares sanguinem laudabilem stillarunt.

Secunda continuatio historiæ morbi Eodem Authore.

S. P. die x°. Maii rursus conveni, Facies erat pallida, subcineritia, macilentior, labia rubicunda, non tamen tam rutila ac nuper: habitus corporis tam macilentus apparuit ut vertebræ valde prominuerint, & quemadmodum in proverbio dicitur, costæ omnes numerari potuerint: Pulsus fuit frequens, celer, subdurus, attactui renitens: Respiratio decubuo non difficilis, anhelosa, aut interrupta est; In dextro latere inter costam 4. ac 5. à contactu doluit, tussis frequenter interdiu & noctu; sputum ejecit ab aliquot diebus copiosum ad uncias duas, est rotundum, turbidum, subflavum, subviride, aliquando subfuscum, tenax & viscidum, non quidem summopere fœtet, nihilominus tamen quendam adversum odorem spirat, qui tum imprimis animadvertitur quando repente ex loco liberiori aëri exposito aditur, sæpe demum post iteratos tussiendi nixus, & tunc quidem pleno ore succedit: Jam ab aliquot diebus non sine molestia erant nares obstructæ, circa os sacrum exulceratur, perpetuo decumbit, extra lectum diu persistere nequit: quando erectus in sella sedet, amplius ad tussim quam decubuus stimulatur, appetitus ab aliquot diebus prostratus rediit, impense non sitit, diarrhœa ab aliquot diebus valde molesta fuit: die ix. Maii vesperi alvum exonerans, ob diarrhœam prope in leipothymiam incidit: die x. fæces adhuc liquidæ & aliquomodo pultaceæ erant, quibus frustula alba ceu fragmenta amygdalarum contusarum immixta erant: die xi. nunquam dejecit: die xii. fæces naturales compactas sed flavas absque molestia reddidit: urina ab aliquot diebus cito turbatur, clarificata crassum sedimentum retinet, quod etiam statim post emissionem observatur, dum adhuc clara est. Ob tussis vehementiam, statim post pastum invadentem, nonnunquam assumpta evomuit: Sudor nocturnus aliquoties molestus fuit, non sine virium dispendio: die xi. & xii. Maii sudor fere nullus apparuit, posteaquam mane & vesperi spina dorsi sequente linimento inuncta fuerit, ℞. *Vngu. rosat. Mesues, refrigerant. Gal. ana* ℥ß. *ol. violar. q. s.* Capillorum nullum defluvium advertitur: Naribus attracto *lacte, cum succo sem-*

pervivi

pervivi & syr. violar. mixto plurimum muci pellucidi è naso & faucibus prolectum fuit: Post pastum animadverti æstum pungentem, præsertim in vola manus. Jam diu *dextro lateri soli aut dorso incumbere* valet. Si in sinistro cubet magis tussire cogitur, nuper hæmorrhoidibus dolebat: XII. Maii toto die & noctu capitis dolorem sensit, inde XIII. multum sanguinis emunxit: Dum ad alvum solvendam surrexisset, ejecit citra tussim solo screatu sputum purulentum, ac si bronchia pulmonum pure plena, & sursum unico hoc motu protrusum fuisset, quamvis nec vox rauca, nec respiratio cum sibilo observetur, nisi sinistro lateri incumbat, tota nocte dormivit & nihil tussi tejecit: die XIV. Maii, demum post lactis suctionem tussire & sputum purulentum excernere cœpit, cui parum cruoris admixtum fuit.

Tertia continuatio historiæ morbi Eodem Autore.

S. P. die XVIII. Aug. denuo conveni, & non plus emaciatum observavi quam erat ultima vice qua ipsum reliqueram: Labra fuerunt rubra, pulsus frequens, celer & parvus, respiratio satis libera erat dum decubuit, unde clara & mascula voce loquebatur instar sani absque ulla raucedine: decumbere potest humiliter, non alte, facilius tamen in sinistrum quam in dextrum latus, sputum adhuc est turbidum, subflavum, crassum, aliquando fluidum & nonnunquam cruore tinctum. Urina habet sedimentum copiosum naturale: appetit egregie, ut duos pullos in pastu comedat, non multum sitit, fauces tamen quandoque exarescunt, quas aquæ pauxillo facile humectat: nates obstruuntur frequenter ab exsiccato muco, alvus non est fluida, corpus non sudat: A decubitu non amplius excoriatur, quod imprimis emplastro de spermate ranarum præcavetur: nates nonnunquam irritatæ sanguinem stillant: insuper observavi S. P. largiter comedere, nam in quolibet pastu assumit jusculi, contuso carnium & pane trito imprægnati, libram dimidiam: deinde edit pullum assum integrum & elixum fere totum; quandoque simul cancros elixos, pulpam pomorum & pyrorum pasta farinacea inclusam, placentulas & frustum panis quatuor unciarum pondere: bibit suum decoctum in pastu mediocriter, quandoque extra pastum sumit unum alterúmve haustum: comesta retinet, & licet ob vehementiam tussis quandoque portionem evomat, illa tamen centesima vix assumptorum pars est, eadem exacte concoquit, ut ex fæcibus & urinis laudabilibus colligitur: utcunque autem strenue comedat, habitus tamen corporis nulla incrementa sumit, & post pastum semper nunc plus nunc minus invalescit. Denique adverti spatio XXIV. horarum insignem quantitatem puris in pectore cumulatam fuisse, qua per validam tussim excreta, nunc cum dolore lateris punctorio, nunc immixtis striis cruentis induciæ concedebantur, & per horas plures, etiam XII. à tussi liberius respirabat, ac mascula, clara & sonora voce, nonnunquam etiam cum quodam impetu loquebatur, sæpe citra ullum ad tussim irritamen, quod ante sputum purulentum tejectum non licuit: imo illo adhuc copiosiore existente, animadverti levicula ex causa tussim concitate, intra asperam arteriam stridere, respirationem difficilem efficere, vocem aliquomodo raucam reddere, & si nimis fluidum sit, suffocationem intentare, imprimis paulo post pastum, quo tempore semper pus fluidius comperi, nam longius post pastum maxime somnum protractiorem, crassum est, & uni alterive impulsui à tussi promptius cedit, ac sine magna vi portio in globum compacta expellitur.

Superest ardua quæstio decidenda, num liceat S. P. Basilea Rheinhovium proficisci: Iter hoc summopere dissuadere videntur 1°. vires debiles, quas imprimis prodit difficilis tolerantia brevioris etiam moræ extra lectum, pulsus frequens, celer, parvus, & habitus corporis valde attenuatus, inde ob motum & succussionem vix evitabilem spiritus magis dissiparentur, ut facile leipothymia, aut ob spirituum vitalium paupertatem periculosa syncope accersiri posset: deinde magna adest in finubus Pulmonum post vomicam relictis, copia putis, quæ ab eadem corporis & pectoris concussione commoveri, & uno impetu ad præcipuos bronchiorum ramos præcipitari & suffocationem intentare valeret, denique aër in via varius non parum pulmones turbabit variéque sputum immutabit, imprimis hoc tempore autumnali, in quo semper anomalus est, cum è contra S. P. hactenus aëri sicco, phthisicis utilissimo assueverit, adeo ut vix sine manifesta noxa toleraturus sit aërem humidum & nebulosum, pulmonibus alias aggravatis nocentissimum, &c.

Sapientissimi Regum effatum & omnibus Christianis diligenter perpendendum Prover. 16. 9. reperitur, *Animus hominis excogitat viam suam, sed Iehova statuit gressum ejus:* Hujus veritatem proprio suo exemplo comprobavit S. P. nam universo apparatu itineris absoluto, excogitavit viam suam proxime *Rheinhovium* ingredi, sed præpotens Jehova statuit gressum ejus, cum enim 5. Octobris die circa horam 3. matutinam irritus tussiendi conatus longam

rus longum durasset, è rupto vase pulmonico *inopinata lethalis hæmorrhagia* successit, quippe uncias duas sanguinis floridi & spumosi per pulmonis fistulam tussi ejecit, unde ex præsentanea suffocatione S. P. huic mundo vale dixit.

Impetrata superiorum venia, mane, ad causam morbi & mortis plenius & planius indagandam corpus eviseratum fuit: Aperto thorace, Pulmo cum impetu quasi prosiliens, stupendum in modum inflatus, universam pectoris cavitatem implevit, cujus tota pars dextra à lobo superiore usque ad inferiorem; sinistra pars autem ratione inferioris lobi tam firmiter pleuræ & costis annata erat, ut non sine labore illas separaverimus, quod fatum S. P. cum Divo Ferdinando Imperatore, & Francisco primo Rege Galliarum commune fuit. Exemta Pulmonis compage, observavimus fere ubivis istam naturali sua textura, spongiosa nempe & rara, orbatam fuisse: Etenim tota illius superficies innumeris ulcusculis, instar acinorum, quos pro Marcelli Malpighii vesiculis orbicularibus dilatatis agnovimus, obsessa fuit, intermedia saltem sinistra parte Pulmonis sana: In quibusdam cavernulis saniem recentem invenimus, in aliis plurimis pus fœtidum colligebatur, unde dubio procul contigit quod S. P. aliquando à duabus vel tribus septimanis, citra ullam respirationis difficultatem, & tussis molestiam, parum puris ejecerit, séque tunc temporis extra jactum lethiferi teli positum esse sibi firmiter persuaserit. Porro cum multæ cavernulæ in bronchia, sive fistulæ Pulmonum, aut asperæ arteriæ ramulos, manifestum aditum habuerint, mirum non erat aliquando post mediam noctem, sæpius autem summo mane, pus compactum & globosum ad uncias usque duas à S. P. ejectum fuisse, Etenim tale in prædictis asperæ arteriæ propaginibus nimium dilatatis perspicue apparuit. Insuper in dextra pulmonis parte Vomicam, nuci moschatæ æqualem, pure fœtidissimo refertam, nec non vasa Pulmonica ampliora & turgentiora, sanguinémque per pulmonem hinc inde dispersum notavimus, ut de vasis pulmonici ruptura dubitandũ non sit: Fistula Pulmonis tum sanguine florido, tum grumoso repleta erat, unde causa elucescit cur ultimus naturæ agon nec per dimidium horæ quadrantem duravit: Cor nectaris vivifici fontem deprehendimus nulla singulari labe infectum, nisi quod parenchyma illius non ita solidum, sed propter morbi diuturnitatem paulo laxum fuerit: humor serosus in pericardio copiosus erat: unde manifestum perpetuæ veritatis non esse sententiam illorum, qui statuunt humorem hunc pericardii in hecticorum cadaveribus exiguum reperiri. Aperto abdomine viscera principaliora, ventriculus, mesenterium, hepar, splen, renes reliquæque infimi ventris partes, ab omni morbo liberæ inventæ sunt.

SCHOLIA.

QUapropter ex prædictis elucescit clarius, quam radii Solis esse solent cum sudum est, stupendum illum coalitum cum pleura in dextro latere mortem S. P. acceleravisse, quum in istis validis accretionibus Pulmones rite se constringere, ac materiam purulentam in bronchia exprimere nequeant: virtutem enim constringentem ope nervorum Pulmonibus inesse accurate, ut omnia, demonstrat accuratissimus Anatomicus *Thomas Willisius* in sua cerebri Anatomia cap. 24. cujus verba, lectu dignissima, utramque de vero Pulmonum motu paginam absolventia huic subnectere non ingratum erit. *E cordis regione truncus nervi paris vagi plures ramos insignes utrinque dimittit, qui in omnes quaquaversus Pulmonum lobos, trachea bronchia ac œsophagi juxta descendentis tunicam disseminantur, qui rami in pulmones abeunt, ubique per totas illorum compages, arteriarum & venarum ramificationes, atque bronchiorum ductus assequuntur: quos equidem sanguinis ac aeris canales in toto illorum tractu varie superscandunt ac circumligant: Quandoquidem tot insignes nervorum ramificationes pulmonibus impenduntur, mirum est ipsos à nonnullis insensiles ac per se immobiles statui: Quippe recepta opinio est istam Pulmonum reciprocationem à thoracis motu omnino procedere, ejusque dilatationi & constrictioni necessaria quadam dependentia obsequi, nempe pectus dilatatum follium ritu aërem ambientem in tracheam cogere, qui in pulmones irruens ipsos inflat ac distendit, dein eodem pectore ultro subsidente, Pulmones ipsius pondere compressos aërem prius intrusum denuo exspirare: Reverà utrumque existimem, diaphragma ac pectoris musculos respirationi multum conducere, tamen partes istas hoc munus solitarie perficere, & pulmones mere passivos esse minime concedo: nam respiratio sanguinis ac cordis gratia præcipue instituitur, ejusque actus pro varia horum crasi determinari, & pro multiplici pulsus necessitate fere quavis hora minuta alterari solet: at verò ipsi pulmones sunt (ac minime diaphragma aut thoracis musculi) quos sanguis corde ebulliens pertransit, & juxta temperiem suam & pulsus tenorem continuo afficit: quare hinc concludere licet ipsos pulmones primos motuum suorum instinctus concipere & prædictorum nervorum ope sese aliquatenus exerere, atque systolem & diastolen moliri, easque juxta propria necessitatis sensum designare: cum vero his fibra pro motu locali designata desint, ideo diaphragma & thoracis musculi pulmonum incepta è vestigio succenturiantur, atque horum connexu respiratio completa efficitur: cumque adeo nervi duplicis generis nempe quidam à spina diaphragmati & thoracis musculis inserti, alii quæ à pari vago in pulmones distributi organa respirationis actuant, proinde fit ut ipse respirationis actus per se ἀκούσιος & involuntarius, pro libitu nostro aliquantum cohiberi, interrumpi ac diversimode alterari possit.*

Humorem hunc pericardii, &c.) Vir. Clariss. Dn. Victor Schneiderus lib. 2. de catarrhis cap. 9. asserit se contrarium semper offendisse, pluribusque experimentis hoc verum cognovisse: Idem confirmant Viri Clariss. Christophorus Majus, & Joh. Daniel Horstius: Ille quidem literis, ad ipsum datis, hic observ. Anatom. 7. hoc idem confirmarunt. *B. Verzasha centur. I. Observat.* 100.

Resolutio

Resolutio prima continuationis morbi) In Pulmonibus ulcus latuisse vix amplius dubitare sinebant sputum purulentum, quod tussi rejiciebatur, respiratio difficilis à motu quocunque, dolor lateris, præcipue sinistri, decubitus in latera, maxime sinistrum, difficilior, pulsus febrilis, imprimis post pastum, calor circa arteriam in carpo, & habitus universi corporis macilentus: Ulcus hoc sordidum fuisse demonstrant pus satis copiosum (nam per plures septimanas quotidie ejiciebatur à ℥iii. ad ℥ ß. idque non raro) turbidum, obscurum, virescens, viscidum, crassum & globosum, non quidem fœtidum, at nescio quem dulcorem redolens: hoc porro confirmant respiratio difficilis post motum quemcunque, dolor usque ad costarum interstitia pertingens, qui ab attractu exacerbabatur, & denique febris lentæ signa. Quomodo pus in Pulmone generetur, non fingendus est Archeus pulmonum imbecillis, seu Vulcanus corruptor, ut illum vocat Helmontius de *asthmate & tussi* §. 10. aut nescio quod peregrinum fermentum alimenta depravans, cum ejus generatio commode explicari possit, si ulcerum, maxime in partibus membranosis constitutio recte attendatur: Nimirum in ulcere pulmonum, prout etiam in aliorum partium ulceribus fieri solet, textura parenchymatis pervertitur, Vesicularum, ex quibus Pulmo componitur, membranæ tenuissimæ, aranearum telis similes partim crassescunt, & vel decuplo crassiores fiunt, partim perrumpuntur, ut ex plurimis vesiculis minutis una vel plures amplæ cavernæ resultent: capillamenta extrema arteriolarum exeduntur & magis patula redduntur, ut plus succi nutritii in cavernas effundant; extrema venarum capillarium & vasorum lymphaticorum oscula, vel obliterantur, vel non cohærent amplius cum capillamentis vasorum alimentum afferentium, unde superfluum non resorbetur, sed in cavernis stagnat, & quoniam pars exulcerata semper inflammata & calore p. n. prædita est, illud quod stagnat facile inspissatur ac lentorem contrahit, simulque turbidum, subviride & globosum existit, quia diutius intra pulmones calidiores, plurimóque sanguine turgentes in cavernis detinetur, quod etiam fœteret si longiori mora his in locis subsisteret. Idem quia pulmonibus molestum est, tussim excitat, & quia tum ob illius copiam & lentorem, tum ob vesicularum crassitiem, & ductulos abolitos aër sufficiens pulmones subintrare nequit, respiratio difficilior redditur, imprimis si usus auctus plus aëris postulet: Insuper quo pravior est succus nutritius, eo pejus & copiosius pus producitur: Pravus evadit in hoc affectu, non solum propter errores externos, sed etiam ob febrim lentam semper ejus comitem, imo ab ipso ulcere pulmonum: nam sæpe experimur à cancro, scrophulis exulceratis, pædarthrocace, & aliis ulceribus chronicis ac dysepulotis, totam massam sanguineam ita inquinari, ut quamvis cancer extirpetur, & hæc ulcera consolidentur, nihilominus alibi ulcera pessimæ notæ, aut alii morbi graviores emergant, unde quo diuturnius pulmonum ulcus afflixerit, eo difficilius curatu redditur: Hanc succi nutritii depravationem ipsimet Helmontiani agnoscere coguntur, dum in hoc, & similibus morbis, aurum horizontale suum aliásque panacæas commendant, quæ si laudem merentur, illam inde consequentur, quia universam sanguinis massam emendant: quis enim persuadebit hæc decantata arcana instinctu quodam ad locum affectum proficisci, & ibidem particulare hoc vitium propellere. An vero omne sputum quod S. P. tussi rejiciebat, ex ulcere transsudabat, intráque illius cavitatem colligebatur? dubium mihi videtur; Valde probabile est tempore somni multum ex faucibus per laryngem ad pulmones delapsum fuisse, nam mucum crassum, album, turbidum, aliquando cruore mixtum C. S. tunc emungebat, tunc screatu proliciebat, & insuper profunde dormiebat, ut etiam exscreationis noctu factæ sæpius oblivisceretur. Quia ulcus sordidum erat, & insuper tanto temporis intervallo massa sanguinea non mediocriter inquinata erat, unde habitus corporis etiam in ipsa lactis cura adhuc nullum incrementum sumpserat, inde curatio difficilior reddita est &c. *Joh. Jac. Wepferus.*

Resolutio continuationis secundæ historiæ morbi) Quamvis S. P. à principio Martii usque ad finem Aprilis parum, & quandoque per unum alterumve diem nihil purulenti exspuerit, nihilominus tamen pus intra pectus latuisse obscurum esse non potuit, quia semper adhuc febris lente continuavit, cum totius habitus emaciatione & imbecillitate quadam, ob quam extra lectum diu persistere nequiit: Pus tamen hoc non detinebatur in cavo pectoris, nec in ulceribus in bronchia apertis, nam post retentionem sputi à tot septimanis, respiratio non difficilior reddebatur, nec cum stertore aliquo fiebat. Potius credibile est vomicam aliquam derepente ruptam fuisse, nam copiosior rejectio puris subito evenit cum raucedine, forti & vehemente tussi: non fœtuit, quia undique membrana coercebatur, fœtor autem non emansisset si vi quadam fuisset detentum, & liber aëris aditus ad illud patuisset: Interea oportet labem in pulmonibus insignem fuisse, nam 1°. pus turbidum, luridum & crassum copiose ejecit, cum in habitu corporis emaciato, laudatissimis alimentis hactenos refecto, minus reijcere debuisset. Deinde febris lenta continuabat, ut ex pulsu, emaciatione & languore virium apparet, ob quem extra lectum permanere nequibat. Color vividus faciei magis perierat, nam fere cineritius erat, & versus livorem aliquem vergens, imo febris nuper incrementa sumpsisse videbatur, uti hoc probant sudores fere colliquativi. Diarrhœa biliosa, cui pinguedo innatavit, cum urina tincta & turbida; forte sudores, qui in hoc affectu plerumque funesti sunt, adhuc continuassent, nisi inunctione spinæ provisum fuisset. Narium obstructio à muco exsiccato, debetur etiam calori p. n. quum ille à vapore calido è pulmonibus emisso induretur. Cessante diarrhœa ventriculus rursum bene concoxit: viscera sanguificantia etiam suum officium præstitere, quippe sanguinem laudabilem generabant, ut ex narium hæmorrhagia patet, quamvis negari nequeat illum calidiorem fuisse. Tandem cum omnes sensus vigerent, cerebro nulla noxa adscribenda erat, &c. *Idem pagina* 298.

Tertia Resolutio continuationis historiæ morbi.) Ex omnibus istis satis superque colligitur Sinus Pulmonum exulceratos quotidie multum puris cumulasse & produxisse, tum ex chylo recenter sanguini advecto, tum ex sanguine ipso: Insuper elucescit sputum purulentum collectum pulmonibus molestum fuisse, & ad tussim valide stimulasse, nec quietem concessisse donec maximam partem rejectum fuisset. Num autem portiones purulentæ ex

sinubus

sinubus pulmonum ulcerosis refo'bereniur? valde mihi probabile videtur ex totius habitus consumptione, incalescentia post pastum & virium languore, ob quem diu moram extra lectum tolerate non poterat, multo minus incedere valeret: non tamen sanguini multum de pure permistum fuisse credibile est, cum S. P. egregie appeteret, bene in ventriculo & intestinis concoqueret, vegetus in lecto appareret, & naturalia vesicæ & alvi excrementa redderet &c. *Idem, pag. 289.*

Observatio III.

Phthisis à Pulmonum putredine, costis adhærentium, cum ulceribus variis.

Mense Augusti 1553. cum Domina de l'Aubespine gravida esset sexto mense dimidio, citra vim ullam, citra destillationem, aut tussim antecedentem, cœpit derepente sanguinem exspuere & educere de pectore cum stertore, sed sine magno conatu: Tum temporis cœpit & sanguis è naribus profluere ac interdum relabi in fauces, quum hac imprægnatione nondum fluxisset, licet venæ supra modum turgerent, essetque aliis imprægnationibus fluere consuetus: Exactis diebus quinque desiit & constitit exspuitio cruenta, tussis tamen sicca derelicta est sine stertore, sine difficultate spirandi: In partu nullæ aut parcæ purgationes eruperunt, quæ postea syrupo de hyssopo provitatæ sunt, Quinto die à partu febris ardentissima exercuit biduum, cujus vi leviusculus lateris dolor obortus est: Hinc lenta febris non admodum manifesta perseveravit & in dextrum latus decubitus: Paucis hinc diebus gravis destillatio è capite procubuit in scapulam sinistram, simulque in extremum omoplatæ dextræ, & in eam sedem lateris quæ jam ante laborabat: Secta tertio vena à medicamento, scapulæ & omoplatæ dolor desiit; Perstitit vero in latere altero conjunctus, qualis etiam nunc perseverat, abhinc semper difficilis fuit dexter decubitus & respiratio etiam si nihil sanguinis emanet: Ex his constare potest primam sanguinis eruptionem, neque ex rupta, neque ex erosa, sed duntaxat ex aperta vena factam, ob immoderatam sanguinis copiam, Idque in solo dextro Pulmone, è quo in dextro decubitu sanguis stillare percipiebatur: Accessisse postea destillationem, quæ dextrum latus occupans facta est doloris causa: ut idcirco complexus sit duorum affectuum, quorum unus est in Pulmone, alter in dextro latere; Præter hos affectus Jecur etiam calidius est & obstructum, cum levi dolore & renitentia: Ren etiam dexter interdum nephritico dolore fatigatur.

Supra descriptus affectus Dominam de l'Aubespine jugulavit, nam Febris lenta illam reficcavit, repetiitque lateris dolor, sputum cruentum, cum majore spirandi difficultate: Dissecto corpore inventi sunt Pulmones putres & costis adhærentes, cum ulceribus variis, *Fernelius, consilio 21.*

Scholia.

Sen *Responsum ejusdem* Fernelii *ad dictam historiam morbi, ab eo scriptam dum differendum illi esset cum aliis Medicis.*

Sanguinem fervidum atque floridum jam aliquoties ex intervallis tussi rejectum, recte profecto æstimatum est è Pulmonibus prodiisse; Quoniam vero Generosissima Domina laborans, molli tenelloque corpore & Pulmonibus est imbecillis, atque jamdudum destillationi & tussi est obnoxia, vehementer est metuendum ne non modo reserata sed etiam exesa vena sit, (Nam vi ruptam fuisse nulla conjectura assequi possum) Imo etiam cum posteriore rejectatione à parte non obscurus dextri lateris sit exortus dolor, cum anhelatione & asperitate tussi, cumque sensu quondam gravitatis atque ponderis prementis, si præsertim in adversum latus ea devolveretur, nisi tum vera pleuritis erat, non levis suspicio esse debuit & ulcerati Pulmonis & collectionis quæ vomicam minaretur: His tamen malis ita pridem accurate ac sedulo adhibita accommodataque sunt artis præsidia, ut jam Domina laborans in tuto posita esse credatur, citra metum recursuri mali: Itaque in his persistendum esse duco remediis quorum usu & ope convaluit, maximeque in lactis & cremoris hordei usu: At nihilominus quoniam & periculosissima & fallacissima solent hujusmodi esse mala, & diu plerumque latere, simulata quadam specie bonæ valetudinis, dum aliquando occasione levi, aut etiam nulla recrudescant, observandum circumspectius nunquid pristinæ malignitatis sit in thorace relictum? Num etiam tussis aliquando fatiget, aut lenta febris sollicitet, aut aliquantum difficilior sit respiratio, qua multus spiritus duci nequeat: Horum quippe animadversione, præter lac matutinum, & vitæ rationem idoneam, ex usu fortasse videbuntur quæ blande leniant & quodam robore pulmones expurgent.

Pulmones putres costis adhærentes] *Bennettus* Theatri Tabidorum Exerc. 16. adnotat Phthisin plerumque lethalem esse ubi Pulmones pleuræ accreverint: inducta scilicet graviori respiratione & transpiratione pulmonum difficiliori reddita.

Observatio IV.

Phthisis à Pulmone exeso, in quo sanies alba cruda, aquæ multæ mista.

Puer ex Casalium familia, cum ob opes magnas de veneno suspicio esset, Dissectus habuit Pulmonem exesum, cum sanie alba, cruda, mista aquæ multæ: Perierat in 14. diebus ex febre: Symptomata non scio, quia non adfui curationi: Constat tam longo

 morbo

morbo absumptum: ut existimaretur, (sed falso) obiisse ex recidiva: *Cardanus lib. de causis, signis & locis morbor. Part. 3. n. 68.*

SCHOLIA.

M*ista aqua multa*] Excisis aut disruptis vasis lymphaticis, quæ multiplici serie Pulmonum superficiem ambiunt.

Obiisse ex recidiva] Aliquando enim Pulmo exulceratus callum contrahit medicamentorum beneficio: Sed sæpe arescens sanies, cicatricis specie imponit & inducias concedit, qua decidua affectus iterum recrudescit.

OBSERVATIO V.

Phthisis grande & multiplex Pulmonum ulcus sequuta.

SAnguinem à pure liberabunt, præ aliis forsan medicamentis omnibus, quævis Antimonialia, tum diaphoretica tum purgantia & vomitoria: quæ non semel observavi, etiam in phthisi ac inveterato Pulmonum ulcere grandi, per alvum & urinas bonam puris quantitatem eduxisse, adeo ut ad plures tunc dies nullum tussi pus excerneretur: *Vlcus autem in Pulmonibus grande, ac subinde multiplex fuisse, manifestavit post obitum cadaveris à me facta dissectio.* Fr. Sylvius Pract. lib. 1. cap, 24. §. 10.

SCHOLIA.

RAtione causæ ulcus efficientis, ut plurimum catarrhi ferini, purgantia, etiam validiora plerique præscribunt: Provecto vero ulcere vomitoria proscribantur, quod ab bis illud irritetur amplificeturque, quanquam ratione copiæ puris depascentis, utilia forte esse possint.

OBSERVATIO VI.

Phthisis orta à scabie repercussa, ob quam Pulmones omnino corrupti, magnaque ex parte in scirrhum indurati sunt.

JOh. *Georgius Virsungius* adnotavit Monachum quendam Patavii neglectis universalibus, scabiem unctionibus intempestive depulisse, unde mox supervenientibus salsi humoris defluxionibus ad Pulmones delapsi, sanguinem per intervalla tussi rejecerit, tandemque accedente Hectica abierit.

In dissecto autem cadavere à se repertos Pulmones omnino corruptos, magnaque ex parte in scirrhum induratos. *Georgius Hierun. Velschius observ. Episagm. 85.*

SCHOLIA.

S*Cabiem intempestive depulisse*] Ejusmodi præcipitem & inconsideratam scabiei curationem in palpitationem brachii & Epilepsiam terminatam vidit *Trincavellius* l. 2. cur. cap. 6. Corticum frangulæ usu asthma suborium notavit *Salomon Albertus* apud *Brendelium* cons. 73. & hydropem *G. Schwenfeldius* lib. 1. de Stirp. Silesiæ p. 75. convulsionem *Zacutus* 6. Prax. hist. obs. 19. Dolores articulorum *Chiffletius* observ. 59. Febrem continuam, cœcitatem &c. *Sennertus* ad 5. Pract. Paralip. 1. Quod vero *Conringius* Epist. 28. de juvene recenset, qui contra scabiem diebus canicularibus lithargyrio rubro inunctus, in spasmum, dolores nocturnos, nauseam, sitim, alvique & vesicæ segnitiem cum perfrigeratione totius & gingivarum inciderat, ad malignitatem noxii cujusdam lithargyri, haud dubie hydrargyro & cinnabari, aut etiam arsenico permixti, referri debet. *Idem ibidem.*

Magna ex parte in scirrhum induratos] Clar. *J. Jacobus Wepferus* Exercit. de Apoplexia p. 374. ait se in Phthisicis observasse Pulmones indurati; Pectore, inquit, Iacob. Spœrlin recluso, Pulmones ambo subduri & compacti erant, nondum tamen ad illam duritiem pervenerant quam alias in Phthisicis observavi: Caro autem Pulmonum naturaliter levis est, rara, spongiæ similis & velut à spumoso sanguine concreta: Levis est, ut facile collabi attollique possit, atque in thoracis motibus promptissime obsequatur: Rara ac spongiosa est, ut follia instar aëre inspirato cito & affatim repleatur, fumidoque vapori pariter viam muniat ad efflandum & exspirandum: Ubi ergo in scirrhum indurantur, aut duri & compacti evadunt, neque facile collabi & attolli possunt, neque thoracis motum consequi: hinc difficultas respirationis, hinc rite calor & incendium cordis & sanguinis refrigerari nequit, neque fuligines rite excludi: hinc circulatio sanguinis à corde ad pulmones, & ex iis iterum ad cor interrumpitur: hinc juxta *Pecquetum* imperfecte chylus cum è ventriculo ad intestina, tum ex iis in lacteas detruditur: Hunc enim & Respirationis usum adducit Vir Clariss. in suis Exper. Anat. ut hujus beneficio chylus ad intestina, & ex his in lacteas trudatur, mediante scil. diaphragmate, cujus beneficio tota commoventur hypochondria: Inde totius Tabes, febris hectica, propriæ pulmonis substantiæ corruptio &c.

Salsi humoris defluxionibus ad Pulmones] Morbis facile afficitur Pulmo, & ut vult *Helmont*, membrorum primum est senescans: Mollis cum sit substantia, materiam rodentem diu sine læsione sustinere nequit: Notavit hoc olim *Hippocr. Quicunque à pleuritide empyici redduntur, si intra 40. dies à quo ruptio fuit pleuritidis vomica, tota materia non expuatur, in Phthisin degenerant,* Item l. 1. de morbis, *Si Pulmonis inflammatione detentus, diebus qui talia decernere creduntur, non purgetur, sed sputum & pituita in Pulmone remaneat, suppuratus fit;* Acres à capite destillationes facile ob eandem causam tusses, asthma, erosionem & ulcus pulmonum excitant; *Helmontius lib. de catarrh. deliramentis*, hic est contrarius, *Tusses & Asthmata primo incipiunt, & continuato fermento perseverant, non quidem à capite defluo muco, sed intra*

pulmonem

pulmonem genito per violatum loci fermentum. Verum etiam destillationes ad pectus à capite fieri facile credet qui vel semel exinde tussim expertus est: Materia autem vitiosa non insimul à capite destillat, sed & è venoso genere interdum communicatur, ubi ab aëre condensata subsistit variorum symptomatum mater: *Belga* quidam, teste Cratone io Consil. topico curabat dolores podagricos, sed Baro quidam eo usus incidebat in asthma constante podagra: Dubio procul materia vitiosa ex articulis venoso generi fuit communicata, & ex eo demum Pulmonibus: Ita etiam Phthisin *Bartholinus* cent. 2. hist. 35. à toto subinde venoso genere induci putat: Sanguinis enim vitium non tantum corpus emaciat, sed & pulmones, quos circulatione transit omnis, sive aut horum culpa, aut cerebri, sua acrimonia irritat & corrumpit: Nimirum cum pulmones molle habeant parenchyma, citius præ cæteris visceribus corrumpi queunt: *Mæbius Medicina Physiolog. pag.* 245.

Observatio VII.

Phthisis à media parte Pulmonum consumpta & pure soluta.

§. 1. Quidam longo tempore decumbens in Nosocomio Delphensi, ob vulnus in pulmone, eo tandem putrefacto à *febre Typhode* contabuit: cujus sectio post obitum facile causam mortis aperuit, nam media pars pulmonis consumpta ac pure soluta spectabatur: *P. Forestus lib. 2. observatione* 37.

§. 2. In altero vulnerato in eodem Nosocomio, qui ultra annum cum dimidio ibidem decubuerat, in sectione ipsa tota substantia pulmonis adeo cum pure longo tempore excreta videbatur, ut cor denudatum sine pulmone (dictu mirum) spectaretur. *Idem ibidem.*

Scholia.

Febre Typhode] *Aëtius* febres symptomaticas quæ fiunt in visceribus ex erysipelate hoc modo distinguit, ut Leipyria dicatur quæ ventriculo affectu oboritur, Typhodes, quæ hepate: Si verò in pulmone erysipelas consistat, Crymodem vocat: *Forestus* Typhodem veram nominat quæ Hepate erysipelate obsesso oritur: Notham, quæ ex visceris alicujus corruptione putredineque emergit, Iecoris, Lienis, cerebri, Pulmonis, interdum etiam Renis: Typhodem *Galenus* cap. 2. lib. adversus *Lycum*, eandem cum Helode facit seu Humida, cum à prima statim die ægri sudant, sudoreque ipso aut nihil aut parum juvantur: Ejusmodi febris symptomatica est, cujus proxima materia & continens causa, non est in venis majoribus, sed in parte aliquapiam, è qua aut putredinis quæddam, aut tetet putridusque vapor in cor obrepit: Cujus duo genera, unum inflammationes sequitur, quod & ipsum est multiplex: alterum, juxta *Fernelium*, ortum ducit è latente obstructione & putredine, quæ visceri contumaciter adhærescit impactaque est, adeo ut & ipsa visceris substantia labefactetur; putredinisque portio nonnunquam in venas effusa sanguini permisceatur: Iuxta leges circulationis sanguinis Phthisicorum febris sic excitatur, Sanguis dum Pulmones in circulatione sua totus pertransit, huic visceri plurium morborum ideas sæpè imprimit, & vice versa, ab eodem male affecto easdem recipit: quicquid impurum in cruoris massa continetur, arteriarum extremitatibus velut multi efflorescentia ejicitur; quare cum natura debilior facta in superficiem corporis recrementa sua nequit transferre, propiore lustratione eadem in pulmones deponit: hinc insignis cacochymia & morbi plerique chronici frequenter in phthisin desinunt: pariter cum pulmonum caro contabescit, aut ichore ulceroso scatens semiputrida evaserit, sanguis pertransiens materia purulenta, aut tabido inquinamento inficitur, & proinde in continuam effervescentiam, ob rei non miscibilis confusionem concitatur, quare & febrem assiduam inducit & succum alibilem omninò pervertit: Par ratio est de febribus ab ulcere aut abscessu in aliis partibus concitato, hæc enim non secus ac tabida Pulmonum constitutio sæpe phthisin & febrem hecticam accersunt.

Observatio VIII.

Phthisis à parenchymate sinistri Pulmonis fere omnino consumpto, &c.

Hanoviæ miles præsidiarius, quadragenario major, purulenta tussiens, circa diaphragma sinistrum vehementissime doluit: levatus est expectorantibus, & diuscule se solatus pauper succo nasturtii aquatici & hederæ terrestris; accusavit quoque simul renum dolores, ardorem & cruentationem urinæ: Tandem nonnisi spumosum sputum rejiciens, ventre primum inflato & sonante, ut Tympaniticum judicasses, dein & pedibus tumentibus, superiora consumptus, summa sæpe & tantum non suffocante angustia, ob ascensum muci aut seri in jugulum, sanguinea interim sæpe meiens, post 22. septimanas quibus decubuit, sceleto faciem simillimus, vero Ascitide obiit 1671. 16. Julii.

Aperto cadavere, parenchyma sinistri Pulmonis fere totum consumptum, bronchia vero relicta cum pauco parenchymate, & ipso pericardio firmissima cicatrice, ceu callo, costis adnata coaluere, ita ut propter diuturnum dolorem hoc latere compresso depressoque gibbosus altero latere factus fuerit miser. Diaphragma quoque solito crassius lienem firmissime affixum ostendit: In abdomine & thorace seri meraci & citrini mulræ mensuræ latuere, quæ adacto scalpello instar salientis fontis projectæ: Qui coalitus Pulmonum, post vulneratia multa, altero latere fere adhuc integro, forte meretur observationem. *Salomon Reiselius in miscell. curiosis anni 1673. observat.* 191.

Observatio IX.

Phthisis à Pulmonibus subduris & compactis, suprema parte exulceratis, & lateri annexis &c.

JAc. Spœrlin septuagenarius, ad carceres damnatus, in iis ultra 12. annos vixit; hinc cachecticus factus, anno vitæ ultimo, mane inprimis, tussire cœpit & purulenta exspuit, Tussis magis magisque crevit, eaque diu noctuque misere excruciabatur: sputum subviride, turbidum, lentum, viscidum, rotundum, plane non fœtidum, quandoque cruore tinctum ejecit: Paucis septimanis ante obitum, conquestus est de catarrho mane impetuose ad pectus ruente & suffocationem intentanre: febricitavit lenre, emaciabatur, non tamen ita corpus contabuerat prout in plerisque phthisicis observatur.

Pectore mortui recluso, pulmonum lobos superiores utrinque, maxime sinistrum, aecretos invenimus; ambo subduri & compacti erant, nondum tamen ad illam duritiem pervenerant quam alias in phthisicis observavi: Discissi in suprema parte exulcerati erant, ac cavernulas avellanæ capaces obtinueranr, non tamen exacte rotundas aut æqualiter cavas, sed quasi laceras, ac si à mustela vel à glire frustulatim portiuncula avulsa, pulmones exesi fuissent: Pressa hac pulmonum parte, ex bronchiis sputum viride, minus tamen viscidum ac tussi rejecerat, prodiit: Lobi pulmonum inferiores nee pleuræ accreverunt nee quicquam puris continuerunr: In c[illegible]o pectoris serum subcruentum copiose redundavit.

S C H O L I A.

PHthisis quæ tandem prostravit atque lecto affixit, sero acri & mordaci etiam suam originem aliquomodo debere videtur: variis enim modis pulmones ad tussim vehementem & diu inanem stimulavit; scil. in pectoris cavitate effusum, non secus ac alias in pectoris hydrope fieri solet, externam tunicam continue vellicavit, cum sanguine arterioso per arterias pulmonicas in vesiculas & extremos bronchiorum ramulos exsudans, aut per glottidem in asperam arteriam stillans, acrimonia sua internam bronchiorum tunicam, omnino sensu exquisito præditam, titillavit atque ad tussim proritavit, unde pulmones post multas succussiones tandem pleuræ accreverunt: & quoniam accreti non amplius rite se contrahere, & liquorem imbibitum exprimere valuerunt, inprimis superiores lobi induruerunt, inflammationem aliquam conceperunt, ac suppurati veræ phthisis causa proxima evaserunt. *J. Jacobus Wepferus Exercit. de Apoplex. pag.* 374. & 380. Vide lib. 1. sect. 15. observ. 3.

Cavernulas avellanæ capaces.] Interdum accidit foveam unicam, aut forte binas in pulmones efformari, monente *Willis cap. de Phthisi*, parietibus callosis circumcirca obductas, ita ut materies ibi collecta in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti, expectoretur: Taliter affecti, quasi tantummodo fontanellam in pulmone haberent, sputum etsi multum & crassum, imo flavum & quasi purulentum omni mane, & aliquantulum in toto die rejiciunt, tamen alias satis sani degunt, bene respirant, comedunt & dormiunt, *ἄσαρκοι*, aut saltem in modico corporis habitu perstant, & non raro persenescunt: hinc nonnulli dicuntur Phthisin per 30. aut 40. annos habuisse: atque interim alii cum minus tussiant aut expuant, intra paucos menses in febrem hecticam incidunt, ac brevi in sepulchrum præcipitantur.

Observatio X.

Phthisis ab ulceratione parenchymatis pulmonis, ejusque bronchiorum obstructione.

CRebrior cadaverum perlustratio ulceris in pulmonibus Phthisicorum genuinam, non solum in parenchymate, sed & ipsis bronchiis ulceris sedem docuit, adeo ut hominem febre hectica consumptum, non citius de statione vitæ decedere, sed ejus miseriam tamdiu supervivere miraculi instar sit: Post sanguinis sputum *in φθινώδει* corpore ad librarum duarum mensuram, ingentis in dextro pulmone sensus, ponderis aliquot septimanarum decursu animadversus: rejecta materia flava, crassa, viscida, tenax, frustillatim, tenui aqueæ copiosæ innatans: Adaperto iterum vasculo hæmoptysis urgebat: Ea sine negotio sedata continuabat excretio priori similis: Aderant hecticæ indicia non levia, putridæ intermista, & dyspnœa dextro præsertim in latere: Sanguis nullus excreabatur, sed alba solum, tenax, viscida materia: Viribus exhaustis, anni quadrante elapso, suffocatus abibat ad plures:

Aperto thorace dexter Pulmo tumidus, adeo ut totam illam impleret cavitatem. Inciso Pulmone, in circumferentia sanguis spumosus crassus, effluebat: Incisis & divisis bronchiis, alba ut materia fere tota referta erant, ita illa effluebat puris speciem præ se ferens planissimam, qualem multis anre septimanis ejecerat, quam si extussire potuisset, nondum vitæ terminus adpropinquasset. *Rolfinkius.*

S C H O L I A.

IN *φθινώδει corpore*] Homines dicuntur *φθινώδεις* ἢ *φθινικοὶ* quorum valetudo penes est phthisin, & *φθινώδεις* etiam, quorum natura vergit ἐπὶ τὸ φθινῶδες: hujusmodi sunt *πτερυγώδεις* i. alati scapulis, quorum scapulæ dorso exacte non adjacent, quia non habent dorsum, ut decet, *ὀπίσθιον*, sed paulum inclinans ad *ἐμπρόσθιον*, & contra cervicem ad *ὀπίσθιον*, quam tamen natura voluit esse *ἐμπρόσθιον*: Talium vitiosam conformationem

mationem referendam esse docet Hippocr. 6. Epid. p. 3. ad imbecillum vim effotmandi: cujus imbecillam vim ponit in paupertate caloris nativi, ex parvitate cordis, quæ facit thoracis angustiam, sicut amplificatio amplitudinem. *Duretus in Coacas p. m. 292. & 310.*

Observatio XI.

Phthisis à tracheæ parte erosa, Lobo Pulmonum altero calloso.

LObum Pulmonis sinistrum cujusdam Mercatoris Londinensis erodebat ulcus; è tussi inveterata & fluxione salina hæmoptysin inducente oriundum, quod levis arteriæ divaricationem lobo insertam una pereserat: Cui symptomata omnia, quibus phthisis consociata est, ingruebant, in pejus in dies ruitura: halituum denique *& suffituum methodica intermiscela* sanus evasit: Qua integritate permansit per sex annos, quo temporis curriculo, meque annuente, *Hispaniæ*, ubi commercium fecerat, *vitam degebat incolumem*: sub initium tamen autumni oras nostras perenti, ab impedita pororum usuali διαπνοῇ fluxus concitatior totum lobum, ut lateri adhæserat, replevit: cujus exæstuationis sanies pulmonem ita perfudit, ut spiritus transitum brevi denegarit:

Dissecto cadavere, *tracheæ pars erosa*, cui cicatrix inducta fuerat varicosa: lobo vero pars adnata callosa conspiciebatur, reliquum pulmonis parenchyma computruit.

SCHOLIA.

T*Rachea pars erosa*] Internam arteriæ vocalis membranam, per salinos affluxus derasam, tussique non raro ejectam animadverti: Halituum tamen & suffituum usu regeneratam, ex quo convalescentes aliqui supersunt, binosque nuperrime à phthisis diuturnioris corruptela, pulmones frustulatim rejectantes hisce, aliis non prætermissis, redintegravi: Quorum unus ex febre hectica per triennium emarcuit, cui derelicta tussis & durities quædam in media parte dextri lobi (quantum è narratis conjicere valui) avellanæ magnitudinem æquans, nova verumtamen carne vestitus & robore pristino vigens: Alter jam superstes, obesus, cui tussis horis diei diacriticis non admodum molesta, sed in cæteris omnibus inculpatus. *Chr. Bennetus Theatri Tabid. Exercit.* 28.

Trachea pars erosa] *Hippocr.* l. de morb. intern. cap. 1. Tabem constituit ab ulcere asperæ arteriæ, cum humor nitrosus & salsus, à capite defluens, arteriæ affigitur nec tussi excreari potest: *Idem* 2. de morb. contendit fervida quædam ulcuscula in bronchiis asperæ arteriæ posse reperiri: *Aëtius* tetrab, 2. serm. 4. cap. 64. profitetur se multa ejusmodi ulcuscula juxta laryngem curavisse: Objicitur Hippocrat. 4. de morbis, docuisse pulmonem, qui rarus & mollis, facile à catarrho capitis ulcerari posse; ventriculum autem, quod sit robustus & instar cutis, à pharmaco ulcerari non posse: Arteriæ autem asperæ membrana, cum crassa sit pari ratione ulcerari non posse, ob siccitatem & duritiem Resp. Ventriculum habere motum concussionis ad espellendum quod nocet, quo fit ut humor noxius in eo diu hærere non possit, sed vel vomitu vel singultu excutiatur: Arteria autem eo motu caret, cum nec dilatetur, soloque spiritu vehementiore per tussim excitato ad expulsionem rei nocuæ utatur. Hippoc. autem l. c. de Phthisi ab arteria aspera agens, hæc signa tradit, Tussim initio siccam; hinc sputum subcruentum, postea purum; Progressu temporis sanguinis multi expuitionem, interdum puri, interdum subputris, adeo ut sæpe fauces conspicuæ non sint, sanguine repletæ, deinde grumorum sanguinis frequentem expulsionem: successionem rigoris & febris, dolorem ad sternum & infimam partem dorsi ac in costis: puris liquidi sputum desinente hæmoptysi: Exactis 14. diebus, squamarum ab arteria avulsionem: Causas & curationem vide l. c. & apud Gal. l. 1. c. 1. de loc. aff.

Suffituum methodica intermiscela &c.] Inter præsidia Evaporationes & suffitus tanquam nobiliora, & quibus unice in extremis angustiis confidamus, pensitanda: Quæ sine circumstantiarum debita comparatione summota obiunt vel incassum adhibentur: Non tamen inficior si crasin partis spectes, nulla impedit hujus generis indicatio; pulmones etenim aridiores & tensiores horum madore intenerantur: humentes nimisq; laxati illorum siccitate indurantur: putredine & viscositate obliniti levantur; amborum denique consortio ulcera sordescentia deterguntur, necnon novæ affluxuræ materiæ & in partes insurgentis vis molesque reprimuntur, simili semper in assumptis servato scopo: Si vero intemperiem totius contempleris, nec ipsa febris huic medelæ contraindicasse videatur: suffitus quippe tenuissimæ essentiæ caliditatem ultra spiritalia haud exercent, utut propter varias liquoris suffarcientis dispositutas, propter superfusi generum, proportionem & motum: propter partis suscipientis habilitatem & totius tolerantiam, varia hujus generis remedia conficere & in usum proferre necessario coactus fuerim. *Idem ibidem: Has autem administrationis eorundem regulas, ponit p. m.* 143. Suffitus & evaporationes magis familiares sunt detergentes, qui vicibus intermediis in usum ducendi: deinde nobiliores & ficciores, tandem colletica sensim usurpanda: postea mitioribus vice communis aëris attracti res absolvenda: Evaporationes potissimum siccioris temperaturæ pulmonariis accommodantur, & in ipso suffusionum diurnarum adventu maxime prodesse cognovimus: Cuiuscunque sint generis suffumigationes & halitus, penitius viceque ipsius aëris in partes spirabiles suscipiantur, in conclavi aut cubiculo, clausis fenestris, ut vitetur omnis aëris frigidioris afflatus, ibiq; diu perduret æger, secus enim incassum exercentur: Prima suffituum in pulmones susceptio est laboriosissima: peracta verumtamen detersione (quod cito fit) facilius peragitur. Suffitus non statim ab eroso vasculo aut visceris parenchymate, submoveantur, sed post dies 14. ad minimum à sedata hæmoptysi, nec ante suffusionem periodicam qualemcunque majori, circuitus præsertim, sed elapso ad minimum biduo à peracta flusione. Dum extraneis succis perfunduntur & replentur pulmonum parenchymata, suffitus fortiores neutiquam usurpandi: leniorum vero usus eo temporis instanti non prætermittendus: *Evaporationum autem materiam & Suffituum vide p.* 181. *& sequentibus.*

Hispania vitam degebat incolumem] Huic consentiens Nobiliss. & Excell. Dom. de Mayerne, Cons. 2. adnexorum Tractatui de Arthritide, cura nostra edit. Adi Volcas, *aut*, Aurantinm, Monspelium, Lunellum, Biterras: Paucis, fruere aëre sicco, cujus calorem facile erit temperare domi, pro commoditatibus quas regio concedit: Galenus, Medicorum Magister, Phthisicos Tabias mittebat, non eorum curam respuens, sed ad desiccationem ulceris & fluxionis, inspirato aëre puro, vi siccandi prædito, ac balsamica vi plantarum illic nascentium imbuto: Ante aliquot annos Nobilis nostras, phthisicus desperatus, me jubente illuc concessit: pus cum sanguine spuebat, sceletum membrana Pergamena vestitum macie referens: Is incolumis redux nuptias contraxit, plurimorum liberorum pater. Vidi, quo tibi efficacia aëris ad Pulmonis morbos innotescat, Nobilem (qui ab accepto profundo in thorace vulnere bis sanatus est, fistula succedente paracentesi in opposita parte factæ, quæ necessario intra costas instituenda fuit;) in Hispaniam is migravit, ubi post quinquennii moram occlusa fuit fistula: Patriæ redditus, climati frigido & humido, illa sponte reclusa est, Hispaniam vero repetens, exactaque ibi æquali mora, restitutus est: Hinc tibi clarum esse debet aërem omnia Pulmonis bronchia permeantem, recta cor impetentem, efficacius quovis alio remedio, qualitatibus nativis vel adscititiis, vim suam exercere.

Fluxione salina] Sputum salsugine refertum, sanguinis sale perfusi progeniem, licet fluidorum sit incentivum, raro tamen subitanea vi sua incisiva viscerum membranas, vel vasorum tunicas transilire ratus sum: postquam vero sanguis serum suum salinum, per tunicas aut membranas pectoris proturbatum, totis instar percolaverit, stimulando motorem pulmonis contractivum, tussim progenuit, à qua concussione & coarctatione subitanea frequenter invadente & perseverante, partes tenellulæ, per quas pars sanguinis subtilissima, salis asportatrix, salsedinem deposuerat, magis infirmatæ citius corruunt: utut salsa particula visceri illata, non illico quasi acus aut terebellum partem compungit & confodit, sed cum ei diu insederit, demolitur secumque rapit: cujus vis potius dissolutoria quam incidens & compunctoria æstimanda est; parti quippe nimis profunde sese insinuans, quodammodo per minima commiscet ac conjungitur, & sic substantiam ejus in quandam conditionem, inter mistionem & confusionem mediam perducit: in qua neutralitate cum aliquamdiu remanserit, tandem dissolvitur & inducta friabilitate destruitur: Tali modo, præcipitata, & substratoriæ partis admista liquoris salini, per halitum forsan extravasati, acrimonia erosionis & dissolutionis periculum minatur: Imo si sola aciditate, vel tantillo sale perfusa, scaturierit sanguis, licet in partes singulas exteriores separata diffundatur, ægrotus exinde patitur & periclitatur: Non paucos observavimus, quorum vasorum pectoralium ora à sanguine turgescente (in quo forsan salis momentum delituerat) reserata fuere; quos unica aut altera venæ sectio persanavit: Neminem quidem cui Pulmo erosus fuerit, sine sanguinis totius edulcoratione & reductione curatum memini. *Idem Exercitatione* 22. Clarius hæc ex legibus circulationis sanguinis demonstrantur: Causa exulcerationis substantiæ Pulmonum est sanguis biliosus, acrimonia præditus, Salinisque atomis prægnans, erodendi vi donatus; hic à toto, mediante circulatione, ad pulmones delatus è vasis per orificiorum reserationem, eorum apertionem aut rarefactionem, illos erodit & exulcerat: Inde calor nativus infirmior redditus, allatum succum nutritium in alimentum non transmutat, sed in pus, hinc continua puris ejectio: hinc totius macies, huic sanguinem surripientibus Pulmonibus, cordique, sanguificationis organo, malam diathesim communicantibus.

OBSERVATIO XII.

In Phthisico fragmenta bronchiorum Pulmonum, ab eorum substantia avulsa reperta sunt in dextro latere, cum plurima sanie.

HEnricus N. post mortem dissectus fuit: uterque lobus Pulmonum non tantum arcte costis *adnatus* erat, sed etiam inferius *diaphragmati*, ut sine laceratione inde avelli non posset: In dextro latere, ubi majorem dolorem senserat, inventa sunt fragmenta bronchiorum ab substantia pulmonum avulsa, *cum sanie copiosa*, qualia dum viveret *in magna quantitate excreare consueverat*: *Vox illi* erat *clangosa*, qualis Gallorum Africanorum aut Calecutensium: Laboraverat longo tempore antea sputo sanguinis, unde hujus miseri mali initium, quo etiam extreme extenuatus obiit. *Iacobus Bontius observ.* 2.

SCHOLIA.

VOx *illi erat clangosa*] Affecta aspera arteria: Phthisis autem ab ulcerata aspera arteria meminit Hipp. lib. 2. de morbis text. 119. *Si vulnerata fuerit arteria, tussim habet & sanguinem tussiendo rejicit, & fauces latenter sanguine implentur, & grumos ejicit, & dolor fit acutus ex pectore ad dorsum, & saliva viscosa ac multa, & fauces siccæ, & febris ac rigor corripit, & stridunt fauces velut à pinguedine, atque hæc ad dies 15 patitur: Postea vero spuit pus, & velut ulceris vicinos bronchia in Pulmone cartilaginosa, & rursum tussit, & sane sanguis erumpit, & postea pus crassum spuit, & febris fortior fit, & in pulmonem desinit, & vocatur Pulmonis ruptio.*

Adnatus diaphragmati] Quod & observavit *Panarolus* observ. 41 Pentecoste 4. in suffocato per laqueum homine, cui pulmones septo adhærentes invenit, & simul costis per villos: credit id ex diuturna incarceratione contigisse, ob quam valetudinarius redditus fuerat, Asserens vix ullum reperiri, qui postmodum suffocatus membra recte in se habeat disposita, sed omnes in aliqua corporis parte morbum contrahere: Cum reliqui qui brevi tempore carcerati strangulantur, membra sana & sine labe in Anatomia exhibeant: Morbosæ autem dispositionis in carceribus contractæ, causam rejicit in aëris corruptionem, vitam otiosam, pravam diætam, animi mœrores, vigilias continuas, quæ spatio temporis infirmitatem pariunt.

Saniem in magna quantitate excreare consueverat.] Ex quomodo dispositione sæpe per venæ arteriosæ surculos, ingens vitiosorum humorum colluvies in pulmones deponitur, & adeo insigni copia ejicitur, ut admirationi sit, & opinionem det esculenta & poculenta omnia in ejusmodi impuritates facessere.

Cum sanie copiosa in dextro latere] Pus in pulmonum exulceratione genitum, non solum in asperæ arteriæ

samos

ramos delatum expuitur, sed & tandem, quando ex corruptione substantia pulmonum, dividitur, in pectoris cavitatem influens, illicque sensim coacervatum & interdum magna copia congestum, Empyema producit: Quod ab exulceratione hac in phthisicis eo potissimum modo prodire sectio patefacit, per quam in corruptione pulmonum puris semper aliquam portionem, si non magnam, pectori adhærere vel innatare deprehendimus: *Platerus cap. de consumpt. lib. 3.*

Observatio XIII.

Phthisis à Pulmonis parte consumpta, vomicis plurimis in residua.

SAra Mente virgo obiit anno 1639. Aperto thorace & abdomine, in Pulmone omnem mali causam deprehendimus, quippe in sinistro latere, magna ex parte, & potissimum versus costas & pleuram, consumptus videbatur, & nihil ejus reliquum videre erat præter putridas quasdam fibras, & puris teterrimi & virescentis magnam copiam, qualem & ante per tussim ejicere solebat; Pleura autem eodem loco (quacum una concreverat Pulmonis membrana) solito multo erat crassior, sed passim inæqualis: lobus autem alius ejusdem lateris, qui pericardium & mediastinum respicit, adhuc restabat, sed naturali contractior; & dictis particulis adnatus: intus autem multas vomicas continebat, alias pisi magnitudine; alias paulo majores: & præter eas unam magnam, anserinum ovum dimensione æquantem, fœtido ichore plenam, & membrana à virulentia nigrescente tectam: Pericardium autem, ut & dextrum latus thoracis, aquam aliquam continebat, subrubram & loturæ carnium æmulam, qualem etiam inferior venter continebat, mediocri quantitate: In reliquis quoad viscera naturali modo se visui offerebat: Abdomen, nisi solummodo quod Hepar ut & Cor, substantiæ essent flaccidioris paulo, colorisque pallidioris: Dexter vero lobus pulmonis passim duris tuberculis inæqualis erat, & parenchyma purulenta sanie infarctum, non leves incipientis putredinis notas exhibebat: Dextrum vero crus tumore oedematoso & aquoso, sinistrum (quod tamen etiam nequaquam ejusdem expers erat) duplo fere superabat. *O. Heurnius observ. 17.*

Observatio XIV.

Phthisis à Pulmonibus ulcerosis & scirrhosis.

OLim petitum est meum consilium pro adolescente Phthisi laborante & plane desperato: Præter tussim & dyspnœam, non poterat supinus decumbere &c.

Post obitum cadavere dissecto, pulmones fere per totum scirrhosi, & in quibusdam locis ulcerosi apparebant: *Vide tit. de convulsione lib. 1.*

Observatio XV.

Phthisis à Pulmone sinistro intus repleto pure, sanie & scirrhis.

VIr Nob. multis annis phthisicus fuit & asthmaticus: Illi sinistri pulmones pleuræ & costis adnati, interiora habebat plena sanie, pure & scirrhis. *Vide l. 1. tit. de cap. dolore.*

Observatio XVI.

Phthisis à Pulmonibus fœtida, copiosa aqua plenis.

PHthisici aperto cadavere Pulmones tum consumi cœptos, tum copiosa, serosa, fœtida aqua repletos distentosque deprehendi. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

Observatio XVII.

Phthisis à crudis Tuberculis totum Pulmonis parenchyma obsidentibus.

CUm tandem post multas miseras afflictiones, humanis miseriis exemptus fuisset David Garvis, cadavere aperto deprehendimus Tabificam mortis causam in Pulmone resedisse, quippe totum parenchyma minimis tuberculis, ex cruda viscida materia oppletum erat: Ex quibus tenuior portio quod subinde resudasset, & evacuata fuisset per urinas, quod oculati fide deprehendimus: Nam inde respirabiles pulmonum meatus, partim infarcti, partim compressi liberam ventilationem calori vitali cordis denegaverat: concurrente simul maligna putrida qualitate, ulcerum Pulmonum semper comite: Etenim cum nullum viscus sit adeo calidum humidumque & flaccidum, quoties putredinem concipit, ea insignem & peculiarem malignitatis gradum induit ob cordis æstum, tunc ab intercepta ventilatione increscentem; quæ præcipua atrophiæ causa est, quia bonus sanguis ab Hepate genitus, prava illa qualitate infectus, in alimentum partium converti nequit: &c. Erat etiam Pulmo diaphragmati & pleuræ in latere dextro adnexus arctè: Lien

prætetea figura triangulari, tribus scissuris sive crenis in margine divisum erat. *Otho Heurnius histor.* 21.

Observatio XVIII.

Phthisis à variis abscessibus purulentis in utraque pulmonis parte, ac pituita in iis concreta & lapidescente.

Juvenem dissecui in Nosocomio, cui in utraque Pulmonis parte varii abscessus purulenti; quin & variis locis pituita adeo in pulmone concreta cernebatur, ut calculi tangenti esse viderentur, imo perfectam calculosam duritiem non paucis locis obtinebat. Hic Tabe quamvis consumptus, vixque hæreret ossibus, copiosam tamen aquam pericardio continebat. *P. Pawius observat. anat.* 19.

Scholia.

Copiosam tamen aquam] De aqua Pericardii vide multa tit. de Palpitatione cordis & Syncope.

Observatio XIX.

Phthisis à corruptis penitus Pulmonibus & in pus conversis, vasisque cordis in eos insertis, absumptis.

Puer quidam annos 8. natus de scala delapsus, sanguinem expuit sensimque cœpit contabescere, tussi perpetua eum molestante, per quam purulentam expuebat materiam: ex pulsu febris deprehendebatur hectica, absque calore magno, appetitu cibi nihilominus persistente: his sic menses aliquot durantibus, ad extremum marcorem redactus, ut sceleti, cute falsem obtecti, formam exprimeret, in thorace ipsius, inter costas distentas & excarnes, cœpit prominentia quædam, in intervallo juxta septi regionem, in latere sinistro, sese proferre, tuberculi instar mollis, concoloris, quod pressum in thoracis spatium retrocedebat, remissum redibat, pectore interim admodum distento, unde illud pure repletum, ex corruptione pulmonum post phthisim, quam rupta ex casu vena pepererat, genitum, illicque exitum quærere ubi tumor se offerebat, judicavimus; eoque magis cùm & in dorso talis eminentia, inter costas appareret, costæque admodum ab invicem essent diductæ: Et cum nulla alia spes convalescentiæ superesset, extremum remedium sectionem judicavimus: Cumque & parentes consentirent, statimque à Chirurgo in tumorem, qui in pectore erat, scapello impresso, inde pus copiosum prosiliit, adeo ut nisi fuisset inhibitum, pelvim Chirurgorum implevisset: Verum ne vires conciderent, immissa turunda effluxus puris fuit cohibitus, & per vices, ad dies aliquot, postea pus emissum: cæterum cum prominentia altera in dorso non subsideret, è medio tantum thorace pus effluxisse conjecimus, cùm & tumor ille non in sinistro, sed dextro dorsi latere sese offerret: qua de causa illic quoque eum aperiendum esse censuimus, quo facto non minor quam è priore sectione puris effluxit copia, tamdiu donec penitus fere è thorace repurgato pure, fluxus minueretur, viribus interim vitalibus sensim deficientibus.

Cum pectus post obitum sectione patefieret, Pulmones penitus fere putredine absumtos, & in pus conversos, vasaque cordis, quæ pulmonibus inserta fuerant, simul deperdita, & circa radicem veluti callo obducta occlusaque, succingentemque membranam prætumidam, atque undique pure, veluti pulte oryzacea subviridi, conspersam deprehendimus. *F. Platerus observ. lib.* 3. *pag.* 733.

Observatio XX.

Phthisis à corruptis Pulmonibus, pure thoracem & abdomen implente.

Quidam diuturno morbo è medio sublatus, cujus venter, qui in immensum excreverat, cum aperiretur, pure cadaverosi odoris in altum prosiliente, aliquot pelves æneas, quibus Chirurgi utuntur, implevit: quod & non minori copia, impetuque è thorace diffecto promanavit: in quo pulmones unius lateris, uti in aliis phthisicis, penitus absumpti & in pus conversi, non solum thoracem sed & universum abdomen repleverunt: quod ex thorace eo profluxisse, illud maxime quod nulla viscerum corruptio in ventre inferiore deprehendebatur, sed lobi hepatis, intestina, musculique epigastrii, cum mesenterio & omento, duntaxat denigrata nonnihil infectaque cernerentur, sufficienter comprobabat. *Idem ibidem pag.* 734.

Observatio XXI.

Phthisis à Pulmonum corruptela & in empyema conversione, ob male fluentia lochia genita.

Nobilifs. Domina N. à partu non fluentibus, ut antea lochiis, nec rerum non naturalium usu rectè adhibito, incidit in tussim molestam, quæ sensim in dies cum pectoris dolore & gravitate exacerbata est, febrisque per intervalla vehemens eam invadebat: Ipsi aliquoties fuit detractus sanguis & purgatio instituta, sed cum ab urbe remota esset, non potuit medicorum consilio commode frui. In pejus sensim cum ruerent omnia, Lutetiam se contulit, sed morbus adeo invalescebat ut hectica brevi comitaretur, etsi variis usa remediis, postque decem mensium spatium interiit.

Aperto cadavere, pulmones toti purulenti inventi; adeo ut ne minima eorum particula scalpello divideretur, quin ex eorum substantia foraminulenta efflueret puris fœtidi insignis copia: In his, juxta claviculas, deprehensus fuit saccus pure refertus, exesa Pulmonum substantia productus: Ad costas utrinque adhærescebant Pulmones: Hepar amplum erat, æqualiter utriusque hypochondrii cavitatem replens, subalbido colore præditum: Renes quoad situm sibi invicem ex æquo respondebant, nec dexter sinistro depressior erat. *Cattierus observ.* 11.

SCHOLIA.

Lochiis à partu non fluentibus] Sanguis in utero retentus, corruptionis & acrimoniæ particeps, per moram in utero, lege circulationis ad cor refluus, in pulmonum parenchyma depositus, ulcus & purulentiam induxit; Adde *κοινωνίαν* quæ partes genitales & spirirales intercedit, de qua *Hippocr.* 2. Epidem. ob quam sanguis ab utero ad pulmones viam affectavit.

Observatio XXII.

Phthisis ab exulceratione Pulmonis producta per rupturam & erosionem vasorum, cum duabus conclusis vomicis.

Hubert Pomble ann. 19. temperamenti sanguinei adusti, lanæ adornatione victum quæritans, militiæ incommoda perpessus, atque humi cubare coactus, unde digiti in pede utroque gangræna affecti computruerant, ita ut in dextro omnes, pollice excepto, rescissi essent, & in sinistro omnes: Ab ea intemperie toto corpore concepta postea perpetuo cachecticus, cacochymus, querulus, & valetudinarius fuerat, & diuturna diarrhœa affectus, à viscerum cacopragia, indeque orta cacochymia: Anno 1636. in Julio, magno dolore lumborum dorsique correptus fuit, & paulo post febre continua ac *tussi molestissima, à viscida pituita* contumaci irritamento, quam postea sanguinis sputum comitabatur, et erosis & disruptis pulmonis vasis, ab actimonia & copia sanguinis ex vena cava exundantis ac sursum prorumpentis, idque per dies septem, sed intercalares, ad ℥vij. qualibet vice sanguine effuso: Postea autem sanguinem pituitæ commistum expectorabat, Tandem omnia in pejus abiere in fine septembris, & Novembris 20. tursum continua diarrhœa supervenit, ex resolutione facultatis naturalis in coquendo & retinendo, quæ ad mortem miseri usque perseveravit: *purulenta tunc materia viscida, complicata exspuebat*: genæ macilentæ & per se pallidæ perpetuo purpureo rubore suffusæ erant, etiam cum ab igne remotus esset: febris hectica marasmodes universum vitale nectar consumebat: pulsus durus, celer, creber; Decembris 30: durissimus, vermiculans, celerrimus, creberrimus: diarrhœa increscebat & perseveranter inquietabat; adeo ut miser noctu & interdiu vix unquam somno frueretur: facies Hippocr. cadaverosa, genæ luridæ; ita miserrimus ægrotus omni vitali vigore expoliatus fuit, hecticæ incendio, ulceris pulmonis edacitate & pravitate, nutritium humorem absumente, & qualitate maligna vitali vigori adversa, humores partesque omnes imbuente, ac comitante perenni diarrhœa & contumacibus vigiliis, mens semper ad finem constavit: Obiit Januar. 9. 1637.

Postridie cadaver dissectum, miserandum consummatæ ariditatis spectaculum: Pulmo arcte erat adnatus pleuræ undique latere sinistro, & toti pericardio ac mediastino in latere dextro, quatuor superis costis firmiter coaluerat, & quoque omnium reliquarum costarum cartilagineis apophysibus, sed ab osseis earum partibus ibi prorsus erat liber: membrana pulmonis ubique integra, & vasa per ejus parenchyma distributa admodum tenacia erant, plurimis robustis membranulis connexa: ipsum autem parenchyma in toto utroque lobo sive ala lateris sinistri, totum fere erat in pus crassum commutatum, & quantum de parenchymatis carne restabat, id erat induratum, coloris fusci instar carnis infumatæ, cinericii coloris,

coloris, & ubique ei carni, sicut & vasis, inhærebat crassum viscidumque pus, ita ut quasi guttis lividis pallidisque marmorata videretur: In latere dextro thoracis, lobi utriusque parenchyma valde erat exsiccatum, non tamen valde contractum aut immutatum ob substantiæ soliditatem: at ubi ala supera 4. costis supremis in latere dextro arctissime coaluerat, ut separari non posset, pulmo erat suppuratus sicut in latere dextro: Existebat & in eadem ala, loco mediastino viciniore, vomica conclusa, qua discissa tetrum pus manabat: & ibidem in ala infera, vomica alia priore minor, è qua pus crassum effluxit: Multa aquosa substantia in pericardio & thoracis cavitate fluctuabat: Cor flaccidius erat, ac in ventriculis aliquot nigri sanguinis striæ: Abdominis cavitati plurimus aqueus sanguineus humor innatabat: Hepar magnum usque in latus sinistrum exporrectum, coloris pallidi, exangue; sed in profundo dissectum, ubi majora vasa resident, crassum nigrum sanguinem emittebat: Lien manus magnitudinis, scissus paucum tenuem sanguinem emittebat; Renum parenchyma exangue: Vasa ventriculo & colo intexta valde conspicua, & per omentum excurrentia, cujus sola membranea substantia restabat, ejus pinguedine plane à febre & vi tabifica absumpta. *Otth. Heurnius observ. 4.*

SCHOLIA.

T*ussis à viscida pituita irritamento*] Sputi ac Tussis quodammodo catarrhalis causa perraro solitaria existit, quia dum sanguis tracheam irrigans, fluorem passus, serositates suas glandulis (unde mox in cavitates ajus exudent,) ingerit, insimul & reliqua massa sanguinea pariter fusa, serum intra arterias pneumonicas secretum, partim in sinus tracheales, partimque in lymphæductus insinuat, cujus diluvio pulmones quasi inundati, & valde irritati, in tussim & expuitionem fere continuam cientur: Cujusmodi tussis & expuitio dummodo moderate habent, & tantum sanguinis serositates superfluas excernunt, sæpe in commodum potius quam nocumentum cedunt: quoniam massa sanguinea, ipsisque pulmonibus hoc ritu expurgatis, symptomata ista ut plurimum cessant, & valetudo integrior exinde sequitur; Sin vero affectibus istis diu protractis, serosus humor utrobique in ductus tracheales depositus, & in dies uberius aggestus, tandem versus putredinem alterari incipiet, propterea tum libera aëris reciprocatio præpeditur, tum sanguinis & motus & crasis perventuntur, hinc tussis immanior, & respiratio fit difficilior: quinimo tota massa sanguinea, quatenus à tabo (quod venæ à pulmonibus excipiunt) polluitur, ab indole sua benigna paulatim deciscens & depravatus, non modo serum superfluum, sed & succum nutritium (quem assimilare nequit) ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales continue profundit, adeoque materiæ tabificæ moles in dies augetur, donec pulmonibus magis usque & magis oppletis & obstructis, atque sanguine plus inquinato, & ad quæcunque munia sua præstanda inhabili facto, tussis & sputum ingravescunt, & cito mali moris evadunt: insuper respiratio impedita, totius corporis languor & emarcentia, functionum omnium debilitas, & demum febris hectica, & festina ad mortem declinatio succedunt

Willis.

OBSERVATIO XXIII.

Pulmones in Phthisico pene consumpti, assiduo usu nasturtii aquatici restituti.

HOc à Viro fide dignissimo acceptum habeo, ab aliis confirmatum, Ante plures annos rusticus, pus & sanguinem exspuens, omnino tabidus, Chirurgum Bruxellensem consilii gratia adit: hic conspecto homine desperatæ salutis & tenuissimæ fortunæ, sine consolatione & ope non dimissurus, nescio quo instinctu suadet usum nasturtii aquatici; Discedit rusticus, qui mandato parens plantam illam coctam, crudam comedit; paucis, obsonii vicem semper tenuit: hinc tussis ac exspuitio purulenta desinit, corpusque habitius evadit: Anno revertente Chirurgum sospes gratiarum actionis causa adit, qui ab ignoto quid à se velit quærit: Rusticus præteritorum memoriam refricat, mandato se sedulo paruisse ait, ac num in usu nasturtii ulterius pergendum sit inquirit? In stuporem actus Chirurgus, ædes intrare rusticum jubet, ac in secretiora deducit, vestesque exuere persuadet, exploraturus num habitus corporis vultui responderet: Paret rusticus, cujus pectus acuto gladiolo, (stiletum vocant) perfodit: Exanimis thoracem aperit, naturæ miraculum contemplaturus: Reperit ille veteris pulmonis reliquias paucissimas & quasi vestigia; quæ deficiebant (per anacatharsin expulsa) restaurata & reparata, ac novum parenchyma regenitum: Moræ pertæsa uxor, præ foribus (inscio Chirurgo) maritum præstolans, pulsat, illum requirens: Negat Chirurgus quenquam admissum: facinus aliquod illa suspicata adit Judicem, qui explorari jubet ædes, in quibus cadaver repertum: Chirurgus tamen criminis remissionem obtinet, ob artis præstantiam & utilem finem sibi propositum, &c. *De Nasturtio aquat. vide supra observationem 8.*

Observatio XXIV.

Phthisis à Pulmonibus lutulento humore scatentibus, unde insignis eorum gravitas.

PHthisis hæreditariæ insigne exemplum præbet Illustr. Chaboriorum familia, in valle Equestrium, Bernensium ditione: Generosissimus Dom. de Chabotes, prægresso diuturno languore, febre lenta, tussi, pectoris oppressione, obiit 27. Martii anni 1647. Exenterato cadavere, viscera imi ventris non multum à naturali statu aberant, quanquam ob morbum protractum aliquanto ficciora & contracta: Pulmones autem admodum vitiati erant, insignis molis & ponderis, qui stateræ impositi octoginta unciarum pondus superarunt: humore lutulento, candicante cum aliquali flavedine, citra ullam exulcerationis notam; undique referti. *Ex communicatione Generosissimi Dom. de l'Isle defuncti Filii, qui & ipse Tabidus anno* 1675. *interiit.*

Observatio XXV.

Phthisis à Pulmone interius omnino purulento.

ANno 1597. fœminæ pectus aperui cui totus Pulmo intus purulentus erat, ita ut quacunque eum tangeres parte, seu novacula pungeres, pus album erumperet, Hæc lenta macie ac atrophia consumpta, sceleton plane referebat: Referebant malum illud familiæ hæreditarium, ex quo fratres etiam obierunt. *Petrus Pawius observat. Anatom.* 25.

Observatio XXVI.

Anatome Phthisici infantis, cujus sinister pulmo in pus resolutus est, unde thorax eodem latere pure refertus: cum insigni abscessu supernæ illius regioni affixo.

AVi externa Tabem induci, etiam in corporibus ad eam minime vergentibus, luculento hoc exemplo ostenditur: Decimestris puellus, robustissimus, optime conformatus, filius Nobilis D. Henrici Favarger Neocomensis, fidei nutricis committitur cum tota familia plaustro imposita, in villam paternam deferendus: quia aspera erat via, scopulis obsita, metus fuit ne conquassaretur puellus, quamobrem equo huic cum nutrice convehi visum est, illa vero equitationis pertæsa, plaustro quoque cum alumno se imponit; Eadem die querulus evadit infans, spiritum vix trahit, cum febricula tussit ac ad tabem deducitur: Quod vero mirum, per tres circiter ante obitum hebdomadas, manifesta cordis pulsatio in dextro latere percipiebatur: Aderat tunc temporis Medicus Vezontinus *d'Auxiron*, quem puellum invisere rogo, abscessum in thorace gerentem adeo insignem, ut cor propria dimotum sede in adversam propulerit: (Hæc enim fuit mea conjectura, allisione lateris ad plaustrum omnem morbi historiam, quæ decimestris fuit, deberi): Rider ille, pulsum esse afferens arteriæ alicujus: Sed domum procedentibus occurrit famulus, puelli mortis nuntius, Ex parentum arbitrio cadaver dissectioni esse destinatum, solamq; meam præsentiam desiderari; omnia esse parata.

Aperto ergo thorace, è sinistro latere fœtidissimi puris & viridis, insignis profluxit copia: Pulmonis sinistri vix reliquiæ aut vestigia, imo ne membranæ cingentis: Mediam pectoris sinistri partem occupabat ingens abscessus, superiori illius parti annexus, qui præ magnitudine mediastinum, pericardium ipsumque proinde cor in adversam partem compulerat, quod me prior animadvertit dictus Medicus: Abscessus tunica densissima, crassissima, durissima, adeo ut novaculæ dissecantis Chirurgi acies retusa fuerit: Reliqua thoracis & abdominis naturaliter se habebant, si Intestina flatu distenta excipias, ob exhibita me inscio à matre frequentia cathartica.

Scholia.

COrdis Pulsatio in dextro latere] Situm est Cor, quoad basin, exacte in medio, motus tamen magis in sinistro latere persentitur, 1°. quia in sinistro ejus ventriculo spiritus vitalis continetur, & à sinistris est arteria magna: 2°. quia mucro sinistram spectat, ut diaphragmati cedat; ad dextram vero declinare non potuit ob venam cavam, ibi per medium thoracem ascendentem: Post diaphragmatis vulnus, ventriculum totum ascendisse in sinistrum thoracis latus, refert *Sennertus* pract. l. 2. parte 2. cap. 15. Et cor cum capsula depulisse in dextrum latus, ubi vivus post acceptum vulnus jubebat observare pulsum cordis.

OBSERV.

Observatio XXVII.

Phthisis ab abscessibus in utroque lobo Pulmonis parte superiore genitis, Sinus ingentes relinquentibus.

RUforum morbos pravæ esse indolis notat *Ballonius* libro 2. Epidem. & Ephem. atque cautum esse medicum jubet in eorum curatione: Revera quidam eo capillitio donati humores gignunt virus quoddam redolentes, quos cum putredo aggreditur, veneni naturam ii resipiunt, adeo ut commorsi à rufis ira percitis, eadem patiantur symptomata quæ toxico infecti: Saltem in eorum moribus aliquid singulare reperitur quod cautelam requirit, hinc natura hoc veluti signo eos insignire voluit, quasi, Noli me tangere: Hircinus odor à quibusdam emissus virulentiæ humorum index est: Meæ curæ commisit filium suum sexennem Dom. Gras mercator Genevensis, eo capillitio insignem, vividi ingenii puerum, cui ab incunabulis volæ manuum & plantæ pedum æstu perpetuo cum squallore pruriebant: Phthisicum habitum gerebat, non secus ac mater, quæ qua nocte puellus obiit, gravi hæmoptysi laboravit, quam sanguine illico emisso liberavi: Sui juris erat infans, diæta qualem optabat, semper usus; Si parentes probam urgerent in spasmos agebatur: Sexto ætatis anno hecticæ indicia se produnt, cui se putrida, horis vespertinis exsurgens, & ad matutinas se porrigens, adjunxit: Quæ indoles fuit puelli ad alimenta, eadem & ad medicamenta, ad quæ male se habebat, solida solum appetens, panem domesticum & fructus; unde facilius tabem contraxit, vel maxime quod lac, ratione putridæ, concoquere non posset, prompte enim in nidorem abibat: Balneum, imo ne semicupium, ne pedum quidem lavacrum unquam admittere potuit: Bimestri ante obitum purulenta manifeste expuere cœpit, tum parens auscultare mihi cœpit, ac credere malum in pulmonibus hospitari: Hectica, quæ aliarum more, miris esse debuit, temperiei ratione ardentem æmulabatur, contrectari enim artus, etiam extra putridæ invasionem, titionis instar candentis manus urebant: Quindecim ante obitum diebus *singulares* effudit *urinas, quarum superficiem* obducebat cremor colore variegatus, Iridis multiplices colores referens, ac paucis post diebus, prægressa per aliquot horas insigni jectigatione, pus merum & copiosum affatim, quasi per vomitum effudit, quod bonis ægri rebus factum credidit parens, revera facilior fuit respiratio: Interrogatus respondi abscessum, quem latere jam pridem prædixeram, disruptum esse, superstes esse ulcus, sui natura incurabile & ob infantis morositatem; Tandem marasmo torrido consumptus, pedibus tamen œdematе tumidis, 27. Julii anni 1677. interiit.

Concessa secandi venia, imus venter sat bene constitutus apparuit: Jecur pro ætate magnum, cystis fellea omnino inanis: Ren sinister insignis molis, sed extraordinariæ figuræ, quatuor enim constabat lobis, quorum qui superior cæteris extabat: Dexter totidem constabat, sed leviter scirrhosus parte convexa: Apertus thorax mali mineram detexit: Putres enim erant omnino Pulmones, costis & dorso annexi: Uterque lobus, parte superna, ulcus immane ostentabat, pugnum utrinque admittens: Cavitas cruore, sanie & pure grandinoso, tophi æmulo referta erat: Aqua plurima limpida pericardium implebat, Cor magnum sed flaccidum; cujus sinus aterrimo, crasso & multo sanguine referti erant. Sectio à perito Chirurgo M. *Mauriù*, facta est.

Puelli mater Martio sequente Phthisica obiit, lethum accelerante partu qui in procinctu erat: In malum incidit tum ob συγγενικὸν φθινῶδες, tum ob contagium à puello, quem in ulnis perpetuo habebat, semper accubuum.

SCHOLIA.

U*Rinas quarum superficiem &c.*] Colliquationem solidarum partium indicare volunt plerique crustam illam summæ urinæ innatantem: De generatione ejusmodi cremoris sic statuit Eruditissimus *Willis*: Interdum urinis, cum aliquandiu steterint, cremor quidam supernatat, veluti cum Tartarus aquæ incoquitur: hujusmodi crusta albicans, in superficie lotii concrescens, vulgo pinguis & adiposa creditur, ac pro solidarum partium colliquamento habetur: quare talem urinam excernentes solliti, statim tabidi & quasi deplorati pronuntiantur: Verum tamen ista concretio tantum salina est, quæ si igni admoveatur, minime liquatur, sed in substantiam crustaceam induresciт: Quinimo & hoc, & reliquarum urinarum incrustamenta, sunt veluti Tartarus coagulatione quadam in iis productus: talis autem concretio omnino dependet à particulis salis fluidi, sive acetosi, cum aliis salis fixi, aut alkalisati combinatis: etenim in quovis subjecto, ubi salium utriusq; generis commistio, seu sponte Naturæ, seu ἐγχειρίσει artificiali procuratur, crystallisationes & coagulationes diversimodæ excitantur, quare lotium ejusmodi, cui cremor iste innatat, aut crystalli in lateribus vasis concrescunt, indicat sanguinem à natura dulci & balsamica (qualis a sale volatilisato dependet) in acidam & corrosivam & principii salini fluorem & fixitatem degeneraſcere: Affectus in quibus reperiri solet (uti sæpius observavi) sunt sputum sanguineum, atrophia & dispositio hypochondriaca.

OBSERV.

OBSERVATIO XXVIII.

Phthisis à Suppuratione Pulmonis post peripneumoniam Pleuritidem sequutam.

IOh. de Neef annorum ætatis 35. celebs, admodum teneræ nativæ constitutionis, gracilis ac glabræ cutis superficiei, temperamento sanguineo in bilem proclivi, anno 1636. in Maio pleuritis in latere sinistro apprehendit. Venæ sectio, dum vigeret occasio, neglecta fuit, ideóque humor ferociens ex pleura in pulmonem metastasin fecerat, in eo peripneumoniam faciens, ad quam in hoc corpore magna erat opportunitas, ob arctum utriusque partis connexum: Causam tanti mali judicamus fuisse pestilentem malignam qualitatem, quæ in illis ædibus locísque vicinis adhuc nidulabatur: unde humores furiata violentia inflammati his partibus impacti erant: quippe pestilentem aculeum cum haberent, pro indole ejus veneni cor impetebant, cujus robore repulsi in locis proximis imbecillioribus consederunt, ibi violentam peripneumoniam, cum larga sanguinis expectoratione efficientes. Tandem transiit morbus in Pulmonis empyema, & postea in miserabilem expurationem, nam ipsam pulmonis substantiam exspuebat. Ingenti hoc tabifico pulmonis morbo, comitante symptomatica hectica marasmode febri, & ante mortem bimestri spatio, perennibus vigiliis, ac perseverante diarrhœa, omnes vires expolientibus, tandem Dec. 20. ejusdem anni placide exspiravit, nullo torum qui in eodem conclavi aderant; mortis ejus agonem animadvertente: Mens perpetuo usque ad fatalem horam constabat. Erat totum corpus aridum & exuctum, musculi plane exhausti & arefacti.

Dissecto cadavere, in pectoris latere sinistro deprehendimus pleuram inviolatam, pulmonem autem undique firmiter adnatum pleuræ costisque ac pericardio: Membrana pulmonem ibi vestiens integra erat, qua dissecta, magna cavitas & cloaca se ostentabat, nam in singulis illis sinistris pulmonis alis, sive lobis, una continua empyematis vomica existebat: parenchyma torum erat eliquatum, in pus crassum, album marcidum, cujus majorem partem æger tussi acerba ejecerat, nam noctu & interdiu irrequiebili ea vexatione exagitabatur: Sola vasorum majorum & membranularum ea connectentium, arida & exanguis substantia supererat, quæ ad similitudinem rarioris retis & texturæ cōformata spectabatur, quibus inviscata hærebat crassa ea purulenta materia, tenaci pituitæ commixta, sicuti in lacubus videmus interdum algam retibus piscatoris hærere: In latere dextro thoracis, uterque pulmonis lobus plane liber natabat, nullis membranularum retinaculis ulli parti annexus, foris integer & naturalis constitutionis, sed cum eum attrectaremus, ut exploraremus an non alicubi vomica aliqua delitesceret, duritiem in profunditate lobi ejus superi animadvertimus: ideo facta sectione, deprehendimus in parenchymatis meditullio vomicam conclusam, eámque non exiguam, qua dissecta multa purulenta materia profluebat: Ab ingenti hac pulmonis corruptela, spiritibus vitalibus & toto sanguine depravatis, indeque partium totius corporis labefactato temperamento, earum vitali vigore consumpto, ipsarúmque substantia colliquata, & tum inde, tum ex defectu naturalis facultatis in alibili succo coquendo & retinendo, perenni alvi fluore comitante, adeo omnia viscera exaruerant, ut dissecto hepate, liene, renibus, nulla sanguinis gutta deprehenderetur: Dura ab ariditate erant omnia, sed hepar præcipue, quod valde erat magnum & æquabilis siccæ constitutionis, sine ulla scirrhi saxea duritie: Pericardii substantia & color, sicuti & membranarum mediastini, naturalis constitutionis erant, sed nulla prorsus pinguedine vestita: Dissecto pericardio, copiosior aqua sublutea spectabatur quam naturaliter consuevit. Cor per transversum dissectum nullum prorsus sanguinem profudit, nisi postea paucissimum cum instrumentis insertis vasorum procursum scrutaremur, nam tunc ex aorta & cava parum sanguinis in cor defluebat: substantia autem cordis satis bonæ erat constitutionis, vasaque ejus coronaria sanguine distendebantur. Omentum omni pinguedine destituebatur, ita ut tantum nuda esset membrana vasis intertexta, idque etiam auxerat ventriculi & intestinorum coctionis infirmitatem: Ventriculus parvus erat, totóque ejus fundo, feriatim secundum longitudinem, plurimi à portæ vena rami gastrici & gastroepiploici inserti manifeste conspiciebantur, qui per omentum eo protenduntur & intestino colo quoque implantantur: quippe omentum colon ventriculi fundo annectit, unde earum partium summa est sympathia, tum ob eam connexionem, tum vel præcipue ob eorum vasorum communionem, unde fœcibus in colo restagnantibus ventriculi appetitus & coctio destruuntur. *Otho Heurnius Observat.* I.

SCHOLIA.

Vomicam conclusam) Empyemati & peripneumoniæ nonnihil affinis est *Pulmonis vomica*, utpote cujus materies morbifica semper pus merum est: quod tamen sine febre aut phlegmone, imo sine tussi immani, aut sputo, tacite ac velut improviso in pulmone generatur, & non raro malum hoc non prius se prodit quam patientem interimit: Galenus hujus meminit 1. de locis aff. Apud authores qui medicinæ systemata & praxes scripserunt, mentio ejus rato aut vix omnino occurrit. *Tulpius* lib. 2. cap. 10. affectum hunc ita describit. *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum ut vix ulla sui proferat indicia, præter tussiculam primo siccam, mox humidam: qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec pus nec sanguinem præ se ferant sputa: sed si rumpatur nec opinanti vomica, occiditur dictum ac factum homo.* Ita interdum solet contingere, verum novi plures qui ex pulmonis vomica, intensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fœtidum exspuisse: cúmque tale sputum per multas hebdomadas, imo menses quotidie excernentes, debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convaluisse: Hic morbus, si ratio formalis & causa ejus conjuncta inquiratur, revera est Abscessus alicubi in pulmone genitus: cujus materies, etsi heterogenea, & naturæ inimica, haud tamen ab initio nimis acris aut irritativa existit: Quippe cum primum hæc à sanguine secreta, alicubi in pulmonis sinu, forsan intra cellulam quandam vesicularem deponitur, nec tussim excitat, nec inducit febrem: postea vero cum sensim aucta, vasa sanguifera vicina comprimit, quin & ipsi sanguini juxta transeunti effluvia inquinata iosinuat, proinde febricula, cum inquietudine quadam & marcore succedit, & tandem illa ad plenitudinem aggesta, & diuturna coctione in pus sincerum maturata, cystin, sive nidum suum prius valde distentum rumpens, quaquaversus exundat. Quod si ad puris exitum viæ non patent, statim sanguini se immiscet, ipsúmque aut venenat, aut à circuitu præpedit, vel in ductus tracheales confertim irruens, simul plurimos eorum impler, adeóque infarcit, ut aëri pro sanguine inspirando aditus sufficiens denegetur, & illico flamma vitalis exspiret: sin vero materies ista exitum inveniens, & paulatim in tracheam influens, inde sursum coortoenter ferri & expui possit, propterea vitæ induciæ, & therapeiæ opportunitas & spes conceduntur. Vomicæ Pulmonalis materies proxima merum pus est, quod sæpissime insigniter fœtet, eóque differt à sputo quod in peripneumonia aut phthisi ejicitur: Undenam vero materies ista ab initio provenit, & cujusmodi indolis, antequam in pus maturetur, fuit, determinare non licet: quoniam morbi hujus seminia secreto jacta, & clanculum adulta, originem prorsus occultam ducunt: quapropter causæ ejus procatarcticæ sive remotiores latent: quomodo dum incipit & accrescit, neque per signa ulla pathognomonica dignosci, neque prognosis institui potest, antequam ictu ferali se prodit, sed tota ejus res in insidiis est. *Willis pharmac. rat. p. 2. sect. 1. cap. 10.*

Observatio XXIX.

Phthisis à vomica totius Pulmonis.

Pulmonem exulcerati novum non est, inquit Fernelius, sed totam ejus substantiam in pus converti, & nihil aliud quam pus esse, & sola membrana Pulmonem succingente contineri, ut in cavitatem, ea minime rupta defluxerit, id rarum esse existimo: Idem ramen mihi, præter exemplum à Foresto propositum, in Nobil. Juvene D. Joh. Bampfield. xxij. annos egresso, procera statura, gracili corporis habitu, temperamento sanguineo, Nobil. matre Phthisi jugulata, fato: Hic ex erroribus in victu commissis, imprimis vero violentis exercitiis, & nocturnis comessationibus, à gravi *catarrho neglectim habito*, incidit in violentam & diuturnam tussim, noctu maxime affligentem, cum *sputo rotundo*, postea etiam virulento, ex albo virescente, subsequente sanguinis sputo copioso, cum anorexia, & febri continua lenta, putrida, circa vesperam excandescente, accedente totius corporis extenuatione, atque carnium omnium. In hoc curando varie pugnavi, sed frustra scil. ægri quibus desperata salus est, ut Galenus ait, nullum neque auxilium neque tempus est opportunum: Siquidem extremis & pedibus calore languescente tumentibus, supervenieme etiam diarrhœa, miser hic juvenis morte præmatura, magnum sui desiderium reliquit.

Aperto post mortem corpore, visi sunt Pulmones, non tantum cum membrana, costas succingente, sed & ipsi pericardio undique adnati, & toti suppurati, manente intra tunicam ipsius Pulmonis pure, ad ipsam usque mortis horam. Qua pellicula perrupta, magna copia puris effluere incipiebat, adeo quidem olidi & fœtentis, ut vix in conclavi, in quo sectio instituta, utut suffitibus factis, permanere potuerimus. De cætero nihil notatu dignum invenimus. *Frid. Lossius lib. ii. Observ. xi.*

SCHOLIA.

C*atarrho neglectim habito*) Ab humore salso vel alioquin acri a cerebro defluente, pulmonésque erodente vel exedente eos exulcerari, eámque potissimam phthisis causam esse plerique censent, quod tamen tam facile vix fieri posse hoc comprobare videtur quod innumeri, quibus ejusmodi defluxiones multis temporibus molestæ sunt, tussimque concitant, tamen minime fiant phthisici, juvenésque frequentius quam senes, quibus defluxiones magis consuetę sunt, in hoc malum incurrant. A defluxionibus tamen, tum quia tussim promovent, hæque aliquando venæ rupturam pariunt, tum quia multoties pulmonum interiora irritando, eos successu temporis lædere potest, phthisin interdum suboriri posse existimat *Platerus prax. lib. 3. cap. de consumptione: Bennettus Theatri tabidorum p. m 79.* multos marcore fere confectos vidisse se ait, quorum sanguinis universi systema sale scaturiit, quique fluxione periodica mitiori, sputum muria conditum per biennium aut triennium effudere per extremos arteriæ pulmonicæ, venosæ dictæ, surculos, quibus tamen pulmonis erosio non accessit, Et inter eos Londinensem mercatorem in sceleton propemonum mutatum, cui liquor salinus tandem à pulmone refluus iam efferus, ut chitones volis manuum turpissimos, ulceráque exedentia pedibus & talis intulerit, salva adhuc nativa pulmonum integritate.

Observatio XXX.

Phthisis à Pulmonis duritie, plurimis parvis steatomatis consiti, Tuberculis pure scatentibus, Vlcere in sinistro lobo, Vomicis plurimis, &c.

ANno 1663. d. 7. Junii *D. Ioh. Van Horne* secuit cadaver masculum Phthisi defunctum in Nosodochio Academico Lugdunensi. Pinguedo abdominis prorsus erat consumpta, & nil nisi membrana carnosa apparebat, Omentum magna sui parte erat consumptum, Ejus usum, præter communem & vulgarem, esse putabat, quod sit suspensorium sive mesenterium coli, quod sua gravitate deorsum tenderet, nisi suspenderetur ab omenti tabula inferiore. In cavitate abdominis aqua cruenta copiosa reperiebatur. Plurimæ glandulæ in mesenterio conspiciebantur, aliæ pisi magnitudine, aliæ ad magnitudinem fabarum. Pulmo valide annectebatur pleuræ: Aqua subcruenta copiosa in cavitate thoracis continebatur. Ductus Pancreaticus & Bilarius intervallo duorum transversorum digitorum distabant ab invicem, ubi fiebat insertio in intestinum tenue, quod à multis annis in homine se non vidisse aiebat. Lien erat exiguus, & naturalem habebat figuram instar plantæ pedis, colore erat satis sano, ad hepatis colorem accedente: Hepar quoque moderatum erat nec in magnitudine excedens. Vesicula fellis flaccida erat & bile fere inanita. Capsulæ atrabilariæ egregie apparebant, quia alias pinguedine valde obducuntur: semel tantum in illis reperit humorem nigricantem instar atramenti. In pericardio aqua subcruenta satis copiosa continebatur, cui purulenti quid erat permixtum. Sinister cordis ventriculus valde erat flaccidus, & pauca carne constabat: Membrana pulmonis exterior insignis erat crassitici & veluti concreta pituita. Pulmonum parenchyma, quod alias flaccidum & spongiosum esse solet, duriusculum erat, & multis quasi granulis instar steatomatum, quæ aliquid sebacei continebant, refertum: Tuberculis pure scatentibus totus Pulmo obsitus erat, & in sinistro lobo ulcus manifesta cavitate sese prodebat. In dextro etiam lobo *vomica erat* longe majori cavitate, *& minores plurimæ per totum pulmonem.* Passus fuerat aliquando fracturam costæ, quæ per callum iterum coaluerat: Serosus humor subcruentus & subsalsus in ventriculis cerebri continebatur. *Ex Observationibus D. Ioh. Henr. Brechtfeld, In Actis Medicis Bartholini anni 1673. Observ. xv.*

SCHOLIA.

V*Omica erat insignis & minores plurimæ per totum, &c.*) Pulmonis vomicarum causas & generationem, curandique methodum hanc tradit *P. J. Faber* Univers. sapient. lib. 3. cap. 3. Vomica est Pulmonis abscessus, seu Tumor parvulus & exiguus, ab excrementis virulentis & malignis ipsius Pulmonis ortum ducens, quæ ad partem aliquam pulmonis detruduntur & separantur, ibíque, ne cordi & vitæ spiritui noceant, membranula tenui obducuntur, sub cujus tegumento putrescunt & virulentiam adeo magnam & malignam qualitatem acquirunt, ut tandem rumpatur membranula, virulentum illud pus & malignum per totum pectoris spatium diffundatur, & cor petat & inficiat, vitámque suam & calorem insitum obruat & extinguat, unde sequitur repentina mors: (Signa ex Fernelio *desumpta*) Signis apparentibus sic succurrendum est, Purgandum imprimis est corpus nostra purgatione antimoniali: nec existimo tutiori & meliori medicamento posse uti adversus crudelem & tantum hostem quam solo hoc medicamento; quo ter aut quater est utendum per tres aut quatuor dies: summo mane, jejunu ventriculo danda sunt grana 6. aut 8. antimonii nostri præparati cum vino pauco, & post tres horas propinandum est jusculum optimum butyro alteratum ut melius fluat alvus: Purgato deinde corpore utendum est oleo vitrioli vel sulph. cum pauco spir. Terebinth. ad guttulas x. vel xii. uniuscujusque propinatis & cum syrupo violac. permixtis, Et sic curatur vomica, vel enim evanescit, vel rumpitur sine læsione, quia malignitas majori ex parte purgatione nostra evacuatur, quæ nullo alio medicamento evacuari potest nisi solo antimonio purgativo vel sudorifico, quo sudoribus elicitis, in tuto est æger: Oleum etiam antimonii rubrum mirum est in curatione vomicæ &c.

Præparatio Antimonii P. I. Fabri.

♃ Antimonii & Mercurii sublim. ana. reducantur in Alkool, & imponantur retortæ vitreæ ad destillandum levissimo calore: Gummi seu liquor crassus egressus rectificetur ter aut quater. Deinde permisceatur aqua communis, clara & munda; Pulvis qui præci-

pitatur in fundo albissimus, lotionibus multis aquæ communis edulcoretur donec nullam habeat acrimoniam sed dulcis penitus & insipidus sit: Hic pulvis erit Catholicum Chymicum summum, quo uti poteris ad curationem omnium morborum: supra & infra purgat sine ulla læsione, Dosis ad gr.xv. in vino aut jusculo: Pulvis hic albus si permisceatur æquali quãtitati salis petræ, in tigilloq; forti ambo comburantur, ter aut quater iterata cõbustiune simili, postquam lotione aquæ communis salis petræ sublata fuerit acrimonia, & iterum edulcoratus pulvis, tunc fiet ex purgãti sudorificum, cujus dozis ℨi ex aqua cardui bened.

Minores plurima per totum thoracem) Fernelius Pathologiæ lib.v. x. cap. vomicarum in Pulmone hunc tradit generationis modum, Vomica Pulmonis est abscessus exiguus & puris in Pulmonis quadam parte collectio, quod membranula propriaque cysti arcte adeo concluditur, vix ut quicquam de se tetrum in cor exspiret: Hæc frequens est in Tabidis, sed & plerumque sine tabe fit, cum sanguis ex aperta, rupta aut exesa vena, in parvam quandam pulmonis regionem secedens, illic putrescit, sensimque mutatur in pus, ac per summa siccescens sibi cystin efformat: *Illius signa hæc affert.* Latens profecto & in primis abditum est vitium, sæpe nec laboranti nec Medico notum: quo laborans ipse nec consueta munia intermittit, nec se morbo teneri putat, causamque interitus sui nesciens intus gerit sub pectore. Sic affecti sublivido fere sunt faciei colore, eisque lingua lentore quodam est oppleta, maxime cum longe à cibo absunt: & corporis agitatione, aut potu cibove calidiore urina facile tingitur, & pulsus citatur, citra tamen ullam spirandi difficultatem: Interdum vero post concitatiorem corporis motum pilulæ parvæ, & globuli instar pisi exigui redduntur è pulmone, membranula conclusi, qui contriti digitis pus reddunt fœtidissimum, quale è cavo putridoque & carioso dente interdum expurgatur; Exemplum vide infra tit. de morte repentina ea eodem Fernelio.

Observatio XXXI.

Phthisis à parte sinistra Pulmonis Tabida, incolumi dextra; Puris ingenti copia in thorace.

VXor præsidis Carmelii annos nata xxix. nata Patre pulmonico, qui Tabidus interiit, eo ferè anno extincta est quo & Pater, adeo magna est vis morborum congenitorum. Fuit tempus cum suppressi fuissent menses ob causam manifestam (nam ægre mariti morbum ferebat) ubi cœperunt fluere belle satis habebat; Tandem questa est de linguæ rubore & siccitate, juncta siti insigni. Pulmonum ardor erat & ἐρυσιπελατώδης aliquid, concepit, peperit; A partu substiterunt lochia, *Febris, dolores lateris sinistri: circa vesperam febris recrudescebat*, jactabunda, ægre spirans, frequens spiritus: animam actura videbatur; febris mane (ut in morbis fere omnibus accidit, favente quodammodo aurora) remittebatur, *Inæqualitas erat caloris & frigoris:* Iste status dies pene xxx. perstitit: nullo juvabatur remedio, licet decies aperta vena fuerit: tandem mors: Non erat gravis spiritus, *Non multum tussiebat, & nihil materiæ sputo excernebatur. Facies ejus fere index erat affectionis* pulmonicæ, nam tota sæpe erat velut subalbida, & iis, quos Hippocr. ἐψημένους vocat, latine Excoctos dices similis. Et hæc facies aliquando turgidula est, & familiaris iis qui sunt aut suppurati, aut quibus pituita putri scatent Pulmones: Sed & genarum alias erat rubor fugax, & sæpissime *ignes sacri in faciem involabant.*

Aperto cadavere omnia sana occurrerunt præter pulmonem, Pars sinistra Pulmonis fere magna sui parte tabuerat & tabo infecta erat, sana reliqua substantia. *Purulenta materia* continebatur illa thoracis parte, æquans sua quantitate tantùm quantum duæ pintæ Parisienses complecti possent: Tamen fœtor non erat. *Ballonius consil.iij. lib.iij.*

Scholia.

F*Ebris*) Cùm olim igni sylvatico (qui herpes dicitur) partes faciei occupante laborarit ægra, quæ sequuta est febris, non putris & erysipelatodes dicenda: Ut enim tumores contra naturam differunt, ita & febres, quarum quædam sunt sanguineæ, ut synochi imputres: aliæ biliosæ, in quibus potius alterationi quàm vacuationi locus esse debet.

Circa vesperam febris recrudescebat) Hippocr. p.60. lib.2. progn. inter Empyematicorũ signa ponit febrem non remittentem, quæ interdiu mitior, noctu vehementior est. Id nos in nostra ægra vidimus & in Lucio Equite (uterque enim consimili morbo consumptus est & cum iisdem symptomatis) exacerbationes maxime nocturnas, dyspnœam, metum præsentis suffocationis, denique desperationem: ut in singulis accessionibus nocturnis de exequiis potius cogitaretur quàm de exequendis Medicorum præceptis: Et tamen singulo quoque mane, ubi materia deferbuerat, & calor remissus erat pene uterque restitutus videbatur: causa autem verisimilis istius perturbationis & exacerbationis nocturnæ esse videtur: In omnibus suppurationibus, (agitur enim de Empyicis) dolores ad noctem incidunt, id quod non tantum audiendum dum pus fit, sed dum pus continetur aliqua parte fovens febrem lentam: Cum autem Empyicis, & propterea hectica febre implicitis, partes solidæ ignitæ sint, non mirum si noctu calor increscat (non ob alimentum, ut vult Galenus,) sed ratione ipsius διαθέσεως, quod tamen non vult Galenus, & quia nox humectat (ideo calor hecticus calci non dissimilis se prodit) revocatur calor & spiritus intro, sic calor increscit non solum qualitate sed & quantitate: Et ita dum revocatur calor ad centrum, difflationeque prohibetur ob noctis dominatum, calor ille maleficus est, malignus, squallidus, non ἠπιώδης, nec nanciscitur ἑστίαν, i. e. focum, locum, domicilium aptum & conveniens, & calor fixus non accipit fluentem istum calorem febrilem tanquam amicum, & σύμμετρον, moderantem contemperantemque, sic non bene convenit isti calori fluenti cum fixo, licet uterque in ægrum conspiret. Sic cum recurrit calor maleficus, & nanciscitur æque malum & perniciosum, dum augetur calor & dolor, non fiunt accessiones novæ febriles, sed αὐξήσεις caloris & exacerbationes quædam,

non ob novi humoris motum, sed ob ignitam naturam solidarum partium seipsa factam igniriorem; quomodo *Gal.* in aph. 1. lib. 2. docet somnum aliquando obesse, ut cum humores, calor & spiritus revocantur intro, & augentur inflammationes & dolores, ita in Empyicis fieri solet. Quæras autem quia, an pus suos motus habeat nocturnos potius quam diurnos: nam & in inflammationibus internis paroxysmus est nocturnus, & id non est proprium nec hecticis, nec empyicis, ut nocturnas molestias potius experiantur quàm qui aliis morbis implicantur, Unde mirati sumus cur antiquitas peculiari quodam privilegio exacerbationem nocturnam puri & purulentis assignaverit, nec enim id novum est, Nam & venerea lue affecti, præsertim ubi solidas partes invasit & conspurcavit, nocte dolent magis, & arthritici, & ἰσχιαλγικοὶ, & κεφαλαλγικοὶ, & catarrhosi, denique multo magna pars ægrotantium. Præter dictas rationes sunt & hæ probabiles: quia omnes ferme morbi sub tempus noctis ingravescũt, partim quia ob adveniens tempus nocturnum fit admirabilis quidam motus & revocatio intro, motus quidem plane contrarius motui ipsarum vigiliarum, (Calor enim naturalis verum Solis heliotropium est) 2. Coctio fit noctu, non solum humorum naturalium, sed & contrariorũ & febrilium, at dum pus fit febris augetur & dolor. Quæ ratio & analogia de pure in abscessibus, in aliis morbis & febribus audiri potest, maxime autem id apparet in Empyicis: dolent enim partes solidæ, & augetur calor febrilis, qui interdiu in partes omnes expansus erat. Accedat ad eas rationes, quod inter vigilandum animus occupatur, & vigiliarum motus sequitur, & mens ipsa sese noctu recolligens tota in morbi & doloris cogitationem incumbit, admirabilis enim motus est intro inter dormiendum.

Non multam tußiebat & nihil materia sputo excernebatur) Cur cum tanta materiæ purulentæ in thoracis capacitate contineretur, non multùm tussiebat, & nihil materiæ istius πυώδους excreatione educebatur? *Galenus* part. 60. lib. 2 progn. tres omnino assignat causas ob quas pus in thorace contentum non excernitur, Puris lentorem & crassitudinem, membranæ pulmonem ambientis densitatem, facultatis in ægrotante infirmitatem: Addendum unum puto: pars pulmonis sinistri exesa & corrupta erat, quare istud pus tanta collectum copia non sollicitabat facultatem ad excretionem sui: facultas enim valida erat, membranæ densitas non impediebat, (nulla enim ea in parte erat, ut pote consumpta) pus non erat adeò spissum crassumque. Dicam meas conjecturas. Pulmo non sentit, habet enim corpus ἀναίσθητον, si aliquis sensus inest, ob membranam inest, at hæc tabuerat, ideo non poterat esse sensus instrumentum, ideo vellicatio & punctio non sentiebatur nisi in membrana costis subtensa & succincta, unde dolor percipiebatur acutus, sed pulmoni non erat reciprocus: pars enim pulmonis affecta, pus in latere sinistro contentum non exugebat, ideo non expectorabatur, nec tussis erat quæ irritamenti & calcaris instar esse posset. Alia conjectura, crassior pars istius puris, aut putris pituitæ, obducta erat parietibus & thoracis & pulmonis reliqui, & sic impediebat quominus materia collecta in capacitate thoracis pungeret & irritaret, ut inde Tussis moveretur, Quomodo videmus plerosque cum tussi (quæ est calcaris instar ad repurgandum corpus pulmonis) quantitatem aut puris, aut pituitæ πυώδους, omni majorem fide excrevisse, & postea sani satis vixerunt, & cum tabuissent pæne, bonum corporis habitũ & εὐσαρκίαν recuperarunt.

Ignes Sacri in faciem involabant) Ex doctrina Hipp. didicimus & maculas, & πέμφιγας, & ignes sacros iis oriri quibus Pulmonum corpus intemperie laborat.

Purulenta materia continebatur) Cur toties dictum est puris, aut Pituitæ putris & πυώδους? Quid illud est pus aut pituita πυώδης? An idem sunt, an longe distinguuntur? Dico ego pituitam putrem recoctam, & præsertim admixto sero putri & bilioso, ut id quod excernitur virulentum quodammodo fit & subviride, idem facere fere quod & pus: Sed in hoc differunt quod pus est malũ ut signum & ut causa: ut signum, quoniam abscessum & inflammationem systrophicam præcessisse declarat, unde consumptio partis pulmonis sequuta est: ut causa, quia nisi exeat febrem lentam fovet, rigores inæquales affert, & corrumpit partem, & in qua manet & contagio vicinam. Ista vero pituita putris, & æqualitatem nacta & lævorem, mala est ut causa, quoniã afficit pulmonem ipsum mora, nisi exitum habeat: sic in tussibus cum pituita excernitur, & sputum album est semiputre, & ὅμοιον τῷ πυώδει: hæc materia initio bona erat, pituita enim & proprium erat capitis excrementum, sed per moram, & putredinem quandam & virorem acquisivit, dum cumulata in parte non haberet suam διαπνοήν, contra erat quædam ἐγκατάπνιξις, ut loquitur Theophrastus, quæ putredinis & gravis odoris est causa: Ac præter moram istam, & ἐγκατάπνιξιν, & difflationis carentiam, observari debet quoque esse quosdam, quibus ob proprietatem quandam pituita omnia fere quæ in eorum corporibus gignitur, habet aliquid κακοηθές, unde quancumque in partem incurrit, sævitiam suam manifestat, dentes rodit & è suis alveolis radicibus eruta disturbat, chœradicos tumores movet: eadem si in pulmones irruit, exulcerat, afficit, denique in putredinem eosdem pulmones resolvit: excreta è Pulmone eadem materia habet aliquid insuave & aspectu horrendum: Vulgus putat esse pus, saltem pene eosdem habet effectus quos & pus ipsum: In ista ægra, tanta materia quæ aperto cadavere inventa est, pus non erat meo judicio, sed pituita πυώδης, quæ speciem abscessus præ se ferebat: Si enim verum pus fuisset, unde tanta copia, cum argumenta apostematis non præcessissent: Sed uno fere anno antequam excessisset, erat illi ingens sitis, lingua sicca, febris nocturna, calor acer & mordax, inappetentia, facies colore subalbido, (vulgo *de couleur comme de pomme cuite*) nisi quod malæ fugaci quodam rubore suffunderentur, in facie crebro ignes sacri & volatiles, quæ omnia male affectorum Pulmonum signa erant: Sic à longo tempore fovebat illud malum & collectionem malignæ pituitæ, quam si tussi irritante excrevisset, ab eo periculo fuisset asserta, at tussis non erat: Et ne cui mirum videatur hoc de ista putri pituita commentum, adducendus est *Hipp.* tanquam pro nobis fidejussurus, Fiunt, *inquit lib. 1. de morbis*, supputati nonnulli si pituita de capite delapsa ad latus agglutinata fuerit & putruerit: tunc enim latus ut plurimum inflammatur, & pariter eadem quæ & ex pleuritide supputatus: Id quod si aliis alicui ægro accommodari potest, huic nostræ ægræ accommodandũ est: licet enim suppressa fuissent lochia, & dolor lateris sequutus fuisset, non tamen credo per anadromen sanguinem id tanti mali peperisse: sed data occasione, & ob partum, & ob suppressum sanguinem, malum quod ante signa aliquot sui ediderat, nunc sævit, & sæviendo seipso fit deterius.

Addam hic differentiam puris & purulenti, Græcè πύον καὶ τὸ πυῶδες. Hipp. lib. de alimento eam distinctionem assignat, πύον τὸ ἐκ σαρκὸς, πυῶδες τὸ ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ἄλλ. ὑγρασίης, I. e. pus ex carne; purulentum & puri simile, ex sanguine & alio humido: Ex carne autem pus fieri ait, quod suppuratio non videatur fieri sine erosione partium carnosarum capacitatis in qua pus fit, unde ex carne erosa pus fit; unde in contusione est procuranda suppuratio, quia nulla caro nova generari possit antequam contusa caro in pus vertatur, Et *Celsus* ait Pus exire ex vulnere sanescente, quod corruptæ carnis in pus conversionem sequatur novæ carnis generatio. Contra *Hippocr.* stare *Galenus* videtur, ex Sanguine pus fieri ratus, quod in phlegmone in abscessum abeunte, sanguis extra vasa effusus in pus vertatur; At *Hipp.* ex carne pus verum ait fieri, materiam vero puriformem ex sanguine & alia quadam humiditate: Et vix in phlegmone suppuratio fit sine carnis erosione, id sinus indicat post puris evacuationem: & sanguis extra vasa fusus & calfactus, humidam & calidam carnem quam attingit, corrumpit, ex qua carne, si natura robusta fuerit, verum pus nascitur, cui non raro admiscetur aliquid πυῶδες, ex humoribus & sanguine extra vasa effusis: Notandum autem est etiam ex *Hippocr.* humores sæpe ἀκατάπεπτα esse, ut in pus non vertantur, unde p. 24. sect. 3. 3. Epidem. dicebat, *fluxio non erat puri similis, sed alia putreda*, I. e. non verum pus fiebat, nec ab humoribus, nec liquatis carnibus, nam corrumpebantur ossa, nervíque decidebant. Ergo *Hippocr.* distinctio περὶ πύου καὶ πυώδεος, de pure & purulento statui debet. Nos autem distinctionem à duobus fontibus derivari docuimus, A priore quidem, ex sententia *Hippocr.* A posteriore fonte ex parte humorum, nam quidam sunt qui facile suppurant & à natura reguntur: alii non suppurant, sed aut in corruptum quid, aut ichorem, tabum & saniem convertuntur: nam cum sanguis laudabilis ad partem affluit tumorémque facit, suppuratum laudabile procuratur: si humor malignus, gratiam naturæ non admittit; sed ut humor est heterogeneus, ita pus quoddam ἑτερογενὲς & ὁμώνυμον dictum gignit, unde variolæ, exanthemata, carbones, ecthymata, herpetes à maligno sunt humore, unde in iis pus verum gigni non potest: qui enim humores toto genere contra naturam sunt, sunt coctionis incapaces, corruptio enim in parte fit. Ut ad ægram reditus fiat, ista eluvies & copia purulentæ materiei, pus non erat, nec erat consumptio (saltem magna & æqualis copiæ humoris) corporis ipsius pulmonis: nam si pus fuisset verum, & præcessessu ulcus pulmonis, oportuisset præcessisse magnum ulcus, magnamque consumptionem corporis ipsius pulmonis. Ergo à sanguine erat καὶ ἐξ ἄλλης ὑγρασίης, ut *Hippocr.* loquitur. Vnde videmus ex thorace vulnerato, aut non vulnerato, (idque post cadaveris sectionem) ingentem copiam alias pituitæ purulentæ, alias saniei cruentæ, in conspectum venire, quæ materia propterea non est pus verum: aliquando excernuntur quædam σαρκοειδέα, & id fit dum discerpitur & aliquatur caro ipsius Pulmonis.

Inæqualitas caloris & frigoris) Vicissitudinem caloris & frigoris malam esse non dubium est, præsertim in acutis, nam significat hoc extinctionem caloris naturalis, qui uniusmodi cum sit, partibus omnibus blande aspirat, & dominium febrilis caloris, qui cum expenditur ad partes, eas calefacit; cum ad centrum revocatur per modum inflammationis, easdem partes deserens, ex eventu refrigerat. In acutis itaque malum hoc, Nec mirum si in acutis tantum meminero, ac si quis velit in omni morbo eam refrigerandi & calfaciendi vicissitudinem pernitiosam esse, quod non ita est, nam ex *Hippocr.* 4. aph. 40. *Ubi in toto corpore mutationes, ut si corpus refrigeretur & modo calfiat, aut caloris mutatio fiat, longitudinem morbi significat.* Aliud enim est ista vicissitudine longitudinem morbi significari, aliud periculum: nam in acutis periculo non vacat; in mitioribus morbis longum fore morbum significat, nam & focum multiplicem significat, & materiam ἑτερογενῆ: Sed dubitatur an malum quoq; sit modo calorem acerrimũ sentiri, modo temperatum? Solemne est in multis febribus, præsertim phlegmaticis, calorem acrem apparere, & eundem temperatum præsente febre, hoc tamen malum non est, nam aut varietatem tantum materiæ declarat, aut caloris in materia viridi oppressionem, nequeuntis emicare: Nec malum quoque significat in febribus cum catarrho junctis, in quibus sæpe observavimus modo emicationem caloris, modo ejus teporem: Item fieri potest ut calor naturalis modo superet febrilem, & contra fiat, hinc acrimoniæ perceptio, hinc teporis, & tamen hoc vacat periculo, sed his sic satisfiet: Cum de vicissitudine agitur, videndum quod corpus, quis morbus & qualis vicissitudo, an frequens an non. Nam in biliosis corporibus, in quibus calor totus acer est, non est expectanda vicissitudo caloris acris & moderati. Sed si morbus pernitiosus est, pro moderati caloris perceptione frigoris sensio percipitur; brevi enim calor blandus, si quis est, extinguitur: Sed in corpore εὐσάρκῳ, quadrato, subfrigido, muliebri, frigidis aut temperatis humoribus scatente, non est quod expectemus extimas partes refrigerari, ut in aliis corporibus biliosis fit, nisi forte diutius ægrotent, tunc enim refrigerium apparet; Itaque quod apparet vicissitudo frigoris in biliosis & extenuatis, idem esse potest moderati tepidíque caloris sensio: A materia enim vapor effertur, qui cum putris sit, sensum acrimoniæ affert: cum calidus, caloris sensum: quod autem absolute & per se frigus non appareat, id facit continuitas febris: At continua est, dices, in biliosis? Verum, sed duo consideranda sunt: Vnum quod in biliosis incendium internum facile revocat calorem diffusum ad suum centrum: Item, non sunt humores moderati in quibus fovetur perpetuo febris. Sic videmus quadratos semper calere hyeme, nec multum calere æstate: Siccos macilentósque hyeme algere in extimis, æstate ardere, algent autem in his extima, quoniam caro multa non est quæ sit pro velamine & præsidio adversus frigus ambientis: In iis qui pituitosi sunt & funesto morbo corripiuntur, sensio frigoris non apparet, sed tepor quidam, ut modo incalescant, brevi tepeant, quod satis malum est signum, in iis, præsertim si vicissitudo ista sit frequens, Inanem conatum naturæ declarat, putris materiæ copiam, à qua modo effertur vapor, modo non effertur, idemque contingit quod in fimo putrente, nam dum teter malignúsque vapor effertur, sensio fit acrimoniæ, cum non effertur, febrilis calor tantum restat qui partes calidas reddit: Ergo dictum est de corporum varietate & de vicissitudine, Nunc de morbo. Cum acutissima & maligna est febris in corpore calido sicco, brevi perfrigerationem extimarum partium affert: cum autem maligna est febris, in partium imbecillitate summa posita & humorum pravitate, nec acuta ita est, acutiei vim habens in calore, sed toto genere maligna, minitans aut parotides, aut abscessum alium morbo imparem, aut pustulas, (quod contingit 8°. die Sileno & tamen 11°. interiit) non ita partes extimæ algent, præsertim si corpus carnosum sit (quod impressio caloris à sanguine & spiritu facile in carne remaneat) sed

febris

febris perseverans, teporis & acrimoniæ sensum exhibens, tandem cum calido sudore corpus tollit: Ita enim videmus quosdam interire cum perfrigeratione partium & sudore frigido, (ut contingit siccis & extenuatis) alios, cum toto febris tempore non sudaverint, aut leviter tantùm, sine ulla perfrigeratione, cum universali sudore, multo, calido, occidere; Atque ita minime opinantibus nobis multi moriuntur: quoniam non vident ullam partium perfrigerationem, quam in aliis quondam observaverunt, Nos autem observavimus istam partium perfrictionem in morituris, cum corpus siccum calidúmque est, calore igneo & acri: Item in iis observatum est quibus in partibus internis conceptum est incendium, nam & cum sudore frigidissimo moriuntur, & cum summa partium refrictione. *Idem cons. 45. lib 1.*

Facies ejus turgidula] Phthisicorum alii summe extenuantur, quibus scilicet partium solidarum alimentum corrumpitur; aliis tument aut pedes, aut facies, aliquando totus habitus: Ab eadem corruptione id fit, sed diversa ratione. Nobili viro tabido & phthisica stirpe oriundo, paucis antequam moreretur diebus, totus fere habitus intumuit ac si hyposarcidio laboraret, sed quod mirum fuit, tumor erat fugax, unde hoc? loco sanguinis Hepar tabescens halitus malignos generabat: *Idem lib. 1. Epid. pag. 13.* An causa potius referenda in halitus è jecore elevatos? annotat enim in historia, faciem subalbidam & turgidulam familiarem esse iis qui sunt aut suppurati, aut quibus pituita putri scatent pulmones. Sic in iis quibus impense calent, malarum rubor apparet.

Dolor lateris sinistri) multis Pulmonicis levi de causa dolores lateris excitantur pleuritidem mentientes, An his ad sedationem doloris frequens V. S? minimè, cùm tantum aut flatus sit, aut febris exigua, sic sectio non confert; nam si cum dolor oritur secueris, lædes plurimum, nam latera tandem debilitantur, & hoc nocet. Si inflammationis sit suspicio, id quidem agendum, & protinus ad anodyna confugiendum. *Idem lib. 1. Ephem. pag. 18.*

Observatio XXXII.

Phthisis à pulmonibus scirrhosis, ulcerosis, &c.

A Mulleru 24. ann. cum 1666. mense Decembr. cursu fatigatus & calefactus fuisset, cerevisiam absynthio medicatam bibit homo biliosissimus; diebus sequentibus strenue potui litans, sensit dolorem thoracis circa sterni dextram partem, qui ad caput extendebatur, cum tussi & excretione materiæ flavæ, purulentæ & respiratione difficili: Vi morbi vere anni sequentis obiit, irritis medicamentis.

Inveni, dissecto sterno, Pulmonem dextrum totum scirrhosum fistulosisque ulceribus scatentem, adnatum pleuræ, diaphragmati, & mediante hoc, hepati. Sinister quidem aliquanto erat integrior & spongiosior, nihilominus communicata & cum ipso erat ulcerosa colluvies (fœtor vero omnis aberat) & adnatus quoque erat hic lobus Pleuræ: cor erat flacidum, & venæ ejus exteriores turgebant sanguine: Aqua in pericardio flavescens & pauca: sanguis in utroque ventriculo nigerrimus. Hepar totum adnatum diaphragmati, ex pallore flavo rubescens, nigris interstinctum maculis, ex parte etiam adnexum costis. Lien pariter adnatus, colore quidem probo, magnitudine eximia in rotundum declinante: Vesicula fellis parva, quod, qui hominem noveramus, mirabamur: Ventriculus & intestina integriorem constitutionem præ se ferebant: Totum denique corpus exsuccum, exangue, aridum, σκελετώδες. *D. G. Wolf. Wedel. in miscell. curiosis anni 1671. Observ. 233.*

Observatio XXXIII.

Phthisici Pulmo inteneratus repertus est, visceribus naturalibus illæsis.

CUm apud Bristollienses Medicinam facerem, *qua urbe* pensili *Tabes frequenter grassatur*, nonnullos sputum subdulce levi conaru expectorantes, spatio trimestri fatiscentes & totaliter enervatos vidi. Horum vero quosdam, non omnes, tussis vehementior aliquoties corripuerat: ex profuso tamen vitali nectare deflorescentes & arescentes, strigosi periere.

In quorum unico, detectionis causa dissecto cadavere, licet sanguinem aliquoties, peracto salino ptyalismo, extussierat, & Pulmo ubique inteneratus tonum amiserat, universa spirabilia, necnon viscera omnia naturalia, quoad sensum sana comperta sunt: *Bennettus Theatri Tabidorum Exercit. 23.*

SCHOLIA.

NE à quovis inter mirabilia dignum censeatur, qui ineptitudinem sanguinis nimis attenuati ad nutricationem animadvertit, aut sanguinem totius, nimis à calore intenso liquatum & subtilizatum, per lævium arteriarum oscula, æque ac per narium exiliora vascula in earum hæmorrhagia ad λειποψυχίαν exinanitum conspexerit: Deficiente quippe sero condiente & contemperante, glutinosioréque ac magis ac magis roscido succo moderate calido, dulcedinem ac unionem conciliante, ut tota naturæ œconomia corruat necesse est. Sputum hoc subdulce in omnibus quos vidisse memini, ptyalismo diuturniori, & ut plurimum salino, præcedenti, fuit consectarium. Idem sputum igni admotum, sicut succus omnis nutritius, in gelatinæ albicantis consistentiam percoquitur.

Subducte Sputum, &c.) Sputorum omnium materia pro continentis, ex quo scaturit, varietate, diversificatur, larvísque diversis induta emergit: Nec solum sanguinis serum, ejus magis fusile ejectamentum, cum redundaverit, aut divortium fecerit, in pulmonum capacitates translatum perfluit, sed torrida aliquoties substantia, adhæsioni & nutricationi partium designata in os effertur: Sanguis tamen prius aquoso suo contemperatore defraudatur, unde incalescit, cujus caloris excessus glutinosam ejus substantiam aliquando in pulmones, aquarum inundantium irrigatione laxatos & nimis intenteratos deponit: illisque duntaxat accidisse credidi quibus spes salutis in angusto sita fuerat: Natura enim avide hunc succum amplectitur, donec perfecte soluta ejus compage vis allectrix & assimilatrix prorsus deperierint, *Idem ibidem.*

Sputum) Sputi Tabidorum naturam & differentias persequitur Idem ab Exercit. 16. ad 24. Sputi naturam, *ait Exercit.* 15. à quo pectoralia suam contraxere perniciem, ejusque motum venari consultum est: Quod nihil aliud est nisi liquoris particula à sanguinis massa, per vascula præsertim arteriaca pectoralia, in pulmonis capacitatem per suffusionem translata, quæ motu pulmonum contractivo, Tussi dicto, in tracheam, screatu tandem, amborum vel cujulvis adminiculo in os, ejectionis ergo deducta est: Sanguis itaque se habet pro ratione nutrimenti, sputum vero pro ratione sanguinis. *Sputum album spumans Exercit.* 18. aquositatis magis fluxilis, in pulmonum aut faucium capacitates exudatæ & ibidem agitatæ productum judicat: Quod vero à capite per cerebri infrigidationem inspissatur, nisi in faucibus elaboratum diuque retentum, minus candidum, magísque mucaginosum, nec in bulliculas abire, unde raro aut nunquam læditur pulmo: Si tamen spumescat, partium motum, æstum, & aëris insufflationem contulisse tetur: Si sincerum prodierit hujusce generis sputum, internæ solummodo sudatiunculæ effectum videri, spirituum aut partium motu frequentiori concitatum. Idem, inter exercitia multiplicari sputum spumans, in illis præsertim qui ad corporis peripheriam nihil aut parum propellum, observat. *De Sputo Subalbido pellucido densabili. Vide Exerc.* 19.

Luteorum Sputorum materiam à latice forsan bilescente *Exerc.* 20. deducit; sed sanguine ante secretionem ita delibutam ut sapore saltem eminentiori spoliata sit: Bile enim, seu particulis amariusculis omnis sanguis perfunditur, quæ pro condimento ei assignantur; quod vero saporem amittant, causam reddit, quod non solum massa sanguinea universim perfusa fuerint, sed per partium parenchymata & membranarum poros percolentur: per hos enim meatus angustissimos non transiit illa substantia in qua amaror habitaverat: *Sputa subcærulea, ferruginea & subnigra, Exercit.* 21. Non ab illis quæ spiritu narium orisve attrahuntur, ortum ducere ait, sed ab allatis, & aliquoties à proprio visceris aut vasis succo inquilino, à liene forsan tanquam in peculiari ergasterio primario profecta & fabricata: quorum quæ in sanguinem recepta circulationis beneficio extrusionem subeant: Sputi ejusmodi a liene manantis historiam affert, Mulier *ait*, cum impluente catarrho, cujus lien terris vaporibus ita suffercit cerebrum, ut inde quavis aurora destillaverit sputi ferruginei copia, faucium æstu ad eam consistentiam cocti, ut telarum aranearum speciem adumbraverit, cujus portiunculam catarrhus calidus in arteriæ partem superiorem aliquoties detruserat, Reseratis tandem & detersis lienis vasculis, pacata est tumultuario, desiit catarrhus & sputi commemorati proventus, *De Sputo Salino vide supra §. 2. cap.* 9.

De Sputo cœnoso & cinereo seu purulento, Vide alibi.

Qua urbe Tabes frequenter grassatur) Ad phthisin inducendam sanguinis & pulmonum vitium concurrere, seorsim aut conjunctim, ostensum est: His causis merito accensetur altera utrique communis, & tametsi prorsus extrinseca, cum utraque maximam necessitatem habens, quæ nimirum est Aëris inspirati conditio sive temperies: Enimvero nonnullis phthisis tanta est hujus influentia, ut morbi causa aëris in quo degunt incongruitati quandoque fere in totum adscribatur, & pro curatione cœli aut soli mutatio certis quibusque remediis præfertur: Hinc nostratium plures tussientes, aut tabidi, australes Galliæ regiones gregatim petunt: aliísque interim, quibus trans mare currere non libet, aut licet, è fumosis urbibus statim in rus, tanquam ad certissimum refugium festinant: propterea quidem villæ omnes prope Londinum, quæ aëre claro & perflato gaudent, phthisicorum quasi totidem nosocomia habentur: Verumtamen à tali locorum mutatione haud ex æquo juvamen recipiunt, multi enim aut Galliam, aut villas rusticas petentes, ibi sepulchra potius quam sanitatem inveniunt: quinimo Londinum haud statim à phthisicis omnibus relinquendum est: novi enim plures tussi ac phthisi obnoxios, multo melius in hoc aëre fumoso quam ruri valuisse: Ita propter ejusdem morbi sanationem, dum alii hanc urbem quasi barathrum vitant, alii huc tanquam ad asylum confugiunt.

Horum rationes ex Respirationis doctrina elucescunt, nimirum ostendimus sanguinem pulmones pertranseuntem, & quoad accensionem seu vitalitatem, & quoad motum suum ab aëre nitroso inspirato plurimum pendere: unde sequitur hujus tenorem ad illius crasin ita proportionari debere, ut sanguis intra præcordia modice accensus, clare & vegete, tum sine fumo & fuligine, tum sine flamma nimis intensa efflagret: proindéque vasa pneumonica satis libere, absque remora aut recrementorum depositione trajiciat: quam ob rem aër humidus palustris ac minime perflatus cum nulli salubris, ita tussientibus plurimum infestus existit: E contra aër serenus ac mitis, sole ac vento moderatis gaudens, uti cunctis salubris, ita phthisicis quibusque amicus deprehenditur: Quoad alias aëris inspirandi conditiones, nonnulli tussim evitant, aut amittunt, degendo in locis montanis ac apricis, ubi Atmosphæra impendens, vaporum quorumcunque crassiorum fumosorum & fæculentorum expers, particulis nitrosis abundat: nam quorum sanguis crassus & fæculentus sulphure impuro scatet, ad hunc rite accendendum, & ad fæculentias accensione absumendas, aëre pertenui & maxime nitroso opus est: Si modo pulmones haud nimis teneri sint, sed firmi satis & robusti, asperiores ejusmodi particularum appulsus ferunt: E contra qui sanguinem tenuem & subtilem, facile dissolubilem, atque sulphure puriore, sed perexiguo præditum, simulque pulmones teneros, molles & texturæ rarioris valde sensiles obtinent, aëris nitrosi & asperioris impatientes, crasso ac imprimis sulphureo maxime gaudent: Quare his utile est urbis fumosæ auram pinguem & hebetiorem haurire, quæ nimirum sanguini jejuno & teouiori sulphur (quod aliquatenus deficit)

æque ac nitrum præbeat, ejusque consistentiam subtilem ac nimis dissilabilem nonnihil incrassct ac figat; insuper & pulmonis substantiam, sive texturam nimis sensilem & rariorem heberet, & contra aëris acrioris & improportionati occursus muniat: Profecto crebra experientia satis liquet aërem crassiorem, modo etiam sulphureus fuerit, phthisicis quibusdam (ne dicam omnibus) valde benignum existere: communis observatio est regiones istas, ubi ignes cespite nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, Tabem rarius infestare, quinimo loca ista phthisi obnoxiis, aut ea laborantibus maxime salubria, & non raro sanativa existere. *Willis Pharm. rat. cap. de phthisi.*

Observatio XXXIII.

Phthisis ab Abscessu, scirrhosa duritie & corruptela pulmonum dependens.

JUvenis strenuus, annos natus 29. Nobilis Jacobus d'Andrion, Genevensis, militari cohorti in Gallia Præfectus, cui venatio in delitiis, illi adeo addictus ut cibi sumendi oblivio caperet, omnem aëris inclementiam ejus gratia sustinens, anno 1676. hyeme rigidissima, dum planitiem glacie obductam transgreditur supinus cadit, occipútque graviter offendit; hinc hæmorrhagia ex ore & naribus bihorii spatio tam effusa, ut pene exanimis deduceretur: Enormem sanguinis profusionem capitis debilitas consequitur, frequenti in subditas partes distillatione, præsertim in oculos, se prodens, ubi excitata primo ophthalmia, postea deforme palpebrarum ἐκτρόπιον consequitur, quamobrem cervix setaceo, me jubente, transfixa est: cujus beneficio levior factus affectus, omnino delendus, si sibi consueto exercitio temperare, aut insignes aëris injurias declinare valuisset: Sed continui in diæta errores, & gestandi setacei tædium, defluxionem in pulmones præterea accersivere, quam tussis, salina hæmoptysispuris sputum, ac Tabes tandem lethalis anno 1673. excipiunt.

In defuncti cadavere sequentia annotata à Castrensi Chirurgo, ad mœstissimum parentem, ob primogeniti Filii jacturam Nobil. Dom. d'Andrion, Senatorem Genevensem & Exconsulem integerrimum transmissa: Ego subsignatus, Ex mandato Generosissimi Dom. Colonelli d'Andrion (*Defuncti Patruelis*) aperui corpus Domini Jac. d'Andrion, cohortis militaris Ducis, ut pateret certa obitus causa, Et primò in cavitate Thoracis seri copia salsissimi reperta est. Secundò, Abscessus insignis in pulmonibus. Tertiò, Iidem Indurati, sicci, ubique pene putridi: Adeo ut, me judice, phthisicus obierit, morbo jampridem obsirmato: Cæteræ partes integræ & illæsæ erant: Dabam Bommelii, v. Maii mensis, anno 1673. *Suecus Chirurgus.*

Observatio XXXIV.

Phthisis à Suppuratione omnimoda pulmonum.

PUlmonem exulcerari novum non est, sed totam ejus substantiam in pus converti, & nihil aliud quam pus esse, & sola membrana succingente pulmonem contineri, ut in cavitatem ea minime rupta defluxerit, id rarum esse existimo: Id equidem *evenit D. de Abbenbrouk*, qui cum longo tempore catarrho acri in pulmonem illapso, Tabe consumptus decubuisset, variis afflictus symptomatibus, potissimum arthritide & gonagra, renum calculo & pulmonis vomica, varia sunt præscripta dum & hectica consumeretur, Ego quoque accitus, sed tunc nihil nisi ossa pelle obducta restabant, unde facto prognostico quod moreretur discessi.

Eo annum 38. agente mortuo, invenimus pulmonem nihil aliud quàm vomicam esse, & renes calculo infarctos: Hepar quidem integrum sed flaccidum, nullo abscessu corruptum (quod conjecerat Medicus, ad quem ægri lotium delatum fuerat, quia per unum aut alterum diem sanguinem per alvum ejecerat) ita ut forte ante mortem organum sanguificationis ex debilitate sanguinem retinere non potuerit: Pulmo enim plane suppuratus & putrefactus membrana integra existente, maculis tamen plumbeis & cœruleis interstincta: quam ipsemet digitis cum attingerem, perrupta membrana, tanquam vomica magna, pus instar olei amurcæ erumpebat, valde fœtidum & corruptum: adeo ut totus Pulmo nihil alind quam purulentia esset, quæ & mortis causa censenda erat: *P. Forestus Observat. LI. lib. XV.*

Eadem historia fusius exarata.

Illustr. Dom. de Abbenbrouk, Oeconomi Regis Hispaniæ, cum x. die Febru. anni 1655. 38. ætatis suæ annò è vita discessisset, xi. die sequenti in aliud cubiculum gratia incidendi corpus ejus delatum est: Cúmque omnia ad conditutam parata forent, præsentibus multis, cum incisio fieret, prius à me facta adhortatio est ad omnes ut diligenter omnia inspicerent,

inspicerent, mihíque testes forent de membris læsis & illæsis, & palam protestatus sum quod occasio mortis non ex genu tantum, seu arthritide fuerit, sed potius provenerit ex catarrho prolapso ad pectus, deinde ad pulmonem procedente: Et ideo nos inventuros pulmonem vomica infectum, ulceratum corruptúmque, ventriculum vero ratione longitudinis morbi flaccidum: Renes calculis obstructos, cum & ipsos longo tempore per urinam reddidisset: Inventutos quoque uos Hepar illæsum, ita & Lienem, Neque in ejusdem visceribus aliquod apostema: Cerebrum quoque illæsum deprehensuros, cum Ill. Dominus omni tempore morbi mente constiterit, interim tamen humidum nonnihil, catarrhi ratione.

Hæc cum protestabundus dixissem, singulatim ostendo omnia viscera nutritionis, scil. Hepar, quod membrum erat illæsum, sic etiam Lien, tum Intestina belle se habebant & ventriculus similiter, nisi quod is parum flaccidus erat, ut de eo prædixeram: Renes dein inspexi, & ut per medium inciderentur mandavi, & invenimus, omnibus spectantibus, repletos fragmentis lapillorum, quos Chirurgus in copia extrahebat: Deinde jussi ut Chirurgus transiret ad membra spiritualia, ossa pectoris perscindens, quo facto statim fœtor horribilis apparuit, ex ipso pulmone corrupto prodiens, ut in cubiculo præ fœtore permanere non potuerimus; at ego sudariolum aceto infuscatum ad nares cum ligassem, manúque arriperem ipsum pulmonem, ac omnibus spectandum præberem, adeo putrefactus erat ut levi compressione per digitos difflueret, exeunte materia corrupta, adeo purulenta & fœtida ut ex odore ipse suffocari viderer: Antequam autem comprimerem ipsum pulmonem, membrana sua totus cohærebat vomicæ instar: Erat tamen tota membrana maculis plumbeis cœruleisque interstincta: Sed cum manu attigissem, perrupta membrana & vomica, materia corrupta & fœtida ac fæculenta exibat, quæ præcipua mortis causa erat, ut prædixeram, nam pulmo ita ulceratus in continuo motu, incurabilis erat: Cor autem ejus magnum erat, multa adhuc pinguedine obsitum, quod Viri magnanimitatem declarabat; robustus enim erat, unde etiam ad extremum consumptus, tunc prius è vita discessit cum vix sanguinis exiguum in corpore permaneret: Unde minus admiratu dignum videbatur Illustrem hunc Dominum in morbo chronico tamdiu vitam protraxisse, corde semper resistente, adeo magno miniméque consumpto: Quoad cerebrum, albissimum illud invenimus, lactis instar, omnino illæsum, humidum tamen ut prædixeramus, ex catarrho: Ultimo apertum est genu, quod inflatum erat, nullo tamen pure exeunte, sed sanguine crasso bilioso, adusto, cum multa nigredine sub finem affluente &c. *Forestus Observat. lib. xxix. observ. xxiv.*

S C H O L I A.

I*Nstar olei amurcæ*) De ejusmodi purulentia per sputum exclusa sic judicat *C. Bennettus* Theatri Tabidorum Exercit. xxiv. Inter omnia, *ait*, ejectamenta sputum minus spirituosum, magísque fæculentum est cinereum & cœnosum, argillæ cujusdam liquidioris speciem præ se ferens; verum phthisicorum pus minime tenax, caloris deficientis seu cadaverationis ineuntis indicium & symptoma: Cætera omnia aliquateous per calorem subiguntur, figurantur & alterationes subeunt: hoc solummodo in suo quasi stagno copioso stabulans, nisi mole sua presserit, vix expectoratur, extremæ sane sorditiei & naturalis dissolutionis productum: Deploratæ sortis invalidis, quos ultima symptomatum syndrome ad sepulturam fere perduxit, tantum advenit argillosum hoc ejectamentum: Quorum etiam cadaverum pulmones inter dissecandum in amurcam sordescentem mutati conspiciuntur.

Invenimus pulmonem nihil aliud quam vomicam esse &c.) Hæc vomica totum pulmonem occupabat, differens à vomica de qua *Fernelius* pathol. lib. 5. cap. 10. quod neque cystin habeat, neque tam exigua sit, neque sine tabe; nam hic æger phthisicus erat, non sine ulcere ipsius pulmonis, cum etiam pus cum pituita quotidie exscrearet; quod quidem ulcus suppurationem totius pulmonis induxit, manente intra pelliculam ipsius pulmonis pure: sed dissecto corpore pellicula perrupta nil nisi pus effluxit olidum, ut quis in loco, in quo sectio fiebat vix permanere potuerit. *Idem ibidem.*

Nulla medicamenta juvarent) Inter hæc usitata emplastra cephalica, quæ in phthisi opem insignem præstant, non quod ferri in pulmones defluentis catarrhum sistant (uti vulgus opinatur) verum quia cerebrum corroborando succi nervosi crasin prius vitiatam restituunt: *Willisius Anat. cerebri cap. 20.* De ejusmodi *succo vide plura ibid.*

§. 2. In pectore Christophori Richteri purulentia adeo copiosa inventa, ut pulmonum corruptorum & exulceratorum residuæ particulæ in pure quasi natarent: *I. Dan. Horstius observat. anat. vij.*

OBSERV.

Observatio XXXV.

Phthisis à consumptione maxima pulmonum partis & in pus resolutione.

NOs Patavii aperuimus matronam quandam, diu tussi & angustia pectoris, ut & phthisi divexatam, in cujus sinistra thoracis capacitate ingentem copiam purulentæ, nec non admodum fæculentæ materiæ, pultis instar liquefcentis reperimus, exigua saltem pulmonum substantia superstite. *Georgius Grasseccius Exam. theatri microcosm. tract. de pulmonum vitiis.*

Observatio XXXVI.

Phthisis à menstruis restagnantibus & in pulmones refluentibus, unde illorum corruptela, cum multiplici viscerum naturalium vitio.

VIrgo annorum 33. cum ante septem menses delassata ex ædium suarum repurgatione vehementius incaluisset, ad sitim caloréinque mitigandum, affatim potaverat lac frigidum ebutyratum, idque ipso tempore solemni profluvii menstrualis, ac deinceps sæpe potavit: Inde lethalis morbi origo exorta est, quippe cum vasa omnia sanguinem ad uterum menstrualem deferentia tunc laxata & aperta essent, largiter recepere frigus illius lactis, indeque adeo fuere constricta, ut postea nunquam menstrua fluxerint: Restagnans igitur materia menstruis temporibus, cum agitaretur à partibus omnibus, partim in vasis subsistebat, partim pulmoni impingebatur, & denegata ventilatione corrumpebatur, adeo ut parenchyma pulmonis inde corruptum fuerit, multaque materia purulenta, crassa, viscosa, ibi in vasis & foraminulentis parenchymatis meatibus sensim erat collecta: Ab illa pulmonis pravitate vapor puttidus per cor communicatus fuit omnibus abdominis visceribus; eorumque tonus & temperamentum destructa: Attestabantur hepar pallidius, lien minor ad hepatis proportionem: Pancreas non suffusum colore rubicundo sed pallido admodum: Testis sinister totus aqua impletus, dexter autem propemodum scirrhosus: uterus admodum contractus & siccus, adeo ut vola manus comprehendi posset: Febris Tabifica aderat, & sæpe etiam pus exspuebat: *Otho Heurnius observat. viij.*

SCHOLIA.

PHthisin in mulieribus ob menses suppressos, vel saltem imminutos, sæpius se animadvertisse ait *P. Salius* comm. in lib. 1. Hippocr. de morbis §. 34. qui ad partes superiores repentes, thoracisque aliquod latus occupantes, primum dolorem diuturnum in eo excitarunt, postmodum putrescentes eas suppuratas reddiderunt, unde & puris sputum & phthisis tandem successit: Hoc ea ratione est factum quod thoraci cum utero maximus est consensus ob vasorum communionem, de quo Hipp. & Galenus 2. Epid. 1. Eam suppurationis & phthisis speciem non cito terminari, sed per annos quandoque perseverasse observavit, hásque omnes ex hisce morbis periisse novit, nisi vel à principio ea arte curatæ, vel naturæ beneficio ob copiosam mensium eruptionem ab his vindicatæ fuerint: A lochiorum imminuta vacuatione idem contigisse observavi anno 1672. mense Novembri in vidua quadam nomine *Chavane*, quæ phthisi jam provecta opera mea usa est, ac intra semestre obiit: Ab eadem lochiorum suppressione peripneumoniam, cum thoracis sinistri hydrope, obortam observavi anno 1673. in Aurifabri uxore, *Pistor* vocari; Instituta fuit paracentesis, sed altiore loco quam decuit, unde aqua non illico, sed tertio demum die affatim exiliit, fermentatione scilicet & ebullitione sero inducta, à paroxysmo tertianæ, continuæ sociæ: unde 8. die à sectione intereundum illi fuit. Hinc *Κοινωνία* genitalium cum thoracicis partibus elucescit.

Foraminulentis parenchymatis meatibus) Galenus Aristotelem damnat quod tunicam pulmonum statuat foraminibus perviam: revera in mortuo animali, ubi frigiditate omnia contrahuntur, pori illi visum effugiunt: at illi in pulmone felis, si folle attollitur, facile deprehenduntur: In homine quoque levibus foraminibus pleni; Si arefiant, cutis universa arefacta patentibus poris cernitur. Vide de hac pulmonum membrana Scholia ad Observ. 9. sect. 6. de Expuitione purulenta.

Profluvii menstrualis) Primos puellarum menses natura maligniores esse, atque exitiales magis fieri ubi circa primos typos impediuntur, nec expedite excernuntur, probant Catelli Melitæi, virginibus in deliciis, qui iis degustatis sæpe in rabiem aguntur: Proinde non mirum si a mensium cohibitione, eorúmque in pulmones anadrome, ob virulentiam pulmones erodantur & corrumpantur., hinc phthisis incurabilis sequatur, quod nidum ibi sibi familiarem deinceps constituat sanguis menstruus.

Observatio XXXVII.

Tabes à pulmonis totali fere putredine, costis adnati sinistro latere &c.

IN renibus Ferdinandi Imperat. calculos multos compererunt Medici, sicut & in vesica, & dum viveret interdum xxx. sine dolore ullo, cum ardore exiguo emingebat: Non tamen hoc morbo consumptus obiit, sed majoribus causis, Nam dum Medici, postridie à morte, intestina atque viscera eximerent, Omentum aliqua ex parte corruptum, ac

sine omni adipe, sicut & intestina & stomachum deprehenderunt; & pulmonem magna parte putridum ac graviter fœtentem, cum pituita & sanie, ita membranis pectoris in sinistro latere adhærente, ut difficulter avelli possent. *Gesnerus cap. 12. Fossilium.*

SCHOLIA.

Cerebrum omnino illæsum) Quod tamen læsionis notas exhibere debuisset, cum catarrhis frequentibus obnoxia fuerit ea matrona: Hinc collige phthiseos causam non semper è cerebro esse arcessendam, nec copiosum sputum ex eo fonte manare; quod ex Anatomica luce ostenderunt viri Clariss. *Schneiderus, Rolfinccius, Wepferus, Wedelius & alii*: Nec obstat Hipp. authoritas, qui lib. 1. de morbis pituitam à capite defluentem copiosi, quod expellitur, sputi, & diarrhœæ succedentis, originem esse vult: Satius est ex pulmonibus uberis illius expectorationis causam repetere, atque læsæ illorum concoctrici adscribere, quæ male commissum alimentum conficiat, ac in purulentam illam materiam convertat: Idem illis contingit quod intestinis in dysenteria, in qua profunditur multus humor mucosus & albus, qui nihil aliud est quàm excrementum eorum præternaturale, læsæ facultatis commutatricis soboles: Sic ulceratis articulis ichor plurimus effluit, qui non aliunde quam à parte affecta, vitiose alimentum proprium subigente, proficiscitur: Hippocrati cerebrum fons & metropolis est pituitæ, at dubium an quod phthisici ex pectore extundunt sit pituita; Ii ipsi qui ab eo fonte falsæ pituitæ originem deducunt, pulmonis erosionis causæ, salsedinem aliunde quam à cerebro repetunt: Ea potius in massa sanguinea quærenda, atomis salinis inquinata, qui pulmonum molle parenchyma facile alterant corrodunt; Sputum, salsugine refertum, sanguinis sale perfusi progeniem agnoscit *Bennettus* theatri Tabidor. Exercit. xxij. negans quempiam cui pulmo erosus fuerit, sine sanguinis totius edulcoratione & reductione curatum fuisse.

OBSERVATIO XXXVIII.

Phthisici pulmones intus purulenti, externa facie sani apparebant.

ANno 1629. aperuimus cadaver Nautici socii, ex phthisi mortui, cujus pulmones substantia & colore externe sani apparebant, quibus tamen dissectis exiit pus copiosum, viride ac fœtidissimum, & dexter pulmonum lobus costis adnatus erat. *Bontius Med. Indom. Observat. 4.*

SCHOLIA.

Dexter pulmonum lobus costis adnatus) Id notandum in plurimis quos aperuimus, nunquam sinistrum lobum solum adnatum vidimus, sed vel utrumque, vel dextrum: Ratio, ut ingenue fatear, me latet, nisi forte quia in dextro latere tantum vena azygos, sine pari est, quæ in pleuritide tussi valida rupta, hanc amurcam à se rejicit, unde etiam in dextro latere pleuritides exquisitæ magis oriuntur. *Idem.*

OBSERVATIO XXXIX.

Phthisis à vomicis in sinistro pulmone, Hydrope sinistri thoracis &c.

FRanc. Minningen juvenis cadaver examinavimus: In abdomine nihil non naturale deprehensum: In thoracis autem sinistra parte omnis mali causa latebat, quippe in sinistra ejus parte totus fere pulmo aquæ innatabat: qua exhausta vesicæ aliquot insignes, simili aqua turgentes, ad pleuram & diaphragma se offerebant: Similem & aquam citrinam pericardium continebat: Dexter autem pulmonis lobus totus diaphragmati, pleuræ & mediastino adnatus erat, aliquot habens vomicas parvas, lento ichore turgidas: In thoracis autem dextri cavitate humorum nihil reperiebatur, ut quæ tota pulmone replebatur. *O. Heurnius observat. xviij.*

OBSERVATIO XL.

Phthisis à pulmonum corruptela cum Thoracis hydrope.

DIversi sunt morbi quos pectoris hydrops comitatur, utpote catarrhi, peripneumoniæ, pleuritides, tabes & hydropes: quare hujus aquæ collectionis in pectore non una semper est causa, sed multæ variæque esse videntur: ut ex sequentibus intelliges: Anno 1563. autumno, cùm per totam fere Italiam tusses, peripneumoniæ & malignæ pleuritides, epidemialium morborum instar grassabantur, atque multos occidebant, inveni in omnibus quos secui, quasi totos pulmones sanguine media ex parte putrido repletos, turgidos, atque mirum in modum induraros: id spatii quod pulmones non replebant, aqua loturæ sanguinis non dissimili plenum fuit, capita etiam magna aquæ limpidæ copia referta erant: Alio tempore deprehendi in phthisicorum thoracis capacitate dextra, quæ majori ex parte his malis obnoxia est, pulmonem vel corruptum vel absumptum, eúmque in ea capacitate aqua plena natantem: Haud dubio in his enarratis casibus, partim humiditas ex cerebro defluxa thoracem replet, partim per substantiam vasáque pulmonum tenuior in pulmonibus collecta transsudat, atque hanc hydropis speciem excitat. *Coiter libello observ. Anat. & Chirurg.*

S C H O L I A.

Humiditas ex cerebro defluxa thoracem replet) Illustr. *Bartholinus* cap. vij. Tractatus de vasis lymphaticis, multorum in corpore accidentium causam reddi ait expeditiorem ex notitia illorum vasorum, atque illustrem plane in hydropis generatione nobis usum præstare: Iis obstructis, quando liquor tenuis à partibus non separatur, urici vult anasarcam vel leucophlegmatiam: Quando impedito per hæc transitu ad venas ire cogitur, Ascitidem excitare; vel quando ob tenuitatem tunicæ, à copia vel liquoris acrimonia, vel incumbentibus gravioribus rumpuntur, corrumpunturque, in cavitates vicinas, seu abdomen, seu thoracem effluere aquam, maximi morbi causam: *Bartholinum* sequutus *P. Barbette* in praxi, Hydropem definit per collectionem præternaturalem lymphæ serosioris in abdomen, sæpe totum corpus, omnésque ejus partes, quod lympha tenellula sua vasa erodens & sic extravasata gravissimum hunc morbum inferat: Atque in hydropicæ cadavere jucundo spectaculo deprehendisse se in abdomine 1. lympham tenuem & fluidam, deinde gelatinam, tertio concretam, randem duram & steatomaticam: Hujus Hydropis generationem sic describit *Cl. Sylvius in praxi lib. 1. cap. 50.* Glandulosam, *ait*, lympham imprimis ab ea, quam à musculis aliisque partibus, ex spiritibus animalibus ed delatis & superstitibus ortum habere credo, distinguo, cum qua tamen confusa, per eadem vasa lymphatica pergit ad ductum lymphæ chylóque communem, ac per universum thoracem delatum, ideoque thoracicum dictum, donec tandem exoneretur tota in venam jugularem axillarémve sinistram; ubi sanguini conjuncta descendit cum ipso per venam cavam ad dextrum cordis ventriculum: Hic lymphæ, per vasa lymphatica ductúmque thoracicum, motus, læditur, quoties 1. in totum tollitur aut impeditur quodammodo. 2. alio defertur: Tollitur in totum ob vasa lymphatica obstructa ab ipsa lympha viscidiore, in ipsis coagulata à frigore externo, postquam prius calore magis fuerit soluta & forsan pituita aucta, unde stagnabit tunc in vasis suis lympha: Alio defertur, quoties ex obstructis iis vasis stagnat & magis magisq; cumulatur, ita ut tandem vasa rumpantur, hinc ipsa effunditur aut in partes vicinas, aut in cavitates adjacentes, nec amplius per vias usitatas debitásve defertur: Ex hac lymphæ per laterales thoracis lymphaticas ab externo frigore, ut dictum, obstructas, hinc ruptas, effusione, nonnunquam *Hydropem thoracis* ortum habere arbitror.

Humiditas ex cerebro defluxa) Ex aquæ lympidæ copia in cerebro reperta, dubium an rectè deducatur causa hydropis thoracis, uti nec inde repetenda est causa hydropis abdominis: Seri tantùm, vel lymphæ redundantiam in toto vel vasis exinde inferre licet: Qua via enim è capite in thoracem migret serum non ita pronum est ostendere, atque supponere facilius est quam probare: Lævium arteriarum obstructioni, & languenti calido nativo, ac Jecori in consensum tracto adscribit Sallus de affect. partic. cap. 20. vel pulmonibus & Jecori refrigeratis: Probabilius *Sennertus* lib. 2. prax. primam mali causam statuit sanguinem serosum, à Iecore dextro Cordis ventriculo & pulmonibus communicato.

Observatio XLIII.

Phthisici pars sinistra pulmonis cava ad instar fistulæ inventa, Substantia autem conglobata & arida, cum empyemate thoracis & aliis vitiis viscerum naturalium.

Quidam annor. 46. ex phthisi diuturna obiit: Secto cadavere invenimus sinistram pulmonis partem cavam ad instar fistulę, Substantiam autem ipsam conglobatam quasi & penitus arefactam: Cavitas pectoris tota purulenta erat, Hepar ex parte exsangue & asseris instar durum: Lien totus contractus & vix unius digiti longitudine: Testiculorum alter in magnam molem excreverat, durus, qui incisus aquam fundebat citrinam, ut in hernia aquosa: Membrana, quæ aquam continebat, erat plane cartilaginea & quasi cornea; ipse enim testiculus sua propria ab hac diversa cingebatur: In ventriculi interna parte apostema copiosum pus continebat, Intestina felle perfusa: Omentum totum membranosum & pellucidum sine ulla pinguedine: Mesaraicæ nigro sanguine turgidæ: Cordis dexter ventriculus, ob sanguinis copiam, cui humor viscidus & albicans admixtus erat, una cum auricula sua, solito duplo major conspiciebatur. *Ioannes Vdalricus Rumlerus observ. med. lii.*

Observatio XLIV.

Phthisici pulmones omnino absumpti à puris acrimonia reperti.

§. 1. Puer xvij. annorum phthisi triennio oppressus, consumptus obiit: In thoracis dissecta regione pulmones non sunt inventi, quoniam forte præ tabo laceri, suppurati, à purisque acrimonia laniati, & ab adurenti calore absumpti sunt, ita ut præter mucilaginem quandam asperæ arteriæ adnatam, nihil amplius pulmonum loco conspiceretur. *Zacutus prax. admir. lib. 1. observat. cix.*

§. 2. Non semel pulmonis parenchyma æquali attritione ita dissolutum conspexi, ut in putrilaginem, limi quandam speciem præ se ferentem redactum videbatur. *Bennettus Theatr. Tabid. Exercit. xxij.*

Observatio XLV.

Phthisici pulmones dextro latere omnino absumpti.

LAborabat quidam vera phthisi, ac pus copiosissimum rejiciebat, Tandem multis frustra adhibitis moriebatur, Agnata ipsius pro mulierculárum more, hoc & illud prætendere: Ego indignabundus me cadaver adaperturum, & sedem morbi investigaturum recipio, si qui in dextro latere pulmo fuerit repertus, malam à me fuisse institutam curam confessurum: Consentiunt tandem agnati, & in illorum præsentia thoracem primum aperio, atque *dextrum pulmonem plane consumptum invenio*, exiguo saltem quopiam, instar minutissimæ spongiolæ exsiccatæ, residuo, sinistro prorsus illæso: Abdomine hinc secto, hepar lividum quodammodo apparebat & aqua, sed non admodum copiosa, circa hypochondrium dextrum reperiebatur. *Phil. Salmuth. cent. j. Obs. xiv.*

SCHOLIA.

PUlmonem consumi facile conjiciebam ex copioso pure, & dextrum quidem, ea denegato in sinistrum latus decubitu: Cùm enim ratione decubitus illius, comprimeretur quasi pulmo sinister sanus, atque sic thorax minus dilatari posset, pulmo autem dexter tanquam affectus, officium non faceret, difficultas respirandi aderat summa, & quasi suffocatio imminens: E contra si in dextrum cubaret latus, sicque pulmonem affectum, sinister pulmo, utpote sanus, munere suo fungebatur libere, unde & libera respiratio: *Idem.*

Dextrum pulmonem plane consumptum invenio, &c.) Non arbitror illi pulmonem dextrum plane fuisse consumptum, sed spongiolam illam fuisse integrum pulmonem, sanguine secluso quo alias intumescit: Nec vi hujus exsiccationis mors subsequuta, quia sinister pulmo prorsus dicitur illæsus: Ad illam quoque siccitatem pulmo Iac. Galli, de quo *Rhodius* cent. 2. observ. 21. ut aspera arteria cum pulmonum vasis fidium instar conspiceretur, & dubio procul ad nativam faciem proxime accessit, si texturam prope consideremus, quæ tamen ut actioni subserviat commodius, moderate lubricanda est, & irriganda sanguine è vasis, & aëre vel liquore è bronchiis: ut spongia per naturam sicca imbibit aquam pro usu commodo, ita spongiæ similis pulmo, rarus & foraminulentus humorem haud moleste fert, sed aliam post aliam inanitatem eo usque permutare solet donec ad asperam arteriam deveniat: Certe quicunque partis compositionem pressius novisse vult, ab alienis & heterogeneis liberare eam debet, quæ visum effascinant: Ita ex hepate & liene, vel bacillo vel alia arte sanguinem exprimimus, ut rectius utriusque visceris textura eluceat: Idem per morbos exsiccatores tabificos efficitur, ut non injuria Hippocr. l. 1. de Diæta, ad animæ sapientiam exoptet attenuationem & arefactionem pulmonis: Quo enim pulmo augetur magis, sive aëre crasso attracto, sive sanguine transeunte sive stagnante, eo maius detrimentum homines capiunt animo & corpore, ut prima texturæ pulmonariæ simplicitas obscuretur: hinc fibræ laxantur, vesicæ implentur & omnia vasa distenduntur, unde inflatio pulmonis, corruptio, inflammatio & ilias morborum: Quanto vero vel origini propiores sunt pulmones, vel sicciores, tanto facilius textura artificii plena innotescit:

Thomas Bartholinus Tract. de pulmonibus Sect. 2. pag. 37.

Observatio XLVI.

Phthisis à consumpto pulmone parte dextra, vomica & hydrope thoracis eodem latere, vasis omnino purulentis &c.

SArtor quidam Patavii asthmate diu laboraverat, tandem medicamentis utitur, sed frustra: imprimis verò in sinistrum latus cubare non poterat, & pulsus semper erat formicans: De causis symptomatum cum Dom. Valthero varie pugno: moritur tandem subito.

Cadaver aperio, & in thoracis cavitate dextra heminas aquæ reperio, ad minimum duas, h.e. lib. xv. pulmone ex ea parte prorsus consumpto, ut ne tantum de ejus substantia restaret: Aderat simul vomica instar ovi gallinacei: Vasa erant plane purulenta: pulmo interim sinister integerrimus, & pericardium plenum aqua, unde pulsus formicans extiterat. *Salmuth. cent. 1. obs. 13.*

SCHOLIA.

DE *causis varie pugno)* Crucius de quæs. cent. iv. pag. 403. meminit Tabis cujusdam asthmaticæ, quæ oritur absque ullo pulmonum ulcere; cum infarctis asperæ arteriæ ramis à glutinosissima pituita, respiratio læditur, sequitúrque totius consumptio: cujusmodi Tabem se curasse ait in virgine purgationibus blandis, ac decocto ex salsa, chioa, visco querno, modico sassafras, cum simplicibus thoracicis & cephalicis; aliisque præsidiis: In allato exemplo suspicio ejusmodi Tabis potuit oboriri, sed decubitus in sinistrum latus impeditus, affectorum una parte pulmonum signum certum exhibebat, ut patet ex scholiis ad superiorem historiam.

Observatio XLVII.

Phthisis à pulmonibus pure & flatu, citra ulcus, tumentibus, maculosis, Iecore impense magno & scirrhoso, Liene vitiato, &c.

ANno 1675. 23. Januar. obiit Vir Geneross. & Nobiliss. Dom. de l'Isle, ex Illustri Chabotiorum familia natus, Patre satus phthisico, expressam propensionis in Tabem ideam & characterem gerens: assidua tussi fatigatus, phlegmata crassa crebertime expuens, macilentus, strigosus, acerrimi vir ingenii & judicii, gratiorum musarum felix alumnus, diætæ tegulis nequaquam adstrictus, Tandem ætatis annum agens iv. è vivis excessit in Dominio suo *de la Chaux*, bihorio Lausanna dissito; ubi apertum cadaver, quæque in eo reperta à Chirurgo, ad me transmissa sunt. Quandoquidem sic visum superis ad cœlum evocare Dominum de l'Isle, die Sabbathi 23. Jan. anni 1675. præeunte magno virium languore, febre lenta comite, tussi & pectoris oppressione, consanguineis, gravibus de causis, cadaver dissecari placuit, quod postridie ab obitu factum est: Pulmones tumidiusculi inventi sunt & repleti partim humore lutulento, è parenchymate vel leviter compresso exeunte, partim flatibus: Exteriores eorum membranæ distinctæ quasi maculis sublivescentibus, assis magnitudinem æquantibus: Lobus dexter præ aliis erat vitiatus, nulla interim præsente ulceris nota: In dextro Thoracis latere seri unciæ circiter duodecim fluitabant, ac verisimile est multo majorem copiam repertum iri, ipsosque pulmones adhuc magis turgidos, nisi paucis ante obitum diebus ejusmodi humores in pedes, tibias & *brachium dextrum, quod ideo intumuit*, natura excussisset: Aperto autem imo ventre, ventriculus, Renes & Cystis fellea nullam insignem labem præ se tulerunt: At vero Jecur in extraordinariam molem excreverat; parte præsertim dextra, quà costas attingit, nigra omnino erat, dura, imò scirrhosa: Insolitam quoque figuram exhibuit Lien; deerat enim illi naturalis longitudo, quæ in crassitiem & magnitudinem abierat, cæterum substantiæ durissimæ & scirrhosæ: Intestina ad livorem aliquatenus tendebant: Nulla pene erant Epiploi vestigia; Pancreas duas membranas sibi incumbentes referebat; seri prætetea in imo ventre jampridem conclusi mediocris copia inventa.

SCHOLIA.

BRachium dextrum quod intumuit.) Ex quorundam frequenti observatione, si tabidis, hecticis, longo morbo maceratis, brachium alterutrum, aut crus intumescat; vel macula aliqua fœdetur, instantis fati hoc est præsagium: Id à me annotatum anno 1677. mense Iulio in Nobili matrona: quæ tabida ob vitium pulmonum, lienis & uteri (in quo cancrosæ dispositionis multa argumenta) xv. ante obitum diebus, quem procul abesse sibi fingebat, insignem habuit maculam in femoris dextri parte domestica, cum malleoli utriusque tumore œdematoso: Octo ante mensibus Ascitica fuerat, me accurante liberata; sed integræ sanitatis avida Empirico se commisit, qui lethum acceleravit.

Observatio XLVIII.

Phthisis à vitio Pulmonum pure in sinistro latere scatentium; sanguine congesto in dextro lobo; post suppressionem mensium: Ventriculi glandulis serosis circumsepti &c.

ANno 1666. Maii 15. aperiebat Dom. *Franc. Sylvius* fœminam trium & viginti annorum, quæ phthisica præcedente vesperi cum vomitu sanguineo ipsam effuderat animam. Hæc 10. Maii in Nosocomium Leidense delata conquerebarur se ab 18. mensibus menstruis carere purgationibus, quæ ipsi à terrore fuerunt suppressæ: Anhelosa jam fuerat ab octo mensibus & asthmatica; tussiebat etiam valde, & per tussim ejiciebat phlegmata crassa & purulenta: Pro temperandis humoribus sequens præscribebat decoctum D. Sylvius frequenter sumendum ℞. *rad. apii, levistici ãã ℥j. ras. ligni gaiaci ℥iij. passularum mai. mund. ℥iv. coq. s. a. ex aqua pura, ♃. colat. ℥xxx. in qua dissolve syr. de 5. rad. ℥ij. aq. theriac. simpl. ℥j. m.* cum autem de amarore decocti quereretur, jubebatur sæpius lambere saccharum altheæ; Sed sequenti mane etiam ab hoc, ut & ab omnibus medicamentis, abhorrebat, quò ipsam pro signo funesto habebat Sylvius: nihilominus tamen hoc confortans alterans, præscribebatur decoctum creberrime assumendum, ℞. *rad. apii fænic. ãã ℥j. scorzon. ℥ij. passul. mai. mund. ℥iiij. f. decoctum cum aq. pura, in colat. ℥xxv. dissolve syr. jujubini, de hyssopo ana ℥j. m.* Ab hujus decocti usu phlegmata quidem commodius dejiciebantur, valde tamen purulenta erant, unde exigua spes salutis: Usa fuit hoc decocto per triduum, ex quo fatis concessit.

In cadavere sequentia notabantur: 1. Omentum peritonæo ubique fortiter ad hærebat. 2. Hydatides plurimæ circa omentum, quarum una ex pluribus compacta erat; materiam continebant subacidam. 3. Circa ventriculum glandulæ conglobatæ quasi scro-

phulosæ erant, circa quas multæ hydatides. 4. Bilis flavescebat, unde minus acris erat: Pulsum debilem hinc derivabat Sylvius. 5. Hepar flaccidius & fracidum peritonæo annexum: bydatides quoque plurimæ hic erant. 6. Intestinorum exterior membrana abrasa erat. 7. Colon versus pubem descenderat, contenta satis erant liquida. 8. Testiculi plane æquales erant. 9. Pulmo costis undique annexus, luridi coloris & distentus, quod causa respirationis difficilis: 10. Dexter lobus durior & firmior, finister mollior erat. 11. Ex dextro lobo aperto sanguis profluebat copiosus, stagnans ibidem propter obstructiones: Causa hæc fuit Asthmatis & vomitus sanguinei, quo animam ipsam effuderat. 12. Dextra cordis auricula duplo major sinistra. 13. Sinistro in latere pulmo purulenta materia & fœtida repletus erat, simillima illi quam cum phlegmate ægra excernebat. 14. In parte pulmonis superiore cavitas apparebat satis ampla: Tales cavitates in omnibus Phthisicis se reperisse referebat Sylvius 15. Glandulæ pulmonis pus continebant. *Alardus Hermannus Cummenus in miscell. curiosis anni 1673. Observ. 116.*

Observatio XLIX.

Phthisis à corruptione omnimoda pulmonum lateris sinistri, purulentia dextrorum, cum Lienis scirrho.

NOb. matrona ob hecticam ab ulcere pulmonum, Lienisque scirrhum cum moreretur anno xxxviij. Pectus incisum aqua repletum inveni, pulmonésque in sinistro latere fere absumptos: dextra eorum portio superstes purulenta conspiciebatur: Cor nimia quantitate excedebat, ut tam magnum adstantes summe admirarentur: In pericardio erant ℥v. aquæ, quod memoriam mihi refricavit simiæ Galeni, v. de loc. affect. & illius quam phthisi mortuam ante annos xvj. Marpurgi secuj: In phthisicis scil. magna copia aquæ hic se colligit, cum tamen in naturali statu vix drachmam unam aut alteram continere soleat pericardium: *Bartholinus* in hecticis exiguam credit, contra *P. Vascus Castellus* nostram observationem confirmans, hanc aquam per æstum febris hecticæ in tantum adaugeri scribit, ut ea distentum pericardium totam cavitatem occupet; forsan ob bonorum corporis humorum atque adipis cordis consumptionem: Adipe cor pene erat destitutum, quod ob calorem p. n. nec colligi nec coire ibi poterat, Quoad venam cavam, venam arteriosam, aortam, & arteriam venosam, ante cordis dissectionem nihil notatu dignum occurrebat; decenter quoque habebant nervuli, vasa coronaria & lymphatica, à frequenti potu adhuc serique copia ex parte conspicua: Sinistra auricula major apparebat dextra: Inciso corde, deprehendimus valvularum semilunarium circumferentiam osseam, quam pro officulo extraximus: In sinistro ventriculo papillæ carneæ tres eminebant: Septum foveis videbatur instructum, sed nou perviis, ut ut sedulus inquisiverim: Lien erat scirrhosus, appendice ovum columbinum æquante instructus: Hepar contra magnum & floridum: Ventriculus & intestina omni fere humore destituebantur, mesenterium vero atro succo refertum erat: Ipsa defuncta sicciorís fuit constitutionis & calidæ, corporis habitus macilenti, crebris capitis distillationibus obnoxia, nec semel febribus tentata: Ante tria lustra à petechiis liberata, hypochondriacas molestias & lienis tensiones non raro postea passa: Suppetias his tulit spuriæ penultimæ costæ, in dextro latere è casu ante biennium læsio, succedénsque tussis vehemens, cum catarrhis prolixis, pulmonúmque calida intemperie; quæ mala tamen, cum obviam ivissem apptopriatis, remiserunt ad tempus, donec thermis Wisadensibus, me non suadente adhibitis, catarrhi, tussis, anorexia, & hypochondriorum tensiones reverterentur, hecticáque superveniens finem vitæ imponeret. *I. Daniel Horstius observat. Anatom. viij.*

Observatio L.

Anatome Phthisici, cujus pulmones lividi, flaccidi, exsucci: cordis auricula dextra sanguine nigro distenta, necnon ventriculi: præter alia vitia Thoracis, Iecoris & Renum.

VIcentinus Architectonicæ militaris magister, pulmones habuit nimio vini potu debiles, unde Tussis & suffocationis metus: accedebat hydrops pedum non abdominis, qui digiti imprimentis vestigia servabant: Varia tentata ad pectoris expurgationem serique evacuationem, sed operam lusimus: Aucta enim respirationis difficultate, scarificatisque pedibus lividis, tertia inde hebdomada ad plures abiit.

Apertum cadaver affectos locos nobis prodidit manifestis: 1. Cordis auricula dextra adeo sanguine fuit distenta, ut capacitate neutri ventriculorum cederet, sanguis ipse niger

erat, crassus & grumosus, qualis in utroque ventriculo repertus, quanquam in sinistro rubicundior 2. Pulmones lividi, flaccidi, sine sanguine, sicci magis quam humidi 3. Dexter pulmo arctissimo nexu costis adhærens 4. Inter membranas pulmonum, pleuræ, &c. mucus quidam albus inventus: Serum quoque copiosum in thoracis cavitate, in musculis externis & visceribus: 5. Jecur lividum & scirrhosum parco sanguine conspersum: Lien major solito, flaccidior, sanguine nigro plenus, magisque quam hepar sanguificationi idoneus 6. Ren dexter in ureterum orificio grandem calculum continebat acutum, sed glabrum, pollicis magnitudine & crassitie, aliosque alibi minores & arenulas infinitas: quæ causa est quod in dextro latere æger fuerit decubitus: Nullam tamen urinæ difficultatem experiebatur, sed dolorem tantum in inguinibus: Dolor à calculo magno: Urina promptè fluxit, quia sana vesica & finister Ren sanus. *Thomas Bartholinus cent. ij. hist. xxxij.*

Observatio LI.

Phthisici pulmones spongiosi & levissimi, cum pure copioso in vasis eorum &c.

JAnus Laurentii ann. 30. *habitu pinguiusculo* & athletico, temperamento calidiore, annis ab hinc binis in phthisin venit, tractúque annorum in tantam totius maciem ut vix ossibus hæreret: A primo vero morbi tabifici insultu vox intercepta fuit, ut præter affirmantis particulam effari nihil posset, nutúque solo necessaria peteret: Ante semestre spatium obortus illi tumor infra mentum, durus, quo impedita fuit solidorum deglutitio: hinc solis potulentis vitam protraxit, donec penitus interceptis loquendi reliquiis è vita migraret.

Emaciatum corpus dissecuimus, ac in aperto thorace pulmones spongiosi, pluma leviores, ex parte costis connati, externa facie colore nativo tincti, dissecti vero per medium parum sanguinis continebant, cujus vice purulenta materia, alba, sincera expressis vasis exstillabat: In aspera arteria nihil heterogeneum visum, nec ullum istius tumoris vestigium apparuit, unde verosimile est à flatibus excitatum fuisse: Cor magnum satis, sanum & sanguine abundans, vasis coronariis tumentibus: In pericardio copia aqua natabat, fusca, quali colore venæ quoque cordis cernebantur: Pinguedo sub universa cute parcior, sed flavescens: In abdomine viscera sana pleraque & parum à naturalibus deflectentia: Omentum fere consumptum: Intestina flatibus repleta & vacua: Ileum hinc inde nigricabat, qualis esse solet color illorum quos malignitas aliqua jugulavit: Hepar, si colorem fuscum excipimus, nihil monstri alebat: Vesicula fellis plena, sed obscurior; ventriculus sanus capaxque, Lien luridus, Pancreas incorruptum, sed pinguedine obsitum, in quo duo vasa Lymphatica se produnt: *Thomas Bartholinus cent. iij. hist. ij.*

Scholia.

HAbitu pinguiusculo) Clar. Bartholinus cent. 2. hist. 14. meminit phthiseos sine tabe, in juvene, temperiei corporis calidæ & humidæ, qui pleuritide ante annos sex defunctus, soluta per suppurationem inflammatione membranæ, sputum expuit purulentum & tam fœtens ut adstantes posset inficere, cum tussi vehementi, sed sine dolore, cui periodicus miscetur sanguis; febris adest, à prandio & cœnaingravescens: Cæterum, quod communem phthisicorum sortem excedit, corporis habitus invalescit & carnosior in dies evadit, Consultus super hoc affectu J. Dom. Sala, duas dabat rationes, cur more phthisicorum non contabuerit corpus, quod 1. naturalia viscera optime sint constituta, ut nutrimentum copiosum corpori subministrent, largiorem enim cibum potumque & appetit & facilecoquit: 2. Firmior corporis constitutio tam cito aut cedere phthisi aut dissolvi nescit: hinc interdum cibo & potu per annos plusculos abstinentes, ob robur corporis non contabescunt, imo animalia pinguescunt.

Observatio LII.

Phthisis à consumptione omnimoda partis sinistræ pulmonis, cum cordis vitiis.

DIu lassam animam anhelantémque spiritum circumtulerat bajulus Hafniensis: Orta nuper contentione à socio vapulat: Decumbit sed sine vulnere, Redit ad onera 14. die, & sub onere deficiente spiritu occumbit, Alter, à quo vapularat, in jus trahitur.

Cadaver exenteratur, nullumque in eo vulnus, contusio nulla observatur: Hinc phthisi consumptum vero simili conjectura divinavimus: Pulmo enim sinister corruptus erat totus, scatebatque pure fœtidissimo, Tunica externa pleuræ adnata: Sana pars superstes pendebat libras quinque civiles: In corde adiposa frustula oblonga lumbricorum instar cernebantur: Auricula cordis dextra sex digitos transversos longa diaphragmati accreverat: Hepar sine lobis rotundum magnæ molis diaphragmati adhærebat: Lien ponderosior solito: Omentum vesiculæ fellis arcto nexu implicabatur: *Th. Barthol. centur. v. observ. vij.*

Observatio LIII.

Phthisis à vitio pulmonum exsanguium, siccorum, constrictorum, cordis flacciditate & partium naturalium affectibus.

THomas Gualther Anglus cum Tabifico morbo extinctus esset, in ejus cadavere deprehendimus nullam prorsus in visceribus vitalibus & naturalibus structuræ mutationem, nisi tantùm in pluribus flaccidiorem constitutionem, & in nonnullis densiorem ac ficciorem: Multa aqua citrina thoracem & abdomen implebat, ex dyscrasia ventriculi hepatisque genita, pulmones exangues, sicci & constricti; & in dextro latere arctè adnati, cor flaccidum & exangue; sed in auricula dextra deprehendimus viscidam renacem sanguinis pituitosi & adusti copiam, quæ ultra naturalem magnitudinem eum distenderat: In abdomine omentum invenimus prorsus extenuatum & omni pinguedine spoliatum à febre tabifica, ac manifestissimè divulsæ duæ ejus membranæ cavitatem mediam ostentabant: Conspeximus & manifestè vasa per omentum decurrentia, ex gastrica vena, fundo ventriculi inserta, & ab ejus venæ origine multa etiam vasa colo inserta: unde ex autopsia colligi poterat quam facilis & quam opportuna, validaque esset inter colon & ventriculum sympathia: quod attestatur prostratus appetitus, dum fæces in colo restagnant, & per eorum vasorum commercium, vapores in ventriculum protumpunt: Lien densissimæ erat complexionis, coloris valde nigrieantis & prorsus exanguis: Attamen vas breve ventriculi lateri sinistro insertum evidenter conspiciebatur: Hoc supra naturam lieni aderat, quod ovi columbini magnitudine appendix ipsi subtus adhæreret, exiguis simul quibusdam excrescentiis ei ad latera assidentibus: Hepar exangue erat, valde densæ & compactæ structuræ, in sua substantia omni colore rubro destitutum: certum indicium ex temperamenti defectu enata atonia hæmatosin prorsus labefactatam fuisse: Pancreas densum & compactum erat, coloris cinericii, cæterum in figura & magnitudine naturaliter comparatum. *O. Heurnius observat. xiij. Barthelinus hist. 76. cent. ij.*

Observatio LIV.

Phthisicorum quorundam pulmones frustillatim discerpti ab humore acri fuerunt.

QUos phthisicorum acris & inæqualis perdiderat deprædatio, horum pulmones, præsertim lobos, frustulatim laceratos, & quasi forice demorsos aperto cadavere deprehendi: Acor in sanguine redundans (quod melancholicis maximè solenne) non tantum totius inteneratiomem, unde facile ab externis injuria, sed carnis omnis musculosæ innutricationem efficit. *Bennettus Theatri Tabidorum Exercit. xxij.*

Observatio LV.

Phthisicis pulmones non solum suppurantur, sed etiam alterutro latere penitus absumuntur, diu vita superstite.

PHthisicis non tantum pulmones suppurari, sed penitus quoque in affecto latere absumi, & in pus liquidum, subviride, fœtidum, aliquando inodorum converti, in omnibus quotquot ego secui, deprehendi: In quorum numero cum aliquibus viventibus adhuc (quibus tuberculum in costarum intervallis prominens, indicium empyematis præbebat) pectus aperiri curarem, purisque maxima copia effluerer, tandem illis è medio sublatis pectoreque patefacto, nihil penitus de pulmonibus illius loci superesse, sed omnino deperditos calloque aliquo vasa cordis, quæ huc pertinebant, & arteriæ ramos obturata, succingentemque illius lateris membranam tumidam, pureque crassiore hinc inde, veluti pulte oryzacea, subviridi conspersam invenimus: Quod & in aliis multis post obitum exploratis eodem modo se habere invenimus: In quo casu hoc præsertim admiratione dignum, multos qui hoc affectu laborabant, præter marcorem corporis & tussim, nullis aliis gravioribus accidentibus divexatos, nihilominus tamen, pauco etiam ante obitum tempore, libere adhuc respirare potuisse, nihilque ipsis in functionibus naturalibus atque vitalibus edendis, nisi quod omnia erant imbecilliora, decessisse. *Ex Felicis Plateri Observationibus.*

OBSERVATIO LVI.

Tabes à putrefactione sinistri lobi Pulmonis, Dextri vitio, Ventriculi extenuatione & contractione, Epatis siccitate, Grandi calculo in vesica, Rene uno corrupto, Altero seri copia distento, Cordis vitio, &c.

IUvenis cujusdam annos 25. nati, arte dulciarii, cum fato debita persolvisset, post diuturnam, eámque valde molestam illius quod præ se ferebat corpusculi conflictationem, ex dyspnœa, marasmo & vesicæ calculo, cadaver ex jussu affinium dissecari curavimus: quo in multa supra naturæ modum admirabilia conspeximus: Primo, thoracis in cavitate sinister Pulmonis lobus succingenti membranæ una cum dextro ita tenaciter adhærebat, ut ad medias putrefactus & summa puris quantitate refertus: sicut & dexter ejusdem lividus plane & ponderosus, vix & summa cum δυσκολίᾳ avelli possent: Duplo majorem solito substantiæ molem Cor nactum erat: media quinimo in sua substantia, alba glandula digiti pollicis magnitudinem excedente vitiatum. Quod vero mirum visu, ita *extenuatum* & in se contractum præ cibi ἐνδείᾳ ventriculum conspeximus, ut cyathi unius haud admittere posset mensuram: is vero mera bile porracea, cui pituita juncta, & parietibus ventriculi tenacissime adhærente, plane refertus erat, ut cavitas adimpleretur: Ulterius, erat Hepar exangue & retorridum, debitam quantitatem excedens, cui intestinum colon firmiter annectebatur per ligamenta quædam, sicut & reliqua intestina peritonæo. Ad corruptionem Renem dextrum plane vergere dixisses, ita ex livido albicabat & carnis mollioris erat, ut ex attractione in frusta abiret, plus justo naturalem magnitudinem superabat, arenulis, iisque tenuibus, sicut & sero multo refertus erat: *Peram aut sacculum arte fabrefactum sinistrum renem judicasses*, hujus enim situs & figura valebant, sed ob ureteres inde oriundos & vesicæ implantatos, ob valvulas in interna cavitate magnopere dilataras, & naturales quodammodo referentes, ob copiam seri ibi contentam (possum enim & absque veritatis fuco asserere ultra mensuram Genevensem cum dimidia ichoris adfuisse, h. e. ad uncias xlvi. aut l. ad minimum) renem stabiliisses. Ultimo tandem in vesica urinaria repertus fuit calculus immensæ magnitudinis, cujus moles in extractione circiter pondus novem unciarum æquabat, jam cum per quatuor menses exaruerit, uncias sex ad implet. *Ex observationibus Petri Blandini Medici Genevensis apud Fabritium Hildanum centur. iv. Observat: L.*

SCHOLIA.

ITa *extenuatum ventriculum*, &c.) Ventriculum hoc modo contractum fuisse rarissimum est, præcipue in calculosis, qui ut plurimum continuo sitibundi sunt multumque potus ingurgitant, ex quo ventriculus labefactatus & relaxatus, potius dilatatur quam ut possit retrahi. *Hildanus ibidem.* Summam vero ventriculi tunicarum extenuationem observavimus in Dom. Rubarti Pharmacopœo Genevensi peritissimo, qui ex ejus Erysipelate obiit anno 1654. Cùm enim Chirurgus qui anatomen instituit, in gratiam Medicinæ candidati novaculam ventriculo admovisset, parum abfuit quin substratos digitos simul discinderet. Similem tenuitatem notare licuit in ventriculo Dom. Girard Neocomensis, qui ex vomitu atræ bilis diuturno obiit, tenues enim adeo erant tunicæ ut vix chartæ emporeticæ crassitiem æquarent.

Peram aut sacculum sinistrum renem judicasses) Renem sinistrum in formam peræ aut sacculi dilatatum fuisse, admiratione non vacat; Id tamen ratione calculi qui proculdubio valvulæ ureteris sinistri adjacebat; aut, quod magis rationi consentaneum est, adnatus erat, viámque urinæ obstruebat, accidisse arbitror: ad renem enim & ureterem cùm continuo urina deflueret, nec ulterius progredi posset, paulatim & substantia renis, & ipsius membrana una cum uretere, in formam sacculi aut peræ extensa atque dilatata fuerunt. Si enim nonnunquam in hydrocephalis, non solum ipsa substantia cerebri una cum membranis, verum etiam cranium ipsum mirum extenditur dilataturque; quanto quæso magis id in rene fieri poterit? *Hildanus ibidem.*

OBSERVATIO LVII.

Phthisis orta à pulmonibus putridis, materia ichorosa per totum infarctis, Renum vitio, &c.

VIr Ill. Convulsivis motibus admirandis diu fatigatus, tandem Phthisi extinctus est: Illius Pulmones sterno, costis & septo undequaque adnati erant, sine ulla fere distinctione loborum, una tantum compages carnis spongiosæ, putridæ, & materia ichorosa per totum infarctæ videbantur: Intestinis majoribus excrescentiæ quædam carneæ, instar auricularum muris adnascebantur: hujusmodi cum plurimæ fuerint, ex utroque Intestinorum coli & recti latere, ad certa quasi stadia, instar ramorum arboris, gemellæ prodibant. Simile quiddam in Tabido olim reperi: Renes culpa non vacabant, nam in medio dextri cavitas ingens, à pelvi distincta, aqua limpida impleta conspiciebantur: Sinister valde extenuatus & absumptus. *Vide lib. 1. Tit. de spasmo.*

SCHOLIA.

PHthisi) Causas vide in historia l. 1. Sect. 13. Observ. 1. *Extrisentia quadam, &c.*) Vide causas ibidem.

Observatio LVIII.

Phthisis pleuritidem sequuta, à Pulmonis dextri parenchymatis consumptione, Sinistri putrilagine, Pericardio pustulis exasperato, Iecore scirrhoso, &c.

VXor N. post pleuritidem lateris sinistri Tabida interiit; Tunica lobi dextri pulmonis sola superstes erat, parenchymate consumpto: Sinister totus fere in putrilaginem abierat: Pericardium pustulis plurimis erat exasperatum. Jecur tumidum & scirrhosum, Pancreas consumptum, &c. *Vide tit. de Exspuitione purulenta.*

Observatio LIX.

Phthisis à Pulmonum corruptione, Vasorum Cordis consumptione, Pericardii & mediastini exulceratione.

TAbis causa est Pulmonum exulceratio, eo usque progressa ut putredo inde sequatur, qua corruptos pulmones ex parte aliqua, vel etiam penitus in uno latere, & in pus conversos deprehendimus. Vasis cordis, quæ illi cum pulmonibus sunt communia, similiter cum pulmone illius lateris deperditis, & circa cor veluti abjectis, & callo illic juxta radices occlusis & obliteratis. Tantamque sæpe corruptionem fuisse, ut & mediastinum pulmones dividens, ipsúmque pericardium cor obvolvens, ea infecta fuerint. *Platerus Pract. Tomo 3. cap. 5.*

Observatio LX.

Phthisis à Pulmonum ulcere & eorundem flacciditate.

IAm nos consultatione pro Ill. Com. unanimes decrevimus ipsam phthisi non solum, sed & Phthoe, h. e. cum pulmonum exulceratione, affectam fuisse, ex ea interitum illi ominati, prout certe contigit; Neque hæsitationi locus dari potest de idiopathica pulmonum affectione; cum eosdem duplici nomine, nimirum & prima, ex phthisi ulcere, ob prægressam sanguinis excretionem; & secunda, ex flacciditate eorundem laborasse deprehensum fuerit: licet de primaria hæserit scriptor, aut secundaria affectione, quod uteri tumor præcesserit, à cujus suppuratione cum dolores, & proinde febres obliterint, illum propterea Ill. Adstantes neglexerunt. Attamen Pulmones non ab utero, sed à capitis distillatione, Sanguinis sputo, nec non à venoso genere labem contraxisse putamus: uteri namque tumores, abscessus & ulcera, licet nonnunquam Tabem inducere possint, non tamen pulmones facile adeo inficiunt; quod num hoc casu forte contingere potuerit, inquirendi locus foret, nisi alia manifesta causa pulmones afficiens prægressa fuisset: Mala autem naturalis conformatio & immedicabilis, à nobis in aliis observata, defunctam prædictis Pulmonis affectionibus idoneam facilius & obnoxiam reddidit Caveant interim. Consanguinei superstites à domestica, & præsertim cubiculi ejusdem suppellectili, ne à Phthisi infectis miasmatibus labem ducant. Raymundus *Io. Fortis cent. 2. consult. 36.*

SCHOLIA.

EX *flacciditate eorundem*) Quæ secunda species Phthisis Hippocr. ubi Pulmonum caro laxa, ob jugem catarrhi humiditatem flaccescit, à cujus corruptela facile corrumpitur.

Observatio LXI.

Anatome puellæ cujus Pulmo sinister consumptus, cum insigni Iecoris magnitudine, ventriculum ad inferiora deprimente.

FIlia Sexennis post lentam Tabem, doloribus hypochondriorum & prostrato appetitu viribus fracta expiravit.

In dissectæ cadavere Hepar fere universum occupabat abdomen, ventriculúmque adeo ad inferiora depresserat, ut quasi ab œsophago videretur separatus. Pulmo sinister consumptus.

SCHOLIA.

TAbi dederat occasionem Pulmo sinister consumptus: Neque enim ex salute hepatis dependet nutritio, sed à cordis Pulmonúmque sano statu: Cor sanguinis officina, per Pulmones vero universus

sanguis circulatur, ex quorum vitio hoc detrimentum capit: Pondere igitur hepatis increscentis, ob impeditam circulationem depressus ventriculus, cibos vitæ necessarios respuit. *Th. Bartholinus Histor. Anat. 71. Cent. v.*

Observatio LXII.

Phthisis à Pulmonum lobo utroque, sinistro præsertim, corrupto, Præcedente vitio ventriculi, Intestinorum & Pancreatis.

Wilhelmus Leychli, Luis Waliensis, quindecim circiter annorum, ex orphanotrophio, ubi quotidiano vacabat labori, morbo periculose decumbens, mense Junio anni currentis 1677. in νοσοκομεῖον, sanitatis, si ita Deo ἐν ὑψίστῳ placuerit, recuperandæ ergo adductus fuit. Ego, tunc temporis, cum adhuc curæ ægrotorum inhiarem, vocatus, vidi hominem *facie ex sub atra pallescentem, Siti* vexatum intensa, Pulsu præditum celeri, debili & inæquali, *difficultate spirandi* pressum, de *sputo sanguineo* purulento & magna *appetitus prostratione* conquerentem: Anxius tum hærebam, cum meliora edoceri neque ab ægro, neque ab adstantibus potuerim, utrum pleuritidem præcedentem æger passus fuerit, necne: Tandem vero cum doloris pungitivi in latere se vestigia nulla unquam sensisse asseruerit, verum sputo sanguineo cum tussi, quod jam purulentum evadat; ab aliquo tempore vexari confessus fuerit, eum ex Peripneumonia Phthisicum jure arbitratus fui: hinc præscriptis primo potionibus vulnerariis, addendo croci essentiam cum *balsamo sulphuris anisato*, & aliquor guttis spiritus urinæ, vel salis armoniaci, post decoctum pectorale antiphthisicum, conservam roborantem & adstringentem, addendo ea quæ putredini resistunt, in usum vocavi: verum cum & hic, quod alibi fieri solet, docta prævaluerit arte malum, æger vitæ hujus misellæ afflictionibus fessus, spiritum creatori suo reddidit.

Antequam occasionem cadaver hujus ægri lustrandi mihi exhibitam arriperem, placuit prius ab Excell. DD. *Rothio*, Orphanotrophii Medico ordinario, sciscitari quonam morbo primitus affectus fuerit, vel quænam symptomata ipsi in Orphanotrophio adhuc degenti præcipue infesta esse cœperint? Qui per alium me certiorem reddidit, se in misello hoc corpore jamdudum affectionem scorbuticam metuisse, & jam ab aliquot septimanis phthisicum eundem auguratum esse: Quibus ita exploratis operi me sectionis accinxi.

Linteamentis, quibus demortuos obvolvi & honestas suadet, & Scriptura jubet, ablatis, ecce *Ventrem infimum tumidum* omnino, de quo nec æger conquestus unquam, neque nos talem ullatenus vidimus vel observavimus: unde statim ingentis seri copiæ suspicio mentem nostram, neque frustra, cœpit. Involucris hinc infimi ventris dissectis, cum Epiploo, quod putridum erat, deprehendimus *hepar præternaturalis* omnino *magnitudinis, parte cava corruptum & putrescens*, una cum vesicula fellea, quæ, uti in cæteris, gelatinam referebat: Succus tamen effluens subater erat & viscidiusculus, parum spumosus: In hypochondrio sinistro *Lienem* invenimus *tumidum, flaccidum*, corruptum & quoad interiorem substantiam nigricantem: *Pancreas* sub ventriculo vidimus *maximum, glandulis insignibus & duriusculis* superbiens: *Mesenterium* observavimus *gelatinosum* omnino, maxime quoad extremitates, quibus intestina cingit: Gelatinosus hic humor fere *intestinalium cellularum externam faciem* plane *cingebat*, ipsamque Mesenterii substantiam tantopere occupabat, ut difficile fuerit omnino, vel vasa vulgo dicta mesenterica, vel, quod plus est, glandulas detegere. In ipsa hujus *ventris capacitate ingens* extitit *seri copia*, quæ, integumentis discissis, qua data porta fugam dare cœpit, non tamen ita fœtidum, uti in nupero, cujus Tibi historiam scripsi, spirantis odorem: Cætera hujus ventris satis rite habebant: Thoracis examen aggressus, diaphragmate superato, *multum aquei humoris è thorace* erupit, neque facile fuit *Pericardium à sterno, cui firmiter cohærebat*, absque ruptione separare. In Pericardio aquam adhuc copiosam reperimus, quæ autem ruptione facta, per viam thoracis apertam, ad inferiora vergebat: *Pulmonum lobus uterque putridus* erat & corruptus, magis tamen sinister quam dexter: Uterque pressus materiam reddebat purulentam. *Ex literis D. D. Ioh. Iacobi Harderi. Philosophi & Medici Basileensis. d. 15. Sept. anno 1677. datis ad Clar. DD. Ioh. Conradum Peyer Medicum Schaphusianum.*

Scholia.

Rem jam pensitem prout cunque velim, in aitiologia hujus casus instituenda, videntur in hoc ægro primitus peccasse Ventriculus, Intestina cum suis glandulis & Pancreas: post hæc Cor præcipue cum suis partibus ancillantibus: Phthisin vero demum ex copia seri acris & corrupti in thorace stagnantis provenisse autumo. Cúmque æger nec de tumore ventris ullo unquam querelas moverit, neque Medico orphanotrophii ordinario, neque mihi quicquam horum obiervare licuerit, œconomiam vitalem principaliter in hoc laborasse constat, cujus vitio hydrops pectoris suam videbatur sumpsisse originem, copiaq; seri

feri aggesta, & ad inferiora regurgitante Ascitem produxisse; Taceo quod hic multum conduxerit lymphæ acrioris copiosa in glandulis accumulatio, ob sanguinis ritam exaltationem, œconomia vitali turbata, læsum. *Idem.*

Balsamo sulphuris anisato) Ulcerum, apostemata consequentium, mundationem ac consolidationem consistere ait *Franc. Sylvius* Prax. l. v. cap. 40. in correctione puris acidi rodentisque ulceratæ parti adhærentis, atque sanguinem ipsi nutriendæ dicatum ea parte saltem corrumpentis ac in novum pus vertentis: Quem in finem laudat Balsamum sulphuris terebinthinatum, anisatum, &c. imprimis ratione olei aromatici, adeoque sale volatili oleoso abundantis, a quo spiritus acidus in pure luxurians, quin sanguinem in pus in dies corrumpens, non tantum obtunditur, sed insuper mitigatur emendaturque ita, ut affluens sanguis partes prius consumptas reparet brevi, consolidationemque ultimam expediat.

Observatio LXIII.

Phthisis à putredine Pulmonum intra 24. dies interimens, cum intestinorum vitio.

IN Hieremia Tonsoris servo multa observanda fuerunt, Primum est lentiginosus & *rufus*. Ea corpora tetra quadam bile abundant, & qui humor dominatur & morbum facit, vix coctionem admittit. Sedari non potuit febris: hemicraniæ erat obnoxius: ejus ergo guaiaco usus fuerat, & decoctum hoc siccitatem & squallorem summum induxerat, febris assidua, xi. die dysenteria à pravabile, Non est allevatus, Macruit omnino, & tandem In maciem adductus ad diem xxv. interiit.

Pulmones sunt deprehensi putres. Intestinorum corpus vitiatum erat. *G. Ballonius Epid. & Ephem. lib. ii. pag.* 245.

Scholia.

R*ufus*) Idem ibid. p. 205. observat Rufos morbis vix liberari, eo quod humor in iis abundans habet aliquid virulenti: Atque morbos quicunque eos adoriuntur, magis formidolosos esse, circa quos medici prudentiores cautiuteique esse debeat.

Observatio LXIV.

Phthisis à Pulmonis dextri consumptione, integra sinistri inchoata, Empyemate thoracis, &c.

JAcobus Cobier, lanificio victum quæritans, initio hujus anni in morbum acutum thoracis inciderat, cui medicinam non fecit, ex quo materia morbifica retenta Pulmonem labefactavit. In tussim, dyspnœam & cachexiam incidit, Et quia pauper erat, in nosocomium delatus est: ibi malis gravescentibus in ista miseria ultra tres menses decubuit, Et licet adhibita essent commoda medicamenta, tamen in Phthisin & summum gradum hectices incidit.

Defuncti cadaver dissecui: Pulmo dextri lateris pleuræ validissime erat adnatus, ipsaq; pleura supramodum crassa, ut facile conjicere fuerit hic morbi initium & focum fuisse: Nam totus ibi Pulmo fœde consumptus erat, & vix præter vasa & filamenta quid restabat: Totam cavitatem *fœdissima sanies* implebat, cui similem aliquot septimanas ante obitum rejecerat: Sinister Pulmo etiam aliquantum corruptus, aqua spumosa impactus, & exiguis aliquot vomicis refertus erat: Cor simul cum suis vasis exangue & pericardio firmissime passim adnatus erat, adeo nihil prorsus ibi liquoris residuum: viscera naturalia non aliter à statu naturali declinaverant, nisi quod omnia flaccida, pallida & sanguine destituta, & Omentum fere consumptum. Totius vero corporis extrema cernebatur macies, adeo ut de carnibus nihil præter filamenta restaret, ipse & ante obitum vivus σκελετὸς appareret. *Otho. Heurnius histor.* xxvii.

Observatio LXV.

Phthisici infantis pulmo dexter & hepar sphacelo affecta reperta, ventriculus corruptus, &c.

PRæcipuæ notæ infans maximo cum parturientis conatu in lucem editur, ita ut tertia hora post puerpera moreretur: Summo quoque ipsius conatu, ut circa suturam coronalem, quamdiu viveret, cranium elevatum magis appareret, Licet vero optime lac sugeret, prorsus tamen non accrescebat, unde & pro hectico curabatur.

Sed septima septimana extinctus est, secabatur, atque pulmonis lobus dexter, ad axillam vergens, niger plane reperiebatur per quinque tubercula nigra. Hepatis quoque lobus superior lividus & nigricans. Ventriculum, cum paululum propter sectionem instituendam distenderent, rumpebatur ille cum maximo fœtore. *Ph. Salmuth. cent.* 1. *Observ.* iv.

SCHOLIA.

NUtritionis vitiatæ causæ facile apparuerunt, hinc: Totum quoque corpus conspiciebatur lividum, ob contusionis forsan reliquias: Causæ hinc patent cur fœtus difficulter editi ferme moriantur, quod nimirum omnia per compressionem quasi contenduntur, contusa autem necessario corrumpuntur. Vide Hipp. de vulneribus. Nom abs re ergo forsan foret si infantibus ejusmodi sperma ceti exhiberetur, itémq; nutricibus.

Observatio LXVI.

Tabes à Pulmone purulento, Pancreate scirrhoso, aliisque partium naturalium vitiis.

ANte annum Magistratus in mandatis mihi dedit, ut pauperculam Joh. Pfeiffer curandam susciperem, in qua tot erant morbi complicati ut ne quidem Æsculapius ipsam à morbo liberare potens fuisset. Corpore demortuo viscera sic constituta reperi. Agebat autem octavum annum, & ab ipsis incunabilis morbis obnoxia fuit: Quod ipsi partim ob pravam victus rationem accidisse credo, cum mater vinolenta fuerit, quotidie se vino onerans, & infantes à teneris solo pane & vino ut plurimum alens: hinc viscera tum in ipso utero, tum etiam post partum labefactata & velut rosta fuerunt, imprimis hepar, quod præcipua fuit causa malorum, ut patebit ex sequentibus.

1. Hepar, etsi color externus utcunque laudabilis esset, interius tamen siccum, aridum, & velut semicoctum erat, quod arguebat maximam calidam intemperiem adfuisse: Hinc sitis illa inexhausta, qua à teneris affecta fuit.

2. Ex hac porro intemperie calida Hepatis sequutum fuisse cerebrum humidissimum verisimile est, ob vaporum multorum ascensum ad caput, Ita quidem ut cranium à teneris, copia vaporum & humorum frigidorum paulatim aliquomodo extensum fuerit, & proinde caput proportionem corporis aliquantum excesserit. Maxima illa humiditas cerebri insuper Spinam dorsi, omnésque ex ipsa prodeuntes nervos, continuo adeo irroraverat, totúmque corpus tam lubricum effecerat, ut à quatuor ab hinc annis ne suffulcris quidem incedere, imo vix in sella sedere potuerit. Articuli omnes, uti & ipsa ossa, adeo erant mollia ut nonnulla ad instar ceræ tractarentur, imprimis claviculæ & costæ, ubi ossi pectoris annectuntur. Spina dorsi à continua ista defluxione humorum ex capite, adeo erat emollita & lubrica facta, adeóque vertebræ erant relaxatæ, ut figuram hic adjunctam repræsentaret. Prima incurvatio sinistram partem pectoris occupabat, hinc *angustia pectoris & respirandi difficultas.* Altera incurvatio è regione hepatis erat, & ita quidem ut ren dexter incurvationem aut angulum spinæ occuparet, sinister vero nonnihil versus musculos abdominis deprimeretur: Ex hac porro incurvatione spinæ omnes corporis partes velut in globum ita contrahebantur, ut vix puerum trium annorum adæquaret.

3. Cæterum ob maximam illam humiditatem cerebri, & defluxionem humorum frigidorum ad nervos, præcipue ossis sacri, non tantum sequuta fuerat imbecillitas crurum, sed & sphincter vesicæ adeo relaxatus fuerat, ut à quatuor ab hinc annis urinam retinere non potuerit, sed continuo urinæ stillicidio laboraverit: quare vesica, cum à tanto tempore urinam non colligeret, retinerétque, & proinde velut inutilis esset, plane in se contracta, rugosa & velut scirrhosa inventa fuit, præcipue circa ipsius fundum. Non tantum autem ab aliquo tempore incontinentia urinæ laboraverat; sed & plerumque excrementa alvi involuntarie effluxerant: imo & ipsum intestinum rectum frequenter simul prolapsum fuerat; & ita quidem ut difficulter reponi posset.

4. Lien plane erat sanus: Splenica quidem vena maxima: hinc appetitum illum continuum & comedendi aviditatem provenisse credo: Lien enim cum crassiorem chyli partem sine ullo impedimento ex venis mesaraicis continuo traheret, & proinde humores acidos copiosè ad ventriculum mitteret, facile bulimia sequi potuit: Etsi autem cibum multum appeteret, plurimúmque comederet, *exigua* tamen *sequuta est Nutritio*, quin potius de die in diem magis fuit *Extenuatum corpus.* Quæris causam? in promptu est. Corpus enim illud carnosum quod venæ portæ substratum est, *Pancreas* vocant, adeo erat *glandulosum ac durum*, ut chylus in venis mesaraicis alteratus ad hepar pervenire non potuerit: Est & alia causa hujus Atrophiæ, videlicet cacochymia maxima, juxta aphor. 10. 2. Impura corpora, &c.

5. Ventriculum quoque imbecillem habuisse arguit flatuum copia: quatuor enim ab hinc annis abdomen in modum tympani extensum fuerat, idque à flatuum in intestinis retentorum copia, qui illis adeo tenaciter adhærebant, ut purgationi nequicquam cederent, Et post mortem acie scalpelli perfossis intestinis vix efflarent. Nec solum intestina flatu distenta erant, sed & ipse quoque ventriculus.

6. Renes

6. Renes secundum naturam erant: ureter verò dexter magnitudine naturæ modum multum excedebat, & crassitie minorem digitum fere adæquabat: E contrario vero sinister valde exilis repertus fuit, Neque ad vesicam descendebat, sed sub emulgente dextra venam cavam ingrediebatur. Ren itaque dexter ut amborum renum officium faceret necesse fuit.

7. Substantia Pulmonis materia purulenta erat imbura, præcipue ex sinistra parte, ubi ob spinæ incurvationem compressa, ideóque magis livida quam in dextro latere conspiciebatur, & initium sphaceli ibi fuisse color præ se ferebat: Hinc *anhelitus* fœtidus, hinc *Tussis* gravissima, qua per dies aliquot ante obitum affecta fuerat: Putredinem porro hanc *quod tam placide expiraverit* causam fuisse certus sum.

8. Pericardium permagnum & aqua turbida repletum fuit: hinc palpitationes cordis quibus frequenter laboraverat: Sed, quod annotatione dignum est, diaphragmati, & quidem in medio ubi nervosum est, tam tenaciter & mediante callosa materia annexum erat, ut illud nonnisi novacula separare potuerim: Hinc pectoris angustia & respirandi difficultas, qua à teneris annis affecta fuerat, provenisse parer: præternaturalis enim connexio illa, pericardii dilatationem pectoris non admittebat.

9. Ab incunabilis autem lotium sine difficultate & conatu reddere non potuerat, quia scil. nervi ossis sacri adeo relaxati fuerunt, ut etiam sphincter vesicæ officio non fungeretur & urina involuntarie efflueret: Hujus difficultatis causam in excretione urinæ, connexionem illam præternaturalem pericardii cum diaphragmate fuisse non est quod dubitemus. Ad faciliorem enim excretionem excrementorum haud parum facere diaphragma Anatomici testantur: In excretione enim excrementorum, cùm anhelitum retinemus, diaphragma viscera, quæ sub ipso sunt deprimit, excrementáque propellit. *Fabritius Hildanus cent. vi. Observ. lxxiv.*

SCHOLIA.

PAncreas erat glandulosum ac durum) Ab hac duritie atrophiæ causam deducit, ob interceptam chyli *dispensationem*, *Richardus Lower* Tract. de corde c.5 p.214. ac verisimiliter censet ab humore è Pancreate in duodenum secreto, chylum pro faciliore transitu magis dilui & attenuari: quippe cum glandula illa reliquis omnibus affinis sit, ejusdem cum iis substantiæ & texturæ; atque humor omnis è glandulis quibuscumque separatus similis omnino, & velut lympha tenuis sit, eisdem usibus inservire centendum esse: Quocirca uti glandulæ circa os & fauces consitæ lympham suam inter masticandum exstillant, qua cibos perfundant & emolliant, quo facilius in ore volutentur, & deglutitioni aptiores reddantur, sic absurdum non videtur existimare magnam illam glandulam eo loci consitam esse, atque ductum, Wirsungianum dictum, in intestina aperiri, ut lympha inibi secreta descendenti chylo misceatur, quo angustos lactearum canales promptius ineat, & magis libere & expedite transeat. Et si quidem chylus in vasis lacteis, aut ob crassitiem, aut liquoris potulenti inopiam (qui pro vehiculo esset) aliquando stagnare & concrescere, & proinde illa vasa penitus opplere & infarcire aptus sit, prout in Cane, cujus Pancreas obduratum semel observavit Clar. *Lower*, ideo glandulæ in mesenterio passim quoque constitutæ videntur, ut similem præterlabenti chylo lympham affundant, quo tenuior & dilutior (qualis semper ultra glandulas mesenterii apparet) continuo evadat: Et licet in alios præterea usus lympha hæc inservire possit, cum tamen tantum periculum sit ne chylus intra minutos & capillares istos ductus subsistere, & crassitie sua sibi ipsi viam obstruere, aut longiore mora concrescere possit, ideo præcipue à summo conditore cautum esse videtur, tum ut lympha è Pancreate in intestina transmissa perfunderetur, quo facilius in lacteas transeat, tum ut in media inter intestina & receptaculum via, eadem tenuissima lympha iterum in glandulis mesenterii separata dilueretur, quo reliquum cursus sui stadium versus commune receptaculum absolveret.

Quod tam placide exspiraverit, &c.) Id sæpissime in iis qui ex inflammationibus imi ac medii ventris (quoties in sphacelum abeunt) moriuntur, observare est: Cum primum enim putredo majores arterias ingreditur, statim veluti syncope corripitur homo, statimque & sine violentia extinguitur, non secus ac lumen oleo deficiente: Putridus enim ac malignus ille vapor spirituum vitalem suffocat, temperamentúmque cordis destruit: Quibus à partu secundina in utero putrescit hoc modo moriuntur: imo & qui ob gangrænas externarum partium vivere desinunt. Qui sphacelo crurum laborant, ut plurimum moriuntur quam primum putredo genu prætergressa fuerit: ac sphacelo scroti affecti diu superstites vivunt, quia crus circa genu longe majores habet arterias quam scrotum, ideo per eas citius vapor malignus ad cor ascendit quam ex scroto, etsi cordi magis propinquo. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO LXVII.

Tabes à multiplici vitio partium imi ventris & thoracicarum.

PUella annorum circiter sex secta fuit: Cum toto vitæ curriculo morbis fuisset obnoxia, præsertim vero tumoribus œdematosis circa articulos manuum, quibus apertis ossa corrupta inveni, nulla tamen fere materia aderat: Dein palpitatione cordis & asthmate divexata, tandem *Atrophia* periit.

Abdomine

Abdomine aperto, Omenti pinguedo absumpta erat, Intestinum cœcum, non lumbrici instar sed crassum, ex meris glandulis rubentibus compositum, duorum scil. digitorum latum, in quo nihil nisi muci aliquid: Mesenterii glandulæ scirrhosæ, Hepar à naturali magnitudine recedebat, ut quod plus justo magnum esset, Ren sinister dextro multo major & durior: Ventriculus chylo vacuus, sed flatibus distentus. In thorace verò Pulmones à convenienti colore recedebanr: Pericardium distentum aqua refertum, Cordis auricula dextra prætumida, cui inerat materia quædam alba, membranosa, crassa, oblonga, In ipso autem dextro cordis ventriculo, materia pinguedini similis. *Ex observ. Casp. Bauhini.*

Observatio LXVIII.

Tabes à vitio Pulmonum flaccidorum, Hepatis scirrhosi tumidi; Omenti glandulosi ex parte corrupti, Renis dextri putridis, sinistri glandulis obsiti &c.

IN cadavere exenterato Nobil. C. A. B. hæc reperta, 1. Omentum glandulosum & adenibus undique refertum, adeo ut nulla ex parte membranosum appareret, crassum valde & tumidum: in parte dextra, circa regionem hepatis, putrefactum & lividum. 2. Hepatis parenchyma scirrhosum, tumidum variisque maculis nigricantibus & griseis distinctum. 3. Vesicula fellis humore nigerrimo & bile atra, materiaque quadam tartarea, sabulosa & friabili turgescebat: 4. Ren dexter totus erat corruptus & putridus; sinister glandulis ovi columbini magnitudinem adæquantibus undique obsitus & quasi obvolutus: Pulmones toti flaccidi & varicgati. 5. Partes circumjacentes proxime Hepatis gibbam partem, ut & renem dextrum putridum, plane erant corruptæ. 6. Cor, Lien, Uterus, Inrestina & reliquæ partes naturales. *Timæus lib. 6. Epist. 8.*

Observatio LXIX.

Phthisis à Pulmonibus corruptis, ulceratis, Hepate torrefacto, Liene pene absumpto &c.

IN Anatomia Chr. Richteri, cui mense Aprili, anno 1637. præfui, notavi sequentia, Omentum & Mesenterium penitus fere erant absumpta: Lienis quoque exigua portio aderat, nigra sanguinis congelati instar: Hepar insolitæ magnitudinis conspiciebatur, coloris tamen ex parte plumbei, & in sinistra parte nigricantis, atque insuper assatum & torrefactum quasi: Vesicula bilis continebat nigricantem materiam, grumosam, atque aliquot lapillos lentium quantitate: In abdomine collectam videbamus aquam citrinam: In utero vero purulentam, adeo copiosam, ut Pulmonum corruptorum & exulceratorum particulæ in pure quasi natarent: Venæ phrenicæ pure instructæ, Cor flaccidum erat; In pericardio drachmæ tres aquæ. *I. Daniel Horstius obs. 7.*

Observatio LXX.

Phthisis à vitio Pulmonum corruptorum & in tabem solutorum, Mesenterii glandulis obsiti &c.

IN cadavere Illustr. Comitissæ de Hodis &c. ad condituram exenterato hæc reperta 1. Totus corporis habitus excatnis, musculique omnino macie confecti. 2. Omentum humore bilioso per totum suffusum & tinctum. 3. Ventriculus & intestina flatibus distenta; cum multo seroso humore, unde pridie ante obitum de abdominis tensione conquerebatur: 4. Mesenterium glandulis maximis & nigris obsitum, è quibus quædam avellanas mole superabant: dissectæ quædam serum flavum continebant, aliæ humorem nigrum & fœtidum. 5. Jecur coloris quidem erat naturalis, concava autem pars bile obducta: substantia laxior & mollis, vasa nequaquam obstructa; Cystis fellea & porus bilarius bile intense flava referta, quanquam non omnino obstruerentur: 6. Lien naturali multo major, longior, crassior, maculis variis flavis, viridibus, nigris conspersus, durus, qui dissectus profudit humorem melancholicum fœtidissimum, acidum spirantem. 7. Renes maximi: in dextro erat calculus oblongus, uno extremo reni infixus, alteri vreteris orificio: vreter uterque sabulo crasso scatebat: Sinister quoque Ren lapide avellanam æquante occupatus erat: Color utriusque ad nigredinem vergebat: 8. Vesica urinaria parva erat, nucem moschatam vix superans, paucum lotium sed fœtidissimum continens. 9. Uterus angustus, durus, nigricans, fœto cruento refertus: vasa ejus exilia, complicata & intorta: 10. Pulmones pene omnino putres, consumpti, quorum superstites erant solum summi lobi, adeo ut amplius respirationis munus obire non valerent; quæ potissima videtur obitus causa. 11. Cor admodum parvum, flaccidum & tabidum: In vasis & ventriculis ejus nihil p. n. repertum. 12. Collum erat durum & scirrhosum, ut & lingua, quæ nigra: In capite omnes partes, tam continentes quam contentæ, sanæ. *Balth. Timæus lib. 6. Epist. 7.*

OBSERVATIO LXXI.

Tabes à Pulmonum insigni corruptela, Omenti putredine, Mesenterii & Pancreatis obstructione, Hepate scirrhoso, Liene duro, Rene dextro calculoso, insigniter tumido & ad gangrænam vergente &c.

CElss. Princeps melancholicus, gibbosus, scorbuticus, octo diebus ante mortem correptus febricula lenta, cum virium resolutione, ob defectum probi sanguinis & spirituum carentiam: Omentum fœtidissimum & putridum sese obtulit: Mesenterium nigris varicibus undique circumseptum, cum Pancreate, induratis multis magnisque glandulis, impervio: Hepar parvum, nigrum, scirrhosum, Ren dexter major capite puelli duorum annorum, in quo calculus ℥iij ʒ6 repertus: Infra hunc abscessus magnus, pure plenus, In medio ventre duæ hydatides ab humero usque ad septum transversum: Pulmonum erat insignis corruptela: (lib. 1. tit. de melancholia.)

OBSERVATIO LXXII.

Phthisis, à Mesenterio scirrhosis tumoribus obsesso, Abscessu in Pulmone dextro, cum scirrhis & steatomatis per totam eorum substantiam.

SOlent nausea & cibi fastidium comitari Tabem, vidimus tamen puellam 14. annorum, quæ circa 10. annum paulatim in Tabem incidens, 4. sequentium annorum spatio ita laboravit ut penitus extabefacta fuerit, appetitu tamen vix unquam imminuto, nam comedebat & bibebat non parcius quam si sana fuisset: exercitia puerilia non dimittens, nec decumbens, nisi at 4. aut 5. septimanas ante obitum.

Cadaver dissecans, reperi mesenterium undique refertum steatomatibus, tumoribus duris atque scirrhosis, præcipue autem circa vasa & venas quæ ad portam protendunt: Circumcirca venam Portam tumores scirrhosi inveniebantur multi, quorum alii ovi gallinacei, alii nucis & castaneæ magnitudinem æquabant; Hinc chylum per mesenterium & Portam ad hepar pervenire, & per reliquum corpus distribui non potuisse, indeque Tabem ortam fuisse certum est, hanc quoque ob causam excrementa quotidie bis terve, liquida & chylo mista excernebat: In Rene dextro lapis erat magnitudinis & figuræ hic depictæ: Hepar undique sanum erat, stomachus & splen f. n. plane se habebant, quæ causa fuit appetitus integri: In dextro lobo Pulmonis abscessus erat putridus & fœtidus, in quo continebatur pus membrana conclusum, ad libram unam & semis: & erant steatomata multa & scirrhi undique per substantiam Pulmonis, Cor flaccidum & plane extenuatum erat. *Fabritius Hildanus cent. 1. observ. 70.*

SCHOLIA.

OBservat prudenter *Hildanus* in puella Tabe extenuata Mesenterium repertum fuisse undique tumoribus duris scirrhosis, atq; steatomatibus refertum præcipue circa vasa & venas, quæ ad venam Portam protenduntur; adde & lacteas, tum adhuc *Hildano* ignotas: ut appareat Tabem fere imputandam esse vasis mesenterii compressis, potius quam mesenterii substantiæ, in qua glandulosi tumores exorti carnei magis sunt quam humorales, quemadmodum in Vallengeri anatome animadvertit *Warthonus* cap. 11. Adenographiæ. *Bartholinus Tract. de Hepatis exequiis pag. 666.* Fateor in Mesenterio scirrhos, tumores, lapides natos, Atrophiæ occasionem præbuisse; sed in glandulis præsertim hæsisse, & vasa chylifera compressa illorum injuriis fuisse: Quod si alienus à sanguine nutriente humor, substantiam mesenterii ipsam inter membranas occupet, natura id fit repugnante; unde variæ illæ vesicæ *Elsenmingero* memoratæ apud *Horstium* lib. 1. observat. poster. p. 2. aqua plenæ: vel lapidosa durities apud *Panarolum* Pent. 5. obs. 19. à tartarea materia; vel purulentæ materiæ ac fœtidæ collectio, quam inter duas mesenterii tunicas in hypochondriaco observavit V. *Cater* observ. Anatom. Chirurg. misc. p. 121. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO LXXIII.

Phthisis à Pulmonis grandi vomica in latere dextro, pure viscido totum Parenchyma obsidente, Vomicis plurimis in sinistro, & Pericardio aqua distento, Cordis, Hepatis vitio &c.

HErman Stas annor. 22. diu de anxia asthmatica constitutione querulus cum fuisset, tandem ipsi finem vitæ fecit febris tabifica, symptomatica: Postridie cadaver apertum, in quo miserandam Pulmonis constitutionem deprehendimus: nam lateris dextri ala, superior & inferior, empyemate infecta erat, ita ut in superiore *ingens vomica*, pugni capacitate existeret: circumcirca autem undequaque, ipsum pulmonis parenchyma pure viscido, tenaci erat obsitum; ita ut vasa, quæ multiplicia per pulmonem decurrunt, viscida ejusmodi purulenta materia impleta essent, haud secus ac videmus rete piscatorium, in

locis

locis paluſtribus impuris, interdum totum alga impleri: Sed præterea multa tenuis puris copia aderat teterrimi odoris, qua aperta vomica diffluebat: Exterius autem *arctiſſime Pulmo adnatus* erat coſtis, ipſæque alæ inter ſe firmiſſime copulatæ, adeo ut Chirurgi manu multo conamine avulſio facienda eſſet: Siniſtri autem lateris alæ liberæ erant ab omni annexu, ſed intus etiam exiguæ quædam vomicæ paſſim diſperſæ erant pure impletæ: foris *autem color hic prope naturalis* erat, ſed latere oppoſito luridus: Pericardium aqua valde diſtentum erat, & cordis auricula dextra ad magnitudinem ovi anſerini intumuerat, oppleta ſanguine nigro craſſo, & valde tenaci lenta pituita, quantum vola manus comprehendi poterat: Hepar coloris erat valde pallidi, & conſiſtentiæ flaccidioris paulo quam naturalis: Lien infra magnitudinem naturalem erat, flaccidus, & in inferiore ſuperficie luridus: Multa aqua citrina, coloris pallidioris in abdomine innatabat: *O. Heurnius obſ.* 11.

SCHOLIA.

A*Rctiſſime Pulmo adnatus*] Hoc frequens eſt in aſthmaticis à pituita viſcida, quoniam illa per poros pulmonis foras protruſa ibi in membranularum tenaciſſimarum conſiſtentiam à loci calore excoquitur.

OBSERVATIO LXXIV.

Phthiſis ab apoſtemate in infimo ſiniſtri Pulmonis lobo conſiſtente.

PHthiſicus Leidæ ſecabatur, ventre concidente, emaciatis artubus, prorſus tabidus: Viſcera interiora, lien, hepar, cor, à naturali facie nihil receſſerant, ut ſani eſſe hominis juraſſes: Pulmo ſiniſter integer, ſed coſtis adhærens: Dexter vero pulmo coutrectatus fœtorem emiſit & materiam purulentam: prope diaphragma enim ingens latebat apoſtema in pulmonis infimo lobo, quo manu ſectoris diſrupto, maxima puris fœtidi effluxit copia: Vivum qui inviſerant, pus quidem per ſputum obſervaverant expuiſſe, ſed parcius & ſine inſigni graveolentia, nondum enim ruptum fuerat apoſtema. *Th. Bartholinus centur. 5. obſerv. 76.*

OBSERVATIO LXXV.

Phthiſis à Pulmone dextro corrugato, flaccido, cum puris ac ſeri albi collectione in thorace eodem latere.

ANno 1662. in dextri lateris Empyemate aquoſo, ex pure ac ſero albicante ſimul collectis conſtante, reperimus in Noſocomio Academico Pulmonem dextrum corrugatum, lividum, flaccidumque, ac meo quidem judicio Tabe confectum; quod ambienti aquæ purulentæ adſcribendum cenſebam malum. *Franc. Sylvius Praxeos med. l. 1. c. 24. §. 8.*

SCHOLIA.

COntabeſcunt Pulmones vel ſui, vel ſanguinis putrisve culpa: Et ſanguinis quidem culpa, quando idem purulentus evadit, maxime in pleuritide in abſceſſum abeunte, atque pus ſuum, vel immediate, vel ſanguine mediante Pulmonibus communicante; unde tamen non Pulmonum tantum, ſed univerſi corporis ſubſequi ſolet Tabes: Pulmonum vero culpa contingit Tabes, quoties à cauſa ipſis externa vel interna, inepti redduntur aſſimilando ſibi debite ſanguini affluenti, quod non ſemel obſervavi evenire Interne ab ulcere, Externe ab Empyemate: utrobique à pure corrumpente, non tantùm ſanguinem qualemcunq; ad ipſos delatum, ſed ipſam eorum ſubſtantiam, ut amplius ullo nequeant nutriri. *Idem §. 5. 6. & 7.*

OBSERVATIO LXXVI.

Phthiſis ob ariditatem Pulmonum, inductam à fiſtula thoracis.

VIdi ex fiſtula thoracis Pulmonem ſummam ariditatem contraxiſſe, adeo ut in exactum maraſmum exarueret: Hoc evenit Illuſtri Virgini Franciſcæ Egmondianæ Comitiſſæ: Præceſſerat ſputum fœdi puris cum exiguo ſanguine. *Heurnius de morbis Pectoris cap. 7.*

OBSERVATIO LXXVII.

Plurimorum purulenta expuentium Pulmones aridi reperti.

EX communicatione Viri Excell. Dom. Stoffelii, D. Medici & Celſiſſimorum Principum Wirtembergenſium Ephori habeo, Chirurgum qui Suecica Caſtra anno 1634. ſequutus eſt, quamplurima cadavera condituræ gratia exenteraſſe, hominum qui dum viverent purulenta & pus copioſum expuebant, atque in omnibus pulmones aridos & exſuccos inveniſſe, defraudatos ſcil. alimento, quod totum in putrilaginem illam abiit, Ex ipſius autem Chirurgi ore didicit.

OBSERVATIO LXXVIII.

Tabes à Pulmonum squallore, costis & diaphragmati adnatorum, Caruncula in cordis sinu sinistro &c.

JUnii die 13. anni 1676. dissecui cadaver filii D. de Villes Machæropœi, qui Tabidus obiit; præsentibus aliquot Medicis & Chirurgis, Pulmones nativum colorem servaverant, sed sanguine & omni humore destituti, costis maxime cohærentes, vertebris & diaphragmati præsertim, quod vj. divellendum fuit quo ab iis abscederet: Cor exsuccum cujus uterque sinus sanguinis expers, Sinistro innata erat caruncula majorem fabam æquans: Jecur sat rite constitutum, nisi tunica ambiens incipientis corruptionis notas dedisset, alias naturali majus: Vesica fellis concludebat humorem oleosum & nigricantem: Lien erat exilis & aridus: Pancreas Virsungi, glandulis atheromatibus similibus scatebat: Universum mesenterium iisdem infarctum, sed cartilagineæ duritiei: Ileo quoque intestino adnatæ erant plurimæ exiguæ glandulæ pisis similes: Colon fæcibus admodum adustis infarctum, glandulis quoque aspersis coopertum: Pridie ante obitum colicus dolor graviter vexavit cum ischuria omnimoda: ideoque vesica ad molem capitis infantis intumuerat, lotio distenta, odoris & coloris experte, quod compressa pubis regione totum per colem exiit. *Ex communicatione mag. Stephani Dentand Chirurgi Genev. peritissimi.*

SCHOLIA.

Ileo adnatæ &c.] De similibus adnascentiis in Phthisicorum intestinis vide Scholia ad observ. 1. sect. 13. lib. 1.

OBSERVATIO LXXIX.

Tabes, Rachitidis comes, à Pulmonibus quasi tartaro gypseo refertis excitata, lividis, exsuccis &c.

GEnerosiss. D. Thomas Moore, Anglus, ternam prolem habuit, quos altero mox à nativitate anno, vix vitali aura hausta, abstulit atra dies & funere mersit acerbo, uno eodemque mortis genere jugulatos: Hi omnes in lucem editi, videbantur vegeti, vivaces & bono corporis habitu præditi: Instante vero dentitionis tempore, languescere incipiebant: apprehendebantur in principio molesta tussi & spirandi difficultate, incrementum in dies sumentibus; Caput paulatim in majorem molem accrescebat: membra externa flaccida & quasi pendula apparebant: Ossium epiphyses in carpis & talis protuberabant; in costarum cartilaginibus nodi conspiciebantur: Venter turgescebat, pectus extenuabatur, totumque corpusculum atrophia contabescebat: ut facile ex his colligere potueris, eos novo & veteribus incognito morbo, quem Neoterici *Rachitidem*, seu morbum spinalem vocant, quod spina dorsi maxime in hoc morbo afficiatur, laborasse: His ab interitu redimendis, si fieri posset, parentes nullis parcebant sumptibus, sed inexorabiles erant Parcæ; secundo post primum, & tertio post utrosque vitam abscindentes. Parentes de futura prole præservanda solliciti, ut in causam morbi diligentius inquirerent, ultimo defunctum aperiri curarunt.

Quo à me dissecto, Hepar justo majus, ut & pleraque in abdomine viscera, non tamen male colorata; intestina vero flatibus turgida & multum distenta apparebant: In Thorace vero, sterno sursum flexo, Pulmones conspiciebantur lividi & exsucci, membrana vero eos ambiens admodum erat aspera & inæqualis, innumeris protuberantiis seu tuberculis, verrucis perquam similibus, ubique respersa; quibus apertis, inveni in iis tartarum quendam gypseum, calcis instar friabilem, per totam Pulmonum substantiam sparsum: In capite nihil culpabile occurrebat, nisi quod cerebrum videbatur aquosius: Placuit Deo pluribus liberis hunc generosissimum Virum postea ditare, qui emissariis impressis, & aliis Pulmonibus dicatis præservati, optima fruuntur valetudine, *Quod si frequentiores essent demortuorum dissectiones, forsan non tanta hominum multitudo à Libitina absorberetur. Fridericus Losius observ. 3. lib. 1.*

SCHOLIA.

Rachitidem &c.] De hoc morbo vide Section. ultimam hujus libri.

OBSERV.

OBSERVATIO LXXX.

Anatome Phthisici, in quo Pulmonum tunicæ maxima crassities reperta est, hepar, lien, diaphragma, intestina invicem cohærentia.

IN Phthisico dissecto à Clar. *Francisco Sylvio*, observavimus summam Pulmonum tunicæ crassitiem, digitum medium æquantem: Hepar vero, lienem, diaphragma & intestina inter se arctius cohærentia, omentum denique penitus carnosum. *Thomas Bartholinus cent. 2. observ. 76.*

SCHOLIA.

SUmmam tunicæ crassitiem] Quæ naturaliter tenuis est, lævis, poris multis insignita, inflato follibus Pulmone satis conspicuis, atque notante *Johanne Walæo*, pisi majusculi magnitudine in vivorum dissectione; per quos sanies thoracis penetrare potest & per tussim exire. Ejusmodi crassities in Pleura observata est à Riolano in iis quibus inflammatione fuit affecta.

OBSERVATIO LXXXI.

Phthisis à Pulmone innumeris pustulis scatente, mediastino putrefacto, Et vitiis variis viscerum naturalium.

ANno 1666. puer 12. annorum, post plurimarum hebdomadarum decubitum Phthisi extinguitur: Aperto thorace mediastinum putrefactum frustularim apparuit: Pulmo albicans innumeris pustulis undique scarebat; quæ discissæ crassum pus fundebant: In Pericardio ultra decem cochlearia aquæ citrinæ fluctuabant: Cor flaccidum, omnique sanguine vacuum conspiciebatur: Reserato abdomine, in Hepate & Liene, præter insuetum pallorem, etiam plurimæ pustulæ albicantes observatæ, quæ discissæ glandularum substantiam æmulabantur: Intestina solis flatibus distenta innumeras habebant maculas lividas & luridas. *Observat. Georgii Segeri.*

SCHOLIA.

IN Hepate pustulæ quæ glandularum substantiam æmulabantur] Marcellus Malpighius Tractatu de Hepate, Totum Jecur docet multiplicibus constare Lobulis, qui Glandulosis coagmententur globulis, ad quos terminentur omnium vasorum afferentium ac efferentium, venarum Portæ atque Cavæ, Arteriæ hepaticæ, Nervorum, Ductusque bilarii hepatici, quin & radicum ex Folliculo fellis propagatarum extrema, Quibus positis aut concessis, Pustularum ejusmodi glandiformium generatio adscribenda videtur interceptioni alicujus liquoris in dictis glandulis, sanguinis, lymphæ, bilis aut succi nervei, ob vasorum quorumpiam dictorum obstructionem; qui detentus in pustularum formam eas intumescere fecit.

OBSERVATIO LXXXII.

Phthisicis, à sputo sanguinis, Pulmones dextra vel sinistra parte tument, cum viscido humore in vesiculis eorum contento &c.

ILli qui Tabe moriuntur ex sputo sanguinis copioso, monstrarunt molem vel dextri vel sinistri Pulmonis insignem: quæ etsi primo intuitu nigricans apparebat, penitius tamen cultro dissecta, omnes istas vesiculas non dilatatas, sed mucilagineo humore, viscido & albo refertas exhibuit, quæ causa ut nonnisi λευκὰ ægri toto decubitus tempore exspuant: unde de transmeatu istarum vesicularum hæreo nonnihil. In ulcerosis autem, cum ad suppurationem & corruptionem devenitur, caviras oritur quæ ex pluribus absumptis cellulis amplior redditur: Et hæc si exsiccari posset sufficienter, è vita non tollerentur tot Phthisici: *Bartholinus centur. 4. observ. 73.*

SCHOLIA.

BOnoniæ diligenti sectione animalium deprehendit *Marcellus Malphigius*, Professor, Pulmonum substantiam neutiquam esse carnosam, sed aggregatum quid ex levissimis & tenuissimis membranis, quæ extensæ & sinuatæ pene infinitas vesiculas orbiculares & sinuosas efformant, quæ talem habeant situm & connexionem, ut ex trachea in ipsas, mox ex una in alteram partem sit aditus, & tandem desinant in continentem membranam, quæ & ipsa retis formam habeat, fibris variis retium instar distincta: quas deprehendit esse anastomoses vasorum pulmonariorum. *Idem centur. 3. Epist. 82.* Non dubito quin variæ in Pulmonibus demonstrari possint vesicæ, & quidem modo non uno: in exsiccatis enim (si prius *Malpighii* exemplo omnis eluatur sanguis quam exponuntur siccandi) plurimæ, ubi dissecti fuerint lobi, conspiciendæ veniunt cavitates sine omni controversiá: dissecantur enim simul plurimi tum venæ tum utriusque arteriæ ramuli, quos omnes manifestis cavitatibus donatos nulli non manifestum: Quod si vero etiam antequam siccentur, aëre pulmonum distendantur bronchia, quot quantasque in dissectis videre licebit cavernulas? Sane cùm asperæ arteriæ extremitates sine numero per totam pulmonum substantiam dispergantur, flatu easdem violenter distendente, innumerarum vesicularum, si dividantur, speciem exhibe-

exhibebant: Sed ideo statuendum Pulmonum parenchyma ex puris vesiculis constare non videtur necessarium: Quid quod ne quidem inde sequatur vel solius asperæ arteriæ extremitates in vesiculas desinere, ut de extremitatibus venæ, arteriæ, lymphaticorum nihil addam: Quantum in arido canis pulmone microscopium mihi revelavit, præter rotunda dissectorum vasorum foramina, & minutissimorum filamentorum sine lege currentes myriadas, nihil omnino conspiciebatur; nullæ rotundæ membrana undique vestitæ cavernulæ, nihil plane vesiculæ nomine salutandum: Nec ipsa siccati Pulmonis illæsa superficies vesicularum sub microscopio ulla exhibuit indicia, aderant protuberantiæ, sed illæ ut magnæ, ita & inæquales, nec in medio tumentes, nec in ambitu orbiculares, adeoque vesicularum nomen minime tuentes: Absit tamen ideo ingeniosissimi viri experimento fidem detraherem, quod mihi semel iterumve idem tentanti non successerit, viam forte non eandem ingredienti: *Nicolaus Steno Epist. ad Bartholinum 55. centur.* 4. Recte monuisti plurimam lymphaticorum catervam hic spectari: Ita enim res se habet, ideo humidissimus Pulmo: Accedit faucium & gutturis consensus, quæ multum humiditatis Pulmonibus affundunt: Non membrana interior modo spongiosa est asperæ arteriæ, sed in extremis cartilaginibus vesicularum more expanditur, suntque quadrangulares & sexangulares earum figuræ, ad fistulosas vesiculas ordinatæ. *Barthol. cent. 4. observat. 57.*

Observatio LXXXIII.

Phthisici utraque Pulmonum pars liventibus maculis variegata, & pleuræ annexa inventa est, cum hydrope dextri thoracis, osse in corde, aliisque vitiis viscerum naturalium.

Rusticum valetudinarium & toto corpore emaciatum, revera phthisicum aperui: In aperto cadavere hæc observata, 1. In Epigastrio aperto prope lineam albam, heterogenea inter peritonæum & musculos livescens excrescentia erumpebat: dissecto vero peritonæo satis valido, mediocris seri copia, non graveolentis effundebatur. 2. Omentum usque adeo tenerum & contractum, destitutum omni propemodum pinguedine, nullis refertum glandulis, ut duriuscule tractatum fatisceret illico. 3. Hepar prægrande & florido nonnihil colore: vesicula fellis distenta seroso magis quam bilioso ichore: 4. Lien pugni in modum contractus, prætumidus, fæculentissimo sanguine refertus, oppido scirrhosus; Pari constitutione Pancreas, sed subalbicans adhuc. 5. Ventriculus valde contractus, vix duarum librarum potulentæ materiæ capax: Intestina explorata, pellucida, nihil præter aquosa continebant. 6. Thorace aperto, non minor serosorum vis, imo major quam ex aqualiculo ubertim scaturiebat, sed non ex utroque latere: observabatur enim dextram thoracis partem, & sinistram abdominis pejus habere: Nam quamvis tam dextra quam sinistra pulmonum pars hinc inde livescentibus maculis variegata pictaque esset: tamen sinistra horum libera, libero motu moveri potuit, dextra vero penitus dextræ pleuræ annata firmiter erat, ita ut vix digitorum manuumque opera à pleura divelli posset. 7. Spatium quod inter pulmones & diaphragma vacuum interjacet, in sinistra quoque thoracis parte vacuum, sed in dextra serosis limpidis liquoribus scatebat. 8. Cor tam erat vastum ut sæpe in bobus non majus sit aut ponderosius, cujus dextra auricula pyris volemis longe major: Sinister ventriculus nondum dissectus insolito durior ad tactum erat, hinc suspicio nata istic loci cartilaginem delitescere, similem iis quæ in cervorum cordibus reperiuntur, Nec spes fefellit, nam ad radicem aortæ cartilago triquetra, & propemodum cordis picti figuram repræsentans, vel literæ Y inventa fuit: Spongiosum vero nonnihil est os & friabile, calculis nonnullis per urinam excretis haud absimile: 9. Pericardium ne guttulam quidem serosi humoris continebat: *Th. Bartholinus histor. 50. centur. 1.*

Observatio LXXXIV.

Anatome Phthisici cujus Pulmo & Iecur pustulis obsita erant.

§. 1. Contigit anno 1546. ut duo filii Laurentii Gadii morerentur ex simili fere morbo: ad tertium autem adolescentulum vocatus, qui & ipse eodem morbo laborare videbatur judicio parentum & domesticorum, cum jam fluxu ventris & tussi, & summa Tabe detineretur, judicavi celerrime moriturum, Itaque cum alii quatuor filii & ipsi eodem morbo detineri viderentur, territus pater, quasi de veneno suspicabatur: At ego verecunde petii ut cum mortuus esset, qui jam graviter laborabat, liceret corpus dissecare ut aliis prospiceretur: Annuit pater dissecuimusque:

Inveni in Jecore pustulas, sicut ciceris grana, candida rotunda; In Pulmone quoq; alias, & partem oblongam, lividam atque fuscam: Ex quibus conjectura assequuti sumus non esse venenum, curæque modum: Itaque hac ratione servati sunt omnes qui superstites erant filii, & nunc etiam vivunt, curatio autem fuit cum refrigerantibus & humectantibus, & usu sacchari rosacei assiduo. *Hieron. Cardanus curat. admir. n. 10.*

SCHO-

SCHOLIA.

C*Onjectura assequuti sumus cura modum*] Ejusmodi enim pustulæ æstuantis interius bilis erant soboles, quarum generationem Plato in Timæo sic exprimit, *Quæcunque in corpore inflammantur ardentque, à bile flava id habent: Cum enim foras exhalat, refervens omnis generis tumores, φύματα* emittit: Inclusa gignit morbos exurentes plurimos: Bilis ideo, ubi cum sanguine fervet, bullæ & tenues vesiculæ excitantur: ac quod in habitu corporis contingit, idem quoque visceribus accidere plurimi adnotarunt. Hinc indicatio emergit æstum viscerum compescendi, temperandi, proventumq; bilis præcavendi, genitam educendi &c.

§. 2. Nobis contigit ut in Filio Gadii dissecto, cum ut phthisicus haberetur, si quidem & tabidus, cum maxima tussi & febre lenta obierat, In eo tamen nullum ulcus in Pulmone fuit, sed in ejus superficie Tubercula quinque, ni fallor, saniosa, & portio livida, fusca, velut igne exusta, Et in Jecore alia tubercula illis similia. *Idem lib. de signis, causis & loc. morbor. pag. 3. n. 67.*

OBSERVATIO LXXXV.

Tabes à Pulmonibus lividis & pituitosis humoribus imbutis, post hydrargyrosin.

MErcurio crudo in lue venerea, aliisque affectibus externis, extetius applicato utor cum fructu: Interim tamen caute cum ipso agendum esse hoc exemplo patebit: Quidam dolore articulorum, propter defatigationem corporis ex longo itinere, fame & inopia laborans, quum Lausannæ ab Empirico unguento ex Mercurio inunctus fuisset, paulo post plane extenuatus naturæ concessit:

Ego cadaver præsente Medico dissecui, & ipsius Pulmones lividos, & pituitosis humoribus imbutos; cor vero molle, flaccidum & exangue inveni. *Fabritius Hildanus Operum pag. m. 914.*

OBSERVATIO LXXXVI.

Phthisicorum quorundam Pulmones lapides & calculos continentes.

ANno 1591. *G. Fallopius* juvenis cujusdam viri corpus secuit, qui adversa valetudine diuturna usus, Tabe paulatim consumebatur, de anhelo pectore & quotidiana tussi præcipue querens, donec tandem placide ex hac vita migravit:

In ejus Pulmone quatuor lapides offendit, nullum faba majusculâ minorem, latos nonnihil & tuberosos, cineteos & subduros. *Kentmannus lib. de Calculis.*

§. 2. Habet adhuc meus collega lapillum fabæ magnitudinis, à se exemptum ex sinistris Pulmonibus cujusdam adolescentis phthisi demortui, qui jam diu Tussi vexatus, prope annos tres inceperat Tabe marcescere, qui tandem interiit: lapillus est inæqualis, asper, non admodum gravis, pallescens atque ovalis. *Wierus lib. 3. de præstig. Dæmon. cap. 2.*

§. 3. Ego lapidem in Pulmonibus genitum vidi, atque meis manibus exemi in Hospitali Pisano, cum corpus ad sepulturam delatum esset, cujusdam adolescentis qui Tabe interierat. *Solenander sect. 5. consil. 16.*

§. 4. Mulieris cadaver ex Phthisi mortuæ incidi, In cujus Pulmone copiosas arenulas cum aliquot lapillis inveni. *Fabritius Hild. cent. 2. observat. 29.*

APPENDIX.

Phthisis orta à vermibus Pulmones depascentibus.

DEsperata Phthisi diu pressus vir Nobilis, tandem fatis cessit: Ex ore naribusque defuncti corporis innumeri prodierunt vermiculi, rubro capite, quos ex pulmonibus corruptis emanasse suspicor, vel vesica singulari, cui in vivo homine inclusi fuerant: Ferali arca concreditum cadaver iisdem vermiculis scatebat, cunctis stupentibus. *Thomas Bartholinus histor. Anat. 46. cent. 1.*

OBSERVATIO LXXXVII.

Tabes à corporibus albis, pituitosis, fibrosis, in vena cava repertis, Vesicæ calculo & Renum suppuratione.

JAcobus Knoll adolescens 17. annor. laboravit à puero calculo vesicæ; à cujus cruciatibus, accedente renum suppuratione, macie confectus, viribusque pene ex haustus è vita excessit. Cum juxta alia imum ventrem scrutando, ac duplicis vesicæ speciem contemplando, venam cavam dissecuissem, corpora alba, pituitosa seu fibrosa, cavitatem earum fere implentia reperi, qualia in diu decubuis & à morbis chronicis sublatis sæpius vidi; Statim cogitavi talia quoque sinus cerebri occupatura, cum quod uni majorum vasorum obtingat,

alterum ab eo raro immune existat: Aperui itaque sinum tertium, in alterutro laterum occurrit corpus sive pituitosum sive fibrosum, certe non adiposum (prout quidam hæc corpora nominare solent) candidum, lentum, tenax, crassitie fere digiti majoris, circa torcular maxime,& tantum non totam cavitatem implens: In cavitate hac tenacius erat quàm in vena cava descendente, ubi ad levem attactum rumpebatur, secus ac alias de his pituitosis corporibus observavi &c. Totum hoc corpus pituitosum ex sinu tertio extraxi,cui haud ægre omnes ejus appendices succedebant, numero magnitudini & fere longitudini vasorum respondentes, adeo ut plurimæ spithamæ longitudinem superaverint: præterea in ramusculos & filamenta, ad numerum prope vasorum divisibiles essent: Similia corpuscula pituitosa,in utraque carotide interna, prope infundibulum, notabilis magnitudinis, aliquousque sursum scandentia inveni,non tamen tantæ longitudinis atque erant in venis tertii sinus, quod ceu fracidiora minusque tenacia forte abrumperentur: Adolescens autem hic nihil unquam apoplectici passus est, at sæpius convellebatur: *I. Iacobus Wepferus Exercit. de Apoplexia.*

SCHOLIA.

Etsi ad Tabem inducendam, & diuturni vesicæ à calculo cruciatus, & renum exulceratio facere potuerunt, præcipuam tamen causam corpora ejusmodi fibrosa fuisse verisimile est, quæ sanguinis commeatum, liberumque ad partes nutriendas appulsum impediebant: Infelicia hæc cordis gemina,ut vocat *Clar. Wepferus*, læsorum nutritionis organorum clara indicia dedere, sicut anadosi nectaris vivifici & succi alimentarii impedimento fuere.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Phthisis non Vlceratis Pulmonibus, citra sanguinis aut puris sputum, cum vitio cerebri, pancreatis &c.

Scribentium omnium calculo comprobatum est Phthisis Pulmonis ideam & diorismum esse ulcus ipsius: Ego vero monstrabo brevi citra exulcerationem extare,languore scil. & marcore, i. e. putrida quadam laxitate tacto pulmone, quod fit ubi mucore pituitoso ac semiputri diu multumque alluente distabunt, ut scil. folium longo lentoris immaceratu flaccescit. De qua re ita Fracastorius 2. de morb. contag. c. 9. *Verum & illam quoque possumus Phthisin satis proprie appellare, qua corruptis putrefactisque pituitis ita pulmonem afficit, ut si non ulceratus est, at flaccidus tamen & putridus jam reddatur: quippe factis dissectionibus quorundam, vidimus interdum partem pulmonis sinceram & nullatenus vitiatam &c.* Ejusdem rei meminit *Iacotius* comm. ad aph. 13. sect. 2. Coac. Hipp. Quo Phthisis vitio, atque aliis mire multis abscessibus enectum vidimus Illustrem virum Marcellum Sachettum anno 1629.

Penetralia corporis ejus invisentes, primum Alentis officinæ statum enarremus: Omentum & mesenterium adipe nulla perfusum, utrisque vero color fæculentus atque subcroceus: Intestina squallentia, coloris janthini, & quasi fistula inflata fuissent, præturgida: Pancreas semiscirrhosum: Jecur plerisque maculis distinctum, quas cultro discissas nonnihil penetrare compertum est: Lienis aliqua particula lato quodam collo candidiore notata: Vesica propemodum ostracosæ carnis instar obdurata: Parastatæ cyrsoides ac vesicæ σπερματοφυλακὶς exhaustæ ac vietæ: Sub Pectore Pulmones submucidi, fuscis quibusdam maculis affatim respersi, neque enim ulla ex parte cinerei, quem his secundum naturam habentibus colorem tribuit *Hippocr.* lib. de Anat. Circa cor nullus omnino adeps, quem tamen visceri proprium atque essentialem asserit *Columbus* 7. rei anatom. Sed ipsum viscus, præterquam usus ejus poscit, flaccidum & marsupii pellicei modo in se recidens: Pericardium inane conceptaculum, neque enim vel ullus aquæ mador observatus est, dignus effatu. Cerebrum inculpatum quidem sincipite tenus, nisi quod in ventriculis anterioribus excedens multitudine repertus humor tenuis ac pellucidus: Illud equidem existimarunt quamplurimi, malorum fortasse cunctorum capitis principium, quod rubore suo purpureo defloratus ac dilutus emicuit choroides plexus, quem in quatriduanis alioquin, ac serius etiam tractatis cadaveribus, nitidiorem, ac si dicere licet, vividiorem ac lætiorem semper offendi, argumentum scil. prævalentis aquosi coinquinatique sanguinis, quam saniem antiqui vocabant: ubertatem autem ejus humoris inde cognovisses, quod distenta turgentiaque eadem vascula, varicosis quibusdam eruptionibus ac toris identidem subsultare vidisses: Sunt hæc quidem magna, sed hoc longe maximum, Nempe se obtulit nobis ex infima calvaria,basin cerebri residuam eximentibus, qua nervus auditorius in exsculpti ossis auriculæ forulum excurrit, quantus minoris hirudinis aut millepedæ ductus est, hinc atque hinc, sed dextera major, fibra sanguinea aut sanguinis concrementum, quod cum auditorio nervo oblique pergens ad antedictum foramen finiebat: Hanc nobis rem

cum

cum admiratione inquirentibus, quid aliud videretur quam Bdella Hippocr. lib. 2. prorrh. memotata, prorsus non fuit; de qua re diserte *Marsilius Cagnatus* lib. 2. var. lect. 2. Hæc quidem circa cerebri partem anticam, cæterum postica parencephalon, quod suaptè natura firmius & compactius est, ut pote nervorum similiter propagandorum principium, molle nimis ac flaccidum, fibris velut diffluentibus constans, humore nimirum, quo plurimo scatebat, confectum: Mitto quod colore ferme pullo atque sublivido, quale hactenus nullum videre obtigit, etsi non pluribus quàm tribus ab efflato spiritu horis eviscerari coeptum à nobis. *Severinus de Abscessibus sect. 2. cap. 36. pag. 269.*

SCHOLIA.

CORruptus corporis habitus & grandi macie torridus; lacertis excussus vigor, coloris amissus decor; multiplex ac varia corporis universi divexatio; proculcata ad summum juventus, corruptarum & chylosis & anadosis & hæmatosis sunt peccata: Quæ omnia partim invexere gracile mesenterium & omentum; partim scirrhodes pancreas, partim inquinatum hepatis parenchyma, offarctusque & callis obductus lien: Quo congruit illud Hipp. 6. Epid. 3. ventris torpor omnium confusio, vasorum immunditia: Hæc interanea cum aberrarint à suo tramite omnia, initium tamen malorum pancreati refero, qui alimenti in omne corpus distribuendi primus emissor est & janua: Sive, quod *Fernelio, Augerio, Varolio* placet, limosi sanguinis locus præpurgatorius & sentina; Sive, quod *Piccolomineo* visum est, calidum & humidum elixaturo cibos ventriculo, per subjectum vasculum diploma vaporarium: Adstipulatur *Riolanus* qui 2. Anthropog. Pancreas ait inebriatum & scirrhodes factum, truncum portæ constringit, anadosinque chyli interrumpit &c. Quæ humoris eluvies de supremo capite ac subdita choana in fauces & tracheam, & inde ad Pulmones delapsa, corrupta jam & emarcida, spongioden horum substantiam sic affecit, ut non ulcerosum quidem ipsum, sed flaccidum putidumque reddiderit, quæ Phthisis ad unguem ea est ratio quam primus explicavit *Fracastorius*: Ex quo Phthisis contagio, plane non longinquo, contractum est postremo & cordis & vitalium omnium viscerum detrimentum. *Severinus ibidem.* Pulmones autem sine ulcere & hæmoptysi consummatam phthisin parere, quandoq; flaccescere monet *Mercurialis* To. 2. cons. 43. plures quoque ab ortu, ab abdita pulmonum labe, sine destillatione aut sanguinis sputo tabidos evasisse tradit *Fernelius* de part. morb. & sympt. l. 5. cap. 10. Narrat *Rhodius* cent. 2. obs. 8. oblatum *D. Sala* juvenem, cujus majores phthisi omnes perierant, absque cruoris sputo, præterquam paulo ante mortem: *Gal.* lib. 4. cap. 9. de loc. aff. Raros quosdam casus recenset in quibus phthisici evaserunt, nulla prægressa hæmoptysi, aut suppuratione aut catarrho acri: Quidam *ait*, humorem repente expuit, liquidæ bili in colore perquam similem, medium videlicet inter flavum & pallidum, ac nulla acredine infectum: atque ita quotidie magnam ejus quantitatem expuit, deinde suborta febricula tabescere incœpit, adeo ut purulenta screaret: postea tractu temporis, quatuor videlicet mensium, exiguum cum pure cruorem rejecit, atque sic aucta febre magis consumebatur, ac iterum magis expuebat, adeo ut magnam sputi quantitatem redderet, donec tandem tabidus interiret. Ejusmodi Tabes plerumque vitiosam Pulmonum constitutionem sequitur, ob quam proprium alimentum in corruptelam abit, à qua vicissim ejus substantia alteratur: Ea diathesis à primo ortu, semineque parentum labe inquinato originem trahit, unde phthisis morbis hæreditariis annumeratur; ita ut vitium illud *συγγενές*, inevitabili fato, quasdam familias ad interitum deducat: Id autem malignæ cuipiam venenatæque qualitati, non ulli primarum, imputandum est, cujus ratione contagio in alios transfertur: Concedendum tamen flaccidam & mollem pulmonum substantiam, atque adeo corruptioni magis obnoxiam, ad ejus affectus productionem concurrere.

OBSERVATIO LXXXIX.

Phthisici Pulmones aridi, scirrhis pleni, citra puris aut sanguinis sputum sunt reperti.

QUinquagenarius, longo corpore & collo, satis opportunus tabi, tussicula, flatibus, pituita, tres annos laboravit: Audiebatur quasi aqua fluctuans ad diaphragma & ventrem: Alii vitium lienis causabantur: Purgationibus, decocto gaiaci & aliis vexatus, nihilo melius habuit: Subrabidus, male coloratus: Tandem decretum est, desperantibus Medicis & ægro, ut aperiretur thorax, primum cauterio potentiali, deinde cultello, nam propius admota aure, intelleximus materiam diaphragmati insidere, non esse in ventre: Itaque inter 4. & 5. vertebram aperta via est: Effluxit pus multum, crudum: quinque post diebus mortuus est.

Dissecto ægro, inventus Pulmo aridus, scirrhis plenus, syderata pars membranæ succingentis & costarum: Venter inferior integer: Nunquam pus expuerat neque sanguinem, Laboraverat longo ante tempore, ut fere triennio, pleuritide. *Hollerius libello propr. observ. 16.*

OBSERVATIO XC.

Phthisis ab ulcere Pulmonum citra sanguinis sputum.

VXor Leonardi Pisiensis Medici duos fere annos Phthisica vixit, Ea dissecta invenimus in suprema parte Pulmonis, quæ primis costis subjicitur, ulcus in quo vix castanea includi potuisset: hæc nunquam sanguinem expuit, quod extra vasa Pulmonis ulcus consisteret: *Ioann. Argenterius comm. 3. in Artem parv. Gal.*

SCHOLIA.

Hinc collige non omnes qui Tabe pereunt sem-per sanguinem exspuere, Et eos qui id faciunt, non semper cum tussi eum rejicere, sed solum cum ulcus in profundioribus pulmonis partibus est, ubi majora sunt vasa quæ sanguinem continent: Deinde nota, Quod scribit *Galenus* per tussim rejici quæ in pulmone continentur, egere consideratione, Ait enim multis in locis, per os quædam ejici cum sola expuitione, & hæc oris atque palati affectus ostendere: Alia vero per excreationem, sive, ut vulgus vocat, Rascationem, & hæc faucium morbos patefacere: Alia vero cum levi tussi, quæ sunt indicia læsæ asperæ arteriæ, quæ in cervice continetur: Alia vero per tussim veram exspui, & hæc signa esse Pulmonis læsi: atq; hoc indicio ulcera pulmonis à prædictis partibus ulceratis, aut sanguinem effundentibus, per sanguinis spumosi sputum distingui prædicat: Verum id magno meo malo didici aliter aliquando fieri: Nam uxor mea, annos 20. nata, cum Pisis una cum illa degerem, spirante Austro, qui in eo loco frequentissimus & vehementissimus est, ex destillatione à capite, mane, cum adhuc in lecto esset, sanguinem exspuere cœpit, & ex eo non leviter terreri: Sed cum ego *Galeni* doctrina instructus illam hortarer ut nihil vereretur, propterea quod sine tussi, cum levi solum rascatione sanguinem facillime emitteret, melius sperare cœpit, nec postea unquam sanguinem expuit, sed pituitosum humorem primum, deinde pus, & hæc cum tussi & febre, quæ statim ab initio invasit: atque cum his malis, quæ orta sunt in autumno, circa finem Maji exspiravit, nec passus sum illam dissecari: Perierunt in eadem civitate duæ aliæ juvenes fœminæ, eodem malo affectæ, Sed uxor *Leonardi Pisiensis &c. Vide historiam* superius.

OBSERVATIO XCI.

Phthisis à syderatis Pulmonibus citra sanguinis aut puris sputum.

Ingenua virgo annum agens supra 14. brevi morbo, (ut multis videbatur) sublata est: ante biennium tamen altum ducebat spiritum, solitudinem affectabat, & facies totusque habitus pallore albescebat; Ante duos menses dum ejusdem fratrem, lento quoque morbo confectum inviseremus, à matre fuimus rogati ut istius pulsum exploraremus num febricitaret: quem languidum & inæqualem, sed sine calore febrili observavimus: Ideoque ubi vultum pallescentem paulolum sumus contemplari, & de ætate sciscitati, venit in mentem menstrua forsan instare, quæ dum ob viarum angustias, naturæ ἐκλαμψις impedita reserare laboraret, sanguis ab iis inficiebatur, & levia illa symptomata suscitabat, uti solet contingere non raro in virginibus hujus ætatis: quare his obiter dictis, discessimus, rem altius indagaturi si malum protraheretur, aut symptomata ingravescerent: Sed his utrinque vel neglectis, vel oblivioni daris, post duos menses serio vocati, morbum multo graviorem reperimus, ut quem apositia & febris continua comitarentur, & sub noctem intenderetur, sine calore mordaci & sensibili ἐπιπυρεσία: vires præterea dejiciebantur, narium pinnæ inter expirandum expandebantur, nec tamen insignis dyspnœa aderat: nulla sitis, non rubor in genis, non vigiliæ; decumbens nonnihil tussiebat sine sputo: cor vero crebro & valido motu, continuo sub noctem recrudescente, tangenti palpitabat, ægra non sentiente, urinæ crassæ, albæ, adiposæ, cum enæoremate vel hypostasi ejusdem conditionis, divulsa; nunquam deliravit, nullam noctem duxit insomnem, nequidem ultimam, in qua placide & sine agone expiravit;

Ergo propter istius morbi inopinatum eventum, & quod etiam 13. alii ejusdem genituræ, ante vel circa pubertatem defuncti essent, consilium fuit cadaver aperire: quo nudato, latus utrumque, ab alis ad costarum notharum ultimam, maculis latis è rubro liventibus, & sugillationem referentibus, erat conspersum: Viscera in abdomine contenta sana visa sunt, solo jecore nonnihil plus solito nigricante, & ventriculo perexiguo, bile porracea intincto: Ubi in Thoracem deventum est, ab utraque ejus cavitate incisa confertim aquæ virosæ magna effluxit copia, ad ℔jv.: mirum quod orthopnœam, vel saltem dyspnœam viventi non invexerit, aut fluctuationem non prodiderit: Pulmones syderati inventi sunt: præterea in eorum ambitu puncta passim albescentia cernebantur, quæ levissimo tactu disrupta, pus & tabum eructabant: Imo labes vasa omnia & cavitates puniceo colore affecerat: Pleura musculique intercostales virore erant perfusi, non diaphragma: Sed Pericardium lege vicinitatis erat exsuccum, putrefactum & suo humore privatum, cor & cerebrum sana. *Henricus Rufus observ. 3. ad L. Riverium.*

SCHOLIA.

Ex his decretum fuit hanc labem à primo ortu duxisse originem, sive à semine sive à sanguine: Exempla fratrum rem maxime comprobant: Etsi ab externis causis affectus iste in virgine derivasset, portio duntaxat Pulmonum, non universi fuissent labefactati: nam non peccaverat illa in victu, aut aliis rebus non naturalibus: deinde mors placida corruptionem in substantia & temperamento sensim & per progressus factam fuisse, non à causa violenta: atque etiam cum nunquam tussierit, ex eo patet neque fluxionem, neque congeriem humorum vitiasse pulmones: Secundo tales affectus, ut à parentibus nemo

deduci

deduci dubitat, ita & facile posse communicari est concedendum: & vulgo comperimus in familiis labe ejusmodi infectis, plures simul vel successive pari morbo corripi, imo & aliquando ad quintam sextamve generationem protrahi, & in extraneos, qui istorum consuetudine fruuntur, prorepere.

Observatio XCII.

Tabes inducta à Tumoribus duris Diaphragmatis radici infixis.

TUmores duros diaphragmatis radici infixos nonnunquam deprehendi, qui sensim Tabe laborantes consumpserunt citra ullam delirii speciem. *Fernelius Pathologia lib.5.c.11.*

SCHOLIA.

C*itra ullam delirii speciem*] Lib. 1. Titulo de Delirio, ostensum Diaphragmatis inflammationem citra delirium contigisse; ut minus mirum sit ad Tumores frigidos non subsequi.

Observatio XCIII.

§. 1. *Tabes à pure supra Diaphragma congesto.*

VUlneratus quidam male tractatus, duobus vulneribus externe occlusis, sanie collecta in ventre & paulo supra Diaphragma, Tabe tandem consumptus obiit. *Vide l. 4. tit. de vulneribus.*

§. 2. Juvenis inter 6. & 7. costas vulneratur, sequitur febris, gravitas in parte, tandem Tabes: Ingens inventa inter thoracem & pulmones puris copia. *Ibidem.*

Observatio XCIV.

E Phthisicis ii sunt restituti, quibus vel callus in Pulmonibus contractus, vel agglutinata est cum pleura pars exulcerata.

QUibus Pulmo exulcerationem passus est, postea vel medicamentorum ope, & præsertim longo lactis usu, callum contrahit, ut non raro fieri solet, & à Galeno confirmatum fuit: Vel quod verisimilius, pars pulmonis exulcerata ita coalescit cum membrana pleura, ut agglutinentur Pulmones ipsissimet costis; prout alias observatum ab authoribus, ipse oculata fide in aliis testari possum, cadaveribus dissectis: hoc enim in casu sanies non apparet, cessat febris, instauratur caro, vires convalescunt, durat tamen tussis, adest aliqua spirandi difficultas, eaque major quando usus augetur, vel ab exercitio vehementi aut valida inspiratione: imo tunc intercipitur etiam motus tussi excitatus, velut si singultus superveniret. *Ben. Silvaticus consult. 41. cent. 2.*

SCHOLIA.

E*Xulceratione*] Iam, ut audio, in Anglia familiaris ast paracentesis thoracis ad phthisis curationem: Infunduntur decocta vi detergente, mundificante, agglutinante, traumatica prædita; sic plurimi sanitati restituuntur, quod medicamenti facultas integra illuc & sine ambagibus perveniat: Usus est si ulcus superficiem pulmonum afficit, non item si intimum, & circa bronchia aut vasa interna.

Callum contrahit] Sæpe infidum, ob verendam catastophen, quia tum in thorace, (monente *Jacotio* comm. 2. in coac. prædict. ad aphor. 5. sect. 2. lib. 6.) tum frequentius in pulmone arescens sanies, & calore in crustam versa, cicatricis falso conditæ imagine nobis imponit, donec ob thoracis motum, & partis mollitiem, levissima occasione excussa crusta, ulcus recrudescere animadvertimus, majore quam ante periculo.

Observatio XCV.

Phthisici cito succumbunt, si Pulmones pleuræ adnascuntur.

EXtremos egere dies omnes pene Phthisici quibus lobi alicujus advenerit adnascentia: Quibus vero pulmonis universim fere pleuræ accreverint, ut in plerisque, citius occubuere: Quod ex morbi collata perennitate, & ex dissectis hujus generis strage pessundatis dilucidatur. *Bennettus Theatri Tabid. Exerc. 16.*

SCHOLIA.

DIscordes sunt *Silvaticus & Bennettus*, quanquam uterque ad *αὐτοψίαν* provocet: Ad conciliationem dic, è Phthisicis, quibus adnascentia pulmonum cum pleura contigit, eos evasisse quibus ulcus superficiarium fuit, extimam solum pulmonum partem afficiens: Quorum intimam substantiam corruptela aut virium simul invasit, eos peremptos fuisse: Quibus Pulmones universim fere pleuræ accreverunt, eos citius occubuisse, ob magnitudinem ulceris, universum pulmonum ambitum depascentis.

OBSERV.

Observatio XCVI.

Puris sputum Phthiseos pathognomonicum non semper est signum, Nec ulcus pulmonum semper sequitur.

Puris sputum Phthiseos non semper pathognomonicum est: Nota mihi est Matrona quæ singulis Mensibus semel puris sputo laborat, adeo ut sæpissime ad libras tres puris fœtidissimi rejiciat; bene interim se habet, & formosa est, neque etiam tussi vexatur, nisi quando periodicum hoc immiñet puris sputum, menses tamen parce fluunt: Judicent nunc Eruditi an semper puris sputum signum phthiseos pathognomonicum existat: Ego sane in ea sum sententia ulcus pulmonis tabem non esse, nisi longo temporis tractu degeneraverit vel in vomicam vel in empyema: Inspectio variorum hoc morbo mortuorum & dissectorum cadaverum aliud me docuit: Vide Hippocratem lib. de Nat. hum. de iis qui purulenta expuunt sine febre, Quam excretionem familiarem ait esse iis qui multum sanguinem congerunt, & stato tempore non excludunt. *Albardus Hermannus Cummius in miscell. cur. anni 1670. observ. 94.*

SCHOLIA.

Ego in ea sum sententia &c.] Hæc desumpsit ex P. Barbette Praxis lib. 2. c. 2. Sæpe autem Phthisis alios Pulmonis affectus consequitur, imprimis empyema, vomicam, pleuritim, peripneumoniam, quatenus pulmonis unitatem solvunt, vel totum labefactant, ac simul sanguinis temperiem vitiant:

Puris sputum non semper Phthiseos Pathognomonicum] De Sputo purulento sine Phthisi, vide centur. 2. consult. & Responsion. medicinalium R. I. *Fortis* consult. 37. & 36.

Observatio XCVII.

Insigne Pulmonis ulcus citra dolorem & tussim.

Anno 1533. quendam secui, & in substantia Pulmonis, in parte sinistra, ulcus magnum concavum & putridum, ad quantitatem multo majorem quam sit dimidia pars corticis unius ovi gallinacei cum sua profunditate, in qua cavitate fuit sanies multa & prava, deprehendi, cum tamen iste, quem bene novi, nunquam conquestus sit de aliquo dolore, neque tussiverit: *Nic. Massa in Introduct. Anat. fol. 57.*

SCHOLIA.

Fernelius Pathol. lib. 5. cap. 10. Vomicam in pulmone generari ait aliquando sine Tabe, quum sanguis ex aperta, rupta aut exesa vena, in parvam quandam Pulmonis regionem secedens, illic putrescit, sensimque mutatur in pus, ac per summa siccescens sibi cystin efformat: Fieri ergo potest ut ejusmodi vomica citra incommodum aliquando gestetur, Tussim non inferens, quia ob cystin nihil exudat: neque Dyspnœam, quod procul absit à tracheæ ramis insignibus; neque Pulsus mutationem, quia arterias læves non comprimat; Tandem vero dirumpatur & in ulcus abeat, quod in exemplo allato suspicari licet: Contra, observante *Willisio*, in Pulmonibus foveam unicam, aut forte binas efformari aliquando contingit, easque circumcirca parietes callosos obtinere, ita ut materies ibi collecta in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti expectoretur: Hi satis sani bene degunt, bene respirant, comedunt & dormiunt, *Εὐσαρκοῖς*, aut saltem in modico corporis habitu perstant, & non raro persenescunt: Hinc nonnulli dicuntur Phthisin per 30. aut 40. annos habuisse. Vivit apud annos Senatoris uxor quinquaginta quinque annos prætergressa, plurium liberorum mater, è quibus unus ante biennium phthisicus obiit: Illa habitu phthisico ab annis plusquam viginti mere purulenta expuit, sceleton referens; Et quanquam à catarrhis in pulmones crebro decumbentibus, præter frequentes ex Liene ægritudines, fato sæpe fuerit proxima, nostraque cura liberata, periculo tamen semper defungitur, ut in illam quadrare queat quod eam mulierem de qua Hippocrat. *Quinquies mortua est.*

Observatio XCVIII.

Pulmones citra insignem doloris sensum dimidia parte fere consumpti.

Ulcera Pulmonum ab erodentibus humoribus inducta, sine dolore existunt, licet externa tunica etiam erodatur, quod publice in theatro anatomico ostendimus annis 1660. & 1663. in duobus corporibus, quibus adeo ulcerosi erant pulmones ut vix dimidium visceris superesset, qui tamen homines de nullo insigni pulmonis dolore unquam conquesti fuerunt, Illud ipsum quoque in plurimis aliis à nobis demonstratum, & in phthisicis quotidie conspicuum est, in quibus non solum interiorem substantiam, sed frequenter etiam exteriorem pulmonis membranam, sine eximio dolore exulcerari per autopsiam & experientiam novimus, Adhæc vulnera pulmonem transeuntia, etsi membrana sit perfossa, sunt tamen sine eximio pectoris dolore, & quicunque in iis adest dolor, illum duntaxat in pleura & musculis persentiunt ægri. *Diemerbroek Anat. lib. 2.*

Observatio XCIX.

Tabes à complicatis Pulmonum & Imi ventris affectibus.

§. 1. CAdaver D.N. febre lenta mortui & extreme exſucci ſectum, In quo Omentum corruptum, Ren dexter gangræna correptus, Siniſter lividus, Hepar durum, tuberoſum. Inteſtina decolorata, Meſenterium conſumptum, Pancreas ſcirrhoſum, Pulmones purulenti, Cor aridum, &c. *Vide lib. 4. de Febribus.*

§. 2. Puella varia affectionis hyſtericæ ſymptomata paſſa, Marcida interiit: Hepatis convexum, Inteſtina craſſa, livida, & gangrænoſa erant: Vaſa omnia ſpermarica, Teſtes, ſemine turgebant, Uteri orificium lividum, Pulmo ſiniſter vitiatus coſtis adhærebat. *lib. 3. tit. de Hyſtericis affectibus.*

§. 3. Fœmina de Tumore ventris querebatur, cui ſumma acceſſit corporis tabitudo: Jecur lapidoſum inventum, Pulmones dimidia ex parte corrupti, Inter peritonæum & inteſtina binæ veſicæ. *Vide lib. 3. tit. de ventris Tumore.*

§. 4. Paupercula diu doloribus in abdomine, quod etiam intumuit, vexata emaciata interiit. Peritonæum lacerum & eroſum erat ab ichore bilioſo. Duæ repertæ moles globoſæ meſenterio adhærentes, puſtuloſis veſicis luxuriantes. Hepar flaccidum luridum, Pulmones ſicci cum lituris gangrænoſis. *Vide Tit. de ventris Tumore.*

§. 5. Domina N. per aliquot annos ſenſim contabuit cum dolore ad hypogaſtrium, &c. Pulmo aliqua parte erat inflammatus, Hepar vitiatum, Uterus corruptus & quaſi gangræna affectus. *Vide tit. de Febribus.*

Observatio C.

Anatome Pueri Maraſmo extincti, cui Hepar juſto majus, Abſceſſus prope venam cavam, Pulmones nulli.

QUatuor annorum puer Maraſmo extinctus obiit: Animi cauſa à me ſecatur cadaver; cujus hepar dum inſpicerem, erat ſupra modum magnum: Habebat Abſceſſum prope venam cavam, circa partem gibboſam pure circumquaque obductam. Lienem boni coloris & integrum. Omentum nullum, aut vix conſpicuum, Pulmones, mirum dictu, nullos; quorum loco erat veſicula membranoſa flatu repleta, venulis exiguis munita, originem ſumens ab ipſa arteria aſpera, quæ refrigerium afferre videbatur cordi. *Fontanus lib. 1. Reſponſ. & curat. Medicin. lib. 1. p. 55.*

SCHOLIA.

HÆc ad Clar. Plempium ſcripſit *Fontanus* 26. Decembris 1638. Ille vero in reſponſoriis ſuis judicat veſiculam illam membranoſam Pulmonis loco fuiſſe, quæ quia ab aſpera arteria originem ſumebat, aërem externum recipere potuerit ad cordis refrigerium: quia tamen non ſatis copioſum aërem cordi ſubminiſtravit, neque ſatis libere cor à ſuis fuliginibus expurgeri potuit, hinc in maraſmum incidiſſe juvenem ſuſpicatur *Plempius*, intenſo ſcil. nimium cordis calore, atque præpropere corpus exſiccante: Ego grande obſervationibus *Malpighii* hinc mutuabor ſubſidium: Veſiculam à primo ortu natura finxit, ſicut eadem in omnibus eſt prima Pulmonum ſubſtantia, & ab aſpere arteria propagavit, ut continuato ductu & tramite receptus aër huc trajiciatur; ex obſervatione *Harvei*, ad quartum menſem membranaceus Pulmo in fœtu permanet, ſine ſanguinis affuſione. Non igitur huc uſque erravit Natura, ſed quia propiar vaſorum pulmonariorum exilitatem circulationis curſus fuit interruptus, quem per pulmones ad cordis conſervationem eſſe neceſſarium eſt probatum, hinc maraſmo data eſt occaſio, ad cuius etiam infortunium pleraque inferioris ventris viſcera corrupta conſpirarunt. Similis eſt huic hiſtoria à *Zacuto* ex *Nonnio* adducta lib. 1. Prax. adm. Obſervat. 100. quanquam male ſub illorum titulo referatur qui Pulmonibus deſtituuntur, rèapſe enim hic & ibi Pulmo adfuit, ſed Pulmonaria vaſa imperfecta fuere, quibus veſiculæ nudæ debebant nutrimentum largius accedere: Puellæ iſti trium annorum, diuturna quartana laboranti, Pulmones viſi ſunt *Nonnio* adeo contabuiſſe, ut nullum illorum appareret veſtigium, ſed tantum membrana plene purulenta materia: Quo vero authore ſcire potuit contabuiſſe Pulmones? Mihi fit veroſimilius, præter membraneam veſicam, nullos unquam in infante adſuiſſe Pulmones. Suſpicionem auget quod nunquam vel de tuſſi fuit conqueſta, vel pus expuit; Purulenta materia à ſanguine provenit, & vaſis Pulmonariis male affectis, quæ per cor expurgari ſolebat, deinde corde cum vita ceſſante in membrana pulmonica fuit collecta. Nullus dubito quin tales Pulmones in ſubjecto illo fuerint de quo *Fabr. Bartoletus* lib. 4. de diff. reſpir. cui deeſſe credebantur Pulmones, ut utrinque quid potius ſubſtantiæ pulmoniæ analogum videretur, hoic procul dubio membranecea veſica erat pro pulmone, idque per naturam, nam quæ ſtagnabat materia in thorace pus non erat, quaſi ex empyemate, ſed aqua veluti lactea, ſive ex Ductu thoracico Pecquetiano per Cor adveniens, ſive ex genere lymphæ noſtræ, cujus vaſa ſeroſa, hinc inde per pulmonum ſuperficiem proſerpentia, obſervavit

depinxitque *Olaus Rudbek* Tab. 1. fig. 1. Itaque pro insolitis hactenus admirati fuimus, per ordinarium Naturæ consilium explicare possumus ex novis suppositionibus, quarum beneficio magnam facem accendere aliis phænomenis licet, quæ Medicorum ingenia vexarunt: Apertius jam liquet quæ fuerint vesiculæ illæ per tussim rejectæ, de quibus *Forestus* lib. 14. Observ. 26. in Schol. Imo vesicæ aqua refertæ, veluti piscium, de quibus *Schenkius* lib. 2. ex *Orthæo*, & vesicellæ colore, magnitudine & forma cyprini piscis similes per screatum à tabida muliere Garlitiana rejectæ apud eundem *Schenkium*: Facilius jam ex vesiculis detectis, quo loco Pulmonum sputa rotunda seu globosa, de quibus Hippocr. 6. Epid. & in Coacis, colligi & conglobari possint assequimur. *Galenus* in comm. 6. Epid. causas recensens, loci caliditatem pro effectrice, humorum crassitudinem atque tenuitatem pro materiali, & fibras Pulmonum pro loco concretionis agnoscit: Propius scopum ferit *Jacotius* comm. in lib. 5. sect. 2. Coac. 61: formam rotundam contrahi, quod cum glutinosus humor in aspera arteria colligitur, atque ibidem multas horas moratur, eandem cum illa formam acquirat, siquidem ipsa quoque globosa est & in orbem circunducta: Ex vesiculis vero sua natura rotundis facilius globos hos explicabimus, in quibus pus crassum, quasi in fusoria officina, & instrumento ad globulos usitato, in globosam rotunditatem efformatur. Et quia vesiculæ, à prima conformatione rotundæ, eo modo varias figuras acceperunt quo favi apum & nix, angulosum pus quandoque excreatur, ea ratione in fistulis pulmonum globosum redditur, qua Aristot. in mechanicis, omne quod sensim circumcirca consumitur, rotundum effici prodidit. In iisdem cavernis concrescere apte possunt *Granula* & *Calculi*: mora enim ad horam concretionem requiritur, quam vasa negant, quam bronchia non concedunt, quam denique solæ membranaceæ vesicæ largiuntur. *Bartholinus Tract. de Pulmonibus sect. 2. pag. 32.*

***

OBSERVATIO CI.

Tabes à Cordis vitio, quod exsuccum, Pulmonum multiplici læsione, Hepatis duritie, Pancreatis scirrho, Mesenterii glandulis tumidis, &c.

VXor Jac. Bagolle paulatim morbo admodum intricato correpta fuit, Nunc enim palpitatione cordis; nunc dolore & torminibus ventris; interim tamen appetitus non multum prostratus fuit, ita ut pro more alimenta sumeret, quibus tamen parum nutriebatur: Tussicula quin etiam & dyspnoea laborabat; Cum circiter annos IV. vitam hanc calamitosam vixisset, ac sceleti fere instar extenuata esset, paulatim stupore & frigore in sinistra manu, præcipue circa extremitates digitorum, correpta est; symptomata tamen hæc ab initio tam exigua erant, vix ut percipi possent, nec aderat tamen multo minus inflammatio, imo nec dolor ullus: Interea tamen extremitates digitorum, & tota manus paulatim, & (quod mirandum) absque dolore sphacelata & penitus emortua est. Ego, tribus septimanis post inceptam sphacelationem digitorum vocatus, brachium ad cubitum usque, simul & digitos, carbonum instar nigros, frigidissimos, & ita extenuatos, ut ossa vix tenuissima cute obtegerentur offendi; nulla tamen, ut dixi aderat inflammatio neque dolor, imo nequidem in loco illo in quo calor nativus nondum penitus extinctus fuerat. Porro etsi perexigua recuperandæ sanitatis spes superesset, rogatus tamen ut brachium amputarem, quia malum adeo lento tardoque gressu incedebat vix ut percipi posset, visum ante operationem corpus præparare: Postea brachium supra cubitum, & quidem in parte sana, feliciter & fere sine dolore ac sanguinis profluvio abscidi, vulnus brevi digestum quidem fuit, adeo ut laudabile pus appareret, nihilominus circa XI. post brachii abscissionem, gangræna denuo truncum invasit, ita ut paucos post dies è vita discederet.

In cadavere hæc notatu digna observavi. 1. Abdomen serosi humoris plenum & extensum erat. 2. Mesenterium steatomatis multis scatebat. 3. Sub vena Portæ, & quidem in ipso Pancreate, scirrhus admodum magnus conspiciebatur. Hoc principium & præcipuam causam hujus morbi tam diuturni, tamque gravis fuisse rationi consentaneum est: quia enim venæ Portæ subjacebat, facile impedire potuit quominus chylus ad hepar perveniret, totúmque corpus nutriret, hinc viribus paulatim prostratis, & calore nativo diminuto, sanguinem optimum & laudabilem generare non potuit: Quare in juventute, & ante nuptias, debilis, pallida & palpitationibus cordis obnoxia valde fuerat: in matrimonio tamen melius se habuerat & proles aliquot habuerat: Circa annum vero 1600. symptomata omnia ingravescebant, ita ut continuo de dolore ventris, & quidem ea in parte, in qua scirrhum invenimus, conquereretur. Supervenerunt item dolores ventriculi & capitis, cum totius corporis imbecillitate, tussi continua, palpitatione cordis &

appetitus

appetitus imminutione: Itaque corpus ita sensim extenuatum fuit ut ossa vix cute obtegerentur: Attamen interim dum ita laboraret puellum genuit, qui hoc anno 1608. bene se habet.

4. Hepar durum, pallidum, ac si elixatum fuisset, apparebat. 5. Pulmo dextra parte materia purulenta ac fœtida; sinistra vero humore seroso imbutus erat. 6. Per totam Pulmonis substantiam scirrhi plurimi, colore lividi, in quibus materia nigra atramenti instar, contenta fuerat, conspiclebantur. 7. Lapides plurimi hinc inde per pulmonem, diversi coloris, parvi tamen omnes, reperiebantur. 8. Cor sanguine plane exhaustum, extenuatum, ideóque valde diminutum & parvum erat. 9. Arteria venosa in monstrosam amplitudinem extensa erat, humore seroso impleta; à quo quia simplici constat tunica, ita dilatata erat. *Fabritius Hildanus cent.ii. Observ. 89.*

Observatio CII.

In Phthisicis quibusdam ex sanguinis sputo, Pulmones post inflammationem scirrhosam duritiem contrahunt.

Mulier quædam ex copioso sanguinis sputo à Pulmone regurgitante, diutiúsq; affluente, tandem in phthisin lapsa est, tabescens & pus graviter olens copiosum expuens, cum ponderis cujusdam sensu in parte dextra, difficilique super sinistram decubitu: idquod in dextra thoracis vomica pus acervari significabat, pulmonisque dextram partem affectam, ut cujus non fracta modo vena fuerit, sed inflammationis deinceps concitatæ suppuratio facta sit, ac tandem quædam in scirrhum conversio, *Ut sæpe talem Pulmonis, ob infarctum pus, duritiem, in Xenodochiis per anatomem* observavimus. *Ingrassias in consilio pro Fistula Pectoris.*

Observatio CIII.

Phthisis universalis, à purulentibus omnibus visceribus naturalibus & vitalibus, salvis solum renibus liene & ventriculo.

Cum Christina Pickia, triginta novem annos nata, Gregorii Jetken Pistoris Thorunensis conjux, per tres fere hebdomadas male habuisset, & de Tumore abdominis cum continuo dolore conquesta esset, se gravidam esse à quibusdam mulierculis persuaderi passa est, inque isto errore hucusque permansit, donec malo in dies increscente, Georgium Grunach Chirurgum ad se vocavit, qui ei oleum anodynum cum chamæmelino mixtum porrexit, utque eo abdomen cum dolore tumidum quotidie inungeret, jussit, hoc facto, in somno, 3ᵃ. ab inunctione nocte, sc. 21. Junii anno 1674. materiæ purulentæ fere duæ libræ per umbilicum effluxerunt, natura sibi in ipso umbilici centro parvulum foramen efformante, & abdomen à congesta ista materia vitiosa liberante, non sine magno fœtore viriúmque insigni prostratione: Ego eadem die, hora pomeridiana ad eam vocatus, offendi debilem, in abdomine autem, circa regionem hepatis, duritiem aliquam cum dolore animadverti, urina nonnihil erat tincta, pulsus parvus & debilis, pectus purulenta sanie plenum, quam tussis crebra prodidit, quæ omnia atrophia artuum, præsertim superiorum, comitabatur. Appetitus cibi integer adhuc erat, Sitísque nulla eam infestabar, singulis etiam noctibus placide dormiebat. Sed à 14. Junii durities ventris disparebat: Chirurgus interim canaliculum plumbeum subtilissimum semper indidit, perquem dies noctésque coctum pus copiose effluere solebat, supercimpositis emplastris idoneis: Ego ipsi primum corroborantia præscripsi, Deinde ob materiæ Purulentæ in pectore contentæ copiam, expectorantia. Die 26. Junii puris quantitas valde imminuebatur, abdomine quoque naturalem formam acquirente, sed post deligationem vulnusculi à Chirurgo mane hora 7. peractam, horrorem quendam percipiebat, tum etiam circa noctem subsequentem semper calorem p. n. aliquot horarum: A meridie puris quantitas major erat, abdomine ubique molli, pus autem per vasa umbilicalia foras erumpebat, in quæ etiam Chirurgus instrumentum ad medii digiti longitudinem immittere potuit, ad latera vero, in carnem musculosam nullatenus. Unde facile dignoscere potuimus pus illud per venam umbilicalem, tumore mox concidente, ex hepate originem habuisse: Hinc venæ umbilicalis sectionem Anatomici periculosam esse demonstrant, ceu videre est apud Riolanum Fil. Enchir. Anatom. lib.2.cap.15. in consil.med. Ideo etiam Epomphalia medicamenta admota umbilico purgare manifestum est: Scitum etiam ex Hippocr. Abscessum ventris umbilicum esse terminum. Sed & aquam hydropicorum interdum per

umbilicum erumpere, ejúsque affectus esse graves hinc patet. Sic nos in præsenti casu coctum pus per abscessum umbilicalem usque ad mortem fluere observavimus, natura scil. illud undiquaque ex visceribus putridis foras expellente. Postmodum ulcus in mammilla sinistra unum, alterum in sinistra natium exoriebatur, donec tandem totum corpus atrophia consumptum sceleton repræsentabat, & tum misera illa die 29. Julii, hora media octava matutina placide obiit.

A meridie hora mediaprima, cadavere à Georgio Grunach, Chirurgo, aperto, inventum pus & sanies fœtidissimi odoris, in vasis umbilicalibus, quæ ex hepate ulceroso scaturiebant & per umbilicum stillabant. Hepar duritie & ulceribus tumidum, quinque libras civiles cum semisse ponderabat. Peritonæum, Mesenterium, Omentum, Pancreas, omnia plena puris, & vix non consumpta: Intestina etiam aliqua ex parte corrupta: Lien, Renes & Ventriculus bene constituti erant: Uterus purulentæ materiæ plenus & ulcerosus: Caro musculosa circa regionem Hepatis eidem adhærebat: Diaphragma, Mediastinum, putrida. Pulmones à pure consumpti, maxime in sinistra parte, ubi nihil de parenchymate pulmonis conspiciebatur, imo pleura sinistra tota consumpta erat. Dextri autem lateris superior pulmonis lobus nonnihil adhuc de substantia pulmonis habebat, flaccida tamen & ulcerosa: Bronchia pulmonum, quæ adhuc salva erabt, usque ad principium asperæ arteriæ versus palatum, pure scatebant. Cor salvum sed flaccidum, ejúsque capsula humore vacua: totum corpus plane consumptum. Hinc (exceptis liene, renibus & ventriculo) præsentem affectum Phthiseos universalis nomine appellandum censemus. *Simon Schultzius in miscell. cur. annor. 1674. 75. & 76. p. 85.*

Observatio CIV.

Phthisici ventriculorum cordis ostia à carnea concrescentia pene obturata fuere reperta.

IN quodam Oxonii Tabe extincto, & paulo ante obitum leipothymia frequenter obnoxio, observavi dextri ventriculi ostium usque adeo à carnea concretione obturatum, eámque tam arctè inter fibras tricuspides impactam fuisse, ut pennæ anserinæ aditus in ventriculum pro influxu sanguinis vix restaret. Quin & sinister ventriculus pari fere modo obturatus fuit, ut ægre ostium cordis recludi digitis potuerit. *Richardus Lower Tract. de corde cap. 2. p. m. 136.*

Scholia.

SI Cordis systole, qua liquor sanguinis conquassatur usque, & ad ventriculi latera & vasorum parietes alliditur, paululum diutius clanguescat, succus ejus nutritius in partes secedere, grumescere, & gelatinæ in modum incrassari, tandemque intra fibras cordis hinc inde pendentes implicari, & ipsi ventriculorum parietibus accrescere, & à cordis æstu indurari incipit, eáque quantitatis mole sæpenumero augeri, ut utramque cordis cavitatem fere impleat, motúmque ejus multum diminuat. Atque hoc in Tabidis, cachecticis, scorbuticis, solenne & familiare est (ut pote quorum pulsus debilis & intermittens est) ventriculos cordis; & vasa omnia sanguifera chylo coagulato infarcta & fere repleta esse; prout in pluribus hujusmodi defunctis, & longa ægritudine attritis, præsertim si sub isto languore in lecto decubuerint, sæpe observavi; Adeo ut mirandum fuerit Cor ullo modo constringi, aut reliquum sanguinem adhuc fluidũ, ad vitam & calorem in partibus conservandum, in vasis istis prætertrahi potuisse: Quin & hujusmodi concretiones usque adeo in carnem mutatas vidi, ut plurimas venas & fibras in iis adverterem, quas cum in frustula dissecarem, sanguinem non aliter quam si pars aliqua corporis incideretur, recentem effuderunt: cujus coagulationis hæc ratio esse videtur, quod cum cordis motus diu elanguerat, & simul æger lecto affixus sit, ex plano & æquali isto corporis situ, sanguis lento fluxu delatus, ob motus istam tarditatem & moram (præsertim cum succus nutritius in sanguine admodum glutinosus sit) tensim concrescit, & pro cordis & vasorum continentium figura, varie configuratur, unde pro cordis Polypo, verme & serpente interdum habitus est. Hinc constat quanta cum utilitate exercitia & agitationes corporis ad salutem conferant, nam quo sæpius in corde sanguis conquassatur, ad vasorum parietes alliditur, in habitu corporis à contractione musculorum agitatur & concutitur, & denique per poros corporis urgetur, eo magis attenuari, & à stagnationibus istis liberari necesse est, in quas aliter pars sanguinis nutritia satis prona est. *Idem.*

Observatio CV.

§. 1. Tabes ab ulcere Pulmonis non semper inducitur.

VLcus Pulmonis Tabem esse non admitto, nisi longo temporis tractu degeneraverit vel in vomicam, vel Empyema: Dissectione enim semper contrarium reperi in cadaribus hoc malo extinctis. *P. Barbette Praxeos lib. 2. cap. 2.*

Scholia.

SCHOLIA.

Phthisis est consumptio humoris nutritii. Pars affecta, interdum quidem Pulmo est, sed non eo quo vulgo putatur modo, ut ex causis patebit: Primario plerumque patiuntur Ventriculus, Pancreas, Glandulæ lacteæ, &c. Pulmo per consensum. Causa est 1°. Ventriculus male chymum digerens. 2. Succus Pancreaticus male sese miscens bili; Unde 3. chylus crassior male transcolatur per Glandulas mesenterii lacteas: Evenit inde 4. quod chyli crassior pars in glandulis lacteis hæreat, non transcoletur, illas induxet, sic ut nonnisi serosior illius pars per ductum thoracicum perveniat ad cor. Interim vesiculæ tam orbiculares quam sinuosæ pulmonis, noviter à Malpighio inventæ, ex legibus circulationis sanguinis, replentur lympha, quæ in illis crassior fit, anhelationem causat atque tussim, vapores ascendentes angustias intermittentes. (Differentiæ Phthisis) Practicus Tabem in tres species divido, 1. eáque præcipua, est illa quæ provenit ex glandulis mesenterii lacteis, lympha crassa, vel, ut alii loquuntur, pituita obsessis, quæ sic in causa sunt ut minima assumptorum ciborum pars perveniat ad cor, corporisque partes reliquas, maxima vero illorum pars pereat per alvum: Secunda est, quæ propter sanguinem, & in illo lympham serosiorem, tussim excitat continuam, dum per pulmones circulatur cum succo nutritio ad Cor: Tertia species illa est quam antiqui ulcus Pulmonum vocavere; provenit ex lympha crassa in vesiculis pulmonum supradictis diutius hærente, & circulationem sanguinis impediente: sputa primum albicant & levia sunt, postmodum crassiora fiunt, tandem aliquando fœtent & sic putrent; Hæc quoad Qualitatem, Quantitate si peccaverit hæc lympha, vomicam pulmonum observabis, vel Empyema. *Indicationes Curativæ*, Lympha crassa incidenda; abundans leniter & per epicrasin evacuanda: Hoc addo, me contra omnium forte scriptorum practicorum sententiam, acidis temperatis felicissime usum: Ratio patet ex præscriptis, dulcia acidis non temperata cum multis aliis observavi, ægris semper, ad minimum plerumque obfuisse.

§. Phthisis definiri solet, quod sit Totius corporis intabescentia ab ulcere Pulmonis orta, verum minus recte, quia plurium ab hoc morbo defunctorum cadavera aperui, in quibus Pulmones ulcere quovis immunes, Tuberculis, aut Lapidibus, aut materia Sabulosa per totum consiti fuerunt: Nam exinde *Sanguis*, si quidem in præcordiis *nec libere circulari*, nec ab aëre nitroso satis animari possit, cúmque interea à propriis recrementis in pulmone depositis continue inquinetur, sæpe vitiosus & ἀφόρμητος factus labem arcessit. Quapropter Phthisis definitur melius quod si Totius contabescentia *à mala Pulmonis conformatione* orta, *Willis Pharmac. Rat. part. 2. sect. 1. cap. 6.*

SCHOLIA.

S*Anguis siquidem, &c.*) Ostendere oportet quot modis, & ob quas ὀχετεύσεις humor serosus, sive (ut vox populi sonat) catarrhalis, è massa sanguinea in in Pulmonum vesiculas, aliósque Ductus tracheales deponi solet: Circa quam indaginem unicuique obvium est concipere causam morbificam è binis partibus consistere, simulque in vitio esse, hinc sanguinis materiem noxiam ad thoracem mittentis dyscrasiam, ac inde Pulmonis eam facile suscipientis imbecillitatem, sive ἀτονίαν. Quoad prius, observatione satis vulgari constat massam sanguineam particulis incongruis, scil. vel propriis degeneribus, vel alienis illuc aliunde suffusis refertam, propter eas expurgandas effervescere, quodque secernendum est, cum per alias vias haud facile amandetur, in pulmones suffundere, iisque (si forsan constitutionis debilioris fuerint) penitus affigere.

Plures & diversimodæ sunt sanguinis dyscrasiæ, & affectiones quibus liquor ejus in compage solutus, & quasi fusus, serum & succum nutritium non debite intra se continet, quin hos aliósque humores recrementitios à se perpetim amandans, uti interdum in alias partes, ita sæpius in pulmones deponit.

1. Sanguis interdum instar lactis acescentis, sensim depravatus, tandemque ab indole genuina versus acerosam desciscens, & in compage solutus, serositates suas, (facile nimis abscedere aptas) ex arteriis tum pneumonicis, tum trachealibus in ductus tracheales suffundit. Ita quibusdam solenne est semel aut bis in anno, sine ulla causa manifesta, tussi gravi ac molesta cum sputo copioso affici, quæ tractu quodam temporis, (postquam sanguis fæculentiis & recrementis expurgatus crasin suam recuperat) sponte cessant, & deinceps valetudo firmior & diuturna succedit: Per hujusmodi tussim sanguis ἀποθεραπεύων, novi quosdam sæpius in die, & præsertim omni mane sputum instar atramenti nigricans, cum levi tracheæ nixu excernere solitos: quo affectu cum per plures menses constanter laborassent, post tussim graviorem occasionaliter contractam, cum sputo multo ac flavo, deinceps prorsus isti atrato prorsus immunes evasere: Cujus ratio est, quod tussis immanior cum exputitione copiosâ per aliquot dies persistens, fæculentias istas atrabilarias è sanguine prorsus expurgat, quinimo & sanguinis temperiem immutat seu potius dyscrasiam tollit.

2. Liquor Nerveus non raro degener factus, & cum lympha copiosa è fibris, & partibus nerveis in sanguinem redundans, uti viscerum & renum affectus periculosos, ita quandoque tussim immanem & valde molestam infert. Hujusmodi Tussis modo catarrhalis est, quatenus lympha ista massam sanguineam transgressa, per arterias in pulmones deponitur: modo Spasmodica, quatenus nervos & fibræ ad pectus movendum destinati à latice isto occupantur, inque motus convulsivus irritantur: ab utraque causa, aut separatim aut conjunctim, evenit quod celebri & nervosi generis pathemata graviora tussim molestam frequenter accersunt, vel in eam commutantur.

3. Præter sanguinis & liquoris nervei vitia, sæpe tussim excitantia, probabile est interdum hoc malum exoriri propter Lymphæ ductus qui ad pulmones spectant obstructos, cum enim hujusmodi vasa quamplurima per pulmones ubique disseminantur, quorum munus est quicquid Lymphæ per arterias ad præcordia advectæ, & per venas haud statim reducibilis, superfluum est excipere, & ad Ductus thoracici truncum convehere: si forsan accidit hos ductus, à materia viscosa obturatos vel compressos, aut à frigore constipatos officio suo minus defungi, necesse erit recre-

menta istæc aquosa, ab emissariis solitis exclusa; aut in sanguinem regurgitantia effervescentiam ejus ciere, aut in Tracheæ ductus suffusa tussim excitare.

4. Nec tantum humores prædicti, quatenus sanguinis crasin aut motum pervertunt, vel impediunt, tussim, (quæ sæpenumero Phthiseos proœmium est) verum insuper Evacuationes quæque solitæ aut solennes suppressæ, aut præpeditæ, noxam pulmonibus frequenter imprimunt. Fluxus menstruus aut hæmorrhoidalis obstructus, hæmorrhagia narium assueta si forte cessat, fontanellæ occlusæ, pustulæ, scabies & exanthemata repercussa, Thoraci labem non raro affigunt. Si quando sputatio copiosa è glandulis oris sponte desistat, vel medicina curatur, postea nonnunquam tussis Tabifica succedit, quare vulgo dicitur idem Rheuma, quod modo ex capite in fauces & guttur decerrat, postea exinde altius in pulmones descendere; cũ revera nihil aliud hoc fuerit, quam quod sanguinis serositas quædam superflua, per arterias cephalicas in glandulis oris deponi solita, postquam illuc excluderetur, per arterias pneumonicas in pulmones irrueret.

A propriis recrementis, &c.) Præter dictas evacuationes privatas & periodicas, vel extraordinarias, quarum suppressiones ad tussim & phthisin inclinant, occurrit altera generalis & constans, videl. Transpiratio insensibilis, quæ inhibita vel suppressa, plus ac sæpius quam cæteræ omnes istius mali occasio aut parens esse solet: Quippe effluvia, per poros cutis evaporare solita, intus cohibita sanguinem fermentant & cito pervertunt, inque serositates fundi & præcipitari faciunt: quæ cum aliis massæ sanguinæ recrementis statim in pulmonibus deposita, tussim molestam, & non raro tabificam accersunt: hinc vulgaris observatio est frigoris, quo pori constipantur, susceptionem, sive per auræ gelidæ afflatum, sive à pluvia aut fluvio madefactionem, sive vestis depositionem aut alio quovis modo fiat, quamplurimos ad affectus thoracicos disponere.

A mala Pulmonis conformatione.) Illæ sunt præcipuæ causæ & occasiones, quæ ex parte Sanguinis quoquomodo depravati, & propterea materiam noxiam in Pulmone deponentis, occurrunt. Sequuntur aliæ ex parte Pulmonis, quæ nempe hoc viscus ad tussim aut phthisin promptius contrahendam disponunt, cujusmodi imprimis sunt hæ tres, videlicet 1. Mala pectoris conformatio. 2. Pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad Tabẽ dispositio. 3. Thoracis morbi præcedanei, uti sunt vulnus vel plaga, pleuritis, peripneumonia, empyema, hęmoptoe, variolę & morbilli, cum quibusdam aliis; 4°. his addatur Auræ quæ inspiratur incongruitas: Quoad Pectoris conformationem, res ita habet, videlicet, ut Pulmones usque larti tecti, & labe quavis phthisica immunes in officio suo diu conserventur, oportebit eos motu usque vegeto agitari, & quasi velis plene expansis, systoles & diastoles reciprocationes validas obire: in eum nempe finem ut aër ubertim inspiratus ad intimos quosque ipsorum recessus admittatur, & exinde statim una cum effluviis & fuliginibus omnibus, quaque respirationis vice, maxima ex parte regeratur: Quandoquidem vero hujusmodi Pulmonum actio à thoracis, tanquam machinæ motivæ conformatione plurimum dependet, necesse erit propter malam hujus fabricam respirationis munus in multis deficere; Sunt autem Pectoris male conformati duæ præcipue species (nempe Gibbositas & Scapulæ velut Alatæ) propter quas plures in phthisin proclives reperiuntur, quarum ratio est, quod in tali utraque pectoris vel depressi vel oblongati figura, neque Pulmones spatium ita liberum amplúmque obtinent, neque musculi motivi ita fortiter contrahi possunt ac in pectore quadrato.

2. Pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem dispositio, adeo frequens & vulgo notabilis est, ut cum aliquis in phthisin proclivis reperiatur, à quibusque statim interrogetur an non parentes ejus tali morbo obnoxii fuerint? Horum plurimi pectore angusto, & collo oblongo præditi, & constitutionis valde teneræ, à levissima quavis occasione tussim contrahunt. Auram nec gelidam, nec humidam ferunt: horum nonnullis habitatio in urbibus, ubi aër crassus & fumosus inspiratur, valde infesta est: E contra aliis in eandem affectionem proclivibus, plurimum amica, (cujus ratio alibi adducetur) Illis omnibus ventus Borealis fere semper inimicus, utpote qui tussim frequenter, item hæmoptoen, pleuritin, aut peripneumoniam excitare solet, scil. vasis Pneumonicis aut Thoracicis exinde constipatis, atque interim sanguine, ob transpirationem impeditam, & effluvia intra massam ejus cohibita, turgido magis & acriore facto.

Enimvero diathesis ad phthisin hæreditaria in his duobus potissimum consistit, videl. 1°. quod patientes sanguine acriore & elastico præditi, ἀεραπνοῆς uberiorem exigunt, quæ si forte minus conceditur, materies evaporare solita in Pulmones imbecilles redundat: Dein 2°. Si quidem vasa pneumonica nimis laxa & tenera existunt, serum aliáque sanguinis recrementa, intra massam ejus solutam haud rite continent, verum & ista, & nonnunquam ipsius cruoris portiones quasdam in ductus tracheales erumpere sinunt: quorum fibræ motrices cum insuper debiles fuerint, quod in cavitates suffusum est non statim foras eliminant, quin ibidem commorari & putrescere, demumque in tabum, & pulmonis & sanguinis corruptivum, degenerare patiuntur. *Idem.*

Ab ulcere pulmonis) Quando tussi ac sputo diu continuatis, & sensim auctis, humor copiosus è massa sanguinea in Pulmones deponitur, ille imprimis vesiculas tracheales subit, ac tandem implet & nonnihil distendit, è quibus cum quolibet mane, per expectorationem tunc uberius habitam, fere totus ejicitur, exinde pro brevi tempore thorax gravamine immunis, & respiratio magis libera videtur, paulo tamen postea sanguis sero aut succo nutritio refarcitus, novam materiem pulmonibus suffundit, proindeque rursus è cibo, aut somno, vesiculæ replentur, atque humorum affluxu in dies adaucto magis distenduntur ampliantúrque, tandémque lateribus duarum forsan aut plurium diruptis, multæ hic illic vesiculæ in unum quasi lacum efformantur, intra quem materies tabifica copiosius aggesta, ibi (si quidem haud tota statim rejicitur) putrescit, proindéque & pulmonis cui insidet substantiam corrumpit, & sanguini pertranseunti inquinamentum putridum insinuat. Fovea ita in pulmonibus facta, in dies augetur, & sæpenumero plures simul ac diversis locis cuduntur, atque ob magnam humoris in iis aggesti & putrescentis copiam pectoris gravitas, velut onus sentitur, respiratio magis impeditur, insuper à Tabo uberius in massam sanguineam suffuso crebræ hujus effervescentiæ, succi nutritii disperditio, potro sitis ac æstus, inappetentia, sudores nocturni, & totius corporis intabescentia oriuntur: Cæterum cruor à pulmone inquinatus, hunc affectione reciproca, vid. a proprio tabo magis plecti facit; quippe sanguis venosus unoquoque circuitu materiem istam purulentam excipiens, eam mox arterioso tradit: Unde cum neque per diaphoresin, aut diuresin

satis amandari queat, tandem per arterias pneumonicas ad pulmones refertur, ubi rursus à sanguine secreta, ubique in tracheæ tum vesiculas, tum ductus minores insinuatur, ita demum ut tota Pulmonum compage impleta, & foveæ sive ulcera deinceps in pluribus locis efformentur, & sinus reliqui omnes ichore spumoso infarciantur. *Idem.*

Ulcere quovis immunes) Supra plurima Tabis exempla adducta sunt à tuberculis, grandine, calculis, aliisque extraneis ortæ, citra ulcus: ab eorundem ariditate, aliisque vitiis.

Observatio CVI.

In Phthisici Cerebro, cladis authoris credito, nihil vitii deprehensum est.

NUper hominis Phthisico morbo defuncti corpus incidebatur. Ego author eram ut caput quoque aperiretur, cum ad unum omnes qui huic sectioni intererant, persuasissimum haberent morbum illum ex diuturnis cerebri destillationibus contractum fuisse; Ego oculis statim ad *Infundibulum*, submoto cerebro, transferebam. Sed hoc *erat mundum* aspectu, nec stilla quidem ibi plenior hærebat. *In ventriculis* quidem *plus aquæ, quam naturaliter debet*, inerat, nec guttula humoris exstillabat oppressione Glandulæ Pituitariæ. *C. V. Schneiderus l.2. de Catarrhis cap.*15.

Scholia.

I*Nfundibulum erat mundum*] Inveniuntur qui omnem cerebri pituitam in hanc viam confundi putant, ut *Vesalius, Fuchsius, Valverdus.* Hoc vero Infundibulum, *inquit*, latum est superius, tum meatuum in ipsum desinentium gratia, tum dextri sinistrique ventriculi capitum, quæ inibi desinunt, excipiendorum gratia: In id etiam capax adeo hujusmodi infundibulum exstructum est, ut si quid pituitæ humorisve super calloso corpore, aut in sinibus in ipso incisis colligeretur, id facile in Infundibulum, piæ meningis beneficio illabi posset. Sive námque à posteriori, sive ab anteriori callosi corporis parte hujusmodi humor defluat, semper in duram meningem, quæ cerebri basin investit, hincque in colum prolabitur: quod (quo declivius fertur) eo angustius redditum, pituitam omnem excipit, eámque per exiguum quoddam in tenui meninge incisum foramen rejectam, in commemoratę glandulę centrum procumbere sinit: Neque ullus eam ad nares meatus deducit, cum per eas pituita secundum naturam minime excerni soleat, sed in materiæ duntaxat exuperantia, ut in coryza. *Hactenus Valverdus*, Ex quo intelligi datur omnem fere pituitam retrorsum manare: Si igitur tanta humoris vis quotidie confunditur in Infundibulum, quam facile illa tunica offendi potest? quam facile cunctus meatus oppilabitur? aut etiam destruetur? Pituita quam varii coloris est? quam varie ergo illa hunc meatum transeundo inficiet? Nunc quam multa cerebra inspiciuntur? at nunquam tinctum reperitur infundibulum, nunquam distentius: Forma denique hujus meatus reclamabit, & hujus officii rationem omnem excludet: In tertio ventriculo notatur meatus, qui est perangustus; hunc ajunt infra fieri ampliorem, & mox in fistulam terminari, quem quoque ob id vocant *Infundibulum.* Quo igitur consilio natura exiguum, & mox capacem, & tandem iterum angustum fingit canalem? Si hic meatus de tertio ventriculo hauriat humorem, ejus initium, instar cujusdam orificii, debet esse magis latum & amplum: Quare cum hic meatus pertineat ad Infundibulum, hæc cavitas infundibulo vix assimilari potest: Id quod etiam D. D. *Warthonus* fere deprehendit. Videmus ergo hanc membranulam ad humores trajiciendos minime figuratam esse. *Idem.*

Ex diuturnis cerebri destillationibus, &c.) Vide Scholia ad Observ.3. Sect.17. lib.1.

Observatio CVII.

Tabes ab obstructione venæ cavæ prope cor.

IN cadavere Phthisici Lugduni observavit *Lazarus Meyssonerius*, Medicus Lugdunensis percelebris, venam tantum cavam prope cor obstructam. Hinc acutus ille vir Phthisin ab ureteribus & renibus deduxit, quam in se solis curavit diureticis, ut decocto hyperici, &c. Non saccharo, quod credit dissolvere potius sal pulmonum illorúmque unionem. *Thomas Bartholinus centur. 7. histor. xxxv.*

Scholia.

PHthisin à toto subinde venoso genere induci plane sum certus: Sanguinis enim vitium non corpus tantum emaciat, sed & Pulmones, quos in circulatione transit omnis, (sive aut horum culpa aut cerebri) sua acrimonia irritat & corrumpit: A quocunque tamen vitio Phthisis dependeat, Pulmones tamen in plerisque phthisicis tandem depravatos observavi. Interdum parenchyma plane vidi absumptum, solis vasis remanentibus. Nonnunquam tanto pore scatent ut calcis instar sint friabiles. Subinde ita induratos inveni & exsiccatos, ut vitri instar diffringi potuerint: Sæpe costis visi tam firmiter adnati ut motus reciprocus cessaverit. *Idem.*

Observatio CVIII.

§. 1. Tabes à Cordis exsiccatione & defectu humoris in Pericardio.

CAsimiri Marchionis Brandenburgici, ob mœrores & vigilias, humore qui involucro cordis continetur, exhausto & exsiccato, cor exesum & exsiccatum pyri tosti faciem repræsentavir, &c. *Melancthon. lib.1. de Anima.*

SCHOLIA.

De phthisi cordis mentionem faciunt *Plinius* lib. 19. cap. 5. natur. histor. & *Plinius secundus* lib. 4. cap. 1. de re med. Contra phthisin, *ait*, succus raphani adhibetur, qui solus potest tenuitate subtili ad imi corporis lineamenta cor penetrare: Ægyptii enim Reges, quibus erat studium corpora scrutari mortuorum, & causas valetudinum oculata fide recognoscere, in corde ipso nasci ejusmodi vitium prodiderunt: Quomodo autem succus raphani, calidi & sicci temperie, ejusmodi affectui medela esse possit obscurum, Nisi recurras ad cordis obstructiones, hincque impeditam sanguinis circulationem, quam liberam reddat, reseratis summa vi penetrandi obstructionibus, ad qualitates occultas deveniendum erit.

§. 2. Nuper Illustr. Romani corpore, qui à diuturno morbo divexatus, defecerat, nulla prorsus cordis portio, sed ejus tunica tantum reperta fuit; quod nimirum ab immoderato calore illud penitus jam absumptum erat totum. *Bernard. Telesius rerum natur. lib. v. cap. xxviij.*

§. 3. Si desit aqua in Pericardio, cor sensim contabescit arefactum, ut in pluribus observatum. *Riolanus Encheir. lib. 3. c. 4.*

SCHOLIA.

Quem defectum Riolanus marasmi causam statuit, *Highmorus* verius pro effectu agnoscit.

Observatio CIX.

Tabes ab ulceribus cordis excitata.

§. 1. In quodam qui sensim contabescens & liquescens de medio sublatus est, tandem tria ulcera in corde reperi, non parùm cava & sordida, multo ante jam tempore contracta. *Fernelius lib. v. cap. xij. pathol.*

§. 2. Venetiis dum cadaver quoddam secaremus, quod fuerat hominis qui ex diuturno morbo tandem mortuus est, invenimus parvum sub altera auricula cordis ulcus, quod videbatur antiquum, aliquantulum profundum, purulentum & sordidum: Quodcunque autem illud fuerit ulcus, sive ex aliqua vomica fuerit, sive ex erosione, sive ex putredine, videtur rationi consonum quod si hæc pertulerit diu, possit etiam scirrhum aliquandiu ferre. *Trincavellius lib. vj. cap. xi. de rat. curandi &c.*

§. 3. Vir quidam paulatim longi temporis tractu omnino emaciatus, tandem obiit, In cujus dissectione inveni magnum ulcus, quod non solum cordis capsulam, verum etiam substantiæ cordis magnam partem exederat, usque dum tandem penetrasset in sinistri ventriculi cavitatem ægrúmque sic occidisset: *Dominicus de Marchettis Observat. Medico-Chirurg. xlvij.*

Observatio CX.

Tabes à pericardii affectu.

Galenus in Simia & Gallo, in ambiente cor tunica, invenit tumorem ob quem in dies emaciati videbantur: In Simiæ tumore repertus est humor, in Gallo nihil humoris: Galenus semel vidit hunc morbum in sectis animalibus dictis, Ego ter observavi: Hi animi deliquio, cordis palpitatione, pulsu duro, parvo, nulla præcedente tabirudinis causa, syncope oppressi vitam ducebant & accedente febricula consumpti sunt: In uno dissecto apparuit in hac tunica duriusculus tumor, nucis avellanæ parvæ magnitudine, non perfectè callosus, quo disrupto, ichor quidam emanavit citrinus: Hic cæterorum instar ad extremam maciem redactus, nullis unquam auxiliis levari potuit. *Zacutus prax. adm. lib. ij. observ. cxxxvij.*

SCHOLIA.

Hic affectus tarus, chronicus, cognitu difficilis, exitialis est: quo correpti sensim ac sine sensu febre lenta oppressi contabescunt: Ab humore enim in hac membrana impacto, tumoremque committente, retento & putri, ob viciniam tantam cum corde, jugis tenuisque concitatur febricula, quæ tandem totum colliquat & absumit: licet enim cordis involucrum inter partes ignobiles reponatur à *Galeno* 7. anat. adm. c. 13. id tamen intelligendum si solum afficiatur citra cordis offensam: Si autem hæc cordi communicatur, ob difficilem curandi aditum, atque ob gravia symptomata subsequentia, ægrum marcescere par est: maxime quia hanc tunicam si semel humor penetrat, ægerrime elui potest; qui licet tenuis sit, tractu temporis a calore cordis crassescit, & induratus fit resolutioni contumax; & si à natura vel arte tentetur suppuratio, humor effusus supra cor, illius ignem subito extinguit, & inopinato ægri occumbunt: Et si res bene succedat, ulcus fit immedicabile quod ritu ulcerum pulmonis, corpus tandem colliquat: His pressus angustiis *Salius* modum curationis se ignorare fatetur: Eo tamen ordine esse curandam hanc tabem quo pulmonis tuberculum in observ. 112. censeo. Vide *Salium* de aff. omissis c. 7.

Observatio CXI.

Anatome Phthisici in utroque cordis sinu carunculas habentis.

ANno 1608. Basileæ in dissectione phthisici cujusdam, præter alia ex utroque cordis ventriculo, carunculæ quædam albicantes interius, exterius colore rutilo emergebant, figura pyramidali, peculiaribus fibris in ipsis ventriculis radicatæ, per vasa cordis ramulos suos dispergentes, digiti minoris crassitie, longitudine sesqui palmæ: In phthisicis & hydropicis haud raro ejusmodi reperiuntur. *Th. Bartholinus Epist. 4. cent. 1.*

Observatio CXII.

Atrophia in Bove, ab Abscessu in corde & Tuberculis in parenchymate Hepatis.

ANnosus Bos in ædibus meis mactabatur 1650. macilentus, sine Omento pingui: Cor multo adipe obsitum: in dextri ventriculi pariete medio abscessum habuit pomi magnitudine, duobus folliculis inclusum, quorum exterior crassior cartilagineus, interior tennior, ex quo secto serum cum impetu effluebat: Nulla tamen vomicæ cum ventriculo cordis communio, sed folliculus interior pedunculo parieti externo alligabatur: Cor igitur abscessus patitur & alios tumores, secus ac visum *Galeno* lib. 1. de loc. aff. c. 5. quanquam non plane negasse, sed diu durare posse pro *Galeno* respondeat *Saxonia*: In Hepate ejusdem Bovis, à parenchymate separato, observavi circa portæ ramos tubercula cum venulis lata & capacia, in quibus præter externam tunicam interior folliculus conspiciebatur: In aliis venis capillaribus, circa anastomoses, crassa quædam & tuberosa erat caro, tendinosa & fibrosa; Hinc quia sanguis non potuit libero cursu per anastomosin ferri, Atrophia successit. *Bartholinus histor. 32. centur. 2.*

Observatio CXIII.

Tabes ab ossiculo in meditullio cordis.

ILlustris Baro Hungarus, *Casparus Hortvath*, habuit fratrem in Polonia, qui per aliquot annos phthisicus, cum à Medicis Poloniæ curari non posset, prognosticis relictus est: Eo anno 1640. mortuo, Medici causam incurabilis morbi ac mortis scire cupientes, sectione aperuerunt pectus, & in meditullio cordis, admodum arefacti, invenerunt ossiculum forma amygdalæ, Et, quod stupendum, genuinam & expressissimam in ossiculo illo demortui effigiem, Expiscari autem non potui an sculptura an pictura effigiem repræsentaverit &c. *Observatio Samuelis Spilenberger, Medici Hungari, in miscell. curiosis anni 1671. Observat. 40.*

Observatio CXIV.

Tabes à tumoribus scirrhosis in pericardio, Simiæ & Galli; Qui affectus analogice ad homines referri potest.

SImia quædam cum emaciari in dies videretur, eam tamen, necessariis nostris negotiis impediti, secare in tempore non potuimus: post mortem vero, reliquis partibus omnibus illæsis, inventus est in ambiente cor tunica tumor p. n. humorem in se continens, qualem pustulæ (Græci hydatidas vocant) emittere solent: Atque in Gallo quoque vidimus aliquando cordis tunicam hujusmodi scirrhoso tumore affectam, perinde ac si plures crassæ membranæ involutæ altera alteri fuissent, verum in eo nihil humoris continebatur: Unde verisimilis conjectura elicitur, homines etiam similibus posse affectibus infestari. *Galenus l. 5. c. 1. de loc. affectis.*

Observatio CXV.

Atrophia ab infarctu auriculæ & ventriculi dextri cordis.

PUella toto vitæ tempore morbis fuit obnoxia, tandem cordis palpitationi, asthmati, & atrophia periit: In cordis auricula dextra erat materia alba, crassa, In sinu dextro materia pinguedini similis. *Vide lib. 2. tit. de Palpit. cordis.*

OBSERVATIO CXVI.

Tabes à scirrho Hepatis abscessibus plurimis referti, Lienis, Pulmonum vitio.

NAtatui indulgens puellus, dum undis marinis nimium credit, ab iisdem per infortunium abripitur, mersúsque profundo ægrè à sociis inventus, defertur in littus, & inter frequentes rotantium manus oborta vomitione, falsam aquam copiose rejiciens, eripitur quidem morti subitæ, sed æger tamen domum refertur, & aniecularum suasu, sacculis arena marina plenis calentibúsque obruitur, potissimum qua parte Hepar delitescit, quod de illius partis regione conquereretur: Sed cùm jamdiu sacculorum nullus finis esset, ille quidem lectum deserit, obambulátque cubiculum languidus & pallens, verùm ignoto amicis morbi genere paulatim contabescit: Tandem huc translatus mihi committitur, animam ægrè trahens: Ego re expensa ostendo conclamatum esse, hepar ferventibus arenis perustum, sanguinis motum illa parte non parum sufflaminasse, eóque ex coacervatis ibi humoribus scirrhum Hepatis natum, meo quidem judicio jam immedicabilem: Quid fit? biduo post exspirat puellus, & quidem xxiv. horis ante convulsus.

Rogor ab amicis, salvum Hepar suspicantibus, ut aperto cadavere mortis causam indagem, profuturum id fratribus reliquis, etiam temperamenti imbecillioris, ut sibi rectius prospiciant: Itaque resectis integumentis, dum Hepar intentius contemplor, naturali longe maius duriusque offendo, atque ostendo astantibus non tantùm viscus durissimum, sed & parenchyma ejus mille abscessibus minuris refertum: Erant autem abscessus illi, non fluido pure distenti, sed duro albóque, quale fere in elephanticarum suum carne quandoque videmus & abominamur: Nec immunis ab eodem malo Lien, circulatione sanguinis luem in diversa transferente: Pulmo superna parte maculis nigris flavisque hinc inde versicolor, sive aqua marina illuc quoque novam calamitatem deportante, sive catarrhis ex capite sensim in pulmones destillantibus: Notavi enim sæpe alias in pulmonibus mortuorum, quos catarrhi infestaverant, nigricantes illas pulmonum maculas, vera vel præsentis vel brevi sequuturæ corruptionis argumenta. *Olaus Borrichius observ. 95. In Actis med. Bartholini anni 1671. & 1672.*

OBSERVATIO CXVII.

Tabes sequuta Hepatis inflammationem, abscessum ac gangrænam.

FAmulus N. per annum dolore hypochondrii dextri laboravit, ac totum corpus Tabe absumptum. Hepar fuit durum, magnum, albicans circa ventriculum, gibba parte circa costas nothas, nigrum, exustum plumbeum, in esthiomenon commutatum. *Vide tit. de Febribus.*

OBSERVATIO CXVIII.

Tabes à putrilagine Iecoris inducta.

ICtericus cum lenta febre & totius Atrophia, de duritie cum dolore in jecoris regione conquerebatur: Substantia Hepatis fere tota absumpta erat, in putrilaginem & purulentiam conversa. *Vide lib. 3. de Hypochond. dolore.*

OBSERVATIO CXIX.

Tabes à vitio Hepatis scirrhosi &c.

CAtharinæ N. pedum insignis erat tumor, macie reliquum corpus occupante, de dolore in dextro latere conquesta. Hepar nonnihil grandius erat, in cujus medio parte macula alba, tactu cartilagini molli similis, totum parenchyma penetrans, cum pluribus aliis minoribus &c. *Vide lib. 3. tit. de Hypochond. dolore.*

OBSERVATIO CXX.

Phthisici Iecur profunde candicans repertum.

SEcui Phthisici cadaver, qui aliquot mensibus ante obitum ab omni cibo abhorrescens, à solis potulentis, sc. nunc vino aqua diluto, nunc pura puta fontana vitam sustentabat, cujus hepar revera profunde candicans & quasi dealbatum, cætera molle nec magnitudine minus apparuit.

SCHOLIA.

HEpar candicans erat, ob sanguinis paupertatem in sanguificis vasis, Nam febris multum depascebat, & ob inappetentiam consumptus non restaurabatur, imo solo vino diluto & aqua vitam sustentans. *J. Jac. Wepferus Dissertat. de Apopl. p.* 390.

Candicans). Hepatis substantia nuper concreto sanguini simillima est, colore rubra, vocaturque *παρέγχυμα* i. e. affusio, quum in fœtu nihil aliud esse videatur quam sanguis innumeris venarum surculis circumjectus & affusus: Non enim è sanguine primum, secus atque aliæ partes constituta est, Etenim color ejus in embryone albicat, sanguine jam intra vasa purpurascente, mox flavescit, ac denique rubedinem induit: In quibusdam animalibus perpetuò album flavum aut viride apparet.

OBSERVATIO CXXI.

Tabes Pectorea, Rachitis Anglis dicta, à Iecore supra modum aucto, ortum ducit.

PEctorea Tabes dicitur, non quæ intra pectus sedem habet, nam Phthisis pulmonia eo nomine comprehenderetur, sed in qua ipsa pectoris crates vitiatur, cujus origo est à Jecore supra modum adaucto, adeo ut defectu spatii, à pectore mutuetur quod ipsi deest, unde id vitiatur. *Vide supra observat.* 77. *& sectionem ultimam hujus libri.*

OBSERVATIO CXXII.

Tabes ab Hepate vitiato, non sanguificante, In thoracis cavitatem compulso.

PUella annos 14. nata hydrope prius affecta, post tumore abdominis ob ejus abscessum, tandem interiit.

Aperto cadavere, inventum Hepar colore flavissimo; adhærens peritonæo undique & diaphragmati, ac mole sua mediam thoracis partem replebat, ut ipsi cordi omnino esset vicinum: Hinc summa macies in toto corpore, quod marasmo confectum videbatur, idque ob vitium Hepatis sanguinem non generantis. *Vide lib.* 3. *tit. de Tumore abdominis.*

OBSERVATIO CXXIII.

Tabes à vitio Hepatis verrucis obsiti, Mesenterii & Intestinorum cum vermibus copiosis.

MOntispessuli Virgo 18. annum ætatis moriebatur, quæ per integrum annum *Atrophia* laborarat & à Medicis diversimode tractata erat: Aliis vermes subesse existimantibus; aliis verò intemperiem partium nutritioni inservientium: Pater defunctæ cadaver aperiri petiit à Facultate Medica, *DD. Guichardus* dum secat, aperto peritonæo summus fœtor ab adstantibus non sustinendus, nates eorum ferit: Partes ergo naturales, tanquam facultatis læsæ, pertunduntur instrumento, Tum aliquot millenæ verrucæ circa Hepar, mesenterium & intestina reperiuntur, illæso Liene, Pulmone & Corde: Omnia quoque intestina repleta erant vermibus, & quidem lumbricis longioribus, ut etiam secundum longitudinem intestinorum bini & terni simul juncti ad tactum deprehenderetur: Plura rimari ob intolerabilem fœtorem non licebat: Tanta vero corporis erat siccitas seu ariditas, ut etiam in tanto ætatis flore matrimonio inhabilis fuisset. Hoc sane loco, licet utrique rectè senserint, dum & vermes adfuerunt, & vitium partium naturalium, attamen novum hoc erat verrucatum spectaculum: Fœtor ille proculdubio ex illuvie putrescente, & materiam vermibus, *ex qua*, præbente. *Phil. Salmuth. cent.* 1. *observ. v.*

OBSERVATIO CXXIV.

Tabes à pure sub vulnerata Iecoris fibra collecto.

LIctor imperterritus injectus vincula audacissimo cuidam nebuloni, ictus fuit bipenni in infima Jocinoris fibra: cujus exstillans sanguis in pus conversus, conjecit ipsum in lentam febriculam: Utique tam vehementem universi corporis *Marcorem*, ut conficeretur ante diem xl. Quo cadavere, jussu Prætoris, dissecto, invenimus sub vulnerata fibra plurimum graveolentis puris collectum: Ex cujus fœtore insurrexit proculdubio, quæ ipsum consumpsit febris; plane ad instar eorum quos pessundat lenta Tabes. *Nicol. Tulpius lib. ij. observ. xxvj.*

SCHOLIA.

CRedidit *Cornelius Celsus* servari non posse cui Jocinoris, Portæ perculsæ, utique vix ad sanitatem pervenire cui crassum ejusdem visceris vulneratur: Sed plagam minus exitialem ubi mucro non descendit ad grandes venas: Ex minoribus effunditur quippe minus sanguinis: attamen licet tardius, occidit, tamen ipsarum vulnus hominem facile, namque effluit ex parte declivi plus sanguinis, & dissipatur impetusius calor Jocinori necessarius quam ferendo sit sine evidenti incommodo calida sanguinis officina: Ac proinde non de nihilo est quod *Galenus*, (alias diligens observator) nullibi locorum asserat abscissam Jocinoris fibram fuisse sanatam: Nisi forte in comm. in aph. 18. 6. sed refert illic aliorum duntaxat animadversiones, quibus etiam manifestè fidem derogat. *Idem.*

OBSERVATIO CXXV.

Tabes à Iecoris substantia exesa, plurimisque lapillis in cysti fellea.

CUm Nobiliss. virum *Valentinum de Hoës &c.* Per integrum fere annum *Atrophia* laborantem, tandemque lenta *Tabe* extinctum secarem: In hujus vesica fellea lapilli plusquam ducenti fere, partim quandranguli, partim cineritii, partim subflavi, & auro quasi micantes reperti sunt, Jecorisque substantia plane exesa: De dolore verò gravativo dextri lateris nihil unquam conquesta est. *Greg. Horstius lib. iv. observ. xlvij.*

OBSERVATIO CXXVI.

Tabes ob Renes Iecori affixos.

REnes ambos Jecori affixos vidi, & manu abstraxi mea in Hieronymo N. qui in magno æstu, valde sitiens, exhauserat in frigida quadam cella, uno spiritu, prægrande poculum vino albo frigidiore plenum: Mox ab eo haustu sensit *præcordia sibi quasi collabi*, incipiens tussire tussicula inani, difficili, insueta, quam nec libera nec liberalis, imo nulla fere sequebatur exspuitio, corpus sensim *marcescebat*, de pectoris angore & spiritus impeditione ac cohibitione subinde conquerebatur: Consulti Medici, alii post corporis evacuationes præscriberant dilatantia, lenientia & expectorantia: Alii, Incidentia, extenuantia & detergentia, Nonnulli arrestantia ad catarrhos sistendos: Nihil autem iis proficientibus, tandem transactis duobus annis & aliquot mensibus, moritur æger.

Cadavere aperto, inspectisque thorace, pulmonibus & corde, nihil monstrosi, nihil fere vitii deprehendimus: sub Diaphragmate verò, cum renes investigaremus, invenimus eos, præsertim dextrum, Jecori per membranas peculiares, quibus vestiebantur, quasi adnatos, & ita affixos ut vi quadam fuerint manu avellendi. *Ex Martini Holtzapfelii Med. Observat.*

SCHOLIA.

HÆc res omnibus nobis rara & mira videbatur: utrum verò sursum tracti renes, an deorsum prolapsum fuerit diaphragma? disputatum fuit: Equidem in ea etiam & adhuc sum opinione, ob nimis relaxatum & quoadammodo resolutum (ex frigido illo & magno haustu) Diaphragma, propendisse omnia quæ ab eo pendent viscera, ut sic Iecur quasi renibus incumberet (à quo tamen vi caloris hos etiam nonnihil attrahi forte potuisse non negaverim) & successu temporis naturam, quæ nunquam otiatur, genuisse membranulas illas quibus vestiti Renes Iecori agglutinabantur. *Idem ibidem.*

Præcordia sibi quasi collabi) Hippocr. lib. de diæta Acut, ait, Quibus in more positum est bis die cibum capere, si forte illi non pranderint, infirmi fiunt, jacent, & ad omne opus timidi, stomachi morsu tentantur, *Viscera suspendi videntur, &c.* In Græco, κρεμᾶσθαι δοκεῖ τὰ σπλάγχνα αὐτέοισιν: Iste autem κρεμασμὸς καὶ μετεωρισμὸς non aliunde est quam ob collapsum stomachi habitum, qui cum intumuit visceribus est cujusdam fulcri loco; viscerum enim repletio est viscerum rectitudo quædam, unde fit ut quidam squallido habitu & melancholico, cum tulerunt abstinentiam unius diei aut plurium, existiment sua quasi viscera pendere, & mali Medici frustra eos medicamentis sollicitant, cum potius adjectioni studendum sit: Quo pertinet illud lib. 3. de artic. Si febris continua non prebendit eum, cui fracta est costa, satius est eum non inanire: inanire enim est [illegible] moderata repletio ventris directio costarum est, evacuatio autem κρεμασμὸν facit, & κρεμασμὸς dolorem.

OBSERVATIO CXXVII.

Tabes ab infinitis lapillis in fellis vesica contentis, & Iecoris substantia exesa.

JAm diu est cum Nobil. N. lenta tabe extinctum secarem, In hujus vesica fellea lapilli plusquam ducenti reperti sunt, Iecorisque substantia plane exesa. *Bernardus Stieberus ad Greg. Horstium in observ. l. 4. Obs. 47.*

Observatio CXXVIII.

Tabes à defectu omnimodo Bilis in Vesicula fellea.

MAgnopere olim mihi lecta placuit hæc tua de Bile sententia, & exinde animadvertere cœpi in promiscuum trivialium Medicorum votum, quod apud suos, quos misere divexabant, ægrotos, ingeminare, soliti fuere, dum Bilem educendam esse dicerent, urinam omnem è corpore Bilem educeremus. Verum quid inde mali eveniet? Id nempe quod plurimis, qui adempto præcipuo coctionis condimento omnem in cibo capiendo appetitum amiserunt, dehinc cachectici, tandem hydropici demortui.

Tres occubuere uni parenti filii, omnes tandem Marasmo tentati, ultimum dissectioni meæ commisit mœstus ille genitor: Nullum revera nec vel vestigium ullius Bilis in vesicula adinveni, illæsis cæteris omnibus visceribus: Hinc culpam omnem in diagridiata illa contuli medicamenta, crebrius illis defunctis adhibita: Hunc enim errorem illos errare sæpius deprehendi, ut à vehementissimis quoque purgantibus non abstinerent tenera ista ætate, adeóque præmature committant funeri corpuscula longiore dignissima diæta. *Anonymus ad Gothofredum Moebium in hujus Fundamentis Physiologicis cap. xvj. §. x.*

SCHOLIA.

IDem olim à Fernelio fuit observatum, qui ait in quibusdam non aliam mortis causam comparuisse quam quod folliculus omni bile exhaustus fuerit: Ujus vero hactenus fuit incertus: Multi inutile excrementum dicunt, verum natura eam non ad intestina tenuia, ubi chylus ultimam admittit manum, sed potius ad crassiora, quæ scybala sicciora continent, & stimulo pro excretione præprimis opus habebant, ablegaret. Quamobrem, cum natura bilem cum chylo in intestinis, & interdum in ipso ventriculo misceat, necessario usum aliquem in chylificatione præstabit, Existimamus autem ejus usum esse, 1. Coctionem juvare. 2. Ceu balsamicum quoddam condimentum chylum à putredine vindicare. 3. Secretionem chymi à scybalis & ipsam digestionem promovere. 4. Excretricem intestinorum stimulare. 5. Addunt quidam ut toti corpori calorem largiatur; Sanguinis & humorum motum juvet, eóque à putredine præservet: Non desunt testimonia quæ hos usus firment: Mundinus in Anat. ait delatam bilem ad stomachum pro roboranda virtute digestiva venire: Author lib. de Anat. vivorum, Cystis, inquit, tres habet meatus, unus dirigitur ad fundum stomachi, quo transmittitur cholera in ipsum stomachum propter digestionem confortandam: Lupi ideo deprehenduntur voracissimi: Remex Vesalii, cui bilis ad ventriculum deferebatur, voracissimus erat, fortis ventriculi, nauseæ in mari non obnoxius: Porus choledochus licet raro ad ventriculum abeat, cystis tamen fellea contactu suo cum ventriculo nonnihil communicat, quem & ea ratione calefacere potest: Hæc elogia bilem excrementorum stricte sumptorum censu eximunt, & utilissimi succi, maximeque ad vitam necessarii humoris civitate donare videntur: Tantum enim abest ut secundum Aristot. & Plinium quidam hominum absque bile inventi fuerint, ejúsque absentia vitæ longævitatem causari queat, ut potius ex ejus defectu hominem nunquam diu superstitem futurum, sed vel hydropicum vel cachecticum è vita emigraturum credamus: Hæc omnia, ut puto, evincent Bilem haud quaquam excrementum esse inutile, sed ad coctionem primam expediendam & absolvendam summe necessariam: Hinc videmus naturam hac in parte tam providam esse, ut nunquam omnem bilem è corpore per porum choledochum communem, relegет, sed semper aliquid in vesicula, ne unquam istud condimentum chyli balsamicum desit, reponat: Communis est medicorum sententia quod bene constitutum Hepar bonum appetitum pariat, quod Argenterius & Gemma attestantur: quare autem isti homines bene comedunt & digerunt? Certe quia hepar bene constitutum bilem educit laudabilem, primæ coctionis complemento inservituram: Nullum quoque dubium ipsam quoque hæmatosin, cùm in corde tum in hepate, bile ista alimentari juvari: Bilis ista nimirum videtur quasi flos sanguinis: Unde chylus mixtus cum sanguine in corde maxime hujus beneficiò fermentari & demum in sanguinem mutari videtur: Demum chylus quam facile in intestinis corrumpatur, abeat in vermes humoresve ad nutritionem ineptos, experientia firmat: Bilis tempestivo interventu hæc omnia præcaveri judicatu est facillimum, Quo fermentum bilis non pertingit, inquit Helmont, ibi lumbricorum est patria: Secretionem autem utilis ab inutili bile promoveri, atque expultrici calcar addi, nemini dubium: Colon ad hepatis regionem ascendens interdum fellis cysti adnectitur, ejus contactu bileo colore tingitur, teste Highmoro: Coli autem expultricem à tali vesiculæ situ simul stimulari credibile: Ultimum usum, Toti corpori calorem largiri, Sanguinis omniumque humorum motum juvare, non admittimus, nisi de ea particula sanguinis, quæ à calore cordis ita exaltata, ut in regressu per hepar in bilem abire queat: Ista particula, (quæ actu quidem nondum est bilis, proxima tamen potentia ut prima occasione in convenienti loco bilis fieri queat) mixta adhuc sanguini extra omne dubium tales vires obtinere potest: Hæc poterit reputari pro bile alimentari, quæ si plus justo in sanguine cumuletur, non sufficienter ab hepate debiliore coctione separetur, ansam ad ebullitiones & incensiones febriles dare potest: Ea qui natura abundant, temperamenti sunt cholerici & martialis. *Idem ibidem, ubi vide plura de ejus generatione & differentiis.*

Observatio CXXIX.

Tabes à Glandulis mesenterii & colli scirrhosis.

PUer annorum xij. dissectus fuit Basileæ anno 1672. Iulii 24. à D. D. Glasero Anatomes Professore: Contraxerat tumorem in glandulis thyroideis, qui pulveribus conspersus decrevit, sed rursum sensim accrevit in magnitudinem: Ante biennium doluit capite, vertigo obrepsit, dolor in cervice sinistro latere obortus, simul in pollice, eodem latere applicatis oleis sedatus dolor: obortus tumor pone aurem sinistram, glandulas jugulares occupans cum dolore continuo: usurpata remedia necessaria ex turbith cum zinzibere, decocto guaiaci, pulvere ad strumam: Chirurgus manum aperuit, unde effluxit sanguis cum aliqua sanie, tumorem per semiannum gerens: cœpit tussicula iufestari sicca, pauca excrevit, in dies macilentior factus hecticus obiit.

In dissecto cadavere, glandulæ mesenterii, quæ esse debent albæ, friabiles, repertæ sunt rubræ & siccæ, illis similes quæ in collo erant, exulceratæ & putridæ, alias quoad magnitudinem & figuram similes naturalibus: Glandulæ quæ cartilagini scutiformi adjacebant, quoniam magnæ, loquelam impediebant: Magna & multa vasa in eas inserebantur, ut & nervorum ramuli: in hoc puero satis densæ erant, sed nulla reperiebatur in illis caseosa substantia: Jugulares glandulæ dictæ, erant dispositæ secundum longitudinem jugularium venarum & musculi mastoidei, quæ erant nigræ, racematim dispositæ, lividæ, putridæ, humore fœtente & maligno scatentes, usque ad claviculas protensæ, in quantitate figuræ naturalis: Parotis conglomerata, alias glandula maxillæ posterior dicta, mittens ductum salivalem superiorem, erat omnino alba & bene constituta: Ibi vidimus Spinam ventosam &c. *Ex communicatione D. D. Mangolt Medici Basiliensis.*

SCHOLIA.

PArs affecta sunt Glandulæ: Affectus Scirrhus; Causa continens, non pituita aut melancholia, sed nutrimentum glandularum: Scirrhi dupliciter generantur 1. à succo nutritio depravate nutriente glandulas (glandulæ enim serum a trahendo recipiunt nutrimentum sanguineopituitosum) Juvenis dispositionem strumosam obtinebat, unde nutrimentum humore hoc maligno imbutum, glandulas depravatè nutrivit. 2. Ab excrementitio humore, cùm enim glandulæ, quæ chylum debent transmittere, acido suo humore privantur, tunc cæteus remanet, chylus subtilior transit; *Puer per biennium tumorem sensit*, viscera in dies serum malignum magis accumularunt, hinc major cacochymia facta: *Doluit caput, vertigo obrepsit*: humores è capite rejecti se insinuaverunt in glandulas, hinc facta fluxio in partes intercutaneas cervicis & simul in articulos manus dextræ, unde nutrimentum ibi vitiosum, eo humore scrophuloso imbutum, partes excedit, & peperit tandem fluxionem externam, transsudante humore per periostium, unde musculi postea extendi non potuerunt, & fluxione ad partem debilem facta, humor calorem insitum glandularum extinxit, unde lividæ evasere: Humor cuniculos egit pertingendo ad alterum latus; erodendo autem cutem fecit ulcus: Item humores glandulas mesenterii affecerunt, non quod sint causæ scrophularum, ut vult Riolanus, sed ob causam communem, humorem scilicet malignum; successit febris hectica & levis tussis, sero acri erodente pulmones 1°. ob distillationem a capite per fauces 2°. quia totus sanguis in transitu suo sensim necrosin in pulmonibus effecit, sine manifesto abscessu: sensim enim humor ille malignus pulmones putrefecit, ut tota substantia visa sit puri similis: Non enim requiritur ut pus exspuant phthisici, qui serum solum aliquando rejiciunt. *Idem.*

Observatio CXXX.

Tabes cum anorexia, vomitu & diarrhœa, à Scirrho pancreatis & glandularum mesenterii.

PUella placentis, libis, reganitis, aliisque hujusmodi in butyro frixis cibis ultra modum sæpius se ingurgitavit: Exinde cum male se habere inciperet, mater ex consilio muliercularum multa quidem adhibuit, sed omnia frustra: Tandem ingravescente penitus malo, me quoque 21. Janu. 1673. in consilium vocavit: Offendi puellam satis debilem, & à calore p. n. extenuatam plane, cibumque nullum appetentem, crebro vomentem, & diarrhœa gravi laborantem: Morosa insuper erat, atque à medicamentis ita abhorrebat, ut quæ & qua ratione ei fiunt danda, tædiosæ curæ haud postrema fuerit pars: Licet vero sub curæ initium calor plane remiserit, vomitus quoque & dejectiones non adeo crebro infestarint ægram, quia tamen extenuatio corporis, & appetitus vitiumque prostratio sensim in dies augebantur, solam mortem horum malorum unicum futurum remedium facile licuit colligere, revera die 1. martii placide obdormivit ægra.

Post mortem Chirurgus reseravit abdomen, Sed ecce in isto viscera omnia, ipsumque Hepar, quod alias in justo majorem excreverat magnitudinem, apparebant sana; Solum

Pancreas

Pancreas induratum erat omni ex parte & plane scirrhosum: Glandulæ quinetiam mesenterii hinc inde visæ scirrhosæ, atque in eam auctæ erant molem, ut magnitudinem nucis juglandis longe superarent. *Georgius Segerus in miscell. cur. Anni iv. Observ.* 87.

OBSERVATIO CXXXI.

Tabes à Lapillis minutis venas mesaraicas obstruentibus.

§. 1. IN venis mesaraicis etiam materiam sabulosam nonnunquam contineri constat, Hæ si à Tartaro sic obstructæ sunt, ut nihil à stomacho per parvas illas obstructásque venas permeare possit, omnia in stomacho *jecta* manent, nihilque ab hepate attrahi potest, *nec ullum cibum stomachus* poscit, unde tandem corruptus appetitus, Tabes & decrementum membrorum totius corporis oriuntur: Et homines magnis in *deliquiis animi* ac languoribus evanescere ac mortem obire coguntur, ut ego Francofurti ad Oderam in duobus Fratribus, valde doctis studiosis, qui Dtegeri vocabantur, vidi: hi tali etiam morbo onerati, sine omni tussi, toti evanescebant, ut nihil præterquam cutis & ossa in illis appareret.

Cúmque Medici horum defunctorum corpora dissecare juberent, lapilli minuti in venis mesaraicis jacentes, qui venas mesaraicas adeo obstruxerant ut nihil transmeare potuerit, inveniebantur: Nihil itaque, præter admirationem, illis erat, nec ullus inventu erat qui veram aliquam causam hujus morbi indicare potuisset: Deinde quarto anno præterlapso, tertius quoque frater, Licentiatus Theologiæ, juvenis admodum, eodem fere ex morbo vitam cum morte commutabat, cui tamen ægrotanti febris aliqua à tartaro nata erat: Ex tali etiam obstructione venarum mesaraicarum paroxysmi calculi, ut febris frigore ac calore, ut pestis, pleuritis, sacer ignis, aut alii similes morbi, qui omnes Tartarei sunt, & ex obstructione calculosæ materiæ oriundi sunt: Hic bene observandum est omnes ejusmodi morbos paroxysmos Tartari esse, quod etiam prima in origine dysenteriæ, ignísque sacri, quoad partem, causa est. *Observatio Iohannis Henen.*

SCHOLIA.

DE generatione horum lapillorum hanc authores nunc ferunt sententiam; Arteriæ materiam sabulosam nonnunquam in mesenterium invehunt, at Venæ eam non hauriunt, non reducunt, sed faciunt reliquam. *Schneiderus lib. 3. de Catarrh. cap.* 7.

§. 2. Francofurti ad Viadrum duo fratres contabuere & mortui sunt, In sectione repertifunt lapilli parvi in venis mesaraicis, qui impediere chyli transitum: Tertius frater etiam quadriennio post simili morbo mortuus est, nisi quod hic initio febri laborabat.

SCHOLIA.

VTinam sectiones anatomicæ crebrius admitterentur, profecto caligo tanta in rimandis causis morborum abstrusis oculis nostris non obversaretur: Tabis causam an quisquam Lapides mesenterii esse dixerit, nescio: interim tamen obstructio venarum lactearum, quas hic intelligo, quid aliud procreare potest nisi corporis atrophiam & consumptionem? denegata scil. illi esca & nutrimento satis copioso & conveniente. *Christophorus Roeslerus in miscell. curios. anni* 1672. *observ* 307.

OBSERVATIO CXXXII.

Tabes à mesenterio tumore affecto circa exortum, Tuberculo in corde &c.

BEnjamin Vallenger generosus, annum agens 32. ex lapsu ab equo circa regionem lumborum contusionem passus est, Post biennium per vices, circa locum contusum multum doluit, variáque sequuta sunt symptomata, nempe dolor colicus sæpe recurrens, urina pauca & ejusdem nonnunquam suppressio (verum absque arenulis & calculis) frequens vomitus, dolor ischiadicus: quibus accesserunt tractu temporis, difficultas spirandi, tussis continua & violenta, totiúsque corporis macies: demum corpore extrema tabe confecto, suppressáque per tres dies expectoratione, obiit.

Aperto abdomine, Hepar floridum apparuit, at vesica bilaria fere vacua: ventriculus & intestina satis sana, nisi quod hæc flatibus distenta & in latus dextrum propulsa: Lien aliquantulum justo turgidior, ut & Pancreas: Renes flacciduli, alioquin satis quoque sani: ureteres & vesica tum à calculis, tum à grumis aliisque materiis obstructivis liberi: Mesenterium (absumpta à tabe illius pinguedine) transparens, cujus propterea glandulæ admodum conspicuæ erant, sed justo flaccidiores: Partes huc usque à statu naturali parum recedebant: Verum circa mesenterii exortum *ingens apparuit tumor*, qui intestina in latus dextrum, ut dixi, detruserat: Tumor hic ab appendicibus diaphragmatis superne, ad os coccygis inferne, ad renem utrumque lateraliter, ad umbilicum usque anterius protendebatur, & vertebris lumborum fibrosa connexione firmiter adhære-

bat: Involvebat autem in sua mole magnam arteriam, venam cavam, vasa emulgentia, plexus nerveos, renes succenturiatos & glandulas lumbares: Longus erat pedem unum, latus sex pollices, crassus quinque, pendebat circiter septem libras: In frusta dissectus, glandulosus apparuit & carneus, magis quàm humoralis. Aperto thorace, pulmones utrinque numerosis tuberculis, variæ magnitudinis, instar cotyledonum vaccarum, albidi coloris, substantiæ glandulosæ, ejusdem generis cum tumore abdominis prius descripto, scatebant: quorum unum majusculum exectum uncias duas pendebat: Adeo tubercula hæc pulmones undique obsidebant, (nam centum ad minimum numero erant) ut primo obtutu ex illis solis eos constare putares. Lobi insuper pulmonum pluribus in locis pleuræ adnascebantur, à qua difficulter separabantur. Anterior pars cordis unico consimili tuberculo infestabatur. Dexter vero ejus ventriculus grumoso sanguine, instar gelatinæ refertus visebatur. *Varthon. Adenograp. cap. xi.*

SCHOLIA.

Circa casum propositum dubitari possit, Num contusio ex lapsu fuerit origo symptomatum post biennium supervenientium? Ratio dubitandi est, quod æger ipse occasioni huic malorum originem adscripserit, neque aliam potuerit ejus causam comminisci: at contra urgeri queat temporis intervallum interprimam contusionem & symptomatum eruptionem: Nam qui fieret ut hujus mali seminium tamdiu delitesceret, nullóque symptomatum satellitio se proderet? Ad hujus difficultatis decisionem, primò sciendum scrophulas facile oriri posse à nimia fibrositate, crassitie ac viscidiate succi nutritii, quoniam ob hanc ipsam causam is succus difficulter omnibus corporis partibus ex æquo dispensatur, & consequenter alicubi redundat, facileque prima tumoris stamina jacit: hoc ipsum confirmatur ex historia data, Sanguis enim in dextro ventriculo contentus, ut dictum, gelatinę instar erat: Nec dubium quin succus nutritius consimili vitio laboraverit: Quamquã enim hi succi plane diversi sunt, magna tamen inter illos conformitas et plurimum intercedit, quod nimirum rejectanea pars alimenti partium spermaticarum, è nervis per glandulas in venas transfunditur, adeoque sanguinem qualitatibus suis nonnihil inficit: Quin & idem testatur viri cœlibatus, & vita à vino & venere abstemia, quæ ut sanguinis, ita & alimenti spermatici robur ac fibrositatem augent: Secundò, Advertendum est scrophulas frequenter tardi incrementi esse, verum in magnam molem demum excrescere, tarde inquam & pedetentim augeri: hinc evenire potuisse ut scrophulæ istæ per biennium fere, ad eam magnitudinem non accesserint, qua cæteris partibus magnopere incommodarent: hoc ex eo confirmatur quia humorales non erant (quæ cito augentur & frequenter rumpuntur) sed carnosæ, quæ more aliarum carnium paulatim incrementum sumunt. Tertiò, Asserendum videtur in aliis fere omnibus corporis partibus contusiones scrophulis facilem succrescendi ansam præbere: Nam contusio quoquomodo sanguinis quandam incrassationem, indéque ebullitionem, ob difficilem ejusdem transitum per partium habitum promovere apta nata est: Hinc jubent Medici contusis quam primum v. s. succurrere: ea enim non tantùm ebullitionem supprimit, sed & incrassata attenuat, adeóque non tantùm imminentibus inflammationibus ac febricitationis periculis præcavet, sed & crudorum tuberculorum, scrophularumque, (tumorum nempe tardioris motus) pullulationi in antecessum prospicit: His positis, inferre licet potuisse contusionem hanc primæ origini scrophularum prædictarum occasionem præbere: Eas quoque, quoniam scrophulæ per se morbosæ non erant, nihil statim damni cæteris partibus ab initio intulisse: verum tractu temporis in magnam molem auctæ, ex compressione pręsertim vicinarum partium, gravissima illa symptomata produxisse, scil. dolorem colicum, vomitus, detrusionem intestinorũ extra suam sepem, ischuriam absque arenulis: similiter dolorem lumbarem & ischiadicum renum & ureterum compressioni tribuimus: Dyspnoeam & tussim compressioni pulmonum ab adnatis glandulis: Totius demum maciem, partim impeditæ distributioni succi nutritioni, ob compressionem plexuum abdominis, partim defraudationi partium & conversioni alimenti in proprium augmentum: partim denique febri hecticæ à difficultate spirandi ortæ.

Ingens apparuit tumor) Tumores mesenterii sunt duorum generum, flatuosi & humorales: rarissime, quod cavitate careat, flatibus distenditur: Tumores, in quacunque parte, tres præsertim causas agnoscunt, nimirum materiæ affluxum ad locum tumentem, transitum ejusdem impeditum, & infarctionem: ubi nullus est materiæ affluxus, quascunque alias tumorum causas statueris, vix fieri potest ut tumor inde excitetur: scilicet corpus mortuum quantum libuerit fustibus verberato, pars tamen contusa in tumorem non attolletur, quia omnis humorum affluxus in defunctis cessat: In vivis vero, quælibet levissima contusio tumorem affert, arteriis nempe sanguinem ad partem contusam impellentibus, qui ob permeabilitatem partis ex contusione jam impeditam pertransire nequit, adeóque partem necessario implet, infarcit & in tumorem attollit: Cum vero affluxus ad mesenterium tribus modis contingat, nimirum vel per arterias, vel per venas lacteas, vel per canales aquosos, facile constat trium tumorum genera huic parti accidere posse, tumorem nempe Sanguineum, Lacteum & Aquosum: Sanguinei nomine non hic intelligo illum quem phlegmonem specialiter vocant, sed ex quocunque humore in massa sanguinis contento conflatum: Appello autem hos tumores sanguineos, ut distinguantur ab iis qui ex lacte, sive chylo vel lympha oriuntur: Tumores qui fiunt ex sanguinis affluxu, majores longe ac periculosiores sunt illis qui ex lacteo succo producuntur: Etenim sanguinis affluxus per arterias valde impetuosus est: ille autem qui per venas lacteas fit, imbecillis parumque efficax: Porro sanguis affluens multo fervidior ac ferocior est, lacteus succus temperatior ac mitior: quare lactei tumores admodum exiles, sunt & forte nondum ab aliis animadversi: In vivis autem dissectionibus, ligatis venis lacteis, inter commune receptaculum & mesenterii glandulas, observavimus chyli curriculo obstructo, glandulas illas, ad quas venæ ligatæ spectant, non nihil intumescere: De Tumoribus canalium aquosorum alibi, Tumores sanguinei vulgo dividuntur in Sanguineos proprie dictos, in Biliosos, Pituitosos, Melancholicos & Serosos: Nos

dividimus in Tumores cum & Sine inflammatione; Tumores cum inflammatione, putredinem quandam materiæ in parte tumida impactæ arguunt: Asserunt Medici Practici inflammationes has esse causas diversarum febrium, præsertim Semitertianæ: Degenerant quoque inflammationes istæ aliquando in gangrænam, quod Joubertus observavit in Rondeletii uxore: Tales etiam inflammationes frequenter accidisse in male curatis dysenteriis iidem testantur. Tumores sine inflammatione & putredine febrili admodum varii sunt, omnes vero tardius augentur morbósque plane chronicos constituunt: Aliqui eorum plures annos durant priusquam sese evidenter suis indiciis prodant: neque tamen vehementer interea ægrotos excruciant, In multis vero non dignoscuntur ante obitum abdominisque apertionem:

Genera horum tumorum præcipua hæc sunt,
Abcessus, Steatomata, Atheromata, Melicerides, Strumæ,
Scirrhi. *Idem ibidem.*

Observatio CXXXIII.

Tabes à mesenterii & mesocoli abscessu.

PUer 10. annor. dissectus fuit die 20. April. 1664. Omentum exhibuit putrefactum; prolapsum ad vesicam, & tenaciter intestinis & peritonæo annexum; Mesenterium quin etiam putrefactum & fere consumptum, potissimum versus os pubis, ubi maxima erat puris copia, coloris æruginosi: Intestina plurimum tumida, ad colorem plumbeum vergentia, at ubi pus stagnabat, nigricantia: Lienem tumidum valde, Hepar boni caloris, sed arctius peritonæo annexum: maxima vero aquæ copia potissimum redundabat in cavitate sita inter lienem, ventriculum & intestinum colon: Universum corpus macie consumptum: Urinæ toto morbi decursu apparuerunt bonæ: Circa pulmones maxima materiæ pituitosæ copia exuberavit: Aqua tandem è corpore sectione evacuata, statim concrevit. *Raimundus Io. Fortis Consult. 37. cent. 3.*

SCHOLIA.

PUerum ex abscessu insignis magnitudinis fato cessisse, pro certo est habendum, cum materiæ purulentæ copia in abdomine, secto cadavere, apparuerit, coloris plumbei sive æruginosi, ex sphacelato tandem abscessu: Hunc autem in mesenterio & mesocolo potissimam sedem habuisse existimandum, ut pote materiæ capacissimis, tum quia eadem magis cæteris partibus putrefacta se exhibuerunt; putredine quin etiam & corruptela ad omentum diffusa simul cum ipsis putrefactum: Aquæ vero vel seri copiam redundare ubi tumet Lien, qui fons aquæ ab Hippocr. nuncupatur, mirum non est, prout nec nova & insolens macies toties, tum quia febriculis diuturnis abscessum comitantibus supervenire consuevit: tum quia dum Lien florescit, corpus totum contabescit. Serum vero concrescere, cum humor alimentalis sit, novum non est: prout pulmones in morbis diuturnis vel affici, vel materia catarrhali impleri, quotidie ex Hippocr. observamus. Ad horum vero malorum causam indagandam, licet præteritorum commemoratione opus esse videatur, nihilominus conjectare nobis licet puerum à nativitate viscera naturalia imbecilla sortitum fuisse, à quibus crudus & crassus productus fuit sanguis, adeoque copiosus ut Lien, licet eodem turgens, massæ sanguineæ defæcandæ impar, eundem inutilem & naturæ molestum, decubitu extra venas, & ad jam dictas partes detruserit, qui vel in cavitatibus hærens, vel infarctus, corruptionem & putrefactionem adeptus, ipsis quoque partibus eandem impresserit; quæ quoniam cæteris naturalibus ignobiliores sunt, ideo non febris insignis, nisi primis diebus dum pus conficiebatur, sed lenta, corpus paulatim fortè absumens, successit: Quibus, sicut curationem adhibuisse nobis omnino impossibile videtur, ita neque antehac præservationem; tenella enim ætate robur visceribus conciliari, sine præcedenti totius expurgatione omnino non potuit, quæ quam difficili negotio perfici possit cuilibet palam est, tum ob puellum reluctantem, tum quia revera hæc ætas & sanguinis missionem & purgantium medicamentorum vim difficillime tolerare potest. *Idem ibidem.*

Observatio CXXXIV.

Tabes à mensenterii abscessibus ejusque consumptione.

SÆpe hic (In Indiis) sine manifesta causa ægri tabescunt ac emaciantur, febre nulla, vel saltem levissima se huic malo jungente, sine magno sensu doloris, gravitas tantum quædam sentitur circa umbilicum ac hypochondria: Hoc malum præter obstructionem viscerum, sæpe causam latentem habet in venis mesaraïcis, vel in ipsa mesenterii substantia, quæ sæpe insignem abscessum patitur, quod in dissectis cadaveribus non semel observavi: Imo reperi aliquando totum mesenterium absumptum, attamen intestina cohærebant, ac potius inter se confundebantur, nullo ordine, tenuibus pelliculis seu membranis adnatis: Ita miseri mortales ad extremam maciem perducti, ut jam magis sceleta quam corpora carne vestita dici possint, absumpto calore nativo vita excedunt: Notabile in hoc malo est, plerumque adesse βέλιμον ac appetentiam caninam, cui se lienteria conjungit, unde cibi, nihil aut parum immutati & incocti, per al-

vum ejiciuntur: Taliter affecti, etsi plerumque desperati, temperate calidis anodynisque, moderateque calidis deobstruentibus tractandi. *Bontius Medic.Indorum. Observ.xi.*

Observatio CXXXV.

Tabes à Mesenterio scirrhoso, compressione venarum Portæ & Cavæ, aliisque vitiis partium naturalium & vitalium.

Puella circa xi. ætatis annum 1°. in febrim Ephemeram, mox in hecticam incidit. Hinc cum spatio trium mensium doloribus totius corporis, ariditate linguæ, tussicula, deglutiendi difficultate, sudoribus, frequentibus præcipue noctu & dormiendo, vexata esset, tandem plane Extenuata obiit.

Cadavere aperto 1. Intestina vermibus plurimis infarcta videbantur. 2. Mesenterium scirrhosum & *hinc inde materia gypsea*, uti quoque circumcirca venam portam, refertum fuerat; hinc chylus ad Hepar permeare ac distribui non potuit. 3. Hepar diversis in locis, tam in parte cava quam gibba, steatomatibus scatebat. 4. Hepar mediante materia gypsea tam tenaciter diaphragmati adnatum erat, vix ut avelli posset, hinc anhelitus difficultas & tussicula. 5. Circumcirca venam cavam tam ascendentem quam descendentem, moles materiæ hujus gypseæ, ad magnitudinem pugni, tenaciter adhærescebat, ramósque comprimebat. Hinc extenuatio corporis, sanguis enim per corpus pro sui nutritione distribui non poterat. 6. Substantia Lienis materia hac gypsea undique scatebat. 7. Thoracis vacuum aqua limpida & nonnihil flavescente plenum videbatur. 8. Pulmonis substantia materia purulenta imbuta, uti quoque steatomatis, nucis vel castaneæ magnitudinem excedentibus, hinc inde referta apparebat. 9. circa exortum asperæ arteriæ, ex pulmonis substantia, moles steatomatum carne permixta, ovi magnitudinem excedens, inventa est, quæ tam asperæ arteriæ quam oesophago adhærescebat. Hinc anhelitus, vocis & deglutiendi difficultas. *Fabritius Hild.cent.ii. Observ.xliv.*

SCHOLIA.

Hinc *inde materia gypsea*) Lymphæ forsan sic concretæ originem debens: Observavit enim *Barbette* in Praxi, cap. de Hydrope, eam per gradus ejusmodi crassitiem tandem adipisci: Constat certe talem concretionem obstructionum sobolem esse. Obstructio autem vasorum mesenterii, juxta Varthonum loco ante cit. quinque modis contingere potest, *Primo* in ipso aditu succi lactei in orificio venarum lactearum, Tunc enim chylus ex intestinis non attrahitur, unde appetitus dejicitur & frequenter chylus ipse, ut in leienteria fit, per anum evacuatur: venæ lacteæ interim fotu atque humectatione chyli destitutæ, tractu temporis exarescunt, simúlque totum corpus tabe conficitur. *Secundo* in transitu ejusdem per mesenterii glandulas, post ejus ingressum in has venas: tunc primum nutritio diminuta, quam tandem atrophia consequitur. *Tertio* in transitu sanguinis ex arteriis in venas, per earundem glandularum substantiam: hinc si obstruatur sanguinis per has glandulas decursus, illæ protinus intumescunt, sanguine suffunduntur, atque adeo impeditam chyli permeationem & diminutam nutritionem efficiunt. *Quarto* in canalibus aquosis vel lymphæ ductibus, quos si contingat obstrui, quia valde fragiles sunt, facile rumpuntur, & aquas suas in abdominis cavitatem exspuunt, unde hydrops ascites certissime consequitur. Sin vero vasorum horum membranulæ tenaciores fuerint, ita ut distensionem notabilem absq; laceratione ferant, in vesiculas quasdam aqua turgidulas attolluntur, quas hydatidas vocant, & peculiarem ascitidis speciem constituunt; quælibet autem vesicula inter binas dictorum vasorum valvulas quamproximas esse formari contingit: quia vero aqua, nec prorsum, propter obstructionem, nec retrorsum fluere potest, ob valvularum interceptionem, interstitia intumescunt in figuram orbicularem, utpote capacissimā, quæ figura in hydatidibus vulgo cernitur: Hydatides istæ haud longe diversæ videntur ab iis quas per meatus urinarios, & anum quoque excerni aliquando observamus. *Quinto* in Nervis, Si enim obstructio aliqua in iis contingat qui ad ipsa intestina deferuntur, sequitur horum resolutio & stupor, ut in paralysi graviori frequenter usuvenit: Sin in iis tantum reperiatur qui ad glandulas mesenterii distribuuntur, causatur diminutam saltem nutritionem atque extenuationem, atrophiam omnium quoque partium spermaticarum, permanente interim constitutione vitali integra & satis valida.

Observatio CXXXVI.

Tabes à glandulis Mesenterii tumidis orta.

§. 1. Puer octennis ab alio quodam puero baculo circa lumbos percussus, aliquot diebus post male habere cœpit, & septimanis aliquot præteritis, licet tempus vitæ ultimum cibo sufficienti nutriretur, Tabe consumptus obiit: Huic licet nec tussis molesta esset, nec febris laboraret, nihilominus à quodam tanquam phthisicus fuit tractatus. Quare parentibus mortis causam scire cupientibus, & me ut cadaver aperirem rogantibus, ipsorum voluntati satisfacturus, cadavere denudato ventrem infimum turgidum reperi, & utrinque circa umbilici regionem ad tactum renitentem. Et quia nec tussim, nec febrem ipsi molestam

molestam fuisse intellexeram, illico necdum cadavere aperto, adstantibus significavi causam mali in mesenterio latitare: mox ventre aperto, glandulas mesenterii non solum tumentes, sed etiam scirrhosas reperi, & ita conglobatas, ut duorum pugnorum magnitudinem superarent: In thorace verò & pulmonibus nihil penitus vitii occurrit.

SCHOLIA.

CAusam ergo Tabis harum glandularum scirrhum censui: Nam glandulæ hæ, quæ ramorum venæ portæ & arteriæ cœliacæ divaricationibus interjectæ sunt, magnitudinem parem non obtinent, sed proportionem in magnitudine cum distributis propaginibus servant: Harum tamen maxima ad ipsiua mesenterii centrum, ubi vasa magis collecta sunt, & vasorum prima distributio fit, quarum usus tum ut vasa fulciant & dividant, tum ut eorum compressionem ab aliis partibus inhibeant, ne chyli distributio inhibeatur: Sic ubi hæ & crassiores & duriores redduntur, contrarium faciunt, sua enim magnitudine & duritie venas comprimentes, chyli in venas mesaraicas & Hepatis distributionem & transitum præpediunt, ita ut sanguis ea copia, quæ pro omnium partium nutritione requirebatur, in hepatis venas confici non possit: Et prout sensim glandulæ hæ & auctæ & induratæ, angustior chyli transitus relictus est, sicque sensim tabescere cœpit, usque dum transitus præpeditus fuit, & sic necessario ob alimenti defectum, partibus tabidis redditis mors successit. *Ex Observat. Clariss. Casparis Bauhini.*

§. 2. Si Glandulæ, quæ in mesenterio plurimæ sunt, aliqua de causa intumescant, ipsa vasa comprimunt; Et imprimis hoc præstare potest Glandula illa insignior in centro mesenterii, quæ primæ vasorum distributioni addita est, & qua tumore laborante totius corporis *Marcorem*, ob impeditam chyli distributionem sequutam fuisse observatum est. *Sennertus Pract. lib. 3. part. 5. sect. 1. cap. 3.*

OBSERVATIO CXXXVII.

Tabes à Mesenterio lapidoso.

IN quodam juvene atrophia consumpto Mesenterium totum lapidosum inventum fuit: A qua vero causa oriri possit, cùm calculi oriri possint à calore & frigore, Nos existimamus à calore id contigisse. *Dom. Panarolus Pentecoste V. Observ. xix.*

OBSERVATIO CXXXVIII.

Phthisicorum Pulmones sæpe integri reperti, male vero affectum orificium Ventriculi.

AN verus *Lindanus* qui existimat ea quæ tussi in Phthisi rejiciuntur, sæpe culpa ventriculi fieri, Eo quod in Phthisicorum corporibus pulmones integri, male vero affectum orificium ventriculi observatum ab eo sit? *I. Th. Schenckius cent. iv. Epist. Bartholini 72.*

SCHOLIA.

CErte si Phthisis propriè sumatur pro Pulmonum ulcere, seu corporis extenuatione à vitio Pulmonum, quomodo usitata est Medicis ea vox, quin in culpa sint Pulmones, dubitari non potest, Et toties secta à nobis Phthisicorum cadavera, & ab aliis, testantur. Si vero de quavis atrophia corporis laxa significatione sumamus, sæpe sani esse possunt Pulmones, vitio alibi in visceribus naturalibus latente, præsertim in ventriculo, primæ officinæ patrono: Apud nos Tabidi hoc anno quam plures comparuerunt & fatis functi sunt, phthisici vero plerique fuerunt ex vitio Pulmonum, quod ex signorum omnium syndrome indubie scimus: Una sola fœmina Tabida fuit, & pro phthisica judicata, etiam ex sputo purulento: in qua tamen id singulare fuit, quod sine tussi aut screatu, sputum illud in ore colligeretur satis copiose, post somnum, seu nocturnum seu diurnum: nec tamen dubitare potuimus quin ex pectore proflueret, nam capite non dolebat, bene cibum appetebat, nisi salivalia vasa sputum hoc effuderint. Ex ventriculo advocarem, si illius læsi ullum indicium extaret: Ventriculus in Tabe pus effundit & per fauces excernit, quemadmodum ex pure inter duas ventriculi membranas collecto asthma vidit C. *Piso* de serosa coll. p. m. 196. Forsan in exemplo à Clar. *Lindano* allato, pulmonum robore purulenta materia ad abdomen fuit detrusa, & quia moram nullam fecit in Pulmonibus, his salvis ventriculum infecit pus: Id ut credam, inducor exemplo pueri Phthisici apud *Platerum* lib. 2. Observ. p. 457. cujus ventriculus tribus foraminibus exesus fuit, septumque foramine amplo perforatum à puris copia & acrimonia, quod ex thorace in abdomen defluens, has partes & musculos quoque abdominis ad superficiem cutis eroserat: Vel, si vice versa ventriculus per pulmones tussi rejecit purulenta, singularis adfuit partium conformatio, sicut in avium genere, ubi per patentes ductus transitus fit è pulmonibus ad abdominis cavitates. An talis fuerit homo Phthisicus *Lindani* divinare non possum, &c. *Th. Bartholinus Epist. 73.* Vide supra Observ. 103.

Observatio CXXXIX.

Tabes à Glandula pyloro adnata.

Vidit *Ioannes Prevotius* in cadavere glandulam, minoris avellanis magnitudine juxta pylorum, internæ ventriculi parti adnatam, quæ membranæ oblongæ pendula nectebatur: hoc sane corpore in pylorum iocidente facile, chyli exitus omnino præpediri & varia symptomata oriri potuissent, quod ab apostemate in fundo ventriculi, transitu omni in duodenum paulatim impedito, corpore atrophia consumpto, observavit *Camerarius G. Hieronimus Velschius Observ. xl.*

Observatio CXL.

Tabes ob ventriculum corrosum ab usu magisteriorum corallorum & perlarum.

Episcopum Uratislaviensem magisterium Perlarum sæpe bibisse, atque demortuo tunicas ventriculi nigras & corruptas apparuisse testatur *L. Hofmannus: Libavius* aliquot exemplis demonstrat Magisterii margaritarum & corallorum, quæ tamen humidum nativum instaurare creduntur, usu multos in Tabem incidisse, plurimos vita privatos esse, tunicis ventriculi & intestinis acrimonia plane erosis. *Fabritius Hild. centur. vi. Observ. lxxxix.*

Observatio CXLI.

Tabes ventriculi syderationi succedens.

Jac. Gallus conqueritur de dolore ad umbilicum. Solennis erat excretio materiæ purulentæ per anum: post liquida & esculenta vomitu rejiciebat: Interiit plane emaciatus ac si sphacelatum corpus esset. Aperto cadavere ventriculi facies extima erat vermiculata, facies interna corrupta & putris. *Vide tit. de Ventris dolore lib. 3.*

Observatio CXLII.

Anatome Tabidi post philtrum exhibitum, In cujus ventriculo massa dura reperta est.

Baro quidam filium Bononiæ habuit, qui accepto Philtro totus contabuit ac tandem mortuus est.

Postquam corpus sectum est, massa quædam dura, cornu similis, in fundo ventriculi inventa est, quæ Patri postmodum transmissa fuit: Pater in memoriam Filii demortui, cochlear sibi ex ea massa fieri curavit, eóque frequenter in mensa uti solitus fuit: Accidit autem forte fortuna aliquando, ut cochlear istud embammati ex nasturtio aquatico, cum aceto confecto, impositum dissolveretur, Hioc Nasturtium aquaticum viribus non vulgaribus contra Philtra præditum esse facile conjicere possumus.

SCHOLIA.

Eodem præsidii genere alius quidam Nobilis usus est, atque ex simili morbo restitutus: Omnia Philtra etsi inter se varie differant, hoc tamen habent commune quod humorem efficiant melancholicum: quæ igitur medicamenta humorem illum clementer evacuant, & spiritus tristes recreant, indubie in tali affectu proderunt plurimum. *Petrus Monavius Epist. 23. lib. 7. conf. & Epist. à Scholtzio editarum.* Exempla curationum affectuum à Philtro exhibito vide apud *Phil. Salmuth* Observ. 70. cent. 1. *Henric. ab Heers* Observ. 13. *Mart Rulandum* curat. 91. cent. 3. *Joh. Hartmannum* Prax. Chimiatr. p. 60. *Joh. Fabrum* curat. 94.

Observatio CXLIII.

Tabes nata à Tumore scirrhoso ventriculi pyloro proxime adhærente.

Rusticus ranam se in ventriculo habere credebat, In vomitionibus eam ad Gulam usque ascendere, ac exterius eam, ad regionem ventriculi manibus se prehendere dicebat; Interim dormire se, appetere, sed emaciari: Sed anno elabente vir ille mortuus est Macie confectus: Aperto cadavere, tumor scirrhosus, ovi gallinacei magnitudine, ventriculi pyloro proxime adhærebat. *Vide lib. 3. Tit. de Melancholia.*

Observ.

Observatio CXLIV.

Tabes à corruptione omnium viscerum, solo corde salvo.

Georgius Gebhardus variis morbis & longo cruciatu detentus per 13. annos, vix ægra trahens membra, vehementer contabescente universo corpore, frustra hinc inde consultis Medicis, tandem obiit.

Dissecto corpore solum Cor illæsum reperi, cœteræ partes erant fœtidæ & putrefactæ, Ventriculus inanis prorsus erat, omni chylo destitutus, nec ullam aliam humorosam in se continens materiam, & consequenter occlusus quasi & parvus. In vesicula fellis, & meatu ejus choleram ad intestina deducente, obtulit sese massa quædam nigra, specie vitreorum lapillorum, qui pileis & eorum fasciis & redimiculis, ornatus gratia annecti solent, *adeo quidem ut bilis* reciproco gradu, *propter obstructionem*, spinam dorsi perforando, ad pedes defluxerit, ubi conciravit ampullas ac vesicas ovi columbacei magnitudine, vel etiam majores, tantum ardorem ac dolorem moventes, ut mirum sit quod non singulis horis æger in syncopen inciderit, quibus apertis nihil nisi cholera ichori commixta exivit. Mesenretium à tinctura istius choleræ undiquaque putridum erat. In renibus deprehendi materiam calculosam satis multam, præcipue autem in sinistro, ubi apparuit lapis haud exiguus, ita ureteri acuta sua cuspide insertus, ut omnis urinæ ad vesicam transitus sit interceptus. Pedes illius magis quam in leproso squallidi erant. *Ex Ioh. Fabri Observat.*

SCHOLIA.

A*Deo ut bilis propter obstructionem, &c.*) *Fernelius* Pathol. lib. 6. cap. 8. vix ullam se animadvertisse Atrophiam asserit, in qua viscera præter intemperiem, non multa quoque humorum, præsertimque biliosorum, colluvie scaterent, ac eorum plerumque copia distenderentur: Hæc igitur causa quoniam naturalem spiritum & calorem proterit, vix ut utilem sanguinem gignat, in Atrophiam præcipitat. Per hos affectus, *att*, tametsi alimenti copia suppetit, & venæ multo humore turgent, corpus tamen non alitur, quia is humor caloris & substantiæ bonitate, sæpe etiam fibris, quibus concrescat, destitutus, partibus neque adhærescere neque assimilari potest.

Observatio CXLIX.

Tabes à depravata constitutione viscerum omnium naturalium.

Ælia Euvouts annor. 59. tandem Tabifica febri & alvi fluxu consumpta obiit. Ad eam ventriculi infirmitatem postremo devenerat, ut nihil alimenti aut medicamenti sustinere posset, sed illico omnia vomitu rejiceret.

Cum cadaver aperiremus, deprehendimus Hepar flaccidius foris pallidum, intus prorsus exangue: In lobi sinistri parte supera, juxta diaphragma, steatoma callosum, ovi columbini magnitudine: inferius arcte coaluerat cum ventriculo, *Omentum* plane erat consumptum, omni pinguedine illiquata à febris perenni calore: Colon erat admodum angustum, sed *vasa*, quæ per omentum colo & fundo ventriculi inserebantur, calami anserini amplitudine erant. *Lien* pallebat, palmi magnitudinem non excedebat, flaccidior & exanguis, *Vas breve*, quod ex liene ventriculo implantabatur, in duos ramos amplitudinis calami anserini divisum erat. Ventriculus flatu potúque turgebat. *Pylori* substantiam callosum steatoma obsidebat, non tamen via in intestinum inde occludebatur, nam etiam digiti insertionem admittebat: Pancreas totum schirrosum firmiter pyloro adnatum erat. *Vena Porta* steatomate calloso premebatur, superius inferiusque à pyloro & pancreate, *Pulmo* pallidus luridis maculis sparsim oppletus erat: Pericardium aquam pallidam vix cochlearis quantitate continebat: *Cor* erat flaccidum, foris pallidum, intus exangue. *Vterus* nucis juglandis magnitudinem non superabat, sicut solenni naturæ ordine in ejusmodi angustiam contrahi solet, cum menstruo sanguine non amplius humectatur. *O. Heurnius Observ.*

SCHOLIA.

ATrophiæ causa mortifera constiterat in maligna hepatis viscerumque omnium naturalium intemperie, tum etiam interceptione nutricatus ex venæ portæ compressione, quippe hepar infirmum, procreans sanguinem pravum & aquulentum, reliqua viscera, & corpus ipsum ita infirmaverat, ut sanguinem quem ad nutrimentum officiumque suum recipiebant, nec talem qualem recipiebant conservare, nec etiam in melius mutare possent. Unde deficiente vitali vigore in toto corpore, lenta febris exorta miseræ miseram attriverat & tandem extinxerat: hinc tandem tanta ventriculi infirmitas ut omnia vomitu expelleret. *Idem.*

Observatio CXLIV.

Tabes à Glandularum lactearum lumbarium vitio.

DEtectis *Glandulis novis* patet unde pendeat atrophia partium, præsertim thoracicarum, quæ ex glandulis lacteis chylum fugunt: Premitur fubinde Receptaculum lacteum, & ἀγγεῖον chyli remoratur, obstruitur, & inflammationes aliosq; tumores patitur: Vidimus id in cadavere humano, in quo ad Atrophiam omnia, excepto hepate sano, vergebant, flaccidis pulmonibus & marmoris instar variegatis, bubonibus in inguine, gangræna in pede, & aliis pessimi habitus indiciis, Sana erat altera glandula lactea, rubra altera, quasi inflammata & phlegmonodes: unde hepar quidem sanum & multæ mesaraicæ lacteæ, at thoracicæ lacteæ non ita plenæ aut tumentes chylo. *Thomas Bartholinus Historia Anatom. de lacteis Thoracicis cap. ix. §. viii.*

Scholia.

PResfiot usus Glandularum lactearum est, ut ex lacteis mesenterii venis chylum excipiat aliquem, eumque nonnihil præparent beneficio calidorum vasorum vicinorum, arteriæ venæque, & breviter præparatum ad thoracicas aliasque partes protrudant. Contineri ibi chylum sensus docet, illumque recipere ex lacteis mesaraicis, pressione illarum innotescit: sursum denique promovere, ramificatio lactearum exinde prodeuntium facit fidem: imo compresso mesenterio, & vulneratis lacteis in thorace, vel ligatis, vel digito adactis, chylus illac vel prodit, vel in tumorem tollit vicinum mesenterio locum &c. *Vide illarum historiam cap. vii. dicti libri.*

Observatio CXLV.

In quibusdam morbo consumptis Pancreatis tunica à parenchymate abscessisse visa est.

PAncreas membrana tenui succingitur, quæ in morbis humorum affluxu crassior facta, ab ipso Pancreatis corpore abscedit, ac veluti saccum quendam constituit, ut in corporibus morbo consumptis sæpius à nobis observatum. *Riolanus Anthropogr. lib. 2. cap. 14.*

Observatio CXLVI.

Atrophia in puero à Pancreate scirrhoso.

PAncreas ad instar aliarum glandularum Scirrhosum omnino evadere posse dubitare desii, postquam in puero ix. annorum, Atrophia extincto, illius constitutionis id reperi: Hoc tamen addere convenit, non omnes ejus partes æquali ratione induratas fuisse, cum tres quatuórve adhuc extarent, inrestino vicinissimæ, vix à statu naturali recedentes. *Gerardus Blasius Observ. Anatom. p. 127. Observ. Med. 23. parte 1.*

Observatio CXLVII.

§. 1. Macies à lumbricis longissimis in Rene repertis.

CAlculis Renes domicilium præbere quam frequentissimum, tam rarum Lumbricos hic colligi: In vito maciato ulnæ, & quod excedit, longitudinem habentes duos aliquando reperi: coloris erant rubicundi, quasi ex annulis plurimis affabre junctis constare videbantur. *G. Blasius Observ. Med. 12. Parte 6.*

§. 2. Juvenis à pueritia dolore renum erat oppressus, tandem Tabidus vitam finiit: Inutroque renum cavo vermes sunt inventi. *Vide l. 3. tit. de Lumborum dolore.*

§. 3. Renem hunc illumve in canibus substantia sua non solum privari, verum & lumbricis sæpe plurimis variisque, loco consumpto se exhibentibus, repleri, frequens Anatomicis, At in homine talia evenire rarissimum: vermes duos, ulnæ ad minimum longitudinem habentes, rubicundioris coloris, aquoso liquore scatentes, similes omnino iis quos in caninis renibus reperiri dixi, unica tantum vice in emaciato sene reperiti mihi concessum. *G. Blasius Observat. Anat. p. 125.*

Scholia.

GIgnuntur vermes ex materia excrementitia & putrida, chylosa, fœcali, purulenta aut pituitosa, sæpius in intestinis, aliquando intra aures, caput, pectus, uterum, in ulceribus & vulneribus sordidis. Multi è neotericis dictis partibus Renes annumerant & vesicam, quod fidem meam superabat, innixus enim etiam testimonio plurimorum eruditorum, quibus id impossibile judicatum, quod amara omnia, salsa, acria & acida à putredine vindicent, nedum eam incurrunt, & proinde vermium generationi inepta sont: quare absurdum visum eos intra dictas partes posse subsistere, quia renum ope transcolatio fiat feri actis & falsi, cujus vesica alveus est & receptaculum: Oculis tamen fidem facientibus negare iniquum

quum fuisset. Admirationem sustulit consideratio varietatis substantiarum heterogenearum, ob quam in olivis & nucleis persicorum, amaritie insigni praeditis, reperiuntur; in intestinis & auribus, amaram bilem continentibus. Imo vitriolum vegetabile, acetum intelligo, putredinis omnis inimicum, ejusmodi vermium productioni espositum fuit anno 1629. quo tempore acetum potentissimum, quod terram subigens & fermentans in tumorem attollebat, vermiculis scatere deprehensum. Indicium pestis subsequentis universam Galliam Narbonansem vastantis: Vermes excretos per virgam vidit Dom. de Sillol, Medicus Mont'Ælimariensis, à puero quinque annos nato qui cum vermibus pluribus diebus laborasset & febre ardente, fugaci ischuria correptus fuit, subsequente postmodum cum uriois lumbrici pedalis longitudinis excretione. Postridie similibus vexatus affectibus, similem ejecit vermem: modus exitus, per apertum & patentem penis canalem, admirationi non erit illis, qui animadvertent ejusmodi animalcula perforatis intestiois, quo liberiori aëre fruerentur, per inguina erupisse, per umbilicum, & per epigastri fistulosa ulcera. *Idem ibidem.*

Observatio CL.

Atrophia à verme in altero Renum, & Calculo in Lumbis.

Anno 1595. Ernestus Archidux, Belgicarum Provinciarum Prorex, obiit nocte intercedente xx. & xxi. mensis februarii die, anno aetatis XLII.

Ejus cadavere aperto, Cor, Pulmo, Jecur nihil vitii prae se ferebant: In lumbis tantum mediocris magnitudinis calculus repertus est, Et in Renum altero vermis oblongus & vivus, qui visceris illius parenchyma adeo erosit, ut parvo tempore Princeps emarcuerit totus, hinc superesse diu non potuerit. *D.M. Iansonius Mercurii Gallo Belgici Tomo 2.*

Observatio CLI.

Anatome Canis Atrophia confecti, cujus renis sinistri parenchyma vermis depascebat.

Anno 1610. Monspelii, medicinae aliquot candidati, canum frequentes dissectiones instituebant, indagaturi insignium vasorum propagines & ramificationes, ab illis non absimiles quae hominibus insunt. Occurrit forte canis leporarius, macie omnino confectus; quem trucidare misericordiae esse crediderunt; securi ab adipe vasorum distributiones non occultatum iri: Venae Emulgentis insertionem in Renem dextrum inquisituri, vix novacula renis superficiem attigit, ecce exilit vermis prodigiosae magnitudinis, qui convolutus totum parenchymatis exesi spatium adimplebat, cujus ne minima vestigia apparebant. *Iacobus Covillaardus Observationum Iatro Cheirurg. Gallice editarum §. viii.*

Observatio CLII.

Tabes à corrosis duabus vertebris Lumbaribus.

Quidam in Lumborum dolores incidit, ac totus Emaciatus interiit. Illaesis renibus duae lumborum vertebrae corrosae sunt repertae. *Vide tit. de Lumborum doloribus lib. 3.*

SCHOLIA.

Tabes Dorsalis etsi nostro hoc saeculo nomen amisit, tamen Hippocr. ejus mentionem facit, & morbum hunc ex professo tractans duplicem ejus speciem assignavit, sc. unam ex immodica venere, & alteram à destillatione in spinam dorsi: Quod ad posteriorem hanc spectat, saepius observavi quosdam dolore circa Lumbos, imo interdum in toto Dorso miserrime vexatos fuisse, qui cum aliquandiu ita laborarunt, postea Gibbi aut Claudi evaserunt, ac ultimo in toto corpore, excepto capite, insigniter contabuerunt. Cujusmodi affectus causa proculdubio in hoc consistit, videl. quod imprimis humor, sive materies quaedam incongrua & morbifica, cum succo nerveo per medullam spinalem descendens, in nervorum vertebralium ramos incurrebat, proindéque ab initio ob fibras vellicatas, dolor fere continuus exoriebatur. Dein ob quasdam è fibris carneis resolutis, oppositae vehementius contractae spinae vertebras quasdam contorquent: & denique, si quidem spiritus animales nervos & fibras ad truncum & membra pertinentes haud uberi satis copia actuarent, ob nutritionem frustratam totius corporis emarcescentia successit. Profecto, cum Liquor nerveus, & spiritus animales è spina dorsali in totum corpus haud plene & libere dispensantur, proinde marcor saepenumero oritur: hinc abscessus & ulcera circa lumbos vel os sacrum excitata, quatenus liquorem nerveum absumunt nimis, aut profundunt, Atrophiam in toto, aut saltem in partibus inferioribus inducunt. *Th. Willis Pharmac. rat. part. 2, sect. 1. cap. 5.*

OBSERV.

Observatio CLIII.

Tabes à Tumore musculis lumbaribus lateris dextris adnato, cum annexis steatomatis, atheromatis, meliceridibus.

IUrisconsultus Parisiensis sicca tussi vexatus, Macie universali affectus & diarrhæa diuturna, post repetitas purgationes & venæ sectiones me accersiri jubet. Eum attente considero, & post colloquium aliquousque protractum, decumbere jubeo quo latera, dextrum præsertim, commode pertractare liceret, suspicatus aliquid in jecore vitii. Admota manu, indolentem tumorem percipio nucis juglandis magnitudine, (sed forti digitorum impressione & profunda, próque partis sensus tolerantia) infra costas nothas in jecoris regione. Prognostico emisso, asserui tumorem illum ad capitis magnitudinem perventurum, imo majorem, quod eo loco situs esset, quo intus nequicquam reniteretur, ad extra vero augmento prohiberetur à caligatum cingulo & thorace. Ulteriorem sanguinis missionem prohibeo, eo quod iudicarem vitam tamdiu productam iri quamdiu sanguinis penuria non adesset. Opinionem & prognosticum meum impugnarunt venisecæ, qui imaginarium esse tumorem objiciebant, iteratisque venæ sectionibus ægrum vexabant. Post dies quindecim iterum advocor, atque ægrum in deteriorem statum deductum video, tumorem auctum & digitis palpantibus manifestum, globuli sphæristerii magnitudinem æquantem. Mortem prædico, Chirurgi vero revocati, agnito tumore, Sanguinis missionem perperam iterum instituunt, sed paulo post mors succedit.

Apertum cadaver fuit à Riolano Chirurgo, qui solus, consultatione habita cum tribus Medicis ac duobus Chirurgis ampullatis, contendebat tumorem neque mesenterium neque pancreas obsidere, sed musculorum cuipiam *viscera colligantium adnatum esse*, si enim, ajebat, situm in pancreate aut mesenterio obtineret, ad motum corporis huc illuc nutaret, illius inclinationem sequutus, alvi excrementa cohiberet, quæ liquida & inconcocta dejiciebat æger: Obviam ergo illi secanti se obtulit *tumor* pendulus, & *annexus* lateris dextri *musculis lumbaribus*, magnitudine capitis vitulini, cui plurimæ adnatæ erant cystides, aliæ materia pulti simili refertæ, aliæ sebacca, aliæ lardum, aliæ mel referente, aliæ erant duræ, variæ consistentiæ & coloris ab invicem secretæ. Totum corpus exangue erat, sed plurima aqua reperta, ad mensuras duas Parisienses. *David Lagneau lib. de Sanguinis missione p. m. 385.*

SCHOLIA.

T*Umor annexus musculis lumbaribus*) Ubi situm habet Receptaculum Pecquetianum dictum, Glandulas Lacteas Lumbares vocat Clariss. *Bartholinus*, quarum situs est infra centrum mesenterii, circa lumbares vertebras, inter earundem musculos ψόας: non prorsus medium lumborum locum servant, sed subinde ad dextrum deflectunt in homine. Ab hoc tumore compressum fuit dictum Receptaculum, vel Glandulæ Lacteæ, unde intercepto chyli transitu Atrophia orta est. A compresso Receptaculo Atrophiam partium dedocit laudatus Bartholinus cap. 9. Tract. de Ductu Chylifero: Unde, *ait*, Atrophia partium, præsertim thoracicarum, quæ ex glandulis lacteis chylum sugunt? premitur subinde Receptaculum lacteum *διάδοσιν* chyli remoratur, obstruitur, & inflammationes aliosque tumores patitur. An forsan Tumor ille incrementum fuit p. n. ipsius Receptaculi, quem pendulum fuisse narratur, annexum musculis lumbaribus lateris dextri? Cystides annexæ, ipsæ Glandulæ lumbares, quarum chylus varie transmutatus fuit?

Observatio CLIV.

Atrophia ab inflammata altera glandularum Lumbarium, cum Pulmonum vitio.

ATrophia partium, præsertim thoracicarum, quæ ex Glandulis lacteis chylum sugunt, ex harum vitio nasci potest. Premitur subinde Receptaculum Lacteum, & *διάδοσιν* chyli remoratur, obstruitur, & inflammationes aliósque tumores patitur: Vidimus id in cadavere humano, in quo ad atrophiam omnia, excepto hepate sano, vergebant, flaccidis pulmonibus & marmoris instar variegatis, bubonibus in inguine, gangræna in pede & aliis pessimi habitus indiciis: Sana erat altera Glandula lactea, rubra altera quasi inflammata & phlegmonodes. *Bartholinus Tit. de Ductu Chylifero cap. 9.*

Observ.

OBSERVATIO CLIV.

§. 1. *Anatome canis, Tabidi à rupto ductu Thoracis, chylum in venas subclavias vehente.*

Quia nonnulli in eodem cum veteribus errore versantur, venasque mesaraicas chylum ex intestinis excipere confidenter statuunt, Ipse ut hac de re certior fierem, serium aliquando impendi operam, atque non uno experimento tandem mihi constitit totum chyli penum nulla alia via quam per ductus chyliferos in sanguinem infundi: Si enim cursus ejus per vasa thoracica impediatur, animal qualicunque cibo satiatum intra paucos dies fame penitus interibit, quod in duobus canibus, diverso licet modo expertus sum: Alterius enim thorace dextri lateris intra duas costas inferiores aperto, digitum immisi,& ungue velut in settam resecto, commune receptaculum tribus horis à pastu valde turgidum perfregi & laceravi, ut chylo in cavitatem thoracis exitu dato, transitus ejus in ductus chyliferos penitus interciperetur: quo facto & consuto vulnere, animal hoc cibo, quantum capere voluit postea satiavi:

Cum autem intra paucos dies exspiraret, & à me statim dissecaretur, ventriculum atque intestina valde repleta, quin & venas lacteas chylo plenas inveni, nihil autem ejus in toto ductu thoracico apparuit, verum in eo pectoris latere, in quo commune receptaculum disruptum est, duæ libræ chyli repertæ sunt: Unde certo constare arbitror ob præpeditum chyli per ductus thoracicos transitum, animal hoc, ventriculo licet cibis referto, utcunque fame periisse.

§. 2. Quod ut certius redderem, alium canem simili modo, sed in adverso seu sinistro latere, intra 3. & 4. costam superiores, perfodi, qua in regione ambo ductus chyliferi in unum plerumque truncum coeunt, qui deinceps ex latere œsophagi inferiore, ubi musculo substrato incumbit, versus venam subclaviam sub communi pectoris tunica incedit: Immisso itaque per vulneris orificium digito, ductum istum pariter diffregi, quo disrupto chylus in cavitatem lævi pectoris exire, ulterius vero penetrare neutiquam potuit: quare vulnere ut prius curato, canem per paucos dies bene pastum detinui, ex quo tempore elanguescere cœpit & paulo post obiit.

Cum autem thoracem ejus dissecarem, claustrum illud pectoris, ubi ductus iste disruptus fuit, chylo penitus repletum & pulmonem lateri isti agglutinatum inveni; Quo autem certior forem canalem istum usque adeo perruptum esse, ut nihil chyli ulterius deferre potuerit, aquam è siphone in ductum chyliferum inferius injeci, verum ultra quam canalis iste pe ruptus fuerat, penetrare non potuit, sed in cavitatem pectoris tota exiliit: Claro satis argumento chylum per venas mesaraicas non intrare, neque ullam aliam dari viam qua sanguini misceatur, cum animal ex transitu per vasa thoracica impedito tam certo intereat: Quin & hoc denique ante omnia confirmat chylum in venas mesaraicas non influere, quia si sanguis ab animali ita tractato post diem unum aut alterum adimatur, nihil chyli in illo apparebit, licet paucis antea horis optime pastus fuerit, quod aliter omnino fieri debuit, nisi influxus ejus hoc modo prorsus interciperetur. *Richardus Lower Tract. de corde c.5.*

SCHOLIA.

Hinc colligit Vir Clariss. Hepatis patrocinium neminem posthac debere suscipere, ut ipsi sanguificationis munus postliminio asseratur: Experimento insuper conficiens ut Chylus nulla alia via, nisi per *Ductus Pecquetianos* sanguini instillari & commisceri in posterum credatur: Quemadmodum enim ductibus istis disruptis chylus omnis in cavitatem thoracis effluit, ita si ductus iste in lævo pectoris latere (orificio ubi prius facto) immisso digito per horam comprimatur, chylo, quia alius in sanguinem transitus non datur; commune receptaculum, quin & vasa lactea omnia in mesenterio, atque infima parte ventris, ab hac obstructione adeo turgescunt & distenduntur, ut nunquam clarius aut perspicue magis ostendi possint, siquidem jucundissimo spectaculo constat qualis eorum fabrica, valvulæ, anastomoses, quam varii præterea mæandri eorum fuerint; quam densa serie totum intestinorum ambitum & superficiem perrepsent, quam infra Receptaculum multiplici ordine dispositæ, non secus ac uniones in puellarum monilibus turgescant; Quin & observatione dignum ex obstructo hoc ductu thoracico, chylum in vasa lymphatica, tum in pectore ubique & abdomine disposita, renitentibus licet valvulis, adeo insinuari & retro urgeri, ut primo forsan intuitu incautis imponere, & *Ductus Bilsii Roriferos* adesse suadeat: licet revera non aliunde hoc eveniat, quam quod succus iste albus propria via præpeditus, in vasa illa regurgitat, non aliter forsan quam ab inundante mare flumina in alveos suos repressa irruenti æstui locum cedunt: Atque ideo uti refluente mari, flumina iterum intra ripas suas subsidunt, ita remota ista compressione, & chyli in sanguinem introitu restituto, totus iterum in ductus thoracicos resorbetur,& in vasis illis lymphaticis nullum sui vestigium post se relinquit.

Ut nihil chyli ulterius deferri &c.] De chyli per venas lacteas motu læso, & morbis inde sequi solitis vide *Sylvium de le Boë Pract. lib. 1. cap.17.*

 §. 3. Illustr,

§. 3. Illustr. Baro circa mediam dorsi vertebram sclopeto læditur: Post 14. dies observatus in linteis copiosus albicans humor, corpus in dies Tabescebat: Pulmones juxta vulnus insignem putredinem conceperant &c. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

Observatio CLV.

Tabes ab ulceratione musculi mastoidei inducta, cujus pus per venam jugularem ad dextrum cordis ventriculum penetraverat: A Liene indurato & magno; Hepate consumpto biliosaque materia referto, Pancreate magno & scirrhoso &c.

Puer duorum annorum erat macie ita confectus, ut vix hæreret ossibus: Ad latus sinistrum, in musculo mastoideo exulceratio erat, quæ usque ad ipsam jugularem venam penetraverat, eamque corrodendo sic extenuaverat, ut puris subtilior materia percolasse per eam videretur: non exiguam namque ejus copiam sanguini permistam in dextro cordis ventriculo, corde alias sano & integro, inveni; quam, ut dixi, transcolatione eo pervenisse suspicatus sum: sed unde puris ejusdem crassiusculi, bene cocti, copia, item magna è regione in dextro latere, ad eundem musculum, intus & foris sanum, penetraverit, ego divinando assequi non potui: *Lien* præterea *induratus* erat & magnus, pendebat enim uncias septem & tres unciæ quartas: Hepar contra, consumpto fere parenchymate, nonnisi quinque uncias & quadrantem ponderabat: biliosa id plenum erat materia, quæ propter obstructionem ductus communis in illum redundaverat; *bilis interim drachmas undecim* (magnum pro ea ætate pondus) exæquabat: *Pancreas magnum* erat & scirrhosum, quod in chronicis morbis sæpe contingere observavi: Succus ejus tam acidus, ut in duodeno bili admistus, tamen adhuc insigniter eum saporem retineret: hac aciditate sua ita ventriculum & intestina perederat, ut dum inflare ea vellem, ad minimam distensionem rumperentur: Non immerito igitur Clar. *Fr. de le Boë Sylvius* in Praxi sua plurimorum morborum causas refert ad hanc succi illius aciditatem, *Th. Kerckringius observ. Anat.* 65.

SCHOLIA.

P*ancreas magnum & scirrhosum*] Atrophiæ causam inde quoq; deducit *Riolanus* Anthrop. l. 2. cap. 15. Pancreas venæ portæ truncum firmo amplexu comprehendit, unde fit ut multo humore inebriatum, aut scirrhodes factum, truncum Portæ constringat, quod chyli affluxum intercipit, qui in mesaraicis sanguinis rudimentum adeptus, cum non possit ad Hepar permeare, rubefactus refluit ad intestina, unde sensim corpus contabescit suo genio defraudatum.

Lien induratus erat &c.] Communiter traditur substantiam Lienis esse concretum quoddam corpus sanguineum, fulcimen præbens vasis per illum decurrentibus, quod levi attritione facile in fluorem dissolvitur: Verum hanc opinionem penitus destruit *Malpighius*, qui hujus visceris mysteria microscopiis accuratissime perscrutatus, scribit lib. de Liene cap. 4. totum Lienis corpus esse membranarum congeriem, in cellulas & concamerationes efformatam seu distinctam, ac non esse corpus tam *densum* ac describitur, sed rarum: Cognitionem istam singulari artificio consecutus est, Lienem scil. per arteriam & ramam splenicam ad magnam intumescentiam inflando, & sic inflatum exsiccando: ita enim dicit conspici posse totam lienis molem ex membraneis sinibus seu cellulis, tanquam favis quibusdam esse coagmentatam: Illarum autem cellularum ortum, variamque ac mirabilem figurationem, ibidem legendam, eleganter & lato sermone describit. Idem in Lienis substantia primus observavit multas glandulas notatu dignas; de quibus citato lib. cap. 5. agit: Profecto multum debemus occulatissimo Malpighio, qui maximas cognitionis Lienis tenebras suis Microscopiis discussit, ut usus ejus antehac dubius, tam plane innotescat. *De Diemerbroek Anat. lib. 1. cap. 18.*

Lien induratus, Hepar biliosa plenum materia, Pancreas scirrhosum &c.] *De horum viscerum συναρχίαν ad œconomiam naturalem hæc commentus est vir Clariss. loco cit. c. 16.*

De actione Hepatis & Lienis, atque de usu Bilis, Succi Pancreatici & Lymphæ discrepantes sunt opiniones, Cum autem nemo tantorum Viscerum dignitatem & Succorum necessitatem perceperit, tandem tempus erit ut quæ tot sæculis in obscuro latuerunt facta in lucem proferantur, ut pote ex quorum cognitione maximum toti medicinæ lumen conferri, multorumque morborum obscuras & ignotas causas clarissime innotescere posse certum est.

Actiones Hepatis, Lienis & Pancreatis conspirant in unum finem, & sanguinis atque chyli fermentum simul præparant, in cujus confectione horum trium officium necessario concurrere debet, cum unum sine altero negotium hoc absolvere nequeat.

Sicut farinæ triticeæ aqua tepida subactæ fermentum admiscetur, ut per illud crassiores ac terrestres frumenti particulæ dissolvantur, & spirituosæ particulæ in terrestri illa compage consopitæ atque occultæ latentes attenuentur ac suscitentur, sicque tota panis massa, attenuatis istis spiritibus jam perfusa, levior & concoctu facilior evadat, Ita etiam Chylo & sanguini venoso fermentum admisceri necesse est, quo spirituosæ in iis latentes particulæ attenuentur ac suscitentur, sicque tota massa ad hæmatosin & nutritionem aptior fiat.

Illud autem panis Fermentum (ex cujus cognitione facilius ad fermenti, sanguinis chylique notitiam pervenietur) communiter conficitur ex farinæ aliqua quantitate, quæ subigitur cum aqua tepida, eique admiscetur aliquantum salis & aceti, atque ita loco tepido asservatur, donec spiritus salsi subacidive à calore nonnihil volatilisentur, & massæ farinaceæ particulas pervadant, easque dilatent ac separent, sicque totam massam subacidam & fermentantem efficiant: Tunc hujus fermenti acidi pauca frustula, magnæ massæ farinaceæ tepidæ subactæ immista, totam massam fermentare facit: Nam fermentaceæ illæ parti-

culæ

culæ se per totam massam explicant, omnesque pastæ farinaceæ particulas incidunt, attenuant, spirituosque in iis latentes dissolvunt; Nostrates etiam flores cerevisiæ fermentantis (qui valde acris & spirituosus est, magnamque vim fermentaceam redolet) farinaceæ massæ admiscent: Alii forte alio utuntur fermento, Sed omne fermentum, qualecunque fuerit, constat ex rebus subsalsis, subacidisve, acribus & corrodentibus, moderato calore fusis seu liquatis, ac nonnihil volatilisatis: quæ si crassiores ac densiores sint, cum lentius dissolvantur, earumque vis se tardius exerat, debent etiam longiore tempore farinaceæ materiæ admistæ esse, antequam illam fermentent, sicut in primo fermento descripto contingit, quod per multas horas, & sæpe per totam noctem admistum esse debet ut operationem suam convenienter exerat: Si vero per quarundam sulphurearum particularum admistionem, spirituosæ ac volatilisatæ magis sint, cito fermentant, ut videmus in flore cerevisiæ, qui unius horæ, aut sesquihoræ spatio, illud opus absolvit; quippe spirituosiores acres particulæ, cum in hoc à materia, cui inhærent, liberiores sint, atque hinc magis penetrantem vim habeant, citius operantur, & crassas farinæ particulas brevi dissolvunt, spiritusque latentes citius suscitant, quod adhuc fortius peragunt si paxillum mellis isti flori admisceatur: Sed horum nihil perficietur sine calore moderato, ut pote quo salsæ particulæ ad modicã subacidiusculam qualitatem, & aliqualem volatilitatem deduci debent.

Eodem modo se res habet in chylo & sanguine venoso, qui si ante hæmatosin non attenuentur & præparentur per admistum fermentum conveniens, tunc in corde non satis spiritualscunt, id est, spiritus in iis consopiti latentes non satis dissolvuntur à crassiore & serosa materia, sed consopiti manent, atque sic conficitur sanguis crassus & aquosus, ad corpus alendum, parteaque corroborandas parum utilis, unde tunc corpus totum fit languidum, & actiones naturales atque animales male procedunt.

Hoc autem chyli & sanguinis fermentum conficit Hepar, cui tamen fermento hepatico speciatim pro chyli, è ventriculo primitus effluentis, præparatione, in intestino duodeno admiscetur succus Pancreaticus.

Materia è qua hepar illud conficit, est sanguis venosus, è venis gastricis & mesaraicis per portam in illud influens, cui immiscetur succus acris, subsalsus seu subacidus, in liene ex arterioso sanguine per arterias, & ex spiritibus animalibus per nervos influentibus (hos spiritus salsas sanguinis particulas à sulphureis magna parte separare ostendimus lib. 2. cap. 11) confectus, qui per ramum splenicum in portam, sicque una cum dicto sanguine, cui admiscetur, in hepar defertur: Atque mediante isto acri & corrudente succo, per hepatis specificam vim seu coctionem, spirituosæ, cum sulphureæ tum salsæ, in isto venoso sanguine latentes particulæ dissolvuntur, attenuantur, ac simul etiam nonnihil acres & fermentantes fiunt; earumque tenuissima quædam pars, instar aquæ limpidissimæ ac tenuis, mediantibus glandulis conglobatis, in cava hepatis parte præcipue sitis, a reliqua crassiore sanguinis massa secedens, per innumera lymphatica vascula ex hepate defertur ad varias venas, sanguinem venosum versus cor tendentem præparatura: ac majore sui parte fertur ad vasa chylifera, ut in illis chylo influenti necessariam præparationem ad fermentationem in corde futuram inferat: In quem eundem finem etiam fermentacea quædam, saliva ab ore, ut ab salsa subacidave lympha & glandulis axillarum, inguinum aliisque variis, eodem defertur, & nonnihil succi pancreatici tenuioris ex intestinis, una cum chylo vasa chylifera subit.

Sicut autem in cerevisia fermentante plurimi spiritus jam suscitati cerevisiæ toti permiscentur, eamque spirituosam, fortem & aptam faciunt, quæ ab assumentium ventriculis facillime attenuari, coqui & digeri possit: sic etiam multi adhuc spiritus crassioribus magisque viscosis cerevisiæ particulis intricati inhærentes, cum iisdem ad superficiem ascendunt, & bullientes, seu potius fermentantes ac spumosæ cum strepitu è vase erumpunt; quæ spumosa materia saporem amariusculum, nonnihil acrem, quasi levi aliquo dulci sapore permistum habet. Cerevisiæ florem vocamus, seu Bilem, eamque colligunt, ut illam novæ cerevisiæ rursus admisceant, Ita quoque in Hepate negotium procedit, & fermentacei spiritus acriores, crassioribus ac viscidioribus sulphureis succis admisti, (sulphur enim viscidum est) & validius ebullientes seu fermentantes, cum ob illam succorum, quibus inhærent, viscositatem glandulas conglobatas, ex iisque vasa lymphatica subire nequeant, & ob acrem ebullitionem à sanguine separentur ac recedant, segregantur cum succo cui inhærent, & amaritudinem induunt, ac Bilis nomine designantur: Quæ Bilis, mediantibus glandulosis acinis, per porum bilarium & vesiculam fellis, paulatim ad intestina defluit, ut in iis una cum succo pancreatico permisceatur crassiori massæ, nempe alimentis in ventriculo coctis, & jam ad intestina defluentibus, ut illam quoque effervescere faciat atque sic partes tenuiores chylum constituentes, à crassioribus dissolvat ac separet, easque ita attenuet, ut in angusta vasorum lacteorum oscula impelli commode possint.

Eum in finem delabitur hæc bilis per ductum cholidochum in intestinorum principium, scil. in duodenum, ibidemque statim commiscetur cum succo pancreatico eodem defluente, atque sic massæ alimentariæ in ventriculo coctæ, ex eoque jam elabenti mox admiscetur, eamque effervescere facit: Et quia in primo introitu acrior est, atque integras vires obtinet, & propter succi pancreatici acidi admixtionem, mox ad ebullitionem parata existit, hinc initio maximam facit effervescentiam, unde lacteus succus massæ in ventriculo coctæ inhærens, maxima parte in intestino jejuno promptissime separatur, ac per innumera lactea vascula (quæ majore copia huic quam aliis intestinis irradicantur) citissime propellitur ad receptaculum chyli, sicque intestinum illud plerumque vacuum & jejunum reperitur: in sequentibus autem intestinis, ob dissipatos in principio tenuissimos fermentaceos spiritus, paulatim tardior & minus efficax fit effervescentia, ac tardior chyli tenuioris è reliqua massa separatio, atque hinc illa etiam pauciora obtinuerunt vasa lactea: Denique residuum istius fermentaceæ materiæ (cujus subtiliores partes & vires per longam effervescentiam in intestinis tenuibus factam plurimum perierunt) in crassis intestinis alimentorum crassis fæcibus immistum hærens, quia lente jam resolvitur, tardam quoque & rariorem, idque nonnisi longiore mora, in iis fermentativam quandam effervescentiam facit, quæ fæculentam saburram emovendo & acriorem reddendo, intestinis molestiam infert, eaque sic ad dejectionem irritat: Et quia tarde fit illa effervescenia, hinc etiam raro fiunt istæ irritationes ac fæcum dejectiones, ita ut homines communiter nonnisi semel aut bis in die alvum deponant: Atque prout illud residuum fermentum majorem aut minorem acrimoniam obtinet, hinc in fæcibus citiorem aut tardiorem, necnon majorem aut

minorem fermentativam effervescentiam facit, unde tunc crebriores vel rariores dejectiones succedunt.

Ut autem dicta Bilis magis acris & fermentacea evadat, non protinus tota mitior ex hepate per porum bilarium recta profluit in intestina, sed bona ac tenuiore sui parte, ex hepate per radices felleas defertur in folliculum felleum, in eoque aliquandiu subsistit, ut ex istius loci proprietate per moram illam acres spiritus in ea magis suscitentur & exaltentur (sicut fermentum panis per moram in loco tepido majorem acrimoniam acquirit) atque hinc in cysti nonnihil effervescens ad intestina defluat.

Sanguinis autem venosi, è quo fermentum in hepate confectum est, superflua & maxima pars, quæ in bilis aut lymphæ naturam mutari non potuit, nec debuit, fermentacea fermenti confecti qualitate abunde perfusa, in venam cavam profluit (quod fermentacea, atque in primis biliosa qualitate sanguis ex hepate in cavam profluens perfusus sit, liquet si in recenter occiso animali mox hepar à cava abscindatur, & tunc ex eo effluens sanguis colligatur, eique spiritus olei affundatur, statim enim æruginosus evadit, quod in nullo alio sanguine contingit, atque sic latens ei admistum biliosum fermentum detegitur) cui desuper è venis subclaviis occurrit à lympha præparatus & attenuatus chylus, vel eo absente solus lymphæ liquor, subclaviatum sanguini permistus, atque ita simul dextrum cordis ventriculum sensim ingrediuntur, in eoque ob præviam istam convenientem præparationem seu attenuationem, protinus in spirituosum halitum sanguineum dilatantur, sicut pulvis pyrius admoto igne protinus in flammam accenditur.

Ut autem spiritus ille sanguineus perfectior existat, & diutius in vigore permaneat, statim pulsu cordis è dextro ventriculo per pulmonarem arteriam in pulmonem propellitur, in eoque ab inspirationis frigore in liquorem rursus condensatur, ac per venam pulmonarem defluit in ventriculum cordis sinistrum, in quo iterum dilatatur, (sicut spiritus vini secunda distillatione rectificatur) summamque spirituosi sanguinis rectificationem adipiscitur, atque sic in aortam propellitur, ut ab ea per minores arterias omnibus totius corporis partibus communicetur, easque vivificet & nutriat: A qua nutritione qui tandem residuus est sanguis, maxima jam spirituum copia privatus, minores subit venas, ab iisque ad majores, & tandem ad cor iterum defertur, ut in eo de novo attenuetur & spirituosus evadat: Quia autem in isto circulo multæ sanguinis partes consumuntur in nutritione partium, quarum etiam substantia à calore continue dissipatur, hinc necesse est ut sanguini venoso ad cor redeunti, identidem admisceatur novus chylus in sanguinem mutandus, qui locum consumpti suppleat, atque sic vita nostra consistit in tali continua nutritione, qua deficiente mox imminuitur, & brevi deficit oleum lampadis nostræ vitæ, sicque extinguimur.

Quæritur jam, unde acres illæ, calidæ, & fermentaceæ particulæ in nostro corpore oriantur? Respondeo, ex sulphure & sale: prima emotio est à sulphure, sed primaria acrimonia ex sale, qui præter sulphur omnibus alimentis est innatus, nihil enim edimus quod salem in se naturaliter non contineat, quamvis alia plus alia minus salis habeant, Sulphur dissolvit salem, eumque ad fusionem deducit; hic solutus & attenuatus, acrimonia sua omnes alimentorum particulas corrodit, pervadit, dissolvit, sicque ad spirituum in iis latentium eductionem disponit, quæ operatio est fermentatio, sine qua homo vivere non potest, & cum qua debili aut vitiata homo misere vivit;

Ut autem hæc fermentatio felicius procedat, nos naturæ instinctu sali naturali, qui alimentis inest, adminiculum adjicimus, scil. salem marinum, quem esculentis rebus etiam admiscemus: In eundem finem etiam durioribus cibis sæpe acria & spirituosa ac sulphurea quædam pro condimentis solemus admiscere, ut aromata &c. non raro etiam vinum generosum, nam sulphurei spiritus salsis permisti, crassas fixasque particulas potenter dissolvunt & pervadunt, atque ad statum fusionis, sicque ad fermentandi energiam exaltant: Quæ chylificans operatio plurimum adjuvatur, partim a saliva, quæ desuper ab ore fluit ad ventriculum, & fermentativa qualitate jam donata est; partim è fermento peculiari, quod ex chyli aliqua parte, post ejus coctionem, & maximæ partis ad intestina expulsionem, in ventriculo residua, & plicis porisque tunicæ interioris infixa, in iisque acescente, conficitur: Atque sic per primam illam fermentationem, spirituosiores & utiliores alimentorum partes è crassiore materia cremoris forma exeunt, & chyli nomen assumunt.

Ex hoc chylo multis salsis sulphureisque particulis, ab alimentis desumptis, donato, per novam fermentaceam præparationem *à bile, succo pancreatico*, & *lympha* inductam, conficitur in corde sanguis, qui & ipse salsas chyli particulas, sed magis attenuatas, & sulphureis exactius permistas in se continet:

Ex hujus sanguinis, ad lienem per arteriam splenicam, & ad pancreas, aliasque multas glandulas per peculiares arterias defluentis, particulis salsioribus, affluxu spirituum animalium separatis, in liene & dictis partibus iterum conficitur fermenti materia pro sanguine venoso & chylo, majore sui parte ulterius ab hepate in fermentum perfectum excoquenda.

Atque ita ex alimentis interni fermenti prima origo est, quod deinde variis coctionibus magis magisque attenuatur, & in fermentum subtilius in corpore nostro mutatur:

Hepatis autem, Lienis & Pancreatis veram actionem esse fermentum dicto modo conficere, ex eo patet quod ubi viscera hæc bene valent, suoque munere convenienter funguntur, totus etiam sanguis melior & spirituosior fit, atque hinc corpus vegetum & agile existat, omnesque naturales & animales actiones laudabiliter & bene procedant; At contra, ubi viscera hæc male se habent, innumeri morbi ex sanguine chyloque male fermentato exoriantur.

Succus acer, subsalsus, ac subacidus, ut dictum, in Liene conficitur ex sanguine arterioso, per magnam arteriam splenicam in hoc viscus copiose impulso, qui à copiosa spirituum animalium per nervos affusione, atque etiam ab hujus visceris proprietate mox immutatur, in eo qui prædominabatur spiritus sulphureus, obtunditur, figitur ac suffocatur, & salsus acidusque in eo latens spiritus in actum producitur, salsæque particulæ à sulphureis nonnihil separatæ prædominium capiunt, atque hinc fit quod sanguis fervidus ac subdulcis per arterias in lienem influat; sed protinus extincto sulphureo fervore cum dulcedine, subsalsus seu subacidus è liene per ramum splenicum delabatur ad hepar, unde Lien coctus etiam subacidum quid sapit, Eodem modo hæc res procedit, sicut cum in vase acetario, seu in quo acetum servatur, acetum ex vino conficitur, quippe deponitur id loco subtepido; in hoc aliqua parte evacuatum vas vinum generosum & bonum (ex debili enim vino aut vappa non conficitur bonum acetum) subinde modica quantitate infunditur, quo facto mox à salsis & acidis particulis, in aceto prædominantibus, figitur & suffocatur

suffocatur vini sulphureus & dulcis spiritus, & quæ in eo latent salsæ acidæve particulæ ab aceti acri aciditate funduntur, modice liquescunt, attenuantur & in actum producuntur, sicque vinum induit acorem & fit acetum: Ita etiam sanguinis arteriosi sulphureus spiritus, partim à spiritibus animalibus per nervos affluentibus, partim ab acidis & subsalsis succis in liene confectis ac contentis, figitur & suffocatur, atque prædominium suscipiunt quæ in eo sunt particulæ salsæ acidæque, postea admistis denuo novis sulphureis, sanguini venoso inhærentibus, ab hepare in perfectum fermentum seu chymum mutandæ.

Quod autem hæc primaria fermenti ab hepare perficiendi materia in Liene conficiatur, ab experientia aliquomodo confirmari potest, quippe si lien bovis, porci, alteriusve majusculi animalis in frusta conscissus, in aqua leviter tepida maceretur, & postea hujus aquæ pauxillum pastæ farinaceæ subactæ admisceatur, eam dilatat & fermentare facit, haud aliter ac si flos cerevisiæ, aut aliquod aliud panis fermentum admistum foret: quam operationem adhuc felicius exequitur, si ei minimum quid aceti admistum fuerit.

Jam vero si hæc Lienis actio non bene procedat, oriuntur morbi duplices; alii à subsalso, seu subacido succo nimis crasso & fixo: alii ab eodem nimis tenui & volatili: Nam quando subsalsi acidive succi in Liene non satis attenuantur & liquantur, etiam pauci spiritus fermentantes ex iis alterari possunt: quando nimis attenuantur, tunc supra modum acres, corrodentes & copiosi spiritus ex iis educuntur, atque pro horum diversitate diversi morbi exsurgunt:

Si Lien debilis sit, vel suo, vel alimentorum vitio, aliave quacunque de causa, tunc subacidus qui inseo excoquitur succus, non satis liquatur, attenuatur aut volatilizatur, sed crassus & tartareus seu terreus manet, magnaque copia in lienis vesiculosa substantia & vicinis partibus, ob crudam viscositatem cumulatur, tumidumque & magnum Lienem facit: quippe in eo latens spiritus non convenienter suscitatur, sed in angustiis in liene & circa lienem subinde aliquantulum effervescens, totum Lienem ejusque confinia distendit, & mille flatus cum sibilo, rugitu, ac molesta tensione, hypochondriacis familiari excitat: Quæ mala etiam plurimum augentur à prava dispositione Pancreatis, ex sanguine vitiosis lienis succis inquinato, ac per arterias ei allato, contracta: cujus ratione succum suum etiam male coquit, nimiumque ex subsalso acidum vel austerum relinquit, qui partim in ipso pancreate graves obstructiones, officii hujus turbatores viscens, gignit; partim in intestina defluens, in iis injustam effervescentiam facit, chyloque pravam subacidam qualitatem imprimit, ob quam ad coagulationem, seu fixationem proclivis evadit, nec satis convenienter attenuatur: Unde tunc in abdomine à chylo crassiore & fixiore remanente, atque ad ulteriorem fusionem minus præparato, plurimæ generantur obstructiones in vasis lacteis quibuscunque, in mesenterio & glandulis mesenterii, in iisque magna crudorum ac pravorum humorum saburra cumulatur, à cujus copia & corruptione mille morbi succedunt, qui vulgo melancholici appellantur, & à Liene oriri traduntur, sed quomodo ab eo generentur, non satis fuit explicatum: A sanguine autem, defectu efficacis & convenientis fermenti (quod ex lienis succo & sanguine venoso in hepate præparari modo dictum) & spirituum non satis copiose genitorum, spisso nimis manente, totum corpus languidum ac torpidum redditur, multique morbi oboriuntur: Quippe crassus & non satis spirituosus existens, partesque salsas, crudas, viscidasque admistas habens, in hepate, aliisque variis abdominis visceribus, humores coagulando, obstructiones & scirrhos facile parit: In corde non satis dilatatur, sed crassior in pulmonem impulsus, in eoque ab inspirato aëre adhuc magis incrassatus, ægre per angustissimos ejus meatus transit, hinc pulmonem infarciens & bronchia compressione angustans, difficilem respirationem facit: In corde ipso, propter particularum inæqualitatem, multarumque difficilem dilatationem, producit Pulsum inæqualem, & nonnunquam intermittentem: In cerebro, propter crassitiem minimos ductus & inordinate transiens, facit susurros, capitis gravitatem: cumque ipsius cerebri naturalem constitutionem lædat, & superstite aliquali acrimonia nonnihil vellicet, etiam læduntur actiones animales principes, Imaginatio & Judicium depravantur, Memoria imminuitur, deliria, vigiliæ aliaque similia incommoda succrescunt, & fit vera melancholia: Si vero crassius illud subacidum sal paulo magis exaltetur, & fusile, sed non satis spirituosum evadat, tunc sanguis subacidam & austeram diathesin acquirit, qualis est in Scorbuto; atque tunc ab illius acredine lancinantur nervosæ partes, periostea dolent, molliores partes eroduntur, sæpe etiam intestina graviter torquentur, & ulcera in cruribus oboriuntur curatu difficilia, Adhæc ineptus sanguis fit ad nutritionem, atque inde totius corporis lenta Atrophia procedit: Dictæ crudæ salsæ particulæ in Renibus frigidioribus coagulatæ, & à sero separatæ, in calculos concrescunt; in articulis vero separatæ, & tenerioribus partibus affixæ, easque corrodentes, faciunt acerbos dolores arthriticos, ac tandem majore copia cumulatæ, nodosos tophos: Atque hæc & similia contingunt, si fermentaceus succus in Liene nimis crudus & crassus conficiatur.

Si vero idem ille succus nimis tenuis, spirituosus & acer conficiatur (quod etiam fit vitio Lienis, alimentorum &c.) tunc alii morbi hinc procedunt: In sanguine magnum fervorem, cum aliquali acrimonia conjunctum, excitat, qui in cerebro, ob continuam irritationem, spirituum animalium celerem atque inordinatum motum, vigilias, delirium furiosum & maniam facit: Articulis leviter coagulatus inhærens, arthritidem vagam generat, eoque acri spiritu in una parte, ob suam tenuitatem dissipato, facile rursus dolor oboritur in alia parte, cui aliæ quædam ejus particulæ forte adhæreant:

Lien scirrhosus, obstructus, aliove quocunque modo vitiatus, pravum succum fermentaceum generando, mille quoque gravia mala inducit; Hæc omnia, aliaque similia actionem Lienis satis manifestam reddunt.

Hepar biliosa plenum erat materia &c.] Ita etiam Hepatis actio ex morbis ab eo procedentibus clarissime innotescit, Si Hepar frigidus quacunque de causa fuerit, & dictum lienis succum, per ramum splenicum allatum, commode digerere, ac cum admisto sanguine venoso, eique inhærente succo sulphureo, in conveniens fermentum convertere nequeat, tunc nusquam fit bona fermentatio: Chylus non satis coquitur, nec ad fermentationem in corde futuram satis bene præparatur: sanguis venosus manet crudus serosus, neque in corde satis spirituosus evadit, sed attenuatur solummodo in aqueum vaporem, qui in vasis & mollibus partibus in liquorem aqueum facessit, & totum corpus sero replens *Anasarcam* facit, cui multa sitis adest, ob crudiores salsas particulas isti sero inhærentes, nec satis bene sanguini mistas, quæ una

cum succis è salivalibus vasis defluentibus, ac tunc similiter subsalsis, ad fauces & œsophagum delatæ, sicca vellicatione continuam sitim faciunt:

Si vero Hepar sit calidus, & hinc debile, tunc è sanguine sulphureos & oleaginos spiritus exaliando, nimia copia eos suscitat, à quibus vis subacidi succi è liene venientis, multum obtunditur, atque sic pravum fermentum generatur, quod inflammationes, putredines, febres, aliosque calidos morbos à nimia vitiosa fermentatione ortos in corpore producit, multamque bilis copiam generat: quæ bilis, si ob pauci succi acidi admistionem mitior sit, tunc Icterus fit: si vero acrior fuerit, à multo salso acidove & acri splenetico succo cum eo excocto, tunc choleram, diarrhœam biliosam, dysenteriam, aliosque similes morbos producit:

Hepar obstructum aut scirrhosum, cum fermenti boni generationem & distributionem convenientem non faciat, etiam plurimarum cruditatum, multorumque morborum à cruditatibus ortorum causa est.

Pancreatis succus tam acidus &c.] Quænam sit fermentacea qualitas succi Pancreatici, & quales morbi à Pancreate male habente oriantur. *Vide lib. 3. tit. de Inappetentia*, ex eodem *De Diemerbroek*.

Ex modo dictis, addit Vir Eruditiss. abunde jam patet quam necessariam conspirationem habeant Hepar & Lien, & quales quantique morbi ex horum viscerum utroque vel alterutro male affecto exoriantur: quantum verosimile etiam sit Lienem è corpore hominis eximi posse, permanente vita & sanitate: Liquet etiam quam male secunda publica coctio in hepate, liene & pancreate fieri dicatur, cum illa necessario fieri debeat in corde: Nam fermentum modo dictum non generatur nisi ex sanguine, atque sanguis debet primo confici in corde antequam ad hepar, lienem aut pancreas pervenire possit: Secunda igitur publica coctio fit in corde, tertia in hepate, liene & pancreate.

Observatio CLVI.

Atrophia partium inferiorum, ob defectum succi nervei nutritii.

ILlustris Matronæ, affectibus spasmodicis obnoxiæ, membra & partes inferiores, juxta ac ultra dolorum causas consitæ, plurimum contabuerant, ut crura prorsus emaciata apparuerint; Interim facies, cervix & brachia satis plena manebant: Hujus cerebri compagem aqua limpida inundabat. *Vide Historiam lib. 1. sect. 13. observ. 7. ex Willis Anatom. cerebri cap. 10.*

Scholia.

SUccum nutritium per nervos adductum, cum D. *Glissonio* & *Warthono* constituit Vir Clarissimus: Explicatis, *aït cap. 1. lib. de Febribus, in fine*, sanguinis infra vasa consluí natura & analysi, adhuc considerationem meretur *Succus nutritius* è sanguine suppeditatus, & pro nutritione solidarum partium è cerebris massa secretus, iisque (quo melius assimiletur) sostar roris adhærescens: Etenim nervi, membranæ, tendines, cæteræque totius corporis solidæ partes succo quodam alibili perfunduntur; Hujus vehiculo spiritus animales potiti corpora nervosa ad tensitatem inflant, atque motus & sensus actiones expeditè obeunt: Etiam humor iste solidis partibus appositus, iisque assimilatus, molem & accretionem largitur: Hujus originem, exortum & dispensationis modum alio loco exquirit: A massa sanguinis suppeditari ait, ac circulatione quadam (uti videtur probabile doctissimis D. *Glissonio* & *Warthono* (postquam nervosas partes trajecerit, quod superest effœtum jam, & quasi pauperius factum, per vasa lymphica ad sanguinem relegatur: Nutritium autem hunc succum nervos vehere absolute negat de *Diemerbroek* 1°. ob angustiam pororum in iis, quæ tanta est ut nullus visibilis humor eos permeare possit: 2. quod iis læsis nullus succus exprimatur. 3. quod nervus in corpore vivente ligatus aliquo vinculo, nulla in parte intumescat vel detumescat: quibus adjungit experimentum *Regneri* de *Graaf* cap. 2. lib. de succo Pancreatico, qui denudato in cane nervo illo notabili ad crura posteriora tendente, eoque per medium transversim discisso, in phialam illum immisit, nec tamen 4. vel 5. horarum spatio vel guttulam humoris collegit:

Vide plura lib. 6. Anatom. dicti de Diemerbrœk cap. 11.

APPENDIX.

Atrophia à Lymphæ inopia inducta.

NOn hydropis tantum, in cavitatibus si abundet Lympha, sed Atrophiæ, si alibi deficiat, causa hinc repetenda, Hinc sicci, & Lymphæ inopia laborantes, ad atrophiam, marasmum &c. proclives: Utrumq; in Hydrope ascite plerumq; evenit: Nupero exemplo Ascitici rem illustrabo: Vasorum salivalium ubertate sputo molesto urgenre, randem exsiccantibus usus est, tædio sputi limpidi: Hinc superiora Atrophia invasit, defectu Lymphæ, quam quoq; accersivit potus in prandio abstinentia, lymphæq; copia in abdomine coacervata hydropi successit, qui abdomen distendit, pedes, scrotum, summa macie faciem pectusq; & manus occupante, quia omne nutrimentum, quod ex lympha suppeditari gelatina ejus indicat, in tumidis partibus subsistit: Et quanquam natura per scrotum & pedes magnam quotidie lymphæ copiã excernat, spes tamen decollavit valetudinis, quod nova semper materia semper regeneretur, cui vires impares videntur. *Th. Barthol. l. de Hepatis exauth. causa desper.*

Observatio CLVII.

Tabes dorsalis inducta à pituita sacram Fistulam subeunte, & medullam opprimente.

TAbes dorsalis, seu φθίσις νωτιάς duplex est Hippocr. altera ab immodica venere, I. 2. de *morbis*, Altera vero à destillatione in spinam dorsi, *lib. de Glandulis*, comitem habens

bens dolorem continuum, tum marcorem insuperabilem; Dolorem autem hic parit acida pituita, dilacerans magnopere vel membranam, quæ spinalem medullam proxime cingit, vel ipsos nervos inde oriundos: Sed si obstruantur venæ aut arteriæ, sive à lumbris, sive à cervice huc delatæ: vel ob constringens frigus, à nimia venere illis impressum: Sive ob prolapsum crudioris pituitæ (*cujus maximam copiam equidem aliquando illic conspexi*) eripitur ægro non modo consensus inter superiores inferioresque partes, verum redditur præterea sterilis, propter intercepatam decidui seminis materiam. Neque marcescit solum ipsa spinalis medulla quæ obstruitur, sed conrabescit utique cum illa corpus universum: communicato paulatim malo, hinc per nervos cerebro, illinc per arterias cordi, uti per venas Jocinori: Quorum nobilissimorum viscerum functione evidenter læsa, torpet necessario corpus, marcescit animus & consumitur miserabiliter homo:

Samueli Verspretio elevabat impurus lien tot vapores versus cerebrum, ut inde destillaverit iterum plurimum acrioris pituitæ, primum quidem in occipitum ac cervicem, sed mox inde in spinæ medullam, & potissimum in lumbos, ilia, ac coxæ articulum: Quarum partium immanis dolor excruciavit ipsum tormento tam inde fatigabili, ut amisso omni colore ac decore, inciderit in lentam febriculam, consumentem ipsum morte adeo tarda ac misera, ut ante ejus accessum non semel exoptaverit languentem emittere animam & reluctantem exspuere spiritum: quod etiam in hoc morbo observavit Author lib. de Glandulis; Sed ferendum fuit quod non licuit mutare, præsertim labe hac jam penitius infixa, quam ut cesserit vel tempori vel remediis etiam convenientissimis: Argumento certe evidenti pervicaci sacræ hujus fistulæ tabi, auxilia medica esse, non solum infirma, sed, ausim dicere, nulla. *Tulpius observ. lib. 3. obser. 24.*

SCHOLIA.

AN forte rectius hæc Tabes Succi Nervei vitio vel inopiæ adscribenda? Eum multi adstruunt, præsertim *Glisson* & *Willis*, *Lower* nec solum sanguinem ac unicum esse humorem qui in corpore animato distribuatur, sed laticem alterum a capite per nervos ubique per totum dispensandum requiri, qui aliquatenus saltem nutritioni conferat: Plures *ap. Clar. Willis cerebri Anat. cap.* 20. sunt rationes quæ hujusmodi humorem cerebro ac nervoso generi inesse, & per totos eorum ductus scatere, declarant, Nisi enim spiritus animales jugiter emanantes in tali latice, qui illis pro vehiculo est, fundarentur, ipsi non essent contigui, neque animæ sensitivæ *σύστασιν* connectere & continuare possent: 2°. Succi nervosi diffusionem, tendinum partiumque nervosarum vulnera & abscessus, quorum utraque ichorem tenuem, & excretioni mere sanguineæ prorsus absimilem exudant, testari videntur: Nec minus è gangliis & concretionibus strumosis hoc arguere licebit: Inter dormiendum prædictus humor in cerebrum ac nervos uberius influere eorumque meatus obstruere solet, ideoque evigilantibus, quo illius reliquiæ discutiantur, oscitationes ac pandiculationes crebræ supervenìunt: Quod vero objicitur ejusmodi humorem non adesse, quia talis è nervis discissis effluere non percipitur; Quodque item nervi ligati non, uti arteriæ & venæ, supra ligaturam intumescunt: Referre licet quod liquor in nervoso genere scatens valde subtilis & spirituosus sit, quique à lucta & corrugatione circa istas partes, quando asperius tractantur, habita, interceptus facile evaporare ac difflari poterit: Tum præterea observare est in quorundam animalium catulis, quibus succus iste adhuc viscosus, nec ita facile difflabilis existit, eorum nervos majores, si vinculis constringantur, supra ligaturam intumescere. *Vide plura l. c.*

Duplex est Hippocrati, altera ab immodica Venere] Eam sic describit, Dorsalis tabes, *inquit*, ex spinali medulla oritur, præcipue vero recentes sponsos & libidinosos corripit: febris sunt expertes, bene comedunt & colliquantur: Quod si ita affectum percontateris, asserit sibi videri ex superioribus partibus a capite velut formicas in spinam demitti, cumque urinam aut stercus reddit, semen geniale copiosum & liquidum ei prodit, neque generatio fit, & inter dormiendum, cum uxore dormiat necne, veneris ludibria patitur: Cumque alias tum præcipue per locum arduum iter fecerit, aut cucurrerit, anhelosus & imbecillis evadit, caput gravatur & aures sonant: Hic temporis progressu vehementibus febribus correptus perit ex leipyria febre. *Hæc Hippocrates*: De duplici hac Tabe vide lib. 3. tit. de Gonorrhœa: Hæc dum scribo neogamum juvenem præ manibus habeo, mercatorem aromatarium, cujus nomen prætereo, hac Tabe detentum, quæ post profusam narium hæmorrhagiam emersit: Nullum vero signorum & symptomatum recensitorum ab Hippocr. desideratur, si copiam genitalis seminis effluentis excipias, quæ ab antedicta hæmorrhagia accita est: libidinem uxoris aperuit, quæ nec lassata viro, nec satiata recessit: imparem huic esse ostendunt habitus macilentus & strigosus, adeoque facilis & proclivis in tabem transitus.

OBSERVATIO CLVIII.

Tabes à Glandulis scirrhosis per totum corpus sparsis.

PUella propter Glandulas in toto corpore scirrhodes per Atrophiam mortua. *I. Sylvius in appendice isagoges anatom. varior. corpor. dissectorum.*

SCHOLIA.

GLandulas in Naturales & Adventitias dividit *Wharton*; Has à succo nerveo originem ducere censet, ubi contingit nervi turgentis & repleti extremitatem, effundere materiam ejusmodi in carnium interstitia, materiam sic effusam statim formationem moliri, & primo sive cystim sive amiculum

involvatur, effingere, à novæ vero materiæ confluxu carum augmentum. Vide Ejusdem Adenographiam, cap. 37. *Marcellus Malpighius* substantiam cutis habere ait Glandulas plurimas.

OBSERVATIO CLIX.

Mulieris Tabidæ abdomen pinguedine infarctum repertum est.

Venit mihi in memoriam apertio Virginis in Nosocomio Leydensi, quæ cum macie contabescens occubuisset, proscripta ad ferrum Dom. *Sylvii*, abdomen ostendit farctum pinguedine, visceribus interea proximis nutrimenti inopia fatiscentibus & contractis. *Olaus Borrichius observat.* 92. *Actor. Bartholini ann.* 1671. *&* 72.

OBSERVATIO CLX.

Tabes ab ossium apostemate nata.

Fateor plerosque Medicorum ignorare ossa, quantumvis solida, quasi phlegmone & apostemate quoque corripi posse, Quicquid enim nutritur, crescit, augmentatur aut influxus recipit, id quoque putrescere & apostemate aliquando turgere fatemur: Proinde *Avicenna & Galenus*, suo periculo edoctus, apostemate quoque distendi asserunt: Et Hippocr. empyemate os sacrum computrescere quoque novit, cujus putredine & incredibili doloris tyrannide duos, *N. Wurmhauser* in Neoburgo, & *Ioh. Castnerum*, afflictim & diu maceratos tandem contabescere & mori hisce oculis vidi. *Langius Epist.* 42. *Tom.* 1.

OBSERVATIO CLXI.

Tabes à causa abdita, salvis pulmonibus existentibus.

JOh. le Fuzelier Tabida matre natus, eo modo, eoque morbo & eodem tempore interiit quo ejus mater. In pulmonibus nihil commemorabile reperitur quod mortem attulerit. Mirum quod ante mortem ei contigit; Decem antequam è vivis excederet diebus tumidum corpus fuit, Tumor fugax erat, repetebat ex intervallis. Unde hoc? Leucæ videbantur esse, Tale quid in morbis funestis contingere solere agnovit *Hippocr.* 2 prorrh. Leucæ, *ait*, oboriuntur (supple in morituris) in morbis funestissimis, cujusmodi est Phthisis. *Ballonius Parad.* 39.

OBSERVATIO CLXII.

In Tabido arteria cruralis sanguine destituta reperta est.

Κένωσιν, sive omnimodam vasorum inanitionem contigit mihi evidenter videre in emaciato ex succi, ac vere ἐξαίμου eunuchi cadavere: Cujus arteriam cruralem offendimus, ut extrinsecus summe duram, sic intus asperam, inæqualem & omni sanguine destitutam: Eam autem inaniverat septuagenaria senectus. *Tulpius observat. lib.* 1. *cap.* 44.

OBSERVATIO CLXIII.

Tabes à lumbricis truncum venæ portæ obsidentibus.

ANno 1562. In mulieris cujusdam consistentis ætatis, quæ ad tantam maciem redacta erat, ut vix cute & ossibus hæreret, corpore quatuor lumbricos tereres spithamæ unius longitudine, in ipsum truncum venæ portæ se insinuasse, ac toti corpori alimenti aditum obstruxisse observavi. *Ex observationibus Adriani Spigelii.*

OBSERVATIO CLXIV.

In Phthisici corpore reperta Bronchii particula ossea.

PHthisico in corpore, 6. Maji 1675. invenimus Tracheæ per Pulmonum substantiam distributæ particulam aliquam digiti longitudinem habentem, quæ osseam non solum duritiem adepta, sed & coloris ejus cujus ossa solent esse, h. e. candicantis erat. *Gerardus Blasius observ. med.* 6. *Part.* 6.

OBSERVATIO CLXV.

In Phthisici capite minimum cerebri aderat.

SI vasa cerebri male afficiuntur, aut sanguis transit in noxium, aut deficit, cerebrum vitiatur & quasi consumitur, Et hoc est quod vulgus tradat senio confectis minus, plus junioribus esse cerebri: Ego etiam in cujusdam Phthisico morbo mortui capite, minimum cerebri aliquando inveni. *C. V. Schneiderus lib.* 2. *de Catarrh. cap.* 2.

OBSERV.

Observatio CLXVI.

Tabes in Phthisicis ossa etiam ipsa attingit.

Vidimus in tabefactis & consumptis ossa ipsa adeo manifeste nonnunquam macerata, diminuta exsiccataque ut non apparerent eadem quæ prius. *Ioh. Baptista Montanus comm. in 2. Fen. 1. Avicennæ.*

Observatio CLXVII.

Tabes varios & multiplices imi ventris affectus sequuta.

§. 1. Miles post inflammationem hepatis & fluxum hepaticum, tandem ad extremam Maciem perductus est: Inveni loco hepatis solam membranam ipsum investientem. *Vide l. 3. tit. de Dysenteria.*

§. 2. Sectus quidam diuturno morbo undique absumptus, Cujus Jecur omnino putridum ac purulentum fuit. *lib. 3. tit. de hypochond. dolore.*

§. 3. Quidam post tormina in Tabem incidit, Erosa intus viscera ostensa. *lib. 3. tit. de Dysenteria.*

§. 4. Quidam patiebatur vomitum, singultum &c. tandem Tabidus obiit: In cavitate ventriculi nihil vivi invenio, sed saltem liquamen subcruentum: Pylorus totus erat exulceratus. *lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

§. 5. Quidam cachecticus, vomitu correptus, Tabidus evasit: Hepar fere totum erat putre, vesica fellis vacua, Porus choledochus præter modum laxus & apertus, Renes flavo colore tincti, parenchyma eorum lividum. *lib. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 6. Mulier ascitica tabefacto corpore interiit, Jecur putridum est inventum: Inter peritonæum & intestina vesicarum strues. *lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 7. Mulier post intolerabilem ventris cruciatum macie confecta est; Hepatis cavo tumor adnatus erat, ovum ânserinum mole æquans. *l. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 8. Adolescens querebatur de stomachi & hypochondrii dextri dolore, tandem in Atrophiam incidit, In vesica fellis aderant 22. Calculi. *lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

§. 9. Puellus febre, nimia appetentia, secretione per alvum superflua, hinc macie insigni affectus fuit: Hepatis insignis erat magnitudo, quod scirrhosum, ut & Lien: Glandulæ per totum mesenterium sparsæ scirrhosæ. *lib. 3. tit. de Diarrhœa.*

§. 10. Nobilis stranguria primo, post & febre correptus ad Tabem deductus est: In vesica repertus calculus ovi gallinacei magnitudine: In rene dextro alius: In sinistro abscessus suppuratus. *lib. 3. de urinis p. n.*

§. 11. Mulier deglutiendi difficultate laborans, tandem Emarcuit: Inventus ad os ventriculi scirrhus: Mesenterium ex scirrhis conflatum, Omentum durum, Hepar scirrhis, sicut & Pancreas refertum. *lib. 3. tit. de Diarrhœa.*

§. 12. Conjux N. diu inturgidum gestavit ventrem, cum totius corporis Consumptione: In abdomine, ultra mensuram aquæ, inventus est tumor insignis & latus: *Vide tit. de ventris Tumore.*

§. 13. Vetula plane extenuata obiit: cujus Hepar omnino putre, Intestino colo & fundo ventriculi tenacissime adhærebat scirrhus. *lib. 3. tit. de Hypochondr. tumore.*

§. 14. Mercator sesquianno conquestus est de deglutione difficili, (*vide tit. lib. 3.*) tandem marasmo consumptus obiit: Tribus ab ore ventriculi digitis, œsophagus à cartilagine obturatus erat.

§. 15. Antonius N. cibum emanducatum incoctum rejiciebat, unde ad Tabem deductus. Inventum est ventriculum ita junctis oris ad imam ejus partem occalluisse, ut nihil ad inferiora transmittere potuerit. *Vide lib. 3. tit. de vomitu.*

§. 16. Quidam quotidie vomitum patiebatur & in atrophiam incidit: In stomacho interne circa pylorum herpetem inveni. *Vide tit. de vomitu lib, 3.*

§. 17. Quidam obstructione alvi laboravit, cum vomitu nutrimenti, tandem contabuit: Repertus ingens abscessus steatomaticus circa fundum ventriculi. *Vide lib. 3. tit. de vomitu.*

§. 18. Puella consumebatur & dolores patiebatur circa umbilicum: Peritonæum eo in loco, quo dolores patiebatur, à sero acri & bilioso erosum fuit. *Vide lib. 3. Tit. de ventris dolore.*

§. 19. Joh. N. à tribus annis nil nisi liquida sumebat, cum dolore abdominis: Fartum erat colon cerasorum & prunorum nucleis, cum globulis plumbeis &c. Sic ex dissectione defuncti

defuncti, præ macie sceleton referentis, apparuit morbum veneficio non fuisse adscribendum. *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 20. Uxori N. insignis erat ventris tumor, ad atrophiam tandem deducta est: In abdomine repertus tumor ingens, qui exemptus libras 56. pendebat; Omentum in eam molem excreverat. *Vide tit. de ventris tumore lib. 7.*

§. 21. Nicolaus N. vehementissimis abdominis doloribus correptus est, sequitur totius Consumptio, In Mesenterio sex tumores tunicati deprehenduntur. *l. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 22. Quidam post multos & longos dolores tandem in hydropem siccum lapsus est: Glandulæ Mesenterii plane aruerant & tabuerant, unde nullum ex alimento fructum percipere poterat. *Ballonius Epid. lib. 2.*

§. 23. Vir diu querebatur de doloribus circa regionem ventris, qui tandem eum Tabe confectum deseruerunt: Inveni binas Mesenterii glandulas in magnam molem auctas &c. *Vide lib. 3. Tit. de ventris dolore.*

§. 24. Aurifaber laborabat dolore circa ventriculum, ac tandem marasmo confectus interiit: Repertus est ingens scirrhus, totum Pancreas & Mesenterii partem occupans, pylorum ac jejuni principium ambiens. *Vide lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

§. 25. Michael N. Quartana laborans in Atrophiam incidit, Lien triplo major erat, flaccidus, sanguine nigro infuscatus. Circa ejus arterias glandulæ erant multæ, quæ comprimendo ductus angustabant &c. *Vide tit. de Febribus. lib. 4.*

§. 26. Juvenis in Lumbis & ventre dolores perpessus Pancreas habuit turgidum & extuberans, sordido pure ac pituita infarctum, Cujus pondere occlusis vasorum ductibus, corpus emarcuit. *Vide tit. de Febribus.*

§. 27. Vir Nob. nephriticus tandem ad summam maciem perductus est. In dextri renis pelvi calculus grandis, sinister sabulo prægnans &c. *Vide lib. 3. tit. de Lumborum dolore.*

§. 27. Joh. N. post febrem, dolores nephriticos sensim extabuit: Ren sinister lapide obsessus: alter justo minor & pene collapsus:

§. 29. Vidua N. nephritica, macruit multum: An verum illud à renibus febres marasmodes contingere. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

§. 30. Puer ventre dolebat & urinas cruentas emittebat; ac tandem consumptus obiit; Renum sinister totus arenulis refertus cum duobus calculis. *Vide lib. 3. tit. de urinis p. n.*

§. 31. Celeberr. Heurnius Ischuria affectus est, & licet urinam postea reddiderit, tamen nonnisi cum cruciatu & stillatim, donec prorsus emaciatus obiit. In vesica septem sunt reperti calculi insignes. *Vide lib. 3. tit. de mictione difficili.*

§. 32. Uxor N. acutos passa dolores in abdomine & circa inguina, tandem Tabida moritur. Vesicam invenio sphacelo correptam, in qua calculus magnus & alius minor. Uteri ligamentum latum dextri lateris erat ruptum, unde uterus inclinabat valde. *Vide lib. 3. tit. de dolore Hypogastrii.*

§. 33. Mulier se utero gestare credebat, tandem post 16. menses emaciata interiit: Uterus mire erat distentus, In cujus capacitate interna massa quædam carnea inerat. *lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 34. Uxor N. fœtum mortuum quinque menses retinuit, successit Febris, Tabes &c. Fœtus computruerat cum involucris & ipso utero. *Vide lib. 3. tit. de Partu difficili.*

Observatio CLXVIII.

Phthisis ortum trahens ab exesa Epiglottide, unde pulmones flaccidi laxique evaserunt.

Aristoteles sublata Epiglottide, & aëre continuo sublapso certus fuit fieri Phthisin: facit autem huc historia & observatio in Turonensi viro, cui per Syphilidem exesa epiglottide, dum descenderet cibus aut potus, vitæ discrimen per plures annos fuit: Cum autem liquida perpetuo fuerint ipsi voranda, execto post obitum cadavere, modica & solemnis inventa in pericardio fuit aqua, pulmonibus admodum flaccidis laxisque, desœdato insuper colore. *Marcus Aurelius Severinus, Collegii Anatomici pag. 10.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI SECVNDI

SECTIO VIII.

De Palpitatione, Tremore, Dolore Cordis.

OBSERVATIO I.

Palpitationis cordis variæ causæ sectione cadaverum deprehensæ.

EXCITARI potest cordis Palpitatio a *Tuberculo*, *Abscessu*, intemperie calida, *Sanguine multo* obstructionem faciente, *Vermibus*, subita vacuatione, impregnatione, *Inflammatione*, *Aqua tunica inclusa*, *ac humore putri* & male olente plena, *Lapillis*, venenosa qualitate, spirituoso halitu, sive ab internis sive ab externis: Ventriculis cordis, sive in substantia, sive in pericardio, sive arteriis causa consistat; Sive accidat extrinsecus, ut utero, hepate, liene, ventriculo: E quibus causis nonnullas in dissectis corporibus hoc morbo peremptis exploratas habuimus: In cujusdam *Pericardio aqua visa*, In alio *abscessus* in vena *arteriosa*: In aliis *pericardium flatu distentum*, qui tandem solet in aquam concrescere, nisi cordis calore dissolvatur. *Scoliographus ad cap. 29. Hollerii de morbis int.*

SCHOLIA.

CAusa noxia aut per essentiam est, aut per consensum, Per *Essentiam*, aut in *ventriculo*, aut in *solida cordis substantia*: In ventriculis vapor sive fuligo elevata ex materia putrida vel non putrida, acri mordaci, purulenta, venenata vel non venenata, In *substantia* ut sunt abscessus, ulcera, erysipelata, calculi, tumores duri: Unde alias diximus *erroris eos convinci qui cor variis morbis tentari negant*. Causæ per consensum sunt aut in *pericardio*, aut in *Pulmonibus*, aut in *cerebro*, aut *ventriculo*, *intestinis*, *jecore*, *mesenterio*, *toto corpore*. *Saxonia* Prælect. Pract. part. 2. cap. 1. §. 3.

OBSERVATIO II.

Cordis Palpitatio ab ejus inflammatione inducta.

IN Britone quodam, in Collegio Triquetico jacente, Inflammatio cordis Palpitationem induxit. *Hollerius ibidem.*

SCHOLIA.

ERysipelata & Inflammationes Galenus non negat fieri posse in corde, negat tamen diu durare posse, eum statim ad interitum ducant: Sed si cor subjectum est suppurationibus, putredini, abscessibus, ut experientia sæpius comprobavit, necesse est præcessisse inflammationem, cui omnia illa succedere solent. *Saxonia ibidem*, Quod ait Galenus 2. & 3. de Præsag. ex Pulsibus, cum ejusmodi tumores in corde oriuntur, concitari adeo vehementia animi deliquia, statim inter initia, ut hominem omnino interimant, Id puto esse intelligendum quando in internis partibus & penitioribus oritur is tumor: alioquin enim memini sectum fuisse cadaver hominis ex diuturno morbo mortui, cui inventum parvum sub altera cordis auricula ulcus, &c. Sed externæ, imo extimæ partes, non sunt tanti momenti sicut interior ejus substantia & ventres. *Trincavella De rat. curandi lib. 6. cap. 11.*

OBSERVATIO III.

Palpitatio cordis ob ejus ventriculum dextrum sanguine concreto refertum, Ejusdem Auriculam summe auctam, & Pulmones cruore extravasato infarctos.

THeologus insignis, postquam Palpitationi cordis per crebras vices, modo sponte, modo occasionaliter obnoxius degisset, tandem ea continue dies & noctes cum gravi Dyspnœa affligi cœpit, & deinceps intra paucos menses à morbi assiduitate attritus fatum obibat.

Cadavere aperto, cordis sinus dexter mox sanguine concreto tumidus apparuit: cujus item auricula in immensum aucta & extensa, cruoris grumosi copiam ingentem continebat: Contentorum horum ratio statim apparebat, videlicet, quia Pulmones summe obstructi,

obstructi & cruore atro extravasato, & ubique stagnante infarcti, sanguinem è ventriculo isto jugiter explodendum haud admittere potuerint : *Willis Pharmacop. Ration. p. 261.*

OBSERVATIO IV.

Palpitatio cordis ob arteriæ magnæ truncum mox à cordis egressu plane osseum redditum.

NOvi senem cerevisiæ fortioris ac vetustæ, nec non vinorum potui crebro à multis annis assuetum, prædicti morbi insultus crebros pati solitum : Cujus postea astomachi sphacelo cum vomitu quotidiano, spirituum languore, aliisque symptomatis defuncti cum cadaver aperirem, Deprehendi arteriæ magnæ truncum mox à cordis egressu plane osseum, seu potius saxeum, Ejusque latera valde compressa fuisse, ut rima tantum relicta sanguis vix per dimidium, quo debebat, torrentem effluere potuerit : Proinde ut huic causæ palpitationem cardiacam, ei sæpius molestam, transcriberem. *Idem ibidem pag. 264.*

SCHOLIA.

COrdis Palpitatio adeo vehemens & immanis interdum existit, ut non solum tactu manifestius percipi, verum & oculis conspici possit, imo interdum ad distans quoddam audiri possit : At vero hic motus quamvis ad sensum ita multiplicem perceptibilis sit, attamen rationi nondum constat quæ pars ita moveatur, ut quovis pulsu suo pectoris latus sinistrum exilire faciat : Omnes uno ore profitentur partem ita motam & fortiter evibratam, ipsummet Cor esse, Sed interrogo utrum tota cordis compages, aut aliqua pars ejus ita exiliat, & solitam vibrationis suæ sphæram transgrediatur ? Si dicatur corpus ejus totum ita efferri, assignent vellem an hoc in systole ejus, aut diastole fiat ? certe non prius, quia dum cor contrahitur, αὐτοψίᾳ patet molem ejus quoad omnes suas partes minui ; Nec magis in Diastole dicatur, quoniam in eo statu cor ad situm & magnitudinem tantummodo naturalem & ordinariam redit, inque eo aliquantulum manet : Hinc si quidem cor juxta vibrationis suæ, quantumlibet auctæ aut intensæ, leges adeo palpitare & exilire nequit, (quod etiam amplius constat, quoniam in paroxysmo febrili, ubi vehementissime pulsat, non extra salit & cor percutit,) olim suspicatus fui ipsum, durante affectu illo, motum convulsivum & ordinario plane diversum obtinere, quo nempe velut membrum spasmodice agitatum, cor protinus totum elevetur, & è loco suo moveatur : Attamen nevrologia plenius intellecta, ab hac sententia statim recessi, quia certum est cor à nullo alio musculo, præter suas ipsius fibras motrices, quoquam attolli aut efferri posse : Quapropter super hac re magis cogitanti, demum animo occurrit, quod dum cor ad sanguinem, è sinubus suis excludendum contrahitur, atque mucro & latera undiq; concidunt & proprius adducuntur, si tamen sanguis illico totus quaque systole penitus ejici & eliminari nequeat, necesse erit vasorum radices ad summum impletas, & plurimum extensas, cum impetu quodam exilire, dein propter reverberationem hic factam, totam cordis compagem valde concuti : Profecto à tali interdum causa affectum istum oriri ex observatione Anatomica *Theologi capite primo* adducta, confirmatum vidi : Quapropter dum cor exclusioni ejus totali summe adlaborans, unaquaque systole juxta conum & medietatem intus contrahitur, & quoad magnitudinem diminuitur, Basis ejus ob sanguinem ibi coacervatum, ac in transitu hærentem, aut reverberatum, valde impletus extuberat, atque propter Auriculæ molem magis tumida amplius evibrat & latus attollit.

Verum enimvero haud solummodo ab hac causa cor palpitare constat, quia morbus iste non semper constans & perpetuus est, sed plerumque vagus, ac incertus per vices quasdam infestat, & deinde sponte aut remediorum usu cessat : Porro nonnullos quorum Pulmones satis sani, & tabe quavis immunes sunt, passim incessit :

Ut cunque tamen, licet morbus iste à causis diversis exoriri possit, in iis tamen omnibus eandem usque afficiendi rationem esse judicamus : Videtur enim quod cor solummodo palpitat, quatenus in systole ejus, dum conus & latera simul contracta angustantur, basis cum vasorum radicibus ob sanguinem illic aggestum, & nonnihil hærentem aut repercussum, ampliata extumescat ; Revera sanguinis cursum hic loci nonnihil præpediri aut repercuti inde constat, quia dum cor in latere vehementer & fortissime vibrat, arteria in carpo plerumque languide & debiliter pulsat, utpote sanguinis rivum nonnisi exilem convehens : Cum itaque istius morbi *causa conjuncta*, sive *ratio formalis*, omnino in sanguinis circa basin cordis, & vasorum radices remoras, & aggestione consistat, inquirendum sequitur quot modis, & ob quas alias causas ejusmodi affectio produci soleat.

Super his, ut cordis carnes sive proprias fibras motrices non multum culpemus, vitium hoc potissimum, & maxima ex parte, aut *Sanguini, aut Vasis cordi appensis* imputandum videtur : Prioris ratio satis constat, in quantum sanguine aquoso, atque ad effervescentiam aut accensionem minus apto prædit, uti virgines chlorosi laborantes, atque viri aut mulieres, cachectici, huic morbo plerumque obnoxii reperiuntur, & insultum ejus à corporis motu quovis citatiore fere constanter pati soleat : Cujus causa est quod cruor, siquidem particulis segnioribus & non satis activis constans, è cordis sinubus non libere & expedite ejicitur, sed partim in iis sæpe residet & facile stagnat : Idcirco quoties à corporis motu iisdem uberius infertur, ut penitus ejus totus quaque systole eliminari nequeat, cor summo nisu laborans, in basin suam & vasorum radices, & vix ultra propellit, ubi cum aggeritur, & paululum consistens partes continentes extumescere facit, passionem cardiacam una cum dyspnœa infert.

Præterea tamen affectio isthæc quosdam sanguine præfervido, & prompte satis accendi aut fermentescere apto præditos sæpenumero infestat : Plerique enim passioni Hypochondriacæ, hystericæ aut alias spasmodicis multum obnoxii, hoc malum frequens & familiare est : quapropter in his casibus, arterias cordi appensas in culpa habendas merito suspiceamur : Quo pacto harum obstructio, sanguinis è corde effluxum liberum impediens, cordis Palpitationem inducat, historia modo de *Theologo* citata, ostendit ; Porro vasorum istorum occlusiones, & infarctiones aliis modis excitatæ, eundem effectum producere possunt.

Cæterum

Cæterum probabile est pathema istud à sanguine, intra cordis sinus & vasa appensa grumescente, ac in frusta quasi carnea concreto interdum procedere.

Verum insuper his, si quidem Palpitatio Cardiaca affectus alios spasmodicos sæpenumero comitari solet, etiam suspicari licet illius causam quandoq; mere convulsivam esse, Olim in Neurologia nostra, ex observationibus anatomicis ostendimus nervos & propagines nerveas fere innumeras, in pluribus locis, ac præcipue juxta basin cordis, arteriarum truncos complecti & circumligare, quorum usus & actiones ejusmodi fuisse putabamus, ut diversimodi sanguinis æstus, fluxus & refluxus, imo interdū stagnationes, propter vehementes iræ, timoris, gaudii, tristitiæ, aliosq; affectus excitari solitæ, propterea contingant, quatenus funiculi isti nervei vasa hæc sanguifera varie stringunt, comprimunt, aut forsan aliquando penitus occludunt. Porro haud multum improbabile est, ob vasa ista spasmodice affecta, & paulo diutius constricta, ita ut sanguinis è corde exilitionem liberam præpediant, palpitationis cardiacæ insultus nonnunquam excitari. Profecto tum hanc, tum alteras istas cordis passiones tali causæ merito imputamus. Verum circa efficiendi rationem à sententia ista paululum recedere visum est. Postquā enim Nervorum actiones & usus exactius perpenderam, deprehendi tandem ipsos, eorúmque propagines, nihil omnino trahere aut constringere, sed totum hoc negotium omnino à fibris carneis perfici, atq; nervos solūmodo in has partes motrices, novas subinde spirituum copias, insuper & motuum obeundorum instinctus convehere: quale pariter munus erga fibras membraneas pro sensionibus peragendis exequuntur.

Dum itaq; serio perquirerem quibus usibus totidem nervi, per vasorum tunicas disseminati inserviant, demum reperi Arterias istas proprio marte, pariter ac alia præcordia, se contrahere ac dilatare, atq; pro motibus illarum tum naturaliter, tum pathetice obeundis, & spirituum copias, & instinctuū rationes per nervos istos deferri. *Enimvero ex Observatione Anatomica plane constat* Arteriæ cujusq; tunicam mediam esse plane muscularem, atq; fibris carneis (cujusmodi sunt ventriculi, intestinorum & quorundam aliorum viscerum) per totum constare: Quæ fibræ annulare, densa velut capillamentorum serie, Arteriæ ductum sive Tubum ubique cingentes, proculdubio systolas suas proprias & diastolas, æque ac Cor ipsum obtinent, quapropter imprimis, dum fibræ cardiacæ, & dein hæ arteriosæ successive & seriatim contrahuntur, necesse erit sanguinem è meta una ad alteram rapidissime propelli. Quare haud prorsus de nihilo est quod Medici quidā etiam Arteriis facultatem Pulsificam attribuerunt, quippe multū improbabile est mero cordis, tanquam emboli impulsu sanguinis circuitum peragi. Quanto verisimilius est arteriam in toto ductu suo, à fluctus cujusq; sanguinei tergo aliquatenus contractam, ipsam usq; prorsum per rivulos licet minores, & spatia magis angustata urgere: Juxta hunc ritū ordinarium, sanguine æquabiliter circumpellendo, arteriæ constantes systolēn & diastolēn vicea habere videntur: Quæ licet celeres admodum, & ictu oculi citius, successive tamen per omnes tubi arteriosi partes peraguntur. Cæterum vero cum advertamus æquabilem sanguinis cursum, juxta passionum impetus diversimode interrumpi & perturbari, necesse erit tantummodo ita fieri, quatenus arteriæ (propter instinctum per nervos ad fibras motrices datum) variis in locis subito constrictæ, fluentem sanguinem aut sistunt aut reprimunt, aut prorsum impetuosius adigunt: In Timore, Tristitia subita, Pudore, Amore aliisque pathematis, animi consternationem, aut confusionem magnam inducentibus, probabile est Arteriæ Aortæ truncum à fibris istis subito & diutius constrictis, adeo contrahi & coarctari, ut sanguis ægre tantum, & nonnisi per minutas portiones è cordis sinibus exiliat. Quamobrem ab illo ibidem aggesto & stagnante, gravamen ingens & oppressio magna statim sentiuntur: Deinde si huic sanguinis remoræ cordis ad sanguinem ejiciendum pulsatio fortis & vehemens superveniat, necesse erit ob cruorem quaq; systole in cordis basin ejectum, ubiq; repercussum, partes eas plurimum distendi, proindeq; palpitationem cardiacam inferri.

Quemadmodum autem vehementes animi Passiones affectum istum fere quibusvis accersunt, ita hypochondriaci & spasmodici dispositi, insultus ejus de levi quslibet occasione, imo interdum sine ulla causa manifesta subeunt. Enimvero in quibus nervi splachnici & cardiaci materia morbifica sæpius obsideri solent: proinde ex illa ob plenitudinem aut irritationem commota, spiritus istarum partium & vicinarum incolas frequenter in spasmos & contractiones inordinatos adigat, passim accidit propter nervos arteriarum cardiacarum radicibus insertos, à tali causa affectos, etiam vasorum horum fibras spasmodice affectas & contractas eo, quo dictum est modo, palpitationem cardiacā excitare: quo ritu nervi cardiaci à causa propinqua aut remota à materia morbifica, aut in capite juxta originem nervosam, aut circa præcordia aut hypochondria subsistente irritantur, inq; spasmos varii generis aguntur, alibi à nobis ostensum est, *(Vide lib. 1. Tit de Convulsione.)* Unde palpitationis cardiacæ, quoties eadem etiam spasmodica fuerit, causæ deduci possunt.

Quod spectat ad affectus hujus Therapian, si quidem causæ ejus variæ & multiplices existunt, etiam curatio diversimoda institui debet, Cum itaque supra declaraverimus Cordis Palpitationem, vel à *sanguinis*, vel ab *Arteriarum* cordi appensarum vitio procedere; & utrasque horum varias afficiendi rationes innuerimus, restat unicuique aptam medendi methodum accommodare. Primo igitur si quando hic morbus à sanguinis vitio procedat, intentio Therapeutica primaria erit sanguinem nimis aquosum, & accendi & fermentescere inhabilem, ad meliorem crasin exaltare, ejusq; principia activa depressa aut diminuta evehere aut augere: in quem finem medicamenta spirituosa, item salina cujusque generis, sulphurea & imprimis chalybeata conducunt. Quinimo huc referri possunt quæ in pica, leucophlegmatia & scorbuto frigidiore præscribi possunt. 2. Cordis Palpitatio & crebrior & multo immanior, ab arteriis cardiacis in vitio habentibus exoritur, & tunc illarum culpa aut *Obstructio* est aut *affectio spasmodica*. Prior iste morbus plerumque continuus, & non raro incurabilis existit, præsertim vero si à Pulmonibus tabidis, aut arteriarum radicibus propter tuberculum, aut excrescentiam osseam semioppletis aut compressis excitatur. Cujusmodi causæ si quando subsunt, & perfecte dignosci possunt, frustra esset eam sublationem moliri: quin potius id unice agatur, ut levamine quodā per hypnotica subinde procurato, ægrotantium vita, etsi misera, paulo diutius protrahatur. Cæterum non improbabile est Arterias interdum à concretionibus polyposis ibidem, ac interdum intra cordis sinus progigni solitis, magna ex parte impleri, proindéque sanguinis exilitionem liberam & totalem impediri: hujus vero diagnosin uti difficilem, ita curationem non minus raram putamus. Quando illius suspicio est, maxime ex usu videntur fore medicamenta salina, & ex iis sale volatili aut acido prædicta exhibenda: eadem vero non simul, sed quodam temporis spatio hęc, (quibus non juvantibus) dein istæc altera experiri licet. 5. Palpitatio cordis sæpissime affectio convulsiva est, & à simili causa, & afficiendi ra-

tione qua pathemata alia hypochondriaca vel asthmatica produci solet. Cujus item curatio per remedia antipasmodica pariter tentari debet, quorum vere delectus sub discrimine quodam, juxta quod morbus in intemperamentu aut calido aut frigido contingit, instituatur.

Observatio V.

Cordis palpitatio à bile retorrida in arterias effusa.

Hujus tanta vis est, sæpe ut sit animadversa thoracis vicinas costas effregisse: sæpe & eas quæ supra mammam sunt de *propria sede depulisse.* Sæpe etiam arteriam foras dilatasse in aneurisma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & visu conspicua erat pulsatio, &c. Hujus causam omnem veteres vel in sanguinis exuperantiam retulerunt, vel in humorem copiosiorem pericardio infixum. Cæterum in iis quos modo exempli gratia recensui, Palpitationem peperit retorrida bilis, quæ alias sponte vacuari consueverat, in arterias effusa. Hanc in duobus, qui à valida pilæ exercitatione repentina morte sublati sunt, illic deprehendimus in tophi nigri speciem concrevisse. *Fernelius Pathol. lib. v. cap. xii.*

Scholia.

Dilatasse in aneurisma) Quod intrinsecus in magnæ arteriæ aliqua sede, in pectore, jugulo, hypochôdriis, vel etiam in ipsa cordis auricula, quæ valde ampliari potest, natum, non minus quàm externum Aneurisma perpetuo pulsantem sensum in eo loco, ubi est, movet, illiusque palpitationis quæ tamdiu durat, hominemq; tandem conficit, causam aliquando esse, sectio nobis, si in illis qui hoc morbo extinguuntur institueretur, sicuti à quibusdam observatum est, sine dubio patefaceret. Ex copia autem sanguinis arteriosi hæc proficisci potissimum, satis patet, *Galenusque* eo quod omnes sanguinis emissione sanari vel juvari scribit, etiam videtur innuere: Quæ & pulsatio eo major fit, quo sanguis, & spiritus illi confusus, arterias implantes ferviodiores existunt, Qualem sanguinem summu ex calore velut retorridum deprehendit *Fernelius*: quem nos sanguinem biliosum fervidúmque præcipue, nunc inquinatum & impurum, in vasis mesaraicis collectum, majoribúsque arteriis infusum esse sic demonstramus. Quod ejusmodi succus, qualem in venis mesaraicis frequenter nasci docuimus ab esculentis potulentisque, sicuti ex venæ portæ ramis in cavam translatus, sanguinem illic accendere & contaminare solet, ita quoque in mesaraicas arterias, singulis venis mesaraicis annexas, quandoque se insinuat, indéque in majores arterias perlatus, illarum sanguini confunditur, & cum eo undique, etiam ad cor usque diffusus, sic illas implet modóque enarratu afficit: cóque facilius quod arteriæ hæ mesaraicæ, propagines sint magnæ arteriæ, venæque mesaraicæ à vena cava minimè proficiscantur, nec illi nisi intermedia hepatis substantia continuentur: hincque adeo frequens hic affectus virginibus, causa suppressorum mensium, cachecticis, melancholia hypochondriaca laborantibus existit: in quibus uti venarum & arteriarum sanguinis plenitudo vitiúmque cachexiæ & melancholiæ, sic cordis & arteriarum pulsationi occasionem præbet. *Platerus praxeos lib. i. cap. xi.*

Observatio VI.

Palpitatio cordis ab hydatidibus in ejus membrana enatis.

Nos in cordis membrana in palpitationi subjectis ægris observavimus hydatidas. *Rolfinkius Epitomes meth. cogn. & cur. lib. 2. p. 2. cap. 1*

Scholia.

Hydatidas) Sive pustulas aqueas, vesiculis ab emplastris vesicatoriis excitatis non absimiles, asciticis familiares; quæ forte eveniunt quod vasa lympharum recursui destinata, officio, ritè nun funguntur, quo fit ut pars lymphæ in transitu hærens, exudet in cavitatem ab initio perexiguam, efformatam in membranosa partis substantia. Verisimile autem eundem liquorem continere quem Pericardium, ab urina multum discrepantem, quanquam eum ea convenire plurimi velint: insipidus enim est hic liquor aquosus, non acris aut salsus, limpidusque ac nullo colore infectus: urina autem nec tenuis adeo, nec sine colore in sanis: adde hanc viscidítatis omnino expertem lympham autem plus satis obtinere, quippe quæ corpore exempta ope caloris externi in gelatinam concrescit: unde verisimile est lymphæ ductus quosdam adesse qui eam in pericardium deferant.

Observatio VII.

Cordis Palpitatio à corpore carneo & membraneo, auriculis cordis annexo.

Dom. N. palpitationi cordis diu obnoxius fuit: In cadavere dissecto occurrit corpus carneum, membraneum, cavum, auriculis cordis annexum & unitum parte superiore, paulo minus corde ordinario. *Videtis. de morte subita.*

Observatio VIII.

Cordis palpitatio ab Ulcere & Abscessibus in ejus substantia.

§. 1. Fæmella quedá scabie enormi affligebatur, & dum remedia adhibita non proficeret, ad thermas relegata est, ex quibus hydropica rediit, atq; tandem mortem subivit. Aperto cadavere omnia viscera sana, in Corde ulcusculum repertum. *Oswaldus Grembs Arbor. int. & ruin. lib. 2. cap. 1. §. 8.*

SCHOLIA.

SCHOLIA.

AQuæ pericardio contentæ usus est, ut si aliquid ex digestione suboasceretur, hoc quanto citius aqua illa (quæ latex dicitur) everteret: quod si autem productum pertinacius impingitur, tunc aqua copiosius affluit, ut scopo naturæ satisfaciat: hinc non ob copiosius collectam, sed propter peregrinos hospites, in cadaveribus invisibiles, Palpitatio cordis inducitur. Atque hæ sunt causæ occasionales, non tantum palpitationis, sed aliquando etiam ulceris in ipsa substantia cordis, quod dictæ fœmellæ obtigit. *Idem ibidem.*

§. 2. Archidiaconi hoc morbo interempti corpore dissecto, Abscessus in cordis substantia inventus. *Forestus lib.17.Observ.1.*

§. 3. Excitari potest cordis Palpitatio à tuberculo, Abscessu. *Hollerius.*

OBSERVATIO IX.

Cordis palpitatio à lapidibus in eo contentis.

§.1. NUper in N. corde, qui hoc morbo frequenter corripi solitus erat, veluti lapillus quidam niger repertus fuit. *Thom.Erastus in consil.Scholtzii, cons.103.*

SCHOLIA.

SImilia in aliorum quoque corporibus reperta esse addit *Vir Eruditiss.* quanquam hos non tam palpitatione quam Tremore (qui à palpitatione alia est affectio, & imbecillitatis soboles existit) laborasse judicet. Est enim, *ait*, Palpitatio motus virtutis expultricis cordis, quæ molestiam inferentia expellere contendit: hinc pulsus fiunt majores solito, & veluti cor salire videtur, sicut vehementer iratis accedit. Quocirca non ab imbecillitate cordis palpitatio nascitur, ut quidam male judicavit, sed à facultate valida, nocentia pellere conante. Summa igitur causa hujus mali res cor gravans, vel qualitate vel quantitate. Plerumque à spiritu flatulento pronasci hoc symptoma, quoties nimirum à substantia halituosa cor inflatur & distenditur, multa probant. Nam & repentina invasio, & cita solutio, dolor etiam subito accedens & desinens, oculorum obtenebratio, aurium sibilus, partis alicujus motus tremulus id satis declarant. Quibus etiam addi hoc potest, quod fere illis accidit frequentius qui flatuum sunt pleni, quales sunt virgines quæ non recte purgantur, gravidæ, icterici, splenetici, melancholici, cachectici: Omnes hi propter vitiosos humores, fuliginosos vapores facile acervant, qui in arteriis cordi viciois, aut in ipsis cordis sinibus inclusi, virtutem expultricem incitant ut motum talem edat. Consentit curatio, quæ vacuatione aut discussione flatus perficitur. Hinc est quod magnæ inspirationes malum hoc brevius & levius reddant, præsertim si quis corpore retrorsum reflexo sic inspiret, &c.

§. 2. Quidam audacissimus latro, palpitatione cordis frequenter corripi solitus, rotæ fuit affixus. Nos hujus cordis visendi cupidi, pulsans adhuc incidimus, ac in ventriculo ejus dextro tres reperti lapilli, ciceris magnitudine, coloris cineritii, oblongi, pondo unius drachmæ, &c. *Zacutus prax.admir.lib.ii.cap.cxli.*

§. 3. In Imperatoris Maximiliani secundi corde secto, inventi sunt tres lapilli, quantitate pisorum, unus interim major altero, colore rubigineo: Frequenter vero cordis palpitatione gravi afficiebatur dum viveret. *Wierus de præstigiis Dæmon.lib.4.cap.16.*

OBSERVATIO X.

Cordis Palpitatio ob polypum auriculæ dextræ annatum; Alium item in aorta.

HEnrici Schrasseri Belgæ annorum 50. cadaver Hamburgi à M. Kirstenio Anatomico & Medico insigni apertum anno 1651. in quo sequentia notabantur publico dignissima. In dextro cordis ventriculo repertum est concrementum, seu Polypus ingens, qui annatus erat dextræ auriculæ in parte superiore versus cor, & extendebatur sinuato ductu in ipsam capacitatem dextri ventriculi, ubi pariter adhærebat parieti inferiori, implicitus valvularum cuspidibus. Porro progrediebatur sursum & exibat per venam arteriosam, in cujus truncum & deinde ramos tripartitus, sive distinctus in tres ramos, porrigebatur. Rami illi rursum in alios multos surculos, & tandem filamenta desinebant. Circa exortum duos prope digitos erat lata hæc concrescentia, longa spithamam unam & tres circiter digitos. In auricula sinistra inerat alia concrescentia, sed vel nullo modo, vel plane leviter adhærens: In cavitate auriculæ pars erat latior referens concretum sanguinem, protendebatur autem in arteriam venosam, ubi candicabat, distributa similiter in aliquot ramos, inter quos erant tres potiores (qui rursum in alios minimos dividebantur) inserti in ramos minores arteriæ venosæ: In aorta reperiebatur alius Polypus ejusmodi insignis, cujus pars lata sive basis sita erat in divaricatione trunci, ubi etiam adhærebat firmiter; Ibiq; peculiaris quidam sinus, instar sphæræ dimidiæ vel vesicæ effictus fuerat, in quem una & major ejusdem extuberantia inserebatur. Hic appensæ erant duæ quasi radices, quarum una in arteriam dextram immittebatur, altera eâque bifida in carotidem sinistram: Basis erat subrotunda, instar

cucurbitulæ balneatorum, & in longum extendebatur versus Cor, Ita ut illum non ingrederetur, sed ingressum aortæ in cor attingeret: In fine erat appendicula: Longitudo totius quasi quinque digitorum: Omnia vasa cordis, ut & auriculæ, erant ampliata mireque dilatata, imprimis caudex arteriæ aortæ: præterea in vasis iliacis ejusmodi vitia sunt reperta, ut in sinu cerebri falcato, ubi per totam prope longitudinem effusa videbatur concrescentia alia, quæ, in primis versus posteriora, in duos ramos dimebatur, in plurimos surculos similiter & multas appendiculas distinctas: *Observatio D. Ioclu Langelotii, Archiatri Gottorpiani.*

SCHOLIA.

QVamvis non expressus affectus à quo interemptus æger, quem vel syncope cardiaca, vel morbus attonitus occupare potuit, non secus ac Mommam illam Baxium, de quo *Tulpius* lib. 1. Observ. 27. non dissimilem Polypum corde gestantem, verisimile tamen prædictum indefinenti cordis palpitatione afflictum fuisse, quandoquidem id onere fatigatum, omnem conatum ad illius excussionem adhibet: Recte enim *Clar. Sylvius de le Boë* Pr. Med. lib. 1. cap. 15. Palpitationis cordis causam puto esse, quicquid absque intermissione ipsum ad sui contractionem inordinatam, & quandoque simul vehementem, aptum est incitare, sive illud intra cordis ventriculos aut in ejusdem substantia contineatur, sive extra Cor existens, ipsum tamen ad tempus aut semper continuo vellicat, mordet pungitve.

OBSERVATIO XI.

Palpitatio ab irruente affatim in cor sanguine, ut septum ipsum disruptum fuerit.

VIæ per quas humores & vapores tum ex liene, tum utero ad cor deferuntur, olim designabantur Arteriæ, Nunc novi concilii Anatomiæ decreto, Venis hoc imponitur jugum: cum reduce sanguine promiscui humores excrementitii cor petere possunt: Irritatio incipit primo in auriculas & ventriculum dextrum appulsu: augescit in sinistrum ventriculum delapsu, sive viam capessat per pulmones sive per septum: Irruptio hæc nonnunquam adeo vehemens est ut septum ipsum disrumpatur, cujus tragici casus exempla suppeditavit. *Harveus Rolfinkius. Epit. meth. cogn. & cur. lib. 2. part. 2. cap. 1.*

OBSERVATIO XII.

Palpitatio cordis ob substantiam carneam in ejus sinistro sinu contentam.

DOm. Pet. Prevotius, celeberrimi illius concionatoris & Theologi, Petri Prevotii Genevensis filius, obiit 26. Martii anni 1672. annum ætatis agens circiter LV. Iampridem cordis palpitatio illi molesta erat, cum asthmate, herniosus præterea, necnon de molestia & pondere conquestus in dextro hypochondrio. Paucis ante obitum diebus colicis doloribus cruciatus fuit, cum adstricta alvo, ab incarceratione intestini in Scroto: Cum maxime urgebat cordis palpitatio (cujus leipothymia sæpe comes erat) juvabatur venæ sectione.

Aperto cadavere, in thorace Pulmones putridi reperti. Lobus dexter ima parte diaphragmati annectebatur, mediante cartilagineo corpore, semidigiti crassitie, cordis figuram exprimente, trium digitorum, parte summa, latitudine, ima in conum abeunte. Diaphragma sursum & ad mediam thoracis partem, à tumido flatibus colo, compulsum erat. Abscessus aderat, quinque digitis infra jecur, intra duplicaturam peritunæi, pure fœtidore-fertus: Jecur putridum, instar fungi friabile ad minimum digitorum contactum: In scrotum pars Ilei devoluta erat cum Epiploo, præter aquæ copiam. Cordis autem ventriculus dexter continebat corpus quoddam concretum, rubens, liberum, neque parietibus annexum, avellanæ magnitudine.

OBSERVATIO XIII.

Palpitatio cordis Sanguine atro repleti, extraordinariè magni, ob corpus album in arteria magna contentum, Partis valvulæ consumptionem.

PUer 13. annorum temperamenti sanguineo biliosi, passus est post magnum haustum frigidæ in calore, continuam cordis palpitationem per aliquot annos: accessit Phthisis & Hectica.

Mortuo aperto, non tantum Pulmones accretos, ulcerosos, purulentos reperi, sed etiam cor stupendæ magnitudinis conspiciebatur, plenum & extensum sanguine atro & nigerrimo: Et ut istam copiam sanguinis bene perpenderem, incepi à vasis, versus cor progrediendo, ejus apertionem, ubi in arteria magna, ad longitudinem unius digiti, à cordis sinistri ventriculo, in sanguine jamjam à corde extruso, particulam quandam albam instar unguis minimi digiti inveni, quam tanquam ibi plane præternaturalem cum acceperim,

erat

erat friabilis instar arenæ, & cum ulterius versus cor progrederer, in ortu arteriæ inveni mediam valvulam lunarem, usque ad substantiam arteriæ plane consumptam & deperditam; & illam partem, ubi arteriæ adhærebat, etiam friabilem in similem arenam, sicut alteram particulam arteriæ sanguine refertam, nullum vero pus. *Ex observ. Ioh. G. Greiselii Medici Viennensis.*

Observatio XIV.

Cordis Palpitatio ob corpora extranea ejus ventriculos occupantia, & vasa adsita.

§. 1. Dom. de Becheran initio mensis Novembr. 1646. ad me venit, & de Palpitatione cordis ab aliquot diebus ipsum infestante conquestus est: Pulsum illius contrectans, illum inæqualem invenio omni genere inæqualitatis, ita ut statim mihi in memoriam revocaverit historiam Antipatri apud Galenum, quem ipse censuit habere obstructiones in lævibus arteriis, vel crudum Tuberculum: Nulla erat tunc temporis respirandi difficultas, & æger munia consueta obibat, neque ulla remedia nisi diebus festis usurpare volebat: *præscripsi statim venæ sectionem iteratam*, ac postmodum purgationem, à quibus meliusculè habuit. Post x. vel xii. dies iterum conquestus est de eodem affectu. Varia præscripsi remedia attenuantia & incidentia citra calfactionem, quibus tamen non usus est variis districtus negotiis: Tandem initio mensis Decembris decubuit, cum difficultate spirandi laborare inciperet & tibiæ inflatæ apparerent, & tum temporis remedia præscripta usurpavit cum iterata V. S. quæ cum per dies xii. continuata nihil opis attulissent, sed malum perpetuo in pejus rueret, convocatum est consilium aliorum Medicorum, quorum sententia fuit esse affectum similem illi, qui recensetur à Gal. 4. de loc. c. 8. Et ita incidentibus atque attenuantibus remediis esse oppugnandum: Variæ remediorum formulæ in hunc finem præscriptæ, sed æger perpetuo in pejus ruebat, summa difficultate spirandi laborabat, & pulsus nullus apparebat in carpo: admota tamen manu supra regionem cordis, palpitatio sentiebatur frequentissima, debilissima & inæqualissima: aucta etiam erat tibiarum inflatio, ut jam etiam crura invaderet: Remedia præscripta fuere prioribus similia, quibus addita sunt cardiaca interna & externa. Biduo post æger ad extrema redactus videbatur: Suffocatio ingens aderat, & pulsus in brachio nullo modo, in corde vix percipiebatur: Eadem die moriturus putabatur: Cucurbitulam apponi jubeo regioni cordis cum scarificatione, cujus beneficio *Zacutus Pr. adm.* Obs. 133. lib. 1. quendam ægrum à desperata cordis palpitatione liberasse se testatur: meliusculè habuit, & nocte insequente cœpit excernere per sputum sanguinem nigerrimum, crassum & glomeratum, cum tussi molesta, unde levior respiratio fieri cœpit: ad expectorationem juvandam utebatur frequenter syrupo de tussilagine, cum quarta parte oxymel. simpl. & jusculum Galli veteris cum pectoralibus: His remediis per quatriduum continuatis, æger in eodem statu permanebat, sanguinem continuo nigrum & crassum excernens: 5. die à sanguinis sputo, 4. Janu. 1647. exhibui elixir proprietatis ad gutt. xii. cum tantillo vini generosi, à quo levamen percepit æger, & tota nocte facilior fuit anacatharsis: die 6. iteratum est elixir, & jusculum galli veteris, verum inde non melius habuit, sed aucta in dies spirandi difficultate, & sanguinis sputo etiam plurimum aucto, die 8. interiit.

Aperto cadavere, inventus fuit *cordis ventriculus uterque sanguine concreto repletus* ac distentus; tum etiam totus Pulmo sanguine multo refertus visus est, unde caloris nativi suffocatio contigit. Præterea in sinistro cordis ventriculo inventæ sunt caruncula rotundæ, substantiam pulmonis æmulantes, quarum major ad avellanæ molem accedebat, & arteriæ aortæ ostium præcludebat, unde pulsationis defectum in arteriis contigisse puto. *Riverius cent.* IV. *Observ.* XXI.

Scholia.

Paucis ante obitum diebus causa hujus morbi procatarctica mihi relata est, quam æger nunquam retulerat, terror scilicet insignis, quo ille graviter affectus fuerat, dum Arelate Monspelium petens, supra Rhodanum cum familia sua in naufragii periculo fuerat: Hinc conjicere licuit à terrore sanguinem retractum fuisse magna copia ad cor, ut ab eo regi non potuerit, sed in ejus ventriculis concreverit: ac deinde cor onus grave excutere continuo tentans, motus illos palpitantes, tremulos, & inæquales ediderit: Tum sanguis per venam cavam jugiter ascendens, liberum aditum ad cor non inveniens, ad Pulmonem refluxit eumque implevit. Illas autem carunculas genitas fuisse puto à sanguine redundante, quem calor insignis ventriculi sinistri exeoxerat, & in hujusmodi substantiam mutaverat. Caruncula similis & multo major inventa fuit in dextro cordis ventriculo militis occisi. Ille tamen ante bona fruebatur valetudine, quia caro illa parietibus ventriculi ex parte adhærebat, ideo venarum orificia non occludebat: Hinc patet sanguinem in cavitatem aliquam effusum in tales carunculas posse converti à calore coquente, quod aliis exemplis probari potest: hoc fit instar omnium & notissimum, quod pleræque mulieres, præsertim steriles, dum menstrua patiuntur, carunculas exiguas cum sanguine frequenter excernunt: quod quidem in calidiori temperie præditis magis con-

 tingit

tingit, quia à calore uteri excedente, exiguæ sanguinis portiunculæ excoquuntur & in ejusmodi caruneulas commutantur. *Idem.*

Venæ sectionem iteratam) Galenus omnem Palpitationem juvari venæ sectione author est, 5. loc. aff. Et qui Galenum interpretantur ideo locum sectioni venæ dant, etiam posito quod causa frigida palpitationem inducat, quoniam aut minuatur plethora, aut obstructio V. S. liberetur, aut revellatur cursus materiei flatuosæ: Supponit enim Galenus à crasso vapore palpitationem fere omnem oriri, ideo non est dubium quin & ad divertendum revellendumque cursum phlebotomia conferat. Sed an audacter, ad imitationem veterum, sanguis mittendus? nequaquam: Nam eorum qui palpitationi sunt obnoxii ita comparata ratio est ut βραχύβιοι sint, ut sæpe in phlebotomiis ipsis, & purgationibus opprimantur & moriantur: Quod cum calamitosum sit, prudentis est Medici inspicere ne suspicionem subeat ejus ut occidisse quem sua sors peremerit, &c. Quod ad V.S. ad leipothymiam usque, videtur ea nocens esse, quod palpitatio, ut annotat quidam in Aretæum, dispositio quædam media sit inter pulsum & debilitatem & syncopen, &c. Sed *Aretæus*, ut acutus & optimus author, unam tantum rationem affert quæ nos inducere possit ad tam luculentam & copiosam sanguinis effusionem, ut pote cum in sanguinis copia & orgasmo, & ad cordis arcam raptus metuitur, ne derepente apostema in corde percipiatur, & mors proinde subita intentetur: aut etiam si inflammationis subitæ sint argumenta, quæ ipsius palpit. causa sit: In illo enim casu, quoniam insignis & subita refrigeratio requiritur, ne brevi tota ipsa regia inflammetur, nullum præstantius remedium V.S. eáque conferta & copiosa. *Ballonius consil.* 109. *lib.* 1. *Vide Septalium lib.* 6. *Animad.* 167. *& seq.*

Ventriculus uterque sanguine grumescente repletus) Palpitatio cordis, leipothymia, syncope quomodo à concreto sanguine inducantur, & quomodo hæc concretio fiat, analogia ducta à chymicis liquoribus ad corporis nostri humores, ostendit *G. Wolfganges Wedelius* in Miscellaneis curiosis anni 1671. Observ. 197. In Chymicis, *ait*, liquores varii secum confusi non invicem semper se subeunt, sed prout particulæ variis figuris motibúsque & proportionibus inter se invicem præditæ, & consequenter symbolicæ vel asymbolicæ existunt, ita vel se destruunt modo, vel amicabili coitu junguntur, vel in aliud ens mutantur. Hoc modo elegans experimentum fecit *Olaus Borrichius apud Bartholinum* in Epist. de Hepate defuncto p. 83 qui sanguini canis arterioso, in quinque diversis vasculis posito, quinque diversos liquores miscuit, acetum, oleum sulph. jovis solutionem, aluminis, Spir. vini, & spiritum salis armoniaci, & accurate inde productos affectus adnotavit. Certum est à subeuntibus sanguinem humoribus varie alterari in corpore ipsius crasin, variosque inde resultare morbos: Et inter alia producta non leve est *grumescentia sanguinis*, quæ si contingat, accedente nimirum sanguini concentrante fixantéque tali liquore vel vapore, certissimum est turbari œconomiam ipsius, & dari leipothymias & syncopes, si in gradu majori id fiat, sin minori, expultrix cordis ad motum illegitimum irritatur, palpitationem tremoremve inducit. Huc spectat concentratus fixusque leviter sanguis *Harvæi*, Exc. de gen. an. 50. p. 193. Tunc talia quæ coagulationem hanc impediunt, summè prosunt: hinc Corallia, oculi canc. perlæ, cinnabaris & lapis bezoar. prosunt, item succus citri, mixtura s. aliáque. Illud enim mirum est, & peculiarem discursum requirit, quod acida sanguinem fluxilem & tenuem coagulent, crassum vero & coagulationi deditum resolvant: hinc & externè in dictis cordis infirmitatibus acetum & acida summe prosunt; 1. quia ob salia volatilia subito penetrant ad cor 2. una stimulant naturam, quæ inde ad se reddit, 3. Quia resolvunt sanguinem, quibus non inconcinne additur à nonnullis. 4. Quia abeuntes spiritus quasi figunt: His addo, Vir Ill. hypochondriacus, tum aliis olim symptomatibus, vertigine præsertim afflictus, tum hactenus aliquoties Palpitationem cordis passus est, tantam ut ad 50. aut 72. horas non raro duraverit. Imminente malo, si levitat in strictissima diæta vel minimum excesserit (aliàs potius proficuis quam noxiis cibis) sentit cor quasi constringi ab elatis ab hypochondriis humoribus. Quis dubitet à conflictu humorum, & miasmate inde in sanguinem deducto, coagulationem illi attentari, unde cor palpitet? Bini alii hypochondriaci, alter juvenis, alter 35. annorum, dolore hypochondriorum vexati, syncopen aliquoties de subito experti, cum ἱδρῶτι, pallore, & fere ἀσφυξίᾳ, solis resolventibus & præcipitantibus talibus restituti hactenus nihil tale patiuntur. Asserti nostri veritatem dilucidant fibræ sanguinis, quæ juxta Platonem, in sanguinem deductæ & sparsæ sunt, ut mediocrem tenuitatis & crassitudinis habitum consequatur, neque propter caliditatem, cùm ipse sit lubricus, ex raro corpore defluat: neque si crassior sit, ad motum fiat ineptior, atque ægre per venas fluat & refluat, Harum si natura considératur, quod (quæ etiam Platonis verba sunt) à bile aliisque humoribus cum puro sanguine mixtis, ex ordine facile dimoveantur, tum ex hypothesi Sylviana, varios morbos, tum hunc ipsum tremorem, quem Plato nominetenus attingit, oriri posse manifestum est: Vide locum integrum elegantissimum in *Plat. Timæo* p. 549. *Hactenus Wedelius* Cujus sententiam de grumescentia sanguinis à certis liquoribus inducta firmat *Kerckringius*, in Observationibus, qui Polypos aliáque corpora in corde & vasis non raro reperta, similem generationem habere asserit. Vide inferius. Quæ de fibris sanguinis ex Platone affert, adi egregium in eum locum comment. *Ballonius* consil. lib 3. cons 40.

§. 2. Puella annorum sex toto vitæ tempore morbis fuit obnoxia, dein Palpitationi cordis & asthmati, tandem atrophia periit.

Huic inventa auricula cordis dextra prætumida, cui inerat materia quædam alba, membranosa, crassa, oblonga: In ipso cordis ventriculo dextro materia pinguedini similis. *Observ. Clar. Gaspar. Bauhini.*

S C H O L I A.

Materia quædam alba) De hujusmodi corporibus, cordis sinus & vasa obstruentibus. vide obs. 36 lib. 1 sect. 2.

§. 3. Illust. N. nonnunquam cordis palpitatione vexabatur, Cor in utroq; sinu substantiam quandam obtinebat oblongam, teretem, mollem. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 4. Cum

§. 4. Cum de rebus p. n. in corde repertis agatur, & de cordis palpitatione, non omittendum putavi quod in militis præsidiarii uxore observavi quæ post *δυστοκίαν*, ex nimia subsequuta hæmorrhagia diem suum obierat: cadaver fere *ἄναιμον* fuit, quædam sanguinis grumefacti reliquiæ uteri parietibus adhærebant, viscera non ita bene morata erant, pulmones variis vomicis & abscessibus erant referti, alter pulmonum lobus lateri adhærebat, & in altero cordis ventriculo portio materiæ membranosæ continebatur, quæ partim etiam in vena cava contenta, crassioris & oblongi lumbrici similitudinem nobis exhibuit: Hæc fœmina cordis palpitationi erat obnoxia. *D. Puerarius in Observat. Selectis ad Thomæ Burnet Thesaurum Medicinæ practicæ lib. 3. sect. 58.*

§. 5. Vir annorum 27. gracilis corporis habitus, temperamenti calidi & sicci, quatuor annis laboravit cordis continua palpitatione, cujus remedium unica fuit sanguinis missio: verum symptomate recrudescente, tandem syncope correptus interiit, corde palpitante non in loco proprio, sed circa diaphragma lateris sinistri valde demisso.

Aperto cadavere, cor maximum apparuit, solum unam continens cavitatem, seu ventriculum, in quo ℥xvj. sanguinis nigerrimi adnumeratæ sunt: Cordis corpus totum erat emaciatum, arteriæ præ pondere elongatæ & conniventes, ita ut sanguis spirituosus motu cordis non potuerit amplius expelli ad arterias: Loco dextri ventriculi vena cava ascendens in ingentem elevata tumorem: Dicite jam, Si ambo ventriculi cordis necessarii sunt, an in uno præparentur, & in alio perficiantur spiritus? *Antonius de Pozzis observ. xl. miscellan. curios. anni iv.*

§. 6. Observatum est palpitationem cordis mulieri, melancholia hypochondriaca laboranti, post molestias multas contigisse: Mors.

In sinistro cordis sinu pars humoris melancholici reperta est Ibi veluti concreta ac fermentata: Atque ita spiritus oppressi congelative sunt, eorúmque incitatio & motus repressus. *Gul. Ballonius Paradegmate* 109.

SCHOLIA.

Pars humoris melancholici in sinistro cordis sinu) Eò deducti a liene & hypochondriis: In hoc symptomа propensos esse qui hypochondrica melancholia laborant, annotat *Fernelius*, & quibus lien bilis atræ copia ingescit: unde etiam circa lienem & pancreas conspicua & molesta percipitur arteriæ pulsatio: At non solum tetro atróque vapore inde elevato, sed ipsa etiam mineræ parte, humore scil. melancholico.

§. 7. In ventriculis cordis interdum varia p. n. generantur; sanitatis haud parva impedimenta, quæ tamen in ægrotantibus à Medico uix sciri aut cognosci queunt, Frustula adiposa, ac quasi carunculas molles & albicantes, magnitudinis circiter semi ovi, interdum majoris, non semel in iis invenimus & spectatoribus demonstravimus, scilicet in morbo sublatis cadaveribus: Inter alia mense Octobri 1665. secuimus & demonstravimus cadaver juvenculæ circiter xxiij. annorum, quæ vivens diu conquesta fuerat de summa *cordis anxietate & palpitatione*, ac leipothymias sæpe passa, sicque tandem extincta fuerat; in quo cadavere etiam tale frustum adiposum, dextrum ventriculum fere replens, & aliud parvum in sinistro ventriculo invenimus, atque diligentiori examine instituto, animadvertimus illud non fuisse corpus aliquod ex sanguinis coagulatione genitum, sed revera corpus adiposum atque firmum, quod digitorum frictione non dissolvebatur: Hicque mortis causam fuisse judicavimus, nullam enim aliam in toto corpore invenire potuimus: nec illa vivens de ullo alio malo quam de prædicta maxima cordis anxietate, & palpitationibus ac leipothymiis sæpe recurrentibus conquesta fuerat: quam ob causam imperiti domestici illam sæpe levi epilepsia sine convulsionibus, vel hysterica passione laborare judicaverant.

§. 8. Mense Decembri 1668. in alia juvencula ejusdem ætatis, simile adiposum corpus, satis firmum, magnitudinis semi ovi gallinacei, in dextro ventriculo invenimus. *De Diemerbroeck Anatom. lib. 2. cap. 6.*

§. 9. In Mercatoris cujusdam dissecto cadavere, vidi dextrum cordis sinum, cui vena cava inseritur, interiore sui parte durum, exasperatum undique & quodammodo squamosum, ut inserta manus mea squamarum scabritie offenderetur: quo in loco continebatur frustum condensati humoris pituitosi, lenti, albicantis, longitudine digiti medii, crassitie pollicis, aut amplius, sanguini immersum, quod medullam cruris bovilli calefactam substantia & forma referebat: Laborarat palpitatione cordis diuturna, ex qua & mortuum narrabat ejus Medicus qui me ad sectionem adduxerat. *H. Smetius Miscellaneorum lib. x. initio.*

§. 10. Carnosas excrescentias in cordis dextro ventriculo vel sinistro repertas fuisse in iis qui Dolorem cordis & syncopen passi fuerunt, & pulsum intermittentem habuerunt, refert *Vesalius Anat. l. 2. c. 5.*

Observatio XV.

Cordis Palpitatio à tribus calculis in ejus septo inclusis, Cum cordis extraordinario incremento.

Nicolaus à Sonnevelt circa xij. ætatis annum ex febre quadam acuta evadens, aliquandiu valetudinarius vixit: nam exinde fere per sexennium diversis malis obnoxius vixit, diuturnæ lienis obstructioni, crebris ex naribus hæmorrhagiis, cephalalgiæ, multis catarrhis & tumoribus strumosis in collo: Ad 18. ætatis annum cœpit bene valere, sed morosus valde manebat, qualis in adversa valetudine semper fuerat, circa xx. annum crescente robore à patruo ipsius, qui pannis præparandis operam navabat, ad idem opificium delegatur: Ubi mox à suis commilitonibus ad crebras compotationes invitantibus cœpit rursus male habere: Primo in crebras cordis anxietates incidit, postea in lipothymias & inde cordis palpitationes: Cibi potúsque erat avidissimus, sed comestum sæpe regerebat, unde debilitas sequuta ipsum decumbere jussit: Tum prædicta mala quotidie augescere, atque Palpitatio tanta suborta fuit, ut in vehementiori animi commotione *ab adstantibus audiri posset*; quod ipsi tum valde dolorificum erat: xx. Decembr. 1641. è vita decessit & cadaver apertum fuit: In abdomine quidem omnia naturali modo constituta reperiebantur.

Sed thorace aperto inventum fuit cor bovino non multò minus, quippe communem magnitudinem quater circiter excedebat: Increverat autem æqualiter fere circa substantiam & cavitates, ipsáque substantia naturali erat solidior: Sed in villis septi intermedii, tres calculi reperiebantur, pisi circiter magnitudine, non admodum adhuc solidi, sed arenacei & novaculæ cedentes: Pulmones satis bene habiti, sed utrique lateri paulum fibrillis quibusdam adhærentes, quod ob angustiam pectoris à cordis incremento ita contigisse videtur. *Otho Heurnius observat. xxviij.*

SCHOLIA.

Ab *adstantibus audiri posset*) Palpitationis tantam aliquando esse vim asserit *Fernelius* cap. 12. lib. 5. Pathol. ut sæpe sit animadversa thoracis vicinas costas effregisse, sæpe & eas quæ supra mammam sunt de propria sede depulisse: sæpe etiam arteriam foras delatasse in aneurisma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & visu conspicua erat pulsatio. *D. Magnus*, Medicus Parisiensis cum *Fernelio* observavit effractas vi palpitationis costas, sed illas costas longe antè abscessu tentatas fuisse; alioqui incredibilis esset historia. Cuidam tanta palpitatio contigit ut vehementer desiliret manus pectori applicita.

Observatio XVI.

Observanda in Cadavere Comitis Belcarrensis, Palpitatione cordis ab albo & spisso liquore in Pericardio, Calculis duobus juxta ventriculos cordis &c. laborantis.

Ventre hujus Nobilis dissecto compertum fuit Omentum esse macrum & parvum: Hepar valde magnum, Splen etiam magnus fuit, repletus nigro spissóq; humore: Stomachus ejus & viscera omnia vacua, coloris crocei, distenta solo vento: Vesica fellis tumida humore nigro: Renes repleti specie sanguinis grumosi: 2. In Thorace lobi, i. e. extremæ partes pulmonum, erant integri, sed malo colore, in sinistra parte nigricantes & cœrulei, in dextra albicantes, cum tubere subflavo sub uno loborum. 3. Pericardio dissecto nil aquæ istius apparebat cui cor solitum est innatare, ejusque exterior superficies, à basi usque ad verticem, non erat plana sed asperrima: Cum seorsim dissectum est, quantitas albi inspissatique liquoris effluebat, & infra basin, inter dextrum & sinistrum ventriculum, duo lapides reperiebantur, quorum alter magnitudine æqualis erat amygdalo, alter erat duos digitos longus & unum latus, habens tres auriculas vel crispos angulos: Et in orificio dextri ventriculi erat materia carnosa pinguis: 4. Totum corpus erat sanguine destitutum, tenue & emaciatum, colore nigro & subcœruleo. 5. Cranio aperto tam cerebrum quam cerebellum erant secundum proportionem corporis magna, & ex eo plus sanguinis effluebat quam in ambabus aliis Regionibus visum fuerat. *Ex Actis Philosophicis Societatis Anglicæ anni* 1665. *pag.* 145.

SCHOLIA.

Nuda adest descriptio vitiorum quibus affecta fuere interiora viscera Ill. Comitis, morbo quo interiit non designato, nec symptomate ullo notato: Et quanquam vel de Apoplexia suspicari fas sit, ob copiam sanguinis in cerebro: Vel de melancholico affectu, ob magnitudinem splenis, nigro spissóque humore suffusi: Palpitationem tamen cordis Ill. Comiti familiarem fuisse censemus, quod calculos duos

juxta ventriculos, cor citra impedimentum sustinere vix potuerit; impeditum præterea ab humore in pericardio contento: quo conferre potuit humor niger in Liene conclusus, cujus cum corde maximum per arterias commercium: Contingit vero aliquando præsentibus causis Palpitationem cordis non accidere, quia longo tempore ægri decubuerunt, atque ob quietem tranquille sanguis cursum suum peragit; Experientia enim cognitum cachecticis cor, si quieti degant, raro palpitare: à qualicunque vero motu, maxime in acclivium ascensu, vehementer concuti.

OBSERVATIO XVII.

Palpitatio ob cor cruore infarctum & intumefactum.

PRactici observant palpitationem cordis in syncopen transire, quæ tandem repentinam mortem causat, uti contingit Ill. Viro juveni, qui præviis palpitationibus tandem in nonnullas sanguinis sputationes, & denique in sycopen incidit: qui cordis defectus nullis cedens remediis, in florida ætate vitæ filum præscidit: Quid enim *venarum anastomosin* causavit quàm hujusmodi producta, ex *vitiata cordis digestione* obnata, vim corrosivam habentia, instar salium corrosivorum, ad quorum tyrannicam vim obtundendam, archeus cordis etiam cruorem copiosiorem alliciebat? hinc grandius redditum, & cruore infarctum secto cadavere in conspectum venit: Quandiu *isti sales & fermenta aliena*, tanquam peregrini fures non occidantur per remedia exaltata, aperta, subtilia, ad quartam & quintam digestionem euntia, palpitatio cordis non abigitur: imo etiam his quisquiliis abactis, si cordis fermentum imminutum fuerit, nisi per appropriata restituatur, vel male habens corrigatur, nulla erit spes curationis citra recidivam. *Osvvaldus Grembs l. 2. c. 1. §. 8.*

SCHOLIA.

QUid venarum anastomosin*)* Si ex sanguinis ebullitione & redundantia Palpitatio fiat, signa plenitudinem demonstrantia habetis apud *Galenum libro de Plenitudine*, qualia sunt distentio venarum totius corporis, rubor faciei, vita crapulæ dedita, cibaria sanguinem accumulantia, suppressæ sanguinis evacuationes ex utero, hæmorrhoidibus, naribus; Dicebat *Avicenna*, Qui ex sanguinis redundantia in hanc passionem incidunt, ab usu veneris juvari, qui nocet si à materia pituitosa producatur. *Saxonia in Prælect. Pract.*

Ex vitiata cordis digestione) Humores hi in corde generantur ob cordis sanguificationem læsam: Tum enim quod in chylo erat ut palea & furfur, rite non separatur, nec ex arteriis in excrementorum receptacula deponi potest, sed crebra circulatione ad fontem redit. *Rolfinccius Epit. meth. cogn. & cur. l. 2. p. 2. c. 1.*

Isti Sales & fermenta aliena) Hanc ζύμωσιν & effervescentiam agnoscit Clar. *Sylvius de le Boë.* Pract. l. 1. cap. 19. Quamvis au. cordis palpitatio, animique deliquium grave, ortum habeat nonnunquam ab humoribus una cum sanguine ad cor delatis, ac vitiosam effervescentiam producentibus: arbitramur tamen eadem sæpius produci ab halitibus acribus à tenui intestino, ob itidem vitiosam ibi excitatam effervescentiam elevatis, & tum ad ventriculi superius orificium & gulam, tum ad cor, per lacteas venas ductumque thoracicum deductis, & sanguinis effervescentiam conturbantibus, córque irritantibus: Inæqualis autem ejusmodi effervescentiæ causam refert in inæqualem nunc Bilis, nunc Lymphæ, Liquorisve ex Intestinali Triumviratu prodeuntis, aliorúmque forsan humorum, sanguini admisceri solitorum, ac necdum illi satis perspectorum, quantitate alterutri sanguini juncta: *Legatur caput totum ut & 35.*

OBSERVATIO XVIII.

Palpitatio à flatibus pericardium distendentibus.

§. 1. IN quibusdam pericardium flatu distentum visum, qui tandem solet in aquam concrescere, nisi cordis calore dissolvatur. *Scholiographus ad cap. 29. lib. 1. Praxis Hollerii.*

SCHOLIA.

NIcolaus Magnus, & nomine & re præ ingenii excellentia magnus, à xix. ætatis anno palpitatione laboravit, Narrat se tum palpitationem incipientem sensisse, cum annos undeviginti natus contentius in umbratili Philosophorum Xysto disputaret: Nam cum aliis aliud soleat contingere, non mirum si in ea contentione quidam in epilepsiam incidant, in palpitationem alii: Atque ab eo tempore ex intervallis ea palpitatio repetere solet, eámque ex stomachi cruditate origionem habere credit: Nam flatibus erumpentibus levatur plurimum; & cum accessio adest, necessario illi decumbendum, abstinendúmque à cibo & potu: exactis horis aliquot, sudor manat toto corpore, allevatur, cibum capit. *Ballonius Paradigmat.* 74. Sed quanquam hujus palpitationis causa verisimiliter in flatus regerenda videatur, Si tamen musculis cor accensendum sit, iisdemque affectibus ac illis pateat, Spasmodicum quid illi contigisse probabile est, à vehementi spirituum animalium in cerebro orgasmo, atque hinc in nervos cordis explosione, unde hujus inordinatus & concitatior motus: Si idem spirituum impetus & agitatio intra cerebri confinia subsistat, Epilepticas tantum accessiones invehit; quod multis contigisse dum acrius in rem aliquam intenti, eam animo volverent observatum.

§. 2. Alii

§. 2. A flatibus pericardium distendentibus Palpitatio plerisque incidit: *Pericardium flatu multo distentum* deprehensum est: Et is flatus in aquam aliquando concrescit. *Ballonius Paradigm. 96.*

SCHOLIA.

Signa quibus Palpitatio à flatibus inducta dignoscatur, affert *Hollerius*, exemplo Præsidis Rothomagensis, qui ab ineunte ætate ad annum 55. quo obiit, palpitatione cordis tenebatur, ac præsertim à somno meridiano, & ubi arctius tibias decussatim complicaret: Sensus quidam erat tremulus ad carotidas: Pulsus parvus vel nullus: Solvebatur paroxysmus edito ructu, crepitu, clystere, dolore in mediis claviculis excitato, deinde in fronte, vel tussi satis violenta nata: Idem mulieri contigisse ait, repererunt Medici in utroque Cor esse calidius, frigidiorem ventriculum: sic vapor excitabatur quē calor discutere non poterat.

§. 3. Ego hujus affectionis sedem non in ventriculis tantùm, sed etiam in pericardio, & *intra membranam Cordis parenchyma circumvestientem* contineri existimo: Quod in pericardio, & ratio & Galeni authoritas comprobant: Si enim palpitatio in omnibus quæ distendi possunt partibus fieri potest, quid obstat quo minus cordis etiam capsula huic obnoxia sit? præsertim cùm ibi adsit materia quæ in flatum resolvi possit: Unde *Hollerius* dissectum se vidisse scribit cadaver cujusdam palpitatione laborantis, in quo hæc capsula cordis uteri instar inflata erat. *H. Saxonia Prælect. Pract. cap. 1. part. ij.*

SCHOLIA.

M*Ateria quæ in flatum &c.*) Hypochondriaca affectione occupati Palpitationi ut plurimum obnoxii sunt, Singulare exemplum mihi obtigit anno 1664. in Nob. Matrona annos 38. nata, quæ perpetuo querula, lancinationes & molestias in omnibus corporis partibus persentiens, tandem cordis palpitationem, sibi alias familiarem, adeo vehementem experta est, ut costarum fracturam minaretur: Ad quam accedens, cordi, *inquit illa*, manum admove, jamque dubia tibi non erit morbi mei gravitas, (verbis enim simul & herbis crebras querelas mulcebam) ac nisi generosis remedis protinus illum impugnes, fatum brevi imminet, Curam vero auspicatus sum ab enemate molliente, quod illi adstrictior esset alvus: mox alterum carminans injectum, à quo mitior multo affectus: Exhibita & hæc potio ℞ syr. cortic. citri, rubi Idæi, garyophill. hort. ana. ℥ß. syr. de Kermes ʒij. margarit. præp. ℈j. aq. melissl. pæoniæ, scabios. calendul. an. ℥j. aq. naphæ ℥ß. ol. cortic. citr. gut. iij. Admotum cordi Epithema ex Theriaca & conf. hyacinth. aceto sambuc. dissolutis: Hora citius desiit immanis illa palpitatio, ut plura moliri præsidia necesse non fuerit. Vide Schol. ad Observ. ix.

Flatu distentum) Causæ Palpitationis cum plurimæ sint, necesse erit eas distinguere: Flatum & vaporem patefacit facilitas accessus & recessus: Peculiariter vero dum *flatus* palpitationem facit, universum corpus refrigeratur, pallescit, tinniunt aures, vertigine caput teotatur, & in aliis quoque partibus palpitationes sese produnt, in facie, ciliis, superciliis, cute denique tota: Inflatur venter, & solvitur affectio ut plurimum eructatione aut crepitu: Vaporem similiter palpitationis authorem ostendit aurium tinnitus, vertigo, suffusio, quandoque oculorum, facies rubicunda, mox pallida, pulsatio venarum, oris amaritudo, exeremența biliosa. *Saxonia in Prælect. Pract.*

Intra membranam &c.) An intra eam membranam & cordis parenchyma ea possit fieri flatuum collectio quæ palpitationi excitandæ sufficiat, dubitationi locus est, Nullus enim ibi videtur flatui locus ob arctam membranæ adhæsionem: Non omnino tamen impossibilem esse flatuum ibidem collectionem indicat eadem passio in cute familiaris, subjectis partibus tenacissime adhærente: Quod si flatuum summa penetrandi vis perpendatur, divellendi distendendi, minus mirum adhuc videbitur.

OBSERVATIO XIX.

Palpitatio cordis à vermibus Pericardio conclusis.

Quemadmodum cordis motus ab aquæ incremento omnimo supprimitur, ita ab aliis hujus capsulæ incolis valde irritari atque perverti nonnunquam solet: Quippe sæpenumero Vermes intra capsulam hanc geniti arrosione sua magnas cordi aliquando molestias faciunt; atque cordis tremore, anxietate, pulsu sæpe intermittente, dolore pungente & syncope se produnt: Quam symptomatum & animalium catervam cataplasmate è foliis cinaræ, tanaceti & absynthii vulg. aceto vini albi acerrimo incoctis, & cum mithridatio mixtis, regioni cordis bis applicato penitus dissipatam vidi. *R. Lower Tract. de Corde p. 107.*

SCHOLIA.

VErmes difficulter cognoscuntur & raro exacte, nisi à morte, quæ plerumque subita est; Si prædicta symptomata adsint, & exhibita cardiaca frustra sint, de ejusmodi verme suspicio incidat.

Observatio XX.

Palpitatio ob adhæsionem pericardii cum corde.

ADhæsio pericardii corpori ipsius cordis Palpitationem inducit, quod in duobus hydropicis observatum est. *Gulielmus Ballonius lib.* 1. *consil.* 109.

SCHOLIA.

VT simplex non est usus aquæ pericardii erga cor, irrigando quippe illi inservit, & ab externis injuriis tuetur: ita nec uno modo illi officere accidit: Sicut enim aquæ copia obrutum nocumentum infert, sic si hæc prorsus deficit, arcte adeo cordi accedit, ut ipsi tandem undique adhærescat: Hinc cum diaphragmati accrescat quoque, cordis motum cum illo confundi & commisti necesse est.

Observatio XXI.

Cordis Palpitatio à variis Pericardii affectibus producta.

§. 1. TRes vidi Palpitationi cordis obnoxios, In uno dissecto apparuit in hac tunica (pericardio) duriusculus tumor, nucis parvæ avellanæ magnitudine, non perfectè callosus. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 2. Virgini cor cerebro & valido motu, continuo sub noctem recrudescente, palpitabat: Pericardium repertum exsuccum, putrefactum, & suo humore privatum: Cor sanum. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 3. Cordis involucrum, Pericardium vocatum, continet unum aut alterum viscidæ aut rubicundæ alicujus aquæ cochlear, eùm *ad faciliorem motum* visceris nunquam quiescentis, tum ne præ nimio æstu facile excandescat fons caloris, qui instar Solis vitam impartitur corpori universo: Aqua autem vel copia nimium exuberante, vel calore à statu naturali decidente, exoritur protinus vehemens cordis palpitatio, cujus *indefatigabili motu* satagit nobile hoc viscus excutere quod quacunque ratione sibi molestum est, cujus voti nisi reddatur compos, & se & corpus perdit universum Stephanum, Jonam juvenem vegeti corporis, defatigatum impensè ex pedestri itinere, corripuit inopinato quasi insultu acutissimus lateris sinistri dolor, cum spiritu difficili, ac summa cordis palpitatione: quorum symptomatum impetum, quum nec sanguinis detractio, nec roborantia ulla infringerent medicamenta, actum fuit de ipsius salute, succubuítque sub pondere viribus nimis gravi, *contracta* non tantum *febre* hectica, verùm etiam hydrope, abdomen usque eo extendente, ut necesse habuerit tandem sub sudore frigido, vitam cum morte commutare.

Quorum symptomatum gravissimorum ergo, ubi dissecaretur cadaver, invenimus Cor flaccidum, ac justo maius: aquam vero pericardii exuberantem ad xv. cochlearia: quæ ipsius copia produxit proculdubio Palpitationem cordis: Pulmo totus erat viriatus cosstisque accretus: venæ ubique tumidæ, omentum putredine infectum: uti venter cum cruribus aqua citrina repletus: Cavendum itaque obnixe à nimia defatigatione, quæ tantum mali corpori dat. *Nic. Tulpius lib.* 4. *Observ.* 19.

SCHOLIA.

AD *faciliorem motum*) Quemadmodum aqua ista pericardio inclusa ad lubricandam cordis superficiem & facilitandum motum valde inservit, ita nonnunquam evenit ut nimia copia cor opprimat & inundet: quum enim in cordis Hydrope involucrum istud impletum sit, & latera ejus ab incumbente undique aqua eo usque comprimantur, ut pro excipiendo sanguine satis dilatari non possint, tum pulsus valde diminuitur, donec tandem inundante magis aqua prorsus supprimitur, unde syncope & mors ipsa succedit: Pari ritu hoc fieri videtur ac in hydrope pectoris, ubi pulmo satis distendi non potest, quia cum cavitas thoracis aqua repletur, pro dilatatione pulmonum nullum restat spatium, undè morbo isto affectis difficilis, & tandem nulla respiratio superest, licet summo conamine spiritum attrahere contendant: Atque cum aquæ istius pericardio côtentę nimia copia cordis motui adeo officiat, ut ipsum tandem obruat supprimátque, verisimile est cordis palpitationi succedere potius, quam concitatum hunc cordis motum ab illa irritari, quod quidem eo magis verisimile est quod affectus iste sanos & improviso sæpe, alisque de causis exoritur, & nullo signo aut inditio adventum suum denuntiat. *R. Louver Tract. de corde cap.* 2. *pag.* 103.

Cujus indefatigabili motu &c.) Quem convolsivum statuit idem *Louver* l. c. p. 13. Depravatur *ait*, Cordis motus in passionibus, veluti ira, gaudio, terrore subito, quum spiritus animales nimia, & plus solita copia, aut majore impetu cordi advolant, motumque ejus maxime corripiunt, & horrendis aliquando subsultibus exagitant & convellunt: Quem affectum, quum non satis forsan perpenderent, diminuto vocabulo Palpitationem authores passim nominarunt: At revera cordis musculus, uti easdem cum cæteris musculis actiones perficit, ita ab iisdem morbis haud immunis est; quippe spasmo & motui convolsivo æquo obnoxius est & sæpius multo tentatur: In Palpitatione enim sic dicta (qui motus convulsivus vere est) cor tam violenta systole sæpenumero corripitur, ut ipsas costas loco suo movisse atque perfregisse notum sit: quin & aliorum spasmatum more ab iisdem

causis

causis excitatur & periodice recurrit; Et uti sic correpti occasionem plerumque à subito terrore vel ira accipiunt, ita simili quavis de causa in eosdem affectus denuo incidunt, à qua primo excitati sunt: ubi enim spiritus semel in tumultum & confusionem acti, impetuose nimis in cor delati fuerint, deinceps postea ob levem quamcunque occasionem pariter irritati, eandem viam & choream affectabunt, & simili spasmo cor corripient, prout videre est in iis qui palpitationi sic dictæ obnoxii sunt. *R. Lower Tract. de corde c. 2. Contracta febre*) Palpitationis ardori febrili succedentis causam refert *Piso Sect. 3.* lib. de morbis à Sero c. 2. ad vasorum illius exsiccationem præter naturam, onde quoadammodo convellantur: Cum namque cor fibris carnosis nervosisque quodammodo constet, & carnem musculosæ affinem habeat, moveatur autem ab anima sentiente si non ab electione, certè *arbitratu*, cur non tremor in id cadere potest?

§. 4 In corpore cujusdam Gorzensis oppidi incolæ, Jacobi Loret, jampridem Palpitatione laborantis & spirandi difficultate, repertum Pericardium immanem in tumorem elatum, pluribus libris aquæ distentum. *Carolus Piso de illuvie serosa sect. iij. cap. ij.*

SCHOLIA.

SI Serum sensim è particularibus vasis tunicarum Cordis (pericardium intelligo, & propriam Cordis tunicam) exiliens, sive inter cordis parenchyma tunicámque propriam, sive in amplum pericardii spatium vacuum glíscat: eaque copia congeratur tandem quæ oneri sit cordi, & libertatem in eo se movendi deneget, haud dubie sane difficilis & pertinax ab hac causa palpitatio cordi accidit, quam non solum sensus ægri, sibi cor veluti in aqua innatare ac moveri sentientis declarat, simulque morbi diuturnitas; quippe cum hæc aqua haud facilem exitum habeat, & viam minime relegere possit, ob desitatem autem & teporem membranosi corporis facile digeri non valet: Nec mirum distendi posse eam membranam sensim, sine sensu, in eam amplitudinem; cum olim observarim membranam renis in eam amplificatam longitudinem, quæ universam abdominis capacitatem, servata tamen figura, coæquaret, & xiv. libras puris, exeso parenchymate & suppurato contineret, nec ab eo pondere per aliquot annos continuitatem amisisset: scil. natura membranæ est ductilis & extensilis in omnem dimensionem: Atqui cum Palpitatio potissimum succrescat, aut à sero in vasis fervescente, & inde in cordis sinus de subito insiliente: Aut in pericardio contento, vel propria ejus tunica: illam quidem causam subitus indicat insultus, pulsatio arteriarum in temporibus, sonitus sibilúsque aurium, oculorum caligo, & repentini dolores, & sensus flatuum diversas pervagantium partes: quam conjecturam confirmat temperies & constitutio viscerum, ad calorem & siccitatem prona: cujus indicia præcipuè sunt gracilis habitus & capillamentum nigrum: At verò Palpitationem ab aqua in capsula cordis, tunicáve ejus propria contenta, arguunt cum sensus suffocationis cordis in multo humido, tum pulsus non adeo magnus, vehemens & concitatus; Siquidem cor non potest libere spatiari in obstructa capsula: tum vero affectus continuitas pertinaciáque, ob causas ante memoratas, & febricula hecticæ speciem referens: Si quidem & aqua loco cordi adeo vicino concludi & quiescere minime potest, quin tandem putorem contrahat, & verò cor eam putredinem ferre nequit, quin vicissim recalescat p. n. Coindicant autem ejusmodi causam, Tabes corporis & spirandi difficultas: tabes quidem, éàque sine causa manifesta, febriculæ scil. illius & fere imperceptibilis comes: Spirandi autem difficultas, quæ à parvo licet corporis motu non mediocriter augetur: quia nimirum parvus pulsus & impeditus minime usui satisfacit, ut crebritate respirationis sit compensandus, aut potius quia Pulmoni non est liberum in hoc affectu respirare quantum usus exigit. *Curationem vide ibidem.*

§. 5. Georgius Benedictus Pharmacopola, quinquagenarius, scirrho hepatis, obstructione splenis, & venarum mesaraicarum: item dolore continuo tum capitis, tum circa omoplatam dextram, nec non destillatione ad Pulmones, tussi & nonnunquam Palpitatione cordis aliquot mensibus vexatus est.

Mortui cadaver incidi, & inveni pectus plenum serosi humoris: Pulmonis dextram partem propemodum absumptam: sinistram non mediocriter inflammatam, & pleuræ costisque mediante callo quodam firmissime adhærentem: In Pericardio ultra libras quatuor saniosi sanguinis & materiæ purulentæ inveni: Nullum tamen indicium solutionis continui, neque in ipso corde, alioqui externa sui parte leviter inflammati, neque in pericardio; nec patebat via ulla per quam materia & aqua illa serosa ad pericardium percolata fuisse videretur: Id tamen ex ipso nonnunquam audivi, quum æger esset, percipere se interdum ad partem colli utramque, qua carotides arteriæ ascendunt, frigidissimum quendam humorem ex capite delabentem ad pectoris regionem. *Fabritius Hildanus cent. 2. observ. 43.*

SCHOLIA.

PErcipere ad partem colli utramque) De effluxu seri à capite in partes subditas per venas jugulares, colli lateribus additas, Vide lib. 3. sect. 1. observ. 1. in scholiis. Et sect. 18. in fine §. 3. ex Rich. Lower.

§. 6. Ad sui contractionem crebro vel continuo vellicatur cor, tum à quocunque acri, una cum sanguine ad ipsum delato, sive illud sit acidum, sive salsum lixivium, sive ex utroque mixtum, quale salsum est muriaticum, Tum à quoque halituoso vel flatulento in cordis ventriculos penetrante, ipsiúsque parietes aliquantum, non tamen nimium explicante,

cante, & ita quidem ut iterum queant contrahi, Tum ab re cordi externa, in pericardio puta contenta, ipsúmque rodente ac pungente: Sic offendimus ante triennium in pericardio humorem salsum & acrem, à quo tam pericardii quam cordis membrana erat erosa excoriatáquo. *Fr. Sylvius Praxeos lib. 1. cap. 26. §. 26.*

SCHOLIA.

AD *sui contractionem*) Palpitationem cordis pro motu ipsius convulsivo habendam censeo, cùm revera sit motus *cordis inordinatus, coactus ac sæpenumero sæpe vehemens*: Nam non semper adest notabilis vehementia, unde gradibus non parum differre solet cordis palpitatio. Causam puto esse quicquid absque intermissione ipsum ad sui contractionem inordinatam, & quandoque simul vehementem aptum est incitare: sive illud intra cordis ventriculos, aut in ejusdem substantia contineatur, Sive extra cor existens, ipsum tamen ad tempus aut semper continuo vellicat, mordet pungitve: Quicquid ex venis & auriculis effunditur in cordis ventriculos, ac mox iterum ejusdem contractione expellitur in arterias, fit quidem aliquando pulsus majoris potentiorisve causa, non item palpitationis, ad quam producendam opus est ut ejus causa cordi adhæreat, vel inhæreat, ipsúmque continuo ad ad sui contractionem irritet, quæ proinde fiet tum inordinatum, inæqualis, ac subinde simul vehemens.

Tum à quocunque acri &c.) Examinatis iis quæ tum Ego in ægris palpitatione cordis laborantibus observavi, tum ab aliis Medicis notata vidi, judico ut plurimum illam ortum habere ab Humoribus Flatibusve multum viscosis, ac simul acribus, ad cordis ventriculos delatis, & in ipsis hærentibus, atque ipsum ad inordinatam inæqualémque sui contractionem continuo irritantibus: Hi humorés atque flatus frequentius ex tenui intestino deferuntur ad cor, sive sponte ob vitiosam effervescentiam commoti eò propellantur; sive ob corporis motum concitatiorem, maxime in ascensu, vel Animi affectum gravem; sive ab externa causa, aëris puta æstu, aut frigore acri; alimentis dulcibus acidisve; Rerum quarumvis odore potenti, eóque nunc suavi nunc ingrato &c. similiterque ad effervescendum, Halitúsque tam glutinosos quam acres producendos, & ad cor transmittendos adigantur & urgeantur.

A quocunque halituoso vel flatulento) Hinc est quod in plerisque affectionis hypochondriacæ speciebus tam frequens familiarísque sit cordis palpitatio: Hinc est quod tam sæpe circa febrium intermittentium initia, urgente adhuc aut remittente frigore, ut & in earumdem vigore, æstu existente summo, palpitatio sentiatur cordis molesta.

Tum ab re cordi externa) Præter notatos humores flatusque observati sunt aliquando in cordis substantia Tumores carnei, aut excrescentiæ osseæ, cartilagineæve, quibus palpitatio ad mortem usque conjuncta non immerito adscripta fuit. Vermes in pericardio reperti, cor pungendo, vel humor acris mordendo, palpitationis raræ causa esse possunt, ut & vulnus cordi inflictum. *Idem ibid. cap. 35.*

§. 7. In Johannæ N. post morbos complicatos mortuæ cadavere, Pericardium permagnum & aqua turbida repletum inventum est: Hinc palpitationes cordis quibus frequenter laboraverat. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 8. Puellus cordis palpitationibus detinebatur, pericardium aqua lutescente biliosa, fœtida erat distentum, cui cor innatabat: Cor plane exsuccum, ut & alia viscera: *Vide l. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 9. Puellus cordis palpitationibus afficitur, pericardium humore bilioso, luteo, fœtido refertum erat, cui cor plane exsuccum innatabat. *Vide lib. 3. tit. de ventris tumore.*

§. 10. Palpitat cor per se primo, quando causam habet intra se; aut pericardio conclusem: Sexagenario cuidam cor vehementer palpitabat, interiit, In dissecto observavi capsulam plenam aquis. *Riolanus artis medendi particul. sect. 1. tract. 2.*

§. 11. Puella palpitatione cordis & asthmate vexata obiit: Pericardium aqua distentum erat, cordis auricula dextra tumida, cui inerat materia quædam alba, crassa, oblonga, membranosa &c. *Vide tit. de Phthisi.*

§. 12. Contingit aliquando circa pericardium tumores & inflammationes fieri: Si crudus tumor vel tuberculum fuerit, palpitationem vel tussiculam facit: Si verò inflammatio, eadem symptomata erunt quæ in peripneumonia, & hac nota discernuntur, quod minori anhelandi difficultate laborent, & minus levantur frequenti & multa exspuitione: æstus maximus & febris maxima in tali affectione esse solet: Nos hanc affectionem deprehendimus in Nob. & Generoso viro, cujus cor erat obductum seroso humore verso in saniem quandam ob partis illius inflammationem: Et ne deciparis, sentiunt quoque dolorem in lateribus membranæ hypezocotæ consentienti: Ipsi pericardio rarissimus est hic affectus, à quo pauci evadunt, quem nemo adhuc, quod sciam, annotavit. *Rondeletius de dignoscendis morbis cap. 21.*

OBSERVATIO XXII.

A majore copia humoris in Pericardio non excitari Palpitationem, nisi alia accedat causa.

NOtavimus majorem copiam istius liquoris non facere Palpitationem, quod tamen ex Galeni sententia communiter tradunt Medici: Nam in omnibus iis, in quibus post mortem in Pericardio humoris istius aquei majorem copiam reperi, antea dum morbosi vive-

rent, nullam omnino cordis Palpitationem, ne quidem in Anglo quodam cujus pericardium liquoris turbulenti, aquei coloris, ad minimum duas libras continebat, sed contra pulsum languidum ac tariorem inveni: Neque etiam à copia istius liquoris tanta fit pericardii angustia, (etsi id vulgo prædicetur) ut cor se in eo moveri libere nequeat, atque hinc palpitet, sed contra semper animaduertimus pericardium hinc adeo latum laxúmque reddi, (ut in prædicto Anglo) ut cor in eo multo facilius moveri possit quam in pauco liquore: Ita ut hujus liquoris copia palpitationem minime faciat, eáque potius excitetur à quovis liquore, etsi pauco, dummodo præter ordinem plurimum & raptim dilatari, vel acrimonia, putredine, aliáve vellicante qualitate cor infestare, idque ad tam molesti hostis depulsionem incitare possit. *Diemerbroeck Anat. lib. 2. cap. 5.*

Observatio XXIII.

Palpitatio cordis ortum ducens à corporibus extraneis occupantibus Aortam arteriam aut alia vasa Cordi annexa.

§. 1. Calculum ubivis locorum in homine reperiri certum est, Sed in arteriis qui invenerit, equidem hactenus inveni neminem; ac proinde operæ pretium facturus videor si ejus exemplum hic inseruero: J. Arminius, Pharmacopolæ minister, ob adversam valetudinem, frequentibus medicamentis à puero magis imbutus quam adjutus, devenit tandem in tam vehementem cordis palpitationem, & irrequietum agitati visceris impetum, ut verberantis ictus distinctè nonnunquam audirentur præ foribus conclavis, in quo id temporis decumberet: Quibus accessere frequens animi deliquium, præcordiorum angustia, spiritus difficultas, pulsus intermittens, urina nunc flava, modo nigra, modo cruenta, vel muco aut arenulis perfusa: Sed ulterius proserpente morbo, incidit quoque in anorexiam ventriculi, cum crebro vomitu, Jecinore indurato, abdomine intento, cruribus tumidis, & tanta aquæ copia ut necesse habuerit ultimum obire diem.

Quorum symptomatum ergo ubi dissecaretur cadaver, Inventum Omentum putridum ac cruentum, sed Jecur magnum & plurima pituita refertum: at reliqua viscera ita parva, ut Lien vix dimidiatam manum, Ventriculus vix intestini jejuni, & Vesicula fellis vix articuli digiti æquaret magnitudinem: Vesica urinaria erat admodum corrugata, & præ torrido æstu plane nigra: In Pancreate vero omnia duta: at in pulmone nihil non aridum ac maculosum: Cor contra magnum & amplum, sed sine pericardio ullóve vel minimo illius vestigio: Intestina vero innatabant aquis, ut Pulmo bili flavæ: In Rene dextro latitabant plures calculi, partim rubri, partim nigri; quos inter unus, cæteris major, obturabat integre vreteris principium: At prope renem sinistrum, dedit se nobis in conspectum inauditum illud calculi genus, quod à loco cui inhæsit, lubet vocare Arteriale: insidebat quippe firmiter illi arteriæ aortæ ramo, qui vergit ad *glandulam Eustachii sinistro reni impositam*: Disruperat autem caput ipsius (ita appellamus rotundam excrescentiam illius calculi, quæ cum angustiore collo, haud male refert caput implumis pipionis) arteriæ tunicam, latitante reliquo corpore in dilatata ipsius fistula: sed ita ut vulneris oræ minime hiarent, verum contraherentur tam arctè circa ipsius collum, ut vix guttula sanguinis potuerit illinc effluere: at vero protuberans hæc pars, quam caput vocamus, ut reliquo calculi corpore fuit durior, sic discrepavit quoque parum à silice, sed quod delituit in arteria, erat molle: foris quidem ob adusti melancholici succi miscellam, nigrum, sed intus albicans ac concretæ pituitæ simile: at capitis color fuit ex flavo cinereus, ad instar lapis bezoar occidentalis: totus autem lapis referebat ad amussim implumen aviculam: sed lanci impositus ponderabat drachmas duas. *Nic Tulpius cap. xxvj. lib. ij.*

§. 2. In fœmina asthmatica & cordis palpitatione laborante, corpora pituitosa ulnæ longitudinem superantia ex aorta extraxi. *I. Iac. Wepferus Exercit. de Apoplexia pag. 197.*

§. 3. Callum cuidam in arteria magna, loco cordi proximo, natum observavimus: Multis hic annis cordis palpitationi obnoxius crebro fuerat: Sex vero ante mortem mensibus, in sinistro carpo pulsum tam exiguum habuit, ut nullus sæpe appareterit, ac sæpe sentiri non poterit: Fuit palpitante corde: difficile admodum huic potum admittere, sic ut vix unciam simul bibere potuerit: In pectoris spatio sublutei coloris humor collectus quoque fuerat. *Dodonæus annot. ad cap. 3. Benivenii.*

Observ.

Observatio XXIII.

Cordis Palpitatio ab insigni carnis excrescentia, cordis figuram referente; inter Aortæ caudicem & Venæ arterialis radicem.

Reverendus N. jugi rerum cœlestium contemplationi addictissimus, statim à primis unguiculis perpetua, sed quæ in dies, prout ætate proficiebat, crescceret, palpitatione laborabat; cúmque xlij. annos natus esset, multáque medicamenta frustra admovisset, morbi longitudine & fastidio, vel potius impatientia victus, se tandem veneficæ muliercula curandum, vel potius enecandum tradidit; nam sumptis 3. aut 4. potionibus, nihil tamen proficientibus, ad colocynthidos, ellebori nigri, cataputiæ seminis decoctum devenit, unde suborta convulsiones quæ ad mortem comitatæ sunt.

Cadavere aperto, singula intestina intus & extra observavi; maxime vero ipsum ventriculum valde magnum; námque in eo crudi humores, plurima & copiosissima pituita vitrea fuit reperta, & medicamento paulo ante assumpto commixta & confusa: Aperto autem thorace, pulmones turgidos & flatibus plenos offendi, quibus per mediam membranam separatis, cor ipsum valde magnum, neque naturaliter formatum apprehendi: atque pericardio dissecto, ecce inter arteriæ magnæ caudicem, & venæ arterialis radicem, in cordis basi, talem excrescentiam reperi carnis, quæ unciam unam cum sex drachmis libraret, & aliud corculum repræsentaret: adeo ut unica fuerit perpetuæ palpitationis causa, mortem tamen non tulit, sed potius ejusmodi potionum assumptio: Eam autem excrescentiam summa qua potui diligentia liberavi, vino lotam & mundatam exsiccavi, quam adhuc reservo. *Ex G. Garnerii Einshemiensis Poliatri observationibus.*

Observatio XXIV.

Palpitatio Cordis, & Saltus circa ventriculi regionem, ob Situm illius mutatum.

Filius Parci Typographi adolescens, cùm frequenter utraque manu terræ innixus, uti pueri lusus causa facere consueverunt, corpus in altum erigendo rotaret, cœpit cordis palpitationem & pulsationẽ vehementem in sinistro latere, *circa ventriculi fere regionem*, sentire, quam à corde eousque propendente proficisci, sectio post mortem; sed & quod capiti innixus, cor denuo ad superiora ducebatur, satis declarabant: Nam asciticus factus, cum mortuum eum aperirem, *Cor, relaxatis involucris* & vasis illius, quibus suspenditur, subsedisse, & mucrone suo, succingenti tunicæ, circa septi regionem, deprehendi affixum: Dein & præter reliqua, hepatis, lienis renúmque vitia, asciticis consueta, etiam in medio cordis dissecto, os tribus articulis constans, cavúmque & arenosa quadam materia repletum inveni. *Felix Platerus observat. lib. iij. pag. m. 636.*

SCHOLIA.

Cor situm mutasse multi attestantur, ita ut pulsus dextro latere advertatur: *Cardanus* in arte parva ait cor plurimùm lethale esse cor in dextro latere pulsare, innuitur enim inde cordis quasi dislocatio & in dextrum latus detrusio, vel magnum quid p. n. quod languente sinistro ventriculo dexter propellere annitatur. Periculosi & funesti exitus quandoque esse præludium tribus firmat historiis; primus eodem die, alter post aliquot dies, obiit, tertius adhuc infans, & ex casu ægrotans, convaluit quidem, sed nonnisi postquam gravissime ægrotasset: Et nos vidimus anniculum puerum, cui ab abscessu in sinistro thoracis latere, cor ad dextrum latus fuit detrusum, in quo pulsus deprehendebatur, qui & non multo post tabidus interiit: *Notat tamen Riolanus* animadversionibus ad *Bauhinum, Catharina Medica Ludovici XIII. Regis Christianissimi* Matri, & cuidam quadragenario, latus thoracis dextrum pulsasse, vixisse tamen sanitate illibata.

Cor relaxatis involucris &c.) Observandum quod monet *Alex. Benedictus lib. 3. cap. 12. Anat.* magnam esse in cadaveribus cum viventibus positura cordis differentiam, exemplo allato cujusdam pugionis ictu interempti, cujus dissecto pectore, rursúsque per vulnus pugione adacto, mucro neque cordis neque pulmonis vulneri respondit.

Observatio XXV.

Cordis Palpitatio & Tremor, ob vermem illi affixum.

§. 1. Princeps quidam valetudinarius, cum ex cordis caussationibus multo tempore gravissime affligeretur, à Medicis suo pertinaci malo remedium quærit: qui variis lectissimisque medicamentis frustra subsidium quærebant: Accidit ut & Medicinæ Tyro

quidam, qui Principis Medico familiarius innotuerat, eodem casu cognito, inter alia quoque referret, comperisse sese superioris ætatis conscriptorum consiliorum Medicinalium lectione, Vermis quoddam genus cordi nonnunquam innasci, quod nullis remediis, præterquam unius allii, ejusdémque mane sumpti, usu cederet atque necaretur: quod remedium, quia vulgare, atque ob id Principi viro, cui pretiosa & exotica potius expectabantur, neglectum est: Principe igitur morbi diuturnitate & sævitia tandem devicto & mortuo, mortis causa abdita investiganda fuit.

Dissecto cadavere, deprehensus est vermis albus, præacuto rostello, eóque corneo præditus, cordi adhærescere: Quem Medici vivum ex allii succo in mensa figuratum conjiciunt circulum, fera circumquaque tependo mirifice se contorquet, & ne circulum contingat cavet: tandem vero allii vi & nidore victa concidens, circulo adhuc conclusa moritur, unde non tam morbi causa legitima, quam certa & indubitata remedii vis manifesta innotuit. *Ioh. Hebenstrett libello de Peste.*

SCHOLIA.

Vermiculos & in corde & in capsula ejus gigni asserit *Hartmannus* Pt. Chymiat. cap.3. Cognosci ait ex puncturis & doloribus cordis, tum ex lumbricis excretis vel non excretis: Diagnosticum esse convulsionem.

§. 2. Cognitum habemus Treveri virginem diu multúmque de cordis tum Dolore tum Tremore conquestam, & mirum in modum tortam & excruciatam fuisse: Remediis quæ ad robur cordis alias sunt, frustra tentatis, tandem ægra moritur.

Secto ad veri indagationem corpore, vermiculi in corde, mali hujus tam funesti causæ deprehensi sunt. *Ex M. S. Stackeri.*

SCHOLIA.

Virginem) Morbum *virginibus* familiarem esse ait *Hartmannus* loco citato: *Hollerius* refert mulierem rusticam palpitatione cordis & inflatione ventris ac si uterum gereret laborasse, Vermibus quamplurimis exclusis convaluisse: Sæpe insolentia symptomata afferunt vermes.

§. 3. Valetudinarius quidam Palpitationi cordis per intervalla quatiebatur: Inventus est vermis cordis dextro ventriculo adhærescens. *Vide tit. de Syncope.*

SCHOLIA.

Valetudinarius) Alexis Pedemontanus, qui lib. 1. secret. proponit remedia contra vermes cordis, in morbo quem Lunaticum ipse vocat, hæc signa ponit, non modo palpitationem, sed tremorem totius corporis, leipothymiam & syncopen, totius corporis pallorem & refrigerationem; sudoris eruptionem circa thoracis & cervicis partes. De Lunatica autem passione censet *Sennertus* eam non ex vermibus in pericardio nasci, sed intestinis genitis, & in ventriculum ascendentibus, orificiúmque ejus molestantibus, quod [illegible] appellatur.

Observatio XXVI.

In Palpitatione cordis obnoxiis arteriæ magnæ tunicæ admodum dilatantur.

§. 1. Unum circa Cordis Palpitationem à me observatum omittere nolo, & est quod his in cordis palpitatione laborantibus, propter insignem admodum motum aortæ arteriæ, tunicæ dilatantur, unde veluti à subitanea morte corripiuntur, quia sanguis spirituosus veluti præceps in tunicam hanc, pericardium dictam, fertur, à quo cum cor latari nequeat, systolem atque diastolen faciente, petquam & recipit & expellit, suffocatur sua munia facere nequiens. *Hyppol. Boscus de Facultate Anat. lect. 4. p. 41.*

§. 2. Dom. de Vaujour annos natus xx. cum palpitatione annos aliquot laborasset, *assumpto cassiæ bolo* eodem die interiit, Quod iis contingit qui ea palpitatione molestantur; *Omnes arteriæ* evidenter in singulis fere partibus *palpitare* videbantur.

Aperto cadavere, adeo omnes cordis valvulæ, & magna arteria distenta visa est, ut cor triplo, aut saltem duplo amplius videretur. *G. Ballonius Paradigmate lxxiij.*

SCHOLIA.

Assumpto cassiæ bolo eodem die interiit) Turpis vero est calamitas Medico ægrum eadem die qua assumpsit pharmacum purgans, interire, inquit *Hipp.* Hinc practici omnes in palpitationi obnoxiis à vehementioribus purgantibus abstinent, ne humor commotus aut vapor affatim in cor irruat idque opprimat: Cassia autem quanquam leniens, eóque nomine commoda videtur, hoc in casu incommoda est & noxia: *Rondeletius* notat quasdam affectiones catalepticas ejus usu contigisse, & eorum usu qui illam recipiunt: quoniam caput facile fumis replet & ventriculum subvertit, cujus orificio cum corde magnus consensus: *Ballonius* l.7. de virgin. & mul. morb. asserit multis & leipothymias & torsiones alvi usu cassiæ excitatas; Imo & quasdam stomachi subversiones: flatuosum enim quid habet & virosum, quod ventriculo molestum est.

Omnes

Omnes arteria palpitare &c.) Palpitatio habet varios locos & caufas, ejúfque variæ funt differentiæ, prima eft quando motus eft folius cordis tantum, non etiam arteriarum, quæ nullam fubeunt mutationem in pulfu fed apparet tantùm in cordis regione : Alia eft quando fimul cum corde omnes etiam arteriæ moventur, temporum, jugulares, univerfi corporis, ut etiam oculis deprehendatur : hujufmodi motus eft triplex, 1°. mixtus quidem, qui etiam ut *Fernelius* fcribit, coftas diflocare & frangere poteft : fecundus magnus fimpliciter, & hic percipitur in corde & arteriis : tertius purus : Quæ habet tantùm cordis motum, fit ex flatu contento, non in ventriculis cordis, fed in pericardio; hic poteft elevare & deprimere pericardium, nec tamen arteriæ moventur : ratio eft in promptu, quia non confiftit in ventriculis cordis : Hanc fpeciem obfervavit *Hollerius* fch. in cap. de palp. fcribens quendam diffectum inventum, cui pericardium in motum otris elevatum & diftentum erat. Alia differentia eft illa, ubi Cor fimul movetur cum arteria, quæ fit propter motum vehementiffimum illum, quando diflocantur coftæ, qui motus non fit à flatu, neque à facultate expultrice : neutrum enim habet tantam vim, fed fit ex bile retorrida & exufta ad cordis fubftantiam confluente & impetum faciente : comparatur hæc, ubi affatim affluxerit, pulveri tormentorum, qui accenfus movet & propellit objecta : ita etiam illa poteft cor & propinquas partes propellere : hinc in illis inventa retorrida bilis : Sin verò motus fit magnus, celer & frequens, fine ruptione tamen, eft motus facultatis expultricis cordis, irritatæ ad expulfionem noxii : Hujus fententiæ fuere Arabes omnes & *Gal.* lib. 6. de dieبus decret. cap. r. ubi fcribit non effe operationem, i. e. fecundum naturam, fed affectionem, i. e. præter naturam. *H. Saxonia Panthei lib. 2. cap. 8.*

Observatio XXVII.

Palpitatio cordis fuccedanea, vel comes variorum affectuum vaforum illi adfitorum.

§. 1. EXcitari poteft cordis palpitatio à plurimis caufis : In quodam vidi genitam ab abfceffu in vena arteriofa. *Scholiogr. Hollerii ad cap. 29. lib. 1.*

SCHOLIA.

E*Xcitari poteft à plurimis caufis*) Quas perftringit *Ballonius* confil. lib. 1. cap. 15. Aliquando, *ait*, in corde ipfo affectionis caufa eft, & tum periculofior exiftit : Aliquando à partibus vicinis eft, aliquando à remotioribus, ut ab Utero, à maligno tibiarum Ulcere : Tuberculum in corde, Abfceffus item affectionis caufa effe poteft : Multus Sanguis obftructionem faciens, Intemperies calida, Vermes cor vellicantes, Subita evacuatio; Imprægnatio : quemadmodum enim mulieres quædam veteribus affectionibus prehendi folitæ, cum utero conceperunt iis liberantur & miraculo abfolvuntur, edito vero fœtu repetunt, ita quoque prægnantes mulieres infolentes morbi poffunt invadere : Præter caufas memoratas, Inflammatio, Aqua tunica cordis inclufa, item fi tunica aut Humorem putrem & male olentem in fe contineat, aut Lapillos, pulmonum inducit, Item venenata qualitas, fpirituofus aut craffus Halitus, vel ab arteriis, vel à corpore Cordis, aut a Pulmone, aut à Liene aliáve parte, aut propinquiore aut remotiore elatus : Conftrictio major, Decubitus in renes, & dorfum, præfertim fi magna Arteria perreptans fpinam prematur : A fuccenfis putribus lignis elatus vapor; Ductus & attractio Spiritus Auræque peftilentis : Adhæfio pericardii corpori ipfius cordis : Mucus per quandam colliquationem in cor illabens (unde vulgo dicunt quofdam repente interire quod adeps colliquatus in cor influxerit) Ac tum, cum colliquationis modo mucus ifte in cor labitur, falfo afthmatici creduntur ægri : Si palpitationem aut inflammatio aut eryfipelas committit, febris ingens, pulfus durus & velut ferrans : Si à venenata aura inferne in cor furgente, fugax eft malum : Cùm a venenata aura in peftilente ftatu, præceps virium omnium lapfus eft : Cùm à muco per modum colliquationis in cor fufo, æger fit anhelofus, parva & denfa refpiratio eft : Vidimus palpitantem affectum ob aneurifma in liene; quod fi in corde ipfo aneurifma fit, lethalis eft affectus : Quæ palpitatio fyncopen veram junctam habet, infanabilis eft : Quæ ab adhæfu pericardii lethalis eft : Quæ à colliquatione, infanabilis quoque eft, Item & ea quæ à venenata aura eft : Atque inter cæteras palpitationis caufas una & communis & vulgaris eft, intemperies frigida ventriculi & jecoris calida ; Dum enim ventriculus non bene fuum officium facit, & fecundam coctionem tanquam correctionem & emendatricem fui prima non agnofcit, jecur calidius rapit crudius alimentum, hinc anathymiafeon proventus multus, obftructionum ilias, & ab iftis obftructionibus palpitandi occafio, Quod hypochondriacis folenne eft, cachecticis & virginibus fœditate coloris infectis ufu venit.

Vena arteriofa) Vena, arteriofa vulgo dicta, revera Arteria pulmonaria eft, non modo fubftantia ac iis reliquis fimilis fed & pulfu : hæc amplitudine propemodum æqualis venæ cavæ, atque haud multo minori orificio è dextro cordis ventriculo egrediens, in dextram finiftrámque pulmonum partem bifido ramo ingreditur, propagines fuas quaquaverfum difpargens, fanguinémque è vena cava ad cor admiffum ad pulmones tranfmittens.

§. 2. Repertum eft Romæ nuper in Beato Philippo Nerio Sacerdote, qui fæpius in palpitationem cordis incidebat ex vehementi extafi, cor valde amplum, & Arteria quæ ducit in Pulmonem duplo latior naturali : Eidem duæ coftæ mendofæ in latere finiftro abruptæ à fuis cartilaginibus, follis inftar elevabantur & deprimebantur dum palpitationem pateretur : quo remedio divinitus fervatus eft ne extingueretur, ufque ad annum octuagefimum. *Andreas Cæfalpinus Catopri artis Medicæ lib. 6. cap. 20.*

SCHOLIA.

A*rteria quæ ducit in Pulmonem*) Alias arteria venosa vulgo, Neotericis vena pulmonaria est, cujus officium sanguinem per arteriam pulmonariam pulmonum substantiæ infusum, ac cum aëre per asperam arteriam ingresso commixtum suscipere, atque ad sinistrum cordis ventriculum transmittere.

§. 3. Joh. Fabri circa 50. annum cœpit ægre respirare, cum molestissima cordis Palpitatione: Prima arteria sub corde, ex magna ad caput sub corde ascendente orta, maxime dilatata erat. *Vide l. 4. tit. de Tumoribus.*

§. 4. Uxor N. Sæpe palpitatione cordis vexabatur: Huic cor sanguine plane exhaustum, extenuatum & parvum erat: Arteria venosa, quia in monstruosam amplitudinem extensa erat, humore seroso impleta, qui, quia arteria hæc venosa ex simplici constat membrana, eam proculdubio in istam amplitudinem extenderat. *Vide tit. de Respiratione læsa.*

SCHOLIA.

E*x simplici constat membrana*) Huic & cæteris Pulmonum vasis quatuor tunicas à se invicem distinctas assignat Oculatissimus *Willis Opera posthumi sect. 1. cap. 1.* Primam & extimam fibris nerveis, & aliquatenus muscularibus constare ait: Cui secunda & tertia, Vasculosa & Glandulosa substernuntur: Quartam & ultimam plane muscularem statuit: *Vide locum citatum.*

§. 5. R. P. 10. aut 12. annos pulsationem p.n. in sinistra thoracis parte passus est; post suffocatus obiit. Apparuit membrana interna arteriæ magnæ, prius quidem laxata, postmodum vero disrupta. *Vide tit. de Suffocatione.*

Observatio XXVIII.

Palpitatione cordis diu fatigatus cavitatem Pectoris aqueo humore refertam exhibuit.

§. 1. IN Cæsare nostro, postquam cor supra xx. annos palpitare sensisset, sanctè demortuo, supra duas mensuras aquei humoris, in cavitate pectoris relictas, cum quidem natura diu per urinæ meatus plurimum auxilii sibi tulisset, conspeximus: Iste vero naturæ motus ut ad extremum impeditus fuerit, nequeo præ summo dolore cogitare: Est autem usitatum in nostra scientia hanc affectionem, sicut Divinus Hippocrates docuit, Pulmonis Hydropem appellare: In ventrem quoque aqueus humor (id quod ab Hippocr. monemur) jam confluebat, & sæpe monuisse me, si longior morbus fieret Cæsarem hydropicum futurum. *Crato in orat. de obitu Maximiliani ij.*

SCHOLIA.

A*quei humoris in cavitate pectoris*) Aliam accessisse causam probabile est, ut verosimile eundem humorem in pericardio superfluum fuisse; alias familiaris esset palpitatio cordis iis qui pectoris hydrope laborant, quod tamen perpetuum non est.

Natura per urinæ meatus) Diuretica palpitationi cordis obnoxiis, ubi ex crasso sanguine cor hujusmodi morbo laborat, prohibet Septalius, ut & diuretica, quod hæc exhauriant serum sanguinis, huncque crassiorem reddant: In ea vero quæ ab humore aqueo & seroso ortum ducit, nihil est quod facilius vim hujus morbi evincere possit.

§. 2. Virgo brevi morbo sublata est, ante vero cor crebro & valido motu, sub noctem recrudescente, tangenti palpitabat, ægra non sentiente. E thorace mortuæ inciso aquæ virosæ copia effluxit: Pulmones syderati inventi: labes vasa omnia & cavitates affecerat: Pericardium erat exsuccum, putrefactum & suo humore privatum. *Vide tit. de Phthisi.*

Observatio XXIX.

Cordis palpitatio ab aqua in Thorace & Pericardio contenta.

SI Palpitatio fiat ex aqua in pericardio contenta, patientes referunt se sentire cor in aqua quasi natare: Ego vidi Clar. Marcellum, qui cùm hydrope thoracis ex congesta ibi & in pericardio aquæ magna copia (id quod sectio ostendit) laboraret, sibi cor quasi in qua natare videri dicebat: accedunt pulsus molliores, spiratio frequens, non sitiunt ægri, oculi sunt concavi. *Herc. Saxonia Prælect. pract. part. 1. cap. 1. §. 2.*

Observatio XXX.

Palpitatio cordis ob corpus membranosum cordi superpositum, mole & figura cor referens.

IN cadavere Domini Lud. Saladins, Jurisconsf. Genev. (qui subitanea morte diem ultimum clauserat) disrupta vena cava & effuso sanguine in pericardium & cordis dextrum ventri-

ventriculum, inde plenis manibus in grumos concretus educebatur) aderat corpus carnosum & membranosum, cordi naturali superpositum, mole & figura aliud cor referens, quod venarum varicosarum erat velut tomentum & fulcimentum, quas undequaque corpus illud circumambiebat, Et quia venæ aderant valde varicosæ, & dilatatio arteriarum libera ab illo præternaturali corpore impediebatur, judicavi nimium sanguinis fluxum causam fuisse dilatationis venarum, & per diapedesin exstillantem ab illis sanguinem materiam illi carneæ substantiæ suppeditasse, quæ paulatim venis adnascens molem illam tandem formavit, quæ tandem contracta putredinis rudimenta, tum venæ cavæ tum ipsi cordis substantiæ affricuit, ut ideo venam putrescentem facile disrumpi contigerit, ut inde mortis subitaneæ, & languoris functionum animalium & vitalium causam arcessere non fuerit difficile. *De cordis etiam palpitationibus* conquerebatur sæpius *D. Puerarius in Observ. selectis, additis Thesauro medic. Pract. Thomæ Burnet. lib. 3. p. 345.*

Observatio XXXI.

Palpitatio ab aneurismate Lienis.

VIdimus palpitantem affectum ob aneurisma in Liene. Quod si in corde ipso aneurisma sit, lethalis est affectus. *Ballonius lib. 1. consil.* CIX.

SCHOLIA.

ANeurisma in Liene) Ardoum est Palpitationem cordis per consensum partium inferiorom inductam ab idiopathica discernera, sæpe enim contingit ut quanquam Cor intra se caosam contineat, per periodos ramen redeat affectus, ut cum serum Pericardio inclusom orgasmo cietor, aut flatus accedunt: Notatu dignum quod refert *Ballonius* Epid. lib. 2. de muliere insigni cordia palpitarione laborante, cujus causa Lieni impotabatur, quanquam intra sepra thoracis concluderatur. Notandum, *ait*, quod contingit uxori D. Goillon, Illi dolor obortus est in mamma sinistra, ab aliqua suppressione lactis, ut conjicere ast, Tumor erat, disparuit, salrem nil foris eminebat. Non desiit dolere illa para, quamvis nil forer conspicuum: Macrescebat in dies, nil proficiebat, languebat, Palpitatio cordis insignis, unda ea oriretur dubitabant: A liene repetebant illam, Accersitus D. Duretus mali originem altius reperit & rimatur, Omnis Palpitationis Cardiacæ causam, aot in oppressione, aut in excussione ponit: Illa est cum malum in corde ipso est, aut circum cor: ut cum nimia aqoa inter pericardium crevit, aut cordi pericardium adhærescit. Hæc, excussio, cum aliunda est: Aliqua erant argumenta mali non nascentis & orientis à liene. Sequabatur aigo ut in thorace & corde causa mali forer. Tandem collectum est parte interiore abscessum latere, qui nisi aperiretur mortem repentinam esset accersiturus: contra multorum opinionem ea parte septicum admovetur: actis aliqua ax parte caniculis, pus manavit multum, miraculo convaluit.

Observatio XXXII.

Palpitatio cordis à corruptione omnium viscerum, ventriculo intus viridi, in quo materia cineritia, Pulmonibus flaccidis exulceratis, Corde livido, in quo cruor niger, &c.

JUvenis ab amico exceptus, domum redux, post exacerbatum capitis dolorem, evomuit, palpitationes cordis, convulsiones, &c. sequuntur; sequenti die subito moritur. Omnia viscera principaliora corrupta inventa; ventriculus intus coloris viridis, in quo materia quædam cineritia: Intestina gangrænosa, flatibus turgida, & vermibus dimidii cubiti scatentia. Pulmones hincinde ulcerati: Cor lividum, contractum, & cruore quodam nigro repletum, &c. *Vide Tit. de Dol. capitis.*

Observatio XXXIII.

Palpitatio cordis à vitio Testiculi fœminei orta, &c.

VIdua D.N. asthmate, febre, &c. correpta, die 4. morbi accessit magna Palpitatio cordis, & in utroque hypochondrio, quæ fugax fuit sed in corde permanebat, & instar mallei violenter percutiebat. In defuncta Testiculus sinister exigui ovi magnitudinem æquabat, colore nigricante, cujus substantia erat velut gangræna affecta, &c. *Vide Tit. de Pectoris dolore.*

Observatio XXXVII.

Cordis dolor ab ulcere in eo excitatus.

PUella annos XIV. nata non poterat in sinistrum latus decumbere quin statim cardialgia & tussi corriperetur. Dissecto cadavere, Cor albicans visum est, & media fere sui parte, quæ diaphragma respicit, exesum atque exulceratum. *Tit. de Hæmoptysi.*

Observatio XXXVIII.

Cordis compressivus dolor ob pericardium pure scatens.

JAcobus Ruanus, plaustri fœno onusti ruinam in se passus, de pectoris dolore, nec non de quadam cordis compressione conquestus est. Pericardium scatebat pure sanioso, cui velut immersum cor magna sui parte, ad utramque potissimum auriculam visebatur. *Vide tit. de Pectoris dolore.*

Observatio XXXIX.

Cordis ardor perpetuus in quodam cui cor pilosum, & truncus aortæ descendentis circa diaphragma osseus.

N Ob. Juvenis pugnacissimus per plures annos de ardore cordis & dorsi dolore conquerebatur. Huic cor undequaque pilosum, Et truncus aortæ descendens, circa septum transversum, ad minimi digiti longitudinem totus erat osseus. *Vide l. 4. in miscellaneis.*

Observatio XL.

Cordis Tremor ab osseo corpore in eo contento.

IN quodam diuturno Cordis Tremore è medio sublato, osseum quid vel cartilagineum in corde deprehensum fuisse intellexi. *Platerus de Functionum læsionibus cap. xi.*

Scholia.

TRemor cordis affectus à Palpitatione ejus distinctus, imo diversus existit: In eo namque ipsius fibræ carneæ sive motrices per se affici, nec prout in altero isto pathemate, causa morbifica in sanguine aut in arteriis cardiacis consistit. Cordis Tremor optime describi potest, quod sit carnium ejus convulsio spasmodica, seu potius trepidatio, qua nempe fibræ motrices celerrime, ac tantum semicontractæ systolarum & diastolarum vices ocyssimas, verum abruptas & quasi dimidiatas efficiunt, proinde ut sanguis per minutissimas tantum portiones, tum cordis sinubus inferri, tum ex iis efferri possit. Quandoquidem hæc affectio sit musculi cujusdam, scil. cordis motus convulsivus, ad pleniorem hujus notitiam huc referri deberent quæ alibi de motu musculari, itemque de pathematis convulsivis disseruimus, Ne plura repetendo tædio fuerim, verbo tantum adnotetur unumquemque musculum duobus Tendinibus & ventre carneo constare: atque contractionem inde peragi quatenus spiritus animales è fibris utrisque tendinosis in carneas prosiliunt, quas dum inflant & intumefaciunt, propterea decurtant & contractivas reddunt: motu autem finito, spiritus in tendines recedunt & fibræ carneæ laxantur. Cùm functio motiva sit duplex, scil. *spontanea* & *mere naturalis*, in priore advertimus spiritus è tendinibus in fibras carneas, per appetitus Imperium evocari, atque intra has in actione manere, donec illius nutu dimittuntur, deinde vero in tendines reversos quiescere, donec rursus foras jubentur, hinc ut illorum motus & quietis tempora sint inæqualia, incerta & pro libitu nostro varie determinanda: In functione mere *Naturali* multo secus habet, quippe spiritus animales è tendinibus in carnes perpetua vice, sive constanti reciprocatione efferuntur, & contractione brevi facta, mox ex his in illos resiliunt, ac ita vicissim: ad quem modum cor ipsum, arteriæ & respirationis organa, quinimo ventriculi & intestinorum fibræ carneæ, nisi propter objecta sua alias determinentur, per systolas & diastolas perennes agitantur.

Juxta hos ritus ordinarios, functionis utriusque motivæ munia peraguntur: quæ tamen juxta quod spiritus animales, motuum istorum executores varie afficiuntur, diversimode perverti aut perturbari solent: Enimvero satis manifesto liquet motus cujusque contractivi, à quocunque musculo obeundi, instinctum à Cerebello aut cerebello, juxta appetitus jussum, juxta naturæ indigentiam per nervos convehi, vid. spiritus animales intra horum ductus scatentes, juxta impressionem à capite traditam exciti, ac in tota serie commoti, mox alios tendinum incolas exsuscitant, inque motus analogos cient, pari fere modo ac si quicquam pulveris pyrii acervos per funem ignarium ad distans accenderet: Quamdiu igitur spiritus isti tum in principio, vid. intra ἐγκέφαλον, tum in via, scil. ductibus nerveis, tum in fine, vid. intra tendines consisti, recte ac ordinatim habent, motus cujusque ab Anima aut Natura requisiti instinctum illi formant, isti convehunt, atque hi demum exequuntur: Sin vero spiritus ad functionem motivam destinati, intra quamvis ditionem præternaturaliter affecti, in ἀταξίας redigantur, propterea statim in membris, aut musculis respectivis motus convulsivi excitantur. Quo ritu ob causam morbificam, juxta originem nervosam in capite; quo item propter eam alibi intra ductus nerveos consitam,

membrorum

membrorum, aut viſcerum, aut præcordiorum affectiones ſpaſmodicæ exoriri ſolent alibi ſatis fuſe declaravimus; vid. in quantum ſpiritus intra nervos ſcatentes, à cauſa quadam p. n. & vehementi excitati, ac velut œſtro quodam perciti, dum in has aut illas partes irruunt, motuum ciendorum ſigna injuſta & falſa deferunt, neceſſe erit in his vel illis muſculis aut membranis, contractiones aut diſtenſiones violentas ac convulſivas accieri: Varias hujuſmodi affectuum ſpecies & rationes formales in Spaſmologia clare deſignavimus. At vero quod illic prætermiſſum, atque ad rem propoſitam ſpectat, nunc inſuper advertimus dari alia Spaſmorum genera, quæ ſine præſenti, aut magno τῦ ἐγκεφάλυ aut nervorum vitio, ob ſpiritus animales ipſorum tendinum incolas potiſſimum, ac fere tantum in culpa exiſtentes, oriuntur.

Affectionis hujuſmodi ſingularis & velut privatæ, duæ ſpecies obſervandæ occurrunt: una ſatis vulgo nota eſt, in qua ſpiritus injuſſi ſæpe è tendinibus proſiliunt, atque fibras carneas valde ac moleſte inflantes non ſtatim aut facile recedunt. Altera, licet minus notabilis, tamen frequenter occurrit, in qua ſcil. ſpiritus muſculares, neque intra tendines, neque intra carnes diu permanere poſſunt, verum ſumme irrequieti, ex his in illos & viceverſa, appetitu vel natura invitis, excurſus recurſuſque ſuos valde crebros, ſed debiles uſque & inordinatos faciunt. Super his affectibus ſpaſmodicis (quoniam à Medicis pleriſque fere intacti manent) eorumque notitia ad cardiacæ paſſionis naturam & cauſas rite explicandas plurimum facit) operæ pretium hic duco, quamvis extra rem propoſitam, & quaſi in diverticulo pauca ſubjungere.

Prior iſte affectus (qui proprie τέτανος atque Idiomate tum noſtro tum Gallico *la Crampe* appelari ſolet) plerumque exoritur in quantum ſpiritus animales injuſſi, è tendinibus, ſcil. aut uno, aut ſimul utroque, in muſculi ventrem ſponte proſiliunt, unde pro more ſolito mox regredi volunt, Verum diutius intra carnes manentes eas valde inflant & ſumme contractivas reddunt, dein ſiquidem alii muſculi hiſce neque cedunt, neque in contractione conſpirant, pars rigida & cum ſummo dolore intenſa evadit. Hujus cauſa eſt materies quædam heterogenea & ἀντιπαθής, quæ per ductus nerveos uno cum ſucco eorum in muſculos deſcendens, & ſpiritibus cohærens eoſdem elaſticos ſimulque obſtinatos reddit, proinde ut intra fibras tendineas contineri nequeant, ſed ſpatia ampliora deſiderantes, in carnes excurrant, ibidémque, donec deferbuit eorum tumor, permaneant.

Ad poſteriorem iſtam motus convulſivi ſpeciem proprie ſpectat *Paſſio* ſive *Tremor Cordis*: Porro ad hunc cenſum referri debet Affectus ſatis vulgo notus & pleriſque familiaris; Nempe ut interdum muſculi cujuſdam privati, puta in Labro, Genu, Labiis aliiſque membris, ſubſultum ſive Trepidationes valde crebras & æquales patiantur, quæ forſan poſtquam per duo aut tria minuta perduraverint, ſponte ceſſarint. Non ita pridem per literas, è Gallia huc miſſas, conſulebar pro Viro quodam Illuſtri, cujus muſculos omnes in toto corpore ejuſmodi ſubſultus ſeu veluti trepidationes fere perpetim exercebant, adeo ut carnes exteriores ubique exilientes ipſius cordis vibrationes ſive pulſus ad amuſſim æmularentur.

Hujuſmodi Affectuum, uti & Tremoris Cordis, ratio formalis in eo conſiſtere videtur, quod ſpiritus animales ad muſculos quoſdam pertinentes, irrequieti, ac velut œſtro perciti, è tendinibus continue in carnes proſiliant redeántque, adeóque perpetua vice excurſus ſuos recurſuſque iterent: interea cum exiguia tantum copiis efferantur, ut fibras carneas haud plene inflent, in iiſque minimo tantum ſpatio morentur, nixus motivos, creberrimos licet, tamen nonniſi debiles & valde minutos edunt; in tantum ſcil. ut membra & artus à muſculis ita perpetuo agitatis, haud loco moveantur, & cor, durante tremore ejus, utut celeriter concuſſum, tamen vix & ne via ſanguinem circumpellere queat, uti plane conſtat ex pulſu parvo ac velut tremulo, atque virium omnium fatiſcentia.

Quod ſpectat ad pathematum iſtorum cauſas, vid. conjunctam & procatarcticam, à quibus nempe ſpiritus muſculares ita inſtabiles fiunt, ſive vim iſtam deſultoriam acquirunt, videtur quod materies quædam heterogenea & elaſtica, cerebrum & ductus nerveos tranſgreſſa, demum in muſculos eorúmque fines tendinoſos defertur, ubi ſpiritibus ſubinde accreſcens, eos irritet valde ac velut œſtro quodam afficiat, proinde ut nullibi conſiſtant, verum huc illuc continue diſcurrant, atque interim penſa debita aut omittant aut non ſtrenue præſtent.

Tremoris cardiaci cauſa communiter in Lienem rejicitur, Etenim vulgo ſupponitur ab hoc viſcere obſtructo, aut alias perperam habente, vapores teteros ad cor elevari, qui ipſum ferientes, adeo concuti & trepidare cogunt, imo velut quodam rigore afficiunt. Opinioni huic fides, aut ſaltem probabilitas inde adſtruitur, quod hypochondriaci huic paſſioni cardiacæ obnoxii reperiuntur: Qualis & quanta Lienis in præcordia ſit influentia olim declaravimus. Ex dictis ſatis liquet ſententiam iſtam, receptiſſimam licet, de corde à vaporibus affecto erroneam eſſe. Quod autem pro Lienoſis, etiam hyſtericis vulgo habiti, Tremore cordis ita paſſi infeſtantur, in cauſa eſt magna iſta affinitas, ac intima communicatio quam nervi ſplachnici cum cardiacis habent, adeo ut non ſolum partis unius affectio alteram facile in conſenſum trahat, verum quando materies ſpaſmodica nervorum ramos ad lienem aut viſcera imi ventris pertinentes inſederit, raro abeſt quin eadem pariter nervos ad præcordia ſpectantes occuparit.

Quod ſpectat ad Therapias rationem, quandoquidem hæc affectio ſit mere ſpaſmodica, idcirco remedia non cardiaca, quin potius cephalica aut ὑστερικὰ indicantur: ut rem paucis comprehendam, in morbo iſto tria remediorum genera maxime proficua eſſe ſolent teſtacea, chalybeata & ſale volatili prædita, &c. *Willis Pharm. Ration. p. 170. ad 275.*

Ex prædicta doctrina conſtat, quem hic vocat Clar. Platerus Tremorem cordis, Palpitationem fuiſſe, quandoquidem Cor proprio affectu laboravit, ob præſentiam ſcil. oſſei cujuſdam aut cartilagines corporis in ejus ſubſtantia. Atque hanc palpitationis ſpeciem pertinere ad vaſorum cordis appenſorum vitium: Vide Scholia ſupra ex eodem *Williſio*.

OBSERV.

OBSERVATIO XLI.

Cordis tremor à Pericardii inflammatione.

Quidam acuta febre prehensus est cum thoracis incendio, Syncope, cordis Tremore, &c. Sectio palam fecir adfuisse Pericardii inflammationem : *Vide tit. de Pectoris dolore.*

SCHOLIA.

Si tumor aut abscessus cor aut pericardiom occupat, semper ioæqualem & inordinatum deprehenderis pulsum, cum respiratione difficili : Si calidus tomor fuerit, necessario febris adest lethalissima, quia experientia didici cum inflammatio totum invadit Cor, oon poterit transire naturalem diem, Lictor febre acuta prehensus intra 22. horas exspiravit : Cor illius erat duplo majus quam in sanis, cum venis tumentibus & inflatis ad digiti crassitiem. Potest fieri ut citra mortis discrimen, aliquando infestetur cor inflammatione pericardii & exigua; id quod ulcera & abscessus maoifestum faciunt, Totum autem cor sustinere inflammatiooem diutius nulla ratione potest. *Saxonia.* Inflammationem autem sequitur purulentæ materiæ collectio, Hujus in pericardio existentis signa sunt febris acuta, cum dolore circa partes thoracis : hac enim cessante; si subsequatur palpitatio, longóque perduret tempore, si patiens cootabescat sine manifesta causa, suspicandum ad suppurationem pervenisse inflammationem, abscessum disruptum, purísque ibi factam collectionem. *Idem.*

OBSERVATIO XLII.

Cordis tremor à seri è capite illapsu in nervum Cordis.

Adolescens non potuit in lecto decumbere supinus, nec caput vel minimum inclinare, quin illico cordis Tremor sequeretur. Cranio aperto, seri copia intra omnes ventriculos fluitabat, qui dum capite reclinato in quartum ventriculum, supra medullæ oblongatæ caudicem prolaberetur, in nervos sexti paris irruens, dictum Tremorem faciebat, &c. *Vide Tit. de Syncope.*

SCHOLIA.

Si ex cerebro ortum ducat Palpitatio cordis, *ait Saxonia Prælect.* Pract. part. 2. cap. 1. §. 6. indicia non deerunt laborantis cerebri, melancholia, vel epilepsia: Notandum duntaxat monet Palpitatiooem aliquando fieri ex solo oervorum vitio, nulla apparente læsione in cerebro, thorace, musculis. Quod observavit in Fratre, quem solo theriacæ usu, priocipio spinalis medullæ adhibitæ, in integrum restituit.

OBSERVATIO XLIII.

Cor in dextro latere pulsans, eo depulsum ab abscessu in sinistro thorace contento.

§. 1. Puellus x. mensium rabidus obiit: ante obitum cor in dextro larere pulsans manifeste percipiebatur. In summa thoracis sinistri parte deprehensus abscessus densissima tunica donatus qui magnitudine sua mediastinum, pericardium & cor in adversam partem depulerat. *Vide Tit. de Phthisi.*

§. 2. Nobilis melancholia affectus proprio se confodit Gladio: Vulnus sanatum, &c. Vulnus per pulmones & diaphragma penetraverat, ventriculus totus ascenderat in sinistrum thoracis latus, & cor cum capsula de sede sua depulerat in dextrum latus, ubi vivus observari cordis pulsum jubebat. *Vide l. 3. Tit. de vomitu.*

ANATO-

tior ſoli fere cordi, quatenus muſculus eſt, totus circuitus ſanguinei negotium attribuentes, circa arterias parum ſolliciti fuere *Galen.* 7. admin. anat. c. 5. dicit quod unaquæque Arteria conſtet duplici tunica, quibus poſſunt addi tertia & quarta. Et 3. de fac. nat. c. 11. dicit, Quod arteriæ habent tunicas ſicut ventriculus, & quod interior tunica habet fibras longas & obliquas, exterior tranſverſales: Quam congruenter ad hæc obſervationi noſtræ Anatomicæ res conſtitit, paucis exponam:

Pro ἐγχειρήσει hac rite inſtituenda, ſumatur Arteriæ magnæ homini aut bovi exemptæ portio, quæ bacillo (quo extenſa ſervetur) ſuperinducta, aquæ ferventi aliquoties immergatur, ut tunicæ & fibræ nonnihil contractæ & tumidiores factæ melius dignoſci & ab invicem divelli poſſint: Tum ſeparatione per cultellum facta tunicæ quatuor diſtinctæ apparebunt: Harum extima tenuis & nervea, pro totius vaſis integumento inſerviens, exterius multas propagines nerveas, hinc illuc varie pererrantes habet: In ſuperficie vero interiore, vaſorum omnis generis, ac præcipue ſanguineorum, textura quaſi retiformi & denſiſſima per totum obducitur: Arteriæ primo à vaſis coronariis, & deinceps ex Aortæ trunco, ejuſque ramis ubique aſcendentes, in hac tunica, cum venis è cava ejuſque ramis pariter emiſſis, ramificantur: Porro propagines nerveæ occurrentes varie complicantur, adeoque ea omnibus intertextis quoddam quaſi reticulum, ubique tubum arterioſum obducens, conſtituitur: è quo ſurculi perexiles vaſorum cujuſq; generis in reliquas arteriæ magnæ tunicas ſubſtratas exporriguntur: 2. Tunicæ huic retiformi, altera Glanduloſa ſuccedit, ſeu potius huic ſuperpoſitæ iſta intime cohæret: Membrana hæc Glandulis perexiguis & albicantibus per totum conſita, pari modo habet ac ventriculi ac inteſtinorum tunica interior glanduloſa, cruſtæ villoſæ ſubſtrata: à cujus item tergo plexus vaſorum retiformis ubique diſponitur:

3. Tertio in loco habetur tunica Muſcularis, ſive Fibrata, vid. à fibris tranſverſis ſive annularibus denſiſſima accumulatis contexta: Hæ fibræ carneæ & motrices, tubum arterioſum cingentes, haud ſerie tenui & ſingulari, prout in tunica venoſa ſtruuntur, verum aggerie quadam, aliæ ſuper alias ſtratæ, pellem valde craſſam conſtituunt: Earum ſtrues, ſive ordines, in Arteria ſemicocta facillime ſeparari & ab invicem divelli poſſunt, quæ pariter omnino (ac ſunt iſtæ ventriculi & inteſtinorum à nobis deſcriptæ) carneæ ac motrices videntur. 4. Arteriæ tunica quarta ac interior, cavitatem ejus inveſtiens & tunicam ſubſtratam obducens, tenuis & fere tantum membranacea eſt: Fibrillæ ejus nerveæ in longum protenſæ, fibras annulares ad rectos angulos ſecant, & videtur quod hæ ſunt fibræ illæ rectæ quarum mentio à Galeno & aliis facta eſt: Quas autem prædicant obliquas, tantum imaginarias fuiſſe reor, quoniam eas nullibi in hoc vaſe reperire datur; Conſtat vero errorem iſtum Medicis quibuſdam familiarem fuiſſe, nempe ut viſceribus pleriſq; & partibus membranaceis aſſignarent fibras rectas, tranſverſas & obliquas, ex falſo ſuppoſito quod unicuique iſtorum facultas attractrix, retentrix & expultrix ineſſet, quodque tria hæc munia fibræ trium iſtorum ordinum diſtinctim obirent: Quæ quidem omnia gratis & perperam aſſumi, cuipiam penitius inquirenti facile liquebit: Interim *Galeno* eatenus aſſentior, ut arteriæ quatuor diſtinctas tunicas agnoſcam, quinimo eas in hoc vaſe, quemadmodum in ventriculo habere: Excepto tamen quod in viſceribus, vaſorum plexus retiformis, una cum tunica glanduloſa, ſubter tunicam fibratam ſive muſcularem, in arteria vero ſuper eam collocetur.

Hæc de arteriæ conformatione in genere, ejuſque partibus conſtitutivis, quod ſpectat ad earum munia & rationes, videtur quod Tunica muſcularis, fibris carneis orbicularibus prædita, primarii ſit uſus & operationis; hæc nempe cordis motui obſequens, in ſanguine circumpellendo perpetuas ſyſtolẽs & diaſtolẽs vices obit; quippe dum hujus fibræ carneæ ſucceſſive, & mira celeritate, ſanguinis pone rivum ſtringuntur, neceſſe erit curſum ejus à corde uſque ad arteriarum extremitates rapidiſſime peragi. Quoad Tunicas reliquas, & vaſa per eas diſtributa, videntur omnia in unius tunicæ muſcularis commoditatem & uſum inſtitui: namque imprimis nervi eorumque propagines, ſuper aortæ truncum, ejuſque ramos majores ubique diſſeminatæ, & exterius apparentes, fibris carneis & motricibus ſubſtratis, more ſuo tum ſpirituum copias, propter continua ſyſtolẽs pensa obeunda importantur, tum inſuper contractionum ſympathicarum inſtinctus deferunt: Dein arteriæ minores, tunicæ extimæ ſuperficiem interiorem denſiſſime obeuntes, erga tunicam muſcularem ſubſtratam, ſicut arteriæ aliç erga muſculos alios & partes ſolidas, duplici munere defunguntur, nempe ut ſuccum alibilem, quo nutriantur & accreſcant illæ, & particulas elaſticas ſpiritibus jugiter inſtaurandis, convehant & apponant: dein venæ arteriarum conjuges, quicquid ſanguinis non alio impenditur, reducant: Quod autem hæc vaſa ſanguifera, extra tunicam muſcularem conſita, & inter ſe complicata, plexum quaſi retiformem conſtituunt, è quo propagines tantum minutiſſimæ & perexiles dimittuntur, cum in muſculis pleriſque aliis, vaſa iſthæc cum fibris carneis intexantur, eaq; proinde rubere faciunt, diſcriminis hujus ratio videtur eſſe, nempe quod opus ſit vaſa ſanguifera à fibris Aortæ, & viſcerum motricibus aliquantulum ſeponi, ac ad diſtans quoddam locari, ne forſan cruor has uberius alluens, interdum obſtruant, adeoque phlegmonem aut abſceſſum cito lethalem pariat: quare in majorem cautelam, vaſorum iſtorum plexui retiformi tunica glanduloſa ſemper cohæret, cum nempe ob finem ut ſeroſitates tum à nervis, tum ab arteriis ſuperfluæ, & non per venas ſtatim reductæ, glandulis iſtis numeroſiſſimis ſtatim excipi, & donec ſanguini remandantur (ne in fibras motrices irruant eaſque ſpaſmodice afficiant) contineri poſſint: Quod autem plexus vaſorum retiformis, eique tunica glanduloſa cohærens, in aorta ſupra tunicam muſcularem, ac in viſceribus ſubter eam, diſponantur, ratio eſt ut vaſa hæc minuta, quæ ſuccos leniter diſpenſari debent, à torrentis ſanguinei intra aortam æſtuatione, quantum fieri poteſt, amoveantur: at in ventriculo ac inteſtinis ob coctionis munia rite obeunda ſanguinis foco priori opus eſt: Tunica Aortæ interna, cavitatem ejus inveſtiens, præſertim in hos uſus conſtitui videtur ut ſanguineum canalem intus obducat, & reliquas hujus vaſis partes terminet: verum inſuper huic ſenſus aliquid, forte & motus concedere oportebit: nam hæc fibris nerveis prædita, non ſecus ac cordis ſinus, à ſanguine pertranſeunte afficitur: proinde juxta hujus ſenſionem, tunica muſcularis in ſyſtolẽs & diaſtolẽs motus crebriores aut tardiores, æquales aut inæquales urgetur: Porro hæc tunica prope cor ſpatio duarum circiter unciarum, fibras rectas ſive longitudinales, majores & quaſi carneas habet, in tantum, ut ſuſpicor hic loci, ob majorem ſanguinis impulſum, Arteriam pone ſanguinis rivum, haud tantum quoad amplitudinem ſtringi & coarctari, ſed pariter ac in corde, eaque quaque ſyſtole etiam quoad longitudinem nonnihil contrahi & decurtari. *Th. Willis Pharmac. Rat. p. m.* 280.

OBSERVATIO II.

Pulsus inæqualitas ob Cordis sinistrum ventriculum subnigricante carne infarctum.

NOn vulgariter nos mirari coëgit Nob. viri Cor, in cujus sinistro ventriculo glandulosæ, sed nigricantis interim carnis libras duas reperimus, corde instar uteri ad ejus carnis molem extenso, & homine ante mortem *habitu utcunque Melancholico*, & ad morbum vigili, & Pulsu prædito miris sane modis inæquali & vario, quique arteriæ contractionem manifeste ostendebat: Ita enim multis mensibus ante mortem (cum tamen ante mortem veluti sanus obambularet) pulsus aut arteria potius contrahi visa fuit, ut trium aut quatuor pulsationum ictuumque intervallo contracta maneret, velutque expulsionem moliretur: Imo *postremis vitæ septimanis*, ex novem ictuum intervallo, tres tantum aut duæ dilatationes arteriæ, tactui subinde occurrerunt: Deinde animalis facultas, cum principis animæ functionibus, ad mortem usque satis constabat; quæ non tam ex cordis vitio proxime obvenit, atque ex sinistri cruris gangræna, quæ ab impedito arteriæ pulsu occasionem perinde duxit, ac si intermissi illi ex cordis vitio pulsus cruris illius nativum calorem apte eventilassent: Potissimum cum ex sclopeti ictu, ante aliquot annos, ipsi vitiata esset arteria quæ fibulam petit. *Vesalius lib. 1. cap. 5. de hum. corp. fabrica.*

SCHOLIA.

H*Abitu utcunque melancholico*] Melancholicorum pulsum ut plurimum parvissimum esse, rarissimum, tardissimumque sine ullo vitæ periculo ait *Saxonia* lib. 3. de Puls. cap. 100. Habeo, *ait*, patientem melancholia laborantem, cui adeo pulsus est languidus, parvus, rarus ac tardus, ut inter unam & aliam distensionem, sex ad minus aliæ distensiones in quocunque pulsu, moderatæ etiam raritatis, cadere possint: Ex quo certo mihi persuadebam illum tandem integre motum amissurum, Et eo potissimum quod illud idem alias contigisse sibi patiens referebat: nunc satis bona fruitur valetudine, Non ergo similis pulsus semper est lethalis.

Postremis vitæ septimanis &c.] Pulsuum tres differentias, magni momenti, rariores & periculosas annotavit *Rumlerus* observat. 46. Primam in juvene, qui quod in carcere diu detineretur, in febrem incidit lentam, hecticæ similem, in quam tandem etiam desinebat: huic pulsus tam segnis erat, ut nonnisi longissimo temporis spatio interposito digitum feriret; facile enim interea duodecim numerari potuisse, quod signum summæ imbecillitatis virium: In altero magis periclitante, pulsum omnino nullum perceptum fuisse: In tertio ardente febre correpto, pulsum omnibus dimensionibus excedentem fuisse, quod cor omni conatu naturæ imbecillitati succurrere frustra adlaboraret.

Deinde animalis facultas] Validi aut Debilis Pulsus causas à spiritibus Animalibus deducit *Franc. Sylvius* Prax. lib. 2. cap. 36. qui si copiose ad musculosum cordis parenchyma deferantur, & ipsum valde contrahant, Pulsus robustus & potens evadat: Debiles contra sequi vult sæpius eorundem defectum universalem in toto corpore, aut partialem saltem in corde: Universalem, ob sanguinis defectum, ab hæmorrhagia immodica, inedia &c. Partialem, si nervi ad cor tendentes fuerint vulnerati.

OBSERVATIO III.

Pulsus inæqualitas à pituitosa concretione in corde.

MEmini intra paucos annos aperta fuisse cadavera duo, alterum Comitis; alterum Principis: In quorum cordibus reperta est concretio quædam humoris pituitosi, flavescentis, instar medullæ, quæ in ossibus boum coctis invenitur: Erat hujus longitudo duorum digitorum transversorum, crassitudo minor minimo meo digito: In utroque, (illo quidem cum febre & Pleuritide, in hoc absque febre) apparuit Pulsus inæqualitatis genere maxime inæqualis. *Erastus parte 5. disput. de febre putrida.*

OBSERVATIO IV.

Asphyxia ab utroque cordis ventriculo corporibus adiposis obstructo.

QUidam ætatis anno 30. circiter ex renum ulcere laborans, integro die ante obitum sine pulsu jacebat: Dissecto cadavere, uterque cordis ventriculus duabus quasi turundis oblongis, adipis concreti obstructus est repertus. *Velschius Episagmat. observ. 34.*

OBSERVATIO V.

Pulsus Inæqualis & similis Palpitanti, à sanguine in corde & toto retorrido.

MUlieri hypochondriacæ pulsus erat inæqualis & palpitationi similis. In ipso corde jam speciem aneurismatis subesse autumabamus, spiritu & sanguine mirum in modum arterias distendente & dilatante.

In ea, ut in cadavere observatum, sanguis nigruerat, corque vix refrigerium accipiebat. *Ballonius consilio 78. lib. 3. Annot. 2.*

SCHO-

SCHOLIA.

P*ulsus inæqualis & palpitanti similis*] Palpitans pulsus fit ex palpitatione vel cordis & arteriarum, vel harum tantum; idque dupliciter, vel ex flatu aut vapore partem elevante ac deprimente; aut ex causa expultricem irritante: Si fiat priore modo, aut flatus elevat membranam pericardii vel cordis, sicque arteriarum pulsus nihil à naturali statu mutatur: aut elevat cordis ventriculos, arteriarumve tunicas, & hoc major, celerior atque inæqualis evadit, Major, quia flatus ille, aut vapor, plus distendit cor ac tunicas quam expediat: Celerior etiam, quia facultati naturaliter distendenti accedit quoque flatus impellens: Inæqualis demum, quia flatus ille naturæ leges non servat, nec tunc tantum elevationem facit cum facultas distendit, aut depressionem cum contrahit, Sed potius è contra tunc plerumque elevat cum fit contractio: aut deprimit, cum fit distentio; hinc maxima sequitur in pulsibus inæqualitas crebritatis, intermissionis, interruptionis aliave consimilis: Porro hæ omnes, & longe majores fiunt ex facultatis irritamento, ob quod ut plurimum fiunt dicroti & interrupti, & quandoque cordis motus adeo vehemens redditur, ut etiam costas loco movisse ac confregisse tradat *Fernel.* Saxonia l. 3. c. 89.

In ea sanguis aggrueerat &c.] Huc pertinet quod de palpitatione cordis habet *Fernelius* de part. morb. & sympt. cap. 12. Hujus causam, *ait*, omnem veteres vel in sanguinis exuperantiam retulerunt, vel in humorem copiosiorem pericardio infixum; Ceterum in iis, quos exempli gratia recensui, palpitationem peperit retorrida bilis, quæ alias sponte vacuari consueverat, in arterias effusa &c. In cæteris crebram animadvertimus bilem esse perassatam, interdum in præcordiis, sæpius in liene congestam: quamobrem in hoc symptoma plurimum propensi sunt qui hypochondriaca melancholia laborant, & quibus lien bilis atræ copia turgescit &c. Fit autem pulsus palpitans & in febribus continuis phlegmaticis, cum venæ & arteriæ crudis & frigidis farciuntur humoribus: observatur quoque aliquando in senibus, sed minori periculo.

In ipso corde speciem aneurismatis] Notat Marchetti observat. 48. quendam 10. aut 11. annos pulsationem p. n. in sinistro thorace passum esse, quæ pro Palpitatione habebatur, Ipse vero conjecit esse Aneurisma, *Vide historiam tit. de Palpitatione cordis.*

OBSERVATIO VI.

Pulsus inæqualitas excitata ab abscessu in vena arteriosa.

OBservavi idem cuidam accidisse quod Antipatro Medico (*vide historiam apud Galenum lib. 4. cap. 9. de Locis affectis, Et comment. Ioh. Bapt. Silvatici histor. 30. Zacuti, Princ. med. hist. lib. 2. histor. 12.*) Huic enim mortuo inventus Abscessus in vena arteriosa. *Scholiographus Hollerii ad cap. 30. lib. 1. de morbis int.*

SCHOLIA.

A*Bscessus in vena arteriosa*] Ut magnæ arteriæ calli, tumores insignes, obstructionesve interruptos inæqualesve omnis generis pulsus proferunt, cum cordis palpitatione, ita iidem affectus in vena arteriosa item efficiunt, excepta palpitatione, notante *Saxonia* l. 3. de Pulsibus c. 14. quod probat exemplo cujusdam calceolarii septuagenarii qui per plures annos pulsus habuit inæquales, illis omnino similes quos refert *Galenus* Antipatrum habuisse, absque palpitatione tamen, integra tamen fruentis valetudine, ut munia omnia obiret: Hoc vero admiratione dignum in illo notat, inæqualitatem illam desinere si febre prehenditur, qua recedente, illam statim reciperet: Causam vero non adducit, quam ex Clariss. *Willis* lib. de Febrib. mutuari licet, qui in pluribus inæqualem & intermittentem pulsum deprehendisse ait, si subita animi passione, aut corporis agitatione nimia solito intensius incalescerent, statim ii pulsu inæquali, & intra vibrationes forsan. 4. 7. 10. aut 20. intermittente afficiebantur, & quotiescunque febricitarent, pulsus irregulari modo ita se haberet: Quamdiu autem iidem ab intemperie fuere immunes, pulsus erat omnino æqualis & ordinatus: Causam adscribit idiosyncrasiæ cuidam cordis, quia nimirum fermento ejus non bene constituto, sanguis effervescens non statim æquabiliter accendatur & totus exiliat, sed pars cruoris influentis primo exigua, dein major, & post aliquot vices maxima, in sinubus cordis pro momento temporis restitans, ejusmodi pulsum producat. Inde infert talem circa pulsum anomaliam, malignitatis non semper esse progeniem nec semper eventum funestum licere augurari. Quanquam vero dispar videatur Calceolarii exemplum, cui febre affecto æquabilis evadebat pulsus, ad dissimilem tamen sanguinis in corde effervescentiam & constitutionem, cujus partes aliæ aliis tenuiores essent, ideoque inæqualiter in corde effervescerent, ac per arterias deferrentur, recurrendum, quæ per febris æstum ad æqualitatem deductæ, æquabilem pulsus tenorem producerent.

OBSERVATIO VII.

Asphyxia quadrimestris à grumis sanguinis in Aorta prope cor.

THomas Cartier, temperamento sanguineo bilioso vergente ad atrabilarium, laborabat tussicula & febricula, cum dyspnœa pene suffocante &c. Tandem febris facta continua, quæ hominem ante 7. è vivo sustulit: Quatuor ante mortem mensibus erat plane ἄσφυκτος &c. Nulla alia deprehensa fuit causa præter 10. aut 12. grumos sanguinis crassi, nigri, concreti, collecti & stabulantis in ipso ductu aortæ prope cor. *Vide l. 4. tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

T*Emperamento sanguineo bilioso &c.*] Venarum & ... in ... m in ... ceptio sæpe accidit in ple hori... cis corporibus, ita ut in omnibus locis quibus deprehendi solet pulsus, pereat motus arteriarum ... in

quo affectu commendat *Hippocr.* venæ sectionem ad curandam ϑυλλεψιν venarum. *Riolanus Enchiri. Anat. l. 5. cap. ult.*

Α'σφυξ(ι)ς.] Quæri potest, Si cor rite saliat, quamvis lento gradu, deficiente aut abolito motu arteriarum, necesse est obstructam esse aortam juxta cor, & interceptam esse irradiationem & influxum sanguinis arteriosi: Tumque sanguis venosus appellit ad cor, attractus in diastole ut sigillum vitalitatis in dextro sinu accipiat, moxque repulsus in systole cavam ad venam spiritus vitales in ejus canalem longitudinalem impetuose feruntur, atque per mutuas anastomoses venarum & arteriarum ipsis arteriis communicantur cum sanguine. Vidi in quibusdam frequenter motum arteriarum intercipi, vel summe inæqualem fieri per aliquot dies, postea sublato impedimento, quod erat juxta cor, eandem inæqualitatem deprehendi in cœliaca arteria, vehementer admodum palpitante, quamvis æqualis & bene ordinatus appareret in reliquo corpore pulsus: Id, ut credo, emanabat à frustulo aliquo carneo vel adiposo, quod adscendens ad portas cordis, talem pulsum inordinatum procreabat: repulsum ad cœliacam, quæ propago est aortæ, talem irregularitatem producebat. *Idem ibidem.*

Grumos sanguinis crassi] Sanguinem in venis coalescere multi tradunt; imo *Plater.* coralli alicujus rubei concretum instar, se aliquando è venis extraxisse testatur: Sed eo in casu syncopas potius parit, ob causæ vehementiam: Quomodo autem sanguis in venis concrescat, vide apud *Salium* de affect. particular. c. 4.

OBSERVATIO VIII.

Pulsus inæqualitas & parvitas ob hydropem thoracis; dextram pulmonis partem flaccidam, sinistram in saniem resolutam &c.

SErenifs. Venetorum Dux N. post varios & obscuros affectus, dyspnœa affectus fuit, cum Pulsuum mira inæqualitate & parvitate &c. Cavitas pectoris tbv. circiter continebat aquosæ materiæ: Dextra pulmonis pars flaccida videbatur, crasso & mucoso humore oppleta, sinistra prorsus resoluta erat in saniem albicantem &c. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

APud *Ballonium* Conf. 70. lib. 1. extat historia huic propemodum similis quæ commentarii vices tenebit, Petrus *Guerardus*, inquit, quoties in morbos incidit à Medicis pro desperato sæpe relinquitur, adeo magnis, obscuris incognitisque morbis impetitur, Nam hinc vires elanguent, & cum vitium infirmitate magna est cacochymia, ut quod affectionis remedium est cum virium pugnet custodia &c. Inappetens ciborum erat, nulla aut exigua febris, sputa pessima, paulo post in metaphreno tumores & in tibiis, facies tumens, Pulsus languidus, parvus, sæpe inæqualis, frequentes defectiones, paulo post convulsiones totius &c. De mutatione crebra Pulsus ita philosophabamur, Hoc contingit vel affectione propria cordis, Vel ratione orificii ventriculi oppressi, Vel contumacis in primis venis obstructionis, quæ liberum spirituum ingressum & egressum impedit: Vel Pulmonum infarctorum, vel quia legitimum non suppetit alimentum cordi, pote elatis aut paucis aut pravis spiritibus à materia olida contenta in ventre: Nam cum à vena arteriosa suppeditatur alimentum corruptum semiustum, aut quia per arteriam venosam impeditam non libere transfluit aër, mirum non est si magna mutatio in Pulsu contingat: At major horum pars concurrere videtur: Quod autem inæqualitas perspicua sit in multis pulsibus, & nonnunquam intercalaris intermissio, id eo modo contingere videtur quo & in Antipatro, ob obstructionem lævium arteriarum: Potest & propter Pulmonum ipsorum infarctum provenire, aut mollitudinem & laxitatem eorundem, utpote qui in costam incumbunt, quod annotavit Hippocr. l. de loc. in Hom. Maxime vero videtur fieri ex pravitate anathymiaseos, declaravit indicavitque curatio, pro gradibus purgationis Pulsus restuebatur, Et Hipp. in lib. de morb. observat in affectibus Pulmonum, præsertim si inflammatio sit, insignem mutationem Pulsus & animi defectionem &c.

OBSERVATIO IX.

Arteriarum omnium insignis Pulsatio, cum æstu totius corporis, ab aneurysmate arteriæ venosæ.

QUæ in partibus internis contingunt Aneurysmata, sunt incurabilia, qualia frequenter accidunt his qui litus & sudores ad curationem luis venereæ multoties pertulere, quod sanguis attenuatus & nimium inde incalescens, adeoque incandescens, nec jam arteriæ conceptaculis contineri poris, ipsam in eam distendat amplitudinem, ut manum in pugnum complicatam capere possit: Quod ego animadverti in cadavere vestiarii cujusdam, qui ex Aneurismate Arteriæ venosæ repente, dum pila palmaria luderet, rupto vase, corruit: Ille dum viveret micantium impetu arteriarum omnium Pulsum, ingentemque toto corpore calorem se percipere dicebat, cujus rei occasione sæpe animo linquebatur: Dom. *Sylvius* interdixit illi vino, aquam coctam pro potu, & pro cibo lac pressum, caseosque recentes esse, atque cataplasmatis forma imponi dolenti & tumenti loco voluit: Vesperi ptisana ex farina hordei & semine papav. utebatur, clystere vero ex refrigerantibus & emollientibus, aut cassia sola per intervalla utebatur, quibus remediis multo melius sibi esse dicebat:

Dissecto cadavere magnam sanguinis copiam in thoracis capacitatem effusam inveni, arteriæ vero corpus, in eam quam dixi amplitudinem dilatatam, internamque ipsius tunicam

osseam

osseam: quo ego nomine ejus paulo post, cum magna admiratione, copiam in scholis Medicorum feci, dum cadaver publice dissecarem. *Pareus lib. 6. cap. 28.*

S C H O L I A.

Nervam ipsius tunicam osseam] Causa osseæ ejusmodi arteriarum per aneurysmata constitutionis, est quod sanguis calidus & ferveos primo tunicarum arteriæ facit dilatationem, inde ruptionem: Quod cum contigerit, mutuatur tum ex corporibus viciniis materiam idoneam, qua solutam sui unitatem restauret: hæc materia dum sensim resiccatur & induratur, in cartilagineam, vel etiam osseam substantiam degenerat, eandem plane causarum materialium & efficientium vi, qua in renibus & vesica calculi generantur: Sanguinis enim potior magis terrestris desiccatur & densatur vi caloris contra naturam, in parte aneurysmate obsessa existentis, quo fit ut ad arteriæ dilatatæ & ruptæ substantiam addita, in osseæ consistentiæ corpus abeat: In quo Naturæ, Dei ministræ, elucet singularis providentia, ut quæ novo velut aggere comparato & opposito, fureotis sanguinis, spirituum vitalium copia turgentis, impetus retardare velit, Nisi quis malit ejus duritiei causam referre ad continuum medicamentorum refrigerantium & adstringentium, quibus densandi & indurandi vis inest, appositionem, ut non omnino obscure licet colligere ex Galeni scriptis. *Idem ibidem.*

Arteriarum omnium pulsum] Cæterum ob fallaris signis supra commemoratis, oam nonnunquam in insignibus Aneurysmatibus nec pulsum ullum percipere licet, nec digitorum appressione sanguinem in arteriam compellere: Vel quia sanguinis ejusmodi effusi major subest copia quam ut pristinis arteriæ conceptaculis coërceri possit: Vel quia in thrombos coit & concrescit, ex quo mox putrescit, ventilationis à corde beneficio destitutus; Vnde dolor ingens gangræna, & partis necrosis, animantis denique ipsius interitus. *Idem ibidem.*

O B S E R V A T I O X.

Pulsus interceptio à duobus Polypis in corde.

Illustr. Colonellus (*de quo lib. 3. tit. de ventriculi dolore*) in sinistro cordis ventriculo duos habuit polypos, duros, carnosos & latos, ad quorum motum versus arteriam magnam sequebatur Pulsus interceptio.

S C H O L I A.

Pulsus interceptio] Cum nulla arteriarum pulsatio in brachio deprehenditur, jubet *Riolanus* tangi cruralem arteriam in inguine, cum sit evidens, (etiam in mulieribus, modo honeste id fiat,) & tactu manifesta, vehemens propter arteriæ magnitudinem, cujus pulsus facile deprehenditur ac remanet extremus, extincto in aliis partibus externis ubi arteriæ micare solent & explorantur: Sed si honestati consulendum, satius est explorari carotidem alteruttam in collo, cujus non minor evidentia & magnitudo, quæque oculis, præ turgentia in quibusdam se offert, Contingit & ut depressiores arteriæ, aut vitium aliud, tangentis manus decipiant, tumque vel altera manus pertentanda, vel aliæ partes consulendæ, ut signis aliis inter se cumparatis certius feratur judicium: Exhibuerat olim Sala, ad expurgandum serum copiosum, élaterii grana 20. sine damno, Pertransiens vero Minadous, quum forte consultus manum puellæ tangeret, absente pulsu, pro mortua, vel brevi moriturа proclamavit; At occurrens Sala eam puellæ manum pertentatam fuisse ostendit quæ pulsu semper caruit.

O B S E R V A T I O XI.

Pulsus inæqualis & intermittens ob cordis ventriculum dextrum ulceratum, auriculam dextram majorem.

Domina N. Dyspnœæ obnoxia, pulsum admodum inæqualem & 3. vel 4. quavis pulsatione intermittentem habuit. Cordis ventriculus dexter parte interiori membrana denudatus & ulceratus apparuit: auricula dextra solito major &c. *Vide tit. de Dyspnœa.*

O B S E R V A T I O XII.

Pulsus Inæqualis Intermittens ob corpora solida in sinubus cordis contenta.

Illustr. N. cordis palpitationi obnoxius, cum Pulsu inæquali, inordinato, intermittente &c. Cor in utroque sinu substantiam continebat oblongam, mollem &c. *Vide lib. 3. tit. de ventris Tumore.*

O B S E R V A T I O XIII.

Pulsus intermittens, deficiens, à calculo in cordis cavitate dextra contento, cum humore putrido in capsula.

Puellæ cacheticæ &c. Pulsus fit intermittens, hinc ἀσφυξία: Illi circa valvulas dextri ventriculi cordis calculus castaneæ magnitudine: In capsula humor putridus: Cor duplo majus &c. *Vide tit. de Syncope.*

Observatio XIV.

Pulsus intermittens à Calculo uni aortæ ramo infixo.

J. Arminius cordis palpitationi obnoxius erat: accessere animi deliquium, Pulsus intermittens &c. Cor amplum erat, sed sine pericardio: Calculus insidebat firmiter illi aortæ ramo qui vergit ad glandulam sinistro reni impositam. *Vide tit. de cordis palpitatione.*

Observatio XV.

Pulsus parvus & intermittens ob Pericardium cordi undique adnatum.

Uxor N. melancholica erat, ad motum quemvis anhela, cum Pulsu parvo & semper intermittente: Illius mortuæ cor pericardio undique adnatum inventum est. *Vide tit. de Syncope.*

S C H O L I A.

Cor pericardio adnatum] Pars cordi maxime vicina est membranosa ejus capsula, Pericardium inde dicta, quod ipsum cor, (ut cortex nucleum) undique amplectatur: Membrana est firma & robusta, ejusdem figuræ & pene magnitudinis est cum ipso corde, cui subsidium tam necessarium præstat, ut in avibus minoribus, serpentibus, ranis, & in omnibus præterea vel minimis animalculis, quæ hactenus dissecare licuit, nunquam desideretur; De usu ejus optima fiet conjectura ex liquore quem continet: Præterquam enim quod cordis parenchyma, involucro isto munitum, nec corrumpitur ab empyemate, nec pulmonibus adnascitur, & cæteris adjacentium partium injuriis minus exponitur, præterea in vacuo inter cor & membranam ambitu Serum quiddam, seu aqua tenuis semper reperitur, qua externa cordis superficies continuo humectatur, quæ alioqui ex perenni agitatione & calore inarescere & corrugari, adeoque ad motum inepta reddi poterit. *Rich. Lower Tract. de corde pag. 4.*

Observatio XVI.

Pulsus formicans ob Pericardium aqua refertum.

Sartor asthmate diu laboraverat & pulsus semper erat Formicans: Pulmo dexter repertus consumptus, sinister integerrimus, & Pericardium aqua plenum, unde Pulsus formicans extiterat. *Vide tit. de Dyspnœa.*

S C H O L I A.

Pericardium aqua plenum] Unde humor iste proveniat, & à quo potissimum fonte profluat hactenus non ita recte pronuntiatum est: plerique enim humores serosos ab æstu cordis in nubem elevatos, ac densitate hujus membranæ coercitos, in aquam istam condensari, & proinde pro ratione temperamenti plus in calidioribus, in frigidis autem minus abundare statuunt: Verum si hanc originem hujus aquæ atque causam esse concedamus, utique non appatet quare majore copia plerumque hic loci non congeritur: quippe cum humores à continuo cordis æstu in nubem suscitari, atque à membrana hac intus cohiberi & in aquam converti debent, quid impedit quo minus in copiam justo majorem, quantamque hæc capsula continere non poterit, augeatur? Præterea cum continui incrementi fuerit, ni simul & exitum alicubi habuerit, aut diutina stagnatione corrumpi, adeoque cordi infesta reddi, aut saltem nimia ejus inundatione cor ipsum obrui necesse sit: Quare ut aquæ hujus fontem alibi quæramus, advertere oportet naturam in variis corporis partibus, ubi operis aut functionum eadem aut par ratio est, iisdem plerumque machinis atque instrumentis uti: & quemadmodum glandulas lacrymales ad humorem suggerendum quo oculi illinantur atque madefiant, (absque quo sicci & motui inhabiles evaderent) pariter & juxta cordis basin diversas glandulas constituit, è quibus humor intra capsulam exstillat, & in vacuo isto spatio huc illuc agitatus cordis superficiem undique alluit, quo promptior & facilior ejus motus redderetur; Porro humorem istum non mere excrementitium, aut instar roris stillatitii aqueum, Sed Seri potius nutritii è sanguine promanantis partem esse, exinde constat quod ignis calori vel paululum admotus, non aliter quam serum, sanguini post venæ sectionem innatans, aut lympha è glandulis secreta in gelatinam albam incrassatur: Qualem consistentiam nec sudor, neque urina qualicunque coctione acquirit, sed vel omnino in auras exhalat, aut in sabulum induratur: Unicum tantum super hac re obiter est notandum, nempe aquam in pericardio contentam illam solummodo huic experimento idoneam esse, quæ in animali bene constituto, & violenta morte perempto reperitur, cujus utpote sanguis sero nutritio diluitur: Nam in animalibus morbo defunctis, aut longa inappetentia & inedia confectis, quorum nempe sanguis succo chyloso prorsus destituitur, neque eadem ratio est & impar successus, Cæterum in sanioribus tam manifesta res est, ut aperto jugulari bovis pericardio, magnam plerumque concretæ gelatinæ copiam inveniat, quæ extincto tantum calore partis, aut sponte sua, aut à frigore in istam consistentiam condensatur, non aliter quam decoctum cornu cervi, ubi frigido aëri exponitur, in gelatinam subito concrescit. *Idem ibidem.*

Observatio XVII.

Pulsus Durus & Inæqualis ob Pericardium inflammatum.

QUidam acuta febre præhensus est cum thoracis incendio, cordis tremore, Pulsu duro & inæquali: Sectio à morte palam fecit adfuisse Pericardii inflammationem. *Vide tit. de pectoris dolore.*

Observatio XVIII.

Pulsus Durities & Parvitas ob tumorem Pericardio innatum.

QUidam animi deliquio &c. cum Pulsu duro, parvo, affligebatur: Eo dissecto apparuit in Pericardio duriusculus tumor, nucis avellanæ parvæ magnitudine. *Vide tit. de Phthisi.*

Observatio XIX.

Pulsus languidus & rarior ab insigni aqua turbida in Pericardio.

ANno 1651. in cadavere Angli cujusdam, in cachexiam pituitosam delapsi, Pericardium liquoris turbulenti, ad minimum duas libras in distento Pericardio spectatoribus continere ostendimus: Huic Pulsum languidum ac rariorem inveni. *De Diemerbræk Anat. lib. 2. cap. 5.*

SCHOLIA.

L*Anguidum ac rariorem*] Pulsus Languidus est cui minima contentio ictusque invalidus, qui si prematur, omnea motus partes statim pereunt, quia gravata à digitis arteria, amplius moveri non potest ob facultatis languorem, causa enim illi tantum adscribenda, non instrumento: Sicut autem Pulsus parvus nativi caloris penuriam ingensque refrigerium denuntiat, sic & Rarus, qui in illum statim transit, sicut increscente malo Tarditas accedit.

Observatio XX.

Pulsus inordinatus, intermittens à Pulmonibus cruore suffusis &c.

PUella 10. annorum (*vide lib. 1. tit. de convulsion.*) Tussi crebra & humida infestata fuit; quæ tandem plane convulsiva evasit: Dum paroxysmi convulsivi urgerent, Pulsus erat plurimum Inordinatus, ac sæpe Intermittens: Mortuæ Pulmonum caro valde rubicunda & velut cruore suffusa, imo quibusdam in locis livida & fere nigra: Ex eadem ubivis scissa ichor tenuis & spumosus exsudabat, Inde constitit sanguinis ferventis impuritates, illico Pulmonibus impactas, eorum poros & meatus adeo infercivisse, ut sanguis solito & liberiori circuitu præcluso, ibidem stagnans & extravasatus, inflammationem quandam excitarit.

Observatio XXI.

Pulsus formicans ob vasa Pulmonis dextri plane purulenta, & Pericardium aqua plenum.

SArtor asthmate diu laboraverat, Pulsus illi semper erat Formicans: Pulmo dextra parte erat consumptus, vasa plane purulenta, & Pericardium plenum aqua, unde Pulsus formicans. *Vide Tit. de Phthisi.*

SCHOLIA.

F*Ormicans*] Pulsus undosus, vermiculans, Formicans, inæquales sunt in unico ictu, atque sub variis digitis, atque in omnibus duplex inæqualitas, una quæ est in tempore motus partium arteriæ; altera ratione quantitatis distensionis: quæ inæqualitatis species nunquam per se stare possunt, imo necessario semper secunda cum priore copulatur, Etenim undosum, vermiculosumve Pulsum non dixeris, nisi plures sint arteriæ partes motæ: at si plures moventur, sed successive & inæqualiter, constat hinc unam absque alia esse non posse: Quoad Formicantem, ex Galeno constat illum ex hac eadem duplicitate constare, ait enim à vermiculoso sola quantitate distare: Ergo, sicut vermiculosus ab undoso inæqualitatis specie non differt, sed magnitudine tantum ac parvitate, ita & Formicans, qui nihil aliud est quam summe parvus, ex eadem inæqualitatis specie constabit, sed fere insensibili; Sed notandum non omnem languidum, rarum, parvum ac tardum pulsum esse lethalem; Sed neque omnem crebrum, quamvis languor, parvitas ac tarditas illi sit connexa; cum enim crebritati accedat languor & parvitas, ex humorum ac spirituum dissolutione, sed absq; Solidæ cordis substantiæ insigni læsione, malus quidem hic pulsus, sed non perinde exitialis atque ille qui solidorum intemperiem sequitur, qualis est vere *Formicans* vocatus: Hinc Galenus 2. de Pulsibus ad Tyrones 11. acutas syncopas ait Formicantem comitari, quia Syncope acuta fit ex cordis corpore essentialiter affecto, imo vero & maligna febre tentato: Ac 3. de Pulsi. caus. ult. ait Facultatem quæ à febre cacoethe dissolvitur, formicantes consequuntur.

Observatio XXII.

Pulsus inæqualis à Pulmonibus sanguine nigerrimo, liquido, multaque sanie obsessis.

NUper cum in tertia die primum Comitem Alvisium Gonzagam invisissem, statim dixi adstantibus ut extrema illi pararent, alios advocarent Medicos, ante septimum diem obiturum à morbi initio, laborare specie quadam *abscessus in Pulmone* : Tum mulier, rectè inquam, in hoc ut reor, nam sanguinem tussiendo exspuit, compererat enim me solum Pulsum explorasse : Dicam autem qua via id cognoverim, Erat ei Pulsus omni inæqualitatis genere perturbatus, plurimumque in singulis differentiis variabat, ordo omnino nullus : Nullus dolor in Pectore præcesserat, nulla difficultas spirandi aderat; unde etiamsi delirasset, non potuit abscessus esse in Pectore, ob doloris defectum: Nec in Pulmone, quod spirandi difficultate careret : At in Pulmone tamen morbus erat magnus, non enim sine illius affectu & incompositione tanta Pulsus diversitas conflari potuisset : Advocantur Medici, statuunt ut sanguis mittatur, quod ut è re erat, ita ad accelerandum aliquanto plus mortem (quod & prædixi) faciebat; Periit igitur in medio quintæ diei, alioqui ad finem sextæ suffecturis viribus : Hæc fuit prædictio ex prima visitatione, & solius Pulsus ratione tuto evulgata, de qua omnes qui interfuerant admirati sunt.

Dissecuimus etiam corpus, ut an rectè de abscessu sensissem viderent, Inventus est novus morbus, Pulmones sanguine nigerrimo, liquido, tum exquisita sanie, ac multa toti redundabant, citra tamen propriam aliquam suppurationem. *Cardanus artis curat. parvæ propriæ pag. 294. & seq.*

SCHOLIA.

SPecie quadam abscessus in Pulmone] Temeraria videtur prædictio, cùm nulla adesset spirandi difficultas, nullus in pectore dolor, aut aliud indicium affectorum Pulmonum : Sed potiùs arguenda erat cordis, ejusque vasorum, Pulsificæ facultati destinatorum, obstructio, aut similis quæpiam læsio, ad exemplum *Galeni* qui in Antipatro obsessas læves arterias judicavit ex Pulsus summa inæqualitate.

Abscessu in Pulmone] Intermittentis Pulsus ab abscessu in Pulmonibus exemplum singulare, in singulari Amico, fidei integerrimæ Viro, Clariss. Dom. D. Roberto Vaudeneto, Iurisconsulto Genev. & Hurreis poblicis præfecto, excitari vidi anno 1676. Fluxionibus ille in Pulmones aliquando tentatus, annos natus 49. 24. Aprilis catarrho sub vesperam prehenditur, qua de causa difficilis & molesta nox obtigit : Mane me & Clariss. Dom. D. *Crameram* Advocat : levissimam deprehendimus febrem, sed ex assidua excreatione & ptyalismo, caput & ventriculum pituita multa redundare constabat : hinc protinus alvum adstrictam enemate prolui curavimus : Atque ad ulteriorem ventriculi, phlegmatis copia saburrati, depletionem, Bolum exhibuimus ex Electuar. cathol. Nic. ℥iij. spec. Hieræ simpl. ℈.j. crem. Tart. ℈j. à quo octies pituitosa, serosa, plurima cum euphoria exclusit, subsequuta inde, oneris parte sublevata natura, nocte tranquilliori : Die iij. ab invasione morbi exsurgit febris, rubent malæ, accedit tussis & pectoris circa sternum gravamen : quamobrem de sanguinis missione statim cogitatio incidit, maxime ob tumentes in toto venas, qui aperta vena cum impetu ad ℥a. exiliit putridus : Pulsus ex intervallis, sed longioribus intercipiebatur : Postridie, morbi die iv. summa accessit virium attritio, pectoris gravitas major, suspiria crebra, cum pulsus intermissione adeo frequenti, ut ex quatuor pulsationibus una deficeret : Ideoque cacoethiam, vel latentem in pulmonibus abscessum suspicati, ad generosum præsidium, quod circulationem debitam sanguini restitueret, remoramque perrumperet confugiendum duximus ; atque de exhibendo lapide Bezoar, si modo genuinus occurreret, inter nos convenit : Sincerum ergo & probatissimum nacti, ex Indiis orientalibus à Domino Lagis, qui eas regiones ter peragravit, allatum, atque ex ipso animalii illo præsente eruitum, ad grana xij. ex aqua florum arantiorum præbuimus : Bihorio exacto commotus sudor, at tantum circa pectus; successit autem excretio materiæ partim cruentæ partim purulentæ, admodum tenacis & viscidæ, in rhombos concretæ, qui præ crassitie & visciditate vix tracheam permeabant : huic vero excretioni, quanquam partiæ & divulsæ, pulsus libertas omnimoda successit, adeo ut omnia in tuto viderentur : At die 5. accessit dolor lateris dextri punctorius, qui ab admoto cataplasmate ex mica panis, semin. lini, fœnugr. summit. aneth. hyperici, flor. chamom. melilot. sambuc. lacti incoctis, cum pauco croco, remisit, pergente nihilominus materiæ abscessum committentis anacatharsi : Circa sextæ diei finem, & septimam ingruentem, anxietas ingens Virum Clariss. amicorum intimum premit : sequitur Pulsus non intermittens modo, sed & intercurrens, caprizans, aliquando myurus, paucis, pessimus, ut adventantis crisis impetum sustinere non posse vires, naturamque morbo omnino imparem crederemus : A cardiacis tamen creberrime exhibitis, syrup. Kermesino, cortic. citr. rub. Idæi, margarit. pulvere & aqua naphæ ; pullis item columbinis per medium dissectis, pulveribusque cardiacis aspersis, frequenter admotis (qui post semihoræ moram fœtidissimi removebantur) gallinisque vivis pedum plantis applicatis, dimicantium naturæ & morbi impetum sustinuit ; ubertimque per totum calido manante sudore ; alvo simul commota, quæ biliosa, serosa, aliquando purulenta dejecit, salvus & sospes evasit ; patriæ & amicorum votis, meorum præsertim redditus : Ex his constat duplicem adfuisse affectum, febrem scil. essentialem, eamque malignam, quæ suam, & propriam, habuit crisin, per sudores & alvum : Præterea Abscessum in pulmonibus, bidui spatio, tussis ope exclusum : Ad tutelam pulmonum, eorumque abstersionem, usus est deinceps hydromelite ex scabiosa, tussilagine, rad. succisæ, semin. myrrhi, prunella confecto ; Octava die cœnam mensæ assidens sumpsit ; Sicque Dei gratia citra recidivam, convaluit,

destinata

destinata alia remedia respuens: Singulare vero quid præ se ferebant orinæ, quæ sub morbi exitum cine reo pulvere aspersæ videbantur, contracto videlicet in horreis dum iis ventilandis præesset: Observatum enim eos quibus versandi triticũ cura demandata est, asthmaticos pene omnes interire, ac microbios esse.

OBSERVATIO XXIII.

Pulsus crebrior ab humore acri Pericardio infixo, à quo cum cordis membrana fuit erosum.

AD sui contractionem crebro vel continuo vellicatur cor, tum à quocunque acri una cum sanguine ad ipsam delato, sive illud sit acidum, sive salsum lixivum, sive ex utroque mixtum, quale salsum est muriaticum; Tum à quocunque halituoso vel flatulento in cordis ventriculos penetrante, ipsiusque parietes aliquantum, non tamen nimium explicante; & ita quidem ut iterum queant contrahi: Tum ab re cordi Externa, in Pericardio puta contenta, ipsumque rodente aut pungente: Sic offendimus ante triennium in pericardio humorem salsum & acrem, à quo tam Pericardii quam cordis membrana erat erosa excoriataque. *Franc. Sylvius Praxeos lib. 1. cap. 25. §. 26.*

OBSERVATIO XXIV.

Pulsus molles, languidi, inæquales ab augmento pino Pulmonum partis alterius &c.

REver. Pater febre assidua prehenditur cum lateris dolore, pectoris gravitate, Pulsibus molliotibus, languidis & inæqualibus: Inventa est altera Pulmonum pars aucta in magnitudine, ut quadruplo major esset quam altera & durior, qua secta multa aqua fœtida fuit expurgata; & caro inventa dura, densa & rubra &c. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

P*Ulsibus mollioribus*] Sont molles Pulsus in Peripneumonia, lethargo aliisque id genus humidis affectionibus: Duri in plurimis affectibus, 1°. in omni quartana ac melaocholia, ratione siccitatis & refrigerationis, 2°. in omni marasmo & febre marasmode, diuturna, consumptiva, ratione siccitatis. 3°. in Epilepsia, catoche, convulsione, doloribusque omnibus, præcipue nervosarum & tendinosarum partium: 4°. in omni tumore calido, frigido ac mixto, maxime tunicarum quæ venas ipsas & arterias constituunt: Hinc patet ex Duro Pulsu posse dignosci inflammationes, erysipelata, scirrhos, abscessus varios, obstructiones ingentes, humorum copiam, crassitiem, lentorem, frigiditatem siccitatemque, nec modo in locis prædictis, quos esse duros novit unusquisque, sed & in illis qui ex se molles faciunt pulsus, ut est cerebrum ac pulmo, in quibus sive adsit lethargus, sive peripneumonia, &c. aliasve consimilis affectus, cum duro pulsu connexus, sane duritiei causam, non in ipsum proprium affectionis locum, sed in affectum, qui duritiem faciat, referre debemus: *Saxonia lib. 3. de Pulf. cap. 57.* At si in supradicto ægro plures fuere causæ quæ durum Pulsum parere valent, inflammatio scil. Pulmonis, carnis equidem durities, densitas, cur molles fuere Pulsus? Dicendum inæquales simul fuisse, scil. inæqualitate systematica in duritie ac mollitie, ob similem arteriæ inæqualitatem, ut docet Galenus 2. de Præsag. ex Puls. cap. 6. Quomodo vero fiant tales explicat idem *Saxonia*, cap. 67. Fit, *ait*, inæqualis Pulsus secundum duritiem ac mollitiem, in acervo, ob quinque præcipue causas, 1°. *cum* adhuc inflammatio est fiens; quo enim tempore fluit materia Pulsus est durus vel durior; quo vero tempore digeritur, est mollis, vel minus durus: fluit autem materia ad locum inflammatum circa accessionum initiis & incrementa, itaque eodem tempore pulsus fit durus; digeritur autem in statu & declinatione, idcirco aut minus durus fit, aut quandoque mollis, 2°. fit hæc mutatio ex loci permutatione, si enim transeat materia à membranis ad carnem, locave inania, aut extra corpus mittatur, pulsus ex duro mollis redditur; Si vero contra, fit durus: mittitur autem materia à membranis extra membranas, in contentivis quibusdam febribus periodicis, quas Galenus lib. de morb. temporibus cap. 7. inquit in declinatione duritiem deponere: eam autem deponunt digesta transmissave materia à loco ubi duritiem inducebat, ad alium vel intra vel extra corpus, ut nullam amplius duritiem efficiat: sic ergo permutata materia à cerebri membrana ad substantiam, vel à pulmonis membrana ad carnem, pulsus ex duritie induit mollitiem, ex mollitie autem duritiem resumit: 3°. *Ex inæquali* siccitate & humiditate, aut inæquali frigiditate ac calore: fluxor enim quandoque ad affectum locum materiæ biliosæ vel melancholicæ, ex quibus durus fit pulsus, qui paulo post mollior reddi potest, si illis recedentibus humidæ atque aquosæ fluxerint: 4. Fit & aliquando insignis arteriarum refrigeratio circa accessionum initia, ex qua Pulsus oritur durus, qui tunc demum mollescit quando arteriæ incaluerint: Fiunt *denique* inæquales pulsus duritie ac mollitie in Phthisicis, qui non modo pulmonum ulcere laborant, sed & fluxione pituitæ, quandoque empyemate, & non raro substantiæ putrilagine; ob quas omnes causas putrida quædam febris annectitur, horis vespertinis magis molesta, in cujus initio movetur materia humida à capite ad pulmones, à pulmonibus & thorace ad arterias, quæ dum illas diluit, irrorat & humectat, mollis fit pulsus: accedente vero febre ad statum, excussaque materia, durities succedit, relictis arteriis ex tabida febre exsiccatis, Adde ab erroribus in sex rebus non natur. Sic in pulsu molli frigidæ potio, aut quid tale, duritiem statim efficere valent.

OBSERV.

Observatio XXV.

Pulsus durissimus, vermiculans, celerrimus, à suppuratione Pulmonum, Vomicis, Aquosa substantia in pericardio, Corde flaccido &c.

Hubert Pomble, (*vide historiam tit. de Phthisi*) febre hectica marasmode consumptus, Pulsum habuit durum, celerem, crebrum: Postmodum durissimum, vermicularem, celerrimum, creberrimum: In Pulmonibus exulceratio reperta est, cum duabus conclusis vomicis; Multa præterea aquosa substantia in pericardio & thoracis cavitate quoque fluctuabat: Cor flaccidioris substantiæ erat, In ventriculis tantum aliquot nigri sanguinis striæ continebantur.

Scholia.

Pulsum habuit durum] Pulsus durities naturalis adscribenda tunicarum crassitiei: præter naturalis assignatur vulgo membranarum inflammationi: Causam & habet marcorem, & spermaticarum partium ad summum usque deductum squallorem & siccitatem: alias vomicæ in pulmone, cordis flacciditas, & aquosæ multæ humiditatis præsentia in pericardio, duritiem illam frangere debuerunt, si pulsum mollem inducere non valuerunt.

Observatio XXVI.

Pulsus interceptus ob Pulmonem sinistrum inflammatum, fere putrem.

Dom. Tarenti ad cachexiam vergenti Pulsus erat interceptus: Pulmonum sinister inflammatus apparuit & fere putridus: *lib. 3. tit. de Cachexia.*

Observatio XXVII.

Pulsus inæqualitas à vario Pulmonum vitio, & cordis insigni magnitudine.

Serenissimo N. Pulsus mira erat inæqualitas & parvitas: Cor erat prægrande, sine tamen ulla materia: Aderat hydrops thoracis: Pulmones utrique muco & sanie obsiti. *Vide lib. 4. Tit. de Febribus.*

Observatio XXVIII.

Pulsus interceptus ob partem sinistram Pulmonum materia fœtida tumidam.

Illustr. N. tussi, dyspnœa, febre &c. laboranti Pulsus in quarta pulsatione facti sunt intercepti: Fuit inventus tumor in parte sinistra Pulmonis, è quo materia fœtida sectione educta. *Vide ibidem.*

Observatio XXIX.

Pulsus magni, molles, quinta pulsatione intercurrentes, à Pulmonum tumentium &c. vitio.

Illustr. N. in febrem assiduam est delapsus cum dyspnœa, genarum rubore, pectoris gravitate &c. Pulsus erant magni, molles, sed in quinta pulsatione intercurrentes &c. Pulmones fuerunt inventi tumentes & pravi coloris, sed non fuerunt secti &c. *Vide lib. 3. de Febribus.*

Scholia.

Pulsus magni, molles, intercurrentes] Lethargicorum, peripneumonicorumque pulsus sunt magni, celeres, crebri ex calore: languidi, ex facultate gravata: molles undosique, ex partis & affectus mollitie cum subtensione: Intermittentes ex arteriarum compressione, Intercurrentes ac Dicroti duri, ex utroque casu, præcipue autem calore aucto, cum facultate languida in dicroto, non admodum languida in Intercurrente: Sunt autem ex Cerebro potius intermittentes quam Intercurrentes, Ex Pulmonibus autem potius intercurrentes. *Saxonia lib. 3. de Pulsibus cap. 97.* De pulsu intercurrente vide eundem cap. 95.

Observatio XXX.

Pulsus in dextra manu fere abolitus, In sinistra magnitudine & parvitate dispar, A dissimili inflammationis statu in dextro & sinistro pulmone, cum hydrope thoracis.

Carolus Pharmacopœus obiit ex peripneumonia & hydrope pulmonum: Hic duros non habuit Pulsus, sed in dextra manu fere abolitos, quod durior majorque in dextro pulmone: In sinistra, magnitudine ac parvitate dispares, quod minor ac mollior, & aliqua ex parte suppurata esset in sinistro pulmone Inflammatio. *Saxonia l. 3. de Pulsibus* .96.

S C H O L I A.

Quomodo ex unica affectione, ut inflammatione, tam varii prodeunt pulsus, cum idem sit locus affectus, causæ & affectiones, adeo ut sint quidam serrini, vibrati, convulsivi, simpliciter duri, atque dispares magnitudine ac parvitate? Respondeo fieri simpliciter duros ex tunicarum arteriæ siccitate, refrigeratione, tensione, impletione absque compressione, atque obstructione & absque usu aucto, vel absque vehementia facultatis: Vibratos vero ex his quidem causis, sed accedente usu aucto & robore facultatis: Convulsivos autem irritata sentiente expultriceque nervi facultate; vel ex majori impletione quam in simpliciter duro, Serrinos vero, accedente tensioni compressione moderata: Dispares magnitudine, ex moderata compressione aut obstructione absque tensione: Intermittentes denique, aucta eo usque impletione, obstructione, vel compressione, ut tota vasis cavitas in ea parte sit angustata: Idcirco in intermittentibus, atque magnitudine disparibus, ipsæmet arteriarum tunicæ, vel cavitates implentur, comprimuntur, vel obstruuntur: In aliis vero pulsibus jam dictis, vel siccantur ac refrigerantur, vel ad aliarum partium impletionem ac tensionem comprimuntur atque tenduntur. *Idem.*

Cum peripneumonia & Hydrope pulmonum] Si quispiam quærat cur hydrope pulmonis laboraris? censeo ex febre ardenti colliquatos fuisse in omnibus venis humores, fusoque sero, magnam illius partem ab ingenti pulmonum calore in thoracem esse tractam, partem vero per lotium fuisse expurgatam: toto enim hoc morbi tempore urinæ crudæ triplò plus reddebat quam bibebat; Eandem ob causam existimo Excell. Ducem Pinellum habuisse in capite hujusce aquæ portionem multam, quod scilicet ab inflammationis calore eodem modo in caput attraheretur. *Idem.*

Observatio XXXI.

Pulsus inordinatus, intermittens, urgentibus paroxysmis convulsivis, cum inflammatione pulmonum.

Puella tussi humida conflictata fuit, quæ convulsiva plane evasit, &c. Dum paroxysmi convulsivi urgerent, Pulsus erat plurimum *inordinatus ac sæpe intermittens*, vomitione etiam crebra afficiebatur &c. Ventriculus sanus erat, nihil præter liquorem nuper ingestum continens: &c. Pulmonum caro valde rubicunda & velut cruore suffusa, inflammationis notas exhibens &c. *Vide lib. 1. tit. de convulsione.*

S C H O L I A.

Vomitione crebra afficiebatur] Quanquam hujus vomitus causam rejiciat *Willis* in convulsionum participem factum ventriculum, Adnotatur tamen vomitum Pulmonicis familiarem esse, primis præsertim dicbus, forte quod membrana communis eit œsophago & bronchiis pulmonum, adde & nervorum communionem, unde facile ventriculus pulmonibus *συμπάσχειν* solet.

Inordinatus ac sæpe intermittens] Scorbuticis anomalia illa Pulsus familiaris est, cujus causa cum quadrare possit in ejusmodi pulsum, aliis affectibus accidentem, eam ex Clar. *Willis* Tract. de Scorbuto cap. 3. §. 4. adducimus; Pulsus inæqualis *ait*, ac intermittens Scorbuto graviori sæpenumero accidit, cujus par ratio ac respirationis anomalæ, modo sanguinis in corde accensioni indebitæ, modo nervosi generis inordinationi merito adscribitur: Sanguis lassigineor factus, ac insuper fæculentiis scorbuticis valde refertus, velut ellychnii oleum, sale ac sordibus limosis imbutum, nonnisi inæqualiter ac interruptè accenditur: quare hinc pulsus irregularis eum spirituum vitalium crebro deliquio cietur: Porro si quando nervi cardiaci etiam materia scorbutica obsidentur, ut spirituum animalium influxus, quo cordis motus perennatur, haud justo dimenso & æquabili ritu peragatur, propterea quidem accidit cordis motum aliquatenus inhiberi, ejusque reciprocationes varie perturbari: Pulsus inæqualis vel intermittens, & parvus ac debilis, à dyscrasia sanguinis: Sin satis sit magnus & fortis, à functionis animalis vitio procedere videtur.

Observatio XXXII.

Pulsus Intercisus, Intermittens ob hydropem pericardii & thoracis.

Joh. N. vidua difficultatem spirandi per 30. annos habuit: E capacitate thoracis aquæ libræ 6. putrentis educuntur: Aruerant pulmones, Pulsus magnus, elatus, tardus, intercisus & intercalarem habens in pulsatione una atque altera intermissionem. *Vide tit. de Dyspnœa.*

S C H O L I A.

Pulsus magnus, elatus, tardus] Nec enim omnis magnus necessario est vehemens; nec vehemens magnus; Sicut non omnis pulsus parvus est languidus; neque omnis languidus est parvus: lethargicorum enim pulsus sunt magni simul & languidi: Pulsus autem magnus, docente *Franc. Sylvio* sequitur sanguinis rarefactionem amplam plenamque, concurrente arteriarum mollitie: Sed it aruerant Pulmones, cur pulsus potius durus non fuit? Verisimile est talem extitisse Pulsum antequam ariditas inducta sit pulmonibus, quam in morbi decursu ab aqua in thorace contenta, siccandi vi prædita, contraxerunt; vel quia lympham, qua plurima pulmonum superficies donatur, in capacitatem thoracis depofuerunt, qua privati ariditas illis accessit: Nisi dicas in vasis plurimum quoque serum inclusum, expansioni arteriarum ansam præbuisse.

Aqua libræ sex putrentis &c.] Cavitas pectoris Serenissimi *de quo supra* aquosæ materiæ libras quinque continebat, cujus Pulsus omnino huic dissimilis, inæqualis scil. & parvus; morbo nempe ad exitum & exitium properante; initio enim magni & fortes fuere.

OBSERV.

OBSERVATIO XXXIII.

Pulsus inæqualitas ob Hydropem Pectoris & Pulmonum.

JOh. Baptista Ramundinus, sexagenarius, maximam in Pulsu inæqualitatem patiebatur & difficultatem respirandi, inde repente obiit:

Dissecti Pulmo aqua plenus, inde thorax inventi sunt. *Cardanus parte 3. n. 68. de causis, signis & locis morborum.*

OBSERVATIO XXXIV.

Pulsus debilitas ob bilem minus acrem in vesica fellea contentam.

DOm. *Franciscus Sylvius* fœminam aperuit, cujus bilis flavescebat, unde minus acris erat; hinc Pulsum debilem derivabat: *Alardus Herm. Cummenus in miscellan. cur. anni* 1673.

SCHOLIA.

HInc constat Bilem utilem esse succum, qui sanguini vigorem afflat, nec excrementis esse accentendam: Tantumque abest, ut ad Aristotelis & Plinii placita, quidam hominum absque bile inventi fuerint, ejusque absentia vitæ productioni inserviat, ut potius ex ejus defectu homo superstes vix esse queat, quin hydropem vel saltem cacheaiam incurrat: Id olim à *Fernelio* fuit observatum, qui in quibusdam non aliam mortis causam comparuisse ait, quam quod folliculus omni bile exhaustus fuerit: Præter utilitatem, quam ad coctionem primam expediendam & absolvendam affert, nullum dubium, ait *Moebius Fundam. Medicinæ capit.* 16. ipsam quoque hæmatosin, cùm in corde tum in hepate, bile ista alimentari juvari: Bilis ista nimirum videtur quasi flos sanguinis, unde chylus mixtus cum sanguine in corde, maxime hujus beneficio fermentari, & demum in sanguinem mutari videtur: Revera si inutile excrementum Bilis esset, & solum, ut vult *Galenus*, inserviret ad pituitæ incisionem & abstersionem, ac ut intestinorum expultrix ad deponenda excrementa sollicitaretur; natura eam non ad intestina tenuia, ubi chylus ultimam accipit manum, at potius ad crassiora, quæ scybala crassiora continent, & stimulo pro excretione præptimis opus habebant, ablegaret.

OBSERVATIO XXXV.

Pulsus deficiens à corruptione omnium viscerum ortus.

QUidam cum acuta febre Animi deliquium, Pulsus deficiens &c. Omnia viscera marcore confecta & abscessu putria inventa sunt. *Vide tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

PUlsus deficiens] Galeno 2. de causis Pulс. cap. 3. est qui admoventi digitos videtur exsolutus, & tenenti applicatos paulatim prorsus desinit: Deficiens autem alius est *Decurtatus*, *Μυουίζων σφυγμὸς*, qui & *mutilus* & *decrescens* dicitur, est qui perpetuo diminuitur, nec minui desistit, ad quietem denique omnimodam venit, prorsusque deficit; Qui si iterum redit, & de integro augetur, *Decurtatus reciprocus* dicitur, 1. de diff. Puls. cap. 11. Quod si in eo nulla servetur æqualitas, motuque ipso frequenter deficiat, *Deficiens inæqualis* appellatur. 2. De caus. puls. cap. 12. Nomen autem a figuris quæ in acutum desinunt, & à cauda muris transtulerunt Græci: Hujusmodi autem Pulsuum inæqualitas Systematica dicitur: Pulsus omnis μύουρος provenit ab imbecillitate facultatis Pulsificæ: verum ea imbecillitas, in eo qui μύουρος ἐκλείπων dicitur, maxima est, neque enim se recipit & recolligit, postea in eo, qui in qua desiit parvitate, hanc servat: minor vero ubi magnitudinem recuperat.

OBSERVATIO XXXVI.

Pulsus intersectus, myurus, capillaris, in ἀσφυξίαν desinens, ob partes vitales in angustum coactas ab hepatis mole, Pulmonum vitio &c.

SErenifs. N. arthritidi obnoxius, capitis dolore prehensus fuit, post destillatione in pectus, febricula &c. Omnia frustra tentata sunt, crescente anxietate & aucta pulsus imbecillitate, ita ut intersectus videretur, postea myurus, mox capillaris, tandem fine pulsu: Pulmo, cor, pleura, ac septum transversum vi retracta ac in angustum coacta hepatis mole & ventriculi, septum quasi superantia; Pulmones nigricantes, digitis compressi tabum reddentes, cor integrum sed inæquali figura præditum &c. *Vide tit. de mictione difficili lib. 3.*

SCHOLIA.

PUlsus intersectus] Alias Intercidens, sive Intercisus, Inæqualis est in uno & eodem ictu, secundum unam & eandem arteriæ partem; ubi arteria suam distensionem finit, media quadam interjecta brevissima

breviffima qoiete: ac licet bis ferire videatur, unus tamen duntaxat eft Pulfus, quia ad unam eandémqoe arteriæ diftenfionem pertinet. Hic miuus periculofus quam intermitteus ftatuitur, quod fignum fit naturæ cum morbificis caufis decertantis. Notandum vero ex Galeno 2. de Præfag.5. quod intercutrens aliquando booæ fit crifis prænuntius, naturæ ad pugnam fe accingentis conatum iodicans: aliquando fit fymptomaticus, pravæ alicujus affectionis index, qui plures habet inæqualitates cooaexas, qualis fuit in Sereniffimo, fequutus enim polfus myurus, capillaris, fatifcentis indices facultatis: criticus autem, præter intercurrentiam, alias oon habet infignes inæqualitates, fuas præterea obtinet diftenfiones magnas, validas, celeres, præfertim circa ftatum ac coctionis tempora.

Observatio XXXVII.

Pulfus vibrans ab Hepatis incendio, Siniftro pulmone purulento, &c.

IN Ill. Domina N. febre femirertiana affecta Pulfus erar Vibrans, qualis in ingentibus inflammationibus apparere folet. Hepar incendio incanduerat. In cyfti aderanr lapilli novem: Sinifter Pulmo purulenrus: Fœmina erar iræ præcipitis. *Vide Tit. de Febribus.*

Scholia.

Pulfus erat vibrans) Græcis dicitur κλονώδης: hic perpetuo durus eft, & propter duritiem vehemens: fit autem cum valida eft facultas, inftrumentum durum & urgens ufus: quorom uoum fi abfit, ex Galeno, Vibrans fieri nonpoteft. Eofdem autem quos & Pulfus durus morbos denuntiat.

Qualis in ingentibus inflammationibus) Quatenus facultas valet, non poteft cor primo & per fe infigni morbo laborare. Provt vero ufus eft valde auctus, oportet affectionem effe calidam, magnam, aut cordi proximam, aut faltem per magna vafa illi facile communicabilem: denique quateous inftrumenta funt dura, opus eft corpus arteriæ effe valde impletum, aut faltem valde tenfum, ob membranas, nervos tendonefque affectos. Ex quo ftatim colligitur poffe Vibratum fieri ex inflammatis, vel à calida materia impletis arteriis lævibus, aut iis quæ ex aorta ducunt originem (dummodo tamen affectio facultatem non exolvat) vel ex eadem inflammatione, aut impletione fepti, pleuræ, meningum, oris ventriculi, veficæ, uteri, inteftinorum, aliarumque id genus membranarum, ut peritonæi, jecoris, lienis, renum, teftium ac confimilium: Denique vero ex nervorum ac tendonum affectione, præcipue vero pedum ac brachiorum, qui cæteris fenfibiliores ac duriores funt. Ex his omnibus locis fieri Duros Pulfus, & accedente caufa calorifica, ut *inflammatione*, eryfipelate, impletionéve à materia calida *Vibratos* nemini jam ignotum eft. *Saxonia lib. 3. de Pulfib. cap. 85.*

Observatio XXXVIII.

Pulfus inæqualis, deficiens, ob cordis ventriculos & pulmones fanguine refertos, cum carunculis in finiftro cordis finu.

DOm. N. de palpitatione cordis conqueftus eft, Pulfum illius contrectans, inæqualem illum juvenio, omni genere inæqualiraris, ita ur ftatim mihi renovaverir memoriam Anripatri: Varia funr præfcripta, fed æger in pejus perpetuo ruebat, fumma difficulrare refpirandi laborans, & Pulfus nullus apparebat in carpo. Aperto cadavere, inventus fuit cordis venrriculus uterque fangulne concrero repletus ac diftentus: tum eriam totus Pulmo fanguine multo refertus. In finiftro cordis ventriculo carunculæ rotundæ. *Vide Tit. de Palpit. cordis.*

Observatio XXXIX.

Pulfus intermiffus, tandem afphyxia ob calculum in finu dextro cordis inclufum, &c.

HOnefti civis filia, cachectica, in febrem biliofam continuam incidir, fuccedit pervigilia. Pulfus intermiffus, &c. In capfula cordis aderat humor purridus, cor duplo majus, bubulum referens, inveniuntur: circa valvulas dextri ventriculi calculus ex tartaro concretus. *Vide tit. de cordis palpitatione.*

Observatio XL.

Pulfus per triduum deficiens ab exhauftis fanguine cordis ventriculis.

VXor N. quæ gravida judicabatur, poft varia fympromata vivere defiit. Cor illi elegans & pufillum, adipe fere tectum, In ventriculis ne gutta fanguinis comparuit, ur mirum non fit tribus ante obitum diebus Pulfum ceffaffe. *Vide lib. 3. Tit. de ventris tumore.*

SCHOLIA.

Pulsum cessasse) Circa Pulsus validi & debilis causas sic ratiocinatur *Franc. Sylvius* Praxeos lib. 1. cap. 34. §. 43. & seqq. Arbitramur, ait, omne animi deliquium deduci debere proxime ac immediate *ab ipso sanguine ad cor utrinque accedente*, atque iis omnibus quæ tum secundum tum p. n. ipsi conjunguntur, & una cum ipso ad cor deferuntur, ipsiusque Effervescentiam naturalem ita turbant & immutant, ut non tantum sanguinis rarefactio imminuatur, sed cor ipsum non satis expandatur contrahaturque, Sanguisque insufficienter in Arterias effundatur, ideóque *Pulsus Minor* & *Languidior*, quin aliquando *Nullus sentiatur*.

Si enim ad pulsum laudabilem efficiendum requiratur, sicuti omnino requiri arbitramur, tum 1. *Sanguis* undique & utrinque ad utrumque cordis ventriculum refluens, tum 2°. *Bilis* ascendenti sanguini innata; tum 3°. *Lympha* undequaque cum *descendente Sanguine* affluens, tum 4°. singulatis ex continuo *Bilis, Succi Pancreatici & Salivæ* in tenui intestino confluxu post sui Effervescentiam ortus, & mox per Lacteas venas translatus *Liquor*; tum forsan 5°. *Aër inspiratione in pulmones attractus*, & aliqua sui parte Sanguini per ipsos circulanti admistus, dum in subsequente mox Expiratione excluditur iterum reliqua; tum aliquando 6°. *Chylus*, quamvis non semper is, sed post assumpta demum alimenta propellatur ad cor: Si hæc omnia, inquam, requiruntur ad laudabilem Pulsum efficiendum, utique singula tum adesse, tum rite disposita esse oportet: Quod si horum unum vel plura in totum aut ex parte desint, aut copia majore adsint, aut aliena qualitate donata eo accedant, vel alia insuper non requisita, ideoque necessario noxia confluant, continget dubio procul, præter aliarum in corde fieri solitarum functionum labefactationem, aliqua *Pulsus læsio*.

Ut autem in præsenti maneamus negotio, *Pulsus* deficiet plus minusve in *Magnitudine ac robore* 1. propter universalem *Sanguinis defectum*, post hæmorrhagiam notabilem, aut inediam diu protractam. Unde non tantum deficiet sanguis, verum alii quoque in corpore humores, Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha & cæteri ad vitalem sanguinis rarefactionem, Pulsumque adeo magnum efficiendum necessarii.

Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 2 Propter *Bilis defectum*, in alvi fluxu & vomitu enormi, ac præsertim cholera morbo, unde quantitate minore, tandemque forsan nullæ si ad cor deferatur Bilis, an mirum si minor vel nulla excitetur in ipso Effervescentia, Si minor vel nulla fiat sanguinis Rarefactio, Si minor vel nulla sequatur Ventriculorum cordis tum Expansio tum Contractio, Pulsúsque sentiatur vel Minor vel Nullus.

Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 3. propter *Lymphæ defectum*, à Sudore nimio, cum quo, præter spiritus animales, Lympham quoque minui evincere videntur Acida, non minus quam Spirituosa Volatilia, multum sudantes recreantia & restituentia. Defectus autem Lymphæ Subacidæ, tum sanguinis Consistentia mediocris, tum ejusdem Effervescentia deficiet, unde idem nec satis rarefiet in corde, nec hujus Explicatio Complicatioque fiet satis magna, unde Pulsus etiam observabitur necessario Naturali minor.

Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus. 4. propter Liquoris ex *Intestinali triumviratu exurgentis* defectum, in vomitu & alvi fluxu molesto ac imprimis continuo: Hoc enim ex parte, aut in totum excluso, carebit necessario Sanguis ejus beneficio. Censuimus autem alibi facere ipsum ad *Coagulationem naturalem Sanguinis conciliandam*. Ea proinde si plus vel minus destituatur sanguis, nec hujus defectus reparatur continuo, minus aptus erit ad rarescendum cordisque ventriculos explicandum sanguis, sequeturque Pulsus necessario Minor.

Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 5. propter *Inspirandi Aëris defectum*, in Oris, Narium Fauciumque, aut Asperæ arteriæ angustia qualicunque, ex quibus quam minori copia accedens aër, desideratum sanguini refrigerium, vel qualemcunque tandem mutationem satis nequit conferre, quocirca segnius propulsus per Pulmones sanguis, nec sufficientem novo ex dextro cordis ventriculo succedenti locum faciens, cordis contractionem impedit, & hactenus *Pulsus minoris* causa existit.

Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 6. propter *Chyli defectum*, & in præposteræ *Inediâ*, sive voluntaria sive coacta, & in *Alimentorum fermentatione*, aut *Secretione*, aut *Transcolatione*, aut *Translatione* quovis modo impedita: Nisi enim quotidie, ac imprimis consueto tempore assumantur alimenta, ex quibus electus Chylus ad cor deferatur, non tantum non resarcietur sanguis continuo deperditus, sed in se, sanguinémque reliquum, nimium perperámve agent Humores in corde, ac intestino tenui confluentes, ac nonnunquam præstabunt sanguinem magis vel minus consistentem, hactenúsque ad debitam sufficientémve sui Rarefactionem, cordisque ventriculorum Explicationem Complicationémque ineptum, unde necessario sequetur Minor & Debilior pulsus.

Non tantum ex enumeratorum Humorum *defectu*, verum aliquando excessu quoque, *Minor* & *Languidior* continget *Pulsus*. Nam 1. Sanguinis redundantia, plethora dicta, impedit ne spatii & loci defectu copiosus in Arterias expelli possit Sanguis, nec proinde in dextro cordis ventriculo valde satisque rarefieri, cordisque parietes multum explicari sursumque complicari queant.

Quin 2. *Bilis* majori copia ad cor delata, in febribus ardentibus præsertim, non tantum sanguinem solito magis potentiusque rarefacit, cum Pulsu Majore ac Robustiore, sed postquam ista rarefactione nimia tandem vasa multum distendendo, & Plethoram ad vasa dictam dicendamve constituendo, spatia ipsorum omnia replevit, ut ut Ardorem conservet noxium, non potest tamen Loci defectu æque sanguinem ac prius diducere, atque Pulsum Magnum Robustumque producere, qui potius sensim observatur Minor ac Debilior, ob deficientem sanguinis Rarefactionem, Cordisque ventriculorum Explicationem Complicationémque, donec Sanguinis effusione qualicunque, locus parentur novos reliquo amplius rarefacto excipiendo, una cum Pulsu & Majore & Robustiore mox simul concurrente.

Pulsum Minorem, ideoque Languidiorem quoque producet. 3. *Lympha Subacida*, si copia majore accedat ad Cor; quoniam Consistentiam tribuet sanguini

guini firmiorem ac solidiorem, quam ut debite fatisque possit idem rarefieri ad cordis ventriculos sufficienter dilatandos, quo succedat notabilis eorundem constrictio ad Pulsum magnum ac Robustum constituendum omnino necessaria.

Idem dicendum 4. de *Liquore* illo intestinorum tenuium *triumvirali*, si præsertim ejus munus sit coagulationem naturalem, ab acido subaustero pendentem, Sanguini præstare. Hoc enim aucto augebitur quoque sanguinis coagulatio, minuetur contra ejusdem aptitudo ad rarescendum, ac minuetur proinde Pulsus, fietque simul Debilior.

Cùm *Aëris* laudabilis copia magna in Pulmones allecta non possit non esse utilis, non poterit ab ipsa expectari, nec deduci Pulsus Minor vel Languidior.

Potest tamen 5. à *Chylo* majori copia, quovis modo ad cor delato, Pulsus reddi & Minor & Debilior, quatenus sanguinea vasa nimium replet, ac plethoram tum efficit tum auget.

Si quantitate, aut deficiente aut excedente, Pulsum minorem Languidioremque producere potuerunt & sanguis & alii memorati humores ad cor cum ipso delati, certe non minus idem præstabunt iidem quoties *qualitate* peccant noxia. *Sanguis* namque 1. vel *fluidior*, vel *solidior* ineptus est laudabili suæ rarefactioni, qua deficiente ostensum jam est non semel Pulsum consequi Minorem Languidioremque.

Sic 2. *Bilis glutinosa minusque acris* effervescet minus, partésque igneas de se promet parcius, unde sanguis minus rarescet, & tandem Pulsus fiet minor ac debilior.

3. *Lympha* vel *acidior* vel *austerior*, non tantum sanguinem præstabit *Glutiniosiorem*, ideóque ad rarescendum ineptiorem, sed insuper non parum obtundet bilem, partésque Igneas undecunque erumpentes, atque sic Pulsui & minori & languidiori dabit ansam.

4. Idem sentiendum dicendúmque de *Liquore* audato *Triumvirali* vel *acidiore* vel *austeriore*.

5. *Aër Borealis* & *Asperior* faciet multum ad sanguinem valde coagulandum, ipsiusque rarefactionem impediendam.

Si 6. *Alimenta* assumantur *acidiora* vel *austeriora*, chylus quoque parabitur similis, à quo notata incommoda sunt expectanda, cum Pulsu minore ac Debiliore.

Pulsus minor ac Debilior, debetur quoque aliis Rebus præter naturæ leges ad cor delatis, quoties aut *Humores* in corpore corrupti, aut *Halitus Flatúsve* ex ipsis producti, aut *venena* per os, nares cutive potos, vel quamcumque aliam viam in corpus penetrantia una cum sanguine Cor accedunt, & sanguinem aut nimis coagulant coguntve, aut quovis modo alio ad debitam sui rarefactionem ineptum reddunt.

OBSERVATIO XLI.

Pulsus Inæqualis ob contenta extranea in sinubus cordis, succedente Asphyxia.

DOm. N. Pulsum contrectans, illum inæqualem invenio omni genere inæqualitatis; tandem ad asphyxiam devenit. Inventus fuit cordis ventriculus uterque sanguine concreto repletus, In sinistro carunculæ. *Vide Tit. de Palpit. cordis.*

SCHOLIA.

OMni genere inæqualitatis) Inæqualitatis Pulsus causas tum in Corde, tum extra id disquirit *Saxonia* lib. 3. de Pulsibus cap. 14. Quamvis, *ait*, Galenus 4. de Præsag. ex Puls. 12. nos docuerit aff. &c. eunde omnium arteriarum pulsus mutari, contra vero quarundam tantum, ubi in arteriis quibusdam determinatis fuerit læsio, attamen non valet consequentia, omnes arteriæ inæquales proferunt Pulsus, ergo Cor in propria substantia est affectum. Potest enim affectio in Magnæ Arteriæ principio consistens, omnium arteriarum pulsus reddere inæquales, ut aperte colligitur ex *Galeno* 2. de Puls. caussis 4. & *Antipatri* exemplo confirmatur 4. de loc. affect. ult. itaque cordis affectionem in propria substantia factam, eo dignoscemus argumento quod ab Hippocr. propositum est 2. aphor. 41. *Qui sæpe ac vehementer, & absque manifesta causa exolvuntur, repente moriuntur*: Ex nulla enim alia parte affecta potest quispiam sæpe, & vehementer, & citra manifestam causam animo linqui, præterquam ex vitiato in propria substantia corde: Fit plerumque *omnis generis inæqualitas* in Pulsu, propter fæces arterias obstructas vel compressas, ut de Antipatro proxime, nullo tamen existente animi deliquio, nisi prope mortem.

Fit quoque Pulsus insigniter inæqualis ex *ore ventriculi affectio*, accedente quin etiam frequenti syncope, sed causa erit manifesta, vel boulimos, vel frigidorum humorum copia, vel acrimonia atque tenuitas.

Fiunt plerumque non minus inæquales ex *utero*, cum animi defectu magni momenti: sed & hujus defectus atque inæqualitatis causæ erunt conspicuæ, forte nec admodum frequentes. Solum Cor primario læsum omnem profert Pulsus Inæqualitatem, cum frequenti ac valida syncope, interim nulla apparente in reliquis corporis partibus affectione: Ex quo statim concludendum Cor in propria substantia vim pati: Quia vero aut *intemperie nuda* afficitur, aut à materia aliqua *comprimitur*, *gravatur* vel *obstruitur*, utrobique quidem adeerit omnium Pulsuum inæqualitas, frequensque syncope, sed in intemperie cum materia, aderit Palpitatio, In intemperie citra materiam, nulla, juxta Galenum 3. de Præsag. ex Puls. 4. *Quæ cum sit duplex*, ait, *altera in succo ejus propriis, altera in partibus solidis, illa ex fuum profecta, una cum toto corporis fit palpitatione, hæc ex solidis partibus absque palpitatione*. Utrum vero hæc materia sit in ventriculorum cavitate, an solidæ impacta substantiæ, pertinet ad disquisitionem causarum syncopes & palpitationis; Nunc illud intellexisse sufficiat, Cor primario affectum omnes Pulsuum proferre inæqualitates, cum syncope absq; causa, addita quinetiam palpitatione si adsit materia: absque palpitatione vero, cum desit materia. Idcirco noxias istas causas in aliis propinquis cordis partibus reperiri, facile ex hoc dignoscemus, vel quod careant syncope, vel si adsit, nec erit frequés, nec valida,

nec tandem absque manifesta causa, imo vero cum ea cunctis cognita & perspecta. Hujus rei multa proferri possunt exempla, quorum primum ex *Antipatro* desumitur, qui omnem habuit in Pulsu inæqualitatem, absque frequenti syncope, ob læves arterias læsas, a. est alterius, de quo Observat. ex *Hollerio*. 3. est *Dodonæi*, qui ex magnæ arteriæ affectu eosdem vult fieri Pulsus, quos ventriculorum cordis affectio generat, sed absque syncope, cum palpitatione tamen, cujus fidem facit historia ab eodem conscripta, Vide Observat. Ex quo & aliis consimilibus casibus, patet, Magnæ arteriæ callos, tumores insignes, obstructionesve, Interruptos Inæqualésque omnis generis Pulsus proferre, cum cordis palpitatione: Eosdem vero affectus in vena arteriosa omnia hæc præstare, palpitatione excepta, Id quod mihi quoque propria constat experientia & exemplo *Calceolari*, cujus vide historiam inferius.

Sic ergo loci affecti in genere & affectiones sunt distinguendæ.

Causæ vero atque morbi in specie, qui gravitatem, obstructionem vel compressionem faciunt, ita inter se discerni debent, Nam si fuerit sola materia absque tumore, Pulsus erit inæqualis, inordinatus: Si fuerit tumor aliquis, erit ordinatus stabilisque, propterea à Galeno *Hecticus* vocatus. Rursum si tumor non adsit, sed tantum materia, si quidem vaporosa fuerit, cito accedit & recedit omnis Pulsuum inæqualitas, neque interrupta est sed tantum dispar: Si vero *corpulenta* fuerit, diutius permanet, Pulsúmque interruptum, pro sui copia ac crassitie potest efficere, Imo vero ejusdem materiæ copiam ex dispatitatis interruptionisque modo dignoscemus: Etenim qui interrupti, æqua sunt languidi in principio ac fine, valde oneratam ostendunt facultatem, qui in fine: tantum, minus: qui in principio magis quam in fine, omnium minime: Materias vero atque tumorum species sic distinguamus; nam materia, aut tumor calidus, pulsus simul profert aliquanto celeriores, majores, aut saltem crebriores; frigidus vero oppositos: idcirco cum calidis plerumque febris erit connexa, cum frigidis nequaquam. Et cum materia, ut diximus, Pulsus inconstans erit, cum tumore vero, firmus hecticus ac constans.

Sed ambiget quispiam, an ex Inæquali pulsu, per omnes arterias, cum magnitudine, celeritate, ac crebritate stabili, ordinata, atque cum syncope, possimus inferre Cor primario tumore calido, inflammatione scil. aut erysipelate laborare, Ex *Galeno* enim 5. de loc. a. & 3. de præsag. ex Pulsibus 8. Cor non potest inflammatione vel erysipelate tantari quin. prius animal intereat? Itaque non videtur valere consequentia nostra, *Pulsus est in omnibus arteriis inæqualis, hecticus, cum celeritate, magnitudine, crebritate, ergo calidum cordis tumorem significat*. Respondeo veram esse *Galeni* sententiam de maximis cordis tumoribus, qui totam illius substantiam occupant, non de illis qui unam duntaxat ejus particulam tenent. Docuit quippe experientia, ex multiplici lectione cadaverum comparata, cor, diu vivente homine, abscessus ulcerâque sustinuisse: at vero si abscessus, ergo & inflammationes quæ abscessus præcedunt, Exempla passim obvia sunt: Itaque semper potius experientiæ quam authoritati adhærendum.

APPENDIX.

Pulsus inæquales in integra valetudine fruentibus aliquando accidunt.

EX casibus Observat. superioribus allatis, apparet magnæ arteriæ callos, tumores insignes, obstructionesve, interruptos inæqualésq; omnis generis Pulsus proferre, cum cordis palpitatione: Eosdem vero affectus in vena arteriosa omnia hæc præstare, palpitatione excepta. Id quoq; mihi propria constat experientia, Calceolarii cujusdam Paravini, septuagenarii, qui multos jam annos pulsus habet inæquales, illis omnino similes quos refert Galenus Antipatrum habuisse, absque palpitatione tamen: Imo vero usque adeo integra fruitur valetudine ut omnia obire munia possit. Hoc vero admiratione dignum hunc tunc primum inæqualitatem hanc amittere cum febribus detinetur: febre autem recedente eandem statim recuperare. *Saxonia l. c.* Experientiæ huic mea accedat, Sub mea cura est ab octennio Nobil. Matrona, Dom. Favre, jam octogenaria, asthmati cum cordis palpitatione à juventute obnoxia. Illi similiter Pulsus inæqualis est continuo, inæqualitate systematica, incercissus, intercurrens, imo sæpe intermittens; alias pro ætate, si crurum infirmitatem excipias, robustissima; quanquam hydrope ascite, asthmati complicato, affecta fuerit ante tres annos, cura autem nostra liberata: Alteram huic adjungo, Matronam Clarissimam, & opificio fimbriarum denticulatarum argentearum tota Europa celeberrimam, Dom. Andrion, alias Perdreau, mulierem sagacissimam, sexagesimum quartum annum prætergressam, sat firmæ valetudinis, cui etiamnum Pulsus mire variegatus est, interruptus, intermittens, sed sine cordis Palpitatione.

OBSERVATIO XLII.

Pulsus intermittens à corde exulcerato, &c.

PUella annos 14. nata febre prehensa, pulsum fere semper habuit intermittentem, cum tussi sicca, dyspnoea, &c. Mortuæ cor albicans visum est, & media sui parte exesum & exulceratum, &c. *Vide Tit. de Hæmoptysi.*

SCHOLIA.

SCHOLIA.

I*Ntermittens*) De pathemate hoc distinguere oportet, cujus duæ sunt distinctæ fiendi rationes: nam licet quandoque Pulsus intermittat, quoniam cor pro eo tempore à motu cessat, attamen præterea tactu indice Pulsus nonnunquam in carpo intermittere videtur, dum cor in pectore celerrime ac incessanter (uti fit in Tremore ejus) vibrare sentitur, cujus causam esse suspicor, quod urgente illa cordis passione sanguinis portio tantum perexigua quaque systole in Aortam projicitur: quare hæc inanita & flaccescens, atque sarcina promovenda carens, ne frustra sæpius agat, contractionem suam quandoque intermittit. Pariter hoc fieri videtur ac circa navem exonerandam, vid. quo tempore merces difficilius & impedite admodum depromuntur, bajulatores exportaturi ituum & redituum vices quasdam prætereunt. Porro in febribus malignis aut funestis, si quando Pulsus creber & debilis sit, etiam is subinde intermittit. Cujus ratio est, non quod cor à motu interdum cessat (hoc enim tunc imprimis indesinenter laborat) sed quatenus sanguis non uberi satis penu quaque systole in aortam profertur, quare hæc opere satis agendo carens, nonnunquam otiatur.

Verum insuper Pulsus quandoque intermittit, quia cordis ipsius contractio pro vice quadam suspenditur, , sive pausa ejus duplo longior existit, quod quidem manu pectori admota quispiam in seipso aut alio facile deprehendat, imo laborantes pergravamen pectoris & oppressionem plane in se persentiunt, quoties cor à motu cessat: Porro hæc affectio non tam languidos, moribundos aut periculose laborantes, quam satis validos & quoad plurima recte habentes passim incessit: quare non semper, juxta vulgi opinionem, pro morbo aut signo pernitioso admodum, aut valde sontico sumi debet; Huic obnoxii plerumque etiam vertigine, cephalalgia aut pathematis spasmodicis molestari solent: Cæterum iste cordis defectus quoad typum varius est, nam intermissionum periodi modo sunt certæ & ad Pulsus vicem quandam, pota 3.4 5. aliamve aut crebriorem aut rariorem, determinatæ: modo incertæ sunt ac vagæ, ut cessatio per pulsus jam pauciores, mox plures contingat: Arteriæ vibrationes dum continuantur satis validæ sive fortes existunt, & plerumque sunt æquales: quandoque tamen pulsatio prima post intermissionem maxima est, quæ succedit paulo minor, ac ita sensim minuuntur, donec intermissio repetat, dein postea pulsus magnus incipiens, quasi per scalam rursus ad ἀσφυξίαν descendit.

Novi quosdam Pulsu intermittente semper præditos, ut nullo non tempore arteriam tangens, ita habuisse deprehenderem, interim ut illi satis sani visi de nulla alia ægritudine quererentur: attamen quosdam alios adverti tantummodo cum adesset, vel immineret, cephalagia immanis, aut capitis affectio quæpiam gravior, etiam pulsum solito tardiorem & intermittentem habuisse.

Ex his constare arbitror pathematis modo descripti causam; sive rationem formalem, non à sanguinis mistione aut crasi, sed tantum ab irregulari spirituum animalium è cerebello in nervos cardiacos, indéque in tendines, cordis dispensatione pendere, Enimvero suspicari fas sit propter nervos istos nonnihil obstructos, spiritus animales haud pleno satis alveo, aut influxu ad musculi hujus tendines dependere: quare cum penus eorum nonnihil deficit, cordis motus pro unico pulsu subinde cessat, donec spirituum copiis mox denuo instauratis, actio ejus redintegrari possit. Ita videmus Molendinum à rivo peraiguo circumactum, lympha interdum subsidente & pene exhausta subsistere, & deinde mox cum assurgeret aquarum cumulus, circuitus suos repetere.

Quorum Pulsus ex se magnus & satis fortis intermittere solet, illi non tantum cephalalgiis & affectibus Vertiginosis, sed plerumq; etiam Incubo, & non raro Apoplexiæ obnoxii degunt, nam si contigerit nervos cardiacos, prius non satis apertos & expeditos, postea in totum obstrui, propterea necesse erit Corde (quod primus Elater est) immobili facto, corporis animati machinam mox totam à motu, & consequenter à vita cessare.

Quamvis affectio hæc præsente incommodo aut periculo sæpe carens, præproperam curationem non exigat, attamen præservationis gratia, ne morbi graviores insequantur, remedia adhiberi debent, ut quantum fieri possit morbida quævis seminaria intra ἐγκέφαλον jacta, aut ibidem progigni apta tollantur & præcaveantur: In hunc finem huc referimus methodum contra apoplexiæ insultus alibi à nobis propositum; *Willis Pharmac. Ration. p. 277. &c.*

Observatio XLIII.

Pulsus inæqualis, inordinatus, intermittens, ob obstructionem utriusque sinus cordis à substantia quadam ossium medullæ simili.

ILlustr. Princeps bis aut ter in anno ex catarrho tenui ad pectus fluente, & orthopnoeam cum suffocationis periculo ad breve tempus generante, vexabatur, &c. cum pulsu inæquali, inordinato, intermittente, &c. Cor in utroque suo sinu substantiam quandam continebat oblongam, teretem, mollem, ex albo flavescentem, lentam, medullæ ossium calefactæ persimilem, sed appendicibus aliquot præditam: in dextro quidem longam digitos septem, in sinistro minorem crassitudine digitali, &c. *Vide lib. 3. Tit. de ventris Tumore.*

SCHOLIA.

P*Ulsu intermittente*) Ex pulsu Intermittente sæpe exitium prædicunt Medici & falluntur: remittit quippe subinde in acutis morbis, oppresso sanguine in corde, pulmonibus, &c. sed postliminio redit, cum vel minuto sanguine vel revulso, liberiori per arterias cursu fertur: Exercitus Præfectus in febre ardente cum respirationis difficultate & molesta tussi, pulsu intermittente, non raro me turbavit, qui tamen extincta febre, redeuntibusque viribus cum sanitate pristina cursum consuetum repetiit: P. Servius Medicus Romanus, febre continua detentus, sex dierum spatio carebat pulsu, optime tamen convaluit. In moribundis pariter fallax judicium præbet, Civem curavi febricitantem, cujus pulsus modo remittebat per vices, ut

mortem instantem minaretur, modo vegetior recurrebat, ut sanorum similis videretur, quo sæpius repetito, tertio demum die serio desiit & pulsus & vita: Alios vidi chronico morbo enervatos, tribus ante mortem diebus pulsu prorsus carentes: Febre maligna quidam æstuans, toto ferme morbi cursu pulsu destituebatur, pertato recurrente, quem xiii. demum die sustulit fati necessitas: nempe malignitate iis sopiuntur sensus sanguisque, ut nullo ad arterias pulsu ferantur: In mortis vero confinio sanguis, vel in corde vi caloris grumescit ut fluere non possit, vel deficiens, arteriis relictis, cordi auriculisque movendis vix sufficiat. *Bartholinus centur. 4 histor. 41.*

Observatio XLIV.

Pulsus intermittens à calculo obsidente arteriam aortam juxta renes.

Juvenis incidit in vehementem cordis palpitationem, &c. quibus accessere Pulsus intermittens, &c. Prope renem sinistrum dedit se nobis in conspectum inauditum calculi genus, quod, à loco cui insedit, vocare lubet arteriale: insidebat quippe firmiter illi arteriæ aortæ ramo, qui vergit ad glandulam Eustachii, sinistro reni impositam, &c. *Vide Tit. de Palpitatione cordis.*

Scholia.

Inauditum calculi genus, &c.) Imo à calculis & arenulis circa renes retentis, & conatu naturæ in iis excernendis Pulsus intermissionem contigisse, quibus exclusis ad pristinum tenorem redierit, notat *Bartholinus* histor. 37. centur. v. Unde infert hujusmodi intermissionem terrori Medico esse non debere. Hinc recte *Hollerius* l. de colico dolore in scholiis, vires ex pulsu non esse colligendas in magnis doloribus, quia tum soler esse admodum parvus. Sereniss. Princeps Anhaltinus Ludovicus, referente Rolfinkio Meth. med. spec l. 3. c. 11. calculosus ex renibus, hypochondriacus, asthmate sicco laborans, Pulsum à primis pueritiæ incunabilis habebat intermittentem quasi connatum.

Observatio XLV.

Asphyxia à cordis vasis majoribus sanguine concreto repletis.

Vidit Guido Patinus Facultatis Medicæ Parisiensis Decanus meritissimus, &c. Virum diutius asphyxia laborantem, in cujus cadavere dissecto cordis magna vasa sanguine concreto erant repleta. *Th. Bartholinus Tract. de Lacteis Thoracicis cap. 14.*

Scholia.

Concretionis illius sanguinis causam refert in humoris, quo dilui debet, defectum, atque ἀνορξίαν obstructis thoracicis lacteis induci credit. Variorum, *inquit*, affectuum generationem facilem & expeditam nuper inventæ lacteæ thoracicæ propalant, 1. &c. §. iv. Pulsuum mutationes cibo sumpto, qui dignosci à Medico prudenti, idcirco debent. Imo pulsus interceptio in asphyxia obstructis his thoracicis inducitur, unde sanguis, copiosus alioquin, humore necessario dilui nequit. Hinc vidit G. Patinus, &c. Sæpius id quoque observavi in subito demortuis cadaveribus passim à me dissectis. Panarolus in febre ardentissima mortuo vidit cor torrefactum pyri tosti instar, absque ulla pericardii aqua, unde febricitantes & potu indigent & eundem appetunt: Iisdem lacteis obstructis sine dubio animi deliquio occubuit *Rob. de Maria* apud *Snetium*, cujus ventriculi cordis coagulato sanguine scatebant, &c. *Vide infra Observ. 4.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI SECUNDI
SECTIO X.
De Leipothymia, Syncope.

Observatio I.

Syncope à corde Sanie obsito.

Lucas Alantsea, civis & Bibliopola Viennensis, cum subito ex syncope anno 1522. obiisset, apertum est ejus pectus, atque inventa est plusquam media pars cordis saniosa & putredine absumpta in hunc modum; Quæ certe putrefactio in exiguo tempore tam validum membrum consumere adeo non potuit; sed necessarium est diuturnam perstitisse priusquam

quam tam nobile membrum, fortissimis & durissimis villis constans, adeo evinceretur: Hic eo anno quo obiit, multa & crebra passus est animi deliquia: *Matthias Cornax cap. ultimo sua historia.*

SCHOLIA.

COr ipsum & putredinem & apostemata perferre posse aliquandiu, testimonio *Nic. massa* ostendam, Qui in anatomia sua, cap. de corde, se secasse Mercatorem quendam Venetiis, ex vulnere capitis mortuum, testatur, in cujus corde, cùm obiter thoracis partes perscrutaretur, reperit præter omnium opinionem ulcus, seu apostema, in ipsa auricula & substantia cordis, magnitudine ovi gallinacei, quem tandem cetro comperit, habita diligenti investigatione apud demortui familiares, quod in vita numquam de corde fuerit conquestus: Sed non inconcinne fortassis aliquis inferre possit Venetum mercatorem immunem ab animi deliquiis fuisse, quoniam recentior lues, & non perinde magna putredo illius cor invaserat: Civem verò Viennensem ideo crebras syncopas perpessum, & hisce extinctum, magna putredine cor urgente & ad exitum vitæ impellente: Hæc à me dicta sunt, ut candidus Lector agnoscat multa præter opinionem veterum contingere, multa naturam aliquando moliri nobis incredibilia, nedum incognita, vera tamen. *Idem.*

OBSERVATIO II.

Syncope ab ulceribus sinistram cordis auriculam exedentibus.

PUero trimo ferebatur ab humido capite tam frequens destillatio in subjectos pulmones, ut præter tussim ac febriculam, contraxerit inde summam spiritus difficultatem, profundum soporem, & tam frequens animi deliquium, ut tandem repente migraverit è vita.

Qua defunctus, obtulit Medicorum oculis pectus aqua refertum, & pulmones non tantùm flaccidos, sed sinistram cordis auriculam variis ulceribus excesam: à quorum eructante fœtore defecit proculdubio frequens animus ipsi.

SCHOLIA.

COrdis deliquium etiam aliis ex simili causa vidimus contigisse: sed præcipue cuidam furi, quem propterea pusillanimem vituperaverent qui cum ipso verlabantur nebulones. Sed viderint hic eruditi, utrum non oporteat ad insensibilem horum ulcerum *disruptionem*, referre repentinas illas mortes de quibus loquitur *Hippocrates* inquiens, Qui exolvuntur sæpe ac vehementer, sine evidenti causa, repente moriuntur: aph. 41. sectiοn. 2. *Nicolaus Tulpius lib. ij. cap. xvj.*

OBSERVATIO III.

Leipothymia inducta à grumo sanguinis in sinistro cordis ventriculo.

NObilis mulier frequenter animo deficiebatur: Omnibus remediis magnam & malignam vim morbi opugnantibus consulebatur: Aperto cadavere, in sinistro cordis ventriculo repertus est exiguus quidam grumus sanguinis qui ibi concreverat, hinc repentinæ mortis occasio. *Ballonius Paradigmate x.*

OBSERVATIO IV.

Syncope à nigro concretoque sanguine in dextro cordis ventriculo, ejusque auricula; Et nigro crassoque in sinistro.

WIlelmi Roberti de Marca, Principis Bullionei famulus quidam, jejunus in subitaneum animi deliquium præcipitatus, eodémque oppressus mox interiit, qui ante de nullo malo questus fuerat.

In cujus Anatome dexter cordis ventriculus, simul cum auricula ejusdem, nigro, crasso coagulatóque aut thromboso sanguine, multóque flatu distentus apparuit. Quin & in sinistro sinu non roseus floridúsque, aut ex rubro flavescens sanguis, qualis arteriarum esse solet, sed nigricans quoque crassúsque copiosus sese obtulit: Qua sanguinis cacochymia & crassitie vitalis spiritus suffocatus fuisse videtur. *Henr. Smetius Miscellan. lib. x. p. 542.*

SCHOLIA.

THromboso sanguine &c.) De hac Syncopes specie agit *Riolanus* Encheir. Anat. lib. 3. cap. 8. Sæpe mentitur, *ait*, & præ se fert speciem Apoplexiæ, sed sine stertore, nec relinquit post se paralysin; Si sæpius fortiter recurrat, tandem cor obruit & suffocat, non tantum ob interceptum sanguinis excursum, ex plenitudine vasorum, sed ex oppressione cordis ab aliqua crassa substantia sanguinis, intra ventriculos cordis impulsa, quæ asphyxiam affert in motu cordis & arteriarum: interdum aphoniam, tandem interitum: Hic affectus Germanis æque familiaris ac apoplexia, ex athletico corporis habitu, quem tamen non curant exolvere venæ sectione liberali: nec mirum si à tanta sanguinis copia incidant in apoplexiam vel synco-

 pen:

Pen: Inde aphor. 42. 2. & explicatio dependet: *Harbenus Riolanus*: Cur vero ab hujusmodi sanguine concreto, aut corporibus crassis sanguini confusis, Syncope potius quam apoplexia, aut vice versa, eveniat, Item cur ad hæc non semper mors succedat, vide scholia ad Observat. 36. sect. 2. l. 1. ex *Wepfero* p. 201. Mortis autem repentinæ quæ in dicto Roberto de Marca contigit, causam refert Exc. *Bartholinus* tract. de lacteis Thoracicis, in harum obstructionem. *Vide ejus histor. infra.*

Observatio V.

Animi deliquium à fœtido humore in sinistro ventriculo cordis concluso.

Civis Monspeliensis per triennium melancholia laboraverat hypochondriaca, eâque sævissima; quæ tandem acuta febre superveniente hominem è vivis sustulit: Priusquam tamen vita fungeretur, per mensem integrum bis in die levi & fugaci animi deliquio corripiebatur, cum modico urinæ ardore & incredibili meindi desiderio: *Profusa* autem *prærubra* tenui & fœtida *urina* statim ad se redibat.

Dissecto cadavere, totam fere thoracis cavitatem tenui, prærubro & fœtidissimo humore oppletam invenimus, nec non cordis sinistrum sinum eodem humore plenum: Causam tam frequentis leipothymiæ, & fugacis stranguriæ, ad virulentæ materiæ per sinistrum sinum & arterias transfusionem transferendam esse existimavi: quia humoris in thorace contenti, & urinarum, quæ in leipothymia profundebat, idem erat color, eadem substantia, nec dissimilis fœtor. *Andreas Laurentius lib. v. quæst. iij. Anat.*

SCHOLIA.

P*Rofusa urina prærubra*) Inde assertam vult *Laurentius* opinionem *Galeni* 4. de loc. cap. 6. qui Empyicorum pus per urinæ vias expurgari statuit, sugente pulmonis substantia pus, ferrique inde in arteriam venosam, ab hac in sinistrum cordis ventriculum, permeare ab eo in aortæ truncum & emulgentes: Objectionem autem, qui fieri possit ut purulenta hæc illuvies per sinistrum cordis ventriculum, vitalis spiritus ἐργαστήριον, & officinam, nec non per arterias, ejusdem spiritus conceptacula, salvis & integris ægri rebus, expurgari queat, sic solvit, Aliud esse fieri quippiam κριτικῶς, aliud συμπτωματικῶς, Puris hanc per sinistrum sinum transfusionem, si sit critica, si vires constent, fieri sine ægri incommodo, quia retinet & conservat spiritus natura, noxiáque tantùm excludit: At si vires sint debiles, mori in ipsa expurgatione ægrum, & eo dissecto, totum sinistrum cordis sinum purulentum apparere, quod rudioribus plerumque imponit, qui cordis abscessum fuisse clamitant: Quod & altero firmat exemplo, ex *Hollerio* desumpto, mulieris cui intolerabili cruciatu urina purulenta profluebat, in qua mortua post quartum mensem & dissecta, duo calculi in corde, cum multis abscessibus parvis inventi sunt, renibus integris & viis omnibus urinæ dicatis: Expurgatam ergo ait purulentam illuviem per aortam: Sed notandum cùm vena ἄζυγος non raro emulgentibus intercedere communionem (de cujus inventionis laude dissentiunt Anatomici;) per ramum qui aliquando in ipsam emulgentem inseritur, quanquam verisimilius est eam materiam per emulgentes arterias deferri, mediante corde.

Ad virulenta materia) A succo pancreatico acidiore, per lacteas venas in sanguinem translato, majorem consistentiam accedere, unde minus rarescens sanguinis pulsus fiat minor, existimat *R. de Graaf* Tit. de succo Pancreatico §. 134.

A quo vitio valde excedente Syncopen quandoque produci censet: quod confirmatur egregie, *ait*, exemplo quod *Laz. Riverius* refert prax. suæ lib. 8. cap. 2. Puellæ, morte repentina sublatæ, quæ ab ineunte ætate huic symptomati erat valde obnoxia, ita ut ex quovis animi pathemate, etiam leviori, in leipothymiam aut syncopen incideret: ut & illius puellæ, de qua Observat. 14. cujus secto cadavere in arteria magna & vena cava totus sanguis concretus apparuit: De quo (inquit) si quis dubitaverit, meo & aliorum exemplo, liquorem multum acidum in viventis canis venam sensim infundat, observabit non tantum sanguinem inde ita coagulari & concrescere, ut postea sine ipsius effusione institui possit ulterior sectio, sed ubi ad dextrum cordis ventriculum notabili quantitate pertingit acidus ille liquor, mox extingui & subito interire canem.

Observatio VI.

Leipothymia à frustulo carnis nigrioris in sinistro cordis sinu.

Mulier Clara nomine & genere, Cordis dolore interdum vexabatur, quem Medici à malo ipsius cordis habitu fieri arbitrabantur: Sed cum pluribus jam annis connubio juncta non conciperet, & sterilitatis causam quæreret ac tollere conaretur multis præsidiis, ita demum dolor ille cordis increbescere occepit, ut perpetuus fieret: Ex quo sæpius etiam mulier ipsa deficiens *recreari vix poterat*, donec eo jam magis magisque invalescente è medio sublata est.

Cæterum mortuæ corpore inciso, frustulum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo, supra arteriam, quod mespili formam haberet, inventum est, quod mortis causam fuisse cognovimus. *Benivenius cap. xxxv. de abditis.*

SCHOLIA

SCHOLIA.

R*Estrari vix poterat*) Cur ab assumptis cardiacis tam cito vires refocillentur, causam quærit Excell. *Th. Bartholinus* in lacteis thoracicis, Vim restaorativam, *ait*, cum medicamentis, alimentis, cordialibus lacteæ thoracicæ recipiunt, vel ex ventriculo, per glandulas lacteas, vel ex œsophago, statimque ad cor deferunt: hinc citissime adeo cordialia, vini potus, acetum & alia hujus census vires reficiunt, & subinde inter cibum sumptum sedatur fames, robúrque naturæ accedit ob ramum lacteum œsophago conterminum, & lactearum reliquarum brevem ad cor commeatum: Adhæc potiones vulnerariæ, vel pectorales, mora brevissima & tutissima pervadunt ad cor & pulmones, quum per longas venarum ambages non ita sarta tecta perferantur: Deleteria quoque eadem celeritate cor petunt, ejus *eukrasian* destruunt & spiritus inficiunt: Inefficaciæ autem cardiacorum in ista muliere, fuit causæ morbificæ conditio & resistentia.

OBSERVATIO VII.

Syncope Cardiaca à Verme in sinu cordis dextro oborta.

§. 1. NOs Vermem mirum in ventriculo cordis innasci vidimus: Cùm enim valetudinarius quidam Syncope Cardiaca, Palpitationéque cordis per intervalla quateretur immaniter, sævitia mali devictus subito occubuit: Dissecto cadavere, inventus est vermis cordis ventriculo dextro adhærescere, mortuus, nigerrimis magni forma, qui frustra toties tentata præsidia illuserat. *Zacutus prax. adm. admir. lib. ij. cap. cx.*

SCHOLIA.

V*Ermem ventriculo cordis*) Vermes in corde generari multi asserunt *Mesues*, *Hollerius*, *Cornax*, *Alexius Pedemontanus* & alii: *Job Hebenstreit*, lib. de Peste, narrat Principem quendam ex morbi sævitia periisse, cujus cadavere dissecto vermis albus, præacuto rostello, eóque corneo præditus, cordi adhærescere deprehensus sit: Author est *Trallianus* l. 7. c. 9. frequenter lumbricos sursum ad os ventriculi ascendentes cardiacos affectus & syncopas excitare, ut nonnulli statim, cum à lumbricis roduntur, intereant; unde mors repentina adultos & infantes opprimat: Vermiculis in corde, & capsula ejus, obnoxias esse virgines ait *Hartmannus* Prax. Chymiat. cap. cx. Cognosci ex puncturis & doloribus cordis, tum ex lumbricis excretis vel non excretis: Signum diagnosticum esse convulsionem.

Tentata præsidia illuserat) Curationem instituit *Hartmannus* l. c. non per cordialia, quæ inutilia esse ait, sed per Mercurii vivi purgati & mortificati cum saliva jejuni, vel succo limonum temperati, exhibitionem ad ℈j. cum conserv. ros. ℥ß. beozoes gr. ij. Quod si quis sumere reformidet, infusionem ℥j. vel ij. in aq. frigida, per noctem, facta colatura, præbet: vel aquam ex cæpis allióve distillatam ad ℥ij. vel iij. Iis quidem excretis, sed convulsionum paroxysmis recurrentibus (quod pathognomonicum vermiculi cordialis) extracta specifica præscribit, allii, raphani sylvestris, nasturtii aquat. ad ℈j. ex brodio vel jusculo, præmacerato raphano sylv. Extractorum penuria dentur succi omnium, & pari mensura misceantur, dozis ad cochlearia duo vel iij. omni mane: Efficaces & eorum sales. Initio autequam convulsiones adsint, aliquid posse lap. bezoar. dari, à gr. 4. ad 8. cum sale tanaceti aut dictamni Cretici. *Richardus Lower* tract. de Corde, vermes quoque intra ejus capsulam generari statuit, qui arrosione sua magnas cordi molestias quandoque pariant, cordis tremorem, anxietatem, pulsum intermittentem, dolorem pungentem & syncopen: Talem symptomatum & animalium catervam, cataplasmate è foliis cinaræ, tanaceti, & absynthii vulgaris, aceto acerrimo incoctis, regioni cordis admotis & cum mithridatio pauco mixtis, bis dissipatam vidisse asserit.

§. 2. Excitatur syncope nonnunquam à vermibus, non solum orificium ventriculi, sed & cor ipsum vellicantibus, ut vult *Mesuéus*, qui mortem inde inferri docet: *Scholiographus Hollerii cap. 29. lib. 1.*

§. 3. Vermes cor erodentes intra pericardium gigni certum est, & scordio enecari: De hoc morbo tractavit *Salius*: Nec absurdum intra cordis ventriculos vermes reperiri qui tamen cavam intra venam geniti eo pervenere. *Riolanus Enchir. Anat. & Path. l. 3. cap. 4.*

OBSERVATIO VIII.

Leipothymia exulcerationem cordis sequuta.

FIlia Dom. N. annos xiv. nata, per multos dies laboraverat vomitu pituitoso, cum Cardialgia per intervalla affligente: Item patiebatur dolorem in summa scapula sinistra & summitate brachii: Successit febris, à cujus invasione pulsus fere semper fuit intermittens, nec poterat ægra in sinistrum latus decumbere, quin statim cardialgia & tussi corriperetur: Die 34. morbi subito correpta est sanguinis sputo, quem per tussim excrevit ad ℥viij. quo redeunte, subito extincta est. Dissecto cadavere, inventus, est pulmo colore albicante, ut & cor, quod media fere sui parte, quà diaphragma respicit, exesum atque exulceratum repertum est. *Vide historiam sect. 5. observ. 21.*

Observatio IX.

Syncope ob defectum pericardii.

Discipulum in Romana Academia mortuum secui: huic misero juveni pericardium deerat; itaque subinde in syncopen incidebat, subinde mortuo similis conspiciebatur, quo genere morbi exanimatus est. Columbus *Lib. xv. Anatom.*

Observatio X.

Animi deliquia à corde extenuato, cum variis partium vitalium & naturalium vitiis.

CAdaver dissecuimus in quo repertus pulmo consumptus, thoracis cavitas plena sanguine putrido & concreto, in pericardio plusquam mensura puris albi continebatur, tota cordis superficies absumpta erat & putrida, extenuatumque admodum cor: hepar usque adeo magnum ut infra umbilicum descenderet, totam anteriorem hypogastrii partem occupans: Symptomata quibus vexabatur erant tussis, febricula, dolor in thorace, & in anteriore ventris parte, dyspnœa, paucis diebus ante mortem Deliquia animi: *Ex Observat. Iohannis Bauhini.*

Observatio XI.

Anatome juvenis crebris Leipothymiis tentati, cujus Cor magnitudinis insignis deprehensum &c.

NIc. à Sonnevelt circa xij. ætatis annum, ex febre quadam acuta evadens aliquandiu valetudinarius vixit: circa xx. annum in crebras cordis anxietates incidit, postea in Leipothymias, tandem è vita decessit: Thorace aperto inventum fuit cor bovino non multo minus, quippe communem magnitudinem quater circiter excedebat: In villis septi intermedii tres calculi reperiebantur. *Vide tit. de Palpitatione cordis.*

Observatio XII.

Animi creberrima defectio ob putrem & fœtidum humorem intra pericardium contentum.

SI sine manifesta causa exolvantur quidam, vel defectum animi patiantur, & frequenter & fortiter, statim moriuntur: quoniam & his vitale robur valde imbecillum est: Ideo facile quibuslibet de causis exolvuntur, & propterea derepente moriuntur, Impedit enim cordis actionem moles quædam sparsa, id est, humidum vel siccum ipsi cordi incumbens, Cum autem quæreretur causa (ut testatur Galenus) in dissectione corporis, inventa est tunica quædam superjacens ipsi cordi, plena humiditate quadam fœdi odoris: quæ quidam humiditas vitiosa illa qualitate corrumpebat semper, & destruebat robur vitale, & hinc oriebatur affectus exolutionis. *Philotheus comment. ad aph. 41. lib. 2.*

Observatio XIII.

Syncope Pericardii inflammationem sequuta.

§. 1. CAusa ob quam Authores de inflammatione septi transversi, membranarum Intersepientium, pericardii, peculiarem non fecerunt commemorationem, ea est, quoniam, Authore *Avicenna* 10. 3. tract. 4. cap. 1. hæ iisdem symptomatibus insigniuntur quæ pleuritidem comitari solent, nam hæ partes non solum sunt cordi vicinæ, sed eadem tunica teguntur: Cum hoc tamen stat pericardii inflammationem acutissimum esse morbum ac lethalem, & sævissimis obortis symptomatis sæpe ex tempore interficere: Quidam in flore ætatis acuta febre est prehensus, quam comitabatur sitis ingens, anxietas, thoracis incendium, syncope, animi deliquium, cordis tremor &c. Triduo è vita sublatus est.

Sectio post mortem palam fecit fuisse pericardii inflammationem lethalem, nam tota fere tunica livida & rugosa visa est, & in multis partibus asperitudines apparuere miliaceæ, nigrore quodam infectæ, quæ omnia ab adurente & retorrido calore fuisse suborta res est manifesta. *Zacutus Praxis admir. lib. 1. observat. 138.*

§. 2. Agricola plaustri fœno onusti ruinam in se passus, de doloris sensu in pectore conquestus est: aliquot elapsis diebus febre corripitur ardente, cum asthmate, delirio, vigiliis, siti maxima, genarum rubore & Leipothymia sibi mutuo succedentibus: xi. vitam finiit: Aperto cadavere pericardium scatens pure sanioso repertum, (à prægressa inflammatione) cui velut immersum cor &c. *Vide de Pectoris dolore sect. 3. observ. 4.*

OBSERV.

Observatio XIV.

Syncope Cardiaca à concreto in venis Sanguine.

§. I. Puella xiv. annum agens, cum per diem capitis gravitatem, vertigines & anxietatem passa esset, die sequenti subito extincta est: Cum dubitaretur quo morbo perierit, & an vitio cerebri, an hujus syncopes merito hoc factum fuerit, secta fuit post mortem, in qua immune cerebrum ab omni affectione p. n. invenimus: Sed in arteria magna, & in vena cava, ita totum sanguinem coalescere vidimus, ut apprehenso illius sanguinis concreti uno principio, totus sanguis coalescens ita integer ex vena & arteria educeretur, perinde ac gladius ex vagina extrahi solet: Quare judicatum fuit subitam hanc mortem, à sola interceptione & occlusione venarum, à sanguine coalescente facta, causatam fuisse. *P. Salius Diversus de affect. particul. cap. iv.*

SCHOLIA.

A Venarum interceptione & occlusione affectio deterrima, & quæ subitam mortem sæpe inferre solita sit, emanat: Evenit enim ut sanguinis copia non ad partes, nec ad cerebrum, sed ad vasa interna, scil. venam cavam & arteriam magnam aliquando affatim irruat, eásque opplendo ibi sistatur, firmatísque exeuntibus, & fere extinctis spiritibus coalescat; cujus ratione nativa caliditas, quæ suffocationis vim, nequeuntibus spiritibus per vasa permeare, patitur, fere extinguatur: hincque syncope cardiaca ex ea accedente, nisi præsto remedia administrentur, subita mors subsequatur. De hac syncope cardiaca, genita ob extinctam fere nativam caliditatem, ratione sanguinis venas opplentis, & ibidem coalescentis, meminit *Galenus* 4. de rat. v. in acut. Quam tamen viri ii qui singulorum morborum curationes tradere profitentur, adeo neglexerunt, ut de ea ne verbum quidem fecerint, cum tamen & ratione periculi & ratione affectionis hoc agere debuissent: Ratione periculi quidem, quoniam imminente subita morte, eam ante significare & antevertere docere debebant: Ratione autem affectionis, quoniam tenebantur ad vertere insolitum hunc casum & a nemine consideratum, scil. in venis viventis hominis coalescere sanguinem, qui in mortuis solet fluidus conservari: Ego autem de hac syncope pertractans, & hæc diu considerans scil. & periculum & affectionem, quoad periculum dico, Medicum futuram hanc syncopen, & imminentem subitam mortem, ex duobus præcipue cognoscere posse; quorum primum erit, quod isti patientes, ante casum syncopes, persentiunt nonnunquam præfocationem quandam, non ad fauces, nec ad partes spirituales superiores, sed in partibus internis, ac si manu cor ipsum subito constringatur, deficiuntque, ac mutato colore vivido in pallidum, sudant: Cùm autem revocantur ab hoc defectu, subsequitur lassitudo magna: Alterum est, quod in his pulsus quandoque accedit intermittens, qui si supra unicam intermittat pulsationem, magnum periculum minatur, significátque syncopen hanc instare: quæ intermissio, sicut & illa suffocatio, non aliunde generatur quam ex illa sanguinis coalescentis copia, obstruentis ac gravantis vasa illa & partes internas: Hæc duo signa vidi ego in nonnullis quibus, cum prædixerim periculum impendens, sectione venæ aliisque remediis opportunis, ab imminente discrimine præservati sunt: nonnulli autem alii qui, cum iisdem boc significaverim, remedia renuerunt, subito de medio sublati sunt: Quoad affectionem, attestor & ego, ultra *Hippocr.* & *Galeni* testimonium, me observasse in nonnullis ita sanguinem in venis & arteriis coaluisse, ut inde & syncope & mors subsequuta fuerit, præcipue autem in puella, de qua in historia allata: Alteram vidi juvenculam, cum per menstruam fluxionem expurgaretur, mediáque die æstivo tempore in balneum aquæ frigidæ ingressa, & ibi morata fuisset, eadem die post cœnam hilariter sumptam, subitam oppetiisse mortem, hinc judicavi ob repressam menstruam purgationem, sanguinem, cujus maxime abundabat, ad vasa interna recurrisse, ibique coalescentem, ac venas & arterias una intercipientem, subitam etiam hanc mortem intulisse: In hac dubitatum fuit de veneno, tamen, mea sententia, causa illa procatarctica fuit sufficiens ad inferendam mortem; cum noverim sanguinem in venis coalescere posse, ad mortémque causandam hoc solum aliquando sufficere. Novi quidem à venenato pharmaco aliquando sanguinem coalescere in venis, indéque mortem subsequi, sed ab hac syncope differt veneni casus: quia si tale venenum celeriter hominem de medio rapere debet, ante mortem qui venenum assumpsit in profundissimum somnum rapitur, qui ingravescente, nec excitatur patiens, nec relevatur, sed ad mortem, non tamen subitam, properat: Si autem ad tempus hoc venenum suam promere debet violentiam, coalescet quidem sanguis, sed non affatim, nec tantum ut omnia vasa intercipiat, imo potius ea, quadam acquisita acrimonia, aperit, & hinc è naribus hi emungunt sæpe sanguinem adeo concretum, ut digitis solis eum apprehendant, & ad notabilem quantitatem simul unitam extrahunt; talem etiam sæpe ab inferioribus partibus excernunt, hi tamen tandem liquato hoc sanguine, à proprióque calore destituto, vitam cum morte commutant, exanimantúrque à solo sanguinis profluvio, quod ut plurimum è naribus prodire consuevit: Unde pateat veneni casum non esse huic syncope consimilem, licet ab utroque mors immineat impendeátque, pateátque in venis coalescere posse sanguinem: Quod qua ratione fieri possit, cum venæ proprium sint sanguinis conceptaculum, propriúmque sit eis ipsum fluidum conservare, non ita facile est explicare: Qui tamen noverit qua ratione sanguis ad extra venas concrescat, poterit eadem causas ad sanguinem intra venas existentem adaptando, rem ipsam declarare: Sanguis e vena ejectus hac ratione concrescit, quoniam quamprimum ex conceptaculo proprio eductus est, statim evanescunt & exhalant ejus spiritus, móxque & simul pars ichorosa separatur, quo facto reliquum tefrig ratum concrescit, & ita concrescit, ut non tantù pura & sincera sanguinis pars, sed etiam cæteri ei admisti humores, qui ex sui natura non possunt concrescere (hoc enim solius

lius sanguinis est proprium) una cum sanguine ipso coalescant: Hinc videmus non solum utramque hilem cum sanguine è vena ejectam concrescere, sed etiam pituitam ipsam, quæ adeo in sanguinis superficie nonnunquam concrescit, ut vix gladio incidi queat, nisique hæc & limosa pars sanguinis ei admisceatur, licet concrescat sanguis quomodocunque è vena ejectus, non tamen ita cito concrescit, nec ita dure coalescit, sicuti ei contingit quando copiose ei admisti sunt & humores melancholici & pituitosi: Sanguis igitur extra venas eductus, spiritibus exinanitis, & iisdem evaporantibus, ac parte ichorosa separata, ob refrigerationem coalescit: Coalescunt siquidem & quæ siccantur, & quæ refrigerantur: hic autem non propter siccationem, ut patet causas considerant, sed propter refrigerationem concrescit, & eo velocius & intensius concrescit, quo ei magis admisti sunt humores frigidiores, crassiores & viscidiores, sicuti pituita & melancholicus humor, quorum ratione intemperiem consequutus frigidiorem, ad concrescendum faciliorem habilitatem & promptitudinem recipit: Hæ autem eædem causæ, cum non tantum in sanguine extra venas, sed etiam in venis existente contingere possint, clarum erit quare sanguis aliquando in venis coalescere queat: Evenit enim quandoque ut in sanguine, vel non genita, vel excreta ichorosa parte, viciosi defluant & abundent succi, qui substantia crassiores, & frigidi temperie, sanguinem crassiorem & frigidiorem reddant, qui sanguis venas internas & majores nonnunquam occupans, adeo replet, ut spiritus intercipiens & penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat; quibus spiritibus extinctis, sanguis refrigeratur ac concrescit, & una cum ipso viciosi, qui in ipso defluunt, & qui eum ad concrescendum habilitant & disponunt, succi; nempe si hi non præsto essent, incorruptus & naturaliter fusus liquidusque redderetur sanguis, quoniam nec extinctionis spirituum causa potens adesset, nec tantæ refrigerationis occasio, ut sanguis possit coalescere: at ubi hi maneant sistantur-que, cum nativam caliditatem respuant extinguantque, faciliter ac expedite sanguis ob introductam refrigerationem concrescere potest: Unde in affectis hoc pacto corporibus, ut notabat *Galenus*, si sanguis detrahatur, is frigidus (quod vix ullus credere queat) crassusque & vix effluens conspicitur, idque propter hujusmodi refrigerationem. *Salmuthidem.*

Sanguinem coalescere) Hinc ob vasorum obstructionem ad cor fluere prohibetur: Locum hic habet inhibitio sanguinis Circulatio, Cum sanguis in dextro ventriculo vel in auricula detentus, & quacunque de causa nec per pulmones, nec per septum cordis commeatum liberum habet, spiritus arteriosus, imo sanguis simul sinistro ventriculo non communicatur:

Concretionis autem sanguinis juxta tenorem Silvianitucci Pancreatici, causam sic explicat *Rolfincius* consult. ij. lib. iv. Afficitur, *an*, Cor ut similare temperatum, quatenus ejus temperies naturalis calida, ab adventantibus succis acidis, vitriolatis, biliosis impetitur: Sanguis à cava vena adductus, admistis heterogeneis hisce vaporibus quasi coagulatus moveri renuit: Spiritus vitales nobiles gelida hac glacie fixati & concreti, per arterias ad partes non distribuuntur, hinc illæ lacrymæ, ut Dissimilare itidem afficitur cor, cum impacti hi, sive halitus sive vapores, vel si mavis flatus, viscositate in parietibus cordis, acrimonia sua acida cor vellicant, ut quasi in medio motu derepente consistere & jam jam succumbere videatur. Causa immediata syncopes est defectus ..., sanguinis confluxus impeditus: Mediata proximior causa, secundum essentiam considerata, sunt vapores, halitus, flatusque quantitate & copia multi, qualitate acres, acidi & viscidi, motuque insolentes, ex vitiosis humorum in tenui intestino confluentium effervescentia: inde ad cor, adeòque ad omnes partes corporis elevati, ibidemque effervescentiam & rarefactionem sanguinis impedientes: quamprimum hi regiam cordis arcem copiis suis impugnant, sanguineam tincturam coagulant & figunt, illiusque rarefactionem impediunt: ut taceam quæ ex conflictu horum draconum efficiuntur, qualitatem vitiosam, quæ vel sola ad syncopen inducendam sufficit: Elevantur hi ex pituita, viscida, glutinosa, crassa, quæ succo pancreatico acidiori & acriori confusa, vitiose effervescit & ebullit: Inde flatus & vapores generantur, viscidiores ratione pituitæ, acidiores & acriores succi Pancreatici & bilis ratione: Congrediuntur hi tres succi & confluunt in unú in duodeno, hinc effervescentia & ebullitio, hinc vaporum ad cor ascensus: Viæ quibus deferuntur hi vapores & halitus, sunt venæ lacteæ Asellianæ, primi & secundi ordinis: hauriunt hæ cum chylo vapores & μίασμα illa acida, acria, viscosa, & per venam subclaviam cordi infundunt &c. *Vide Scholia ad Observ. 26.*

Sanguis taeger ex vena & arteria educeretur &c) *Andr. Spigelius* Epist. ad *Gul. Sophierum*, asserit in omnibus morbo Cardiaco extinctis cor tali sanguine lento ac coagulato esse plenissimum: quod probat partim αὐτοψία: Partim etiam ex pulsu parvo & vermiculante, qui in hisce ægris observatur: Sicut & denique diversa partium externarum & internarum affectione, nam in talibus ægris partes externas frigere, internas & incalescere & uri dicit: Hinc deducit causam incombustibilitatis cordis *Cæsaris Germanici & Hulderici Zuvinglii*, vel saltem quod diutius igni restiterint, quia scil. sanguine ejusmodi viscido, mucoso ac melancholico obliti fuerint: quæ tamen adhibita majori flamma tandem consumi potuissent.

§. 2. In omnibus morbo cardiaco extinctis cor sanguine lento ac coagulato est plenissimum, quod probat αὐτοψία; in hujusmodi enim hominibus dissectis, non tantum cordis, ventriculi, verum etiam venæ cavæ & arteriæ magnæ trunci, sanguine viscido ac concreto plurimo repleti deprehensi fuerunt, ita ut incisis illis partibus satis oblonga ac unita istius coagulati sanguinis portio extrahi potuerit. *Adrianus Spigelius Epist. ad Gul. Sophierum.*

SCHOLIA.

HUc pertinet causa leipothymiæ illis supervenientis, quibus vena secta, soluta demũ ligatura, non dum sanguis effluit; unde suspicio abest eam fieri à spirituum effluvio: cohibitus enim, vi ligaturæ, & refrigeratus in manu, cum hac soluta sursum remeat, cordi occurrens leipothymiam invehit: sentiunt quippe quibus per multum spatium ligatum brachium, unde manus tumida paulóque frigidior inde reddita est, laxato vinculo, frigidum quid sursum usque ad cubitum vel axillas, obrepere, una scilicet cum revertente sanguine.

§. 3. Tribus

§. 3. Tribus præcipue modis cordis motum pervertit sanguis 1. incrassatione & coagulatione. 2. abundantia nimia 3. defectu. 1. motus cordis à sanguine alteratur, cum aut ab alieni mixtione, aut propriarum partium secessione coagulatur & grumescit, adeo ut viam sibi ipsi & transitum omnino præcludat, prout in peste & veneno aliquando accidit, unde gravissima illa symptomata, cordis anxietas, tremor, palpitatio, pulsus intermissio, & tandem syncope & mors repentina succedunt: Quæ omnia in majore molosso, post injectam libram semis lactis recentis modice calefacti, (experimenti gratia) in venam cruralem, detracta prius pari sanguinis copia, quo lacti recipiendo locus esset, non sine magna commiseratione semel vidi: Vix enim semihora elapsa est, quin maxima præcordiorum anxietate & oppressione cordis, & diaphragmatis summa contentione (pro expediendo sanguinis circuitu) afficiebatur, quin & mox crebra palpitatione, tremore & gravissimis suspiriis succedentibus, tandem inter miserandos planctus & querelas *Syncope* extinctus est.

In dissecto mox observavi venam cavam, utrosque cordis ventriculos, vasa pulmonum atque aortam, lacte cum sanguine penitus concreto impleta, & adeo inter se compactus cum lacte sanguis fuit, ut digitis non ita facile divelli aut separari poterat: Unde similem in peste coagulationem esse non est quod dubirem, cum iisdem prorsus signis & symptomatibus se prodat. *Richardus Lower. Tractatu de corde cap. 2. p. 126.*

OBSERVATIO XV.

Syncope à carnea excrescentia, inter magnæ arteriæ ramum & venæ arterialis radicem suborta.

Quidam in ætate consistente constitutus animi deliquio vexabatur assidue: adhibita plura auxilia quæ flatus eliderent, nam ita in eo abundabant, ut etiam à somno, supervenienre orthopnea, cum strepitu quodam per os erumperent: Sed illa profuere nihil. Tandem ingravescente malo, & accessione oppressus, subito occubuit.

Aperto thorace inventi Pulmones flatu distenti: Pericardio dissecto, inter magnæ arteriæ ramum, & venæ arterialis radicem, carnea excrescentia dura & concreta, colore nigerrimo reperta, quæ binas fere uncias ponderabat. *Zacutus Praxis histor. lib. 2. cap. 8.*

OBSERVATIO XVI.

Syncope à corpore fibroso in aorta contento.

IN fœmina diu asthmatica, & cum cordis palpitatione confligante, tandem Cardiaca Syncope extincta, corpus pituitosum sive fibrosum, ulnæ longitudinem superans, ex aorta extraxi. *Wepferus Dissert. de Apoplexia.*

SCHOLIA.

De generatione ejusmodi corporum, Vide Scholia ad observ. 36. sect. 2. lib. 1. ex eodem Clariss. *Wepfero.*

OBSERVATIO XVII.

Syncope ab abscessu in diaphragmatis parte carnosa.

OLim puellæ Leipothymia subita interemptæ cadaver dissecantes, in carnosa diaphragmatis parte abscessum magnum, cum cysti, sanie & vesiculis aquosis impletum reperimus. *Vide lib. 1. tit. de Phrenitide.*

OBSERVATIO XVIII.

§. 1. *Syncope Mediastini inflammationem, Pulmonum & Pericardii sequuta.*

NOb. cum febre acuta detineretur & convaliturus speraretur, ex inspetato præcedentibus nonnullis Syncopis extinguitur. Exsecto, inventus est in membranis intersepientibus tumor satis notabilis magnitudinis, qui etiam in parte communicabatur pericardio. *Vide tit. de pectoris dolore.*

§. 2. Quidam orthopnoicorum more cubabat, alias supinus quiescens statim animi deliquio corripiebatur: Inventæ sunt membranæ intersepientes maxime inflammatæ. *Vide tit. de Dyspnæa.*

§. 3. Inflammationem mediastini vidimus, in qua æger quoties quiescere supinus cupiebat, statim Animi deliquio corripiebatur: Eo mortuo membranæ intersepientes dictæ maximopere inflammatæ deprehensæ: *Panarolus observ. 10. Pentec. 2.*

§. 4. Agricola plaustri fœno onusti ruinam in se passus, febre prehenditur &c. Leipothymia succedente: Pericardium in defuncto scatebat pure copioso, cui velut immersum cor: Pulmo ejusdem labis particeps. &c. *Vide tit. de pectoris dolore.*

 §. 5. Puellus

§. 5. Puellus 4. annos natus febre continua corripitur, cum dolore lateris & sterni, tussi ac animi levi defectione. Una pars pulmonis velut stipula ardente deflagraverat. *Vide tit. de Febribus.*

§. 6. Mulier vomitu puris copiam cum defectione animi rejiciebat, vomica ingens in pulmone reperta est. *lib. 3. tit. de vomitu.*

OBSERVATIO XIX.

Leipothymia à Pancreatis abscessu orta.

MErcator apud Medicos conquerebatur quod cum dormire conaretur in Leipothymiam inciderer &c. In ejus cadavere Pancreas duntaxat repertum est abscessu putrefactum &c. *Vide historiam lib. 1. tit. de vigiliis.*

SCHOLIA.

QUomodo ad Syncopes & Leipothymiæ generationem concurrat Pancreas ostendit Cl. Sylvius de le Boë Pract. lib. 1. cap. 36. ubi de utriusque causis, symptomatisque comitibus, accurate agit; unde quædam huc afferre volumus:* Animi deliquii & Syncopes, affectuum cognitu explicatuque difficiliorum productio, sicut vulgo per vitales spiritus traditur, quoniam mihi non satisfacit, conabor illam ex causis manifestis, tanquam principiis notioribus, gradatim & paucis aliter deducere. Observantur ergo consequi 1. certos odores nunc gratos, nunc ingratos. 2. rerum ingratarum conspectum. 3. ab ingratis assumptis. 4. ab inedia protracta. 5. à quibusdam animi affectibus, 6. magnas sanguinis effusiones. 7. seminis. 8. humorum per vomitum, sudorem &c. inprimis cum id fit cum magnis doloribus, corporisve agitatione vehementi. 9. confestim factam vacuationem aquæ in hydropicis, aut puris in empyematicis. 10. Ictum vel morsum venenatum. 11. quarundam febrium paroxysmos. 12. dolores quosdam vehementes. 13. nimium corporis motum & defatigationem. 14. æstum summum ab igne, sole, febre, balneo. 15. famem, sitimve urgentem. 16. in fœminis quibusdam nimiam lactationem; item papillarum dolorem in suctione: Ea enumeratis autem ac similibus causis, ac iis quæ supra proposuimus, diligenter collatis, arbitramur omne *Animi deliquium* deduci debere, proxime ac immediate, ab ipso sanguine ad cor utrinque accedente, atque iis omnibus quæ tum secundum, tum p. n. ipsi conjunguntur, & una cum ipso ad cor deferuntur, ipsiusque effervescentiam naturalem ita turbant & immutant, ut non tantum sanguinis rarefactio minuatur, sed cor ipsum non satis expandatur contrahaturque, sanguisque insufficienter in arterias effundatur, ideoque Pulsus minor & languidior, quin aliquando nullus sentiatur; Si enim ad Pulsum laudabilem efficiendum requiratur tum 1. Sanguis undique & utrinque ad cordis dextrum ventriculum refluens, Tum 2. Bilis ascendens sanguini juncta, Tum 3. Lympha undequaque cum descendente sanguine affluens, Tum 4. Singularis ex continuo Bilis, succique Pancreatici & Salivæ in tenui intestino confluxu, post sui effervescentiam ortus, & mox per lacteas venas translatus liquor, Tum forsan. 5. Aër inspiratione in Pulmones attractus, & aliqua sui parte sanguini per ipsos circulanti admistus, dum in subsequente mox Expiratione excluditur iterum reliqua; Tum aliquando 6. Chylus, quamvis non semper is, sed post assumpta demum alimenta propellatur ad cor; Si inquam hæc omnia requirantur ad laudabilem Pulsum efficiendum, utique singula tum adesse tum rite disposita esse oportet: quod si horum unum vel plura in totum, aut ex parte desint, aut copia majore adsint, aut aliena qualitate donata eo accedant; vel alia insuper non requisita, ideoque necessario noxia simul confluent, continget dubio procul, præter aliarum in corde fieri solitarum functionum labefactionem, aliqua Pulsus læsio: Pulsus ergo deficiet plus minusve (Nam per Pulsum & minorem & languidiorem Animi deliquii species omnes dignoscuntur, quorum Pulsuum causam censeo tum semper Glutinositatem auctam in sanguine, cæterisque ex ipso secretis Humoribus, Tum simul aliquando Aciditatem auctam in succo Pancreatico, Lympha & forsan ipsa quoque Saliva) in magnitudine ac Robore 1. propter universalem sanguinis defectum post Hæmorrhagiam notabilem, aut Inediam diu protractam, unde non tantum deficiet sanguis, verum alii quoq; in corpore humores, Bilis, succus Pancreaticus, Lympha & cæteri ad vitalem sanguinis rarefactionem, Pulsumq; adeo magnum efficiendum necessarii: Deficiet itidem in magnitudine, hinc & Robore Pulsus 2. ob Bilis defectum in Alvi fluxu & vomitu enormi, ac præsertim cholera morbo, unde quantitate minore, tandemque forsan nulla si ad cor deferatur Bilis, an mitum si minor vel nulla excitetur in ipso effervescentia? si minor vel nulla fiat sanguinis rarefactio? si minor vel nulla sequatur ventriculorum cordis tum expansio, tum contractio, pulsusque sentiatur vel minor vel nullus? Deficiet idem in magnitudine, hinc & robore pulsus 3. ob Lymphæ defectum à Sudore nimio, cum quo præter spiritus animales Lympham quoque minui evincere videntur Acida, non minus quam spirituosa volatilia, multum sudantes recreantia & restituentia: Defectu autem Lymphæ subacidæ tum sanguinis consistentia mediocris, tum ejusdem effervescentia deficiet, unde idem nec satis rarefiet in corde, nec hujus Explicatio Complicatioq; fiet satis magna, unde pulsus etiam observabitur necessario naturali minor: Deficiet idem in magnitudine, hinc & robore Pulsus. 4. ob Liquoris ea Intestinali Triumviratu exurgentis Defectum, in vomitu & alvi fluxu molesto, ac inprimis continuo: Hoc enim ex parte, aut in totum excluso, carebit necessario sanguis ejus beneficio: Censuimus autem alibi facere ipsum ad coagulationem naturalem sanguini conciliandam: Ea proinde si plus minus destituatur sanguis, nec hujus defectu reparetur continuo, minus aptus erit ad rarescendum, cordisque ventriculos explicandum sanguis, sequeturque pulsus necessario minor: Deficiet idem in magnitudine, hinc & Robore pulsus 5. ob Inspirandi aëris defectum, in oris, narium, faucium aut asperæ arteriæ angustia qualicumque, ob quam minori copia accedens aër, desideratum sanguini refrigerium, vel quamcunque tandem mutationem satis nequit conferre: quocirca segnius propulsus per Pulmones sanguis, nec sufficientem novo ea dextro cordis ventriculo succedenti locum faciens, cordis contractionem impedit, & hactenus pulsus minoris causa existit: Deficiet idem in magnitudine,

tudine, hinc & Robore pulsus 6. ob chyli defectum & in præpostera inedia, & in alimentorum Fermentatione aut Secretione, aut Translocatione, aut Translatione, quovis modo impedita. Non tantum ea enumeratorum humorum defectu, verum aliquando Excessu quoque minor & languidior contingit Pulsus: Nam primo Plethora impedit ne spatii & loci defectu copiosus in arterias expelli possit sanguis, nec proinde idem in dextro cordis ventriculo valde satisque rarefieri, cordisque parietes multum explicari rursumque complicari queant: Quin 2. Bilis majori copia ad cor delata, in febribus ardentibus præsertim, non tantum sanguinem solito magis potentiusque rarefacit, cum Pulsu majore ac robustiore, sed postquam ista rarefactione nimia tandem vasa multum distendendo, & Plethoram ad vasa dictam constituendo, spatia ipsorum omnia replevit, ut ardorem conservet nonnum, non potest tamen loci defectu æque ut prius Sanguinem diducere, atque pulsum magnum robustumque producere, qui potius sensim observatur minor ac debilior ob deficientem sanguinis rarefactionem, cordisque ventriculorum explicationem, complicationemque, donec sanguinis effusione qualiscunque locus pateret novus, reliquo amplius rarefacto excipiendo, una cum pulsu & majore & robustiore mox simul concurrente: Pulsum Minorem, ideoque languidiorem quoque producet, 3. Lympha Subacida, si copia majore accedat ad cor, quoniam consistentiam tribuet sanguini firmiorem ac solidiorem, quam ut debite satisque possit idem rarefieri, ad cordis ventriculos sufficienter dilatandos, quo succedat notabilis eorundem constrictio ad pulsum magnum & robustum constituendum omnino necessaria. Idem dicendum 4. de Liquore illo Triumvirali, si præsertim ejus munus sit coagulationem naturalem, ab acido subaustero pendentem, sanguini præstare: hoc enim auctu, augebitur quoque sanguinis coagulatio, minuetur contra ejusdem aptitudo ad rarefcendum, ac minuetur proinde pulsus fietque simul debilior. Cum Aëris laudabilis copia magna in pulmones allecta non possit non esse utilis, non poterit ab ipsa expectari, nec deduci pulsus minor vel languidior: Potest tamen 5. à chylo, majori copia quovis modo ad cor delato, Pulsus reddi & minor & debilior, quatenus sanguinea vasa nimium replet, ac plethoram tum efficit tum auget: Si quantitate aut deficiente, aut excedente, pulsum minorem languidioremque producere potuerunt & sanguis, & alii memorati humores ad cor cum ipso delati, certe non minus idem præstabunt iidem quoties qualitate peccant noxia; Sanguis namque 1. vel fluidior, vel solidior, ineptus est laudabili suæ rarefactioni, qua deficiente ostensum jam est pulsum consequi minorem languidioremque: Sic 2. Bilis glutinosa minusque acris effervescet minus, partesque igneas de se promet parcius, unde sanguis rarescet minus, & tandem pulsus fiet minor ac debilior: 3. Lympha vel Acidior vel Austerior, non tantum sanguinem præstabit glutinosiorem, ideoque ad rarescendum ineptiorem, sed insuper non parum obtundet Bilem, partesque igneas undecunque erumpentes, atque sic Pulsui & minori & languidiori dabit ansam. 4. Idem dicendum de liquore laudato Triumvirali vel acidiore vel austeriore. 5. Aër Borealis & asperior facit multum ad sanguinem valde coagulandum, ipsiusque rarefactionem impediendam. Si. 6. Alimenta sumantur acidiora vel austeriora, chylus quoque parabitur similis, à quo notata incommoda sunt expectanda, cum pulsu debiliore ac minore: Pulsus minor ac debilior debetur quoque aliis causis præter naturæ leges ad cor delatis, quoties aut humores in corpore corrupti, aut halitus flatusve ex ipsis producti; aut Venena per os, nares &c. in corpus penetrantia una cum sanguine cor accedunt, & sanguinem aut nimis solvunt aut dissolvunt, aut nimis coagulant, cogunt vé, aut quovis modo alio ad debitam sui rarefactionem ineptum reddunt: Ut autem hactenus præmissa Animi deliquio atque Syncopi pressius applicentur, & utriusque affectus naturam generationemque clarius deducamus, quoniam non tantum Pulsus in utroque observatur minor ac debilior vel nullus, Sed animales quoque functiones, Sensus & motus non parum labefactantur, videndum an, & qui ab una eademque causa tam diversi affectus possint produci, Considerandа vero & distinguenda sunt symptomata quæ utrique affectui solent esse communia, ab iis quæ syncopi sunt peculiaria: Sudor enim tum frigidus tum glutinosus erumpit in Syncope, non item in Animi deliquio, in quo nequidem corporis universi frigus semper observatur, quamvis perpetuum sit Syncopi: Cætera vero symptomata in affectu utroque solent subinde notari, Unde patet partim gradibus differre hos affectus, partim aliquid gravius Syncopen continuo comitari: Symptomata autem omnia superius enumerata, ut & causas externas, sive manifestas, si quis attenta mente trutinatus fuerit, & cum iis quæ modo de Pulsu tum minore tam debiliore contulerit, concludet facile affectum utrumque, ac præcipue Syncopen, ortum habere inprimis ab Acido majori copia ad cor deducto & imperium in sanguine obtinente, non neglecta interim humorum variorum Glutinositate: Hoc ut fiat evidentius, libet ordine tum symptomata notata, tum causas memoratas exponere, ac omnia *Exuperanti Acido & Glutinosi* astruere: Signum instantis Animi Deliquii, ut plurimum est Cardialgia, vel Titillatio in orificio superiore ventriculi, Quid vero aptius est utrumque hunc affectum excitare quam *Acidum*? Illud enim si blandius fuerit, & ad superius ventriculi orificium Halitus forma ascenderit, partem dictam titillabit duntaxat & vellicabit: Sin acrius fuerit, mordebit eandem, atque dolorem pariet molestum, Cardialgiæ nomine notum. 2. Præcedit quandoque *Cordis compressio & oscitatio*: Quamvis autem pituitoso humori, tum copioso tum glutinoso, debeatur cordis compressio, & Halitibus flatulentis Oscitatio, quoniam vero hi affectus observantur non tam perpetuo ægros urgere, quam ipsos ante mox secuturum animi deliquium infestare, acproinde causam insuper aliam, & quidem vel pituitam otiosam in actum deducentem, vel halitus flatulentos ex eadem producentem agnoscere, facile patet, tum ad pituitæ vim excitandam & augendam, tum ad oscitationem gignentes halitus efficiendos requiri acidum, quippe quod austeriusculum præsertim si fuerit, glutinosiorem præstet pituitam, quæ gravitatis & compressionis sensum citius & potentius producat, cum bile autem vitiose ac victoriose affervescens, sicut in febrium intermittentium plerarumque initiis evenit, flatulentis halitibus, adeoque ipsi oscitationi ansam præbeat, Præcedit & 3. aliquando Animi deliquium Ventris distensio, Rugitus vel Tormina, quæ omnia cum omnino habeant à flatibus, vel blandioribus vel acrioribus, ex pituita vel viscosa duntaxat, vel simul acida certo tempore, paulo ante animi deliquium deductis ac diductis, veritas dictorum nostrorum patet abunde: 4. Præcedunt nonnunquam animi Deliquium caligines aut tenebræ ob oculos versantes, una cum vertigine auriumque tinnitu, Hæc autem omnia quis ignurat ortum

ortum suum debere halitibus, nunc blandis, nunc acribus, atque semper pituitam viscidam, subinde eandem simul acidam pro materia habentibus, atque spirituum animalium motum mire conturbantibus? Denique 5. præcedunt aliquando Animi deliquium Pandiculationes, motusque convulsivi: Pandiculationum eadem quæ oscitationum causa est, Motus autem convulsivi ortum habent ab humore halituve acri, sed acido, nervorum initia alternatim rodente ac vellicante: Hactenus symptomata Animi deliquium præcedere solita, comitari vero solent Pulsus vel minor & languidior, vel nullus, sensui saltem manifestus, de quo ante: Trahuntur autem in omni in consensum sensus interni & externi, quia aliquando omnino cessant ab operatione: quo ratio pateat, considerandum in vertigine omni animi deliquium, præsertim gravius præcedere solita, turbari & offuscari quodammodo sensus tam internos quam externos: at vero cum notum sit gyros tei externæ visæ, aut ipsius corporis præcedere Vertiginem, agitans & itidem in gyrum, confuse saltem actis animalibus spiritibus, Cur dubitabimus quoties in corpore ab halitibus valde agitatis,& ad cerebrum assurgentibus similiter agitantur, conturbantur & in gyrum forsan coguntur iidem spiritus, non tantum turbari sed etiam offuscari, tandemque ita obnubilari sensus tam internos quam externos, ut ad tempus cessare videantur? His sic constitutis, non mirum si in Animi deliquio animalis quoque sive voluntarius motus minuatur vel aboleatur, ipsaque respiratio vel obscuretur vel deficiat: Non tantum autem ad tempus cessabunt sensus omnes, motusque animalis ob conturbatum spirituum animalium motum, Sed etiam ob impeditum eorundem motum vel sublatum, quod fiet quando iidem produci atque à sanguine secerni desineut, ob coagulatam & immobilem factam ab acido quovis,& inprimis austeriore,sanguinis massam: Causam hanc confirmemus per ea quæ observari solent ubi solvitur animi deliquium, Tunc cor paulatim denuo agitari atque palpitare incipit: fuit ergo talis Deliquii causa quæ cordis motum impedivit, quaque superata motus ipsi restituitur; Si proinde cordis motus verus fiat cum ventriculus ejus dexter expanditur ab impulsu sanguinis copia, tum ab ejusdem mox ab effervescentia rarescentis amplitudine: Sinister vero imprimis à sanguinis fervidioris & adhuc quasi bullientis copia; uterque autem coarctatur ex mire tubinis ad instar contorta musculosa cordis substantia, cæterorum musculorum ritu, per animales spiritus fibras ejus replentes contracta, utique humorum sanguini consusorum Glutinositati vel Aciditati, vel utrique, tribuenda erit tum effervescentia in corde ad sensum cessans, tum partium ignearum eruptio valde diminuta, Tum sanguinis universi rarefactio deficiens: Tum proinde cordis motus & Pulsus desideratus: qui actutum redintegratur, ubi ex parte saltem correcta devictave est extrema glutinosi acidive vis & noxa, & quidem à Bile, vel quovis aromatico naribus admoto, vel potius, ori infuso, vel forinsecus applicato & ad cor usque, alimve mali focum fomitemque penetrante. Tunc enim à bile, usurpatisque aromaticis, foecessive dominium in glutinosum & acidum obtinentibus, non tantum sanguis denuo rarefit magis magisque, sed insuper halitus flatusve producuntur, à quibus omnibus expanduntur iterum cordis ventriculi, excitantur spiritus animales torpidi, mox & complicantur iterum ventriculi, atque sic restituitur sanguini suus motus, quin redditur idem concitatior & conturbatus, h. e. fit cordis palpitatio. Symptomata Syncopi omni ac semper conjuncta & hic expendenda, & 1°. *Frigus* illud & in corpore & in sudore algidum, quod ab humore acido deducendum credo, postquam in continua & sollicita aliquot lustrorum praxi, & omnium externarum causarum observatione, nihil reperi hactenus in rerum natura quod manifeste frigus pariat in homine præter Acidum, & quicquid de Acido participat: Ideo puto merito Frigidi Sudoris,corporisque in Syncope causam existimare acidum humorem halitumve, sanguini aliunde admissum, ad cor delatum, & una cum sanguine quaquaversum propulsum, atque in corporis superficie hærentem: 2. Glutinositas sudoris, quæ sic ratione humoris pituitosi à notato acido soluti, & una cum ipso foras expulsi, atque sponte iterum extra corpus concrescentis ac coagulati. 3. Pallor accidit corpori universo, ratione ejusdem acidi dominium ubique nacti, accedente inprimis glutinosa pituitosa, acidi æmula & socia: 4. Anxietas cordis ac præcordiorum extrema, ægrisque inexplicabilis, partim mali focum, abdomen partesque in tenue intestinum se exonerantes, ac inprimis Pancreas; partim mali fomitem manifestat, humorem non tantum acidum, qui dolores lancinantes, rodentesve aut perterebrantes pareret, sed insuper glutinosum, qui partibus omnibus firmiter adhærens ab iisdem recedit lentius ac difficilius, ac proinde urget pertinacius, quin à bile oppressa in halitus flatusve viscosos lentosque dilatus, notatam auget anxietatem. Animi ergo Deliquio & Syncopi, debetur humoris glutinosi & pituitosi continua sentaque correctio ac emendatio, ut & ejusdem, ubi simul redundaverit, aut in totum emendari nequiverit, per repetitas vices evacuatio, inprimis per alvum & urinas.

OBSERVATIO XX.

Syncope ab Iliacarum venarum concursu & dilatatione, in umbilico desinentium & Iecur afficientium.

Mulieri venæ duæ, post partum difficilem, varicosæ ab Iliacis venis externe ad umbilicum usque ascendebant, digiti pollicis crassitie, cum supina decumberet Syncope corripiebatur &c. Venæ illæ, dextra & sinistra, in unum coeuntes globum in umbilici regione terminabantur: Umbilicus ipse, aperta vena umbilicali, Jecur continuo impulsu sanguinis percutiebat: *Vide l.4. tit. de Tumoribus.*

Observatio XXI.

Syncope à Lumbrico excitata, orificio ventriculi affixo.

ANno 1665. Puella quinquennis, filia Dom. Le Fortii, Aromatopolæ Genevensis celeberrimi, frequenter Syncope corripiebatur: Vermes crebro, etiamnum per os excludebat, exoriente tandem vehementi syncope & diuturna, irritis remediis extincta est: Ex judicio Medici familiaris, excitabatur syncope ubi lumbricus orificio ventriculi adhærebat: desinebat eo in fundum secedente: Aperto cadavere lumbricus in fundo ventriculi, prout prædixerat Medicus, repertus est.

SCHOLIA.

GRavissima symptomata à lumbricis excitari pro natura partis cui insident, notum est, sicut & quam eximio sensu prædirum sit orificium ventriculi: Mortem sequutam à simili causa, vidi in puero octo annos nato, syncope tamen non prævia, imo nec leipothymia, sed tantum insigni jectigatione. *Vide historiam lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

Observatio XXII.

Syncope à Tuberculo ventriculo innato & rupto.

NOs Illustriss. Alphonsum Ferrariæ Ducem in cura habuimus, in cujus ventriculo tuberculum disruptum est: Hic habuit cumulatim hæc omnia symptomata, *Exsolutionem*, vomitionem, *animi defectionem*, imo & mentis alienationem, & alia multa symptomata, & secunda die à disruptione mortem. *Brassavolus comm. ad aph.* 8. *sect.* 7.

SCHOLIA.

APostematis ventriculi in abscessum *transmutati & sanati* vide exemplum apud *Forestum* lib. 18. observ. 32. Sanatum vero fuit apostema, quia vergens ad exteriora sui indicia Præbuit: prædictum autem diagnostica nulla, sed tantum communia læsi ventriculi habuit.

Exolutionem, animi defectionem] Hæc duo vocabula plerisque synonima sunt; quanquam ot distincta proponat *Brassavolus*: differentiam ostendit Excell. *Fortis* consult. 58. cent. 1. Nos, *ait*, distinguentes *animi exolutionem, deliquium* & *syncopen*, credimus potius à cerebro quam à corde horum ortum derivandum; Siquidem *Exolutio* fit cum sensus & motus sola perturbatione, *Animi defectus*, cum sensus & motus integra ablatione: *Syncope* vero cum omnium actionum, imo & ipsius pulsus privatione: quam differentiam significavit *Hippocr.* 7. aph. 8. A tuberculi intus ruptione exolutio, vomitio, animi defectio: Necnon *Galen*. l. de curat. per f.m. banc præscribens usque ad animi deliquium, monebat Medicos pulsibus attentos esse debere, an mutarentur, ut scil. excluderetur syncope: Quare animi exolutio & animi defectus, fiunt læsa facultate animali, sicut syncope vitali: *Vide l. c.*

Observatio XXIII.

§. 1. *Leipothymia à corruptione Hepatis & Pulmonum.*

DOm. de Hodeville languit fere per 45. dies, nec manifestus erat morbus: Animo sæpe deficiebat, ut facultatis vitalis virtus videretur extingui, alimentis resurgebat, mors:

Aperto cadavere *totum Hepar pene putre*, Pulmones corrupti:

Quibus in ægris eadem symptomata conspiciuntur, caute medicamenta exhibere oportet, nam sæpe calamitose statim à sumpto medicamento intereunt: at *præmatura morte corripiuntur. Ballonius Paradig.* 174.

§. 2. Dom. N. in febre, singultu, Syncope &c. prehensus est: Pulmones erant purulenti, corrupti, Intestina quasi syderata superna parte, Lien plane putris: Vix ulla pars integra. *Vide tit. de Febribus.*

SCHOLIA.

QUi fit ut plerique diu decumbant ægrotantes, quibus omnes partes internæ fere putrent & *σφακελίζει* patiuntur: alii quibus sanæ sunt partes, oborto morbo facile intereant? Declaravit Dom. de *Hodevile* & uxor Dom. *Merlai*, cui utrique partes & earum parenchyma computruerunt. Idem uxori *Patrini* Notarii contigerat, & nesciebant quomodo tum valetudinaria foret, cum speciosa satis esset: Totum internum corpus putruerat, ac vere sepulchrum erat dealbatum, Quia in illis nutritio sit spiritualis, ut sic loquar, & per quandam *ἀγαθύαν* & halitum, ut tandiu maneant quandiu spiritus recreantur; quanquam si morbus validus esset, statim interirent, sed non tam ægrotant quam languent: ut eorum morbus non ægrotatio sed languor appelletur, corruptis nimirum & resolutis partibus, & officium suum deferentibus, Et diu resistunt, pote morbo satum non accelerante, sed sensim mole corporis & partium compage dissoluta, Superstitibus spiritibus minime illustribus, qui euchymia alimenti superstiti & recreantur: declarat facilis eorum *θάνατος*, nam si vel tantillum moventur, animo linquuntur & *ἐκλύονται*, vere autem syncopen non patiuntur, alioqui statim interirent. *Ballonius Epid p.*57.

Præmatura morte corripiuntur] Id usu compertum in iis

iis qui ex inflammationibus imi ac medii ventris (quoties in sphacelum abeunt) tentantur, ut inopina morte abripiantur & placide expirent, statim enim ac putredo in majores arterias irrepit, protinus succedit syncope & mors, non secus ac lampadis lumen, oleo non substituto, extinguitur: nam putridus & malignus vapor spiritum vitalem suffocat temperamentumque cordis destruit: Eodem modo intereunt mulieres quibus secundina in utero putrescit, & quibus externæ partes gangræna oblidentur,

Totum Hepar pene putre De ejusmodi Iecoris corruptione, notandum quod affert Clar. *Th. Kerckringius* observ. Anatom. 77. Cavendum esse ne forte ea imponat Medicis existimantibus, dum eam in cadavere inveniunt, ægrum diuturna illius Tabe laboravisse: quod viscus hoc subitæ obnoxium sit colliquationi, ut brevissimo temporis spatio crasin omnem possit amittere: confirmat equorum exemplo, qui concitato nimis cursu extincti erant, eodem quo considerant die, Hepar ita fœtidum atque putrefactum vidisse, ut nec parenchymatis partes cohærerent, & naribus eam afflarent mephitim, quæ vel constantissimum exanimaret; etsi equi illi valetudine integra, fortes, bene pasti, bonam præ se ferrent corporis valetudinem.

§. 3. Cuidam cum acuta febre, singultus, Animi deliquium &c. omnia viscera marcore confecta & abscessu putria inventa sunt: *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Observatio XXIV.

Syncope ab effuso, ob vas ruptum, sanguine in abdomen &c.

§. 1. Mattrona dolorem in ventre habuit cum sensu alicujus rei disruptæ, paulo post sequitur syncope funesta: Abdomen sanguine plenum erat, ex vena rupta quatuor digitis infra majorem lobum Hepatis; *Vide lib. 3. tit. de ventris dolore.*

§. 2. Uxor N. post epulas tripudio indulsit; succedit animi deliquium, mors: Peritonæi cavitas cruoris plena disruptam venam esse restabatur. *Vide ibidem.*

§. 3. Princeps post ventriculi dolores nigra dejecit & syncope oborta exspiravit: Ventriculus sanguine concreto erat semiplenus, Et in cavo jecoris manifesta solutio continui, venæque porræ disruptio reperta est. *Vide tit. de ventriculi dolore.*

§. 4. D. Contiæ gravidæ frequentes accidunt cardialgiæ, interdum etiam leipothymiæ: Dissecto mortuæ abdomine, in ipsius cavitate sex concreti sanguinis libræ reperiuntur. *Vide l. 3. tit. de Hypogastrii doloribus.*

§. 5. Ill. quædam Matrona à prandio animi deliquio correpta, horis quatuor post exspiravit, à rupta vena in ventre, quæ à nobis videri non potuit, sed sanguis totus in capacitate ventris inventus est. *Botallus lib. de curatione per s. m. cap. 11.*

§. 6. Quidam in hypochondrio dextro lato gladio vulneratur; sequuntur Leipothymiæ frequentes &c. Vulnus in ventriculi fundo maximum erat, è cujus vasis penitus discissis ingens copia sanguinis effluxit, cujus pars in abdomen illapsa erat. *Vide l. 4. tit. de vulnerib.*

§. 7. Militi gladius paulo infra cartilaginem xiphoidem intruditur, Syncope &c. obruit: Invenitur ventriculi orificium ad thoracem per vulnus delatum, Ac inferior abdominis capacitas, circa pubem, sanguine abundabat grumoso. *Vide l. 4. tit. de vulneribus.*

Observatio XXV.

Animi deliquium ab abscessu in ventre disrupto.

Puella febre tertianæ intermittenti haud dissimili laborans, levi animi deliquio cum rigore quodam prehensa fuit; diximus abscessum in ventre inferiore ruptum, ex quo brevi interitura esset, &c. Dissecto corpore, magna puris quantitas inventa est circa uterum, &c. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Scholia.

Levi animi deliquio &c.] Disquisitione dignum, cur ab exigua puris excretione animus facile deficiat? Cum enim Medici in missione sanguinis liberales esse soleant, mirum cur in eductione puris adeo parci sint, tamen quæ materies in pus abit, sanguis actu erat, at experientia probat exiguo pure, aut vi excreto, aut sua sponte manante, majorem virium jacturam contingere quam si sanguis plculus effluat: Sunt qui ad dolorem qui in aperienda vomica infligitur recurrunt; Sed si dolor hanc leipothymiam afferet, ob discissionem corpusculorum illorum, in sectione venæ secantur quoque & vasa & cutis: Dum abscinditur sphacelatum crus, arteriæ magnæ & nervi scinduntur, nulla fere animi defectione: Alii dicunt quod natura in partem abscessu occupatam multum sanguinis & spiritus in subsidium miserit, quorum evacuatio contingat cum pus effluit, At non est probabile inde tantam perturbationem & defectionem evenire, multo enim major utriusque fit evacuatio in phlebotomia, quàm in effluxione puris: Existimamus nos pus, etsi exclusionem sui indicat, naturæ tamen opus esse, imo quid elaboratius quam sanguis, quem quantum potest nititur partibus solidis assimilare, natura autem est via ipsi partium solidarum, quibus si vis infertur, non sine querela id fit: Æqualitas, albor, lævitas declarant naturam eo processisse, ut si materies id pateretur totum excultum id ultima assimilatione in naturam partis abiret: Imo puris cum sperma te eam esse analogiam credimus, ut sicut minima seminis excretio ob materiei ipsius naturam, quod jam fere pars solida sit, & res naturæ familiaris, & spirituum copiam corpus brevi prosternat, ita & puris eruptio: *Vide Ballon. conf. 88. l. 2.*

Observatio XXVI.

Leipothymia, Syncope, à variis imi ventris partibus affectibus obortæ, Ventriculi, Hepatis, Lienis, Renum, Pancreatis, Uteri.

§. 1. Sartor materiam nigram per vomitum diu rejecit, & frequentibus Leipothymiis divexatus est: In ventriculo (qui hepati adnatus) continebatur ad mensuram unam materia nigra, pultis instar crassa. *lib. 3. tit. de vomitu.*

§. 2. Vir de ventriculi dolore, (*vide lib. 3.*) querebatur, cui supervenit leipothymia: Aperto ventriculo nihil vitii invenio, sed saltem liquamen subcruentum.

§. 3. Quidam febre pestilenti extinctus, multis Deliquiis prævijs decem horarum spatio obiit. Inveni stomachum triplici eschara pertusum. *Vide tit. de Febribus.*

§. 4. Pistor querebatur de dolore Hepatis non valido, interdum Leipothymia tentabatur; Hepatis parenchyma in pus degeneraverat, integra membrana. *Vide lib. 3. tit. de Hypochondr. dolore.*

§. 5. Vidi cui hepatis parenchyma, illæsa sola superficie, in pus versum fuerat, sub *languida febre*, & frequenti Leipothymia solum. *Heurnius comment. in aphor. 41. sect. 6.*

§. 6. Ictus fuit scipione in regione lienis juvenis, cum insigni dolore, ac tam frequenti animi deliquio, ut postridie obierit: Lien, in gibba parte, in qua ictum exceperat, illæsus: In cava erat evidenter fissus. *Vide lib. 3. tit. de Hypoch. dolore.*

§. 7. Matronæ ventriculi dolore laboranti accedit Febris, Anxietas, frequentes Leipothymiæ: &c. Pancreas maximum erat & scirrhosum: Ren sinister colliquatus omnino. *Vide lib. 3. tit. de ventriculi dolore.*

§. 8. Vidua N. nephritica in febrem marasmodem incidit; frequentes aderant Leipothymiæ: Ren sinister lapide obsessus erat, Dexter admodum parvus. *Vide l. 3. tit. de Diabete.*

§. 9. Cuidam cor frequenter palpitabat, cui accessit frequens animi deliquium &c. Cor erat magnum sed sine pericardio, Illi aortæ ramo, qui vergit ad glandulam sinistro reni impositam, insidebat calculus &c. *Vide tit. de palpit. cordis.*

§. 10. Puella (*de qua tit. de Hystericis affectibus*) Leipothymia per intervalla afficiebatur: Juxta uteri testes vesiculæ retro humore plenæ aderant: In thoracis cavo humor pravus ex Pulmone corrupto exudans.

§. 11. Mulier querebatur de inordinatis menstruis & de crebris animi deliquiis. In vulva delitescebat tumor, lividus, ater, cruore ac sanie perfusus. *Vide tit. de menstruis inordin.*

SCHOLIA.

Inordinatis menstruis] A menstruorum vitio quo modo inducatur Syncope, juxta tenorem Silvianæ doctrinæ sic explicat *Rolfinkius* cont. 8. lib. 4. Afficitur, *ait*, cor, ut similare temperatum, quatenus temperies ejus naturalis calida ab advectantibus succis acidis, vitriolatis, biliosis impetitur: Sanguis è cava vena adductus, admistis heterogeneis hisce vaporibus quasi coagulatus, moveri renuit: Spiritus vitales mobiles, gelida hac glacie fixati & concreti, per arterias ad partes non distribuuntur, hinc illæ lacrymæ: Ut dissimilare itidem afficitur cor, cum impacti hi, sive halitus, sive vapores, vel, si mavis, flatus viscositate in parietibus cordis acrimonia sua acida cor vellicant, ut quasi in medio motu derepente consistere & jamjam succumbere videatur: *Modus* quo cor in Syncope afficitur, duplex est, unus per essentiam, quo casu permanentem suscipit dispositionem, à nulla alia quæ dependet parte, sed per se primario affecta est: Alter cum nondum permanens dispositio infixa & stabilita est, licet affectum penitus non excludat, sed ab alia & cum alia coafficitur. Hac integra cor non patitur syncopen ἰδιοπαθικῶς, per συναθροισμὸν, γένεσιν, ἢ ἀθροισμόν, verum κατὰ ῥευματισμὸν ἢ ἐπίχυσιν, defluxionem & irruptionem: Interpolatus est affectus, per intervalla, novis nimirum surrogatis ἐπιχεύμασι, hoc cum affectu ægra conflictatur, idque per contentum positivum:

Subjectum secundarium, mediatum, duplex est, uterus & primæ viæ: *Uterus*: quia in expellenda excrementitii sanguinis mole non rite officio suo defungitur: *Primæ viæ*, nam ventriculus ingestis cibis quantitate, qualitate, modo & tempore assumendi peccantibus, chylum produxit ineptum, Inde sanguis redditur impurior, succus Pancreaticus acidior, bilis acrior, pituita viscosior & copiosior, congredientibus postmodum his tribus posterioribus, & confluentibus in unum humoribus in duodeno, quanta quæso effervescentia & ebullitio, quanti deinde vapores ad cor viam affectantes? *Viæ* quibus deferuntur hi vapores & halitus, sunt venæ lacteæ Asellianæ, primi & secundi ordinis, & Pecquetianæ: Hauriunt hæ cum chylo vapores & μιάσματα illa acria, acida, viscosa, & per venam subclaviam cordi infundunt: Ipse adeo chylus in totum corruptus hos vapores sæpius sæpiusque ad cor devexit, quousque demum signis suis se deprehendendum dederit effectus: *Causa immediata* est defectus συῤῥοῆς, sanguinis confluxus impeditus: *Mediata* proximior causa, secundum essentiam considerata, sunt vapores, halitus flatusque; quantitate & copia multi, qualitate acres, acidi & viscidi, motuque insolentes, ex vitiosa humorum in tenui intestino confluentium effervescentia, inde ad cor, adeoque ad omnes corporis partes elevati, ibidemque effervescentiam & rarefactionem sanguinis impedientes: Quamprimum hi regiam cordis arcem copiis suis impugnant, sanguineam tincturam coagulant & figunt, illiusque rarefactionem impediunt: ut taceam quæ ex conflictu horum draconum efficitur,

efficitur, virosam qualitatem, quæ vel sola ad syncopen inducendam sufficit: Elevantur hi ex pituita viscida, glutinosa, crassa, quæ succo pancreatico acidiori & acriori confusa, vitiose effervescit & ebullit: Inde flatus & vapores generantur, viscidiores ratione pituitæ, acidiores & acriores ratione succi pancreatici & bilis: Pituita potest esse alimentalis, seu sanguis pituitosus, quarta massæ sanguineæ pars, frigidior & humidior: Excrementitia idem præstare potest pituita, frigidus, lentus, albus & tenax humor, in ventriculo & intestinis collectus: Acida, ὀξεῖα, nonnunquam est, nonnunquam ἁλμυρώδης salsa, vel ἄποιος insipida: Inde flatus variant species secundum essentiæ modum, *Quantitate*, ratione molis, & activitatis, tum Qualitate manifesta vel occulta: Quantitate & copia turbant & præcipitant sanguinem, Qualitate acri vellicant membranosum & nervosum in corde genus, acida coagulant, viscida sanguinis motum impediunt: Salsus, lixiviosus, biliosus succus, & acidus pancreaticus, si acredine & acore intenso peccaverint, seminaque gravia habuerint ascendentia, stragem hanc facile possunt edere, & tenuiori sanguini spirituoso litem movere: *Motu* peccant hi humores & vapores, generationis, & locali: Non generantur in loco affecto, per συναθροισμὸν, congestionem, ob facultatem læsam, sed extra locum affectum, à cacochymia pituitosa, biliosa, acida quæ conservatur à visceribus male habentibus, foventur, & συντροφικῶς, globo quodam consensionis per μετάρρυσιν καὶ ἐπίχυσιν, influxionem & irruptionem, ad Cor per cavam deferuntur ἀθρόως καὶ βιαίως factam, sicque in momento vitale figunt horologium &c.

Observatio XXVII.

Syncope, Sanguinis nimiam effusionem per venæ sectionem sequuta.

VXor. Dom. N. annos circiter 25. nata, pusillæ staturæ, ingenii vividi, sed valetudinis parum firmæ, felici partu filiam enixa est anno 1669. At syncope subito prehensa paucis post diebus interiit: Dum viveret, parum & sæpe comedebat, ab *ingesto enim cibo* paulo copiosiore, *mire angebatur*, ac pene in suffocationem adigebatur. Præceps & improviso obrepens mors ad cadaveris apertionem impulit parentes.

In quo viscera omnia citra labem reperta sunt; sed Jecur & splen insignis magnitudinis, ut se mutuo in latera compellerent & cogerent; hinc angustia & compressio ventriculi: Uterus contractus erat, parvus & vacuus; quanquam Medicus in ejus cavo grumos sanguinis, eosque insignes, repertos iri jurejurando pene affirmaret, à quibus elati tetri vapores syncopen lethalen inducerent: Sed vasa omnia, & totum corpus sanguine destituebantur, à crebris & citra necessitatem factis ejus emissionibus.

Observatio XXVIII.

Leipothymiæ crebræ ob cor pericardio destitutum, cum hydrope pectoris.

D. M. Guillermetus (*vide tit. de Respiratione læsa*) asthmaticus, crebris leipothymiis tentabatur: Aperto cadavere cor nudum apparuit, aquis innatans, pericardio omnino destitutum, cujus ne minima vestigia.

ANATOMIÆ PRACTICÆ

LIBRI SECUNDI

SECTIO XI.

De Morte Repentina.

Observatio I.

§. 1. *Mors subita ob effusum sanguinem in dextrum cordis sinum & pericardium, à ruptura venæ cavæ.*

ANNO 1670. 1. Augusti subito extinctus est Vir Clariss. D. Lud. Saladinus, Jurisconf. Genevensis, annos natus 30. *Palpitationi cordis* diu obnoxius & *paroxysmis asthmaticis*: De *capitis* præterea *gravativo dolore* & *summo virium languore* diu conquestus, qua de causa raro in publicum prodibat; Ante biennium conjugium sed sterile iniit: Ingruente asthmate liberiori aëri committere se, suffocationis metu, cogebatur: Mensæ accumbentem, asthmate vel palpitatione cordis correptum, & ad fenestras properantem, mors occupat.

Paucis

Paucis post horis eviscetatum cadaver, inquirendæ subitanei lethi & affectuum causæ gratia: atque sequentia Medicis & Chirurgis præsentibus adnotata. 1. quidem protinus se obtulit Pericardium sanguine concreto turgidum, tanta copia ut exemptus scutellam stanneam fere adimpleverit 2. Magnus cavæ venæ truncus, in ventriculi cordis dextri confinio manifeste distuptus apparuit. 3. corpus quoddam partim membraneum, partim carneum, cavum, auriculis cordis annexum, parte superiori, corde paulo minus, ovali figura, sanguinem fibrosum, adustum continens, deprehensum est, ac maxima adjacentium vasorum & enormi dilatatio, quibuscum conjungebatur. 4. Pulmones erant permagni, intra se saniosam materiam & purulentam fere, continentes: 5. Jecur naturalem molem multum excedebat, à naturali statu alias vix recedens: 6. Lien quoque magnitudinem ordinariam superabat, cum duritie: 7. Ventriculus parvus, membranæ ejus tenues, interior phlogoseos notas præ se ferebat: 8. Liventia Intestina & Mesenterium, prægressi æstus & incendii notas præ se ferebant. 9. Aperto capite insignis seri inter utramque meningem congestio adfuit.

SCHOLIA.

Repentinam mortem adscripserunt Medici suffocato cordis calori nativo à subita sanguinis, tum in pericardium, tum & maxime in cordis dextrum ventriculum effusione: Disruptionis autem insignis illius vasis causam existimarunt, necnon varicosæ trunci venæ cavæ constitutionis, exuberantem sanguinis copiam, cui denegatus esset liber commeatus ab extraneo illo corpore, auriculis cordis, illisque annexis vasis adnato, unde eorum compressio, concurrente proculdubio corruptione & putredine partis cavæ & interioris carneæ illius excrescentiæ, ad venam cavam usque propagatæ; qua de causa paratior ad crepaturam & disruptionem extitit. Capitis autem gravativi doloris causa, merito insigni illi seri inter meninges cerebri coacervationi assignata fuit. Vitalium vero & Animalium facultatum languorem, à prohibita tum sanguinis tum spirituum *ῥύσει* deducebant, producta à majorum vasorum per dictum corpus compressione, ac in eo concepta putredine, nec non à viscerum phlogosi hincque inducta debilitate.

§. 2. Cuidam subita morte concidenti, fodiendi labore fatigato, vena cava prope cor disrupta, sanguine inundavit viscera. *Thom. Bartholinus.*

§. 3 Meminit *Amatus Lusitanus* cujusdam qui ex frequenti uxoris super se in re venerea decubitu, quæ corpulenta & vasti corporis erat, in venæ cavæ rupturam incidit, & derpente omni sanguine extravenato mortuus est. *M. Donatus Histor. mir. lib. 4. cap. 9.*

SCHOLIA.

Q*Uum Mors sit Vitæ privatio, hujus Essentia inquirenda*] Animæ corporeæ existentia omnino ab Actu seu vita ejus dependet: atque hoc respectu flammæ vulgari, eique Solis simillima videtur, in quantum scilicet utriusq; substantia quamprimum à motu omni cessat, illico non est, nulloque modo eadem numero redintegrari potest: Ea autem Brutis perfectioribus & Homini communis, cum toti corpori organico extenditur, & singulatum partes ejus tum humores vivificat, actuat & irradiat, ita in duobus illorum eminentius subsistere, atque sedes velut imperiales habere videtur: Sunt autem immediata hæc animæ subjecta, *Liquor vitalis*, sive *sanguis*, in *corde, arteriis & venis*, perpetuo gyro circulatus: atque *Liquor animalis*, sive *Nerveus succus*, intra *cerebrum* & *appendices ejus* blande scaturiens: Animam ergo corpoream binis constare partibus statuimus, una in *sanguine* radicata, quam *Flammeam*: altera in *cerebro & nervoso genere gliscens, quam Lucidam* appellamus: Quoad priorem, credimus 1°. *Sanguinem Animatum* esse, 2°. *Animationem* istam in ipsius *accensione*, aut in affectu huic maxime analogo consistere. 1°. Sanguinis animationem & placita Philosophorum & indubitata S. S. testimonia afferunt: Quod etiam ex observatione Clar. Harvei sensui constat, utpote cujus motus oculo discernendus, indicat primo ipsum vivere & ultimo mori: In ampliorem hujus probationem satis vulgo notum est, animalia tantum quousque sanguis in debita copia & motu perstat vivere: hujus autem, si aut nimia detrahatur quantitas, aut motus supprimatur, protinus interire. 2°. *Sanguinis effervents animam*, sive *vitam* ab incendio ejus pendere, ac *proprias Ignis flammæque* passiones, soli *sanguinis vitæ* competere ostendimus: Enimvero præcipua & maxime essentialia, ad flammam perennandam requisita sunt hæc tria, 1°. ut hoic quamprimum accenditur, libera & continua aëris accessio concedatur. 2°. Ut pabulo sulphureo constanti fruatur. 3°. Ut Recrementa ejus tam fuliginosa quam crassiora perpetim amandentur, 1°. igitur ut Flamma accendatur, maneatque accensa, libero & indiscontinuo aëris accessu opus est, idque non solum ut effluvia vaporosa, flammæ suffocationem minantia, foras convehantur & perpetim decedant: attamen longe potius, ut pabulum nitrosum, propter cujusvis rei incendium necessario requisitum, ab aëre suppeditetur: Si quando enim *nitrosæ* aëris particulæ, quibus universa hæc ejus regio abunde refarcitur, subjecti cujusvis *sulphurei*, inter accendendum erumpentibus, præcludantur, & flamma & ignis cito dispereunt: quod exinde constat, quoniam *hic* aut *ista*, vitro imposita, post aërem eductum vel exclusum, citissime exspirant: Eodem ritu calidiora animalia, si respiratione prohibentur, cito exspirant; quare maxime vulgaris & promptissima eadem interficiendi ratio est, spiritum præcludere, quo penitus obstructo, *vita* uti flamma perit: Quod si objicias *suffocates* interire, quia fuliginea retentæ massam sanguineam inflant & intumefaciunt; quæ proinde, mole aucta, & fere immobilis facta, cordis sinum opplet, ejusque motum inhibet: dico hoc improbabile esse, quoniam si arteriæ ubique in artubus, & circa collum ligaturis constringantur, ut sanguis, quoad circuitus sui ambitum coarctatus, circa præcordia plurimum constipetur, (plus certè quam à mera fuligine retenta evenire potest) propterea tamen neque statim mors, neque lethalia symptomata insequantur: Hinc ut constet Respiratione prohibitos interire,

interite; quia *sanguinis flamma vitalis nitroso aeris pabulo destituitur*, potius quam quod eadem & propria fuligine detenta obruatur: Horum affinitas adhuc clarius observatur à mineralium fossoribus, qui passim experiuntur in cryptis subterraneis, ubi vel nitrum deficit, vel à vapore quodam alieno abigitur, si quando animi deliquium imminet, vel plane urget, eodem tempore lucernæ flammam diminui, cæruleam evadere, & demum expirare.

Secundum *flammæ sustinendæ* requisitum, est constans *pabuli sulphurei*, quod continuo depascatur, *supplementum*, quo subtracto, aut propter incongruam mixturam depravato, flamma extinguitur: Uti cernitur in lampade, quæ oleo deonegato, aut si aqua vice ejus suffundatur, exspirat; Eodem plane, quo *flamma* ritu, *calidorum animalium sanguis* (& è cunctis naturalibus, præter ignem, hic unicus) *pabulum sulphureum*, constans & copiosum exigit, illudque brevi atterens, magna ex parte in effluvia vaporosa absumit, capite mortuo, terræ, salis, fœtidique sulphuris relicto, interim è pabulo suo per accensionem attrito, particulas quasdam in alios usus necessarios disponit, *Sanguinis vitam*, sive *flammam*, alimento continuo egere nullus est quin quotidie in seipso experiatur: Nam si aliquandiu illud denegatur, sanguinis vigor minuitur, quin & partes solidas atterens, earum ramenta, aliosque corporis humores, quibus depascatur, in sinum suum rapit: Si nutrimentum ab assumptis quotidie suggestum tenue nimis & aquosum fuerit, sanguinis fervor instar flammæ jejunæ remitti solet: Sin pabulum valde sulphureum, ac spiritu vinoso turgidum copiose ingeritur, cruor statim inflammatur, ac non raro in febrem, quasi apertius incendium erumpit: interim ex isto sanguinis pabulo, uti videtur, per accensionem attrito, effluvia calida cum fuligine & vapore copiosissima decedunt, Et quod ipsorum indolem plane igneam testatur, non raro linguam & fauces torrefaciunt, & veluti caminum, atredine inficiunt: Porro sanguine conflagrante fæces adustæ instar capitis mortui, in vesicam fellis, lienem, & alia fortan emunctoria amandantur.

Tertio, ut flamma accensa aliquandiu permaneat, jugi eventilatione opus est, nempe ut effluvia ejus fuliginosa continenter avolent, quæ secus in vicinia densius aggesta & detenta ignem suffocant, in quantum scil. corporis accensi poros obstruendo, materiæ sulphureæ inflammandæ eruptionem impediant: Pariter ac *flamma* etiam *sanguinis vita ventilationem* continuam exigit, in quem finem, præter majora Tracheæ spiracula, minora innumera, scil. pori cutis, ubique per totum corpus hiantes, effluvia à sanguine æstuante decidua copiose emittunt; quos si constipari ac nimis occludi contingit, propterea sanguis quasi fumo & vapore obsitus inordinate effervescit: porro necesse habet circuitum suum corripere, ut crebriori vice Pulmones pertransiens, illac totam qua licet, fuliginem suam dispellat. *Willis Tract. de Animi Brutor part. 1. cap. 2. Et Tract. de Accensione sanguinis, ubi fusius hæc tractantur*: De morte quatenus *sequitur ad vitia* Liquoris nervei, *vide tit. de Respiratione læsa, Syncope, Palpitatione cordis &c.* Vulgo autem mors adscribitur interitui caloris nativi, E causis autẽ eæ quæ maxime efficaces subitam inferre possunt, Quatuor autem de causis calor interit, inquit *Heurnius Instit. lib. 3. cap. 4.* Aut vehementia dissipante calorem, quemadmodum dicitur majus lumen obscurare minus: Vel à suo contrario, quemadmodum aqua extinguit ignem; denique copia affusi nutrimenti, suffocantis calorem, ut nimium oleum ellychnii flammam: &, quemadmodum scribit *Hippocr.* ex hac causa, habitissima constitutio corporis quæ in summum evasit, qualem in athletis cernere est, summe periculosa, eo quod spiritus vitales copia affusi nutrimenti, suffocentur: Vel calor extinguitur Inopia alimenti, ut cum flamma angusto loco coercita marcescit, ut in cucurbitulis medicis, cum flamma aëre defraudatur: sic in hominibus quum fauces præcluduntur, & cutis spiracula.

Observatio II.

Anatome Virginis annosæ, subito mortuæ cujus vasa circa cor sanguine exhausta reperta sunt, cum Pulmonibus vitiatis.

Virgo Nobilis Genevensis, annum 40. prætergressa, cui crebræ à cerebro defluxiones in dentes & circumsitas partes molestæ, ac dorsum σκολίωσις deformabat, 15. Februar. mensis, 1672. repente de scotomia conqueritur, aurium tinnitu, capitisque dolore, succedente paulo post aphonia & ἀσφυξία, hinc morte quarta ab invasione hora: Multa administrata præsidia, ac inter cætera cucurbitula sicca sincipiti admota, quæ cruorem aliquem elicuit.

Apertum postridie cadaver me præsente, In quo sequentia adnotata, 1. abdomine reserato, viscera satis integra se exhibuerunt, ventriculus omnino inanis, etsi cardiaca multa ingesta fuissent. 2. Uterus, quanquam pudicitiæ notissimæ, sartæ & tectæ esset, amplissimus, major quam in plurimis quæ sæpius pepererunt: 3. Thorace inciso, Pulmones variegati apparuerunt, lividi, viscida pituita circumfusi, cum plurimo pure intra parenchyma: 4. Neque cor, neque vasa adsita vel guttam sanguinis continebant: Effusus intra thoracis cavitatem animadvertebatur, sed non ea copia quæ vasa dicta exhaurire potuerit. 5. Pericardium humore omnino erat destitutum. 6. Spina dorsi ad lævum omnino deflectebat, ut vix à latere proximo duorum digitorum distantia quæ medium dorsum occupare debet abesset, literam S effingens, superiore parte extra vergens, inferiore, circa medios pulmones, admodum depressa, ut ideo admodum premerentur, unde asthmatis diuturni causa repetenda, & quod ad quemvis motum anhela fieret: Apertio capitis negata ob instantes exequias: Partem tamen sanguinis eo confluxisse ut crederem, impulerunt & paucitas ejus in thorace reperta, & querela de capitis dolore ingruente syncope, & elicitus ab admota cucurbitula cruor.

Observ.

Observatio III.

Mors subita à vermibus cordis aut pericardii incolis.

§. 1. IN Palatio Magni Ducis Hetruriæ, civis Florentinus circumforaneum fabulantem audiens, morte subitanea correptus est: quæ mors cum adstantibus & familiaribus ipsius maxime suspecta esset, dissecari cadaver curant; In quo dissecto nihil mortis causam quam vermem vivum in cordis capsula fuisse à Medicis repertum est. *Ex Petri Sphererii observationibus, Archepiscopi Moguntini Medici.*

§. 2. Valetudinarius quidam Syncope cardiaca, palpitationeque cordis per intervalla quatiebatur, & tandem subito occubuit: Dissecto cadavere, inventus est vermis cordis ventriculo dextro adhærescere, mortuus, niger. *Zacutus Praxis med. admir. lib. 2. observ. 39.*

Observatio IV.

Mors subita ab atro sanguine in cordis cavitate, Sero in pericardio, & Abscessu prope sinistram auriculam.

HYacinthus Burga, trium annorum, Nobil. D. de Burga, arcis Antuerpiensis præfecti filius, repente obiit: Aperto cadavere ab Excell. D. Nonnio, præter atrum sanguinem in cordis cavitate, Et serositatem in capsula cordis inventam, Repertus abscessus est instar ovi prope sinistram cordis auriculam. *Nic. Fontanus Respons. & cur. medic. p. 60.*

Observatio V.

Mors repentina à corporibus extraneis in sinubus cordis contentis.

§. 1. INfantulus, Thomæ Hall, Aromatarii Dorcheftrensis, trimestris filiolus, sanus & bene habitus, cum nutrix cum eo luderet, in sinu ejus subito, oculi quasi nictu, vitam exspiravit.

Dissecto à morte corpusculo, cordis dexter ventriculus sanguine congelato refertus fuit inventus: In reliquis partibus nihil culpa dignum, sed viscera sana & firma apparebant. *Prid. Lossius observ. med. 15. lib. 1.*

Scholia.

CAusam proximam tam subitæ mortis, impeditæ forsan sanguinis circulationi adscribendam censeo: Hæc si prohibeatur, vel in torculari Herophili, vel cordis ventriculis, *Sim. Pauli* authoritate, idem in Microcosmo quod in Macrocosmo, interposità terra inter Solem & Lunam, accidit, & veluti Eclypsis quædam exitit, quam necessario mora, serius ocyus, insequitur. *Idem.*

§. 2. Intra ventriculum dextrum, ad orificium venæ cavæ, in quibusdam repentina ac inopinata morte suffocatis, deprehendi frustula carnea, pugni magnitudine, invicem conglobata, & nuper in Episcopo Mallcacensi id à me fuit observatum. *Riolanus Antropographiæ lib. 3. cap. 12.*

§. 3. Juvenis 24. annorum, diu præter solitum mœstus, habitus melancholici, coloris nigri, subitanea tandem morte occubuit, antea tamen molestissimam sitim perpessus, & satis large ideo potans.

Secto à me cadavere, omnia se recte habuere, præter cordis ventriculum utrumque, qui non sanguine, sed pituita potius vitrea, tenaci, subalbida repletus erat. *Rumlerus observ. 6.*

§. 4. Præter adipem extrinsecus cordi adnatum, aliquando & intra cor, in ipsis sinubus & ventriculis *frusta pinguia*, sevo aut adipi similia, & quidem satis magna, nonnunquam reperiuntur: Ita refert *Pesthius* in Ducis Ferrariensis, subitanea morte extincti, sinistra cordis cavitate: pinguedinis frustum, ad magnæ candelæ sebaceæ formam repertum fuisse: *Rolfinkius Dissertat. de corde cap. 3.*

§. 5. Notandum est quod ego anno 1574. cum Rev. Præceptore meo J. B. Canano, & Exc. Patre meo, Ostiarium Serenissi. nostræ Barbaræ Austriacæ inspexi, Subitanea morte correptum, cui insignis pinguedo ad magnæ candelæ sebaceæ formam sinistram cordis cavitatem occupabat. *Hippolitus Boscus de Facultate Anatomica lect. 4. p. 438.*

Observatio VI.

Mors subita ob Polypos in sinubus cordis, Pulmones sanguine infarctos &c.

§. 1. FIliolus N. per 4. aut 5. dies tussi, febricula, &c. laboravit, & intra biduum extinctus est: Pulmones mortui sanguine stagnante infarcti reperti sunt: Dum vero

lethi

lethi adeo subiti causas adhuc rimatnur, corde dissecto, in sinubus Polypi ingentes animadversi. *Vide tit. de Dyspnœa.*

SCHOLIA.

P*Olypus*] Præter naturam multa in ventriculis reperiuntur, *Bauhinus* frustula adiposa, & *Wormius* ex utroque ventriculo caruncuulas quasdam interius albicantes, exterius rutilo colore emergentes, quod & nos alias invenimus, *Erastus* concretionem pituitosam, flavescentis instar medullæ: *Vesalius* glandulosæ nigricantisque carnis libras duas, *Benivenius* frustulum carnis instar mespili. *Thom. Bartholinus Anatom. reform. lib. 2. cap. 7.*

§. 2. D. Simon Pàuli Hafniæ vidit Polypum cordis, à sanguine tota substantia corrupto genito, in humano corde repentina morte extincto, cum veneni exhibiti suspicione. *Th. Bartholinus observ. 15. Actor. medic. ann. 1671. & 1672.*

§. 3. Subitanea morte concidentem anno 1669. aperuit Chirurgus, fatique præcipitis causam detexit pinguedinem nimiam Pulmones comprimentem: Item Polypum cordis ventriculi sinistri transitum sanguinis retardantem. *Th. Bartholinus in miscell. cur. anni 1670.*

OBSERVATIO VII.

Mors subita ob sinistram cordis auriculam materia crassa refertam.

FIlius Dom. N. quinque annos natus spirandi difficultate diu laboravit: Supervenit leipothymia, pulsus parvus languidus &c. Defuncti Pulmonis pars sinistra diaphragmati hærebat firmiter: Sinistra cordis auricula solito amplior erat, referta materia crassa & compacta, omnino alba, laridum coctum referente, quam subitaneæ mortis causam fuisse censuimus, cordis ventriculum sinistrum suffocando, & illius ventilationem impediendo. *Riverius cent. 1. observ. 83.*

OBSERVATIO VIII.

Mors repentina ob sanguinem intra cor & pericardium effusum, & abscessus in Aorta.

IRa repente mortuus, pericardium sanguine repletum dissectus ostendit, Cum ejus causa ulterius perquireretur, inventi sunt duo abscessus in trunco arteriæ aortæ prope cor, unde sanguis exierat.

SCHOLIA.

P*Ericardium &c.*] Quod rupto vase proximo, aut dilatato saltem ejusdem orificio probabile videtur.

Abscessus] Crudi haud dubie, & sanguinei sive inflammationi nondum supputati. *Welschius in mic̃lomim. cent. 3. §. 25.*

OBSERVATIO IX.

Mors repentina à sanguine cor suffocante.

PRæcipiti & repentina morte occumbere horrendum simul ac miserabile est, sicut hoc anno 1651. vidimus, nam brevi temporis spatio unus post alium hoc modo sub flebili mortis jugo reclinavit: habuimus anno præterito, fere per totum annum & amplius, siccitates immensas & præsertim æstatis tempore, cum ardentissimo fervore copulatas: Autumno vero elapso anni 1650. aquæ copiosæ statim post calorem & siccitatem humectantes agros, rigantes prata visæ sunt: Post aquas vero siccitas cum frigiditate magna supervenit: hinc copia catarrhi, & frequentia ophthalmiæ, & anginæ spuriæ visæ sunt: Anatomica sectio mortuorum qui hoc modo perierunt, ostendit Medicis cor à sanguine suffocatum. *Dom. Panarolus observat. 7. Pentec. 3.*

SCHOLIA.

EX dictis facile credo posse cognosci hujus morbi causam, si dixerimus oriri ab humore aliquo crasso & vaporoso per venas redundante, suffocante calorem nativum, aut venam aliquam disrumpente: Venæ etenim cum supra modum sint repletæ periculum est ne disrumpantur, ut provenit aliquando à copia sanguinis, sicut inquit *Galen.* aphor. 3. 1. Cum enim vasa fuerint cibis ac potibus supra modum repleta, periculum est ne aut ipsa disrumpantur, aut calor nativus suffocetur: Non neglecta interim prohibitione insensibilis transpirationis per adventum frigoria, Et sic corpora excalefacta per immensas siccitates caloribus maximis associata, adveniente pluvia, humorem ad internas usque partes attrahunt, ob raritatem corporis & apertionem pororum, sicut accidit in ferro, dum durissimum reddere volumus, quoniam à ferventissimo igne extractum in undas immergitur, qui humor postea cum non possit exire per poros,

poros, per insensibilem transpirationem, propter frigus externi ambientis, quod poros claudit, alios quærit aditus, quos si non inveniat, per corpus excurrit cum periculo maximo ne robur vitale cordis, ipsiusque calor suffocetur: Confirmat copia catarrhi, ophthalmiæ & anginæ, & anatome mortuorum qui hoc modo perierunt: Ideo optimum remedium esset si hujus morbi indicium aliquod haberi posset, statim cucurbitulas applicare per totum corpus ad reserationem pororum: sicut etiam sanguinem ex brachio utroque minuere, ne cor ab ipsius copia suffocetur. *Idem ibidem.*

OBSERVATIO X.

Mors repentina à disrupta vena in ventriculo cordis, cum Pulmonum vitiis.

Rusticus carceribus detentus eum optime cœnasset & dormitum ivisset, paucis habitis verbis cum socio, quicum decumbebat, perpetuo somno se tradidit: Socius perterrefactus carcerum custodes advocat, custos Judicem, qui cadaver aperiendum jubet.

Quo aperto, Omentum laceratum & putridum inventum: Jecoris portio circa costas suppurata, Pulmones putridi: Nec tussis adfuit nec respitandi difficultas: Corpus pariter lividum erat, præsertim ea parte in qua jacebat: Hujus tantum repentinæ mortis fuit causa, disruptio venæ in ventriculo cordis, *P. Poterius cap. 60. centuria iij.*

OBSERVATIO XI.

Mors repentina à sanguinis copia suffocante & obruente sinistrum cordis ventriculum.

IN Nosodochio aperui corpus cujusdam ancillæ, quæ in chorea inter saltandum subitanea morte periit; causam mortis investiganti, Sinister cordis ventriculus magnam continere sanguinis copiam apparuit: Omnia etiam in corpore contenta sanguine suffusa nigricabant, vel saltem rufescebant: Pulmones quoque ita arctè undique thoracis lateribus adhærescebant, ut vix separari potuerint; unde continua laborabat spirationis difficultate: Cerebrum alias erat bene constitutum, nisi quod omnes venæ sanguine turgerent, præter naturæ modum.

SCHOLIA.

VNde conjeci mortis causam fuisse quod ex saltatione & motu vehementiore, cor & sanguis supercalefactus fuerit, quæ majorem requirebant respirationem, quæ cum denegaretur ob adnatos pulmones, necessario ipsum cor & calore & nimia sanguinis copia obrutum interiisse, idque subito & inopinato. *Saltzmannus Observat. Anat. pag. 46.*

OBSERVATIO XII.

Mors subitanea à retrocessione sanguinis ex arteria & vena axillari ad cor, ob corpus carneam cavitatem arteriæ obturans.

CUm ego in Nosocomio S. S. adessem gratia secandi corpora, accidit ut Pater quidam D. Antonii, desiderio impulsus anatomicæ sectionis ad ipsam intuendam me rogaret: libenti itaque animo aliquando dum secui, ut prope me sederet oravi: Opus complevi, atque ipse ex hujusmodi inspectione totus jucundus domum revertitur: Sequenti die quidam mihi retulit patrem istum è vivis decessisse, rogans ut reliquorum patrum gratia ipsum aperirem ad intuendam repentinæ mortis causam: Corpus secuimus, atque sub dextera axilla prius Aneurisma habuerat, quare Medicis consulentibus singulis annis, cum esset quadrato corpore, maxima ex brachio opposito sanguinis copia hauriebatur: accidit eo tempore, dum nunquam tam jucundus & promptior esset ad vitæ functiones, illi repentina mors & in terram cecidit.

Secto cadavere, venam azygos maxime turgentem inveni, ita ut rumpi videretur; Venæ item & arteriæ omnes, quæ musculos intercostales dexteros irrigant, summopere tensæ plenæque erant: ita ut dum sectio fieret circa claviculam & axillam, maxima sanguinis copia redundaret: Sed quod maxime admirandum fuit, arteriæ axillaris fuit inspectio: ipsa enim, nòn ut in cæteris aneurysmatibus rupta & corrupta erat, sed undequaque integra: Ea tamen differentia, quod circa arteriam & venam axillarem, atque intra cavitatem arteriæ, *caro quadam alba, solida*, dura & cartilaginosa maximæ portionis, tam firmiter adhærebat, ut secerni nullo modo posset, imo ferro mirifice resistebat: unde cum via sanguinis naturalis & vitalis ad irrigandum, brachium ex insigni interna & externa obstructione paulatim clausa esset, retrocedendo sanguis cor suffocando, Patrem illum inopinatè sustulit. *Dom. Panarolus Pentecoste y. Observat. xi.*

SCHOLIA.

Caro quædam alba, solida &c.) Similia corpora, pro variis quos obsident locis, varias læsionum species inferunt, apoplexiam, orthopnœam &c. syncopen cardiacam, si in corde primas radices aguot, vel in vicinis illis locis delitescunt, sique id langui-dum fit, nec sanguinem amplius propellere valeat, unde maiore tanto oneri succumbit: Observatum qui-dem quoidam ista corpora diu impune gestasse, at-que pleraque vitæ munia obiisse, ubi scil. mobilia sunt atque hinc inde dispergumtur; sin autem alicubi firmiter fixa, impedita sanguinis circumgyratione, subitam mortem inferre possunt.

OBSERVATIO XIII.

Mors repentina à sanguine circa cor &c. concrescente.

§. 1. Timoris damna non pauci experti sunt: Metus mali sæpe major ipso malo, & formidine mortis quamplures moriunrur ante mortem: Fugiendus timor vel eo nomine, ne torpidus metu sanguis iogruentia mala facilius admittat: Corripiuntur multi pestilentia, quam forsan constanti animo & sereno evaderent. Romæ mortuus est, me præ-sente, vir Emioens, cui in thorace circa cor sanguis concretus mortis causa credebatur, na-tus ex timore in mari concepto, quum iniquitate ventorum agitatus Genua solveret in Sardiniam trajecturus. *Th. Bartholinus observ. lxxvj. cent. iv.*

§. 2. Sæpius observavi in subito demortuis cadaveribus, passim à me dissectis, cordis magna vasa sanguine concreto repleta: *Idem l. de lact. Thorac. cap. 14.*

§. 3. Puella cum per diem capitis gravitatem, vertiginem &c. passa esset, die sequenti subito extincta est &c. In arteria magna & vena totus sanguis illi coaluerat &c. *Vide tit. de Syncope.*

OBSERVATIO XIV.

In subita morte extincto, repertum Pericardium aqua & sanguine concreto repletum.

Miles subito post longum mœrorem mortuus, visceribus reliquis salvis habuit in peri-cardio, non aquam modo sed & copiosum sanguinem concretum. *N. Abrahamus Frambesarius in Exam. Doctor. fol. 29.*

SCHOLIA.

Hoc patet non omnes qui subito moriuntur, apo-plexia mori, & frustra sæpe causam quæri ab ana-tomicis io capite, cùm in thorace sit: Eo in milite cor obrutum & oppressum fuit tum ab aquæ copia tum à sanguine, cujus interceptus fuit cursus, hinc ejus concretio: Mœstos & melancbolicos sero abun-dare doostat, io mœrore ad cor sanguinem confluere, ibique stagnare, ejus oppressio, ob quam vix explica-tur, ostendit: Syncope autem cardiaca correpti vix ab apoplecticis distinguuntur: animales enim actio-nes io prioribus statim debilitantur, ac tandem peni-tus deficiunt; hac enim ingruente oculis viridia ni-gráque obversantur, aures tinniuot, & quandoque omnia in gyrum rapi videntur, mox omnis sensus & motus perit, instárque trunci jacent ægri: Quæ ergo ratio distinctionis est? In apoplexia, quantumvis forti, stertor est, quâdiu id quod è cerebro accedit musculis thoracicis, ad complementum respirationis, solum est ablatum, durante adhuc ebullitione naturali in corde: In syncope cardiaca nullus est stertor, quia cor ipsum subito occupatur.

OBSERVATIO XV.

Mors subita ab aqueo humore in pericardio redundante.

Elapsis annis cùm anatomen Nobil. cujusdam viri jussu Magistratus aggrederemur, eo quod repentina morte præventus fuerat, & suspicio erat ne causa lethi veneficium fuisset, tandem cùm nulli visceri vestigium, sive nota ulla deleterii pharmaci appareret, in-venimus pericardium iogenti mole rumens, quo manibus leviter presso, humor ipse aqueus ex ore ubertim manasse liquido coospeximus: Coojeci ex his ob cordis palpitationem ipsum statim obiisse: *Iulius Iasolinus Tractatu de aqua in Pericardio, capite ij.*

SCHOLIA.

Aqua quæ in involucro observatur, & quæ in tho-racis cavitate ortum ducit, nedum ex vasis inibi contentis, verum etiam & potus aliquid roris modo ac madoris eo penetrare censemus, tum per anasto-mosio tum etiam per diapedesin, si cum potum assu-mimus lambendo veluti per parietes aliquid influit. Hoc ex Hippocr. clara sententia liquet, libri de Cor-de, initio. *Sed quomodo aqua acervatim struens, turba-tionem ac multam tussim exhibet? præterea inquam quod contra respirationem fertur: quod enim per rimam illabitur, tanquam juxta parietem delabens, aëris elationi non infest, sed levem ac lubricam quandam viam humectatio ipsi præbet: Hunc itaque humorem cor de pulmone una cum aëre abducit: Aërem quidem igitur, ubi in medelam cessit, necessario opor-tet retro per eandem viam, qua abduxit, rejicere: verum hu-morem partim in saleum ac vaginam suam expuit, partim rursus una cum aëre foras propellit:* Hanc Senis sententiam confirmat *Galenus* 4. m. m. cap. 7. & 7. de us. part. c. 17.

c. 17. & alibi sæpissime: Nec probatione authoritate egent quæ sensus indicant, quandoquidem in nobismetipsis experiri licebit æstivo tempore, præcipue si quis in sole ambulaverit, & siti interdum vehementi crucietur, vix loqui potest: sumpto postea aquæ haustu, loco vel ore; statim vox redit: Ecquid amplius immoror, cum vetustissima sit hæc sententia? imo ipsius Platonis? hic in Timæo, *Cum vero ex cordis palpitatione, in terribilium rerum timore, ex ira exercitatione, praviderent fore totum hoc trasientis partis domicilium æstuosum ac propemodum ignitum redderetur, subsidium illi pulmonum forma aggenerata invenerunt: qua mollis primum & exanguis, deinde cavernosa spongia instar, ac forminulenta est, ut spiritu potúque excepto respirationem refrigeraret æstumque mitigaret: Hippocr.* Platone vetustior nedum ratione, verum experimento probavit, ostenditque notam, *Signum autem hujus rei hoc est, Si quis enim aquam caruleo colore, aut rubrica temperatam sitienti valde bibendam dederit, maxime sui, hoc enim pecus non est curiosum neque munditiei deditum: deinde dum adhuc bibit ipsius guttur rescet, hoc colore reipsa tinctum reperiet:* Sed non est cujusvis hæc Chirurgiæ aggressio: Nequaquam fides nostra suspecta esse debet de potu quod homini in guttur vergat, comprobat historia superius allata.

Observatio XVI.

Mors subita ab adipis copia pericardium investiente.

Vixit ante aliquot annos Mercator Amstelredami, vir summe obæsus; (nomen subticeo) cujus cadaver, quod repentina morte occubuisset, cultro anatomico subjectum est, Atque pericardium adipe adeo obsitum animadversum est, ut cordi constricto debitam expansionem denegatam fuisse constiterit.

Observatio XVII.

Mors subita à nimia pinguedine.

Rever. Joh. Musonius Polonus, vir statura procera, corporéque ob nimiam pinguedinem vasto atque ad motum inepto, annos 58. natus, per aliquot annos de dyspnœa, maximè inter eundum sæpissime conquestus est, qui antea frequenter hæmorrhagiam narium fere usque ad animi deliquium patiebatur, & ex erysipelate pedis utriusque ulcere laborabat: hic è consilio nostro aliquoties purgantibus usus est, ob metum hydropis, sed absque commodo, nam respiratio in dies difficilior, facultásque vitalis debilior reddebatur, ut se tandem lecto committere cogeretur: Lecti & quietis pertæsus, aura liberiore frui gestiebat, persuasus sibi inde valetudinis aliquod emolumentum: Cùm ipsum nullis rationibus à proposito abducere possem, ille denique 25. Aug. 1669. mane Cathedram Templi conscendens, habitáque concione Polonica brevi, circa meridiem rheda cum filia se vehi jubet ad vicinum pagum, milliare Germanicum ab urbe distantem profecturus; sed dum vix quartam milliaris partem perficeret, rheda descendens subito moritur.

Cadaver sectioni traditum est, ubi post Chirurgicam apertionem, in abdomine supra musculosam carnem satis amplam & robustam adeps, coloris ad citrinum vergentis; octo digitorum transversorum crassitiem superans conspiciebatur: Præterea in cavitate abdominis ichorosi humoris aliquid, in intestinis vero flatuum paulo major copia: Sed viscera omnia medii ventris, cor insigni pinguedine præditum cum pulmonibus: In infimo, ventriculus &c. optime constituta: hinc constat obesitatem nimiam mortem accelerasse. *Simon Scholzius in miscell. cur. anni* 1671. *observ.* 87.

Observatio XVIII.

Mors subita ab irruente affatim in Pulmones sanguine, ibique concrescente.

Plerumque onerantur sanguine pulmones in moribundis, & in subito extinctis, ex irruente in pulmones sanguine, ibique restitante ob motum circularem cessantem, caussam mortis non semel sectione detexi. *Th. Bartholinus Tract. de Pulmonibus p.* 27.

Scholia.

S*anguine ibi restitante*) Substantia pulmonum nostrorum compactior videtur quam ut cum avibus vel ranis comparetur: sanguine plena est nec transparet: Si vero æqua lance rem utramque expendamus, fateri cogemur & hominum & majorum animalium pulmones spiritu aëreo plenos esse, & adeo raros levesque ut aquæ supernatent, evidenti vesicularum teneræque constitutionis argumento: Huic pulmonum porositati & levitati imputant quidam causam, cur suffocati in aquis post tres dies iterum emergant natentque: Unde pulmones eximere solent Piratæ ne submersa cadavera fundum linquant: Præterea pulmones ad unum omnes, qui parenchyma quoddam habere videntur, revera carne omni destituuntur, quia sanguine in amplissimis vasis abundant, nec ita accurate exprimitur, remanet is in pulmonibus, quibus coctis parenchyma mentitur, & cibi solidi vicem pauperioribus præbet, quemadmodum

& farcimina, quæ vacuum intestinum sanguine replent, si coquantur parenchyma fingere possunt: Cæterum si debita diligentia pulmones corporibus exempti aqua eluantur, comprimantur manibus, per follem aqua immissa laventur, digitisque subigantur, ut omnis prorsus sanguis extillet, aliam faciem videbimus: candicabunt, & præter membranosum corpus superėrit nihil: Plerumque onerantur sanguine in moribundis, ex irruente in illos sanguine ibique restitante ob motum circularem cessantem: Ita nisi fallit omen, omne quoque parenchyma, seu sanguinis affusio in hepate & liene, evanescet tandem solis fibris vasisque & membranis remanentibus, si sanguis qui illis inhæret & parenchyma simulans manibus vel bacillis exprimatur, vel aceto coctus dissolvatur: Lienis ita parenchyma disparuit, & *Highmori* dexteritate lib. 1. part. 3. cap. 1. tot vasa, tot fibræ nervosæ mire complicatæ, magnum carnis putridæ locum implent.

Idem ibidem.

Observatio XIX.

Mors subita à putredine quinti pulmonum lobi.

IN Carolo Sabaudiæ Duce nono (præter alia monstrosa) quintum pulmonis lobum omnes vidimus; tetigimus incidimúsque, quem una cum aliis penulis vitiatum putridúmque deprehendimus, Ex quo judicatum est, cum aliis ipsum inopinatæ & subitæ mortis causam fuisse. *Franc. Puteus Apologia Anat. pro Galeno contra Vesalium.*

Observatio XX.

Morte subita abreptæ mulieris anatome cujus mediastinum plenum erat sero sanguineo, Pulmonis substantia pure referta Testiculus sinister vitiatus &c.

VIdua D. N. asthmate, febre, dolore pectoris corripitur: Die XI. morbi cum optime se habere videretur subito extinguitur: Aperto cadavere invenrum est mediastinum plenum sero sanguineo: quod forte rupta membrana versus partem superiorem pulmonis, eúmque arque asperam arteriam comprimens, subito suffocaverat: Universa pulmonis substantia referta erat materia purulenta: Testiculus sinister erat colore nigricante, cujus substantia interior veluti gangræna affecta apparuit. *Vide tit. de dolore pectoris.*

Observatio XXI.

Anatome viri morte repentina sublati, in cujus thorace reperta massa, saccum referens, in medio pendens, sanguine nigricante plena.

GAllus quidam, quadragenarius circiter, nomine Paris, Sigillorum sculptor sine pari, dissolutam diu vitam vixerat, sanus hic sibi & aliis visus, festo nativitatis Christi, cum amicis quibusdam lætus, ad multam noctem bibens & saltans, male se habere cœpit, & cubiculum petens in lectum se conjecit: Famulus dormire eum ratus, in quiete eum reliquit, at mane mortuum reperit: Contigit hic casus in Vestrogotia, in arce Leckoe Illustr. Dn. magni Gabrielis de la Gardie; magni Regni Sueciæ Cancellarii, qui attonitus ob tam improvisam rem, jussit ut causam repentinæ illius mortis perquirerem.

Dissecto cadavere, infimi ventris viscera omnia sana reperta; Thorace reserato, apparebat massa quædam nigra, sacci ad instar in medio pendens, quæ Pericardium erat, continens membranam cordis, Parenchymatis penitus consumpti loco, sanguine nigricante repletam: Pulmo dextra parte totus consumptus: Sinister integer quidem, sed fuscis plenus maculis. *D. Petrus Specth in miscellaneis curiosis ann.* 1674. 75. & 76. *p.* 55.

Observatio XXII.

Mors subita ab hydrope Thoracis, Pulmonum motum impediente.

VIr Nob. Sexagenarius, per quadriennium, initio levi, post gravi pectoris angustia detinetur, qui tandem frustra adhibitis multis subitò, quasi fulmine vel apoplexia tactus, morte inopinata corruit.

Ad inquirendam interitus causam, corpus post mortem aperio, discissâque cartilagine costis adnexa, mox aqua ex viridi citrina, cum impetu, ἀθρόως prosilit: Ulterius in sectione pergens, discisso mediastino, totum os pectorale caput versus reflecto, & ecce, Pulmo multis maculis nigris, diversis coloribus, instar spetmatis ranarum, occurrit, quo dissecto, sanguis nigerrimus profluit. *Iohannes Bilgerus Medicus Campodunensis ad Gr. Horstium tom. 1. p. m.* 142.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

EX his facile colligere est quod pulmo aquæ putridæ innatans, spiritusque virales sua labe inficiens, sese dilatare, prout par erat, ac spiritus fovere non potuerit.

OBSERVATIO XXIII.

Mors subita à Tabe & consumptione Pulmonum.

PUella trium annorum diuturna quartana laborans, subito extincta: Aperto corpore, visi sunt Pulmones adeo contrabuisse ut nullum illorum vestigium appareret, sed tantum membrana plena purulenta materia, cum tamen *nunquam vel de tussi* (mirabile dictu) conquesta fuisset, vel pus expuisset. *Ludov. Nonnius Med. Antuerpiensis ad Zacutum, in Praxi admir. lib. 1. observat.* 109.

SCHOLIA.

NUnquam vel de Tussi &c.) Id observatum a Nic. *Massa* interdum apostemata in pulmonibus existere, quæ nulla comitetur febris, nec tussis: refert enim *in introduct. anat.* fol. 57. se quendam secuisse, cui in substantia pulmonis, parte sinistra, ulcus magnum, concavum & putridum inerat, in cujus cavitate fuit sanies multa & prava: cùm tamen doloris omnis & tussis fuerit expers: Verisimile ulcus illud enatum è tuberculo tandem in pus mutato: Cur vero absit tussis & exspuitio præsente materia purulenta *Vide tit. de Phthisi.*

OBSERVATIO XXIV.

Mors subita ob Pulmones sicciores & vitium cordis auricularum, unde impedita sanguinis circulatio.

ANno 1652. initio Februarii mensis, ob inconstantem aëris intemperiem multi in urbe inopinata morte subito extinguuntur: Inter hos auriga in curru exspiravit, natus annos 30. Longo autem tempore conquestus fuerat de abdominis doloribus ad jugulum ascendentibus, ut inde se crederet suffocari, nec levamen ante sensit quam presse thoracem & abdomen manu comprimeret, vel opposito fulcro sublevaret: Insperatæ mortis causam investigaturus cadaver aperui & sequentia notavi.

1. In abdomine omentum invenimus putridum cum ingenti fœtore: 2. Hepar ingentis molis, ut utrumque hyponchondrium fere impleverit, colore sano sed duriusculum, imprimis sub ensiformi cartilagine: 3. Lien exiguus infra ventriculum, fibris membranisque mirum in modum vicinis partibus connexus & implicitus, figura singularis, referebat enim renes bubulos vel suillos, quatuor vel quinque lobis distinctus: 4. Ren sinister cætera sanus, incumbentis lienis impressum servabat vestigium, Liene uterque major: 5. In abdomine inter membranas plerasque hinc inde vesiculæ à flatu excitatæ: 6. Cœcum intestinum in sinistro hypochondrio colo adhætebat: 7. In Thorace pulmones sicciores ad livorem tendentes, Sinister mediastino adnatus, Prope gulam & dorsum inflammati, sicut & ipsa gula, unde vivus post cibum sumptum de dolore ibidem loci ingenti non immerito conquerebatur: 8. Cor inusitatæ magnitudinis & quovis bubulo majus: 9. Dextra cordis auricula amplissima, sed digitos transversos lata, sanguine turgida: Sinistra vero contracta, vix nucem æquans minorem.

SCHOLIA.

PAtet hinc facile mortis causa: Pulmones enim exsucci, ad motum inidonei, per venosam arteriam sanguinem non admisere per circulationem hac iturum, unde stagnans in ventriculo dextro & auricula dextra hominem suffocavit; Quo accesserunt flatus ex abdomine, qui presso diaphragmate & angustato corde spiritum intercluserunt. *Thomas Bartholinus cent. 1. histor. xlv.*

OBSERVATIO XXV.

Mors repentina à retorrida bile in arterias effusa.

REtorridam bilem in duobus, qui à valida pilæ exercitatione repentina morte sublati sunt, in arterias effusam illic deprehendimus, in tophi nigri speciem concrevisse. *Fernelius Patholog. l. v. cap.* 12.

SCHOLIA.

Bili illi retorridæ palpitationis cordis causam assignat *Fernelius*, quæ melancholia hyponchondriaca laborantes, & quibus lien atræ bilis copia turgescit fatigat, cum ex ea per arterias, quibus multis lien perfusus est, teter atérque vapor prompte cor vicinum subit: Ejusdem substantia, si cor per arterias invadat, lethum subitum invehere poterit, oedum palpitationem.

OBSERVATIO XXVI.

Anatome hominis subito extincti, cujus valvulæ semilunares, ad aortæ ostium sitæ, osseæ repertæ sunt.

Sutor Parisiensis in vico S. Jacobi habitans, sanguineus, corporis habitus obæsioris, non admodum senex, sumpto jentaculo, domo egressus vix xl. passus ab ea aberat, quando derepente concidens exspiravit.

Domum deportatus aperitur, & in toto corpore nihil morbosum, nihil p. n. repertum, nisi quod tres valvulæ semilunares, ad aortæ ex sinistro cordis ventriculo egressum sitæ, osseæ fuerint: unam dono accepi, coloris albicantis, adeo durantur vix cultro aliquid abscindi potuerit. *Carolus Rayger in miscell. cur. anni* 1672.

SCHOLIA.

An tam repentinæ mortis causæ fuerint, dubito, cum oec circulationem sanguinis impedivisse, aut Apoplexiam istam fortissimam introduxisse credibile sit: Os io corde cervi annosi inveniri non adeo rarum, ut in homine insolitum. *Harvæus* tamen in homine fortissimo, portionem arteriæ magnæ juxta cor in os rotundum vidit conversam: Exc. Bartholinus in corde Phthisici, cent. 1 Observat. 50. In corde Urbani VIII. Pontif. cent. ij. Observ. 45.

OBSERVATIO XXVII.

Mors subita ob corruptionem omnium viscerum vitalium & naturalium.

Virgo valetudinaria, præcedente cardialgia, vertigine, subito occubuit: Peritonæum, mensenterium, Intestina omnia, Jecur, Lien, Testes &c. corrupta erant, Pulmones purulenti. *Vide l. 3. tit. de ventris dolore.*

OBSERVATIO XXVIII.

Mors repentina à Corde flaccido, suppurato &c. vitio omenti, pulmonum, jecoris &c.

Quidam juvenis annos 24. natus, arte figulus, cum pertransiret viam, quæ dicitur de *Mascontenti*, ad ostium proximum pulsat, introgreditur, & de doloribus ventris vehementer conqueritur: vix accersito Pharmacopola, cum sacerdote, qui ipsi postulanti Theriacam afferunt, animam agit & derepente moritur: Hæsitant amici an veneno potus fuerit, ideo ad Judicem criminalem recurrunt, qui de more præcepit à Medico & Chirurgo cadaver visitaretur: Cadaver omnino lividum reperitur: Plebs hac de re hominem fuisse veneno peremptum putat, qua de causa ut cadaver à Chirurgo aperiatur jubeo.

Eo adaperto, inventum est omentum semicorruptum, Intestina mirum in modum distenta, Jecur male coloratum, Pulmones circa costas putridi, Cor insuper flaccidum & suppuratum: In hoc casu satis mirari non possum, quo pacto vir iste sanus à cunctis haberetur, nec de ullo affectu conquereretur; imo nuptias brevi erat celebraturus: Neque tussis neque respirandi difficultas adfuit. *Petrus Poterius centur. 3. observ. lix.*

OBSERVATIO XXIX.

Mors ex improviso adveniens, à rupta pulmonis vomica & pure ad Cor penetrante.

§. 1. Non pauci inopinato è vivis horæ quadrante erepti sunt, In quibus dissectis non alia mortis causa comparuit quam repentina vomicæ disruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetraverat, ipsius vim extinguens atque obruens: Cumque ex his duo Medici essent percelebres, attamen nec febris, nec inappetentia, nec aliud simile præcesserat: Id mihi quidem persæpe ejus loci memoriam revocavit, quo inquit Hippocr. Quibus suppuratio in corpore abdita non innotescit, ea propter crassitudinem vel puris vel loci delitescit. Etenim haud raro efficit obvolventis densitas, ut nihil tetrum à pure in cor vitæ fontem inspiretur. Omnibus tamen sic affectis, multo tempore antequam vomica rumperetur, cruenta exscreatio processit è pulmonibus eáque cum tussi, adfuitque spiritus gravis ac fœtidus, pectoris gravitas, pectoris levis oppressio & spiritus difficultas, quibus Tabes raro comes. *Fernelius Patholog. lib. 5. cap. 10.*

§. 2. Ut

§. 2. Ut plurimum pus reperitur in ventriculis cordis eorum qui subita morte intereunt. *Iacobus Challovius Tract. de Origine & motu sanguinis p. 83.*

SCHOLIA.

HOc argumento quidam utuntur ad impugnandam sanguinis circulationem. Si humor ab arteriis in venas, & ab his transit in cor, sanguis, juxta leges circulationis, cor ingressus dira proculdubio invehet symptomata, syncopen, imo mortem subitam, si quid alieni & corrupti ipsi immixtum sit. Pars enim adeo nobilis inquinamenta ejusmodi non sustinebit citra noxam insignem: Respondeo Valere hanc objectionem apud eos quibus ignota est corporis œconomia; At si quis probe perpendat inesse corpori vitæ principium, quod illius custodiæ assidue invigilat, Calorem scil. naturalem, qui alterare conatur, & probæ temperiei restituere humorem in corruptionem abire paratum, si hic eum putredinis attigit gradum, ut in pristinum statum denegatus sit reditus, tunc temporis calor naturalis, quantum licet, illum à corde arcet & propellit, modo ad hæmorrhoidales ablegans venas, modo ad alvum, urinas, menses in mulieribus, modo extra vasa propellens tanquam noxiam, unde abscessus, tubercula, &c. Idem calor nativus si langueat, nec par sit ferendæ ejusmodi illuviei, succedunt languores, leipothymiæ, imo mors ipsa. Interdum idem humor, lento per cor transitu, leipothymias invehit, tandem vero plurimis peractis circulationibus, emendationem suscipit, pristinam induens naturam. *Idem ibidem.*

Pus in Ventriculis) Eo ablegatum, sanguinis mediante circulatione, ab abscessibus variis in corporis partibus genitis atque disruptis, quod nisi celeri transitu ablegetur, vi malefica vitæ principium destruit.

OBSERVATIO XXX.

Mors repentina ab hydrope Thoracis & Pericardii, ac vitio cordis nigro sanguine distenti.

JOh. le Mons Flandri, placida sed repentina morte extincti, cadaver apertum anno 1634. utrumque dextrum Pulmonis lobum, sed præcipue inferiorem ostendit nobis consumptum, ut sola membrana externa inferius residua esset, adeo crassa, ut triplo pericardii crassitiem ordinariam æquaverit. Non tamen membranosa hæc tota erat tunica, sed interiore facie qua pulmones ambiebat: consistentia instar sevi crassa apparebat, candicans, non absimilis cartilagineæ costarum substantiæ, nisi quod ob mollitiem digitis contrectata in pulpam resolveretur, arcte utroque latere pleuræ adnata, inferiore loco ad diaphragma hydatides aliquot ingentes limpida aqua repletas formaverat, quæ fontis instar thoracis dextram partem aquarum copia inundaverant, & Thoracis hydropem acciverant; Pericardium quoque multa aqua distentum, ultra naturalem excreverat magnitudinem: Cor ipsum longe nativam molem excedebat, flaccidum, nigro sanguine plenum: In sinistro latere uterque pulmonis lobus videbatur sanus: parenchyma quidem consumptum non erat, color tamen luridus, viscidáque materia puriformis passim inspersa comparebat. *Thomas Bartholinus cent. ii. Observ. 66. Ottho Heurnius observat. xiv.*

OBSERVATIO XXXI.

Mors subita ab appenso amuleto ex Arsenico, à quo cor siccum, nigricans & ulceratum fuit.

REferunt Nob. quendam qui supra cor venenatum illud antidotum (*pentaculum ex arsenico*) appenderat, pestis præcavendæ gratia, pila palmaria ludentem, è vestigio exanimem corruisse.

Cujus aperto cadavere, siccum, nigricans, ulceratúmque cor apparuit, *Guibertus tractatu de Peste.*

SCHOLIA.

AMuleta, præserim ex auripigmento illo factitio, quod Arsenicum crystallinum vocatur, ad arcendum pestis contagium magnopere à multis commendatur: ajuntque Adr. VI. Pontif. Max. à peste quæ Romæ anno 1522. sævii, beneficio sacculi, arsenico repleti, atque è collo suspensi, immunem evasisse: At hanc de Arsenici ἀντιπαθείᾳ quamplurimi in dubium vocant, Eraltus, Hor. Augenius, Columba, Joh. Matthæus, H. Saxonia, Horstius: Quod Adrianus VI. à peste immunis fuerit, credo, at illam arsenici gestationem causam fuisse nondum exinde colligo: Multa simul fiunt quæ à diversis pendent causis: Atque ad stabiliendam experientiam, non sufficit unum alterum ve experimentum, sed virorum prudentum longa observatione opus est. Plurimi contra tempore contagii serpentis, ejusmodi amuleti gestatione, non modo nod adjuti sunt, sed citius aliis pestilenti lue fuere polluti, teste Vutzero: E contra plurimi tale præsidium susque deque habentes, vel idem non adhibentes, adhibitis duntaxat probatis alexiteriis, à contagione maligna incolumes servati sunt. Addit Guiberti commentator, ex Siculi cujusdam Medici relatione, Juvenem quendam, pila palmaria ludentem, derepente in sphæristerio extinctum, cui ex collo sacculus arsenico plenus dependebat. Paravinus Medicus, inquit, porro scripto prodidit luri periculum, qui hujusmodi sacculum gestabat, cum incaluisset, in acutam febrem malignam incidisse: In quibusdam Aulicis

observatum, inquit, qui hujusmodi venenum cordis regioni applicuerant, toto pectore erupisse pustulas, ex vi arsenici caustica ac maligna; Visi sunt alii, *in quit*, animi deliquio passim concipi, ex gestato inibi deleterio illo amuleto, qui eo ablato protinus convaluere.

OBSERVATIO XXXII.

Mors subita à Cordis corruptione & pericardii consumptione.

IN Equite Aurato deprehendi penitus absumptum Pericardium, ut ne vestigium ejus restaret, Corque ipsum ira corruptum, ut ejus substantia butyri instar mollis fuerit, digitisq; in apprehensione facile penetrarint. Ægrum tamen quatriduo ante mortem chartis ludentem vidi. *Rob. Flud. à Fluctibus lib. 4. Anat.*

OBSERVATIO XXXIII.

Mors subita ab alterato ventriculi fundo.

VXor N. diarrhœa affecta interiit, cum nihil minus quam de morte cogitaret: Inventus ventriculus in fundo ulceratus. *Vide lib. 3. tit. de Diarrhoea.*

OBSERVATIO XXXIV.

Mors subita à subito bilis in ventriculum confluxu.

PRosper N. cum diu ictero laborasset, & subito ex bilis in ventriculum confluxu exspirasset, Jecur habuit magnum, durum & viride cum grandi liene. *Vesalius.*

OBSERVATIO XXXV.

Mors subita in quodam cui ventriculus vinculo quasi strictus videbatur.

P*Ressius*, Medicus Romanus insignis, retulit se in Anatomica sectione Lienem quasi vinculo quodam ita cinctum vidisse, ut geminum Lienem repræsentaret: Vinculum vidimus nos in Ileo levi intestino, de quo in volvulorum observatione. *In stomacho audivi repertum fuisse in fratre Advocati Citadini, præcipiti fato è vivis sublato.*

SCHOLIA.

VNde hi orbiculi oriantur, An à mala compositione in ipso ortu, an vero à morbo Medicis contemplandum relinquo. Tamen in Liene ex primo ortu evenisse existimarem, non sic in stomacho & intestinis, ubi villi circulares ob ingentem caliditatem & siccitatem contracti cingulum efficiunt: Exemplum habemus in lyræ nervis, qui prope ignem positi statim contrahuntur. *Dom Panarolus Pentec. 17. Obser. xi.*

OBSERVATIO XXXVI.

§. 1. *Mors repentina à bilis in ventriculum effusione.*

PRosperum Marcellum, qui multis annis regio morbo laboraverata, insperatà subitâq; morte, ut Belloarmatus, interierat, dissecui, quo mortis causam inquirerem, quæ bilis in ventriculum injectio erat præcipua. Is enim sola bile occurrit turgidus, una cum jecoris scirrho, & illius contractione, seu in vnum condensatione; cum Lien interim mollior & grandior naturali esset, sanguiniq; parando subservire videretur, Bilis tamen vesicula duorum pugnorum magnitudinem facile adæquante, & exiguis lapillis quodammodo plena, qui invicem connexis granis, seminibusvè milii, aut potius asperæ superficiei vulgaris officinarum tutiæ erant quam simillimi: Ubicumque venas aperirem, nihil præter densissimam bilem inveni, Imo & in arteriis occurrens liquor, manus non minus quam bilis ipsa tingebat. *Vesalius Epistola de rad. China.*

§. 2. In Nicolæa Honoré visa est summa bilis effusio in intestina: Cystis fellea videbatur exhausta: Fernelius cap. de morbis Cystis felleæ, meminit quosdam interiisse, in quibus nulla interitus causa alia comparuit, quam quod folliculus fellis exhaustus esset. *Ballonius Ephem. & Epid. lib. 2. pag. 201.*

OBSERVATIO XXXVII.

§. 1. *Mors subitanea à pure ex abscessu rupto, & pure in intestina confluente.*

OStendimus in puellæ dissecto cadavere, quæ cum optime habita omnibus videretur, in levem quandam febrem incidit, intermittenti Tertianæ haud dissimilem, sine dolore in

lore in febre: Ad eam circa mediam noctem vocati, quod levi animi deliquio laborasset, cum rigore quodam, quem paroxysmi initium esse putabant, prædiximus abscessum in ventre ruptum, ex quo brevi interitura esset; Id cum alteri Medico absurdum videretur, ac brevi illa obiisset, Dissecto corpore magna puris quantitas circa uterum inventa est, quæ ad superiores usque partes redundabat, cum intestinorum colore subnigro. *Iacotius comm. ad aph. 9. lib. 3. sect. 2. Coac. Hipp.*

§. 2. Ac nos quidem ter superiore anno observavimus, in febre tertiana cum rigore non ita ordinato, exortam suppurationem in imo ventre, cujus nullum signum memoratu dignum præcesserat: unde subito effuso pure supra Intestina, aut intestinis ipsis ad sphacelismum perductis, improvisa mors sequuta est, cum rigore, sudore frigido, animi deliquio, sudore, ventris & inflatione. *Idem comm. ad aphor. 76. lib. 5. sect. 2. Coacar. Hippocr.*

Observatio XXXVIII.

Mors repentina à vermibus ventriculum perforantibus.

OB præteriti anni humillimi intempericm, corrupto fœnó, pecudes initio veris anni 1649. catervatim in Dania moriebantur: In dissectis bobus visæ in ventriculo vesiculæ plurimus vermibus scatentes, à quibus erosus credebatur ventriculus illis quæ sua sponte moriebantur: Author est Trallianus l. 7. c. 9. frequenter lumbricos sursum ad os ventriculi ascendentes, cardiacos affectus, immodicas animi defectiones, syncopas excitare, ut nonnulli statim, cùm à lumbricis roduntur, intereant. Hinc sæpe mors inopina infantes adultioresque opprimit, sine causa manifesta, ex ventriculo à vermibus perforato, præsertim si ad stomachum pertingant. *Th. Bartholinus hist. 77. cent. 4.*

Observatio XXXIX.

Mors subita ob Fungorum esum, à quibus redditum Hepar turgidum & albidum.

DIe 1x. Novembris 1651. Montispessuli, non longe ab ædibus Dom. Vendemian hospitis mei, mortui sunt Pater, filiæ duæ, & vicina ob hesternum fungorum esum: His dissectis inventum Hepar turgidum & albidum. *I. Nicolaus Binningerus cent. 1. Observ. xxvii. 1;*

Observatio XL.

Anatome cujusdam subito extincti, cui gibba Iecoris pars ulcere affecta erat.

ILlustriss. Renata Ferrariæ Ducissa, jussit ut famulum quendam Gallum, repente mortuum, aperiri facerem, ut qua morte obierit decerni posset. In Jecoris gibbo ulcus inventum est, quod ad suppurationem devenerat. *Brassavolus comm. ad aph. 18. sect. 6.*

Observatio XLI.

Anatome mulieris repentina morte sublatæ, In cujus hepate lapis repertus.

EXcell. Comitissa Nadasti, cum esset in procinctu partus, derepente extincta fuit: Aperto, ut fœtus baptisaretur, ventre, repertus fuit lapis magnitudinem ovi anserini referens, ponderis levissimi, intus candicans, ac si ex contritis diadematibus coagmentatus fuisset, Lapis autem hic adhærebat tunicis hepatis. *Paulus de Sorbait Pract. Viennensis in Miscell. curiosis anni 1671. Observ. 106.*

Observatio XLII.

Mors subita à ruptura vesicæ felleæ.

ANno 1654. in mense Novembri, accidit Rostochii, ubi exorta inter conjuges lite, cum alter alterum baculo percussisset, in apoplexiam, vel potius in lethalem leipothymiam, illico conjux vapulans resoluta interiit: Quare convocatis Medicis cum Chirurgo, deliberatum fuit de causa tam repentinæ mortis, Alii ad principium nervorum obstructum à materia ab ira commota recurrebant, Alii alia afferebant.

Sed ubi in dissectione ad vesiculam fellis perventum fuerat, aliis illæsis partibus illam ruptam invenerunt. *Simile quid apud Benivenium cap. 110. Frideric. Hofmannus meth. med. cap. 20. lib. 1.*

Observ.

OBSERVATIO XLIII.

Mors subita à sanguine è Liene putri effuso.

J. Formageus de hypochondriorum doloribus conquestus, & præsertim sinistri, in quo ingens pulsatio, derepente interiit. In Liene putri & magno sanguis concretus erat, qui è propriis vasis effusus, tandem ruptis tunicis quibus concludebatur, inopinatam mortem intulit. *Vide tit. de Febribus lib. 4.*

OBSERVATIO XLIV.

Mors subita sequuta Vasorum rupturam & sanguinis intra corpus effusionem.

§. 1. Quidam lumborum doloribus affectus, emaciatus, repente interiit: Duæ lumborum vertebræ corrosæ repertæ, una cum aortæ & venæ cavæ ruptura, unde magna ex utroque vase facta fuerat sanguinis eruptio. *Vide tit. de Lumborum dolore.*

§ 2. Chirurgus (*de quo tit. de Lumborum dolore*) calculosus creditus: Difficultate quadam respirandi prehenditur, hinc vix advertentibus adstantibus moritur. In sinistro pulmonum lobo copiosissimus sanguis concretus repertus est. Vena cava, qua spinam decurrit, corrosa.

§. 3. Uxor N. Doloribus parturientium corrupta fuit, subitóque extinguitur: Ventris vacuum sanguine seroso repletum erat: venæ nonnullæ in parenchymate hepatis, & circa os sacrum, ruptæ fuerant à violento motu infantis. *Vide lib. 3. tit. de Partu difficili.*

§. 4. Quidam ex aneurysmate arteriæ verrosæ repente rupto vase corruit: dissecto cadavere magnam sanguinis copiam in thoracis capacitatem effusam inveni, arteriæ vero corpus in amplitudinem dilatatum, internámque ipsius tunicam osseam. *Vide tit. de pulsu p. n.*

OBSERVATIO XLV.

Mors subita ab Abscessu Hepatis, Sanguine circa id extravasato, & Foetu in utero mortuo.

Nobil. Matrona annorum 38. temperamenti calidi & humidi, habitus carnosi, coloris rosei & floridi, acris ingenii fixæque imaginationis, postquam XVI. partus feliciter in lucem edidisset, tandem XVII. vice concepit, quem conceptum cum ultra tempus consuetum gestasset, sibi præsagum fecit ultimam hanc uteri gestationem fore fatalem. Dictum factum, cùm enim tempus pariendi ipsi fuisset præterlapsum, nulláque apparerent partus indicia, œconomicis operam dabat, ita ut vix unica die, antequam naturæ debitum persolveret, lecto affixa hæreret, & obstetrici se submitteret, quo tempore subinde tormina & dolores in diversis abdominis & lumborum partibus percipiebat, qui tamen proportionatis adhibitis remediis cessabant, ita ut desuper se melius habere mulierculis indicaret: Quid fit? sumpta cœna ex improviso convulsione epileptica corripitur; accurrunt omnes, sed frustra, jam enim natura succumbente animam suo reddebat creatori: Circumstantes terrore perculsi apertionem cadaveris urgebant, ut fœtus, si adhuc vitalis, salvari posset: Vocatus Chirurgus properanti manu uterum discindit, sed nihil vitale in fœtu, sed potius eum jam ante biduum fuisse extinctum, experientia edoctus confirmat: erat enim totus lividus, & gangrenæ indicia præ se ferebat: Secundinæ etiam putrefactæ, uteri cornubus firmissime annexæ, & nonnisi summa cum violentia poterant avelli.

His perspectis, Hepatis constitutionem explorare fuit desideratum: tractatur cultro anatomico hepar, sed totum corruptum, & manu Chirurgi in centum particulas, instar lanæ, discerptibile; In cujus cava parte ingens se monstrabat abscessus, quo disrupto materia heterogenea copiosissime prorumpebat, cum sanguine grumoso diu extra venas fuso & refrigerato, non exigua calidum innatum extinguendi occasio. *Tobias Cnaskelius in Miscellaneis curiosis anni 1672. Observ. 267.*

SCHOLIA.

In hac historia offerunt se nonnulla inquisitione digna, 1°. qua ratione Nob. Matrona cum tanta hepatis corruptela colorem faciei tam floridum, album & rubicundum habere potuerit, cum color bonus sit character illæsi Hepatis; color vero malus viscerum latens vitium ostendat? 2. Utrum hic casus non confirmet quod pulchriores & colore vividiores citius intereant? Intemperans est natura pulchriorum celerius aliis morientium Pulchriores citius intereunt, ajebat Cardanus, quia plurimum habent calidi innati, quod sua activitate facilius depopulatur humidum radicale: licet enim color vividus optimos supponat humores, intellige de humoribus in superficie, non autem in centro existentibus: hinc *Alexander Petronius* dixit, ideo homines magis coloratos citius interire, quia humor deterior in centro consistit. Recte *Celsus*, Qui

nitidiores

nitidiores sunt sua bona suspecta habere debent. 3°. indagandum est, Cùm Hepar totaliter corruptum fuerit inventum, & præcipuum sanguificationis organum credatur, quænam pars vices Hepatis egerit, & sufficientem pro nutritione sanguinem pro matre & fœtu suppeditare potuerit? Nonne & dicendum cum Hippocr. lib. 4. de morbis, Sanguinis fons est cor: Idem vult Aristoteles, & cum his sentit tota virorum doctissimorum hujus sæculi corona, uti per anatomiam omnibus notum esse potest: *Idem ibidem.*

Observatio XLVI.

Mors repentina à Pancreate sphacelato, Pinguedinis copia in partibus internis, &c.

Vir quidam temperamenti calidi & humidi 42. ann. sæpius reiterata colicâ, non tamen adeo intensa divexatur, applicato clystere carminativo sedatur semper dolor, excreta materia viscosa, tremula, instar vitri fusi transparente: incipit vesperi circa Solis occasum conqueri de frigore interno, Sole alias tota die satis potenter urente, incidit in colicam ordinariam, patitur deliquia, adhibentur debita remedia, sed frustra; applicantur calentes lateres, sed eos non sentit; applicantur clysteres, sed excreta simili ut ante materia dolor non remittit: datur laxativum, sed facta bona operatione augentur symptomata, & spatio 18. vel 19. horarum moritur sine convulsione, sine minima violentia, aut in agone solito accidente, ita ut illum potius obdormivisse quam mortuum esse adstantes putaverint.

De hoc funesto támque repentino casu amici solliciti, me ad cadaveris apertionem vocarunt; Prima statim abdominis sectione tantam pinguedinem inveni, ut similem in saginato porco nunquam quisquam viderit; profunditas hujus pinguedinis se extendit ultra pedem, præ eadem pinguedine nullus musculus apparebat in abdomine, sed tantùm membranæ videbantur: Omentum erat mera pinguedo scirrhosa, in formam globi contracta: pinguedo intestinorum majorem occupabat locum quam ipsamet intestina cum excrementis infarcta: erat denique stupenda pinguedinis machina, qua excepta, reperi Pancreas plane sphacelatum, in cujus defectum natura aliam similem massam suggessit rotundam in dextra parte, versus hepar, huic sphacelato adnatam, per cujus medium, instar rami Wirsungici, dispersæ erant venulæ, sed sine ordine: hoc sphacelatum Pancreas infecit simili contagio, non tantùm adjacentes omnes partes, sed etiam diaphragma penetrans, sinistrum Pulmonum lobum plane, sicut in Tabe absumpsit, & copiosa, ingentis licet, sed flaccidissimi cordis, pinguedo majorem thoracis locum occupavit. Hepar assimilabatur Sanguini grumoso in colore & substantia: in cujus vesicula fellis reperiebantur 4. lapilli majores cubici, una cum innumerabilibus pene aliis minimis, etiam quantum videre licuit, cubum referentibus. Huic vesiculæ fellis erat in fundo adnata alia tunica, quæ alium aliis omnibus majorem talem cubicum lapidem continebat: hæc lapidum massa ponderabat simul ℥iij. ʒvj. bilis cum his lapillis permixta, erat coloris intensè viridis, & saporis acidi magis quam amari. Statura hujus corporis erat magna & vasta, sed habebat ossa sicut subtilissima quædam puella, musculos plane exiles, magis membranosos quam carnosos: Ego curiositatis gratia, ob stupendam pinguedinem in variis partibus corpus modicum aperui, sic secundum sensum conjecturaliter judicare possum corpus illud ultra 8. vel 9. ad summum 10. libras carnis non habuisse, quin tota reliqua corporis machina mera pinguedo fuerit. *I. Georgius Greiselius, in miscell. curiosis anni 1673. Observ. 45.*

Observatio XLVII.

§. 1. *Mulieris mors repentina, cui Testiculus dexter mirum in modum intumuerat.*

Lugduni anno 1578. quum subito mortua esset mulier quædam sola, & suspicio esset de vi aliqua illata, Ego, imperante magistratu, corpore interne & externe rite prius inspecto, nullam causam subitaneæ mortis reperire potuimus, præter eam quam magistratui retulimus. Neppe Tumorem magnum Testiculi dextri, ob copiam pilorum & materiei similis sevo, cum pure: Unde *matricis suffocationem* violentissimam & lethalem excitatam fuisse verisimile est. *Ex Observat. Ioh. Bauhini Medici Lugdunensis.*

§. 2. In virgine triginta annos nata, *pallidis coloribus* divexata, & quæ repentina & inopina morte fuit sublata, inveni Testiculum sinistrum pugno majorem, intus humore seroso & subflavo refertum, foris vero sanguine suffusum. *Riolanus Anthropogr. lib. 2. cap. 30.*

OBSERV.

Observatio XLVIII.

Mors subita ab uteri gangræna & corruptione.

DOmina N. sensim emarcuit, omne alimentum fastidiens, ac subito est extincta. Uterus corruptus erat, & quasi gangræna affectus, plenus tabo & sanie. *Vide lib. 4. tit. de Febribus.*

Observatio XLIX.

Anatome mulieris subito mortuæ, in qua nihil repertum præter Testiculorum alterum corruptum.

IN muliere subito mortua nullam causam invenire potui præter tumorem magnum Testiculi dextri, in quo pili, pus, &c. *Vide lib. 3. tit. de Hystericis affectibus.*

Observatio L.

In cadavere mulieris subito mortuæ, & perpetuo cum magnis ejulatibus querulæ, uterus convolutus inventus cum binis embryonibus, & lapide in cysti fellea.

ANno 1654. Uxor Bernardi Giessen, ex Hernia umbilicali mortua est, cujus vesica fellea quinque lapillos continebat, ponderis ʒj. Porro, cum Parens μακαρίτης Offenbachium ab Illust. Principissa Isemburgica anno 1656. 9. Jun. esset evocatus, ob subitam mortem alicujus administratricis famulæ, cum magno ejulatu continuo querentis de duabus mulieribus, ac si virgis ab iis sine intermissione cæderetur, quum tamen nemo adstantium domesticorum aliquid videret, Is & ego tum temporis ex Ducatu Wirtembergico redux, cum duobus Chirurgis causam obitus exploraturi sectionem instituebamus, &c.

Aperto cadavere, sana omnia inveniebamus viscera, nisi quod uterus bis esset convolutus, binis embryonibus masculis, digiti longioris magnitudine, & elegantioris formæ impregnatus: Præterea in vesica fellea calculum formæ ovalis, (*dactylum integrum referentem*) pondere tunc temporis ʒß. fere, modo vero ʒij. ∋ß. quem inter rariora mea condo, *In Miscell. cur. annor. iv. & v. p. 302.*

SCHOLIA.

V*Terus convolutus*) Hunc morbum vocat Hippocr. Complicationem uterorum quem *Ballonius* Epid. lib. 2. observavit in Ducissa Lotharingiæ post dolores acerbissimos ad imum ventrem mortuæ: Huic repertus est uterus omnino revolutus & complicatus.

Observatio LI.

Mors subita ob vomicam in Cerebro excitatam.

NOb. duo vulnera in capite accipit: Cum utrumque pene consolidatum esset, & æger periculum evasisse videretur, præter expectatum extinctus est, exacta 4. septimana: Dura meninx sphacelo correpta erat: vomica in contigua cerebri parte latitabat. *Vide lib. 4. tit. de vulneribus.*

Observatio LII.

Mors subita ob influxum seri in quartum cerebri ventriculum, Nobilem dictum.

TAnta est ventriculi quarti dignitas ad Vitæ conservationem ut eo tacto confestim pereat animans, ex subita jactura spirituum: ideóque Galenus sectione spinalis medullæ in occipitio animalia enecabat: eóque modo mactari pecudes in Græcia recitat. 7. de admin. Anat. Unde si contingat serosum humorem in eum ventriculum subito & confertim irruere, derepente etiam sanus homo extinguitur, corporis atque suffocatur, sine ulla convulsione: Ut in quibusdam observatum, qui reliquas corporis partes sanas habebant: ideóque raro in aliis cerebri affectibus lethalibus, nisi repentino isto casu, moriuntur ægri, quartus hic ventriculus humore differtus reperitur. Ut huic incommodo prospiceret natura, repagula interposuit humores intercipientia: Quare si quendam videbis subito & inopinato mortuum, illico tentabis exsiccationem cerebelli, & revulsionem humoris illapsi in quartum ventriculum, profunda ustione occipitis cum ardenti carbone, vice candentis ferri, quod semper non est ad manum, & ad cujus ignitionem opus est tempore, Præsidia cum festinatione ibi rapienda. *Riolanus Anthrop. lib. 4.*

OBSERVATIO LIII.

Mors subita à fracto osse temporali sub ipso musculo.

FRacto osse sub ipso musculo, omnino lethale est,ac proinde sectio musculi est supervacua: quod & ego sæpe vidi, & publice frequenti theatro demonstravi, in quibusdam solam rimam in osse subjecto musculo temporali, repentinæ mortis causam fuisse, cum falso apoplectici haberentur,sola præsente contusione,quæ nonnisi gravis,cum ossa subjecta frangit, & musculum ipsum, tum partes internas ipsius cerebri, unde certa mors. *Marchetti sylloge Observ.15.*

SCHOLIA.

REpentinæ mortis) Læso cerebro quosdam evadere, alios vitam diu protrahere; quosdam repente interire certum est. Plurimi ad cordis consensum recurrunt, Sed ex se, sine hujus consensu, mortem inducere quid vetat? Ratio pendet ex cerebri nuclei conditione, quo vel leviter læso, sive ab interiori incidente, sive punctura exteriore, animans inopinato mortis genere prosternitur, Sic SubAlpini laniones sola acus in cervicem immissione boves necant. Quippe interior ille nobilioris cerebri recessus, quem medullam vocant, animalis vitæ tenet arbitrium & potestatem.

OBSERVATIO LIV.

Mors repentina à sanguine in ventriculos cerebri illapso, ibique concreto, Plexu choroide quasi contuso, Pulmonibus lateribus annexis.

ILlustr. & Reverendissimus Episcopus Vivariensis pestis seminaria, variis in locis pullulantia,excludere satagens, scripsit ad me & Dom. Atque D.M. citatisque equis advocavit,quo causas rimatemur mortis Marronæ cujusdam septuagesimo tertio ætatis anno subita extinctæ: Eo cum pervenissemus,inspecto cadavere,illico asseruimus *apoplexia* tactam interiisse; quod aperto cranio amplius innotuit, reperti enim in ventriculis cerebri tres grumi sanguinis, unusquisque amygdalum suo cortice involutum æquans. Reserato vero thorace, pulmones arctissimo nexu costis affixi apparuerunt, qui vix sine laceratione distrahi inde potuerunt,quæ asthmatis diu fatigantis causa fuerat. *Iosephus Covilliardus Observ. Iatrochirurgic. Gallice editarum xxxvii.*

OBSERVATIO LV.

Mors subita, cujus nulla causa intus in corpore reperta, à venenata aura cor subito opprimente nata.

VIdi Juvenem subito mortuum, cui statim post obitum,extra,in regione cordis, syderatio, seu livor ingentis latitudinis apparuit: Intus, (ut per *αὐτοψίαν* videre licuit) nihil mali fuit repertum.

SCHOLIA.

HOc quid aliud fuit quam venenata quædam aura per longum tempus delitescens, quæ tunc demum vel syderum influxu,vel qua vis alteratione,quasi è somno suscitata, nullum sui vestigium in parte in qua fuit orta & conservata relinquens, proprio,sed occulto impetu, Cor, vitæ fontem, cum quo venena inimicitias gerunt, est aggressa? Sed non solùm cor,verum & cerebrum hujusmodi hostilibus incursionibus est obnoxium: In memoriam revoca histurias à *Galeno* narratas 3.loc. aff. c.7. duorum adolescentum,quibus aura ad caput ascendebat,ex tibia initium capiente. Venena enim quæ nobis innascuntur (Gal.3.de loc.c.7.& lib.6.c.5.) in locis in quibus fuerunt genita,quasi connaturalia illis, nihil nocent,postea si quavis occasione agitentur, vel cor petunt & occidunt, vel cerebrum & epilepticos insultus inducunt. *Rodericus à Castro. l. Quæ ex Quibus cap.7.*

OBSERVATIO LVI.

Mors subita ab impedito sanguinis ingressu in cordis sinistrum ventriculum.

VIrginem aliquando Basileæ, robustam prius & bene valentem, oborto repente ascite, inopinato mortuam, dissecuimus, in cujus solummodo corde, intaminatis reliquis visceribus omnibus, vitium latuerat.

Cujus subitaneæ mortis,& hydropis,alia causa non erat quam vinculum arteriæ venosæ injectum: quippe mitrales valvulæ in osseam substantiam penitus occalluerant,ostium,quominus in sinistrum ventriculum penetrare sanguis posset,præcludentem. *Ioh.Conradus Peyer in methodo histor.Anatomico Med.cap.6.p.64. & 101.*

APPENDIX.

Mors subita interdum contingit ob Renes pinguedine onustos.

OBservabis diligenter adipem Renibus circumfusum, qui non tantum instar fomenti, sed etiam emunctorii & spongiæ modo comparatus est, ad excipiendas sordes Renum, Inde morbosa Græci *στέατωσιν* vocant, quoties Renes undequaque pinguedine obruuntur: Hoc malo magis afficiuntur animalia, quæ sevo pinguescunt, maxime autem ovis, ut etiam intereat, In causa est pabuli ubertas, qualis in Leontino agro Siciliæ: Hinc *Aristot.* 3. de part.animal. cap.9. ait, Cum cæteris animalibus Renes habere pingues proficiat, & plerumque totos obesos habeant, Ovibus hoc lethale est: Quamobrem hominibus etiam qui vitio Renum laborant, quanquam pinguescere juvat, tamen si pingues admodum efficiantur, dolores profecto accidunt lethales. Itaque humore flatúque intercluso *celeriter præsyderatione intereunt.* Námq; per venam & aortam statim vitium ad cordis sedem transvehitur: meatus enim ex iis venis ad Renes continui pertendunt. *Riolanus Anthr.lib.2.c.26.*

ANATOMIÆ PRACTICÆ
LIBRI SECUNDI.
SECTIO XII.
De GIBBOSITATE.

OBSERVATIO I.

Gibbositas ob sinistrum Pulmonem & Pericardium firma cicatrice costis adnata.

QUIDAM purulenta tussiens, circa diaphragma sinistrum vehementissime doluit, tandem ascitide obiit: Aperto cadavere, parenchyma sinistri pulmonis fere totum consumptum; bronchia vero relicta cum pauco parenchymate, & ipso pericardio firmissima cicatrice, ceu callo, costis adnata coaluere, ita ut propter diuturnum dolorem, hoc latere compresso depressóque, gibbosus altero latere factus fuerit miser. *Sal.Reiselius in miscell.cur anni* 1673. *Observ.*191.

SCHOLIA.

GIbbosis, H. *Mercuriali* definitore morbus est tum in situ tum in figura, non solum rectitudinem corporis depravans, verum & flexionem, ad posteriora saltem, non parum impediens: Præter hæc est imperfecta Situs emotio, sub qua juncturæ, madefactis luxatisque vinculis diducuntur & hiant, tantummodo servata rectitudine. *Galenus* primus hanc invexit *σαῖσιν* appellatam, quæ laxatio & abductio quædam est, spatio latiore relicto vertibulorum, cui vitio pueri privatim ob nervorum mollitudinem sunt obnoxii.

Fit Gibber ab abscessu, nedum communiter, sed & proprie dicto: Natura autem quæ hominis cœlestis suæ originis indagatoris sublimes vultus, cum respondente in rectum, sed flexili corpore præstituerat, architectata est spinam, id est, ventriculatis ossibus & cardinis modo instructis, in longum actam compagem, quæ sic corpus sustentat ut carenæ (*carina*) navem: Hujus autem ipsius omnes nodulos atque tessellas, qui tum cervici, tum dorso lumbisque discreti sunt, extrinsecus ligamentorum aponeurosi firma, è cranio derivata, & à prima cervicis vertebra ad inferas usque producta, convestit atque contegit: cui succum quendam pinguem lentúmque, vertibulorum motui conservando commodaturum perpetuo subdidit: Cui naturali linimento postea temporis commista inerte viscida pituita, quæ consertim è superioribus demissa irruit, nedum quidem ductus nervorum, qui per osseas illas coagmentationes exiliunt, sed etiam ipsarum vincula, quæ modo dixi, distendit ita, ut sæpe sua de sede revellat, ac nunc uno quidem situ, nunc alio contorqueat: Quarum eversionum modos tres fecere, tum primus *Hippocr.* in lib. de artic.partic.1.2.7.22.68. tum *Galenus* ibid. ac lib. 4. de loc. c. 3.

Una situs perversio est extrorsum, cum vertebræ recedentes ab æqualitate laterum in medium ipsorum abscedentes, & se coaptantes in unum quasi tuberant conum: Hæc *κύφωσις* & *κύρτωσις*, homines vero his affecti *κῦφοὶ* & *κυρτοὶ* Græce dicuntur, Affectionem vero Gibber, corpus vero Luxum & Gibberosum dicere consuevere Latini: Alter modus est introrsum, qui fit cum à naturali rectitudine in hunc situm rapta spondilia, simam & velut infossam dorsi partem relinquunt. *Lordosis* hæc à primoribus magistris, Divaricatio vero & Repanditas à nostris est nominata: Tertius est ad Spinæ latera conflexus, tum dextrum tum sinistrum, quem Græcia *Scoliosis*, Obstipitatis vero nomine Latium extulit: Est autem sic dicta quod scolion, i.e. lubricum terrestrem reptantem refert, spirarum similitudine.

Adverti

Adverti Gibber extrorsum frequentissime fieri, non infrequentem etiam ad latera, verum ad anteriora permultum insolens est, authore *Hieron. Fabritio*. Eam scil. ob causam quod anterius inter binas vertebras interjecta cartilago multa, non potest non facere quin impulsus omnis spinæ retrudatur, id quod aliis situs inversionibus non accidit. Illud enim animadverto necessarium, quod cavo partis unius respondeat oportet convexum alterius adversè, i.e. cum gibberus sit thorax posticus, cavus erat anticus, & contra, si dorsi fit cavitas, pectoris tuber erit. Sic quoq; cum cavitas in altero latere facta fuerit, continuo in adverso respondebit tuber, quanquam non ita luculentum hoc ut in prioribus, nisi magna lateris facta fuerit divaricatio.

Costa adnata coaluere, &c.) Singulæ distractiones illæ Dorsi, communes quidem sæpe, sed privatas etiam agnoscunt causas: communes quidem externæ sunt, id est, quodcunque grave durumque corpus quassat, allidit, percutit: plurimum autem hæ causæ vertebras ad interiora compellunt, qualis unus est casus de finuata in vesicam spina, à Galeno narratus 6. de loc. aff. 4. Hæ quidem manifestæ, sed & cœcæ sunt causæ, de quibus mox audies, si simul apprehes referre modos quibus hi, qui jam perstabant in sua sede nodi depravantur. Hi Galeno este 3 de loc. causæ sunt & spasmi communes, quæ sunt siccitas & plenitudo. Siccitatis & squaloris primus meminit 2. de caus. Pulf. c. 11. cui addidit & frigus immodicum, à quo ceu gelu convulsiva intentio est. Sed & inæqualis intemperies, eodem authore, distorquere poterit est censenda. Siccitas in ardente febre potissimum visitur, cujus febris vi arefacta vincula vertebrarum, has in anteriora pertrahunt, ut & cervicis interdum, affirmante Hippocr. 4. aphor. 34. *Si à febre detento collum pervertatur, & cibum devorare vix ipse possit, sine ullo tumore, lethale*. Mens est Hippocr. colli vertebrarum æstu febris distractarum comminisci, sic contractione & ariditate abstrahuntur fibræ ligamentorum, & quæ has sequuntur ossea verticilla.

Ex adverso plenitudo ac distensio multa sæpius etiam distortiones parit: itaque inflammationes & scirrhi, abscessus & quorundam crudorum tuberculorum generatio; breviter omnes præter naturam tumores vicinas partes ad se retrahere valent, res hæc cle veteribus Medicis difficillima investigatu, quæ verba sunt Galeni lib. de causis Pulf. & lib. de loc aff.

Causæ autem internæ externæque ut separatim luxare vertebras possunt, sic & utræque possunt sibimet ad invicem consentire, nempe vis procatarctica forinsecus impulsu facto vertebram adurget in anteriora, interior vero, quæ plenitudo est, distendendo, siccitas contrahendo eo versum etiam adducit.

Vertebrarum quidem ossa per se, neque pervertuntur à Tuberculis neque trahuntur, sed primum vitium fit in iis corporibus quibus vertebræ alligantur. Igitur ubi ad vertebras Tuberculum oritur, ac tum in tumorem assurgit atque augetur, ab interiori sive priori parte (utroque enim vocabulo licet uti) necesse est ut tuberculum sequantur ligamenta, atque rursus vertebræ, itaque si una parte duntaxat tuberculum oriatur, ubi hæc in interiorem trahatur, in priorem partem spina convertetur: Sed si in duabus, ubi aliqua sic interjecta sit inviolata, gibba evadet, utroque enim tuberculo adjuncta vertebram trahente, quæ in medio suot à posteriore parte gibbæ fiunt, quod evidenter intueri licet omnibus evenire quæ curvari modice possunt, cujusmodi suot virides rami, quos si quis dextræ digitis ab una parte, sinistræ ab altera prehendens ad se traxerit, medium in contrariam partem attractum gibbumque conspiciet, atqui nisi alia de causa spina ad latus convertitur, quam ob crudum tuberculum quod ab ejusdem latere fit: hæc autem tria vitia in spinam incidunt cum vertebræ loco moventur.

Præter internas jam expositas causas, est & virium imbecillitas, cujus unius vitio vincula lacertique, dorsi minime valentes onus sustinere, faciunt ut nutans spina curvetur, quæ fortasse causa est una qua senes omnes gibbosi existunt. Fit autem imbecillitate, ut succi prævalent tum copia tum viribus, cum eo locorum impinguntur unde mox & luxatus adornetur: Est & ex causis externis consuetudo corporis quoquo versum inflectendi atque inflexum continendi; quemadmodum enim virgulis & viridibus lignis pondere pressis, assiduéque comotis, ita & dorso nostri corporis accidit, sub institutis vitæ diversis ac opificiis.

Costa adnata coaluere, &c.) Quidam censent exoriri posse Gibbosin à Tuberculo, quod sustinente ægre pulmone, sic agitatio multa pectoris, respiratio, depravatio & inde vertebrarum emotio suscitetur; quem Gibberis exortum haud vere explicat *Mercurialis*, nam quod concutiatur spina motu thoracis inæqualiore, ac magnum inde laborem experiatur, id profecto non facit ut Gibbus pariatur, præsertim quando confessum est agitationem illam thoracis ab incommodo respiratu undelibet æqualis, non magis uni quam alteri parti suuvè vim ac noxam inferre debere: Demum cur posita necessaria causa, id est, posito pulmonum tuberculo, atque agitatu depravato thoracis, non consequatur gibber? At equidem sequutura Gibbosin à tuberculo semper verum contendo, si res solum intelligatur ad sententiam Galeni, qui comm. 3. de artic. procreationem Gibbi necessariam retulit ad una vertebrarum tubercula, non autem ad tuberculum pulmonis, quod falso credidit *Mercurialis*. Sed respondeat velim, qui phthisici & asthmatici non Gibbi omnes? Itaque tussis & asthma Hippocr. sunt symptomata & affectus consequuti ex dirupto jam abscessu circa spinam. H. *Saxonia* Panthei lib. 2. cap. 4. causam Gibbi repletionem fecit ligamentorum spinæ vertebris annexorum, Errat vero, quod sibi nobisque suaserit distensionem induci tuberculo Pulmonis inerti, maxime si crudum ac parte postica consistens, atque non nisi diruptum & parte posita positum cooeperit, Nam quæ vel pulmoni, vel hujus tuberculo corporibus vacuitate locorum, & aëris interjecti diffitis vis sit, ut vertebras spinæ convellat? at neque resultans à tuberculo pus tam aut penetrabile, aut tam erga solidissima ligamenta prævalens est ut hæc vincere queat: Præterquam quod fluere naturali suo nutu comparata purulenta substantia, nequaquam medix spinæ rectitudine consistere; sed ad infima repere debebit: quapropter aut his private partibus gibbosin, aut etiam aliud quodcunque malum potius quam gibbum excitabit, quod si tamen *Saxonia* detur, ut ex adversa pulmoni parte spinæ consistat & non diffluat sanies: Tum & deterius incommodum argumentationis subibit Hercules, quod perpetuo circa dorsum erit spinæ luxatio, atque adeo non erit unde vertebrarum cervicis, aut lumborum, aut ossis sacri perversio fiat. *Hieron. Fortunatus* censuit Gibber primum rheumate quidem initiatum, mox sub asthmate ac tuberculo magna pulmonis, necessitate quadam avertenda difficultatis, atque laboris inspirando ac respirando flexu dorsi complerum, quod multo liberius agitur polmo, laxiusque succedit respiratio dorso jam confl: xo,

quam tenso septo transverso atque externis musculis, qua de causa cogitur homo, sic instigante natura, testitudinem thoracis, quoquo pacto licet, atque etiam ampliante curvitate dilatare, qua inflexus assuetudine in dies facta, sic demum absolvitur Gibbosis. Ingeniosa quidem excogitatio, at nihil ad sensum Hippocr. qui causas plane necessarias, non contingentes Gibbi posuit, Fieret autem per hanc opinionem, ut gibbosi & commoda semper respiratione fruerentur, & in quacunque dyspnoea perpetuum esset in dorsum incurvatio levameo, & illud quidem paratu facile. *Quarta opinio* eorum est qui à tussis vehementia vertebras loco pelli censent, Res ab Hippocr. nusquam asserta, ut asthma ac tussis sint causa gibbi, verum ut gibber fit cum asthmate & tussi conjunctum. Ut appareat jam ex his omnibus summe verax opinio Galeni, qui causam Gibberum haud tuberculum quidem pulmonis, sed spinæ contiguum alterum indicavit. *M. Aur. Severinus de Abscessibus p. 327. &c.*

Quanquam autem *Saxonia* sententiam rejiciat, ex allato tameo exemplo manifestum fit quomodo à Pulmonis tuberculo Gibber exoriri possit; si scil. id posticam Pulmonum partem occupet; maturetur id, disrumpatur hians ulcus, costis putis, interventu, adhæreat; Quam partium cohæsionem sæpe ea de causa fieri in partibus internis animadvertit *Platerus.*

OBSERVATIO II.

Gibbositatis causa in capite reperta, ob vitiosam ossis Ethmoidis conformationem.

ADolescens à pueritia Gibbo & asthmate vexatus, tandem *ex phthisi obiit*, circa annum ætatis XVI. Hujus cranium aperui, & inveni processum sive interstitium, aut septum illud quod eminet in medio ossis ethmoidis, seu cribrosi (qui processus crassitiem papyri excedere vix solet) in latitudinem & altitudinem ita auctum, ut fere totum os cribrosum obtegeret, adeo ut foramina hujus ossis, *per qua pituita ex cerebro ad nares solebat effluere*, plane oppleta viderentur, & quamvis perecocto cranio, vix eorum ullum pateret. Denique ossicula superioris maxillæ, quæ in magno oculi cantho conspiciuntur, adeo excreverant, ut septum nasi hinc inde propemodum attingerent: Hanc præcipuam fuisse Gibbositatis causam verisimile est: nam cum pituita per nares minime posset expurgari, versus spinalem medullam tendebat, *sicque vertebræ, earúmque cartilagines, assidue irrorata pituita viscida & relaxata*, tandem excreverunt in Gibbum maximum. Nec solum pars illa Dorsi *ex hac defluxione* & irroratione pituitæ relaxata fuit, verum etiam omnia ossa à collo usque ad pedes, præcipue vertebræ, os sacrum, os pubis, ossa pedis, denique omnes epiphyses sive appendices, præter consuetudinem molles ac tenellæ erant, ita ut fere instar ceræ tractari possent. Illud præterea in hoc cadavere notandum visebatur, quod 6. 7. 8. 9. & 10. *vertebra* metaphreni, quæ Gibbum efficiebant, *exesa erant carie*, præcipue autem 7. 8. & 9. quarum nihil præter exteriores semicirculos, & eorum processus conspiciebantur. Interiores autem partes harum vertebrarum, in quatuor aut quinque fractas partes, non sine admiratione, in ipsa pulmonis substantia invenimus; Pulmo enim in parte, quæ dorsum respiciebat, ulcere magno & calloso laborabat, per quod ea fragmenta, ex continuo pulmonis motu attracta fuisse, dubium non est: Tanta enim est pulmonis ad se attrahendi facultas, ut nonnunquam turundas ex vulneribus pectoris penetrantibus ad se traxerit. *Fabritius Hildanus cent. 1. Observ. xlv.* Diximus in Gibbo illo 7. 8. & 9. vertebram metaphreni ita exesas fuisse, ut nihil præter exterioris semicirculos & eorum processus repertum sit: ubi admiratione non caret quomodo spinalis medulla conservata fuerit, Erat enim plane denudata, & nonnisi membrana sua cooperta: interim tamen insigni illa putredine ossium cariosorum, & ulceris pulmonis sordidi circumdata, neque tamen sequutum ullum symptoma ex iis quæ spinali medullæ læsæ accidunt. *Idem cent. v. Observ. lxvi.*

SCHOLIA.

A*Dolescens à pueritia gibbo & asthmate vexatus obiit anno ætatis xvi.*) Huc quadrat Aphor. 46. sect. 6. *Qui gibbosi ex asthmate & tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur*: cujus interpretatio varie torsit interpretes, quod multi gibbi à pueritia provectam ætatem attingant; nec omnes dyspnoea aut tussis premat; Ingeniosam commentus est explicationem M. Aur. *Severinus* lib. de Abscessibus, Hippocratis menti & experientiæ consonam, commutatione facta vocis ἐξ in ἔξω, aut elisione vocalis onius, ut legendus sit sic aphor. *ὁκόσοι ἔξω ἄσθματος, ἢ βηχὸς γίνονται*, &c. Vocem autem ἔξω Græcis, æque ac Latinis, non *Extra* solum significare, sed etiam, *Præter*, exemplis adductis contendit, Aphorismi ergo sensum hunc esse, Qui præter anhelationem & tussim gibbi quoque fiunt, eos ante pubertatem mori. Jam igitur eo constituto *subdit Vir ingeniosissimus*, Hujus orationis sensus quidem mihi videtur necessario quodam nexu comprehendendas has tres res simul omnes, gibberis, asthmatis, tussis affectiones, ut ante pubertatem, annum XXV. necessitas moriendi sit, quippe postquam unum aliquod illorum non explevit morbum, quod espleturum alioquio abunde videbatur, reliquum nova epigenesi facta, pessimum & exitiale malum oportebit. Difficultas autem spirandi simplex, haud necessaria absolute causa videtur ut vitæ vim inferre queat: multo quoque minus tussis compulisse quemquam ad interitum visa est: Ac neque sola Gibbosis tantam habet vim ut fatum accersat, necessum est enim, ut pulmones, aut spiritus organa laborent sic, ut ex horum affluxibus malis tussicula parta plurimum molester: Quæ omnia cum non sunt, videmus quotidie multos qui gibberis belle ferunt incommoda, propterea quod nullam aut tussis aut spirandi difficultatem experiantur.

experiuntur. Quinimo visi sunt inter nostrates homines gibbi, qui in arte caoendi consummati vocem quam maxime deprimunt aut intendunt: Verum enimvero gibbere pectoris angustiam faciente, post angustiam vero difficultatem respirationis, ac multo maxime post disruptos abscessus tussim ac asthma consequens, sic plenissima & necessaria causa est ut mors homini lente subrepat, vanescente scil. calido cordis, qui diu persistere in ea pressura, velut piscis in arido solo, non potest, quando nimirum alimentum primum aëris desit viventi. Hæc universalis nostra lex esto, deinde requiritur specialis, ut hi homines imbecilli, graciles ac prope squallidi sint, quo calore ac siccitate constante sit ut major sit usus respirandi, qui maximus in angustia pectoris maxima: vides quantam ex difficultate spirandi præ se ferat noxam: Sed vegetiores moderatéque carnosi, etsi gibber experti, nil detrimenti, ac neque spiritus difficultatem perpetiuntur: Sic *Hippocr.* lib. 3. de artic. ait, *Multi quidem gibbi facile, at non sanitus quam bene valentes jam usque ad senectutem id mali sustinuerunt, præsertim quibus corpus carnis plenum ac pingue effectum est: pauci autem ex iis ad sexagesimum annum pervenerunt, plerique enim citius moriuntur.* Requiritur & tertio causa vis præpotentis, hæc autem est defluxio crudi gravisque succi, multa copia de capite confertim ad inferiora ruentis, cujus pars ad spinam delata, & circa vincula vertebratum coacta, gibbum, ea qua dixi ratione contrahat, pars ad pulmonis & anhelitus vias brevius derivata, & spiritus anxietudinem, & tussiculam excitet, sive quidem hic relicto phymate submolli subcrudóque, quod sudorulentum suum velut madorem in asperam arteriam insinuet, sive spiritalibus tandem irrigatis viis, & nullo phymate relicto: Ex quibus omnibus noxis, quæ primum se prodit, est pulmonis: quæ causa fuit scil. ut ex spirabili viscere, languorem præ se ferente, suscitatos spinæ conflexus opinati fuerint nonnulli: Accedit ad has gibbi causas & alia, quæ veluti principium est omnium, improba videl. capitis conformatio, expers naturalis utriusque projecturæ, maxime vero posterioris, cum Thersitica prope forma, tum capitis sum faciei: præcipue vero naribus hiolcis atque anhelis, & oris ampliore rictu, cum rarione, aliquando & latiore dente, collo vero nullo, vel intra thoracem redacto. Hæc capitis universi conformatio plurimum incommoda est, vel quod ad ipsam pertinet, quæ cursum exhibet, ac non coercet, humoribus superfluis; vel quatenus includens primam intemperiem & imbecillitatem facultatis formatricis, causa est mali potissima qua necessariæ ac verendæ fluxiones pectoris œconomiam infestent.

Sæpe etiam cum formatricis vitio, quod intra matricis claustra constitit, conjunguntur extra uterum imbecillitas nervorum, quæ maxime cedit & opportunam se reddit inflexui, Sic & mala partium conformatio & gibbi perversio apparet, quo multas afferre narrationes possem, sed superat omnes ea quam mox audies, &c. Vide Observat.

Ad hæc in Gibbosi illud potissimum requirimus, ut circa vias spiritus incubuerit, amplóque non temui schemate sit ille pannus qui Gibber excitarit: Enimvero non spectans ad ductus spiritales exile phyma, haud sane valentem ad interrumpendum vitæ cursum vim habere poterit. Itaque superiores spinæ partes tenret, atque ad interiora potius quam interiora vergat gibbus, tacitam homini tabem illaturus.

Sic vertebra assidue irrorata, &c.) Bennettus theatri Tabidorum Exercitat. xxii. E fluxione acriori spinæ accumbente, dorsi vertebras luxatas, ossaque alia ex acetabulis detrusa & extorta vidisse se ait: Imo si fluxio qualitate naturæ prorsus aliena sit delibuta, ut in lue venerea, ossa, præsertim tibiæ, ad veprium similitudinem aliqualiter inflexa protuberare, friabilia, spongiosa minusque tensa undique evadere.

Ex hac defluxione) Tres statuuntur viæ quibus cerebri humor in spinalem medullam manare perhibetur; prima est quam excogitavit *Fernelius*, qua humores, inter pericranium ac cutem capitis collectos in subjectas partes, ac in medullam quoque spinalem fluere arbitratur. Secundam viam recentiores itidem monstrant, quam ii grande illud *Occipitis foramen* pandere arbitrantur. D. Sennertus exemplum superius ex Hildano petit, *Ossa nasi*, inquit ille, *erant depravata, hanc præcipuam fuisse Gibbositatis causam, quum itaque pituita per nares minime posset expurgari, versus spinalem medullam tendebat, sicque vertebra, eorúmque cartilagines assiduo irrorata pituita viscida, ac relaxata, tandem excreverunt in gibbum maximum.* Quæ quæso est argumentatio? Est magis infirma quam hæc ipsa ossa? Nam subjungit Hild. *Non solum pars illa dorsi, ex hac defluxione & irroratione pituita relaxata fuit, verum etiam omnia ossa à collo usque ad pedes, præcipue vertebra, os sacrum, os pubis, ossa pedis, denique omnes epiphyses seu appendices præter consuetudinem molles ac tenella erant, ita ut fere instar ceræ tractari possent.* Ais tu, Pituitam cerebri occipitii foramine, & mox spinæ tramite decurrentem, ossi pedis novissima, tam mollia, tam cerea, ut ita loquar, effecisse? Illa spinæ fistula non usque ad ossa pedis, non ad epiphyseis, non ad ossa pubis extenditur; quam ionia sunt omnia, tam devia quoque à vero: In multis ossa fuerunt male formata, ac quoque simul ossa nasi, per quæ pituitam cerebri ferunt habere exitum, Ergo illorum oppilatio fuit fons & origo mali, O languida vis ratiocinandi. Plurimis de causis ossa, & præsertim tam multa, simul vitiari poterunt. *At inveni*, inquis, *processum, sive interstitium, quod eminet in medio ossis ethmoidis, seu cribrosi, (qui processus papyri crassitiem excedere vix solet) in latitudinem ac altitudinem ita auctum, ut fere totum os cribrosum obtegeret, adeo ut foramina hujus ossis, per qua pituita ex cerebro ad nares solebat effluere, plene oppleta viderentur, & quamvis percoctio cranio, vix eorum ullum pateret.* Nec catarrhosi, nec sani hominis cranio cocto ossis cribriformis foramina prius paiula fiunt, quam nervuli omni studio adhibito fuerint protracti, qui de cerebri membranis tractû, per ea ad narium tunicam excurrunt: Falsus igitur est *Hildanus*, non sæpius inspexit illa foramina: Hæc in crudo cranio & succido extantia naturaliter cœca & inobservabilia: Dissectionis Professor, monstraris nervis odoratoriis, ut vocant, & mammillaribus processibus, foramina ossis illius cribriformis, nec aliorum oculis subjicere poteft, nec suis conspicui. Nuper nos quoque processum ossis, *Vomer* dicti, deprehendimus oppido quam incurvatum, Homo autem in vita sua sæpe coryza pressus fuerat, Nec forte hic miser, cujus cranium postea est contemplatus *Fabritius*, siccis semper fuit naribus. Plurimum evenit, ut quæ observant Medici, ad scita veterum sequius, studiosiusque accommodent, Hac via falsum glisicit & tam altias agit radices: Merito prædicanda erit prudentia *Francisci Glissonii*,

hic scitissime exequitur naturam & ingenium illius morbi quo ossa mirifice vitiantur. Vocat Rachitidem (*Vide inferius*) Fabricius Hild. & D. Sennertus si in pueros ad hunc modum ægros incidissent, caput mali continuo judicanti fuissent esse caput: Eo namque tam grandi, ossibus tam mollibus, tam vehementer vitiatis epiphysibus, hujus morbi fontem esse nihil aliud quam talem capitis catarrhum, qui ex superiori observat. proditur: Longe secus laudato Glissonio videtur.

Tertia via quidem in monumentis Hippocr. sæpius occurrit, est vero admodum fallax & falsa. Qui influit sanguis, non est cerebri privatus, sed communis sanguis, venæ quoque non sunt cerebri, sed rami venæ cavæ, ut & illæ quæ in spinalem medullam Dorsi aut Lumborum feruntur, Ipsi *Hippocr.* interpretes talem humorem tradunt ex spinali medula per nervos multo longius diffundi; verum spinalis medulla tribus membranis obtenditur, humor in eam tam facile non influet, quanquam id aliquando fieri non inficiamur, sit semper est corporis sanguis, aut humor *massæ sanguineæ*. Eo calidiore recepto, erit inflammatio partium ad spinalem medullam tendentium: eodem frigidiore & lento, orientur tumores. *Gibbam* inde reddi posse spinam Dorsi non abnuo, ast ea fere ratione quam libr. de Rachitide cap. 13. ostendit Glissonius. Minime vero ille humor cerebri est, nec talis vel per venas aut arterias cerebri, ut videtur *Hippocr.* vel per superficiem vertebrarum, vel per foramen occipitii, ut placet asseclis Hippocr. ad intimam spinalem medullam iter molitur, Hæ viæ sunt nullæ: Nullus itaque cerebri catarrhus fit in spinalem medullam, fluxio autem in eam, mota massa sanguinea, concitari potest, arteriis maxime æstuantibus, quæ sunt membranarum spinalis medullæ, ut Cervicales arteriæ, arteriæ Intercostales, Lumbares & Sacræ arteriæ. *Schneiderus lib. de catarrhis specialissimo pag.* 473.

Per quæ pituita ex cerebro ad nares, &c.) Illud hic prætereundum non est, quod authores tradant per hæc ossis cribriformis foramina, illum saltem excerni humorem qui supra cerebri meninges & supra corpus callosum colligitur, At multo major via humorum, ut vulgus credit, per ossis cuneiformis foramina jugiter decurrit: quæ via tum patuit, atque si humoribus ad os cribriforme profluentibus iter est interclusum, illi exitum etiam per ossis cuneiformis foramina tandem aliquando habere posse videntur: Quæ cum ita sint, tanta vitia ossium ab occlusis ossis cribriformis foraminibus oriri haud potuisse videntur, quinimo æger vitam tamdiu trahere non potuisset, cum cerebrum aura qua, (ut illorum fert opinio) indiget maxime, privatum fuisse. *Idem lib. de osse cribriformi p.* 399.

Ex phthisi obiit) Ulceri magno & calloso in Pulmonibus adscribenda. Quanquam & in contorsionem & compressionem subditi Ductus chyliferi possit referri; cum Excellent. *Bartholino Tractatu de Hepat. exauth. desperata causa p.* 704. Excell. ait *Schenckius* opinatur in Gibbere à causa interna producto, haud torqueri aut premi lacteum Thoracicum, sed sequacem ad extensionem spatii evadere, Ab externa & violenta causa illud probabile judicat, si præcedant anorexia & vomitus chylosi. At ille *Hippocr.* adversatur, qui lib. de Articul. de Gibbere ex morbis loquutus, ait, Quibus adhuc pueris, ante perfectum corporis augmentum, spina in gibbum attollitur, iis corpus ad spinam augeri non solet: credidit scil. vasa sanguinea comprimi, quibus corpus κτ᾽ φύσιν nutritur: *Galenus* in comm. l. 3. receptaculorum distorsionem tum incusat, motionis difficultatem & laborem. Igitur si cætera receptacula spinæ vicina, si vasa vulgaria comprimuntur & distorquentur, quæ prærogativa Lacteas thoracicas spinæ accumbentes hac difficultate eximet? In externa causa quod vim quoque patiantur lactei ductus, patet. Premuntur enim nervi ex spina eo loci exeuntes, unde non raro paralysin legimus sequutam, quanquam nervi ad extensionem æque sint sequaces, hinc etiam totius corporis impotentia & stupor ex *Hippocr.* Ex quo insuper notandum lib. de *Artic.* Spinæ contorsiones versus interiora periculosas esse, quando in anguli, non in circuli flexum commoventur, in qua commotione, siquidem, ex eodem *Coo*, urina & stercus supprimitur, pedes & crura perfrigerantur, quæ spes lacteis superest? evadetne commune periculum? Reliquas Gibbositates, quanquam in tanto non constent periculo, noxæ tamen obnoxias laudatus *Cous* decernit. In κυφώσει igitur si ad circulum emineat spina, levius damnum patitur lacteus surculus; si ad angulum gravius, unde tales observavi macie incredibili notabiles esse. Ad latera quoque spina torta torquet lacteum, qui licet in scoliosi non prorsus excludat chylum, eundem tamen nonnihil obtorto itinere retardat.

Observatio III.

Gibbositas ob spinæ dorsi irrigationem à cerebro humido.

JOh. Pfeiffer (*Vide Tit. de phthisi*) à morbis complicatis extincta est: Spina dorsi, à continua defluxione humorum ex capite, adeo erat emollita, adeóque vertebræ relaxatæ, ut figuram hic adjunctam referrent. Prima incurvatio sinistram partem pectoris occupabat, altera è regione hepatis &c. hinc omnes partes adeo in globum contrahebantur, ut octennis vix puerum trium annorum adæquaret.

Observatio IV.

Gibbositas Pectoris & Dorsi à magnitudine Hepatis extraordinaria, Rachitis Anglis dicta, Tabes Pectorea.

PEctoream Tabem appellamus, non quæ intra Pectus sedem habeat, quo facto Phthisis Pulmonia eo nomine comprehenderetur, sed in qua ipsa Pectoris crates vitietur, id quod fit in morbo quem describendum suscipimus, Est autem hic Puerilis duntaxat seu infantis, & vulgatissimus in Anglia, uti & in Hibernia ab aliquot annis, ubi antea soleb r rarissimus esse ac vix cognitus. Invadit autem non grandiusculos tantum infantes, sed & valde teneros ac recens natos, Sicuti contra rarissime trimis majores adoritur, & ut plurimum

intra

intra bimatum se continet: Multæ corporis partes in hoc morbo afficiuntur, pectus, caput, artus, aliæ; sed præ omnibus ac ante omnia pectus, cujus pars anterior, quæ lata esse debebat ac plana, angustior fit, & utrinque acclivis in medio, seu sterni regione, altius assurgit, tandem prorsus carinatur: Costæ inferiores, ad latus foveæ ventriculi, introrsum retrahuntur, ac quandam utrinque velut scrobem faciunt, totoque sui ductu, quibusdam velut nodis asperantur ac inæquales fiunt: vitiata pectoris figura respirationem facit impeditiorem ac crebriorem, quam etiam tussicula plerumque sicca, comitatur: Caput grandescit ultra debitum modum, ac proportione inferiores corporis partes, coxæ, femora, crura, extenuantur & debilescunt; unde infantes incessui inepti redduntur; non modo illi qui nunquam adhuc eo usi fuerant, sed & qui firmiter admodumque agilitérque incedere ac discurrere cœperant, diu antequam hoc morbo prehenderentur: Dorsi spina in multis curvatur, atque arcus instar in exteriora flectitur: Ossa articulorum in brachiis & cruribus, non omnium, sed carporum ac talorum augentur, ac tantopere protuberant ac si duplicata esset fere eorum moles; unde etiam *Doubling of the joints*, i. e. juncturarum duplicationem id vitium nominant Angli, qui morbum ipsum, hoc symptomate stipatum *Tent* indigitant: quum alioquin eum generaliori vocabulo, omnemque ejus speciem includente *The Rickets* appellent: Præter hæc omnia dextrum hypochondrium intumescit totum, tumore æquali, magno ac renitente, sicut digitos sub costas nothas adigere non possis: Et sane omnis mali vel origo vel fomes latet hoc in loco: Tumor iste cum pectoris aliqua angustia, statim initio morbi apparent; sicut interdum quidem ambo ista simul, eodémque tempore se prodant, alias vero vel hoc vel illud altero nonnihil anterius fit: Nodi in costis, ac scrobes istæ in imis oris pectoris postea accedunt: quando etiam pectus fit magis magisque angustum: Capitis incrementum istis posterius est, nisi quod pectus toro morbi decursu arctius redditur, donec ad summam angustiam deventum sit, sic ut carinæ instar acutum fiat, ac promineat, quod fere non fit nisi paucis ante mortem diebus: Est enim lethalis hic morbus, si vel negligatur penitus, vel sero aut prave curetur, plurimósque quotidie absumit, neque ullus est annus quo non aliquot millia infantium pereant: Articulorum granditas fere nonnisi ultimo loco supervenire solet: quanquam multi sunt qui eam nunquam patiuntur, ac moriuntur prius quam ad eam deveniatur: sicuti rursus ex iis, quibus illa accidit, permulti evadunt; etiamsi incuriosius habeantur; quippe haud ita periculosa est illa Tabis Pectoreæ species quæ hoc symptoma trahit, quam quæ eo caret.

Origo hujus labis à Jecore est, persæpe non vitiato ullamvè noxam passo, sed supra modum adaucto, ita ut plerumque duplo, imò ferme triplo maius sit quam par erat, torámque anteriorem epigastrii partem occupet, & ipsum quoque sinistrum hypochondrium attingat, interdum quoque impleat: Jecur sic adauctum, cum in ipso ventre non inveniat spatii satis ubi se commode explicet, à thorace mutuatur quod ipsi deest; ac versus superiora assurgens, diaphragma longe impellit, adeo ut interdum pectoris cavo vix dimidiam parrem spatii ipsi debiti relinquat: Pulmones sic in arctum redacti, contrahunt sese ac in sese colligunt, unde fit ut pectoris quoque crates, ipsorum causa facta, iis se accommodet ac angustior evadat; Quandoque ab ipso pectore & pulmonibus incipit malum, hectica quadam siccitate, cum nonnullo etiam caloris excessu, obsessis, quà sensim marcescentes illæ partes, ac sese contrahentes, quum vix ullum nutrimentum tunc capiant, sanguinem quem in statu naturali valde copiosum ad se trahere ac absumere solent, Jecori refundunt; quod eo circumfluens, plus justo increscit, atque in omnem partem sese adauget: cujusmodi nimium Iecoris incrementum principalis hujus morbi causa est, ita in hoc quoque non parum ad eundem fovendum confert, atque in progressu eadem omnia mala importat, quæ modo memoravimus: atque sic morbum, quanquam non ab ipso cœptum, fovet tamen & magnopere adauget: Neque in hac Pectoreæ Tabis specie ullum magnopere periculum est, donec ista à Iecore noxa supervenerit: quæ & supervenit semper si diutius trahatur malum, neque statim initio curetur, aut ab alia causa præmortuus infans fuerit. *Ego sane, quum plurima corpora, utrevis hujus morbi specie extincta secuerim; autopsia deprehendi rem ita se habere; neque unquam mihi adhuc infantis isto morbo defuncti, corpus aperire contigit, in quo non prægrande ejusmodi Hepar repererim.*

Mali hujus originem infantes sæpe in utero matris contrahunt, idque vel mox in ipso conceptu vel gestationis tempore: Prius evenire solet ubi vel pater, vel uterque parens calida & sicca utriusque visceris, Iecoris & Pulmonum, vel alterutrius intemperie laborat; Alterum à sola matre proficiscitur, quando ea in victu multum peccat, interea dum uterum gerit, atque vinum, cerevisiam fortem, aquam vitæ crebrius ac largius ingurgitat: Eodémque vel matris, vel adscititiæ nutricis vitio, hæc labes accersitur etiam infanti, qui alioquin

ei ab ortu obnoxius nequaquam fuerit, si liberaliori cujuscunque Siceræ potui crebrius ac largius indulgeant, istóque pacto lac suum inficiant, ac naturalem ejus bonitatem corrumpant: Quandoque cœcæ huic malo causæ subsunt, infantésq; ejus initia secum ex matris utero deferunt, vel postmodum id contrahunt, absque eo ut ullus ejusmodi defectus vel in parentibus vel nutrice compareat: Sane ut in aliis permultis humani corporis affectibus, ita in hoc quoque astra plurimum pollent, certotúmque siderum ictus isti vel procreando vel fovendo magnopere inserviunt: Morbus iste ægrius tollitur si à jecore cœpit, quam si à pectore: magisque etiam si à primo ortu infans ei obnoxius fuerit: Quando in pectore ipso originem habet, curatio ejus satis facilis est; quum siccitas, etiam hectica, quæ in corporibus adultis fere immedicabilis, in copore infantili cum minori difficultate emendetur: Curatur autem balneis unguentísque emollientibus atque chalasticis, aliisque ad humectanda pectoris ossa pulmonésque accommodatis: inter quæ pellis ovi aut agno recens detracta, & adhuc calens admota, atque aliquot horis relicta, mirifice multis profuit: Quod si jam in progressu est morbus, atque jecur super augeri cœpit, aut si ab ipso jecore processit malum, isti quoque medicatio adhibenda est, omnibusque modis conandum ut incremento ejus obsistatur, atque intra naturalem modum coerceatur: quam in rem, non linimenta modo & unguenta, aliáque topica, sed interna quoque in usum trahenda: sic tamen ut non salubritatis tantum ratio habeatur, sed & teneræ isti ætati effectus ac sapor medicamentorum attemperetur: Pari quoque prudentia cavendum ne dum refrigerare ac contrahere Jecur nitimur, obstructiones aliáque mala in eo generemus, nimio adstringentium, aut intempestivo emplasticorum usu, atque sic geminam pro simplici labem accersamus, morbumque penitus incurabilem reddamus: Super autem omnia sciendum pro internis externisq; medicamentis, ea hic deligenda, quæ & Jecori privatim amica sint, & præter communes cum aliis multis Refrigerandi & Adstringendi facultates, peculiarem aptitudinem huic operi necessariam, sortita sint: Purgatio hic nullum locum habet, ne sanguinis quidem missio, nisi morbo longius progresso, ac capite jam nimium aucto: quando sanguisugæ venis post aures, atque in fronte & temporibus utiliter admoventur, multúmque ad universam curationem conducunt; ideóque si res ita ferat secundo ac tertio usurpandæ sunt: Victus ratio longe alia in hoc morbo instituenda est quam imprudentioribus, ac naturam ejus non satis perspectam habentibus, videri posset: Non enim Atrophiæ, qua infantes contabescunt, per se attendendum est, neque conandum ei occurrere pleniore cibatu ac validius nutriente, quod esset oleum addere camino, sed contra omnis opera in id adhibenda est, ut exuperans sanguinis copia compescatur, ac nimius ejus fervor, nimiáque tenuitas & acrimonia coerceantur; quod quibus potissimum rebus effici debeat neminem doctum Medicum latere debet: Quod si ita teneri sint infantes, ut nihil dum præter lac nutritium assumant, matri vel nutrici ea danda sunt quæ prædictis scopis inserviant, ac lac earum debito modo attemperare valeant: In iis vero infantibus qui grandiusculi jam, nondum tamen ablactati, & ubera sugunt, & alios præterea cibos ac potus assumunt, utroque modo agendum est, & tum ipsorum, tum nutricum victus ita ut diximus ordinandus. Hæc curationis via solicite admodum observata, & diu admodum continuata (nihil enim hic parvo temporis spatio effici potest, præsertim ubi altius hæsit malum) feliciter curatur iste morbus.

Morbum istum non in Anglia duntaxat & Hibernia, sed & in aliis quoque regionibus grassari verisimile est, & de Gallia quidem mihi certissime constat: diversos enim Parisiis infantes vidi eo laborantes. *Arnoldus Bootius de affectibus omissis cap. xij.*

SCHOLIA.

ORigo hujus labis à Jecore) Glisson cap. 45. Anatom. Hepatis, sedem hujus morbi statuit in medulla spinali extra cranium, nervísque inde oriundis, deducitque ortum à nutritionis inæqualitate, quæ proveniat à quorundam nervorum præ aliis ad partes nutriendas ineptudine: Ubi scil. nervi isti in fungendo officio debiles atque languidi sunt, præ iis qui è spinali medulla intra cranium natales suos deducunt: Inde evenire, ait, ut caput, facies, atque imi ventris viscera grandescant, ut pote nervos intra cranium enatos sortita: Brachia autem, & pedes præcipue, macrescant, reddanturque flaccida & enervata, quia nervis à languidiore spinalis medullæ parte forinsecus extra cranium prodeuntibus irrigentur: Præterea quoniam interdum nervorum quorundam ramulus aliquis præ cæteris magis debilitetur, fiat ut altera pars artus alicujus, altera plus crescat, adeóque totum membrum illud tandem incurvetur.

Constitutio corporum, interna & externa, ex Rachitide defunctorum.

Testamur plures nostrum variis corporum hoc morbo occumbentium dissectionibus interfuisse, eáque quæ longa experientia, frequentique dissectione observavimus, quæ propiis

ptiis oculis vidimus, manibus tractavimus hoc loco narraturos: Interea tamen duo hic præmonenda sunt, 1°. Defunctos quos dissecuimus gravissime ante obitum hoc morbo afflictos fuisse, si quidem ipsi magnitudini morbi maxima ex parte succubuisse supponuntur: Ne igitur expectet in aliis corporibus adhuc vivis, sive recens affectis, sive saltem ad ἀκμὴν nondum provectis, eam morbi magnitudinem aut symptomatum quæ hic depingitur: 2°. Morbos fere omnes tractu temporis alios diversi generis sibi adsciscere, ideoque morbos Chronicos plerumque ante obitum esse complicatos: Ne ergo putet in defunctis corporibus quicquid præternaturale reperitur, ad hunc affectum necessario pertinere, forte etiam magis id alium morbum huic ante mortem supervenientem, quam hunc ipsum respiciat, Progrediamur jam ad ipsas observationes: Observata hæc nostra Anatomica distinguuntur in ea quæ extrinsecus, nondum aperto corpore occurrunt, Et ea quæ nonnisi dissecto prius corpore se offerunt.

1. *Quæ statim denudato defuncto exterius occurrunt.*

1. Irregularis seu irrationalis partium proportio: caput nempe justo majus, faciésque habitior respectu reliquarum partium: atque hoc quidem in omnibus hoc morbo extinctis, quos hactenus vidimus apparuit, unico tantum excepto, qui simul cum hoc affectu suppuratos habuit Pulmones, phthisique confectus est: Hic vero habuit etiam per totum ferme morbi decursum caput majusculum faciémque pleniorem, atqui per xiv. circiter dies ante obitum subito collapsæ sunt partes carnosæ circa caput, faciésque Hippocratica reddita est, non sine omnium ob subitam mutationem admiratione.

2. Membra externa, musculique totius corporis graciles & emaciati, quasi atrophia vel tabe absumpti cernuntur: Atque hóc, quantum quidem scimus, perpetuo observatur in iis qui ab hoc affectu intereunt.

3. Cutis universa, tum vera, tum membrana carnosa & adiposa, flaccida & quasi pendula, laxáque instar chirothecæ apparet, Ita ut multo plus carnium eas continere posse putes.

4. Circa articulos, præsertim in carpis & talis, protuberantiæ quædam exstant, quæ si aperiantur, non in partibus carnosis aut membranosis, sed in ipsis ossium extremis, præcipue in eorum epiphysibus, radicari deprehenduntur: Quod si forte has ossium prominentias lima radas, facile percipies eas esse ejusdem similaris substantiæ cum cæteris ossium partibus.

5. Articuli, artus, habitúsque omnium externarum partium, minus firmi ac rigidi, minus inflexiles sunt quam alias solent observari in defunctis, & speciatim collum post mortem vix riget à frigore, aut saltem multo minus quàm in aliis cadaveribus.

6. Pectus exterius macrum & valde angustum, præsertim sub alis, & à lateribus quasi compressum cernitur, sternum vero nonnihil acuminatum, instar carinæ navis, aut pectoris gallinæ.

7. Costarum extrema, quibus cum cartilaginibus sterni committuntur, nodosa sunt, ut de articulis carpi & tali diximus.

8. Abdomen exterius quidem, respectu nempe partium continentium, macrum est: interius vero respectu contentarum nonnihil prominens, tumidiusculum sentitur.

2. *Aperto abdomine hæc notavimus.*

1. Hepar in omnibus à nobis dissectis justo majus, alias autem non male coloratum, neque valde induratum alióve aliquo vitio notabili contaminatum: Excipienda hic volumus nonnulla corpora, in quibus ante obitum alii morbi cum hoc implicati fuerunt, quemadmodum in hydropico & extreme tabido meminimus.

2. Lienem ut plurimum (quantum nempe hactenus nobis vidisse licuit) non contemnendum, sive magnitudinem, sive colorem & substantiam ejus spectes, quamvis ob complicationem cum aliis morbis aliter accidere posse non negemus.

3. Aquam serosam in cavitatem abdominis illapsam aliquoties vidimus, sed neque frequenter, neque eam valde copiosam.

4. Ventriculum & intestina nonnihil ultra morem sanorum flatibus repleta, quæ ex parte causa esse potest tensionis hypochondriorum supra memoratæ.

5. Mesenterium aliquando inculpatum, aliquando glandulis justo majoribus, si non strumis affectum: Cæterum de Pancreate nihil certi hic pronuntiamus, suspicamur tantummodo posse hic nonnunquam obstructiones, si non scirrhum, accidere.

6. Renes

6. Renes, vreteres, veficam, nifi alius adfuerit morbus, fatis fanos. Notamus in genere de vifceribus omnibus in hoc ventre contentis, quod licet partes ea continentes multum extenuatæ & emaciatæ occurrant, ipfa tamen æque magna ac plena, fi non majora & pleniora, ut de Hepate dictum, quàm in fanis deprehenduntur.

3. *Detracto fterno in Thorace hæc fefe oftentarunt.*

1. Adnafcentia quædam Pulmonum cum pleura, quæ in omnibus quos hactenus diffecuimus plus minufve adfuit: arbitramur tamen contingere poffe hunc affectum fine hujufmodi coalefcentia, licet ea in progreffu morbi plerúmque ante obitum fuperveniat.

2. Pulmonum infarctus non minus frequentes, præfertim in ipfis partibus adnafcentibus: Tumores item eorum duri à fanguine craffiori, vifcidiori & nonnihil nigricante nati, modo in una, modo pluribus pulmonum lobis, non tamen hi femper confpiciuntur, frequenter quoque abfceffus & empyemata.

3. Aliquis noftrum teftatur fe femel vidiffe glandulas ftrumofas, tam numerofas ut viderentur æquare, fi non fuperare magnitudinem ipforum pulmonum: fitæ autem fuerunt utrinque inter pulmones & mediaftinum, & à thymo ufque ad diaphragma protenfæ.

4. In cavitate thoracis vidimus aliquas ferofas collectas, & frequentius quidem quam in cavitate abdominis, non tamen in omnibus.

5. Vidit & aliquis noftrum affectum hunc complicatum cum magno empyemate fimulque phthifi: Amoto fterno, Pulmones finiftri lateris tori occupati funt abfceffu, atque undique pleuræ adnati: compreffo leviter tumore, pus copiofum, fubflavum, craffum & fœtidum per trachæam arteriam in ipfum os effluxit: Eorum membrana exterior, qua firmiter pleuræ adnati funt, craffior apparuit folito, eáque mediante lobi iftius lateris ita coaluerunt, ut vix in lobos diftinguere potuiffes: cadem etiam membrana tum pulmones, tum ipfum abfceffum involvit, qua aperta, in confpectum venit magnitudo abfceffus, qui adftantium æftimatione continuit ad minimum libras duas puris: tantum abfceffum in tantillo corpore merito quis miretur? fed is totum ferme finiftrum latus occupavit: parenchyma pulmonum iftius lateris corruptum erat, femiputridum & pure quafi interrextum.

6. Thymus in puerili ætate femper magnus folet deprehendi, & forte adhuc major in iis qui ex hoc morbo intereunt.

4. *Cranio orbiculatim Serra circumfciffo, ejufque operculo ablato, hæc obfervavimus.*

1. Duram matrem firmius, atque in pluribus locis quàm folet in adultis, cranio adhæfiffe: forte idem obfervari poteft in aliis pueris hoc morbo non affectis, licet, ut opinamur, non tantopere: fi quidem certum eft in recens natis multas effe & arctas connexiones pericranii cum dura matre, quæ poftea abrumpuntur, vixque notari poffunt.

2. Inter duram & piam matrem, atque in ipfis ventriculis cerebri, ferofas aquas in nonnullis à nobis diffectis reperimus, unde patet affectum hunc cum hydrocephalo complicari poffe.

3. Cerebrum in aliis à nobis diffectis fatis firmum & inculpabile, neque illuvie ferofa inundatum deprehendimus.

4. Et ultimo obfervavimus jam aliquoties in corporibus noviffime à nobis apertis, carotides jufta proportione ampliores fuiffe, fimiliter quoque venas jugulares: arterias verò venáfque ad exteriores partes delatas multo exiliores debito extitiffe. An verò hoc perpetuum fit in hoc affectu, nondum ut oculati teftes hoc afferere poffumus. *Franc. Gliffon lib. de Rachitide cap. ij.*

SCHOLIA.

Rachitis) Anglis dicitur *The Rickets*, in quod nomen aliquis noftrum cafu quodam incidit, quod fibi, & cæteris quoque arrifit: abfque enim tollione vocis à voce ῥάχις, ῥαχίτης, deduci prompte poteft: Fuit autem νόσος ῥαχίτις, morbus fpinalis; item νόσος τῆς ῥάχιος, morbus fpinæ Dorfi, quæ inter partes primo hoc morbo affectas princeps. Aitiologiam hujus affectus, vide dicto libro.

OBSERVATIO V.

Gibbofitas ob vertebras dorfi in cavo inflexas.

Matrona, (cui Hepar in magnam molem excrevit, & Afcitica obiit, *Vide lib. 3. tit. de Ventris tum.*) Vertebras habuit Dorfi in cavo flexas, feu ita incurvaras ut Græcorum s, aut Latinorum s minus referrent.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

DE flexura seu incurvatione vertebrarum spinæ dorsalis inter nos erat quæstio: Corpus non fuit deformatum, ut in gibbosis solet, licet breve; nec inflexio vertebrarum in vestita animadvertebatur: cum erectionem non læderet, maxime juvenculæ & virgini: Non nego Luxationis fuisse speciem quandam, non quidem unius aut alterius vertebræ, sed plurium flexura quædam simul, ad latus dextrum quarundam, & aliarum ad sinistrum, ita tamen ut fortiter vinctæ ac convexæ in medio dorsi ad lumbos usque manerent; Et talis curvitas non ita conspicua, nec ita deformis ut illa quæ in thoracis vertebris ad extra Gibbum causat: Naturalem non fuisse hanc incurvationem etsi à causa externa, cum mater artifex in gibbi curatione habita sit, & hujus deformitatem sua arte deliuivit. *Hochsteiterus Casu x. cent. x.*

Vertebras Dorsi in cavo flexas) Varia accidentia suboriuntur prout aut cervicis, aut dorsi, aut lumborum vertebræ afficiuntur, quæ ex *Hippocr.* recenset *Hollerius*: Primæ quidem cervicis perversio mentum deprimit ad pectus, summam loquendi ac deglutiendi difficultatem excitat, ac extremum fatum accersit: At vero in gibberibus reliquarum colli scandularum, cervix contorquetur, respiranti pariter & loquenti spiritu tenuius angustiusque eliso exhibitatum, dormienti vero stertorem facit: Sed in gibbere Dorsi ac thoracis, spiritus difficulter & cum sono fertur, costarum incrementa in latum sunt nulla, thorax anterior in quendam veluti conum acuminatur, sterno in acutum coacto: Sed in lordosi extremus Dyspnœæ modus, paralysis, torpor, stupor coxis, præter lubitum voluntaris mictus ac defæcatus: Post hæc in scoliosi, solutio nervorum frequentior ad partem laxatam, ad latus vero adversum distensio: Postremo quibus ad Lumbos repanda est, his accedunt renum & vesicæ vitia, abscessus ad ilia aque inguina, coxendicis gracilitas, tarda & parca pubertas ac barbæ emissio, infœcundioresque sunt magis quam quibus obrigit gibber partibus diaphragmate superioribus tenus. *Severinus.*

OBSERVATIO VI.

Gibbositas à vertebris intus vel extra, aut ad latera inclinantibus ortum ducit.

SEmel vidi utrumque os Ilium cum osse sacro, Et bis horum alterum tantùm cum prædicto osse symphysi unitum, accidentaria διὰ τὴν humorum pituitosorum ἐμφράξιν ibi congestorum, & eorundem concretionem, atque in osseam substantiam aut callum, si velis osseum, conversionem: Sæpissime vertebræ ῥάχεως, nunc plures nunc pauciores simul conjunctæ, aut, ut verius dicam, unitæ, & tanquam in unum os redactæ visæ sunt: figuram nunc rectam nunc curvam, intro vel extra, vel ad alterutrum latus inclinatum habentes; unde λορδώσεις, κυφώσεις, σκολιώσεις, cæteráque vitia spinæ fiunt: Quæ Lutetiæ frequentissima sunt, & ubique in Gallia apud nobiliores familias, maxime puellas infestant, quas matres student demissis humeris esse vincto pectore, ut graciles fiant &c. *Severinus Pinaus lib. 2. de Not. Virginit. cap. 9.*

OBSERVATIO VII.

Anatome Gibbosi, cujus Pulmo integer repertus est; unde constat ejus affectus dyspnœam non semper esse comitem.

MAla partium conformatio & Gibbi perversio apparet, quo multas quidem afferre narrationes possem, sed superat omnes ea quam audies: nimirum Antonio Santoro puero Neapolitano, quidem pusioni, sed 14. jam annos emenso, visos à me Gibberes omnes mire complexos, ad cervices inquam & lumbos, & coccygis repanditatem, ad dorsum & pectus cyrtoses; à supremo dorso ad lumbos usque scoliosin; præter quas omnes gibboses estne alia quæ supersit? Quod autem summe dignum notatu visum est, nulla puero respirandi difficultas, aut tum fuit, aut antehac; de qua quidem re certos nos idem fecit, propterea quod Pulmo huic purior visus est. Non de his autem, sed de aliis secundum pulmonem affectis dixit *Cardanus*, quod Gibbosi crebriter spirent.

SCHOLIA.

C*Yrtoses &c.*) Illud cum Lordosi perniciosa necessarium advertit Nic. Florentinus serm. 7. summ. 2. tr. 3. c. 40. ut nulla sit contra pectoris projectura, seu cyrtosis: Sic enim præter magnam pectoris angustiam, parva pectoris est intercapedo, ac modica commoditas, per quam pulmo, quoad sit satis, extendi se permovendo possit: Sed contra hanc *Nicolai* hypothesia est *Cardanus*, qui simul cum costis contorqueri dorsi spinam, atque hanc vicissim cum costis notavit, propterea quod costæ vertebris æque ac sterno mediæ, colligatæ sunt cum utrisque: quo fit, ut quam emotionem incurrerit posticus thorax, eandem & anticus subeat oportet, & contra; Quæ quidem *Cardani* ratio ut plerumque vera sit, at non perpetua, námque constare partis alterius integritas potest, subversa altera, quam nos rem Neapoli non semel vidimus, & admoniti per nos amici multi. *Severinus l. c. pag. 342.*

Nulla respirandi difficultas, (Causas quære in scholiis ad observat. 1.

APPEN-

APPENDIX. I.

Gibbositas insignis, musculorum thoracicorum vitio excitata, feliciter topicis curata.

PRo ceræ staturæ vir xl. annorum sic incurvabatur ut silicernium potius nonagenarium quam id ætatis homo videretur. Adiit ille varios, qui se vel dislocata membra restituere, vel male conformata ad debitam figuram revocare profitentur, sed irrito omnium conatu: Is quoque me adiit: Visa est non tam ex ossium quam musculorum, malis humoribus obsessorum vitio orta esse hæc mala corporis conformatio: Præparandis igitur & purgandis humoribus dum operam do, eáque fomenta adhibeo quæ illi morbo censebam idonea, cœpit ille non præter spem, sed opinione tamen mea citius se erigere, & intra sex septimanarum spatium ita sanari, ut corpus illud procerum, rectum sanumque circumferret: Observatio hæc admonitio sit ne Anatomia incautos decipiat, dum existimant omnem deformationem externam solum ab aliquo interne distorto osse originem sumere. *Theod. Kerkringius Observat. Anat. 15.*

APPENDIX. II.

Spinæ incurvatio & tortuositas febrem sequuta, resolventibus & roborantibus curata.

A Febre spinæ inflexionem & tortuositatem, à cervicis fine ad extremos lumbos, at non diu superstitem, vidi uno eodémque tempore in puero & puella: Anno 1668. per æstatem, vagata est febris tertiana Genevæ, qua prehensus fuit filius Nob. & Clar. Dom. Alex. de Harsy Jurisconf. annos natus novem; Hanc excepit spinæ inflexio & contorsio, per abscessum in vertebrarum ligamenta & musculos factum: Sollicitus & anxius admodum parens, qui mortuum filium superstiti & deformi præferebat, præcipuos Chirurgos in consilium adhibuit: hi machinis, thoracibus cupreis & artificio multo rectitudinem & restitutionem moliebantur: Ego resolventibus solis & roborantibus rem transigendam esse asserebam; discusso humore musculos & ligamenta imbuente, eo per metastasin & abscessum ablegato, nec fortiter impacto, suam spinæ rectitudinem brevi restitutum iri: Fidem fecit eventus, cum enim curæ meæ tunc temporis commissa esset puella septem annorum, filia D. Favon Pharmacopœi olim peritiss. post febrem quoque solutam Gibbosa facta, fotus ex roborantibus & nevroticis parati ope; ac litus ex oleis lumbric. vulpini, castellor. & de castoreo, cum adipe hum. paucorum dierum spatio integre sanata fuisset, Eo exemplo commotus vir Clar. curam ut solus aggrederer voluit, puellúmque charissimum (Juvenem nunc procerum, præstanti corpore & animo) eadem methodo felicissime restitui: Hinc firmari potest opinio Schneideri Clar. de Gibberi causis, Scholiis ad Observat. 2. allata: Quæ de Tuberculis spinæ adnascentibus, vulgatissimâ Gibbositatis causâ, afferuntur, suspecta mihi sunt, nec enim ullum ex Anatome prostat exemplum: Aliquos insigniter gibbosos dissectos vidi, in quibus solam spinæ inflexionem deprehendere licuit, phymata vero nulla aut tubercula.

Finis Libri secundi.

V. LOFFREDO

